

LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
NEW YORK

1. *Chrysomelids* (see page 10) 2. *Chrysomelids* (see page 10)

1910-11-10

Francisci Moneliensis in quartam partem uenerandi
uiri Antonini archipresulis florentini epistola.

Et mihi crede: hoc opus summis laudibus ac honore celebrandum. Et quid opus
bicornem arcadie montem fama uenerari: ubi templa fauni: que omnia falsa uanaq;
Ubi Quidius fastorum li. ii.

Quid uetat arcadico dictos a monte lupercos.

Faunus in arcadia templa lyceus habet. Et alibi.

Tertia post idus nudos aurora lupercos.

Aspicit: et fauni sacra bicornis eunt. Et idem tangit ubi inquit.

Transtulit Euander siluestria numina secum.

Hic ubi nunc urbs est: tunc locus urbis erat.

Ast hic liber omni laude dignus: hic summi tonantis uerba: hic uia uirtutum. hic anime salus:
hic quo pacto te beatum ac felicem reddas: hic est qui non nulla librorum uolumina breui ope
re complectitur: habes et optimo ac famosissimo litterarum caractere impressum. Nam est ex offi
cina indyti uiri. d. Nicolai Jenson gallici: cui merito omnes tenemur ppter summi uiri prestan
tiam ac fructum ab illo hac tempestate nobis expositum. Quot ab illo librorum uolumina: quo
pacto castigata: quantis uigiliis ac diligentia hec atq; omnia confecta: non facile e dictu: Nos
enim sibi plurimum tenemur: summasq; gratias referre nostrum est: quum suo ingenio nostre
etatis tantum fructus attulerit. Merito itaq; precipua a nobis habenda sunt ipsius famosa uo
lumina: que si penes te semper habueris: non tantum summam accipies animi uoluptatem: ue
runetiam in dies maioris fructus suscipies.

Proemium

Proemium in quartam partem Summe domini Antonini archiepiscopi florentini ordinis predicatorum.

Benedictio neque dabit legislator

B

ibunt de uirtute in uirtutem: uidebitur deus deorum: in syo ps. lxxxiij. Tota uita hominis super

terram: est quoddam iter. Unde dicitur Miche. ij. Surgite et ite: quia non habetis hic requiem. Et quia omnis motus est propter quietem: qui uult saluus esse: oportet ut in mente sibi prestat ut terminus ad quem peruenire intendat: ad quem perueniens requiescat: et medium uie per quam incedatur lumine illustratus: quia qui ambulat in tenebris: nescit quo uadit Joannes. xij. ait christus qui est uia: ueritas et uita. Lumen est gratia diuina. Uia est uirtus. Arta est uia que ducit ad uitam. Mathe. viij. inquit dominus noster: quia uirtus consistit circa difficulta. Terminus est uita eterna: superna hierusalem dicta pacis uisio: ubi sedebit populus in pulchritudine pacis: i requie opulenta: ut testatur Isaias. xxxij. Et contra uia lata: que uidetur homini recta: luce gratie carenti: et nouissima eius ducunt ad mortem sempiternam: infernalis babilonis est peccatorum uia. quo peruenientes seruiunt dijs alienis: idest demonijs qui non dant eis ullam requiem ut dicit pro uerbio. xiiij. Auerfamini igitur uitia: colite uirtutes: et optatam naturaliter requiem consequimini. Et hoc est quod ps. ait Benedictione. rē. Ubi tria nota.

Principium unde moueamur. ibi benedictione dabit. Medium per quod proficiscamur. ibi ibunt de uirtute. Terminum ad quem perducamur: ibi uidebitur deus.

Principium unde oportet nos moueri in bene operando: est lucis gratia. Sine misericordia enim dei seu gratia perueniente: ut uelimus et subsequente: ut uoluitum bonum operemur: nulla bona opera facere ualemus: ait Augustinus. scilicet meritoria. Et hic gratiam propheta uocat benedictionem. Nil ita benedicatur idest efficitur creature rationali a deo in uita presenti: sicut cuius gratia ei infunditur. Dicere enim dei est facere: unde de proverbio. decio. Benedictio domini super caput idest mentem iusti. Pro hac enim datur benedictio glorie: cum dicitur. Venite benedicti

patris mei percipite regnum. rē. Mathei. xxvi. Hanc autem benedictionem dabit. non retribuet seu reddet quia non ex operibus nostris: sed gratia sua liberalitate largitur. alioquin iam non est gratia. Dabit autem legislator qui est christus. Unus est enim legislator et iudex Jaco. iij. qui legem mosaicam dedit in qua sunt precepta omnium uirtutum: et euangelica in qua sunt et consilia ad perfectionem ducentia ipsas uirtutes. De qua gratia habes diffuse infra in ista quarta parte tituli octauo. Medium per quod proficiscamur est uirtus: ibunt de uirtute in uirtutem. Unde per uerbiorum. iij. Justorum semita quasi lux splendet: proficit et crescit usque ad perfectum diem. Semita que est uia arta: est uirtus per quam incedunt iusti. Ista assimilatur luci: que paulatim in die crescit usque in meridiem. sic ait Criso. Et Nemo repente fit summus: sed a minimis quisque inchoat: ut ad maiora perueniat. Et hoc est quod dicitur. Ibunt de uirtute in uirtutem: imitantes apostolum dicentem phil. iij. Que retro sunt oblitus: in anteriora me extendens ad brauium sequor superne uocationis. In cuius figura quam uidit Ezechiel. in spiritu sancto significantia ut exponit Gregorius. Lum ambularent non reuertebantur scilicet ad defectos dimissos: nec firma manebant: scilicet ociosa: sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur. Ezechiel. i. capi. Et nota dum quod duplex est uirtus. scilicet acquisita et infusa. Uirtus acquisita est: que secundum philosophum secundo ethicorum bonum facit habentem et opus eius bonum reddit. Et hoc causat ex actibus humanis frequentatis: quia ex frequenti actu temperantie: fit homo temperatus et sic de alijs. Sed homines non sufficiunt ad salutem. Unde non uere bonum constituit nec opus bonum: scilicet meritorium: nisi in genere bonum. Uirtus infusa diffinitur a magistro sententiarum in secundo post Augustinum. Quod est bona qualitas mentis. id est quidam habitus bonus in mente: qua recte uiuitur quam deus in nobis: sine nobis operatur: si ne nobis intelligit non principaliter operantibus sed in nobis consentientibus et coopantibus. Et ista econtra non causatur ab actu humano: sed ex infusione diuina. Et ex ea causatur actus meritorius et multiplicatur frequenter: actus autem auget habitum. Ex uirtutibus igitur acquisitis. Ibunt electi dei in uirtutem infusam: quia ille disponit ad illas. **S**ecundo sciendum quod in uirtute qua libet consideratur et habitus et actus eius: que sunt distincta realiter. Nam habitus semper manet. nisi uirtus per mortale excludatur. Actus autem eius transit et incritum in anima remanet. Non autem habitibus sed actibus meremur si boni sunt et demeremur si mali. frequenter ipsa uirtus que

proprie importat habitum denominat actum suum: ut actus eius dicatur uirtus: ut uerbi gratia In symbolo athanasij dicitur. Est ergo fides recta: ut credamus et confiteamur: quia dominus noster iesus christus dei filius deus et homo est. Credere proprie non est fides sed actus eius interior: et confiteri actus exterior: unde sumitur fides pro actu suo. Et sic sumitur hic. Ibunt de uirtute in uirtutem. id est exercebunt in actibus uirtutis: transeundo de actu unius uirtutis ad actum alterius. Non enim decet semper se exerceri in actu unius uirtutis: sed modo in actu fidei assentiendo his que ecclesia predicat: quando talia menti occurrunt: iuxta illud. Credite illi et non euacua bitur merces uestra. Accedentem enim ad deum oportet credere ait apostolus ad hebre. xi. Iste est primus passus in processu uirtutum: aliquando in actu spei. ps. xxxvi. Spera in deo et fac bonitatem: expectando beatitudinem a deo et auxilium gratie: si tamen ex parte tua facias bonitatem alias presumeres: non sperares. De spe aliquando et sepe procedendum est ad actum charitatis. iuxta illud Luc. x. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo: et ex tota anima tua: et ex omni mente tua: et proximum tuum sicut te ipsum. De uirtutibus theologicis ibant exercendo se electi ad opera bonorum: quod est uirtutes l3 dōa dīcāt uirtutes: aliquando in actu diuini timoris. Ecclesiastes ultio Time deum et mandata eius serua. Et de timore ad actus pietatis eorum. scilicet que pertinent ad cultum diuinum uidelicet ad orationem: uotum iuramentum: et huiusmodi. Uel etiam miserationem ad proximum. i. ad thimo. iiii. Exerce te ipsum ad pietatem: de pietate ibunt ad actum scientie. Diere. ij. Scito et uide quia malum et amarum est te dereliquisse deum tuum: pertinet enim ad hoc donum: nosce defectus suos: et bene conuersari inter homines ut non decipiatur. De scientia ibunt ad actum fortitudinis ut non solum equanimiter aduersa sustineat: sed ardentem aggrediatur anxia pro deo thobie. v. forti animo esto. De fortitudine ibunt ad actum consilij: et circa aduersa que occurrunt agendo meliora assumendo. vii ecclesiastici. xxxij. Sine consilio. scilicet mentis nihil facias: et post factum non penitebis. De consilio ad actum intellectus intus legendo scripturas non solum que in cortice: quia littera occidit penetrando et degustando. ps. ij. Et nunc reges intelligite erudimini qui iudicatis terram. id est corpus ei dominando: ideo reges. De intellectu ad sapientiam diuinam degustando: ad coll. iij. Que sursum sunt sapite non que super terram. De donis transeunt ad uirtutes cardinales: ut inferiores eis operationes earum agendo. Aliquando in uirtute temperantie: quo ad abstinentiam et castitatem

et alias eius partes prima petri pria. Sobrii estote et uigilate quia aduersarius uester diabolus. et. De uirtute temperantie ad actum ibunt fortitudinis patienti secedo quicquid aduersa per uirtute iuxta illud Ecclesiastici. ij. c. Omne quod tibi applicitum fuerit accipe: et in dolore sustine: et in humilitate tua patientiam habe. Et de fortitudine ad actum iusticie secundum illud. Iuste iudica proximo tuo. Leui. xix. Et de iusticia ad prudentiam secundum illud Mathe. x. Estote prudentes sicut serpentes. De his omnibus et partibus et actibus earum: per totum librum istum distinctum in: xvi. titulo: ita quod quilibet uirtus et donum habet unum titulum. Quintus decimus autem est de gratia in medio positus: non tamen secundum istum ordinem positi sunt sed per alium ut patebit certa ex causa: Sextus decimus titulus de uirtute in generali: quod est in principio seu primus titulus. Tercio sciendum: quod quilibet uirtus habet gradus perfectionis maioris et minoris iuxta illud Job. xxxi. per singulos gradus pronuntiabo illum. scilicet deum: quia quanto magis quis ascendit ad maiorem gradum perfectionis uirtutum: tanto magis debet deum laudare: et ab eo recognoscere totum: et tanto magis glorificatur deus: ut ostenditur magnitudo eius apud homines: qui talia donauit hominibus. De his gradibus diffuse tractat Gregorius: de pen. distinctione. ij. Quum sanctam ecclesiam. Terminus ad quem perducamur est ire de uirtute in uirtutem: ir de uidebitur deus deorum in syon. Deus dicitur deorum scilicet dominus id est angelorum et sanctorum et omnium dignitatum actor: qui et ipsi dum aliquando dicuntur. Syon interpretatur speculatio quia sancti speculantur. i. clare uident deum facie ad faciem. Et uisio est tota merces: ait Augustinus. Quod et saluator ipse ostendit cum ait Joan. xvij. Nec est uita eterna ut cognoscant. i. clare et perfecte: te solum uerum deum et quem misisti iesum christum. Ubi notatur mysterium trinitatis personarum et unitatis essentie: et humanitatis christi assumpte ut a se deum est: quod totum ibi uidebit. Uisio autem illa tante pulchritudinis est: tantoque amore dignissima: ut quibuslibet et quantilibet bonis predictis si ne ea: animam existimet in felicissimam plotinus philosophus: ut refert Augustinus. x. de ciuitate dei. xxiij. Implebimur: inquit ps. liij. i bonis domus tue sanctum est templum tuum mirabile in equitate: uel in iusticia secundum aliam litteram Domus dei in qua mansiones multe sunt uarietate premiorum est status glorie ubi uidetur deus: et ibi replebimur bonis. Hic nulla boni plenitudo. scilicet talis que mentem quietet. Nam nec avarus impletur pecunia: ut dicitur Ecclesiastes. v. nec saturatur oculus visu: nec auris auditu. Ecce

Crede p est.

Temperantia in uirtute qm yze uide?

fiastes i. quoruncunq; pulchrorum et sonorum:
uel sapientum uerborum. Sed ut ait Augustin⁹
in libro confessionum: fecisti nos domine ad te: i
quietum est cor nostru donec iquescat i re. s. i. p^{ri}a
7 ibi implebitur bonis. Nam intellectus implebitur
cognitione summe ueritatis Ecclesia cat. Que
nunc in spem gerimus: plena ueritate capiamus:
uoluntas seu affectus implebitur dilectione imen
se bonitatis: unde in canticis. Vidistis eam scilicet
animam ad patriam ascendente plenam chari
tate. Irascibilis implebitur tentione perpetue se
curitatis Ecclesiastici. xxiij. In plenitudine san
ctorum detentio mea. Detinet diuina sapientia q
ibi loquitur: quia detinentes facit sanctos plenu
dine bonorum illorum. Concupiscibilis implebitur
fruitione perpetue iucunditatis ps. Adimplebis
me letitia uel iucunditate cum uultu tuo. Erit. n.
tunc deus omnia in omnibus. scilicet beatis: unde
impleti omnino. Sanctum est templu subdit ps.
in dicta auctoritate. Templum dei estis uos: ait
apostolus. i. ad choz. ij. 7 ipsi sancti domus dei.
sanctum est. idest mundum ab omni peccato: sine
macula enim sunt ante thronum dei Apoc. xiiij.
Sanctum est deo dedicatum: ibi enim uacabitur
laudibus dei: nec aliud erit exercitium dicit Au
gustinus. Sactum idest firmum ut nunqua auer
ti possit a deo: nec aliqua infirmitas uel molestia
corporis: Mirabile in equitate uel iustitia. Iusti
cia ut dicit philosophus est omnis uirtus secun
dum hanc acceptionem dicitur Math. xxv. Iu
sti autem ibunt in uitam eternam. non enim ad il
lam aliter peruenirent sine iusticia. idest omis uir
tus inueniretur in eis: ita q nulla deficiat. Ipse q

uirtutes ibi in eis permanent: sed ad alium usum
q hic. Augustinus super ps. tractans illud mira
bile i iusticia sic ait: ista sunt bona illius domus 7
templi: n dixit templu mirabile in colunif mirabile
in marmoribus: mirabile in tectis auratis: s; mi
rabile in iusticia. Habes foris oculos unde uideas
marmora 7 aurum. Intus est oculus: unde uidea
tur pulchritudo iusticie: si nulla est pulchritudo
iusticie: cur amatur iustus senex. Quid affert in
corpore quod oculos delectet. Lurua membra: ru
gata frontem: caput canis albatum imbecilita
tem undiq; querulis plenam. Sed forte oculos
tuos non delectat senectus decrepita: aures tuas
delectat: quibus uocibus quo cantu. An forte so
nus uerborum eius delectat aures tuas: que vba
uir plena enuntiat lapsis dentibus: tamen si iust⁹
est: si alienum non concupiscit: si quod suum est
erogat pauperibus: si bene monet et rectuz sapit
integrum credit: si paratus est pro fide ueritatis:
ipsa contracta membra impendere. Quid in hu
iusmodi amamus: quid oculis carnis in eo uide
mus bonum: nihil. Quedam est ergo pulchritu
do iusticie: quam uidemus oculis cordis: quam
amamus: quam exardescimus: quid in martyri
bus erat quod amaretur: nisi quia erat in illa fe
ditate laniatorum membrorum integra pulchri
tudo iusticie. Ista sunt bona domus dei. His te pa
ra faciat: hic ille. Si ergo uirtus hic amatur sapi
entia appetitur: gaudium seu delectatio querit:
7 ibi uidetur deus deorum omnia ista plenissime
ergo illa domus illud templum querendum: illud
super omnia amandum: ad illud totis uiribus in
sudandum per uirtutum uiam consequendum

Titulus primus huius quarte partis de uirtuti bus i generali.

- Capitulum primum de diffinitione uirtutu atq;
earudem diuisione.
- Capitulum. ij. de acquisitione uirtutum: 7 quo
modo sumatur mediuz in eis.
- Ca. iij. Que bona operet in nobis uirtutes.
- Ca. iij. de inequalitate receptionis uirtutu 7 quo
sunt gradus in eis
- Cap. v. de connexione uirtutu cōcathenate ad in
uices: 7 quemadmoduz una sine alia haberi nō pōt
- Ca. vi. de duratione uirtutuz.

Titulus secundus d pru dentia.

- Capitulu primum quomodo dicitur prudentia que

mediu prefigit in omni uirtute.

- Ca. ij. de partibus integralibus prudentie. scilicet
memoria: intelligentia. 7 prouidentia.
- Capitulu. iij. de partibus subiectiuis prudentie:
7 de cognitione sui ipsius.
- Capitulum. iij. de prudentia monastica aut par
ticulari 7 noue regulis directiuis humanā uitaz.
- Ca. v. de prudentia canonica.
- Ca. vi. de prudentia regnatiua.
- Cap. vij. de partibus potentialibus prudentie et
ei annexis uidelz. Eubolia: sinefi: 7 gnomia.

Titulus tertius de for titudine.

- Ca. primum: fortitudo tripliciter animam firmat:
quo ad se contra mundi vanitates: quo ad bonu
coe contra patrie hostilitates: quo ad deuz cōtra
errores prauitates.
- Ca. ij. circa que consistit uirtus fortitudinis.
- Ca. iij. de triplici martyrio.

Capitulum. iij. de partibus fortitudinis integralibus et subiectiuis.

Cap. v. de partibus fortitudinis que eis annectuntur et primo de magnanimitate.

Ca. vi. de magnificētia qd sit et qbus pueniat

Cap. vii. de uirtute patientie.

Cap. viii. de perseverantia: quid sit: circa que consistat et de effectibus eius.

Titulus quartus de temperantia.

Capitulum primum quid sit temperantia: et circa quam materiam uersatur.

Cap. ij. de partibus potentialibus temperantie et primo de continentia que tripliciter sumitur.

Ca. iij. de mansuetudine quid sit et in quo differt a clementia.

Cap. iij. de partibus subiectiuis temperantie: que sunt abstinentia: sobrietas: et castitas.

Cap. v. de sobrietate.

Cap. vi. de castitatis materia: causa et gradibus.

Ca. vii. uirginitas quid sit: et per que amittatur.

Ca. viij. de uirginitatis coronatione: possessione et dignificatione.

Ca. ix. Clementia quid sit et in quo consistat.

Ca. x. modestia quid sit: et quibus commendatur.

Ca. xi. de studio sitate

Cap. xij. de humilitatis quidditate.

Titulus quintus de iusticia.

Cap. primum de iusticia in generali et quod est triplex iusticia.

Cap. ij. de duabus speciebus iusticie. et primo de commutativa.

Ca. iij. de iusticia distributiva

Cap. iij. de principijs iusticie.

Ca. v. de partibus potentialibus iusticie et de virtutibus ei connexis.

Cap. vi. de innocentia.

Cap. vii. de religione.

Cap. viij. de oratione.

Cap. ix. de pietatis uirtute.

Cap. x. de uirtute obseruantie.

Cap. xi. de obedientia quomodo aliquando generalis aliquando specialis.

Cap. xij. de gratia siue gratiarum actione.

Cap. xij. de uindicatione.

Cap. xij. de penitentia prout est uirtus differens ab ea prout est sacramentum.

Cap. xv. de ueritate prout est uirtus.

Cap. xvi. de uirtute fidelitatis.

Ca. xvij. de liberalitate i qtu differt a misericordia

Cap. xvij. de misericordia multiplici et eius utilitate.

Cap. xix. de epicheya uirtute

Cap. xx. de amicitia siue affabilitate quo sit virtus

Cap. xxi. de xij. fructibus spiritus.

Titulus sextus de charitate.

Cap. primum de charitate theologica.

Cap. ij. de charitate qtu ad eius subiectum.

Cap. iij. quid sit diligendum et quo ordine.

Cap. quartum de dilectione proximi et quis nomine proximi diligatur.

Cap. v. de charitate quo ad preceptum decalogi.

Ca. vi. de principali actu charitatis q est dilectio.

Cap. vii. de gaudio in quantum est actus interior charitatis

Ca. viij. de pace in qtu est actus interior charitatis et quomodo differunt a concordia

Titulus septimus de spe

Capitulum primum de triplici spe: et eius quidditate atqz fructibus.

Ca. ij. de subiecto spei. i. in quibus sperandum sit

Cap. iij. de obiecto spei scilicet beatitudinis humane uite finis.

Ca. iij. de beatitudinis quidditate et multiplicitate

Cap. v. de dispositiuis ad beatitudinem.

Cap. vi. de singulis beatitudinibus in particulari

Et primo de paupertate spiritus.

Cap. vii. de ultimo fine hominis qui est beatitudo perfecta.

Titulus octauus de fide

Cap. primum fides sumitur octo modis.

Cap. ij. de habitu fidei et quidditate eius.

Cap. iij. de actu fidei et q actus fidei est triplex.

Cap. iij. de obiecto fidei que est ueritas prima.

Titulus nonus de diuina gratia.

Ca. primum de xij. eius proprietatibus diuine gratie ad similitudinem luminis materialis.

Ca. ij. de essentia gratie

Ca. iij. de diuisione gratie quadruplici.

Cap. iij. de causis gratie.

Cap. v. de necessitate gratie.

Cap. vi. de effectui gratie operantis.

Ca. vii. de merito q est effectus gratie cooperantis.

Titulus. x. de donis spiritus sancti.

Ca. i. de vii. donis spiritus sancti in communi.

Cap. ij. de distinctionibus donorum spiritus sancti a uirtutibus infusis et de eorum necessitate et conne-

pione.

Cap. iij. de dono sapientie et de triplici sapientia.

- Ca. iij. de uita contemplatiua ⁊ eius excellentia.
- Ca. v. de his que pertinet ad uitā contemplatiuā
- Cap. vi. de raptu siue excessu mentis.
- Ca. vii. de cognitione q̄ pertinet ad sapiētiam.

Titulus. xi. de dono itel

lectus.

- Capitulum primū donū intellectus ultra lumen nature: necessario a deo petitur.
- Cap. ij. de scripture sacre nobilitate: qualitate ⁊ et utilitate.
- Ca. iij. de multiplici utilitate sacre doctrine.
- Cap. iij. doctrine gentiliū poetarū ⁊ philosophorū non profunt ad salutem.
- Cap. v. de erroribus contra fidem philosophorū gentiliū.
- Ca. vi. de erroribus iudeorū ⁊ saracenoū.
- Ca. vii. de erroribus hereticorū.
- Capitulum. viij. de articulis. xij. in quibus cōteēt magister sententiarum: ⁊ Gratianus in decreto non tenetur.

Titulus. xii. de dono cō

siliū

- Ca. primū de conditionibus requisitis ad bonū consiliū
- Ca. ij. de consilijs euangelicis.
- Ca. iij. de consilio paupertatis
- Cap. iij. de errore fratricellorū circa paupertatem christi ⁊ apostolorum.

Titulus. xiii. de dono

fortitudinis.

- Ca. i. Quid sit fortitudo et de effectibus eius.
- Ca. ij. de triplici fortitudine.
- Ca. iij. tētatōes insurgūt hōibz a diuersis.
- Cap. iij. de tribulatione maxima que erit tēpōe antichristi.

Titulus. xiiii. de dono

timoris.

- Ca. primū timorem multa inducūt.
- Cap. ij. de timore mundano.
- Cap. iij. de timore carnali.
- Cap. iij. de timore naturali.
- Ca. v. de timore seruilī.
- Ca. vi. de timore initiali.
- Capitulum. viij. timendum est in presenti uita propter septem pericula.
- Ca. viij. mors ē timēda ppter. viij. cōsiderationes
- Ca. ix. assignatio rōgum in morte de. viij. generibus rerum timenda est
- Ca. x. purgatorij septuplex ē timēdū.
- Cap. xi. finale iudiciū q̄timendum sit: ⁊ de certitudine eius ⁊ causa.

- Ca. xij. q̄timenda est profunditas iudiciorū dei i presenti circa septem

- Ca. xij. de timore filiali: in quo consistat et i quo differat ab initiali.

- Ca. xiiij. de timore reuerentiali.

Titulus. xv. dō dono pi

etatis

- Ca. i. de pietatis eminentia et dignitate.
- Ca. ij. q̄ uirgo Maria fons pietatis est mater nostra quattuor modis.
- Cap. iij. de conceptione et sanctificatione beate Marie uirginis.
- Cap. iij. s̄mo de s̄ctificatōe. b. Marie uirginis
- Ca. v. sermo de natiuitate. b. Marie uirginis.
- Ca. vi. alius sermo de natiuitate. b. Marie uirginis ad genealogiam euāgelicam.
- Ca. viij. sermo de desponsatione Marie Joseph.
- Ca. viij. de anūtiatione dominica missus est angelus Gabriel.
- Ca. ix. sermo alius de eodem.
- Ca. x. de missione spūs sancti ad Mariā v̄ginem.
- Ca. xi. de pulchritudine. b. Marie uirginis
- Ca. xij. de missione filij dei ad mariā uirginem.
- Ca. xij. de salutatione angelica Ave.
- Ca. xiiij. de hoc nomine Maria.
- Ca. xv. de plenitudine gratie in Maria uirgine.
- Ca. xvi. dō triplici genere gratiarū gratis date. gratum faciente et priuilegiare.
- Ca. xvij. de gratia uirtuali beate uirginis.
- Cap. xvij. de gratia septem donorum que fuit in beata uirgine
- Cap. xix. q̄ beata Maria habuit omnes gratias gratis datas.
- Ca. xx. de gratia priuilegioꝝ singularium beate uirginis Marie.
- Ca. xxi. dñs deus fuit cum Maria quinqz modis
- Ca. xxij. dominus deus fuit cum Maria ad corpus christi formandum: ad proleꝝ exaltandum ⁊ ad ipsam magnificandū.
- Ca. xxij. de q̄druplici benedictione: b. uirginis
- Ca. xxij. de benedictione beate uirginis apō oēm generationem:
- Ca. xxv. de triplici fructu benedicto beate Marie uirginis.
- Ca. xxvi. de duodecim fructibus spiritus qui fuerunt in Maria uirgine.
- Cap. xxvij. de uisitatione beate Marie facta elisabeth
- Ca. xxvij. de cantico beate Marie uirginis. ⁊ q̄ aliqua dicuntur magna tripliciter.
- Ca. xxix. de secundo uersu magnificat: et de multiplici gaudio: ⁊ uaria acceptione spiritus.
- Ca. xxx. de concordantia cantici magnificat cum oratione dominica.

- L**a. xxxi. de partu beatissime uirginis id est natiuitate christi.
La. xxxij. de ephra domini sermo.
La. xxxij. de purificatione beate Marie et multiplici lumine.
La. xxxiij. alius sermo de purificatione. b. Marie
La. xxxv. tertius sermo de purificatione beate marie uirginis.
La. xxxvi. quod gladius doloris pertransiuit aiam beate uirginis iuxta uerbum simeonis.
La. xxxvij. Quo Maria inuenit iesu duodenez i templo: et de triplici interrogatōe. b. uirginis.
La. xxxviij. de beata uirgine cū fuit in nuptijs: q̄ significat nuptias spūales inter deū et ecclesiam.
La. xxxix. de nuptijs penitentium.
La. xl. de nuptijs mūdum deferentium et se deo dīdicantiū qūo beata Maria presens est.
La. xli. de dolore maximo uirginis Marie in filiū sui passionē.
La. xlii. de aduētū spūsanti i Maria cū aplīs
La. xliij. de assūptione beate uirginis sermo
La. xliij. Alius sermo de assūptiōe beate Marie uirginis.

Titulus decimus sextus

de dono scientie.

Capitulum unicum. Donum scientie quid est: et ad quid se extendat.

Is quidem titulus hic succinctus: in partibus cronice diffusus: tractat de gestis illustriū ex sanctitate: uel scientia: uel martyrio: uel dignitatibus ecclesiasticis et secularibus et pontificibus et regibus: uel in arte militie et bellicorum in tribus uoluminibus distinctis: quorum primum continet ge-

sta ad utrunq̄ statum ab ipsius mundi exordio usq̄ ad tēpora sancti Siluestri pape et Constantini magni imperatoris. Secundum uolumen continet gesta utriusq̄ status: a Siluestro papa usq̄ ad Clemētem tertium: et a Constantino usq̄ ad imperatorem Heinricum sextum. Tertium uolumen continet magis modernorū gesta a tēpore Heinrici sexti usq̄ ad tempora Friderici imperatoris moderni: uidelicet annū domini. Millesimum quadringentesimum quinquagesimum octauum que omnia aliquo modo pertinent ad scientiam. Hec ibidem intueri et hic mecum deo laudes profine huius sūme depromere ex condigno: sit itaq̄ laus et gloria deo benedicto Amen.

Obijt ipse Antoninus vir consiliorum clarissimus romane urbis olim auditor causarum: tūc archipresul florentinus: ordinis predicatorū obseruantialis professor. Anno dominice incarnationis Millesimoquadringentesimoquinquagesimo nono. in uigilia ascensionis. ij. Mai: miraculis clarens. Litus preconia indices augentur ex salutari eius doctrina: summatim in epitaphio. suo congesta uidelicet.

Hic est ille tuus pastor florentia: pio quo.

Non cesses mesto: spargere rose genas.

Patribus haud prisca pietate Antonius impar.

Qui scripsit quicquid littera sacra docet.

Actum hoc opus uenetis emendatissimum enucleatiusq̄ castigatum ex inclyta atq̄ famosa officina domini Nicolai Jenson Gallici olympiadi bus dominicis. Et anno Millesimoquadringentesimo octoagesimo decias q̄rtas. calendis maias.

Capitulum primum

folio 1.

Incipit quarta pars Summe maioris Antoini archiepiscopi florentini. In qua agitur de virtutibus et gratia: ac donis spiritus sancti.

Titulus primus de uirtutibus in generali.

Capitulum primum de diffinitione uirtutum atque earundem diuisione.

Circa uirtutes in generali consideranda sunt sex.

diffinitio diuisione earum et numerus: conexio: duratio: acquisitio et operatio.

Quantum ad primum autem sic diffinitur ab Augustino in .ij. li. de li. arb. Virtus est bona qualitas mentis: quia recte uiuif qua nemo male utitur quam deus in nobis sine nobis operatur in qua diffinitione tanguntur quatuor bona que ex uirtute causantur. Primus est hominis perfectio. in eo quod dicitur uirtus est bona qualitas mentis: perficit enim hominem quantum ad partem intellectiuam per prudentiam et alias appetitiuam rationalem per iusticiam et alias appetitiuam sensualem per fortitudinem quo ad irascibilem: per temperantiam quo ad concupiscibilem. faciunt enim potentias expeditas ad bene operandum.

Secundum est operis directio. Unde subditur: qua recte uiuif. Recte enim uiuere in bene operari consistit. Et per hanc clausulam distinguitur uirtus proprie et stricte dicta: a scientia et intellectu et sapientia: licet enim sint bone qualitates mentis: non tamen sunt bone qualitates uoluntatis regulantes ipsam uoluntatem et dirigentes: sed perficientes tantum intellectum. Unde potest bene et male uiuere: habens eas. Tertium est criminis exclusio. Unde subditur qua nemo male utif. Nullus enim potest male uti actu uirtutis: eo quod actus uirtutis uel a uirtute procedens: nunquam potest esse molus: sed semper est bonus. Potest tamen aliquis male uti uirtute tamquam obiecto: puta cum male sentit de uirtute: cum scilicet odit eam uel superbit de ea. Quod Iulianus in li. de summo bono prohibet dicens. Cum quis ex deteriori iam melior esse ceperit: caueat de acceptis extolli uirtutibus: ne grauius per uirtutes conuatur: qui prius ex lapsu uitiorum iacebat. Quartum quod causatur a uirtu-

te est infusio diuini numinis cum consensu uoluntatis. Unde dicitur: quam deus in nobis sine nobis operatur: quod intelligitur quo ad uirtutes infusas: sine nobis operantibus principaliter: sed non sine nobis consentientibus seu cooperantibus Rainerius. Et in paruulis quidem cum infundantur uirtutes in baptismo quantum ad habitum: ut dicitur extra de baptismo. Maiores sine ipsis consentientibus expresse: quia consentire non possunt non habentes usum rationis: possunt dici consentire in quantum non dissentiunt. Sed in habentibus usum rationis: nunquam sine ipsis cooperantibus seu assentientibus. unde Hieronymus. Liberi arbitrij nos condidit deus: nec ad uirtutes nec ad uitia necessitate trahimur. Alioquin ubi necessitas ibi nec coram deo peccatum. Si enim. Sunt uirtutes omnes de quibus loquimur: quidam habitus: habitus autem est qualitas de difficili mobilis a subiecto: et facit hominem prompte et delectabiliter operari. Unde secundum philosophum. Signum habitus generati est delectabiliter operari. unde diffinitur habitus quod est quo agimus cum uolumus. Sicut autem habitus uirtutum faciunt hominem prompte operari malum: ita habitus uirtutum bonum.

De uirtutibus dicitur. §. i.

tur diuerse diuisiones: secundum diuersos respectus. Et uno modo possunt sic diuidi uidelicet quod uirtutes alie sunt naturales: alie acquisite: alie infuse. Que diuisione uirtutum attenditur penes causam earum. Alie enim infuse ex dispositione naturali. Alie scilicet acquisite ex frequentatione actuali seu operum assuetudine. Alie infuse ex munere diuinali seu gratia. Et prime quidem non sunt perfecte uirtutes: sed potius quedam semina et inchoationes uirtutum. Et sic intelligende sunt auctoritates: que tales inclinationes naturales et aptitudines ad uirtutes: appellant uirtutes: ut illud Job .xxxi. Ab infantia mecum creuit miseratio: et de uero matris mee egressa est mecum. Miseratio uirtus est: et glo. super illud Math. x. Circuibat iesus totam galileam: dicit. Docens naturales iusticias. i. uirtutes. scilicet castitatem: humilitatem: iusticiam: quas naturaliter homo habet. Et illud Damascenus in tertio libro naturales sunt nobis uirtutes. Pro cuius maiori declaratione notandum secundum beatum Thomam prima secundae. q. lxxij. arti. i. quod circa scientias et uirtutes aliqui posuerunt eas esse ab intrinseco: ita. scilicet quod omnes uirtutes et scientie naturaliter preexistunt in anima: sed per disciplinam et exercitium impedimenta scientie et uirtutis tolluntur: quod adueniunt anime ex corporis grauitate: sicut ferrus clarificatur per limationem. Et hec fuit opinio platoniorum. Alij dixerunt quod sunt totaliter ab extrinseco. i. ex influentia intelligentie agentis ut

Diffini uirtutis quod alie sunt naturales alie acquisite alie infuse.

Titulus primus

ponit Auicēna. **A**lii dixerunt q̄ secundū aptitudinē scientie et uirtutes isunt nobis a natura non autem secundū perfectionem: ut dicit philosophus in secūdo ethicorum: et hoc uerius est.

Ad cuius manifestationem oportet considerare q̄ aliquid dicitur alicui naturale dupliciter.

Uno modo ex natura spei. **A**lio modo ex natura indiuidui. Ex natura quidem speciei dicitur homini naturale: id quod conuenit ei secundū naturam rationalem. Ex natura uero indiuidui dicitur naturale quod conuenit ei secundū corporis determinatam complexionem. Utrōq̄ autem modo uirtus est homini naturalis secundū quandam inchoationem. Secundū quidem naturā spei i. in q̄tum in ratione hominis naturaliter insunt quedam principia naturaliter cognita tā scibilia q̄ agendorum: que sunt quedam seminalia uirtutum intellectualium et moralium in q̄tum in uoluntate hominis est quidam appetitus naturalis homini qd̄ est secundū rationem secundū uero naturam indiuidui in q̄tum ex corporis dispositione: quidam sunt dispositi: aliqui melius: aliqui peius ad aliquas uirtutes. Unus enim habet aptitudinem ad scientiam: alius ad fortitudinem: alius ad temperantiam. Sic ergo patet q̄ uirtutes sunt nobis a natura secundū aptitudinem et inchoationem preter theologicas que sunt totaliter extrinsece. Secundū uero perfectionem: nulle uirtutes sunt nobis a natura. Quod etiam potest probari ex hoc: quia quod inest nobis a natura ē cōe omnibus hominibus nec per peccatum aufertur sed uirtus non est in omnibus hominibus: q̄ abijcitur per peccatum: ergo nō.

Virtutes acquisi. §. II.

te sunt que ex actibus bonis frequentatis causantur. Ex hoc enim q̄ quis frequenter utitur cibo moderate acquirit abstinentiam. Ex hoc q̄ stimulat a rebus frivolis frequenter: et resistit abstinens ab illicitis uoluptatibus acquirit castitatem: et sic de alijs: ut ostendit philosophus in ij. ethicis. Nec tamē p̄ unū actū bonū causatur uirtus: sicut nec vna hyrudo facit ver: nec vna dies facit beatum uel felice aut paruum tempus: ut dicit philosophus primo ethicis. Nec ignis potest statim uincere suū combustibile: ita q̄ subito totum lignū conuertatur in ignem: sed paulatim remouendo dispositiones contrarias. Sic non ex uno actu: habetur habitus acquisitus uirtutis: sed ex multis. Lū. n. secundū Dionys. iij. ca. de diu. no. bonū sit uirtuosius: q̄ malum et ex actibus uirtuosis acquiritur habitus uirtutis: ergo et magis uirtus acquiritur ex actibus uirtuosis. Pro huius declaratione dicit. b. Tho. prima secundū. q. lxiij. ar. ij. q̄ uirtus hominis perficit ipm

ad bonū. Dicit enim philosophus: q̄ uirtus est: que bonū facit habentem et opus eius bonū reddit. Ratio autē boni cōsistit in numero: pondere: et mensura: Ut dicitur Sapient. xi. Oportet ergo q̄ bonum hominis cōsideretur sūm aliquā regulam: que est mensura rei. Regula autē hec potest esse duplex. scilicet ratio humana: et lex diuina. Et quia lex diuina ē superior regula: et ideo ad plura se extendit q̄ ratio humana: ita q̄ quicquid regulatur regula seu ratione humana: regulatur et diuina: sed nō econtra. Uirtus ergo hominis ordinata ad bonum secundū q̄ modificat sūm regulam rationis humanę potest ex actibus humanis causari: in quantum huiusmodi actus procedūt a ratione: sub cuius potestate et regula tale bonum consistit. Sed uirtus ordinans hominē ad bonum secundū q̄ modificat p̄ legē diuinā et nō per rationem humanā: nō potest causari per actus humanos quorū principium est ratio: sed causatur solum per operationē diuinā: scilicet infusionem gr̄ie: huiusmodi autē uirtutes acquisite ex assuetudine opm sine gr̄ia: nō sufficiunt ad salutem: Unde. b. Aug. Ubi deest agnitio ueritatis incommutabilis. i. dei p̄ fidē falsa est uirtus etiā in optimis morib. xxvij. q. i. §. penult. ex his. Unde nō sūt perfecte simplices ita. scilicet q̄ perficiunt hominē in ordine ad ultimū finem: s̄ secundū quid: in quantum perficiūt quo ad felicitatem humanā seu ciuilem cōuersationē. Et de huiusmodi uirtutibus loquitur philosophus in ethicis et alij gentiles. Et de his intelligitur illud Hiero. Uirtutib. Romanis p̄meruerūt imperiū. xxvij. q. i. §. ex his. i. fi. §.

Virtutes infuse §. III.

sunt ille que causantur ex gratia dei. Et de huiusmodi dicit beatus Aug. diffinies uirtutem: q̄ uirtus est bōa qualitas mētis: qua recte uiuit: qua nemo male utitur: quam deus i nobis sine nobis operatur. Sunt autē iste uirtutes nō solum fides: spes: charitas: sed etiā omnes alie: ut prudentia: iusticia: et huiusmodi. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. ubi supra: q̄ oportet effectus suis causis et principijs cōpporcionados. Omnes autē uirtutes tam intellectuales q̄ morales que ex ueris actibus acquiruntur procedunt ex quibusdam principijs naturalibus in nobis p̄existentibus: loco quorū naturalium principiorū cōferuntur nobis a deo uirtutes theologice quib. ordinamur ad finē supernaturalem. Unde oportet q̄ his et uirtutibus theologice p̄portioabiliter alij habitus cōiūdeant diuinitus infusi seu causati in nobis q̄ sic se habent ad uirtutes theologicas: sicut se habent uirtutes morales et intellectuales ad principia naturalia uirtutum. Et p̄ uirtutes quidem theologicas perficitur anima: in q̄tum sufficiter p̄ eas ordinatur in deum: immediate. Per alias uirtutes infusas: scilicet morales et intellectuales

per actum infusis.

Capitulum primum

ut prudentiam et iusticiā: fortitudinē et tēperatiā
cū partibus suis: perficitur aīa circa alias res i or
dine tñ ad deū. Et sic non sunt superflue et hmoi
sūt perfecte vtutes simplr: et necessarie ad salutē:
et de his intelligitur illud Amb. i exameron. Illa
anima a deo pingitur: que habet in se vtutū gīaz
renitentē splendorē pietatis. Illa aīa bñ picta ē
in qua relucet diuine operationis effigies. Illa aī
ma bene picta est in qua est splendor glīe: et patne
imago substantie. i. christi per gratiā vtutū de pe.
di. ij. Illa. Itē Greg. super ezech. ait. In sanctorū
quippe cordibus spiritus sanctus iuxta quasdam
vtutes. s. dū perseverat in gratia sēper manet. Ju
xta quasda recessurus uenit: et uenturus recedit.
In fide. n. spe: atq; charitate: et in bonis alijs sine
quibus non pōt ad celestē patriā perueniri: sicut
.n. humilitas: castitas: iusticia atq; misericordia:
perfectorum corda non dixerit. In prophetie vō
uirtute: doctrine facundia: miraculorū exhibitōe
electis aliqñ adest: aliqñ se subtrahit. de pe di. ij.
Potest. Quo ad pmas uirtutes dicitur spiritus sta
bilis: quo ad fas dicitur mobilis in li. sapientie.
Et dicuntur gratie gratis date hmoi vtutes largi
mō. Qui diu moralr uiuit: et in gratia dei: habz
utrasq; infusas et acquisitas. Et nota q; qdaz
dixerunt idē esse realiter s; essentiā: gratiā: et vtu
tē infusam: sed differre ratione: quia gratia dicit i
ptum gratis datur a deo: et facit hominē deo gra
tū et opera eius. sed uirtus dicitur in ptu: iducit
hominē ad bene opērandum: Et hōc uidetur sē
sisse magister sen. in. ij. di. xvi. Sed. b. Tho. pma
se. q. ar. iij. in corpore. q. d. et probat q; differūt
realiter: et fm essentiā. Et gratia quidem est ac
cidens: existens in essentia anime sicut in subiecto
Uirtutes vero in potentijs anime sicut i subiecto
Et sicut radij procedunt a sole: ita uirtutes a gra
tia. Et de gratia quidem alibi tractabitur. hic de
uirtutibus. Et nota secundum beatum Tho.
ubi supra questione. lxiij. articulo. iij. q; uirtutes
infuse differunt essentialiter seu specie: a uirtutib;
acquisitis moralibus et intellectualibus. Nam al
terius rationis formalis est modus impositus in
actu ipsarū uirtutum circa materias suas: per
regulam rationis humane: et alterius modus im
positus secundum legem diuinā. puta i sumpti
one ciborū: modus statuitur ratione humana: ne
noceat ualitudini corporis: nec impediat rationis
actum. secundum autem regulam legis diuine re
quiritur: q; homo castiget corpus suum et in serui
tutem redigat: per abstinentiam cibi. Item per v
tutes morales infusas regulantur homines ut be
ne se habeant in ordine: ad hoc q; sint ciues sācto
rum et domestici dei. Per uirtutes autem acqui
sitas: ut bene se habeant in ordine ad res huma
nas. Et sic ad aliū finem sunt ordinate q; ille.

Potest autem assignari triplex differentia i vtrif
q; seu q; differunt in tribus. primo in causalitate
in corruptibilitate: et in utilitate. In causalitate
quidem: quia infuse causantur a deo non ex actu
humano: acquisite autem ex actibus humanis.
Et quia deus operatur in instanti. homo autem
paulatim: ideo uirtutes acquisite tempus: et non
paruum requirunt: infuse in instanti per gratiam
iustificati obtinent. Unde Ambrosius. Cum re
nuntiatur improbitati: statim assistitur uirtus.
Egressus enim malicie: uirtutis operatur ingres
sum: eodemq; auditu quo uitium excluditur in
nocentia copulatur in decretis. xxxij. questione. i.
Secundo differunt in corruptibilitate. Nam uir
tus acquisita non corrumpitur quo ad habitum
per unum actum contrarium: puta castitas acqsi
ta per unicum actum fornicarium. Non enim dire
cte actus contrariatur habitui: sed habitus actui
sicut autem habitus uirtutis ut dictum est ex plu
ribus actibus bonis: nō uno acquiritur: ita et ha
bitus uitij. Sed habitus uirtutis infuse corrum
pitur per unicum actum peccati mortalis. immo
omnes uirtutes infuse simul deficiunt per morta
le: hoc ideo est: quia quodlibet mortale directe p
trariatur gratie et tollit gratiam que est causa hu
iusmodi uirtutum. Remota autem causa. remo
uetur effectus. unde Augustinus. Omnis uirtus
patitur detrimentum ab uno uitio. Et sic exponi
tur illud Jacobi secundo. Offendens in uno: fac
tus est omnium reus scilicet uirtutum. de pen. di
stinctione. v. c. Consideret. Tercio differunt in uti
litate: quia actus uirtutis infuse est meritorius ui
te eterne: non autem actus uirtutis acquisite sine
gratia comite. Unde Gratianus dicit. xxvij. questi
one prima. §. penultimo. q; tales uirtutes. scilicet
acquisite non sunt uere: quia carent fructu salu
tis eterne.

Diuisio uirtutū. §. III

alia datur de uirtutibus secundum q; habent ho
minem perficere. uidelicet q; uirtutum. Alie sūt
intellectuales: alie morales: alie theologice. De p
mo et secundo genere uirtutum tractant philoso
phi gentiles. Unde et philosophus i secundo ethi
corum dicit duplicem esse uirtutem. Hanc qdem
intellectualem: illam uero moralem uocat. Theo
logicas autem non posuerunt: nec de eis cognitio
nem habuerunt. Sed solum fideles per infusiōez
habent illi qui habent. Et similiter de donis spi
ritus sancti non habuerunt noticiā gentiles. Intel
lectuales uirtutes sunt quinque secundum phi
losophum in libro ethicorum: scilicet sapientia: i
tellectus: scientia: ars: et prudentia. Et dicuntur i

Gratia et uirtutes in ipso.

Diuisio uirtutū. q; alie intellectuales.
alie morales. alie theologice.

Gratia et uirtutes in ipso.

intellectuales: quia sunt in intellectu vt: in subiecto
 ⁊ perficiunt ipsum. Et prime tres sunt in intelle-
 ctu speculatiuo: alie duo in intellectu pratico.
 Prudentia tamen etsi sit intellectualis quantum
 ad essentiam. Et inter eas connumeretur: tamen
 quantum ad materiam est etiam moralis. Et sci-
 enduz q̄ quattuor ex his: sapia: scia: intellectus:
 ⁊ ars: non proprie et stricte sunt uirtutes: nec con-
 sueuerunt nominari uirtutes. Sed aliquando di-
 stinguuntur ex opposito: vt in quarto thopico
 rum prout scilicet uirtus perfecta sumitur. Pro-
 cuius declaratione dicit beatus Thomas prima
 secunde questione. lviij. articulo primo. Q̄ alijs
 habitus dicitur uirtus dupliciter. Uno modo q̄
 facit facultatem bene operandi. idest faciendi id
 quod in se bonum est. Alio modo quia cuz fa-
 cultate facit et vsum bonum. id est congrue ordi-
 nare ipsum opus ad debitum finem. Primo igitur
 modo habitus intellectuales dicuntur virtu-
 tes quia faciunt facultatem bone operationis:
 que est consideratio veri: hoc enim est bonū op⁹
 intellectus: sed non dicuntur habitus intellectu-
 ales uirtutes. Scdo mō quasi facientes bene uti
 habitu vel potentia. Et hoc enim q̄ aliquis habz
 habitum scientie speculatiue non inclinatur ad
 bene vtendum: sed fit potens speculari verum de
 his quorum habet scientiam. Sed quod vtatur
 scientia habita: hoc est voluntate mouente: et is
 uirtus que perficit voluntatem vt charitas vel ius-
 titia facit bene uti speculatiuis habitibus: et secū-
 dum hoc in actibus eorum potest esse meritum
 Solum ergo morales cum prudentia: dicuntur
 uirtutes pfecte. Unde de hoc philosophus secun-
 do ethicozum. dicit q̄ uirtus est habitus electiuus
 idest electionem faciens immediate consistens se-
 cundum determinationem rationis.

Differunt autē sa. §. v.

scientia: scientia: ⁊ intellectus: in quantum virtu-
 tes ab eis: ⁊ in quantum dona spiritus sancti. quia
 in quantum uirtutes acquiruntur per exercitiuz:
 et perficiunt hominem in ordine ad felicitatem
 humanam: sed in quantum dona infunduntur
 a deo: ⁊ perficiunt hominem in ordine ad felicitatem
 supernam: ad prompte sequendum motus
 spiritus sancti quos facit in anima. De quinque
 uirtutes intellectuales possunt figurari per quin-
 que uirgines sapientes: ⁊ quinque fatuas: de qui-
 bus habetur parabola Mathe. vigesimo quinto
 Uirgines omnes sunt: quia in se habent integri-
 tatem ueritatis. Sed quinque sapientes accipien-
 tes oleum in uasis cum lampadibus sunt ipse pio

ut debite habentur et exercentur cum oleo: scilicet
 charitatis in vase cordis et lampade clare fame:
 Quinqz fatue sunt cum habentur sine oleo cha-
 ritatis et boni exempli. et his clauditur ianua
 paradisi: alijs aperitur. Et sapientia quidem est
 de diuinis non quidem in quantum habentur
 diuina reuelatione. hoc enim pertinet ad fidem
 sed in quantum habentur ratione humana.
 Considerat autem sapientia altissimas causas:
 vt dicitur in primo methaphi. unde conuenien-
 ter iudicat et ordinat de omnibus. Quia eniz
 iudicium perfectum et vniuersale haberi non
 potest: nisi per resolutionem ad primas causas
 Et ideo non solum de conclusionibus iudicat:
 de quibus est scientia: sed et de principijs quo-
 rum est intellectus. Unde quia considerat sapi-
 entia altissimam causam que deus est: et per
 causam iudicatur de effectu: et per causam su-
 periozem de causis superioribus. Ideo sapientia
 habet iudicium de omnibus alijs uirtutibus i-
 ntellectualibus et preeminet ipsis. Et quauis
 de deo in presenti non possit haberi certa co-
 gnitio quo ad multa: sicut habetur de alijs re-
 bus: tamen talis cognitio imperfecta sui nobi-
 litate: prebeminet cognitioni etiam perfecte il-
 larum rerum. unde philosophus dicit in secū-
 do de celo et mundo: q̄ magnum est de rebus
 celestibus posse aliquid cognoscere uel de reb⁹
 nobilioribus debili ratione. Et in libro de ani-
 malibus dicit: q̄ amabile est magis paruū ali-
 quid cognoscere de rebus nobilioribus q̄ mul-
 ta cognoscere de rebus ignobilioribus. Sci-
 entia est habitus conclusionum per demonstra-
 tionem acquisitus: et est circa creaturas: Et ha-
 bet multas species: quia diuerse sunt scientie:
 secundum diuersas materias. Et ex his alique
 dicuntur artes liberales. scilicet triuim ut grā-
 matica: logica: rhetorica. Et quadruim ut arith-
 metica que est de numeris. Musica que est de
 sonis. Geometria que est de mensuris. Astro-
 logia que est de astris seu motibus et influentijs
 corporum celestium. Et artes quidem dicuntur
 secundum beatum Thomam. ubi supra: quia
 habet quandam similitudinem cum arte. Ad az-
 tem enim pertinet opus: quia ad illud ordinat.
 Et quia in speculabilibus est aliquis per moduz
 cuiusdam operis: puta cōstructio silogismi: aut
 orationis congrue: aut opus numerandi ul mē-
 surandi: ideo dicuntur artes: non tamen prope
 et stricte. Artes autem dicuntur non simpliciter:
 sed liberales ad differentiam illarum artiuꝝ que
 ordinantur ad opera per corpus exercitata: que
 sunt quodammodo seruilis: in quantum corpus
 seruiliter subdunt anime: et homo secunduz ani-

Nōz dicitur a sapia: scia
 et intellectu.

Capitulum primum.

mam est liber. **A**lie artes dicuntur mechanice quia intellectus quodammodo mechatatur in eis et adulteratur: recedens a consideratione ueritatis: que est sponsa eius. **A**lie uero scientie que ad nullum huiusmodi opus determinantur: simpliciter scientie dicuntur: ut prophetia naturalis. Et quantum scientia sit uirtus, dicit tamen Augustinus quod sunt quedam que melius est nescire quam scire distinctione. xxxviii. quantum. Et hoc propter abusum: et Ambrosius dicit. Quod astronomia et astrologia et alia homini despecta sunt: et qui his student curam anime non habent distinctione. xxxvii. legimus. Et Hieronymus ait Geometria et Arithmetica et musica habent in sua scientia ueritatem. Sed non est scientia illa scientia pietatis. distinctione. xxxvii. si quis artem nouerit. Intellectus est habitus principiorum que per se nota habentur: et statim ab intellectu percipiuntur: ut quod omne totum est maius sua parte et homini. Et non solum per intellectum cognoscuntur principia naturaliter nota in speculatiuis: sed etiam in operatiuis ut quod malum est fugiendum: quod nemini est fienda iniuria et huiusmodi. Et sine intellectu huiusmodi principiorum. que pertinent ad vitam moralem: non possent haberi alie uirtutes. **O**pinio autem et suspitio non ponuntur uirtutes: quantum sunt intellectuales habitus. ex eo secundum beatum Thomam. ubi supra: quia habitus uirtutis determinate se habent ad bonum: et nullo modo ad malum. Bonum autem intellectus est verum. malum est falsum. Unde illi soli habitus intellectuales dicuntur uirtutes: quibus semper verum et nunquam falsum inest. **O**pinio autem potest esse veri et falsi. Est enim opinio uehemens inhesio intellectus alicui conclusioni. cum formidine tamen opposito. **S**uspitio autem est leuis inhesio cum formidine de opposito. **A**rs etiam secundum philosophum in sexto ethicorum ponitur uirtus non tamen proprie et perfecte. Quia secundum beatum Thomam questione. lviij. articulo tertio cum ars nihil aliud sit quam recta ratio aliquorum operum faciendorum quorum tamen nonum non consistit in hoc: quod appetitus humanus aliquo modo se habeat ad eas: sed in eo quod ipsum opus quod facit in se bonum est. Non enim pertinet ad laudem in quantum artifex: qua uoluntate opus faciat. sed quale est opus quod facit. Et in hoc conuenit cum habitibus speculatiuis predictis aliquo modo quia scilicet pertinet ad ipsos qualiter se res habeant quas considerant uel quas faciunt quo ad artem: non autem qualiter se habeat humanus appetitus ad illas. Sunt autem artes multiplices. **P**rudencia secundum beatum Thomam. ubi supra: conuenit in hoc cum arte: quia est in

intellectu practico et circa contingentia que possunt aliter se habere. Sed differt in hoc quia ars habet imperfecte rationem uirtutis: quia facit solum facultatem boni operis non autem usum. Unde per eam non fit appetitus rectus. Bonum enim rerum artificialium: non est bonum appetitus humani: sed bonum ipsorum operum artificialium. Sed prudentia habet perfecte rationem uirtutis: quia facit cum facultate boni operis esse bonum usum: et respicit appetitum pre-supponens rectitudinem eius. **D**iffinitur autem prudentia secundum philosophum sic. Prudentia est recta ratio agibilium. Ars uero est ratio factibilium. Differunt autem agere et facere in hoc secundum philosophum. ix. metha: quia factio est actio transiens in materiam exteriores: sicut secare: et huiusmodi: Agere autem est actus permansus in ipso agente: sic uidetur: uelle et homini. Est autem prudentia necessaria ad bene uiuendum. Nam bene uiuere consistit in bene operari. **A**d bene autem operandum requiritur electio recta. Cum autem electio sit eorum que sunt ad finem ad rectitudinem ipsius duo requiruntur: scilicet debitus finis et id quod conuenienter ordinatur in debitum finem. Ad debitum finem eligendum disponitur conuenienter quis per uirtutes morales: que perficiunt appetitum potentiam: cuius obiectum est bonum et finis. Inclinant enim morales appetitum in bonum conueniens rationi quod est debitus finis. Ad id autem quod conuenienter ordinatur in debitum finem disponitur homo per habitum rationis: quia consiliari iudicare: percipere que sunt eorum que sunt ad finem: sunt actus rationis. Et habitus etiam horum actuum est prudentia qua perficitur ratio ad hoc quod conuenienter se habet ad ea que sunt ad finem. Unde maxime necessaria uirtutum secundum beatum Thomam. ubi supra. q. lviij. ar. v.

Secundum genus. §. VI

uirtutum dicitur morale: ut iusticia: fortitudo: temperantia. Dicuntur autem he uirtutes: et morales et principales: et cardinales. Et morales dicuntur seu de moribus secundum philosophum: in primo ethicorum: secundum quod mos importat quandam inclinationem naturalem: uel quasi naturalem ad aliquid agendum. Pro cuius declaratione sciendum secundum beatum Thomam: prima secunde questione. lviij. articulo primo. Quod mos duo significat. Quandoque significat consuetudinem sicut dicitur. Act. xv. Nisi circuncidamini secundum morem Moysi non poteritis salui

Agere et facere diffinit

virtutes dicitur tri. s. morales. principales. cardinales.

mos dicitur.

fieri. Ad quod etiam facit quod dicit Augustinus. xi. distinctione in his. Mos populi dei: et instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Quandoque mos significat inclinationem naturalem uel quasi naturalem ad aliquid agendum: Unde et brutorum animalium dicuntur aliqui mores. Unde dicitur secundo Machabeorum. xi. Leonum more irruentes in hostes prostrauerunt eos. Et sic accipitur in ps. lxxv. Qui habitare facit unius moris in domo. Et huius significationi morali: propinque est alia significatio que mos significat consuetudinem. Nam consuetudo conuertitur in naturam: et facit inclinationem similem naturali. Sicut autem consuetudo: ita et mos proprie est de his que bona sunt: non mala ad quod facit quod dicitur di. viij. Que contra mores. Ab hac autem secunda significatione moris dicitur uirtus moralis que inclinatio ad actum proprie competit appetitiue uirtuti. Cui est mouere omnes potentias ad agendum. Uirtus autem moralis est i appetitiua parte et perficit eam. Dicuntur secundo predictae uirtutes principales: respectu minus principalium. Et hoc secundum beatum Thomam questione. lxi. articulo primo. ubi supra. Uel respectu uirtutum intellectualium: que solum faciunt boni operis facultatem: sed non usum: ut morales: et ideo dicuntur imperfecte uirtutes. Perfectum autem est principaliter imperfecto: sicut morales principales. et si non quantum ad subiectum in intellectualibus: tamen quantum ad rationem uirtutis que respicit bonum: quod est obiectum appetitus. Dicuntur etiam principales predictae uirtutes respectu uirtutum eis annexarum: que sunt minus principales. Omnes enim uirtutes reducuntur ad predictas quattuor: ut ostendit Tullius in rhetorica sua. Nam prudentie annectuntur tres uirtutes secundum philosophum in. vi. ethicorum. Prima scilicet eubulia que est bene consiliatiua: inquirendo de varijs modis et vijs quibus potest perueniri ad debitum finem. Secunda sinesis que est iudicatiua scilicet determinando ex diuersis vijs et modis que menti occurrunt illud quod sit conuenientius ad perueniendum ad finem debitum secundum communes regulas et leges. Tertia gnomini: que sumit iudicium de agendis secundum rationem naturalem in his in quibus deficit lex. Proprius autem actus et principalis prudentie, est imparare: ut executioni mandetur quod consilium et iudicatum est. Dicitur autem prudentia consiliatiua et iudicatiua s3 hos duos actus non facit immediate: s3 mediatis predictis. scilicet eubulia sinesi et gnomini. Iusticie autem annectuntur: religio: pietas: obseruantia: obedientia: liberalitas: gratia seu gratitudo. Unde dicitur sub qua comprehenditur presentia i quantum uirtus: ueritas. affabilitas seu amicitia: et epi

thea seu equitas. Fortitudini annectuntur magnanimitas: magnificentia: patientia et perseuerantia. Temperantie annectuntur continentia: mansuetudo: clementia: modestia: studiositas: eutropelia seu urbanitas: et humilitas: et de his patebit infra. Dicuntur tertio uirtutes cardinales. Unde Ambrosius super lucam. Scimus uirtutes esse quattuor cardinales: temperantiam: iusticiam: prudentiam: et fortitudinem. Propterea autem dicitur cardinales ut dicitur in catholicon ad similitudinem cardinis in quo motus hostij firmatur. Cardio autem secundum eundem est una pars hostij. scilicet cuneus qui in foramine uertitur. unde et cardio dicitur aliquando ipsum foramen. Et dicitur cardio a cardian: quod est cor: quia sicut cor hominem regit et mouet: ita ille cuneus ianuam regit et mouet. Hinc et assistentes. Pape precipue dicuntur cardinales: quia per eos mundus debet regi: gubernari et moueri: sicut hostium per cardinem: hec ibi. Unde prouerbiorum. xvi. Sicut hostium uertitur in cardine ita piger i lecto suo. Dicuntur ergo cardinales he uirtutes: quia per eas uertitur cor humanum secundum rationem: ut claudatur uitij: et aperiatur bonis operibus. De his dicitur sapientie. viij. Sobrietatem. idest temperantiam et prudentiam docet et iusticiam et uirtutem idest fortitudinem: quibus nil in uita utile est hominibus. Et figuratur per uelut ex quattuor coloribus intextum: quod erat ante tabernaculum ut ponit moyses in. iij. sententiarum. Figuratur etiam per quattuor angulos domus Job. i. que est conscientia secundum Gregorium i moralibus significantur etiam per quattuor animalia: que uidit ezechiel. i. c. Aquila enim significat prudentiam. Homo iusticiam: Leo fortitudinem. Titulus temperantia. secundum Gregorium super ezechiel. et prudentia quidem dicitur cum alijs tribus. cardinalis et principalis eas excellens: non tamen consuevit dici moralis.

De dictis uirtutibus. §. VII

bus cardinalibus secundum Thomam prima secunde questione. lxi. articulo. iij. est duplex opinio. Quidam enim dicunt esse quasdam conditiones generales humani animi. que inueniuntur i omnibus uirtutibus: ita scilicet quod Prudentia nil aliud sit: quam quedam rectitudo discretionis in quibuscunque actibus uel materijs: Iusticia sit quedam dispositio animi per quam homo operatur. quod debet in quacunque materia. Temperantia uero sit quedam dispositio animi: que modum quibuscunque passionibus uel operationibus imponit. Fortitudo autem sit dispositio animi per quam firmatur i eo quod est s3

Præphrasa: eubulia
sinesis: gnomini.

Capitulum primum.

rōez s̄ quoscūq; iper^o passionū ul' laborz. Hec q̄
tuor sic distincta: n̄ iporāt diuersitatē habituum
virtuosoz: q̄ tū ad iusticiā fortitudinē 7 t̄pantiā
Nullibet enim uirtuti moralī: ex hoc q̄ ē habitus
conuenit ei firmitas quedā: ne a s̄rio remoueat:
qđ fm̄ predicta p̄tinet ad fortitudinē. Et ex hoc
q̄ est uirtus. h̄z q̄ ordinetur ad bonū. in quo im
portatur rō recti vel debiti quod p̄tinet ad iusti
ciā. Et ex hoc q̄ moralis ē: h̄z qđ modū rōis ob
seruet i oibz: 7 ultra non se extendat qđ p̄tinet ad
tēperantiā. Solū at hoc qđ est habere discretionē:
qđ dicebatur pertinere ad prudentiā: uidetur di
stingui ab alijs tribz: i q̄tū hoc ē ipsius rōis per ef
fectū alia tria iporāt q̄ndā p̄ticipationē rōis
Alij uero 7 melius accipiūt has quattuor v̄tu
tes secūdu q̄ determinantur ad mās spāles. Una
queq; quidē illarū ad unā mām i qua p̄ncipaliē
laudatur illa generalis conditio: a qua nomē v̄tu
tis accipitur. Et secūdu hoc manifestū est: q̄ predi
cte uirtutes sūt diuersi habitus: fm̄ diuersitatem
oblectozū distincti. Qđ q̄ dicit Greg. in. xxi. mora
liū: q̄ prudentia uera nō est: que iusta: fortis: 7 tē
peras nō est: pōt intelligi fm̄ primā opinionē di
ctā. Uel qđ iste v̄tutes denomināt ad inuicē p̄ re
dūdātiā quandā: q̄ a prudentia alie diriguntur.
Et q̄ ē fortis i periculis mortis ē habilior ad īfre
nandū delectabiliū concupiscētiā. 7 sic de alijs
De dictis at uirtutibus moralibus sciēdu: q̄ non
sūt passionēs: qđ p̄z ex eo: q̄ passionēs fm̄ se cōsi
derate: se h̄nt ad bonū et malū: p̄z q̄ p̄nt cōuenire
rōi i n̄ puenire. Nihil at tale pōt puenire v̄tuti cū sēp
se h̄eat ad bonū. Dicitur at v̄tus moralis mediū
inter passionēs: nō fm̄ essentiam: q̄ tūc eēt eiusdē
generis cū extremis: sed dicitur mediū q̄tūz ad
effectū q̄. i. inter passionēs cōstituit mediū. Sed
ad actū uirtutū pōt cōcurrere passio: sic econtra
rio ad actum uitiozū. Passio. n. tristitia reperitur
i actu inuidie. fm̄ q̄ s̄riat talis passio rationi: 7 i
misericordia: fm̄ q̄ cōuenit ratioi. Sūt at v̄tutes
morales uel circa actus interiores rōis dirigēdos:
ut prudentia. Uel circa actus exteriores ad alterū:
ut iusticia. Uel circa passionēs irascibiles: q̄ sunt
spes 7 desperatio: audacia 7 timor: ira 7 fortitu
do. Aut cōcupiscibilis que sūt amor 7 odiū: desi
deriū 7 abominatio: gaudiū 7 tristitia. Et s̄ ipsi
passionibus supra i p̄ma pte: ut tēperantiā. S̄z no
tādū. q̄ si passionēs animi dicātur inordinate af
fectōes: ita q̄ p̄ deliberationē rōis eis assentiāt: sic
nō p̄nt eē in aīo sapientis. i. uirtuosi: ut dicebant
stoici. Sed si passionēs dicantur quicūq; motus
appetitus sensitui: qui pueniūt iudiciū rōis: s̄z or
dinantur ab ea: ita q̄ nō eis assentiūt: sic possunt
eē in animo sapientis: et q̄tūcūq; v̄tuosi: ut dice
bāt peripatetici quozū sectā īstituit Aristote. Et
ut Augu. in. ix. de ciui. dei. c. iij. dicit ista discor

dia inter stoicos 7 peripateticos magis erat fm̄
v̄ba: q̄ fm̄ rerū īnias. Propoz tū erat locutio py
pateticozū. i. q̄ passionēs caderēt in aīo sapientis
sed regulate erat a ratione. Et uirtutes quidē
morales que sunt circa passionēs: ut fortitudo 7
temperantiā in usu suo seu actu: non possunt eē
se absq; passione. Huius ratio est. quia secūdu
hoc sequeretur q̄ uirtus moralis faceret appetitū
sensitiuum omnino ociosum. Sed non pertinet
ad uirtutem: q̄ ea que sunt subdita rationi a p̄
p̄is actibus uacent: sed q̄ exequantur imperi
um rationis proprios actus agendo. Unde sicut
uirtus membra corporis ordinat ad actus exteri
ores debitos: ita appetitum sensituum: ad mot
proprios ordinatos. Motus appetitus sensitui
sunt passionēs: que sunt materia dictarum uirtu
tum: sed uirtutes que non sunt circa passionēs s̄z
circa operationes: possunt eē sine passione: ut
iusticia: quia per eas applicatur voluntas ad pro
prium actum que non est passio. sequitur tamen
ad actum iusticie gaudiū: non secūdu q̄ pas
sio est: sed affectus in uoluntate. Et si hoc gaudi
um multiplicetur per iusticie perfectionem: fiet re
dundantia usq; ad appetitum sensituum. Tris
ticia autem cum sit passio: ex dictis: patet q̄ po
test eē cum uirtute 7 in uirtuoso. Et quod dicit
de sapientia que docet istas uirtutes: ut habetur.
Sap. viij. q̄ non habet amaritudinem conuersa
tio illius neq; tedium conuictus illius sed gaudi
um. Intelligitur secūdu beatum Thomam.
ubi supra: q̄ non tristatur de sapientia et de his
que congruunt ei. scilicet actibus bonis: sed trista
tur utiq; de his que sunt impedimenta sapientie
7 hec est bona tristitia. Tristari enim potest
sapientis de nocumentis corporis: sed moderate: et
de peccatis qui habet: quia in multis offendimus
omnes Jaco. iij. Et de peccatis preteritis: 7 de pec
catis proximorum: 7 hoc laudabiliter. Inter has
autem uirtutes morales excellit iusticia. Un̄ Gre
gorius. xij. questione secunda. Si seculi lege. dicit
summum bonū eē in rebus humanis iusticiam
colere: 7 sua unicuiq; iura seruare.

¶ Diniduntur autē. §. VIII

supradicte uirtutes cardinales in quattuor diffe
rentias. scilicet exemplares: purgati animi purga
torias: et politicas: secūdu plotinum philoso
phum. Ut recitat Macrobius de somnio scipio
nis. Que diuisio diuersos effectus notat earum
et diuersos status habentium eas. Pro cuius
declaratione dicit beatus Thomas prima secun
de questione. lx. arti. v. q̄ sicut Aug. dicit in li. de
moribus ecclesie. Oportet q̄ aīa aliqd seq̄tur. ad

*¶ Diniduntur autē in quattuor
differentias*

hoc qd ei uirtus possit innasci, et hoc est deus: quē si sequimur bene uiuimus. **O**portet igitur qd exemplar humane uirtutis in deo preexistat: sic etiam in eo preexistunt omnium rerum rationes. Sic igitur uirtus potest considerari prout est exemplariter in deo: et sic dicuntur uirtutes exemplares ita. s. qd ipsa diuina mens in deo dicatur prudentia. Temperantia uero conuersio intentionis diuine ad se ipsum: sicut in nobis temperantia dicitur: p hoc qd concupiscibilis conformatur rationi: fortitudo autem dei est eius immutabilitas. **I**ustitia uero dei est observatio legis eterne in suis operibus sicut **Pl**orinus dixit. Et quia homo secundum suam naturam est animal politicū. Uirtutes huiusmodi cardinales: prout in homine existunt et conditionem sue nature: politice uocantur. prout scilicet homo secundum has uirtutes recte se habet in rebus humanis gerendis. Et secundum magistrum sententiam in tertio ex uerbis **Augu**. Prudentia est in precauendis insidijs. Iusticia in subleuandis miserijs. Fortitudo in perferendis molestijs. Temperantia in cohercendis delectationibus prauis: hec ibi. Sunt tamen et alij actus dictarum uirtutum ultra predictos. Qui enim habent hic politicas uirtutes: habent quidem tentationes magnas de uitijs contrarijs: sed ratione superant eas et hic est status imperfectorum. Et quia ad homines pertinet ut etiam ad diuina se trahat quātū potest ut dicit philosophus in. x. ethi. et hoc nobis in sacra scriptura multipliciter commendatur: ut est illud. Estote perfecti sicut pater uester celestis perfectus est. **Math**. vi. Necesse est ponere quasdam uirtutes medias inter politicas que sunt humane. et exemplares que sunt diuine: que quidem uirtutes distinguuntur secundum diuersitatem motus et termini: ita scilicet qd quedam sunt uirtutes transcendentes: et in diuinam similitudinem tendentes: et he uocantur purgatorie: ita scilicet qd prudentia omnia mundana diuinorum contemplatione despiciat: omnemq; animi cognitionem in sola diuina dirigat. Temperantia uero relinquit quantum natura patitur: que corporis usus requirit. Fortitudo est ut anima non terreatur propter recessum a corpore et ascensum ad superna. **I**usticia uero: ut tota anima consentiat ad huiusmodi propositi uiam et hñtes huiusmodi paucas tentationes sustinet et leuiter superant: et sensualitas parum: et quasi nihil contradicit rationi: ideo sunt in magna animi quiete. Et hic est status ualde perfectorum in uia. Quedam uero sunt uirtutes iam assequentes diuinam similitudinem: que uocantur purgati animi. ita. s. qd prudentia sola diuina intueatur: Temperantia terrenas cupiditates nesciat. Fortitudo passiones ignorat. Iusticia cum diuina mente perpetuo federe societatur

eam. s. imitando has uirtutes dicimus esse beatum uel aliquorum in hac uita perfectissimorum ut christi et matris ei. **E**t nota qd cum dicitur ad purgatorias uirtutes pertinere: despiciere: et fugere mundana et solis diuinis inherere: hoc scilicet deserere res humanas et hominum negocia: ut sit per rectores: ubi necessitas imponitur: ut quia imperatur tale exercitium per superiorem et huiusmodi vitiosum esset: alias autem uirtuosum. Et sic intelligendum est illud quod dicitur exercitium uirtutis purgatorie. Unde **Aug**. dicit. **O**cium sanctum querit charitas ueritatis: negocium iustus suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit: percipiende atq; intuende vacandum est ueritati. Si autem imponitur suscipienda est. propter charitatis necessitatem. Et habetur. **uig** q. i. qui episcopatum.

De uirtutibus theologicis. §. ix

ologia qd necessarium sit ponere uirtutes theologicas. s. fidem: spem: et charitatem: et eas habere: qd nec habuerunt nec cognouerunt gentiles philosophi: qd uolunt saluari: patet ex hoc: quia precepta legis sunt de actibus uirtutum: quibus homo tendit ad beatitudinem perfectam. Et precepta dantur in diuina lege de actibus fidei: spei: et charitatis: ut patet in diuersis locis: et ea precepta oportet seruare iuxta illud **Math**. xix. Si uis ad uitam ingredi serua mandata ergo etc. Pro cuius declaratione dicit. **b. Tho**. prima secunde. q. lxx. arti. i. qd homo perficitur per uirtutem: ad actus quibus ordinatur in beatitudinem. Est autem duplex hominis beatitudo seu felicitas una. s. proportionata humane nature: ad quam. s. homo potest peruenire per principia sue nature: etsi non ordinaretur ad aliam felicitatem homini ad istam: tunc sufficeret ei uirtutes intellectuales et morales. Nam cum uirtus sit quidam habitus perficiens hominem ad bene operandum: ut dicit **id** b. **Tho**. ubi supra. q. lvi. et principium humanorum actuum sit duplex. s. intellectus et appetitus. Uirtus intellectualis perficit intellectum siue rationem et uirtus moralis appetitum. Iusticia quidem appetitum rationalem seu uoluntatem et fortitudo et temperantia appetitum sensitivum seu sensualem. Sed quia est alia beatitudo siue felicitas naturam hominis excedens: ad quam homo sola diuina uirtute peruenire potest: secundum quandam diuinitatis participationem secundum quod dicit. **q. Pe**. ij. Per christum facti sumus diuine nature consortes: et huiusmodi beatitudo proportionem humane nature excedit cum naturalia principia hominis ex quibus procedit ad bene agendum: non sufficiant ad ordinandum hominem in predictam beatitudinem perfecte: sicut se uirtutes intellectuales et morales. Ideo oportet qd

Capitulum Secundum

superaddantur homini diuinitus aliqua principia per que ita ordinetur ad beatitudinem supernaturalem: sicut per principia naturalia ordinatur ad finem cōnaturale et felicitatem non tamen absque diuino adiutorio. Et hec principia dicuntur virtutes theologicę: tum quia habent deum pro obiecto: in quantum per eas recte ordinamur in deum tum quia a solo deo nobis infunduntur: tamē quia sola diuina reuelatione nobis in sacra scriptura hec virtutes traduntur: et quia ad deum naturaliter ratio et uoluntas ordinatur: prout sunt nature principium et finis: finis eius proportionem nature: sed ad ipsum finem quod est obiectum beatitudinis supernaturalis: ratio et uoluntas non ordinantur sufficienter finem suam naturam. Quauis autem per naturalem inclinationem ordinetur homo in finem cōnaturalem seu beatitudinem: quo ad intellectum: per lumen naturale ipsius: quo ad uoluntatem: per rectitudinem eius tendentis in bonum rationis: tamē hec deficiunt ab ordine beatitudinis supernaturalis: et perfecte iuxta illud. i. Corin. ij. Oculi non uident nec auris audiunt. Unde oportuit quod aliquid homini superadderetur quantum ad utrumque ad ordinandum ipsum in finem supernaturalem: et intellectus quidem ordinatur in ipsum finem supernaturalem: per hoc quod adduntur homini quedam principia supernaturalia que diuino lumine capiuntur: et hec sunt credibilia de quibus est fides. Secundo ordinatur uoluntas quantum ad illum finem: et quantum ad motum intentionis in ipsam tendentem sicut in id quod est possibile persequi quod pertinet ad spem. Et quantum ad unionem quandam spirituales: per quam quodammodo transformamur in illum finem quod fit per charitatem. Appetitus enim cuiuscunque rei naturaliter mouetur et tendit in finem sibi cōnaturalem: et iste motus prouenit ex quadam conformitate rei ad suum finem. Motus in finem ultimus est per speciem: conformatio ad finem per charitatem. Est autem ordo hic inter ipsas quantum ad actus: nam quantum ad habitum simul infunduntur. Ordine generationis: preceedit fides: spes et charitatem: et spes charitatem. Non enim potest motus appetitus in aliquid tendere: amando uel sperando: nisi illud sit apprehensum sensu uel intellectu. Per fidem autem apprehendit intellectus que sperat et amat. Et ex hoc quod aliquis sperat et aliquo: procedit ad amandum. Ordine autem perfectionis: charitas preceedit fidem et spem: quia utraque per charitatem formantur et habent perfectionem uirtutis. Hec figurantur per tres ciuitates refugium ultra iordanem: et tres citra iordanem: ad quas fugiens qui homicidium fecerat a cau: saluus erat a morte corporali. Sic post baptismum inchoatus in iordanem tempore gratie et ante. scilicet in ueteri testamento qui occidit animam suam per peccatum: uel etiam qui

habet originale contractum ex primis parentibus: qui occiderunt humanum genus non hoc intendentes saluari non potest de morte eterna: nisi reperiens se in istis uirtutibus et perseverans. Qui enim habet unam perfectam: habet et alias signantur et per tres filios Job secundum Greg. in primo et ultimo moralium.

De acquisitione uirtutum: et quomodo sumatur medium in eis. Capitulum secundum.

De acquisitione uirtutum

Quod sciendum est quod modus acquirendi uirtutes est triplex: seu tria debent seruari. Primum est appetitum dirigere. finem infectiuum excludere. tertium est medium attendere. Et quantum ad primum debet appetitum dirigere: ut. scilicet prius eius faciat: ad quod magis inclinatur et delectatur ex natura sua infecta: ut si inclinatur ex natura sua uel consuetudine ad unum uirtutum ad eius contrarium ad quod inclinatur nitatur. exemplum illorum qui dirigunt ligna distorta: qui in aliam partem torquent prius ut dirigant. Et sic intelligitur quod regnum celorum vim patitur: et uiolenti rapiunt illud Math. xi. Ista enim uiolentia infertur sibi ipse si quo ad appetitum sensualem. unde et de pe. di. ij. Si quis semel dicitur enim sic. Si quis semel notatus fuerit inuidie uel contentionis uitio: et rursum in hoc ipsum incidere: sciat se primam causam ex qua inuidia uel contentio nascitur in interioribus medullis habere reconditam. Oportet ergo eum per tria atque aduersa curari. scilicet per humilitatis exercitium. Exercitia uero humilitatis sunt. si se uilioribus officiis subdat et ministerijs indignioribus tradat. Ita namque arrogantie et humane glorie uitium euitari uel curare poterit: ut in consuetudine humilitatis affectus ultra iam non incidat in arrogantie: et uane glorie delictum. Et in singulis uitijs similis cura adhibeatur: hic ibi. Quantum ad secundum qui uult fieri uirtuosus debet infectiuum abicere. Non enim possumus in delectationibus diu morari quin gratulemur in eis: et ideo eas in principio uitare debemus exemplo philosophorum seu proborum uirorum urbis troiane: qui iudicabant helenam mulierem pulcherrimam: quam scilicet rapuit Paris: ut pestem fugiendam. Sic et nos omnes corporales delectationes abiciamus quia tunc uel nihil uel parum peccabimus. Nam concupiscentia delectationum in plura peccata inducit. Tertio debet medium attendere hoc autem facit quod ab extremis que sunt uitiosa recedit. et precipue quando recedit ab extremo quod magis medio opponitur: sicut si quis uult ad fortitudinem peruenire oportet quod magis recedat a timiditate: que magis opponitur fortitudini quam ab au

*Uirtutes acquirendi triplex est
modus.*

Titulus Primus

dacia. Nec beatus Thomas i scripto super libz
ethicorum.

Et nota q omnis .S.I.

Adm. consistit in m.
uirtus aliquo modo consistit in medio: sed n̄ uno
et eodem modo. Nam uirtus moralis consistit in
medio rationis: secundum q medium rationis di
citur id quod ratio constituit in aliqua materia:
siue circa actiones ut in iusticia, quod etiam dicit
medium rei: siue circa passiones ut in temperantia
et fortitudine: quod dicitur solum medium ratio
nis et non rei. Et pro huius declaratione dicit be
atus Thomas prima secunde. q. lxxij. articulo. i.
Quod uirtus de sui ratione ordinat homines ad
bonum. Moralis autem uirtus proprie est per
fectiua appetitiue partis anime secundum aliquam
determinatam naturam. Mensura autem etiam
appetitiui motus circa appetibilia est ipsa ratio.
Bonum autem cuiuslibet regulati et mensurati in
hoc consistit: q conformetur sue regule et mensu
re: sicut bonum i artificialis est: q consequat regu
lam artis. Malum autem per consequens in hoc
est: q discordat a regula et mensura sua: quod qui
dem contingit dupliciter. Vel per hoc q superexce
dit mensuram: uel per hoc quod deficit ab ea: sicut
manifeste in omnibus regulatis et mensuratis: et
ideo patet q bonum uirtutis moralis consistit in
adequatione ad mensuram rationis. Manifestum
est autem: q inter excessum et defectum medi
um est equalitas siue conformitas. prudentia aut
quis sit intellectualis uirtus habet idem medi
um quod et moralis. scilicet rectitudo rationis:
sed in hoc differunt: quia prudentie est istud medi
um ut regulantis et mensurantis. uirtus autem mo
ralis ut regulate et mensurate et similiter excessus
et defectus. Aliarum autem uirtutum intellectu
alium: ut scientia sapientia et intellectus: bonum co
sistit in quodam medio per conformitatem ad ip
sam rem finem q dicit esse quod est: et non esse quod
non est: in quo ratio ueri consistit. Excessus autem est
affirmationes falsas: per quas dicitur esse quod non
est. Defectus finem negationem falsam per quam dicit
non esse quod est. Res. n̄ est mensura intellectus
nostri ut dicitur. x. metha. Ex eo enim q res est uel
non est dicitur esse ueritas i opinione et oratione
nostra. Virtutes etiam theologice possunt di
ci consistere in medio: sed non ita proprie et per se:
sed per accidens: nam mensura propria earum et re
gula est deus: fides enim nostra mensuratur finem ue
ritatem diuinam. Spes finem magnitudinem potentie eius.
Charitas finem bonitatem eius. Et ista est mensura
super excellens omnem facultatem creatam. Unde nun
quam potest homo tantum diligere uel sperare uel credere
in eum quantum debet. Et sic non potest ibi esse ex

cessus: sed quanto plus tanto melius. Sed considera
do mensuram harum ex parte nostra. uidelicet finem
q congruit conditioni nostre: possunt considera
ri medium et extrema ex parte nostra. Nam i di
lectione excessus si quis diligeret plus proximum q
debet. puta committendo peccatum pro salute ipsius.
Defectus cum odit uel inuidet et huiusmodi. In
spe: defectus est per desperationem: excessus per pre
sumptionem. In fide: ut inter contrarias hereses
et arianorum et sabellianorum uel nimis leuiter credere
et difficiliter rationabilia credere et dubitare. In
prudencia excessus nimia sollicitudo uel nimis in
uiti sensui suo: defectus: negligentia: et inconstan
tia. In iusticia: in distribuendo nimis dare: uel ni
mis parum. In liberalitate que est pars iusticie ex
cessus est: prodigalitas: defectus: auaritia: in forti
tudine nimia audacia uel intimiditas: defectus
pusillanimitas. In temperantia: gula: luxuria et huius
modi: defectus insensibilitas. puta non sumendo
necessarias delectationes. Et sic possent assignari
in alijs. Multa autem solent occurrere homini
impedimenta in uolendo tenere medium. Sed di
cit Gregorius. vij. q. i. Aduersitas que bonis uotis
id est propositis obicitur: probatio uirtutis est: non
iudicium reprobationis: unde non dimittendum
figura habetur: cum populus dei in deserto uellet
ire recto itinere: non declinando ad dexteram uel
sinistram: ad terram promissionis: obstitit re
ges Seon et Phasag. Sed pugnant contra eos et
uincunt: persecuti sunt iter rectum. Ad tenen
dum uiam medium. id est uirtutum: inducunt multe au
erzitates: ut illud ps. lxxij. Deus autem rex noster a
seculo operatus est salutem in medio terre. i. crea
ture rationalis: per uirtutes que consistit in medio
unde dicit dominus scientis quia in medio israel ego sum
Jobel. ij. et Aggei. ij. Spiritus meus in medio ue
stri. dicit dominus. Nec est enim uia per quam ibant
uacce que trahentes a reham domini gradiebant
uno itinere non declinantes neque ad dexteram ne
que ad sinistram: ut habetur primo. R. vi. c. Unde
sapientis medium tenere beati. Et i signum huius
legitur Jo. xx. q resuscitatus christus stetit in me
dio discipulorum suorum. Et Lu. ij. Inuenerunt
eum in templo in medio doctorum: et in cruce in
medio latronum.

Que bona operentur in nobis uirtutes.
Capitulum tertium.

Operatione uir
tutum. Operantur enim in nobis. A
malo exclusionem. In filio triumphatio
nem. Et i celo promissionem. vij. aplos ad has uirtutes dicit
ad ro. xij. iduamur anima lucis. respiciu pmi dicit

Adm. opant in nob in bonum.

Capitulum tertium

indumenta respectu secundi arma: respectu tertij lucis. Primo ergo uirtutes excluduntur a malis. Un dicuntur indumenta. Et habet^r dictu idumēta. quibus tecti excluditur a confusione nuditatē et turpitudinis Apocalipsis. iij. Vestimētis albis induaris id est ueris uirtutibus: ne appareat confusio nuditatis tue. Hic et Ambrosius de peni. distinctione. ij. Sapiens nūquam est inanī id est nudus: sed semper habet in se amicum prudentie: q̄ potest dicere: iusticia uestiebat. De nanq̄ sunt eterne mentis uelamina: que nullus perdit nisi uolens: his expoliatis Adam cognouit se nudum: hec ibi. Excludit autem uirtus non solum culpā sed et penam et tristitiam. Et culpam quidem excludit uirtus: ut suum contrarium. Contraria. n. simul inesse non possunt. Quelibet enim uirtus habet uicium aliquod sibi directe contrariū: ut luxuria castitatem: auaritia liberalitatem et huiusmodi. Uirtus autem infusa excludit omnem actum peccati mortalis: quia quodlibet sibi contrariatur: uel directe uel per quandam consequentiam. scilicet rationem connexionis earū. **P**eccata autem uenialia non excludit uirtus. **E**xcludit secundo penam. Nam quāuis quis habeat uirtutem. oportet q̄ faciat sibi uiolentiam in operando. Patitur enim quandam penam et difficultatem in actu bono: sed habita uirtute: operatio secundum ius est delectabilis. Unde Sapiens dicit. q̄ signum generati habitus est delectabiliter operari: et sic excludit penam difficultatis. Penam etiam de commissis peccatis dimittit uirtus per actum suum qui non solum est meritorius: sed etiam satisfactorius. Excludit etiā tristitiā uirtus. Uirtuosus enim non contristatur de opere uirtuoso: sed gaudet. Unde dicit Augustinus de peni. distinctione. iij. Si apostolus. Hinc semper doleat et de dolore gaudeat. quia scilicet dolor de peccatis est actus uirtuosus. Tristatur autem de his qui uirtuti repugnant aliquo modo. s. de peccatis suis uel aliorum: ut Ezechias cum fleuit fletu magno Isai. xxxviij. Et samuel peccata saul. i. R. xv. uel alijs miseris. Moderate tamen semine incidat in desperationem ut Judas qui pre tristitia laqueo se suspendit Math. xxvij. Non sic Petrus negans: non sic Dauid de morte pauuli filij. primo. R. xij.

Secundo operatur. §. I.

In bello uictoriam et defensionem. Unde dicuntur arma. Unde apostolus Arma uestra non sūt carnalia: sed spiritualia: ad destructionem inimicorū ad Ephe. vi. declarat ipsa arma: dicens. Induite lorica iusticie. In omnibus sumentes scutum fidei et. Et galeam salutis assumite et de alijs albi

scribitur. Ad hoc fac quod habetur. xxiij. questione. i. nisi. Quattuor autem sunt inter alia nitila et iacula: quibus in presenti uita ab hoste inuadimur et percutimur. scilicet stultitia: iniusticia inconstantia: et concupiscentia. Per oppositum quattuor sūt arma quibus protegimur et pugnamus. scilicet prudentia contra stultitiam: iusticia contra iniusticia: fortitudo contra inconstantia: temperantia contra concupiscentiam. Hec est sententia Hieronymi. Sed adhuc potiora sunt arma. Scutum fidei. galea spei salutis: et gladium charitatis: qui gladius in uisione figurata fuit ostensus Jude machabeo: aureus tamen ut dictum est eis in hoc signo uincēs. id est machabe. Et apostolus ij. ad Corintios vi. Per arma iusticie a dextris et a sinistris: iusticia est omnis uirtus: uerum habendo omnes uirtutes has: adhuc indigeremus adiutorio christi. Et hoc oportet nos cognoscere ex humilitate: et uiriliter resistere. Et in hoc habemus figura in dauid: qui bellans contra gigantem goliath cum baculo et funda et lapide eum occidit. primo. R. xvij. Soliat gignificat diabolum: qui terribilis et fortissimus est: bellando ergo contra eum. cum scilicet tentat: debemus uti baculo crucis: ad crucifixū recurrendo. Funda que est uilis est humilitas que debet adesse: cognoscendo nos miseros id est infirmos: Lapis est uirilis resistētia. Exēplū in machario cui dixit diabolus: q̄ solus humilitas sua eum uincebat.

Tertio operatur i. §. II.

celo premiationem. Unde dicuntur lucis arma: non solum quia faciunt hominem luminosū interius in anima et exterius in conuersatione iuxta illud. Luceat lux uestra coram hominibus. Mathe. v. c. et pulchrum diuersis coloribus uirtutum. Humilitas enim ponit nigredinem: charitas rubedinem: sapientia aureum colorem: fortitudo uiredinem: temperantia albedinem: prudentia iacintinum: Sed etiam dicuntur lucis arma quia perducunt ad lucem superne gratie. Unde Gregorius super ezech. homel. v. Iusti quia usq̄ ad finem uite proficiunt in uirtute: ad perfectum diem tunc ueniunt: quando ad regna celestia perducti: in ea luce quam desiderant iam minus aliquid non habebunt de peni. distinctione. ij. Non reuertebantur. Et hoc dicit exponens illud. pro uerbiorum. iij. Iustorum semita quasi lux splendens proficit et crescit usq̄ in perfectum diem. Et quanto quis fuerit uirtuosior: tanto in patria splendidior. Stella enim differt a stella in claritate primo ad corintios. xv. hoc autem faciunt uere uirtutes: non sicut per hypocrisim: que non uere lucent. Unde Grego. de pe. di. Mlti uel fm

aliam litteram citius incipit capitulum illud. Sepe homo multis oculis peccatis inuoluitur: et in una aliqua uirtute magnus uidetur: que ipsa quoque uirtus inuaneſcens deficit: quia dum innotescit hominibus: proculdubio laudatur: eiusque fauor inbianter appetitur. Unde fit ut et ipsa uirtus ante oculos dei uirtus non sit: dum abscondit quod displicet et prodit quod placet: quod intelligendum uidetur quando hoc fit per hypocrisim: de qua ibi loquitur Gregorius: et subdit exempla. Latet plerumque superbia et castitas innotescit. Atque ideo omnia diu castitas circa finem uite perditur: quia propter superbia usque in finem uite incorreta retinetur. Ponit exemplum etiam de misericordia et patientia: et in fine capituli dicit. Idcirco autem uirtuiter non peruenturi inchoant: ut eis qui peruenturi sunt: uia quam gradiant ostendant: quorum casus utilitate non modica electorum profectionibus seruit quia illorum lapsum dum conspiciunt: de suo statu contremiscunt: et ruina que illos damnat: istos humiliat: hec ibi.

De inequalitate receptionis uirtutum: et quomodo sunt gradus in ipsis.

Capitulum quartum.

De inequalitate re

ceptionis uirtutum. Sciendum quod unus habet uirtutes magis intense quam alter et non equaliter. Et unus et idem potest habere uirtutes magis intensas et perfectas uno tempore quam alio. Et idem etiam uno et eodem tempore potest habere uirtutem aliquam perfectius et plenius quam alias: non secundum habitum: sed secundum inclinationem nature et apparentiam exteriorem: per maius exercitium. Quantum ad primum quod in uno sit maior uirtus quam in alio: patet propter quatuor rationes. Primo propter meliorem dispositionem: in quantum unus est melius dispositus ex naturali complexionem ad unam uirtutem quam alius: sicut flegmaticus est magis dispositus ex complexionem ad mansuetudinem quam colericus. Et sic potest intelligi illud Sapientie viij. Sortitus sum animam bonam quantum scilicet ad inclinationem ad uirtutes ex bona corporis complexionem.

Secundo propter maiorem assuefactionem: in quantum unus magis assueſcit ad uirtutes seu magis exercitatur in bonis operibus: quam alius. Consuetudo enim dicitur quasi altera natura. Et sic ex frequentia bonorum operum magis firmatur et intenditur habitus uirtutum: unde Lyprianus Gratia spiritualis que est in baptismo equaliter a ceteris sumitur in conuersatione atque actu nostro postmodum uel minuitur uel augetur: ut in euangelio dominicum semen equaliter seminat: sed pro uarietate terre assumitur. aliud in multi

formen copiam uel trigessimam uel sexagesimam uel centesimam numeri fructum exuberanter cumulat. de conse. distin. iij. nec quicquam a gratia autem procedunt uirtutes infuse. Tercio potest esse magis perfecte uirtus in uno quam in alio: propter maiorem discretionem: in quantum unus habet perspicacius iudicium rationis quam alius. Ad quod potest induci illud de talentis Math. xxv. Unicuique dedit secundum propriam uirtutem. scilicet capacitatis ceteris paribus. Quarto propter maiorem infusionem scilicet diuine gratie. Et ista est principalior ratio. Magis enim infunditur uni de uirtute quam alteri: secundum maiorem intensiorem seu perfectionem. Et hoc principaliter ex beneplacito dei. Secundum illud Ephe. iij. Unicuique data est gratia secundum mensuram donatoris christi: et secundario secundum conatum hominis ad preparandum se ad ipsam: qui etiam conatus ex dei dono procedit. Quantum ad secundum. In uno et eodem diuersis temporibus potest esse uirtus maior et minor. Nam gradus multiplices sunt in uirtutibus: ad quos potest quis de die in diem proficiendo ascendere. Quod diffuse declarans. Grego. super Ezech. Et habetur de pe. di. ij. quam sanctam ecclesiam sic ait. Unaqueque uirtus quasi quibusdam gradibus augetur: et sic per incrementa meritum ad summa perducitur. Alia namque sunt uirtutis exordia: aliud uirtutis profectus aliud perfectio. Et hoc probat idem Gregorius in dicto ca. per auctoritates ps. ubi ait. Deus in gradibus eius cognoscetur secundum aliam litteram nam nostra translatio habet: deus in domibus eius cognoscetur. Et Job. xxxi. Per singulos gradus meos pronuntiabo illum id est per singula incrementa uirtutum que a deo accipio laudes deo tribuam. Inducit etiam parabolas que habet Mat. iij. de semine iactato in terram: quod cum ortus fuerit. primo facit herbam: deinde spicam: deinde plenum frumentum in spica. Semen iactatur in terram: cum propositum concipitur in corde boni operis: per semen infuse uirtutis. Quod ortus est herba: per principium boni operis executi. Spica per profectum plenum frumentum per perfectionem: tandem per falcem mortis collectum in horreum superne patrie reponitur: iuxta illud. Triticum autem congregate in horreum meum Meth. xij. Ponit etiam Grego. exemplum de beato Petro qui fuit quasi herba ante passionem conculcatus pede timoris quasi spica tempore resurrectionis: plenum frumentum post penthec. Dicit etiam Gratianus de peni. di. ij. Charitas est aq. i. si. illius ca. q. Nemo repetere fit summus: sed a minimis quisque inchoat ut ad maiora perueniat. Item nota quod nunquam potest aliquis ita augeri in uirtutibus qui possit adhuc magis perfici: exceptio christi qui

Capitulum Quintum

sumā plenitudinē accipit q̄tū creatura est capax. Unde o eo intelligitur illud Joannis primo. Nō ad mensuram dat oēs spiritum: idē eodē modo tantam mensuram sicut omnibus alijs et sanctis et angelis sed quasi infinitam. Et quanto q̄ magis perficit: minus videtur sibi habere q̄ magis cognoscit quod sibi deest ad quod potest pertingere. Et sic intelligitur illud Ecclesiastici. xviij. Cum consumauerit hō tūc incipiet: scilicet secundum estimationem suam. **¶** Quantum ad tertium nota q̄ omnes virtutes in vno homine pro eodem tempore sunt equaliter intense secundum beatum Thomam. prima secūde. q. lxxvi. articulo. ij. et. iij. Quamuis enim vna sit excellentior alia inter se eas comparando sicut charitas maior fide: et spe et alijs et prudentia excellentior alijs cardinalibus: tamen secundum participationes subiecti prout scilicet intenduntur vel remittuntur in subiecto: omnes virtutes huius hominis sunt eque equalitate proportionis in quantum equaliter crescunt proportionaliter in homine. Sicut digitus manus sunt inaequales secundum quantitatem sed sunt equales secundum proportionem: cum proportionaliter augeantur. Unde et Augustinus in libro de trinitate dicit: q̄ quicunq̄ sunt equales in fortitudine: sunt equales in fortitudine et temperantia: et sic de alijs. Quia autem vnus sanctus laudatur magis de vna virtute q̄ de alijs: vt abraham de fide: Moyses de mansuetudine: Job. de patientia: et sic de alijs: et de quolibet confessore catur in ecclesia. Non ē inuentus similis illi et eo q̄ habuit prerogatiuam alicuius virtutis: hoc est propter excellentiorem proportionem ad actum talis virtutis quod potest procedere vel ex natura: vel ex consuetudine: vel ex gratia. Ex quolibet autem actu virtutis non augetur: Sed vel augetur: vel saltem disponitur ad augmentum: sicut gutta caua lapide non vno ictu sed sepe cadendo. Similiter per actum malum corrumpitur virtus: vel disponitur ad corruptionem: vt per cessationem a bono opere: vel negligenter faciendo: et tunc dicitur diminui. Et de his habes infra in tractatu de charitate. c. i.

De connexionione virtutum vtriusque sic sunt catenate ad inuicem. vt vna sine altera haberi nō pot.

¶ Capitulum quintum.

¶ De connexionione virtutum. utrum scilicet omnes sint catenate ad inuicem: ut vna non possit haberi sine altera. Ad quod dicit beatus Thomas prima secūde. questione. lxxv. articulo primo q̄ quantum ad virtutes intellectuales clarum est q̄ non sunt connexe ad inuicem: nec etiam

cum alijs virtutibus. Et ratio est. Quia sunt circa diuersas materias ad inuicem non ordinatas: et ideo non inuenitur in eis connexio. Quod patet ex hoc: quia habens scientiam non habet sapientiam: et habens vnam scientiam non habet aliam: et habens artem non habet scientiam: et habens artem vel scientiam non habet virtutes morales nec theologicas. **¶** Quantum autem ad cardinales virtutes conchatenate quidem sunt: secundum suum esse perfectum: Nam ut dicit idem ubi supra virtus moralis potest accipi dupliciter. Uno modo imperfecta. Alio modo perfecta. Et imperfecta quidem nihil aliud est: q̄ inclinatio quedam ad faciendum aliquod opus de genere bonorum: siue talis inclinatio insit nobis a natura: siue ex assuetudine operum. Et hoc modo virtutes morales non sunt connexe. Videmus enim aliquem promptum ex complexionem corporis vel assuetudine ad opera liberalitatis qui tamen non est promptus ad opera castitatis. Perfecta autem virtus moralis est habitus inclinans ad opus bonum bene agendum. Et secundum hanc acceptiōnem: sunt virtutes cardinales omnes connexe. Et hoc est quod dicit Gregorius in. xxiij. moralium: q̄ vna virtus sine alijs: aut omnino nulla est: aut imperfecta est: huiusmodi connexionis ratio est secundum philosophum: quia nulla virtus moralis potest sine prudentia haberi: eo q̄ propriū virtutis moralis sit facere electionem rectam: cum sit habitus electiuus. Ad rectam autem electionem non sufficit inclinatio in debitum finem: quod est directe per habitum virtutis moralis: sed etiam q̄ aliquis directe eligat ea que sunt ad finem: quod fit per prudentiam: que est consiliatiua: iudicatiua: et preceptiua: de his que sunt ad finem. Similiter prudentia haberi non potest nisi habeantur ceterae virtutes morales: cum prudentia sit recta ratio agibilium: que sicut ex principijs procedit ex finibus agibilium: ad quos aliquis recte se habet per virtutes morales. Et sic patet eas esse connexas. **¶** Virtutes tamen ille que non perficiunt hominem secundum communem statum. idēst quantum ad ea que communiter in omni uita hominum occurrunt agenda: sed perficiunt secundum eminentem statum: ut magnificentia magnanimitas: uirginitas: in quantum acquisite non sunt connexe cum moralibus secundum habitum sed secundum propinquā potētiam: q̄. s. de facili ab habentibus ipsas morales per exercitium acquiri possunt. Non solum autem sunt connexe ad inuicem cardinales: sed etiam si sint infuse sunt connexe cum theologis et cum donis. Neq̄. n. perfecte sunt ipse cardinales perfectione. s. du cetera in ultimū finem: nisi fuerit cum fide: spe: et charitate. Et cum dicit prop̄: q̄ ois virtus per charitatem potest esse communis bonis et malis: loquitur de

Virtus moralis amplexus duos quod autem perfectus aut imperfectus.

¶ Virtutes alijs sunt connexe et alijs non.

Titulus Secundus

Virtutes theologicas sunt
omnes.

virtute imperfecta: ut sunt acquisite siue infuse. Acquisite enim non sunt connexe cum theologicis. Quantum autem ad virtutes theologicas sciendum: quod sunt connexe ad inuicem secundum suum esse perfectum. Nam secundum imperfectum esse et informe: possunt esse fides et spes sine charitate: sed actus earum non sunt perfecti: nec merito reguntur. Charitas autem sine fide et spe esse non potest. Sed cum fides et spes sunt formate per gratiam sunt connexe ad inuicem sunt connexe theologicis cardinalibus infusis. Cum enim in lege diuina dentur precepta de actibus cardinalium et christus dicat. Ioan. xiiij. Si diligitis me mandata mea seruare: qui habet charitatem implet illa mandata que dantur de actibus illarum virtutum. Sunt etiam connexe cum donis spiritus sancti: qui enim habet charitatem habet spiritum sanctum. Unde dicitur ad Rom. v. Charitas dei diffusa est in cordibus uestris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Qui habet spiritum sanctum habet et dona eius. Quantum uero ad dona. Sciendum secundum beatum Thomam prima secunde questione. lxvij. quod sunt connexa ad inuicem: ita quod unum sine alio haberi non potest. Unde Gregorius in secundo moralium dicit signari ipsa per septem fil. Job quorum quilibet faciebat conuiuium alijs in die suo: quia dona ipsa reficiunt se inuicem. id est hominem in quo sunt delectant: non unum sine altero. Sunt etiam connexa cum virtutibus: quia connectuntur in charitate: ita quod qui habet charitatem habet dona: et conuerso virtutes cardinales: que perfecte sine charitate haberi non possunt.

De duratione uirtutum:
Capitulum sextum.

Si virtutes per hanc uiam durat
et non si.

De duratione uirtutum: utrum durent post hanc uitam. Ad quod dicit beatus Thomas prima secunde questione. lxvij. articulo secundo: quod uirtutes intellectuales durant quantum ad id quod est formale in eis: non quantum ad id quod est materiale. Est autem formale in eis species intelligibilis cognitorum: que remanet in intellectu possibili post actum intelligendi. quibus mediantibus homo intelligit. Materiale uero in eis sunt fantasmata: ad que fantasmata aspiciendo: homo intelligit in hac uita: applicando ea ad species intelligibiles hec corumpuntur corrupto corpore: quia potentie sensitiue. scilicet fantasia et memoria sunt affixe organis corporis: et sic intelligitur illud apostoli. Scientia destruetur. scilicet quantum ad id quod est materiale: quia nec fantasmata

remanebunt corrupto corpore. nec erit usus scientie per conuersionem ad fantasmata. Virtutes autem morales similiter remanebunt: quantum ad id quod est formale in eis. Et hoc est ordo rationis: sed non quantum ad id quod est materiale: et hoc est moderare passiones appetitus inclinantis ad illicita: uel exercere commutationes et distributiones: quo ad iusticiam: que in alia uita non sunt. Unde Augustinus dicit in. xiiij. de tri. quod prudentia ibi erit sine ullo piculo erroris: fortitudo sic molestia malorum etc. Sed prudentie erit nullum bonum deo preponere uel eque. fortitudinis firmissime coherere temperantie: nullo noxio delectari: iusticie subditum esse deo. Quantum ad uirtutes theologicas. Charitas sola remanet: quia non importat in sui ratione imperfectionem: sed fides et spes important in sui ratione imperfectionem: quia fides est credere quod non uidetur spes sperare quod non habetur. Ibi autem tollitur omnis imperfectio: et clare uidetur et perfecte possidetur. Quantum ad dona remanent quidem quantum ad essentiam: ut dicit Ambrosius et magister in. iij. sententiarum: non autem quantum ad materiam circa quam operantur etiam si habent nunc operationem circa aliquam materiam quam non habebunt in patria. b. Tho.

Titulus secundus de prudentia. Quomodo dicitur prudentia que medium prefigit in omni uirtute. Capitulum primum.

Ost contractus de uirtutibus in communi: uidendum est de singulis earum in particulari. Et primo de quattuor cardinalibus. Deinde de alijs. Et tractatus iste de cardinalibus fere totus extractus est de li. quem fecit Henricus de Arimino ordinis predicatorum de uirtutibus cardinalibus. Sunt tamen multa addita: ut materia tota exigit de uirtutibus annexis istis quattuor. Et quedam etiam de ipsis quattuor de lib. ipso excerpta: aliquando abbreviata. Sciendum est quod uirtus humana que ad perfectionem uite ciuilis requiritur ad duo precipue ordinatur. scilicet ad moderationem passionum interiorum: et ad debitam operationem rerum exteriorum: circa que regulanda. necesse est adesse quattuor uirtutes. Nam circa passionem refrenandas: requiruntur temperantia et fortitudo. Si enim sint passionem circa delectabilia: tactus et gustus: ut contingit in cibis et ueneris ad eas reprimendas temperantia ordinatur. Si uero sint passionem uoluntatis

gratius est in omni uirtute.

Capitulum Sextum

consurgentes cuiusmodi sunt timores et audacie: ad eas moderandas ordiat fortitudo que in animo firmitatem constituit. Quantum autem ad res exteriores ad altere rite coincidas ordiat iusticia: que rectitudinem importat. Quia uero passiones uirium inferiorum modificari non possunt: nec res exteriores rite distribui nisi iudicium rationis adsit: requiritur quarta uirtus in ratione consistens: et hec est prudentia: que cum sit recta ratio agibilium ut dicit philosophus vi. ethi. medium in omni morali uirtute prefigit: dirigendo uidelicet qualiter et per que media homo in operando attingat regulam rationis. **H**as quattuor uirtutes cardinales dicimus seu principales: eo quod alie uirtutes morales ad has reducuntur ut docet Tullius in sua rhetorica. Unde in li. de officiis dictas tantum uirtutes ponit partes honesti que uidelicet in uita civili humanam honestatem integrant et perficiunt. **U**terius quia homo ordinatur ad finem supernaturalem qui est uisio diuine essentie in qua hominis beatitudo consistit. Nullus autem potest in finem incognitum suos actus ordinare: nisi de eo cognitionem habeat: ideo necesse est homini adesse aliquam uirtutem per quam dictum finem cognoscat. Hec autem est fides: que de deo qui est finis nostrarum operationum ueram facit cognitionem habere: habita autem cognitione de fine nostro per fidem: nullus in ipsum suos actus dirigeret: nisi speraret se dictum finem consequi posse. **U**n secundo necesse est ponere uirtutem spei per quam tendatur in finem cognitum tanquam in bonum possibile haberi. Item nullus tenderet in aliquod bonum primum: nisi per amorem ad ipsum afficeretur. Necesse est ergo tertio ponere uirtutem charitatis: que nos deum propter se diligere facit: et proximum propter deum. Patet ergo quod ad hominis perfectionem: septem uirtutes in uniuerso requiruntur: quattuor respectu uite civilis et tres respectu uite beate. Ut autem huius discipline auditor ad eam capescendam possit aptius manduciare: exempla rerum gestarum: se similitudinum iuxta doctrinam adiungatur. Ad significandum igitur predicti septenarii perfectionem sacra scriptura ait prouer. ix. Sapientia edificauit sibi domum et excidit columnas septem: sicut dicit Gregorius. Domus ista est mens humana: quam dei sapientia: uisum. scilicet incarnatum sibi habitaculum constituit quando eam in sui amorem adducit: et tunc columnas septem excidit cum ei uirtutes. vii. quibus ipsa mens sustentatur infundit. **E**xcidit namque in domo mentis columnam unam cum per prudentiam intellectum illuminat circa agenda. **S**ecundam cum per iusticiam uoluntatem rectificat circa distribuenda. **T**ertiam cum per fortitudinem irascibilem ordinat circa sustinenda.

Quartam uero columnam excidit cum per temperantiam concupiscibilem modificat: circa carnalia temperanda. **H**ec sunt quattuor columnae angulares que predictas quattuor uires anime perficiunt solum in uita civili. Unde ad constructionem uite spiritualis non sufficiunt: quia sicut dicit b. Gregorius super illo uerbo Job primo. Repete uentus uehemens irrumpit a regione deserti: et percussit quattuor angulos domus. Tentatio impulsus uirtutes quatit. et quasi quassatis angulis domus ruit: quia pulsatis uirtutibus conscientia turbatur. **A**d stabiliendum igitur domum mentis in predictis uirtutum columnis: diuina sapientia per se ipsam tres alias his fortiores excidit. scilicet fidei qua id quod non uidetur creditur: spem qua id quod non capitur speratur et charitatem qua id quod summe diligendum est: ex toto corde diligatur. Septem ergo sunt columnae quibus sustentatur domus conscientie prouer. nono. Et sic septem sunt columnae quibus ascendimus ad patriam diuine mansionis. Unde Ezechiel in uisione ostendit septem esse gradus: quibus ascensus fiebat ad ciuitatem positam in monte. Eze. xl.

Ad ostendendum diff. §. I.

ferentiam prudentie ad uirtutes intellectus. **P**rimo sciendum est quod intellectus in sua apprehensione ad duo potest referri uel ad solam ueritatis considerationem uel ulterius ad rei considerate operationem. Siquidem feratur ad uirtutis considerationem tantum: dicitur speculatiuus. **S**i uero in re apprehensa et considerata non sistit: sed eam ad opus ordinat: dicitur practicus. **E**x quo apparet quod intellectus speculatiuus pro fine habet ipsum scire: quod est ipsam ueritatem simplicem considerare: et hec est propria et absoluta operatio intellectus: non enim exit terminos apprehensionis. **I**ntellectus uero practicus pro fine habet ipsum operari: quod non est sibi proprium in quantum est absolute intellectus. Accidit enim intellectui uel rei apprehensum per intellectum quod ordine tur ad opus. Sic ergo patet quod intellectus speculatiuus a practico differt sine: ut dicit philosophus tertio de anima. **V**eritas autem que est finis et perfectio intellectus speculatiui tripliciter consideratur. **U**no modo sicut conclusio ex notionibus deducta: et hec spectat ad scientiam que est habitus adgeneratus ex principijs perficiens intellectum in conclusionibus. **A**lio modo sicut principium ex quo conclusio deducitur et hoc spectat ad intellectum qui uocatur habitus principiorum. **T**ertio modo ut causa per quam de omnibus iudicamus: non solum de conclusionibus sed etiam de principijs et hoc spectat ad habitum qui

De intellectu practico et speculatiuo

dicatur sapientia: que considerat causas altissimas: et iudicat de ueritate omnium scientiarum tam quantum ad principia: tam etiam quantum ad conclusiones ut habetur ex primo methaphisice. Patet ergo tria esse genera cognitionum in intellectu speculatiui: sicut ponit philosophus sexto ethicorum. scilicet scientiam: intellectum et sapientiam. **U**lterius sciendum est: quod intellectus practicus circa considerationem ueritatis quam ad opus ordinat: dupliciter se habet. **U**no modo ut ipsum opus in se tantum sit perfectum ex eadem ratione: et circa huiusmodi est ars: que nihil aliud est quam recta ratio rerum factibilium ut dicit philosophus sexto ethicorum. Bonum enim opus artificiali: non requirit in artifice rectitudinem appetitus: sed solum quod in se sit recte operatum. **A**lio modo intellectus: ueritatem ad opus ordinat: ut ipse operans perficiatur: et in suis actibus ordinetur: et circa huiusmodi est prudentia: que secundum philosophum in sexto ethi. est recta ratio agibilium. Differunt enim agere et facere: quod ut dicitur. ix. Metha. facere est actus transiens in exteriorem materiam: sicut edificare: secare et huiusmodi. Agere autem est actus permanens in ipso agente ut intelligere et uelle. Sicut ergo ars est ratio directiua factionum in rebus exterioribus: ita prudentia est directiua actionum in ipsis operantibus. Ex quo patet quod prudentia licet ad intellectum pertineat: tamen rectitudinem uoluntatis requirit. Uoluntas autem seu quicumque appetitus humanus tunc rectus existit: quando est bene dispositus per uirtutem moralem. Ad hoc ergo quod prudentia sit recta ratio in directione humanorum actuum: requiritur uirtus perfectiua appetitus: unde dicit philosophus sexto ethicorum impossibile est prudentem esse: non existentem bonum. Ex his que dicta sunt apparet: quod prudentia cum sit quedam cognitio ad intellectum pertinebit: et quod ad directionem humanorum actuum ordietur: patet quod intellectus qui hac uirtute perficitur erit practicus et non speculatiuus. Et propter hoc differt a tribus uirtutibus supradictis. scilicet scientia intellectu et sapientia: que intellectus speculatiuus perficitur. **U**lterius quia est directiua et ordinatiua actuum uirtutum moralium in ipsis operantibus perficientium eos: quantum ad uim appetitiuam: patet quod differt ab arte: que est ratio tantum directiua operis in operato. Et sic patet quod definitio prudentie posita a philosopho in sexto ethicorum est completissima: que dicit quod est recta ratio agibilium. id est cognitio directiua agendorum per hominem et in homine: siue quantum ad passionem interius refrenandas: siue quantum ad operationes exterius ordinandas. Ex his autem accipere possumus: quod prudentia est que

dam cognitio practica: qua homo suos motus et actus ordinat sub regula rationis. Valerius imperator cum octogenarius et adhuc uirgo: audisset quadam die premia suorum triumphorum recoli: quibus fuerat felicissimus: ait se tantum una uictoria gloriari. Et requisitus quare. Respondit quia inimicorum nequissimam domui carnis meam.

Nota de partibus. §. II

prudentie beatus Tho. secunda secunde. q. xlvij. sic loquitur. Triplex est pars scilicet integralis ut paries: tectum et fundamentum: sunt partes domus. Subiectiua sicut bos et leo sunt partes animalis. Potentialis sicut nutrimentum: et sensitiuum et intellectiui sunt partes anime. Tribus igitur modis possunt partes assignari alicui uirtuti. Uno modo ad similitudinem partium integralium: ut scilicet ille dicantur esse partes alicuius uirtutis: que necesse est concurrere ad perfectum actum illius uirtutis. Et sic possunt dici esse octo partes prudentie. scilicet sex quas enumerat Macrobius uidelicet rationem: intellectum: circumspectionem: prouidentiam: docilitatem: et cautionem. Septima quam ponit Tullius est memoria. Octaua quam ponit Aristot. est solertia. Nam sensus prudentie etiam intellectus dicitur. Horum octo: quinque pertinent ad prudentiam: secundum quod est cognoscitiua scilicet memoria ratio: intellectus: docilitas: et solertia. Tria alia pertinent ad eam secundum quod est preceptiua: applicando cognitionem ad opus: scilicet prouidentia: circumspectio et cautio. Quarum diuersitatis ratio patet ex hoc. quod circa cognitionem tria sunt consideranda. **P**rimo quidem ipsa cognitio que si sit preteritorum est memoria. Si autem presentium contingentium uel necessariorum uocatur intellectus seu intelligentia. **S**ecundo ipsa cognitionis acquisitio que fit: uel per disciplinam et ad hoc pertinet docilitas: uel per inuentionem: et ad hoc pertinet eustochia que est bona coniecturatio: huius pars est solertia: que est uera coniecturatio medijs: ut dicitur primo posteriorum. **T**ertio considerandus est usus cognitionis sed quod ex cognitis homo procedit ad alia cognoscenda uel iudicanda: et hoc pertinet ad rationem. Ratio autem ad hoc ut recte percipiat: tria debet habere. **P**rimo ut ordinet aliquid accommodatum ad finem: et hoc pertinet ad prouidentiam. **S**ecundo attendat ad circumstantias negotij: quod pertinet ad circumspectionem. **T**ertio ut uitet impedimenta quod sit per cautionem. Partes subiectiue uirtutis dicuntur diuerse species eius. Et hoc modo partes prudentie secundum quod proprie

finitis et agere differtur.

Capitulū Prīmū.

sūt: ē prudētia: p quā aliq̄s regit seipm. Et p̄u
dētia p quā aliq̄s regit multitudinē: q̄ dōnt sp̄s.
Et itēz prudētia q̄ ē multitudinis regitua: didit i
diuīas sp̄s: fm diuīas sp̄s multitudinis. Est autē
multitudo adunata ad aliq̄d sp̄ale negociū: sic ex
ercit⁹ p̄gēgar⁹ ad pugnādū: cui⁹ regitū ē prudē
tia militari. Quedā multitudo ē adunata ad to
tā uitā. sic multitudo uni⁹ dom⁹ vel fāilie: cui⁹ re
gitua ē prudētia economica. ⁊ multitudo unius
citatis uel regni: cui⁹ directia ē in p̄ncipe regnatia
i subdit⁹ at politica. Si vō prudētia sūat large
fz q̄ includit sciaz speculatiua. tūc ptes ei⁹ ponunt
etia dyalectica: rhetorica ⁊ pbica: fz tres modos
pcedēdi i sciētijs: qz un⁹ ē p demiatōnē ad sciaz
candā: qd̄ priet ad pbicā: ut sub pbica itelligant
oēs scie demiatie. Ali⁹ mod⁹ ē ex pbabilibus ad
candā opionē: qd̄ priet ad dyalecticā. Tert⁹ mo
dus ē ex qbusdā p̄iectur⁹ ad suspitōnē inducēdā
vel aliq̄l p̄suadēdū: qd̄ priet ad rhetoricā. Pōt
tñ dici q̄ hec tria p̄tinet ad prudētiā ppe dictaz
q̄ rōcinat iudū qd̄ ex necarijs: iudū ex pbabilib⁹
iudū ex qbusdā p̄iectur⁹. Et sic ptes subiectie seu
sp̄s prudētie sūt: prudētia regnatia: militaris: po
litica: econōica: dyalectica: rhetorica ⁊ pbica: q̄s
pōit qdā phūs grec⁹. Partes potētiales alicuius
vtut⁹ dicūt vtutes adiucte: q̄ ordiant ad aliq̄s se
ciuidarios act⁹: vel mās q̄ n̄ hēntes totā potētiāz
pncipal vtut⁹. Et scōz hoc ponūt tres ptes prudē
tie a philosopho. vj. ethi. cubylia q̄ ē circa p̄silū
⁊ Synesis: q̄ ē fz cōs reglas. ⁊ gnomīn q̄ ē circa
iudiciū eozz: i qd̄ o3 aliq̄n a cōi lege discēdē. pru
dētia vō ē circa pncipalē actū: qui est precipere.

Queritur utrū §. III.

prudētia possit cē i pccōrib⁹: R̄ndet. b. Tho. se.
se. q. xlvij. ar. xij. q̄ prudētia tripl̄r dī. Est. n. q̄
dā prudētia falsa uel p silitudinē dēa. Lū. n. pru
dens sit q̄ bñ dispōit ea q̄ sūt agēda pp aliquem
bonū finē. ille q̄ pp aliquē malū finē aliq̄ dispo
nit p̄gētiā illi malo fini: h3 flaz prudētiā: iqtū
illd̄ qd̄ accipit. p̄fic n̄ ē uezz bonū: fz fm silitudi
nē. sic o3 aliq̄s bon⁹ latro. hoc. n. mō p̄ fm simi
litudinē dici prudēs latro: q̄ p̄uēientes uias iuēt
ad latrocinādū. Et d̄ hui⁹ mōi prudētia dic̄ apo
stol⁹ ad ro. viij. Prudētia carnis moris ē: q̄. s. finē
vltimū p̄stituit i delectatōe cānis. Scōa at̄ pru
dētia ē qd̄ vā: qz adiuēt uias accōmodatas ad
finē uere bonū: sed ē ip̄scā duplici rōe. Uno mō
qz illud bonū qd̄ accipit. p̄fic n̄ ē cōis fis totius
hūane uite: sed alicuius sp̄alis negocij. puta cū a
liq̄s adiuēnit uias accōmodatas ad negociādū:
uel nauigādū: dī prudēs negociatō uel nauta. A
lio mō: qz defic̄ i pncipali actū prudētie: puta cū
aliq̄s bñ cōsiliat: ⁊ recte iudicat: etiā de his q̄ p̄ti
nēt ad totā uitā: sed nō efficacit p̄cipit. Tertia
prudētia vā et p̄scā ē: q̄ recte p̄siliat ⁊ iudicat ad

bonū finem tot⁹ uite: ac ē p̄cipit. Et hec sola dī
prudētia sipl̄r: q̄ i pccōrib⁹ cē n̄ p̄. Un phūs. vj.
ethi. dic̄. Impossibile ē prudēte cē n̄ entē bonūz
P̄ia vō prudētia ē i solis pccōrib⁹. Scōa ip̄scā
ē cōis bōis ⁊ malis: maxie illa q̄ ē ip̄scā pp̄ finez
p̄ticularē. Nā q̄ ē ip̄scā pp̄ d̄fectū pncipalē actus
et n̄ ē nisi i malis. b. tho. Prudētiā cē i oibus
hūtib⁹ gīaz. pbat sic. Null⁹ h3 gīam nisi sit vtu
olus: qz poita cā pōit effect⁹. Sīa ē cā vtutū: sed
null⁹ pōt cē vtuosus nisi hēat prudētiā. Dic̄ enī
Sieg. ij. mora. qz ceterē vtutē nisi ea q̄ appetunt
prudēt agāt: vtutes cē n̄ p̄nt. § 7c. Utē cū vtutes
sūt p̄nere: q̄ h3 unā hēt oēs. S3 q̄ hēt gīam h3 ca
ritatē. § ⁊ alias. Sciēdū ē tñ q̄ duplex ē indu
stria prudētie. Una q̄ ē sufficiēs ad ea q̄ sūt de ne
cessitate salut⁹. ⁊ talis idustria dat oib⁹ hūtib⁹
gīam: q̄s n̄c̄rio docet de oibus: vt dī. j. iohā. ij.
Qui enī bōi sūt: ⁊ si p̄ se nesciūt sibi cōsulei: sed
idigēt p̄silio aliēo: saltē i hoc sciūt sibi p̄silio p̄silio
si gīaz hūtib⁹: ut alioz requirāt cōsilia ⁊ discernāt
bōa a malis. Alia idustria ē plēior: p̄ quaz sibi ⁊
alijs p̄i puidē: n̄ solū de his q̄ sūt n̄c̄ria ad salutē
fz et de qbuscūqz p̄tinetib⁹ ad hūanā uitā. Et ta
lis idustria n̄ ē in oib⁹ hūtib⁹ gīaz. Itē sciēdū: qz
dupl̄r ē prudētia. acq̄sita ⁊ ifusa. ⁊ ifusa qd̄ dī:
q̄a cāt ex ifusiōe: vt ē i baptizati: et atēq̄ hēant
ulū rōnis fm hūtib⁹: n̄ fm actū. In bōis hūtib⁹ u
sū rōnis ē fm actū i bōis opibus. ⁊ p̄ exercitium
meret augeri. Prudētia acq̄sita cāt ex exercitio a
ctiū. vñ idigēt ad sui gñationē exp̄m̄to ⁊ tēpōi
ut dī. ij. ethi. Et iō n̄ p̄ cē i iuuētib⁹ nec fz hūm
nec fm actū Tho. q. ubi supra. Nō fm be.
th. secūda se. q. liij. ar. ij. qz iprudētia ē gñale: pec
catū dupl̄r. Uno mō p̄ p̄ticipatōnē. Et hoc mō
iprudētia p̄cipat ab oib⁹ uirijs: sic prudētia ab
oib⁹ vtutib⁹. Nullū. n. p̄c̄m accidē p̄: nisi sit de
fect⁹ i aliq̄ actu rōnis dirigēt: qd̄ p̄tinet ad ipru
dētiā. Alio mō dī gñale p̄ eēntiā: respectu. s. illa
tū sp̄z d̄ qd̄ p̄dicat. Et sic p̄tiet sub se diuersa
p̄c̄a. ⁊ illa q̄ opponūt p̄tib⁹ subiectiuis: vt mōas
rice: politice ⁊ hui⁹. q̄ uitia sūt inoiata i usu. Et il
la q̄ opponūt p̄tib⁹ potētia lib⁹. ⁊ sic sūt tres. s. p̄c̄
p̄tatio p̄tra cubylia: inconsideratio p̄tra Synesi
⁊ gnomīn. Quatū aut̄ ad p̄ceptū: qd̄ ē actus p̄
p̄us prudētie oppōit iconstātia ⁊ negligentia. q̄
at̄ opponūt p̄tib⁹ itegralib⁹ reducunt ad p̄dicta
q̄ttuor. Et de his oibus hēs supra in. ij. pte. Itēz
uitia oppōita prudētie q̄ hūtib⁹ silitudinē cū ea: sē
ista. s. prudētia cānis: astutia: dol⁹ ⁊ fraus: nimia
solicitudine i tpalib⁹: d̄ qbus supra in. ij. parte b⁹.

Consequēter ui §. III.

dēdū ē: quō prudētia ad vtutes morales se hēat
Lurca qd̄ ē sciēdū qz prudētia respectu vtutū mo
raliū tripl̄r se h3. Est. n. eaz directia: medij iuētū
ua ⁊ bōi politici p̄tēlatia. Est ḡ p̄mo eaz dire

prudētia ē in oib⁹ gñib⁹ hūtib⁹.

prudētia p̄c̄m accipit et in ifusa.

Imprudētia ē mōi p̄c̄m.

prudētia ē tripl̄r.

prudētia ē in p̄c̄m et nō p̄c̄m et tripl̄r p̄c̄m.

Titulus Secundus.

Ad hunc opus duo requiruntur.
Primum est de media.

etia. Ad cuius evidentiā ē intelligendū: qd ad bñ ope
Fādū fm uirtutē duo requirūt. s. qd qd opet op' uir
tuosū: 7 qd illō faciat rēa electōe: nō ex ipetu aut
passiōe: aut ex aliq' b'. Ad op' at uirtuosū hō
pōt disponit p uirtutē moralez qd pñc appetitū: c'
obiectū ē bonū 7 fis. Uir'. n. moralis de se hz icli
nare i finē sibi pueiētē: vt tpātia i sobrietate: iu
sticia i redditiōe debiti. Talis at icliatio i finē de
bitū: siue sit ex more: siue ex nā: nō sufficēt: nisi rō
dirigēt: 7 modū pguū ad finē adiuēret: imo h'
icliatio i finē sic rēa rōe: rāto cēt pñcōsio: qto for
tior: sic equ' sic cēt cel': qto currēt fōn': rāto cum
maiori lesiōe ipigēt. Oz igit: qd tali icliatōi: quam
fac v': adiūgat rēa rō: quā fac prudētia: p quam
dōbita media 7 finī pguētia iueniāt: vt siqs velit
ad sobrietatē puēire p vītutē tpātie: dēt modū qd
rere pguū istī finī: puta qd abstinēat tātū 7 a talib'
7 sic opoz. 7 qñ oz. Sili' si velit fori' fieri. dēt ali
qñ pugnare: sagittas iacē: pguēti' odiāz 7 alia h'.
exēctia qñ: f3 qd cōguit etati: pñc: pñcōe: 7 alijs
circūstātijs obfuar: qd totū sit p prudētia: q ē re
cta rō agibiliū. Uñ prudētia dī auriga virtutum
Et. j. q. v. pñtū: dī qd discretio ē ma' uirtutū. Ap
pellat at discretio prudētia: quā sup oēs eximiam
7 securiorē uia ē ad celum. pbauit. b. Antho. vt
hē in coll. ij. moysi. Exēplū de Joab. ij. regū. x.
Scdo prudētia ē medij iuētia. Ubi sciēdo ē: qd ad
hoc qd alijs p prudētia rēe dispōat: tria: qtu3 ipe
ctat ad pñs: requirūt. Pño qd mltie et diuēle uie
iueniāt. Scdo qd de iuētī rēe iudicet. Tercio qd iue
ta et iudicata ad finē rēe applicēt. Quātū ad
pñū requiritur pñtū qd int cētōs act' hois ē libi
ppū: cū ipozet rōnis inquisitionē. In rebus emz
hūanis 7 pñgētib': circa qd dirigēda uēfat pñcē
tia: ē icritudo 7 uarietas multa. In reb' at dubijs
7 icēt ratio nō dz pferre iudiciū absqz inquisitionē
rōnis pcedēdo. Nēc rōis ē igitur cōsiliū an iudiciū
d eligēdis hūi. Uñ phūs. ij. ethi. diffinit electōnē:
dicēs: qd ē appetit' pñcōsiliati. Uñ qñ ad hoc po
sunt phūs. vj. ethi. qndā uirtutē dēfuiētē prudētie
quā uocat eubylia: p quā aliq' dicitur bñ cōsilia
tūi. Dī. n. eubylia ab eu qd ē bonuz: 7 byli qd ē
cōsiliū qd bñ pñtatiā. Cōigit at qñqz aliq' ē bñ
cōsiliū: i iuēiēdo mltas uias ad aliqū finē: qui tñ
nō sī bñ iudiciū i pñligēdo: qd meli' ē: sic ēt cōigit
i speculatiuis. Aliqui. n. sī bñ iquirētes: pñt hoc
qd rō eoz pñpta ē ad discurrendū p diuēla: qd ui
dēt pñtū ex dispositiōe imagiatiue uirtutū: qd de fa
cili pñt fozare mltā fātafmata. Et tamen tales non
sunt pñpti ad bñ iudicādo: qd uidet pñgē ex ma
la dispositiōe sēi' cōis male iudicāt. ex qd ēt postea
dfectus accidit ēt i iudicio itellec'. Sili' circa hu
mana agibilia aliq' sī bñ iuētiui: qd spectat ad iq
sitionē cōsiliū: 7 tñ sī male iudicatiui i nō accepta
do uias aptiores: vel nō repudiādo min' aptas: 7 i
deo ad bonū iudiciū d eligēdis hñdū requir' alia

virtus: quā phūs uocat synēsi. Dī at synēsis qua
si sēlatio. Uñ i greco dicit aliq' syneti qd sēlati. id
ē hoies bñi sēsus: sic eozario qd carent bono iudi
cio: dicitur asyneti. i. sēlati. Cōigit uñqz aliqz bñ
cōsiliari: 7 ēt bñ iudicāz. nō tñ rēe ad opus appli
care: aut rōne dilatiōis: vel negligētie: qd iuēta et
iudicata iordiate ad finē applicāt. 7 iō p' vītutē p
ñtatiā et iudicatiā requir' prudētia: qd ē pñcipa
lis respectu eaz: cui' pñpū acc' ē pñcipe: qd cōsistit
i debita applicatiōe cōsiliatoz 7 iudicatoz ad
finē itētū. Per hec itaqz tria: cōsulte iqñ: rēe iudi
care: 7 debite applicare: mediū vītutū iuēire. Tūc
enī vītutū sūt i medio: qñ refrenat passiōib': vel
repudiat extrēis malitijs: a rēo rōnis iudicio nō
diuērit. Patet igit qd ad prudētia pñtinet mediū a
lijs vītutib' iuēire. vñ phūs. i. j. ethi. i diffinitōne v
tutis pñt mediū fm dēfinitatiōne rōnis: dicēs: qd
ē hitus itellec' imediate cōsistēs dēfinitatiā rōe
pur sapiēs. i. prudēs dēfinitabit. Dīc' Almbz. qd sa
piēs nūq' ē inanis: f3 sēp i se hz amictū prudentie
qd pñt dicere. iusticia iudicabar 7 iudiciū uēstiebar.
Hec sī iūne mītis uelamīa: cui nō pñt auferre: nī
si quē ppa culpa despoliat. de pe. dīf. ij. sapiens.
Sūt aut mediū prudētia nō fm qñtitate: sed f3
rōnē. Uñ phūs. j. ethi. uti talī exēplo. fuit qdaz
noie milo cōtoniēs: qd i uno die unū bouē come
debat: nō grauatus ex eo: hic fōtitudine sua oīum
belloz uictō extitit. Alius fuit qd tñ modicuz pa
nis frustū cōdebat i die. dīc' qd phūs qd prudētia nō
sic accipit mediū it istos duos: vt. i. sup addat illi:
cui sufficiebat frustū panis: 7 dēmat a milone: ut
tñ unus qñz ali' comedat: sed accipit mediū: fm
qd dicitat rō: uidelz qd vñqz qd comedat fm qd re
qñt pñtō pñtōis 7 dīpōnis corpāl'. Tercio
prudētia ē hūani bñi cōpētia. Ad cuius evidentiā
ē sciēdū. qd phūs posuit duplicē felicitatē. Unam
qñtū ad itellec' pñtatiū: quā uocat politicā siue
ciuile. Et de hac dēfinit. i. ethi. Alia qñtū ad itel
lectū speculatiū: qd pñt dīc' dīc' dīc' dēfinit in. x.
ethi. Sub hac at duplici diffictiōe itellec' assu
mūt theologi duas uitas: actiua. s. 7 pñtatiua
Per actiua qd qd ad itellec' pñtatiū: cūcta
uita: vt dīc' f3sido. exhauriēda sūt p exercitiū bo
ni opis. Per cōtēplatiua uō qd ad itellec' specula
tiū pñtatiū: mēte deus i pñtatiū. Et sic dīc' Greg. Cha
ritas dei 7 pñtatiua mēte retiet 7 soli pñtatiū dīc'
derio iheret. Possum' at dīc' qd pñtatiua duplex fe
licitas cōsistit i hac uita. Nā felicitas politica uīd
tur cōsistē i actiōe actiue uite: qd fm Aristo. pñt dīc'
opatio aīe fm vītutē prudētie: qd ē vītutē pñtatiua i agi
bilibus. Felicitas at cōtēplatiua cōsistit i cōtēpla
tiōe itellec': qd fm Aristo. ē fm vītutē sapiē: qd ē v
tutē pñtatiua i speculabilib'. Et pma ē qdaz dispositiō
ad etnā felicitatē: qd i uīsiōe dīne cēntie imediate
cōsistit: l3 pñtatiua sit sibi siliō: qd actiua: siue hec
itelligat scdm siliam Arust. siue theologoz. Est

Prudētia ē medij iuētiā.

Prudētia ē hūani bñi cōpētia.

Capitulū Secundum.

sciedū. q̄ sic sapiā p̄siderat cām altissimā in q̄li
bet genē: 7 iō felicitas q̄ i ei⁹ actu cōsistit: ē q̄dā
bonū vīe 7 diuinū. Ita prudētia p̄siderat cām al
tissimā i genē actuū hūanorū. Ea āt altissima in
hūanis actib⁹ ē finis: quē itēdit prudentia. s. recte
viuē i oī genē moral' viutū. Ad finē āt cuiuslibet v
tutū prudētia dispōit: vt dcm ē supra. Igīr pruden
tia p̄plectit totū hūanū 7 politicū bonū: 7 hoc dī
cīm⁹ hūanā felicitatē. Un̄ dīc phīs. vi. ethi. q̄ sic
ille q̄ bñ rōcinat ad aliqū finē p̄ricularē: puta ad
victoriā dī prudēs: nō simplr: s; i genē actuū bellī
corū. ita ille q̄ bñ rōcinat ad totū bñ viūē: dī pru
dēs simplr. Un̄ prudēs sapiā pōt dīcī i reb⁹ hūanis
fz illo puer. x. Sapiā ē viro prudētia. Q̄ prudē
tia p̄plectat hūanū bonū: ondi pōt exēplo phōz
q̄rētū i libro de pomo. q̄ cēt rēa via ad bñ viūē
dū: nec ē curādū ē fūit ille liber vtz Aristo. l. ali
c' pipatetici sectatoris ē: q̄d magis ē pbabile. Cō
uenerūt g sapiētes vt ibi scribit: 7 p̄cordes extima
uerūt inuenire viā rectitudis. q̄ viūose viūē possēt.
Inuenit āt q̄tuor spectātia ad felicitatē vite actie
Prīmū ē: q̄ qlibet optet p̄cio suo sic 7 sibi q̄d
spectat ad iustitiā. Secūdū ē: q̄ subtrahat se a re
turpi. q̄d spectat ad tēpātiā. Tertiū ē: q̄ p̄fiteat
vitatē nullo tiorē p̄terit: q̄d spectat ad fortitudi
nē. Quartū ē: q̄ iudiciū sumat dō seipō q̄d spe
ctat ad prudētiā: q̄ dirigit 7 p̄ficit p̄dictas vītes
i suis actib⁹. Ex q̄ p̄z q̄ ab ipā ē totū nīm viūē vir
tuose p̄stēs i vita politica. Sz q̄a istud nō suffic
ad p̄cipitationē celestis p̄cie: iō q̄ntū addiderunt
q̄d req̄rit ad felicitatē vite p̄teplatiē: 7 hoc ē timē
creatorē suū 7 p̄phetari de eo. Has duas vītas vt
docet Greg. vi. moral: sac scriptura designat p̄ ou
as sorores: q̄ oīm hospitē receperūt. Martha. n.
q̄ circa frequēs mīsteriū sollicita erat: actiua signifi
cat. Maria vō q̄ sedēs ad pedes oīm deuote vībia
ei⁹ itēdebat: p̄teplatiua. Lu. x. Plato vō vtriusq̄
vite studiū ē āplexus. sicut ondit aug⁹. viij. li. de ci
uitate dei. caplo. iij. Lū oē inq̄t studiū sapie i acti
one 7 p̄teplatiōe vīet. vñ una ps eius. i. actiua ad
mores iustruēdos p̄tinet. alia. s. p̄teplatiua ad cōspi
ciēdas nāe cās: socrates in actiua exercuisse mēora
tur. pitagoras vō i p̄teplatiua. Plato utrāq̄ phi
losophiā p̄fuisse laudat: quā i tres p̄tes distribu
it. in morālē q̄ in actiōe vīat. In nālē q̄ p̄teplatiōi
deseruit. Et rōnalē q̄ vēr discernit a falso. Hec tñ
p̄ se nō ē p̄ phie. nisi inq̄tū defuit predicti ouab⁹
ad discernēd uerū a falso. vñ logyca q̄ ē p̄ncipali
rōnalis nō dī ē scia sed modus sciari. Nō ē g ut
dīc aug. cōtraria hec triptitio platōis. ei q̄d dcm
ē cē stu diū sapie in actiōe et cōteplatiōe vīari. hoc
āt triplex genus phie affeq̄ hō quādo studiosus
ē ad ocū itelligēdū: q̄ ē finis oīm actōnū: q̄s phia
moralis ordiat: cā oīm nāz: q̄s nāl iuestigat. 7 lu
mē oīm rōnū: quas rationalis illuminat.
De p̄tibus integralibus prudētie. s. mēoria: itel

ligētia 7 prouidentia. Capitulū. ij.

Ost predicta uidē

dū ē q̄ 7 q̄t req̄ritur ad prudētiā. vñ
sciedū q̄ omīssis multi alys distinctōib⁹
q̄s phi fecerūt de p̄tib⁹ p̄tinentibus ad
ipsā: tres solū ponēus q̄s pōt tull⁹ in. ij. rheto. s.
mēoria itelligētia: 7 puidētia. Nā vt docet seneca
i libro de q̄tuor vītib⁹. Si prudens fūit animus
tu⁹: trib⁹ ipib⁹ dispēset. P̄teritacogita. P̄ntia or
dina. Futura p̄uide. Poterimus nihilominus ad
hec tria reducē q̄dā alia q̄ dīc Macro. ad prudē
tiā pertinere. secundū sententiā Platonis.

Primo ergo ad .s. i.

prudētiā req̄rit mēoria p̄teritoz. Dictū ē enī su
pra q̄ prudētia ē circa p̄tētia opabilia: in q̄bus
hō pōt dirigi in his q̄ i plurib⁹ acciderūt. Sic. n.
talīa talibus p̄currentibus hactenus acciderūt. sic
possibile ē silibus cōcurrentibus i postez. posse ac
cidē. Nā in p̄tētib⁹ agilibus ut plurimūz fu
tura sunt silia p̄teritū: vt dīc phīs. ij. rheto. q̄a g
oz p̄ncipia p̄clusiōib⁹ cē p̄portionata: 7 ex talib⁹
talīa p̄cludē: vt dī vi. ethi. Necessē ē plimūz p̄teri
toz hīc mēoria: 7 uidē q̄d in eis acciderūt ut in plu
ribus. 7 ex hīs p̄uici pōt a prudente q̄d accidere
pōt i futuro. Judas machabē uidens ualida ca
stra iūmicorū: q̄s pugnare dēbat: p̄teritas patitū
victorias ad mēoria reduxit. dīcēs. Mementore
quō salui facti sūt p̄ces nū. Et sic p̄fortauit. i. ania
uit eos. j. Macha. iij. Aris. etiā dīc ab Alex. vias
nāles patz discute. 7 in pōtis bōa exēpla extrahē
q̄ facta p̄tita dāt certū documētū in futurum. Et
nō f; b. Tho. secū. se. q. xlvij. arti. xvj. iō q̄ cum
obliuio respiciat p̄gnitiōē tñ p̄ obliuionez pōt
q̄s totalit' artē p̄dē: 7 silis sciam que in rōe p̄sistit
Sed prudētia nō i sola p̄gnitiōe p̄sistit: sed ēt in ap
petitu: q̄ ut dictū est p̄ncipalis eius act⁹ ē p̄cipere
q̄d ē applicare p̄gnitiōē hituū ad opādū. Et iō
prudētia nō dīrecte tollit p̄ obliuionē: s; magi cōm
p̄t p̄ passiōes. Dīc. n. phs. vi. ethi. q̄ delectabile 7
triste puerit extiationē prudētie. Un̄ Dān. xij.
dī. Spēs decepit te. 7 p̄cupia subuertit cor tuūz.
Obliuio tñ pōt ipedire prudētiā iq̄tū p̄cedit ad
p̄cipiēdū ex aliq̄ p̄gnitiōe q̄ tolli p̄t p̄ obliuionē
.b. Tho. Sciēdū ē q̄ q̄tuor sunt q̄ valēt ad bñ
mēorādū. Prīmū ē: vt corū q̄ q̄s vult mēorari: af
sumat q̄dā silitudies corpales p̄ueniētes rei mēo
rāde. Nā hūana cogitatio potētiōr ē circa sēsibilia
q̄ circa itelligibilia: Un̄ mēoratiā ponit i sēsibilia
vires: 7 iō itetiōes suplices 7 itellectuales facit ex
aīo elabūt: nisi q̄busdā silitudinib⁹ corpālib⁹ q̄li
alligēt. Dñt tñ tles silitudies assumi: q̄ maxie sunt
inconsuetē: quia tales magis miramur: 7 sic i eis
vehemētius aīm⁹ detinet. Ex q̄ fit q̄ corū q̄ i pue
ritia videm⁹: magis mēoramur: Sciēdū ē vt

p̄dena q̄sist in mēo p̄titoz

ad bñ mēorādū ḡ inq̄ritur

ea q̄ hō mēorū vult tenē i sua p̄sideratione: ordia
te disponat. Sic. n. ex vno mēorato facilius ad ali
ud pcedit: vñ phūs in li. de memo: 7 remi. diē. A
locū vidēt īmili aliqñ. Lā at ē: qz velocit ab vno i
aliud veniūt. Tertiū ē vt hō sollicitudinē appo
nat 7 affectū adhibeat ad ea q̄ vult mēorari: qz q̄
aliqd fuit magis ipressū aio: eomin⁹ elabit. Und
Tull⁹ diē i sua rheto. q sollicitudo p̄uat itegras
silacroz figuras. Quartū ē q ea q̄rū q̄s vult
mēorari: frequēt meditet. Un i p̄dco li. diē phs: q
meditationes mēoria saluāt. Est. n. consuetudo. vt
ibidē diē: q̄ nā: Un q̄ multoties itelligim⁹ cito re
miscimur: q̄ nālī qdā ordie ab vno i aliud pcedē
do. In lege mofayca. Leui. xi. mādat iudeis: q̄ aia
lia n̄ ruminātia tanq̄ imūda n̄ cōdant. Que vo
cibū i stomachū trahiciūt 7 ide illū itez ad os re
uocat vt ruminēt. Tāq̄ mūda aialia comedē p̄nt
Qd vtiqz dictū sub figura itelligim⁹: vt v3 verba
prudētie n̄ semel tātū: l3 sepe i corde reuoluam⁹: 7
sic ex frequēt meditatione ea q̄ trita ac lumata in
i thesaurū memorie recondamus:

Secūdo ad prudē .§.ii.

tiā req̄rit itelligētia 7 hoc respē p̄ntiū: vi eoz q̄
lāt. Ubi sciēdū ē: q sic itellec⁹ speculariū silogi
zat 7 silogismū imiat ad p̄conē itelligibilē. sic in
tellect⁹ practie silogizat 7 silogismū imiat ad hoc
pticulare opabile. Lōclo aut singularis 7 opabilis
silogizat ex vli 7 singulari ppositioe. Un o3 q rō
prudētie pcedat ex duplici itellcū: q̄rū vñ ē p̄gno
scitiū p̄cipioz vlium practicoz vel nālī notō
rū. Sic. n. vliū lūt p̄gnita p̄cipia vlia i speculabi
lib⁹: vt oē totū ē maius sua pte: sic 7 i agilib⁹: vt
nulli eē nocēdū: pentib⁹ obediēdū 7 h⁹. Alius aut
itellec⁹ ē idē q̄ lēsus iterior: q̄ rē d̄ aliq̄ pticulari
fine iudicā. Dī tñ itellec⁹ iqtuz ē alicui⁹ finis co
gnoscitiū: q̄ accipit vt p̄cipiū i opabilib⁹. vñ diē
phs: q̄ ē p̄gnositiū extremi. l. alic⁹ pmi singularis
7 p̄tignis opabilis ppositiois. f. mioris: quā o3 eē
singularē i silogismo. Prudētie oī etiā lēns in
q̄ntū ē siglaris finis. Et hoc ē qd diē phs. vi. et h.
O3 hoz. f. siglarū hīc lēfū: h̄ at ē itellec⁹. P3 g
q̄ itellec⁹ siue itelligētia q̄ ponit ps prudētie: nō ē
aliō q̄ rēa extiatō de aliq̄ pticlarī fine. Et ad hāc
vtutē p̄nt reduci tria: i q̄ addit Macro. f. rō: soler
tia 7 docilitas. Ad prudētē. n. p̄tinet p⁹ rectā exti
mationē de fine: q̄ sit bñ rōcinatiū vt debito mō
possit applicare reglās vles ad pticlarīa: i q̄ sūt va
riā 7 icēta. Et tñs usuf applicādi dī rō a Macro.
Ut at q̄s hēat extiationē de fine: 7 de alijs q̄ sūt ad
finē: necē ē vt sit bñ iūctiū. vidēdo p se ipm repē
te qd expetit fini 7 eligibilib⁹ ad finē. Et hoc spe
ctat ad solertīā q̄ fm q̄ h̄ sumit est facil 7 p̄mpta
cōiecturatō de q̄buscuqz. In li. at posteriorz pmo
diē phs: q̄ ē subita cōiecturatō circa iūctiōnē me
dij Quia at nō p̄nt sufficient oia cōsiderari q̄

ad prudētiā req̄rūt: cū sit circa opabilia: in q̄bus
q̄i ifinita p̄nt accidē: in ē q̄ hō indiget ab alio eru
diri 7 p̄cipue a senib⁹ 7 exp̄tis: q̄ sanū itellecū ade
pti sūt: exp̄tiā lōgi t̄pis circa agibilia. Nā f3 ph3
q̄ ethi: Qir⁹ plurimū ex doctria h3 7 gnationez
7 augmēratōez: iō exp̄mēto idiget 7 tpe. qz vt dī
vi. ethi. Oportet attēdē exp̄toz 7 senioz 7 pru
dētū opimōib⁹. p̄pt exp̄tiā. n. vidēt futura 7 p̄n
tia. Hoc qdē p̄silū nobis dat Eccl. vi. In mltitu
die p̄sbyteroz. i. senioz prudētū sta. 7 prudētie il
loz ex corde p̄iūgē. Hoc at spectat ad docilitatē p
quā q̄s bñ regit susceptiū discipline. Sedcon va
dēs ad pugna p̄ madian: recte extiauit ex his que
p̄ntialr instabāt. quō ad finē debitu p̄uērēt. P̄i
mo. n. iūmicoz castra sagacit explorauit: 7 docil
fact⁹ ex lōno cuiusdā: 7 ei⁹ inpirationē soleri itelli
gēs: quō eēt pugnādū 7 acies ordināde: cū tubis
7 lagenis ac lapadib⁹ mirabili prudētia ad victo
riā p̄uēr Judi. vij. Quātū ad istā secūdā p̄ez
prudētie: q̄ ē ordiare p̄ntia: diē dñs Jo. dñci sup
ecclīasticū. Q̄ ordiatio sui p prudētiā p̄sistit i his
octo. P̄rio q̄ anteq̄ aliqd faciat cogitet illud:
ne p⁹ factū penitē p̄tigar: iuxta illud. puer. i mltis
locis oia fac cū p̄scilio 7 p⁹ factū nō penitebis. Se
cūdo qdēd h3 facit ē si cogit ad faciēdū: nō faciat
vt iūit: l3 faciat d̄ necitate vtutē Aug⁹. Nemo in
iūit bñ facit. Tertiū qd facit q̄s: faciat cū alacri
tate. ij. corin. ix. Dilare datorē diligēt de. Quar
to oē qd agit: cū p̄stātia o3 vt p̄suerz: 7 p̄pter ob
stacula n̄ ommittat: de pe. di. ij. Inanis. Esto i bo
no p̄posito iūgit p̄firmat⁹. Quīto i ope suo ostē
dat grauitatē moderatā. Nō sit leuis ut puer: nec
fastidiosus in nimio pōdē graui. Sexto oia q̄ fa
cit: faciat cū hōestate: ita q̄ sit act⁹ ei⁹ exēplū alio
rū i nobis. ap⁹. Oia hōeste 7 f3 ordinē fiat i vobis
Septis omnē fortunā letā vel aduersā: añ oculos
mētis sibi pponat: ita q̄ cū venerit nec tristet: nec
de nouo letet. Seneca. Sapiēs n̄ p̄tristabit qdēd
acciderit ei. Octauo vt tñ sciāt: q̄ suis possit
stare iudicis: 7 nō egeat alijs. Dēt tñ audire 7 ali
os: 7 aliqñ ē magis credē q̄ sibi: p̄cipue sapiētib⁹
Has octo p̄ditiones tāgit tull⁹ i li. q̄tionū tuscūla
narū: dices. Sapiētis. i. prudētis p̄pū ē: nihil qd
penitē possit facē: nihil iūitū: l3 sp̄diēdē: p̄stāter:
grauit: honeste. Nihil expectat: ita q̄ q̄si certū sit
sibi futurū: nihil. n. eū decet admirare suis stare
iudicis. Sciēdū ē: q̄ duo sūt p̄cipalr q̄ male
extimare faciūt: de his q̄ opanda sūt a prudēte. f.
sequela passionū circa actus venereos: 7 appetit⁹
iordiatos circa acq̄sitionē pecūiarū. Un f3 Breg.
xxx. moral. Ex luxuria tria p̄cipue vitia oriūtur
corūpētia tres act⁹ rōis rēe extiatōi necessarios
f. p̄cipitātō q̄ corūpit actū p̄silādī. Inconsidera
tio q̄ corūpit actū iudicādī. Et iconstātia q̄ corū
pit actū p̄cipiēdi vel debite applicandi. Ex auarī
tia vō fm eudē Breg. i eodē li. inter alia vitia duo

ad p̄sentia p̄tinet p̄ntiū ordiare.

nasūt: q tollūt verā extiationē de fine. s. prudētia
carnis: 7 astutia: de his supra in. ij. parte.

Tertia pars p̄ci. §. III.

pal' prudētie pōit q ē īspcū futoz. vbi sciēd q offi
tū prudētis ē: q ea q s̄t ad finē: ad ip̄z debite ordi
nēt. Prēterita at ī nēcitātē quādā trāsierūt: qz im
possibile ē: nō eē qd factū ē. Et iō n̄ subsūt huāne
prudētie: vt pp̄t aliqūē finē fiāt vel ordinēt. Sillr
7 p̄ntia ī quātū h̄. nēcitātē quādā h̄nt. Necessē ē
.n. fortē sedē dū sedz. Un̄ nec ēt talia ordiabilia s̄t
ad finē p aliquā eoz īmutatiōez. Reliq̄t g. qz p̄tin
gētia futura: fm q s̄t p hoīs volūtātē ī finē aliqūē
ordinabilia: ad prudētiā p̄tineāt. Et hoc p̄cipue ī
portat ī noīe puidētie. Importat ei respectū ali
e' dīstātis ad ea q ī p̄nti occurrūt ordināda. Po
tissia igit p̄a prudētie: ē puidētia: ad quā spectat
a fine dīstātia ad ip̄z ordināc. P̄nt at ad ip̄z redu
ci duo q addit Macro. s. circūsp̄ctio 7 cautio.
Ad prudētiā. n. siue puidētiā p̄tinz: nō solū q ad fi
nē sūt debite ordiāre: s̄t ēt p̄siderare ea q circūstāt
7 fm eoz exigētiā p̄portionari finē: ea q s̄t ordinā
da ad ip̄m. Et hoc dicim' circūsp̄ctionē: p quā id
qd ordiāt ī finē: p̄pat hīs q circūstāt. Sz qz frequē
ter p̄tigit mala s̄p̄l'r videri bona: 7 ea s̄mal mulce
ri pp̄t multifo: mitatē opabiliū: iō nēcia ē v̄t alia
q cautio dī: p quā a prudēte accipiēda s̄t bōa q s̄t
vere bona 7 vitēt mala vitāda: q vidēt h̄ie sp̄z bo
ni. Sciēdū ē: q puidē bōa p̄tigit dupl'r. Uno mō
vt p̄gnoscat ī seip̄s. Alio mō ī suis caus. P̄reco
gnosce at futura: siue puidē vel puidē qd idē est
q̄rū spectat ad p̄ns: ē pp̄ū itellect' dīuini: c' einita
ti oīa s̄t p̄ntia. Lōmunicat at h̄. p̄gnitio huāno ī
tellectui p donū p̄phetie ex dīna reuelatōe. Pre
cōscē at futura ī suis caus: p̄t hō ordinē earū ad
effect' p̄siderādo. Sic medīe talia signa vidēdo ī
īfirmo p̄cognoscat s̄itatē futurā siue mortē. Sed
q ex t̄lib' t̄lia nata s̄t p̄tigētia: fm hoc p̄ pieturas
7 exp̄iētiā lōgi t̄pis: p̄t acq̄ri aliq̄ p̄cognitō de futu
ris huānis p̄tigētib': ad qd multum valet si retro
acta t̄pa cogitēt: at̄iquoz facta vel p̄suetudines ad
mēoria reuocēt: dēiū q euēt' ex h̄ sūt secuti: p̄side
rent. Et p hunc modū puidus vidē poterit: tū ex
mēoratis: tū ex his q ī p̄nti opāda p̄currūt: qd ī fu
turū possit accidē. Ioseph clipeo se puidētie mūi
uit: dū p̄ futurā famē egypti p̄suari fec̄ frumentū
dīu aū: 7 ī mltā copia: ne regio 7 p̄uitie circūstan
tes fame p̄irēt. Gen. xl. Ex his oib' p̄cludendo di
cam' q ille p̄fē erit prudēs: q mēor erit p̄teritoz
scōz: vt ex his p̄ sile vidē possit qd euēiet ī futurū
fuerit itelligēs ī recte extimādo de fine nūc opabili
q b̄n erit rōcinatū: ī debite applicādo v̄lia ad p̄
tiēlaria. q b̄n erit subito p̄sp̄ctū: ī p̄siderādo qd
expedit. q b̄n erit docibil' ī suscipiendo ab alijs qd
p se n̄ videt: q erit prouidus ī ordinando ea que
ī presentī occurrunt ad debitum finem qui bene

circūsp̄ct' ī p̄siderādo circūstātias sc̄ti: q b̄n erit
caut' ī vitādo q finē d̄bitū p̄nt ipedire. Sz qz pau
ci aut nulli p̄fēre sufficiūt ad p̄dicta: q̄rūcūqz hīs
exercitiū ipedāt: qz huāna rō nō p̄t p̄phēdē singu
laria p̄tigētia: q p̄nt occurrē. Scōz illō Sapie. ix.
Logitatioēs mortaliū timide 7 icerte puidētie n̄e
Jō idiget hō n̄ solū ī his: q ad salutē p̄tinēt: s̄t ēt ī
reb' huānis dirigi a sup̄iori p̄ncipio que sit rō hu
mana. Req̄rit ḡ ad directōez p̄fectā: actū huāno
rū: īstic' īp̄sūfacti: p modū salubriori 7 etiori con
silij. Et iō int̄ dona īp̄sūfacti ponit donū p̄silij: qd
r̄ndet prudētie: dirigēs hoīez ī his maxie: vbi non
suffic' puidētia p̄p̄e rōnis. Sūm' sacerdos iudeo
rū cū audisset alexandrū oīa regna d̄bellasse: ac gē
tes sibi subiugasse: mirabili puidētia ē v̄sus ī fu
turū sibi p̄dicasse. p̄mo Machab. x. Abigail pru
dētissia mulier sua puidētia obuiavit p̄icō qd ī
minebat nabal viro suo: ex sua p̄cipiti r̄nsione. j.
Reg. xxv. Nō ēt fm Tho. scōa scōe. q. xlvij. arti.
nono ī corpe. q. qz sollicitudo: q ē idē cū vigilātia p̄
tinet ad prudētiā. Nā fm J̄sido. Solicit' dī: qz īo
lers scit'. In q̄rū. s. aliq̄s ex solētia ai velox est ad
p̄sequēdū ea q agēda s̄t: hoc at p̄tinet ad pruden
tiā: c' p̄cipu' act' ē: circa agēda p̄cipe de p̄cōsiliat
7 iudicatis: Un̄ p̄hs. vi. ethi. dīc: qz oīz tarde p̄silia
rit: opari at̄ velocit' p̄siliata. Itē h̄z p̄hs ī p̄mo ethi.
certitudo nō ē simpl'r q̄rēda ī oib': s̄t ī vnaquaqz
mā fm pp̄ū modū. Quia vō mā prudētie ē circa
singlaria p̄tigētia: circa q s̄t opatioēs huāne: n̄ p̄t
certitudo prudētie tāta eē: q sollicitudo tollat idē
Tho vbi supra ī resolutione. ij. argumēti.

Ad primā partem. §. IIII

prudētie p̄tiet mēoria p̄teritoz Eccl. j. Memēto
q an te fuerūt Seneca. Qui de p̄terito nihil cogi
tat: vitā p̄didit. J̄p̄a ē qz p̄suatorū: ī q. qd rō ī
uestigāde vitatis capit. fidelit' referuat. Octo at̄
sūt q̄rū debem' int̄ cetera remunisci s̄z Sūil. ī sū.
v̄tu. Primū ē laudabil' mēoria b̄nficioz: 7 maxi
me mēoria creatiōis: redēptiōis: 7 iustificatiōis
Eccl. vlt. Memēto creatoris tui 7c eccl. xxxij. Gra
tiā fideiussoris tui ne obliuiscaris. Secūdū ē mēo
ria mādatoz dei. ps. cij. Mēores sunt mādatoz
īp̄ius ad faciēdū ea: dices filijs isrl' vt faciāt sibi si
bras 7c. Tertiū ē mēoria seueritat' iusticie: quā
exercuit ī p̄ctōres. ps. lxx. Mēorabor iusticie tue
solī. Eccl. xxxvij. Mēor esto iudiciū mei sic erit
7 tuū. Quartū ē mēoria belli sp̄ualis. ī q tot 7
tāti ceciderūt Job. xl. Memēto belli 7 nō addas
v̄ltra loq. Quintū ē mēoria p̄solatiōis dei ī affli
ctiōib' ne hō despet. j. mach. iij. Memēto te quō
salui facti s̄t p̄ies n̄i ī mari rubro. Sextū ē mēo
ria vite sc̄toz ad imitādū Jo. xv. Memēto te s̄mo
nis quē ego dixi vobis: n̄ ē h̄ maior d̄no suo. Se
ptimū ē mēoria status honorabil': a q q̄s degene
rauit a p̄tib' carnalib' ī sp̄ualib' J̄sa. li. Attēdite

Trinnyssn Arbmj octo.

Titulus Secundus.

ad abrahā p̄m n̄m Apoc. ij. Mōz esto vñ ex
cider. Octauū memoria p̄cōz ad volendū Jsa.
xxxvij. Recogitabo tibi oēs ānos meos i amari
tudie aie mee. Tris. nullū p̄cōz tale remediū: sic
eorū cōtinuata memoria.

Ad tertiā partē p̄m. §. v

dentie: q̄ ē puidētia p̄iet p̄cauē picla 7 obuiāe eis
Un apls ad ephe. v. Videte quō caute abulet: n̄
q̄i ilipietes. i. ipudētes: s̄z ut lapietes. i. prudētes:
ne. f. icidas i piculū. Et pōit apls ip̄e octo gnā pi
culoz corpalū. ij. cor. xi. q̄ passus ē: significātia p
icla spūalia: q̄b̄ subijcitur: q̄ grauiora s̄: q̄z s̄ in
ductiua i mortē gehēne: n̄ nāe. pp̄i q̄d ait ps. De
ricla iserni iuenerit me. Patimur. n. i vita p̄nti pi
cula ista i q̄ruplici pugna spiritali. f. p̄mo.

A carne ificiēte. **A**b hoste decipiente

A mundo retinente: **A**b homine seculente.

Et i q̄libet hoz certaminū pcutimur duplici telo
m̄tū piculoso: 7 sic subijcitur octo picul. f. picul
flumū: picul ex genē: piculis latronū: picul i soli
tudie: picul i ciuitate: picul i mari: piculis ex gēti
b̄: picul i flis sub̄. In p̄mo igit certamine q̄d ē no
bis a carne ificiente: pcutimur duplici telo. f. nāli
corruptiōe: 7 pentali affectiōe. Ex q̄b̄ subijcitur
duplici periclo. f. picul fluminū: 7 picul ex genē.
Ex nāli. n. ifectiōe: quā hēm i statu n̄e p̄fuitute
nāe: iminēt nobis picula fluminū. i. picula lapsus
i p̄cōz gule 7 luxurie p̄fidū: quēadmodū flumī
na incautos hoies submergūt. Et hec sūt figurata
p flumia egypti putrida 7 fetida: q̄ moysē pcutiē
te vga pueritū i sanguinē. Exodi. vij. i. deo p̄mittē
te ex sua iustitia: i sanguinē p̄cōz pueritū: 7 piscis
oēs moriūt. i. gulosi 7 luxuriosi morte aie ex ip̄a i
fectiōe. Ex calore sanguis ista vitia ortū h̄nt. Sed
sup hec flumia q̄ vtiq̄ 7 babilōis sūt: i. p̄fusionis.
ps. clvj. sup flūia babil. illic se. 7. fle. oū. re. tui syō
stāt sedētes israhelites. i. viri fideles flētes recordā
tes syon. i. supne p̄ie. Sedēt vtiq̄ 7 caleāt v̄tute
p̄tinetie. flēt timētes picula subuersiōis: vñ 7 occa
siōes vitāt: 7 hoc q̄z recordāt 7 affitiūt ad p̄tam
supne hierlm. **S**cōm piculū ē nobis ex parēta
li affectione. Et hoc dī piculū ex genē. i. pentū ge
neratiōe. Et n̄ solū laicis s̄z et clericis iminēt picla
p̄cōz piculū. f. iordiate dilectiōis: oū diligit fili
os p̄: plusq̄ dēat: 7 auūculus clericū nepotē suū.
Periculū illicite acq̄sitiōis: oū p̄tes illicita lucra
dimittāt filijs. Periculū iuste distributiōis: dum
plati p̄ferūt oia suis amicis 7 p̄sanguineis: postpo
nēres digniores: 7 p̄mittētes talib̄ curā aiarū: q̄b̄
vt dicit hosti. nō cōmīterēt pomoz custodiā. Et
hoc gen̄ figurat p gen̄ muscarū q̄b̄ egypt̄ pcul
sa ē. Exo. viij. Musca est aīal ip̄ortunissimū: volū
tat frequēter aī facie. p̄strepit ad aures: n̄ recedit
s̄z p̄medit 7 bibit cū hoie. Sic p̄sanguinei clericoz
s̄ ip̄ortuni ad petēdū ab eis: frequētāt domos eo

rū: murmurāt 7 eos si eis ad placitū non puidēt.
Et p̄bat. Ut dicit Amb. di. lxxxvj. p̄medit 7 bibit
cū eis p̄cipue tpe estiuo cū fruct̄ colligit. Sed vt
dī Michee. vij. Inimici hoīs domestici ei. f. hoīs
7c. Qui amat p̄m aut m̄ez aut sorores aut fies
aut filios plusq̄ me n̄ est me dign̄: ait xps. Sed si
mei n̄ fuerit onatī. f. p̄sanguinei. tūc imaculat̄ ero
7c. ait ps. **I**n scōo certamie q̄d nobis ē ab hoste
decipiente: pcutimur duplici telo si sum̄ icauti. Et
hec s̄ picla latronū: 7 picula i solitudine. f. suggestio
ocasiōis ad mali cōmissionē: 7 suggestio occasio
nis ad boni omīssionē. Ex suggestiōe diaboli i iti
nē bonoz opū. icidit i picula vitioz. Supbie bo
nū faciēdo iuidie bonū alteri: videndo: iracūdie
oū op̄ suū 7 si bonū n̄ appetiat. Et hec vitia s̄ la
trones q̄ spoliāt aīam ḡa. f. hūilitate: charitate:
māsfuetudie. Un figurat h̄ i illo q̄ descēdēs a h̄rlz
icidit i latrones q̄ spoliauerūt eū. Luc. x. Et ēt figu
rāt p latrūculos egressos de siria q̄ captiua duxē
rūt puellā puulā: q̄ erat i obsequio naaman. vt h̄ēt
iij. Re. v. Siria iterptat sublimitas: 7 significat
diabolū: q̄ dixit ascēdā i celū 7c. De hac suggesta
tiōe diaboli egrediūt. f. p̄ imitationē latrūculi. i.
supbia: iuidia: 7 iracūdia: 7 puellā puulā de isrl.
i. aīam puellā p m̄ētis itegritatē: puulā p hūilita
tē: de isrl p p̄gnitiōis claritatē: capiūt incautā. Et
ponit i obsequiū vrozis naaman leprosi. i. i fuitu
tē p̄cupiscētie carnal: q̄ dī vroz naaman. i. diaboli
Laure ḡ abulādū. i. opādū. ne latrūculi nos spoli
ent. ps. clxij. In via hac q̄ abulabā abscondērūt su
pbi. i. demōes laq̄ū mibi. Et iō obuiādū: vt cū hu
militate: patiētia 7 charitate cūcta fiāt. **S**cōo
i illo certamie pcutimur telo accidiē. Et hoc ē pi
culū i solitudine. Solitarios ifestat accidia. Solitu
do ē steril 7 ifructuosa: 7 sic cū aīa ē steril: nō pdu
cēs fructū bonoz opū: s̄z otiosa manēs: piculū ei
iminēt accidiē: q̄ fastidiūt bōa spūalia: 7 omittūt
opa v̄tuosa debita: vt p̄fiteri: dicē offitium: ire ad
eccliam 7 h̄. Inq̄z p̄cedūt mltā vitia. Un. Jsa. lx.
di. Sēs. n. 7 regnū q̄d tibi. f. deo n̄ seruerit: solitu
die vastabūt. i. sterilitate 7 penuria vastabūt v̄tu
tū. Obuiādū ḡ huic piculo p occupationē bonā
hierō. Sēp aliqd boni facito vt diabolus iueni
at te occupatū. de p̄se. di. v. **I**n t̄tio certamie q̄d
nobis ē a mūdo retinente: pcutimur duplici telo
scilicet prosperitatis 7 aduersitatis. Ex hoc nobis
iminēt duplex periculum: scilicet in ciuitate 7
in mari. Nam ex p̄speritate habent bona diuiti
arū: delitiarū: 7 honoz: q̄ cōit repiūt i ciuitate: ex
q̄b̄ iminēt picula maxia. f. p̄tēdēdi 7 blasphemā
di deū: polluedi 7 maculādi corp̄: distrahēdi ani
mū 7 opprimēdi p̄ximū: q̄ picula notat ps. dicēs.
Uidi iniquitatē 7 p̄dictionē i ciuitate 7c. Ecce p̄tē
ptus 7 blasphemia 7 deū: q̄ sibi p̄dicat. Sedq̄ sup
abūdauit muros ei: iūctas. f. adulterioz 7 forni
cationū: q̄ maculat corp̄. Et labor i medio ei. f.

Ad p̄sonā p̄m p̄m p̄m

Capitulū Tertium.

E partibus sub
lectiuis prudētie nūc agēdū: q̄ sūt pti
culari seu monostica: economica: po
litica: regnatiua: ⁊ militaria. Et vt pfecta sit pside
ratio prudētie: oñdēdū ē quō cuilibz ciui expedit
eā hēre. Vbi diligēt notādū ē: qd̄ q̄libet ciuis p̄t tri
pl̄r p̄siderari. s. q̄tū ad sigulare p̄fectōnē: q̄tū ad
familie gubernatōez: q̄tū ad sui p̄ciuis p̄mūicati
onē. Et s̄m hoc plures ponūt spēs prudētie. Si ci
p̄sideret ciuis i se: nccia ē prudētia p̄ticulari. Si
p̄sideret vt failie gubernator: nccia ē prudentia eco
nomica. Si vō vt ciuis: tē itez p̄t tripl̄r p̄siderāi.
qz aut vt ē p̄ncipātū subiecti: ⁊ tē nccia ē prudētia:
q̄ p̄muni noie politica dī. Aut ē vt alijs p̄ncipans
⁊ tūc req̄rit prudētia regnatiua. Aut ē vōi cōis pro
pugnator: ⁊ tē op̄ ē prudētia militari. Et sic i vni
uerso hēm̄ quibz spēs prudētie. s. p̄ticularē: econo

¶ presentia cōtra ad p̄fessionē.

qpa

b4

Titulus Secundus.

ceci si vocati ad cenā: q̄ significat b̄itudinē. Et lo-
q̄t de cecis: q̄. f. cognoscūt se cecos n̄ p̄gnoscentes qd̄
p̄tinet ad cognitionē sui. Bern. sup. can. Nemo si-
ne sui p̄gnitiōe saluat. Salus at̄ p̄fecta i b̄titudie.

Econtrario ex ignorātia sui ip̄s p̄sequit̄ hoi-
es tria mala: seu detrīmēta. Est. n. fūdamētū ifir-
mitat̄. nutritiū iūgrat̄: p̄p̄mū fatuitat̄. Quo
ad p̄mū ignorātia sui ē fūdamētū ifirmitat̄ hūa-
ne sp̄ual̄. f. p̄cti. Lañ. j. Si te ignoras o pulcherria
mulierū egredē. Si p. q. pulcherria mulierū. i. ca-
turarū ē aia: q̄ qz iūgrat̄ se: egredit̄ a se desperando
z vagādo p̄ diuersa vitia. Bern. sup. can. De iūgrā-
tia sui v̄it supbia i te q̄ ē p̄cipiū p̄corū. Itē Lac-
tān. de f̄la religiōe. Nullus aie suauior: cib. v̄itate
iūgrātia at̄ sui cā puitat̄. Seneca i cplis. Jō ad sa-
nitatē difficilr puenim: qz nos egrotare nescim.

Quāru ad scdm̄ ps. Nescierūt. f. nēcia ad salu-
tē: neqz it̄lexerūt. i. it̄ legerūt p̄gredēdo se ip̄os: i te
nebris ābulat̄ p̄corū. Terēt. ita fere cōrupta ē oī
um hoīm nā: vt aliena mel. iudicet q̄ sua: z hoc
i malū. Un̄ tull. i li. d. officijs. Nescio q̄ sit: vt ma-
gi i aliū cernam. si qd̄ deliquit. Et tñ xps dicit Lu.
vj. Ejce p̄mū trabē de oculo tuo vt eicias festucā
de oculo fr̄is tui. Quo ad tertiū ps. Hō cū in ho-
nore eēt n̄ it̄lexit se ip̄m vel suā p̄gnitiōē. Lōpa-
tus ē iūntis isip̄itib. Bern. i li. de p̄sideratiōe ad
eugenū. Lz oīa mysteria nouer: lata t̄re: alta celi
p̄fūda maris: si te nescieris: oīo eris s̄l̄s hoī isip̄i
ēti edificātū domū suā sup. arenā sine fūdamēto. i.
ruinā n̄ structurā faciēs. Tholome. Inisip̄iēs ē q̄
sui ip̄i iūgrat̄ quātitatē. Tull. de tusculāis q̄onib.
Stultitie p̄p̄ū ē. alioz vitia cernē: suoz qz obliuī
sci. De prudētia monastica aut p̄ticulari: z no-
uē regul̄ directis hūanā vitā. La. iij.

Valiter prudētia

P̄ticulari q̄ hz hoīm gubernare i se
ip̄o: dirigit̄ opa ei: lat̄ pulchre p̄t
trahi ex his v̄bis q̄ hnt̄ Lañ. v. vj. Dilect. me. cā-
didus z rubicūdus: elect. ex milib. Caput ei. au-
rū optimū. Come ei. sic elate palmarū: nigre q̄si
corū. Oculi ei. sic colūbe sup. riuos agrū: q̄ lacte
s̄lote z residēt iuxta fluēta plenissia. Gene. ei. sic
areole p̄site a p̄ḡntarijs. Labia ei. distillātia mī-
rā p̄mā. Man. ei. tornatiles: auree: plene iacincti
Uet̄ ei. eburne distict. saphiris. Crura ei. colōne
marmoree: fūdate sup. bases aureas. But̄ ei. sua
uissimū: z tor. desiderabil. Hec ibi. Que it̄elligi
p̄nt de xpo v̄o. i. p̄fōa ei: de q̄ dī Job. Prudentia
ei. p̄cussit supbū. f. diaboli. Ac ē de xpo mistico
i. ecclia ei: seu de ei. fidelib. q̄b. dī Mat. x. Esto
te prudēs. Ex q̄b. v̄bis trahūt nouē regle directi-
ue ton. v̄ice hūane. Et scdm̄ hoc q̄ ip̄a v̄ba expo-
nit egreg. v̄ir: p̄ cūcta laudabil. dñs Jo. dñici car-
dial. ragusin. i li. sciētifico: r̄si vulgari int̄titulato
amor. charitatis. Et p̄mo qd̄ dñs excellētia xpi

i generalit̄: cū. f. oī cādidus. f. p̄p̄ritatē. Rubicū-
dus p̄ charitatē. Elect. ex milib. p̄ ḡie z sapie sub
limitatē. Exide ponit̄ dicte regle. **P**̄ua dirigit̄
it̄t̄iōes. ibi: caput ei. **S**cda cogitatiōes: ibi: co-
me ei. **T**ertia p̄gnitiōes ibi: oculi ei. **Q**uar-
ta exēplatiōes: ibi: gene ei. **Q**uita locutiōes:
ibi: labia ei. **S**exta actiōes: ibi: man. ei. **S**eptia
fructificatiōes: ibi: v̄et̄ ei. **O**ctaua
gubernatiōes v̄l affectiōes: ibi: crura ei. **N**o-
na disciplinatiōes: ibi: gurt ei. **P**̄ua ḡ dirigit̄
it̄t̄iōes q̄ signāt p̄ caput. Caput at̄ designat̄ it̄t̄iō-
nē: qz sic caput ē p̄ncipiū corp̄is ita it̄t̄iō p̄ncipiū
op̄is. Nā fm̄ sapiētē: finis ad quem respicit̄ it̄t̄iō
mouet agētē. Et i his qd̄ dē q̄ de se s̄t mala: ut blas-
phemia: homicidiū: vsura z h̄. quantūcūqz vide-
ret̄ hū p̄ia it̄t̄iō: n̄ pōt̄ eē veracit̄ bōa: nec op̄ bō-
nū. Sz i alijs v̄a ē auctoritas cōis. f. Quicqd̄ agāt
hoies: it̄t̄iō iudicat̄ oēs. Et aliq̄ qd̄ hnt̄ caput
terrei: q̄. f. n̄ it̄dūt: nisi p̄gregationē substantie in
suis op̄ib: ēt de genē bonoz: p̄p̄t hoc ieiunāt: o-
rāt: z h̄: vt p̄sperēt. **A**lij caput carneū: q̄ it̄en-
dūt tñ satisfacē nāe: vt ea q̄ fiūt. p̄p̄t pentelas: vel
s̄sualitati vt mlti sub specie sp̄is: q̄ mlti faciunt
p̄p̄t p̄ntiā corp̄alē p̄suarū. **A**lij hnt̄ caput au-
reū: z isti s̄t sc̄ti: q̄ oīa q̄ faciūt: faciūt p̄p̄t honore
dī z amore ei. **C**haritas. n. aurū significat̄ Apoc.
ij. Suadeo tibi emē aurū. i. charitatē: qz sic aurū
excellit̄ oīa alia metalla: ita charitas oēs v̄tutes.
Et quāto q̄s ex maiorū it̄t̄iōe charitat̄ aliqd̄ facit̄:
tātomaḡ ē deo grāt. z meret̄. Xps at̄ oīa facit̄: z se-
cit̄ ex maxia charitate. Et iō merito dicit̄ de eo ec-
clia. Caput ei. i. it̄t̄iō ei: aurū optimū. p̄fectissī
ma it̄t̄iōe. Un̄ ip̄e dicebat Jo. iij. Mē cib. ē vt
faciā volūtātē ei. q̄ misit me. ecce it̄t̄iō: z mlti s̄t
milia inuēntes: z sic in isto splendore illuminat̄
oēm hoīm veniētē i hūc mūdū: disce ḡ dirige it̄-
t̄iōnē tuā. **S**cda dirigit̄ cogitatiōes: q̄ designāt̄ p̄
comas. i. capillos: qz sic capilli exeūt de capite seu
p̄cedūt: ita cogitatiōes a mēte. Quale caput tales
capilli. Nīm caput vanū ē: z iō vanos capillos p̄-
ducit̄: z māl̄ z sp̄ualr. **T**ria dīc de his cogitati-
ōib: q̄les oñt̄ eē z n̄e. **P**̄uo q̄ sūt vn̄ite i vno s̄c̄.
z s̄i sint diuise i mā. Et iō dīc elate. i. coltelli aut ra-
mī palmarū: q̄ qd̄ vidēt̄ eē diuisi adiūcē: z s̄i i s̄ū-
mitate: s̄i i s̄ie i vnū pueniūt. Ita xps diuersa age-
bat z loquebat̄: z de diuersis materijs: tñ s̄ep ad
honore dei z salutē p̄ci. Sic z tu: r̄si de diuersis
materijs cogitas: mō de gubernāda familiā: mō d̄
artificijs: mō de alijs: fac oīa ad laudē z gloriā dī.
Secūdo cogitatiōes debēt eē firmē z stables:
iō dicit̄ palmarū: palma. n. viriditatē semp p̄suat
i hyeme vt i estate: semp stat vno mō: z quātoma-
gis at̄q̄t̄ tātomaḡ dulcescūt fruct. ei. Et ē multi-
tp̄is: iferius subtilis: sup̄ius lata: d̄no mō aliaz ar-
boz: sic cogitatiōes bonē: debēt eē firmē. Aug.
de pe. di. iij. Bonū propositum p̄serua iugit̄: neqz

Ep̄ḡm̄ sup̄ ip̄s tā mala eue-
niūt.

p̄ dēna ē nāi a gubernatiōe:

Intenao

Regitū

Capitulū Quartum.

psperitate nec aduersitate mutari: sēp deuoti⁹ se
hīe: hīe latas meditatioēs de diuīs: 7 modicas de
frenis. **T**ertio dñt eē hūiles: iō dīc nīgre 7c. Nō
q̄ coui⁹ libet⁹ q̄scit sup cadauera. Sic ver⁹ hūil⁹
p̄siderat mortē: ex q̄ sumit sibi occasiōē hūilita
tis. Hūilis sū corde: ait Xps Math. xi. **T**ertia
dirigit illustratiōēs q̄ designāt p oculos: iō dīc ocu
li eius sic colūbarū. Sic. n. oculo corpali q̄s uidet
corpali: ita oculo itellec⁹ spūaliē. Et sic duplex ē
ocul⁹: ita duplex itellec⁹. s. p̄atic⁹ circa opabilia:
7 speculatiū⁹ circa p̄scibilia: ibi: q̄scēs. i. vna po
tētia itellec⁹ cū duplici dicto offitō. P̄rio igitur
itellec⁹ dēt eē discretiū⁹: discernēdo ita a veris: bo
na a malis vt vera 7 bōa eligat: 7 fīa 7 mala ip̄o
bet: iō dīc sic colūbarū. Un colūba discernit gra
na q̄ sē bōa: 7 sana p̄medit: cōrupta dimittit. Sic
egit dñs Jhs: Juxta illud Jsa. vii. Sciat reproba
re malū 7 eligē bonū. Et vt hoc possit hō mel⁹ fa
cē: dēt. Scōdo oculos itellec⁹ tenē sup riuos aq̄rū
i. sup doctris lecti v̄l p̄auditis: eas ruminādo. Un
dīc. b. antho: cuidā inrogātī de via salut. In oī
re quā facis adhibe tecū testionia scripturarum.
Et nō q̄ n̄ q̄libet libros v̄l doctrias dēm⁹ rumia
re s̄z illas solū: q̄ sūt lore lacte. i. scripturas sacras
q̄ ad modū lactis sūt purificatiōē mētis: illuminatiue
7 p̄fortatie. Allie at doctrie vt phie. poesis: 7 de pa
latinis 7 h̄. nō purificāt: s̄z inq̄nāt mētē supbia v̄l
imūditia. Colūba stās sup riuos aq̄rū inde p̄ v̄m
brā p̄tēplā acipitrē p̄sequēte: vt vitet eū. Sic aīa
p̄ scripturas p̄t p̄gnosce īfidiās diaboli: quō diuer
sis mōis q̄rit cape: 7 ibi i oib⁹ videt remedia. Jp
sas xps allegabat p̄dicādo: p̄p̄tea iudei mirabant
dicētes. Quō h̄ lās scit cum nō didicerit. Jo. vii.
Tertio dēt ēt p̄siderāe diligēt īstinct⁹ diuinos: seu
īspiratiōēs spūsancti: vt exēq̄t q̄ adhuc mel⁹ 7
purificāt 7 illumināt: p̄p̄tea subdit: residēt iuxta
fl. ieta plenissia: q̄ sūt dona spūsfacti. Un xps dixit
clamādo. Jo. vii. Qui credit i me sic dīc scriptura
flumīa de vētre eius fluēt aq̄ viue: loquēs de spū
sācto. **Q**uarta dirigit exēpla: q̄ notāt p gen⁹.
ibi: gene cī. Sic gene sūt sub ocul 7 nūq̄ coopiūt
sic alia pene oīa mēbra: ita exēpla. i. opa māifesta
sub ocul: i p̄sideratiōē sūt hoīm: 7 occultari nō p̄nt
Tenet at q̄libet n̄ solū p̄scie sue puidere: s̄z ēt p̄xi
mū bōis exēplis edificare: 7 p̄p̄tea n̄ solū a malis
s̄z ēt ab his q̄ hnt spēm mali cauē d̄z iuxta sniam
aplī. p̄ma 7. ij. ad chorin. vii. Dñt at exēpla eē p̄xi
mo hūil⁹ patie: p̄p̄tea dīc areole. In area sit p̄cul
suo grant: 7 calcatio sustinet plures icē: 7 tñ n̄ frā
gīt tra: s̄z integra 7 solida p̄seuerat. Nullū ma⁹ exē
plū dat de se suus dei: q̄ de v̄tute patie. vt iūrijs
tribulatiōib⁹ n̄ frāgat: n̄ turbet: n̄ q̄ruet: s̄z firm⁹
7 iteger i v̄tute p̄maneat. Hoc xps edocuit. Unō
Aug⁹. i. q. i. xps qd fecit nobis. i. q̄le exēplū dedit.
q̄ tāta patia p̄ditorē suū sustinuit vsq̄ i finē: vt ei
p̄mā eucharistiā p̄fectā māib⁹ 7 ore suo p̄medatā

sic ceteris aplīs p̄p̄is māib⁹ daret 7c. Areole dicit
in plurali: q̄ patie exēplū dēt ofidi i tribulatio
nib⁹ corpālīb⁹: 7 spūālīb⁹: q̄ duriores sūt q̄ tāgūt
aīam. Areole nomen diminutū ē: ex qdā humil⁹
p̄gnitioe p̄prioꝝ defectū: 7 p̄ p̄ns recogitē subdi
tū oīm penarū dēt. p̄cedē ista patia: nō mō p̄hico
Debēt scōdo 7 alijs v̄tutū p̄bere exēpla: iō sub
dit aromati. Aromata odorifera 7 suauia sūt v̄t
tes. zucarū ē charitas. Cinamomū puritas. Laro
philus hūilitas. Balsamus obediā. Mirra p̄nia
7c. Harū exēpla debes dare mō de vna: mō d̄ alia
q̄ oēs q̄ eis occurrūt tēptatiōēs 7 tribulatiōēs: iō
dñt eē fūdate i hūili panētia: vt sit areole aroma
tū. **D**ñt tertio oīa exēpla ēt opm v̄tuosoꝝ esse
cū magna discretiōē. Un subdit. Consite a pigmē
tarijs. Pigmētarij sūt q̄ sciūt p̄ponere medicinas 7
p̄fectiōēs. Nō oīm ē hoc q̄ hnt aromata: s̄z pauco
rū ex magna p̄atica. Nō oēs q̄ hnt v̄tutes. sciūt
semp vti discretiōē: paucoꝝ ē hoc 7 exercitatorū
in via spūs: 7 tñ si desit discretiō: n̄ erit v̄tuosū op⁹
Nisi. n. oīa fiāt cū mōis 7 t̄pib⁹: n̄ edificabūt: sed
scādalizabūt qd xps sūme seruauit: q̄nq̄z rep̄hen
dēs: q̄nq̄z consolās: q̄nq̄z taceō: q̄nq̄z loquēs: q̄nq̄z
miracula faciēs: q̄nq̄z n̄ faciēs: q̄nq̄z ieiunās: q̄nq̄z
comedēs: 7c. Oīa ad edificationē. **Q**uinta re
gula dirigit locutiōēs: q̄ designāt p labia. Un labia
eius 7c. Posuit de⁹ 7 labia 7 dētes ante linguā: vt
n̄ subito loq̄mur qdqd mētī occurrit: s̄z tardi su
mus ad loquēdū: vt admonet Jacob⁹ i canonica
sua. c. j. **D**ebet ergo locutio primo esse ex dile
ctiōē 7 tēperatiā. Un dīc distillatiā. Ad distillatō
nē pl̄ra p̄currūt. s. fornellus cū igne: cāpana: 7 mā
q̄ dēt distillari: 7 alēbic⁹ v̄n egrēdit guttatim. Sic
ad hoc vt aliq̄s bñ loq̄t: dēt eū mouē charitas: q̄
ē ignis i corde 7 fornax. Lāpana ē rō. Illud qd di
stillat ē mā q̄ dēt dici. Alēbic⁹ ē os. Uas ubi recipi
tur ē auditor. Qñ ḡ charitas iducit aliq̄ē ad lo
quēdū: ip̄a v̄l charitatē tanq̄ calor qdā itēlus: d̄z
mām locutiōis q̄i euaporādo p̄ discussionē tran
sire ad altitudinē rōnis: 7 dimissa oī supfluitate
illud substantiale qd ascēdit i rōnē. i. qd dīcat i rō:
paulati p os p̄ferre vbi ē audit⁹. Nō. n. ad modū
maris redūdatis dēt se iactare: ul qdqd ē in corde
dicē: nec ad modū torētis oēs imūdicias viarum
colligē: narrādo. s. defect⁹ alioꝝ: s̄z paulati 7 rōna
bilit. Sic fecit dñs Jhs. Un ip̄e dicebat Jo. v. hec
dico vt salui sitis. Ecce charitas q̄ mouebat ad lo
quēdū. Et de eo dī p̄ma petri. ij. Nec dolus ē inuen
t⁹ i ore ei⁹: nec ēt aliqd malū. Un ip̄e dicebat Jo.
xviij. Si male locut⁹ sū: testimoniū phibe de ma
lo. Ecce materia rōnabil 7 tota euaporata: parū
locut⁹ ē. Un Jsa. liij. Sicut agn⁹ corā tondēte se
omutescet. Scōdo mā locutiōis dēt eē v̄l: p̄p̄tea
dīc mirrā. Mirra ē amara purgatiā 7 p̄seruatiā
a corruptiōē. Sic locutō amara dēt eē ad rep̄hen
dēdū vitia alioꝝ: nō ad adulādū: ad purgandum

Titulus Secundus.

sua p̄cia p̄ p̄fessionē: ad admonēdū: 7 sic p̄seruan-
do alios a vitijs. Tercio dēt eē de meliorib⁹. p̄p̄ea
dicit p̄mā. p̄mā. n. distillatura ē melior alia. Sic
pōt hō loqui de diuersis bonis 7 bñ: s; dēt hō eli-
gē ē melius: ita q; sit totalr fmo fm deū: sic fecit
xps q; a. i. Jo. viij. Sic audiui a p̄e sic loquor i mū-
do. ¶ Sexta dirigit opatōnes q; designat p̄ man⁹
Un dicit: man⁹ eius 7c. Opa q; facim⁹ artificialia 7
multa alia manib⁹ facim⁹. Et p̄p̄ea man⁹ in scri-
ptura designat op⁹ n̄m: hec at opa dñt eē bona p̄-
mo. Et p̄p̄ea dicit Lomatiles. Lomo ē istū qd
valde cito opat: remouet a lignis supfluitates et
polir: 7 tñ reuertit retro q̄tū p̄cedit i antea. Hoc
sp̄ualr dēt eē i opib⁹ nostris. s. ut p̄mpte opemur
nō tarde uel lēte i surgēdo a dormitiōe: i eūdo ad
ecclīas: i accedēdo ad p̄fessionē: 7 b⁹. Nescit. n. tar-
da molimīa sp̄uīfācti ḡa dicit Ambrosi⁹ in ome-
lia sup lucā. ¶ Debem⁹ ēt tollere supfluitates ab
opib⁹ nostris: vt i uestimētis: cibis: i edificijs 7 b⁹.
Lani. iij. Tēp⁹ putationis aduēit. Dēm⁹ facē opa
mūda 7 nītida i p̄spectu dei. Dēm⁹ i opib⁹ n̄is
nō solum respicere i ātea ad alia q; restant fienda:
s; ēt aliqñ reuidē p̄terita: ad dolendū de defectib⁹
sicut faciebat paulus: dices p̄mā ad choī. xv. Nō
sū dign⁹ uocari apls: q; p̄secut⁹ sū ecclīa dei. Et
Aug⁹. in lib. cōfessionū accusans p̄cia p̄terita. Fu-
it dñs Jhs solici⁹ 7 p̄mptus in opib⁹ suis Jo. viij.
Diluculo venit i tēplū: nil supflui erat i eo. Colli-
gite ait q; supauerāt fragmēta ne p̄cāt. Jo. vi. Oīa
opa sua deo accepta. Jo. viij. Ego ait q; placita sūt
ei. s. patri: facio semp. ¶ Scdo opa ista debēt eē
multiplicia: iō subdit. Auree. Aurū. n. ualde extē-
dīt sup oīa alia metalla. Nā de vno ducato fiunt
circa. c. p̄tie ad deaurādū picturas. Sic opa no-
stra dñt se extēdere ad multa: aliqñ ad paupes pa-
scēdos aliqñ eūdum ad ecclīam: ad offitū: ad p̄-
dicationē: aliqñ ad opa religiōsa 7c. multa bona
opa ostēdi uobis sicut xps Jo. x. Dēt tertio in ipsis
opib⁹ esse cōsideratio p̄mior: p̄pterea subdit ple-
ne iacinctis. i. lapidib⁹ p̄riosis: ul florib⁹ alisis: qui
hñt colorē celestē. Labor te terret ait Aug. cogita
de p̄mio. Sic dñs Jhs semp i opib⁹ suis p̄tēplabat
deū 7 supnā gloriā. Disce q; ipsū seq; q; illuminat
omnē hominē venientē in hunc mūdū. ¶ Sep-
tima dirigit fructificationes que designat p̄ vētrē
Unde dicit. Venter eius 7c. In ventre stat fruct⁹
humanus. i. puer. Magna cura 7 studio quere-
bant homines in ueteri testamento: facere fru-
ctus humanos. i. filios. Unde 7 in lege. sterilis di-
cebatur maledicta. Sed iam in nouo testamento
non curat deus tantum de ista fructificatione: im-
mo dicit Luce. xxiij. Beate steriles que nō genu-
runt. 7 ubera que nō lactauerunt: sed uult fruct⁹
sp̄uales permanentes: non deficientes ut filij. Un
dicit Jo. xv. Posui uos ut earis 7 fructū afferat⁹
7 fruct⁹ uester maneat. Et qualis esse debeat ostē-

ditur cum subditur. Eburneus. Ebur est os ele-
phantis animalis castissimū: 7 significat castitatē.
Unde in antiphona. Ebur castitatis: hos igitur
filios debem⁹ generare: 7 tales q; sint casti. i. casti-
tatem debemus in nobis amare: 7 i alijs suadere.
dicuntur etiam fructus nostri opera permanentia
vt libri: edificitia: hospitalia: que quidem faciunt
ad gloriā humanā vt pingendo arma 7 b⁹. s; eburnea
non sunt: 7 ideo fienda ad gloriā dei. Ebur est durum:
7 significat cōstantiam 7 p̄seuerantiam quam debet quis suadere. his quos tra-
hit ad deum: non solum actiua 7 mundana: sed
spiritualia 7 celestia. Sic dominus Jhs egit. Nul-
lū docuit aliquā artē vel scientiā euz omnes sci-
ret: sed bene diuina 7 spiritualia. est autem distin-
ctus iste venter zaphiris. quia facit docere filios
suos spirituales quos verbis 7 exemplis trahit ad
xpm. ¶ Octaua dirigit gubernationes designa-
tas per crura. Unde crura eius 7c. Sicut enī sup
crura 7 tibias sustentat totū corp⁹ sic totū corpus
ecclīe sustentat 7 regit duplici regimine ecclīasti-
co 7 tempali. dis. xcvi. duo sūt. S; ad hoc vt n̄ ruat
ipm corp⁹ ecclīe: oportet vt ista regimīa sint iusta
Et p̄pterea subdit. Colūne marmoree. ¶ Aliqui
faciunt rempublicā. i. regimē colūnas luteas. s. nō
querēdo nili colligere pecunias 7 depredationes:
extorsiones 7 huiusmōi. ¶ Alij faciunt colūnas
ferreas: vtentes vi tyrannica gladio 7 spata: nutri-
entes sectas: expellentes bonos 7c. ¶ Alij de nibi-
lo faciūt: sed destruūt factas: faciēdo contra deū
7 ecclīam: vt possint bene prosperare i statu suo
Regimen tale durare non potest: sed iam ruit: fa-
ciēdo istas columnas solum de argento non suf-
ficit. i. si solum vacaretur cōtēplationi 7 lectioni l
doctrinē aut p̄elatis. Requirit adhuc aliud vide-
licet colūne marmoree. Nullus lapis durior mar-
moreo: nullus candidior: nullus utilior ad seruā-
da vnguenta. Et cum sit ita durum: mirum est q;
melius domatur plumbo vulci: q; ferro. Et ideo
p̄ueniēter significat iustitiā. Nulla enī v̄tus requi-
rit tantā fortitudinē: sicut iustitia iudicatiua. Im-
pugnatur enī a sanguine: a minis: a muneribus
a precibus. Nulla v̄tus pulchriorē facit rēpublicā
7 puriorem. Est enī reddens vnicuiq; quod suū ē.
Sicut autem corporis pulchritudo resultat ex
membrorum debita proportionē: ita ipa iustitia
q; h; p̄portionare cūcta: facit corp⁹ ecclīe pulchrū
solū a plūbo humili. i. a penitētib⁹ 7 hūiliatis ali-
quātulum flectit. Juxta illud v̄gilij p̄cē subiectis
7 debellare supbos. ¶ Colūne i plurali dicit: q;
duplex est iustitia. s. distributiua: 7 commutatiua
vt premiare bonos 7 punire malos. Sup bases
aureas. i. super fidem 7 charitatem: al̄ nihil valet
S; q; qd̄ expositū ē de duplici regimine: spectat
ad prudētiā politicā. nō exeūdo timios prudentie
p̄icularis q; qd̄ regulat se ipsū: pōt dici q; crura sūt

Op̄a m̄i dñi eē bona:

Op̄a m̄i dñi eē bona:

Capitulū Quartum.

gnificat appetit⁹ sūbe affect⁹: q⁹ sic curib⁹ itur: ita affectib⁹ aia pgit uersus celū ul' infernū: fm q⁹ lita tes affectionū. Duo at cura sūt duo appetit⁹. i. sē fualis et rōnalis: q⁹ crura dicit⁹ n̄ esse carnea: neq⁹ ferrea: s⁹ marmorea hnt spūalib⁹ crura carnea q⁹ i his q⁹ expedit⁹ carni n̄ q⁹rit nccitatē sed uolupta tē: ut sufficiat oī mō ipsi sēualitati. Lū tam dicat apof. ad Ro. Debitores sum⁹ carni: non ut f⁹z car nē uiuāus. Si. n. f⁹z carnē uixeritis: mouemī. Ap petitiū at rōnalē hnt carneū q⁹ i opib⁹ spūalibus q⁹ faciūt: carnalia q⁹rit: hōres: diuitias. 7 h⁹. Ul' ē: q⁹ p⁹es spūales aut fies aut filios spūales carnali ter. i. sēualit⁹ diligūt: sp⁹ q⁹retes eoz pntiā corpale Lōtra q⁹ dīc aug. i. regula. Int nos non carnalis: sed spūalis d⁹ ē dilectio. Crura ē ferrea hnt qui nec sibi nec alijs p affectū ppassiōis mouēt ad ea: q⁹ nccria sūt: sed duri 7 rigidi nūmis sūt. Lōtra q⁹ dīc Hiero. q⁹ dignitatē creature rōnalis amittit. q⁹ ieiuniū charitati: aut uigiliās pfert sēuū itegri tati. de p⁹se. dīc. v. Hō mediocrit⁹. Puidēs igit hēt crura affectuū. nō carnea neq⁹ ferrea: s⁹ marmo rea. i. pura 7 fixa seu firma: q⁹ crura affectuū fun dāt sup bases aureas. i. sup duo pcepta charitatis dei 7 p⁹imi dilectōnis. Nonā dirigit discipliati ones. i. modū docēdis: seu iustruēdi alios. Doctrina eni uoce porrigit: q⁹ a gutture pcedit. 7 iō ipsa di sciatiō nō ē: cū d⁹ guttur ei⁹ suauissimū. Dēt e nūm q⁹ docet siue puate siue publice loq⁹ n̄ solū ap te ut ielligat: s⁹ ēt suauit⁹: ut audiēt aīn⁹ delectet⁹ p⁹pterea d⁹ guttur suauissimū. nō tñ dēt adulati ue loq⁹. Nā s⁹ h⁹ adulatores dīc dñs Malach. ij. Maledicā bñdictōnib⁹ uis. i. fmōib⁹ adulatois f. q. j. Maledicā. 7 in eadē. q. c. Multi. S⁹ dēt lo q⁹ utilit⁹ et benigne. iuxta illō. ij. ad cor. vj. In sua uitate i spūfacto. 7 cū loq⁹ h⁹z mās de se turpes: u ti d⁹ uocabul⁹ q⁹rit pōt hōest⁹. nō apte sic ribaldi nā tales locutiones n̄ sūt suauēs: s⁹ odiose sapiēti b⁹. Cū hiero. De nephādīs cub⁹ q⁹ i occulto fiunt q⁹ noīare ēt turpissimū ē: ne 7 dicent⁹ os aures au diētium polluerentur: gñaliter scptura ppsa est: dicens. Uerecundos facite filios israhel ab omni imundicia. xxij. q. iij. In eo.

Quia supra itrodu §. II

cta ē auctoritas illa. Estote puidēs sic spentes. potes h nōre q⁹druplicē puidētā spēt nālē: quas v⁹ualiter imiteri. P⁹ia ē: q⁹ spēs q⁹ uidet se p cutiendū: de toto corpe fac scutū. ut pfuet caput illesū. Nā 7 si uulneret i corpe capite itegro: n̄ ex hoc mortē incurrit. Sic debes 7 tu oīa expōē. i. substantiā famā ēt uitā lesiōi ul' amissiōi: ut caput uidet⁹ rōnis seu xps q⁹ ē caput nīm illes⁹ euadat: Leditur enim ratio: ul' ipse xps i nobis exns solū. p culpā: q⁹ sp dēt uitari. vñ aug. Pont⁹ dēt q⁹ oīa mala pati q⁹ pccō p⁹etire. xxxij. q. v. ita ne. Scōa puidētā spēt: q⁹ uetust⁹ effect⁹ i usūm⁹ ut iuvene

scat: artū foiamē iqrūt lapidis firmi: p qd cū diffi cultate trāsies: uetustā pellē depōit. exm iduēf nō uā. Sic 7 tu fac⁹ dōbil⁹ 7 atiqu⁹ p pccz. si uis ut iu uētus tua renouet⁹ p gīaz: o⁹ te ire p foiam⁹ artuz pntē: q⁹ritūq⁹ tibi difficile uideat. Et hoc foiam⁹ d⁹z ē i fixa petra 7 firma. i. firmo pposito n̄ icidi uādū: q⁹ ut ait aug. Nihil p⁹it lamta si iteret⁹ pec cata. i. q⁹ ad ppositū iteradi uuln⁹ iteratū tādū sa nat. de pe. di. ij. Inanis. Tertia puidētā serpēt. i. aspīdis ē: q⁹ cū icatat: ne audiat uocē icatatiuz obturat aureas suas: ut ait ps. lvij. Unā figendo i terrā. i. alia caudā imittēdo. sic et tu fac. Lū icata tor diabol⁹ uult te cape icatatiōib⁹ suaz suggesti onū. claudas aures. cogitatōes 7 affect⁹: ne ipf af sctias. 7 hoc ex p⁹sideratōne fis pccū: qd significat p caudaz: q⁹ ut dīc apls ad ro. fis illoz mors ē. 7 ex p⁹siderōe mōt⁹ corpāl⁹ ad trā p⁹sternēt⁹ hūiliat hō 7 cauet a pccis: iuxta illō. terrā geris. trā teris: i ter rā reuēter⁹: q⁹ de trā sūer⁹. xij. q. ij. In ecclastico. Quāta puidētā spēt ē q⁹ i⁹sidiat calcaneo mlier⁹ ut dīc gen. ij. ut. i. occidat eā. Mlier at uoluptatē seu mūdānā pspitatē designat. Calcane⁹ eius est fis ei⁹. sic at occidit seu p⁹tenit hūana pspitas: seu uoluptas: dū attēdit⁹ fis ei⁹. i. uāitas 7 nocibilitas Gregorius in omel. Momentaneum est quod o lectat: sed eternum quod cruciat.

Itē ad puidētā pā. §. II

ncularē siue mōasticā p⁹inet illa auē puerb. pe. Quattuor sūt mīma terre. 7 ipsa sūt sapientiora sapiētib⁹. i. prudentiora. formice populus infir m⁹ q⁹ p⁹pāt i messe cibū sibi. Lepusculus plebs iua lida q⁹ collocat i petra cubile suū. Regem locusta nō hēt. 7 egreditur uniuersa per turmas suas. Stello manibus nititur 7 moratur in edibus re gam. Expōe moraliter. In formica p⁹mendat⁹ no bis prudentia q⁹ ē p⁹s puidētē p quā respicit ad fu tura sibi puidēs. vñ 7 p⁹v. vj. dī. Uade ad fōmicā pigē. In locusta q⁹ saltat: 7 p⁹ saltū retro decidit: d signatur in puidētē ardens desiderium eternorū q⁹ sūt ultim⁹ fis: q⁹ maxie attenditur a puidētē. iux ta illud. puidētē agas 7 respice finē. Sed casus locuste in retro: significat recōdatōnē p⁹teritorū dfectuū. 7 h⁹. Mēoria at p⁹teritorū ad puidētāz p⁹inet tāq⁹ p⁹s eius. In stellione q⁹ ē lacertulus: q⁹si depictus 7 stellatus: qui alas non habet: sed māi bus nititur incedere: significat diligentiam in opa tione: q⁹ supplet dfectū nāc. Diligētia at opatiōis p⁹tinē uidet⁹ ad rectā ordinationē pntiū que ē scctū da pars prudentie: ubi in opere fiendo considerā dū ē an tale opus liceat: expēdiat 7 debeat. ut lici tum respiciat necessitatem: sed ad salutem expe diens utilitatem: decens honestatem fm Bernar. Et hē extra de uoto magne. In lepusculo quod ē aīal timidū uelocit⁹ fugiēs: s⁹ in petra collocās cu bile suum: significat dissidentia de p⁹prijs uiribus

Ita p⁹ter p⁹teritū siue monastm
7 retro. m. 2. q⁹ loquū. m. oīa q⁹ nō

Ita p⁹ter p⁹teritū siue monastm

Titulus Secundus.

suus et seculo suo, et perfidētia in deo seu xpo q̄ ē petra: Petra at̄ erat xps. vñ puer. iij. dñi. Ne initari prudētie tue. vbi hiero. prudētie sue innitit: q̄ ea q̄ si bi agēda uel dicēda uidēt: p̄m dñe. p̄pōit: extra de consti. ne innitatis.

De prudentia economica. Capitulum. v.

Secunda prudentia ē economica q̄ ē ncēria ciui: i quātū est fāilie gubēnatō. Ubi sciēdū ē: q̄ fm q̄ uult phūs. j. poli. i pfecta fāilia seu domo tres p̄tates req̄rūt. s. uiri et uxoris. dñi et sui. p̄is et filij. Et p̄ma qdē req̄rit pp op̄ gñatōnis: quā nā p̄nci palii i ea itēdit. Secōda req̄rit pp op̄ admīstratōis. Nō. n. res gñata subsistē posset nisi admīculū ser ui adeēt: vbi scōm phūs loco sui n̄ tñ accipit mī nister rōnalis: quē p̄nt diuites hñe: s. ēt mācipiūz aliq̄ irrōnale qd̄ loco sui pauperib⁹ deseruit. ut bos: asin⁹: uel ēt istrumētū aliq̄ lucratiuū: ut na uis: ligo: uel aliq̄ h⁹. Tertiā req̄rit pp ppetuā spe cieī pfuationē. et iō hūana uita i uno ppetuari n̄ pōt. s. req̄rit successio filioz: i qd̄ nō solū hūana spēs: s. ēt una fāilia ppetuari pōt. Scōz has tres cōitates ncēria sūt tria regimīa prudētie. Nā alia prudētia req̄rit i regimīe uxoris. alia in regimīe seruorum. et alia in regimīe filiorum.

Primo ergo ciuis. §. I.

q̄ ē gubēnator fāilie dñz pollē qdā prudentia ad regimī uxoris. Ubi sciēre dñz q̄ uir circa uxore tripl̄r dñz se hñe. s. q̄ ei affabilit̄ puiuat. decēter ipsaz tractet siue pcurer. et sñ zelotipiā diligat et uiuat. In ea at̄ dñz tria uelle sibi: q̄ sit casta cuz pudicitia: vñ cūda cū filitio: et pia cū discretiōe. Hec oia mēsu surāda sūt p prudētiā uiri. P̄mo uir cū uxore dñz affabilit̄ uiuē. Est. n. marit⁹ solatiū uxoris: n̄ solū i copula cānali: s. ēt i p̄uictu sociali maxie cū uxore n̄ deceat se mltū exhibē extraneis socijs et solatijs. posset. n. cito ifamiā apud alios icurrē: et mala de se i corde uiri gñare opionē. Ad hec q̄ uitanda dñz uir uxori eē affabil⁹ et beniuol⁹: alias uita uxoris eēt cū tristitia. Signa at̄ aīcicie: q̄ dñt uxori bus exhiberi: n̄ sūt uniformit̄ ad oēs hñda. Si enim uxō ē hñil et hōesta: sūt qdē signa h⁹ mōi oī dēda. et si aliqñ erret: dñz vbiis blādīs et dulcibus amoneri. Si vō sit supba et p̄uax: dñz aspior increpatio adhibēi. Rex affuer⁹ dñestice se hñt ad reginā hester: qñ ab ea iuitat⁹ ad p̄uulū benigne et dulci iuitationē suscepit: et cū ea fāiliarit̄ cōedit. Hester. v. Ad reginā vō fasti duri⁹ se hñt: qz ei⁹ ip̄io parē p̄tēpsit. Hester. j. Secūdo uir dñz uxore d̄ ceter tractare. tā i onamit̄ q̄ i alijs ad ei⁹ psonā p̄tinētib⁹. Est. n. muliē facta i adiutoriuū uiri ad opus gñatōis. Qñ n̄ sic ācilla ul sua tractāda ē: s. sic socia gubēnāda pp qd̄ d̄ media substātia uiri ut de costa fōmata ē. sic sacra sc̄ptura testat. Dñt

at̄ uir uxore tractare i uestim̄t̄ et alijs ornamētis scōz q̄ decet et suo statui expedit. Decz. n. uxorez muliē magi hōrificas uestes hñe. q̄ uxore simpliciā ciuis. et uxore regi q̄ uxore miliē. et sic d̄ alijs diligēt inspecti p̄ditōnib⁹ p̄sōarū: statui: locoz et tē poz. alioqñ si sec⁹ fiat: dat citatib⁹ magna occasio ruine et destructōis. vñ phs i. j. rhet. 3. loquēs de macedōib⁹: ait eos eē ifelices: eo q̄ suis uxori b⁹ illicita p̄mittebat. Valer⁹ maxi. ciues ro. p̄mē dat: eo q̄ uxorez d̄ idumit̄ et alijs ncērys p̄uide bat ornam̄t̄: dicens. Cōsuetudo diu ap̄ pbā ap̄ romāos. in ad alios d̄riata: q̄ uiri uxores suas ornam̄t̄ d̄cētib⁹ iduebat: s. parco uictu nutebat: Tercio uir dñz uxore sic dilige ut zelotipiā uitet. alioqñ sibi magnū nocumētū n̄ suandi fidē p̄bet. ifert qdē nocumētū magnū uiro si nimis circa uxore ē zelotip⁹: qz sp̄ ē i suspitōe. et p̄ p̄ns i cōdis āxie tate. vñ sit cū una cura aliā ipediat q̄ retrahat a d̄biti opib⁹ cūlib⁹. pp qd̄ ad p̄uictū cū alijs ciuib⁹ grauis reddit⁹ et iēp⁹. Itē uxori ex hoc n̄ suandi fidē icitāntū p̄stat. Id. n. qd̄ phēt ex ipsa phibitōe magi p̄cupiscit. nā s. phm. q. rhet. p̄cupia ē ei⁹ qd̄ adē. n̄ at ei⁹ qd̄ abē. et cū ex ipsa phibitōe ref. phita uidat abē: eo ip̄so magi d̄siderat. ex q̄ seq̄tur uxores zelotipoz magis icitāi ad malū qz i his magis auget p̄cupia coz q̄ phibēt: ul a qd̄ se puari p uiros suspicat. Adāuit dē in uen le ge ut uir pp amous zelotipiā falsū erien uxori n̄ ipōet: aut p odiū n̄ affligēt: s. p̄oti⁹ sc̄pto libello i pudg eā d̄tēt Deu. xxij. Qd̄ p̄mitit fuit factū ut dixit xps math. xix. ad uitādū uxoricidiū. vñ n̄ sic p̄co hoc faciebāt. nē n̄llo mō illd̄ tolerat p̄ leges canōicas. et valer⁹ n̄rat q̄ qdā ex nūmīo amore ad uxorem ipsa mortua se interfecit.

Alb uxor at uir qre. §. II

re dñz q̄ mliebri sexui uidēt p̄petē: it̄ q̄ p̄mū ē q̄ sit casta et pudica. decz. n. utz qz p̄uigē sibi iuicē fidē suat. ad hoc. n. astrigūt: n̄ solū dñmo p̄cepto q̄ ois fōnicatō phēt: s. ēt iure nāli. qd̄ d̄ctat p̄uictōnez marj et feie eē idiuisibilē pp bonū. plis p̄creade et ad p̄fectū pducēde: ad qd̄ req̄rit p̄manit̄a maris cū feia ulqz i finē. ex q̄ appet eē mūmōiū d̄ iuz nā li. Maxie at̄ decz et expedit bōis mūmōiū q̄ uxore polleat castitate: qz ei⁹ uiolatō ē piclōsiō q̄ uiolatō uiri: pp ic̄titudinē filiorū adulteroz q̄ i hēditate p̄ina sil cū legitis posset succedē. Itē ex hoc p̄ditōni mlieri magi repugnat q̄ p̄ditōi uiri a d̄ castitate at̄ uxori mltū fac sobrietates: et cibi p̄citas: qd̄ maxie mlieres dñt pollē. Dñt. n. eē tpate circa cibū et potū: pp qd̄ nā fac eas eē pue et rare d̄gestiōis: et p̄ p̄ns pue sūptōnis. Reitat vale. maxi. q̄ romanis mulieribus nephas erat uinum bibe re. Unde ait q̄ uini usus olim romanis seminis i gnotum erat: ne in aliquod dedecus prolaberent quia usus uini p̄fucuit eē p̄ximus ad uenerē icō

p̄p̄m in regimīe uxoris et filioz.

Interp̄ gñatōis.

Capitulū Quintum.

rinētiā. Nō solū at̄ uxore decet eē castā i vitate: s; et pudicā q̄tū ad exiōres corpis gestus. Dz. n. ab oī spē mala abstinere: puta a petulātia oculorū oī cursib⁹ supfluis: iordiatl corpis motib⁹ uiroz col loq̄is: ludis uirilib⁹: et ab oīb⁹ h⁹. q̄ earū hōestati i oculis hoīm possēt aliq̄līt denigrare. Un̄ Cris. i quadā omel. sup Jo. dicit q̄ mulier ē domj phī losophazi. i. i domo opofa p̄tinue se reddē. et a oī cursib⁹ se cohibē. Est. n. ut dī i tractatu de abusi. unū abusiōis gen⁹. mulier sine pudicitia. ḡia autē sup ḡiam mulier sacra et pudorata. Eccl. xxvj. Secūdo dz uir in uxore q̄rē: q̄ sit vēcunda et tacit na. Uerecūdia. n. fm phm. vj. ethi. ē q̄dā passio: q̄ puēt etati iuuenili. Et hoc maxie p̄petit mlieri Lū. n. fm eūdē phm Uerecūdia sit tior iglorifica tionis. iō ille maxie ē vēcūdus: q̄ maxie tēt p̄fūdi uel erubescē corā alijs. Tal̄ at̄ ē q̄ ē laudis appeti tiū. et itez q̄ ē pui cōdis. Mulieres at̄ sē laudis ap petitiū pp carētiā v̄tutū et opū v̄tuosoz. et ex hoc sūt erubescitē t̄mtes p̄fūdi i p̄spectu alioz. Itēz sūt timide ex puitate cordis: q̄ oīa expauescentes Lū at̄ hec passio sit laudabil: et q̄dā cathēa retra hēa a multī turpib⁹ q̄rēda ē in uxore vēcūdia. Alioqn si mulier vēcūdiā p̄dit: efficit audacissia sic freno. fm illud Hiere. iij. frōs mulieris mētri cis facta ē tibi nolūisti erubescē. Et i tātū excedit q̄ uix iuētur aliq̄s uir q̄ ppetraret illa: q̄ mulier i vēcūda attētarz. siue i t̄pib⁹ i q̄cūq̄ḡne p̄corum. mulier. n. i eo q̄ p̄cipit. p̄it excedit. sūt i bono sūt i malo. et hoc cōtigit pp paucitatē rōnis et abūdā tiā passiōis. Signū at̄ hui⁹ laudabil⁹ passiōis uiō tur eē silētiū. siue taciturnitas. et iō n̄ decet mulie rē eē garrulā uel litigiosā: q̄ hoc maxime indicat audaciā uirilē: quā multū uitare oñt mulieres. ē enī fm phm silētiū ornamtū mulieris. Un̄ i h⁹. ornamtū laudē dī eccl. xxvj. Mulier sēsata et tacit a nō ē imutatio aie crudite. Exēplū de sara q̄ uī ris. i. āgelis cōdētib⁹ sub arborē nō exiuit ad eos s; tāq̄ vēcūda et taciturna i tabernaculo māsit. Tertiō dz uir i uxore q̄rē q̄ sit pia et misericors. sed cū discretiōe. Mulieres. n. cōis et puēi sūt misera tiui. sed pueri pp inocētiā credētes alios eē inocē tes. et iō oēs idigne putāt aliqd pati. Mlieri vō p pter mollitiē p̄plexiōis: quā anima nālī imitat. et iō nihil durū aliq̄s sustinere p̄nt. Ad hoc at̄ maxi me iducēda ē uxoz pp duo. Priō pp fāiliā quam dz p̄solari. eo q̄ cōis i domo hz residē. Dz. n. eē so licita et opofa ad ea q̄ sūt i fāilia et p fāiliā agēda Scōo pp elēosinas paupib⁹ erogādas. Uiri enīz sūt itēti ad mēcationes. et ad alia opa magna: ad hoc q̄ fāilia nō deficiat i ncētijs. et iō frequēt neg ligūt paupes et se ipsos i his q̄ spectāt ad deū. Quapp uxores in hac pte defectū uiroz supplē tes dñt eē elemosinarie et pie. tā p se q̄ p uirū. Exēplū de magdalēa cū alijs mulierib⁹ q̄ xpo mini strabāt de facultatibus suis. Marci. xy. et luc. viij

et recipiebāt hospitio. luce. x. et de sepultura eius. Marci. xvj.

Licet quātū ad cō. §. III

stitutiōne dom⁹ ipsecte p⁹. p̄itatē uiri et uxoris pua sit tpe p̄itatē oñi et sui q̄ p̄is et filij. nā tñ i p̄ntib⁹ magi ē sollicita circa filios q̄ circa fuos. Et iō pus ē agēdū de regimie filioz. vltio de regimie fuorū Sciēdō ē igit q̄ p̄ies oñt eē solliciti circa filios: ad q̄ rū curā obligat tā iure nālī q̄ dīno. Jure q̄dē nālī q̄ filius ē aliqd p̄is. Est. n. ḡnat⁹ de substantia pa tris: siue p modū p̄ncipij tñ actiui: vt dicit nāles siue p modū p̄ncipij actiui et mālīs: vt dicit medi ci ut videlz ps decisa a p̄e isrl cū mā a m̄e mīstra ta: sit de substantia corpis filij mālū. Est at̄ nālē q̄ q̄libet diligat opa sua: ut uult phīs. iij. ethi. Un̄ p̄ies diligūt filios. et poete poemata sua. hoc etiā appet ex nā totius: q̄d ad se nālī p̄tē sepatāz tra hit. p̄i at̄ ad filiū se hēt ut totū ad p̄tē. Ex q̄ p̄z: q̄ uehemēs ē amor p̄is ad filiū q̄i sui ad se. Ex amo re at̄ sollicitudo cat̄ circa dilectū. Sic ḡ p̄ies eē sub stātie filijs p̄tulerūt: sic p̄ferre tenēt nutrimentūz q̄ tū ad gubernatiōne cordis: et disciplinā quātū ad regimie moz. Jure q̄dē oīno ad hoc idē obligant sicut dīc scriptura ex ore sapiēt. Si filij tibi sint: erudi eos. alioqn p̄ies q̄ sūt negligētes circa cōre ctiōne filioz: p̄ncipes existūt p̄corū eorū. et frequē ter iusto dī iudicio i hac uita p̄iuntur. Hely sum mus sacerdos iudeoz: q̄ negligēs et remissus fuit in cōrectiōe prauoz filiozū: dure a dño increpatur q̄ tadē iusto dī iudicio mōte subita ac misabili: quātū ad oculos hoīm: ruptū ceruicib⁹ a tergo ca dēdo extinguit. j. Regū. iij. Et dicēdō ē q̄ negligēs fuit i cōrectiōe filioz: p̄iutus fuit ex multī malis: q̄ fecerūt ut dīc ḡan⁹ dī. xlvj. Sic hī q̄ p infāntiaz §. nccē. Quia at̄ sermōes v̄les in moralib⁹ sūt mi nus utiles: p̄siderari oīz i spālī ea: a q̄b⁹ filij p p̄ies sūt retrahēdi. Et ea ad q̄ sūt iducēdi. Sūt at̄ tria p̄cipue ad q̄ iuuenes nālī icliant: a q̄bus retrahī dñt p p̄ies. Sūt. n. passionū sectatores i v̄bis. p̄ca ces seu lapsu ligue p̄cipites: et i sēsu. p̄po p̄tinaces. Sūt at̄ tria ad q̄ sūt iducēdi. i. q̄ sit dīnoz cultor es. q̄ sit hōratui maioz. et q̄ sit sectatores bōiū moz. Priō ḡ iuuenes nālī isequūt passiōes q̄d eis p̄tigit ex abūdātia calorū et sēuoz sāguis ex q̄ fit icitātō ad p̄cupias uenēoz. Lū ḡ oīs hō agat l̄ ex rōe l̄ ex passiōe. iuuenes at̄ usu rōis careāt. p̄is ē e os ex passiōib⁹ agē: et eaz eē isecurois. ab his at̄ re trahi potēt p l̄az studiū: et ātiū mechāicaz exē citiū. vñ ab infātia si op̄utādī ad h⁹ opa. et maxie ad scias libēales: ut ē grāmatica q̄ directia fmois ē i loq̄ndo p̄gruū. ad dyalecticā: q̄ ē directia rōnis i p̄cludēdo uerz. ad rhetoricā q̄ ē suasia i p̄pondo onatiū. ad musicā: q̄ ē delectabil i uirādo otiū. ad arismetricā q̄ ē istructia p̄pōtōnū i sciēdo nūerāz Ad geometriā que ē mēsuratiā quantitatum in

et regimie filioz.

Titulus Secundus.

uidēdo spacia terrarū. Ad astrologiā: q̄ ē p̄specti
ua astroz p̄scēdo nāles effectus corporū celestīū
Exēplū i philippo p̄ie alexā. magni q̄ p̄hōs p̄les
deputauit ad eruditiōē alexādri. Silīr Octauī
anus filios suos faciebat exercē i exercitijs corpa
libus: ut i iaciēdo lapidē: fūdā: saltādo: sagittādo
z h̄. filias at̄ suas laificijs fec̄ instrui: vt arte h̄ient
z usū uiuēdi. Et ualēt hec ad ociū iuuenū uitādū
Sūt isup iuuenes i v̄bis lasciuīs p̄caces: z lapsu li
gue p̄cipites: alijs p̄uitiādo z faciliū d̄ridēdo. Mo
uēt at̄ ad v̄ba lasciuie p̄ hoc q̄ effrenat̄ affectōnī
b̄ ad venerea icitāt. Unusq̄sq̄ at̄ p̄z p̄hm̄ delecta
bilī cogitat: loq̄t et opat̄ ea ad q̄ efficiūt. Erūpunt
at̄ faciliū ad iurias isfrendas: siue ex eo q̄ alijs se
maiores reputāt: feruore sāguis z calore eis urgē
te. Siue ē q̄ paucoz exp̄ti z nō repulsā sūt pas
si. Un̄ fm̄ p̄hm̄. ij. rhetō. Alios sūt cōiter z bone
iocti. frequēt at̄ deierāt: vel ad deierādū sūt faci
les: q̄ nodū aliq̄ p̄cia regūt z se ipsos totalit̄ igno
rāt. Et iō nullo remoz su p̄cie tacti faciliū enūciāt
q̄d eis i m̄te euenerit. Nō ē d̄cētā p̄uiuēdi i alijs
respiciūt. cū multū m̄tiēdi p̄suetudo z deierādū re
pugnet. Ab his at̄ uitjs ligue iuuenes retrahūt p̄
mōita p̄na z m̄ina. Dñt. n. p̄tes p̄tue cōrecciōi
filij isistē. mō admōendo. mō i crepādo: mō v̄be
rādo. z filij dñt p̄nis mōitionib̄ ob̄tēpare scōz
documētū Salomōis li. puer. alioq̄n sūt iniurio
si: p̄tūeliosi: blasphemī: z v̄ba scurrilia loquētes:
Qua p̄pter p̄hs. vij. politi. docet iuuenes circa lo
cutiōes eē cohercēdos. Dñt at̄ instrui statī ab ipsa i
fātia: p̄p̄ tenēitatē etat̄: ex q̄ dociles exītes: cito
recipiūt fōmā bonā. Si at̄ p̄ negligētā p̄ntū aut
p̄p̄ aliq̄uā inatā i nā malā dispōnē. ad h̄. i. uirtū
uel alia assueuēt: difficile ēt eos abducē. q̄n ad e
tatē p̄fectiōē p̄uenerūt. Refert Grego. in li. dial.
puerū q̄nqz ānoz ignib̄ gehēne deputatū: p̄cipi
ente p̄ie i penā eē: q̄ n̄ correxerat: ex eo q̄ ex ma
la p̄suetudie frequēt liguā in dei blasphemā re
larabat. Itē sūt in iēsu p̄p̄o p̄tinaces. faciliū enī a
nūtiāt q̄d ignorāt: z iō ut plūmū fatua et falsa lo
quūt. Et q̄z glōsi uolūt appere: hoc p̄tiaciter d̄fē
dere satagūt. Insup grādia p̄sumūt paucoz exp̄
ti: ad q̄ pagēda n̄ sufficiūt: z tñ q̄ male fecerint ex
p̄tiacia p̄fiteri erubescūt. Ab his at̄ retrahi pote
rūt: si negocia ardua et alie p̄dēris: puta regimi
na uel magna cōsilia: aut aliq̄ h̄. eis nō tribuāt
Nā fm̄ p̄hm̄ nō sūt iuuenes eligēdi duces. eo q̄ p̄
stat eos n̄ eē prudētes. Roboam filius Salomōis
p̄tinax fuit. z prudētia caruit: q̄n p̄silio ātiq̄rum
n̄ acq̄scēs p̄siliū iuuenū secur̄ ē dure et superbe
populo rīdendo: p̄pter q̄d magnam p̄tem regni
meruit amittere. ij. regum. xj.

Interea uidēdū ē. §. III

ad q̄ etas iuuenilis ē iducēda. Et dicēdū q̄ i fide et
dīno cultu p̄us ē instrūēda. Lū. n. ea q̄ sunt fidei su

p̄ia rōnē existāt tāto cit̄. p̄p̄ dñt: q̄to eis facili
acq̄scit̄. Pueri at̄ q̄ rōnē dictōrū n̄ q̄rūt cito sūt
creduli: vt p̄hs dic̄. ij. rhetō. z maxie his q̄ dicunt
a p̄tib̄: a q̄b̄ n̄ credūt se falli. vñ dī. ij. ethi. q̄ iu
uenes solū erudiūt a lege. Appellat at̄ ibi p̄h̄ eru
ditiōes a lege: documēta p̄tib̄: maxie q̄rūt ad finē:
quā tenēt. Est at̄ ualde uile q̄ iuuenes i his q̄ dei
sūt erudiāt ab isfātia: q̄ sic assueti firmi adherēt
nec p̄nt aduēti postmodū p̄p̄ p̄suetudinē iā i nāz
p̄uersā. Est. n. p̄suetudo altā nā: vt dī. li. de mēo
ria z remiscētia. Lū. cā assignat a p̄ho. ij. rhetō.
vñ dī q̄ nā ē sēp. p̄suetudo at̄ sepe. Sepe at̄ p̄p̄
quū ē ei q̄d sēp ē. z sic p̄suetudo ē p̄p̄iā nāe. Ut
at̄ ea q̄ dēa sūt iuuenes capiāt: allitēdi sūt ut eccle
sias frequētēt: vbi dīna mysteria celebrāt: z q̄ ge
sta: s̄factoz miracula: z h̄. frequēt audiāt. ioco a
postol̄ ad ephē. vij. admōet p̄res dicēs. Educate fi
lios i disciplia et correctōe dñi. Un̄ lex uetus insti
tuit: q̄ p̄res circa filios eēnt solliciti de instrutiōe di
uini cult̄. Jo dī exo. xij. Lū dixerit nobis filij vñ
q̄ ē ista religio. Dicer̄ eis: victicia trāsīt̄ omī ē. Exē
plū thob. q̄ docuit filiū suū ab isfātia tēre deū: et
abstinē ab oi p̄ccō: vt p̄z i li. eē. c. j. Deinde sūt idu
cēdi ut reuerentiā maiorib̄ ipēdāt: z maxie p̄tib̄
Decet. n. iuuenes maiores z ātiq̄ores uenerari. vñ
leuit. xix. mādat. Lorā cano capite p̄surge z hōza
p̄sonā senis. Et iō inē p̄cepta: q̄ dantur respectu
p̄ximī: p̄mū dat de hōratōe p̄ntū. Un̄ i p̄menda
tiōē h̄ p̄cepti: p̄ea aspa et dura oli infligebatur
trāsgressozib̄. P̄cepit. n. moīses deu. xxi. q̄ fili
p̄tūax et p̄terū: z p̄ntū ipio obedire p̄tēnēs: debe
ret a p̄p̄o lapidari. Uidēus ēt in hac uita f. equē
ter m̄ta aduēsa filijs euēire diuit̄: q̄n p̄ntib̄ sūt i
festi. Exēplū de ill. x. filib̄: de q̄b̄ n̄rat Aug. xxiij
dī. dī. c. vij. circa fi. q̄ duri z isf. stī m̄i sue: cū p̄p̄
hoc maledicēt eis: effecti sunt mēbris tremēbūdī.

Alterius iducendi. §. V

sunt iuuenes ad bonos mores: inter quos p̄cipue
expediunt ad perfectionem iuuenilis etatis. Mo
res enim positi a philosopho. ij. rhetorice: quoz
sex sunt laudabiles. z sex uituperabiles sunt quo
dammodo naturales. z ideo de his taceamus: lz
eos pro maiori parte includerimus in antedictis:
Loquamur autem ad p̄sens de moribus neces
sario acquirendis: sine quibus iuuenes fiunt uiti
osi: maxime cum ad perfectam peruenerint etatē
z ideo de puericia conādū est ad eos habendos.
P̄rio enim debent eē morigerati circa cibū et po
tum ne fiāt gulosi et leccatores. Secundo circa lu
dos decentes z congruos: ne fiant blasphemī: et
taxillorum lusores. Tertio circa honestas societa
tes: ne fiant maloz hoīm sectatores. P̄rio ḡ ad
hibenda est cautela circa filios: ne sint intem
perati circa comestibilia. Nam ex cibo inordi
nato. modo sumpto efficiuntur gulosi: et ad

Capitulū Quidam.

puerisandum inepti. Ex uio etiam ipate sumpto
fuit multipli uitioli. Facilliter enim fiunt ebriosi.
lasciui. et rixosi. Ebriosi qdā: qz ascēdētib' fūofita
tib' q' hnt ex uio gnari: turbat cerebz: q' turbato
rō depmūt. et sic eius usus ipedit: vñ ebrietat cāt
fuit et lasciui p hoc q' corp' calefit: q' calefcatō: fit
icitatio et puocatio ad luxuriā. Ueter. n. et genita
lia fm Hiero. sūt uicia mēbra: ut ex uicitate mēbro
rū itelligat p federō uitioz: qz ut idē dīc. Uet me
ro estuas facile supmat i libidine dī. xxxv. fuit et
rixosi: qd ex pūa cā ptigit. Nā cerebro turbato: et
usu rōnis amisso: facillē prūpūt i vba iōdiata. Ex
hoc cāt lites et diffēsioes. hz. n. uinū i nimia q'ti
tate suptrū sāguinē i flāmāre. et p pñs hoīem aīofū
reddē et irascibilē. Propi hoc assuefaciēdi sūt iu
uenes ad pcatatē cibi et pot'. Tull' li. ij. d. tuscū.
qonib' narrat. q' lycurgi laborib' et abstīntijs eru
diūt iuuetutē: venādo: currēdo: esuriēdo: sitiēdo:
algēdo: estuādo. Et sene. li. ij. d. ira dīc: q' educatō
filiōz maximā diligētia plimū p fūturā dīderat
facile ē. n. aīos teneros p pōere: s; difficile scidunt
vitia: q' nobiscū creueit: vñ. p. xxij. Adolescēs iu
xta uia suā gradit: cū senuerit n̄ recedit ab ea. Se
cūdo iudicēdi sūt ad ludos dēctes et hōesta solatia
Scdm. n. p. m. viij. poli. Lud' ē nēcr' i uita hūa
na. Est. n. ut dīc qdā deductio: p quā uitāt tedia
uite. iertia corpīs: et pñtas ad lasciuiā. Pueri. n.
nesciūt eē ociosi: qz hūana mēs nālī ocū refugit
et iō pmitti dnt circa ludos occupari: dūm n̄ sit
hōesti: alioqñ uagari i cipiūt de illicī cogitātōnī
b'. Uitat ēt ab eis iertia corpāl: dū p pueniētes lu
dos eoz mēbra abillōra reddūt ad grauiora exēci
tia sustinēda: eis puēientib' ad etatē p fctaz. h' at
ludi n̄ sūt solū itelligēdi q' p corp' exēcēt: ut troci lu
dus: sic dicit caro: s; ēt q' auditu et uisu papiunt
Un eis iterdū sūt recitāde hōeste fabule et paboli
ce: fm factōnē esopi: et aliq' pulchre historie: qbus
libēter itēdāt. Coercēdi ēt sūt ab ipudic' et i hōesti
visibilib': nō solū i uitate: verū etiā i imaginib' et
pictur' ut uult phūs. vñ. et h. Cū ismahel filiū A
brahe ex ācilla nat' Isaac fēm suū natū ex libēa
mīe. f. sara uellet iudcē ad turpē ludū idolatē: u'
lasciuiet: egre ferēs sara: dixit ad abrahā uirū suū:
Ejce ācillā et filiū ei'. Sen. xxi. Tertio iudcēdi
f. ad societates hōestas: et retrahēdi a prauis. In
cetera. n. q' maxie nocēt eis ē iordīata societas. Si
unt. n. ex hoc uani fures: et vñ ad oīa uicia: q' soci
os didēt irretitos: facillē puertūt. qd eis pūgē uī
des pp tres ppetates: q' i eis repiūt. Sūt. n. molles
et facillē ductiles. Lōplexionē. n. corpīs tenerā cō
fēct' p dīto aīe: maxie q'tū ad pte sēsitiuā. cuius o
patioes pueri maxie i sequūt. Molliā at et dulciā
facillē ipfionē recipiūt ad modū cere. Iuuenes g
ad mōes sociōz cito iclināt. S; ēt nimis amato
res aicitiaz: ut dī. ij. rhetō. Et sodales diligūt: qz
gaudet p uicē silib'. Ubi at ē mēta iuuenū pgrega

tō ibi mēta ē de sēsualitate: et parū d rōne. et sic ne
cesse ē fieri uana et dissoluta: ac multū iordīata. J
tē iuuenes sūt mēta creduli: ut dictū ē supra. Cū e
nī paz uigeat rōe: facillē credūt. et iō cito pnt se
duci. Jgē pp p dīcta dnt pñs: siue p se siue per pe
dagogos filios admōcē: ut diligēt p siderēt iocios
magi maturos et ppositos: cū qd' puēsent: aliosqz
dūtēt et fugiāt. Narrat Boe. i li. de dīscī. sebo. de
filio lucretij: q' fuit absqz dīscīplīa nutrit': consu
mēs bōa pīna cū alcatorib' et leccatorib'. h' cū a
pīe d patibulo frequēt eēt redēpt'. demū iterū ca
ptus pñs penuria idimi n̄ potuit: q' cū lachrymis
uocē q'ula osculū a pīe petiūt. et cū pī accessisset
ad eū: nasū pñs fili' moriū acutissio secuit: dicens
Quare bonos socios p tēpē: q're magi documtis
non obediui. Quare meis prauis moribus nō ob
stinisti. Nunc de te capio uindictā.

Expedit at et cōne. §. VI

nīs ē aliqz eē suos. et hoc trib' de cāis. f. pp appe
tit' corruptōnē. ppter itellec' depfionē. et pp re
rū tpalū admīstrationē: qz. n. aliq' sūt i appetitu
deprauati et ad mala pñi. dignū ē eos suos alioz
existē et pēa sēuitut' pūiri. Et ista fuit pma cā idu
cēs seruītutē: ut p3 de filio noe noīe cham. verēda
pñs deridēti: pp cū' irruerētā tota ei' postēitaf
seruītutē ē dedita. Jtē dignū ē aliqz eē seruos alio
rū pp itellec' depfionē. Et ista ē cā qdammō ex
nā iuducta: ut tāgit phs. j. poli. Qui. n. sūt corpore
fōtes et robusti ad onera sustinēda: itellecū dīficiūt
ut plimū. et hi apti sūt ad seruēdō: ut a sapiētibus
regāt. Qui vō sūt carne molles: et uirib' corporis
destituti: itellecū sūt uigētes: ut plimū. Et hi apti
sūt ad dñandū et alios regendū. Jtē expedit aliqz
eē seruos pp penuriā rez tpalū: ex q' maiorib' se
uire tāq' eorū mīstri cogūt: q' ut cōpaliē sustērent
aliorū regimī se subdūt. His uisib' uidēda sūt q' et
q't obfūada sūt ad hoc q' puēienter hēant se fui
ad dños: et ecōuerso. Est at scidū: q' fui ad dños
se dnt hīe tripli: ad hoc q' digne exerceāt officiū
dñitū. f. q' sūt fīdles i pmissis a dñis suis. Jntelligē
tes i pceptis: et dēctes i obseqis. Dnt g pūo eē fīde
les i his q' eis a dñis pmittūt. Nōm. n. fui a fuien
do dictū ē: vñ a seruādo. Jlle igiē uere fu' ē q' i ser
uēdo ē p fūatiū bōrū dñi sui. Un i pñdarōnē fī
delitat' fuorū: pmittit eos dñs supra mēta cōsti
tuē: q' ēt i pauco fueit fīdles. Math. xxv. Nārat
valer' li. ij. de qdā mīlīte cesari fīdelissio: q' cum
eēt cap' et ad Anthoniū adduct': iuitat' ab eo:
q' cesaris mīles nō esset apl': s; su'. Rūdit. Jugu
larī me pot' iube: qz nec saluū bñficio: nec mori
supplicio abduci possū: ut cesari mīles eē dñinā: et
tu' eē i cipiā. Anthoni' at sue fīdelitat' mēto uita
pcessit. Nō solū at dnt eē fīdles: ne dños suos de
fraudēt: s; ēt puidi et itelligētes: ne ab alijs circa
dñoz bōa dīfraudent: et ut et ea que his mādant

Prinse hūe uirib' sui ad dños.

Titulus Secundus.

recte apphēdāt. et obīte exequat. vñ dñs i euāge. pmedat suū q cū fidelitate h3 prudētia. fidel iqt fu' et prudēs quē pstituit dñs sup fāilia suā Ma thei. xliij. Cera at prudētia fuoz ē qñ cū intelli gētia statū seqt. pmpa obediētia. Cñ Hiero. sup Hiero. ait Sēui ē dñmīso capite aure patula. pmpa uolūtate ad obediēdū audiū uocē dñi. Juxta illud Samuel. i. regū. iij. Loqre dñe qz audit fu' tu'. D3 g fu' mādatū dñi attente audire. recte ap phēdē: et ipsū sic dilatiōe executōi mādere. qdā mōachus dñi scribēt i cella et pma pte lē o ichoaf set: a suo pte abbate uocat. q mor lēam icōpletaz dimittēs de cella egredit: vt abbas ipso pareat: et diēs vō ad lēam illā merito obediētie ex auro cō pletā iuēt dñitus. Decet itio fuos esse decētes et puros: nō solū mūdicia corpalī quaz decet habē mūdicos: sed multo magi mūdicia mitali: ne sit mo rū corruptores in fāilia. Ex hoc. n. posset pstarī magnū nocumētū tā filijs qz etiā filiabus. et alijs qbuscūq i domo pmanētib'. Cñ pī. c. Ambulans i uia imaculata hic mihi mīstrabat. Exēplū in io seph: q de adulterio iūtar' ab uxoz dñi sui operi nēphario nllaten' acqēuit: s3 dixit. Ecce domīn' meus oib' mihi tradit: ignorat qd hēat i domo sua. nec qdē qd nō i mea pōtate sit pte te que uxoz ei' es. Quō possū hoc facē. Sēi. lxxxix.

¶ Inuādo fuos mī sēuē dñi

Domini at ad ser. §. VII

uos sūlr tēl'r se hēe dñr: uidelz ut sit i loquēdo placidū: ne vñs duriorib' exasperēt: i remūerādo bñ fici ne ppulli nccitatib' furēt. Et i mādādo discre ti: ne nūmis grauiamib' onerēt. Prio g decet dños ad fuos eē vñs placidos. Aspitas. n. vñs addit dños fuīs onēosos: vt nō eis a fuīs pmpo aio fui atur. Aduertēdū tñ ē. q nō decet dños se nimis fāi liares exhibē fuīs. sic. n. uēirēt i cōrēptū. Est g me diū tenēdū qñtū possibile ē: vt uidelz nō nimis ihu manos se reddant: nec se nimis pteptibiles exhibe ant. Nā. n. ut ait aul. v. poli. Princeps d3 eē seuer' .f. reuerēdus: qd pōt itelligi i qcunqz regimie. siue respectu uxoris uel filioz: seu et fuoz: uel econo mico seu et politico et regali. Scdo decet eē dños bñficos i remūerādo. Dñt. n. puidē nccitatib' ser uoz fm decētia et exigētia fuoz et puētōes pacto rū: alioqn efficiunt fures et dissipatores bōz dño rū fuoz. Tertio decet dños eē discretos circa fuitia distiguēda: et ipōnda seruia. dñt. n. dñi expiri p' pditōes et qñtates fuitiū: et qsdā ad qdā deputa re: et qsdā ad alia: fm eozū idoneitatē diuēsa. nec ē dñt eos grauari qñtitate seruicioz ul' et diutur nitate laboris: s3 mīsurare eozū et pportionare la borib'. Sic. n. oīa dīate fiāt. et tota res dōestica i pace qesceat. Mādauit dē i lege ueti q serui mo deste a dñis tractēt: ne uidelz imoderatū laborib' affligerēt: Cñ uoluit i deut. v. q i die sabbati req escēt seru' et acilla. Et itez: q i septio āno a sēuis

tio liber eēt: ut hēt deu. xv. Ad pdea mīsurāda ex pedit dñs prio: puta q sit psideratiū sue pditōis ad hoc q depmas i eis tūoz elatōnīs. Dñt. n. pside rare seruos ex eisde semib' eē ortos: sic diē seneca Eodē frui celo: eā spirari: eā mori. pte rea cogitaē dñt hec eē bōa fōitū: q i sibi subiecti frequēt pla cidos: tristēs qz pmutat uul'. Nescis. iqt Seneca q etate ecuba seruū cepit: q crescit: q Darij māt: q plo: q diogenes. Sic g cū iferiores uiuas: quēadmo dū supiores tecū uiuē uelis. Insup psiderare obēt dñi se ab uno deo eē pductos: ad suā imāginēz eē factos. et eiusde glorie eē capaces. Quapp dē ho mines: qd sic eālis pditōis cōdidit: non hoib' pū lit: sed pecorib'. Dñami iqt piscib' maris et uola tilib' celi 7c. Sēi. j. vñ diē aug. q pmi iusti pasto res pecoz magi q reges hoīm pstituti sūt. Exem plū de seruo nēq: q noluit ppati socio de puo de bito: missus fuit i carcerē. Math. xvij. Exēplū de. b. Martio: q i militā fuit erat seruo suo: cum debuisset seruiui ab eo.

¶ De prudētia regnatia. Capitu. vi.

Est prudētia dire

ctiua fāilie: q dī econōica: vt recto or die pcedāus agēdū ē de prudētia q dī regnatia: siue legi positia. Dec. n. ē ho minī nccētia i qñū ē rector cōitatī p fce ut ē citat ul' regnū. Et qz regnū ē regē citates et regna. isup et le ges pde. iō tal' prudētia dī regnatia: siue legis posi tiua: sub q hnt pphēdi qcūqz alia rca regimīa pñ cipū: ut puta duci: comitū: potatū. et h'. Dec aut vñ tāto magis ē pncipib' et rcorib' nccētia: quāto plures hnt sue gubernatōi subiectos. Cñ eis sub spālī rōne puēt tāqz ppa. Regē. n. alios et dirigē i finē debitū sit p prudētiā. vñ diē phūs. vij. et hī. Illos existiam' prudētē: q sibi et alijs pñt bōa spe culari et puidē. Prudētia g i pncipe d3 eē qdaz co gnitio ulis: excedēs cognitiōes siguloz: et se exten dēs ad bonū cōe oīm. Dñt. n. p e' prudētiā opa tiōes subditoz dirigī i finē obitū. Lū g tñ bonū sic ē directio oñiū. et gubernatio bōi cōis. puēiat ex prudētia pñdēt: diligēt ad vñtē ē: ne in regimie pficiat q hac vtute careat: nā tal' faciliū i tyrāidē degenerat. Lū. n. p prudētiā uere bōa: q it opa v tutū pglcatur. et ad ipā faciāda hoies dirigat: seq tur q p iprudētiā et fatuitatē bōa sēsibilia q n sūt uere bōa: ut sē diuitie et delicie cōpales tāqz bona siplr acceptēt. Circa talia nāqz pōet rectō imp:u dēs studiū suū: ut omīssis opib' vtutū affluat di uitijs et sēsibilib' bōis: ppter qd efficiet exspolia tor boni cōis: depdator populi. extorsor pecūiaz: vñdecunque. et omnium subditozū oppressor. hec autem sunt tyrannozum. Ex hoc ulterius se quitur ruina ciuitatis: quia populus non ualens sustinē tāta grauiamā ciuitatē deseret: ppi qd de serēt artes: agricultura tollet: et finalit politia pi

¶ pñt mōp. q lē d3

bit. si lōgo tpe hīq̃i tirānidē exercē student. Pz
q̃ q̃nta mala puēre p̃nt ex isipietia p̃sident. Rex
Salon p̃siderās sapiam siue prudētā sūme nc̃rī
am cē p̃sidentib⁹: deo sibi p̃mittēte: q̃ daret oē q̃d
peteret: ipsā solū postulat dicēs. Da suo tuo cor
docile. ut iudicāz possit pplm tuū ⁊ discēnē ū ma
lū ⁊ bonū. iij. reguz. ij. Tulli⁹ i li. de of. loquēs d
bello Atheniēsū p̃fert prudētiaz fortitudinē.

Priceps at ex vir .§.I.

tute prudētie p̄cipue d3 circa q̄ttuor studē: videlz
ut deo placeat: populo p posse sat faciat: reipub
lice p̄uideat: ⁊ leges iustas ⁊ possibiles cōdat. Ad
hec oīa pagēda d3 cura p̄uigili itendē. Et p̄mo q̄
deo placeat. Qui. n. alios regit et ordiare studet i
finē debitū p̄u conari d3: vt se ip̄s ōdiēt i deū: q̄ ē
finis oīm regēti. Ex hoc at̄ duo bōa p̄seq̄. Prio
q̄ p̄nceps a populo magis diligat: si uidēt eū esse
cultorē dinor ⁊ opātē v̄tuosa. Un̄ p̄hs dic. Qd
p̄cipiē d̄cet eē deicula. D3. n. p̄nceps eccl̄ias fab̄i
care. ⁊ eas frequētare: hospitalia erigē: ⁊ paupes
enutrit. Sc̄do q̄ facili⁹ populū gubernabit ⁊ ad
bōa trahet. Uidēs. n. popul⁹ dñz suū de dinis cu
rātē admirabit eū: putās ipsū deo eē p̄iunctus. ⁊ si
bī fāiliarē. eūq̄ imitari studebit. Rex Salom edī
ficato tēplo: stetit at̄e altare dñi i p̄spectu eccl̄ie
isrl. ⁊ exp̄sis māibus i celū. ⁊ genib⁹ in t̄raz fixis
lōgā ōzōnē añ deuz fudit p salute populi: pp̄ qd
ppl̄us b̄ndicēs regi: gaudēs reuersus est i taberna
cula sua. iij. regū. viij. ⁊. ix. Ex historia tripartita
bēt de Cōstātino q̄ fuit dei cultor uiso in fōnis sū
gno crucis ⁊ dei dicto: q̄ i hoc nicēt: fec uexillum
crucis añ exēcitū deferri. Et de palatio oratoriu
fecit. ⁊ tabernaculū istar eccl̄ie fieri mādauit: qd
secū deferēbat qñ i bello p̄cedebat ut tā ip̄e q̄ mī
lites oīna audirēt. ⁊ multa pulchra ordinauit ad
exaltationē fidei ⁊ eccl̄ie. Silii Jossias rex factus
sup Judā multū fuit solici⁹ ⁊ zelās ad reducēdū
ppl̄m ad uezz cultū dei. xiiij. reguz. xxij. et. xxij. ⁊
ij. pal. Sc̄do d3 studē ut populo satifaciat: qd
fit: dñs se nō seuez: s3 reuerēdū exhibet si fāiliam
hōestā et curialē hēat: si sapiētēs p̄siliarios p̄salar
si iudices iustos teneat: si b̄nfactorēs digue p̄miat
⁊ deliquētibus p̄as debitas iſligat. Per hec po
pulus p̄salabit: diffēsiones. emulationes ⁊ murmu
rationes uitabit: sicc⁹ i pace q̄scēs i dilectionē p̄nci
pis assurget. Rex dauid multū se gratū ⁊ dilectū
populo exhibuit. Un̄ uolenti exire ad bellū p̄ ab
solon: dixit ppl̄s: nō exibis: qz tu un⁹ p decē mīlī
bus p̄putaris. ij. reg. xviij. Sic clemēs papa ab oī
bus multū amabat. Nicola⁹ etiā oīb⁹ se amabilē
exhibebat. D3 itio studē ut p̄uideat reipub. qd q̄
dē fit si i illa ea h̄nt q̄ p̄nt eē ad directōnē ⁊ p̄ola
tionē ⁊ corpālē sustentationē. Ad directōnē at̄ rei
publice ualēt sapiētēs: ad qd uaxie d3 p̄nceps itē
dē. D3. n. p̄curat q̄ i citate sit studiū līaz p̄puēis

erudiēdis: q̄ sit iuris p̄iti p̄ directōe cāz z p̄sūlīs
dādīs: z alij sapiētes p̄z q̄ uidēt citati expediū. vñ
pōit p̄hs. Qd ad uezz regē p̄riet sapiētes ēt extra
neos si p̄pos n̄ hēt hōrāz z p̄mouē. Ad p̄solatōz
āt reipub. ualet v̄tuosī. n̄. n̄. solū i citate d̄z esse d̄
rectio q̄ ē p̄ sapiētes. s̄z ēt rēa opatō q̄ ē p̄ aicos dī
Et ad hoc maxie d̄z p̄iceps iuēndē: videlz ut hēat
i citate religiosōs v̄bū dei p̄dicātes: clīcos hōestōs
dīna celebrātes: z alios tīmes deū: q̄ p̄ p̄plo orēt
cū frequēt iuēiam? citates saluatas p̄p mētra aliq̄
rū aicōbz i. Ad cōpalē vō sustētātōez ualet bōa
fortiū. vñ p̄ncps diligēt d̄z attēdē ne i citate acci
dat cāstia. s̄z abūdātia uicualitiū sit i ea. z ad hoc
p̄sequēd d̄z p̄uēi t̄pa: ānos uberes z fertiles cū ste
rilib? p̄siderāz. z fruct? refuaz t̄pe oppōtūo: n̄ ob
stātē q̄ p̄ditio fiat i fructib? refuat. D̄z āt p̄cipue
conatū adhibē circa maxie nc̄ria: vt ē frum̄tum
sal: z b? mōi. Pharaō rex egypti uidēs Joseph sa
piētē: eū multo hōre p̄uenit: z toti regiōi p̄fec: vt
copia frum̄ti fuat i future fami. p̄uidēt. Sc̄n. xij. i
epla quā dī aristo. alexādro sc̄pissē: tale sibi dat
documētū. Decet regē legisfros hōrāz: religiosōs
ueneratī. sapiētē suble: z cū eis p̄fēz. q̄tū vō ad
p̄uisionē corz q̄ p̄nt accidē subdit idē arist. D̄z re
gē futura cogitat: z futurū casib? prudēt occurrē

Cũ at scũdũ pbũz, §. II

vj. eth. due lit prudētie politicē. Una q̄ ē q̄ archi
tectonica i pncipe exn̄s q̄ n̄ oca ē regnatia l legis
positia. et alia q̄ māu opāi i subdit exn̄s: q̄ p̄i no
mie trēto dī politica. Restat p̄o p̄dca ut d̄ hac ali
qd̄ dica. vbi p̄o oñdēdū ē oēs hoīes nā ēē politicū
7 cilē: 7 p̄ p̄ns ydoneū ad obfuatiā ciliū p̄ceptoz
Nec obstat: q̄ aliq̄ eligat uitā solitariā 7 cāpestrez
hoc. n. p̄i cē t̄o d̄ cāis: vt pōit phs. ij. politī. qz aut
tales s̄ ut oī: aut s̄cē bestie. aut boīs fortune puati
Aliq̄. n. tacti amoī dī uitā sociale d̄serūt: 7 solita
riā eligūt: ut expeditius dīne p̄tēplatōi uacāz pos
sit: sic fucit mlti scī p̄res: ut athōius: Bñdici: mlti
qz ali j oīto d̄gēta. hī tles p̄nt dici dī p̄icipati
ue: qz dō asilau studēt i p̄tēplatōe sūme vitā. Ali
ij vō hñt nām siluestre 7 ferocē. 7 ad p̄uinēd̄ cuz
aljs ipōtabilē: aut tales sub iugo legi sūt cuz aljs
stāz n̄ ualētēs: bestie dñt n̄ hoīes: qz hoīm ē isīl so
cialis p̄uinē. De hoc duplici gñe hoīm dic phs p̄
dco li. qz n̄ potēs cū alijs picat: ei nlla ē p̄ ciuitatis
sz ē l bestia l dē. Sūt isup aliq̄ d̄ ciues ēē n̄ p̄nt. sūt
enī boīs fortune puati: puta diuīijs 7 potentia: hī
paup̄ate p̄sī cirates d̄serē cogūt: 7 loca cāpesta
7 solitaria ad agroz excolēdos hitā. hīs cāis imo
tis q̄ p̄i s̄ ab hūana nā extranee. oīs hō nālī ē ci
uilis 7 politicus. Qd̄ dupl̄r oñdī p̄i. p̄mo ex eo qz
hñt p̄ē p̄cept: iqs p̄ uocē mult ali p̄icare. Delecta
tur. n. hō alī iudicare quod concipit: 7 simul cuz
eo conferre: quod non solum est ad delectatiōē
et ad necessitatem. Nam qd̄ un̄ nō uidet p̄ intel

De pruden^{ti} politica.

Titulus Secundus.

lectu alii intellectus supplet: et sic colloqui iocinantur
hois cum hoie fac ad bonu psumu. et p pns ad bonu
iudiciu. Louentur q diffinit ho al ee ronale. Ro e
nim discursu iquisitionis iporat: q tade ad rone
ucl emiat. Chai postq genuit enoch: di pm edifi
casse citate: qua uocauit enoch ex noie filij: gen
tiij. Ubi dat itelligi q ia multiplicat erat in filijs
et nepotib: ad qz custodia et huanaz neccitatum
subuentione sub ceti officijs et modis uiuendi pm
odiauit: vt di i historia scholastica. **¶** Ex q et pz
q neeria e oi hois citatis hitatoz pdicta prudentia
politica: q fit ydone obfuator legis: q et alijs sci
ant puiue et pncipib obedire. Ubi e adyreb: q a
lit mouet subditus a pncipate: et alit irzonabilia
et iaia mouent a suis motorib. Na ista sic mo
uet q n mouet. et sic agut q no agut. No. n. hent
oniu sul act: cu libero abitrio caret et io raitudo
regimis tm e i suis motorib. Sz ho subditu pun
cipi sic mouet et agit ab eo p pceptu: q m mouet
se ipsu p liberi arbi. Et io requit i eo qda rectitu
do regimi: p qua se ipm dirigit i obediendo maio
ribus: et puiuedo alijs ciuib. Un tullius li. i. d of.
dicit: q i repub. it magiatu: ploe puat: et et pe
grini: ad qz oes spectat hic ppa prudentia fm eoz
officia: sic ad magiatu priet cura hic citat: sua
leges: iura describ: et sue fidei pmissa meminisse
Ad puatij vo ciue priet recto iui alijs puiue: nec
submissu: nec abiecti: nec se esseret nimis ee. La
lem. n. oic solemus bonu ciue. Peregrini vo e pf
sui negociu nil age: de alio no iqre: q uitiosu e i
aliea pia curiosuz ce. Ex talib igit officijs p pru
dentia ordiat p surgit armia pacis i republi. Na
fm aug. i li. de ci. dei: q libet i ciuitate e sic una lia
i sermo: et sicut una corda i cythara: q cu bn fue
rit cu alijs ordiata: p surgit pcerus armoiacus fm
pportone distinctus. Sic et i multi psois i ciuitate
i uis medijs et i uis: itectisq alijs ordib scdm
pportione officioz ordiat p surgit optia politia.
Hac prudentia ordiauit de i pplo iudeoz. Prio
respectu pfideti i loco iudicij. Un statuit i eis co
pia iudiciu dicis Deu. xvj. Iudices et mgros pstitus
es in oibus portis tuis. De abiguis vo et arduis uo
luit esse recursu ad locu unu a deo electu: in q cet
et sumus sacerdos q detmiaret dubia emergentia
circa dnu cultu. et sumus iudex q detmiaret du
bia ptnetia ad iudicia hoim: sic pz Deu. xvij. De
ide qtu ad coem ciuiu pueratione statuit fieri pi
catone de rebus puis absq ficio: dicis deuteron.
xxij. Ingressus uincas pxiui tui: comedas uuas
qtu tibi placuerit. foras at ne efferas recu. Ne vz
ex hoc daret occasio grauis dani: ex q pax turba
ri posset: q iter disciplinatos no turbat ex puoz
acceptoe: sz magi amicitia cofiat: et hoies assue
fuit ad facili picadu. Quatu ad mutuo subue
ctione: q e freques et neeria int hoies: uoluit curia
les ee eos et faciles. Et hoc triplr. Prio ne cu mu

tuu pcederet usuras exigeret: uel pignora uite ne
cessaria accipent: Et si accipent an solis occasu
restituere. Un Deu. xxij. mandauit q no acci
perent p pigno molu: qz ciui usus neccius e hnti
bus molendi exercitiu. Si vo uestimeti accipent
loco pignoris q ate solis occasu redderent: sic di
ibide: et exo. xxij. Si pecunia tua dderis pplo meo
paupi q tecu hitat n urgebis cu qsi exactor: nec u
luris oppmes. Secdo q n ipotue exigeret. Un dic
exo. xxij. et deu. xxij. q i repetedo n deberet do
mu igredi. Est. n. dom tutu sumu hois receptacu
lu. et io molesti e n solu homi: sz et cuicunq aiali
qd i ppo hitaculo inadat. Terto ad mar fomiu
charitat itituit q i septio ano debita remitteret
Probabile. n. erat ut li comode reddere possit ate
septimu anu redderet. Disciplati. n. hois n e mu
tuatē grati uelle defraudat. Si at oio ipotentes ef
sent: ead rone erat eis debita remittedi ex dilecti
one q eis erat de nouo pcededu pp indigeti.
Quatu ad extraneos dina sapia prudentie illuz
pplin ordiauit. Prio. n. uoluit iudeos eis ee piof:
et misicordes dicis Exo. xxij. Aduenaz n corista
bnt neqz affliges eu. aduene. n. et ipi fuisi i tra egy
pti. Et deu. xxvj. Madauit diuitib decio ano fi
eri dcima p peginis: pupillis et uiduis. Quia vo
extranei no hnt illu amoz ad bonu repub. que
hnt ciues. io scdo statuit: q no stati ad pfortiu po
puli admitteret: nisi i tra gnatioe. sic et phis dic
i. iij. poli. q apd qda gntiles non recipiebantur a
liqui ciues: nisi qui ex auo uel artauo habitatore
nati existerent.

Post predicta de. §. III

Quia sp prudentie q di militari aliq pauca dicant
Circa qd e sciendu: q militia pncipal e i instituta
ad defensione boni cois qd ipediti p p ipugnatio
ne hostiu et seditione ciuiu. Sic. n. dz ee i ciuib
sic i naliu: cu ars sit nae imitatrix. Quidem at q
na tribuit rei nali duplicē vntē. vna p quas seqe
pueitē. et alia p qua repellit nocua: vt igni dat
leuitate: p qua ascedat suru ad locu. f. gen et salu
tis. et calore p que resistat et obuiet corupetib. A
nimalib et dat ui pcupiscibile p qua assequit ea
q se eoz saluti accomoda. Et trasabile p qua resi
stat corupetibus et lesuis. Silr i moralib et cilib
pueies e duplicē ee prudentia respectu boi pns. vna
f. ad regedu et leges pdedu. et hec e regnatia: siue
legi posita. Et alia ad resistēd et repmedu isultus
hostiu. et hec di militari. Ex hoc appet q militia
nihil aliud e q qda prudentia opis bellici ordiata
ad defensione boi cois. Ex historia scholastica hic
rusale q erat citas pncipal i regno iudeoz: olim
splici muro fuit circdata: p hoc distinguē tria ge
nera hitatiu fm tria muroz instituta. In intioz
nanqz pre pmi itersitiu hitabat rex cum pncipi
bus et consiliarijs. et sacerdotes cum prophetis et

Infirma ad eo e repbam.

Pa panna mylimus.

leuitis: hi pollebāt prudētia regnatia i gubēnādo pplm: tā in pcepti iudicialibus: q̄ i cerimonijs oī uini cultus. In pte vō media scōi iustitij hitabant milites pollētē prudētia militari: hi dputati erāt ad defēsiōē ⁊ custodiā reipub. In pte vō extrēa itij iustitij hitabāt artiste māu opatēl: q̄ citati des uiebāt p necitatis bñane uite: hoc q̄ppe ordine hierlm politia fuit oisposita: q̄du sub pcepti dī ⁊ pphetaz mōit uixit. De pñtib potētiālibus prudētie v3 eubylia: synec ⁊ gnomyn. Cap. vii.

De partibus potē

talib' prudētie seu d' vutub' adiun ctis ei. Nō q̄ sūt tres scōz phūz i li. ethi. s. eubylia. synecis ⁊ gnomyn.

Prā gōz eubylia: q̄ fm phūm dī rēitudo pñlit. Et q̄ sit v' pbat. b. th. se. se. q. l. ar. j. sic. De rōe vutū ē q̄ faciat actū hoīs bonū. Int' cetos act' ho mūis pñū ē ei pñliari: q̄ hoc ipōtat hoī quādā rōis iustitōē circa agēda: in q̄b' cōsistit uita hūa na. Eubylia at ipōtat bōitātē cōsiliij. Dī. n. ab eu qd ē bonū ⁊ byli qd ē pñliū: q̄i bōa pñliatio: l' po tius bñ pñliatio. Et sic p3 q̄ sit v' hūana. Sciēd ē q̄ n' ē bonū pñliū: siue aliq̄s malū finē i pñlian do pñtuit: siue ē ad finē bonū malas uias adiu uēiat. vñ utzq3 ē ptra rōnē eubylie: vt dī vi. eth. Dec at v' sic nec alie i nō pōtore iuēit. Dē enī pñm ē ptra bonā pñliationē. Req̄rit. n. ad bñ pñ liādū nō solū adiuētō l' excogitatō eoz q̄ sit oppō tuna ad finē: s3 et alie circūstātie. s. tēp' pgnū: vt n' sit nimis tard' nec nimis uelox i pñlijs. Et mod' pñliādū. s. q̄ sit firm' i pñlio suo: ⁊ alie circūstātie debite: q̄ pōtore peccādo n' fuit. S3 bñ vtuosus i his q̄ odinat ad finē vutū: l3 i alijs negocijs aliq̄ n' sit bñ pñliatiū. Et l3 pñliū ipōtet dubitationē vñ i ipfectionē. ē tñ v' q̄ vñ phico. dī ē pfectio. Sed pfectio ē fm modū hoīs: q̄ n' p p cētitudine pph' dē vitarē re3 p simplicē ituitū: s3 p iuestigatō nē. Est at eubylia v' distincta a prudētia s3. b. th. ubi supra ar. q. Et iō ē: q̄ v' ppe odiat ad actūz quē reddit bonū ⁊ iō o3 s3 dñtia actū ē diu3as vututes: ⁊ maxie qñ n' ē ead' iō bōitāt i actib'. Si e ni eēt eadē: iō bōitāt i eis: tūc ad eadē vutū ptine rēt diu3i act': lic ex eodē depēdet bōitas amoris d' siderij ⁊ gaudij. ⁊ iō oia ista ptinēt ad eadē vutū chautat. Alē. n. rōnīs odiati ad op' sē diuēsi nec hñt eadēz rōnē bōitāt. Ex alia. n. rōne effiat hō bñ pñliatiū: ⁊ ex alia bñ iudicatiū: ⁊ ex alia bñ pceptiū: qd p3 ex hoc q̄ ista aliq̄n adiuicē sepāt: ⁊ iō op3 aliā eā vutū eubylia: p quā hō ē pñliati uis bñ: ⁊ aliā prudētiā p quā hō ē bñ pceptiuus ⁊ sic pñliari odiat ad pēte tāq̄ ad pñcipal'. ita ēt eubylia odiat ad prudētiā tāq̄ ad pñcipaliorē vutū: sic q̄ nec v' eēt: sic nec morales vututes sine prudētia: nec cetera vututes sic chātate. Et cu3 dī vi. eth. q̄ prudētia ē bñ pñliari: Intelligendū ē q̄

ad prudentiam pertinet bene consiliari imperati ue. Ad eubylia autem elicitue.

Secūda uirtus an. s. i.

nexa prudētie dī synecis: hec scōz. b. th. vbi supra ar. iij. ipōtat iudiciū rectū. n' qdē circa spectabilia s3 circa pñclaria opabilia. circa q̄ ēt ē prudētia. Un' s3 synecis dicit i greco aliq̄ syneti. i. sēfati: uel syneti. i. boni sēlus: sic eptario: q̄ caret hac vutute dicit asyneti. i. isēfati. Op3 at q̄ s3 dñtia actū q̄ n' reducūt i eadē cāz sit et diuēsitat vutū. Māi fēstū ē at q̄ bōitas pñliū ⁊ bōitas iudicij n' reducūt tur i eadē cām. Multi. n. sūt bñ pñliatiui q̄ tam nō sūt bñ sēfati q̄i rēe iudicātes: ⁊ iō pñ eubylia o3 ēē aliā vutū: q̄ ē bñ iudicatiā. ⁊ hec dī synecis. Et nō q̄ rectū iudiciū i hoc pñstir: q̄ vñ pñgnoctiua apphēdat rē aliquā scdm q̄ i sēē: qd qdē puenit ex recta dispositiōe vutū apphēsiue: sic i speculo si fuēt bñ dispositū ipmūt fōrme tōpōz scdm q̄ sē. Si vō fuēt speculū male dispositū: appent ibi imāgies distorte ⁊ prauē se hēntes. Q̄ at vutū ap phēsiua sit bñ disposita ad recipiēdū res: fm q̄ sē pñgit qdē radicalit ex nā. Cōsuatio at ex exēctio vel ex mūere gē. Et hoc dupl'r. Uno mō directe ex pte ipsi' pñgnoctiue vutū: puta q̄ nō ē imbuta prauis pceptionib': s3 veris ⁊ recti. ⁊ hoc ptiet ad synecism scdm q̄ ē spālīs vutū. Alio mō indirecte ex bōa dispositiōe appetitiue vutū. ex q̄ seqt q̄ hō bñ iudicet d' appetitūlib': ⁊ sic nonū vutū iudiciū seqt habit' vutū moralij: s3 circa fines. Synec at ē magis circa ea q̄ sūt ad finē. Et nō q̄ i malis pōt ēē iudiciū rectū i vli. S3 i pñclari agibili sēp eoz iudiciū corūpit. Et nō q̄ finis pñm' pñli: qd ptinet ad eubylia ē iuētō eoz q̄ sūt agēda. Si nus at iudicij ē rectitudo. finis at pcepti: qd ptin3 ad prudētiā ē vltimus finis. Et q̄a pñgit q̄ id qd bñ iudicatiū ē differrī vñ negligēt agi ⁊ iordiat: iō p' vutū synecis q̄ ē bñ iudicata: necessaria ē final' v' pñcipalis: q̄ sit bñ pceptiua. s. prudētia. Ter tia v' anexa prudētie s3 tho. vbi supra ar. iij. dī gnomyn: quā phūis vi. ethico. ponit spālē eē vtu tē. Pro' c' declaratiōe sciēdū fm Tho. q̄ habitus pñgnoctiui distiguūt s3 altiora vñ iseriora pñcipia sic sapia in specularis altiora pñsiderat q̄ scia: ⁊ iō ab ea distiguūt: ⁊ ita ēt o3 eē i actiuis. Māifestū ē at q̄ illa q̄ sūt preter ordinē inferioris pñcipij siue cause: reducunt quādoq3 in ordinē altioris pñcipij: sicut monstrosi partus animalij sūt preter ordinē vututis actiue: in semine tamē ca dunt sub ordinē altioris pñcipij scilicet celestis corporis vel vltius diuine prouidentie. Unde il le qui consideraret vututem actiuam in semine: non posset rectum iudiciū ferre de huiusmōi monstis de q̄bus nō potest iudicari fm pñdica tiōē diuine prouidentie. Lōringit aut qñq3 aliquid esse faciendum preter comunes regulas agēdoz.

De uirtute q̄ dī finis

De uirtute gnomyn.

Titulus Tertius.

puta q̄ ipugnatorū p̄ie nō ē d̄pōitū reddendūz: v̄l aliqd̄ h̄ mōi. Et iō cū de h̄ mōi opōteat iudicare: s̄m aliq̄ altiora p̄ncipia exigūt altio v̄tus iudicatiua: q̄ sit regule cōes s̄m q̄s iudicat synef. ⁊ hec tal̄ uocat̄ gnomi: q̄ iporat̄ quādaꝝ p̄picacitatē iudicij. Et quāuis oia q̄ p̄et cōem cursū cōtingē possūt p̄siderare p̄ter solū ad p̄uidētā diuinā: tñ iter hoies ille q̄ ē maḡ p̄picax: pōt pluꝝa horum sua ratione diiudicāz.

Titul⁹ tertius de fortitudine. Fortitudo aīam tripl̄r firmat. q̄ ad se: p̄tra mūdi aduēsitates: q̄ ad bonū cōe p̄tra p̄ie hostilitates: q̄ ad deū contra errorum prauitates. **Capitulum I.**

Circa uirtutem fortitudinis qua

tuor s̄t uidēda. P̄rio d̄ p̄conijl ad ei⁹ laudē p̄tinentibus. Scōdo de mā circa quā v̄sat. Tercō d̄

actib⁹ ei⁹ ⁊ assūendīs bellis. Quarto d̄ p̄b⁹ ei⁹.

Decōia fortitudinis. §. I

p̄nt assignari tria: ex eo vidēz q̄ animū tripl̄r firmat. s̄. q̄ ad se p̄tra mūdi aduēsitates: q̄ ad bonū cōe p̄tra p̄ie hostilitates: q̄ ad deū p̄tra errorū prauitates. Est ḡ p̄mū p̄conijl fortitudinis: q̄ a nīmū firmat q̄ ad se p̄tra mūdi aduēsitates. **U**bi sciēd̄ ē q̄ stat⁹ p̄nū uite ē stat⁹ cuiusdā pugne. vñ Job ipsa assilat militie. vñ. c. Militia ē: iqt̄ uita hois super terrā: p̄p quod p̄gregatio fidelium uōt ecclia militās. militat. n. p̄ns uita n̄a multiplici pugna: nē p̄tra carnis spurcitiās: nē p̄tra mundi nq̄tias. nē v̄o p̄tra diaboli isidias. Nec̄ria ē ḡ v̄l fortitudinis: q̄ aīam h̄z s̄izat ad tot tolerāda ⁊ ipmēda. vñ Jsa. c. lvi. sub figura syō hūanā m̄tē admonet: ut hac v̄tute se am̄z. Induē: iqt̄ fortitudie tua syō. p̄ syō arcē itelligi⁹ q̄ citati h̄rlz d̄nabat ⁊ cā p̄tegebat: ⁊ p̄uēiēt m̄s hūana itelligit q̄ ad mod̄ arcis cetis uirib⁹ p̄ncipat: has siqdē regat ⁊ d̄fēdit qñ v̄tute fortitudinis iduta d̄corat. vñ Salōn p̄v. vl. fortitudo ⁊ d̄cor iduimū ei⁹. In tñ at̄ hec uirtus hoies s̄izat ⁊ stabilit: q̄ nulla aduēsa: n̄la blā d̄m̄ta: nulla q̄ uitioꝝ tēram̄ta p̄nt eū a bono iō nis abducē. vñ amb. li. i. d̄ of. diē: Nō mediocritas aī v̄l ē fortitudo: q̄ sola d̄fēdit ornam̄ta v̄tutūz oīm: q̄ ierpiabili p̄lio aduēsa oia vitia d̄cētat. **I**n uitat ad labores: fōt ad picula: rigidio aduēsa voluptates. auariciā fugat t̄p̄ labē q̄ndā q̄ v̄tutē efsemiat. Nulla ē fortitudo cōpal huic p̄ p̄pari: sic diē sene. facili⁹ ē: iqt̄ gētē v̄nā q̄ v̄z unū uincē. Et loq̄t d̄ uirō: s̄z q̄ a v̄tute aī uel a fortitudie d̄z Antiq̄. n. nom̄ v̄tut fuit soli⁹ fortitudie: ut diē tull⁹. Et q̄ntū ad hoc loq̄t salōn p̄v. xvi. Meli⁹ ē paties uirō fōti: ⁊ q̄ d̄nat aīo suo expugnatore urbū: hoc fortitudinis p̄cōio Job idul⁹ fuit p̄tra

oia aduēsa tolerāda. Nā p̄mo sathā p̄curāte mūdi aduēsa sustinuit: dū oia bōa sua p̄didit una cū libēis. Deide i carne dū a plāta pedis usq̄ ad v̄tē cē n̄ remāsīt i eo sātas. Ulti. ip̄e diabol⁹ auctor maloz v̄roꝝ p̄tra ip̄m puocauit: ⁊ tres ei⁹ amī col sibi onēsof fec: ip̄onēf ei q̄ lēite oia d̄e itulerat aut isēri p̄m̄fat p̄p ei⁹ p̄cā: ⁊ tñ i oib⁹ his n̄ peccauit Job labijs suis: nec stultū quid p̄tra deū locut⁹ ē. Job. i. ⁊. ij. **S**cōz p̄conijl huius v̄tutē ē: q̄ aīam s̄izat q̄ ad bonū cōe p̄tra p̄ie hostilitates: s̄z. n. p̄h̄z p̄mo et̄bi. bonū q̄nto ē p̄ius tāto ē diuin⁹. Bonū at̄ p̄ie ē q̄dā bonū cōe ci uirū nulli p̄riculari p̄fōe ap̄p̄adiū: s̄z ab oib⁹ p̄it appetēdū. Ea at̄ q̄ s̄t cōia mūi diligūt ⁊ d̄ eis inīnor cura hēt: ac p̄ hoc neglecta d̄struūt ⁊ p̄dūt Ad p̄fuatōnē iqt̄ p̄ie et bōz cōiū nēce ē q̄ sunt i citate hoies v̄tutū uiriles et aīo stabiles: bonū cōe diligētes q̄ neglecti p̄p̄is bōis: et corpib⁹ mōti se exponāt p̄ p̄fuatōe et d̄fēsiōe citati: hoc at̄ fac v̄tus fortitudinis: q̄ ad bonū cōe d̄fēdēd̄ hoiez ipellit. Et q̄ntū ad hoc ē cetis v̄tutib⁹ excellēti⁹ q̄ d̄inior ē. n. pugnās p̄ bono cōi. vñ diē Amb. p̄mo de of. Est fortitudo uelut cetis excellēti⁹: q̄ ualio ē i reb⁹ bellicis i cilib⁹ seu d̄fēctis. Ad hoc at̄ nāl̄ d̄ incliat. Sic. n. i hūano corp̄e multa sūt m̄bra: q̄ p̄ m̄lta officia sibi uicē d̄fēdūt. ⁊ sic uirtū totū corp̄is saluāt. Sic i una citate: q̄ unū corpus p̄stituit. multi s̄t hoies: q̄ diuēf officijs itēdentes ad mutua obseq̄a sibi uicē cōicāda: bonū cōmūe citati uiformit itēdēd̄: nec ab hoc retrahi d̄nt tiorē aliq̄: uel dispēdio p̄modi p̄pi. Hoc at̄ bonū cōe fori p̄siderat q̄ bōa p̄pa ad tuitōēz ⁊ p̄fuatōnē p̄ie d̄iat. Un̄ diē phus. vñ. et̄bico. Nō solū nobis nati sum⁹: s̄z oī n̄i p̄tē p̄ia uen dicat p̄tē aīci: atq̄ ut plac̄ stoicis: sic q̄ in iris ignūt ad usū hoiz oia creati. sic hoies hoim cā eē ḡnatos ut ipsi i se aliq̄ alijs p̄dēē possit. Exēplū ap̄o at̄iq̄s sic n̄arat sene. erat tāta cura rex cōiū q̄ ip̄i paupes erāt i domib⁹ suis: q̄z tñ diuitijs rarū plenū erat. vñ malebāt sibi eē paupes: ut rēpub. opulētissimā hēret: sic narrat tull⁹ de q̄dā q̄ oī gaza macedonū potit⁹ q̄ maxia erat: tñ i erarū iuexit pecūie: ut un⁹ ip̄atoris p̄da finem attulēt ibutoꝝ: nec aliud in domū suā itulit: p̄t mēouā noīl sēp̄inā. Tertiū p̄cōiū fortitudinis ē: q̄ aīam s̄izat q̄ ad deū p̄tra errorū prauitates siue isideliū tyrānides. Sic. n. amor t̄cne citati: aliq̄s fac pugiles p̄ ip̄a usq̄ ad mortē d̄cētates: ita immo m̄lto fort⁹ amor celest̄ p̄ie p̄stituit p̄ xpi fide pugnatores: q̄ p̄ eius d̄fēsiōe mortē corp̄is n̄ metuūt. Ad hoc aut̄ ratio incliat: sicut enī multi hoies faciūt unū corpus: quod est populus ulciuitas: pro cuius d̄fēsiōe singuli ciues mortē se debent exponere: quia bonum commune debet p̄p̄di singulari bono: ita s̄m ap̄osto. ad Ro. xij. Multi vñū corp⁹ sum⁹ in xpo: singuli at̄ alter

Sequitur fortitudo.

Fortitudo fortitudo fortitudo.

Capitulū Secundum.

alterius mēbra. xps autē cū deus sit est bonū vlt
z cōmune oīm. multo magis q̄ respublica respe
ctu singularium ciuū. Et ideo licet p̄ defensione
reipublice tēporalem mortē subire et uitam cor
poris contēnere. multo magis opōtet pro repub
lica celesti que deus est: vel que tota i ipso est. mō
tem corporis nō metuere. vnde augu. v. de ci. dei
c. xviij. Si enī antiq̄ patres p̄ respublica z terrena
oīa contēpserunt. z tot pericula sūt aggressi. hor
ribilia mortis genera p̄pessi qd̄ magnū pro ipsa e
terna celesti patria huius cūcta blandimēta con
tēnere. Vel quomodo audebit q̄s de uoluntaria
paup̄tate se extollē: uel p̄ christo mortē timere:
eo dicēte. Nolite tiere eos q̄ occidunt corp̄. Et
subdit arguēdo. Si ipsi antiq̄ hoc fecerunt amore
patrie: laudisq̄ imēsa cupidine. put̄ dicit poeta:
Quid magnū si p̄ uera libertate: qua uere libera
tur filiū dei. talia et maiora tormēta sūt sustinēda
q̄to retributio maior a sustinētib⁹ expectat. Ta
les qd̄e qui mortē sustinent. p̄ celesti patria: nō tā
tum fortes. sed martyres idēst testes dicunt. Sūt
enī pugiles fidei christi. z ideo quadā spāli pre
rogatiua: que dicitur aureola in celesti patria
accipiūt insignia. Est autem ulterius sciendū:
q̄ aliter est in ciuili certamine quando pro patria
pugnatur. et aliter. in certamine martyrii quando
p̄ christo mors suscipitur. Nā sicut dicit max⁹ i
sermōe. Qui occiditur p̄ mundo: uicitur cū occi
ditur: quia nisi uinceret nō occideretur: q̄ autē oc
ciditur pro christo uictus nō dicitur: q̄ cum occi
ditur uictor efficitur. Hoc preconio fortitudinis
excellētissime beatus paulus fuit decoratus. nō
enī unam mortem subiit p̄ fide xpi sed plures.
fuit enim uita sua plena mortibus. sicut patet p̄
sideranti ab. xj. c. actū apostolorū usq̄ i finem.
Ipse etiā enumerat. ij. ad cori. xj. q̄ fuit in labori
bus plurimis. in mortibus frequenter. Unde de
asia. vale dicēs fratribus dicebat. p̄ oēs ciuitates
spiritus sanctus p̄testatur mihi: quia uicula z tri
bulationes mee manēt in hierusalē: sed nihil ho
rum uereor: nec facio aiām meā p̄ciosiorē q̄ me.
Aiām autē appellat uitā exterioris hoī: q̄ cōpus
exterior animatur. Cū autē dicit me. loquitur de
interiori hoī: q̄ spūaliter uiuit. z per quē uere ipse
ē: quia per rationem homo est homo.

Circa q̄ consistit uirtus fortitudinis: Cap. II.

Fortitudo ē uirtus

ponens in animo firmitatē ad sustinē
dū l' repellēdū difficile qd̄a fm q̄ rō
dictat. Dictat at̄ rō ne uolūtas retrahat ab eius
seq̄la pp̄ aliq̄d malū corpale: q̄ nullū bonū cor
porale equalet bono rōis. Maximū malū z tēri
bile iī oīa mala corpalia ē mors: ut dicit phs. j. eth.
q̄ tollit oīa bōa cōpalia: q̄pp̄ necē ē q̄ fortitudo a
nimū firmet p̄ hoc maximū malū pp̄ bonū rōis

sequendū. Et sic uirtus fortitudinis p̄pe erit circa ti
mores piculoz mortis. Q̄ at̄ fortitudo maxime
circa mortē picula p̄sistat. hic appere pōt. Est. n.
fortitudo uirtus ponēs mediū iter duas passioēs. s.
tiorē z audaciā. Lohibet. n. tiorē ne tiendo retra
hat ab eo q̄ rō dicitat: z moderat audaciā ne q̄s
audendo aggrediat qd̄ rō uetat. Tior at̄ z auda
cia p̄pe respiciūt picula. Tiet. n. aliq̄s q̄ imagiat
sibi aliq̄d piculū iminē. Et aliq̄s p̄ audaciā aggre
dit aliq̄d difficile piculosū. Est at̄ pp̄ uirtū circa
pp̄i obiectū respicē id qd̄ ē ultimū z magi diffici
le: z circa id se ordiāre: sic tp̄tia maxie respicē ole
ctabilia tact⁹: ad q̄ repmēda ordiat. Inter oīa at̄
picula difficilia ē mortē sustinere: q̄ ē ultimū terri
biliū: sic dicit phs. ij. ethi. Et sic p̄z q̄ fortitudo ē
p̄ncipalr̄ circa picula mōi: sic circa pp̄a m̄z. vñ
dicit Andronic⁹ phs: q̄ fortitudo ē uirtus irascibil⁹.
n̄ facile obstupefcibilis a tiorib⁹ q̄ sūt circa mortē
Cū at̄ uirtuosus i actu uirtū itēdat qd̄ bonū ē. p̄ns
ē q̄ fortē picula mortē subeat pp̄ aliq̄d bonū finē
p̄sequēdū. picula at̄ mortē ex egritudine ul' tēpe sta
te marī: aut ex isidq̄s latronū: uel si q̄ alia sūt h⁹.
n̄ uidēt directe alicui iminē ex itētiōe p̄sequēdi ali
qd̄ bonū. picula at̄ mortē q̄ sūt i bellicis directe i
minēt hōi pp̄ aliq̄d bonū. i q̄iū. s. defēdit bonūz
cōe p̄ iustū bellū. Sz ē sciendū: q̄ iustū bellū p̄ cē
duobus modis. Uno mō qn̄ sit gñale: sic cū aliqui
decertāt i acie. Alio mō qn̄ sit p̄clat⁹: puta cū ali
q̄s iudex uel aliq̄ puata p̄fōa n̄ recedit a recto iu
dicio tiorē gladij iminēt: ul' cuiuscūq̄ piculi mō
tē iherēt: q̄cūq̄ predictoz mōz q̄s mortē icurrat
fortē ē cēsed⁹. z sic ad fortitudinē p̄inet firmitatē
ai hīe nō solū p̄ picula mōi q̄ iminēt in bello cōi
sz ēt q̄ iminēt i p̄ticulari pugnatoz ubi mors icur
rit pp̄ bonū uirtū. Pōt et fortis subire picula cu
iuscūq̄ alius mortē. z fortē cēferi dūmō opus v̄
tutis itēdat: puta cū aliq̄s n̄ refugit aio i firmanti
obseq̄: pp̄ tiorē mortifere ifectionē: uel cū nō refu
git iter magnū facē ad aliq̄d piū negociū p̄sequēdū
pp̄ tiorē naufragij uel latronū. Ex his q̄ dicta
sūt p̄z qd̄ sit fortitudo. z circa qd̄ v̄scē. Est. n. co
hibitiua timoz z moderatiua audaciāz circa picu
la mortē q̄ sūt i bellicis. z hoc pp̄ bonū cōe dēfēdē
dū: ul' op⁹ uirtū n̄ deferēdū. Tat⁹ fuit apd̄ antiq̄s
romāos amō d̄ repu. q̄ sic dicit Valer⁹ itati hōris
apicē assūentes: abiecta puata charitate publica
iquebant. q̄ nec ēt filios plorabāt quādo i bellis
mortem pro republica sustinebant.

Deinde occurrit cō. §. II

sideratio de actib⁹ fortitudinis z iusticia belli. Sciē
dū u: dicit phs. ij. ethi. Q̄ actus fortitudinis nil ole
ctabile uidet hīe. Pro c⁹ declaratiōe dicit. b. th. se.
fe. q. cxiiij. q̄ cū duplex sit dlectatio. s. corpāl⁹: q̄
seq̄t tactū corpaliū z spūaliū q̄ seq̄tur app̄hēsiōz
aie. Ista scōa p̄pe seq̄tur opa uirtutū: q̄ i eis p̄side

firmatō nō.

Titulus Tertius.

rat bonū rōnis. pncipal' at actus fortitudinis ē sustine-
re aliqz tristitia ēz apphensione aie: puta qz amir-
tit hō corpale uita: quā ytuosus amat: nō solū i q-
tū ē qdā bonū nāle: s; ē in q- tū ē nēria ad opa
virtutū. 7 q ad eā priet. Et ē sustinet aliq dolorosa
fm tactū corpis: puta uulnera ul' flagella. 7 iō for-
tis h; iude delectet ex una pte. s. fm delectationez
aiālē. s. de ipso actu virtutis: 7 de fie eius. 7 ex alia p-
te h; vñ tritari dēat 7 aiālir: dū p'iderat amissio-
nē ppe uite: 7 corpali' sustinēdo tormēta. Un' ut le-
git. ij. mach. vij. dixit eleazarus. Diros corpis susti-
neo dolores: fm aiam vō dixit. pp tiorē tuū libet
hec patior. Sēibil' at dolor corpis fac nō sēiri aia-
lē delectatōnē virtutis: nisi forte p supabūdātem dī-
giam aia forti' eleuet ita ad dīna: q mag' delecta-
tur i eis q a corpali' pēis afficiat: sic legit de. be.
tributio martyre icedēte sup carbōes uiuos: q di-
xit. Uides mihi icedē sup flores zc. fac tū vñ for-
titudinis ut rō nō absorbeat a corpali'bus dolorib'.
Tristitia at aiālē supat delectatō virtutis: i q- tū hō
pferit bonū virtutis corpali' uite. 7 qbuscūqz ad eā p-
tinetib'. Et iō dī in. iij. ethi. q a forti nō reqrit ut o-
lectet: q delectationē sētiēs: s; sufficit q nō tristet.
Deiñ occurrit p'iderō de actib' 7 iusticia belli.
Itē oz scire q act' fortitudinis sūt duo. s. aggredi: 7
sustinere. Est at pncipalior act' sustinere. i. imobilis
sistē q aggredi. Dictū ē. n. supra: q fortitudo ē cir-
ca tiores repmōes: 7 audacias moderādas. Diffi-
cili' ē at tiorē repmē q audacias moderari: eo q
ipz piculū: qd ē obiectū audacie et tioris. de se cō-
fert ad repmōnē audacie. s; opat ad augmētū tior-
is. Aggredi aut p'inet ad fortitudinē ex ea pte q
h; audaciā moderari. S; sustinere fm q h; tiorē
repme. vñ p; q sustinere ē pncipalior act' q aggre-
di. Appet et hoc rōne supra ex pte difficultatē: q
maior ē i actu sustinēdi q aggrediendi. Et hoc tri-
pliciter. Prio qz sustinē uidet aliqz ab aliq fortiore
iuadēte: q. n. aggredit iuadit p mod fortiori. Dif-
ficili' ē at pugnare cū fortiori q cū debiliōri. Se-
cūdo qz ille q sustinet iā sētit picula iminētia. Ille
at q aggredit h; ea ut futura. Difficili' ē at nō mo-
ueri a pntib' q futuri. Tertio qz sustinere iporat
diuturnitatē tps. sed aggredi pōt aliqz ex subito
motu. difficile at ē diu māere imobilez q subito
motu mouēi ad aliq arduū. vñ phūs dīc in. iij. e-
thi. Quidā sūt puolātes an picula: i ipsi at disce-
dūt. fortes at eprio se hñt. Nā ut ibidē dī i sustinē-
do tristitia maxie aliqz fortes dīcūt. Exēplū de Ale-
xandro. narrat. L. Pompeius: q cū ad piculosus
bellū exercitū legēt: nō iuuenes robustos. nec pri-
mū florē etatē: s; ueteranos: plerosqz et emeritos
militie: q cū pte auoz pino militauerāt elegit: ut
nō tā milites q mgiol militie putares: ordiesqz ne-
mo nisi sexageari' duxit: ut si pncipia castrorum
cēneres: senatū te poti' reipu. uidet: dīcēs. Itaqz i
plio nemo fugam: sed uictoriam cogitauit.

Dictū ē at supra q. §. II

forti opat pp bonū cōe tuēdū p iustu bellū. Et iō
de bello aliqd uidēdū ē: p'p'ri cu ibi act' fortitudinis
s. aggredi 7 sustinere māifestet: nō solū q- tū ad fir-
mitatē ai: sed et q- tū ad corpis fortitudinē: q ē fre-
quēt iudiciū 7 dispō fortitudinis interioris. Nō. n. est
p rōnē virtutis q ex nālī pplexiōe hēat qd nālē iclia-
tionē ad virtutē: Un' ex magnitudie extrēitatū lati-
tudie pectoris: erectiōe ceruicis: uiuacitate oclorū
7 alijs h'. p'actura' possum' magnitudinē cordis
tāq ex qbusdā signis 7 dispōnib' ad virtutē: s; fina-
le pplemētū fit ex more uel p'uetudie. Ex actib'
enī frequētiā gñat hū' ut frequē iusta opari 7 tē-
pate uiuē sum' iusti. 7 tpati: ut docet aristote. ij. e-
thi. De bello p'p'ideratib' tria uidē sufficiat. Pri-
mo q ad iustu bellū iqrūt. Scdo d nā assūptiōis
belli. Tertio de his qb' licitū ē ad bella pcedere.

Q- tū ad primū sci. §. III

edū q xpiana religio bella nō recusat. nec damnat
p loco 7 tēpore oppōitio: vñ scriptura euāgelica
testimonio Joan. bap. cōceditqz licitū ē stipēdijs
uti. 7 p republica militare. dīc. n. aug. i ser. d pue-
ro cēturiōis. Si xpiana disciplina oio bella culpa-
ret. hoc poti' p'iliū salut' uerētib' i euāgelio dīcē-
tur ut abigerz arma: seqz militie oio subtrahēt
Dictū ē at eis. Neminē p'ciat. Estote p'tenti sti-
pēdijs vñ: qb' ppū stipēdiū sufficē pcep. militaz
n. p'hiuit. 7 hēt. xxiij. q. i. parat' i fi. S; ad hoc q
bellū sit iustu tria iqrūt h; th. se. se. q. xl. ar. j. Pri-
mū ē auctoritas pncipis: cui' mandato bellū ē ge-
rēdū. Nō. n. priet ad psonā puatā bellū mouē: qz
pōt ius suū i iudicio supioris pseq: Et qz puocat
multitudinē. qd i bellis oz fieri. nō p'inet ad pua-
tā psonā. Cū at cura reipub. p'issa sit pncipib' ad
eos p'inet rēpub. citat' uel regni uel puincie sibi
subdite tueri. Et sic licite eā d'fēdūt materiali gla-
dio p interiores pturbatores: dū puniunt malefa-
ctores: fm illud apos. ad ro. xij. Nō sic cā gladiū
pōtat. mīster. n. dī ē uidet i ira ei q male agit. ita
7 gladio bellico ad eos p'inet rēpub. tueri ab ex-
teriorib' hostib'. Un' aug. p manicheos. xxiij. q. i
qd culpat. dicit. Ordo nālis mortaliū paci accō-
modatus hoc pascit: ut suscipiēdi belli auctoritas
atqz p'iliū penes pncipē sit: exēplū i filijs israhel
q noluerūt ad bella pcedē: nisi p'us sup eos pnci-
pe cōstitutus: a q cēt auctoritas belli assūcndi. vñ
p' mōtē Josue p'suluerūt dñz: dīcētes. Quis ascē-
det an nos p cananeis: 7 erit dux belli. Dixitqz do-
min'. Judas ascēdet: Judic. j. Scdo reqrit cā ius-
ta: ut. s. illi q ipugnāt: pp aliquā culpā ipugnari
mereāt. vñ dīc aug. i li. qonū. ue. 7 no. testa. Iusta
bella solēt diffiniri q ulciscātur iurias: si gēs ul' ci-
uitas plectēda ē: q uel iudicare neglexerit: quod a

Ad bellū hñt dīcē qd nō

Capitulū Tertium

fuisset improbe factū ē: uel reddē qd p iuriāz abla-
tū ē. xxiij. q. ij. dñs: qd itelligēdū ē qñ citas p quā
bellū assūtur frequēter in multo dānificauit ci-
uitatē q bellūz assūit. Et iterū si req̄sita de icōpē-
satione dñi reddē neglexerit: al nō uidet quāru-
ad fozz p̄scie cā iustificēs: qz bellū i quo ifinita irū
ac corpōz dīspēdia 7 aioz flagitia dītari nō pnt
deat assūbrabā assūpta cā iusta. audito enim
q loth nepos suus iūste erat captus: it̄ trīcentis
decē 7 octo vīaculis q̄tuor reges i pugna est ag-
gressus 7c. gen. xiiij. Tercio ad iūstū bellū req̄rit
it̄etio bellādi recta: q uidelz it̄edat: uel ut bonūz
pmoueat: ul ut malū uitef: vñ aug. i li. d v̄bis dñi
Apud ueros dei cultores illa bella pacta iū: q n̄
cupiditate uel crudelitate: sed pacis iustudio q̄rant
ut malī coerceātur. Dēt q̄ geri bellūz ut pax acq̄-
rat. nō querit pax ut bellū exerceat fm aug. xxiij
q. i. noli. Exēplū saul repbat fuit a deo: quia i uī-
coria quā hūit p̄ amalech: nō suauit purā inten-
tionem ad diuinum mandatum. Sed pepcit gre-
gibus ex cupiditate. i. regum. xv

Secūdo princeps .§. III

caueat ne sit facilis ad bella assūenda. Nō. n. oēt
assūet bellū ē p̄dictū suppositū: nisi urgēte nēcita-
te p̄cepta uidelz māifesta et notabili lesiōe. Et ite-
rū hoīb' n̄ paratū ad satisfactiōē: sicut dictū ē
supra. Sed tūc cū matura deliberatiōe 7 hūili ac
deuota oīni adiutorij iuocatiōe. o3 contra hostez
reipublice bella mouē. Lā āt q̄re nō d3 eē facit ad
bella mouēda: ē uari' euentus bellū: qz nūc hūc: nē
illū p̄sūt gladi' sicut n̄ dicit dō ad Joab. ij. R. xi. im-
possibile est ēt qz i bellis nō multa mala contigāt.
Frequēter. n. accidūt strages hoīm. effusiōes sāguī-
nū. depopulatiōes irarū: exspoliatiōes rerū: capti-
uitates et paup̄tates mltas sup inocētes nēce ē
eueire. Multe et corruptiōes i morib' succrescūt
Nā libidie uicēdi 7 p̄suetudie bellandi: hoīes red-
dūt fortiores: aīosiores 7 p̄uiores ad ulciscendūz
7 oppmēdū plusq̄ ordo diuī iuris req̄rat. Prop̄
hec et filia q̄ i bellis cōit eueniūt. dēt p̄nceps assū-
mere bellū cū multo tiore 7 dei reuerētia: premis-
sis ad dū scōz uiroz p̄ijs supplicatiōib'. vñ moy-
ses cū mittēt ioseph ad pugnā p̄ amalech. exo. xvij
p̄mo ad deū refugij habuit. vñ stās i vīce collis:
7 hñs v̄gā dei i māu sua: māus suas ad celū exten-
dit p̄ uictōia hñda p̄ amalech: pp̄ qd dī ibi. Cū
leuaret moyses manus uicebat iūrl. Ad hoc ēt qz
iū dei p̄sulte 7 deliberare ad bella p̄cedet: eis mlt
ta obfūada de' mādauit. P̄mo qz ad pugnā p̄ce-
dētēs añp bellū inirēt: pacē hostib' offerret. Se-
cūdo qz appiquāte iā plio sacdos añ acie exerci-
tus staret: qz pugnatores p̄fortaret: p̄mittēdo au-
xilij dei. Tercio qz remoueret īpedimēta uictorie
remissis domū q̄tuō gñib' hoīm: ut qz edificauit
domū nouā: 7 nō dedicauit eā qz plātauit uīneam

qz despōsaut uxore. 7 fōmidolosas. Deu. xx. Per
maxie āt ad uictoriā ualēt oīonis suffragia. Exē-
plū legif i hīsto. romāoz: qz cū fulgētius 7 albor-
gastes p̄ Theodosiū xp̄iāiū iūmū ip̄eratozē uēirēt
i plū. Theodosi' cū sciret se suis deititū: fiduci-
alī signo crucis facto: se i bellū dedit: uictoriaz a
dño expectās: qd 7 plēssie obtinuit. frequēter āt
occulto dei iudicio: sed nō iusto: iustiores aut mi-
nus mali i bello succūdunt a peioribus supati: qd
ex duplici cā p̄tigē pōt: aut qz tales a p̄cepti dñis
aliqñ recesserūt. 7 iō oīgnū ē: 7 eoz. emdatōi expe-
diēs: ut a neq̄orib' se t̄p̄ a dei mltis attriti p̄ui-
ant. Sic uoluit de' populū iudeoz flagellari per
assyrios 7 babilōios: qz erāt ydolatre: 7 dñi cult'
ipugnatores. Et sic qz erāt magni peccatores feci
sūt i filijs errātib' diuie legi exequutores: aut h'.
p̄tigē pōt: qz tales qz succūbūt in dū de suis uirib'
nūnis p̄sumūt: a deo uictoriā n̄ q̄rētēs: 7 iō alioz
qz digne p̄uiri merebāt: digni p̄uiores fieri n̄ merēt
Exēplū i. xi. tribub' iūrl collecti ad pugnā p̄ tribū
beniamin ob p̄uiedū scel' eoz: qz bis fuerūt debella-
te ab ipsa tribu beniamin: quia o suis uirib' p̄fūd-
bant. Judi. xx.

Quātū ad tertiū sciē. §. v.

dū: qz plati ecclie 7 clericis nō l3 pugnare in bello
Et hoc duplici rōne fm tho. sc. se. q. x. ar. ij. Pri-
ma ē gñal: uidelz qz bellicū exercitiū h3 multas in-
q̄tudies: qz multū ipediūt aim a p̄tēplatiōe dei: 7
oīone: qbus o3 eos uacare. Scda ē spālis. Nā oēs
ordies clericoz oīdiant ad altari mltitū: i qz ip̄i
taf passio xp̄i sub sacmto. 7 iō nō p̄petit eis occi-
dere uel sāguinē fūdē: s3 magi eē patos ad effūdē
dū sāguinē p̄ xp̄o ut ip̄z imitēt. vñ effūdētē suū
sāguinē: ēt sic p̄cto. s. p̄ mortē ul mutilatiōē: sūt ir-
reglāres: ei āt qz ē deputat' ad aliq̄d officiū: nullo
mō l3 exercere id p̄ qd suo officio icōgru' reddat
Pōt addi tertia rō. i. phibitō ecclie: ut. xxiij. q. v
ij p̄ totū. Et in ca. p̄uētor: vbi dīc Ambro. ad vī-
militēs 7 gothos: arma mea lachryme mee sunt
Talia. n. sunt munūta sacdotis: alit nec debeo:
nec possū iūstē. Nec obstat qd dī. xxiij. q. viij. Qz
hortatu. Adriani pape Carolus suscepit bellū p̄
lōgobardos. Et Leo papa descēdit ad litus ma-
ris cū exercitu romanoz p̄ sarracenos. q. c. sepe.
Nā plati ecclie 7 clerici pnt utiqz itereē bellis o li-
centia supioz: ut iūste pugnātib' subuēiant hor-
tatōnib': absolutōnib'. 7 h'. opib' spūalib': ut p̄
dicti fecerunt de quibus dictum est. Sed non ut
pugnent ipsi propria manu secundū. b. thomam
vbi supra in resolutione secundū argumentū. Et
quia de bello diffuse habes supra in iij. pte titu-
li. iij. Ideo non plus hic: sed ibi.

De triplici martyrio.
Capitulum tertium.

Titulus Tertius.

De martirio

De martirio

De martyrio: quod

propter ad bellū pūulare inuēsa pſeca
torib' fidei: i q' pmaxie exerceat act' fō
titudis. Cū. n. pūneat ad rōnē martyrii: vt aliq's
firmū ſtet i vitate z iuſticia p pſequētū ipetū: Et
ad fortitudinē pūeat pſuare hoīem i bono vītutis
p pūcula pūpue mōi: p3 martyriū eē actū fortitu
dis: dū fide z iuſticia nō deſerit martyr pp iminē
tia pūcula mortis i q'daz certamie pūculari a pſecu
torib' iminēt. Unde Cypanus in ſermone ait.
Vidit admirans pūtiū multitudo celeſte certamē
i pūlo ſteſſe ſuos xpī uoce libera: mēte icōrupta
vītute dīna. Et de martyrib' cāt ecclia. fōres fcti
ſūt i bello. Eſt at triplex martyriū fm Bern. in f
mōe ſctoz martyry. f. martyriū uolūtati tū: mar
tyriū opīs tū: martyriū opīs z uolūtati ſimul.
Prīmū ſuſtinuit Jo. euā. cui dictū ē z germāo ei'
Calicē meū bibetis. Mar. xx. Un Liprianus. In f
uis dei: apud q's cogitat martyriū z mēte pūpū
aīm' ad bonū dedit iudice deo corōatur. Alio
ē. n. martyribus aīm' deē: aliud aīo fuiſſe marty
riū de pe. di. i. nūqd: q'd tamē intelligendū ē de co
rona aurea: nō aureola. Secūdū martyriū fu
it i inocētibus. Quāuis. n. q'dā dixerūt q' i eis mī
raculoſe accelerat' ſuit ul' liberi arbitriū: ita q' ē
uolūtariē martyriū paſſi ſunt: tū fm. b. tho. q' p
auctoritatē ſcripture hoc n. pbat: mel' dī q' mar
tyriū gloriā quā in alijs ppa uolūtas meret: illi p
uuli occiſi p dei grām ſūt aſſecuti. Un aug. i ſmo
ne ait. Ille d nīa corōa dubitauit i paſſiōe p xpo
q' ē puul' baptiſmū pdeē nō extiat xpī. Non ha
beatis eratē q' paſſurū xpī crederet: ſz hēbatis
carnē: in qua p xpo paſſuro paſſiōnē ſuſtinetis.
Martyriū uolūtati ſuſtinuit Stephan' cū alijs
adultis martyrib': q'd martyriū oē pene debuit
ſoluit: z ſubito aduolare fac ad celū. Un dī extra
de cele. mīſ. Cū marthe: q' iūriā facit martyriū q'
orat p martyre. Et q' ſit maxm' act' fortitudis
oñdit Liprian' dicēs i epla quadā. O beati mar
tyres q'b' uos laudib' pūdicē: O mīlites fōtitudis
robū corpiānī quo pconio uocis explicem:

Ad rōnem at marty. §. I.

ra ſtrictē ſūpti tria iqrūt: uidelz grā: ſeu charitati
beniuolētia: mortis pēa: z fidei cā. Prīmū requirē
q' ſie ea nō cēt fructuoſū. Un apls. i. ad Cor. xij
Si tradidero corp' meū: ita ut ardeā. f. p marty
riū: charitatē at n habeā nihil mībi pde. f. ad re
gnū celoz obtinēdū. Et fm aug. q' ſic ait. Si q's n
hīs charitatē i aliq' ſcīſmate pſtitut' ne xpī neget
patiſ turbatores: agūſtias: famē: nuditatē: pſecutō
nes: pūcula: carceres: uicula: tormēta: gladiū: flam
mas uel beſtias: ul' ipſā crucē tiorē gebēne: nullo
mō ſūt iſta culpāda. ſz laudāda paciā. Et q'd ait
apls. Nihil pde: itelligat ad regnū celoz obtinē

nō ad extrēi iudiciū ſuppliciiū tolerabilē ſubēdū
de pe. di. iij. ſi q's. Ipla at ſufferentia martyriū de
mōſtrat maxie pſectōnē charitati: q' p ipſā ptenē
tur q'd maxie amat. f. uita tpal. Un xp's Joā. xij
Maiorē charitatē nō h3 q'c. i. mar' ſignūz chari
tatis. Scdm q'd ē de rōne martyriū ē pēa nō q'cū
q' ſz mōtis. Un maxm' dīc i ſmoe de martyre q'
uicit p ſiō moriēdo: q'd nūcitur ſie fide uiuēdo
Pro c' declaratoe dīc. b. th. ſe. ſe. q. cxxij. q' mar
tyr dī q' teſſi fidei xpiane: p quam nobis uif. bilia
p iuiſibil. b' ptenēda pponūt: ut dī ad Hebre. xi.
Un ad martyriū pūet ut hō teſtificet fide oñdēs o
pere ſe cūcta pūtia ptenē: ut ad futura z iuiſibilia
hōa pūctat. Quādū at hōi remāet uita corpalis
nōdū ope oñdit ſe cūcta tpalia deſpicē. Nā cōſue
uerūt hoies z pſanguineos z oīa hōa poſſeſſa pte
nere: z ēt dolores corpīs pati: ut uita pūet. Un z
ſatbā ſz Job. i. dixit. Pelle p pelle: z cuncta q' hēt
hō dabit p aīa ſua. i. uita. Et iō ad pſectōnē mā
tyriū requirē mortē ſuſtine p xpm. Un nec marty
riū ppe dī p ſola tolerātia carceri: ul' exiliū uel ra
pine diuitiaz: ul' aliē cruciat': ſic ſuſtinuit Joā.
euāge. flagella: oleū ſeruēs: z exiliū: niſi forte fm
q'd: q' ex hīs q'ſq' ſeqt mōis: z nō ſi ſubito. Un ec
cleſia celebrat martyriū marcelli pape i ſtabulo
deſcēt: q' illā mortē incurrit ex flagell' z alijs aſſi
ctōibus pus ſibi illatis. Tertiu q'd requirē ē cā. vñ
aug. martyre nō fac pēa. f. tū: ſed cā. Lā at iſta ē:
ueritas fidei. Sed ſciēdū fm tho. ubi ſupra: q' ad
fidei vitatē pūnet nō ſolū credulitas ipſa cordis:
ſed ēt exterior pteſtatio: q' ſit nō ſolū p vba qbus
pūtet q's fide: ſed ēt p facta qbus aliq's fidez ſe hē
oñdit fm illud Jaco. ij. Ego oñdā tibi ex opibus
fidē meā. Et iō oñū vītutū opa fm q' referutur i
deū ſūt q'dā pteſtatoēs fidei: p quā inoteſcit q' de
us h'. opa a nobis requirē: z nos p eis remunerat
Et fm hoc pūit eē cā martyriū opa ēt aliarū vīt
utū. Et ſic q'cūq' patiſ mortē uiolētā: p q'cūq' bo
no ope faciēdo: ul' p q'cūq' peccato uitādo ppter
xpm: q' totū hoc pūet ad fidei pteſtationē: mar
tyr exiſtit. Un z beati Joan. baptiſte martyriū
celebratur qui ſuſtinuit mortē: non pro neganda
fide: ſed pro reprehensive adulterij.

De martyriū ſuendo. §. II

large p morte uiolēta pōt dici q' ē q'druplez mar
tyriū: fm q'druplez eius cām z fundamētū. Prī
mū ē ex pūſſa iūqtate: uidelz in hīs q' occidunt p
ſclerib' pūſſis. Un pe. i. c. iij. dī. Nō uīm paci
atur q' homicida. Tales ſi paciēter ſerūt mortē
pūriti de cōmiſſis: nō rōe pene tū uel vēcundie: ſz
reſpectu dei offēſe: z ſi nō pūpiāt coronā marty
riū: tamē ſaluātur. Si aut tū dolēt pp ſuppliciiū
ipaciētes ul' icōtriti ad inferna deſcēdūt. Un ex la
tronib' crucifixis cū xpo: q' a dextris erat: q' pū
tus ualde itrauit paradīſū. Qui a ſiniſtris ppter

tria requirē ad uicp mōm

De martirio q'dm p' q'.

pp ipaciētā et inopritiōnem infernum. Et ad ta
le martyriū p̄tiet mōrs: q̄ sustinetur p̄ p̄tialitatib⁹
guelsa 7 gubellia: 7 h⁹ de q̄b⁹ Lypanus. Inexpia
bilis ē culpa discōdie: nec passiōe purgat: oī. xc. ne
q̄. **S**ecūdu ē ex itēsa cupiditate. s. i ill⁹ q̄ occidit
i bellis iustus q̄ ex auaricia fiunt: vt Oreb: 3eb: 3e
bee 7 salmana cū cētū. xx. milib⁹. Qui dixit hec
ditate possideat sc̄uarū oel: i ps. lxxxi. 7 i li. iu
dicū: 7 q̄ hō die i bell: nisi obfuaris obitū circūstā
tīs iuste bellarēt: ut Judas machabe⁹ cū fiib⁹. j.
Mach. v. 7 se. Uel p̄recupāda fra sca. xxiij. q. v
ij. sc̄i. Et ad hoc ē p̄tinet mōrs quā icurrūt mū
dani uolēta a latrōib⁹: ul alqs pp tēporalia inu
ste acq̄rēda. Et ē austeritas quā sustinent ipoci
te ut hōi reputētur: 7 mulieres pp appei. i. q. i. vi
de quātū. Tertiū ex imēsa cecitate. s. i ifidelib⁹ de
hōz nūero erāt pphete baal: q̄ corā helya icide
bāt cānes suas laceolis i hōre baal: ut. iij. regū. xv
ij. Sic 7 austeritates iudeoz 7 paganoz 7 mōa
choz grecoz incredibiles: p̄tinet ad hoc martyriū
duces ad ifernū: 7 mōrs quā sustinet heretici pro
suis errorib⁹. Ad hoc ē p̄tinet tristitia iordiatā:
quā aliq̄ sibi assumūt o tribulatiōib⁹ ul mōte suo
rū: uel de defectib⁹ suis: p̄sciam scrupulosā nolen
tes deponē ad p̄siliū alioz. Uel ē ex despātiōe si
bi mōrē iferētēs. Quartū ē ex ifusa charitate: ad
hebre. xi. In occisiōe gladij mortui sūt: vt Isaias
Hieremias: 7 aliq̄ ē inuēri i nouo testamēto hoc
ducit ad celū. aug. de Lypano mātire. Ab iferio
ri accipit suam: a supiozi coronā. xi. q. iij. 7 si ad
t̄ps. framea ē aia mātiris splēdida charitate: acu
ta vitate: uibrata dei v̄tute. Permaxie martyria
sc̄ioz eccliam edificāt: 7 ad oē bonūz iducūt. Un
aug. vt mūd⁹ h uicāt cū amatozib⁹: errorib⁹: 7 ter
roub⁹ suis: sc̄ioz martyria docuerūt. Sumendo
martyriū p̄ magno labore sine morte: sic diē Ber
nard⁹ iplex ēē sic s̄guie. Parcitas i ubertate: q̄ su
it i dauid. Liberalitas i paup̄tate: vt in Thobia.
Castitas i iuuetute: vt in Ioseph in egypto. Item
Greg. Martyres sic ferro ēē possum⁹: si paciam
i animo feruemus. **De partib⁹ fortitudinis ite
gralib⁹ 7 subiectiuis: Capitulū. III.**

De partibus fortitudinis

Dis nō f̄z th. se. q. cxxvij. ar. i. q̄ cū
alr v̄tutē possint ēē tplices p̄f. s. subie
ctie: itegrales 7 potētales. Fortitudinē at fm q̄ est
sp̄alis v̄t⁹ nō p̄nt assignari p̄es subiectie: eo q̄ n̄
didit i multas v̄tutes sp̄e d̄ntes: q̄ ē circa mām
ualde sp̄alē. Assignāt at ei partes q̄li integrales 7
potētales. Integrales q̄dē fm ea q̄ oī p̄currē ad
actū fortitudis. Potētales at f̄z ea q̄ fortitudo ob
fuar circa difficilia. s. circa pericula mōis. Aliq̄ a
lie v̄tutes obfuar circa quāsdā alias mās minus
difficiles: q̄ quidē v̄tutes adiūgūt fortitudi: sic secū
darie p̄ncipali. **Est at sic supra dictū ē duplex**

act⁹ fortitudis. s. aggredi 7 sustinere. Ad actū at ag
grediēdi duo req̄rūt. Primū p̄tiet ad ai p̄pato
nē: ut. s. aliq̄s p̄mptū aim hēat ad aggrediēdū. Et
q̄tū ad hoc pōit tull⁹ in li. rhero. fiducia. Un dic
q̄ fiducia ē: p̄ quā magnis 7 hōestis reb⁹ multum
ipse aim⁹ i se fiducie cū spe collocauit. Scōm aut
p̄tiet ad op̄erl executōnē: ne. s. aliq̄s oficiat ab exe
cutōne illoz q̄ fiducialiter icohauit. Et q̄tū ad
hoc pōit tull⁹ magnificētiā. Un dic. Magnificē
tia ē rez magnarū 7 excelsaz: cū ai āpla q̄dam 7
splēdida p̄positōe cognitio atq̄z administratio. i. e.
xecutio. ut. s. āplo p̄posito administratio non desit.
Dec. n. duo si cohēcēt ad p̄pam mām fortitudis
s. ad picula mōis: erūt quasi p̄es itegrales ipsius:
sic q̄bus fortitudo ēē n̄ pōt. Si at referāt ad aliq̄s
alias mās: i q̄b⁹ ē min⁹ difficultas: erūt v̄tutes oī
sticte a fortitudie fm sp̄em tñ adiūgētur ei: sic secū
darie p̄ncipali: sic magnificētia a p̄ho in. iij. ethi. po
nit circa magnos sup̄. Magnanimitas ai uidet
idē ēē fiducie circa magnos hōes. Ad alium at a
ctū fortitudis: q̄ ē sustinere duo req̄rūt: q̄z p̄mūz
ēne difficultate iminentiū maloz aim⁹ frāgatū
p̄ tristitiā: 7 oīdat a sua magnitudine. Et q̄tū ad
hoc pōit paciētā. Un dic tull⁹ q̄ pacia ē hōesta
tis animi uel utilitatē cā rerū arduaz aut difficulti
um uolūtaria ac diuturna p̄fessio. Aliud at est:
ut ex diuturna difficultiū passiōe hō non frāgat ul
q̄z ad hoc q̄ desistat: fm illud ad hebre. xij. Non
fatigemini animis uīs deficīētes. Et q̄tū ad hoc
pōit perseueratiā. Un dic q̄ perseueratiā ē i rōne
bñ p̄siderata: stabil 7 p̄petua permāsiō. Dec etiā
duo si cohēcēt ad p̄pam mām fortitudis: erūt
partes q̄li itegrales ipsi. Si at ad q̄scunq̄z mās dif
ficiles referāt: erūt v̄tutes a fortitudie distincte: 7
tñ ei adiūgētur sic secūdarie p̄ncipali. Q̄ aut ma
crobi⁹ ponit septē partes fortitudis. s. magnanimi
tatē: fiduciā: securitatē: magnificētiā: p̄statiā: tole
ratiā 7 firmitatē: reducīt ad id q̄b⁹ pōit tull⁹. Nā
fiducia 7 magnificētiā pōit uterq̄. Toleratiā vō
quā pōit macro. loco ei⁹ paciam pōit tullius. Et
firmitatē a macro. dictā tullius appellat perseue
ratiā. Tria vō q̄ superaddīt macrobi⁹: duo uide
lz magnanimitas 7 securitas p̄phēdūtur sub fidu
cia a tullio. Sed macro. magl per sp̄alia distīguit
fiducia. n. p̄tiet ad fidei certitudinē. Magnani
mitas at ad magnitudinē ut rei sperate. Spes at
firma non pōt ēē nisi amoueāt p̄rū. Tioz. n. q̄dā
mō p̄riat spei: 7 iō macrobi⁹ addīt securitatē: q̄ e
xcludit tiorē. Tertiū aut q̄d addīt. s. p̄statiā p̄pre
hēdi pōt sub magnificētiā. Q̄z. n. in his q̄ q̄s ma
gnifice facē p̄stātē aim hēe. Pōt etiā p̄statiā ad per
seueratiā p̄tēre: vt perseueras dicat aliq̄s ex eo
q̄ nō desistit. p̄pter diuturnitatē. Cōstas at ex eo:
q̄ nō desistit. p̄pter q̄cunq̄z aliā repugnātia. Sc̄iē
dū ēt q̄ p̄hs. iij. ethi. pōit q̄nq̄z mōs fortitudinis.
Prīa fortitudo est politica que fortiter operatur

ppriore exoneratōis uel pene. Scda militaria q fortis operat ppriate et experientiam reipublice. Tertia e q fortis operat ex passioe pcpue ire. Quarta e q fortis operat per pfectudine uictorie. Quinta q fortis operat per igratia periculatoru: qd vo ista qnqz oficiunt a va rōe virtutis: qz si pueiant i actu fortitudinis: dñt tam i motiuo: iō non ponūt partes fortitudinis: s3 dicūt modi ei fm. b. tho. Dif fert at spes a fiducia: qz spes ē vtus theologicus: qd p fidit de deo: per fiduciam at q ē vt moralis z pars fortitudinis: habet homo fiduciam in se ipso sament sub deo.

De magnanimitate. Capitulū. v.

Inde cōsiderādū

restat de partib fortitudinis anexis: qz p tato anexas dicim: qz ei adiunguntur sic secundarie pncipali. Et hoc iō ē: qz fortitudo ob stat circa maxima difficilia. s. circa pericula mortis. Aliq alie vtutes obstat circa qda alias matias min difficiles: i qbus o3 per eas aggredi ardua. Pōit at tullius i sua rhetorica has vtutes pncipali anexas ēē qtuor: videlz fiducia: loco cui ponimus magnanimitatē. Sic. n. ea uocat aristo. magnificētia: paciam z perseverantia. De unaqz ista rū aliqd dicēdū: ut ppletior sit psideo fortitudinis. Prio g de magnanimitate tractem: de q tria pderada occurrūt. Prio circa qd existit. Scdo si ē dicēda vt. Tercio de signis z ppetatibus eius.

Quā ad primū est. §. I.

sciendū: q magnanimitas ex suo noie iporat qn dā extēsiōe ai ad aliqd magnū. Un fm phz. iij. ethi. Magnanimus ē magnitudie extremus: nō qdē per recessū a medio rōnis: s3 qz ad magna tendit. Inter res at hūanas: pcpue exteriores: q in usuz hoīs ueniūt: uel sibi aliq mō ipēdūt: maximz locū tenet hōr: tū qz ppiquissimū ē virtutis: ut pote re stificatō eius extis: tū qz deo z optis exhibet: tum ē qz hoīs ppi hōrē psequendū z uitupitū uitād oia alia postponūt. Lū g oīs vt sit perfectio potē tie respectu ultimi simplr et difficilis. Sic aliquis absolute dī fortis ex his q sūt simplr difficilia: a liquis dicetur magnanimus ex his que sūt simplr magna: cuiusmōi sūt hōres: ut dictū ē. Un pns ē magnanimitatē circa hōres pssitē: tāq circa pp am mām. Q at magnanimitas sit vt hic patere pōt. Ubi. n. errare ptingit circa ordinē rōis abundantiā z defectū: necesse ē ibi ponē remediū virtutis q mediū pstituat int extrēa. Est ei vt hitus electi u i medietate extis: put rō deiniabit: ut pz. ij. e thi. Circa hōres at magnos qui sūt mā magnanimitatis: ut dictū ē: ptingit errare per excessū psumptōis: z defectū pusillanimitatis: q sūt uitia extre ma. Presumptuosus. n. peccat p superabundantiā i quātū mediū ratiōis excedit fm pportionē: ad

maiora tēdēs qz sibi pueiat. Est ei uitiosū qn aliq actio n pmsinat vtuti agēdū: qd ptingit qn aliquis assuit ad agēdū uel appetēdū: q pferūt sue vtuti: qd facit psumptuosus: qz tētat magnificat se ipz hō nobis maiorib qz pueiat sue vtuti: q ē imperfecta. Uel qrit hōrari ex his q n sūt digna magno hō re. vt sūt bōa fōtie: sic diuitie: nobilitates: z alia h. Sic at per psumptionē aliquis excedit pportio nē sue potētie: dū nitit ad maiora q possit: ita ē p pusillanimitatē: deficit a pportioe sue potētie: dū recusat i idē tēdē: qd ē ei pmsuratiū: z iō sic psumptio ē uitii p excessū: ita pusillanimitas p defectū. Un fu qui acceptā pecūiam dñi sui fodit i irā: z nihil est ex ea opatus: pp tiorē pusillanimitatis digne pūtur a dño: ut hētur Math. xxv. Exēplū. Mardoche iter psumptionē z pusillanimitatē tenēs mediū. uidet magnanimus fuisse. Nō. n. extra suā vtutē psumptuose efferebat: intrudendo se ad iteriora facta regi: s3 extra demorādo ad ianuam: z deambulādo qtidie añ uestibulū dom: curā hñs salutis regie hēter: q sua neptis erat. Nō fuit ē pusillanimitate defect qui nec minis: nec terrorib: nec spe pmodi tpal uoluit supbiū aman adorari: ut pz hēter. ij. iij. z iij. Qui in ab eo hōrem z reuerentiā mirabilē sibi ipēdi sustinuit: arbitrās se dignū talib ppi vtutē sibi datā dinit. S3 pos set uideri alicui q magnanitas nō sit vt. Nā hūi litati magnanimitas uidet pria. Nulla at vtus vtuti ē pria. Nō g magnanimitas ē vt: ut uidet: q se dignificat z alios ptenit: ē ptiū fac humilitas. S3 ad hoc itelligēdū scire o3: q i hōie iūētur ali qd magnū qd ex dono dei possidet: z aliquis dfe ct: qui cōpetit ei ex ifirmitate nāe. Magnanimi tas igit facit q hō se magnis dignificet fm pside rationē donoz q possidet: Sic hēter magnā vtutē ai: facit q ad pfecta opa vtuti tēdat. Et silr ē dicēdū de usu cuiuslibet alit bōi: puta scie ul extio ris fōtie. Hūilitas at fac q hō se i p3 puipe dat s3 pside rōnē ppi defect. Silr ē magnanimitas pte nit alios fm q deficiūt a donis dei. Non. n. alios tm appciat q p eis aliqd idecēs faciat. Sed hūili tas alios hōrat: z supiores extiat: i qtu in eis ali qd ispicit de dōis dei. Un in ps. ij. dī d uizo iusto Ad nihilū deiect ē i ppectu ei malign: qd perti net ad pteptū magnanimitat: tñtes at dñm glo rificat. qd ptiat ad hōrationē hūil. Et sic patet q magnanimitas z hūilitas nō sūt pria: qz i pria tēdē uideat: qz pcedūt fm diuerfas rōnes seu pfi deratiōes. Exēplū: dauid hūilis fuit z magnan? Hūilis fuit: qn corā deo pside rās suā puitatē añ archā saltabat: igno iā adepto. Magnanim? vō qn pside rās ex dono dei unct i regē: ad regnū al pirabat ut dēbat: deuītādo astutias saulis: z ipm z domuz ei a regno repellendo: ut patet ex pluri bus capitulis primū z secundū regum.

De magnanimitate in pfi
Sermoniz

Capitulū Sextum.

De proprietatibus. §. II

et signis magnanimitatis multa scribit philosophus in. iij. ethicis. iter quod possumus accipere per quod quod possumus quicquid de ipsa virtute acquisita: ut de naturali inclinatione ad ipsam. Dicunt enim quod magnanimitas habet motum suum: et uocatur graue: et locutione stabile: quoniam ratio potest esse: quod corporales motus diuificat secundum diuersas animarum apprehensiones et affectiones unde persequitur determinata accidentia circa predictos motus. Primum. n. uelocitas motus: potest ex eo quod homo ad multa attendit quod experire festinat. Magnanimus autem tendit solum ad magna quod pauca sunt quod est indiget magna attentio: et ideo habet motum tardum. Deinde acuitas uocis et uelocitas lingue preterit his precipue quod de plerumque preterit de uoluntate: quod non preterit ad magnanimitatem quod non dant se intrinsece nisi de magnis. Tales autem dispositiones corporales preueniunt magnanimitatis secundum exigentiam virtutis. Hos est quod naturaliter sunt dispositi ad magnanimitatem: tales preditiones naturaliter assequuntur. Predicatores omnes habere has proprietates magnanimitatis: quod dant esse in suis actibus maturi. et in predicatione tubales. Exemplum. Unus ezechiel in uisione. iij. aialium designatiū quatuor: euan gelistas uidit plantam pedis eorum quod plantam pedis uituli. Uitulus. n. mature iccedit et fortis. Uidit et scintillas quod eris cadentis. Es. n. metallum sonorum est. Et in omni terra exiuit etc. Potest ulterius philosophus quod laudabiles proprietates magnanimi. Primum quod est immemor beneficii: quod non est intelligendum: quod non habet in memoria beneficia quod recepit: et est beneficiis non retribuat: sed est intelligendum quod non est sibi delectabile quod ab aliquo beneficii recipiat: quoniam eis maiora recipere. Et hoc preterit ad perfectionem gratitudinis: cuius actu uult semper excedere: sic in actibus aliarum virtutum. Unus magnanimitas est ornatum omnem aliam virtutem in quantum itredit in actu omnem ad gradum. Uult quod dicitur quod est promptior: et sibi est delectabilis ad beneficii dandum quod ad accipiendum: quod uidetur esse actus liberalitatis et charitatis. Hanc magnanimitatis predicationem habuit abraham quoniam filius ethel grati offerretur sepulturam per defuncta sara uxorem suam non accepit: sed statim quod dicitur getos sidos argenti et probate modeste publice per iure sepulture hanc tradidit. Gen. xxiij. Erat. n. abraham liberis ac nobilibus animis. Unus per beneficii grati accepto nolebat se alicui subdere. Et quantum ad hoc renuit esse beneficii memor. Secundo potest quod est ociosus et tardus: quod non est intelligendum quod deficiat ab operando ea quod sibi preueniunt. Sed quod non igerit se quodbuscumque opibus sibi non preuenienti: sed solum his quod magna sunt: quia decet eum. Hanc predicationem habuit saul cum de nouo factus rex et a pluribus preteritur dissimulauit. i. R. x. Sed uenerit nuncius Iabes galaad per adiutorio ad eum ostendit auctoritatem et magnitudinem animi frustra discerpens boues: quod sequabatur: et precipue quod sic fieret sic bobus et quod non ueniret ad plures omnes israelitis. i. Re. xi. Tertio ponitur quod magnanimitas utitur ironia ad multos quod non est intelligendum de ironia secundum ueritatem oppositum: dicens de se aliquid uilium quod non sunt: uel negando aliquid quod sunt. Sed quod

non totam suam magnitudinem ostendit: maxime quantum ad inferiorē multitudinem. Nam sic dicit philosophus loquens de hac proprietate. Ad magnanimitatem pertinet magnus esse ad eos quod in dignitate et in bonis fortune sunt: ad mediocres autem moderate. Hanc predicationem habuit dauid quod lxx et fuit iugum per samuelem prophetam uictus: de madaio tamen prius uictualia suis sub quibus dimittebat erat placatus mansuetus deserebat. i. Re. xvj. Alexander est quod tanta cordis altitudine fuerat uolens in debellando dary: cum motum in uulnibus propriis deserebat: quod pietatis officio in corporis funeratione fuit. Quia tamen potest quod non potest uiuere alius: quod non est intelligendum quod non sit fallax ad amicos: sed quod oio occurrat adulationem et simulationem quam querit inter hominum multitudinem: hoc. n. spectat ad animi prauitatem. Coniungit tamen omnibus magnis et prauis: sicut ovis: et quoniam ovis: sic supra dictum est in tertia proprietate. Ad monet Aristoteles. Alexandrum quantum ad istam proprietatem dicens sic. Honorificum est idem regem abstinere a multiloquio: et non frequentare consortia uulgi proferarum: quod nimia fallacitas parit preceptum. Et subdit Inder statuerit quod rex tamen semel in anno apparet cum regali apparatu et nobilibus circa eum staret et uulgus a rectoris. In illa die conueniunt dona elargiri: reos de carceribus emancipare et alia pia opera exercere. Quia et uolens philosophus quod magis possidet instructuosa: ubi uult dicit quod preterit honesta quod uocat instructuosa: utpote ad alia in ordine nata utilibus quod uocat fructuosa quod uidetur per alio quod ruit: ut per ea subueniat alicui defectui: quod magnanimitati repugnat. Temistides quod sua probitate plaus fugauerat: magis dilexit honesta quam utilia. Unus iterum rogatus de filia sua: utrum ea pauperi: sed ornato aut locupletum parum probato maritanda collocaret. Rndit. Malo uix pecunia indigentem quam pecuniam uiro.

De uirtute magnificencie quid sit: et quibus conueniat. Capitulum. vi.

De uirtute magnificencie

magnificencie: de qua preterit est agendum duo breuiter uidetur sufficere. i. circa quod existat: et quibus proprie preueniat. Dictum est autem supra duas esse virtutes circa pecuniam uel usum eius. i. liberalitatem et magnificenciam. Quia. n. circa genus pecunie sit ut ponenda: patet potest ex his quod dicit augustinus. i. li. de li. arbi. ubi ait. Quibus uti his quibus male uti possumus: preterit ad uirtutem. Possumus enim bene et male uti pecunia: et his quod extra nos sunt in usum nostrum uenerit. Igitur ut bene uti possumus pecunia: et his quod per ea mensuratur est uirtus necessaria. Sed est sciendum quod virtutes ille quod sunt circa res exteriores: habent aliam difficultatem ex ipso genere rei: quod res extrinsece extrinsece et pue sunt multum appetibiles: utpote necesse ad humanam uitam et aliam difficultatem ex magnitudine ipsius rei. Et ideo oportet circa pecuniam et usum eius duas esse virtutes. i. liberalitatem: quod respicit communem usum pecunie: et magnificenciam: que respicit magnam eius sumptum. Et sic per circa quod habet magnificenciam preuenit: quod uidetur

duo sunt quod habent ad uirtutem magnificencie

circa magnos sumptus. Ulterius est sciendum: quod licet respiciat extremum considerata quantitate eius quod facit: consistit tamen in medio considerata regula rationis: a qua non deficit neque ea excedit. Unde potest medium inter duas extremas malicias: quarum una dicitur purificatio quod consistit in defectu. Magnificus. n. intendit ad magnitudinem operis: puta templum construere ad honorem dei: hospitalia pro pauperibus et huiusmodi peregrinationibus facere. Et ex hoc intendit magnitudinem sumptuum: quam non uitat ut faciat magnam operum. Exemplum. Paruificus fuit rex Antigonus: de quo dicit Seneca. quod cum quidam nomine cynicus talentum ab eo peteret: respondit ei quod cynicus decet tunc ille impulsus petijt denarium: cui ille respondit minus esse quam regem dare deceat. Turpissima hec cauillatio iuxta Seneca: quam inuenit ut neutrum daret: cum dare potuisset denarium tantum cynico: et talentum tantum regi. Iohannes potest de alexandro qui cuidam militi aliquid petenti dedit urbem quandam: et dicitur eum illo hoc non potuisse sue fortitudinis. Non quod inquit quod te accipere liceat: sed quod me dare: aiola uox et regis. Contra magnificentiam est et expendere multa inutiliter: ut Balthasar qui fecit primum magnam optatibus: et prubinibus suis: unde pruitus fuit: ut habetur Daniel. v.

Deinde uidendum est quod .§. I.

bus hec virtus habeat potestatem. Circa quod est sciendum: quod sic dicit philosophus. iij. ethicorum. Magnificus non est superfluus: si se ipse. Nam ut dictum est ad magnificentiam pertinet aliquid facere magnam: quod autem pertinet ad personam singularis hominis: non est quod magnam habito respectu ad res diuinas uel coelestes: quibus debet magnificus intendere: quia talia sunt proportionata magnitudinem superfluum quod cadunt in usum virtutis: et ideo magnificus non intendit principaliter facere sumptus in his quae pertinent ad eius personam: nisi talia eorum quod de se habent aliquid quam magnitudinem: et requirunt solenniter agere: sic sunt ea quae semel uel raro fiunt: ut nuptiae: milicie et huiusmodi. Vel etiam quae sunt diuina permanencia: ut prouidentia habitatio domus: talia. n. magnifice praesequitur magnificus: simpliciter tamen ad magnificum pertinet sumptus facere respectu rerum primum et dinarum ubi cadit magnitudo expensarum. Talis autem magnitudo non adest nisi diuitibus et potentibus: quibus ut dicit Ambrosius. superabundantia datur a deo ut meritum bonae dispensationis accipiant. Ad hoc enim praefecit deus diuites et potentes pauperibus: ut eis prouideat: non solum quantum ad usum proprium: sed etiam coelestem: prout in faciendis hospitalibus: templis et ecclesiis prouideat: quod maxime pertinet ad principes et plures: quod precipue debent intendere magnam in ordine ad honorem dei et utilitatem eorum quod est cultui deputatur. Unde dicit philosophus quod honorabiles sumptus sunt: maxime quod pertinet ad diuina sacrificia. Et ideo magnificentia scitatur primum. Unde Ero. xiiij. de deo scriptum est. Magnificus in scititate. Et in psalmo. Magnificentia in scitificatione eius: quia uidelicet precipue huiusmodi virtutis effectus ad scitatem et virtutem ordinatur. Et quia bonum coelestem reipublicae est quod datur diuini. ideo prouident ad magnificum pertinet ut studeat ad honorem coelestem citatis: unde tota respublica possit sublimari et laudem habere

supposito semper honore dei. Et sic patet quod esse magnificum cum proprie pertinet ad diuites et potentes. Quia tamen principalior actus virtutis est interior electio quam potest esse absque exteriori fortitudo: unde et quod pauper potest esse magnificus quantum ad habitum: et si non quantum ad actum deficientibus sibi bonis fortitudo: quod organice defuerunt huic virtuti in qua requiritur exterior executio. Sicut patet de muliere paupercula quae in gazophylatio misit duo era minuta plus offerens quam diuites: secundum suam proportionem: ut dominus ostendit Luce. xix. Sed Salomon quod actu habuit magnas opes: decuit eum facere magnificum operum: quod et fecit. Nam ad honorem dei mirabile templum tam superfluitate quam pulchritudine extruxit: in quo grade sacrificium deo obtulit boni uigintiduo milia ut patet. iij. re. viij.

De virtute patientie. Capitulum. vij.

Egitur de pacia in

ter alias autem passionibus tristitia est efficacior ad impedendum bonum rationis secundum illud sapientiae. ecclesiastici. xxx. Multos occidit tristitia: et. ij. ad Corin. vij. Seculi tristitia mortem operatur. Tristitia autem habet ex aduersis malis illatis nascitur: quae nisi refrenetur aut sibi succubitur: et ad uindictam appetenda: et indignationem inducit. Necessaria est ergo virtus huiusmodi ut homo non abducatur a bono rationis propter tristitiam aduersorum. Nec autem virtus est pacia quae ab Augustino sic diffinitur in li. de pacia. Pacia est quae mala eorum a se tolerans: sine perturbatione tristitiae Ioseph equanimiter aduersa pertulit. Unde nec animus irritatus est ex iniuria uenditionis quae a suis subus nequiter est uenditus. Sed facta deprecatione ad eos et non obtenta euasione: patienter sustinuit illata mala generum. xxxij. Et postmodum clementer indulsit generum. xlvj. Et non quod pacia dicitur habere quatuor conditiones quae non praeferuntur ibi. ij. ad Corin. vi. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros in multa patientia. Et primo debet esse generalis seu universalis: non partialis. Unde dicitur. In omnibus. scilicet aduersus circa substantiam: circa famam: circa personam: ut non tristescat pro paupertate: et cum sua ei auferuntur: nec propter turbias: derisiones et detractiones: nec propter lesionem praesentis suae uel praesentis. Iaco. v. Sufferentia. scilicet paciam Job audistis. scilicet quae debetis imitari: quae amittendo omnes diuitias et familiam et sanitatem: et illam sibi praesentem uobis ab uxore et aicis: In omnibus his non peccauit Job. i. Secundo debet esse realis non verbalis. Unde dicitur: exhibeamus nos: non solum alios uerbis admonendo ad paciam Luce. xxi. In pacia uestra possidebitis animas uestras: non in pacia alterius. Exemplum in christo: quod dicitur. Tacui: semper scilicet pacies fui. I. saie. xlvj. Sicut perturbationes loquar. Tertio debet esse spiritualis. Unde dicitur: sicut dei ministros. Alii habent magnam paciam in laboribus mundanis: sicut stipendiarii: naute agricolae et huiusmodi: sed non est spiritualis talis pacia. Alii et in hoc quod non tristescunt sed tamen non reuertuntur ad deum in flagella. Alii attenduntur: nec gratias agunt. Non sic apostolus: sed gloriatur dicens. Libenter gloriabor: et. ij. ad Loz. xij. Quarto debet esse fialis ibi: In multa pacia. Qui

Imagines sunt pertinet ad diuites et potentes.

Capitulū Septimū.

enī h̄z paciam p unā uicē uel ānuz: nō sufficit: sed
o3 q̄ sit p totā uitā. vñ q̄ sustinuerit usq; i finez. s.
paciēter ferēdo aduersa: h̄ salu' erit. Math. x.

Sed queritur utrū. §. I.

iniurie sepe sit paciēter sustinēde: ad qd̄ rñdz. b.
tho. se. se. q. cxiij. ar. i. Mali tolerādi sūt a bōis i
hoc q̄ ab eis p̄pas iūrias paciēter sustinēt s̄m q̄
o3. vñ sup illo vbo Lanti. ij. Sicut lilū iter sp̄as
zē. dīc̄ glo. Nō fuit bonus q̄ malos tolerare n̄ po
tuit. Nō āt tolerant eos ut sustinēat iūrias dei z
p̄p̄ioz. vñ Cris. sup Math. iij. In iūrijs p̄p̄is eē
paciēte laudabile ē. Iniurias āt dei dissimulare nī
mīs ip̄iū ē. Sz z illō qd̄ dictū ē de iūria. p̄pa itel
ligendū ē: qñ iūria illata p̄sone ad solā personā p
tinet. nūc. n. paciēter sustinēdū ē. Qñ āt iūria re
dūdat i iūria dei z eccl̄ie: tē debet aliq̄s p̄p̄iam i
iūria ulcisci: qd̄ tamē itelligendū ē zelo iusticie: nō
liuore uindictē. Exēplū in helya. iij. regū. i. q̄ fec
desce lere ignē sup eos q̄ uenerāt ad capiēdū ip̄m
qd̄ fec̄ ad ondēdū uezz deū eē quem colebat: z ob
zelū iusticie ut o3. xxiij. q. iij. Si illic. §. sed obicic
Siluerius etiam papa excōicauit eos q̄ ip̄m i exi
liū miserūt ut. xxiij. q. iij. Guilisarius. Qd̄ āt dicit
dñs Math. v. Si q̄s te pcusserit i unā maxillam
p̄be ei alterā zē. dicit aug. xxiij. q. i. Parat' debet
eē hō iustus et pius: paciēter eoz malicias iustiez
i. iūrias q̄ fieri bonos q̄rit. Ista āt p̄cepta. s. paci
entie magi sūt ad opationē cordis q̄ ad opus: qd̄
i apto fit: ut teneatur i secreto ai pacia cum benī
uolētia: In māifesto āt id fiat qd̄ eis p̄deē uidet:
qbus bñ uelle dēm'. Et iducit exēplū xp̄i q̄ pcuci
entī maxillā nō p̄buit alterā: sed rñdz rep̄hēden
do pcuciēte. Jo. xij. Et Paulus pcussus i faciem
dixit. Percuciat te de' paries dealbate. Act. xij.

De paciētia cōside. §. II

rādū ē pmo de laudib'. secūdo de remedijs q̄ idu
cūt ad paciam. itio de fructibus seu utilitatibus
suis. Nūc de laudib' ei' uidendū ē: Et possumus
de ipsa ātuo: laudes magnificas p̄dicare. P̄mo
qz pugnātē iexpugnabilit' armat. Secūdo qz ho
stē fortit expugnat. Tercio qz de ip̄so nōbilit' triū
phat. Quarto qz uicēte feliciter corōat. P̄mo g
pacia pugnātē iexpugnabilit' armat. Circa qd̄ est
sciēdū: q̄ hō i mūdo isto pōitur sic i loco laboris
z certamī i q̄ necesse ē multipliciter exercitari: vñ
dīc̄ Salomō. Hō nascit ad laborē: z auis ad uolā
dū. Et Job uitā hūanā militie afflāt. Lu. causā
assignare uidet: cū alibi dīc̄. Hō nūquā i eodē sta
tu p̄māet Job. xij. Et si aliq̄s mūdi gloria fulḡz:
diuitijs abūdet dīc̄is gaudet z fere qdā mūdi ob
lectamēta sibi ad uotū succedētia h̄z: talis tamen
nō diu i eodē statu p̄manet: qz si uideris ip̄iuz su
peraltatū z eleuatū sicut cedros libani trāfica: z
ecce nō erit: q̄res z n̄ iuētet locus eius. Nā post p

spera succedūt aduersa: glorioza iuuēt' senecture
fragit: egritudine robustū corp' p̄teritur. Diuitias
pauptas fugat. Post gloriā z magnificētiā ad
uerlatiū rerū ip̄ctus surgūt: delicias flagella ip̄el
lūt sigula gaudia tristitijz p̄mixta sūt. Et qd̄ pla
tot i mūdo sibi iucē sūt repugnātia: q̄ uix ē aliq̄s
mūdo utēs: q̄ mōito hore uitā ducat i q̄ete. Et
p̄ tāto dicit Job: q̄ hō nat' d̄ mulier breui uiuēs
tēpore replet multis miserijs: q̄ quasi flos egredit'
z p̄teritur zē. Quia ergo uita p̄ns ē tāte mutatiō
nis z laboris ad bñ certādū: necesse ē armatos fō
ti armatura fore. Nulla āt armatura fortior q̄ il
la p̄ quā cor māsuescit sub deo: z hec est pacia: q̄
hoiem regit: scuto bōe uolūtatis ip̄m cohibendo
ab illicito appetitu uindictē. Ipsa. n. ligaz retra
hit a p̄tūelia z murmuratiōe: māus a uiolētia z
pcussiōe: oculos a toruis aspectib'. pedes a gressi
bus uiquis. Et sic totū hoiem ifra se claudēs sub
p̄ceptiōe dei: cuius refrigeriū queritis p̄stituit. Et
quātū ad hoc dī paciēs aiām suā possidē Luce. x
xi. In pacia uia possidebit aias uias. Et apls ad
col. ij. Induite uos sic electi dei uiscera misericōdie
benignitatē: hūilitatē: modestiā: paciāz. Paciāz
iō pōit ultio: qz ē custos z radix oīm v̄tutū ut dic
glo. sup illo vbo. In pa. v. p. a. u. Sene. in li. d̄ ira
dīc̄ q̄ cesar Augustus fuit mirabil' pacie: q̄ nec p̄
uicis s̄ se dicti mouebat: sed p̄uiciatib' persuade
bat q̄ liguis moderātius uterētur. Inimicis par
cebat: leuiter hostibus inuadētib' z isultātib' s̄
ei' dñm aio nō irritabatur: ad se reuertētes susci
pe gaudebat. Ex hac Augusti pacia arguit Se
neca cōtra se dīcēs. Nūquid in domo mea possū
quod Augustus toto orbe terraz. Ille paciēs fu
it. z hostibus ignoscebat: z ego nōn ignoscam p̄
gris negligētib' z garrulis famulis meis. Et sub
iungit ea que debent mouere hoiem ad ignoscen
dū. Puerū inq̄t etas excusat. Femina sex'. Extra
neum libertas: domesticum familiaritas. Et sub
dit. Amicus ē qui offendit: fecit quod uoluit. Inī
micus fec̄ quod debuit. Prudentiori cedamus:
stultiori remittamus. Secūda laus patientie est:
quia fortiter hostem impugnat. Ubi sciendum ē
q̄ ad bene pugnandū duo requiruntur: p̄cipue
q̄tum spectat ad presens. s. magnitudo uirum:
z p̄gricia pugnandi. vñdē dicit Valerius maxi.
de bellis romanorum q̄ ad ictus inferēdos ac uī
tandos iussit senatus uirtutem artū: rursus artēz
uirtuti pariter imisceri: ut illa impetu huius for
tior: hec illius scientia cautior fieret. Magnitudi
nē aut uirū spiritualium facit pacia: qz hoiem
reddit securū. Ille enī vere ē securus: q̄ se ip̄m pos
sidet: z ab exteriōib' n̄ mouet. Paciēs āt se ipsum
possidet qz suū aīm sibi subicit: nec ab illat' exte
riorib' p̄cutit: qz mala pene trāsitorie nō metuit.
Qui āt talis ē potēs ē ad aggrediēdō oīa o. fficilia
Uñ: sup illo vbo Job. Ubi ē fortitudo tua: dīc̄ gl.

¶ patientia tri' est: uel in sibi q̄scentiā in dea: .

Titulus Tertius.

Qui se vincit contra omnia fortis est. Qui enim vincit quod maius est: pñs ē q̄ vincat quod min⁹ ē. Maximū at̄ ē uicere motus: ipetus et passiōes cordis sui: q̄ itra se latet: et spūm sēp rebelles exiit. Nulla at̄ pestis ē efficacior ad nocēdū q̄ falsi iūmici: ut dicit sene. Un̄ sup illo vbo. p̄v. xvi. Melior ē patiens uiro forti: dicit glo. Mior ē uictoria urbes expugnare: q̄ extra se sūt q̄ uicūt q̄ se ipsū uincē q̄ intra se ē. Et Sene. in li. de nali bus qonibus dic. Innūerabiles sūt q̄ urbes q̄ populos hūerūt in p̄ate. Paucissimi at̄ q̄ se secūdū q̄ regit ad pugnandū ē armoz peritia. Int̄ alia aut̄ q̄ faciūt milites i bellis piti ē q̄ sēp quantū pñt sequitur uexillū regis: et suo pncipi sēper ad heret: maxie qñ sciūt ipm nō facili ter expugnari posse. Ille at̄ qui uere paciēs ē sustinet mala illata uel sustine dēt p̄cipue exēplo xp̄i paciētis tantaz ignominia i ligno crucis: q̄ fuit pnceps et uexillifer populi xp̄iani i sustinēdis ob p̄brijs. vñ dicebat ille paciēs ap̄s ad Salla. Nō mihi molestus sit. ego eni stigmata dñi ihu xp̄i in corpe meo porto: Ubi dicit aug. q̄ stigmata appellauit q̄ notas o p̄secutoribus p̄earū quas paciebat. Exēplum in Job: de quo Jaco. dic. v. c. Paciam Job audiuit. Dic. n. ut greg. ait i moralibus tot iacula ē hostē atiquū itorsit: q̄t vba pacie ptulit de q̄bus patet Job. i. Tertia laus pacie ē: q̄ de hoste nobiliter triūphat. Nobile gen⁹ uictorie ē hostē debellare tacēdo et q̄scēdo sic ictu et repussiōe q̄ fac paciē. Uideus eni: q̄ ipsi q̄ iuriā iferūt: miro mō affligūt qñ eis n̄ rñdet putātes se despici. Et o ta libus dici pōt: q̄ eoz tela ad eos puerit: q̄ dum tacet paciēs iuriātes de iurijs a p̄rio despectis i teri lacerat: et tūc uere gladi⁹ eoz itrat in corda ipoz sicut dicit ps. Sed adhuc nobili⁹ genus uictorie ē: qñ nō solū paciēs triūphat sic ictu p̄po. sed et qñ uicit ictib⁹ iuriātū se offerēdo. et hoc facit uere paciēs fm documētū xp̄i dicētis. Qui te pcusserit in una maxilla: prebe ei et alterā: quod intelligēdū ē fm p̄parationē ai: et iterdū fm actualē exhibitionē qñ ē op⁹. Legit de q̄dā heremita q̄ cū qdā spū demōiaco arrept⁹ eū fortiter i maxilla pcussisset: et senex altera p̄buisset: diabol⁹ statim recessit clamās. Hūilitas et pacia xp̄ianorū uicit me. Legit et i polycrato q̄ dū qdā aduersus quēdā grauit̄ excādescēt: ille dixisse ferē. Loq̄re iqt qd placet: q̄ diligētia auribus ligue taciturnitate: aio q̄etē indixi. Quarto pacia uicēte felicitatē corōat. Lorōa nō dat victōib⁹ nisi bello p̄fecto et p̄liato. De pacia at̄ nascit p̄fectō: ut dicit glo. super Job. Nā i aduersis tollerādis aia pficitur p paciaz: i quātū remouet tristitia q̄ cātur i animo ex aduersis illatis. Ex tristitia eni nascit ira q̄ ipu gnat māsuetudinē. Ex ira odiū qd tollit charitatē. Ex odio nascit iniustū nocumētū: qd est cōtra iusticiaz et equitatē. fūdāmētū ḡ qd hec oia vitia

remouet: et p̄dictas v̄tutes p̄seruat: ē pacia. Et qñ tū ad hoc oīc btūis Jaco. i. c. q̄ pacia op⁹ p̄fectum h̄z. Un̄ p̄z: q̄ pacia que sic ē consummatia oīs boni meret corona regni. Un̄ ap̄s ad hebr. iij. Pacia vobis nēcia ē: ut uolūtate dei faciētes: reponetis p̄missionē. Hec at̄ p̄missio dēclarat ex v̄bil. Jaco. i. dicentis. Beatus uir qui suffert tēptationē: qñ cū probatus fuerit: accipiet coronā uite 7c. Et iō oīc Hiero. Nō nisi p paciam implet qd dicit. Regnū celoz vim patit: et uolētī rapiūt illud: ḡ teste veritate. Beati qui p̄secutionē patiūt p̄ iusticia qñ ipsoz ē regnū celoz Math. v. Exēplū Eleazar de porib⁹ scribaz: uir etate p̄uect⁹: vultu dēcorus: gloriōsa mortē magis q̄ odibile vitā amplectēs i tatū dilexit bonū diuie legi q̄ uolūtarie ibat ad suplicia: et paciēs sustinēs destituit nō admittere illicita p̄pter vite amorē: vñ dixit. Fortiter vitā excedēdo senectute dign⁹ apparebo. Adolescentibus aut̄ exēplū forte reliqua: si p̄mpro aio fortit̄ pro gratissimis ac sanctissimis legib⁹ honesta morte pfūgar: qd dicitis occisus ē. q̄. Machab. vi:

Post laudes paci. §. III

entia p̄nter accedam⁹ ad ea q̄ p̄nt esse remedia paciētis. Possūt at̄. xv. adduci: it̄ q̄ p̄cipuū et potissimū ē. Exēplū xp̄i: qui ut doceret bona p̄ntis vite eē p̄tēdēda: aduersa sustinuit et bona mundi p̄templit. Si eni bona mundi sequi uoluisset: hō nimis ardēt̄ talia appetēt: q̄ ex hoc se putās feliciem: q̄ deū suū talia petētē sequerēt. Itē si mala p̄ntis vite ex toto uitasser: nimis abhorreret hō paup̄rates: infirmitates: et alias aduersitates: et diceret q̄ ille esset infelix: qui talia appeteret uel haberet christū non sequendo. Sed cōtrarium fecit christus: ut has falsas opiniōes ab hoib⁹ remoueret. Un̄ dicit Aug⁹. Oia bona terrena p̄tēpit hō christus: ut cōtēdēda mōstraret: et oia terrena mala sustinuit: que sustinenda p̄suasit: ut nec in illis q̄ reretur felicitas: nec in istis timeretur infelicitas. Christus subditus passioni: cū alapam accepisset et ei diceret: sic rñdes pontifici Jo. xviij. Nihil ille contumeliose locutus ē: sed magis innocētiam suam tutat⁹ rñdit dicēs. Si male locut⁹ sū 7c. q̄ oia ab eo iō fca sūt hūilit et paciēs ut nos hūilitat atq̄ pacie h̄em⁹ exēplū Lypan⁹. di. xcij. Dñs noster.

Ad hoc at̄ q̄ chri. §. III

stū dult⁹ seq̄mur. et aduersa paciēti sup̄portem⁹: Sciēdū ē q̄ eius passio ad mēoriā reuocata: facit triplicē effectū in aia. P̄rio. n. cā sanat a lāguore tristitie. Secūdo eleuat a longanimitate paciētie. Tercio dulcorat amorē iterioris leticie. P̄rimo. n. passio christi animā sanat a lāguore tristicie. Mēs ei hūana aduersitatib⁹ sepe pcussa ires: ac ērita q̄i a sue v̄ritū vigore delecta p̄ tristicias lāgue scit. Sicq̄ lāguetū mēti diuina n̄ sapiūt: humana

Capitulū Septimum.

et si sibi noxia esse conspiciat: non ex toto refugit. Sed factus uir q̄ sic intra se metipsū fluctuat aduersitate pressus ut ad meliora p̄surgat: et boni opis gressu in uitate figat: xpm passū an̄ mentē oculos p̄dat: q̄ sic dicit Greg. Si xpi passio ad mēoriam reuocet: nihil adeo durū ē qd̄ non eq̄ aio tolere. Ad hebre. xj. Recogitate enī q̄ talē sustinuit aduersus se metipsū p̄ dictionē. s. xpm ut nō fatigemini aīs uīs deficientes. In h̄ figurā erecto serpente e neo i ligno aspiciētes i eū uulnerati a serpentib⁹ liberabātur. Nūeri. xxi. Secūdo extēdit ad longanimitatē pacie: depulso. n. lāguore accidie per mēoriā passiōis: mēs in deū erecta lōganimis efficitur. ad tolerādū diutū aduēsa. Un̄. j. pe. iij. xpo passio i carne: et uos eadē cogitatōe armamini. In h̄ figurā mādauit Antioch⁹ rex: ut elephātibus q̄ erat i bello onderet sāguis uue et mori ut acri⁹ accēderetur ad plū. j. machabe. vj. Sicut ad aspectū p̄siderōne sāguis xpi q̄ ad modū uue oī calcat⁹ i torculari crucis: bellātes p̄ aduēitates mūdū: tētatiōes carnis: et dyaboli: accēdūt ad resistendū et bellādū. Tertio dulcorat amorē leticie: qm̄ enī mēo diu aduersa sustinet: et sepe ad mēoriā passionē xpi reuocet: ut ad paciam aietur: nō āplius amara sētit: sed dulcedinē mētis: q̄ aliqñ redūdat ēt ad sētituā ut desideret āpl⁹ pati. j. ad Lori. x. fidelis de⁹ q̄ nō patiet uos tētari sup id qd̄ potestis: sed faciet cū tētatiōe ēt. puētū. In h̄ mōi figurā legit Exo. xv. q̄ filiis israhel i deserto iuenientibus aq̄s amaras ut nō possēt bibē: misso ligno de mādato dei i aquis dulcorate sunt ut bibēnt delectabilē. Aq̄ sūt tbulatiōes que frēqñt occurrūt i deserto h̄ mūdū: et i se amare sūt: s. ligno crucis misso i eis. i. meditatiōe bīta de passiōe efficiūtur dulces: ut q̄s paciēter et delectabilē sustineat. facit ad p̄dica quod d. vij. q. i. suggestum. vbi sic. Nō uol chausūmi a pio mētis p̄posito afflictionis amaritudo coartat recedē. p̄siderātes: q̄nta deus et oīs nī ih̄s xps p nobis p̄ulerit: q̄busue p̄tū melijs afficiēdū tradidit: ut nos a iugo dyaboli fuituti eriperet: hec ibi. fidelis miles libetē patitur cum rege suo et filius cum patre.

Secūdū remediū ē. §. v.

sacra scriptura: recitans magnifica facta scōz patrum: eoꝝ maxie q̄ aduersa passi sūt. Ad hoc enī spūsalitatis p̄ncipalr uoluit antiq̄z facta sub scriptura redigi: ut posteri illa p̄siderātes aiarentur ad similia sustinēda et opanda. vñ dicit apls ad ro. xv. Quēcūq̄ scripta sūt ad nām doctrinam scripta sūt: ut p paciam et p̄solatiōez scripturarum sp̄s hēam. Et hoc ē qd̄ dī Thobie. ij. Hāc tētatiōne. s. cecitati p̄misit puēre illi: ut posteris daref exemplū pacie eius: sicut et sancti Job. Est at̄ sciendū: q̄ maloz societas factis uiris ualet ad duo ppter qd̄ aduersa leuius ferre p̄nt. Primo ad aug

mētū meriti: dū. n. iusti p̄ malos affligūtur: i virtutibus crescūt: et in paciēdi arte eruditiores fiunt. Un̄ dicit grego. in registro: vbi erit pacia si deest quod tolleret: ego illū abel ēē non puto: q̄ chayn nō hūerit. Boni. n. si sic malis fuerit: p̄fecte boni ēē nō p̄nt. Misericorditer ḡ de⁹ suis electi p̄uidet: dū i hoc mūdo ad eorū exercitiū malos ēē p̄mittit. Secūdo ad purgatiōē peccati. Aliqñ. n. sanctos uiros p̄tigit in dei obsequio p̄ iertā tēpōz aliorū laudib⁹ ianiter extolli: āpl⁹ q̄ dēnt de sua sc̄titate p̄sistere: ad q̄ oīa rep̄mēda utiles sunt aduēsanitiū calūnie: ut si qd̄ i uita iustoz purgādū extitit prauoz societate tollat. Jonathas sūm⁹ sacdos et seniores iudeorū: cū ēent uexati undiq̄z bell⁹: nī hilomin⁹ solaciū sacrarū scripturarū habere uolebāt. Un̄ scribētes sp̄ciatis dicunt. Nos hūtes solacio sacros libros q̄ sūt i mātib⁹ nīs. machab. xij. c. Exēplū ēt quod pōit greg. i. iij. dial. d. suu lo q̄ fuit paup et diu ifirm⁹ q̄ emebat sacros libros et legē sibi faciebat ab his q̄s ic̄piebat i sui domo pegrinis q̄ mirabiliter uitam finiuit in bonum.

Tertiū remediū ē. §. vi.

p̄siderō maloz ip̄uitoz q̄ als cōmisisti. Null⁹. n. adeo iust⁹ ē q̄ non multa p̄miserit deū: de q̄bus ip̄so deo miserāte uel dissimulāte: aut etiā differēte nō dū ē p̄uitus: et dato q̄ aliquā penā habuēnt nō tñ illā quā meruit. Uita ēt q̄ i p̄nti ducit q̄ntū cūq̄ sc̄ta uideat: plēa ē p̄ctis: si apud iudicem plenus idaget. Un̄ dicit Aug. Ue ēt uite laudabili iustoz: si ipsi de⁹ sic mīa discutiat. Nulla ḡ p̄a ē in uita q̄ ēt iustis ifert. Et iō in ps. dī. Si iniquitates obfauaueris dñe: dñe q̄s sustinebit. Lri. Bon⁹ nō pōt ēē i oib⁹ bon⁹: sed hēt aliq̄ mala: de pe. dī. iij. §. qd̄ ḡ. Exēplū de sub⁹ Joseph: qui descēdētes in egyptū: tūc nil mali fecerūt: tam passi sūt magnā āgustia ex facto Joseph: et hoc p̄ p̄ctm p̄us multo ante commissum in uenditiōe Joseph. Unō dicebant. Merito hec patimur.

Quartū remediū. §. vii.

ē p̄siderō abutētū hūana felicitate. Lōiter. n. homines i sp̄sitatibus p̄stituti i supbiā et cordis uanitatē eleuātur: ad sequeđas ēt carnis delicias indebite efferūt. Natura. n. hūana ppter corruptiōnem p̄cti originalis infirma ē. Un̄ ad bonū ē difficilis: et ad mala prona. Et hoc est quod dicit apostolus ad Ro. vij. Non enim quod uolo bonū hoc facio: sed qd̄ nolo malū hoc ago. Lūius cām ibi subdit. Uideo inquit aliam legem in mēbris meis repugnantem legi mentis mee. Lex quidem membrorum est lex fomitis peccati originalis: quod naturam corrumpit: per hanc quidem legem homo inclinatur ad malum contra ratōnē q̄ ē lex mētis. Quādo ḡ cū hoc interiori motiui inclinante ad peccatūz. hēt etiā extra motiuium.

Titulus Tertius.

humane pspitatis: q̄ ē de se disponit ad hoc ex duplici pte ad ruinā ieliatur p̄ti. Et pp hoc uir ali quis inēit i pspitate p̄stitutus q̄ bñ ea utat. Nā si cut dic p̄hs. Nō ē nisi vtuosi uiri bñ ferre bonas fōtūas. Maxie at q̄ alijs p̄ferūt. bōas fortūas bñ ferre nesciūt: q̄ p̄ter ea q̄ dēa sūt ielinātia ad peccatū: hñt tertū: q̄b ē ad hoc ipellit. s. eminetiaz sup ceteros: q̄ se nō hoies: sed sup hoies putāt: pp quod ad mltā scelera 7 tyrānides erūpūt. Exempla i salomōe: dō. ezechiaq̄ i pspitate grauitē dīq̄rūt i aduēitate vō reuerfi sūt ad deū. vñ 7 salomō postea fecit libz ecclīastes: quem hebrei ititūlar de peni. salon. Et hoc ē dic amb. 7 Hiero.

Quintū remediū ē: §. VII

p̄siderō mutabilis 7 misabilis stat⁹ uite p̄nti. factus ē. n. mūd⁹ iste ad modū cui⁹ dā circū: sic dicit q̄dā p̄hs. Et hoc q̄dē uerū ē nō q̄ u ad motū celī ad quē seq̄t successio t̄pis: s̄ q̄ u ad p̄tinuos mōt⁹ 7 dīfōs euē: q̄ euēiūt circa hoīem: ut uey sit fm p̄hm q̄ p̄tinuū motū supior seq̄t p̄tinua trās mutatio iserioy pp q̄b hūana uita p̄tinue labit 7 i q̄dā agitatōe cōstitit. vñ dixerūt q̄ ex motu celī 7 t̄pis adiacētia iliq̄bat i re tpali q̄dā tabefactō 7 dispō ad corruptionē quā appellauerūt: q̄n est at mūd⁹ iste sub hoc ordie talit p̄stitut⁹: ut nō h⁹ mūd⁹ affectū figāus credētes hāc uitā hoī eē p̄cessā p̄ rege 7 hitatōe p̄cie: s̄ p̄tō ex his aduīam⁹ eaz eē datā p̄ q̄dā nauigio trāseuntū: 7 ad t̄ps pegri nātū: 7 sic p̄pellāur aliā meliorē uitā credē 7 illā desiderare. 7 i hoc mūdus ē optie p̄stitut⁹. Nā si stabiliōz foret 7 p̄spa sēp daret: hoīem minus tra heret ad sui dīlectōnē. seu ad se diligēdū: 7 tūc nī hil aliud q̄rēt q̄ q̄d ocul⁹ cernēt: ac p̄ hoc celuz p̄deret: ad q̄b hitādū fact⁹ ē. Sed dū uita p̄ns nō i eod statu p̄māet 7 freq̄nt aduīa p̄piat: hoīez quē sic freq̄nt p̄terēdo agitat: ad aliū diligēdū p̄pellit vñ dic gre. Jpe mūd⁹ dū tot amaritudib⁹ cruciat dū tot calamitatib⁹ igemiat quod aliud nisi ut nī ametur clamat.

Sextū remediū est: §. IX

p̄siderō oīne misatōnis q̄ ut dic gre. q̄s dā h deus p̄cedo ferit: 7 q̄busdā p̄cit ut i p̄petuū feriat. Sic ei p̄ Jo. dī apoc. iij. Ego q̄s amo: cōrigo 7 castigo 7 apli ad heb. ij. dic. flagellat oēs filiū quē iēcipit Quare at necē sit dei filios in hac uita flagellari cā ē: q̄ nō ē in hac uita tā iust⁹ q̄ nī p̄mittat aliq̄ p̄cia leuīa q̄ 7 si nī mēant penā et̄nā: necē ē tñ ea a liq̄ p̄ea puniri: q̄ nullū p̄cēz trāsīt ip̄uitū. Misī cordit q̄ agit cū hoīe q̄n p̄cia sic q̄bus i hac uita nī uiuit p̄ aliq̄ aduīa purgat ut i alia uita a p̄is libē existat. vñ dic gre. q̄ signū misentis dei ē q̄n q̄s culpa p̄petrata mox dīna ultōne p̄uit. Est. n. magnu argumētū q̄ ad maiora bōa illos p̄fuit q̄s p̄tibus bōis putat: q̄ nī cōrrepti de⁹ hēditatē dare

dispōeret: erudit eos p̄ molestias nī curaret. vñ dic Sene. i. li. de p̄uidē. q̄ de⁹ ad bonos uiros nō hēt aim mīnū s̄ p̄inū. Mōies. n. i sinu filios fouēt: et eos demulcēdo p̄ iertā lāguēscē faciunt. P̄ies vō filios laborib⁹ 7 exercitijs agitatēs p̄bant: ut eruditiores fiāt. vere q̄ de⁹ p̄ ē hīs: q̄s p̄ flagella emē dādo castigat. Un dī p̄uerb. xij. Qui p̄cit vge o dit filiū suū. Qui at diligit istat erudit. vt q̄ deus hos q̄s i filios recipit erudit: vga flagellationis utit: p̄ quā stulticiā colligatā i cōde p̄ueri. i. hoīs p̄uerilit uiuētis fugat. Sic dī i eo. li. p̄uer. fac ad q̄b hēt d̄pe. dī. i. si p̄ctz: ubi dī. Ab electoz suoz fōidb⁹ de⁹ curat p̄ctoz suoz maculas t̄pali affli ctiōe absterge q̄s i eis i cīnū nō uult uidē. i. p̄uīre. Exēplū i maria uxore aaron p̄ussa lepra p̄pter murmuratiōem. Ad hoc figurandum legitur Exo. xij. q̄ egyptij laborib⁹ 7 molestijs tādiu iud os affligerunt q̄ eos p̄pulerūt egyptū relinq̄re: 7 ad sacrificiādū deo dēfctū itare: dicēte scriptura. exo. xij. Urgebāt egyptij populū israheliticū de i ra sua exire. Per egyptū q̄ inīptat tenebra signifi cat mūd⁹ tenebrōs⁹ q̄ p̄ multa aduīa q̄ aduersuz hoīem mittit: eū a se exire facit: 7 q̄ ad deū fugi at q̄ iuitū cogit: fm illud gre. Mala q̄ nos hic p̄mūt ad deū ire p̄pellūt. Ad hoc etiā facit illud O see. Ecce septiā uias tuas spinis 7 c. ibi uid⁹ 7 illb luc. xij. Exi in uias 7 sepes: 7 compelle intrare.

Septimū remediū. §. X

quod est conjunctum precedenti est consideratō diuine probationis: quia de⁹ in hac uita aliquos felices facit: quā eos nulla aduersitate premit ut eos miseros in illa uita constituat. Nullus ē enī tā a deo auersus qui non aliq̄ de genere bonorum faciat: 7 cū nullum bonū sit quod sua retributōe careat. rñdet deus p̄ premio non magna bona al terius uite: q̄ premium nimis excedēt meritum: sed concedit aliqua prospera uite p̄ntis: q̄ s̄ pua bōa. Et hoc ē signūz eterne dānationis sicut dicit gre. Cōtinuus inquit successus tēporaliū ē cētuz future calamitatis indicū. De hoc dei iudicio oc culto 7 tñ iusto Hieremias cū deo disputans q̄rit Quare iquit uia impiorum prospatur: bene est oibus q̄ p̄uaricātur 7 male agūt: plāstati eos 7 ra dicē miserūt: producant et faciunt fructum: pro pe es tu ori eorum 7 longe a corde eorum. quasi dicat. Impj prosperari uidentur: quia tu deus firmas eos in temporalibus bonis: 7 in eis profi ciunt: si te inuocant pro huiusmodi acquirēdis prope es eorum exauditioni: 7 a uerberatione re num eorum longe. Unde hic respondet et preca tur. Congrega eos quasi gregem ad uictimam. q̄ si dicat. Ad uictimam infernalis pene: uelut grex porcorum sunt congregandi: 7 tunc sanctificabis eos idest te in eis ut sanctus 7 iustus appareas: ulciscendo te de eis in die occisionis eorum:

Capitulū Septimū.

Un̄ Greg. In iusticia obitā mortē currēs. effrē-
tis uoluptatib⁹ utit⁹: quia ⁊ uirtutū q̄ mactādī sunt
i liberis pascuis reliquūt. Bñ ergo dicē Sene. i. li.
de puidētia. Nihil iqt̄ ē iselici⁹ eo: cui nunq̄ acci-
dit aliqd̄ aduersū. male. n. iudicauerūt dñ de eo.
facit ad hoc qd̄ hētur de pe. dis. iij. Quid ergo
turbamur. Nō uidēs malos p̄speritatē hēre: tur-
betur. Nō pōt malus in oib⁹ ēē malus: sed hēre a-
liqua bōa p̄ q̄bus remūeratur tpali p̄speritate: ut
i alio mūdo plene p̄uiatur. Exēplū de diuite epu-
lone sepulto i inferno: cui dictū fuit. Recepisti bōa
i uita tua. Lu. xvi. Exēplū ⁊ de illo ubi hospita-
tus ē. b. Amb. uadēs romam q̄ sēp habuerat ma-
gnā p̄speritatē: ⁊ p̄ recessū ambro. ⁊ socioꝝ ad ad-
mōitionē ei⁹. absoꝝpt⁹ ē a terra cū oib⁹ ad se p̄uē-
tib⁹: ⁊ remansit signū: profundissima fouea.

Octauū remediū ē. §. xi

p̄siderō ignorātie et cecitatis: quā inducit stat⁹ p̄-
pitatis. Demētia mirabilē iurrit hō p̄ p̄speritate
arridēte sibi: qd̄ foris ⁊ i p̄nti tñ ē. Hō. n. sēfualis
q̄ nimis i delectatōnib⁹ sēfualib⁹ delectat⁹: solū ad hē-
re nūc mouet: n̄ extēdēs se ad futurū tēpus: aut n̄
putās q̄ futurū tēp⁹ aliud secū ferat q̄ p̄ns nē ha-
beat. Et iō more bruti hoc solū apphēdit qd̄ sen-
tit: ⁊ sic aliud n̄ nouit q̄ q̄ ei⁹ sēfualit̄ p̄ntialit̄ offer-
tur: p̄ qd̄ hīs qd̄ delectatōe iheret uehemētē af-
fectus: ea sola cogitat sine successione p̄ri. Sed i
hoc ē magna hoī stoliditas: q̄ tāto silitat̄ erroꝝ d̄-
cipit n̄ p̄siderās q̄ ea q̄ i tpe agāt p̄rijs successibus
imutātur. Carnalis uoluptas iuuetutem delectat
s; si iſurmitas aut senectus aduenerit: q̄z alterū l̄
utrūq̄ uitari nō pōt corp⁹ p̄terit: cui mox carna-
lia aut desipiūt aut deficiūt. Ecce oīsa carnis ob-
lectamēta: q̄ cito hoīem fallēdo dereliquūt. Diui-
tie hoīm sufficiētia p̄mittunt: sed hec p̄missio fal-
sa ē ⁊ icerta. Latronū enī iſidēs ac fortuitū euentū
bus ⁊ picul⁹ subsūt. vñ suos possessores deserēdo
fallūt. Frequēt. n. sic sacra sēptura testatur: diuitie
p̄gregāt i malū dñi sui: tū qz ad laborē ⁊ sollicitu-
dinē acq̄rūt: et cū tiore possidētur: tū ē qz earū
abusus utētes ad p̄niciosos iſmōs deducūt: sicut
sepe docuit exp̄iētia. Dōres hoīem i sublimo po-
nūt: s; diu i alto eū stare n̄ sinūt. Mōtib⁹. n. ualles
sp̄ adiūgūt: nec mōs sic ualle fuit: sic nec elati diu-
sie deſp̄siōe manēt. Oīs. n. q̄ se exaltat hūiliabit⁹:
ait vitas i eū. Sñosa. p̄scl̄ claritatē genitorū t̄buē
uidet⁹: s; frequēt mēsticia adducit ⁊ dolorē: ⁊ vñ p̄a-
glia se hēre credit: iſi frequēt patit ignominia. In
cūcti ergo hūana p̄speritas hoīem decipit: ⁊ se fal-
sā oñdit. qz q̄ exteri⁹ se hēre p̄dēdit: vacit suis ama-
torib⁹ n̄ tribuit. Exēplū de diuite cui⁹ ager ubeis
fruct⁹ attulit cui dictū fuit. Stulte aiam tuā hac
nocte repetēt a te ⁊c. Lu. xij. Ibi uide. Et q̄ facit
p̄speritas hoīem q̄si fatuū oñdit. Ambro. sup̄ lucā
i dicta p̄bola dicēs. Sic q̄ p̄ iſaniā m̄te trāslata

sūt: nō iā res ipsas: put sūt: s; passiōis sue sātias
uidet⁹: ita ē mēs auari uiculus cupiditat⁹ astricta
sēp aurū uidet⁹: sēp redditus p̄putat: grati⁹ aurū:
q̄ solē ituctur ⁊c. Et hī dī. xlvij. sicut hī.

Nonū remediū ē. §. xii

p̄siderō breuitatē t̄pis qd̄ i aduersitate p̄spicit. Tē-
pus. n. uite p̄ntis breue ē ⁊ q̄i mōmētū p̄paratē uite
eīne. Un̄ dicē Jac. i cano. tua. c. iij. Quid. n. ē uita
nīa nisi uapor ad modicū parēs. Et in Jsa. dicen-
te dño p̄phete q̄ clamaret. Quid clamabo inq̄t
Alama: Oīs caro fenū. fenū qd̄ cito dēdit: ⁊ ca-
ro breui tpe marcescit. In breui ergo tpe diu p̄e-
di aduersa nō p̄nt. Ex breuitate ergo t̄pis breuis
erit paciētis aduersitas. Un̄ dicē apls. q̄. ad corin-
iij. Id qd̄ i p̄nti ē mōmētaneū ⁊ leue t̄bulatōis nīe
sup̄a modū i sublimitate opat̄ in nobis etne glie
pōdus. q̄. n. dicit etne glorie pond⁹. r̄ndet ei qd̄ dī-
xerat mōmētaneū ⁊ leue t̄bulatōis nīe. Nā id qd̄
i p̄nti ē mōmētaneū ⁊ breue: v̄tute pacie p̄mutat⁹ i
eternū. Q̄ vō dicē leue. s. ad p̄rādū p̄mutat⁹ i pon-
dus glie q̄ tāto erit suauior: q̄to pōderosior. i. in-
tēstior. felix p̄mutatio ⁊ p̄it⁹ hec mutatio d̄xtre
excelli de breui ⁊ trāsitorio ad etnū: d̄ leui t̄p̄a ad
iſinitatē glie p̄uēire. Signat̄ at̄ subiūgit apls leue
ad mōmētaneū qz q̄tūcūqz t̄bulatio sit breuis in
tpe: sēp tam t̄bulato de⁹ assistit ut leui⁹ t̄bulatōis
ferat. P̄ntia ḡ oīne p̄solatōis ēt ipm mōmētū t̄bu-
latōis alleniat. Prop̄ hoc bñ dicē apls: q̄ de⁹ fac
cū tētatōe p̄uētū. Un̄ Jsa. xliij. Lū trāsiet p̄ aq̄s
tecū ero: ⁊ flūia n̄ opiet te: ⁊ cū abulaueri in igne
n̄ p̄bureri. Tres pueri: socj Daniel. s. ananias: a-
zarias ⁊ misabel: qz noluerūt adorāz statuā: mis-
si sūt i fornacē ardētissimā. S; ualde modicūz ste-
terūt. Et ēt p̄ illo modico nō p̄ristat⁹ ē eos ignis
s; p̄fusi sūt roze celesti: Dan. iij. Sic bōi ⁊ si ponū-
tur i magnis t̄bulatōib⁹: qz nolūt se mūdo p̄fozāz
⁊ iniustū p̄ceptū obedir: modicū durat t̄bulatio: ⁊
tē ēt m̄talit̄ a deo p̄solat⁹. Sic xpo agonizātī in or-
to in oratione apparuit angelus confortās eum.

Decimū remediū ē. §. xiii.

um est p̄siderō nobilitatē p̄p̄e nāe: ad quā extiora
aduersa nō p̄rigūt. Aduersa. n. q̄ diuitias tollunt
nō ai: sed fortie bona diripiūt. Non ḡ hō to: q̄ri
bz i aduersis: sed potius debet de apertis insidijs
securus existē: quia sicut dicit Seneca. Munera
fortune sunt insidie ⁊ quasi uiscata beneficia: qd̄
enim sub fluctuantibus bonis fallacis fortune la-
tebat: succedens mutatio detexit. Narrat Valeri-
us Maximus de Crasso qui propter magnitudi-
nem diuitiarum locupletis nomen accepit: iopia
subsequenter appellationem dedecoris sortitus
est. Nam cum egenus ambularet amara suggil-
latione non carebat. Ab occurrentibus enim
derisorie dines salutabatur. Item aduersa q̄ ab

Titulus Tertius.

honorib' deprimunt: nihil ab honorato demūt. Nō ei honor ē i honorato: sed i hōrati opatione. Nihil q' p'dit aī' uer': q' uāitate nō cupit iſlari: nō ei hōr: hōi tribuit vītate: s; opionē q' tato ē fragili or: q'to multitudo q' de hoīe opiat ē mutabilior. Inſul. n. mōis: aut p'suaſiōib': aut circa rē nō mutata accidētib' mutat: uulgi opio mutat. Exēplū de xpo q' dñica i ramis palmarū fuit ita hōrificatus z magnificat' i populo iudeoz: z ſeqnti feria ſexta ita abhoiat' z deſpect': z mortu' ē. Narrat ēt Valer' de q'dā alio noīe Craſſo q' tāta i p'sulatu claritate refulſit: ut ſenar' p'ionus dicētur. De ide p'si opione mutata aī' tot' romani uulgi a ſp'cm maib' cānificū fuit lacerat'. Itē accidētia egritudinū z icōmoda ſenectutis t'm corp' frāgunt ad aīm at nō artigūt. Corp' n. iſtrumtū ē aīe: maxie i acq'rēdo vītutē. Nō reſert at q'le ſit iſtrumtū l' e' mōi matie: dūmō d'ſuiat agēti ad effectū ſui operis. Alius at ordiatuſ eā corpe p'fracto: ſic ſano utit ad vītutē. imo corp' ualidiū frēqntē iſirmis animis occaſio ruine ē. Un' Ambro. Qd nocet cōpi iuuat ſpūi. egritudo carnis p'ctz repellit. Luxuria z p'spitas p'ctm adolet. i. nutrit: de pe. di. iij. Non q' ad vīa q'cūq' p'nt aīm tāgē: niſi qn i eis imēgitur. Un' Sene. in li. de ira dic: ut ſupior p's mūdi z ordinatio: z p'pidoz ſideribus nō ipellit tēpeſtate: z caret tumultu oī. iſeriora vō fulmināt. Sic ſublimis aī'. ſ. p' vītutē: ſep ē q'et' z trāq'lla ſtatōne locatus. Et iō p'bat idē ſupia i eodē li. q' ſapiēs nihil pōt p'dē: q' oīa i ſe reſoſuit: qd p'bat exēplo c' dā p'bi: q' capta citate ſua: cum oīa p'diſſet et filios uēiens ad aliā p'liam: iſrogatus an aliqd p'diſſet. Rndit nihil. Oīa n. mea mecu ſūt. Et loq'bat' de vītutib' z ſcia. In b' figurā legiſ Mat. iij. Dñm xpm ſiccis pedib' ſup iudas ābulāſſe: ad inuendū q' oīn' hō ſup b' mūdi uarios euēt': tāq' ſup fluctuātes undas pedes ſuoz affectuū d'z h'z eleuatos. Hoc at hō aſſedq' qn p' p'p'lationez ad dīna p'surgit. Tūc. n. ad vīa nō tēt. Un' Job dicebat. Pōe me iuxta te: z e' uis man' pugnet p' me.

Indecimū re. §. XIII.

mediū ē p'ſiderō p'ēaz: q' mūdāi hoīes ſuſtinēt in p'ctis adiplēdis ut t'palib' acq'rēdis. Vidēus. n. q' hoīes mūdi ut adiplē poſſit ſua deſideria: aut ali q' luc' dānoſa facē: iſtra picula ſubeūt q'tidiāis cruciatib' affligūt: mōtib': itierib' z picul' mar': z la tronū ſe exponūt: z frēqnter p'cupita nō aſſequūtur: ſ; p' mltos labores q's in b' conatib' hñt: cruciatū gehēnalē p' fructu recipiūt. Un' dī ecclī. xxi. Uia peccātū p'plātata lapidib': z i ſie illi' iſeri z tenebre z pene. Ad hām. Uia peccātū ē lapidoſa z difficilis ad trāſeūdū. Et t'min' ad quē deducit ē doloub' plen': z hoc ē qd dicit dānati ſap. v. Laſſati ſum' i uia iſqtat' z p'ditōnis: ābulauim' uias difficiles: viā at dñi iſgrauim'. Si q' tot aduē

ſa ſuſtinēt p' his noxijs acq'rēdis: ad q' frēqntē ſeq't p'ea etne dānatiōis: magnū remediū dat iuſtis ad ſuſtinēdū paciēter aduerſa p'uita bōa et beata.

Duodecimū reme. §. xv

diū ē p'ſiderō irritatōnis z triſticie quā iſcurrit hō p' ipatiam. Ubi ſciēdū q' hō hēt duplx gñale i me dium: ad qd d'z recurrē qn aduerſa patit'. Unū q' dē ē regula. p'p'e rōnis p' quā pōt ſuos motus p'pe ſcē z iſtra p'poſites ſe tēnē. D'z. n. hō bonū rōnis p'pōderare oib' bōis extriſecis z uidict' q'rūcūq' iuriāz: q's tāq' magnanīm' d'z p'p'p'edē z a mēoria repellē: tūc. n. i mēte ſua q'et' crit: nulla modeſtia agitatua. Un' dī de Octauiano: q' oīm recor dabat p'ter q' iuriāz. Aliud remediū efficaci' et p'ncipali' ē regula etna q' ē ipſe dē'. Qn. n. hō p' vītutē rōnis ſibi nō ſufficit: hūanis ſiqdē ſubſidijs iudic'z deſiciētib': aīm d'z ad decum leuat: z ab ipō q' ſolus ē adiutor: i tribulationib' ſubſidiū petere. Un' malignis mouētib' ſmōes ad vīſ iuſtos: z iacula penetrantia corda: p's: hoc remediū p'suadet dicēs: Jacta cogitatū tuū in dño z iſe te enutriet. Qd bñ legiſ feciſſe ioſaphat rex iuda: q' audito q' multitudo maxia ē cū uēiebat: a q' nullo hūano ſubſidio poterat ſe defendere: totū ſe p'tulit ad rogādū dñm dicēs. Lū iſgrēus qd agē debeamus hoc ſolū reſidui hēm' ut oculos nōs ad te erigā' iij. palip. xx. Hoc duplici reſugio p'uat ſe hō p' im patiam. ſ. rōnis z dei. Nihil at hōi piculoſius: et dānoſius q' irruentib' aduerſitatibus dare ſe ipatiente z deſpatōni. Exēplum i achitophel: quia ex eo q' nō fuit factū ſm p'ſiliū ſuū tāto dolore z ſternatus ē q' ſe ipſū ſuſpendit. ij. regū. xvij.

Tredecimū reme. §. xvi

dium ē conſideratio neceſſitatis paciēdi quia a liter ad regnum dei non peruenitur. Unde dī in actibus apoſtolorum. xxiij. ca. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum celorum. Magna enim bona nō acquiruntur niſi magno labore: aut magno p'ccio ſeu ualōi. Ecce ut luce ris rem terrenam: maria tranſis: ſpacia terrarū pagis: iſinitis piculis: laboribus: ſudorib' te expo nis: q'to mag' ſi deū z celū acq'rē uelis. Merito q' aliq' aduerſitate exercitandi ſum' q' tot bona reſ uamus. Un' dīc Brego. Si illicidulcia petim': ne ceſſe eſt ut hic prius amara toleremus. Et Au guſtinus dicit. Quid mirum ſi flagellat' cuſtodī ens paruulos dominus: quos gratia deus querit heredes. Bene ergo dictum eſt in eccleſiaſtico uſ q' in tempus ſuſtinebit paciēti: z poſtea reditio iucunditatis: quod de etēna iucunditate intelligē dum eſt: z q' indubitanter credas de hac uita alr nō poſſe trāſiri. Attende q' ille qui erat domin': et cui nulla p'ea debebatur: quia peccatū nō fecit

Capitulū Septimum.

nec fuerit e dolus i qe ei: vt dicit Iſa. nō alit de hoc mūdo trāſiuit. Un diſcipulis eūtibz i emaus arguēdo: dixit. Nō ne opōtuit xpm pati ſic: et ita intrare i glia ſua. Ad hoc ſūt qplurime auctes vt dicit Mat. v. Bt q pſecutiōez patiūt pp iuſticia. Et Job. v. Bt q corripit a dño. Et Iaco. i. Bear vir q ſuffert tēptationē rē. Et. i. pet. iij. Si qd patimī pp iuſticia beati. Apſ hāc pñiaz nēcā oſtēdit. ij. ad thi. iij. dicēs. Oēs q pie volūt viuē i xpo Ihu: nēcē ē ut pſecutionē patiātur. Et Liberius papa. Mat. x. Qui pſeuerauerit i finē hic ſaluus erit. Un nāqz bſa pſeueratia ē niſi a vīute patie: qm fm aplm. Oēs q pie volūt rē. vj. q. j. ſuggeſtim. Et Aug. q. e. §. ē t aliud gen. Eſt pſecutio iuſti uel a leone i petu: uel a dracone i ſidijs id ē l māi feſta ut p tyrānos: uel occulta ut p mala exempla hoīm. Un oēs clamēt. De i adiutorū meū intēde Exēplū i Lazaro ulceroso. In Bieg. papa tam in ſūmo: et in alijs multis.

Quartūdecimū. §. xvii.

remediū ē pſideratō diuie puidētie: ſe extēdēs ad oia q circa hoīes diſponūt. Ubi ſciēdū: q diuina p uidētia icludit duo. ſ. pgnitiōē de reb: et eoz di rectionē i finē. Cognitiō qdē ē vīis et pfecta ptingit vīqz ad mūna rei: fm illud qd dixit dñs Luc. xij. Capilli capiti vī oēs numerati ſt. Cū ei de agat p ſtellectū: ad tm ſe extēdit et pgnitiō ad quantū ſe extēdit et cālitas. Cū āt de ſit pmi et vīe agēs: et cālitas ad oia entia ſe extēdit: nō ſolū qm ad ſpēs rez: ſ. et qm ad indiuidua: q qūqz indiuiduis acci dūt ul accidē pnt. Neceſſe ē q oia hec ei pgnitiōi ſubiacē. Un de diuina ſapia dictū ē Sap. viij. At tigit a ſie uſqz ad finē fortis: et diſpōit oia ſuauiē. Quicqd g agit circa creaturas qm cūqz mūnas a deo ē pūſū: cū nihil ſue ſapie occultū effugiat. Nā ſic dicit Hebre. iij. Oia nuda et apta ſūt oculi ei. Uli: directō rez i finē q i noīe puidētie i portat ē qdā ordiatō i deū: cū de ſit ſis oīm crea turaz: et maxie rōnal q uſqz ad picipationē ſue britudis nata ē ptingē. Qū āt de ordiet hoīem i ſe ſpm: ſe ei p ſie exhibēdo ē ſignū ineffabilis dilectio nis. Nā cū de ſit ſūme bō: ſūmū bonū hoīs ē ad ſpm pūēire poſſe. De g q ē rez oīū pgnitiō et eaz i ſe ipo ōdiatō: pſcit mīſurā vīuti hūane. vñ iudū ei ſubtrahit extiora bōa: et ad vīa imittit eo q pſi derat hec expedit ad pſecutionē eīne felicitati. Predicū igit diligēt iſpectū: hō i ad vīſitate pſtitut dī cogitat ad vīa q ſibi euēiūt eē pgnita a deo: nec ea cālī euēiſſe. Inſup pſideret deū eē ptem ſuū et ex hoc piū pūſorē q nihil ſue creature iſerret: ul euēire pmitit: niſi qd ſibi ad ſalutē expedit pſce ret. Pī. n. filiū diligit: et ui flagelli q filium vberat nouit. Ex pdicta pſiderōne hō ſi filios dei ſe pſti tuit ad vīa ſuſtinea. Et tē p cto teneat ea ad ſalu

tē aie deo diſpōite ōdiari: ſ. illō apli ad ro. viij. Diligētibz deū oia coopāt i bonū. Exēplū. Moy ſes pcuſſo egyptio et ipheſo hebreo diu exulauit i tra madiā: paſcēs oues Jethro ſoceri ſui: tādē p dinā puidētia deū pharaōis pſtituit: pnceps iud oīz efficit: et dinis allocutōibz ultra oēs aicos dei pſruit. Dauid iſatū ab hoībz deſpect: ſe aī oculi dñe puidētie magni i regē aſſuit. i. R. xvi. Et poſt multas pſecutiōnes a Saule ppeſſas regnūz temporale conſequitur: et poſtea eternum.

Quintūdecimū et §. xviii

ultimū remediū ē pſiderō fructuū q ex ad vīſitate pſequūt. fructi āt pnt nūcrari. vi. qz tres pntēt ad pcoſi q ex ad vīſitate cōrigūt. Primus ē intellect excecātū illūiatō. Scōs uolūtati dēprauate pmuta tio. Tertius p cupie refrēatio. Pūo g ex ad vīſitate i tellect illūiat. Circa qd ſciēdū: q oculus aie ad ui dēdū ea q ſūt agēda ē intellect. Eſt. n. ſic lucerna i domo: p quā cēnūt oia q i ea ſūt: q ſi extinguit: itaz oia i tenebris ſūt: et nihil uideri pōt. Sic et ſi lūie i tellect obtenebreſcit qd qd i te erit: tenebroſū erit. Juxta illō qd dicit euā. Si oculi tui ſuerit neq. i. p lumis puationē: totū corp tuū tenebroſum erit. Diabolus āt uolēs hoīez totalit pde: i tenebris pec catōz icipit ab intellectu qd ē lucēna: ut ipſum ob ſcurez ne uideat qd agēdū ſit: hoc. n. hito facile ē ei hoīez ducē q unlt: ſic q duxit cecū qūqz ſe uer tat cecū faciliū trahit. Exēplū i Nabuchodonoso q i pſpitate pſtitut i tāta mētis cecitate dūenit ut ſupbe dicēt. Nō ne hec ē babilō magna: quā ego edificauit i robur fortitudinis mee rē. Sz hoc dicto ſuit ita a deo pūſt: ut amiſſo uſu rōnis: vīet i be ſtiā: qm ad eſtiationē alioz aſpiciētū eū. vñ cum beſtijs i dōto hīrauit p. vij. tpa. i. ānos: ul ſz alioſ i. ſeptē mīſes Dañ. iij. de pe. di. i. §. ex his itaqz. Scōo ex ad vīſitate uolūtatis dēprauata i meli cō mutat. Aliqñ. n. ptingit q hō rebz tpalibz deditus tm imēgit i eartū amorē q null pſuaſiōibz mōitjs ſeu pdicatōibz euelli pōt: ſz iſepabili cū mūdo ui det ligat ſz illō pā. Loglutiat ē i trā uet me. Alii q vō ad modū treftrū aialū ipētū q a trā eleuāi n pnt: trēs et caducis ibiāt et adherēt. Tūc āt ira ſcēt dī ſignū ē: ſic dictū ē ſupra: ſi ſic laſſat habe nis libere agāt: qd qd eoz uolūtati placitū fuerit nulla ad vīſitate pcuſſi. Hiſ. n. tāqz deſpat: dīna ſe ueritas acri ſupplicii reſuat. Un pulchre dicit Vale. max. Lēto gradu ad ſui uindictā dīna pce dit ira. Tarditatēqz cum ſupplicij grauitate ppe ſat. Et in Iſaia. xxvi. capitulo dicitur. Misereamur impio ei: ſcilicet in hac uita non aduerſādo. Et poſtea ſubditur: et nō ōdiſcat facere iuſticiam. Et ſecundo Machabeo. ſexto. Non ſinere pco ribz ex ſniā: idēſt ad ſui placitū agere: ſz ſtatim vltōne adhibē: magni bñficiū iudiciū ē. Nō. n. rē.

*Ad vīſit. l. i. u. in ſuma religioſo. In m. de am
tēptu diuina. Et ſ. filij di domo nolūe eē pſte
mōis. m. pſte pſte ſie mōis uolū ſie. in m. m.
agros domos ul rēddat. pſte ſolū uſte. pſte
eā pſpſit anī aruū ſila aſſe
m. v. d. d. v. n. o. q. o. a. u. l. o. m. i.
re. nō tm qſſit in nō hē uolē
do. ul ſponte. o. a. p. a. m. p. h. l. o.
g. o. n. d. o. ſ. e. a. i. n. p. a. n. e. n. t. a. m. y.
a. r. o. n. d. o. ſi h. i. m. i. y. t. o. l. l. a. n. t. q. d.
p. l. e. y. a. z. m. a. j. o. r. i. s. ē. m. i. ſ. t. q. d. p. a.
u. p. i. b. z. d. i. ſ. t. r. i. b. u. ſ. ſ. o. q. z. i. a. z. o. r.
i. y. t. a. z. ē. q. m. i. y. t. a. z. p. p. t. a. q. u. i.
ſ. p. o. n. t. e. ſ. i. m. a. e. p. a. r. i. Cū g l. o. m. y.
u. p. i. o. b. h. e. r. ſ. o. lū. ul m. a. g. i. s. ſ. u. b. i. z.
t. e. r. r. e. n. t. h. e. a. n. t. ul h. e. d. e. l. a. n. t.
ut m. d. o. b. i. ſ. i. n. t. et ad m. i. ſ. t. i.
ſ. t. i. c. e. x. p. a. n. d. a. t. e. t. r. e. n. e. q. z. a. l. i.
l. o. m. y. nō ē. n. t. o. ſi ſ. i. r. e. r. e. n. a.
nō p. i. o. i. n. t. e. r. n. a. n. o. q. z. a. ſ. e. r. et
e. r. e. a. n. nō p. i. o. i. n. t. e. r. n. a. d. e. l. l. i. g. e.
r. e. t. ſ. i. d. e. l. e. t. i. n. z. o. n. e. nō m. y.
m. a. g. n. d. e. cū i. p. i. ſ. u. b. i. q. u. d. q. z.
m. i. ſ. t. i. d. i. m. p. a. t. u. r. q. d. ſi e. n. m. i. ſ. t. o.
p. i. o. s. e. x. p. e. n. d. i. ſ. ſ. e. e. o. q. e. n.
ſ. e. ſ. t. i. c. e. n. t. i. m. i. ſ. t. i. c. e. l. e. ſ. t. i. c. e. m.
p. a. n. d. e. r. i. t. o. l. l. o. z. a. t. a. a. m. i. ſ. ſ. i. o. n. e.
q. i. n. p. i. o. d. i. ſ. p. e. ſ. a. n. o. n. e. u. n. ſ. e.
q. nō d. u. b. i. t. ſ. i. c. m. e. z. m. o. r.
i. l. l. u. s. m. e. z. m. o. r. e. q. l. s. d. i. l. l. i. g. e. t. a.
q. l. s. e. q. l. s. l. u. m. i. ſ. i. b. z. p. u. o. m. p. a.
o. p. i. d. u. r. ſ.*

Titulus Tertius.

Et Aug. Nihil ifelicit' ifelicitate peccatiū: q̄ pena nutrit ifietas: et mala volūtas velut hostis interior roborat. Manasses rex iuda pessim' fuit sup oēs reges iuda: et diut' regnavit multa mala faciēdo: pp q̄ tādē capt' a rege assyrioz: et ducit' i babilōiā i carcerē: puerus ad verā pñiaz orās exaudir' fuit et reduct' i hierlm i regnū suū. ij. palip. xxij. Tercio ex aduersitate p̄cupia refrenat. Luz. n. corp' p flagella atterit cor circa libidinis delectatiōes nō vagat. Nō. n. vacat de carnalib' cogitare. Et hoc ad bonū interiori hoīs p̄cedit. Un' dicit Greg. Quis ne sciat q̄ multo meli' ē ardē flāmis febriū q̄ igne vitioz: et tñ cū febre conipimur: medelā q̄rim' ac vitioz estū q̄ occupare nos poterat p̄siderare negligim'. Videm' imānissimas bestias a maxis voluptatib' coherceri doloris metu. fil' p̄dig' accepta portioē substantiē dū oīa p̄sūpisset i regiōe logiq̄ viuēdo luxuriose: necitate famis urgēte ad p̄ez redijt relicti uoluptatib' suis. Luc. xv. In uitis patz legit' q̄ cū qdā de fornicatiōe forat tēptaret: nec ie iunjs: uigilijs: et orōnib' cessaret tēptatio: tādē abbas su' p̄cepit alijs monachis q̄ multas ei molestias faceret: et cū hoc cū accusaret tanq̄ ipse alijs fecisset iurias. Qui p' aliq̄t ip̄s iterrogat' ab abbate si apl' tēptaret: rēdit mibi uiuē nō l3: et fornicari libet. Alij vō tres fruct' vidēt p̄tinē ad iustos q̄b' ēt expedit sufferētiā hīe circa penaz exercitia. Et ē p̄m' fruct' argumētū expiētiē: secundus scutū custodiē: tert' p̄mū glie. Primus ergo fruct' ē argumētū expiētiē q̄ q̄s expetit p̄pas vires. Nemo. enī. dicit Greg. quātū pficit int' p̄spa p̄gnoscit: pp qd̄ decipiūt aliq̄ gloriā se multas vtutes hīe. vitijs se nō subiacē: nulla aduersitate ferri. Sz tales iterdū si ex aliq̄b' iurjs illatis se tāgi p̄speperint: p̄tin' i vba cōtumeliē ul' signa ip̄tatiē prumpūt. Et iō dicit Eccl. xxvj. Vasa figuli p̄bat fornar' et hoīes iustos tēptatio tbulatiōis. Nō. n. artē gubernādī mare t̄aquilū aut vēt' obsequē ondir: sz cū fluct' iundās gubernacula eruperit: vel vēt' validus: nauē concusserit. Sathan a deo petiuit prātē q̄ i Job manū mittē posset ad hoc q̄ d̄ ip̄o exp̄imētū sumēt Job. i. Secundus fruct' ex aduers' sequēs iustis: ē scutū custodiē: apla. ij. ad Lorithi. xj. testat' q̄ ad sui custodiā dat' ē ei stimul' carnis. Qui rōez ibi assignat: oīcēs. Ne magnitudo reuelationū extollat me. Un' cū dñm ter roga ret vt stimulū a se auferret: et dixit sibi. Suffic tibi grā mea. q. d. Esto p̄tē si te p̄ aduersa flagella tū mibi gratū p̄seruo. Hoc p̄culdubio p̄ expiētiā videm': q̄ frequēt' faci' hō: nisi sub disciplina aliq̄ arceat: facili' ad aliq̄ plabiē. Nā ei hōana pp sui corruptionē p̄cluior: ē ad vitia q̄ ad vtutes: et iō statū ip̄a: sua libertate abutit: nisi aliq̄ aduersitate terreat. Unde dicit Greg. de Slōne. q̄ iccirco cor salonis fūdīt sapiam defuit: qm̄ eū nulla exteri' disciplina custodiuit. Legit de qdā q̄ orans et reco

medās se. b. Thome martyri de canthuria p̄sanitate obtinēda: cū recuperasset dubitās vtrū vtile esset aīe iue: orauit: vt reuerteret ifirmitas si aīe sue vtile foret: et reuerla ē. Terc' fruct' ē p̄mū glie. Ubi sciētiā ē: q̄ iste ē qdā general' fruct' q̄ p̄sequit ad oīa p̄dctā. Un' sola hec p̄sideratō sufficit ē ad mitigādū aduersitates. Cōsideratō. n. p̄mij minu it vi flagelli. vt oīc Gre. Et tñ sciētiā q̄ mundana aduersitas directe ordiat ad p̄mū glie: sic ad p̄pū effectū. Un' Jsa. v. dī. Ecce agricola expectat p̄tio sū fructū t̄re: patiēti ferens donec accipiat t̄panetū et sero unū. Ezechiel pegrin' et exul i caldea stās in medio captiuoz vidit celos aptos: et habuit multas uisiōes: ad inuēdū q̄ q̄ p̄uersant i mūdo ut pegrini mūdo despecti et oppressi: diuīs p̄solatiōib' replēt Eccl. i. Et Stephan' in p̄secutiōes et iei' lapidū uidit celos aptos. Ad hoc p̄t induci illud Luc. viij. Di afferūt fructū i patia. Ubi notat tria p̄p̄atio fructificabil' ibi. i. signati p̄ bonā irā. In q̄ p̄currūt q̄tuor. i. q̄ irā cordis nō sit p̄ curiositatē q̄ a uiatorib' p̄culcata. Scdm q̄ sit ip̄inis cupiditatū purgata. Tertiū q̄ sit a lapidib' supbie liberata: et i hūore hūilitatū fūdita. Jsa tria cōiter inducūt tristitiam et ipacientiam. Quarto q̄ sit vitate scripture sciata. Secūdo nōt lucrato delectabil' ibi fructū afferūt. Et de fructib' q̄ dicit hēs h supra. Tercio nōt exercitatio p̄medabil' ibi i patia. Quid sit patia et de laudib' ei' et i ducti uis: hēs supra i. c. isto p̄ totū. De p̄seuerantia qd sit: et circa q̄ p̄sistat: et de ei' effectib'. Lap. viij.

Quinto restat uide

re de vtute p̄seuerantie. Circa quā tā tñ p̄sideremus. P̄tio qd sit et circa qd existat. Scdm de ei' extremis malitijs. i. molitie et p̄tinatā. Tercio de ei' effectib'. Ad uidēdū at qd sit p̄seuerantia et circa qd p̄sistat: uidēdū ē quō ad vtutē fortitudinis p̄tineat. Ex hoc ei apparebit nō solū ei' mās: sz et aliarū vtutū q̄ fortitudini anectūt. Est ḡ sciēdū q̄ fortitudo ē vt' p̄ncipal' respectu oīz vtutū respiciētū aliq̄ ardua: et in q̄bus ē difficile firmi' p̄sistere. Huiusmodi qdē rō ē: q̄ ad vtutē p̄ncipalē p̄tinet generalē modū p̄stitūere circa aliquā mām: et in illa attendere qd ē difficilimū et maxie arduū. Hoc. n. ad p̄ncipalitātē vtutē p̄tinet. Modus at general' quē p̄statu it fortitudo ē firmi' p̄sistē i his q̄ difficultatē hnt. Quāto ḡ difficult' ē i aliq̄ arduo se hīe: tāto p̄ncipalior ē vt': q̄ circa illud firmitatē p̄bet aīo. Difficilius ē autem firmi' se habere i periculis mortis in quibus confirmat animus fortitudo: q̄ i maximis bonis superandis uel adipiscendis: in quibus firmat animum magnanimitas: uel in maximis sumptibus expendendis: in quibus firmat animum magnificencia: uel in sufferendo eq̄nūmter aliena mala contristatia mentem i quibus firmat

Capitulū Octauum.

aim patia: vel incōstati pmanētia actūū virtuofo
rū vbi pfirmat aim pfeuerātia. Nā firmare aim
circa picula mortis ē dispēdiū pfone. In alijs autē
pī eē dispēdiū honoz tpaliū aut delectationis ai
vel qetis. Et apparet q fortitudo est pncipalis in
mā arduoz 7 difficilimoz: cui ille qttuoz ānectū
tur sic secūdarie pncipali. Cōueniūt. n. cū ea i mā
qz oēs tēdūt i alqō arduū. Sz excedūt ab ea i hoc
q illud arduū q tēdit fortitudo: ē oim arduoz dif
ficilimū. Et hec duo reqrūt ad hoc q aliq vtiū
gat alicui pncipali. s. pueniētia i mā: 7 excessus su
per eū qtu ad cū maximū. Ex pñdicti g apparet q
vī pfeuerātie de q ad pñs ē fmo: fortitudini adū
git tāq secūdarie pncipali: vt pte aim firmās ne
timore ifatigatiōis laxet ex diuturnitate bōi opis
Et hec ē qdā difficultas in sustinēdo: miroz tū ea
q sē p mortē picula. Un qdā diffinitō magrāl dat
pfeuerātia tal. Perseuerātia ē pmanētia i bono
pcturnali 7 finali. Tullius vō i. i. rhetō. sic eā de
finit. Perseuerātia ē circa bñ pñsiderata stabil 7
pctua māsio. Ad insinuādū vītutē pfeuerātie: āge
lus pcepit Loth egredienti de ira sodomoz: q n
r. spicet p tergū: 7 pñs fec vxor ei: q iccirco vīa
ē in statuā salis. gen. ix. In hoc insinuat dñs: qz i
pñti bonū op? n ē dñs tēdō ab eo p pñs actū: qz si
cur ipe dicit i euāgelio. Nō mittēs manū ad ara
trū 7 respiciēs retro: apī ē regno dei. Lu. ix.

Extrema perseuerā .§. I

tie sē duo: vnū s3 defectū: 7 dī mollicies: aliud fm
excessū: 7 dī pñtātia. Mollicies dī a muliebritate 7
sic pfeuerātia i hoc pñstī: q n recedit a bono pp
diutīnā pfectionē difficiliū 7 arduorū: ita mollicies
dī q de facili recedit a bono pp aliq difficilia q su
stinē nō pī. Nā dī molle qō facile cedit tāgeti: nō
āt iudicat molle qō cedit fortit ipellētī. Nā valde
stabilia cedūt a maxis ipellētibus: ut turres a ma
chinis: nec tū dicit molles. Silr si quis deficiat a
multis ipellētibus: vt sē picla mortē: nō dī mollicies: s3
timidus: s3 mollicies dī qñ circa quedā alia n tā diffi
cilia causātia ai fatigationē: vel tristitiā pp diutur
nitatē tpis recedit a bono ope. Mollicies fuit ppls
isrl: qñ i deserto fatigat ex itinē cepit murmurare.
Silr qñ reuertit exploratoribus ire pmissiōis: vo
lebāt reuertī i egyptū audita relatiōe eoz. Sed n
fuit moll Josue caleph firmi pmanētes. Pertī
nax āt dī q i ppa snia pmanet plusqz o3: Un pertī
nax valde tenax dī q vult se tenē firmū i oib que
pcepit. Et nascit fm Greg. i morāl. hoc vītium ex
inani glā. Hec ē āt dīa: iter āgelū 7 hoiez: qz ange
lus cū apphēdit intellectu aliqūā rē subito itelligit
eā sine discursu rōis: cū oib ei? ppetatib? 7 sic ē
volūrate imobilr adhēt: cui p amorē adhēt. Hō
ei cū sit rōnal n itelligit nisi p discursū rōis: de no
to ad ignotū pcedēdo: 7 qō ei aliqñ vī demōstra
tio: apparet ei als dialectica. pbatio: vī sophistīca.

Et qz apphēsiue rīdet appetitīa: iō ēt volūtas n
adhēt apphēsis imobilr: s3 variabl. Pertinet g
ad hoiez n sp i eodē pposito pmanē: qz hoc ēt se
q nām angeli n hois: qō ēt pñptuosū. Un dicit
xxj. q. iij. Diffinitio icauta laudabl solūda ē nec
ē pñaricatio: sed temeritatē emēdatio. Exēplum.
Asahel fī Joab curfor velocissim? qz pñtāciē vo
luit psequi abner: nec suasionib? eius voluit desi
stere: occisus est ab eo. ij. Regū. ij.

Tertio loco agēdū. §. II

ē de effectib? pfeuerātie: q sē qttuoz: h3 ei iola op
tata ipetrare. Insueta i nām mutare. Acqñita
pfirmare: 7 vītutes oēs i bono pfirmare. Pñs
ei optata ipetrat. Perseuerātia ei fac rōnē eē cōti
nua 7 diuturnā: Hec āt pñtūtas sū diuturnitas
itelligēda ē q statū tpib? 7 hois sp oref: vel alijs
bonis opib? iustat: vel saltē desiderū bñ opandī
pñtūet. Cōtinua āt oīo exclusa qñqz tpis inual
lo n ē possibil: tū qz o3 alijs Multi itēdē: tū ēt qz
hō pp corpis fragilitatē 7 nature corruptionē nō
pī tantā mētis itēfionē hē. Itē n ē vītū tāta ora
tiōis assiduitas. Nā qñtūtas vniuscuiusqz rei dēt
ē pportio nata finī ad quē ē: sic tāta o3 ē qñtūtas
medicīe: quātā reqrit sanitas iducēda: finis āt ora
tiōis ē excitatio hūani desiderij in deū: dēt g ē tā
ta oīonis pñtūtas: quātū ē vītū ad excitādū seruo
rē desiderij. Cū vō hāc mēsurā excedit: ita q sine
tedio durare nō possit: nō vltā oīno pñtēda est
Unde Aug? ad pbam. Dicūt frēs i egypto cre
bras qdē orōnes hē: s3 eas breuissias 7 rapti qdā
mō iaculatas: ne illa vigilānt electa: q orāti pluri
mū ē nccia: p productōres moras euānescat atqz
ebetet itētio. Ac p hoc ēt ipi satī oñdūt hāc iten
tiōnē: sic n ē obfuādā si pduare nō pī: sic si pdu
rauerit n cito ē rūpēdā. Diero. de istātia oīonis
sic ait. Importuna i euāgelio mulier tadē meruit
audiri. s. chananea clauso ostio cum seris licet me
dia nocte ab amico amic? panes accepit 7c. de pe.
di. j. Exēplū ēt de aplis q: vt dī Actū. j. erat pse
uerātes i oīone 7 sic acceperūt spñscīm copiose.
Secūdo pfeuerātia iūeta i nām 7 p pñs in de
lectationē pmutat. Frequētia. n. opādū hitū vītū
tis inducit fm pñm: ij. ethi. dicitē: q ex frequēter
iusta opari seu agere sum? iustit: at ex frequēter
tpata facere tpātī. Et sic de alijs. Vītus autem est
qñtūtas difficile mobilis sicut dicit pñs. Et ideo fm
Tullium ad modum nature ē rōi consentaneus.
ppter qō hō ad bona assuetus 7 delectabiliter 7
absqz difficultate opatur. Unde dicit Greg. in epī
stolis. Subito procedenti de vmbra ad solem: de
otio ad laborem: graue cernitur eē quod incipit:
s3 postq suēcē cepit vsus: tollit difficultatem: i
uenit facile esse qō impossibile ante putauit. Si
qs ergo vult esse virtuosus: necesse h3 vītutes fre
quētare. Nā videmus nām continue opando ex

Titulus Quartus.

modica nuce additioe i pceptibili magnā arborē
facē puā mām pnuare nē opāt i maximū corp⁹
exceſſe: ⁊ aqua mollē pſeuerātī pcaſſioe ſup ou
rā lapidē cadēdo cauare. Hoc totū bonū effīc pſe
uerātia i actib⁹ moralib⁹: mltō effīcat⁹ q̄ nā i nā
lib⁹ reb⁹. Lecus a natiuitate a xpō illuminat⁹ cū eū
pus iſgraret: p phariſeos pminates ⁊ blaſphemā
tes pſtāter i pſeſſioe vitā pſeuerauit Jo. ix. Exē
plū de Nicolao ſene iconinēſiſſio: p q̄ andreas p
ſeuerās in orōne obtinuit vt pneret. Tertio pſe
uerātia acqſita pſuat. frequēt ei hō q̄ vtutē mlt
tas acqſiuit: ex corpe ⁊ negligētia eaſ pāt. Nā lz p
vtutē hēat q̄ ſit bon⁹: n̄ tñ hz q̄ ſp i bono pſtat.
Ad hoc ei requir⁹ gratuitū dei donū pſeruatiōis ho
minē i bono uiqz i finē vite. Cū ei liberū arbitriū
d: ſe ſp ſit pueribile: q̄ diu viuū i hac uita vt dī
ctū ē ſupra: n̄ dat ei p habit⁹ vtutū ē i ſuſarā: q̄ ſe
i nobilr i bono ſtatuat. Un̄ dīc Aug⁹. i li. de corē
pnoe ⁊ gīa: q̄ pmo hōi datū ē: n̄ vt pſeueraret: ſz
vt pſeuerare poſſz. Et hoc mltō mag viſicat i ſta
tu nē cōrupte. Et ſic pz q̄ ad pſeruatiōē vtutū req̄
rīt pſeuerātia vtutū: q̄ negligētiā ⁊ torpore tollit:
⁊ vtutes i opatiōe ſp viſcē fac. Un̄ dīc Aug⁹. q̄
pſeuerātia magnū donū dei eſt: q̄ cetera dei dona
pſuat. Daniel ppter crudele regi Darj edictū: trina
orōne quā aī deū faciebat: i ter i die n̄ dūmſit: ſz
pſtāt i his bōis q̄ agē pſeuerat: pſeuerauit Dan.
ut hēt thob. viij. c. Exēplū ē d lara vxore thobie

Quarto pſeuerātia vtutū i bono pſumat: ſm
ei aplm. i. ad corin. ix. Mlti qdē i ſtadio currūt
ſz vn⁹ accipit brauiū: qd de pſeuerate ē itelligēdū:
ſm glo. Un̄ dīc Grego. i moral. Incaſſū bonū agi
tur: ſi aī vite tminū deſerat: qz ⁊ fruſtra velociter
currūt: q̄ puſq̄ ad metā venerūt: deſic. ⁊ de pe. vi.
ij. Mlti bñ incipiūt ⁊ c. ſequēt. Et Criſ. dīc. Tol
le pſeuerātia: nec obſeqū mercedē hz: nec bñficiū
gīa: nec laudē fortitudo. Deniqz n̄ q̄ icēpit: ſed q̄
pſeuerauerit uſqz i finē ſalu⁹ erit. Et igit: vt dīc
Bern: ſingulari filia ſūmi regi: vtutū finis ⁊ pſuma
tio. Et qz tñ bonū p iſtā acqſit: iō diabolus mul
tū ei iſidiat. Un̄ dīc Bern. i eplis. Scias diabolus
ſoli ſp pſeueratiē iſidiari: quā ſolā vtutē nouit co
ronari. Ergo ſtude pſeueratiē q̄ ſola coronat. Et
ſignauit de⁹ Gen. ij. loquēs ad ſpētē. Et tu qdē iſi
diaberis calcaneo ei⁹. Per calcaneū nāqz itelligit
extrema ps uite: cui diabolus mltū iſidiat: ſz q̄ ei⁹
iſidias pſeuerātia ei⁹ caput pterit. Cōplemetū ḡ ⁊
pſeruatiō opm nōz ē pſeuerātia. In lege iubet in
ōni ſacrificio caudā offerri Leuit. ij. Et Jacob ſi
lio ſuo ioseph tunicā ſcē vſqz ad talos: totū corp⁹
tegētē. Gen. xxxvij. Et nō q̄ pſeuerātia ē vī ſpāl
put ipoztat ppoſitū pſiſtēdi i bono: nec dſitiendū
ppp aduerſa ullo tpe: ſz put ipoztat ipam actua
le pſeruatiōē i bonis opib⁹ uſqz i finē uite: n̄ pti
net hoc ad vtutē ſpālē. Et de hac dīc Aug⁹. d pe.
di. iij. Si ex bono. Lur hoc vt hō ſiniat hāc uitā

anteq̄ ex bono mutet i malū cur āt illud alijs do
net alijs n̄ donec: iſgrat. Id tñ donū dei eē in bono
pſeuerātia ſz ſcripturas fateat nobiſcū. Et cur ali
is deſ alijs nō deſ: ſine murmure aduerſus deū dī
gnent iſgrare nobiſcū.

Titulus quartus de tpancia. Quid ſit tēpe
rātia: ⁊ circa quā mām uerſat. Capitulum p̄mū.

Est hoc agēdū

Est de tēperātia. De q̄ q̄tuor uiden
da ſt: Et p̄mo quid ſit: ⁊ circa
quā mām viſat. Scōdo d pub⁹
ei⁹ iſegralib⁹. ſ. vēcūdia ⁊ honeſtate. Tertio de
pub⁹ ſubiectiuis. ſ. abſtinētia: ſobrietate: ⁊ caſtita
te. Quarto de p̄tib⁹ potētiālib⁹. ſ. p̄tinētia: mā
ſuetudie: clemētia: modeſtia: eutropelia: ſtudioſi
tate: ⁊ hūilitate. Ad p̄mū euidentia duo breuit
ſi vidēda. ſ. de rōne appropatiōis h⁹ nois tpancia
ad ſpālē vtutē: ⁊ d ipā mā ſeu obiectōe vtutū. Sci
endū ē igit q̄ ſcōm pſuetudinē hūane locutionis:
aliq̄ noia coia reſtrigūt ad ſignādū ea ſolū: q̄ ſunt
p̄cipua iter illa q̄ ſub tali cōi ſignatione p̄tinēt: ſic
nomē urbis qd cōiter ⁊ idifferēt ſignificat q̄libet
ciuitatē. Anthonomatice accipit p ciuitate rome
Scōm hoc ḡ nomē tpancia duplr p̄t accipi. Uno
mō ſm cōitatē ſue ſignificatiōis: ⁊ ſic tpancia n̄ ē
vī ſpālīs: ſz pot⁹ gnālīs. Vel p̄t dici p̄ditio ſequēſ
oēm vtutē: ſm qd qdā moderatō requirīt i q̄libet v
tute morali. Hoc ei ipoztat nomē tpancia. Signi
ficat ei quādā tēperie: quā pōt i hūanis opera
tiōib⁹ ⁊ paſſiōib⁹. Alio mō p̄ſideat q̄ anthoma
tice: ſz qd ſignificat moderatōē i his q̄ hñt maxie
hōiem allicē: ⁊ a bono rōis abducē cuiuſmōi ſunt
delectatiōes ciboꝝ ⁊ venereoꝝ. Et hoc mō tpan
cia ē vtus ſpālīs. Ex hoc āt facilr apparet circa
quā mām exiſtit. Dictū ē ei ſupra: q̄ ad vtutē mo
ralē p̄tinet pſeruare bonū rōis h⁹ paſſiōes ei⁹ ordi
ni repugnātes. Lōcupie āt delectatiōnū tacē: cir
ca q̄a tpancia pſiſtit: maxie ſi rōi repugnātes. Nā
delectatō tāto ē uehemētiō: q̄nto p̄ſeqt opatiōez
magi p̄naturalē. Maxie āt aialib⁹ nāles ſt opatio
nes: qd pſeruaf hūana nā: hec āt pſeruatiō p̄ſide
rat vel i indiuiduo. ⁊ hoc ſit p cibū ⁊ potū. Vel in
ſpecie: ⁊ hoc ſit p p̄iunctione maris ⁊ ſcie. Et ideo
circa delectatiōes ⁊ p̄cupias rep̄mēdas: ciborū et
potui ac et venereoꝝ p̄pe hz cōſiſtē tpancia. Un̄
dīc Aug. i li. de lib. arb. Tpancia eſt affectus coher
cēs ⁊ cohibēs appetitū ab his reb⁹ q̄ turpit appe
tūt. Et Tull⁹ i. j. rhe. dīc. Tpancia ē rōnis i libidī
nē atqz alios n̄ rectos aī ipetus: firma ⁊ modera
ta dñatio. Sācta iudith tpatiffima fuit i oī genē
tpancie. Nā ſic dīc Hiero. Jeiuus erat pſecta: lu
gubz habitu ſordidabar: cilitū hñs ſup lumbos
luos: ſecretū cubiculū i ſupiorib⁹ domus fecerat:
vbi clauſa manebat cum puellis ſuis. Sicqz ſu
am uiduitatem in ſancta puritate ducebat Ju

Capitulū Primum.

dith. viij. 7. lx. Et Aug. Princeps oim uitioꝝ: ouz vidēt adā ex lio ire ad ymaginē dei scēz pudicitia ornati: tpātia p pōitū: charitate splēdidū: pmoa pētes ill' oīs ac tāi bōis spoliāuit pariter ac per emit. de pe. di. ij.

De partibus tēperā. §. I.

tie integralib'. Nō fm. b. Tho. scōa scōe. q. cxliij. artū. pmo i cor. q. q' alic' vtuū cardinal' tplices ptes eē pnt. s. integrales: subiectie: 7 potētiales. Partes integrales alic' vtuū dicūt p ditiōes: q's nccū ē pcur rē ad vutē: 7 h' hoc due sūt ptes integrales tpātie. s. vēcūdia p quā aliq's refugit turpitudinē tpātie 7 riā: 7 hōestas p quā aliq's amat pchritudinē tpātie. Nā it vtuū pēpue tpātia vēcūdia sibi quēdā decorē: 7 uitia tpātie maxie turpitudinē habēt. Partes at subiectie h' vtuū sūt spēs eius. Oportet autem diuersificare species uirtutum fm diuersitatē mēl' obiecti. Est at tpātia circa delectatiōes tactus: q' diuidūt i ouo gnā. Nā quēdā ordināt ad nutrimentū: 7 i hīs q'tū ad cibū ē abstinentia: q'tū ad potū ē sobrietas. Quēdā ordināt ad vi gnatiua: 7 i hīs q'tū ad delectatiōes pncipalē ipr' coit' ē castitas: q'tū ad delectatiōes q' sūt i tactu 7 oscul' 7 āplexi b' 7 h' ē pudicitia. Partes potētiales vtuū dicūt vtuū scōarie: q' modū quē pncipal' vtuū obseruat circa aliquā mām: ille idē obfuar in q'busdā alijs materijs: i q'b' nō ē ita difficile. Pertinet at ad tpātia moderari delectatiōes tact' q's difficult' ē moderari. Un' q'cūq' vtuū moderatiōes aliquā opat i ali q' mām: 7 refrenatiōes appetit' i aliq' tēdēt ponat p potētiales tpātie: sic vtuū ei adiūctā. Qd pūgit triplr. Uno mō i itēriōib' motib' ai. Alio mō i ex tēriōib' motib' 7 actib' cōpis. Tertio mō ex itēriōib' reb'. Prēf motū at p cupie quē moderat 7 refrenat tpātia tres mor' iueniūt i aia: tēdēt in aliqd. Prim' qd ē mor' volūtati p mote ex ipetu passiōis: 7 hūc motū refrenat p tēnētia: ex q' sit ut h' hō imoderat' p cupias patiat: nō tñ volūtas vicē s' resistit. Ali' mor' itērior i aliq' tēdēs ē motus spēi 7 audacie q' ipaz pseqt. Et hūc motū modrat: seu ifrēat hūilitas. Tert' mor' ē ire tēdēt i uī dictā: quā refrenat māsuētudo siue clemētia. Circa at mor' cōpales moderatiōē 7 refrenatiōē fac modestia: quā androic' i nra diuidit. Ad q'tū pū mū pūet oiscernē qd sit faciēb': 7 qd dimittēdū: 7 qd q' ordie agēdū: 7 i hoc firmit pūstē. Et q'tū ad hoc pōit bonā ordiatiōē. Aliud ē: q' hō i eo qd agit decētia obseruet: 7 q'tū ad hoc pōit ornatiū. Tertius ē i colloq'is aicoꝝ 7 q'buscūq' alijs: et q'tū ad hoc pōit austeritas. Circa extēriōa vō duplex moderatiō ē adhibēda. Priō qd ē vt supflua nō iqrāt: 7 q'tū ad hoc pōit a Macro. pēitas 7 ab andronico p se sufficiētia. Secūda vt nō nimis exq' sita reqrat: 7 q'tū ad hoc pōit macrobi' moderatiōē: andronic' sufficiētia. Et sic cū. Tull' nō po

nat i rheto. sua ptes tpātie nisi p tēnētia: clemētia: 7 modestia: pphēdit ipē sub modestia oia illa q' p tēnēt ad moderatiōē corpōraliū motū 7 rerū extēriōꝝ: 7 et moderatiōē spēi. i. hūilitatem.

De uerecūcia que: §. II.

ē ps integralis tpātie. qd sit 7 d' q' 7 vtz sit vtuū. Est at vēcūdia s'z phz i. uij. etbi. timor igloriatiōis. Se cūdū Dama. at ē timor i turpi actu ul' de turpi p petrato. Priō c' dēclariōe sciēdū s'z. b. Tho. scōa scōe. q. cxliij. artū. q' tior ppe est de malo arduo. qd difficile vitat. Est aut duplex turpitudine. Una vitiosa: q' s'z pūstē i deformatate act' volūtarij. Et hec ppe loquēdo nō h'z rōnē malū arduū. Qd ei in sola hōis volūtate pūstē: nō vī eē arduū: 7 sup hō mis pātē eleuatū. Et pp hoc nō apphēdit sub rōe irribil'. Un' dic phs i. ij. rhe. q' hōz maloz nō ē tior Alia ē turpitudine q' pēal': q' pūstē i vitupatiōe ali c': sic qdā claritas glie pūstē i honoratiōe ali c': Et q' h' vituperiū h'z rōem malū arduū: sic honor h'z rōnē arduū bōi. Vēcūdia q' ē tior turpitudinis pmo 7 pnciplr ispic vitupii seu obprobriū. Et q' vitu perii dēf vitio sic honor vtuū: iō ex pūti verecū dia respicit turpitudinē defectuosā. Duplr at ispi cit vēcūdia culpā. Uno mō q' ex vēcūdia hō dēf nit agē turpia. i. vitiosa pp tiorē ipoperij. Alio mō vt hō i turpiū q' agit uiter publicos pūstē pp tiorē vituperij hōz pūm fm Greg. nazan: pū net ad exubescētia: scōm ad vēcūdia. Quia igit vēcūdia ppe respicit igl'atiōes s'z qd dēf culpe q' ē defect' uolūtari'. Jo de obprobrijs 7 ptumelijs q' iserūt alicui pp vtuū: vtuosus nō curat s'z pūstē: q' idigne sibi irrogatur: sic legit de aplis Acl. v. q' ibat gaudētes a pūpcū pūstē 7 c. Ex ipsectiōe at vī tū pūstē q' aliq's vēcūdet de obprobrijs q' sibi iserūt pp vtuū. Q' vēcūdat hōies de pauprate: igbi litate: fuitute. 7 h'. puenit ex hoc: q' sic honor q' dēf vtuū h'z quādā excellētia: ita vitupii qd ppe dēf culpe: respicit aliq' defectū ad min' fm opio nē hoim. De opib' vtuos' i se pūstē: nō ē vēcū dia: s'z p accidēs pūstē: q' aliq' de h' vēcūdent: l' qū tū hnt vitiosa s'z opionē alioꝝ: uel inquātū hō refugit i opib' vtuos' notā: de pūstētiōe ul' simula tiōe. Q' de maiorib' malis hōies nimis vēcūdent. aliq' pcedit ul' q' illa maiora hnt min' de rōne turpitudinis: sic uitia carnalia magi spālia. v' q' in qdā excessu tpāl' bōi se hnt: sic vēcūdat hōies ma gi d' tiorē q' audacia: 7 furto magi q' d' rapia: 7 h'

Est at uerecūdia. §. III.

v' s'z sumēdo large nomē vtuū put. s. v' d' oē qd ē bonū laudabile i hūanis actib' ul' passiōib'. Et sic vēcūdia ē v' s'z q' qdā laudabil' passio di. lxxxvi. nō sal. dic Am. q' vēcūdia igenuos pūstē nāles. Sum do at vtuū ppe. sic nō ē v' s'z Nā v' ē qdā pūctō. vt di. ij. phicoꝝ. Et iō oē illō qd ipūgnat pūctiōi: ē s'

Titulus Quartus.

si sit bonū: deficit a rōe vītutis. Verecūdia at̄ deficit pfectiōe: q̄ ē timor alic' turpis: qd̄. s. est exprobrabile. Sic at̄ spes ē de bono possibili ⁊ arduo: ita ⁊ timor de malo possibili ⁊ arduo. Ille at̄ q̄ ē pfect' fm̄ hitū vītutis: n̄ apphēdit aliqd̄ exprobrabile ⁊ turpe ad faciendū vt̄ possibile ⁊ arduū. i. difficile ad vitādū: neq̄ actu facit aliqd̄ turpe: vñ opprobriū timeat: ⁊ sic ppe n̄ ē vīt' qd̄ ē dīc. phus. i. iij. ethi. Quāvis at̄ pūstat i medio f3 rōne verecūdia n̄ tñ ē hitus electū qd̄ requirit ad rōne vītutis. sed ē passio vt̄ dicit' ē. Et q̄ vitia q̄ ptinēt ad itēpātiā: maxie hñt turpitudinē ul' ēt exprobrationē: cū p ea magi affilemur brutis aialib'. Jō verecūdia q̄ ē timor de turpi: magi respiciētpātiā q̄ alias vītutes. s. rōe motiui. Pōt tñ ptinē ad alias vītutes: in quātū vitia ei' opposita sūt turpia. fouet at̄ verecūdia honestatē: remouēdo q̄ sūt honestati p̄ia: non ita q̄ ptigat ad pfectā rōne honestat'. Sic at̄ eam describit Amb. i. li. d. off. Verecūdia socia ⁊ familiar' ē mēti placiditatī: p̄eruiā fugitāi ab oī luxu aliena. Sobrietatē diligit: honestatē fouet: ⁊ dco rē requirit. Publicanus de pctis ita verecūdabatur: q̄ n̄ audebat oculos ad celū leuare: ⁊ tēplo appiquare Lu. xviij. Dñā q̄ iuecit oculos i Joseph i uerecūda ualde fuit iuitās eū de adulterio. Contra Joseph iuueis ⁊ elegāt' forme: facie verecūda: pot' p̄misit se icarcerari q̄ affētire malo. Signa vītutose verecūdie oñderūt magna filij noe duo. s. sem ⁊ iaphet: qñ auerf' facieb' posuerūt palliū super noe nudatū i tabernaclo timore p̄ine verecūdie. Dīc Amb. Q̄ verecūdia ingenuos p̄dit natales. di. lxxxvj. n̄. sat. Un̄ oīc idē de v̄gine maria q̄ erat verecūda fm̄oe. Et d. b. bern. legīt q̄ erat verecūdus supra modū. Ita at̄ ē vīt' q̄ dīc Aug. i. li. d. penitētia. sit dign' venia q̄ erubescit p xpo. s. cōfiteōdo vecunde pctm suū. vñ de pe. di. v. p̄sideret.

Verecūdatur at̄. §. III.

hoies maxie fm̄ phm i. ij. rhetor. corā vītutof sapiētib': p̄iūcti familiarib' ⁊ p̄pālātib' vitia de: defecti b' magi q̄ corā alijs. Rō h' ē fm̄. b. Tho. vbi supra: q̄ cū vituperiū opponat honorū: sic honor i portat testimoniū qd̄a de excellētia alicui: ⁊ p̄cipue q̄ ē fm̄ vītutē: ita obprobriū ē timor ē verecūdia: iportat testimoniū qd̄a ex defectu alic' p̄cipue q̄ ē f3 culpā. Et iō q̄to testimoniū alic' reputat maioris pōderis: tātomagi ab eo vecūdatur. Pōt at̄ testimoniū alic' pōderis maioris reputari tripl'r. Uno mō p̄p̄ certitudinē vitai. p̄cedētē ex rectitudine iuditi. Sic p3 de sapiētib' ⁊ vītutof a qbus hō magi desiderat honorari: ⁊ magis ab eis vecūdatur. Un̄ a pueri ⁊ bestijs nullus vecūdatur p̄p̄ defectū pueniētē ex p̄gnitiōe q̄i p̄ticulari eoz de qd̄ ē testimoniū: q̄ vnusq̄sq̄ bñ iudicat q̄ p̄gnoscit. Et sic magis vecūdatur a p̄sōis p̄iūctis q̄ magi facta n̄a p̄siderāt. A pegrinis at̄ ⁊ oīno ignoti ad q̄sa

cta n̄a nō pueniūt: nullo mō vecūdatur. Tertio mō ē testimoniū alic' magni pōderis ex effectu. s. p̄p̄ iuuamētū ul' nocumētū ab eo pueniēs: ⁊ iō desiderāt hoies magi honorari ab his qui p̄nt iuuare: ⁊ magis vecūdatur ab his q̄ p̄nt nocē. Et inde ē quātū ad aliqd̄ magis vecūdatur a p̄sōis magis p̄iūcti cū qd̄ sum' sp̄ p̄uerfati: q̄i ex hoc nobis pueniat p̄petuū detrimētū opprobriū. Qd̄ at̄ puenit a pegrinis ⁊ trāseūtib': cito trāsit. Sic etia magi verecūdatur a p̄pālatoib' vitioz ⁊ irrīso rib': ⁊ fabularū fictioib': p̄p̄ nocumētū inde pueniēs: qd̄ ē diffamatio apud multos. Apud illos ē int' q̄s nihil mali fecimus: verecūdatur p̄pter nocumētū sequēs: q̄ p hoc amittim' bonā opiniōnē quā de nobis hebāt. Ab illis a qd̄ aliqd̄ de nouo postulamus: vel q̄rū volum' p̄mo ēē amici magis vecūdatur p̄p̄ nocumētū inde pueniēs. s. ipe dimētū iplēde p̄titiōis ⁊ amicitie assumēde. A lib' nobis i malis: n̄ vecūdatur eos p̄gcedo q̄ n̄ extimam' q̄ defectū n̄m apphēdāt vt̄ turpe

Erubescētia nō i. §. IIII.

uenit i pfecte vītutof. vt̄ i. iij. ethi. Nec i obstinatis p̄iūctis in pcto. fm̄ illud Dīc. iij. frōs mētrid tacta ē tibi erubescē nescisti. h' rō ē fm̄. b. Tho. vbi supra: q̄ cū vecūdā: vt̄ dīctū est: sit timor turpitudinis: q̄ aliqd̄ malū non timeat p̄t p̄tigē. Vel q̄ illud nō extimat ut malū: aut q̄ nō extimat ut possibile vīt' difficile cutari. Et fm̄ hoc vecūdā dīcat i aliquo duplr. Uno mō q̄ ea q̄ sūt erubescibilia: nō apphēdūt ut turpia. Et hoc mō ⁊ rōe carēt vecūdā i pctis p̄iūctis: qd̄ sua pctā nō oī splicēt: s3 magi d̄ eis gloriāt'. Alio mō q̄ n̄ cōphēdūt turpitudinē ut possibile sibi ul' q̄i n̄ facile euitabile. Et hoc mō senes ⁊ studiosi vecūdā carēt. Sicut tñ sic dīspōsiti: vt̄ si i eis ēēt aliqd̄ turpe: d̄ hoc vecūdaret: ⁊ sic defect' vecūdā repit i p̄ssis ⁊ optimis: s3 ex cāis diuersis. Inuēit ēt i his q̄ mediocritē sūt hñt f3 q̄ ē i eis aliqd̄ d̄ amore bōi: ⁊ tñ n̄ sūt totalit' imunes a malo. Et q̄ vt̄ dī. iij. ethi. vitāda sūt a vītutof n̄ solū q̄ sūt mala f3 vitatē: s3 ēt f3 opionē. f3 illd̄ apli. j. ad thess. v. Ab oī specie mala abstine te vos. Jō ei caueāt ab his q̄ sūt signa vitōz: d̄ qd̄ ēt hoies erubescūt ⁊ n̄ solū de ip̄is vitijs n̄ ē in eis vecūdā i h'. Est tñ i p̄ctis aliq̄s mor' vecūdā pueniēs rōez: sic ⁊ ceteraz passionū. Nec dī p̄t p̄tātie: q̄i it̄rās cēntiā ei' s3 q̄i dīspōsitie se hñs ad eaz. Un̄ Amb. dīc. q̄ vecūdā iacit p̄ma sūdāmēta tēpātie iquātū. s. i currit honorē turpitudinis.

Nota q̄ uerecūda. §. V.

dia de qbusdā ē vitāda: d̄ qd̄ dā ē postegēda: d̄ qbusdā ē moderāda: ⁊ de qbusdā ē pcurāda. Et p̄mo quātū ad bona faciēda. Nā dimittē facē bonū p̄p̄ vecūdā ne irrideant ab hoib': peccatū ē. Un̄ xpi Lu. ix. Sī q̄s me erubuerit et meos fmo

Capitulū Primum.

nes. s. seruare: uel anūtiāre: uel dīscere hūc filiū
hoīs erubescet cū uenerit in maiestate sua: 7 sūl
erubescē rephēdē cū qñ rephēdi oñt. Un̄ Na
than n̄ erubuit rephēdē regez dō de adfūio: nec
Johānes bap. herodē d̄ icesu. Un̄ 7 Isaiās n̄ di
mīsit pp̄ uēcūdiā ad seruādū mādātū sibi a deo
factū qñ irēt nudus p̄ triēniū p̄ ciuitatē: cū tñ eēt
de sciēregio. hic tñ latet āguis i herba vñ caute ā
bulādū. Nā qdā sub sp̄ mortificatōis: uocantes
se spūales: nudos se offerūt aspectui alioz sic cā
vrgēte: addētes 7 alia turpia: 7 si n̄ p̄mixtiōe ut
sic mortificēt se: 7 utiqz aīas mōtificāt: qz hmoi
mortale ē: nisi eēt certi de reuelatōe dei eis sup
hec facta: qd nō legī i nouo testō. Et p̄mi pētes
p̄ p̄m fecerūt erubescētes p̄zomata: 7 de addi
dūt tūcas pelliceas ad hōestātē. ¶ Scda uēcū
diā ē postergēda. i. nō curāda cū. s. ē de his q nō
sūt pēca: ut de paup̄tate: de illegitiatōe: sterilita
te 7 h̄. Un̄ Chriſt. Nūq̄ d̄ uitjs pentū erubescā
m̄ s̄ illud vñū q̄ram: sēp āplectamur vītutē: dī.
lvi. nūq̄. Et amb. Pudor ē semis nuptiaz p̄mi
a n̄ h̄e. i. filios: qd̄ hec ē sola cā nubēdi. xxxij. q.
ij. ubi gl. sola. i. p̄cipua cā. Si tñ p̄ eas n̄ stat quī
hēant n̄ ē cur dēant erubescē. Sic nec zachariās
7 elisabeth. ¶ Tertia ē moderanda uidelz de pec
catīs p̄missis. Nā d̄ qz erubescē: 7 p̄ncipaliter re
spectu offēse dei. S̄z n̄ tñ ut p̄ hoc amittat p̄fel
sionē vltret despātōz. Un̄ Aug. Laueat pecca
tor ne verecūdiā dūci: diuidat p̄fessionē. s. viden
do diuīa diuēf. hoc. n. ē ad hypocrisī tēdē 7 sēp
vēla carere: de pe. di. v. p̄sidēt. D̄z ḡ eā tēpare: qz i
se bōa ē p̄fessio 7 vñl. Amb. Nō h̄z qd̄ erubescat
cui p̄cām dimissū ē. s. p̄ p̄nā: de pe. di. i. ¶ Quar
ta ē pcurāda. s. cū hō tētāt de p̄cō: d̄z p̄siderare
opprobriū qd̄ ei īn̄ seq̄ corā deo 7 mūdo. Et hoc
m̄ltū retrahit hoīes p̄cipue iuuenes: n̄ min⁹ q̄ dī
tior. ps. Tota die uēcūdiā mea p̄tra me est 7c. vt
fecūfūana. Silz de p̄missis d̄z erubescē: ut sic ma
gl icitet ad bonū. Un̄ Amb. facti q̄ p̄sūare p̄ium
certamē gestūt 7 currei cursū salutis: si fortasse vt
hoīes currūt: nāe magl 7 fragilitate q̄ peccādi li
bidie: ad currēdū fort⁹ 7 acriōes resurgūt: p̄udo
ris stimlo maiora repantes certaia: de pe. di. ij. il
le rex. Un̄ ē p̄siderat vītutib⁹ alioz. Un̄ Isaiās.
Erubescē sion aī mare. i. s̄z Bre. vīta seculariuz
aliqñ iducit erubescētiā spiritualibus 7 religiosū
considerata negligentia eorum.

De quibus d̄z. §. VI.

hō erubescere s̄z vītutē pōit ea sapiēs Eccl̄i. xli. dī
cēs erubescē a p̄e 7 m̄e de fornicatōe a p̄side. i.
p̄tate d̄ mēdacio: a p̄ncipe de delicto: a synagoga
7 plebe de iūqtate: a socio 7 aīco de iūstia: d̄ fur
to de vītate dei 7 testio: de dīscubitu i p̄aibus: ab
obfuscatōe dati 7 accepti: a salutātib⁹ de sūlētio
ab aspectu mlieris fornicarie: ab auersioe uulū

cognati: ab auferendo p̄tē 7 n̄ restitūdo: a respe
ctu mlieris aliēi vīti: ab amicis de fmōib⁹ ip̄rope
rū: ab ip̄opatōe dati. Erubescāt 7 reuereāt oēs
iūmici mei: p̄fūdāt 7 erubescāt ualde velocitē: aī
p̄f. Inimici n̄i s̄ s̄l⁹ extiores 7 iūiores q̄ aduersāt
spūi i suis ieliatōib⁹: vt p̄cupiscibil 7 irascibil i q̄
b⁹ mor⁹ sūt oīuz passionū. S̄z i p̄nā erubescūt 7
p̄fūdāt de malis cōmissis. ¶ P̄mo ḡ d̄z qz erube
scere de fornicatōe q̄ p̄fūdāt oēs luxuriā. p̄z per
se qz nullū p̄cōz iducit hōi tñ ruborē sicut luxuri
a. Luī rō pōt cē: qz ē vilissimoz m̄bzoz q̄ magl
erubescit oñdē q̄ oīa alia: 7 qz p̄ eā n̄ soluz aīa s̄z
ēt corp⁹ maculat: 7 qz m̄l⁹ turpit vēdit. dat enīz
aīaz suā diabolo 7 corp⁹ hōi p̄ trib⁹ nūmis qz n̄
facēt de suis forularib⁹. Et m̄lro magis de vītio p̄
tra nāz h̄z erubescē: cū agat qz bestie cauēt: 7 alci
faciat se alci⁹ feminā. A p̄e 7 m̄e dīc l⁹ pentibus
carnalib⁹. Un̄ a deo p̄e 7 m̄e eccl̄ia. Si. n. filia a
lic⁹ diuīti erubescē d̄z repta i fornicatōe: eo qz p̄
pōtāt honorabilr eaz maritare: q̄nto magis aīa
filia dei d̄z erubescē de tāto p̄e: qz pōt eā honora
tissime maritare: siue christo p̄ abstīnētiā: siue vī
ro p̄ honorabile p̄giū ab eo īstitutū. A m̄e ē
eccl̄ia d̄z erubescē i p̄fessioe: n̄ tñ tñ qz n̄ p̄fiteatur
p̄cōz suū: qz mala 7 pessia eēt illa uēcūdiā. ¶ Se
cū lo d̄z erubescē de mēdacio: qz potiō ē fur q̄ al
fiduitas uīri mēdaciis: ut dī Eccl̄i. xx. Et qz mētiēs
n̄ fuit fidē quā uult tñ sibi fuari: 7 fallit eū qz cō
fidit i eo. Et cū dicit vītutē ē iurādo n̄ credit ei.
Et h̄z corā oib⁹ d̄ mēdacio cū repit i eo dēbat eru
bescere: p̄maxie tñ corā p̄sidēte 7 p̄tate: qz pōt eū
p̄ūtre 7 nūq̄ de eo p̄fidere ut iūgat aliqd timēa
ne decipiat. A deo at p̄sidēte sup oēs d̄z erubescē
de mēdacio nō fuate p̄missiois i baptismo. pro
missit. ij. abrenūtiare diabolo 7 p̄p̄is ei⁹ 7 eas ip̄
se seq̄. ¶ Tercio d̄z erubescē de delicto. i. pigritia
negligētia. Seneca. Turpissia iactura ē qz p̄ negli
gētiā fit. A p̄ncipe aut d̄z: qz p̄ncipi siue deo siue
hōi m̄ltū displicet pigritia sui: sic velocitas i op̄i
b⁹ m̄ltū ei placet: puer. xxij. Vidisti hoīez velocē
i ope suo: corā regib⁹ stabit 7 erit an̄ iūgiles. i. ne
gligētes. A d̄o p̄ncipe utiqz erubescēdū ē qz cūcta
adducet i iudiciū: 7 mōmū a tpe negligēt expen
sū iultū n̄ rēanebit. Maledict⁹ oīs qz op⁹ dei fac
negligēt: dicit Hier. q̄rto. ¶ Quarto erubescēdū
ē de iūqtate a synagoga 7 plebe. Et de eo qd̄ iniq̄
sibi appropat qd̄ cōe est oib⁹: ut faciūt usurarij qz
t̄ps eq̄l⁹ oib⁹ cōe uolūt eē p̄p̄ū suū. Antiq̄t oēs
usurarij vitabāt sic excōicati: 7 erāt i magna p̄fu
sioe ut uix auderēt corā alijs p̄parē. S̄z 7 nē māi
festi usurarij sūt ēt s̄ i abhōiatōe: ut uītēt talez
erubescētiā: n̄ māifeste: sed occulte 7 p̄ fraudes p̄
trac⁹ mēcatoz 7 alioz s̄ plēi vsuri: 7 deo occulta
re n̄ p̄nt: vñ d̄nt magis erubescē. Auari ēt cū acce
pint abūdantiā tpaliū ad dīstribuēdū paup̄ib⁹ nō
ad sibi retinēdū: deberēt erubescē: qz detinent res

Titulus Quartus.

paupū. Un̄ xp̄s. lu. xvi. facite uobis aicos. s. pau-
pes de māmōa iūq̄tat. i. diuiniq̄s ieq̄lī distribut :
s. iusto dei iudicio. ¶ Quinto erubescēdū ē d. iu-
sticia a socio ⁊ aico. q. p̄mittit i uedēdo ⁊ emendo
⁊ alijs p̄tractib⁹: decipiēdo tñ i p̄cio v̄l q̄litate pra-
ua rez. Un̄ i mēsuris ⁊ pōdēib⁹ i substantia rei mi-
xte ⁊ h̄mōi. Et certe q. aic⁹ ⁊ soci⁹ i h̄mōi p̄fidat
i aico ⁊ socio ne dēcipiat: mltū h̄z erubescē d. fraud
p̄missa ⁊ iustitia. Un̄ i puer. Ne moliar aico tuo
malū. cū ille hēat fiducia i te. s. hodie n̄ solū soci
u3 dēcipe q̄rit si pōt: s. p̄iem ⁊ fies. ⁊ iō bñ dī. Hie.
Unusq̄sq̄ ab aico suo caueat: ut i oī sic suo n̄ ha-
beat fiducia: q. oīs s. supplātās. ¶ Sexto erube-
scēdū ē de furto Thob. ij. Nō l̄z nobis comedē d.
furto aut p̄tigē. Nō pōt alicui vici maior iūria
q. dicē ei q. sit fur ⁊ latro. Nec aliq̄s patit sibi dici
talē iūria: q. reputat sibi ad nimia vēcūdiā. q. ta-
lis extitit a quoq̄: q. tale uitū nō solet eē nisi per
sōaz villisiaz. S. miz ē ⁊ abusio magna: q. p
puis reb⁹ furat. idicē p̄iōis popularib⁹ magna pe-
na sup̄pēdij: ⁊ ide magna erubescētia: ⁊ dñs ⁊ ma-
gnatib⁹ q. p̄dāt maxiaz substantiā sibi subiecti per
diuersas vias sit honor ⁊ la⁹. ¶ Septio erubescē-
dū ē de vitate dei ⁊ testio. i. de vitate quā de⁹ do-
cuit eoz q. sūt fidei ⁊ bonoz morū: quā vitatem
tot testionq̄s doctoz ⁊ miraculoz p̄firmavit: et
tñ multi uidēt dubitare l̄n credē. q̄rētes vidē no-
ua miracula: q̄i narrata i scripturis nō sint v̄a: oī
cētes cū iudeis. Magister uolum⁹ a te signū uidē
q. ēt si p̄tigerēt male itēp̄tarēt. Credūt hoies d. fa-
cili fabulis poetaz historijs gētiliū auctoz i carā-
tōib⁹ demonū q. sūt plēa fallatij: ⁊ n̄ credūt vitā-
tī a deo reuelate i scripturis. Vel ēt erubescēdū ē
q. doctores ⁊ p̄dicatores erubescūt scripturas sa-
cras docē ⁊ p̄dicare: ⁊ pot⁹ doctrias gētiliū docēt
S. oīc xp̄s q. me erubuerit ⁊ meos sermōes. s. p̄-
dicare: fili⁹ hois. i. xp̄s hūc erubescet corā p̄e me-
o. Luc. ix. ¶ Octauo erubescēdū ē d. discubitu i
p̄aib⁹. i. ad l̄az. Si q̄s i honeste ⁊ idecēt se h̄z i co-
medēdo p̄cipue iuitat⁹ ab alijs. Vel si ad mēfaz a-
lic⁹ comedit p̄tra eū tractatū ⁊ deceptōez pat. sic
iudas q. dñm p̄didit. Un̄ dixit xp̄s. Qui itigit me
cū manū in catinū h̄ic me tradet. Spūalit̄ at ad
mēfā oīi discubūt q. sumūt sacz eucharistie p̄aez
celestē: ⁊ postea ei p̄uēlīas iferūt: vel uiuentes de
p̄imōio crucifixi nō recognoscūt bñficia a deo.
S. icrassat⁹ aīc moyses de his ē dilect⁹ ⁊ icalcitra-
uit: derelict⁹ deū factorē suū Deut. xxxij. ¶ Nono
erubescēdū ē de obfuscatōe dati ⁊ accepti. Daruz
obfuscat q. cū tristitia dat. Eccl. xxxv. In oī dato
hilarē fac uultū tuū. Datū obfuscat q. cū dilatiōe
dat. puer. ij. Ne dicas aico tuo vad ⁊ iuertē: cas-
n. dabo tibi: cū statim possis dare. Datū obfuscat
q. illud extollit. Pot⁹. n. q̄s d. dinuere donū. i. oī-
cē eē pui ille q. dat: q. illd extollē. Un̄ oīc Jacob.
esau. Si iuēi gīaz i p̄spectu tuo: accipe nunusculū

de māu mea. Gen. xxxij. Acceptū at obfuscat: q.
de bñficio ēgratus: ipm attenuādō l. obliuioi tra-
dendo. Lato. Exiguū munus cū dat tibi pauper
aic⁹. accipito placide: ⁊ illud laudare mēto. ¶
Decio erubescēdū ē de silētio a salutātib⁹: qd h̄z
locū i duob⁹ casib⁹ qñ. s. aliq̄s salutāt ⁊ n̄ ult red-
dē salutes illi cā sup̄bie vel odij. Eccl. xxij. aicū sa-
lutare n̄ p̄fidat: ⁊ a facie ei⁹ nō te abscondas. La-
to. Saluta libent. Vel qñ hoc agit ex qdā rustici-
tate. Nec ē p̄tra qd dñs ait. Lu. x. Neine p uiāz sa-
lutauerit. p hoc. n. phibet p̄lixitas l. curiositas
salutatōis l. pot⁹ adulationis i p̄dicatozib⁹ signat i
ap̄lia q̄b⁹ tūc loq̄bat. Q. n. salutare de se sit bonū
p̄z: q. ip̄e dñs dixit Math. x. Intrātes domuz sa-
lutate eū. d. pax huic domui. ¶ Undecio erube-
scēdū ē ab aspectu mulieris fornicarie: q. s. Alu.
Impudic⁹ ocul⁹ ipudici cordis ē nūc. ¶ Quinimo
n̄ solū ab aspectu mlieris luxuriose cauendū ē ⁊
erubescēdū: pp act⁹ ⁊ gest⁹ ei⁹: icitātes ad lasciuia
sine rubore: s. m̄ illud Hiere. iij. frōs mētriciā scā
ē tibi erubescē nescisti. S. ⁊ pp malū exēplū isup
ab aspectu mulieris q̄ntūciq̄s honeste. Nā ut ait
Breg. i. xxj. li. moral. Quātalz v̄tute mēs polleat
q̄ralibet grauitate uigeat: carnales tñ sēsus: pueri
le qdā cxi⁹ p̄strepūt: ⁊ nisi intioris grauitatē pu-
dore: ⁊ q̄i iuēli qdā uigoz refrenent: ad fluxa q.
q. ⁊ leuia mētē enerue trahūt. Un̄ Job. xxxi. aīc
de se. Pēpigi fed⁹ cū oculis meis: ut n̄ cogitare qdē
de v̄gie. pp aspectū. n. icautū itrat cogitatō tui p̄is
i mētē. ¶ Duodecio erubescēdū ē ab auersōe vul-
t⁹ cognati. s. n̄ subuēdo cognat⁹ i. p̄saguis i ne-
cessitate. i. ad Thio. iij. Si q̄s suoz ⁊ maxie dōe-
sticoz cū rā n̄ h̄z: fidē negauit. i. fidelitatē nālez q.
hoc dicat Amb. i. li. de offi. Proxios semis tui n̄
despitias: si illos egē cogscas. meli⁹ ē. n. ut ip̄e sub-
uēas tuis: quib⁹ pudor ē ab alijs sup̄truz deposcē
aut alicui postulare subsidij nccitat: n̄ tñ ut illos
diuites facias. di. lxxxvi. n̄ fati. De Brego. legif q.
nobilib⁹ s. paupib⁹ mittebat cibos de mēsa sua.
vt min⁹ erubescēt. ¶ Tertiodecio erubescēdū ē
ab auferēdo p̄tē ⁊ n̄ restituēdo. Sic honorabile ē
dare: sic erubescibile ē auferre: ⁊ n̄ min⁹ piculosū
nō reddē. Lōit detinētes aliēa. pot⁹ volūt suspen-
di ut latrōes i patiblo iferni: q. restituē ⁊ liberari
vt v̄sificet i eis illd Hiere. Confusiōe non sūt p̄fusi
⁊ erubescē nescierūt. ¶ Quartodecio erubescen-
dū ē ab aspectu mulieris aliē viri. Iste aspect⁹ fuit
dō occasio adulterij. Un̄ Breg. i. xxj. mora. Valde
nāqz ē qd caro deorsū trahit: ⁊ sēl spēs forme cor-
di p oculos alligata. uix magni luctamīs māu sol-
uit. Ne qdā lubrica i cogitatōe v̄semur: puiden-
dū nobis ē: q. itueri nō d. quod nō l̄z cōcupis-
set. ¶ Quitordecio erubescēdū ē ab amicis de ser-
mōib⁹ ipropij. Et si aic⁹ d. arguē aicū. n̄ tñ cū im-
ppio. Un̄ tul⁹ i. li. d. aicitia. Monē ⁊ monei est

Capitulū Prīmū.

offitiū vere amicitie: ita tñ q̄ adulationē careat ad
monitio: et cōmēlia careat obiurgatio. Sexto
decio erubescēdū ē ab iproperatiōe dati. Imitari
.n. dēt q̄ dat aliqd̄ deo: q̄ dat oib⁹ affluēt et nō im
pperat. Sz de fatuo dī Ecclī. xx. Exigua dabit et
mītra ipropabit. Qui at nō erubescit mala facē: ē
sic equus sine freno. Multos retrahit a malo pu
dor mūdī q̄ nō retrahēt timor: vī amor dei: et quō
cūq; q̄s recedat vī retrahat a malo: bonū ē. Sed
dic̄ Anf. i. libro de similitudinib⁹: q̄ dyabolus cū tē
ptat de malo: oēm erubescētiā tollit de mēte. sed
ipō ppetrato tāta erubescētiā añpōit: ne pccm cō
sueat: q̄ apparet q̄ nō possit tolerare illa verēcū
diā: et iō taceat. Un̄ Bern. O nimia isāia hoīum:
pudet sordes pccōz absterge: et nō pudet cōtrahē.

De honestate q̄ ē. §. vii.

ps tpantie. Prō sciēdū ē: q̄ honestas ē idē cū vī
te. Un̄ Tull⁹ i. i. de offi. diuidit honestatē i q̄tuor
vīrutes pncipales: sic ipsa vīr diuidit. Prō ē de
clariōe nō. f. b. Tho: scōa scōe. q. cxlv. ar. pmo q̄
honestas dī q̄i honoris stat⁹: vt dic̄ Jsidorus i. li.
ethymol: Un̄ ex hoc vī aliqd̄ dicit honestū. qd̄ est
honore dignū: honor at debet excellētie. Est. n. q̄
dā ptestatio seu testimoniū de excellētia aliē. Ex
cellētia at hoīs maxie p̄siderat fm vīrute: qd̄ ē dī
positio pfecti ad optimū: et iō honestas i idē refert
cū vīrute. Sic at pncipalis vīr cōsistit i iteriōi ele
ctiōe. vt dī. viij. ethi. ita honestas radicalit̄ cōsistit
i iteriōi electiōe f. signatie i exteriōi cōuersatiōe.
Interior. .n. electio nō inotescit hoī nisi p exteriōes
act⁹: et iō exteriō puerlatō hz rōnē honesti. f. qd̄
ē demonstratiō iteriōis rectitudinis. Et sic dic̄ apl⁹
i. ad corin. xiiij. Oia honeste et f. z ordinē fāt i vo
bis. Et adamātius. Lēta qd̄ vīr et p̄cūctatix añ
iudicat q̄ icipit: qd̄ decoz. qd̄ honestū sit: iniq̄tas
oia p̄cipitat: de pe. dī. iij. in̄ hec. Itē q̄uis honor
debeat nō solū vīruti: f. et deo et factis pp̄ bītudi
nē: et nobilitas: diuitie: potentia et h⁹ mōi. Tñ qd̄
de et bītudo nō sūt nobis ita nota p expiētiā: sic
vīrutes: fm q̄s q̄tidie opamur: iō vīr magi sibi vī
dicat nomē honesti. Alia vō q̄ si ifra vīrute: vt po
tētia: diuitie: et h⁹ mōi: honorat inq̄tū coadiuuat
ad opationē vīruti. Sz fm vīratē solus bon⁹ ē ho
noradus. Bon⁹ ē at qd̄ fm vīrute. Itē sciēdū: q̄
cū dic̄ Tull⁹ i. rheto. honestū ē qd̄ pp̄ se appetit:
itelligēdū ē sane. Prō ē de clariōe dic̄ phis i. i.
ethi. q̄ coz q̄ pp̄ se appetit: aliq̄ appetit solū p
p̄ se: et nūq̄ pp̄ aliud: sic felicitas q̄ ē vltim⁹ finis
aliq̄ appetit et pp̄ se et pp̄ aliqd̄ aliud: pp̄ se q̄
dē i q̄tū hnt i se aliq̄ rōnē bōitatis: et si nihil aliud
bōi p ea nobis acideret pp̄ aliud at si appetibi
lia: i q̄tū pducit nos i aliqd̄ bonū pfēz: et hoc mō
vīrutes pp̄ se sūt appetitiue: et p p̄is honestas.

De decore seu. §. viii.

pulchritudie spūali q̄ ē eadē cū hōestate. Un̄ cuz
apls dic̄. i. ad Cori. xij. Hōesta nīa nulli⁹ egent: ap
pellat hōesta mībra plēbia: sic i hōesta turpia: p ē
declariōe nō. f. b. tho: ubi supra q̄ ad rōez plēbri
seu decori pcurrūt et claritas et debita pportio. di
cit. n. Dyo. q̄ de⁹ dī plēcher sic uniuersoz psonan
tiet claritatē cā. Un̄ plēbrito cozpis i h⁹ p̄sistit:
q̄ hēat mībra bñ pportioata: cū qdā debiti color
claritate. Et filr hoīs plēbrito spūal⁹ i h⁹ p̄sistit
q̄ puerlatio hoīs seu actō ei⁹ sit bñ pportioata fm
spūalē rōis claritatē: h⁹ at p̄tinet ad rōez hōesti qd̄
dicim⁹ idē ē vīruti q̄ f. rōez moderat oēs res hūa
nas. Et iō hōestū ē idē spūali decōi. Un̄ Aug. dic̄
hōestatē uoco itelligibīlē plēbrito dī. i. spūalez
Sic at idē ē honorificū et gl̄ osū: qz gl̄ia ē effectus
honoris. Ex h. n. q̄ aliq̄s laudat uel honorat: cla
rus reddit i oculis alioz: ita idē ē hōestū et decorū.
Et qz q̄ i ipsa apprehēsiōe apparet decoz: accipit
ut pūēs et bonū cū bonuz apphēsiū moueat ap
petituz. Iō hōestū ipz qd̄ hz spūalē plēbrito dī
amabile reddit. Un̄ Dio. dic̄. Qz oib⁹ ē plēbrito et
bonuz amabile. Pōit at hōestas ps tpantie f. z
macro. Amb. et attribuit eā tpantie. Rō h⁹ ē fm
.b. tho. ubi supra: qz hōestas ē qdā spūal⁹ plēbrito
do. Plēbrito at oppōit turpe. Opposita at maxie
se inice māifestat. Et iō ad tpantiā spāl̄r hōestas
p̄tinet vīr: qd̄ id qd̄ ē hōi turpissimū et idecētissimū
repellit. f. brutales uoluptates. Un̄ et i ipō nomie
tpantie maxie itelligit bonū rōis ē moderari et
tēpare p̄cupiscētiā prauas. Sic igit hōestas qdā
spāl̄i rōe attribuit tpantie: ut ps ei⁹ itegralit̄: sic qdāz
p̄ditio ei⁹. Et q̄uis fortitudini et iustitie maior ho
nor deat q̄ tpantie: pp̄ maioris boni excellētiā tñ
tpantie debet maior honō pp̄ cohibitiōez uitiozū
magis exproabiliū. Et sic honestas magis at
tribuit temperantie.

De hōesto quō. §. viii.

cōcurrat cū utili et delectabili: et quō differat. Qd̄
.n. bonū diuidit fm Amb. et Tul. i delectabile uti
le et hōestū. Sciēdū igit scōz. b. tho. ubi supra: q̄
hōestū pcurrit i idē subiectū cū utili et delectabili
a qd̄ tñ dīt rōe. Dī aliqd̄ hōestū i q̄tū hz decorē
ex ordiatōe rōis. Hoc at qd̄ ē f. rōez: ordiatū ē nā
lit pūēs hōi. Unūq̄q; at delectat i suo pūēs: et
iō ē hōi nāl̄r delectabile: sic de opatōe vīruti p̄hs
pbat i. j. eth. Nō tñ oē delectabile ē hōestū: qz p̄
et aliqd̄ ē pūēs f. z sēsū nō f. rōez: f. h mōi delecta
bile ē p̄ hoīs rōez q̄ pfic nāz ipsi⁹. Ipsa et vīr q̄ f. z
se hōesta ē. refert ad aliud sic ad finē: qz ad felici
tatē. Et f. z h idē ē subiecto hōestū delectabile et
utile: f. z rōe differūt. Nā hōestū dī aliqd̄ f. z qd̄ hz
qndā excellētiā dignā honore: pp̄ spūalē plēbrito
dī. Delectabile at i q̄tū q̄scat appetitū. Utile
qd̄ ē i q̄tū refert ad aliud. In plib⁹ tñ ē delectabile
q̄ utile i hōestū: qz oē utile et hōestū est. aliquid

delectabile: sed n̄ puerit: ut dī i. ij. ethi. de partib' potētib' temperantie. **Cap. ij.**

Partibus potētib' temperantie. Et pmo de p̄tinentia quā sic diffinit Andriol'. Q. p̄tinentia ē aīm' iūict' a delectatōe: Pro e' delectatōe sciēdū ē scōz. b. tho. scōda scōde. q. clv. q' nom' p̄tinentie: frēatōz q̄ndā ipōtat i q̄tū tenet se aliq's ne passio nē seq̄t. Accipit tñ triplr'. **¶** Uno mō large seu cōit': 7 sic ipōtat q̄ndā ifrēatōez ab illiciti cōcupiscētis: n̄ solū circa māz tact': s; ēt i quacūq; mā. Et sic sūit Amb. i. j. d. offi. 7 dī p̄tinentia scōz qd. Scōdo mō accipit cōtinentia ppe ab aliq'b': p abstinētia ab oī delectatōe uenerea ēt p̄ugali. Et sic dī uidit p̄tinentia p castitatē: ut dicat castitas abstinētia a delectatōe illicita extra p̄ugali: 7 p̄tinentia abstinētia ētia p̄ugali delectatōe. Et hec repit pmo i v̄gitate. Scōdo i uiduitate. Un̄ apl' ad gala. v. ad iūgit p̄tinentia castitati ponēs eas i fructib' sp̄rit'. **¶** Tercio mō accipit p̄tinentia a q̄busdā alijs p quā aliq's resistit prauis p̄cupiscētis: q' i eo uehemētes existūt. Et sic accipit p̄tinentia p̄hoi. vij. eth. 7 ēt in collatōib' p̄uz. Hoc mō p̄tinentia hz aliqd de rōe v̄tut': i q̄tū. f. rō firmata ē p̄ passioēs ne ab eis de ducāt: n̄ tñ attigat ad p̄fectā rōez v̄tut' mōal' scōm quā ēt appetit' s̄sitiu' subdit rōi: sic ut i eo n̄ isurgāt uehemētes passioēs rōi p̄rie: Et iō p̄hs dicit in iij. eth. q' p̄tinentia n̄ ē v̄t': s; qdā mixta: i q̄tū. f. hz aliqd de v̄tute: 7 i aliq' d̄ficiat a v̄tute. Largi' tñ accipiedō v̄tutē p q̄z p̄ncipio laudabli opōe: sic possum' dicē p̄tinentia v̄tutē. Et scōz h dīr p̄tines a tēparō: sic ip̄fectū a p̄fecto: qz tpat' cū hēat p̄fectā v̄tutē. f. t̄pantiā: n̄ patit uehemētes passioēs p̄cupie. Lōtines at patit uehemētes: s; n̄ deducit resistens rōe: s; sumēdo p̄tinentiā secūdo mō. f. p abstinētia ab oī delectatōe uenerea: sic ē portio: t̄pantiā: sic v̄gitas castitate p̄ugali. Nec ex hoc seq̄t q' p̄tēs sit maioris meriti i resistēdo q' tpat': cū mag' labōet ipugnādo: qz secūdū. b. tho. magnitudo p̄cupie l' debilitas e': pōt p̄tigē ex duplici cā. Qnqz uidelz ex cā corpali. Quidā. n. ex nālī p̄plexiōe si magis p̄ni ad p̄cupiscēdū q' aliq'. Et itez qdā hnt occasiones seu oppōrūitates delectationū p̄cupiam iplā mātes: patas magis q' aliq'. Et obilitas p̄cupie pcedēs ex ista cā dūmiuit meritū 7 magnitudo auget. Qnqz vō debilitas p̄cupie l' magnitudo pūit ex cā spūali laudabili: puta ex uehēmētia charitatis l' fortitudis rōis: sic accidit i hōie t̄pato. Et hmoi debilitas p̄cupie auget meritū: rōne sue cāe: 7 magnitudo p̄cupie: sic i p̄tinentē miuit meritū. Itē qz delectatōes uenereoz si uehemētioēs q' delectatiōes ciboz: iō magis p̄sueuim' dicē p̄tinentiā 7 i p̄tinentiā circa uenerea q' circa cibos. Lz scōz p̄hm scōm utrūqz dici possit. Itē qz p̄tinentia ē circa bonū rōis hūanū: iō attrēdit circa passioēs q' p̄nt hōi

eē p̄nāles. Un̄ p̄hs dīcī. vij. ethi. q' si q's tenēs puerū p̄cupiscat eū comedē l' ad delectatōez uenereo rū: siue sequat' p̄cupiaz: siue n̄: n̄ dī simpli' p̄tines: s; hz qd. Est. n. inclinatio bestialis non naturalis.

Continētia et eius. §. I.

Prū icōtinentia p̄riet ad aiaz magis q' ad cōp' quā sit circa p̄cupias 7 caro p̄cupiscere dicat aduersus sp̄m: s̄m apl' ad gala. v. Rō est s; b. tho. fa se. q. clvi. qz unū qdōz magis attribuit ei qd ē cā p se: q' ei q' solū occasiōē p̄stat. Itē at q' ē ex p̄e corpōis solū occasiōē icōtinentie p̄stat. Ex dīspōe. n. cōporis pcedē p̄t q' isurgāt passioēs uehemētes i appetitu s̄sitiuū q' ē v̄t' oīgai cōpei. S; hmoi passioēs q̄ntūcūq; uehemētes n̄ s̄t sufficiētes cā icōtinentie: s; occasiō sola eo q' durate vsu rōis: sēp. hō p̄t resistē p̄cupiscētis 7 passioib'. Si vō passioēs adeo ice scāt q' auferāt vsū rōis totalr: sic accidit i his q' p̄t uehēmētia passionū icurrūt amētia: n̄ rēanebit rōi p̄tinentie 7 icōtinentie: qz n̄ saluat i eis iudiciū rōis qd p̄tines seruāt: icōtines n̄ seruāt: 7 sic seq̄t q' cā icōtinentie ē ex p̄e aīe: q' rōe passioib' n̄ resistit. qd sit duob' modis scōz p̄hs. vij. eth. Uno mō qn̄ aīa passioib' cedit aīq' rō p̄siliat: q' uocat irrefrēata icōtinentia. Alio mō qn̄ p̄māet hō i his q' p̄siliata s̄t: eo q' debilit' ē firmat' i eo qd rō iudicauit. 7 hmoi uocat debilitas. **¶** Itē nō q' ex ipetu passiois pūit: q' aliq's statī seq̄t passionē: aī q' p̄siliat rōis. Imper' at passiois p̄t pūit: l' ex uelocitate sic i colericis: l' ex uehēmētia sicut i melācolicis q' pp̄ frestrē p̄plexiōē uehēmētis sic iplāmāt. Sicut 7 ecōtrario p̄tigat: q' aliq's n̄ p̄siliat i eo qd p̄siliatū ē: ex eo qd debilit' iher pp̄ molitē p̄plexiōis: ut in mlierib' q' pp̄ debilit' p̄plexiōē debilit' iheret qd' cūq; iheret: de facili seq̄ntes passioēs quīs raro i aliq'b' alit' accidit: scōm illud puer. vl. Mulierē forte q's iūiet. Hoc idē v̄t' p̄tigit i flegmaticis pp̄ eādē cām sicut in mulieribus hoc totum accidit i q̄tū ex complexione corporis datur aliqua occasiō incontinentie: non autem est cā sufficiens.

Sicut temperatus. §. II.

perfectior ē continēte. ita cō. f. itēpat' grauius peccat incontinentē. Et incontinentens cōcupiscētie peior incontinenti ire. Ratio p̄imi. f. q' intemperatus ē peior incontinentē secūdū. b. tho. ubi supra est qz peccatū precipue in uolūtate consistit scōz Aug. 7 ideo ubi ē maior inclinatio uolūtatis ad peccādū ibi est grauius peccatū. In eo at qui ē intempat': uoluntas procedit ad peccādū ex electione p̄pa qz pcedit ex habitu p̄suetudinē acq̄sito. In eo at q' ē icōtinentēs: uoluntas icliat ad peccādū ex aliq' passione. Et quia passio cito transīt: habitus autē ē qualitas de difficili mobilis: inde est q' icōtinentēs statim penitet transeūte passione. Intemperatus autem non sic: sed gaudet se peccasse secūdū illud

Capitulū secundū.

puer. ij. Lectat cū malefecerit et exultat. Et rō ē qz opatio ē sibi facta cū nāl f3 habitū. Un seqt qz graui' peccat itēpat' q' icōtinens. Et q'uis uideat eē maior ignorātia i itēpato q' i p'ntēte: n' tñ ex h' diminuit pēz itēpati. Rō ē f3. b. tho. qz illa i'grātia q' pcedit icliatōz appetit' et cāt eā: illa diminit pēz i q'ntū cāt uolūtariū. S3 illa q' seqt icliatōz appetit' q'nto maiō ē tāto magis aggrauat pēz i itēpato at' et icōtinēte ignorātia seqt icliatōz appetit' p'p hūitū uitij l' passiois: et n' pcedit. Est at' maiō i itēpato dupl'r. Uno mō q'ntū ad duratōez. Nā i'grātia durat i icōtinēte solū durate passione: sic accessio feb'is t'itāe durate hūoris p'motōe. Sed i'grātia itēpati ē assidua p'p pmanētia hū'. Un assi milat n'lice f3 p'p i. vij. eth. Alio mō ē maior i'grātia i itēpato q'ntū ad id qd i'grat'. Nā i'grātia incōtinēti itēdit q'ntū ad aliqd p'iclat' eligibile: put. s. ex t'iat h' nūc eē eligēdū: f3 itēpat' h3 ignorātia circa ipm finem: in q'ntū iudicat hoc eē bonū: ut irrefrenate sequatur concupias.

Quintū ad secundū. § III.

.s. q' icōtinētia p'cupie sit peiō et turpiōz q' icōtinētia ire. Uez ex pte passiois ex q' rō supat. Cuius rō ē: qz mor' p'cupie h3 maiorē iordiatōm q' mor' ire: et h' p'p q'ntū q' tagit p'p i. vij. eth. P'uo q' dē qz mor' ire p'icipat al' q'lr rōe i q'ntū. s. irat' tēdit ad uēdicādū iūriā sibi scām: qd aliq'lr rō dicitat: f3 tñ n' pfecte: qz n' itēdit debitū modū uidite. S3 mor' p'cupie totalē ē f3 sēsū: et nullo mō f3 rō nē. Scōo qz mor' ire magi seqt cōpis p'plexionez p'p uelocitatē mor' colere: que tēdit ad iā: Unde magi ē i p'pū q' ille q' ē dispōit' f3 cōpis p'plexioz ad irascēdū irascat: q' ille q' ē dispōit' ad p'cupi scēdū: p'cupiscat. Qd at' p'ueit ex nālī cōpis dispōitōe ē magi uēia dignū. Tercio qz ira qrit maise ite opari: f3 p'cupia latebras: et dolose subitrat.

Quāto qz p'cupiscēs delectabil'r opat': f3 irat' q' q' dā pcedēti tristitia coact'. S3 p'siderādo pēz icōtinētie q'ntū ad malū qd q'sicidit a rōe discedēs: sic icōtinētia ire ut p'limū ē grauiō: qz dūc i ea q' s' ad p'rimi nocumtū: ut hōicidū: et h'mōi. Et nora: qz difficult' ē assidue pugnāz p' delectatōez q' p' irā: qz p'cupia magi ē cōtinua: f3 ad horā difficult' ē pugnare seu resistere ire propter eius impetum.

Ad continentiam. § III.

sumēdo p'refratōe aīni a uoluptatib' iducunt. xij. et dissuadēt iordiatū affectū uoluptatū scōm. Guibel. i. sū. v'ute. P'umū ē loc' i q' sum': qz. s. i ualle lachriar' fm p's. Augu. nescim' q' s'ie claudamur i h' exilio. Nō eiecit de' hoiez de padiso. ut h' faciat aliū padisū. Scōm ē t'pūs i q' sum'. Ap'sa idimtes t'p's qm dies mali s' Berū. Uniuersū t'p'ul p'nie: uigilia qdā ē solēnitat' magne: et emi sabbari qd p'stolamur. Uigilia at' n' ē t'p's delit'ariū f3 festū

Tertū ē exēplū xpī et scōz. Ero. xxv. Oia facito f3 exēplar qd tibi i mōte mōstratū ē. i. i christo bernō. xps q' n' fallit elegit qd carni molest' ē. Id ē util' id magi eligēdū. Quartū corū qd' amor uoluptatū nocuit exēplū eue. gen. iij. Uidit mīr li gnū qd eē bonū ad uescēdū. Quintū ē piculū i uoluptatib' p'seandis mīrtōies acq'rūt l' p' mōtē. p'paz l' p' mōtē ali': noluit dauid aquā bibē quā at t'lerat d' cistēna bethlē tres uiri cū piclo uite corū f3 libauit d'no. ij. Re. exēplū salōnis: q' ifatuat' ē a more mulierū. iij. reg. xi. Sextū ē labor i p'pado Epichuri' uoluptatū asserit oēs lib'ros suos impleuit olerib' et pomis: et cibis uilib': dicens eē utēdū: qz carnes et exq'site epule i'gētī cura et miseria p'pazai: maiorēqz penā hnt i q'rēdo: q' uoluptatē i utēdo. Septimū ē uoluptatū breuitas Seneca. uoluptas ē breuis fastidio obiecta: q' auid' hausta ē cit' i p'riū recidēs. Octauū ē earū idignitas Seneca. In uoluptate nihil ē magnificū: qd nāz p'riaz deo faciat: n' ē aīni vil': f3 pueril. ad Ro. vi. Quez. n. fructū hūistis i his i qd' nūc erubescit. Nonū ē p'uria f'uz nōiū et filiorū dei. Nō. n. decet xpā nūc delitias q'rē: cū sciat xp's i tot m'bris suis necessitatē h'ie. Ad Hebr. xi. fide moyses grādis factus negauit se eē filiū filie pharaōis: magi el'cēs cum p'plo dei q' cū t'p'alis p'ci h'ie iocūditatē Berū. In uēitū curiosi q' delectēt: n' iuēitū miseri q' sustētēt. Decimū ē uoluptatū ipuritas: hnt. n. multā amaritudinē ānexa. Un i figura recte dñs p'gregatōes aq'z appellauit maria Gen. i. Multit'udini. n. delectatōnū ānexa ē mltā amaritudo Eccl's. vij. In uēi mlierē amariorē mōte. i. uoluptatē. Undeci mū ē uoluptatū uāital Eccl's. vl. Adolescētia et uoluptas uana sūt Hiero. uoluptas hīta famē n' faciatatē p'it. Jo. iij. Qui biberit ex hac aq. s. uoluptat': scie iterū Eccl's. ij. Dixi uadā et affluā d'it'is. Duodecimū ē earū noxietas. Nocēt. n. mlti p'lr. P'uo qz si multoties hōi occasio isfirmitatis ē et mort'. Un Eccl's. xxxvj. Prop' crapulā mlti perierūt Seneca uoluptatib' maior ps corporū perijt. Scōo i fuitutem redegit Luc. xij. Jaga bouē emi qnqz. Uoluptas amātib' se qnqz iuga sup pōit. i. p'suetudies delectatōnū fm qnqz sēsus. tertio qz reddit cōp' p'riax spūi. puer. xxix. Qui de licate pauerit suū i s. e sētiet eū p'tumacez. Quāto obliuionē iduc Eccl's. v. Nō. n. sat' icōdabit dierū uite sue: eo q' dñs delit'is occupet cor ei. Quīto a sapia ipedit Job. xxvij. Nō iuēit i ira suauiter uiuētū. s. sapia. Sexto dissolutōez et sterilitatem bonorū operū iduc Hiere. xxxi. Usqz q' dissolueris delit'is filia uaga. Septio fac hoiez loq'rē. vñ figurat p' fluiū egypti ranas ebullierē Ero. viij. Octauo reddit hoiez icōpaciētē Amos. v. Bibētes uinū cū phial' et oprio vngueto delibuti: et nihil p'paticbat sup p'ritōe Joseph. Exēplū d' diuinitate epulōe. Nono melioribus delit'is puat Berū.

Titulus Quartus.

Delicata ē diuina p̄solatō ⁊ n̄ dat̄ admittētib⁹ aliēa
i. h⁹ figurā. Colūba aquaz diluuij ifugit. gen. viij.
s. carnal uoluptat. Decio i penā etnā p̄mutatur
Apoc. xviij. Quātū se gloriificauit: ⁊ i delictijs fuit
tū date ei tormētū ⁊ luctū. greg. Momētaneū ē
q̄ delectat: etnū q̄d crutiat. figura Josue. iij. Aq̄
mōtue i mare mōtū descendunt. i. voluptates.

**De mansuetudine quid sit: ⁊ in quo differt a
clementia.** Capitulum. iij.

Secūda uirtus an
nexa tēperatiōe ē māfuetudo. Māfu
etudo at̄ f̄z phm i. iij. eth. ē modera
tiua iraz. Lōcurrit at̄ i eūdē effectū cū clementia
quā diffinit̄ Sen. q̄ ē leuitas sup̄iōis aduersus iſe
riorē. Differt at̄ ab ea nec ē eadē v̄t. Pro cur⁹ de
clātōe dic. b. tho. fa. fe. q. clviij. q̄ v̄t moral scōm
phm i. ij. eth. p̄sistit circa actōes ⁊ passiōes. Passi
ones at̄ iteriores s̄t actōnū extiorū p̄ncipia: aut ē
ip̄edimēta. Et iō v̄tutes q̄ moderat̄ passiōes: p̄cur
rūt q̄ i eūdē effectū cū v̄tutib⁹: q̄ moderat̄ actōes
licet sp̄e differāt. sic ad iustitiā p̄pe p̄tiet cohibere
boiez a furto: ad q̄d q̄s icliat̄ p̄ iordiatū amorē v̄t
p̄cupiaz pecunie q̄ moderat̄ p̄ liberalitatē: iō libe
ralitas cōcurrit cū iustitiā i h̄ effectū q̄ ē abstieci a
furto. Et h̄ ē p̄siderādū ē i p̄posito. Nā ex passi
one ire puocat aliq̄s q̄ grauiorē iſerat penā. Ad
clementiā at̄ p̄tiet directe q̄ sit dīmitutiua p̄earū q̄
q̄dē ip̄ediri posset p̄ excessū ire. Et iō māfuetudo
i q̄tū refrenat ip̄etū ire p̄currit i eūdē effectū cum
clementia. Dint at̄ abiūicē i q̄tū clementia ē modera
tiua extioris p̄uōis. Māfuetudo at̄ p̄pe dīmit
it passiōē ire. Un̄ ip̄a p̄pe respicit appetitū uidi
cte. Clementia v̄o ip̄as p̄as q̄ exti⁹ exhibēt ad uidi
ctā. **Est at̄ māfuetudo v̄t q̄ alio nōine dī mīti
tas: q̄ bonū facit h̄itē q̄ p̄tiet ad dīfinitōē v̄tu
tis: ut dī i. ij. eth. S̄z māfuetudie iſt Sen. oēs bo
ni uiri p̄stabūt. Oppōit at̄ ire put ira ip̄ōtat uiti
uz: Nā ira i se ē passio: ⁊ excess⁹ ei⁹ dī ira ⁊ d̄fect⁹
ei⁹: cū. s. q̄s oēat ea uti ⁊ n̄ uti dī rēfſio. h̄it v̄o q̄
tenz mediū i ira ē inoiat. signat tū noie māfuetu
dis: q̄ v̄t cū sit denoiata dīnutiōe ire: p̄p̄q̄or est
dīnutiōi q̄ sup̄abundātie. ⁊ p̄p̄ hoc nāl⁹ ē hoi ap
petē uidiētā iūritaz illataz: q̄ ab h⁹ d̄ficē: q̄ uix
alicui mīn⁹ pue uidēt iūrie sibi illate vt dic Salu
st⁹. **Est tū māfuetudo modētia ire f̄z iētā rōnē:
ita q̄ ip̄sa ira ē uti cū ōz. Itē māfuetudo siue mī
titas q̄d idē ē: dī ⁊ v̄t f̄m phm ⁊ b̄ritudo: vt patz
Mat. v. Ibi b̄rit mites rē. Et si uct⁹ sp̄us: vt p̄z ad
gala. v. S̄z i q̄tū v̄t dīc h̄itū act⁹ ei⁹: dī b̄ritudo.
S̄nt. n. b̄ritudies q̄dā act⁹ v̄tutū: i q̄tū d̄lectatōē
sp̄ualē iduc tal act⁹: dī fruct⁹ sp̄us. Pōit at̄ p̄p̄ia
māfuetudo p̄sp̄atiē potētiā iēu v̄t ei ānera. ⁊ e
tiā clementia: q̄ utraqz p̄sistit i q̄dā refrēatōē. Sed
q̄ sp̄atia refrēat uehēmētissias p̄cupias. s. delecta
tiōes tact⁹. Māfuetudo v̄o refrēat iras. clementia****

penas. Iō ip̄atia p̄ncipal ē v̄t. Māfuetudo v̄o ⁊
clementia minus p̄ncipales ⁊ secundarie:

Fructus seu utili .§. I.

tates māfuetudis f̄m Guil. i. sū. v̄tu. sūt. xij. P̄rio
q̄ iducit ad p̄gnitiōē dei. ⁊ facit hoiēz dignū allo
cutōē dei. p̄s. xxiij. Dūget māfuetos i iudicio: do
cebit mites uias suas. Eccl. v. Eno māfuet⁹ ad au
diēdū v̄bū dī. Jaco. i. In māfuetudie suscipite in
sūt v̄bū. Et oionys⁹ dīc q̄ moīses propter mltaz
māfuetudinē dei appetiōē fuit dign⁹ h̄it⁹ ⁊ d̄ eo dī
nūeri. xij. q̄ fuit moīses mltissius hoiū. Et f̄z th.
secūda se. ubi sup̄a. Māfuetudo inducit ad p̄gnī
tione dei remouēdo ip̄edimētū. Et hoc duplici.
P̄rio faciēdo hoiem p̄potē sui p̄ dīnutiōem ire
Secūdo mō q̄ ad māfuetudinē p̄tiet q̄ hō nō p̄
dicat v̄bis v̄itat⁹: q̄d p̄lecti q̄ sit ex p̄mōtōē ire. v̄n
Aug. dīcīt: q̄ mīteſcē ē n̄ p̄dicē dīne scripture siue
intellecte: dū uirtia n̄a p̄cutit: siue n̄ intellecte: q̄i nos
mell⁹ ⁊ uer⁹ sape possem⁹. Secūdo q̄ placēt dō
facit Eccl. j. B̄nplacitū ē ei fides ⁊ māfuetudo. ⁊
hoc ē secūdu quod p̄currit in eūdē effectū cū cha
ritate maxia uirtutū. i. in subtrahēdo mala p̄rio
rū. Tercio: q̄ f̄m Greg. in moral. iducit dīna sili
tudine: de deo nāqz dī Sapie. xij. Tu d̄natō t̄nē
oia cū trāq̄litate iudicas: Dan. ix. fac nobiscum
f̄m magnālmā uetudine tuā. **Quarto facit nos
xpi discipulos. Ip̄se magisteriū huius v̄tutis sp̄alit
sibi ascribit: dīcēs Mat. xi. Dīcīte a me q̄ mītis
sū. Ex q̄ oñdīt hec eē uia p̄fectiōis. Quito ē oīna
mētū decēs seruīs dei. j. ad thimo. vi. Tu hō dei
sectare pacificā māfuetudinē. ad ephē. iij. Obſe
cro uos ut digne abūletis deo ⁊ c. i oī māfuetudie
Sexto aīaz p̄fuit Eccl. ix. fili mī i māfuetudie f̄
ua aīam tuā: sic uasa uitrea i feno: vel alia re mol
li uoluūt: ⁊ sic f̄nat a f̄actura: sic aīam in māfue
tudie a fractura ire. Septio delectationē multā i
ducit p̄s. xxxvj. Māfueti at̄ hereditabūt trā ⁊ de
lectabūt. Et p̄pterea pōitur fructus sp̄us. ad gal.
v. Est. n. ut culcitra dīcatissia. Octauo cōrectiōē
fructuosā facit. p̄s. lxxxix. Supuēt māfuetudo ⁊
corripimur. Leo leuī castigat⁹ reuerētiā exhibet
castigati. Aspītat at̄ nūmē icrepatio nec cōrecti
ōnē recipit nec salutē. di. xlv. l. Nono ḡosus ⁊ a
mabilē oib⁹ facit. Eccl. iij. fili i māfuetudie p̄fice
opa tua ⁊ sup̄ gloriā hoiis diliger. Decio oīonem
fac dō acceptā Judith. ix. Hūiliū ⁊ māfuetoz sp̄
tibi placuit d̄p̄catio. Undicio i iudicio de⁹ ut saluos facēt mā
fuetos. Duodecimo oñiū magnū et m̄l̄plex acqui
rit Mathei quinto. Beati mites quoniam ipsi
possidebunt terram: quod intelligi potest de ter
ra uite presentis ⁊ de terra uiuentium. ⁊ de terra
corporis f̄m bernardum: quia facit ei dominari.**

De partibus subiectis repantie.

Capitulum quartum.

Capitulū Quartū.

De partibus subi

ectiuis tēpantie q̄ si abstinentia sobrie
tas: et castitas. Et ide de p̄prietatib⁹

abstinentie uideam⁹. Et q̄: ōria iuxta se posita ma
gis manifesta sūt: iō cū p̄prietatib⁹ abstinentie oppo
sitas ad has p̄prietates: ad uitū gule p̄tinetes sūt
īserem⁹. Sciēdū ē priō q̄ p̄ua et origial additio ab
stinētie: ex q̄ fere oēs alie cant ē: q̄ carne et spūm i
sua nā custodit. Nā. n. carnis f̄z ordinē rōnis ē q̄
spūi sit subiecta. et nā spūs ē q̄ sibi dñet: eā dirigē
do et urēdo q̄ v̄tutū exercitiū. Et h̄ exp̄ssit de⁹ q̄ ē
nāe auctor iōqns ad chayn gen. iij. Subt te inq̄t
erit appetit⁹ tu⁹. ut tu dñaberis illi: qd ē itelligē
dū de oñio rōis et subiectōe appetit⁹ sēstiuū. Nāz
f̄z qd dicit Tul i li. de offi. Duplex ē uis aie. una ē
rō: alia appetit⁹. Rōis ē dñari et dirigē: appetitus
āt obipare et dirigi. Ad p̄mēdatōez abstinentie fac
qd ait Amb. Abstinentia lex a dño deo: puazicatō
legi a diabolo. Culpa p̄ cibū: latebra p̄ cibū p̄gni
tio īfirmat⁹ i cibo: firmat⁹ v̄tū i ieiūio. Serpēs
suadet gule. dñs ieiūare decernit. Itaqz gula a pa
diso expulit regnatē: abstinentia ad pad sū iuoca
uit erratē. In decre. di. xxxv. sexto die. Ibi multa
pulchra de abstinentia et sobrietate: exēplū ad p̄mē
dationē abstinentie: d̄ honorato puero postmodū
abbate: q̄ a pueritia cepit abstiere ab esu carniūz
et i ieiūio alioz alijs comedētib⁹ carnes: piscis q̄
i illis p̄tib⁹ n̄ iueiebat diuinis. pcurat⁹ ē intrans
situlā cū hauriret aq̄ d̄ q̄ p̄medit sufficiēt: ut h̄ ī
li. dyalogorū.

Ex dicta at propri. §. I.

erate m̄lte alie sequūt: qdā videlz p̄tinetes ad m̄tē
et qdā ad cōp⁹. P̄prietates ad m̄tē p̄tinetes vidē
tur eē tres. Nā priō animū sicez reddidit ut ad o
rādū sit feruēt⁹. Scdō mēoriā nutrit: ut ad re
m̄scēdū sit prōp⁹. Tertiō itellectū acuit: ut ad
speculādū sit subtilior. Quātū ad p̄mū sciēdū est
q̄ nimietas cibi calorē nālē suffocat: p̄p qd cibū d̄
coquē n̄ p̄tēx q̄ p̄tigit q̄ nā cōpis cibi pōdē p̄gra
uata: et q̄t suis v̄tib⁹ seplta m̄tē ipaz secu submēgit
et eā p̄pa opatōe d̄stituit. Un̄ scriptū ē O see. viiij
Mēphis sepeliet eos. Mēphis iip̄tat ex ore. ubi
dat itelligē: q̄ supfluitas cibi: q̄ ex uitio oīis occasi
onē h̄z: hōiez gule deditū seplū t̄z. Nā sic dīc ge.
Quāto corp⁹ iplet: tāto aīa mīorat: supple i acti
b⁹ uiriū suaz. Et h̄ ē qd dīc dñs Lu. xij. Attēditre
ne grauēt cōda uīa i craplā et ebrietate. dan. iij. d̄
sideriorū ut aptiō cēt ad diuina suscipiēdū et oran
dū triū ebdomodarū dieb⁹ panē desiderabilē n̄ p̄
medit: et caro et uinū n̄ itroierūt i os suū. Dan. x.
p̄ ea h̄uit maxias uisōes et iuelatōes. Scdō v̄tū
abstinentie mēoriā nutrit. cū. n. stōach⁹ nimio cibo
replet m̄lri sū ab ipso ascēdūt ad cēbz. ipsiqz ob
nubilāt et d̄ordināt: et ex h̄ h̄uit v̄tutē mēoratiuā q̄

ē i pte possiōi cēbz obfuscat: et itēdēs acceptaruz
spēz destrūē. Un̄ dī osee. xij. Saturati sūt et leua
uerūt cō suū. et oblitī sūt mei. Parcitas at cibi mo
dicas p̄tīt fieri exalatōes: et iccirco uis mēoratiā
i suo uigōe p̄sistēs: fōi ē ad mēorādū. Lūi⁹ signūz
appz i euigilātib⁹ p̄ sōnū: q̄ digesto cibo p̄mptōel
iueiūt ad remiscēdū ea: q̄rū ipleto stōaco mēoriā
p̄ n̄ hēbāt. Et iō p̄grue hōa matutial iueiā ē ad
traditōez doctrie: tē. n. hō ē potētū ad itinedū et
remēorādū q̄ auditōib⁹ sūt tradēda. Un̄ v̄tū d̄ ib⁹
cubicularis reg Darij q̄ fecerat qdēz i se: qd int
oīa cēt fōi: dicit vinū: qz seducit m̄tē et regi et fui
fac m̄tē unā: et n̄ memit oēz īstutiā et debitiū. Qd
itelligit cū uinū et alia cibāia iordiate sumit. ij. el
dre. iij. Tertiō abstinentia itellectū acuit ad subri
lī. speculandum. cū. n. opatō itellect⁹ ortū hēat a
sensu et fantasia secundum doctrināz philosophi
necesse est q̄ ex mala dispositione partis sensitiue
et v̄tutū imagiariē: v̄tū itelligēt: e īhabīl reddatur
ad spectatōez v̄tatis. N̄ hīl at ē q̄ sic sēfū obstru
at et fāfasiā deordiat: sic cibi supfluitas: ex q̄ uitiū
īpeditū p̄tigit i recta opatōe itellect⁹ f̄z qd dicit
Tul⁹. Mēte iqt recta uti n̄ p̄nt m̄lto cibo et potu
repleti. Un̄ dīc h̄ero. Uet p̄guis p̄guē sensum q̄
gnit. Et Sen. dīc copia ciborū subtilitas īpedit.
Dan. i. h̄i q̄ ananias: azarias. misabel abstinē
tes repleti sūt sapientiores et accutiōes oib⁹. Criso.
Nihil sensuū acūmē opatur sicut moderata refe
ctio: de p̄se. di. v. Nihil. n. sic iucūdū.

Sūt ulterius alie. §. II.

tres p̄prietates abstinentie ad cōp⁹ p̄tinetes. Et priā
ē q̄ cōp⁹ p̄ abstinentiā nutritū: tēplū dei efficit.
Scdā q̄ cibo sup̄to hō delectabilr utit. Tertiā
q̄ p̄ eā ciuīl r uiuūt. Est q̄ priā p̄p̄tas abstinentie ciz
ca cōp⁹ p̄siderāda: qdā dedicatio tēpli: f̄z illd apli
.i. ad cori. vi. Tēplū dei sēz ē qd estis uos. Lū. n. cō
p⁹ sit qdā īstrumētū aie: facīl ab ipa ducitur ad
opa v̄tutū: q̄n ē p̄ce nutritū. Et cū i ipa rōe sūt scia
ria v̄tutū plātata: q̄rū p̄plemētū eē n̄ p̄t: nisi obseq
uiz p̄stet a cōpe: qd ē aie associatū et p̄ m̄cipio da
tū p̄ns ē q̄ ipz cōp⁹ p̄ abstinentiā gubēnatū: erit q̄si
qdā pōta v̄tutū et clausura uitioz: et ex hoc redde
tur hitaculū spūs scī. Nā ex h̄ cāt qdā p̄parō oīuz
v̄tutū: p̄ q̄s spūs scs mēte īhabitat. In h̄ figuraz
h̄i i li. iudicū q̄ Sanson tenēs mandibulam asinū
i māu: irruētē spū i eū occidit mille philistcos. Alī
n̄ ē cōp⁹ n̄z: mādib⁹ significat os: qd cū q̄s īfrēat
uicīt tētatōes diaboli. Scdā p̄p̄tas abstinentie
ad cōp⁹ p̄tinet ē: q̄ fac cōpōalē uitā delectabilē et
sanā. Lib⁹. n. cū moderamē sup̄t. p̄mo i gustu de
lectatōez fac. Lāt. n. delectatio ex p̄uictōe p̄p̄tio
nata p̄uicti cū p̄uicti. Qn̄ ḡ cib⁹ tēpate sūt: tā i
q̄ntitate q̄ i q̄litate: tē p̄uictēs cū p̄uicti p̄uigīt: qd
gest⁹ cui cib⁹ p̄uigīt: p̄uictiā h̄z ad ipz i mō et mē
lura: et tē seq̄ delectatio. Un̄ maiorē delectatōem
d 4

Titulus Quartus.

ſentit tēpat' i cibo q' gulofus. Quāto enim guſtus ē ordiatiō 7 nā puriō: rāto delectatio q' ide p'cipit erit maiō. Un' dī Eccl. xxxj. Sōn' ſāitat' i hōme p'co: dormit uſqz mātē: 7 aīa ipi' cū ipō delectabit' Crif. Nihil ſic iucūdu ē ſic cib' bñ digeſſ' aut de coci'. Nihil ſic ſalutē p'ſuat: nihil ſic egritudinez fugat: ſic moderata reſectio. Sufficiētia q'ppe cū nutritiō 7 ſoſpitate ſl' p'creat 7 volūtate. Abundātia vō mōbū facit 7 moleſtias i gerit d' p'ſe. dī. v. nihil. Ad idē fac' qd' dīc' hīero. i. duob' ca. ſe. ibidē Saluatō mittēs ad p'dicādū diſcipulos: dixit. In q'ncūqz domū itraueit: 7 ſuſcepit uos: māducate q' apponūt uobis Lu. x. In qb' v'bis n' āplā licētia p'medēdi p'la l' meliōa p'ceſſit: ſz uoluptatē 7 curioſitatē q'rēdi cibos delicatiōes reſtrixit. Nā xps ab ſtines fuit: nec legiſt' carnes p'mediſſe nſi agnū paſcale: vt dīc' mag' i hīſto. ſcholāſtica. Et p'uuiū ſu u3 ſec' ex p'āb' 7 p'ſcib' eos mltiplicādo: vt patet Johs. vj. Ceſar ē auguſt' ut nārat polierat' minū mo cibo erat p'tet' atqz uulgari. Nā panē farium p'ſciclos mīutos 7 caſeū bubalū p'medē ſolū ēāt. Sedq' ēt p'meſſatiōes iordiatas 7 lautas paup'tas: ſz illd' puer. xxj. Qui diligit eplās i egeſtate erit: i firmitates ēt: eccl. xxxvj. In mul' eſciſerit iſirmi tas. Nauſea puer. xxvj. Aīa ſaturata calcabit ſa uū. Un' ſz rabi moyſ: p'cepit de' i lege iudeoz q' n' p'medēt carnes pōcias: qz ex eis generāt iſirmi tates: 7 mltē gulofitates p'mittūt circa illas. Hic 7 hīero. ait. Legim' quofdā mōbo articulari 7 podagra hūiōib' laborātes: p'ſcriptōe bonoz ad ſimpli cē mēſa 7 paupes cibos redactos cōualuiſſe de cō ſe. dī. v. legim'. Tertia p'petas abſtinētie ad cō p' p'tinēs p'ſiſtit i curiali 7 politico p'uictu cū alijs Lib'. n. moderate 7 ordiate ſūpt' mūditiā corpis cāt p' h: q' oēs ſeſus extiores puros 7 imaculatos tenet. Et h' maxie regit' i hūana puerſatōe: q' maxie icōiūuēdo alijs cū qb' expedit hīe mūditiā cō poralē cōſiſtit. Un' Bern. ſcribit ad ſies de mōte dei. Si māducas mſa tuā ſobrietas p'orner. Uitiū āt gulofitat' hōridas imūditiā 7 icurialitates mltas fac'. Nā 7 ipm os qdē ē nobiliſſimū mēbz: ut pote deputatū offō loq'ndi: 7 maxie neceſſariū cō uerſatōi: hōiez iſic 7 ei' anhelitū fetidū reddit: ut de gulofis poſſit viſificari illud. ps. v. Sepſeruz patēs ē guſt' eozū. Propi nimia. n. iordiatā cib' ſūptōez guſt' cōrūpit. pp qd' ide fetide exalatōes erū pūt. Lōtigūt ēt i ſigls alioz ſeſuū meatib' ſupflu itates ihoneſte: q' uitā ſocialē maculāt 7 p'turbāt. Un' i eplā iude dī d' gulof' hī ſt i eplā ſuis maclo ſe p'uuiātes hīc hīero. Mlti i patia gule uōitu ime diāt 7 qd' turpit' i geſſerūt: turpit' egerūt. Ipoſi docet i aſouſimis. Craſſa 7 obefa q' creſcēdi mēſuraz i pleuerūt: niſi cito ablatōe ſāguis minuat' i paluſum 7 peſſia mōborū genera erūpe de p'ſe. dī. v. Ne tales. Predictū ēt uitiū cetos hōis ac' ihoneſtos fa ci: q'tū ad cōpis mēbra: puta t'reore māuū effuſiōz

vul': oculorū toruitatē: trāſglutiēdi feſtinātiāz 7 feſtiatā auuiditatē. 7 mltā alia ex qb' ſeqt' i hōeſtal i puerſatōe ciuili. Nec āt remouet abſtinētiā que hōiez ordiatū reddit q'tū ad p'dca oia. Narrat pe tr' damian': q' uxor qdā uenel' pſtatiopoli: adeo delicate uiuebat: ut ēt cōib' aqz dedignaret' abluī Un' fui ei' rorē ſatagebāt colligē: ex q' laborioſuz ſibi balneū p'parēt. Libos mātib' n' tāgebat: ſz fru ſtati ſciſſos q'buſdā ſuſtinulis aureis ori ſuo adhi bebat. Et' cubiculū tot ardatū generib' idolebat ut narrare tūi dedec' feteat. Sz q'tū oīporēti deo exoſa fuerit: p3 qz cōp' ei' totū p'putruit: ita ut mē bra cōpis marceſcerēt. Undiqz totūqz cubiculū i credib' li fetore repleuerit. Nec q'sq' de fuiētibus tātā pferi nariū putredinē poſat uix vna ācila n' ſine olet' ſpēi auxilio i ei' obſeqo p'durātē. Eadez tū rapti accedebat: 7 p'tin' fugiēs o ſcedebat diu ti' h' lāguore decocta 7 mīſerabiliter cruciata: ai cis letantibus dicm clauſit extremū

¶ Doſt predicta ui. §. III

dēdū ē de cāis factiūis 7 p'ſuatis abſtinētie q's q't tuor poſſum' assignare. Prima ē aſſuefactio a iuuētute ad aliq'd licitū 7 hōeſtū exercitiū. Mēs .n. hūana ſz qd' dīc' greg. neſcit eē otio a: ſz ſēp oc cupi deſiderat. Et qn' ē occupata circa unū: cū dī uerſis n' poſſit itēdē a q'cūqz alio r'ēitit. Ex itēdōe āt mēt' ſeqt' affectio: circa illud cui itēdit. Nāz ad illd' mēs ē affecta cui maxie ē itēta: ita tū q' pſcue rātia adſit. nā p'tuatio opis triſtitiā a mē e elogat 7 delectatōez cāt. Maxie āt h' p'tigit qn' quis circa ſtudiū līarū ſe occupat pp nālē icliatōz itellect' ad vitatē. Oēs .n. hōies nā ſcire deſiderāt: ut dīc' p'ho i. j. meth. qn' g' hu c nāe deſiderio q's ſatiſfaciat p exercitiū ſtudiū q'etāt mēs ab oī alia occupatione pp p'fōmitatē quā h3 mēs ad hmōi laborē. Quā do vō hō a iuuētute icipit ociari: oēs aīe uires i q' dā ſāe nutritiū: cupiētes i aliq' ſeſibili ſatiari. Nāz 7 aures eſuriūt riores. Ocl' uāitates: gula cibos 7 lingua loq'citates: q' tū oia ſi hēant mētē n' ſedāt: qz talib' n' paſcūt. Querit. n. cibū nob liorē. q' eſt ſcia l' uiri'. Un' ſcriptū ē puer. xxi. Deſideria occi dūt pigri. Noluērūt. n. qd'q' man' ei' opari: tota die p'cupiſcit 7 deſiderat. Pater g' q' ſalubris occu patio: ē magna cā n' vacādi cibis 7 potib': nec mltū curādū ē de eis. dñs n' ut daret nobis exēplum uacādi ſtudio ſcripture: cū tētar' fuit de gula: dī xit. Nō i ſolo pāe uiuit hō q' remediū p' gulam. Math. iij. Scda cā ē debita ordiatio q' i ci bo ē obſeruāda: ſm qnqz cōditōes q' trbauit' de q' dā gl. ſz illo vbo q' dixit eſau ad iacob. da mihi d' coctōe hac ruſſa gen. xxv. p'ia p'ditio ē q' q's hora comedēdi l' idigētie n' p'ueiat. Et iſte ē p'm' modus q' gule uitiū nos tētar: qd' maxie ē deteſtabile in q' cūqz ciue: 7 maxie rectorū aliorū. Un' maledictio idic' talib' ut hī Eccl. x. Ueiūqz: nbi terra cui'

Capitulu Quartu.

rex puer : et cuius principes mane comedunt. Postea subdit. Beata fra et rex nobilis est : et eius principes comedunt tempore suo. Jonathas mortis letitiam meruit : quia gustu mellis constitutus tempore comedendi accessit. j. Regl. xiiij. Secunda conditio est quod cibos non querat seu accipiat nimis delicatos : sicut diues epulo qui epulabatur quotidie splendide : ob hoc sepultus est in inferno Lu. xvi. Tertia conditio quod non comedat nimis fere suam plenitudo : neque quod vni multum : aliquando est alteri paucum. In hoc offendit deus quod dicitur in psalmo. Manducauerunt et saturati sunt nimis et. historia habet Numeri. xj. **Quarta** conditio est : quod non comedat cum nimio ardore et rapacitate sic Esau letitiae coctionem. dicitur autem aqua percipitur de cisterna bethleem effudit. ij. Reg. xxiij. ar. di. xli. dicitur. Quarta conditio est quod non nimis accurate et studiose preparat : sic faciebatur filius hely de his qui offerebantur. R. ij. hic et Augu. fieri non potest. ut sine aliquo vitio cupiditatem voracitatem preciosissimum cibo sapienter utatur In sapienter autem fedissima gula flamma in utilissimum olus iarde scaturit : et. di. xli. dicitur. Tertia causa abstinentie est elongatio vel subtractio ab his qui pertinent desideria carnis accedere. In aliis. n. qui fugant omnia vitia carnis : tamen circa cibos qui circa actus venereos : est subtrahere occasiones peccatorum. Nam qui se ipsis offerunt : puta colloquens mulierum : aspectibus carum : et mensis piguis : ubi varia et delicata fercula apponunt : cum presentent ut teneant : quod est valde periculosum et timendum ubi teneat suauitas et voluptas. Tunc. n. in hac materia fugit bellum qui expectet. Unus scriptus est de prima muliere : quod vidit lignum pulchrum et delectabile : quod maxime percipuit. Ubi dicitur gl. qui non licet iterum quod non licet percipisci. Angeli qui sodomam subuerterunt : educerentur loth de ciuitate : dixerunt ei. Noli istud per te gerere : nec stes in oia terra circa regionem Gen. xix. Ad significandum quod non solum recedendum est a peccato : sed et oia eo quod habet prestare occasione et inducere ad peccatum. De ieiunio habet multum et plene in secunda parte. **Quarta** causa abstinentie est : consideratio eorum qui ad ipsam habendam inducunt. Et hec fit precipue quatuor. scilicet : nam : scriptura : fortuna : et mors futura. Nam quod de abstinentia predicatur : quod per ex omnis puritate. Nam sic dicitur pho in li. de natura animalium : homo comparatione sui corporis inter cetera animalia est purior : per quod datur intelligi : quod debet esse puri cibi Ad hoc et idem nam fecit breuiter transiit in transglutendo cibum. Unus breue guttur dedit sibi : ut cito de cibo se expediret : ut pote ad maiora faceret. Unus dicit berni. Voluptas gutturi quod tanti hodie extirpat : vix duorum habet latitudinem digitorum. Modica ergo debet esse delectatio. ubi breuis est transitus : secundum illud Joel. i. Ullulate qui bibitis vinum in dulcedine : perit enim ab ore vestro. Unus dicit Seneca. Voluptas est breuitas fastidio obiecta : qui auditus hausta est cito in necessarium recidens. Reprehendit a pho in li. eth. ille epicurus : qui orabat deum veteris ut haberet guttur longum ut grus : ut diutius delectatio gustui insisteret. Item secundo scriptura ad peccatam cibum induc. dicit. n. qui in initium vite hominis est panis et aqua Eccei xxix. et Seneca. De assignauit eadem escam homini et

bestiis. Ecce : igitur : dedi uobis omnes herbas afferentes semine super terram : et uniuersa ligna que habent in se ipsas semine generis sui : ut sit uobis in escam et cuncti animantes. ad quod et facit quod dicit Hier. di. xxv. Ab exordio create rationalis nec carnibus vescemur et. Silri nec vino : ut dicit in eadem di. sexto die Danel cum socijs petierunt sibi dari legumina cum aqua : per scriptura concesserat. Tercio ad peccatam uici fortia induc. Considera. n. oia quod cum alio habet nam peccatam et eundem productorem deum. Unus ergo dicitur unum delictum abundare : alii multa perui. Unus Amb. Quis. n. tam iustus tam auarus qui quod multo rui alimenta suum non usum : sed abundantiam et delicias pat. di. xlvij. sic habet. Zacheus princeps publicanorum et diues : bona sua cum pauperibus non habentibus didenda permittebat Lu. xix. et Job dicit. si comedam bucellam meam solus : et non comedam pupillus ex ea. Job. xxi. Quarto ualet ad peccatam consideratio morum future. Si quis. n. finem carnis perdidit : et quomodo vniuersum in escam pat. facit a gula uitio refectus : vni greg. Nihil sic valz ad carnis desideria edomanda : sic cogitat quis sit futura mortua. Exempla in uitis fratrum. Cum quidam scholarum bonorum uoluptatibus copis deuotus : uisitare a quidam nro sic suo per priora : tunc scholarum sui per uersionem ex vbiis suis : fecit per quod nil diceret de deo : quod ille permisit nisi tantum duo verba in fine sermonis sui. Et per locutiones plimas recedens dixit ei illud Isaie. Subter te sternet tinea : et opum tuum erunt ymes : qui verba non potuerunt a corde ei recedere quousque effectus est in nro : qui et sancte uiuit.

In quibus temporibus. §. III.

bus seu diebus sit instituta ieiunia ab ecclesia : habet supra in fa. pre. ti. vi. de gula. Quare autem illis diebus magis quam alijs sit instituta : habet oia plene declarata. Nonnulli igitur per b. tho. fa. fe. q. cxxvij. art. v. Cum ieiunium ad duos ordines. scilicet ad deletitionem carnis : et eleuationem mentis et finem : id est spiritus illius temporibus fuerint ieiunia inducenda : quod oportet habere homines a peccato purgari : et mentes fidelium in superna eleuari per deuotionem. hoc autem precipue imietur ante pascale solennitatem : in qua et culpe per baptismum relaxantur : qui solenniter in uigilia pasce celebratur : dum. scilicet benedicuntur fontibus baptismales : et christi fideles adulti tunc baptizantur iterum. Recolligit. n. tunc omnia sepultura et per baptismum persepellitur christo in morte : ut dicit ad Ro. vi. In festo et pasce maxime ozymetiz homines eleuari per deuotionem ad eternam gloriam quam christus resurgendo inchoauit : ac et fideles dunt in hoc mundi solennitate pericari et ad conuersionem accedere ozymete eleuata ad deum. et idem imediate ante solennitatem pascale ecclesia statuit esse ieiunandum. Et eadem ratio in uigilijs precipuarum solennitatum in quibus nos preparamus ad festa futura deuote celebranda. Silri in singulis quatuordecim anni consuetudo ecclesiastica habet : ut sacri ordines perferantur : ad quam susceptionem ozym per ieiunium preparatur : et eos qui ordinant. et eos qui ordinandi sunt. et totum populum : per cuius utilitatem ordinatur Unus et legitur Luce. vi. quod dominus ante discipulorum electionem exiuit in mortem orare : quod expones Ambro.

Titulus Quartus.

dicat. Quid te facere uelit cum uis aliquod offitium pietatis adorari quoniam christus missus aplos per orauit. Potest etiam ratione assignari ieiunium quatuor temporibus. scilicet ut oremus permissas tempore post dominum. Sunt enim duodecim dies in toto anno quibus permissas diebus duodecim mensium anni. Et sic per ieiunium. xl. dies damus decimas temporibus: ita per ieiunium quatuor temporibus damus permissas: utrumque enim in lege mandatur offerri. scilicet decimas et permissas. Rō autem spiritualis. quare. xl. dies ieiunant in quadragesima est triplex secundum grecos. i. homines. **P**rima est quod uel decalogi per libros quatuor sancti euangelii impletur: deinde autem quod ducit in quadragesimam surgit. Secunda ratio est quod in huius mortali corpore ex quatuor elementis subsistimus per uoluptatem preceptis dominicis. quod per decalogum sunt accepta. Unde dignum est ut eadem carne quod decies affligamus. scilicet per ieiunium. xl. Tertia ratio est: ut deo offeramus decimas temporibus seu diebus anni. sic aliarum rerum. Lū. n. an. per. cclxv. dies ducitur nos autem per. xxxvi. dies affligimur quod sunt ieiunabiles in sex septuaginta. xl. quod anni nostri decimas deo damus. Nec etiam ratio potest. de per. di. v. Quadragesima ubi sciendum quod anni temporis grecos. quadragesima ieiunabat in fā feria post dominicam in. xl. et in ista computatōe loquitur. Sed ipse grecos. addidit quatuor dies ieiunium quod sunt anni dominicam in. xl. Et sic efficiunt. xl. dies ieiunium. ut per formamur christo in ieiunio: quod ieiunauit. xl. diebus: ut dicit Math. iij. Nō autem per formamur ei quod ad tempus huius ieiunium. Nā ipse ieiunauit immediate postquam baptizatus fuit: quod fuit de mense ianuarius: quod immediate per ephraim: nūm autem ieiunium. xl. ieiunabat in mense february uel martij. an. scilicet tempus quod celebrat solennitas baptismi nostri. scilicet uigilia pasce. Rō diuersitatis huius est: quod in nobis permittit baptismus ut per partem in adultis ad consecutionem effectus baptismi. quod est remissio peccatorum. Sed baptismus christi non fuit ad remissionem alie sui peccati: cum nullum haberet: et ideo non eguit per partem. Voluit tamen ieiunare per baptismum ad dandum exemplum baptizantem exercitum ieiunium: quod iuuat ad uicendum teratōes. Addit et quarta ratio aug. Creator est trinitas: per et filius et spiritus sanctus. Creature uero inuisibiles debetur ternarius numerus: dum deum diligere iubemur ex toto corde ex tota anima et ex tota mente. Creature uero uisibiles debetur numerus quaternarius: per per humidum et siccum calidum et frigidum. Sic ergo per decem signifiantur omnes res: que si ducantur per quaternarium quod competit corpori per quod administrato geritur quadragesimum numerus conficit. **E**t nondum quod quibus iudei habent ieiunium quatuor temporibus anni per quod dicit zacharia. viij. Ieiunium quatuor: ieiunium quatuor: ieiunium septem: ieiunium decem. scilicet mensis erit domui iudee in gaudium et in solennitates: nō tamen per huius ecclesia: de iudeizare in ieiunio quatuor temporibus. Nō enim eisdem temporibus nec eisdem de causis ieiunat ecclesia. Quod per ex dictis hiero. super perducta auctoritate zacharie. Dic. n. et huius distinctio. lxxvi. ieiunium. Quod ieiunium quatuor mensis apud iudeos est de mense iulij. Nā per mensis apud hebreos est aprilis. Ieiunium autem illud quatuor mensis. scilicet in iulio obseruabant quod tunc moyses descendens de monte sinay: tabulas legis diuine prefigit per idolatriam commissam ab illo po-

pulo. Et iuxta hiero. muri prius rupti sunt clausa per nabuchodonosor in quinto mense quod apud nos dicitur augustus: ieiunabant iudei: cum propter exploratores terre promissionis orta est seditio in populo et iussu sunt in motum non ascendere. Et in huius mense a nabuchodonosor: et postea a tito et uespasia non templum hierosolymis incensum est. In septimo mense. scilicet quod est october: godolias occisus est et relique populi dissipate. In decimo qui dicitur Ianuarius apud nos populus cum ezechiele quod in captiuitate babilonica positus erat: audiuit templum dei esse subuersum. Notum est autem quod ieiunium ecclesie in quatuor temporibus non seruatur in illis mensibus nec istis de causis.

Causa seu ratio .§.v.

Quare prohibetur esus carniū et lacticiniorū in ieiunijs ecclesie assignauit. b. tho. fa. se. q. cxlviij. ar. viij. Sic ieiunium est ab ecclesia institutum ad reprimendas concupiscentias carnis: quod quidem sunt delectabilia secundum tactum quod consistunt in cibis et ueneris: et ideo illos cibos ecclesia ieiunantibus interdixit: que et in comedendo maxime habent delectationem: et iterum homines maxime ad ueneria prouocant homines autem est esus animalium et ira delectantur et respiciunt rationem: et quod ex eis procedunt sunt lacticia ex gressibus et oua ex auibus. Quia enim homines magis perfirmantur humani corporis per delectat: et magis perferunt ad humani corporis nutrimentum: et sic ex eorum comestione per superfluit: ut uetat in magis se: et multiplicatio est maximam ieiunantem tui luxurie: et ideo ab his cibis precipue ieiunantibus ecclesia statuit abstinere. di. iij. Deique: et de esu carniū sepe obfuit in omni ieiunio: ut. scilicet abstineat. Quo autem ad oua et lacticia sua in. xl. In alijs ieiunijs statueretur consuetudini locorum. Nec obstat quod uinum est etiam prouocatiuum ad luxuriam multum: per quod dicit per. xx. Luxuriosa res est uinum: et ad ephe. v. Nolite inebriari uino in quo est luxuria: et tamen ieiunio non prohibetur potus ei. Dic. n. tho. ubi supra quod ad actum generatiōis tria concurrunt. scilicet calor: spiritus: et humor. Ad calorem quidem maxime operatur uinum et alia calefacientia corpus. Ad spiritum autem causandos uel multiplicandos uidentur operari inflatiua. Sed ad humorem maxime cooperatur esus carniū: ex quibus multum ex alimento generatur. Alteratio autem caloris et multiplicatio spiritum cito transit. sed substantia humoris diu manet: et ideo magis interdicit ieiunantibus esus carniū quam usus uini uel esus leguminum quod sunt inflatiua: **I**tem nota quod cum dicitur hora comestionis congrua in ieiunijs esse hora nona uel circa nonam nona sumi secundum quod loquitur scriptura fac de nona. Uel et doctores loquentes de ieiunio: cum. n. dies artificiali diuidat secundum scripturam in. xij. horas quod in equinoctio uel in autumali eent tati spaciū ut hoc nunc uel in peribola perducti ad uicem hora undecima: de fuit ab alijs. Math. xx. post tempus perducti: huius nouissimi una hora fecerit quod. scilicet. si fuerat de illa die: sic ergo hora nona esset

Capitulum. Quartum.

hora. xxi. vt tñ tres hōe restāt d die. b. tho. et vbi supra dicit q hōa. vi. l. circa p̄sueuerūt cōit hoies p̄adē i dieb' i qd' n̄ ieiunāt sole tē p̄uēte ad sū mū e' ascēlū qd' vī eē i meridie i. vi. hōa diei artifi cial: 7 p̄ p̄nsi. xviij. hora diei nāl ide ad nonā rēa nēt tres hōe. vī ḡ dicēd tē hōa nōa q̄tū ad ieiunūz ecclie: q̄ dī. p̄pe hōa. vi. i. i mēdie q̄ sic fuit p̄sue tudo genēal ecclie. extra d̄ plu. c. cū dīlūs: q̄ ē op tia legū ip̄s q̄ ēt legē tulit: 7 tē ēt p̄līat ad nonam

De fructibus sen. §. vi.

utilitate ieiunij pmo i genē postea i sp̄e. De ieiunio q̄ dragēali: i oib' exibeam' nos metip̄os: sic dei mī stros. Et iī ceta subdit i ieiunū. q̄ ad Lori. vi. Ieiunū vt dīc Hiero ē fūdamētū vīrū: 7 Amb. uīdā q̄nta sit vī ieiunū: ut spūū ieiunū hōis sp̄entē occi dat. Valz utiqz ad mltā. P̄rio euadē fac oīnā sē tētā. Un̄ nīuīte q̄z ciuitas dēbat subuēti: vesti tī sabis: 7 ieiunātēs euaserūt oīnū illud iudiciūz oīnō mīfate: ut p̄z Jone. iij. Scōz ieiunūz dīspōit ad gīaz q̄ p̄z i cōnēlō cētūriōe: cui pp ieiunū 7 ele mosynas q̄s faciebat: appuit oīatī ip̄i āgē? 7 dixit q̄ mittēt p̄ petro: q̄ docēt eū vīā salutē qd' 7 sēm ē 7 iēpit uīlībīlī spūz Act. i. x. Et pp h̄ ēt ecclia or diauit oēs fideles dēbē ieiunare i q̄tūo t̄pibus ad i petrā dū ordinātia gīaz spūz sctī: cū p̄ utilitate po p̄li ordinēt. Tercio ieiunū ad sapiāz 7 notitiā diuī noz dīspōit. In e' exēplū ē q̄ dāiel p' ieiunū factū hūit magnas reuelatōes de diuīs. Da. x. Et anna p̄phetīsa: q̄ uacabat ieiunūz 7 oīonib' i tēplo me ruit dī filiū icānatū uīdē 7 cogitē Lu. q̄. Quāto ieiunūz solatōēz āgelicā p̄mēt. Un̄ p' ieiunūz pac tū a xpo: accesserūt āgeli 7 mīstrabāt ei. Mathe. iij. Quito ieiunūz diaboli expellit cōpōalr et spī ritualī Math. xviij. Hoc gen' dēonōz n̄ ēq̄tūz nīl i oīoe et ieiunio. Sexto ieiunūz carnis p̄cupīas domat. puer. xvi. Dū defecerit ligua. i. ciborūz extinguit ignis luxurie. Et ap̄ls postq̄ dixit i ieiunūz subdit i castitate. i. exhibeam' nos metip̄os. Ex hoc īnuās ieiunūz maxie ualē 7 cām eē castitas: Un̄ 7 p̄mī p̄tes dū fuauēr ieiunūz i padīso nō sēfēz stimulos carnis: s̄z īmediate fracto ieiunio. Sen. iij. Septio ieiunūz fōrtitudinē aīe adducit: in e' figurā Judith q̄ ieiunūz mltū īfītebat. hūit tā tā fōrtitudinē 7 p̄statiā mēt: vt holofērnē occidēt Judith. xij. Octauo uictoriā i bellis obtiet. Un̄ filiū īsrābel p̄gēgati ad delēdā tribū beniamī: pp scēl' p̄ssū. pmo 7 scōo fūerūt debellatī: itia uice fa cto ieiunio hūerunt uictoriā iudiciū. ij. Nono p̄spī tatē itierī p̄curat. vñ esdras cū mltis de captitate babilōica redeūtes hīerosolymā s̄co ieiunio hūe rūt. p̄spez iter ut hēf. j. esdre. viij. Decio pducē ad supnā p̄ziam. vñ helyas facto ieiunio. xl. diez pue nit ad mōtē dei oreb. In spālī de ieiunio q̄dragēsi mali. Nō q̄ dīc oīs Jo. dīfīci sup math. dīc. n. q̄ nūē? ip̄e q̄ dragēari? oīdūt fīalē effectū ieiunij m̄

tiplici. Et pmo ex p̄pōne ip̄i nūeri. p̄pōit. n. ex p̄ tib' aliqū q̄ p̄stituit sūl adiūcte q̄nq̄gēariū nūerū p̄tes aliq̄te s̄t: vñū 7 duo: q̄tūo 7 q̄nqz. octo: dēc. 7. xx. p̄pōit. n. ex uno q̄ unari' mltiplicat' p. xl. p̄ stituit q̄dragēariū. 7 duob' q̄ biari' mltiplicat' p. xx. p̄stituit. xl. Itē ex. iij. q̄ q̄ternari' mltiplica tus p̄ decē p̄stituit. xl. Itē ex. v. q̄ q̄nari' mltipli catus p̄ octonariū p̄stituit. xl. Itē ex octo: q̄ octi es q̄nqz p̄stitūtū q̄dragēariū. Itē ex. x. q̄ x. multi plicata p̄ q̄tūor p̄stitūtū. xl. Itē ex. xx. q̄ uigēari us mltiplicat' p̄ biariū p̄stituit q̄dragēariū. Itā recollecta sūl. vñ: duo: q̄tūo q̄nqz: octo. x. 7. xx. p̄ stitūtū. xl. Itē ex. xx. q̄ vigenari' mltiplicat' p̄ bi nariū constituit quadragenarium qui est nu merus iubilicus ad īnuēiendū q̄ per ieiunium .xl. puenit ad iubilēum cordis: 7 futurā q̄etē p̄re. Scōo q̄dragita dieb' oīs pluit sup irā tpe noe ad iudicādū vīrū carnis. In figurā: q̄ vīrūm p̄pmit carnis p̄ h' ieiunū. xl. Tercio q̄ p. xl. māsīōes pue nit p̄p̄s īsrā ad irā p̄mīssīōis. Et p̄ ieiunūz q̄drage sīmale debite seruatiū. i. cū māna ḡe: puenit ad p̄ mīssīōnē eterne hēditatis. Quarto. xl. ānis p̄p̄la ille fuit illustrat' colūna ignis de nocte: 7 de die p̄ teet' nube s̄ estū: ad figurādū q̄ ieiunium. xl. illu strat mētē 7 p̄cipue audiēdo p̄dicatīōes: vt s̄cī dīz 7 p̄tegit ab īfīdīs dyaboli. Quito moyses ieiū natis. xl. dieb' recepit bīs legē dñi: q̄ ieiunium ad obseruatiā legī veterī 7 nouī testamētī adiūuat. Sexto helyas ieiunio. xl. diez puenit ad mōtem o reb: ubi oīnūs ē de' 7 p̄ ieiunū. xl. 7 alia bōa pue nit ad mōtē p̄replatōis 7 securitat'. Septio. xl. ebdomadis xps stetit in utero mīs v̄ginis marie 7 postea nat' ē: q̄ si ieiunūz 7 si hēat xpm latēre ī uia: eo fuato h̄z p̄ dulcedīnē mīl patētē. Octauo xps. xl. m̄sib' p̄p̄ euit cursū sue p̄dicatōis i mūdo 7 postea p̄ crucē padīfū apuit. 7 ieiunūz apit celū Nono xps. xl. horis stetit mōrū: 7 postea surrexit Et ieiunūz mōrtificat' sēfīb' ad vīrū lucē resurgē facit. Decio xps p̄ resurrectōz. xl. diebus cū dīfē pul' īp̄polatī fuit. 7 ieiunūz letificauit mentēz p̄ntia christi. De sobrietate. Capitulū q̄ntū.

Postquā dictū ē d

abstīnētia q̄ ē moderatīa ciborū 7 po tuū cōsiderādū est p̄sequēter de sobri etate que est specialiter moderatīua potuum. U bi tria uīdere sufficit. P̄mo quomodo sit uīrūz Secūdo de eius effectib'. Tercio quibus maxie p̄petit. Est ergo sciendū q̄ sobrietatis est uīrūz spālīs cum sit una de partibus t̄pantie: ut ponit Macro. Ad vīrūē enī moralē: ut dictūz ē sup̄a p̄tinet cōseruare bonū ratiōis contra ea q̄bus pōt īpediri. Ubi ergo īnuēitur speciale īpedī mētī rōis: ibī necesse ē ponere speciale vīrūēz ad illud remouendū. Potus autē īcībrians habz

Titulus Quartus.

spālē rōez ipediēdi usū rōis i q̄tū. s. pturbat cēbriū
sua fūositate: et iō ad remouēdū h̄ ipediētū rōis
req̄rit spāl v̄t: et hāc dicim⁹ sobrietatē: q̄ spāl est
circa potū sic circa p̄pūā mātiā. Lz. n. sobrietas
suat a mēsurā q̄ p̄t iuēiri i q̄lz mātiā. Dī. n. aliq̄s
sobri⁹: q̄i b̄riā. i. m̄surā fuās. Spālī tū nomē istō
fuit i illa mātiā i q̄ maxie laudabile ē m̄surā fuā
h̄mōi at ē pot⁹ iebriare ualēs. Nā ei⁹ usus mēsiā
ē mltū p̄fert: et modic⁹ excessus mltū ledit: q̄ faci
lit ipediēre pōt. usū rōis magis q̄ excessus cibi. et iō
spālī sobrietas attēdit circa potū moderādū. vñ
p̄z q̄ sobrietas ē alia v̄t ab abstinētia q̄ ē cōit cir
ca cibū et potū: delectatōis utriusq̄ moderatiā. in
p̄mēdationē sobrietatī: helye cui grādis restabat
uia: āgel⁹ dñi ad caput suū ondit subciēticiūz pa
nē: et uas aq̄. iij. R. xix. Apō ātiq̄s t̄m fuit studiūz
de p̄suāda sobrietate et maxie i mlierib⁹: q̄ si q̄ vi
nū bibisse p̄phēsa fuisset pene obnoxia hēbāt: ac
si uiri thoz uiolasset. Un̄ nārāt Valer⁹: q̄ metel
p̄ uxore eo q̄ uinū bibisset fuste p̄cussā intēit. qd
factū n̄ t̄m accusatore: s̄z et rēphēso caruit. et sub
dit Valer⁹. Quēcūq̄ scia uini usū imoderate ap
perit ianuā uitij apit: et v̄tutib⁹ uia claudit. Qd
qdē absurdū n̄ ē

Nūc de effectibus .§. I.

sobrietatī seq̄mur q̄ p̄nt āttuō assignari. Est. n. i.
intellectual lumis p̄suatiā carnal p̄cupie ipsiua.
Sēil etatī decoratiā. Et hūane pad nutritiua Est
q̄ p̄mo intellectual lumis p̄suatiā. Nā uinū si t̄pate
fuit: cor a q̄ p̄cedūt cūcte opatōes tā nāles q̄ aia
les p̄fōtar: spūs stabiles et subtiles genēat: ip̄z cēbz
i q̄ opatōes sēsiuē p̄ficiūt i p̄uitate p̄suat: et oēs
aie uires i p̄p̄is opatōib⁹ p̄fic et uigorat. Un̄ dicit
Ecclī. xxxi. Sāitas ē aie et cōpis sobri⁹ pot⁹. Ex hīs
vō seq̄t opatō itellec⁹ purissia et clāissia: ad q̄q̄
subtilia itelligēda. Hec at itellec⁹ subtilitas p̄ ebrī
etate tollit sic scriptū ē i O see. iij. c. Uinū et ebrī
tas auferūt cō. i. mētē q̄ nihil ē i hoīe p̄stāt. Un̄
et b̄us dñi? ititurō orōis p̄dicatōrū: ut mel⁹ ani
mā trāsferret ad sapiāz: uinū p̄ decēniū n̄ bibit.
Scdo sobrietas ē carnal p̄cupie rep̄ssiua q̄n. n. v̄
ter mēo estuat: facile spūat i luxuriā ut dīc h̄iezo.
dī. xxxv. uet. In h⁹ figurā noe ebrī nudauit feora
Prop̄t qd āmonet apls ad Ephe. v. dīcēs. Nolite
iebrīari uino i q̄ ē luxuriā supple ut i cā effectia
et sub h̄ sēsu itelligēdū ē qd scribit puer. xx. Luxu
riosa res ē uinū i q̄tū uidelicet puocat ad luxuri
āz. Studēdū ē q̄ sobrietatī et cauēdū a supfluitate
uini maxie iuueib⁹: sic dīc Sēn. i li. de ira: allegās
plonē. Ex h̄ faciliē p̄clitat castitas. Un̄ scribit h̄ie
ro. ad fabiolā v̄ginē. O filia si apls castigauit cor
p⁹ suū et i fuiturē redegit: ne cū alijs p̄dicassz i p̄ro
b⁹ effice: qd iuuecla adhuc i seruo iuueitū po
sita: dapib⁹ et v̄io plēa: de castitate erit secura. In
lege d̄ p̄secū: nazareoz p̄cepit dñs: q̄ a v̄io et ab oī

qd iebriari pōt se debeāt abstinere: ad h̄ ut pur⁹ co
ra deo stare possēt. qd et Jo. bapti. suauit Luc. j.
Tertio sobrietas ē sēil etatī decoratiā. Un̄ sciēd
q̄ it oia ad q̄ iuuenes studē dñt ē: q̄ a p̄ncipio v̄tu
osas p̄suetudines acq̄rant: q̄ sic dīc salom. prouer.
xxij. Adolescēs iuxta uia suā gradit: cū sēuerit nō
icēdet ab ea. In̄ at alias utiles et v̄tuosas p̄suetu
dies: qd etas iuueitū d̄z assuescē: optia ē p̄citate po
t⁹ uti. Nā it alia bōa q̄ sequit h̄ potissimū ē q̄ ad
uēiēte senectute: sēl et iūiores q̄ extiores diuiti⁹ ui
gēt potētes ad p̄pos act⁹: et ip̄z cor⁹ i qdā purita
te p̄suat. Immoderat⁹ at pot⁹: et maxie a pueritiā
assuet⁹ n̄ solū uitū elpe iducit: s̄z et bōa nāc usq̄ ad
ifēsibilitatē exīmiat. h̄ic et aug. d̄ ebrīetati nocuū
t̄ ait. Ebrīetas auferit mēoriā: dissipat sēsiū: p̄fun
dit itellecū: p̄citat libidinē: inuoluit ligūā: cōrūpit
sāguinē: oia m̄bra debilitat: vitā dimiuit et oēm
salutē exīmiat. Hela rex isrl cū eēt bibēs et tumu
lē⁹ scus: s̄abri fu⁹ ē q̄ s̄ cū ibellarat irrucens p̄cul
lit et occidit eū. iij. R. xvi. alexādro cū mltā regna
mūdi uicissz: et circa uinū itēpat⁹ eēt d̄z ē. O Ale
xāder cū oia vicēs: a solo v̄io vicer. Un̄ et bñ d̄
d̄ ebrīoso. puer. xxiij. Eris sicut dormiēs i medio
mari: et q̄i sopit⁹ gubernator aīssō clauo et dicens
Uerberauerūt me et n̄ dolui: traxerūt me et n̄ sēsi
q̄n euigilabo et rurū uia repiā. Quarto sobri
etas ē hūane pad nutritiā: hōies. n. adiūicē socia
les et bēuoli redūt: q̄n eoz cōda n̄ ebullit: iordīa
et gaudijs n̄ exuberāt: et sup alios n̄ extollit. Hec
qdē bōa p̄ sobrietatē cānt: p̄ quā rō recta auge et
hō i suis actib⁹ ifra p̄pos limites mact. Ebrīetas
aut̄ his oppositi h̄z iducē. Nā hōiez a iētitudine
rōis abducit: et ip̄z extra se ebullire fac. Mltā etiā
alia mala ex ebrīetate sequūt: q̄ uirā socialē ptur
bāt: puta ois loq̄citas: v̄borū scurrilitas: ludi le
uitas: et v̄ba t̄uoris et p̄uēlie. Ex qd oib⁹ surgūt
p̄tēdēs et rixē et frequē bella et hōiūz mōtes. Un̄
Ecclī. xxxi. Uinū mltū potatū irritatōez et irāz et
ruias mltas fac. Amaritudo. n. aie uinū mltū po
tatū. Per p̄mā clausulā itelligit sapiēs dāna cōp̄is
q̄ ex nimio potu sequūt: q̄ s̄ irritatō. i. cēbri⁹ sēl⁹
uacuitas. Ira. i. appetit⁹ uidicte et ruias mltas fac
i. mōtes cōpales. Per fam clām itelligit dāna cō
scie. vñ dicit q̄ uinū mltū potatū ē amaritudo ai
me: q̄ amaritudinē lese cōscie duc. Subdit uliūf
mala q̄ ad p̄xios p̄p ebrīetate diffūdūt dīcēs ebrī
etati aiositas. i. audacia et temeritas i surgēdi i ali
os: i prudēl officio actiue et passiue: q̄. s. i prudens
ebrī⁹ offēdit et offēdit mīozas v̄tutē tā aie q̄ cōp̄is
et faciēs uulnēa sibi et alijs: hec supple oia mala fa
cit ebrīetas. Adhuc p̄t p̄dicta mala ponūtur
Isa. v. quedā alia mala q̄ ex ebrīetate proueniūt.
Et primo ē qdā miserabilis sollicitudo sp̄ritus ad
q̄rēdū uinū. Deinde estuatiō cōpōis uio potato.
Et q̄tum ad hoc dicit. Ue qui p̄surgit mane ad
ebrietatē sectādā et potandam. usq̄ ad uesp̄eram

Capitulum. Sextum.

ut uio estuetis. Aliud malū ē dissolutō et mē eua-
gatio usq; ad p̄sideratōez et i p̄ceptū dei. Et q̄tuz
ad h̄ dic. Litara et lira et tipanū et tibia et uinū i cō-
uiujs uis: et op̄ dñi n̄ respicitis: nec opa manuuz
ei p̄silarat. Ex his at̄ pcludit p̄pha qdam mala
p̄alia: q̄ p̄plus ebriol̄ icurrit. f. captiuitatē: stoli-
ditatē: et egestatē: vñ subdit. Proprea delecti ē cap-
tiu⁹ p̄pls me⁹: qz n̄ hūit scia: et nobiles ei⁹ itierūt
fāer: et m̄ t̄rudo ei⁹ siti exaruit. Et sobrietates it̄ oēs
v̄tutes fed̄ huāne societatis nutrit et fouet. Na sci-
turo sāsōe q̄ teste āglo p̄p̄s dñi debebat d̄ māu si
listiorū liberare: et ab hostib⁹ eū paci reddē. Jpe ā
gel⁹ m̄i ei⁹ i h̄ f̄ gurā sobrietatē idixit dicēs. caue
ne uinū bibat nec sicerā zē. Judic. xij. De m̄l ali-
is mal: q̄ sequuta s̄t ex ebrietate pōit b. Amb. i ser-
mōe: et h̄ i decre. di. xxxv. Sexto die: ubi sic ait. i
p̄ncipio generi huāni i grabat uinū. P̄m⁹ noe uī-
neā plātauit: dedit nāz: i grabat potētia: itaq; uinū
nec suo pepcit auctōr: s̄ ebrietas illi nobis suadz
sobrietatē. Sē iebriat⁹ ē noe. At ubi malū ebie-
tat̄ aguit iūmtū suū. i. cōp⁹ ad remediū tēpauit n̄
effudit ad uitū aūq; uinū iueiret māebat oib⁹ in
p̄cussa libertas. Nesciebat hō a p̄fōte nāe sue ob-
seca fuitūl exigē. Nō eēt hodie fuit⁹ si ebrietas n̄
fuisse: māebat oib⁹ icōcussa libertas obrep̄fat q̄
dē f̄ ne plātōis iuidia: māebat tñ adhuc p̄na iue-
rētia. Leta ē pietas: cū irridēt ebrietas. i. i noe fuit
ebrietas: origo icēst⁹ pessie regnātriciis p̄ deior: et
loq̄ de loth iebriato a filiab⁹ suis i mōre. abrahā
i p̄uuiō āglis n̄ uinū s̄ lac mīstrauit. Recte ibi de
erat mā p̄c̄i: ubi erat rēssio p̄cōz. f. figuratiē: d̄
niq; uēit Johā n̄ māducās panē nec bibēs uinum
qz q̄ xpm annūciat: ab oi inuentio uitorū se d̄
prestare alienum: hec omnia ibi.

Quintū ad tertiū. f. q. §. II.

b⁹ p̄petit max⁹ e sobrietates. Sciendū q̄ maxie pue-
nit ietorib⁹ p̄fōis scholasticis et iuueib⁹. Rectōib⁹
q̄dē et p̄lati: qz cū hēant iud. care: o; eos ēē sobrios
nec epula et ebrietate repleti. et ob hoc rōe obtene-
brati: n̄ p̄nt rectū dāz iudiciū i iudicādo. vñ ecclā.
x. di. Ue i ira cu⁹ rex ē puer: et c⁹ p̄ncipes mane ue-
scit. Herodes rex i p̄uuiō epulat⁹ i pleuit qd̄ puel
la saltrās postlauēat. f. d̄capitatōne io. bap. Scdō
p̄petit clid et religiof. vñ apos. j. ad th̄i. iij. dās i gu-
la de d̄dinādis. it̄ cetera die qz d̄ē sobri. Ad qd̄
optie fac qd̄ ait Hiero. di. xxxv. Eccl. e p̄ncipes in
fi. et extra d̄ vi. et ho. cle. a epula. hic apls de se. La-
stigo cōp⁹ meū zē. aug. i reglā. Lāne uīaz domate
ieiunij: abstīntia esce et pot⁹ q̄tū ualitudo pmit-
tit. Tertio p̄uēit iuueib⁹. Nā cuz i eis uigēat calor
nāl pp̄ feruore sāguis vñ icitānt ad libidīnē: uelhe-
m̄ter addēdo aliū ignē. f. cibo; et potui: n̄ poteit
resistē tētātōnib⁹ luxurie. In delicijs. n. ait Berni.
pi. litat castitas. et ē fm̄ Hiero. Sic cerē et bacho
hūz ven⁹. Terēt. Tres adolefcētuli aīas azarias

et misabel uacātes abstīnētie: uitādo cibos regios
et legumib⁹ utētes et aq; euasēt ignē fōnatis babi-
lonice d̄signāt luxuriā mūdi et meruēt h̄ie uisio-
nes dī. De castitat̄ mā: cā et gradib⁹. La. vi.

Quarta castitates de

q̄ p̄nt ē agēduz p̄siderāda si q̄tuo; p̄i-
mo q̄uo ē v̄l: et circa qd̄ v̄sāt. Scdō d̄
laudib⁹ castitat̄. Tertio q̄ s̄t cāe destructie line p̄-
fuatie. Quarto si q̄l; de nccitate p̄cepti ad eā fua-
dā tēat. Ad uidēdu q̄uo castitas sit v̄l. et q̄ sit ei⁹
mā. Sciendū ē q̄ sic dictū ē t̄pantia ē v̄l ḡnāl q̄
cōit ordiat ad rep̄m̄das p̄cupias d̄lectatōnū: q̄ s̄t
circa tactū. Delectatōes at̄ p se p̄sequūt opatōes
cū sit p̄fectiōes eaz: ut oī. iij. et b. Māifestū est at̄
q̄ alī ḡnāl sūt opatōes p̄tūtes ad usū cibo; q̄b⁹
nā ididui p̄fua; ab opatōib⁹ q̄ p̄tēt ad v̄lū uene-
reoz q̄b⁹ p̄fua; nā sp̄i. sic ē circa d̄lectatōes cibo-
rū rep̄m̄das pōit v̄l abstīnētie. sic ēē circa d̄lecta-
tiōes uenereoz rep̄m̄das ē ponēda v̄l qdā d̄isti-
cta ab abstīnētia. Et qz h̄ d̄lectatōes ueneree s̄t
uehem̄tiores et magi opp̄m̄etes rōem q̄ d̄lectati-
ones cibo;. iō maiori idigēt refrēatōe. vñ p̄dicte
v̄tuti ipōit nomē castitat̄: qd̄ sūt a castigatōe. ex
eo uidelz qz p̄ rōem p̄cupia i frēat. Jpsa. n. ad mo-
dū p̄uē ē refrēnāda. sic p̄z p̄ p̄m. iij. et b. qui affi-
milat p̄cupia; p̄uē o; eo qz sic puer qui i uolūtate
sua reliq̄t prauū efficiē: et i malicia excrefcit. sic cō-
cupia si ei p̄fētiat: et p̄ rōnē n̄ arceat: sp̄ augē i de-
siōrij et passioib⁹. et nihil ē qz sic v̄tutē m̄l d̄iciat
vñ d̄ic aug. p̄mo li. soliloq̄oz. Nihil esse sētio: qd̄
magi ex arte d̄iciat aīm uirilē q̄ blādīmēta seie
corpiq; illi cōtact: sic q̄ uxor hū n̄ pōt. Uir ue-
nerabil Benedic⁹. vt n̄arat Greg. sn. iij. dial. Ab
ipso pueritie tpe cor gerens senile. nulli aīm uolu-
ptati dedit. Lū at̄ die qdā sol⁹ eēt: tentatoz affuit:
nā nigra puag; auis q̄ uulgo merula uocat: circa
ei⁹ faciē uolitat̄ cepit: ciuq; uultui ipōitue ihsistere
ita ut eā p̄ manū potuisset: si hāc uir dei tenei uo-
luisset. s̄ signo crud factio recessit auis. Tāta aut̄
cānis tētato ead̄ recedēte secuta ē: quātā uir sc̄s
nūquā fuerat exptus. Quādā nāq; alias femina
uiderat: quā malign⁹ sp̄s ate ei⁹ oculos i duxit ad
mēoriā: tatoq; igne fui dei aīm i sp̄ ei⁹ accendit.
ut se i ei⁹ pectoī amore flāma uix capet: ita ut etiā
pene d̄serē heremū deliberaret ex tētatione. sed
p̄tinus ex dī gratia i se reuē i sp̄inis et urticis nu-
dū se proiecit et sic tentationem uicit.

Post hec de laudi. §. II

b⁹ castitat̄ i cōi uidēdu: q̄s ad qnq; i ducē possū
fm̄ qnq; p̄perates. P̄ia qdē b⁹ v̄tut̄ laus ē: qz ū
cefas v̄tutes hec p̄mo dyabolo obstac̄l pōit et ce-
tes v̄tutib⁹ aditū pādīt. Lic qd̄ ē sciēd qz diabolo
p̄siorā; d̄v̄sāl hoīz p̄dicoes: etates: et h̄tal opōtūi

Titulus Quartus.

tates diuersimode de diuersis eos tentare [studet
 Vidēs ergo h' nāz ad hoc uitiū pñiorē: talia sug
 gerit tētamēta: q̄lia ad tētatū ruīnā nonēit expedi
 re. Un' senē cui uires deficiūt nāles: 7 necessaria sūt
 admicula tpalia: tentat de auaritia: utpote q̄ i p
 p̄is defici: p extrinseca iuuare se possit. Mercatores
 assueti i lucris 7 i pmutatōib' tētat d' fraudib' 7
 sic de alijs. Inī oēs at anie uires vis p̄cupiscibil' in
 etate iuuenēli ē debilis 7 infirma ad sui refrētoēs: 7
 fort' ad rebellionē: tū p̄p̄ nāe cōruptōēs: q̄ maxi
 me p̄cipitat circa ptes gēitaliū. Un' p̄m' hō peccā
 do: ibi p' iordiatōēs fētj: tū ē q̄ a p̄ncipio uite
 uoluptatib' 7 delectatōib' assuecim' q̄i eis p̄nu
 triti: sic p̄ p̄m i li. eth. Diabol' ḡ cū cito hōinē
 pubescē uidet: p̄siderās cōcupiscibile p̄tē eē ad p̄
 cupiscēdā p̄nā: ibi tētatōnū ilul' facē nititur ut
 mor' iuuenēiā nouū hōinē carnali uoluptate alle
 ctū ad ruīnā trahat uitiorū. P̄ia ḡ iacula quib'
 diabol' hoīez ipugnat: ut ḡiaz baptisiale p̄dat: sūt
 cānaliū delectatōz suggestiōēs. hō at bōi puigil ea
 strū aliqd custodiēs v̄z loco uiliori uires maiores
 apponē: sic 7 uirgīs obstaculū obijcē: 7 v̄tutib' adi
 t' p̄adē. Et iō s̄acti uiri uolētes puēire ad p̄fectōēs
 v̄tutū p̄mo cōati sūt rep̄mē cānales p̄cupias: dein
 de exercitijs v̄tutū opaz dare. P̄ia ḡ ianua totius
 bōitatis i hōie: ē custodia castitatis. Moachi q̄ p̄mi
 sub doctriā b̄i Marci ap̄d egyptū d̄gebāt. p̄mo
 oīuz p̄tinentiā p̄ fūdamēto hēbāt: dein sup̄ eā ceias
 v̄tutes edificare satagebāt. Narrat hiero i uir' pa
 trū q̄ dec' ipatō q̄ndā iuuenē xp̄anū castissimūz
 p̄phē: iussit nudū p̄oi i loco amenissio: ubi erāt
 flores olfā: i iustitioz sōit': 7 cāt' auit': 7 manū
 b' 7 pedib' ligatū: quādā puellā pulchrā ipudicā
 ad eū sec adducē: q̄ eū allicet 7 māib' palpat. At
 ille n̄ ualēs se alit' iuuat' liguā dētib' icisā: i facie il
 li' expues p̄fusa abscedē fec. Sicq̄ ille tētatōis ui
 ctoria hūit. Scda la' castitatis p̄sistit i h' q̄ hōi libē
 tatē tribuit: 7 cūctas a se v̄tutes rōi subijc. Ad cui'
 euidentia p' p̄sistit: q̄ntā dep̄sionē rōis fac uitiū lu
 xurie. Sciēdū ē q̄ q̄ it cēta uitia luxuria mētē ma
 gis dep̄mit. 7 v̄ba salut' fastidire facit. Uoluptas
 enī cānal' pp uehēmētā delectatiōis in t̄m hōiem
 absorbet. 7 eū sēlibus subijc: q̄ q̄qd aliud audit
 ul' cogitat sibi desipiat nimīū affect' delectatiōe cā
 nali. vñ dī ecclī. xxi. Uerbū sapiēs q̄dēq̄z audiēt
 ser' laudabit 7 adūciet. Audiet luxuriosus 7 dīf
 plicebit sibi: 7 p̄iciet p' rēgū suū. Et Osce. v. c. dī
 d' hōib' d̄dit cānalib'. Nō dabūt cogitatōes suas
 ut reuētāt ad dñm: q̄ spūs sōnicatiōis i medio co
 rū ē. 7 dñz nō p̄gauerūt. Magna ē ḡ fuit' i q̄ uolu
 ptas cānal' hoīez p̄stituit. 7 q̄ i rēmediabil'. vñ dīc
 aug. Q̄ efficacissimū glutin ad capiedas aīas est
 mulier. Uoluptas. n. cānal' cū nimis appetit appe
 tē sic glutinādo ligat: q̄ raro aut nūq̄ ab ea di
 soluit: nisi oīna ḡia maxie p̄ flagella carnaliter af
 fectio succurrat. Cū sūma ego diligētia cauēdū ē:

ne mulier amor rōnē supet: q̄ hōiem tā miserabili
 fuitute cōstringit: pp qd pulchre dīc tull'. Illum
 ego nō libez iudicauit: cui mulier ipar: leges ipōit:
 uocat: uēiendū ē: elicit. abeūdū ē: poscit: dādū est
 mīa. extiescēdū ē: hūc ego n̄ t̄m seruū: sed neq̄ssī
 mū suū ego iudico. vñ i parabola d' cena magna
 cū tres fuerit iuitati. p̄m' designās sup̄bos se excu
 sauit. Silr 7 secūdo designās auaros. Sz tert' si
 gnās luxuriosos: nec iuit nec se excusauit ad signā
 dū q̄ carnal' uoluptas ita hoīez ipicat et submer
 git: q̄ eū ad cogitādū aliqd ipotētē reddit. Luce.
 xiiij. Cū alexā. mag. audit a fama dyogenis: 7 euz
 uisitasset: p̄hs ei n̄ assurrexit: Cui alex. Impator
 sū orbis: 7 tu mihi nō assurgis: Cui p̄hs. Neq̄q̄
 uezz eē asserēs. Carnal' p̄cupia: gula: 7 supbia dñe
 tue sūt 7 acille mee: q̄ tibi dñant. 7 ego v̄tutib' e
 as uici. Ergo su' es fuoz meoz. qd p̄fessus ē ale
 xander uezz eē. Tertia laus h' v̄tut' p̄sistit i dco
 re singulari pulchritudis: quā i aīa cāt. Ubi sciēd
 ē: q̄ sic docet dion. iij. c. de dñis no. ad rationēz
 pulchritudis duo req̄rūt. s. claritas 7 p̄sonātia. i.
 d̄bita p̄portio. Dicim'. n. cor' hūanū plchru cū
 mēbra h̄z b̄n p̄portioata cū qdā d̄biti coloris cla
 ritate v̄l q̄litate. Pulchritudo at spūal' sili mō in
 hoc p̄sistit: q̄ oēs aīe uires sūt sibi iuicē p̄sonātes
 i actib' diuēlazz v̄tutū scdm̄ refugientia rationis
 Ipsa. n. suo lūie cūctas aīe v̄tutes illustrat 7 p̄fic
 easq̄ i ultimū finē d̄diando dirigit. Ultm' at uir
 tutū sis ē dē: q̄ ē sūme pulcher: uniuēlozz p̄sonā
 tie 7 claritat' cā exis: sic dīc dion. 13 at pulchri
 tudo qdā i oī v̄tute iuēiat: ut p̄z p̄ aug. li. lxxxiij.
 q̄stionū. spāl' t̄n castitati hec spūal' pulchritudo
 attribuit. Ipsa. n. p̄cipue qdā p̄sonātia in hoīe
 p̄stī uir: p̄ hoc q̄ cānē spūi subijc. Et spūs a cāna
 lib' libez exis: ceteras aīe uires sub qdā modēami
 ne regit. Idē hōiem claz reddit: p̄ hoc q̄ id qd ē i
 eo turpissimū 7 idēctissimū: repellit cohibendo
 brutales uoluptates: q̄ claritatē rōis extinguit. 7
 iō peccā it̄pātē fm̄ p̄h̄z sūt maxie exproabilia: q̄
 ē fm̄ Greg. sūt maior' infamie q̄ peccā spūalia: l̄z
 possit eē minoris culpe. P̄z ergo q̄ castitas fac ho
 minē decoz 7 hōre dignū. Inpantia v̄o ex p̄bro
 sū 7 uilē. Un' ipsa est uestis de bysso scdm̄ illud p̄
 uer. uli. Bysus 7 purpura indumētum ei'. Bys
 sus enī genus lini candidissimū. Unde et beata
 Cecilia ne pulchritudinez sue uirginitatis amitte
 ret: cantantibus organis. 7 uestibus d̄sup auro re
 xtis. subtus autem cilicio induta dñm exorabat.
 fiat dicēs cor meū 7 corpus meū immaculatum.
 7c. Similiter agnes despiciēbat filium p̄fecti: q̄
 eā uolebat in uxorem ut pulchritudinem uirgini
 tatis p̄seruaret: martyrū sustinuit. ¶ Quarta
 laus castitat' ē: q̄ ipsa inter ceteras v̄tutes magis
 ad sciam disponit. Ubi sciendū est: q̄ q̄diu passi
 ones non sedantur: uires sensitiue: que ope
 rationi intellectus deseruiunt: impure sunt: 7 ad

Capitulum. Sextum.

opatores ppassibiles. Sedatis at passioib' i motionibus spūz 7 sāguis 7 bullitōib' cessantib' p'di cū: p'dicte vtutes i suis actib' uigorāt: 7 tūc itellect' q' ab eis recipit ad sciaz hūda pfectō illūinat. vñ dicit phs. vij. phy. Aia fit sapiēs sedēdo 7 q'scē do l' sedēdo tūc h'z aliā liam. Qñ. n. hō tūmli' passio nū n' sētit. aia i seipsa q'scē: 7 tūc q' sedēs facili ter sciaz uēit. Lū g' castitas sit passionū sedatiua 7 refrenatiua: p'z q'z mltū h'z ad sciaz disponē. In e' figurā legū q' salom fecit sibi tronū eburneū: i q' sedebat ad iudicādū. Tron' ē sedes iudicātis 7 si gnificat sapiāz: ebur pp sui cādorē 7 icōruptōēz si gnificat castitatē: q'z. f. sapie aica ē castitas. Greg. nazāzen' de se ipso ait. Lū signaculū castitāt' itegre custodiēs: phie studijs adhuc iunior apō arthenas florerē uidī p' soporē sedētū mibi 7 legētū duas de coras dextra leuāz p'sedisse scias: q's ego castitat' istictu toruioi oculo p'spicies: q' nā cēt: 7 qd' sibi uellēt i q'sui. At ille me fāliari' p'lectēs aiunt. Ne moleste accipias iuuenis: note tibi 7 familiares sum'. Alia ex nobis sapia. Alia dicitur castitas: 7 misse sum' tecū habitare: q'z nobis i corde tuo iu cūdu hītacluz p'passi. De Jo. et euāga. dī q' pp v gītātē datū ē ei alt' de diuinis mysterijs 7 cōgscere 7 scribē. Et. b. tho: de aqno ē sapiā mirabili claru it v gītātē fult'. **Q**uinta laus h' vtut' ē: q' p' cetis vtutib' ipa singularit' hoīnē dei fāliarē 7 aicū cō stituit. Un' sciēdu q' nā dina ē purissia 7 mūdissia pp sui excellētiā 7 nobilitatē. Delectat aut unūq' q' i suo fili. Puritas g' creatura rōali ē deo gratul sumā: i q' tāq' i suo p'sili p'gaudet 7 q'scit. Un' d' ce lesti spōso dī. iij. cāt. q' pascit it lilia. i. puritate d' lectat. 7 hic ē qd' illi q' vtute v gītāt' p'dicti sūt: magis fuerūt cū deo p'iūcti: sic p'z de Jo. euā. quē xps vir ginē de nuptijs uocās: supra pecc' ei' recubē uolu it: ubi icarnati vbi secreta itellectu acutissio pene trauit hūc dñs i cruce pēdēs v gīs mīs custodē: 7 tāq' filiū loco sui derelict. Qd' totū merito pūta tis ei' ascribēdu ē. Un' de ipso singularit' dī. Hic ē discipul' ille quē diligebat ihs. Soli g' v gīs fālia res 7 xpi sodales dñt. Et iō signāt de eis dī Apoc. xiiij. sequūt agnū q'cūq' serit. Precipue at seqtur mī ei' vgo maria. In h' figurā dñt fm dō. Quēa m' dño nō regi adolecētulā v gīnē: 7 ster corā re ge 7 foueat euz 7c. iij. R. j. Quod d' ipsa mīe xpi i telligi pōt

Consequenter re .§. III.

stat uidē de cāis pferētib' ad castitatē. Ut at mōi festio fiat nīa doctria: p'mittē' d'structiuas cās: q'b' siglis oppositas p'structiuas adiūgem'. Pñt at h'mōi cāe i sūma q'tuō assignari. **P**ria q'dē cā destructiua castitat' ē ocū. Ubi sciēdu ē q' ani m' hoīs sēp i aliq' delectari appetit. Lū at ad opa vtut' n' assuecit: i eis mīme delectari pē: q'z ubi nō ē opatio: nō pē ē delectatio: cū delectatio opatōz

p'seqt: sic p'z p' phz. iij. eth. Quapp necē ē ut dicit greg. q' ad it' ea flectat. 7 i eis d'lectet. Sēfibiā. n. cū sēfibiā offerūt: sēfualēs hoīes fac h' ad sui ap peritū alicūt: maxie qñ op'ib' vtutū n' uacāt. Inē oia at sēfibiā hōa ad q' cito aim' icliat: si oblecta mīa carnalia: q' uehemēt appetitū i lināt ad ea cō cupiscēda. Lā vō opposita castitat' p'structiua est occupatō circa aliq' op' vtutis. Inē al as at occu patōes efficacissia ē: q' circa studiū sacre scripture v'sat. Jpa. n. mētē d' errores illuminat. Un' dñs d' er rātes iudeos dīc. Scrutamī scripturas: ipse enim testioniū pibēt de me. Jtē d' tētātōes diaboli hōi nē armat. Un' saluator nē ab eo tētāt' tripl'r sacre scripture testioniū se defēdit: ut p'z Mat. iij. Jtēz accidiosā mētē refouet: 7 i q'dā spūali solatio cam enutrit. Un' sēiores iudeoz spartatis scribētes dī xerūt. Nos hūtes solatio lib'os scōs q' sūt i māib' nīs. Sacra igit scriptura mētē studētis castā red dit 7 pudicā. vñ dī Jacob. iij. Sapia q' desursū est p'mū q'dē pudica ē. Nā ei' exercitiū: carnis p'cupi scētā repmit 7 p' rāto p'grue spōsa uocat h'z illud Eccl. v. q' sūi mibi spōsā assumē. f. diuinā sapiām

Scda cā destructiua castitat' ē maloz socie tas. Ad singla q'ppe uitia hoīes iclināt exēplo ma loz sociozū pp qd' admōet sapiēs puer. xxiij. No li eē aic' hōi iracūdo: neq' ābules cū hoīe furioso ne discas scētas ei': p'cipue cū carnales hoīes eos q's socios hūit exēplo suo ad carnis illicita facilitēz trahāt. Qd' q'dē ex duplici cā p'tigē pōt. Prio q'a societas hoīnū maxie iuuenū ut plimū motiuūz hūit ipm delectabile: qd' maxie eos mouē h'z ad si mul p'uēdū. Delectabile at qd' ē i actib' ueneiis multū mouet iuuenilē etatē: 7 iō corū vba 7 facta frēqnter circa carnis delectabilia uerfatur p'pter qd' q' talib' se adiūgūt: ad carnalia opera facilitēz ruūt. Un' scriptū ē Eccl. xix. qui se adiūgit fornī ca: ihs erit nequā. Et apls. j. ad Corin. v. loquens de fornicario dicit. Nescitis quoniam modicum fermentum totam massam corrumpit. Causa vō huic opposita castitatis p'structiua. ē elōgatio ab h'mōi societātib' 7 puerfari cū hōestis 7 morige ratis. Ubi sciendum est q' bonorum societas ad tria ualet. que tanto castitatē securiorem reddūt qnto hominē circa utilia occupatū ab illicitis for ti' retrahūt. Prio g' ualet ad solatiū d' tediū nāe. Homo naturaliter est animal sociale propter qd' necessario ad amicitiam incliatur. Un' oñdit phs viij. eth: q' oēs hoīes aicitia q'rūt. Senes quidem propter utile Iuuenes autem propter delectabile Uirtuosi uero tam illi q' isti propter honestum. Quēz mī h'mōi aicitia delectationē includit. Naz senes delectātur de conferenti utile. Et uirtuosi d' honestate vtutis. Omnis ergo amicitia delectatō nē includit: 7 est ad solatiū nature. Unde Amb. dicit in. q. de offi. Pulchra est societas senioruz 7 adolescentium. Alij testimonio: aliq' solatio sunt.

Titulus Quartus.

aliq magisterio aliq delectatōe: ut d moyses et Josue de abrahā et loth: de helia et eliseo p3. Hi siquē scī pīes pūbernū et solaciū aicabil societati n̄ recu-
sant. Magna fuit aicitia iē dauid et Joathā. Unde
eo i pīlo occiso dō amāz sēs dicebat. doleo sup te
fī mī Jonatha dcoz nūmī amabil sup amorē mu-
liez: sic mī unicū amat filiū: ita ego te diligebā. q̄.
R. j. Tertia cā destructiua castitatē ē turpiloquz
carnalia. n. colloq̄a et uiliū historiāz nāratōes ai-
mos tā audiētū q̄ nārantū reducūt ad p̄sideran-
dū ea dō q̄b̄ ē fmo. p̄sideratio at̄ rez uiliū ac eaz
intellectual̄ inspectio: facili affectū icliat mī et uires
frāgēdo cōrūpūt. Un̄ apls. j. ad cor. xv. Cōrūpūt
bonos mōes colloq̄a mala pp qd̄ amōet ad Eph.
v. dicēs. fornicatio et oīs imunditia aut auaritia:
nec noiet i uobis sic decet scōs et c. aut turpitudine
aut stultiloquū aut scurrilitas q̄ ad rē n̄ p̄tiet: s3 ma-
gi gīariū actio. Quarta cā destructiua castitatē ē
usus eoz: q̄b̄ aim̄ hōis emolefcit ad amorē mu-
liez. Et p̄cipue h̄ s̄ tria. s. earū aspect̄. frēq̄ns euz
eis colloq̄ū seu pūbernū. Et mūez hīc idē susce-
ptō. Circa aspectū muliez ē sciēdū: q̄ sēsus uisus
p̄ cetis sētib̄ h3 tria. p̄mo plūmas rez dīntias nō
bis demōstrat. sic dīc p̄hs. j. meth. i. p̄ncipio. Ex uī-
siōe at̄ rez multaz uitiū curiositatē orit̄: q̄ ē q̄daz
deordiatō intellect̄: pūciēs ex iordiatō appetitu co-
ḡscēdi et uidēdi mltā: siue sit utilia siue inutilia siue
p̄ferētia siue ad rē n̄ p̄tinetia. Cū at̄ q̄s mltā ituef
p̄ oculos undiqz pōrigit: necesse ē: ut aliq̄l ad h̄
mōi aim̄ icliet: et tūc intellect̄ ip̄ortūe se offert ad
illa sciēda: hec at̄ ē magna cōdis uāitas: et uisus ē
pōra p̄ quā tot noxia p̄fētāt: q̄ mētē illaq̄at: dilige-
ti clausura ē cohibēd̄: ne p̄ inspecta q̄s uana eua-
get. Un̄ Eccl. ix. Ne sp̄icias mulierē multiuolam
ne icidas i laq̄os ei. Legit̄ uinā uiolatā fuisse: qz
curiosa fuit uidē muliēs regiōis: ad quā p̄ ei. Ja-
cob nup̄ aduenerat. Gen. xxxiij. Scda frēq̄ns et
fāstare colloq̄ū cū muliere h3 castitatē cōrūpere
Ubi sciēdū ē: q̄ vbi mulieris i sacra scriptura cō-
paf̄ rethi. igni. et gladio acuto. Et hoc p̄p̄ta ma-
la q̄ ex familiari colloq̄o mulierū causāt. P̄mo. n.
blāditorie s̄ mulieres: et vba mēdatū pūpendūt:
p̄p̄ qd̄ hōiez cū q̄ frēquēt colloq̄ū hnt̄: fallaci ad-
ulatōe puerūt: et cū a vō rōis iuditō facili dūiāe
faciūt. Et qm̄ ad hec mulr̄ dī hōiez irretire puer.
vñ. Irretiuit: iqt̄: cū mltis fmoib̄ De Salone dī
q̄ mulieres auerterūt cor ei: et itatū oculos mētis ei
ercecauerūt: q̄ eū vsqz ad isaniā ydolatrie dūxe-
rūt. iij. Reg. xj. Tertio munez iūuētio h3 castitatē
cōrūpe: maxie qm̄ ex pte viri mlieri offerūt: q̄ ad
mūera citi alliciat. h3 ei mulier p̄siliū debili et af-
fectū p̄nōre q̄ vir. Studet et ad hndū p̄ciosas ve-
stes et alia ad ornātū p̄tinetia: et cū a se frēquēt nō
hēat vt p̄cupita assequat̄ ad munera facili icliat.
Hec at̄ sumope cauē dēt castus amor. vñ Hiero.
Crebra munuscula et vestes oī applicatas: ac de

gustatos cibos: blādasqz ac dulces litteras: factus
amor non habet.

Quintus at ad quar. §. III.

tū cū qrit̄ vtrū castitas sit i p̄cepto. Rndet̄ q̄ sic:
Un̄ apls. ij. ad chori. iij. exhibeam̄ nos metip̄os
sic dī mistros i castitate et ad hebre. Fornicatores
et adulatores iudicabit̄ d̄s. i. p̄dēnabit. Et hoc q̄a
agūt p̄ castitatē: n̄ at̄ tenet̄ q̄l bet ad quēlibet gra-
dū castitatē s3 ad aliquē. Un̄ sciēdū ē: q̄ triplex est
grad̄ castitatē. s. p̄iugal̄: vidual̄: et v̄gial̄. vñ et Be-
da i omel. Bōa ē castitas p̄iugal̄: melior p̄tinentia
vidual̄: optia p̄fectō v̄gialis. Et de illis ē scr̄ bī i
decre. vi. xxx. Si q̄s uiroz. §. hoc scripsim̄: et ifra
Nos v̄gitatē cū huilitate admiramur: et p̄tinetiā
cū castitate et religionē accept̄. Sumā deo dicim̄: et
renūtiatiōē seculariū negotioz atqz actuū cum
huilitate approbādo laudam̄. Et nuptiaz vici3
qd̄ fm̄ castitatē pdurat p̄probam̄. Duic at̄ tripli-
ci gradū castitatē: cōmndet̄ t̄plex fruct̄ vt oñdīc
Math. xij. p̄ pabolā xp̄i dicēt. Semē qd̄ cecidit
i trā attulit fructū. aliō. xxx. aliō. lx. aliō cētēsim̄
Ubi nō q̄ trā bōa ē cāta rōnal̄ suās castitatē: q̄
ad hoc vt fructificet. o3 vt sit cultiuata vomē seu
ligon̄ penitētie et p̄fessōis: irrigata aq̄s lacrimose
ōionis: irradiata sole debite p̄gnitiōis. Semē at̄ ē
vbi dī qd̄ qdē iacit̄ a p̄dicatore p̄ deuotiōem et p̄
positū i bono firmatōē: nascit̄ p̄ op̄is exequutiōez
fruct̄ at̄ q̄ seq̄t̄ ex hac trā sata s3. b. tho. i. iij. di.
xlx. significat̄ p̄mū qd̄ oēt hōi ex hoc q̄ a carnali
vita i spūalē trāsit: sic fruct̄ dī māl̄ id qd̄ expecta-
tur p̄ seminatiōē v̄l alios mōs v̄sus celu rēdes et i
rā d̄serēs. p̄p̄tea at̄ v̄tuti castitatē dī rīdē fruct̄
magisqz aliū v̄tuti: qz ip̄a castitas hōiez l̄berat p̄-
cipue a subiectiōe carnis. Nā p̄ delectatiōes vene-
reas aia p̄cipue carni subdit̄: q̄i trē ifira: adeo vt i
actu carnali ip̄ossibile sit aliqd̄ itelligē s3 p̄h3. viij.
eth. Quāuis at̄ vis semētia sit efficax ad pūēdū
hūiores trē i suā nām: tñ q̄to hec v̄l semis ē effica-
tior: et trā ad hoc parior: tāto fruct̄ seq̄t̄ vberior:
tñ vt dictū ē semē spūale sit vbi dēi: q̄to maḡ ali
q̄s ex hoc puerit̄ i spūalē vitā a carnali actiōe re-
cedet̄: tāto i eo maior seq̄t̄ fruct̄ vbi. Et qz magis
recedit q̄s i viduitate a corp̄is ope q̄ ex p̄iugio: q̄a
vbi pūx abstinēt a sua: p̄tinet̄ se abstrahit a nō
sua et sua. quā. s. poss3 hīc i p̄iugio. vñ fruct̄ i du-
plo reddet̄ viduis. Et qz v̄go abstinēt se i futurū et
p̄tētū ab oī voluptate et corruptiōe: iō ei reddēt̄
fruct̄ cētēsim̄: q̄ numerus addit. xl. sup. xl. Qua
dragenari at̄ p̄surgit ex denario q̄ter multiplica-
to. Quafnari at̄ q̄ ē nūerus q̄drat̄. designat̄ soli-
ditatē icorruptionis. quā h3 v̄go p̄ ceteris. Item
istī nūeri fructū pūciēt adaptat̄ p̄dicti gradib̄
castitatē. Nā positi ad māus s3 algozistas figurāt
ip̄os stat̄ fm̄ Bedā. Nā trigearius sic foīat̄: v̄d
licet p̄ pūiūtiōē sumitatum pollicis euz idice: qd̄

Capitulum. Septimum.

figurat ipsā cōiūctiōez ⁊ qī deosculatiōez pūga
toz. Sexagenarius vō soiat p hoc q̄ idex suppo
nit ⁊ iacet i medio pollicis qī opprimens eum. Et si
gnificat ipsā opprēsiōē uidualē: quā patiūt i mū
do. Lentesim⁹ vō nūerus nō i sinistra māu vt cēti
ponūt. sed i dextra q̄ significat uitā beatā: vbi ne
qz nubēt neqz nubent. s. sūt sic āgelī dei ab oī cor
ruptiōe liberī: qd̄ ppetit vīgibus. In isto triplici
statu se repit vgo bta: vt sit cūcti exēplar. Nā i cō
iūgio cū fuit Ioseph despōsata p vba de pnti ubi
psistit eēntia mūmōij s. b. tho. q̄uis nō fuerit se
cuta copula carnis. vbi ē ppleta pfectio significa
tionis. In uiduitate se repit tpe passiōis filij. Lie
dī. n. tūc tā mortuū fuisse Ioseph. Propterea fō
te xps eā pmedauerat Joanni ex quo sponso care
bat: i vīgitate at̄ sēp pmasit. nā ut dīc aug. xxvij. q
ij. s. Beata maria proposuit se cōsuaturā uotū
vīgitali i corde: sed ipz vīgitali uotū n̄ exp̄ssit ore.
Subiecit se dine dispōni: duz pposuit se pseuera
turā vīgine nisi ei de⁹ alit̄ reuelat̄. Postq̄ vō filiū
genuit. s. ex spū sācto pmanēs vgo: q̄ corde pcepe
rat uotū: ore exp̄ssit. Et uterqz. s. ipsa cū Ioseph
i vīgitate pmasit. Ad pbationē castitatis cōiugalīs
facit qd̄ dī ad hebre. ultī. Hōrabilē p̄nubiū ⁊ tho
rus immaculat⁹. Et p̄nuci⁹ i niceno p̄cilio dixit ca
stitatē eē cū p̄pa pūge cōcubitiū. xxxj. di. Nicēna
Et Innocent⁹ tert⁹ iqt. Nō solū vīgēs ⁊ p̄tīntes
verū etiā cōiugatī p fidē rectā ⁊ opationē bonā
placētes deo ad emā merēt beatitudinē puenire.
extra de sū. tri. ⁊ si. catho. c. i. Ubi tria notant p q̄
pueniūt ad b̄ritudinē. s. siceritās i credēdis ibi p
fidē rectā. Integritas i agēdis. s. fūādo p̄cepta. i
bi opationē bonā. Un̄ ⁊ ipse nūerus īgenari⁹ dī
gnās statū pūgalē resultat ex mario significāte fī
dem trinitatē. ⁊ denario significāte obfuationē d̄
calogi: Tertū ē simplicitas i diligēdis ut. s. totū re
ferat i deum. ibi placētes de q̄ signat in cōiūctiōe
digitoz ad iuicē cū. s. nūer⁹ īgēari⁹ pōit ad man⁹.

Tria aut faciūt ad. **§. III.**

cōm̄datiōē stat⁹ seu castitatē pūgalis. Et p̄mo q̄
dem qz a deo hz īstitutiōē ⁊ appbationē. Nā i
statu inocētie pūgiū īstituit et in paradiso īrestrī.
Postmodū icānar⁹ uocat⁹ ad nuptias cū discipul⁹
p̄nte mīe: p̄io ipas miraclo p̄secrauit. Castitas at̄
īfīnuat ex eo q̄ adam i spū dī loquēs ait. Erunt
duo i carne una. nō dīxit tres uel q̄tuor: qd̄ refe
rēs xps Matth. xix. subdit: quos q̄ deus cōiunxit
hō n̄ sepet. s. altēi adherēdo. Secūdū ē qz hz sub
lūmen significatiōē. Un̄ apls loquēs de mūmo
nio ait. Hoc at̄ dico magnū sacm̄tū i xpo ⁊ eccle
sia. vñ ⁊ rōe h⁹ significatiōis dī mūmōniūz maxī
mū sacm̄tū i christo et ecclesia: qz significat sacm̄tū
res. s. unōē xpi cū ecclesia ⁊ aīe cū deo. contra qd̄
fac̄ uolās talē castitatē. Tertū ē qz p̄bz multipli
cem fructificatiōē. Et p̄m⁹ fructus ē p̄secutiō

p̄olis: p quā p̄suat genus hūanū. Un̄ ⁊ p̄ noe cū
filij uxozat⁹ repatus ē mūd⁹ q̄ diluuiō pierat: re
staurat⁹ ⁊ ruine ⁊ nūeri āgeloz saltē ex multiplica
tiōe pueroz i illa etate decedētū. ⁊ nascūt vīgēs
q̄ tenēt uitā regni celoꝝ. vñ Hiero. Laudo pūgi
uiz: s. qz nisi vīgēs generāt: lego de spīs rosā: d̄ chō
cha māgaritā. Scd̄s fruct⁹ ē uitatō fōnicatiōis.
vñ apls. i. ad Cor. vij. pp̄ fōnicatiōē. s. uitādā vnus
q̄sqz suā accipiat. s. uxozē. cū. n. n̄ q̄l sit apl⁹ p̄tīnē
se ab oī uoluptate venēa: puidit de⁹ hūane īfirmi
tati p uia pūgiū: vñ apls. ad. Cor. vij. Mel⁹ ē nu
bē q̄ uri. Terti⁹ ē dilatatiō charitatē ⁊ multiplica
tiō pacis. nā p pūgiū unū: mlti efficiūt aīcī ⁊ affi
nes: ⁊ tollūt mltā scādala ⁊ uitāt picla: ut p̄z i be
ster assuēdo pūgata p quā p̄seruatū ē gen⁹ iudeo
rū ab exm̄nio suo. Quari⁹ ē decoratiō ciuilita
tē. mltā. n. s. p̄tīnētia ad p̄chritudinē ciuilitatē: q̄
uiri ex se facē nescirēt aut n̄ possēt: ut gubernare
domū: ⁊ mltēs absqz uiris male se regē possent ⁊ p
a alia. Tria at̄ sūope dnt̄ cauēi i h⁹ statu q̄ sē
p̄ castitatē. Primū ē amō iordiat⁹ alit⁹ ad alterū:
vñ hier. xxxij. q. iij. origo qd̄ hōesta erat amōis
s. magnitudo d̄formis. Un̄ ⁊ s̄ixt⁹ pythagoric⁹ i
sūq̄l. Adult⁹ ē: iqt i uxozē suā amatō ardētio: i alie
na d̄ppe uxozē oīa amō turpis ē i sua nūm⁹. Scd̄z
qd̄ d̄z cauēi ē iordiatō actūū uīp⁹ mūmōij. circa
h⁹ pōit qdā vī q̄ d̄z pudicitia: q̄ hoīez īfīcat circa
h⁹ iordiatōes. Un̄ hiero. J̄pa opa nuptiaz si nō
vēcūde ⁊ cū hōestate q̄ sub oculis dei fiāt: ⁊ ut tū
liberis fuit īmūditia ⁊ luxuriā noiauit ⁊ apls
cū dīc. Oīs īmūditia aut luxuria: nec nomīet ⁊c.
xxxij. q. iij. In eo Tertū qd̄ d̄z cauēi ē fractiō fī
dei alit⁹ ad alterū: ut nulla occasiōe alit⁹ adhereat
Nec cā plis suscipiēde si sit steril. sic nec J̄saac ad
aliā accessit: rebecca uxozē diu sterili pmanēte. nā
q̄ abrahā ad ācillā accesserit agar: ⁊ Jacob plres
habuerit uxozes: fuit illō ex spālī disp̄satiōē ⁊ re
uelatiōē spūs s̄ci pp̄ diuersas cās: ut hēt. xxxij. q.
iij. Recurrat ⁊. s. seq̄nti. neqz cā timiditatē vel de
mōte l̄ de fama pmittē d̄z se ab alio cognosci: sic
fēc̄ lucretia nobil̄ rōana a tardq̄nī filio. Un̄ nec ex
cusat ab adl̄tiō s. aug. i p̄mo de ci. dei. Un̄ ⁊ lau
dabilr̄ susāna poti⁹ se uoluit exponē piclo mōris
⁊ s̄ae: q̄ seib⁹ assēt: ut hēt. Dan. xij. Nec cā īfir
mitatē. s. cōpal. s. cū alit̄ eoꝝ ē īfirm⁹ nec īfirmita
tē spūal: uilz si p̄foci sibi fidē fregēt adl̄tado: n. n.
hz h̄ locū r̄la: frāgētī fidē: fides frāgat eide.

Quā ad castitatē. **§. VI.**

uidualē dīc apls. i. ad thi. v. Uidual⁹ hōnōa q̄ vē
uidue sūt. Nōndū p̄mo q̄ s. albertū i sūma d̄ q̄tu
or coequis. Nom̄ uidue mltipli d̄z. Est. n. uidua
p̄mo q̄ uidua ē cōpe: s. m̄te nupta. i. h̄is p̄positū
pūgiū: ⁊ p̄putat it̄ unitas i m̄io: qz castitas maḡ
psistit i m̄te q̄ i cōpe. nec huic dēt fruct⁹. lx. i. illō
spāle gaudiū i regno dei: qd̄ uere uiduis referuat.

Titulus Quartus.

Secundo modo dicitur uidua: quod est uidua corpe et mente: et hec uocatur uerba uidua ab apostolo. ubi dicitur: Viduas honora quod uerba uidue sunt. Et tale uidua cui debet fructus. Item. ponit in statu uiduitatis uotum et propositum sic permanendi propter deum: et non propter onera mundanorum deuitanda. Tertia dicitur uidua corpe et mente aut auxilio fratris: sic bene pauper uidue. et de hac dicit apostolus. i. ad thimotheum. v. Si quis fidelis habet uiduas misereatur illi: et non grauet ecclesia: ut his quod uerba uidue sunt sufficiat. Ille autem tales alebat in congregationibus ab ecclesia: et erat in locis religiosis congregatio: secundum et seruiebant ecclesie. Et his multis magis debet fructus. Item. Ad statum autem uiduale tria sunt inducenda. Primum est exemplum creature irrationalis: ut. n. legitur in libro. non animalium: tunc uni maiori associatur in tota uita sua. uerba cuncta autem est homines non facere quod facit brutum. Secundum est exemplum afflictionis star. coniugal. i. ad loth. vii. Tribulationes carnis habuerunt: autem apostolus loquens de coniugal. i. p. 2eb? necessarios sibi. puidedis: et filios et seruitute coniugii et alijs plibus: quod cum ex parte sit: hoc satis habet inducere ad uiduitatem seruandam: et precipue cum frequenter deficiat conditio sua in secundo. Tercium est precium scripture dinal quod laudat multum tale statum: ut per exempla Judith uidue: quam Joachim sumus potest ex cum uniuersis pschyis bene dixerunt: occiso ab eo oloferne dicentes. Tu gloria huius: tu leticia israel tu honorificetia populi nostri: quod fecisti uiliter et profuturum est cor tuum: eo quod castitatez amaueris: et per uirum tuum alterz nescieris: idem manum domini confortauit te et eris benedicta in eternum Judith. xv. et dicitur anna prophetissa legitur. Lu. ii. quod uixerat annis. vii. cum uiro a uigilate sua et hec uidua usque ad annos. lxxiiij. Luit ob signa meriti castitatis et deuotionis manifestata fuit sibi saluator oblat in templo. Tria autem uidua debet obseruare ad seruandum statum suum. Primum est uirtute euagationis seu discursiois. Unde apostolus. i. ad thimotheum. v. reprehendit uiduas dicens quod ociose discunt circuire domos: non solum autem ociose: sed et uisores ociose loquuntur quod non oportet uirum et anima uidua ut legitur non discerebat a templo et iudith de domo. sed et aspiras uigilantem et cibatois. i. ad thimotheum. v. Vidua quod in delictis est: mortua est. Unde et dicitur utraqz uidua. i. ana et Judith dicitur: quod seruiebant deo in ieiunijs et uigilijs. et Judith cilicium deferebat. Tercium est uestitum humilitas: unde gene. xxxviij. legit de thamar: quod deposita ueste uiduitatis assumpsit alius habitum quoniam uoluit carnali operi intendere. Non tamen quod l. de beat quod exhortatur homines ad castitatem uigilantem uidua letitiam tamen ad hominem cogendi se in ipso tunc ueraciter. Unde dicitur. xxviij. q. i. de uiduis. Nos autem nullum talibus laqueum debemus: sed solum adhortatores primis septimi perasque proponere omni iudicij: ut et nostra absoluta sit conscientia ne se in istabilis tamen deiciat: quod amorem uiduat: hec ibi. Nam utique potest quod pertrahere licite: quotiens sibi placuit porri mortuo. unde Hiero. non dano byzanos imo nec trygamos et si dicit potest octogatos. Idem ego nunc uoce libe. pelao: non danari homini in ecclesia. xxxi. q. i. apertat Unde et abraham senex ualde mortua sara aliam duxit uxorem: ad ostendendum quod licitum est et Augustinus. xxxij. q. iij.

ista abrahe. Nec obstat quod dicitur Crisostomus. xxxi. q. i. hac ratione. ubi vi. Secundum uxorem accipe: sed uirtutem rationem uerba fornicatio est. Nam itellitur istud secundum gratianum. §. sequenti dicitur quod per exaggerationem ad exhortatores uidualis continentie: non in denuotatores uiduaz et deiceps nuptiarum. Unde dicitur finem glori in melius quod intelligitur cum facit ducit per ma uirtute ipsa impudata: ut putrebat in lege moysi.

¶ Quartum ad castitatem. §. vii.

uigilantem dicit apostolus. i. ad loth. vii. de uigilantibus preceptum non habet: consilium autem dicitur: et apoc. xiiij. De his quod sequuntur a gnu quod uirtutem iterum dicitur: quod uigilantem permanet. figurat autem per liliu secundum doctores. de quod dicitur Lant. ii. de sponsa: quod pascat in liliis: et sic liliu in spicas: sic anima mea. i. creatura huius uigilantem in filias. i. in creaturas alias. Ubi non tria in lilio. Primum in stipite uirtutem. Secundo in flore albedine. Tercio in seie fulgore. Et in primo notat ex duratorem incorruptorem et preciositas. Secundo designat ex colore et folioz puritatem et puritas. Tercio insinuat ex figurata dilectione et scituras: considerate in lilia agri. Quartum ad primum claretur quod stipites siue trunco liliu est uirtutem. Dicit autem aliquod uide natiu quod non patitur adustorem caliditatem: ut per arboribus: sic spiritaliter dicitur uide: quod non est adustum per calorem uoluptatis carnalis seu corruptiois. Unde uigilantem dicitur a uirore per incorruptorem quod habet. In corrupto autem ut dicitur in lili. sapientia facit primum deo: et hic ostendit magna preciositas eius: quod ponit homines in statu quasi celestis: et ideo magnus thesaurus. De quod apostolus. ii. ad loth. iij. Dem thesaurum istum in uasis fictilibus. i. corporibus. Istum thesaurum cum quidam mala multis quisset auferet bernardo clamauit: latrones. latrones. Declaras postea socijs quod uerba ei latro fuerat insidiatus ut auferret ab eo thesaurum irrecupabile uigilantem. Hic est thesaurus absconditus in agro ut dicitur pabolice. Mat. xiiij. Luit assilatur regnum celorum: quod inuenit homo absconditum: et per gaudium illi uadit et uendit uniuersa quod habet: et emit agrum illum. Absconditum est. n. thesaurus iste in agro creaturam iestris. Inuenit autem ipse quod cognoscit preciositatem eius. Unde et inuenit absconditum: ne. i. ipse ait seculo renuntias in alio reliquione se ab alijs absconditum: quod per humilitatem illum et alia bona occultas se despicit: quod ipse mundum ipsum ex his fructuosum et inutile credit. Uendit autem omnia ad ipse emendum: et gaudiosum: quod ad ipsum hominem seu intendendum: et substantia temporalis et cuiusque aicitia et est ipse uita postpositum per ipsum: ut per exemplum in uigilantibus Agata: Lucia: agnete et huiusmodi. Huius dicitur simile regnum celorum quia talis est uita celestis. Unde et ad commendationem eius assimilatur domus uniuersorum. scilicet christus magister alij in ipsa carnis integritate immo sponse dicitur ipseus modo speciali: iuxta illud Agate. Ipsi sum dispensata et. Cognati dicitur angelorum. Unde Hiero. in sermone. Angelus super cognatus est uirginitas. Et idem. In carne esse et preter carnem uiuere: angelicus est non humanus. Sed et a mundi sapientibus ponitur uigilantem iter. xij. signa celorum: quoniam. n. sol egreditur signum leois in mense augusti ingreditur signum

Capitulum. Septimum.

vgis: et tunc mitescit ab estu sui caloris et fructus maturefcit fac. Ipa quoque aialia ferocissima uidetur deferre virginitati. Nam ut refert greg. in moralibus. Lum vnicorn. x. sit aial ferocissimum: et a nullo domari possit: ad aspectum virginis mansuescit: ita ut in genio ei? e pōat ad descēdū: et sic capis. Ips quoque sibilis h3 gentilib? merito vgitat? credit a deo sibi collatum spm pphete: ad vaticinādū mltā de misterijs xpī q? refert lactātius i. iij. li. institutōz. In tabernaculoq? iudeoz scō p moysē: pelles iacitū super alia coopimēta pōebat. Exo. xxvi. et q? iacit? est celestis coloris: h3 bedā designat vginēs q? supmūz locū tenēt i tabernaclo ecclie q? tū. s. ad plēbitū dinē spūalē. Quātū ad h3 p3 q? flos lilij ē coloris albi. Color atq? albus designat puritatē. ut dicit. xxx. q. v. feicū d3 ēē i vginē: ut. s. oēs cogitatū ei? et affectū ad celestia erigat. Un. j. ad Cor. vij. Que inupra et vgo ē: q? dei sit: cogitat quō placeat deo vt sit facta mte et corpe. Lū. n. sit libera a fuitute purgīs et fāilie mltā cōmoditatē h3 et aptitudinē ad uacādū deo. H3 atq? lilij sex folia designātia sex cōditōes q? pferūt ad p?uatōē puritatē. Spie atq? la cerātes hmōi folia sūt corz p?raria. Un sic lilij iē spias rē. Lan. ij. Prīmū g foliū designat sobrietatē i cibo et potu. Sic cerē. n. et bacho friget ven? ait Hiero. Idē fugiat vgo vinū ut uenēnū. Spia atq? lacerās ē crapla. Scōz foliū significat laborio sitatē i uigilijs et exercitijs p?cipue lectōnū et hmōi Un oī. p. Vigilia hōestati tabefaciet carnes: et hiero. ad rusticū mōachū. Alma studia scriptura rū: et carnis uitiā n? amabis. Spia atq? lacerās ē ocī ositas. Ezech. xvi. hec fuit iūctas sodōe rē. et ocīū Tertiū foliū significat sēluū custodiā: p?cipue uis? et audit? vñ ppheta. Mors ingressa ē per fenestras nias. Dia filia iacob egressa ad nidēdū mlie is iūctis: aissit vgitatē cōrupta a sichē. Scē. xxxiij. Et sic spia lacerās ē curiositas. Quartū foliū d? signat sermōis modestiā. Amb. sup lucā. Discite o vginēs exēplo vgis marie: n? cursitā p aliās edes n? aliq? i publico miscē sermōes. hiero. sit sermo vgis prudēs modest? et rar? : spia lacerās ē loq?citas et turpitudine sermōis. i. ad Cor. xv. corumpūt bonos mōes colloq? mala. Quintū foliū significat hūilitatē. Decet. ait Amb. ut vgo qnto purior tāto hūiliō. O3. n. istā hūilitatē i habitu oñdē: ut. s. n? pōret habitū mollē p?ciosū l? aliq?ue ornatū. Nā ista puocat ad lasciuiā puer. vij. Ecce mlt? occurrit ornatu mētrito: p?pata ad capiēdas aias. Un et filij isrl? fornicati sūt cū mlierib? moabitay: q? se or nauerūt. Spia lacerās ē supbia Job dissoluit baltheū regū. Qd expōit greg. i moral. Dū uilz baltheū castitat? pmitut de? dissolui. i. frāgi: aliqñ in vtuosis pp pcedētē elatōē. Exēplū hēs i uis? pūz Sextū foliū significat uitatōz fāiliaritatē. vgo. n. o3 ēē siluiz: siluiz. n. aialia solēt hēre p?ebriorz pellē q? dōestica. Bern. Solēt vginēs q? vē vginēs iē

sēp pauide et nūq? ēē secure. Un et vgo maria tur bata ē i sermōe angeli rē. Thamar vgo corrupta ē ab amō sic suo cū solā se repit cū eo. ij. R. xij. ē q? spia lacerās nimia dōesticitas. Quātū ad rē h3 lilij tria grana q? aurea: designātia dilectōēz: q? scāz et pfectā fac vginitatē. Nā vgitas sine dilectōē n? saluat. Ista atq? tria grana significāt triplicēz modū dūz diligēdi. vñ ber. Disce amari dicit: amare prudēt: amari fortis: l? tria q? o3 diligē q?z. s. deū p?imū: et seipz. Virgitas qd sit. et p q? amittatur Capitulum septimum.

Virginitas sic dif

finis ab Aug. i li. de nuptijs et p?cupia Virgitas ē i carne corruptibili ppetu a i corruptōis meditatio. Pro cui? declātōe dicit. b. tho. scōa scōe. q. clj. art. i. q? nomē vgitat? a uiroz sūptū dē. Et iō sic ibi dē uirēs: et i suo uiroz p?stē: qd n? ē ex abūdātia caloris adustōe expū: ita et vginitas iporat hoc: q? p?oa cui iest imūis sit ad p?cupiscētie adustōē q? ēē vñ i p?uatōe maxie delectatōis cōpal: q? ē delectatio uenereoz. In delectatōe atq? uenēnū tria ē p?siderā: unū. s. qd ē ex p?e corpis. s. uiolatio signaculi vgiat. Aliud i q? p?uigat id qd ē aie cū eo qd ē corpis. s. resolutio semis dle ctatōēz sēhibile cāns. Tertiū qd ē tñ aie. s. p?posi tū pueiēdi ad talē delectationē. In his t?b? pūū p accidēs se h3 ad morālē actū: q? n? p?siderat p se iē si scōz ea q? sit aie. S3 p hoc q? aliq? ex p?posito se abstinet a delectatōe uenerea: reānet itegritas i mē bro cōpeo. Et sic ē p accidēs: vñ si p?tigat q? p aliū modū itegritas mēbri cōrūpat: ut p uiolētia i mē dicinā: n? magi p?iudicat vgitatē: q? si cōrūpat ma n? l? pes. Scōz vō id ē resolutio semis nāl? se h3 ad actū mōalē. Nā sēhibiles passiōes sūt mā mōalē u3 actū. Et si delectatio pueiēs ex semis iolutōe pcedat ex p?posito rōis. sic tollit vgitatē: siue fiat p p?cubitu siue p aliū modū: si aut p? mētis p?posito. ut i dormiēdo l? p uiolētia illatā: cui mēs n? p?fēt: q?uis caro delectatōēz expiat: l? ex ifirmitate nāe ut ipatiētib? fluxū semis sic n? p?dit vgitatē Tertiū vō se h3 formalr et p?pletue: q? rō mōaliū i eo qd ē rōis p?plet. Sic g? p?positū abstīnēdi ab oī dle ctatōe uenerea: ē formale i vgitate et imūitate a dle ctatōē q? pueit ex resōlōne semis: ē mālē: et utrū q? nōt i oīa diffitōe p?posita i eo qd dē meditatio et dē ppetua: n? q? o3 sēp vginēz hoc actu talē medi tatōēz hēre: s3 hoc d3 i p?posito gerē ut ppetuo in hoc p?seuēt. Imūitas a corruptōe pōit i eo qd dē i cōruptōis. Et oñdē diffiditas cū dē i carne cō ruptibili. hec. b. tho. et nō qd scōz. b. tho. vgitat? p ut ē vñ n? ē i adl? hūitū? itegritatē carnis. s3 p?positū nubēdi. nec i puul: q? n? hñt p?positū se uā du: cū n? hēant usū rōis: nec p?dicti debet aureola. et q? vñ n? amittit nisi p p?cōz: n? suffic p?positū solū abstīnēdi a delectatōe uenerea et coniugali: nisi

Titulus Quartus

addat et uotū ad ipaz v̄ginitatē. Nā dimitte soluz
ppositū suādū v̄ginitatē: n̄ peccat mortālī sic nec
ieiunādī. Sz frāgē uotū v̄ginitatē et sola mēte: est
mortale sic fractio alioz uotoz. Un̄ Hiero. di.
xxv. uouētib' v̄ginitatē: n̄ solū nubere: sz et uelle
dānabile ē. Et ppea Aug. alibi sic diffinit. Virgi
nitas ē p̄tinetia q̄ itegritas carnis ipi creatori aie
et carnis uouet: p̄fect: suat. In q̄rto tñ di. xlix. art.
iij. oīc idē. b. tho. q. n̄ ē necessariū uotū ad v̄rutes
v̄ginitatē: sz ē ad bñ cē. Itē nō q̄ v̄ginitas q̄ amit
tit mte tñ. s. p. ppositū act' uenerēi recupat p p̄tē
tētia q̄ ad aureolā. Sz q̄ amittit mēte et corpē. s. p.
resolutōez semis uolūtariā: n̄ pōt ēt p p̄niaz recu
pari q̄ ad aureolā: pōt tñ icupari q̄tū ad id qd fō
male ē i ea. oēs. n. v̄rutes sūt p̄nexe sz magim i. iij.
sē. ut q̄ unā hz oēs hz. Qd ē vuz sz. b. tho. q̄tū ad
id qd ē formale i eis. i. sz charitatē l' prudētiā. Nō
āt q̄tū ad id qd ē mālē. Nō. n. si qd magnific' ma
le p̄sūp̄it diuitias p p̄niaz ei restituet diuitie: q̄ sē
mā magnificētie. Silt q̄ peccādo p̄didit v̄ginitatē
p actū uenerēi: p p̄niaz n̄ ei restituit itegritas car
nis q̄ ē mālē i v̄ginitate. Sz formālī restituit utra
qz. i. q̄ ad ppositū: qz p̄tēs tal' firmū propōit uti
diuitijs magnifice si hēret: et fuare v̄ginitatē si ha
bēt et n̄ amississet. Et hoc ppositū hīc firmū pp̄ d
uz l' sz rlam rōis oī formale i v̄rute. Sz mālē n̄ re
stituit. s. iūmiltas a delectatōe uenerca. Nec ēt per
dei potētia: qz qd fēz ē: non potest. nō esse sc̄m. Et
sic itelligit dictū Hiero. xxij. q. v. Si paulus. De
us v̄ginē suscitare non potest post ruinam.

Est at uirginitas .§.I.

Spālīs v̄r'. Rō ē fm. b. tho. fa se. q. cli. art. iij. qz
formale et p̄lectiū i v̄ginitate: ē ppositū p̄peruo
abstinēdi a delectatōe uenerca. qd ppositū reddīt
laudabile ex fine: i q̄tū. s. fit ad vacadū reb' diuis
mālē ē itegritas carnis. Sed māifestū ē: ubi ē spāl
mā hñs spālē rōez v̄rūt: ubi sit spālīs v̄r' sicut ma
gnificētia q̄ ē circa magnos sūp̄r: ex hoc hz qz sit
spāl v̄r' disticta a liberalitate: q̄ ē circa cōez usū pe
cūte. Sic hoc qd ē p̄fuare se imūnē ab oī delecta
tōe uenerca: hz q̄ndā excellētiā laudis supra hoc
qd ē fuare se imūnē a delectatōe uenerca illicita. s.
q̄ ē extra mūmōiū. et iō ē spāl v̄r' se hñs ad castita
tē sicut magnificētia ad liberalitatē. Nō ē at i p̄ce
pto sz i p̄silio. Un̄ apls. j. ad Lor. xij. De v̄ginib'us
at p̄ceptū dñi n̄ hēo p̄siliū at do. Et Amb. xxxij.
q. i. itegritas v̄ginitatē ē uoti n̄ p̄cepti: suaderi pōt
p̄cipi n̄ pōt. Cōsilia at oāt de actib' bōis: immo et
meliorib'. Est at triplex bonū hois: ut oī i. j. ethi.
Unū qd p̄sistit i exteriorib' reb' ut diuitijs. Scōm
qd p̄sistit in bōis corporeis. Tertiū i bonis aie. Et
iter bona aie portiora sūt p̄tinetia ad uitā p̄tēplari
uā bōis p̄tinetib' ad actiū ut oñdit dñs Luc. x.
Maria optimā p̄tē elegit q̄ n̄ rē. Et ph̄s i. iij. E
thi. In hūanis aut actib' illud ē uirtuosū qd n̄ est

sz rectā rōez: et ecōuerso illud v̄tuosū qd ē sz rōez
rectā. Nec at ē rō recta ut his q̄ sūt ad finē utatur
qd sz mēsurā q̄ p̄gruit finē: sic medicīa hō utit fm
qd p̄gruit sāitātē. Bōa igit p̄dicta sic se hñt qz bo
na extiora ordināt sic ad finē ad bōa corpis: et bo
na corpis ad bona aie: et opa uite actiue ad opa
uite p̄tēplatiue. Un̄ si qd abstineat a possidēdis ali
qd' bōis spālīb' q̄ als possz licite possidē ut p̄sistat
saluti corpali sue l' p̄rior: erogado paupib': uel
ut vacet p̄tēplati v̄rūt: hoc n̄ cēt uirtuosū: sz lau
dabile et v̄tuosū. Sic silt si qd abstineat a delectati
one oī uenerca: ut liberi vacet deo et diuis p̄tinet
hoc ad rectitudinē rōis: qd sit p v̄ginitatē. Unde
apls. j. ad Lor. vij. Mulier inupta et v̄go cogitat
q̄ dei sūt: quō placeat deo ut sit sc̄a corpe et spū. q̄
at nupta ē: cogitat q̄ sūt mūdi rē. Et si dicat qz
qz tenet ad p̄cepta legi nāe. Sz sic ē datū p̄ceptū
nāle ad p̄fuatōez idiuidui de p̄mētiōe. Sc̄n. ij. De
oī ligno p̄adisi comedet: ita datū ē p̄ceptū ad p̄
uatōez sp̄ei de p̄mixtōe piugali. Sc̄n. ij. Rescite et
multiplicamini. Sic gētū ē et claz: qz qz tenet p̄mū
. s. ad comedēdū p̄ sui p̄seruatōe: ita v̄r' teneri ad
sz. s. ad actū saltē piugalē ad p̄seruatōez sp̄ei: Rū
det. b. tho. qz p̄ceptū hz rōez debiti: sz dupl' ē ali
qd debiti. Uno mō ut impleat ab vno qz. Et hoc d
bitū sine peccato p̄tū nō pōt. Aliud ē debiti im
plēdū a mltitudine: et ad tale debiti implēdū n̄ tenet
qz de mltitudine. Multa. n. sūt mltitudini nēcia:
ad q̄ implēda vñ n̄ sufficit: sz implēda a multitudie: oī
vñ hoc ali' illud facit. P̄ceptū igit legi nāe hōi
datū de comēstione necesse est ut ab vno qz impleat
Aliter. n. indiuiduū p̄seruari non posset. Sz p̄ce
ptū datū hōi de generatōe: respicit totaz multitu
dinē: cui necessariū ē ut nō solū multiplicet corpa
lit: sz et spūalī pficiat. Et iō sufficiēt puidet mul
titudinē: si qdā carnali generatōi op̄erā dant: aliq̄
ab hac abstinētes contēplatiōi dīne uacāt ad ton
hūani generis pulchritudinē et salutē. Sic i exer
citu qdā castra custodiūt: qdā gladijs decertāt: q̄
tñ oīa debita sūt multitudini: sz p vñ impleri non
possūt. Nec virgo recedit a mūdo qz n̄ abstinet ab
oī delectatōe qd p̄tiet ad īsensibilitatē sz a delecta
tōe oī uenerca et hoc sc̄dum rationem rectam

Uirginitas sit .§.II.

excellētiōr castitate piugali pbat triplici sc̄m
. b. tho. ubi supra art. iij. P̄rio exēplo christi q̄
elegit mēz v̄ginē et ipse v̄ginitatē suauit: n̄ piugū
p̄traxit. Oīa at p̄fectiora ipse impleuit. Secundo
doctrina apli. j. ad Lorin. vij. qui v̄ginitatem cō
sulit tāq̄ mal' bonū. Cōsiliū enī datur de melio
ribus bonis. xij. q. j. quisquis. Tercio probat ra
tione multiplici. Tū quia bonū diuinū est potius
bono humano. Virginitas ordiatur ad bonū di
uinū. s. ad uacandū deo. Matrūmoniu ad bonū

Capitulū Octanū.

humanum. s. ad multiplicationē hominum. Tū quia bonum anime quale est uirginitas: prefertur bono corporis quale est matrimonium: Tū quia bonum uite cōtemplatiue: prefertur bono uite actiue. Virginitas ordinatur ad bonum anime finem uitam cōtemplatiuam: qd est cogitare que dei sūt. Coniugium ad bonum corporis ordinat quod ē plis multiplicatio et pertinet ad uitam actiuā: qz coniuges cogitare hnt que sunt mundi: ut patz p aplm. j. ad Corin. vij. Unde Hieronimus in li. 5 iouinianum reprobatur per multas rationes errorem ipsius iouiniani: qui asserbat uirginitatem nō esse preferendam matrimonio nec est 5 predicta qd ait Aug. in li. de bono coniugali. Nō ipar meritū est continētie in Joanne qui nullas expertus est nuptias et in abrahā qui filios generauit. Et Hiero. xxxij. q. liij. Quis ignoret sub alta dei dispositione oēs retro sanctos fuisse eiusdem meriti cuius nunc sunt christiani: Quā antea abrahā placuit deo in coniugio: sic nūc uirgines placēt in castitate: seruauit ille legi et tēpori suo: seruauimus et nos legi et tēpori nostro: i quos fines seculorū deuenerūt. Nam fm. b. tho. meritū non solū pensatur ex genere actus: sed magis ex aio operantis. Habet abrahā animū sic dispositum: ut parat⁹ esset uirginitatē seruare: si op⁹ esset. Et ex hō meritū coniugale in ipso equatur merito continētie uirginalis in Joanne: respectu quidem premiū essentialis: non at respectu premiū accidentalis. Licet ergo uirginitas sit melior continētia cōiugali: potest tamen coniugatus non solū esse equalis: sed etiam melior uirgine duplici rōe. Primo uidelicet cū coniugatus hz animū magis paratū ad uirginitatē seruandam si oporteret qz ille qui actu est uirgo. Secundo qz forte ille qui non est uirgo hz aliquā excellētiore uirtutē aut maiore charitatē. Et iō nō debet se preferre uirgines alijs in bonitate.

¶ Sed queritur utz. §. III.

sit excellētissima uirtutū. Rndet. b. tho. ubi supra. Excellētissimum potest dici aliqd dupliciter: vno mō s3 quid. i. in aliquo genere. Et sic uirginitas dī excellētissima uirtus in genere castitatis quia trāscēdit castitatē uiduālē et coniugālē. Et quia castitati attribuitur decore ideo uirginitati attribuitur per consequens maxima pulchritudo. Unde. b. Ambro. pulchritudinē quis potest maiore effia re decore uirginis: que amatur a rege: probatur a iudice: dedicat⁹ dño: consecratur deo. Alio mō dī excellētissimū aliqd simplr. Et sic uirginitas non est excellētissima: qz finis semper excellit id qd est ad finē: et quāto aliqd efficacit⁹ ordinatur ad finē tanto melius ē. finis aut ex quo reddit laudabilis uirginitas: ē uacare rebus diuinis. Et iō uirtutes theologice et uirtus religionis quaz actus ē occupatio

circa res diuinas: sūt excellētiore uirginitate. Sū etia uehementius operantur ut inherēat deo. martyres qui ad hoc postponūt ppriā uitā: et uiuētes i monasterijs qui ad hoc postponūt ppriā uolūtātē: et omnia que hnt: uirgines autē postponūt ad hoc tñ uenereas voluptates. Et iō et martirium et religionis ingressus cū pscuerantia pferunt uirginitati. Qz at dicitur de uirginibus Apoc. xij. q. sequit agnū quocūqz ierit nō ex hoc sequit ut sint alijs sanctis perfectiores. Uel christo magis pformes: sed qz sequit agnū christū pluribus modis qz alijs: qz non solū in integritate mētis ut a ijs: s3 etiam in integritate carnis qd nō alijs faciūt. Sed nō oportet ex hoc qz magis de ppinquo christū sequuntur qz alijs sancti: qz alie uirtutes in qbus aliqz non uirgines excedunt uirgines: aliquos faciunt ppinquius deo inherere. Lanticū nouū qd cantat sole uirgines: ut dī ibi: est gaudiū speciale qd hnt de integritate carnis seruata. Virginitas quō coronat. possideat: et dignificatur. Cap. viij.

¶ Adducentur regi

uirgines post eā pprime ci⁹ offerēt tibi Loquitur ps. de ecclia que utiqz ē maf et uirgo. Mater quidem oīz fidelīū quos genuit i baptismo p fidē. Virgo p integritatē mētis libera a cōruptiōe peccati mortalis. Uñ apls. ij. ad Cor. xi. inquit de fidelibus. Despondi uos uni uiro uirginē castā exhibere christo. Hec igit est regia a stās a dextris dei. qz in statu electorū: et in portionib⁹ bonis. s. uirtutū. In uestitu deaurato sapientie uel charitatis. Circūdata uarietate statū religionū ritūū et priuilegiorū. Post ea ut filie adducerentur uirgines. regi dño ihu christo ut sponso eaz. Unde et de sanctis uirginibus canit ecclia. Agnū sponsū uirginū adorem⁹ dñm ihm christū. Potest et istud post eā etiā referri ad uirginē mariā: que sola est mater et uirgo et primiceria: et speculū uirginū: qz uti qz possidet aureolā uirginitatis: qz et si non habuit a carne pugnā ppter religationē uel extinctionē fomitis: ppter cuius uictoriā. s. pugne datur aureola: habuit tñ ab hoste culus caput. s. principij suggestionis contriuit sola. Post eā igit et pncipaliorē sequit uirgines alie: et christo adducte regi. et ad quālibet factaz uirginē ecclia istud adaptat. ubi tria uidenda de uirginitate.

¶ Primo quomodo uirginitas coronatur.

¶ Secundo quomodo possideatur.

¶ Tercio quomodo ipsa dignificatur

¶ Quid ad primum §. I.

dīc apls. ij. ad thio. ij. Nō coronabit nisi qz legitime certauerit. i. ita certet qz uicat: ut at car ecclia. Mūdus caro demōia: diuersa mouet prelia ptra nos. Et qñ ad plū carnīs: sic nō coronat aurea q

Titulus Quartus.

ē pmiū essentialē aīe: nisi quis habuerit uictoriaz de omni uitio carnali: abstinēdo ab eo: uel a ppe trato penitendo: ita non coronabitur aureola v ginitatis que est premium accidentale: qd datur in gloria propter excellentem uictoria pugnē ex carne: nisi quis liber fuerit a uolūtaria corruptōe carnis tentationes vincēdo. Quāuis enī v gitas qm ad ei⁹ inītiū 7 seminarium. i. inclinationem naturalē insit a natura: sicut 7 omnis vītus: 7 qn tū ad materiā remotā que est integritas carnis: 7 materiā propinquā que est in experientia uenere uoluptatis inest a natura 7 nat. uitate: qz omnes nascuntur uirgines carne 7 in expertes uoluptate fm pe. de pal. in. iij. di. xxiiij. Sed qm ad cōplēmentū actuale uel habituale. sic uirgitas nō est a natiuitate uel a natura plus qz alie. Nam pater natus non habet actū uel habitū uirginitati plus qz liberalitatis: sed habet sicut alias morales per acquisitionē 7 infusionē. Non enī quicūqz habet integritatē carnis: cum uenerit ad aīos pu bertatis si eligat in carne incorruptib: liter uiuere statim per hoc habet habitum uirginitatis. Sed quando cum hoc habituali proposito frequentē domauerit motus carnis. cum aggrauatur in eo: sicut nec uidua statim mortuo marito habet habitum continentie uidualis: licet eligat sic uiuere. Sed per frequentem dominationem passionū: cuius proposito: habitum acquirit: differentem ab habitu castitatis coniugalis: non tū meretur nomen virtutis specialis: quia non peruenit ad perfectū. Est igitur continentia uidualis habitus differenti a continentia coniugali habēs specialez rōem boni 7 difficultatis: qz quibusdā est facile 7 placitum in coniugio uiuere caste: quibus nō est facile nec placitum uiuere uel coniugio abstinere. Sed tamen non est uirtus specialis: immo castitas est vna virtus que minores gradū habet in matrimonio: 7 pfectius saluatur in uiduitate. Similiter castitas coniugalis nō statim innascitur cum quis eligit ab aliena abstinere: sed cum frequenter de aliena tēta tus: eligit non acquiescere. Et sic de alijs. Et ut oīc Tho. in. iij. di. xlii. In continēdo secūdum aliqd maiorem pugnam sustinent v gines: secundū ali quid uidue ceteris paribus. Uirginibus enī cōcupiscētiā inflāmat: 7 experiendū desiderium: qd ex quadam curiositate procedit: qua etiam fit ut homo libentius uideat que nunq uidit: 7 etiā in eis cōcupiscētiā auget extimatio maioris delectationis qz sit fm ueritatē 7 inconsideratio corū in cōmodorū: que delectationi huius adiungūtur. Et quantū ad hoc uidue minorem sustinent pugnam: maiore autem propter delectatōis memoriam. Et in diuersis unū alteri p iudicat fm hominū diuersas dispositiōes: qz quidā magis mouentur hoc: quidā illo. Quicqd autē sit de quan

titate pugne: tū hoc certū: qz perfectior est uictoria a uirginū qz uiduarum. Perfectissimū enī gen⁹ uictorie est 7 pulcherrimū: hosti nūqz cēssisse. Corona autem nō debetur pugne: sed uictorie d pugnā. Nō ergo coronabitur nisi qz. Quomodo in diuersis temporibus homines diuersim de se habuerint ad uirginitatem seruandam. Pe. d. pal. i. iij. di. xxiiij. dicit qz in statu innocētie nō licuit ser continere usqz ad sufficiētē multiplicationem humani generis: quia tūc erat pceptū: crecite 7 multiplicamini. nec tū peccauit adā cōtinēdo in paradiso: qz modico tempore ibi fuit. Sed Tho. dicit qz post multiplicationē sine peccato potuisset quis esse uirgo: qz tūc pferēbatur coniugium uirginitati: qui habebat puritatem cū secunditate. Fuisset autem contra rationē eligere minus bonū 7 ipsi nō erant facturi cōtra ratōes. Ergo si cōtinuisset cōtra finē matrimoniū 7 pacis peccasset. Semper etiā fuisset multiplicatio necessaria: qz nō uidebatur probabile qz parētes pmi retarderēt a gloria usqz ad finē mūdi: cū solum peccatu sit causa retardatōis ut origiale uel actuale. Un primis parentibus trāsatis i gloriā: opōte bat successores uacare generationi: sicut pmi vacauerūt. Tempore uero nature lapsē. s. tempore legis nature fuit uirginitas licita: multiplicato genere humano. Sed semper ante euangeliū melior erat coniugium. nisi ubi specialiter aliud iudicabat. In puulis at erat uirginitas carnis non mentis. Tempore autem nature lapsē ante multiplicationem fuit i pcepto phibitio. Nec tamē abel peccauit uirgo moriens: qz adhuc iuuenis erat: nec apt⁹ cōiugio qm mortuus fuit. Nā nec chāyn libidinosus adhuc generauerat. fuit tū abel mortuus uirgo carne: sed non mēte: qz tūc nō erat tempus uirginitatis: nisi quis dicat qz deus prestius moris eius sibi inspirauit uirginitatem: ut caput ecclesie primū haberet uirginitatē 7 sic haberet aureolā uirginitatis. Sed post multiplicationē licuit: non tamē habemus exemplum nec in enoch qui per coitū generās: 7 per coitū genitus est: nec in alio forte de melchisedech. Sed si fuit Sen fili⁹ noe: ut dicūt hebrei non fuit uirgo. Tempore uero legis scripte sciendū: qz licuit seruare uirginitatem: qz iam filiū isrl multiplicati cūcuerant nimis: ut arena maris: non tamen laudabatur. immo filia iepte fleuit uirginitatē. Et maledictus erat nō relin quēs semē: maledictione opprobrii temporalis nisi consilio spūs sancti ut helyas nō per coitū generans. Et Hieremias uirginitate sua uirum euangelicū christi ecclesie dedicās secūdū Hiero. Sz apud gentiles eoz increbuerat quia dederat eos deus in reprobū sēū ut licita reputarent illicita 7 econtra: ut fornicationem esse licitā. Plato uero sanctificauit se: non qz reputaret uirginitatē illicitā

Capitulū Octauū.

unde nec deseruit eas: sed ut satisfaceret plebi. nam opinio fuit apud phos propter scandalū uitādū facere multa: que sciebant nō esse faciēda: sicut adorabant ydola quāuis scirent nihil esse ne lapidarentur: sicut pittagoras apud athenas reus habitus est qz uocauit lapidē ignē ardentem. Ipsi enīz nesciebāt aliam ritam: et propter hoc nimis tūnebant perdere istam. Tēpore uero euangeliū sēper licuit et licebit tenere vīginitatem. Cuius p̄miceria uīginitatis vgo Maria fuit. Unde in ps. Adducetur regi vīgines post eas. Tēpore etiā glorie erūt omnes vīgines: qz. s. nec nubēt nec nubētur: immo tēpore gratie ut res melior cadit sub consilio s̄z illud. j. ad Co. vii. fin pe. de pal. ubi supra de vgi nibus preceptum dñi non habeo: consiliū autem do. Qd consiliū Jo. euangelista seruauit: cū uxorē pro qua iam in domū traducta nuptias fecerat ut habetur Jo. ij. in tactā dimisit et uirgo perman sit: priuilegio amoris a christo dilectus. Hanc Jo seph sponsus marie seruauit: ut dicit Aug. et uo uuit cū maria spōsa sua. xxviij. q. i. §. beata. Et uas electionis uirgo fuit unde dicebat. j. ad Cor. vii. volo omnes eē sicut me. s. uīgines. Sed unusquisqz h̄z propriū donū ex deo. christus etiā habuit Unde Lanti. Ego flos campi et lilium conuallium. Notandum etiā qz uīginitas ē per infusionem sicut et alie vtutes morales. Et satis uidetur qz ex speciali gratia Jo. baptista et beata uirgo: et diez mias in utero per sanctificationem receperit vtutem vīginitatis quam erant seruaturi. Sed d̄ baptismo fiaminis et sanguinis in quibus non soluz infunditur necessaria ad salutē: sed et omnia perfe ctia: in quibus non est obex in recipiēte: ut remi sio culpe uenialis et pene. Videtur qz in paruulis i quibus nullus est obex infunditur uīginitas et in innocentibus: non tamen qz debeat eis aureola: qz illa respicit actum et nō habitū. De adultis au tem uidetur: qz deus sua liberalitate i fundat omi homini id ad quod se disponit: unde qui cū ppo sito vīginitatis uenit ad batismū uel aliud sacra mentum: recipit habitū uīginitatis: sicut et cetas vtutes. Quia enī in omni sacramento noue legis infunditur non solum id quod est necessariū ad salutem: sed etiā quod est utile s̄m capacita tem et dispositionem digne recipientis. Inde ē qz recipiens sacramentum noue legis: non contrari um vīginitati: quod dico propter matrimoniū recipit omnem uirtutem ad quam est dispositus et cuius est capax. Si autem est corrupt⁹ mēte et corpore quāuis peniteat: non est capax vīginitatis que īparari non potest. Sed si non est corruptus nisi mēte: et penitens proponēs perpetuo continē tunc recipit hec pe. **¶** Notandū est autem ut dic itē pe. qz tho. in scripto tenet uotū de essentia vir ginitatis non cē. **¶** In sūma uero fa se uidet dice

re oppositum. Sic. n. seruare castitatē: pauperta tem: sine uoto: ut nouitius non faceret religi osum: sic uīginitas sine uoto non daret aure olam: sed contra quia licet propositū nubēdi ipe daret: quāuis proponeret non illicite corrūpi: tamē firmū propositum perpetuo continēdi etiam sic uoto facit vtutem vīginitatis nec uotū trahit ad aliam uirtutem qz ad suā. s. latritā: als ageret vltza spēm. Unde bene concedo: qz uotū non fac de ac tu non uirtuoso uirtuosum: et qz actū trahit ad altiore uirtutem non in eodē genere sed alio. si cut uotū trahit ieiuniū ad altiore uirtutē: qz sit abstinentia uel sobrietas: sed hoc non est in genez temperantie: sed iustitie. Unde uotū non facit ie iunium esse specialem uirtutem: dū trahit ad la triam: sic et in proposito. Et si vīginitas haberet ex uoto rationem uirtutis: non esset spēs tempan tie se habēs ad castitatē sicut magnificētia ad libe ralitatem. Sed solū esset actus castitatis elicitue et nō imperatiue: quare sic se habet vīginitas ad castitatem sicut magnificētia ad liberalitatem. Sed illa est spālis vtus: non ex hoc qz vota: sed so lum quia habet specialem difficultatem et bonita tem: ergo et. Ad argumētum dicēdum qz non est simile: quia ad religionem non sufficit firmitas p positi: s̄z requiritur firmitas facti: et religio noiāt statū ad quē requirit īmobilitas facti et per conse quēs uoti. Sed ad rōnem vtutis nō requirit īmo bilitas facti: cū quis possit a vā vtute decidere: et mutari de vere uirtuoso in vere uitiosum. Et iō si vīginitas diceret statū non habitū: posset uideri qz requirēt uotum: sed si dicat habitum vtutis spālis: non requirit uotū quodcunqz. Ad firmita tē etiā in religione requirit uotū solēne: in vgitate sufficit saltim simplex. Un quod Aug. uicit in dis finitione. s. de uoto ponit hoc nō qz sit de necessita te vīginitatis: sed est de perfectione qz desponsata christo per uotum est perfectior

¶ Qutū ad secundū. s. §. II.

quomodo possideat vīginitatē vtus. Sciēdū qz mltis mōis. vñ dic ps. Adducēt et. Et pmo p̄z qz ad ducat ad hoc adeo inspirante et p̄ncipali agente Sapi. viij. Nō possū esse cōtinens nisi tu dederis tu. s. deus. Secundo oportet qz adducatur ad hoc a rōe: istud ppositū firmit eligente et ppetuo. Qd p̄z ex diffinitione dū d̄: qz vīginitas est i carne cor ruptibili ppetue iconuptionis meditatio. i. pposi tū ppetuo abstinenti a delectatione uenerea: nec experta. Un vīgines corpe qz itēdūt tpe suo nubere nō hnt habitū vīginitatē: nec aureolā nec puuli: qz licet nō cogitēt de nubēdo: nō tñ pnt habē pposi tū et tinēdi. Eunuchi et v̄l frigidi. si intenderent ex periri delectationē uenereā p̄ matrimonii l aliu

Titulus Quartus.

modū si possēt: nō hnt habitū huiusmōi virtutis nec aureolā. Sed si intendūt ab huiusmodi abstīnere: si etiā possēt utiq; habēt: sicut credi pōt d' Eunuchis quos fecit nabuchodonosor. s. Dāiele ⁊ socijs eius. Daniel. j. Et de nerone ⁊ achileo eunuchis q; persuaserūt domicille v̄ginitatē. Tercio oportet q; adducatur ad hoc a recta ratione. s. ppter deū. non propter mūdi laudē: aut propt' honorem idolorum: sicut v̄gines decē ueste. Unde v̄gines qnq; que nō sumplerūt oleū in lampadib' designās charitatem dei in cordibus excludē sunt a sponso ⁊ clausa est eis ianua. Math. xxv. Quāto oportet q; adducatur per vias aliquarū virtutū ut humilitatis. Amb. decet ut v̄go q̄to castior tāto humilior. Unde de quodam sancto uiro legitur. q; usq; ad sexagesimū sue etatis annū seruans v̄ginitatem: elatus in superbiam eā pdidit. Qui to oportet ut adducatur per viam sobrietatis q; fm Bernardū. In delicijs periclitatur castitas: ppter quod aplūs ut v̄go perseueraret. Castigo: ait corpus meum ⁊ in seruīutem redigo. j. Lorin. ix. Per viam modestie. s. cauendo se a uisu ⁊ auditu ⁊ discursu uanis: nō cursitare per alienas domos non aliquos in publico miscē sermones. Quāto autē pdatur v̄ginitas dicitur in vltimo.

Quātū ad tertium. s. §. III.

quō uirginitas p̄mēdatur: ⁊ q̄ntū: oñditur dū dī regi Adducuntur uere ⁊ uerū uirgines regi scilicet domino ihu christo qui est rex regum: ut sint spōse eius. Magna dignitas ista. Unde beata Agnē dicebat. Ipse sū desponsata. s. christo. Et nobilitatem sponsi huius ostendit dicens: ut refert Amb. in li. de v̄ginitate: Qui angeli seruiūt. Qui p̄chirudinem sol ⁊ luna mirant. i. mirabiles ostendūt. Qui mater uirgo est. Qui pater feminā nescit. Qui potestas celsior: aspectus pulchrior: amor suauior: ⁊ oī gratia elegantior. Qui opes nunq; marcescūt: nūq; decrescūt. Et de ornamētis ab eo collatis subdit. Induit me dñs ciclade ⁊ clamide auro texta. s. sapiētie uel dilectionis. Et in mensis monilibus decorauit me. s. virtutū Anulo suo. s. fidei subarrauit me: ⁊ corōauit me. s. corona spei eternorū. Tradidit auribus meis inestimabiles māgaritas. s. uerborū sacre doctrine. Mel ⁊ lac ab ore eius suscepi. s. dulcedinis spūalis ⁊ puritatis p̄ inspirationē. Sanguis eius ornaui genas meas. i. passio eius induxit ad opera patientie: que maxime ostendūt ruborē sanctitatis. Posuit signum i facie meam nullum preter eum amatores admittam: in q̄tū. s. dedit facie erectā ad celū: ut ipm p̄templer: ⁊ affectū ad eū dirigam: ⁊ non ad terrēa respiciam: uerba sunt Ambrosij. Speculū dedit uniuersitatem creaturarum quo pōt intueri pulchritudinē: non solū sponsi: sed ⁊ suam: cū omnia

ppter ipam fecerit ⁊ omnia in ipso reperiant. Ligulum temperantie: amictum leu uestitum prudentie. Huic ergo regi tam nobili adducētur uere v̄gines ut sponse eius. Et licet v̄ginitas non sit simpliciter excellēior omnibus alijs uirtutibus: q; n̄ maior theologicis nec prudētia: iustitia uel fortitudine: uel humilitate. Et tamen precipua i genē temperantie: ⁊ multū cōmēdabilis in p̄eeminētia ex sex que ponit. Pe. de pal. in. iij. dist. xxxij. Et primo quo ad primū accidentale qd dicit aureola: q; nulli parti temperantie debetur fructus nec aureola nisi castitati: nec aureola ⁊ fructus cētesimus nisi castitati: nec aureola ⁊ fructus centesimus nisi v̄ginitati soli. Unde dī Apoc. xij. Qd nemo poterat cantare canticū illud nouū: nisi illa centū quadragintaquatuor milia qui v̄gines p̄māserunt. Canticū illud aureola. i. quoddā canticū spūale quod habēt v̄gines: qd nō possūt habere aliq; sancti nō v̄gines: ⁊ si maius premiū essentiale habeāt. Secūdo quo ad sciāz: q; maxie disponit ad acquisitionē sciē ⁊ sapie. Unde ⁊ Jo. euangelista v̄go magnāz de diuinis p̄ ceteris habuit cognitionē ut de uerbo dei. Tercio quo ad pulchritudinem speciale. Nō ex eo tñ q; passioēs concupiscibiles sūt communes nobis ⁊ brutis quia similiter ⁊ passionis irascibiles sūt cōes nobis ⁊ brutis: sic esse furibundum in cane ⁊ vindicatum in leōe: sed quia magis absorbēt iudiciū rationis que est pulchritudo hominis in qua est imago dei. Quāto quo ad similitudinem in pluribus: quia. s. hi sequuntur agnū. s. christū quocūq; iterū: itegri: scilicet corpore ⁊ mēte sicut christus. Et incorruptō facit proximū deo. ut dī i li. sapiētie. s. mēte ⁊ corpore ⁊ dens incorruptibilis est. Quinto quo ad similitudinem: q; ista uirtus non est sine alijs: sed bene econuerso. Potest enim quis habere uirtutes alias sine ista: sicut habuit petrus aplūs coniugatus ⁊ cū dicitur uirtutes omnes esse connexas fm magistrum i. iij. sen. intelligitur uel de uirtutibus necessarijs ad salutem: qualis ista n̄ est: sicut nec magnificētia. Uel q; sūt cōnexē i radice charitatis cū isto proposito: ut si eēt a deo p̄ceptū seruare v̄ginitatē: ⁊ nōdū freqisset: obedūt. eā fuādo. Sexto quo ad raritatē Apoc. xij. vidi turbā magnā quam nemo dīnumerare poterat. s. sāctorū. Pōnit autem ibi numerus determinatus uirginū: q; cētum quadragintaquatuor milia: q; uirgines p̄māserūt: pro indeterminato tamē p̄onitur: quia plures sunt. Et huius ratio est: q; uirtus ista n̄ potest recuperari amissa materialiter. Et si amissa quo ad mentem solum reparatur per p̄niam: alie autem reparātur per p̄niam. Tum etiā quia dīficilior ad seruādū ibi enim frequens pugna ⁊ rara uictoria. Omne rarum carum. Quāuis enim aliqui per accidens magis tentēt de gula: alijs de

alijs uitijs q̄ de luxuria secūduz q̄litate p̄plexiōis uel oei dispensatiōe: tamē per se loquendo maiō cōiter ē tēptatio luxurie. Ratio potest esse. q̄a natura magis itendit ad conseruatōem speciei q̄ in diuidui cui indiuiduo prouidetur satisfaciēdo gule uel alijs uitijs. Nec obstat q̄ natura prius retiet necessaria ad nutritiua 7 augmētatiua: q̄ trāsmittat ad generatiua: q̄ hoc nō est quasi magis sit sollicita de indiuiduo: q̄ de specie: immo ecōuerso. Sed quia aliter nō ageret indiuidui ad seruandū speciem: nisi ipm indiuiduum consisteret. Un̄ quod est h̄ prius in itētiōe est posterius in generatione. Sed hoc est q̄ vt uosli minus studēt sobrietati q̄ castitati: 7 propter exercitiū sit facile q̄ in experto est difficile. Ratio autem quare magis v̄ uosli student castitati q̄ sobrietati est: quia castitas nō amittitur sine mortali. Possūt at̄ deficere a sobrietate p̄ uēalita: q̄ ista consistit in medio qd̄ est latum: ista scilicet castitas in extremo quod est indiuisibile.

De uolūtaria 7 §. III.

irrecuperabili amissione v̄ginitatis. De. de. pal. in iij. distin. xxxij. sic ait. Mulier perdit uirginitatem per hoc qd̄ corumpitur mēte 7 corpore: altero de tribus modis: puta p̄ hoc q̄ soluz claustra frangūt sibi uolūtarie etiam si nō semiat nec semē reciperet. Nam concupiscētia spadonis d̄flo raut v̄ginē: ut scribitur que licet nō posset seminare poterat tamē claustra infringere. Secūdo mō per seminis uirilis uolūtariā susceptionem: quia si ita reciperet saluo claustro sicut mēstrū emittit nec seminat: nihilomius v̄go n̄ eff̄: quia sic posset concipere: puta si quia cognosceret v̄ginēz uolūtariā in hoc circa claustra pudoris: 7 semen ad matricē attraheretur: Pregnantez. n. per naturā nullus diceret v̄ginē: 7 tamen mulieres aliq̄e p̄cipiūt que non seminat. Tertio si ex uehemetia ardoris sine fractione claustrī ipsa seminat: puta uolūtarie cogitans de cōmixtiōe turpi: 7 hoc absq̄ cōmixtiōe cū alio. Et talis que corūpit se ip̄az uel ab alia muliere uolūtarie corrupta: nō debet inter uirgines consecrari: etiam ad tollēdū scādalu: q̄ nō est uirgo. Et de hoc i fa pte de scādalo. ti. vij. c. iij. Nō tamē facit bigamū uirum: cū quo contraheret post matrimoniū. De corruptione autez uolūtaria sciendū: q̄ non perditur v̄gitas: per quancūq̄ corruptionem inuolūtariam cōporis etiam triplicem in muliere. Unde quando op̄imitur 7 franguntur claustra pudoris 7 semen uiri recipitur etiaz si inde concipiat 7 pariat. Itēz nec per propriam seminationē quando nō procedit ex consensu nec acceptatur a p̄sensu: quādo habetur iudiciū rōis. Videtur etiam aliquibus q̄ cū uirginitas mētis respiciat futurum: si quis cōpla

teat sibi in preterita pollutione: que nō ex electōe p̄cessit v̄ginitas non perditur corpore: sed mēte tantuz. Pro tūc enīz non perditur corpore: q̄ il la corruptio transijt: prius autem non fuit perditā: q̄ consensus defuit. Requiritur ergo q̄ consensus precedat: ut si senties se calefactū obdormiret ut pollueretur 7 mulier ut opprimeretur. Uel requiritur q̄ concurrat consensus. s. pro tempore: quo potest contradicere. Nam durante semiatōne non habet iudiciū rationis. Et mulier que op̄imitur: si suscipiendo semē uel als quādo cūq̄z consētiat: nisi eo solo tempore quo inuite excitata seminat: quando sine culpa sua careat iudicio rationis: perdit uirginitatem 7 non als. Unde dixit Lucia n̄ corūpitur cōp̄ nisi de consensu mentis. s. quo ad peccatū uel amissionem v̄ginitatis. Nā si me inuitam feceris uiolare: castitas mihi duplicabitur ad cōuam. xxxij. q. v. §. i. Talis tamē nō consecraretur inter uirgines: 7 hoc propter dubiū retinentie consensus: ut. xxxij. q. v. Ille autem etiam quia non potest significare integritatez sp̄o se christi. s. ecclesie: cū corrupta corporaliter sit 7 non itēgra 7 si uirgo. Et cuiusq̄z nuberet faceret ipsum bigamū quia diuisit carnez in plures. Itēz nota q̄ integritas carnis: in experientia uoluptatis 7 electio actualis: per uolētā demonis uel hoīs infirmitatem uel somnū: 7 huiusmodi perdi pōt Sed per hoc non perditur uirtus v̄ginitatis. Un̄ bene potest esse pater uirgo per semen emissum a dormiēte demone succubo recipiēte: 7 postea per eundem demonem incubum factum transfusum in feminam: cum etiam suscipiendo semen uirile saluo claustro mulier possit concipere. Sed i partu perdet integritatem: sed uirginitatis uirtutē retinebit pater predictus: 7 ui etiam oppressa pariens: 7 aureolaz etiam uterq̄z habebit. Unde in Cronica martiniana legitur de merlino: q̄ fuit filius diaboli: quia. s. conceptus per moniales ex demone succubo 7 incubo ipsius. Et de antichristo aliqui dicūt: q̄ simili modo concipietur. Unde dicit apostolus euz filium perditionis. Quāuis autēz quidāz dicūt uirginitatem statuz dicere oportere non uirtutem speciales: tamen cōior opinio est q̄ sit uirtus specialis: qua amissa semel non recuperatur. Unde Hiero. cūz possit omnia deus: uirginem non possit suscitari post ruinā. ualet q̄ deoz liberare de pena: sed non ualet coronare cōruptā. xxxij. q. v. si paulus.

Clementia quid sit: 7 i quo p̄sistat. Ca. ix.

Clementia consequenter uidēduz est: hanc diffinit Tullius in. ij. rhetori. Clementia est per quam animus concitatus i odium alicuius benignitate retietur. Pro c̄ dēclatiōe

Titulus Quartus.

dicit. b. Tho. 2a 2e. q. clviij. q. affectus hoīs inclinat ad minorationē eorū que per se hoī nō placent. Ex hoc autem q. aliquis amat aliquē: cōuenit q. non placet ei per se pena eius: sed solū in ordine ad aliud: puta in ordine ad iusticiā uel ad correctiōē ei⁹ qui punitur. Et ideo ex amore prouenit: q. aliquis sit promptus ad diminuendū penas: quod pertinet ad clementiam: et ex odio ipeditur tal' diminutio: et propter hoc Tullius dicit q. animus citatus i odium. i. ad graui⁹ puniendū: per clemētiam retinetur: ne scilicet acriorem inferat penā. Non q. clemētia sit odij moderatiua: sed pene. Mansuetudo autē moderatur iram: unde odium nascit. Crudelitas autem opponitur ei p excessū: vñd dicit Sen. in li. de clemētia. q. crudeles uocant qui causam puniendi habēt: modum nō habēt. Qui autem in penis hominū delectat⁹ propter se: etiā sine cā: seu uel feri dicūtur. Qd at sit vītus probatur sic. Vītus moralis consistit in hoc q. appetitus rationi subdatur ut dī in. j. ethi: hoc autē seruatur in clemētia. Nā in diminuēdo penas clemēs aspiciat ad rationē ut dicit Sen. qñ debet et in quibus oportet diminuē penas et nō inferūtur sic cā. Unde Sen. Clemētia hoc primū prestat: ut quos dimittit nihil aliud eos pati debuisse pronuntiat. Seueritas at ē inflictiua penarū fm legē. Clemētia at diminuē de pena que eēt debita fm legem cōem: et hoc propter aliqua particularia considerata: iuste tamē quasi decernēs non eē magis pūiendū fm intentionem legislatoris: licet non secundū uerba. ipsa tamē diminutio penarū legis magis spectat ad equitatē que iudicat fm intentionē legislatoris: nō secundū legis uerba. Sed clemētia moderatur affectum animi ut non utatur sua potestate in inflictiōe penarū. Habet autem clemētia quādam excellētiā inter uirtutes sicut et mānsuetudo fm quid. Nam in quātum diminuē penas: maxime uidetur accedere ad charitates: que est maxima uirtutum: per quā bona proxio operamur et mala impedimus. Hiero. Qui clemētia non habet: nec indutus est uiscera misericordie et lachrymar: quous spiritualis sit nō adimplet legē x. di. lxxvi. Qui clementiam.

Clementia licet om. §. I.

nibus utilis sit: necessaria precipue est principib⁹. Et ad hanc multa inducūt exempla fm Suibhel. in sū. uir. Primū est exēplū sūmi pncipis dei Sap. xi. Parcis omnibus: qm tua sunt. Hester. xij. Scripsit in litteris suis missis per orbē assue rus. Noli potestatis abuti magnitudine: sed clementia et bonitate gubernare subiectos. Assue⁹ interpretatur beatitudo: et significat deū. Virga etiā eius extenta erat signū clemētie. Hest. iij. Hiero. cui diuinitatis natura clemens est et pia

magisq. ad misericordiā q. ad uindictā pna: si quis conuersus fuerit ad penitentiam: cito a misericō de iudice ueniam impetrabit de pe. di. i. Secū dū est exēplum creaturarum inferiorum ut apud Sen. Iracūdiissime ac p captu corporis pugnantissime sūt apes: et aculei in uulnē relinquūt. Rex ipse sine aculeo est. Uoluit ipm natura: nec seuus esse: nec ultorem: exēplū hoc regibus omnibus ingens pudeat ab exiguis animalibus nō trahere mores. Tertiū est naturalis nobilitas animorum qui regendi sūt Sen. Remissius imperāti melius paretur. iij. R. xx. Reges domus isrl clemētes sūt. Quartū est q. clemētia congruit nāe hūane: eius autē contrariū. i. crudelitas est proprium ferarum. Sen. Quid istud delectari sono ca: hēarum: multum sanguinem fūdere: terrere aspectu suo: que alia vita esset: q. si leones ursiq. regnaret. In archa domini que significat mētem rectoris: erat non solū uirga seueritatis: sed etiam māna dulcedinis et clemētie signatiua. Quintū ē preciositas sanguinis humani: Sen. Clemētia sāguini alieno sicut suo parit. Bre. nazā. ad imperatorem. Gladius tibi datus est a deo: non tā ut opere ris: q. ut cōmineris. Principi ecclesie dictū est conuertere gladiū tuum in uaginam. Math. xxvj. Sextū est finis propter quem sūt cōstitutū pncipes: ut. i. medeantur generi humano. Sen. non minus pncipi sūt turpia multa supplicia: q. medicomulta funera. ij. ad Cor. x. Potestates nobis dedit deus in edificationem non i destructionem. Septimū est q. crudelitas cōtraria ei hostes multiplicat. Sen. uolūtas at seuiendi oportet añ q. causa deficiat: alioquin quēadmodū precise arbores plurimis ramulis pallulāt: ita regia crudelitas auget numerum inimicorum. Octauus est q. prestat securitatez principi. puer. xj. Clemētia preparabit uitam. Sen. non est opus laia mōtiū abscidē multiplicib⁹ muris turribusq. sepire: saluum regem in aperto clemētia prestabit. Nonū est q. regnū roborat. puer. xx. Misericordia et ueritas custodiūt regē: et clemētia roboratur tro nus eius. Et fm. b. Tho. Misericordia et pietas conueniūt cū clemētia et mansuetudine. in q. tum concurrūt ad eundem effectum: qui est prohibē mala proximorū. Differūt tamē q. tum ad moti uum. Nam pietas remouet mala proximorū ex reuerentia quā habet ad aliquem superiorem deum vel parentem. Misericordia remouet mala aliorum: ex hoc q. in eis contristatur quasi est mās ad se pertinere: quod prouenit ex amicitia. Mansuetudo in quantū remouet iram incitātē ad malū aliorum. Clemētia hoc facit ex animi leuitate in quantum iudicat equum talem non amplius puniendum. Decimo bonitatē pncipis et ppli cōsumat. puer. xvj. Clementia regis quasi

Capitulū Decimū.

imber serotinus. Et Cris. dicit q̄ melius est domi
no reddere rationem de nimia misericordia: q̄ d
nimia seueritate. xxvi. q. vii. Alligant.

Modestia quid sit: et quibus comedat. La. x.

Post continentiaz

et clemētia ponit Tul. modestia pte
temperantie. sicut autem tēperantia
est moderatiua eorum que difficillimū est refrēa
re. s. delectationis ciborum et venereoz: ita mod
estia est moderatiua eorū que in hmoi mediocrit
se habēt. i. non habent tantam difficultatē. Unō
post tēperantiā et moderatiōnē penarū quā facit
clemētia: quattuor relinquuntur modestie mode
randa. Primū est motus animi ad aliquaz excel
lētiam: et hunc moderatur humilitas. Secundum
est desiderii eorū que pertinet ad cognitiōē: et
hoc moderat studiositas. Tertiū est qd pertinet
ad corporales motus et actiones: ut decēter fiant
et modeste: tam in his que serio: q̄ in his q̄ ludo
agantur. Et quātū ad ea que pertinet ad ludū. i.
solatiū ponit pbs curiopeliā. Quartū ē q̄ pertinet
ad exteriorē apparitū: ut in uestibus et hmoi. ad
phil. iij. dicit apls modestia uestra nota sit oībus
hominibus: hec. b. Tho. ¶ Q̄ circa cōpositiōē
exteriorū motū sit vītus: supra. b. tho. sic pbat.
fa. se. q. clxviij. ar. i. Virtus moralis cōsistit in h: q̄
ea que sūt hōis per rōem ordiant. Māifestū ē at
q̄ motus exteriores hōis sūt per rōē ordinabi
les: q̄ ad iperū rationis exteriora mēbra mouen
tur. Unde p3 q̄ circa horū motū ordinatiōem
cōsistit vītus moralis. Ordinatio at horū motū
attēdit q̄tū ad duo. Uno mō fm cōueniētiā pso
ne. Alio mō secūdu cōueniētiā ad exteriores per
sonas negocia seu loca. vñ. b. Amb. dicit. j. d. offi.
Hoc est pulchritudinē uiuēdi tenere: cōueniētiā
cuiq̄ sexui et persone reddere: et h ordo gestoz op
tim: h ornatus ad oēm actionē cōmodi. Itē q̄a
exteriōres motus sunt signa interioris dispositio
nis: que attēditur circa animi passiones: ideo per
motus exteriōres aliū homines de nobis iudiciū
capiunt fm illud. Eccl. xix. Ex visu cognoscitur
vir et ab occurso faciei sēlatus. Et iō moderatio
exteriorū motū quodā mō aliud ordinatur f3
illud Aug. i regula. In oib⁹ motibus uestris nihil
fiat q̄ cuiusq̄ offendat aspectū: s3 qd uestra debeat
sacritatē. Et iō moderatio horū motuum pōt re
duci ad duas vītutes: quas pbs tangit. iij. eth. In
quātū enī per exteriōres motus ordinamur ad
alios pertinet hui⁹ motū exteriorū ordiatio ad
virtutē amicitie seu ad affabilitatē: q̄ attēdit circa
delectationes et tristitias q̄ sūt i vñs et in factis in
ordine ad alios cū quibus uiuit. In q̄tū vō exteri
ores motus sūt signa interioris dispositionis: ptiēt
talis cōpositiō motū extiorū ad vītutem veritatē

p quā quis talē se exhibet exteri⁹: q̄lis ē iteri⁹. Et
quis ex naturali dispositione q̄s hēat icliationē
ad hāc uel illā cōpositionē motū exteriorū: tñ
qd deest nature: potest suppleri per industria rō
nis. b. Amb. i. li. de offi. Motū natura informat.
Si qd sane i natura uitij est: industria emēdetur.
Modestia sic diffinit Tul. in. i. rhet. Modestia ē
p quā pudor honestatis purā et stabile comparat
auctoritatem. Pudor ē tior turpitudinis ul fuga
rei idecētis. dclīnādo indecētiā i exteriōribus. Au
ctoritas dī h grauitas. Purā dī. i. nō hñs admixti
onē sui sñj. s. utilitatis. Stabilis q̄ nō ē momēta
nea talis grauitas sed permanēs.

De modestia igit. S. I.

tur q̄tū ad tertiū modū ex quattuor supradictis
. s. circa mor⁹ et act⁹ corporales notādū: q̄ ordina
tio iteri⁹ q̄ ē cū rō pēst et appetitū tēpar: ē cā ext
oris ordinationis: et extior gest⁹ ē signū iteri⁹ dī
spositionis Eccl. xix. Amici⁹ cōporis et risus den
tiū et gressus hōis enūtiat de eo. Et Aug. dicit: q̄
incompositio corporis q̄litate iudicat mētē. dū.
xli. §. vi. cleric⁹. Scie. q̄ mod⁹ vñ modestia dī est
tenē decorē i exteriōrib⁹ actib⁹ et decor iste attēdit
respectu aspect⁹ hominū. Decorū i hoie dī qd est
cōsētaneū nature. i. rōi naturali. Prio igit attēde
da ē q̄litas psoe q̄ aliqd agit et cū q̄ agit: et tpus et
loc⁹. Aliqd. n. cōgruit vni psonē qd n̄ pgruit alii.
Job. pmittebat filijs conuiuia facere ad fouēdu
iūicē beniuolētiā: et ipse tñ nō intererat. Aliqd licz
extra eccliam: qd nō licet itra eccliaz: ut iuditia fa
cere et negotiatōes et huius. Aliqd l3 uno tpre ut
venari et huius. qd n̄ l3 alio: ut i qdragesima. Ali
qd l3 dicē i vna mā: qd n̄ ē decēs i alia. Tul. vītio
sū ē in re seu delicatū inferre sermonē. ¶ Itē mo
destia idecētiā cauet i vñs: i risu: i motu corporis:
i mēbrorū situ: i occupatōe uel actu: i habitu. Et
q̄tū ad uerba et risus sic dicit Sen. de q̄ttuor vīt
ti. A vñs turpib⁹ abstincto. Sermōes utiles ma
gis q̄ facetos et affabiles ama: rectos pon⁹ q̄ obse
cūdantes. Mīscēbis iterdū senis locos: sed tēpera
tos. Sed n̄ modic⁹ rep̄hēnsibilis ē risus si puerilif
effusus: si muliebrif factus: odibilē facit. Itē risus
sine cachino. Uox sine clamore: icessus sine tum
tu: q̄s tibi nō desidia erit. Idem non sis alioz cu
riosus scrutator nec accerbis reprehensor: sic ex
probratione correptoz: ita ut amōitiōē hilarita
te puenias: et errori facile ueniā dato. Nec extol
las quēq̄ nec deitias. Req̄rēti facile rñde. Contē
dēti facile cede. Nec i iurgia execratōesq̄ dscēdas
Rari sermonis sis sed loquētū paties. ¶ Circa
motū corporis cauenda est et nimia tarditas et ni
mia velocitas Sen. Si continēs es et animi tui et
corporis motus obserua: ne idecori sint. De hui⁹
idecentia dī Jsa. iij. Pro eo q̄ eleuate sūt filie syon

Titulus Quartus.

extēto collo ꝛc. In occupatione attēdēdū ē ad na-
turam. Ad quid. ſ. aliquis a natura ſit diſpoſitus
Qui enim debilis ē corpore ꝛ ingenioſus ꝛ uiua-
cis memorie: nō militiā ſed litterarū ſtudiū ſectāi
dꝛ. Attēdēdū ē ad eratē. Etas enim adoleſcētie la-
bore animi vel corporis exercēda ē: ꝛ auctoritati
ſenū ſubijciēda. Debent enim adoleſcentes ſenes
uereri: conſilio eorꝝ regi: ꝛ exēplo iſormari. Sen-
bꝛ vō ſūt labores corporis minuēdi. Coſilio dñt ali-
os iuuare ꝛ exēpla imitatōe digna miſtrare. Pre-
lati vō eſtiare ſe gerere pſonā ciuitatis.

De modestia sen .§. III

suū precipue oculorū. 13 omnes sensus debeam⁹
retinere freno modestie. qz ut dī Hier. ix. Moys
ascēdit per fenestras nostras. s. sensuum ingressa
ē domos nostras. Propter quod ait apls. Mor
tificate mēbra vestra que sunt super terrā. i. orga
na sensuum. In cuius figurā Josue quinqz reges
affixit cruci. qz sensus quinqz cruci mortificatiōis
sunt submittendi. Precipue tñ hoc fieri o3 circa
oculos: nam qnto nobili⁹ est mēbrū 7 uaiuator sē
sus: qz plures rerū differētiās apphēdit: tāto ma
gis nociuū si nō regulet rōe. ppha. Oculus meus
depredatus ē aiaz meā. Ocul⁹. n. irritat gulā. gen
iij. Uidit mulier lignū qd eēt bonū ad u. scēdum:
pulchz uisu 7c. Incitat cupiditatē. Un diabolus
ōndit christo oia regna mūdi ut tēptādo iducere
ad auaritiā Math. iij. i. s. lāmat luxuriā. Eccl. ix.
Ne aspicias i uultū mulieris. ex hoc pcupia enim
exardescet qī ignis. Quāto plura ligna ponūt in
igne plus ardet. Alī sensus d muliere aliquid ap
phēdūt: ut audire uocē 7 h⁹. Sz uisus multa sūt
qz 7 faciē 7 colorē 7 ornatū 7 gestū: 7 iō pl⁹ i. s. lā
mat. Excitat supbiām. Dicit. n. Bern. q lucifer
uidēs dei filiū eqlē patri uoluit ei affilari: 7 supbi
a duc⁹. dixit. Siliis ero altissimo. sic de bubōe fa
bulose dī: q uidēs bouē i prato ita piguē 7 grossū
uolēs ei affilari itumuit i tñ q crepuit. Ad irā i
ducit Math. xviij. uidētes pserui q siebāt pstrista
tī sūt ualde. f. p ira. Ad inuidiā prouocat. i. R. ij. v
debis emulū tuū i tēplo i oib⁹ pspis. 7 postea sub
dit: ut deficiāt oculi tui. s. inuidia 7 tabescat ania
tu. Accidiā imittit uidēs. n. piger intēpiem aer
nō uult exire ed agrū Eccl. xi. Qui obseruat uen
tū nūqz semiat. Unde dixit christus Lu. xi. si ocu
lus tuus nequā fuerit: totū corpus tuū tenebrosū
erit: quia oēs tenebre peccatorū ex imodestia ocu
lorū. Liti⁹ ē peccat⁹ p oculū: qz i momēto in ictu
oculi. vñ de holoserne dī iudith. iij. qz statī capi⁹
ē i aspectu ei⁹. facili⁹. n. peccat⁹ p oculū: qz facili⁹
p3 obiectū oculorū q aliorū sēsuū. Nec habēt i ex
positione regule. b. Aug. ab hūberto.

De modestia cir. §. III.

ca ludos ⁊ circa dicta uel facta iocosa circa q̄ p̄hs
ponit quandaꝝ uirtutem esse: quā noiat eutropo-
liam: nostra ā lingua dicere possumus iucundi-
tatem uel urbanitatem. Pro cuius declaratione
sciendū fm. b. Tho. fa. se. q. cxxviij. q. sicut cōp̄
indiget corporali q̄te ad refocillationē suā: quia
non potest continue corporaliter laborare: p̄p̄
hoc q̄ habet finitam v̄tutem: que determinat la-
boris proportionatur. Ita etiam ex parte aīe
cuius est v̄tus finita: ad determinatas operatōes
proportionatur. Et ideo quando ultra modū su-
um in aliquas operationes se extendit: laborat: ⁊
ex hoc fatigatur: presertim q̄ in operationibus
aīe simul etiam laborat corpus in q̄tū. s. anima ī
tellectiua utitur v̄ribus per organa corporea ope-
rantibus: sūt āt bona sensibilia cōnaturalia hōi.
Et ideo q̄n anima ultra sensibilia eleuatur operi-
bus rationis intenta: nascitur exinde quedāz fati-
gatio animalis: siue homo intendat operatiōi rō-
nis practice: siue speculative. Magis tamē si ope-
ribus contemplationis intendit: quia per hoc ma-
gis a sensibus eleuatur. q̄uis in aliquibus op̄ib⁹
rationis practice: exterioribus forte corporis ma-
gis fatigetur. In utrisq; tñ tanto magis quis ania-
liter fatigatur: q̄to magis operibus rationis iten-
dit: sicut āt fatigatio corporalis soluit per corpis
q̄tem: ita etiam oportet q̄ fatigatio animalis sol-
uatur per quietem animi. Quies autem animi ē
delectatio. Et ideo oportet remedium contra fati-
gationem animalem adhibere per aliquam de-
lectationē: intermissa intentione ad insistentiū stu-
dio rationis: sicut legimus in collationibus pat̄z
de Jo. cuan. q. cū scandalizaretur quidāz uidens
eum ludentem cū discipulis: fecit eū trahere arcū
pluries ⁊c. Idem legitur de sancto antho. Et dixe-
runt q̄ ita animus frangeretur si nunq̄ a sua inte-
tione relaxaretur: huius autem dicta uel facta in
quibus non queritur nisi delectatio animalis: di-
cuntur ludrica ⁊ iocosa: ⁊ ideo necesse est interdū
talibus uti: quasi ad quandam animi quietem: ⁊
hoc est q̄ p̄hs dicit in. iij. eth. q. in huius uite cō-
uersatione quies quedam habet cū ludo. Circa
que tñ tria uidentur precipue attendēda. Prīmū
⁊ principale q̄ predicta delectatio nō queratur ī
aliquibus uerbis uel factis turpibus ul' al' nociuis
Secūdū ne totaliter grauitas animi resoluat. vñ
Tullius in li. de offi. Sicut pueris non cēm ludē-
di licentiam damus: sed eam que ab honestis acti-
bus nō sunt aliena. Sic ī ipso loco aliquid probi
ingenū lumē elucescit. Tertiū qd̄ est attendēdū
sicut ī omnibus alijs actionib⁹ hūanis: ut congrua
et personis: temporib⁹: ⁊ locis: ⁊ f̄z: alias obitas
circūstantias ordinētur: ⁊ sic circa hūc est v̄tutis.
Et nota q̄ l3 Tullius dicat ī. rheto. q̄ q̄n au-
ditores sunt defatigati: non est inutile ab aliqua

Capitulū Indecimū.

re noua aut ridicula incipere orationē. Si tamē dignitas rei non adūnat facultatem: sed addit. Et iō qz scriptura sacra maxis rebus intēdit: fm illō p̄. viij. Audite qz d̄ reb' magnis locutura sū iō b. Amb. sup lucā tractās illud. Ne uobis qui rī detis. Excludit iocū: nō qdem a conuersatōe humana sed a doctrīna sacra: vnde dicit. Licet inter dū honesta ioca sint ac suauia: tamē ab ecclesiasti ca abhorēt regula: qm̄ que in scripturis nō repe rimus ea quēadmodū usurpare possumus.

De modestia cir. §. III.

ca habitū uel cultū uestiū dicit Hiero. qz nec affec tate sordes nec exquisite delicie laudē pariūt. dis. xli. §. i. Sciendū igitur fm. b. Tho. fa. se. q. clxix. qz in his rebus exterioribus quibus homo utitur nō est uiciū in se aliqd: sed ex pte hominis qz imo derate utitur eis. Que quidē imoderatīa potest eē dupl'r. Uno modo per comparatōem ad hoies cū quibus uiuit. Unde Aug. di. viij. Que s̄ mores. 7c. Turpis est oīs pars q̄ uniuerso suo n̄ congru it. Alio mō pōt eē imoderantia in usu taliū reruz ex inordinato affectu utētis ex q̄ cōtingit qnqz qz hō nimis libidiose utatur talibus: siue sit fm̄ con suetudine: siue pter p̄suetudinē eoz iter q̄s uiuit. Cōtingit at̄ ista inordinatio affectus tripl'r. Uno mō i q̄tum ex superfluo cultu uestiū quis querit gloria: put uestes 7 h' pertinet ad ornatū quēdaz. Alio mō fm̄ qd̄ per superfluum cultū querit de licias fm̄ qd̄ uestis ordinatur ad corporis somētū. Tertio mō fm̄ qd̄ nimia sollicitudinē apponit hō ad exteriorē cultū uestiū. Etia si nō sit aliqua ior dinatio ex parte finis. Et fz hoc Andronic' pōit tres uirtutes circa exteriorē cultū. s. humilita tem que excludit intentionē glie. Unde dicit qz humilitas est habitus nō supabūdās i sūptibus 7 preparationibus. Et per se sufficientia: que ex cludit intentionē deliciarū. Unde dicit qz per se est sufficiēs habitus contentus eoz quib' oz. 7 d̄ terminatiua corū que ad uiuere conuenit. Et simpli citate: que excludit superfluā sollicitudinē. Un̄ dicit qz simplicitas est habitus contentus his q̄ 7 tingunt. Ex parte defectus potest esse duplex i ordinatio. Uno mō ex negligentia hominis que non adhibet studiū 7 laborem: ut utat exteriori cultu ut decet. Un̄ phs dicit qz ad molitiē pertinet qz aliquis trahat uestimētum suum per terrā: 7 si laboret in eleuādo. Alio mō in q̄tū ipsū defectū exterioris cultus ordinat ad gloriā. Unde phs dicit in. iij. eth. qz supersubundantia 7 inordinat' defectus ad iactantiaz pertinet. Ad hoc facit qd̄ dicit Aug. di. xli. quisquis. Et contra modestiam est etiam fucus.

De studiositate. Capitulū. xi.

Onitur etiā pars

modestie 7 per p̄ns tēpantie fm. b. Tho. fa. se. q. clxvi. Studiositas q̄ v tus est p̄ria curiositati: refrenās animū ab iordia to affectu cognoscēdi. Un̄ Aug. dicit qz curiosi eē prohibemur: magne tēpantie mun' est. Dicitur at̄ studiositas a studio. Studiū at̄ dicitur eē uehem' animi applicatio circa aliquid peragendū. Mēs at̄ non applicatur ad aliquid nisi cognoscat illud. Unde per prius mēs applicatur ad cognitionem fario at̄ applicatur ad ea in quibus hō per cogni tionē dirigit. Et iō studiū per prius respicit co gnitionē: 7 secundario quēcūqz alia ad que operā da directione cognitionis idigem'. Uirtutes aut̄ pprie sibi attribuunt illam materiam circa quā pmo 7 p̄cipal'r sūt: ut fortitudo: pericula mor tis: tēperatīa: delectationes: tactus: 7 ideo studio sitas d̄ proprie circa cognitionē. Un̄ puer. xxvii. Stude sapie fili mi letifica cor meū ut possis rī dere sermonē. Qd̄ at̄ sit pars tēpantie sic declarat b. Tho ubi supra. Ad tēpantiā pertinet modera ri motū appetitus ne supflue tēdat i id qz nāl'r cō cupiscit: sicut at̄ hō natural'r cōcupiscit delectatō nes ciboz 7 uenerioz fm̄ naturā cōpōralē: ita fz aīaz natural'r desiderat cognoscere. Un̄ 7 phs dīc qz oēs hoies nā scire desiderāt. Moderatio at̄ hui' appetit' ptinet ad virtutē studiositatis. Et sic p̄ qz cōtinet sub modestia: 7 est pars tēperatīe. Et nota. fm. b. Tho. ubi supra: qz act' cognoscitiue vir tutis ipatur a ui appetitiua: q̄ ē motiua oīuz alia rum uiriū. Et iō circa cognitionē duplex bonum pōt attēdi. Unū quidē q̄tū ad ipsū actū cognitio nis 7 tale bonū ptinet ad virtutes intellectuales: ut s. circa singula hō extinet vez. Aliud ē bonū qd̄ ptinet ad actū appetitiue virtutis: ut. s. hō hēat appetitū rectū applicādū vi cognoscitiuā sic uel alit ad hoc uel ad illud. Et hoc ptinet ad virtutē studi ositatis: 7 fm̄ hoc ponit virtus moral'. Itē cum fm̄ phm i. ij. eth. ad h' qz hō sit virtuosus: oz qz seruaz se: maxie ab his ad q̄ natura inclināt. Inde ē qz sicut natura iclināt ad timēdū p̄cula mortis: i q̄tue se seruat 7 ea per fortitudinē 7 sectādū delectabilia tact' a q̄ retrahit p̄ tēperatīa: sic etiā natura incli nat ad appetendū scire. Sed quātū ad cognitōez ē i hoie p̄ria inclinatio: qz ex pte anie iclinatur: hō ad hoc qz cognitionē rerum desideret. Et sic opō tet ut hō laudabil'r hmoi appetitū refrenet: ne i moderate cognitōi rez itēdat: qd̄ eēt uiciū curio sitat'. Ex pte vō nature corporalis iclinat homo ad hoc ut laborē uiter idrēdi sciam. Quantū ad p̄mū studiositas i refrēatiōe cōsistit. appetit' inor dinati. Sz q̄tū ad fm̄. La' huius virtutis cōsistit i qdā uehemētia intētiōis ad sciaz rez p̄cipiēdā. p̄i mū tñ ē cēntial' huius virtutis qz fm̄

Nota q sex sunt .S.I.

que multū ualēt ad discendū precipue sacrā scrip-
turā: et per pñs congruit studiositati que figuratur
p sex grad⁹ quib⁹ ascēdebat ad thronū saloni: q
significat sapiā. **Primū** ē mētis depuratio seu
puritas: qz ut dī Sap. i. In aiām maluiolā non i-
trabit sapiā. et ad quā puritatē multū operat⁹ ti-
mor dñi: qz ut dī puer. xliij. Sapiēs timet et decli-
nat a malo pñ. c. x. Initiū sapiētiō dñi. In ioāne
euangelista propter eminentiam puritatis colla-
ta fuit magna sapiā. **Scdm** est frequens oratio
Jaco. i. Si quis indiget sapiā postulet a deo. sap.
viij. Inuocauit et uenit in me spūs sapiē. sic saloni
oranti post orationē fuit collata sapiā. Et b. tho.
de aquino dicit: q magis per orationē q p lectio-
nē hauserat sapiām: sic z. b. Bern. **Tertiū** vā
humiliatio: ubi humilitas: ibi z sapiā. Prolo. In-
ter sapiētes ille sapiētiōr: qui z humiliōr. Et dī cē
humilis q ad quattuor. Primo ut nullā doctriāz
ptēnat. Sen. **Primū** documētū: ut nullā sapiām
contennas. **Secūdo** ut a nullo adiscē qf erube-
scat. Sen. que nō nosti: sine occultatōe ignorātie
tibi postula imptiri. Au. senex a puero exñs tot ā
norū a collega nōdū ānculo paratus sū edoceri.
xliij. q. iij. si hēs: et dī. xxxviij. si nullus. Et etiam
a malis debet hō adiscere. In cuius figura ē q uā
sa aurea z argentea egyptiorū dñs iussit israheli-
tis mutuo accipere: et alportare ad constructōem
tabernaculi: qz uidelz sapiām z eloqntiā ethnico-
rū possum⁹ z debem⁹ vti: ad ecclesie edificatiōē:
ut dicit Sianus. ij. Qui. n. solū a bōis uolūt discē
sūt siles illis q semp i schipbis argēteis uel aureis
uolūt bibē: quorū sitis miserāda nō est. **Tertio**
ut quis nō erubescat confiteri se nescire qd nescit
Aug. nō est hōi erubescēdū se cōfiteri nescire qd
nōdū se scire mētitur: nūq scire mereat. **Quar-
to** ut hūilē modū loqndi quez hz scripturā nō con-
tēnat. **Quartū** est ut libroz emendationi intē-
dat. Unde Aug. de doctrina christiana: ait. Lodi-
cib⁹ emendādis prius dī inuigilare: solertia corū
q scripturas sanctas intelligere desiderant. **Qui-
tū** est ut sit diligēs scripturas sacras indagādo. ad
qd est necessariūz pmo māsfuetudo: ut hō cedat
auctoritati diuine scripture. Aug. de doctria chri-
stiana. In oib⁹ canonicis scripturis: timētes deuz
z pietatez mansueti: querūt uolūtātē dei. Hoc au-
tē ordine pcedēdū est in indagādo scripturas sac-
s: fm Aug. in dicto li. Erit diuinaz scripturaz so-
lertissim⁹ indagator: q pmo totas legerit: notatqz
habuerit: et nōdū intellectu iā tñ lectōe dūtaxat eas
q canōice uocat. Nā ceteras securi⁹ leget fide vira-
tis istruct⁹. Inqñtio at duplr fit. Qñqz ab alio q
rendo: ad qd pertinet qd ait idē. Nulla res magis

memorie mandāda ē: q illa vborū locutionūqz
genera: q ignoram⁹: ut cū pitior occurrerit: queri
possit. Qñqz inqñt quis p se i scriptura: et tūc ca-
uēda est: ei temeritas: ne. i. nota p ignotis hēat hīs
qz temere assentiat. hec. n. psumptio est. Itē in iq
rēdo cauenda sūt tria: q ipediūt pfectum studiū.
Primū ē curiositas: ut. i. nō ipēdant magna opa
his que nō sūt magne utilitatis Sen. Quid te tō
ques i illa qōne quā subtilius ē cōtēpsisse q solue
Lauēda ē etiā istabilitas. Sen. ne lectio multoz
auctorū z ois generis uoluminū hēat aliqd vagū
z istabile. Lauēda ē et rixādī libido: q pitos i ar-
te logica multū solet vexare. ij. ad thio. ij. Noli cō-
tendē vbiā. Lauēda est et nimia velocitas i trans-
currēdo. Nō. n. uidet aim⁹ latētes snias i trāscur-
rēdo. Sapiēs Nil magnū rerū ipsa natura cito
effici uoluit. **Sextū** ē ut sit assidu⁹ in studēdo.
Diero. Diuie scripture semp i manib⁹ z iugit in
mēte uolūt. Nec sufficere putes mādata mēorie
tenere z opibus obliuisci. Itē diuinas scripturas
sepi⁹ lege: imo nūq sacra lectio de māu tua depo-
nat. In decre. di. xxxviij. Qēs psallētes quotidie
deo repromittim⁹. In iustificationib⁹ tuis medi-
tabor: nō obliuiscar sermones tuos. Qd z si oib⁹
fidelibus obseruare saluberrimū est: pcpue hīs q
ecclesiasticā cōsecuti sūt dignitatē. Dī ar quis labo-
rare ut scripturas ipsas possit itelligere z mēorie
retinere. Qd si utrūqz nō pōt: peligendū ē itelligē
magis q mēorie hēe. De sapiā at accepta nō sit igra-
tus deo z doctorib⁹: ne eā mereat amittē. Ad qd
optie facit. c. reuertimi. xvi. q. i.

De humilitatis quidditate.

Capitulum duodecimum.

De humilitate de
mū uidēdū ē: quā sic diffinit. b. Ber-
nar. Qz hūilitas ē q qd vīssima sui ip-
si⁹ cognitōe sibi uilescit. Nō fz. b. Tho. fa scē. q.
clxi. Qz hūilitas nō cōsistit cēntialr i ipā sui cogni-
tōe: fz in moderatione moi⁹ appetit⁹ ut. i. aliquis
repmat se ne ferat i ea que sūt supra se. ad hoc au-
tez ē necessariū ut hō cognoscat id i q dīcitur a pro-
portōe ei⁹: qd suā vīutez excedit. Et iō cognitio p
pri⁹ defect⁹ ptinet ad hūilitatez sicut regula qdaz
directiua appetit⁹. Est autē vīus specialis un⁹ dīc
origenes super illud: qz respexit hūilitatez ancille
sue. Lu. i. In scripturis una de vīutibus hūilitas
dicat. Pro e⁹ declaratione dicit. b. tho. ubi supra
q bonū arduū hz aliqd unde attrahit appetituz.
i. ipam rōnez bōi: z hz aliqd retrahens. i. ipsā dīf-
ficultatez adipiscēdi: fm quoz pmo insurgit mo-
tus spei: z fm aliud mot⁹ despātiōis. Circa motus
autem appetituios qui se habent p modū impulsio-

Capitulum Primum

nis: oꝛ esse v̄tutē moialē moderantē ⁊ refrenātem
Circa illos at̄ qui se h̄nt p̄ modū retractionis: oꝛ
esse v̄tutē morālē ipellentes ⁊ firman̄tem. Et iđo
circa appetitū boni ardui necessaria est duplex v̄
tus. Una que tēpet ⁊ refrenet aīnuz ne imodera
te tēdat i excelsa: ⁊ hoc pertinet ad humilitatem.
Alia que firmet aīnūm ⁊ desperationem ⁊ ipel
lat ip̄m ad prosecutionem boni fm̄ rōem rectam
⁊ hoc facit magnanimitas. Et sic patet q̄ hūilitas
est v̄rtus. Nec est p̄ria magnanimitati: q̄uis rep̄
mat aīnūm ne tendat in magna: q̄ hoc nō facit
simplr: sed i illa magna q̄ sunt supra se: ⁊ per p̄ns
pter rōem rectam. Magnanimitas at̄ impellit ad
magna: non quēcūq̄: sed p̄portionata: ⁊ p̄ p̄ns f̄z
rectam rōem. Unde utraq̄ conueniūt in eo qđ ē
rectā rōem. Q̄ autem humilitas nō cōnumerat̄
a pho inter v̄rtutes morales ratio potest esse: q̄
ipse intendebat agere de v̄rtutibus f̄z qđ ordinā
tur ad v̄tam ciuilem: in qua subiectio unius hoīs
ad alterum fm̄ legis ordinem deriuatur. ⁊ ideo ⁊
tinetur sub iusticia legali. humilitas autem f̄z qđ
est specialis v̄rtus: respicit subiectionem hominīs
ad deū: propter quem etiam alijs humiliando se
subijcit. Uel etiam potest dici q̄ phs in. iij. eth. cū
qui tendit in p̄ua fm̄ modū suū non uacat ma
gnanimitas. Et Origenes dicit. Si uis huius nom̄
audire v̄rtutis quō etia ⁊ a phis appellatur: auct̄
ta eandem esse humilitatem quam respicit deus:
que ab illis dicitur mensuratio siue moderatio: q̄
māifeste p̄riet ad modestiā ⁊ temperatiā. Hūilitas
at̄ ē qđā modratio spūs ut dictū ē.

Dicitur at̄ hūmi .§.I.

lis fm̄ Isidorū quasi hūmi adiuu. i. inherēs: qđ
cū contingit a principio extrinseco. s. cū quis ab a
lio deijcitur: sic humilitas est a pena: fm̄ illud hu
miliauerūt i compedibus pedes eius. Cum autē
fit a principio intrinseco debito modo. s. cū quis
considerans defectum suū tenet se infinitum f̄z
suū modum ut abrahā cū dixit. Loqr̄ ad do
minū meū cū sum puluis ⁊ cinis. Gen. xviij. est
v̄rtus: Sed cum quis desijt secundum signa exte
riora tantum fictē. s. ad gloriā querendam: est
falsa humilitas. Quomodo per humilitatem
debet se homo omnibus subijce: fm̄ illud ad phi.
ij. In humilitate superiores sibi inuicem arbitra
tes. Sic declarat. b. Tho. ubi supra. In homine
duo possunt cōsiderari. s. id quod est dei: ⁊ id qđ
est hominis. Hominis est quicquid pertinet ad d̄se
ctū. Dei autem est quicquid pertinet ad salutis p̄
fectionem: fm̄ illud Osee. xij. Perditio tua isrl̄
ex te tantum: ex me auxiliū tuū. Humilitas at̄

ut dictum est proprie importat reuerentiā qua
homo deo subijcitur ⁊ proximo propter deum.
Et ideo quilibet homo secūdu id quod suū est.
debet se cuilibet proximo subijcere q̄ntum ad illū
quod dei est in illo. Non autem hoc requirit hūi
litas: ut id quod est dei in se ip̄o: subijciat ei quod
appet̄ eē dī i alio nā illi q̄ dōa. dī p̄cipat cōgiscit
se ea h̄ie fm̄ illud: ut sciamus que a deo donata
sunt nobis. j. ad Lorin. ij. Et ideo absq̄ humilita
tis preiudicio possunt dōa dei que ipsi acceperūt
preferri donis dei que apparent esse alijs collata
Sicut apostolus ad eph. ij. dicit. Alijs generatio
nibus non est agnitus filijs hominū: sicut nūc
reuelatum est sanctis apostolis ei. Similiter eti
am nec hoc requirit humilitas ut id quod est sui
in se ip̄o subijciat ei quod est hominis in proxio.
Alioquin oporteret ut quilibet reputaret se ma
iorem peccatorem quolibet alio: cum tamē apo
stolus absq̄ preiudicio humilitatis dicat. Nos ex
natura iudei ⁊ non ex gentibus peccatores. Ad
Gal. ij. Potest tamen aliquis reputare aliquid bo
ni esse in proximo quod ipse non habet. Uel ali
quid mali eē in ip̄o quod in alio non est: ex quo
potest se ei subijcere per humilitatem. Unde dicit
glo. super illud superiores inuicem arbitantes.
Non hoc ita debemus extimare ut nos extimare
fingamus: Sed uere extimemus posse aliquid oc
cultum esse in alio: quo nobis superior sit. Etiam
si bonum nostrum quo illo uidemur superiores
esse: non sit occultum. Non enim solum debem⁹
deum reuereri in se ip̄o: Sed etiam id quod est
eius debemus reuereri in quolibet: ⁊ si non eodez
modo quia non ueneratione latrē

Humilitatis bea .§.II.

r⁹ benedictus in regula assignat duodeci gradus
quos dicit figuratos in scala quam uidit Jacob.
Gene. xxvij. Possunt etiā figurari per. xij. stellas
corone mulieris: quam uidit Joannes amictam
sole. Apoc. xij. Primus gradus est corde
⁊ corpore semper humilitatem ostendere: de
fixis in terram aspectibus. Secundus ut
pauca uerba ⁊ rationalia loquatur aliquis nō
clamorosa uoce. Tertius ut non sit facilis aut
promptus in risu. Quartus taciturnitas usq̄ ad
interrogationem. Quintus tenere quod habz
communis regula monasterij. Sextus credere
⁊ pronuntiare se omnibus uiliorem. Septim⁹
ad oia se in dignū ⁊ inutilem confiteri ⁊ credere
Octauus confessio peccatorum. Nonus p̄
obedientia in duris ⁊ asperis patientiam ample
cti. Decimus ut cū obediētia se subdat sup̄iori
Undecim⁹ ut uolūtate p̄paz nō dlectet adimplere

Titulus Quintus.

Duodecim^{us} ut deū tēat: 7 memor sit oīū q̄ p̄cipit: hāc assignatōz sic declāt. b. tho: ubi supra. Hūilitas ut dictū ē eēntiālī i appetitū p̄sistit fm qd aliq̄s refrenat appetitū: 7 ipetū ai sui ne iordi nate tēdat i magna: s; regulā h; in cognitōe: ut. s. aliq̄s n̄ estier se eē supra id qd ē: 7 vtriusq; p̄ncipi u; 7 radīc ē reuerētia quā q̄s h; ad deū. Ex iteri ori at dīspōne hūilitatis pcedūt qdam signa extī ora i vbiis 7 factis 7 gestib^{us}: quib^{us} id quod interi^{us} late manifestat: sicut 7 in ceteris uirtutib^{us} accidit. Et ideo in predictis gradib^{us} humilitatis ponitur aliquid qd p̄tinet ad radicē humilitatis. s. duodecim^{us} grad^{us}: quī ē ut hō deūz tēat 7 mēor sit omniū q̄ p̄cipit. **P**onit^{ur} et aliqd p̄tines ad appetitū: ne. s. in propriam excellētiā iordinate cadat. Qd qdē sit tripl^{ex}. Uno mō vt hō nō seq̄t p̄paz uolūtate qd p̄tinet ad. xi. gradū. **A**lio mō ut regulat eā fm supioris arbitriū: qd p̄tinet ad. x. gradū. **T**ertio mō ut ab h^o nō desistat propi dura 7 aspera que occurrūt: 7 hoc pertinet ad nonū gradū. Ponit^{ur} etiā qdā p̄tentiā ad estiatōez hoīs recogitētis suū defectū: 7 hoc tripl^{ex}. **U**no mō per hoc qd p̄prios defectus recogitāt 7 confiteat^{ur}: quod p̄tinet ad octauū gradū. **S**cōdo ut ex cōsideratione sui defect^{us}: aliq̄s se insufficiētē estier qd p̄tinet ad septimū gradū. **T**ertio ut quātū ad h^o. sibi alios p̄ferat qd p̄tiet ad sextū. **P**onit^{ur} et qdā que p̄tinet ad signa extīora: q̄rū vnus est in factis: ut. s. hō nō recedat a uia cōi i operib^{us} suis: qd p̄tinet ad q̄ntū. **A**lia duo sunt in vbiis ut. s. hō n̄ p̄ripiat tps loq̄ndi: qd p̄tinet ad q̄rtū. Nec excedat modū i loq̄ndo qd p̄tinet ad secūdū. **A**lia uero cōsistūt i exteriorib^{us} gestib^{us}. s. in repri mēdo excellētiā oculorū qd p̄tinet ad p̄mū. **E**t in cohibēdo exterius risū 7 alia signa septe leticie qd p̄tinet ad tertiu. **E**t nō qd ad humilitatez hō p̄ueit p̄ duo. **P**rio qdē 7 p̄ncipāl^{iter} p̄ donū gratie. Et quantum ad hmoī interiora p̄cedūt exteriora. **A**liud est humanum studium per quod hō p̄us extīora cohibz: 7 postea p̄tingit ad extirpādū radicē iteriore: 7 secūdū hūc ordinez asignāt hic grad^{us} hūilitatis. Sciēdū ē qd absq; falsitate pōt aliq̄s se ēredē 7 p̄nitiare oib^{us} uiliorem scdm defect^{us} oculos quos i se recognoscit 7 dōa dei q̄ in alijs latēt. Sīr absq; falsitate pōt aliq̄s se reputare 7 fateri ad oīa indignū 7 iutlē scōz p̄prias uires: et sufficiētiā suā totā in deū referat. Nō est ēt incōueniēs: qd ea que p̄tinet ad alias uirtutes hūilitati ascribāt. qz sicut unū uirtūz oritur ex alio: ita naturalī ordine actus unius uirtutis p̄cedit ab actu alterius. **A**nser. i. li. de similitudinib^{us} ponit. vij. gradus humilitatis q̄ oēs p̄tinet ad op̄inōnē seu cognitōnē: manifestatiōnē 7 uoluntatem proprie abiectiōis. **E**st q̄ p̄m^{us} qd p̄tiet ad cognitōnē propriū de eēct^{us} contēptibilē se esse

cognoscere. **S**cōs est de hoc dolē. Nam uirtuabile eēt si quis p̄priū defectū amaret: id hoc excludit per istū scdm gradū. Tertius ē h cōfiteri. s. suū defectū. **Q**uartus h̄ persuadere: ut. s. h̄ uelit credi. Qui duo gradus p̄tinet ad manifestatiōem. **Q**ui^{us} ut patiet sustineat h̄ dicit. **S**extus ut patiat se cōtēptibilē tractari. **S**eptim^{us} ut hoc amet. Nō tres p̄tinet ad appetitū. Nam qd excellētiā exteriorē n̄ q̄rit: exteriorē abiectiōnē equanimit^{er} patit^{ur}: siue i uerbis siue in factis. Uel etiā desiderant exteriorē abiectiōnē āplectet qd p̄tinet ad septimū. **I**te qdā glo. sup. Math. ponit tres grad^{us} p̄fecte hūilitatis. Prim^{us} ē subdere se maiōi 7 nō p̄ferre se equali. Scōs est subdere se equali nec p̄ferre se minori: 7 h̄ dō abundans 7 prim^{us} sufficiens. Tertius est subdere se minori in quo est oīs iusticia. Isti tamen gradus n̄ accipiunt ex p̄te ipsius rei secundum naturam humilitatis: s; p̄ cōpationē ad grad^{us} hominū.

De excellētiā hū. §. III.

humilitatis sciēdum. secundum. b. Tho scda secunde q. cxi. Q. humilitas non est excellētissima uirtus simpl^{ex}. S; post uirtutes theologicas 7 intellectuales: ut prudētiā 7 iusticiā legalē. Cuius rō ē qd bonum uirtutis humane consistit in ordinērationis: qui principaliter attenditur respectu finis. Et ideo uirtutes theologicę que habent deum p̄obecto: sūt potissime. Secundario attenditur p̄ ut secundum rationem finis ordinatur in ea que sunt ad finem. Et hec ordinatio essentialiter consistit in ratione ordinante participatiue autē in uniuersali q̄tum ad omnia. Quelibet autem alia uirtus q̄tum ad aliquam in ipso appetitu per rationem ordinato. quam ordinationem facit naturaliter iusticia: p̄sertim legalis: exide hūilitas in q̄tū facit hominē bene subditum deo i uniuersali q̄tū ad omnia. quelibet at alia uirtus q̄tū ad aliquam materiam specialem. Et ideo humilitas post theologicas 7 intellectuales que respiciunt ipsam rationem humilitas est potissima. **D**icitur autem humilitas prima. s. fundamentum uirtutum fm Hieronī idirecte. Nam directe dicitur. 7 p̄fectius id esse primum 7 fundamentum sp̄ritualis edificij in uirtutibus: per quod iam acceditur ad deum. Primus autem accessus ad deū est per fidem secundum illud Heb. xi. Accedentem ad deum oportet credere. **E**t ideo fides nobiliōri modo est fundamentum q̄ humilitas. In directe autem. i. per modum remouentis phibēs est hūilitas: i q̄tum. s. expellit superbiā cui deus resistit: 7 prebet hominē subditū 7 patū ad recipiendum influxum diuine gratie. Ideo autē christ^{us} p̄cipue nobis humilitatem comendauit: dicens. Math. xi. Discite a me quia mitis sū 7 humilis:

Capitulum. Primum

corde fm. b. Tho. quia per hoc remouetur impe-
dimētuz hūane salutis que cōsistit i hoc qd hō ad
celestia z spiritalia tendat a quibus homo impe-
ditur oī i terrenis magnificari studet. Et iō dñs
vt impedimētū salutis auferret: exteriorē celsitu-
dinem contēnēdam monstrauit per humilitatis
exempla: z sic humilitas est sicut dispositio que
dam ad liberum accessum in bona diuina z spiri-
tualia. Charitas autem est sic perfectio quedam
aliarū uirtutū. Et ideo sicut perfectio est potior
dispositione: ita charitas potior humilitate. Per-
tinet autem ad cōmēdationē eius. Primo quidē
necessitas eius. Nā dī Math. xviij. Nisi conuersi
fueritis z efficiamini sicut paruuli. i. humiles nō
itrabitis in regnū celorum. Sianus de pe. di. i. §.
Taciturnitatis: dicit qd sine humilitate nēmī pōt
esse salus. Scōdo exempla christi plurima: immo
omnia gesta eius. Unde Aug. in. xiiij. de ci. dei di-
cit. Nūc in ciuitate dei in hoc seculo peregrinanti
maxime cōmēdatur humilitas: z in eius rege qui
est christus. maxime predicatur contrariuz huic
vrtuti quod est elationis uirtutis: in eius aduersario
qui est diabolus zc. In conspectu eius fuit mīm^o
omniū fm magīm in. iij. sen. di. iij. Paruulus da-
tus est nobis Jsa. ix. de humili uirgine nasci volu-
it: humilem domū habuit: qz diuersorū: humilē
lectum quia presepiū: humilē uestem qz pānis i
uolutus est humilibus: per angelū suam natiuita-
tē nūtiavit pastoribus. Sacramēta hūilitatis su-
scepit: ut circūcisionis z baptisimi. Parentibus
humiliter subditus. Paruulum amplexat. Mar-
ci. ix. Et paruulos non uult prohiberi a discipul-
is ad se venire. In predicando z docēdo dixit. Ego
gloriam meam non quero. Jo. viij. Item mea do-
ctrina non est mea. In miraculis faciendis humi-
litem ostendit. dicens leproso. Math. viij. Uidē
nemī dixeris. Et Mar. viij. Precepit eis ne cuiqz
dicerent. s. de sanatione surdi z muti. In cēsus so-
lutione. Math. xxi. Et in pedum ablutione Jo.
xiiij. In itinerādo super asellū Math. xxi. In pas-
sione humiliavit se ipsum ad phil. ij. Humiles pi-
scatores elegit. Tercio cōmēdat hūilitas ex utilita-
te ei⁹.

De fructibus hu. §. III

ilitatis. Prio qdē deo z hōib⁹ placet z redolet.
Lant. i. Lū cēt rex i accubitu suo: nard⁹ mea ddit
odorē suū. Nardus ppter sui paruitatem signifi-
cat hūilitatē herba ipsa ē. Scōdo orationes facit
deo acceptas. ps. Respexit i orōnē hu. iudith. ix.
Hūiliū z māsuetorū sēp tibi placuit dēcatio.
Tercio facit hōiez liberari a malo culpe: z a ma-
lo pene. ps. Hūiliatus sū z libe. me. iij. R. xxi. Nō
ne ui disti achaab humiliatū corā me zc. Antiqui
cōiter in signū hūiliationis ad placādū oīm ipo-

nebāt cinerē sup capita sua: z iduebātur aliqñ ci-
licio. Sicut legitur de Judith de iosue de niniui-
tis. Quarto hūilitas hominē tēporalr exaltat
j. R. xv. Nō ne cū esses puulus i oculis tuis: caput
tribub⁹ isrl⁹ pstitui te: dictū fuit sauli qd abscondēat
se electus in regē. Moyses hūilis ut pz i excusādo
se ad eūdū ad pharaonē: factus est dux ppli. Hūi-
lis Hieremias qui dicebat a a dñe deus zc. cōsti-
tut⁹ e sup gētes z regna. Dō mīm⁹ inē fratres un-
gitur i regē. i. re. xvi. Quito inducit ad glām.
Job. xxij. Qui hūiliat⁹ fuerit erit i glā. Lu. xiiij.
dī i parabola Recūbe i nouissio loco zc. tūc erit
tibi glā. Sexto dei apparitione seu angelorū
facit dignū. Gen. xviij. Abrahe in conualle morā-
ti apparuerūt tres uiri. i. angeli. Septimo ad
sapiam itroduct. puer. xi. Ubi hūilitas ibi est sa-
piētia Math. xi. Reuelasti ea puul⁹ Sre. i. pasto.
Pupilla oculi nigra uidet Albuginē paties nihil
uidet: qz hūane cogitatōis sēsus oī se stultū pccō
rēqz itelligit cognitiōē itime claritatis apphēdit
Si at cādorē sapie aut iusticie sibi attribuit a luce
se supne claritatis excludit. di. xlvij. hic et enī. §.
albuginē. Exēplū i uitis patz de illo qd p ieiuniū
viij. ebdomadarū nō potuit hie declarationē de qd
dā dubio scripture sacre: sed cū cepit ire ad alios
iterrogādū apparuit ei āgel⁹: declarās. Octauo
a laqis tētatōnū liberat. Un Anthonio exclamā-
ti. O qd istos euadet laqos qd mūdū uiderat ple-
nū se pnectētib⁹. dictū fuit sola hūilitas. Nono
hūilitas nutrit ē dilectōis: vt dicit Cris. sicut cinis
pseruat ignē: ita hūilitas dilectionē z alias vrtutes
Sre. Perijt oē qd agit: si n caute i hūilitate custo-
dit. In hmoi figurā oīa uasa qd oñdit z thesauros
exchias oratorib⁹ regis babilonis asportabit po-
stea z perdidit. Decio de hoste iserni mirabilr
triūphat. Figurāt enī per fūdā p quā lapidib⁹ dō
occidit golīā. In uitis patrū dixit diabol⁹ macha-
rio: qd sola ei⁹ hūilitas uincebat eū. Undecio
pacē facit. Sre. Pacem illam facit humilitas qua
sibi quisqz superiorē aliū arbitrat.

Litu. v. d iusticia. De iusticia generali. c. i.

Ostquā d prū- dentia intellec-

tū practicu dirigēte z fōrtitudi-
ne z tpātia q reglant appetitū
sēsituiū dēz ē. pñt dicēdū istar

de iusticia q uolūtātē retificat. Sciē. pmo q iusti-
cia fz. b. tho. in. iij. di. xxxij. q. i. triplr dī. put no.
phus i. v. eth. Uno modo prout importat qndaz
statū rectitudis i homine quantuz ad pres ipi⁹ p-
ut. s. aliq ps aie suo supiori subdit: siue ipsi deo. si
ue aliq pti hōis. Et hāc iusticiā noiat phs metha-
phoricam: eo q diuerse partes hōis pputat quasi

Titulus Quintus.

oluerse persone: hec at rectitudo p qolibet pccm tollit: 7 per gratia repatur. Unde hec iusticia etiā vtus generalis dicitur in quātum includit oēs vtus: nō quidē per modū totius vniuersalis: sic iusticia legalis: sed generalis dī per modū totius inegralis. Et ad hāc iusticiā mor⁹ dicitur iustificatio qua. s. ipius de peccatore per grām fit iust⁹. vñ diffinitur iustificatio q est remissio peccatorū et cōsumatio bonoz operū. i. ifusio habitūū vtutū

Secūdo mō dī iusticia put ē nomen generale ad oēs vtutes fm qō act⁹ earū ordinat ad bonum cōe fm directionem legis. Et de hac dicit phs: q iusticia ē oīs vtus. Ideo enim dicitur generalis: qī p quādam cālitate: fm q per legis ipeium ordinat ad bonū cōe: nō solū actum iusticie particularis: sed etiā actus aliarū vtutū. Nā precepit actuz tēperātie 7 ordinat ad bonum cōe: puta cū lex mandat ut nullus adulterium cōmittat. similitur actum fortitudinis in bonum cōe reducit 7 precipit q milites nō deferāt aciem: nec arma piciāt 7 huius. Quod declarans. b. Tho: secūda se. q. lviij: sic dicit. Iusticia ordinat hominē in cōparatione ad aliū. Et hoc potest esse duplici. Uno modo ad aliū singulariter consideratum. Alio modo in communi fm quod ille qui seruit cōmunitati: seruit omnibus hominibus qui sub illa cōmunitate ptenēt. Ad utrūq se potest habere iusticia fm propriam rationem. Nā omēs qui sub aliqua cōitate cōtinēt. comparantur ad cōitatē sicut partes ad totū. Pars autē id qō est totius est. Unde 7 quodlibet bonū partis ē ordinabile ad bonū totius: Scdm igitur hoc bonū cuiuslibet vtutis: siue ordinātis hominem ad se ipm: siue ordinātis ad aliquas alias personas singulares est referibile ad bonū cōe. Et qtu ad hoc dicitur esse vtus generalis: ad quod ordinatur iusticia. Et fz hoc actus oīū vtutū ad iusticiā pnt ptenere fm q ordināt hominē ad bonū cōe. Et qā ad legē ptenet ordinare in bonū cōmune. Ideo iusticia predicto mō generalis dicitur iusticia legal⁹ quia per eam homo concordat legi ordinanti actus omnium vtutū in bonum commune.

Tertio modo dicitur iusticia prout est virtus specialis: equalitatem constituens in cōmutationib⁹ 7 distributionibus cōicabiliū bonozum: que sunt necessaria in uita: hec. b. Tho. 7 de ista nūc agit: que ē una de cardinalibus: 7 precellit oēs mōales duplici ratione fm. b. Tho. fa se. Primo ex parte subiecti: q iusticia ē i nobiliori pte aīe. i. appetitu rationali. s. uolūtate. Aliē vō. i. fortitudo et tēperātia sūt i appetitu sensitiuo: ad quem ptenēt passiōes q sūt mā dictarū vtutū. Scda rō est ex pte obiecti. Nā alie vtutes laudāt fm bonū ipi⁹ uirtuosi. Iusticia at fm q quis bene se habet ad aliud. Et nota q i scriptura sacra iusticia cōis

accipitur pmo mō dicta.

Nota q iusticia ¶. §. I.

put est vtus specialis distincta a ceteris: se habere ut totum integrale. Et sic pres eius sunt declinare a malo 7 facere bonum. Est etiam totum uniuersale: 7 pres eius subiectiue: que sunt species eius: sunt iusticia commutatiua: 7 iusticia distributiua. Est 7 totum principale: Et sic partes eius sunt q dicuntur vtutes annexe: Religio: pietas: obseruantia que includit obediētiam. Veritas: gratia: seu gratitudo: uindicatio: liberalitas: affabilitas seu amicitia: de quibus omnibus aliquid breuif dicendum. **S**ciendum de partibus iusticie inegralibus: q cum sit iusticia generalis 7 iusticia specialis ut dictum est. Ad iusticiā generālē ptenet facere bonum debitu in ordine ad cōmunitatem uel ad deū. Et uitare malum oppositū s. cōmunitati uel deo. Sed iusticia prout est vtus specialis respicit bonum sub ratione debiti in cōparatione ad proximum: 7 secundum h ad iusticiā uirtutem specialem: ptenet facere bonum sub ratione debiti in cōparatione ad proximum 7 uitare malum oppositum quod est nocium proximo. Et secūdm hoc declinare a malo 7 facere bonum sunt partes iusticie specialis. Ad iusticiā enim ptenet equalitatem constituere in his que sunt ad alterum. Eiusdem autē ē constituere aliquid: 7 illud constitutū seruare. Lōstituit autē equalitatem iusticie i faciēdo bonū i. reddendo alteri qō sibi debetur. Conseruat autē equalitatem iusticie iam constitute declinando a malo. i. nullū nocuentū proximo inferendo: et nota q hic declinare a malo secundum q ponit pars iusticie: nō dicit puram negationem que ē nō facere malum. Hoc enim nō meretur palmā sed tantum uitat penam. Sed importat motum uoluntatis repudiantis malum: ut ipsum nomen declinationis importat. Et hoc est meritorium p cipe quando aliquis impugnatur ut malum faciat 7 resistit. Item facere bonum est actus cōpletiuus iusticie 7 quasi pars principalis eius. Declinare autē a malo est actus imperfectior 7 pars secundaria. **I**tem nota q omne peccatum aut est transgressio: aut omissio. et transgressio opponitur illi parti iusticie que est declina a malo. Omissio autē alteri parti. scilicet facere bonum. Aliquando tamen transgressio large sumitur p omni peccato: includendo etiam omissionem. Et sic sumit. b. Ambroxi: cum diffinendo peccatū dicit q transgressio legis diuine rē. Pro cuius declara. dicit. b. Tho. secunda secunde. questione lxxix. q nomen transgressionis a corporalib⁹ motibus ad morales actus deriuatum est. Dicitur autē aliquis fz corporālē motū trāsgredi: ex eo

Capitulum. Secundus

¶ transgreditur terminū sibi prefixū: Terminus autem prefixit homini: ut ultra non trāseat i moribus per preceptū negatiuū: et iō transgressio p prie dicitur ex eo q quis transgreditur preceptū diuinū qd quidez materialiter potest esse cōmūe oibus speciebus peccatorum: qz per quālibet specie peccati mortalis: homo transgreditur aliqō preceptū diuinū. Sed si accipiatur formaliter f3 hanc speciale rationē qd est facere cōtra preceptū negatiuū: sic est speciale peccatū duplī. Uno mō secūdū qd opponitur ad genera peccatorum op posita alijs virtutibus. Sicut enim ad propriam rationem iusticie legalis: pertinet attendere ad obitūz precepti: ita ad propam rationem transgressionis pertinet attendere cōtēptū precepti. Alio modo fm q distinguitur ab omissione que cōtra riatur precepto affirmatiuo. ¶ De omissione nota fm Tho. ubi supra q importat omīssio preter missionē boni debiti. Bonū at sub ratione debiti proprie pertinet ad iusticiam: legalē quidem si d bitum accipiatur: in ordine ad legem diuinā ul humanā. Ad speciale autem iusticiam fm qd de bitū consideratur in ordine ad proximū. unde eo dē modo quo iusticia ē specialis virtus: et omīssio est speciale peccatū: distinctū a peccatis: que oppo nūtur alijs uirtutibus. Eo vero modo quo facere bonū cui opponitur omīssio: est quedam pars iusticie distincta a declinatione malī cui opponitur transgressio: etiam omīssio a trāsgressionē distin guit. Et nota q omīssio nō ē originale: sed actua le peccatū: nō q habeat aliquē actū sibi essentialē sed fm quod negatio act⁹ reducitur ad genus ac tus: et sic non agere accipitur ut quoddā agei bo nī obiti ad quod quis tenetur. Et q: nullus tenet ad impossibile: ideo nullus peccat peccato omīssi onis si nō facit quod nō potest. Itēz nota q sicut peccatū transgressionis opponitur preceptis ne gatiuis: ita peccatū omīssionis affirmatiuis que pertinet ad faciendū bonum. Affirmatiua autem precepta nō obligāt ad sp: sed ad tempus determi natū. et p illo tpe quo qd debet aliquid facere et nō facit: peccatū omīssionis incipit esse: et nō a causa sua. ¶ Itē sciendū q cū peccatū tanto sit grauius quāt magis distat a uirtute. Omīssio at oppōit vīuti iusticie negatiue. Transgressio contrarie q est maxime distantie: ideo grauius est peccatum transgressio q omīssio ceteris paribus sicut infer re contumeliā parentibus qd est transgressio: ē graui⁹ q nō honorare qd ē omīssio. Et sumēdo p pe trāsgressionē et omīssionē. f. put sūt 3 pcepta: sic sūt mortalia: sed large p his que sūt pter pcep ta nō contra: sic sūt uēalia. Et nota q oīa pcepta decalogi sūt de actibus iusticie.

Deinde uidēdū ē d. §. II.

diffinitione iusticie: et quō sit necessaria ciuitati: et ciuibus de picipiē ei⁹: et de multiplici modo picipadi. Ad habēdū autē diffinitionē iusticie vidē dum est quid importet nomē eius. Nam frequenē ex significationibus nominū a quibus iponūtur deuenimus in cognitionē rerum: videtur autē iustitia fm nomē quādā importare equalitatē. Cū vulgariter ea que adequātur dicuntur iustari. Equitas semper est ad alterū: qz nihil sibi met ē equale. Oportet ergo q inter alterum et alterū equalitas vīet. Erit q iusticia vī⁹ adeqns vnū cū alio. h at fit dū opatōes et res extiores q pnt in usū hoīs vīre: et i qd⁹ hoīs sibi iuicē cōicat debite ordinā tur. Ex q p3 materia circa quam iustitia vīatur. f. operationes et res inter hoīs cōicabiles: qz ipa est rectificatio et ordiatio: ex h p3 eius eminentia ad alias vītutes morales: que hoīm tñ pficiūt in eis: que conueniūt ei fm se ipsū. Fortitudo ei⁹ ho minē pfic i se ipo: dū tiores et audacias rectificat tēpantia pcupias: et sic de alijs vītutib⁹: q habēt in teriores passionē modifiare. Iustitia uero hoī nē perficit i ordie ad aliū: dū ab uno q plus iusto h3 accipit. et aliū q min⁹ iusto h3: l qn diuersa diu sis pportōabili f3 merita distribuit. et sic sēp it di uersos eqlitatē pstituit. p3 q iusticia ē diffiniēda ex actū reddēdi ius debitū unicuiqz. S3 ad h q actus iste si vītuol⁹ necē ē q pcedat ex hitu et bōa dispositōe mē. Erit q iusticia hī⁹ uolūtatī suū bo na qlitas mētis ius suū unicuiqz tribuēs. Et ad h c currit fere itētio oīm diffiniētiū iusticiā. Dicit enī iurispit⁹: q iusticia ē cōstās et ppetua uolūtas ius suū unicuiqz tribuēs: ubi potētia p hitu pōit. vñ iusticia dī uolūtas. i. uolūtatī hī⁹. Et ad h q iste habit⁹ sit vītuol⁹. n d3 qd hīe ppositū ad hōiā. f. ad tps operadi iusticiā: f3 ppetuo: alioqn n ēēt ius s⁹: vñ fm phm. q e. h. it alia q reqrūt ad actū vītu tis pōit: q opet imobilr: ubi designat act⁹ firmitatē: qntū ad ppositū qd d3 hīe opans p vīturē. Pōt q pdicta diffinitio iurī ad formā sic reduci. Iustia ē hī⁹ uolūtatī f3 quē aliqz firmo et pstati pposito ius suū unicuiqz tribuit. Ad hāc ēt reducī diffini tio quā pōit Macrobi⁹ dicēs: q iusticia est unicuiqz seruare qd suū est. Jfido. at eā sic describit: iusticia ē ordo et equalitas q hō cū vnaqz re bñ ordīnatur. Tul. at in. j. rheto. sic eam describit. Iusticia ē habitus animi cōi utilitate seruata: suā unicuiqz tribuēs dignitatē. Lōplectiue at eā diffinit. b. Amb: in li. de offi. dicēs Iusticia ē que unicuiqz q suū est: tribuit alienū n uēdicat: utilitatem p pria negligit: ut communē equalitatē custodiat.

¶ De duabus speciebus iusticie uidelicet commutatiua et distributiua. ¶ Capitulum. ij.

Est assignatōz par
tiū integraliū iusticie et diffinitionuz eius

Titulus Quintus.

Nunc videndum est de partibus subiectiuis. scilicet commutativa et distributiva. Cum igitur iustitia particulari de qua nunc loquimur respiciat aliquas priuatas personas que comparatur ad communitatem sicut pars ad totum: potest duplex ordo attendi ad aliquas partes. Unius quidem partis ad partes: cui similis est ordo unius priuati ad aliam. Et hunc ordinem habet dirigere quedam iustitia que a philosopho dicitur commutativa. Consistit enim in his que per quandam commutationem habent fieri inter duas singulares personas ad inuicem: ut patet in emptionibus: uenditionibus locationibus: et quibus cumque aliis pactionibus interuenientibus inter unum hominem et alium. Et hec quidem iustitia constituit equalem arithmeticum in quibus adquare oportet rem rei: ut quanto iste plus habet quam suus sit: tantumdem restituat ei cuius est minus habenti. Alii autem ordo attenditur totius ad partes: cui similis est ordo communis laicalis uel alicuius principis uice communis gerentis ad singulares personas. Et hunc ordinem habet dirigere quedam alia iustitia que dicitur distributiva per quas bona communia distribuitur: ut honores: et alia huiusmodi: ut expedit uni cuique secundum propriam dignitatem. Et hec quidem iustitia constituit equalem geometricum: quod non est accipiendum secundum eandem quantitatem: sed secundum proportionem. Cum enim bona communia equalia non sint nec ciues equales esse omnes possint. si princeps uel hic qui reipublicam regunt de rebus communibus omnibus equaliter prouiderent: confusio maxima accideret et totius politie ordo periret. talis enim equalitas summa esset inequalitas: si merita diuersorum secundum ordinem proportionis non attenderentur. Debet ergo qui preest civitati diligenter attendere conditiones personarum: et bonorum communium qualitates. Quibus inspectis et ad inuicem compensatione debet ea proportionabiliter distribuere ut sicut una persona aliam excedit: ita etiam illud quod uni tribuitur debet excedere id quod alteri exhibetur. Non enim equalibus honoribus honorandi sunt plebei et optimates: cum isti maiores principatum teneant in republica. maxime in his que ad defensionem et gubernationem eius pertinent. Et sic patet duas esse iustitias. Commutativam per quam subditi diriguntur in his que fiunt per mutuas commutationes rerum venalium. Et distributivam per quam qui preest diriguntur in rite distribuendo bona communia subditorum qualitate seruata. ¶ Pro cuius maiori declaratione circa iustitiam ipsam particularem seu uirtutem cardinalem sciendum secundum beatothomam secundam secundam. q. lxi. Quod iustitia consistit circa quasdam operationes exteriores. scilicet distributiones et commutationes: que quidem sunt usus quorundam exteriorum uel rerum uel personarum uel operum. Rebus quidem sicut cum aliquis aufert alicui rem suam vel

restituit. Personarum sicut cum aliquis in propria persona alteri iniuriam facit: percutiendo eum: aut uerbis contumeliando. Vel etiam cum irreuerentiam exhibet. Operum sicut cum aliquis iniuste exigit vel alteri reddit aliquid opus. Si ergo accipiat ut materia utriusque uirtutis: ea quorum operationes sunt usus eadem est materia distributiva et commutativa iusticie. Nam et res distribui possunt et communi ab uno in alios. Est etiam ut quedam distributio laboriosorum operum et recompensatio. Si autem accipiat ut materia utriusque uirtutis actiones ipse principales quibus utimur personis: rebus: et operibus: sic inueniunt utrobique alia materia. Nam distributiva iusticia est distributionis directiva. Et commutativa est directiva commutationum que attendi possunt inter duas personas. Commutationum autem quedam sunt inuoluntarie et quedam uoluntarie. Et inuoluntarie quidem quando quis uirtutem re alterius: persona uel opere eo uicto. Quod quidem contingit quandoque occulte per fraudes: quandoque manifeste per uolentiam: utriusque autem contingit aut in re aut in persona. Et si in persona: aut propria aut coniuncta. Et in rem quidem si quis accipit rem alterius occulte: vocatur furtum si manifeste vocatur rapina. In personam autem propriam uel quantum ad ipsam consistentiam persone: uel quantum ad dignitatem eius. Si quantum ad consistentiam persone sic leditur aliquis occulte per dolosam occisionem uel percussione uel ueneni exhibitionem. Manifeste uel per manifestam occisionem uel percussione uel incarcerationem uel mutilationem. Quantum autem ad dignitatem persone leditur quis occulte per falsa testimonia et detractiones: quibus alicui auferi fama sua. Manifeste autem per accusationem in iudicio uel conuincationem. Quantum autem ad personam coniunctam leditur quis in uxore ut in pluribus occulte per adulterium. In seruo cum aliquis seruum se ducit: ut a domo discedat: et hoc etiam manifeste fieri potest. Et eadem ratio est de alijs personis coniunctis: in quibus per omnes modos iniurie circa has personas exerceri. Tamen quod seruus est possessio quidam domini: refertur hoc ad furtum. Voluntarie autem commutationes dicuntur: quandoque aliquis uoluntarie transfert rem suam in alterum. Et si quidem rem suam simpliciter transfert in alterum absque debito: sicut in donatione non est actus iusticie: sed liberalitatis. In tantum autem ad commutationem seu commutativam iusticiam uoluntaria translatio pertinet. in quantum ibi aliquid est de ratione debiti. Quod quidem pertinet multipliciter. Uno modo quando quis simpliciter transfert rem suam in alium per recompensationem alteri: et sic est commutatio et uenditio. Alio modo cum quis tradit rem suam alteri precedens ei usum rei cum debito recuperandi rem. Et si quidem gratis concedit usum rei: uocat usufructus in rebus que aliquid fructificant: uel simplex mutuum: uel accommodatum in his que non fructificant: sicut denarium uasa et huiusmodi

Capitulum. Tertium.

Si uero nec ipse usus gratis conceditur: uocatur locatio et conductio. Tercio modo tradit aliquis rem suam ut recuperanda non ratione usus: sed ratione peruersationis: si in deposito. Uel ratione obligationis sicut cum quis res suam pignori obligat: seu cum quis pro alio fideiubet. In omnibus autem his actibus uoluntariis uel inuoluntariis: est eadem ratio accipiendi medium: scilicet equalitatem recompensationis: et ideo omnes iste actus pertinent ad unam speciem iustitie scilicet commutationis: hec omnia b. tho. Et nota quod in commutationibus inuoluntariis reperitur diuerse species peccatorum: que habet propria nomina: et pertinent omnia ad iniustitiam: uidelicet furtum: rapina: homicidium: ueneficium: incarceration: mutilatio: uerberatio: falsa accusatio: detractio: derisio: contumelia: suffragatio: maledictio: aduersus et huiusmodi: de quibus omnibus habes supra in .ij. pte. Et hec omnia reducuntur ad iniustitiam commutatiua: per recompensationem iniurie et damni ab eo qui fecit ei cui fecit et bono communi quod lesit: que recompensatio dicitur restitutio seu recompensatio. Et ideo in .v. ethi. Iustum contra passum quod etiam in commutationibus uoluntariis debet esse iustum contra passum. Et ideo contra passum fin. b. tho. ex eo quod recompensatio sit fin equalitatem: ut scilicet recompensatio sit equalis actioni: Non autem semper esset equalis: si idem specie aliquis pateretur quod fecit. Nam si quis percuteret principem: si tamen ipse reputeretur: tunc maior esset actio quam passio et non equalis. Et ideo non solum percutitur: sed multo grauius punitur. Similiter si quis alium in uoluntarium in re sua damnificat: si solum puniretur etiam iudicio quod restitueret rem ablata: maior esset actio quam passio quod ipse non sustinet damnum sicut ipse intulit. Unde punitur ut res multiplicius restituat: quod damnificauit etiam non solum rem priuata: sed etiam rem publicam: tunc le securitate infringendo. Similiter in commutationibus uoluntariis si simpliciter daretur una res pro altera indifferenter esset aliquid inequalitas magna: quod una est multo maioris ualoris. Et ideo oportet fin quandam proportionatam mensurationem adquire passionem actioni in commutationibus que inueniuntur. In iustitia autem distributiva non habet locum iustum pro passum: ex eo quod in iustitia distributiva non attenditur equalitas fin pro: ideo rei ad rem uel passionis ad actionem. Unde ideo contra passum sed fin proportionalitatem rerum ad personas. De commutationibus uoluntariis scilicet emptio: uenditio: permutatio: mutuo: accommodatio: deposito: pignoratione: locatione: et conductio: fideiussione. Et quomodo sit iusta uel iniusta. Et de usura que in his permittitur habes supra in .ij. pte. et in .i. p. totum. De iustitia distributiva. **C**api. iij.

E iusticia distributiva. Nota quod actus eius est in debita collatione officiorum et beneficiorum

temporalium et ecclesiasticorum. Et administratio seu dispensatione sacrorum et honorum terrenorum ecclesie uel ciuitatis. **S**ecundo in exhibitione congrua reuerentie honorum. **T**ercio in recta executione iudiciorum. Et in quolibet horum si iniuste fiat potest interuenire uictum quod dicitur acceptio personarum: de quo supra in .ij. pte. Et de iniustitia que fit ex parte iudicis: uel aduocati: uel testis uel rei: uel accusatoris: habes supra in .ij. pte. et in .vi. et per totum.

Quod ad collationem. **C**. i.

beneficiorum et honorum: Est sciendum secundum b. tho. fa. secunde. q. lxxij. quod duplex est datio. Una pertinet ad liberalitatem. quod scilicet gratis datur alicui: quod ei non debetur: sicut cum aliquid alteri donatur: Et ibi non habet locum acceptio personarum: quod absque iniustitia potest dare de suo quantum uult et cui uult. Et talis est collatio munerum gratie per que assumuntur peccatores a deo. Alia datio est pertinet ad iustitiam: qua scilicet alicui datur quod ei debetur. Debentur autem officia et beneficia his qui sunt meliores: ad aliquid pro bono ciuitatis. Ad quod debet attendere qui habet ista conferre. Et quis fin iura sufficiat eligere bonum: nec requiratur quod eligatur melior. Hoc secundum b. tho. est uerum in foro iudiciali: quod scilicet talis electio non potest impugnari si est facta de bono et non de meliori: et hoc quod si non fieret sic omnis electio haberet calumniam. Sed quantum ad conscientiam eligentis necesse est eligere meliorem: uel simpliciter uel in comparatione ad bonum commune. Alias si preponderaret minus bonus meliori. id est aptiori ad beneficium uel officium ratione consanguinitatis uel amicitie: huius pertinet ad acceptionem personarum quod in collatione spiritualium est magis reprehensibile. Si autem consanguineum suum prelatum in conferendo beneficium preferret eque bono: non uideretur uitiosum: nisi ratione seculari uel exempli quod inde sepe trahitur. Similiter si quis habet distribuere bona communis uel alicuius societatis indigentibus: si prefert: multo minus indigentes: magis indigentibus ratione amicitie uel parentele hominum. uidetur pertinere ad acceptionem personarum: Secus si de sua substantia uult dare uni et non alteri: quia ad illud non tenetur. Similiter de officiis communis quia magis aptis debent distribui: nisi forte magis aptus haberetur suspectus de aliqua nouitate. et huiusmodi: sed certe non est magis aptus si est perturbatiuus boni communis. Similiter et onera uel operarum et laborum uel collectorum secundum debitam proportionem imponendam sunt. Alii minus imponentes maioribus ratione status: qui magis deberent grauari: pertineret ad acceptionem personarum. et quomodo teneantur ad satisfactionem habes supra in .ij. pte.

¶ Q^utū ad secūdū de .§. II

exhibitiōe honoz. Nō fm tho. ubi supra: q^u cūz hōr sit quoddam testimoniū de uirtute eius qui honoratur: iō sola uirtus est debita causa hōris Sed sciēdū q^u aliq^us pōt honorari non solum p^{er} uirtutem suam. ppriam: sed et per uirtutem alterius sicut pnceps et prelati hōrantur: et si sint mali: in quātū gerūt psonā dei et cōitat^{is} cui p^{er}ficiuntur. Juxta illud. puer. xvi. Sicut qui mittit lapides in aceruum mercurij. Sic q^u tribuit honorem in sapienti. Et eadem ratione parentes et domini sūt hōrandi pp participationē conditionis dei: q^u ē oīm pater et dominus. Senes etiā sunt hōrandi pp signum uirtutis quod est senect^{as}. Lz hoc signū q^uāq^{ue} deficiat. Sapientie. iij. Senectus est hōrandā rē. Diuites at sunt honorandi: q^u maiores locū in cōitatibus obtinent. Et si isto modo et hac causa tales honorantur magis q^u alij: quamuis sint mali nō est uitiosum. Si autem solum intuitu diuitiarum hōrentur: esset acceptio psonarū: Sicut si q^us citius uel potius audiret cōfessionem uel daret alia sacramenta diuiti q^u paup^{er} ratione pditionis diuitiarum: pertineret ad acceptiōnem personarum. Secus si faceret: quia credit magis iudicare: uel etiam potest ita expectare: r^{ati}o.

¶ Q^utū ad tertiu de .§. III.

executiōe iudicioz. nō fm. b. tho. q^u hic et hēt locū iusticia distributia: nō solū quantū ad rē iudicatā: q^u i iudicio pōt diffiniri nō solū q^uliter unus restituat alteri q^ud ab eo accepit: q^ud priet ad pmutatiuā: sed et q^uliter aliqd cōe sit distribuēdū i multos. Sed et quātū ad formā iudicij. put. s. ipse iudex in ipā iusticia ab uno accipit et alij dat: q^uā. s. rōne alicie uel potētie alie^{re} dat iustā sntiam pro eo uel rōe paup^{er}at^{is} ex passiōe q^ud priet ad acceptiōnem psonarū. Un dī. puer. xviij. Accipe psonā i iudicio nō ē bonū. Et regula iuris in vj. In iudicijs psonarū acceptio nō ē hōda. Ubi glo. io. an. Signatur tria ol. xl. c. i. Itē. xlv. cū beat^{us} et. xxiij. q. i. Qui p^{er} pacē. Sol. In pēis deferi dignitati: et p^{er}sone. ut ibi. Idem in sedendo et assurgendo ut dī. xcij. Nō o^{mn}es. Et nōtur. iij. q. ix. c. fi. In iudicijs at uel sntia non ē hōda acceptio psonarū: ut hic In eis. n. ē equalitas fuāda. Et nota q^u iudiciū iudicij pōitur p eo q^ud pcedit sētētiā ut hic. i. p examinatōe cāe. ij. q. i. Sicut sūt iudicio. Interdū p pdenatione. ut de cōse. dī. ij. tiorem. In dū p dūcretiōe. iij. q. vij. in. §. tria. Interdū pro ultia uolūrate: d^{icitur} sepul. c. p. hec ibi in glo. **¶** Quatuor at psonarū genera req^uritur in ordinario iudicio. s. iudex: actor: reus: et testis. Unde dī extra de vbo. sig. forul. Iudex dī q^ui ius dīctā. Jus at eo q^u iustū Actor siue accusator q^ui ad cās uocās. Rē a re de

q^ui petitur. Etiā si inocēs sit: reus dī q^ui accusatur. Testis q^ui supstes. Lā dī q^ui a casu pp mām d^{icitur} qua agitur. Que añ exaiationē dī causa. In exaiatiōe iudiciū. In imiatiōe sntia. for^{is} at dī loc^{us} exēcedarū litij. Est at duplex forus. s. p^{ro}ficiet et curie: seu p^{ro}tēiosus. Et iste duplex: quia ecclesiasticus: et secularis. fori autem scdm Pe. de pal. nō sūt mīscēdi: q^u aliter procedendū in uno. aliter in alio.

¶ Quatuor at mo. §. III.

dis pueritur hūanuz iudiciū fm Greg. xvj. q. iij. s. timore: amore: cupiditate: et odio. Sed quia de iudicijs in processu iudiciario: et accusato^{is} reo et testibus agitur diffuse in. iij. parte: ideo hic nil ultra de ista materia. Sed ibi uide de h^{oc}: et d^{icitur} peccatis que in iudicio committuntur a predictis psonis.

¶ Post hoc ostēdē: §. V.

dū ē iusticia necessariam ēē cuilibet multitudini. Qd pmo māifestā p^{er} ex pte finis. Et hoc p^{ri}pue q^utū ad iusticiā legalē. finis. n. q^ui intēdit i regimine ciuitatū ē pax: Talis at finis corūpit^{us}: dū iusticia legis non seruatur. Nam cum omnes uel multi legem que est iusticie legalis pceptiua frangant: et ad statuta p^{ro}munia nō attendunt: sed vnusq^usq^{ue} q^ud sibi placet: et bono puato vtile credit: hoc facere studet: ordo pollicie peruertit^{ur}: et sic pax que fm Aug. est tranquillitas ordinis perit. Est g^o iusticia necessaria ad pacem ciuitatis cōseruādā. Unde Isa. xxxij. dicit. Erit opus iusticie pax. Et i ps dī. Iusticia et pax osculate sunt: Hoc pulchre oñdit Aug^{ustinus} in libro de ciuitate dei: introducēs exemplū de alexandro et pirrata: vbi dicit: q^u remora iusticia q^ud aliud sūt regna nisi magna latrocinia. Qd tū exēplū pleni^{us} ponit i li. de nugis p^{ro}hoz. Ubi dī q^u cū pirrata cēt p^{ro}prehēsus: et alexāder eū interrogaret q^ure haberet mare isestum. Rūdit libera cōtumacia: pp^{er} q^ud et tu orbē frarū. Sz q^u id facio vno nauigio: latro vocor: et q^u tu fac magna clas se diceris impator. Secūdo ostēdi p^{er} iusticiā esse multitudini necessariam ex pte gubernātis a quo dirigit^{ur}: et hoc quātū ad distributionē. Videm^{us}. n. q^u q^uā aliqua diuersa sub vna v^{ir}tute continent^{ur}: nec ordinant^{ur} fm diuersas p^{ro}portiones: tot^{us} ordo eorū q^ui regit^{ur} corūpit^{us} et dissipat^{us}: vt patet in armōia musicali: vbi corde nisi a v^{ir}tute manus fm earum diuersas dispositiones p^{ro}portionabil^{iter} tangat^{ur}: sonitū inordinatum et confusum reddūt: et sic cōsonātia armoniaca corūpit^{ur}. Sic etiā in multitudine vbi sūt multi diuersarū pditionū et meritoz: nisi p^{ro}portiōabil^{iter} honores dignitates et offitia insup labores et expense eis a p^{ro}fide distribuāt^{ur}: mirabil^{iter} dissonātia inī sil^{icet} habitātes orit^{ur} et p^{ro}p^{ri}ator^{um} ordo pollicie paulatim ad corruptiōez dispōit^{ur}

Capitulum. Quartum.

Unde dicit Tullius q̄ tāta ē uis iustitiē q̄ etia; illi qui maleficio ⁊ scelere pascūt nō possūt sine ul la iustitiē particula uiuere. Et ponit exemplū de latronibus. Archipirata inquit quida; latronū pnceps: nisi predā equaliter ⁊ fm astutia; ⁊ labo res furantium proportionaliter partiretur interficiendus erat a socijs: aut saltē a pncipatu latro nū deponendus. **T**ertio necessaria est iustitia ex parte ipsius multitudinis q̄ ex multis personis colligitur. Et hoc p respectū ad iustitiā comutati uam. Uidem. n. q̄ qñ multa adinuicem adunantur: ⁊ vnum alteri non coaptatur: illa multa dissoluitur: immo ex eis nihil vnū constitui potest: nisi ineptitudo tollat. Un qñ aliqua ligna compaginanda sūt ad constructionē domus: aptanda si per dolatorē ⁊ complanatorē: si sūt tortuosa l' no dola: alioquin nihil unū construī poterit: ⁊ si cōstrueretur nō diu maneret. Sic etiā si aliqua mltitudo que debet esse ordinata in vnū: si aliq sunt insolentes: iniuriosi rixosi: sediciosi: uel quocunq; alio modo uitam bonorū inquietantes ⁊ pacē cōmunē turbātes p rigore iustitiē corripedi sūt pēis debitis: aut et exterminādi a pgregatōe cōi ⁊ pēit' uita puādi: alioqñ tota mltitudo ruit ⁊ dissoluit.

De pncipijs iustitiē. **C**apitulū. iij.

Ost hoc restat ui

dere de pncipijs iustitiē. Ubi sciē. ē q̄ iustitiā triplex potest dici habē pncipiū. s. Emanatiū ex quo eius origo pmi tus deriuatur. **I**mperatiū ex quo eius auctoritas in subditos promulgatur. Susceptū ex quo eius utilitas multiplex declaratur.

Emanatiū et ori. §. I.

ginalē pncipiū est deus: a quo ois lex cōtētiua iustitiē inītiū h3. Ubi sciēdū est q̄ sicut dicit Aug. j. li. de libero ar. Sūma rō i deo q̄is ē lex eius: que eterna dicit. Cui sēp obteperādū ē: q̄ iustū ē quicqd ab eo ordinatur. h3 aut dicta lex quandā iustitiā distributiua: p quā vnāquāq; rē in quodā digniori gradu constituit. Un dicit dō. i li. de diuinis no. Oportet uidere in hoc eē uerā dei iustitiā: q̄ omnibus tribuit ppria fm vni? cuiusq; existentiā dignitatē. Uniuscuiusq; naturā i proprio soluat ordine ⁊ v̄tute. Ab hac at lege dei eterna dēriatur lex naturalis: que nihil aliud est q̄ qdam eius impressio in re creata: per quā ad finē obitū inclinatur. Ex quo manifestū est q̄ oia aliquāter legem eternā pncipat: i quātū ex eius directione: vel ipressione i finea proprios actus suos ordie debito dirigūt. Inter ceteras autē creaturas homo excellētiōri mō hāc legē pncipat: cū ipse sit puidētie pnceps: utpote sibi ⁊ alijs puidere ualens. Et iō in homine hec pncipatio siue impressio ppe dē

lex naturalis. In alijs uero rebus magis pprie dē instinctus nature siue uis insita reb': q̄ lex que p pue in ratione consistit. Est. n. lex quoddā dicta mē rōis practice. Hec quidem lex naturalis in homine nūq; extinguit qñ semper in malo remurmure ⁊ ad bonū ipellat. Unde eī generale pceptū ē: q̄ omne bonū faciēdū ē: ⁊ omne malū uitandū ex quo alia pcepta nature deriuantur. Puta q̄ parentes sūt honorādi: q̄ non est pximo iniuriā dū: nec quātū ad personam. Unde dicit. Non occides. Nec tñ quocunq; ad personam: unde dicit. Nō furtū facies: ⁊ sic d' alijs. **A** lege at naturali lex humana deriuatur sic dicit Tullius in sua rhetorica. Regula. n. humanorū actiū ē rō natural' Nam i tantū in eis iustū seu regulatū inuenitur i q̄tum de ratione participant. Ex ea. n. humane operationes ordinantur ⁊ dir' guntur. Lex ergo humana siue ciuilis humanorū actiū directiua a lege naturalis rōis ornū h3: harū legū pcepta deus pplo iudeorū seruanda mandauit. Sed differētiā fm q̄ utriq; legi congruebat. Nā pcepta moralia uoluit ab omnibus ⁊ omni tpe obseruari. Unde nō solū iudei: s3 etiam ceterē nationes ad eorū obseruatiā obligabatur. Sūt nāq; naturaliter ipressa hūane mēti: ⁊ ideo pcepta legis nature uocatur: sicut q̄ parentes sūt honorādi: q̄ non est occidēdū: non furandū: ⁊ sic de alijs. Hec quidem pcepta eadē sūt apud omnes ⁊ imitari nō pnt. In cui' rei signū mādauit deus moysi: q̄ dolaret duas tabulas lapideas in quibus scripsit uerba. i. pcepta decem digito suo tāq; perpetuo duratura. Et q̄tū ad hoc dicitur Baruch. v. hic est liber mādatoꝝ dei ⁊ lex q̄ ē in eternū. Pcepta vō iuris positiui ab illo solo pplo p tempore obfūada distinxit deus duplr. Nā quedā dedit pertinētia ad cultum diuinū que dicūt ceremonialia. Et ista licuit seruare usq; ad christū seu christi passiōē nō aut post. Consummata enim uitate de christo iā icarnato ⁊ passo: debuit cessare figura sacrificiorum que mysteria incarnationis christi futura significabāt. Alia uero pcepta dedit de' pertinētia ad iustitiā ciuile: que dicūt iudicialia. Et ista et sūt euacuata p christi aduētū. vñ n hnt uī obligādi. Quia tñ ista pcepta n crāt pncipalr instituta ad figurādū christi mystēia: s3 solū ad disponēdū ciuili' statū isti' ppli: iō absq; pccō possit aliquis pnceps i suo regno ea tāq; p seruādis legib' statuere: fm qd iudicaret pplo expedire. De ceremoni alibus vō hoc fieri n posset absq; pccō ⁊ fidei puidicio: cū h solū ad significādū christi mysteria futura fuerit instituta. Obseruator. n. horū pceptoꝝ ipso facto diceret christū i carne nodū uēisse: s3 uē tūz eē. Et sic p3 dīa iter legē naturalē q̄ semper ē imobilis: ⁊ legem humanam que ex diuicis cāis mutari potest. A lege ergo naturali vna imobilis

permanente: deriuatur lex humana que multipliciter apud diuersos uariari potest fin qđ intellectus hoīs alia ⁊ alia regendis pplis iudicat expedire. Sciendū est autē qđ a lege naturali aliqđ dupliciter pōt deriuari. Uno mō per viā illationis: sicut ex pncipijs deriuantur conclusionēs: vt pz ex hoc pro uerbio. Si ab equalibus equalia demas: que reā nent sūt equalia. Elicit geometria cōclusionē sic inferendo. Ergo si ab equalibus lincis equales. partes auferas que remanent sunt equales. Per quē modū ab eo qđ dī: Nulli malū ē inferendum: qđ est primū pncipiū legis naturalis: deriuat conclusio talis ergo non est furandū vel non ē occidēdū alio modo a lege naturali aliqđ deriuat per viā determinationis: sicut a forma cōi domus quā artifex i mēte gerit fit qđam determinatio illi for me ad talem figuram puta triangularem vel quā drāgulārē: ⁊ hoc fit per volūntariā applicatōem artificis ad debitā mās: per quē modū ab eo qđ lex nature absolute dicit. s. qđ ille qui peccat puniatur. Deriuatur quasi quedam contractio seu de terminatio iuris: quam habet facere princeps legem statuens. s. qđ tali pena vel modo puniat. Hic autem duplex modus dīnter in lege humana continetur. Nam ea que sunt primi modi uidelicet qđ a lege naturali deriuantur ut conclusiones: ita in lege humana continentur qđ uigorem habent ex lege naturali. Unde eius precepta eadem manent apud omnes: ut parentes esse honorandos: pacta esse seruanda: furta non cōmittenda: ⁊ sic de alijs que ad ius gentium pertinere noscuntur. Est enī ius gentiū ius naturale solū in humana natura re pertum. Unde nō dīnt a iure nature cōmuniter dicto: nisi sicut species a genere. Ius. n. naturale generaliter sūptum: est quod natura: animalia omnia docuit. Ea vō que sunt si modi: uidelicet que a lege naturali deriuantur vt determinationes: ita in lege humana continentur: qđ solū ex ea uigorem hnt: sicut qđ taliter peccās tali pena puniat: uel tali morte moriatur. Est ulterius sciēdum qđ licet humane leges intendant homines inducere ad vītutē iustitiē: s. qđ est bona qualitas mentis. sub earū tñ pcepto cadit solū exterior iustitiē ob seruatiā: qua extrinseca hoīs actio ad alteruz ordinetur. Non. n. precipit qđ ille qđ iusta agit ex habitu interioris iustitiē operetur: licet hoc intēdat. Precipit autem qđ iustitiē opera faciat. s. qđ opera fortis exerceat. patriā defēdat: pximū nō ledat: no cumēta extrinseca nō inferendo: qđ quis facē potest carēs habitu uirtutis. Et talis dicitur seruare iustitiā ⁊ legalē. Patet ergo: qđ lex humana solum se extendit ad exteriora hominis opera puniēda ul premiāda: nō autem ad interiora cordis occulta regulāda. Ut at homo nō solum in actibus exterioribus: sed etiam in motibus interioribus rectus

existēt: necessariū fuit ad hominis perfectionem legem diuinā habere: que nō solū manifesta uitiā sed etiā occulta soli deo cognita prohiberet: ut sic homines nō solū adinuicē per legem humanam sed etiā ad deū ordinarentur per legē diuinā in qđ dictū est. Nō cōcupisces: ⁊ sic patet qđ lex diuina qđ usqz ad cōsciētiē puritatē se extendit: moris uitiosos repellēdo: iustitiā que est bona qualitas mētis in homine causat. Nec fiat vis quō sumat iustitiā: siue particularis cōdiuina alijs tribus uirtutibus cardinalibus: que i m hominē i ordine ad aliū perficit. Siue largius dicatur pro ipsa hominis iustificatione: que hominem perficit tam i se qđ in ordine ad deū. Ad utrunqz enim iustitiā legalis disponit.

Principiūz impe. §. II.

rarium iustitiē. qđ so loco restat declarare: ē. ipa rū legū positiuus: ut puta imperator uel princeps ex cui⁹ auctoritate subditi ad iustitiā legis obsequia iducuntur. Ubi sciēdū est qđ princeps s. qđ dicit phs est quedam lex animata ad quā subditi respiciūt sicut ad quoddam exemplar. Unde cōueniens est qđ ipse omni uirtute legalis iustitiē polleat: maxime cū alijs habeat eaz iperare. Precipit. n. opera fortitudinis: puta qđ nullus de acie fugiat. Similiter opera temperantie. s. qđ nullus ad alteriū cōmittat. Opera māfuetudinis. s. qđ rixe non fiat in ciuitate: ⁊ sic de alijs vītutū actibus. Inconueniens ergo ē qđ his vītutibus careat quas ab alijs seruari iubet. Multum. n. prouocant subditos: facta presidentis. Un claudianus ad theodosium dixit. facta valent plus qđ iura regētis. Mobile mutatur semp cū pncipe uulgus. Debet ergo princeps nō tā imperādo qđ operādo ad bona subditos puocare. Nobilis princeps Sedeon hoc legē obseruasse. Qđ me inquit facere uideritis hoc facite iudiciū. vj. Licet autem princeps i omi uirtute legalis iustitiē exēplarem se debeat exhibere.

Precipue tamē ad tria dīz studē. s. Ad sapiētiam acqrdēdā. Ad auāitiā detestādā. Ad luxuriā fugiendā. Nam si sapiētie vocauerit eius intellectus: illumaibitur vt cognoscat quō vel qđ subditis precipiat. Si auaritiā detestabitur eius uolūtas retificabitur vt a uero nō diuertat: si luxuriā fugiat: eius ratio cōcupiscibilia edomabitur. vt iudiciū passio nō corūpat. Primo ergo dī princeps circa sapiētiam versari ad intellectus illū natiōem. Ubi sciēdū est qđ iter alias sapiētis proprietates ponūtur a pho i pri. meth. Una ē ordiare. Et hec maxie necessaria est pncipi: qui subditos habet i finem aliquem ordiare ad quē perdere non potest nisi per conuenientia media finī accomodata. finis at rei publice in quem populus est ordinandus: est pax tēporis. Media autē hūie

Capitulū Quartū.

fini conueniētia: sūt legū z statutoꝝ moderata di-
sciplina: officioꝝ cōia pportioata distributio: bo-
norum premiatio: transgressorū pūitio: z alia h?
hec āt magnam sapiam in p̄sidēte requirūt. Ali-
oquin si p̄nceps sapiā careat: erit sicut furiosus
gladium portās in manu: qui ex ipetu furie mltā
mala operatur. Sic z princeps auctoritatem ha-
bens: z rōe carens: iudiciū peruerret z tyrānidez
exercebit ut uerificari possit q̄ sapiēs deplorat.
Eccl̄s. iij. Uidi inquit in loco iudicij impietatem:
z in loco iusticie iniquitatē. Quia autem p̄nceps
nō pōt per suam sapiam oīa cognoscere: que pnt
expedire regimī. ideo necesse est ut habeat prudē-
tes consiliarios quorū consilio dirigat. Plus enīz
republicā iuuat prudētū consilia: q̄ bellatūm
arma. Juxta illud Eccl̄s. ix. Melior ē sapiētia q̄
arma bellica. Dicit Tull. in li. de senectute: q̄ dan-
tes consiliū i republica: plus agūt q̄ alij. Sūt enīz
sicut gubernates i nauī in q̄ alij sentina exhauriūt
alij cursat p̄ eā: alij malos expādūt. Subnator
vō tenēs clauū z quētus sedēs in puppi: mltā ma-
iora z meliora facit. ¶ Scōdo p̄nceps auariciā
detestari: ad rectitudinē uolūtatis hndā. q̄ enīz
in diuitijs bonū utile consideratur: iō ad eas desi-
derandas facili appetit inclinatur. Appetitū autē
inclinatus ad aliud iudiciū rationis puerit a re-
ctitudine equitatis: Propter quod cauendum est
principi ne ad munera iclinet. Unde Exo. xxiij.
d̄. Non accipias munera que excecāt etiā pruden-
tes: z peruertūt uerba iustorū. Prudenti consulu-
it Jethro moysi cognatus uel focer ei. Prouide
inquit de omni plebe uiros potentes z timētes de-
um in quibus sit uitas z qui oderint auaritiā z
constitue tribunos z centuriones. Exo. xviij. Se-
quuntur etiā infinita mala ex cupiditate p̄ncipis
fit enī pecūiarū iprob⁹ actor: ppli expoliator: et
reipublice dilapidator. ex quibus oībus facili in
tyrānidē degenerat. Facit etiā hoc uitiū p̄ncipem
odiosum. sicut z largitas clarū: ut dicit Boetius
de philosophica cōsolatione. ¶ Tercio p̄nceps
d̄z studere ne carnis cōcupiam insequat: hoc enīz
uitiū intellectū obscurat: q̄ dū passionib⁹ deserui-
tur: rō uehementia passionum absoꝛta a suo lu-
mine excecatur. Item mentez eneruat z animā a v-
tute elogat q̄ dū libido in carne dominatur: ce-
tere uires emolescūt ut ad uirtutem surgere ne-
queant. Item hoc uicium in p̄ncipe totā pollitiā
submittit ruine: q̄ dū rector uoluptatibus inten-
dit a cura reipublice excoꝛs remittit: z exēplo ei⁹
subditi licet⁹ ad uitia inclinātur. In polycrathō
d̄: q̄ romanū imperiū exhaustū z diuisiū ē nerōe
iperate cuius gulla omnia deuorauit: maculauit
libido: z superbia exinaniuit.

¶ Principiū insti .§. III.

cie susceptiuum qd̄ tertio loco declarandū restat
est hominū p̄gregatio: que sit apta precepta iusti-
cie suscipere. Circa quod duo sūt uidēda. ¶ Prio
que sit talis cōitas ad quā possint uel debent fieri
precepta iusticie. ¶ Secūdo uidendū est de mul-
tiplici principadi dñio. ¶ Quātū ad primū sciē.
est q̄ sicut p̄z ex. j. li. pol. est triplex cōitas. s. dom⁹
uici z ciuitatis. Prima quidem cōitas ē cōicatio
domesticarū personarū: fm̄ quodidianos actus
necessarios humane uite. Hūana āt uita duplici-
ter conseruat. Uno mō quātū ad indiuiduū put
s. hō ad p̄seruationē uite indiget exterioribus bo-
nis. Et q̄tū ad ista admiſtrāda z cōseruāda idigz
hō seruis. Alio mō p̄seruatur humana uita q̄tū
ad spēm qd̄ sit per generationē ad quā idiget hō
uxore ad filioꝝ procreationē. Sic enim cōserua-
tur hūana spēs. Et fm̄ hoc i p̄fecta domo necesse
sūt tres cōbinaciōes. s. dñi ad seruū: uiri ad uxore
z patris ad filiū. In hac āt domestica multitudine
nō est pprie iusticia: cū unū p̄binatoꝝ sit aliquid
alterius. Est enī filius aliquid p̄is: z seruus domi-
ni et uxore uiri. Iusticia āt cū sit ad alterū: pprie d̄z
attēdi inter personas disp̄tatas. Ponitur at i hac
multitudine fm̄ Jfido. quoddā genus iuris. Nā
inf dñz z seruū ponit ius dñatiū: i q̄tū seruus p̄-
ceptis dñi parere d̄z. Est. n. gratia dñi z n̄ sui. Inf
uiri z uxore ponit ius qd̄ uxoriū d̄z: fm̄ qd̄ a ui-
ro nō seruilit̄: sed socialiter tractari d̄bz: z ipa
curā rei familiaris intrinsecā teneretur gerere. Inf
patre z filiū ponit ius p̄nū: fm̄ q̄ filius patri obe-
dire debet z p̄ filio hereditatē seruare: z eum in
disciplina tenere. ¶ Scōda cōitas est uicus qui ex
paucis domibus constat: habuit autem hec com-
munitas necessitatē sue originis hoc mō. Nā dōe-
stice multitudinis multiplicatis per generatōem
filijs nepotibus z filiorum filijs. sicq̄ p̄ multitudine
z absq̄ confusione in una domo habitare nō
ualētib⁹: facta est aliqua multitudo domorum q̄
fm̄ p̄m uici nomē accepit. Uic⁹ āt cū constat ex
collateralibus: ppinqs: filijs: nepotib⁹: z alijs h⁹.
nō pprie ē apta legalia precepta suscipere: s̄ Ju-
ri ciuitatis subesse d̄z. Ad ciuile tamē multitudi-
nē propinquius accedit q̄ dom⁹: maxie si i domo
rū quātitate creuit: vnde possit aliqua iura insti-
tuere. Sufficit autem ad directionē harū duarū
cōitatu: p̄na admonitio suoꝝ p̄genitorū. ¶ Ter-
tia cōitas est ciuitas z hec est perfecta: que n̄ solū
consistit ex multis domib⁹: sed etiā ex mltis uicis
ut tradit p̄s in eodē li. pol. Eadē āt necessitate p̄-
p̄lli sūt homines edificare ciuitatē: q̄ z uicum.
Nā sicut crescētib⁹ collateralibus filijs z nepotib⁹
factus est uicus: sic multiplicatis eisdē i parentib⁹
z cognationibus facta est ciuitas: que fm̄ p̄m ē
p̄fecta cōitas. Et hec si secūdu aliqd̄ ius uiuit: et
ad cōem utilitatē ordinatur dicit p̄p̄s. Nam fm̄

Titulus Quintus.

dictū Tulij qđ Aug. introducit ij. de ciuitate dī
Populus est cetus iuris consensu 7 utilitatis cōi
one sociat⁹: ex quo patet qđ ad rationē populi:
siue ciuitatis pertinet qđ sub aliqua lege uiuat 7
cōe bonū intendat. Sola ȝ cōital⁹ bōi ppli ē lega
lis iusticie susceptiua 7 ad ipam pprie precepta sē
ferenda. Solon vnus de primis legislatoribus n̄
nisi fundata attheniensium ciuitate leges condidit.
Quādiu etiāz patres ueteris testamēti Abrahā.
Isaac: 7 Jacob in una familia uel uico habitauē
runt. Legalem conseruantiam a deo nō suscepe
runt qz eorum monita ad instructionem familie
sufficiebant. Cōgregato autem pplō qui iāz legal⁹
iusticie poterat eē capax: deus legem per moyse d
dit. ¶ Ad hoc at qz pplis sit in iuris consensu 7 cōi
utilitate sociatus: requiritur primo: qz per amorē
ad inuicem sit collectus sint mēbra unius corpōis
Si enim inter se sic uinculo amoris fuerit coniun
ctus: tollentur rixe homicidia: 7 alia que possunt
statū pacificū perturbare. Unde quedā cōia chāi
tatis precepta in lege sunt ferenda: ad hoc qz ciues
assuescant sibi inuicem mutua obsequia impēdē:
sic. n. mandat deus deus. xxij. si inquit uidebis bo
uem uel ouem fratris tui errātem non preteribis
sed reduces fratri tuo: si transieris per uiam 7 siti
eris: ingredi poteris uineam 7 comedere quantūz
placet: 7 sic de alijs. Quantū ad pauperes cōcede
batur: ut p eis essent manipuli omissi 7 racemi
in uineis remanentes. Item qz anno decimo ad de
cimam uenirent leuitēs: 7 peregrinus: 7 pupillus:
7 uidua: 7 pmederent 7 saturarent. Et multa talia
statuit lex mosaica ad conseruatōnē mutui amo
ris. Unde dicit Tul. Non solū nobis diuites esse
uolumus: sed etiam liberis: propinquis: amicis: 7
maxime reipublice. singulorum enim facultates:
7 copie diuitie sunt ciuitatis Joseph⁹ sicut ait Egi
pippus uisa destructione ciuitatis hierosolymitae
flere cepit: eo qz mori ei defuisset ante patrie ruinā
Ecce quantus amor aderat homini ifideli. qz mo
ri optabat: cernens suos conciuēs uita puatos. Et
alijs quidem amor erat in antiquis qui sicut nar
rat Sen. non extimabant aliquem bene uiuē: ni
si uiueret ad aliorum utilitatem. Unde dicit in q
dam epla. Non sibi uiuit qui nemini uiuit. ¶ Se
cūdo quantum ad conuersationem populi neces
se est qz ciues sint fideles principi. Habet enim se
princeps in reipublica ad modum capitis: fm illō
dictū saul. i. R. xv. Luz effes paruulus i oculis tu
is: caput factus est in tribubus isrl. Uidemus enī
in corpore naturali qz mēbra exhibēt capiti 7 de
fensionem 7 honozificetiā. Defensionem quidem
qz naturali motu ad tuitionē capitis se exponūt
sicut man⁹ 7 brachiū in magnis 7 subditis piculīs
nulla enim deliberatione rōis prehabita ad defen
dendum caput: se erigunt. Qđ etiam apparet in

animalibus irrationabilibus: Unde serpens nālī
astutia cū pcutit: statiz abscolō capite corp⁹ pcut
sioni expōit. Hoc qđ dēz apparere i corpore ciui
tatis ex hōibus collecto.

Quantū ad secū. §. III.

dū. s. de multiplici principandi dominio. Sciēdū
est qz sicut p3 ex his que dicit phus in. i. pol. Tres
sunt precipue species principandi. Primus qđ dēz
7 principalis principatus ē regni: in quo vnus pn
cipatur fm vtrutem: 7 iste est optim⁹ inter omnes
principandi modos: Representat enim diuinuz re
gimen: quo totus mūdus ab vno creatore guber
natur. Representat etiam ordinationem nature
p quaz omnis multitudo 7 difformitas ad aliqđ
vnū gubernans reducitur: sicut omia mobilia ad
vnum primū mobile celū. Ex hoc enim regimine
facilis iusticia legis iplenda mandatur. Cum enī
pluis principant: frequen⁹ inter eos dissensio orit⁹
ac per hoc pacis vnitas per ipos diuīfos impēdit.
Verūtū propter magnaz potestātē qz uni cōcedit
de facili regimē degenerat i tyrānidem: nisi sit per
fecta uirtus eius cui talis potestas conceditur. qā
sicut dicit phs. iij. eth. Nō est nisi vtriosi bene fer
re bonas fortunas: perfecta autem vtrus in paucis
inuenitur. Sicut autem tale regimē ē optim⁹ pn
cipatus: nisi degeneret: sic tyrānidis qz est hui⁹ ȝi
minis corruptio: est pessim⁹ principatus. Illud enī
ē pessimū qđ optimū tollit. ¶ Secundus principat⁹
est regimen optimatū principantiū fm vtrutē: 7 uo
catur aristrogocia. i. potestas optimorum in quo
aliqđ principat. Deficit at iste principatus a pmo: i
quo vn⁹ pficit: sed superat principatū ppli d quo
infra dicitur. Lū enim optimates bonū reipubli
ce attēdant: facili⁹ in vnū conueniūt. ac per hoc
unitatem pacis in politia seruāt. Et qđ diu i bono
cōi conueniūt: tā diu legalis obseruatia sub eius
principatib⁹ uiget. Jsi. in. v. li. etymo. de primis con
ditoribus legū sic ait. Moyses gentis hebrece pn⁹
oium diuinas leges sacris līs explicauit. ¶ Ter
tius principatus est regimē ppli: qui lz ad tempus
possit esse fm uirtutē: deficit tamen multum a p
fectione regiminis: eo qz pplis cōiter paz prudētie
picipat: que maxime ad regimē requirit⁹. Aliqñ
tñ cōrigit pplm mel⁹ regere qz unum uel paucos
Qđ tūc maxime cōtingere pōt: qñ pplis qui ē pa
cis aud⁹: diu sustinuit regimē tyrānicū: p qđ gra
uatus 7 expoliat⁹ mortuo uel electo tyrāno dñū
sibi politie usurpat. Et qđ diu facta tyrānica i me
morā ppli hñtur: tā diu potest esse talis principat⁹
fm uirtutem: maxie si aliquorū prudētū cōsilijs
imitatur. Nō tñ putādū est tale regimen diu pos
se in rectitudine subsistere. Populus enim rudis:
est potius passionū impetū sequens: qz rōe utens.
Et iō necesse est tandē ipm perueri in pernitiōsa

Capitulū Quintū.

scandala: et ad multas insanias puenire. Quia
 vero pax multitudinis maxie conseruatur qñ oēs
 i pncipatu aliquā partem habēt. Jo. optima po-
 litia esset que ex predictis tribus mixta constaret
 Sic enim unusquisqz auidi? rēpublicam amaret
 et ardenti? statuta seruaret. Si ergo aliqui i pplo
 sapientiores ab ipso i principes uel prefectos eligū-
 tur: et hi ulterius unū i regem preficiūt: qui tā eis
 qz pplo pferit: erit iste principatus optimus: quia
 sub ipso principe sunt aliqui principantes fm uir-
 tutem. Un in eo oia regimina conueniūt. Constat
 enim ex democratia. i. potestate ppli in q̄tum ad
 ipm pertinet electio principum. Itē est aristrogo-
 cia in qua aliqui optiātes principant que p̄cedo
 mō habēt uim eligendi. Itē ex regno in q̄tū unus
 a predictis optiātibus electus: tā eis qz pplo pferi-
 citur. Hec utiqz politia in lege diuina fuit institu-
 ta. Nam ex pplo aliqui sapientiores in principes
 eligeantur. Unde Deu. i. dixit Moyses ad pplz.
 Date ex uobis uiros sapientes et gnaros: et quoruqz
 conuersatio sit probata in tribub? uestris: ut po-
 nam eos uobis principes. Et hec erat quedā spēs
 politie popularis: in q̄tū hi maiores a pplo elige-
 bātur. In q̄tum uo hi principes pplm guberna-
 bant: inferiores cās iudicātes erat quasi quedam
 species politie popularis in q̄tū optimatū. In q̄-
 tū uero vnus preficiebat omnibus quasi singula-
 riter p̄sidendo: erat quedam spēs regni. Et tamē
 sciendū qz electio sūmi pncipis a principibus non
 fiebat que spectat ad regimē sūmi pncipat?. Qd
 ideo erat: qz populus iudeoz sub speciali cūa dei
 gubernabatur. et ideo electio sūmi principis sibi
 conseruabatur. Unde Moyses Josue et alij iudices
 principes ppli: diuinitus sunt electi. Et ideo de sin-
 gulis iudicibus qui post Josue fuerūt: legitur: qz
 dominus suscitauit pplo saluatorem: et qz spiritus
 dei erat i eis: ut pz. Judicū. ij.

De uirtutibus annexis iusticie. Cap. v.

De partibus potē-

tialibus iusticie. i. de uirtutib? ei ane-
 nexis. Nota qz diuersis diuersimod
 assignāt. Nā Tul? enumerat sex. s. religionē: p̄ieta-
 tem: gratiā: uindicationē: obseruatiā: ueritatē. Ma-
 crobius uo supra sōnium scipionis ponit septem
 s. Innocētiā: amicitiaz: concordia: pietatem: re-
 ligationē: affectū: benignitatem. Andronicus autez
 peripateticus ponit nouē. s. Liberalitatem: beni-
 gnitatem: uindictiua: eugnomosia: eusebia: eucha-
 ristia: factitatem: bonaz cōmurationē: legispositiaz.
 Quidam alij ponūt qñqz ptes iusticie. s. obediē-
 tiam: respectu supioris: disciplinā respectu inferio-
 ris: equitatē respectu equaliū: fidē et ueritatē resp̄cu
 omniū. Phs etiam in. v. eth. ponit eupuchia. Pro
 horū igitur declaratione sciē. f. b. Tho. fa-

se. q. lxxx. q. i. uirtutib? que adiūgūt alicui pncipa-
 li uirtuti duo sūt cōsiderāda. Prīmū ē qz uirtutib?
 ille i aliquo cū principali uirtute cōueniāt. Secūdū
 est qz i aliquo deficiāt a perfecta rōe ei?. Quia ue-
 ro iusticia est ad alterū ut pz ex supradictis: omēs
 uirtutes qz ad alterū sūt. possūt ratione cōueniētie
 iusticie annecti. Ratio uero iusticie in hoc cōsistit
 qz alteri reddatur qd ei debetur fm equalitatem:
 ut patet ex supradictis. Dupl? ergo aliqua uirtus
 ad alterū existens a rōe iusticie deficit. Uno mō i
 q̄tū deficit a rōe equalis. Alio mō i q̄tū deficit a
 ratione debiti. Sūt. n. quedā uirtutes qz debitum qd
 de alteri reddūt: sed nō possūt reddere equale. Et
 pmo quidem quicqd ab hoīe deo redditur: debi-
 tū est: nō tñ pōt eē equale ut. s. tñ reddat deo quā-
 tū ei dē: sed illud. ps. cxy. Quid retribuā domio
 nē. Et fm hoc adiūgūt iusticie religio p quā quis
 reddit debitū cultū interiore et exteriorē deo
 Scdo parentib? nō pōt fm equalitatē recompe-
 sari qd eis debetur: qd pz p phm i. viij. eth. Et sic
 adiūgūt iusticie pietas p quam quis exhibet pa-
 rentibus et consanguineis debitum honorem et cu-
 rā. Tertio nō pōt equale premiū recōpensari ab
 homine uirtuti: ut patet per phm. iij. eth. et sic ad-
 iūgūt iusticie obseruatiā fm Tul. p quam quis
 bene se habet ad superiores. Et sub hac compre-
 henditur obedientia. A rōe uo debiti iusticie ofe-
 ctus pōt attendi: fm qd duplex est debitum. s. mo-
 rale et legale. Et debitū qd ē legale ē ad quod red-
 dendū aliquis lege astringitur: et tale debitūz pro-
 pte attendit iusticiā que est principalis uirtus. Debi-
 tum autem morale est qd aliquis debet ex hone-
 state uirtutis. Et quia debitum necessitatē impō-
 tat: ideo tale debitū duplicē gradū habet. Quēd-
 dā enim est sic necessariū: ut sine eo honestas mo-
 rum obseruari non potest: et hoc hz plus de rōe
 debiti. Et potest hoc debitū attēdi uel ex pte ipi?
 debiti: et sic ad hoc debitum pertinet qz hō talem
 se exhibeat alteri in dictis et factis qualis est: et ita
 adiūgūt iusticie ueritas fm Tul. Pōt etiam at-
 tendi debitum ex parte eius cui debetur: p̄e ut. s.
 aliquis recompensat alicui fm ea que fecit: quod
 si fiat in bonis: et sic adiūgūt iusticie: gratia fm
 Tul. i. gratitudo qua quis recognoscit: uel recō-
 pensat beneficia. Si uero in malis sic adiūgūt
 fm Tulum iusticie: uindictio. i. punitio: Nota
 tamen qz uindicta que fit auctoritate publice po-
 testatis. fm sniam iudicis: p̄tinet ad iusticiā cō-
 mutatiuā. Sed uindictam quam quis a iudice
 requirit uel pprio motu facit: non tamen contra
 legem: p̄tinet ad uirtutem adiunctam iusticie. Se-
 cundus gradus debiti est: quod non est ita neces-
 sarium quin sine eo possit conseruari morum ho-
 nestas: sed dicitur necessarium sicut conferens ad
 maiorem honestatem: quod quidē obitū attēdit

Titulus Quintus.

liberalitas: amicitia: affabilitas: et alia huiusmodi. que Tullius pretermittit in predicta enumeratione quod parum habet de ratione debiti: et sic enumeratio seu assignatio facta a Tul. Videtur alijs melior: et alie virtutes quas ponit alij possunt reduci ad ipsas quas ponit Tul. Macrobius autem sua in assignatione vix attēdisse ad duas partes integrales iusticie. Unā. scilicet que est declinare a malo. Et pro hac posuit innocentiam. Alia que est facere bonum: ad quod pertinet alie sex: duo videntur pertinere ad equales. scilicet amicitia in exteriori conuictu: et concordia interius. Duo alia videntur pertinere ad superiores. scilicet pietas ad parentes et religio ad deum. Duo ultima ad inferiores. scilicet affectus in quibus placent bona eorum: et humanitas per quam subuenit eorum defectibus. In alia assignatione in qua quedam alie ponuntur: reducuntur ad predictas. Nam obedientia includitur in obseruatione. Fides autem per quam seruatur promissa includitur in ueritate. Disciplina potest contineri sub humanitate siue amicitia que tamen pretermittitur a Tul. quod minus habet de ratione debiti. In assignatione vero Andronici. si solum ponuntur virtutes anime iusticie: sed etiam ipsa virtus principalis iusticie: et put est virtus particularis: et put est vltima. scilicet legalis iusticia que quatuor ad ea que cōter sunt obseruanda dicitur ab eo legis positua: quatuor vero ad ea que quicquid particulariter agenda occurrunt preter cōmunes leges ponit eugnomosia que bona coniectura tio. Eusebia dicitur que boni culti: quod pertinet ad religionem. Et ad idem reducitur sanctitas. Eucharistia idem est quod bona gratia: et sic reducitur ad gratiam. et ad ipsam etiam reducitur benignitas uel liberalitas: bona uero promutatio pertinet ad iusticiam: put est vltima particulari. Nunc de singulis videndum breuiter.

De innocentia virtute.

Cap. vi.

Quia ex dictis in pcedenti ca. Macrobius ponit innocentiam virtutem et partem iusticie quam b. tho. dicit esse partem integrale illam. scilicet que est declinare a malo: de ea breuiter aliquid dicitur. Nam et de ipsa scriptura pluries mentionem facit i. ps. xxiiij. Innocentes et recti adhaeserunt mihi. Et iterum Innocens manibus et mundo corde etc. Quattuor autem pertinet ad ipsam. Primus est detestari crima. Unde di. lxxvi. culpa dei Primus innocentie gradus odisse nephanda. Unde ps. viij. qui dixerat Iudica me secundum innocentiam meam etc. Ipse se dicit iniquitate odio haberi et abhominatus sum. Secundum est neminem ledere. b. Aug. Vera innocentia est: que nec sibi nec alteri nocet: et sic abel iustus dicitur a domino et de innocentia pmaxie comedat. Tertius est punire malos si habet potestatem. Unde b. Aug. de ci. dei. non est innocentie parcendo si non est in malum grauius iudicatur. Pertinet ergo ad innocentis officium: non solum nemini malum inferre: sed etiam cohibere a peccato: uel punire peccatum. xxiij. q. v. non est. Non fuit

ergo pilatus innocens. quia dixerit innocens ego sum a sanguine iusti habet. Math. xxvij. quod potuit iudeos cohibere a malitia eorum et non fecit. Quartum est non iudicare de hominibus in dubijs in malam partem: sed bona. Unde b. Amb. Innocens credit omni verbo. Non uti tupanda facilitas sed comedanda bonitas: hoc est esse innocentem ignorare. scilicet per experientiam ad quid noceat. Et si circumscribit ab aliquo de omnibus: tamen iudicat que fide de omnibus esse arbitrat. xij. q. liij. innocens. gl. iudicat. i. bene presumit de quolibet de his qui in se mala non sunt. fide. i. uerborum ueritate. Habet tamen istud locum circa facta hominum. Nam quantum ad ea que sunt fidei: et bonorum morum que sunt necessaria ad salutem. non sic. Nam secundum Hieronymum. Non multum distat in uitio decipere uel decipi posse christianum. xvi. q. i. si cupis. Uel istud credere omni verbo: intelligitur que ad aicos. Exemplum habet innocentie ponit ibidem. Amb. de ioseph: qui simpliciter credidit gabaonitis Judith. ix. quod innocens presumendus est quem paucitas accusat. uel multitudo excusat: extra de presump. cum in iuuente: et ut dicit adam. Ubi irrationabilis ipseus pueri et anima celerrimi motus animam depascitur exurit innocentiam: prepoderat. n. futuris presentia de pe. di. liij. iterum hec. A secunda et quarta condicione dicitur martyrizati ab herode pueri innocentes. vii. Apoc. xliij. Uidi super montem syon agnum stantem scilicet christum qui innocentissimus fuit et cum eo. cxliij. milia etc. Ponit numerum determinatum pro in determinato. i. illos innocentes. ps. quis ascendit in montem dei: innocens manibus etc.

De religione.

Cap. vii.

Religio prout est

Religio sic diffinitur a Tul. quod est uirtus per quam superiori cuidam nature quam diuinam uocant curam ceremoniarumque uel cultum affert. Ubi nota: quod hoc nomen religio secundum b. tho. s. s. q. lxxxi. habet triplicem derivationem dicitur enim uel a releuando. scilicet ea que sunt diuini cultus: quod homines sunt frequenter in cor de reuoluenda. Alio modo dicitur a reeligendo quod dei reeligere debemus quem amiseramus negligentes secundum b. Augustinum. x. de ci. dei. Tertio modo dicitur a religando secundum b. Augustinum quod nos religat uni omnipotenti deo. Quo modocumque autem dicatur: siue ex frequenti relectione: siue ex iterata electione: siue ex religatione: religio proprie importat ordinem ad deum. Ipse est. n. cui principaliter religari debemus: tamquam in deficienti principio: et ad quem nostra electio assidue dirigenda debet: sicut in ultimam finem: et quem etiam negligenter peccando amittimus: et credendo et fidem protestando recuperare debemus. Dec. b. tho. Notatur autem in dicta diffinitione duplex actus ipsius uirtutis religionis ab ipsa elicitus: scilicet actus interior mentis qui est deuotio et oratio. quod et intelligitur

noie cura

Capitulū Septimū.

7 actus exterior ut adoratio que fit corporaliter ut p genuflexione: pstratione: inclinatione. Sacrificio rerū exteriorū: oblatio ad dei honorem: 7 hmoi: hic actus exterior intelligitur noie cēmoie Act' at iparatus ab ista uirtute: pōt eē act' cuiuslibet uirtutis: qz actū cuiuslibet vītutis possum ordinare ad dei honore speciali modo. Nā 7 ie iunū qd est actus abstinētie. Et abstinere a uenereis qd est actus castitatis: 7 dare elemosynā quē actus misericordie vel liberalitatis possūt fieri ad dei honore 7 reuerētiā sāctorū. Et sic sūt act' imparati ad religionē. Et sic intelligitur illud Jacobi qz religio mūda 7 imaculata hec est: uisitā pupillos 7 uiduas rē. Uisitare enī pupillos 7 uiduas est actus elicitus misericordie. Et sic dicitur eē religio. i. act' religionis ipate. Et q'uis oēs q' colūt deum possunt dici religiosi: specialiter tamē dicuntur religiosi: q' totā uitā suā deo dedicant.

De cultu dei qui §. I.

est actus ipsius religionis quō exhibeat. Nota q' colere dicimur hōies quos honorificatiōe: recordatione: p'sentia frequentamus: 7 quia specialis honor debet deo itaq' pmo oīus pncipio: iō ē specialis rō cult' debet ei: qui greco noie uocatur Eusebia vel theusebia ut p' per Aug. x. de ci. dei. Et notādū fm Guibet. i. sūma q' triplex ē dī. i. cultus corporis: cordis: 7 operis. De cultu iteriōi dicit Jsidus. viij. etymo. Tria sūt que i religionis cultu ad colēdū deū ab hōib' requirunt: fides: spes: 7 charitas. et. b. Aug. fide: spe: 7 charitate colim' deū. Et ibidē Aug. loquēs de theusebia seu pietate: que est cultus dei: dicit q' cōsistit i cognitōe dei 7 dilectione 7 debita subiēctiōe. Cognitio uero ad cultū dei p'tinēs: est credulitas qua credis deo: sicut credēdū est. s. ppter se: 7 sup oīa sicut etiā p'me uirtuti credēdū ē. Itē credulitas qua credim' de deo digna deo: ut sūmā potētiā: sum mā sapiāz: sūmā bonitatē: 7 p'sequētiā ad hui' ut q' ipse ē oīus bonoz creator: 7 p'seruator: mūdi gubernator: hōis recreator: fuitib' sibi liberalissim' retributor: eozū vō q' p'tinacis eis rebelles sūt: zelatissim' ultor. Scōa spēs ē: nō q'libet qz: s'z talis q'libet pōneda ē i eo cui' potētiē ē facillimū liberari ab oī miseria. Cui' sapie notissimā ē ipa nra miseria. Cui' bonitati p'puz ē misereri sēp 7 p'ce: q' etiā p' liberalitatē suā fecit q'cūqz fecit. In ipso q' sup oīa ē spandū. Tertia ē amor: nō qualiscūqz amor: s'z talis q'libet amād' ē: qui optim' ē i se: 7 iō amore dignissim': q' ē fōs oīus bonoz: a q' suscepim' oīa bōa q' habem' vel hūim': uel a q' suscepturos nos speram' q'cūq' bōi suscepturi sum'. Et ista p'tinēt ad deuotiōē. Deuotio igit 7 oīo ē act' iterior religionis. Cui' op'is ē uocalis p'fessio maiestatis diuine: quā fideles faciūt frequēt orādo

nō solū corde s'z ore: ut i ps. 7 b' deū laudādo: bñ dicēdo: g'as agēdo: iurādo: adiurādo: debito mō ore uouēdo. hic lactāt' li. v. institutōm. Uerbo sacrificari o'z: siquidē de' vbi ē: ut ipse p'fessus ē Sūm' igit colēdi rit' ē ex ore iusti hōis ad deū dicta laudatio. Que in ut ipa sit deo accepta: 7 humilitate: 7 tiorē: 7 deuotiōē maxie op' ē. Nequis forte itegritas 7 innocētie fidutiā gerēs: tumoris 7 arrogātie crimē icurrat: eo q' facto g'iam vītutis amittat. S'z ut sit deo char' oīqz macula careat: misericordia dei sēp iploret: nihilqz aliud p'cet q' p'ccis suis veniā: Si qd boni ei uenerit g'ias agat. Si qd mali satisfaciāt: 7 id sibi ob peccata sua euēisse fateat. Et nihilomin' i malis g'ias agat: in bonis satisfaciāt. Nec tm hoc i tēplo putet eē faciēdū: sed 7 domi: 7 i ipso cubili secū habeat deū i cōde suo: qm ipse ē tēplū dei. Cui' op'is ē ut cū aliqz re cōfiscit singulare dominiū suū: qd ē ecclia ore re cōfiscit christo dicēs. Tu sol' dñs. Dñiū istud qn tū ad personas nostras recognoscim': deo faciendo genuflexiones: p'stratiōes. Et ista dicunt' adoratio exterior. Nā iterior ē reuerētiā mentis que ei sit ut p'mo pncipio. Quātū uero ad nostrā substantiā oblationē alicui' p'tis bonoz illorum que ab illo accepimus: ut per decimas p'mittas 7 oblatiōes. Ad cultū etiā operis p'tinent sacrificia ueteris legis: 7 sacramēta noui testamēti 7 sacratas res reuerēt tractādo. De uirtutib' r'is religionis 7 actib' ei'. i. idolatria: sup'stitio: p'urio: uoto: 7 trasgressionē uoti: hēs supra in. ij. pte in diuersis ti. 7 ca. De decimis hēs in. ij. pte. De deuotiōe sacrificio 7 oblatiōib' de laude dei seu horis canonicis i. ij. pte in diuersis ti. Itē de symonia que est cōtra sacra 7 de sacrilegio: habes in. ij. pte ti. i.

De religione quō §. II.

sit uirtus 7 spālis i una 7 maxia moralū. sic dēclaratur. fm. b. tho. 2a 2e. q. lxxxi. Primū probatur sic. Uirtus fm p'm ē q' bonū facit habētē: 7 opus ei' bonū reddit. Ubi ē g' act' bon': ibi necesse est ponē vītutē unde p'cedit. Sed reddere debitū alicui qd facit religio p' actū eius: qz reddit deo debitū honore: habz rōez boni: qz p' hoc q' reddit alicui debitū ab aliquo: cōstituit ordo i. proportiōe cōuenienti respectu ipi': q' conuenient' ordinat' ad ipm. Q' do autem h'z rationē boni sicut modus 7 spes fm Aug. ergo religio est uirtus. Cui' quantū ad fm. s. q' sit specialis uirtus oīdis sic. Cui' uirtus ordinetur ad bonū. ubi est spālis ratio boni: ibi o'z esse spālem vītutem. bonū autem ad qd ordinat' religio: est exhibere deo debitū cultū 7 honore Honor aut debetur alicui ratione excellentie. Et qz deo cōpetit singularis excellētiā i q'rum oīa in infinitū trāscēdit: fm oīodum excessū ideo ei debetur specialis honor sicut 7 i reb' humanis

Titulus Quintus.

Videmus. n. qd diuersis excellētis psonarū diuer-
sus honor debet: qz ali' patri ali' regi. Est q̄ reli-
gio specialis vtr'. **¶** Q̄ sit una v̄tus q̄uis honor
exhibeatur trib' psonis diuinis. pbat sic. Habi'
distinguitur fm diuersā rōem obiecti. Pertinet at
ad religionē exhibere reuerentiā uni deo fm vnā
rōem i q̄tū. s. ē primū principiū creatōis z gu-
bernationis rerū. Persone enī diuine q̄uis sit tzel
sūt tamē unū principiū creatōis z gubernatiōis
rerū: 7 ideo eis una religione seruit. Non est autē
uirtus theologica: sicut fides: spes: 7 charitas: qz
iste habet deū 7 pro fine 7 pro obiecto seu mā cze
dimus. n. deū: s. religio non hz deū p mātia. ma-
teria enim ei' ē actus qui sūt i diuino cultu q̄ nō
attingūt ex se: sed est uirtus moralis cuius esse: est
circa ea que sūt ad finē. Et qz hz deū p fine p̄rio:
est maxima moralium. Itē nota qz latrā idē est
qz religio est autem uocabulum grecū 7 interpre-
tatur latine seruitus significans nō oēm seruitutē
sed illā q̄ exhibetur alicui ut p̄mo p̄ncipio omniū
7 ultio fini: 7 iō solī deo exhibēda. Et p̄mo q̄dem
interius mēte nos ei subiiciēdo ut nostro creatōi
Secūdo exteri' aliqua opa faciendo exteri' in ei'
honorē: q̄i p illa p̄stādo nos seruos ei'. Exhibe-
mus at deo reuerentiā 7 honorē: nō p̄per ipm q̄ ē
gloria plen' in se ipso cui a creatura nil adici pōt
Sed p̄pter nos q̄ ex hoc qz deū reueremur 7 ho-
noram' mēs nīa ei subiiciūt: 7 i h ei' p̄fectio p̄sistit
Quelibet. n. respicit p h qz suo sup̄iori subditur
sicut corp' p hoc qz uiuificat ab anima.

De sactitate nota. §. III

Fm tho. fa. fe. q. lxxxi. qz est eadē v̄tus cum religi-
one fm essentia: s. differt fm rōem. Pro cuius de-
claratione sciēdū qz sanctitas tripl' sumitur. s. p
ut importat firmitatē: puritatē: 7 ad dei cultum
applicationem. **¶** Quātū ad primum sciendum
qz apud antiquos sacta dicebātur: que legib' erat
iuncta ut uiolari nō deberēt. Un' dī aliquod sā-
ctum: qz ē legibus firmatur. **¶** Quātū ad s. s. p
ut iportat mūdiciā: huic significatōi cōpetit nom
grecū uidelz ἅγιος quod latine dī sine terra. Po-
test autē fm latinos hoc nomē sanctus ad mūdici-
tā pertinere: ut dicat sactus quasi sanguine tict'
eo qd antiquitus illi qui purificari uolebant: san-
guine hostie intingebātur ut dicit Isido. in li. ety-
mo. **¶** Quātū ad tertium utraqz significatio. s.
firmitatis 7 mūdicie competit: ut sanctitas attri-
buatur his que diuino cultui applicant: ita ut nō
solū homines sed templa 7 uasa 7 alia huiusmōi
etiā sactificari dicūt: ex hoc qz cultui diuino appli-
cantur. Mūdicia enim necessaria ē ex hoc qz mēs
deo applicet: qz mens humana inq̄natur ex h qz
inferioribus rebus iungitur: sicut 7 quelibet res
ex cōmixtione peioris sordescit: ut argentū ex cō-

mixtione plūbi. Oportet at qz mens ab inferiori-
bus rebus abstrahatur: ad hoc qz sup̄me rei pos-
sit coniūgi: 7 ideo mēs sine mūdicia deo applicari
non potest: vnde ad heb. ult. Pacē sequimini cuz
omnibus 7 sanctimoniā: sine qua nemo uidebit
deū. firmitas etiam exigitur ad hoc qz mens deo
applicet. Applicatur enim: sicut ultimo fini: 7 p̄-
mo principio: huiusmodi at oportet eē maxime
imobilia. Unde apls ad Ro. viij. Certus sūz enīz
qz neqz mors neqz uita sepabit me a charitate: sic
qz sanctitas dī per quam mens se ipsam 7 actus su-
os applicat deo. Unde non differt a religione fm
essentiam sed solū ratione. Mera enīz religio dē
fm qd exhibet deo debitum famulatū in hū que
specialiter pertinet ad cultum diuinū: ut i sacri-
cijs oblationibus 7 alijs huiusmodi. Sactitas at
dicūt fm qd hō non solū hoc: s. alia v̄tutū opa re-
fert i deū: uel fm qz hō se disponit p bona opa ad
cultū diuinū. **¶** De oratione. Cap. viij.

De oratione que ē

Actus religionis. Nota fm. b. tho. fa.
fe. q. lxxxij. Qz triplex fuit error an-
tiquorū circa orationem. **¶** Quidā enim posue-
runt qz res humane non reguntur diuina puidē-
tia: ex quo sequitur qz uanū sit orare oīo 7 deum
colere. Et de his dicitur malach. iij. dixistis. Un-
us est oīs q̄ seruit deo. **¶** Secunda opinio fuit
ponētū oīa in se 7 rebus humanis ex necessitate
contingere siue ex immutabilitate diuine prouidē-
tie: siue ex necessitate stellarū: seu ex cōmixtione cā-
rum: 7 fm hoc excludit etiā orationis utilitas. **¶**
Tertia opinio fuit ponētū res quidez humanas
diuina prouidētia regi: 7 qz res nō proueniunt ex
necessitate: sed dicebant dispositionē diuine puidē-
tie uariabilē esse: 7 qz orationibus 7 alijs q̄ p̄tinet
ad cultū dei dispositio diuine prudētie imutatur
hec at oīa improbat in prima parte. Et ideo opō-
ter sic iducē orōnis utilitatē ut neqz rebus hūanis
diuine prouidētie subiectis necessitatez iponam':
neqz diuinā dispositōez mutabilē extinem'. Ad
hmōi q̄ euidētia ē p̄siderandū: qz ex diuina puidē-
tia nō solū disponit q̄ effect' fiat: sed etiā ex qbus
cāis 7 quo ordine pueniāt. Inter ceteras at cās sī
ēt q̄rūdā effectū cāe act' hūmāi. Unde oīz hōies
agere aliq: nō ut per actus suos diuinam disposi-
tionem imutēt sed ut p aci' suos ipleāt quosdā ef-
fectus fm ordinē a deo dispositū: 7 idē ē ēt' in na-
turalibus cāis. Exēpli gratia. Disposuit deus dāz
homini fructū agri sui. 7 per hūc ordinē. s. si cultū
uetur 7 seratur hmōi. Oportet qz hōiez colē agz
7 serere ut ipleat effectū illū fm ordinē datū a dō
Et simile est de oratione. Nō enī oram' ut oīnaz
dispōem imutemus: sed ut impetremus qz de' dī
sponit p orationes sanctorū esse iplēdū. Et hoc

Capitulum Octauum.

est qđ dicit Breg. in. i. li. dialo. 7 habet. xiiij. q. liij
Obtineri ea qđ facti uiri oratio efficiunt: ita pdesti
nata sunt: ut eorū precibus obtineant. Nā 7 ipsa et
ni regni predestinatio ita ē ab oipotēti deo dispo
sita: quaten⁹ ad hoc electi ex labore pueniat: ut
ipsi oratio mereantur accipere qđ eis oipotēs deus
ante secula disposuit dare. ¶ **U**ult deus nos ora
re pp qđ frequenter ad hoc iuitat. ppter nostraz
utilitatem. Primo uidelicet ut accipiamus quan
dam cū eo fiducialitatē recurrēdi ad eū. Cris. Cō
sidera qnta tibi est cōcessa felicitas: quāta collata
glia oīoib⁹ fablari cū deo: cū christo misceri col
loqđa optare qđ uelis: qđ desideras postulare. Se
cūdo ut exerceam⁹ i nobis humilitatē ut recogno
scamus eū esse actorē bonorū nostrorū i omnib⁹
eius auxilio idigere. ps. Ad te leuaui rē. Ecce sic
oculi seruoꝝ. 7c. Tercio ut augeam⁹ i nobis seruo
rē 7 charitatē. Nā deuote oratio cū cogitat dō
magi ac magi gustat bōitas ei⁹: 7 p pñs magis dili
gitur.

¶ Quid sit oratio ¶. §. I.

Oio sūtur triplr. ¶ **U**no mō large p qlibet bōa
opatiōe. Un sup illud. i. ad thes. ult. sine intermissi
one orate. glo. dicit: semp orat qđ semp bona facit
¶ Secōdo oratio applicatio mētis ad deū: 7 sic
dicit Jo. dama. q oratio est ascēsus itellect⁹ i deū
7 itellect⁹ hoc comprehendit vi apphēsiuā qđ dī
intellectus speculatiu⁹ 7 uī motiuā qđ dī itellectus
practi⁹. ¶ Intellect⁹ speculatiu⁹ ad deū ascēdit cuz
cōsideratiōe mali suorū defectuū ad cōsideratiōez
boni sufficiētissimi 7 cōpletissimi supplere illos dō
fectus transiit 7 inuēit h mod⁹ qđ dī pcedere qđ uult
orare. ¶ Prio. n. dī defect⁹ suos cōsiderare. Deinde
ascēdere ad eius liberalitatē qđ pōt hoc supplē: vñ
iij. R. viij. dī. si quis cognouerit plagaz cordis 7c.
¶ Intellectus practi⁹ ad deū ascēdit dīserio 7 spe
ad liberatiōē eius: sperādo ipleri desiderii suoz
¶ Tercio mō sūt oratio p postulatōē deo facta:
7 sic diffinit Jo. dama. Oratio est petitio dicē
ciū deo. Et sic dixit christus discipulis Math. vi
Lū orati dicite. Pater nī qui es i celis 7c. Ubi do
cet petē ea oīa qđ iuste possūt peti. 7 ordine qđ peti
dnt. Et cōtinet septē petitiones

¶ Ad quē dirigenda. §. II.

seu pōrigēda sit oio. Nota fm tho. ubi supra p
prie ē ad deū dirigēda: ut p ex diffinitione eius
supra posita: rō est fm. b. tho. Quia id qđ princi
palr debem⁹ petere est uita eina: 7 nō aliud nisi i
ordine ad ipm i qntū pōt nos ad ipsā iuuare. Sz
nullus pōt dare uita eternā nisi deus. Si aut fuit
oio ad sanctos: ita ad eos dī fīet seu dirigi: quod
id qđ petitur: expectet a deo nō a sancto illo: nisi
per modū itecessiōis: sperādo. s. meritis 7 p cib⁹
illius sancti a deo obtinere: Pōt g dici q oio ppe

fit ad deū: deprecatio ad sanctos: fm Laffio. Pe
titio at 7 supplicatio pōt fieri et ad hoies: qñs
unū frequent sumat p alio. Nā 7 locutiones rhe
torice dicuntur oīoes: 7 eas faciētes ut abaslatorel
oratores dicūt: 7 que fit ad deū qñcūq dī depre
catio iuxta illud. Exaudi deus orationē quam d
pcor. ¶ Fit oratio ad deū rōe sue bonitatis quā
cōicare pōt. Orat. n. i qntū ē beatus: 7 aliq beati
tudine largiēs: precipue puenit deo rōe sue essen
tie: q est cōis trib⁹ psonis qñr 7 opera sicut uo
lūtas sūt iseparabilia: ut qđ vna uult 7 dat alia
7 ad ipm deū trinitatis pōt orare 7 ad quālibz p
sonā itendendo qđ ab una peti ab oib⁹ recipere.
Ad christū etiā dirigit oio: qz una psona est deus
7 hō: 7 in qntū de⁹ est sperari pōt ab eo oē bonuz
cū patre 7 ipū sācto. ¶ Fit oratio uel deprecatio
ad sanctos 7 ad angelos bonos sicut ad mediato
res 7 pcurātes nobis bona a deo. Et codē mō ad
glōsam vginem: que qnto magis pia 7 maioris p
mij: tāto magis p nobis orat. Lū enī sancti cognō
scāt in uisione vbi omnia que pertinet ad eorū
gloriam: 7 ad magnā corū gloriā ē q alios iuuat
possint: quasi deo cooperatores exites. iō statim
in vbo uidēt corū uota: qui eos interpellant. U
dendo at nō semper orant p illis q se eis cōmen
dant ad procurandū eis qđ petūt: sed tūc qñ i ip
so vbo uident hoc eē deo placitū postulare: 7 po
stulantes semper exaudiuntur. Et cū i pma nunc
sit cōiter tm anime sanctorum: nominat tam sub
nomib⁹ que habebāt i corpore cōstituti. Dicitur
enī sancte petre uel paulē: nō ania petri ora p no
bis: ex eo uidelicet qz ex bonis operibus h factis
meruerūt ut possēt orare p nobis: 7 etiā i testioni
um future resurrectionis fm. b. tho. unde Job. v.
Ad aliqū sanctorū conuertere ad eos qđ sūt i mū
do nō dī ppe fieri oratio: qz cū uia eterna qđ p
cipaliter petitur ad sanctos qui eam habēt: 7 nō
ad eos qui nō hnt ut conuersātes i mūdo dirigē
da est oratio uel deprecatio. Et eadem rōe ad eos
qđ sūt i purgatorio nō est dirigēda oratio cuz sint
in afflictōe. Sed nec supplicatio sicut ad bonos
qđ sūt i mūdo qz nō sūt in statu merendi sicut illi:
¶ At oratio facta pascasio existēti i purgatorio:
ut liberaret demoniacū uel isirmū fm Breg. i di
alogo: hoc nō fuit qz pascasio hoc pcurauerit sz ex
fide 7 deuotiōe orātis.

¶ Quid sit i oratiōe. §. III.

petēdū. Sciēdū qđ peti pnt 7 bona spiritalia et
tpalia: 7 mala penalia: sed diuersimode. Nā bōa
spūalia: ut dic. b. tho. fa fe. q. lxxxij. ar. v. 7. vi. si
sunt necessaria ad salutē ut gratia 7 vtutes siplr
7 absolute peti possūt 7 dnt absq cōditione. s. si
placet deo l si est p salute nostra 7 hmōi. Et mul
to magis ipsā salutē 7 regnū: 7 similiter imissioez

Titulus Quintus.

peccatorū. Deo enim hoc placet qui uult omnes homines saluos fieri et ipse nos ad hoc inuitat dicens. Primū querite regnū dei et iusticia eius. i. v. tutes quibus acquirit. Un et fidē: spēs: et charitatē docuit postulare sub figura panis: piscis: et oui. Bona uero tēporalia ut sanitatē: filios: honores: diuitias: et hmoi. Aut spūalia nō necessaria ut sci entia: eloquētia et hmoi: peti possunt: nō tam ab solute: sed sub conditōe si fiat p salute nostra. nā multis talia sūt ad perniciē. De his ergo que pos sunt malum euentum hīc potest esse aliquāliter uera sūta socratis: q ut fert Valerius maximus. Nihil ultra a dijs immortalib⁹ petēdū abitrabat. q ut bona tribuerent: q hī demū scirēt qd unicuiqz utile foret. Sed necessaria ad salutē determinate peti pnt secūdū. b. Tho. ubi supra. Et q peti pos sit ex hoc pbat q scdm Aug ad pbā. hoc lz orat qd lz desiderare. Sic lz ergo nobis desiderare ista tēpalia: nō ut i eis finē cōstituam⁹: s; sic qdaz ad minicula quib⁹ iuuamur ad tēdēdū in beatitudi nē: i qtu p ea uita corporal sustētat. Et sic nobis organice deseruiūt ad act⁹ vutū ut dī i. i. ethi. sic lz pro ip̄s tēporalib⁹ orare ut cū habēt teneāt: cū nō habēt habeant ad sufficiētiā uite decēt: cū cōditōe tū ut dictū est. Mala penalia nō lz petē i oīoe nisi i ordine ad bonū. ut. s. p flagella qd con uertat ad deū. Et sic itelligēde sūt iprecatiōes mlt te q ponūt in scriptura i inimicos: ut illud ps. E rubescāt et ptur. 7c. et al huiusmodi. Petit. n. con turbatōez iūmicōz p tribulatōes: ut p illas corri gantur et cōuertant ad deū. Possūt ultra dictam expositōem et triplr itelligi. Uno mō ut itelligan tur facti i hmoi petere nō i ipos hoies: sed cōtra regnū peccati: ut. s. destruant peccata i eis et eru bescat p pñiam et hmoi. Secūdo mō ut sint dēa p modū pphie pñitiantis quid eis eueniet: et sic ponit pns optatiui uel impatiui p futuro idicati ui. modū ut illud duplici p̄tione cōterere eos do mine. i. cōterea. Tercio mō pformādo uoluntate suā sancti cū. uolūtate diuina circa dānatōez per seuerantiū i peccato. Mala vō tēporalia orare et petere alijs ex odio ē mortale. Et silr petē posse fa cere mala criālta ut furtū et hmoi.

¶ Qui cōueniat ora. §. III

re. Dicēdū q creature rōali cōprehēdēdo angelū sub rationali. Et hoc p ex noīe et diffinitōe. Dici tur oīo scdm cassiodoz qī oris ratio. Un signifi cat aliquē actū rōis exp̄ssū p effectū oris. Diffi nīf etiā qd ē petitio ut dictū ē supra. Petitio at ē actus rōis sicut et iperitū. S; petitio applicat desi deriū uolūtatis ad deū q nō ē sub potestate nīa: s; supra. s. deū. Impiū aut applicat ipm desideri um ad subiectos p pceptū. Repit autē creatura rōnalis sub triplici differētia. Priā ut unita crea tori. Secūda i actu cōphētori. Tercia i statu uia

tori. Secūdū p̄mū modū sic cōpetit christo orat in qtu humanitas creata ē unita deitate. Ip̄s er go cōpetit orare i celo i qtu. s. hō Ro. viij. Qui et interpellat p nobis. Et alibi. Aduocatū habemus 7c. Jo. xvi. Ego rogabo patrem p uobis ait ip̄s. In mūdo autē frequent orauit Lu. ix. Erat pnoctans i orōne. Nō p se idigens: sed in h nobis exēplū p̄bens. Orabat ut hō exaudiret ut deus Spūs autem dicitur postulare Ro. viij. gemitib⁹ inenarrabilibus q nos postulantes facit. ¶ An gelis bonis et sanctis i patria conuenit orare. orāt utiqz pro nobis: qd probatur triplr. ¶ Primo auctoritate. ij. Macha. ult. dī. de hierē. defuncto hic est qui multū orat pro p̄plo. ¶ Secūdo rōne Nam oratio pro alijs facta cū pueniat ex chari tate qto. s. q sūt i priā sunt pfectioris charitatis tanto magis orāt p uiatorib⁹ qui corū oratōib⁹ possūt iuuari: qnto autē deo cōfictiores: tanto eoz oratiōes sunt magis efficaces. Habet. n. h ordo diuin⁹ ut supiorū excellētia in iferiora resū dant: sicut ex claritate solis i aere p. Unde scdm Hiero. Si ppli et martyres adhuc in corpore cō stituti: qn pro se dnt eē solliciti: pro alijs orant: q ro magis post coronas: uictorias: et triūphos. ¶ Tercio ex officio et consuetudine ecclesie: que di rigit orationes ad sanctos ut p i letanijs. Frustra at hoc fieret si non oraret. Qu autē aīalia bruta dīcūt deū inuocare in p̄. improprie est: in qtu s. naturali desiderio aliquid a deo desiderant qd a deo obtinent: sicut et dicuntur obedire nō quasi percipiētes et intelligentes mandatum: sed i qtu naturalī instinctu mouētur ab ip̄o. ps. Que faciūt uerbū eius. ¶ Tercio cōuenit orare uiatoribus oibus nō solū iustis: sed etiā peccatorib⁹: lz. n. di catur Jac. v. Multū enim ualet deprecatio iusti assidua. Ualet tū et exauditur oīo peccatoris: ut p de oratione publicani. Lu. xviij. Et hoc nō ex merito sui sicut iusti audiūt: sed ex pura misericō dia: si tamen debite orat nec ē illud Jo. ix. Pec catores deus nō exaudit: quia intelligitur scdm. b. Tho. cū petit i qtu peccator scdm desiderium peccati. i. p̄mittendo aliqd iniquū: et q nō audiat pcedit ex misericordia dei. Uel pōt dici scdm. b. Aug. q illud dixit celidonius nōdū pfecte illumi natus. Sic enim putabat: sed sic nō erat. Si pec cator etiā inimicitias seruans dicēdo. Pater no ster 7c. Uel aliud propter sui salutē: non peccat: nec mentitur dicēs. Dimitte nobis 7c. Loquit. n. in persona ecclesie que semper dicit uerū. Et sic o alijs hmoi orationibus.

¶ Pro quibus per. §. V.

sonis debemus orare. Dicēdū q homines d̄bēt orare p̄mo pro se ip̄s. Secūdo pro defunctis. Tercio pro uiuis alijs. De ordine tamē non ē mltū curandū: utrū prius pro uno q p alio: dūmō

Capitulū Octauū.

oretur pro se et p alijs. Sicut autem quilibet tenet magis diligere salutem suam: quam cuiuslibet alteri? ita et magis pro se orare tenet. Et quod ex precepto tenetur quilibet ad faciendū ea quibus consequatur salutem. Salutē autem consequi non possit nisi per gratiam et virtutes que dantur a deo frequenter mediante oratione: ideo ex precepto tenetur hō aliquando orare. sed quando uel quomodo nō est determinatum: et difficillime determinaretur: pe. de pal. nisi forte in articulo necessitatis uel ī pericul.

¶ Quando quis facit orationē pro se semper exauditur. Si tamen concurrant tres alie conditiones scilicet petendo necessaria ad salutem perseueranter: et pie secundum. b. Tho. in. iij. Quāuis autem peccator non possit orare pie ita. scilicet quod eius oratio ex habitu pietatis informetur: potest tamen eius oratio esse pia quātū ad hoc quod petit aliquid pertinet ad pietatē. Sicut ille qui non habet habitum iusticie potest aliquid iustum uelle. Et quāuis eius oratio nō sit meritoria ex quo ē in mortali peccato: potest tamen esse impetratoria: quia meriti innititur iusticie: impetratio gratie. b. Tho. secūda secunde. Si autem deficiat aliqua istarum conditionum aliquando exauditur aliquando non.

¶ Pro defunctis potest et debet orare: non tamen pro omnibus. Nam pro his quos constat esse in gloria uel credit ecclesia ut pro canonizatis orare non debent: quia non indigent. Augu. Iniuriā facit martyri qui orat pro martyre extra de cele. mis. Lum marthe. ¶ Pro his qui sūt in inferno damnatorū seu in limbo: nō debet orari: quia non possunt uiuari nec in aliquo subleuari. Sed tamen pro existentibus in purgatorio ut. xij. q. ij. anime: et. c. tempus. Sed quia nō possumus scire quis uadit ad purgatoriū uel infernum uel paradysum quo ad adultos: ideo pro omnibus defunctis potest orari. Quia ut ait Aug. Melius supererunt ista. scilicet suffragia quibus non obsunt: nec profunt: quam deerūt quibus profunt. xij. q. ij. si estimemus. ¶ Pro morientibus in excoicatione uel in aliquo mortali notorio: sine signis contritionis: orari non potest oratione solemnī: ut dicendo missam defectorum pro eis. Sed bona oratione priuate secundū pe. de pal. Et hec ratio est: quia in extremo uite potuit corde penitere et sic saluari. Lum ista presūptione potest orari. scilicet si nō ē in inferno: et quia defuncti sūt in maiori afflictione quam uiui: et non possunt se in aliquo adiuuare sic uiuentes: ideo uidetur magis pro eis orandū.

¶ Pro uiuatoribus omnibus orari potest pro bonis et malis et etiam precisis. Et pro precisis quidem ut excoicatis et hereticis oratione priuata. ut deus conuertat eos ad unitatem. Non autem inter orationes que fiunt pro mēbris ecclesie: quorum suffragio ecclesia priuat. ¶ Pro bonis autem orandum est ut proficiant et perseuerent: et hoc scilicet orando pro iustis fit triplici ratione. ¶ Primo quia multo

preces citius exaudiuntur. Que ratio tangitur ī glo: super illud ad Ro. xv. Iunetis me in orationibus uestris. ¶ Secunda quia ex iustis gratie agitur deo de beneficijs collatis iustis. ¶ Tercio ut non superbiant dum uident minoribus suffragijs indigere. b. Tho. secūda secunde. ¶ Pro malis non precisis ut conuertantur ad penitentiam. fuit autem orationes pro malis sed non exaudiuntur nisi predestinatis: sed quia hoc discernere non possumus: ideo pro omnibus orandum: dum nescientes quis pertineat ad predestinatorum numerū quis non pertineat: sic ad omnes affici debemus: ut uelimus omnes homines saluos fieri. xij. q. ij. corripiantur. ¶ Etiam pro inimicis orandū est sicut christus docuit dicens Math. v. Orate pro persecutoribus uos. Et etiam in cruce dixit. Pater ignosce illis Lu. xxiij. et pro inimicis orare eis mala in iudicium mortale est. Orare pro eis in generali: ut scilicet ab oratione quam facit in generali pro omnibus fidelibus: non intendat excludere inimicum tenetur ex precepto. Alioquin contrarium faciēdo pertineret ad liuorem uindicte. In speciali orare pro eo non tenetur quis: nisi secundum preparationem animi in aliquo cāu necessitatis: quando hoc indigeret ad salutem consequendam cum uideret alios pro eo orare perfectionis ē cū magis mereatur. Un Aug. dicit ī sermōe. Nisi Stephanus pro paulo orasset ecclesia dei paulū nō habuisset.

De temporibus §. VI.

orandi. Ubi sciendum quod cū christus dixerit Lu. xviij. Oporteret semper orare et nunquā deficere et apostolus. i. ad tess. v. Sine intermissione orate. Non sunt hec intelligenda superficialiter quātū ad ipsum actum orationis pro continuo tempore: quia illud esset impossibile cum oporteat dormire: comedere et in alijs occupari. sed secundū quod exponit. b. Tho. secūda secunde tripliciter. Primo quātū ad desiderium charitatis: quod est causa et motuum ad orationē. hoc debet esse in nobis continue in actu uel uirtute. Virtus autem hōi desiderij manet in nobis in his que facimur ex charitate et in gloriam dei. Omnia enim debemus facere in gloriam dei. Et sic semper oramus. ¶ Secundo quātū ad effectum uel in ipso orante. Nam ex ipsa oratione facta sepe: et si non continuare manet magis deuotus: et pro tunc etiam dicitur orare respectu illius orationis effectus uel in alijs: puta cum suis beneficijs prouocat aliquem ad orandum pro se etiam cum ab oratione quiescit.

¶ Tercio dicitur quis semper orare quia non omittit quin temporibus debitis oret: et tunc est ibi distributio accommodata. Et quāuis nec ex precepto naturali nec diuino sit nobis determinatum tempus orandi: sed ex impositione ecclesie quātū ad omnes dies dominicos et festis. scilicet audire missam:

Titulus Quintus.

de cōse. di. i. missas: et extra de paroch. ut diebus
 q̄tum ad beneficiatos et ordinatos in sacris oi die
 f. dicere horas canonicas extra de cele. mis. dolen
 tes: tamē sacra scriptura admonēdo designat ali
 qua tpa orationis. Dicit enī ps. Vespere: mane:
 et meridie narra tē. Et alibi. Media nocte surge
 bā ad cōfiteūdū tibi. Et d. Daniele dicitur. vi. c. q̄
 tribus tpius in die flectebat genua sua adorādo
 propter tres oratōes fm Suibel. Primo ob exci
 tationem et remissentiam ex determinatione:
 ut si aliquo tēpore dēcti fuerim? ipm tempus de
 terminatū i scriptura: et si nō preceptorie tamē ad
 monitorie ad orādū inuitet. determinata enī ma
 gis ducūt ad memoriaz et excitant q̄ generalia: p
 ticularia enī magis mouent. ¶ Secūdo ob cō
 gruetiam ex hominis dispositōe i illis tēporibus
 dictis. Ipsa enī tempora magis cōgruūt ad ora
 tionē: media quidē nocte ut fm hilariū. Luz ma
 xime corporis uitijis opportunitas datur: tūc preci
 pit ut eadem uitia legis meditatione frangantur
 Item fm. b. Amb. quia media nocte solet spōsus
 uenire. f. ad uisitandū aīnam cōsolatōibus ex eo
 q̄ tūc ex solitudine et tenebris noctis sēsibus clau
 sis mēs minus distrahitur. Vespere autem. i. sero
 fm Ambro. quia peccata et negligentias toti? di
 ei abstergere debemus lachrymis cōpūctōis et de
 uotōis. Mane uero fm eundem per plenam di
 gestione: solutis sensibus a ligamine saporis quo
 uigor tēporis laxatur et resoluitur spiritu mentis
 nostre reuocari debemus et implere illud ps. Di
 xi nūc recepi. Meridie uero: ne actibus seculi qui
 bus nos accōmodamus: propter necessitatem ui
 te nimis immergamur. Et pper affectū in deum
 attendere cōgruūt i oratōe et dicē cū ps. Eripe me
 de luto ne intingar. ¶ Tercio ob insinuādā idī
 gētiam ex morali significatōe. Illis enī quattuor
 temporibus significat initium perfectōis: finis et
 cōsumatio boni operis et tollerātia aduersorum
 Mane etiā quod ē p̄cipiū diei artificialis signi
 ficat initium boni operis. Meridies p̄gressum. Ve
 spere qd est finis diei finem. Nox significat aduer
 sitatē. Nec. n. oīa nobis sūt ex gratia dei: quā pre
 cibus obtinem? q̄ ea idigemus. De horis canoni
 cis quō dē teneatur ad eas hēs i. ij. pte ti. ix. c. xij.
 Ex parte. ij. ti. xij. ca. iij.

De conditōibus. §. VII

occurrētibus ad oratōem quaz aliq̄e sūt d. neces
 sitate: aliq̄ de p̄gruitate: aliq̄ de maiori utilitate.
 Nō ē fm Rai. et Hosti. q̄ rō dē fieri cū fiducia et
 securitate. f. obtinēdi qd petis Jaco. i. Postulat i
 fide nihil hesitās tē. Et Marci. xi. Oīa quecūq̄
 orātes petitis: credite quod accipietis: et fiet uo
 bis: cū hūilitate Eccl. xxxv. Oratio humilitatis
 se penetrat nubes: Sen. xvij. Loquar ad dominū
 meū cū sum puluis et cinis: cū diffictione perēs Ja

co. iij. petitis et nō accipitis eo q̄ male petatis.
 ij. R. vij. Exēplū i Salomōe q̄ petēs nō dūitias
 nec potētias et hōi: sed rōabilia sūt exauditus.
 Lū deuotione seu attētiōe saltē uirtuali ul i pri
 cipio. i. ad Lor. xij. Orabo spū. i. uoce orabo et
 mēte. i. attētiōe Lyprian? de cōse. di. i. Quādo sta
 tis frēs ad orationē: uigilare et iucūbere ad preces
 toto corde debetis. Cogitatio tūc carnalis et seclā
 ris hōinis abscedat. Eccl. x. Mulce morietes per
 diderunt suauitatē unguenti. i. oratiōis. Exēplū
 āne. i. Re. Lū pietate qd tamē est ad bene cē et me
 ritum. f. sine mortali. ps. Si iniquitatē asperi i cō
 de meo: non exaudiet oīs. f. ex iusticia Jsa. cū m
 tiplicaueritis orationes uestras non exaudia uos
 manus enī uestre plene sūt sāguine. i. opera uīa
 plena peccatis. Opus dei dicitur oratio cū affcū
 et seruire Hiero. xlvij. Maledictus omnis q̄ fac
 opus negligent. ps. Clamabit ad me et ego exau
 diam eum. Greg. Multum clamat qui multum
 amat. Exemplum i Moīse dicēte domino. Aut
 dimitte eis hanc noxam: aut dele me de libro ui
 te Exo. xxxij. Lum lachrymositate seu cūpūctōe
 Jsa. xxxvij. Audiui orationem tuam et uidi la
 chrymas tuas. Exemplum i Sara uxore thobie
 que orans cum lachrymis fuit exaudita: et in chri
 sto in cruce qui fm aplm ad heb. v. orans cum la
 chrymis et clamore ualido exauditus est. gl. Oīo
 deus linit: lachryma cogit: hec ungit: illa perūgit
 Lum uerecundia et honestate Lu. xvij. Publica
 nus nec oculos ad celum leuabat tē. Figura in he
 ster que cum multo ornatu et apparentia iuit ad
 loquendū affluere: uidit enim eum turbatum et
 corā eo cecidit cū assiduitate et pseuerātia Act. i.
 Dī omnes erant perseuerantes in oratiōe. f. apli
 cū receperūt spm sctū. Hier. de pe. di. i. iportua
 in euangelio mulier meruit audiri. f. cananea et
 parabola Lu. xi. De amico postulante tres pās
 tē. Lum operositate. i. cum ieiunio et elemosyna
 Math. xvij. hoc genus demoniorum non eijcit:
 nisi ieiunio et oratione. Thob. xij. Bona est orati
 o cum ieiunio et elemosyna. Ieiunium enim facit
 mentem sobriam: unde magis aptam orationem
 faciebant et enim sancti solēnes orationes cum ie
 iunijs. Exemplum danielis. Lum cōitate citius
 exauditur oratio cōmunis q̄ particularis. Mat.
 xvij. ubi fuerūt duo uel tres congregati in nomi
 ne meo. f. ad petendum: ego sum in medio eorum
 ad exaudiendū sine tedio et anxietate. ps. Uolun
 tate sacrificabo tibi tē. Oratio est quoddam sa
 crificiū laudis Hiero. de cōse. di. v. Nō mediocri
 ter dicit. Melior est septē psalmoz decātatio cū
 cordis puritate ac serenitate et spiritali hilarita
 te q̄ totius psalterij modulatio cū anxietate atq̄
 tristitia. Lū p̄patōe. Eccl. an oratōe: p̄pa mte tua

De multiplici ef. §. VIII.

Capitulum Octauum

fectu seu utilitate orationis propter quod merito dicitur Ia. v. multum ualeat deprecatio iusti: et ideo christus nos iuuat ad orandum dicens petite et accipietis Jo. xvi. Ualeat. n. ad quattuor. primo ad meritum acquisitionis. Secundo ad peccati satisfactionem. Tercio ad animi consolationem et refectionem.

Quarto ad petiti impetrationem: Tria ex his possunt b. tho. fa. se. q. lxxxiij. Q. est satisfactoria ponit in. iij. sententia. **Q**uantum ad primum sciendum est quod positi sumus in hoc mundo ad acquirendum merita quibus consequamur gloriam: unde christus Jo. xv. Posui uos ut eatis. s. per bona opera: et fructus afferatis meritorium: et fructus uestri. maneat in uitam eternam: radix autem merendi est charitas secundum b. tho. in. iij. Quando ergo quis facit bonum opus ex charitate: tunc meretur. Et quantum facit cum maiori charitate: tanto plus meretur. Quia ergo oratio de se sit bonum opus: qui facit eam in charitate: ex charitate utique meretur regnum dei. Exemplum de latrone in cruce: et propter christus multum orabat dicitur eni. Lu. vi. Erat pernoctans in oratione: ut. s. exemplo suo doceret nos frequenter orare: ut merita acquiramus. Iste fructus tolli non potest. Nam si quis orat pro alio uiuo vel defuncto meritum quidem orationis est suum non alterius pro quo facit orationem per se. Ocio mea in sinu etc. Qui autem non est in charitate: non debet propterea dimittere orationem: quia non acquirit sibi meritum uite eterne. Nam ualeat sibi ad multa alia precipue ad mollificandum cor et ad inducendum ad gratiam per quam quis meretur de pe. di. v. fratres.

Quantum ad secundum ualeat oratio ad satisfaciendum. Si quidem in multis offendimus oes ut dicitur Jac. iij. Et si etiam post contritionem non satisfacimus in uita presentis: postea oportebit satisfacere per penam interissimam purgatorium. Satisfactio fit per opera bona facta in charitate: in quantum sunt penalia seu laboriosa: oio est opus bonum seu laboriosum si deuote fiat. Nam mens laborat meditatio spiritualia: ut dicit Salomon frequens meditatio: carnis est afflictio. Laborat etiam corpus loquendo si uocalis sit oio ut ceteris sit ore uel genuflexio: prostratione: inclinatio et humiliter in uitis patrum dixit quidam: quod oratio est opus laboriosum super omnia alia. Et hoc quia oportet esse uigilantem: ad reprimendum cor a distractionibus: ad quod est multum inclinandum. Est ergo oratio satisfactoria: et non solum pro peccatis suis. sed alijs uiuorum et defunctorum: si fiat pro eis: ab his qui sunt in charitate. Unde dicitur. ij. macha. xij. Sancta et go et salubris est cogitatio: orare pro mortuis ut soluantur: quo. s. ad penam per uiam satisfactionis. Et ideo ceteris penitentibus iniunguntur orationes in satisfactionem. Et sicut superbia deum offendit: que reperitur aliquo modo in omni peccato: ita humilitas placat: ut satisfaciatur deo: per orationem autem humiliat se creatura cognoscens se dei auxilio indigere et ei se subiacit. **Q**uantum ad ter-

tium ualeat oratio ad consolationem mentalem: Quae quilibet consolari: sed nulla maior consolatio quam in oratione deuota reperitur: per Memor fui dei et consolatus sum. s. in oratione: et tanto abundat. s. consolatio mentis: quam aliquando redundat ad corpus. Tantam consolationem sentiebat moyses loquens cum domino in monte synai: quod non comedit necque bibit aliquid. xl. diebus et. xl. noctibus. Non est aliud orare quam loqui cum deo. Beatus tho. de aquino orans ante crucifixum: fuit uisus eleuatus corpus a terra multum et magna dulcedine orationis. Et ceteris omnis gustus diuinorum hauritur in oratione. sed istum fructum non consequitur qui non adhibet intentionem: uitando euagationem: et hoc est quod dicitur Eccl. x. Dulce morientes perdiderunt suauitatem unguenti. Unguentum est oratio qua sanantur pestes et ulcera anime: que in se suaui est. Dulce sunt inopportune cogitationes volatiles que menti occurrunt quod tunc moriuntur: cum permanet et odorem perdunt. i. destruunt suauitatem et consolationem orationis.

Quantum ad quartum dicitur Lu. xi. Omnis qui petit accipit. Et ualeat quidem oratio multum: enim fortis et efficax ut omnia uincat: et omnibus dominetur etiam deo. Et quantum ad elementa clarum est quia ad orationem mouit ut dicitur in ps. Aperta est terra et deglutit dathan et operuit etc. Aliqua quod semper fluit ad mare orate moyses firma stetit ut murus in mari rubro donec transfret populus israel Exo. xiiij. Her ubi generatur pluuia et humi ad orationem helye retinuit pluuia ut uoluit helyas. Jaco. v. et. iij. Re. xvij. Ignis qui omnia consumit. ananie cum socijs in fornace orantibus nihil nocuit Dan. iij. Etiam ualeat contra omnes infirmitates corporis: Nam lepra incurabilem tollit: patet in leprosis orantibus ut mundarentur. Lu. xvij. et Math. viij. Item uisum restituit exemplum de ceceo clamante illuminato Lu. xviij. febres expellit ut in socero petri. Lu. iij. Paralysum curat: ut patet in seruo centurionis Math. viij. et alia innumeraabilia ut patet in legendis sanctorum. Ipsi mortui que est terribillissimum omnium terribilium dominatur et ut ueniens non iterimat. ut ezechie cui dictum fuit Morieris tu et non uiues Isa. xxxviij. et in mortuis iam resuscitatis per orationem. Exemplum in beato Dominico de tribus resuscitatis per eum. rome et alibi. Hec. s. oratio ualeat et imperat celo: terre: mari: et inferno et obediunt ei. Nam orate Josue sol firmavit se qui erat in occasu per plures horas obediens uoci hominis ut dicitur Josue. x. Terra bellis et pestibus destruitur: et mundus: et hec tolluntur per orationem ut in Iuda machabeo cum fratribus machabe. ij. R. Tepestas maris orantibus apostolis christum sedata est Math. viij. Infernus quoque ad orationem Gregorij traianum reddidit. Infirmitates mentis per eas

Titulus Quintus.

remouentur. i. peccata: ut in publicano: et tentati ones uincuntur: figura in moise. tenēte brachia e leuata et uicebat populus isrl' amalechitas. al. uin cebatur. Exo. et significat bellum tentationis: oio ualet ad reprinēdū demones. unde Math. xviij. hoc genus demoniorū et. et clamabat diabolus per obsessum bartholomee icendūt me oratiōes tue ualet ad uocandum angelos bonos. Exēplū in heliseo quādo oratione fecit uidere discipulū suū: mōtem plenum hominibus: cū equis igneis qui erant angeli. iij. R. Ualet ad perficiendū ho mines in gratia Act. viij. Orauerūt pro ipsis: ut acciperēt spiritum sanctū: et sic acceperūt. et apo stolis orantibus. Ascendit super eos spiritus scus Act. i. Denum ualet ut ut ita dicam cōtra deum Hiero. Ipse deus qui nullis uiribus superari po test: publicani precibus superatur de pe. di. i. im portūa Ber. O humilis lachryma. i. oio lachry mofa: tua est potentia: tuum regnum: tu sola tri bunal iudicis ascendere nō uerēris: uicis iuicibi lē et ligas omnipotentē. Exēplū i moysē cui orāti p pplo dixit deus: Dimitte ut irascatur: qī tenēt ipz ligatū oratio. Exo.

De uocali orati. §. ix

one queritur si fieri cōgruit cū uoce. Et rīdet q si. Primo ob hōis hūiliozem exercitationem Ob deuotionis infioris redūdātōez. Ob plenio rem dei oblationē. f. cū mēte ex attētiōe: et corpe ex uoce. De triplici attētiōe q ibi pōt haberi. f. ad uerba: ad sensū uerborū et ad finē oratiōis hēs in iij. parte ti. xij. c. iij. §. viij. de loco oratiōis queri tur: et si ubiqz: cōgruēt tñ in ecclia: et de oratiōe dominicali et septem petitionib' eius habes i. iij. pte ti. xij. c. v. §. iij. Et nota q sicut oio que ē actus religionis p mordialiter ē i mēte secundario vbi expmitur: et adoratio q ē actus q fit alijs re uerētia: pmo et pncipalr cōsistit i interiori reuerē tia dei: fario i quibusdā corporalibus signis hūi litatis sicut genuflexionibus: pstrationibus: icli natiōibus et hmoi. Et quīs ista fiāt nō solū deo: sed et factis et angelis et uiatoribus: tñ alia: et alia ratione. Nā deo fiūt recognoscēdo in hoc eē nīz pncipiū et oim gubernatorem et filia: et sic adora tio ē actus religionis seu latrīe. Creaturis at fit a doratio propter quādā participatiōē diuine ex cellētie alicuius in eis sanctis: qz participāt gliaz et angelis et prelatīs qz participāt potestatez et gu bernatiōē et hmoi. et sic legīs angelos et homines aliqz adoratos: sed tūc ē actus alterius uirtutis: q dicit oulia uel obseruātia. Et nota q tria pma p cepta decalogi ptinēt ad uirtutē religionis. et sūt de actibus ei'. Huic at uirtuti religionis opponit f3. b. Tho. fa fe ista uirtū idolatriā: diuinatio: que h3 multas species. f. p apertā iuocationē dmonū p astra: p somnia: p auguria: p sortes: p obseruan

tiā i arte notoria. Uicātatiōibus uel i breuib' tē tatio dei: piuriū: sacrilegiū: symōia. De qd' oib' hēs i. ij. pte in diuersis titulis et capitulis. De uirtute pietatis.

Capitulum nonum

Equitur de uirtu

te pietatis. quam sic diffinit Tullius in sua rhetorica: q pietas est per

quaz sanguie iūctis: patrieqz beniuolis: officium et diligens tribuit cultus. Sciēdū q pietas sumit tripliciter. Uno modo proprie pro cultu et hono re: qui exhibetur deo: ex eo. f. quia est principalis parens oim et pncipiū essendi: et sic pietas dicit dei cultus ab Aug. i. x. de ci. dei. Et sumitur ab a postolo sic ad thym. Sobrie et pie et iuste uiuam in hoc seculo. Secundo modo dicitur pietas im proprie ipsa misericordia. Unde Aug. in. x. d. ci. dei dicit. More uulgi nomē pietatis in operib' misericordie frequentatur: quod ideo arbitror euenisse. quia hoc precipue mandauit fieri deus: ea que sibi pro sacrificijs placere testatur. Ex qz suetudine factū est: ut deus ipse p' dicatur: et Gre go. dicit i pmo moral: q pietas in die suo conuiui um exhibet: qz cordis uiscera misericordie opib' replet. Tertio mō pietas sumitur prope p cultu et honore qui exhibetur parentibus et patrie et sic h diffinitur a Tullio: put est uirtus specialis. Pro cuius declaratione fm. b. Tho. secūda secū de. q. ci. Notandum q homo efficitur debitor ali is diuersimode fm diuersam excellentiam eorum et diuersa beneficia ab eis suscepta: a quibus pre cipue beneficia sunt: ut ipm eē et gubernatio. In utroqz autē deus sūmū obtinet locū: qui excellen tissimus est: ut cā nobis essendi: et gubernationis primū pncipiū. fario nostri eē et gubernatōis pncipiū sūt parentes et patria a quibus et i qua nati et nutriti sumus. Et ideo de primo maxie ē hō d bitor. secūdo parentibus et patrie. Tertio est cau sa gubernationis et discipline nostre persone in di gnitate cōstitute que. f. h3 regere nos. Unde et eis rectoribus et magistris debitores sumus. Unō sic pmo gradu ad religionē. pertinet deo cultum ex hibere: ita secūdo pertinet ad pietatem exhibere cultum parentibus et patrie et in tertio gradu per tinet ad uirtutem obseruantie exhibere cultum et honorem in dignitate et regimie constitutis. In cl tu autem parentum quod pertinet ad pietatem includit cultus omnium consanguineorum: qz p sanguinei ex hoc dicuntur. q ex eisdem parētib' processerūt secundum pfm in. viij. eib' In cultu autem patrie intelligitur etiam cultus conciuiz et oim patrie aicorū: et ideo ad hoc proprie et prin cipaliter pietas se extendit: et cultus quidem qui ponitur in dicta diffinitione pertinet ad reueren tiam et honorem. Obsequiū autē ad curā et sub uentionē cum indigent.

Capitulum Decimuz

De honoratione §. I.

parentū quod pertinet ad pietatem et principali-
ter in quarto precepto. Exo. xx. Honora patrem
tuum et matrem tuam: Nota qd iste honor intelli-
gitur triplr. s. primo eis reuerentiam exhibendo.
secundo obedientiam faciendo. tertio in necessita-
tibus subueniendo. Primo ergo debem⁹ pare-
tes reuereri Eccl. vii. Honora patrem tuum et ge-
nitricem tuam ne obliuiscaris. Memeto etc. Et
hoc assurgendo humiliter loquendo: defectus se-
nectutis supportado: uitia non detegendo: aut o-
ridendo et huiusmodi Eccl. iij. Fili suscipe senectā
patris tui et non contristeris eum in omni sua uita.
Et si defecerit ueniā da et non spernas eū. Chai-
z enim spreuit patrem nudatum inde maledict⁹
fuit in filiis Gen. ix. Secundo honorandi sūt:
eis obediendo ad. col. iij. filij obedite parentibus
uestris. Et in lege mandatur: qd qui contumaci⁹
non obediēbat parentibus in bonis moniti⁹: accu-
satus ab eis: lapidaretur a populo. Sciendum ta-
men qd obediēre non debent in his que sūt contra
deū: nec ēd ad cōmittendum ueniale pccm. Hiero-
ny: hoc de seruis apud dominos: d filijs apud pa-
rentes: de uxoribus apud uiros. Et in illis tantuz
obediāt que contra dei mandata nō sūt. xi. q.
iij. si dominus. Nec etiā in his que impediunt
profectum salutis ut ingrediendo religionem in
seruando castitatem et huiusmodi: et non contra-
hendo matrimoniū. Et hinc Hier. ad eliodoruz
Summū genus pietatis est in hac re esse crudelē
s. parentibus non acquiescendo eis in remanēdo
in seculo. Tertio honorandi sūt: in necessita-
te subueniendo. Paulus ad hebre. filij reddite
uicem parentibus: hoc enim acceptum est coram
deo. Uicem reddimus cum nutrimus eos: sic ipsi
paruulos nos nutriuerunt. Unde christus repre-
hendit phariseos qui inducebant filios ad uouen-
dum oblationes in templo: non subuenientes ex
his i necessitatib⁹ parentū. Math. xv. dicēs. Irri-
tū fecistis mādatū dei ppter traditiōes uestras se-
cūdū illud honōa patrē tuū et matrē tuā

Ad hoc autē indu §. II.

cū primo nature incitantur. Nam et bruta cri-
malia curam gerunt de parentibus senibus. Sic
dicitur de gruib⁹: quia cum patres et matres
sunt depilati: filij curam gerūt eoz et necessaria
uident donec recuperent pennas uel moriantur.
Secundo christi documentum non solū verbo
sed exēplo. Nam tempore passionis inter tot do-
lores: non est oblitus matris: cōmēdās eā Joāni.
Prius enim mortuo Ioseph sponso: ipse curam
habebat: Ipse etiā cum curia sua celesti de celo
uenit ad matrem honorandam in morte et collo-
candā honorifice in throno. Et ipaz uoluit ab oi-

bus honorari: sic et nos debemus de facto. Ter-
tio multiplex inde emolumentū. Et pmi⁹ est pro
longitas uite. Eccl. iij. Qui honorat patrem suū
uita uiuet longiori. Honora patrem tuum et ma-
trem tuam: ut sis longeuus super terrā. Exo. xx.
Iustum est enim: ut qui est gratus beneficio sibi
illato multiplicetur: et ingrato auferat. Cū at uitā
et esse post deū habuerimus a parentibus: qd est gra-
tus eos honorando: meretur prolongari in uitā: et
inhonorās eos abbreviari: hoc tñ euenit in ordi-
ne ad salutē anime. b. Tho. Secūdu⁹ emolumentū
exauditiō orationis et p̄solatio in filiis Eccl. iij. qd
honorat patrem iucundabitur in filiis: et i die oīo-
nis exaudietur. Contra qui male tractabit pare-
tes: postea ex dei iudicio et ipse male tractabitur a
suis: sicut patet per multa exēpla. Tertium ē mul-
tiplicatio bonitatis. i. temporalis et spiritalium
rerū Eccl. iij. Honora patrem tuum et matrē tuā
et superueniet tibi benedictio. Utrū autē fili⁹ pos-
sit deserere parentes indigentes ut ingrediatur re-
ligionem. Et an ingressus teneatur exi ad sabue-
niendū necessitatibus parentum habes diffuse i
iij. parte ti. xvi. de religiosi⁹: ibi uide. Et nota scōz
b. Tho. secūda secūde: qd sub isto precepto cōpre-
hēdit omne subsidii qd tenemur p̄mo exhibē
occasione pietatis: secūdum opportunitatem.

De uirtute obseruantie.

Cap. x.

Unde d obseruā

tia uidēdū: sic aut diffiniē a Tulio.

Obseruātia est per quam hoies aliq
dignitate precellētes: cultu et honore designantur
Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. scda scde.
q. cii. Necessē est qd eo mō per quēdā ordiatū de
scēsu distinguat virtutes: sicut et excellētia psonaz qd
b⁹ ē aliqd reddēdū. Sicut autem p carnalis pri-
cipat rōe pncipij: que uniuersaliter inuenit i deo.
Ita etiā persona que aliquā puidentiā circa nos
gerit: participat proprietatem patris: qd pater est
principium et gubernatōis et educatōis et discipli-
ne oīuz qd p̄tinēt ad perfectionē hūane uite: Perso-
na at i dignitate p̄stituta: ē sicut pncipiū guberna-
tōis aliqrū rerū. Sicut pncipes: dignitates in re-
bus ciuilib⁹: dux exercitus in rebus bellicis: ma-
gister: et scilicet: filij et alijs. Et inde est qd tales
oēs patres appellāt. ppter similitudinē cure. Uñ
et iij. R. v. dixerūt serui ad naamā. Pater et si rē
grandem dixisset tibi ppha etc. Ideo sicut sub re-
ligione p quā cultus tribuit deo: quodā ordie in-
uenit pietas p quā colūt parentes: ita sub pietate
iuenit obseruantia per quā cultus et honor exhi-
bet psonis i dignitate cōstitutis. Et nota qd quis
ex hoc qd aliquis hz p̄fectionē virtutis uel sciētie ha-
beat excellētiā in se ipso: nō tñ habet rōnem prin-
cipij sicut ille qd i dignitate cōstituit: qd ex hoc qd
habet potestatem gubernandi subditos hz rōnem

Titulus Quintus.

principij: put est aliorū gubernator. Et iō spālī
quedam vīus determinatur ad exhibēdū cultū
7 honorem in dignitate constitutis. Verū q: per
scientiam 7 virtutem 7 omnia alia hmoi qd ido
neus redditur ad dignitatis statum. ideo reueren
tia q exhibetur aliquibus propter quācūq: excel
lētiam pertinet ad eandem vītutē. s. obseruātie f3
Tho. ¶ Itē nota q: cū sit duplex debitu. s. lega
le 7 morale. Ex debito legali ad quod reddendū
a lege compellimur debet homo cultum 7 hono
rem in dignitate constitutis: qui habet prelatōez
super eum. Ex debito uero morali quod ex qua
dam honestate debere dicitur homo: cultū 7 ho
norem alijs etiam prelati qui nō habet potesta
tem super eum. b. Tho. Itē nota q: in cultu qui
ponitur in diffinitione intelligitur obsequiū: du3
f. quis obedit eorum imperio qui sunt prelati et
uicem rependit suo modo eorum beneficijs. Tri
a ergo debentur prelati in dignitate constitutis.
Primo honor pro ratione sublimioris gradus.
Omne enim mouens habet quandam excellen
tiam super illud quod mouetur. Prelatus autē
cum habeat gubernare subditos: per consequēs
habet eos mouere in debitum finem: quia hoc ē
gubernare: sicut gubernat nauim nauta. Dulia
dupliciti sumitur secūdu. b. tho. Uno mō stricte:
7 sic importat honorem solum a seruis debitum
dominis. Et tunc est species obseruātie. Alio mō
large put iporat honorem 7 reuerentiam qui ex
hibetur alicui ratione cuiuscūq: excellentie. 7 sic
continet sub se pietatem 7 obseruantia. Item no
ta fm. b. tho quia obseruantia exhibet honorem
dominis a seruis. ducendo ad portum. Et sic ei
exhibetur honor. Scdo ratione potentie quam
habet ad cohercendū: debetur ei timor. Tercio
ratione gubernationis eorum debetur obediētia
per quam mouentur ad imperium p̄sidentū: 7 tri
buta que sūt stipēdia laborū eoz. Un apls ad he
bre. xij. Obedite prepositis uestris 7c.

De honore qui ex

habet prelati per obseruantiam. Nō q: obseruā
tia h3 sub se duas vītutes ut ptes suas. Una q: dī
dulia. Dulis. n. grece latie dī seruū p quā exhibe
tur honor 7 reuerētia supiorib⁹ p̄cipue a seruis
erga dños. Alia que dicitur obediētia: p quam
obeditur eorum imperio de qua postea dicitur.
Ad declarandum ergo quid sit honor secūdu. b.
Tho. scda secūde. q. ciij. Sciendū q: honō testi
ficationem quandam importat de excellentia ali
cuius. Unde homines qui uolunt honorari: testi
monium sue excellentie querūt. Testimonium at
redditur coram deo uel coram hominibus. Lozā
deo quidem: qui est inspector cordis testimonium
conscientie sufficit. Et ideo honor quo ad deum
potest cōsistere in solo iteriori motu cordis dum

f. aliquis recogitat: uel dei excellētia: uel alicuius
hominis corā deo. Sed quo ad hōies aliquis nō
potest ferre testimoniū: nisi p aliqua signa exte
ra uel uerborum: puta cū aliquis pronūtiat ore
excellētia alicuius uel factorū: sicut inclinationi
bus: obuiationib⁹ 7 alijs hmoi. Uel etiā rerū ex
teriorū: puta i exhibitione enxēiorū: munerum
oblatoe: aut imaginum institutione. Et secūdu3
hoc honor in signis exterioribus consistit. ¶ Et
nota q: reuerentia nō est idem q: honor: s3 ex una
pte est precipuum motuum ad honorandum: i
ptū. s. aliquis ex reuerentia quā habet ad aliqū
eum honorat. Ex alia uero pte est finis honoris
in quantum. s. quis ad hoc honoratur ut in reue
rentia ab alijs habeatur: honor ergo est exhibitō
reuerentie in testimonium uirtutis secūdu3 phi
losophum in. ij. ethi. Reuereri est actus timoris.
Item nota q: laus distinguitur ab honore dupli
citer. Primo quia laus cōsistit in solis signis uer
borum. Honor autē in quibuscūq: signis. Et f3
hoc laus includitur in honore. Secundo mō qā
per exhibitionem honoris reddimus testimoni
um bonitatis de excellētia alicuius absolute: sed
per laudem testificamur de bonitate alicuius in
ordine ad finem: sicut laudamus tene operantez
propter finē. Honor autē est etiam optimorū q
nō ordinantur ad finem. sed iam sunt in fine. b.
tho. Gloria autem est effectus honoris 7 laudis.
quia ex hoc q: testificamur de bonitate alicuius:
clarescit bonitas eius in noticia plurimorū: 7 hoc
iporat nomen glorie: dicitur enim gloria qī clara
vnde. b. Ambro. Gloria est clara cum laude noti
tia. b. tho.

Cui exhibendus

fit honor. Nō scdm. b. tho. ubi supra q: cū honō
n sit aliqd aliud nisi qdā prestatio d excellētia ali
cui⁹. Pōt excellētia aliē p̄siderari: n̄ solū p p̄pato
nē ad honoratē ut. s. sit excellior eo q honorat: s3
ēt scō3 se l p p̄patoez ad aliqf alios. Et scdm hoc
honor sēp debet alicui p̄p aliqua excellētia l supi
oritatē: n̄ tñ oz q: ille q honorat sit excellēior ho
noratē. Sed scire quibusdā alijs l ab ipō honorā
te q̄tū ad aliqd 7 n̄ siplr. prelati male iuste hono
rāt: n̄ p excellētia vītutis: s3 p excellētia dignita
tis scdm qd sūt ministri dei. Nota scdm magim
ymbertū i expōe r̄te. Aug. c. li. q: diuersa genera
p̄soaz i scriptura sacra mādāt honorari. Et p̄io
rectores. Eccl. x. In medio fratru rector eorum i
honore. Et multo magis prelati ecclie q: seculāia
psone. i. ad t̄mo. v. Qui bene p̄sūt p̄sbyteri du
plici honore sūt digni. ar. ad hoc. dist. xvi. Duo
sunt. Secūdo sunt honorandi deuote niri sancti
hoc fit ppter inhabitantē sp̄m sanctū sic capsula
ppter reliquias. Et propter hoc Tobias fuit
honorat⁹ a iuge Salmanassar. Tercio honorādi

Capitulum Indecimuz

sūt sacerdotes. Eccl. vi. honorifica sacerdotes. vi. q. i. Sacerdotes. Exemplo beati Martini preferē tis sacerdotem iperatori i porrigēdo. Reliq etia ministri fm gradū ordinis sunt honorādi ut hēt di. xciij. Quarto honorādi sūt confessores. Eccl. xxxviij. honora medicū rē. 7 si corporū mltō magis aīaz. Confessores dicūtur medici aīarū extra de pe. 7 re. cū infirmitas Quinto honorādi sunt dono sapie pediti. Sapie. viij. ppter hāc. f. sapie tiā habeo honorē apud scīores: ppter hoc Joseph a pharaone 7 Daniel a nabuchodonosor: honōa ti sūt. Sexto missi a supiorib⁹ ad aliq officia exer cenda: ut uisitatores: oratores 7 hmoi. Ad phil. ij. Cū oī honore habetote: 7 loq̄tur de epafrodi to misso ab eo ad eos. Unde q: missi a nabucho donosor reuerfi sunt sine honore: turbatus ē ptra illds. Septimo honorādi sūt religiosi Aug. i rla Honorate deū uobis inuicem cuius templa faci estis. Templū materiale honoratur quasi deo d dicatū: quanto magis rationale dicatum deo per uotum religionis. Octauo seniores honorādi sūt Eccl. xiiij. Honora personam senis. Similiter et priores in ordine sicut antiquitus primo geniti si cut Jacob a pharaone. Nono vniuersaliter omēs inuicem Ro. xij. Honore inuicē preueniētes. Cre dendū est enī q̄ quilibet habeat aliquid quod la teat quo nos precellit sed precipit pp imaginē dei quod est in quocunq. ¶ Nota de diuersis mōis honorandi fm Umberto in expositione regule. Primus est diligenter prestare auditum loquen tibus. vnde Sap. viij. dicitur loquentem me respi cient. Secundus est alloqui reuerenter Eccl. v. ho nor in sermone sensati. Tertius est assurgere veni enti. Leuit. xix. Loram cano capite surge. Quar tus est decenter assurgere sedenti more angelico. Jsa. vi. Uidi dominum sedentē 7 postea seraphi stabant rē. Quintus comitari incedentem. ij. R. xv. Vniuersi serui eius ambulant iuxta eum. f. David imitantes eum cum fugeret de hierl⁹ a fa cie absalonis. Sextus in signis humiliationis: ut inclinationibus 7 huiusmodi Eccl. iij. Ab humi libus honoratur. f. deus. Septimus est in exhibi tione seruitiorum: ut lotio pedū 7 manū 7 hu iusmodi Eccl. iij. Qui timet deum honorat parē tes. Octauus in rerū honorabiliorū collatione: ut honorabilius ferculū 7 huiusmodi. Unde nūe ri. xxiij. Dixit Balach balaā decreueram te hono rare. f. mueribus. Sz deus puauit honore. Non⁹ iprope magnificentie dpositōe: ut dpositō caputij. 7 h⁹. Apo. Cū darēt illa q̄ttuō aialia honore scīora dponebāt coronas suas rē. Decim⁹ ē i alij pposi tiōe: i uia: i dscēdēdo: i sedēdo: i loq̄ndo: 7 hmoi. Eccl. iij. Loquere maiō natu. rē. Sūt 7 aliq quos unctio docet cū expedit.

De obedientia. Capitulum vndecimū

Obedientia ē uirtus

7 generalis 7 specialis: secundum. b. Tho. secūda secunde. q. ciij. Si. n. sumatur large pro executione cuiuscunqz quod potest cadere sub precepto: 7 inobedientia omis sionem eius ex qualicunqz itentione sit. Sic obe dientia est generalis uirtus 7 inobedientia est ge nerale peccatum. Et sic sumit. b. Ambro. quādo dicit q̄ peccatum est inobedientia mandatorum dei. Si autem accipiatur obedientia prope secun dum quod respicit per intentionem formalez ra tionem precepti sic erit uirtus specialis: 7 secūdu hoc ad obedientiam requiritur q̄ impleat quis actum iusticie uel alterius uirtutis intendens im plere preceptum: 7 ad inobedientiaz speciale pec catum ei contrarium requireretur q̄ actualr pte nat preceptum. Nihil enī prohibet duas specia les rationes: ad quas due speciales uirtutes respi ciunt in uno 7 eodem materiali obiecto. f. actu 7 currere. Sicut miles defendens castrum regis im plet opus fortitudinis: non refugiens mortis pe ricula propter bonum: 7 opus iusticie debitū ser uiciū domino suo reddens. Sic 7 ratio precep ti quam attendit obedientia concurrīt cum acti bus ouarum uirtutum. Non est tamen de omni bus uirtutum actibus: quia non omnes actus v tutum sunt in precepto: 7 quedam alia cadunt sub precepto que ad nullam aliam uirtutem per tinent ut patet in his que nō sunt mala nisi quia prohibita. ¶ Quia autem sit uirtus specialis pbat sic secundum. b. tho. ubi supra. Omia opera bo na q̄ hnt spālē rōez laudis hnt spālē rōez vtut: h enī competit uirtuti: ut opus eius reddat bonū ut patet per diffinitionem eius. Obedire autem superioribus debitum est secundum ordinem da tum diuinitus qui statuit inferiora subijci 7 regi per superiora: vnde 7 per cōsequens est bonum: cum bonū cōsistat i specie modo 7 ordine: secun dum. b. Augu. in li. de natura boni. Cū at iserīda supiorib⁹ mltā debeāt exhibē int ceta. hoc ē vnū spālē qd tenēt ei⁹ pceptis obedir: 7 sic pz q̄ obediē tia ē spāl vt: 7 ē spālē obiectū ē pceptū tacitū ul exp̄ssū. Volūtas. n. supiorū q̄cūqz mō inotescat: ē qdā pceptū tacitū: 7 tāto vī obediētia p̄mptior q̄to pceptū exp̄ssū obediēdo pūit: uolūtatē su pioris itellecta. Est at mediū int supflū 7 dimi nū: ita ut accipiat diminutū cū n obediat: supflū 7 cū obediat cui n d. l. i qd nō d. Un Greg. xi. q. iij. qd g mirū dicit q̄ p obediētiā nūq̄ d malū fieri: 7 vē bonū qd agit p obediētiā qnqz itemit ti qd itelligit fm. b. tho. de bono ad qd qd n tene tur ex necessitate facere. Nā illud bonū ad qd te nē facere ex necessitate: nullo mō d p obediētiā omitti: ut diligere deū: suare mādata ei⁹ 7 hmoi.

De excellentia obe. §. I.

diētie 7 diffinitōe ei. Sic at diffinit fm Guibel. Obediētia ē obtempātia fm regulā sacre scriptu re: maioribus qbuscūqz debita. uel sic obediētia est spontanea 7 rōalis prope uolūtatē abnegatō De excellētia. dicit Greg. viij. q. i. Sciēdū q obe diētia sola fidei meritū possidet: sine q qsqz infidel eē puicif: etiā si fidē vī tenere. Et i ultio moral di cit q cūctas vtutes mēti iserit: isertasqz custodit: qd itelligit i qtu actus vtutū opat obediētia calr ut dispositiue ad ipsarū generationē 7 cōsuatōez qz ad obediētiā prinēt oēs acti vtutū put sūt i p cepto. Nōndū tñ f3. b. tho. ubi supra qd obe diētia est excellētissima vtutū moralū: f3 theolo gice ea excellētiores sūt: Et rō ē: qz sic peccatū pfi sit i h: qz hō cōrēpto deo bonis mutabilibz iheret ita meritū vtuosi acti cōsistit i pūi i h q cōrēptis bonis creatis deo iheret. finis at potior ē his que ad finē sūt: sicut sanitas potior est medicina. si g bona creata cōtēnāt. ppter hoc ut deo ihereatur. maior ē vtutis laus ex hoc q deo iheret: q ex hoc q bona terrena cōtēnit. Et iō ille vtutes qb deo fm se iheret. f. theologicē sūt potiores vtutibz mo ralibus: quibz aliqd terrenū cōtēnit ut ihereatur vtuti moralī. Aut tāto aliq excellētior: qto magl p illā ptenit ut deo ihereat. Quia g inter bona tē poralia 7 bona aie precipuū ē uolūtas. in qtu vo lūtari hō alijs bonis utit: iō obediētia quapropf deū cōtēnit propriā uolūtas est excellentior mo ralibz alijs qb cōtēnitur alia bona creata: ut tē poralia: uoluptates 7 hmoi. Et quis dicat Greg. viij. q. i. Sciēdū q obediētia aliqn si de suo aliqd h3 nulla ē: aliqn si de suo aliqd n hēat mima est. Et exēplificat i pmo d pspis q appetit. In fo de aduersis q horrent. Verū ē fm. b. tho qtu ad id qd appetit exti: qz si i pspis cū p se appetāt: vī in hmoi qd agere nō pp pceptū: f3 solū pp adiplēdū uelle suū: 7 si sic eēt nō eēt vā obediētia: f3 f3 iudi ciū dei q corda rimat: nō sēp ē sicut appet. Nam pōt ptingē illud quod erat desideratū: fiat cū bo na dispositōe rōe pcepti. Et e3 quod erat fm se molestum assuat rōe obedientie uolūtariē. Et sic nō minuit meritū eius.

De conditionibus. §. II

seu gradibz obediētie f3 guibz i sūma vtutū bern. tagit. viij. grad obediētie. Primus ē libet obedire si ē dīctōe: Jo. iij. ait christ. Me cib ē ut faciā uolūtate ei q misit me. Et ait saul Act. ix. Dñe qd me uis facē Bern. Qui occulte fatagit: ut qd uult ipse: h platus uelit: ipse se seducit: si forte sibi q de obediētia bladiat. Scds est sine discussi one obedire. ps. In auditu auris obediuit mihi. Deu. xij. Qd precipio tibi hoc tñ facito nec ad

das qd nec minuas Bern. Post picipiētis iperū uidem facē mltas qōnes qd sepi igemināt. vnde hoc uenit qd hoc iuēt cōsiliū: murmuratio excu satio: simulatio: ipossibilitas: aduocatio amico 2 Idem perfecta obediētia maxime in incipiēte est idiscreta. i. non discē nit quid uel quare picipiat. Sancti patres multū exercitabāt i discipulos i hac simplicitate ut pater in uitis patrū. Tertius gradus obedire hilariter sine contristatōe. Eccl. xxxv. In omni dato hilarem fac uultum tuum. Ber. Serenitas in uultu: dulcedo in sermionibus multum colorāt obediētiā obsequētis. Obedi entes cū tristitia: similes sūt simoni cyreno porā ti crucē iuite Eccl. xxij. Precordia fatui quasi rota curr. Tal rota nō solū murmurat per dse cū unctionis: sed etiā una ante aliā nō uult mo ueri. Sic tales nolūt obedire: nisi 7 aliq faciāt. Quartus ē uelociter sine tardatione. Lant. v. dī Man tornatiles que uelociter mouētur. Exem plo Ja. 7 Jo. qui uocati a christo: statim relictis retibus 7 patre secuti sūt eū. Math. iij. Et zache us festinans descendit. Lu. xix. Exēplum de eo q dimisit līam imperfectā ut iret uocatus ab Ab bate. puer. xxij. Uidisti hominē uelocē i ope suo coram regibus stabit. Quintus est uirilit sine defectione. Exēplo christi qui factus est obediēs usqz ad mortē crucis: 7 Ber. Misisti manū tuā ad fortia: agendū est instanter 7 constantē obediē dum est integraliter: sine diminutione Thob. iij. Oia q pcepisti mihi p facia Jaco. ij. Qui offēdit i uno fact ē oīuz rē. Sextus est hūilit sine elati one Lu. xviij. Lū fecit oia q pcepta sūt uobis: di cite fui iuriles sum. Uel sextus ē rōnabilr obe dire sine offēsiōe Act. v. Obedire o3 deo magl q hōibz Aug. Sicut i potestatibz hūane societa tis: maiō potestas miōri ad obediēdū pōnit: ita de oibz. di. viij. q d mores. Et. xi. q. iij. si dñs 7. c. Julianus. Septim⁹ ē obediē pseuerāt sine cessa tōe. i. ad Lōri. ix. Sic currite ut pphēdatis Greg. In cassū bonū agit si añ uite tminū deseras. d pe. di. iij. Hi septē grad sūt illi scale quā uidit Ja cob Gen. xxvii. Scala obediētia ē. Lū lāta abie nūciatio pprū sēsus 7 ppe uolūtatē Tria de co dicūt. Primū ē q erat erecta a terra usqz ad celū Et scdm significatur rectitudo itentōis: q ange li ascendebant 7 descendebant per eaz. angelicus stat conuersatōis. Tertiū qd dñs erat inix scale. Et signāt q p eā tag uia pfectā subito ascēdi tur ad gloriā uisionis superne.

De icitamētis seu. §. III

iductiuis ad obediētiā que sūt ratio naturalis cre atura uniuersalis. Scriptura dinal. Et utilitas plimal. Quātū ad fmū nō q sicut actōes na turales rerū naturalū pcedūt ex potentijs nālū

Capitulum Indecimuz

Ita etiā opationes humane pcedūt ex uolūtate
hūana. Oportuit autē in rebus naturalib⁹: ut su
piora mouerēt inferiora ad suas actiones per exce
lentiā virtutis naturalis collate diuinit⁹. Sic etiam
o3 in reb⁹ hūanis q⁹ superiores moueāt inferiores p
suā uolūtate ex mādatis diuinitus ordiatia. Mo
uere at p iperū z uolūtatem ē p̄cipe. Et tō sic ex
īpo ordine naturali diuinitus instituto īferiōda ne
cesse hūt ī reb⁹ naturalib⁹ subijci motiōi supio
rū. ita etiā ī rebus humanis ex p̄cepto naturali z
diuino tenēt īferiores suis supiorib⁹ subijci s3. b.
tho. ¶ Quātū ad fm: oīs creatura obedit legi si
bi. f. date a deo: iuxta illud. p̄l. Preceptū posuit z
nō p̄teribit. Precepit enī soli ut pagat cursū suū
dictū de oriēte in occidentem: z nūquā h omī
sit nisi qñ tpre Josue stetit firm⁹ ī celo: z hoc sibi
p̄cipiente deo. Precepit mari ut nō egrediat fm
nos suos. Terre ut pducatur fruct⁹ z faciat Mat.
viij. uenti z mare obediūt ei: dixerūt quidam de
christo qñ īmpans fecit tranquillitē. b. Amb. n
mediocris pudor est: iperio dei īsensibilia elemen
ta parere: z hoīes nō obedire. ¶ Quātū ad frūz
ad heb. ult. Ob edite p̄positū uestris z subijcite ei
īpī enī peruigilēt qñ ratiōez p aīabus uestris red
dituri. zc. Eccl. iij. Melior est obediētia q̄ uicti
me ad Ro. xij. Oīs aīa potētatib⁹ sublimiorib⁹
subdita sit zc. Exēplo abrahe qui obediuit exē
do de terra sua z circūcidēdo se īp̄m z īmolando
filiū: z ex h sūme laudat. Exēplo christi d q̄ Lu. ij
erat subditus illis Greg. Quid ḡ mīz si pccor hō
obediētie se ī h⁹ breuitate uite subijciat: qñ hanc
qui obediētes renuerat nō reliq̄t. xi. q. iij. quid ḡ.
exēpla multa hēs ī uitis patrū. Quātū ad quaz
tū multiplex ē fruct⁹ ei⁹. Multi sūt fruct⁹ obediē
tie fm̄ Sathel ī sūma virtutū. ¶ Prim⁹ qz fac ho
minē dei aīcū. Jo. xv. Vos amīci mei estis si fecerī
tis que p̄cipio uobis. ¶ Scd⁹ qz facit christi aī
cū z cōsanguineū. Mat. xij. quī fecerit uolūtatez
patris mei q̄ ē ī celis: ipse me⁹ frā soroz z mat ē.
¶ Tert⁹ qz facit mētē deo hospiciū. Maria. n.
obediēte uoci āgeli dei fili⁹ uterū ei⁹ ītrauit Aug.
O hūilis obediētia: q̄ dū fidē dedit celi opificē ī
corporauit. Un⁹ z christ⁹ hospitabat sepe ī berthā
nia: que īterpretat dom⁹ obediētie: z ī domo si
monis q̄ īterpretat obediēs. ¶ Quartus qz hōinē
exaltat ad excellētissimū statū ī p̄nti z ī futuro:
deutro. xxvij. Si audieris uocē dñi dei tui faciet
te excelsiorem cūctis gētib⁹. In p̄nti p famā z mī
racula Simō q̄ īterpretat obediēs christo iubenti
obediēs ābulabat sup aquas. Math. xij. z mau
r⁹ ad capiēdū placidū ut narrat Greg. z cōprehē
dit simon obediēdo christo pisciū multitudinem
copiosā Lu. v. In futuro exaltat ad phil. ij. d chri
sto dī fact⁹ obediēs zc. pp qd z deus exaltauit il
lū zc. Et ī uitis patrū uidit qdā q̄ttuor ordines ī

celo. f. īfīrmorum patiētia: seruīctiū ī charitate:
solitariorum ī deuotione: z obediētiū p̄i spī
ritualī: z īstū ultīmum superiorem uidit. Qui
tus facit orationes exaudiri Greg. si obediērim⁹
p̄positis nostris. obediēt deus orationibus n̄is
¶ Sext⁹ facit a piculis liberari. Sapi. xij. Exi
guo ligno. f. nauī obediētie credūt hoīes aīas suas
z transeuntes mare per ratem sunt liberati. Sep
timus facit de hostibus triūphare. puer. xxi. Un⁹
obediēti loquetur uictoria. Post q̄ adam dīmi
sit obediētiā suā īferius. i. subita rebellionis si
gna ostendit superiori suo ut patet Gen. iij. Oc
tauus facit hominē ornare. In huius figurā legi
gitur Q amīci Job obtulerūt ei ī aurē unaz ex
mandato dei Job vltio z significat obediētiā
fm̄ Greg. que ornat animā sicut ī auris corp⁹
¶ Nonus ponit se ī alijs cum quibus uiuit ī pa
ce Isa. xlvij. Utinam attendisses ad mādāta me
a: fuisset utiqz qñ flumen pax tua. In huius figu
ram legitur. ij. machab. xij. qz si lucrit terra om
nibus diebus simonis qui interpretatur obediēs
¶ Decimus dat dominium oīum. Nā obediēti
obediunt creature. De creatura legitur Josue. x.
Non fuit postea tam longa dies obediētie deo uo
ti hominis. i. iosue. qui hoc postulauerat. De cre
aturis ī uitis patrū z sactorū habes mltā exē
pla ¶ Undecimus bñdictionē dei inducit dū ro.
ij. propono tibi bñdictiones si obediētiis manda
tis dei: z ita benedictus eris ī agro zc. ¶ Duode
cimus facit hominē dignū prelatione. Un⁹ z dñs
simonē ceteris prefecit. i. machab. ij. Simon scio
qz uir consilij est: ipsum audite semper: z ipse erit
uobis pater Quisqz p̄esse nō audeat qui subeē
non didicit. ¶ Decimustert⁹ ad gloriā perduc
Math. xix Si uis ad uitā ingredi serua mādā
ta dei. Unde z primis parentibus datū est prece
ptum ut per exercitiū obediētie magis q̄ alterius
virtutis acquirerent regnū. Greg. Neqz enī mala
arbor ī paradiso extitit zc. xi. q. iij. qd ḡ. ¶ In
quibus ergo debeat quis obedire suis superiori
bus: z ī quibus non teneatur: z de uītio iobedi
entis sibi contrario. habes ī secūda parte. ti. iij.
c. ij. Et ī. iij. pte ti. xvi. c. i. §. ix. Et nō qz ī omib⁹
simplr sēp obediendū est deo: z ī his que sunt p̄
precepta: qz ī ipsis pōt dispensare ipse sol⁹: sed n̄
homo. Exo. xxij. Omīa que locut⁹ est domin⁹
faciem⁹ crīmusqz obediētes deo regnatori vniuer
se terre sue. Ad oīa que iusserit sine dubio obrē
perandū est di. viij. que contra mores. Nec tunc.
i. contra uirtutem quia fm̄. b. tho scda scde. ubi
supra. Sicut deus nihil operatur contra naturā
secūdū hoc est naturā uniuscuiusqz rei: quod ī ea
dñs operatur. Tamē aliquādo p̄tra solitū cursū
nāe ut ī opib⁹ miraculosis: ita deus nihil pōt p̄ci
pere p̄tra virtutē: qz ī hoc p̄ncipaliter cōsistit vī z

Titulus Quintus.

rectitudo uoluntatis humane: q̄ dei uoluntate p̄for-
maretur: 7 eius sequatur imperium: q̄ uis sit con-
tra consuetum uirtutis modum. Et sic nō fuit p̄-
tra iusticiā preceptū abrahe factū: quod filium i-
nocētem occideret: q̄ deus est actor uite 7 mortis.
Nec contra castitatem preceptum factum Osce.
ut adulterā acciperet. q̄ deus est ordinator guber-
nationis humane: 7 ille est debitus modus utēdi
mulieribus quem deus instituit. Et in hmoi obe-
diēdo non peccauerūt. sed hō homini contra mā
data dei obedire nō d̄z. xi. q. iij. si dñs. Huic uirtuti
oppōit iobediētia de q̄ supra i fa pte.

De gĩa put ē iusticie ps. Cap. xij.

Ratia multiplici

ter accipitur: ut notat Archi. i. q. i.
gratia. Nūc ergo accipitur pro ut ē
uirtus specialis pars iusticie. s. potētiālis quā Tu-
lius sic diffinit. Gratia est in qua aicitariū 7 offi-
ciorum alterius memoria 7 remunerandi uolūtas
continetur. Ad hanc inuitat aplūs: dicens grati-
estote. Quā autem sit uirtus specialis distincta a ce-
teris. Sic declarat. b. tho. fa se. q. cvi. arti. i. fm
diuersas cās ex quibus aliquid debetur. necesse ē
diuersificari rationem debiti reddendū: ita tamen
q̄d semp in maiori id q̄d est minus contineat. In
deo autem primo 7 principalr inuenitur cā debi-
ti: eo q̄ ipse p̄mum p̄ncipiū est omnū bonorū
nostrorū. Scđario at i pte ut ē p̄mū nīe gene-
ratōis 7 disciplie p̄ncipiū. Tercio at i psona q̄
dignitate p̄cellit: ex q̄ cōia bñficia p̄cedūt. Quā-
to autē i aliquo bñfactore a q̄ aliq̄ particularia 7
p̄uata bñficia p̄cepim⁹ p̄ quibus particularit ei
obligamur. q̄ nō q̄cqd debem⁹ deo uel p̄i vlp̄
sōne in dignitate p̄cellēt. debem⁹ bñfactori a q̄
aliq̄d particulare beneficiū recepim⁹. Unde est q̄
post religiōē q̄ debitū cultū deo ip̄edim⁹ 7 p̄iera-
tē q̄ colim⁹ parētes: 7 obseruantia q̄ colim⁹ p̄so-
nas i dignitate excellētes q̄ icludit obedientia: est
alia v̄tus specialis que dicitur gratia seu gratitu-
do: que bñfactorib⁹ ḡam recōp̄sat. Et p̄ hoc di-
stinguitur a p̄missis v̄tutibus: sicut quelibz poste-
riorū distinguit a priori q̄i ab eo deficiēs. Quā-
uis autē retributio p̄tineat ad iusticiā p̄mutatiaz
hoc tñ ē q̄n atredīt retributio p̄portionalis fm d̄-
bitū legale: puta si pacto firmet ut tñ p̄ tanto re-
tribuat ut i mutuo 7 alijs p̄ctib⁹: s̄ ad v̄tutes ḡe:
seu gratitudis p̄tiet retributio: q̄ sit: n̄ ex debito le-
gali: s̄ ex solo debito hōestati quā. s. aliq̄s sponte
fact. Un gratitudo ē min⁹ grata si sit coacta ut di-
cit. Sen. i. li. de benefi. Et Aug. dic q̄ ea sūt i n̄is
officijs gratiora: q̄ cū n̄ debeāt. hūanitatē tñ ḡa
ip̄edim⁹. Et q̄ vā aicitia supra v̄tutē fūdat. Hinc
est q̄ q̄cqd ē v̄tuti p̄riū i amico: est amicitie ip̄edi-
tiua. Et q̄cqd ē v̄tuosū: ē amicitie puocatiua: iō

fm hoc p̄ recompensationē beneficiorum amicitia
conseruatur: 7 tñ ex hoc nō tollitur quā recō-
p̄satio bñfictorū spāl̄ ad v̄tutē gratitudinis p̄ri-
near. ¶ Quia vō de⁹ ē sūmus benefactor: n̄: im-
mo oīa bona que habemus: siue naturalia siū gra-
tuita: siū fortune: sūt ei⁹ bñficia. Un apls. j. ad co-
rin. iij. Quid hēs q̄d nō accepisti. s. a deo. q. d. nī
hil. Jō p̄maxime debem⁹ eē grati deo: 7 gratias
agere de beneficijs suis nobis collatis. Si at que-
ratur. Quis magis teneatur ad gratias reddēdas
deo: innocēs an penitēs. Respondet. b. tho. fa se.
q. cvi. arti. ij. q̄ aliquo modo tenet magis innocēs
7 aliquo mō magis penitēs. Pro cui⁹ declaratiōe
dicit idēz: q̄ actio gratiarū in accipiēte respic̄ gra-
tiā dātis. Unde ubi est maior gratia ex parte dan-
tis: ibi requiritur maior gratiarū actio ex pte rē-
pientis. Gratia autem est id q̄d gratis datur. Un
dupliciter pōt esse ex pte dantis maior gĩa. Uno
modo ex q̄ntitate dati. Et hoc mō innocēs tenetur
ad maiores gratiarum actiōes: q̄ mar⁹ donum ei
datur a deo. i. magis cōtinuatū ceteris parib⁹ ab-
solute loquendo. Et fm hoc dicit Aug. in li. de p̄-
fel. Quis hominū suā cogitās ifirmitatem: audz
uīribus suis tribuere castitatē aut innocentia suā
ut minus amet te quasi min⁹ fuerit ei necessaria
misericordia tua donās p̄ca p̄uersis ad te. Et sub-
dit postea: 7 ideo tādūdē: imo apl⁹ te diligit: q̄a
per quem me uidet tātis meorū lāguoribus exui
p̄ eū se uidet tātis p̄ccatorū lāguorib⁹ nō ip̄licari
Itē q̄ q̄to gratuitū beneficiū ē magis cōtinuatū
tanto maior p̄ eo debetur gratiarū actio. Sed i
innocente magis cōtinuat bñficiū diuie ḡe q̄ in
penitente. Un Aug. i eodē. Sic tue deputo 7 mi-
sericordie tue: q̄ peccata mea tā q̄ glaciē soluiſti:
gratie tue deputo 7 quecūqz nō feci mala: q̄d enī
est q̄d facere nō potui. Et oīa mihi dimissa eē fa-
teor: 7 que mea spōte feci mala: 7 que te duce non
feci: Alio mō pōt dici maior gratia: q̄ magis dat
gratis. 7 fm hoc magis tenētur ad gratiarū actiō-
nes penitētes q̄ innocētes: q̄ eis magis datur grati-
illud q̄ sibi datur a deo. Lū. n. eēt dign⁹ pena: dat
gratia. Et sic licet illud donū q̄d dat innocētī ab-
solute cōsideratū sit mar⁹ q̄ donū q̄d dat peniten-
ti. Est tamē maius datū penitētī in comparatiōe
ad ip̄m. Sic etiam paruum donum datum pau-
peri: est maius q̄ diuiti magnū. Et quia actus cir-
ca singularia sūt. 7 in his que agēda sūt magis cō-
sideratur q̄d est hic: uel nūc tale: q̄ q̄ ē simplr ta-
le q̄ tē. ut dicit p̄bus. iij. eth. ¶ De uolūtario 7 i
uolūtario. Un 7 christus. Lu. vij. dicit. Qui pl⁹ di-
mittit plus diligit. Et eadē rōe plus tenet ad grati-
arum actiōes. Et nō q̄ ait Amb. facili⁹ inuenitur
qui conseruauerunt innocentiam q̄ qui digne
egerint penitentiam: de peni. distinct. i. sunt qui
arbitrantur.

Capitulum Indecimuz

Inuitat ante nos ¶.S.I.

ad gratiarū actōes erga deū f3 illud: qđ dicit phariseus orans in templo: l3 non recto animo. Deus gratias ago tibi Lu. xviij. tria. Primo multitudo sacrarū scripturarū. Sō plēitudo pētaz cāturarū. Tercio tēpīs aptitudo plēi gīaz. Quātū ad pīmū frēqñt i scripturis admonemur ad agendū gīas: vt illud. i. ad tessal. v. In oībus gratias agite: et ad collo. iij. Omne qđcunq; facitis aut in uerbo aut i opere. omīa in nomine domini ihu christi facite: gratias agentes deo et patri. Et Thob. iij. Omni tpe benedic deum. ad eph. v. gratias agentes semper pro omnibus. et ps. Benedicam dñm in omī tempore: semper laus eius in ore meo. In domino laudabitur anima mea. Debemus eū deo regratiari opere: ore: et corde. Et qđtū ad primū dīc. bñ dicam dominum in omni tempore. Sicut enim deus maledicatur malis factis hominū et negat hīc et bonis factis benedicatur et confitetur: Unde Hiero. dicit. Quotiens uicimur uitijis atq; peccatis totiens deum negamus. Et quotiens aliquid boni agimus totiens deum confitemur. xi. q. iij. nolite. Omni igitur tempore dominū bñdicim? et gratitudīne ad eū vtīmur: cū omni tempore bene operamur in omni. s. tempore pueritīe: adoleſcentīe: iuuentutis: senectutis. In oī tempore. s. die ac nocte. In omni tempore. s. aduersitatis et pſperitatis ne sit d numero illorum qui soluz laudant tempore pſperitatis de quibus dicitur i ps. Confitebit tibi cum bñfeceris ei. Secūdo ore: obeimus deo regratiari bñdicere: et laudare: fm illud ps. semper laus ei? i ore meo. Propterea enim d dīc deus homi iter cetera aīalia loquellam: ut n solū corde sed ore ipm laudat fm illud Eccl. Dominus dedit mibi liguam eruditā: et i ipa laudabo deū. Hinc et Aug. ad aureliū. Quid mel? aīo geram? et ore promamus et calamo expmamus: qđ dei gratias. Hoc nec dici breuius nec audiri leuius: nec i telligi grandius: nec agi fructuosius potest. Sed et de uirgine gloriosa legitur: qđ uocata a quoq; deo gratias respōdebat ne uel illa paruula hora ispōdendi a laude dei cessaret. Corde permaxime laudāus et bñdicēdus est deus. Et hoc ē qđ ait ps. in domio laudabit anima mea: laudabitur id ē Laudibus occupatur: quod nō est aliud qđ ipa dei bñficia cogitare et recogscēdo ipz bñfactorē amare: quomodo et sancti corpore exuti deū laudant fm illud ps. Laudē dicite deo nostro oēs facti ei? qui timetis deū pusilli et magni. ¶ Secūdū qđ i uitat ad regratiandū deo est uniuersitas creaturarū: et hoc triplr. ¶ Primo qđdem qđ cū oīa fecit deus propter homiē: ut dicit Aug. qłz creatūa est qđdā bñficiū homi collatū: ut iuīret eū ad regratiandū ipi de tali bñficio. Secūdo pulchritū

do et uirtus iparū creaturarum et ordo eis datus a deo in opibus suis: quem seruāt sine defectu qđ per hoc cognoscētes bñficiū et deū suo modo laudātes fm illud. Benedicite oīa opera dñi dño laudate et supexaltate eū i secula. Dan. iij. Et laudate dominum de celis et ps. clxviij. Laudāt autem et benedicūt irrationabilia deum eodem mō quo dī i prouer. uulgari: lopa loda el maīstro: qđ pulchritudo alicuius picture: scripture: vl sculpture: manifestat sapiām artificis: unde laudatur. ¶ Tercio iuitat creature ad regratiandū deo qđ oēs exceptis angelis sūt inferiores nobis. Et cum deus potuerit nos facere uilissimas creaturas nobilissimas fecit. Et ad hoc facit quod legitur i uitis patrum: quia cōgregatis quadā uice multi patribus ad colloquendum de deo. dixit unus magne uite. Benedictus deus qui fecit tot innumeras et mirabiles creaturas: e quibus nulla est que me nō doceat deum laudare et regratiari Quo dicto surrexit quidam minus exptus interrogas eum et dīcēs. Quomodo te docet laudare deū uiso. Et respōdit ille. Multum quidem et multiplicif. Nā cum intueor illud animal ita horribile i aspectu ueneno plenū corpōz turgidū: super pectus gradīens super terram oculis transuersis: et confidero deum me potuisse talem cum eo facere: fecit autē rationabilem creaturam me et sui capacem: pstat mibi occasionem multam deo regratiādī. ¶ Tercio qđ iuitat ad grātū actōz: ē qualitas tēpōis dīcitur enim tempus noui testamenti temp? gratie: quia superabūdauit multiplex gratia humāo generi collata post christi aduentū. Et iō mltiplīcatis beneficijs: multiplicāde sūt et gratiarū actōnes. unde apostolus. ij. ad Cor. vi. Hortamur uos ne in vacuum gratiam dei recipiatis. In uacuu recipit et frustra gratiam. i. sua beneficia: qui ea non recognoscit: nō laudat: non ea exercet i multiplicando. Et sic nō solum nō meretur alia sibi dari: sed et collata sibi auferri: secūduz illud Grego. Priuilegium meretur amittere. qui concessa abutitur potestate. xi. q. iij. Ecōtra dicitur Eccl. i. Ad locū unde exeunt flumina reuertunt ut iterum fluant. flumina. s. gratiarum de mari omnia exeūt. s. diuine largitatis. et si nō reuertantur ad ipm mare unde exeūt. s. p recognitiōez beneficiorum et gratiarū actiōe. exiccātur et aque gratie priuantur. sed si redeūt ad mare. i. ad deum i gratiando uel recognoscendo ab ipso: ab eo recipiūt influxum aliarum gratiarum seu beneficiorum. Et cum opus istud. s. ad gratiarum actiones sit exercitium superne patrie fm illud Isaie. l. Saudit et letitia inuenietur in ea. gratiarū actō et uox laudis. qnto qđ copiosi? et pfecti? se exercet i gīaz actōe tāto magi appropiqt statui btōz ps. xlvij. Sacrificium laudis honorificauit me. Unde et

de superna hierlm dicitur. Tho. xij. q. per uicof ei? catabit all'a: qd iterptat laudate dñz omēs ho mines in tribulationibus uel tentationib? positi euadūt illesi aia 7 corpore laudādo deū: sicut i si gurā hī de anātia: azaria 7 misabele missis in for nacez ignis ardentis laudātibus deū 7 benedicē tibus: illos onio nō tetigit ignis nec contristatus ē nec qdq molestie itulit. Sz angel? dñi descēdēs i fornacē confortauit. Daniel. iij.

De quibus bene .§. II.

ficij sit deo regratiādū: dicit decre. Lū creatura n̄ habeat quid p meritis respōdeat creatōi celebra tioni missarū cōtinuet aut peuret: iō inqt p̄l. cxx. Quid retribuā dño p oibus q̄ retribuit mihi. q. d. Tot 7 tāta sūt q̄ recepi q̄ retribuere uel recōpē sare nō ualeo: sed nec ipe exigit equalēs: sz qd est nobis possibile. Signant āt dicit ppha. Retribu it nō cōcessit: q̄ p̄supponēdo nos aliqd prius fe cisse dño: uel dedisse unde retribuit. Sz quid do mino deo nos tribuim? uel fecim? vñ sua benefi cia largiret? Certe nihil nisi mala 7 peccata: cum quibus ēt nascimur: q̄ i h appet magna dei bōital 7 benignitas erga nos: qz cū ei tribuerim? 7 fece rimus mala: ipe p malis retribuit bona. s. bñficia sua: 7 ut notat Guibel. in sūma vtutū. Tria ge nera beneficioz retribuit nobis dñs. Prio genea lia: Scdo spālia. Tercio singularia. De primis. s. generalib? dicit Bern. Agam? fratres grās factōi nostro: redēptori nostro 7 remuneratori nostro: Primū qd nobis prestitit: qd nos ipi sum? Adie cit etiā vnde subsisterem? qui iā eram? faciamus inquit hominē ad imaginē 7c. 7 paulopost. Ut p sit p̄l' cib? maris 7 uolatilibus celī 7 bestiis terre: Sen. j. Jā tertiū opus tue redēptō is attēde: idem fecit te deus tuus: fecit tā multa propter te: factus est ipe tecū caro una: te qz faciet secū spūz vnuz. Beneficia uero specialia sūt tria s. expectationis iustificationis: 7 conseruationis. Primū est bene ficiū expectationis q̄ deus patient peccatores ex pectat ad pñiam. vñ Isaias. xxx. c. Expectat uos dñs ut misereatur uestri: 7 iō exaltabit parcēs vo bis: 7 Hiero. Moderatio dei ac pietas: solum no strū reditū querit: ac nos cupit sua longa bonita te saluari. di. cxij. diaconi. Et notandum q̄ circa vñquodqz horuz beneficiozum aliqua sunt attē dēda ut cognoscatur magnitudo dei. Circa p̄mūz debet homo cogitare quotiens meruerit ut t̄pus penitentie sibi auferatur: quotiens mortaliter pec cauit hoc meruit qz peccator indignus est uita cū ingratus sit auctori uite. Job. xxx. Qui uita ipsa putabantur idigni. Scdo debet cogitare q̄ p̄ri mus fuerit quandoqz amissioni uite seu damnati oni. Quāto enī minima est gratior. q̄to pena pro ximior est ad quā paratur: si enī suspendēdus iāz

laqueū haberet in collo maius beneficiū reputa ret si tūc liberaretur. Unde debet cogitare: si quā do fuit in periculo mortis dū in statu erat dānati onis. Et quo iuisset si in illo statu decessisset. Et quid promeruit apud deū ut deus ei pepercerit. puer. v. Funibus peccatorum suorū constringit impius: quibus. s. suspendatur in inferno. Unde ezechias. Tu āt eruisi animā meam ut non p̄ret Isā. xxxviij. Tercio debet cogitare q̄ preciosa rez deus ei cōmisit qñ tempus penitentie ei dōdit. Pre ciositas tēporis ex hoc perpenditur: qz i momen to tēporis potest homo lucrari regnum eternum Et illis qui sunt in inferno plus ualeret momen tum temporis in quo agerent penitentiam q̄ to ta massa auri que est in mūdo. vnde Sen. nulla maior iactura q̄ temporis. Peccator autem re tā preciosa abusus ē: vñ Job. xxiij: dōdit ei de? locū penitentie 7 ille abusus est eo in superbiam. Quā to debet cogitare q̄ male meruisset ut res tā pre ciosa ei confereretur: qui magnum tempus sibi p̄ us datum in contumeliā ipsius dei concedenti ex penderet Aug. Non est dignus dandis qui non ē gratus datis. Quinto debet cogitare qualiter scie bat eum deus esse vsurum tanto beneficio. In h tamē est cumulus diuine misericordie q̄ licz deus sciuerit eū usurum tanto beneficio p magna pre in contumeliā dei non dimisit. ppter hoc dāz illi ad Ro. ij. An ignoras qz benignitas dei ad pñiaz te adducit. Circa fm beneficiū. s. iustificationis debet homo cogitare. Primo a quibus uinculis deus liberauit eum. Tot enim uinculis est pecca tor ligatus: quot peccatis est irretitus. Et sūt ado fortia ista uincula: qz nec etiam per mortem quā doqz soluuntur. Et solus deus potest ea dirum pere seu soluere: non aliqua creatura. Unde non parum debet esse gratus deo is quem dominus ab huiusmodi uinculis: quibus captiuus duceba tur ad infernūz liberauit: quod in se recognoscēs p̄a. cxx. ait in dominum. Dirupisti uincula mea 7c. Secundo debet cogitare quot 7 quanta ei de us dimisit. Pro quolibet enim mortali reus erat mortis eterne. Si quis enim esset reus temporal' mortis que momētanea est. nōne pro dimissione illi? par? ēet illi fūi toto tpe uite sue. Quid ḡ faci endum est erga deum pro dimissione mortis eter ne que etiam uni mortali debetur? Augu. cui di ctum est nauiga ne submergaris 7 distulit. Cui di ctum est. Labora ne moriaris 7 piger fuit. Lena iubet deus ut in eternum uiuamus: 7 ut obedia mus negligimus. Tercio debet cogitare ad quan tam dignitatem deus eum elegit quando euz iu stificauit. Elegit enim eum deus ad regnum einū Unde ap̄lus ad Ro. iij. Ut iustificati gratis ipsi us heredes sim? i spē uite eterne. Quarto obz co gitare i quali statu de? eū elegit. Hostis. n. tūc erat

Capitulū Duodecimū.

dei: et indignus ēt pane exercēs inimicitias peccati
suis. vñ Deutro. xxxij. iquit moyses. Inuēit eum
in terra desta. i. in statu a grā derelicto. In loco
horroza. i. meriti eterne dānatōis: et uaste solitu
dinis. i. magne obscuritatē mētis: in qua habitāt
uarie fere peccatōrū. Quito debet cogitare qđ dñs
reliqđ: quibus tale bñficiū iustificatōis non pōti
t: imo in peccis suis perire pmisit. ps. clxvij. Nō
fecit taliter oī nationi et iudicia sua non manifesta
uit eis. Iudicia. s. ad iudicādū se et discernendum
peccata sua: et pñtendū: quibus iudicijs hō iustifi
catur. Circa bñficiū uero tertiu pseruationis
etiā attēdenda sūt quinqz. Et primo pñderandū
difficultas stādī: qđ appet spāliter in tribus: i. lucife
ro parēte pño: et iuda xpī discipulo. Lucifer. n. cū
eēt maria arbor in paradiso dei: ad modicū uentū
supbie in terrā corruit. Adam cū esset absqz cor
ruptōe naturalī: ppi cohabitātōez vnius muli
eris paradisu amisit Hiero. Si potuit mulier eūcē
eū qui tā erat i paradiso: nō ē mirū si eos impedi
at qui nōdū in paradisu puenērunt. Judas scari
oth cū eēt sub tāto pastore et magio: et inter ta
les fratres: occasiōe tamen modice admīstratiōis
cecidit: et nō adiecit ut resurgēt. Secundo ē intue
da pugne pñuitas in qua sumus. Job. vij. Milī
tia est uita hoīs super terrā: ubi alia translatio dī
cit. Tēratio ē uita hoīs. Greg. Diabolus assidue
tētat: ut saltē tedio uicat. Mirari solēt hoies cū
audiūt aliqū bonū cadere in peccō: cū tamē con
tinue sit i pugna. Sed potius mirādū ē si aliqñ nō
cadat. Legitur in uitis patrū: qđ quidā uenēs ad
abbatē Theodorū: dixit ei. Ecce talis frater reuē
sus est ad seculū: quasi de hoc admirās. Qui ille re
spōdit. Nō mireris. Sed si audieris qđ pualuit qđ
effugē de ore iūmici: hoc admirare. Tertio ē adue
tēda propia infirmitas. Tāta est. n. hūana fragili
tas ut ad Sibillū unius uerbi dei ciat: ad aspe
ctū seu erectionē oculi. pñsternat: ut patet in dō er
ga Bersabee. ij. Re. xj. Un ps. xxxiij. Uie illorū
tenebre et lubricum: nō dicit uias: per quas imus
esse lubricas: sed ipsū lubricū. Quarto est aspici
enda ipugnātis astutia et potestas. Job. xli. Non
ē potestas sup terrā que ei cōparetur. Hēt ei pñ
tē diabolus ordie nāe sup oēm mām elemētales
imutandī: et super corpus hūanū et potētiās sensi
tiuas. Sed dei uirtute coeretur: ne noceat qđ tūz
cuperet. De astutia ei dicit gen. iij. Serpens erat
callidior cunctis aīantibus terre. Et Leo papa i f
mone. Peruigil ille hostis acrioribus pulsat insi
dijs qđ maxie nouit abstinere peccatū. Quito ē cō
siderācia piculorum uarietas. Tot. n. sūt picula:
qđ cū qđ uult unū effugē: in aliud incidit. Sicut ali
qñ uolēs uitare accidiā incidit i leuitatē et uanam
leticiā. Et eō. Cupiens uitare uanā leticiā incidit i
accidiā. Et qrens qđ uitare gulam et uoluptatem

icidit i indiscretōne et insensibilitatē. Et sub specie
discretiōis labit in uitii gule et dissolutionis. vñ
Jsa. xxiij. dī. Et erit qđ fugiet a facie fōmidinis ca
det in foueā. Et qđ se explicauerit de fouea tenebi
tur laqueo: fugit quis a facie formidis: cūz deside
rans dñū iudiciū attenuat pñciam: et nimis ag
grauās pñcia sua ex formidie futuri iudiciū incidit
i foueā despationis. Aliqñ at egrediens de fouea
despationis capit laqō pñsptionis. Bñ ergo dicē
hēt qđ se uidet a deo pñuari. Quid retribuā dño
et c. Dēt tertio qlibet considerare beneficia sibi
collata singularia: et de singulis grās agere. Bern.
Disce ad sigula dōa gratias agere. Diligēter pñd
ra que tibi apponūt: ut nulla dei dona obita gra
tiarū actōne frustrētur. Et pmo pñsidera qđ tot sūt
dei bñficia erga te: qđ uite momēta. Per pñuū
enī dei fluxus hō pñsistit et uiuit. Unde et Paul^{us} al
legās dictū cuiusdā pñi in actibus apostolorū. c.
xvij. inqđ. Senus enī cū sum^{us} dei in ipso uiuim^{us}:
mouemur et sum^{us}. Secūdo ē attēdendū ad opera
singula nālia itētiōra uel extētiōra: ut itelligē: uelle:
mēorare: uidere: ābulare et h^{oc}. qđ oīa a deo hēm^{us}:
vnde Plato. Deū dico auctore oīm nārū: lumen
oīm rōnū: finē oīm actionū: sine qđ nulla nā subsi
stīt: nulla rō discernit: nulla actio expedit. De sin
gulis igit hōz: ut magnis beneficijs dēmus grati
as agere: Tertio ē inspiciendū ad opa bōa seu me
ritōria: qđrum oīm pñcipalis est ipse auctor. Un
Jsaías. c. xxi. ad eūz ait. Oīa opa nāa operat^{ur} es
in nobis. Et Aug. cū corōat merita nostra: remu
nerat opera sua: quia. s. ipse dedit uirtutē bene o
perādī. Quarto ē de bōis tēporalibus siue sub
stantie: siue fame: siue potētie: siue dignitatē grās
agere oīz: cū dei beneficia sit: et ut ait saluator. Qui
multū collatū ē: plus exiget ab eo. Multo magi
agēde sūt grē deo de sacmētis: et doctriarū docu
mētis: et scōz exēplis et miraculis que sūt magna
occasio nobis proficiendi. Quito ē in flagellis ē
deo regratiādū: quod iob fecit dicēs. Sicut dñs
placuit ita factū ē: sit nomen dñi bñdictū Job. i.
Sūt enī et ipsa dei beneficia in salutē ordiata. vñ
dicitur. ij. machabe. vi. Etenī multo tēpore nō si
ne peccatoribus ex snāa agere: sed statī ultionem
adhibere: magni bñficiū iudiciū est: qlibet igitur
cū ps. dicē pōt. Quid retribuāz dño p oīb^{us} qđ tē.

Exigitur uirtus §. III.

gratitudis: ut non solū deo simus grati: et gratias
referamus de suis beneficijs corde: ore et opere:
scilicet recognoscendo: laudando: et obsequendo:
sed et creaturis rōnabilibus: a qbus recepim^{us} ua
ria bñficia. Et pmo factis et āgelis bonis: a quib^{us}
recipimus continue multa obsequia fm illō ps.
lxxx. Angelis suis mandauit de te: ut custodiāt
te et c. Et ecclesia canit. Dic est mīchael archāgel^{us}

Titulus Quintus.

 Prestat beneficia populo. Grati at ad eos sum^o si efficiantur ad eos: et assensibus bonis incitamentis eorum: laudando: et honorando eos et aliquid boni: ut ieiunia: et h^o. faciendo i honorando eorum. Secundo grati esse de benivolis petibus: a quibus post deum precipua beneficia accipiuntur. scilicet eandem nutrimenti: et documenti. Unde philosophia ait. Dignus magis et parentibus non potest reddi equalis. Recompensandum tamen est eis affectu: et effectu: in eo quod fieri potest: salva tamen propria salute: hoc tamen magis spectat ad virtutem pietatis: de qua dictum est supra. Demum utendum est gratitudinem erga quoscunque nobis aliquid beneficii conferentes. Et hoc siue sit i felicitate constituti et non indigentes. siue sua utilitate in beneficiis intendentes: siue et male eis utiles: modo tamen quo declarabitur. unde apostolus. i. ad Cor. i. ul. In omnibus gratias agentes. scilicet de beneficiis benefactoribus. Huius ratio est secundum Thome. scilicet. q. cxi. ar. iij. q. effectus naturaliter ad suam causam convertitur. Unde Dio. dicit. i. c. de diuini. no. q. deus convertit omnia ad se ipsum tamquam causam omnium. Sicut. n. o. q. effectus orditur ad finem agentis. Manifestum est autem quod benefactor in quantum tui huius est causa beneficii. Et ideo naturalis ordo requirit: ut ille qui suscipit beneficii per gratiam recompensationem reuertatur ad benefactorem secundum modum utriusque. Et sic dictum est de pie benefactore: cui in quantum huius modum debet honor et reuerentia a filio: eo quod habet rationem principii: sed per accidentem debet ei subuentio uel sustentatio. scilicet si indigeat. Sic beneficiatus debet benefactori honorem et reuerentiam. et cum indiget secundum quod potest: deus ei subuenire. Unde pauper ingratus non est: si faciat quod potest. Sicut. n. beneficii persistit magis i affectu quam i effectu: ita recompensatio est beneficii magis i affectu quam i effectu. unde pauper si opere cupescere non potest benefactori. potest tamen recompensare per gratiam actionem: et laudem: et uenerationem benefactori hinc Sane. in ij. de beneficiis. ait. Qui grates beneficii accipit: promissa eius pensionem soluit: quod grates autem ad nos beneficia puenerunt iudicemus affectibus. quod non ipso tamen audire. scilicet benefactor: sed ubique testemur. Et hoc i felicitate quantumcumque constitutus: potest recompensare beneficii saltem eos honorando: et laudando: secundum philosophiam. iij. ethicorum. et et alius modis. Unde Seneca. in v. de beneficiis. Multa sunt: per quod quicquid debemus reddere et felicibus possumus: fidele consilium assidua peruersatione: sermo communis: et sic adulatio iucundus. Indigentibus autem recompensandum est beneficiis collatis ab eis per subuentione si fieri potest: quod et a seruo potest dominus beneficii suscipere debet tunc ei gratus esse. Nam ut ait Seneca. in iij. de beneficiis. quod diu seruus prestat quod a seruo exigi solet: mittere rui est. ubi autem plus quam a seruo necesse: beneficii est ubi enim in affectu amici transit: incipit uocari beneficii. Unde et de quibusdam seruis legit suis dominis contulisse magna beneficia exponendo se piculis mortis. Et secundum hoc seruis ultra debitum facientibus gratie sunt agende. Ad eum et qui beneficii prestat extra suam utilitatem: intendens gratum seruo: diuersimode tamen: quia ut dicit Seneca. in vi. de beneficiis. multum interest.

Utrum aliquis beneficii nobis det sua causa: an sua et nostra. Ille qui totus ad se expectat ex nobis prodest: quia aliter sibi prodesse non potest. Eo ideo loco abundas uidetur. quod quod pecori suo pabulum spargit. Si me i portum admisit: si duos cogitauit: ingratus sum etiam et iuuat: ubi non gaudeo hoc illi profuisse: quod proderat mihi. Summe malignitatis est non uocare beneficii: nisi quod dante aliquo incommodo afficit. Ad dantes insuper beneficia non eodem modo: quod debet: sed cum contumelia uel tristitia debet haberi gratitudo: et si minus quam si debito modo prestitisset. Nam boni animi est: ut magis attendant quod ad bonum: quod proderatur cum collatione beneficii: quam ad malum quod repitur i modo dandi. Si uero ille qui beneficii dedit malus est effectus: debet tamen sibi fieri recompensatio ut dicit Seneca. secundum statum eius: ut. scilicet ad virtutem reducat: si possibile est. Si autem sit insanabilis propter malitiam: tunc alter est effectus quam prius erat: et ideo non debet fieri recompensatio beneficii sicut prius. Et tamen quantum fieri potest salva honestate: memoria debet haberi prestiti beneficii secundum philosophiam. ix. ethicorum. Luz autem recompensatio beneficii precipue pedet ex affectu: eo modo debet fieri recompensatio quam magis sit utilis. Si tamen per eius incuriam postea in danum ipsius uertatur: non imputatur recompensatio. Debet autem beneficii recompensatio attendi: seu fieri magis secundum affectum beneficii quam secundum effectum. unde Seneca. in li. de beneficiis dicit. Non nunquam magis nos obligat: qui dedit parua magnifice: quam qui exiguum tribuit: sed libenter. Pro cuius declaratione dicit. b. Thome. scilicet. q. cxi. arti. v. quod non recompensatio beneficii potest ad tres virtutes pertinere. scilicet ad iustitiam: gratiam: et amicitiam. Ad iustitiam autem quod pertinet quantum recompensatio debet rationem debiti legalis: sicut in mutuo: et alius huiusmodi. Et i tali recompensatione debet attendi recompensatio secundum quantitate dati. Ad amicitiam autem pertinet recompensatio beneficii: et similiter ad virtutem gratie: secundum quod debet rationem debiti moralis: aliter tamen et aliter. Nam in recompensatione amicitie oportet habere respectum ad amicitie causam. unde i amicitia utili debet fieri recompensatio secundum utilitatem quam quis est consecutus ex beneficio. In amicitia autem honesta debet i recompensatione haberi respectus ad dilectionem: seu affectum dantis: quia hoc precipue requiritur ad uirtutem: ut dicitur in. iij. ethicorum. Et similiter quod gratia respicit beneficii secundum quod est gratis impensum: quod quod pertinet ad affectum. Iam gratie recompensatio magis respicit affectum dantis quam effectum. Beneficius ergo secundum quod laudabile est: et ei debetur gratie recompensatio: materialiter quidem consistit in effectu: sed formaliter et principaliter in uoluntate: que et si uideri per se ab homine non possunt: tamen per signa aliqua manifestat affectum beneficii: et agnoscere potest: puta: quia gaudet et prompte aliquis beneficii impetrat. unde Seneca. Beneficius non in eo quod sit aut

Capitulū Duodecimū.

datur consistit: sed in ipso dātis aut facientis aīo
Item secūdū. b. Tho. se. se. q. cxi. arti. vi. In reco-
pēsatiōe beneficij oīz aliquod plus exhibere q̄ q̄s
accepit si pōt. Rō huius est secūdū. b. Tho. q̄z re-
compensatiō ḡie respicit beneficiū secūdū uolun-
tatem bñficiāris. In quo qdē hoc p̄mendabile nō
datur q̄ gratis beneficiū contulit benefactor: ad
quod nō tenebat. Et iō q̄ bñficiū accepit ad hoc
obligatur ex debito honestatis: ut similiter aliqd
gratis ipendat. Nō at uidetur aliqd gratiū ipendē
nisi excedat quātitatē accepti beneficij q̄ q̄ diu i
cōpensat minus uel equale: nō uidetur facei gra-
tis: sed reddere quod accepit. Et ideo ḡie recopē-
satio sepe tēdit ad hoc ut pro suo posse reddat
aliqd maius. fili⁹ at⁹ et si non possit pentib⁹ reco-
pēsare in bñficio egle uel maius ad id quod acce-
pit ab eis. f. eē et uiuere quātū ad quantitatē dati
pōt tamē reddere parētib⁹ aliqd maius quātū
ad effectū. Et q̄z debitu⁹ gratitudinis ex charitate
deriuatur: que quāto plus soluit: tāto magis de-
betur: secūdū illud ad ro. xij. Neminī q̄cōp de-
bitis: nisi ut inuicē diligat. Itē nō ē ipuēiens si obli-
gatio gratitudinis sit interminabilis.

Sciēdū q̄ septē. §. III.

sūt cauēda in bñficioz collatiōe uel recopēsatiō-
ne. Primū ē obliuio. vñ Sene. i. iij. de benefi. In-
gratus ē q̄ beneficiū se accepisse negat quod acce-
pit. Ingratus est q̄ dissimulat. Ingratus est q̄ nō
reddit. Ingratissim⁹ oīm q̄ ē oblitus. Illi. n. qui
nō soluerūt: tamē dicūt: et apud illos uestigium
meritoz itra p̄sciam excludorū: et aliqñ p̄uerti ad
referēdū ḡiam aliqua cā p̄nt: si illos pudor amo-
uerit: si facili⁹ occasio mutauerit. Hoc fieri nūq̄
pōt cui beneficiū totū elapsū ē: appet illum nō se-
pe de reddēdo cogitasse. cui obrepit obliuio. ¶
Secūdū cauēdū est iūrie illatio uel affectatō er-
ga eū cui q̄s uult bñfacere uel recopēsare. p̄ acce-
pti bñficijs. vñ Se. i. v. de bñfi. Min⁹ gratiū si q̄ a
liqd icōmodi ip̄cari solēt his: q̄b⁹ obligati sūt: ut
p̄bēt affectū bñficioz mēorē: q̄u aīm⁹ silimus ē
puero amore fragratib⁹: q̄ aice sue optāt exiliū ut
desertā fugietēq̄ comitētur. Optāt iopiā: ut ma-
gis desiderāti donēt. Optāt morib⁹ ut assideāt: et
q̄cqd iūmicis optarēt amātes uellēt fieri: fere idēz
exitus ē odiū et amoris isāi. Idē Sene. Neq̄cia est
ut extrahas mergē: euertere: ut susciteas: ut dimittas
icūdē. Non ē bñficiū iniurie finis: et uulneris ma-
lo sanes. Tertiū cauēdū ē nimis festiatio in reco-
pēsatiōe bñficiū. Sene. i. li. de bñfi. Ante oīa disca-
mus bñficia debere. Nō libet reddat quod iūit⁹
dz: et quod apud se eē nō uult: on⁹ iudicat eē non
mun⁹. Idē retinēdi signū ē p̄tin⁹ aliud mun⁹ reit-
tē: et mīeī expugnaī. Qui nimis cito cupit: soluē
iūit⁹ dz: et q̄ iūit⁹ dēt ingratus ē. Et ut dic. b. Th.

se. se. q. cxi. arti. iij. Quātū ad affectum statī fieri
dēt recopēsatio bñficij accepti: ut. f. benigne susci-
piat: et beniuolentiā ad datē ostēdat. Un idē Sēn.
Cis reddē bñficiū: benigne accipe. Sz q̄ntū ad ef-
fectū dēt expectari t̄pus opportunu⁹ ad recopēsā-
dū: et nō statī fieri: ut dictū ē. ¶ Nec ē simile de eo
quod debet alicui sine certo t̄nio: ut in p̄ctibus et
ex maleficijs s: q̄z debitu⁹ legale: q̄le ē illud: cū sit ex
obligatione nēcie eq̄tati: ē statiz soluēdū: alioqñ
nō eēt p̄seruata iusticie eq̄litas: si unus retiet rē alte-
rius absq̄ ei⁹ uolūtate. Sz debitu⁹ morale. q̄le ē i
recopēsatione bñficioz: depēdet ex hōestate dan-
tis. Et iō dz reddi debito t̄pe: secūdū q̄ exigit re-
ctitudo v̄tut. ¶ Quarto cauēda ē nimia dilatiō
Un Salon in puerb. Ne dicas aīco tuo: reuertēz
cras: cū statī possis dare Sēn. ij. de bñfi. Errat si
q̄s sperat nūluz sibi: quē dilatiōe lassauit expecta-
tiōe torfit. Eodē aīo bñficiū debet: q̄ datur. Idē i
eodē li. Lū homi⁹ p̄bo ad rogādū os suffūdāt ru-
bore: q̄ h tormētū remittit: mun⁹ suū multiplicat
grauissimis uiris. Nulla res carius p̄stat q̄ q̄ p̄ci-
bus ēpta ē. Molestū v̄bū et onerosū demisso uul-
tu dicēdū rogo Nihil eq̄ amazz q̄ diu petē: eq̄ori
aīo qdā ferūt p̄scidi spem suā: q̄ trahi. Idē uerū
ē te t̄m ḡia demē: q̄ntū more adūcis. ¶ Quinto
cauēdū ē maliciosa excusatio: cu⁹. f. q̄s se excusat
nō posse seruitiū uel bñficiū: quod ei peti⁹ dat⁹ et
recopēsare. Dixit antigon⁹ cinico petēti talētum
plus eē q̄ cinic⁹ deceat petē. Petēti uero nūmūz
rūdit minus eē q̄ regē oporteat dare: et sic mali-
ciose negabat quod possz dare nūmū: q̄z rex erat
uel talētū: q̄z ille cinicus. f. paup erat. Ecōtrario
Alexāder magn⁹ aīo nihil nisi grande p̄cipēs cui
dā qdē petēti aliqd urbē donabat: et cū ipse refu-
gisset nūmis eē dicēs: nec puēire sue fortune. Non
q̄ro igit alexāder qd te accipe deceat: sz qd me da-
re. ¶ Sexto cauēda ē ex p̄bratō: et de igratitudi-
ne q̄rulatio. Un Jaco. i. dī de deo. Dat oib⁹ afflu-
enyer: et nō i p̄par. Et Sēn. Nec bñficij iter duos
lex ē alē statī obliuisci dz dati alē mēor eē accepti
Siliū nō oz facē q̄relā de igrato. Un Sene. Me-
liore facies: igratū ferēdo: peiore p̄q̄redo. Nō
id eē qd iā uidet t̄iet: Idē ingrat⁹ ē aduerius unū
bñficiū: adueri⁹ altez nō erit. Duorum obli⁹ ē.
¶ Tertium in eorum q̄ exciderāt ad mēoriā re-
ducere. Que rō est exacerbare eū: in quē magna
ptuleris: ut ex aīco fiat iūmicus. Idē. Si deuz imi-
tari⁹ beneficia da ēt ingratiz. Naz et sceleratis sol-
oritur: et p̄rratis patēt maria. Dī. n. Mat. v. de
deo q̄ pluit sup iustos et iūstos: et solez suū oriri
facit sup bonos et malos. ¶ Septio cauēdū est:
ne beneficiū quod datur ei: cui dat⁹: uel alteri nō
noceat. Sēn. i. li. d bene. Quēadmodū pulcherri-
mū ē opus iūstos nolētēq̄ seruare: ita rogantib⁹
pestifera lāgrī: blādū et affabile odiū est. Pecūiā

nō dabo quā mīeraturā adultere sciaz: ne isocie
tate turpis facti: aut p̄siliū iueiat. Idē Sēn. Quid
turpius q̄ quod eueit frequēssimē: ut nihil iter sit i
ter odiū 7 beneficiū. Hic 7 Aug. Utilius esurien
ti p̄as subtrahit q̄ dat: si de cibo secur⁹ iniusticie
acq̄escat. v. q. v. nō oīs. Et sic intelligit illud Eccl̄.
Benefac iusto: 7 nō dederis peccatori. Ambro. et
dic. Si nō pōt alteri subuenire: nisi alter ledatur.
melius est neutrum iuuare. xiiij. q. v. deniq̄.

De uindicatione. ¶ Lap. xij.

Equitas de uindica

Sitione put ē uirtus quā pōit tullius ī
ptes iusticie. Et sic eā describit. Uindi
catio ē per quā uis seu iniuria 7 ōne q̄ obscurū ē
i. iuriōsū defendēdo 7 vlciscēdo ppulsatur. Nec
v̄tus maxie nccia ē hñt potestate seu prelationez
vt. s. puniat crimia. Unde ad Ro. xiiij. Minister
dei ē. s. iudex q̄cuq̄ uidet in irā ei qui malū facit.
Et. i. p̄i. ii. Subiecti estote ōni humane creaturē
pp̄i deū. Siue regi q̄i precellēt. Siue ducibus tā
q̄ a deo missis ad uidictā malefactorū. i. p̄tōnē
laudē uero bonorū. ¶ Et p̄ declaratione h̄ mē
nō fm. b. Th. se. se. q. cxiij. ar. i. q̄ uidicatio fit p̄
aliquod p̄eale malū inflicti peccati. Est ḡ in uidi
catōe p̄siderādus uidicāt aīm. Si. n. intēto eius
ferat p̄ncipalr in malū ei⁹ de q̄ uidictā sūt: 7 ibi
quiescat: nō ē licitū: q̄ delectari i malo alī⁹ p̄tiet
ad odiū quod charitati repugnat: q̄ oēs hoies oī
ligē dēm. Nec aliq̄s excusat i uidicātōe: ex hoc q̄
uidicās itēdit malū illius q̄ iuste sibi tulit malū
sicut nec excusat aliquis a p̄cio p̄ hoc q̄ odit odi
entē se. Non. n. o3 homo i aliū peccare: seu offen
dere: p̄pter hoc q̄ ille p̄us peccauit i ipm seu offē
dit ei: hoc. n. ē uici a malo: quod ap̄lus phibz ad
ro. xij. Noli uici a malo: s3 uice i bono malū. Si
v̄o itēto uidicāt ferat p̄ncipalr ad aliquod bonū
ad quod p̄uētur p̄ penā peccati: puta ad emēda
tione peccati: Uel salte ad cohibitionē ei⁹: 7 q̄etē
aliorū: 7 ad iusticie p̄seruationē: 7 dei honorē: p̄
eē uidicatio licita alijs ōbitz circūstātis seruatis.
Nec ē q̄ quod dī Deu. xxxij. Mea ē ultio ait dñs
7 ego retribuā eis i tpe: loco ei⁹ secūdu aliā trāslatō
nem dī. Mitte uidictā 7 ego retribuā dīc ōis. Nā
ille qui fm gradū sui ordīs ex̄ns rector: uidictam
exercet i malos: n̄ usurpat sibi q̄o dei ē: s3 utit p̄ta
te dñi⁹ p̄cessa. Dī. n. ad Ro. xij. de p̄ncipe fr̄eo
q̄ dei mīster ē uidet in irā. i. i penā ei q̄ male agit
S3 si p̄i ordinē dñe institutōis uidictā exerceat i
alios: etiam malos propria auctoritate puniens:
tunc usurpat sibi quod dei est. iō peccaret.

Quā uindictio ¶ S. I.

fit uirtus sp̄alis p̄pe trāssūendo: 7 nō fm locutō
nē uulgarū: q̄ appellāt uidictā: cu3 alit aliū reddis

malū p̄ malo: declarat. b. Tho. se. se. q. cxiij. attē.
ij. sic iq̄ens. Sic ph̄s oīc in. ij. ethi. Aptitudo ad
uirtutē iest nobis a nā: s3 p̄plemētū uirtutis sit in
nobis per assuetudinē: uel per aliquā aliam cām
vt per gratiā. Unde p3 q̄ uirtutes p̄ficiūt nos ad
p̄sequēdū debito mō icliatōes nāles: que p̄tinent
ad ius naturale. Et iō ad quālibet icliationē nālē
deimiatā ordiatur aliqua sp̄alis uirtus. Est autē
qdā sp̄alis icliatio nāe ad remouēdū nocumēta
Unde 7 aialibus datur uis irascibilis sepata a uī
p̄cupiscibili. Repellit āt hō nocumēta per hoc q̄
se defendit cōtra iniurias ne ei iferāt: ul iā illatas
iurias ulciscit: n̄ itētoe nocēdi s3 itētoe imouēdi
nocumēta: puta si q̄s punit iurias illatas alijs so
cijs: cū. s. aliqui eos aggrediūtur ad offēdendum
ille defēdit. Uel cū in actu aggressiure q̄s se defen
dit ab iuriatē: intēdēs sui p̄seruatōnē nō aggredi
entis lesionē: uel cū iudex p̄uit reos: 7 hoc p̄tinet
ad uidicationē put ē uirtus. Et sic intelligēda est
diffinitō tullij supra posita. Et per hoc patet q̄ ē
sp̄alis uirtus 7 pars iusticie. ¶ Sciendum fm
be. Tho. vbi supra: q̄ sic recopensatio debiti le
gal: ut in redditōe mutui depositi: 7 h̄ p̄tinet ad
iusticiā p̄mutatiuā. Recopensatio autē debiti mo
ralis: quod nascit ex particulari beneficio exhibi
to: p̄tiet ad uirtutē gratie: non ad iusticiā p̄muta
tiuā. Ita etiam punitio p̄cioz fm q̄ perinet ad
publicā iusticiā: que. s. fit per rectores est actus p̄
mutatiuus iusticie. Sed secūdu q̄ pertinet ad i
munitatem seu defensionē alicuius persone figu
laris: a qua iniuria propulsatur: p̄tinet sp̄alit ad
uirtutē uindicationis q̄ est pars iusticie potentia
lis. Unde 7. b. Ambro. dicit. fōrtitudo que bello
a barbaris tuetur patriam: uel domui defendit i
furmos: 7 a latronibus socios: plena est iusticia. x
xij. q. iij. fōrtitudo. Et quāuis hoc. b. Ambrosi⁹
attribuat fortitudinē: nō tamen per hoc tollitur
q̄n ibi etiā sit actus uindicationis et aliquādo etiā
zelus charitatis. S3 fortitudo ibi est in quātū dī
ponit ad uindictā remouēdo phibēs. s. timorē p̄i
culi iminētis. Zelus autē q̄ ip̄ortat fēuorē amoris
p̄currit. put aliquis uindicat iniurias dei vel p̄i
moz. eas ex charitate reputās vt suas hic 7 Am
br. i li. de offi. Non inferenda sed depellenda iū
ria lex uirtutis est. Qui enī non repellit a sorio in
iuriā si potest tā est in vitō q̄ ille qui facit. Unde
sanctus moyses hinc exorsus est temptamēta ibe
cillis fortitudinis. Nā cū uidisset hebreū ab egyp
tō iniuriā accipiētez defendit ita vt egyp̄tiū p̄ster
neit 7 in arena abscondēt. Salomon quoq̄ ait.
Eripe eū q̄ ducitur ad mortē xxiij. q. iij. non infe
renda. Et dicit ibi glo. sup v̄bo pōt. i. si ē in p̄iate
p̄stitutus vt rector. tūc ei tenet alias nō. Quilibet
tamē licitū est defendere aliū si uult. ff. q̄ met. cā.
l. s3 7 ptus Sup v̄bo p̄sterneit pōt ergo q̄s expe

Capitulū Decimūtertium.

dei modū in defēdēdo 7 tūc peccaret. Eripe glo.
iniuste ducatur p vim qđ intelligendū ē qñ fieri
pōt sine scādalo vel per supplicationēz si iuste ou
catur non tamen importunaz. Et aliquando nec
etiā simplicē ne impediat iusticia: aliq̄ tamez dicit
q̄ etiāz qui non est in potestate p̄stitutus: tenetur
defēdere sociū ab iniuria hoc eluicētes ex verbis
Aug. oīcētis xxiii. q. i. c. Judeos pplares nō fuisse
imunes a culpa q̄ p̄miserūt p̄cipibus xpm̄ inſi
cere: cū pōſſet eū defendere 7 liberare. Qđ videt
veruz quādo pōſſet quis sine ſui piculo vel maio
ri malo ide ſequēti ſocios iuuāz ab iniuſtitia iūria
cū inferitur. Opponitur autē huic v̄tuti p̄ exceſſū
vitiū ſeuitie ſeu crudelitatis. Et p̄ defectū vitiū re
miſſionis ſeu negligētie. Et de huius negligētia
ſ. correctionis. ſ. quo ad prelatos habes plura ſu
pra in. ij. p̄t. ti. de accidia. c. de negligētia Hic ta
men large ſumendo vindicationē aliqua dicitur
p̄tinetia ad punitionē quā faciūt vel debēt facere
rectores.

De punitione quē. §. II.

debz fieri p̄ rectores cōtra vitia poteſt induci illō
p̄s. Accingere gladio tuo ſup femur tuum poten
tiſſime. Que v̄ba quīs intelligantur principalit̄
de xpo q̄ gladiuz punitionis peccatorū poſuit ſu
per femur ſuuz. i. carnē puniēs peccata hūani ge
neris p̄ penas 7 dolores eius vt ſic potentiſſimus
p̄tra diaboluꝝ nos eripet d̄ manibus eius Tamē
ad quēlibz platuꝝ ſeu rectorez poteſt illud extēdī
Et cū primo accinzerit ſe gladio ſup femur ſuū
ideſt ad corrigendū ſe 7 p̄uendū uitia ſua: ex ide
factus potētiſſimus: extēdat gladiū ad p̄uendūz
malos: Eſt at̄ fienda p̄uitio malorum p̄ diuerſas
p̄as: ſecūdu q̄ hoies merētur: 7 ſecūdu q̄ ipſe
pene magis timētur. Pene enim ſecundum phm̄
ſunt medicīne. Uarie autem medicīne adhibent̄
ſecundum uarietatem morborum. ¶ Pro h̄
maiori declaratione dicit bea. Tho. ſecunda ſe.
q. cxiij. arti. ij. Qđ uindicatio i tantum eſt licita:
7 uirtuoſa: in quantuz tendit ad cohibitiōē ma
lorum. Cohibentur autem aliqui a peccato: qui
affectum uirtutis non habent: per hoc q̄ ti
ment amittere aliqua que plus amāt: q̄ illa que
peccādo adipiſcuntur: alias timor non compeſce
ret peccatum. Et ideo per ſubiectiōem oīm que
homo maxime diligit: eſt uindicta de peccatis ſu
menda. Hec autem ſunt que homo maxime dili
git uita: icolumitas corporis: liberta ſui: bōa ex
teriora: ut diuitie: patria: gloria. Et ideo ut Au
guſtinus reſert. xxi. de ciui. dei. ¶ Octo genera p̄a
rum in legibus eſſe ſcribit Tullius. Mortēz per
quam tollitur uita: uerba 7 talliōē: ut oculuz
pro oculo 7 h̄. per que amittit quis corporis in
columitatem: ſeruitutem 7 uincula per que quis

perdit libertatem. Exilium per quod perdit quis
patriam. Damnum per quod perdit quis diuiti
as. Ignominia: per quam perdit quis gloriam.
Nec eſt contra quod dominus prohibuit per pa
rabolam Mat. xij. eradicari zizaniā ſignificā
tem peccatores: Non enim hoc prohibuit domi
nus ſimpliciter: ſed quando timetur: ne ſimul cū
eis eradicetur 7 triticum. Sed quando poſſunt
eradicari mali per mortem: non ſolum ſine peri
culo: ſed cum magna utilitate bonorum poſſunt
7 debent eradicari etiam per mortem: quando. ſ.
meruerunt: ut in his que cederent in magnam p
niciem aliorum. ¶ Circa hāc materiam pulchre
loquitur Auguſti. in libro de ſermone domini in
monte ſic dicens: 7 habetur. xxiij. q. iij. Ea uindi
cta non prohibetur que ualet ad correctionem:
que etiam ad miſericordiam pertinet. Nec impe
dit illud propoſitum: quo quiſq̄ paratus eſt ab
eo quem correctum eſſe uult plura perferre. Sz
huic uindictę inferende non eſt idoneus: niſi qui
odium quo fragrare homines ſolent qui ſe uindi
care deſiderant: dilectiōis manſuetudine ſupera
uerit. Non enīz metuendum eſt ne odiſſe paru
lum filium parentes uideantur: cum ab eis uapu
let peccans: ne peccet ulterius. Et certe perfectio
dilectionis ipſius dei patris imitanda nobis pro
ponitur: cum dicitur. Diligite inimicos ueſtros:
benefacite his qui oderunt uos. Et tamen de ipſo
domino dicitur per prophetam. Quem diligit
dominus arguit 7 caſtigat. Flagellat autem oēm
filium quem recipit. Ergo non uindictę: niſi ipſe
cui rerum ordine poteſtas ē data: 7 ea uoluntate
uidictę: qua pater filiū puulū flagellat: ex q̄ appz
poſſe peccatum amore potius uindicare q̄ impu
nitum relinqui: ut illum quem uindicat. i. puni.
non pena miſerum: ſed correctione beatum eſſe
uelit. Et infra. Inde eſt q̄ Helyas multos morte
affectit propria māu: 7 igne dinu? ipetrato: p̄ qđ
7 aliq̄ multi magni: 7 diuini uiri ſpū codez: conſu
lendo rebus hūanis non temere fecerunt. de quo
Helya cum exēplum dediffent diſcipuli: comme
morantes quid ab eo factuz ſit. vt eis etiam pote
ſtatem daret petendī de celo ignem ad comburen
dum eos qui ſibi hoſpitiū non prebuerant: re
prehendit dominus in eis ſi in exemplum. p̄phe
te ſancti: ſed ignorantiam uindicandi: q̄ adhuc e
rat in rudibus: animaduertens eos nō amāz cor
rectionem: ſed odio deſiderare uindictam. Itaqz
poſtea q̄ eos docuit quod eſſet diligei proximu:
tanquam ſe ipſum inſuſo etiam ſpū ſancto eis p
miſſo: non deſuerunt tales uindictę: quāuis mul
to rariuz: q̄ in ueteri teſtamēto. Nam et uerbis a
poſtoli petri Ananias et uxor eius: ſicut in actib̄
apoſtolorum legimus exanimis ceciderunt: hec
omnia Aug. ibi. xxiij. q. iij. Ad idem facit: quod

Titulus Quintus.

ait Hiero. super Ezechie. Qui malos percutit in eo q̄ mali sunt: et habet causam interfectionis: id est potestatem ut occidat pessimos: minister est dei. Itē super Jobel. Nō solum hoīes ministri sē et ultores ire dī i his q̄ malū opātur. vñ non sine causa gladiū portāt. Sed et cōtrarie fortitudines: q̄ appellātur furoz et ira dei. Itē Haymo. super eplam ad Ro. Sūt quedā enōmia flagitia: q̄ potius per mūdi iudices q̄ per antistites et rectores ecclesiā uindicātur. Sicut cū quis interficit ep̄m uel psbyterū uel diaconū. Dñs reos et principes mūdi damnat. Itē Lyprianus. Rex dēt furta cohibere: adulteria pūire: impios de terra perdere: Paricidas et periuros non sinere uiuere: et filios suos nō sinē ip̄ie agere: hec oīa hēntur. xxiij. q. v.

Hac uero questio. §. III

nem. s. Utrū uindicta sit ferenda in malos mouet Gratian⁹. xxiij. q. iij. p. totum. Et primo per mlt̄a capitula sup̄ficialiter pbat malos nō ēē puniēdos. sed tolerandos: vt illud Aug. Tu bonus tolera malos. Nā et xps Judam cum sciret furē ēē tolerauit: et ad predicandū misit: ei⁹ cū alijs eucharistiā dedit. Sed postmodū in. c. cū in lege. §. his ita rīdet detriminās q̄stionem. Dic. n. q̄ sunt quedā que salubri tantū admonitiōe sunt corripienda: nō corp̄alibus flagellis aniaduertenda: sed eorū uindicta dīno examini tñ ē reseruanda: q̄ndo i deliquētes uidelicet disciplinā exercere non possumus: vel quia nō sūt nostri iuris: ut sūt infideles aut q̄ alias nō sūt nobis subditi: vel q̄ illoz cū si nobis nota sint: tñ māifestis indicijs pbari nō pnt. Et de his pōt intelligi illō. c. inductū. Tu bonus et. et plura alia ca. Item quando crimina: et si sint māifesta: tñ pūiri nō pnt salua pace ecclesie sed tētur piculū scismatis: vel graue scādalu: tolerāda uel dissimulāda sūt: ut in. c. q̄dā: et. c. n. potest. e. q. Alias cū pūiri pnt crimina manifesta sine graui scādalo multitudis: puniēda sūt nō tolerāda. Et p̄cipue cū non multitudo: sed paucitas est in scelere: vt dī. l. vt pstitueretur. Sed cum multitudo est in scelere: uel pnceps q̄ pōt multum alij nocere: aliqñ p patriam ē ad pniām expectanduz. Aliqñ uero i paucis eoz ē puniēda: ut eoz exemplo ceteri terrentur: et ad penitentiā prouocent. De hoc tamē. s. quando multitudo est in crimine: q̄d agendum sit rectoribus circa punitiōē: hēs in. ij. parte ti. de accidia. c. de negligentia correctionis Sed et cū uindicta. i. pūitio inferēda ē malis hoc fieri dēt a iudice uel ei⁹ aucte: et ex amore iusticie: et nō ex odio uel delectatiōe uidicte: ut dicit dī. lxxvi. odio. Si q̄s aut obijciat seu arguat cōtra p̄dicta: ex eo q̄ correctio vboz uel uerberum uidetur ēē inutilis uel sup̄flua. Nā destituti ad uitā sine correctione mutantur: sicut petrus: quē dñs

respiciens nemine corrigiente pmouit ad lachrymas. Presciti ad mortē inter flagella deteriores fiunt: sicut Pharaō. Bonis ergo uidetur superflua: dānandis iutilis. Rīdet Gratianus: q̄ ipse obiectionē facit. q. e. s. xxiij. q. iij. per uerba Augustini: dicens. Sicut non est cessandū ab orōne pro eis: quos corrigi uolumus: et si nullo hoīm orāte pro petro dñs respexit eum: et fecit eum suū flere peccatum. Ita non est omittenda correctio: quia deus quos uoluerit faciat ēē correptos. Tunc autem ex correptione proficit homo: cui miseretur atq̄ adiuuat. s. dominus: qui facit: q̄s uoluerit etiam sine correptione proficere. eadem q. iij. Sicut non est Inducit etiam Gratianus in §. ante capitulum. Ipsa pietas exemplum de infirmitate corp̄is humāi: dicens. Sicut quāuis certissime sciamus neminem ultra terminum sibi a deo preficū esse uicturum: oībus tamen lāguētib⁹ non incongrue medemur. Sic quāuis nō saluetur: nisi predestinatus ad uitā: omni tamen delinquenti adhibenda est correctio: nec malorū est deferenda disciplina. Unde Damasc⁹ papa. Iustum est: ut qui diuina contemnunt mandata: et i obediētes paternis existunt iussionibus: seuioribus corrigantur uidicis: q̄tenus ceteri talia pmittere timeant: et omnes gaudeant fraterna concordia: et cuncti sumant seueritatis: ac bonitatis exemplum. xxiij. q. iij. iustum. Nabuchodonosor scel⁹ in sanctum Danielem commissum uidicauit iustissime inquit Aug. xxiij. q. v. s. p̄pterea. Ex hoc aliqui inuidia moti procurauerunt Danielem mitti in lacum leonum ut deuoraretur. Historiā habes Daniel. vl. Hely licet bonus in se: quia seuerē nō correxit scel⁹ filioz et uitia: cadēs fracti cēuicib⁹ expirauit: ut dētm ē. i. Re. iij. Utrū autēz prelat⁹ possit iniuriā sibi factam uindicare. Dicit b. Tho. q̄ quando h⁹ iniuria redundat in deum uel ecclesiam: debet prelat⁹ propriam iniuriāz ulcisci: sicut patet de Hely qui fecit ignem descēdere super duos quinquagenarios. iij. Regum. i. Et Siluester papa excoīcavit eos qui miserūt eū i exiliū: ut hēs. xxiij. q. iij. guilizar⁹: d̄ q̄ dīc gīan⁹ §. se. q̄ Siluester nō suā: sed ecclesie iniuriā ulc⁹ ē: Si uero iniuria solum sit in personam suam: non redundās in alios: decens est ut patiēti ferat et non se uindictet in exemplum aliorum. Unde et Sre. reprehendit quendam ep̄iscopum: eo q̄ excoīcauerat quendam clericum suū: pro eo q̄ ei iniuriatus fuerat. xxiij. q. iij. Inter querelas. Iniurias uero in alios factas: et p̄cipue i deum: sine ultione transire non debet. Unde Greg. in omel. Si is qui prelat⁹ est dominico debitori culpas ip̄one dimittit: non mediocriter offēdit profecto qui debita celestis regis et dñi sui p̄fūptione resoluit. Ea nanq̄ que in nos pmittitur:

Capitulū Decimūquartū.

facile possumus dimittere. Ea uero que sunt in deum commissā cum magna discrezione: nec tamen sine penitentia possumus relaxare. xxiij. q. iij. Si is qui prelati. Semel uero culpa remissa reciduo dolore iterum ad animam reuocari nō debet. Unde Sclafius inquit. Semel in abolitōe remissa punitiō reciduo dolore non debet iterari secundum dñe imitationē clementie: que dimissa peccata in ultionem redire non patitur. xxiij. q. iij. si illic. Ad quod facit dictum prophete Nā i. Nō iudicabit deus bis in idipsum in tribulatione. Quod utiqz uerum est: quando delictum ē puniunt per sententiam diffinitiuam: ita qz transiit in rem iudicatam. Nam alias si quis fuisset punitus de aliquo peccato extra iudicium insufficienter: non tollitur quin adhuc possit puniri completius: sic et deus aliquorum punitionem hic incipit: et in alia uita perficit: ut i Anthiocho Deutronomio. xxxij. dicit dominus in cantico. Ignis succensus est in furore meo: et ardebit usqz ad inferni nouissima. i. uindicta hic incipiet: p. punitionis reproborum: et in inferno perficietur: ut exponit Aug. de pe. di. iij. §. ignis. ¶ Quāto autēz punitur unus pro delicto temporaliter: et quando: habes in tertia parte ti. xxxij. ca. i.

De penitentia prout est uirtus differens ab ea prout est sacramentum. Capitulū. xxiij.

Penitētia qz non so

lum sacramentum: sed etiam et uirtus est. In quantum uirtus hic breuiter aliqua de eadicitur. Nam in quantum sacramentum de ea in. iij. parte tractatur in titu. xxiij. c. vi. Quid autem sit: magister in. iij. sen. di. xxiij. sic diffinit. Penitentia est uirtus: qua peccata commissa plangimus: et odimus: et ea ulterius comittere nolumus. Per hoc igitur qz dicitur i diffinitione uirtutis: ostendit qz sit uirtus. Qz aut sit uirtus moralis et specialis distincta ab alijs: pertinet ad iusticiam uindicatiuam: sic declarat pe. de pal. in. iij. di. xxiij. Uirtus secundum phm. ij. et bi. Est habitus electius immediate consistens: prout recta ratio determinabit. Talis autem est penitentia: Nam penitere de peccato commissio est actus ex electione procedens: prout. i. est displicentia uoluntatis de ipso peccato. Et cadit super debitam materiam: quia sicut bonum debite placet: ita et malū debite displicet. Potest etiam informari de bitis circumstantijs: quia. i. detestatur peccatū: ut commissum est in reuerentiam dei cum proposito emendandi et confitendi: et immediate cōstituit: qz de oibus dolet peccatis penitēs: nec tamē ita qz d. speret: ergo est uirtus. ¶ Pertinet ad iusticiāz que ordinat hoīem ad alterum et debitū reddit patet: quia per pñiam homo ordiatur in deum.

Et ideo reddit subtracium obsequium satisfaciēdo. Sicut enim homo efficitur alteri debitor dupliciter. Uno modo p hoc qz aliquid uoluntarie recipit: ut in cōmutatōibus uoluntarijs: puta emptionibus: uenditionibus: mutui et h. ¶ Alio mō per hoc qz ei iniuste subtrahit: ut in uiolentijs. i. furto: rapina: percussione: et h. Sili hō efficitur deo debitor dupliciter. Uno modo per hoc qz a liquid ab eo recipit. Et redditio huius debiti pertinet ad uirtutem latrie seu religionis: per quam exhibemus deo debitū hōrem: ut i oblationibus: sacrificijs: orōnibus et h. ¶ Alio mō p hoc qz hō dēu peccauit: et sic ei subtrahit debitā reuerentiā seu obediētiā. Et hoc debitum soluit hō deo per penitentiam. Ubi ad iusticiā pertinet uirtus penitentie ut pars potentialis. ¶ Quāto autem sit uirtus specialis patet ex hoc quia respicit rōnē legalem. Nam licet generaliter consideret peccatum tanqz obiectum: tamen consideret in eo spālem rōnem scilicet ut commissum contra obediētiā deo debitum: et ut est expiabile per satisfactionem: quod non facit alia uirtus. Si enim actus penitentie esset soluz dolor de peccato commissio: qte nus est contra rationem rectam: penitere non p tineret ad aliquā specialem uirtutem: qz per eundem actum placet unicuiqz quod est conueniens et displicet quod est inconueniens. Et cū oīs hī uirtuosus sit cōcor rationi recte: per eū displicet quicquid discordat a recta ratione. De hac autē uirtute penitentie non faciunt mentionē morales phi: qz nō intellexerūt pñiam ut expiabile p pñiam. Pertinet at uirtus pñie ad iusticiā uindicatiuā: in qtu. i. pñit perz pmissū. Szi hoc dñt: qz uindicatio pñit peccatum in alium per eum commissum: i. penitentia pñit peccatum per se pmissū. Uñ Aug. dicit. qz penitētia est quedā irascentis uindicatio. puniens in se qd dolet pmissū. de pe. di. iij. §. penitentia. Concipitur autē seu catur uirtus pñie p mo et princāl ex infusione grē. secundario autē qtu est ex parte hominis. ex timore. Uñ dñt Isa. xcvj. A facie tua et timore tuo dñe pcepim⁹ et pepimus spm salutis. i. penitentiā. vñ spiritus fit sanus. Et iste timor: unde penitentia generatur. ut in plib⁹ est timor seruilis. Et p consideratione ei et timore penarum pñtiū vel futurarū homines pueruntur ad penitentiam. Uñ et frequenter sacra scriptura peccatoribus penas pminatur. Ad hoc facit qd ait ps. vij. Nisi pueri fueritis. gladiū suū vibrauit: arcum suū tetendit: et parauit illum. Et in eo parauit uasa mortis: sagittas suas ardentibus effecit. In quibus uerbis tria possunt de penitentia considerari. Primo penitentie integratio: ibi nisi conuersi fu. Secundo pene pminatio: ibi gladiū suū vibrauit. Tercio benignitatis inflāmatio: ibi sagittas suas.

Titulus Quintus.

¶ Quid ad primū p. §. I.

nitētie integritas nōtur in uerbo puerfiois: cū dē
Nisi puerfū fu. Dī. n. puerfio a con quod est sumi
7 vīo: q̄li cordis iudicij 7 tota uerfio. f. ad deum.
Per peccatū. n. hō auertit a deo: faciē mētis uer
tēdo ad terrā: 7 remouēdo a deo. Un̄ 7 de p̄cio
ribus dīc dñs Hierē. ij. Uerterūt ad me terguz: et
nō faciē. Et de Chaim post p̄cīm scribit gen. iij.
q̄ egressus ē a faciē dñi. Sic ḡ p̄ p̄cīm mortale hō
auertit ab imutabili bono. f. a deo: 7 p̄uertit ad
imutabile bonū. f. ad creaturā fm̄ Aug. f. p̄stitu
endo finē ultimū i eā: amādo eā magi q̄ deū. Ita
si q̄s p̄uertit ad dñm p̄ uerā p̄niam o3 q̄ auertat
tur a creatura: quā iordiate dilexit per displicen
tiam uolūtatīs de peccato suo: 7 uertat faciē mē
tis ad deū sup oīa diligēdū. Nō pōt at hoc fieri i
p̄tē: ut. f. de aliq̄bus p̄ctis doleat: 7 i alijs p̄māeat
q̄ hec nō eēt conuersio. i. tota 7 sil uerfio. Nec a
nima q̄ simplex ē: 7 p̄tes nō hēt: pōt p̄ parte p̄uertī
7 p̄ pte auertī. Un̄ dñs p̄ Zachariā p̄phetam ait
ca. i. Cōuertimī ad me. f. detestādo oē peccatū: 7
ego p̄uertā ad uos. f. dādo ueniā ipsoz. Et i signū
h̄ oēm infirmū quē x̄ps sanauit: totaliter 7 mē
te 7 corpore saluū fecit: ut dicit Augusti.

¶ Quid ad secūdum. §. II.

f. p̄miationē pene dicit ps. gladiū suū vi. gladiū
f. sue fūic: 7 diuersozū flagelloz uite p̄ntit: q̄ imit
tit p̄minādo: p̄ hec ip̄sis peccatoribus p̄as futu
ras. vñ saluator ait. Nisi p̄niam egeritis: oēs sumi
pibitis Lu. xij. Hūc gladiū uibrauit: qñ gen̄ hu
manū p̄ctis uolutū nec p̄tēri uolēs: diluuiū ire
remit. gen. viij. Hūc gladiū uibrauit qñ sodomī
tas uitio p̄fio mēfos: igne 7 sulphure celit̄ mis
sis p̄bussit. gen. xviij. Hūc gladiū uibrauit qñdo
Pharaonē cū exēcitu suo obstiātū 7 populū isrl̄
p̄sequētē i mari demesit: Exodi. xij. Hūc gla. q̄
tidie uibrat: qñ pestilētjs: guerris: terremotibus
tēpestatibus: penurijs: ut nūc et diuersis miserijs
oēs affligit: ut hoies p̄niam agāt: fm̄ illud ps. lix.
Ondisti populo tuo dura: potasti nos uio cōpū
ctiois. f. per illa flagella. Et subdit ps. Arcū suū
tetēdit: 7 parauit illū. Arc̄: ut dīc Greg. viij. mo
ral. significat dñi iudiciū. In arcu enī q̄to lōge
trahit corda: tāto de eo districtior exit sagitta.
Sic extremi iudicij dies: q̄to lōge differt ut uēiat
tāto cū uenerit districtior sn̄ia de illo p̄cedet. Nē
ei sic moll corda trahit ad se 7 flectit duz lignū
nūc dīna mīfīcordia q̄dāmō flectit seueritatē sue
dīne iusticie: ut expectet diu p̄ctores: 7 nō p̄uit. ut
merētur: sed relaxata corda lignū reuertit ad suū
rigorē. Et quāto magi cōda flexit lignū: tāto ma
gis isrl̄xit i cū cōtra quē mittit. Sic p̄ctoz: quāto
maiori mīfīcordia expectat: si nō p̄uertatur: sed

ultia sn̄ia pcutiat: tāto grauī i inferno cruciat. vñ
ad Ro. ij. Tu at̄ f3 duritiā tuā 7 ipenitēs cor: tuū
thesaurizas tibi irā i die ire: 7 adauges tibi penaz
dānatōis i futuro iudicio. Et Uale. maxi. Lēto
q̄dez gradu dīna p̄cedit ira: tarditatēq̄ supplicij
grauitate p̄p̄at. Pōt ēt p̄ arcū scōz Greg. ibidē
sacra scriptura itelligit: q̄ dulcedo noui testamēti
tāquā corda mollis trahit ad se uetus testamētū
7 duritiā eius tāquā lignū: q̄ in lēa noui testamēti
nō fuit ille p̄miationē penaz in p̄ctores q̄ i ueteri
testō: sed dulcedie p̄missionū dinaz uocatūz ho
mies. Parauit at̄ illū arcū ponēs uasa mortis. i.
iacula eterne dānationis: tāto grauioza fidelibus
quāto maiora p̄miserūt. Cōtēpserūt bñficia dei
f. passiois x̄pi 7 sāctoꝝ: 7 h̄. Nō enī p̄ aliū modū
pōt saluari: 7 iaculū eterne dānationis euadē: q̄
amisit inocētiā baptismalē: nisi p̄ p̄niam. Et hoc
ē q̄d ait Hiero. Secūda tabula p̄ naufragiū ē pe
nitētia: ut hētur i dēre. de pe. di. iij. Culpa si p̄ciē
confiteri. Et loq̄tur Hiero. p̄ similitudines. Qui p̄
spero itinere mare nauigāt. p̄ma tabula sustētāt
tabule nauis fracte auxilio: ad portū salutis du
cūtur. Et hec secūda tabula dīc q̄ est propter nau
fragiū: nō q̄ sit secūda post naufragiū. Est ḡ p̄ma
tabula tāquā nauis integra: p̄ quā nauigamus ad
portū regni inocētie baptismalis. S3 hac fracta
q̄d sit p̄ q̄libet mortale post baptismū: nō restat
uia salutis nisi p̄niam q̄ dicitur secūda tabula: ut
p̄ma q̄ tñ ē aū naufragiū dicat inocētiā baptismā
lis tāq̄ nauis: 7 p̄niam scōa tabula: f3 p̄ naufragiū:

¶ Quātū ad tertiu. f. §. III.

isflāmationē beniuolētie dī. Sagittas suas arden
tibus effecit: hoc ē p̄ illas p̄miationes scripture: 7
flagellationis: tāquā sagittas trāsfigit tiore pecca
tores p̄tētes: 7 demū fac eas ardētes beniuolen
tia charitatis: q̄ ille tior a quo icobata ē p̄niam: cū
fuerit seruilis: tādē cōuertitur i amorē filialē. vñ
Aug. de pe. di. ij. Sic seta linū l̄ filij: ita tior itro
duc charitatē. Et aliqñ tales p̄uēti: quāto fuerūt
maiores peccatores: tāto fūit i dei amore ardētō
res. Et scōm illud dīc saluator Luce. xv. Q̄ gau
diū ē in celis sup uno p̄ctore p̄niam agen. q̄ sup
xcix. iustis: q̄ nō idigēt p̄niam: quia. f. talis: 7 si pus
magnus p̄ctoz: cōuersus ardētior efficit i di amo
re q̄ multi inocētes. Exēpla patēt i Paulo: Ma
ria mag. Maria egyptiaca: Pelagia: Lypriano:
Alu. 7 multi alijs. Et sic sagittas suas ardētī effe
cit. Et adētiores fac ex multi fructib̄ ē q̄ subdūf

¶ Magni utiqz §. III.

sūt fruct̄ 7 utilitates v̄tutū p̄nie. Et l3 sic sacūs ec
clesie actualr susceptis possit hō saluari: quādo
f. ipsa excludit articulos necessitatiz: nō cōtēptūz
religionis. Et in ueteri testō: nō cōfessio uocalis:

Capitulū Decimūquartū.

nec alia facia noue legis tūc eēt necrīa: tū sic uir-
tute pnie nūq̄ aliquis pōt uel potuit salu? existē
Et a quibūsdā sic dīfīnī: q̄ pnia ē res optia que
defectus oēs reuocat ad pfectō. Et optia quidez
res intelligit nō simplr: s; i gñe reuocatiōis a ma-
lo cōmissō. Dī aut oēs defectus reuocare ad pfe-
ctum: q; i. v̄tutes amīssas p peccatū restituē fac.
Appellatur ei hic pfectus status v̄tutū z gñe in ge-
nere. Egressus enī malicie v̄tutis opatur ingressus
ait Ambro. xxvij. q. ij. cū iūtiatur. Egressus autē
malicie ab aīa sit p pniām. Est ḡ p̄mus fruct? pe-
nitētie v̄tutū restitutio. Secundus fruct? ē merito-
rū restauratio. Merita. n. acquisita p opa bona
facta i statu gratie: z p̄dita p sequēte culpā mor-
talē: p pniām reuīuiscūt. vñ Aug. de pe. dīf. ij. §.
P̄mū ē credē: z fides nīa hoc expostulat: ut cū grā
xpī destruxerit: uel p̄cia: uel mala p̄ora in hoīe p
pniām etiā remuneret bōa. s. que quī fec in statu
grē. De hoc tamē diffusius i. ij. pte ti. xiiij. c. vi. d
factio pnie. Terti? fructus pnie: quī tñ dēt pōi p
p̄mo: ē p̄corū emēdatō. vñ xpī Lu. ultio. Oppō-
tuit xpī pati: z resurgē a mortuis tertia die: z p
dicari i noīe eius pniām z remissionē p̄corū i oēs
gētes. P̄m? dīc pniām z postea: addidit remissionē
peccatorū. Propterea Petr? ap̄lus iudeis: quib?
p̄dicabat: q̄rētibz de salute sua r̄ndit. Penitenti-
z pueritini: ut deleātur p̄ccā nīa. Act. ij. In cui?
ēt figurā h̄z. iij. Regū. v. q. Naam lotus. i. aq̄ ior-
danis designāte pniām: mūdāt? ē a lepra: q̄ p̄cām
designat. **Quart?** fruct? ē iterior aīe renouatō.
Sic ātīqtas iudicī i corpore z debilitatē: z iutilita-
tē z defōmitatē. Nō. n. senes sunt pulchri: nec for-
tes ad opādū. Ita p̄cām: qd fac aīam inueterare
spūalī: pp qd dīc ps. Inueteraui iter oēs iūmicos
meos. P̄cia. s. uel demōes reddūt aīam debile ad
bñ opād. Un dīc Greg. i. xix. moral. q. seculi dile-
ctores sūt i celestibus debiles: i terrēis fortes: z in
oīone corā dño uel un? hore momēto laxāt. dī.
xlvij. Oēs hui? seculi. fac ēt peccatū aīam defor-
mē: maculosā: z iutilē i bōis. Un dī de p̄coribus
i ps. xij. Inutiles facti sūt. Et Treñ. iij. ca. Denī-
grata ē sup cābōes facies eoz. Sz pniā renouat
aīaz iuuenescere fac: ut sit fōi ad oīa bōa opa: z
pulchra i spe: util? i bono ope. Au. Nō p̄ nouā
icobaī uitā: nisi p̄teat etiā ueteri. i. uite p̄corū cō-
missorū: de pe. dī. i. tres sūt: ps. c. ij. Renouabit ut
aq̄le iuuetus tua. Dīcūt nāles: q̄ cū aq̄la ē ātīq̄ta
ex hoc fac ut iuuenescat. Pōit se directo ad solis
radiū: z exusta p̄nis ex calore: demergit se i fōrē
uīuū. Et sic depositis p̄nis ueterib? iuuenescit.
Sic z peccator ātīqtus i malis: ponens se p p̄side
rationē ad calorē solis dīne iusticie p̄buretis i in-
ferno p̄cores. Et exide delīciōs se i aq̄s pnie z la-
chrymarū: iuuenescit: z pulcher efficit. **Quin-**
tus fructus ē tribulationū cuitatio. Un Hiero. i

in Amos. Promittit p̄spa deus si pniām egerit.
Q; si negligentia dissoluamur: z illum penitebit
spōsitiōis: pmissaq; mutabit. Cui? rei exēplūz Sa-
maria z hierlīm h̄z possum? quoz alij de iminē-
tibz supplicij liberati sūt alij: q̄ p̄b? pmissa fu-
erāt: p̄diderūt: de pe. dī. j. si agāus. Dñs ēt p hie-
re. xvij. c. ait. Repēte loquar aduersus gēte: z ad-
uersus regnū: ut eradicē: z destruā: z dispdā illō:
si pniām egerit gens illa: a malo suo: quod locut?
sūt aduersus eā agaz z ego pniām sup malo zc. E-
xēpla inūera sūt in scriptur: ut de Ezechia q̄ pp
peccata isīrmat? ad mortē pueri? ad pietēz fleuit
fletu magno in signū pnie: z ide ueniā p̄secutus ē
z sanitatē spaciū. xv. ānoz uite ei? additū ē Isa.
xxxvij. Ninīue q̄ p̄ctis sabuertēda erat: fletibus
pnie snīam euasit. Jone. iij. Nabuchodonosor p
aliquā pniām dilata est snīa: s; postea recidiuans
p supbiā penā incurrit Dan. iij. c. Et sic de alijs:
ut p̄z p̄cipue in li. iudicū p totū. **Sext?** fruct?
ē bōz ecclīe p̄cipatio. Per pniām enī uerā: cuz
peccator i cor: petur ecclīe: sic ex quolibet cibo al-
sup̄to ab hoīe: oē mēbrū corporis illius p̄cipat
nutrimētū de illo cibo. Sic d quolibet bono ope
facto i corpe ecclīe: penitēs p̄cipat z p̄cipit suffra-
giū: s; illō ps. Participē me fac d? oīm timētū te
Un Hiero. i malach: ait. Ne forsītā p̄cti imemo-
res tardi? reuētāmur. s. ad pniā: adhuc iqt: sedē
vos faciā i tabēnacle: sic i die festiuitat: vt qd fac
bāpā: faciat z pniā: z hitēt in tabernaculis salua-
toris hoc ē in ecclīa: de pe. dī. j. Et hic p̄cipat d
oīonib? iudicij: z hālj b?. **Septim?** ē p̄mi-
oz p̄paratō: p̄mū v̄bz qd xps p̄dicauit pplis
fuit hoc. Pniām agite appropiābit: n. regnū celo-
rum Mat. ij. Hoc idē p̄dicauerat p̄s glōsuf Jo-
bap. Nō ait. Intrabit penitēs i regnū celoz. s. ap-
propinābit. Naz z si peccatō v̄e peniteat: n̄ tñ tūc
moriēs intrat nisi tā seuetē pniā agēt: z p̄ritōē
h̄iet qd deleteret oēm culpā z penā sic accidit iu la-
trone cum ch̄isto crucifixo. Sed cōmūter alijs
appropiāt. Intrans. n. purgatoriū appropinquat
regnum celoz: uel etiā q; et si p pniāz recuperet
grām q̄ disponit ad glāz: s; tñ nodū p̄cipit: s; ap-
propinquat. p̄t ei recidiuare z sic n̄ intrare: ex iuo-
tū defectu. Nō ei vera pniā facit hoīez in peccabi-
lē. nec affert factatē peccādī Nec ē p̄ qd ait Gre.
de pe. dī. ij. Pniā ē preterita mala plagē z plagē
da itēz n̄ p̄mittē. Intelligit. n. q̄ ad p̄positum. i. q̄
h̄eat p̄positū n̄ p̄mittēdi. Qd p̄z manifeste p exē-
plū. Nā Dauid q̄ vere penituit de adulterio ppe-
trato. postea itēz peccauit i numeratiōe ppli. ij.
Reg. vl. Et q̄ vere penituerit p̄z ex his que dīc
Amb. in Apologia dō. Ait ei ille rex potēs ac tā-
tus: nec exiguō qdem mōmto manē penes se delīc-
ti passus est p̄sciētiam: s; p̄matura p̄fessioe atq;
imenso dolore reddidit peccatū suūz. Deniq; dñz

Titulus Quintus.

dolo: interni affectus mouit: ut Nathā diceret. Qm̄ penituit te: oñs transtulit p̄m tuū. Matu-
ritas itaq; uenie p̄fūdā declarauit fuisse regis pe-
nitentiā. de pe. dif. iij. Ille. Quā grauiū at pecca-
uerit 7 mortaliter i nūeratōe populi: ostendit ex
flagello pesti illius: qd̄ ē sentit Petrus de palud.

¶ Excellētia uirtutis. §. V

penitentie: patet nō solū ex multiplici fructu eius
ut dictū est: sed et ex alijs fructibus. Priō: qz est i
p̄ncipali potētia. Secūdo: quia est in nobis vlti.
Tertio: quia est oīm uirtutū p̄ma. ¶ Quātū
ad p̄mū: cū p̄nia sit una vlti spāl: o3 qz sit i una po-
tētia aie n̄ i eētia aie. Est at i uolūtate: q̄ ē p̄nci-
palis iter potētiā aie. h̄o rō ē secūdu p̄e. de pa.
in. iij. di. xij. qz p̄nia est p̄iusticie: ut dictū est.
Iusticia at ē in uolūtate. Itēz quia eligē ē act⁹ uo-
lūtatis: 7 pari rōne fugere: respucere: 7 detestari:
quod ē p̄nie p̄p̄ius actus: p̄tinet ad uolūtātē. Et
ad hoc facit quod ait Augu. Arbitrj de⁹ i hoie:
ut doleat cōmissa: de pe. dif. vj. nēo: ut. s. uelit de-
testari peccā: 7 uitare. ¶ Quātū ad secūdu: secun-
dū p̄e. de pal. ubi supra: p̄nia est uirtus in oib⁹
bonis hoib⁹. Et p̄io in inocētib⁹: 7 in beata v̄-
gine: qz n̄ si nūquā peccauit: tamē aī cōceptionē
filij peccare potuit. Et q̄ puuli mortui sūt in ḡa:
ex nā peccare potuerūt: si uiuere usq; ad tps pec-
cādi cōtigisset. Hūerūt ergo p̄niā nō in actu: s3
i hitu 7 scōm aptitudinē. Secūdo p̄nia v̄tus ē in
beatis hoib⁹ puris. nō quidem quo ad actū do-
lendi de p̄ccō: sed quo ad actum gaudendi de do-
lore p̄terito: non p̄nti. Sicut quis gaudet: n̄ do-
let recolens euasisse piculū. Unde 7 consecutus ē
lucrum. Sicut etiam alium actum habet graue:
cum est sursum tendere. s. deorsum: 7 alium: cum
ē deorsum. s. quiescere. Sic uirtutes morales h̄nt
actum tendentem in uia: 7 quietem in fine in pa-
tria. ¶ Tertio in omnibus peccatoribus conuer-
sis ad deum. In non conuersis autem hominib⁹
est penitentia: non uirtus: sed pena. s. remorsus 7
scientie. Unde philosophus ait in lib. ethicorum
Q. omnis malus impletur penitudine. Quarto
in damnatis est penitentia: non uirtus: sed uitio-
sum penitere: quia dolent de peccato: non i quan-
tum est contra deum: sed in quantum est contra
se ipsos: 7 sui uoluntatem: respectu scilicet pene:
quam sentiunt. Unde dicitur Sapientie quinto
Intra se gementes: 7 penitentiam agentes 7c. In
angelis bonis non est penitentia: 7 hoc quia non
potuerunt peccare expiabiliter. Sic autem 7 nō
aliter peccatum est obiectum penitentie: prout ē
uirtus. Et multo minus in christo: quia nunquā
peccare potuit: cuz semper humanitas fuerit uni-
ta deitati: que peccare non potest. Quantum
ad tertium. Penitentia est priōr cōmuniter cha-

ritate 7 alijs: sed tamen posterior fide. Pro cuius
declaratione dicit idem Petrus: ubi supra: qz licz
omnes uirtutes infundantur simul quantum ad
habitum: vna tamen prior est alia quantum ad
ordinem secundum actum: 7 ideo in actibus eaz
est attendenda ipsa prioritas. ¶ Sciendum igit
qz motum uoluntatis: cuiusmodi est motus uirtu-
tum moralium: precedit motum cognitionis: qz
appetibile imaginatum: uel intellectum: mouet
appetitum: ut dicitur in. iij. de anima. Et iterum
extimatio possibilitatis: motum uoluntatis: q̄a
electio que est principalis motus uirtutis: nō pōt
esse de impossibili extimato. Motus autem ap-
petitus in duobus consistit. s. in fuga mali: 7 i p̄-
secutione boni. Et hec duo diuersimode ordinat
Quandoq; enim quis fugit malum propter de-
siderium boni: 7 quādoq; econuerso. Et hic mo-
tus. s. prosequi bonū uirtutis: ut fugiat malū pe-
ne est: ut frequentius in reuersione p̄ccōis ad de-
um per p̄niā: 7 ido motus p̄nie p̄cedit motus fi-
dei: qz accedentem ad deum o3 credere: ad Heb.
xi. Et iterum motus sp̄ci coniunctus motui tioris:
propter quem fit extimatio de possibilitate uenie-
sequende. Et ideo dicit Grego. qz penitens moue-
tur inter spem 7 timorem. Deinde ut in pluribus
sequitur motus p̄nie: deinde motus charitatis: 7
aliarū uirtutum p̄ ordinē. Quādoq; etiaz mor⁹
amoris p̄cedit motū penitentie: sed ille amor non
est amor charitatis: quia charitas amissa non re-
cuperatur: nisi per contritionem de peccatis p̄e-
cedentibus: q̄ ē motus penitentie v̄tutis: hec ille.

¶ Quomō autē peni. §. I.

tens: 7 q̄libet electus habeat moueri inter tiores
7 spem: ut nec presumat: nec desperet ex dicti scri-
pture sacre oñdit Greg. in moral. xix. tractans il-
lud Job. Lunq; sederem: q̄i rex circumstante exer-
citu. Eram tamen merentium consolatos. Dicit
enim sacra ecclesia fidelibus suis de pietate: 7 iusti-
cia redēptōis: in predicationibus seris spem mi-
scet 7 metum: q̄tenus nec incaute de misericordia
p̄fidat: nec despate iusticiā timeant. Nā v̄bo sui
capitis formidātes refouet: dicens Lu. xij. Nolite
timere: pusill⁹ grex: qz p̄placuit p̄i uestro dare uo-
bis regnū. Atq; iterum presumentes terret: dum
dicit Mathei. xxvi. Vigilate 7 orate: ne intrent
in t̄tationē. Rursus formidantes refouet: dicens
Mat. v. Gaudete: qz merces uestra copiosa est i
celis. Sed de se ipsis p̄sūentes terret: cū ait Lu. x.
Uidebā Satbanā sicut fulgur de celo cadētem.
formidātes refouet: cū ait. Oues mee uocē meā
audiunt: 7 ego uitā eternā do eis: 7 nō rapiet eas
q̄sq; de māu mea. Sed i se ipsis p̄sūentes deterret
dicens. Dabūt signa magna: 7 p̄digia: ita ut i erro-
rē iducātur: si fieri pōt: etiā electi. formidātes re-

Capitulū Decimūqntū.

fouet: cū dicit. Qui perseverauerit usq; in fine: hic saluus erit. Presūentes deterret: dicens. Lū uenerit filius hoīs: putas ueniet fide in terra. Metuetes refouet: cū latroni dī. Hodie mecū eris in paradiso. Sed terrētur p̄sūentes: dū Judas ex apostolatus gloria i tartarū labit. de quo p sentētie diffinitionē dī. Duodeciz uos elegi: et unus ex uobis diabolus ē. Formidantes refouet: cū dicit. Si dimiserit uir uxore suā: et recedēs ab ea duxerit uirū alterū: nunqd reuertetur ad eā ultra: nūqd nō contaminata et polluta erit mulier illa: tu aut fornicata es cum amatoribus multis. Tamen reuerrere ad me dicit dominus: et ego suscipiam te. Sed presūentes deterret: cū dicit. Quid clamas ad me sup contritione tua: insanabilis ē dolor tuus. Formidantes refouet: dicens. Ergo saltez amodo uoca me. Pater meus dux uirginitatis mee es tu. Sed presūentes deterret: dicens. Pater meus amorreus: et mater tua cethēa. Formidantem refouet: cum ait. Reuerrere aduersarij israhel: et non auertā faciē meam a uobis: quia sanctus ego sum: et non irascor in perpetuū. Sed presumentē deterret: cū prophetaz ab intercessione p̄hibet: dicens. Non assumes pro eis laudem et orationem: quia nō exaudias in tempore clamoris eorum ad me: qm̄ si steterint coram me Moyses et Samuel: nō ē anima mea ad populū istum. In eo ergo q̄ dicit. Cum sederem: quasi rex circumdante me exercitu: incutit timorem ex potestate: cum subdit. Eram tamē merentium consolator: subleuat spem ex consolatione. Quasi. n. rex dominus sedet in corde nō: quia circumstrepentes regit aior motus in nra cogitatione. In mēte qppe quā inhabitat: dū torpētia excitat: inq̄ta frenat: frigida accēdit: accēsa moderatur: emollit rigida: restringit fluxa. Ex ipsa diuersitate cogitationū: quā si quidā exercitus illū circumstat. Siue quasi rex sedet circumstante exercitu: quia presidentem illū circumstat turba uirtutum. Qui ē merentiū. i. penitentium consolator est: ea pmissione qua dicit. Beati q̄ lugent: qm̄ ipsi cōsolabūtur. Inhabitaz aut in mente incipit deus p̄ p̄niam: et ibi q̄scere. De p̄nia ut est facim: et de partibus eius. Contritione: confessione: et satisfactione: habes in. iij. p̄reti. de sacramentis. c. de penitētia

De ueritate prout est uirtus. Capi. xv.

Ueritatē autem cōnumerat phīs in. ij. et. iij. ethi. in ceteras uirtutes. Et Tullius in rhetorica ponit eam inter partes iusticie. Et sic diffinit eam. Ueritas est per quam immutata que sunt: aut ante fuerunt: aut futura sunt: dicuntur. Sed pro maiori declaratione horum dicendum secū dum beatum Tho. secunda secunde questione. c.

ix. arti. i. q̄ ueritas dupliciter accipi potest. Uno modo secundum q̄ secundum ueritatem aliqd dicitur uerum. Et sic ueritas non est uirtus: sed obiectum: uel finis uirtutis. Sic enī accepta ueritas non est habitus: quod est genus uirtutis: s; equalitas quedam intellectus: uel signi ad rem intellectam significatam: uel rei ad suam primam causam. Et sic diffinitur ueritas: q̄ est adequatō rei intellecte ad intellectum. ¶ Secundo modo potest dici ueritas: qua aliquis uerum dicit: secū dum q̄ per eam aliquis dicitur uerax. Et hec est uirtus: quia hoc ipsum quod est dicere uerum: ē bonus actus. Uirtus autem est: que bonum facit habentem: et opus eius reddit bonum secundum philosophum. Et de hac loquitur Tullius i diffinitione supra posita. ¶ Potest addi: q̄ ueritas tertio modo dicitur ipse deus: et per appropriatōnem filius. Unde et uerbum dicitur quasi uerū boans. i. manifestans. Ipse enim incarnatus ait. Ego sum uia: ueritas: et uita. Ioan. decimo quarto. Et Augustinus in libro de ciuitate dei ait. Ut homo confidentius ambularet ad ueritatem: ipa ueritas dei filius: homine assumpto: non deo cōsumpto: ueniens fundauit: et stabiluit fidem. Et hoc est quod ipse ait Pylato. Ego in hoc natus sum: et ad hoc ueni in mundum: ut testimonium perhibeam ueritati. Jo. xix. Quia autem ueritas secundum modo dicta sit specialis uirtus. Sic declarat Tho. ubi supra ar. ij. Ad rationem uirtutis pertinet: q̄ opus hominis bonum reddat. Unde in actu hominis: cum inuenitur specialis ratio bonitatis: necesse est q̄ ad hoc disponatur homo p̄ specialem uirtutem. ¶ Cum autem bonum secundum beatum Augustinum in libro d̄ natura boni: consistat in ordine: necesse est specialem rationem boni considerari ex d̄terminato ordine. ¶ Est autem specialis quidem ordo: secundum q̄ exteriora nostra: uel uerba: uel facta debite ordinantur ad aliquod signandū: quod factum est. Et ad hoc perficitur homo per uirtutem ueritatis. Unde manifestum est q̄ ueritas est specialis uirtus. Consistit autem in medio inter superflūū et diminutū: sicut alie uirtutes morales: ex hoc q̄ de se nec maiora dicit: nec minora q̄ in se sunt uel recognoscant. Aut etiam ex hoc nec salū dicit: quod est superfluum: nec uerum tacet: cuz expedit q̄ esset diminutū ueritatis. ¶ Sciendum etiam q̄ simplicitas pertinet ad ueritatem: in quantum est uirtus. Nam simplicitas dicitur per oppositum duplicitati: qua scilicet aliquis habet aliquid in corde: et aliud q̄ habeat ostēdit exterius. Et sic simplicitas ad hanc uirtutem p̄tinet. facit autem simplicitas intentionem rectam: non quide; directe: quia hoc pertinet ad omnem uirtutem. Sed excludēdo duplicitatē: q̄

hō unū itēdit: et aliud p̄tēdit. Et oī simplex quasi sine plica. scilicet duplicitatē. Et oī hac simplicitate dicitur prouer. i. Cum simplicibus sermocinatio eius. Et mat. x. ait xps: Estote simplices sicut columbe: id ē ut nemini machinemini dolos. Dē n. colūbā nō hēre sel: quod designat malitiā. Et oī Job dē ca. i. q. erat simplex et rectus. **Q**ueritas sit pars iusticie. s. potētiālis ut v̄tus secūdarīa annexa p̄ncipali. Sic dēclarat tho. vbi supra art. iij. Ex hoc aliqua uirtus iusticie ānectit sic secūdarīa p̄ncipali: q. p̄nectitur qdē cū iusticia p̄ti: et p̄ti deficit ab eius p̄fecta rōne. Ueritas āt cōnectit cū iusticia i duobus. P̄rio qdē i hoc q. ē ad alterum. Māifestatō enī: quā dīcius eē actū v̄tatis: est ad alterū: i. quātū. s. ea q. circa se sūt: un⁹ alteri manifestat. Secūdo i quātū iusticia equalitatē quādā i rebus p̄stituit. Et hoc ē facit v̄tus ueritatē. Ad equat. n. signa rebus ex̄n̄tibz circa ipsā. Deficit āt a p̄p̄ia rōne iusticie: in quātū ad rōnez debiti. Nō. n. hec uirtus attēdit obitū legale: quod attēdit iusticia: sed potius debitiū legale: i. q. tū un⁹ hō alteri ex hōestate debet ueritatis māifestatōnem. Et sic patet: q. ueritas ē uirtus ānexa iusticie: sicut secūdarīa p̄ncipali. Nec obstat: q. iusticia est i uolūtate. Ueritas autem in intellectu: quia ueritas pertinet ad intellectū in q̄rū cognita: sed p uolūtate propam: p quā hō utitur habitibus et mēbris p̄fert exteriora signa ad māifestandū ueritatem. Et sic ueritatis uirtus ē et spectat ad uolūtate. Cōtra hāc ueritatē opponūtur uitiū mēdaciū: simulatōis: et hypocrisis: et ironie d. q. b. ple hēs i. ij. pte.

Ueritates large su. §. I.

mēdo pōit. Dico. sup Mat. eē triplicē: quod allegat. b. Tho. et alij in. iij. sen. P̄ria ē ueritas uite. Secūda ē ueritas doctrine. Tertia ē ueritas iusticie. Dīc āt q̄libz hāz a ueritate strictesūpra: put est uirtus sp̄alis: de qua dictū ē. Hāc triplicē uidēt notasse iudei i xpo fuisse: cū dixerūt ei. Scimus q. uerax es q. ad primā. Et uia dī i ueritate doces quo ad secūda. Et nō ē tibi cura de aliquo. Nō enim respicis oēm p̄sonā quo ad tertiū Mat. xxij. ut notat Nico. de līra: ibi: quī hec dixerūt ad tē tadū et decipiendū eū. Et q. sit utilis et nobilis ista uitas: oīdit ps. dicens. Ueritas mea: et misericōdia mea cū ipso ē: et i noīe meo exaltabit cōnu ei⁹. Cā si odo? hoc expōit d. xpo i quo fuerūt: et ueritas doctrine: iusticie: ac uite: et misericōdia imēse clemētie qua mūdū redemit sua passione: ex q̄bus i nomine et uirtute dei p̄tis cornu ei⁹. i. dignitas et potētia ē exaltata: ut i noīe ei⁹ oē genu flectat: celestiu iresūtrū: et iserno: ad philip. ij. Pōt et hoc expōi de quolibet sācto uiro: ut introduc ecclia i officio misse aliter pcedēdo: ut dicat. Ueritas mea et misericōdia mea cū ipso. s. electo meo: et i noīe meo

exaltabit cornu ei⁹: vbi tria nō de ueritate. P̄rio eius mira dignitas: ibi ueritas mea. Secūdo eius magna utilitas: ibi misericōdia mea. Tercio ei⁹ eximia remūeralitas: ibi: et in noīe tē.

Quintum ad primum. §. II

dignitas uitatē oīdit i eo q. dīc dñs. Ueritas mea id est: q. ē a me: et quā possideo. Ueritas a quocūq. q. dicat a spū sācto ē: ait. b. Amb. Mīe āt dignitatis ē quod est a deo quo uocabulo uocat deus. Et cū sit triplex ueritas: ut dictū ē: q̄libet ē a spū sācto. Un dīxit xps aplis de spū sācto. Docebit uos oēm ueritatē. s. uite: doctrine: et iusticie. Et ueritas qdē uite dī siue uera scdm. b. Tho. sicut et quelibet alia res dīcīc vā ex hoc q. attigit suā īgulā et mēsurā. Regula āt et mēsurā uite hominis. i. conuersationis sue: est lex diuina: per cuius p̄formitatē rectitudinē hēt. Et talis ueritas siue rectitudo nō ē uirtus sp̄alis: sed cōis est ad oēm uirtutem: hāc deus exigit a quolibet: dicens. P̄cezet ueritatē diligite: ait domīn⁹ oipotens zach. viij. Hec āt consistit p̄mo i vā mētis exīmatōe. Secundo in vā oris locutiōe. Tercio i vā operis executione. P̄mo ad ueritatē uite exigitur vā rerū exīmatō. falsū. n. loqueretur in mente sua: qui estimaret panē esse lutum et aurū eē auricalcū: licet hēat aliquam similitudinē in colore: ita qui reputat tēporalia eē magna bona: ut diuitias: uoluptates: honores: et h. Et uirtutes: et sapiam nō estimat alicuius ualoris: quasi ea cōtēnent: hīc loq̄tur falsū in corde suo. Sed dīc ps. Qui loquit ueritatem in corde suo: iste requiescet in mōte sancto dei. Ueritatē loq̄t i corde qui reputat mūdā eē trāsitoria et uana: ac uilia: ut apls q. dicebat. Oīa arbitrat⁹ sūt ut stercora. Et uera et magna bōa itelligit esse gratiā et gloriā. Et ex tali ueritate cognita amat uirtutes: et laborat pro eis cōtēnit terrēa: et uitia abhorret. Secūdo ad ueritatē uite requiritur ueritas in locutione. vñ aplis. Loquimī unus q̄sq. uitatē cū p̄rio suo: qm sum⁹ iuicē mēbra. Mēbra āt nō dēcipiūt altēz aliud. Dīc āt p̄pōi uitas locutiōis omni amicitie. Unde phīl. Duobus existentibus amicis platone et uitate sāctū ē p̄honorare ueritatē. Idē. Amicus qdē platō: amicus fortis: sed magis amica uitas. Sed q. ut ait quidā sapiēs: ueritas odiū parit. Obsequi amicos tō dīminute sūt uitates a filijs hoīmū ait ps. Et ut placeant hoībuz mēdaciā et adulatōes multiplicat Scī. Monstrabo tibi quid oīa p̄sidentibus desit qui dicat v̄m. Tercio exigit ad uite ueritatē recta operatio. Isa. xxxviij. Memento dñe inq̄t Ezechias: quō ābulaueri corā te in uitate cōde p̄fecto. Et q̄i se dēclarās subdit. Et qd rectū ē i p̄spectu tuo fecerī. Ad h. q. op⁹ nīm sit v̄z oportet q. remoueat ab ea oīs sinistra ītētiō et

Capitulū Decimūsextum.

simulatio. et indebita circumstantia. Et omne opus quod
cūq; fuerit ab alijs oporteret cedere veritati. Un̄ Aug.
Manifestata veritate cedat consuetudo veritati. di.
viij. **Q**uātu ad veritatē doctrine dic. b. tho.
scōa scōe. q. cix. ar. iij. q. hec persistit in quadā māi
festatōe vboꝝ eoꝝ de q̄b̄ est scia. vñ directe n̄ p̄i
n̄z ad v̄tutē vitatis put ē v̄tus sp̄alis. v̄tū qz vera
scibilia inq̄tū sūt a nobis cognita. circa nos sūt
z ad nos p̄tinet. fm̄ hoc vitas doctrine pōt ad hāc
v̄tutē sp̄alē p̄tinerē. z q̄cūq; alia veritas. q̄ q̄s ma
nifestat uerbo. uel facto qd̄ p̄gnoscat. Pertinet at̄
ad ueritatē doctrine. ut docēdo. i. quacūq; faculta
te p̄sulēdo. p̄dicādo. exhortādo uera dicat. Et qz
sacra scriptura sola doctria est. q̄ nullā h̄z falsita
tē admixtā. z hoc qz sermo dei est. q̄ mētiri n̄ p̄i.
Un̄ di. Jo. xviij. Sermo tuus ueritas ē. Jō p̄maxie
p̄dicādo dēt induci auctas scripture sacre. nec q̄s
ex tiorē dēt dimitte. ut ueritates nēcias ad salu
tē nō dicat. Un̄ Eriſ. tractas illō qd̄ ait xps apo
stolis. cū mīsit eos ad p̄dicādū. Nolite t̄re eos q̄
occidūt corpus. ait. Nō solū ē p̄dītoꝝ ueritatē. q̄
trāsgrediēs ueritatē. p ueritate mēdaciūz palā lo
q̄tur. sed z ille q̄ non p̄nūciat ueritatē. quā libere
nūciare oꝝ. Aut nō libere ueritatē defēdit. quā li
bere defēdere dēt. p̄dītoꝝ ē ueritatē. Nā sic sac̄dos
debitoꝝ ē. ut ueritatē. quāz audiuit a deo libere p̄
dicet. Sic layc⁹ debitor est. ut ueritatē quā audi
uit i scripturis. p̄batā. fiducialit̄ defēdat. hec ille
q. iij. nolite. Nō tñ p̄dicatoꝝ dēt dicere omnē uerī
tatē. sed q̄ cōueniat auditoribus. cuiusmodi. s. sit ca
paces. z q̄ utilis sit eis. Sz dolēdū. qz iā uenit tps
qd̄ p̄dixit apls. iij. ad thimo. iij. Erit. n. tps. cum
sanā doctrinā nō sustinebūt. Et a ueritate qd̄ au
ditū auertēt. ad fabulas at̄ cōuertētur. Si q̄ aut̄
dicta gētiliū poetaz uel phōz. nō ad oñtationē.
sed ad maiorē p̄firmationē vitatis aliqñ iducant
ut acille defūietes dñe theologie. nō erit icōueni
ens. Un̄ Clemēs papa. Cū enī ex dñis scripturis
q̄s firmā regulā ueritatis suscepit. absurdū n̄ erit
si aliquid ex eruditōe cōi. ac liberalib⁹ studijs. q̄
forte i puericia attrigēit. ad assertōnē uerī dogma
tis cōferat. ita tam̄ ubi uera didicerit. falsa z sila
ta declinet di. xxxviij. relatiū. Si at̄ q̄s aliq̄ doceret
falsa uel incauta. uel q̄ possūt eē occasio mali. non
erubescat. cū expedit retractare uel declarare. qz
nec. b. Aug. erubuit facere libz retractationum
cū eēt doctissim⁹ oīm. Eccl. iij. Nō cōtradicas v̄
bo ueritatis ullo mō. cū. s. rephēderis de errore.
ij. ad Loci. xij. Nō possum⁹ aliquid cōtra uerita
tē. sed p ueritate. b. Aug. Magne sapiē ē hoīem
reuocare. qz male locutus ē. xxiij. q. iij. magne. **Q**
uātu ad ueritatē iusticie dic̄ Tho. ubi supra.
qz ueritas iusticie ē fm̄ q̄ aliq̄s rectitudinē legis i
iudicijs q̄ sūt ad altēz fuat. Un̄ fm̄ q̄ aliq̄s uerī

tatē māifestat ex iusticia. puta cū in iudicio testi
ficat uer. uel cōfitef. Et sic est quidā act⁹ iusticie
Un̄ nō p̄p̄e p̄tinet ad ueritatē. put ē sp̄al uirtus
Ad ueritatē iusticie p̄tinet nō respicere ad p̄sonas
quia paup⁹. z iō p̄patiēdū. uel qz cōsanguinē. z iō
nō p̄uendū. z h⁹ puer. xxiij. Qui p̄gnoscat. in
iudicio faciē nō bñfac. z p buccella p̄ais defit vī
tatē. Et dñs i lege. Nō mīlereberis i iudicio pau
pis. ut a uero deues. hinc z. b. Aug. Querit pa
ter de malo filio. querit. i. p̄queritur fili⁹ d̄ duro
p̄ie. Seruāus hōisficetia p̄i. q̄ debet ei a filio. nō
eq̄mus filiū p̄i in hōie. sed p̄pōimus filiū p̄i in
ueritate. ij. q. viij. q̄ritur. Nec ē dēt attēdē iudex
ad mūera. sed respuē. Deu. xvi. Mūera p̄uuit v̄
ba iustorū. ut. s. falsa sniam p̄ferat. Un̄. b. Greg.
Bōis male utitur. q̄ p tpali lucro iuste iudicant
Tales qd̄ a ueritate. non iusticie d̄fēio. sz amor
p̄mij. p̄nocat. q̄bus si ip̄es nūmī subtrahit. confe
stū a iusticia executōe recedūt. Acceptatō mūe
rū p̄uaricatio ē ueritatē. xi. q. iij. qui recte. Pertī
net ad ueritatē iusticie resistē malis. z defēdē ino
cētes p̄ opp̄ssores. Un̄ di. lxxxiij. Error. cui nō
resistitur ap p̄bat. Ueritas cū mime defēsat. opp̄
mī. Negligē q̄ppe cū possis p̄turbare puerfos.
nihil ē aliud q̄ fouē. Pertiet ad ueritatez iusticie
iudicare fm̄ allegata z probata. sed p̄ius bene
examinata. Unde beatus Ambrosius. Bonus iu
dex nihil ex arbitrio suo facit. z domesticē pro
posito uoluntatis. sed iuxta leges z iura pronun
tiat. examinat causarum merita non mutat. ij.
q. viij. iudicet. Sed potest hodie dici illud. Corru
it ueritas in plateis. Isa. lix.

Utilitas huius. §. III.

uirtutis ostenditur. cum subditur. Et misericor
dia mea cum ipso. quasi dicat. Quia fuit iu eo
ueritas. erit in illo misericordia mea. id est facia
ei misericordiam. Misericordia autem dicitur
quasi miseriam adimens. Unde z Christus Joā
nis. ij. ait. Ueritas liberabit nos. Admit autēz
z liberabit a multiplici miseria. Primo a miseria
obscurationis. Secundo a miseria ingloriationis.
Tercio a miseria depragationis. Quarto
a miseria damnationis. Quantum ad pri
mūz dicit Job. Tenebris inuoluimur. z cetera.
Anima enim nostra. ut ait philosophus. nascit
sicut tabula rasa. in qua nihil est pictum. Nullaz
ueritatem cognoscit. vnde in magna obscuritate
est. Et hec est magna miseria. Sed liberatur ab
hac miseria paulatim per ueritatem sibi manife
statam ab alijs. z a se cognitam. Verum enim est
bonum intellectus. quod perficit ipsum. z illu
strat obscuritatem eius. Et sic nullus mēi suauī
or. cibis q̄ ueritas. ut ait Lactanti⁹ in li. institui.

Titulus Quintus.

Ita nullus amariolus seu magis noxius cibus aiet
q̄ falsitas. ¶ Secūdo ueritas locutionis liberat
ab ingloriatione. i. infamia. Sicut. n. fallacia ho
minis facit eum infamē: ita ut quilibet detestetur
eē hoies mēdaces: nec credat eis: cū ēt dicunt ⁊ iu
rant ueritatē. Ita q̄ uerax ē in ybo locutiōis. inde
sibi bonā acq̄rit famā. Luz enī hō sit aial sociale:
naturaliter unusq̄sq̄ d̄z alter alteri id sic quo so
cietas hūana p̄seruari nō pōt. Nō possēt at hoies
p̄uere: nisi sibi iuicē crederēt tāq̄ ueritatē manife
stātibz. Et p̄pter hoc fallax exōsus ⁊ ifamis h̄z
q̄ destructiuus hūane societatis. ¶ Et uerax dili
git ut p̄suatiu⁹ eiusdē societatis. Et dicit Tho. fa.
se. q. c. ix. ar. iij. q̄ uirtus ueritatis pot⁹ decliat in
min⁹ q̄ i maius: hoc tñ pōt intelligi dupl̄r: cū d̄z
decliare i min⁹. Uno mō affirmādo: puta q̄ nō
manifestat totū bonūz quod i se ē. sciam: uel scita
tē uel h̄. Et hoc fit sine p̄iudicio ueritatē: q̄ i maio
ri includit min⁹. Et sic uirtus ueritatis decliat i min⁹.
Hoc n. ut p̄ba dicit i lū: ethi. uidet eē p̄udenti⁹ p̄
oner osas sup̄abūdātiās. Hoies. n. q̄ maiora d̄ se
dicūt q̄ sint: sūt alijs onerosi: q̄si alios excellē uo
lētes. Qui at miora de se dicūt q̄ in eis sūt: sūt alijs
grosi: q̄si alijs p̄descēdētes p̄ quādā moderationē
Un̄ apls. iij. ad Cor. xij. Si uolueris gloriari nō ero
isipies. ueritatē. n. oīcā. Parco at ne q̄s existimat
sup̄ id q̄ uidet in me: aut audit aliqd ex me. Ali
o mō negādo decliat i min⁹. Lū. i. negat quod in
eo ē. Et hec nō p̄iūt ad ueritatē: q̄ falsū incurrit
Sed p̄iūt ad ironiē uirtutis: tñ min⁹ peccat p̄ uer
itatē q̄ p̄ tactatā ex qua pl⁹ dicit de se q̄ sit. Ter
tio liberat ueritas a miseria prauitatis: ubi ē uer
tas uite: cū excludat oē uitii⁹: ibi prauitas locuz
non h̄t. hic uerax ē: ⁊ iusticia i uilo nō ē: d̄z Jo.
vij. Sed ⁊ oīs prauitas p̄missa peccati tollit per
ueritatē cōfessionis ⁊ p̄nie. Un̄ ps. Ueritas d̄ t̄ a
orta ē. i. uera p̄fessio de p̄cōre: ⁊ iusticia de celo
p̄sperit. i. iustificatō a deo. Ita expōit Aug. o pe.
ci. i. Et idē Aug. dicit. uera p̄nia ad baptisimi pu
ritatē conat adducē p̄nitentē. ¶ Quarto liberat a
miseria dānationis. Si māsēritis i sermone meo
s. p̄seuerādo in obfuitōe ei⁹. Uere discipuli me
eritis: ⁊ p̄gnosceitis ueritatē: ⁊ ueritas liberabit
uos Jo. viij. Liberabit. s. a dānationē p̄seuerādo
ne icurratis. Si q̄s ait ipse i eodē ca. s̄monē meū
seruabit: mortē nō uidebit i etnū. Si q̄ ueritatē di
co uobis: q̄re nō creditis mihi: cum per hoc eua
datis miseriam omnem: quia ueritas mea: i qua
est ibi ⁊ misericordia mea ad tollendas misērias.

¶ Q̄tū ad tertium. §. III.

p̄ncipale: quod ē remuneratō ueritatis: hoc oīdī
tur: dū d̄z. Exaltabit cornu ei⁹. Dicit Aug. super
ps. Cornua iusti sūt mīsera xp̄i: q̄z eminet. Preci
pūū munus xp̄i ē grā sua. vñ et uirtutes p̄cedunt:

⁊ merita. Exaltat aut istud cornu gratie: cum p̄
eam peruētur ad glām. Jo. iij. Qui facit ueritatē
idest opādo scōm eam. h̄ uenit ad lucez. s. glorie.
Unde faciētibz tribus cubicularijs regis Darij
q̄stionem inter se: ⁊ corā eo ⁊ sapientibus suis d̄i
sceptantibus: q̄d ē fortius oībus: vnus dixit uinū:
ali⁹ regē: tertius. s. sorobabel mulierem. Et magi
ueritatē concludēdo: q̄ ueritas uincit: ⁊ uiuit: et
obtinēt in secula seculoz. Uide historā que pul
chra est: ⁊ multa p̄tinet ad p̄mēdationē ueritatis
Unū significat sapiāz hūanā que inebriat. Rex
potentiā ⁊ rerū abundantā. Mulier uoluptatē
Hec oīa potentia sunt. Sed ueritas oībus p̄eua
let: que conducit ad regna celoz: vbi semper ui
uitur. Dabatur. ij. Esdre. iij. capi.

¶ De uirtute Fidelitatis. Capitulū. xvi.

Fidelitas i promissis

his ul̄ cōmissis uidet p̄tinere ad uirtutē
ueritatis. Et iō aliqd hic de ea breuē
dicendum. Dicit Isido. in li. etymo. q̄ fidelis q̄s
dicitur: pro eo quod fit ab eo quod dicit: ul̄ pro
mittit bonum. Signanter autem dicit bonum:
quia si malum promitteret: seruare non debet.
Juxta illud Isidori. In malis promissis rescinde
fidem. id est fidelitatem: non seruando illud. Et
secundum hoc dicit ps. de domino: Fidelis deus
in omnibus uerbis suis: quia uerax est: ⁊ obfuit
que promittit nobis: que non sunt nisi bona. ¶ Et
hec fidelitas in scriptura multuz commendatur:
puer. xviij. ca. Vir fidelis multum commendat
Numeri. xij. Moises in omni domo mea fidelis
simus est: ⁊ i. Regum. xxij. Quis in omnibus ser
uis tuis fidelis: sicut Dauid dixit ad Abimelech
ad Saul. Fidelitas at ista maxime est p̄mendabi
lis in tribus generibz hoīm. P̄mo in amico suo.
Secundo in nuncio uel legato. Tertio in seruo:
uel dispensatore instituto. ¶ Quantū ad p̄mū
dicitur Eccl̄i. vi. Amico fideli nulla est compara
tio. Idem amic⁹ fidelis medicamētū uite. Sic per
medicamētūz homo recuperat uitā. ita per auxili
um ⁊ consiliū amici fidelis quis aliqñ recuperat ui
tam aīe ⁊ corporis. Ista aut fidelitas in amico oī
ditur. P̄mo in p̄silijs ut det amico bonū consili
um ⁊ sanū. Non sic ille qui dedit cōsiliū amon
ut fingeret se infirmū ad hoc. ut thamar soror ei⁹
ex cuius concupia erat inflammatus ueniret ad
uilitandum eum et sic constupraret eam. ij. Reg.
xij. Aut consiliūz quod dedit balaan Blach regi
moabitarum. ut induceret isrl̄itas ad fornican
dum. Sed sciuit daniel qui nabuchodonosor ut
euaderet sn̄iaz sibi p̄minatā dixit. Placet tibi rex
p̄siliū meū. p̄cta tua elemosynis redime Dan. iij.

Capitulū Decimūsextū.

Secūdo ostēditur fidelitas in amico i secretis. ut s. nō denudet p̄v. xi. q. ābulat fraudulēter: reuelat archana. Qui autē fidelis celat amicū uel amīcū cōmissū. Et Eccl. i. xxvij. Qui denudet archana p̄det fidē amīci. Et hoc ē uerū q̄n ex celatiōe secreti nō seq̄t malū. Tercio ostēdit fidelitas in amico suo i aduersis cū nō deserit Eccl. xxij. fidē posside cū amico i paup̄tate illius. ut i bonis illius leteris. In t̄p̄e tribulatiōis illius p̄mane illi fidelis. Exēplū d̄ illis duob⁹ phis amicis. quoz alter cū capti⁹ dionysius tyrānus Siciliē uellet cōdēnā ad mortē. petijt dilatiōē a tyrāno. ut uadens ad ciuitatē suā disponere posset d̄ factis suis. Et cū tyrānus peteret fideiussorē p̄ eo de reuersiōe. ille req̄sitū amicū suū illū philosophū dedit. declarato sibi a tyrāno q̄ si t̄p̄e ⁊ hora d̄terminata ille nō rediret. ip̄e occideret p̄ eo. Qui p̄ eo se obligauit. Et ille expeditis negotiis suis hora statuta reuersus ē. Qua fidelitate p̄siderata p̄maxia tyrann⁹ illi pepit ⁊ se fieri tertiū amicū eoz postulauit. Narrat Valerius hoc. ¶ Quāti ad secūdū dicitur puer. xij. Legatus fidelis fanitas. Et itez. Sic frigus niuis in die messis. ita legatus fidelis ei q̄ misit illū. frigus niuis cū accidit in messe refrigerat metētē a calore. ita legatus refrigerat mētētē ab estu solitudinū l melius. Sic frigus niuis i hyeme p̄gūefacit terrā. ⁊ sic i messe h̄ copiosius fructus. ita fidelis legat⁹ fructuose opat⁹ ⁊ utilit̄ ipsū p̄mittētē. Ecōtra de infideli legato seu nūcio d̄. Dens putridus ⁊ pes lapsus: q̄ sperat sup̄ infideli in die angustie. Dens putridus magnūz dolorē ingerit. Un̄ ulgari⁹ d̄ q̄ n̄ est dolor: sicut dolor d̄t̄is. Sic infidelis nūcius ul⁹ legatus: ei q̄ sp̄at i eo: ut dens putridus ingerit afflictionē. Est ⁊ pes lapsus sicut enī ille q̄ desiderat ad aliquē locū peruenire ⁊ p̄ lassitudine nō p̄t: m̄lū affligit. sic q̄ expectat nūciū infidelē. Legatos autē male tractare est magna iniusticia: ⁊ contra iusgentiū frangere securitatem eoz d̄. i. iusgentiū: ⁊ graui⁹ punit talis iuriā que ē contra cōmunem fidelitatem. Nam ut dicit Augu. fides idēst fidelitas etiam hosti: cum promittitur seruāda est. xxij. q. i. noli. Unde dauid: quia rex ammonitarū: ad quē miserat suos legatos ad p̄dolendum: ⁊ ad consolandum d̄ mōte patris: dehōstauit eos: suggerētibus sibi consiliariis suis: q̄ proditiose hoc egerat dauid: nō ad consolandum: sed ad explorandum. Unde rasis eis barbis pro medietate: ⁊ uestibus eozū absce: vsq̄ ad nates: remisit ad dauid. Sed ob talem iniuriā factā misit Joab cum exercito suo contra Rabath ciuitatem principalem ammonitarum: ⁊ ea capta fecit magnā stragē: vt h̄c. ij. Regū. x. Et de iudeis dicit Egesippus. Preuaricati sunt leges oīm hominū: ip̄oz etiā barbarozum: quoniam apud ipsos quoq̄ qui nesciūt hūanitatē

inuiolabiles legati habentur: dūz uindicta celestis formidatur: ⁊ tanti sceleris ultor de⁹ t̄ietur: hoc q̄ admiserūt aduersarij nostri. s. iudei q̄ nec hūane nec diuine leges multū relinquunt: hec ille. Et fōre loquitur de apostolis: quos iudei persecuti sunt multipliciter qui erant legati dei. Unde aposto. Paulus. Legatione fungimur deo exhortante p̄ nos. ¶ Quantum autem ad tertiū dicitur Eccl. xxij. Si est tibi seruus fidelis: sit tibi quasi aia tua: ⁊ quasi fratrem sic tracta illum. Fidelitas at̄ serui seu dispensatoris ostenditur circa bona sibi p̄missa in tribus: ut. s. non dissipet: nō defraudet: ⁊ ut multiplicet. P̄rio cauere d̄z cui p̄missa ē aliq̄ dissipatio: ut non dissipet bōa d̄ni sui. Un̄ i eua. Uillicus qui diffamatus fuit q̄ dissipasset bona d̄ni sui: amorus fuit a dispensatiōe. Luce. xvi. Et apl̄us. i. ad Cor. iij. ait. Hic itā q̄ritur iter dispensatores ut fidelis quis inuentat. q. d. Rari sūt qui nō dissipent. Q̄n in t̄palibus dispēsator nō expēdit utilit̄ bōa d̄ni sui: dissipator ē. Et silr quilibet prelatus qui dat beneficia: officia: dispensatiōes cōtra iura cōia ⁊ sacramēta indebite: nō est dispēsator: sed ut d̄c Bern. dissipator. Et silr in bonis t̄palibus uel naturalibus uel sp̄ualibus: q̄ dom̄nus concessit: fecit nos suos dispensatores. S̄z cū male eis utimur: dissipamus bona d̄ni nostri: sic filius prodigus qui dissipauit substantiam suam. Luce. xv. Secūdo seruus dispensator debet cauēne defraudet sibi accipiēdo bona d̄ni sui: sicut fecit Judas qui portabat loculos. i. bursas seu scarsellam pecunie que elemosynali⁹ d̄no ⁊ discipulis tradebatur: de quo dicit euangelista: q̄ fur erat: ⁊ ea q̄ mittebantur in loculis portabat. Joā. xv. Id est asportabat donū pro se ⁊ familia sua. Sic etiam quilibet de bonis operibus suis totum debet deo tribuē: ab eo recognoscendo: non p̄tem furado: uidelicet attribuere uirtuti: uel inquirendo gloriā humanā. Unde Bern. fidelis reuera famulus es: si de multa gloriā d̄ni tui: ⁊ si nō exēute a te: m̄ trāseute p̄ te: nil māib⁹ adherē p̄rigat. Tercio bonus ⁊ fidelis dispēsator: non solū debet p̄seruare bōa d̄ni sui: s̄z et augmētare: i quāti p̄licite: sic fecit Jacob erga laba socerū suū. Et Joseph erga phutiphar d̄nū suū: qui d̄ dispensatiōē totū dom⁹ sibi p̄miserat: ⁊ oia multiplicabātur i māibus suis. Nec cognouerat Joseph nisi panes q̄ uescebat gen. xli. sic ⁊ q̄libz gr̄as sibi a d̄o collatas uarias: siue m̄ltas: siue paucas: d̄z sollicitē p̄curare: ut eas m̄ltiplicet i gr̄a crescēdo: ut talēta sibi p̄missa: nā ut h̄c i pabola euāgelica Mat. xxv. Qui q̄nqz talēta accepit: q̄ lucrat⁹ ē cū eis alia q̄nqz ḡiose i d̄ditōe ronit sibi dictū fuit. Euge serue bōe ⁊ fidelis: q̄ i pauca fuisti fidelis supra m̄lta re p̄stituā: itra i gaudiū d̄ni tui. Et silr d̄c̄z fuit suo q̄ cū duob⁹ sibi p̄modat⁹ fuerat duo alia lucrat⁹

Qui uero unū solū receptū nō multiplicauit cū illo negociādo: sed illud abscondit in eciue sibi dī cū fuit. Serue nequā et piger: q̄re non dedisti pecuniam meā etc. Et ablato sibi talēto fuit missus in tenebras. unde et Pe. in canonica sua. Si q̄s accepit gratiā in alterutrū illā admistrātes ut boni dispēlatores multiformis gratie dei: et Apoca. ij. dicē. Esto fidelis usq̄ ad mortē: et dabo tibi coronā uite. fidelis. s. bñ dispensando tibi concessa De liberalitate i q̄tū differt a misericōdia. Ca. xvij.

Liberalitas cōnue
ratur iter uirtutes annexas iusticie ab andronico pipathetico: ut refert bea.

Tho. se. se. q. lxxx. Et Ambro. dic in li. de offi. q. i euan. multas disciplinas accepimus iuste liberalitatis. Circa quod sciendū: ut clarescat de mā eius et de noīe q̄re sic nūcupet secūdu. b. Tho. se. secū. q. cvij. ar. ij. Duplex ē obiectū siue mā liberalitatis. P̄ia et imēdiata mā ei⁹ ē inīor passio. s. affectus ad pecuniā. Secunda exterior mā est pecūia. Rō h⁹ ē q̄ liberalitas n̄ attēdit i q̄ritate dati: sed i affectu dātis. Affectus at̄ dātis dispōit secundu dispōnē amoris et cupie p modū delectatōis et tristicie ad ea q̄ dātur. Et iō imēdiata mā liberalitatis ē passio interior. Pecūia at̄ exterior ē obiectū p̄dictarū passionū. Et secūdu hoc dic phs in. iij. ethi. q. liberalitas uidetur eē qdā medietas circa pecuniā. Dicē at̄ liberalitas ex eo q̄ cū liberalem p̄tineat emissiuū eē secūdu phum in. iij. ethi. vñ et alio noīe liberalitas lāgitas noiatur: quod quia largū ē nō ē retētiū: s. emissiuū: hoc idez p̄tine uidet ad nomē liberalitatis. Luz. n. aliqd a se emit tit: qdāmō illō a sua custodia et dñio liberat: et a nimū suuz ab uno hoīe i aliuz sunt bōa possēssa q̄ noīe pecunie significāt. Nam ut dic Aug. et bē ij. q. iij. Totuz. Quicqd hoīes i tra hñt: quorum sunt domini pecunia uocatur: quia et antiq̄ quicquid habebant: in pecunia habebant. Unde pecunia a pecu. Et sic pecunia dicitur esse materia liberalitatis. Q̄ autem liberalitas sit uirtus: declarat be. Thomas secunda secunde. q. cxvij. arti. primo. Sicut dicit Augusti. in libro de libero arbi. Uti bene rebus: quibus male uti possumus: pertinet ad uirtutem. Possumus autem uti bene et male: non solum potentijs et passionib⁹ sed etiam his que extra nos sunt. s. rebus temporalibus concessis nobis ad usum et sustentatōnē Et ideo bene uti his rebus: cūz pertineat ad liberalitatem: patet q̄ sit uirtus. Q̄ autem dic phs in. iij. ethi. Liberalis non est respicere ad seipsuz ita q̄ sibi minora derelinquit. Non sic est intelligendum: q̄ sic alijs intendat: q̄ animo se et suos despiciat: quia hoc esset contra inclinationē naturalem: et per consequens non uirtuosum op⁹.

Sed cum pauca uni sufficiant: ideo plura sunt q̄ liberalis in alios expendit q̄ sibi: cūz abundat rebus. Debet autem homo semper magis sibi prouidere in spiritalibus bonis: in quibus unusq̄s q̄ sibi prouidere potest: non autem unusquisq̄ potest ita sibi uel alijs de temporalibus prouidere. Unde beatus Ambro. i libro de offi. Probāda est illa liberalitas: ut proximos seminis tui nō despicias: si illos egere cognoscas. Melius est. n. ut ipse subuenias tuis: quibus pudor est ab alijs sumptum poscere necessitatis. Non tamen ut illos diuites facias: ut hētur in decre. di. lxxxvi. nō satis. Et quia secundum phūm in. iij. ethi. corū: non secundum substantiam. i. facultatem diuitiarum dicitur liberalitas: sed magis secundū dātis habitum. Ideo etiam pauper qui non habet ad dandum alijs: potest habere liberalitatem q̄tum ad habitum: quia potest habere talem dispositionem mentis: q̄ si haberet facultates: largiret: et rationabiliter dispensaret. Quod etiam dic phs in. iij. ethi. Liberalis nō est acceptiuus uel p̄seruatiuus pecunie: sed emissiuus. Nō sic ē itelligendū q̄ liberalis emittat facultates a se: quin retineat: unde sustentetur: et uide v̄tutis opa exēq̄: quibus ad felicitatē puenitur. Vñ Ambro. Dñs nō uult sil effundi opes: sed dispensari: nisi forte: sicut Helizens qui occidit boues: et paupes ex eo recreauit: quod habuit ut nulla cura domestica teneretur. di. lxxxvi. nō satis. Qui ē multa cōsumit in itēperātia: sunt p̄digi nō liberales. Et silr qui expēdunt pp q̄cūq̄ p̄cia. Qui ē causa iactantie in aliq̄ pia opa expendūt: nō sūt uere liberales. Unde Ambro. in li. de of. Pulchra ē etiā liberalitas: nō p̄siliādi fauoris ḡia ultra modū effluere. Quicquid enim ex affectu sincero et puro p̄mititur: hoc decorum est. di. lxxxvi. non satis.

De actu liberalitatis. §. I.

tis hoc at̄ ē bñ uti pecunia. Pro cui⁹ declaratōe dic. b. Tho. se. se. q. cxvij. arti. iij. q̄ spēs act⁹ iūit ex obiecto. Obiectū at̄ seu mā liberalitatis est duplex. Interior. s. ut pp̄ia materia et magis pp̄iq̄ Et hec sunt passionēs: quib⁹ homo afficitur ad pecuniā. Et exterior materia est pecūia. Et q̄c quid pecunia mēsurari pōt. Ad liberalitatē autē precipue pertinet ut homo propter inordinatā affectionē ad pecuniā non prohibeatur a q̄cūq̄ debito usu eius. Est autem duplex usus pecunie. Unus ad se ipsum qui uidetur pertinere ad sumptus et expensas: quas scilicet quis facit pro se et familia. Alius quo quis utitur ad alios: q̄ pertinet ad dationes. Pertinet ergo ad liberales ut neq̄z pp iordinatū amorē pecunie aliq̄s ipedi at̄ a p̄uētiōib⁹ expēsis: neq̄z a p̄uētiōib⁹ dātōib⁹

Capitulū Decimūseptimū.

Quia uero obiectū seu m̃ exterior liberalitatis ē pecunia: ut dictū est: ⁊ quilibet uirtus cōueniē se hēt ad obiectū suū: p̃ns est: ut eū liberalitas sit uirtus: accūs eius sit p̃pōtionatū pecunie. Pecunia autē cadit sub rōne bonorū utiliū: q̃ oīa exte riora bōa ad usū sūt ordinata hoīs. Et ideo pro prius actus liberalitatis est bene uti pecunia: seu diuitijs. Q̃ autē bene, dicit: q̃ nō est aliqd̃ liberalia ex hoc q̃ aliquid sibi donat: itelligēdū est liberali tate, put respic̃ donatiōes: que, s. sūt alijs. Et sciē dū secundū, b. Tho. ubi supra: q̃ uti bñ pecunia seu diuitijs p̃tinet ad diuersas uirtutes: sed diuer sis respectibus seu rōnibus. Nā p̃tinet ad iusticiā p̃mutatiuā uel distributiūā: scdm̃ rōnez debiti le galis: put, s. ref exterior debetur aliī ex aliqua ob ligatiōe: ut p̃p̃ aliquem contractū uenditionis ul' mutui ⁊ h̃. Uel q̃ hēt distribui idigētibz ex dis positione ciuitatis uel alicuius. Pertinet autē ad liberalitatem secūdū rationem non debiti legal: sed debiti moralis: quod attēditur ex quadā de centia: non q̃ sit alteri obligatus. Et quia hēt mi nimū de ratione debiti. Ideo Tullius: ⁊ Macro. ⁊ plures alijs nō posuerunt liberalitatē inter ptes iusticie que attendat debitum. Pertinet etiāz bñ uti substantia ipali ad uirtutem magnificencie: fm̃ q̃ndā specialem ratōnem: prout scilicet assu mitur ad alicuius magni operis expletionem: ut facere magnam ecclesiam: hospitale: uel ornamē ta ecclesie: uel alia utilia reipublice. Unde magni ficentia se habet ex additione ad liberalitatem: q̃ si excellens liberalitatem que est circa mediocres expensas uel dationes. Pertinet etiā ad misericō diam secūdū rōnē indigētie pauperū. Uñ ex cō passione mouet ad subueniendū. Pertinet ⁊ amī ciciā seu charitatē secūdum rōnē affectionis spe cialis ad amīcū. Sed liberalitas etiā ignotū cū expedit elāgitur: nec impeditur inordinato amo re pecunie. Q̃ autem liberalitas non sit species iu sticie: sed pars potētiālis id est annexa iusticie: ut secundaria principali. Sic declarat. b. Tho. ubi supra. Iusticia proprie dicta exhibet alteri quod est eius: ut in restitutionibus: satisfractionibus: ⁊ h̃. Sed liberalitas exhibet alteri quod est suū ⁊ de quo non est alteri obligatus. Conuenit tam cum iusticia in duobus. Primo quia est ad alte rum ut iusticia. Secundo quia est circa res exte riores: ut iusticia: licet secundum aliam rationē. Et ideo ponitur a quibusdam inter partes iusti cie ut annexa ei. Notandum etiā: q̃ ad uirtuo sum pertinet non solum conuenienter sua matia uti et ministrare: sed etiā preparare opportuni tates ad bene utēdū: sic ad fōntudinē militis p̃ti net nō solū extrahē gladiū i hostē sed etiā exacuē gladiū: ⁊ tenē mūdū i uagina. Sic ad liberalitatē p̃tinet nō solū bñ uti pecunia: sed eā ēt preparare ⁊

seruare ad debitū usū. In ipsa at liberalitate dic̃ Gratianus in decretis di. lxxxvi. §. In ipsa mod⁹ adhibēdus ē rex ⁊ p̃sōarū. Rex ut nō oīa uni: s̃z sigulis q̃dā p̃stetur: ut p̃libus p̃deē possumus: iux ta illud p̃phete. Dispsit dedit paupib⁹: iusticia eius m̃at i seculū seculi: cornu ei⁹ exaltabit i gl̃ia. Ubi notādū q̃ ad liberalitatē magi p̃tinet dare a lijs q̃ petē ab alijs: uel acq̃rere ⁊ cōseruare: aut p se expēdē. Uñ p̃hs dicit i. iij. eth. q̃ liberalis ē supa būdare i datione. Huius at rō ē secūdū Tho. secū da se. q. cxvij. arti. iij. q̃ p̃p̃ū ē liberalis uti pecu nia: vltus at pecunie ē in emissionē ipsi⁹. Nā acqui sitio pecunie magi assilat g̃natiōi q̃ usui. Custodia at pecunie i q̃ntū ordiatur ad facultatē utendi assi mulat habitui. Emissio at alicuius rei: q̃nto sit ad aliqd̃ distātius: tāto a maiori uirtute procedit: si cur p̃z ex his q̃ p̃iciūtur. Et iō ex maiori uirtute p̃cedit: q̃ aliquis emitat pecuniā: dādo eā alijs: q̃ expēdēdo eā circa seipsa. Prop̃ū at ē uirtutis: ut p̃cipue tēdat i id quod p̃fecti⁹ ē. Nā ṽt⁹ est p̃fe ctio q̃dāz: ⁊ iō liberales maxie laudant de datio ne. vii. oī. Dispsit dedit paupib⁹ ⁊ c. Ubi tria de li beralitate nota. Priō q̃ sit rōnabilis. Secūdo q̃ sit durabilis. Tertio q̃ sit laudabilis. Quāntū ad p̃mū dicit. Dispsit dedit paupib⁹: q̃ntum ad secūdū Iusticia eius manet in seculum seculi: q̃ntum ad tertium. Cornu eius exaltabitur in gloria.

Quātū ad primū si. §. II.

cut p prudentiā dirigitur oīs actus ṽtutis moralis ad hoc q̃ sit uere ṽtuosus. Sic ⁊ actus liberalita tis: q̃ ē in dādo: oīz q̃ p prudentiā dirigat: q̃ ⁊ ipsa liberalitas ē ṽtus moralis. Prudentia at ē recta iō agibilis. Quāuis at scdm̃ b. Tho. p̃treat ad pru dentiā custodire pecuniā: ut nō subzipsat: uel inuti liter expēdat: tam̃ adhuc maioris prudentie ē utilis eā expēdere: q̃ utilis eā seruare: q̃ plura sūt atten dēda circa usū rei: quia assilantur motui: q̃ circa p̃seruatōnē que assilatur quieti. Pecunia autem utiliter dat cū paupibus erogat. Rōnabilis eūz nō oīa uni: sed plura diuersis p̃cedunt. Et hoc est quod dicit. Dispsit. i. in diuersas ptes diuisit: ⁊ de dit paupibus: nō p̃sōis nō indigētib⁹. Unde ⁊ a postol⁹. i. ad Corinth. xij. Si distribuero faculta tes meas in cibos pauperū ⁊ c. Que at rōnabilis sint p̃siderāda in actu liberalitatis: pulchre nōt. be. Ambro. in li. de of. Et hētur dis. lxxxvi. nō sa tis. Ubi ait. Perfecta liberalitas fide: causa: loco tempe p̃mēdatur: ut p̃mū cepis circa dōesticos si scias eū sine sumptu esse: famem tolerare: erūnaz p̃peti: qui p̃seritū egere erubescit. Si in causaz ceciderit captiuitatis filiorum suorum: aut calū nie: ⁊ non adiuues. Si sit in carcere aut in suppli cijs propter debitum si tempore afflictiois nihil a

Titulus Quintus.

te reportet: et infra. Est et alia pbanda liberalitas
vt pxiol semis tui nō despicias: si illos egere p̄gno
scas. Et infra. Cōsiderāda ē etiā i largiēdo etas at
q̄ debilitas. Nōnūquā etiā i uerecūdia: q̄ igenu
os p̄dit natales: ut senibus pl' largiaris q̄ sibi iā
uicū nequeūt querē. Similiter et debilitas corporis
p̄mpti' ē adiuuāda. Precipue tamē si q̄s ex diuī
tīs ceciderit i egestatē: et maxie sic suo uitio. Sed
aut latrocinīs: aut p̄scriptōne: aut calūnia: q̄ ha
bebat: amiserit. Pulcra etiā liberalitas in ip̄o pau
peris dato tenere mēsurā: ut abūdes plurib' quā
tū oporteat ipartiri pegrinis nō sup̄fluas ip̄esas
s; p̄petēs. Hec oīa. b. Amb. ibi. Et quāuis petē
do pecuniā ab alijs: ex hoc aliq̄s pl' posset dare a
lijs: tamē dīc p̄s: q̄ liberalis nō est p̄titiu': Ro h'
secūdū. b. Tho. vbi sup̄ra ē: q̄ dare et accipere se
habēt sic agere et pati. Nō ē at idē p̄ncipiū agēdi
et patiēdi. Un cū liberalitas sit p̄ncipiū datōnis
n̄ p̄tiet ad libalē ut sit p̄mptus ad recipiēdū: et
multo min' ad petēdū. Un. v. Si q̄s i hoc mūdo
uult gratus haberi: det: capiat: q̄rat: pluria pau
ca: nihil. Redde sigula sigulis. Et aplūs iducit au
toritatē dñi: dicētis. Beatiūs ē dare q̄ accipere. Q̄
at q̄s petat elēosynas ab alijs: nil p̄pter hoc dīmi
nuit sibi de liberalitate. Et silr: si quis effect' pau
per pp xpm ut religiosi petāt p se elemosynas: ni
hil sibi dīminuit de liberalitatē p̄fectōne et aliaz
vīrūtū: sed poti' adaugēt q̄ntū ad hitū. Quāuis
igit liberalis multis modis possit bñ uti pecunia
iste tñ rōnabilius q̄ disperit dedit pauperibus.

Actus liberali. §. III.

tatis ouret oñdī: dñi subdit. Iusticia ei' mact i se
culū seculi. Iusticia. i. opus iusti qd fecit i dando
pauperibus: mact in seculū seculi. i. in alio seculo:
qd succedit huic p̄nti seculo. Mact aut. i. durat:
nō i q̄ntū ad actū: sed i q̄ntū ad meritū et fructum
mercedis. Virtutes. n. morales ut iusticia et alie: et
si remanēt factis i p̄ia. scdm. b. Tho. et alios quā
tū ad hitū: nō tñ hēt eūdē actū quē h huerunt.
Ibi. n. nulla ē indigētia. Et iō non o3 ut unus ali
aliqd det: sed meritū ill' datōnis iuste manet us
q3 ad aliud seculū: vbi de eo recipit p̄miū. Mat.
x. Qui dederit potū aq̄ frigide nō p̄det mercedē
suā. Dicit. n. xps in finalis iudicio his q̄ dederunt
paupib'. Uēite bñdicti p̄es mei p̄cipite regnum
Et assignās cām tāte retributōis: subdit. Esuriu
enī et dedistis mibi manducare. Sitiui: et dedistis
mibi potū et. Mat. xxv. Et aplūs. i. ad thi. iij.
Pietas. s. q̄ dat paupib' ad oīa ualeat: p̄missionē
q̄ nūc ē hñs: et future. i. bōz p̄ntiū et futurorum.
Nā ultra p̄miū sup̄num quod mact ei q̄ ei obite
dar: alias nō ēet liberalis act': multa ēt bona hic
recipit Cornel' cēturio ethnicus: q̄ dabat elēo
synas meruit illūinatōne fidei: appere sibi āgelo:

et admonēte: ut mitteret p Petro aplo: q̄ eū docēt
uīa salut. Act. x. Vidua q̄ dedit helye bucellaz
p̄as et pusillū aq̄: meruit sibi multiplicatōne fari
ne et olei: ut nō deficeret sibi tpe famis. Exinde
ē resuscitatōne filij mōtui. iij. Re. xvij. Thobias
dabat indigētibz: de bōis suis meruit illūinatō
ne sue cecitatē: et abūdātiā tpālē. Nabuchodonō
sor dādo elemosynas dilatata fuit sñia data p̄tra
eū sue p̄ntiōis. Dan. iij. Rebecha ut liberalis q̄
potū aq̄ dedit: non solū Eliezer pcuratori Abra
he: sed et camelis suis: meruit desposari p̄arche
magno Isaac. Sen. xxiij. Grego. magn' q̄ fuit li
beralis ad paupes: et spālē ad eū q̄ appuit sibi in
forma naufragi: fuit sibi enūciatū de papatu Jo
annes elēosynarius: q̄ dabat abūdāter paupib':
sēp pl' abūdabat. Et cū semel i domo nō hēt ni
si. xx. grossos aduenienti paup' p elēosyna iussit
pcuratori illos dare: sed cū ille ex. xx. retinisset
v. inde ad modicū sibi missa fuerūt. xv. milia flo
renorū dispēda paupib'. Vocauit at pcurato
rē suū: et dixit ei. Quare nō dedisti ut tibi manda
uerā illos. xx. grossos paup'. Ecce misit nobis do
mīn'. xv. milia florēoz: q̄ tu dedisti tñ. xv. gros
sos. Si dedisses. xx. et oñs misisset nobis. xx. milia
et sic paupib' nocuisti: et nō nobis puidisti. Et
nōnō: q̄ dīc iusticia ei' mact i seculū sc̄li. Nō ē a
ctus liberalitatis: nec opus iusticie si q̄s det malis
hoibus unde foueātur i p̄cio. vñ dī Ecclī. Bñfac
iusto: et nō dederis p̄cto. Dīc ēt. b. Aug. q̄ dare
histriōibus i mane peccatū ē. dī. lxxxvj. Talib'. s.
q̄ i hōeste exercēt artē illā. Silr. p̄dige expēdēdo i
p̄uuijs: vestib': et p̄p̄is: nō ē iusticia nec liberali
tas: sed nec dare aliēa. Mel' ēet nō auferre q̄ re
stituere ablata. Q̄ tñ si fiat debito mō. s. restitū
tio nō erit actus liberalitatis: s; iusticie p̄mutatiue
etiā paupib' dādo: cū sūt icerta. Et illa ēt mact
ei i seculū seculi q̄ ad p̄mū. Duo uitia sunt p̄ia li
beralitati. s. auaricia secundum defectum: et pro
dgalitas secundum excessum.

Q̄ntū ad tertiū a. §. III.

ctus liberalitatis multū laudab' ē: et laudat ab oī
bus. Un dīc ps. Cornu eius exaltabitur in gloria
Cornu. i. dignitas: seu v̄tus liberalitatis exaltabit i
glia hoīm: q̄ tales sūt glorificati amati et laudati
apud homines. Un Boetius in li. de phica p̄sola
tione dicit. Largitas que idem est q̄ liberalitas.
facit hoīes claros. i. gratiosos et famosos. auari
cia odiosos. Ratio huius potest adduci: quoniā
ratio bōitatis maxie uidetur pertinere ad libera
litatē: q̄ bonū scdm Dyonsiū est sui ipsius diffu
suum. Unde. b. Ambro. dicit in li. d offi. q̄ iusti
cia censurā tenet: liberalitas bōitatē. Liberalis e
nim bona sua diffūdit dādo alijs. Et sic assilatur

Capitulū Decimūoctauū.

Deo qui est maxime liberalis. Jaco. i. Dat oibus affluentem et non improperat. Unde et Titus imperator: filius Vespasiani dicebatur deliciae generis humani: quia fuit ualde liberalis et humanus. Et una die cum nil dedisset alicui: dixit baronibus suis Charissimi: hunc diem perdidimus: quia nil boni alicui dedimus. Sciendum tamen secundum b. Tho. secundum da secundum q. viij. arti. vi. q. liberalitas et si multum sit laudabilis: non tamen est maxima uirtutum. Pro cuius declaratione dicit idem: q. cum uirtus tendat in aliquod bonum: tanto uirtus est melior: seu maius quanto melius est bonum in quod tendit. Liberalitas autem tendit in aliquod bonum dupliciter. Uno modo per se. Alio modo ex consequenti. Et primo et per se attendit ad ordinandum propriam affectionem circa pecuniam possessam et uisum eius. Et sic secundum hoc preferitur liberalitati temperantia: que moderatur concupiscentias et delectationes pertinentes ad proprium corpus. Et fortitudo et iustitia: que ordinantur quodammodo in bonum commune. una parte pacis: alia parte belli. Et oibus preferuntur uirtutes: que ordinant nos in bonum diuinum. Nam bonum dei preeminet cuilibet bono humano. Et in bonis humanis bonum publicum preeminet bono privato: in quibus bonum corporis preeminet bono exteriorum rerum. Alio modo ordinatur liberalitas ad aliquod bonum ex consequenti. Et secundum hoc liberalitas ordinatur in omnia bona predicta. Ex hoc enim q. homo non est a matius pecunie: sequitur q. de facili utatur ea: et ad utilitatem ipsius: et utilitatem aliorum: et ad honorem dei. Et secundum hoc habet quandam excellentiam: ex hoc q. est utilis ad multa. Quia tamen unumquodque magis iudicatur secundum id quod competit ei primo et per se q. secundum id quod competit ei ex consequenti. Ideo liberalitas non est maxima uirtutum. Unde b. Ambrosius in li. de officiis dicit q. iusticia excelsior uidetur liberalitate: sed liberalitas gratior. Et plus in libro rhetorice ait q. fortes et iusti maxime honorantur: et post eos liberales. Amantur autem liberales multum ceteri: non amicitia honesti q. sunt meliores: sed amicitia utilis: quia sunt utiles in exterioribus bonis: que cupiunt homines maxime. Et propter eandem causam clari redduntur. Quia etiam deus de bonis suis abundans: magis procedit ex charitate: que est utique maxima uirtutum: q. pertineat ad liberalitatem. Quilibet etiam uirtus participat ratione boni q. ad emissionem actus proprii: Actus autem quidam aliarum uirtutum sunt meliores pecunia: quam emittit liberalis.

De misericordia multiplici: et eius utilitate. Ca. xviij.

E misericordia hic

agitur: quia quis non sit pars iusticie nec ei annexa: sed effectus charitatis in

terior: secundum b. Tho. tamen in actu eius exteriori huius similitudine cum liberalitate: et conuenit cum ipsa. Secundum igitur q. motum ad misericordiam est malum Unde Job. damascenus. ij. li. dicit q. misericordia est species tristitie. Motum autem ad tristitiam est malum. Quid autem sit misericordia Aug. in ix. li. de ciuitate dei sic eam diffinit. Misericordia est aliene miserie non in corde compassio: q. utique si possumus subuenire et pellimur. Circa quam diffinitionem tria sunt uidenda. Primo obiectum quod respicit: et hoc est proximi defectio: dum dicit aliene miserie. Secundo actus: quem in nobis facit. Et hoc est nostri contristatio: dum subdit in corde non compassio. Tercio effectus: quem extra producit et hoc est mali iuxta posse ablatio: dum dicit: Quia utique si possumus subuenire compellimur. Quatuor ad primum: misericordia dicitur miserie corde aspiciens. Per secundum dicitur. Misericordia miserum habens cor. i. triste: secundum tertium punctum diffinitionis dicitur misericordia miseria adiuuans. i. tollens per dationem eleosyne. Et quartum ad fructum: qui sequitur ex misericordia est alia interpretatio. i. mira suauitas rigas corda. s. facientium misericordiam. Quia ut dicit Mat. v. Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. s. in patria superna. ps. Domine in celo misericordia tua: non. s. alia q. mira suauitas rigans corda beatorum.

Pro declaratione. §. i.

primum. s. q. obiectum: ad quod respicit misericordia: et quod mouet homines ad misericordiam est defectus seu miseria alie. Dicitur b. th. se. se. q. xxx. ar. i. q. miseria opposit felicitati Est autem de ratione beatitudinis: seu felicitati: q. aliquid ponat eo quod uult. Nam sic b. Aug. dicit in li. de trinitate. Bonus est qui huius quod uult. et nihil mali uult: et ideo contrarius ad miseria prior: q. homo patiat quod non uult. Triplex autem uult homo aliquid. Uno modo appetitu naturali: sic omnes homines uolunt esse et uiuere. Secundo modo uult aliquid per electionem ex aliquo premeditatione. Tercio modo uult aliquid non secundum se: sed in causa sua: puta: qui uult comedere nocuum: dicitur mus esse uelle infirmari. Sic igitur motum ad misericordiam tam ad miseria pertinet. Primo quidem est id quod contrariatur appetitui naturali uolenti. s. mala corruptia et contristatio: quoniam contra naturam homines appetunt: ut infirmitates et hec. Unde et philosophus dicit in ij. rhetorice q. misericordia est tristitia quodammodo super appetitum malo: corruptio uel contristatio. Secundo adhuc magis efficiunt ad misericordiam prouocantia: utpote magis contristatio si sint in uoluntate electionis. Unde philosophus dicit ibidem. s. ij. rhetorice q. illa magis miserabilia sunt: quoniam fortius est causa: puta cum aliquid malum euenit: unde quod sperabat bonum. Tercio ad hoc se magis miserabilia: si sit in tota uoluntate: puta si aliquid sepe sectatur est bona: et ei eueniunt mala. Unde philosophus dicit ibidem: q. maxima misericordia est super malis eius qui indigne patitur. uel potest dici q. triplex est miseria ad quam respicit misericordia: seu qui mouet ad misericordiam. primum

Titulus Quintus.

est miseria culpe. Secunda miseria nature. Tertia miseria fortune. Peccatū seu culpa utiqz inducit magnā aie miseriam: adeo q si ipsaz non purgat hō p pñiam incurrit sumā miseriam gehēne. Cū et Sapiens dicit. Miseros facit populos peccm. Et ps. Miser factus sū z curuatus sū usqz i finez. Et lz ppe fm diffinitōne misericordia sit z moueatur sup aliena miseria: tamē large ēt erga ppam miseriā culpe dī moueri: dū ad remouēduz ipsaz culpā penitētiā agit. Unde. b. Aug. Qui uult ordinate dare elemosynā: pus dz a se ipso icipere: et eā sibi primitus dare. Est. n. elemosyna opus misericordie uerisimile: de qua dictū ē. fili misere aie tue placēs deo: de pe. dī. iij. Ad alios at pprie ē misericordia q ad culpas eoruz: uel respectu ce citatis corū: uel respectu pene ad quā disponūtur vnde z de xpo dī Marci. vi. q uidens ihesus turbas misertus est eis: qui erant uepati: z iacētes sic oues non habentes pastorem. Et Gregori⁹. in homel dīc: q uera iusticia hz ppassiōē ad peccatores nō dedignatiōē. Sed falsa iusticia eō non hz ppassiōē sed dedignatiōē. dī. xlv. vera. Miseria nāe: qua. f. q sūfirmatur uel morit: ēt mouet z mouere dz ad ppassiōē. Cū z xps uidens mulierē uiduā sequentem ad sepulturā unicū filium delatum mortuū: misericordia motus ē sup eaz: z resuscitauit illū Lu. viij. Sic multis diueris languoribus pressis petētibus eius misericordia: misertus est eis: z a miserijs aie z corpis liberauit. Miseriā fortune. i. in defectu bonoz fortune etiaz respicit misericordia: ut ppassiatur paupib⁹: z subueniat si pōt. Thob. iij. dī. Quomō potueri ita esto misericors: nec auertas faciē tuā ab ullo paupe. f. subleuādo miseriā inopie. Et pcpue hī q fuerūt felices. Quia ut ait Boetius. Maximū in fortunij genus memisse fuisse felicem. Et hac misericordia singulariter usus ē. b. Nicolaus qui audies uicinū eius nobilē: sed pauperē effectū tres filias uirgines pē pauprate uelle exponere turpitudini ut de earū lucro sustētarētur: tribus uicibus occulte misit per fenestrā. z proiecit i domū tātū auri: ut traderet eas nuptui: z ipse sustētari possz. Hac misericordia usus ē beatus pater Dominic⁹ qui uoluit se his nēundare: ut de pēcio suo semel filius uidue redimeretur a sarracēis a qbus capti uis tenebat. Altera uice pro subleuanda inopia quorundam nobilium qui propter paupertatez filias suas dederant hereticis nutriendas z erudiendas. Sed dominus aliter prouidit.

Quantū ad secundū. §. II.

dum id quod facit in nobis misericordia est: q generat tristitiam seu dolorē ppassiōis in nobis ut patet ex diffinitione supra posita. Cōpati enīz est simul pati. f. cum afflicto. Ubi sciendum scdm

Tho. se. se. q. xxx. arti. iij. q dolor de aliena miseria quē habet misericors pōt sumi dupliciter. Uno modo prout noiat motū appetitus sensitui. Et sic misericordia non est uirtus: sed passio quedam. Alio modo prout nomiat motum appetitus intellectui. f. scdm q alicui displicet malum alterius. Hic autem motus potest ēē secundum rōnez regulatus. Et potest quis secundum hunc motū ratione regulatum regulare motuz inferioris appetitus. Unde beatus Augustinus dicit in. ix. de ciuitate dei: q iste motus animi. scilicet actus misericordie tunc est secundū rationem: quando ita prebetur misericordia q iusticia conseruetur: si cut cum indigenti tribuitur: siue cum ignoscitur penitenti. Et quia ratio uirtutis humane in hoc consistit: q motus animi ratione reguletur. Ideo ex hoc ostenditur q misericordia sit uirtus. Unō Augustinus. ix. de ciuitate dei ait. Longe melius z humanius: z piorum sensibus accommodat⁹: in Cesaris laudem locutus est. f. Cicero: ubi ait. Nulla de uirtutibus tuis nec admirabilior nec gratior: misericordia est. Nec obstat huic sentētie scilicet misericordiam esse uirtutem: id quod ait Salustius. uidelicet. Omnes homines qui de rebus dubijs consultant: ab ira z misericordia uacuos esse decet. Non enim animus facile uerum prouidet: nisi ista deficient. Hoc enim dictūz Salustij intelligitur secundum Thomam: quando misericordia est passio non regulata ratione. Sic enim impedit consiliū rationis: dum a iusticia recedit. Unde Augustinus. Duo ista nomina nō frustra dicuntur: homo: peccator. Nam quia peccator est: corripit: quia homo est: misere: nec poteris iuste miseri homini: si non correperis peccatorem. xxij. q. iij. duo. Est autem misericordia uirtus specialis: nec quidem intellectual: nec theologica. sed moralis existens circa passiones. Et reducitur ad illam mediētatem: que dicit nemesis. Quāuis enim habeant misericordia z nemesis contrarietatem ex parte extimationis: quā habent de malis alienis: de quibus misericors dolet: in qtu extimat aliquem indigna pati. Nemesis autem gaudet de malis alterius: in qtu extimat illum digne pati: z tristatur: si indignis bene accidit. Utrunque tamē est laudabile: et ab eodem amore procedens: ut dicit philosophus in secundo rheto: Et has quidem mediētes in quibus consistit misericordia z nemesis: z quedam alie. Philosophus in secundo rhetori. non nominat uirtutes: sed passiones: quia etiam secundū q sunt passiones sunt laudabiles. Tamen nihil prohibet q tales ab aliquo actiuo habitu prouent. Et sic assumunt rationez uirtutis. Et act⁹ qdē ppius misericordie imediat⁹. f. ppati miseri die alit⁹: opposit⁹ iuidie: de q bēs in. ij. pte ti. iij.

Actus autē exterior qui est elemosyna: opponit vi-
tio qđ dicit obduratio ī misericordia: de qđ ī secū-
da pte tī. j. c. penlt. Proccedit autē misericordia a
charitate sic effect⁹ a sua causa. Et licet pax ⁊ gau-
dium sint act⁹ interiores a charitate procedētes: ut
misericordia tñ: qđ nihil adiūnt sup rationē bo-
ni qđ est obiectū charitatis: iō non requirūt alias
vtutes qđ charitatē. S3 misericordia respicit qñ
dā specialē rōnem. s. miseriam eius cui miseretur
quis: ⁊ ideo ponitur specialis vtus. Nec obstat qđ
aliquis sit extra charitatē: ⁊ tñ h3 p passionem ad
paupes ut elemosynas largiat⁹: qđ scđm. b. Tho.
aliqd dī act⁹ vtutis duplr. Uno mō materialiter
vt facē actus de genē bonoz elemosynas: ieiunia
⁊ h⁹. Et hoc potest fieri sine charitate. Alio mō
formalit. i. eo mō operari quo virtuosus facit: ut
pmp̄te delectabiliter ⁊ omni eo mō quo fieri dēt
⁊ sic elemosyna fieri nō potest sine charitate. In-
ducunt autē naturaliter ad misericordiā: amicitia
ad aliuz: similis cōditio. Sapia: senect⁹: debilitas
timiditas Rō h⁹ ē fm Tho: ubi supra ar. ij. qđ ex
hoc ptingit qđ aliquis misereatur: ex quo ptingit
qđ de miseria aliena doleat. S3 cū dolor seu tristi-
cia de pprio malo sit: itātū aliqđ de aliena mis-
tia tristat aut dolet: i. quātū apprehēdit alienā mis-
tia ut suam. Hoc at ptingit duplr. Uno mō p vnio-
nē effectus: qđ sit p amorē: qđ cum amās reputat
amicū tanquā se ipsuz: malū amici reputat ut
suū: ⁊ iō dolet de malo amici vt de suo. Un⁹ ⁊ p h⁹
in. ix. ethi. ponit iter amicitia: hoc qđ ē cōdole-
re amico. Et apls ad Ro. xij. Gaudē cū gaudētib⁹
flere cū flētib⁹. Alio mō apprehēdit qđ miseriam
alterius vt suā: fm vnionē realē: utpote cū maluz
aliōz ppinquū est: ut ad nos transeat ab eis. Un⁹
p h⁹ in. ij. rheto. qđ hoies miseretur sup alios qui
eis coniuncti sunt: ⁊ similes: qđ p hoc fit i eis extia-
tio qđ ipsi possunt ēē similia pati. Et ide ē qđ senes
⁊ sapiētes: qđ p̄siderāt se ēē i mala posse icidē: ⁊ de-
biles ⁊ formidolosi magis sūt misericordes. Ecō-
trario at qui reputāt se ēē felices: ⁊ intātū poten-
tes: qđ nil malī putāt se posse pati: nō ita misere-
nt. Silr supbi non misereant: qđ p̄tēnunt alios ⁊ repu-
tāt malos. Silr aliqđ sē i cōtumeliā dispositio-
ne. Siue qđ sciūt cōtumeliā pati: siue qđ velint cō-
tumeliā alijs inferre: puocāt ad irā ⁊ audaciam.
Un⁹ dū sunt in hac dispositione nō misereant: pro-
uer. xxvj. Ira nō h3 misericordiā neqz erumpens
clamoꝝ. Dicit ēē p h⁹: qđ durū ē expulsū miserati-
onis. Illi enī qui sunt in magnis malis. qđ nō timēt
se vlterius pati aliquid: ⁊ qđ tñ itendūt pprie pas-
sioni: qđ non aliene: ideo non misereant. Ita etiā
si sint aliquē persone nobis cōiūctē: ut filij ⁊ pa-
rentes: qđ reputant quasi aliquid nostrī: non pro-
prie misereant sed dolemus: sicut in vulneribus
nostris.

¶ Quid ad tertiū. i. ef. §. III

fectū exteriorē misericordie. Sciēdū qđ hoc ē facē
elemosynas qbus miseris aliorū subuenimus et
alios subleuamus. Hoc at sic declarat. b. Tho. se-
cūda secūde. q. xxxij. ar. i. Exteriores act⁹ ad illaz
vtutē referūt: ad quā p̄tinet id qđ ē motū ad a-
gēdū h⁹ act⁹. Motiū autē ad dandū elemosynas
ē: ut subueniat necessitatē patienti. Un⁹ quidam
diffiniētes elemosynā: dicūt qđ elemosyna ē opus:
qđ dat aliquid indigenti ex passione ppter deum.
Qđ quidē motiū p̄tinet ad misericordiā. Unde
manifestū est: qđ dare elemosynā ē ppe actus mise-
ricordie. Et hoc apparet ex ipso noīe. Nā ī greco
a misericordia elemosyna deriuatur: sicut in la-
tino miseria a misericordia. Et quia miseria
est effectus charitatis: ex consequenti dare
elemosynā est actus charitatis: misericordia mediā-
te. Et h3 hoc dī. j. Jo. iij. Si quis habuerit sub-
stā h⁹ mundi: ⁊ viderit fratrem suū necessitatē
habere: ⁊ clauerit viscera sua ab eo: ⁊ nō dederit
ei: quō charitas dei manet in illo. Pōt etiā elemo-
syna ēē actus iusticie iquātū. s. datur ad satisfaciē-
dum peccatis suis. h3 illud. Dan. iij. Peccata tua
elemosynis redime. Nihil. n. phibet fm. b. Tho.
ubi supra: actū qui ē ppe vnus vtutis electiue:
attribui alteri vtuti sicut ipeātū ⁊ ordinātū ad
suū finē. Et hoc mō dare elemosynā pōit in opa
satisfactionis: in quātum miseria in defectu pa-
tientis ordinatur ad placandum deū: ⁊ sic impa-
tur a latia: habens rationem sacrificij.

¶ Sunt autē genera. §. IIII

elemosyne corporalis septē. Et similiter elemosyne
spūales. Et corporales sunt he. Pascere esurientes:
potare sitientes: vestire nudum: recolligere hospi-
tē: uisitare infirmū: redimere captiū: sepeliū mor-
tuū. De his hēt Math. xxv. Esuriui. n. ⁊ dedistis
mibi manducare ⁊c. Et continent in hoc vsu. U-
sito poto cibo redimō tēgo colligo cōdo Per has
subueniē necessitatē corporis. Sufficientiā autē h3
sic assignat. b. Tho: vbi supra ar. ij. Defectus cor-
palis aut ē in vita: aut est post mortē. Si est i vita
aut est cōmunis respectu eoz: quoz oēs indigēt.
aut est specialis ppter aliqđ accidens supueniens
Si primo mō: aut est defectus interior: aut exteri-
or. Interior defectus est duplex: vnus cui subueni-
tur per alimentum siccum. s. fames. Et secunduz
hoc ponit pascere esurientem Jsa. lvij. Frāge esu-
rienti panē tuū. Alius defectus est cui subuenitur
per alimentum humidum. s. sitis. Et secūdū hoc
ponit potare sitientē: puer. xxv. Si sitit inimicus
tuus potum da illi. Defectus cōmunis respectu ex-
terioris auxiliū ē duplex. Unus est respectu regu-
menti. Et quātū ad hoc ponit vestire nudū. Lu.

sq. ait Jo. bap. Qui h3 duas tunicas. i. ad superfluitatem: det vnam non habenti. Alius defectus ē respectu habitaculi. Et quātum ad hoc ponit recipere hospitem Aplā. hospitalitatem sectantes. Si vō defectus aliq3 spiritualis ppter aliq3 accedens supueniēs: aut hoc est ex cā extrinseca. Et qñ tū ad hoc ponit redēptio captiuoz. b. Amb. Or natus sacroz ē redēptio captiuoz. xij. q. ij. aurū. Aut defectus talis est ex causa intrinseca. l. vt in firmitas: 7 sic ponit uisitare isirmū Job. Uisitās spēs tuā. i. hominē i isirmitate nō peccabis. Post uitā aut exhibet elemosyna mortuo: sepultura eclesiastica. Actus dicit de Stephano lapidato: q sepelierūt eum uiri timorati. Et quauis sepultura mortui non cōferat ei quātum ad sensuz: quē corpus post vitā non h3: 7 ideo dñs Math. xxv. non ponit hoc iter alia opa misericordie corpāl: quia solū ea ibi ponit quē sūt euidētis necessitatī corpōri. Pertinet tamen ad defunctū qd de eius corpore agat: i. quātum uiuit in memorijs hominū: cui? honor detestat si careat sepultura. Pertinet etiam ad effectuz quē adhuc uiuens habebat de corpore suo cui dēt cōformari affectus prioruz post mortē eius. Uñ 7 aliqui p̄mendant de sepultura exhibita alijs. Et de dño Jesu christo legis q mandauit frontoni epō: q iret ad faciendū exeqs funeris sue hospite marthe. Cui 7 ipse dñs afuit. Et Anthonius sepeliuit Paulū primū heremitā leonibus facientib? foueā. Et sifr p̄anurius honorifiū. Si qui aut aliq3 defectus sūt corpales. qbus subueniendū est: ad p̄dictos reducunt. Lectas aut 7 claudicatio sūt qdam infirmitates: 7 iō dirigē cecū 7 sustētare claudū: ad uisitatiōē isirmoz reducunt. Subuenire hoi cōtra quācūq3 impressionem ei extrinsecus illatā: pertinet ad redemptionē captiuoz. Et similī dimitte debito ribus: liberos: 7 seruos addicere libertati. Tradē nuptiū puellas: paupes elemosynalr prouidetur anime simul 7 corpōri.

Elemosyne simili .§.v.

ter spirituales sunt septē. s. docere ignorantem: cōsulere dubitanti: consolari tristē: corrigere peccantem: remittē offendenti. Portare onerosos 7 graues: 7 dō omnibus exorare. Et continētur i hoc uersu. Cōsule: castiga: remitte: fer: solare. Et sub consilio p̄dehenduntur duo. s. consiliuz 7 doctrina. Cuius sufficientiam sic assignat. b. Tho. vbi supra. Per istas elemosynas subuenitur defectib? spiritualibus aīe. Hoc autem fit dupliciter. Uno mō poscendo auxilium a deo: 7 hoc fit per orationem Ja. v. Orate pro inuicem vt saluemini. Alio modo subuenitur defectibus anime impendēdo ei auxilium humanuz: 7 hoc tripliciter. Uno mō impendēdo auxilium cōtra defectum intellecti:

7 si sit speculatiuum hoc fit per doctrinā ad Ro. xij. Qui docet in doctrina. s. subueniat proximo Qui exhortatur in exhortando. Si aut sit intellectus practici: sic adhibetur remediū p cōsiliuz Thob. iij. Consiliuz semp a sapiente inquire. Et xij. q. ij. bone rei dare consiliū 7 presentis uite habet meritum 7 future remunerationis cernit habere subsidiū. Alio mō est defectus ex passiōe appetitiue vitutis: inter quos maxime ē tristitia: cui subuenit per cōsolatiōē. Itaq3 consolamini inuicem in uerbis istis 7 non contristamini d̄ dozmientibus sicut gentes que spem non habent: ait aplus. Tertio mō ex parte inordinati actus q triplr considerari potest. Uno mō ex pte ipsius peccantis: in quātū procedit ex eius inordinata uolūtate: 7 sic adhibet remediū p correctionē: s3 illud Math. xviij. Si peccauerit in te frater tu? vade 7 coripe eum inter te 7 ipsum soluz. Et aplus ad Thi. Peccantē coram omnibus argue. Alio mō ex parte eius i quē peccat. Et siquidē sit peccatū i nos pmissum: remediū adhibem? remittēdo offēsam: fm illud Luc. vi. Dimittite 7 dimittet? seu dimittemi. Et Mat. xviij. Serue nequaz omne de bitū dimissi tibi quoniā rogasti me. Nōne oportuit te 7 misereri conserui tui. Si autē offēsa sit in deū vel i pximū: non est remittē in nostro arbitrio fm Hiero. Tertio mō ex pte sequele ipsius actus inordinati: ex qua grauāt ei p̄uientes: etiā ppter peccatū intentionē. Et sic remediū adhibet supportado: maxie i his q ex isirmitate deficiūt: seu peccat: fm illud ad Ro. xv. Debemus nos firmiores isirmitates alioz portare: 7 n̄ solū fm qd isirmi sūt graues ex iordinatis actibus: s3 etiā vniuscuiq3 sūt onera supportada. fm illō ad Gal. vi. Alter alterius onera portate 7 sic adimplebit? legem christi.

Faciendo aut cō. §.vi.

pationē elemosynarum corpālū ad spūales simplr loquēdo: elemosyne spūales sūt corpālī? potiores triplici rōne. s3. b. Tho. scōa scōe. q. xxxij. arti. ij. Prima ē qz id quod exhibet i elemosyna spūali: ē nobilius. s. donū spūale q̄ pmiū corpale fm illud puer. iij. Donū bonū tribuaz vobis: legē meā non derelinquat. Secūdo rōne eius cui subuenit: qz spūs nobilioz ē corpe. Unde sicut hō magi sibi o3 puidē q̄ntū ad sp3 q̄ntū ad cor? ita ēt pxio magi d3 puidē de elemosyna spūali q̄ cor porali: quē ex charitate dēt diligere. Tertio q̄ntū ad ipsos actus qbus subuenit. Nā actus spūales qles sunt elemosyne spirituales sunt perfectiores actibus corporalib?: quibus exercent in elemosynis corporalibus. Secundum tamē aliqū p̄ticulārē casum: aliqñ aliqua elemosyna corporalis posset preferri alicui elemosyne spūali. Sicut ma

Capitulū Decimū octauū

gis esset pascendum fame morietē q̄ docendum. Sicut dicit ph̄s: q̄ indigēt melius ē dītarī q̄ phīlosofari: q̄ uis hoc sit meli⁹ simplr. Nec obstat si dicat: recōpēsatio benefici minuit laudē 7 meritū elemosynē. Unde dñs dixit Lu. xiiij. Cū faci prādū aut cenā: noli uocare uicinos diuites: ne forte reuoluerint te 7 fiat tibi retributio. S3 in elemosynis spiritualib⁹ sp̄ ē ibi recōpēsatio: q̄ qui orat pro alio: pficit sibi: fm̄ illud ps. Oīo mea in sinu meo cōuertet. i. q̄ aliū docet: in scia pficit qd nō cōtingit in elemosynis corporalib⁹: q̄ dando pecuniā: minuit in ea. Nā ut dicit b. Tho. recōpēsatio nō minuit meritū nec laudē elemosynē: si nō sit intēta. Sicut 7 hūana glia: si nō sit intēta: non minuit rōnē v̄tutis. Sicut de Latone Salust⁹ dicit. q̄ q̄ magis glīam fugiebat: eo magis glia eū sequebat. Et ita p̄tingit in elemosynis spūalibus: 7 tñ intētio bonoz spūaliū: nō minuit meritū: si cut intentio bonoz corporalīū. Si enī q̄s docet ex charitate: intēdēs ex hoc sibi augeri scientiā nō p̄pterea p̄dit meritū: sicut q̄s daret elemosynā corporālē ut augerēt ei substantiā. Et de elemosynis corporalib⁹ multi p̄nt se excusare: q̄ dare nō p̄nt. Sed quis ē qui nō posset dare spūales: certe nūllus. Si enī q̄s docere nō valet uel cōsulare: q̄ igno rans est: pōt utiqz orare p̄ alijs. Pōt dimitte iniurias supportare defectus aliorum 7 h̄. Date elemosynā 7 oīa mūda sūt vobis ait Ch̄stus Luc. xi. i. nullā unū dīciā ex reb⁹ vobis p̄cessis p̄trahet spūalibus uel tpalib⁹. Et Petrus i canonica sua. Unusqzqz put accepit grām. i. bñficiū tpale uel spirituale in alterutrū illā administrātes vt boni dispēsatores multiformis gratie dei. Un̄ 7 Greg⁹. i homel. Habēs intellectū: curet oīno ne taceat. Habēs rerū affluētiā: vigilet ne a misericordie largitate torpescat. Habēs artē q̄ regit magis ope flu deat ut usū atqz utilitatē illius cām p̄xio p̄curet. habēs loquēdi locū p̄ retento tālētō timeat: si tñ ualet 7 opus ē: p̄ paupib⁹ incedat: hec ille. Qui libet ergo de bono qd h3: debet p̄ximo subuenire loco 7 tempore suo.

Misericordia se. §. VII.

cūdi se ē maxia v̄tutū: licet p̄ cōpationē habentē maior ea sit charitas: hoc at sic declarat. b. Tho. 2a 2e q. xxx. arti. iij. Aliqua v̄tus pōt eē maxia duplī. Uno mō fm̄ se. Alio mō p̄ cōpationē ad habētē. Primo mō misericordīa ē maxia v̄tutū. Pertinet enī ad misericordīā q̄ aliū effundat. Et qd plus ē: q̄ miseras aliorum subleuet: 7 hoc est maxie supioris. Un̄ 7 misereri ponit p̄p̄iū deo. Et i hoc maxime dī eius oīpotētia manifestari. Un̄ Greg⁹ in collecta. Deus q̄ omnipotentia tuā parcēdo maxie 7 misēndo manifestas 7c. Sed se cūdo mō. s. quo ad habētē: misericordīa nō ē maxia nisi ille qui h3 sit maxim⁹: qui nō bēbat supe

rioriē: 7 hoc ē solus deus: quia neminē h3 supra se: sed oēs sub se. Et at qui h3 aliquē supra se: ut ē oīs creatura: maius ē 7 melius sibi cōiūgi suo supiori q̄ supplere defectū sui inferioris. Et iō quātū ad hominē qui h3 deū superioriē: charitas p̄ quā vni tur deo: ē potior v̄tus q̄ misericordīa p̄ quā p̄xiorū subleuat defectus. Un̄ 7 ap̄ls ad Col. iij. Cū dixisset induite uos sicut electi dei sancti 7 dilecti viscera misericordie 7c. Postea subdit: Sup̄ oīa aut charitatē habete que ē uiculiū perfectiōis. Et hinc est q̄ uita cōtēplatiua cuius officiū 7 actus ē deo per dilectionē inherē: 7 desiderijs uisionis ei⁹ inardescē: perfectior ponit 7 suauior q̄ uita actiua p̄ quā hō se exercet i elemosynis corporalibus. s. pascendo famelicos 7 huiusmōi. Un̄ ē i elemosynis spiritualibus: docendo ignorantē: p̄dicādo: curāz aliorū gerēdo. Sed inter oēs v̄tutes que nos ordi nant ad p̄ximū misericordīa ē potior q̄ ad deū: si cut 7 potioris v̄tutis. s. charitatis effectus. Ab ea enī ut dictū ē p̄cedit. Nā supplere defectū alteri⁹ in quātū huiusmōi ē superioris 7 melioris. Et iō Osee. vi. dicit a dño Misericordīa uolo 7 nō sacrificiū. Quā auctoritatē Ch̄stus allegauit: qñ iudei murmurabāt p̄tra eū: q̄ in domo Mathei publicani cū peccatoribus māducauerat 7 biberet. Eūtes autē discite quid est. Misericordīa uolo 7 nō sacrificiū. Hui⁹ at rō est q̄ misericordīa magis sit grata deo q̄ sacrificiū ei offerre: qd p̄tinēz ad cultū diuinū 7 v̄tutem religionis fm̄. b. Tho. vbi supra. Quia deū non columus per exteriora sacrificia uel munera p̄pter ipsum: sed p̄pter nos 7 p̄pter p̄ximos nostros. Non enī deus indiget sacrificijs nostris: sed vult ea sibi offerri p̄pter nostraz deuotionez excitandā: 7 p̄ximoz utilitatem. Et ideo misericordīa qua subuenimus defectib⁹ p̄ximoz: est sacrificiū: magis deo acceptum: v̄tpote p̄p̄inquit v̄tilitati p̄ximoz deferuiens: fm̄ illud ad hebre. vii. Bñficiēte 7 cōmunionis nolite obliuisci: talibus enī hostijs p̄meret deus. Sic ē intelligēdū ē quod ait Ambro. i glo. sup̄ illud. j. ad Thimo. iij. Pietas ad oīa utilis est: Oīs summa ch̄ristiane discipline i misericordīa 7 pietate cōfistit: quātū. s. ad summā operū exteriorum ch̄ristiane discipline. Nam quātū ad effectum interiorum: affectio charitatis qua coniungimur deo: p̄ponderat dilectioni 7 misericordie ad p̄ximos. Quod autem subdit. b. Ambro. in dicta auctoritate. Quam qui habuerit. s. misericordiam 7 si lubricus paciatur vapulabit quidem: sed non peribit: quod non est sic intelligendum: q̄ p̄pter opera misericordie luxurie deferuiens: in ea moriens euadit perditionem eternā: vt quidam opinant 7 pessime. Sed quia ex elemosynis quas facit misericors: orationibus aliorū aliquando reuersus ad penitentiam: recedit a lubrico luxurie: 7 si puniatur pena temporalī hic uel in purgatorio: tñ

7
ex

per penitentia euadit gehennā. Sicut legimus in uitis patrum de quodā magne pfectiōis uirō solitario: qui superbia elat⁹ suarū virtutū i lubricū luxurie metalis lapsus: cellā dimisit ut ad seculum vades: opere turpitudines exequeret: sed nocte supueniente dū iter ageret: declinavit ad cellā duorum iuuenū: qui deo seruire ceperāt in solitudine. Qui reuerēter receptus ab eis et inuitatus ad instruendū eos in uia dei. Dum misericordia vsus ē: et elemosyna spiritali docendi et consulendi illos: ad se reuersus recognouit defectū suū: et ad cellaz rediens damnationē per penitentiam euasit.

Ad comendatio. §. VIII.

nē misericordie et actū ei⁹. s. elemosynarum facit qd ait Ambro. di. lxxvi. non satis in si. Misericordie cōis ē usus ideoqz cōmune pceptū ē oibus etatibus: et omnibus officijs necessaria: ab oibus deferenda: nō miles nō publicanus excipiat non agricola nō urbanus: oēs i cōi mouent ut pferant non habenti. Misericordia enī plenitudo virtutis est: et ideo oibus prescripta est pfecta forma virtutis dū. s. dictū est Luc. vi. Estote misericordes sicut et pater vester celestis misericors est. Et ps etiā ostēdit qd laudabilis sit misericordia in usu eius dum dicit in ps. Iucundus hō qui miseret et commodat: disponit sermones suos in iudicio quia in eternū nō cōmouebit. Ubi tria. Primo motus interior inuit: ibi. Qui miseret. Secūdo act⁹ exterior subditur: ibi. et commodat. Tercio fruct⁹ uberior additur. ibi. Iucundus homo.

Ortū ad primum. §. IX.

maxia bonitas et laus ē hois in essendo similem deo seu imitando deū: circa misericordiā autem iubemur deo assimilari: dum dicit. Estote misericordes sicut et pater vester misericors est. De ipso autē deo misericorde dicit in li. sapientie. Misericors oim dñe et nihil odisti eoz que perfecisti: dissimulans peccata hominū ppter penitentia: et ps. miserationes eius super oia opera eius. Quod tripliciter potest intelligi. Primo quidez quia ex misericordia maxime nobis redditur p̄mendabilis et amabilis: et magis qd per alia opera sua: licet omnia perfectissime faciat. Unde Bern. Misericordia misericordia dulcius sapit. Et ecclia canit i psona peccatorum. Tribularer si nescirē misericordias domini. Tu dixisti. s. per Ezechielem pphetam xviij. c. Nolo mortem peccatoris sed ut conuertatur et uiuat: qui publicanū et chananeam vocasti ad penitentia: et Petri lachrymantē suscepisti misericors de⁹. Secūdo exponit sic. Super oia opa i. in omnibus creaturis que sunt opera eius: reperitur misericordia eius in celo: in inferno et in mūdo. In celo quidez dum remunerat sanctos vltra meritum: quia nō sunt cōdigne passionēs huius

tēporis ad futurā gloriā ait ap̄s ad Ro. viij. Un⁹ ps. Dñe in celo misericordia tua. s. est i sanctis tuis. In inferno quoqz de quo minus videtur: ē misericordia dei in dānatis: nō qd liberet eos a pena uel mitiget vt Origenes et quidā heretici dixerūt: sed ut puniat citra condignum: quia adhuc peius mereret vt ad nibilationē: sic expōit Aug⁹ i li. o ciui. dei illud Abachuch. iij. Cum iratus fueris. s. tu de⁹ flagellando dānatos: misericordie memor eris: non tantū quātū meruerūt affligēdo. In mūdo quoqz. i. in terra habitabili de⁹ omnib⁹ misetur secundum illud ps. Misericordia domini plena est terra. Quia enī i terra hō replet multis miserijs in aia et corpore: ideo et terra est plena misericordia ei⁹: et erga bonos et erga reprobos Tren. iij. Misericordie ei⁹ qd nō sumus cōsumpti sibi attrituendū est. Tercio exponit sic. Miserationes eius sunt sup oia opera eius. Opera dei sūt opa virtutis que fecimus: et totū qd agimus boni penitēdo et bonū inchoando ex misericordia dei procedit. Unde ps. Et misericordia eius pueniet me. s. inducendo ad bonū: et disponendo ad pparandū et bñ volendum. Et qd in bono pmanemus et p̄tinuem⁹ ex misericordia ei⁹ ē fin illud ps. Et misericordia eius subsequet me: omnib⁹ dic⁹ uite mee. Iucundus ē hō qui miseret imitādo in hoc deū. Et hoc uel corrigēdo et puniēdo qui hz potestatem: ut tollatur miseria malefaciendi. Unde Aug⁹ in Encheiridion. Et qui emendat vberē in quē potestas datur: et cohercet aliqua disciplina: misericordiaz p̄stat. di. xlv. Et qui uel remittēdo iurias et parcēdo penitentib⁹: saltē pro parte diminuēdo. Unde et Lulius papa. Sētētia que misericordiā vetat fratres charissimi: nō solū tenere sed audire fugite: quia misericordia potior est oibus holocaustis di. l. ponderet. Uel copaciendo miserijs aliorum: et subleuando si potest sicut Christus qui videns turbā magnā famelicē: ait Misereor sup turbā quia ecce iam triduo sustinent me et nō habēt qd manducēt. Mat. viij. Christus i quātū homo cōpassus est tristitia interiori: sicut et habebat alias passiones naturales ut nos: ppter qd ait ap̄s ad hebr. Decuit p oia fratrib⁹ assimilari vt misercors fieret. s. experiēdo tristitia et alias passiones. In qd tū aut de⁹ miser⁹ ē sine aliq passionē: subleuando miseriā illoz i multiplicando panes et etiam inde pascendo famelicos: sic et beatus Job ait de se ipso. c. xxxi. ab infantia mecum creuit miseria: et de utero matris mee egressa est mecum. Ubi ostēdit qd a tenella etate se in hac exercuit. Unde et añ dicit. Si comedi bucellam meā panis solus et nō comedit pupillus ex ea: et dicit creuit. Non nulli quo ad etatem crescunt et ab inocentia decrescunt ait Aug⁹ in. xxi. moral. Sed electis cuz foris etas corporis: int⁹ si dici liceat crescit etas virtutis. Un⁹ et Job subdit. Si desperi p̄tereūre: eo qd nō hūerit

indumentū ⁊ absq; operimēto pauperē: plus enī ē dare vestimētū q̄ buccellam panis. Et sic crescebat i elemosynis ⁊ i h̄: nihil virtuti sue tribuit: q̄ testat q̄ hoc ex munē conditoris accepit. Misera tio enī ⁊ si eius fuit arbitrij ut cū ip̄o. p̄ficeret: nō tñ fuit eius arbitrij q̄ secū ex utero exiret.

¶ Q̄tū ad secūdū .§. x.

actus exterior: misericordie inuit dñi dicit. Comodat. s. subueniendo miseria. Signāter at dicit cōmodat: nō dat. Nā que dant secūdū mūdum nō accomodant: q̄ amittūt illa nō reddunt: s; como datū reddit: sic q̄ ex misericordia ⁊ charitate subuenit indigētib: reddit vtiq; illud multiplicatuz spiritualit̄ semp: ⁊ aliqñ etiāz tpalit̄. Un̄ dñ Job. xix. Generat dñs q̄ miserec p̄mo suo. ¶ Ad misericordiam ⁊ elemosynā actū eius iūtat sancta scriptura: incitat natura: antinat irrōnalis creatura dicit. n. dñs. zachā. viij. Misericordias ⁊ miserationes facite: vnusquisq; cū p̄mo suo. Misericordia ē act⁹ exterior: misericordie ut elemosyna: ⁊. i. pe. iij. Estote p̄paciētes fraīnitatis amatores misericordes: Cum facta sunt duo hostiola de lignis oliuarum in tēplo Salōnis: hoc figurauit q̄ in tēplo ecclesie militantis vel triūphantis nō intrat: nisi p̄ duo misericordie genera. s. corporalis ⁊ spiritualis. Et v̄gines quīq; fatue ille: quia nō habuerunt oleū misericordie in vasīs suis: clausa est eis ianua Mai. xxv. Oleum i vase ē misericordia i corde: quā q̄ nō h̄z: ⁊ si castus ⁊ v̄go sit ad regnū non admittit. ¶ Creatura quoq; irrōnalis ad subueniēdū indigentie alioz inducit. Nā arbores ⁊ herbe suis fructib: ⁊ floribus se p̄uāt ut nostris indigētīs subueniāt. Mortua equa pulluz eius ala suscipit ad nutriendū. Cerui cū incedūt simul i magna multitudine: grauari onere cornuū: alter alterius supportant capita. Elephas cū cadit quia p se nō pōt surgē: ad mugitū ei⁹ aliq cōcurrētēs subleuāt eū. Leo terribilis animalū puulis misera⁹ p̄cit: nisi fames cogat ⁊ aliqñ iter docet deuīs. Et leo zoīme ad faciēdū foueā Marie egyptiace ad iutoriū p̄buit. Lupa derelictos puulos recenter natos alū aluit: ⁊ ab alijs feris defendit. Sicut dñ de Romulo ⁊ Remulo. Piscis delphic⁹ quendaz histriōē optime cythara sonātē: p̄cientē se i mare suscepit: ⁊ ad litus icolumē p̄duxit. Coruus de ferebat cibū Helye indigētī tpe famis in torrente carith. iij. Regū. xvij. ¶ Natural̄ etiā instinctus hoc dictat: vt. s. sicut i miseris q̄s frequētē patif q̄libet uult subleuari: ita subleuet aliuz. Cū enī si mus oēs fratres: ex vno patre celesti deo: ⁊ matre ecclesia: ⁊ p̄e terreno Adā ⁊ Eua matre. p̄geniti: debemus alter alterius subuenire. Sicut etiā videmus in cope hūano: si unū mēbrū patif: cōpaciūt oīa mēbra ⁊ adiunāt: p̄pterea ⁊ mater ecclesia inungit oleo cathecuminoz baptizandū in pectore

⁊ scapulis: ad inuendū q̄ misericordiā dēt habē i corde p cōpassionē: ⁊ in humeris p opationē elemosynarū. ¶ Comodat autē qui miserec debito mō dando alr uō miserec. Et hoc triplr. Primo aio recto. Secūdo de licite acq̄sito. Tercio indigētie subiecto. ¶ Quātū ad primū ait apls ad Ro. xij. Qui miserec in hilaritate: q̄ tribuit in simplicitate. Et ip̄e apls. ij. ad Co. ix. Nō ex tristitia aut ex necessitate hilarē enī datorē diligit de⁹. In simplicitate quoq; debet dari elemosyna: vt. s. nō in tentiōe laudis hūane: sed intuitu dei datur. Un̄ ⁊ Christus Mai. vi. Te aut faciente elemosynā: ne sciat sinistra tua qd faciat dextera tua. i. sinistra intentio. s. fauoris popularis non se imisceat cum opere bono elemosyne tue. In simplicitate etiā comodādū est elemosyna: vt. s. sine rancore cōtra aliquē dēt elemosyna. Unde Greg. in. xxij. mor. tractans illud Lu. vi. Dimittite ⁊ dimittimini date ⁊ dabitur vobis ait. Qui dimittit. s. iniurias: ⁊ non dat. s. elemosynā corpālē: ⁊ si nō plene operatus est: melio: ⁊ tamen partem misericordie tenuit. Qui autē dat ⁊ non dimittit oīno nullā misericordiā facit: quia a deo omnipotente munus ex manu nō accipitur: qd corde obligato in malitia p̄fertur. Mūdari. n. prius anim⁹ dēt: qui elemosynā p̄bet: quia dñe quod dat deo: ex dantis mēte pensat: ⁊ alibi Greg. plus respicit de⁹ affectuz q̄ censū. Unde ⁊ viduā que misit i gazophiliuz duo era minuta cōmēdans multū: dixit illā plus misisse q̄ qui multa dederat Lu. xxi. ¶ Quātū ad secūdū dēt elemosyna de licite acq̄sito dari: secūdū illud puer. iij. Honora deū de tua substantia: ⁊ Eccl. xxxij. Imolatio ex iniq oblatio maculata: ⁊ puer. Qui offert sacrificiū de substantia pauperis: quasi qui victimat filium ante patre. Un̄ ⁊ Greg. Nō ē putāda elemosyna si paupib⁹ dispense qd ex illicitis reb⁹ acq̄rit. Nā qui male accipit bñ dispense: grauat potius q̄ inde subleuetur. i. q. i. nō ē putāda. S; notādū f; b. Tho. scda scde. q. xxxij. Qd illicite acq̄sitū pōt dici triplr. Uno mō ita q̄ de illo competit repetitio: siue transferat dñm vt in usura: siue non transferat dñm: vt in furto: rapina ⁊ h̄. Et de h̄. non pōt fieri elemosyna: quia non est res aliena: sed debet restitui ei a quo recepta ē: ⁊ idē de rebus inuētis. Et hoc nisi non inueniret ille ei⁹ res est illa: nec ei⁹ heres. Nam tunc debet pauperib⁹ erogari. vñ dicit Aug. Nolite facē elemosynas de usuris. xiiij. q. v. Et similiter qui non potest alienare: non pōt elemosynas dare: vt filiū familias: pupillū: vxor religiosus non habens administrationem: seruus ⁊ hoc sine licentia sui superioris: nisi aliquod parum ex spe ratihabitionis vel in extrema necessitate constituto. De vxore tamen ⁊ filio familias: sit distinctio de quo vide supra in. ij. parte. ti. i. c. penultio. de obduratione contra misericordiam.

Secundo modo dicitur illicite acquisitum ex eo quod turpitudine est in datione et receptione: quod ille turpiter accipit et sic retinere sibi non potest et alius turpiter dedit. Unde et sibi restitui non debet: ut in sumonia ubi accipiens in iusticia legis digne agit: et ideo sibi restitui non debet: sed debet in elemosinas erogari. Et eadem ratio est in similibus in quibus acceptio est contra legem: ut dare pecuniam ad corruptendum iudicem. Nec enim talis pecunia debet restitui ei qui dedit: cum turpiter dederit: nec sibi retinere potest. Secus si dedisset quis ad obtinendum iusticiam in causa: quod non videt aliter obtinere posse: tunc enim ei reddi debet: quod redemit vexationem suam. Potest ergo de huiusmodi: et teneat de necessitate habere pecuniam elemosinaliter dare. Item videtur de ludo alearum dandum. scilicet quod debet pauperibus erogari: quod per illud modum acquiritur: quoniam non in fraude acquiritur et ab eo qui potest alienare. Et hoc est debitum de necessitate salutis. scilicet talia pauperibus erogare: licet alij dicant hoc non esse de necessitate salutis: sed de honestate consilij quo ad ludum: sed tunc opinio est prima. Tertio modo dicitur illicite acquisitum: non quod acquisitio ipsa sit illicita: sed illud ex quo acquiritur. Sicut per de eo quod acquiritur per meretricium: et hoc proprie vocatur turpe lucrum. Quod enim mulier turpiter meretricium exerceat: turpiter agit et contra legem dei. Sed in eo quod accipit non iniuste agit nec contra legem. Unde sic illicite acquisitum retinere potest et de eo potest fieri elemosina indigentibus. Quam ad tertium debet dari elemosina indigentibus. Nam si datur non indigenti ex liberalitate donatio: non dicitur illa elemosina: ad Epistolam hanc. iij. Laboret manibus suis ut habeat unde tribuat necessitate patienti: non dicitur diviti. Quod autem legatus vel donatur monasterijs etiam opulentis ad elemosinam pertinet: quod ut ministris Christi datur. Et ipsi superflua debent pauperibus erogare. b. Amb. Aurum habet ecclesia non ut seruet: sed ut erogat pauperibus. xij. q. ij. Debet autem potius dare iustis indigentibus: quam peccatoribus ceteris paribus. b. Ambro. Et si oibus debet misericordia iusto amplius: dicitur lxxxvi. non satis. Sacerdotibus et prophetis olim dabantur de publico: quod multitudo sapientium sanctas orbis. Propter. x. iustos si inveni fuissent in sodomis: dominus percussit pentapoleos Gen. xviij. Ipsi sunt vigiles qui custodiunt civitatem: et levi e nutritur de bonis cibis. Predicatoribus precipue dari debent elemosine sibi ad necessitatem: non ad thesaurizandum vel popizandum. i. ad Cor. ix. Non allegabis os bouis triturantis. Idem communicet autem is qui catholicizat ei qui se catholicizat oibus bonis. Et non solum auditores ubi: sed prelati debent predicatoribus alere cuius filij lacte ubi pascunt. Et etiam non audientes ubi predicationis debent sustentare predicatorum. Unde et illi de sochoth et phanuel contriti sunt: quia negaverunt victum militibus dominis: quod eius hostes fugaverunt cum tuba Bedeonis et populum domini protegerunt. Debet etiam elemosina dari

propinquis indigentibus et magis quam alijs ceteris paribus.

¶ Quam ad tertium. ¶ §. xi.

scilicet de fructu misericordie seu elemosine dicit philosophus. Iucundus homo. scilicet erit miserando et comodando. Iucundus iucunditate temporalis: spirituali et supernaturali. Nam ut ait apostolus. i. ad Thimo. iij. Pietas ad omnia valet: promissione vite que nunc est habens et future Math. xix. Letum pro vno accipietis. Quam tamen quidem ad temporalia recipit homo multa comoda: licet non debeat hoc intendere principaliter dando elemosinas: per. Non vidi iustum derelictum nec semen eius. i. progeniem querens panem. i. indigentem. Tota die miseretur et comodatur dando. scilicet elemosinas et semen illius. i. ipsa elemosina in benedictione erit. i. in multiplicatione. Semen dicitur elemosina: quia sicut semen iactatum in terra videtur perdit: sed tamen multiplicatur ita et elemosine multiplex est fructus. In benedictione est: quia a deo et hominibus benedicitur. Unde apostolus. ij. ad Cor. ix. Qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet. Per elemosinam Petrus apostolus recipiendo Christum cum discipulis in domo sua ad promedendum meruit sanationem socrus sue febricitantis. Lu. iij. Mulier samaritana recipiendo ad hospitium et puidendo Heliseo propheta: meruit fecunditatem. scilicet filium habere masculum quem etiam mortuum postea resuscitavit. iij. Reg. iij. Loth incipiendo in domum agros quos homines peregrinos putabat: obtinuit evasione cum familia sua de subversione sodomie: Gen. xx. Job. quoque de se ait: per erat pauperum: oculus fui ceco: pes claudus hostium meum paruit viatori etc. Post probationem eius per magnas tribulationes: demum omnem temporalem substantiam recepit duplicatam: et familiam et sanitatem recuperavit Job ultimo: in legenda beati Germani legitur: quod cum iuisset in britaniam ad predicandum contra hereticos ibi pullulantes et rex britanie nolisset eum nec socios recipere in hospitium: et quidam rusticus cum magna hilaritate et deuotione eos inuissset in hospitium suum pauperculum fecit eis magnam humanitatem occiditque eis vitulum. Post comestionem autem sanctus Germanus fecit ossa vituli comesti colligi in simul et facto signo crucis vitulum resuscitavit. Mane autem facto duxit secum rusticum ad palacium regis: et auctoritate dei expellens illum regem de palatio: illud contulit illi rustico propter illam exhibitam misericordiam. Iucundus ergo homo qui miseretur et comodatur in temporalibus: sed iucundior adhuc ex bonis spiritualibus que sequatur ex elemosina. Benefacit anime tue vir misericors. Et hoc quia ut dicitur Thobie. xij. Elemosina a morte liberat et non patietur animam ire in tenebras. A morte peccati liberat. Ut disponenda ad penitentiam

per quā a morte peccati liberat. Uel preseruan-
do a peccato ne incurrat. Illustrationem pcurat
mentis in agendis: et sic non patitur ire in tenebras
Item satisficit penis debitis pro peccatis: ut eua-
dat penas purgatorij. Unde dicit Eccl. Sicut aqua
extinguit ignem: ita elemosyna extinguit peccatū
s. quo ad penā temporālē. Et nō solū pro suis: sed et
pro alienis et pro alijs qui sunt in purgatorio. Un-
dicit affectu illud Job. xix. Misereamini mei mi-
seremini mei: saltē vos amici mei: quia manus do-
mini tetigit me. Item elemosyna pcurat orōnē ab
illa: unde ecclesia canit. Abscondite elemosynas in
sinu pauperis et ipsa orabit pro vobis. Demum in
cūctus homo ex elemosyna quī miseret in gloria:
unde subdit. Disponit sermones suos in iudicio cū
s. Christus in iudicio examinet et interrogabit de
operib⁹ misericordie: disponit. i. ordiabit responsi-
ones operis: ita qd nō pmouebitur in eternū. s. p-
piendo regnum eternū. Et si hoc optinet p elemo-
synas corporales: multo magis p elemosynas spiri-
tuales: puer. xliij. Honorat oēm qui miseret pau-
per: et deus in fine honorabit eum: quia ut dicit
Matth. v. Beati misericordes: quoniam ipsi misericor-
diā cōsequēt. Christus ascendit in celū de mōte oli-
ueti: ad figurādū qd de altitudine misericordie ascē-
ditur in celū. Quō et qn elemosyna sit in pcepto
uel in consilio et quō debeat dari de superfluo vel
necessario: et quō ordine sit danda habes diffuse
in. ij. pte. ti. i. c. penul. de obduratione contra mi-
sericordiam. Et de fraterna correctione que ē ele-
mosyna spiritualis. Et de peccato omīssiois eius
habes in ti. de accidia. c. ij.

De epicheia virtute. i. equitate

Capitulum decimūnonum.

Et et alia virtus
que grece dicit epicheia: equitas
vō latine: hac ponit phis. in. v. ethi.
virtutē. Dec autem consistit in pretermi-
tendo cum expedit verba legis: quādo. s. ex obser-
uatiā vborū sequeret aliquod inconueniens: et sic
ad intentionem legislatoris attēditur et vtilitate
rationabilē inde sequentē. Pro hui⁹ declaratione
dicit. b. Tho. 2a 2e. q. cxx. ar. i. hūani actus de q
bus dant leges: in singularib⁹ ptingentib⁹ pstant:
qui quia infinitis modis variari contingit et pnt:
nō fuit possibile aliq̄ institui regulā legis: q in nullo
casu deficeret. Sed legislatores attendūt ad id qd
in pluribus accidit: secūdū hoc legē ferētes quam
tamen in aliquibus casibus seruare esset contra
equalitatem iusticie: et cōtra bonū cōmune qd lex
intendit. Sicut vbi gratia. Lex instituit qd depōsi-
ta reddantur: quia hoc ut in pluribus iustum est
Cōtingit autē hoc esse aliq̄ nociuū: puta si furio-
sus depōsuit gladium penes aliquē et in furia con-
stitutus repetit eū: uel cū quis repōscit depōsitū

ad impugnationem patrie. In his g et similib⁹ ma-
lū esset: si quis vellet legē appositā seruare quo ad
vba: bonū autē est pretermisissis vbis legis: sequi id
qd poscit rō iusticie et cōis vtilitas. Et ad hoc or-
dinat ista vtrū epicheie: que alio mō dicit equitas.
Et quāvis ista equitas deserat iustū: quod est lege
definiatū fm vba: nō tamē deserit iustū simpliciter
nec etiā opponit virtuti seueritatis: que vtrū seq̄t
veritatem legis. Nam vtrū hec seueritatis sequit
veritatem legis scripture: in qbus oportet. Sequi
autē verba legis in quib⁹ nō oportet: nō ptingit ad vtrū
sed ē vitiosum: unde dicit in codice et hētur de re.
iuris li. vj. Certū ē qd is cōmittit in legē: qui verba
legis amplectēs s. legis nitit vtilitatē. Et lex etiā
dicit qd vba in rescriptis posita: debēt conformari
equitati: et si ipsa vba non paterent. Nec etiā ta-
lis sic interpretans agit cōtra id qd ait. b. Aug. 1. q.
postq̄ leges fuerit institute: nō licet iudicare de ipis
s. vtrū sint rōnabiles s. s. ipas di. liij. in istis. Qui
enī dicit legē nō esse iustā ul nō bene positā: ille iu-
dicat de lege. Sed qui iudicat fm equitatē: nō dicit
legē nō esse iuste positā: sed nō esse seruandā in tali
casu ppter particulare factum qd occurrit: qd nō
intellexit legislator. Et que de nouo emergunt in
digent auxilio dicit lex. Non obstat etiā si dica-
tur qd interpretatio intentionis legislatoris solū spe-
ctat ad principē seu conditorē legis. Sed vti virtu-
te equitatis pertinet ad oēs. Nam interpretatio locū
habet in dubijs in quib⁹ nō licet absq̄ determinatione
principis a verbis legis recedere. Sed vtrū equitate
nō interpretatur legem in dubio: sed in manifesto
facto exequit: qd verisimiliter intendit legislator in tali
casu: alias sequeretur nociuū aliqd ex lege fuata:
quod certū est nō intendisse legislatores: sicut ver-
bi gratia. Lex ecclesie statuit vt ieiunet tota q̄dra-
gesima si ē sanus. Est aliquis qui sanus est: sed si
vult ieiunare quotidie nō poterit pdicare: vel ser-
uire infirmis: vel aliud opus piū et valde vtile aut
necessariū facere. Quis talis frāgit ieiuniū vt possit
illa vtilia opera exercere: existimans ab illa legis
obseruantia excusari: qd hoc non intenderit lator
illius legis. s. impedire opera multū vtilia et necessa-
ria ppter ieiuniū: vtrūse et virtute equitatis vti-
tur. Vbi si attenderet solum ad vba legis indiscre-
te et male faceret ieiunare et alia opera amittere:
tam vtilia: cum illa ieiunando facere non possit.
Et multo magis prelatus debet in huiusmodi vti-
tali equitate erga subditos suos. Dicitur autē epi-
cheia ab epi quod est supra: et dicitur quod ē ius-
ticia quasi supra iusticiam. Vbi sciendū ē qd epi-
cheia correspondet ppter iusticie legali: et quodaz
modo cōtinetur sub ea: et quodā mō excedit eaz.
Si enī iusticia legalis dicatur illa qd obreperet le-
gi: siue quātū ad verba legis: siue quātū ad itēti-
onē legislatoris que est potior: sic epicheia est para-
potior legalis iusticie. Si vero iusticia legalis dica-
tur

solum que obtemperat legi fin verba legis: sic epi
cheia nō est pars iusticie legalis: sed ē pars iusticie
cōiter dicte: p iusticiā legālē diuisa sic excedēs ipā

De equitate loquēs. §. I

ps. ait. De vultu tuo iudiciū meū pdeat: oculi tui
uideant equitatē. Vultus dei ē certa cognitio dei
uel uolūtas dei. Iudiciū nostrū est estimatio nīa
de rebus: q̄ utiqz recta est cū procedit de uolūtatē
dei 7 cognitione: videt enī oculi dei quod appro
bant: tunc enim eq̄tatē suamus quā deus appro
bat: quando iudiciū mentis nostre est secūduz vo
lūtatē dei. Large autē sumēdo equitatē potest dici
q̄ triplex est equitas. In legū congrua applicatio
ne. In rerū debita cōmutatione. In bonorū pro
portionata participatione. Ad equitatē que ē spe
cialis virtus vt dictū est pertinet in casu quo obf
uantia legis ul' precepti esset piculosa 7 irratiōa
bilis: nō seruare eā quātū ad verba. Dicit diuina
sapientia puer. iij. Ducā te per semitas equitatis
Ad deo enī inspiratur 7 datur talis virtus sicut et
alie. Unde ipsa sapientia dicit puer. viij. Meuz ē
consilium mea est equitas. Per semitas dicit que
sunt vie stricte: quia non ad beneplacitum: sed ex
necessitate vel manifesta ratione debet recedi a v
bis legis: 7 hoc est artum 7 nō latum. Dicit autē
Greg⁹ q̄ uerba debent deferuire intentioni: non
intentio verbis. xij. q. v. humāe: vbi gratia. Quā
machabeos cōmorātes in desertis: gentes anthio
chi regis aggressi sunt in bello iniusto in die sab
bati: illi ne violarent preceptū legis de obseruātia
sabbati: noluerūt se defendere: sed potius permise
runt se occidi ex simplicitate sua. Quod p̄siderāz
Mathathias cum alijs prudentiorib⁹ vbi sunt cō
silio 7 equitate: resistentes 7 bellantes contra ad
uersarios illos etiam in die sabbati: nec reputan
tes se in hoc violare dei preceptū: sicut rei veritas
erat. j. Machab. ij. Multa possent induci exem
pla eorū que quotidie occurrūt. Unde prelati
precepit subito ut q̄ citius veniat ad eum. Occur
rit casus q̄ ex recessu illius sequit magnū scanda
lū qd̄ prelatū later: uel superuenit inundatio aq̄z
ppter quā potest imminere periculum mortis: vel
alia magna impedimēta: utiqz equitate debet vti
7 extimare prelatū nō intendere illū exponere pe
riculis 7 huiusmōi. Laueat tamē quilibet a frau
de 7 simulatiōe. Ad hoc facit regula iuris q̄ dicit
In obscuris aspicimus qd̄ verisimilius videt: vel
quod consuevit in huiusmōi seruari. de re. iu. li.
vi. Pertinet etiā ad equitatē iudicis temperare in
penis rigorē iuris misericordia. Unde Lyprianus
q̄ equitas est seueritas iusticie misericordie dulco
re temperata. Et ad hanc semper debet inspicere
iudex vnde Greg⁹ dicit: q̄ oīs qui iuste iudicat sta
terā in manu gestat: 7 in vtroqz penso misericor
diam 7 iusticiam portat: vt imuet deum de quo

ait ps. Iudicabit orbē terrē i equitate. In suis. n.
iudicijs quibuscunqz semp he due res iuncte sūt
ut dicit Lassiōdorus: misericordia 7 vitas. Licet
aliquādo alterum nos lateat: ad hoc etiam facit
regula iuris in. vi. qua dicit. In penis benignior i
terpretatio est adhibēda. Et alia regula in obscu
ris minimū ē sequēdū cū suis concordantijs. Ad
magnā equitatē pertinuit iudiciū Salomōis: qn̄
s. illis duabus meretricibus corā eo de filio alteri⁹
ipsarū mortuo dedit sententiā: q̄ diuidētur ifans
vuius i duas pres 7c. Et hoc ut vidētur: q̄ seque
retur in illis mulieribus. Sed petente vera matre
ne occideret: sed potius iteger daret alteri: que tñ
non erat mater: ex illo deprehendit primā esse ve
rā matrem: non aliā que petebat diuidi: quia nā
non poterat pati mortem filij. Secūda equitas p
tinet ad iusticiā cōmutatiuam vt. s. in cōmutatio
nibus 7 contractibus seruet equalitas. Unde Le
uit. xix. Statera iusta 7 equa sint pondera puer.
xi. Statera dolosa abhominatio est apud deum:
7 pondus equū uolūtas eius. Quādo igit i huius
modi homo seruat equitatē: oculi dei uidēt. i. ap
probant tale opus. Tertia equitas est in bono
rū pportionata participatione: vt. s. in ecclesia ul'
ciuitate vna uel collegio uel monasterio: vnus ul'
pauci habeāt oīa officia uel multa beneficia uel
emolumēta uel grauamina: alij pauca vel nihil.
Sicut enī si hēdificiū materiale hēat lapides eq̄
liter dispositos: ualet ad hēdificij firmamentum:
ita si lapides sint inequalitē dispositi mināt ruīnā.
Sic congregatio uel respublica vbi est ineqlitas:
stare diu non potest: sed ubi est equalitas pdurat
Sicut etiā in corpore hūano inequalitas mēbro
rū seu iproporziō inducit deformitatem 7 debita
pporziō pulchritudinem violat: sic in humorib⁹
corporis dispporziō infirmitatē causat 7 ppor
ziō sanitatē. ps. Tēplum tuū mirabile i equitate:
siue tēplū ecclesie: siue anime: dum est ibi equitas
ē mirabile. Sz hodie posset dici illud Isa. lix. Eq̄
tas nō potuit ingredi. s. in ciuitate vl' ecclesia.

De amicitia seu affabilitate quomodo sit vir
tus. Capitulū vicesimū.

Ultima uirtus in

ter partes iusticie ponit virtus ami
citie: que alio nomine dicit affabili
tas. Et q̄ sit uirtus ex hoc probatur. Q̄ precepta
legis siue scripture sacre nō danē nisi de actibus v
tutū. Sed preceptū datur de affabilitate seu ami
citia dū dicit Eccl. iij. Congregationē pauperum
affabile te facito. Declarat autē hoc. b. Tho. scōa
scōe. q. cxiiij. hac ratione. Cū virtus ordinetur ad
bonū: inde est q̄ ubi occurrit specialis ratio boni
ibi oportet esse specialē rationē uirtutis: bonum
autē consistit in ordine. Oportet autē q̄ in omni
cōuersatione hominū taz in factis q̄ in dictis hō

ordinate et cōueniēti se hēat vniūquēq; sūm q̄ decet
Et iō oportet eē quandā speciale v̄tutē: que hanc
cōueniētiā ordinis obseruet: et hoc facit affabili-
tas que alio nomie dicitur amicitia. Sciendū tñ
fm. b. Tho. q̄ p̄s i li. ethi. loquit̄ de duplici ami-
citia: quarū vna p̄cipaliter consistit in affectu: q̄
v̄nus aliū diligit. Et hoc pōt cōsequi vnaquāq; v̄-
tutē. Dicit etiā p̄s de hac q̄ amicitia p̄fecta est p̄-
pter v̄tutē. Et sic q̄libet v̄tus pōt eē tanq̄ cā ami-
citie q̄ bonū est oībus amabile ut dīc Diony. Et
ad hanc amicitia p̄tinent tanq̄ signa et effectus
eius: uelle amico eē et viuē. s. cōseruationem eius
et uelle ei bonū: et ad hoc opari et cōdelectabiliter
viuē. Idē uelle et nolle oīa cōmunia habere. Cha-
ritas autē includit hanc amicitia cū deo et p̄mo:
vnde Ch̄stus Joh. xv. Vos amici mei estis si se-
ceritis que precipio uobis: et iterū. Maiorē chari-
tatē nemo habet: q̄ ut ponat quis animā suā pro
amicis suis: Et hec nō ē illa v̄tus specialis de qua
hic agitur. Est alia amicitia ad quā p̄tinet in so-
lis exterioribus v̄bis vel factis decēter se habē ad
illos cū quibus conuersat̄: siue sūt nori siue extra-
nei. Et hec non h̄z p̄fectam rationē amicitie p̄mo
mō dicte: sed quandā eius similitudinē. Quare
aliq̄s ostēdat signa amicitie ad extraneos et igno-
tos. s. in placide alloquēdo et cōuersando: nō per-
tinet istud ad simulationē que vitii est. Nō enī p̄
hoc ostēdit signa p̄fecte et intime amicitie: sicut
ad eos q̄ sūt ei speciali amicitia p̄iuncti: quia nō eo-
dē modo famulari se h̄z ad extraneos. Tum autē
oīs homo nāliter oī homini sit amicus quodam
generali amore fm illud Eccl. xij. Omne animal
diligit sibi simile: hūc amorē repenset̄ signa h̄z.
amicitie: quā aliquis exterius ostēdit v̄bis et factis
ad oēs: et sic nō ē simulatio in h̄z. nec obstat si dica-
tur: q̄ eccl. vij. scribit̄. Cor sapientū vbi tristitia: et
cor stultorū vbi leticia. Sed p̄s dicit i. iij. ethico-
rū: q̄ amicitia desiderat delectare: verē autē cōtri-
stari. Nā nō sic est intelligendū q̄ cor sapientū sit
vbi tristitia: ut tristitiā sapiens. i. v̄tuosus inferat
p̄mo: immo ab hoc sibi cauet: dicente aplo ad
Ro. xij. Si p̄pter cibū frater tuus contristatur
iam non fm charitatē ambulas. Sed cor sapientū
vbi tristitia: q̄ s. cōtristatibus adest vt consolet̄
eos fm illud Eccl. vij. Non desis plorantibus i cō-
solationē et cū lugētibus ambula. Cor autē stulto-
rū dicitur esse: vbi leticia: nō ut letificet alios con-
solando: sed ut aliorū leticia p̄fruat̄ in gaudēdo
mūdi aliter et in mundana leticia cor eorū versat̄.
Pertinet ergo ad sapientem ut delectationem af-
ferat his cum quibus conuersatur non quidē la-
sciuiam quā virtus canet: sed honestatē: fm illud
p̄s. Ecce quā bonū et q̄ iucundū ē. Tum prop̄
aliquod bonum consequens: uel p̄pter aliq̄d ma-
lum excludendum non refugit v̄tuosus eos cum
quibus conuiuit contristari: ut p̄s dicit in. iij.

ethi. Un̄ et ap̄s. ij. ad Co. vij. Si cōtristat̄ suz vos
in epistola non me penitet. Et postea gaudeo: nō
quia contristati estis: sed quia contristati estis ad
penitentiam. Et ideo hi qui sūt prōni ad peccā-
dum non debemus vultum ostendere ad eos dele-
ctandum ne videamur eorū peccato consentire: et
quandā peccanti audaciā ministrare. Unde eccl. i.
vii. dicitur. Filie sūt tibi sua corpus illarum: et nō
ostendas faciem tuam hilarem illis. Ponit autē
v̄tus hec amicitie pars iusticie in quātū adiungit̄
ei sicut secundaria p̄cipali. Conuenit enim cum
iusticia in hoc: quod est ad alterum sicut iusticia.
Deficit autē a p̄fecta ratione iusticie: quia nō h̄z
p̄ enā debiti rōnem: put aliquis alteri obligatur:
vel debito legali ad cuius solutionē lex cogit: uel
etiā aliquo debito pueniente ex aliquo beneficio
suscepto. Sed solum attendit quoddā debitum
honestatis quod est magis ex parte ipsius v̄tuosi
q̄ ex pte alterius: vt. s. faciat alteri quod decet eū
facere. Cū enī homo naturaliter sit animal socia-
le: sicut ex quadā honestate debet veritatez manī-
festare alijs hominib⁹: sine qua societas hominū
durare non posset: ita etiā cū sine delectatione hō
viuere non possit: quia ut dicit p̄s in. vij. ethi.
Nullus pōt cū tristitia p̄ diem morari: neq; cum
delectabili: ideo homo tenetur ex quodam debi-
to naturali honestatis: vt alijs cōdelectabiliter vi-
uat. Nisi p̄pter aliquā cām necesse sit aliqui alios
vtiliter cōtristari: et quia hec virtus consistit circa
delectationes in cōiunctu que ex ratione pueniūt i
quātū vnus ad alterū decenter se h̄z: iō has dele-
ctationes nō oīz refrenare ut noxias qd̄ acit tēpe-
ratiā per diuersas spēs suas. s. refrenando delecta-
tiones sensibiles vt circa cibos uel potus p̄ absti-
nentiā: uel circa venerca p̄ castitatem: uel circa lu-
dos p̄ eutropeliā seu urbanitatē. Opponit autē
huic v̄tuti aicitie adulator p̄ excessū: et litigii p̄ de-
fectū: p̄mū intendit delectari: secūdū contristari:
plusq; oīz et decet. Et de his i fa pte hēs diffuse.

De amicitia large §. I.

sūpta pro amore vni⁹ ad alterū i reciproco fūdato
i v̄tute circa quā videnda sūt tria: p̄mo acquisi-
tionis necessitas: s. cūdo amissionis temeritas: ter-
tio cōseruationis sagacitas. Quātū ad p̄mū no-
tandū q̄ habere amicitia et acquirere ē necessariū
p̄pter quattuor rationes: P̄mo rōne v̄tutis ha-
bende. Secūdo rōne v̄tilitatis cōicande. Tertio
rōne pacis cōseruade. Quarto rōne necessitatis
supplēde. Quātū ad p̄mū. s. q̄ sit necessarium
vnicuiq; h̄re amicitia p̄pter v̄tutē acquirēdā: istud
pbat sic. Vnicuiq; ē necessariū h̄re v̄tutē: sic ē ne-
cessariū eē bonū: q̄ v̄tus ē fm p̄m in li. ethico. q̄
bonū facit habentē: et opus eius bonū reddit. Sz
amicitia ē v̄tus et p̄ iusticie v̄tutis: Qd̄ patet: q̄
v̄tus moralis consistit immediate fm rationē: et hoc

h3amicitia. Nā in cōmuni puerfatiōe hoīm i fa
ctis 7 dictis se h3ad vnūquēqz sic decet ut supra
dictū ē. Est etiā amicitia anexa iusticie: sicut vrus
secūdaria pūcipali. Nā reddit vnūquēqz qd suum
ē nō quidē ex debito legali qd facit iusticia: sed ex
debito honestatis. Ex qdā. n. debito nālī honesta
tis obligat qd ut delectabiliter alijs puiuat i dictū
7 factis: quod pūinet ad amicitia. Si autē sumat
amicitia large: tunc ipa ē cuz vute: sic cuz cā eius
in quātū. f. vrus ē cā amicitie vte: q facit tendere in
alterū: 7 ipm amare ppter bonū honestū qd est i
eo. **S**ecūdo ē necessariū habere amicitia vtili
tatis rōne cōicāde: hoc sic pbat. Si illud quod
ē ex inclinatione nālī est necessariū: multo magis
illud qd ē ex simulatiōe spēt: sed amicitia inest h3
naturam generantis ad genitum: quod patet p
beneficia q sunt amicitie signa: nō solū i hoīb: s3
etiā in alijs aīalibus 7 volatilibus: q ut manifeste
apparet adhibēt studiū longo tpe ad educationē
7 nutritionē plis: ergo maxie est necessaria amicitia
illa que ē hominū ad inuicē ppter similitudinē
speciei. Et pbat p locū a minor: 7 ex conuictu
speciali. f. p. quoddā signū amicitie quod inuenit
in oibz hoībz nālīter. f. cuiusdā familiaritatis
7 beniuolentie. **M**az ad extraneos 7 ignotos de q
bus minus videtur: ostendimus 7 impendimus q
dam beneficia 7 obsequia: sicut quando ignoti 7
pegrini declināt a via recta: eos ab errore vie iūo
cemus: 7 ostendimus viā rectā 7 quādo cadūt eri
gimus eos: ad ostēdendū q oīs homo oī hominī
est amicus nālīter. Ea autē que sūt nālīter bona oī
bus necessaria sūt: qle bonū ē amicitia: hoc etiā
pbat ex cōuictu speciali. Quia sicut in alijs aīali
bus ē amicitia nālī: ut p3 p signa amicitie: ut qā
cōuersat simul obsequit 7 h3: ita 7 multo magis
inter eos qui sūt vni gēis ul pīer: qū cōicāt i cō
uictu moribz 7 obseqs. **T**ertio acq̄rere ami
citiā ē necessariū rōne pacis pseruāde: 7 hoc sic p
batur. Illud ē necessariū acq̄rere 7 habē qd ē ma
xime ciuitatis 7 cōitatis pseruatiū: 7 vitare eius
oppositū. Sed in oīa amicitia ē cōcordie 7 pacis
7 vnitatis pseruatiua. Qd ostēdit exēplo 7 rōne
Exēplo qdē: qz legislatores magis studēt ad ami
citiā int hoīes cōseruādā seu ciues: q ad iusticiā.
Qd p3 ex hoc: qz legislatores aliqū infirmittūt se:
puta in penis inferēdis: ne amicitia excludat 7 ne
dissēsiō oriat. Unde qz cōcordia amicitie assimī
lat: quā pcordia maxime legislatores appetūt: cō
tentiones maxime expellunt vt inimicā salutis
ciuitatis: ideo amicitia ē maxime necessaria. Ra
tione hoc idē pbat sic. Illud q habito nō indigēt
altero: sed ecōuerso magis ē necessariū. Sed ami
citiā habita quātū ad oēs: nō esset necessaria iusti
cia: q iusticia habita adhuc tū ēēt necessario ami
citiā querenda. Qd sic pbat: qz si aliq sūt amici i
nullo indigēt amicitia ppte dicta. **L**uius iō est:

qz si oēs ciues sūt vere amici: oīa hnt qī cōia: cum
amicus qlibet sit alter ipse: nō ē iusticia ad se ipsū
sed ad alterum. Sed si sit iusticia nihilominus in
digent ciues amicitia ad inuicē. Et iō si iusticia ē
necessaria: multo magis amicitia que sine iusticia
pōt esse. **Q**uarto ē necessariū hie amicitia ra
tione necessitatis supplēde: 7 hoc sic pbat. Illud
ē necessariū h3 q necessitati uel indigētie oīm pui
det 7 subuenit: sed amicitia ē h3: qz. **Q**uāt per
amicitiā ncēitari oīm pui deat: p3 ex vi. gradibz ul
cōditionibz hoīm quibz ē vtilis 7 ncēria amicitia.
Amicitia. n. ē vtilis 7 ncēria diuitibz: pauperibus
iuuenibz: 7 senibz: tribulatis 7 pfectis seu felicibz.
Et pmo amicitia ē vtilis diuitibz. Qd sic pbat
quo ad picationē bonoz. Omne illud sine q nul
lus eligit viuē: etiā habiū diuitijs 7 pātibz oppo
tunis ad vitā ē maxie necessariū. Sed hoc est pci
pue fm beneficiū q diues pncēs 7 potens ipendit
alijs: quia nulla ē utilitas bonoz fortune: si ex his
aliquis nulli beneficiat. Beneficiū autē maxime
7 laudabilissime fit ad amicos. Ergo amicitia q
ad cōicationē 7 distributionē bonoz diuitibz est
necessaria. Unde 7 Christus dixit Luc. xv. facite
uobis amicos de māmōna iniquitatis. i. de diuitijs
pauperibz erogādo. Est et vtilis 7 necessaria ami
citiā diuitibz q ad cōseruationē bonoz. Bona. n.
fortune sine amicis cōseruari nō pnt. Et quanto
maior fortuna. i. maior status in potētia diuitijs
7 h3: tanto ē minus secūra 7 plures h3 infideliōes
7 iō indiget magis amicis adiunātibz ad cōfua
tionē sui status. Sicut maxia arbor indiget mltis
fulcimētis a natura paratis 7 radicibus. **S**ecūdo
amicitia ē necessaria pauperibz. Et rō est: qz illud
ad qd hō refugit i infortūijs est maxime necessa
riū. Sed pauperes refugiūt ad amicos i necessita
tibz suis: eo q extimāt amicos diuites eē paup̄ta
tis eoz refugiu singulare: q pauperibz ē necessaria
amicitia. **T**ertia amicitia ē necessaria iuuenibus
h3 rō ē: qz cū i iuuenibz abūdēt pntas ad peccan
dū. Un dī Genes. vi. Sensus hoīs 7 cūcta cogita
tio pna sūt ad malū ab adolescentia sua. Et hoc
propter concupiscentias delectationum que sunt
in eis: sed per amicos: scilicet qui sunt veri amici
id est honesti 7 virtuosī: fundatur enī vt dictū
est amicitia in honestate religantur 7 retinentur
a peccando scilicet per admonitiones 7 rep̄hen
siones quas faciunt veri amici ad suos amicos:
quando perpendunt eos uelle peccare. **Q**uar
to est necessaria senibus: huius ratio est. Quia
his qui indigent reuerentiā 7 caritē naturali po
tentia: ualet obsequium 7 familiaritas: senes au
tem sunt huiusmodi. Nam propter debilitatem
corporis iudigent adiutorio corporali aliorum.
Et propter sapientiam ratione diutine experien
tie eis debetur honor: ergo 7 cetera. **Q**uinto
tribulatis 7 afflictis est necessaria amicitia huius

Capitulū Tricesimū.

ratio est. Quia existentes in tristitia et dolore: quādam alleuationem sentiunt ex presentia amicoꝝ condolentiuꝝ eis. Unde et amici Job uisitauerūt eum in tribulatione ad condolendum et consolandum Job. ij. Quia autem ex presentia amicorum alleuietur grauedo tristitie hominis afflicti: ostēditur per exemplum. Si enim portet vnus pōdus multum sibi graue: utiqꝫ alleuiatur si alius ferat eum eo pondus. Patet etiam ex hoc quia quēlibet delectatio superueniens minuit tristitiā. Presentia autem amici condolentis: igitur delectationem amico suo: quia dum tribulatus videt amicum suum presentem et condolentem de sua tristitia: minuitur dolor suus. Tamen oportet quod amicus tribulatum in quātum potest uisione: sermone: et opere cōsoleatur. Sexto et ultimo amicitia est necessaria perfectis. Huius ratio ē. quia quocunqꝫ efficiuntur aliqui potentiores ad agendum in uita actiua et ad intelligendum in uita cōtemplatiua: illud est necessariū ad uitam: sed amicitia est huiusmodi: ergo et cetera. Huius ratio est: quia nullus quantuncqꝫ perfectus eligeret uiuere solitarius: etiam si omnia alia bona haberet: eo quod homo naturaliter est animal politicum et sociale aptus conuiuere alijs: et conuenientius uirtuosis et perfectis a quibus uirtuosus adiuuatur. Et in actione uite actiue dum quod vnus nō uidet nec potest: alius potest uidere et agere. In actione uite contemplatiue: per doctrinam et disciplinā quā recipit vnus ab alio. Hec Rainerius ex sententijs beati Thome et Alberti super li. ethicorum.

Quantū ad secundū. §. II.

principale quod est amissionis uel dissolutionis amicitie temeritas. Sciendum quod nō habere aut non acquirere amicos est magna stoliditas. Luiturō ē: quia amicitia inf oīa bona fortune ē maxima: propter quod dicitur Eccl. vi. Amico fideli nulla est comparatio. Sicut ergo habere amicos ueros et esse cum eis: est quasi quid beatuz honor et gloria et adiutorium. Ita esse sine amicitia est quid miserū: confusio: et uerecundia: et magnus defectus adiutorij. Un oī L. c. s. iij. Ne soli qz si ceciderit non habet subleuantem. Et amicus dicitur oculus amici et oculo priuatus dicitur orbatus: ita quod sine amico est dicitur uiduus secundum philosophum in. ij. rhetoricorum. Unde et Lassiadorus dicit in quadam epistola. Sine amicis omnis cogitatio esset tedium: omnis operatio labor: omnis terra peregrinatio: omnis uita tormentum: sine quoz solatio uiuere esset mori. Dissoluitur autē amicitia propter quattuor rationes. Primo propter finis defectionem. Secundo propter amoris simulationem. Tercio propter criminis commissio-

tum ad primum dissoluitur amicitia propter finis defectionem. Cum enim omnis amicitia propter aliquem finem contrahatur: deficiente fine: cessat et dissoluitur amicitia: et precipue ad eos qui sunt amici propter uile vel delectabile. Cuius ratio est: quia cum quidam diligunt hec duo uile et delectabile in personis: non personas hominuꝝ propter se ipsos: ideo deficiente utilitate et delectatione: rationabile est quod deficiat amicitia. Secūda ratio quare dissoluitur amicitia est ppter amoris simulationem. Sunt enim plures differentie amicitie. scilicet. utilis: delectabilis: et honesti. Unde potest contingere: quod non secundum vnā speciem amicitie sit aliqui amici conuicti: et tamē extimatur ueri amici esse. scilicet. propter uirtutem: cum tamē vnus eorum non ppter uirtutem sed ppter uile uel delectabile sit amicus: et per hoc soluitur amicitia: quia contrariatur fictio amicitie uere. Tamen in hoc casu ita est procedendum: quia si ille qui se extimat amari ab alio propter uirtutem decipiat ex se ipso: ita quod qui eum amat nihil operetur ad huiusmodi deceptionē: puta quia signa exprimat honestatis et turpitudinis. Ille quod deceptus ē oportet causari se ipsum. id est. accusare se ipsum: puta quādo signa inhonestatis exprimit et nō cauetur. Si autem simulatione eius deceptus fuit: quia talia signa turpitudinis non exprimebat: sed tamen intendebat: tunc iustum est quod accuset decipientem: multo magis quod eos qui falsificant nūmismata in quantum peccatum decipientis est contra uirtutē: que honorificabilior est pecunia. Et quāuis amicitia honesti ad eos haberi non possit: quozum operationes experti nō sumus tamē amicitia quod ē per exprimentū: nō hz pfectionē sui s3 quādā inclinatio nē quod ē ex beniuolētia ppter relationē alioꝝ: et ex cōcordia: quod uidet filius naturaliter in moribꝫ. Unde pccito occurrit cōtrariū rescindit. Tercio dissoluitur amicitia propter criminis pmissionem. Si enim aliquis acceptet aliquē ad suā amicitia ut bonum et iustum: postea fiat malus: ita quod malitia eius manifeste videatur alio permanente in bonitate: dissoluitur talis amicitia: huius ratio ē: quia uirtuoso non potest esse amabile quodcūqꝫ malū: sed solū bonū honestū. Un cū oī amabile sit bonū: non oportet nec ē decens: quod uirtuosus amet malū hominē: sicut non est decens assumulāri prauo. Amicus enim amico suo ē filius. Unde inter bonū et malū hominē nō pōt diu amicitia pseruari: nisi sit ibi aliq filitudo malitie. Ponit tñ pbs duo documēta circa dissolutionē amicitie: inter eū quod pmanet bonus: et euz quod effectus ē malus. Primum ē: quod si ille quod effectus est malus ē incorrigibilis ppter abundantia malitie: ita quod de facili ad statū uirtutis redire non possit. tūc a tali amicitia recedere debet. Si autē est sanabilis et reducibilis ad uirtutē: est ei auxilium ferendum ad recuperandum bonos mores: magis quod ad

recuperādū pecuniā amissā: q̄to v̄tus ē melior ⁊ essentialior amicitie q̄ pecunia. Secūdu documē tū ē q̄ hī qui in p̄teritū fuerūt amici: magis se debēt exhibere gratiosi: q̄ extranei: nisi in vno casu. s. quādo abundās ⁊ incorruptibilis malitia fuit cā dissolutionis amicitie. Tūc enī quāto plus fuit amicus tato magis extimādus ē hostis ⁊ cui tādus. Quarta rō dissolutionis amicitie ē propter v̄tutis p̄fectionē. Si enī vnus amicorū p̄maneat i eodē statu. Alius autē fiat multū excellētiōr i v̄tute: tūc non pōt inter tales manere amicitia. Et rō b^a ē: q̄ ad amicitia p̄tinet cōuiuē ad inuicē: ita q̄ eadē placeat ⁊ de eisdē gaudeat ⁊ tristēnt. Cū autē p̄ notabilē distantia v̄tutis nō eadē placeat bono ⁊ optimo: iō nō pōt diu manere inter tales amici tū ⁊ cōuiuere ut amici p̄fecti. Patet etiā ex hoc: similitudine: puta ex amicitijs q̄ cōtrahunt i pueritia. Si enī vn^o eorū p̄maneat puer secūdu mentē: alius autē p̄ficiat fm̄ v̄tutē ⁊ fiat optimus: nō remanet iter illos amicitia: puer enī mente malus p̄stat. Vñ Seneca. Ibi incipis esse malus: ubi de finis fieri melior. Rainerius ex dictis. b. Tho. ⁊ Alberti super li. ethicorum.

¶ Quid ad tertium C. §. III

s. de sagacitate cōseruatiōis amicitie. Sciēdum q̄ ad cōseruationem ei⁹ quattuor requirūt. Primo p̄manētia in habitu. Secūdo cōueniētia i affectu. Tertio residētia in cōiuctu. Quarto cōrespōdētia in affectu. Quātū ad p̄mū. s. q̄ p̄manētia i habitu. s. v̄tutis requirāt ad cōseruationē v̄e amicitie: sic p̄bat. Manēte causa manet effectus: sed cā ⁊ obiectū v̄e amicitie ē v̄t⁹: q̄ simplr nihil ē amabile: nisi bonū honestū: ergo manente v̄tute manet amicitia vera. Cōfirmat hoc idē tali rōe. Acc⁹ vere amicitie ē simpliciter ligare ⁊ congregare. s. animos amicorū ad inuicē. S̄z v̄tus seu bonū honestū qd ē bonū simplr: ē qd simplr ligat: nō autē utile uel delectabile: sed tātū fm̄ quid. Nā amicitia vn̄lis ⁊ delectabilis degenerat in cōcupiscētia quādā: qua aliq̄s motū amoris quo ad aliū transfert: reflectit in se ip̄s. Sed v̄tutes seu bonū honestū ē v̄nculū ligās simplr: eo q̄ mot⁹ amicitie v̄e q̄ ē p̄pter v̄tutem: sistit in amato dū diligit propter istud qd ē p̄sonaliter in eo. s. per v̄tutē ⁊ nō p̄pter aliud. Et ideo manente v̄tute in vtroq̄ amicorū cōseruatur amicitia. ¶ Secūdu qd requirit ad cōseruationē amicitie est cōueniētia i affectu. Est enī amicorū vnū cor ⁊ vna aīa. Vñ dicit de p̄mis ch̄risticolis qui habebāt p̄fectā amicitia ad inuicē. Multitudinis credētiū erat cor vnū: ⁊ aīa vna in dño. Acc⁹. iij. ⁊ secūdu Tuliū. Amico p̄ idē uel le ⁊ idē nōle: ⁊ iō q̄ de eisdē gaudeat ⁊ tristēnt fm̄ illud ad Ro. xij. Gaudere cū gaudētibz: flere cū flentibz: id ipsū inuicē sentientes. Hoc autē p̄uenit ex similitudinē v̄tutis uel bonitatis: que ē iter

bonū ⁊ bonū. ⁊ v̄tuosū ⁊ v̄tuosū. Talis autē cōueniētia q̄ ē cā gaudiū p̄pter similitudinē: nō ē inter bonū ⁊ optimū: ⁊ multominus inter bonū ⁊ malū: nec etiā inter malū ⁊ malū. Nō. n. ex malo peccati pōt esse verū gaudiū: sed fantastici ⁊ sensuale: ⁊ sic etiā amicitia. Sicut facti sunt amici Herodes ⁊ Pilatus cōuenientes in malo passiōis Ch̄risti. vt dī Lu. xxij. ¶ Tertium qd requirit ad cōseruationem amicitie est residētia in cōiuctu. Nam distantia bonitatis: dignitatis: ⁊ localitatis impedit amicitiam. Cuius ratio est: quia cōuiuē ad inuicē cōseruat amicitiam: sed distantia illoz trium impedit cōuiuere ad inuicē. Malus autem v̄tū querat cōuiuere alijs: ⁊ cōuiuat hoc non facit vt cōuiuat alijs: sed ut fugiat cōuiuere secū ⁊ ut ponatur extra se: quia in se nō reperit bonum v̄tutis vnde delectari possit: s̄z malum peccati per conscientiam remordētē. Et iō ut refugiat illam tristitia querit alijs cōuiuere: vnde nec ad se nec ad alios habet verā amicitia. Unde p̄s. Qui diligit iniquitatem odit animam suam. Inter illos etiā qui sunt i sup̄mo gradu v̄tutis uel dignitatis: uel eos qui sunt i infimo gradu: ut inter reges ⁊ uiles personas: iter sapientissimos ⁊ simplices: non potest esse seu cōseruāi amicitia: quia equalitas requiritur ad amicitiam. Circa actum amicitie. s. in cōueniendo ⁊ cooperādo ibi autē est nimia inequalitas ⁊ distantia. Distantia autem multa locorum: amicitia quidē ciuilez soluit. Et hoc quādo est sine spe dñino iterate cōgregationis ad inuicē ⁊ cooperationis. Cuius rō est: quia subtractis speciebus p̄oris amicitie a senibus ⁊ cogitatioē q̄ erat fomenta amicitie: ⁊ superuenientibus alijs fantasmatibus alioz amicorū inter quos cōuiuit: dissoluitur amicitia p̄ior: q̄ tum ad habitū ⁊ operationem exteriorem. Unde p̄s dīc: q̄ nimia distantia amicitie causat obliuionem. Sed si distantia locorū sit cum spe iterate cōgregationis ipedit quidē amicitia quātū ad operationē exteriore tantū: sed nō quātū ad habitum quia spes ⁊ intentio reuēdendi amicū non permittit deleri habitū amicitie p̄oris. Amicitia autē p̄fecta spūal. s. charitatis pp̄ distantia locorū nō soluit. Vñ Hiero. ad Paulinū i p̄logo biblie. Illa ē v̄a necessitudo. i. amicitia ⁊ Ch̄risti glutinō copulata: quā nō presentia tantū cor porū: nō palpās ⁊ subdola adulatio sed dei timor ⁊ scripturarū studia sibi cōciliat. ¶ Quarto ⁊ vltio requirit ad cōseruationē amicitie cōrespōdētia in effectū. Nō enī amicitia ē ad se ip̄m: s̄z ad alterū: iō o3 q̄ vnus amicorū ipendat alteri ea q̄ sunt de rōe amicitie ⁊ econuerso. Et cum amicitia sicut ⁊ iusticia equalē respiciat ⁊ consistat in equalitate est tñ triplex equalitas. Prima secūdu q̄ritatē qd p̄tinet ad iusticia p̄mutatiuā: ⁊ suaf in amicitia vtili uel delectabili: vt. s. tñ retribuaf quātum dedit amicus.

Capitulum Vicesimum.

Secunda equalitas attendit secundum proportionem: et hec est iusticia distributiva et in amicitia. ut scilicet melior plus ametur quam amicus: sicut et maior honor et dignitas datur meliori. Tertia est equalitas reputationis et sic in multis recompensationibus amicorum est. scilicet amicitia secundum reputationem: sicut ubi gratia. Cum superior amat inferiorem propter honorem: et inferior superiorem propter utile: ibi est equalitas secundum reputationem: quia quantum inferior reputat sibi lucrum amari a superiori: tantum superior reputat sibi honorem amari ab inferiori. Que autem unus amicorum debeat alteri impedere opera: habet in se sequenti. Dicit autem Clemens grecorum quidam sapientissimus. Amicorum debere esse omnia communia. xij. q. j. dilectissimus. Rainerius post b. Tho. et Albertum super libro ethicorum.

¶ Preter predicta. §. III.

circa amicitiam consideranda sunt tria: et diligenter ad intelligendum veram amicitiam: primo diffinitionis continetia integralis. Secundo dilectionis convenientia specialis. Tertio operationis euidetia virtualis. Quantum ad primum. scilicet de diffinitione amicitie sciendum: quod ex Aristotele dictis in viij. ethicis. sic potest diffiniri. Amicitia est benivolentia mutua: non latens ratione boni. Ex quibus verbis quattuor elici possunt: integrum amicitiam scilicet dilectionem: readamatio: ostensio: et intentio. Et primum. scilicet dilectio seu amor requiritur. Nam amor non est cuiuscunque obiecti: sed determinati quod est bonum. Unusquisque enim videtur amare vel quod est bonum simpliciter vel quod est apparatus boni. scilicet quod sibi videtur bonum: sed hoc non sufficit ad amicitiam: sed requiritur. Et secundum. scilicet readamatio ut scilicet amans amet ab amato. Nam amicitia requiritur quadam vicissitudine seu permutatione amoris secundum proportionem. Unde si aliquis amet aliquem et non reametur: erit amor non amicitia: licet cum quis amat unum et huiusmodi. Quod etiam aliquis amet alium propter aliquam suam utilitatem: et non propter se ipsum. id est propter bonum ipsius amati: est amor concupiscentie non amicitie. Tertio requiritur ostensio amicitie per signa exteriora manifestata: ita quod amici non lateant se invicem: sed quod unus cognoscat alterum: et sciat se amari ab altero: multi enim sunt benivoli ad eos quos nunquam viderunt: in quantum extollunt eos iustos. Tales et si sint benivoli cum readamatio: non tamen possunt dici propter amicitiam: cum lateant ad se invicem. Requiritur ultimo finis amoris. scilicet ratione alicuius boni. Et cum bonum sit triplex. scilicet utile delectabile: et honestum: solum amicitia quod fundat in honesto. id est cum amat amicus ratione boni virtutis que est in eo: est vera: bona et perfecta et stabilis amicitia. Nam alie cito solvuntur. scilicet cum deficit delectatio ut in amore libidinoso. Vel cum deficit utilitas ut in amore seu amicitia alicuius propter temporalia bona. Unde Seneca. Sicut mel musce: formice grana: cadavera lupi: sic ista turba amicorum predam sequitur: sed virtute permanente in amico semper durat amicitia.

Et notandum quantum ad ostensionem amicitie per signa quod amicus quattuor debet servare erga amicum suum. Primo debet eum prompte ad sua bona vocare. huius ratio est: quia cum amicus sciat alium amicum suum de suis bonis gaudere et delectari: et hoc ei sit delectabile. oportet quod cito vocet amicum ad prospera sua et ei communicet ea. Oportet enim quod bonus amicus et bonus homo cito beneficiat amico indigenti. unde proverbijs. Ne dicas amico tuo vade et revertere cras: cum statim possis dare. Et puer. vi. Discurre: festina: suscita amicum tuum. Secundo amicus qui est in bonis fortunis. id est prosperitate: debet coicare bona sua amico qui est in necessitate: nec debet expectare quod amicus requirat cum de servitio cum sciat indigentiam eius ne ille habeat erubescere in petendo. Tertius amicus si qua mala ei eveniunt: debet tarde nunciare amico suo. Ratio huius est: quia amicus non vult contristari amicum suum: considerat autem quod amicus audita adversitate sua ille contristabitur. Patet hoc etiam per similitudinem: quia illi qui sunt virilis animi secundum naturam perfectam virtutem. fugiunt quod sint amici sui secundum tristitiam. Et nisi sit tristitia ita magna quod excedat vires suas: nullo modo sustinet quod condolet sibi quia cum ipse non sit plorativus: non delectatur quod aliquis conploret sibi et secus. Sed mulieres homines gaudent in hoc ut per tristitiam sint aliqui secum angustati. Quarto amicus qui est in adversitate: si petat auxilium ab amico qui est in prosperitate: debet ista servare. Primo ut sit tardus in nunciando ei sua adversa: quia cavere debet tristari ipsum. Secundo debet esse veracius in petendo ab eo auxilium et hoc ne in petendo reddat se onerosum et importunum. Tertio debet discretus in vocando ad infortunium amicum pro auxilio: quia si est leve infortunium mulieris est quod vocet amicum ad iuvandum eum: cum per se sufficiat sibi providere. Si autem est infortunium excedens vires etiam aliorum: ita quod iuvare non possunt nec tunc debet amicos ad hoc vocare: sed si est magna adversitas et per eos iuvari potest Rainerius post b. Tho. et Albertum.

¶ Secundum considerandum. §. V.

Quantum circa amicitiam est amationis convenientia specialis. Multi enim vident velle amari potius quam amare: credentes quod virtus amicitie magis consistat in amari quam in amare. Cuius signum est quod multi sunt amatores adulationis: amantes ut adulescentis: tamen quia amari propinquum esse videtur honorari: quod plus appetitur quam honorare. Sed quod amicitia magis consistat in amare quam amari ostenditur rationibus: similitudinibus: et auctoritatibus. Sex autem rationibus probatur quod magis proprium amicitie est amare quam amari: et primo ratione cognitionis. Nam cum nobiliter sit scire quod credetur: et quod amamus aliquem scimus: sed quod amemur credimus non scimus certitudinaliter: ergo perfectius est amare quam amari.

Secundo rōne opatiōis. Nobilius est enī bñ agere seu opare q̄ sibi bene agi: sed amare ē bene facere q̄ amicus ē opatiū bonoz ad amicu ppter illū. Amare at ē bñ pati: q̄ rē. Tercio rōe pmediatiōis. Videm⁹ .n. q̄ amici laudat ex hoc q̄ amat nō ex hoc amat ab alijs. Quarto rōe v̄tutis. Unusq̄sq̄ enī laudat ppter p̄p̄iā v̄tutē. Amare aut̄ alios ē p̄p̄ie v̄tutis. Amari v̄o ab alijs est v̄tutis aliene. Quinto rōne obligationis. Melius ē enī q̄ aliq̄ obligetur nobis q̄ nos eis: sed cum alios amam⁹ eos obligamus nobis: cū amamur ab alijs ipsis obligamur: q̄ rē. Sexto rōne p̄miatiōis. Illud .n. quo meremur ⁊ premiamur est melius eo quo nō p̄miamur: sed amando. s. recte meremur ⁊ p̄miamur. In hoc aut̄ q̄ amamur ab alijs nō ē ibi meritū: unde nec p̄miū nostrū sed alioz: eorū. s. a q̄ bus amamur debite: p̄bat. s. q̄ amicitia magis consistit i amare q̄ amari signo uel similitudine. Nā matres quartū amor est uehemēs ad filios: magis gaudet ⁊ delectant q̄ amēt filios suos: q̄ q̄ amēt ab eis. Quodā enī matres dāt filios nutritib⁹ ad nutriendū: ⁊ sciētes eos esse filios suos amāt eos: nō tamen multum curant uel querunt q̄ reamētur ab eis: quia nec eas reamare possunt: cum adhuc nesciant illas esse suas matres. Tercio hoc idem ostenditur auctoritate: dicit enī Aug⁹. in li. de caritizandis rudibus. Nulla maior prouocatio ad amorē: q̄ puenire amādo. Nullus est enī tam ferre mentis: q̄ nō impendē non vult tñ rependere. ⁊ Seneca in epla ad Lucilluz. Si queris quō sis acturus amicitia uel amicu: mōstrabo inquit: tibi amatoriu sine medicamēto: sine herba sine vilius beneficij carmic: si vis amari ama. Et subdit causam iucundius ē amicu facē inquit q̄ habere: quō artificij iucundius ē pingere q̄ pinxisse. Sciendū tamen q̄ ex parte obiecti seu amabilis: nobil⁹ ē amari q̄ amare: quia amabile est tantum bonū existens uel apparens sed ex parte vinculi. i. amoris tunc nobilius est amare: vt dictū est q̄ amari: quia magis saluatur vinculum amoris in eo qui amat q̄ in eo qui amatur. Rai. ex dictis. b. Tho. ⁊ Alber. super li. ethicorum.

Tertiu i amicitia. §. vi.

cōsiderandū ē opatiōis v̄tutis euidētia: possunt aut̄ omnia amicitie opera reduci ad tria. Probatio dilectionis que est perfecta amicitia: exhibitio est operis secundū Suez⁹. Primū ē beniuolentia i interiori affectu. Secundū est concordia i multiplici actu. Tertiū ē beneficiētia in exteriori affectu. Quātū ad primū requirit beniuolentia in affectu. Est enī p̄cipiū eius sine qua nō pōt esse amicitia. Nō enī possūt fieri amici inuicē nisi prius facti sūt beniuoli. Unde Tullius de amicitia. In hoc p̄stat amicitia p̄p̄inquitati: q̄ ex p̄p̄inquitate beniuolentia tolli potest: ex amicitia nō pōt tolli. Sublata

beniuolentia tollitur amicitia sed p̄p̄inquitas manet. Et licet beniuolentia requiratur ad amicitia: nō tamē beniuolentia ē amicitia. vbi ē notandum q̄ ad amicitia sicut iuuenes sunt apti ex naturali cōplexione: ita ⁊ senes ⁊ litigiosi sunt inepti: iuuenes enī naturaliter multū gaudēt in affectu: in cōspectu in colloquio in obsequio alioz. Talia aut̄ sūt causatia amicitie ut dicit q̄ rē. Sed sicut iuuenes sunt faciles ad amicitiam. ita de facili soluit amicitia. Et rō h⁹ est: quia amicitia iuuenū vt plurimū ē ppter delectabile uel vtile: qui enī viuunt secundum passiones his maxime p̄petit p̄sequi delectabile: sed iuuenes maxime scriūt a passiōib⁹ nōdū roborato in eis iuditio rōnis: ⁊ iō p̄sequūt maxime illud qd fin p̄sens tempus ē delectabile. Qd aut̄ nūc est delectabile paulo post nō est delectabile. Et si aliqñ iuuenes nō mutuo p̄uiuat ppter delectabile: tamē querūt habē amicitia p̄p̄e vtile in quantū p hoc hnt aliqñ spēm boni. i. lucri ppter quod est in eis vtilis talis societas. Senes aut̄ ⁊ litigiosi ⁊ mordaces sunt inepti ad amicitiam. Et ratio h⁹ est multiplex. Prima quidem quia nimis diligūt se ipsos ⁊ uim̄s intendūt sibi: de alijs parū curātes ⁊ minus gaudēt de colloquio alioz. Secūdo q̄ senes sūt p̄ni ad suspicandū mala de alijs ppter mala q̄ cōmiserūt ipi i p̄terito: ⁊ iō nec de alijs confidūt nec alijs p̄uiuat. Tercio quia antiqui de se ipsis p̄sumētes nimis sensum suū sequuntur ⁊ cum alijs non concordant: Quarto quia subtrahunt alijs colloquia ⁊ obsequia. Hec autem sunt cōtraria amicitie. Possūt q̄ senes ⁊ seueri esse alijs beniuoli in affectu ⁊ effectu subuētiōis: sed nō perfecte aliorum amici cōmuniter loquendo. Sciendum etiam q̄ amicitia habere ad multos non est bene possibile: loquendo de perfecta amicitia ciuili: ⁊ hoc patet discurrendo per singulas species amicitie scilicet utilis: delectabilis: ⁊ honesti. Et q̄ amicitia que est ppter bonum vtilitatis: non possit haberi ad multos: probatur primo ppter defectum non iure cōpensationis: quia si homo habeat superfluam multitudinem amicorum ppter vtilitatem a q̄ bus recipiat obsequia: oportet etia q̄ multis obsequatur ⁊ conuerso. Sed hoc est valde laboriosum: quia non sufficit tempus vite his qui volūt hoc agere. Secundo ppter defectum v̄tutis operationis: uel p̄p̄ie sollicitudinis: quia cum homo multos amicos acquirit ppter sui vtilitatem ipsi amici superflui ipsum distrahunt ⁊ impediunt a bona uita que consistit in operatione v̄tutis: quia dum homo superflue itendit negocijs alioz: cōsequēs ē q̄ non possit debitam curam gerere de se ipso. Amicitia que est ppter delectabile etiam non possit haberi ad multos: p̄bat exēplo ⁊ exp̄imento. Exēplo quidē salis. Nam sal ut p̄dūmētū ppter delectationē querit ⁊ ponit i cibo

Capitulū Vicesimū.

et tñ si sal parū ponatur i cibo sufficit. Sic a simi
li. Pauci amici sufficiunt homini ad delectatiōez
ut cū eis per aliqđ tēp^o delectet^r et recreet. Experi
mēto autē probatur: quia amore libidinoso: vn^o
homo non amat amore intenso plures mulieres:
sed vnā tantū uel paucas eo q^d intensus amor ha
beri nō potest nisi ad vnum tantū: uel ad paucos
ualde. Si etiā amicitia delectatiōis haberetur
ad multos: multitudo ipēdret delectationem dū
vnus non posset alteri vacare abstractus a muli
t^o. Q^u amicitia que est ppter honestum que est vera
amicitia: non posset haberi ad multos probatur
sic. Amoz supabundans: nō ē natus fieri ad mul
tos: sed ad vnū tantū uel ad paucos. Sed amici
tia honesti que. s. ppter virtutē: ē supabundās et
pfecta respectu aliarū: q^d nō potest esse ad multos
pbat idē ratiōe cōplacetiē: fm enī pfectā amicitia
amici valde sibi inuicē placent: sed non est facile
q^d simul idē valde placeat multi: quia pauci inue
niunt in quib^o nō inueniat aliquid qđ vni displic
eat. Et dū ei placet vnus in aliquo i cōtrario ad
illud quod erit in alio displicebit alius: quod nō
potest reperiri in perfecta amicitia. Probat^r
idē rōne experientie. Amicitia ē que ppter vtutē
idiget multa expētia: q^d nō pōt haberi sine lōga
assuetudie et lōgo tpe: et hoc vt nō se lateāt sed in
uicē cognoscāt: et hoc est difficile. Unde et puerbi
aliter dī: q^d nō puenit q^d aliqui se cognoscant et dī
ligāt: aneq^{ue} simul comedant mensurā salis. Et si
arguat^r q^d charitas ē pfectior q^u amicitia ciuili:
sed charitas est pmedabilior: quāto magis se extē
dit ad plures: q^u amicitia ciuili. Rūdet q^d chari
tas magis assimilat amoz beniuolētiē: cū sit etiā
ad nos remanētēs q^u amoz amicitie. Et sic nō est
incōueniēs: q^d charitas estēdat ad ualde multos
qđ de amicitia dici non pōt. Nō autē pōt dari nu
merus qđ quātitate amoz: quot debeāt eē: sicut
nec mēsurā de quātitate alimētōz sumēdoz: q^u
vnus indiget pluri alius pauciori. Sic et in amici
tia: secūdu statutū plus et minus indiget. Hec Rei
nerius post. b. Tho: et albertū sup libro ethicōz.

Secundū q^d re. ¶ §. vii

quiritur ad pfectā amicitia est cōcordia in multi
plici actu. Ista autē concordia q^uis consistat prin
cipaliter in affectu et actu vnanimi. s. q^d eadē velit
et nolit et eadē eligat: ut patet ex ipsa significatiōe
et interpretatiōe nominis. Nā dicit^r concordia vni
tas cordium seu voluntatū. Tamē hec cōcordia
est: non in speculatiuis nec minimis rebus nec in
vitij: sed in operabilibus cōiubus et utilibus. Con
cordia enī in speculatiuis non facit amicitiam.
Et ratio huius est. Q^u n. aliq^u pſentiāt ad iuicē q^d
sol est maior terra. Vel non consensus vel assen
sus non tollit nec facit amicitiam: ratio huius est
quia iudiciū in talibus procedit ex naturali ra

tione et per consequēs ex necessitate: amicitia autē
ex electione. Nec etiā in minimis rebus pſetire:
vel dissentire pertinet ad amicitie rationem: sed i
his que habēt aliquā magnitudinē. Nec etiā i
vitij ppte est concordia sicut nec amicitia. Nam
cum prauī destruant bonum cōmune: et nō fuent
iusticiam: eo q^d volunt superabundare in bonis et
non deficere in malis. i. dānis et grauatiōibus.
et ideo nō possunt habere concordiam cum alijs
sed contentiōē: sicut appetētes plus in lucris: et
minus in dānis sunt iniusti: nec p consequēs sunt
concordes. Est igit cōcordia i aliquo decreto ope
rabilī. ¶ Debet autē cōcordare amicus amico vl
tra affectum quo ad aspectū: quo ad affectum: q^d
ad conuictum. Primo quo ad aspectum. Nam vi
sio amici est delectabilis amico. Tum quia per vi
sionem incipit causari passio amoz. Tum quia
aspectus amici est delectabilis amico. Sicut siq^u
delectat in aspectu rei pulchre quā diligit et que si
bi placet. Tum ex parte similitudinis. Sicut enī
amoz carnali se amātes appetūt se vidē: ad osten
dendū q^d amoz maxime sit secūdu aspectum s^z
illud puer. Ubi oculus ibi amoz: ita in amoz ho
nesto amicitie: ppter similitudinē virtutis ex a
spectu cōseruat amoz. Secūdo debent cōcordare
amici in conuictu eo q^d cōuiuere adinuicē ē preci
puus actus amicitie. In cuius signū dī Eccl. iij.
de eo qui nō cōuiuē amoz sed caret eis. Ue soli
qui. s. est sine amico Christo uel deo: caret enī tal
effectu amicitie: qui est reuatiō: cōsolatio et de
fensio. Unde subditur in auctoritate illa: quia si
cecidit non habet subleuantem. Si ceciderit
in culpam non habet subleuantē cōsilio et ora
tione. Si ceciderit in penā tribulatiōis nō hz suble
uantē cōsolatione. Si ceciderit in uisione alteri^o
nō habet defēdentē: ve etiā soli. i. sine Christo: q^u
nō habet si ceciderit in culpā Christū erigētē. Si
cecidit in mortē nō habet Christū uiuificantē.
Si a diabolo tēptatur nō hz Christū defendentē
Osce. ix. Ue eis cū recessero ab eis Aug^u in li. de
ciui. dei. Magna miseria hoīs est: nō esse cū illo
sine quo esse non potest. Tercio debent amici cō
cordare quantum ad colloquium: quia debent
adinuicem sua secreta reuelare. Et hoc probat
primo exemplo scilicet dei Exo. xxxij. Ubi dicit^r
q^d Moyses loquebatur ad dominum facie ad fa
ciem: sicut loqui solet homo ad amicum suum.
Secundo ostenditur hoc idem ex periculo quod
imminuere potest propter quod dicitur Eccl. viij.
non omni homini manifestes cor tuum: quasi dī
cat. Non unicuiq^{ue} manifestes secreta tua sed tali
qui possit et uelit iuuare. Tercio pbat^r ex hoc
ex commodo. Unde beatus Ambrosius in libro
de offi. Solacium vite huius est: et habes cui pe
cc^o tuum aperias: cui archana cōmunices: cui se
creta pectoris tui committas: ut colloques tibi.

fideli virum qui in prosperis gratuletur tibi: in tristibus copaciat: in persecutionibus adhortetur. Facilis vox: et sermo congruus: totus sum tu? sed paucorum effectus. Et Tullius in li. de amicitia. Excepta sapientia nil melius datum est nobis a deo immo talibus amicitia. Quid enim est dulcius: quam habere cum quo omnia adudeas sic loqui ut tecum. Quis esset tantus fructus in rebus prosperis: nisi haberes amicum qui illis eque ut tu ipse gaudeat. Audueras etiam difficile esset ferre sine illo qui illas gratias etiam quam tu ferret. Unde et saluator noster solis amicus: id est discipulis secreta manifestavit dicens Jo. xv. Vos dixi amicos: quia omnia que audivi a patre meo nota feci vobis. Hec autem secreta dicit Gregorius. fuerunt gaudia interne charitatis: et festa superne patrie: que nostris mentibus per aspirationem quotidie imprimit hec Rainerius. Sz principium b. Tho. et Alber. super libro ethicorum.

Tertium quod re. §. VIII.

quiritur ad amicitiam est beneficentia in exteriori effectum. Nam ille est verus amicus qui vult et operatur bona existantia vel apparentia amico suo: non propter se ipsum: sed gratia amici sui. Benefacit autem amicus amico suo: triplici et servit et obsequio. Primum liberaliter. Secundo celeriter. Tertio utiliter. Liberal quidem quod si amicus servit amico vel bene facit inuit vel propter se ipsum non est amicus eius. Unde Ambr. in li. de officiis. In beneficio conferendo plus animus quam sensus operatur. Magis preponderat benevolentia quam possibilitas reddendi munus. Secundo dicit amicus benefacit amico celeriter. Si enim in serviendo aliquid deus voluntate expellere negligat: non est amicus eius. Seneca in li. de beneficiis. Gratissima sunt beneficia occurrentia: ubi nulla fuit mora nec accipiendi verecundia. Tertio dicit benefacere utiliter. Si enim quis benefacit amico propter bonum sui ipsius: non intendens bonum amici non est verus amicus. Sed si intendit bonum amici et prius exinde sequitur. id est malum: non est hoc verum amicitia: puta dat illi medicinam ut sanetur: illa autem medicina nocet: non agit hoc verum amicitia ex quo bonum eius intendat. Sed nota quod est amicitia triplex: ficta vel falsa: vera vel inspecta: perfecta et summa. Et ficta quidem est: quando est solo nomine et non opere et non corde: in prosperitate non in adversitate: de ea quod est solo nomine dicitur Ecclesiastici xxxvii. Est amicus solo nomine. glo. et non re: et talis est vitanda: quod est sine humore charitatis. Unde dicitur i. Jo. iiij. Non diligamur verbo neque lingua sed opere et veritate. Non inquit: verbo. sed non faciendo quod promittimus. Neque lingua. id est dicendo facere bonum propter deum et facit propter mundum. Sz opis executione et veritate. id est sincera intentione propter deum. Secundo amicitia est ficta quando est ore et non corde. id est per se rat verba amicitie et in corde habet odium malicie. Talis fuit amicitia Joab ad Amasam. ij. Re. xx. ubi dicitur quod Joab obviavit Amase dixit. Salve mi

frater: et tenuit dexteram manum Amase: quasi osculans eum: et effudit viscera eius in terram. Sic mundus proponit delectationem et concludit amaricationem. Unde Ecclesiastici vi. Est amicus qui convertit ad inimicitiam: et qui odium et iram et conviciis denudavit. id est mala omnia que sciebat de illo: cuius amicitia simulabat: manifestabat: et si nescieret fingit. Unde dicitur puer. xvij. Occasionem querit qui vult recedere ab amico Boeci de consolatione. Nequeunt mali oculos tenebris assuetos ad lucem perspicue veritatis attollere: similesque aubus sunt: quas vox illuminat dies excecavit. Et de tali ficto dicit Ecclesiastici xij. Non credas amico tuo in eternum: quod intelligit vel de falso amico cui non est credendum: cum dilectionem ostendat vel humiliationem vel lachrymas. Vel potest etiam intelligi de diabolo transfigurante se in angelum lucis cui non est credendum: etiam si verum dicat. sed inquam ipse dicat sed alia ratione. Tertio est ficta quando est in prosperitate non in adversitate: et de tali dicitur Ecclesiastici xij. Si largitus es fueris. id est ficto amico assumeris: et si non habueris relinquet te: et puer. xix. Divicie addunt amicos plurimos. Al paupere autem hi quos habuerit separant. Qui utilitatis causa amicus est: tadium amicus erit: quod talis erit: ait Seneca. Amicitia autem vera sed inspecta est que fundatur in honestate et virtute morali sine charitate et fide: qualis fuit inter Latonem et Tullium: et inter illos duos philosophos de quibus narrat Valerius: quod uno capto et decapitando alius obligavit se pro eo quod usque iret ad civitatem propter de suis bonis dispositurus et reuersus est die statuta: propter quod tyrannus qui ceperat. id est Dionysius virumque liberum dimisit et rogavit se tertium in amicitia eorum deputari. Amicitia perfecta et completa est: que fundatur in charitate dei cum alijs conditionibus amicitie predictae. Hec excedit omnem aliam amicitiam et de hac amicitia sic ait. Jo. Cassianus in collatione. Joseph: enarratis alijs generibus amicitiarum. In his igitur cunctis amicitijs unum est genus in solubile charitatis: quod nec commendationis gratia: nec officij vel munerum magnitudo contrahit. Uel cuiusque ratione vel natura necessitatis coniungitur: sed sola similitudo virtutis: hec inquam est quod nunquam casibus ullis scinditur: qua non solum dissociare vel delere locorum vel temporum intervallo non prevaleat: sed nec moris quidem ipsa diuellit. Hec est vera et indissrupta dilectio quod gemina amicorum perfectio ac virtutum concretio: cuius semel initium sedus: nec desiderio varietas: nec contentiosa disrumpet contrarietas voluntatum ceterum. Multos novimus in hoc proposito constitutos: quod cum per charitatem Christi fragrantissima essent sodalitate devoti: non perpetuo eam nec indissrupte suam potuerunt: quod huiusmodi societatis principium initerit: non tamen uno et pari studio arreptum propositum tenuerunt. Fuitque inter eos quidam temporalis affectus: quod non equi viri utque virtute: sed unus pacia servabatur: quod quantumvis ab uno

Capitulū Vicesimūprimū.

magnanimiter atq; ifatigabiliter retēretur; ne
ceffe ē tamē eaz alterius pusillanimitate dirūpi.
Infirmittates nāq; eoz qui tepidius pfectiois ap
petūt sanctitatē: quātūlibet fortitū tollerātia sub
stētāt ab ipsis tamē q; infirmi sūt nō ferūt: habēt
enī sibi infūtas p̄motionū causas q; eos q̄tos esse
nō sinūt vt solēt: qui carnali egritudine detinentur
stomachi vi infirmitatisq; fastidia coquoꝝ l̄ mi
stratiū negligētū iputare: 7 quantūlibet eis obie
quētū sollicitudo defuiat. Nihilomin⁹ tñ causas
sue cōmotionis alijs ascribunt: q̄s sibi vtiq; vitio
valitudinis sue inesse nō sentiūt. Quāob̄e hui⁹
ē amicitie vt diximus: fida insolubilisq; p̄unctio
q; sola v̄tutū parilitate federat: de qua ps. Ecce q̄
bonū 7 q̄ iucūdu habitare fratres i vnū. Qd nō
localit sed spiritali opozet intelligi. Plenā igit
atq; pfectā amicitie grām nisi inter pfectos viros
eiusdēq; v̄tutis pseuerare nō posse: paulo post.
His autē gradib⁹ puenit ad ea. P̄io igit sunt v̄e
amicitie mūdialis 7 oīm que habemus rerum de
speratione fūdamia: p quā 7 impiū 7 iniustū ē si
post abrenūciationē mūdi 7 oīm q; in eo sūt vani
tatū p̄cio sūssune fratris dilectioni supplex vilissia
que supfluit p̄ferat. Secūdu ē: vt ita vnusq; su
as rescet volūtates: nec sapiētē se eē iudicās atq;
consultum: suis malit q; p̄ximi diffinitioib⁹ obe
dire. Tertū ē: vt sciat oīa: 7 que vilia atq; nēcia
extimat postponenda bono ciuitatis ac pacis.
Quartū ē ut credat nec iustis nec iniustis de cau
sis irascendum. Quintū est: ut iracundiam fratri
etiā sine rōne cōceptā eo mō quo suā curare desi
deret: sciens equaliter sibi p̄nitiosam alterius esse
tristitia: 7 sic aduersus aliū ipse moueat: nisi eam
q̄rū in se est de fratris mēte depulerit. Postremo
est illud quod generale vitioꝝ oīm percimptoriū
esse nō dubiū est: vt se de hoc mūdo quotidie cre
dat migraturū. Que p̄uasio nō solū vllā i corde
tristitia residē p̄mittit: verū etiā vniuersos p̄cupi
sciaz ac peccatoꝝ oīm p̄p̄mit mot⁹: 7 infra. Se
pe aut accidit siue illusione diaboli siue intercessu
erroris hūani: quo nullus ē i hac carne q; falli ue
lut hō nō possit: vt ille interdum qui acrioris ige
nū scientieq; maioris est: aliquid falsūz mente cō
cipiat: 7 ille qui tardioris ingenij ac minoris ē me
riti rectius aliquid veriusq; presentiat. Et iccirco
nullus sibi quīs scientia p̄ditus in animi tumo
re persuadeat: q; possit collatione alterius: n̄ egē.
Nāz et si iudiciū eius diabolica non fallat il
lusio: elationis tamen 7 superbie grauiorē laque
os non euadet. Est etiam amicitia ista p̄fectio
charitatis: non solum hominis ad hominē: sed
etiam ad deum. Vñ ps. Nūmis honorati sunt 7c.
Et qui hanc consequitur habet inde summaz de
lectabilitatem: 7 nimiam vtilitatem 7 maximam
honestatem: 7 acquiritur per tria. Primo per no
ticiam sup̄remozum secundū illud Sapiē. vii.

Infinītus thesaurus est hominibus sapiētia: quo
qui v̄si sunt: participes facti sunt amicitie dei. Se
cundo per obedientiam mandatorum secundum
illud Jo. xv. Vos amici mei estis si feceritis que p̄
cipio vobis. Tertio per tolerantiam aduersorū
secūdu illud Mach. ij. Abraham in temptatō
ne probatus inuentus est: 7 amicus dei appellat⁹
est. Nec amicitia habet summum honorez a deo
7 in presenti 7 in futuro: 7 ideo de omnibus colē
da 7 preponenda.

Ad iusticiā prout .§. xi.

est virtus generalis pertinent p̄cepta Pythagori
ca: de quibus Vincentius in. iij. li. spec. histo. p̄
Hierony. ait. Pythagorica sunt ista p̄cepta. Su
gienda sunt oibus modis 7 abscondenda: languor
a corpore. Imperitia ab anima luxuria a ventre
a ciuitate seditio: a domo discordia: 7 in cōmuni
a cunctis rebus intēperantia. Pythagorica sunt
7 hec: amicorum omnia esse cōmunia: 7 amicū
se ipsum esse alterū. Duorū temporū maxime
habendam curam mane 7 vespere. i. eorum que
acturi sumus 7 eorum que gestimus. Post decem
veritatem colendam que sola homines deo pro
ximos facit. Illa quoq; enigmata que diligen
tissime Aristoteles in libris suis p̄sequitur. Sta
teram ne trāsileas. i. ne pretergrediare iusticiam:
ignem gladio ne foueas: ira videlicet 7 tumidum
animum uerbis maledicis ne laceas: coronā mi
nime carpendam. i. leges urbium conseruandas
cor non comedendum. i. merorem de animo ex
pellendum. Luz profectus fueris ne redeas. i. post
mortem: vitam istam ne desideres: per vias publi
cam ne ambules: ne multorum sequaris errores.
Hyundinem in domo suscipiendā. i. garrulos et
verbosos homines sub eodem tecto vobiscum n̄
habendos: oneratis supponendū onus. Deponē
tibus non coicandum. i. ad virtutem incedētib⁹
alacriter augenda sunt p̄cepta. Tradentes se
ocio relinquēdi sunt: apud grecos p̄mus Pytha
goras inuenit immortales esse animas: 7 de suis
corporibus transire ad alia: p̄mūz dicit se fuisse
Euforbium. Secūdu Calidē. Tertūz Hermo
num. Quartū pinum. Ad extremum Pittagorā
7 post certos tempoz curriculos: ea que fuerunt
rursus fieri. Nihil in mundo fieri nouū: p̄hiam
meditationē esse mortis quotidie de carcere cor
poris intente anime educere libertatem: matyse.
sana meysuc. i. discentias 7 reminiscētias esse. Et
multa alia que Plato in libris suis 7 maxime in
Phedone Thumeoq; p̄sequitur.

De duodecim fructibus spiritus.
Capitulum vicesimumprimum.

Omnū videndū est
de fructib⁹ spūs q; sūt actus v̄tutū: ul

cardinalium de quibus dictum est: uel theologi carum de quibus immediate dicendum. Pro maiori in declaratione materie. Sciendum fm. b. Tho. prima secunde. q. lxx. q. nomen fructus a corporalibus ad spiritualia est translatum. Dicit autem in corporalibus fructus quod ex planta producit: cum ad perfectionem venerit quandam in se suauitatem habens. Qui quidem fructus potest comparari ad duo. scilicet ad arborem producentem ipsum et ad hominem qui fructum ab arbore adipiscitur. Secundum hoc ergo nomen fructus in rebus spiritualibus dupliciter accipere possumus. Uno modo ut dicat fructus hominis id quod homo adipiscitur. Non autem omne id quod adipiscitur homo habet rationem fructus: sed id quod est ultimum delectationem habens. Habet enim homo et agrum et arborem: que fructus non dicuntur: sed solum id quod est ultimum: quod est ex agro et arbore homo intendit habere: secundum hoc fructus hominis dicitur ultimus finis hominis: quo deest fructus. Unde dicitur Ecclesiastici. Bonorum laborum gloriosus est fructus. Si autem dicat fructus hominis id quod ab homine producit: sic ipsi actus humani fructus dicuntur. Operatio enim est actus secundus operantis et delectationem habet si sit conueniens operanti. Si igitur operatio procedat ab homine secundum facultatem sue rationis. sic dicitur esse fructus rationis. Si vero procedat ab homine secundum altioris virtutis: que est uirtus spiritus sancti: sic dicitur esse operatio hominis fructus spiritus sancti: qui cuiusdam diuini seminis. Dicit enim. i. Jo. iij. Omnis qui natus est ex deo peccatum non facit: quoniam semine ipsius in eo manet. Et de his dicit ad gal. v. Fructus spiritus sunt charitas etc. Notandum est quod ipsa opera nostra in quantum sunt effectus quodam spiritus sancti in nobis operantis: habent rationem fructus ut dictum est. Sed in quantum ordinantur ad finem uite eterne: sic magis habent rationem fructus. Unde dicitur Ecclesiastici. Flores mei fructus honoris et honestatis. Item cum delectetur quis in deo ipso fruendo propter se: putat propter dicitur causam finalem. sicut in ultimo fine: in actibus autem uirtuosis delectari debet propter se: prout ly propter dicitur causam formalem. id est sic in ultimo fine: sed propter honestatem: quam pertinet in se uirtuosi delectabile. Sicut infirmus delectatur in sanitate propter se sicut in fine: in medicina suauis non sicut in fine: sed sicut in habente sapore delectabile. In medicina autem austera nullo modo propter se: sed propter aliud. scilicet sanitatem habendam ideo. Item non obstat quod apostolus ponit in fructus nomina uirtutum que sunt habitus: ut charitas: patientia: et humilitas: cum tamen fructus sint actus. Nam consuetum est: ut nomina uirtutum sumantur pro actibus earum.

Item notandum quod cum beatitudines etiam sint actus uirtutum: differunt tamen a fructibus secundum beatus Thomas ubi supra. Nam plus requiritur ad rationem beatitudinis quam ad rationem fructus. Nam ad rationem fructus sufficit: quod sit aliquid habens ultimam rationem delectabilis. Sed ad rationem beatitudinis ulterius requiritur: quod sit aliquid perfectum et excellens. Unde omnes beatitudines possunt dici fructus: sed non conuertitur

Sunt enim fructus quecumque uirtuosa opera in quibus homo delectatur. Sed beatitudines dicuntur solum perfecta opera: que etiam ratione sue perfectionis magis attribuuntur donis quam uirtutibus. Et loquitur de beatitudinibus de quibus habetur Mathei. v. Beati pauperes etc. Sic igitur fructus sumitur tripliciter: uidelicet primo essentiali fruitionis diuine: pro actu uirtutis delectantis: et pro quodam premio accidentali quod datur diuersis secundum diuersum gradum castitatis: de quo Mathei. xij. Quod cecidit in terram bonam attulit fructum aliud centesimum etc. De hoc supra in capitulo de gradibus castitatis.

Fructus autem spiritus. §. I

Sancti enumerat apostolus ad Gal. v. ponit. xij. dicens. fructus spiritus sunt charitas: gaudium. pax: patientia: longanimitas: bonitas: benignitas mansuetudo: fides: modestia: continentia: castitas. Hi sunt fructus de quibus Mathei. vij. Arbor bona bonos fructus facit: et figurantur per. xij. fructus ligni uite: quod uidit Jo. apostolus ultimus. ex utraque parte fluuij. Ex his dirigitur a spiritu sancto tota conuersatio hominis ut sit uirtuosa. Et per prima tria dirigitur quo ad deum: qui est supra se. Per secunda tria dirigitur quo ad animam suam: qui est intra se. Per tertia tria dirigitur quo ad proximum: qui est iuxta se. Per ultima tria quod ad corpus suum quod est infra se. Est ergo primus fructus charitas: in quo dat ipse spiritus sanctus quasi in sua similitudine cum et ipse sit amor ad Ro. v. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum. Dicitur autem charitas: quod charitas: seu cara unitas: quia facit unionem anime cum deo: et transformari in ipsum per affectum: et tenere ipsum carum super omnia. Ubi est thesaurus tuus ibi et cor tuum: ait Christus Mathei. vi. Et ideo quia charitas facit hominem deum reputare ut suum et summum thesaurum carissimum: tota cogitatio et affectio cordis est ad ipsum. Ipsa charitas figuratur per ignem in veteri lege: quem deus precepit semper in altari cordis nostri ardere. Et in specie ignis plenissime fuit data a spiritu sancto apostolis. Ignis autem semper flammam dirigit sursum. Et cor nostrum est ad modum flammę ignis: ut ipsa forma eius doceat te ad ipsum affectum tuum dirigere. Ignis semper est in motu et est maxime actiuus: nunquam satiatur lignis et cum hoc incinerat. Sic amor dei: inquit Gregorius. in hominem: nunquam est ociosus. Operatur enim magna si est. Mouet enim amor dei ad cogitandum de deo: et quod possit ei placere magis: ad cogitandum miseras proximi ad orandum pro eo. Quandoque mouet ad admonendum eum et corrigendum. Quandoque mouet ad seruandum sibi et opandum pro deo. Et cum multa bona faciat: nihil sibi uidet facere: sed semper

Capitulū Tricesimūprimū.

appetit maiora facere. Ipsa facit homines humi-
liare: recognoscendo defectus suos et se esse cine-
rem. Unde Abraham cum ex plenitudine spiritus
facti meruisset locutionē familiāre cū deo dicebat
Loquar ad dominum meū cū sum puluis et cinis.
Secūsus fructus. s. pcedēs a pmo ē gaudium. ad
Ro. xij. Gaudium ī spū sancto. Un generat gaudium
qd idē ē qd delectatio: cū deo ex pntia ul' habitati-
one rei amate. Et quātomagis illud amat: tanto
maius gaudium. Auar' qd sūme amat pecuniaz: qn
gaudet: Utique qn adipiscit magnā pecuniā. Mu-
lier que multū amat filiū: sicut tristat ex absētia
filij: ita multū gaudet ex pntia filij. Qui hz chari-
tatem vtriusqz hz deū pntes: et eū possidet: quia qui
manet ī charitate in deo manet et de' in eo. i. Jo.
iij. Habēdo gē eū quē sūme amat: nō pōt nō gaudē:
et sic bonū qd amat ē sūmū excedēs oē bonū ita et
gaudium ei' excedit oē mūdānū gaudium. O qd vanū
ē gaudium et ois delectatio mūdi. Gaudium hypocri-
te instar pūcti: qui est qd indiuisibile. Hypocrita
mūdus est: qui bon' videt et ē malus: et cōit timiat
in tristitiā. Ecce. Extrema gaudij lux' occupat:
qz cōsciētia remordens et pena sequit. Sed vt dic
Bern. Illud ē vērū gaudium: qd nō de creatura sed
de creatore cōcipit: cui' ppatioe oē pulchri sedū
ōne dulce amarū: oē qd delectari pōt molestū. Et
istud gaudium de deo: facit hominē fortis: facili-
ter et pfecte operari: qz vt dic sapiens. Delectatio pfi-
opus. Et aliqui tñ ē: ut oculari nō possit: ut p i
Elisabeth q repleta spiritu sancto: ex gaudio im-
mēso qd sensit: exclamauit uoce magna laudādo
vginē. Et ipsa vgo canticū gaudij expressit dicēs
Exultauit spūs meus etc. **Tertū** fruct' ē pax.
Un ī figurā colūba ī cuius specie apparuit spūs
sanct' sup christū baptizatu: attulit ramū oliuē
qd ē signū pacis ad Noe in archā Scē. sine pace
nō pōt haberi uerū gaudium. Pax ait Aug'. xix. d
ciui. dei dulce nomen sed dultior res. Oia enī cla-
māt pacē: et pmaxime eā desiderat creatura rōna-
lis. Sed pax tpalis quātum exulauerit a mundo
tu vides: vndiqz bella fremūt. Et rō est: qz tu non
uis hīc pacē cū deo: sed guerrā ppter peccata tua
Peccata vīa: inquit Isaias diuiserūt inter vos et
deū vestrū. Et ideo tibi aufert paxē tēporalē. Di-
mitte peccata: reuere ad pniām: quere habere
purā cōsciētia: ut mens sit libera a passionibus:
et oēs sensus tui sint vniti in vnū. s. ad pformādū
te volūtati diuine: et habebis uerā et magnā pacē
Quāuis enī p totū mūdū esset pax et haberes qd
qd uelles de rebus tpalibus: si nō haberes deū p
gratiā: adhuc nō hēres pacē et quietē. b. Aug' Oia
sūt aspera: et tu solus es rex et inquietū ē cor no-
strū donec requiescat in te. **Q**uēsequēter spūs sctus
ordinat cor et animū tuū ī se p alios tres fru-
ctus. Est ergo quartus pacia p quā anim' dirigat

in aduersis de p se. di. iij. oēs. Cum spūs sanct' cor
di infundit: cor fidele ad pudentiā et constantiam
dilatat. In pacientia uestra possidebitis animas
uestras ait christus Luc. xxi. Nam sine pacia: ani-
mā non habes in tua libertate: sed seruā tristitie.
Princeps aploz tpe passiois fuit ita debilis et icō-
stans: qd ad uocē ancille negauit: et focij sui relicto
magistro fugerūt: sed post aduētū spūs sancti: ita
firmati sunt in pacia: qd flagellati incarcerati cō-
minati de morte ppter pditionē: nō dimittebāt
illā. Et nō solū nō cōtristabant de illis aduersis:
sed ibāt apostoli gaudentes a conspectu cōsiliū. zc.
Act. v. O qd necessaria qd utilis ē ista pacia. Greg.
in li. Dialogoz dicit: qd ē maius pacia qd facē mi-
racula et expellere demones. Et rō est: qz ī facien-
dis miraculis hō nil ponit de suo: sed de' opatur
vrēs hoīe ut instrumento: sed in pacia oportet qd
ponas de tuo: qd disponas cor tuū ad patiendum
et non contristandum in aduersis: ita qd ratio ab-
sorbeat. Per miracula solū facta nullus igredi-
tur paradisu: qz p mune ē illud bonis et malis: sed
patia te ducit ad patriā. Per miracula mouēt ho-
mīes ad admirationē: p paciētia etiā ad imitatio-
nē. Quō pgnosces tu si veges ē plena ul' vacua ui-
na: p hoc videlz qz si pcutiendo digiti resonat va-
cuū pgnosces: si rumorē nō facit plenā intelligis.
Sic qn ex ptractu tribulationū tu sonas: murmu-
rando: cōquerendo: blasphemādo: cōtristando:
ostēdis te vacuū vīno spiritus diuini: s. qn paciēs
es plenus es. Quis fruct' p quē firmat animus in
diutina ppeffione tribulationis: et dilatiōe pmo-
rū: dicit longanimitas. ij. ad Cor. vi. Exhibeam'
nosmetipsos sicut dei mīstros ī lōganimitate. Et
postea in spiritu sancto. Sicut expiētia docet: qn
quis videt sibi paratā aliquā magnā tribulationē
si modicū est duratura: disponit se ad sustinendū
ex breuitate tps se ipm cōfortās. Sz si diu habēt
tollerare: anim' icipit dñicē ex plderatiōe diutur-
nitatis. Similiter qn quis ex magno labore sibi p-
posito alicui' artis: attēdit subito sibi cōferri ma-
gnū lucrū: uigorescit anim' ad laborē ppter subi-
tū pmiū. Sed si pmitteretur inde ad multos an-
nos pmiū: cū multo tedio se poneret ad illd et vix
sic ad ppositum. Cū cōsiderat animus fidelis: qd
oportet eū multa aduersa pati: nō semel uel p an-
num: sed per totum uite sue tempus: et deficiente
vna succedit alia. Ac etiam quia labor est magn'
ad ieiunandum: orandum: elemosynas dandum:
alia mandata seruandum: nec post redditur mer-
ces subito: sed in fine vite: ex ista dilatiōe ani-
mus quasi deficit et uix ponit se ad ista. Sed psi-
ritus sanctus per longanimitatem facit eum fir-
mū ne deficiat. Et hoc cōsiderando breuitatem
totius uite humane: que si sit centum anno-
rum: est ut vnus dies respectu alterius uite.

Attendēdo etiā q̄ interea semp̄ pōt lucrari: 7 mī
tū spiritualit̄: 7 q̄ sic beneplacitū ē deo: cui ratio
naturalis dicitat vt sit subditus. Quāplures ē cō
solationes administrat hiciter labores. ps. Scd̄z
multitudinē dolor̄ meor̄ in corde meo rē. Quā
lōganimis fuit Symeō plen⁹ spiritu sācto: ad xp̄z
expectādū: 7 tandē obtinuit qd̄ voluit obtinere.
Sext⁹ fructus dicit bonitas. ps. Spiritus tu⁹ bo
nus deducet me i terrā rectā. Dicit bon⁹ spūs: nō
solū quia bonus est in se p̄ essentiam: sed q̄ boni
tatē prestat. Hec bonitas fm̄ glo. est quedā dulce
do animi: qua quis delectat in bono. Et q̄ p̄mūz
bonū hoīs ē veritas: bonū intellectus: sine cōgniti
one nō pōt amari bonū: ideo p̄maxie delectatur
vere bonus in fm̄onibus scripturarū q̄ a spiritu
sancto sūt inspirate: iuxta illud petri. Spiritus san
cto inspirati locuti sunt sancti dei hoīs. Unde d̄
p̄mis fidelibus v̄e bonis p̄ receptionē spūs sancti
dicit: q̄ erāt quotidie p̄seuerātes in doctrina apo
stolor̄: 7 cōcātiōe fractiōis panis Act. ii. Per
istā ergo bonitatē amat quis omnē v̄tutē: 7 labo
rat pro eis habēdis. Afficiat ad oēs diligēs bonum
spirituale 7 bonū tempale oīm. Nescit maluz de
aliō cogitare ul̄ iuidere. S̄z sicut bonū ē sui diffu
siuū: vt dicit Dionysius: ita talis affectat omniū
p̄desse. Per alios tres ordinat quis ad p̄imum.
Est q̄ septimus benignitas Sap. i. Benignitas est
spūs sapie. q̄. s. benignos facit. Dicit aut̄ benigni
tas: quasi bona igneitas. Et p̄tinet f̄z. b. Tho. ad
ad exequutionē: ut. s. nō solū velit bonū p̄imo.
sed ut faciat p̄posse. Bonus ignis dicit qui a lōge
calefacit: ita benignus non solum p̄pinquis: f̄z et
extraneis subuenit. j. De. iij. Unusquisq̄ prout
accepit gratiā. s. a spiritu sancto i alterutrū illam
administrātes. Si hēs noticiā de deo 7 p̄ceptis
suis: instrue proximū. Si hēs dona tpalia panes
7 vinum 7 huiusmōi: subueni paupib⁹: si es medi
cus: si aduocat⁹ 7 h⁹: subueni de tua arte indigēti
bus. Et hoc cū benignitate locutiōis 7 modi. Sic
Paulus plen⁹ spiritu sancto: oībus benigne sub
ueniebat: discurrens per orbem: docens indoctos
manibus laborās p̄ sui 7 socioz substētatiōe: ele
mosynas pcurās 7 portās in hierusalē: infirmos
sanās rē. Octauus ē mansuetudo: que in hoc
differt a paciētia supra dicta: quia illa refrenat
passiones tristitie: ne ratio suffocetur: ista passio
nes ire ne vindicet se de iniurijs proximī secūduz
b. Tho. facit q̄ hec supportare defectus p̄ximī:
vt nō turbetur. Et cū q̄libet indigeat supportari
debet 7 ipse alios supportare Sap. viij. dicitur: q̄
spirit⁹ sapie ē hūanus: q̄. s. facit humanū. i. man
suetum Ap̄ls. Seruū dei oportet mansuetū esse
ad oēs. precipue hoc debēt hēe prelati: non quin
corrigant vitia: sed cū māsuetudine. Unde Moy
ses de cui⁹ spiritu fuit datū. lxx. senioribus adiun

ctis sibi ad regēdū: scribē q̄ erat mitissim⁹ per oīa
Nonus est fidelitas. Et sumit p̄ fidelitate secūdu
Tho. fm̄ illud qd̄ dicit. xxiij. q. i. fides etiā q̄n ho
sti p̄mittit: seruanda est. s. si ipse seruat. Debet q̄
esse fidelis p̄ximo: vt. s. non decipiat p̄ mendacia
fraudes: frangēdo p̄missa 7 huiusmōi. Per alia
tria abbreviando ordinat quis quo ad cor⁹. Est
ergo decimus modestia que h̄z refrenare corpus
quātū ad sensus exteriores: ut uestitū Job. Spūs
eius ornauit celos. i. sāctos: qd̄ facit p̄ modestia:
de p̄se. di. v. fucare. Hic applica d̄ ornatu supfluo
7 h⁹. Undecim⁹ ē p̄tinetia: sumēdo large p̄tineti
am f̄z. b. Tho. scda scde. Sic p̄phēdit abstinentiā.
Spiritussanctus in Sanson irruēs: tenēdo man
dibulā asini: vicit Philisteos multos occidendo.
Sic spiritussanct⁹: tenēdo freno seu manu p̄tine
tie gulā: signate i maxilla asini. vincit hostes spiri
tuales. Exemplum etiā de Jo. baptista q̄ reple
tus spiritu sancto ex utero: fecit magnā abstinen
tiam vt p̄z Math. iij. Duodecim⁹ ē castitas. s.
abstinere se ab oī delectatiōe venerea illicita. Lu
cia dixit. Caste uiuētes templū sūt spiritussancti.
Unde 7 David cognoscens se amississe spiritussan
ctum per adulteriū p̄missuz: perens sibi restitui
per veram penitentiam 7 p̄positum castitatis:
dicebat ps. l. Cor mundū crea in me deus: 7 spm̄
rectum rē. Potest etiā dici secundum. b. Tho.
q̄ castitas importet ab omni delectatione vene
rea illicita abstinentiā. Cōtinentia etiā a licita: ut a
matrimonio p̄ viduitatē 7 v̄ginitatē rē. Titu
lus p̄m⁹ de Charitate. De charitate v̄tute theolo
gica. Capitulū p̄imum.

Hinc manent fi
des: spes: 7 charitas tria hec: ma
ior aut̄ hor̄ ē charitas ait apl⁹
j. ad Co. xij. De quidē v̄tutes di
cunt theologicę: q̄ hnt̄ deum pro obiecto: 7 ideo
nobiliores 7 p̄fectiores oībus alijs: 7 moralibus 7
intellectualib⁹: ac etiā donis spiritussancti. Quaz
noticiā nō habuerūt p̄hi infideles: 7 ideo de ipsis
nō tractauerūt. Nā 7 si aliqñ nominēt fidē 7 spē
7 charitatē. non sumunt eodē mō eas sicut sancti
theologi: sed charitatē appellant amicitiam v̄tu
tem moralem. Spem passionem uel fiduciā p̄ez
fortitudinis: fidem uel fidelitatē vel habitū intel
lectualē q̄ quis assentit 7 firmiter inhēt his que n̄
uidet: sicut q̄libet etiā infidelis credēs patrē suū
esse talem: 7 hoc habet fidem. Omnium autem
excellētissima etiā theologicarum est charitas
7 ideo ab ea inchoetur tractatus. Est autem
differentia inter amorem: beniuolentiam: amicitia
am: charitatem 7 dilectionem. Nam amor est
quid generale: ad omnem amorem licit⁹ 7 illicit⁹
tum: 7 prout est passio ē cōmunis nobis 7 brutis

Capitulum Primum.

et quando sic aliquid amamus: ut rei amate non uelimus bonum: sed ipsū bonum rei uelimus nobis: sicut dicimus amare uinū: equū: et huiusmodi nō dicitur amor amicitie: sed amor concupie. Sed quā aliquid amamus: ut ei bonū uelimus: dicitur amor beniuolentie: secundū philosophū. viij. ethi. Un beniuolentia importat amorē precedentē ex uoluntate rationali. Nō sufficit aut beniuolentia ad rationem amicitie: sed requiritur quādam mutua amatio: quia amicus est amico amicus. Beniuolentia autem importat solā amationem unius ad alterū: etiam si ille nō remāet: quā amat. Talis mutua beniuolentia amicitie fundatur super aliqua cōcātione. Charitas autem est amor fundatus super cōcātione supne beatitudinis. Luz enī sit aliq cōcātio hoīs ad deū secundū quā nobis suaz beatitudinē cōcāt: de qua cōcātōe dicitur. i. ad Corin. i. Fidelis deus: per quē uocati estis in societatem filiū eius. Oportet aliquā amicitia super hac cōcātione fundari: et hec amicitia dicitur charitas. Dilectō autem dicitur actus ipse charitatis: qui est habitus quādam. Et sic charitas est quedā amicitia: nō quicquid sed hōis ad deū. Est ergo differētia inter amicitia et charitatē: quia amicitia fundatur super honestate uirtutū. Charitas super bonitate diuina. Et cū sit quidā habitus actus eius primus et principalis est dilectio. Nec tamen nomina aliquā sumunt unū pro altero lāge. Et nota: quod quāuis amicitia honesti beatatur ad uirtuosū et charitas sit maxime amicitia fundata super re honesta. Nō obstat quod ex charitate diligamus etiā peccatores. Nam amicitia honesti beatatur ad uirtuosū: sicut ad principalē personā. Sed tamē respectu eius diliguntur etiā attinētes. et si sint peccatores: et etiā qui nos offenderēt: si attinerēt ad amicū. Et hoc non respectu ipsorum: sed respectu amici nostri: ad quē illi pertinent ut res sue. Sic peccatores et inimicos debemus ex charitate diligere: in quantum sunt creature ipsius dei: ad quē principaliter est amicitia charitatis. Item nota: quod est triplex charitas. scilicet essentialis: personalis: et uirtualis. Prima est de trinitate. Hiero. xxi. In charitate perpetua dilexi te: ait dñs in hymno trinitatis: tu charitas: tu puritas etc. Charitas autem dei non est accidens: sicut in nobis: sed est ipsa essentia dei. Nam secundum Boetium. Accidens translātū in deum: transit in substantiā: nihil enī est in deo accidentale. Charitas personalis est spūs sanctus: de quo dicitur. i. Jo. iij. De charitas est etc. Quod exponit. B. Augu. de spiritu sancto. Dicitur autem spiritus sanctus charitas: propter appropiationem: quia procedit per modum amoris. Unde Grego. dicit. Ipse spūs sanctus amor est: et Hiero. Spiritus sanctus est amor patris in filiū: et filiū in patrem: non tamen accidens sicut amor noster. Sed de hoc dicitur infra. Charitas uirtualis est amor creature in creatorem gratia formatus: de quā ad Ro. v. dicitur. Charitas dei diffusa est in cordibus nris per spūm sanctum:

non quod magis detur nobis a spiritu sancto: quā a patre et filio: cū inseparabilia sunt opera trinitatis scilicet personarum diuinarum ab extra: ut dicitur d. p. se. dis. iij. omnes. Sed quia gratis dat ex amor ideo magis attribuitur qui dicitur amor. Et dicitur dilectio: quasi dei electio. Charitas: quasi caritas: uel cara unitas.

De charitate que est. §. I.

in creatura: quod sit. Utrum aliquid creatum: uel in creatum. Pro huius declaratione dicitur beatus Thomas. secunda secunde. q. xxiij. ar. ij. Magister sententiarum in primo libro dis. xvj. per totū scrutatur hanc materiā. Et ponit quod charitas nō est aliquid creatum in aīa. Sed est ipse spūs sanctus mentes inhabitans. Nec est sua intentio quod iste motus dilectionis quo deum diligimus sit ipse spūs sanctus sed quod iste motus dilectionis est a spiritu sancto immediate: et non mediante aliquo habitu: sic a spū sancto sunt alij actus uirtuosī: mediantibus habitibus aliarū uirtutū: puta: spei: fidei: et huiusmodi. Hoc autem dicebat propter excellentiam charitatis. Sed si quis recte consideret: hoc magis redū dat in detrimentum charitatis. Non enim ita procedit a spū sancto mouente humanam mentem: quod humana mens sit mota tantum: et non sit principium huiusmodi motus aliquo modo: sicut cū aliquod corpus mouetur ab exteriori mouente. Hoc ei ceteris rationibus uoluntariis: oportet principium in ipso esse. Un sequeretur quod diligere nō esset uoluntarius: quod implicat contradictionem: cū amor dicitur sui ratione importet quod sit actus voluntatis. Similitur etiā nō potest dici: quod sic moueat spiritus sanctus ad actū diligendi uoluntatem sic mouet instrumentū: quod sit instrumentū principium actus tamen nō est in ipso agere uel nō agere. Sic ei tollitur ratio uoluntarij: et excluderet ratio meriti cū tamen charitas sit radix meriti. Sed oportet quod sic uoluntas moueat ad actū diligendi: quod etiā sit efficiens hūc actū. Nullus autem actus perfecte producit ab aliqua potentia actiua: nisi sit ei pnatā per aliquā formā: quod est principium illius actionis. Un dicitur qui omnia mouet ad obitos fines: singulis rebus ididit formas per quas inclināt ad fines sibi pstitutos. Et ideo hoc disponit omnia suauiter: ut dicitur Sap. viij. Manifestū est autem quod actus charitatis se quē nata potētie uoluntati: nisi g alij forma super adderet natāli potētie: per quē inclinaret ad dilectionis actū: hoc ceter actus iste ipse perfectior actibus naturalibus et actibus aliorum uirtutū. nec ceter facilis et delectabilis: quod per se falsū: quia nulla uirtus habet tāā inclinationem ad suū actū sic charitas: nec aliq ita delectabilis operatur uel maxie necesse est quod ad actū charitatis existat in nobis aliq supnatāli forma supaddita potētie naturalis: inclinās ipā ad charitatis actū et faciēs eā proprie et delectabilis operari. Et sic opinio magis sensu. in hoc cōtra reprobatur. Nec obstat si dicatur: nil creatū est infinite uirtutis: sed charitas est infinite uirtutis: quia aīa hoīs per

Titulus Sextus.

ducit ad bonū infinitū: q̄ ē qd̄ increatū. Nā charitas opat̄ foialiter pducēdo ad deū: efficacia at̄ forme ē fm̄ uirtutē agētis: q̄ iducit formā: et ideo charitas i hoc q̄ facit effectū ifitū: dū coniungit deo aīam iustificādo: et hoc demōstrat infinitatē diuine uirtutis que ē charitatis actor. Idem pōit glo. i. d̄cre. d̄. pe. di. ij. charitas ē: dīcēs q̄ charitas est hitus mentis: et p̄ p̄ns aliqd̄ creatū in anima.

De charitate q̄ ē. §. II.

uirtus: et spāl̄ et una: et excellentissima omnium. Primū sic pbat. b. Tho. ubi supra ar. iij. Hūani actus bōitatē hnt̄: fm̄ q̄ regulātur debita regula et mēfura. Et iō v̄tus q̄ ē p̄ncipiū oīm bonorū: a ctuū hoīs cōfistit i attingēdo regulā bonorū acūz hūanorū. Duplex ē at̄ hec regula. Prīa deus. Secūda rō hūana. Sic ergo uirtus moralis diffinit̄ p hoc q̄ ē fm̄ rōnē rectā scdm̄ phūm. ij. ethi. Ita etiā attingē deū cōfistit rōnē v̄tutis: sicut est de fide et spe: q̄ hnt̄ deū p obiecto. Lū ergo charitas attingit deū: quia nos cōiūgit deo: p̄z q̄ sit v̄. vñ be. Augstī. de moribus ecclīe. Charitas ē v̄tus: q̄ cū rectissīa affectiōe cōiūgit nos deo. Nec obstat q̄ uirtus dī eē q̄litas seu accidēs: et accidēs ē ifer̄ et idignius subiecto: sed charitas ē nobilior aīa in qua ē: q̄ hoc ē uey de accidēte quod cātur ex p̄ncipijs sui subiecti. Secus at̄ ē de accidenti cātō ex p̄ncipiatiōe alic̄ nature sup̄ioris: q̄ illud ē dignū subiecto suo: i q̄tū ē filitudo qd̄ nāc sup̄ioris. Et hoc mō charitas ē dignior aīa: i q̄tū ē qd̄ p̄ncipatio spūs s̄cti. Secūdū. f. q̄ sit uirtus spāl̄is p̄z ex hoc q̄ cōnūerat alijs uirtutib̄ spāl̄ibus ab aplo: ibi. Nūc manēt: fides: spes: et charitas. Qd̄ ē sic pbat. b. Tho. ubi supra ar. iij. Quia actus et hitus specificātur p obiecta. Obiectū aut̄ p̄pū amoris ē bonū. Et iō ubi ē spāl̄is rō bōi: oīz q̄ sit spāl̄is hitus uirtutis. Bonū at̄ oīnū: in quātū est obiectū beatitudinis hēt spāl̄e rōnē bōi. Et ideo a mor charitatē q̄ ē charitas ē spāl̄is amor: et charitas p̄nter spāl̄is uirtus. Nec ob. q̄ charitas pōat̄ a Diero. in diffinitione uirtutis i gñali: dīcēs. V̄tus ē charitas: qua diligit deus et p̄ximus. Nāz dicitur charitas oīs uirt̄: nō q̄ eēntialiter sit oīs v̄tus: sed quia aliql̄iter ab ea depēdēt oēs v̄tutes: cū sine ea nulla sit uera uirt̄. Tertiū. f. q̄ una sit tānū uirtus charitatē: sic pbat Tho. ubi supra ar. v. Charitas ē qd̄ aīcia hoīs ad deū. Diuerse aut̄ aīciarū spēs accipiūtur: uel fm̄ diuersitatez fis. Et secūdū hoc ponūtur tres spēs. f. aīcīcia delectabilis: et aīcīcia utilis: et aīcīcia hōesti. Uel fm̄ diuersitatē cōicatōnū: in q̄bus aīcīcie fūdātur. sic alia ē spēs aīcīcie p̄sāguineoz: alia p̄ciuiū: alia p̄grinātū: q̄rū p̄ma fūdāt sup̄ cōicatōne nālī: alie sup̄ cōicatōne ciuili: uel p̄grinatiōis: ut p̄z p̄ phm̄ viij. ethi. Neutro at̄ istoz mōrū charitas pōt diuidi i plura. Nā charitas fis ē un̄. f. dīna bōitas:

et ē una cōicatō eīne beatitudinis: sup̄ quā hec aīcīcia fūdatur. Un̄ seq̄tur q̄ charitas sit simplīciter una uirtus: nō difficta i plures. Nec obstat: q̄ hitus ut dictū ē diffignitur fm̄ obiecta: sed obiecta charitatis sūt duo. f. deus: et p̄ximus. Nā hoc ē uerū q̄n obiecta p̄ equo diffignitur. Sed deus et p̄ximus nō ex equo sūt obiecta charitatē. Nāz p̄pū et p̄ncipale obiectū charitatis ē deus. Proximus at̄ p̄pter deū ex charitate dei diligit. De at̄ p̄pter se ipsū. vñ una sola rō diligēdi attendit in charitate p̄ncipaliter. f. dīna bōitas que ē ei substatia. Alie at̄ rōnes ad diligēdū iducēt: uel obiectū dilectiōis facientes sunt secundarie: et p̄sequentes ex p̄ma.

De diffinitione. §. III.

seu descriptione charitatis magister in. iij. sen. di. xxvij. sic diffinit. Charitas ē dilectio. i. amor fm̄ rōnē: qua diligitur deus p̄pter se ipsū: et p̄ximus p̄pter deū uel i deos. Prosper in li. de uita cōtemplatīua: sic eaz pulcherrie describit. Charitas: ut mihi uidef̄ ē recta uolūtas ab oībus tērenis. p̄r̄ aduersa: iūcta deo ifepabiliter: et igne quodaz sp̄ritus s̄cti: a quo ē: et ad quē iferf̄ icēsa: unq̄namēti oīs extranea: corruptiōis nescia: nulli uitio mutabilitatis obnoxia: sup̄ oīa q̄ carnaliter diligunt̄ excelsa: affectionū oīm potētissīa: dīne p̄tēplatiōis auida: in oībus sēp iūcta: sūma actōnū bonarū: salus morū: fis celestīū p̄ceptorū: mors criminū: uita v̄tutū: uirtus pugnātū: palma uictorū: arma s̄ctorū mētū: cā meritorū bonorū: p̄mū p̄sectorū: sic q̄ nullus siquā deo placuit: cu qua alīqs peccare n̄ pōt: fructuosa i p̄tēntibus: leta in p̄fītēntibus: gloriosa i p̄seuerantibus: uictoriosa i māt̄yribus: oposa in oībus: oīo fidelis: ex qua qd̄qd̄ ē bōi opis: uiuet: hec oīa de pe: di. ij. charitas est. ubi dicit glo. et bñ: q̄ hec ē p̄dicatio per cām. Sic cū dī. Deus fortitudo n̄a: potētia: et spes n̄a: qd̄a f. est cā fortitudinis: et pacie: et spei nostre: sic dicitur charitas eē oīa ista: quia causat ista. Lāt enim rectam uoluntatē. Et loq̄tur de charitate p̄fecta: q̄ terrēa cōtēnit. Dī at̄ iuncta deo ifepabiliter: q̄ n̄ de facili sepatur. Inquinamenti extranea. f. moralis peccati. Salus morum. i. saluiferos faciens mores: finis p̄ceptorum. i. consumatio summa actionum bonarum. i. perfectissima et c.

De excellentia. §. III.

charitatis. Nota q̄ ait apostolus. i. Thoz in. xij. Post dōa plura spūalia enūerata. Adhuc excellentiorē uīa uobis demōstro: ubi totū sequēs capitulū. xij. pōit i cōmēdationē charitatē: sic ipsum terminat: maior horum ē charitas. Circa quod scīendū q̄ charitas ē maior oībus donis spūalibus i quattuor: ut ibi oīditur. Primo de necessitate. Secundo: in opositate. Tercio in durabilitate.

Capitulum Tertium.

Quarto in dignitate uel nobilitate. Prius igitur charitas est magis necessaria ad salutem. Nam alia dona spiritualia sic ipsa nihil ualent ad salutem: et ipsa sufficiunt ad salutem sic pluribus ex eis. Unde potest apostolus gratia predicationis eminere de donis: et hec est lingua angelica: uel de naturalibus et moralibus: et hec est lingua humana: aut delectantem: et hec est humana: aut in tristitiam mouentem ad bonum: et hec est angelica: ibi. Si liguis etc. Potest prophetia. id est cognitionem futurorum pertingeret: uel occultarum rerum presentium uel preteritarum. Et nouerit omnia mysteria. id est occulta secreta scripturarum sacrarum. Et omnem sciens: ut naturale: rationale: et morale. Item potest operationem miraculorum: ibi. Si habueris omnem fidem etc. Elemosynarum largitionem: ibi. Si distribuero. Martyrium. Si tradidero corpus etc. omnia ista magna dona dei dicuntur: et tamen sine charitate nihil predestinantur: sed ad uitam eternam. Quod autem sine charitate non possit esse aliqua uera uirtus: sic probat. b. Th. se. se. q. xx. ij. arti. vii. Virtus ordiatur ad bonum. Bonum autem principalius est finis. Nam ea que sunt ad finem non dicuntur bonum: nisi in ordine ad finem. Sicut autem duplex est finis: unus ultimus: alius prius. Ita duplex est bonum: unus quod est principale bonum hominis. scilicet deo frui: secundum illud psalmi. lxxij. Mihi adherere deo bonum est. Et ad hoc ordiatur homo per charitatem. Bonum autem secundarium et quasi particulare bonum hominis potest esse duplex. unum quod est uere bonum: utpote ordinabile quantum est in se ad principale bonum quod est ultimus finis. Aliud autem est bonum apparatus: et non uerum: quod abducit a finali bono. Sic igitur patet quod uirtus uera est simpliciter illa que ordiatur ad principale bonum hominis: sicut etiam philosophus dicit in. viij. ethi. quod uirtus est dispositio perfecta ad optimum. Et sic nulla uera uirtus potest esse sine charitate. Sed si accipiat uirtus secundum quod est in ordine ad aliquem finem particularem: sic potest esse aliquis virtus sine charitate: quantum ordiatur ad aliquod particulare bonum. Illud autem bonum particulare: si sit uere bonum: puta preseruatio ciuitatis: uel aliquid huiusmodi: quod est uere bonum: sed imperfectum: si non referat ad finale: et perfectum bonum. scilicet deum sic uiuit: cum dicitur: quod uirtutibus romanis meruerunt ipsi. xxviij. q. ij. §. ex his. Cum tamen essent infideles: et sic charitate. Si autem illud particulare bonum non sit uerum bonum: sed apparens uirtus: que ordinatur ad illud: non esset uera uirtus: sed falsa: habens similitudinem uirtutis: sic non est uera uirtus tantum avarorum: que se cohibent ab usu sumptuosarum rerum: ne expendant. Et falsa fortitudo: qua multi mortis pericula subeunt propter lucrum. Item similes. b. Th. ubi supra. Actus alicuius caritatis charitate potest esse duplex. Uno modo secundum hoc quod charitate caret: id est secundum peccatum aliquod: in quo est: ut in fidelitate: et huiusmodi. Sic semper est actus malus: et peccatum. Alio modo non secundum id quod charitate caret: sed secundum aliquod donum dei: ut fidem: spem: uel etiam bonum nature: sicut infidelis: uel etiam fidelis: sed malus: cum dat elemosynam ex compassione ad pauperem:

unum est si non meritorum: quod extra charitatem: non tamen dignum pena: sed aliquo bono temporalis. Sic ergo simpliciter nulla est uera uirtus: nec aliquis actus uere uirtuosus sine charitate. Et per hoc dicitur. prospero de pe. di. ij. quod charitas dicitur uia ab apostolo: quod sic sine uia non possunt homines ambulare: sic scilicet in charitate possunt homines errare non ad patriam. **S**ecundo charitas est maior per opposita. Omnia enim bona opera a charitate procedunt. Unum. b. Greg. Non potest ratio proferre fructum boni operis: nisi manserit in radice charitatis. Unum ipsa prepat ignem: qui maxime est actus. Lu. xij. a. ita Christus. Ignem ueni mittere in terram. Et quod uolo: nisi ut ardeat. Et passus apparuit super apostolos in liguis igneis Act. ij. Hec est figura per ignem quem dicitur mandauit in altari semper adere: quod in corde semper debet esse charitatis seruor. Sed et cor non est ad modum flammæ ignis formatum est Augustinus. de pe. di. ij. Si finis meus inuenit in uobis aliquam scintillam gratuitam amoris: ipsa inflatur: ad augendam ipsam uos puocate: ut cum uenerit et dignissima flamma fecerit: omnium cupiditatum ligna consummat. Quod autem ab ipsa procedat omnia bona opera et caueat mala: ostendit apostolus per exempla in quibus dicitur. Caritas patiens est: benigna est et ubi ponitur. xv. gradus operum. Et idem potest dici de alijs operibus. Pro eo declarati one dicit. b. th. ubi supra: quod uirtus uel ars ad quod pertinet finis ultimam: ipsa uirtutibus uel artibus ad quod pertinet aliqui fines secundarij. Sic ars militaris imparet equitibus: quod equestris ordinatur ad militare. Cum igitur charitas ordinet hominem ad ultimum finem humane uitæ. scilicet ad beatitudinem perfectam: ideo extendit se ad actus totius humane uitæ per modum ipsius: non autem quod eliciens actus omnes uirtutum. Item philosophus. b. Amb. dicit charitas forma et mater uirtutum: quod philosophus. b. th. non est intelligendum quod sit forma exemplaris nec etiam essentialiter: sed magis effectiue: quantum est in. inducit ad opera seu impartit alijs actibus uirtutum: sicut forma est principium operandi. Comparatur etiam radici ex fundamentis: quantum uirtutes omnes ex ea subsistantur: et nutriuntur: et non secundum rationem cause materialis. Apostolus ad Eph. iij. In charitate radicati et fundati. de pe. di. ij. Quia radix omnium bonorum est charitas et radix omnium malorum est cupiditas: nisi fuerit una euersa: non potest alia plantari. Et cum dicitur quod omnia creduntur: intelligitur credenda: et sperantur speranda et non alia.

Tertio charitas est maior duratione. Quod notat apostolus primo cor. xij. dicens. Caritas nunquam excidit. Quod potest exponi tripliciter. Primo quod nunquam cadit in peccatum mortale. Quod est uerum preteritum: dicitur. scilicet quod permanet in charitate. Et potest intelligi dictum Gregorius. de pe. di. ij. Fortis est ut mors dilectio: quod mentem quam semel cepit: a dilectione mundi funditus extinguit. Secundo modo de perfecta caritate confirmata: sicut habuerunt apostoli per aduentum spiritus sancti: et factificati in utero: que tamen paucissimis cōfertur. Tercio et proprie quantum ad actum suum: que est per mortem non deficit sed perficitur: non sic de alijs donis dei et uirtutibus. Nam ut ibi scribit apostolus donum linguarum ibi cessabit: quia anime non loquuntur uocaliter. Corpora autem glorificata

Titulus Sextus.

utiq; loquntur laudes dinas: s; n; sic nūc. s. ex aspi-
ratione et respiratōe: seu repulsiōe aeris: q; aer
ibi n; erit: sed alio mō ex uno idiomate. Pophē-
tie oīo cessabūt. Scia acq̄sita destruet: n; q̄tū ad
hūm; s; q̄tū ad modū sciēdi: q; nō erit p̄ discursū
rōnis: vt nūc. fides et spes ex toto cessabunt. Vir-
tutes morales ibi remāebunt: q̄tū ad hūm; sed n;
q̄tū ad eūdē actū: q; nō sūt ibi picula mōtis: et d;
lectabilia ciboꝝ et uenereoz: q; sūt mā ipsarū uir-
tutū. Charitas vō nūquā excidit: quia cū incipiat
hic nō deficit in alia uita: ut fides: sed p̄ficitur in
p̄ia. **Q**uarto charitas ē maior i nobilitate: et
p̄fectōe. Mensurat. n. hūanū meritū secundum
charitatē. Nā secūdu q; hō facit opus bonū: cū
maiori charitate: sic magis mētur: et p̄nter exide
recipit mai' p̄miū eēntiale. **U**n figurat p̄ auz q̄b
ē p̄ciosius oī metallo: et mēsurā p̄ciositatis alioꝝ
Nā tanto unūquodq; ē p̄ciosi' q̄to plus auri ua-
let. Apoca. iij. Suadeo tibi emere aurū ignitū. i.
seruētē charitatē: ut locuplex fias. In huius figu-
rā nil erat i tēplo quod auro nō tegeret. i. i ecclia
iij. Reg. vi. Q̄āt charitas sit nobilior aliq̄ v̄tutib;
sic pbat. b. Tho. ubi supra ar. vi. Cū bonū i hūa-
nis actib; attēdat: fm q; regulatur debita regula
necē ē q; uirtus hūana q; ē p̄cipiū bōrū actuum
consistat in attingendo regulā hūanoꝝ actuum
Duplex at ē regula hūanoꝝ actū. i. rō hūana:
et deus: Sed deus ē p̄ia regula: a q; ēt hūana rō
ē regulāda. Et iō uirtutes theologice q; p̄sistunt i
attigēdo illā p̄mā regulā: eo q; eaz obiectū ē d;
sūt excellētiore v̄tutib; moralibus et intellectuā-
libus: q; cōsistūt i attigēdo rōnē hūanā. Et pp̄ hec
ēt oꝝ: q; iter oēs theologicas illa sit potior: q; magi
deū attigit. Sēper at id quod ē per se: ē magis: q;
id quod ē p̄ aliud. fides at et spes attigūt deū: fm
q; ex ipso nobis prouenit: uel p̄iugio ueri: uel ade-
ptio bōi. Sed charitas attigit ipsū deū: ut in ipō
sistat: nō ut ex eo nobis p̄ueniat. Et iō charitas ē
excellēti' fide et spe: et p̄sequēt' alijs. Sic et p̄u-
dētia: q; attigit rōnē secūdu se: excellēti' ē q; alie
v̄tutes morales: q; attigūt rōnē: s; q; mediū ex ea
p̄stituitur i opib; uel passiōibus hūanis. **N**ō ob-
stat q; fides p̄ dilectōnē opat: ut d; ad Gal. v. Et
maius solet eē id quod operatur: q; id: per q̄d o-
patur: q; hoc ē uerū qn q̄s opatur: ut p̄ iūstrumē-
tū: ut dñs per suū. Nō at sic operat fides p̄ chari-
tatē: sed sic opatur res p̄ formā suā. Nā charitas
mater v̄tutū: q; sic mater ex alio ēte concipit: ita
charitas ex appetitu ultimi sis cōcipit actus alia-
rū uirtutū ioperādo ipsis. Dicitur et finis v̄tutū
q; oēs uirtutes ordiat ad finē suū. Un apls cōpā-
do ipsas thebologicas ad iuicē dicit. Nūc manent
et. act. xij. Charitas ēt ē in oī nā intellectuā: dina
uidelz āgelica: et hūana. Ite in oī locoꝝ gñe. i. i ce-
lo: i mūdo: i iferno: et i purgatorio. nō sic de alijs.
In h' cōmēdatōnē dīc p̄sper de pe. di. ij. Si dile-

ctionē deo exhibeāus et proxio de corde puro: cō-
scia bōa: fide nō ficta: facile p̄ccō resistimus: bōis
oibus abūdamus: seculi blādimēta p̄tēnim' et q;
difficilia sūt: et aspa hūane fragilitati: cū dilectōe
supam'. Ad p̄mēdatōnē charitatis. b. Grego. in
x. li. moral. tractās illud Job. xi. c. Multiplex sit
lex eius. i. dei: sic ait. Lex dei q; charitas ē mltiplex
dicitur: q; cū una eadēq; sit charitas: si mentē be-
ne cepit: hac ad inīera opa multiforūiter accen-
dit. Qui diuēsitatē breuiter exp̄mim': si in electis
figulis bōa illius p̄strigēdo nūerem'. Hec nāq; p̄
abel et electa dei mūera obtulit: et f̄is gladiū n re-
luctādo tolēauit. Hec enoch i hōies uiuē spūalit
docuit i sublimē uitā etiā corpāliter abstraxit. **H**ec
Noe despectis oibus solū deo placabilez oñ
dit: atq; i arche fabricā studio lōgi laboris exēcu-
it: et mūdo supstitit p̄ ope exercēdo seruauit. Hec
in Sem et Japhet hūiliter uerēda patris erubuit
et sup̄iecto dorsis pallio: q; nō uidebat: abscondit
Hec Abrahe d̄xterā: quia ad morē filij sui extra-
xit: hic plē innumere gentis patrē fecit. Hec Isaac
mētē: q; sēper mūdiciā tenuit: et calligantib; etate
oculis ad uidēda lōge p̄ uetura dilatauit. **H**ec
Jacob p̄pulit: amissū bonū filiū medullit' genē
et prauoz filioꝝ p̄itiā eq̄nimit' tolerare. Hec Jo-
seph docuit a fratrib; uenūdātum: et libertate ai-
mime fracta: seruitiū perperit: et eisdez fratrib; p̄
mētē nō elatā dñari: seu p̄ncipari. Hec Moisen
d̄liquēte populo: et usq; ad petitionē mortis i p̄ci-
bus strauit: et usq; ad iterfectionēz populi studio
erexit. Hic phinees brachiū in ultioe peccantiū e-
rexit: ut arrepto gladio coeūtes transfigēt: et iraz
dñi irati placēt. Hec Josue exploratorē docuit
ut p̄s cōtra falsiloquos ciues ueritatē uerbo defen-
deret: et hac p̄mo et gladio hostes alligaret. Hec
Samuel i p̄ncipatu hūilē p̄buit: et itegrum i deie-
ctioe seruauit. Qui cū persequētē se plebē diligēt
ipse sibi testioniū extitit: q; culmē: ex quo deiect'
ē nō amauit. Hec Dauid apud liquū regē ex hūi-
litate p̄mouit ad fugā: et pietate repleuit ad ueniā
ne. s. occidēt saul cū potuit. Hec Nathan et p̄ pec-
cantē regē in auctoritatē libere icrepatiōis sustu-
lit: et cū regis culpa deēt i petitione hūiliter stra-
uit. Hec p̄ Isaiam nuditatē carnis nō erubuit: et
subducto cānali uelamēte mystēia sup̄na penetra-
uit. Hec Helyā quia seruoris zelo uiuē spūalit do-
cuit: ad uitā quoq; et corpōraliter abstraxit. Hec
Heliseū: q; magistrū diligē suppliciter instituit.
magistri spiritu dupliciter ipleuit. Per hāc die
remias ne in egyptū populus descenderet: resistit
Sed tamē inobediētes diligēs condescēdit popu-
lus et ipse descēdit. Hec Ezechielē: quia p̄ri' a ter-
renis desiderijs sustulit: quia post in eius anno ca-
pitis in aere liberauit. Hec in Daniele: q; a regijs
dapibus gulam compescuit: ei esurientium ora
eleonū clausit. Hec tribus pueris quia i tranquil-

Capitulum Secundum.

litate positi: iecidia uitioꝝ subdidit: ⁊ tribulatioꝝ tpe: flamas in fornace tēperauit. Hec i Petro: qui minis terrētiū pncipiū fortit̃ restitit: ⁊ i circūciōe submouēda mioꝝ uerba hūiliter audiuit. Hec i paulo ⁊ man^o psequētiū hūiliter ptulit: ⁊ tñ i circūciōis negocio longe se iperijis prioꝝ sensū audenter increpauit. Hec omnia. b. Greg. ibi.

De charitate q̃tum ad eius subiectū. Ca. ij.

¶ Iso de charitate

Secūdu se. Nūc agēdu ē de ea. Prio q̃ tñ ad ei^o obiectū. Tercio q̃tū ad ei^o pceptū. Quarto q̃tū ad ei^o actū. Et q̃libet cōside ratio harū hēbit suū capitulū. Prio q̃ de ei^o subiecto: quod ē illud. Et si ex ifusiōe causet in eo: uel i actibus nostris. Et si infundatur scōm q̃ritatem nālū. Quātū ad p̃mū dīc. b. Tho. se. q. xxiij. q̃ charitas ē i potētia uolūtatis: sic i subiecto. Et rō ē: q̃ cū duplex sit appetit^o. s. sēsitiu^o: ⁊ intellecti uis: q̃ dī uolūtas: utriusq̃ obiectū ē bonū: sed dī uersimode. Nā obiectū appetitus sēsitiui ē bonū sēsibile: seu p sēsū apphēsū. Obiectū at uolūtati ē bonū sub cōi rōne bōi: put ē apphēsibile ab intellectu. Charitatis at obiectū n ē aliq̃d bonū sēsibile: s; bonū dīnū: quod solū intellectu pgnoscat: ⁊ iō charitat^{is} subiectū nō ē appetit^o sēsitiu^o: sed intellectalis. Nō ē at i rōne: sic i subiecto: q̃ rō n ē regula charitatis: sic hūanarū vtutū: sed regulat a dei sapia: ⁊ excedit regulā rōnis hūane: fm illud ephe. iij. Supeminētē scie charitatē xpi. Lāt aut charitas i nobis: nō p act^o nōs: sed p ifusione: q̃d inuit apls ad Ro. v. dīcēs. Charitas dei diffusa ē i cordibus nris p spūm sctū rē. Qd sic pbat be. Tho. vbi supra ar. ij. Charitā ē qdā aīcīa hoīs ad deū: fūdāta sup cōicatioē eterne beatitudinis. Hec at cōicatio nō ē scōm bōa nālīa: sed fm dōa gratuita: q̃ ut dī ad Ro. vi. Sīa dei uita eterna. Un̄ ⁊ ipsa charitas facultatē nē excedit. Quātū excedit nāe facultatē: nō pōt eē nāle: neq; p potētiās nāles acq̃sītū. Un̄ charitas nō pōt nobis nālīter iēē: neq; de iure naturali eē acq̃sītā: sed p ifusione spūs scti: q̃ ē amor p̃is ⁊ filij: cuius pncipatio i nobis ē ipsa charitas creata. Quātū at de^o fm se maxie sit diligibilis: q̃ sūme bon^o: ⁊ iqtuz ē obiectū bītudis: tñ nō hoc mō ē maxie diligibilis a nobis p iclātōnē affectus nri ad sēsibilia bōa. Sic ⁊ deus de se ē maxie pgnosibilis: nō tamē a nobis ppter defectū nē pgnitiōis: q̃ depēdet a rebus sēsibilibus. Req̃rit igit ad deū diligendū: maxime q̃ ifūdāt charitas. Nō obstat ēt q̃ dī charitas pcedē de corde puro: ⁊ p̃sīa bōa: ⁊ fide nō ficta. Uel fm Aug. q̃ tior iroducit charitatē: hec enī itelligūt: q̃ h^o actus disponūt hoīem ad recipiēdū charitatis ifusiōnē: nō q̃ causāt: uel q̃ excitāt charitat^{is} actū. Itē nō q̃ charitas nō ifūdatur s; q̃ritatē naturalū: ut. i. q̃ h; meliora nālīa

ille plus recipiat: s; fm dei bñplacitū: fm illud. i. ad Corin. xij. Hec oīa opat unus atq; idē spūs dī uidēs sigul^o put uult: qd pbat. b. Tho. se. se. ubi supra: sic. Uniuscuiusq; q̃ritas depēdet a p̃pā cā. Lā at nō pduc effectū maiorē se. Charitas at cuz supercedat p̃portionē hūane nāe nō depēdet ex aliq̃ cā naturali: s; ex sola grā spūs scti eaz ifūdētis. Et iō q̃ritas charitat^{is} nō depēdet ex p̃ditiōne nature: uel ex capacitate natural vtutū: sed solū ex uolūtate spūs scti: distribuēs sua dōa put uult. Un̄ ad ephe. iij. dī. Unicuiq; nīm data ē grā fm m̃surā donatōis xpi. Nō obstat qd dī Mat. xxv Dedit unicuiq; fm p̃pā vtutē. Nā illa vt^o: s; quā dat deus dōa sua: ē dispō: uel p̃patio precedēs: si ue conatus grām accipiet. Et hāc ēt dispōnē: uel conatū p̃uenit spūs sct^o: mouens mentem hoīs plus uel minus fm suam uoluntatem.

De augmēto chari. §. I

tatis: si augeat: ⁊ quō. Si p quēlibet actū bonuz: si i ifinitū augeat. Quātū ad p̃mū sciēdu fm be. Tho. se. se. q. xxiij. q̃ charitas augeri pōt. Unde Aug. sup Jo. Charitas meret̃ augeri: ut aucta mereatur pfici. Quod ē ueꝝ de charitate uie. Cuius rō ē. Ex hoc dicimur uiatores: q̃ i deū tēdumus: q̃ ē ultimus finis nre beatitudis. In hac at uia tāto magis pcedim^o: q̃to magis deo app̃p̃iam^o: cui nō app̃p̃iam^o passib^o corpis: sed affectib^o mēis. Hāc at app̃p̃iationē facit charitas: q̃ p ipsaz mēs deo unitur. Et iō de rōne charitatis uie ē: ut possit augeri. Si enī nō posset augeri: tā cessaret uie p̃cessus. Et iō apls. i. cor. xij. Charitatē uiaz noiāt: dīcēs. Adhuc excellētiore uia uobis demōstro. Et nō q̃ cū duplex sit q̃ritas dīmēsiua. i. ⁊ vtualis. Charitati non p̃uenit dīmēsiua: sed vtualis. Sed hec q̃ritas vtualis attēdit nō solū fm nūer obiectoꝝ: ut. i. plura uel pauciora diligātur. Nā mīma charitas diligit oīa q̃ sunt ex charitate diligēda: sed ēt s; itēsiōnē act^o: ⁊ ut magi uel min^o ali qd diligat. Et s; h dī augeri. Itē q̃ritas charitas sit i sūmo: i q̃tū obiectū ei^o ē sūmū bonū. i. de^o: n. tñ oīs charitas ē in sūmo: q̃tū ad actū ei^o: hec. b. Tho. S; idē pbat de pe. dī. ij. p plura capitula. Et p̃cipue illud Hiero. Charitas i q̃busdā pfecta ē: in q̃busdā ipsecta. Perfectissima at i hac uia hū nō pōt. Et itē. Nō repēte fit sūm^o: sed a mīmis q̃sq; icohat. ut ad maiora p̃ueniat. Augeat at eēnti aliter charitas i subiecto: nō q̃ eē icipiat: uel q̃ eē desinat i subiecto: seu p additionem charitat^{is} ad charitatē: sic qdā dixerūt. S; solū p hoc q̃ subiectū magi ac magi p̃cipiat chāitatē. i. fm q̃ magi reducit i actū ei^o: ⁊ magi subdit illi. Dīc. n. ē mod^o p̃p̃us augmēti cuiuslibz forme q̃ itēdit: eo q̃ eē h^o forme totali p̃sistit i eo q̃ ibēt susceptibili. Et iō cū magnitudo rei p̃seq̃t eē ipsi^o: forma eē maiorē hoc ē eā magi i eē susceptibili: nō at aliā formam

Titulus Sextus.

aduere. Sic igitur charitas augetur per hoc quod intendit in subiecto. Et hoc est ipsam augere secundum eentiam. Et hoc est perfectum participare similitudinem spiritus sancti animam. Quatum ad secundum dicitur b. Th. ubi supra: quod non per quolibet actum bonum augetur charitas: sed disponit ad augmentum. Augmentum enim spirituale charitatis est sile quodammodo augmento corporali. Augmentum autem corporale in animalibus et plantis non est motus continuus ita. scilicet quod si tantum augetur in tanto tempore necesse sit quod proportionally in quolibet parte illius temporis aliquid adaugeat. sic contingit in motu locali. Sed per aliquod tempus non operatur disponens ad augmentum: et nihil agens actu: et post modum perducit ad effectum: id quod disposuerat augendo plantam in actu. Ita et in quolibet actu charitatis: charitas augetur: sed quilibet actus charitatis disponit ad charitatis augmentum: ita quod ex uno actu charitatis homo redditur promptior ad agendum secundum charitatem: et habilitate crescente homo prouidet in feruentiore dilectionis huius quousque tenet ad charitatis perfectum: et tunc charitas augetur in actu. Et nota quod sic quilibet actus charitatis meretur vitam eternam: non quod statim: sed tempore suo accipiendam. Item et quilibet actus charitatis meretur augmentum charitatis non statim: sed tempore suo faciendam. Item cum dicitur b. Greg. In via dei stare est retrocedere. Sciendum quod in uia dei procedit non solum dum actu charitas augetur: sed et dum disponit ad augmentum. Sic et potest dici retrocedi in uia dei: dum per venialia disponit quod ad amissionem eius quod sit per mortale. **Quatum ad tertium sciendum quod per in uia potest magis ac magis augeri charitas.** Pro cuius declaratione dicitur b. Th. ubi supra: quod terminus augmenti alicuius forme potest perfigi tripliciter. Uno modo ex ratione ipsius forme: quod habet terminatam mensuram ad quam cum peruenerit fuerit: non potest ultra. Et si ultra processum fuerit: peruenit ad aliam formam: sicut per in pallore cuius terminus per continuam alterationem aliquid transiit: vel ad albedinem: uel ad nigredinem perueniens. Secundo modo ex parte agentis: cuius virtus non se extendit ad alterius augendum formam in subiecto. Tercio modo ex parte subiecti: quod non est capax maioris perfectionis. Nullo autem horum modorum imponitur terminus augmento charitatis in uia. Ipsa enim charitas secundum rationem proprie spiritus immensus augmentum non habet. Est enim participatio quodammodo infinite charitatis: quod est spiritus sanctus. Sicut et causa agens charitatem est infinite virtutis. scilicet dei. Sicut ex parte subiecti immensum huic augmento perfigi non potest: quia per charitatem excresecit: semper crescit habilitas ad alterius augmentum. Unde relinquitur: quod charitatis augmento nullus terminus perfigi possit in uia. Quatuor autem augmentum charitatis sit ad aliquem finem: ille tamen finis non est in hac uita: sed futura. Hic autem semper capacitas creature spiritualis augetur per charitatem: quia per ipsam cor dilatat et ideo adhuc ulterius manet habilitas ad maius augmentum.

De gradibus ¶ §. II.

charitatis quod tres assignantur. scilicet incipiens: perficiens: et perficiens seu perfectus. Hos ponit b. Aug. super epistolam

canonicam Jo. dicens. Charitas cum fuerit nata: nutritur. Cum fuerit nutrita: roboratur. Cum fuerit roborata: perficitur: de per. di. q. si quis habuerit. Primum enim pertinet ad incipientes. Secundum ad perficientes. Tertium ad perfectos. Pro cuius declaratione dicitur b. Th. ubi supra. q. xxiij. Quod spirituale augmentum charitatis considerari potest: quantum ad aliquod sile: secundum corporale augmentum. quod quidem quis ad plurimas partes distinguere possit. habet tamen aliquas determinatas distinctiones: secundum determinatas actiones vel studia: ad quod homo perducit per augmentum: sicut in fantili etas de antequam habeat usum rationis: postea distinguit alius statum hominis: quando incipit loqui et ratione uti. Tertius status est pubertatis: quando incipit generare posse: et sic in quousque perueniat ad perfectum. Ita et diuersi gradus charitatis distinguuntur: secundum diuersa studia per quod homo perducit ad charitatis augmentum. Nam prius quidem in cubit homo studium principale ad recedendum a peccato et resistendum concupiscentiis eius: quod in prius charitatem mouet. Et hoc pertinet ad incipientes in quibus charitas est nutrienda vel fouenda ne corrumperetur. Secundum studium succedat ut homo principium intendat ad hoc quod in bono perficiatur. Et hoc studium pertinet ad perficientes: quod ad huc principium intendit ut in eis charitas per augmentum roboretur. Tertium studium est ut homo ad hoc principium intendat: ut deo inhercat et eo fruatur. Et hoc pertinet ad perfectos: quod cupiunt dissolui et esse cum christo. Sicut et uidemus in motu corporali. quod primum est recessus a termino a quo. Secundum est appropinquatio ad alium terminum. Tertium est quod in termino. De prius autem Regnum celorum vi patitur et violenti rapiunt illud. Mat. xi. Hec violentia est resistendo passionibus et concupiscentiis et temptationibus. Ja. iij. Resistite diabolo et fugiet a vobis. figura: Exo. Quam filius israel egressus de egypto et dura fuit pharaonis. per transitum mari rubri. occurrerunt Amalechite pugnantes contra eos. Sic recedentes de mundo a fuiture diaboli: per mare contritionis: occurrunt temptationes: quod vincunt per pugnando et aliorum orationibus adiuti. Exemplum de b. Bn dicto temptatione in uirtutibus se ponendo. De fo autem canticorum. Fulcite me floribus. id est scitis desiderijs: si pate me malum. id est uirtutibus: quia amore laqueo. ps. Ibi de uirtute in uirtute. figura in li. Eldre. Qui reuersi israelite de babilonia: reedificabant muros iherusalem: tenentes una manu gladium ad defendendum se contra aduersarios. alia edificabant. Exemplum de b. Anthonio: quod discurrebat in uisitando preces sicut apis: a singulis eligendo flores uirtutum. De isto autem apostolus Ro. vii. Infelix ego homo quod me liberabit de corpore mortis habet per. xl. Quomodo desiderat ceruus ad fontes aquarum etc. figura gen. xviij. Abrahæ stante in conuallibus mæbre in seruire diei in hostio tabernaculi: apparuerunt ei tres uiri quibus fecit primum. Sic in humilitatis valle moratur in magno seruire charitatis in hostio. id est desiderio meum appareret diuina mysteria per contemplationem in qua mens conuiuatur. Exemplum b. onici: quod pernoctabat in orationibus desiderio celestis patrie

Capitulum Secundum.

accē. Abūdat flebat hñs mltas dī iuelatōes. zc.
De perfectōe cha §. III.

ritat. Nō q̄ tplex ē pfectio charitat: f3. b. Th. fa
 fe. q. xxiij. Pua ē diuie effctie. Scda ē supne pñe
 seu triūphāt ecclie. Tertia ē vie seu militat ecclie
 Pua pfectio in hoc cōsistit: ut diligat aliqd q̄tuz
 diligibile ē. De at tñ ē diligibil q̄tū ē bon. bonū
 eiz ē obiectū amor. Boitas at dei ē ifinita. Un se
 q̄t q̄ de ifinitie diligibil ē. Nulla at creatura pōt
 diligē deū ifinite: cū q̄libz vī creatura sit finita. Qd
 at ē finite vtut nō pōt ifinite opari. Et f3 hoc nul
 li creature pōt eē charitas pfecta: f3 iolū charitas
 dei q̄ se ipfū diligit: Ma. v. Pñ nī celestis pfect ē:
 f. i. dilectōe de q̄ ibi loq̄bat. Scda pfectio p̄sistit
 hoc q̄ totū cor hois seu affect create sp actualit
 ferat i deū: vt nil actu cogitet z amet nī deū vl re
 latū i deū: z nūq̄ cesset ab hoc actu. Et ista ē p̄fec
 tio charitat supne pñe seu scōz: nec ē possibil in
 fici pp diuers. nccitates cōpales z occupatōes vite
 pñt. i. q̄b n pōt tūc actu cogitari de deo: vt i doz
 miēdo z plura alia faciēdo. De hac pfectōe chari
 tat pñe intelligit illd apli ad phi. iij. Nō q̄ tā app
 hēderi aut pfect si. Et. i. cor. xij. Lū venerit qd p
 fectū ē: euacuabit qd ex pte ē. Et illd. b. aug. Per
 fectio charitat nulla cupiditas. Est. n. cupiditas
 affect q̄cūqz iordinat: sine q̄ i uita pñti nullus in
 uenit nī xp̄s z mī ex: nī p aliquā morulā. Ter
 tia pfectio. i. charitat vie: pōt eē triplex. Pua cō
 sistit in hoc ut hō studiū suū depuret ad vacadū
 deo z reb diuie: pmissis alijs nī i q̄tū necessitas
 pñtis vite req̄rit. Et ista ē pfectō charitat possibi
 lis in via: de q̄. b. aug. Charitas cū ad pfectū vēit:
 dīc cupio dissolui z eē cū xp̄o. Est alia pfectō cha
 ritatis viatoz: q̄ ē cōis oib hñtib charitatē: q̄ cō
 sistit in hoc q̄ aliqz cor suū totū hūitalit pōit in
 deo: ita. f. q̄ nīhil cogitet vel uelit qd sit diuie dile
 ctōi x̄iū. Dec. b. th. De hac pōt intelligi illud. j.
 Jo. iij. Perfecta chāitas foras mittit timorē. f. se
 uilē q̄ n stat cū charitate q̄tūcūqz mīna. Tal eni
 dolet de cōmissis z p̄pōit i futuz ab oib abstīe
 mortalib pp deū. Ad h ē fac dictū Hiero. de pe.
 di. ij. Caritas i q̄buldā pfecta ē i q̄buldā ipfecta.
 pfectissima at i hac vita hñ nō pōt. Tertia pfectō
 .f. charitat vie ē media inē vtrūqz: q̄. f. tēdit ad p
 mā: nō solū fuād mādata dei qd p̄tinet ad fāz:
 f3 ē obligādō se ad p̄silia paup̄at: castitat: z h.
 de q̄ dī Mat. xij. Si uis pfect eē uade z uēde oia
 q̄ hēs z da paup̄ib: z seq̄re me. Un religio: q̄ or
 dinat ad p̄mā pfectōez dī stat pfectōis: In decre.
 de pe. di. ij. §. hec q̄ de charitate: i glo. pōit alia dī
 fctio de perfectōe charitatis vie. v3 pfectio q̄ad
 sufficiētā necessariā ad uitā etnā: de q̄ de pe. di.
 iij. talib Scda pfectō q̄ ad efficiētā q̄. f. pducitur
 act pfectōis. f. p̄pōitū efficac sustinēdi martyriū
 de q̄. b. aug. Si q̄s hūerit tāā charitatē ut patus
 sit p frib mori: pfecta ē i eo charitas. Tertia p̄fe

ctio q̄ ad p̄seueratiā actualē i bono: de q̄ dīc S̄ia.
 in deo. §. q̄ itelligit auētes ille q̄ uidēt dicē q̄ cha
 ritatē hñ n pōsit peccāz vt. dīc. b. aug. Radicata
 est charitas securus esto: nil mali pcedere pōt: de
 pe. di. ij. Et multa alia.

De amissioe cha §. III.

ritat vidēd si amitti possit. Si pfect iūbito amit
 tit. Quātū ad p̄mū: q̄oēz ita format magi sen. in
 iij. di. xl. Et S̄ia. de pe. di. ij. p totū valde plīx eā
 p̄seq̄ns. Uiqz iduc p̄les auētes q̄ uidēt dicē: q̄ nō
 possit amitti: q̄s qdā male itelligētes: hoc asserue
 rūt. S3 i hoc p̄cor. oēs mḡi. f. cū theologi oib
 z S̄ia. cū cāonil. cūcti: q̄ chāitas uie possit aitti:
 siplī loq̄ndo: qd pbat S̄ia. p pla exēpla eoz qui
 hūerit caritatē ualde pfectā: z tñ qñ aīfēt: l3 po
 stea recupauēr p pñiaz: ut exēplū ade q̄ hūit p̄fe
 ctā cari. Et moīes q̄ eā aīfēt pp diffidētā ad aq̄s
 p̄dictōis: z s̄līr aarō f3 gra. exēplū ē: dō q̄ p̄sist ad
 ulterīū z hōici. d pe. di. ij. §. iduc: z. c. hierōimi: si
 ei iqt: z. c. gregory. vbi oñdit lucifēz cū socjz i ce
 lo aīfisse carita. auētes at q̄ uidēt x̄iū dicē. f. q̄ n
 possit aitti: f. he. i. cor. xij. Cari. nūq̄ ex. b. au. ca
 ritas q̄ d̄fēi potuit: nūq̄ vā fuit. Id. Cari. ē fōs p̄p
 us z siglari bōz: cui n p̄icat aliē. alēi si q̄ auditi
 sūt. Nō noui uos. p̄sp. Lū cari. nēo peccāz potuit
 z pla alia. Est at t̄plx mod r̄ndēdi ad dēas aucto
 ritates: z māz q̄oniz. p̄m ē mḡi z ḡiā: v3 q̄ p̄nt i
 telli dēe auētes d p̄fca cari. z tē o3 q̄ itellat p̄fca
 cari. q̄ p̄seuēat sēp usq̄ i finē: l de p̄fca p̄fata per
 ḡiaz: eo mō q̄ apli p aduētū spi. f. z sc̄ificati i uēo
 Scds mod r̄ndēdi ē glo. Jo. quē seq̄t Ray. cū q̄
 buldā alijs. f. q̄ dēe auētes itellunt p̄iūcti. i. q̄ hñs
 cari. dū p̄māet i cari. n peccat. f. mortalr: z sic ex
 pōit Hiero. illd Jo. ij. Qis q̄ nat ē ex deo nō pec
 cat: dū. f. permāet i tali natitate seu filiatōe: q̄ ē p
 ḡiaz: d pe. di. ij. si ei iqt. Illd tñ apli. Cari. nū. ex. i
 telligz q̄ n defic: sic fides: z spes i p̄ia: f3 ablata ip
 fectōe ē: q̄ n ē eēntiall: imāebit z act? ei. Terti
 mod d̄ndi ē f3. th. f. f. q. xxiij. q̄ ait: q̄ tripl̄r pos
 sum? p̄sidēat cari. vno mō ex pte. f. f. mouēt aiaz
 ad diligēd deū: nā p cari. f. f. hītat i nobis. Et ex
 hac pte cari. h3 ipeccabilitatē ex v̄tute. f. f. q̄ ifallī
 biliter opat qd cūz uolūit. vñ ipossibile ē hec duo
 vā eē: q̄. f. f. uelit aliquem mouē ad actū cari. z q̄
 ipse peccādo cari. aittat. Scdo mō p̄t p̄sidēari ca
 ritas fm. p̄pā rōez: z sic cari. n pōt nī illd qd p̄t
 net ad rōnē caritat. vñ cari. nullo mō pōt peccāz
 sic nec calō p̄t ifrigidāz: nec iūsticia bñfacē. Tēro
 mō pōt p̄siderari cari. ex pte subiecti: qd ē v̄ribile
 f3 ābitrū libētātē. et q̄ i uia libe. ābi. ē v̄ribile ad
 malū: sic ad bonū: cāitas pōt aitti: z hñs cari. p̄t
 peccāz. in p̄ia q̄ libez arbitriū n ē v̄ribile ad ma
 lū: aitti n pōt. Assignat at. b. th. pulchraz z subti
 lē rōnē ibi: q̄re h peccāz pōt hñs cari. z libez ābi.
 v̄ti ad malū: z n i p̄ia. dīc. n. q̄ p̄patō cāi. ad hoc
 subiectū p̄t attēdi p̄ scdm unīfālē rōnē: q̄ p̄patuz

Titulus Sextus.

mā ad foiam: 7 fm spālē rōnez q̄ ppat hīr ad po
tētiā: ē at de rōe foie: q̄ sit i subiecto aīssibilī: qñ
ñ iplz totā potētiā mē: sic p3 i foīs gnābiliū
7 cōruptibiliū: q̄ mā hōz sic recip unā foiaz q̄ i
māet i ea potētiā ad aliā foiaz: q̄ n̄ repleta tō po
tētiā mē p unā foiaz: 7 iō foia ūa pōt aitti p
acceptōnē altī: sic mōtuo aīali: dīstructa foia aīa
lis. f. aīa sēsitia itroduci i illa mā foia cadauī: 7
sic d̄ alq̄: s3 foia cōpīs celestī: q̄ iplet totā potētiā
litatē mē: ita q̄ n̄ remāet i ea potētiā ad aliā foiaz
iāssibilī iē: ut i sole: lūa 7 stell: sic ḡ carī. pīe q̄a i
plet totā potētiā rōnal mē: i q̄tū. f. oīs actu
alīf mor sp̄ fer i deū iāssibilī hī. Caritas at uie n̄
sic iplet potētiā subiectī sui: q̄ n̄ sp̄ actu fer i
deū. vñ qñ actu i dū n̄ fer: p̄ aliqd mē occurēz
vñ carī. aittat. aliā ppatōnē. f. hīr ad potētiā ob
breuitatē oīto. Ad auctē aug. i ductā. f. q̄ carī. n̄
ē vā q̄ deferī p̄: dīc q̄ hoc ē de rōe carī: q̄ n̄ aittat
q̄tū dēx ip̄a: s3 tñ ex mutabilitate subiectī aittat
p̄ ppoitū cāi. Ad dēz gre. q̄ amō dī nūq̄ ē ocios
7c. dīc q̄ opat sp̄ magna i ppoito: s3 nō sēp actu.

¶ Der unū actū pec. §. V

cati mortāl qd̄ p̄ sit illd̄: carī. aittat. naz p q̄libet
mōtali sit hō dign mōte cōna: iuxta illd̄ ad 20. vi
Stipēdia pccī moro: 7 oi. xxv. §. al ea demuz. S3
hñs carī. h3 mēitū uite ei. Dīc ei xps Jo. xiiij. Si
q̄s dīlī. m. dilige a. p. m. 7 ego dīlīgā illū: 7 māse
stabo dēx ip̄a: i q̄ māifesta. p̄stīit uita ei. ut hī
Jo. xvij. Null' at p̄ cē dign' sūt uita ei. 7 mor. ei.
vñ seq̄ q̄ p qd̄ p̄ mōtali aittat carī. vñ Dīcō. i li.
p̄ Jōuīanū: q̄ p̄catō luc 7 tēbre xpi 7 belial: q̄
nīa sic dies 7 nox mīscēi neq̄t: sic iusticia 7 iūqui
tas pccm: 7 bōa opatō: xps 7 atīxps. Si suscepi
xpm i hospitō pectorī nū: illico fugā diabolum
Si peccauī: 7 pccī iānuaz īgress' fūit diaboli: p
tin' recedit xps: de pe. oi. q̄. si. n. i q̄t: xps at hī i pe
ctoī mē p cāi. 7 diaboli p mor. pec. Pro h' bcla.
dīc th. f. s. q. xxiij. q̄ unū qd̄ p aliud supueiēs
rīū tollat: q̄libz at act' pccī mor. p̄iat carī. fm p
pā rōnē: q̄ p̄stīit i hoc q̄ de' dīlīgat sup oīa: 7 q̄
hō se tōlr subīciat ei: oīa sua referēdo i ip̄z. Est i
gīf de rōe carī. ut sic deū dīlīgat: q̄ i oīb' se uelit
subīcē: 7 pceptoz ei' i oīb' regulā seq̄. Quicqd̄
at p̄iat pcept' ei': māifeste p̄iat caritati. vñ illd̄
tale de se h3 q̄ carī. excludē possit: 7 siqdē caritas
eēt hīr acq̄sit' ex vīute subiectī depēdēs: n̄ oppō
tēt q̄ statī p unū actū p̄rīū tollēt. act' n. n̄ directe
p̄iat hīui: p̄seuato at hīr i subiecto n̄ req̄rit p̄i
nuitatē act'. vñ sūuēte p̄rio actu: n̄ statī hīr acq̄
sit' excludi: s3 act' cū sit hīr īfūl': d̄pēd3 ex actōe
dei īfūdēt: q̄ sic se h3 i īfūsōe 7 p̄seuatoe cāta. sic
sol i illūiatōe aerī: 7 iō sic lūm statī cessāet eē i acē
cū aliqd obstaculū pōret illūiatōi sol: ita 7 carī.
statī defic eē i aīa: cū aliqd obstaculū pōit īfluētie
cāitāt a deo i aīaz. Māifestū ē at q̄ p qd̄libz mō
tale q̄ p̄iat dīnīf pceptī: pōit p̄dce īfūsioni obsta

culū q̄ ex hoc ip̄so q̄ hō elīgēdo p̄fert pccz dīne
aīcīe q̄ req̄rit: ut dei uoluntatē seq̄mur: p̄ns ē ut
statī p unū actū pccī mor. hīr carī. p̄dā. vñ aug.
si gen. ad līaz dīc q̄ hō dō. f. p̄nte illūiat: abīte at
p̄tinuo tenebras: a q̄ nō locoꝝ īfualī: s3 uolūtāt
auerfīōe dīscēdit. Q̄ at Origen. dīc q̄ pfect' n̄ sta
ti euacuat 7 decidit: s3 paulatī 7 p p̄es ītelligit nō
q̄ pfectō charitatē nō tollat p vñū mortale: s3 q̄ p
fect' n̄ subito cōīr cadit i mortale: s3 p̄r' i aliqua
neglīgētā 7 aliq̄ venialia: q̄ sūt oīspō ad mortale: l
ē ītelli pōt: q̄ nō subito decidit: ita q̄ ex malitia
peccatō: qd̄ ē Ber. dīc i petro negāre carī. sopitā n̄
extictā: ītelligit q̄ eā n̄ amiserit p cōtēptū peccās
s3 p passīōez 7 tiorē. l q̄ n̄ īrecupabilī 7 finalī
amīsit: ut iudas: s3 statī recupauit. ¶ Itē nō q̄ si fi
des 7 spes n̄ tollūt p qd̄cūq̄ mōtale: q̄ ad hīū sic
carī. Et rō h' ē q̄ carī. īportat q̄ndā vñōnē ad de
ū: nō at fides 7 spes. Oīa at pccūz mor. cōsistit ī
auerfīōe a deo: 7 iō oē mortale p̄iat caritatē. n̄ at
oē mortale p̄iat fidei 7 spei: s3 qdā deīmiata pec
cata p q̄ hīr fidei 7 spei tollūt. Per alia pccā non
tollūt hīr īp̄laz: s3 remanet īformis. Caritas at
īformis remanē n̄ pōt: cū sit vltīa forma vīutūz:
ex hoc q̄ respīc deū i rōe vltīmī fīuīs

¶ De diminutōe ca. §. VI.

ritatis. Utrū possit dīminui. Ad qd̄ dīc. b. th. f. s.
q̄ dīminutō possit dīcī triplī. Uno mō īdirecte 7
īp̄rope ut dīcat dīminutō dīspō ad corruptōez īp
l': q̄ sit l' p pccā venialia: vñ p cessatōez ab exēcīō
actū caritatī: 7 p̄r dīnuī. Et sic pōt ītelligī illud
Aug. Q̄ augmētū cupiditatē ē dīnutio caritatī: ac
cīpēdo large cupiditatē p q̄libz affectu īordīato
7 uenialī. Alīo mō dī dīnutio p̄pā 7 dīrecta: 7 sic
dīnuī n̄ pōt. Alīat. n. carī. īgnī cāticōz. viij. Lā
pades ei. i. caritatī lāpades īgnīs. S3 īgnīs q̄dīu
man3: sp̄ ascēdit 7 n̄ descēdit. Sic carī. crescē pōt:
s3 n̄ mīui. Qd̄ sic p̄bat. Lari. p ppatōz quā h3 ad
obiectū: sic augeri n̄ pōt: sic nec mīui. Augeri at
p cōpatōem quā h3 ad subiectū: ut dīctū ē sup̄a.
S3 ex hac pte 7 p̄sīdeatōe dīnuī n̄ pōt. nā si dīmi
nuēt p cōpatōez ad subiectū: h̄ eēt l' ex cessatōe so
la act' caritatī: l' ex dei opatōe: l' ex praua actione
pccī. Ex p̄ia cā. f. ex cessatōe ab actu p̄cedē n̄ p̄r:
dīnutō carī. rō h' ē: q̄ p cessatōez ab actu dīnuīf
solū ille vīutes: q̄ ex actib' acq̄rūt: 7 qñz ēt corru
pūt. Un̄ 7 de aīcīa phūs i. viij. ethi. dīc: qd̄ mul
tas aīcīas i appellatō soluit. i. n̄ appellare aīcū:
7 n̄ colloq̄ ei. S3 hoc iō ē: q̄ p̄suatio vñ cūīusq̄
rei depēdet a cā sua. Lā. n. vīutū acq̄sītē ē act' hūa
n'. Un̄ cessatib' actib' hūānis dīnuīf vñ acq̄sītā:
7 tādē totalī cūīpīf. S3 hoc ī carī. locū nō h3:
q̄ n̄ cāt ab actu hūāno: s3 solū a deo īfūdīt: vt dīc
tū ē sup̄a. Un̄ seq̄ q̄ cessātē actu carī. caritas pp
hoc n̄ dīnuīf: nec corrupīt: si desīt pccm. f. mor. Ex
fa cā. i. a deo carī n̄ pōt tal dīnutō. Rō h' ē: q̄ a
deo n̄ cāt ī nobīs aliqd defect': nīsi p modū pene

Capitulū Tertium.

Pena autē debet pccō. Un̄ relinquit: q̄ si charitas minuat: hoc pcedit ex t̄tia cā. s. ex pccō. Sz ē ex actu pccōi dīminui n̄ pōt. Rō h̄ ē: q̄ si ex pccō cēt ista dīnutio: aut hoc cēt effectiue: aut meritorie. Neutro autē mō mortale dīminuit charitatē: sz talit̄ corrūpit ipsā z effectiue: q̄ oē mortale dīnat charitatē: ut dictū ē: sz expellit eā: z ē meritorie: q̄ q̄ peccando mortalit̄ dī charitatē aliqd agit: oī gnū ē: vt ei deus subtrahat charitatē. Silr nec p veniale pccm charitas dīminui pōt effectiue nec meritorie. Nō effectiue: q̄ ad ipsā charitatē n̄ attingit veniale. Charitas. n. ē circa ultimū finē. Veniale vō ē quedā iordinatio circa ea q̄ sūt ad finē. Nō at dīminuit amor finis ex hoc q̄ q̄s cōmittat aliquā inordinatōez circa ea q̄ sūt ad finē. Sicut aliqn cōtigit q̄ aliq̄ infirmi multū amātes sanitatē: inordinate tñ se hñt ad oīte obfuationē. Silr ueniale n̄ meret dīminui p charitatē. Lū. n. aliq̄s dī līngt in mīnori: nō meret detrimētū pati in maiori. De. n. nō plus se auertit ab hoīe quā hō se auertat ab eo. Et sic cū inordinate se hñt in his q̄ sūt ad finē meret pati detrimētū in charitate p quaz ordinat̄ ad finē. Sic igr p̄z q̄ directe loquēdo charitas minui nō pōt. Un̄ illa glo. q̄ habet de pe. di. ij. Lū facta q̄ incipit. sūt itaqz grad⁹: vbi dī q̄ charitas intēdit z remittit. i. dīminuit: ul̄ n̄ ē vā: l̄ idī recta locutio: vt dicat dīnutō dīspō ad cōruptōez

De signis charita. §. VII

Nullus pōt esse cert⁹ i uita pñti si h̄z charitatē: nisi fuerit ei specialiter reuelatum. Un̄ dī eccl̄. ij. Nemo sit vtrū odio vel amore sit dignus. s. deī tñ fm quasdā cōiecturas z signa pōt q̄s extrinsecare se hñe cū in se ipsa signa viderit. Et sūt hec signa dī cē. Primū signū cū aliq̄s libenter z affectuose cogitat de deo: sap. vi. Cogitare de illa. s. sapiētia in creata: que deus est sensus ē cōsumatōis. i. pfectio nis p dilectōem. Math. vi. vbi ē thesaurus tu⁹. i. qd maxime amas: ibi ē cor tuū cogitando. Pro vbi ē vbi amor ibi oculis. Un̄ Magda. dixit. Jo. xx. De iesu. Dñe si tu sustulisti eū zē. Glo. nō dicit quē: q̄ hoc gerē solet in aīo vis amoris: ut quē sp̄ cogitat nullū aliū ignorare credat. Scdm signūz est cū quis libenter de deo audit: z audita retinet memoriē: Jo. viij. qui ē ex deo vba dei audit. Dec Jo. xij. q̄ h̄z mandata mea z seruat ea: ille ē qui diligit me: Luc. x. Maria Magda. stans sec⁹ pedes dñi audiebat uerbum illi⁹. Tertiū est cū q̄s libenter cum deo loquit: qd sit in oīone fīdori. cū oramus cū deo loquimur: z cū de deo ē libent̄ loquimur: Liso. super illud. Quis nos sepabit a charitate christi. Dic mos amantiū est ut amorē suū silentio tegē nequeant: sed necessarijs z caris suis efferant z pdunt flammās suas. Sic facit hic beatissimus Paulus. Quartū cū q̄s libenter dat p deo: Cant. viij. Si dederit hō oēm substantia z suā p charitate sua: quasi n̄bil despiciet eā. E

dicatur. i. Jo. iij. Si quis habuerit substantiā hui⁹ mūdi: z uiderit fratrem suū egē zē. Exēplū in Tobia. Quintū ē cū q̄s libenter p deo patit: Eccl̄. ij. c. In igne pbat̄ aux: hoīes receptibiles i camino humiliatōis be. Greg. in moralib⁹. Pena q̄ppe i terrogat quātū q̄s q̄etus vaciter amat. Exēplū in Paulo. Sextū est cū q̄s mādāta dei obseruat. i. Jo. v. In hoc ē charitas dei ut mādāta eius custodiamus: Christus ē ait: Jo. xij. Si q̄s diligit me sermonē meū suabit. Et si diligitis me: mādāta mea seruate. Septimū cū q̄s amat q̄ deo placent: ut bonos z opera uirtutū: z odit q̄ deo displicēt: ut opera p̄ua z mala in quātū mala sūt. Ad p̄mum monemur exēplo christi qui ait: Mat. xij. Qui fecerit uolūtātē patris mei: ipse me⁹ sī: soroz z mī ē. Ad fm exēplo David: q̄ ait: iniquis odio habui: z iniquitatē odio hñi. Octauus cū q̄s frigit a licitudine z amore mūdi. b. Greg. rāto frigit q̄s a curis seculi: quātō surgit ardēt⁹ i amorē dei. sī gura in Jacob q̄ post luctam cūz āgelo vno pede claudicauit: Gen. xxxij. i. ab amore seculi. Exēplū in aplis qui noluerūt curā habē tēporaliū dīspēdōz. Nonū cū q̄s magnū honorē exhibet mīstris dei. Sicut e cōuerso. Qui eos spernit deū spnit: Luc. x. Un̄ dī Eccl̄. vij. In oī vīte tua diligē eūz qui te fecit: z mīstros ei⁹ ne derelinquas. Exēplū Cōstāntini ipatoris: cui cū deferrent accūsationes epoz in consilio: noluit audire: dicens. Quia dū estis appellati: z ideo de iudicio refusa mini zē. ut habet. di. xcvi. duo sunt. Decimū est cū quis videt se promptū z facile ad bñ operādū ppter deū. Nā fm phūm. Signū ē hitus generati delectabiliter z p̄mpte opari. b. Amb. Nescit tarda molimina spūsancti gratia.

Quid sit diligendū z q̄ ordine. Cap. iij.

De charitate quan
tū ad obiectum eius. Circa qd dicit. b. Aug. de doc. christiana. q̄tuor sūt ex ordine diligenda. Unū ē supra nos. s. de⁹. Aliud qd sumus nos. i. aīa nostra. Tertiū est qd ē iuxta nos. s. p̄ius. Quartū ē qd ē. j. nos. s. corp⁹. Et de singlis vidēd ē de ordie. Nā n̄ solū pceptū ē ista dī ligē: sz et ordiez p̄dictū fua. Rō at q̄re ista diligēda sint ex cari. z n̄ plura: z q̄re h̄z p̄dictū ordiez: ē ista h̄z th. s. f. q. 25. āti. xij. Aiciā cari. s. cōicatōe bñtūdis fūdat. In hac at cōicatōe. vñū qd ē qd z fidēat vt pncipiū īfluēs bñtūdiez. s. de⁹. Aliō ē dī recte bñtūdiez p̄cipās. s. hō z āgel⁹. Tertiū ē id ad qd p qdā redūdātā bñtūdo deriuat. s. corpus hūanū. Id at qd ē bñtūdiez īfluēs: ē ea rōe diligibīle: q̄ ē bñtūdis cā. Id at qd ē bñtūdiez p̄cipās p̄t eē duplici rōe diligibīle: l̄ q̄ ē vñū nobiscū: l̄ q̄ ē nobis p̄sociatū i bñtūdis p̄cipatōe. z h̄z b̄ diligibīlia ex ca. assumūt duo: put. s. q̄s diligē z se ip̄z p̄cipz.

Titulus Sextus

De ipso odie caritatis dicitur cāf. ij. Introduxit me rex i cellā uariā. i. in ecclesiā: seu gratiaz et ordiauit i me charitatē. i. dedit mihi charitatē ordiatā. vbi Am. Scire qd facias: et nescis ordiez faciēdi: n pfa scia ē. Peccat. n. q ppositē. i. iordia te agit. Ordo at scdm phūz ipōtat modū aliqūē pōt et postēior. vñ psp de ui. ptepla. iqt. Ordiez dilectōis illi pvtur: nec modū diligēdi custodiūt: q aut mādū q ptenēdus ē: diligūt: aut corpa sua min⁹ diligēda plus diligūt: aut prios suos: n sic se ipso: aut deū pl⁹ q se ipso fōtasse n diligūt: d pe. di. ij. q si charitatē. Itē. b. Am. Multoz charitaf ē iordiatā: qd i pmo ē ponūt itū l qrtū. pmo diligēd⁹ ē de⁹. Scdo pntes. Tēto filij. Postea dōcti cī rē. Et itelligi p suppoita dilectōe sui i odie pxi.

De dilectōe dei q. s. i.

ate oia: et sp oia dz diligit: d q dīc Bre. i home. De dilectōe p ditor n solū cor: s; ligua et mā reqrat. Unde dicit. i. Jo. i. filioli diligāus n solū ligua: s; ope et vitate. i. vaci cōde Et cōde qdē oñdīf di lectō dei: dū qd de deo freqnt cogitat: ipz dīdēat ad eū orat: ps. Quēadmodū desidēat cēu⁹ ad. f. aq. rē. Hic et psp. Diligē deū ē illū aīo occupat: et cipē suēde uisiois e⁹ affectū: pti odiū: mūdi fasti dū: d pe. di. ij. q si charitatē. O i oñdī dilectō: dū qd libet de dīlco loqē et audit. Sic. n. ignis celari n p i sinu: ita nec amō i mēte Mat. xij. Ex abū. cor. os lo. vñ spūs. f. q ē charitaf: appuit i liguis i gneis sup apo. q: s; Bre. qd replet: pti de se lo qntes fac. vñ aīa qdā dīdēas iuēire deū p gustū affectualē: dicebat. In lectulo meo qsiui quē diligit aīa mā rē. cāf. ij. Lū n iuēiss; i lectulo qetis cōpalis: nec i noctib⁹ ignorātie sui itūal: nec ē in plateis cupiditaf mūdialis: uel tumult⁹ seculari ubi ē locutō d mūdo: nec p uicos tior i fēnalis: p q uigiles iuēit. i. p dicatorēs et doctōes: qres ab eis de dilecto: p ipso iuēit eū. Ope. b. Bre. pbatō dilectōis exhibitō ē opis. Id i ome. Amō dei nūq ē ocio: opaf. n. magna: si ē et Sap. 7. di: q spūs itelligētie ē multiplex et mobilis: et amās bonuz a ctū: q. f. fac boiem pmpit ad opādū: et bonos a ctus: et multiplici. Ipsa ē bōa opa figurata s; p sacrificia q dñs mādauit i lege offeri: et pcpue agnū qtidie in holocaustū. Agn⁹. i. opera immaculata q igni diuini amoris pficiēdi sūt. Juxta illud apo stoli. Omnia opera uestra in charitate signat.

Ad dilectionem dei. s. ii

inuītat pmo fac scp. Scdo icitat nā. etio excitat gīa nobis exbita. qto sollicitat glīa pīssa. Quito ad h clamat uīsa cīafa: ut dic Guil. i sū. vtu Quātū ad pmtū i plib⁹ loc scpta ad h iuitat deu. vi. Diliges. d. d. t. ex to. c. t. rē. L dē. xi. Ama dñz deū. t. eccl. xij. Oī uita tua diligis deū Mat. 22. Diliges do. d. t. rē. loā. ij. Diligā dū: qm ipe pōr dilexit nos. Quātū ad h icitat: imo pene cogit

nā. i. rō nālis. Bern. i li. de diligēdo dū. Inexcusabilis ē oīs ēt ifidel: si n diligit deū ex to. c. Clamat nēpe inata: et nō rōni iusticia: q: ex toto se illū diligēd; cui se totū debē n ignōat. S; nālī amat filiū pīez: a q hz pte corpīs: qto magi amat d; dū q corp⁹ ei et aīaz ex nihilo fec. eccl. vij. In tota aīa tua dilige eū q te fec Bern. Pazz ne tibi uidet h. cogita qle te fec: nēpe s; cōp⁹ egregiā cīafa: s; aīaz magi imagiez cīator i lignē rōis pīcipē: btiudis eīne capace. Pōro abo coherē fec i pphēbili artificio: sapia iuestigabili: nec an pmeruit q an n fuit: nec spes rebitiois fuit: q: bōz nōz nō egit. Itē qū uidet i cōpō suo mībra. tot iuēiet magna bñficia: qrtū qd amāet eū q restituet oculū amissum aut pseruat: cū mēuisset pdē: Nō min⁹ amād⁹ ē q ab iūio oculos dedit: et pseruat: cū multoties pp pcta meruiss; pdē. Si multū amāes: q te relucitaret: n min⁹ amād⁹ q uita dedit: et pseruat. Bern. Qalō mihi amād⁹ ē: p quē sū uiuio: sapio. figura ēt quā hz corp⁹ icitat ad amādū deū. vñ. Aug. de doc. xpīa. Belluas de⁹ i trā pstratas fecit: qretes pastū d trā: te i duos pedes crexit: faciē tuā iursū attēdē uoluit. Nō discorder cor tuū a facie tua: n hēas faciē tuā iursū: cor deoz sū: qd ē iursū bñe: nī si qd dcm ē. Dill. d. d. t. ex. t. c. t. rē. Quātū ad ētiū. f. de gīa pcpue redēptōis multuz excitat ad amādū dū: ad gal. ij. Dilexit me: et tradidit se met ipsū p me: n sū igratus gīe dei. Et eccl. xxix. S; az fideiussor. i. xpī ne obliuiscar. Dedit. n. p te aīaz suā Bern. i li. d dil. d. Infidel se totū ei debē n igrat: quē sui totū n igrat actorē: qd g ei q dū mēitēo n solū uite mee gratuitū lāgitore: largissimuz admiſtratorē: pti p solatorē: sollicitū gubenatorē s; i sp copiosissimū idēptōē etmū pseruatorē: dītorē gificatorē. Id si totū deo me p me scio: qd deo p me refecto: et ifecto h mō: nec. n. tā facile ifect⁹: q fact⁹. Si qd d me: sic et d alijs: dixit et scā si. Alt vo q tm et sel oñdo feci: ificiēdo et dixit mīta et gessit mira: et ptulit dura: nec tm dura: s; idigna: qd gē tēuā dñō p. o. q. r. m. Id: qd i te adhuc dōmitat affectō. t. imo n dōmitat: s; mōtua ē: si huic n rīdet bñficio. Id i smōe pēthe. O duri et idūati filij adā: qd n emollit tāta benignitas: tāta flāma: tā in gēf adō amor: tā uehemēs amato: q p uilib⁹ faci nūl: tā pīciosas mēces expēdit. Quātū ad qrtuz sollicitat d; glīa pīssa. i. ad cor. ij. Ocul⁹ n uidit: nec aur⁹ audiuit: nec i. c. h. a. q ppaui d⁹ diligenti b⁹ se. Miz ē quō amō nē euadē pti dō: q: si uēal ē nll⁹ dō cari⁹ emz. Dabit. n. p illo ignū et. Si ē ad dādū: nll⁹ eo digiō ē q d⁹: cū ipe sit sūme bō. vñ nll⁹ pōt q ei dāi dz. Si uiolētiā iqrir: nll⁹ maio rē uiolētiā faciet q ipe. Petit. n. qsi gladio euagiato: di. Aut tu mihi eū dabis: aut tu mōte pti bñf. vñ. nīsi c. f. s. ab amorē mīdi ad amorē dī: gladiū suū uibrauit et paut illū: vrgz et tbulatō nos b. gre. Mala q nos h pmt: ad. d. n. i. cōpellunt. Hic et b. Augu. Quis nos pōt amplius amare.

Capitulū Tertium.

q̄ de' fomētis leuioibz: q̄bus nos cōsolat: sepis
sime ē mō dacissimū medicamētū tribulatiōis ad
iūgit: exēcet fame patarchas: pios: 7 religiosos:
populū cōtūacē diris vberib' agitat. Nō aufert
ab aplo stimū carnīs tertō rogat: ut vītutē i in
firmitate pficiat. zē. v. q. v. nō oīs. **Q**uātū ad
quitū. Oīs creatura iūtat nos ad dei amorē: be.
Aug. in. 7. p̄f. Celus 7 terra: 7 oīa q̄ i eis sūt ūdi
q̄z mibi dicūt: ut amē te dñe: nec cessat dicē oībz
ita ut iexcusabiles sūt. Dupl'r at create clamant:
seu dicūt ut amē deū. Uno mō oñdēdo euz digis
simū amorē nostro. Bōitas. n. creaturaru oñdit
creatorē eē optimū: 7 iō amorē digissimū. Secū
do: q̄ creature sūt oīa dei: et bñficia nobis a deo
collata: q̄ oīa fecit. ppter nos. Oīa inferiora nīa
sūt ad seruiedū: eq̄lia at ut āgeli ad puiendū: su
piora ut de' ad fruendū. Ad iducēdū. n. aliq̄e ad
amādū. efficacior ē donatō q̄ locutō. Lanes in q̄
Señ. amāt bñfactores suos. Itē. b. Au. i. li. cōf. f.
ad deū loquēf. Quid at amo: cū te amo: nō de'
i creatur: n̄ cādore lucis: 7 dulces melodias canit
lenaz: n̄ florū uel ūguetozū aromatu suauē oler
tū: nō māna: 7 mella: n̄ mēbra acceptabilia caris
āplexib'. Non hec amo: dū amo deū meū 7 tñ a
mō q̄dā lucē: q̄dā uocē: quēdā odorē: q̄dā cibū
q̄dā āplexū itexiois hoīf mei. vbi fulg' aio meo
q̄d capit locus: 7 ubi sōat q̄d n̄ capit tps: 7 ubi o
ler quod n̄ spgit flar: 7 ubi sapit: quod n̄ minuit
edacitas: vbi heret quod n̄ diuellit societas. Nec a
mo: cū deū meū amo. Hugo d̄ ara aie. Magno
debito obligata es: o aīa: multū accepisti: 7 nihil
a te hūisti: 7 p his oīb' nil hēs quod retribuas: nī
si tñ ut diligas. Et quod p dilectōnē datur ē: nec
mel' nec decet' q̄ p dilectōnē repēdi potest.

Deus d̄z magis di. §. III

ligi q̄ prim': quod sic p̄t pbari. Illud ē mag' di
ligēdū: pp quod alia sūt odio hūda. s̄z primū s̄ o
dio hūdi pp deū. i. si nos a deo abducit: s̄z illud
Lu. xiiij. Si q̄s uēit ad me: 7 n̄ odit patrem 7 ma
trē: et uxorē: et filios: n̄ p̄t me' eē discipul'. Ergo
de' ē magis ex charitate diligēd'. Pro cui' decla
ratioe dic. b. Tho. se. se. q. xxvi. ar. ij. Q̄ unaq̄z
aiciā respicē illud i quo pncipalr iuenit illud bo
nū: sup e' p̄catōe fūdabat: sic aiciā politica pnci
pali' respicē pncipē citatū: a quo totū bonūz cōe
citatis depēdet. vñ et ei maxie dēt fides: 7 obediē
tia a ciuib'. Aiciā at charitatis fūdāt sup p̄ca
tioe beatitudis. q̄ p̄sistit cēntialr i deo: sic in pmo
pncipio: a quo deriuat in oēs q̄ sūt beatitudis ca
paces. Et iō pncipalr 7 maxie deus ē ex charitate
diligēd'. Ipse. n. diligēf ut beatitudis cā. prius at
sic beatitudinē simul nobiscū ab eo pncipās. Si
dicat p̄tra: q̄ uisio ē pncipiū amoris: ut dicē. ix.
etbi. s̄z prius ē magis uisibilis q̄ de' a nobis: ego
magis uidet' prius diligēd'. vñ et. i. Jo. iij. dicēf.

Qui n̄ diligit fratrē suū quē uidet: deū quē n̄ ui
det quō pōt diligē. Rñd. b. Th. q̄ dupl'r ē aliqd
cā dilect oīs. vno mō sic id quod ē rō diligēdū. Et
hoc mō bonū ē cā diligēdū: q̄ unūquodq̄ diligēf
i q̄ntū h̄z rōnē bōi. Alio mō q̄ ē uia ad acq̄rēdū
dilectionē. Et hoc mō uisio ē cā dilectōis: n̄ q̄d
q̄ ea rōe sit aliqd diligibile: q̄ est uisibile: s̄z q̄ p uī
sionez pducit ad dilectōez. Nō q̄z q̄ illud q̄d
ē magis uisibile: sit magis diligibile: s̄z q̄ p̄ occur
rat nobis ad diligēdū. Et hoc modo argumenta
tur ap̄s Joā. Proxius. n. q̄ ē nobis magis uisibi
lis: pus occurrit nobis diligēd'. Ex his. n. q̄ nō
uit aim': uidet' i p̄gnita amare. vñ q̄ aliqd prius
n̄ diligit: argui pōt: q̄ nec deū diligit: n̄ q̄ pp hoc
prius sit magis diligibil': s̄z p̄ diligēd' occurrit.
De' at ē mag' diligibil': pp maiore bōitatē:

Debet etiā q̄libet. §. III

magis diligē deū q̄ se ipsū: quod sic pbar. b. Th.
s. f. q. xxvi. ar. 3. A deo accipe possū' dupl'r bonū
f. bonū nate: 7 bonū gratie. In p̄catōe at bōi uiz
naturalū nobis a deo facta: fūdāt amor naturalis:
quo n̄ solū hō i sua itegritate nate diligit deū
sup oīa: 7 plus q̄ se ipm. s̄z ē q̄libet alia creatura
suo mō. i. uel intellectuali: uel rōnali: uel aīali: uel
ē naturalis salte amor: sic lapides: 7 alia q̄ p̄gniti
one carēt: q̄ unaq̄z p̄ p̄ naturalr amat cōe bo
nū totū: q̄z p̄ticulare bonū. ppū: quod manifestat
ex ope. Quelibet. n. p̄ hēt inclinatioē pncipaliter
ad actōnē cōem totū utilitatis. Appet ē hoc in
politicis vītutibus: fin q̄s ciues p bono cōi: 7 dis
pēdia pparū rerū: 7 p̄loaz itēdū sustinēt. vñ ma
gis hoc vificat i aiciā charitatis q̄ fūdāt sup p̄ca
tioe bōz gratie: 7 iō ex charitate magis dēt hō
diligē deū q̄ ē bonū p̄ oīū q̄ se ipz: q̄ bītudo ē i
deo: sic i cōi 7 fōtali oīz pncipio q̄ bītudinē p̄ci
pare p̄nt. Et nō q̄ q̄tū q̄s diligit frui deo: tantūz
mag' diligit se ipz: q̄ hoc ē ei sūmū bonū: tñ hoc
q̄ aliqd uelit frui deo: p̄t ad amorē: quo deus a
mat amore p̄cupit. Mag' at amāus deūz amore
aiciā: q̄ amore p̄cupit: q̄ mal' ē i se bonū dei: q̄
bonū quod p̄cipare possū: ip̄o fruendo: 7 iō si
pl'r hō magis diligit deū ex charitate: q̄ se ipz. Et
iō d̄z pot' q̄ oīa mala sustinere: q̄ p̄ccō effētre: s̄z
b. Au. ut d̄z. 32. q. 5. ita ne. Et rō ē: q̄ mala pene
sūt s̄ se ipz: et pene iferni: s̄z peccatū ē p̄tra deum.

Ad diligēdū deum. §. V

sup oīa: q̄ cogit i plex rō: q̄ mouē p̄t ad amādū a
liqd q̄ nōri p̄nt i eo quod d̄z. Diliges. d. d. r. Deu.
vi. Et Mat. 22. 7 p̄ma ē rō puidētie 7 largitatis
ibi: dñm. fa ē rō uarie bōitatis: ibi deū. Tēra est
rō attinētie 7 p̄p̄tatis: ibi: tūz. Itā mouēt ad
amādū q̄cūq̄ aliquid amat. Et q̄tū ad p̄mū cla
rū ē q̄ sēu' amat dñz suū: cū eū diligit: 7 ei puidz
7 tuet: 7 bñficia largit. Ex hoc ḡ diligēs dñz scrui

Titulus Sextus

enī sum^o oēs. Quantū at diligat oñdir: qz ppo fi
lio nō pepcit: s; p nobis tradidit illuz: quō p illo
nō nobis oia donauit: Ro. viij. Bern. Dñe qd est
hō q mēor es eius: aut filius hoīs qm uisitas euz
tot. f. 7 tantis bñficijs. Mittis filiū unigenitum.
Mittis spiritū sctū tuū pacitū. Te ipsū refuas
adoptatis i pmiū. Si dici fas ē: nimis pdig^o et tu
is. i. petri. v. Omnē solitudinē uestra piciētes i
euz: qm ipsi ē cura de nobis: Mat. v. Solē suū o
riri fac sup bonos 7 malos: 7 pluit sup iustos: et i
iustos: et mitaliter: 7 spūalir. Insup 7 āgelis suis
de^o mādaui de te: ut custodiāt 7 c. in ps. imo fm
aplm ad Hebre. i. Oēs admīstratores spūs sūt
missi i mīsteriū eoz q hīditatē capiunt salutē. Ec
ce quāta puidētia dñi erga nos: quo ad corpus:
7 quo ad aīaz. Ergo diligāus ipsū sup oia. Quā
tū ad tertiū: postea mag^o imorādo i secūdo diligi
tur aliq; qz ē attinēs 7 cōsanguine^o. Et fm h ma
xime diligit pater: a quo qd hēt eē: 7 frater q de
scēdit ab eodē stipite: qd nā docet: 7 iūgat. Sed
nūqd: ait Moīses. Nōne ipse ē pī tu^o q possedit
7 fecit: qm ad corp^o: 7 creauit te: qm. f. ad aīam
Deut. xxxij. Un^o ē pī uester: q i celis ē: Mat. xxiij
Sed qlis pī. ij. ad Corin. i. Pī dñi nostri iesu xpī:
pater mīsericordiā: 7 de^o tot^o cōsolatōis. Et sic
tu^o ē pī. S; ut mag^o eēt tu^o: effect^o ē p icarnatiōez
frater. Uade: ait ipse ad magdalena: ad f. el meos
7 c. Joan. xx. Et qz caro nīa: 7 frater nī ē: ut dī i fi
guza: Sen. xxxvij. Decuit p oia sub^o assilari: ut a
it apls ad hebre. In pēalitatib^o. f. co: pis: n uītā
mētis. Diliges q tuū frēz: 7 patrē tuū. Et qz q dili
git filiū: assiduāt ei flagella: ut oī i puer. Jō ex di
lectōe multiplici flagellat nos. b. Ambr. Nō sēp
osculat pater filiū: sed aliqñ flagellat: q cū castiga
tur q dilligit: tūc erga eū pietas exercet. Hēt. n. a
mor: plagas suas: q dulciores sūt cū amare iherūt
v. q. v. vt enī dicit Sap. xij. Lū nobis disciplinā
das: iūmicos nostros multiplī flagellas. Et ne ita
uideātur nobis graues labores nostri: ipse nobis
cū portat. Ergo diligāus dñm deū nostrū: q tot^o
ē noster: nil sui refuās sibi. Nā corp^o i cibū: sāguī
nē in piciū 7 poculū: uitā i redēptionē dedit suis.
Quātū ad secūdū notādū: q bōitas ē que tra
hit ad se amorē nostrū. Bonū. n. ē q oia appetūt
dic phīs. Bōitas at cēntialiter ē i deo. Et h; hoc
dicit. Nō bon^o nisi sol^o de^o. f. cēntialit: 7 ex se: nā
creature sūt bōe ex deo: nō ex se: 7 accidentaliter
Bōitas. n. uniuersalit ē i deo: qz ē fōs bōitatis: et
cāliter: qz ab eo cūcta bōa pcedūt. Et bōitas sua
ut dic magister i. ij. sen. di. i. fuit cā creatiōis rerū.
Un^o 7 Moīsi dixit: q ascēderet i mōtē ad eū: 7 o
stēdā tibi: ait oē bonū. i. me ipsū. Lū at oē bonuz
sit hōestū: uel delectabile: uel utile. Oia hec gñā
bōrū repiūt in deo. Un^o dicit Sapie. vij. Uene
rūt mihi oia bōa piter cū ea. f. sapia: q ē de^o. De^o
at fm. b. Anf. ē quo meli^o cogitari nō pōt. Et de

bono hōesto dicit ibi. Innuērabill^o hōestas p ma
nus ill^o. Bonū hōestū ē scia 7 vī^o: sed oīs sapia a
dño deo ē: Eccl. i. Et spū oris ei^o oīs vītus eorum
In ps. Uirt^o iusticie: prudētie: fortitudis: tpantie:
Et al Amb. Oīs ratō superne scientie: 7 terrene
creature i eo ē: q ē caput eoz: 7 auctor: ut q hūc i
ueniūt: nil ultra qrat: qquid alicubi qrit: h pscē
iueiūt: qz hec ē pfecta dei vī^o: 7 sapia. De bono
delectabili ibi dicit. Letat^o sū in oib^o: qm atcede
bat me ista sapia. Leticia ē delectatō i hoīe. Ea q
delectat trahūt hoīem ad sui amorē. Delectat at
pulchra uisū. fragrātia odoratū: suauia gustū. p
sonātia: 7 melos sonoz auditū: 7 h^o. Sed cū oia
ista sit a deo cā oīm: 7 oīs vītus effect^o pexstat i
cā sua: ide seq: q oia hec bōa pfect^o sūt i deo: qz
sic mixtura defectus. Un^o Bern. Jld ē uezz gaudi
um: qd n de creatura: sed de creatore cōcipit: qd
cū accepis: nō tollet a te. Lū^o ppatōe oē sedum
pulchz: oē dulce amazz: oē qd delectare pōt: mo
lestuz gaudiū ut dictū ē i hoīe idē ē q delectatio.
De bono utili dī. Preposui illā regnis 7 sedib^o: 7
diuitias nihil eē dixi i ppatōne illi^o 7 c. Bonū uti
le oī diuitie: aurū: argētū: lapides pciōsi: dñia fra
riū: 7 h^o. Que ē bōa a deo pcedūt: 7 oīs vā utili
tas. Ergo diliges dñm deū tuū. Ubi ē ē notā
da multiplex utilitas ipī dilectiōis nīe ad deū: 7
iūmicie dānositas: 7 tertio aicicie fidelitas: 7 uti
litas: qz nihil pī diligi fructuosū: q d^o: nā ipse dili
gētib^o se pīo qdē pccā oīmittit. Lu. viij. Dimissa
sūt ei pccā multa: qm dilexit mltū. Sed o ipse eos
erudit: eccl. ij. Diligite deū: 7 illūiābūt corda uīa
be. Ergo. Interdū p pūctiōis ardore: tātē subtili
tatis ē uis amoris: ut hāc nec ipse aīus possit cōp
hēdē: q hac illūiat meruit habē. Tertio ipse eos
custodit: ps. cxliij. Custodit dñs diligētes se: quā
to ipse eos ad suauitatē cōtēplatiōis admittit: et
i pnti. be. Greg. in morā. Si qd ad pteplationis
studiū ppat: se metipz pus iūroget: qm amat: qn
to i nccitate adiūuat. vñ Jsa. xliij. dī a dō d dilige
te se. Lū p rāsiēis p aqf. f. cūlatōis: tecū ero: 7 flu
mīa n opiet te. Sexto i monte n dicit: s; tē mag^o
associat: ps. lxxij. In uolū. tua oduxisti me: 7 cū
glia suscepisti me. Septio: qz ut ait apls ad ro. 7.
Diligētib^o deū oia coopāt i bonū. Et bōa: 7 ma
la penalia et factacriminalia: Unde beatus Au
gustin^o de penitē. dī. ij. Talib^o dī usq; ado oia
ut si q eoz exōbitauit a fide: h cū faciat pscere
ad salutē: qz cautōes: hūioresq; 7 scūetiores suz
gūt. E; ad diligēdū deū iducē d; iūmicie dānosī
tas. Nā pccōrib^o q n diligūt deū oia iūmicāt: sap.
v. Pugnabit oīs frazz. p eo p iūfatos. Tēto ad
hoc d; iducē aicicie fidelitas: Eccl. vi. Aico fideli
nīa ē ppatō. vbi nō differētiā iter ipsos 7 alios.
Alij. n. n sēp amāt: et cū amāt. Jste sēp amat: pv.
viij. Ego diligētes me: diligo. Alij tpe aduīuatis
aliqñ dicit: iste nūq. f; in agustijs pbat. i. xpūs

Capitulū Tertium.

Alij si sint aīci pīis: aliqñ sūt iūmici filiorū. Sed iste pater filios amat usq; i multas gñatiōes. Et odi. xx. Ego sū dñs deus tuus ꝛc. faciens mīfīcō diam in milia his qui diligunt me.

Secundo dēt hō §. VI.

ex charitate diligē se ipm: quod p3 ex eo quod dē leuit. xix. Diliges aīcū tuū. i. pīmū tuū: sic te ip3. Ubi dat p regula z exēplari dilectiōis pīmū: dī lectiō sui ipsi. Pro cui' declaratiōe dic be. Tho. se. se. q. xrv. ar. iij. Q cū charitas sit aīcīcia que dā: dupl'r loqui possum' de charitate. Uno mō sub cōi ratōne aīcīcie. Et fm hoc dicendum: q a mīcīcia nō hī pīrie ad se ipsū: sed aliqd maius a mīcīcia: qz aīcīcia unīōnē quandā iportat. Dicit Dionysius q amor ē uīrtus unītiā: unicuiq; autē ad se ipsū ē unitas: q ē potior unīōe. Un sicut unī tas ē pīcipiū unīōis: ita amor q dē diligit se ipm ē forma z radix aīcīcie. In hoc enī aīcīcia hēm' ad alios: q ad eos nos hēm' sic ad nos metīpos. Dī enī. ix. ethi. q aīcībilia q sūt ad alterū: uenīūt ex his q sūt ad se ipm. Sic ē de pīcipiis n hēm' scia: sed aliqd maius. s. intellectus. Alio mō possum' loq de charitate secūduz pīam rōnē ipsius put. s. ē aīcīcia hoī ad deū: pīcipal'r z ex pīti ad ea q sūt deī: iter que ē ipse hō q charitatē habet. Et sic iter cetera q ex charitate diligit ad deum p tīnētia: ēt se ipsū ex charitate diligit. Nō autē ob stat hīs q apls uīcupat amātes se ipsos: dīcēs. ij. ad thimo. iij. In nouissimis diebus instabāt tpa pīculosa. Erūt. n. hoīes se ipsos amātes ꝛc. Quia loqitur de amore quo dē amat se secūdu naturā z sēsibīlē: ita ut ei sūbiiciat rōnē: quod utiq; ē uītu perosū: z pīciosū. Et nō de amore quo dē amat se fm naturā rōnālē q rēs eius pfectiōes: quod p tīnet ad charitatē. Et qz hō resultat ex aīa z corpore: iō dēt se diligē ex charitate: nō solū quātūz ad aīam: sed ēt ad corpus: fm. b. Aug. Pro cuius declaratiōe dic. b. Tho. vbi supra ar. v. q corp' nīm secūdu duo pōt pīderari. Uno mō secūduz nām suā. Alio mō fm corruptionē culpe z pene. Natura at nīa cū non sit a malo pīcipio creata. ut māichei fabulāt: sed a deo sit: possumus eo u ti ad seruitūz deī: fm illud Ro. vi. Exhibete mē bra uestra: arma iusticie deo. Et iō ex charitatis dilectiōe: qua dilīgus deū: dēm' ēt corp' nostz diligē. Quāuis. n. corpus nīm deo frui nō possit: pgnoscēdo: z amādo: i qua frūitiōe sūdatur amī cīcia charitatī: cū p opa qz corpus facim' ad fru itionē uēire possum'. Et ex frūitiōe dīna aīe idū dat qdā beatitudo ad corpus. i. sātatis z icorru ptiōis uīgor: z sic ē corpus capax beatitudis. Se cūdu at quod pīderatur i corp'e. i. ifectionem cul pe z corruptionē pene i corp'e nō dēm' dilī gere: potius ad eius remotionē anelare desiderio charitatis. Et secūdu hāc ifectionē dicebat apls

ad Ro. vij. Infelix ego hō. qd me liberabit de cor pore mortis h'. Q dēm' corpus diligē pīprium z quō: oīdit ēt Prosp sic dīcēs: de pe. di. ij. Corp' nostrū qz ps nostri ē: ad hoc diligēdu nobis ē: ut saluti eius: z fragilitati naturali pīulam' z agamus qtenus spū ordiate subiectū ad cīnā salutēz accepta imortalitate: z incorruptione perueniat.

Diligit at quis §. VII.

uere se ipū ex charitate: qñ in se secūdu pte pīci palē. i. rōnez hēt: seu opatur qnq; q sūt pīria a mīcīcie: secūdu phūm in. ix. ethi. Unusq; aīcus pīmo qdē uult aīcū suū ēē: z uiuē. Secundo uult ei bōa. Tertio opatur bōa ad ipsū. Quarto pūi uit ei delectabilī. Quito cōcordat cū eo: qī cīsdē delectationibus: z pīstīationibus. Pro horz ma iori declaratiōe sciēdu secūdu. b. Tho. ubi supra qz hō dīcitur ēē aliqd duplīcīter. vno mō secūdu pīcipalitātē. Alio mō secūdu substantiā z naturā suā. Et pīo qdē mō dīcitur hō id quod pīcipale extīatur in eo: sic pīceps citatis dī ciuitas. Et qd fac pīceps: dīcīt facē ciuitas. Bōi at extīmāt pīn cipale ēē in eis mētē rōnālē: sicut reuera ē: z secun dariū pte sensitiuā z corp'alē: quorū pīmū apls noīat hoīem īteriorē: secūdariū hoīem exteriorē ij. ad Corin. v. Et sic uere se ipsos dilīgūt: quia dī ligūt se secūdu pīcipale: quod ē in eis. i. pte rōnā lē qui dī hō īterior. Unde z uolūt ipsū pīmo p seruari in sua ītegritate. Et optant ei bona eius que sunt bona spīritualia quo ad secundum pro pīum amīcīcie. Tertio ad assequenda bona spū alia opera īpendunt. Quarto delectabilīter ad cor pīprium redeunt: quia ibi īueniunt z bōas cogitationes in pīesenti: et memoriā pīetītoz bonozum: z spem bonozum futuroz: ex qbus delectatō causatur. Quinto non paciuntur in se ipsīs uoluntatis dīffēsīōnē: qz aīa corp' tēdit i unū Mali at extīant i se pte pīcipalē sēsitiuā: q dīcīt hō extīor: z fm hāc se ipsos dilīgūt. vñ n uere dīlīgūt: sic nec uerā extīationē hīt. Et fm hāc pte sēsitiuā obfūāt i se illa qnq; pīa aīcīcie. Nā qrūt p fūatōnē sui corpīs: z sātātē: ēt p deī uolūtātē. i. p cepta. Secūdo pūidēt ei bona pīormia. s. delecta bīlia sēsibus: Tertio ad hoc mīlū opāt: z laborāt Quarto delectāt cogitare de hīmōi sēsibus. Quī to qz pīcordāt cū ipsa sēsualitate: ei assētiēdo i cū ctis. Eō de pīuatōe spūs nī curāt: nec bōa spūalia optāt: nec ad hī laborāt: hōrēt reuertī ad se ipsos qz ibi nō īueniūt nīfī mala q remordeāt: z discor dāt secū. Alio mō dī hō aliqd fm nām: z substantiā suā. Et sic cū hō sit qd resultās ex aīa z corp'e oēs se extīmāt uere esse. quod sunt. i. compositos ex aīa z corpore. Et secundum hoc oēs dilīgunt se ipsos: etiam mali: in quantum scīlicet dilīgunt cōseruationem sui esse. Sed hoc non est dilīgē ex charitate.

Titulus Sextus

Debet homo ¶. §. VIII.

magis diligere se ipsū q̄ proximū: ita uidelicet ut magis aīam suā q̄ cuiuscūq; aīam: et magis aīaz proximū q̄ corpus propriū: sed magis corpus propriū q̄ corpus proximū ceteris paribus. Prīmū sic probatur. Exemplar ē potius exemplato: sed dilectō hoīs ad se ipsū ponitur ut exemplar dilectōnis ad alterū: cū dī. Mat. xxi. Diliges proximū tuū sic te ipsū: ergo magis ex charitate dī q̄ diligere se ipsū q̄ proximum sūm aīam. Qd. b. tho. sic declarat scda scde. q. xxv. In homine sūt duo s. natura corporalis: et natura spūal. Per hoc at dī hō diligere se ipsū: q̄ diligit se sūm naturā spūalem. Et sūm hoc dī hō magis se ipsū diligere post deum q̄ quēcūq; alium: et hoc p̄ ex ipsa rōne diligendi. Nā ut supra dictū ē: de dī diligitur ut principū boni: super quo fūdatur dilectō charitatis hō at se ipsū diligit ex caritate sūm rōez societatis in isto bono. Consociatio at ē rō dilectionis scōz quandā vnionem ad deum. Unde sicut unitas ē potior q̄ vnio: ita q̄ hō participat bonūz diuinū ē potior ratō diligendi: q̄ q̄ alius associetur sibi in hac participatōe. Et iō hō ex charitate magis dī se ipsū diligere q̄ proximū. Et huius signum ē: q̄ hō non dī subire aliq̄d malū peccatū: q̄ contrariatur participatōi beatitudinis: ut libet. p̄ximū a pccō. Unde. b. Aug. xxi. q. ij. faciat hō ēt p̄tali salute hoīum q̄d pōt. i. licite. Lum aut ad hoc venerit ut tali saluti nisi peccando cōsulte nō possit: iā se existimet non hēre q̄d facit. Et leo papa. Indecens ē crimē suū alienis cōmodis īpendere dī. xli. sicut nō suo. Et nota q̄ h̄z proximus qui est melior nobis sit deo propinquior: q̄a tū non ē ita propinquus charitate h̄nti sicut et ipse met sibi: iō non sequitur q̄ aliquis nō debeat magis diligei proximū ēt meliorem q̄ se ipsū. Nam dilectio caritatis h̄z quantitatem nō solū ex parte obiecti q̄d est deus: sed ēt ex parte diligētis qui est ipse hō h̄ns charitatez. ¶ Secūduz. i. q̄ quis dī magis diligere aīam proximū q̄ corpus propriū: probatur. i. Joh. iij. dicentis: Nos debemus pro fratribus animā ponere. i. uitā: q̄d est p̄cipiū in corporalibz. Qd. sic declarat. b. tho. ubi supra. Illud est magis ex caritate diligendūz q̄d h̄z maiore rōem diligibilis ex caritate. Consociatio at ī plena participatione beatitudinis que ē rō diligēdi proximū: est maior rō diligēdi q̄ participatio beatitudinis per redūdantia: que ē rō diligēdi propriū corpus. Et iō proximū quātū ad salutēz debemus magis diligere q̄ corpus propriū. Nota tū q̄ non ē de necessitate caritatis q̄ hō propriū corpus exponat pro salute proximū: nisi in casu q̄ teneretur eius saluti prouidere: sicut fecit vitalis yr sino hesitanti ī martyrio. Sed q̄ aliq̄s se ad hoc sponte offerat: pertinet ad perfectōnē caritatis: dī

qua. b. Aug. Si quis habuerit tantā caritatē: ut paratus sit ēt pro fratribus mori: perfecta est ī eo caritas: de pe. di. ij. si quis la. ij. ¶ Tertiu. i. q̄ magis dī q̄s diligei corp⁹ p̄pū q̄ alterius: ceteris pib⁹ pbat sic. Sic se h̄z aīa p̄pā alie ad aīam p̄xi: ita p̄portōnabilit se h̄z corp⁹ p̄pū ad corpus p̄xi. Sī aīa p̄pā sic se h̄z ad aīam alterius: ut magis deat suā diligei q̄ alterius: q̄ corpus suū magis deat diligei q̄ ali⁹. Et sic ei pot⁹ subuēire ceteri pib⁹: q̄d p̄ rāto dī: q̄a si q̄s ēt multū utilis cōitati: ī ecclesie: ipse p̄az laudabilis: et ex p̄fectiōe expōret: corpus suū mōri pro illo conseruando: quāuis de necessitate non teneretur.

¶ Istrū charitas: q̄. §. IX.

q̄s diligit deū: se ipm: et proximū: sit ex charitate diligēda. Respōdet. b. Tho. se. se. q. xxv. arti. ij. Q̄ charitas non est simpliciter amor: sed habet rationem amicitie: ut dictum est supra. Per amicitiam autem amatur quid dupliciter. Uno modo: sicut ipse amicus: ad quem habemus amicitiam et cuius bona uolumus: et sic nō amatur charitas. Alio modo sicut bonum: quod uolumus amico. Et sic amatur charitas per charitatem: q̄ charitas est illud bonum q̄d optamus omnibus quos ex charitate diligimus. Et eadem ratō est de beatitudine et de virtutibus alijs. Et sic intelligitur dictum. Augu. in viij. de trinit. q̄ qui diligit proximum: consequens est ut ipsam dilectionēz diligat. Sed et charitas hoc habet in q̄tum est quidam amor. Amor enim ex natura potentie cuius est actus: habet q̄ possit sibi se ipsūz reflecti. Quia. n. uoluntatis obiectum est bonūz naturale: quicqd ratione boni continetur: potest cadere sub actu uoluntatis. Et quia ipsum uelle est quoddam bonum: potest uelle se uelle. ¶ Item amor ex ratione proprie speciei habet quod supra se reflectatur: quia est spontaneus motus amantis in amatum. Unde ex hoc ipso q̄ amat aliquis amat se amare. Et si dicatur q̄ non precipitur diligi nisi deus et proximus. Respondetur: q̄ in dilectione illorum includitur dilectio charitatis. Diligimus enim deum et proximum: in quantum amamus ut nos et proximus deum diligamus.

¶ Multa sūt q̄ ualēt. §. X.

ad hoc q̄ quis ametur a deo. Et ad hoc d̄bet qui libet adorare. ¶ Nam amor dei ad nos est causa omnis boni nostri. Tanto vnusquisq; habet plus de bonitate: quanto magis a deo diligitur. Et sic quis tunc uere se ipsūz diligit: cū talem se exhibet ut diligatur a deo. Precipue autem sunt septem que ad hoc ualent. Primum est sapientia Sap. ij. Infinitus thesaurus est hominibz: sapientia q̄

Capitulū Quartū.

nisi si: picipes facti sūt aicitie dei. Et ibidē. Nemi-
nem diligit deus: nisi q̄ cū sapia gradit. Secūdu
ē mētis mūdicia: p̄v. xxij. Qui diligit cordis mū-
dicia: p̄p gām laborz suor̄z hēbit amicū regem:
Lanf. ij. Dilectus mē mibi: ego illi: q̄ pascit inter
lilia. i. puritate delectat. Sapie vi. Incorruptō fa-
cit p̄ximū deo. Et Jo. euan. p̄p mundiciā dicitur
discipulus: quē diligebat x̄ps Joan. vlti. Tertiu
ē māsuetudo: q̄ multū assilatur deo: cui⁹ bōitate
malicia alicuius nō p̄turbat. Eccl. xlv. Dicitur
dilectus deo ⁊ hoibus Moyses: de quo dī Nūeri
xxij. q̄ erat mitissimus hoim sup̄ terrā. Quartuz
ē liberalitas: q̄ et multū assilatur deo: q̄ ex libera-
litate fecit: quicqd̄ fecit. ij. ad Corin. ix. Hilare da-
torē diligit deus. Sene. Qui beneficiū dat imita-
tur deū. Exēplū in Zacheo. ¶ Quidū ē hūilitas
p̄p quā David fuit uir secūdu cor dī. i. Regū. xvi
Et in signuz amoris dñs Iesus quē hēt ad hūilē
āplexatus ē puulū Marc. ix. Et Beniamin qui
fuit mīmus filius: vocatur amāssim⁹ dñi Deu.
xxiiij. Septū ē t̄paliū p̄tēptus. Sene. Nō dign⁹
ē deo: nisi q̄ opes cōtēpserit Isa. xxviii. Coāgusta-
tū ē strātū. i. cordis: ita ut alter dīcat. i. amor dei
⁊ palliū breue utrūq̄ tegē nō pōt. i. amor mūdici-
be. Grego. Bonoz auctori alit̄ inherē nō ualēus
nisi cupiditatē q̄ oim malorū radix ē abscondit⁹:
di. xlvij. bonoz. Septimus ē dilectio. puer. viij.
Ego diligentes me diligo Bern. Nemo se amari
diffidat: q̄ iā amat. Et q̄uis ipse p̄o: dilexerit nos
tamē exercēdo nos i actu dilectiōis augetur.

De dilectione proximi: ⁊ quis nomine proxi-
mi intelligatur. ¶ Cap. iij.

De dilectione proxi-
mi sub q̄ intelligitur āgelus bon⁹: ⁊ q̄
libet habēs beatitudinē: uel q̄ pōt eaz
cōseq. Unde nō demōes uel dānati. De hac dī. i.
Jo. iij. Hoc mādātū hēmus a deo: vt q̄ diligit de-
um: diligit ⁊ fratrē suū. Ubi sciendū: q̄ hī chari-
tatis unus ē q̄ extēditur ad dilectionē: nō soluz
dei: sed ⁊ p̄ximī. Dabitur. n. nō diuersificatur: ni-
si ex hoc q̄ uariāt spēm actus: fm. b. Tho. se. se.
q. xxv. Omnis enī actus un⁹ spēs p̄tinet ad eūdē
bitū. Lū āt spēs ex⁹ sūat ex obiecto fm formalem
zōnē ipsi⁹: nccē ē q̄ idē sit spēs act⁹ q̄ fert i rōnē ob-
iecti: ⁊ q̄ fertur in obiectū sub rōne tali: sicut ē ea
dē spēs uisio: q̄ uidet lumē: ⁊ q̄ uidet color fm ra-
tionē lumis. Ratio āt diligēdi p̄ximū de⁹ ē: hoc e-
nim debēus in p̄xio diligē ut i deo sit. Un māise-
stuz ē: q̄ idē spēs actus ē quo diligit de⁹: ⁊ quo dili-
gitur p̄xim⁹: ⁊ si sit diuersus nūero. ¶ Et nō: q̄
noie p̄ximī itelligit omnis q̄ exibz nobis aliq̄ mīse-
ricōdiā seu beneficiū. Ac etiā omnis q̄ potest exhibē
aliq̄ mīficio: die op⁹ fm. b. Aug. tractat illō

Lu. x. Quis tibi uidet proxim⁹ fuisse illi q̄ icidit
i latrones. Un oēs āgeli bōi diligēdi sunt ex chari-
tate: a q̄bus mltā beneficia recipim⁹: ⁊ cōphēdū-
tur noie p̄ximī. Nā charitas est amicitia fūdāta
sup cōicatiōē nō spēs: sed beatitudis seu bñficioz
p̄tinetū ad uitā etnā. Et in hac beatitudie ange-
li cōicat cū hoibus. Unde dī Mat. xxij. Eqls sūt
āgelis dei. Et iō āgeli bōi ex charitate sūt diligen-
di: fm. b. Tho. se. se. q. xxv. Et eadē rō ē de beat-
itab⁹: q̄ enī p̄cipiāt beatitudinē: sup qua fūdāt
charitas: iō diligēde sūt ex charitate: ⁊ ab eis etiā
multa suffragia recipim⁹ meritorū suorū: ⁊ p̄ciū.
Demōes āt ipōrtāt nām p̄ccō deformatā: ⁊ iō eos
nō demus diligē ex charitate: in q̄tū demōes. i. q̄
tū ad maliciā corū: sed odire. Sz accipiēdo put-
demō: quādā naturā ipōrtat: sic aliquo mō debe-
mus diligē: ⁊ aliquo mō nō. Nā diligē debēus: si
cut diligēus aliq̄ bonū aici: quod uolum⁹ p̄māe-
re ob amorē illius. Et isto mō possum⁹ ex chari-
tate diligē demōes: in quātū. i. uolumus i suis nā-
libus cōfuari ad gloriā dei. Sed nō diligē demus
eos: ita q̄ ad eos aicitia hēam⁹. Nā d rōne aicitie
ē uelle bonū aico. ⁊ p̄cipuū bonū: hoc āt beatitu-
do ⁊ uita eterna ē: q̄ bonū nullo mō debem⁹ eis
uelle: q̄ hoc repugnaret charitati dei: p̄ quā iusti-
ciā eius ap̄p̄āus. Et eadē rōne ē de dānati: q̄ nō
sūt āpli⁹ capaces bñtūdis. Creaturas āt irrōnāles
nō demus diligere ex charitate: ita uidelicet: sicut
diligitur is ad quē hētur aicitia. Et ratio est fm
bea. Tho. ubi supra: q̄ charitas ē aicitia quedāz
Ois āt aicitia fūdatur sup cōicatiōē uite. Sed ir-
rationales creature nō p̄nt cōicare i uita hūana:
q̄ illa ē fm rōnē: quā ipse nō habēt. Itē talis aici-
cia charitatis fūdatur sup cōicatiōē beatitudis
cui⁹ nō sūt capaces: sed diligī p̄nt: sicut bōa que a
līs uolum⁹: in q̄tū uolum⁹ ea cōfuari ad gloriāz
dei: ⁊ utilitatē hoim: q̄ sunt i purgatorio proprie
ex charitate diligēdi sūt: ⁊ oēs in mūdo uiuētes
Unde prosp. Nō illi t̄m p̄ximī nostri credēdi sūt
quos nobis gradus sanguinis iunxit. Sed p̄xi-
mi nostri credēdi sunt oēs homines nostre nāe
sicut dixi participes: de pe. dif. ij. Non illi. ¶ Pe-
ccatores sunt diligēdi ex charitate: ⁊ quomō
secundum beatus Tho. secunda secunde. q. xxv.
In peccatoribus sunt duo consideranda: scilicet
natura ⁊ culpa. Secundum naturam quidem:
quam habent a deo: sunt capaces beatitudinis:
super cuius p̄municatione fūdatur amicitia cha-
ritatis: ⁊ ideo secundum naturam diligēdi sunt
ex charitate. Secundum culpam autem deo con-
trariantur: ⁊ est in eis beatitudinis demeritum.
Unde secundum culpam: qua deo aduersantur:
sūt peccatores odiēdi: etiā p̄: ⁊ mater: ⁊ q̄cūq̄
propinquī: fm quod dicitur Luce. xiiij. Debem⁹
enī in p̄ccatoribus odire culpā: ⁊ q̄ peccatores sunt
Et diligere q̄ homines sunt beatitudinis ca

pace: et ad hoc facit quod dicitur leo papa di. lxxvi. Odio habent peccata: non homines corriget tumidi: tolleretur infirmi. Et quod castigare seuere necesse est: non sciens a quo fiat: sed medietis. Et secundum hoc intelligendum est illud ps. cxviii. Iniquis odio habui: iniquus. s. sunt iniqui: quod est hinc odio iustitiae eorum. Et hoc est perfectum odium: quod idem ait ps. cxviii. Perfecto odio odieram illos: hoc enim est odire malum quod nocet eis: quod pertinet ad amorem eorum. Nam eiusdem rationis est odire malum alicuius et diligere bonum eius. Utrumque enim procedit a charitate. Et non secundum b. Tho. quod amicis peccatoribus: sicut dicit phis. i. ix. ethi. non sunt subtrahenda aicitie beneficia quousque habetur spes saluationis eorum: sed magis est eis adiuvandum ad recuperationem virtutis: quam ad recuperationem pecunie: si ea amiserint: quod virtus aicitie est magis affinis quam pecunia. Sed quando in maximam malitiam incidunt: insanabiles fiunt: tunc non est eis aicitie familiaritas exhibenda. Et ideo huiusmodi peccatores: de quibus magis presuntur nocumetum aliorum quam eorum emendatio: secundum legem divinam et humanam precipiuntur occidi: quod facit iudex: non ex odio eorum: sed amore charitatis: quod profert bonum conspectu. Nec obstat: quod dicit phis. q. amicorum est coniunctio. Sed cum per se ad monent scriptura non conuersari: secundum illud. ii. ad Corinthios. vi. Recedite de medio illorum. Nam secundum bea. Tho. ubi supra. Duplex potest esse coniunctio cum peccatoribus. Unus est secundum sortium peccati affectuendo ei: et hic prohibet omnibus. Non enim sic debemus diligere peccatores: ut uelimus quod ipsi uolunt: et de eis gaudeamus: de quibus gaudet. s. malis: quod hoc est malis affectu. Sed ut faciamus eos uelle: quod nos iuste uolumus et gaudeamus de quibus nos recte gaudeamus. Unde b. Aug. de uitae coniunctio talium. s. p. consensum malis: sic ait. xxiij. q. iij. Recedite: et exite inde pollutum et mundum ne tetigeritis. s. contactu cordis: non corporis. Quid est enim tangere immundum: nisi consensum peccatis. Et quod est exire inde: nisi facere quod pertinet ad correctionem eorum. Quod ad secundum gradum uniuscuiusque salua pace fieri potest. Est alius coniunctio conuersationis familiaris: et hic uitandus est ab infirmis: ne subuertat. unde dicit. xxv. iij. q. i. Sepe malorum consortia bonos corrumpunt: quod magis eos qui ad uitia prius sunt. Sed perfecti de quorum corruptio non timentur: laudabile est. Sicut Christus cum publicanis comedebat. Mat. ix.

De dilectione inimici. §. I.

rum non secundum Tho. se. se. q. xxv. Dilectio inimicorum potest tripliciter considerari. Uno quod modo ut inimici diligantur in quantum inimici. i. secundum uitium eorum: quo exercet inimicitia et hoc est puerilis: et charitati impugnat: quod hoc est diligere malum alterius. Secundo modo potest accipi dilectio inimicorum quantum ad naturam: sed in uoluntate. Et sic dilectio inimicorum est de necessitate charitatis: ut. s. aliquis diligens proximum: ab illa generalitate dilectionis proximum inimicum non excludat. Et secundum hoc est intelligendum illud domini preceptum. Mat. v. Diligite inimicos uos: quod ut dicit. xij. q. i.

Quod precipit impatur: quod ipse necesse est fieri. Tertio modo potest considerari dilectio inimicorum in speciali: ut. s. aliquis in speciali moueat motu dilectionis ad inimicum. et in studium non est de necessitate charitatis absolute: quod nec est moueri motu dilectionis in speciali ad quoslibet homines singulariter est de necessitate charitatis: quod hoc est impossibile. Est tamen de necessitate charitatis secundum proportionem: ut. s. aliquis habeat animam propriam ad hoc: quod in singulari diligat inimicum suum: si necessitas occurreret. Sed quod ab articulo necessitatis hoc est actu impleat: ut diligat inimicum propter deum: hoc pertinet ad perfectionem charitatis. Cum ei ex charitate diligat proximum propter deum: quanto magis aliquis diligit deum: tanto est magis ad primum dilectionem ordinat: nulla inimicitia impeditur. Sic si aliquis multum diligit aliquem: amor ipsius est filios amaret: et sibi inimicos. Et secundum hoc intelligendum est ubi b. Aug. i. Encheridion dicit: quod hoc tam magni bonum. s. diligere inimicos: non est tante multitudine: quantum credimus exaudiri in oratione cum dicit. Dimitte nobis debita nostra. Intelligit enim de dilectione quantum ad perfectionem: non necessitatem.

De signis autem et effectibus. §. II.

fectibus dilectionis: sciendum secundum b. Tho. quod cum figura et effectus charitatis ex interiori dilectione procedat: et ei proportionetur. Sic dilectio ad inimicum in communi quod est de necessitate precepti absolute: in speciali autem non absolute: sed secundum proportionem animi. Sic dicitur de effectu: et si gno dilectionis exteriori exhibendo. Nam beneficia uel signa dilectionis: quae exhibentur proximo in communi: puta cum quis orat pro omnibus fidelibus: uel cum habet impendere aliquod beneficium toti communitati: tenetur quis et inimicis hoc exhibere: seu ipsos non ab illis excludere ex necessitate precepti: et contrariuz faciendo pertineret ad liuorem uindictae. Sed beneficium uel signa dilectionis: que quis exhibet particularibus personis: exhibere inimicis non est de necessitate salutis: nisi secundum preparationem animi: ut scilicet quis preueniat in articulo necessitatis. Extra talem articulum hoc facere pertinet ad perfectionem charitatis.

Ad dilectionem. §. III.

proximorum multa inducant. Primum est scriptura diuinalis: que hoc frequenter mandat. unde de Leuitico. xix. dicitur. Diliges amicum tuum sicut te ipsum. Et ideo rememorat Luce decio: et Matthaei uigesimo secundo. Sed loco amici ponit nomen proximi. i. Joannis quarto. Diligamus nos inuicem. Et Christus. Hoc est preceptum meum: ut diligatis inuicem. Joannis decio quinto. Hiero. O mira dei clementia. O ineffabilem pietatem dei: premium nobis pollicetur: si nos mutuo diligamus. Et si nobis ea prestamus inuicem quibus inuicem indigemus. Et nos superbo insuper et ingrato animo ei remittimur: cuius imperium

Capitulū Quartū.

beneficium est. Secundum est ratio conditiona. Naturaliter enim omne animal diligit sibi simile ut dicitur Eccl. xij. et si hoc seruāt irrationabilia etiam siluestria: quia leo non nocet leoni: nec ursus: et hoc multo magis debet homo seruare homini. Tertium est fraternitas naturalis Mal. ij. Nō quid non pater est unus omnium nostrum. s. adā quare ergo despicit unusquisque fratrem suū. Augustinus in x. de ci. dei dicit. Nihil tam discordiosū uitio: nihil tam sociale natura: sicut genus humanū propterea uoluit deus creare parentem unum. s. adā de quo multitudo propagaret: at hac amōtione in multis concors unitas seruaretur. Quartum est germanitas spiritalis Math. Patrē nolite uobis uocare super terram. Unus est enim pater uester qui in celis est. Omnes autem uos fratres estis. b. Aug. Omnes quidem sumus fratres: fin q. homines sumus: q. magis fin q. christiani sumus. pater deus: mater ecclesia: hereditas paradisus. Quintum est christi et angelorum exemplū. Ita enim christus: carum habuit proximum: q. pro eius redemptione mori uoluit Apoc. i. Dilexit nos et lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Angeli etiam cum magna diligentia custodiunt homines ps. Angelis suis etc. Math. xviij. videte ne cōdemnatis unum de pusillis his qui in me credūt: angeli enim eorum etc. Sexto quia multum est deo grata et beneplacita. Eccl. xxv. In tribus beneplacitum est spiritui meo que sunt pbata coram et hominibus: concordia fratrum amor proximi: et uir et mulier bene sibi cōsentientes: et merito. Si enim placet homini: qui diligit et reueretur similitudinem et imaginem suā sculptā q. magis debet diligi qui hominem: ubi est uisus dei imago amat et honorat. Insuper et proximus est membrum corporis christi mystici: utiq. placere debet deo qui diligit mēbra filii Paulus ad Ro. multi sumus unū corpus in christo etc. Septimū est multiplex emolumentum q. sequitur ex huiusmodi dilectione. Et primū est uictoria cōtra inimicū. prouer. xviij. frater qui uiuatur a fratre: q. si ciuitas firma Soliath inuitat ad singulare certamē. i. R. x. vij. ecōtra Moises dicit. Si q. ē domini iugatur mihi. Exo. xxxij. Secūdū ē honor abūdantia. Qd. enim deest homini in se: habet in amico suo. Tertius est ipetratio orationū Mat. xviij. Ubi fuerint duo uel tres congregati in nōme meo ibi sū etc. ad exaudiendū. Quartus mutua exhortatio. Eccl. iij. Si fuerint duo mutuo fouebāt unus quomodo calefiet. Quintū consolatio. p. uer. xxvij. Bonis consilijs amici dulcoratur ania. Sextum est dānū q. facit eius contrarium. s. odium discordia. b. August. de pe. di. iij. Qui diuini beneficii oblitus: suas uult uindicare iniurias: non solum de peccatis futuris ueniam non merebitur: sed que dūmissa fuisse sibi gaudebat iputatur.

buntur ad penam.

De ordine dilec. §. III.

tionis proximorum. Utrum. s. sit magis diligendus unus q. alter Ad quod respondet. b. Tho. secūda secūde. q. xxvi. q. opinio fuit quorūdam q. omnes proximi se equaliter ex charitate diligēdi quātum ad affectum: sed non quātum ad effectum exteriorē: ponentes ordinem dilectionis esse suū quātum ad exteriora beneficia ut. s. magis ea deamus impendere proximis quā alienis: non secundum inferiorē effectum quem debem. habere equalem etiam omnibus inimicis. Sed hāc opinionē dicit esse irrationabilem. Et ratio ē: q. non minus est ordinatus affectus charitatis qui est inclinatio gratie q. affectus naturalis qui est inclinatio nature: utraq. enim inclinatio ex diuina sapia procedit. Videmus enim in naturalibus q. inclinatio naturalis proportionatur actui uel motui qui puenit nature uniuscuiusq. sicut terra h. maiorem inclinationē grauitatis q. aqua q. competit ei ē sub aqua. Oportet ergo q. inclinatio grē que est affectus charitatis proportionetur his q. exterius sunt agenda: ut. s. ad eos intensiorem affectum charitatis habeamus quibus oportet uel conuenit nos beneficos esse. Et ideo dicendum q. etiam fin affectum oportet magis diligere unum proximorum q. alium: et ratio est: quia cum principium dilectionis sit deus et ipse diligens necesse est q. secūdū propinquitatem maiorem ad alterū istorum principiorum maior sit dilectionis affectus. In omnibus enim in quibus iuenitur aliqd. principium: ordo attenditur per comparationē ad illud principium. Quod autem dicit. b. Aug. in li. de doctrina christiana: q. omnes homines eq. diligendi sunt: ita equalitas intelligenda est quantum ad bonum quod optamus amico et in genere quia omnibus hominibus optare debem. ex charitate idem bonum in genere. i. uitam eternā. Sz ad intentionem actus non refertur: quia intensi. possumus et debemus diligere unū q. alium. Uel etiam potest intelligi q. omnes sunt eque diligēdi ita. s. q. nullus excludatur q. tum ad beniuolentiam: sed non sic quo ad bñficientiam: q. cū nō possit unus oibus subuenire ita aliquibus puidet: q. nō alijs: q. nō pōt.

Quē debemus ma. §. V.

gis diligere meliorem uel coniūtiore. Respondet. Tho. secūda secūde. q. xxvi. q. meliori debemus diligere maius bonum. Coniunctiori debemus diligere illud bonum quod ei amamus intensi. Ratio huius est q. dilectio habet speciem ex pre obiecti: sed intensionem ex parte diligentis. Obiectū autem est deus. Unde per comparationem ad obiectū. i. deum: quando quis est propinquo deo

Titulus Sextus.

tāto ei debemus uelle maius bonū ex charitate: quia licet unū bonū sit qd̄ uult charitas omnibus. s. uita eterna secūdu: h̄z tñ diuersos grad⁹ fm̄ diuersas beatitudinis p̄cipatōes: 7 h̄ p̄tinet ad ch̄i tate ut uelit iusticia dei seruari secūdu quā meliores p̄fecti beatitudinē p̄cipiāt: 7 hoc p̄tinet ad charitatē ut uelit iusticia dei seruari secūdu quāz meliores p̄fectius beatitudinē p̄cipiant: 7 hoc p̄tinet ad sp̄m dilectōis: sūt enī diuerse sp̄s dilectōis secūdu diuersa q̄ optam⁹ his quos diligim⁹ ex charitate. Intēsiō at̄ dilectōis ē attēdēda p̄ cōpationē ad ipsū hoīem qui diligit. Et secūdu h̄ illos qui sūt sibi p̄p̄quiores itēsiōri affectu diligit ad illud bonū ad quod eos diligit: q̄ meliores ad mai⁹ bonū. Est ēt ibi alia differētia attēdēda. nāz aliq̄ proximi sūt p̄p̄q̄ nobis secūdu naturalē originē a q̄ discedere nō possūt: qz secūdu ea sunt id qd̄ sūt: sed bonitas v̄tutis s̄z quā aliqui appropi quat deo potest accedere 7 recedere: augeri 7 minui: ut p̄z ex supradictis. Et iō possumus ex ch̄i tate uelle q̄ iste q̄ est mihi cōiūct⁹ sit melior alio: 7 sic ad maiore gradū beatitudinis p̄uēire possit. Est 7 ali⁹ mod⁹ q̄ plus diligim⁹ ex charitate nobis magis cōiūctos: qz. s. plurib⁹ modis eos diligim⁹. Ad eos. n. q̄ nō sūt nobis cōiūcti: n̄ hēm⁹ ad eos nisi aicitiam charitatis. Ad eos vō q̄ nobis cōiūcti sunt habem⁹ alias aicitias fm̄ modū p̄iūctiōis eoz ad nos. Cum at̄ bonū sup̄ q̄ fundat oīs alia amicitia hōesta. ordinat⁹ sicut ad finē bonum sup̄ q̄ fundat amicitia charitatis: p̄ns est ut charitas ipetret actū cuiuslibet amicitie alterius. Et si cut ars q̄ ē circa finē iperat arti que est circa ea q̄ sūt ad finē: puta ars medici arti aromatarij: sic h̄ ip̄z qd̄ est diligere aliquē qz consanguine⁹: uel qz cōiūctus: uel qz cōiūctus: uel propter quodcunqz aliud licitum ordinabile in finem. charitatis pōtest a charitate imparari 7 ita ex charitate eliciēte cū impante pluribus modis diligim⁹ magis nobis cōiūctos:

¶ Itrū sit magis. §. VI.

diligēd⁹ q̄ ē p̄iūct⁹ scōz carnalē originē: q̄ p̄iūctus scōz alias p̄iūctiōes. r̄ndet ad hoc. b. Tho. scōa secūde. q. xxvi. Q̄ ut dictū ē: illi q̄ sūt nobis magi p̄iūcti: sūt magis diligēdi: tū qz itēsi⁹ diligūt: tū qz plib⁹ diligūt rōib⁹. Intēsiō at̄ dilectionis ex cōiūctōe dilecti ad diligētē: 7 iō diuersoz dilectio est mēsurāda secūdu diuersā rōēz p̄iūctōis ut. s. vnus quisqz magis diligit i eo qd̄ p̄tinet ad illā cōiūctiōnē. scōz quā diligeret. Et ulter⁹ p̄panda ē dilectio dilectōi scōm p̄patōez cōiūctōis ad cōiūctōez sic igit̄ dicēdū est qz amicitia p̄sanguineoz fundat i cōiūctiōne nālī originis: amicitia ciuili i cōicatiōne ciuili: 7 amicitia cōmilitonū i cōicatiōne belli 7 iō i his q̄ p̄tinet ad naturā pl⁹ debem⁹ diligere consanguineos. In his que p̄tinet ad ciuile conuer

sationē plus debemus diligere concīues. In his q̄ p̄tinet ad bellū cōmilitones. Un̄ 7 p̄hs dicit in .ix. ethi. qz singulis p̄pria 7 cōgruētia ē attribuendūz. Sic at̄ 7 facere uidetur ad nuptias: quidē uocat cognatos. v̄ utiqz 7 nutrimento parentib⁹ oportere sufficere maxie 7 honorē patriū 7 sile etiam in alijs. Si autē cōparemus cōiūctiōnē ad p̄iūctōez cōstat qz cōiūctiō nālī originis est prior 7 imobilior: qz est secūdu id qd̄ p̄tinet ad substantiam. Alie autē cōiūctiōes sūt superueniētes 7 remoueri possūt. Et iō amicitia cōsanguineoz ē stabili or: s̄z alie p̄nt eē potiores scōm id quod est. p̄p̄z vniciqz amicitie. Et qz amicitia socioz propria electōe contrahit i his q̄ sub nostra electōe cadūt puta in agendis: iō p̄pōderat h̄mōi dilectioni p̄ sanguineoz. ut. s. magis illis consentiam⁹ in agendis. s̄z amicitia cōsanguineoz ē stabili or 7 p̄cualz i his q̄ p̄tinet ad naturā. Itē qz. b. Amb. dicit. nō uos min⁹ diligo q̄s per euangeliū genui: q̄ si cōiūctio suscepissē. Intelligendū ē quātū ad beneficiā q̄ p̄tinet ad cōicatiōnē gratie. s. de istructiōe mozz In hac. n. d̄z hō magis subuenire filijs sp̄ia lib⁹ quā filijs carnalib⁹ quibus tenetur p̄uidere corporalibus subsidijs.

¶ De comparatiōe. §. VII

dilectionis diuersoz consanguineoz adinuicē. Et p̄mo si debet magis diligi ex charitate p̄r uel fili⁹ p̄p̄ri⁹: ad qd̄ r̄ndet. b. Tho. ubi supra qz grad⁹ dilectōis ex duobus pensari pōt. Uno mō ex parte obiecti. Et secūdu hoc id qd̄ h̄z maiore rōēz bōi magis est diligendū: 7 qd̄ ē deo filiū. Et sic pat⁹ magis diligend⁹ est quā filiū: qz. s. patrē diligim⁹ sub rōē p̄cipij qd̄ h̄z rōē eminētiōis boni: 7 iō deo similioris. Alio mō cōputat⁹ grad⁹ dilectōis ex parte diligētis: 7 scōm hoc magis diligit quod est cōiūct⁹: vnde ex hoc filius magis diligit⁹ est qz pater qd̄ probat p̄hus i. viij. ethi: q̄tūo rōib⁹. primo quidē qz parēs diligūt filios ut ali quid sui existentes. Pater vō nō ē aliqd̄ fili⁹. Et ideo dilectio qua pat⁹ diligit filiū est similior dilectiōi qua quis diligit se ipsum. Secūdo qz parēs magis sciūt aliquos esse suos filios quā econuerso. Tercio quia filius est magis propinquus parenti: ut puta pars existens qz pater filio ad quez h̄z habitudinē principij. Quarto qz parentes diutius amauerūt. nā statim pater icipit diligere filiū. filius autēz patrē procedente tempore. Dilectio aut̄ quāto ē diuturnior tāto fortior. secūdu illud Eccl̄. ix. Nō dimittas amicū antiquūz: nō uis cū non erit similis illi. Et qz p̄ncipio debetur subiectio reuerentie 7 honor. Effectui autē p̄portionalr cōpetit recipere influentiā p̄ncipij 7 p̄uisioni ipsius 7 propter hoc parentibus a filijs magis debet honor: filijs autē magi debet cura p̄uisionis. Et scōm rōē eminētiōis boni nālī

Capitulū Quintū. 2.

filius plus diligit patrem q̄ filiū. et s̄ hoc itelligē dū ē vbi. b. Amb. dicitis q̄ post deū plus diligē oī sūt pētes dīndē filiū. filijs at̄ a parentib⁹ magi debet cura p̄uisionis: et s̄m q̄ dicit apls. q̄. ad Corin. xij. Nō debet filij thesaurizare parentibus: s̄ parentes filijs: et scdm rōem maioris cōiūctōis ad se ip̄m: plus quis diligit filiū q̄ p̄em. In articulo tñ necessitatis: filius obligatur magis patri ex bñficijs susceptis: ut parentibus maxime prouideat

Utrū aut̄ debe. §. viii.

at magis diligi p̄i uel mater. Rñdet. b. Tho. q̄ in istis p̄parationibus illud quod dicitur: intelligendū ē p̄ se ut uidelicet itelligat esse q̄m de patre: i q̄tuz pater est: an sit plus diligendus quā mā: i q̄tuz ē mater. Potest enim in oīb⁹ hmoi tāta ē distantia v̄tutis et malitie: ut amicitia soluat̄ uel minuat̄ ut dicit ph̄s. i. viij. ethi. Et iō ut Amb. dicit: bōi domestici sunt malis filijs p̄ponendi. Per se ḡ loquendo d̄z magis diligi pat̄ quā mā. q̄ etiā dicit Hiero. sup̄ ezech: q̄ post deū diligendus ē p̄i: deinde mater. Rō huius ē: q̄ uterq̄ diligit ut p̄ncipiū naturalis originis: s̄z pater h̄z excellētiorez rōnē p̄ncipiū quā mā: q̄ pater est p̄ncipiū p̄ modum agentis. mater autem per modum patientis et materie. Nec obstat q̄ philop̄us dicit in li. de generatione: q̄ scia dat corp⁹: s̄z aīaz cētū ē q̄ dat deus q̄ in generatiōe hoīs māi mām mīstrat corporis informē tñ. format̄ at̄ per v̄tutē formatiua q̄ est in semine patris. Et quāuis hec v̄tus sō matiua nō possit carē aīam rōnalem: disponit tñ mām corporālē ad hmoi forme susceptionem.

Utrū aut̄ debeat. §. ix.

quis plus diligere uxore q̄ pētes. Rñdet. b. Tho. q̄ gradus dilectōis: ut dictū ē p̄t attendi: et scdm rōem boni: et scdm rōem cōiūctōis ad diligētes Scdm rōem ḡ boni q̄ est obiectū dilectionis magis sunt diligendi pētes q̄ uxores: q̄ diligunt sub rōe p̄ncipiū: et eminētiore cuiusdā boni. Scdm at̄ rōem cōiūctōis magis diligit uxores: q̄ uxore cōiungit uiro ut una caro scdm illud. Math. xix itaqz nō sūt duo sed una caro. Et iō intensius diligit uxore: s̄z maior reuerētia ē exhibēda pētib⁹ suis. Et cuqz dicit Sen. ij. Prop̄ hoc relinq̄t hō p̄ez et matrem et c. Non est intelligēdū: q̄ d̄serant p̄etes q̄ ad oīa: s̄z quātum ad cohabitōem et copulā sed i alijs d̄z quis magis assistere parētib⁹ quā vxori et q̄ ait apls ad ephe. v. q̄ uiui debēt diligi uxores sicut se ip̄os: nō est itelligendū equalit̄ sicut se s̄z q̄ rō dilectōis uxoris sumit̄ ex sui dilectiōe hoc est p̄ similitudinē.

Utrum debeat q̄s. §. x.

magis diligere bñfactorem q̄ bñficiatū. Ad hoc rñdet. b. Tho. ubi supra q̄ aliqd diligitur dupl̄r.

Uno mō q̄z habet rōnem excellētiore boni. Et scdm hoc debet magis diligi bñfactor: q̄ cum sit sit p̄ncipiū in bñficiato h̄z rōem maioris bōi sicut et de patre ut dictum est supra. Alio mō diligit aliqd rōe maioris cōiūctōis. Et scdm hoc magis diligimus bñficiatos. q̄ probat ph̄s in ix. eth. p̄ q̄tuor rōes. Et p̄ma ē q̄z bñficiatus est quasi quoddā opus bñfactoris. Unde p̄suevit dici de aliq̄: ille est factura illius. Nāle at̄ est cui debet ut diligit opus suum sicut poete diligit poemata sua. Et hoc ideo ē q̄z unūq̄qz diligit suum esse et suum uiuē q̄z māifestat maxie in suo agere Scdm est q̄z unūq̄qz naturalr diligit id in quo aspiciat bonū suum: h̄z quidē et bñfactor in bñficio aliqd bonum et econuerso. S̄z bñfactor inspicit bñficiato suum bonū honestū. Bñficiatus at̄ inspicit in bñfactore suū bonū utile. Bonū at̄ hōe sūi delectabilius considerat quā bonū utile: tñ q̄z est diuturnius. Utilitas enim cito trāsīt: et delectatio memorie nō ē sicut delectatio rei p̄ntis: tñ etiā q̄ bona honesta magis cū delectatione recolim⁹: q̄ utilitates que nobis ab alijs p̄uenerunt. Tertiā est q̄z ad amārem p̄tinet agere. Vult. n. et operat̄ bonū amato. ad amātū at̄ p̄tinet pati: et iō excellētiore est amare et p̄pter hoc ad bñfactore p̄tinet ut plus amet. Quarta rō est q̄z difficile est ip̄edē bñficia q̄ recipi. Ea vō in q̄bus laboram⁹ magis magis diligit⁹: q̄ vō nobis de facili p̄ueniunt magis cōtēnim⁹. Nō tñ d̄z q̄ quoslibz bñficiatos pl⁹ debeam⁹ diligere quibuslibet bñfactorib⁹. Nā bñfactores a quib⁹ maxia bñficia recipim⁹: ut deum et parentes: p̄ferim⁹ his quibus aliq̄ minōa bñficia impedim⁹.

Utrū ordo chari. §. xi.

tatis maneat i patria. Rñdet. b. Tho. ubi supra. Necessē est ordinē charitatis manere in patria q̄ tñ ad hoc: q̄ deus diligitur super oīa. Hoc enim simplr erit tunc: qñ hō p̄fecte eo fruet̄. Sed d̄ ordine sui ad alios distinguēdū v̄z: q̄z sicut supra dictū ē. Dilectionis gradus distinguī p̄t: uel s̄z differentia boni q̄z q̄s alteri exoptat uel secundum intētiōē dilectōis. Primo q̄dem modo plus diligit meliores q̄ se ip̄m: minus uero minus bonos uolet. n. quilibet beat⁹ unūquēquā h̄e q̄z sibi debet s̄m diuinā iusticiā: p̄pter conformitatē uoluntatis humāe ad diuinā. Nec tunc erit t̄pus p̄ficiē di p̄ meritū ad maius p̄miū sicut nūc accidit: qñ p̄t hō melioris et v̄tutem et p̄miū desiderare. S̄z tunc uolūtas uniuscuiusqz in hoc sistet quod ē de terminatū diuinitus. Secundo vō mō aliq̄s plus diligit se ip̄m quā proximū etiā meliorem: quia i tensio act⁹ dilectionis p̄uenit ex parte subiecti diligentias: et ad hoc etiam donū charitatis unicuiqz confert a deo: ut p̄mo quidem mētē suā in deo um ordinet: q̄z p̄tinet od dilectionem sui ip̄ius

Titulus Sextus.

secundario ut ordinē etiā aliarū mētū i deū uelit: uel etiā opetur secundum modū suū. Sed q̄tū ad ordinē proximorū adinūcē simplr quis magis diligit meliorem fm charitatis amorē: tota enīz uita beata consistit i ordinatōe mētis ad deū. Unde totus ordo dilectionis beatorum conseruabit p cōpationem ad deum: ut. s. ille magis diligatur 7 p̄pinq̄or sibi habeatur ab unoquoq̄ qui est p̄ pinq̄ior deo. Contiget tñ in patria q̄ aliquis sibi cōiūctū pluribus rationibus diligit. Non. n. tūc cessabūt ab animo beati. honeste dilectionis cause. Tamē omnibus istis rationibus p̄fert icōpabī liter rō dilectōis q̄ sūt ex p̄p̄uitate ad deū.

De charitate q̄ ad p̄ceptū decalogi. Cap. v.

Consequenter uidendū

ūm est de charitate p respectum ad p̄ceptū. Dicit. n. christ⁹ Math. xxiij. Diliges dñz deum tuum ex toto corde tuo 7c. Hoc ē maximū 7 p̄mū mandatu. Scdm autē sile est huic. Diliges proximū tuum sicut te ip̄m. In his duobus mandatis uniuersa lex pendet 7 p̄phete. Primo igit uidendū est q̄uo de charitate fuit dādū p̄ceptu. Pro cui⁹ declaratione dicit. b. Tho scda scde. q. xliij. q̄ p̄ceptū ip̄ortat rōez debiti. Est at̄ aliquid debiti dupliciter. Uno mō p se. Alio modo p̄p̄ aliud. Per se quidem debitum est i unoquoq̄ ne gocio id qd̄ est finis: q̄ h̄z per se rōez boni. Prop̄ aliud autē est debitū quod ordinatur ad finem: sicut medico per se est debitū ut sanat: propter aliū ut det medicinam ad sanādū. Finis sp̄ualis uite est ut homo uniatur deo quod fit per charitatem. Et ad hoc ordinat sicut ad finē oīa que pertinent ad sp̄ualem uitam. Unde 7 apls dicit. i. ad thio. i. finis p̄cepti est charitas de corde puro p̄scientia bona: 7 fide non ficta. Omnes enim v̄tutes ō quaz actibus dantur p̄cepta: ordinantur uel ad purificandū cor a turbīnibus passionum: sicut v̄tutes que sunt circa passiones: uel saltē ad habendam bonam conscientiam sicut v̄tutes: que sunt circa operationes: uel ad habendā rectam fidei sicut alia que p̄tinent ad deī cultum. Et hec tria requiruntur: ad diligendū deū. Nā cor ip̄urū a deī dilectione abstrahitur p̄pter passionē inclinantiū ad terrena. Conscientia. n. mala facit horrere diuinā iusticiā propter tiorē pene. fides autem ficta trahit affectum in id quod de deo fingitur: se parans a deī ueritate. In quolibet autem genere id quod est p se est potius eo qd̄ est propter aliud 7 iō maximum est p̄ceptū de charitate ut dicit Math. xxiij. Quamuis at̄ dilectio dei sit finis ad quē ordinat dilectio proximī: tñ dari oportuit p̄ceptū nō solū de dilectōe dei: s̄ etiā aliū de dilectione proximī: propter minus capaces qui non de facili considerarent unū horū p̄ceptorū sub alio contineri. Et q̄uis charitas sit vna v̄tus: habz tñ

duos actus. s. diligere deum 7 diligē. primū q̄ru: unus ordinatur ad aliū sicut ad finē. Un in dilectione proximī includit dilectio dei sicut finis: i eo qd̄ est ad finē 7 econuerso.

Finis p̄cepti est. §. i.

charitas de corde puro conscientia bona 7 fide nō ficta. i. ad thymo. i. Quanta bona hinc sequant habes de pe. di. ij. ergo. Et circa dictam auctoritatem possunt tria notari. Primū est necessitas obseruationis: ibi finis p̄cepti. Secundū est preciositas ordinationis: ibi charitas. Tertium est sinceritas dilectionis ibi de corde puro 7c. Quātū ad primū fm p̄hm. Propter quod unūquodq̄: 7 illud magis. Oīa p̄cepta sunt necessaria: cuz ordinantur ad charitatem ut finem: ergo ip̄a multo magis est necessaria. Est autem hoc p̄ceptu: lucidū: breue: utile: 7 leue. Est lucidū quidē ps. xviij. P̄ceptū dñi lucidū. Et hoc ne quis dicat. non licuit mihi intelligere. Breue ne quis dicat non potui uacare uel retinere. Abbreuiatū faciet deus uebū sup terrā utile. ps. cxxvi. Bonū mihi lex oris tui: super milia auri et argenti. Leue: nō bil enīz dulcius 7 leuius charitate Math. xi. on⁹ meum leue. Preciositas p̄z ex nomie charitatis. Unde charitas quasi cara unitas. q̄ unit nos cuz omnibus utiliter. apls ad Eph. iij. Ut possitis cōprehendere cum omnibus sanctis que sit longitudo sublimitas: 7 profundum. s. charitatis. Eius sublimitas est: q̄ unit nos cuz deo: latitudo absolute. i. p̄ se p̄fūdū ei⁹ q̄ unit nos cū his q̄ sūt i purgatorio. Eius latitudo est: q̄ unit nos cum omnibus uiuentibus: bonis 7 malis: amicis: 7 inimicis. Eius latitudo q̄ unit nos cū precedentibus: p̄ntibus 7 futuris: uel usq̄ in finem. Sinceritas innuitur de corde puro. i. non ficto uel infecto l̄ mixto cupiditate. Conscientia bona. i. non erronea: 7 fide non ficta. i. sine errore uel sine hypocrisi. Sciendū etiā q̄ oīa p̄cepta decalogi ordinat ad dilectionem dei 7 proximī: iō p̄cepta charitatis nō fuerunt annumeranda inter p̄cepta decalogi: sed in omnibus includūt. Et q̄uis modus dilectionis non cadat: sub illis p̄ceptis: que dantur de alijs actibus v̄tutū: puta sub hoc p̄cepto honora p̄em tuū 7 matrē: nō cadit hoc q̄ ex charitate fiat: cadit tñ act⁹ dilectōis sub sp̄ali p̄cepto.

De dilectione suffi. §. ii

cienter sunt data tñ illa duo p̄cepta. Un christ⁹ dixit Math. xxiij. In his duobus mandatis uniuersa lex pendet 7 p̄phete. Rō hui⁹ ē fm. b. Tho. ubi supra arti. iij. Charitas est amicitia quedam: amicitia autē est ad alter. Unde Gregor. dicit q̄ charitas ad min⁹ q̄ inter duos haberi non potest. Quātū autē dilectio 7 amor sit boni. bonum autem sit uel finis: uel id quod est ad finem: conuenienter o

Capitulū Quintū.

charitate duo pcepta sufficiūt. Unū q̄ iducimur ad diligendū deū sicut finem Aliud quo iducimur ad diligendū proximum propter deū sicut propter finem. De dilectione sui: et corporis sui: que etiam sunt diligenda. dicit. b. Augu. q̄ n̄ la fuerunt danda pcepta. Et ideo est quia q̄tūlibet quis excidat a ueritate: remanet semper in eo dilectio sui et corporis sui. Sed modus diligendi precipiendus erat homini: ut. s. se ordinate diliget et corpus suum quod sit per hoc: q̄ homo diligit deū et proximum. Item q̄uis pcepta deus de actibus uirtutum: et charitas habeat plures actus. uidelicet dilectio: gaudium: pax: beneficia tamen q̄ primus et principalis actus charitatis est dilectio et ex eo consequuntur alij sicut affectus ex causa: ideo in pceptis dilectionis includuntur pcepta. De alijs actibus ex ea procedentibus: et tamē propter tardiores inueniuntur de singulis explicita pcepta. De gaudio quidem ad phil. iij. Gaude in domino semper et. De pace ad heb. Pacem sequimini cum omnibus. De beneficentia ad Gal. ult. Dum tempus habemus opemur bonum ad omnes. De singulis etiam partibus beneficentie inueniuntur pcepta in sacra scriptura ut patet intuenti. Item q̄ plus est operari bonum q̄ uitare malum: ideo in pceptis affirmatiuis p̄ q̄ precipitur facere bonum: ut dilige: gaude: benefacere: pacem habere: includuntur pcepta negatiua: quibus prohibetur malū facere: ut n̄ odi: nec occide: nō inuide: nō discordare: nō scandalizare. Et tamen inueniuntur explicita pcepta data contra huiusmodi uitia opposita charitati. Nam contra odium dicitur Leuit. xix. Non oderis fratrem tuum in corde tuo. Contra accidiam dicitur Eccl. vi. Non occideris in uinculis eius. Contra inuidiam dicitur ad Gal. vi. Non efficiamur inanis glorie cupidi inuicem prouocantes inuicem inuidentes. Contra discordia. i. Cor. i. Idē spm̄ dicatis omnes et nō sint in uobis scismata. p̄tra scandalū Ro. xiiij. non ponatis scandalum uel offendiculum. Et de dictis peccatis habes supra in. ij. parte. De actibus uero charitatis in sequentibus capitulis.

Declaratio prece. §. III

pti de dilectione dei fm. b. Tho. scda scde. q. lxiiij. arti. iij. Hoc pceptū inuenitur diuersimode traditū in diuersis locis. Nam deuto. vi. ponuntur tria. s. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua: et ex tota fortitudine tua. Math. xxij. Ponuntur duo horū. s. ex toto corde: et ex tota anima: et omittitur ex tota fortitudine: sed additur ex tota mente. Sz Marci. xij. Ponuntur quattuor. s. ex toto corde: et ex tota mente: ex tota anima: et ex tota uirtute: que est idē cū fortitudine. Hec etiam quattuor tanguntur Lu.

x. Nam loco fortitudinis seu uirtutis ponitur ex omnibus uiribus tuis. Et ideo horum quattuor est ratio assignanda. ¶ Prima expositio est igitur consideranda q̄ dilectio est actus uolūtatis que significatur p cor. Nam sicut cor corporale est p̄ncipium omnium corporalium motuum: ita etiam uoluntas: et maxime q̄tum ad intentionē finis ultimi quod est obiectum charitatis: est p̄ncipium omnium spiritualium motuum. Tria autem sunt p̄ncipia actuum que mouēt a uolūtate scilicet intellectus qui significantur p̄ mētem. Uis appetitiua inferior: que significatur p̄ animam. Et uis executiua exterior que significatur per fortitudinem seu uirtutem seu uires. Precipitur ergo nobis: ut tota intentio nostra feratur in deū: quod ē ex toto corde: et q̄ intellectus noster subdatur deo: quod est ex tota mente: et q̄ appetitus noster reguletur fm̄ deū: quod est ex tota anima: et q̄ exterior actus noster obediat deo: quod est ex tota fortitudine: uel uirtute uel uiribus. Alia expositio quidāz dicit. Ex toto corde. i. intellectu: anima. i. uolūtate mente. i. memoria. Tertia expositio fm. b. Greg. nizenum. Per cor significatur anima uegetabilis. Per animam: sensitiua anima. Per mentem memoria: quia hoc quod nutrimur: sentimus: et intelligimus: debemus in deū referre. ¶ De hoc quod dicitur ex tota uolūtate. Pro huius declaratione nota fm. b. Tho. ubi supra: q̄ pcepta dantur de actibus uirtutū. Requiritur autem ad actum uirtutis nō solū q̄ cadat super debitam materiam: sed etiam q̄ uestiatur debitis circūstātijs quibus sit p̄portionatus tali materie. Deus autē est diligendus sicut finis ultimus: ad quem emia sūt referenda. et ideo totalitas quedā fuit designanda: circa hoc pceptū de dilectione dei ad hoc inuendum. Dupliciter autem cōtingit diligere deū ex toto corde. Uno modo in actu: ut. s. totū cor hominis semp̄ actualiter feratur in deū: et ista est perfectio patrie. Alio modo ut habitualiter totū cor hominis in deū feratur: ita. s. q̄ nihil cōtra deū dilectionē cor hominis recipiat: et hec est perfectio uie: cui nō cōtrariatur peccatum ueniale: q̄ non tollit habitum charitatis: cum nō tendit in oppositum obiectū: sed solum impedit charitatis ulū. ¶ Secundū primum modum impletur illud pceptum: p̄ secundum modū impletur imperfecte. Dicitur enim tunc perfecte impleri pceptum: quando peruenitur ad finem quem intendit precipiens. Imperfecte autem quando et si nō peruenitur ad finem precipientis: nō tamen receditur ab ordine ad finem. Sicut si dux precipiat militibus ut pugnet. Ille perfecte implet id pceptum q̄ pugnan do hostem vincit: quod dux intendit. Imperfecte autem cuius pugna ad victoriā nō attingit: nō tamen contra disciplinā militarem agit. Intendit autem deus p̄ hoc pceptū: ut pfecte hō deo

uniatur quod erit i patria. Et ideo tunc perfecte implebitur: hic autem imperfecte. Tanto autem perfectius quāto magis acceditur per similitudinem ad perfectionem patrie. Unde Hieron: Charitas in quibusdam est perfecta: in quibusdam imperfecta: perfectissima autem in hac uita haberi nō potest de pe. ol. ij. charitas. ¶ Quomodo deus diligitur ex toto corde et ex tota anima: et ex tota mente uel uirtute Bernardus. Disce o christiane a christo quenadmodum diligas christū. Disce amare fortiter: dulciter et prudenter. Dulciter ne illecti. Prudenter ne decepti. Fortiter ne depsi ab amore dñi auertamur. Hoc est amare ex toto corde: et ex tota anima: et ex tota fortitudine uel uirtute. Dulciter amat ait idem: cum christo passo compatitur: compungitur: et comouetur. Sapienter seu prudenter: qui ab ecclesiastici sensus puritate: nulla deuīat uerisimilitudine: et qui discretionis metam: nulla superstitione uel leuitate: uel spiritus feruentioris uehementia deserit. Amor fortis est: cum nulla uel laborum: uel tormentorum: uel etiam metu mortis: iusticia deseritur. Item ex summa uirtutum Suihel. possūt illa tria ad tres uires anime referri. Cor ad irascibilem: quia i cor de: magnanimitas. Anima ad concupiscibilem: quia eius est uelle. Mens ad rationalem: quia eius est meditari. Totis ergo his tribus uiribus deum amat: cum uis rationalis a deo solo desiderat illuminari: et ab eo solo posse se sapientem fieri credit: cum uis concupiscibilis reputat deum gaudium suum: et in illo solo gaudere querit. Et cū uis irascibilis in illo solo gloriari desiderat: aliaz gloriam contemnens. ¶ Item Suiel. ubi supra. Ex toto corde diligit deum: id est intellectus: qui intellectum suum in obsequium christi captiuat: et q̄ studium suum christo dat: et qui ad ultionem dei toto desiderio anelat. Primum id est captiuare intellectum suum: de quo ait apostolus. ij. ad Cor. x. In captiuitate redigentes omnem intellectum in obsequium christi. fit tripliciter ista captiuatio. ¶ Primo ut in his que sunt fidei deo obediamus. Hilarius. Soli deo de se credendum est: qui se solum nouit. Secundo ut male de nobis et bene de proximis sentiamus: et circa nos metipso tendentes: ab alijs oculos auertamus Seneca q̄ homines libenter faciūt de alijs de te apud te male existima. Tercio ut sensum superioris nostri se sui preferamus: et permaxime in religioe. Unde Bernardus Lignum scientie boni et mali censura discretionis est in religione penes patrem spūalem. Secundum id est studium suum dare deo: fit etiam hoc tripliciter. Primo dum ea quibus adiuuamur in deum ab eis quibus impedimur sagaciter discernuntur: quod pertinet ad prudentiam secundum Augusti. Secundo cum doctrinam christum nescientem fastidit. Bernardus.

Si disputas aut conferas: non sapiat nisi sonuerit ibi christus. Tercio qui in creaturis deum intelligit Ad Ro. i. Inuisibilia dei per ea que facta sunt etc. Tercium id est anelare ad dei uisionem fit seu ad hoc iuuat: mundi contentus meditatio dei: et peccati detestatio. Ex tota anima seu uoluntate amat tripliciter. Qui perfecte obedit. Quē nec timor mali transitorij exterreret. Et quem nec gaudium seculi: nec amor boni transitorij ab obedientia retrahit. ¶ Ex tota mente seu memoria amat deus quis tripliciter. Qui scilicet ea q̄ deo displicent et ab amore eius retrahunt: obliuioni tradit: ut iniurie nobis illate: que dum irrogantur sūt quasi ferrum in vulnere: quod uulnerib⁹ sanatione impedit. Secundo quia ea que ad diuinitatem pertinent et salutem animarum memorie comendat. Tercio quem magnus dei amor d̄ alio q̄ de deo: diu cogitare nō sinit: sicut solet accidere fatue amantibus: qui nō possunt obliuisci quod amāt Bernardus. ¶ Amō impetuosissime qui preter te aliud cogitare nō sinis: puer. xxiij. fili prebe mihi cor tuum: ait deus.

Declaratio pre §. III.

cepti de dilectione proximi cum scilicet dicitur. Diliges proximum tuum sicut te ipm Math. xxij hoc siquidem preceptum fm. b. Tho. secunda secūde. q. lxxij. conuenienter traditur. Tāgitur. n. in eo diligendi ratio: et modus dilectionis. Ratio diligendi traditur in eo quod proximus nominatur propter hoc enim debemus alios ex charitate diligere: quia sunt nobis proximi: et secundum naturalem dei imaginē et secundū capacitatem glorie: nec refert. Utrū dicatur proximus vel frater: ut habetur. i. Jo. iij. vel amicus ut Leuit. xix. Per omnia hec eadem affinitas designatur. Modus autem dilectionis tāgitur cū dicitur. Sicut te ipsum. Quod nō est intelligēduz q̄ aliquis carnaliter diligit sibi proximum ppter deum: sicut debet diligere se ipsum. Et hoc tripliciter. Primo quidem ex pte finis: ut scilicet diligit proximum ppter deum: sicut debet diligere se ipsum: ut sic sit dilectio pximi sancta. Secundo ex parte regule dilectionis: ut scilicet non cōdescendat pximo in aliquo malo: sed solū in bonis sicut et uolūtatī sue satisfacere debet homo solū in bonis: ut sic sit dilectio pximi iusta. Tercio ex parte rationis dilectionis: ut. s. non diligit aliquis proximum ppter p̄prias utilitates uel delectationē: sed ea ratione q̄ uelit pximo bonum: sicut uult bonum sibi ipsi ut sic proximi dilectio sit vera. Nam cū quis diligit pximū propter suam utilitatē uel delectationē: non diligit proximum sed se ipsum. b. Aug. quodq. xxiij. q. iij. Debz homo diligere proximum sicut se ipsum: ut omnez hominē quem potest uel

Capitulū Sextū.

beneficientie consolatione: vel coheritione disci-
pline: vel informatione doctrine: iduat ad colen-
dū deū. Pro sper in li. iij. de vita contemplatiua:
cap. xv. dicit. Proinde proximos sicut nosmetip-
sos diligimus: quando ad bonos mores et ad vitā
eternā consequendā: sicut nobis saluti eorū consu-
limus quando nos in eorum peccatis et periculis
cogitamus. Et sicut nobis subueniri optaremus
ita eis subueniamus: aut si facultas defuerit uolū-
tates tamen subueniendi retineamus: de peni. di.
ij. Proinde.

Quod debemus pro. §. v.

Primum diligere sicut christus dilexit nos. Sicut
enim nobis precepit dicens Jo. xv. Hoc est prece-
ptum meū ut diligas is inuicem sicut dilexi vos: di-
lexit autē christus nos tripliciter: in quo debem⁹
eius imitari. scilicet amore gratuito: amore discreto:
amore uehementi et fructuoso. Primo quidē
amore gratuito. i. amore nobis gratis dato: sine
meritis pcedētib⁹ nostris. i. Jo. iij. In hoc ē cha-
ritas dei: non quasi nos dilexerimus eū: sed quo-
niam ipse prior dilexit nos. Sic debemus proximos
diligere. Et non sicut faciūt quidā qui volūt ama-
re: nisi eos a quibus primo noscunt amari. Ma-
th. v. Si diligitis tantum eos qui vos diligunt: quid
ampli⁹ facitis: nōne ethnici hoc faciūt. Nec ama-
uit nos christus propter suam utilitatem sed pro-
pter nostram. Nō ut a nobis acciperet: sed ut no-
bis daret. Sene. Amicus qui utilitatis causa assū-
ptus est: tā diu placebit: quā diu utilis erit. Secūdo
amauit nos christus amore discreto. Amor disc-
tus est: quod personas amam⁹ et vitia psequimur: nec
sic psonis cōdescendit: quod uitij implicetur. Bern.
christus in carnis assūptione cōdescendit mibi:
in culpe vitiatione consuluit mibi. Unde de eo di-
citur Jsaie. vij. Butirum et mel cōmedet: ut sciat et
probare malū et eligere bonū: Sic et nos debem⁹
proximos diligere ut nō assentiamus eis in malo
sicut fecit adā eue. ad Ro. xij. Dilectio proximi
malus non operatur. Tullius in lib. de amicitia.
Nulla est excusatio si amicitie causa peccaueris.
Amicitia mūdi a posteriori. i. i malo: ligat hoies
ut vulpeculas Sāson. Judicij. xv. quia facit eos cō-
cordes i malo sic facti sūt amici Herodes et Pila-
tus ad christum affligendum. Tertio amauit
nos christus amore fructuoso et uehementi Jo. xv
Maiorem hac dilectione nemo habet: ut aīam
suam ponat quis pro amicis suis. Et sic nos debe-
mus proximi diligere ut cū expedit etiam mōtes
pro eo sustineamus. i. Jo. iij. In hoc cognouimus
charitatem dei quoniam ipse animā suā. i. uitam
pro nobis posuit: et nos debemus pro fratribus a-
nimas ponere. Et nota quod christ⁹ interrogauit ter
petrū: si eū diligeret plus ceteris: ut habetur Jo.
ultimo Simō iōānes: inquit: diligitis me pl⁹ his

Et petrus respondit. Domine scis quia amo te.
ad inuendum quod debet quis ita uehementer ama-
re proximi: ut bona temporalia: et obsequia cor-
poralia: et exercitia spiritalia consolationis et ne-
cessaria: det pro salute proximi: sicut apłus pau-
lus: qui pauperibus fidelibus procurabat elemo-
synas: discurrebat per orbē: nocte laborans mani-
bus suis ne alios grauaret. Et anathema esse op-
tabat a christo pro fratribus suis ad Ro. ix: id ē
separatus a consolationibus cōtēplationis. Uel
melius etiam ultra substantiā et laborem corpōis
etiam ipsā vitā. Unde et in huius signum in terti-
a interrogatione Petrus contristatus est: quia nāli-
ter quilibet tristatur de morte. Et sic perseveran-
ter diligitur proximus: quia usque ad mortem: sicut
fecit christus qui in finem dilexit eos Joan. xij.

De principali actu charitatis: qui est dilectio
Capitulum sextum.

Ultimo uidēdum

est de actibus charitatis. Et primo
de actu eius principali qui ē dilectio
Circa quod sciendū fm. b. Thom. secūda secūde
q. xxiij. quod cū charitas ut dictū est sit quidāz amīci-
cia: et amīcia sūt p hz i. viij. ethi. magis p sūt i ama-
re quā i amari: ideo etiā charitati magis conuenit a-
mare quā amari. Huius ratio est: quia amare conuenit
charitati in quā est charitas. Nam cū charitas
sit quedā amīcia secūdu suam essentia: habet i-
clinationē ad propriū actum. Ama i autē non
est actus charitatis ipius qui amat: sed actus eius
est amare. Amari autem competit ei fm cōez ra-
tionem boni: prout scilicet ad eius bonum ali⁹ ad
actū charitatis mouetur. Unde manifestū est quod
charitati magis cōuenit amare quā amari. Hui⁹ eti-
am duplex ē signū. Primū quia amici magis laudāt
ex hoc quod amant quā ex hoc quod amāt: quoniam si amant
et non amant uituperantur. Secūdo quia matres quā
maxime amāt plus querūt amare quā amari filios
Quāuis autem homines cōiter magis velint ama-
ri quā amare: hoc ppter ea est: ut dicit phus in. viij
ethicorum: quia homines uolūt amari in quā uo-
lunt honorari. Sicut honor exhibetur alicui: ut
quoddam testimoniū boni in eo qui honorat:
ita hoc quod aliquis amatur ostenditur in ipso esse
aliquid bonum: quia solū bonū amabile ē. Sic
igitur querunt homines amari sicut honorari p-
pter aliud. i. ad manifestationē boni i amato exi-
stentes. Amare autē querūt charitatem habētes
fm se quia ipm sit bonū charitatis: sicut et quilibet
virtutis actus est bonū virtutis illius. Unde magis
pertinet ad charitatem uelle amare quā amari: quia
magis est quod est secundum se: quā quod est pro-
pter aliud

¶ Deus diligendus. §. I.

est propter se ipsum: hoc sic probatur. Solo deo fruendum est. Frui autem est amare et inherere rei propter se. fm. b. Augu. ut ponitur in primo sententiarum di. i. ergo diligendus est deus propter se ipsum: et ipse solus hoc modo. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. secunda secunde. q. xvi. q. ly. propter importat habitudinem alicuius cause. Est autem quadruplex genus cause. scilicet finalis: formalis: efficiens: et materialis. Ad quam etiam reducitur materialis dispositio: que non est causa simpliciter: sed secundum quid. Et secundum hoc quatuor genera causarum dicitur aliquid diligere secundum quidem genus cause finalis: sicut diligimus medicinam propter sanitatem. Secundum genus cause formalis sic diligimus hominem propter virtutem quia uirtute formaliter est bonus et per consequens diligibilis. Secundum causam efficientem sic diligimus aliquos in quantum sunt filii talis patris. Secundum autem dispositionem que reducit ad genus cause materialis. dicimus aliquid diligere propter id quod nos disposuit ad eius dilectionem: puta propter aliqua beneficia suscepta: quauis postquam iam amare incepimus: non propter illa beneficia amemus amicum: sed propter eius uirtutem: propter igitur tribus modis: deum non diligimus propter aliquid: sed propter se ipsum. Non enim ipse ordinatur ad aliud sicut ad finem: sed ipse est ultimus finis omnium: neque etiam informatur ab aliquo alio ad hoc ut sit bonus: sed eius substantia est eius bonitas: secundum quam exemplariter omnia sunt bona. Nec etiam bonitas ab altero ei uest: sed ab ipso omnibus alijs. Sed quarto modo potest diligere propter aliquid: quia scilicet ex aliquibus alijs disponitur ad hoc: ut in dei dilectione proficiamus: puta per beneficia ab eo suscepta: uel propter premia ab eo sperata: uel penas quas per ipsum uitare intendimus. Quod autem dicit Bre. i. homel. q. ex his que nouit animus: id est sensibilibus discit incognita amare: id est intelligibilia diuina. Intelligendum est: non quod cognita sint: ratio diligendi ipsa incognita per modum cause formalis efficientis vel finalis: sed per modum cause disponentis: quia per hoc disponitur ad amandum incognita. Item nota: quod ultra amorem naturalem de deo qui est communis omnibus bonis et malis: secundum illud. b. Augu. Deus amat omne quod amare potest. Est triplex amor secundum Bernardum in li. de diligendo deum. Primus est: quod quis amat deum: eo quod cognoscit sibi necessarium: iuxta illud ps. Diligam te domine uirtus mea deus etc. Secundus est quo quis amat deum propter delicias que sunt in eo Sapient. viij. Amator factus sum forme illius. Tertius est amator amicitie quo quis amat eum propter se ipsum: eo quod dignissimum

sit amore nostro: quod summum bonum Bernardus amat quod ipsum quem amat querit: non quicquam aliud eius.

¶ Deus in hac ui. §. II.

ta in mediate amatur et sine modo: et totaliter. Quod sic declarat beatus Thomas ubi supra. Ordo rerum est talis secundum se: quod deus per se ipsum est maxime cognoscibilis et amabilis: ut pote essentialiter existens ipsa ueritas et bonitas: per quam alia cognoscuntur et amantur: sed quo ad nos quia nostra cognitio ortum habet a sensu: prius sunt cognoscibilia que sunt sensibus propinquiora: et ultimus terminus cognitionis est in eo quod est maxime remotum a sensu. Et propter hoc dilectio que est appetitiue uirtutis etiam in statu uite: primo tendit in deum et ex ipso deriuatur ad alia. Et secundum hoc charitas immediate deum diligit: alia uero mediante deo. In cognitione uero est e contra quia scilicet per alia deum cognoscimus sicut causam per effectum: uel per modum eminentie: Uel per modum negationis: ut patet per Dionysium in. q. o. di. nomi. Notandum etiam quod dilectio dei est aliquid maius quam eius cognitio: maxime secundum statum uite: et ideo presupponit ipsam. Et quia cognitio non quiescit in rebus creatis: sed per eas in aliud tendit: ideo in illo dilectio incipit: et per hoc ad alia deriuatur per modum cuiusdam circulationis dum cognitio a creaturis incipiens tendit in deum et dilectio a deo incipiens ut ab ultimo fine ad creaturas deriuatur. Quantum ad modum dilectionis dicit. b. Ber. in libro de diligendo deum: quod causa diligendi deum est deus. Modus autem est sine modo. Pro cuius declaratione dicit beatus Thomas ubi supra quod modus importat quandam mensuram determinationem fm. b. Augustinum. Nec autem determinatio inuenitur in mensura: et in mensurato. Aliter tamen et aliter. In mensura enim inuenitur essentialiter quia mensura secundum se ipsam est determinatiua et modificatiua aliorum. In mensuratis autem inuenitur mensurata secundum aliud: id est in quantum attingunt mensuram. Et ideo in mensura nihil potest accipi immodificatum. Si res mensurata est immodificata: nulli mensuram attingat: siue excedat siue deficiat. In omnibus autem appetibilibus et agilibus mensura est finis: quia eorum que appetimus et agimus: oportet rationem accipere ex fine: et ideo finis secundum se ipsum habet modum. Sed ea que sunt ad finem: habent modum secundum quod sunt fini proportionata. Et ideo sic philosophus dicit in primo politici. Appetitus finis in omnibus artibus est absque finis ex termino. Sed eorum que sunt ad finem est aliquis terminus. Non enim medicus ponit aliquem finem sanitati: sed facit eam perfecte: quantumcunque potest. Sed medicine ponit terminum: quia non dat quantum potest: sed quantum debet secundum proportionem. alio esset inordinata

Capitulum Octauum

ea. Cum igitur humanarum actionum et affectionum finis sit dei dilectio: quia per hanc maxime attingitur ultimum finem: ideo in dilectione dei non potest accipi modus sicut in re mensurata. ut sit in ea accipere plus et minus: sed sicut inuenitur modus in mensura in qua non potest esse excessus: sed quanto plus attingitur regula tanto melius est: ita etiam quanto quis plus deum diligit: tanto melius est. **¶** Quantum ad totalitatem. Quod dicit. b. August. quod modus diligendi deum est: ut diligatur ex toto corde: hoc intelligitur sic: ut diligatur quantumcumque diligere potest: quod pertinet ad modum qui conuenit mensure. Sic igitur interior actus charitatis habet rationem finis: quia ultimum bonum hominis consistit in hoc quod inheret deo. Exteriores autem actus charitatis: ut beneficentia et huiusmodi: sunt ad finem: et ideo commensurandi sunt secundum charitatem et rationem. Sciendum etiam quod cum dicitur deum diligere ex toto corde: intelligitur seruari ista totalitas: ut modus totalitatis referat ad rem dilectam: ut. scilicet totum quod pertinet ad deum diligatur. Vel etiam ad diligentem: ut. scilicet quis diligat secundum totum suum posse: et omnia ordinet ad dei dilectionem: et sicut dicitur et potest illud seruari. Sed si ista totalitas importat modum diligentis adequatum modo rei dilecte: sic impleri non potest: quia hoc esset infinite diligere eum: cum infinitum sit diligibilis scilicet creatura cum sit finita.

Quod sit magis. §. III.

meritorium diligere deum uel proximum. Ad quod responderetur secundum b. Thome. quod si utraque dilectio consideretur seorsum: dilectio dei est magis meritoria. Debetur enim ei merces propter se ipsum: quia ultima merces est frui deo in quod tendit dilectionis motus. Si autem intendatur ista comparatio ut dilectio dei accipiat secundum quod solus diligit: dilectionis proximi secundum quod proximus diligitur propter deum sic dilectio proximi includit dilectionem dei. Dilectio autem dei non includit dilectionem proximi. Sic in isto sensu preeminet dilectio proximi dilectioni dei. Est enim comparatio dilectionis dei perfecte: que. scilicet se extendit usque ad proximum ad dilectionem dei imperfectam et insufficientem.

Quid sit magis. §. III.

meritorium diligere amicum uel inimicum. Respondet b. Thome. ubi supra. quod iste dilectiones possunt considerari dupliciter. Uno modo ex parte proximi qui diligitur. Alio modo ex parte rationis per quam diligitur. Primo modo: dilectio amici preeminet dilectioni inimici: quia amicus melior est et magis coniunctus. Unde et materia est magis conueniens dilectioni. Et propter hoc actus dilectionis transiens super hanc materiam melior est. Alio modo: dilectio inimici preeminet

dilectioni amici: propter duo. Primum quod dilectionis amici potest esse alia ratio quam deus: scilicet dilectionis inimici: solus deus est ratio dilectionis. Secundo quod presupposito quod uterque diligat propter deum: dilectio inimici fortior esse ostenditur que ad remotiora extendit animum hominis. scilicet usque ad inimicos. Sicut ignis tanto fortior est quanto calorem suum ad remotiora diffundit: tanto etiam ostenditur dei dilectio fortior: quanto propter ipsum difficilius implenda: sicut virtus ignis tanto est fortior quanto magis potest comburere materiam minus combustibilem: sed sicut idem ignis in propinqua fortius agit quam in remotiora: ita etiam charitas seruientius diligit coniunctos quam remotos. Et quantum ad hoc dilectio amicorum: et seruientior: et melior est quam inimicorum. Quod autem dicit christus Math. v. Si diligitis eos qui uos diligunt quam mercedem habebitis? Intelligendum est per se. id est quod cum diligunt amici soli ex hoc: quod amici quod uidetur quod sic amatur amici: quod ipsi soli et non inimici diliguntur: tunc non habet mercedem dilectio amicorum: sed si diligant amici non solum quam amici: sed etiam propter deum: tunc est meritoria.

De dilectione inimici. §. V.

corum. quantum sit intelligendum illud preceptum. Diligite inimicos uestros: habet supra in ca. de dilectione proximi. Sed hic notanda sunt septem que ualent ad ostendendum quod non est ita difficile diligere inimicos sicut quidam credunt nec est dedecus sed honor. Et primum est status inimici eius qui iniuriatus est et non uult satisfacere: est enim spiritualiter mortuus. Ipse enim in se quasi mortuus fecit cum iniurias fecit Sap. xvi. Per maliciam occidit hominem animam suam. Crudeliores fuisse uidentur: qui christo mortuo non pepererunt: quam qui uiuum uulnerauerunt: quod est autem adeo cecus: qui non intelligat dedecus non esse. si quis de inimico mortuo non uult se uindicare. secundum est utilitas iniurie illate. Persecutores enim nostri tribulationibus nos percutiunt: sed in futurum fauores nobis eterne beatitudinis preparant: iuxta illud psalmi. Circumdederunt me sicut apes. Et Ecclesiastici. usque in tempus sustinebit patiens: et postea redditio iocunditatis. Tertium est quod dilectio inimicorum est utilior nobis quam amicorum: quia ualet ad sanandum peccata b. Aug. Ego ad dilectionem inimicorum uos moneo quod ad sanandum uulnera peccatorum nullum medicamentum efficacius esse cognosco. Multum enim facit ad perfectionem bonitatis. ut patet Math. v. Post illud diligite inimicos. Estote perfecti sicut pater uester etc. Quartum quia est gratior Lu. vi. Post illud diligite inimicos subdit. Et eritis filii altissimi. b. Aug. Quanta gratia pro nos serui digni non sumus? et inimicorum dilectione filii dei efficiamur. Crisostomus. Nihil sic deo placabile facit: sicut malignis et ledentibus esse se placabilem. Et per consequens diabolo est molestior: quia magis se per hoc homo elongat ab eius similitudine. qui obstinato odio hominem persequitur.

Titulus Sextus

Quintus est quia huiusmodi dilectio id quod destruentum est in inimico: magis destruit quod aliquid aliud. Ipsa enim est ignis inimicitia: in inimico ad nihilas: ad Ro. xij. Si esurierit inimicus tuus cibus illi etc. Crisostomus. Omnis inimicitia beneficiorum assistentia compescitur. Sextum est: quia non potest nocere inimico quin tibi noceas. b. Aug. Quia malitia tua alteri non noceat fieri potest: sed quod tibi non noceat: fieri non potest. Solus ex hoc quod odium portat sibi ipsi multum nocet: quia et peccat et remissionem peccatorum: preterita euacuat quo ad fructum. Unde dicitur de pe. vi. iij. dicit tibi deus. Dimitte et dimittetur tibi: dimissi prius. dimitte ultimum postea: quia si non dimiseris reuocabo te: et quicquid dimiseris replicabo tibi. Talis est similis illi qui ex hoc quod aliquis scidit sibi tunicam ipse gladio se ipsum interficit. s. odij. Septimus est dei imitatio. Eccl. xxiij. Magna est gloria sequi dominum: qui iniuriatus est tibi: magis deus qui te offendit: et tamen ipse se patiens est. Sed exemplum christi in cruce pendens considerandum. i. Pe. ij. Christus passus est pro nobis etc. ut sequamini vestigia eius: qui cum patere tur etc. Sed orabat in cruce pro crucifixoribus dicens. Pater ignosce etc. Et tamen omne genus iniuriarum tunc sustinuit. In substantia vi sibi ablata et lusa in matre derisa: in fama et honore ablatis per contumelias: in persona: in uita: ergo christus sequere inimicos diligens. De amore qui est passio multa habes supra in prima parte: et de proprietatibus eius que possunt conuenire dilectioni.

De gaudio in quantum est actus interior charitatis. **C**apitulum septimum.

Est principalem actus charitatis: qui est dilectio. uidentur est de alijs actibus interioribus: qui sunt gaudium et pax. Et de exterioribus. s. beneficia et misericordia: que etiam est actus interior eius: dictum est supra in tractatu de iusticia. De gaudio primo uidentur est. Et sciendum quod gaudium non est uirtus: quod patet ex hoc: quia non connumeratur inter uirtutes theologicas: nec morales nec intellectuales: sed est actus uirtutis. Unde connumeratur ab apostolo ad Gal. v. Inter fructus spiritus qui sunt actus uirtutum. Hoc autem sic declarat. b. Tho. secunda secunde. q. xviij. Uirtus est habitus quidam operatiuus: et ideo secundum propriam rationem habet inclinationem ad aliquem actum. Est autem contingens ex uno habitu plures actus eiusdem rationis ordinatos prouenire. quorum unus sequitur ex altero. Et quia posteriores actus non procedunt ab habitu uirtutis nisi per actum priorem: inde est quod uirtus non diffinitur nec denominatur nisi ab actu priori: quia etiam alij actus ab ea

sequantur. Manifestum est autem ex his que dicta sunt supra de passionibus: quod amor est prima affectio appetitiue potentie: ex qua sequitur et desiderium et gaudium. Et ideo idem habitus uirtutis est qui inclinatur ad diligendum et desiderandum bonum dilectum et gaudendum de deo. Sed quia dilectio inter hos actus est prior: inde est quod uirtus non denominatur a gaudio uel a desiderio: sed a dilectione et dicitur charitas. Sic ergo gaudium non est aliqua uirtus a charitate distincta: sed est quidam actus seu effectus eius. Quia causatur gaudium ex charitate sic declarat. b. Tho. ubi supra ex amore procedit gaudium et tristitia: sed per contrarium modo ut dictum est supra. Gaudium enim ex amore causatur. Uel propter presentiam boni amati. Uel propter hoc etiam amatum: quod ipsi bono amato proprium bonum inest et conseruatur. Contrarium autem ex amore sequitur tristitia: uel propter absentiam amati: uel propter hoc quod is cui bonum uolumus: suo bono priuatur aut a liquo malo deprimitur. Charitas autem est amor dei cuius bonum immutabile est: quia ipse est sua bonitas. Et ex hoc quod amat: est in amate per nobilissimum sui effectum secundum illud. i. Jo. iij. Qui manet in charitate: in deo manet: et deus in eo: quia n. in uia non sit presens per speciem uisionem est tamen presens per gratiam habitationem. Unde. b. Aug. dicit quod sicut corpus non uiuit nisi anima presente: ita nec anima: scilicet per gratiam: nisi deo presente: de peni. dis. i. resuscitatus. **U**trum gaudium spirituale quod est ex charitate habeat admixtam tristitiam. **R**espondet b. Tho. ubi supra. Quod ex charitate causatur duplex gaudium de deo. Unum quidem principale: quod est proprium charitatis quod scilicet gaudemus de bono diuino in se considerato. Et tale gaudium per mixtionem tristitie non patitur: sicut nec illud bonum de quo gaudemus: potest aliquam mali admixtionem habere secundum illud Sap. viij. Non habet amaritudinem conuersatio illius. s. sapientie diuine. Et ideo apostolus dicit ad phil. iij. Gaude de domino semper. Aliud est gaudium charitatis: quo quis gaudet de bono diuino: secundum quod participatur a nobis. Hoc autem participatio potest in pediri per aliquod contrarium. Et ideo ex hac participatio charitatis potest habere per mixtionem tristitie: prout aliquis tristatur de eo quod repugnat participationi diuini boni: uel in nobis: uel in proximis: quos tanquam nos ipsos diligimus. fletus. n. p. primo uel p. se ipso non est nisi ob aliquo malo. Omne autem malum importat defectum participationis summi boni. fletus est huiusmodi? icolar? per dilectionem patrie. procedit ex eo quod uita presentis impedit nos a perfecta participatione glorie. Et ideo charitatis gaudium huiusmodi potest habere admixtionem tristitie. **P**rimum tamen gaudium melius est: et procedit ex charitate. Secundum potest procedere et ex spe secundum illud. Spe gaudentes ad Ro. xij. **D**e

Capitulum Octauum

plenitudine gaudij. Utrum. s. gaudium spirituale ex charitate causatum possit impleri. Ad quod respondet beatus Tho. ubi supra: q. ex parte rei q. gaudet id est de deo: ut scilicet tantum deo gaudeat: q. tuus dignus est ea re gaudere. Sic in creatura non potest esse gaudium plenum: sed solum gaudium dei est plenum de se ipso: q. gaudium eius est infinitum et hoc condignum infinite bonitati eius est. Cuiuslibet autem creature gaudium oportet esse finitum. Ex parte autem gaudientis sic potest esse gaudium plenum in creatura. Gaudium enim comparatur ad desiderium sicut quies ad motum. Est autem quies plena: cum nil restat de motu. Unde tunc est gaudium plenum cum nil restat desiderandum. Et quia q. d. i. hac vita sumus non quiescit in nobis desiderij motus: quia adhuc restat q. magis deo appropinquamus per gloriam. Sed quando iam ad beatitudinem peruenimus fuerit perfectum: nil desiderandum restabit: quia erit dei plena fruitio in qua homo obtinebit q. d. etiam circa alia bona desiderauit s. illud p. c. q. Qui replet in bonis desiderium tuum. Et ideo quiescet desiderium non solum quo desideramus deus: sed etiam erit omnium desideriorum quies. Ideo hic non est plenum desiderium nostrum: s. solum gaudium beatorum est plenum: ut superplenum: quia plus obtinebunt q. desiderare sufficient. Non enim in cor hominis ascendit: que preparauit diligentibus se deus ut dicitur. i. Loin. ij. Et hoc est quod dicitur Luce. vi. Mensuram bonam conferam et superfluentes dabunt in sinu vestrum. Quia tamen nulla creatura est capax gaudij de deo ei condigni: inde est q. illud gaudium omnimodo plenum non cadit in hominem: sed potius homo intrat in ipsum secundum illud. Mathe. xxv. Intra in gaudium domini tui. Item cum peruenimus fuerit ad beatitudinem: unusquisque attingit terminum sibi prefixum ex predestinatione diuina: nec restabit ulterius quo tendatur: quous in illa terminatione unus pueniat ad maiorem gradum q. alius. Et ideo unusquisque gaudium plenum erit ex parte gaudientis quia unusquisque desiderium plene quietabitur. Tamen gaudium unius erit maius gaudio alterius: propter plenioris participationem beatitudinis. Istud tamen gaudium beatorum non est gaudium passionis: quod est cum transmutatione corporali: ut in alijs passionibus: nec pertinet ad sensitivam partem sed intellectivam id est voluntatem.

Gaudium vestrum. §. I.
nemo tollet a vobis: dixit christus loquens de gaudio superne fruitiois: quo beati undique circundantur: unde Math. xxv. Euge serue bone et fidelis etc. intra in gaudium domini tui. Istud verum gaudium provenit a sex partibus secundum Guibelm. in summa. Primo a superna maiestate Job. xvi. Ite

rus videbo vos et gaudebit cor vestrum: hoc autem gaudium erit tripliciter. Primo ex visa diuinitate Bern. Istud est verum gaudium quod non de creatura sed de creatore concipitur. Secundo ex aspectu humanitate Eccl. xi. Delectabile est oculis tuis videre solem. i. christum. Tertio ex intellectu nature diuine vnite cum humana: unde natura nostra exaltatur: sicut gaudet homines de exaltatione suorum fratrum. Secundo preedit illud gaudium a loci amenitate. Et hoc tripliciter: videlicet ex eius claritate: ex eius puritate: ex eius latitudine et vastitate Apoc. ultio. Ciuitas illa non eget sole etc. Baruch ij. O israel q. magna est domus dei etc. Apoc. xiiij. Sine macula sunt ante thronum dei. Tertio preedit illud gaudium ex societate: et hoc tripliciter. Ex eius multitudine Apoc. vij. Vidi turbas magnas quas nemo dinumerare poterat. Ex eius nobilitate q. oes erunt reges et regine Apoc. fecisti nos deo nostro regnum etc. Et de qualibet anima sancta ps. Altitit regina a dextris tuis. Ex eius charitate in tima Isa. xxi. dicit dominus. Cuius ignis est in syon et caminus eius in hierusalem. Quarto preedit tandem a corporis perfectione: et hoc quadupliciter. Ex speciositate: uel claritate: subtilitate: agilitate et impassibilitate: que omnia non apostolus. i. ad Cor. xv. ibi: Seminatur animale surget spirituale etc. Quinto preedit ab inferni vastitate: et hoc tripliciter. Tum ex euasione eius cum meruissent: Tum ex diuine iusticie in illis executione ps. lviij. Letabitur iustus cum uiderit uindictam etc. Tum de demonum illigatione ne tibi noceant. Sexto procedet a mundi qualitate et hoc tripliciter. Primo ex remotione Apo. Vidi celum novum et terram nouam etc. Secundo q. oia erunt eis subiecta ad nutum. Tertio q. ex oibus speculabitur gloria dei in illis etc. Et q. gaudium est una ex passionibus: de pluribus alijs pertinentibus ad gaudium in quantum gaudium est passio: vide supra in tractatu de passionibus. De pace in quantum est actus interior charitatis et quomodo differt a concordia. Capit. viij.

De alio actu
interior procedens a charitate et includit concordiam: et ultra hoc addit unionem appetitivam unius appetentis. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. secunda secunde. q. xxix. arti. i. q. ubi est pax ibi est concordia: non tamen ubicumque est concordia est pax si nomen pacis proprie sumatur. Concordia enim proprie est ad alterum in quantum. s. diuersorum cordium uoluntates simul in unum consensum conueniunt. Continuit etiam unius hominis cor tendere in diuersa duplici. vno quod est motus s. diuersas potestates appetitias. Sicut appetitus sensitivus plerumque tendit in

Titulus Sextus

Contrarium appetitus rationalis. secundū illud
Gal. v. Caro concupiscit aduersus spiritum. Alio
modo in quod eadem uis appetitiua in diuersa
appetibilia tendit que simul assequi non potest. Vnde
necesse est esse repugnantiam motuum appetitus
Unio autem horum motuum est ob ratione pacis:
Non enim homo habet cor pacatum quod uult: et
si habeat aliquid quod uult: adhuc tamen restat
ei aliquid uolendum: quod simul habere non po-
test. Hec autem unio non est de ratione concordie
Unde concordia importat unionem appetituum
diuersorum appetentium. Pax autem supra hanc uni-
onem importat etiam unionem appetituum uni-
us appetentis: et sic paci opponitur duplex dissensio
scilicet dissensio hominis ad se ipsum et dissensio hominis ad
alterum. Concordie autem opponitur hec so-
la secunda dissensio. Unde concordia potest esse pec-
catorum in malo. Sed pax proprie non nisi bonorum
Isaie. lvij. uel. xlvij. ubi est eadem auctoritas: non est
pax impijs. Est autem triplex genus pacis. scilicet
temporalis: spiritualis: et eternalis. Hec possunt nomi-
nari ibi Jo. xiiij. Pacem relinquo uobis. scilicet eternalis:
Pacem meam do uobis. scilicet spirituales. Non quo-
modo mundus dat ego do uobis. scilicet temporalem.
Nam mundus dat temporalem pacem: per guerras
oppressam et multa mala: non sic christus: sed per
orationes et bona opera. Unde apostolus. i. ad thymo. ij.
Uult in ecclesia orationes fieri pro pace. Possunt
etiam predictae paces notari in psalmo. Loquetur do-
minus pacem in plebem suam: quo ad tempora-
lem: quam dat quando populus est suus: per man-
datorum obseruationem. Et super sanctos suos
quoad pacem eternalem: quam habent soli sancti
in patria. Et in eos qui conuertuntur ad cor: quoad
spirituales. Pax temporalis de qua dicitur. ij.
machabeo. i. Aperiat deus cor nostrum in le-
ge sua et in preceptis suis et faciat pacem: perturba-
tur per iram que est inter unum et alterum: et per
seditionem que est inter unam partem ciuitatis
et aliam: et bellum quod est inter ciuitatem et ciuita-
tem. Pax spiritualis debet esse cum deo. Job. habe-
to pacem cum eo subiungendo uoluntatem tuam
ei et penitendo de peccatis cum proximo apostolus
Si fieri potest quod ex uobis est: cum omnibus
hominibus pacem habentes cum se ipso: ad phi-
lipp. iij. Pax dei que exuperat omnem sensum.
custodiat corda uestra. De eterna dicitur in psalmo.
Posuit fines tuos pacem etc. Hec excludit triplex
bellum quod est in mundo etiam in sanctis. Pri-
mum est in corpore ubi bellant ad inuicem calidum
contra frigidum: et siccum contra humidum: et ex
uerso: ex quo tandem corpus destruitur. Secun-
dum est quo caro concupiscit aduersus spiritum
Tertium est diuersarum opinionum. b. August.
Quot homines: tot opiniones in una et eadem re
diuersorum morum Poeta pectoribus mores tot

sunt quod in orbe figure: uelle suum cuiusque est: nec uoto vi-
uitur uno Persius. Sed in paradiso nulla similitudo
uel corruptio. nulla tetatio: nulla diuersitas opi-
nionum uel uoluntatum.

De pace quomodo. §. I

est effectus seu actus charitatis: et non uirtus spe-
cialis. Primo patet ex illo psalmo. Pax multa diligen-
tibus legem tuam etc. Pro cuius declaratione di-
cit. b. Thome: ubi supra. quod ratione pacis est duplex
unio: qua una est secundum ordinationem proprium
appetituum in unum. alia est secundum unionem appetitus
proprium cum appetitu alterius. Et utranque unionem
efficit charitas. Primam quidem secundum quod deus di-
ligitur ex toto corde: ut. scilicet. oia referamus in ipsum.
Et sic omnes appetitus nostri in unum feruntur.
Aliam prout diligimus proximos nostros sicut
nos met ipsos. Ex quo contingit quod homo uult im-
pleri uoluntatem proximi sicut sui ipsius. Et propter
hoc inter amabilia unum posuit ideitatem electiois di-
lectionis: ut patet in. ix. ethi. Et tullius de amici-
cia dicit: quod amicorum est idem uelle et nolle. Se-
cundum. scilicet. quod non sit uirtus sic probat. b. Thome. cum
omnes actus se inuicem consequuntur secundum ean-
dem rationem ab agente procedens: omnes huius-
modi actus ab una uirtute procedunt: nec habent
singuli singulas uirtutes a quibus procedant: ut
patet in rebus corporalibus. quod enim ignis calefa-
ciendo liquefacit et rarefacit: non est in igne alia
uirtus liquefactiua et alia rarefactiua: sed omnes ac-
tus hos operatur ignis per unam suam uirtutem ca-
lefactiuam. Cum igitur pars causetur ex charitate
secundum ipsam rationem dilectionis dei et proximi: ut ostensum
est supra: non est alia uirtus cuius pax sit proprius
actus nisi charitas. Et quod est actus uirtutis datur
preceptum de ea Marci. ix. Habete pacem inter
uos. Et quia etiam est actus meritorius: ponitur
inter beatitudines que sunt actus uirtutis perfecte
Math. v. et inter fructus numeratur ad Gal. v. in
quod est quoddam finale bonum habens spirituale dile-
ctionem. Item sciendum quod salua pace potest esse dis-
sensio in opinionibus inter habentes charitatem:
sicut inter paulum et bernabam Act. xv. Et inter. b.
August. et b. Hiero. Nam secundum philosophum in. ix. ethi. Ad
amiciciam non pertinet concordia in opinionibus:
sed concordia in bonis conferentibus ad uitam et per-
cipue in magnis: nam in paruis dissentire non uide-
tur dissensus et propter hoc nihil prohibet aliquis
charitatem habentes in opinionibus dissentire: nec
hoc repugnat paci. Opiniones enim pertinent ad
intellectum qui procedit appetitum: quod per pacem unum.
Dissensio igitur in opinionibus et minimis repugnat quod de paci
perfecte patrie est quod plena uita cognoscet: et ois appe-
titus quietabitur: sed non paci imperfecte uie. Pax secundum ca-
tholicum dicitur a pacto: quia post pactum fit pax

Capitulum Octauus

Et h̄ etymologia d̄i q̄i plū arcens: q̄ expellit filiū ut suū h̄iū: q̄ sūme est odiosū: et merito. Nā innumera mala oriuntur ex eo. Un̄ dauid p̄legit pestē potius q̄ plū. ij. R. ultio. Pax h̄ tres lias q̄ rep̄ntat: p̄ p̄ patrē: per a rep̄ntat amor sp̄s s̄cti: p̄ x. christus dei filius. Nā sūma et p̄ma pax. vñ ois alia originat̄ ē trinitas. Unde cait̄ ecclia. Tu charitas: tu puritas: tu pax et̄:

Pacem omnia ap. §. II

perit fm̄. b. Aug. xix. de ciui. dei Et dionys. de di. no. Quā cōdusionē sic declāt. b. Tho. ubi supra arti. ij. Ex hoc ipso q̄ h̄ aliqd̄ appetit: p̄ns ē ip̄s appetere affectionē eius: et per p̄ns remotionem eorū que consequutionē impedire possunt. Pōt at̄ impediri bonū seu boni desiderati affectio: p̄ contrarium appetitum sui uel alterius: et utruq̄ tollitur per pacem ut supradictū est. Et ideo necesse est: q̄ omne appetens appetat pacem in q̄tū s. omne appetens appetat tranquille: et sine ipedimento peruenire ad id quod appetit: i quo p̄sistit ratō pacis quā. b. Aug. diffinit̄ esse tranquillitatē ordinis. Nec obstat q̄ Dionysius dicit q̄ pax est unitiua consensus. Nā pax importat non solum vnionem appetitus intellectualis aut rationalis: aut sensualis ad quod potest pertinere consensus sed etiam connaturalitatis: ut in consensu importetur unio appetituum ex cognitione precedentium: per connaturalitatem uero unio appetituum naturalium. Nec enim obstat q̄ aliq̄ bella faciūt nam tales non desiderant nisi pacem: quā se h̄e non extimant. Unde. b. Augu. xxiij. q. i. noli. Nō enim pax queritur ut bellum exerceatur: sed bellum geritur ut pax consequatur: bellando ḡ esto pacificus et̄. Item pax que est malorū: est apparen̄s et non uera. Unde dicitur Sap. xiiij. In magno uiuentes insc̄ie bello: tot et tanta magna pace arbitrati sūt. Et est triplex pax mala. s. inordinata: ut cum superior obedit inferiori ut ratio sensualitati. Uel prelati subdito. Hanc pacem seruauit adam potius obediens uxori q̄ uoc̄i domini Gen. ij. Non decet seruū dominari principibus prouer. xix. Secunda est pax simulata: q̄ lis fuit iude proditoris in osculando christū. Et Joab ad Amasiaz. ij. R. xx. ps. xxvij. Loquūt̄ pacem cum proximo suo: mala autem in cōdib⁹ eorum. Tertia est pax inquinata: scilicet qui sūt in malo cōcordes: ut herodes et pilatus facti amici in passiōe christi Math. x. Nolite arbitrari q̄ uenerim mittere pacem in terram. Item. b. Aug. xix. de ciui. dei. ponit multas species pacis eas diffiniēs. Dicit enim q̄ pax corporis est ordinata tēperatura partium: Pax anime irrationalis ordinata requies appetitionum. Pax anime rationalis: ordinata cognitionis actionisq̄ p̄sensio. Pax corporis et anime: ordinata uita et salus animan

tis. Pax hominis mortalis et dei ordinata in fide sub eterna lege obedientia. Pax hominum ordinata concordia. Pax domus: ordinata imperadi obediendi concordia inhabitantium. Pax ciuitatis. ordinata imperandi obediendi ciuium cōcordia. Pax celestis ciuitatis: ordinatissima et concōdissima societas fruendi deo et inuicē in deo. Pax omnium rerum tranquillitas ordinis. Ordo autem est parium dispariumq̄ rerum sua cuiq̄ loca tribuens dispositio.

Beneficientia nō. §. III

nō est v̄tus sp̄alis. Et rō est q̄ actus interior et exterior non requirūt diuersas v̄tutes. Sed beneficentia et beniuolentia nō differūt: nisi sicut actus interior et exterior. q̄ beneficentia est exequutō beniuolentie. Un̄ sicut beniuolentia nō ē alia v̄tus a charitate: ita nec beneficentia. Est autē actus charitatis exterior. Quod sic declarat. b. Tho. secūda scōe q. xxxi. Beneficenti nil aliū importat q̄ facere bonū alicui. Pōt at̄ hoc bonū considerari duplici. Uno modo fm̄ cōm rōem boni et hoc p̄tinet ad cōm rōem beneficentie. Et hic est actus amicitie et per consequens charitatis. Nam in actu dilectionis includitur beniuolentia per quā q̄s uult bonū amico: ut supra dictū est. Voluntas autem est affectiua eorum que uult: si adsit facultas: et ideo ex consequenti benefacere amico: ex actu dilectionis consequē. Et p̄pter hoc beneficentia fm̄ cōm rationem est amicitie uel charitatis actus. Si autem bonū quod quis facit alteri: accipiat̄ sub aliqua speciali ratōe boni: sic beneficentia accipiet specialem rationem et pertinebit ad aliquam specialem uirtutem sicut si faciat bonū proximo sub ratione subleuantis miseriam eius: pertinebit ad misericordiam. Si sub ratione debiti ut parētib⁹: pertinebit ad iusticiam: et huiusmodi diff. lxxvi. Non satis est bene uelle: nisi studeas etiam benefacere. Est autem beneficentia exercenda ad omnes si fieri potest cum dilectio charitatis se extendat ad omnes pro loco tamen et pro tempore secundum debitas circūstantias. Peccatoribus autem in necessitate etiam est subueniendum ad sustentationem nature non ad fomentum culpe: Unde dicit. b. Augu. v. q. v. non omnis. q̄ utilius exurienti panis subtrahitur q̄ frāgitur si de cibo securus iniusticie acq̄escat. Et sic ē ex cōmunicatis et infidelib⁹ i necessitate ē b̄nfaciēdū et subuēiēdū magis autē cōiunctis ceteris paribus potius subueniendū est. dicit enī. b. tho. ubi supra. q̄ uirtus et gratia imitant ordinē nature: q̄ est ex diuina sapientia institutus. Est at̄ talis ordo nature: ut unū quodq̄ agens naturale p̄ prius magis diffundat suam actionē ad ea que sunt sibi propinq̄iora: sicut magis calefacit ignis et̄ sibi magis p̄p̄quā. Exhibito at̄ b̄nfaciēdū est quedā actio charitatis i alio

Titulus Septimus

et ideo oportet quod in propinquos magis fiat beneficiaria. sed propinquitas vnde hominis ad alium potest attendi: secundum diuersa in quibus homines sibi concitant: ut consanguinei in naturali concitatione: ciues in civili: fideles in spirituali: et sic de alijs. Et sic secundum diuersas concitationes sunt diuersis diuersa beneficia dispensanda. Nam unicuique est magis exhibendum beneficium pertinet ad illam rem secundum quam est nobis magis coniunctus simpliciter loquendo: tamen hoc potest variari secundum diuersitatem temporis loci et negotiorum. Nam in aliquo casu est magis subueniendum extraneo necessitate extremam patienti quam patri non sustineri tantam: de bonis autem debita alteri quod eius sunt plus tenet ei benefacere reddendo: quam propriis: nisi coniuncti essent in tanta necessitate quod liceret ei furari ad subueniendum eis: nisi et ille cuius est res esset in tali necessitate. In quo casu penultima est conditio utriusque et alias conditiones prudentis iudicio: quod in talibus non potest dari universalis regula.

Titulus septimus de spe. De triplici spe eius quidditate et fructibus

Capitulum i.

Equitur de spe quod est secunda uir

tus theologica ad quam hortatur scriptura dicens psalmus xxxvi. Spes in domino re. Triplex autem est spes. uidelicet. Naturalis: virtualis: et spiritalis. Spes naturalis est quedam passio: unde philosophus dicit quod iuuenes sunt magne spei. Hoc est concitatio nobis et brutis: per experientiam. non uidentur quod canis mouet ad insequendum leporem: et ancipiter autem. et hoc quod non facit nisi quod sperat affectum. cum huius passio in uisibili quod est et in brutis secundum philosophum. b. Thoma. i. ii. sen. di. xxvii. Lu. n. ois passio sit in concupiscentia. Irascibilis: ois illa passio de cuius intellectu est appetitus in bonum uel in ueniens: simpliciter est in concupiscentia sicut amor: delectatio: et huiusmodi et opposita horum. Ois autem illa passio de cuius intellectu est morus in bonum: cum circumstantia difficultatis: est irascibilis. Et hoc si oia illa quod importat bonum et malum: cum ratione alie quantitate sicut ira quod exurgit ex magna lesione: quas quod potest uindicare: si non in promptu. Tior non est de quolibet malo: sed de magno cui non potest resisti: uel difficulte. Spes importat modum appetitus in aliquod bonum proportionatum appetitui. Non enim est de bono et tanta ad quod nullo modo potest perueniri. Nec tamen de tam paruo quod per nullo habet: sed de eo quod est difficile haberi: propter quod dicitur arduum. Et sic arduum addit quandam spiritalem rationem bonitatis: scilicet preciositatem quandam ex hoc ipso quod non de facili potest haberi sicut dicitur. Omne rapax capax. Differt autem in hoc ab audacia: quod audacia importat extensionem appetitus in aliquod arduum ut repellat malum: spes autem extensionem appetitus in arduum bonum ut acquirat. Sed quod de spe. put est passio dictum est supra in prima parte: ideo hic non aliud de ea. Naturalia tamen non sunt uirtutes nec uirtutes. Spes uirtutalis est uirtus theologica de qua psalmus lxxi. Tu es domine spes

mea et est ibi deprecatio per cam. i. tu es causa spei mee. Ubi est sciendum secundum Thoma. in ii. sen. di. ii. quod spes ultra acceptionem predictam. scilicet pro passione. secundum quod sunt in bonum: accipit quadruplur. Uno modo. put noniat habitum inclinationem ad actum uoluntatis: sicut actum spei quod est passio partis sensitue ut ibi. i. Cori. xii. Ne maneat fides: spes: charitas. Secundo modo. put nominat actum procedentem a tali habitu: et sic est actus uirtutis ut ibi in psalmum lviij. Moab olla spei mee. Moab significat malos qui sunt olla: facientes suam persecutionem feruere et coque. i. perficere spiritum nostrum. Tercio modo. put noniat rem perfectam et spiritalem: et sic est obiectum uirtutis. ut ad titulum. ii. Expectantes beatam spem. i. uisionem beatam speratam. Quarto modo. put noniat certitudinem quod sequitur spei ut ibi ad Romanos. v. probatio uero spei. i. spei certitudinem: et sic nominat statum perfectionis in uirtute quantum ad certitudinis intentionem. Est et sciendum: quod spes quod est uirtus non opponit tiori quod est donum quantum illa sit de bono futuro: iste de malo futuro. Et ratio est quod spes se extendit in deum ex consideratione diuine largitatis: tior uero dicit resiliendum ex consideratione proprii peccati: et ita non est secundum idem resiliendum timoris et extensio spei. Unde non sunt propria cum propria sunt secundum idem. Spes criminalis solo nomine et improprie dicitur spes propter aliquam apparentem similitudinem quam habet cum ipsa: de qua dicitur in psalmum. Nolite sperare in iniquitate. Et in euan. Lu. vi. Mutui date nihil inde sperantes. Nam talis spes que tamen improprie et large dicitur spes: in mutuo inducit usuram ex tra de usu. consuluit. Quod intelligitur quoniam talis spes est causa principalis mutui. De ista tamen materia plene habes supra in ii. parte. tit. i. Et dicitur spes secundum etymologiam: quod est spes progrediendi ad ardua: quod pes deca ut dicitur in catholicon.

Nota secundum C. S. I.

istam largam acceptionem spei. scilicet in malum secundum Genuhel. i. summa uirtus. quod ipsa est triplex. Prima est perfidetur de se ipso. secunda est confidetur de alio. tertia est perfidetur a deo alio uano. de prima dicitur: puer. xxvii. qui perfidit in corde suo: stultus est. Uere autem stultus est confidens de se qui proprius loquendo presumptus est. Nam homo non est sufficiens ex se. nec ad sustinendum: nec ad defendendum se: nec ad merendum. quod homo nec aliqua alia creatura si sufficiens ad sustinendum: ex se ostendit Gregorius. dicene. Esse omnium que de nihilo sunt in nihilum tenderent: nisi ea omnium actu manu regiminis: retineret. Secundo non est sufficiens defendere se ab hostibus suis: imo a demonibus cito pimeat nisi a deo protegetur. Tercio est insufficiens ad merendum: quod nec ex se sufficit bonum unum ichoare seu bonam uitam accipere. ii. Cori. iij. Non quod sufficiens sumus aliquid cogitare a nobis quod ex nobis re. Logitatio autem primum opus esse uidetur. Potest homo se perimere. sed non se resuscitare. Olee. xii.

Capitulum Primum

Perditio tua ex te israel tñ in me auxiliū tuū. Secūdo est insufficiens i bono inchoato pſeuerare. Sic. Lito bonū amittitur niſi a largiēte custodiat. Tercio i bono insufficiens est proficere. p̄a. lxx. Beatus uir cuius est auxiliū abs te 7c. Confidētia seu spes i alio homine est salax 7 cūſidens hōinē. Jsa. xx. Confidētur ab ethiopia spe sua: 7 confidūt homines i altero aliquādo rōe potestatis: ſz dicitur his Jsa. xxxi. Ne qui deſcēdūt i egyptum: ad auxiliū ſperandū: 7 nō ſūt conſili ſup ſanctūz iſrl. 7c. Aliquādo ratione conſāguinitatis. Sed dicitur Hiero. xvij. Maledictus uir qui confidit i hoīe: 7 ponit carnem. i. parentellam. bachūm ſuum. i. robur ſuūz. Aliqñ ratione malitiē 7 iniquitatis. p̄a. lxi. Nolite ſperare in iniquitate per aſtutias hominū putātes obtinere que uolūt. **C**ōfidentia in re uana ē cōfidētia uel i uita temporalī que breuis 7 momētanea ē Sap. v. Spes impij q̄i lanugo q̄ a uento tollitur. Uel cōfidere i diuinitis. i. ad thi. vi. Diuitibus huius ſeculi precipe nō ſperare in incerto diuitiarū: ſed in deo uiuo: Uel cōfidere in fama 7 opinione hominū Job. viij. Spes hypocrite peribit: Quid. n. hypocrita i cunctis ſuis operibus ſperat niſi honorē: reuerētiā: gloriā laudis: a melioribus metuī: ſactus ab omibus uocari: ſed peribit iſta ſpes: qz eternitatē nō querens fugit qd tenet: qz eius intentio i illa gloriā non figitur q̄ ſine fine poſſidetur Job ſicut tele aranearū fiducia ei. ſ. hypocrite. Ois q̄ iſta mala iprope dicta ſpes abicienda ē.

Spes que est uir .§. II.

tus theologia ſic diſſinitur a magiſtro ſen. in. iij. Spes eſt certa expectatio future beatitudinis: ex meritis 7 grā pueniens. Ubi tangūtur tria de ipſa. Primo eius actū. ibi certa expectatio. ſecūdo ei obiectū: cū ſubditur future beatitudinis. tertio meritū cū dī ex meritis 7 grā pueniens. **Q**uātū ad primū. ſ. cū dī certa expectatio: ē ſciendū qz ſic oēs alie vtutes participāt aliqñ a charitate. ſ. deſideriū ſūmī boni propter qd operātur. Ita iſte actus qui eſt expectare: principaliter cōuenit ſpei: 7 ille vtutes quibus cōuenit ille act⁹ expectatōis: ut patientia: lōganimitas: 7 magnanimitas: participāt ipm actū a ſpe. Nā expectatio patientie ē expectatio diuini auxiliij i periculis: per lōganimitatez expectat qd diuinū auxiliū i laboribus: tēdēs diu i aliqd bonū arduū obtinēdū: Per magainimitate expectat quis diuinū auxiliū ut tēdēs i aliquod bonū arduū temporale. Sed expectatio ſpei eſt expectatō boni ardui eternalis poſſibilis adipiſci glīs ē eterna beatitudo obiectū ſpei. b. Tho. Eſt at actus p̄pri⁹ ſpei expectare: nō ſperare futuraz. ſ. beatitudinē. Huius rō ē: qz cū ſpes tēdat in bonū poſſibile nobis adipiſci. ſi ſpes tendat in bonū obtinēdū ſm propria vtutē ſic dicitur ſpes ſperā tā

tū. Sed ſi tendat in aliqd bonū obtinēdum per vtutē alienā: ſic proprie ſpes dī expectare. Et h̄ duo tāgit apls ad Ro. viij. Si qd uidemus ſperam⁹ per patientiā expectamus. b. tho. p̄ma ſe. Iſta aut expectatio dī certa ut p̄z in diſſinitione ad oſtēdēdū qz ſpes preſupponit facultatē 7 facit certitudinem pueniendi i beatitudinē futurā. Unde apls q̄ habebat certitudinē illius britudinis: 7 hoc nō niſi p ſpē dicebat. ij. ad thi. ij. Scio cui credidi: et certus ſū: qz potēs ē de poſitū meū ſeruare 7c. Si at arguat ſic i cōtrariū: certitudo eſſe non poteſt: de eo qd pōt deficere. Sed multi uiatores habentes ſpē deficiūt a cōſecutione beatitudinis: q̄ ſpes uiatoz nō h̄z certitudinē: Rūdeo qz aliq̄ habēt ſpē future britudinis: habēt certitudinē conſeqñ di eā ex quibz. Primo ex auxilio diuine oīpotentie. Secūdo ex auxilio diuine miſericordie imēſe. Tercio ex infinita dei liberalitate. Quarto ex ei na dei ordinatione. Quito ex liberi arbitrij ab peccati iſſexibilitate: qz. ſ. nō ponūt obſtaculū ſupra dictis alicui⁹ peccati. Et hāc certitudinē hnt l̄ habuerūt oēs i grātia cōfirmati. Aliqui vō habētes ſpē future beatitudinis deficiūt a cōſecutōe eius: n̄ quidē ex defectu diuini auxiliij qz i p̄dictis q̄ttuor cōſiſtit: ſed ex defectu liberi arbitrij ponētis obſtaculū peccati: ita qz certitudo ſpei quā. ſ. ſpes h̄z de obtinēdo uitā etnā cāt ex q̄ttuor ſupradictis. ſ. ex dei oīpotētia: miſericōdia: liberalitate: 7 eter na ordinatione: certitudinalr 7 iſallibilr: q̄ttū eſt de ſe ordinatib⁹ nos i uitā etnā 7 dirigētib⁹: Sz qz q̄diu ſum⁹ in hac uita pōt eē accidētale ipedimētū peccati mortalīs: ne ſpes q̄ de ſe certitudinē h̄z finē ſuū p̄lequat: iō i hac uita cū ſpe habēdi uitā etnā adiūgit tior ſeparatōis a deo. b. tho. i. iij. ſe. di. xxvi. **A**ddit tertio i diſſinitōe future beatitudinis. Nā p̄priū 7 primū obiectū ſpei ē beatitudo futura: q̄ i dei uiſiōe p̄ſiſtit. Uñ apls ad Heb. vi. Habem⁹ ſpē ſicut anchorā tutā 7 firmā icedē tē uſqz ad interiora uellamīs. Expoſitio habemus i. h̄c dēm⁹. ſ. anchorā tutā. ſ. ab oī malo tuentez: 7 firmam. i. in omni bono nos confirmantem incedentem. i. incedere facientem: uſqz ad interiora uellamīs. i. celeſtem beatitudinē nobis uellatā in uia. In cuius figuram Exod. xxvi. dicitur qz uellū ponebatur inter ſancta 7 ſancta ſanctorz qz ſignificat beatitudinē nobis uellatā hic. i. ad Lori. ij. Oculis nō uidit 7c. ratio ad hoc ē: quia ſpes initit vtuti iſfinite dei: ſed propriū eſt iſfinite vtutis ad bonum infinitum perducere quod ē uita eterna: que in dei p̄fecta fruitōe conſiſtit Ergo ſpes eſt expectatio future beatitudinis. b. tho. ſa ſecūde: 7 nota qz ſicut finis reſpicit principaliter deū. ſecūdarīo reſpicit etiam alia que ordinantur in deū ut myſteria incarnationis: ſacra. 7 que cōtinētur in ſacra ſcriptura: ita ſpes p̄ncipalr reſpicit beatitudinē ſupnam: ſecundario aliq̄ alia i q̄ttum

Titulus Septimus

ordinant nos ad consecutionē beatitudinis. Nō enim licet sperare aliquod bonū p̄ter beatitudinē sicut ultimū finē: sed sicut id qd est ordinatum ad p̄sequendū beatitudinē: sic remissio peccatorū augmētū gr̄e subleuatōz ī piculis ne deficiat et h̄. Et signant d̄ i diffinitōe future: q̄r spes ē de iūstibilibus nō habitis sed h̄ndis: et nota q̄ p̄destinat̄ p̄ sp̄e expectat uitā eternā et futurā quāz est habiturus: et q̄tum ad suam extimationem et finē rei vitatē. Prescitur autē quīs non sit habiturus uitam eternā. et ita nō sit ei futura in rei ueritate: tamē est ei futura fm suam extimationē al. n. non expectaret: Tho. in. iij. sen. ¶ Demū ponit mediū seu modū attingendi p̄mū et cōsequendi ipm: cū dicit in diffinitione maḡ sen. ex meritis et gratia pueniēs. Nō at dicit spes ex meritis et gratia eo q̄ ip̄e habitus spei per quam aliquis expectat futuram beatitudinē causetur ex meritis: sed pure ex gratia: unde est habitus infusus: ut fides et charitas. Sed dicitur spes prouēire ex gratia et meritis precedentibus: q̄tum ad duo. Prio q̄tum ad actum spei formate in quātum dei gratia et merita precedentia pducunt actū spei. Ubi nota q̄ spes non p̄supponit merita in actu: sed in pposito. Nō. n. aliquis sperat propter merita: q̄ si merita existentia pducūt actū spei: sed q̄ p̄ merita que pponit ad beatitudinē se puenire sperat. Secūdo mō spes dicitur ex meritis puenire q̄tū ad obiectū. s. q̄tū ad ip̄am rem expectatam: put. s. aliquis sperat se beatitudinē adepturum ex dei gratia et meritis precedentibus. Et pp̄ hoc dīc magister sen. in. iij. di. xxvi. sic sine mēitis aliquid sperare: nō spes sed p̄suppositio dici pōt. Tho. i. iij. di. xxvi. et Rai. i. sūma.

¶ Pro maiori de .§. III. clarificatione ultime partis diffinitionis spei. Sciendum q̄ modi cāe efficientis sunt quattuor ut dīc Auicena i metha. sua. Prima cā efficiēs ē q̄ i iduendo formā substantiālē uel accidentiālē ultimā pfectionē cāt. Scōda cā efficiēs ē disponēs: que ad receptionē forme mām prepat uel disponit. Tertia cā efficiēs est coadiuuās: q̄ ad p̄me cāe effectū operā p̄stat. Quarta cā efficiēs est cōsiliās q̄ altī finez et formā agēdi oñdit. Istis q̄ttuor modis potest aliquis eē cā alterius ad beatitudinē cōsequendāz. P̄ia ē cā efficiēs ut pficiēs. s. dina gratia uel misericordia. ps. Si am et gl̄iaz dabit dñs. Scōda cā sufficiēs ut disponēs sūt opa meritoria. Un̄ apl̄s i. ad Lōrī. vnusq̄sq̄ p̄p̄am mercedē accipiat scōz suū laborē: ubi et notādū: q̄ opa n̄ra si cōsiderāt fm q̄ pcedūt a p̄p̄a uolūtate seu f̄z p̄p̄az eorū v̄tutē: sic n̄ p̄nt mereri uitā etnā d̄ cōdigno pp̄ maximā distātā n̄i meriti ad vitā eternā. pp̄ quod apl̄s ad Ro. viij. ait nō sūt digne passionēs et c. ¶ Meret tñ ip̄a opa n̄ra de p̄gruo. Nā et p̄gruū est

ut hōi op̄ati bñ fm suaz v̄tutē: de fm sue v̄tutis itelligētia recōpenser. Si at cōsiderāt opa n̄ra: p̄ ut procedūt ex gratia spiritus sancti inhabitātis ai mā. Sic de cōdign meret uitā eternā eo q̄ op̄ n̄m h̄z efficacitā ex p̄te dei mouētis Tho. p̄ma se. q. cxliij. Et Bern. h̄ dicit sup̄ cantī. hoc totū hominis meritū si totā sp̄e suā pōat i eo q̄ totū saluū fecit Tertia cā efficiēs ut coadiuuās ad beatitudinē ē alteri oīo deuota. Nulli. n. licet sperare de aliquo hoīe vel de aliq̄ creatura: sicut de agēte p̄ncipali: s̄ sicut de agēte fario et istrumētali: per qd aliq̄s adiuuat ad q̄cūq̄ bōa p̄sequēda i beatitudinez ordinata. Et h̄ mō ad factos nos cōuertim̄ et aliq̄ ab hōib̄ petim̄. Tho. fa. se. q. xvij. Et sic uirgo māia dī spes n̄ra. s. suffragiū a q̄ obem̄ p̄cipue sperare adiuuari: ut cū fario agēte: et de hac cā coadiuuatē ait apl̄s i. ad Lōrī. ix. Cooperatorēs sumus dei. Adiuuam̄. n. deo ad ordinādū alios in futurā beatitudinē nō pp̄ defectū virtutis ei: cū sit v̄tutis īfinite: s̄ i q̄tū de suā p̄ nos exequit actiōnē: sicut oñs p̄ seruū: et agēs p̄ncipale p̄ istrumētale. Est autē dīa inter agēs creatū et icreatū. quia agēs creatū sine mediō agere nō pōt q̄ ē finite v̄tutē: s̄ agēs icreatū. s. de cū sit īfinite v̄tutis: pōt agere sine aliq̄ mō p̄ se ipm: Agit tñ mltā per medias cās. Et hoc sp̄alr pp̄ tres rōes. P̄ia pp̄ mūdi decorē. Nā mūdi decor et pulchritudo i hoc p̄st̄: q̄ qdā sūt alioz cāe et quidā eorū effectus. Secūda ē pp̄ dei p̄fectionē. Nā cū deus sit bōitatis īfinite suā bonitatē uoluit reb̄ creatis cōicāre nō solū q̄tū ad hoc q̄ sint: s̄ et q̄ sint aliorū cāe. Tertia ē pp̄ nostri istructionē sicut. n. apparet in nālīb̄ q̄ sol nō solū i se est lucid̄: s̄ et ē alijs causa lumis: sic nos debem̄ eē cā beatitudinis nō solū nobis sed et alijs. Jac. v. Qui conuerti fecerit peccatōrē et c. Quarta cā ut p̄siliās ē exhortatio uel istructio uel eruditio fraterna ad beatitudinē cōsequēda ad Ro. xij. Qui docet i docēdo qui exhortat i exortādo et c. Rai. in sūma.

¶ Deinde uidē .§. III. dū ē de spe q̄tū ad ei fructū quē producit Scōdo q̄tū ad ei subiectū i q̄ agit. Tertio q̄tū ad ei actū quē pduc. Quarto q̄tū ad ei obiectū qd īspicit. ¶ Et q̄tū ad p̄mū sciēdū: q̄ spes opat q̄ttuor magna bona. Est. n. p̄mo dilectionis affectiua. s. delectatōis pductiua. Itio opatōis pfectiua. q̄to p̄miatōis collatiua. ¶ Quāt spes sit dilectōis effectiua pbat rōe et auctē. rōe qdē q̄ ille q̄ sp̄at bonūz aliq̄ obiecti: si sua v̄tute l̄a se ip̄o n̄ possit illō bonū obiecti illō diligit cui v̄tute et auxilio sibi possit illō puenire. Lū ḡ spes sit expectatio future beatitudinis: quā n̄ possum̄ p̄seq̄ nisi d̄ v̄tute: ex h̄ icī p̄m̄ deū dilige. Auctoritate qdē idē oñdit. dicit apostolus ad col. i. Dilectionem quam habetis i sanctos propter spem que reposita ē uobis i celis

Capitulū Primum.

Ex qua sequitur: qd si spes celestis premij ē causa qua diligimus factos: multo magis ipsa spes facit nos diligere deū tanq̃ p̃cipale obiectū b̃titudis future 7 cā. Super illo ē uerbo Mat. i. Abraaz genuit Isaac: Isaac at̃ genuit iacob: dicit glo. sic fides genuit sp̃e: spes vero dilectionē: 7 sic dilectio ex spe causatur. Secūdo spes ē dilectionis pduc tiva. Rō est: bonū apprehensū conueniens delectat. Si n. bonū ut conueniens apprehēdat ut p̃ns: sic sensus qui ē boni p̃ntis cōueniens ē cā delecta tiōis: delectatur. n. f̃sualitas in uidēdo pulchra: i audiēdo armoniā sonoz: in gustādo dulcia 7b̃i. Si at̃ bonū ut conueniens apprehēdatur ut p̃ete ritū: sic memoria cāt delectationē. Lū. n. qd actua liter recordatur aliquoz gestoz in quibus afficit siue bona opera q̃tum ad bonos siue mala q̃tuz ad prauos sic delectatur. Si vō apprehēdatur bo nū cōueniens ut futurū: sic spes cāt delectationē. Lū. n. quis sp̃at ad ipsi magnā dignitatē: utilita tē: premiū: 7 huiusmodi: idē delectatur per maxi me: cū sperat premiū eternū: inde h̃z cāz delectati onis 7 gaudij. Aplus ad 20. xij. Spe gaudētes ibi glo. Amb. Nō nisi eterna speretū 7 inde gaudebi tis. Gaudium at̃ ipoztat delectationē creature rō nalis. Itē ad 20. xv. Deus at̃ sp̃i repleat nos om ni gaudio. Et i ps. Ego at̃ in dño sp̃auī: exultabo 7 letabor in mīa tua. Nec est qd dī prouer. xij. Spes que differtur affligit aiam: qd nimirū q̃diu differtur spes eternozū affligūtur aīe fidelīū: ubi Beda: Spes eterni premiū affligit aiam: qz nūm̃z qd differtur spes eternozū affligūtur aīe fidelīū. Nā spes alia rōe ē cā afflictionis: alia rōne cā est delectationis. Lū. n. afflictiois ē rōne dilatiois p̃e mij eterni de quo ē spes. Lū. n. spes sit d̃ eterna be atitudine: qz tale bonū nō ē p̃ns: sed differtur ad cōsequēdū usqz in finē: rōne sue dilatiois tristat. Sicut 7 mater de suo filio absente 7 gaudet 7 tri statur: gaudet in q̃tum sperat ipsū quez amat re uersurū cū magno honore 7 sui utilitate. Trista tur ex dilatione cōsiderans precipue pericula que ei p̃nt accidere ne reuertatur. Uñ ps. lxi. fuerunt mihi lachryme mee panes die ac nocte: dū dī mī hi per singulos dies ubi est deus tuus. Tertia spes ē operatiois p̃fectiua 7 auxiliatiua. Unde in ps. xxxvi. Spera i dño: 7 statī subditur. Et fac bo nitatē. Spes. n. adiuuat 7 fortificat ad operāduz tripl̃. Primo rōe eius qd aspiciat. Secūdo rōne ei qd efficit. Tercio rōne eius qd perficit. Et quātū ad primū rōne eius qd respicit. Respiciat quidem spes ad b̃titudinē futurā: que cū sit difficil ad ha bēdū: conatū 7 operationē intendit. Uñ apl̃us. i. ad Cor. ix. Qui arat d̃z arare in spe fructus perci piēdi. Uñ Aug. Qui arat. i. predicator qui corda hoīuz ad fidē apperit: vel quicūqz alius minister xp̃i 7 cooperator d̃z arare. i. p̃dicare uel alia bōa facere in spe stipēdiōz sp̃ualīū nō p̃pter sp̃e t̃pali

um: hoc ē ut necessaria uite: qz nō non p̃pter illa principaliter p̃dicet Hiero. 7 Seneca. Omne op̃ leue fieri solet: cū p̃cium eius cogitatur. Et spes p̃ mij solatiū sit laboris. Secūdo spes adiuuat ad ope randū rōne eius qd efficit. Nā spes delectationēz cāt ut dictū ē in. §. p̃cedēti. Delectatio at̃ perficit opus fm̃ p̃hm. Tercio spes adiuuat ad operādū rōne eius qd p̃ficat. Nā spes perficit uoluntatem in quātum facit diligere ut dictū ē supra i primo. §. huius ca. Sed diligens facilius 7 fortius ope ratur: ita dicit Aug. p̃mo li. confes. Qui amat nō laborat. Ois labor amātibus nō est grauis. Solū amor ē qd nomē difficultatis erubescit. Quar to spes ē p̃mij collatiua. Unde in ps. xxxvij. Bea tus uir cuius ē nomē dñi spes eius. Qd exponens Aug. ait: Beatus uir qui t̃palia ab eo nō sperat: sed illud qd indicat nomē eius. i. salutē. i. beatus qui ipsū deū: non aliud a deo sperat. Idē qd gau det in spe tenebit 7 rē. Nec quattuor q̃ predicta si ponit Rai. pisanus in sūma sua.

Et potest huic .§.v.

addi qd hētur i sūma uirtutū. i. septē premia seu utilitates cōsequētes ex spe. Prima ē: qz ē p̃nie directiua 7 icitatiua. Nullus. n. peniteret: nisi spe raret ueniā Amb. Nemo digne agere pōt p̃niaz: nisi qui sperauerit indulgentiam de pe. di. i. In hu ius figurā fuit p̃ceptū: Deute. xxiij. Nō accipi es loco pignoris molā superioz nec inferiozem. Mola supior que depmit opa hoīs que facit: ne eis eleuetur: ē timō. Mola iferior que retinet ma teriā ne i terrā descendat est spes: que retinet ho minē a motu despatiois: ne absorbeat trīstia. Inter ista d̃z eē motus corporis i p̃nia: 7 non sem per d̃z hēre apud se in mēte. Secūda qz ē i an gustijs 7 picul magnis fortificatiua: Jsa. xl. Qui sperant in dño mutabūt fortitudinē dī. xlvij. om nes. Huius exemplū hēmus de illa sacīssima mu liere: de qua dī. ij. Mach. vij. qz pereūtes septem filios sub vnus diei t̃pē cōspiciens bono aīo fere bat: p̃pter spem quā in deū hēbat. Tercia qz est intelligentie apitiua sap. iij. Qui confidūt itel ligent ueritatē. Exemplū i Abraā qui ex magna spe quam hūit in deū fuit illuminatus ad cogno scendū quō deberet se hēre in illa p̃plexitate cuz descendit in egyptū circa uxorem suā. Uñ Aug. fecit qd potuit: qd non potuit deo cōmisit i quē sp̃auit: nec eum fides aut spes fefellit. xxij. q. ij. q̃ ut. Quarta qz est in malis liberatiua ps. xxxi. In tē spauerunt p̃es nostri: spauerunt 7 libera sti eos. Exemplum de susanna liberata a calūnia se num 7 morte. Erat. n. cor eius fiducia h̃ns i dño: ut dī Dañ. xij. Quinta qz est tentationū dia boli triumphatiua ps. x. In dño sp̃auī non time bo quid faciat mihi hō. i. diabolus. In figurā da uid non armatus armis proprie confidentie: sed

Titulus Septimus.

confidentia dñi prostravit. Soliab. i. Regū. xvi. Sexta ē capitis. i. itētōis hoīs pseruatiua. Undē ab aplo: galea que caput custodit. i. ad Thi. v. Galea salutis assumite. i. spē salutis. Ex intētione at iudicatur opus hoīs. Qui at sperat in deum i operibus suis: non pōt nisi uti bona intētione.

Septima quia est bonorum multiplicatiua. ps. li. Ego aut sicut oliua fructifera in domo dei speravi in misericordia dei mei rē. ps. cxxix. A custodia matutina usq; ad noctem speret isrl i dño. A custodia matutina uel uigilia fin aliam litterā que est quasi initium diei signāt pncipiū quo ali cui incipit apparere sol usus rōis. Nox significat finē uite. q. d. a principio usq; i finē semper speret anima. Uel custodia matutina significat tempus quo xps resurrexit: q; illa hora resurrexit. Nox ē finis mundo: israhel populus fidelis. q. d. ex tempore resurrectionis xpi qui ichoauit beatitudinem debemus sperare usq; in finem. **E**t nota quod dicitur Osee. xij. Spera in deo tuo semper ad oñdendum q; omni tempore debemus in dño sperare. Precipue debemus sperare in dño tempore tētationis: afflictionis: defectionis: et offensiois. Primo debemus sperare in deo tēpore tētationis: ut scilicet resistamus: ut non cadamus: ut vincam. Nā spes quam habemus i deo liberat nos ab oī tētatiōe. prouer. iij. Clipeus est sperantibus i se. Nō at sperat qui inicit sibi laqueos: non vitādo occasiones peccatorū: sed presumit talis. Nō sperat qui tm pōderat fragilitatē suam et nō penaz. Non sperat qui in tētatiōe ad deū nō recurrit orādo. ps. xxvij. In dño sperauit cor meū: et adiuuus sū. **S**ecundo debemus sperare i deo tēpore afflictionis et hoc triplici rōe. Prima q; de tribulatos non deserit. Iudith. xij. Qui non deseruit sperātes in se. Secūda q; deus tales eripit. ij. ad Corin. i. Qui de tantis periculis nos eripuit et eruet in quem speramus. Tertia q; deus in se sperantes securos reddit. in ps. x. In deo speraui non timebo quid faciat mihi hō. Ambro. de diuina misericordia tunc sperandū ē amplius: cum presidia humana defecerint. Et Greg. in. x. moralium. Tanto spes i deo solidior surgit: quanto quis q; grauiora pro illo pertulerit. Unde hiere. xvj. Spes mea i die afflictionis. Et eccl. xij. felix qui nō habuit animi sui tristitiā: nec excidit a spe sua. **Q**uod exponitur sic. felix. s. beatitudine uite: et post ea pñe: q; lz modo habuerit tristitiā cānis ul mūdī: nō tm habuit tristitiā animi per quā exciderit a spe dei. Uel sic. felix qui non habuit tristitiā. i. cām tristitie que ē peccatū: et qui non excidit. s. per peccatū a bonis operibus: quibus paratur et spatatur beatitudo. Uel sic. felix qui non hūit tristitiā. i. accidiām per quā quis excidit a spe uenie. **T**ertio debemus i deo sperare tēpore defectionis. Sicut. n. seruus in dño diuite et largo spat.

Sic tēpore paupertatis i dño ē sperandū. Et hoc triplici rōe propter quam pauper i diuite sperat. Prima rō ē pp cibū vel nutrimentū ps. lxxvj. Parasti i dulcedine tua pauperi deus. Secunda est ppter auxiliū. Jsa. xxv. factus es fortitudo pauperi. Spes a turbine: umbraculum ab estu. Job v. Saluū faciet egenū a gladio oris eoz: et de manu uiolenti pauperem: et erit egeno spes. Ubi sciēdum q; tribus modis iducitur aliquis ad peccandū. s. vel cōtumelia et adulatoria persuasione. Et cōtra hoc dī. Saluum faciet egenū: i. illuz qui se putat egere auxilio dei a gladijs eozū. i. iniqua persuasione: laude: contumelia: uel adulatione que est gladius. puer. penul. Generatio que pro dentibus hz gladios. Secūdo iducitur aliquis ad peccandū iūrie illatione. Et propter hoc dicitur d manu uiolenti. i. pīate tyranni qui alios opprimit i ps. lxxi. Liberauit pauperē a potente. Tercio iducitur aliquis ad peccandū tpalis boni defectione: et contra hoc dicit. Erit egeno spes. i. illi qui est tpalis boni auxilio destitutus erit spes adepti onis boni spualis: et merito: q; spes ē certa expectatio future beatitudinis. Unde mens cuius spes ē i eternis solidata: nec adulatione nec detractiōe deicitur: nec pñasione emollitur: nec aduersitate fragitur: q; inititur soli deo. **Q**uarto debemus sperare i deo tēpore offensiois. Rō huius est: quia si esset medicus aliquis cōporalis qui uellet sciret et posset omnes infirmitates curare: tūc quilibet infirmus deberet i tali medico cōfidere et sperare. Talis medicus ē deus: qui uult scire et pōt omnes peccatores curare sanare uel saluare ergo rē. i. ad thi. i. uult omnes homines saluos fieri. Aug. sup. Joā. Quantum est i medico sanare uenit egrotū rē. Uñ eccl. ij. Respice filiū nationes hoīum: et scitote q; nullus spauit i dño: et cōfusus ē: permāsit i mādatis eius: et derelictus est. Aut quis inuocauit eum et despectit eum. glo. coll. hic tria dicit. Primo q; nullus speras i dño est confusus. i. i spe sua est frustratus ad ro. v. Spes non cōfūdīt. i. nō facit erubescere sperantē. Cuius rō ē: q; aliquis pfunditur quando quod spabat non inuenit uel non ipleuit: sicut contingit illi qui sperat i homine: ppter qd dī hiere. Maledictus qui confidit i hoīe. Spes at non cōfūdīt: q; est i deo qui non fallit nec fallere pōt. Secundo dīc q; nullus opās ex charitate non ex timore uel cupiditate est derelictus. Eccl. viij. Qui custodit pceptum non ex perietur quicq; mali. ps. xxxvi. Junior sui rē. Et non uidi iustum derelictum simplr: uidelz et si ad tps exponat eum tribulationibus. Tercio dīc q; nullus iuocans ex fide est despectus. Unde subditur. Aut quis iuocauit rē. i. itus ex corde uocauit fideliter: humiliter et perseuerāter dprecādo: et despectit eū nō exaudiēdo. q. d. null. ps. cxliij. Prope est dñs oībus iuocantibus eum rē. Licet

Capitulū Secundū

enim credere pūq̄ sp̄are: et diligere sit: tñ nil peti-
tur ex fide: nisi sit sp̄es habendi et diligatur. Et iō
i dictis verbis ultimo ponitur fides: p̄mo sp̄es: se-
cūdo charitas: hec sūt hugo. cardialis i postilla.

De subiecto sp̄ei. i. i. quibus sp̄andū sit. La. ij.

De subiecto sp̄ei

X. i. i. quibus sp̄es rep̄itur. Ubi sciēdū
q̄ sp̄es put ē virtus theologica non
fuit in xp̄o: nec est in celo. i. i. beatis angelis et aīa
bus: nec i inferno. i. dānatis et demonibus. Sed est
i mūdo. i. i. fidelibus: i purgatorio videlicet aīab⁹
ibi existentibus: et fuit i limbo i patrib⁹ antiquis
dum steterūt i limbo. **Primum** sic p̄batur. s.
q̄ sp̄es non fuerit in xp̄o: xp̄us simul fuit comp̄e-
hensor et viator: et neutro modo habuit sp̄em pro
p̄rie. Rō est: q̄ i quantum fuit ipse comp̄hensor:
semper actu fruebatur visione diuina clari⁹ q̄ sac-
ti i patria: sed sp̄es est de non visis fm apl⁹ ad ro.
viij. Ergo i eo non erat hoc mod⁹ sp̄es. Sed nec
ē i quātum viator seu mortalis eam habuit. Nā
q̄uis ut mortalis expectaret aliquid qd nō habe-
bat. s. gloriā impassibilitatis: quam videtur po-
stulasse: cum dixit Job. xviij. Pater vēit hora: cla-
rifica filium tuum fm expositionem Aug. Non
tñ ex hoc pōt dici p̄prie habuisse virtutem sp̄ei.
Rō est: q̄ principale obiectū sp̄ei ē beatitudo et
na: que cōsistit in visione et fruitione diuina: quā
h̄z aīa ē absq̄ corpore. Et hanc visionem et frui-
tionem xp̄s dum ēt erat mortalis habebat: quia i
istanti cōceptiōis sue: aīa fuit glorificata. Nec ob-
stat q̄ ps. xxx. dicit i eius p̄sona ad patrem. In te
dñe sp̄aui: non cōfūdā et eternum: q̄ ibi large su-
mitur sp̄es pro expectatione illius p̄mij accidenta-
lis. s. gl̄ie seu resurrectionis cōp̄oris gl̄iosū: que ex-
pectatio non est p̄prie sp̄es uirtutis. Tho. i. iij. di.
xxvi. **In angelis bonis et aīabus beatis similiter**
non est sp̄es. Rō est: q̄ sp̄es ut dictū est: est de nō
uisis. Quod. n. videt quis non sperat ait apl⁹ ad ro.
viij. Sed angeli semper uident faciē patris: vt
dī Mat. xviij. Et de sanctis dī. i. Jo. Videbimus
eum sicuti est. et. i. ad Cor. xij. Tunc at facie ad
faciem. s. eum videbimus: ergo i eis non est sp̄es s̄z
res sperata hīc est. s. beatitudo perfecta. Probat
idem alia rōne. Nam si haberet sp̄em: aut eam
haberent de bono qd expectant alijs: aut de bōis
qd expectāt sibi. Primo modo non pōt dici q̄ ha-
beant sp̄em: q̄ sperare alijs beatitudinem non p̄-
tinet p̄prie ad sp̄em uirtutis: sed magis ad chari-
tatē. Sicut ille qui h̄z charitatem dei: eadē chari-
tate diligit et proximum: et consequēter appetit et
sperat illi beatitudinem. Si dō bono qd sibi expec-
tant dicātur habere sp̄em: hoc ēt nō pōt dici: q̄
sp̄es nō est de hīs sed de habendis rebus: que qd
nondum habet. Sed angeli iāz habent deū et sac-
ti q̄ rē. Et si dicatur: q̄ h̄z nō expectēt bonū qd h̄nt

s. visionem dei: expectant tñ cōtinuationem bōi
ipsius qd h̄nt: ut sicut nos speramus adeptiōnem
boni qd non hēmus: ita ipsi sperant cōtinuationē
boni qd non h̄nt. Nam certitudo de cōtinuatiōe
ē de essentia beatitudinis. Rōdeo q̄ angeli et sac-
ti qui fruuntur deo: efficiūtur quodammodo partici-
pes diuine eternitatis: que cū de tps excedat: non
diuersificatur per p̄teritū p̄ns et futurum: sicut
tps facit: et iō fruētes diuina visione essetialit̄ nō
h̄nt sp̄em de cōtinuatione ipsius beatitudinis: q̄a
nō ē ibi cōtinuatio futuri. Tho. i. iij. di. xxvi. **Itē**
scī q̄uis expectant gl̄iaz corporis sui que erit
i vltima resurrectione: non tñ ista expectatio per-
tinet ad virtutem sp̄ei. Tū q̄ ut dictū ē: obiectū
sp̄ei est p̄ncipaliter gl̄ia aīe: tum q̄ gl̄ia corporis
ē quid minimū respectu ad gl̄iam aīe: tum q̄ h̄nt
iā gl̄iam aīe h̄z sufficientem cām gl̄ie corporis:
gl̄ia. n. aīe redūdans ad corpus facit eum gl̄iosū.
Tho. vbi supra. **In dānatis et demonibus nō**
ē sp̄es. Qd probatur. Primo quidem sic: sp̄es cāt
gaudium. Sicut dī ad ro. xij. Spe gaudentes: sed
dānati et demones non sūt in gaudio: sed in dolo-
re et luctu fm illud Isa. lvi. Serui mei laudabūt
p̄ exultatione cordis: et vos clamabitis p̄ dolore
et p̄ cōtritione sp̄s rē. Secundo oñditur idē sic.
Sp̄es non est de impossibili. Sed demones et dā-
nati cum sint in malitia confirmati: sunt certi q̄
nunq̄ p̄nt euadere eternam dānationem et p̄ue-
nire ad beatitudinem: ergo nō h̄nt sp̄em. Sicut. n.
requiritur ad uerā beatitudinē q̄ aliquis sit cer-
tus de perpetuitate beatitudinis sue: alioquin nō
quiesceretur uolūtas eius. Ita ad penam dānato-
rū requiritur certitudo de perpetuitate dānatio-
nis. Unde sicut beati non h̄nt sp̄em ita nec dāna-
ti. Tho. scda scde. q. xviij. Et notādū q̄ h̄z dānati
et demones hēre possint et habeant fidē informē
de deo et alijs. Unde Jacobi. iij. di. Demones cre-
dunt et contremiscūt: non tñ habēt sp̄em. Cuius
Aug. rōem assignat in Enchiridion: dicens q̄ fides est
bonarum rerum et malarum p̄ntium p̄teritaz
et futuraz et suarum et alienarum. Sp̄es at nō est
nisi bonaz rerum et ad se pertinentium. Unde q̄
bona diuina non sūt dānatis futura possibilis: s̄z
sūt eis semper absentia: iō non in eis sp̄es esse pōt
sicut fides informis. **Pōt at esse sp̄es i uiatorib⁹**
videlicet uel his qui erant i limbo dū ibi erāt: uel
his qui sūt i purgatorio: uel his qui versantur i
mūdo. Qd oñditur triplici rōe. Prima est talis.
Quicūq̄ cupit aliquid quod nondū h̄z expectat il-
lud. Sed omnes uiatores predicti cupiebant bea-
titudinē: quam non h̄nt: uel non hēbant qui crāt
i limbo: uel qui sūt i purgatorio: et qui uiuunt
i mundo. Ergo expectabant uel expectāt beatitu-
dinem quā non hēbant: uel nōdū h̄nt: et per p̄ns
hēbant sp̄em qui erant i limbo: et habēt eāz qui
sūt i purgatorio et fideles i mundo. Secūda rō ē

Titulus Septimus.

talitatis: et est confirmatio precedentis. Sicut fides non euacuatur uel tollitur: nisi per id quod uidet vel quod credit: ita spes non euacuatur: nisi secundum hoc quod aliquis actu habet id quod sperauit. Sed illi qui erant in limbo non habebant actu beatitudinem: nec illi qui sunt in purgatorio uel in mundo habent actu beatitudinem: de qua est spes: et ideo spes eorum quare in hac uita habuerunt non est euacuata. Tertia ratio est talis. Illi qui apprehendunt aliquid uel apprehendebant sub ratione boni ardui futuri et possibilis: spem habebant et habent: sed omnes predicti sunt huiusmodi ergo ratio. Et si obijciatur in contrarium: quia spes procedit ex meritis. Sed illi qui erant in limbo: non erant in statu merendi. Et similiter qui nunc sunt in purgatorio non sunt in statu merendi: ergo non uidentur eis esse spes. Rpondeo quod quauis nunc non sint in statu merendi tales. scilicet illi qui sunt in purgatorio: uel illi qui fuerunt in limbo in statu merendi: tamen prius in mundo isto meruerunt. Et ex illis meritis precedentibus procedit spes eorum. Tho. secunda secunda. q. xviij. et i. iij. scilicet. ¶ Est autem spes ut est uirtus in uoluntate sicut in subiecto. Quod sic probatur. Alia non est capacitas dei nisi secundum mentem in qua est memoria: intelligentia: et uoluntas. ut patet per Augustinum. l. i. de tri. Spes autem est uirtus theologica habens deum pro obiecto. Et cum non sit neque in memoria: neque in intelligentia: que pertinet ad uiam cognitiuam: sequitur quod sit in uoluntate sicut in subiecto. Pro huius maiori declaratione sciendum quod per actus: habitus cognoscuntur. Actus autem spei est quidam motus appetitiue partis: cum obiectum eius sit bonum. Cum autem sit duplex appetitus in homine. scilicet appetitus sensituius: qui diuiditur in concupiscibilem et irascibilem. Et appetitus intellectuius qui est uoluntas. Scilicet autem motus qui sunt in appetitu inferiori cum passione: sunt in appetitu superiori sine passione. Actus autem uirtutis spei non potest pertinere ad appetitum sensituium: quia bonum quod est obiectum principale huius uirtutis non est aliquod bonum sensibile sed diuinum. Et ideo spes uirtus non est in appetitu inferiori sensituiuo: sed superiori appetitu que dicitur uoluntas sicut in subiecto. Sicut. n. obiectum irascibile est arduum sensibile: quod respicit spes prout est passio: ita obiectum uirtutis spei est arduum intelligibile. uel potius supra intellectum existens. Non obstat his quod spes habet certitudinem: ut patet ex diffinitione eius: et certitudo pertinet ad intellectum non uoluntatem. Nam certitudo inuenitur in aliquo duplici. scilicet essentialiter et participatiue. Essentialiter quidem reperitur in ui cognitiua. Participatiue autem in omni eo quod mouetur a ui cognitiua ad finem suum infallibilem: secundum quem modum dicitur: quod natura operatur certitudinaliter tamquam mota ab intellectu diuino certitudinaliter mouente unumquodque ad finem suum. Per hunc ergo modum uirtutes morales certius arte dicuntur operari: in quantum per modum nature mouentur a ratione ad suos actus. Et sic

est spes certitudinaliter tendit in finem suum quasi participans certitudinem a fide: que est in ui cognitiua. Tho. secunda secunda. q. xviij.

De ipsa spe quo. §. I.

modo est uirtus theologica distincta ab alijs. Et de his que habent excitare et iuuare actum eius. Quod spes sit uirtus: sic declaratur. Uirtus scilicet per se habet in se. et habet sic diffinitur: quod est que facit bonum habentem. et opus eius bonum reddit. Spes autem facit actum hominis bonum et hominem bonum. Actus. n. hominis dicitur bonus: per hoc quod attingit rationem uel mensuram propriam. Propria autem regula seu mensura actuum humanorum est duplex. Una est proxima. scilicet ratio qua mensuratur actus moralis. Alia est suprema et excellentissima. scilicet deus: qui mensurantur actus uirtutum theologiarum. Per actum autem spei attingitur ipsa regula et mensura suprema: que potior est alia. scilicet ratio: in quantum. scilicet speramus aliquid ut possibile nobis per diuinum auxilium. Unde ex quo actus eius est bonus: ipsa est uirtus. ¶ Quod sit theologica patet: quia apostolus. i. ad Corin. xij. connumerat eam cum alijs theologis dicens. Nunc manent fides spes et charitas. Huius ratio est: quia uirtus theologica dicitur que deum habet per obiecto: et per finem: huius autem est spes. Obiectum. n. huius et finis est deus. Respicit. n. deus ut causam efficientem: in quantum eius auxilio inititur. Et sicut ultimam finalem causam in quantum in eius fruitione beatitudinem expectat. Et sic patet quod est theologica. ¶ Quod sit distincta a ceteris theologis patet per Gregorium in primo moralium dicens has tres esse uirtutes. fide. scilicet spem et charitatem. Quod sic ostenditur. Uirtus aliqua dicitur theologica: ex hoc quod habet deum pro obiecto cui inhebet. Potest autem aliquis inherere alicui duplici. Uno modo propter se ipsum. Alio modo in quantum ex eo ad aliud deuenitur. Charitas autem facit hominem inherere deo propter se ipsum uoluntatem hominis uiuens deo per amoris affectum. Spes autem et fides faciunt hominem deo inherere sicut alicui principio: ex quo aliqua nobis proueniunt. De deo autem prouenit nobis et cognitio ueritatis: et adeptio bonitatis perfecte. si des igitur facit nos deo inherere: in quantum est nobis principium cognoscendi ueritatem. Credimus. n. ea uera esse: que nobis dicuntur a deo. Spes autem facit nos deo adherere: in quantum est nobis principium bonitatis perfecte: in quantum. scilicet per spem diuino auxilio initimur ad beatitudinem obtinendam. Et sic diuersa ratio obiecti quod est deus facit uirtutes ipsas esse diuersas. facit ergo spes per actum suum tendere in deum: sic in quoddam bonum finale adipiscendum: et sic in quoddam adiutorium efficax subueniendum. Tho. secunda secunda. q. xviij.

Si autem queratur. §. II.

utrum liceat sperare in homine uel in aliquo creato. Rndet. b. Tho. secunda secunda quod spes duo respicit

Capitulū Secundū

scilicet bonum quod obtinere intendit: et auxilium per quod illud obtinetur. Bonum quod quis sperat obtinendum habet rationem causae finalis. Auxilium vero per quod quis sperat illud bonum obtinere: habet rationem causae efficientis. In utraque autem causa inuenitur principale et secundarium. Principale, n. finis est finis ultimus: secundarium autem finis est bonum quod est ad finem. Si principalis causa agens est primum agens: secundaria vero causa efficiens est agens secundarium siue instrumentale. Spes autem respicit beatitudinem sicut finem ultimum. Diuinum vero auxilium sicut per maiorem causam inducentem in beatitudinem. Sicut ergo non licet sperare aliquod bonum praeter beatitudinem sicut ultimum finem: sed solum sicut id quod est ad finem beatitudinis ordinatum: et sic potest sperari substantia temporalis a deo haberi: et sanitas et subleuatio in miseris et adeptio virtutum et huiusmodi in quantum pertinent ad beatitudinem et non aliter: ita est non licet sperare de homine aliquo uel de aliqua creatura sicut de agente primo: seu de prima causa mouente in beatitudine. Nam contra talem dicitur Hier. xvij. Maledictus vir qui confidit in homine: licet autem sperare de aliquo homine uel creatura sicut de agente secundario et instrumentali: per quod aliquis iuuatur ad quaecumque bona consequenda in beatitudinem ordinata. Et hoc est modo ad sanctos recurrimus sperantes iuari meritis et precibus eorum et ab hominibus aliqua petimus sperantes obtinere: et vituperatur illi de quibus quis confidere non potest ad auxilium ferendum iuxta illud Hier. ix. unus a proximo suo custodiatur: et in omni fratre suo non habeat fiduciam.

De actu spei §. III.

data sunt precepta in ueteri testamento iuxta illud psalmi. Sperate in eo omnis congregatio populi: et in pluribus alijs locis. Non autem expresse data sunt in decalogo. Ratio huius est: quia secundum Theodosium scilicet secunda. q. xxiij. Preceptorum quae in sacra scriptura inueniuntur: quidam sunt preambula legis: et quedam sunt de substantia legis. Preambula quidem ad legem sunt illa quibus non existentibus lex locum habere non posset: huius autem sunt precepta de actu fidei et de actu spei: quia per actum fidei mens hominis inclinatur: ut recognoscat auctorem legis talem cui se subdere debet. Per spem uero premij homo inducitur ad obseruantiam preceptorum. De substantia legis sunt quae homini iam subiecto ad obediendum parato imponuntur pertinentia ad rectitudinem vite. Et ideo ipsa precepta statim in ipsa latione legis proponuntur per modum preceptorum. Sed precepta fidei et spei non erant proponenda per modum preceptorum: quia nisi homo iam crederet et speraret: frustra ei lex preponeretur. Sed sicut preceptum fidei fuit proponendum per modum denuntiationis uel cōmorationis ut dictum est ita preceptum spei fuit pro-

ponendum per modum promissionis. Qui igitur obedientibus premia promittit: ex hoc ipso incitat eos ad spem. Unde omnia promissa quae in lege continentur sunt spei excitamina. Sed lege iam posita pertinet ad sapientes viros: ut non solum inducant homines ad obseruantiam preceptorum: sed multo magis ad fundamentum legis. Et ideo post primam legislationem in sacra scriptura multiplex inducuntur homines ad sperandum et per modum admonitionis vel precepti: et non solum per modum promissionis. Quauis, n. natura sufficienter inclinet ad sperandum bonum nature proportionatum humane. Ad sperandum tamen bonum supernaturale oportuit induci auctoritate diuine legis partim promissis: partim admonitionibus vel preceptis. Per promissiones autem positas in primo et quarto precepto decalogi: inducebantur ad spem: licet alias in ipso decalogo non fieret de hoc preceptum ratione iam dicta. Contra spem sunt vitia ista duo: presumptio et desperatio. De quibus in secunda parte habetur.

Ad actum spei §. III.

seu ad sperandum adiuuant tres spes meditationum seu considerationum. Prima est consideratio diuine bonitatis et largitatis circa nos. Secunda est consideratio nostre oppositatis. scilicet eorum quae pro deo agimus et sustinemus nos. Tertia est consideratio beatorum suffragiorum charitatis fratrum erga nos. Quantum ad primum dicitur Ber. in quodam sermone de septem panibus. Tria considero in quibus tota spes mea consistit: charitatem adoptionis: veritatem promissionis: pietatem redditionis. Scio cui credidi: et certus sum: quia in charitate nimia adoptauit me: quia uerax est in promissione: quia potens est in exhibitione. Hic est funiculus triplex: qui difficile rupitur: quaeque nobis a patria nostra in hunc carcerem dimissum firmiter obsecro teneamus: ut ipse nos subleuet: trahat: et pertrahat usque ad conspectum glorie. Hec Ber. Et de primo. scilicet charitate adoptionis dicitur i. Joan. iij. Uidete qualem charitatem dedit nobis deus: ut filij dei nominemur et simus. Multum habet monere hominem ad sperandum: hoc considerando: quia deus est pater noster. Unde glossa super illud Mat. vi. Pater noster: in hoc datur fiducia. Quid, n. negabit filijs: qui iam dedit quod pater est Luc. xi. Si uos cum sitis mali: nostis bona dare filiis uestris: quanto magis pater uester etc. Ad hanc considerationem scilicet de spe uenie et reconciliationis: multum facit parabola de filio prodigo reuerso et recepto a patre festiue Luc. xv. De secundo. scilicet ueritate promissionis patet in scriptura de multis promissionibus dei: quod mentiri non potest: sed fidelis est in omnibus uerbis suis. ad ro. xv. Per patientiam et consolationem scripturarum spem habemus. Jacobi. i. Beatus uir qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit: accipiet coronam uite. psalmi. cxviij. Memor esto uerbi tui

Titulus Septimus.

seruo tuo in quo mihi spem dedisti. ¶ Quo ad
tertium p[re]s[ent]as dei considerata multum p[ot]est iuuare ad
sperandum. Cum. n. eque facile sit liberare a ma-
gnis periculis ut a paruis et saluare in multis et in
paucis. Et solo verbo p[ot]est suas implere p[ro]missiones
Eccl[esi]e. viij. Sermo eius pietate plenus est. Itē con-
siderato q[uod] ipse ē creator noster d[omi]n[us]: gubernator
bonus et miserator: multum h[ab]et inducere ad speran-
dum. Artifex. n. n[on] aliter amat opus suū: adeo ut
vix possit audire q[uod] ei detrahatur. Et sic verisimi-
le ē q[uod] artifex o[mn]ium deus amat opera sua p[re]cipue
hoi[um] que ad sui imaginē et similitudinē creauit
gen[er]a. i. Unde sperandū ē ab eo qui dedit ut sit: q[uod]
parat[ur] sit ei dare: vt b[on]ū sit. Itē cū sit d[omi]n[us] n[oster]: et n[on] al-
iter amant hoies que sua s[un]t cōseruant ea: et si per-
diderint: gaudēt: cū recuperauerit. Uerisimile ergo
ē: q[uod] de[us] uelit p[re]seruare o[mn]es q[ui] s[un]t boni: et p[ec]catores q[ui]
p[er]didit recuperare. Ad q[uod] facit parabola euangeli-
ca de centum ouibus et decem dragmis Luc. xv.
Et cum inter hoies debeat seruus d[omi]n[us] fidem: ut
s[ic] ei in o[mn]ibus obediat: et d[omi]n[us] d[icit] seruo ut ei subue-
niat. p[re]gat et defēdat. Unde certissime d[icit] h[omo] spe-
rare: qui ab hoste inuisibili impugnat[ur] q[uod] si tenta-
tio sit supra uires: deus ei in succursū ueniet: nec
deseret eū: nisi in culpa eius steterit: q[uia] negligens
in mittendo ei nuntius o[mn]is fuerit: vel infideliter
ultra se reddiderit. i. ad Loci. x. Fidelis deus q[ui]
non patitur: et n[on] p[er]mittit uos tētare supra id q[uod]
potestis etc. Exemplū de beato martino q[ui] in alpi-
bus incidit i latrones. Itē cum sit deus sūme bo-
nus: et displiceat ei malitia: uerisimile ē: q[uod] parat[ur] sit
iuuare euz qui uult deferere malitiā et h[ab]ere boni-
tatem. Et cū sūme sit misericors non minus uult
miseros a miseria liberare: q[uam] ipsi uelint liberari.
Unde Leo papa multiplex misericordia dei ita
lapsibus hūanis subuenit: vt non solū per gratiā
baptismi: sed et penitentie medicinā spes uite re-
paratur eterne: de pe. di. i.

Secūda p[re]sidera ¶ §. v.

tio que excitat nos et iuuat ad sperandum ē alio-
rū suffragiū: q[uod] est triplex. s. xpi in q[ui]ntum h[omo]: uir-
ginis marie: et beatorū alioz angeloz et hoium.
¶ Quantū ad primū dicit ap[osto]lus de xpo ad ro-
m. viij. Qui ē et interpellat p[ro] nobis. Et. i. Joā. ij. Si
quis peccauerit: aduocatū h[ab]emus apud patrem
iesū xpm iustū. Greg. in moral. Prebet apud deū
hoi fiduciam deus h[omo]. Aug. de ciui. dei. Gratia
dei non potuit gratius cōmendari q[uam] et ipse unie-
dei filius in se icōmutabiliter manens idueret ho-
minem: et sp[irit]us dilectionis sue daret hoibus homie
medio quo ad illū ab hoib[us] ueneretur. Ber. Se-
curū accessū ad deum. s. per fiduciā h[ab]es o homo.
Ubi mater stat ante filiū: filius ante p[re]m. Ma-
tr[is] o[mn]idit filio pectus et ubera: filius o[mn]idit patri lat[us]
et vulnera. Nulla ergo ibi poterit eē repulsa: ubi

sūt tot amoris insignia. Itē Hiero. D[omi]n[us] noster ie-
sus xps uoluit nō solū de alienigēis: s[ed] et de adul-
terinis cōmixtiōibus nasci: nobis ex hoc magnā
fiduciā prestare: ut qualicūq[ue] modo nascamur:
dū t[ame]n eius uestigia imitemur: ab ipsius corpore n[on]
separemur. di. lvi. d[omi]n[us]. Itē suffragiū quod p[ro] no-
bis faciunt sancti et angeli: multū h[ab]et incitare nos
ad sperandū diuina b[en]eficia. Unde ps. cxx. Leua-
ui oculos meos ad montes. i. ad sanctos qui dicū-
tur montes propter cōtēplationē et perfectionē
sperando inde auxiliū. Non q[uod] debeam[us] ab ipsis
factis sperare obtinere gratiam vel dona: s[ed] a do-
mino meritis et precibus s[an]cto[rum]. Propterea sub-
dit ps. cxx. Auxiliū meū a d[omi]n[o] etc. Si. n. sancti cū
in mundo erant iuuabāt miseros: p[re]cipue cum se
eis cōmendabant: multo magis nunc sperādū ē
q[uod] iuuant perfectiores in charitate. Unde de bea-
to d[omi]n[us] canimus. O spem mirā quā dedisti etc.

¶ Quantū ad fin[em] notandū: q[uod] uirgo maria d[icitur]
mater sancte spei. Eccl[esi]e. xxij. q[uia] s. ipsa eaz nobis
p[ro]curat: et eius benignitatē et miā considerando
erga nos: inducit nos ad sp[irit]u diuini adiutorij. Et i
sequentia. Spes r[ati]o[n]is es maria peccato[rum] mater
pia. Unde ad Hebr[eos]. iij. Audeamus cum f[ide]ucia
ad thronū gratie eius: ut misericordiā consequa-
mur. D[icitur] at[que] in quadā sequentia. Thronus ueri sa-
lomonis. i. xpi in quantū. s. in uentre eius stetit: et
in gremio eius paruulus sedit. Sicut at[que] ad thro-
num salomonis ascendebatur sex gradibus: ita
ad uirginē sex clauis: que cōtinentur in angeli-
ca salutatione: De throno salomonis q[uod] erat cubi-
culū: et signat castitatem coopertū auro: quod si-
gnificat charitate[m] h[ab]ere. iij. Reg. x. ¶ Sex sūt q[ui]
possumus et debemus sperare: et ista ip[s]a p[ro]curat
efficacissime nobis: vt merito dicatur in antipho-
na. Salue spes nostra. Et primū est q[uod] debemus
sperare ueniā et purgationē peccato[rum]. Job. xij.
Si occiderit me. s. per contritionē: spe. abo i cum
s. q[uod] parcat et ueniā p[re]stet. Et propterea dicitur
beata uirgo maria mundatrix uicio[rum]. Aqua. n.
mundat sordes. Gen[esis]. i. Congregationesq[ue] aquaz
appellauit maria. Maria q[ui] si mare. Eccl[esi]e. i. Om-
nia flumina. s. g[ra]tiā intrant mare. i. in maria in-
trant. Unde in prima clausula salutationis dicit[ur].
Aue maria aue. i. sine ue actualis peccati uixit ip-
sa sola inter puras creaturas in mundo. Maria
i. mare mundans a peccatis meritis et precibus
suis. Unde in sequentia. Mediatrix hoium: ablu-
trixq[ue] criminum: peccato[rum] ueniā. ¶ Secūdu[m]
quod debemus sperare est donoz et uirtutuz co-
pia. Eccl[esi]e. xxij. Spes uite et uirtutis. s. est i eo qui
h[ab]et uerā sapientiā secum. s. deū. Et propter hoc di-
citur archa thesaurorū. Ad Hebr[eos]. ix. secundū
tabernaculum quod dicitur sancta sanctorū h[ab]es
archam etc. Archa ista significat uirginē glorio[s]ā
in tabernaculo ecclesie triumphantis: in q[ui] fuerūt

Capitulum Secundum

et sunt manna dulcedinis gratie et pietatis: uirga potestatis: et tabule sapientie claritatis. Unde dicitur in secunda clausula: gratia plena. *Eccl. xxiiij.* In me omnis gratia. Hiero. Ceteris sanctis per partes data est gratia: marie uero plenitudo gratie se infudit. Et *Ber.* De plenitudine eius omnes accipiunt ipsa. scilicet non dante sed procurante. **T**ertium quod debemus sperare gloriam seu premium celorum. puer. x. Expectatio iustorum letitia. scilicet superne glorie. Diffinitur enim spes: per expectatio certa future beatitudinis. Et propter hoc dicitur regina celorum: reparatrix angelorum: ut introducat illuc quem uult. Unde dicitur a deo. *Le. n.* assumam et regnabis mecum. In figuram huius bester que interpretatur humilis fuit assumpta in sponsam et reginam ad regnandum cum assuero rege monarcha mundi: qui interpretatur beatitudo. *Hiero. x.* Et ideo in tertia clausula dicitur: omnes tecum ad regnandum. Et omnis honor qui sit matri: reputat filius sibi fieri. Ita. n. dicit *Anf.* Dilexit deus patri uirginem ut filium unigenitum eorum fecit sibi et uirginem: ut sicut ipse secundum diuinitatem est naturalis eius filius: ita secundum humanitatem sit naturalis uirginis filius. Dominus ergo tecum. **Q**uartum quod debemus sperare est iuuamen et subleuatio a miseriis et tribulationibus prouer. xxix. Qui sperat in domino: subleuabitur. Et propter hoc dicitur iuuatrix miserorum seu mater mie. *Ber.* Sileat misericordiam tuam o beata uirgo: quicumque in necessitatibus suis te inuocantem sibi senserit te defuisse. De est oliua speciosa in campis. *Eccl. xxiiij.* Unde in quarta clausula dicitur. Benedicte tu in mulieribus. id est super omnes mulieres. *Eccl. xxxvi.* Ubi non est mulier ingemiscit eger: quia. scilicet non sic alij compatiuntur et iuuant. Sed beata maria super omnes misericors et subleuatrix est. In figuram Judith liberauit populum a miseria obsidionis illius holofernis. Cui in laude dictum fuit. Benedicte tu super omnes mulieres. Tu gloria babilonis etc. **Q**uintum illaminatio in ambiguis et agendis. ps. xxxvi. Spera in eo: et ipse faciet et educet quasi lumen iudicium tuum. Et propter hoc dicitur beata maria illuminatrix stella: ut in sequentia. Ave maris stella. Angelus consilij natus est de uirgine: sol de stella sol occasum nesciens etc. Illuminauit autem permaxime mediante filio suo qui est lux vera: que illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Ubi dicitur in quinta clausula. Benedicte fructus uentris tui. Per ipsum fuerunt patres: qui erant in limbo a tenebris educti in lumen glorie. *Ber.* Respice stellam: inuoca mariam: non recedat a corde tuo. non recedat ab ore. Ipsam sequens non deuias. Ipsam rogans non desperas. Ipsam cogitas non deinde erras. Non autem aliunde lumen nobis porrigit nisi per benedictum filium suum. Sextum est auxilium et uictoria in temptationibus contra demones: mundum et carnem. *Lō*

fidite quia ego uici mundum. *Jo. xiiij. ps. xxxi.* Speram in domino mea circumdabit. Et propter hoc dicitur aduocata peccatorum in antipho. Eya ergo aduocata nostra. Ipsa aduocat in curia celesti contra demones qui non cessant accusare nos: et precipue in hora mortis. Unde dicitur uirga. *Isa. xi.* Egre dicitur uirga etc. quia ab ipsa percutitur diabolus: ut patet in multis exemplis. Et ideo in ultima clausula dicitur. Sancta maria mater dei ora pro nobis nunc et in hora mortis amen.

Tertia confide C. §. vi.

ratio que excitat in nobis actum spei est nostre operositatis: et ista est triplex. Prima est operatio bonorum que facimus. ps. iij. Sacrificate sacrificium iustitie: et sperate in domino. Sacrificium iustitie sunt opera uirtuosa: que tunc sacrificantur cum deo: debite offeruntur. Et ideo homo sumit sibi audaciam operandi. Pertinet et ad iustitiam contritio et confessio. Et ut dicit *Ambro.* Confessio spei saluandi tribuit. de pe. di. i. ecce nunc. Secunda est toleratio laborum et tribulationum ipsius amoris. *ad ro. v.* Tribulatio patientiam operatur: patientia probationem: probatio uero spem. *Greg.* Bonorum mens quanto duriora per ueritate tolerat eo eternitas: premia certius sperat. Exemplum unius ex septem fratribus: qui cum pro obseruatione diuine legis torqueretur: et membris tricaretur: dixit. Ecce lo ista possideo: et propter dei leges nunc hec ipsa de spiritio: quia me ea recepturum spero. *ij. Mach. vij.* Tertia est perpetratio peccatorum: quia deus tandem expectat magnos peccatores: et tandem peruenit magna dona largitur ultra veniam peccatorum. Multum hoc habet inducere ad spem: ut conuersio *Magdalene:* latronis: mathei: pauli: aug. manasse: thaddis: pelagie: marie egyptiace et aliorum. Unde *Osee ij.* dicitur: dabis uallem achor ad aperendum spem. Uallis ubi concurrunt imunditie et lutus sunt peccatores profundati in luto uitiorum et terrenorum. Achor interpretatur turbatio: uallis ergo achor est magnus peccator: turbatus per penitentiam et compunctionem. Et isti sunt dati nobis ad aperendum id est ad dilatandam et ampliandam spem in nobis de uenia et gratia et gloria. Et ualde notandum est: quia cum quis flagellatur uel tristatur: si non ita cito liberatur ut petit: non debet diffidere a spe diuini auxilij. Unde *Greg. in. xxv. moral.* exponens illud *Job.* Etiam cum dixeris non considerat iudicare coram deo: et expectat eum: sic ait. Fortasse dum clamor noster si negligitur: spes que cordi inhereat infirmatur super na adiutoria de futuro credimus: quia tardius ipe tramus: ac pene incōsiderata deo esse igemiscimus? que multa toleramus. Sed cum ista nos desperatiōis procella conturbat cōcussa mens citius in portum spei collocat se: si causas suas cum domino subtiliter pensat: si bona eius ad memoriam reuocat:

Titulus Septimus.

si mala que bonis eius reddidit apud semetipsas callide non excusat. Si perpendit quid ab eo iuste meruit: et quod clementer accepit. Si vitam suam uiuaciter discit. Si ante dei oculos omne quod agit examinat. Si semetipsam sibi non abscondat. Si factam se quod non erat meminit. Si illuminatam se atque subleuatam que in tenebris iacebat: agnoscit. Nec ergo cuncta in semetipsa recol ligens: dum bona accepta considerat aduersa: que tolerat non accusat: nec desperatione frangitur: quanto magis munerum consolatione roboratur: quia spem de futuris recipit: dum transacta beneficia recognoscit: dicat itaque et cum dixeris non considerat. scilicet deus iudicare coram eo: expectas eum: ac si diceret. Num id certo deus considerare non creditur: quod tarde miseretur: intima cognitionis ingrederet: atque illuc coram eius oculis cause tue iudicium suscipe: et que ipse uiuendo contulisti: vel que misericorditer percepisti: discerne: et tunc ad spei fiduciam reddis: dum bona tante benignitatis erubescis: quatenus inter aduersa fidei expectas: que et per delicta propitium recolis. Nec Grego.

De obiecto spei. scilicet. beatitudine humane uite. La. iij.

O ultimo fine humane uite.

mane uite qui et beatitudo dicitur: quod est obiectum spei. Et primo sciendum quod necessario ponere ultimum finem humane uite. Nam secundum b. Tho. prima secunde. q. i. Impossibile est in finibus procedere in infinitum per se loquendo ex quacunque parte. In omnibus. n. que per se habent ordinem ad inuicem: oportet quod remoto primo remoueantur et ea que sunt ad primum. Unde philosophus probat in. viij. phisicorum quod non est possibile in causis mouentibus procedere in infinitum: quod non esset primum mouens: quo subtracto alia moueri non possunt: cum non moueantur nisi per hoc quod mouetur a primo mouente. In finibus autem inuenitur ordo duplex. scilicet. ordo intentionis: et ordo executionis. Et in utroque ordine oportet esse aliquod primum. Id. n. quod est primum in ordine intentionis: est finis quasi principium mouens appetitum. Unde subtracto principio appetitus a nullo moueretur. Id autem quod est principium in executione est operatio. Unde isto principio subtracto nullus incipiet operari aliquid. Principium autem intentionis est ultimus finis. Principium vero executionis est primum eorum quod sunt ad finem. Sic ergo ex neutra parte possibile est in infinitum procedere: quod si non esset ultimus finis: nihil appetere tur: nec aliqua actio terminaretur: nec intentio agentis quiesceret. Si autem non esset principium in his que sunt ad finem: nullus inciperet operari: nec determinaretur consilium: sed in infinitum procederet. Ea uero que non habent ordinem per se sed per accedens sibi in uicem coniunguntur: nihil prohibet infinitate habere. Et hoc est

modo conuenit esse infinitatem per accedens in finibus et in alijs que sunt ad fines. Et ideo si obijciatur quod bonum et finis est obiectum voluntatis: sed voluntas potest reflecti super seipsam infinitas: quod possumus aliquid uelle: et exinde me nolle illud uelle: et sic ulterius in infinitum: ergo etc. Rideo quod illa multiplicatio actuum uoluntatis reflecte super seipsam per accedens se habet ad ordinem finium: quod patet ex hoc quod circa unum et eundem finem indifferenter semel uel pluries supra seipsam uoluntas reflectitur. Sicut et in numerando ratio potest procedere in infinitum: quod per accedens unitas additur numero persequentem.

Quod est impossibile. §. i.

le quod uoluntas hominis unius simul se habeat ad diuersa: seu tendat in plura ut ultimos fines. Huius ratio est secundum b. Tho. prima secunde. q. i. Quia cum unus quodque appetat suam perfectionem: illud appetit a liquis ut ultimum finem quod appetit ut bonum perfectum et completum sui ipsius. Unde dicit Augu. in. xix. de ciui. dei. finem hominum nunc dicimus non quod consumatur ut non sit: sed quo perficiatur: ut plenum sit. Oportet ergo quod ultimus finis ita impleat totum hominis appetitum: quod nihil extra ipsius appetendum relinquatur: quod esse non potest: si aliquod extraneum ad ipsius perfectionem requiratur. Unde non potest esse quod in duo sic redat appetitus: ac si utrumque sit bonum perfectum ipsius. Item ad idem. Illud in quo quiescit aliquis sicut in ultimo fine hominis affectui determinatur: quod ex eo totius uite sue regulas accipit. Unde de gulosis dicit ad Philo. iij. Quorum deus ueter est: quod scilicet constituit finem in delictis uetris. Sed sicut dicit Mat. vi. Nemo potest duobus dominis seruire ad inuicem. scilicet non ordinatis: ergo impossibile est esse duos ultimos fines unius hominis ad inuicem non ordinatos. Nec obstat quod Augu. dicit in. xix. de ciui. dei quosdam uidelicet posuisse ultimum finem in quattuor. scilicet in uoluptate: pulchritudine: quiete et huius principis nature: et uirtute: que utique sunt plura. Nam omnia ista plura accipiebant illi ratione unius boni perfecti ex his constituti.

Quod omnia que uult. §. ii.

homo uult propter ultimum finem: quod probat b. Tho. in prima secunde. q. i. duplici ratione. Et prima est: quod quicquid homo appetit: appetit sub ratione boni: quod quidem si non appetitur ut bonum perfectum: quod est ultimus finis: necesse est quod appetatur ut tendens in bonum perfectum: quia semper inchoatio alicuius ordinis natur ad consumationem eius. Sicut patet tam in his que fiunt a natura: quam in his que fiunt ab arte. Et ideo hominis inchoatio perfectionis ordinatur in consumatam perfectionem: que est per ultimum finem. Secundo qui ultimus finis hoc modo se habet in mouendo appetitum: sicut se habet in alijs motionibus primus mouens. Manifestum

Capitulū Tertium.

est autē q̄ secunde cause mouentes non mouent nisi secundū q̄ mouentur a primo mouente. Un̄ secūda appetibilia nō mouent appetitū nisi in oī dīne ad prīmū appetibile: quod ē ultimus finis. Pro tertio pōt induci auctas Aug. dicētis. xix. de ciui. dei q̄ illud ē finis boni nostri. ppter qd amātur cetera: illud at̄ propter se ipsum. Quāuis aut̄ scie speculatiue propter se ip̄as queratur: querūt tñ 7 appetuntur ut bonū speculātis: quod cōpre hēditur sub bono completo quod ē vltim⁹ finis. Itē sciendū q̄ nō oī q̄ aliquis semper cogitet de ultimo fine qñcūq̄ aliquid appetit uel opat: sed uirtus prime intētionis q̄ ē respectu ultimi finis: manet in quolibet appetitu cuiuslibet rei: et si de ultimo fine actus nō cogitetur. Sicut qui uadit per uiam: nō oī q̄ i quolibet passu cogitet de fine uie. ¶ Si at̄ queratur utrū alia conueniāt in ultimo fine cū creatura rōnali. R. fm. b. Tho. q̄ cū finis dicatur dupl̄ fm p̄m. s. cuius 7 quo. i. res i qua rō boni inuenitur 7 adeptio eius. Sicut finis auari ē pecunia 7 adeptio eius. Prīmo ergo mō i fine oīa conueniunt q̄ talis finis est deus: q̄ est vltimus finis hoīs 7 oīum aliarū rerū. Secūdo mō sumēdo finē. s. pro adeptione seu cōsecutiōne finis. Sic in fine vltimo hoīs nō cōcāt creature irrōnales. Nā hō 7 alie creature rōnales cōsecutur ultimum finem cognoscēdo 7 amādo deum: q̄ nō competit alijs creaturis: que adipiscuntur ultimum finē: in quātū participāt aliquā silitudinē dei. s. fm q̄ sūt ul uiuūt uel agnoscūt. Būtu do at̄ nominat adeptiōnem ultimi finis.

¶ Utrū omniū ho. §. III.
minū sit unus 7 idē finis vltim⁹? Rndet. b. Tho. p̄ma secūde. q. i. q̄ de ultimo fine possum⁹ loqui dupl̄. Uno modo fm rōem cōem vltimi finis. Et sic oēs hoīs conueniunt in appetitu ultimi finis: q̄ omnes appetūt suam perfectionē adimpleri: q̄ ē rō vltimi finis. Alio mō fm id i quo consistit rō vltimi finis. Et sic nō oīs cōueniunt i appetitu vltimi finis. Nā quidam appetūt diuitias tanq̄ consumatū bonū: quidam voluptatē: qdā aliquid aliud. Sicut gustui delectabile ē dulce: s̄ quibusdā maxie ē delectabil dulcedo uini: q̄busdā dulcedo mellis: q̄busdā aliud. Illud tñ oī eē delectabile meli⁹ simplr: i q̄ maxie delectat q̄ h̄z optimū gustū. Sitr illud bonū oī esse cōpletissimū qd tāq̄ vltimū finē appetit hīs affectū bñ dispo situz. Q̄ hōi conuenit agere quecūq̄ agit ppter finē. Rō est fm. b. Tho. p̄ma secūde: q̄ ille sole actiones que fiunt ab hoīe proprie dicuntur hūane. que sūt hoīs i q̄tum est hō. Differt at̄ hō ab alijs creaturis irrōnabilibus: in hoc q̄ ē dñs actuum suoz. Unde ille sole actiones uocātur humane: quarum homo ē dominus. Est autem homo dominus actuum suozum per rationem 7 uolun

tatem. Unde liberum arbitrium dicitur facultas uolūtatis 7 rōis. Ille ergo pprie dicitur actiones humane: que ex deliberata uolūtate procedunt. Si que alie actiones cōueniant hōi: pnt dici hoīs sed non humane proprie. Oēs at̄ actiones que pcedunt ab aliqua potētia: causantur ab ea s̄z rōnem sui subiecti. Obiectum at̄ uolūtatis ē bonū 7 finis. Unde oī q̄ oēs actiones humane sunt ppter finem.

¶ Agere prop §. III.

ter finē non solū conuenit hōi: sed et alijs creaturis. Unde phs in. q̄. phicozum dicit: q̄ non solū i intellectus: sed et natura agit propter finem. S̄z s̄z b. Tho. ubi supra. Aliquid sua actione ul motu tendit ad finem dupl̄. Uno mō sicut se ipsū mouens ut hō. Alio modo sicut ab alio mouēte ad finem: sicut sagitta tendit ad finem determinatū: ex eo q̄ mouetur a sagittate q̄ suā intētionē in finem dirigit. Illa at̄ que rōnem hnt: mouēt se in finē: q̄ hnt dñum suozū actū p liberū arbitriū. Illa que rōne carent tendūt ad finē per nālē inclinationē quasi ab alio mota: non at̄ a se ipsis: cuz non agnoscant rōem finis: 7 iō nihil in finez ordinare pnt: sed solum in finem ab alio ordinantur. Nā tota natura cōparatur ad deū sicut instrumētum ad agens principale. Et iō propriū est nature rōnalis ut tendat in finem quasi se agens ul ducens ad finem. Natura uero irrōnalis q̄si ab alio acta uel ducta: siue in finem apprehensū sicut bruta aīalia siue in finez nō apprehensū: sicut ea que carent oīno cognitiōe: 7 sic oīa agūt propter finē. Q̄ at̄ hoc sit uerū 7 necessariū: pbat sic. b. Tho. Lārum ordinatū si prima subtrahitur: necesse ē alias subtrahi. Prīma autem inter omnes cās ē cā finalis. Cuius rō est: quia materia non consequitur formam: nisi fm q̄ mouetur ab agere. Nihil n. se reducit a potentia in actum. Agens aut̄ non mouet nisi ex intētionē finis. Si. n. agens nō esset determinatum ad aliquem effectum: non magis ageret hoc q̄ illud. Ad hoc ergo q̄ effectum dei minatum producat: necesse est q̄ determinetur ad aliquod certum: quod h̄z rōem finis. Nec at̄ dei minatio sicut in creatura rōnali fit per rōnalem appetitum: qui dicitur uolūtas. Ita i alijs fit per inclinationem naturalem: que dicitur appetit⁹ naturalis. ¶ Q̄ actus humani i quantūz morales sortuntur spēm a fine s̄z. b. Tho. ubi supra. Rō ē: quia unūquodq̄ sortitur spēm fm actum 7 nō s̄z potentiam. Unde ea que sunt cōposita ex materia 7 forma: constituūtur i suis spēbus per proprias formas. Actus at̄ humani dicuntur ut dictum est i quātū procedunt a uoluntate deliberata. Obiectum autem uolūtatis est bonum et finis: 7 ideo manifestum est q̄ 7 p̄cipium humanorum actuum i quantūz sunt humani: est finis.

Titulus Septimū.

similiter terminus eorūdem. Nā id ad quod terminatur actus humanus est id quod voluntas intendit tanq̃ finē: sicut in agentibus naturalibus forma generati est conformis forme generantis. Et cum unūquodq̃ habeat speciem a principio intrinseco: finis non est aliquid extrinsecum omni no ab actu: q̃ comparatur ad actum ut principium uel terminus. Et hoc ipsū est de rōne actus: ut. s. sit ab aliquo quātum ad actionem: et sit ad aliquid quantum ad passionē. Secūduz at̃ quod ē pōt i itentioe sic p̃tinet ad uolūtātē. Et hoc mō dat spēm actui hūano siue morali. Item un⁹ act⁹ numero fm q̃ egreditur semel ab agente nō ordi natur nisi ad vnum finē proximū: a quo hz spēs. Sed pōt ordinari ad plures fines remotos: quoz vnus est finis alterius. Nihil at̃ p̃hibet actus q̃ sunt i dem fm spēm nature: sicut occidere propter iustitiam: et occidere propter odiū: sint diuersi hz spēs moris. Nā p̃m⁹ ē act⁹ vtrū: fus act⁹ uitij 7c. De b̃titudinis q̃ditate et mltiplicitate. La. iij.

O beatitudie que

est obiectum spei. Boetius in. iij. de consolatione sic diffinit beatitudinem. Beatitudo est status oīum bonorum aggregatione perfectus: hanc autē omnes naturaliter appetūt. Unde ipse dicit q̃ oīs cura mortalīū quā multiplicium studiorum labor exercet: diuerso q̃ dem calle procedit: ad vnum tñ beatitudinis finē nititur peruenire. Et Aug. in. x. de ciui. dei in pñ. ait. Oīum hoīum qui rōne quoq̃ uti possunt certa s̃tia est. Beatos ēē omnes hoīes velle. Qui at̃ sint uel vnde fiant: dū mortalis querit infirmitas: multe hinc cōtrouersie concitate sunt: in quibus p̃hi sua oīa et studia contriuere.

Est autem triplex. §. I.

beatitudo: que pōt notari in illo uersu ps. cxiij. Beatum dixerūt pplm cui hec sūt: beatus pplus cuius dñs deus eius. Et prima est beatitudo falsa et deceptiua: ibi Bea. dix. po. cui hec sūt. Secūda est b̃tudo imperfecta et dispositiua: ibi: bea. po. cuius dñs. Tertia ē beatitudo perfecta et obiectiua: ibi: deus eius. Quātum ad primum utiq̃ homines mūdi reputant beatū illū populū et illos hoīes qui abūdant t̃p̃alibus: de quibus fuerat locutus supra ps. Et aliqui reputāt beatitudinē diuitias ut auarī: q̃ oīa faciunt: ut cumulent diuitias: extimātes illas ut sūmum bonū maius alijs. Ad hūc finē dirigit omnem suum actum: affectū: cogitatū: studiū et laborē: ppter hec postponēs dei mādātā: et sic magis nūmū q̃ deū diligētes. Uñ apls appellat auaritiā idolorū seruitutē. Alij tanquam beatitudinē querunt honores mūdi: ut ambitiosi. Alij gloriā et famam: ut vana gloriofi. Alij potentiam dominandi alijs: ut sup

bi. Alij carnales delectationes: ut luxuriosi. Alij cōseruationem uite t̃p̃alis cuz sanitate: et alijs alijs commodis ponunt beatitudinē: ut delitiosi. Alij in cognitione rerum ut philosophi curiosi. Sed cōtra oīs hos dicit dñs per Isaiā. c. ij. Popule meus qui beatum te dicūt. s. propter ista habita: ipsi te decipiunt. Nā impossibile ē in aliquo horum esse beatitudinē uerā: quod pbat. b. Tho. prima secūde. q. ij. Sed videt q̃ hoc nō sit uerū. s. q̃ oīs appetat beatitudinē. Nullus. n. pōt appetere quod ignorat: q̃ bonū apprehēdū ē obiectū appetit⁹: ut dī. iij. de aīa. Sed multi ignorāt quid sit beatitudo: quod p̃ ex hoc: q̃ qdā poluerunt eam i uoluptate corporis: alijs i diuitijs et h̃: ergo 7c. Rñdet. b. Tho. prima secūde. q. v. art. vij. q̃ b̃tudo pōt dupl̃r cōsiderari. Uno modo fm cōm rōem b̃titudinis. Et sic necesse ē: q̃ oīs hō b̃titudinem uelit. Rō autem cōis beatitudinis ē: q̃ sit bonū perfectum. Cum autem bonū sit obiectum uoluntatis. Perfectum bonū alicuius est q̃ totaliter eius uoluntati satisfaciāt. Unde appetere beatitudinē nihil est aliud q̃ apperere hoc q̃ uolūtas eius satiatur: q̃ quilibet uult. Alio mō possumus loqui de b̃titudine fm sp̃alem rōem: q̃ tum ad id in quo b̃tudo consistit. Et sic nō oēs cognoscūt b̃titudinem: q̃ nesciunt cui rei cōis rō b̃titudinis cōueniat. Quidam. n. putāt hāc reperiri i diuitijs: alijs in uoluptatibus et h̃: et per consequens non omnes appetunt beatitudinē. Rō enim perfecte beatitudinis conuenit huic rei. s. uisioni diuine essentie. In hoc enim est status oīum bonorum perfectus: qui est beatitudinis. Unde xps Ioan. xvj. Hec ē uita eterna: ut cognoscāt te solum uerum deum 7c. Et hoc hz quietare appetitum hoīs. Unde ps. xvi. Satiabor cū apparuerit gl̃ia tua: hoc at̃. s. uidere deū certū ē q̃ multi ñ appetūt super oīa alia: sed magis alia terrena: ut p̃i pecorib⁹. Uñ et de p̃ hiere. ait. ij. c. Duo mala fecit pplus meus. Me dereliquerūt sōrē aque uiue: et foderūt sibi cisternas dissipatas.

Quod in diuitijs cō. §. II.

sistat b̃tudo hoīs ē ipossibile. Rō ē fm. b. Tho. p̃ma secūde. q. ij. B̃tudo est ultimus finis hoīs ad quem oīa alia ordinātur: et ipse nō ordinatur ad aliud. Sed diuitie non p̃nt esse ultimus finis hoīs. Nam diuitie aut sunt naturales aut artificiales. Naturales dicūtur quibus homini subnitur cōtra defectus naturales tollendos: ut cib⁹: potus: vestimenta: uehīcula: habitationes et h̃. Ista at̃ querūtur non propter se: sed ppter aliud. s. ad sustentandū naturā hominis. Artificiales diuitie sūt quibus natura non iuuatur fm se ut de narij: sed ars eos adinuenit propter facultatez cōnumerationis: ut sūt quasi mensura queda rerū uenaliū. Iste at̃ diuitie artificiales non querūtur

Capitulū Quartū.

nisi propter naturales: non. n. quereretur: nisi per ea illa alia emeretur ad usū vite. Neutro ergo habent rōem ultimū finis hoīs: sed ipse ordinatur ad hominem sicut ad finem. Nam ordine nature oīa huius sūt infra hoīem et facta ppter hoīem. Juxta illud ps. viij. Oīa subieciisti sub pedib' ei'. Ergo in diuitijs non est ultimū finis hoīs: nec p hūc bñtudo. Secūda rō est fm. b. Tho. q. bonū hoīs consistit magis in retinendo beatitudinē: q̄ in emittendo ipsam. Sed bonum hoīs circa diuitias magis consistit in emittendo et eueriendo q̄ retinendo et quātum ad deū: ppter quod xps dicit Mat. vi. Nolite thesaurizare etc. Thesaurizare aut thesauros in celis. s. erogando indigētibus. Et quātum ad mundi honorem. Un' Boe. iij. de consola. Diuitie diffundēdo magis q̄ exaceruādo melius lucēt. Siquidē auaritia semper odiosus: claros largitas facit. Pōt assignari tertia rō: q̄a bñtudo quietat et satiat appetitum fm illud ps. xvi. Satiabor: cū apparuerit gl'a tua. Sed diuitie non quietat appetitum. Jo. iij. Qui bibit ex hac aqua sitiet iterum. prouer. penul. Due sūt sāguī fuge: q̄ dicitur: affer affer. i. auaritia et luxuria. Ambro. xlvij. di. sicut hī ait. Nec facietas vnq̄ nec finis aderit cupiditati. Exemplū in alexandro magno: qui hōis dñiuz mūdi cū audisset a quibusdā phīs esse plures mūdōs: suspirās et illos alios desiderabat. Est autē appetitus diuitiarū artificialiū infinitus: q̄ deseruit cōcupiscentie inordinate que nō modificatur fm phm. Aliter tñ est infinitū desiderij diuitiarum: aliter desiderij sūmi boni. Nā sūmum bonum quanto magis perfecte possidetur: tāto magis cognoscitur ipsum et amatur: et alia contēnuntur. q̄ quātomagis habetur: tanto magis cognoscitur. Un' Ecclī. xxiij. Qui edūt me adhuc esurient etc. Sed i appetitu diuitiarū et quozūcūq̄ tēpaliū est cōtrariū. Nā cū nō hñt appetitū: q̄ estimatur magnū bonum i eis esse. Cū iā hñtur: ipsa contēnūtur: et alia desiderātur. Et hoc ideo: q̄ eorum i sufficientia tunc magis cognoscitur cum habentur.

De i honoribus. §. III.

consistat bñtudo hoīs ē impossibile fm. b. Tho. prima secūde. q. ij. Et rō est: q̄ honor exhibetur alicui propter aliquā eius excellentiaz: et ita est si gnū et testimonium quoddam eius excellētie: que est in honorato. Excellentia at hoīs maxime attēditur fm beatitudinē que est hoīs perfectus bonū: et fm partes eius. i. fm illa bona ex quibus alī quod bñtudinis pēpiatur et participatur. Et iō honor pōt consequi bñtudinē. Sed principaliter i eo non pōt consistere bñtudo. Et quia honor consequitur beatitudinē: hinc est q̄ sicut naturaliter desideratur beatitudo: ita naturaliter appetit honor cōsequens ipsā. Un' Aug. in li. de ciuit.

dei allegans ciceronē ait. Honos alit artes: quiaq̄ ad studia accedūt gl'a. Secūda rō est fm. b. Tho. Quia beatitudo est in beato. Sed honor non ē in honorato: sed in honorante qui reuerentia exhibet honorato fm phm in. i. ethi. ergo non i honore consistit bñtudo. Et si dicatur q̄ bñtudo nō ē premiū uirtutis: propter quā virtuosus operatur: sed honor fm phm in. iij. ethi. dī ē premiū uirtutis: ergo uidetur q̄ in eo consistat beatitudo. Rñdit. b. Tho. q̄ phs nō dicit q̄ honor sit premiū uirtutis: ita. s. q̄ propter ipsū honore bñdum virtuosus operet sic propt bñtudinē: q̄ tñc nō ē uirtuosus: s. abitisus. Sed dī premiū uirtutis q̄ ad exhibētes honore: q̄ quasi nō hñt hoīes qd maius dēt: et sic virtuosus accipit honore ab hoīb' loco premiū. Tertia rō est: q̄ bñtudo cū sit pfectū bonū: non cōgruit nisi bonis. Sed honor est cōis bonis et malis. Un' Aug. dicit de malo prelato ul' e. i. co. Et in exemplum culpa uehemēter extēditur: cum pro reuerentia ordinis peccator honoratur. di. lxxxiij. nemo. Ex hoc tñ efficitur bñs: s. cōfusibilis. Unde Symacus papa. i. q. i. ait. Utilissimus cōputandus est: si scitate et scia non precellit qui est honore pfectior. Quāt deo et excellētissimis creaturis maxime exhibetur honor: s. illud i. ad thi. i. Deo honor et gl'a: hoc est in signū et testimonium excellētie preexistētis in eis: nō q̄ honor faciat eos excellētes. Aman fuit ualde honoratus: q̄ secūdu post assuerū: et tamen malus: tādem suspensus est. Hester. iij.

De in gloria hū. §. III.

mana seu fama consistat bñtudo ē impossibile fm. b. Tho. prima secūde. q. ij. Rō est: q̄ s. Ambro. gl'a est clara cū laude notitia. Res at cognita alit comparatur ad cognitionē humanā: aliter ad diuinā. Hūana. n. cognitio catur a rebus cognitis: sed diuina cognitio ē cā rerū cognitariū. Unde pfectio hūani boni q̄ dī bñtudo nō pōt cārī a notitia hūana: sed magis notitia hūana de bñtudine alicuius pcedit: et quodāmo catur ab ipsa bñtudine i choata uel perfecta. Et iō in fama uel hūana gl'a non pōt consistere hoīs bñtudo: sed bonū hominis depēdet sicut ex cā et cognitione dei. Et iō ex gl'a que est apud deū: dependet beatitudo hoīs sicut ex cā sua. fm illud ps. xc. Eripiā eū: et gl'ifica bo eū lōgī. die. etc. Secūda rō ē: q̄ bñtudo hz i se uitate. fama at seu gl'a tēpali hz in se frequē falsitate. Nā humana notitia sepe fallit: et pēpue in cōtingētibus singularibus: s. sūt actus hūani. Multi. n. creduntur boni: qui sunt mali. Unde Grego. ad mauritium. Multa sūt que de dei iudicio hoīes ignorāt. Nā q̄s uos laudatis: ille forte reprehēdet: et quos uos rephēditis ille laudabit. xi. q. i. sacerdotibus. Unde damasus papa q̄ fuit sanctus: fuit infamatus de adulterio: ut refert

Titulus Septimus.

Hiero. 7 habet. ij. q. vij. §. cū balaā i fine. Et simō magus reputat' deus a romanis. Tertia rō ē: qz bñtudo ē bonū pmanēs. Undē dī stat'. S3 glā t'palis dī qd ualde trāsitorīū. Jsa: xl. dī. Ois caro senū: 7 ois glā ei' qī flos agri: qz una die apparet alia decedit 7 marcet. Un' Boeti'. O glā glā qd a liud es q' i milib' hoīum īflatio qdā aurīū. Sede chias rex īrlz fuit i magna glā i regno suo: 7 post eacapt' excecā' ductus i babiloniā i magna cōfusiōe. Hiere. vlti. vñ nō apptiāda i se. Bre. xi. q. iij. Inī yba laudātū 7 uituperātū ad mentē sēp recurrēdū ē. Et si ibi nō iuenit bonū qd de nobis dicitur: magnā d3 trīstītiā generare. Si autē ibi nō inuenimus malū qd de nobis hoīes loquūtur: in magnā debemus letitiā resiliē. Uez ut dicit Aug. ibi in ca. Nō sūt audiēdi ad edificatiōē aliorū 7 tollēdū scādalum debem' cōseruare bonā famā: 7 cū quis pōt d3 declarare inocētiā suā: cum iniuste infamatur.

Quā consistat beati. §. V.

tudo i p'tate seu dñio fm. b. Tho. prima secunde q. ij. est ipossibile: 7 rō ē: qz p'tas se h3 ad bonū et malū. Multi. n. male utūtur ut frequētiū: ut p3 i saule primo rege ppli dei: qui de optimo effect' est pessimus. Omnes ēt reges īrl' fuerunt mali reges: ēt iuda pro maiori parte. fm Aug. de ciuita. dei. Beatitudo autem est purum 7 perfectus bonum: 7 non pōt quis uti male. Magis autēz posset consistere aliqua beatitudo in bono usu potestatis: que est per v'tutem q' i ipsa potestate. Secunda rō ē: qz beatitudo non habet anxietatem sed delectationem 7 securitatem. potestas autem terrena h3 plurimūz anxietatis 7 timoris. Unde Greg. Omne quod hic eminet: plus merorib' efficitur q' honoribus gaudet. dī. xij. nerui. Et Boetius. ij. de conso. P'tas hūana sollicitudinū morsus expellere formidinū aculeos uitare nequit. Exemplum ponitur in illo dño qui fecit pendere gladiūz acutum filo tenui super caput amici recubentis secum in mēsa copiosissime preparata 7c. Tertia rō est: quia beatitudo est bonū per se sufficiens 7 non indigens alio: ut p3 in. i. ethicorū: ita q' ipsa adepta nullum bonum deficit hominī necessarium. Sed habita potestate adhuc multis indiget: al. miser esset: nec eam tenere posset. Indiget. n. seruitoribus: officialib' 7 mltis adiutorijs. Unde 7 due p'tates principales in ecclesia. s. imperialis seu regalis 7 pōtificalis: una indiget altera: ut dicit Lyprianus dī. xvi. cu3 ad uerūz: 7. xxiij. q. v. c. principes. Et p'tas imperialis frequēter adiuvit 7 defendit eccliam seu potestatem papalem ut p3 dī. lxiij. adrianus: 7. c. tibi dñs. Et papa cōfirmat imperatorem.

Quā i noluptati. §. VI.

b' p'stat beatitudo uera impossibile ē. Et rō est fm Tho. prima secunde. q. ij. Quia delectationes spūales sūt potentiores corporalibus. Sed in delectationibus spūalibus non cōsistit principaliter beatitudo perfecta: ergo multo minus in corporalibus. Q' at non consistat beatitudo principaliter in delectatione spūali. Probat' per hoc qd in una quaqz re aliud ē qd pertinet ad essentiam rei: aliud est propriū accidens eius. Sicut i homine aliud est q' est animal rōnale: aliud q' est risibile. Est autem considerandum: q' omnis delectatio est quoddam probūm accidens: quod conseq'itur beatitudinem vel aliquam beatitudinis partem. Ex hoc. n. aliquis delectatur q' h3 aliq' bonū sibi conueniens in re uel in spe vel solū i memoria. Bonum at conueniens si sit perfectum: est hominis beatitudo ipsa. Si autem sit imperfectū: est quedam beatitudinis participatio uel propinqua vel remota vel salte3 apparēs. Unde manifestum ē q' nec ipsa delectatio que cōsequit' bonū perfectum ē ipsa essentia bñtūdinis: sed quoddā cōsequens ad ipsā sicut per se accidens. Sed 7 voluptas corporalis nō pōt ēt mō p'dicto seq' bonū perfectum. nā ipsa sequitur bonū: qd app'hen dit sensus qui est unitus aīe vtens organo corporali. Bonū at quod pertinet ad corpus app'he ditur fm sensū: non pōt esse perfectū hoīs bonū. Lum. n. pars aīe q' est absoluta: ab organo corporali ut intellectus habeat quandam infinitate3 respectu ipsius corporis 7 partium anime corpori concretarū: sicut immaterialia sūt quodam mō infinita respectu materialium. Nam uniuersale quod cognoscit intellectus: est absolutum a materia: 7 continet sub se quasi infinita singularia: iō bonūz conueniēs corpori quod per apprehensionem sensus cāt delectationem corporale: non ē p'fectū bonū: sed quoddam minimum in cōparatiōe ad bonū anime. Et sic voluptas corporalis nō pōt esse ipsa bñtudo: nec per se accidens bñtūdinis. Secūda rō ē: qz bñtudo uera est p'p'ia creature rōnalis: cuius est capax per rōnem uel intellectum. Voluptates at corporales sūt cōes nobis 7 brutis. Unde 7 Boetius dicit q' si voluptates nos beatos efficere possent: nihil cause est qn pecudes quoqz beate esse dicātur: sed hoc absurdum est dicere. Est autem uehemēs appetitus delectationis sensibilis: contingēs ex hoc q' opatio nes sensuū que sunt p'ncipia nostre cognitionis sūt magis perceptibiles: vnde a pluribus appetit' q' delectationes spūales. Et qz sunt magis note: iō sūperunt sibi nomen uoluptatis fm p'm in. vij. ethicorū. Eo at modo omnes appetunt delectationem quo appetunt bonum. Nam delectatio est quies in bono desiderato. Tamē delectatio appetitur rōne boni 7 non cōuerso. Unde nō sequit' q' delectatio sit maximum 7 p se bonū: s3 q' una

Capitulum Quartum.

quod delectatio consequatur aliquod bonum et maxima delectatio et summa: sequitur summum bonum habitum. Tertia ratio est quod beatitudo cuius sit perfectum bonum: nulli potest esse nociva. Sed voluptates sunt nocive anime et corpori. Unde Boetius i. ii. de consola. tristes esse exitus voluptatum quisque libidinum suarum remisci uoluerit intelliget. Et Seneca. Plures occidit uoluptas quam gladius. Et Hiero. quod Galienus dicit. Athletas quorum uita et ars sagina est: non diu uiuere posse nec sanos esse: aiaque eorum nimio sanguine et adipe quasi luto inuolutas. nihil terrene nihil celeste cogitare sed semper de carnibus eructuare et uentris ingluuiem cogitare. de conse. di. v. ne tales. Et Grego. dicit. Salomon quippe ex iordinato amore feminarum et usu ad hoc usque perductus est: ut exempla idolis construeret. xxxij. q. iij.

¶ In sanitate ¶. §. VII.

et quiete corporis et optima dispositione consistat beatitudo: est impossibile. Et prima ratio est h. b. Tho. prima secunde. q. ij. q. q. impossibile est quod illius rei que ordinatur ad aliud sicut ad finem: ultimus finis sit preseruatio eius in esse. Sicut naus que ordinatur ad finem ad nauigationem: finis eius ultimus non est conseruatio eius sed nauigatio. Et hoc intendit principaliter gubernator eius. Manifestum est autem quod homo ordinatur ad aliquid extra se sicut ad finem. Non enim homo est summum bonum: ad quod inclinatur per naturalem appetitum eius: quod ut dicit Boetius. In terra est mentibus hominum naturaliter ueri summum bonum cupido. Unde impossibile est quod ultimus finis uoluntatis et rationis sit preseruatio sui esse. Unde Eccl. xij. dicitur: quod deus ab initio constituit hominem: et reliquit eum in manu consilij sui. i. liberi arbitrij: ex quo ordinatur se ad finem et eligit ea que sunt ad finem. Secunda ratio est: quod dato quod finis rationis et uoluntatis esset conseruatio sui: adhuc tamen non posset dici: quod finis hominis esset aliquid bonum corporis. Esse enim hominis consistit in anima: et corpore et quousque corporis dependeat ab anima non tamen econuerso esse anime dependet ab esse corporis. Et ipsum corpus est propter animam sicut instrumentum propter motorem: ut per ipsum suas actiones exerceat. Unde omnia bona corporis ordinantur ad animam et bona eius sicut ad finem. Et ideo est impossibile quod in bonis corporis consistat beatitudo: que est ultimus finis hominis. Ad quod et facit quod dicit Aug. quod maius donum est in amissione unius anime quam mille corporum. xxiij. q. iij. si habes. Tertia ratio est: quod secundum beatitudinem homo excellit omnia animalia: sed secundum dona corporis homo a multis animalibus superatur: sicut ab elephante et fenice in diuinitate uite: a leone in fortitudine: a caprea et ceruo in uelocitate: ab aquila et lince in uisus acumie: a cane in odoratu: ab aranea in leuitate tactus et huiusmodi.

¶ beatitudo ¶. §. VIII.

perfecta non consistat essentialiter in cognitione quod

cumque uel cuiuscumque rei nisi perfecta cognitio dei. Et quod non consistat in cognitione sensitua quacumque. Probatur ex hoc secundum b. Tho. prima secunde q. iij. Nam beatitudo hominis consistit essentialiter in coniunctione ipsius ad bonum increatum quod est ultimus finis: cui homo coniungi non potest per operationem sensus: quod spiritus est deus. Bruta et animalia cum concitent nobis cum insensitua operatione: si in hoc consisteret beatitudo: essent et ipsa beata: quod est absurdum dicere. Item beatitudo est satiata: sicut ut dicit Eccl. i. Non satiatur oculus uisu nec auris auditu et sic de alijs.

¶ non consistat ¶. §. IX.

beatitudo perfecta in operatione intellectus practici: probatur ex hoc secundum b. Tho. ubi supra quod intellectus actus practici non queritur propter se ipsum sed propter actionem. Ipse et actiones ordinantur ad aliquid finem: sed ultimus finis cuius est beatitudo perfecta non queritur propter aliud sed propter se. Item quod beatitudo consistit in operatione hominis secundum philosophum et in optima operatione: optima operatio hominis est optime potestatis respectu optimi obiecti. Optima autem potentia est intellectus: cuius optimum obiectum est bonum diuinum: quod non est obiectum intellectus practici sed speculatiui. Item in his que pertinent ad uitam actiuam: ad quas ordinatur actio intellectus practici concitant nobis animalia bruta aqualiter: que tamen non sunt capacia beatitudinis. Unde patet quod beatitudo non consistit in actione practici intellectus.

¶ non consistit ¶. §. X.

in cognitione speculatiuarum sciaram beatitudo probatur h. b. Tho. ubi supra. Primo quod dominus dicit Hiero. ix. Non gloriatur sapiens in sapientia sua. Et loquitur de sapia sciaram secularium. Sed de perfecta beatitudine est gloriandum: ergo etc. Ratio est ad hoc: quia consideratio speculatiue scie non se extendit ultra uirtute principiorum illius scie: quod in principijs scie uirtualiter tota scia continetur. Prima autem principia speculatiuarum sciaram sunt accepta per sensum: ut patet in fine posteriorum. Unde tota consideratio speculatiuarum sciaram non potest ultra extendi quam sensibilem cognitio ducere potest. In cognitione autem sensibilem non potest consistere beatitudo: que est ultia perfectio hominis. Non enim aliquid perficit aliquo inferiori: nisi secundum quod inferiori est aliqua participatio superioris. Manifestum est autem quod forma lapidis uel cuiuscumque rei sensibilis est inferior homini. Unde per formam lapidis non perficitur intellectus: in quantum est talis forma: sed in quantum participatur aliqua similitudo alicuius: quod est supra intellectum humanum. scilicet lumen intelligibile uel aliquid huiusmodi. Per sensibilia autem non potest deuenire in cognitionem substantiarum separatarum. Omne autem quod est per aliud reducitur ad id quod est per se. Unde

Titulus Septimus.

oportet q̄ ultima perfectio hominis sit per cognitionē alicuius rei: que sit supra intellectū hūanū. Item beatitudine nullus pōt male uti. Sed consideratione sciārum speculatiuarum in pñti multū abusi sunt: et abu ūtur in superbiā: sicut pbi: q̄ cū cognouissent deum: non sicut deū glorificauerunt 7ē. ad ro. i. Elati per superbiam. Et Hieronymus fuit dire flagellatus: q̄ nimis iordinate et affectuose uacabat tali studio: ut habetur distic. xxxvij. legimus.

Quoniam non consistat. §. xi.

beatitudo perfecta in cognitione substantiarū se paratari. i. angelorū. Probat̄ ex hoc s̄m bea. Tho. ubi supra. Quia dñs dīc. Hier. ix. In hoc gloriatur q̄ gloriatur scire et nosse me. Et non dicit scire angelos. Item rō ad hoc: q̄ pfecta hoīs beatitudo nō consistit in eo quod ē perfectio intellectus s̄m alicuius participationē: sed in eo quod ē per essentiam talē. Manifestū est at̄ q̄ unūq̄q̄ in tantum est perfectio alicuius potētie: in quātū ad ipsum pertinet rō proprii obiecti illius potētie. Proprium at̄ obiectum intellectus est uerū. Quicquid ergo h̄z ueritatem participatā contemplatam nō facit intellectū perfectum ultima pfectione. Cum at̄ sit eadem dispositio rerū in eē sic i ueritate: quēcunq̄ sunt entia per participationē: sunt uera per participationē. Angeli at̄ h̄nt esse participatū: q̄ solius dei eē suū est sua essentia. Unde relinquitur q̄ solus deus sit ueritas per essentia: et eius contemplatio perfecta qualis habetur in patria facit perfecte beatum. Aliqualem autē beatitudinem imperfectam secūdum bea. Tho. nihil prohibet attendi in contemplatione angelorum. Et similiter in consideratione sciētiarū speculatiuarū minores tamen q̄ in cognitione angelorū. Utraq̄ autem maior: in contemplatione diuinorum: que tamen hic nō pōt hēri nisi imperfecte. Sic igitur beatitudo qualis hic haberi pōt primo consistit in contemplatiōe: secundario i operatione intellectus practici ordinantis suas actiones et passionēs. Operationes at̄ sensus ad beatitudinem possunt pertinere: non quidem essentialiter sed antecedenter et consequēter: antecedēter quantum ad beatitudinem imperfectam: que haberi pōt in uia: quia uidelicet operatio intellectus p̄cēgit operationē sensus: cū omnis nostra cognitio ortum habeat a sensu: ut dicit pbs. Consequēter q̄ in illa perfecta beatitudine que expectatur in celo post ultimam resurrectionem: ex beatitudine anime fiet quedam influētia in corpus et in sensus corporales: ut in suis operationibus perficiatur. Nō at̄ operatio intellectus: qua deo coniungitur: dependet a sensu.

Utrum beatitudo. §. xi.

do perfecta consistat in aliquo bono creato siue bono aīe siue alio. Rōdet ad hoc. b. Tho. prima secūde. q. iij. q̄ beatitudo est ultimus finis hominis. Sed finis dupl̄r dī. Uno modo ipsa res quā adipisci desideramus. Alio modo ulus seu adeptio et possessio illius rei. Si ergo loquamur de ultimo fine hominis quantum ad ipsam rem quam appetimus ut ultimum finem: impossibile est q̄ ultimus finis uel beatitudo sit ipsa aīa uel aliqd eius. Et rō est: q̄ ipsa in se considerata est ut i potentia existens. Sit enim de potentia sciēte actu sciēte. Et de potentia uirtuosa actu uirtuosa. Lū at̄ potentia sit propter actum sicut propter cōplementum: est impossibile q̄ id quod ē secundū se in potentia existens hēat rōez ultimi finis. Unde impossibile est q̄ anima ipsa sit ultimus finis sui ipsius. Similiter nec aliquid eius potest esse finis eius: siue sit potentia siue habitus siue actus. Et rō est: q̄ bonum quod est ultimus finis: est bonū perfectum complens appetitum. Appetitus autē humanus qui est voluntas: est boni uniuersalis. Est enim obiectum voluntatis bonum uniuersale: sicut obiectum intellectus est uerum uniuersale. Quodlibet autem bonum inherēs ipsi anime ē bonum participatum. et per consequens bonū particulatum: sic nō potest esse ultimus finis hominis seu beatitudo. Et eadem ratio est de quolibet bono creato extra animam existente. Cum enim omnis creatura habeat bonitatem participatam: et bonum uniuersale non inueniatur in aliquo creato: sed solum in deo: ideo nihil potest quietare voluntatem hominis nisi solus deus: q̄ est bonum uniuersale. vnde ps. cij. Qui replet in bonis desiderium tuum. Et Aug. in li. confes. fecisti nos domine ad te: et inquietus est cor nostrū: donec requiescat i te. Et quauis homo q̄ dicitur minor mundus ordinetur ad uniuersum quod dicitur mundus maior: sicut pars ad totum: non tamen sequitur. q̄ uniuersum sit ultimus finis hominis: hoc enim esset: si ipsum uniuersū ordinaretur ad aliud: sicut ad finem. Sed quia uniuersitas creaturarum ordinatur ad deum sicut ad finem omnium. Ideo etiam ultimus finis partis est deus. Item quauis per hoc homo efficiatur beatus q̄ eius desiderium quietatur: sed naturale hominis desiderium nō extenditur ad maius bonum quam sit ipse capax: est sciendum: q̄ et si bonum creatum non est minus q̄ bonū cū homo est capax: ut rei intrinsicē et inherētis est tamen minus q̄ bonū cuius homo est capax ut obiecti quod est infinitum. Bonum autem participatum ab angelo et uniuerso toto: est bonum contractum et finitum. Sed loquendo de ultimo finē hominis quantum ad adptionē ipsam: uel possessionem seu quēcunq̄ usum rei: que appetit ut finis: sic ad ultimum finem pertinet ali

Capitulum Quintum.

quid hominis ex parte anime: quia homo per animam beatitudinem consequitur. Res ergo ipsa que appetitur: est id in quo beatitudo consistit: et quod facit beatum: sed huius rei adeptio vocatur beatitudo et finis hominis. Exemplum in avaro cuius finis dicitur pecunia: ut res que diligitur ab eo: et est possessio pecunie ut usus illius rei: et sic beatitudo est aliquid anime. Sed id in quo consistit beatitudo est aliquid extra animam. Et secundum hoc dicit Aug. xix. de ciui. dei: quod sicut vita carnis anima est ita beata uita anime deus est. De quo dicit ps. cxiij. Beatus populus cuius dominus deus eius.

De dispositiuis ad beatitudinem. Cap. v.

Sequitur de beati

dine dispositiua qua. s. disponitur homo ad perfectam beatitudinem. Et potest notari ibi: cum dicitur. Beatus populus cuius dominus deus eius. i. illi qui deum uerum habent per dominum: ut s. sint ei subiecti ut serui domino: et obediant mandatis eius: illi sunt beati in uita ista. s. beatitudie uera sed imperfecta: dispositiua tamen ad perfectam: de qua ps. cxviii. Beati immaculati in uia qui ambulat in lege domini. Et Christus dicit Joa. xij. Scitis hec? Beati eritis si feceritis ea. Est autem beatitudo dispositiua operatio uirtuosa procedens a dono spiritus sancti. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. prima secunde. q. lxxix. quod ut supra dictum est: beatitudo est ultimus finis humane uite: deus autem quis iam finem habere propter spem finis obtinendi. Unde et per philosophum in primo ethicorum pueros dicimus beatos propter spem. Et apostolus ad rom. viij. ait. Spes salui facti sumus. Spes autem de fine quinquagesima exurgit ex hoc quod homo conuenienter mouetur ad finem: et appropinquat ad ipsum: quod utique fit per aliquam actionem. Ad finem autem beatitudinis mouetur aliquis: et appropinquat per actiones donorum. si loquamur de beatitudine eterna: ad quam ratio non sufficit: sed in eam ducit spiritus sanctus ad cuius sequelam et obedientiam per dona perficimur. Et ideo beatitudines distinguuntur a uirtutibus et donis: non sicut diuersi habitus distincti ab eis: sed sicut actus distinguuntur ab abitudinibus. Distinguitur autem hic operatio in septem partes: que sunt paupertas spiritus: mitas: luctus: esuries: et sitis iustitie: misericordia: munditia cordis: pacificatio: que habetur Mat. v. Et quantumuis iustitia et misericordia et mitas. i. mansuetudo hic numerata uideatur esse uirtutes: attribuuntur tamen donis: quia et donata sint perfectione uirtutibus cardinalibus: perficiunt. n. homines circa omnia que perficiunt ipse uirtutes. Et sic non hic significatur habitus illarum uirtutum sed actus donorum a spiritu sancto procedentes.

Sunt autem septem. §. I.

beatitudines: sicut sunt septem dona spiritus sancti. Unde Aug. de sermone domini in monte singularas beatitudines

singulis attribuit donis: uidelicet dono timoris paupertatem spiritus: qua quis se deo humiliat: que deicitur superbia. Dono pietatis mitatem seu mansuetudinem. Precipue enim ad mansuetudinem mouet reuerentia ad deum: que pertinet ad pietatem. Nam pietas est dei cultus secundum Aug. hac autem frangitur ira. Dono scientie attribuitur luctus: quia per scientiam homo cognoscit defectus suorum actuum et rerum mundanarum: unde moueri habet ad luctum secundum illud eccl. i. Qui addit scientiam: addit dolorem: hac auferitur auaritia. Dono fortitudinis esuries et sitis iustitie: ad hanc enim precipue mouet animi fortitudo scilicet ad opera iustitie exercenda: et non desistendum propter laborem. Et hac prostermitur accidia. Dono consilij attribuitur misericordia: quia ad miserandum precipue mouet consilium dei. Dan. iij. Placeat tibi consilium meum: peccata tua elemosynis redime etc. Et hac deuincitur inuidia: que non habet compassionem. Dono intellectus attribuitur munditia cordis: quogula abijcitur: que hebetat intellectum propter fumositates. Dono sapie purificatio: hac occidit luxuria quia gustata suauitate spiritus sancti: quod fit per sapiam: decipit omnis caro secundum Bernardum. Ubi sciendum quod cum homo perficiatur per uitam actiuam et contemplatiuam: per quinquaginta dona propria perficitur in actiua: et actus donorum ipsorum quinquagesima exprimitur in ipsis meritis beatitudinum. unde dicitur. Beati pauperes: beati mites etc. hec. n. significant actus. Sed per alia duo. s. intellectum et sapiam perficitur in contemplatiua. Ea uero que pertinent ad contemplatiuam uitam: vel sunt perfecta beatitudo finalis: uel aliqua ichoatio eius. Et ideo non ponitur ipsi actus contemplatiue tanquam merita in ipsis beatitudinibus: sed tanquam premia: dum dicitur. Qui ipsi deum uidebunt quo ad primum: et quoniam filij dei vocabuntur: quo ad secundum in quibus consistit beatitudo. Ponuntur autem in ipsis duabus beatitudinibus ultimis tanquam merita effectiue actiue: quibus homo disponitur ad uitam contemplatiuam. s. munditia cordis qua perficitur in se ipso: et pacificatio qua perficitur quo ad proximum. Quod autem ponitur pro octaua beatitudine. s. beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum celorum: non facit aliam distinctam de per se ab alijs: sed est per philosophum. b. Tho. ubi supra que dam confirmatio et manifestatio omnium precedentium. Ex hoc. n. quod aliquis est firmatus in paupertate et mitate et alijs sequentibus: ponit quod ab his bonis propter nullam persecutionem recedit. Unde octaua illa pertinet ad septem precedentes. Et persecutionem quidem patiuntur homines dupliciter: uidelicet uel ab infidelibus et tyrannis exteriorem uel a prauis fidelibus per publica mala: ut habetur vij. q. i. §. Est et aliud. Item non est contra predicta: quod lucas sexto capitulo. referens beatitudines

Titulus Septimus.

a christo expressas: ponit tantum quattuor: qz s3 b. Tho. Matheus narravit sermonē dñi factuz ī monte discipulis: vbi septem expressit beatitudines: quas Aug. attribuit donis tanq̃ perfectioribus hoībus. Lucas uero narrat alium sermonem factum turbis in loco campestri. vnde beatitudines narrātur ab eo s3m capacitates turbarū: que solā voluptuosā 7 t̃palem beatitudinē nouerāt. Unde dñs per illas quattuor beatitudines exp̃ressas: excludit que ad predictam beatitudinē terrenam pertinere uidentur: quorum primū ē ut bñ sit hominī q̃tum ad abundantia bonoz exteriorū: qd̃ excluditur per hoc q̃ dīc̃ beati pauperes. Secundum est: ut bene sit hominī ī cibis 7 potib⁹: qd̃ excluditur: cū dicitur. Beati qui esuritis. Tertium ut bene sit ei quantum ad cordis iucunditatem: quod tollitur: cū dī. Beati qui lugent. Quātum vlt̃m sit ei quātum ad exteriorem hominū fauorem: qd̃ aufertur: cum ait. Beati eritis: cum uos oderit homines. Unde Ambro. attribuit has virtutibus cardinalibus. Paupertatem dicit pertinere ad temperantiam que illecebrosa nō querit esurientem iustitiae: quia qui esuriunt cōpatiuntur 7 cōpatiēdo largiuntur. Fletum ad prudentiam: cuius est flere occidua. Pati odiū hominū: quod s. quis oditur ab alijs propter bonū: ad fortitudinem pertinet.

Beatitudines atq̃. §. II.

septem que ponūtur mat. v. conuenientissime enumerātur s3m. b. Tho. p̃ma sc̃de. q. lxxix. Ad cuius euidentiam cōsiderādum est: q̃ triplicem beatitudinē aliqui posuerūt. Quidam enim posuerunt beatitudinem ī uita voluptuosa. Quidam in uita actiua. Quidam in uita contemplatiua: be at beatitudines diuersimode se habēt ad beatitudinem futurā: cuius spe dīc̃mur hic beati. Nā beatitudo uoluptuosa qz falsa est: 7 rōi cōtraria: impedimentū est future beatitudinis. Beatitudo uero actiue uite est dispositiua ad beatitudinē futuram. Beatitudo autem contemplatiua si sit perfecta est quedam inchoatio eius. Unde dñs proposuit quasdam beatitudines quasi remouētes impedimentum beatitudinis voluptuose. Consistit. n. uita voluptuosa in duobus. Primo in affluentia bonoz exteriorum: que sunt diuitie ul' honores: a quibus retrahitur hō per uirtutes: sic ut moderate eis utatur. Per donum at̃ excellētiōi modo ut. s. hō totaliter ea contēnat. Unde prima beatitudo ponitur. Beati pauperes spiritu: quod pōt referri uel ad contētum diuitiarum: 7 sic exponitur pauperes spiritu. i. uolūtate: uel ad contētum bonoz: quod sit per humilitatem: 7 sic exponit a Grego. pauperes spiritu. i. humiles. Secundo uita voluptuosa: consistit in sequendo pprias pas-

siones siue irascibilis siue concupiscibilis. A seq̃ la at̃ irascibilis retrahit uirtus: ne homo supfluat in eis s3m r̃lam rōis. Donum at̃ excellētiōi modo: ut. s. hō s3m uoluntatem diuinam totaliter ab eis trāquillus reddatur. Unde secūda beatitudo ponitur. Beati mites. A sequela autem passionū concupiscibilis retrahit uirtus moderate huiusmodi passionibus utendo. Donum uero si necesse fuerit totaliter eas ab̃g̃tendo: q̃nimo si necessarium fuerit uolūtarium luctum assumendo. Unde tertia beatitudo ē. Beati qui lugēt. Actiua uero uita in his precipue consistit que proximis exhibemus: uel sub rōe debiti: uel sub rōe spōtanei bñficij: 7 ad primum quidem nos uirtus dispōit: ut ea que debemus proximis nō recusemus exhibere: quod pertinet ad iustitiam. Donum autem ad hoc ipsum abundantiori quodam affectu nos iducit: ut sicut feruenti desiderio iustitie opera īpleamus. Unde quarta beatitudo ponitur. Beati qui esuriunt 7 sitiunt iustitiam. Circa uero spōtanea dōa nos perficit uirtus: ut. s. donemus quibus rō dictat esse donandum: puta amicis uel alijs nobis coniunctis: quod pertinet ad uirtutem liberalitatis. Sed donū propter dēi reuerentia: solum necessitatem cōsiderat ī his quibus gratuita beneficia prestat. Unde luce. xiiij. dicitur. Cum facis prandiu 7c. noli vocare amicos s3 pauperes: quod proprie est misereri. Et ideo quinta beatitudo ponitur. Beati misericordes. Ea uero que ad uitam contemplatiua pertinent: uel sūt ipsa beatitudo finalis: uel aliqua inchoatio eius. Et ideo nō ponuntur in beatitudinibus tanq̃ merita: sed tanq̃ premia: ea scilicet que pertinent ad contemplatiua uitam: ut supra dictum est. Ponūtur autē tanq̃ merita quedam pertinētia ad actiuam uitam: quibus homo disponitur ad contemplatiuam. Effectus autem uite actiue quātum ad uirtutes 7 dona quibus homo perficitur ī se ipso est mūditiā cordis: ut. s. mēs hoīs passionibus non īquietetur. Unde ponitur sexta beatitudo. Beati mundo corde. Quātum ad uirtutes 7 dona quibus homo perficitur ī cōparatiōe ad proximū: effectus uite actiue ē pax secūdū illud Jsa. xxxij. Opus iustitie pax: 7 ideo septima beatitudo est. Beati pacifici. Q̃ at̃ in scriptura sacra ponātur alie plures beatitudines: ut illa Job. v. Beatus q̃ corripitur a dño. Et illa primus ps. Beatus vir q̃ non ab̃g̃t ī cōsilio 7c. Necesse est s3. b. Tho. ubi supra: omnes illas ad septē beatitudines reduci: uel quantum ad merita: uel quātum ad premia: qz necesse est q̃ omnes pertineāt aliquo modo uel ad uitam actiuam uel contemplatiuam. Unde illa. Beatus qui corripitur a dño: pertinet ad beatitudinem luctus. Alia scilicet. Beatus vir qui nō ab̃g̃t: pertinet ad mūditiā cordis: sicut etiam illud ps. cxxxix. Beatus qui tenebit et allidet

Capitulū Quintū.

paruulos suos ad petraz. Qd sic expōit ambro. qui h3 cogitationes infirmas 7 lubricas elidat ad ad xpm: qui oēs irrationabiles motus sui reuerētia 7 discretione cominuat: de pe. di. iij. In salicibus. Illud autem prouer. iij. Beatus qui inuēit sapientiā pertinet ad premiū sexte beatitudinis. Et sic de alijs que possent induci.

De premiis dic. §. III.

tarum beatitudinū in presenti uita. Nota q ambro. dicit illa impleri 7 pertinere ad futuram beatitudinē. Aug. autē dicit ea impleri i pnti uita: p cipe in perfectis. Criso. dicit aliqua pertinere ad presentem uitam: aliqua ad futuram. Sed Beato. vbi supra dicit q omnia possunt pertinere ad presentem uitam 7 futurā. Pro cuius declaratione dicit idem q spes que est de beatitudine potest esse i nobis propter duo. Primo propter aliquā preparationem 7 dispositionē ad futurā beatitudinem: quod est per modū meriti. Alio modo per quandā inchoationē imperfectā future beatitudinis i uiris sanctis etiā in hac uita. Aliter. n. habetur spes fructificatiōis arboris: cū uirescit i frondibus: aliter cū iam primordia fructuum incipiunt apparere. Sic ergo ea que tanguntur in beatitudinibus tanq merita sūt quedam preparatiōes seu dispositiones ad beatitudinem vel perfectā vel inchoatam. Ea uero que ponuntur tanq premia: possunt esse vel ipsa beatitudo perfecta: 7 sic pertinet ad futuram uitā. Vel aliqua inchoatio beatitudinis: sicut est i uiris perfectis: 7 sic premia pertinet ad uitam presentē. Cum enim aliquis incipit proficere in actibus uirtutū 7 donorū: potest sperare de eo q peruenit ad perfectionē patrie. Quo impleantur premia illa in presenti: sic declarat. b. Tho. post Aug. Regnum celorum potest intelligi perfecte sapientiē inītiū: secundum q incipit spūs i eis regnare. Possessio terre significat affectū bonum aie requiescentis per desiderū i stabilitate hereditatis superne: que per terrā significatur. Consolatur in hac uita scilicet que est parady: id est consolator participando. Saturantur 7 in hac uita illo cibo de quo xps. Deus cibus est: ut faciam uolūtatem eius qui misit me. In hac etiā uita cōsequuntur homines dei misericordiā. Ac ēt purgato oculo per donū intellectus deus quodā mō uideri pōt. Silr 7 in hac uita qui motus suos pacificauit seu pacificant ad similitudinem accedentes filiū dei uocantur: hec tamen omnia perfectius erūt in patria.

De premiis dic. §. III.

tarū beatitudinum quomodo conuenientissime assignatur. put percipiuntur i uita futura: 7 hoc 2 siderata cōditiōe fm tres beatitudines supra assignatas. Tres. n. prime accipiuntur p retractionem

ab his i quibus uita uoluptuosa cōsistit: quā hō desiderat querēs illud qd nāliter desideratur. Sz hoc nō d3 querere nisi i deo: non at in rebus tpalibus 7 caducis. Et iō premia trium primarū beatitudinū accipiuntur fm ea que in beatitudine terrena aliqui querūt. Querunt. n. homines i rebus exterioribus. s. diuitijs 7 honoribus excellentiam quandam 7 abundantiam: quoz utriqz importat regnū celorum: per qd hō consequitur abundantiam 7 excellentiam bonoz in deo. Et iō regnum celorum dñs pauperibus spū pmittit. Querunt ēt homines feroces 7 imittes per bella 7 litigia securitatem sibi acquirere inimicos suos destruendo. vñ deus repromittit securam 7 quietā possessionē terre uiuētium per quā designatur soliditas bonoz eternoz. Querūt ēt homines i cōcupiscētijs 7 delectationibus hēre consolationem cōtra mudi huius labores: 7 iō consolationē lugentibz repromittit. Alie uero due pertinet ad opera actiue beatitudinis: que sūt opera uirtutū ordinantiū hōiem ad proximum. a quibus operibus aliqui retrahuntur ppter inordinatū amorē pprj boni: 7 iō dñs illa premia attribuit his beatitudinibz: ppter que hoies ab eis discedunt. Discedūt. n. aliqui ab operibus iustitiē nō reddentes debitū: sed potius aliena rapiētes: ut bōis tpalibus repleāt: 7 iō dñs esuriētibus iustitiā saturitatem repromittit. Discedūt aliqui ab operibus misericordiē: ne se imisceant miserijs aliorum. s. idigendo: 7 iō dñs misericordibus mīam repromittit: per quaz liberātur ab oī miseria: Alie uero due pertinent ad cōtemplatiuā beatitudinē seu felicitatem: 7 iō fm conuenientiā dispositionum que ponuntur i merito: premia redduntur. Nam mūditiā oculi disponit ad clare uidendum. Unde mūdīs corde dei uisio promittitur. Constituere uero pacem ul i se ipso vel inter homines manifestat hominem esse dei imitatore: qui est deus unitatis 7 pacis: et ideo pro premio redditur gloria dei filiatiōis: que est imperfecta cōiunctione ad deum per sapientiam consumatam. Et ut dicit Cris. omnia ista premia vnū sunt in re scilicet ipsa beatitudo eterna. Sed quia eam intellectus nō capit humanus: ideo oportuit per diuersa nobis nota describere: obseruata conuenientiā ad meritum. Item sic octaua beatitudo est quedam firmitas omnium pcedentium: ita debentur sibi omnium beatitudinum premia: 7 ideo reddit ad caput: ut intelligantur sibi omnia premia cōsequenter attribui. Vel fm ambro. pauperibus promittitur regnū quantum ad gloriā aie. Passis at i corpore psecutionē regnū quātum ad gloriā corporis. Notandū ēt q ista premia se hnt per additionem adinuicē. Nā plus ē possidere terraz regni celoz q hēre simpliciter. Nam multa hēmus que non firmiter 7 pacifice possidemus. Plus ē etiā cōsolari i regno q

Titulus Septimus.

habere et possidere. Multa. n. cum dolore possi-
demus. Plus ē ē saturari q̄ simplr cōsolari. Nā
saturitas abundātiāz cōsolatiōis ipōrtat. Mā
uero excedit saturitatē: vt plus. s. accipiat q̄ meru-
erit: vel desiderare potuerit. Adhuc ē maius vide-
re deum: sicut maior est qui i curia regis non solū
pranderet: sed ēt videt faciē regis. Sūmaz āt digni-
tatē h̄z in domo regia filius regis.

Nota scdm do .§. v.

minū Joan. dñici super mat. aliā pulchrā expōsi-
tionez de his septē beatitudinibus: q̄ pōt predica-
ri in festo oīum sanctorum. Et poterit sumi illud
thema. Merces uestra multa est in celo. Mat. v.
Et illud ps. cxvij. Beati omnes qui timēt dñm: q̄
ambulāt in vīs eius. Ubi tria nota. Primo i
choatiū saluatiōis spūalis. ibi. Qui timēt dñz:
et in hoc est merces nra. Scdo diuersificatiū cō-
uersationis uirtualis. ibi. Qui ambulāt i vīs ei?
et in hoc est merces multa. Tertio completiū
appetitōis hūanal. ibi. Beati ōnes: et hoc ē mer-
ces in celo: et sic merces uestra multa est i celo. **¶**
Quātum ad primum nota q̄ principiū salutis ē
timor: non tñ quicūqz: sed timor dñi. Isa. xxxij.
Diuitie salutis sapia et scia: timor dñi ipse thesau-
rus eius. ps. lx. Initiū sapie timor dñi. Unde non
dī hic simplr. beati qui timent: s̄z beati qui timēt
dñm. Aliqui. n. habent timorē mundi. s. nō displicere
cendi hoibus. Sic timuit adāz nō displicere vxor
i et contristari eam. Aliqui timent peli sue vt pe-
trus. Propter qd negauit xp̄s. Hic Aug. xi. q. ij.
Timendo mortēz carnis tue: dabis mortē anime
tue. s. qñ quis ppter hoc facit contra pcepta. Alij
timēt pccise penam inferni: nō timētes deū offen-
dere: si existimarent infernū non eē. Sed dic Joā.
in prima canonica q̄ timor talis qui. s. oī seruilis
nō est i charitate: nec sufficit ad salutem: q̄uis dī
sponat ad eā. Un Aug. Cum per timorem gehē-
ne aliquis sibi cauet a malo: fiet paulatim consue-
tudo iustitiē: et incipit qd bonū erat amari. xxiij.
q. vi. Nullū igitur horz timorū ē principiū salutis
sed timor dñi: quo. s. quis abstinet a malo: et bonū
facit: ne deo displiceat ipsū super oīa amans. Et i
isto timore est merces magna et mltā. Merces ue-
stra. i. uestrū qui timetis. Eccl. ij. Qui timetis de-
um: credite illi: et nō euacuabitur merces uestra.
Signum huius timoris ē illō qd dī eccl. vij. Qui
deum timet: nihil negligit. s. eorū que sunt necessa-
ria ad salutē. Quātum ad h̄z nota q̄ multe sunt
vie que omnes h̄nt dictum principiū. s. timoris q̄
bus peruenitur ad celum et ad beatitudinē verā.
Et vt dī puer. iij. Uie eius vie pulchre: s̄z āt q̄ re-
periūtur septem status hoīum in ecclesia militan-
ti: sic in isto euangelio notantur septem uie salu-
tis per quas itur ad beatitudinē: ut qlibet uadat
per uiam suāz. Et beati omnes qui ambulant in

vīs eius. Primus status est ecclesiasticorū siue re-
ligiosorum siue aliorum clericorū: et horum uia
est paupertas spiritus. Et tunc sūt beati: si de mū-
do nihil querunt: qui deo sūt mancipati. Non es-
set venenum in ecclesia dei: si mundi ambitio et a-
uaritia nō possideret eosdē. Ad hoc faciunt aucto-
ritates. xij. q. i. Clericus et c. Lii portio. Secundus
status ē doctorum scientia preditorum: et horū
via precipua est humilitas. Nāz ut dicitur puer.
xi. Ubi humilitas: ibi est sapientia: scientia autē
inflat secundum apostolum: sed beati mites id est
humiles: hi enim possidēt terrā lacte et melle ma-
nantes: id est intellectum dulcem scripturarum:
qui superbis clauditur et contentiosis et cauallosis
laicis et prophanis. Propterea secundū dionysiu
moyses habuit magnam notitiā de diuinis: quia
mitissimus erat super terram et humilis. Possi-
dent etiam isti terram scilicet ecclesie: quia tales
regūt vel regere debent alios. Tertius status ē so-
litariorum vel penitentium. Et horum via est cō-
tinue lugere sua et aliorū peccata: quasi luce gra-
tie egeant semper: et ideo sunt beati. Unde Aug.
dicit de vero penitente: q̄ semper debet lugere: de
pe. di. ij. Si apostolus. Est autē duplex genus la-
chrymarū seu compūctionis scilicet doloris pecca-
torum: et amoris supernorum: que figurate sūt p
irriguum superius et inferius: quod dedit caleph
axe filie sue et filio sponse octonielis. Judic. i. Ex-
positionem ipsius figure ponit greg. circa finē ter-
tij libri dialogorū. Quattuor status sequentes sūt
seculariū. Primus ē principū seu rectorum: quo-
rum studiū debet esse circa sequelā iustitiē: iuxta
illud sap. i. Diligite iustitiam qui iudicatis terrā.
Nam beati qui esuriūt et sitiunt iustitiā: dicit sal-
uator in quarta beatitudine. Summū. n. bonūz
in rebus humanis est iustitiam colere: et sua vni-
cuiqz iura seruare. Greg. in registro. Et Isido. dic
ix. di. Iustum est principem obtemperare legib?
suis et c. Quintus status est diuitum: et horū uia ē
insistere operibus misericordie: sicut fecerūt abra-
am: loth: Job: thobias et multi alij in ueteri testa-
mento. Unde saluator dicit: facite vobis amicos
dō māmona iniquitatis. i. diuitijs: ut recipiāt uos
in eterna tabernacula. Beati misericordes sequit
i quinta beatitudine: qm ipsi miam cōsequētur.
Diuitibus āt qui non sūt miseri pauperum dice-
tur. Ite maledicti in ignem eternum. Sicut patu-
it in diuite epulone. Sextus status ē rebus famili-
aribus deditorum: ut artifices: mercatores: matri-
monio sancto vtentes. Et de istis dicit. Beati mī-
do corde. Nam si cor est mundum et man? i. opa-
erūt munda. Principiū. n. oīs peccati a corde pro-
cedit: ppter qd dī puer. iij. Omni custodia custo-
di cor tuū: qm ex ipso uita procedit. s. gē qua dē
videt. Hac mirabilē fluxit iob. xxxi. i cōiugio po-
sit? et dicebat int cetera: pepigi sedus cū ocul meis:

Capitulū Quintūz

ne cogitare quid de uirgine. Septimus status est infirmus et pauper qui despecti multa incommoda patiuntur. Et hi si sunt pacifici. i. qui patienter tolerant: et pacem cum deo faciunt: dimittentes peccata propter quod cōtermittuntur aduersa sunt beati: Job. v. In sex tribulationibus liberabit te: et in septima non tanget te malum. Et sic per has vias incedentes ad cōtinuam beatitudinem et mercedem perueniunt: ubi est merces multa secundum illud dictum abrahe. xv. gen. merces tua multa nimis. ¶ Quātum ad tertium ubi notat cōplementum hūani desiderij quod est beatitudo dicitur beati omnes. i. tales erunt. Et hoc in celo: ubi est omnia perfectio supradictarum beatitudinum: s. alio modo quod hic. Illa. n. gloria habet spem paupertatem: quia nihil concupiscit: quoniam illum habet qui est super omnia. i. deus. Itaque ergo sunt pauperes spiritus: quoniam ipsorum est regnum celorum. i. deus. Item ibi nulla est aduersitas. Non enim esuriunt neque sitiunt amplius: ut dicit apoc. xxi. et ideo quilibet est mitis: nulla ibi ira uel odium uel mala ratio habet locum: sed terra uiuentium pacifice possident. Reperitur ibi summa gloriarum actio: cantantibus cunctis. Sanctus sanctus etc. Et talis reuerentia est totalis non partialis: quia in veritate cognoscunt a se nihil habere. Et hoc est lugere. i. luce egere. Cognoscunt. n. se in propria natura egere semper: sed dei gratia semper gaudere et consolari. ps. cxlix. Exultationes dei in gutture eorum. Nulla est ibi inordinata dilectio. Et ideo non contristatur filius de datione patris nec econuerso: sed iustitiam dei ueneratur cuius summa letitia iuxta illud ps. lxxij. Letabitur iustus cum uiderit vindictam. Et sic ipsam iustitiam esuriunt et sitiunt: que quidem iustitia non fundatur in crudelitate sed diuina misericordia. Nam si deus dānandos ad cōdignū puniret: eos annihilaret: sed cum eis misericorditer agit: naturam preseruans ab annihilatiōe ipso penitus preseruati uis. Sicut medicus misericorditer agit cum infirmo ponendo unguentum corrosiuum super plagam in sanabilem: ne citius putrefacta perducatur ad mortem. Letitia eorum est quod diuinā misericordiam in omnibus uis suis conspiciunt et in dānatis et in se. Et sic misericordes misericordiam consequuntur: prout misericordia dei mira suauitas rigans corda. Et hec misericordia summa causa est dilectionis in beatis: ut quilibet ex dulcedine amoris dicat: Misericordias domini in eternum cantabo. Quod clara visio ibi existit et quod uniuersalis. Quid est enim quod non videant: qui uidentem omnia uident. Et hoc ideo quia mundi sunt corde. Dicitur. n. de ipsis apoc. xiiij. Sine macula sunt ante thronum dei: ut nec minimus ueniale possit ibi reperiri. Est ibi securitas perpetua sine qua non forent beati: et hec est pax eis. Unde pacifici et filij dei uocabuntur. Isa. xxxij. Sedebit populus in pulchritudine pacis in requie opulenta: quia secundum ps. cxlvij. Confortauit seras portarum tuarum id est superne iherusalem: ut nullus inimicus possit accedere et eos perturbare:

nullus ciuis exire: ibi est summa congratulatio de peccatis et oppressis in mundo. Iuuat. n. meminisse malorum militie et pugne et quod periculose pro qua tamen coronati. Unde summam iucunditatem habent. Et ideo beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam etc. Et sic beati omnes qui scilicet ante a timore inceserunt per vias predictas. i. paupertatem: humilitatem: lachrymositatem: equitatem: pietatem: puritatem: equanimitatem: horum merces multa est in celo.

Alia adaptatio §. VI.

de septem beatitudinibus ad septem etates cuiuslibet secundum dominum iohannem dominici super Mat. Et potest sumi per themate in festo omnium sanctorum illud. Beati eritis. Mat. .v. Et induci illud ps. cxvij. Beati immaculati in uia. macula proprie in aia inducit solū mortale peccatum secundum the. in. iij. Illi ergo qui immaculati uiuunt in presenti tempore. i. sine mortali: uel de ipsis penitentes saltem decedunt immaculati. i. sine criminali: hi erunt beati. Nam si aliquod mortale reperitur in transitu te de uia mortis ad alium statum: ut dicit Aug. eternam illum flamma trucidabit dei. xrv. §. alias. Uita autem prius distinguitur per septem etates in quibus omnes regulat nos christus per septem beatitudines in euangelio mat. v. Omnes istas que aliud non sunt quam actus virtuosos: debet quilibet habere simul habitualiter. Licet quilibet per se adaptari possit uni etati hominis. ¶ Prima igitur etas infantia usque ad septennium est humilis et pauper spiritus. Nisi enim conuersi fueritis et efficiamini sicut paruuli hi etc. i. humiles et. mat. xviij. hec ergo est beata: quia ait ipse. Sinite paruulos uenire ad me: talium. n. est regnum celorum. Et sicut illi sunt beati: et ipsorum est regnum celorum: sic qui erunt pauperes spiritus: erunt beati: et eorum est regnum celorum. ¶ Secunda etas pueritia usque ad annos. xiiij. quadam alia specie humilitatis refulget: et facili placatur: et hoc est esse mitis. Ipsi et sunt beati qui peccare non possunt. s. quousque habeant usum rationis. Nam ante usum rationis sicut nec mortaliter sic nec uenialiter peccatur secundum b. tho. A multis tamen habetur usum rationis ann. xiiij. quod uis iura ponit illum esse annum discretionis in matculo. Sic et mites possident terram uiuentium. ps. xxxvi. Mansueti autem hereditabunt terram etc. ¶ Tertia etas subicitur tērationibus multis: que dicitur adulescentia usque ad annum. xxviij. Mūdus. n. tunc delectat. Allicit caro: hostis impugnat: propter quod dicit eccles. ultimo. Adulescentia et voluptas uana sunt: et. xij. q. i. Omnis etas prona est ad malum ab adulescentia sua: nil incertius uita adulescentium. Remedium ergo est tunc penitentia se macerare: et continuo luctu contra peccata perseuerare. Exemplum de cecilia que ciliatio membra domabat: dei gemitibus exorabat: biuaniis et triduanis ieiuniis etc. Et sic beati qui lugent etc. Oio. n. ut dicit glo. deum

Titulus Septimus.

lenit lachryma cogit. s. exaudire et subuenire et cōsolari Thobie. iij. Post lachrymationē et fletū exultationē infundis. **Q**uarta etas est iuuentus vsq; ad annū. xl. q; magis inhiat lucris: et per fas et nefas extorquet que sua non sūt: robur et iuue tutis animū pstat. Ideo iniusta prelia nisi fortiter caueatur: cōmittit. Sed pecunia male acquisita corpus aīamq; cōmaculat: ait Ambro. Et iterūz oēs cupidi: oēs auari: giezī lepā cum diuitijs suis possidēt eterno crucia tu et breui fructu. i. q. i. Li to. Et iō tu iuuenis sitim et esuriē hēas cōtinue iustitie. i. virtutis sinceritatis et sactitatis: si uis esse beatus. Beati q; esuriūt et sitiunt et c. Et alibi. Beatus uir qui p' aurū nō abijt nec spauit in pecunie thesauris. **Q**uinta etas que dicitur uirilitas aut pfectio uiri iā ad occasū declinat: hec dicitur cōtra cōmissa. puidere: ut deleantur pccā et elemosynis insistere: si et dolenda nō commisit: q; nō portabit secū bona mundi. Et siue ergo cōmiserit siue non: misericorditer uiuat. Nam ad examē iudicis currit ubi misericordib' misericordia datur: et crudelibus fm q; male gesserūt. Iudiciūz. n. sine misericordia fiet illi: qui nō fecit misericordiā et c. Econtra ps. xci. Iucundus hō qui miseretur et cōmodat dīspōnit sermones suos i iudicio. Poterit. n. talis allegare ordinationē a xpo factā Mat. xxv. cum dixit: Venite bñdicti et c. Esuriuī. n. et c. Sed nōn dū ē qd dicit Aug. in encheridion et obseruādū: dicit. n. q; qui uult ordinate dare elemosynā d; a se pmo icipere: et eā sibi pmi' dare. Est. n. elemosyna opus misericordie vīssime de qua dictū ē. fili miserere aīe tue placens deo. Beati ergo misericordes et c. **S**exta etas que ē venerāda senect'. Corpore quidē si uult mūda ē. Deficiente. n. nālī calore caro ut i pluribus multū frigescit. Et sic et artus ad actualia pccā imunes qsi reddūtur. Solus. n. senex ē loquacitate potēs. Sua ergo peccata ex corde pcedūt: nisi fuerit obstinatus usq; ad illud tps in malis. Nā ut dicit puer. xxiij. Adolesces iuxta uia suā ābulans et cū senuerit non recedet ab ea. Quales fuerūt illi senes qui falso accusauerūt susannā: q; nō ualuerūt turpitudinē exercere cū ea: ut soliti erāt alias decipere dan. xij. Et sic legitur de illo sene nicolao. xl. annoz luxurioso: p quo beatus andreas orauit. Hodie sunt multi tales senes maledicti iueterati dierū maloz: q; de narijs et labacitatib' et mille modis corumpunt pueros: ppter qd de eis dicitur: laqueus iuuenum oēs uos estis. Et ut dicit greg. lxxxvi. di. Tāta. Tales seniores grauius q; ceteri sūt puniēdi et arguēdi de suis malitijs. **S**eptima etas que dicitur decrepita: et nullo vnq; annozū numero finitur: pmit i firmitatibus et doloribus multis. Nā ut dicit in ps. lxxxix. Si in potētatibus octogita āni: et āpli' eorū labor et dolor. Sed pfectio sua eoz ē hēre pacē et paciētiā in aduersis: nā ex una parte longa

expientia facit eos suspectos: ita ut si uideant hominē ridere: putāt q; derideat eos. Infirmitas facit eos libimet tediosos. Vanitas et iuuenūz querit solatia et derisiones ex eis. Et sic oportet eos se cū et cū alijs hēre pacem: si debent bñ transire. Et beati pacifici. qm et c. et qm illa etas plena ē persecutiōibus. Oia. n. elementa uidētur psequi cum ad destruendū: iō subditur. Beati qui persecutionē patiūtur ppter iustitiā et c. Sic ergo collige in te oēs has virtutes: hñdo pacem cū oibus aduersis et hoibus: mūditiā cordis ab iniquitatibus: Jsa. i. Lauamini: mundi estote: auferte malū cogitationū vīarum. Misericordiā in operibus luc. vi. Estote misericordes. Iustitiā in cōuersationibus sap. i. Diligite iustitiā qui iudicatis terram. Fletū ex tērationibus: Jaco. iij. Miseri estote et lugete. Mititatem in cōtractiōibus: Mat. xi. Discite a me q; mitis sū: ait xps. Paupertatem spūs huius militatem. i. petri. v. Humiliamini sub potēti manu dñi. Sic. n. eritis imaculati i uia: et p hāc uia peruenietis ad patriā ubi sūt beati: q; ex eo q; beati sunt: non pnt non obtinere qd uolunt: als non essent beati. Nā fm Aug. Beatus est qui hz quicquid uult. Ergo si uolent nos esse saluos salui erimus. Et iō orandi sunt: ut uelint. Hic potes dicere: quare diuersos sanctos oramus: et quō orāt p nobis et c.

Alia adaptatio .s. VII.

de septē beatitudinibus ad septē etates mundi f; dñm iōānē dñci super math. pōt sumi p thema te in festo oīum sanctorum illud. Beati eritis et c. Mat. v. Et iduci illud Boetij de philo. consola. q; oīs mortalium cura quam multiplici studio rū labor exercet: diuerso quidem calle pcedit: ad unius tñ beatitudinis finē nititur puenire. Sed multi non querētes diligēter i quo consistat uera beatitudo: et quō pueniāt ad eā: cū aliquid attingūt de particularibus cōditiōibus eius: que a liqualiter uidētur hēri i ista uita: hic sūt et po nunt finē suum. Sicut aliqui in diuitijs: alij i potentijs et huiusmodi. Sed ista doctrina septē beatitudinū reducit mundū ad felicem statū pimum et beatum: a quo deuians per peccata icidit in diuersos errores. Primus. n. status et pma etas cecidit ppter rapinā a regno celoz. Per uiam oppositā reuerti potes quo ad pnam beatitudinem. s. Beati paupēs spūs. Secūda etas cecidit p ambitio nem nembroth et suoz sequaciū turrim confusio nis edificatū: ut possiderent terrā mortuoz. Reuertere ad possessionē terre uiuentium quod continet secūda: q; beati mites et c. Tertia etas cecidit: q; aduersa i deserto sustinere nolebat: imo pspera putabat aduersa et cōsolationē tñ i minimis requirebat. Sed uade ad cōsolationē optatam et non cognitam per luctum mundi pntia

Capitulum Sextum.

quia beati qui lugent etc. Quarta etas aruit: quia fitebatur modamina regni: et iusticia calcata peruersi regna tenebant: et saturabatur regno perpetuo: si iusticia recta esurieris: quia beati qui esuriunt etc. Quinta etas crudelitate maxima tabuit: ut libri Machabeorum testantur: et crudeles crudeliter occisi sunt: ut habetur ibidem. Igitur quia omnis homo misericordia indiget: per misericordiam resurgit: quo ad quietem. Tunc enim misericors dominus natus est: quia beati misericordes etc. Et quia de mundo corde natus est mundo corde vixit: se nobis ostendere venit: eum sequamur si mundi corde erimus: et sic eum intuebitur: quia beati mundo corde etc. Sed etas septima seditioibus et guerris plena erit: quam soli pacifici tute transibunt: quia beati pacifici etc. Et merito quia illi pacifici a persecutionibus non erunt immunes: uno plus ceteris cruciabuntur. Unde sequitur de persecutione et primo suo quia beati: qui persecutionem patiuntur etc. Ex his potes facere unam predicationem: adde ad singulas beatitudines quod talia mala regnant in mundo et propterea destruunt ipsum. Ita ut Iohannes euangelista dicat. v. c. Totus mundus in maligno posuitur est. Sed de discipulis Christi dicitur: quod de mundo non sunt. Ioh. xvij. Et ideo si volumus esse discipuli Christi: ut eum eos reperiamus in monte glorie: oportet nos habere istas beatitudines trias conditionibus mundano: sicut habuerunt sancti isti quorum festa agimus.

De singulis beatitudinibus in particulari: et primo de paupertate spiritus Capitulum VI.

Nunc de singulis beatitudinibus in particulari. s. septem beatitudinum: dilatando materiam ad unam predicationem per qualibet beatitudine. Est igitur prima. Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum celorum. Math. v. ubi dicit Christus in homel. Sunt quidam naturaliter et ex complexione pauperes humiles et virtuosos. Sed tales non sunt beati. Unde dicit non simpliciter beati pauperes: sed addit spiritu. i. illi qui ex uoluntate et electione se humiliant. Ideo hic incipit radice euellere superbiam: quia hec fuit radix et fons malicie vniuersae per quam potest humilitatem velut quoddam stabile fundamentum: qua subiecta cum stabilitate alia superedificantur: hac destructa pereunt quaecumque bona congregaueris: hec ille.

Sciendum autem quod. §. I. paupertas spiritus potest sumi et exponi tripliciter et horum est regnum celorum. Primo est paupertas spiritus per veram humiliationem. Secundo est paupertas spiritus per inordinati affectus remotionem. Tertio est paupertas spiritus per totalem mundi abdicationem. Primo ergo dicitur spiritu pauper verus humilis. Unde Augustinus. Paupertas spiritus omnis humilitas spiritualis:

quod spiritum inflantem eradicat: euacuat seu extenuat. Nam scriptura aliquando vocat ventum spiritum: sicut illud act. ij. factus est repente de celo sonus tamquam uehementis spiritus. i. venti. Superbi. n. dicunt inflantur: et quasi vento distenti. Et nota quod non dicit Christus. Beati qui non habent spiritum. i. ventum. s. elationis et inanis glorie quia pene nullus est. Nulla enim tam excelsa virtus: que dulcedine glorie non tangatur. Et ideo dicit beati pauperes spiritu. i. qui parum habent: de isto spiritu seu vento elationis et quanto quis minus tangitur: eo tanto melius. Est autem humilitas secundum Bernardum. quia unusquisque verissima sui cognitione vilescit sibi ipsi. Et vere magnam causam habet unusquisque se humiliandi. Nam ultra innumeras miseras suas anime et corporis: quod tuncumque sit perfectus: nescit tamen terminum suum vtrum saluetur uel dampnetur. Unde dixit dominus ad Iob. Iudica mihi si nosti omnia: qua via habiter lux et tenebrarum quis sit locus ut ducat unumquemque ad terminum suum. i. sicut Gregorius in. xix. libro moral. Si te plenam scientiam habere putas dic in qua via habiter lux. i. in cuius mentem veniens iusticia impleat: et tenebrarum quis sit locus. i. in quo iniquitas ceca perduret: ut ducas unumquemque ad terminum suum. i. ut diiudices siue is qui nunc iniquus cernitur in malis vitam finiat: uel is qui iustus cernitur extremitatem uite sue iuste ac perfecte concludat. Quis ista uel saltem ipse territus audiat. Multos uidemus quotidie qui iusticie luce respiciunt et tamen ad finem suum nequicie obscuritate tenebreant. Et contra. Multos tenebris peccatorum involutos: ad luce virtutum fore reuerfos: aliquos semper in bonis permanere: alios semper in malis. Exempla. Illa gentilitas deo auersa: luce iusticie deo perfusa est: et iudea dudum dilecta et illuminata perfidie nocte cecata: derelicta est. Latro de cruce itrauit in regnum. Judas de apostolatus gloria demersus est in tartarum. Alius latro cum Christo crucifixus per seuerans in malo: inductus est ad infernum. Alii apostoli permanentes in sancto proposito pueniunt ad regnum. Hec dei iudicia considerans apostolus uas electionis raptus ad tertium celum de se ipso timens et humilians ait. Castigo corpus meum et in seruitutem redigo: ne cum alijs predicauerim ipse reprobus inueniar. Idcirco autem dominus interrogat Iob. Si nouit finem bonum uel malum quem habitori sunt luminosi iusti: uel tenebrosi peccatores: dicena. Iudica mihi etc. Ut aliorum finem cognoscere non valens: ad suum finem recurrat: quia sicut aliorum: ita nec suum nescit. Et inde nesciens finem suum: timeat. timens humiliat. humiliatus de actibus suis non se extollat: et non elatus spiritu superbie: in arce gratie persistat. Beati ergo pauperes spiritu. i. humiles: quoniam ipsorum humilium est regnum celorum: quia ut dicit puer. xxix. Humile spiritu suscipiet gloria. Uel dicunt

pauperes spiritu. i. animo: qui. s. omnino nihil se habere putant: nec se ipsos nec corpus: nec animam nec membra: sed oia ut comodata habent: et ut alienis vtuntur: hec Crisostomus. Et pertinet ad perfectam humilitatem: vel etiam regnum celorum. i. presidentiam in ecclesia. dan. iij. Dominas altissimus in regno hominum: et cuiusque voluerit dabit illi: et humillimum constituet super eum. Exemplum de Petro apostolo. Ambrosio: Nicolao. Gregorio et alijs. **S**ecundo dicit pauper spiritu. i. voluntate. Sunt enim alij pauperes necessitate coacti: qui. s. indigent rebus necessarijs. Et quia non habent: desiderant et murmurant male contenti de sua paupertate impatientes. Isti non sunt beati sed miseri et reprobi: quia non pauperes spiritu. i. voluntate. Alij sunt pauperes rebus temporalibus: sed patienter ferunt suam paupertatem non murmurantes sed oia laudantes. Et ista paupertas est ad meritum ratione patientie: ut dicit Ambrosius. di. xlvij. Sicut hi: qui fuit Lazarus medicus et pauper qui moriens portatus est ab angelis in sinu Abrahæ ut scribit Lucas xvi. Tertij sunt pauperes affectu: et diuites substantia. i. non habentes affectum inordinatum ad terrena que possident abundantem: ut Abrahæ: de quo scribitur quod erat diues in possessione auri et argenti. Et sanctus Ludouicus rex francie: et Gregorius magnus. Et per contrarium ad istam paupertatem dicitur. Impossibile est diuitem intrare in regnum celorum: Math. xix. Loquitur enim de eo diuitem qui habet affectum inordinatum ad ea que possidet: ponens finem suum in diuitijs. Isti ergo quia pauperes sunt spiritu. i. affectu: et si diuites rebus sunt beati. Tertio dicit pauper spiritu: qui ex sermone perfectionis omnibus se exprobat affectu et effectu: ut veri religiosi. Unde Crisostomus super hec in homelia. Illos pauperes beatificat: qui spiritu. i. propter spiritum sanctum se bonis proprijs priuat Jacobi secundo. Nonne pauperes dominus elegit diuites in fine et heredes regni. Istud autem non fit nisi ex magno sermone spiritus: de quo spiritu ait apostolus: Spiritum nolite extinguere. i. sermone. Extinguit autem cum quis abrenuntians seculo incipit ponere affectum ad temporalia videlicet ad vilia et parua. Erathon philosophus docuit duos iuvenes discipulos suos continere mundum et effici pauperes frangendo et comminuendo lapides preciosos magni valoris in conspectu populi. Sed non esse veram paupertatem istam quia non spiritui. i. propter spiritum sed propter gloriam mundi. Unde nec deo gratiam ostendit Job. euangelista ut habet in legenda eius. Illi autem qui sunt veri pauperes spiritu per perfectum contentum terrenorum: ut Dominicus frater: et prius et perfectus apostolus: istorum est regnum celorum. Quinimo sunt futuri iudices assessores cum Christo in ultimo iudicio Job xxxvi. Pauperibus tribuit iudicium. i. potestatem iudicandi. i. assessorie. Unde et Christus dixit apostolis: Math. xix. Vos qui reliquistis omnia et secuti estis me: sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus israel. Sicut per duodecim tri-

bus intelliguntur omnes iudicandi ita per sedentes in duodecim sedibus intelligunt omnes perfecti pauperes qui cum Christo iudicabunt: secundum Augustinum.

Beati mites quoniam. §. II.

ipsi possidebunt terram. Post beatitudinem paupertatis: secunda beatitudo. s. mititatis vel mansuetudinis. Qui enim pauper est: multis lacessit iniurijs: et ideo necessarium est quod sit mitis. Unde Ambrosius super Lucam. Cum simplicitate contentus fuero iopem superest ut mores meos temperem. Quid enim mihi prodest carere temporalibus nisi fuero mitis? Ubi notandum quod mitis et mansuetus idem sunt secundum re: sed differunt ratione. Nam mitis est qui alios offentes tolerat. Unde Papias. Mitis est lenis et ad sustinendum iniuriam: tacens quasi mutus. Mansuetus est qui manu assuetus est: qui nulli iniuriam irrogat. Vel sic. Mitis est qui nulla animi accessione turbatur: sed in tranquillitate animi et bonitate iugiter perseverat. Mansuetus est autem cui facile est sustinere: non malum pro malo reddere: et sic mitis dicitur ut in affectu mansuetus in effectu. Communiter autem sumitur pro eodem: ut synonyma. Et sumitur tribus modis. Primo sic. Mitis est quem mentis amaritudo non afficit. Et sic importat leuitatem quantum ad motum: et excluditur amaritudo rancoris. Unde Augustinus. Mites sunt qui cedunt improbitatibus: et non resistunt malo: sed vincunt in bono malo. In bono. s. mititatis et mansuetudinis malum rancoris et indignationis: reddens bonum pro malo. Dicit idem Augustinus super psalmum. Sex differentie sunt retributionum. s. reddere pro malis bona. Non reddere mala pro malis hec bonorum suorum. Sed prius melius. Non reddere bona pro bonis. Reddere mala pro bonis. Hec duo malorum sunt: et posterius de terius. Et reddere bona pro bonis: et mala pro malis hec duo sunt mediorum. Sed prius propinquum bonis xxij. q. iij. Sermon. **S**ecundo exponitur sic. Mitis est quem ira non deiecit: sed oia equanimiter sustinet. Et sic pertinet ad innocentiam et excludit amaritudinem luorum. i. vindictam pro innocentia. Unde Ambrosius super Lucam. Mitiga affectum tuum ut non irascaris: aut certe iratus ne peccaueris. s. alium offendendo. Preclarum est enim motum temperare consilio: nec minoris virtutis dicitur temperare iracundiam quam oino non irasci. Et permaxime iudices et rectores oportet ab ea cauere: quia pervertit iudicium: obnubilans rationem. Unde Gregorius. Illa propositorum sollicitudo vitiosa est: illa cautela laudabilis in quo nihil sibi videri dicat furor: sed totum ratio agit. Restringenda est ergo sub ratione potestas: nec quid agendum prius quam concitata mens ad tranquillitatem redeat. Nam commotionis sue tempore iustum putat omne quod fecerit. xi. q. iij. Illa sicut Philister patronus Joseph: quia iratus est contra eum: cum falso fuit accusatus ab ymore: qui voluisset sibi violentiam in

Capitulum Sextum.

erre non discussa veritate iniuste incarceratione euz
Sicut ergo ira impedit iudiciū ne iuste fiat: et ve
ritate ne capiat. Ita contra de mititate dicit ps.
xxiij. Diriget mansuetos in iudicio: docebit mites
vias suas. **T**ertio mō dicit mites qui non irri
tat alios: nec nocet nec nocere cogitat: quod perti
net ad equanimitatē: per quā excluditur amari
tudo impatientie et indignationis. Ad hāc Chri
stus hortatur: dicens Math. xi. Discite a me quia
mitis sū. Quia enim que habent irritare homines
i. provocare ad iram et impatientiam: passus est
Christus. Nam turbatur quis cum ei auferuntur
sua. Et Christo fuerunt ablata etiam propria ve
stimenta et coram eo ludo exposita. Irascit quis
cum contumelijs sustinet verbum: et infertur ma
ledictio: detractio: et huiusmodi. Christus autem
contumelias sustinuit: in passione derisiones: blas
phemias: detractones: calūnias: omnia q̄ equo
animo sufferens. Irritatur homo cum in amicis
suis et consanguineis iniurias sustinet. Et Christi
in matre et discipulis obprobria et persecutiones
passus est. Verba vnicuique sunt aspera et horro
habita: et multo magis ipsa mors. Sed hec omnia
ut mitissimus agnus Christus tolleravit: unde p̄
Hier. c. xi. dicit. Ego quasi agnus mansuetus q̄
portatur ad victimam. Mites ergo esse oportet
exemplo pijsimi magistri. **S**unt autē mites bea
ti. Quod patet tripliciter p̄ oppositū: p̄ effectū:
et per fructū. Primo quidē mites sunt beati: patet
per oppositū: nam contrariorū eadem est discipli
na: vt. f. quicquid de vno dicitur: intelligatur op
positum de alio contrario. Sicut de albedine di
cimus q̄ est segregatiua visus: Ita de nigredine
que est contraria ipsi: oportet dicere q̄ est congre
gatiua visus. Nūc ergo mititas opponitur rabiei
et iracundia mansuetudini. Sed rabies seu iracū
dia est miseria p̄ peccatū. Et Sapi. viij. dicit. Mi
seros facit populos peccatū. nam miseria et felici
tas seu beatitudo opponūt. Ergo mititas seu mā
suetudo. Secūdo patet hoc per effectū. Nam mi
titas facit hominē impassibilem: quod probatur
ex hoc quod plūs dicit in libro ethicorū: q̄ mitis
patitur sed non deducitur. i. vincitur: quia lesio
nes non sentit ita q̄ conturbetur. Mititas est sic
mollis culcitra: que dura recipit: in qua animus
leuiter et suauiter requiescit sicut corpus in cul
citra: eccē. xliij. felix qui non habuit animi sui
tristitiam. Tertio patet ex fructu qui est heredi
tas superne patrie: ps. xxxvi. Mansueti autē he
reditabunt terram etc. Unde pro premio dicitur.
Quoniam ipsi hereditabunt terram. Quod pōt
intelligi de triplici terra quam possidebunt mites
s. terram mundi: terram corporis proprii: et terrā
paradisi. Primo quia immites et feroces terram
mundi destruunt: ideo non merentur eam possi
dere. Sed quia mites terram mundi pacifice re

gunt cum mititate se habent ad subditos: n̄ possi
dent terram. i. regnū mundi. Unde et Moyses q̄
fuit primus rector populi dei: et per totam vitam
suam dicitur q̄ erat mitissimus hominum qui se
super terram. Et dominium Iherusalem et Na
buchodonosor: ad nichilū deduxit. Et ad hoc fa
cit quod dicitur eccl. x. Sedes ducum superboꝝ
destruxit et sedere fecit mites pro eis. Secundo in
mites et feroces non possidebunt terram corporis
proprii: immo eam destruunt: quia non subici
unt sensualitatē rationi: sed ira superantur: que i
ducit ad nocendum alijs propter quod aliquādo
morte perimuntur. Sed et ex ipsa passione ire ita
sanguis incendit q̄ notabiliter nocet corpori. Un
de dicitur eccl. xxx. zelus et furor minuunt dies.
Refert Aug. in de ciui. dei. Syllam nobilissimū
romanum qui pluries fuerat consul romanorū:
a quo cepit bellum intestinum in vrbe: et diuisio
seu parialitas contra Mariū: q̄ ex ira sua ru
pta vena effuso sanguine mortuus est. Sed mites
uel mansueti quia habent dominū corporis sui:
subicientes sensualitatem rationi possident terrā
Luc. xxi. In patientia vestra possidebitis animas
vestras etiam sensitiuam Tertio immites et fero
ces a terra paradisi excluduntur: mites autem pa
cifice et quiete et secure dominum uidebunt in ter
ra viuentium: de qua ps. Credo videre bona do
mini in terra viuentium. Terra ista mundi: ē ter
ra mortuorum: sed superna patria est terra uiuo
rum: que terra dicitur propter firmā stabilitatē
hinc Aug. Rixentur immites et dimicent pro ter
renis et temporalibus rebus. Sed beati mites quo
niam ipsi possidebunt terram illam de qua euelli
non possunt. Et de qua ps. xxvij. Portio mea
domine sit in terra viuentium. Significat enim
quandam stabilitatem hereditatis perpetue: ubi
anima per bonum affectum tanquā in loco suo
requiescit: sicut corpus in terra. Ipsa enim est req̄
es et vita sanctorum.

Beati qui lugent. §. III.

quoniam ipsi consolabuntur. Math. v. Hec ē
tertia beatitudo que rationaliter sequitur primā
et secundam. Nam post mundi contentum per
paupertatem: post quietem mentis per mititatem
seu mansuetudinem: vacans homo sibi ipsi nil in
uenit nisi flebile. Unde Ambrosius super Lucā
Lum hec feceris ut sis pauper et mitis: memento
quia peccator es: lugeo peccata tua. Unde dicit.
Beati qui lugent. Sed nota trinum luctum ha
bendum. Primus luctus est de perpetrata iniqui
tate. Secundus de aliena calamitate. Tertius de
olāta felicitate. Primus luctus est de perpetra
ta iniquitate: ps. Laboravi in gemitu meo: lāua
bo per singulas noctes: i. peccata lectum meum. f.

conscientie. Et in tren. Deduc quasi torrentem lachrymas per diem et noctes: et non quiescat pupilla oculi tui. Hunc habuit Petrus post negationem Christi: quando egressus foras fleuit amare Mathei. xxvi. Et ex his lachrymis et luctu consequitur homo remissionem peccatorum: et per consequens evasionem damnationis. Unde prosper. Lachrymis ex vera cordis contritione fluentibus restringent eterni ignis incendia: de pe. di. i. facilius. Si autem homo deflet mortem amici et consanguinei vel damna rerum: quanto magis habet lugere mortem anime sue: unde consequitur infinitum damnum. Augustinus. Sciat se peccator culpabiliter reus si deflet damna rerum et temporis et non deflet animam perditam ex peccatis: de pe. di. ij. Beati ergo qui lugent. Ecce fructus: quoniam ipsi consolabuntur: de spe remissionis peccatorum concepta. Sic Maria magdalena quod lachrymis rigauit pedes Christi: audire meruit. Dimissa sunt ei peccata multa. Et oremus. Fides tua te saluam fecit: vade in pace. Luc. vii. In huius figuram Christus fleuit Lazarum mortuum cum eum resuscitauit. Joh. xi. Ad innuendum quod oportet peccatorem flere et clamare postulando misericordiam ad hoc ut resurgat ad vitam glorie aut gratie et multa faciat. Qui autem plangunt peccata et tamen non deserunt se similes ei qui lauat laterem crudum qui quanto plus lauatur tanto plus luti facit: dicit Sina. de peni. di. iij. Inutiles sunt tales lachryme cum proposito iterandi peccatum. **S**ecundus luctus est de miseris proximorum spiritualibus et temporalibus. Hieron. ix. Quis dabit capiti meo aquam et oculis meis fontem lachrymarum: ut plorare ualeam die ac nocte inter fratres populi mei et corporaliter et spiritualiter. Si quis habet multos fratres: et videret unum paralyticum: alium pauperrimum inde fame mori: alium calumniari: alium falso infamari: alium contemni et depredari: alium magnis persecutionibus urgeri: alium trucidari: alium multipliciter infirmari: alium martyrizari. et in penis deficere: innumeros ad inferna descendere et huiusmodi: vere haberet magnam causam continue lugendi: hoc autem contingit cuilibet nostrum. Nam omnes sumus fratres ut dicit Christus: Math. xxij. Unus est enim pater vester qui est in celis. Cum ergo cuilibet videat tot miseras et penas quottidie et pericula et damna corporis et anime certe continue habet deflere. Et deflere quidem mortem propinquorum et amicorum: humanum est: moderate tamen: ut dicit ecclesiastici. xxij. Modicum plora super mortuo defecit enim lux eius. Immoderate autem reprehensibile est. Sed multo magis deflendi sunt defectus anime scilicet peccatorum mors. Unde Augustinus. Sunt ne christiane in te viscera pietatis qui plangis corpus a quo recessit anima: et non

plangis animam a qua recessit deus. Et Hieron. Qui non est indutus clementia et viscera misericordie et lachrymarum: quauis spiritualis videatur: non dum impleuit legem Christi. di. lxxxvi. Et permixtione hoc conuenit prelati et doctoribus: qui magis debent zelare salutem populorum. Unde dicitur Joel. ij. Inter vestibulum et altare plorabant sacerdotes ministri domini dicentes. Parce domine parce populo tuo. Sic Samuel multo tempore lugebat pro peccato Saulis regis: ut pater. i. Reg. xvi. Hoc etiam agendum Christus exemplo suo nos docuit: quando videns ciuitatem fleuit super eam dicens: si cognouisses et tu: supple feres Luc. xix. Ad litteras considerans exterminium illius ciuitatis futurum: et calamitates hominum: ex compassione defleuit. Moraliter secundum Gregorium considerans exterminium anime peccatrice et eius damnationem futuram etiam fleuit compatiens eius miserie. Sic et beatus pater Dominicus cum appropinquabat ad aliquam ciuitatem deflebat cogitans peccata eius. Et hanc gratiam: ut dicitur in legenda eius: dederat dominus ei flendi pro miseris et afflictis. Unde se continere aliquando non poterat in oratione: quin uox eminus audiretur ac si mortuum lugeret. Et beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur: et de exauditione eorum pro quibus lachrymantur: et merito sue passionis: iuxta illud ps. xcij. cui secum multitudine dolorum in corde meo etc. Tertius luctus est de dilatata felicitate: de qua ps. xli. fuerunt mihi lachryme mee panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie ubi est deus tuus. Considerare enim debet anima gustans suauitatem: quanta in superna patria felicitas: ubi nullum bonum deerit: nullum malum aderit: estque deus omnia in omnibus: uacatur ibi laudibus dei: ubi iugiter sonant organa sanctorum: qui sicut odor balsami sunt ante deum: et angeli et archangeli hymnum decantant ante thronum dei: claraque facie deum intuentur: impleturque omne desiderium: et ad hanc felicitatem est creata. Sed dum peregrinatur in corpore consequi non potest: imo quotidie in periculo est ea amittendi in perpetuum si potest non dolere. Reperiuntur autem iste lachryme calefacientes et pinguefacientes animam in solitudine scilicet cessando a strepitu mundanorum: et occupationum. In cuius figuram legitur gen. xxxvi. quod non inuenit aquas calidas. i. balneares in solitudine Procurantur etiam precipibus. Unde in huius figuram legitur Iudic. j. quod Alca filia caleph et sponso othonieli: qui dictus est saluator: fuit amonita a sponso suo othonieli: quod postularet a patre terram irriguam. Cum igitur ambularet cum patre suo caleph sedens super asinam suspirauit. Et cum pater interrogasset quare suspiraret. Respondit terram arrentem dedisti mihi.

Capitulum Sextum.

funge et irriguam. Et dedit ei per irriguam superius et inferius. Alia est anima filia dei per creatioem: et sponsa saluatoris per fidem: hec admonetur a Christo sponso suo ut pater a deo irriguam. i. terram cordis cum aqua compunctionis: que ambulans per uiam uirtutum cum deo. i. dei adiutorio: sedens super azinum. i. dominans passionibus carnis: suspirat affectans et petens sibi dari a deo cor compunctionis et lachrymarum et deus exaudit dans ei non solum compunctionem de peccatis que est irriguum inferius: sed etiam de dilatione patrie que est irriguum superius. Christus in cruce orauit cum lachrymis et clamore ualido secundum apostolum ad Hebr. v. exauditusque est pro sua reuerentia. Lachrymatus est pro magno affectu introducendi nos in supernam patriam: considerans negligentiam hominum ad ipsam gloriam appetendam consequendam. Nullus enim uidetur eam extimare propter quod dicitur. tren. j. Uie Syon lugent: eo quod non sit qui vadat ad solentiam. Sed beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur: et in presenti per internam delectationem: et in futuro per eternam glorificationem.

Beati qui esuriunt. §. III

et sitiunt iusticiam: quoniam ipsi consolabuntur: Math. v. Hec est quarta beatitudo dispositiua: que recte et ratione sequitur tres predictas. Qui enim mundana tenuit mores mansuetudine rexit: et alienas miseras luxuriam potest eiurire et sitire iusticiam: quod prius non potuit. Unde Ambrosius super Lucam. Postquam delicta defleui: incipio esurire et sitire iusticiam: Eger enim cum in graui morbo est non esurit. Beati ergo qui esuriunt et sitiunt. Ubi Hieronymus. Non sufficit uelle iusticiam: nisi et iusticie famem paciamur. Nunquam enim nos satis iustos credamus: sed semper iusticie opera esurire. i. desiderare ampliora intelligamus non contenti operibus bonis factis. Et dicit Hieronymus. Summum bonum in rebus humanis est iusticiam colere et sua unicuique iura seruare. xij. q. ij. Lum de uotissimum: quod pertinet ad iusticiam. Beati ergo et sitiunt tria. Primo quomodo esuries variat spiritualis. Secundo quomodo iusticia esuriat generalis. Tercio quomodo ipsa satiatur anima rationalis. Quatum ad primum sciendum: quod illi esuriunt spiritualiter qui desiderant operari. Illi sitiunt qui desiderant scire talia opera. Est autem varia esuries et sitis. Aliqui enim esuriunt et sitiunt. i. desiderant et laborant: ad hoc ut scientiam uanam consequantur ut curiosi. Sed isti non satiantur quinimo deficiunt secundum illud ps. cvi. Esurietes et sitientes anima eorum in eis defecit. Nam ut ait apostolus. Semper ad discendum nunquam ad scientiam ueritatis peruenientes: alij esuriunt et sitiunt pecu-

niam desiderantes. s. acquirere et laborare ad habendum pecuniam ut auari: sed nunquam satiantur: imo semper plus crescit auaritia: ps. xxij. Diuites egerunt et esuriunt. Ambrosius. Nec facietas nunquam aderit cupiditati nec finis. di. xlvij. Sicut hi. Alij esuriunt et sitiunt. i. desiderant habere: et ad hoc laborant ad habendum potentiam vel dignitatem aut uoluntatem ut superbi et uoluptuosi et lasciuui. Sed nunquam satiantur. imo semper magis anxiantur. prouerbio. xxvij. Leo rugiens et uersus esuriens. s. mel in arbore: princeps impius super populum pauperem. Et de filio prodigo et luxurioso dicitur: quod cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant. i. delectationibus ueneris: et nemo illi dabat. Luc. xv. Solum esurietes iusticiam et sitientes saturabunt. unde dicitur hysa. xv. Ecce serui mei qui. s. operati sunt iusticiam comedent et uos. s. peccatores esurietis: bibet et uos sitietis beati qui esuriunt et sitiunt. Quatum ad secundum. Quod esuritur iusticia et sititur dicitur Crisostomus. quod illi esuriunt iusticiam: qui secundum iusticiam dei desiderant conuersari. Illi sitiunt: qui scientiam eius acquirere cupiunt. Iusticia autem hic sumitur pro uirtute generali: que ut ait philosophus est omnis uirtus: hec red dicitur unicuique quod suum est. Et deo quidem tria. Nam ut creatori honorem: apostolus. Soli deo honor et gloria: honor. s. patrie: quia solus est creator. Ut redemptori amorem: apocalypsa. j. Dilexit nos et lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Nulla autem maior prouocatio ad amorem: quam preuenire amando: ait Augustinus. Et ipse Christus dilexit nos. j. Joh. ij. Ut domino et iudici timorem ei debemus: Malach. ij. Si ego dominus uester: ubi est timor meus: Hieremias. Quis non timebit te o rex gentium: Esuriunt ergo et sitiunt iusticiam: qui semper magis ac magis cupiunt deum honorare: amare et timere. Et sitiunt affectantes scire: quomodo ista melius perficiant. Proximo etiam iusticia exhibet tria. Obedientiam superiori: ad Romanos. xij: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: quia non est potestas nisi a deo. s. operante vel permittente quo ad malum et usurpatam potestatem. Concordiam equali. Cor. j. Id ipsum dicatis omnes et non sint in uobis scismata. i. discordie. Beneficientiam seu prouidentiam inferiori: j. pe. ij. pascite eum qui in uobis est greges. Et Luc. xij. fidelis seruus et prudens quem constituit dominus super familiam suam: ut det illis cibum in tempore: scilicet necessarium. Sibi ipsi iusticia exhibet tria. Lordi intentionis mundiciam sapientem. j. In simplicitate cordis. i. pura intentione querite illud. Qui custodiam: ps. cxij. Dixi custodiam uias meas: ut non delinquam in lingua mea. Posui os meum custodiam. Carni exhibet iusticia disciplinam. Exemplo pauli dicentis. Castigo corpus meum et in seruitutem redigo. Beati ergo qui

esuriunt et sitiunt iusticiam: id est qui semper audiunt ad sciendum et operandum que pertinent ad debitum exhibendum proximis et ad custodiendum cor: os et omnes sensus suos: secundum iusticiam. **¶** Quantum ad tertium: scilicet quesit ista facietas qua faciantur esurientes et sitiētes iusticiam. Respondetur quod est triplex. Prima est qua ut dicit Augu. Illo cibo faciantur et saturabuntur in presenti: de quo dominus ait. *Meus cibus est ut faciam voluntatem eius qui misit me patris mei: quod est summa iusticia.* Secunda est multiplicatio bonorum operum et meritorum: que mentem replēt et reficiunt spiritali delectatione. Qui enim multum desiderat iusta operari: quod est esurire: multa bona facit: nunquam quiescit a bono opere. *ps. cxxxi. Pauperes eius. s. ecclesie saturabo panibus. i. refectionis spiritualis.* Tertia iactantia est in futuro. De qua *ps. xvi. Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Nam in presenti rationalis esurit vel sitit primam veritatem: cui datur prelibatio fidei modo. Concupiscibilis esurit et sitit summam bonitatem: cui datur modo prelibatio charitatis. Irascibilis summam sublimitatem: cui datur modo prelibatio spei. Caro esurit et sitit siue glorificationem finis illius. *ps. lxxij. Sitiuit in te anima mea: quoniam multipliciter tibi et caro mea.* Sed in futuro rationalis satiabitur visione dei. Concupiscibilis delectatione. Irascibilis satiabitur fruitione. Corp⁹ sua glorificatione. *Math. xij. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris mei quo ad corpus.* Unde *ysa. lx. Tunc videbis quod ad rationale et afflues quod ad concupiscibile et miras quod ad irascibile. Et dilatabit quod ad corpus glorificationem: gloria enim anime dilatatur et extenditur usque ad corpus.* Unde Hilarius. Sitiētibus et esurentibus iusticiam beatitudinem tribuit dominus: significans sanctorum aviditatem perfecta in celo facietate repleti. Et *Luce. Saturabuntur. s. largitate remuneratis dei: quoniam maiora erunt premia dei quam sanctorum desideria.* Beati ergo qui esuriunt. et.

Beati misericordes. §. v

quoniam ipsi misericordiam consequentur. *Mathei. v. Hec est quinta beatitudo et apte ponitur in quinto loco: quia secundum glosam. Misericordia de precedentibus nascitur: quando scilicet precesserit humilitas et animus mansuescat: et suos et aliorum casus desceat: ac iusticiam esuriat: postea nascitur vera misericordia.* Tunc enim alienas miseras facit suas: et pro viribus iuuabit: et si iuuandi facultas deest: compassio non deerit. Et recte post iusticiam ponitur misericordia: quia secundum glosam ita iste scilicet misericordia et iusticia sunt coniuncte: ut una altera debeat temperari. Nam iusticia sine misericordia est crudelitas. et misericordia sine iusticia est remissio et dissolutio.

Quod diffuse declarat Gregorius distinctione. xlv. Disciplina. Ad misericordiam Christus hortabatur dicens *Luce. vi. Estote misericordes sicut et pater vester celestis misericors est.* Et ratio est. Quia beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et postea Christus dixit. *Estote misericordes. Quomodo uel in quibus debemus esse misericordes: ostendit in eo quod subdit scilicet in tribus.* In dando sententiam. Unde subdit. *Nolite iudicare et non iudicabimini.* In condonando uel subdendo misericordiam. Unde subdit. *Dimittite et dimittimini.* In subleuando inopiam. Unde dicit. *Date et dabitur vobis.* Et in omnibus his est misericors pater celestis ad eos qui faciunt misericordiam. Beati ergo misericordes quoniam misericordiam consequentur. **¶** Prima ergo misericordia qua debemus uti ad proximum est in iudicando. Unde dicit Hierony. Misericordia hic non solum intelligitur in elemosinis: sed in omni peccato fratris: ut alter alterius onera portemus. *Job. xix.*

Miseremini mei miseremini mei saltem vos amici mei. **¶** Quare me persequimini sicut deus et carnibus meis saturamini et cetera. Misericordia est compassio super aliena miseria. Maxima miseria est peccatum. Cum ergo videt quis proximum aliquid facere quod habet spem mali: si non est certus non debet iudicare eum: si cur nec deus qui omnia nouit non uoluit iudicare facta sodomorum nisi prius videret clare. *Uadam inquit et videbo si clamorem qui venit ad me opere impleant. Gen. xix.* Sed si a malo culpe defectus excusari non potest: proximus in actu suo excusat intentionem: considerat fragilitatem: experitur in se malorum temptationem: et sicut vellet sibi miseri: ita et miseretur proximo. Si etiam habet de ipso iudicare misericordia vtatur in alleuando penam: considerans quod ait Jacobus in canonica sua. *Iudicium sine misericordia fiet illi: qui non fecit misericordiam.* Sed non sic multi faciunt etiam qui videntur amici: sed sunt prompti ad iudicia temeraria et festucas in alieno oculo vident: non suas trabes: ut scribitur in euangelio *Luce. vi.*

Sua crimina alleuiant et excusant: aliena aggrauant et persequuntur scilicet appetendo et querendo punitionem ut deus id est ac si ipsi essent innocentes et non indigentes et ipsi misericordia ex misericordia suis et carnibus saturantur crudelitatem scilicet exercendo. Beati ergo misericordes in iudicando: non temerarie: non suspitiose non sumptuose: non usurpauit: sed pie ex compassione: quoniam et ipsi misericordiam consequentur cum iudicabuntur a deo. **¶** Secunda misericordia est in condonando iniuriam. Unde dicit dimittite scilicet iniurias vobis facias et

Capitulum Sextum.

dimittimini. puer. xxiij. Qui prius est ad misericordiam benedictur a domino. Aug. dicit tibi deus: dimitte et dimittetur tibi: dimissi prius dimitte uel postea. Nam si non dimiseris reuocabo te: et quicquid dimiseram: replicabo tibi: de peni. di. iij. ps. cii. **Q**uomodo miseretur pater filiorum: misericors est deus timentibus se. Pater carnalis: quamuis filius multociens faciat contra ordinati ones suas: tamen parcit sibi compaciens. Ita et deus dimittit scilicet iniurias sibi innumeras quot tidie a nobis factas. Unde Ambrosi. in passione Christi. Libenter ignosco scilicet iniurias mihi factas: prompte indulgeo misericordiam malo quam sacrificium: de pe. di. i. Exemplum in Paulo qui ait de se ipso. Qui prius sui blasphemus et contumeliosus persecutor scilicet Christi et fidelium: sed misericordiam consecutus. i. ad Thimo. i. Et in euangelio ipso ubi mandat misericordiam: dicit Non est discipulus super magistrum perfectus autem omnis erit si sit sicut magister eius. Christus est magister qui quantas iniurias sustinuerit et quam misericorditer indulerit: patet in passione eius Beati ergo misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur: scilicet remissionem suorum peccatorum. Unde dicitur ecci. xxviij. Relinque proximo nocenti te. i. tibi: non dicit qui nocuit tibi: sed nocenti principaliter quando ultionis ira solet magis feruiscere: et tunc deprecanti tibi soluuntur peccata tua id est dimittuntur: sicut soluitur cera ad ignem et glacies ad solem. Et ad Coloss. iij. Donantes inuicem: si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut et Christus donauit nobis. **T**ertia misericordia est in subleuando inopiam. Unde dicit. Date scilicet elemosynam et dabitur uobis misericordia elemosyne multiplicis: prouer. xiiij. Qui miseretur pauperi scilicet dando elemosynam: beatus erit. Hilarius. In tantum deus beniuolentie nostre omnes delectatur affectu: ut suam misericordiam solum misericordibus sit daturus. ecci. xxix. Conclude elemosynas in sinu pauperis id est da occulte non propter laudem humanam et ipse orabit pro te scilicet pauper cui dabis. Date ergo et dabitur uobis. Et quod dicitur ostendit ipse deus in euangelio eodem dicens: Mensuram bonam confertam coagitatam et superfluentem dabunt in sinum uestrum scilicet pater et filius et spiritus sanctus: scilicet a quo omne datum optimum: dabunt per elemosyna data ex misericordia: et mensura bona potest referri ad bona temporalia que multiplicantur hominibus dantibus elemosynas largas: ut dicitur in prouer. iij. capitulo. Honora deum de tua substantia scilicet dando pauperi ut impleantur horrea tua et vino torcularia redundabunt. Exemplum legitur: quod in quodam monasterio: cum dabantur ibi abundanter elemosyne pauperibus: abundabant mo-

nachi multum in temporalibus. In processu tamen temporis ceperunt desistere ab hoc opere misericordie: et monasterium etiam desitit in redditibus. et cum quidam conquererentur de huius defectu dixit eis quidam sanctus homo. Duo fratres sunt quos habebatis in isto monasterio. Unus dicebatur date: et alius dabitur uobis. Isti semper uolunt simul manere. Sed vos emisistis date: et ideo alius scilicet dabitur noluit manere uobiscum sed recessit. Ideo ergo indigetis quia non utimini misericordia ad pauperes. Secundo mensuram coagitatam: id est calcitam dabunt in sinum uestrum: id est mentem uestram quo ad bona spiritualia: quia ut dicitur prouer. xiiij. Misericordia et ueritate redimitur iniquitas. Et per ipsam etiam misericordie elemosynam disponitur et augetur ad gratiam. Sicut patet per exemplum in uitis patrum in legenda Macharij de illo symphoniaci qui ex eo quod fecit misericordiam defendendo uirginem a socijs ne eam opprimerent: et reducendo ad suos: et mulierem inuentam in deserto quasi desperatam: pro detentione uiri et filiorum in carceribus pro debitis: ipse refocillauit et debita soluit. Machario fuit reuelatum: quod futurus esset socius eius in gloria. Et sic ex illa misericordia inductus est admonitione Macharij ad deserendum seculum et seruiendum deo. Tertio mensuram confertam id est culmatam quo ad gloriam anime excedentem capacitatem meritorum eius. Quarto superfluentem. i. trabocantem quo ad gloriam corporis: que procedit ab anima seu ab anime gloria redundantem in corpus. Misericordibus enim dicitur in ultima resurrectione. Venite benedicti patris mei percipite regnum etc.

Beati mundo cor. §. vi.

Beati mundo cor. de quoniam ipsi deum uidebunt. Mat. v. Conuenienter sexto loco ponitur beatitudo de munditia cordis: quia sexto die homo formatus ad imaginem dei: qui quidem per peccatum obtenebrata erat in homine. Sed immunditia cordis reformatur per gratiam. Nam imaginem dei quaz homo per culpam sexta die amisit. Christus sexta mundi etate restituit: et mundis corde infudit per gratiam. Merito ergo post predicta sequitur beatitudo de munditia: quia nisi prius illa quinque habeantur: mundum cor in homine non creatur. Unde Ambro. Qui misericordiam defert misericordiam amittit: nisi mundo corde misereatur. Quia enim ut ait Crisost. Multi misereantur: sed impudica agunt: estimantes sufficere misericordiam ostendit quod non sufficit miseri et impudica agere et ideo addidit de munditia: dicens. Beati mundo corde. Et nota quod non dicit mundi in exterioribus uel in corpore. Contra quos Christus ait Mathei

Titulus Septimus.

xxij. *De vobis scribe et pharisæi qui mundatis quod de foris est: intus autē pleni estis rapina et inmunditia. s. cogitationū. Crisostomus super Math. Cum deus neque corporis munditiā laudet nec sordes condēnet: pone tamē quod deus odit sordes corporū: vestimentorū: et vasorum: que necesse est ut ipso usu sordidentur: quāto magis sordes conscie horret: quā si volumus semper mundā seruamus. Dicit ergo: beati mūdo nō corpore: sed corde. **¶** Nec autē munditia in tribus intelligit. Primo ut mūda sit rōnalis ab errore male instruēte. Secūdo ut mūda sit cōcupiscibilis ab amore male iustāmate. Tertio ut mūda sit irascibilis a timore male humiliāte. Debet munditia eē in intellectu a tribus ut sit mūda rationalis videlicet. Primo a duplicitate intentionis. Secūdo a falsitate opinionis. Tertio a prauitate cogitationis. Quātū ad primū qui simulatā habet intentionem: ut qui facit aliquid malo fine: uel quod vnum habet in corde et aliud in ore seu opere: nō est beatus sed miser: eccl. ij. *De duplici corde. Et iterum. De peccatori ingredienti terram duabus vijs: Hoc agit secūdū Rabanū: qui mala facit et bona sperat: vel qui sectat opera carnis: et sanctificationē spiritus se perficere arbitrat. Ut qui quo ad exteriora viam graditur paradisi. s. agēdo opera de genere bonorū: quo ad interiora incedit per viam inferni. Hier. iij. Laua a malitia. s. intentionis cor tuum. Secundo debet intellectus esse mūda a falsitate opinionis: ut nil sentiat contra veritatem fidei: sicut discipuli qui videntes Christū resuscitatum extimabant fantasma esse. **¶** Unde Christus ait. Quid turbati estis: et cogitationes ascendūt. s. ab inferis in corda vestra: actū. fide purificans corda eorum: scilicet ab errorib. Tertio debet esse rationalis mūda a prauitate cogitationis. Math. xv. *Ex corde exeunt cogitationes male. furta et huiusmōi. Et ut dicit Gregorius. Nequaquam cogitatio imunda mentē maculat: cumque pulsatur: sed cum hanc per delectationem superat: de peni. di. iij. Unde Isai. i. dicitur: lauamini: quo ad primū mundi estote: quo ad secundum: auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quo ad tertium: **¶** Secundo debet esse mūda concupiscibilis ab amore mundane affectionis: ab amore prauae delectationis: a malo peruerse operationis. Math. vi. *Ubi ē thesaurus tuus ibi est et cor tuum. Ubi Crisostomus. Si nil tibi alterius mali eueniat: non prauam senties iacturam inferioribus affixus: et seruus eorum factus: et a celestibus cadens: et nil excelsorum cogitare ualens. Secundo debet affectus esse mūda ab amore prauae delectationis. Tho. iij. Mundam seruauī animam meam ab omni concupiscentia scilicet carnis et spiritus. Et dominus per prophetam. Usquequo morabuntur apud te cogitationes noxie. Tertio debet esse mūda affectio a praua operatione: prouer.****

xxi. *Qui mundus est scilicet corde rectum est opus eius. ps. xxij. Quis ascendit in montem domini: innocens manibus id est operibus et mundo corde. **¶** Tertio debet esse mūda irascibilis a timore male humiliante. Math. x. Nolite timere eos qui occidunt corpus. Unde apostolus ait. Mundus ego sum a sanguine omnium vestrum. Non enim subterfugi quin omne consilium dei manifestarem vobis scilicet de agendis quasi dicat propter timorem non dimisi quin dicerem veritatem necessariam: quia tē mundus nō essem. Qui enim nimis timet aduersa de facili perdet munditiam cordis: et incurrit plura peccata. Sed si quis diceret istam beatitudinem haberi nō posse quia scribitur puer. xx. Quis potest dicere mundum est cor meum: purus sum a peccato: quod d. nullus ergo non potest haberi ista beatitudo mundicie. **¶** Respondeo. Aliud est dicere se mundum a peccato quod nullus potest dicere assertiue: quia delicta quis intelligit: ps. xviij. q. d. nullus. Et nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: ait apostolus. Et hoc propter incertitudinem status nostri: quia nemo scit utrum odio vel amore sit dignus. eccl. ix. Tum etiam propter inseparabilitatem venialium. i. Joannis. i. Si dixerimus quia peccatum non habemus: ipsi nos seducimus. Aliud est esse mundum a peccato quocūque. Et istud quis ex propria natura esse non possit: tamen esse potest ex diuina gratia: secundum illud Job. xij. capitulo. Quis potest facere mundum de in mundo conceptum semine: Nonne tu qui solus es: Et cum tali munditia potest videri deus in uita presenti multipliciter. Jacob vidit deum facie ad faciem: sed emarcuit neruus femoris eius: quod significat extinctionem concupiscentie carnalis. Et Isai. sed mundatis labijs. Et Paulus rapit: sed ceciderūt squame ab oculis eius ipso baptizato. Beati ergo mundo corde: quoniam ipsi deū videbūt.*

Beati pacifici. §. VII.

*quoniam filij dei uocabuntur. Math. v. hec beatitudo apte in septimo loco ponitur: dicit glossa. quia in sabbato vere requieuit: dabitur vera pax: sex etatibus transactis. Ambrosius super Lucam: reddit rationem: quare congrue beatitudinem de munditia sequitur ista de pace: dicens. Cum interiora tua vacua feceris ab omni labe peccati ne dissensiones ex affectu tuo procedant: a te pacez incipis ut alij pacem feras. unde dicitur beati pacifici. **¶** Circa quod tria notanda. Primo pacis sublimitas. Secundo pacis integritas. Tertio pacis auiditas. **¶** Quantum ad primū dicit Augustinus. xix. de ciui. dei. Omnia appetunt pacem: quod diffuse probat per multa exempla et irrationabilium animalium et latronū inter se. Et etiam ex hoc quod bellum quod naturaliter omnes horrent propter*

Capitulū Septimū.

gerunt ut perueniatur ad pacem. Non enim pax queritur ut bellum exerceatur: sed bellū geritur ut pax habeatur. **xxij. q. 1.** Militare. **ps. lxxv.** In pace factus est locus eius. **f. dei.** Hanc apłus mandauit dicens. Pacem habete: et deus pacis et dilectionis erit vobiscum. **ij. Cor. ultimo.** ¶ Quātū ad secundū sciēdum q̄ tribus modis aliqui fiunt pacifici. Et beati pacifici: quoniam **7c.** Primo q̄ dem cum deo ei in omnibus obtemperando. Secundo in se ipso motus illicitos refrenando. Tercio cum primo concordiam inter eos procurando. Nec dicuntur hi pacifici: qui habēt animū pacatū iniurijs factis a proximo: ut non inde cōturbentur: quia hoc pertinet ad secundā beatitudinem. **f. mititāte.** Sed qui iungunt paci reformā de quo ad deum: et hoc per penitentiam q̄ per culpam eam amittunt et paci conseruande in se ipsis et paci faciende inter proximos. Primo ergo beati pacifici: quia. **f. obtemperando mandatis dei:** p̄ oīa concordant cum eo: ad **Ro. v.** Justificati ex fide pacem habeamus ad deum. Ut enim ait **Aug.** Sicut quod est superius in nobis. **f. mens uel rō:** debet ceteris inferioribus reluctantis impare: ita quod est in nobis superius. **f. ipsa ratio** debet subijci potiori se. **f. deo.** Neq̄ enī impare inferioribus pot: nisi superioribus subijciatur. Unde in p̄mis parentibus: cū rebellauit ratio deo: transgrediens mandatum: et caro se rebellauit rōni sentiēdo stimulos carnis. Et hec est pax q̄ datur hoib⁹ bone uolūtatis. **Luc. ij.** Secundo beati pacifici. **f. qui refrenāt in se illicitos motus.** **Job. v.** Scias q̄ pacem habeat tabernaculum tuum. **i. cor. p.** Un⁹ et **Aug.** Pacifici sunt i se ipsis: qui omnes animi motus et carnales cōcupiscēcias habentes edomitās et rationi subiectas: sunt regnum dei i quo ita ordinata sunt omnia: ut quod in homine est principium impat reluctantibus: que sunt nobis bestijsq̄ cōmunia. Tamē ut dicit **Aug.** Ista subiectio sensualitatis ad rationem perfecte non pōt haberi in hac uita: sed hoc nunc pacifici agunt: ut domantes concupiscēcias carnis ne regnent quādoq̄ perueniant ad plenissimā pacez. Tercio beati pacifici. **f. qui querunt pacem cū proximo** fin illō ad **Ro. xij.** Si fieri potest quod ex nobis est cum oībus pacem habentes. **Crif. super Mat.** Pacifici ad alios: qui non solum inimicos i pace reconciliant: sed etiam qui inemores malorū diligunt pacem. Pertinet ad istā pacez ut non solum non querāt vindictam lesi: sed querant cum eis ledentes habere pacem et discordantes ad pacem reducere. ¶ Quantum ad tertium principāliter sublimitas pacis ostēditur ex fructu eius seu premio quod repromittit: quia. **f. filij dei** vocabūtur. Tria autē faciunt hominē filiū dei quodā particulari mō. Primo fides formata. **Joh. 1.** Dedit eis potestātē filios dei fieri: his q̄ credūt in nomē

eius. Qui nō ex sanguinib⁹ neq̄ ex uolūtate carnis **7c.** Scōdo charitas pfecta **Mat. v.** Diligite umīcos uos: **7c.** ut sitis filij p̄is uīi. Tercio pacis concordia **f. illud.** Beati pacifici quoniam filij dei uocabūt: q̄ fin **Crif.** tales diligētes pacē Christo sūt filies: q̄ ē pax nīa q̄ fecit utraq̄ unū fin aplm: ul⁹ q̄ scdm **Aug.** In deo ē sūma q̄es et nil repugnās. Et sic habēt tales: silitudinē p̄is. Uel scōz **Crif.** i deo ē sūma q̄es et nil repugnās et sic hnt talē silitudinē p̄is. Uel scōz eūdē **Crif.** Pacifici dicūt: q̄ nec odiunt nec litigāt: sed litigātes et discordātes ad pacē reducūt. Hi recte uocant filij dei: q̄ vnigeniti hoc op⁹ fuit pgregare disp̄sa: et pacificare p̄tra se p̄fēlantia: hoc autē est maximum et dignissimū. **f. cē filius regis eterni.**

Beati qui perse. **VIII.**

cutiōez patiūt pp iusticiā: qm̄ ipoz ē regnū celorū. **Mat. v.** Hec octaua b̄tudo ē qdā māifestatio et p̄firmatio p̄cedētū. Ex hoc ei q̄ aliq̄s ē p̄firmatus i p̄cedētib⁹ bonis: i paup̄tate ip̄is: mititate et alijs: seq̄ q̄ ab illis bonis ppter nullā p̄secutionē recedat. Un⁹ ista beatitudo p̄tinet q̄i ad oēs p̄cedētes. **Crif.** at sup **Mat.** dic: q̄ posita beatitudo de pace subdit de p̄secutiōe: ne q̄s existimaret q̄ sep̄ q̄rere sibi pacē sit bonū: puta affētiēdo malis: p̄p̄ta subdit. Beati q̄ p̄secutionē patiūt. Ubi tria notāda sūt circa istā beatitudinē. Prio supplicii afflictiois: ibi. **B̄ti q̄ p̄secutionē pa.** Scōdo motiū passiois ibi: p̄p̄ iusticiā. Tercio p̄mū toleratiois ibi: qm̄ ipoz ē re. **ce.** Quātū ad p̄mū: utiq̄ p̄se uito afflictio ē. Dic̄ at apłus. **ij. Thi. ij. ca.** Oēs q̄ pie uolūt uiuē i Christo: necē ē ut p̄secutionē patiat pp iusticiā. Et hoc a carne: demō: et hoīe. Caro ei p̄seq̄t spiritū: volēs eū trahē ad suas p̄cupiscēcias. In cui⁹ figurā fuit ludus **Hismahel** cū **Isaac:** q̄ p̄secutio dī. Un⁹ apłus ad **gal. iij.** Is q̄ fin carnē nat⁹ ē: p̄seq̄bat eū q̄ fin spiritū nat⁹ ē. i. appetit⁹ sensualis rationē: a demōe q̄libet iustus sustinet p̄secutionē: dū varijs mōis q̄rit eū decipere et occidere: **ps. xvij.** Perseq̄r inimicos meos et cōphēdā illos et non p̄uertar donec deficiant. Persequi mur demones persequentes: cū resistimus eorum suggestionibus. Ab homie fit p̄secutio. Et hoc dupliciter: quia per iniurias corporales uel per mala exempla. Unde **Augustinus.** ¶ Utrūq̄ genus p̄secutiois distiguēs: ait sup **ps. cvi.** et i multis alijs. Vox tribulatoz **Christo.** i. martyzz iter passiois p̄clatū: **f. de capite p̄sumētū.** Un⁹ illis vox omnis iusti: cui ex charitate abundans iniquitas **Christianorū** passio est: ut **Loth** corpālē p̄secutionē a nullo i sodomis sustinuerit: **f. a malis eorū** cum quibus habitabat. Est ergo p̄secutio iusti uel a leone in impetu: uel a dracone in insidijs **vy. q. 1.** aduersitas. **f. est et aliud.** ¶ Quātū ad

Am. s. de motu passionis: qd. s. debet esse iusticia que includit omnem virtutem. Nam pati propter sua peccata persecutionem. i. punitionem: non facit hominem beatum sed miserum. Un. j. Petri. ubi dicitur. Nemo vestrum paciatur quasi homicida: aut fur: aut maledictus. Idem. Si quid patimini propter iusticiam: beati. Et hoc est quod dicitur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam. **Lris.** sup. **Matth.** Quidam patiuntur persecutionem propter non committendam idolatriam. Et isti sunt beati quia propter iusticiam fidei patiuntur: ut fideles a paganis: ut Laurentius: Vincentius: Joannes: et Paulus: Cosmas: et Damianus: a diversis tyrannis idolatrie: ut Agnes: Lucia: Cecilia: Latharia. Et innumeri viri usque sexus. Aliqui patiuntur persecutionem propter veritatem non deferendam. Ut catholici ab hereticis: sicut Athanasius: Hilarius: Ambrosius: et plures alii: ab arrianis et imperatore eis fauente. Et Hermigildus filius regis hispanie a suo patre iussus occidi: quia ab arrianis noluit accipere communionem ut narrat Greg. in dialogo. Et isti etiam beati: quia propter iusticiam veritatis patiuntur persecutionem. Sed si quis ex potentibus ait **Lris.** qui christiani videntur: forsitan propter peccata sua conceptus a te: fuerit te persecutus: beatus es cum Jo. baptista: qui scilicet non propter fidem: sed propter veritatem dicendam circa matrimonium violatum ab Herode corripuit: persecutionem et mortem est passus. Qui ergo propter causam dei aliquid patitur: et si a suis patitur: mercedem martyrii accipiet a deo. Beati ergo qui persecutionem patiuntur propter iusticiam. **¶** Quatuor ad tertium. s. de primo. Nota quod regnum celorum est per persecutionem patientium tribus modis. Primo modo spontanea voluntate. Voluntarie sacrificabo tibi etc. Secundo cum perseverantia. Unde qui perseveraverit usque in finem hic saluus. Tertio ex causa legitima: quia propter rectam intentionem et causam. Nam ut ait apostolus. Cor. xiiij. cap. Si tradidero corpus meum: ita ut ardeam: charitatem autem non habuero. s. faciendo propter laudem humanam non propter deum: nihil mihi prodest. j. ad Corinth. xiiij. Et nota quod idem premium in prima et octava beatitudine ponitur. Primo quidem quod martyrii genus est paupertas voluntaria: et in conspectu seculi sunt pauperes spiritus qui persecutionem patiuntur. Secundo: quod paupertas emittit regnum celorum sive persecutionem et passionem per Christum percipit regnum. Tertio sive Ambrosius: quod pauperibus spiritu permittit regnum celorum quantum ad gloriam anime. s. sustinentibus persecutionem et passionem in corpore per Christum: permittit regnum celorum quantum ad gloriam corporis. Beati ergo etc.

De ultimo fine hominis quod est beatitudo perfecta. La. VII.

Estat videre de beatitudine perfecta: quod est ultimus finis hominis: quam dixerunt Boetius cum

dicit: quod est status omnium bonorum aggregatio perfectus. Et immo videndum est si est aliquid creatum vel in creatum. Pro cuius declaratione dicit. **b. Tho.** p. i. scde. q. iij. quod beatitudo est ultimus finis. Finis autem alicuius dicitur dupliciter. Uno modo res quam cupimus adipisci: sicut avaro finis est pecunia. **¶** Alio modo ipsa adeptio vel possessio seu usus. aut fructus eius rei quod desideratur. Sicut si dicatur quod possessio pecunie est finis avari: et frui re voluptuosa est finis intemperati. Primo ergo modo ultimus finis hominis est bonum increatum. s. deus. qui solus sua infinita bonitate potest voluntatem hominis perfecte implere. Et ista dicitur beatitudo obiectiva vel causativa: quia deus est obiectum et causa nostre beatitudinis. Un. et Boetius dicit deum esse ipsam beatitudinem necesse est confiteri. Secundo ultimus finis seu beatitudo hominis est aliquid creatum in ipso existens: quod nihil aliud est quam adeptio vel fructus ultimi finis. Un. **Aug.** dicit quod illis rebus fruendum est que nos beatos faciunt. factio autem importat quid creatum. Et ista dicitur beatitudo adeptiva vel fructiva: ex eo quod cum adipsam pervenimus et fruimur. Sic igitur quantum ad obiectum et causam: beatitudo est quid increatum. sed quantum ad essentiam est quid creatum. **¶** **Luz** autem dicitur beatitudo est quid summum bonum: intelligendum est quod est adeptio summi boni: non quod ipsa adeptio que dicitur beatitudo sit summum bonum quod est deus: et per consequens quid increatum. Et sicut beatitudo est ultimus finis. i. adeptio ultimi finis. Probatio et declaratio quod beatitudo perfecta sit operatio: non quocumque sed operatio intellectiva si quisque: sed clare visionis divine essentie. Et primum probat sic beatus **Tho.** p. i. secunde. q. iij. s. quod beatitudo sit operatio secundum quod beatitudo est aliquid creatum in ipso homine existens. Beatitudo est ultima hominis perfectio. Un. quodque autem in tantum est perfectum: in quantum est actu. Nam potentia sine actu imperfecta est. Ergo beatitudinem oportet in ultimo actu hominis consistere. Manifestum est autem: quod operatio est ultimus actus operantis. Unde et secundus actus nominatur a philosopho in secundo de anima. Nam habens formam potest esse in potentia operans: sicut sciens: potentia considerans est. **¶** Et inde est quod in alijs quoque rebus unaqueque dicitur esse secundum suam operationem. Necesse est igitur beatitudinem hominis operationem esse. **¶** Unde et philosophus in primo ethicorum dicit felicitatem esse operationem secundum perfectam virtutem. Cum autem sit duplex actio secundum philosophum. Unaqueque procedit ab operante in materiam exteriorem: sicut nare: secare: et huiusmodi. Et talis actus non potest esse beatitudo hominis: quia talis operatio non est perfectio agentis sed magis patientis. Alia est actio manens in ipso agente sicut sentire velle: et intelligere: et talis actio est perfectio agentis: et potest

Capitulū Septimū.

esse beatitudo. Ista autē operatio que dicitur beatitudo: alio modo est in deo: alio modo in angelis bonis et sanctis: alio modo in viatoribus. Nam in deo in quo est beatitudo per essentiam: operatio eius est esse ipsius. In angelis et beatis in vita eterna: est vltima perfectio secundum aliquam operationem qua iunguntur bono increato. Et hec est in eis operatio vnica et sempiterna. In viatoribus autem secundum statum vite presentis: est vltima perfectio: secundum quam homo coniungitur deo. Sed hec operatio non potest esse continua et vnica. Nec obstat predictis quod beatitudo dicitur vita eterna. *Ioh. xvij.* Hec est vita eterna ut cognoscant te solum: et cetera. Et vita non est operatio: sed secundum philosophum viuere viuenti bus est esse. Nam secundum Tho. vita dicitur dupliciter. Vno modo ipsum esse viuens. Et sic beatitudo non est vita nisi in deo cuius esse est sua et operatio. Alio modo dicitur vita operatio viuens: secundum quam principium vite exiit in actum. Et sic nominamus vitam actiuam et contemplatiuam. Et hoc modo beatitudo perfecta dicitur vita eterna. Quod autem Boetius dicit beatitudinem statum omnium bonorum: intelligitur per hoc: quod beatus est in statu omnis boni perfecti. i. firmitate et dignitate: non quod non sit in actu.

Operatio que est. §. i.

beatitudo est operatio intellectus: probatur sic. beatitudo cum sit perfectum bonum: oportet quod sit optima perfectio uel perfectionis operatio. Optima operatio ex optime potentie ergo optimum obiectum est deus. Potentie autem principaliore anime sunt intellectus et voluntas. Sed beatitudo non potest esse essentialiter actus voluntatis vnde restat quod sit actus intellectus et quod non potest esse actus voluntatis: quantum ad id quod est essentialiter ipsa beatitudo: sic probat beatus Thomas prima secunde questione tertia. Manifestum est ex premissis quod beatitudo est consequutio vltimi finis. Consequutio autem finis non consistit in ipso actu voluntatis. Voluntas enim fertur in finem et absentem cum ipsum desiderat: et presentem cum in ipso requiescens delectatur. Manifestum est autem: quod ipsum desiderium finis non est consequutio finis: sed motus ad finem: delectatio autem aduenit voluntati: ex hoc quod finis sit ei presens. Non autem econuerso aliquid sit presens: quia voluntas delectatur in ipso. Oportet ergo aliquid aliud esse quam actum voluntatis: per quod sit presens ipse finis voluntati. Et hoc manifeste apparet circa fines sensibiles. Si enim consequi pecuniam esset per actum voluntatis: statim a principio cupidus consecutus esset pecuniam quando uult eam habere. Sed a principio quidem est absens

ei. Consequitur autem ipsam per hoc quod manu eam apprehendit: uel aliquid huiusmodi: et tunc iam delectatur in pecunia habita. Sic igitur circa intelligibilem finem contingit: nam a principio uolumus consequi finem intelligibilem. Consequimur autem ipsum per hoc quod sit presens nobis per actum intellectus: Et tunc voluntas delectata quiescit in fine iam adepto. Sic ergo essentia beatitudinis in actu intellectus consistit. Sed ad voluntatem pertinet delectatio consequens beatitudinem: finem quod dicit *Aug.* in x. confesso. quod beatitudo est gaudium de veritate. quia. scilicet ipsum gaudium est consummatio beatitudinis. Patet etiam hoc. scilicet quod beatitudo consistat in actu intellectus. Ex hoc dicitur quod *Ioh. xvij.* Hec est autem vita eterna. ut cognoscant te solum verum deum et cetera. Cognitio autem partium ad intellectum non voluntatem. Non est contra predicta quod *Aug.* dicit. xix. de ciui. dei beatitudinem consistere in pace. Nam pax pertinet ad vltimum finem hominis et per consequens beatitudinem: non quod essentialiter pax sit ipsa beatitudo: sed quia antecedenter et coniequenter se habet ad eam. Antecedenter quidem in quantum iam sunt remota omnia perturbantia et impediencia ab vltimo fine. Coniequenter autem in quantum homo adepto vltimo fine remanet paccatus suo desiderio quietatus. Item si obijciatur. Beatitudo est summum bonum. Sed bonum est obiectum voluntatis: ergo beatitudo consistit in actu voluntatis. Respondit beatus Thomas quod primum obiectum voluntatis non est actus eius: sed aliquod aliud bonum: sicut nec primum obiectum uisus est uisio: sed uisibile. unde ex hoc ipso quod beatitudo pertinet ad uoluntatem tanquam ad primum obiectum eius: sequitur quod non pertineat ad ipsam tanquam actus eius. Item si obijciatur sic. Si beatitudo est operatio: ut dictum est: ergo est nobilissima operatio. Sed nobilior operatio est dilectio dei: que pertinet ad uoluntatem quam cognitio que pertinet ad intellectum: ergo et cetera. Respondet beatus Thomas: quod dilectio preeminet cognitioni in mouendo. Sed cognitio prior est dilectione: scilicet attingendo. Non enim diligitur nisi cognitum: et ideo intelligibilem finem primo attingimus per actionem intellectus: sicut et sensibilem finem primo attingimus per actionem sensus. Item quauis finem prius apprehendat intellectus quam uoluntas: tamen quia motus ad finem incipit a uoluntate: ideo uoluntati debetur id quod ultimo consequitur ad secutionem finis: scilicet delectatio: seu fructio. Item ex hoc quod *Augustinus* dicit: quod beatus est qui habet quicquid uult: non tamen nisi per actum uoluntatis est quod habeat: est quicquid uult: et ideo pertinet ad uoluntatem:

Quod ista ope. §. ii.

ratio intellectus in qua essentialiter consistit beatitudo perfecta: est visio diuine essentie: et non potest esse alia operatio quod probat beatus Thomas prima secunde questione. iij. sic. Hō non potest esse perfecte beatus quousque restat sibi aliquid desiderandum et querendum: quia beatitudo est quietatiua. Sed qui non videt diuinam essentiam restat ei aliquid desiderandum et querendum. Nam cum deus sit causa prima omni rerum: et omnia sint quidam effectus dei. Cum intellectus cognoscit essentiam alicuius effectus: nisi cognoscat etiam illius effectus: non solum an sit: sed etiam quid sit seu essentiam eius: remanet homini naturaliter desiderium cum cognoscit effectum: et sic habere eam cognoscendi etiam de causa quid sit: et illud desiderium est admirationis et causat inquisitionem: puta si quis cognoscat eclipsim solis: considerat quod ex aliqua causa procedit: de qua quia nescit quid sit: admiratur et admirando inquit: nec ista inquisitio quiescit quousque perueniat ad cognoscendum essentiam cause. Sic cognoscens intellectus essentiam alicuius effectus nisi cognoscat et de deo qui est causa eius quid sit: remanet inquietus et per consequens non potest esse perfecte beatus. Cognoscere autem non potest perfecte causam primam: nisi ipsam essentiam eius videndo. Uniuscuiusque enim perfectio potentie attenditur secundum rationem sui obiecti. Obiectum autem intellectus est: quicquid est in essentia rei: ut dicitur in. iij. de anima. Unde in tantum procedit perfectio intellectus: in quantum cognoscit essentiam alicuius rei. Oportet ergo cognoscere seu videre essentiam dei qui nult perfecte cognoscere. Et ideo etiam dicitur. j. Jo. iij. Cum apparuerit similes erimus: quia videbimus eum sicuti est. i. essentiam eius. Et in hoc consistit beatitudo perfecta. Et ista visio dicitur dos anime.

De delectatio req. §. III.

nitur ad beatitudinem: sicut concomitans ipsam. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. prima secunde. q. iij. quod quadrupliciter aliquid requiritur ad aliud. Uno modo sicut preambulum vel preparatorium ad ipsum: sicut disciplina requiritur ad scientiam. Secundo modo sicut perficiens aliquid: sicut anima requiritur ad vitam corporis. Tercio modo sicut coadiuuans extrinsecum: sicut requiruntur amici ad aliquid agendum. Quarto modo sicut aliquid concomitans: sicut si dicamus quod calor requiritur ad ignem et hoc ultimo modo delectatio requiritur ad beatitudinem. Causatur enim ex hoc quod appetitus requiescit in bono adepto. Unde cum beatitudo nil aliud sit quam adeptio summi boni non potest esse sine delectatione concomitante: sicut nec ignis sine calore. Et quod Augustinus dicit: quod visio est tota merces fidei: verum

est quantum ad essentiam beatitudinis. Unde per hoc non excluditur delectatio: sed ostenditur quod ipsa non pertinet ad essentiam beatitudinis: sed est ut accidens proprium: ut risibile consequitur rationale. In ipsa etiam redditione mercedis delectatio includitur. Nam cum alicui merces reddatur: voluntas merentis requiescit: quod est delectari. Item non est contra predicta quod philosophus ait in. vi. ethicorum: quod delectatio impedit actionem intellectus: quia corrumpit estimationem prudentie. Non enim loquitur ibi philosophus de delectatione concomitante intellectus: hec enim non impedit operationem intellectus: sed magis confortat ipsam: ut dicitur in. x. ethicorum. Ea enim que delectabiliter facimus: attentius et perseverantius facimus. Sed loquitur de delectatione extranea: hec impedit operationem intellectus: quandoque quidem ex intentionis distractione: quia dum vni uehementer intendimus: necesse est quod ab alio distrahamur: quandoque ex contrarietate: sicut delectatio sensus contraria rationi impedit estimationem prudentie: magisquam operationem speculatiui intellectus. Est sciendum quod in beatitudine visio est quid principalius et potius quam delectatio: huius ratio est secundum beatum Thomam: ubi supra: quia delectatio consistit in quadam quietatione voluntatis. Quare autem voluntas in aliquo quietetur non est nisi propter bonitatem eius in quo quietatur. Si ergo voluntas quietatur in aliqua operatione: ex bonitate operationis procedit quietatio voluntatis: nec voluntas querit bonum propter quietationem. Sic enim ipse actus voluntatis esset finis quod est contra premissa. Sed ideo querit quod quietetur in operatione quia operatio est bonum eius. Unde manifestum est quod principalius bonum est ipsa operatio: in qua quietatur voluntas: quam quietatio voluntatis in ipso. Patet etiam idem ex hoc quod causa est potius effectus: sed visio est causa delectationis. Quod autem dicit philosophus. x. ethicorum quod delectatio est perfectio operationis: non sic est intelligendum quasi delectatio ipsa operatio nem perfectam: in specie sua: sed est perfectio concomitans operationem: sicut decor dicitur perficere iuuentutem non quod faciat. Sic et delectatio non facit visionem dei perfectam in specie sua: sed consequitur eam. Item notanda est omnia inter appetitum sensitivum et intellectivum circa delectationem. Nam apprehensio sensitiva quam sequitur appetitus sensitivus: non attingit ad eorum rationem boni: sed ad aliquod particulare quod est delectabile: et ideo secundum appetitum sensitivum qui est in animalibus: operationes queruntur propter delectationem. Et natura in operationibus necessariis ad conservationem individui et speciei delectationes apposit: ut huiusmodi operationes ab ani-

Capitulū Septimū.

malibus non negligantur. Sed intellectus apprehendit vniuersalem rationem boni: ad cuius consecutionem sequitur delectatio. Unde principali⁹ intendit bonum p̄ delectationem. Non est autē aliquid extimandum simpliciter secundum ordinem sensitiui appetitus: sed magis secundū ordinem intellectiui appetitus. Item non obstat q̄ delectatio seu fructus succedit charitati et visio fidei: sed maior est charitas fide: ergo potior videtur delectatio. Nam charitas cum non querat bonum dilectum propter delectationem: secundum hoc ē ei conueniens: ut delectetur i bono adepto quod amat: ideo delectatio non respondet charitati ut finis. Tunc enī procederet ratio: sed magis visio responderet charitati per quam visionem finis sit ei presens.

Quo ad beatitudinē. §. IIII.

nē perfectā requiritur etiā comprehensio. Quod sic probat. b. Tho. vbi supra. Cum beatitudo consistat in consecutione ultimi finis: ea q̄ requirunt ad beatitudinē: sunt consideranda ex ipso ordine ad finem. Ad finem autem intelligibilem ordinatur homo partim per intellectum: partim per voluntatem. Per intellectum quidem in quantum i intellectu preexistit aliqua cognitio finis imperfecta. Per voluntatem autem. Primo quidem per amorem qui est motus voluntatis in aliquid. Secundo per realem beatitudinem amatis ad amatum. Que quidem potest esse tripliciter. Quāq̄ ei amatum ē presens amāt: et tūc iā n̄ querit. Quāq̄ non ē presens sed nō ē possibile ipsū adipisci: et tūc et non querit. Quādoq̄ autē est possibile ipsū adipisci: sed est eleuātū supra facultatē adipiscentis: ita ut statim haberi non possit: et hec ē habitudo sperantis ad speratū: q̄ sola habitudo facit finis iquisitionem. Et his tribus respondet aliqua i superna beatitudine. Nam perfecta cognitio finis respondet imperfecte: presentia ipsius finis respondet spei beatitudini. Sed delectatio in fine iam p̄senti consequitur delectationē. Et ideo necesse ē ad beatitudinē ista tria concurrere. scilicet visionem q̄ est cognitio perfecta intelligibilis finis: comprehensionē que importat presentia finis: delectationē seu fructuonē q̄ importat quietationē rei amantis in amato. Et de comprehensione dicit ap̄lus. i. ad Cor. ix. Sic currite ut comprehendatis. Spiritus autē cursus terminatur ad beatitudinē. Comprehensio tñ secundū. b. Tho. dicit dupliciter. Uno mō inclusio comprehendit i comprehendente. Et sic omne quod comprehenditur a finito ē finitum. Unde hoc modo deus non potest comprehendere ab aliquo intellectu creato. Alio modo comprehensio nū aliud nominat nisi cognitionem alicuius rei: que iā principaliter habetur: sicut aliquis consequens aliquē: vñ nū: et per consequens sine corpore potest ēē anima

comprehendit. Ipsa autem comprehensio nō est alia aliqua operatio preter visionē. Sed est quedā habitudo ad finē iam habitū. Unde ipsa visio: uel res visa sūm q̄ principaliter adest. Est obiectū comprehensionis. Et sicut ad voluntatem pertinet spes et amor: quia eiusdem est amare aliquid et tendere i illud: ita ad voluntatē p̄tinet et comprehensio et delectatio: quia eiusdem est habere aliquid et quiescere in illo. Sciendum etiam q̄ rectitudo voluntatis requirit ad beatitudinē antecedenter et consequenter: antecedenter: quia sicut materia non consequitur formā nisi sit debito mō disposita ad formā: ita nihil potest consequi finem nisi sit debito modo ordinatū ad ip̄m. Vñ nullus potest ad beatitudinē puenire nisi habeat rectitudinē voluntatis que rectitudo existat per debitum ordinem ad vltimū finem. Consequenter autē requirit q̄ sicut dictū est beatitudo vltima consistit in visione diuine essentie que ē ipsa essentia bonitatis. Et ita voluntas vidētis dei essentia ex necessitate amat. deum. Sicut voluntas non vidētis deum ex necessitate amat quicquid amat sub cōi rationē boni quāz nouit. Et hoc ip̄m est quod facit voluntatem rectam. Vñ nō ēēt beatitudo sine recta voluntate.

Ad beatitudinē. §. V.

perfecta hoīs nō requirit corp⁹ eius adesse: sed ad bñ ēē et corp⁹ p̄fecte dispositū. Pro cui⁹ declaratione dicit. b. Tho. prima scōe. q. iij. q̄ aliqui posuerūt q̄ beatitudo p̄fecta q̄ consistit in dei visione: nō potest anime aduenire sine corpore existēti: dicentes q̄ aīe sanctorū a corpib⁹ separe ad illā beatitudinē nō pueniūt vsq̄ ad diē iudicij quādo reassument corpora. Qd̄ apparet ēē falsū: et auctoritate et ratione. Auctoritate quidem quia dicit Ap̄ls. ij. ad Cor. v. Quādiū sum⁹ in corpore pegrinamur a domino. Et que sit ratio pegrinationis ostēdit dicens Per fidē enī ambulamus nō p̄ specē. Ex quo apparet: q̄ q̄diū quis ambulat per fidē nō p̄ specē carens visione diuine essentie: nondū ē deo presens. Anime autem sanctorū a corporibus separe sunt deo presentes. Audemus autem et bonā voluntatem habemus peregrinari a corpore et p̄sentes esse ad dominum. Unde manifestum est q̄ anime sanctorū a corporibus separe: ambulant per speciem videntes dei essentiam in quo ē beatitudo vera: Apparet et hoc ratione. Nam intellectus ad sui operationem nō indiget corpore nisi propter fantasmata in quibus intelligibilem ueritatem intuetur. Manifestum est autem q̄ diuina essentia per fantasmata videri non potest: ex eo videlicet quia materialia sunt: deus autē pure immaterialis. Unde cum in visione diuine essentie constat perfecta hominis beatitudo: non dependet a corpore ipsa beatitudo hominis apposit: ut huiusmodi operationes ab ani

ratio intellectus in qua essentialiter consistit beatitudo perfecta: est visio diuine essentie: et non potest esse alia operatio quod probat beatus Thomas prima secunde questione. iij. sic. Hō non potest esse perfecte beatus quousque restat sibi aliquid desiderandum et querendum: quia beatitudo est quietatiua. Sed qui non videt diuinam essentiam restat ei aliquid desiderandum et querendum. Nam cum deus sit causa prima omni rerum: et omnia sint quidam effectus dei. Cum intellectus cognoscit essentiam alicuius effectus: nisi cognoscat etiam illius effectus: non solum an sit: sed etiam quid sit seu essentia eius: remanet homini naturaliter desiderium cum cognoscit effectum: et sic habere eam cognoscendi etiam de causa quid sit: et illud desiderium est admiratio et causat inquisitionem: puta si quis cognoscat eclipsim solis: considerat quod ex aliqua causa procedit: de qua quia nescit quid sit: admiratur et admirando inquit: nec ista inquisitio quiescit quousque perueniat ad cognoscendum essentiam cause. Sic cognoscens intellectus essentiam alicuius effectus non cognoscat et de deo qui est causa eius quid sit: remanet inquietus et per consequens non potest esse perfecte beatus. Cognoscere autem non potest perfecte causam primam: nisi ipsam essentiam eius videndo. Uniuscuiusque enim perfectio potentie attenditur secundum rationem sui obiecti. Obiectum autem intellectus est: quicquid est in essentia rei: ut dicitur in. iij. de anima. Unde in tantum procedit perfectio intellectus: in quantum cognoscit essentiam alicuius rei. Oportet ergo cognoscere seu videre essentiam dei qui nult perfecte cognoscere. Et ideo etiam dicitur. j. Jo. iij. Cum apparuerit similes erimus: quia videbimus eum sicuti est. i. essentiam eius. Et in hoc consistit beatitudo perfecta. Et ista visio dicitur dos anime.

De delectatio reg. §. III.

ritur ad beatitudinem: sicut concomitans ipsam. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. prima secunde. q. iij. quod quadrupliciter aliquid requiritur ad aliud. Uno modo sicut preambulum uel preparatorium ad ipsum: sicut disciplina requiritur ad scientiam. Secundo modo sicut perficiens aliquid: sicut anima requiritur ad vitam corporis. Tercio modo sicut coadiuuans extrinsecum: sicut requiruntur amici ad aliquid agendum. Quarto modo sicut aliquid concomitans: sicut si dicamus quod calor requiritur ad ignem et hoc ultimo modo delectatio requiritur ad beatitudinem. Causatur enim ex hoc quod appetitus requiescit in bono adepto. Unde cum beatitudo nil aliud sit quam adeptio summi boni non potest esse sine delectatione concomitante: sicut nec ignis sine calore. Et quod Augustinus dicit: quod visio est tota merces fidei: verum

est quantum ad essentiam beatitudinis. Unde per hoc non excluditur delectatio: sed ostenditur quod ipsa non pertinet ad essentiam beatitudinis: sed est ut accidens proprium: ut risibile consequitur rationale. In ipsa etiam redditione mercedis delectatio includitur. Nam cum alicui merces redditur: voluntas merentis requiescit: quod est delectari. Item non est contra predicta quod philosophus ait in. vi. ethicorum: quod delectatio impedit actionem intellectus: quia conumpit extimationem prudentie. Non enim loquitur ibi philosophus de delectatione concomitante intellectus: hec enim non impedit operationem intellectus: sed magis confortat ipsam: ut dicitur in. x. ethicorum. Ea enim que delectabiliter facimus: attentius et perseverantius facimus. Sed loquitur de delectatione extranea: hec impedit operationem intellectus: quandoque quidem ex intentionis distractione: quia dum vni uehementer intendimus: necesse est quod ab alio distrahamur: quandoque ex contrarietate: sicut delectatio sensus contraria rationi impedit extimationem prudentie: magisquam operationem speculatiui intellectus. Est sciendum quod in beatitudine visio est quid principalius et potius quam delectatio: huius ratio est secundum beatum Thomam: ubi supra: quia delectatio consistit in quadam quietatione voluntatis. Quare autem voluntas in aliquo quietetur non est nisi propter bonitatem eius in quo quietatur. Si ergo voluntas quietatur in aliqua operatione: ex bonitate operationis procedit quietatio voluntatis: nec voluntas querit bonum propter quietationem. Sic enim ipse actus voluntatis esset finis quod est contra premissa. Sed ideo querit quod quietetur in operatione quia operatio est bonum eius. Unde manifestum est quod principalius bonum est ipsa operatio: in qua quietatur voluntas: quam quietatio voluntatis in ipso. Paret etiam idem ex hoc quod causa est potior effectui: sed visio est causa delectationis. Quod autem dicit philosophus. x. ethicorum quod delectatio est perfectio operationis: non sic est intelligendum quasi delectatio ipsa operationem perfectam: in specie sua: sed est perfectio concomitans operationem: sicut decor dicitur perficere iuventutem non quod faciat. Sic et delectatio non facit visionem dei perfectam in specie sua: sed consequitur eam. Item notanda est omnia inter appetitum sensitivum et intellectivum circa delectationem. Nam apprehensio sensitiva quam sequitur appetitus sensitivus: non attingit ad eorum rationem boni: sed ad aliquod particulare quod est delectabile: et ideo secundum appetitum sensitivum qui est in animalibus: operationes queruntur propter delectationem. Et natura in operationibus necessarijs ad conservationem individui et speciei delectationes apposit: ut huiusmodi operationes ab ani-

Capitulum Septimum.

malibus non negligantur. Sed intellectus apprehendit universalem rationem boni: ad cuius consecutionem sequitur delectatio. Unde principali^r intendit bonum quod delectationem. Non est autem aliquid estimandum simpliciter secundum ordinem sensitiui appetitus: sed magis secundum ordinem intellectui appetitus. Item non obstat quod delectatio seu fructus succedit charitati et visio fidei: sed maior est charitas fide: ergo potior videtur delectatio. Nam charitas cum non querat bonum dilectum propter delectationem: secundum hoc est ei conueniens: ut delectetur in bono adepto quod amat: ideo delectatio non respondet charitati ut finis. Tunc enim procederet ratio: sed magis visio responderet charitati per quam visionem finis fit ei presens.

Quo ad beatitudinem. §. IIII.

non perfectam requiritur etiam comprehensio. Quod sic probat. b. Tho. ubi supra. Cum beatitudo consistat in consecutione ultimi finis: ea quae requiruntur ad beatitudinem: sunt considerata ex ipso ordine ad finem. Ad finem autem intelligibilem ordinatur homo partim per intellectum: partim per voluntatem. Per intellectum quidem in quantum in intellectu praexistit aliqua cognitio finis imperfecta. Per voluntatem autem. Primo quidem per amorem qui est motus voluntatis in aliquid. Secundo per realem habitudinem amantis ad amatum. Quae quidem potest esse tripliciter. Quoniam ei amatum est presens amati: et tunc iam non querit. Quoniam non est presens sed non est possibile ipsi adipisci: et tunc et non querit. Quandoque autem est possibile ipsum adipisci: sed est eleuatum supra facultatem adipiscientis: ita ut statim haberi non possit: et hec est habitudo sperantis ad speratum: quae sola habitudo facit finem inquisitionem. Et his tribus respondet aliqua in superna beatitudine. Nam perfecta cognitio finis respondet imperfecte: praesentia ipsius finis respondet spei habitudini. Sed delectatio in fine iam praesenti consequitur delectationem. Et ideo necesse est ad beatitudinem ista tria concurrere. scilicet visionem quae est cognitio perfecta intelligibilis finis: comprehensionem quae importat praesentiam finis: delectationem seu fructum quae importat quietationem rei amantis in amato. Et de comprehensione dicit apostolus. i. ad Cor. ix. Sic currite ut comprehendatis. Spiritualis autem cursus terminatur ad beatitudinem. Comprehensio tamen secundum b. Tho. dicitur dupliciter. Uno modo inclusio comprehensio in comprehendente. Et sic omne quod comprehenditur a finito est finitum. Unde hoc modo deus non potest comprehendi ab aliquo intellectu creato. Alio modo comprehensio nil aliud nominat nisi cognitionem alicuius rei: quae iam principaliter habetur: sicut aliquis consequens aliquem ordinem: et per consequens sine corpore potest esse anima

comprehensio. Ipsa autem comprehensio non est alia aliqua operatio praeter visionem. Sed est quedam habitudo ad finem iam habitum. Unde ipsa visio uel res visa secundum quod principaliter adest. Est obiectum comprehensionis. Et sicut ad voluntatem pertinet spes et amor: quia eiusdem est amare aliquid et tendere in illud: ita ad voluntatem pertinet et comprehensio et delectatio: quia eiusdem est habere aliquid et quiescere in illo. Sciendum etiam quod rectitudo voluntatis requiritur ad beatitudinem antecedenter et consequenter: antecedenter: quia sicut materia non consequitur formam nisi sit debito modo disposita ad formam: ita nihil potest consequi finem nisi sit debito modo ordinatum ad ipsum. Unde nullus potest ad beatitudinem peruenire nisi habeat rectitudinem voluntatis quae rectitudo existat per debitum ordinem ad ultimum finem. Consequenter autem requiritur quod sicut dictum est beatitudo ultima consistit in visione diuinae essentiae quae est ipsa essentia bonitatis. Et ita voluntas videtur dei essentiam ex necessitate amare. Sicut voluntas non videns deum ex necessitate amat quicquid amat sub ratione boni quae nouit. Et hoc ipsum est quod facit voluntatem rectam. Unde non est beatitudo sine recta voluntate.

Ad beatitudinem. §. V.

perfecta hominis non requiritur corpus eius adesse: sed ad beatitudinem esse et corpus perfecte dispositum. Pro cuius declaratione dicit b. Tho. prima secundae. q. iiii. quod aliqui posuerunt quod beatitudo perfecta quae consistit in dei visione: non potest anime aduenire sine corpore existenti: dicentes quod anime sanctorum a corporibus separet ad illam beatitudinem non perueniunt usque ad diem iudicii quando reassument corpora. Quod apparet esse falsum: et auctoritate et ratione. Auctoritate quidem quia dicit apostolus. ii. ad Cor. v. Quamdiu sumus in corpore peregrinamur a domino. Et quae sit ratio peregrinationis ostendit dicens. Per fidem ambulamus non per speciem. Ex quo apparet: quod quamdiu quis ambulat per fidem non per speciem carens visione diuinae essentiae: nondum est deo praesens. Anime autem sanctorum a corporibus separate sunt deo praesentes. Audemus autem et bonam voluntatem habemus peregrinari a corpore et praesentes esse ad dominum. Unde manifestum est quod anime sanctorum a corporibus separate: ambulant per speciem videntes dei essentiam in quo est beatitudo vera: Apparet et hoc ratione. Nam intellectus ad sui operationem non indiget corpore nisi propter fantasmata in quibus intelligibilem ueritatem intuetur. Manifestum est autem quod diuina essentia per fantasmata videri non potest: ex eo videlicet quia materialia sunt: deus autem pure immaterialis. Unde cum in visione diuinae essentiae constat perfecta hominis beatitudo: non dependet a corpore ipsa beatitudo hominis appositum: ut huiusmodi operationes ab ani

beata. Ad quod etiam facit qđ dicitur Apoca. xiiij. Beati mortui qui in domino moriuntur.

Sciendum tamen qđ ad perfectionem alicuius rei: dupliciter aliquid pertinet. Uno modo ad cōstituendam essentiam rei: sicut anima requiritur ad perfectionem corporis. Alio modo requiritur ad perfectionem rei: quod pertinet ad bene eē ei⁹ sicut pulchritudo corporis. Uel uelocitas ingenij pertinet ad perfectionem hominis. Quāuis ergo corpus primo modo ad perfectionem beatitudinis hominis non pertineat: pertinet tamen secundo modo. Cum enim operatio dependat ex natura rei: quanto anima perfectior erit in sua natura: perfectius habebit suam propriam operationem: in qua felicitas consistit. Unde Aug⁹. super Gen. xij dicit: qđ nō sic possunt vidē aīe sāctōz separate a corporibus incōmutabilem substantiam ut sancti angeli vident sine alia latentiōe cā. Siue qđ inest eis quidam naturalis appetitus corporis ad ministrandi. Quod tamen dicit hic Aug⁹. qđ anime separate non vident deum sicut Angeli: non est intelligendum secundum inequalitatem quantitatis: quia etiam modo aliquę anime sunt assumptę ad superiores ordines angelorum: clarius videntes deum qđ inferiores angeli. Sed secundum inequalitatem proportionis. Quia omnes angeli etiam infimi habent omnem perfectionem quaz sunt habituri: non autem anime separate sanctorum. Item quāuis impedimentū operatiōis qđ est per modum contrarietatis: ut frigus impedit obiectum caloris: repugnet felicitati: non tamē repugnat ei impedimentum quod est per modū cuiusdam defectus: cum. s. res impedita non habet omne quod requiritur ad omnimodam sui perfectionem: sed repugnat tale impedimentum operationis oīmode eius perfectioni. Et sic separatio a corpore dicitur animam retrahere a fine: ne tota tendat in visionem diuine essentie. Appetit. n. anima sic frui deo: qđ etiam ipsa fruitio deriuē ad corpus per redundantiam: sicut est possibile. Et ideo qđ diu ip̄a fruitur deo sine corpore: appetitus eius quiescit in eo: qđ tamen adhuc ad participationem eius uellet corpus pertingere. Unde corpore resumpto creātur beatitudo extēsiue nō intensiue. Ad beatitudinem autem imperfectam que habetur in via: utique requiritur corp⁹ de necessitate: quia huiusmodi beatitudo est in operatione intellectus practici uel speculatiui. Sed operatio intellectus in hac vita non potest esse sine fantasmatē: que est iōrgāo corporale. Requiritur quoqđ ad beatitudinem perfectam omnino perfecta dispositio corporis antecedenter et consequenter. Antecedenter quidem: quia secundum Augustinum. Si tale sit corpus cuius sit difficilis et grauis ministratio: sicut caro que corrumpitur aggrauat animam: auertitur mens ab

illa visione summi celi. Consequenter vero: quia ex beatitudine anime fiet redundantia ad corpus: ut et ipsum sua perfectione potiatur. Bea. Tho. vbi supra

Ad beatitudinē. §. VI.

perfectam non requiruntur bona exteriora nec amici. Ratio primi ē: quia hominis bona exteriora: uel requiruntur ad sustentationem animalis corporis: uel requiruntur ad operationes quas per animale corpus exercemus: que humane vite conueniunt. Illa autem beatitudo perfecta: ul erit in anima corpori vnita: iam non animalis: sed spiritali. Et ideo nullo modo ista exteriora bona requiruntur ad illam beatitudinem: cum ordinentur ad vitam animalem. Sed ad beatitudinē imperfectam que habetur in via: requiritur ista bona: non quasi de essentia beatitudinis: sed quasi instrumentaliter deseruiētia ipsi beatitudini: que consistit in operatione virtutis: secundum vitam actiuam uel contemplatiuam. Quid autem in scripturis sanctis promittatur pro premio regnū. ut Mathei. xxv. Venite benedicti p̄is mei: et c. uel esus et potus. ut Lu. xxiij. ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo: huiusmodi locutiones secundum. b. Tho. sunt metaphoricę intelligende quia solent in scripturis spiritalia p corporalia designari: ut ex his que nouimus ad desiderandum incognita resurgamus. Et sic p cibum intelligitur delectatio: per diuitias sufficiētia qua homini sufficiet deus: per regnum exaltatio hominis usqđ ad coniunctionem cum deo. Quia autem merces sanctis promittitur in celis Mat. v. Per celos secundum Augustinum intelligitur altitudo spiritalium bonorum. Nihilominus tamen locus corporeus aderit non propter necessitatem ad beatitudinem: sed propter quandam congruentiam et decorē. Quod uero Boetius dicit: qđ beatitudo est status omnium bonorum: et c. intelligitur de illis bonis que conueniunt vite spiritali: in qua consistit perfecta beatitudo. Ista uero bona deseruiunt uite animali: ideo illi beatitudini non competunt. Tamen quicquid boni inuenitur in istis totum habebitur in summo fonte bonorum. Et sic est ibi congregatio omnium bonorum. De amicis autem si sunt necessarij ad beatitudinē dicit beatus Thomas vbi supra: qđ ad beatitudinem patrię: non requiritur societas amicorum de necessitate sed de bene esse. Et ratio est: quia homo habet totam plenitudinem sue perfectionis in deo. Quāuis enim charitas que est in patria non deficiat sed perficiat se extēdat ad deum et primū: tamē pfectio charitatis ē essentialis beatitudini qđ ad dilectionē dei. Cū si nō esset nisi vna anima fruens deo: beata eēt n.

Capitulū Septimū.

hōis primū quem diligere. Sed suppositum pro
xīmo sequitur dilectio eius ex dilectione dei. Et
qđ Boetius dicit qđ nullius boni sine consortio est
Iucūda possessio. intelligit qđ in illo bono quod
habet non est plena sufficientia. Sed in deo habe
tur oīs sufficientia. Sed ad felicitatē seu beatitudi
nem imperfectā vie ut dicit phā in ix. ethicoz: felix
indiget amicis: non ppter utilitatem cū sit sibi suf
ficiens: nec ppter delectationem cū habeat in se
perfectā delectationē in operatione virtutis. S3 ppi
bonam operationē ut. i. eis bene faciat: et ut eos i
spiciens bene facere delectet. Et ut eis benefacien
do adiuvet. Indiget enim homo auxilio amicorū
in operibus vite actiue et contemplatiue.

¶ Qđ hō pōt adipi. §. VII.

sci istam perfectā beatitudinē. Et hoc nō per sua
naturalia: nec per operatiōez āgeloz: sed per ope
ra meritoria: que habent virtutē principaliter ex
gratia dei. Primū sic declarat b. Tho. pma scde
q. v. Beatitudo noīat adeptiōē pfecti boni. Qui
cūq; ergo est capax pfecti boni pōt ad beatitudi
nē puenire. Qđ aut hō sit capax pfecti boni: ex hoc
apparet qđ eius intellectus apprehendere potest vni
uersale et pfectū bonū et volūtas eius appetere pōt
illud. Ergo pōt hō adipisci beatitudinē. Quauis
enī nūc in via sit hominī cōnāle: ut vitatē intueat
i rebz mālibz: vñ spēs intelligibiles i fantasmatibz
intelligit: nec sine fantasmate pōt intelligē. In pīa
hēbit aliū modū intelligēdi cōnaturalē. Secūdu
i. qđ non possit hō beatitudinē adipisci per sua na
turalia: pbat sic. b. Tho. q. eadē. Beatitudo hoīs
pfecta cōsistit: in visione diuine essentie: vidē autē
deū p essentia est supra nām: nō solū hoīs sed oīs
creature: ut in pte pma ostēdit. Nālis enī cognitio
vniuscuiusq; ē p modū substantie sue: sicut de in
telligētia dicit: vniuscuiusq; qđ ē secūdu modum
sue substantie. Sic de intelligētia dī in libro de cau
sis. Qđ cognoscit ea qđ sūt supra se: et ea que sunt in
se secūdu modū substantie sue. Oīs aut cognitio qđ
est secūdu modū substantie create: deficit a visione
essentie: qđ in infinitū excedit omnem substantiam
creatam. Unde nec hō nec aliq creatura pōt cōse
qui ultimā beatitudinē p sua naturalia. Ad qđ
facit quod ait apls. i. ad Cor. ij. Oculis nō vidit
nec auris audiuit et in cor hominis non ascendit
qđ pparauit deus diligentibus se et. Sed nec etiā
virtute angeli uel cuiuscūq; alterius creature po
test eam adipisci. Huius ratio est secundū beatū
Tho. vbi supra: quia cum omnis creatura sit na
ture legibus subiecta: utpote habens limitatam
uirtutem et actionem. Illud quod excedit naturā
creatam: non potest fieri auctoritate seu uirtute
alicuius creature. Et ideo si quid fieri oporteat
quod sit supra naturam: hoc fit immediate a deo:
sicut suscitatio mortuū: illuminatio cecī: et huius

modi. Cum ergo beatitudo sit quoddam bonū
excedens naturam creatam: impossibile est qđ per
actionem alicuius creature cōferatur. Sed beat
fit homo solo deo agente. Juxta illud ps. lxxxiij.
Gratiam et gloriam dabit dominus. Qđ autē an
gelus illuminet intellectum angeli inferioris uel
hominis: hoc est quo ad aliquas rationes diuino
rum operum: non quantū ad visionem diuine es
sentie. Nam ad hanc omnes a deo illuminantur.
Ultimū videlicet qđ requiratur bona opera ad bea
titudinē cōsequendā: patet ex hoc qđ Christus ait
Joh. xij. Scitis hec beati eritis si feceritis ea. Hu
ius ratio est secundū beatū Tho. vbi supra: quia
eorum que nata sunt habere perfectum bonum:
aliquid habet ipsū sine motu: aliquid per vnum
motū: aliquid pluribus motibus. Habere bonū
perfectū sine motu conuenit ei quod naturaliter
habet illud: habere autē beatitudinē naturaliter
est solius dei. Unū solius dei ē ppiūm: qđ ad bea
titudinē non moueat per aliquā operationem
pcedentem. Cum ergo beatitudo excedat omnez
naturam creatam. Nulla pura creatura cōueniē
ter cōsequitur beatitudinē absq; motu operatio
nis: per quē tendit ad ipsam. Sed angelus qui est
superior qđ homo ordine nature: cōsecutus est eā
ex ordine diuine sapientie vno motu operationis
meritorie: homines autē cōsequunt ipsam multis
motibus operationū que merita dicunt. Unde
secundum philosophū: beatitudo ē premium vir
tuosarū operationū. Precipitur autem opera
tio hominis ad beatitudinē: non ppter insuffi
cientiam diuine virtutis beatificātis: sed ut serue
tur ordo in rebus institutis a deo. Notandū est
autem qđ primas creaturas domini statim de imper
fectis produxit: absq; aliq dispositione uel opera
tione creature pcedēte: quia sic instituit prima i
diuina specterum: ut per ea natura ppararetur
ad posteros. Et similiter quia per Christū qui est
deus et homo: beatitudo erat ad alios deriuāda:
secūdu illud ad Hebrēos. ij. Qui multos filios
adduxerat in gloria statim a principio sue conce
ptionis sine aliqua operatione meritoria pcedē
te: anima eius fuit beata. Sed hoc est singulare
in Christo. Pueris autem baptizatis subuenit
meritum Christi ad beatitudinē consequendā:
licet desint merita propria: eo qđ per baptismum
sunt membra Christi effecti. Quod autem apo
stolus dicit ad Roma. xij. beatitudinem homi
nis esse cui deus confert iusticiam sine operibus.
Intelligitur de beatitudine spei que habetur per
gratiam iustificantem: data sine operibus prece
dentibus.

¶ Qđ ista perfecta. §. VIII.

beatitudo nō pōt habēi i hac vita s3 habet tantū i
alia. et magis ab vno quam ab alio. Primum sic

phat. b. Tho. prima secunde. q. v. triplici ratione. Et prima est ex ipsa beatitudinis ratione. Nam cum beatitudo sit sufficiens et perfectum bonum omne malum excludit. In hac autem uita non potest excludi omne malum: multis enim malis prebens uita subiaceret: que uitari non possunt: et ignorantie ex parte intellectus: et inordinate affectionis ex parte appetitus: et multiplicis penalitatis ex parte corporis: unde diligenter exequitur Aug. xix. de ciuitate dei. Ad quod etiam facit illud Job. xij. Homo natus de muliere breui uiuens tempore replet multis miserijs. **S**ecunda ratio est: quia desiderium boni hic satari non potest. Naturaliter enim homo desiderat permanentiam boni quod habet: bona autem presentis uite sunt transitoria: cum etiam ipsa uita transcat: quam naturaliter desideramus: et eam perpetuo manere uellemus: quia naturaliter homo refugit mortem. **T**ertia ratio est. Si consideretur id in quo specialiter beatitudo consistit scilicet visio diuine essentie: que non potest homini peruenire in hac uita: quia non potest intelligere nisi reflectendo se ad fantasmata: que cum sint materialia: per ea diuinam essentiam: que purus spiritus est: videre non potest unde non potest quis in hac uita perfecte esse beatus. Non obstat predictis quod plures posuerunt beatitudinem in hac uita consistere. Iuxta illud. Beati dixerunt populo cui hec sunt. Et quod in pluribus dicitur non potest esse falsum totaliter: quia uidetur esse naturale quod in pluribus est. Nam reputant plures ipsi in hac uita esse aliquid beatitudinem propter aliquam similitudinem vere beatitudinis: Et sic non ex toto a sua extratione deficiunt. Imperfecta autem beatitudo habet potestatem esse in uita tamen uirtuosa. **Q**uam ad secundum sciendum quod unus alio est beator in alia uita: quantum ad ademptionem beatitudinis seu fructum nem. Pro cuius declaratione dicit b. Tho. ubi supra: quod in beatitudine non includitur nisi ipse finis ultimus: qui est summum bonum quod est beatitudinis obiectum et causa: non potest esse una beatitudo maior quam alia quia non est nisi unum summum bonum. scilicet deus cuius fruitione omnes sunt beati: sed quanto ad ademptionem huius uel fruitionem: potest unus alio esse beator: quia quanto magis homo bono fruitur: tanto beator est. Cōtingit autem aliquem magis frui deo quam alium: ex eo quod est melius dispositus uel ordinatus ad eius fruitionem perfectius frui deo quam clarius uidet eum. Sed clarius et limpidius uidet et perfectius fruitur qui habuit hic in uita maiorem charitatem. Sic ergo unitas denarii qui promissus est laborantibus in uinea Math. xx. significat unitatem beatitudinis ex parte obiecti. Sed multiplicitas mansionum: de qua Christus dicit Jo. xij. In domo patris mei mansiones multe sunt significant diuersitatem beatitudinis secundum diuersum gradum fruitionis. Exempla possunt hic induci de

eodem cibo: qui delectabilius gustatur a sanctis ab uno quam alio: secundum dispositionem gustus. Et de ea de re que melius intelligitur ab uno quam ab alio: et cum pluribus differentijs: secundum meliorem dispositionem oculi. Non obstat quod beatitudo dicitur summum bonum in superlatiuo: quia intelligitur quod est summum bonum ademptionis et fructus. id est dei quo omnes fruuntur.

beatitudo non. §. ix.

potest amitti si est perfecta ut superne patrie: patet ex eo quod Christus ait Math. xxv. Ibi iusti in uitam eternam que est perfecta beatitudo. Eternum enim defectu caret. Circa hoc Origenes sequens errorem quendam platonicoz: posuit quod post beatitudinem homo potest fieri miser: sed hoc esse falsum manifeste apparet duplici ratione. scilicet b. Tho. prima secunde questione. v. Et prima est ipsa communis ratione beatitudinis. Cum enim ipsa sit perfecte bonum et sufficiens: oportet quod desiderium hominis quietetur: et omne malum excludat. Naturaliter autem homo desiderat retinere quod habet bonum: et quod retinendo ipsum obtineat securitatem: alioquin necesse est quod timore amittendi uel dolore de certitudine amissionis affligatur. Requiritur ergo ad perfectam beatitudinem quod homo certam opinionem habeat quia bonum quod habet: nunquam amittet. Que quidem opinio si vera sit: consequens est ipsam beatitudinem nunquam amittere. Si autem falsa sit: hoc ipsum est quoddam malum: falsam opinionem habere. Nam falsum est malum intellectus: sicut uerum est bonum ipsius. Non erit igitur uere beatus si aliquod malum inest ei. **S**ecundo idem apparet si considerare ratio beatitudinis in speciali. Dicitur enim supra: quod consistit in uisione diuine essentie. Est autem impossibile quod aliquis uidens diuinam essentiam velit eam non uidere: quia omne bonum habitum quod quis carere uult: aut non est sufficiens et queritur aliquid sufficientius loco eius: aut habet aliquid incommodum annexum: propter quod uenit in fastidium. Uisio autem diuine essentie replet animam omnibus bonis: cum coniungatur fonti totius bonitatis. Si igitur non habet aliquod incommodum adiunctum: et sic ex propria uoluntate beatus non potest deferre beatitudinem. Similiter non potest eam perdere deo subtrahente: quia cum subtractio huius beatitudinis sit quedam pena: non potest talis pena subtractionis infligi a deo iusto iudice: nisi pro aliqua culpa. Sed culpa cadere non potest in eum qui uidet dei essentiam: cum ad hanc uisionem sequitur de necessitate rectitudo uoluntatis. Similiter nec aliud agens potest eam subtrahere: quia anima deo coniuncta: super omnia alia eleuat: et sic non potest aliquo modo amitti perfecta beatitudo: sed imperfecta que est in uia potest perdi: et per obliuionem et per occupationem quo ad contemplatiuam: et per uitia quo ad actiuam uitam.

Quod septē genera. §. x.

bonorū que hic appetuntur: in patria possidentur unde impletur omne desiderium hominis: propter quod merito dicitur Apoca. xix. Beati qui ad cenā agni nuptiarum uocati sunt: unde figurantur per cenā magnā quā fecit Absuerus: qui interpretatur beatitudo: principibus suis Bester. i. Et de hac potest exponi etiā illud: hō quidā fecit cenā magnā. Luce xiiij. Et etiam per illas nuptias factas a rege Math. xxij. Omnia parata sunt uenite ad nuptias. hec autē declarat. b. Tho. li. iij. §. gentiles sic. Est enī quoddā desiderium hominis in quātum intellectualis est de cognitione ueritatis: quod quidēz homines consequuntur per studium contemplatiue uite. et hoc maxime in illa uisione confirmabitur quādo per uisionē prime ueritatis: omnia que intellectus naturaliter scire desiderat: ei innotescit. Juxta illud Hier. xxxi. In die illa non nocebit unūquodque proximo suo etc. Grego. iij. dialogorū. quid est quod nesciāt qui scientē omnia sciunt. Et Exo. xxxij. dixit dominus Moysi. Ego ostendam tibi omne bonū que intelligenda sunt de his que pertinent ad perfectionē intellectualis nature. Unī illa uisione cognoscēt omnes naturas omnium specierum creaturarū: et uirtutes et propria accidentia: que pertinent ad perfectionē uniuersi. Et per cognitionē naturalīz specierū cognoscēt idiuidua sub huiusmodi speciebus existentia. Omnia autē huiusmodi que cognoscit per hanc uisionem: sicut actu considerat et sic uidet infinita. Tamen ea quod deus facere potest: que tamen nūquā fecit nec facturus est: non cognoscēt sancti. Similiter quātum ad rationes rerū factarum. quas omnes intellectus non potest cognoscere nisi diuinā bonitatē apprehendat. Tertio nec etiam cognoscūt ea que ex sola uoluntate dei dependent: sicut predestinatio: electio: iustificatio: et huiusmodi: que pertinent ad sanctificationē creature hec omnia soli intellectui diuino reseruantur Eccl. viij. Intellexi quod omniū operū dei nō possit homo inuenire rationē: et Job. forte uestigia dei apprehendens etc. Est igitur quoddā desiderium hominis secundum quod habet rationem quod inferiora disponē potest quod quidēz adipiscūt homines per studiū actiue uite. Quod desiderium ad hoc est principaliter: ut tota uita hominis secundum rationem disponat: quod est uiuere secundū uirtutem. Lūiuslibz. n. uirtuosi finis in opando: est proprie uirtutis bonum sicut uirtus ut fortiter agat. Hoc autem desiderium tunc implebitur: quia ratio erit in summo uigore diuino lumine illustrata: ne a recto deficere possit. Consequitur autem ciuile uitā etiā quedam bona quibus hō indiget ad ciuiles operationes: sicut honoris sublimitas: quē hoies inordinate appetentes ambiciofi et superbi fiunt. Ad sumā autēz bonorū altitudinē hoies per illā dei uisionem perducuntur in

quantūz deo quodāmodo uniuntur. Et propter hoc sicut deus rex seculorū dicitur: ita et beati deo coniuncti reges dicuntur Apoca. xxij. Regnabunt cum christo. Et alibi uidelicet beati dicunt. fecisti nos deo nostro regnū et sacerdotes. i. reges. Consequitur ciuilem uitam: et aliud appetibile. scilicet fame celebritas: per cuius inordinatū appetitum efficiunt hoies inanis glorie cupidi. Beati autem in illa uisione celebres redduntur: nō secundum hominum uiatorum morem sed beatorum. Et ideo frequentissime illa beatitudo in sacra scriptura gloria notatur sicut in ps. dicit. Exultabunt sancti in gloria etc. Est et aliud in ciuili uitā appetibile. scilicet diuitie: per cuius inordinatū appetitum et amorē multi efficiunt illiberales et iniusti. In illa autem beatitudine est omnium bonorū sufficientia in quātūz beati fruunt illo quod comprehendit omnium bonorū perfectionē: propter quod dicitur Sap. viij. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. Et in ps. Gloria et diuitie in domo eius. Est aliud hoies desiderium: quod est sibi et alijs anabus cōeuiui. scilicet delectationibus perfruatur: quod homines maxie consequuntur secundū uitā uoluptuosā et per cuius immoderatā homines efficiuntur incontinentes et incontinētes. In illa uero facilitate: delectatio perfectissima tanto erit perfectior ea que est secundum sensum qua etiam bruta animalia perferuntur: quanto intellectus est altior sensu: tanto etiam illud bonum in quo delectabimur maius est omni sensibili bono: et magis intinū et magis continue delectans: quanto etiam illa delectatio est magis pura ab omni permixtione contristantis: de qua dicit in ps. In ebriabuntur ab ubertate domus tue etc. Est et naturale desiderium omnibus rebus cōeuiui: per quod conseruationem sui desiderant secundum quod est possibile per cuius immoderantiam homines reddunt timidi et nimis sibi a laboribus parcentes. Quod desiderium tunc omnino complebitur: quando beati perfectam sempiternitatem consequuntur ab omni documento securi secundum illud Isa. xlix. Et Apocal. xxi. Nō esuriēt amplius neque sitient etc. Et sic patet per diuinā uisionē quod consequuntur intellectuales substantie ueram felicitatem: in quo omnino desiderium quietat. et in quo est plena sufficientia omnium bonorū: que secundū Arist. ad felicitatem requiritur. In hac uero uita nō est adeo simile felicitati superne: sicut contemplatio ueritatis. put. h. est impossibile. Hinc et Augu. in uli. de ciuita. dicit. Quanta ibi felicitas: ubi nullū malum aderit nullū bonū latebit: erit deus oīa in omnibus. Et in fra. quid est enim quod dominus per prophetas ait. Ego illos deus in perpetuum: nisi ero eis unde facientur. Ero eis quicquid honeste ab hominibus desiderari potest. Ero illis salus: et uita: gloria et honor: uictoria et copia: pax: et omne bonū. Et in fine. Uocabimur et uidebimus: uidebimus et amabimus: amabimus et laudabimus. Juxta illud ps. Beati

qui habitant in domo tua domine in secula seculorum laudabunt te.

Titulus octauus de fide.
Fides sumitur octo modis.

Cap. 1.

De sumum de fide agendū d qua

apostolus ad hebreos. xi. Si ne fide impossibile est placere deo. Sed sciendū q fides sumitur multipliciter. Primo quidez pro cōscientia iuxta illud ad Ro. xij. Omne qd nō est ex fide peccatū est. Qd vbi tractās Sian? xxvij. q. i. omēs. §. Ex his itaqz ex ponit i. omne quod est contra cōscientiā peccatū est. Et sic etiā sumit in regula iuris: possessor mā le fidei nullo tempore prescribit de reg. iur. li. vi. Secūdo sumitur fides pro castitate seruāda tho ri cōiugalī. Unde Aug. xxvj. q. ij. ait Omne bonū nuptiarum fuit in illis parentibz christi. s. p les: fides: et sacramentū. Fides q: nullum adultū rē. Tercio sumitur pro pactione seu promissioe. fm q dicit Aug. q fides quādo hosti promittit seruanda est. xxij. q. i. Noli. Quod est uerū si p missio refinde fidem: et i turpi uoto muta decretū et iterū. Si is cui facta est promissio: et ipse seruet fidem promissam. Nā dicit regula iuris. Frustra sibi petit fidem seruari rē. de reg. iur. li. vi. Quarto sumitur fides p fidelitate. i. debita adimpleti one et diligenti executione super promissione sca tacita uel expressa. Et sic ponitur ab apostolo si dea. i. fidelitas inter fructus spūs: ad Gall. v. scōz unam expositionem. b. Tho. Et reducitur fidelitas ad uirtutem ueritatis moralē: et ab ea denomiat ur seruus: uel dispensator fidelis. scōm euangeliū et apostolū Et ad hanc uirtutem pertinet secūda et tertia acceptio. Quinto sumit fides pro equitate i actionibz considerata. Infr. de act. §. actionū alie sūt bone fidei: alie stricti iuris: et scōm hoc dīc lex: q ubi bona fide agitur nō est de apicibus legi disputādū: et scōm hoc etiā intelligi potest illa rīa bona fides nō patitur ut semel exactū iterum exi gatur de reg. iur. li. vi. Sexto sumitur fides p vna ex gratijs gratis datis: quas ponit Apl. i. ad Lo rin. xij. cōibz bōis et malis. Ubi dicitur. Aliq daf fides in eodem spū. Sumitur enim ibi fides pro quadam eminenti certitudine eorum que sunt fi dei. Septimo sumitur fides cōiter pro quodam habitu quo quis firmiter assentit sine formidine de opposito: his que clare non uidet: quecūqz sit illa: puta cum quis firmiter credit talem esse pa trem uel matrem suam uel uerbis alicuius sapiē tis. Et sic Greg. in. iij. dialogorū dicit. q infidelis

habet fidem. s. de parentibus suis et huiusmodi: s. hoc de se non est meritorium scōm. b. Tho. pma secūde. Octauo sumitur fides pro vtrute theolo gica. de qua dicitur. i. ad Lorin. xij. Nunc manēt fides: spes: charitas. Sed fm istam ultimā accep tionem. fides quandoqz sumitur pro habitu tal vutis charitate informata. Et sic sumitur i die re. Domine oculi tui respiciunt fidē: et Osee. De sponsabo te mihi in fide. Aliquando sumitur p habitu informi: ut ibi. i. ad Lorin. xij. Si habuēs fidem: ita ut montes trāserā rē. Et Jacob. fides sine operibus mortua: est q utiqz donū dei ē: sed insufficiens ad salutem. aliqū sumitur fides p ipso actu talis uirtutis. Unde August. Quid est fides fides nisi credere quod non uides: et illud Grego. fides non habet meritum: cui humana ratio pre bet experimētū. Meritum enīz nō acquiritur ex habitu: sed ex actu. Fides aliquādo sumitur pro obiecto: seu materia eorum que sunt fidei: ut i si bolo. Athanasij. Hec est fides catholica ut unūz deū in trini. rē. fides aliquando sumitur impro prie pro uisione clara i patria diuinorū. ad Ro. i. ex fide in fidē. i. ex fide presentium in fidem. i. ui sionem futurorū. Et hoc dicitur propter certitu dinem Aliquādo sumitur pro signo distinctiuo fi delium ab alijs. i. baptismo. vi. xlv. de iudeis. Un cum a baptizando queritur. Quid perat: respon det fidem. i. baptismi sacramētum. Hec qsi omia hñtur in glo: sup ti. i. decretaliū. s. de sūma trini. et si. catho: quibusdam tamen additis.

De ipsa autem fide. §. i.

prout est uirtus theologica nunc tractandū. Et primo de eius causa et effectu: secūdo de eius ha bitu seu subiecto. tertio de ei actu: quarto de ei obiecto. Queritur ergo primo unde causatur fides in homine. respondet. b. Tho. scda scde. q. vi. Q. causatur a deo interius mouente mētē per gratiam q̄tum ad assensuz: qui est principalis ac tus fidei. Unde apostolus ad Ro. ij. Gratia salua ti estis per fidem: et nō ex uobis ne quis gloriatur: donum enim dei est. Secūdario et instrumetaliter causatur etiā a quibusdam alijs: vt i uisione mira culi: auditione doctrine: et huiusmodi. Pro cuius declaratione sciendū: q cause tres concurrūt ad fidem. Superior. i. credendorū reuelatio. Exteri or. s. miraculorum visio ul rationū circa fidē per suasio. Interior. s. ad ea mentis assētio. Quantūz igitur ad primūz oportet q illud sit a deo. Ea. n. que sñnt fidei: excedūt rationem humanam: vñō nō cadūt i cōtēplatōe hominis nisi deo reuelante Sed quibusdā reuelantur hec imēdiate a deo si cut sunt reuelata apls et pphīs. Quibusdam pro ponitur a deo mittēte fidei predicatorem secūdū illud ad ro. x. quomō predicabūt nisi mittantur

Capitulū Prīmū.

Necesse est enim qd hōi proponatur credibilia ad hoc ut aliqd explicite credat. Et sic patet qd ista cā sit a deo. s. reuelare et mittere predicatorē. Quātū ad secūdu sciendū qd nec miraculum uisū: nec qctū qd p̄suasio de fide est sufficiens cā ad credendum i ductiua. Qd patet ex hoc: qz uidentū vnum et idē miraculū et audientium vnam et eādem predi carionē: vnus credit: alius nō credit. Sicut p̄ tpe ap̄lorum et aliorū predicatorū et miracula faciētiū. Qsi esset sufficiens cā: omnes credidissent q̄ uidis sent et audissent. S3 et miraculorū opatio p̄ncipa liter a deo ē: ut patet i. ad Cor. xij. Alij datur per sp̄m opatio vtutis. Quātū ad tertiu qd ē mē tis assensio ad credenda. Hāc causā ponebat pela giani esse liberū arbitriū hōis solū. Et ppter hoc dicebāt qd initiū fidei est ex nobis: in q̄tūz. s. i. nō bis est qd pati sum⁹ ad assentiēdū his que sūt fidi sed confirmatio fidei est a deo: per que nobis pro ponitur que credere debemus. Sed hoc est falsū qz cum hō assentiendo his que sunt fidei eleuet su pra naturā suā: o3 qd hoc isit ei ex sup naturali p̄ncipio interius mouente uolūtatem. Et hoc ē deus Nec est qd Aug. dicit: qd fides consistit i creden dentiū uolūtate: qz oportet ad hoc ut uolūtās ue lit credere: qd p̄petur a deo per gratiā ad h ut ele uetur in ea que sunt supra naturam suā. b. Tho. vbi supra: vnde in Tolletano concilio dicit. Sic homo propriū arbitriū uolūtati serpent obediēs perit: sic uocāte se gratia dei proprie mētis cōuer sioe sic credendo saluaf. di. xiv. De iudeis. Et q̄ uis aliquādo uideatur facere deus hōi coactōem aliquā: vt in Sauli cōuersione p̄strato et cecato: tam ad extra ē illud et uolūtās libera remanet: et uolūtate credidit: et assensit uocanti. Et sic itelligē du3 est illud. Aug. xxiij. q. iij. qui potest. fides eti am informis. i. q̄ est sine charitate. est donū dei: scō3 gl. i. ad cor. xij. et b. Tho. vbi supra. Nō ex eo qd est informis: hoc est ex defectu hōis: sed ex eo qd fides. Nec obstat illud Deutro. xxxij. Dei p̄fec ta sūt opa. Nam fides informis nō sit p̄fecta simplicit̄ p̄fectōe vtutis: ē tñ p̄fecta p̄fectōe q̄ suf ficit ad rationē fidei:

Rationes persuasi. §. II

ue efficaciter i ductiue ad credendum q̄tuor p̄nt assignari: quīs nulla earum sit demonstratiua co gens intellectum ad assentiēdū his que sunt fidi Prīma est opatio miraculorū: Secūda ē multi plicatio testimoniorum: Tertia est toleratio tor mentorum. Quarta est propositiua materiē credē dorum. Quātū ad p̄mu3 dicit p̄a. xxxij. Omia opa ei⁹. i. dei in fide opa i fide. Opa dei p̄maxie dicunt opa miraculosa: qz sol⁹ de⁹ ibi opat cū sit supra facultatē nāe. Un christus Joā. xij. Pat i me manēs ipse facit opa. s. miraculosa: qz sol⁹ de⁹ ibi opat. q. d. hoc nō est op⁹ mee humanitati quā

videtis sed diuinitatis q̄ est una cum patre. Oia at ista opa miraculosa sūt facta i fide. i. per fidem et ad fidē iroducēdā vel cōfirmādā. Unō suscita to Lazaro dicit Joā. xi. Q multi ex his qui uide rāt crediderūt i eū. Et Jo. iij. Nisi signa et p̄digi a uideritis nō creditis inquit christ⁹: et facto mira culo in nuptijs aq̄ in uinum cōuersa crediderunt i euz discipuli ei⁹: dō Joā. ij. i. p̄firmati sūt magi i fide ei. naz iā crediderāt: et certe scō3. b. Tho scō3a scō3e. Cū ea que sunt fidei sint supra rōem nāez: melius et apt⁹ p̄bari nō possūt qd per opationes sup̄naturaes: cuiusmodi sunt opa miraculorum Si q̄s enim nunc p̄dicaret aliquod futurūz p̄tra cōem cursum naturālē: et ad p̄bandum vitatē hui⁹: puta retrogratōez solis die crastina siēdam mortuūz vaciter suscitare: nōne miraculū istud sufficienter deberet mouere ad credendū firmiter futurum q̄uis nec oculo nec intellectu cernat uti q3. Sunt autē ipsa m̄tracula i christiana religiōe fidē protestantia innumerabilr et variabilr et va citer operata. A p̄ncipio mūdi inchoata sūt mi racula. Nā Gen. iij. dicitur scōm illam liam: qd i flamauit de⁹ super Abel et mūera ei⁹: uidelz ignē de celo mittendo ad cōburēdū sacrificiū ei⁹ ex fide christi celebratūz. Sub Noe in opere arche multa miracula fuerunt celebrata. Abrahā qd q̄ credidit deo p̄mittēti qd i semine suo omnes gētes benedicerentur qd est christus: miraculis claruit i generatione Isaac Gen. xviij. Et sanatione regis egypti et gerariz. Multa et magna prodigia fec de us per Moisen in egipto in deserto coram omni populo iudeorum: ut patet in Exodi. et Nū. pluribus capitulis. Tempore uero iudicū. Jo sue: Bedeonis: Sāsonis et aliorū: multa mira fa cta p̄ fidem refert apostol⁹ ad Hebre. xi. Sub re gibus signa plurima facta ostenduntur in libris regum et paralippo. per Dauid: et Hezechiam Helia: et Heliseum: et alios. Post transmigratōez babilonis in cuius captiuitate detentus populus ille hebreorum tunc fidelis nec miraculis caruit: ut patet in li. Dani. de focis eius in fornacēz mis sis. Victorie machabeorum satis miraculose ui dentur. Saluatoris autēz nostri domini ihu chri sti miracula: ultra ea que narrāt euangeliste sūt pelagus immēsū: vt dicit Cris. Qu. bus attestat Josephus historiograph⁹ iudeus: et sybilla paga na: hec prenuntians ut refert Lactantiū: Postq̄ autem ille populus veram fidem dimisit: nūq̄ pe nes ipm̄ amplius sunt uisa uel audita miracula: Sed trāslata sunt cum fide ad ecclesiā ex genti bus et iudeis conuersis collectam: ut patet in acti bus apostol. de Petro: ad cuius vmbra sana bantur infirmi et alijs apostolis et successorib⁹ eoz Et Aug. in. xxi. de ciui. dei: de multis narrat tpe suo factis. Exinde Grego: in dialogo suo. Vincē tius in speculo suo historiali. Facta sunt autēz

miracula non solū innumerabiliter s; uariabiliter
 et in omni genere rerum. In corporibus celestibus:
 ut in statione solis i celo sub Josue. Retrograditi
 one sub Ezechia. Obscuratione in naturalis pas
 sione christi. In elementis: igne non cōburente tres
 pueros i fornace. In aere quo ad pluuias: grandī
 ne: fulgura: coruscationes et hmoi: sub Samuele
 Moise et helia. In aqua diuisa maris rubri et ior
 danis. In terra que aperta est et dglutiuu dathā
 et. In brutis. i plantis: in alijs inanimatis. In ob
 sessis a demonio liberatis. In omni genere ifirmi
 tatum sanatis. In mortuis suscitatis. Un christus
 Marci ultri. In nomine meo demonia eicient et
 No at fite et fallaciter uel uirtute naturali sūt fa
 cta ista miracula fidei: sicut Joānes et Mambres
 magi Pharaonis conuerterentes uirgas eorum i f
 pentes et econuerso arte magica: et uirtute diaboli
 sicut faciet Antichristus: Unde dicit apostolus q
 eius aduentus erit in omnibus signis et pdigjs m
 dacibus: quia non realiter faciet sed tantum ap
 parenter. Quedam at miracula in xpiana religi
 one fuerūt uerissime et realiter facta: quia uirtute
 dei: non diaboli. Cui omnis creatura subiacet ad
 nutū. Nam si opere demonū possint fieri qdaz
 trāsmutatōnes insuete: non illa q sunt supra nāz
 ut illuminatio ceci. resuscitatio mortui et huius
 modi. que oia sancti nostri fecerūt diuersis tpb
 mudi. Si qd autē negare uelit miracula facta in
 ecclesia. tūc ut dicit. Augu. i li. de ciui. dei. hoc erit
 maius omibus miraculis q pene totus mūdus
 uersus sit ad fidē istam. et ad assentiendū his qui
 bus rō n ptingit sine opatione miraculoz. Naz
 certū est ex historijs varijs. ptes fidelū fuisse infi
 deles et idolatras romanos et alios. Nunc autē
 fideles. Un q ista cōuersio? Nunquid ex eo quia
 Petrus piscator indoctus et pauper potentia ar
 morum coegerit eos: aut thesauris collatis at
 traxerit. quia aurū et argētū non habuit. Aut i
 doctus huane sapientie vbi: q nūq. Liceronē ui
 dit. Non. Sed qz pdigjs miris effulsit: quibz do
 ctrinā confirmauit: et sanctimonia uite. Un Be.
 ponit hoc vnu esse ex tribz maxime mirabilibus
 factis i dō. s. cōiunctio fidei cū corde humano.

Secūdum qz osten. §. III

dit ueritatem fidei est multiplicatio testimonioz
 Un dici potest illud ps. lxxij. Testimonia tua. i.
 de mysterijs fidei credibilia facta sūt nimis. Atte
 statur. n. his que sūt fidei nā ois intellectiua: diui
 na: āgelica: et hūana. Nā ut dicit. i. Joā. v. Tres sūt
 q testimoniu dant i celo. s. de factis fidei p: vbu:
 et spizitus sanctus. Pater testimonium reddidit
 dicens de christo. Hic est filius meus dilect. Ma
 th. iij. In baptismo et iterū i trāfiguratione Ma
 th. xvi. filius reddidit testimoniu de patre: dicens
 Ego et pater unū sumus Joā. x. Et itē opa que

ego facio testimoniu pibet de me: opa miraculū
 rū demonstrabāt ueritatē dictoꝝ suoꝝ. Lū. n. sol
 de opet supra uirtutē nāe. et de n sit auctor: l. p
 mator mēdacij: n potuisset illa miracula facere: nisi
 ueritatē dixisset deus ipsū hūliasset se ad nihilū
 deducēdo nomē eius: sicut accidit Nabuchodo
 nosor: et Holoferni: herodi: et cosdroe se facienti
 bus deos: Sed christus et si ad horam ob nāz re
 demptionē passus est et multum vilificatus: tam
 uolūtarie. Et exinde dedit illi nomen quod est su
 per omne nomē: ut in nomine ihu omne genu fle
 ctatur. Phil. ij. Et sic pro deo adoratur ut est.
 Spiritus sanctus phibuit testimonium per oia a
 ploꝝ. Un dicit xps: Joan. xvi. Lū uenerit ipirū ve
 ritatis: ille testimoniu perhibebit de me: per pdi
 cationem. s. uestrā et miraculoꝝ operatoꝝ. Natu
 ra angelica testimonium reddidit mysterio trini
 tatis: dum apparuerunt tres uiri idest angeli ab
 rabe. Tres uidit et vnum adorauit. Gene. xviij.
 Item Isae. vi. Lum uidit Isaias dominū sedēte
 super solū excelsū: et audiuit seraphin claman
 tia ter sanct: sanct: sanct: et p ea dicētia sigulari
 ter: dñs de sabaoth. Item mysteriū incarnationis
 Gabriel archāgelus maxime nunciauit resurrecti
 onis quoqz mulieribus et ascensionis et aduen
 tus ad iudiciū discipulis angeli nunciauerunt.
 Math. vltim. Et actū. j. Angeli quoqz mali
 seu demones testificati sūt d christo: clamātes cū
 eicerētur ab obsessis. Quid nobis et tibi iesu fili
 dei. et. Luce. iij. Et als etiam. Natura hūana
 reddidit testimonium mysterijs fidei per omne
 genus hominū: iudeoꝝ: paganorū: et xpiano
 rum: fidelū: et infidelium. Ex libris quidē iudeo
 ruz. s. veteris testamēti: multum pbabiliter et sifica
 cter: rsi non demonstratiue habentur testimo
 nia de trinitate et incarnatione xpi. In ps: xliij. Un
 xit te deus de tuus oleo leticie pre cōsortibz tuis
 i. O deus fili: deus tuus. s. p: vnxit oleo. i. gza spi
 ritus sancti: te in quātū hominē. Et i alijs pluri
 bus locis nomināt ipse psonē. Pat. s. i ps. lxxvij
 Ipse inuocabit me pater meus es tu. filius. ps. ij.
 Dominus dixit ad me filius meus es tu et. Spūs
 sanctus. ps. quinquagesimus. Spiritus sanctum
 tuum ne auferas a me. De mysterio incarnationis
 pleni sunt psalmi: per maxime prophā Daniel d
 lxx. ebdomadibus. s. annorum ubi exprimitur tē
 pus determinate future tunc incarnationis: quia
 a tempore quo data fuit licentia a Lyro rege re
 edificandi hierusalem: usqz ad passionem christi:
 fluxerūt. cccc. nonaginta anni qui sūt. lxx. hebdo
 made annorum. Ibi in pphā tangitur: de incar
 natione: passione: et destructione hierusalem p 20
 manos. Ut exponunt magistri in histo. schol. Et
 plenius Nico. de lira super Daniel. reprobando
 falsas expositiones iudeorum quas ibi faciūt. Jo
 sephus quoqz historiographus iudeorum q fuit

Capitulū Primum.

tempore christi: sed perseveras i iudaismo tale testimonium de christo prohibet fuit illis temporibus sapiens uir: si tamen eum nominare uirū fas est. Erat enim mirabilium operum effector: et doctor eorum qui libenter ea que futura sunt audiunt. Et multos ex gentibus adiunxit sibi christus. Dicitur qui et post crucem his qui eum dilexerāt apparuit iterū sibi q̄ pphete huiusmodi et alia illo predixerāt. Sz usq; in hodiernū diē christiārum qui ab eodem dicti sunt: et nomē perseveras et genus hec ille qui tempore Uespesiani in bello iudaico captus fuit. ¶ Item ex doctrinis gentiliū habetur de fide testimonium. Et ut dimittamus illud Virgilij in becolicis quod Aug. inducit Hiero. illud: quia. s. ad aliu: sciensum dicta sunt. Jā reddit et vgo reddeunt et saturnia regna. Jā noua progenies e celo dimittitur alto. Et illud Virgilij En. primo. Nate mee uires: mea magna potentia solus: et illud talia prestabat mēorans: fixusq; manebat. ¶ Sybilla Erithea gētilis: mirabile testimonium et multiplex re ididit de passione christi: ut refert Lactantius i libro institutionū: uidelicet. In manū impias infidelium ueniet: dabūt autē deo alapas manibus incestis: et impurato ore expuent uenenatos spūs: dabunt autē ad uerba simpliciter sanctum deorsum. Item colaphos accipiens tacebit: ne quis cognoscat qd uerbū uel vñd uenit. Et corona spinea coronabitur. Itē in escafel et in siti acceptum dedere in humanitatis hanc mensam. ¶ Item templi uelum scindetur et medio die nox erit tenebrosa nimis in tribus horis. Itē de morte et resurrectione eius. Morte morietur tribus diebus somno suscepto: et tunc ab inferis regressus ad lucem ueniet primus. ¶ Itē sybilla de miraculis eius sic ait. Oia vbo agens: oēm isirmi tatem curans: mortuorū at resurrectionis erit: et claudorū cursus uelocissimus: et surdi audient et cecidi uidebūt: loquentur nō loqntes. Item eadē die de quibz panibus et piscibus marinis hominum milia in heremo quinq; satiauit. Et que superfuit frustra tollens. xj. cophinos impleuit. Ventos cōpescet: sterneret infanum mare sub pedibus calcaturū. Item de trinitate Sybilla Oim nutritorem creatoremq; dulcem spiritum omibus apposuit et pncipem deorum omnium fecit. Et rursus in fine. Alterum dedit deus fidelibus uiris honorare uidelz filium incarnatum. Sybilla etiam Tyburtina cō simulacrum tenebat librum ubi scriptū erat. Na sectur christus in bethleem: et annūciabitur i nazareth: regente thauro pacifico fundatore. O felix illa mater cuius ubera illum lactabunt. Sybilla Erithea ut refert Aug. xviij. de ci. dei. Judicij signi tellus sudore madescet. E celo rex aduenit p secula futurus. s. i carne ueniens ut iudicet orbem. Et hoc nota quod ait Aug. di. xxxvij. Si quid vī Sybilla de deo aut orpheus ceteriq; gentiū vates

aut phi predixerunt: ualet quippe ad paganorum vanitatem reuincendam: nō ad illorum auctoritatem complectendam. ¶ Ex doctrinis christianorum ex omni genere lingua et natione et hebreis grecis et latinis: fides christi habet testimonia: ex quibus eius ueritas ostenditur probabiliter. Et hoc ex eorum sapientie profunditate uite probitate: et in numerositate. ¶ In multis conclusionibus: diuersis facultatibus creditur cōiter ab omnibus: quia sic dictum est a sapientibus. ¶ Doctores autē fidei ecclesie fuerūt sapientiores homines mundi i omni facultate: qui omnes errores confutauerunt et a nullo ipsi conuicti sunt. Quis altior Dionysio areopagita. Quis in sermonibus Leone papa rutilantior. Aut Hieronymo eloquentior i suis epistolis doctus in lingua chraica et latina doctior: et uitatis interpretator. Quis Augustio aphrichano fundatior et acutior uel Lypiano elegatior: aut Hilario gallico profundior. Ambrosio italico qd peregrinior in dictis. Quis suauior et mōsalior magno Gregorio romano. Et adiuncto nazarenō. Omittendo ex breuitate alios grecos. Ut athanasium: alexandrinū: basilium capadocensem ep̄m Chrysostomū constantinopolitanū. Cirillum didimum: eusebium cesariensis. Origenem et si alii quibus errauit. Damascenū quū i materia pfectionis spiritus sancti cum grecis senserit: ante tam determinationem ecclesie circa hoc. Unde sōte potuit excusari. Nec ignari fuerunt Idorus dyspalsis. Et anglicus uenerabilis Beda: cum Anselmo eximio in similitudinibus. Deuotus Bernardus burgūdius. Prosper equitanicus. Orosius: Lasiodorus: remigius. Lactantium lacteo stilo scribentem dimitto: quia male sentit cum milianistis de fine seculi: ut patet in uli. li. insti. Veniam ad modernos quorum stilus ita breuis cū grata faciēdia celsa clara et firma sententia. Ut. b. Tho. regnicoli. Scoti. Venerantur oēs phi Albertum magnū theuronicū in scientijs secularibus. Taceo et alijs ut Bonauentura Ricardo Joāni scoto Nicolao b. lira hebreo. Alexander de ales minoribus: Petro de tharantasia: et illo de palude: heruco: Hugone cardinali. Ruberto ordis predicatorum. Egidio Augustino de anchona et alijs: quorum noia scripta sunt in libro uite: opera eorū attestantur scientie eorum. Ex hebreis doctor ille mirabilis et ascefor celi. Paulus uas electionis. Petrus. Andreas Joānes. Et si ante penthecostes piscator indoctus postmodū illa uox fuit eius. In principio erat uerbu: et. quod doctus Plato nesciuit. Demostenes eloquens ignorauit: nisi q̄ deus reuelauit illi p spiritum suum. O q̄ fatuum est non credere que tales et tanti crediderunt: immo que deus illis māifestauit gustando que dixerunt. Sicut enim fatuus est: puer: qui in carcere obscurissio natus et nutritus: matre sibi referente de sole luna et stellis et

luce eorum: que sunt et apparent extra carcerem
iā ab ea uis nōllet credere: ex eo q̄ ipse nil uidit
nisi tenebras: ita ut dicit Greg. in. iij. dialogorū:
sunt homines fatui: qui non credūt sapiētibus di
uina p̄dicantibus que ipsi uiderunt credēda et gu
starunt. ¶ Probitas uite cū fama efficacē reddit
testimoniū: ut experientia docet: quis narrare
sufficeret sanctitatem doctorum et fidē predicāt i
um: ueritatē: modestiā: iusticiā: et charitatem. cre
ditur parentibus uel uicinis dicētibus: talem esse
filiū talis: ubi nulla est certitudo. Et plerūq; ta
les testificantes sunt male uite et mendaces: et ta
men rationabiliter hoc creditur alias sequeretur
magna confusio: et nō creditur tot inumeris p̄so
nis sanctissimis ab omī mendatō liberis testificā
tibus fidē christiā. Creditur ifallāter litteri mer
catorū: q̄ in ip̄is nō solēt mētiri: etsi alā frequēter
et nō erit credēdū dictis doctorum: qui semper se
cauēt a mēdatijs. ¶ Nūerositas testiu iūmerabi
lis ad hoc multū facit. Secte diuersarū p̄fidiaūz
fuerunt i quidulā partibus tm̄ et parū durauē
rūt iter se etiam diuersa sentiētes: sed fides christi
ana: per totū orbem diuulgata est: q̄ i oēm terrā
exiuit sonus eorū et. Petrus enim prius i iudea
et anthiochia: demum i italia p̄dicauit. Andreas
in achaia. Iacobus maior in hispania. Ioannes
i grecia. Thomas indiā ad fidē attraxit. Iacobus
minor hierosolymis primitiua ecclia rexit. Ma
th. ethiopia conuertit. Philippus sithiam. Bar
tholomeus supiorz indiā. Simon egyptū. Tha
deus in ponto: et postea simul in persia p̄dicauit
Mathias per iudeā. Paulus a ierlm usq; illiricūz
euangelio repleuit. Dionysius franciaz. Marcb⁹
alexandriā. Aug. cū Greg. aglā. Et Gallia et brita
nia a phrica et persia. Quiens etiā ut indiā: vnum
christum adorāt: unā seruāt regulā ueritatis. Et
perseuerāt a principio mūdi usq; ad finem impli
cite uel explicite apud viros fideles eadē. Nec doc
tores i his q̄ sūt fidei discordāt uel p̄riāt. Etsi in
aliquibus alijs q̄ ad fidē nō p̄tinet diuersa et p̄ria
aliqñ opinēt: sicut i alijs sciētjs.

Tertium per qd. §. III.

efficaciter probatur ueritas fidei christiane: ē tole
ratio tormētōrū p̄ confessione et p̄firmatione ip̄i
Apl̄s ad heb. xi. inquit de sanctis: lapidati sūt: se
cti sunt in occisione gladij mortui sūt. Circuierūt
i melotjs et pellibus caprinis: egentes: angustiatj:
afflicti: q̄bus dignus n̄ erat mūdus. Et hi omēs te
stimōio fidei p̄bati iuētj sūt. Istud ē efficacissimū
testimōiū expōere uitā suā ad cōfirmatōez deo
rum suoz. Na ut dī Job. i. pellem p̄ pelle et cūcta
q̄ habet hō dabit pro aia sua. i. uita cōseruāda.
Et hāc ip̄am dederūt pro fidei attestatiōe. Unde
Martyr interpretatur testis. Circa qd etiam sūt

tria cōsiderāda. s. Multitudo et uarietas passiōez
Leta sufferentia eorū et diutina perpestio aduer
soz. ¶ Tot sūt martyres effecti pro fide christi:
ut dicit hiero. in quadā eplā: q̄ nō est dies per to
tū annū: exceptis cal. ianuarij i quo n̄ possz nūe
rus ascribi quinq; milia martyru. Cū tamē hie
ronym⁹ fuerit circa ānos domini. cccc. Et nūc su
mus i Milesimo q̄drigesimo quiquagesimo q̄n
to. Nullum at genus tormētōrū ut arbitror: re
māsit itactum. Petr⁹ deorsū crucifixus. Andreas
i cruce erectus. Bartho. excoriat⁹. Iacobus mior
precipitatus et fulōis p̄tica excerebrat⁹. Joānes i
doli olei feruentis imissus. Stephanus lapidat⁹
Clemens i mari submersus. Lau ēti⁹ exust⁹. Bla
sius pectinibus cardatus ferreis. Sebastianus sa
gittis cōfossus. Ignatius a leōe prefocatus. Pau
lus cū pluribus decapitatus. Petrus martyr gla
dio per latus trāssixus. Felicitatis filij similes ma
chabeis septem passi sūt mēbris icis i sartagiem
missi. Et plures martyria ip̄a uicerūt supernatu
raliter ut eis nō nocerēt. Quis nō obstupescat ad
letam cōstatiā martyrum. Agatha uirgo gloriā
ibat ad carcerem: quasi ad epulas iuitata: et in pe
nis aiebat. Ego ita delector i his: sicut qui audit
bonū nūtiū: uel uidet amicum diu desideratūz
Exclamabat Tiburtius super prunas nudis plā
tis icedens. Uidetur mihi super roseos flores am
bulare i nomine domini nostri ihu christi. Quis
nō admittetur Vincetium i tormentis tyrannō i
sultantem Datiano qui rogum quasi tribunal vl
tro conscendit et laniatus uisceribus patefactis di
cebat. Infelix has epulas semper optauit et uotis
omnibus exquisiuit et. Eufemia uirgo contra
iudicem cōquerebatur tanquā iuriā passa: q̄
ip̄a nobilissima i calcedonia ciuitate postponere
tur i tormentis: uel sibi parceretur plus alijs. In
passione Mauriti⁹ et sociorum eius: pia legitur p̄
tentio fuisse inter eos affectans quilibet ad mor
tem: alios querebat antecedere. Tenerrime et pul
cherrime uirgines que quodcūq; asperum solēt
horre: imperterrite steterunt ante reges et presi
des eos cōfidentes et respondētes tormēta plu
rima sufferētes. Unde tāta letitia in corde: tanta
audacia i ore et uoce: tanta fortitudo i opere: nisi
quia clare uidebant reuelante deo immēsa glorie
premia eis parata que fides fatetur. Non vna uf
ce tātum: die: mēse: ul' āno talia sufferēbāt: sed to
to tempore uite sue ad ea parati erāt. Nōne diu
tinum martyrium est semper cum carne pugna
re: et de carne semper per uirginitatem triumphā
re: eius desideria cōp̄mēdo: que multi fecerūt
et faciūt ad dei honorem fīdē. Jeiunare: orare
sensus cohercere: persecutiōes pati: paupertatem
iūfirmatē. ignominiam: exilium: depredatiōē
et i nullo deficere: nec odio uinci: sed pro malo bo
num reddere: magna uirtus et martyrium est: qd

Capitulū Prīmū.

boni christiani faciunt: quod totum est ad confirmacionem fidei. Doctrina christiana hoc docet: mōdificare sensus: cohercere irascibilem: domare concupiscibilem: regulare voluntatem: captiuare intelligentiam: paratum quottidie esse ad mortē pro christo. Et intra huiusmodi aspera quanto maior fiebat persecutio fidei: tanto magis creuit numerus christianoꝝ. Si Machometus sarracenos et alios multos populos ad sui perfidiam et legeꝝ attraxit: Non mirum: vt dicit. b. Tho. p̄tra gentiles: quia lex illa tota carnalis et secundum sensu alitatem est: quam sunt populi proclines sequi. Sed lex christi: et doctrina fidei tota spiritalis et difficilis seruari et tamen magis diuulgata et sparsa est q̄ perfidia sarracenoꝝ.

¶ Quartū q̄ pro §. v.

bat veritatem fidei christiane est materia que pponitur credendorum: fatetur enim de deo et digniora et probabiliora et altiora: q̄ quecunque secte vel perfidie. Unde Amb. Esi alijs apostolis imparatur vt laxent retia sua: soli tamen Petro dicitur. Luce. v. Duc in altum. i. profundum disputationū. Quid enim tam altū. q̄ altitudinē diuini veri dei filiū scire: et promissionem diuine generationis assumere: quam licet mens ne queat humana plene rationis inuestigatione comprehendere: fidei tam plenitudo complectitur. xxiij. q. i. Nō turbatur. Alie namq̄ secte de deo male sentiunt: vel de dei potentia: dum non credunt ipsum suscitare posse mortua corpora nostra: vel suscipere carneꝝ seu naturam nostram vt pagani. Nos autem dicimus: quia non erit impossibile apud deū omne verbum. Luce. i. Uel male sentiunt de dei sapientia et prouidentia. Dum nō credunt curam habere precipue de humanis vt epichuri. Nos vero credimus quoniam ipsi est cura de omnibus. Et permixte ut dicitur prima petri Quinta. Ipsi est cura de nobis. Uel male sentiunt quidam de bonitate dei: dum non credunt parcere reuersis ad penitentiam vel punire peccatores. Nos autem firmiter tenemus: quia q̄ cūq̄ hora peccator conuersus fuerit et ingemuerit: omnium iniquitatum eius non recordabor dicit dominus. Ezech. xviij. Et ite: dicit maledicti in ignem eternum. zc. Mathe. xxv. ¶ Sentit scōo fides nostra probabiliora et que magis doceant creaturam rationalem. Nam fatetur hominem ad dei imaginem factum. Gen. i. Et ad similitudinem dei monet viuere secundum conditionem nostram. dicēs ad. Ephe. v. Estote imitatores dei. Et ad gloriam similem p̄mittit peruenire bene viuentem. i. Joan. iij. Scimus cum apparuerit similes ei erimus. Sens iudeoꝝ et machometi sentinut de deo et non probabilia. Nam gēs

iudeoꝝ sperat solum affluentiam temporalium. Sens machometi solas delicias corporales ex p̄missione legis: et multa continet que sūt contra omnem rationem et phiā morale. Nil in doctrina fidei est contra phiā morale: sed nec contra naturalē: sed supernaturalē. Fides etiam christiana ad maiorem perfectionē adducit quantum ad deū et q̄tum ad proximū: q̄ predicat ea que incutunt timorē: ut penas inferni: excitat ad amorem ut per premia imensa beneficia redemptionis et alia. Quantum ad proximum quia precipit sibi in necessitatibus subuenire. Omnes diligere etiā inimicos: superioribus obedire: nullum ledere et huiusmodi. ¶ Fatetur etiam fides nostra altiora de deo et nobiliora: Unde nobiles philosophi ut Aristoteles et Plato in his que de deo noscibilia sunt: fidei nostre testimonium peribent ut circa h̄ q̄ vna sit causa prima: q̄ eterna: q̄ summe potētie: sapientie: et bonitatis. Unde quantum ad ista fides nostra ex intimis phiis supra est disciplinis secūdu Boetij. fidei etiā nostre attestat uniuersitas creaturazū. Unus enim mundus ostendit unū deū. Magnitudo potentia: p̄chirudo sapientiam: bonitas et utilitas bonitatem. Primum attribuit patri: secūdu filio: tertium sp̄i sancto. Perpetuitas creaturazū attestatur dei eternitati. Dis enīz eā potior est suo effectū. Nulla enim secta seu perfidia habuit ueros p̄phetas in omni genere rerū p̄uisiones sensibiles uel imaginarias: uel intelligibiles: nisi fides christiana. Habuerūt aliquando infideles phitonissas et diuinos: sed certe diabolica arte illa erant. et que frequenter in mendatio iūctabantur: sed fides christiana habuit semper ueros p̄phetas. Et in ueteri testamēto apud iudeos: i quibus erat uera fides de christo predicētes oia christi mysteria que postea impleta sunt: ut pater in ps. Jsa. Hier. Ezechiele. Daniele et alioꝝ: sed i nouo testamento diuersis temporibus fuerant p̄phete: nunq̄ autem in populo iudeoꝝ amplius post perfidiam suam. Et sibi dici potest illud ps. lxx. Mirabilia testimonā tua: iō et multis alijs zc.

¶ De effectibus fi §. vi.

dei seu utilitate que est multiplex ut merito possz illud dici. fides tua te saluum fecit Math. ix. Et Lu. xviij. Et in alijs locis. Saluat enim remouendo mala: adducendo bona: producendo ad p̄mia. Primo enim de mūdo triumphat. Secūdo in diaboli tēptatione superat. Tertio detrimēta euitat. Quarto purificationem aduocat. Quinto timorositatem causat. Sexto conditionem dignificat. Septimo exaudiri facit orationes. Octauo p̄curari facit miraculoꝝ actiones: Nono conducit ad supernas retributiones. ¶ Quantum ad primū dicitur. j. Joan. v. hec est uictoria q̄ uincit mūdūz

Titulus Octauus

fides nostras, i. uincere facit que sūt in mundo. s. concupiscentiam carnis. i. delicias concupiscentiā oculorum. i. diuitias et superbiam uite: dū uidet do minū suū credendo crucifixū: pauperē et hūillū. Magna enim gloria est sequi regē factorem suū. Aug. omnia terrena cōtēpsit homo christ⁹ ut contennenda esse monstraret. Mūdus scōm Aug. in sermone: duplicē aciem 3 milites christi pducit: demulcet prosperis: terret aduersis. Sz per fidem nec extollitur prosperis: considerando omnia hīc a deo et amittere posse: precipue p elationē: ut pz in saule: Dauid: Ezechia et alijs. Nec deijctur aduersis intelligendo a deo pcedē q̄ er rare non pōt. et oīa sibi ad perfectum cedē. Mūdus ut dicitur Joā. i. eū non cognouit. Et ratio ē qz iudicat de rebus scōm sensus humanū: ut rōez naturalē. Et figuratur per Lyniphes quorūz pla ga non legit curata Exo. viij. Lyniphes enī d pul uere terre educti: argumenta sūt phoz: de subtili et terreno sēsu pdeūtia: qui oculū fidei ledūt: hoc animal ut dicit Orige. corpus cui insederit acei biffumo stimulo tenebat: ut quē volantem: quis uidere nō ualet: sentiat stimulationē. Hoc animal artī dialectice comparatur: quē minutis et subtili bus yborum stimulis animas tenet: et caliditate cauta circūuenit: ut deceptus non uideat unde de cipiatur. Hec plaga nō curatur. Idola. n. phōz remāserunt cū idola gentium destructa fuerunt: ut ait quidā. Sed fides uicit. Unde legitur i histo ria Ecclesiastica qz i quoddam consilio quidaz ac cutissimus phūs infidelis a peritissimis doctōib⁹ nostris cū quibus disputabat conuinci nō pōrat. Tandē a quodam simplici et sancto viro cū quo disputauit: dicendo solū illi symbolū fidei: et inter rogado si ille crederet assensit omnibus: et puerus est. Sic ergo saluat fides a pompis seculi: et sapiē tia mūdana aduersis. **S**ecundo per fidē tēpta tiones diaboli uincūt. Ephe. vi. In omnibus su mētes scutum fidei in quo possitis oīa tela inimi ci ignea extinguere. Hoc scutum hz tres angulos s. premia eterna que consequitur: uincens suppli cia perpetua: que meretur si uincitur. Exēpla san ctoz qui vicerūt et quomodo. Et Apoca. ij. et iij. ponitur septem modis qui uixerit ad insinuandū victoriā septem uitioz: de quibus diabol⁹ tēptat. Si habueritis fidem ait christus. Mathei. xviij. ut granū sinapis: et dicetis huic monti trāsi et trā sibi. Mons est diabolus superbia elatus: quem quis facit transire a se et ab alijs in temptationi bus: ut non succumbat per fidem vām: quādo. s. est ut granū sinapis uidelicet parua humilitate: tenax stabilitate: calida charitate. Sed Lucas di cit loco montis: si diceretis arbori huic moro era dicare et transplātare: fiet. Morus: ut expōit Am bro. significat diabolū: qz sicut moro nascūt albe et ex calore nigrescūt: ita diabolus creatus ē inno

cēs: sed calore ambitionis effectus est niger et uitō sus. Petrus etiam in cano. i. Aduersarius uesti dī abolus tāq̄ leo rugiens et c. cui resistite fortes in fi de. **T**ertio per fidem euadit quis multa mala ut infructuositatem spūalem: Ad Heb. xi. sine fi de impossibile est deo placere. Qui autem nō pla cet deo nō pōt mereri per aliquod opus suū etiam de genere bonorū. Quinimmo ut dicitur ad Ro. Omne quod non est ex fide peccatū ē. i. secū dum glo. Aug. Omis actio infidelis peccatū ē. Quod tamen scōm. b. Tho. scda scda nō ē itelli gendū simpliciter de omni actione. Quia in hīs q̄ faciunt infideles ex instinctu nature uel de genere bonorum: ut elemosynam secundū dictamen rō nis: uel dando indigentibus ex compassione non peccant: sed de illis operibus que procedunt ex infidelitate sua: puta pro seruādis mandatis sue legis: ut ieiunādo temporibus et modis put mādāt lex Machometi. Seuādo sabbatū ut faciūt iu dei et alia festa eorum et ceremonias: tūc peccant et mortaliter. Uel intelligitur omnis uita corū ne gatiue. i. sine merito. Per fidem etiā est capax q̄ sacramentorum ecclesie per que euitantur multa mala spūalia et temporalia. Per fidem etiā in formem est capax suffragiorū ecclesie. Et si nō eo modo sicut habens fidem uiuam: tamen aliq̄ mō Non enim diabolus pōt ita nocere fidelibus: etiā malis qui sunt cōtra ecclesiam numero tantū: sic infidelibus et excoīcatīs. Per fidem etiam euitant multa mala temporalia et spūalia. Per fidem abraham exiuit de ur. i. igne caldeorū illesus. Luz enim non uellet ignem adorare quē caldei deum dicebant: ut experiretur virtutē dei sui: miserunt ipm in ignem: sed nō recepit lesionē. Araz vō ger manus eius et pater Sare et Loth illuc missus qz defecit in fide combustus est. Ad Heb. xi. Sancti p fidem extinxerunt ipetum ignis: ut Ananias cū socijs in fornace. Et vincūt bella ex merito fidē et christiane religionis gratia excellens belloz ac tuum prosperitas euenit. Gregorius. xxiij. q. v. si non. Ad Hebre. xi. per fidem vicerūt regna ut pz in Josue et in Larolo magno. **Q**uarto quo ad bona que procedunt purificatione facit Act. xv. fide purificans corda eorum. Et Magdale ne post remissionem peccatoz sibi a christo nū tiam dicitur fuit. fides tua te saluam fecit Luc. viij. s. purgationem faciens peccatoz. Hūc aut effectus quomodo fides producat. b. Thomas se cunda secunde. q. vij. sic declarat. Impuritas vni uscuīsqz rei in hoc consistit: qz rebus uilioribus immiscetur. Nam enim dicitur argentum impur ex hoc qz auro immiscetur per quod melius red ditur: sed ex permixtione stanni uel plumbi. Ma nifestum est autem qz creatura rationalis est digni or omnibus rebus corporalibus et temporalibus et ideo impura redditur ex hoc: qz temporalibus

Capitulū Secundū.

se subicit: per amorem: et per hoc efficitur peccato a qua impuritate purificatur per contrarium motum: dum. s. tendit in id quod est supra se. s. in deum: in quo quidem motu principium est fides. Accedente enim ad deum oportet credere quia est. Ad Hebr. xi. Et ideo primus purificationis principium cordis est fides: que si perficiatur per charitatem formatam: perfectam purificationem facit. Informis autem excludit impuritatem erroris.

Quinto fides causat timorem. Tamen dicitur Jacobi ij. demones credunt et contremiscunt: quod sic declarat. b. Tho. secunda secunde. q. vij. timor est quidam motus appetitiue virtutis. Omnium autem appetitiuorum motuum principium est bonum vel malum apprehensum: unde oportet quod timoris et omnium appetitiuorum motuum sit principium aliqua apprehensio. Per fidem autem sit in nobis quedam apprehensio de quibusdam malis penalibus: que secundum diuinum iudicium a deo inferuntur. Et per hunc modum fides est causa filialis timoris quo quis timet puniri a deo: qui est timor seruilis. Et etiam fides causa timoris filialis: quo quis timet separari a deo: vel quo quis refugit deo se comparare: reuerendo ipsum in quantum per fidem hanc estimationem habemus de ipso quod sit quoddam imensum et altissimum bonum: a quo separari est pessimum: et cui velle equari est malum: sed primus timoris. s. seruilis causa est fides informis et secundi. s. filialis causa est fides formata: que per charitatem facit hominem deo adherere et ei subici. Multa autem bona sequuntur ex timore: quia qui timet deum facit bona etc.

Sexto fides significat conditionem humanam. Nam facit animam sponsam dei. Juxta illud Osee. ij. Desponsabo te mihi in fide: utique magna dignitas hec est. Unde beata Agatha dicit. Ipsi sum de sponsata cui angeli seruiunt etc. ij. ad Cor. xi. De spondi uos uni viro etc. facit animam filiam dei patris per adoptionem. Jo. i. Dedit eis potestatem filios dei fieri his qui credunt in nomine eius. Ipsa autem ordinat iustitiam que secundum primum est omnis uirtus. Apostolus ad Ro. iij. Iustitia dei per fidem. Et. v. c. Iustificati ex fide. Ubi sana fides non est: non potest esse iustitia: quia iustus ex fide uiuit. August. xliij. q. i. hec tria pertinentia ad dignitatem: ponit beatus Tho. in expositione primi tituli decretalium. Credidit Abraham deo et reputatum est ei ad iustitiam. **S**eptimo facit exaudire orationes Jaco. i. Postulet autem in fide nihil hesitas. Et Marci. xi. Omnia quecumque orantes petitis credite quia accipietis: et fiet uobis. Exemplum in Alexandro magno malo qui ex fide fecit coniungi duos montes insimul: ut non posset captiuari israelite inde exire: ut tangit glo: prius ad Cor. xij. super illud si habuero omnem fidem

Octauo fidei ascribuntur miracula ps. Omnia

opera eius. s. miraculosa in fide. Ad Hebr. xi. Per fidem obdurauerunt ora leonum etc. acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos: ut patet de filio Jude et sunamitis in. iij. et. iij. R. Et Christus Marci. viij. Sic credidisti: fiat tibi. Et Marci. vi. Signa autem eos qui crediderunt hec sequentur etc. Nonno dat uitam Abacuch. ij. Iustus meus ex fide uiuit. ad gal. ij. Qui nunc uiuo: in fide uiuo filij dei: uita. s. gratie postea uita glorie. Hunc etiam effectum ponit. b. Tho. super primo titulo decretalium. Jo. vi. qui credit in eum habeat uitam eternam: habendo. s. fidem uiuam. i. cum gratia que inducit ad opera bona: et per contrarium dicitur Be da. quicumque ab unitate fidei quomodolibet se ipsos segregant: nec tales peccatorum uinculos ab solui: nec ianuam possunt regni celestis ingredi. xliij. q. i. fides autem sine operibus mortua est Jaco. ij. Sicut animal quanto nobilius est uiuus: tanto abhominabilius cum est mortuus: ut patet in homine. Ita quanto fides est nobilior cum est uiua: tanto vituperabilior christianus ex fide mortua: et dignior maiori pena propter maiorem ingratitudinem. Exemplum in uitis patrum de. b. Machario qui interrogauit caluariam cadaueris pagani. Si in ferno erant alij inferiores etc.

De habitu fidei et eius quidditate. Cap. ii.

De habitu fidei

Et primo de diffinitione fidei et eius declaratione. Apostolus ad Hebr. xi. sic diffinit fidei: que diffinitio perfectissima est. fides est

substantia sperandarum rerum: argumentum non apparentium. In qua diffinitione apostolus tria tangit. s. fidei obiectum uel intuitus obiecti: uel premij. initium: attingendi modum. **P**rimo tangit obiectum fidei cum dicit sperandarum rerum. Nam obiectum fidei est prima veritas ut non uisa: quod pertinet ad rationem rei sperate: secundum illud ad Ro. viij. Quod non uidemus speramus. Veritatem autem uidere: est ipsam habere. Non autem spat aliquis quod iam habet: sed spes est de eo quod non habetur. **S**ecundo tangit obiectum uel premij initium cum dicit fides est substantia. Sicut primum enim in quolibet genere continens in se alia uirtute dicitur esse substantia illorum: sic fides. Nam prima inchoatio rerum sperandarum in nobis est per assensum fidei que uirtualiter continet in se omnes res sperandas. **T**ertio tangit modum attingendi obiectum cum dicit: argumentum non apparentium. Et dicitur hic argumentum: uel firma inhesio uel lectus per fidei ad ueritatem non apparentem: uel con iunctio intellectus eo quod intellectus credetis ex auctoritate diuina: prouocatur ad assentiendum his que

Titulus Octauus

nō uidentur uel certitudo: eo q̄ fides dubitatōez tollat. Nā ubi est dubitatio nō pōt ēē fides. Uel pōt sic diuidi diffinitio h̄. fides tria h̄. Aspicit: efficit: et reficit. Prius q̄dē aspicit. s. p̄mā ueritatē nō habitā sed sperādā. Uñ dī sperādārū rez. Efficit fides. i. cā ē faciēs res spandas q̄nq̄ ēē i nobis: vñ dī substantia: q̄ sicut substantia est cā suoz accidētū: ita fides cā est p̄sequēdi bona spata. Tertio fides reficit seu allicit. vñ dī argumētū. i. certitudo assentiēdo his q̄ nō appent: et h̄ est meritū et laus fidei: si certe et idubitatē credit quod nō v̄. Beatus autē Tho. uolēs v̄ba apli ad formā diffinitōis reducere clarā sic dicit. fides est habit⁹ mētis: qua i choatur uita eterna in nobis: faciēs itellectū assentire nō appetib⁹ fa. q. viij. Rainerius.

Pro maiori decla. §. I.

Ratione supradicte diffinitionis noranda sūt q̄ttuor. Prīmū q̄ p̄ predictā diffinitōem distiguitur: si des ab oib⁹ que p̄tinent ad itellectū. Et p̄mo ab opinione: suspitione: et dubitatione: p̄ hoc q̄ dī argumentum. Nā per hec tria itellectus non firmiter inheret alicui: p̄ dubitationē nō magis tendit ad vnam partem q̄ ad alteram. Per opionēz et si declinet fortiter ad unam ptem tamen cū for midine de opposito. Per suspitionem leuiter declinat ad vnam partem. Sed per fidem firmiter inheret credentibus sine hesitatione. Ex hoc autēz q̄ dicitur in diffinitione non apparentium distinguitur fides ab itellectu: qui est de principijs per se notis: et sciētia que est de conclusionibus per demonstrationem acquisitis: per que aliquid itellectui sit apparenter cuius nō ē fides. Et p̄ hoc q̄ dicitur spandaz rerū substantia distinguat a fide cōiter sup̄ta: que est etiā de humanis ut quū quis firmiter credit parentes suos esse talē et tales. Scdm̄ vō est qd dī fides rerū spandarū substantia potiusq̄ diligendarū. Ex eo q̄ dilectio pōt esse p̄sentis et abentis visorū et nō uisorū. S̄ spes ē tm̄ de absentibus et nō visis: de quibus etiā est fides: q̄ et si uideātur ea que sūt fidei aliq̄ mō. s. ut credenda: nō tm̄ oculo corporali uel itellectuali dīmōstratiue. Tertiu⁹ p̄siderādum est q̄ argumentū ex p̄p̄is principijs rei facit rem apparentem. Sed argumentū sup̄tūz ex auctoritate diuina nō facit rē apparentē: et tale argumentū ponit i ista diffinitione. Ubi sciendūz q̄ argumētū dicitur q̄drupliciter. Primo breuis enarratio subsequen tium. Uel breuis collectio materie toti⁹ libri siml sumpte. Et sic sumitur in biblia ubi prologi libro rū dicūt aliqñ argumēta. Scdo argumētū dicit ostensio uel manifestatio sm̄ illud Joā. iij. Ois q̄ male agit odit lucem: et nō uenit ad lucem ut non arguantur opa. Tertio dicitur argumentū rō v̄ sillogism⁹ rei dubie faciēs fidē: et hoc mō sumitur i logicis. sed in theologicis econtra: fides facit ar

gumentū seu rationem. Aliquando etiāz dicitur mediū i q̄ stat v̄tus sillogismi seu per quod aliqd p̄batur: et sic sumitur i gl. decretorū. Quarto dī argumentū certitudo ex q̄ animus mouetur i a liqd: et sic fides dicitur argumentū. Quartū vō ē q̄ aliqua h̄nt certitudinem ex alijs sicut conclusi ones ex principijs. sic ex articulis fidei qdā sequū tur ex articulo: vt q̄ deus est iustus: reddet unicū iqz scōz opera sua: quedā uero h̄nt certitudinem ex semetip̄is. Et hec sūt tribus modis. Nā qdāz habent certitudinē rōe euidentie: sicut principia q̄ sūt p̄ se nota: vt de q̄lz est affirmatio uel negatio. Scdo quedā sunt que h̄nt certitudinēz ex in formatione p̄scie. Et hec est certitudo fidei siue fōmate siue informis. Cum enim prima uitas fidem inspirat: sic cōsciam inflāmat ut sicut aliquis cogitur ipa euidentia consentire isti uitati: omne totū est maius sua parte: ita cogitur assentire his q̄ sūt fidei. Item per habitum infusum fidei ipsa in formatione cōscientie artatur et cogitur consētere prime uitati p̄pter se. Unde sicut negare h̄. Omne totū est maius sua pre: ē p̄ suā p̄scietā. Ita negāz articulum fidei est p̄ suam cōscientiam. Tertio quedā habent certitudinem sensus seu experientie q̄ certitudo est per modū gustus et tactus. Et talis certitudo est i uirtutibus respectu suoz obiectorū. Et in fide formata respectu credibiliū prime ueritatis Rainerius. Et nota q̄ nō solū ita debet qui libet firmiter credere ea que sūt fidei extra de sūma tri. et si. ca. Nos firmiter credimus et nullate nus dubitamus. Sed etiā credere q̄ extra h̄ fidē i q̄cunq̄ alia secta saluari nō potest. Unde extra de fide ca. dicitur i. c. i. Una est fidelitū uniuersal ecclesia extra quam nullus omino saluat. Et i h̄ figuram oēs qui reperi sunt extra archam Noe perierūt diluuiū. xxiiij. q. i. quia ex sola.

Fidem esse priorē. §. II.

alijs uirtutibus quadrupliciter p̄batur. s. rōe: diuisione: auctē: et similitudine. Primo rōe sic Lognitio precedit affectōem: q̄ nihil diligitur nisi cognitū sm̄ Aug. s̄ fides ē i cognitione: ceterē at uirtutes in affectione cōsistūt: q̄ fides est alijs uirtutibus prior. Itē spes nō pōt haberi de b̄titudine nisi credat pos sibile q̄ impossibile sub spe nō cadit. Creditur at esse possibile beatitudinem habere per fidez: ergo fides causat spem. Uolūtas etiā nō pōt deum a mare quod p̄tinet ad charitatem: nisi itellect⁹ rectā fidem habeat circa ipm: q̄ fides causat chari tatem et est prior ea. Scdo p̄batur hoc diuisi one sic scōz Aug. i sermone: q̄ttuor modis est ali quid prius altero. Primo eternitate: et sic sol⁹ de us precedit omnia. Scdo t̄pre vt flos fructū p̄ce dit: et sic fides non est prior alijs uirtutibus i fusis: eo q̄ omnes uirtutes diuinitus simul infundūtur Tertio aliquid est prius altero uel ex perfectione

Capitulum Secundum

uel electione: ut fructus precedit florem et forma est prior materia ordine perfectionis: et perfectum imperfecto: et actus potentia. Et hoc modo fides non est prior: sed charitas est prior fide et spe: eo quod fides et spes perficiuntur et formantur per charitatem. Quarto modo est aliquid prius altero origine: sicut sonus precedit cantum et lux splendorem. Et hoc modo fides precedit spem et charitatem: sicut materia precedit formam: potentia actui imperfectum perfectum. **T**ertio probatur hoc auctoritate. Nam apostolus ad Hebr. xi. dicit. Quia fides est substantia sperandarum rerum: sed substantia habet rationem premii: ergo fides est prima inter virtutes. **Q**uarto similitudine fundamenti sic probatur: fundamentum materialiter loquendo est prius aliis quodammodo ad ordinem: quia precedit alias partes. Item quodammodo ad virtutem: quia fundamentum sustinet edificium totum. Quod utrumque per similitudinem reperitur in fide. Rainerius. Hinc et Greg. dicit. i. q. i. l. vii. Paulus dicat. Fundamentum aliud nemo potest ponere preter id quod positum est: quod est Christus Iesus. i. fides Christi per prophetas: quod ubi Christus non est fundamentum: nullum boni operis superest edificium.

Fides fuit in an. §. III.

gelis ante confirmationem uel lapsu: et in homine ante peccatum: quod sic probat. b. Tho. scda scda. q. v. l. vii. fides secundum apostolum sit argumentum non apparentium. Et fm Aug. de his que non uidentur. Illa sola manifestatio excludit rationem fidei: per quam apparet et clare uidetur id: de quo principaliter est fides. Principale autem obiectum fidei est uirtus prima. i. deus cuius uisio clara facit beatos et succedit fidei. Lumen autem angelus ante confirmationem et homo ante lapsu non haberet illam beatitudinem quam uidet deus per essentiam: manifestum est quod non habuerunt sic manifestam cognitionem: quod excluderetur ratio fidei. Si autem non habuisset fide: hoc esse non potuisset: nisi quia penitus erat ei ignotum id de quo est fides. Sed est hic considerandum: quod in obiecto fidei aliquid est ibi quasi formale: et aliquid quasi materiale. Et formale quidem est ueritas prima: supra omne naturalem cognitionem creature exnisi. Et quodammodo ad hoc fides est in omnibus ceteris habitibus cognitionem de deo beatitudinem nondum adeptam: et in angelis ante confirmationem. Materiale est id quod proponitur credendum quod sunt multa: quod omnes articuli et que sequuntur ex illis. Et horum quidam sunt credita ab uno quod sunt scita ab alio etiam in presenti. Ut quod deus sit unus et summe bonus et creator omnium rerum et hominum. Et quodammodo ad ista dici potest quod angelus ante confirmationem et homo ante peccatum quo ad quidam mysteria de diuinis habuit uisionem: non fidem: de quibus nos habemus fidem. Et secundum istum modum potest saluari opinio dicentium: quod non habuerunt fidem propter manifestam contemplationem quam habebant de diuinis. In demonibus quoque

est fides. Iuxta illud Iaco. ii. Demones credunt et contremiscunt. Habent autem fidem ex hoc quod intellectus eorum conuincitur ad hoc quod iudicet esse credendum his que dicuntur de deo: licet non concitant per euidentiā rei: sicut nunc si aliquis propheta pronuntiaret in nomine domini aliquid futurum: et adhiberet signum mortui suscitando: et hoc signum uinceret intellectus uidetis: ut cognosceret manifeste hec a deo dici qui non mentitur: licet illud futurum quod predicatur in se euidens non esset. unde ratio fidei non tolleretur in eo. Sic demones videntes multa manifesta indicia per miracula uera: et alios modos ex quibus percipiunt doctrinam ecclesie esse a deo: quis ipsi ipsas res quas docet ecclesia non uideant: puta deum esse trinum et unum et huiusmodi: ex hoc. n. credere non merentur: quia credere est merito riuus in quodam uoluntas mouet intellectum ad assentientium credilibus ex ordine quod scilicet ult. deo subijci in his que iubet credi: etiam si clare non uideat illa miracula. Sed demones non sponte credunt sed coacti signis: et ex perspicacitate intellectus naturalis et hoc eis displicet quod signa sint ita euidencia quod cogantur credere. **I**n hereticis qui discredunt in uno articulo: licet in alijs non errent: non est fides nec formata nec informis: huius ratio est secundum b. Tho. scda scda. q. v. q. sub lata ratione formalis obiecti fidei: fides remanere non potest sicut in alijs habitibus: sicut etiam remota luce uisio esse non potest. Obiectum autem fidei formale: est uirtus prima fm quod manifestatur in sacris scripturis et doctrina ecclesie. Unde quicumque non inheret sicut infallibili et diuine regule doctrine ecclesie: que procedit ex uirtute prima in sacris scripturis manifestata: ille non habet habitum fidei: sed ea que sunt fidei alio modo tenet quod per fidem: manifestum est autem quod ille qui inheret doctrine ecclesie sicut infallibili regule: oib. assentit que ecclesia docet. Alioquin si de his que ecclesia docet que uult tenet et que uult non tenet: non iam inheret doctrine ecclesie sicut infallibili regule: sed proprie uoluntati. Et sic manifestum est quod hereticus qui pertinaciter discredat unum articulum fidei non est paratus sequi in omnibus doctrinam ecclesie: si enim non pertinaciter discredet unum articulum iam non est hereticus: sed solus errans. Hereticus ergo quod est unum articulum fidei non habet: de alijs etiam articulis fidem non habet: sed opinionem quando fm propria uoluntate.

Fides est una et. §. IIII.

catholica et uera. Quantum ad primum dicit apostolus ad Eph. i. iij. Unus deus: una fides. Et de una triplici uno modo in quodam sunt per habitum quod credimus. Sic. n. est una specie: sed differens numero in diuersis fidelibus sicut omnes homines participatione speciei humane: sunt unus homo sed numero multi: Lumen enim obiectum formale fidei sit uirtus prima: cui inherendo credimus: quecumque sub fide continentur

Titulus Octauus

Ideo sicut veritas prima est una: scilicet deus: ita et fides. Secundo modo in quo sumitur pro eo quod creditur quod est obiectum materiale. Et sic etiam dicitur una: quia idem est quod creditur ab omnibus: et si sint diuersa credibilia que cōiter creduntur: ab omnibus tamē reducitur ad vnu. Quod enim credantur aliqua temporaliter facta ad fidem: pertinet in ordine ad veritatem primam quod est quid eternū. b. Tho. scda scde. q. iij. Pōt etia dici una quia ad vnu verum finem dirigit qui ē deus ad ipm possidendū. ¶ Dicitur autē catholica in symbolo Athanasij. Hec ē fides catholica. Et in ti. i. decre. de sū. trini. et fide catho. Ubi dicit. b. Tho. in expositione ipsius tituli et pmi capituli: q catholica dicitur vniuersalis. Dicitur aut vniuersalis: tum propter diuersarū precepta et ritus: tum quia eius cultus per omnes pene mundi terminos emanauit. Hereticorū autē errores sub certis angulis terrarū includuntur: hec. b. Tho. vlt etiam quia sola de vniuersali bono. i. deo recta tradit: et vniuersa vitia vitare docet: et vniuersas virtutes amplecti. ¶ Dicitur autē vera: quia ita veraciter predicat vt falsitatem cōtinere non possit. Quod ita probat. b. Thomas secunda secunde. q. i. Nihil subest alicui potentie uel actui: nisi mediate ratione formali obiecti. Sicut color: si pōt videri nisi per lumen: nec conclusio sciri nisi per medium demonstrationis. Sed ut dictum est ratio formalis obiecti fidei est veritas prima. Unde nil potest cadere sub fide nisi in quantum stat sub veritate prima sub qua nullum falsum stare potest sicut nec non ens sub ente: nec malum sub bonitate. Et ideo etc. fides autem hec est. s. vna catholica et vera: est fides ecclesie romane. Unde Amb. et Lypriano ait. Nec ullam putauit ueraz nisi vere fidei gratiam: hoc est in romana ecclesia. Nec putauit fidem esse in scismate. Etenim cum propter ecclesiam christus passus sit: et corpus eius sit ecclesia: non uidetur ab his fides exhiberi christo: a quibus euacuatur christi passio atq; distrabitur s. per scisma. xliij. q. i. aduocauit. Item. q. ea. c. h est fides. Et si quis obijceret: q potest quis adorare hostiam non consecratam quia sacerdos nō consecrauit ut ille estimat. Et sic credit ibi eē christus et nō est: ergo fidei potest subesse falsus. Respondet. b. Tho. ubi supra q fides credentis non refertur ad has spēs uel illas panis: s; ad h q vey corpus christi sit sub speciebus panis sensibilis: qn recte fuerit psecratū. Unde si nō est recte cōsecratū fidei nō subest falsum.

Fides autem in ¶ **§. v** intellectu ut i subiecto proprie et principaliter consistit: secundario in uoluntate quā ad actum eius. Quod sic declarat. b. Tho. scda scde. q. iij. Credere quidē actus fidei est actus intellectus: secundum

q mouetur a uolūate ad assentiendū. Procedit ergo huius actus et ab intellectu: et a uoluntate. Quod uterq; natum est perfici per habitum. Et ideo oportet q tam in intellectu q in uoluntate sit aliquis habitus si debeat actus fidei esse perfectus sicut etiam ad hoc q actus concupiscibilis sit perfectus: oportet q sit habitus prudentie in ratione et habitus temperantie in concupiscibili. Nam ad perfectionem actus que ex duobus principiis actiuis procedit: requiritur q utrunq; actiuorum principium sit perfectū. Non enim potest bene secari nisi si et secans habeat artem: et terra sit bene disposita ad secundum. Dispositio autem ad bene agendum in illis potentijs anime que se habent ad opposita: est habitus. Et ideo oportet q actus procedens ex his duabus potentijs talibus sit perfectus: habitu aliquo preexistente in utraq; potentiarum. Et q credere est immediatus actus intellectus: quia obiectum huius actus est verum quod proprie pertinet ad intellectum: ideo oportet q fides que est proprium principium huius actus: sicut in intellectu: ut in subiecto. Dicitur autem ab Aug. q fides est incredulitatis uolūtatē: in quantum actus eius mouetur ex imperio uoluntatis ad assentiendum credibilibus. ¶ Item nota secundum. b. Tho. ubi supra q charitas dicitur forma fidei. non quod sit forma intrinseca que dat esse rei: s; in quantum informat actū eius. s. credē ut sic operetur et mereatur. Et ad hoc facit quod habetur de peni. di. ij. §. Item dominus Amen etc. Nihil enim prohibet urum actum a diuersis habitibus informari. Item secundum. b. Tho. ubi supra. si des informis. i. sine charitate: et formata. i. cum charitate: nō sūt diuersi habitus quorū uno adueniente: alter qui pūserat in aīma corrumpatur: ut quidam dixerunt. Nec etiā q ambo sint simul in habete prius fidē informē: et postea formatam ut alij dixerunt: sed est unus et idem habitus nō diuersi. Ratio quia habitus diuersificatur secundum id quod per se pertinet ad habitū. Fides autē cum sit perfectio intellectus: id per se pertinet ad fidē: quod per se pertinet ad intellectum: quod autem pertinet ad uolūtatē: nō per se pertinet ad fidem: ita q per hoc possit diuersificari habitus fidei. Distinctio autem fidei informis et formate: est secundum id quod pertinet ad uolūtatē. i. secundum charitatem. Quod autem gratia adueniens in eo qui habet fidem informat nō cauē habitum fidei: per accidens est propter dispositionem subiecti. quia. s. iam habet fidem: s; quia iformen habet: format et perficit eaz. Sicut econtrario secundum peccatum mortale: quod quis committit: non tollit gratiam: cum tamē omne mortale de se tollat eam. Et ratio est. quia iam amiserat per primum.

Actus fidei est triplex.

Cap. iii.

Capitulum Tertium

De actu fidei non

Dta q̄ triplex est actus fidei. s. uoluntaria cordis assensio. publica oris confessio: salutifera mortis susceptio. Primus ergo actus fidei ē uoluntaria cordis assensio dicente Apostolo ad Ro. x. Corde creditur ad iustitiam. Qd̄ exponitur tripliciter. Primo sic. Vere credē dat salutem: eo q̄ dat iustitiam que est causa salutis. Secūdo sic. Corde creditur ad iustitiam. i. p̄ fidei cordis iustificatur aliquis: ut s. fiat de peccatore iustus. Tercio modo sic. Corde creditur q̄c. i. uoluntarie creditur: quia cetera potest homo nō uolens credere: at nō potest nisi uolens. Et diffiniens Aug. quid sit credē dicit: q̄ nil est aliud q̄ cum assensione cogitare. Pro cuius intellectu sex notari possunt. Primum est quid sit assensus et quid cōsensus. Secundo ubi hec duo assentire. s. et dissentire inueniuntur. Tercio quid sit cogitare: et quot modis dicitur. Quarto quis sit ordo inter cogitare et assentire et reuolueri. Quinto q̄ fides consistit media inter duas cogitationes. Sexto q̄ assentire ueritati contingit tribus modis. ¶ Quantum ad primum nota q̄ assensus dicitur determinatio cognitionis ad aliquid: quam cognitionem uel determinationem cognitionis aliquid non p̄cedit. Consensus uero dicitur determinatio uoluntatis ad unum: qui presupponit cognitionem cū qua simul sentit: dum in illud tendit quod ratio bonum iudicat: ita q̄ assentire dicitur esse intellectus: consentire uoluntatis: hec. b. Tho. secunda secunde. q. ij. et in. iij. sen. ¶ Quantum ad secundum sciendum: q̄ cum sit triplex operatio intellectus. s. simplicium seu incomplexorum apprehensio. Secūda compositio et diuisio. s. per affirmationem et negationem. Tercia argumentatio. s. d̄ uino in aliud discursus. Assentire et dissentire circa fidem non reperitur in prima operatione intellectus: sed in secunda: eo q̄ fides habet assensum qui est determinata acceptatio alterius partis et dictionis. Qui enim assentit intellectum ad alteram partem contradictionis determinat. ¶ Quātū ad tertium. s. quid sit cogitare: nō q̄ potest sibi tripliciter. Uno modo cōiter p̄ qualibet actuali consideratione intellectus. sicut accipit Aug. in. xij. de trini. Secundo modo sumitur pro actuali cōsideratione intellectus: que est cum quadam iñstītoe animi deliberantis: nōdū p̄fecti p̄ plenā uisionē uel certitudinem ueritatis: sicut accipit Aug. in. xv. de tri. Tercio mō sumitur pro actu ueritatis cogitatie. In proposito sumitur secūdo mō. Importat enim discursum rationis cogitatio: q̄ cogitare est simul cogitare. b. Tho. scda scde. q. ij. quō actus intellectus se hēat ad cogitationē et assensū nūc declarādū. Quātū ad q̄rtū q̄ d̄. s. sit ordo inter

cogitare et assentire. Nota quadruplicem modū. Nā aliquando assensus est sine cogitatione ut p̄ i intelligente sine respectu principiorū quorū ē intellectus. Intelligens enim assensu habet sic cogitationē. i. discursu: quia statim probat ip̄a audita. s. principia fm Boetium. Aliquando cogitatio est causa assensus ut in sciente. Nā sciēs et cogitationē et assensum h̄z: sed non cogitationem cuius assensu: sed cogitationē ante assensu: discursit enim mēte ratiocinādo: et inuenta ratiōe qua concluditur assentit. Dubitans nihil habet de assensu: sed cogitationem solum: quia in neutram partem declinat: discursit tamen ratione. Suspiciēs ē: q̄ habet cogitationē absq̄ firma assensione: in unam partem declinat magis q̄ in aliā aliquo leui signo. Nesciēs neq̄ assensū neq̄ cogitationē habet. Aliquādo cogitatio est sine assensu p̄fecto: ut i opināte. Nā opinās habet cogitationē discurrens ratiocinādo: sed non habet perfectum assensum: cum habeat formidīnē de opposito: et si fortiter declinet ad unā partē: aliqñ assensus est simul et cogitatio ut in credēte. Nam credēs habet simul assensū firmiter inherendo et cogitationē discurrendo ratione post assensū qua ostenditur tali ueritati firmiter inherendum ut magis intelligat: etsi non clare seu demonstratiue uideat. b. Tho. scda secunde q. ij. et in. iij. sen. ¶ Quantum ad quintū nota q̄ fides consistit media inter duas cogitationes: quā una uolūtate inclinat: ad credēdū: et hec cogitatio precedit fidem. Alia cogitatio tendit ad intellectus eorum que iam credit. b. Tho. in. iij. sen. ¶ Quātū ad sextum nota: q̄ tribus modis assentit ueritati. Primo quia sic assentienti apparz et iste assensus opinantis: qui habet formidīnē ex parte assentientis sed apparentiam ex parte rei cui assentitur. Secundo assentit quis ueritati alicui: quia si cur uē esse scdm ueritatem: et iste est assensus scientis qui habet securitatem ex parte assentientis et euidētiā ex parte eius cui assentit. Tercio mō assentit quis ueritati: non q̄ ita uidet esse. s. clare: s̄ q̄ habet idoneū testimoniū. Et sic est assensus fidei: qui habet securitatem ex parte assentientis: q̄ non dubitat: sed est certus: defectum uo euidētiē ex parte rei cui assentit. Et credē est medium iter scire et opinari: et d̄ utroq̄ participat et a quolibz differt. Nam cum scientia participat fides per securitatem: s̄ differt quia non habz euidētiā. Sed differt ab ea: quia habet certitudinem non formidīnē de opposito. b. Thom. scda scde. q. ij. si quis. n. dubitaret proprie sumendo dubitationē non eēt fidelis. Unde dicitur extra de heret. c. i. Dubi? in fide ē infidelis. Et signāter dictū est proprie: q̄ large sumendo pro omni motu dubitationis: sicut qui temptatur de his que sūt fidei: aliquis cum non assentit uolūtariē tali dubitationi s̄ habz displicētiā nō est infidelis.

Titulus Octauus

Sciendum est etiā .§.I.

q̄ actus fidei interior dicitur tribus modis secundum magistrum sententiam in .iij. di. xxiij. Credere deum: credere deo: et credere in deum. Que distinctio originaliter est Augustini super Iohannem. Hec autem tria secundum b. Thome secundam secundam. q. ij. et i. iij. sententiam non sunt diuersi actus fidei: sed unus et idem actus completus fidei habens diuersos actus fidei sed unus est actus completus habens diuersam relationem ad fidei obiectum. Obiectum autem fidei est quod creditur. quod potest dici esse ens cogitabile supra rationem. Primum cui propter se datur assensus. Et in hoc quod dicitur supra rationem separatur ab his quorum est crudelitas secundum rationem ut in principijs scientiarum. In hoc quod dicitur primum separatur ab his que sunt creature. In hoc quod dicitur: cui datur assensus propter se: separatur ab illa cognitione que est per uiam rationis. Primo ergo credere deum est actus fidei: secundum quod intellectus determinatur ad unum. Nam obiectum fidei est deus secundum quod in se consideratur: uel aliquid circa ipsum uel ab ipso. Quauis deum esse simpliciter possit demonstrari: tamen deus esse trinus et unum et alia huiusmodi: secundum quod est actus fidei. scilicet credere deum: demonstrari non potest. Secundo credere deo est actus fidei secundum quod ratio inclinat uoluntatem ad assentiendum deo. Ratio autem quare uoluntas inclinatur ad assentiendum his que non uidet: quia deus ea dicit. Sicut homo in his que non uidet: credit testimonio alicuius boni uiri: qui uidet ea que ipse non uidet. Sic homo inducitur ad credendum per ea que dicta sunt de deo miraculis confirmata. Similiter fidelis credit homini de his que sunt fidei: non quia homo sed in quantum deus per ipsum loquitur et ex certis experimentis et miraculis colligere potest. Infidelis autem non credit deo loquenti in homine. Tercio credere in deum est actus fidei: secundum quod intellectus determinatur a uoluntate attendendum in deum. Et sic credere in deum: est credendo tendere in eum. Sicut enim amare deum est simpliciter actus charitatis: ita amando credere est actus fidei: per charitatem motus ad actum suum secundum b. Thome secundam secundam. q. ij. arti. ij. Unde gratianus de pe. di. ij. §. cum ergo dicit. In christum credere qui charitatem habet. In christum quippe credere est amando in ipsum tendere. Hec est fides que per dilectionem operatur ut diffinit apostolus. Et sic credere deum est sicut materiale obiectum intellectus. scilicet credere quod deus sit et huiusmodi. Credere deo est sicut formale obiectum quod est ueritas prima. Et sic credere deo est credere uera esse que deus dicit: eo quod ipse dicit. Credere in deum est credere per amorem prime ueritati: et credendo amare eum super omnia. Et credere deo: ut ueritas. scilicet quia uerum que dicit deus. Credere deum ut ueritas seu poten-

tia. scilicet esse omnipotentem creatorem. Credere in deum ut bonitas. scilicet in eius bonitatem credere: gustando per amorem. Rainerius

De actu exteriori .§.II.

fidei que dicitur confessio. non secundum b. Thome secundam secundam. q. ij. que est triplex confessio. Prima est peccatorum de qua Iacobus. v. confitemini alterutrum peccata uestra. Et hec est actus penitentie seu pars sacramenti. Secunda est confessio diuinorum preconioz: de qua ps. cxvij. Confitemini domino quoniam bonus: et hec est actus latrice seu uirtutis religionis. Tertia est confessio articulorum fidei ad Ro. x. Ore autem confessio fit ad salutem: et hec est actus fidei. Hic autem actus. scilicet publica confessio eorum que sunt fidei: non est ubique et semper de necessitate salutis: sed pro loco et tempore. Et hoc habet in secunda parte ti. xi. Ad hoc autem ut talis confessio fidei sit ad salutem ualens: oportet quod confiteatur quis fidem in recta conuersatione fidelium. Unde Hieronymus. Quotienscumque uincimur uirtutibus atque peccatis: totiens deum negamus. Et e contrario. Quotiens aliquid boni agimus deum confitemur. Nec est arbitrandum illos tantum in die iudicii a dei filio denegandos: qui in martyrio christum negauerunt sed illos omnes quorum opere uel sermone uel cogitatione christus negatur: uel confessione non perficitur. xi. q. ij. estimat. Est autem necessaria talis confessio propter quattuor. Primo ut deus honorificetur. Secundo ut fides defendatur. Tercio ut proximus edificetur. Quarto ut infidelis confutetur: de quibus uide ubi supra de tertio actu fidei scilicet susceptio martyrii habet supra ti. iij. de fortitudine.

De merito credendi .§.III.

di: nota quod credere est laudabile et meritorium tripliciter. per beatitudinem. rationem. similitudinem: et auctoritatem. Ratione quidem sic probatur. Omnis actus qui subicitur libero arbitrio motus a deo per gratiam: et relatus in deum: est meritorius. Sed credere est actus intellectus assentientis ueritati diuine: ex imperio uoluntatis motus a deo per gratiam: et sic subiacet libero arbitrio in ordine ad deum: ergo actus fidei est meritorius. Thome secundam secundam. q. ij. Item sic probatur. Omnis actus uirtutis est laudabilis et meritorius. Sed credere est actus fidei que est uirtus meritoria. Similitudine probatur sic. Sicut consideratio actualis scientie est meritoria: tum ratione libertatis arbitrii quia in potestate hominis est considerare et non considerare: tum ratione finis ex parte charitatis: ut consideratio scientie referatur ad honorem dei: uel ad utilitatem proximi in quo casu utroque est meritoria: quod uis in ipsa scientia non sit meritum: quia intellectus captiuus ad assentiendum ueritati: nec remanet uoluntas libera ad assentiendum. Sic in proposito. Cum circa ea que sunt fidei: non cogatur intellectus ad assentiendum: quia non cla-

Capitulum Tertium

re videt: sicut per scientiam remanet voluntas libera ad assentiendum: vel non assentiendum fidei. Et ideo assentiendo propter deum meretur. b. Tho. scda scda. q. ij. Aug. at super Joan. idem probat sub similitudine radicis dicens. Sicut in radice arboris nulla prolixus apparet pulchritudo. et tamen quicquid est in arboze pulchritudinis vel fructus ex illa procedit: Sic ex fidei humilitate: quicquid meriti quicquid beatitudinis anima susceptura est ex fidei fundamento procedit. ¶ Tercio auctoritate probatur sic: christus dixit Joan. xx. Beati qui non viderunt et crediderunt. Sed premium non debet nisi merito. Beatitudo vero est ultimum et perfectum premium § 2c. ¶ Ad predictorum maiorem evidentiam nota quinque. Primum est quod ratio humana ad ea que sunt fidei potest se habere ad voluntatem credentis dupliciter. Uno modo antecederet: puta cum quis non vult credere: vel non habet promptam voluntatem ad credendum: nisi si ratione humana induceretur. Et tunc ratio humana diminuit meritum. Et in hoc casu intelligenda est auctoritas. Greg. fides non habet meritum 2c. Secundo modo ratio humana se habet ad voluntatem credentis consequenter: puta cum homo habet promptam voluntatem ad credendum: etiam sine ratione. Et ex hoc quod diligit veritatem creditam super ea cogitat: et amplectitur: si quas rationes ad hunc inuenire potest: tunc humana ratio non excludit meritum fidei: sed est signum maioris meriti b. Tho. scda scda. ¶ Secundo notandum quod ea que sunt fidei etiam supra rationem sunt: non tamen contra rationem. Et ideo querere ea que sunt supra rationem: non est vituperabile sed laudabile: quia homo debet se ad diuina dirigere quantum potest ut dicit philosophus. x. ethi cor. b. Tho. in. ij. senten. Quia tamen intelligendum est: cum quis querit homini timore et moderate ut dicit Aug. et non supra capacitate sua: iuxta illud. Altiora te ne quesieris. Eccl. ij. ¶ Tercio nota quod ratio naturalis in his que sunt fidei potest induci: vel cum fide vel contra fide. Et illa quidem ratio que secundum fidem inducitur potest augere meritum in quantum facit voluntatem magis promptam ad credendum. Ratio autem inducitur contra fidem ad difficultatem actum addit et per consequens auget meritum. Unde manente eadem voluntate credendi: magis meretur ille qui credit illud ad quod videtur multas rationes in contrarium: quam qui eas non videt: sicut qui temptatur vehementer de luxuria vel alio vitio. si resistat equali voluntate magis meretur beatus Tho. in. ij. senten. ¶ Quarto nota quod magis meretur ille qui credit sine ratione vel suasionem: quam ille qui suasionem vel rationem querit: manente eadem voluntate credendi. Quod sic probatur. Sicut affectus rationalis debet summe bonitati dignum amorem: ita intellectus summe veritatis dignam credulitatem. Sicut ergo non

est digna dilectio ad deum qua diligitur eius bonitas solum propter utilitatem: ita eadem ratione non est digna deo credulitas: qua assentitur prime veritati: solum propter rationis probationem vel suasionem. Item sicut aliud est diligere aliquem ex suis meritis sine ratione beneficii aliud diligere ipsum sine meritis ex sola uirtute et gratia diligens: sic aliud est credere ex probabilitate vel euidencia ipsius credibilis: aliud ex uirtute credentis quod est maioris meriti. ¶ Quinto nota quod credere alicui subito sine deliberatione et sine inspiratione et sine motione sufficienti: est leuitas mentis. Unde dicitur Ecclesiastici. xix. Qui cito credit levis est corde. Credere uero alicui cum discretionem uel inspirationem: uel motum sufficientem: non est leuitas cordis: sicut facit ille qui credit ea que sunt fidei. talis enim habet sufficiens motum ad credendum. Inducitur enim auctoritate diuine doctrine miraculis confirmate: et amplius interiori instinctu dei illuminatis. Et ideo talis non leuiter credit: ut dicit b. Tho. i. primo contra gentiles: et secunda secunda: nec fides meritum tollit Rainerius.

De magnitudine. §. III

et augmento fidei ex eo quod dixit christus chanaanee Mathei. xv. O mulier magna est fides tua. Et centurioni. Mathei. viij. Non inueni tantam fidem in israhel: et apostoli domini adauge nobis fidem. Sciendum igitur quod ex parte obiecti formaliter fides non uariatur: nec augetur: nec minuitur: quia obiectum fidei cum sit ueritas prima que deus est: et hec non uariatur nec augetur: sic nec fides. Sed considerando fidem ex parte subiecti in quo est: sic fides tum ex parte fidelium: tum ex parte credentium uariatur. Et hoc triplici ratione. primo ratione conditionis temporis: secundo ratione diffusionis luminis: tertio ratione dispositionis hominis. ¶ Quantum ad primum nota quod quicquid sit eadem fides quam habemus de christo: et quam habuerunt antiqui patres: tamen quia ipsi preceserunt christum et nos sequimur: ideo eadem fides diuersis uerbis a nobis et ab eis significatur. Nam ab eis dicebatur per uerba futuri temporis. Ecce uirgo concipiet et pariet filium. Isa. vij. Nos autem dicimus per uerba preteriti temporis: quia concepit et peperit filium. b. Tho. secunda secunde. q. ciiij. ¶ Et notandum quod licet eadem fuerit fides omni tempore de mysterio incarnationis apud omnes quantum ad substantiam: diuersimode tamen quantum ad explicationem secundum diuersitatem temporum et personarum. Nam ante statum peccati homo habuit explicitam fidem de incarnatione christi secundum quod incarnatio ordinabatur ad conuersionem glorie: non autem secundum quod ordinabatur ad liberationem a peccato per passionem

Titulus Octauus

et resurrectionem quia homo non fuit presci sui peccati. Post peccatum autem homo habuit explicatam fidem non solum de incarnatione christi sed etiam de passione et resurrectione: quibus genus humanum liberabatur: et ante legem et sub lege mosaica: aliter tamen et aliter. Nam minores fidem habuerunt circa huius mysterium implicite tam videlicet credendo et expectando salutem et redemptionem hominum: modum tamen ignorando ante legem. Sub lege uero persona mediatoris mittenda predicabatur: sed utrum homo uel angelus uel deus esset talis: a maioribus nesciebatur: ut dicit hugo de sancto uictore. Maiores autem tam ante legem quam sub lege fidem habuerunt explicitam de incarnatione christi: ut patriarche et prophete. Et multo eorum specialis reuelatio facta est: ut abrahe: isaac et iacob: moysi: dauid: isaie: et alijs multis. Multi quoque gentiles diuersis temporibus fidem habuerunt explicitam de incarnatione christi: quibus scilicet reuelatio facta est: ut Job qui dicit. xix. c. Scio quod redemptor meus uiuit etc. Et sybilla etiam pronuntiavit quedam de christo. scilicet eius natiuitatem: passionem: et resurrectionem et aduentum ad iudicium ut refert Lactantius in libro institutionum. Et in historijs etiam romanorum inuenitur quod tempore constantini imperatoris fuit quoddam sepulchrum inuentum in quo iacebat homo habens laminam auream super pectus suum: in quo erat scriptum christus nascetur de uirgine et credo in eu. Sol istum me uidebis constantini temporibus. b. Thomas scda scde. q. ij. tempore uero gratie reuelate: tenentur tam minores quam maiores habere fidem explicitam: de his que in ecclesia proponuntur: sicut sunt articuli incarnationis. Et cum ipsum mysterium incarnationis includat in se mysterium trinitatis: quia dicimus de eo quod filius dei patris factus est homo conceptus ex spiritu sancto: natus de uirgine: ideo necessarium est nunc etiam explicite credere mysterium trinitatis omnibus. scilicet quod sit pater et filius et spiritus sanctus unus deus: non autem quod ad alias subtilitates circa huius. b. Thomas ubi supra. Et nota quanto magis propinqui fuerunt christo tanto magis explicite fidem habuerunt de christo. Unde gregorius dicit secundum incrementa temporum creuit scientia sanctorum patrum. Et propter hoc beatus Joan. baptista: quia fuit propinquissimus saluatori: expresse cognouit aduentum christi in carne. Unde dixit de eo. Ego vidi et testimonium perhibui: quia hic est filius dei. Cognouit ad passionem eum venturum. Unde dixit. Ecce agnus dei premitans immolationem eius. Nec est contra hoc quod misit interrogare ipsum per discipulos suos dicens. Tu es qui uenturus es Math. xi. tanquam dubitaret Triplex est enim dubitatio. Prima infidelitatis qualis fuit in iudeis. Secunda est tarditatis: qualis fuit in discipulis eunibus in cnaus et quibusdam alijs

Math. ult. Tertia est amoris siue pietatis: et hec proprie non est dubitatio et talis fuit in Joane. scilicet quidam homo: quo anima ad modum dubitantis se habet. Unde Ambrosius. Joanes non fide sed pietate dubitauit: horrebat enim considerare: quod filius dei ad inferna descenderet. Gregorius. tamen aliter exponit: uidelicet quod Joanes interrogauerit non de aduentu suo in carnem uel ad passionem quam iam prentiauerat: sed utrum per se ad inferna descenderet: uel alium mitteret ad liberandos patres secundum Hieronymum. Quasi per hec si uellet ut eius aduentus ad limbum patribus nuntiaret: ut esset pcurssor suus tunc sicut hic fuerat. Hilarius uero et Crisostomus dicunt: quod predicam inquisitionem non per se fecit: sed pro discipulis suis: ut ipsis uidentibus signa eius ut contigit perperderet ipsum esse messiam quod nondum credebant: aliter exponit ut non sit illud interrogatum: sed assertum: magis. id est firmiter fatcor: quod tu es messias et non alius expectamus Rainerius. Et sic fides christiana est magna profunditatis explicite.

¶ Variatur secundo. §. v:

fides ex parte fidelium et creditorum ratione diffusionis luminis. Licet enim sit eadem fides in maioribus et minoribus subditis et prelati: tamen superiores de credendis tenentur habere plenioris notitiam quam inferiores: quod sic potest probari. Explicatio credendorum fit per reuelationem diuinam: eo quod credibilia naturaliter rationem transcedunt. Unde sicut reuelatio diuina quodam ordine ad angelos inferiores per superiores uenit: et ad homines etiam per angelos: ita explicatio fidei per superiores uenit ad inferiores homines: sicut autem superiores angelus qui illuminat inferiores de diuinis habet plenioris notitiam: ita superiores homines ad quos pertinet alios erudire de credendis: debent habere plenioris notitiam: et ea magis explicite credere. b. Thomas. secunda secunde. q. ij. Ad maiorum horum declarationem notanda sunt septem. Primum est quod ad preceptum charitatis: scilicet omnes equaliter teneantur: quod illud est de necessitate salutis: non sic omnes equaliter tenentur ad credendum explicite: quia credere explicite non est de necessitate salutis: quo ad omnes equaliter: sed maiores ad hoc tenentur: quia cum habeant alios ex officio instruere plura tenentur explicite credere quam minores. b. Thomas. secunda secunde. q. ij. Secundum est quod simplices cum non teneant omnia explicite credere sunt examiandi de subtilitatibus fidei: nisi quando habent suspitio de subtilitatibus fidei et nisi quando habetur suspitio de eis quod sint ab hereticis deprauati. quod in his que pertinent ad subtilitatem fidei solent fidei simplices deprauare. b. Thomas. fa se ubi supra. Tertium est quod simplices in subtilitatibus fidei deficiant ex simplicitate: eis non imputatur: precipue si non inueniantur doctrine puerse pertinaciter adhære. b. Thomas. fa se. ubi supra. Quartum est quod minores non habent fidem

Capitulum Tertium

implicita in fidem maioru nisi maiores adhereret diuine doctrine. Et ex hoc minores debet maiori bus adherere in credendis. Unde apls. i. ad Lari. iij. Imitatores mei estote: sic ego christi. b. Tho. ubi supra: quatuor est qd cu huana cognitio n sit rta fidei: s; vitas diuina: no p iudicat fidei simplicium q credut eos recta fide hie erro: maioru: nisi mior res 7 simplices maioru erroru in pticulari pti naciter adhererent vniuersalis ecclie fidem. b. Tho. ubi supra. Sextu est q fides vniuersalis ecclie no potest deficere: dicte domio Petro Luc. xxiij. Ego pro te rogavi ut non deficiat fids tua Et quatuor qdem ad personam petri intelligitur: o effectus finali: ut. f. q no periret persistedo in negationis peccato. Quatu ad eccliam autem que i telligitur in fide petri: simplr vum est: q no pot fi des ecclie deficere. Ro quare fides ecclie in generali deficere no pot e: q diuina prudentia ecclia i gatur. f. a spu sancto ea diligente ut non erret. Et licet Papa in particulari errare possit: ut i iudici alibus in qbus pceditur per informatione. als in his q pertinet ad fidem errare no potest. f. ut Papa in determinado: etiā si ut particularis 7 puata persona. Un magis standu est snie pape o pntenti bus ad fidem: quam in iudicio proferret: q opini oni quoruq; sapietum: cum 7 cayphas lz male pphetauerit inscius. b. Tho. in quodlibet. Septi mu est q maiores ad quos pertinet: alios erudire tenetur in his que sunt fidei suo loco 7 tpe roem reddere iuxta illud. i. pe. iij. Parati semp ad satisfactione omni posceti roem de ea que in uobis est fide 7 spe: qd no intelligitur de roibus demonstratiuis: que adhiberi no possut: sed persuasuiis ad i structionem 7 defensionem ad remouendu impedi meta fidei: ostendendo non ee impossibile qd i fide ponit. Omni autem posceti itelligitur o distribu tione accommoda. f. de his q parati sunt credere 7 querunt instrui non his qui parati sut deridere. De his. n. dixit christus. Nolite factu dare canib? 7c. Rainerius. Hos docet Origenes prudeter elu dere: trasferendo se ad aliam materiam: no preci se facedo. di. xliij. i mandatis. Et sic fides christia na e magna duratione seu longitudine.

Tertio variatur fi. §. vi

des q; augetur uel minuitur ratione di positionis hominis. Nam fides potest esse maior in vno q i alio ratione prime veritatis: que est vnica 7 simplicissima: sed ex parte non solum credendorum: s; et personar: roe maioris explicationis ul maio ris deuotionis: uel maioris illustrationis diuine. Ubi sciendu q fides crescit uel perficit quattu or modis. Primo cognitione quantum ad actuz roalis: 7 sic pficiet in cognitoe diuinor: dicat cre scere in fide. Secudo costantia 7 firmitate: qtu ad actu irascibilis: 7 sic martyres dicuntur pfecisse in

fide. Tertio seruire 7 deuotoe qtu ad actu concupiscibilis: 7 sic feruentes zelatores fidei dicuntur in ea pfecisse. Quarto actoe qtu ad actum exterioris hois 7 sic actui dicunt cresce i fide p bona opera.

Ex his osteditur. §. vii.

fides alicuius: esse magna. Primo ut alta o deo se tiat. Secdo ut transitoria p premio eterno contem nat. Tertio ut in aduersis de deo confidat 7 no o ficiat. Quarto ut a bono opere no desistat. Pri mo igitur dicitur fides alicuius magna ut alta de deo sentiat: ut habuit centurio ut dictum est a do mino. Math. viij. non inueni tantam fidem i isrl Et qtu ad personam eius ex eo o: q; a nullo edo ctus fuit: 7 tame diuinitatem credidit. Apostoli aut per uerba audita 7 miracula visa crediderut. Quantum ar ad populum gentilem in illo centu rione signatu: ex quo ecclia pro maiori parte so mata est: utiq; altiora de deo sentit 7 magis expli cite populus christianus q iudaicus i ueteri testō

Secundo dicitur magna ut transitoria pro ea contemnat: sicut habuit Moyses: de quo apls ad heb. xi. fide Moyses grandis factus negauit se ee filiu pharaonis: magis eligens affligi cuz populo dei: q temporalis peccati habere iucunditatem. Ubi Augu. maxime fidei est contemnere tempo ralem iucunditatem. Tertio fides o magna: ut illa in aduersis de deo confidat 7 non deficiat: Lur? Priu q; fecit petrus: fuit sibi dictu a domino Modice fidei qre dubitasti. Math. xxiij. Cum. f. ambulās sup aquas cepit mergi. Quarto o magna cu n desistit a bono ope: ut si stat cu a deo petit no accipit: sicut fecit mulier chananea perse ueras i sua petitione donec obtinet. Et sic potest dici fides magna fm dimensioes. f. altitudinis q ad primu: latitudinis quo ad fm qd fit per dilecti one: profunditas quo ad tertium quod fit per hu militatem: longitudinis quo ad quartum quod fit p seuerando. Vel aliter magna dz fides per altitudi nem 7 pfunditate qtu ad mam: q; de diuinitate et hu anitate. Per latitudinē q; totu pene mudum amplectit. Per longitudinē: q; ab utio mudi cepit 7 usq; i fine seculi durabit. n sic pfidie diuēla: q; getu

De necessitate. §. viii.

crededi q necessariu sit ad salutē credē seu hie fi de oñdit christ? Ma. uli. dicēs. q n credidēt pde nabit: 7 Joā. iij. q n credit iā iudicat? e. f. ad etnaz dānatōez: n solū i iudicio dei: s; et ecclie militatis p supposita pmanētia ei? i ipa ifidelitate: apls et ad heb. xi. Sine fide impossibile ē placere deo Hoc ar sic probat seu declarat. b. Tho 2a 2e. q. ij. ar. iij. In omnibus naturis ordinatis inuenitur: q ad perfectionē nature inferioris duo concurrunt: Qnu qd ē fm propriu motu. Aliud autē qd ē f; motu superioris nature. Sicut aqua fm motum

pprium mouetur ad centrum: scdm vo motu lu
ne mouet circa cetz sz fluxu 7 refluxu. Similit
orbes planetaz fm ppuz motuz mouetur de occi
dente in orientem. Motu at pmi mobilis ab ori
ente in occidentem. Sola at roalis na creata hz ime
diatum ordinem ad deum: qz cetera creature no
attingunt ad aliquid uniuersale: sed solum ad ali
quid particulare: participantes diuinam bonita
tem: vel i effedo tm sic iaiata: uel etia i uiuendo: vt
plante 7 cognoscendo singularia: ut animalia bru
ta. Natura aut roalis in quatum pgnoscat univ
sale boi 7 entis ratione: hz immediatum ordinem ad
uniuersale essendi principiu. Perfectio igitur ro
nalis creature non solum psistit i eo qd ei copetit
fm suam nam: sed etiam in eo quod ei attribuit
ex quadam supnaturali perfectione diuine boni
tatis. Unde 7 supra dictum est: qz ultima beatitu
do hominis consistit i quadam supnaturali dei
uisione: ad quam quidem uisione homo pertiget
non potest nisi per modum adiscentis a deo doc
tore: fm illud Jo. vi. Ois qui audit a patre 7 didi
cit uenit ad me. Huius at discipline fit ho pnceps
no stat: sed successiue fm modum sue nature ois
at talis adiscens: o3 qz credat ad hoc qz ad perfectā
scientia pueniat. Sicut etiam phus dicit qz opor
tet addiscentem credere. Unde ad hoc qz ho pueni
at ad perfectā beatitudinē uisionis uel ad pfectaz
uisionē beatitudinis: preexigit qz credat deo tāq
discipulus magistro doceti: 7 qz uis multa dō p
ea que sacra sunt intellectu conspiciantur: ut dici
tur ad Ro. i. tamē altiori mō quatum ad plura
percipit fides qz ratō naturalis ex consideratione
creaturaz. Nec ex hoc iminet homi periculū er
randi: qz sicut per lumē naturale intellectus assen
tit principijs: ita per lumē fidei diuinitus ifusum:
homo assentit his q sunt fidei. nō at dñs: qz uis n
possit ea resoluerē in prima principia ea clare ui
dendo. Unde 7 Greg. i. mora. exponēs illud qd d
us dixit moysi Exo. xxxij. Sta in petra 7c: sic ait
In petra Moyses pōitur ut dei faciē pteplet: qz
nisi quis fidei soliditatē tenuerit. diuinā pñiam n
agnoscit de q soliditate deus dixit. Sup hanc pe
trā edificabo eccliam meā. xxxij. q. i. qz ex sola. i.
super hāc fidem quam es confessus.

De necessitate cre. §. ix.

dendi aliqua explicite: 7 que. Sciendum scōz. b.
Tho secūda scōe. q. i. 7. ij. qz semp fuit necessariū
credē aliqd explicite. 7 i ueteri testō apd oēs nati
ones sufficebat credere illa duo q pōit aplūs ad
heb. xi. Accedētē ad deum o3 credere: qz ē: 7 qz in
quiritū se ē remunerator: 7 i diuio cēcludūt oia
que credim⁹ i deo cñaliter existere: ut trinitatem
7 pfectōes oēs i qb⁹ nostra beatitudo psistit. In fi
de at puidētē q ibi notat cū dī qz iquirētū se est
remunerator: includuntur omnia que a deo tpa

liter dispensatur ad hoim: que sunt uia in bitu
dinē ut redēptio facta p chistū i quo iplicite cōti
nētur icarnatio: passio: resurrectio: 7 hōmō. Mi
nores q credēdo illa duo expstē: credebāt iplicite
oēs articulos fidei: 7 hoc sufficebat eis Maiores
vo ut pphe 7 alij: habuerūt de quibūdā articlis
explicitā fidē. In nouo at testamēto post tempus
gratie reuelate: nō sufficit illa duo credere expli
cite: sed o3 qz oēs tam maiores qz minores hēant
explicitam fidem de mysterijs christi: vt incarna
tōis: passionis: resurrectionis: ascensionis: 7 hu
iusmodi: precipue de his q cōiter solēnizat ecclesi
a: 7 que publice proponūtur: aut etiam de myste
rio trinitatis quantum ad nūm 7 distinctionē
personarū: qz hoc exprimitur in mysterio icarna
tionis ut dictū est supra: hoc enim per se est obiec
tum fidei qz illud proprie 7 per se ad obiectū per
tinet: p quod hō psequitur beatitudinē: 7 qd ē ui
a hōibus uēiendi ad beatitudinē: hoc ē mysteriū
icarnationis 7 passionis 7 huiusmodi. vñ Augu.
firmissime tene 7 nullatenus dubites: oim hoiez
q per concubitu viri 7 mulieris concipitur cū ori
ginali peccato nasci: moitiqz subiectū: ob hoc na
turaliter nasci filiū ire: a q ira nullus liberatur: nī
si p fidē mediatoris hōis ihu christi de pse. di. iij.
Sed ut dictū est i ueteri testō iplicite: nunc expli
cite i nouo testō quo ad adultos. Per accidēs at
7 fauo pñēt ad obiectū fidei: omnia que in scri
ptura sacra: diuinitus tradita continētur. Sicut
qz abrahā habuit duos filios: qz dō fuit fili⁹ isai.
7 huiusmodi: 7 quantum ad ista que secundario p
tinet: nō tenetur hō explicite credere: sed solum i
plicite 7 in preparatione animi: in quantū patet
est credere quicqd in sacra scriptura continetur.
Sz tūc tenetur explicite credē qñ hoc ei psisterit i
doctrina fidei cōtineri. Sz hoc pōt sic argui
Nullus tenetur ad id qd nō ē in eius potestate.
sed credere aliqd explicite nō est in ei potestate
Dicitur. n. ad Ro. x. Quō credent ei quem nō au
diērūt. Quomō audient sine predicante: quō pre
dicabūt nisi mittātur: sed ad multos non est mis
sus predicator: ergo 7c. Respondit. b. Tho. scōa
scōe. q. ij. arti. v. qz si in potestate hōis dicatur ali
qd esse exclusio auxilio gratie: sic ad multa tenet
hō: ad que non potest sine gratia reparare: sic ad
diligendum deum 7 proximum 7 similiter ad cre
dendū articulos fidei: sed tñ hoc potest homo cū
auxilio gratie. qd qdē auxiliū diuine gratie qbus
cūqz diuinit⁹ datur: 7 misericordiā a deo datur: q
bus autem non datur: ex iustitia in penam prece
dentis peccati saltem originalis non datur. Ut
Augustinus dicit in libro de natura 7 gratia. Et
ad hoc facit quod habetur de pe. distinctione. ij.
quicqz ab illa 7c.

De obiecto fidei qd ē vitas pma. Lap. iiii.

De obiecto fidei sci

Onduz q obiectū fidei est vītas pma. Sz pro huius maiori declaratiōe. nō fm. b. Tho. scōa scōe. q. i. ar. i. Qz cuiuslibet cog sciuii habitus obiectum duo hz. s. id quod materialiter cognoscitur: quod est sciūt materiale obiectū: 7 id per quod cognoscitur q ē formalis rō obiecti. Sicut i sciētia geometrie materialiter sci ta sūt conclusiones. formalis uero ratio sciēdi sūt pncipia demonstratiōis per que cōclusiones cognoscūt: sicut etiam quo ad potentiam uisūa obiectū materiale est color: siue coloratum 7 quasi fō male obiectū est lux qua mediante uidetur colōa tū: sic igitur si in fide consideremus formale rōem obiecti. Nihil est aliud q vītas pma. Non enī fides de qua loquimur assentit alicui: nisi quia ē a deo reuelatū. Unde ipsi vītatē diuine inīritur tā q medio. Si uero consideremus materialiter ea quibus fides assēt. nō solū est ipse deus: sed etia multa alia que sub assensu fidei nō cadūt: nisi fm q habēt aliquem ordinem ad deum: prout. s. per aliquos diuinitatis affectus homo adiuuatur ad tendēdum in diuinam fructiōem: 7 ideo etia ex hac parte obiectum fidei est quodāmodo ueritas pma in quātum nihil cadit sub fide nisi in ordine ad deū. Sicut 7 obiectū medicie est sanitas: qz nihil medicina cōsiderat nisi in ordine ad sanitatē. Et sic ea que pertinet ad humanitatem christi vī ad sacramēta ecclesie: uel ad quascūqz creaturas: 7 omnia illa que in sacra scriptura credūt: cadūt sub fide: in quātū per hmoi ordinamur ad dūm: 7 eis etiam assentimus propter diuinam ueritatem. Est autem tale obiectū fidei aliquid non uisū circa diuina neqz uisione corporali. s. clare 7 demonstratiue. Uisum tamē est illud aliquo mō i generali. s. sub cōi ratione credibile. Non enī crederet quis: nisi uideret ea esse credenda: vel ppter euidentia signor: vel aliqd huiusmodi. Et eadez rōe idē est nō sciūt: quia omnis scientia habetur per aliqua pncipia per se nota: 7 per cōsequēs uisā. Unde oportet quēcunqz sūt sci ta aliq modo esse uisā: sed fides est de nō uisā seu de non apparentibus scdm apostolum 7 Augu. cōtingere tam pōt. q id quod est uisum uel sciūt ab vno hōie etiā uiatore: ut q deus sit vnus: sit ab alio creditū qui hoc demonstratiue non nouit id quod communiter hominibus proponitur: ut credendum est cōiter nō sciūt: ratōes autem que inducūt a sanctis: ad probandū ea que sunt fidei: nō sūt demonstratiue sed persuasiōes quedā manifestatē nō ēē impossibile qō i fide pponit: vel pcedūt ex pncipijs fidei. s. ex auctoritatibus sacre scripture: ex his autē pncipijs bene probat aliquid apud fideles: sicut etiā ex pncipijs naturaliter notis probat aliquid apud omēs.

De distinctiōe cre **S. I.**

disticti per articulos. Nota secūdū. b. Tho. scōa scōe. q. i. ar. vi. q nomē articuli ex greco uidet ēē deriuatū: arthorōn enī in greco quod in latino articulus dicitur: significat quandam coactionē aliquarum partium distinctarum: 7 ideo particule corporis sibi inuicem coaptate: dicuntur membrorum articuli. Et similiter in grammatica apō grecos dicuntur articuli quedam perteforatiōis coaptate alijs dictionibus. ad exprimendum genus earum: nūerū: 7 casū. Unde credibilia christiane fidei: dicuntur per articulos distingui: i q tum in quasdam partes diuiduntur habētes aliam quam coaptatiōē ad inuicē. Est autē obiectū fidei aliqd obiectū nō uisū circa diuina: 7 ideo ubi occurrit aliquid speciali rōe nō uisū. ibi est specialis articulus. Ubi uero multa scdm eādem rōem sunt cognita uel incognita ibi non sūt articuli distinguēdi: sicut aliā difficultatem habet ad uidendum q deus sit passus: 7 aliam q mortuus resurrexit: 7 ideo distinguitur articulus resurrectionis ab articulo passiōis. Sed q sit passus: mortuus: 7 sepultus: vnā 7 eandē difficultatem habēt ita q una suscepta nō erit difficile aliā suscipere. Et ppter hoc omnia hec pertinet ad unum articulū. Et sciendū q distinctiō credibilium per articulos fit de his: de quibus est fides secundum se 7 non de his de quibus est fides in ordine ad alia. sicut enim i alijs sciētis quedā proponūt ut p se itēta: 7 qdā p manifestatiōē aliorū: 7 ita credibilia: alia sūt de quibus ē fides scdm se: aliqua sūt d quibus nō est fides secūdū se: s. solū i ordine ad alia. qz vō fides pncipalr est de his q uidēda spamus i patria: ideo per se ad fidem pertinent illa: que directe nos coadiuuāt 7 ordināt ad uitā eternā: Sicut sunt tres psonae: oipotentia dei: mysteria incarnationis christi: 7 huiusmodi. Et scdm ista distinguūt articuli fidei. Quedam uero proponuntur in sacra scriptura ut credibilia: non quasi pncipaliter intenta: sed ad pdictorum manifestatiōem sicut q Abraham habet duos filios: q ad tactū ossium helisei suscitatus est mortuus: 7 huiusmodi alia que narrātur i sacra scriptura: ad manifestatiōē diuine maiestatis uel incarnationis christi. Et secūdū talia nō oportet articulos distinguē. Qz autē diffinit a quibusdā articulus sic: q est inuisibilis ueritas de deo: artās nos ad credendum: magis dat talis diffinitio scōz etymologiā quādā nois prout habet deriuatōz latinā quā scōz vām eius significatiōē: prout a greco deriuatur: que etiam potest saluari: quia licet ad credendum necessitate coactionis nullus arcetur: cum credē sit uoluntarium: artatur tamē necessitate finis: quia accedētē ad deū oportet credere 7 sine fide ipossibile ē placē dō ad heb. xi. aliē seruāi n pōt Tho.

De numero articuli. §. II

lorum sciendū qd aliq ponūt. xiiij. : aliqui tm. xij. Pro qruz declaratione dicit b. Tho. scda secun de. q. i. ar. viij. q illa per se ptinet ad fidē: quoz vi sione i uita eterna pfruemur: 7 p que ducimur in vitaz eternā. Duo autē nobis ibi uitanda propo nuntur. s. oculuz diuinitatis: cui uisio nos brōs facit: 7 mysteriū humanitatis christi: per quem et in gloria filio:ū dei accessū habem: vt dī ad Ro. v. Unde dicit Jo. xvij. Hec est uita eterna ut co gnoscāt te solū uerū deū: 7 quez misisti ibz chri stuz. Et iō prima distinctio articulorū ē. Quidam pertinet ad mysterium diuinitatis: quedā ad my steriū humanitatis christi: quod est sacramētum pietatis ut dī. i. ad thi. iij. Circa maiestātē vō di uinitatis tria nobis credēda pponūt. Primo qui dez vnitas deitatis: 7 ad hoc ptinz primus articu lus. Secūdo trinitas personarū. 7 de hoc sūt tres articuli fm tres personas. Tertio proponūt no bis opa diuinitatis ppria: quorū primū pertinet ad esse nature: 7 sic proponitur articulus creatio nis. Secūduz vō ptinet ad eē gratie 7 sic pponūt nobis sub uno articulo omnia pertinetia ad signi ficationem humanā. Tertiu ptinet ad esse glie: 7 sic ponitur ali articulus de resurrectione carnis: 7 uita eterna: 7 ita sunt septē articuli ad diuinita tē pertinetes. Silt circa hūanitatē christi ponū tur septē ali articuli. Quoz primus est de incar natione seu cōceptōe christi. Secūdo de natiuita te eius ex vīgine. Tertio de passione: morte: 7 sepul tura. Quart de descensu ei ad inferos. Quint de resurrectione. Sextus de ascensione. Septimus de aduentu eius ad iudiciū. Et sic in numero sūt quattuordecī. Quidā tamē distinguūt articu los i. xij. sex ptinetes ad deitātē: 7 sex ad hūanita tē. Tres. n. articulos triū personaz cōprehendūt sub uno. q: eadē est cognitio triuz psonaz. Arti culū de opere glorificationis distinguūt in. duos. s. i resurrectione carnis: 7 glorificatione aie. Articulu autē conceptionis 7 natiuitatis coniungūt in unū. Ista fa assignatio. s. xij. vī cōior precipue q ad uulgares. Et adaptat. xij. aplis quorū symbo lus ut ponit b. Tho. in. iij. 7 Hostie. in sūma ibi uidē. Sed prima que ponit. xiiij. videtur rationa bilior. Nā quāuis patris 7 filij 7 spūs sancti una sit cognitio quātum ad vnitatem essentie: que per tinet ad primū articulum: quantum uero ad di stinctionem personarum: que est per relationem originis: quodāmo i cognitione patris inducitur cognitio filij. Non enim pater esset si filium non haberet: quorum nexus est spūs sanctus: proptet quod quātū ad hoc bene moti sūt qui posuerunt unū articulum triū personaz. Sed quia circa si gulas personas sunt aliqua attendenda: circa que contingit esse errorem: quantum ad hoc de trib

personis possunt poni tres articuli. Arrianus. n. posuit patrem oipotentē: sed nō credidit filiū ei coequalē 7 substantialē patri. Et ideo fuit necessa rium ponere articulū de psona filij ad hoc ter minandum. Et hac rōe ī macedoniū necesse fuit ponere articulū etiu de psona spūs sancti. Et silt pcepto 7 natiuitas pnt pōi sub uno articulo: 7 et resurrectio 7 uita eterna fm vnā rōem: in quatu ad vnū ordinant: 7 fm aliā rōez pnt distigui i qm tū seorsū habēt spāles difficultates. Itē nō q quāuis unū deū eē: possit eē scitū p demonstratōez qd pbat phus in. xij. methaphi. tm multa d deo tenemus p fidē: q phi nāles inuestigare, nō ualue rūt rōe: puta circa prouidētia eius 7 oipotentiam: 7 q ipse solus sit colēdus: que oia ptinet ad articu lū de unitate dei. Non sit at mētio inter articulos de sapientia dei 7 prouidētia sicut de oipotentia: q: omnipotentia includit quodāmodo omnium scientiam 7 prouidentiam. Potentia. n. in habentibus intellectū nō opatur nisi fm uolūtātē 7 co gnitionē. Nō enim posset omnia i istis inferiōib agere que uellet: nisi haberet eoz cognitionē 7 p uidentia. Nomē etiā ipm deitatis importat pui sionem quandā. Et qz filio 7 spūi factō cūeūt mī tti ad sanctificādū creaturā: circa quod plura cre denda occurrunt: ideo circa personam filij 7 spī ritus sancti plures articuli multiplicātur q circa psonā patris qui nūquā mittitur. Et de sacramē to eucharistie in quantum est sacramentum: ha bet eandem rationem cum alijs effectibus gratie: sanctificantis. Unde fm hoc reducitur ad articu lū factā ecclesiam 7c. In quantū vō cōsideratur q ibi corpus christi miraculose cōtinet: sic cōclu dit sub oipotentia: sicut 7 oia alia miracula que oipotentie attribuit.

De simbolo i quo. §. III

continentur articuli: quid sit: 7 quotuplex sit. Quantum ad primum dicit b. Tho scda secun q. i. q nomen simboli est acceptum a collectione sententiarū fidei: quia in eo sunt collecte ille sētē tie seu articuli: quas necessarium est explicite cre dere de his que pertinent ad fidē: que diffuse ha bentur in sacra scriptura. Sicut enim ait aposto lus ad hebre. xi. Accedentem ad deum oportet credere. Credere autem non potest quis: nisi ueritas quā credat ei proponatur. Et iō necessariū fu it vitatē fidei in unū colligere ut facilius possit oī bus proponi: ne aliquis per ignoratiā a fidei ueritate deficiat. et hac collectionē sententiarū impos tat symbolus. Et qz ecclesia uniuersalis errare nō potest: qm spū sancto gubernat: hoc enim promū sit dominus discipulis dicens Joan. xvi. Cum ue uenerit ille spiritus ueritatis docebit uos omnez ueritatem. Cum auctoritate uniuersalis ecclesie symbolū sit editū: nil iconueniēs ibi pici potest.

Capitulum Quartū.

Est autē triplex symbolus approbatū ab ecclesia. Prīmū quod dicitur apostolorum: q̄si editus ab apostolis. s. credo quod dī submisit: seu oculat: quod ex eo fit: q̄ tēpore persecutiōis editum fuit fide nondū publicata. In p̄mas at̄ dicitur cōpletorio: q̄i contra tēbras errorū preteritorū et futurorū. Sed aliud symbolū. s. secūdū: editum fuit fide iā māifestata: et ecclesia hēntē pacē: et iō publice cātatur in missa. De isto symbolo dicit de cō. dis. iij. Baptizandos oī fieri symbolū addiscē: et episcopo uel presbytero reddē. Et intelligitur de adultis. Et loquitur de symbolo apostolorum. i. Cre. in deū pa. et. ut p̄z dī. e. c. ante. et. Et rōnē hui⁹ et figurā assignat Rabanus: dī. Prius ipse xp̄s cētinatū oculos luto ex spūto facto supliniuit: et sic ad aq̄s filoe misit: quia p̄us dēt baptizandus fide i carnatiōis instruit: et sic ad baptismū credulū ad mitti: ut sciat cuius gratie ē in eo p̄iceps: et cui iā debitor fiat deiceps: de cōse. di. iij. atē baptismū. Secūdū ergo symbolū dicitur sibi patrū: qui editus fuit in cōcilio nicēno: ut dicitur i decre. dis. xv. §. i. Et sciēdū q̄ in oībus symbolis eadē fidei vītas docetur. Sed q̄a ibi oīz populū diligētius instrui de fidei ueritate: ubi errozes iurgū: ne fides simpliciū corrūpatur: p̄ hoc fuit neciū plura e dere symbola: quia i nullo alio differunt: nisi qd i uno plen⁹ explicatur: quod i alio iplicite cōtinet. Secūdū q̄ exigebat hēricorū instātia. Et q̄ confessio fidei traditur i symbolo: quasi ex p̄sona totius ecclesie: q̄ p̄ fidei unitur. fides at̄ ecclesie ē fidei fōmata: iō cōfessio fidei i symbolo traditur: secūdū q̄ cōuēit fidei fōmate: ut dicatur. Credo i unum deū: ut ēt si qui fideles fide nō hēnt fōmataz: ad hāc fōmā pertigere studeāt. Et q̄a nullus error exortus fuit apud hēricos de descēsu xp̄i ad iheos iō nō fuit necessariū aliquā explicationē circa hoc fieri. Et p̄ hoc nō iteratur i symbolo patrū: sed sup̄pōitur tāquā determinatū i symbolo ap̄lorū. Nō. n. sequēs symbolū abolerē precedēs: sed poti⁹ illud expōit. Et melius dicitur i symbolo factaz ecclesie sine in: et cōius dicitur secūdū leonez: si tñ dicatur i factā ecclesiā: exit sensus. Credo i spūm factū: ecclesiā factificantē: ita q̄ refertur fides nīa ad spūm factū: q̄ ecclesiā factificat. uel secundum Augu. itelligi ecclesia conuersans credit in deum de conse. di. iij. p̄ma. Tertium symbolum est Athanasij. s. quicūqz uult saluus ēē et. Sed hoc non h̄z rōem et vīm symboli: ex eo q̄ athanasius composuit: q̄ patriarcha alexandrinus fuit non papa: ade quem solum spectat symbolus edē. Sz ex hoc q̄ ecclesia seu sūmus pontifex. videns q̄ illud qd cōposuit athanasius per modū cuiusdam doctrine: integraz fidei vītatē breuiter contiebat: acceptauit et approbauit p̄ symbolo ut quasi īgu la fidei habeatur. Notandū ēt q̄ in illo symbolo patrū factum i nicēne sinodo: dicebatur prius

i articulo de spūsancto. Et i spūsanctum ex patre pcedentem et patre filioqz coequalem et. Et i gestis prime ephesine sinodi legitur: q̄ plecto simbolo nicēne sinodi decreuit sancta synodus aliam fidem nulli licere pferre: conscribere: ul cōponere sub anathematis pena. Et idē firmatum est i calcedonenſi cōcilio. Sed postmodū ad remouendū errozē grecoz qui insurrexit circa psonam spūsancti: et vītatē declarandam i alio cōcilio vniuersali fuit additum. Et i spūsanctum et. Qui ex patre filioqz pcedit. Nec per hoc icurrit sentētia excoicationis sequens sinodum gnālē quia addit ad symbolum nicenum: tum q̄ p̄bitio et sententia sinodi ephesine se extendit ad p̄uatas personas: quarum nō est determinare de fide. Non. n. p̄ huiusmōi sententiā gnālī sinodi: ablata ē potestas sequenti sinodo: nouam editio nem symboli facere ad magis exponendum et declarandum ipsa contenta i symbolo. Sic. n. que libet sinodus obseruauit ut sequēs sinodus aliqd exponeret: sup̄ia id quod pcedens exposuerat: p̄pter necessitatem alicuius heresis insurgentī: tñ ēt q̄ quod additum fuit seu compositū i sequenti concilio vlti: non continet aliam fidem q̄ pa. i. p̄riam et aduersam: quod ip̄ortat aliud relatiuum diuersitatis: sed eandē magis declarat. Sic expōitur et illud ap̄li ad Galat. i. Si quis uobis aliud euāgelizauerit p̄ter id quod uobis euāgelizauit: etiā si angelus de celo: anathema sit. Credendū ē alios veros p̄dicatores galathis predicando multa dixisse: que nō dicit ap̄ls. Nec tñ fuerunt excoīcati: q̄ non dixerunt aliud q̄ ap̄ls. i. xp̄i fidei p̄ ipsū predicare: quous potuerit dicē mltā q̄ ap̄ls nō dixerat ad maiorē declarationem dictorū p̄ eū.

Compositio sibioli §. III.

pertinet solum ad sūmū pontificem. Et rō est: q̄ editio symboli fit i sinodo seu cōcilio gnālī: sed sinodus gnālī auctoritate solūmō sūmi pontificis pōt cōgregari: ut habetur i decre. di. xvij. p̄ totum: q̄ ad ipsū spectat editio symboli. Pro h̄ maior declaratione dicit. bea. Tho. fa. sc. q. i. q̄ noua editio symboli necessaria est ad vitandū errores insurgentes. Cū ad illius auctē pertinet sentētia līter determinare ea que sunt fidei: ut ab oībus inconcussa fide teneatur ac tueatur. Hoc autē pertinet ad auctē sūmi pontificis: ad quem maiores et difficiliores ecclie quēstiones referuntur. Dicit enī i decre. di. xvij. Et sūt uerba Pelagij pape scribentis his qui cōuenerant ad illicitam cōuocationē: Joannis constantinopolitani. Multis d̄ vno apostolicis et canonicis atqz ecclesiasticis instrui mur regulis: non debē absqz sentētia romani p̄tificis concilia vltia celebrari. Quapropter recte nō cōcilium sed uestrū cōuēticulum vel cōciliabulum censēat: et qdqd i eo actū ē: irritū habeat et vacuū.

Titulus Nonus.

Et ita maiores et difficiliore questiones ut sancta synodus statuit et beata consuetudo exegit: ad sedem aplicam sepe referat. Et. xxiii. q. i. dicit Innocentius. Quotiens fidei ratio ventilatur: arbitror omnes fratres et coepos non nisi ad petrum. i. sui nominis et honoris auctoritate referre debere: quod per totum mundum possit ecclesie predesse omnibus: hec ibi. Unum et christus Luc. xxij. petro dixit quem summum pontificem constituit. Ego pro te rogavi petre ut non deficiat fides tua: et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Et ratio huius est secundum Ieronimum. quod fides una debet esse totius ecclesie: secundum illud. i. ad Cor. i. Id ipsum dicatis omnes et non sint in vobis scismata: quod servari non posset: nisi questio de fide exorta determinaretur per eum qui totius ecclesie preest: ut sic eius sententia a tota ecclesia firmiter teneatur. Et ideo sequitur quod ad solam auctoritatem pontificis summi: pertinet nova editio symboli: et similis declaratio credendorum in dubijs occurrentibus ut dictum est. Unum et Hieronymus. xxiii. q. i. sic ait ad Damasum. Hec est fides beatissime papa: quam in catholica ecclesia didicimus: quamque sepe tenuimus: in qua si minus peccate aut parum caute forte aliquid positum est: emendari cupimus a te: quod petri et fidei sedem tenes. Si autem hec nostra confessio apertum tui iudicio comprobatur: quicquid me culpasse voluerit se ipse vel maliuolum vel et non catholicum: sed hereticum probabit: hec dicit Hieronymus. in quodam libello: ubi exponit symbolum in fine.

Et nota quod ecclesia que errare non potest et fides que non potest deficere: est ecclesia romana et fides romane ecclesie. Unum Hieronymus. sancta romana ecclesia que semper immaculata permansit domino providente et beato petro apostolo opere ferente: in futuro manebit sine ulla hereticorum insultatione. scilicet preualente secundum gloriam atque firma et immobilis omni tempore persistet. xxiii. q. i. hec est fides. Et. q. e. dicit Lucius papa. A recta fide et apostolico tramite propter ullam perturbationem nolite recedere: scientes quod beati qui persecutionem patiuntur pro iusticia: hec est apostolorum viva traditio. hec vera charitas que predicanda est: et precipue diligenda fovenda et ab omnibus fiducialiter tenenda: hec sancta et applica mater omnium ecclesiarum christiana ecclesia que per dei omnipotentis gratiam a tramite apostolice traditionis nunquam errasse probatur: nec hereticis prauitatibus depravanda succubuit: sed ut in exordio normam fidei christianae precepit ab auctoribus suis apostolorum christi principibus: illibata fide tenens manet. Ubi gloriatur dicit quod ecclesia que errare non potest: non papa sed congregatio fidelium: quod scilicet tenent fidem: quam docuit petrus cum alijs apostolis. Et hec dicit ecclesia romana et fides romane ecclesie: siue sint rome siue alibi. Et per hac orauit christus. xxi. di. §. i. Et voluntate laborum suorum non fraudabit. Pelagius est papa dicit di. xxi. Quamuis vniuerse per orbem catholice ecclesie: thalamus christi sit: tamen sancta romana ecclesia catholica et apostolica nullis synodicis constitutis ceteris ecclesijs prelatam est: sed euangelica voce domini

et saluatoris nostri preceptum obtinuit. Tu es: qui petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam: et infra. Hec ergo prima sedes petri romana ecclesia: non habens maculam neque rugam: nec aliquid huiusmodi. gloriatur quod ubique sunt boni ibi est ecclesia. Et nota quod macula potest referri ad heresim: et ruga ad scisma. Vel est macula ad mortale quod habet et si numero non tamen merito est de ecclesia. Ut dicit Hieronymus. de pe. di. i. ecclesia. Ruga intelligi et potest heresis. Hinc est Hieronymus. ait. Quam vetus oriens inter se populorum furore collisus: indurissimam domini tunicam et desuper textam minutati per frustra decerpit: et christi vineam exterminant vulpes inter lacos contritos qui non habent aquam et difficile ubi fons signatus et ortus ille conclusus sit: possit intelligi. Ideo mihi cathedram petri: et fidei apostolice ore laudatam censui consulendam: inde nunc aie mee postulans cibum. vnde olim christi vestimenta suscepit. Neque vero vastitas tanta elementi liquentis: et iteriacens latitudo terrarum: me ab precioso margarite potuit inquisitione prohibere. Ubique fuerit corpus: congregabunt et aule: perfligato a sobole mala patrimonio apud nos solos corrupta patrum oino seruatur auctoritas. Ibi ceptis terra secundo domini seminis puritate cetero fructu refert. Hic ob rura sulcis frumenta: lolium: aenaulque degenerant. Nunc in occidente sol iusticie orit. In oriente autem lucifer ille qui cecidit super sidera posuit thronum suum. Vos estis lux mundi: vos sal terre: vos vas aurea et argentea. Hinc vasa testea: virgam ferream et eternum operiuntur incendium. Quamuis igitur tui me terreat magnitudo: tamen inuitat humanitas. A sacerdote victimam salutare: a pastore presidium ouis flagito. Fartescat inuidia romani domini et culmis cedat ambitio. Cum successore piscatoris christi discipulo loquor: ego nullum premium nisi christum sequens beatitudini tue. i. cathedre petri coione perfortior. Super illam petram ecclesiam fundata scio: quod cumque extra domum agni comederit: peribit est. Si quis in noe archa non fuerit: peribit regnate diluvio. hec omnia Hieronymus ad Damasum papam. xxiii. q. i. Quid.

Nonus titulus de diuina gratia. De duodecim proprietatibus diuine gratie ad similitudinem lucis materialis. Capitulum primum.

Emitte lucem tuam et vitam tuam: ipsa me deduxerunt et adduxerunt in motem sanctum tuum et in tabernaculum tuum. ps. xlii. Considerans propheta necessitatem diuine gratie: quam lucem vocat: quod sine ea nullus saluatur et vtilitatem: quod per eam homo bene operatur et causalitatem: quod a solo deo datur: secundum illud quod in alio. ait. ps. lxxxiij. Gratia et gloria dabit dominus: et si alius ideo ipsam lucem gratie a deo petit: dicens. Emitte lucem

Capitulum Quartū. p.

tuam 7c. Loquens autem Joannes euangelista de vbo incarnato. Erat lux va que illuminat omnes hoīem venientē in hūc mundū. Et est ibi distributio accommoda: si loquamur de lumine gratie. Nā de lumine grē nō ē verū simplr. Non. n. oēs hoīes illuminant a gratia: et infideles 7 inīq d xpiano noīe gloriant. Sed q̄cunq illuminant: nō ab alio q̄ a xpo illuminat q̄ dē in quantum deus dator est oīs gratie. vna cū patre 7 spū sancto: in q̄ntū vō homo receptor erat grē. Un dī Luc. ij. Sīa dei erat in illo. Et q̄ vnūq̄q̄ q̄to propinquius ē p̄ncipio influenti: tanto plus recipit d̄ influētia ei. Ut p̄ per exēplū de appropinquante ad ignē: 7 de flumine ppe mare. Hinc est q̄ aīa xpi propinquif suma: vno vnta vbo dei a quo oīs gratia recepit copiosissimē grāz quasi infinitā. s. quātū creatura est capax recipere. Un 7 de ipso intelligitur dictū Jo. i. Non. n. dat deus ad mensurā spm. i. grāz spū sancti v3 xpo hōi. Alijs quidem dat mensuratum fm determinataz vīrtutē. Sed xpo a p̄ncipio sue cōceptōis fuit data tanta: q̄ in eo non posat crescere. Et iō q̄ dī Luc. ij. Jhs pficiebat etate 7 grā: intelligitur nō fm habitum interiorē: sed fm actum exteriorē seu apparentiā: q̄ fm q̄ crescebat etate 7 statura: ita faciebat opa que ostendebant maiorem grām sanctitatis. Nos autē crescere possum? quotidiē per bona opa. Et ad hoc hortatur apls fidelis dīcēs. ij. Cor. vi. Hortamur vōs ne in vacuum grām dei recipiatis. In vacuum recipit 7 frustra: qui in ea non se exercet vt augeat. Et q̄ vt dīcīt phūs in. v. metha. Prīmū i vnoq̄q̄ genere ē regula 7 cā alioz: iō cum xps sit p̄mum in genere recipientium grām de plenitudine eius vt scribit Jo. i. s. ex merito eius 7 exemplo ei: nō q̄ de sua sit aliqd dīminutum.

Est aut duplex §. I.

grā fm. b. Tho. in sūma: 7 alios doctores. s. grātū faciens 7 gratis data: 7 vtrāq̄ semper plenissime in xpo. Sīa utraq̄ dī: q̄ gratis datur 7 sine meritis nris. Magna aut dīa est inter vtrāq̄. Prīmo: q̄ grā grātū faciens est proprie bonorum: q̄ nullus sine ea ē vere bonus 7 oīs bonus eaz h3. Sed grā gratis data ē cōis bonis 7 malis. Nam p̄phete fuerūt aliqui boui vt Isaias: Hieremias: et h̄ mōi Alij mali vt Balaam: Saul: 7 alij: miracula fecerunt apli. fecerunt 7 magy. pharaonis re pbi. Et ideo q̄ q̄ non habeat non h3 trīstari ex q̄ cum ea potest esse malus 7 sine ea bonus. Secūdo grā grātū faciens: est quoddā donū hīnale in aīa fm. b. Tho. p̄ma secūde. q. ex. vel quidam influxus seu radius a diuina luce infusus in aīa ad sui utilitatez: quod quidem semp permanet i aīa: faciens eam deo grātā: 7 opera eius bona meritoria. Semper dico permanet: nīsi q̄ se ea priuet: hoc autem accidit p quodlibet mortale. Lū enim

quis aliquod eorum perpetrat ex toto amittit grām nec est in sua potestate eam recuperare: nīsi deus sua misericordia eam infundat: q̄d facere solet: reuertendo peccatorē ad penitentiam Ro. v. Iustificati gratis grāia ipsius. Alias at deus nū q̄ aufert hōi grāiam sine culpa sua. Sed grāia gratis data diuiditur in nouem genera ut ponit ap̄lus. i. Cor. xij. vbi ait. Diuisiones gratiarū sunt idē dñs. s. dator eoz. Alij datur per spm sermo sapie: alij 7c. Et huiusmōi grē non sūt in aīa per modum habitus fixi: sed per modū passionis trāseuntis. Nā illi q̄ sunt uerī prophete: non hnt cōtinue prophetiā in mente: vt prophetent ad placitum suum: spū sanctus tangit corda eoz. Unde 7 heliseus dixit de sunamite. Aīa eius i amaritudine est: 7 dñs celauit a me. Silitet q̄ faciunt miracula: nō semper possunt ea facere ad libitū: s3 qñ deus dat eis talem vīrtutem. Unde 7 subtrahit ista grā gratis data sine culpa hntis. Tertio differunt: q̄ grā grātū faciente q̄ h3 oēs ei ptes: i. effectus ad salutem necessarios v3 virtutes que ab ea procedunt omēs possidet. Sed grām grātū datam nulli simul hnt oēs ptes eius. S3 quis hab3 pphetiam: alius vīrtutem faciendi miracula: alē sermonē sapie vel scie. Et si aliquis hnt plura ex his: non simul ea h3. Solus christus fuit q̄ omnē 7 sūmū gradū oīs gracie semper habuit utriusq̄. Et de hoc d̄ pe. di. ij. querendū: 7 Jo. i. dīcīt. Plēnū gracie et vītatī. Quia igit grāia grātū faciens est illa que est nobis necessaria: iō hāc postulat p̄p̄rlj. dīcēs. Emitte 7c. Ubi tria nota.

Preiositatem ei? admirādā: ibi Emitte lucē tuaz 7 veritatem tuam.

Operositatē ei? cōsectādā. ibi. Ipsa me dedū. 7c. Felicitatē exinde amplexandā. ibi. Et addū. in mon. s. t. 7 i. t. t.

Prīmū. s. nobili §. II.

tas 7 preciositas gracie patet ex hoc q̄ assimilaf luci. Emitte inquit lucem tuam. Sed q̄d preciosus luce esse valet: cum ipse deus lux dicat. i. Jo. i. Deus lux est: 7 tenebre in eo non sunt vllē. Est tñ deus lux increata 7 essentialis. grā at lux creata 7 accidentalis: per quā ipsa lux increata seu vītas 7 vbum diuinum nobis mittitur 7 habetur. Unde post lucem subdit. Et veritatem tuam. s. mitte. De ipsa grāia loquens petrus in canonica sua: ait. Maxima 7 preciosa nobis donauit. s. deus ut scimus diuine nāe cōsortes: v3 per lucem gratie. Sed ut magis clarescat preciositas gracie: notabimus. xij. ppriates eius ad similitudinem lucis mālis. Prīmo est primitiua in exordijs. Scōdo ē multiplicatiua in medijs. Tertio est reductiua a deuiis. Quarto est declaratiua in dubijs. Quinto est letificatiua in gaudijs. Sexto ē penetratiua i diabānis. Septimo est statim sparsiuā in spacijs.

Titulus Nonus.

Octauo est incolnquatiua a spurcitijs. Nono est illuminatiua in tenebris. Decimo est confortatiua i egris. Undecimo est augmentatiua in radijs. Duodecimo est decoratiua in essentijs. De pmo dicit sapiens. Primo oium creata est lux. Qd declarat moises dicens: q primo dieru oium dixit deus. fiat lux et facta est lux. Hac luce dicit magister in historia scolastica fuisse quada nubelucidissimā: que exercuit officiu solis vsqz ad quartā diē qñ creatus ē sol. Sed alij subtilius dicūt hanc lucē fuisse solē creatum tunc in forma sua sbali et mā. Sed quarta die additā fuisse ei quandā proprietatē accidentalem cui respectu dī factus cum luna et stell. Aug⁹ adhuc profundius dicit nām angelicam tunc formatā. s. luce gēe cōsumate: et confirmatā in gloria ad deū conuersā et speratam a tenebris malorum q de celo ceciderūt. Quodcūqz modo accipiat lux est prima in exordijs diez. Sic lux gēe ē primū donum qd cōicat deus creature rōnali: ut valeat eū possidere. Et postea apls in suis eplis pncipiū salutōis a gēa exorditur dicens. Sia uobis et pax a deo pte et a dño iesu christo. Hanc eis p oib⁹ optans ut pciōsius oibus. Tota. n. virtus nāe n̄ posset vnaz aiām ducē ad gloriā. Sz mūn⁹ grad⁹ gēe eā pducit ad illā. Et iō bñ dīc. b. Amb. Potior ē gēa q nā: de cōse. di. q. reuera. Secūdo lux ē multiplicatiua in medijs. Videmus. n. q de mane orto sole: lux ei⁹ ē in oriente: i occidente: meridie: et septentrione. Qui imo de nocte qñ sol cursū suū i emisperio qd ē ifra nos cōplet multiplicantur radij ei⁹ vsqz ad celū: et reuerberati i lunā et stellas. facit eas luminosas: que ex se et pte pte luna nō hz lumē: sed a sole recipit. Et illa reuerberatio in lunā: facit nos videre lunā et stellas qñ aer ē fere nus. Sed non ita illuminat aerem sicut in die p p nīmā distantia. In die aut cū sol apparet sup nostrū emispiū: ex tenebratōe radioz ei⁹ sup terras illuminatur aer vehemēter prop p pinqtati m. aeris ad ipsā reuerberatōem. Sed aer distās mltum a terra pte illuminat: et tenebrosus sic de nocte. Est g lux multiplicatiua i medijs illuminatis. Lux aut gēe illuminat oīa opa nostra q debite fiunt ut sint meritoria: que sunt tanq media puēndi ad patriā. Si loquitur: si comedit: si abulat: si operatur: si ad dormiendum accedat debita intentione: in oibus meretur. Unde Greg. Nec somnus sanctorum vacat a merito. Sine gēa autem nulla opera: elemosyne: abstinentie: et huiusmōi sunt meritoria vite eterne. Unde Aug. de pe. dis. iij. Credendū ē: ut cum gēa xpi destruxerit mala priora. i. peccata: et remuneret bona. s. que qd facit in ea: et que fecerat prius ante lapsum in peccatū: vtz q quis bona facta extra gēam: nō ualeant ad vitam eternā: non tñ o3 peccato: dimittere quin oē bonum qd potest faciat: qz valeat ad multa alia bona: et precipue ad disponendū ad gratiaz.

Unde dicitur de tali: de pe. di. v. falsas. Quicqd boni potest facere hortamur ut faciat: ut de⁹ cor eius illustret ad penitentia. s. per gēam. Tercio lux ē reductiua a diuio. Sicut ait saluator: et experientia docet. Qui ambulat in nocte offendit: qd lux non est in eo. Jo. xij. Offendit aut aliquid in pingendo: vel lubricum paciēdo: vel cadendo: vel uiam rectā dimittendo. Sed luce apparente perpendit deuium calē et reductur ad viā rectā. Nunq fuit aliquis ita sapiens scia nālī vel moralī: qui non deuiauerit a viā recta virtutum: sine luce gratie existens. Unde dicunt reprobi in inferno. Errauimus a viā ueritatis. Sol iusticie non illuxit nobis sap. v. Sic paulus cum fuit in tenebris ignorantie extra lucem gratie deuiabat: persequens christū cum fidelibus suis: arbitratus se in hoc obsequiū prestare deo. Sed eū appropinquatī damasco ut caperet christianos circūfulsit eū lux de celo et prostrauit eū: auferendo ei ad tps lucem corporalem: infudit ei lucē internā gēe: et reuocat⁹ ē ad viā ueritatis et esse spūalis. Un dicebat. Gratia dei sum id qd sum. Et ad Gal. i. Luz aut placuit ei qui me uocauit per gratiam suam: continuo nō acquieui carni et sanguini. Quarto lux ē in dubijs certificatiua. Qñ est quis in tenebris: et dubitat de aliquo quod obijcit visui: si ē vere qd existimat ad lucem certificatur. Sic exēplum habemus de duabus meretricibus contentibus corā Salomone: quaz vna. s. vera mē superuiuentis dicebat. Lum surrexisset mane ut darem lac filio meo apparuit mortuus. Sz clara luce deprehendi hunc nō esse filiū meū. iij. Rñ. iij. Sic lux gratie clarificat mentē in dubijs: qz instigat hoīem ut a sapiente illustretur: et si nō hz quē consulat ipsū lumē gratie docet. i. Jo. i. Unctō. i. gratia spūs sancti docebit vos de oibus. s. necessarijs ad salutē. Probat ex hoc. b. Tho. pma scde: q non pōt quis extra gratiā pstitui⁹ multū manē qñ labatur in alia mortalia. Luz rō ē: qz frequenter occurrunt homini casus repentini et dubij: in qb⁹ o3 subito cape defmiationē faciēdi lñ faciēdi aliquid: nec habebit quem pfulat. In repentinis aut cōiter homo operatur fm habitū pceptū et finē sibi prestitū. Qui autē est extra grām: hz vitiosū habitū: et pro fine ultimo constituit. s. aliud q deum. Unde fm habitū vitiosum delibēat in dubio peccās p deum. Et ideo bñ dicit apls: ad Hebr. xij. Optimum est gratia stabilire cor. Quinto lux ē letificatiua: puer. xv. Lux oculorū letificat aiām. Et Ecce. xi. delectabile est oculis videre solem. Unde et magi cum inspexerunt lucez stelle quā amiserant: Uidentes stellam gauisi sunt gaudio magno valde: Mat. ij. Sed et aues uide mus q de nocte silēt. Lū aut lux aurore exurgit: i cipiunt cantare modulīs suis: quasi letantes. Nul lum tale gaudiū quale administrat lux gēe ppter ea

Capitulum Quartū. p.

de sapia que est lumen gratie dī sapi. viij. Nō h̄z a
maritudine cōuersatio illius neq; rediū pūctus
illius: s; gaudiū. **Sexto** ē penetratiua i diapha
nis: Nā cū corpus solare sit in celo qđ est solidū
radius et penetrat eos: sicut et penetrat fenestra
uitreā intrās domū absq; scissōe ei. Un̄ dī Ecclī
Sol illuminans per oīa respexit. Sic grā spūs s̄a
eti facit penetrare oīa: fm̄ illud aplī. Spūs om̄ia
scrutat et p̄funda dei. facit etia; scrutari totam
uitā suā: et nō solum pccā magna s; minūtas co
gitatōes et affectōes inordinatas recognosēs ostēdēt.
accidit de grā copiosa sicut de radio solis: in q̄ in
aliquo loco reuerberante apparēt inumeri arbo
ri. i. minutissimi puluisculi. Ubi autē radius non
reuerberat nullus talis apparz ita ubi radius grē
illustrat: mēs innumeros in se defectus cognoscat.
Exēplū in Paulo q̄ cum dixisset. Plus oībus la
borauī: non autem ego: sed grā dei mecū ait. i. ad
Thi. i. Venit iesus peccatores saluos facē q̄rū pri
mus. i. maximus ego sum. **Septimo** lux subito
spargit. Lum. n. de mane sol oritur: subito radi
e? diffundit vsq; ad occidentē sine mora. Propte
rea dixit dñs ad Job. Si scis per quā viā spargit
lux. q. dicat n̄ vales scire: q; nō paulatī sed subito
diffundit radiū. Sic grā. spūs sancti facit hoīem
p̄mptū. nō velocē tardū ad bene faciendū. In cu
ius signum dī Actū. ij. factus ē repente de celo
sonus tanq̄ adueniētis spūs vehemētis. Ubi dic
glo. Nescit tarda molimina spūs sc̄i grā. Et ex h̄
pōt qđ aliq̄r p̄lectat: si grā dei h̄z: q; ut dic phis
in li. ethicorū. Signū habet acq̄siti: ē p̄pere et
faciliter opari. **Octauo** lux p̄seruat a sp̄ticijs
nam radius solaris transiens per lutum et q̄cūq;
immūda non coinquinat: sed permanz in sua pu
ritate. Similr grā que est in sacramētis: q̄ admi
stratur per malos minīstros. Utq; nō macula
tur vel minuit ppter malitiā mistroz. Et hoc est
qđ ait Aug. i. q. i. Spūalis virt? sacramētū: vt lux
purissima p̄ imūdos transiens non coīq̄nat. Sed
et illi q̄ h̄nt dei grām dum in ea permanent: et si cō
uersent inter pessimos: cōseruant in sua bonitate
et nō permittūt se maculari malis exemplis aliorū.
Sine grā ēt loca solitaria non p̄seruat a pccis:
qđ Greg. oīdit dicens. Quelibet occulta loca aīaz
sine grā saluare nō possūt. s. a peccatis. Nā et loth
in ciuitate sogdomorū iustus fuit in grām. s. p̄ma
nens i monte peccauit: dī. xl. Nono lux est illumi
natiua et per p̄ns expulsiua tenebrarū. Nō ē enīz
aliud tenebra quā priuatio lucis: Jsa. lx. Ambu
lantibus in regiōe vmbre mortis: lux orta ē eis: q̄
s. tenebras tolleret. Lux grē sine dubio tollit oīem
tenebrā pccī mortalis: qđ utiq; obtenebrat mētē:
et perducit ad tenebras infernales. Quāuis. n. grā
gratū faciens cōpatiat secū uenialia: nec ea semp
tollat: nullū tñ mortale secū patit: sed qđlibet ex
pellit imēdiatē: ut suū p̄riū oīno. Un̄ apls ad titū

Apparuit gratia dei saluatoris n̄i. et. Justificati
gratis gratia ipsius. Justificatur autē quis p̄ expul
sionē seu imissionē pccorū: et h̄ ē per grām. Illumi
nat q̄ mētē de agendis. Et de p̄e. di. iij. placuit:
dī per grām apperitur nobis itelligentia manda
torū dī. **Decimo** est lux cōfortatiua seu corzobo
ratiua egris. Pz per experiētā: q; de nocte qñ ra
dius lucis solaris non ē super terram infirmi de
terius se h̄nt. Qñ ēt aer est pluuiosus vel nebulo
sus: et sani sūt magis debiles: q̄ cū aer est seren? et
clare illuminatus. Sic lux grē fortificat hoīem ad
bene operandū: Ro. viij. Ipse spūs adiuuat infir
mitatē nostrā. s. gratia sua. vñ Aug. Sine ipso o
perante vt uelimus: et coopāte ut faciamus: nulla
bona opera ualemus. Operat at fm̄. b Tho. per
grām Et cooperatur. Et pro hēretico anathema
tizatur qui asserit: q; grā solum docet: quid agen
dum: uel iuuat solum ut melius bonum faciam?:
sed ēt sine ea possumus bene et meritorie facē. Ip
sa gratia tanti vigoris est: et ita corborat: vt mi
nimus gradus eius sit sufficiens ad vincendū oēz
tēptationē: et sufferendum oīem tribulatōem mū
di: sequendo instinctum eius. Un̄ et paulo stimu
lum siue tēptationē carnis patienti: fm̄ Grego. in
moral. Siue infirmitatis corporalis: fm̄ Augu.
super psalteriū dictū fuit. ij. ad Corin. xij. Suffic
tibi grā mea. s. ad vincendū tēptationē et sufferē
dū infirmitatem. **Est** lux vñdecimo augmenta
tiua in radijs: q; augetur a mane in meridiez vñ
Ecclī. Dies diē lupat: et lux lucem. Maior enī lux
apparet seu magis illuminatus aer hora tertia q̄
p̄ma: et meridiē magis q̄ hora tertia q; radius so
laris magis directe reuerberat terrā: sic lux gratie
continue auget uel hitualiter vel dispositiue ab e
lectis: per qđlibet virtuosum opus dispositiue au
getur: sicut et corpus humanum per quālibet co
mestionem disponitur ad augendū: dum est i sta
tu augmenti: et si non actu augetur per quālibz
puer. iij. Justoz semita quasi lux splendens p
ficit et crescit vsq; ad perfectū diē: exponit Grego.
super ezech. de conuersatione electoz dei: qui cre
scunt per bona opera i grā: vsq; ad diē clarā glie.
Infiniti sunt gradus gratie: et quāto qđ magis in
ea proficit: tanto magis videt qñtū sibi deest: et iō
laborat ut crescat cognoscens p̄ciositatē ei. Et
vt dicit Bern. In uia dei non p̄cedē est deficē. hic
et apls ad philī. Que ito sūt oblitus: ad brauiū
sequor superne vocatōis. **Duodecimo** lux ēt de
coratiua corpoz. Dī. n. corp? pulchrū qđ h̄z debī
tam membrorū p̄portionē: cū quadā refulgentia.
Un̄ et si corpus ēt bene p̄portionatū nō h̄et cla
ritatez: sicut corpora theuciorū vel ethiopū n̄ eēt
pulchra. Et iō vt dicunt doct. vt opera sua q̄ fac
turus erat pulchra apparent: inchoauit a luce:
ita et lux gratie decorat opera humana: lumen iō
nis cum qđ operatur fm̄ eā aliquātulū decorat:

Titulus Nonus.

sed non perfecte. Sed lux gr̃e additū pfecte. unde ap̃ls. Eramus aliqui tenebre: nunc aut lux in dño: vt filij lucis ambulat: sicut et x̃ps docuit lux vera filios suos dicens. Sic luceat lux vestra corā hōib⁹. 7c. Mat. v. 7. sap. dī. O q̃ pulchra ē casta gnatio cum claritate. Gnatio casta ē opatio generata seu pcedens ab intellectu: vt a uiro legitimo semināte voluntate: bonū cognitū vt in vxore: nō in sensualitate ancillā per errorē: q̃ tunc adultera. Et talis opatio rōis cum claritate gr̃e: vtiq̃ est valde pulchra. Quid pulchrius vita xp̃ianorū: hinc b. Amb. in exameron. Illa aīa a deo pingit: q̃ h̃z in se virtutū gr̃am renitente splendoreq̃ pietatis. Illa aut bene picta est: in qua elucet diuine opationis effigies. Illa aīa bene picta est: in qua ē splendor glorie et paterne imago s̃b: fm hanc imaginē q̃ refulget pictura preciosa ē: de pe. di. ij. illa. Luz ipsa ē luce gr̃e: mittit a deo veritas dei filius.

Secundū p̃ncipale §. III

sz operositas q̃ ab ea sequit: notat cū dī. Ipsa me deduxerunt: ipsa. s. gr̃a et veritas: de uno oēs aliud me duxerunt. Et que sint iste vie p quas gr̃a ducit: ostendit ps̃ dicens. Ibunt de virtute in virtute. i. de opere unius virtutis ad opus alterius virtutis. Nō enī decet semper se exercē in opere vni⁹ virtutis. Sed aliqui in opere fidei q̃ñz i ope sp̃s: q̃ñz i ope charitatis vel de virtute infusa per gr̃am: que subito generat in virtute acq̃sita habituata per cōsuetudinem. Ex operibus. n. frequēter multiplicatis: castis et iustis et pstantibus perseverando efficiuntur casti: iusti: fortes. 7 h̃mōi. Vel de una et ea dē virtute inspecta: in virtute pfectiore. Nemo enī repente fit sumus: sed a minimis q̃sq̃ inchoat ut ad maiora perueniat. Gradus. n. esse in virtutibus pulchre et diffuse oñdit Greg. de pe. di. ij. duz sanctā ecclesiā. ibi vide.

Quintū ad tertiu §. III.

p̃ncipale qd̃ est cōsecutio eterne felicitatis ait. Ad duxerūt. s. demū in mortē ad montē sanctū tuum altissimū glorie vbi sunt plures mansiones diffe-rentes s. premioz: et hec sunt tabernacula dei: in quib⁹ habitat in gloria. Nā ait ps̃. lxxiij. Gl̃am et gloriā dabit dñs: q̃ gr̃a ducit ad gloriā. Notā dū aut q̃ gr̃a sumit multipliciter: ut notat Arch. post Alexā. sup. c. gr̃a. i. q. i. Primo mō dī gr̃a donū dei increatum qd̃ gratis dat nobis. i. ipse sp̃s s̃ctus: gratis dās de q̃ pōt intelligi illud ap̃ls. Gl̃a dei in me vacua non fuit. Scōo dī gr̃a donū i nobis pcreatū. i. q. sum⁹ ad imaginē dei: et hoc cōe oibus hōibus: de qua pōt intelligi illud ap̃ls: gr̃a dei semper in me manet. Nō. n. pōt hoc tolli cum nāle sit. Tertio dī gr̃a donū infusū a deo: faciens aīam deo gratā: et opa eius meritoria: de qua dī ad Ro. vi. Gl̃a dei vita eterna. s. habet. Quarto

dī gr̃a primus effect⁹ gratie p̃dicte p lapsū. i. amīssio pccorū: et sic sumitur i p̃ncipio eplaz pauli cū dī. Gratia nobis et pax a dō patre 7c. dicit glo. i. remissio pccorū: et reconciliatio ad deū. Quinto dī gr̃a prim⁹ habi⁹ virtutis: in quo manifestat gr̃a. i. fides: ad Heb. vlti. Optimū ē gr̃a stabilire cor. glo. i. ut habeatis fidē perfectā. Sexto dī gr̃a donū p̃rogatiue gr̃e seu dignitatis: ut sacer ordo. i. ad tibi. iij. Noli negligere gr̃am que data est tibi per ipositionē manus p̃sbyterij. Et de hac iutelligitur illud capitu. i. q. gratia. Septimo dicitur gratia gratie signū seu gratia data: vt ppheta: operatō miraculorū et h̃mōi: de qua. i. ad Cor. xij. Diuisiones gr̃az sūt idē vero dom⁹ 7c. Illa. n. opera sunt signa q̃ in tali sit gr̃a. nō tñ lēp posito signo pōitur res. Octauo dicit gr̃a qd̃cūq̃ donūz alteri cōcatū. nō tñ oib⁹: siue tēporale ut diuitie: siue sp̃uale ut scia. Et de hac dī. i. pe. iij. Unusq̃ q̃ put accepit gr̃am in alterutru illā admūtates ut boni dispensatores multiformis gr̃e dei. Nono dī gr̃a vita eterna: q̃ maxie gratis dat: iuxta illud Jo. i. De plenitudine eius nos oēs accepim⁹: gr̃az p gr̃a. glo. i. gr̃am gl̃ificatiōis p gr̃a s̃ctificatiōis: et zachā. iij. Exēbit gr̃am gr̃e. Decio dī gr̃a qdam virtus moralis q̃ a phis dī gratitudo. s. de bñficijs receptis: ap̃ls. ij. ad the. ij. In oib⁹ gr̃as agite. Undecimo dī gr̃a beniuolentia alicui⁹ ad alterū. Sic dī in gen. xxxix. q̃ Joseph inuenit gr̃am corā dño suo: et postea corā p̃ncipe carceri. Ad oīa ista pōt adaptari illud. ij. ad Corin. iij. Hortamur vos ne in uacuu gr̃am dei recipiatis. De noe et dī gen. vi. q̃ inuenit gr̃am corā dño. i. beniuolentiā

De essentia gr̃e Capitulū scōm

Gratia gratū faci

ēs: ē quedā qualitas seu hīc supnālis: infusa a deo in essētia aīe vt i subiecto: siue merito creature: realit⁹ dif-ferens a virtutib⁹ infusis: faciēs creaturā deo gr̃atā: et opera ab ipsa pcedentia vite eterne merito-ria. Ubi p̃mo sciendū fm b. Tho. p̃ma. se. q. cx. arti. i. q̃ gr̃a fm cōem modū loquendi tripl⁹ p̃sue-uit accipi. Primo mō p̃dictōe alicui⁹: sic cōsue- uim⁹ dicē. Iste miles h̃z gr̃am regis. i. rex h̃z cum gratū et amat: fm q̃ dī gen. xxxix. q̃ dñs dedit gra- tiā ioseph in cōspectu p̃ncipis carceris. Scōo mō sumitur p aliquo dono grati dato: sic cōsueuim⁹ dicē. Ego facio tibi talē gr̃am pp qd̃ dī Eccl. xxix. Gl̃am fideiussoris ne obliuiscaris. i. seruitiū fidei- iussoris. Tertio mō p resp̃satiōe bñficij grati da- ti: fm qd̃ dicimur gr̃as et agere et hīc p bñficijs: ad qd̃ et ap̃ls hortat. ij. ad the. ij. dicens. In oibus gr̃as agite. Doz triuz fm dependet ex p̃mo. Ex a more. n. quē aliquis h̃z ad aliū: et gratū h̃z p̃cūit: q̃ dat sibi aliqd̃ donūz gratis. Ex scōo p̃cedit ter- tiū: q̃ ex bñficijs gratis receptis: cōsurgit gr̃az ac

actio. Quātū ad duo vltia manifestum est: q̄ grā ponit aliqd in eo q̄ grām accipit pmo. s. ipsū do nū gratis dātū: sō ipsius recognitoē. Sed q̄tū ad primū est oīa iter grām dei 7 grām hoīs. Nā q̄ bonū creature est ex uoluntate diuina: iō ex oī lectōe dī q̄ uult creāre bonū. p̄fuit aliqd bonū i cre āta. S3 uolūtas hoīs mouet ad amādū ex bōo p existente in reb. Et inde ē: q̄ dilectio hoīs non to taliter causat bonitatē rei: sed p̄supponit eam in toto uel in parte. P3 igit q̄ quālibet dei dilectō nē sequitur aliqd bonum increatura creatū: sed q̄nq̄ nō tñ dilectioni eterne bonū coeternū: s3 h3 bui boni differentiā differens.

Consideratur dilectō §. I.

dei ad creaturā duplex. Una quidē cōis fm quaz diligit oīa q̄ sūt ut dī: Sap. xi. spāl fm quā trahit creaturā rōnalem supra cōditionē nāe: 7 p̄cipa tionē diuini boni. Et fm hanc dilectōē dī de ali quem diligit simplr: q̄a fm hanc dilectionē uult de simplr creature bonū eternū qd ē ipse: sic igit p hoc q̄ dī hoīez grāz dei hīe: significat qdā sup nāle a deo pueniens in hoīe. Qñz tñ grā dei dicit ipsa eterna dei dilectio: sed de grā hituali que est in hoīe nūc ē fmo: q̄ grā dī q̄ gratis datur: a deo sine meritis recipientis. S3 aut tertio mō accep ta. s. p recognitoē bñfici ē virtus moralis: de qua supra in ti. de iusticia in ca. de grā.

Quāt grā sit qdā §. II.

qualitas in aīa ondīt p hoc qd dicit glo. sup illud ps. cū. Exhilarer facie i oleo. S3 ē nitor aīe scīz p̄cilians amorem. Nitor at aīe ē quedā q̄litas sicut pulchritudo corpis ē q̄litas. Sed p h3 decla. dīc b. Tho. pma scōe. q. cx. az. ij. q̄ ut dicitū ē i eo qui dī grām hīe: significat esse quidā effect⁹ gratuite uoluntatis dei. Ex gratuita at uoluntate dei hō luuat duplr. Uno mō i quātū aīa hoīs a deo: ad aliqd cognoscendū: uolendū: lāgendū illuminat. Et hoc mō ipse gratuit⁹ effect⁹ i hoīe: nē q̄litas s3 qdā motus aīe a dō. Alio mō adiuuat hō ex gra tuita dei uoluntate: fm q̄ aliqd hituale donuz a deo aīe infundit. Et hoc iō: q̄ nō est pueniēs q̄ de us minus prouideat hīs q̄s diligit ad sup nāle do nū: q̄ creaturis q̄s diligit ad nāle bonū psequēdū. Creaturī at nālibus sic puidit: ut nō solū moueat eas ad actus nāles: sed etiā lāgiat eis fōmas 7 vīr tes quas dā nāles: que sūt p̄cipia actuum: ut fm se ipsas inclinentur ad huiusmōi motus q̄bus a deo mouent: fiunt creaturis gnāles 7 faciles: fm illud sapi. viij. Disponit oīa suauiter: multo igit illis q̄s mouet ad cōsequendū bonū sup nāle etnū infundit aliq̄s fōmas seu qualitates sup nāles: s3 q̄s suauiter 7 p̄mpte ab ipso moueant ad bonuz etnū psequēdū. Et sic donū grē q̄litas qdā ē. Agit aut grātia in aīam per modū cāe fōmal: sicut al

bedo facit albū: 7 iusticia iustum. Et fm q̄ aīa im perfecte p̄cipat diuinā bonitatē ipsa p̄cipatio diuine bonitatis que est grā: i perfectioni mō h3 ēē in aīa q̄ aīa i se ipsa subistat. Est tñ grā nobilior q̄ nā aīe: in quātū est expressio l p̄cipatio diuie bonitatis. nō at q̄tū admodū effedi.

Quāt grā differat a §. III.

vīrtutibus infusis: probat p h3: q̄ fides 7 spes p̄nt hū sine grā: qd ēē nō posset si idē essent cū ea. Et de charitate dicit. b. Aug. q̄ grā p̄cūit charitatez. S3 si idē esset cū ea: nō posset p̄uenire. Pro cuius declaratōe dīc. b. Tho. pma scōe. q. cx. ar. ij. q̄ qdā posuerūt idē ēē grām 7 vīrtutē fm essentia: sed solū fm rōez differre: q̄ grā dī fm q̄ facit hoīem gratū deo: uel q̄ gratis dāt. Uirt⁹ aut dī fm q̄ p ficit hoīem ad bñ opandū. Et hoc vī sensisse m̄g in. ij. sen. Si q̄s recte cōsideret rōez vīrtutū hoc sta re nō pōt: q̄ ut dicit phīs in. vij. phīsicoz. Uirt⁹ est dispositio p̄fecti Dico autem perfecti quod est dispositum secundum naturam. Ex quo patz q̄ virtus vniuscuiusq̄ rei dī in ordine ad aliquam nāz p̄existentē: qñ. s. vñ qd q̄ sic ē dispositū sic cōgruit nāe sue. Manifestū ē at: q̄ vīrtutes acq̄site p act⁹ hūanos sunt dispositōes qd hō cōuenient disponit in ordine ad nām qua ē hō. Uirtutes at infuse disponunt hoīem altiori mō 7 ad altiores finem. Uñ ē o3 q̄ in ordine ad altiorē. hoc at ē i ordine ad nām diuinā participatā fm q̄ dī. i. pe. ij. Maxima 7 preciosa nobis p̄missa donauit: ut per hoc efficiamur diuine nāe p̄sortes. Et fm ac ceptionē h3 nāe: dicimur regenerari in filios dei. Sicut igitur lumen nāle rōis ē aliquid p̄ter vīr tes acq̄sitas: que dicuntur in ordine ad ipsū lu men nāle: ita 7 ipsum lumen gratie qd est p̄cipa tio diuine nāe: ē aliquid p̄ter vīrtutes infusas q̄ a lumine illo deriuantur 7 ad illud ordinant. Uñ apls ad ephe. v. Eratis aliqñ tenebre: nunc autē lux in dño: ut filij lucis ambulate. Sicut. n. uir tutes acq̄sitate p̄ficiunt hoīem ad ambulandū lu mini nālis rōis congruenter: ita 7 vīrtutes infuse p̄ficiunt hominem ad ambulandum pueniēti lumini gratie. Q̄ aut. b. Aug. in li. de spiritu 7 lit tera noiat fidē per dilectionē operantē gratiam: hoc non est: q̄ grātia sit fides: sed actus fidei per dilectionem operantis est primus actus: per quē grātia gratum faciens manifestatur. Reducit aut grātia ad primā speciē qualitāt. Nec tñ ē idē qd vīrtus: sed hīrudo quedā que supponitur vīrtuti bus infusis: sicut eaz p̄cipiū 7 radix.

Est at ipsa grā i es §. III.

sencia aīe sicut i subiecto nō i potentia aliqua aīe qd p3: q̄ per gratiam regeneramur in filios dei. Sed generatio prius terminatur ad essentiam q̄ ad potentias. Pro cui⁹ declaratōe dicit. b. Tho.

Titulus Nonus.

¶ *pma scōe. q. cx. ar. iij. q. si gratia esset idem quod virtus tunc oportet eam ponere in potentia aie. Sed si differt realiter: ut dictū ē: tunc nō pōt esse in potentia sed est in essentia. Sicut g̃ gratia ē p̃ virtute: ita o3 q̃ habeat suū subiectū pū potētia aie. s. q̃ sit in essentia aie. Sicut. n. p. potētia itellectuā hō p̃cipat cognitionē diuinā per virtutē fidei: 7 per potētia uolūtatis amorē diuinū p virtutē charitatis: ita ēt per nāz aie participat fm qn̄dam similitudinē nām diuāz: per quadā regenerationē seu icreationē. Et sicut ab effētia aie effluunt ei potētie: que sunt principia opēz: ita etiā a gratia ipsa effluūt virtutes in potētias aie: per q̃s potētie mouentur ad actus virtutū. Et fm hoc g̃a cōparat ad uoluntatem ut mouens ad motū. Et sic g̃a est p̃ncipiū meritorij opis mediātibus virtutibus.*

¶ *De diuisione gratie. Capi. tertiu.*

Quadruplex reperitur diuissio gr̃e. P̃ma ē in g̃iam gratiū faciētē 7 gratis datā. Scōda ē in opātem 7 coopantē. Tertia ē in p̃uenientē 7 subsequētē. Quarta diuissio gratie gratiū dante i nouē genera g̃iaz. Et p̃ma ē diuissio real. Pro cui⁹ decla. dic. b. Th. i. fe. q. cxi. Q̃cū g̃a ad hoc ordinet vt hō reducat i deū ordine q̃dā: hoc q̃d q̃dā reducat in deū per alios: fm hoc ē duplex g̃a. Una p̃ quā ipse hō cōiungit deo: 7 sic ē gratia gratiū faciēti. Alia per quā vnus hō cooperat alteri ut reducat in deū: h̃ mōi at̃ donū vocat g̃a gratiū data: q̃ super facultatem nāe: 7 supra meritum p̃sōe hōi cōceditur. Sz q̃ n̄ dat ad hoc ut homo ipse iustificetur: sed poti⁹ ut ad iustificationē alteri cōoperetur: iō n̄ uocatur gratiū faciēs. Et d̃ hac aplūs. ad Lorin. ij. Unicuiq̃ datur manifestatio spūs ad vtilitatē. s. alioz. de p̃ma aut̃ d̃ ad ephe. i. Gratificauit nos in dilecto filio suo. Ad hoc facit q̃d dicit Greg. sup ezech. de pe. di. ij. Pōt discūsus atq̃ mobilitas spūs sic intelligi. In scōtoz q̃p pe cōdib⁹ iuxta q̃sdā virtutes sp̃s manet. Iuxta q̃sdā recessur⁹ venit 7 venturus recedit. In fide enīz 7 spe atq̃ charitate 7 alijs bonis sine q̃b⁹ ad celestē patriā nō pōt puenire: sic ē humilitas: castitas: iusticia: atq̃ misericordia p̃fectoz corda n̄ deserit. In p̃phetie vō virtute doctrine faciēdia 7 miracloz exhibitoz: electi aliqñ adest: aliqñ se subtrahit hec ille. P̃ma bona p̃tinent ad g̃iam gratiū faciētē a q̃ auit. Scōda ad g̃iaz gratiū datā: vt p̃ziferi⁹

Secūda diuissio gr̃e. §. I.

est in operantē: q̃ trahit ex ṽbis Aug. dicentis i li. de libero arbitrio 7 g̃ia: 7 ponit in. ij. sen. De cōoperādo in nobis perficit: q̃d opando incipit: quia ipse ut uelimus opatur incipiens: q̃ volentib⁹ cōoperat p̃ficiēs Operatōes at̃ dei q̃bus nos mouz

ad bonū ad gratiā pertinent. Un̄ diuidit in opantē 7 coopantē ipsa gratia. Pro e⁹ decla. dic. b. Th. p̃ma fe. q. cxi. ar. ij. S̃ia ut dictū ē supra dupliciter pōt intelligi. Uno mō p̃ diuino auxilio: q̃ nos mouet ad bñ uolendū 7 agendū. Alio mō p̃ hituali dono nobis diuinitus in opantē 7 coopantēz. Operatio enī alicui⁹ effect⁹: nō attribuit mobili sed mouenti. In illo g̃ effectū i q̃ solū mens nā ē mota et nō mouens opatio deo attribuitur: 7 scōm hoc d̃ g̃a opans. In illo autem effectū in q̃ mens nostra et mouet 7 se mouet: opatio nō solū tribuitur deo sed 7 aie. Et fm hoc d̃ g̃a cooperās. Est at̃ i nobis duplex actus. P̃mus interior uolūtatis. Et q̃tu ad istū actū voluntas se h̃z vt mota: d̃ us at̃ ut mouens: 7 p̃sertim cū incipit bonū uelle voluntas: que prius malū volebat. Et iō fm q̃ d̃ us mouet mentē ad hūc actū: d̃ gratia opans. Alius actus est exterior: q̃ cum a uolūtate ip̃eret: et p̃is est vt ad hūc actum opatio attribuat voluntati. Et q̃ ad hūc actū et deus nos adiūuat: 7 interī cōfirmādo voluntatē vt ad actū peruēiat: 7 exterius facultatem opandi p̃bendo: respectu h̃ act⁹ d̃ g̃a cooperās. Sic igit si g̃a accipiat pro gratuita dei motōe: qua mouet nos ad bonū meritorij: cōuenienter et diuidit g̃a in opantē 7 cooperantē. si at̃ accipiat gratia p̃ hituali dono: sic duplex ē g̃ie effect⁹: sic 7 cuiuslibet alteri⁹ forme: q̃ rū p̃mus est ee: secūd⁹ ē opatio. Sicut calorū opatio est facē calidū: 7 exterior calefactio. Sic ergo g̃a hitual in q̃tum aiam sanat vel iustificat: siue gratum deo facit: d̃ g̃a operās. In quantum vō est p̃ncipiū opis meritorij: q̃d ēt ex li. ar. p̃cedit: sic d̃ gratia cooperans. Est autem eadem gratia operans 7 cooperans: sed distinguitur scōm diuersos effect⁹. Et cū p̃ g̃iam iustificamur: de⁹ n̄ si ne nobis nos iustificat: q̃ per motū liberi arbitrij dū iustificamur: dei iusticie cōfitemus. Ille tam̄ motus non est gratie causa: sed effectus. Un̄ tota opatio pertinet ad gratiam.

Tertia diuissio gr̃e. §. II.

est in p̃uenientē: 7 subsequētē: trahit hec ex ṽbis ps. lviij. dicentis. Misericordia ei⁹. s. dei p̃ueniet me. Et in alio ps. Misericordia eius subsequetur me. S̃ia aut̃ dei. ex misericordia ei⁹ p̃cedit. Et ideo cōuenienter 7 ipsa gratia diuidit in p̃uenientē et subsequētē. Pro e⁹ decla. dic. b. Th. p̃ma fe. q. cxi. ar. iij. q̃ sicut g̃a diuidit in opantē 7 coopantē fm diuersos effectus: ita ēt in p̃uenientēz 7 subsequētēz q̃ltercūq̃ accipiat. Sūt at̃ q̃nq̃ effectus gratie gratiū facientis i nobis. P̃m⁹ ē ut aia sanct. s. a p̃cō. Secūdus ē vt bonū uelit. Tertius ut bonū q̃d uult efficaciter operet. Quartus vt hō p̃seuer. Quis⁹ vt ad gl̃iaz p̃uēiat. Et iō g̃a fm q̃ cat in nobis p̃mū effectū: d̃ g̃a p̃ueniēs respectu secūdi effect⁹. Et fm q̃ causat i nobis scōm

Capitulū Quartum. 3.

effectū: dī gratia sequens respectu pmi effectū. Et sicut vnus effectus ē posterior vni effectui 7 prior aliū effectui: ita gratia pōt dici pueniens 7 suble quēs fm eūdē effectū respectu diuersorū. Et hoc est qđ Aug. dicit in li. de nā 7 gratia: puenit vt sanemur: sublequitur ut sanati vegetemur: pūit ut vocemur: sublequitur vt glorificemur. Quāuis autē effectus gratie possint esse infiniti numero: sic sunt infiniti actus hūani: tñ oēs reducunt ad aliq̄ determinata in spē. Preterea oēs in hoc pueniūt qđ vnus aliū pcedit. Ista ē diuisio gratie in puenientē 7 sublequentē: nō est diuisio fm essentia eius: sed fm effectus ei⁹ varios. De hac ē Greg. su per ezech. ait. Semel concepta uir⁹ ad puectum ducit: 7 vltio terra. s. cordis fructificat: qđ pueniente se gtratia: mens hoīs spontanea ad fructū boni operis assurgit: de pe. di. q. dū sāctam.

De diuisione grē §. III.

gratis date: que diuidit in illa nouē: de quib⁹ ait a postolus. i. ad Corin. xij. Diuisiones grāz sunt: idē vō oīs. Alij dat per spm sermo sapie: aliū sermo scie fm eūdē spm: aliū fides in eodē spū: aliū grā sanitatū: aliū opatio virtutū: aliū pphetia: aliū dī scie: dī spūz: aliū genera linguaz: aliū interpretatio fmonū. Pro cui⁹ oecle. di. b. Tho. i. scde. q. cxi. ar. iij. qđ gratia gratis data ordinat ad hoc: qđ hō alteri cooperetur ut reducatur ad deum. Homo nūc ad hoc operari nō pōt interius mouēdo hoc enī solius dei ē. Sed solum exterius oicendo vel suadendo. Et iō gracia gratis data illa sub se continet qbus hō indiget ad hoc ut alterz instruat in rebus diuinis que sūt supra rōem. Ad hoc autēz tria requirunt. Pūo quidē ut hō sit sortitus plenitudinem cognitiōis diuinz: vt ex hoc possit alios instruere. Scdo ut possit confirmare vel pbarē que dicit. Tertio ut ea que pcepit possit cōuenienter auditoribus pferre. Quātū igit ad pūm tria sūt necessaria sicut ē apparet in magisterio humano. Primo quidē oīz qđ ille qui oīz instruit alique in aliqua scia: ut pncipia illius scie sit ei certissima. Et quātū ad hoc ponitur fides: que est certitudo de inuisibilibus rebus: qđ supponunt ut pncipia in catholica doctrina. Scdo oīz qđ doctor se hēat icte circa cōclusiones pncipalē scie: Et sic ponit sermo sapie: qđ est cognitio diuinz. Tertio oīz vt abūdet exēplis 7 cognitioe effectui: p qđ iter dū oīz manifestare cās. Et quātū ad hoc ponitur sermo scie: que ē rex humanarū cognitio: qđ inuisibilia dei per ea qđ facta sunt intellecta pspiciūt. Quātū ad fm pfirmatio eoz que subdunt rōnē est per argumēta. In his at que sūt supra rōez diuinis reuelata. cōfirmatio ē p ea que sūt diuine vti pprīa. Et hoc duplī. Uno mō ut doctor sacre doctrine faciat: qđ solus de⁹ facē pōt in opibus miraculosis: siue sint ad salutē corpis: 7 qđ ad

hoc pōit gratia sanitatū. Siue ordinēt ad solā diuine pēatis manifestationē: sic qđ sol ster: aut tene breseat: aut qđ mare diuidat 7 hō mōi: 7 quātū ad hoc pōit opatio vtutū. Scdo ut possit manifestare ea que soli⁹ dei ē scire: 7 hec sūt pūgētia futura: et qđ ad hoc ponit pphetia. Et ēt ocula cordium 7 quātū ad hoc ponit discretio spūz. Quātū ad tertiu. facultas pūciandi pōt attēdi vel quātū ad idioma in qđ quis possit itelligi loqndo 7 fm hoc ponunt genera linguaz. Vel quātū ad sensū eoz que proferunt: 7 quātū ad hoc ponit interpretatio sermonū. Et sciendū qđ quīs oīa beneficia nobis collata a deo possunt dici grē: non tamē dicuntur pprīe gratie gratis date: vt qđ piscator a bundet fmonē scie: 7 sic de alijs. fides ē qđ hic ponitur inter has grās nō ē uirtus illa theologica qđ iustificat hō: sed iporat ista quādā eminentē certitudinē fidei: ex qua hō fit idone⁹ ad instruēdū alios in his que sūt fidei. Quāuis autē gratia sanitatum pertineat ad operōem uirtutū. i. miraculorum: distinguit tamē ab ea 7 ponit spālis gratia: qđ hō spālē rōem inducendi ad fidē: qđ magis red dī qđ pūptus ad fidē recipiendā per beneficium corporalē sanitatis: qđ per operationē vtutū. Silī ter loqui uarijs linguis 7 interpretari sermones quīs videant pertinē ad fmonē scie vī sapie: hōc tñ spāles rōes mouēdi ad fidē: 7 ideo ponunt dī fūctē ab illis. Sapia at 7 scia hic nō cōputat īter grāz gratis datas: fm qđ enumerant īnt do na spūs sācti: prout. i. mens est bene 7 pūptre nobilis a spū sancto: ad ea que sunt sapie 7 scie. Sic enī sūt dona spūs sācti: sed scōz qđ iporat qndā abundantia scie 7 sapie: ut homo possit nō solū in se ipso recte sapere de diuinis: sed etiā ut possit instruere 7 pdicentes reuincere sic ponunt īter grās gratis datas sermo sapie 7 scie.

Cōparādo at ad §. III.

inūicē grāz gratis datas: ad grāz grātū faciētem: nobilior 7 perfectior est gratia gratum faciēns. Unde apostolus. i. ad Corin. xij. Enumeratis grātis gratis datis: subdit. Adhuc excellentiorem uobis uia3 demonstro. Loquens de charitate que procedit a gratia gratum faciente: 7 hoc sic probat. b. Thomas in. i. scde. q. cxi. ar. v. Una queqz uirtus tanto excellentior est: quanto ad altius bonum ordinatur. Semper autē finis potior est his que sunt ad finem. Gratia autē gratum faciēns: ordinat hominem immediate ad cōiunctionem vltimi finis seu consecutionem. Gratie autē gratis date: ordinant hominem ad quedā preparatoria finis vltimi: sicut per prophetiam: 7 miracula 7 alia huiusmōi: homines inducunt ad hoc qđ vltimo finī cōiungantur. Et iō multo est excellentior gratia grātū faciēns: qđ gratis data. Si p gratia gratis datā: puta pphetādo mira

cula faciēdo. posset hoc agere i altero: vt talis gra-
tia gratū faciētē cōsequeretur: tūc eēt excellētiō: gratia
gratis data. Sicut excellētiō ē claritas solis illu-
minātis: q̄ corporis illuminati. Sed p̄ grāz gratia
datā homo nō pōt causā i alio cōiunctōez et ad
deū: quā ipse habet p̄ grāz gratū faciētē sed cau-
sat q̄dā dispositōes ad hoc. ¶ Et grē gratis date
sūt cōmunes bonis et malis: qd̄ deus p̄misit s̄z. b.
Aug. ne nimis appeterent: et i eis p̄fectō hōis exti-
mare: et nō eas habēdo hō in se mltū deiceret. fa-
ciūt em̄ habētē ea mltū eē i op̄inione hominū et
honore: et i p̄fecti appetit. Sed grā gratūz faciēs
ē solū i bonis et p̄ducēs ad glāz: et ideo p̄ oib⁹ re-
b⁹ magis appetēda caripēdēda et carpiēda vt do-
nū optimū. Et ad h̄ facit qd̄ ait. Aug. i. q. i. Ad-
te sūt op̄atōnes sp̄sū facti: quas ap̄ls cum quodā lo-
co comemorasset ita cōclūsit. Nec oīa op̄at vnu
atq; idēz sp̄s: diuidēs singulis put vlt. Lū ḡ ali-
ud sit sacramētū qd̄ habere symon magus petuit
Aliud prophētia que etiāz i malis hōib⁹ fieri solet
vt in saul. Aliud op̄atio sp̄sū facti quā nisi boni
h̄e nō possūt. i. charitas: nec quilibet h̄etici et sc̄s
matici accipiāt: charitas q̄ operit multitudinem
peccatorū: donū ē catholice vn̄itatis et pacis: nec
eius i omib⁹: quia nec eius sunt om̄es: h̄ ille. Cha-
ritas aut̄ sicut et oēs alie v̄tutes fluūt a grā: sicut
radij a sole. Unde et dī. Ecclesi. c. xl. Gratia dei sicut
paradisus b̄ndictiōis. Sic em̄ i paradiso tere-
stri erāt multe arbores fructuose p̄ducētes suauis-
simos fructus et i medio lignū vite: ita grā gratū
faciēs cōtinet seu p̄ducit oēs v̄tutes: ex q̄b⁹ p̄ce-
dunt fruct⁹ suauissimi bonoz op̄ū: et vt p̄ncipali-
or̄ immediate v̄tutes charitatis.

De causis grē. Capitulū quartum.

Consatur at̄ grā so-
lum a deo p̄ncipaliter. Ad quā re-
quirit p̄paratō ex pte hominis: que ta-
mē preparatō nō necessitat deū ad
dandū eam. Est aut̄ maior in vno q̄ in alio. Nec
tñ fieri pōt p̄ certitudinē si habet. Primū ostēdit
ex auctē. s̄a. dicentis. Glāz et gloriā dabit dñs.
Hoc at̄ sic pbat Tho. i. se. q. cxij. ar. i. Nulla res
agē pōt ultra suā sp̄m: q̄ semper oīz q̄ cā sit poti-
or̄ effectū. Donū at̄ gratie excedit oēm facultatez
nāe create: cū nihil aliud sit q̄ p̄ncipatio oē nāe
que excedit oēm aliā nāz. Et iō impossibīle ē q̄ aliq̄
creatura causet grāz. S̄z necesse ē: q̄ solus de⁹ dei
ficet cōicando p̄fortium diuine nāe: p̄ quā dei sili-
tudinis p̄ncipatōem habeam⁹. Sicut ē impossibīle
q̄ aliquid igneat nisi solus ignis. Qd̄ at̄ dī Joan. i.
Glāz et veritas per iesū christū facta ē: verū ē p̄nci-
palit̄: tñ v̄tute sue diuinitatis: nō ab hūanitate.
Nā cū humanitas s̄m dam̄. sit quoddā organūz
deitatis: sicut instrumentū nō agit actōe propria:
sed v̄tute p̄ncipalis agentis. Sic hūanitas christi

non causat in nobis p̄ncipalr grām sed v̄tute deita-
tis adiūcte: ex qua actōes hūanitatis christi sunt
nobis salutare. Similit̄ et per faciā noue legis q̄
deriuant a christo: causat i nobis grā instrumēta-
liter: p̄ncipaliter at̄ per v̄tute sp̄sū sancti. ¶ Qd̄
aut̄ dicantur angeli purgare: illuminare: et p̄ficē:
angelos inferiores et hoīes s̄m Dionysiu: hoc nō
est intelligendū: q̄ faciant iustificando grām: quia
hoc: vt dictum est solus dei est: sed est hoc p̄ mo-
dum cuiusdam instructionis. Unde et ipse Dio-
ny. dicit q̄ ista purgatio: illuminatio: et p̄fectio: nō
est aliud q̄ diuine sc̄ie assumptio: et est una op̄atō
realiter. Sed triplex ponitur p̄pter diuersos res-
pectus. Purgatio quidē dī in quātū totalit̄ ut sc̄i-
entia. Illuminatio in quātū cōfortat et roborat i-
tellectum illuminati: sicut calidum appropinquas
ad ignem confortat et augetur in eo calor. P̄fec-
tio vō in quātū h̄etur noticiā de eo q̄ prius nō ha-
bebat: sicut in illuminatōe aeris in q̄tū remouē-
tur tenebre: pōt dici purgatio: in quātū incipit lu-
men in aere illuminatio in quantum aliqd̄ colo-
ratū cernitur ab hōie p̄fectio. In manne da-
tōe sine discriminē uel sexus uel etatis gomoz siglī
equaliter collegerūt. Un̄ apparet christi indulgē-
tiam et celestem gratiā postmodum secuturaz: eq̄-
liter omnibus diuidi: sine sexus varietate: sine an-
norum discriminē: sine acceptione persone: sup̄
omnem dei populum sp̄ualis gratie munus infu-
di. s̄a. deo hec Lyprianus: de conse. di. iij. nec quē
q̄. Idem in dicto cap. Si dies oībus equaliter na-
scitur et si sol super omnes pariter equali luce dis-
funditur: q̄to magis sol christus et dies uerus i ec-
clesia sua lumē uite eterne pari equalitate largit̄.
hoc ille. Qd̄ vī intelligendū ex parte se preparan-
tiū: et facientiū equalem preparatōem.

Quantum ad se ¶ §. i.

cūdum. s̄. de preparatione ad gratiam q̄ requirit
patet ex eo quod dī amos. iij. Preparare te i oc-
cursum dei tui israel. Et. i. Rñ. vij. preparate cor
vestra domino Pro cuius declaratione dicit. be.
Tho. prima secunde. q. cxij. q̄ ut dictum est su-
pra. Gratia dupliciter accipitur. Uno modo pro
habituali bono. Alio modo pro auxilio dei: mo-
uentis animam ad bonum. Primo modo accipi-
endo p̄exigitur ad gratiam aliqua gratie prepa-
ratio: quia nulla forma potest esse nisi in materia
disposita. Sed secundo modo accipiendo grati-
am sc̄ilicet pro auxilio dei mouentis animam ad
bonum: sic nulla preparatio requiritur ex parte
hominis: quasi p̄ueniens diuinum auxilium:
sed potius quecunque preparatio in homine
esse potest: est ex auxilio dei mouentis animam
ad bonum. Et secundum hoc ipse bonus mo-
tus liberī arbitrij quo quis preparatur ad grē

Capitulum Quartum.

ad gratie donū suscipiendū ē actus liberi arbitrii
mōi a dō. Et q̄tū ad hoc dicitur homo se prepa
rare: fm̄ illud prouer. xvi. Hōis ē preparare auij.
Et est a deo p̄ncip̄l̄r mouente liberū arbitrium.
Et fm̄ hoc dī a deo voluntas hoīs preparari: et
gressus hoīs dirigi. ¶ Sciēdū ē q̄ duplex ē pre
paratio hoīs ad gr̄tiā. Una ē que est simul cum
gr̄tie infusione Et talis preparatio est meritoria
nō quidē gr̄tie que iā hētur: sed gr̄e que nōdum
habetur. i. augmētatiōis eius. Est alia preparatio
que ē gr̄e gr̄atiū facientis: que tñ ē a deo mouente
sed non sufficit ad meritū hoīs nōdū per gr̄am iu
stificatī: q̄ nullū meritū pōt esse nisi ex gr̄a. Item
ista preparatio ad donū gr̄tie recipiendū nōdūz
habite: contingit dupl̄r. Lūm. n. ut dicit̄ ē: sit a
deo p̄ueniente mouente voluntatem hoīs ad bo
nū. Quāq̄ deus mouet hoīem ad bonū: nō tamē
p̄fectū: et talis preparatio p̄cedit gr̄tiā gr̄atum
facientem ē t̄p̄re. Sicut mouet frequenter p̄ma
nentes in peccato: ad faciēdū elemosynas: ieiunia:
oratiōes et h̄mōi. Sicut mouit. b. Aug. añ cōuer
sationē ad audiendū p̄dicatiōes Ambrosij exhor
tatiōes simpliciāt: exēpla Antonij. Un̄ dicit̄ o pe.
di. v. Admonem̄ de p̄leuerante in odio uel alio
crimine q̄cqd̄ bōi poterit: q̄ faciat. i. elemosynas iei
iunia: oratiōes: et h̄mōi: ut de eī cor illustret. i. p̄ gr̄a
tiā gr̄atiū facientē. Quāq̄ vō de statim mouet ho
minē ad p̄fectū bonū: et subito hō accipit gr̄a
tiā. vñ dicit̄ Eccl̄. xi. facile est in oculis dei sub
ito hōēstare pauperē. Et Jo. vi. Oīs q̄ audit a pa
tre et uidit̄ uenit ad me. Sic accidit in Saulo:
qui cū actu p̄sequeret ecclesiā et iter agē ad capiē
dum christianos: subito luce circūfultus recepit
gr̄tiā: Act. ix. Lū ḡ a dō sit ista p̄paratio: n̄ refert
q̄ fuit statim uel paulatī. Agens. n. infinite virtutis
deus: sicut exigit m̄az uel dispōz m̄ae: quasi p̄sup
positā ex alterius cāe actōe: ita n̄ eget t̄p̄e: s̄ in su
bito pōt m̄az dispōnē et formā introducē: et ēt p̄i
us t̄p̄e dispōnē m̄az paulatī et postea formā indu
cere: sicut in sanitate contingit que aliqñ paulatī
introducūt: aliqñ i subito in sanatiōe miraculosa.

¶ Quātū ad tertiū. §. II.

q̄ preparatio hoīs ad gr̄tiā: n̄ necessitat ad gr̄a
tiā p̄ hoc ex eo q̄ hō cōparat ad deū: sicut lutū
ad figulū: fm̄ illud Hier. xviij. Sicut lutū in ma
nu figuli: ita et uos in manu mea ait dñs. Lutū at
nō accipit ex necessitate formā a figulo: q̄tūcūq̄
sit figuratū. Pro cui⁹ declaratiōe dicit. b. Tho. p̄
ma se. q. cxij. ar. iij. q̄ p̄paratio hoīs ad gr̄tiā est
a deo sicut a mouente: et a libero arbitrio sic mo
to. Pōt igit gr̄tie cōsideratio dupl̄r accipi. Uno
mō put ē a libero arbitrio: et fm̄ hoc nullā neces
sitate h̄z ad gr̄e cōsecutiōem: q̄ donū gr̄e excedit
oēm p̄parationē virtutis hūane. Alio mō pōt con
siderari fm̄ q̄ ē a deo mouente: et tunc h̄z necessi

tatem ad id ad qd̄ ordinatur: nō qd̄ necessitatez
coactōis: sed infallibilitatis: q̄ intentio dei deficē
nō pōt: fm̄ qd̄ dicit. b. Aug. de p̄destinatiōe sc̄toz
q̄ per beneficia dei liberātur certissime quicūq̄
liberantur. Un̄ si ex intentione dei mouentis ē: q̄
hō cuius cor mouet gr̄tiā consequatur: infallibi
liter illam cōsequatur: fm̄ illud Jo. vi. Oīs q̄ audit
a patre et didicit uenit ad me. Qd̄ at dicit glo. ad
Ro. v. De⁹ recipit eū qui cōfugit ad se aliter eēt i
eo iniquitas: intelligitur de illo qui cōfugit ad eū
per actum liberi arbitrii: iam per gr̄am iformatū
quem si non reciperet: esset i iusticiā quā ipse sta
tuit. Et sciendum q̄ defectus gr̄tie prima cā ē ex
nobis. Sed collatiōis prima causa est ex deo: sc̄dz
illud Osce. xij. Perditio tua isrl̄ tñ ex te: ex me
auxilium tuum.

¶ Quātū ad quartū. §. III.

.i. q̄ non sit in oibus equaliter gr̄tiā: manifestat̄
ex hoc qd̄ dicit ap̄lus ad ephe. iij. Unicuiq̄z iustitū
datur gr̄tiā fm̄ mensuram donatiōis xpi. S̄z qd̄
mensuratur: non equaliter datur et. Et hoc sic o
clarat. b. Tho. p̄ma secunde. q. cxij. art. iij. Habi
tus duplicem habitudinem habē pōt. Unum ex
parte finis uel obiecti: fm̄ qd̄ dicitur vna uirtus
nobilioz altera: q̄ ad maius bonum ordinatur.
Alio modo ex parte subiecti: qd̄ magis ul minus
participat habitum inherētem. Secundū ergo
p̄mam habitudinem: gr̄tiā non potest esse ma
ior et minor: q̄ gr̄tiā fm̄ sui rationem: coniūgit
hominem summo bono quod est deus. Sed ex
parte subiecti pōt suscipere magis et minus prout
.i. min⁹ uel perfectius illustratur a lumine gr̄tie
vnus q̄ alius. Cuius diuersitatis ratio ē: ex aliqua
parte preparantis se ad gr̄tiā. Qui enīz se ma
gis ad gr̄am preparat plenioz gr̄am recipit. S̄z
ex hac parte non potest accipi prima ratō diuer
sitis hui⁹. q̄ preparatio non est hoīs nisi i quan
tum liberum arbitrium eius preparatur a deo
Unde prima causa huius diuersitatis est ex parte
dei: q̄ diuersimode sue gr̄tie dona dispensat: ad
hoc q̄ ex diuersis gradibus gr̄tie pulchritudo
ecclesie consurgat et perfectio. Sicut etiam et di
uersos gradus rerum instituit ut esset perfectum
vniuersum. Unde ap̄lus ad ephe. iij. enumeratis
pluribus gr̄tijs subdit: ad consumationem sanc
torum edificationem corporis xpi. Qd̄ autēz di
citur sap. vi. Equaliter ipsi est cura de omnibus:
non intelligitur q̄ det dona gr̄tie equaliter: sicut
nec nature gradus: sed quia unico actu et simplici
maiora et minora dispensat. Lyprianus: de cōse.
dis. iij. sic ait. Plane eadem gr̄tiā spiritalis: q̄
a baptismo equaliter a credentibus sumit: i p̄uer
satiōe atq̄ actu nostro postmodū uel minuit uel
augetur: ut i euāgelio dñico. Lūm semen equalit̄
semitur: sed p̄ uarietate terre: aliud absumitur

Titulus Nonus.

Id est deperditur: aliud in multiforme copiam vel
xxx. uel. xl. uel centesimū fructū exuberat cumu-
latū: hec ille. Sed qd dicit equaliter dari gratia
intelligitur in puulis verū fm cōem legē. Sec^o p
priuilegiū ut Nicolao 7 al. In adultis at quo ad
faciētes equalē pparatōez. Et qd gīaz dīc minui:
intelligitur quo ad feruorem. Nā quo ad habitū
non minuit p mortale: sed corrumpitur.

Quantum ad qntū §. III.

1. q. nō sciri possit certitudinaliter si hō hz gīaz.
Probat per hoc qd scribit Eccl^o ix. Nemo sit an
odio uel amore sit dignus. Sed gratia dei ē que
facit hōiem dignū amore dei. 8. 7c. Pro h^o declara-
tione sciendū: q. tripl^r pōt aliquid cognosci. Uno
modo per reuelationē. Et hoc modo pōt qd scire
se hīe grātā. Reuelauit hoc deus aliqñ ex spālī p-
uilegio aliquibus vt securitatis gaudiū in hac vi-
ta in eis incipiat: 7 confidentius 7 fortius magni-
fica opa psequant^r: 7 mala vite presentis sustine-
ant. Sicut paulo dictū est. ij. Cor. xij. Sufficē tibi
gratia mea. Et habrahe fuit dictū. Nunc cognū
q. timeas deū. Gen. xxiij. Id est cognosce te feci. Et
loquitur d^o tiore casto. qui nō ē sine gratia. Scdō
modo pōt aliqd per se ipsū 7 certitudinaliter co-
gnosci. Et sic nullus pōt scire se hīe grātā. Et rō
est: q. certitudo nō pōt haberi de aliq: nisi possit
diūdicari per propriū pncipiū. Sic. n. certitudo
habetur de cōclusionibus demonstratiuis: per in-
demonstrabilia vīa pncipia. Nullus autem pōt
scire se hīe sciam alicuius cōclusionis: si pncipiū
ignoraret. Principiū at gīe 7 obiectū eius ē ipse
deus: q. ppter sui excellentiam est nobis ignotus:
fm illō Job. ix. Si venerit ad me non uidebo eū:
si at abierit non intelligā. Et iō hō nō pōt per cer-
titudinē diūdicare si hz grātā: fm illud. i. Cor.
iij. Sed neq. me ipsū iudico. qui aut iudicat me
dñs ē. Tertio mō cognoscit aliquid cōiecturalit^r
p aliqua signa. Et hoc modo pōt aliquis cogno-
scere se habē grātā: in quantum. s. pcepit se de-
lectari 7 contemnē res mundanas: 7 in quantum
non ē conscius alicuius pccī mortal^r fm quē mo-
dum pōt intelligi illō: Apoc. iij. Vincenti dabo
manna absconditū: qd nemo nouit nisi q. accipit:
q. ille qui accipit: per quandā experientia dulce-
dinis nouit: quam non experitur: qui nō accipit.
Ista tñ cognitio ipsecta ē. Un 7 apl^o. i. Cor. iij.
postq. dixit. Nihil mihi conscius sum subdit. Sz
non in hoc iustificatus sum: q. vt dī in. ps. xviij.
Delicta quis intelligit ab oculis meis munda me
dñe. hec. b. Tho. Itē q. actus vtutū infusarū q. p-
cedunt a grātā: sunt oīno siles actib^o pcedentib^o
a virtutibus acquisitis: ideo quāuis videat quis
se facere opera iusticie: misericordie: charitatis: pe-
nitentie: non pōt scire per certitudinē si tales act^o
pcedunt a virtutibus infusis uel acq^ositis. Un nec

ex hoc q. habeat grātā cognoscē pōt.

De necessitate gratie. Laplin qntū.

Ratio deia deo

Gest hōi necessaria q. sine ea nō pōt
dei pcepta suare: nec vitā eternaz
mereri: nec resurgē a pccō nec ab-
stinē a pccō. Sz nec pōt p se ppare
se ad gīaz. Nec postq. eā psequut^r ē: pōt bonū fa-
cere: 7 vitare peccatū sine auxilio gratie: nec per-
seuerare. Pōt tñ sine grā cognoscere veritatē mul-
tarū rerū: 7 facē aliqua bona nālīa: 7 diligere deū
super oīa. Quātū ergo ad primū. s. q. sine grā
gratū faciente: nō pōt hō oīa dei pcepta implere.
Probat^r per. b. Aug. qui dicit. Credē. s. q. possit
quis mandata dei sine gratia implē: perunct ad
heresim pelagianorū. vñ de conse. di. iij. di. Pla-
cuit vt quicūq. dixerit in nobis grātā iustificatō-
nis dari ut qd iubemur per liberū facē arbitriū:
facilius possumus implere per grātā: tanq. 7 si grā
nō daretur: nō quidē facile: sed tñ possumus 7 si
ne illa implē mandata diuina: anathema sit. Pro-
cuius declaratōe dicit. b. Tho. pma se. q. cix. ar.
iij. q. implē mandata legis contingit dupl^r. Uno
mō in quātū ad subāz operi: ut. s. hō operet iusta
fortia 7 alia uirtutū opera. Et hoc modo in statu
nāe integre potuit oīa mandata legis implere. Alio
quin nō potuiss^r in statu illo nō peccare: cū n sit
aliud peccatū q. transgredi legem dei. Sed in sta-
tu nāe corrupte nō pōt implere oīa mandata fm
gratia sanante. Quod autem ait apl^o ad Ro. ij. c.
Sentes que legem nō hnt: cum nālīter que legi sē
implent: ipsi sunt sibi lex itelligendū est fm. bea.
Augu. Sentes legem implere per nām ad vitāz. s.
7 reformatā grātā. Alio modo possūt impleri mā-
data legis non solum quātū ad subām operi. sz
etia 7 qntū ad modū agendū: vt. s. ex charitate faci-
ant. Et sic nec i statu nāe integre: nec in statu nāe
corrupte potest homo implere absq. gratia man-
data dei. Unde. b. Aug. in li. de correctione 7 grā
cum dixisset q. sine gratia prius bonum hōies
faciunt: subdit: non solum ut ministrante ipsa qd
faciendū est sciant: verū ē ut prestante ipsa faciāt
cum dilectione quod sciūt. Indigent insup i utro-
q. statu auxilio dei mouentis ad mandata implē-
da. Nec est cōtra quod. b. Hiero. dicit. Maledic-
tus oīs qui dicit dū aliquid ipossibile precepisse.
Sed impossibile vī: qd per se hō facē nō pōt: ut
mandata. seruare. Nā id qd possumus cū auxilio
diuino: nō ē nobis oīno ipossibile: fm illud phi.
in. ij. ethicoz. Qd per amicos possumus: aliqua-
liter p nos possumus. vñ 7. b. Hiero. ibi subdit.
Sic fatemur liberū eē arbitriū nostrū ut dicam^r
semp nos diuino auxilio indigere.

Capitulū Quidum.

Quātū ad scdm .s. I.

punctū. s. q. sine gratia non possumus vitam eter-
nā mereri: oīc apls ad ro. vi. Sīa dei vita eterna.
Qd iō dī f3 glo. ibi: ut intelligam' deū ad vitā et
nā p sua misatōe pducē. Sic q' exponit uita etna
nobis dat' grā dei. i. suo munē. h' rō ē fm Tho. i.
fe. q. cix. ar. v. Qz act' perducētes ad finē: o3 finē
esse pportionatos. Nullus at act' excedit pportio-
nē pncipiū act' sui. Et iō videm' in nālib': q' nulla
res perficē pōt effectū p suā opatōz: q' excedat vtu-
tē actiūā. S3 solū pōt pducē p opatōem suā effe-
ctū sue vrtutis pportionatū. Vita at etna ē excedēs
pportionē hūane nāe. Et iō hō per sua nālia non
pōt pducē opa meritoria pportionata vite etne:
s3 ad h' exigūt altior vī q' ē vī grē. Et iō sine ea hō
pōt mereri vitam etnā: s3 pōt facē opa pducētia
ad aliq' bonū pñale hōi: sic laborare in agro: co-
medē: bibē: hīc amīcū z h'. vt dīc. b. Aug. Qd at
dñs dīc: Mat. xix. Si uis ad uitā ingredi sua man-
data: itelligendū ē uoluntate sua facē opa merito-
ria. ita tñ q' ipsa uoluntas pūsparet ad h' p grāz
ut dīc. b. Aug. Itē si obīciat q' uita etna ē ultim'
finis hoīs: s3 q'libet res nālia p sua nālia pōt cōseq'
finē suū: q' multo magis hō q' h3 altiora nālia: o3
p se posse pseq' finē suū. s. uitā etnā. Rñ. q' hoc est
uez de fine cōnālī rei. S3 nā hūana ex hoc q' est
nobilior: pōt ad altiorē finē pducī q' nālē sibi cu-
ius ē uita etna. Sed indiget altiori auxilio q' vīus
nālia sua sit. s. auxilio gratie.

Quātū ad tertiu .s. II.

.s. q' n' pōt q's resurgē a pccō sine auxilio grē: pbat
sic p. b. Tho. i. fe. q. cix. ar. vii. Pccm trāsīt actu:
sed remanet reatu: z iō nō ē idem resurgē a pccō:
q' cessare ab actu pccī: sed resurgere a pccō ē ppa-
ri hoīem ab his que peccādo amiserat. Incurrit
at hō triplex detrimentū peccando. s. maculā cor-
ruptōem nālis boni: z reatum pene. Maculaz q'
dem in quantū pūuatur quis decore gratie: ex de-
formitate pccī. Bonum aut nāe corrūpitur: in qm-
tum nā hoīs deordinat uolūtate hoīs non subiec-
ta dō: hoc. n. ordie sublato. pñs ē ut tota nā hoīs
peccātis inordinata remaneat. Reat' pene ē: quia
peccando mortalit' meret vānatōem eternā. Ma-
nifestū ē aut q' de singulis hōz triū nō reparetur
nisi per deum. Lum. n. decore grē pueniat ex illu-
stratōe diuini lumis: nō pōt talis decore in aīa re-
pari: nisi deo denuo illustrante. Un' requirit ba-
bituale donū qd ē grē lumē. Sīl' ordo nāe repari
n' pōt ut. s. uoluntas hoīs subīciat deo: nisi dō uo-
lūtātē hoīs ad se trahente. Sīl' z reatus pene et-
ne remitti n' pōt: nisi a deo i quē ē offesa pmissa: z
q' ē hoīuz iudex. Et iō reqrit auxiliū grē: z i qntū
ad hituale donū: z qntū ad interiorē dei motōez
Qd at dī cphe. y. Expurge a mortuis z illuminabit

te xps: nō sic ē intelligēdūz q' tota exurrectō a pec-
cato pcedat illuminatōem grē: sed q' cū hō per
liberū arbitriū a deo motū surgē conat a pccō: re-
cipit lumen gratie iustificantis.

Quātū ad quartū. s. III.

q' sine grā n' pōt hō a pccō abstinē. Hoc sic decla-
rat. b. Tho. i. fe. q. cix. vii. De hoīe possum' loq'
dupl'r. Aut fm statū nāe itegre. Aut f3 statū nāe
corrupte. Et f3 statū nāe itegre pōt hō sine do-
no grē hituali n' peccare: nec mortalit' nec venialit':
s3 peccare n' ē aliud q' recedē ab eo qd ē f3 nāz qd
uitare hō pōt in statu nāe itegre. n' tñ hoc po-
terat sine auxilio dei in bono pseruātis: q' subtrac-
to ipsa ēt nā i nihilū decidēt. S3 in statu nāe cor-
rupte: indiget hō grā hituali: nā sanāte ad hoc q'
oīno a pccō abstinēat. Nec sanatio pmo fit i pñti
uita: fm mētē appetitu cānali nūdū totalit' repato
unde apls in psona hoīs repati dīc. Ro. vii. Ipse
mente fuio legi dei: carne at legi pccī. In q' qdem
statu pōt hō abstinē a pccō mortali qd ē i rōe. Nō
at pōt abstinē ab oī pccō uenialit': pp corruptionē
inferior' appetit' sensualitat'. Aut' mot' singlos
rō reprime pōt: z ex hoc hnt rōem pccī z uolūtā-
rī. Nō at oīs: q' dū uni resistē nūti: fortassis ali'
iurgit. Et q' rō nō pōt sp' puigil ēē ad h' mōi mo-
tus uitandos. Sic igit' anq' rō hoīs i q' ē pccm mō-
tale reparetur p grāz iustificante: pōt singla pccā
mortalia uitare: z fm aliq' tēp': q' n' ē necesse q'
cōtinuo peccet in actu. S3 q' diu maneat absque
pccō mortali esse nō pōt. Ut. n. dicit Greg. sup eze-
chi. Pccm qd p pñiaz diluit: mox suō pondē ad a-
liud trahit. Et h' rō ē: q' sicut rōi subdit' iserīo ap-
petit': ita ēt rō d3 subdi deo: z in ipso cōstitutē finē
sue uoluntatis. Per finem autem oportet q' regu-
lentur omnes actus humani: sicut per rationis iu-
diciū regulari debent motus inferioris appeti-
tus. Sicut igitur inferiori appetitu non totaliter
subiecto rationi: non potest esse quin insurgant
inordinati motus in appetitu sensitiuo: ita in ra-
tōe hoīs deo n' subiecta: cōsequens ē: q' insurgant
multe inordinationes in ipsis actibus rationis.
Luz enim homo non habet cor suum firmatūz i
deo: ut pro nullo bono consequendo uel malo ui-
tando ab eo separari uelit: occurrunt multa pro-
pter que sequenda z uitanda homo recedit a dō:
precepta eius contemnendo: z ita peccat morta-
liter: quia in repentinis homo operatur secūduz
finem preconceptum z habitum preexistentem:
philosophus dicit i. iij. ethicorum: quāuis ex pre-
meditatione rationis homo possit aliquid age-
re preter ordinem finis preconcepti: z preter in-
clinationem habitus. Sed quia homo non po-
test sepe ēē i tali premeditatōe: non pōt contigē:
ut diu pmaneat qn oparet fm pñtiā uoluntatis
deordinate a deo: nisi cito per gratiam reparet.

Titulus Nonus.

Nec ē qđ dicit. b. Aug. s. qđ nemo peccat i eo qđ vitare nō pōt. S; nō pōt sine grā vitare: qđ rē. qđ pōt hō vitā: singlos act^{us} pccōz: sed nō oēs nisi per grām. Et tñ qđ ex eius defectu ē: qđ nō sit preparatus ad grāz hñdā: p hoc nō excusatur a pccō: qđ sine grā peccatū vitare nō possit.

Quātū ad qntū. s. §. III.

qđ hō nō pōt se pparare ad grām p se ipsū: oñdit per illud qđ dī Joh: vi. Nemo pōt venire ad me: nisi pī qui misit me traxerit eū. hoc autē sic declarat b. Tho. pma. scōe. q. cix. art. vi. Duplex ē pparatio voluntatis humane ad bonū. Una qua pparatur ad bonum opandū meritorū z fruendum deo. Et tal pparatio voluntatē nō pōt eē sine habituali dono grē: qđ sit pncipiū hōi opīs meritorij. Alio mō pōt itelligi pparatio voluntatis hūane: ad consequendū ipsum donum habitual grē. Ad hoc autē qđ se preparat voluntas ad susceptōez hōi doni habitualis grē: nō oīz presupponē aliqđ aliud donum habituale in aīa: qđ sic procedēt in īfinitū. Sed oīz p̄supponē aliquod auxiliū dei gratuitū: mouentis interius aīam seu inspirantis bonūz ppositū. His igit ouobus modis indigemus diuino auxiliū ad bene opandum. Qđ at indigeam^{us} auxiliū dei mouentis aīam oñdit ex hoc: qđ cum de^{us} sit pmiū mouens simplr: ex eius motione ē: qđ oīa i ipsā conuertant^{ur} fm cōem intentionē boni: per quā intendit vnūqđqz assimilari deo fm modū suū. Unde Diony. dicit in li. de di. no. qđ de^{us} cōuertit oīa ad se ipsūz. Sed hoīes iustos puerit ad se ipsū sicut in speciale finem quem intendunt: z cui cupiūt adherere: vt bono ppro: s; illud ps. lxxij. Mibi autē adherere deo bonū est. Et ideo qđ hō conuertatur ad deū. hoc nō pōt esse nisi deo puerente ipsum ad se: hoc autē est preparare se ad grām: quasi ad deū cōuertit: sic ille qđ hz oculū auersum a lumine solis: per hoc se preparat ad recipiēdum lumen solis: qđ oculos suos conuertit versus solem. Un p; qđ nō pōt se preparare ad lumē grē recipiendum: nisi per auxiliū grē interi^{us} mouētis. Nec est qđ dī zacha. i. Cōuertimini ad me: z ego puerter ad vos. Conuerti nō ē aliud qđ se ad grām preparare. Un vī qđ per se pōt pparare se. Alis quo iparetur qđ non esset in eius potestate. Nam conuersio hominis ad deū fit per liberum arbitrium. Et fm hoc hōi p̄cipitur qđ se ad deū conuertat. Sed liberum arbitrium ad deum conuerti non pōt nisi deo ad ipsum conuertente illū fm illud Hier. pxi. Conuerte me dñe z puerter qđ tu es oīs deus meus. Un cum dicitur homo facere qđ in se est in preparando se ad grām: dī h esse in potestate hoīs fm qđ ē motus a deo.

Quātū ad sextū. s. §. V.

qđ consecutus iam grām habitualē donum: adhuc

indiget auxiliū grē: p̄tout impōtat motionē iterio rem dei ad bonūz. Qđ sic declarat. b. Tho. pma. sede. q. cix. art. ix. Homo ad recte viuendū indiget duplr auxiliū dei. Uno mō qđ ad donūz habituale: per quod sanatur natura humana corrupta per peccatum: z sanata eleuatur ad faciendū opa vite eterne meritoria: que excedunt p̄portionem nāe humane. Alio modo indiget auxiliū gratie: vt moueatur ad agendum. Quantum igitur ad p̄imum auxiliū homo in gratia existens: non indiget alio auxiliū. s. gratie habitualis infuso. Sed quantum ad scōm auxiliū: vt. s. moueat^{ur} a deo ad recte agendum: sic iam habens habituale donum gratie: adhuc indiget tali auxiliū. Et hoc pp̄ duo. Primo ratione generali ppter hoc: qđ nulla res creata pōt in quēcūqz actū prodire nisi v̄tute motionis diuine. Secūdo ratione speciali ppter cōditionē humane nature corrupte: que hz p grām sanetur quantum ad mentem: remanet tñ i ea corruptio z īmp̄fectio quantum ad carnem: p quā seruit legi peccati: ut dicit ad Ro. viij. Remanet etiam quedam ignorantie obscuritas in intellectu fm quā dicitur ad ro. viij. Quid oremus sic oīz nescimus: ppter uarios enim rerum euentus. Et qđ etiam nos ipsos non perfecte cognoscimus: non possum^{us} ad plenum scire qđ nobis expedit. Et iō necesse ē nobis: vt a deo dirigamur z p̄tegamur qui oīa nouit: z oīa pōt. Et ppter hoc et īnatis in filios dei p grām conuenit dicere. Et ne nos inducas ītēptationē. Et fiat voluntas tua sicut in celo z in terra: z cetera que continentur in oratione dominica ad hoc pertinentia. Nec ex h; qđ post grām habituale donum acceptum indigeamus auxiliū dei nos mouentis ad bonum: potest concludi qđ tale habituale donum sit īnuacuum: vel in perfecta gratia: quia etiam in statu glorie quando erit gratia consummata: homo diuino auxiliū indigebit: z quantum ad hoc etiam in pfecta gratia hoc ostendit: in quantum hominem non totaliter sanat.

Quātū ad septi. s. §. VI.

mum scilicet qđ in gratia constitutus indiget auxiliū gratie: non quidem prout est donum habituale ipsa gratia: sed prout est auxiliū dei protegens hominem. Quod. b. Tho. declarat sic p̄ma secunde. q. cix. art. x. Perseuerantia tripliciter dicitur. Uno modo prout significat habitum mentis per quem homo firmiter stat: ne moueatur ab eo quod est secundum veritatem per tristitias fruētes. Secundo modo potest dici perseuerantia habitus quidā: fm quem hō hz ppositum p̄seuerādi in bono vsqz in finem. Et vtroqz istorum modorum: semper p̄seuerantia simul cum gratia īfundit^{ur}: sic z cetera virtutes. Tertio modo dicitur p̄seuerantia quedam bonitatis vsqz ad finē vite.

Capitulū Sextum.

Et ad talem perseverantiā hūmā hō in grā p̄stitu-
tus nō indiget aliqua hituali grā: sed diuino auxi-
lio ipsū p̄egente ⁊ dirigente ⁊ tēp̄rationū impulsū
Et ideo postq̄ aliq̄s est iustificatus p̄ grām necel-
se h̄z petere p̄dicte p̄seueratiē donū: vt. s. custodia
tur a malo usq̄ ad finē vite. Multis. n. datur grā
q̄bus nō datur p̄seuerare i grā.

¶ Q̄ntū ad octauū. §. VII.

scilicet q̄ sine hituali dono grē possumus multa
intelligere. Sed non sine auxilio dei mouentis in-
tellectū. Qd̄ sic declarat. b. Tho. p̄ma se. q. cix.
arti. i. Sicut oēs motus corporales reducunt in
motum celestis corpis sic i p̄mū mouens corpa-
le: ita oēs motus: ita corporales q̄ spūales reducunt
in p̄mū mouens simplr qd̄ est deus. Et iō q̄n-
tūcūq̄ aliqua nā corporalis vel spūalis ponatur p̄-
fecta: non pōt. in suum actum procedere: nisi mo-
ueatur a deo: que quidez motio est fin sue. puidē-
tie rationē: non fin necessitatē nāe: sicut motō cor-
poris celestis. Nō solū at a deo ē oīs motio sic a p̄-
mo mouente: sed ab ipso ē oīs formalis p̄fectō:
sicut a p̄mo actu. Sic igitur actio intellect⁹ ⁊ cu-
iuscūq̄ entis creati: dependet a deo duplr. Uno
mō in q̄ntū h̄z formā per quā agit. Alio mō i q̄n-
tū ab ipso mouetur ad agendū. Unaqueq̄ autēz
forma indita rebus creatis: a deo h̄z efficacitā res-
pectu cuiusdā effectus determinati: in quē pōt h̄z
suam p̄prietatē. Ultra aut non pōt nisi p̄ aliquaz
aliā formā superadditā. Sicut aqua nō pōt
calefacē nisi calefacta ab igne. Sic igitur intellect⁹
humanus h̄z aliquaz formas. s. ipsum intelligibī-
le lumen: qd̄ est de se sufficiens ad quedā intelligi-
bilia cognoscēda: ad ea. s. in quoz noticiā per sen-
sibilia possumus deuenire. Altiora vō intelligibī-
lia intellect⁹ humanus cognoscē non pōt: nisi for-
tiori lumine grē: uel p̄phetie qd̄ dicit lumen grē i
quātū est nāe superadditū. Sic ḡ dicendū est q̄
ad cognitionē cuiuslibet veri: indiget hō auxilio
diuino: ut. s. intellectus a deo moueatur ad suum
actum. Nō autē indiget ad cognoscendū veritatē
in oibz: noua illustratione: superaddita nāli illu-
strationi: sed in quibz dā que excedūt nāle cogni-
tionē: ⁊ tū q̄nq̄ deus p̄ suam grātiā miraculose
instruit aliquos de his: que per nālem cognitionē
haberi possūt: sicut ⁊ q̄nq̄ facit miraculose qd̄az
que nā facere potest. Lum aut dicit q̄ oē verum
a q̄cūq̄ dicatur est a spū sancto: fm Ambz. In-
telligendū est hoc fm. b. Tho. q̄ est a spū sacro
sicut ab infūdente nāle lumen: ⁊ mouente ad itel-
ligēdū ⁊ loquēdū veritatem: nō autē sicut i habi-
tate per grāz gratū faciēte: vel sicut largiēte hitua-
le donū gratie: supadditum naturalī lumini.

¶ Demū q̄ntū ad §. VIII.

volēdū vel faciendū bonū aliter idiget homo grā

in statu nāe corrupte. Aliter indiguit in statu na-
ture integre. Nam in statu nature integre indiget
hō vtute gratuita supaddita virtuti nāe i q̄ntū ad
vnū. s. ad opandū ⁊ volēdū bonū supnāle. S̄z in
statu nāe corrupte q̄ntū ad duo. s. vt sanetur: ⁊ ul-
terius ut bonum virtutis operetur meritorium.
In vtroq̄ autem statu indiget homo auxilio di-
uino: ut a deo moueatur ad volendum ⁊ agen-
dum sicut a p̄mo mouente. Et sicut vtroq̄ mo-
do potest intelligi illud Ro. ix. Non est uolentis:
neque currentis: sed dei miserentis. Uelle enim ⁊
operari meritorie est a deo: mediante gratia sua
gratum faciente. Uelle autem ⁊ operari ea q̄ sūt
nature vel artis: vt edificare: plantare: intelligē
⁊ huiusmōi: ēt i p̄ccōibus ē a deo ut p̄mo motoz
omnium ad agendum.

¶ De affectu gratie operantis que est iustificatio
impj. Capitulū sextum.

Iustificatio ipiū

que est effectus gratie operant dī
a iusticia. Iusticia autem dicitur
triplicit fm Tho. i. secūde. q. cxiij.
ar. i. Uno modo prout iporat rec-

titudinē ordinantē actū hoīs in comparatiōe
ad aliū singulare hominem. Et sic est iusticia
p̄ricularis ⁊ uirtus cardinalis. Secundo modo p̄
ut ordinat fm rectitudinē actum hominis i cō-
paratiōe ad bonū cōe multitudis: que dī iusticia
legalis. Tercio modo dī iusticia fm q̄ iporat rec-
titudinē q̄ndā hoīs in dispōe interioris hoīs: p̄
ut. s. sup̄mū hoīs subijcitur deo: ⁊ inferiores vi-
res aīe subdunt supreme. i. rōi. Et hanc iusticiam
p̄ha. v. ethicorum appellat methaphoricā. Ab
hac igit iusticia tertio mō sup̄ta: sumitur iustifica-
tio passiue accepta. s. p̄ fieri iustū: non pro facere
iustum. Et hoc etiam nō per modū simplicis gnā-
tionis: q̄ sic ēt p̄ficeret competere ei qui non esset i
peccato: dum iusticiam acciperet a deo: sicut adā
in principio accepit iusticiam originalis: peccati-
cum adhuc non haberet p̄ccm: sed potuit peccare
huiusmodi iustificatio i hoīe includit rōez mor-
de contrario in p̄riū. Et sic iustificatio iporat q̄n-
dam transmutationē de iusticie statu: ad statum
iusticie predictē. Et de ista iustificatione h̄z agitur
de qua ad ro. iij. Et aut q̄ nō operat credenti aut
in deū q̄ iustificat ipiū. Et ad ro. viij. Quos uoca-
uit: hos ⁊ iustificauit. In hac enī iustificatione ipiū
p̄currūt quattuor p̄ ordinē: simul qd̄ t̄p̄e: ⁊ si nā
lit se ordine nāe vnū precedat aliud: v̄z grē ifusio:
motus liberi arbitrij per fidē formatā in deū. Ter-
tium ē motus liberi arbitrij in p̄ccōi detestatione.
Quartū ē remissio culpe: que fm p̄. de taratasia
in quarto notantur in. v. illo r̄si non dicto ordie.

Titulus Nonus.

Comouisti terram tuam. s. tu dñe: terram. i. pccōrē debitū terrenis. Et hoc mouēdo libez arbitriū suū totū i te: ut. s. i te credat 7 te sup oia amet: ideo comouisti dñe. i. totum mouisti. Et si omnis motus est a primo mouente deo: modo speciali ē hic motus ab eo: ad se cum conuertēdo q̄ prius erat auersus. vñ Aug. ait. Qui fecit te sine te: non iustificabit te sū te: te. s. dirigēte ad dū. Scōo dicē. Cōturbasti eā. s. per motum suū arbitriū i detestationē pccī: de qua cōturbatōe i alio ps. vi. dicit penitens ipse. Anima mea turbata ē valde. Cōturbasti ait. i. totam simul turbasti dolore cōpunctōnis. Oportet. n. penitēte ait. b. Aug. de pe. di. vi. de oī pccō dolez simul: als nō esset penitens: si uoluntarie permanēt in aliquo nō iustificaret. Tertium est pccī remissio qd̄ ibi notat. Sana p̄tritiō nes eius. Anima enī est cōtrita in malaz partē. i. quasi tota destructa: fracta minutati in diuersas affectiones per peccatū. Qñ quis hz magnam febrem vel aliam infirmitatē: totum corpus videt tritum 7 fractum. Et sic p peccatū anima graui infirmata mirabiliter debilitata ē: 7 quasi fracta inepta ad qd̄cūqz bonū. Sed cum peccatū remittitur: sanatur. ps. Qui sanat omnes infirmitates tuas: 7 modūz premitit. Qui ppiciat omnibus iniquitatibus tuis. Quartū est gratie infusio vnde ista oia pcedunt: qd̄ notat cum dicit. Quia comota est. s. a te p illuminationē gratie. Unī i figuram cum intrauit iesus hierosolymam: cōmota est vniuersa ciuitas dicens. Quis est hic Math. xxi. Intra dñs iesus in ciuitatē anime p gratiam 7 omnes sensus 7 affectōes tunc mouentur p admirationē. Rationē at̄ quare ista quatuor ponū in iustificatione impj assignat. b. Tho. p̄ma scōe q. cxij. arti. vi. dicens. Iustificatio est quidaz motus quo anima mouetur a deo: a statu culpe i statum iusticie. In quolibet aut̄ motu quo aliquid ab altero mouetur tria requiruntur. Primūz est motus ipsius mouētis. Secūdo motus mobilis. Tertio consumatio motus siue peruentio ad finem. Ex parte igitur motōis diuine accipitur grē infusio. Ex parte liberi arbitriū moti accipiuntur duo: motus ipsius fm̄ recessū a termino a q̄: 7 accessus ad terminū ad quē. Consumatio autē siue peruentio ad terminū huius motus: importat i remissione culpe. In hoc enī iustificatio consumatur: fm̄ illud Isa. xxvj. Dic est omnis fructus ut auferatur peccatum.

Que requiratur primū §.i.

ad iustificationē impj p̄z p id qd̄ scribit ad Ro. ij. Iustificaci gratis per gratiam ipsius. Hoc aut̄ sic declarat. b. Tho. p̄ma sc. q. cxij. homo peccādo deum offendit. Offensa aut̄ nō remittit alicui nisi ppter hoc qd̄ animus offensi pacatur offendenti. Et ideo fm̄ hoc peccatum remitti dī: qd̄ deus

nobis pacatur. Que quidem pax consistit i dilectione: qua deus nos diligit. Dilectio aut̄ dei q̄nti ex parte actus diuini: est eterna 7 inmutabilis: sed quāti ad effectū quem in nobis ip̄imit. qñqz inf̄rumpitur: put. s. ab ipso qñqz deficiamus. 7 qñqz iterū recuperamus. Effectus at̄ diuine dilectionis in nobis qui per peccatū tollit: est gratia qua hō fit dignus vita eterna: a qua peccatū mortale excludit. Et ideo nō pōt intelligi remissio culpe nisi adesset grē infusio. Et quis cōtingat aliqñ apud hoies: qd̄ vnus homo aliqñqz nec diligit nec odit: tamē si cum offēdat: qd̄ ei dimittat offēsa: hoc nō pōt contingere nisi ex speciali beniuolentia. Beniuolētia aut̄ dei ad hoīem reparari dī per donūz gratie. Et ideo licet anteq̄ homo peccet: possit eē sine culpa 7 sine grā: ut i statu innocentie: tñ post peccatū nō pōt eē sine culpa: nisi per gratiā habeat. Itē qd̄ deus non imputet alicui peccatū fm̄ illud. Beatus vir cui non imputauit dñs pccm̄: importat quēdam gratie effectum in ipso cui peccatū non imputatur. Qñ. n. alicui non imputet peccatum: a deo ex sua dilectione pcedit.

Que requiratur ad §.ii.

iustificationē impj motus liberi arbitriū in deū: qui est per fidem formatam: p̄z per illud qd̄ dicit christus Joannis sexto. Omnis qui audit a patre 7 didicit: venit ad me. Sed addiscere nō est sine motu liberi arbitriū. Nam discens consentit docēti. Et qd̄ ille sit motus fidei: ostendit apls ad Ro. v. dicens. Iustificati ex fide pacem habeamus ad deum. Primum sic declarat. b. Tho. vbi supra arti. ij. Iustificatio impj fit deo mouente hoīez ad iusticiam. Deus autem mouet omnia: fm̄ modum suū. i. vniuscuiusqz rei. Sicut videm⁹ i nālibus: qd̄ aliter mouent ab eo leuia: aliter grauiā: ppter diuersam nām vtriusqz. Unde 7 homines mouet ad iusticiam fm̄ conditionē humane nāe. Homo aut̄ hz fm̄ ppriā nām: qd̄ sit liberi arbitriū. Et ideo in eo qui hz vsum liberi arbitriū: non fit: motio a deo ad iusticiam absqz motu liberi arbitriū. Sed ita infundit donum grē iustificantiē: qd̄ et simul cum hoc mouet libez arbitriū ad donū grē acceptandum in his qui sunt motionis hui⁹ capaces. Unde qd̄ pueri in baptismo iustificentur sine motu liberi arbitriū: hoc est qd̄ nondum sunt capaces huius motus. Et ideo mouentur a deo ad iusticiam per solam informationem aie ip̄oz: qd̄ non fit absqz sacramento baptismi. Et apte: ut sicut peccatū originale a quo iustificantur: nō p̄pria volūtate ad eos peruenit ad carnalem originem: ita etiam per spiritualem regenerationem a christo in eos gratia deriuatur. Et qd̄ Salomon dormiendo. vnde 7 sine motu liberi arbitriū: consequutus sit donum sapie: vt p̄z. ij. R. ij. dicens. qd̄ non metuit nec accepit tunc sapientiam: sed in

Capitulum Septimū.

formo declaratum est ei q̄ ppter precedens desiderium daretur sibi sapientia. Est autem iste motus liberi arbitrii in deum qui reperitur in iustificatione motus per fidem. Et ratio est secundū beatum Tho. ubi supra arti. iij. quia deus mouet animam hominis in iustificatione: conuertendo eam ad se ipsum. Unde dicitur in ps. lxxxiij. Secundū aliā differentia. De tu puerus uiuificabis nos. Sed prima conuersio mentis in deum fit per fidem secundum illud ad hebre. xi. Accedēte ad deum oportet credere quia est. Et ideo motus fidei requiritur ad iustificationē. Requiritur autem actus fidei in iustificatione quantum ad hoc q̄ homo credat deum esse iustificatorem hominū per mysterium Christi: secundū illud ad Ro. iij. Credenti ei qui iustificat impium: imputabitur ei ad iusticiam. Et quia motus fidei non est perfectus nisi sit charitate informatus: ideo in iustificatione impij cum motu fidei: est etiam motus charitatis. Mouetur autem liberum arbitriū i deū ad hoc: q̄ se ei subiiciat. Unde etiam concurrunt simul et actus timoris filialis: et actus humilitatis. Contingit enim vnum et eundem actum liberi arbitrii: diuersarum virtutum esse: secundū q̄ vna impat et alia imperatur: prout actus est ordinabilis ad diuersos fines.

Requiritur et tertiū: §. III.

in iustificatione. s. motus liberi arbitrii in peccatum detestandum: iuxta illud ps. Dixi confitebor aduersum me iusticiam meam domino: et tu remisisti impietatem peccati mei. Unde etiam. b. Augusti. Nemo postq̄ fuerit sue voluntatis arbiter constitutus: potest nouam inchoare uitam: nisi eū peniteat veteris vite: de pe. di. j. tres sunt. et hoc sic declarat beatus Tho. ubi supra arti. v. Iustificatio impij est quidā motus: quo mouetur humana mens a deo a statu peccati in statum iusticie. sicut autem se habet corpus aliquod motum localiter ab aliquo mouente ad duos terminos scz a quo et ad quem: ita se debet habere anima in motu iustificationis per liberum arbitrium. Sed in motu locali corporum manifestum est: q̄ ita se habet corpus motum quod recedit a termino a quo et accedit ad terminum ad quem: ita et mens humana cum iustificatur: oportet q̄ per motum liberi arbitrii recedat a peccato: et accedat ad iusticiam. Recessus autem in motu liberi arbitrii intelligitur per detestationem sicut accessus intelligitur per desiderium. Sic ergo oportet in iustificatione impij q̄ sit duplex liberi arbitrii motus. Unus quo tendat in dei iusticiam quasi terminum ad quem. Alius quo tendat in detestationem peccati: ut terminum a quo recedit. Et si arguatur in contrarium sic: si in iustificatione requiritur motus liberi arbitrii ad detestationē peccati: cum oporteat sin-

gula detestari: tunc requiretur magnum tempus ad recogitandum singula: cum tamen iustificatio fiat in instanti vt dicitur. Respondit beatus Tho. q̄ in tempore precedente iustificationem: oportet q̄ homo singula peccata que commisit detestetur quorū memoriā habet. Et ex tali consideratione precedenti sequitur in anima quidā motus detestatus. Uniuersaliter omnia peccata commissa: inter que etiam includuntur obliuioni tradita. Et q̄ ut dicit de pe. di. vj. Apud deum nullas patitur moras venie conuersio: cum subito quis cōteritur et iustificatur. Debet tamen superueniens singula peccata recogitare et detestari: fm pe.

Ex predictis tri. §. III.

bus sequitur quartum. s. peccatorum remissio: q̄ utiq̄ in instanti fit sicut infusio gratie. Unde glo. super illud actuum. ij. Factus est repente de celosonus tanq̄ aduenientis spiritus vehemens: dicit glo. Nescit tarda molimina spiritus sancti gratia. Hoc autem sic declarat. b. Tho. ubi supra arti. vj. Tota iustificatio impij originaliter consistit in infusione gratie. Per eam enim liberum arbitrium mouetur: et culpa remittitur. Gratia autem infusio fit in instanti absq̄ successione. Cuius ratio ē quia q̄ aliqua forma subito non imprimatur subiecto: contingit ex hoc q̄ subiectum non est dispositum: et agēs indiget tempore ad hoc q̄ subiectus disponat. Unde videmus q̄ quia diaphonū est subito dispositum ad recipiendū lumen: subito illuminatur a corpore lucido in actu. Dictum est autem supra: q̄ deus ad hoc q̄ gratiam infundat anime: non requirit aliquam dispositionem nisi quā facit. Facit autē huiusmodi disponē gratia: quā docq̄ quidē paulatim et successiue vt dictū ē supra. Quen agens naturale non possit subito disponē materiā: cōtingit ex hoc q̄ aliqua indispositio ei quod resistit in materia citius disponit. Cum igitur virtus diuina sit infinita: potest quantūcūq̄ materiā creatā ad formam disponere: multo magis liberum arbitrium hoīs cuius motus potest eē instantaneus fm naturam. Sic igitur iustificatio impij fit a deo instanti. Motus igitur liberi arbitrii in iustificatione concurrens est consensus ad detestandum peccatum et accedendum ad deum: q̄ quidem consensus subito fit. Contingit autem q̄ precedat aliqua deliberatio: que non est de substantia iustificationis: sed via in iustificationem: sicut motus localis est via ad illuminationem et alteratio ad generationem. Liberum etiam arbitrium in iustificatione simul detestatur peccatum: et conuertit se ad deum: ideo enim detestatur peccatum: quia est contra deum sicut corpus quod mouetur simul recedit a termino a quo: et accedit ad terminum ad quem. Notandum etiam q̄ quia

ista quattuor sint simul tempore quoniam sunt in instanti ordine nature: gratie infusio que est cā oīm alioz triū: est prior sicut cā ē prior effectus: et hoc ex parte dei iustificantis. Sed ex parte hominis iustificati uidet prior remissio culpe: q̄ infusio gratie ordine nature. Datur exēplū in sole. Nam sol per suam lucem operatur ad remouendum tenebras. Et ex parte quidem solis p̄us est illuminare: q̄ remouere tenebras. Ex parte autem aeris illuminandi prius ē purgare tenebras q̄ consequi lumen ordine nature: quanuis simul sint tempore. Et secundum hoc intelligitur illud. b. Ambro. xxxij. q. i. Cum renūciatur improbitati: statim assistitur virtus. Egressus enim malitie: virtutis operatur ingressum. Eodemq; studio quo vitium excluditur: innocentia copulatur.

¶ Notandum autem. §. v

q̄ iustificatio impij ē maximū opus dei: s; magnitudinem eius quod fit: et est aliquo modo miraculosum. Quātū ad primū aliq̄ op̄ dicit magnū ex parte modi agendi: et sic opus creationis ē maximum: in quo ex nihilo fit aliquid. Secūdo mō dicit opus magnū ppter magnitudinem eius qd fit. Et secundum hoc maius est opus iustificationis impij: que terminat ad bonū eternū diuine participationis: q̄ creatio celi et terre que terminatur ad bonum nature mutabilis. Et ideo cum Aug. dixisset: q̄ magis ex impio fiat iustus: q̄ creare celum et terrā: q̄ rationē assignās subdit. Celus enī et terra transibit. Predestinatorū autē salus iustificationis permanebit. Sciendum etiā q̄ magnū qd fit: dicit aliquid dupl̄. Uno mō absolute. Et hoc modo donū glorie ē maius dono gratie iustificationis impij. Et sic etiam sanctorum glorificatio: est maius q̄ iustificatio impij. Alio mō dicit aliquid magnū quātitate pportionis: sicut dicit mons puus et miliū magnū. Et hoc mō donū gr̄e iustificationis impij: ē maius q̄ donū beatificantis iusti: q; plus excedit dignitatē impij donum gr̄e: qui impius erat dign⁹ pena: q̄ donū glorie dignitatē iusti: qui ex hoc ipso q̄ est iustificat⁹ ē dignus gloria. vñ beatus Aug. ibidē dicit. Iudicat q̄ p̄t Utrū maius sit angelos iustos creare: q̄ impios iustificare. Certe si equalis est vtrūq; potētē: hoc tamē est maioris misericordie: vnde et. ps. cxliij. Misericordies eius sup oīa opa eius. Et in collecta Deus q̄ oī potētia tuā maxime pendo et miserando manifestas etc. Et bonū gratie vnus: ē maius q̄ bonū nature vniuersi. Quō autē sit iustificatio miraculosa: sic declarat. b. Tho. vbi supra ar. x. In operib⁹ miraculosis tria possūt iueniri: quorum vnum ē ex pte potentie agētis: quia. s. sola diuina virtute fieri possunt. Et hoc modo tā iustificatio impij q̄ creatio mūdi: et ōne opus qd a solo deo fieri pōt: pōt dici miraculosū. Secūdo in q̄busdā opi-

bus miraculosis inuenit q̄ forma inducta ē supra naturālē potentia talis materie. Sicut suscitatio mortui ē supra naturalem potentia talis corporis. Et quātū ad hoc iustificatio impij: nō ē miraculosa: q; naturaliter aīa est gr̄e capax: eo enī q̄ facta est ad imaginē dei: ē capax gratie. Tertio modo i operibus miraculosis inuenit aliquid pter solitū et cōsuetū ordinē causandi effectū: sicut cū aliquis infirmus assequitur subito sanitatē perfectā: pter solitū cursū sanationis que fit a natura vel arte. Et quātū ad hoc iustificatio impij qnq; est miraculosa qnq; non. Est enim iste cōmuis et p̄suet⁹ cursus iustificationis: vt deo mouētē interius aīam homo puerat ad deū. Primo quidē cōuersione imperfecta: et postea deueniat ad pfectū: vnde dicit de peni. di. ij. Nemo repēte fit sumus: sed a minimis quisq; inchoat vt ad maiora pueniat. Qnq; uero tā vehemētē deus aīaz mouet: vt statim quā dā iusticie pfectionē assequat: sicut fuit in cōuersione sancti Pauli: adhibita etiā exteri⁹ miraculosa pstratione. Et ideo cōuersione Pauli tanq̄ miraculosa i ecclesia cōmemorat celebriter.

¶ De merito q̄ ē effect⁹ gr̄e cooperantis: Ca. VII.

¶ Meritum hominis

M apud deū eē nō pōt: nisi scōz p̄suppositionē diuine ordinationis: vt. s. id hō cōsequat a deo p suā opationē q̄si mercedē: ad qd ei deus virtutē operadi deputauit: mouens seipsum ad agendum per libez arbitriū. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. p̄ma scōe. q. cxliij. arti. j. q̄ meritū et merces ad idē referūt. Id enī merces dicitur qd alicui recōpensatur p precio operis sui vel laboris: quasi quoddā precii ipsius. Unde sic reddere iustū precii p re accepta ab aliquo ē act⁹ iusticie: ita recōpensare etiā mercedem laboris vel operis alicui⁹: est actus iusticie. Iusticia autē ē qdā equalitas. Et ideo iusticia simplex est inter eos: inter quos est eq̄litas simplr. S; iter eos iter q̄s nō est simplr equalitas: nō ē etiā simplr iusticia: s; s; quid. i. quidā modus iusticie pōt eē. Sicut in patre et filio: vñ inter dñm et seruū nō ē iustus simplr sed quidā modus iusticie ppter ineq̄alē distantiā eoz. In his ergo in quibus est simpliciter ratio iusticie et simplr rō mercedis et meriti. S; in his in quibus nō ē simplr rō iusti s; fm quid: ut cōtingit inter equale multū vt iter p̄m et filiū: ibi nō ē simplr rō meriti et mercedis: s; fm aliquē modū i quātū s. ibi seruat rō iusticie aliq̄ mō etsi nō pfecte. Et sic aliqd dī mereri filiū a p̄e: et suus a dño. Mani festū ē aut q̄ inter deū et hoīez ē maxia ineq̄litas: q; in infinitū distant: et totū quod ē hoīs bonū: ē a deo. Unde nō pōt eē iusticia hoīs ad deū ex suis operibus fm absolutā equalitatē: s; fm pportionē quādā: in quātū. s. quilibz operat fm modum suū. Modus at et mēsurā virtutis hūane ē a deo in

hoīe. Et vt dictū ē meritū hoīs apud deū esse nō pōt: nisi secūdu supponē diuine ordinationis. Et ex hoc sequit: q̄ deus ex operibus nostris non efficit simpliciter debitor nobis: seq̄ sibi ipsi in q̄tū debitum est vt sua ordinatio impleat. Ordinavit enī q̄ homo faciendo bona opera per liberum arbitrium: motū tamē per gratiā suā: consequat vitā eternā. Lum enī coronat merita nostra: remunerat munera sua: quia scilicet ipse dedit virtutem operandi gratis.

De merito igitur §. I

hūano sciē pmo: q̄ sine gratia mereri nullo mō hō pōt vitā eternā i inocētia p̄stitutus. Rō ē f3. b. Tho. p̄ma se. p. cxiij. arti. ij. quia ex institutione diuine puidētie ē: vt nihil agat ultra virtutē suam Sz vitā eterna ē quoddā bonū excedēs p̄portio nē nature create: et excedit cognitionē et desiderii eius: fm illud. i. Eoz. ij. Oculis non uidit: nec auris audiuit: nec i cor hoīs ascendit: q̄ pparauit deus diligētibus se. Et inde est q̄ nulla natura creata ē sufficiens p̄ncipiū actus meritorij vite eterne nisi addatur aliqd diuinū sup̄naturale qd̄ grā dī. Sed si in hoīe addat peccatū: ut cōtingit in omnib⁹ natura viciata in adā saltē p̄ originale: nō pōt q̄s mereri seu actū meritorij agē: nisi prius excludat peccatū qd̄ sit p̄ grāz. Ad hoc pōt facē qd̄ ait Greg. di. xl. Quilibet occulta loca aīam sine grā saluare nō possūt. Nā et Loth in ciuitate iter p̄sumos sodomitas iustus fuit: i mōte peccauit. f. cū filiab⁹. Sz qd̄ ista dicimus cū maiora nouerim⁹. Quid iucūdius celo: qd̄ securius paradiso et tam Adā peccādo de paradiso expulsus est. Angelus de celo electus: hec ille. quū fuit i grā nō fuit elect⁹ sz postea eū p̄ peccatū amisit. In grā at̄ p̄stitutus: meret⁹ p̄ opa sua bona vitā eternā ex cōdigno ex pte grē. Ex cōgruo: ex pte liberi arbitrij. Pro cuius declarationē dicit. b. Tho. p̄ma secunde vbi supra arti. ij. Opus meritorij pōt dupliciter cōsiderari. Uno mō fm q̄ p̄cedit ex libero arbitrio Alio mō fm q̄ p̄cedit ex grā spūs sancti. Si q̄ cōsideret fm substantiā opis: vt fm q̄ p̄cedit ex libero arbitrio: sic nō pōt ibi esse cōdignitas p̄p̄t maxī iequalitatem. Et fm hoc dicebat aplūs. Ro. viij. Nō sūt cōdigne passiōes h⁹ t̄p̄is ad futuram gloriā. f. q̄tū ad substantiā operis. Sz est ibi p̄gruitas p̄p̄ quādā equalitatē p̄portiois. Cōgruū enīz vī vt op̄ati fm suā virtutē: de⁹ fm excellētiā sue virtutis recōpenset. Si autē loquamur de ope meritorio: fm qd̄ p̄cedit ex grā spūs sancti: sic ē meritū ex cōdigno. Sic enī valor meriti attēdit fm virtutē spūs sancti mouētis nos i vitā eternā: fm illud Jo. iij. Fiet i eo fōs aq̄ saliet i vitā eternā. Attēdit etiā p̄ciū opis fm dignitatem grē: p̄ quā hō p̄sors factus diuine nature adoptat⁹ in filiū dei. Lūi debet hēditas ex ipso iure adoptiois: fm illud ad

Ro. viij. Si filiū et heredes. Unde grā spūs sancti si nō sit filis glie in actu: est tñ filis in virtute: sicut et semē arboris i quo ē vītus ad totā arborē. Notandum ēt fm. b. Tho. vbi supra arti. v. q̄ nemo pōt sibi mereri p̄mā grām: tū qz oīe meritū repugnat grē. i. q. j. ait Leo papa. Gratia si non gratis dat gratia nō ē: tū qz ut dictū ē: excedit p̄portio nē nature: tū ēt qz ante gratiā in statu peccati hō h3 ipe dimētū p̄merēdi grāz. f. ip3 peccatū. Retractauit autē ante qd̄ aliqui dixerat. f. fidem esse ex nobis a deo: et sic cōsequit p̄mā gratiā. Unde nō pōt esse meritorius p̄me gratie. Lū igit dī: q̄ p̄ fidē iustificat hō: nō sic ē itelligēdū q̄ fides mereat iustificationē. f. credendo. Sz dū iustificat hō credit: eo q̄ motus fidei requirit ad iustificationē ut dictū est. Et q̄ dī deus dare grām nō nisi dignis: nō ita itelligēdū ē q̄ p̄ ipi fuerit digni: sz de⁹ fec eos dignos.

Sciendū etiam secū. §. II

dum. b. Tho. vbi supra ar. vi. q̄ nullus pōt alteri mereri p̄mā gratiā ex p̄digno nisi Chriſt⁹. Rō est: qz vnusq̄sqz nostrū mouet a deo p̄ donum grē: ut ipse ad vitā eternā pueniat. Et iō meritū cōdigni: ultra istā motionē nō se extēdit. Sed aīa Chriſti mota est a deo p̄ grām: nō solū ut ipse pueniret ad vitā eternā: sz etiā ad alios iduceret i gloriā: i quā tū est caput et auctor salutis: fm illud Hebr. Qui multos filios i gloria adduxerat et. Sz merito cōgrue pōt q̄s mereri alteri p̄mā gratiā: Quia enīz hō i grā cōstitutus adimplet uolūtātē dei: cōgruum ē fm amicitie p̄portio nē: ut de⁹ impleat uolūtātē eius i saluatiōe alterius: Licet possit hīc q̄nqz ipe dimētū ex pte illius cui purificatiōē desiderat. Et sic intelligit illa auctoritas Hier. xvi. Si steterit Moyses et Samuel coram me: nō ē aīa mea ad populum istum. Erat enī impedimentum ex pte illorum de populo.

Gratia ē p̄ncipiū. §. III

meriti p̄ncipali⁹ p̄ charitatē q̄ p̄ alias virtutes. Un Chriſtus dixit. Jo. xij. Si q̄s diligit me diligit a patre meo: et ego diligā eū et manifestabo ei me ipsum: qd̄ p̄tinet ad vitā eternā. f. manifestatio dei. Pro c̄ declaratione dicit. b. Tho. vbi supra: arti. iij. Q̄ hūanus act⁹ h3 rōnē merēdi ex duob⁹ ut dictū ē. P̄mo et p̄ncipali⁹ ex diuina ordinationē: fm q̄ act⁹ dī meritori⁹ ē illius boni: ad qd̄ hō diuinū ordinat. Scōdo vō ex pte liberi arbitrij i quātum hō h3 p̄ ceteris creaturis: ut p se agat voluntarie agēs: Et q̄tū ad vtrūqz p̄ncipalitās meriti penes charitatē cōsistit. P̄mo enim cōsiderādū ē q̄ vitā eterna i dei fruitione cōsistit. Motus autē hūane mētis ad fruitionē diuini boni ē p̄prius actus charitatis p̄ quē oēs actus aliarū virtutū ordinant i hūc finē: secūdu q̄ alie virtutes impant a charitate et ideo meritum vite eterne p̄mo p̄tinet ad

charitate ad alias aut vires secundario finem eorum actus operatur a charitate. Sicut manifestum est: quod id quod ex amore facimus: maxime voluntarie facimus. Unde etiam finem quod ad rationem meriti requiritur quod sit voluntarius: principaliter meritum charitati attribuitur.

Sciendum etiam quod nullus potest sibi mereri reparationem post lapsum: nec merito condignus: nec merito congrui. Merito quidem condigni hoc non potest sibi mereri: quod ratio habet meritum pendet ex motione diuine gratie: quod maxime interrumpitur per sequens peccatum. Meritum est congrui quod quis meretur alteri penitentiam impedit ne consequatur effectum in eo cui quis meretur. Multo magis impeditur talis meriti efficacia: propter impedimentum quod est etiam in eo quod meretur: et in eo cui meretur. Utique enim hoc in una personam cooccurrit. Unum simpliciter homo post lapsum potest sibi mereri reparationem. Unde Ezechiel. xviij. dicit. Si auerterit se iustus a iusticia sua et fecerit iniquitatem: omnes iusticie eius non recordabuntur. Ubi. b. Gregorius. Considera radium nobis est qui in peccatis malorum: nulla potest esse fiducia bonorum preteritorum: de pe. di. iij.

Notandum est quod homo potest mereri augmentum gratie et charitatis in merito condigni: finem. b. Tho. di. vbi supra: articulus. viij. huius ratio est: quod ut dictum est. Illud cadit sub merito condigni: ad quod motio diuine gratie se extendit. Motio autem aliter mouetur: non solum se extendit ad ultimum terminum motus: sed etiam ad totum progressum in motu. Terminum autem motus gratie est vita eterna. Progressus autem in hoc motu est secundum augmentum charitatis ultime: finem illud. puer. iij. Iustorum semita quasi lux splendor dens preedit: et crescit usque ad perfectum diem quod est glorie. In quo verbo. b. Gregorius. super Ezechiel. In iustorum animo bonum desiderium atque intellectus lucis itine: iam per diem est. Sed quod usque in finem uite in virtute perficitur ad perfectum diem: tunc veniunt quando ad regna celestia perducuntur: in ea luce quam desiderant iam minus aliquid non habebunt: de pe. di. ij. non reuertebantur. Et sciendum: quod quolibet actu meritorio meretur homo augmentum gratie: sicut et gratie consumationem: que est vita eterna. Sed sicut vita eterna non statim redditur: sed suo tempore: ita et gratia non statim augetur per quolibet opus meritorium: sed suo tempore: scilicet aliquid sufficiens dispositum est ad augmentum gratie. Item nota quod perseverantia in bono usque in finem nullus potest mereri. Ratio est finem. b. Tho. vbi supra articulus. ix. quod ista dependet solum ex diuina motione quod est principium omnis meriti. Sed deus gratis donum perseverantie largitur quibusque largitur. Nec obstat: quod pro ea habenda oramus quasi possumus eam mereri: quod etiam que non meremur orando impetramus. Nam et peccatores deus exaudit: veniam non merentes quam petunt et accipiunt. Alioquin frustra dixisset publicanus. Deus propitius esto mihi peccatori. Sicut et perseverantie donum aliquis petendo a deo impetrat sibi vel alij: quod non cadat sub merito.

De bonis temporibus. §. IIII
libus quod cadat sub merito sic declarat. b. Tho. prima secundum. q. uli. articulus. vlt. Id quod cadit sub meri-

to: est primum in merces quod habet rationem aliter boni. Bonum autem bonis est duplex. Unum simpliciter: aliud secundum quod. Si simpliciter quidem bonum bonis est ultimum finis: sed illud per. lxxij. Mihi adherere deo bonum est. Et per omnia illa quod ordinantur ut ducantur ad hunc finem: et talia simpliciter cadunt sub merito. Bonum autem bonis non simpliciter: sed secundum quod: quid est illud quod est ei bonum ut nunc. Vel quod est ei sed aliter quid est bonum. Et hoc non cadit sub merito simpliciter: sed finem quod. Secundum hoc dicendum: quod temporalia bona putantur utilia ad opera virtutum quibus producimur ad vitam eternam: sed hoc directe cadunt et simpliciter sub merito: sicut et augmentum gratie: et omnia illa quibus homo inuenit ad beatitudinem post primam gratiam. Tantu enim dat deus iustis de bonis temporalibus: et etiam de malis: quantum eis expedit ad pueniendum ad vitam eternam: et in tantum sunt simpliciter bona habet temporalia. Unum dicitur in ps. xxxvi. De timetibus deum. Non deficiet ovis bono. Et alibi. Non vidi iustum derelictum. Si autem considerentur temporalia bona finem se: sic non simpliciter bona bonis: sed finem quod. Et ita non simpliciter cadunt sub merito: sed finem quod. In quantum homines mouentur a deo ad aliquid temporaliter agenda: quibus suum propositum consequuntur deo fouente: ut sicut vita eterna est simpliciter primum opus iusticie per relationem ad motionem diuinam ut dictum est supra: ita temporalia bona in se considerata habent rationem mercedis: habito respectu ad motionem diuinam: quod voluntates hominum mouet ad hec consequenda. Licet interdum in his homines non habeant rectam intentionem. Luce autem dicitur Ecce. ix. Uniuersa eque cunctis eueniunt iusto et impio: bono et malo recte. Hoc uerum est quantum ad substantiam bonorum et malorum temporalium: sed non quantum ad finem. Nam per huius boni manuductionem beatitudinem: non autem mali. Item quod temporalia bona fuerint promissa in veteri lege ut merces iusticie: ut per. Deuter. xviij. Dicit. b. Augustinus. quod in illis fuerunt figure futurorum. scilicet spiritualium bonorum que implentur in nobis.

Titulus decimus de donis spiritus sancti.
De septem donis spiritus sancti in cor. La. I.

Ascendisti in altum
Lepisti captiuitatem. Dedisti dona hominibus: per. Nostra tamen translatio habet Acceptisti dona hominibus. Quod potest exponi dupliciter. Acceptisti tu Christus de quo prope loquitur in hominibus. id est inter homines constitutus accepisti. scilicet a deo dona spiritus sancti. Vel dona que a te usque in apostolis intensorum desideriorum accepisti: accepisti. ex quibus misisti dona spiritus sancti copiosissime. Sed sequendo primam litteram quam inducit apostolus ad Ephesios. Ascendit Christus in altum absolute: quod in supremum locum celi empirei: quo nihil altius. Vel in altum crucis: cepit captiuitatem id est multitudinem sanctorum: quod diabolus tenebat in limbo carceris obscuri captiuam: propter debitum originalis nondum solutum. Et per crucem quidem de manibus eius liberando. In ascensione

Capitulum Dimū.

autem cepit scilicet cecum ducendo in celum: et in possessionem celi mittendo seu ponendo. Post quod dedit dona hominibus. i. apostolis dona spiritus sancti. Unde b. Aug. dicit. Que dona? vtiq; spiritus sanctus: qui tale donum est: qualis est ipse. Vere magnus dominus et magna misericordia eius qui donum dat equale sibi. Donum enim eius spiritus sanctus est a quo dono increato procedunt in plurali septem dona data hominibus. De quibus Isa. xi. Requiescet super eum. i. Christum hominem: et etiam super quodlibet membrum Christi mystici: spiritus domini. i. gratia spiritus sancti: a qua fluunt dona siue virtutes infuse. Spiritus sapientie et intellectus: spiritus consilij et fortitudinis: spiritus scientie et pietatis. Et replebit eum spiritus timoris domini. Quauis autem ista dona spiritus sancti fuerint in omnibus electis dei: qui fuerunt in veteri testamento: tamen copiosius et vniuersalius fuerunt data in nouo post Christi ascensionem apostolis: et ipsis predicantibus per orbem alijs innumeris. Vbi etiam notandum quod gratia ista septiformis. i. septem donorum: amittit per quodlibet mortale peccatum. Et ideo statutum fuit antiquitus: ut pro quolibet mortali imponeretur penitentia septenis: vt pz. xxij. q. i. Predicandum: vt. i. sic per peccatum abiecit a se septiformem gratiam spiritus sancti: ita per septenem penitentiam satisfaciatur et recuperetur eam. In cuius figuram habet: quod Maria superbiens et murmurans per Moysen: infecta lepra stetit septem diebus extra castra: et postea sanata. Numeri. xij. Et hic ponitur. xxxij. q. xi. hoc ipsum. §. sequenti in glossa.

Fuerunt autem et §. I.

sunt figurata ista septem dona multiplici in veteri et nouo testamento. Dona enim ipsa putantur letificata ciuitatem ecclesie militantis: vel animam rationalem: adaptantur septem septenarijs. Primo quidem in septem diebus quibus formatus est mundus. Sic mundus minor formatur vt sit perfectus per istum septenarium. Prima. n. die facta est lux: signas donum timoris: per quem incipit deum efficaciter cognoscere: quod initium sapientie timoris domini. Secunda die fit firmamentum distinguens aquas ab aquis. i. firmitas sancte conuersionis: per donum scie discernens falsas doctrinas et suasiones et exempla ad malum: ut inferiores ab aquis superioribus vere doctrine suasionis et exemplorum. Tertia die in arida segregata ab aquis: germinat virentem herbam flores et fructus: quod segregatus homo ab aquis falsarum opinionum de idolis et superstitionibus: per pietatem colit verum deum: producit flores scientiarum desideriorum: herbas salutarium verborum: et fructus operum misericordie et pietatis in proximos subueniendo eis. Quarta die fiunt luminaria magna: sol et luna: et stelle: per donum vt delictet consilij: quo illuminatur ratio superior circa diuina ut sol. Ratio inferior: vt luna circa temporalia

et omnes sensus et motus passionum vt stelle. Quia formatur piscis in aquis: et aues que sustentant in aere: per donum fortitudinis in aquis tribulationum viuunt boni affectus: et in temptationibus demonum in aere volitant cogitant ad deum resistendo. Sexta die formantur bestie cum homine cum dicitur eis. Et per donum intellectus: homo que est intellectui animalis: hominis sensitiua bestiale datur passionibus: intelligens conditionem suam: et scripturas hoc docentes. Demum septimo die requieuit deus et benedixit diei illi. Per spiritum enim sapientie requiescit mens in deo: gustas diuinam suauitatem et benedictionem eternam. Sicque contempletur deus die septimo septiformi. i. gratia et dono spiritus sancti opus suum quod patraret. Sen. j. hominem perfectione ultima.

Significatur et ipsa §. II.

dona per septem lucernas que in templo domini ardebant. Ipsa illuminant mentem ad omnia: precipue ad petitiones formandas in templo ubi fiunt orationes. Unde dicit apostolus ad Romanos. viij. Ipse spiritus postulat pro nobis. i. postulare nos facit. Nam per donum sapientie que gustat diuinam bonitatem: facit nos petere vt sanctificetur nomen eius. i. ut ab omnibus habeatur sanctum: et cognoscat tanta bonitas diuina. Donum intellectus quo intelliguntur angelici spiritus et bona superni regis: facit nos postulare ut adueniat regnum illud in nobis. i. nos eamus ad illud. Donum consilij inducit nos ad flagitandum: ut fiat voluntas dei: non solum in mandatis eius adimpleat: sed etiam in consilijs. Donum pietatis urget ad rogandum per pane gratie et substantie temporalis necessarie: dicens. Panem nostrum quotidianum. Donum scie quod facit cognoscere peccata propria et defectus aliorum: supplicat pro remissione eorum: inquit. Dimitte nobis debita nostra etc. Sed donum fortitudinis quo intelligitur sine dei adiutorio non posse resisti temptationibus: dicit. Et ne nos inducas. Non petit ut non temptetur: sed ne vincat sed fortiter resistat. Demum quia per timorem domini omnis declinat a malo: vt dicitur Eccli. j. ideo timor domini sanctis concludit. Sed libera nos a malo: mediante sancto timore.

Designatur et ista §. III.

septem dona per septem filios Job: secundum Beza. in. j. et ij. moral: qui faciebant conuiuia singuli per singulos dies ebdomade: quilibet in die sua cum sororibus eorum tribus: et in domo quadraguli. Pascunt enim mentem quam inhabitat spirituali refectio. Et hoc simul cum tribus sororibus. i. tribus virtutibus theologice: fide: spe: et charitate. Et edificatio spirituali quadranguli formato in quatuor virtutibus cardinalibus. Prudentia: iusticia: fortitudo: et temperantia. Unusquisque facit conuiuium suum: quia unusquisque donum ex suo effectu reficit modo spirituali mentem ubi est. Et dicit sic. Sapientia mentem de eternorum spe et certitudine reficit. Intellectus in eo quod audita penetrat: reficiendo cor tenebras

et illustrat. Lōciliū p̄cipit eē phibet: 7 rōne aim replet. fortitudo aduersa nō metuit 7 cōfidentie cibos apponit. Scia in eo q̄ ignorātie nebulas superat: cibos in ventre mentis reponit. Pietas cor dis misericordie viscera opib⁹ replet. Tior vō i eo q̄ p̄mit mētem ne de presentibus superbiat per ci bos spei mēte p̄fortat hec. b. Gre. in. j. moral. Et subdit ostēdens quō vnū iuuat p̄ aliud 7 sic se iui tē reficiūt. Quō etiā faciūt hominē bene dispo sūt cōtra cōtraria vitia: vt sapia destruat stulticiā: intellectus ebetudinē. Scia ignoratiā. Pietas du ritiā. Lōciliū p̄cipationē: fortitudo malū timorē 7 timor p̄sumptionē.

Hec dona sunt. §. III

septē spūs missi in omnē terrā cōtra septem spūs neq̄: De q̄bus dī Mat. xij. Uadit. s. spūs inuidus 7 assuit septē spūs neq̄ores se: 7 igressi habitabāt ibi. Donū enī timoris expellit superbiā: q̄ timor facit hominē humiliari ei quē timet. Donū p̄eris expellit spm inuidie: que crudelis est: 7 nō pōt pati alios bona hēre: s̄ potius appetit sui malū cū priori malo p̄ximi. Spūs scie repellit spm ire: q̄ i pedit anīmū ne possit cernē verū: ad qd scia attrē dit. Spūs p̄siliū fugat spm auaritiē: q̄ nec concilia nec madata dei sinit implere: q̄ iubet uel p̄sulit pau peribus indigentibus subueniri: sed sibi ipsi con gregat totū. Spiritus fortitudinis illuminat spm tū triste accidie: q̄ ppter tedū laboris subterfugit viriliter bona opari: ifirmitate victus sensualita tis. Spūs intellectus remouet spm gule: q̄ mentes obfuscat vt nil spirituale valeat ielligē: fumosita tib⁹ repleto cerebro. Tandē spūs sapie obruit spi ritū luxurie: q̄ figēs se i cadaueribus fetidis vt ibi pascat: ad archā ecclie nescit reuerti vt columba: vbi sūt cibaria optima 7 suauissima. Et gustata suauitate spiritus quod sit p̄ sapiām: desipit oīs caro: ait Bernar. p̄mo oīs delectatio carnalis.

Hec septem dona: §. V:

sunt septem colūne. De q̄bus dī puer. ix. Sapia edificauit sibi domū. Scidit colūnas septē. i. septē dona spiritus sancti: q̄ ab ipso procedūt ad firmā dā domū cōicie quā edificauit diuina sapia ad ha bitādū ibi. Et cōrespōdent septē verbis: q̄ ipa sa piētia icarnata dixit in cruce: docēs hominem ad bene viuēdū. Nā verbū primū. s. p̄ dimitte illis: cōrespōdet dono cōsiliū: q̄ suggerit hoi nō solū n̄ facere vindictā de inimicis: s̄ benefacere 7 orare pro eis. Secūdū verbū. s. hodie mecum eris in para diso. Luc. xxiij. cōrespōdet dono sapie: quo gustā tur bona paradisi. Tertū verbū. s. mulier ecce fili⁹ tuus Jo. xix. ad pietatē p̄tinet: q̄ p̄cipue p̄ntibus puidet. Quartū verbū. s. deus deus meus: ut qd dereliquisti me: Mat. xxvij. ad donū fortitudis respicit: quo 7 si multū q̄s affligit: nō tamē descen

dit de cruce afflictiois: sed ad deū recurrit petens ne derelinquat. Quītū vbum. Sitio Jo. xix. cor respōdet dono scie: quo quis sitit scire q̄ sue expe diūt saluti. Sextū cōsumatū ē Jo. xix. donū itel lectus iuocat: q̄ ielligunt q̄ in scripturis figurata erāt de filio hoīs eē cōsumata. i. impleta. Ultimū aut verbū. P̄ in manus tuas cōmēdo spm meū: Luc. xxiij. dono cōgruit timoris: q̄ ut bonus filius totū se subijcit 7 cōmittit deo. His verbis 7 donis quasi septē colūnis sustentat aia ne corruat.

Hec dona sūt sep. §. VI

tē mulieres i figurā de q̄bus dicit Isa. liij. c. App̄ hēdēt septē mulieres virū vnū: dicētes: panē nīm p̄medemus. Vestimētis nostris opiemur: tīm iuo cet nomē tuū sup nos. Mulieres dicūt dona non pp̄ sexū: sed pp̄ fecūditatē bonorū opm q̄ pducūt Iste app̄hēdēt virū vnū. i. Christū fm. b. Hier. p̄fectū in oī s̄citate in quo plenissime gēuerunt. Ista dona cū sint hītus quidā: cooperiūt 7 ornāt aiam: ac etiā hīt secū panē refectionis. Unde 7 ip sa dona figurāt etiā per septē panes q̄bus Christ⁹ paut turbas Mat. xv. Qui sūt septē beatitudies p̄tinetes ad doctrinā noui testī: q̄s Christ⁹ docuit discipulos i mōte: sicut quiq̄ panes ordeacei q̄b⁹ altera uice paut Christus quiq̄ milia hominū i mōte Jo. vi. f̄nificat doctrinā veteris testī: q̄nq̄ s. librorū Moisi: quā Christus frangēs 7 spūalīe exponēs fideles pascit. Per donū enī timoris ha bet p̄mus panis. s. paup̄tas spūs: q̄ p̄ timorē hūi liat q̄s: 7 subijcit se deo timēdo iudicia eius. Per pietatem habetur secundus panis. s. mīritatis. id est mansuetudinis: quia per pietatem quam dicit Job esse cultum dei: homo mītescit 7 fit mansue tus ad audiendum verbum dei: acquiescens scrip turis in his que sunt supra rationē. Per scientiā habetur tertius panis. s. beatitudo luctus. Quis enim addit scientiam addit 7 dolorem Eccl. i. q̄ sciens peccata sua 7 pericula mūdī: 7 misērias ho minū: non potest non lugere. Per donū fortitu dinis habet quart⁹ panis. s. elurēs 7 sitis iusticie. i. bonorū operū. Nā fortis ppter desiderium qd habz ad vtuosa opera: 7 hic est elurēs 7 sitis: ma iora. s. 7 minora opera ardua: expōit se ad omnē laborē 7 viriliter sustinet. Per donū cōsiliū habet quintus panis. s. misericordie: hoc enim cōsulit intus spiritus sanctus: ut misericordiam exhibeat a proximo spiritualem 7 corporalem: etiā vbi ex p̄ cepto non teneretur: vt misericordiam ipse exin de consequatur. Per donum intellectus habetur sextus panis scilicet mūdicie cordis. Nam: ut ait saluator: vos mundi estis propter sermonē que locutus sum vobis Jo. xij. Scriptura enī sacra lecta 7 intellecta mundificat cor. Per donum sa piectie habetur septimus panis scilicet pacis. Beati pacifici quoniam filij dei vocabuntur. Nē

Capitulum Secundū.

per sapientiam gustatur ipse Christus qui est pax nostra: et inde cum omnibus querit pacem et in omnibus requiem inuenit.

Hec sunt septem. §. VII.

oculi super lapidem unū. i. Christū et quēlibet virū cōstātē q̄ hnt nos illuminare et dirigē in faciēs et per faciā septem ecclesie. Quāuis enī grā septifor mis recipiat p̄ q̄libet faciē vel augeat: tamē q̄libet donū pōt adaptari vni faciē. Per baptisimū enī homo credēdo incipit timere deū: offendē: et eum reuereri. Per cōfirmationē roborat i dono fortitudinis ad cōfiteūdū publice sine erubescētia si dē xpī cū expedit. Per eucharistiā que dī faciē pietatis: donū pietatis exerceat: pīe credēdo et colēdo deum suum in ea. Ad vere penitēdū exigit donū sciē: vt sciat p̄gnosce: et discernē: pccā sua cōfiteri: et a quib⁹ oporteat cauē. In ordine sacro exerceat donū cōsiliū: dū ipm hntes scruat cōsiliū castitatis: et alijs. f. p̄pō habēt cōsulare de his q̄ expēdiūt salutē aīarū suarū: donū itellect⁹ docet q̄ vītutur scō mīmonij: quātā rez spūalē significet: vt n̄ vtat eo sic equus et mul⁹ q̄b⁹ nō ē itellectus: s; ad p̄olē suscipiēdā. vel fornicatōez vitādā in se vlt cōsorte. Per sacramtū extreme vinctiōis: p̄parat aīa magis ad fontē sapie: vt illicito affectu pntis vitē: quēadmodū ceru⁹ desidēat ad fōtes aq̄rū eīne sapie. ¶ De distictiōib⁹ donoz spūalī: a vītutibus iustis et de nēccitate eoz et p̄nēxiōe. Caplm. ij.

Donā spiritus sancti

sūt disticta realit̄ a vītutib⁹ iustis: et nēccaria sūt oīa ad salutē: et sūt quidā hitus aīme. Cōnexa sunt adiūcē: ita q̄ vni nō pōt haberi sine alio. Septē sūt et nō plura nec pauciora. Dignitas eoz attēditur fm enumerationē. incipēdo tñ a supioribus. f. a sapia. In p̄ma remanēt i b̄is. Et p̄parādo ea vītutibus: nobiliora et p̄fectiora sūt cardinalib⁹. S; iheriora theologicis vītutib⁹. Hec oīa s; b. Tho. p̄ma secunde. q. lxxij.

Quātū ad primū. §. I.

ponit. b. Tho. vbi supra varias sup hoc opiniōes. Aliq. n. dixerūt q̄ dona nō distigūt a vītutib⁹: sed vītutes dicūt i q̄tū p̄ficiūt hoīem ad bñ opandū. Dona aut i q̄tū a deo causant tales bñ. Alij vō dixerūt i hoc differre vītutes a donis: q̄ dona p̄ficiūt libesū arbitriū fm q̄ facultas rōis: s; vītutes p̄ficiūt libesū arbitriū scdm qd ē facultas voluntatis. Tertij dixerūt q̄ dona differūt i hoc a vītutibus: q̄ vītutes p̄ficiūt hoīem ad bñ operādū: sed dona ad resistēdū tēptatiōib⁹. Quartij posuerūt i hoc eē oīam iter ea: q̄ vītutes p̄ficiūt hoīem ad bñ operādū simplr: s; dona ad hoc ordināt ut p ea cōformemur Christo: p̄cipue q̄tū ad ea q̄ p̄al

sus ē. S; oēs istas opioes reprobat. b. Tho. p̄ma scōe. q. lxxij. art. i. rōnē assignans reprobatōis: ibi potes videre. Et ponit ipse quitū modū dicēdū quō differāt. Dicit enī q̄ ad distigēdū dona a vītutib⁹ debem⁹ seq̄ modū loquēdi sacre scripture: i q̄ tradūt nobis nō sub noīe donoz: s; sub noīe spiritus. Dī. n. Jsa. xi. Resciet sup eū spūs dñi. spūs sapie et. Exq̄bus nobis manifeste dat intellēgit: q̄ ista dona septē enumerāt ibi: fm q̄ sunt i nobis ab inpiratiōe diuina. Inspiratio aut signifi cat q̄ndā motionē ab exteriori. Est enī p̄siderādū q̄ i hoīe ē duplex p̄ncipiū motiū. Unū iter⁹ qd ē rō. Aliud exteri⁹ qd ē dē vt dictū ē. Et etiā p̄hs hoc dicit i. c. de bona fortuna. Manifestū ē aut q̄ oē qd mouet oī cē p̄portionatū motiū: et hec ē p̄fectio mobilis i q̄tū mobilis dispositio q̄ disponit ad hoc q̄ bñ moueat a suo motore. Quauto enī motor ē altior: tāto nēccesse ē q̄ mobile ei p̄portio nē p̄fectiōi dispōne. Sic videm⁹ q̄ p̄fectus oī dī scipulū esse dispositū ad capiēdū altiorē doctrinā a mgro. Manifestū ē aut q̄ vītutes hūane p̄ficiūt hoīem: fm q̄ ē natus moueri p rōnē: i his q̄ iter⁹ vel exteri⁹ agit. Oportet ḡ iesse hoī altiores vītutes fm q̄s sūt dispositi ad hoc q̄ diuinit⁹ moueat. Et iste p̄fectiōes vocāt dona: nō solū q̄ ifūdūt a deo: s; q̄ fm ea hō disponit vt efficiat p̄mpte mobilis ab ispiratiōe diuina sic dī Jsa. l. Dñs appuit mibi aurē ego at n̄ p̄dico. Et p̄hs dicit in. c. de bona fortuna: q̄ his q̄ mouēt p̄ instinctū diuini: n̄ expedit p̄siliari fm rōnē hūanā: s; q̄ sequāt interiorē istin ctū: q̄ mouent a meliori p̄ncipio q̄ sit rō hūana. Et hoc ē q̄ qdā dicūt: q̄ dona p̄ficiūt hoīez ad altiores actus: q̄ sint actus vītutū. Q̄ aut dona nō minēt a Gre. i. i. moral. l. ab alijs aliqñ vītutes: hoc iō ē q̄ hnt i se cōm rōnē vītutis: s; vltia hoc ē in eis aliqd supueniēs cōi rōni vītutis: i q̄tū. f. s; qdā vītutes diuie p̄ficiētes hoīem i q̄tū ē a deo motus Un⁹ et p̄hs. vij. ethi. pōit vltia cōes aliā qdā vītutē diuinā seu heroicā: fm quā aliq viri mouēt. Un⁹ et ipse. b. Greg. i. i. moral. distiguit dona a vītutibus. Q̄ at sapia et scia ponāt a doctorib⁹ vītutes itellectuales: et fortitudo moralis vītutis. Dicēdū q̄ cū ista sumūt fm q̄ p̄cedūt ex iuditō rōis tūc n̄ sūt dona: s; dona sūt p̄dicta: fm q̄ p ea opat hō ex instinctu diuino.

Quātū ad secūdū. §. II.

f. q̄ dona ista sūt nēccaria ad salutē: p̄bat. q̄ su p̄mū donoz et ifimū sūt nēccaria. ḡ et infimēdia. Nā dī de sapia Sap. vij. Neminē diligit dē nisi q̄cū sapia hitat vlt gradū. Et de timore dī Eccl. i. Sine timore dñi nemo poterit iustificari: ḡ et alia nēccia. Hoc at sic declarat. b. Tho. vbi supra ar. ij. Rō hoīs q̄ hō opat p̄ficiē a deo duplr. P̄rio nālī rōne. f. fm lumē nālē rōis. Scdo supnālī p̄fectiōne. f. p vītutes theologicas. Ista tñ scda p̄fectiō h̄

quali ipse. Impfecte. n. cognoscimus hic deus: et ipse diligunt. Illud autem quod habet ipse forma aliqua vel virtute: non potest per se operari nisi ab altero moueatur: sicut luna in qua est imperfecte natura lucis: non illuminat nisi illuminata a sole: et discipulus in medicina non per se medicatur nisi edoctus a magistro. Quamuis ergo finis quod est aliquis et ipse illuminatus: per virtutes theologicas moueatur ad ultimum finem super naturale: non sufficit tamen ista motio rationis: nisi desuper adsit instinctus et motio spiritus sancti: secundum illud Roman. viij. Qui spiritu dei agunt hi sunt filij dei: quod si filij dei: et heredes. Et illud: ps. cxvij. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. quia. scilicet. ad hereditatem illius terre nullus potest puenire: nisi si ducatur a spiritu sancto per ista dona sua. Non ergo ita perficitur homo per virtutes theologicas et morales in ordine ad ultimum finem: qui semper indigeat moueri quodam superioris instinctu spiritus sancti. Unde et virtutes excedunt quantum ad modum operandi: in quantum. scilicet. homo per dona mouetur ab altiori principio. Quamuis etiam per virtutes homo multa progressatur: et possit vitis resistere: tamen quia rationi humane non sufficit omnia cognita neque possibilia. Et hoc siue accipitur ratio ut perfecta lumen naturalis: siue ut perfecta virtutibus theologis. Inde est: quod non potest quantum ad omnia repellere stultitiam: ebrietatem: et alia quod ponit. b. Gregorius. in. ij. moralium: et dona. Sed deus cuius prestanti et scie omnia subest: sua motio per dona spiritus sancti nos tutos reddit ab omni stulticia per sapientiam: ab ebrietate per intellectum a precipitationis vicio per solium: a timore malo per fortitudinem: ab ignorantia per scientiam: a duritia per pietatem: a superbia per timorem. Ita enim vitia possunt. b. Gregorius. ibi contrariari donis istis. Et sic ostendunt ipsa dona necessaria ad salutem.

Quantum ad tertium. §. III.

scilicet. quod dona sunt habitus: probatur per hoc: quia Christus loquens de spiritu sancto discipulis ait Jo. xij. Apud vos manebit et in vos erit. Sed spiritus sanctus non est in hominibus absque donis eius. Morsio autem importat permanentiam et firmitatem: et sic denotat habitum: quod est qualitas de difficili mobilis a subiecto. Non autem notat transitum et subditum motum: put est passio vel actus. Sunt ergo dona habitus quidam. Unde. b. Gregorius. in. ij. moralium. dicit: quod in illis donis sine quibus ad vitam non puenit: spiritus sanctus semper manet in electis. scilicet. dum perseuerant in gratia.

Quantum ad quartum. §. IIII.

tum. scilicet. quod sunt septem: et quod perficiunt vires anime. Sic declarat. b. Thomas. in prima secundae. q. lxxij. ar. iij. Dona sunt quidam habitus perficientes hominem ad hoc: quod prompte se quodam instinctu et motu spiritus sancti. Sicut virtutes morales perficiunt vires appetituas ad obediendum rationi. Sicut autem vires appetituas nate sunt moueri per impulsu rationis ita etiam omnes vires humane nate sunt

moueri per instinctum dei: sicut a quadam superiori potentia. Et ideo in omnibus viribus hominis: quod potest esse principia humanorum actuum: sicut sunt virtutes: ita etiam sunt dona. scilicet. in ratione: et in vi appetituas. Ratio autem est practica et speculativa. Et in utraque consideratur apprehensio veritatis que pertinet ad iudicium et iudicium de veritate. Ad apprehensionem ergo veritatis: speculativa ratio perficitur intellectum. Practica vero per solium. Ad rectitudinem iudicii de re perficitur speculativa per sapientiam: practica per scientiam. Appetituas autem potentia perficitur quantum ad ea quod sunt ad se ipsum. Per fortitudinem contra errores periculorum. Contra concupiscentiam vero delectabilium perficitur per timorem. Iuxta illud. Confige timore tuo carnes meas. id est. concupiscentias carnales. Et sic per quod dona se extendunt ad omnia: ad que se extendunt virtutes morales. scilicet. fortitudo: iusticia et temperantia. Et virtutes intellectuales. scilicet. sapientia: intellectus: scientia: prudentia: ad quas pertinet consilium. Ars autem etiam sit virtus intellectualis. non tamen perficit hominem ad bene viuendum: sed ad opera exterius factibilia: quod transiunt in aliam manum. Et ideo ars non connumeratur inter dona quod perficiunt hominem in ordine ad bene viuendum. Iusticie vero imponitur nomen. Imponitur a rectitudine rationis. Et ideo convenientius est nomen virtutis quam doni. Sed pietas quod tamen pertinet ad iusticiam importat reuerentiam quam habemus ad patrem et patriam. Et quia per omnia est deus: et pietas dei cultus nominatur secundum b. Augustinum. Iam convenienter donum quo per reuerentiam dei aliquis bonum operatur ad omnes: pietas nominatur non iusticia. Sapientia autem et scientia prout connumerantur inter gratias gratis datas. De quibus apostolus. i. ad Cor. xij. Alij datur per spiritum sermo sapientie. Alij sermo scientie. Differunt realiter a sapientia et scientia: put sunt dona spiritus sancti. Nam ille dicitur gratie gratis date: in quantum quod per ea abundat in tantum in cognitione rerum diuinarum et humanarum: quod potest alios instruere et aduersarios confutare: que possunt esse etiam in malis hominibus. Sed dona sunt: put perficiunt mentem hominis ad sequendum instinctus spiritus sancti: in cognitione diuinorum vel humanorum: et non sunt nisi in bonis. Differunt ista dona a sapientia et scientia que sunt habitus acquisiti seu virtutes intellectuales. Similiter et fortitudo donum differt a fortitudine virtutis morali etiam infusa. Nam opus fortitudinis virtutis procedit a ratione illuminata: tamen per gratiam si est virtus infusa. Sed opus fortitudinis prout est donum: procedit a spiritu sancto: mouente mentem ad sequendum suum instinctum per tale donum habituale. scilicet. fortitudinis. Simul tamen concurrunt: quia virtutes etiam seinuicem iuuant in actibus suis: habent tamen diuersum respectum. Donum quidem ut fortiter persistat ob reuerentiam dei. Virtus autem ne discedat a bono rationis. Cum autem dona perficiant hominem secundum quod mouetur a deo: et virtutes theologice maxime nos ordinant ad eum: non tamen ponuntur aliqua dona pertinentia ad virtutes theo

Capitulū Tertium.

logica sicut ad morales. Et rō est secūduz beatuz Tho. vbi supra. Quia ratio hominis non mouetur a spiritū sancto: nisi ei aliquo modo vniatur. Sic instrumentum non mouetur ab artifice: nisi per contactum vel alio modo ei vniatur. Prima aut vniō hoīs ad deū est per fidem: spem: et charitatem. Unde iste virtutes theologice: presupponuntur ad bona sicut radices eorū. Unde omnia ista dona pertinent ad has tres virtutes: sicut quedaz deriuationes earum. Et secundum b. Tho. vbi supra arti. viij. Dona spiritū sancti sunt pfectiora virtutibus oibus itellectualibus et moralibus: qz ipse perficiunt rationem hominis vel alias potestas ut appetitus in ordine ad rationem. Sed dona perficiunt hoīs potestas: in cōparatione ad spiritū sanctū mouētem. Sed theologice vtutes sunt pfectiores donis: quia per eas mens humana deo cōiungitur: ut postea ab ipso moueatur p actus donoz. Unde et Greg. i. i. moral. exponens figurā q filij Job fuerunt septē: significātes septē dona: et tres filie significantes vtutes theologicas: dicit. Ad denarij pfectionem septē filij. i. septē dona non perueniūt nisi in spe: fide: et charitate: fue rit omne quod agūt. Beatitudines autem de quibus fit mentio Mat. v. et de quibz supra ti. vi. scilicet actus ipsoz donoz: pmaxime vel virtutū. Un non distinguūt ab eis sicut diuersi habitus: sed sic actus ab habitibus eorū. b. Tho. vbi supra articulo quarto.

Sunt autē ipsa sep. §. v.

tem dona connexa ad inuicē: vt vnū nō possit haberi sine altero: quod figuratū fuit in septē filiis Job: in eo q simul se inuicē reficiebant continuis conuitijs quod sic declarat. b. Tho. vbi supra arti. v. Sicut vires disponūtur appetitiue p virtutes morales i cōparatione ad rationem: quia irascibilis per fortitudinē: concupiscibilis per tēperantiā volūtas per iusticiā: ita vires omnes anime disponūtur per dona spiritū sancti: in cōparatione ad spiritū sanctū mouētem. Spiritus autē sanctus inhabitat i nobis per charitatem. Secūdu illud ad Ro. v. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris: per spiritū sanctū qui datus est nobis. Et p charitatē pficiuntur potentie anime: sicut et ratio ipsa perficitur p prudentiam. Unde sicut virtutes morales connectuntur sibi inuicem in prudentia: ita dona connectuntur sibi inuicem in charitate: ita q qui charitatem habet omnia dona habz: q non habet eam: nullum ex eis habet.

Dona at spiritus. §. vi.

facti aliq modo remanent in patria. i. quo ad alios quos actus et quo ad alios non. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. vbi supra arti. vi. quātū

ad essentiam donoz vtiq remanent in patria. Cuius ratio est: quia dona spiritū sancti vt dictū est: perficiunt hominē ad sequendū motiōē spiritū sancti. Sed hoc precipue erit in patria: quādo deus erit oia in oibus: et quando homo erit totaliter subditus deo. Et sic intelligitur illud ps. fluminis impetus letificat ciuitatez dei. Cuius dei ē triplex: anima rationalis: ecclesia militās et patria supernalis. fluius est gratia septiformis spiritū sancti. i. septē donoz. Cuius impetus est feruor qui letificat tripliciter dictam ciuitatez dei. Unde et Jo. apoc. vii. dicit sibi ostensū fluium aque viue: splendidum ut cristallum: egredientē a throno dei et agnū i medio platee eius: a deo. n. pcedit gratia spiritū sancti in nobis merito agnū i. Christi. Unde. b. Amb. de superna ciuitate: ait Cuius illa dei celestis hīrlm: non meatu alicuius fluminis terrestris abluitur: sed ex fonte viue procedens spiritū sanctus: cuius nos hic breui satia mur haustu: in illis celestibus spiritibus redundātius videtur affluere pleno septem virtutū. i. donoz spiritū aliu feruēs meatu. Alio modo cōsiderādo dona qtu ad materiā aliquā: circa quaz operatur ipsa dona i pnti: sic nō habebunt illam operationē in statu glorie. Sic vbi gā. Dic Greg. q ista dona nos ptegiūt p vitia vel tēpamēta: vt sapia p stulticiā: scia p ignorantia: et sic de alijs. Et qz in patria nō erūt tēpamēta vel vitia. Jo quātū ad hō dona nō remanebūt. Ponit etiā. b. Greg. i. i. moral. duos effectus ad singula dona: quozum vnum transit cū vita pnti: aliud remanet in patria. Dicit enī q sapia mentē de spe et certitudine eternozum reficit: hōz duoz spes transit et certitudo remanet. De intellectu dicit: q in eo q audita penetrat reficiēdo cor tenebras eius illustrat. Hōz primū. s. auditus transit: qz in patria nullus docet aliū. Secūdu remanet. s. illustratio mentis: et sic de alijs. Sciēdu etiā q cōparādo ipsa dona ad inuicē: dignitas eoz qua vnū pferat alteri est attendenda secūdu enumerationem eozum i cōpiendo a sapientia: vt ponitur 3sa. xi. Simpliciter loquendo secūdu. b. Tho. vbi supra arti. viij. dicit enī q eadem est ratio in cōparatione ipsoz et virtutum: quia dona ad omnes actus potentia rū anime perficiunt homines: ad quos pficiunt vtutes. Un sicut vtutes itellectuales preferuntur moralibus: et i ipsis itellectualibus contemplatie preferant actiuis: vt sapia: intellectus: et scientia prudentia et arti. Ita tñ q scia pferit intellectui: et intellectus scie: sicut prudentia et synesis eubylie: Ita etiam in donis sapientia: intellectus: scientia: et cōsiliū preferunt pietati et timori. In quibus etiā pietas pferit fortitudi: sic iusticia fortitudini: et fortitudo tēpantie. s. fm qd. i. quātū ad misericordiam fortitudo et cōsiliū preferuntur scientie et pietati quia fortitudo et cōsiliū de arduis: scientia autem et pietas de cōtibz

Propicia at maxie timor pmedat: n qz nobill' alt
is: s3 qz pmozdu quoddā pfectionis donoz.
De dono sapie 7 de triplici sapia. La. iij.

Si iusti meditati

Our sapiētia: 7 ligua ei' loqē iudiciū:
ps. 7. puer. vij. Iustus h 7 cōit i alijs
scripture sacre libris: dī a iusticia q̄ ē oīs vītus fm
phm i li. ethi. put. s. importat quādā rectitudinē
mētis: tribuēs vnicuiqz qd suū ē: deo: sibi: 7 pxiō
Os at i hoc loco n accipit p ore corpis: qz ei' act'
nō ē meditari: s3 p ore aie qd ē intellect' ei': accipiēs
cibos vitatis: 7 p meditatioēz masticas 7 tranjciēs
i vētrē memoriē: vt inde nutriat affect'. Meditat'
ergo os. i. intellectus iusti sapiam. i. que p̄tinent
ad iusti sapientiam. 7 ex ide lingua corporis eius
loquetur iudiciū. i. fm rectitudinē iudicij qd ex
sapia sumit. Nā ut dicit phus. Unusqz recte iu
dicat q̄ bñ nouit. Loqē g fm rectū iudiciū. i. exia
tionē: 7 de diuis reb' n errans ut hēici: 7 de hūa
nis agēdis. s. opib' qz s3 diuinas regulas: sapia cō
sulit 7 dispōit d agēdis. S3 sciēd qz triplex ē sapia
Sapientia essentialis 7 increata.
Sapientia personalis 7 incarnata.
Sapia hūanal' 7 variata. Os iusti meditatib'.
Primā 7 admirat imensitatem.
Secundam: 7 imitatur bonitatem.
Tercia: 7 iucundatur ppi suauitatē.

De prima intelligi. §. I.

Tur Sap. Oim ē artifex oia pspiciēs: qd vtiqz
ē intelligēdū o sanctissima trinitate. Nā ut dicit. b.
Aug'. Sicut inseparabiles sūt. s. i. essētia: ita inseparabi
lis operat'. s. ab extra de cōse. di. iij. c. i. Nā ab in
tra: ita p̄ gignit filiū: qz filius n̄ gignit: s3 ē genit':
7 p̄ igenit' 7 spūsanct' ab vtroqz pcedit n̄ illi ab
o. S3 ad extra p̄petates psonales i creatioē mun
di 7 gubernatioē: qd opat p̄: idē 7 fili' 7 spūsan
ct'. Un̄ Christus dei fili' ait Jo. vi. P̄ me opat
vsqz mō: 7 ego operor. Et. i. ad Lorin. xij. Hec oia
opat vn' 7 idē spūs. Sic aut oim triū psonaz di
uinaz ē vna eētia: potētia: 7 bonitas: ita 7 vna
sapia q̄ n̄ ē aliud secundum. b. Aug. q̄ ipsa essen
tia. Nam etsi in nobis aliud sit eētia. aliud sapia
quia quoddāz accidens adueniens ei post eētiā.
Nō sic ē i deo: cū nil accidat ei. S3 ut dicit Boet'
Accidēs i deo trāsīt i substantiā. i. qd ē accidēs i no
bis: ut sapia: bōitas: 7 h': i deo ē ipsa substantia seu
eētia. Un̄ i sequētia. Nil i deo p̄ter deū: nulla cā
p̄ter eū q̄ causat cālia. Idē eē: idē nosse: idē posse:
cūcta sūt simplicia. Distinguit tñ a nobis sapia dei
a sua essētia p̄ intellectu nīm: rōne: qz alia rōne con
sideramus eius essētiā: in quātum p eā subsistit: 7
ei' sapiāz i q̄tū p eā nouit oia 7 dispōit ad debitū
finē: ps. Oia in sapia fecisti. ciij. Et sapie. viij. As

tigit sapia. s. dei a fine vsqz ad finē fortit: 7 dispōit
oia suauit. Lū ergo meditat os iusti. i. mens hanc
sapiam admirat cū aplo: dicens ad Ro. xi. O alti
tudo diuitiaz sapie 7 scie dei: q̄ incōprehēbilia
sunt iudicia eius.

Sapientia persona. §. II

Lis incarnata: ē dei filius: cui p appropationē att
buit sapia: sicut p̄i potentia 7 spiritui sancto cle
mētia. Eccl. xxij. Ego sapia p̄dij ex ore altissimi
pmogenita an̄ omne creatura: ex ore ei' intellectus
altissimi p̄is ab eterno p̄dij. Et Eccl. i. vj. sōs sa
pie verbū dñi in excelsis. Et. i. ad Lor. Christū dei
vītutē 7 dei sapiāz. Hāc iquit Hiero. ad Paulinū
doct' Plato nesciuit. Hāc Demosthenes eloquēs
igrauit. Perdā ait dñs sapiam sapientū: 7 prudē
tiā prudētū reprobabo. Loquit apls: sapiāz i my
sterio absconditā: quā p̄destinauit deus an̄ secula.
Quia. n. p̄mī pētes p inordinatū appetitū sapie
i. scie boni 7 mali ex supbia pcedenē: p̄diderunt
gen' hūanū 7 q̄i mūdū totū: q̄ pp ipm fact' ē: de
cūt ut dei filius sapia p̄is hūiliaret: n̄a mortali
tate assūpta vsqz ad stulticiā crucis. Stulticia. n.
reputata ē apud gentiles sapientes fm mūdū: qz
dei fili' mortē 7 ignominiosā sufferret. Un̄ apls.
p̄dicam' Christū crucifixū: gentib' stulticiā. Et p
hūilitatē sapiam icarnatā: saluatū ē gen' hūanū:
7 reffectus ē mūdus. Os g iusti meditatib' hanc sa
piam: ut imitē: qz sic sapiēs de re efficit Apl's. Si
quis videt iter vos sapiēs eē. s. s3 extirpationē suā
stultus fiat se humiliado 7 Christum imitādo ut
sapiēs. Qui eni inq̄t. b. Aug'. sine saluatore vult
salutē hē: 7 sū vā sapia extirpat se fieri posse pru
dentē n̄ san': s3 eger: nō prudēs: s3 stult' i egritudine
assidua laborabit: 7 in cecitate noxia demens per
manebit. xxvi. q. ij. qui sine.

Sapientia tertia. §. III.

Q ē in hoib' hec ē varia: Pro e' declaratioē dic. b.
Tho. scōa scōe. q. xlv. ar. i. q̄ fm phm ad sapiētē
p̄tinet cōsiderare cām altissimā: p quā de alijs cer
tissime iudicat: 7 fm quā oia ordinari o3. Lā autē
altissima dupl'r p̄siderari pōt: uel simplr uel i ali
quo genere. Ille g q̄ cognoscit cām altissimā i ali
quo genē: p eā pōt de oib' q̄ sunt illius generis iu
dicare 7 ordinare: dī eē sapiēs in illo genere. Ut i
medicia q̄ bñ scit iudicare de sanitate 7 p q̄ amit
tit: 7 p q̄ repat: dī sapiēs medicus: Et silr in archi
tectura: fm illud. i. ad Lor. iij. Ut sapiens archite
ctus fundamētū posui. Qui aut cognoscit causaz
altissimā simplr q̄ deus est: dī sapiēs simplr: in q̄
tū p regulas diuinas q̄s docet scriptura 7 vncio
suggerit: omnia potest iudicare 7 ordinare sal
tem pertinentia ad salutem: huius autem iudi
ciū rectū cōseq̄t q̄s p spūsanctū seu donum eius. s.

Capitulum Tertium.

sapientiam dictū fm illud. i. ad. Cor. ii. Spūalis iudicat omnia: et spūs oīa scrutat etia p̄funda dei.

Ex quibus patet q̄ varie dicit sapiā: et triplex.

Sapientia criminalis que est reproboꝝ.

Sapientia virtualis que est bonoꝝ.

Sapientia p̄munalis que est amboꝝ.

De sapientia criminali dī. Diere. iij. Sapiētes sī vt faciāt mala: bene aut facē nesciūt Apl̄s. Ro. iij. Sapia h̄ mūdī inimica ē deo. Dī aut hui⁹ noticia sapia ipsoꝝ: p̄ quādā similitudineꝝ. Qd sic declarat. b. Tho. scda scde. q. xlv. ar. i. Bonū dici tur dupl̄r. Uno mō qd ē vere bonū et simpl̄r p̄fectū. Alio mō dī aliqd bonū fm aliquā similitudi nē: qd. s. est in malicia p̄fectū. Sicut dicit bon⁹ la tro vel p̄fectus latro: qui. s. scit subtilit̄ modos ad iuenire et media ad furandū. Et sicut circa ea q̄ sī vere bona: ē aliq̄ altissīa cā q̄ ē sūmū bonū: qd est vltim⁹ finis: p̄ cui⁹ cognitionē dī hō vere sapiens: ita et in malis ē adiuuare aliqd: ad qd alia referū tur sicut ad vltimū finē: p̄ cui⁹ cognitionē hō di cit sapiēs ad male agendū. Quicūq; enī auerit a fine debito necesse ē q̄ aliq̄ finē indebitū sibi p̄ stituat: q̄ dñe agēs agit p̄ finē. Un̄ p̄stituat sibi finē i bonis exterioribus terrenis: vocat sapia tre na. Si i bonis corporalibus: vocat sapia aialis. Si i aliq̄ excellētia: vocat sapia diabolica p̄ imitatio nē supbie diabolū: de q̄ dī Job. xli. Ipse est rex su per vniuersos filios supbie: quales fuerūt p̄hi. de q̄bus dī Ro. i. Dīcētes se eē sapiētes. s. ex supbia: stulti facti sūt. Tales etiā fuerūt magi. i. sapiētes Pharaōis et Nabuchodonosor. Dīc b. Grego. in moral̄: de criminali sapientia ait: ponēs conditio nes seu effect⁹ eius: huius mūdī sapiētia ait ē cor machinationib⁹ tegere. Sensū verbis velare: que falsa sunt vera ostendē: que vā sūt falsa demonstra re: Hāc qui scit ceteros superbiēdo despiciūt: q̄ nesciūt supbi et tumidi i alijs ipam mirant. Nec si bi obsequētib⁹ p̄cepit honoꝝ culmiā querē: ade pra:temporalis glorie vanitate gaudē. Irrogata ab alijs mala multipl̄r reddē: cū vires suppetūt null̄ resistētib⁹ cedere. Cū viribus possibilitas deest quicquid per malitiam explere non valet: hoc in pacifica bonitate simulare.

Secūda sapiētia. §. III.

q̄ est cōis bonis et malis: ē sapia quā ponūt p̄hi: et Plato et Aristoteles vtūt̄ intellectualē: q̄ ē circa cognitionē diuinoꝝ. Pro cui⁹ declaratiōe dicit b. Tho. scda scde. q. xlv. art. ij. q̄ sapia importat quādā rectitudinē iudicij fm rōnes diuinas. Re ctitudo aut iudicij pōt cōtingere dupl̄r. Uno mō fm p̄fectū vltū rōnis. Alio mō p̄ quādā conna turalitatē ad ea de quibus ē iudicādū. Sicut vbi gratia: de his que pertinent ad castitatē per rōnis inquisitionē: recte iudicat ille qui didicit sciaz mo ralem: sed per quādā cōnaturalitatē ad ipsam:

recte iudicat de eis is qui habet habitū castitatis. Sic circa res diuinas ex rationis iquisitionē: rectū iudiciū hīc pertinet ad sapiām: que est virtus itel lectualis: quā h̄ theologus et metaphisicus bo nus uel malus: S̄ rectū iudiciū hīc de diuinis p̄ quādā cōnaturalitatē ad ipsā p̄inet ad sapiētiā: q̄ ē donū spiritus sancti: quod soli boni h̄nt ut dice tur. Stoici tamē accipiebāt sapiāz pro virtute in tellectuali: fm illud puer. Sapia ē viro prudētia i qua cōnectūt̄ omnes virtutes morales et noti cia diuinoꝝ. Et dicebant q̄ in animo sapientis. i. virtuosi non cadunt passionē. Peripatetici vero asserēbant: q̄ in sapiente cadunt passionē sed n̄ deducit ab eis. i. nō supat eis acquiescendo: vt qd agat p̄ rōnem et si motus earum sentiat. Et dicit b. Aug. in. ix. de ciui. dei: q̄ ista cōtrouersia magis erat in voce q̄ in re. Nā qd dicebāt stoici i animo sapientis non cadere passionē: intelligebāt q̄tuz ad p̄sensū p̄ rationem: nō quātum ad motus. Et antiquitus p̄hi vocabāt̄ sapiētes. Primus at ut dicit. b. Aug. de ciui. dei. qui iuenit istd nomē p̄hi. fuit Pythagoras: qui interrogatus de sua p̄ fessione: cū nomē sapientis videt sibi nomen ar rogāne: nō sapientē se esse dixit: sed philosophū i. amatorem sapientie. Sic enī interpretat̄ p̄hi losophus. Dicitur enī philosophus a philos grece quod latine est amor: et Sophia grece quod latine dicitur sapientia: inde philosophus amator sapientie. **M**agnam autem penuriā mundus habebat horum sapientū. dicit. b. Aug. quādo solum septem mūdī sapiētes fuisse quo dam tempore describūt̄. Qui tamen et ipsi mō suo humiles erant: preferentes alios sibi. Unde et tholo. ait. Inter sapiētes ille sapientior: qui et hu milior. In h̄ exemplū narrat Valerius maxim⁹ li. iij. q̄ cū quadam vice piscatoribus retia iacēti bus p̄ capiendīs piscibus: quidam emit iacturā illā pro illa vice certo precio. Iactatis retibus ce perūt mensam auream. Qua educta orta est que stio cui⁹ esse deberet: asserente emptore suaz. fo re quia emerat iacturam illam: qua capta erat. Piscatores econtra: quia intenderunt vendere ca pturam piscium non aliud. Demum consulenti bus super hoc Apollinem delphicum. Respon dit scilicet diabolus per idolum illud. Illam men sam debere dari sapientiori huius mundi. Et sapientior iudicatus est. Tales Milesius: et ei mis sa est. Qui ex humilitate reputans biantem sapi entiorē eo misit sibi eandem. Et ipse similiter al teri ex. vij. quem extimauit magis sapientem. Tā dem ad vltimū ex. vij. est delata vni qui dictus est Solon: qui nec eam sibi retinuit: sed dedica uit in templo Apollinis qui dicebatur deus sa pientie. **A**urea mensa significat ipsam sapien tiam que deo attribuenda est: qua ut dicitur Ec clesiastici. i. Omis sapia a domino deo est: et cum

de mensa
aurea

illo fuit: et est ante eum. Ista tamē sapia acquisita putat cōprehendit cū cognitione diuinorū etiā virtutes morales acq̄sitas: nō sufficit ad salutē. Propterea ait dñs Hiere. ix. Nō gloriēt sapiēs in sapientia sua: q̄. s. nō saluat. S; sapia h̄. putat p̄phendit virtutes infusas cū gr̄a: deducit ad claritatē eternā: ut dī Sap. vi. Et sic videt sumi in libris sapiētiālibus: in quib⁹ frequēter fit mentio de sapientia et p̄maxime in li. sapientie a. vi. c. vsq; ad nonū: vbi ponit excellētē eius et effectus: ut ibi est i. ca. s. sapientia spūs intelligentia multiplex: vnica et. Et infra inter cetera dī. Sobrietatē et prudentiā docet iusticiā et virtutē. i. fortitudinē: quibus in vita nil vtilius hominib⁹. Patet autē has ēē virtutes cardinales. Et superius ait: q̄ amicos dei p̄stituit quod sit per charitatē. Vel melius secūdum. b. Tho. scōa scōe. q. xlv. ar. vi. Illa oīa intelligit de sapia increata: que p̄ma se nobis vnit p̄ donū charitatis. Et ex hoc reuelat mysteria nobis: quorū cognitio est sapientia infusa. Unde sapientia infusa que est donum: nō est causa charitatis: sed effectus eius. Et q̄ sapia trias stulticie: sicut in scriptura sacra sapiens dī virtuosus: s̄m virtutes infusas: ita et stultus seu insipiens vitiosus. Et de hac sapia virtute generali dicit. b. Amb. in lib. de fuga seculi. Sapiēs nūq̄ est inanis: s; semp̄ habet i se amictū prudentie: qui dicere potest: iusticiam induēbam et iudiciū. Hec sunt interna mentis velamina: que nemini possunt auferri nisi quez sua culpa dispoliat: his spoliatus adam nudus inuentus est: habetur hec de de. di. ij. sapiens. Hinc et lactantius i. iij. instituti. Quicunq; vult esse sapiens atq; beatus: audiat dei uocem: sacramentum natiuitatis sue norit: utriusq; natiuitatis Christi diuine et humane: humana p̄tēat: et diuina suscipiat: ut sūmū bonū illud ad quod natus est valeat adipisci: hec ille. Et hoc est quod Christus ait. Math. vij. Omnis qui audit verba mea et facit ea: s̄līs ē homini sapienti qui edificauit domum suam supra petram et cetera.

Tertia sapiētia q̄. §. v.

est propria bonorū: et virtus specialis distincta a ceteris: est illa que ponitur p̄mū et excellētius donū vnū ex septē donis spiritus sancti: de quo dī Isa. xi. Requiescet super eum spiritus sapie et intellectus et. Dona enī spiritus sancti ut dictū ē supra: sunt virtutes medice: itē virtutes cardiales quib⁹ sūt excellētiorez: et theologicas quibus sūt inferiores: que etsi sunt realiter distincte: ita tamen sunt connexę: q̄ qui habz istas: et illas habeat: et qui vna careat nullā possideat. Et similiter de donis. Differt autem hec sapientia non solum a scientia que est cognitio diuinorum naturalis. i. que per viam naturalem habetur: quia hec infusa a deo: illa acq̄

sita per studiū. Sed etiam differt a fide: q̄ habet cognitio diuinorū sup̄naturalis: et si vtraq; a deo. Nam ad fidem pertinet assentire veritati diuine reuelate s̄m se ipsam. Sed ad sapie donum pertinet s̄m regulas diuine veritatis: habere iudiciū in rebus diuinis speculandis: et humanis agendis. Unde sapia donū presupponit fidem: quia vnus quisq; bene iudicat que nouit. Differt etiam a sapientia q̄ numerat in gratias gratis datas. j. Cor. xij. Ubi dicit. Alij dat per spm̄ s̄mo sapie et. q̄ il la pōt ēē cōmunis bonis et malis: et pertinet ad cā diuina cognoscere: nō p̄ acquisitionē: sed p̄ infusio nē: et ita copiose q̄ pōt alios instruere de diuinis efficaciter: et fidei aduersarios refellere rōnib⁹ p̄ babilibus. Hec autēz solū in bonis repit cū gustu diuinorū quo ad necessaria ad salutē. Dicitur autem sapientia ista aliquādo pictas: secūdū illd Job. xxvij. Ecce pietas ipsa ē sapia s̄m translatōnem. lxx. quia sicut pictas est manifestatiua fidei: in quātum p̄ cultum dei p̄testamur fidē: ita etiaz pietas manifestat sapiam: et p̄ hoc dicit sapiā pietas. Et eadē rōne sapia dicit timor dei. Iuxta illd Job. xxvij. secūdum līam nostrā. Ecce timor dñi ipse est sapientia: quia per hoc ostendit: q̄ homo rectū iudiciū hz de diuinis: q̄ deum timet et colit. Dicitur etiā charitas sapia. Un. b. Aug. Sapientia est charitas dei. Et Hugo de archa Noe ait. Charitas ē sapia: q̄ p̄ ipsam gustamus deum: gustādo cognoscim⁹: gustare inquit ps. c. xxxij. et videte qm̄ suauis ē dñs. Qui enī diligit manet in lumine. s. sapie. j. Job. ij. Dicit autē sapia charitas q̄tū ad suā cām: ex qua sumit etiā nomē sapie. s. a sapore. Causat enī sapia a charitate: q̄ charitas ē i voluntate. Sapia vō essentialiter i intellectu ut i subiecto. Et ista sapia ēē nō pōt i habēte peccatū mortale. Un dī Sap. j. In malivolā aiam nō itrahit sapia: nec habitabit i corpe subdito peccatis. Lūius ratio est secūdū b. Tho. scōa scōe. q. xlv. art. iij. quia sapia donum spiritus sancti: facit rectitudinē iudicij circa res diuinas: vel de alijs rebus per regulas diuinas: ex quadam p̄naturalitate seu vnione ad diuina: que quidem vnio est per charitatem: s̄m illud. j. ad Cor. vi. Qui adheret deo vnus spiritus est. Inhesio autē est p̄ amorem. Charitas autē cū mortali peccato stare nō pōt ut supra dictū ē. Et iō sapia donū nō potest esse cū mortali. Est autem hec sapientia in omnibus habentibus gratia: etiam in paruulis et fatuis a dulcis baptizatis: q̄tūz ad habitū: etsi non quātū ad actū: p̄pter impedimentum corporale. Unde dicit sapiē vij. Neminē diligit de⁹ nisi qui cum sapientia aggreditur. Sed omnes diligit de⁹ qui diligunt eum: quod fit per gratiam et charitatem. quod sic declarat. b. Tho. scōa scōe. q. xlv. art. v. Sapientia importat: ut dictum est: quandam rectitudinē iudicij: circa diuina conspicienda et

Capitulū Tertimū.

consulenda. Et quātum ad vtrūq; ex vnione ad diuinā: secundum diuersos gradus aliqui fortitū sapientiam. Quidam enī tantum fortitū de recto iudicio tam in cōtemplatione diuinorū q̄ etiā in ordinatiōe rerū humanarū fm regulas diuinas quantum est necessarium ad salutem. Et hoc nulli deest existenti sine peccato mortali: per gratiam gratum facientem. Juxta illud. i. Joh. ij. **U**ncio docet nos de omnibus. Quidam altiori gradu percipiūt sapie donū. Et quātū ad cōtēplationē diuinorū: in quātum. s. est altiora quedam mysteria et cognoscūt: et alijs manifestare possūt. Et quātum ad directionē humanorū secundū regulas diuinas: in quātum possūt h̄z eas nō solum se ipsos: sed etiam alios ordinare. Et iste gradus sapientie non est cōmūnis oībus habētibus gr̄az gratum facientem: sed magis pertinet ad gratias gratis datas. Et sic qd̄ ait ph̄s i. j. methaphisice. Sapientis est ordinare: quātum ad ordinationē sui ipsi: hoc agit in oībus donū sapientie. Quantum ad ordinationem aliorū hominū et iudicium aliorū: quod sit per rectores et prelatos: hoc sit per sapientiam gratis datā. Qualis fuit data excellentissime Salomoni hoc postulanti: ad regē dum bene populū dei: vt habet. iij. Re. iij. **H**ec autē sapientia non solum speculatiua est sed etiā practica: quod patet ex eo quod ait ap̄s ad col. iij. In sapientia ambulare ad eos qui foris sunt: hec autem pertinet ad actionem. Declarat autē Tho. secunda secunde. q. xlv. arti. iij. sic. Supior pars orationis vt ait. b. Augu. xij. de trini. sapientie deputatur. Inferior autem scientie. Superior autem ratio ait idem intendit rōnibus supernis: s. diuinis: et conspiciendis et consulendis. Conspiciendis quidem fm q̄ diuina in se ipsis cōtemplātur. Consulendis autem secundum q̄ per diuina iudicat de humanis: per regulas diuinas, dirigēs actus humanos. Et sic patet q̄ sapientia fm q̄ est donum: non solum est speculatiua: sed etiam practica. Et ex hoc patet q̄ sapientia que est donū: est excellentior: q̄ sapientia que est virtus intellectualis: utpote magis de propinquo deum attingens per quandam spiritus vnionē anīme ad ip̄s. Et inde habet q̄ non solum dirigat in cōtēplatione: qd̄ facit sapientia virtus intellectualis: s. etiā in actione circa humana. Quanto enī virtus ē altior: tanto ad plura se extendit: vt hētur in lib. de causis. Per prius tamē pertinet ad h̄ sapientiam cōtēplatio diuinorū: et p̄ posterius dirigē actus humanos fm rōnes diuinas. Nec tñ ex directiōe sapientie in hūanis actib⁹ puenit amaritudo aut labor: sed potius propter sapiam amaritudo et labor: que ē i operib⁹ hūanis: pp sapiam pueritur i dulcedinē et requiē: fm illud Sap. viij. Non h̄z amaritudinē cōuersatio illius. s. sapie: nec tedium cōiunctus eius: sed gaudium. Cum autē ista q̄rtu

or: dona. s. sapiētia: intellectus: scientia: et consiliūz ptineant ad vñ cognitiua seu potētia intellectia: Alia tria. s. fortitudo: pietas: et timor: ad appetitiua: quomodo ista quattuor differāt inter se. Sic declarat. b. Tho. scda scde. q. viij. ar. vi. Ista quattuor dona ordinātur ad supnaturalē pgnitionem que in nobis per fidē fundat. Fides autē ē i nobis ex auditu: vt dī ad Ro. x. Unī oportet aliqua proponi hoi ad credendū: non sicut visa: sed sicut audita qbus homo assentiat p fidem. Fides at̄ pmo et pncipalis se h̄z ad veritatē p̄mā que deus ē. Secundario ad quedā circa creaturas consideranda: incarnationē seu Ch̄sti hūanitatē: creationē gubernationē: creaturarū: iustificationē hominū et h̄. Alterius tertio se extendit ad directionē humanorū op̄ez: fm q̄ fides p dilectionē operat: ut s. credat agēda esse ab hoīb⁹ fm regulas diuinas: q̄ tradūt in sacra scriptura: ut sunt mandata dei. Sic ḡ circa ea q̄ pponūtur nobis credēda duo requirūt ex pte nostra. Prīmū est ut intellecta penetrent seu capiātur ut credēda: qd̄ sit p donū intellectus: per quē habetur q̄ quedā certitudo: nō de mōstrationis: sed efficacis psuasiois: sic esse firmiter assentiendum his q̄ sūt fidei. Secūdo oportet vt hō de his habeat iudiciū rectū vt existimet his esse inherendum et ab eorū oppositis recedēdū ut falsis. Et hoc iudiciū q̄rtum ad res diuinas pertinet ad donū sapie. Quātū vō ad res creatas pertinet ad donū scie. Quātū vero ad applicationem ad pticularia opa ptinet ad donū cōsiliū. **S**apientis ut dicit Irido. in li. etymol. dictus est a sapore quia sicut gustus est aptus ad discretionem saporis ciborum: sic sapiens dicit ad innoſcentia: rez et causarum circa diuina et agēda. Et huic opponitur stulticia: vt dicit. b. Greg. in moral. tanq̄ cōtraria ei: que dicta est a stupore. Secundū Irido. importat quandam ebrietudinē cordis et obtusio nem sensuum. Et idem est insipia cū stulticia. Unī insipia quasi sine sapore discretiōis. Et p̄cipue videtur esse aliq̄s stultus et insipies: qui deficit in tētia iudicij circa altissimā cām: accipies pro altissima causa et pro ultimo fine aliq̄ bonū terrenū vel creatū. b. Tho. scda scde. q. xlvj. arti. j.

Donit autē Ia :S: VI:

cobus apostolus. iij. c. sue epistole septem p̄prietates seu effectus huius sapientie. Dicit enim sapiētia que defursū est. Prīmum quidem pudica est. Deinde pacifica. Modesta: suasibilis: bonis cōsentiens: plena misericordia et fructibus bonis: iudicans sine simulatione. Et possunt figurari p se ptem columnas de quibus dicitur prouer. ix. Sapia edificauit sibi domū. s. anīme. Scidit colūnas septē: quib⁹. s. sustentetur edificium spirituale misericordie: vñ seruētis dilectionis: posuit mensam refectionis spiritualis q̄ ē pax mētis. Que ē rhon⁹

Salomonis qui dictus est rex pacificus et sapientissimus. Et dominus de eo. Erit ipse mihi in filium. ij. regū. vij. Corripit enim dono sapie septia beatitudo qua dicitur. Beati pacifici qui filij dei vocantur. Ubi dicit. b. Aug. de sermone domini in morte pacia conuenit pacificis: in quibus nullus motus est rebellis: sed obtemperans rationi. Et ut dicit. b. Tho. secunda secunde. q. xlv. ar. vi. Congrua septia beatitudo predicta adaptat dono sapie: et quantum ad meritum et quantum ad premium. Ad meritum quidem pertinet quod dicitur: beati pacifici. Pacifici enim dicuntur qui pacem faciunt: vel in se ipsis: vel in alijs: quorum utrumque conuenit per hoc: quod ea in quibus pax constituitur: ad debitum ordinem rediguntur. Nam pax est tranquillitas ordinis: ut dicit. b. Aug. xix. de ciuitate dei. Ordinare autem pertinet ad sapiam ut patet per philosophum in i. meth. Et ideo esse pacificum conuenienter attribuitur sapie. Ad premium autem pertinet quod dicitur. filij dei uocabuntur. Dicitur autem filij dei in quantum participat similitudinem filij unigeniti et naturalis. Secundo illud ad Ro. viij. Quos predestinavit et predestinavit conformes fieri imaginis filij sui qui est sapientia genita: et ideo precipiendo donum sapie ad dei filiationem homo pertingit. Quod autem predicte septie proprietates seu effectus positi a Jacobo pertineant ad sapientiam. Sic declarat. b. Tho. ubi supra. Ad sapientiam secundum quod est donum: pertinet non solum contemplari diuina: sed etiam regulare actus humanos. In qua directione primo occurrit remotio a malis que preiunguntur sapie. Unde et timor dei esse initium sapientie in quantum facit timorem recedere a malis: secundum illud Eccl. i. c. Timor domini expellit peccatum. Ultimū autem est sicut finis. scilicet quod omnia ad debitum ordinem dirigantur quod pertinet ad rationem pacis. Et ideo conuenienter. Jacobus dicit: quod sapia qui de sursum est: per modum pudice est quasi uirtus corruptel las peccati per timorem: et sic ordiat hominem ad deum sicut per peccatum deordinatur quis a deo: nec habet pacem cum deo. Deinde dicit Jacobus: quod sapientia est pacifica: quod est finalis effectus sapie: per quod ponitur beatus tudio ipsa pax ut dictum est. Unde et congrue figuratur per thronum Salomonis: ad quem ascendebat per sex gradus. Et quibus iam unus dictus est. scilicet pudica. i. timorata. Alia quique que sequuntur: manifestant ea per quod sapia ad pacem perducit: quo ad primum et quo ad secundum: et ordine congruo. Nam homini per pudicitiam a corruptelis peccati recedenti: primo occurrit ut quantum est ex se: modum in omnibus teneat. Unde dicitur. modestia. scilicet ipsa sapia. Ad modestiam pertinet ut homo moderetur actus suos exteriores in habitu: in gestu: in incessu: in affatu: in victu: in omnibus sensationibus: ut nihil fiat inordinatum secundum illud apostoli. Omnia honeste et secundum ordinem fiant in uobis. Et ad Phil. iij. Modestia uia nota sit omnibus hominibus. Secundo requiritur ut in quibus homo non sibi sufficit: aliorum motibus acquiescat. Et quantum ad hoc dicit sensualiter. Unde et puer. i. dicitur. Audiens sapiens sapiens

tior erit. scilicet acquiescens dictis aliorum. Et Salomon sapientissimus consiliarios habuit: et ad quid: nisi ut consilium eorum acquiesceret. Et b. Aug. ait inquit. Senex a puero: et episcopus tot annorum a collega non dum amico patris sui edoceri. xxij. q. ij. si habes. Hec autem duo. scilicet modestia et suauitas: pertinet ad hoc ut homo habeat pacem in se ipso. Sed ulterius ad hoc ut habeat pacem etiam ad alios. Requiritur quarto: quod bonis eorum non repugnet. Et hoc est quod dicitur. Bonis consentiens. scilicet non contradicens: contentione uacans. Propter quod dicit apostolus Jacobus in epistola. c. ij. Quis sapiens infirmos ostendat ex conuersatione sua operatione bonam: in mansuetudine sapientie. Quod si zelum amarum habetis et contentiones sunt in cordibus uestris: nolite gloriari et mendaces esse aduersus uitam. Dicit enim glossa. Uix fieri potest: ut exterior non extorqueat aliquid ueritatem: ne uictus confusus esse videatur. Quia requiritur quod defectibus proximorum copaciat in affectu: et subueniat in effectu. Et hoc est quod dicitur plena misericordia et fructibus bonis. Quod enim qui diuina degustat: considerans primum factum ad dei imaginem et summi boni capacem: deum precipientem. Estote misericordes Matth. vi. Et date elemosynam: et habetis potestatem non copari: et non subuenire iuxta posse indigentium proximorum. Sexto et ultimo requiritur ut charitativem emendare peccata sataget. Et hoc est quod dicitur Judicans simul sine simulatione: ne. scilicet correctione precedens odium intendat expellere. Unde Leo papa. Odio habeatur peccata non homines. Corripiant timidi: tollerentur infirmi. Et quod seuerius castigare ueretur: non seuerius plectatur animo: sed modeste de. lxxvi. odio. Est etiam sciendum: quod scriptura sapientia coram omnibus populis. scilicet lex diuina que prebenditur tota scriptura: que maxima sapia dicitur: quia per maxime de deo et de his que ordinant hominem ad deum: copiosius: certius: et aperti loquitur quam methaphysica: uel quecumque alia humana sapientia. Sed de ipsa in titulo sequenti.

De uita contemplatiua. Capitulum iij.

De uita contemplatiua

De uita in qua gustatur per maxime donum sapientie: per. lxx. Loquens ad deum de pluralitate uite: ait. Melior est misericordia tua super uitas: labia mea laudabunt te: ubi tria nota. Primo uita beata omnibus proponitur. ibi. Me. est m. t. Secundo uita plurima ostenditur. ibi super vi. Tercio uita mixta ut precipua eligatur: Labia mea. Primo notatur uita beata: in eo quod dicitur. Misericordia tua. Et dicitur hec misericordia: prout est misericordia adimens. i. tolens. Hoc autem non fit ex toto nisi in uita beata ubi remouetur a sanctis omnis miseria: vel dicitur misericordia quasi mira suauitas rigans corda.

Et o hac ps: Dñe i celo misericordia tua: vbi. s. nula miseria. Hec autē misericordia q̄ absolute dī vita vtiqz melior ē sup oēs vitas vite pntis: vt exponit b. Ambro. i. qdā sermone. Quocūqz diuidat vita vel fm phm uel fm. b. Aug. uel p aliū modū: de qbus distinctionib⁹ hic dī i isto. §. Et vt dīc Sre. i. homel. Temporalis vita eterne vite pparata: mors potius ē dicēda q̄ vita. **Quātū** ad scōm: qz dī cit in plurali: sup vitas. Sciēdū pncipali cē duas vitas: actiua ⁊ cōtēplatiua. Et pparado eas ad i uicē: pbat meliorē pteplatiua actiua decē rōnib⁹ quas hēs infra. §. ij. **Quātū** ad tertiū qz ad illas duas additur tertiā. s. mixta: ex vtraqz pte cōposita. Istā ut meliorē illis duab⁹ eligit. ps. lxij. dīcēs. Labia mea rē. Nā p pteplatiua laudat deum in orōne labijs mētis. i. cogitationib⁹ ⁊ affectibus. Sed p actiuam laudat i pdicatione ⁊ instructione aliorū. Et de ista mixta agitur in. iij. §.

Notandum ergo. §. I.

pmo qz q̄uis phus i. ij. ethicoz: dicat cē tres vitas hoim excellētes. s. voluptuosam que ponit finē in delectatiōibus corporis. Ciuile que p̄tinet ad actiua ⁊ pteplatiua. Et. b. Aug. in. xix. de ciui. dei ponat tria genera vite. s. otiosū qd p̄tinet ad pteplatiua. Actiosū qd p̄tinz ad actiua. Et ex vtroqz cōpositū qd dī vita mixta q̄ p̄gruit p̄latis ⁊ pdicato ribus. Alij assignāt vitā fm inchoationē: pfectiō nē: ⁊ pfectionē: tñ diuisio magis p̄pā vite hūane ē quā ponit Sre. sup Ezech. ⁊ i. vi. moral. s. q̄ due sūt vite. s. actiua ⁊ pteplatiua. figurate i sacro eloquio p duas sorores. In veteri testamēto p Lyam ⁊ Rachel. Lya figurat actiua exercēs se i septem opibus misericordie corporalis vel spūalib⁹ signatis p septē filias Lye. Nā septia fuit Dīna. Rachel venusto aspectu: que interpretatur vīfuz pncipiū fnīscat cōtēplatiua que ad pncipiū rerū. s. deum subtilit speculat. In nouo testamēto figurāt p Martha ⁊ Mariā. Martha actiua i sinuās: que sollicita erat turbata erga plurima. Mariā pteplatiua que sedens secus pedes dñi audiebat verbū illius Luce. x. **Q̄** ista sit sufficiens diuisio ⁊ p̄pā sic declarat. b. Tho. 2a 2e. q. clixix. Unūqzqz viuēs ostēdit viuere ex operatione sibi maxime p̄pā: ad quā maxie iclīnat: sicut plāta: vita dīcī i hoc p̄sistere: qz nutritū ⁊ generant. Animalū vō i hoc qz sentiūt ⁊ mouēt: hominū vō i hoc: qz itelligunt ⁊ secundum rationem agunt. Un in hoibus vita vniuscuiusqz videt cē id i quo maxime delectat: ⁊ cui maxime itendit. Et i hoc vult quilibet p̄cipue cōuiuere amico suo: quia: agitur quidam homies per maxime intendunt contemplationi veritatis. Quidam vero pncipaliter intendunt exteriori bus actionibus. Inde est qz cōuenienter vita hoīs diuiditur in cōtēplatiua ⁊ actiuam. Nam

vita voluptuosa: quaz philosophus ponit tertiā non cōuenit hominī in quātum est rationale aīal agens secundū rationē. Est enī bestialis talis vita cōmunis nobis ⁊ brutis. Vita autē mixta quā ponit. b. Aug. Tertiā post predictas duas virtutes continet in eis: sicut media in extremis ex quibus cōfici: vt tepidū in calido ⁊ frigido. Vita vō insci pientū qui resistunt passionib⁹: spectat ad actiua ⁊ etiā cōmuniter pficiētū: pfectoz ad cōtēplatiua. Datur enī ista diuisio de vita hoīs fm intellectu: qui vtiqz est: aut practicus aut opus itēdens exterius p mechanica ⁊ agibilia: vel interius morificādo passiōes. Aut speculatiuis intendens veritatem speculari precipue circa diuina.

Cōtēplatiua vita. §. II.

simpliciter loquendo est melior q̄ actiua fm. b. Tho. secūda secūde. q. clixix. arti. i. Ad quod p bandū inducit octo rōnes phi: quas ponit. x. eth. Harum prima est: quia vita cōtēplatiua cōuenit hominī secundum id quod est optimum i eo s. secundum intellectum: ⁊ respectu p̄piorum ob iectorum. s. intelligibilium. Vita autem actiua occupatur circa exteriora. Unde Rachel per quam significatur vita cōtēplatiua: interpretat vīfū pncipiū. Actiua autē significat per Lyam que erat lippis oculis: fm Sre. vi. moral. Secūda rō ē: quia cōtēplatiua pōt esse magis cōtinua: licz nō quātum ad sūmum cōtēplationis gradū. Un ⁊ Mariā p quam significatur cōtēplatiua: describitur secus pedes domini sedens: Non enī pōt hō ita continue exerceri in operibus misericordie corporalibus vel spūalibus: quod p̄tinet ad actiua: quia non habet semp modum patū ad exhibendum elemosynam: vel ad docendum sicut hz viam patam ad legendum: orandum. meditādū: ⁊ h⁹. que p̄tinent ad cōtēplatiua. Tertia ratio est: quia maior est delectatiō cōtēplatiue q̄ actiue. Unde. b. Aug. dicit qz Martha que de signat actiua: turbabat. Mariā epulabat. Un de Sapia que gustat in cōtēplatione dicitur Sapient. viij. Non habet amaritudinem p̄uersatio illius neqz tediū conuictus illius: sed gaudium. Et Sre. super Ezech. dicit: qz cōtēplatiua vita amabilis valde dulcedo est. Est enī delectabilis fm beatum Tho. vbi supra. q. clixix. articulo. vij. Et ratione obiecti: in quātum. s. quis per eam intuetur vt cūqz rem amaram. s. deum sicut delectat quis videndo amicum dilectum. **Secundo** ratione ipsius actus: quia vnicuiqz est delectabilis operatio conueniens ei secundum propriam naturam uel habitum. **Sed** speculatio veritatis conuenit hominī secundum propriam naturam in. quantū aīal rōnale. Tercio adhuc sit magis delectabile istud: si hēat hitū sapientie uel scie: ex q̄

accidit q̄ sine difficultate p̄templat. Et p̄templatio quidem diuinorum est in via imperfecta sit: est tamen delectabilior omni alia speculatione veritatis quantumcūq; perfecta: unde p̄bus. Accidit circa illas honorabiles existentes substantias mirres nobis existere rhetoricas. S; est modici attigamus eas tñ ppter honorabilitatē cognoscendi delectabilius etiam aliquid habet q̄ etia nos oia. Quarta rō est: quia in contemplatiua homo est magis sibi sufficiens: quia paucioribus ad eam indiget q̄ in actiua: in qua eget adiutorio aliorū ut possit exercere eam. Unde Christus Luc. x. Martha sollicita es et turbaris erga plurima. s. circa q̄ v̄satur et quibus indiget. Quinta q; contemplatiua magis ppter se diligitur. s. ut deus cognoscatur et veritas q̄ pficit intellectū ut amet vbi figitur: s; actiua ad aliud ordiā. s. ad subueniendū p̄rio nec ibi figit s; ut p̄rimus inde in deū p̄ficiat. Un̄ in p̄a. xxvi. Unam petij a domino hanc requiram ut inhabitem in domo dñi omnibus diebus vite mee: ut videā voluntatem domini. Et Christus Luc. x. Unū est necessariū. Unūquodq; autē p̄fectius est qd̄ ē per se: q̄ quod propter aliud: sicut finis magis q̄ ea que sunt ad finem: ut sanitas melior medicina que ordinatur ad illam. Sexta: quia contemplatiua consistit in quadam vacatione et quiete: s; illud p̄a. xlv. Vacate et videte quoniam suavis ē deus: q. d. Non potestis videre et gustare q̄ suavis ē deus: quod p̄tinet ad contemplationē: nisi uacando et cessando ab operibus. Sed actiua consistit in motu: sicut dicitur prelato cuilibet: puer. vi. Discurre: festina: suscita amicum tuum: ne des sōnū oculis. Perfectior autē est quies q̄ motus ceteris paribus. Unde. b. Aug. dicit i. xix. de ciui. dei. Octium sanctum. s. contemplatiue vite: querit charitas veritatis. s. diuine: cui maxime intendit contemplatiua. Et signāter dicit octiū sanctū ad excludendū oculū pigritiē: qd̄ est malum et sentina omnium vitiōrū. Unde. b. Ber. ait. Vacare deo non est oculū s. malum: sed negociū negociorū. Est enim exercitium vite beate. Secūduz illud. b. Aug. in fine de ciui. dei. Ibi vacabimus et videbimus. Videbimus et amabimus. Amabimus et laudabimus sine fine. Septima ratio est: quia contemplatiua ē secundū diuinā. Actiua secundū humanā. Quis autem dubitat diuinā humanis preferenda: sicut creator creature. Unde. b. Aug. super Jo. In principio erat verbum: ecce qd̄ Maria audiebat. i. contemplatiua cui vacat. s. audiendo diuinā. Et vbi caro factus est. Ecce cui Martha ministrabat. i. actiua. s. humanitati egenti subueniendo. Ipsa ē consideratio mysteriorū Christi. s. natiuitatē vite: passionis: et h̄. ad cōtemplationē pertinet: manu ducentes nos ad contemplationē diuinitatis: s; illud qd̄ canit in prefatione. Dum visibiliter deū cognoscimus. i. mysteria humanitatis: per hunc

inuisibile amorē rapiamur. Octaua ratio: quia cōtemplatiua est magis s; id qd̄ ē p̄p̄ius hominī. i. s; intellectū. In operationibus autem vite actiue cōmunicat nobis etiā vires inferiores que sunt p̄munes nobis et brutis. Unde in p̄a. Postq̄ posuit id quod ē cōmune nobis et brutis: dicens. Hoīes et iumēta saluabis domine: subdidit post: quod est speciale hoī. s. In lumine tuo videbim⁹ lumen. Unde et ipsa contemplatiua vita transfert ad quandā mentis libertatē vires inferiores: que deseruiunt actiue in moderatione passionū: et in alijs habet quandā seruitutē. Unde et Boetius de p̄bica cōsolatione ait. Liberiores aīas necesse ē cū se in mentis diuine speculatione conseruent: min⁹ vero cum dilabuntur ad corpalia. Et. b. Greg. dicit super Ezech. q̄ actiua vita fuit: cōtemplatiua libertas vocatur. Nonā causam s; b. Tho. ponit Christus scilicet quia diuturnior cum dixit Maria optimam partem elegit que non auferetur ab ea. Ubi beatus Augustinus. Non tamen malam elegit Martha. Sed illa Maria meliorem. Audi unde meliorem: quia non auferetur ab ea. Auferetur quandoque onus necessitatis id est opus in quo exercetur actiua scilicet pascere esurientem: docere ignorantē et huiusmodi: que sunt hic necessaria. Sed in vita beata ista indulgentia non habetur: sed eterna est dulcedo veritatis: que habetur ibi: quod pertinet ad contemplationē. Quauis autem non sit idem modus contemplandi in via qui et patria: quia hic imperfectus: tamen dicitur manere contemplatiua in alia vita et non auferri ratione charitatis: in qua habet p̄ncipium et finem. Unde beatus Gregorius dicit super Ezechielē: q̄ cōtemplatiua hic incipitur: vt in futuro perficiatur. Diuturna autem potest dici. Primo quia versatur circa incorruptibilia et immobilia scilicet circa diuinā. Secundo quia non habet contrarietatez. Actio enim que est in considerando nihil est contrarium. Tertio quia est secundum partem anime i corruptibilem actio talis id est secundum intellectum. Quarto quia in operibus contemplatiue non laboratur. Potest assignari et decima ratio: quia scilicet contemplatiua est maioris meriti. Unde beatus Gregorius. vi. moral. ait. Magna sunt vite merita: actiue: sed contemplatiue potiora. Quod sic declarat beatus Tho. secunda secundū. q. clxxxij. arti. ij. Radix merēdi est charitas: Nec autem consistit in dilectione dei et proximi. Diligere autem deum secundum se: est magis meritorium q̄ diligere proximum: et ideo quod directius pertinet ad dilectionem dei: est magis ex suo genere meritorium: q̄ illud quod pertinet ad dilectionem proximi que est propter deum. Contemplatiua autem directe et immediate pertinet ad dilectionem dei. Actiua autem directe ad proximum

Capitulū Quartum.

ordinatur: q̄ satagit circa frequens mīsterium: 7 iō contēplatiua est maioris meriti q̄ actiua. Et hoc est qd̄ dicit. b. Greg. i. iij. homel. sup. Ezech. Contēplatiua maior est merito q̄ actiua: q̄ hec in usu p̄ntis operis laborat: in quo. s. necesse ē pro ximis subuenire. Illa vero sapore intimo uenturam iā requiem degustat. s. in contēplatione dei.

Pōt tñ contingere q̄ aliquis i operibus uite actiue plus meretur q̄ alius in operib⁹ uite contēplatiue. Puta si ppter abūdantiā diuini amoris vt eius volūtas impleatur: ppter ipsi⁹ gloriāz inter dum sustineat a dulcedine diuine contēplationis ad tempus separari. Itē q̄uis simplr loquēdo cōtēplatiua sit melior actiua: tñ s̄z quid. i. in aliquo casu esset: ut meli⁹ eligēda actiua. s. ppter aliquā necessitatem t̄palem: 7 multo magis sp̄uales. Un̄ p̄hs dicit: q̄ q̄uis philosophari sit melius q̄ dīrari: tñ necessitatē patienti melius ē dīrari. i. sibi subueniri. In glo. iij. q. viij. i. sācta dī q̄ iste due uite habēt se sicut excedentia 7 excessa. Excedit. n. contēplatiua actiua: q̄ est magis quicra 7 secura. Actiua at contēplatiua: q̄ est magis fructuosa p̄ ximis: 7 si minus uideat: ut Lya que hūit plures filios q̄ Rachel: ut dī extra de renun. nisi cum p̄i dē. Et quāuis ut dictum ē simplr loquēdo sit melior contēplatiua: tñ q̄ pauci sunt apti ad eaz: iō dixit x̄ps. Si oculus tuus dexter scādalizat te. i. p̄tēplatio: puta q̄ ex speculatione icurrit errores: erue eū. i. dimitte 7 p̄ice abs te. Unusquisq̄ ḡ in huius sequatur id in quo magis proficit: 7 quod cernit deū velle ab eo.

Tertium genus. §. III.

vite. s. mixtam: ut perfectiores eligere uideatur. p̄s lxxij. dū ait: Labia mea laudabūt te. Laudatur deus labijs oris admonēdo 7 predicando: qd̄ ē p̄ci p̄uū in vita actiua. Laudatur deus labijs oris ore 7 corde i oīone cogitationib⁹ 7 affectib⁹ deuotis: qd̄ spectat ad contēplatiua. Utrāq̄ psalmistaz n̄ est dubiū habuisse. Actiua in gubernatione regni. Cōtēplatiua i editōe 7 dīcatōe psalmoz. Hāc uitā mixtā x̄ps ut p̄fectissimā tēuit: 7 i se oī dī. Nā i3 continue contēplaretur aīa eius 7 frueretur uerbo cui erat vnita līmpidius q̄ quicunq̄ sanctus i patria: tñ q̄ hoc hoibus erat ignotiū: a liqñ ibat i desertū locū aptū contēplationi. Uel ascendit in mōtem solus orare. Et aliqñ erat per noctās in oīone: vt referunt euāgeliste. Aliqñ discurrebat predicādo: sanādo infirmos: corrigēdo homines: pascendo famelicos: uinūz procurādo i nuptijs egētib⁹: cōsolādo afflicto: ut marthā: mariam 7 alios. Hanc mixtam tenuerūt apostoli perfectissimi sancti predicādo 7 orando. Unde 7 ait petrus: ad sedandū murmur: exortum in ecclesia primitiua. Non est equum nos dimitte uerbum dei: 7 ministrare mensis. Eligite uobis tē.

Nos uero oīoni 7 p̄dicationi vacabimus. Act. ij. Et q̄ p̄clari p̄cipue pontifices 7 predicatorē tenēt locum ap̄lorum debent pro posse imitari i vita mixta implētes illud p̄s. Memoriam abundātie suauitatis tue eructabunt. Ex plenitudine enim iteriori diuine suauitatis quā degustant in oīone: lectione: 7 contēplatione: debent postea p̄p̄is dei mysteria 7 mōita propinare. Hec mixta figurantur in Lazaro resuscitato: qui postea fuit ep̄s sanctus frater marthe 7 marie. Dicitur autē Job. xi. Diligebat iesus marthā designatē actiua mariā contēplatiua: 7 lazarum tenentē mixtā. Utrūq̄ complexi sūt eximij illi prophete predicatorē veteris testamēti Isaias 7 Hieremias. Et l3 Hieremias cū mitteretur a dño ad predicandū: unde ad actiua se difficilem redderet: excusans se 7 dicens. A a dñe de⁹: ecce nescio loqui: Hiēre. i. timens quietē 7 suauitatē contēplationis amittere. Et Isaias ad predicationē se offerret: dicens: Ecce ego: mitte me. Isai. vi. Lucra salutis proximo appetens acquirere. Tñ nec Hieremias omnino recusauit accusationem sibi a dño impositā predicationis: nec Isaias prius se obtulit q̄ purgatum se uidit carbone ignis. Si. n. predicaret quis sine igne charitatis: fact⁹ esset uelut es sonans aut cimbālū tinnies. i. Corin. xij. se consumens p̄ mōtale: 7 alijs proficiens. Tāgit hoc Grego. viij. q. i. In scripturis hinc 7 Innocētius tertius cuidam uolenti renūciare ep̄atum: ut vacaret quieti cōtēplationis ait: Contēplatiuus esse uales 7 actiuus legislatois exemplo. s. moysi: qui nunc ascēdebat in montē: ut ibi gl̄iam dñi cū maiori libertate cerneret: nunc descēdebat in castra: ut cū utilitate necessitatibus proximi prouideret. extra de renun. nisi cum prudem. Et cū queritur quē x̄ps magis dilexerit petrū uel Joannē euāgelistā: utriq̄ magna priuilegia p̄e ceteris ap̄lis concessit. Joanni matrem suam: petro ecclesiam cōmēdauit. Respondeo: q̄ x̄ps magis dilexit petrum ad actiua: cui regendā commisit ecclesiā. Joannē magis ad contēplatiua: cui non solū matrem contēplatiua: sed 7 ipsam sūmam speculationē deitatis sue tradidit mundo insinuandā i suo euangelio: p̄maxime In principio erat uerbum inchoātī. Petro dixit. Sequere me. s. per tolerantia passionis: qd̄ p̄tinet ad actiua. De Jo. vero. Sic eū uolo manere: donec uenīa pro eo: qñ non quidem auferetur contēplatiua: sed perficietur. Simplr at uidetur magis dilexisse Jo. ex pluribus priuilegijs concessis. Uterq̄ tñ actiuus 7 contēplatiuus.

De his que pertinet ad contēplatiua uitam. Capitulū quintūz.

Quis dabit mibi pennas sicut colūbe: 7 uolabo 7 req̄escam. p̄s. lūij. Ultimū finis noster

Titulus Decimus.

et beatitudo consistit in contemplatione prime et summe ueritatis seu uisione dei. Sed et philosophi gentiles sapientiores ceteris ut Aristoteles non intelligentes claras cognitione diuinorum que habetur in gloria: posuerunt summam hominis felicitatem que hic possit haberi in contemplatione prime cause et substantiarum separatarum. id est angelorum. Et quantum in presenti uita paucissimi uacant contemplationi propter occupationes necessarias et ineptitudinem hominum ad speculationem: et pene omnes et boni fideles uacant actioni: tamen nullus quantumcumque necessario occupatur in actionibus: dum mittit quando aliquando uacat contemplationi. id est considerationi diuinorum. Unde in figura Leuitici. xi. declarantur imundi pisces et aqua que non habent penulas. id est penas alas quibus possint aliquando saltu facere extra aquam: ut per in tibia. Pisces continue uersantes in aquis sunt homines: continuo occupati in actionibus seculi. Uerum et hi debent habere alas saltem paruas aliquando contemplationis et considerationis diuinorum: saltantes per eas extra tumultum seculariu negotiorum: alii imundi sunt coram deo. Nec debent comedere. id est in corporeali seu imitari mores talium: qui sepe meriti immorantur in mundo: quia si delectabiles tamen non cibum salutis ut aguille. Sed quilibet perfectus cum psalmista appetit magis inherere contemplationi dicens: Quis dabit mihi etc. In quibus uerbis quattuor prout notari: qui exigitur ad contemplatiuam uitam.

- Per orationes frequenteratio: quod dabit mihi.
- Per mortales mortificatio: pennas si. col.
- Per considerationes eleuatio: volabo.
- Per speculationes delectatio: requiescam.

Quantum ad primum. §. I.

multum: cum sufficientia nostra ex deo sit finis apostoli: et minima cogitare uel operari: multo magis maxima: ut sit in contemplatione. Et ideo orationes frequentare. Si quis uim indiget sapientia: postulet a deo: et dabit ei. Iacob. i. scribit. Sapientia autem pertinet ad contemplationem: quia est cognitio diuinorum. Unde et per hoc. Quis dabit mihi penas ad uolandum. quod d. nullus nisi deus. Nam doctrina philosophorum et scientiarum dat ad uolandum per superbiam non ad deum: quia scientia inflat: sed dat ad uolandum adiutorium deus per gratiam: non tamen dat nisi desideranti et petenti. Luc. xi. dabit spiritum bonum petentibus se: spiritum. scilicet sapientie et intellectus: ut dicit de sancto uiro. Impleuit eum spiritu sapientie et intellectus. Sic sapiens igitur. Inuocaui: et uenit in me spiritus sapientie. Sap. vii. Sed hec oratio ut sit decens: pre-supponit lectionem uel audicionem sacrarum doctrinarum: ut ex his sciat quantum meretur debeat dirigere: ut. scilicet non imagnet loqui ad deum ut ad hominem corporeum: cum sit deus spiritus non corpus. Sicut accidit Serapioni abbati magne abstinentie uiro: qui credebatur deum habere membra. Et cum orabat: dirigebatur mentem suam ad deum. ut ad hominem: formam sibi in mente de deo formam corpoream: quod ab ecclesia est reprobatum ut habes de um. scilicet habere membra corporea: ut. xxiii. q. iiij. c. penult. Accedentes autem ad eum uenerabilis Jo. cassianus cum

socio gratia uisitationis: et audientes opinionem eius fiamur ex ignorantia quam habebat: uix robor plurimis ab eorum illo reuocauerunt. Et cum filius genua flecteret ad orandum: gratias deo agendo de dimissione erroris cepit ille Serapion flere: dicens: Tulerunt dominum meum: et nescio quo uertam uel dirigam animam meam. Oratio igitur ex lectione formata precipue habet postulare perseuerantem et frequenter uirtutes necessarias ad salutem et contemplationis actum: de quibus in §. sequenti.

Secundum quod requiritur. §. II.

ritur ad contemplatiuam est mortificatio passionum et uitiarum: qui sit per uirtutes morales. Et he sunt penne pertinentes ad duas alas. Ille. n. qui mortificat passiones et uitia sensualitatis. scilicet concupiscibilis et irascibilis ut fortitudo et temperantia sunt in ala dextra: qui se ipso bene regulat: et a ira erigitur. Que autem mortificat uirtutis uoluntatis prauitatem: ut iustitia et pietas: sunt in ala sinistra: quibus bene ordiatur quis ad primum. Sed orationes he sunt ale columbe. Quis igitur per. liij. dabit mihi penas sicut colube. In colube specie spiritus sanctus uisus est super christum baptizatum. Unde pene colube designat uirtutes morales infusas a spiritu sancto. Nam morales accedunt tamen ualent quidem ad contemplationem philosophicam non ad speculationem theologicam gustatiuam et salutaris. Coluba etiam est animal imolatiuum: quia mortuum offerebat deo in sacrificium: et est animal quietum non lesiuum. Oratio igitur prius mortificare per uirtutes temperantie delectationes ueneras per castimoniam: gustus per abstinentiam et aliorum sensuum per modestiam. Iras et tristitias per mansuetudinem et patientiam. Ista maxime peragunt ad contemplationem. Sic. n. per luxuriam absorbet intellectus: et per gula hebetatur: et per iram obfuscat. Ita per castitatem eleuatur supra se: per abstinentiam acuitur: per patientiam queratur. Unde daniel et soror eius quia fuerunt abstinentes et casti fuerunt multum contemplatiui et acuti ad intelligendum uisiones et reuelationes diuinas. Moyses qui fuit mitissimus hominum: cum deo frequenter loquebatur: ut homo cum amico suo. Oratio etiam per uoluntatem per obedientiam mortificare: cupiditatem per liberalitatem uel paupertatem extirpare. Per penitentiam uicia expellere: neminem ledere: qui omnia pertinent ad iustitiam. Mortificatio autem uitiarum et passionum fit. b. Tho. secunda secunde pertinet ad uitam actiuam. Unde non potest quis ad contemplatiuam bene peruenire: nisi prius fuerit exercitatus uirtuose in actiua. In cuius figuram iacob prius fuit uocatus quam israel: id est nuncupatus. Iacob interpretatur supplator. Israel uidetur de um. Non potest autem quis deum uidere in contemplatione: nisi prius supplatauerit diabolum: et uitia per actionem. Et idem Iacob quous seruierit multo tempore et laboriose per rachele hunda in uxoribus: qui contemplatiua significat: fuit tamen prius sibi data Lia: qui significat actiuam. Et dum conuenitur de hoc cum laban socero suo: respondit. Non est consuetudinis habere regionis: ut minores prius tradant ad nuptias. Quantum. n. contemplatiua sit per nobilitatem et perfectionem: est tamen posterior in uia generationis et

Capitulū Quintum.

adeptionis. Et hoc cōiter accidit ab renunciātib' seculo: ut. s. cū intēdāt se subito tradere contēplationi 7 oīoni: prius exercētur i extioribus actionibus: ut mortificet ppria uolūtas: 7 mltas sustinet tērationes: uel carnis uel ipacientie: quas pus nō senserāt: qbus fortit' o3 resistere. Per actiua ergo o3 prius eos mortificari. Un in figuram dicit dñs Exo. xix. Bestia q tetigerit mōtem: lapidabit: qd s. hō adhuc subditus passiōibus sēsualitatis: q si cōes nobis 7 bestis: si mōtem cōtēplationis uelit tēgere per exercitiū: lapidibus pcutitur errorū. Prius ergo o3 hēre pēnas vītutum moralium.

Tertius quod ¶ **§. III.**

cōcurrat ad cōtēplationē: ē eleuatio mētis p cōsideratiōes quib' qī uolatur: dū supra se tēdit: fm illud Tren. iij. Erit solitarius: 7 tacebit: 7 leuabit se supra se. Triplex ē at cōsideratio qb' aīa uolat uersus deū. Un dicit ps. liij. i auctoritate iuducta uolabo 7 requiescam.

Cōsideratio effectū diuinoz: ex q p̄surgit stupor.

Cōsideratio dei iudicioz: ex q iurgit timor.

Cōsideratio dei bñficioz: ex qua exurgit amor.

Quātum ad p̄mū ps. Mirabilia testimonia tē. **Oēs creature sūt dei effectus.** Un sic effect' testio nū reddit sue cāe: qz cā manifestat: sicut pictura ondit: cū pulchra ē artem pfectā magistri: ita cū creature dei hēant mirabiles 7 innumerabiles vītutes: pulchritudinē: ordinē: durabilitatē 7 h' testificāt de magnitudine sapie: potētie: cinitatis et bōitatis dei. Un aīa mēto obstupefcit Abacuch iij. Dñe cōsideraui opa tua: 7 expaui admirādo. **Cōsideratio secūda.** s. dei iudicioz mētē eleuat. Ita tñ ut timeat. Lū. n. qd cōsiderat q ppl's iude ozū: q fuit peculiaris a deo dilect': reprobatus ē. Et gētilis q fuit reprobus 7 idolatra electus sibi ipi timere h3: ne tñ nūc bonus 7 deuotus: demuz reprobus inueniāt. Noli ait apl's ro. ix. c. altū sapere: sed time. Et descēdendo ad p̄ticulares cās cōsiderādo iudā p̄dītoz: q uocatus a xpo ad aplatū missus ab eo ad predīcādū 7 miracula faciendū: auditor: talis doctrine 7 tanti magi ad sacraz ad missus dñci corporis 7 sāguinis cōionem. Et de mū in eū itrans diabolus: magm prodidit: 7 ex i de se ipsū ex d̄spatiōe pemit. Saul i isrl meliō eo nō erat: scō rex dñi iussu qī inuitus: declinās a mādato dñi pessimus effectus ē: se ipsū occidēs: ut pz i. Regū. xv. Dauid quē dñs inuenit fm cor suum ex sublimibus cōtēplatiōibus diuinoz secreto rū: q patent i psalterio: i adulteriū cū bersabee p ditionē 7 homicidiū lapsus ē. ij. reg. xi. Moises q clare uidit diuinā essentia fm. b. Tho. i sū. post b. Aug. p' tanta miracula 7 sūmam sapiāz 7 dei tantā familiaritatē ad aquas cōtradictiōis d deo diffidēs charitatē amisit f3. Grānū d pe. di. ij. Et pe. de palu. in. iij. Licet tā ipse q dauid uere peni

tentes de pēco suo magni sint in regno celorum. Quis ergo nō timeat? Venite inquit ps: 7 uidete opa dei cōsiderādo: tribilis i cōsilijs sup filios hominū: circa ea q disponit de eis iuste reprobando vel cadere pmittēdo. Et ut hō non solum timeat sed 7 cōfidat de dei mīa imēsa: maximos pēcores reduxit ad uia salutis 7 penitentiā: ut pz i Saulo Act. x. In magdalena Luce. vii. In manasse rege iuda pessimo. iij. regū. vi. Volādū q ut colūba p cōsiderationē dei iudicioz: aliqñ in vno lapsus p siderando scōz 7 inde se hūiliādo. Aliqñ i altum ex cōsideratione pēcoz reuertētū cōfūdō: ut sic psecutionē acipitris infernalis euadat. **¶ Uolet tertio mēs p cōsiderationē bñficioz:** dei: q innumera bñficia sūt. Qñ p sufficiēter cōsiderabit uel recō pēsabit bñficiū creatiōis sue ad imaginē dei. Aut gubernatiōis 7 cōtinue pūisionis aīe 7 corporis. Aut future glie sibi parate: hec oīa trahunt mētē ad dilectionē seruidā dei. Ut. n. ait. b. Aug. Nulla ē maior puocatio ad amorē q p̄uenire amando. Nullus. n. tā fere mentis qui tñ nō uult ipendere: uult tñ repēdere. Permaxime meditatō seu cōsideratio dñice incarnatiōis 7 passiōis. Unde Ber. Sup oīa te mibi reddit amabilez o bone te su: calix quē bibisti opus redēptionis nostre. Et aduolādum ad hūc locū. s. per cōsiderationē iuitatur spōsa xpi: cū dī Lanē. Surge p̄pera amica mea: colūba mea 7 ueni: in foraminibus petre: in cauerna macerie. Petra ait apl's erat xpūs. Fora mīna h' petre sūt vulnera manū 7 pedū. Lauer na macerie ē vulnus lateris latius alijs. Maceria dī murus siccus. i. cōpositus sine cemento ex lapidibus. Et significat xpm: cū mēbra corporis sue runt sine cemēto hūani seminis formata. Incitat ergo p īspirationē aīa ad cōsiderādū vulnera xpi i. passionē. Nec. n. apte pōt redēsci i cōtēplatione diuinoz: nisi ut quadā manu ductiōe uolet ad cōsiderationē hūauitatis xpi: ut dū uisibilē deū cognoscimus: p huuc inuisibilium amorē rapia mur: dicitur in p̄fatiōe.

Quātū ad quar. §. III.

tū qd est p̄fectio cōtēplatiue: hic extat quietatō i speculatione ipsius diuine ueritatis 7 maiestati. Inquietū est cor nostrū: donec redēscat in te: ait b. Aug. i li. cōfessionū. Requiescit at i deo aīa nīa p̄fecte p uisionē eius ad quā sequitur fruitio seu sūma delectatio 7 q̄es. Hec at uisio dei 7 delectatio hic incipit p cōtēplationem: 7 i pīa p̄ficitur. Un Sap. vii. dī. Ingrediens domū meā. s. mētis conquiescā cū ea. s. sapia q in cōtēplatione p̄cipitur. Et de maria magdalena q cōtēplatiuam significat Luc. v. Maria sedens sec' pedes dñi audiebat uerbū illius. Et Jo. xi. dī. Maria domi se debat: qd p̄inet ad quietem. Que q̄es non tollit motum intellectus speculantis: qz in actu consistit

Titulus Decimus.

ptēplatio non in bitu: sed tollit motū occupatio
nū extioꝝ ⁊ passionū. Uis. n. appetitiua mouet
hoiem ad aliqd inspiciendū sensibilibi uel itelligibi
li: qñq; ppter amorē rei in se: qñq; ppter amorē
ipsius cognitiōis: quā qd ex inspectiōe cōsequitur.
Et ppter hoc cōstituit. b. Greg. cōtēplatiua uita
i charitate dei: i q̄tum. s. aliqd ex dilectiōe dei iar
descit ad eius pulchritudinē inspiciendā. Et quia
vnusq; delectatur: cū adept⁹ fuerit id qd amat:
iō uita cōtēplatiua terminat ad delectationē: que
est in affectu: ex qua ē amor itendū. Et l3 cōtem
platio ē extēdatur ad speculatiōē ueritatis circa
creaturas: potissima ē speculatio ipsius sūme ue
ritatis ad degustandū: ⁊ ibi ē maxima delectatio
sup oēs alias que h3 quietare mentē: fm illud ps.
Delectationes i dextera tua. i. cōtēplatiua usq; i
finem. i. ad quietandū ⁊ finiendū appetitum: ut i
psa est. Unde. b. Aug. in. i. de trini. Cōtemplatio
dei pmittitur nobis actionū oīum finis: atq; eter
na pfectio gaudiōꝝ: q̄ in futura uita erit nobis p
fecta: qñ uidebimus eū facie ad faciem: nūc at im
perfecta: q; imperfecte uidemus: qm p speculū nō p
fectiā. Cū p eā sit i nobis hic quedā ichoatio bri
tudinis. Cū ⁊ pbs. x. ethicoꝝ ponit ultimaz felici
tatē hois i cōtēplatione optimi itelligibilis. Dicit
q̄ ps. Uolabo p cōsiderationē ⁊ req̄scā p cōtēpla
tionem. Cū. b. Greg. super Ezechiel. dicit q; con
tēplatiua uita amabilis ualde dulcedo ē. Ubi ex
ponit figurā de Jacob facientis luctā cū angelo i
auroꝝ: pmissis prius ante se aialib⁹ ⁊ oī familia
sua. In qua lucta l3 p̄ualens cōtra angelū: tñ p
cussus ab angelo in femore claudus remansit: bñ
dictionē tñ accepit ⁊ nois mutationem. s. isrl nū
cuparus. Dixitq; uidi dñm facie ad facieꝝ ⁊ c. Ja
cob qui itēptatur supplātator. s. uicioꝝ signifi
cat cōtemplatiuam: quē o3 uicia supplantasse ⁊
aialia. i. passionē pmittere. i. sedasse ⁊ occupatū
famulū dimittere: ⁊ tūc solus in mente inchoante
lumie ḡe luctatur in cōtēplatione: q; sicut ille q
luctat. s. ad b̄achia ludēdo cū alio: aliqñ p̄ualet
cōtra aliū q̄ i inclinātū uersus terrā. Aliqñ quasi
succōbit inclinātus ab alio. Ita in cōtēplatione
cū itelligendo ⁊ sciēdo de incircūscripto lumi
ne aliqd degustat: quasi tūc superat. Et ex d̄fectu
intellect⁹ nostri ⁊ ex grauitate corporis qd ad ima
detrahīt: dū non ualet se figere in ipsa speculatio
ne quasi succūbit. Ista at pugna in cōtēplatiōe
nō ē ex cōtrarietate ueritatis quā cōtēplamur: s3
ex cōditione corporis corruptibilis. Secūdu illō
Sap. ix. Corpus qd corūpitur aggrauat aiam: ⁊
depūmit: terrena inhabitatio sensū multa cogitātē.
Sed sicut i re p qua quis pugnat: cū adeptus fu
erit ceteris paribus magis delectatur. Sic ptingē
do ad cōtēplationē ueritatis pro qua habēda
laborabat: magis amat ⁊ delectatur: ⁊ grauitatē
corporis impediētis odit: ut dicat cū aplo Ro.

vij. Infelix ego hō qd me liberabit de corpore mō
tis huius. Et hoc significatur: q; p̄ualens Jacob
arefecit femur: q; s. uoluptateꝝ carnis interemit.
Sustato. n. spū: ait. b. Ber. desipit ois caro. Clau
dus at efficitur: q; debilitato amore seculi necesse
est: ut conualescat quis ad amorē dei. Pes me⁹
est amor meus: ait. b. Aug. Dexter pes est dei: alī
seculi amor. Sed degustata suauitate dei in cōtē
platione quasi figitur in amore dei: ⁊ alium pedē
s. amorē seculi seu proximi trahit post illū om
nia ad deum ordinās. Bñdictionem accepit uide
re future glē. Isrl uocatur: qd itēptatur uidēs
deū. s. in cōtēplatione. Quod at dicit: uidi deū
facie ad faciem: nō est itelligendū q; uiderit p
es sentia: sed clarioꝝ mō q; mō cōi: q; ex quācūq;
cōtēplatione sublimi: hic uideri nō pōt deus in
essētia sua fm. b. Greg. super Ezechiel. ⁊ b. Tho.
nisi esset oīno alienatus a sensibus ē interioribus
ut fantasia ⁊ h⁹. Et rōem habes secunda secunde
q. clxxx. arti. vij.

De raptu siue excessu mentis: ⁊ de raptu
pauli. Capitulum sextum.

De raptu q per
tinet ad cōtēplationē: ⁊ sermo d
paulo aplo de cuius raptu in sua cō
uersatiōe pōt apte itelligi illud ps. lxij. Ibi bēia
min adolescētulus in mentis excessum. Pro cui⁹
declārationē sciendū q; Jacob hūit. xij. filios. s. ru
ben: symeō: leui: iudā: dan: ⁊ neptalīz: gad: ⁊ aser:
isachar: ⁊ zabulō: Joseph: ⁊ beniamī. Hi sūt. xij.
patriarche p̄ncipes ⁊ capita. xij. tribuum: vnde
deriuatum est totum genus iudeoꝝ. Joseph autē
habuit duos filios. s. manassē ⁊ effraim: quos ia
cob in morte in suos filios adoptauit pro eo. Un
de effecti sunt xij. p̄ncipes. xij. tribuum. Jacob
significat xpm supplantantem diabolū. i. vincē
tem. Duodecim filij eius sunt. xij. apostoli: quos
ipse uocauit filios: dicens Jo. xij. Filioli adhuc
modicum uobiscum sum: geniti spūaliter ab eo.
Uno autem subtracto ex. xij. additi sūt duo. Ju
da enim remoto loco eius est appositus mathias
⁊ adnumeratus cū. xi. actu. i. Additus est trede
cimus scilicet paulus a xpo de celo uocatus: qui
plus omnibus laborauit: ut ipse ait. Ex his geni
tus est totus populus israel. i. fidelium: toto orbe
diffusus ⁊ multiplicatus nimis: iuxta illud ps. Di
numerabo eos: ⁊ super arenas multiplicabūtur.
Hi transitio iō: dane baptisimi per desertum peni
tētie: cibati manna gratie: deuictis hostibus. i. ui
cijs intrans terram promissionis. i. gloriā. Et cū
Jacob moriens benediceret filios: singulis p̄nū
tians que uentura erant in nouissimis tempōib⁹
i. descendētib⁹ ab eis ad beniamin ultimum fi
lium ueniens inquit. Beniamin lupus rapax ma
ne rapiet p̄dā: ⁊ uespere diuidet escas: gen. xlix.

b. Aug. in sermone dicit Jacob in his uerbis prophetaſſe de cōuerſione apli pauli. Ipſe. n. deſcendit de tribu beniamin: vt idē ſe teſtatur. Hic ita q̄ fuit lupus rapax: q̄n furijs inuētus per totā iudeā ſerebatur ſāguinē xpianoꝝ ſitienti: vt xp̄i mēbra laniaret in terris. Et ad hoc eplāſ acceperat a p̄ncipe ſacerdotuꝝ. Mane ⁊ ueſpere ait. b. Aug. ſignificat prius ⁊ poſterius. Prius ergo. ſ. ante cōuerſionē rapiebat p̄da: fideles capiens. Poſtea poſt cōuerſionē diuidebat elcas uerbi dei: diſcurreſ p̄ ſynagogas p̄ baptiſmū imēdiate: affirmāſ q̄m xp̄s ieſus hic eſt filius dei. Ubi ēt notandum q̄ moriens rachel mater eiꝝ i parturiēdo ipſum uocauit benoni: qui interpretatur filius doloris mei. Sed pater uocauit eum beniamin: qui interpretatur filius dextre. Mater. n. ſynagoga mater eiꝝ ſm carnē: que uiuebat in obſeruatione legalium: poſt partū h̄: mortua inutilis eſt oīſa in ipſa obſeruatione legalium: poſt diuulgatū euangelium: ⁊ maxime per p̄dicationē pauli: ⁊ iō ſibi fuit dolori: p̄pter q̄d maxime pſequebatur paulū ut occiſorem matris ſynagoge. Sed xp̄s pater uocauit eū filium dextre: q̄ uocatus ab eo cū eſſet ad dexterā patris. i. in celo ubi alij uocati ſunt in terris. Filius ēt dextere d̄: q̄ copioſius alijs laborauit: ſicut per dexterā plus hō operatur q̄ p̄ ſiniſtrā. Nā ubi alij apoſtoli vnam prouinciā ſibi decreta docuerunt: vt Ioannes greciā: petrus italiā ⁊ huiusmodi. Ipſe per totū mūdum p̄dicauit. Unde in oratione eiꝝ dicitur. Deus qui uniuerſū mūdū beati pauli p̄dicatione docuiſti. De iſto ergo beniamin tenerrime a xp̄o dilecto. ſ. paulo dicit ps. lxxij. Ibi beniamin ⁊c. ubi tria nota.

Eius conuerſio ueneranda. ibi beniamin.

Eius conuerſatio imitanda. Adoleſcētulus.

Eius ſpeculatio admiranda. In mentis exceſſu.

Quantum ad pri **§. I.** mum. ſ. de conuerſione hec notatur: cū dicit. Ibi beniamin. Illud ibi reſertur ad id quod in uerſu p̄cedenti dixerat. In eccleſijs benedicite ⁊c. Ibi q̄ in eccleſijs reperitur beniamin. i. paulus ortus ex tribu beniamin. Hoc autem fuit i ſua conuerſione. Tunc enim inuentus eſt in eccleſia: qui prius erat extra per errorem. Et tūc impletur eſt quod ait Job. xxxij. ferruz de terra tollitur: ⁊ lapis calore ſolutus in ea p̄uertitur. Quod exponēs Gregorius in moralibus ait. ferruz de terra tollitur: cum fortis propugnator eccleſie ut paulus: a terrena quam prius tenuit actione ſeparatur. Non ergo debet deſpici in eo quod fuit: quia incipit eſſe quod non fuit. d. i. ferrum. Non ſolum ferruz per crudelitatem: ſed lapis per duritiā erat ſaulus. Et lapis iſte ſolutus a ſua duritiā calore diuini amoris conuerſus eſt in eſſonorum p̄dicatorem gentium ⁊ doctorem ueritatis. Et ideo non

debet deſpici: quia fuit crudelis ⁊ durus perſecutor: ſed uenerari: q̄ conuerſus eſt effect⁹ maxim⁹ p̄dicator. Ubi notandum q̄ cum multi ſācti ex peccatoribus conuerſi ſint ad deum: ⁊ perfectiſſimi viri ⁊ magni doctores eccleſie effecti: ut. b. auguſtinus. b. Eyprian⁹: abbae: moſes ⁊ huiusmodi: nullius tamen conuerſionem eccleſia celebrat niſi pauli. Et ratio eſt: quia fuit magis miraculoſa q̄ alie. Siquidem omnis conuerſio peccatoris eſt aliquo modo miraculoſa ſecūdum. b. Tho. i. quantum. ſ. ſolū ſit diuina v̄tute ſm illud Diere. Conuerte nos domine ad te: ⁊ conuertemur. Et ps. Deus tu conuertens iuſtificabis nos: ſecundū aliam litteram. Et ita eſt admiranda ⁊ ueneranda iſta conuerſio: q̄ dicit. b. Augu. maius eſſe cōuerſio ſeu iuſtificatio impij: quod idem eſt q̄ creatio celi ⁊ terre. Ex parte quidem dei operātis utrūq̄ eſt ei facile: unum ſicut ⁊ aliud: ⁊ equalis potētie: ſed ex parte rei que fit dicitur maius iuſtificatio ſeu conuerſio peccatoris: tum quia melius. Maioris enim perfectionis eſt gratia: per quā iuſtificatur impius: ⁊ diſponitur ad gloriā: q̄ natura celi ⁊ terre ⁊ omniū rerū. Unde. b. Ambroſius. Potior eſt gratia q̄ natura. de cō. di. ij. Reuera. Tum etiam quia in creatione celi ⁊ terre nil deo reſiſtit: nil concurrit: ſed in iuſtificatione impij poſt reſiſtere liberum arbitrium: ⁊ ad eā oportet concurrere: ſecūdum illud. b. Augu. Qui fecit te ſine te: non iuſtificabit te ſine te. Conuerſio autē pauli ultra iſtam cōmunem rationē eſt alio modo miraculoſa ⁊ ueneranda: quia alij qui conuertuntur communiter percipiunt gratiā incipientem. ⁊ nō ſubito perducuntur ad perfectionem: ſed poſtea in proceſſu uite proſecundo de gradu i gradum. Sed paulus ſubito perductus fuit ad maximā perfectionem ⁊ dei viſionem. In alijs etiam communiter fit preparatio ⁊ diſpoſitio ad gratiā paulatim ⁊ per tempora: vt patet in. b. Auguſtino. Sed in paulo ſubito cum eſſet in actu peccati ſcilicet perſecutionis: fuit facta in eo p̄paratio ⁊ infuſio gratie. Neceſſaria autem ē conuerſio cuiuslibet ad ſalutem. Nam ſaluator ait. Niſi conuerſi fueritis: ⁊ efficiamini ſicut paruuli: nō intrabitis in regnum celoz. Mat. xvij. P̄uia autem ⁊ quali diſpoſitio ad conuerſionem ſunt quattuor que ſignantur i conuerſione pauli. Pri mum eſt quedā mentis illuſtratio: vt conſideret quis finem ſuum: ſtatum ſuum ⁊ periculum. Unde dicitur de Saule: circumfulſit eum lux de celo Act. ix. Secunduz eſt a uitjs ceſſatio: ut abſtineat quis a malis conſuetis: quod innuitur in ſaulo in hoc q̄ proſtratus cecidit: non ultra procedens in malo illo itinere ſuo: proſternitur autem per timorem penarum. Tertium eſt a lumine mūdī id eſt apparēti pulchritudine abſtractio: quod ſignificatur in excecatione eiꝝ. b. Aug. in ſermōe

Titulus Decimus.

omnis creatura uilescat: ut solus creatio in corde
dilectetur. Quartum est offense cognitio: cum sci
licet deus alloquitur mentem: ostendens uitam suam
esse quandam persecutionem contra deum: cum tamen
ipse sit saluator anime et corporis: floribus omni
um bonorum circumdatus. Unde dixit ei. Saule
saul quid me persequeris? Ego sum etc. Et ad hoc
sequitur omnimoda ad eum subiectio. Unde et
conuersio cum ait. Domine quid me iubet facere.
Et dicitur ei: quod se humiliet. Intret ciuitatem: et si
bi dicitur per ananiam id est prelatum seu confesso
rem imponentem ei manus absoluendo: et bapti
zatur lachrymis contritionis. Unde lauatur a ma
culis culparum: et inde cibum sacramenti accipi
ens scilicet eucharistie confortatur: et roboratur
ad conuertendos alios. Effectus de saulo superbo
paulus modicus per humilitatem: unde quasi in
terpretans suum nomen ait. Ego sum minimus
apostolorum etc.

Quantum ad secundum. §. II.

dum de conuersione scilicet eius dicitur adolesce
ntulus. Equidem adolescentulus erat in sua conuer
sione. Dicitur enim act. vi. quod testes qui lapidau
erunt stephanum: deposuerunt vestimenta sua secus
pedes adolescentis qui vocabatur saulus. Huius
autem etas est multum mutabilis. Unde dicitur. xij.
q. i. Omnis etas prona est ad malum ab adolesce
ntia sua: Nil incertius uita adolescentium. Et uiam
quam quis sibi assumit in bono uel malo in adole
scentia sua perseverans: illam postea tenet. Juxta
illud prouer. xxiij. Adolescens iuxta uiam suam gra
ditur: et cum senuerit non recedet ab ea. Commu
niter magni sancti ecclesie vocati sunt in adolescen
tia uel pueritia: ut dauid: daniel cum socijs: Joa.
Bernardus: dominicus: franciscus: et alij innume
ri. Et quos christus resuscitauit a mortuis: anime
resuscitationem significans: fuerunt adolescentes: o
puella et filio uidue clarum est. De lazaro etiam ui
detur. Senem quendam ei nuntiatum mortuum
a filio suo non resuscitauit. Fuit autem paulus ado
lescentulus spiritualiter. unde ostenditur conuer
satio eius sacra imitanda: hec enim habet tres co
ditiones similes adolescentie naturali. Est enim
adolescentia. feruens ad diligendum. Sufferens
ad exercendum. Congruens ad sciendum. Adole
scentes sunt amatiui aliorum et uehementer: quia
sanguis feruet in eis incitans ad amandum. Sic
adolescens spiritualiter id est decorus gratia: fer
uenter amat deum et proximum. Unde Cant. i.
dicitur. Adolescentule dilexerunt te nimis. Quan
tum fuerit feruens adolescentulus noster paulus
ipse ostendit: dicens. Certus sum: quia neque mors
neque uita etc. sepabit nos a charitate christi ad ro.
viii. Quantum ad charitatem proximi ait. Op
tabaz ego anathema fieri a christo pro fratribus

meis: ad Ro. ix. Anathema interpretatur separa
tio. Sicut autem est duplex unio cum christo in
presenti: una per gratiam: alia per actualem con
templationem eius et consolationem. Ita et separatio
duplex: una a gratia christi: hanc non optabat a
postolus pro amore proximorum: quia esset contra
ordinem charitatis: ut quis plus diligeret proximum
quam se ipsum. Sed secundam optabat pro salute quen
dam proximorum. Cum enim sibi esset summe de
lectabile christum contemplari: et in eo quiescere:
postponebat suam maximam consolationem salu
ti proximi cui intendebat: discurrendo: predicando
laborando et huiusmodi. Ostendit suam nimiam
delectationem ad proximos: dum ait. ij. ad Cor.
xi. Instantia quotidiana mea sollicitudo omnium
ecclesiarum. Quis infirmatur: et ego non infirmor
etc. Adolescens est fortis ad tollerandos labores.
Tren. iij. Bonum est uiro: si portauerit iugum sci
licet laborum ab adolescentia sua. O quis enarra
ret labores huius adolescentuli pauli: et cum qua
to gaudio illos sustinebat. ij. ad Cor. xij. In labo
ribus plurimis. In carceribus abundantius. In
plagis supra modum etc. que sequuntur: ibi uide.
Et in fine concludit ipsis enarratis post stimulum
carnis qui dicitur. b. Augustino infirmitas cor
poris: a Gregorio tentatio carnis: sed sine pecca
to. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis: ut in
habitet in me uirtus christi. Et alibi. Superabun
dabo gaudio in omni tribulatione nostra. Adole
scentia est apta ad adiscendum. Puer nondum
habet plenum iudicium rationis. Sed adolescens
qui adhuc habet mentem recentem non alijs ibu
tam. Nam semel imbuta recens seruabit odorem
testa diu Orati. Unde et nabuchodonosor ado
lescentulos ex filiis israel de semie regio fecit eru
diri in omni sapientia caldeorum. dan. i. doctissi
mus fuit adolescentulus paulus eruditus plene in
sua adolescentia ad pedes doctoris Samahelis in
lege ueteri. A christo in celo in lege euangelica. Ne
que enim ait ipse. i. ad cor. xv. Euangelium meum ab
homine accepi: sed per reuelationem iesu christi.
Unde et ad Ananiam dictum fuit a domino: uas
electionis est mihi iste. Act. ix. armarium scilicet
sacrarum scripturarum. Epistole eius sunt summa
theologie plene etiam eloquentia: et sapientia: quas
et apostolus Petrus commendat in sua epistola.
Ubi increpat: sunt uerba eius tonitrua. Ubi hor
tatur melliflua.

Tertium principi. §. III.

pale est speculatio eius in qua est singularis. Naz
de nullo alio sancto dicitur expresse et indubitate
quod uiderit deum per essentiam in uita: nisi de pau
lo in nouo testamento et moise in ueteri secundum
b. Augu. in libro de orando deum. Et. b. Tho. se
cunda secunde. q. clxxv. Unus dicit. In mentis excessu

Capitulū Sextum.

quod fuit in ista cōuersiōe. Ubi sciēdū fm. b. Tho. ubi supra: q̄ triplex est excessus mentis: qui contingit i contemplatione. Unus ē quo mēs humana diuinitus rapitur seu eleuatur ad cōtemplationē diuine veritatis per quasdam similitudines imaginarias. Et talis fuit excessus petri: q̄n ipso orante: ut dī act. x. cecidit extasis super eum. i. excessus mentis. Nam extasis fm. b. Tho. est nomē grecū et latine sonat excessū mētis. In quo excessu uidit celum apertum: et uas seu discū submitti de celo quattuor initis: plenū omni genere aialium imūdorū. Dictumq̄ est ei. Macra et māduca. Sub qua uisiōe imaginaria deus sibi mānifestauit cōuersionem gentiliū: occisionē eorū imundorū quo ad mortificationem criminū et māducaōnem. i. incorporationem eorū i ecclesia. Secundus excessus mentis est: quo mens rapitur ad intuitiōē diuine veritatis per aliquos itelligibiles effectus: hic fuit talis excessus dauid: cum dixit. Ego dixi i excessu mentis mee oīs hō mendax. Contēplans. n. diuinā bonitatē et imutabilitatē: et hōim peccabilitatē et p̄tendētiā ex se i nihilum: itellexit oēm hōim ex se fallacem cōparatiōē dei. Terti⁹ excessus ē cū rapitur mēs usq̄ ad clarā uisionem diuine essentiae. Et hic fuit excessus pauli: de quo nunc dī ps. lxxvj. dicit. Ibi beniamin adolescentulus in mentis excessu: q̄n uidelicet raptus fuit ad tertium celum. ij. ad cor. xij. Ubi aduertendum: q̄ istud tertium celū pōt dici celum sāctissime trinitatis. Est ergo primum celum materiale: secundum itellectuale: tertium diuinale: et quodlibet ē triplex. Nam celū materiale de quo isa. Exaltāt celi a terra est sydereū: sub quo cōprehenduntur celi planetarū. Aqueū seu cristallinum quod ē primum mobile: et empirēū imobile: qui est locus congruens uisioni clare beatorū. Et ad istud tertium paulus fuit raptus i mentis excessu. Secundum celū. s. itellectuale. i. nature āgelice: de quō i Job. xx. c. Reuelabunt celi iniquitatem eius. Et istud triplex: q̄ triplex hierarchia fm. trinū gradum cognitionis diuine ab eis. Infima: media: et suprema. Et ad istum sūmum gradū cognitionis diuinorū et uisionis raptus ē paulus i excessu mētis. Unde et beato dionysio sūmo p̄ho discipulo eius creditur dedisse informationē ut capacitā sublimis materie de hierarchiis angelorū et eorū ministerijs que uiderat. Ex qua edidit dionysius librum de celesti hierarchia: in quo magis loquit de angelis q̄ aliquis ex ātiquis doctoribus. Tertium est celū sāctissime trinitatis. Unū essēcialiter: trinū personaliter: de quo. i. Jo. v. Tres sunt q̄ testimonium dant in celo. Pater: uerbum et spūs scs. Et hi tres unum sūt. Et hī tres celi īseparabiliter īfluant et operentur: tñ per quādam appropiationem et adaptionem dicere possumus: q̄ a primo celo. s. patris recepit īfluxum operationis

miraculorū: et īfirmos sanauit: demones ab obsessis effugauit: mōtuos suscitauit. A celo filij habuit īfluxum sapie. An experimentum queritis eius qui in me loquitur xps ait ipse. Ut sapiēs architector: fūdamentum posui. A celo spūs sancti ardorem charitatis et fruitionem diuinitatis. Unde et dicit se raptum in celum et in paradisu: ut celum dicat rōne contemplationis clare: quā habuit. Paradisum rōne maxime delectationis ide consequentis fm. b. Tho.

Restat dubium. §. III.

utrum in hoc excessu anima eius fuerit a corpore separata: uel existeret in corpore. Qd q̄ ipsemet dicit se nescire eūz ait. Siue in corpore siue extra corpus nescio: deus scit: nec nos possumus diffinire. Uerū ut dicit. b. Tho. secūda secūde. q. clyxv. ar. vi. ap̄s in hoc excessu non fuit in celū raptus in anima et corpore: ut qdā dicebant: qd. b. Aug. reprobabat: sed sola anima fuit rapta. Et hoc ignorauit ap̄s. Utrum aīa esset omnino separata corpore iacente mortuo. Uel cēt pur cōiuncta corpori ut forma utens tñ potentia vegetatiua non at sensitua. Nam et hoc esse pōt: q̄ anima in corpore alienata ab omni sensatione interiori et exteriori: ut uisu: auditu: fantasia: memoria et huiusmodi: solum utens operatione potētie vegetatiue. uideat deum per essentia in p̄nti. Sed q̄ utatur potētijs sensituijs: non pōt esse. Et sic itelligitur illud exo. xxxij. Non uidebit me hō et uiuet. s. uita sensitua: sed oī q̄ sit omnino a sētibz alienat⁹. Rō huius est fm. b. Tho. ubi supra ar. iij. Diuina essentia non pōt ab hōie uideri per aliā ut cognoscitiuā q̄ per itellectum. Intellectus at humanus nō cōuertitur ad sensibilia nisi medianibus fātasmatibus: que per spēs itelligibiles a sētibz accipit: et i quibus cōsiderans de sētibz iudicat: et ea disponit. Et iō in oī operatione qua intellectus noster abstrahitur a fātasmatibus: necesse ē q̄ abstrahatur a sensibus. Intellectus at hōis necesse est: q̄ abstrahatur a fātasmatibus: ad hoc ut uideat dei essentia: dum est i uia. Non. n. p̄ ali qd fātasma pōt dei essentia uideri: quinimo nec per aliquā spēm itelligibilem creatam: q̄ essentia dei in infinitum excedit: non solū oīa corpora quorū sūt fātasmata: sed et omnem itelligibile creaturā. Oportet at cum intellectus hōis eleuat ad altissimā diuine essentiae uisionē: ut tota mētis itentio illuc aduocetur: ita. s. ut nihil itelligat aliud ex fātasmatibus: sed totaliter seratur i deum. Impossibile est ergo ut in p̄nti uideat homo dei essentiam sine abstractione a sensibus. Uidit at paulus deum tunc mediante lumē glorie: sine quo ab intellectu creato deus uideri non potest. Quod lumē dupliciter participari pōt. Uno modo per modum forme pmanētis: et sic p̄cipatio

Titulus Decimus.

facit beatos in patria. Alio modo per modū passionis transeuntis: sicut sit in prophetia quo ad illustrationē: et sic fuit a paulo illud lumē tunc participatum. Unde nō fuit simplr beatus: q̄ de rōe beatitudinis est status seu permanētia: sed fuit b̄tus fm quid. Postq̄ at paulus cessauit uidē dei essentiā: memor fuit illorū que in illa uisione cognouerat per aliquas spēs itelligibiles habitualiter. Ex hoc in eius intellectu relictas sicut ēt abeunte sensibili remanent aliq̄ue ipressiones in aia: ad quas postea conuertēs se aia memoratur: vnde nec totā illam cognitionē cogitare poterat: aut uerbis exprimere.

De cognitione que pertinet ad sapientiaz.
Capitulum Septimum.

Sicut audiuius
sic et uidimus i ciuitate dñi uirtutū i ciuitate dei nostri: deus sūdauit eam i eternū. ps. xlvij. Loquitur ppheta i persona cōprehensor: qui sicut hic existentes in ciuitate dñi uirtutū. i. statu ecclesie militantis: audierūt magna et multa bona haberi a sanctis i patria superna: sic modo uident et possident. Et est similitudo in genere non i particulari. Nam nec auris audiuit nec oculus uidit hic: nec i cor hois ascendit: que p parauit deus diligentibus se in ciuitate superne hirlm: vt ait apls. i. cor. ij. In cui⁹ figurā hēt. iij. reg. x. et ij. paralip. ix. q̄ regina sabba ueniens de terra sua: audita fama Salomonis i hirlm: cum uidisset magnificentia eius et sapiam: ordinez dom⁹ sue: sibi q̄z astatiū cibos: et uestes et c. p̄ admiratione quasi desitens inquit. Uer⁹ ē sermo que audiui in terra mea super sermōibus tuis: et uidi oculis meis et probaui q̄ media pars mihi nūcia ta non fuerit. Beati serui tui qui stant coram te se per. Ista regina significat ecclesiam collectam de gentibus militantez: que multa audit hic de salomone sapientissimo dño iesu xpo vere pacifico magnalia. Sed cū peruenit ad supnā hirlm: ubi manifestat ipse glam suam. Uidet experiētia nulla maiora bona i eo q̄ hic audierit: et sapiētie eius gle sctorum et refectionis seu fructiōis: vt vere sine b̄ti qui stant coraz eo. Aptē igitur dicere ualent. Sicut audiuius et c. ubi notandū q̄ tria audiui mus de superna glia. Primo deum esse beatū et quēlibet. ibi. applicatum. Secundo deū esse trinum et vnum. Tercio talem statum esse perpetuatum.

Andierimus de .s. i.
um fore beatum: p̄z ex his que dicit apostolus. i. ad thi. vlti. Ostendet beatus et solus potēs rex regum et dñs dñantium: qui h̄z immortalitatem solus. i. immutabilem. Deum autē esse beatū p bat. b. Tho. in primo cōtra gentiles. c. centesimo

tribus rōibus: quarum p̄ma est. Per beatitudinem omne desiderium quietatur: ea. n. habita nil aliud restat desiderandū: cum sit vltimus finis. Oportet igitur eum esse beatū qui perfectus est quantum ad omnia que desiderare potest. Unde Boetius dicit: q̄ beatitudo est status omniū bonorum aggregatione perfectus. Sed talis est diuina perfectio: que omnem perfectionem in quadā simplicitate apprehendit. In genere. n. cause efficientis sit reductio ad unam causam p̄maz: que deus est: a quo sūt omnes res: ne sit processus in infinitum. Oportet igitur q̄ quicquid actum est in quacūq̄ re: illa inuenire eminentius i deo q̄ in illa re: cum causa sit nobilior effectu in quantūz cā est: ergo deus est perfectissimus habens in se oēm perfectionem: vnde moisi desideranti faciem seu gloriam suam uidere ait exo. xxxij. Ego ostendā tibi omne bonum. Et cōmētator: et si infidelis dic q̄ perfectiones omnium rerum sunt i deo. Habet igitur omnia bona que possunt desiderari: vnde beatus est. Secunda ratio est. Illud est maxime desideratum vel uolūtum ab intellectu naturali: quod est perfectissimum i illa: et hoc est ei⁹ beatitudo. Perfectissimum autem i vno quoq̄ ē perfectissima operatio eius. Nam potētia et habitus per actus perficiūtur. Unde p̄s dicit felicitatem esse operationez perfectā: perfectio autem operationis dependet ex quattuor. Primo ex suo genere ut. s. sit manens in ipso operante. Dico autem operationem in ipso operante manētem: p̄ quāz non sit aliud p̄ter ipsam operationem: sicut uidere: audire et huiusmodi. Iste. n. sūt perfectiōes corū quoz sunt operationes. Et possunt esse ultimum: quia non ordinātur ad aliquod factūz: qd sit finis. Operatio vero vel actio ex qua sequitur aliquid actu p̄ter ipsam est perfectio operatiōis: et comparatur ad ipsum sicut ad finem. Et talis operatio intellectualis nature nō est beatitudo siue felicitas. Secundo attenditur perfectio operationis ex p̄cipio eius: vt. s. sit altissime potentie. vnde fm operationem sensus nō est nobis felicitas sed secundum operationez intellectus et habitum perfecti. Tercio attenditur ex operationis obiecto: et propter hoc i nobis ultima felicitas est itelligendo altissimum itelligibile. Quarto attenditur ex forma operatiōis: vt. s. perfecte: facilliter: firmiter: et delectabiliter operetur. Talis at ē dei operatio: cū sit itelligens: et suus intellectus altissima uirtutū sit: nec indiget habitu perficiente: q̄a i se ipso perfectus est. Ipse at se ipsum itelligit: q̄ est sumum itelligibile p̄fecte absq̄ omni difficultate et delectabiliter: est ergo beatus. Tertia rō est: deus non potest uelle aliquid impossibile. Impossibile est autem ei aliquid aduenire: qd nondum habeat: cūz ipse nullo mō sit i potentia: sed est actus purissimus. Non pōt igitur uelle se

Capitulū Septimū.

habere quod non habet. Quicquid igitur vult: habet: nec aliquid male vult. Est igitur beatus secundū q̄ beatus dicitur a quibusdam: qui habet quicquid vult: et nihil mali vult. Est autem beatitudo dei ipsa sua essentia secundū b. Tho. ubi supra. c. ci. Quod sic probat. Beatitudo eius est intellectualis operatio eius. Sed ipsū dei intelligere est sua essentia: igitur sua beatitudo est sua essentia: quod nulli conuenit creature. Nam neq̄ āgeli neq̄ anime humane intelligere eius est eius essentia: nec uelle eorū est eorum essentia: sed eis aduenit post essentia. Probatur idem sic. Unusq̄q̄ ordinat i beatitudinem suam quicquid vult. Ipsa enim est que propter aliud non desideratur: et ad quam terminatur motus desiderij: unum propter aliud desiderantis: ne sit infinitus. Cum igitur deus omnia alia uelit propter suam bonitatem que est sua essentia: oportet q̄ ipse sicut est sua essentia et sua bonitas: ita etiam sit sua beatitudo. Ad idē. Impossibile est esse duo sūma bona. Si enim in nullo differant: nō duo sed unum essent. Si in aliquo: tūc esset hoc ex eo q̄ uni deesset aliquid: qd̄ alter haberet: et sic neutrum summum et perfectū esset. Sed deus est sūmum bonum: et beatitudo ē summū: ex hoc q̄ est ultim⁹ finis: ergo deus et beatitudo sūt idem: et sic deus est sua beatitudo. Ex quo sequitur q̄ beatitudo dei sit perfectissima. Quod multipliciter idē b. Tho. probat ubi supra. c. fi. Primo sic. Quod est per essentiam: potius ē eo quod est per participationem: sicut natura ignis perfectius inuenitur i ipso igne q̄ in reb⁹ ignitis. Deus autem per essentiam suā est beatus: quod nulli alij competere potest. Nihil enim aliud preter ipsum est summum bonū: ut ex predictis patere potest. Et oportet q̄ quicunq̄ alius ab ipso beatus est: participatiōe dicatur beatus. Diuina igitur beatitudo omnem aliam beatitudinē excedit. Secundo sic. Beatitudo imperfecta intellectus operatione consistit: ut ostensum est. Nulla autem alia intellectualis operatio eius operatōni comparari potest. Quod patet non solum ex eo q̄ est operatio subsistens. Sed quia vna eius operatione deus se ipsum perfecte intelligit sicut ē: et omnia alia que sunt: et que non sūt bona et mala. In alijs autem intelligentibus: intelligere ipsum non est subsistens: sed actus subsistentis. Nec ipsū deum qui est summum intelligibile aliquis ita perfecte potest intelligere sicut perfecte est: cum nullus esse perfectum sit sicut diuinum esse: nec alicuius operatio possit esse perfectior q̄ sua substantia. Nec est aliquis alius intellectus: qui etiam omnia que deus facere potest: cognoscat: quia sic diuinam naturam alias potentiam comprehendere. Illa etiam que intellectus alius cognoscit: non omnia vna et eadem operatione cognoscit. Incomparabiliter igitur deus super omnia est beatus.

Tertio beatitudo que est in deo: incomparabiliter excedit omnem beatitudinem seu felicitatem huius uite p̄: essentia siqua est. Nam philosophi posuerunt felicitatem huius uite in contemplatione seu cognitione substantiarum separatarum: precipue diuine: que tamen contemplatio imperfecta est. Fatigationes enim et occupationes quibus necesse est contemplationem nostram in hac uita i terpellari. Errores: dubitationes. casus uarij ostēdunt hanc felicitatem esse imperfectam: que omnia omnino remota sunt a diuina beatitudine.

Ostenditur etiam perfectio diuine beatitudinis ex hoc q̄ omnes beatitudines comprehendit perfectissimo modo. De contemplatiua enī felicitate habet perfectissimam sui et aliorum considerationem perpetuā. Virtutes quoq̄ contemplatiue conueniunt deo permaxime. Nam cum sapientia consistat in cognitione altissimarum causarum secundum philosophum in principio metaphysice. Ipse autem deus se ipsū cognoscat: nec aliquid cognoscit nisi cognoscendo se ipsum: ut ostensum est: quia ipse est omnium causa prima. Manifestum est q̄ sapientia sibi maxime debet ascribi. Unde dicitur Job. ix. Sapiens corde est. Philosophus etiam dicit in principio metaphysice q̄ sapientia est diuina possessio non hūana. Quo autem ad scientiam sic probatur. Scientia et rei cognitio per propriam causam. Ipse autem deus omnium causarum et effectuum ordinem cognoscit: et per hoc singulorum proprias causas nouit: ex quo sequitur q̄ in ipso proprie scientia est: non tamen que sit per rationationem causata: sicut scientia nostra ex demonstratione causatur. Uñ i. Regum. ij. Deus scientiarum dominus ē. Similiter patet de intellectu. Nam si immaterialis cognitio aliquarum rerum absq̄ discursu intellectus est: ut q̄ omne totum ē maius sua parte et huiusmodi. Deus autem de omnibus hui⁹ cognitio nem habet: quia scilicet sine discursu sequetur q̄ in eo sit intellectus. Unde Job. xij. Ipse habet cōsiliū et intelligentiam. De etiam uirtutes in deo sunt extra res exemplares nostrarum sicut perfectum imperfecti. De felicitate uero actiua nō uite unius hominis: aut unius domus: aut unius ciuitatis: aut regni: sed totius uniuersi gubernationē habet. Sciendum etiam q̄ uirtutes in deo sūt que pertinent ad uitam actiuam: non tamen proprie loquendo que sunt circa passionē: sed que sūt circa actiones. Ita tamen q̄ uirtutes non sunt in eo habitus sicut in nobis: sed sunt ipsa essentia ei⁹. Et q̄ sint uirtutes in eo: ex hoc probatur. Sicut enim esse eius est vniuersaliter perfectum: omnium entium perfectiones in se quodammodo comprehendens: ita et bonitas eius oportet q̄ omnium bonitatem eius in se quodammodo comprehendebat: uirtus autem est quedam bonitas uirtuosi.

Titulus Decimus.

Nā fm eam dicitur quis bonus 7 opus ei bonū. Oportet ergo bonitatē diuināz om̄s uirtutes suo modo cōtinere. vnde nulla earū fm habitum in deo dī sicut i nobis. Deo. n. non cōuenit bonum esse per aliquod aliud superadditū ei: sed per esse tiam suam: cū sit omnino simplex. Nec ē per ali quid essentie sue additum agit: cū actio sua sit su um esse. Non igitur uirtus in eo est aliquis habi tus: sed essentia eius. Præterea habitus ē de gene re accidentis. In deo autē nullū est accidens: igit uirtus i eo non est habitus. Uirtutū at̄ que circa uitam actiua sunt: quedam sunt circa passiones: quedam circa actiones. Circa passiones sunt for titudo 7 temperantia. Et qz passiones que habēt moderari per eas sunt in parte sensitua: i deo au tem non est pars sensitua: sed solum intellectua. iō tales uirtutes non sunt in deo secūdm propi as rationes. Et quia quedam harū sunt secūdm inclinationem appetitus in aliquod corporale bo num delectabile secūdm sensū: vt cibi: potus: ue nereia: contra quoz concupiscētiās sī sobrietās: castitas: temperantia 7 huiusmodi. Ideo cuz cor porales delectationes a deo sint remote: prædicte uirtutes nec proprie nec methaphorice de deo di cuntur in scripturis. Aliæ uero que sunt passiōes secūdm inclinationem appetitus in aliquod bo num spūale: sicut est honor: dominium: victoria: vindicta 7 huiusmodi: que sūt circa timores 7 au dacias 7 huiusmodi: ut fortitudo: magnanimitas. mansuetudo: patientia 7 huiusmodi: quauis in deo proprie non sint: eo qz sunt circa passiones: q in deo non sunt: tamen methaphorice in scriptu ris dicitur de deo per similitudinem effectus: ut i regū. ij. Non est fortis sicut de⁹ noster. Et nume ri. Querite mansuetū. ¶ Sed ille uirtutes que sūt circa actiones: vt magnificētia: veritas: iustitia li beralitas: prudentia: 7 intellectus 7 huiusmodi. De diuine perfectioni nō repugnant. Huiusmodi enim uirtutes sunt quedaz perfectiones uolunta tis 7 intellectus: que sunt principia operationum absqz passione. In deo autem est uolūtas 7 intel lectus nulla carens perfectione: igit he deo deesse non possunt. Et quantum ad prudentiam cuz co gnitio ordinans uoluntatem ad agendū prudentia sit: quia secūdm philosophum. vi. ethico. Pru dentia est recta ratio agibilium. Diuina autēz uo luntas determinatur ad unum in his que sūt alia ab ipso per cognitionem suam: ergo in ipso ē pru dentia. Unde dicitur Job. xvi. Apud ipsum est prudentia 7 fortitudo. Quantum ad iustitiaz sic probatur. Ex hoc qz deus aliquid vult: 7 illa que requiritur ad ipsum. Quod autem ad perfectio nem alicuius requiritur est debitū unicuiqz. Ad iustitiam autēz pertinet unicuiqz qd est suū distri buere: igit i deo ē iustitia. Un̄ in ps. x. Iustus dñs 7 iustitias dilexit. ¶ Quantum ad liberalitatez

sic patet. Deus non vult cōicare alicui suaz boni tatem: ut aliquid inde sibi accrescat. Sed quia ip sum cōicare ē sibi conueniens ut fonti bonitatis. Dare autem non propter aliquod cōmodū ex da tione expectatum: sed propter ipsā bonitatē 7 cō uenientiā dationis est actus liberalitatis: vt p3 p phm. iij. ethi. Deus igitur maxime est liberalis. Unde 7 Auicena dicit. Ipse deus proprie liberali dici pōt. Nā de aliud agēs præter ipsū ex ipia sua actione aliquod bonū acquirit: qd est finis inten tus. Eius libertatem oñdit ps dicens. clyij. Ape ris tu manū tuam 7c. Quātum ad ueritatē oñdit tur sic: oia que a deo eē accipiunt: necesse est ut ip sus similitudinem gerant: in quātum sunt: 7 in qua tum bona sunt: 7 proprias rōnes i diuino intellec tu hñt: hoc at̄ ad ueritatem pertinet fm ph3. iij. ethi. ut. f. in factis 7 dictis aliquis talem se exhibe at qualis est. Est igitur in deo ueritas. Ro. ij. Est at̄ deus verax. Quātum ad uirtutez artis patet. Omnium. n. eorū que a deo prodeūt in eē rō pro pria i intellectu diuino ē. Ratio at̄ rei fiende i mē te facientis ars est. Dicit at̄ phs. vi. ethi. qz ars est recta rō rerum a nobis factibilium. Est igitur p prie ars in deo. Un̄ dī sapie. vij. Omnīūz artifex docuit me sapiam. Que tñ ars in mente diuina n̄ est accidens ut in mēte artificis hominis: sed ipa essentia sua. Sunt etiā in deo perfectissime amor 7 gaudium seu delectatio: non prout sunt passio nes appetitus sensitui. Nulle. n. tales passiones proprie sunt in deo: cum sensitua nō sit in eo: qz affixa organo corporeo: deus autem corpus non habet. Et si in scriptura aliqñ de deo dicatur: ut qz sit iratus: penitens 7 huiusmodi: per similitudi nem effectus dicitur. Sed sūt amor 7 gaudium: prout sūt fm actuz uolūtatē. Hiere. xxxi. In cha ritate perpetua dilexi te. Phs dicit: qz deus semp gaudet vnica 7 simplici delectatione. Quidā etiā phs posuerunt rerum principū dei amorem: cui cōsonat uerbū dionysij dicentis. Diuinus amor n̄ permittit eum sine germine esse. falsa at̄ felicitas terrena nō h3 nisi quādam umbram illius perfec tissime felicitatis: ut dicit idēz. cap. c. Consistit. n. in quinqz fm boetium de philosophica cōsolatio ne: scilicet in diuitijs: in uoluptate: in potestate: fa ma: 7 dignitate. Habet autē deus excellentissimā delectationem de se 7 uniuersale gaudiū de om nibus bonis absqz alicuius contrarij admixtiōe. Pro diuitijs habet omnimodam sufficientiam i se ipso omnium bonorum. Pro potestate habet infinitam uirtutem. Pro dignitate habet omniū entiū primatū 7 regūmen. Pro fama h3 admirati onem ois intellectus: ipsū utcuqz cognoscētis.

Audiuimus etiā ¶ §. II.

ex sacra scriptura ex qua fides ex auditu per uer bū xpi ad ro. x. In ciuitate dñi uirtutū. i. ecclesia

Capitulū Septimū.

militanti: que eadez est cū ciuitate dei nostri. i. cū triumphanti differētes sūz perfectā z imperfectā uisionem z possessionē dei: q̄ quilibet ibi existēs ē perfecte beatus sūz illud ps. lxxxiij. Beati qui habitant i domo tua dñe. Beatus at est qui hz quicquid uult. i. bonū. Hoc at ibi possidetur. Nā tunc impletur omne desiderium hoīs fm illud ps. c. ij. Qui replet in bonis desiderium tuum. Et omne humanū studium ibi consumationem suam accipit. Quod quidem patet discurrenti per singula fm. b. Tho. i. ij. cōtra gentiles. c. lxxij. Siquidez septem desideria in hoīe reperiuntur: que hic nūq̄ repleti possūt sed tñ ibi. Primum est desiderium cognitionis: secundum desiderium uirtutis: tertium desiderium honorationis: quartum desiderium fame seu nominatiōis: quintum desiderium diuitiarū possess. sextum desiderium delectationis. septimum desiderium uite cōseruationis. Quantum ad primum. Omnes homines natura scire desiderant: ut ait phs: quod quilibet in se experitur. Et q̄ q̄q̄z scire querit que non sibi conueniūt: vel in debito modo uitium incurrit curiositatis. Propt̄ quod dī eccl̄a. ij. In pluribus operibus eius. i. dei non fueris curiosus. Est igitur naturale desiderium hoīs i q̄tum est intellectualis nature de cognitiōe ueritatis: qd̄ hēbis hic ut cūq̄z per studiū uite cōtemplatiue sed imperfecte. Unde dī sapie. ix. Difficile extimamus que in terra sūt: z que in prospectu sunt: cū labore inuenimus: que at in celis sunt quis inuestigabit. i. ut inueniat. Et mercurius trimegistus dicit: q̄ ea que scimus sūt minūa parā eoz que ignoramus. Nūq̄ ergo hic satiatur istud desiderium: sed semper cupimus magis ac magis scire. Sed in ciuitate dei nostri triumphanti i uisione beatifica dei: omnia que natura intellectus scire desiderat: ei innotescunt. In ea enīz ut in speculo relucēt rationes z uirtutes omnium creaturarum. Unde hiere. xxxi. dī. In illa oīe nō docebit unusquisq̄z proximū suū dicens. Cognosce dominum. Omnes enim scient me a maiori usq̄z ad minorem. Est z secundum desiderium hominis: sūz q̄ habet rationem qua inferiora potest disponere. Quod quidem prosequuntur homines per studium uite actiue z ciuile: quod desiderium principaliter est ad hoc: ut tota uita hoīs fm rōnē dī sponatur: quod est uiuere fm uirtutē. Cuiuslibet n. uirtuosi finis in operando est proprie uirtutis bonū: sicut fortis ut fortiter agat: prudētis ut prudētē agat z sic de alijs. Sed claz ē q̄ nullius hic impletur desiderium tale: ut sēper uirtuose operetur sine aliquo defectu. Sed ut dī. iij. reg. viij. Non ē hō super terrā q̄ faciat bonū: z nō peccet. Et in puer. xxiij. Septies in die cadit iustus. Sz impletur hoc desiderium i p̄ia oīno: qz rō i sūmo uigore erit diuino lumie illustrata: ne a rectitudie deficē possit. apoc. xiiij. Sine macula sūt aī thronū dei. i. si

ne aliquo defectu uitij. Cōsequuntur at ciuile uisā quedā bona quibus hō indiget ad ciuiles operatiōes: ut honoris sublimitas. Est igitur tertium desiderium hoīs de honore. Multū. n. appetitur. vñ de Tullius. Honos alit artes: quicq̄ ad studia acceduntur gl̄ia. Hanc sublimitatē honoris hoies i ordinate appetentes: ambitiosi z superbi sūt: et multa mala faciunt contra deū z p̄tra proximū: ut p̄ de hieroboā qui timēs amittere regnū si populus isrl̄ accederet ad templū in hierl̄ iuxta mādātum dei: fecit vitulos aureos quos ppls adora ret. iij. reg. xij. Et absalon fecit cōiurationem contra piēm. ij. reg. xv. Sed nec istud desiderium implet hic. Unde Alexander magnus cū audisset ab aliis quibus phis: q̄ erāt plures mūdī: cept̄ suspirare: eo q̄ uix adhuc vñ i dñio suo hēret: quasi dīderas z alijs dñari. Sz i ciuitate dñi p̄ dei uisionem ad sūmum honoris z potētie sublimatur: in q̄tum deo quodāmo uniūtur. Et propter hoc cū de sit rex seculorū: z ipsi deo cōiuncti reges dicunt. apoc. xx. Regnabūt cū xp̄o zc. Cōsequuntur et ciuile uita z aliud appetibile. Quartū. i. fame celebritas per cuius iordinatum appetitū hoies efficiūt uane gl̄ie cupidi. Et ut dicit Seneca. Nulla ē taz excelsa uirt̄ q̄ dulcedie gl̄ie non tāgatur. Sed ut dīcit boetius de phica consol. O gl̄ia gl̄ia. Quid aliud es q̄ i milib⁹ hoīum iflatio quedā aurū. Beati at in ciuitate superna per illā uisionem redduntur celebres ei famosi: nō fm extimationēz uel laudē hoīum: que aliqñ est fla: qz ut dī. puer. i. gl̄iant cū male fecerint: sed uera in dei z scōz alioz iudiciū. Et ideo in scriptura sepe beatitudo illa gloria nominatur: ut in ps. Exultabunt sancti i gloria. Est z aliud quintum genus bonorum: qd̄ appetitur in ciuili uita scilicet diuitie: per quarū inordinatū appetitū homines efficiuntur auari: illiberales: iusti multipliciter. Sed ut dicit Ambro. super lucam. Mens auari uinculis cupiditatis astricta semper aurū uidet. i. in mente sēper argentum cogitat: gratius aurum q̄ soles intuetur. Ipsa enim omnino a deo petit aurum. Sed nec facietas unq̄ nec finis aderit cupiditati. di. xlvij. sicut hi. Et poeta. Nunq̄ pecunia tristis faciat auar⁹: potibus hydropicus: ariditate focus. In illa autem beatitudine est omnium bonorum iustificientia in quantum beati perfruuntur illo qui comprehendit omnium bonorum perfectionem. Propter quod dicitur sapientie. vij. Venerūt mī hi omnia bona pariter cūz illa. Et in ps. cxi. Gloria z diuitie in domo eius. Sextum desiderium hominis est quod est sibi z alijs animalibus commune: ut delectationibus perfruantur: quod homines consequuntur per uitam uoluptuosam: et per eam efficiuntur intemperati z incontinentes z inde mortem sibi accelerant: infirmitates incurrūt: famam perdunt. Plures occidit uoluptas q̄

Titulus Decimus.

gladius ait Seneca. Sed nec tñ his satiantur: im-
mo bestiales fiunt. In illa at ciuitate ē delectatio
perfectissima: tantoq; perfectior ea que per sensū
est: quāto illud bonum i quo delectabimur: mal⁹
est omni sensibili bono ⁊ magis itimū ⁊ magis
cōtinue delectā: quāto ē illa delectatio ē magis
ab omni permixtione cōtristantis libera. ps. xv.
Delectationes i dextera tua. i. i glo:ia usq; in finē
i. que finiunt ⁊ quietāt appetitum: ut nil restet de-
siderandū. Un illa fructio figurat i scripta p nup-
tias ⁊ magna cōuiuia: i quibus homines cōsueue-
runt delectari ⁊ gaudere: vt per conuiuium regis
asueri qui interpretatur beatitudo. Hester. i. Per
cenam euāgelicaz Luce. xiiij. ⁊ huiusmōi. b. Ber-
nardus. Illud est uerum gaudium: quod non de
creatura sed de creatore concipitur: quod cuz ac-
ceperis nemo tollet a te. Lius comparatiōe om-
ne dulce amarum: omne pulchru: sedum: omne
quod pōt delectare molestum. ¶ Septimū desi-
deriū: quod est omnibus rebus commune natu-
raliter ē: q; desiderant cōseruationem sui esse q;
tum possibile est: pro cuius desiderij immoderan-
tia homines efficiuntur nimis timidi: ⁊ nimis a la-
boribus sibi parcentes: ne uitam amittant: ⁊ ppi
hoc efficiuntur periuri: fortilegi: mltā bona neces-
saria ad salutem omittēte. Sed ut dicit. b. Aug.
xi. q. iij. Timendo mortem carnis tue: dabis mō-
tē anime tue. Sicut petrus qui ex timore christū
negauit: ⁊ quāuis quilibet hoc naturaliter deside-
ret: tñ ut dī eccl̃s. ix. Nemo est qui semper uiuat:
aut qui huius rei hēat fiduciaz. Sed sicut pisces
capitūtur hamo: ⁊ aues laqueo: ita ⁊ homines tē-
pore malo. s. mortis ex insperato. Impletur autē
hoc desiderium i ciuitate dei ubi erunt ab omni
nocumento securi. apoc. xxi. Non esurient: neq;
sitiēt amplius: nec cadet super illos sol aut ullus
estus: quoniā priora transierūt. Et Isa. faciet do-
minus i monte hoc conuiuium grande: conuiuiū
pinguium ⁊ medullatorum: conuiuium uidemie
defecate: ⁊ precipitabit mortem i sempiternū. Si-
cut ergo audiuius: ita ⁊ uidimus: dicunt facti:
q; per beatam uisionem cōsequitur intellectuales
substantie veram felicitatem i qua omnino desi-
rium quietatur: que secundū Aristot. ad felicitate
tem requiritur: q; ibi ē status oīū bonoz aggre-
gatione perfectus.

Audiuius talē ¶ §. III.

statū beatorum esse uere statum: q; semper stat i
perpetuū. Unde dicit: deus fūdauit eam i eternū
illam. s. ciuitatem felicissimam beatorū: vt i perpe-
tuum maneat: ⁊ nunq; deficiat. Audiuius dñz
dicentem Isa. xxxij. Oculi tui uidebunt hierlm
ciuitatem opulentam: tabernaculum qd nequaq;
trāsserri poterit: nec auferēt clauī ei⁹ i sēpiternū.
Et Mat. xxv. Ibūt iusti i uitā etnā. Et apoc. iij.

Qui uicerit faciā illū colūnam i tēplo dei mei: et
foris nō erit amplius. Et ps. lxxxiij. Bñ qui habi-
tant i domo tua i secula seculorū laudabunt te.
Et sicut audiuius hic: ita ⁊ uidimus in ciuitate
dei nostri: possunt sancti dicere. ¶ Sed ⁊ nos di-
cere possumus: hoc uidisse ratione naturali non
solum fide. Nam pluribus rationibus probat. b.
Tho. li. iij. contra gentiles. c. lxxij. illam felicitate
esse perpetuam: quarū prima est talis. Creatura
rationalis non peruenit ad vltimum finem: nisi
quando eius desiderium naturale quietatur. Si-
cut autem natura desiderat felicitatem: ita natu-
raliter desiderat felicitatis perpetuitatē. Lū. n. in
sua substantia sit perpetua: illud quod propter se
desiderat ⁊ non propter aliud: desiderat illud vt
semper habendum. Nō ergo esset felicitas perfec-
ta ultimus finis: nisi perpetuo permaneret. ¶ At
felicitas naturaliter appetatur: quilibet experit i
se. Et Boetius etiam ait. Inserta est naturaliter
mentibus hominum ueri summiq; boni cupidi-
tas: quod si non posset consequi: frustra esset i ho-
minibus tale desiderium. Sed secundū philoso-
phum. Deus ⁊ natura nihil frustra operantur.
Secunda ratio est talis. Omne illud quod possi-
detur cum amore: si sciatur q; quandoq; amitta-
tur: tristitiam generat. Uisio autem illa que bea-
tos facit scilicet visio dei: cum sit maxime delecta-
bilis ⁊ maxime desiderata: utiq; a possidentibus
eam amatur. Non ergo posset hoc nō tristari eos
si scirent se quādoq; eos ammissuros. Si autem
nō esset perpetua talis uisio: hoc utiq; sciret. Nā
ut dictum est supra uidendo diuinā substantiā
etiam alia cognoscunt: que naturaliter sciri pos-
sunt. Unde multo magis cognoscunt: qualis sit il-
la uisio. Utrum perpetua uel aliquando amittē-
da. Non ergo esset talis uisio: eis sine mixtura tri-
stitie: cum scirent eis desitiendam: ⁊ sic non esset ue-
ra felicitas: que ab omni malo immunem redde-
re debet. ¶ Tertia ratio impossibile est q; aliq;
a bono quo fruitur uelit discedere nisi propter a-
liquod malum: quod in fructione illius boni exti-
mat fore: saltem cū propter hoc extimat impedi-
mentum maioris boni. Sic enim nihil desiderat
appetitus nisi sub ratione boni. Sed in fructione
illius boni non potest esse aliquod malum: cū sit
optimum ad quod creatura intellectualis perue-
nire potest: neq; etiam esse potest: q; ab eo quod
uisioe fruitur extimetur in ea esse aliquod malū:
uel aliquid eo melius: cum uisio illius summe ue-
ritatis: omnem falsam extimationem excludat.
¶ Impossibile est igitur: q; substantia intellectu-
alis que deus uidet: vnq; illa uisione carere uelit.
¶ Quarta ratio est. Quia studiū alicuius quo
prius aliquis delectabiliter fruebatur fastidiat: ac-
cidit ex hoc q; studiū illud uel actio aliquam
immutationem facit in re: uel corrumpendo eam

Capitulū Septimū.

uel debilitando uirtutē eius. Et prop̄ hoc uires
sensibiles quibus accidit fatigatio i suis actiōibus
propter mutationem corporalium organorum a
sensibilibus a quibus ē si fuerint excellētia corū
pūtur: ut tactus ab igne et h̄ fastidiunt post ali
quod tps frui eo: qd prius delectabat. Et propter
hoc ē intelligendo fastidium patimur post lōgā
meditationē: qz fatigantur potētē utētes cōpora
libus organis: siue qz desiderium intellectus nostri
compleri non pōt. Diuina āt substantia non corū
pit: sed magis perficit intellectū. Neqz ad uisionē
eius concurrat aliquis actus: qui p organa corpo
ralia exerceatur. Impossibile est ergo q illā uisio
nem aliquis fastidiat: qui prius ea delectabilē fru
ebatur. ¶ Quinta rō. Nihil qd cū admiratione
cōsideratur pōt ē fastidiosū: qz qdū sub admi
rationē ē: adhuc desiderium mouet. Diuina āt sub
stātia a quolibet intellectu creato sēper cū admi
ratione uidetur: cū nullus intellectus creatus eam
comprehēdat. Impossibile est ergo q substantia i
tellectualis illā uisionem fastidiat: et ita nō pōt ēē
q ab illa uisione se per ppiā uoluntatē desistat.

Audiuimus ter. §. III.

tio sed potius primo dicendū deū esse trinum in
p̄sona: sed unū in substantia. Sicut. n. cōfiteatur ec
clesia in decretali extra de sum. tri. et fi. ca. Quod
mysteriū inuit. ps. dicens. In ciuitate dñi uirtutū
s. patris cui attribuitur ois uirtus seu p̄as. In ci
uitate dei nostri. s. filij qui p̄cipue dñi n̄ propter
īcarnationē. Caro. n. et frater n̄ est. Gen. xxxvij.
Deus fūdauit eā. s. sp̄s factus: cui attribuit amor
fundans et firmās ciuitatē supernam i eternum.
Unitas āt essentie triū personarū notatur: qz i sin
gulari dicit fūdauit: n̄ fūdauerūt. Sicut ergo au
diuimus: sic uidimus: facti i patria dicere p̄nt: qz
ut ait. b. Bernar. Mysterium trinitatis in unita
te: et unitatis in trinitate. s. personarū iuestigare
s. per rōem naturalem et demonstrationem teme
ritas ē: credere pietas est: nosse uita eterna ē. Un
de et ipse xps non solū uiator sed et comprehēsor
tunc: qd clarissime uidebat trinitatē ipsā anīma
sua nobis manifestauit: dicens Jo. xvj. Hec est ui
ta eterna: ut cognoscant: et hoc est uidere te. s. pa
trem: ad quē loquebatur et iesum xpm: qui est fili
us eius: quē misisti. i. incarnari fecisti: quod op̄
fuit per sp̄m scm. Sic. n. fateamur. Qui concep̄
est de sp̄u sancto. Et has tres personas solum de
um unū. s. in substantia. Hoc āt mysterium trinita
tis sicut audiuius ita et uidimus: et si nō clare ut
beati: tñ ut hic uideri p̄nt mysteria fidei. Et hoc
tripliciter. ¶ In doctrinis. ¶ In figuris. ¶ In
creaturis. Non solum scripture xpianorū et iude
orum que satis copiose de hoc mysterio loquunt:
sed et doctrine gentiliū phorū hoc uidentur ex
primere. Et in nouo quidem testō inquit Jo. euā

gelista. Tres sūt qui testimoniū dāt in celo: pater
uerbum et spiritus sanctus: et hi tres unum sūt:
quid aptius dici potuit. Paulus quoqz aposto
lus ad gal. iij. misit deus scilicet p̄ spiritū factū
filij sui a quo scilicet filio procedit sicut ab ipso i
corda nostra clamantem. i. facientem nos clama
re cum desiderio intenso orare. Abba pater i sin
gulari: quia tota trinitas: unus pater noster ē cre
ando: gubernando et saluādo. Et dominus iesus
christus ad discipulos. Mat. vlti. Baptizate om
nes gentes. In nomine patris et filij et spiritus sac
ti. In nomine dicit in singulari ad innuendū unita
tem substantie id est inuocatione et uirtute. ¶
In ueteri testamento doctrina nō solum nostra:
sed et iudeorum et male intellecta ab eis et falso ex
posita. Gen. primo. In principio creauit hely ce
lum et terram. Hely autem est plurale cuius sin
gulare est hely. Et sicut hely interpretatur deus:
ita hely interpretatur dñi id est persone diuine.
Ecce pluralitas personarū: unitas autem essen
tie ibi innuitur. Creauit in singulari. Que autem
sint ipse plures persone in diuinis et nomina eorū
exprimuntur in diuersis locis et libris ueteris testa
menti: p̄cipue in ps. Nam de patre dicit ps. Ip
se scilicet filius ait: pater inuocabit me. Pater me
us es tu: quod pluries egit incarnatus: ut post ul
timam cenam in oratione. Pater clarifica filium
tuū. Joan. xvij. Et in fine uite. Pater in manus
tuas commendo spiritum meum. Luce. xxij. De
filio autem inquit ps. ij. in persona eius. Domin
dixit ad me: filius meus es tu: ego hodie id est eter
nalis genui te. De spiritu sancto ait ps. l. Spiritū
sanctū tuū ne auferas a me. Et qz qlibet persona
ex his tribus sit deus: et tamen non tres dñi: s. vn
us est deus: ostendit dicens i alio ps. Benedicat nos
deus scilicet pater: de noster scilicet filius noster
factus per humanitatem assumptam similis no
bis. Benedicat nos de spiritus sanctus. Et bene
dicere suum est benefacere: conferendo et addēdo
gratuita. Et ut intelligatur unitas essentie subdit
in singulari: metuant eum omnes fines terre: secū
dum beatum Gregorium in moral. Et. ij. regum
vñ. Ero illi in patrem: et ipse erit mihi in filium.
Et quauis uideatur loqui de salomone: tamen
apostolus ad heb. i. arguit: ex his uerbis probās
dei patris filiationem secundum sensum litteralē
intelligendam: ostendens et de spiritu sancto. Sa
pien. primo. Spiritus sanctus discipline effugiet
fictum. ¶ Dimittēdo alia testimonia sacre scrip
ture plurima: ueniamus ad doctrinam ethnico
rum. Luz dixit mercurius Trimegistus. Monas
genuit monadem: et in se ipsum flectit ardorem.
Nonne uidetur insinuas se mysterium trinitatis.
Monas id est unus genuit monadem id est unū.
id est pater filium. Ardor reflexus est spiritus sac
tus: qui ut dicit. b. Hieronymus ē amor patris i

Titulus Decimus.

filium et filium in patrem: non quidem accidentaliter et transiens ut amor noster. sed substantialiter et subsistens. Cum. n. uirtus effectuum reperitur in causis eorum nobilior quam in ipsis effectibus. Et uirtus generandi uere reperitur in creaturis: que omnes sunt effectus prime cause. scilicet dei: multo nobilior debet generationis uirtus reperiri in ipso deo: non quidem materialiter: cum spiritus sit deus: sed mentaliter: sicut mens hominis generat uerbum suum. id est conceptum. Intelligit enim se deus ab eterno: et tantum quantus est qui immensus est: et ipse intellectus est filius suus. Unum in substantia cum eo: quod eius intellegere est sua essentia secundum b. Thome. primo contra gentes. Non potest autem optimum uerbum gignendo ipsum non amare: cum amor sit boni: et quod infinitum bonum infinitus amor patris ad filium genitum et filium ad patrem generantem. Et ipse amor spiritus sanctus est persona subsistens tertia in trinitate illa sanctissima. Si quis autem dicat quod non fuit intellectus Trimegisti loqui de trinitate: cum ethnici philosophi non cognouerint hoc mysterium. In cuius figuram legitur in exodo quod magi. id est sapientes pharaonis defecerunt in isto signo: quod in noticia trinitatis ut dicit magister sententiarum in primo libro. Nam de uerbo eterno seu filio dei multa dixit Plato et opuscula. Sybille gentiles et satis clare. Tamen si sic: nihil prohibet existimare quod plura pertinentia ad mysteria fidei potuerit deus loqui: que ipsi non intellexerunt. Sicut locutus est deus per asinam balaam et per caypham: que ipse non intellexit. Uidimus huc usque in doctrinis mysterium trinitatis et unitatis: sicut audiuius ex fide: uideamus figuras.

Ex figuris etiam. §. V.

uidimus. Et prima est. Cum Abrahe stanti in meridie in conualle mambre occurrerunt ei tres uiri. id est angeli in forma humana: tres uidit: et unum adorauit etc. Gen. xvij. Expositiones ob breuitatem omitto: ubi et inuitur quo cum gestu reuelatur mysterium trinitatis: quod existetibus in conualle humilitatis: et in seruire charitatis: et in hostio mortalitatis. Secunda figura habetur dan. v. de tribus digitis unius manus scribentis in pariete contra faciem Balthasar regis in babylone conuiuantis cum suis. Mane techel phares. Tres digiti tres persone diuine: pater et filius et spiritus sanctus: de quibus dicitur. Qui appedit molem terre tribus digitis. id est sustentat mundum uirtute trium personarum: que sunt unus deus: una manus: una essentia: et uirtus diuina: que in mente humana scribit numerum beneficiorum: que quis recepit. Appendit id est ponderare facit grauitatem et multitudinem peccatorum que egit. Diuidit. id est distribuere facit gratias quas precepit. Tertia figura est Isa. vi. ubi ait. Uidi dominum sedentem etc. et seraphim clamantia. Sanctus. Sanctus. Sanctus dominus deus sabaoth. Ter sanctus dicunt ad innuendum tres personas. Dominus deus in sin-

gulari scribit propter unitatem essentie: quia hi tres unum sunt. Clamat autem: quod cum admiratione ardet in ipsi dilectione dei: que clare uident esse summum et infinitum bonum. Innotuit quoque Johannes baptista mysterium trinitatis: quoniam in baptismo uidit filium dei in carne baptizatum: patrem audiuit in uoce dicentem. Hic est filius meus dilectus. mat. iij. Uidit spiritus sanctus in forma colube. Sed quod in processu temporis quidam heretici uocati arriani uoluerunt uiolare ueritatem fidei de mysterio trinitatis dicentes esse plurius et diuersari essentiarum. Ad confirmationem ueritatis fidei de unitate essentie ostendit deus hoc grande miraculum in illo tempore in oriente ubi cepit talis error. Nam in quodam festo sacerdote missam decantante uisus est ab omnibus tres guttas ad modum aquae descendere super altare: et una gemma ex eis effecta: que reposita cum magna reuerentia fuit et reueruata iter reliqua ad manifestandum: quod hi tres unum sunt.

Tertio manifesta. §. VI.

tur in omnibus creaturis uestigium sanctissime trinitatis. Et primo in generali: secundo in speciali. Tertio in singulari. Et in generali quidem: quod uniuersum est unum a deo totum creatum distinctum et triplex genus creaturarum. Nam unum est substantiarum spiritualium. id est angelorum. Aliud genus substantiarum parti spiritualium parti corporali ut hominum. Tertium est substantiarum omnino corporali. Ad innuendum quod hi tres. scilicet pater et filius et spiritus sanctus unum sunt: sicut unum est uniuersum et triplatum in genere. Et angelus substantia in se inuisibilis reprensans patrem: et a nobis non est uisus homo rationalis: dei filius: quod homines assumpsit. Creatura irrationalis spiritum quem apparuit in spe reus irrationalis ut ignis. In quolibet autem horum reperimus uestigium ostendens: quod hi tres unum sunt. Nam natura angelica una est cōis in spiritualitate nate: nihil habens materie. Sed triplex est hierarchia. Et quilibet hierarchia triplex est in ordine. Nam ista est in ordine angelorum archangelorum et principatum. In secunda est ordo triplex. scilicet prelatum: uirtutum: et dominationum. In tertia triplex est: quod thronorum Cherubin qui interpretatur plenitudo scientie filium qui est sapientia patris. Seraphim qui interpretatur incendium spiritum sanctum: qui dicitur amor. Est et in quolibet angelo reperire tria secundum Dionysium scilicet essentiam: uirtutem id est potentiam et operationem: et tamen hec sunt unus angelus: ad innuendum quod hi tres unum sunt. In creatura rationali adhuc expressius habetur imago trinitatis. Unde et ipse deus dixit Gen. i. faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Gen. primo. Hec imago potest considerari ut formula naturaliter: ut informata perfectionaliter: ut reformata pre-sentialiter: ut omnino formata perpetuali. Et omnia hec perfectissimam trinitatem: ubique eius similitudo. Quantum ad imaginem format in naturaliter: ubi dicit Augustinus in libro de trinitate. Licet mens nostra non sit eius nature cuius est deus: ibi tamen querenda est

Capitulū Septimū.

imago eius: cuius nihil est melius. Anima siquidem nostra una est tres habens potētiās: quarum una non est altera. scilicet memoria: intellectus: et uoluntas. Et una procedit ab alia secundum actum. Nam intellectus non intelligit nisi memorie illud occurrat: et uoluntas non uult: nisi quod mens recolit: et intellectus aliquo modo intelligit. Sic pater et filius et spiritus sanctus tres persone: una substantia: una essentia. Et filius quidem nascitur de patre. Spiritus sanctus procedit ab utroque. Hec imago formatur et decoratur per uirtutum perfectiones: in quibus et relucet vestigium trinitatis. Nam uirtus una est conuenienti bus omnibus in hoc unum quod ait philosophus in ethicis. quod uirtus est que bonum facit hominem: et opus eius bonum reddit. Sed ista tripartita est secundum diuersa ad que ordinatur. Est. n. uirtus theologialis: uirtus moralis: et uirtus intellectualis. Primum genus uirtutum quo anima informatur a sanctissima trinitate est fides: spes: charitas tria hec: ut dicitur in I. Corinthios. xiiij. Hec respiciunt ad deum ut obiectum suum. Sed fides innititur ei ut prime ueritati: que filio attribuitur. Spes respicit deum et potentes inuari ad bonum operandum et ipsi beatificandus. Potestas attribuitur patri. Charitas unit animam deo ut summo bono. Et bonitas attribuitur spiritui sancto. Unum ergo sunt per respectum ad unum obiectum: deum. Tres sunt homines diuersi respectum ad eum: sic hi tres unum sunt. **U**irtus moraliter perficit hominem in ciuitate humana: et hoc tripliciter scilicet bonis triplicem potentiam quam perficit. scilicet iustitia: fortitudo: et temperantia secundum philosophum in ethicis. Et iustitia perficit uoluntatem hominis in ordine ad proximum: ut ipsum non ledat: sed ius suum unicuique tribuat. fortitudo perficit irascibilem potentiam: ut aggrediatur ardua opera: et firmus sit et constans in aduersis. Temperantia perficit concupiscibilem potentiam: ut abstineat ab illicitis delectationibus. Et he tres unum sunt in moralitate. Uirtus intellectualis perficit intellectum. Et hec triplex dimittendo intellectum: qui est de principiis per se notis et artes que est de mechanicis: uidelicet scientia: prudentia: et sapientia. Et scientia que est de conclusionibus: comprehendat quadriuium sed etiam triuium scilicet grammaticam: logicam: et rhetoricam. Et grammatica quod docens loqui et scribere. Logica uerum a falso discernere. Rhetorica orantem persuadere. Prudentia est recta ratio agibilem. Que quidem prudentia integratur ex tribus: ut dicit Seneca in libro de quattuor uirtutibus: uidelicet preterita cogita: et dicitur memoria: presentia ordina: et dicitur intelligentia: futura preceue: et dicitur prouidentia. Sicut ergo tres iste partes prudentie distincte conueniunt in unam communem rationem prudentie: ita hi tres: pater: filius et spiritus sanctus unum sunt. **S**apientia autem seu physica distinguitur in physica que est notitia de rebus naturalibus: que sunt infra ce-

lum: cui deseruit medicina. Et moralem notitiam: cui deseruit lex civilis et canonica. Et diuiditur in monasticam que hominem dirigit in se ipsum: economicam que docet regere familiam: et politicam: que docet ciuitatem dirigere et regnum. Et sic he tres una moralis philosophia est. Tertia philosophia suprema que omnes excellit scientias metaphysica: uel potius theologica: hec continet triplicem legem dei scilicet intrinsecam ut decalogum mosaicum: ut ceremonialia et iudicialia: et euangelicam de deo loquens et angelis super omnes alias scientias: et de sanctissima trinitate. Reformatur autem imago dei: que est in homine deformata per peccatum: a sanctissima trinitate per penitentiam: nec alio modo post baptismum reformari ualeat. Hec autem penitentia una est et trina. Nam ut dicitur de peccatis. di. iij. Perfecta in corde contritio. In ore confessio. In opere tota humilitas: id est satisfactio: hec est uera et fructuosa penitentia. Et secundum b. Tho. in quarto. Contritio attribuitur patri: quia maxime potestie est iustificatio impiorum: quod fit per contritionem. Confessio filio: quia fit per uerbum quod dicitur filius. Satisfactio que complet bonitatem penitentie spiritus sancti: cui appropriatur bonitas. Et satisfactio quidem secundum b. Tho. et alios in quarto consistit in tribus: scilicet elemosyna: oratione: et ieiunio: de quibus dicitur Thobie. xij. Bona est oratio cum elemosyna et ieiunio. Et per illud destruitur illud male dictum ternarium diaboli: de quo i. Ioan. ij. dicitur. Omne quod est in mundo: aut est concupiscentia carnis: aut concupiscentia oculorum: aut superbia uite. Concupiscentia carnis atteritur per ieiunium. Concupiscentia oculorum repimatur per elemosynam id est auaritia. Superbia uite tollitur per humilem orationem. Sed adhuc melius reformatur imago per ternarium essentielle religionis: quod excedit omnem solennem penitentiam: ut dicitur. xxxij. q. ij. Admonere scilicet castitatem: paupertatem: et obedientiam. Et hoc est illud triduum itineris in deserto religionis: quo deus uocat suos ad se sibi sacrificandum. Exo. iij. Sicut ergo tres partes in penitentia uel in religionem: et tamen una penitentia: et una est religio: ita hi tres pater et filius et spiritus sanctus unum sunt. **T**ertium genus creaturarum ubi relucet uestigium trinitatis: est genus rerum mere corporalium. Et hoc est in celis: in elementis: et elementatis. Et celum quidem unum est: id est in quantum omnes conueniunt in materia incorruptibili. Tres autem sunt. Nam differentes in motu: quia empireum ubi sancti resident non mouetur. Crystallinum mouetur ab angelo: et mouet alios. Sydereum. scilicet firma mentum cum celis planetarum: quod non mouet alios celos: sed mouetur. Et sol in medio consistens planetarum tres habet sub se. scilicet lunam mercurium et uenerem.

Titulus XIndecimus

Tres supia se scilicet martē: iouem: 7 saturnum. Elementa omnia in hoc uno conueniūt: quia sūt in materia corruptibili: sed in triplici differentia. Nam supremum scilicet ignis ē lucidū: in quo ē reperitur uestigium trinitatis. Nā est in eo considerare essentiam: splendorem: 7 calorem: 7 essentia non procedit a suo splendore sed ecōuerso. Et calor a sua essetia 7 splendore: ita pater a nullo pcedit: filius a patre: sps sanctus ab utroq. Et hi tres unū sūt: unus est ignis. ¶ Medium elementū qd est duplex: ē dyaphonū. i. transparēs. s. aer 7 aqua. Et in aqua est uestigiū trinitatis perpulchre. s. in aqua q egreditur e terra ut i fonte: 7 trās sit eadē i substantia p aqueductū: 7 extēditur in riuū seu fluuiū: vna est aq seu unus fōs: 7 tñ fōs nō pcedit a cōductu: sed ecōuerso sic filius a pce: qui solus coopertus ē carne nra: vñ et ipse dicit. Ego quasi aqueductus rē. eccl. xxiij. filius pcedit ab utroq: sic sps sanctus qui dī fluuius paradisi fm b. Aug. ¶ Ultimū elementū ē terra: q ē in se obscura. Et hec triptita: q: i asiā: europā: 7 aphricā vna ira 7 tres eius ptes. Sic hi tres unū sūt. In elementatis p: q: qdlibet est unū repñtans patre. Unū hilarius. In pce unitas: 7 aliquam spem hnt p formā suā: 7 ad aliquid ordinatur. Secundum repñtat filiū: 7 finis spm scm. Ad qd facit qd dī Sapie. Oia in pōdere: numero: 7 mēsurā consti tui sūt dñe. Ois. n. res ē vna numero. Mensuram hz determinate pfectionis p formā suā: p quam i specie cōstituitur. Pondus suū ē finis ad quez ordinatur. Et sic hi tres unū sūt. Sicut ergo ecclesia militās hic ē regina stās ante deū a dextris virtutū in vestitu deaurato sapie: circūdata uarietate statū. Sic 7 ecclesia triūphās astitit ut regina mūdi a dextris dei. s. ciuitate superna: i uestitu deaurato glie: que i tribus cōsistit repñtantibus sacrisimāz trinitatē. s. uisione: rectione: 7 fruitione sac tissime trinitatis: circūdata uarietate pñorum. In qua existētes dicere ualent. Sicut audiuius sic vidimus rē.

¶ Titulus vndecimus. ¶ De dono intellectus. ¶ Donū intellectus ultra lumen nature necessario a deo petitur. ¶ Capitulū primum.

Manus tue fecerūt 7 plasmauerūt me. Da mihi intellectū: ut discā mandata tua. ps. cxvij. Manus dñi sunt nō corporales: sed spuales. s. sapientia 7 vñs eius. Et iste fecerūt 7 faciūt quēlibet hoīem sicut 7 alias creaturas quo ad corpus per ppagationē a parētibz. Et ipsū pñū hoīem fecit de limo terre. gen. i. Et plasmauerūt 7 plasman quālibet aiām de nouo creando ex nihilo. i. non ex aliqua alia re: 7 ifundit. Unde illa scā mulier dicebat filiis suis exhortās ad patriam. filij nescio quō in vtero meo apparui sūtis. Neqz spm 7 aiām

donauit vobis: 7 singuloz membra non ego ipsa cōpēgi: sed est mundi creator. Hinc 7. b. Hiero. in epla cōtra Ruffinū. Inter illas secreti venteris angustias: dei manus semper operatur: idemqz creator corporis pariter 7 aie. Noli despicere bonitatem figuli qui te plasmavit: 7 fecit ut uoluit. Ipe dei uirtus 7 sapia. di. lvi. nasci. Quāuis at hōi sit datum lumen naturale ad intelligendum q agenda sunt fm dictamē rōis in uita politica: tñ quia hō ordinatur ad quoddā bonum: qd excedit naturalem cognitionem. s. supernam bñitudinē: iō indiget quodam lumine supernaturali ad intelligendū que fm fidem proponuntur. Et hoc uocatur donum intellectus: qd qz ex nobis nō est: psal mista postulat a deo sibi dari dicens. Da mihi intellectū: ut discam mandata tua. ps. cxvij. Mandata dei sunt non solum de agendis fm decalogū fm illud Mat. xix. Si uis ad uitā ingredi: serua mandata. Sed et 7 de credendis iuxta illud Jo. ij. Creditis in deum: 7 i me credite: ait xps: quia non solū mysteria diuinitatis sed et humanitatis chūsti nobis mandatur credere. De sperandis datur mandatum. ps. lxi. ¶ Sperate in eo omnis congregatio populi: que figurabatur i spe bonorum temporalium in veteri testamento pñis sōi. Mandatur dilectio dei 7 proximi. deuter. vi. quod in nouo testamento inducitur 7 firmat. Mat. xxij. 7 Luc. x. Diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo: 7 ex tota anima tua: 7 ex oī mente tua: 7 proximum tuum sicut te ipsum. Ista mādata presupponuntur ad decalogum: non ibi cōtinentur: 7 ad ista intelligenda intime ut credēda 7 seruanda indiget homo dono intellectus. Omnis qui audit a patre meo 7 didicit: hic uenit ad me: ait xps. Jo. vi. fides autem ex auditu: audit per uerbum dei. Ro. x. Sed non sufficit credere auditis: immo oportet adiscere per donū scilicet intellectus capere ut agenda. Et sic uenit ad chri stum consequendo eternum premium secundum illud. Intellectus bonus omnibus faciētibz ei: laudatio eius manet in seculum seculi.

Sed ad tollendū ¶ SIII equiuocationem sciendum q intellectus sumitur multipliciter. Nam aliquando intellectus dicitur ipsa anime essentia: denominatur enī anima ab intellectu quasi a sua pñcipaliori uirtute. sicut dicitur in principio de anima: q intellectus est quedam substantia. Angeli etiam dicuntur intellectus seu intelligentie. Secundo dicitur intellectus quedam potentia anime distincta contra uoluntatem. Et iste intellectus distinguitur realiter in duas potentias scilicet intellectum agentem: 7 intellectum possibilem. Unde dicit philosophus in tertio de anima: q necesse ē esse i anima has distēctas intellectum scilicet possibilem 7 agentēz.

Capitulū Dñm.

Intellectus at̄ possibilis diuiditur in tres fm̄ tres status eius. Qñq̄ n. est in potētia tm̄: 7 sic dī intellectus possibilis. Qñq̄ in actu p̄mo: qui est scia 7 sic dī intellectus in habitu. Qñq̄ i actu. Secūdo qui est cōsiderare: 7 sic dī intellectus i actu seu intellectus adeptus. De predictis habes in p̄ma pte. Tercio dī intellectus quedā uirtus intellectuales: q̄ dī hitus p̄ncipiorū: que per se sūt nota siue speculabiliū: ut de quolibet est affirmare ul' negare: de neutro ābo. Omne totū est maius sua pte vel practicabiliū: ut malū est fugiendū: nullū est iniuria faciendū 7 h̄. Quarto mō dī intellect' una ps prudentie fm̄ Macrobius: quā Tull' uocat intelligentiam: de hoc dicit p̄hs in. vi. ethi. q̄ ē cognoscitiuus extremi. i. alicuius p̄mi singularis 7 contingentis opabilis p̄positiōis. s. minoris: quā o3 esse singula rem i silogismo prudētie. Hoc at̄ p̄mū singulare est aliquis finis singularis. Est ergo iste intellectus qdā recta estimatio de aliquo p̄ticulari fine: vt uerbi ḡa. Ratio in operando p̄mo sumit uniuersalē: ut puta. Omne malū est fugiendū. Intellectus iste sumit minozē sub illa dicēs. Cōmittere hūc actum fornicationis qui mētē occurrīt ē malū. Et prudentia cōcludit: ergo hec fornicatio fugiēda. Quinto dī intellectus quoddāz donū sp̄s s̄acti: qui ip̄ortat quādam acutam penetrationē diuinorum uel agendoz secūdum r̄las diuinas. Et de isto nunc agitur.

De dono itellec. §. II.

tus dī Jsa. xi. Requiescet super eū sp̄s dñi sp̄s sapientie 7 intellectus rē. Et de iusto dī. Repleuit euz dñs spū sapie 7 intellectus: nolā glē induit cum. Pro cuius declaratiōe dicit. b. Tho. secūda secūde. q. viij. arti. i. q̄ nomen intellectus ip̄ortat quādam intīmā cognitionē. Dī. n. intelligere quasi in tus legere. Et hoc maxime apparet p̄siderātibz dīam intellectus 7 sensus. Nā cognitio sēsitiua occupatur circa qualitates sēsibiles extēiores. Cognitio at̄ intellectiua penetrat usq̄ ad essentiam rei. Obiectū. n. intellectus ē q̄b quid est: vt dī in. iij. de aīa. Sūt at̄ multa genera eoz que interius latēt: ad que o3 cognitionē hoīs q̄i intrinsec' penetrare. Nā sub accidētibus latet nā rerū substantia. Sub uerbis latēt signata uerboz. Sub similitudinibus 7 figuris latet ueritas figurata. Res. n. intelligibiles sūt q̄i interiores respectu rerū sensibiliū: que exterius sentiūtur. Et in cāis latent effectus 7 ecōuerso: vnde respectu hoīz omnium pōt dici itellec'. Sed cū cognitio hoīs a sensu incipiat q̄i ab exteriori: manifestū est q̄ p̄to lumen intellectus ē fortius: t̄āto magis pōt ad intīmā penetrare. Lumē at̄ nāle nostri intellectus est finite uirtutis. Unde usq̄ ad determinatū aliquid pertingere pōt. Indiget ergo hō supnaturali lumine: ut ulterius penetret ad cognoscendū quedā que per lumen na

turale cognoscē non ualet. Et illud lumē supnāle hōi datū vocatur donū itellec'. Et cū potentia intellectus hēat duos actus. s. p̄cipere 7 diiudicare. Donum intellectus ordinatur ad percipiendū diuina 7 agenda in ordine ad deum. Sapientia donū ordinatur ad actum iudicandi de eis secūdū rōes seu regulas diuinas. Sed scientie donum secūdū regulas humanas id est rōis: 7 i hoc differunt.

Rō at̄ quare hoc donum dī donū intellectus potius q̄ rōis est ista secūduz. b. Tho. ubi supra. Discursus rōis semper incipit ab intellectu: 7 terminatur ad intellectum ex aliquib'. Rōcinamur enim procedendo ex quibusdam itellec'tis. Et tūc rōis discursus perficitur: quando ad hoc peruenimus: ut intelligam' id quod prius erat ignotū. Ergo rōcinamur ex aliquo itellec'tu procedit. Sed donum gratie non procedit ex lumine naturale: imo superadditur ei quasi perficiens ipsū: 7 iō ista superadditio non dī rō sed magis intellectus: q̄ ita se h̄z lumen superadditum ad ea que nobis supernaturaliter innotescunt: sicut se h̄z lumen naturale ad ea que p̄mordialiter cognoscimus.

Rō ē quare aliquod donum dicatur intellectus: 7 nullum uoluntas: cū tm̄ intellectus distinguatur contra uoluntatem: ut patet in. iij. de anima: est ista secūduz. b. Tho. ubi supra: quia uolūtas nominat simpliciter appetitiuū motum absq̄ determinatione alicuius excellentie. Sed itellec' nominat quandam excellentiam cognitionis scilicet penetrandi ad intīmā. Ideo supernaturalis donū magis nominat nomine intellectus q̄ uolūtaris.

Quomodo donū. §. III.

intellectus simul maneat cum fide. Ad quod sciendum opus est duplici distinctione secundum beatus Tho. secūda secūde. q. viij. arti. ij. una est ex parte fidei: alia est ex parte intellectus. Ex parte fidei distinguendum est: q̄ quedam per se 7 directe cadunt sub fide: que naturalē rationē excedunt: sicut deum esse trinum 7 unum. 7 filium dei esse incarnatum. Quedam uero cadunt sub fide quasi ordinata ad ista secūdum aliquē modum: sicut sunt omnia que in scriptura diuina cōtinentur. Ex parte uero intellectus distinguendū q̄ dupliciter possumus aliqua intelligere. Uno modo perfecte: quando scilicet pertingimus ad cognoscendum essentiam rei intellecte: 7 ipsaz ueritatem enuntiabilis intellecti: secūdum q̄ in se ē. 7 hoc modo ea que cadūt sub fide directe nō possumus intelligere durante statu fidei. Sed quedā alia ad fidem ordinata etiam hoc modo intelligi possunt. Alio modo cōtingit aliquid intelligi imperfecte: quando scilicet ipsa essentia rei uel ueritas propositionis nō cognoscitur quid sit: aut quō sit: s̄ tm̄ cognoscitur q̄ ea que exterius apparēt: ueritati nō cōtrariantur: in q̄tum hō intelligit q̄

Titulus Indecimus

propter ea que exterius apparent: non est recedē dum ab his que sunt fidei. Et secundū hoc, nihil phibet durante statu fidei: intelligere ea et que p se sub fide cadunt. fides at que connumerat ab aplo iter. xij. fructus spūs ad gal. v. non est fides que est uirtus theologica: sed est quedam certitudo eorum que sunt fidei: que habetur per donū intellectus. ¶ Est autem intellectus donum non solum speculatiuus: sed et practicus. Unde in ps c. x. Intellectus bonus oibus faciētibz eū. Qd sic declarat. b. Tho. secūda secūde. q. viij. ar. iij. Donū intellectus nō solū se hz ad ea que pmo et pncipaliter cadūt sub fide: sed et ad oia q ad fidē ordinatur. Operationes at bone quedā ordinē hnt ad fidē. Nā fides p dilectionē opatur: ut dī ad gal. v. Et iō donū intellectus et ad quedā opabilia se extēdit. Nō qdē ut pncipalr circa ea vīsetur: sed i qtu i agēdis regulamur rōibus etnis: quibz cōspiciēdis et cōsulēdis iheret supior rō: ut ait. b. Augu. q dono intellectus pficit. Quāuis at rō nālīs dirigat hoīem i actibus hūanis: tñ rla humanoz actuz ē nō solū rō hūana: sed et lex eterna. Lex at etna excedit rōez hūanam nālē. Et iō cognitio humanoz actuz fm q regulatur a lege etna: excedit rō nē naturalē: et indiget supernālī lumie doni sps sancti intellectus vel alterius.

¶ Est at donū itel. §. III.

lectus i oibus hntibus gīaz gratū faciente: et extra gīam existētibz abest. Prīmū sic pbat Tho. scda secūde. q. viij. ar. iij. In oibus hntibus gīam ncce ē eē recitudinē uolūtatis: qz p grāiā reparatur uolūtas hoīs ad bonū: ut dīc. b. Aug. uolūtas at hoīs nō pōt recte ordinari i bonū nisi pexistente aliq cognitioe uītatis: qz objectū uolūtatis ē bonū intellectus: ut dī i. iij. de aīa. Sicut at p donū charitatis spūs. s. ordinat uolūtate hoīs: ut recte moueatur i bonū quoddā supnālē: ita p donum itellectus illustrat mentē hoīs: ut cognoscat ueritatē quādā supernālē: i quā oīz tēdere uolūtate rectā. Et iō sicut i oibus hntibus grāiā ē donū chāitatis: ita et donū intellectus. Et quāuis aliq hntes gīaz gratū faciente possint pati hebetudinē circa aliq que sūt pter necessitatem salutis tamen circa ea q sūt de necessitate salutis sufficēter iūstruūt a spū scō: fm illud vñctio docet nos de oibus. i. Joā. ij. Quāuis. n. n. oēs hntes fidē plene itelligāt ea q pponuntur credēda: itelligunt tñ ea esse credēda: et q ab eis p nullo est deuiandū. Et qd. b. Greg. ait i. ij. moral. q grā itellec? et alioz donoz aliqñ uti liter hntibus gīam subtrahitur: qñq. n. dū aīm? ad sublimia itelligēda se i elatione erigit: i reb? uilibus et imis hebetudie pigrescit: nō sic est itelligēdum q donū itellectus subtrahatur scīs qtu ad neccia ad salutē: dū in scitate manent: s; circa alia interdū subtrahitur: ut nō oia ad liquidū penetra

re possint p itellectū. Et hoc ut subtrahat eis mā et occasio superbie. ¶ Secūdū at. s. q donū itellectus non hēant extra grāiā cōstituti: sic pbat. Dona sps sancti: ut supra dictū ē perficiūt hoīem: fm q ē bñ mobilis a spū scō. Sic ergo itellectus le lumē gīe ponit donū itellectus: i quātū itellec? hoīs ē bñ mobilis a spū scō. h? at motus consideratio i hoc ē q hō apphēdit uītate circa finē. Un nisi usq ad hoc moueat itellectus hūanus a spū scō: ut rectā estimationē de fine hēat: nōdū ē affectus donū itellectus: qtu cūq ex illustratiōe sps alia quedā pābula cognoscat. Rectā aut extimatiō nē de ultimo fine non hz: nisi ille q circa finē non errat: sed ei firmis iheret tanq optimo. Et hoc ē solū hntis gīam gratum faciente. Sic et in morali bus rectā extimatiōē hz hō d fine p hntum uirtutis. Un donū itellec? sine gīa gratū faciente hēri non pōt. Et qd. b. Aug. dicit: pteuolat itellec? sequit tardus aut null? effectus. Uocat. b. Aug. i itellectum quādā mētis illustratiōē: que tñ nō pertingit ad perfectā rōnem doni itellectus. Sed cū mens hoīs deducitur usq ad hoc: ut hēat rectā extimatiōē circa finem: tūc sequitur affectus: qd sit donum itellectus. Qd et dīc. dā. iij. Intelligētia opus est i uisione: s. pphetica. Talis intelligētia non est donū itellectus: sed quedam mentis illustratio ad intelligēdū que prophetis reuelantur: qd pōt esse cōe bonis et malis. Sed illustratiō mentis circa extimatiōē rectam de ultimo fine: solum cōuenit bonis: que pertinet ad donū itellectus. Et quāuis donum itellectus cōuideat uirtuti fidei et eā presupponat: non tñ sequitur q sic fides pōt esse sine gratia gratū faciente: ut fides i formis: ita et donum itellectus. Et rō diuersitatis est: qz fides solū importat assensū ad ea que pponuntur credēda: qui pōt esse per aliquam illustratiōē mentis absq gīa. Sed donū itellectus importat quādam perceptionem et penetrationē ueritatis circa finem ultimū que non pōt esse sine gratia gratum faciente. Quō at differat itellec? a sapia: et scia a consilio dictum est supra.

¶ Et secundūz. b. §. V.

Greg. sicut sapie opponitur isipiētia ul? stulticia: que facit peruerse iudicare circa cōm finem uite i. ultimum finem. Sic econtra sapia facit rectum iudiciū circa uniuersalē cām et finem ultimum deum: et scie dono opponitur ignorantia: p quaz hō non hz rectū iudiciū circa particulares cās i. creaturas. Et cōsilio precipitatio opponitur: p quam homo ad actionem procedit ante deliberatiōē rōis. Ita itellectui opponitur hebetudo: hebetudo enim acuitati opponitur. Dicitur autem per similitudinem itellectus acutus: quando potest penetrare ad intima eorum: que proponuntur. Et quāuis donū itellec? circa pncipia

Capitulū Secundum.

prima sit: alii tamen q̄ intellect⁹ vī intellectua⁹. Nā intellectus uirtus ē habitus naturalis primozū principioz cognitiois que p se nāliter cognoscūt. Intellectus donū ē hitus primozū principioz cognitiois nō naturalis s; gratuite: alii tñ q̄ fides. Nā ad fidē pertinet assēire solū talib⁹ pncipijs cognitionis gratuite. i. articulis fidei. Ad intellectū uero donū p̄inet penetrare ea q̄ dicūt fidei. Et i cognitioe siue practica siue speculatiua eoz q̄ s; fidei intellectus penetrat: s; sapia de eis iudiciū prestat.

Huic dono itel .§. VI.

lect⁹ cōsideret sexta b̄itudo s; b. Aug. f. Bī mūdo corde 7c. mat. v. Et hoc pueniēter q̄tū ad meritū: q̄ est mūditiā cordis: 7 q̄tū ad premiū q̄ ē uisio dei fm. b. Tho. secūda secūde. q. viij. ar. viij. Et quātū ad meritū sciendū q̄ duplex est mūditiā. Una p̄cābula 7 dispositiua ad dei uisionem. Et hec ē depuratio affectus ab iordinatis affectiōib⁹. Et hec mūditiā cordis fit p uirtutes q̄ p̄tinēt ad uiz appetitiuā: ut tēperātia: fortitudo: 7 iustitia. Alia mūditiā cordis ē: q̄ ē q̄ cōpletina respectu uisiois diuine. Et hec ē mūditiā mētis depurate a fātalitatibus 7 erroribus: ut. f. ea q̄ pponūtur de deo: nō accipiātur p modū corporalium fātalitātū aut s; hereticas puerilitates. Et hāc mūditiā facit donū itellect⁹. Sicut ē duplex uisio dei: una q̄dē pfecta: qua uidetur deus p cēntiaz. Alia uero ipfecta p quā nō uideam⁹ de deo q̄d sit: uidemus tñ q̄d nō est. Et tāto deū i hac uita pfectius cognoscim⁹: q̄to magi intellectus nō cognoscit deū excedere: q̄cqd intellectu cōprehendit. Utraq; d. i. uisio p̄tinēt ad donū itellect⁹. Prima cōsumatiue fm q̄ hētur i patria. Secūda inchoatiue fm q̄ hētur uisio de deo in uia.

De scripture sacre nobilitate: qualitate: 7 utilitate. Capitulum secundum.

Declaratio sermo

nū tuoz illuminat: 7 intellectū dat parauulīs. ps. cxvij. Sermoēs dei de q̄b⁹ ps loquitur sūt vba sacre scrip̄e: q̄b⁹ nobis locutus ē deus p pphetas vt i veteri testō: vel p se icar natū 7 aplos eius vt i nouo. S; tenebrosa aq̄ i nubib⁹ aeris iqt ps. cxvij. i. obscura scia i pphetis: q; oia i figurā contigebant illis. In nouo q̄ dixit xps Jo. vi. Uerba q̄ loquor uobis: sps 7 uita sūt i. spualit itellecta: uiuificabūt uos. Caro n̄ pdest q̄cqd. i. sup̄ficialit itellecta: nō p̄fitiūt hōt: ut illud q̄d dixerat de sacramēto corporis sui. Nisi māducaueritis carnē filij hoīs 7c. q; aliqui ex discipulis fm litterā sup̄ficialit itellexerūt: scādalizati sūt: sic 7 oēs heretici errauerūt nō itelligētes scripturas. Ad capiendū igitur cognitionē 7 uerā noticiam de his q̄ sūt i scriptura: sps factus p donū itellectus mēti declarat sermoēs dei. Un 7 de saluato

re dī. luc. vi. q; postq̄ resuscitatus apparēs discipulis comedēs cū eis ait. Hec scripta sūt 7c. Et tēpperuit illis sensū: ut itelligerent scripturas: q; s; exponēbat eis. De ipsa igitur scriptura sacra q̄ cōtinet sermoēs dei: uidendū de qua in dictis uerbis ps. Tria uidentur notari. Primo innuit eximia auctōitas. ibi. declaratio sermonū tuoz. Secundo conceditur magna utilitas. ibi. illuminat. Tertio exigitur ad eam plurima humilitas. ibi. i lectum dar paruulīs.

Auctoritas scrip .§. I.

ture maior esse non pōt: q; s; ē a deo reuelata. Jo dicit declaratio sermonū tuoz: qui. s; sūt a te deo pferente. Ut. n. ait petrus in canonica secunda. Spū sācto inspirati locuti sunt oīs sācti dei homines. s; auctores librozū sacre pagine. Et. b. paulus ad hebre. i. Multipharia multisq; modis oliz deus loquēs patribus in pphetis. s; i ueteri testō: nouissime diebus istis locutus ē nobis i filio. Hic ē. b. Ambro. in eplā ad col. ait. Ois rō superne scie uel terrene creature in eo est: qui est caput earū 7 auctor: vt qui hunc nouit: nihil ultra q̄rat: quia hic est perfecta uirtus 7 sapia: quicquid alibi queritur hic perfecte inuenitur. In danielē et salomone infidelibus se esse auctorem totius sapiētie: quod infideles non putant: quia non legūt i euangelis 7 prophetis astrologiaz 7 alia huiusmodi: que despecta sunt: quia nihil ualent ad salutem: sed mittunt in errorem. Et qui his studēt curam anime non habent. distinc. xxxvij. §. hinc etiā filius. Et quia deus est uerax: omnis autē hō mēdax. ps. cxv. Hic ē q; doctrine hominū reperiuntur cum admixtione alicuius erroris. Sed doctrina sacre scripture plēa ueritate: quia a deo qui mentiri non potest. Jo. xvj. ait christus. Sermo tuus ueritas est. Unde Crisosto. dicit: q; sicut sacerdos ē debitor: ut ueritatē quā audiuit a dō s; i scripturā libē p̄dicet: ita 7 laic⁹ ē obbitō vt ueritatē quā audiuit a sacerdote pbatā i scriptis: defēdat fiducialit: q̄d si nō fecerit: prodibit ueritatē. De auctoritate 7 ueritate eius habetur. Q; nulla falsitas insit scripturis sacris nec liceat dubitare de ueritate eius: ostendit beatus Augustinus dicens i epistola ad Hiero. Si ad scripturas sacras admissa fuerint uel officiosa mendacia: quid in eis remanebit auctoritatis: que tandem de scripturis illis proferetur: cuius pondere contentiose falsitatis obseretur improbitas. distinc. ix. In decretis. Idem. Beatus. August. dī. eadem. Quis nesciat sacram scripturam canonicam: tā in ueteris q̄ noui testamenti certis terminis suis contineri eamq; posterioribus omnium episcoporum litteris ita preponi: vt de illa dubitari aut disceptari non possit: vtrum uerum vel vtrum rectum sit quicquid in ea constiterit.

Titulus Indecimus.

Secundum. s. ma. s. v.

gna utilitas scripture sacre p3 ex effectu: q3 illumi-
nat. Ad quod et facit qd idem. ps ait. ps. cxviii.
Lucerna pedibus meis uerbu tuum et lumen semi-
tis meis. Et petrus in canonica sua. Hecis ppheti-
cum simone: cui benefacietis attendentes quasi
lucerne lucenti in caliginoso loco. Et h3 scie secula-
res et illuminat i mltis: Alii tn et alii. Ille qd ut
nocti lucet in nocte: et interpellatim. Hec at sacra
doctrina ut radius a sole iustitie pcedens dno deo
seper et totum orbe. Illuminatio siquid illarum
sciartu defectibil est: q3 siue speculatiue siue sint
practice ut morales: tn ordinat hoiem ad felicitate:
que in pnti hri pot politica vel speculatiua: non at futura quam no nouerut auctores illaru.
Unde. b. Hiero. tractas illud eccl. x. c. Labor stul-
toru perdet eos: q3 nescierut pergere in ciuitatez.
Nominat ibi plures phos: platonem: aristotelem:
permenidem et alios: quos stultos appellat: q3 non
huerunt rectum iudiciu de ultimo fine deo. Nam
si multu laborauerut in speculando et inquiredo
veritate in multis: tn ex suo labore no reportaue-
runt fructu uite eterne sed perditionis. Et hoc q3
nescierut pergere in urbe superna. Non. n. eoru
doctrinae hnt tale lumen: sed sapia que utiq3 est sa-
cra scriptura perducit ad claritate eternam: docet
copiosissime de ultimo fine vbo deo et uerissimo:
et mo perueniendi ad eu consequenduz: qui est lux
vera et indefectibilis. Ubi notandu q tria debent
considerari. Primu e: q perfectio hois pssit i imi-
tatione dei: que e per dilectionem. Secundum est: q
dilectio presupponit cognitionem. Tertium e: q co-
gnitio ordinata et vera de deo et diligedis hetur p
scripture sacre lectionem uel auditionem non sciartu
seculariu. Primo ergo sciendu: q imitatio dei
ad que pro posse ho dz tendere: et perfectio eius
simplr est per dilectionem. Unde apls ad ephe.
Imitatores dei estote sicut filij carissimi. Et qsi
moduz docens huius immediate subdit. Ambula-
te i dilectione: sicut et xps dilexit vos. Sitr cu xps
dixisset discipulis. Estote perfecti sicut et pater ue-
ster perfectus e. Mat. v. Subdidit exemplum de
dilectione no solu amicoru sed et inimicoru: exe-
plo dei qui sole suu oziri facit sup bonos et malos
materialit et spualit. Et apls ad col. iij. Sup oia
charitatem hete que e vinculu perfectiois. Secu-
do considerandum q dilectio presupponit cogniti-
onem: seu ex cognitione generatur. Na obiectu uo-
luntatis cuius est dilectio est bonum cognitum. Un-
b. Aug. Inuisa diligere possumus: incognita neq
q. Est. n. i aia nostra quoddam matrimoniu spua-
le: in quo vir est intellectus: vxor: voluntas: que ste-
rilis permanet: nisi intellectus in ea semen iacet co-
ceptum. s. suum. Unde et xps dixit samaritane: ut
apta fieret ad hndam aqua suam promissam: q

salire facit i uitam eternam. s. gram. Uoca uiru tuu
et ueni huc. Jo. iij. i. reprefeta intellectum suum:
ut exponit. b. Aug. ut. i. itelligas uere et spualiter
no carnaliter. Nam illu hoiem cum quo in forni-
cacione manebat: no erat suus uir. i. legitimus ma-
ritus: unde no illu dixit uocare: hic e. n. error seu
falsus intellectus qui seminat i carne: ancilla. i. in
sefualitate generat illegitimos filios maloru ope-
ru: quibus non debetur hereditas gle: cu non sit i
eis aqua gie: sed de carne metit: et reportat corrup-
tionem et eternam danationem. Post quiq3 igit ui-
ros legitimos. i. post sequelam quinq3 sensuu: secun-
duz quoru appetitum operatur ho ante usu rois
et sine peccato: et io ut uiri legitimi dz immediate p-
ueniens ad usu rois uti uero intellectu no erroneo
obumbrato. Et talis intellectus obiciens uoluntati
ueru conceptu: ginit bonos effectus: et parit filios
bonoru operum. Quod tertio aduertendum
sequetur permaxime dilectio i uoluntate generata
ex deo principaliter operate et ipa assentiente: quia
ho hominem generat: et sol ex studio sacre doctri-
ne. Et propterea di uerbu scripture: quod e uer-
bum dei ignitum et ignis: q3 igne inducit charita-
tis in aia. ps. cxviii. Ignitum eloqui tuu uehemi-
ter. Et dns per uere. xxxiiij. c. Nunquid uerba
mea non sunt quasi ignis. Exemplum in duobus
discipulis euntibus in emaus dicentibus postea.
Nonne cor nostrum ardens erat in nobis: dum
nobis loqret i uia. Luc. ul. Et deutro. xxxiiij. c. dz
In dextera eius ignea lex. i. in xpo lex charitatis
Uidemus eniz p experientia: q discipulus ad ma-
gistrum et doctrinam eius multum afficitur: et in
eius doctrina delectatur et firmatur: et quasi unie
spiritus ei ad eum. Sic ad ppositum. Lum scrip-
tura sacra sit de deo sine aliq errore: et plenissime
de eo quod potest sciri de ipso: in pnti tractet d
dilectione et alijs uirtutibus. Alie aut scie diminu-
te et cu erroribus. et doctores et auctores eaz fue-
runt coter uiciosi: et multa etiam friuola et noxia
habeatur in talibus doctrinis lasciuia et ptra fide
Jo studendo in eis: afficitur mes studentis ad tal
et reueretur: et d ueritate fidei vacillat. Sed ex stu-
dio sacre scripture afficitur ad deu et ad sanctos q
ediderunt libros: et charitate inflammat ex illumi-
nacione de deo ex ipa habita. Un dz de sapietia q
ut dictuz est: permaxime in scriptura sacra infini-
tus thesaurus est hominib: quo qui vsi sut pnci-
pes facti sunt amicitie dei. Declaratio ergo fmo
nu illuminat intellectu etiam d altissimis. Sicut at
intellectus est nobilissima potetiaru: ita et opatio
eius et illuminato pfectissimuz op: hinc nobilissi-
mu intellectum non uoluntate per prius non tpe
sz natura: uerbu eternuz: ait Jo. dnici cardinalis
in quodam ope suo: quod appellauit noctiluca: i
tellectiuo actu pcedens a patre: lumen de lumine
in homie nasciturus assumpsit id: aptius ceteris

Capitulum Secundū

tradentibus. b. Aug. 7 magistro sententiarum. In huius potentie actu: veritas prima: presentis vite pariter 7 future: vno eodemque sermone determinauit vltimā felicitatem consiliter: dicens. Jo. xvij. hec est vita eterna: ut cognoscat te solū dñz 7 quem misisti iesum christum. Hunc primum 7 supremum doctorem: post iucundam 7 longam de vita beata inquisitionem: in ultimo de ciui. di. b. Aug. secutus inquit. Visio est tota merces. Hec etiam veritas philosophos non latuit. Nam eorum precipuus plato: beatitudinem locauit i participatione diuini luminis: teste. b. Aug. in. xix. de ciui. dei: cui 7 ipse assentit. Ultra enim lumen diuinum quo tantus doctor poliebat: non ignorabat ab Aristotele iam fore validissimis roibus demonstratum: voluntati anteponendum eē nobilitate 7 opere humanum intellectum.

Sequēdo igitur ¶ §. III.

atque doctorum gymnasia pbata et uera: fateamur oportet: in parte intellectiua tanquā in sublimiori fastigio: culmen felicitatis viatorū possibilis 7 proprijs naturalibus consequende certius obseruari. Sic lego in Genesis principio: felicem Adam positum in paradiso vt operaretur scilz speculando vtiqz non quālibet creaturam sistens in ea: sed sic ex tota mole tendens in deum: ut non solum clamaret: quod iam per fidem inspiratam tenebat. Unus ergo princeps: sed ultra progressus noscēt attributa: 7 forsitan nationes: illud apostolicum probaturus. Inuisibilia dei a creatura per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. Mirabiliter ergo 7 copiosissime sacra scriptura de omnibus illuminat. Unde. b. Aug. qui prius ipse velatū uile pendeat aspectum: postmodum intellectus sui detecta caligine: ad Volusianuz scribens: dicebat de ea. Tanta est latinarum profunditas litterarū: ut in eis quotidie proficerem: si eas solas ab ineunte pueritia usqz ad decrepitam senectutem: maximo otio: summo studio: meliori ingenio: conarer addiscere. In quibus latet altitudo sapie: ut i nouissimis: acutissimis: fragrantissimis: cupiditate discēdi hoc contigat: qd eadem scriptura quodaz loco habet. Cum consumauerit homo: tunc incipiet. Item in lib. de doctrina christiana. Quicqd homo extra didicerit: si noxium est: hic damnatur. Si utile est: hic inuenitur. Et cum ibi quisqz inuenerit omnia que utiliter alibi didicit: multo abundantius inueniet in ea: que nusquā alibi inuenire potuit: Hieronymus cui prius post lias Liceronis sermo huiusmodi horrebat incultus: verberatus ab angelo 7 illuminatus: aiebat. Si iuxta Paulum apostolum christus est dei virtus 7 dei sapia: ignorantia scripturarum est ignorantia christi: di. xxxviij. legimus. Et in multis ca. p totum. Hinc 7 Grego. i. moral. Sacra scriptura

omnes scientias locutionis sue more transcendit: qz in uno eodemque sermone: dum narrat gestum prodit mysterium. Et sicut sapientes mysterijs exerceat: sic superficie simplices refouet. Habet enim in publico: vnde paruulos nutriet 7 seruat: 7 in secreto vnde mentes sublimium admiratione suspendat. Verum quia aliqui huic uere assertiōi obfistunt: asserentes voluntatem et actus eius in intellectu potentie cum operationibus eius ante ferri: contra quos bellat scus doctor. b. Tho. in iij. 3 gentiles: cum palma etiam: si hoc esset verū: nulla scriptura iam docz recte amare: 7 uoluntatem in omnibus dirigere sicut sacra doctrina: ut pz in libris sapientialibus: precipue Salomonis. Unde Hiero. ad demetriadem. Diuinas scriptas sepius lege: immo nunquā de manibus tuis sacra lectio deponatur. Scio in scripturis diuis p quas solas dei potes cognoscere uoluntatem: prohibēi quedam: precipi quedam: concedi quedam: suaōri nonnulla. Prohibēt mala: precipiuntur bōa conceduntur media: persuadent perfecta. Ad idē Cris. super Mat. In scripturis sacris ignorans iuenit quid discat: contumax quid timeat. Laborans pnia: pusillanimitas mediocris iusticie cibos: qui tsi pinguem non faciunt animam: mori tam non permittunt. Qui autem magni animi ē: iuenit ibi spirituales escas: que ducant eum prope ad angelorum naturam. Qui uero est a diabolo vulneratus: inuenit sibi cibos medicinales 7 salutem per pniā. Item Hugo in lib. de anima ait. Nihil in hac uita dulcius sentitur: nihil auidius sumitur: nil ita mentes ab amore mundi separat: nil ita cōtra temptationes animum roborat: nil ita hominem excitat 7 adiuuat ad omne opus: 7 ad oēm laborem: sicut studium sacre scripture. Hec ergo doctrina: 7 illuminat intellectum: 7 in flammam affectum. Unde Isido. in lib. de summo bono. Lectio sanctarum scripturarum geminuz confert donum: qz mentis intellectum erudit: 7 a mundi vanitatibus abstractum hominem ad dei amorem perducit. Quid ergo prodest in mundanis proficere doctrinis 7 inanescere in diuinis: ca duca sequi figmenta: 7 celestia fastidire? Hec oia Joannes dominici ubi supra. Ad hoc facit quod ait Aristotelis in lib. de uegetabilibus. Tria sūt: ut ait Empedocles: in tota rerum varietate precipua scilicet nobilis affluentie contemptus: future felicitatis appetitus: 7 mentis illustratio: quoruz primo nihil honestius: secundo nihil felicius. Tertio ad amborum adeptionem nihil efficacius. Sed nulla doctrina ita illustrat.

Exigitur autē ad. §. IIII

noticiam huius sacre doctrine humilitas. Unde subdit. Intellectum dat paruulis. s. propria extratione. Et hoc est quod ait christus: Mathe. xi.

Titulus Indecimus.

Abcondisti hec a sapientibus et prudentibus. scilicet secundum seculum sapientibus quo ad scientias naturales: prudentibus quo ad morales. Et reuelasti paruulis. scilicet humilibus. Ut enim dicit Gregorius. Nullum maius obstaculum ueritati sicut superbia. Et Protholomeus ait: quod inter sapientes ille sapientior: qui et humilior. Et in proverbijs. xvi. c. Ubi humilitas et sapientia. Et quia auctores scientiarum secularium: fuerunt superbi: ut patet ad Roma. i. Dicentes se sapientes stulti facti sunt: in multis errantes. Et hinc est: quod scientia inflat ab inflatis tradita. Sed charitas: qua incaluerunt auctores sacrorum librorum: cum expositionibus eorum sanctis doctoribus: edificat: fundamentum iaciens in humilitate ad omnem ueritatem. Et sic deus emittit fontes virtutum in conuallibus humilitatis. Hinc et Petrus Damianus. Platonem latentis necesse secreta rimantem respicio: planetarum circulis metas: astrorumque meatibus calculos affigentem: cuncta etiam sperici orbis climata radio distiguentem Pythagoram puerpando. Nichomachum quoque tritum ephe meridibus digitos abdico. Eclidem perplexis geometricalium figurarum studijs incuruumque declino. Lunctos sane rhetores: cum suis coloribus et entimematibus distincte pretereo. Omnes dialecticos cum suis syllogismis et sophisticis cauillationibus indignos hac questione decerno. Tremant cynici suam iugiter amare sapientie nuditatem. Querant peripathetici latentes in profundo putei ueritatem. Ego summam a te ueritatem quero: illam uidelicet que de terra orta est: non iam in puteo ignobiliter latitantem: sed de omni mundi potestate regnantem. Quid mihi insipientium fabulosa comenta? Quid mihi tumentium tragediarum contorquata uel conturbata discrimina? Desinant comicorum turbe: uenena libidinum crepantibus buccis effluere. Lasset sarrorum vulgus: suos exclamatorie denunciationis amaris dapibus honorare. Non mihi Tulliani oratoris ac aurati lepide urbanitatis trutinent uerba. Non Demosthenici rhetores captiose suadele argumta uersuta componant. Sedant in suas tenebras oes terrene sapientie fecibus delibuti. Nihil mihi conferant sulphureo caliginose doctrine splendore rogati: christi me simplicitas doceat: uerba sapientum rusticitas ambiguitatis mee uinculum soluat: quia iuxta Pauli uocem placuit deo per stultitiam predicationis: saluos facere credentes. Littera que occidit: abscedat: spiritus uiuificator affluat. hec ille. Hinc et Augustinus ad Dioscorum. Humilitati saluberrime: quam dominus noster iesus christus: ut docet humiliatus esset: maxime aduersatur: quedam ut ita dixerim: imperitissima scientia: deum nos scire gaudemus: quid Anaximenes: quid Anaxagoras: quid Democritus senserit: et ceteri: ut docti et eruditi videamur.

De necessariū fuit §. v.

ad humanam salutem: esse quandam doctrinam secundum diuinam reuelationem: que dicitur scriptura sacra. scilicet ueteris et noui testamenti: preter physicas disciplinas: que ratione humana inuestigantur probat. b. Tho. in prima parte summe. q. i. art. i. Et hoc tripliciter. Primo quia homo ordinatur a deo ad quandam finem: qui excedit comprehensionem humane rationis: secundum illud Isa. lxviij. Oculi non uidit deus absque te que preparasti diligenter te. sineque autem oportet esse precognitum hominibus: qui suas et intentiones et actiones debent ordinare in finem. Unde necessarium fuit homini ad salutem: quod nota fierent ei quedam per reuelationem diuinam: que rationem humanam excedunt. Secundo: quia ad ea que etiam ratione humana de deo inuestigari possunt: fuit necessarium hominem instrui reuelatione diuina: ex eo quod ueritas de deo per rationem inuestigata a paucis et per longum tempus haberi potest. Nam pauci sunt qui vacent studio litterarum: siue propter paupertatem: siue propter occupationes in alijs: siue propter ebrietatem ingenij. Qui etiam uacant in his: oportet per longum tempus studio intendere. Nam metaphysica que de deo docet et probat rationibus: est ultima physicarum doctrinarum: et presupponit alias scientias prius per tempora acquisitas: ut ergo citius et comunius habeatur noticia de deo et alijs necessarijs ad salutem: necessarium fuit dari doctrinam sacre scripture: cuius omnes sunt capaces et cito: de his que scire oportet de deo et agendis. Unde christus dixit apostolis. Euntes in mundum uniuersum: predicate euangelium omni creature. Marci ultimus: quia omne genus hominum est capax talis doctrine et cito. Tercio quia alie doctrine per rationem habentur: et multas ueritates de deo et creaturis contineant: omnes habent admixtos errores: iuxta illud. Omnis homo mendax: ex eo quod ratione naturali innituntur: que deficit sepe et precipue circa diuina. Unde et omnes philosophi ueniuntur errasse: circa ea: que sunt necessaria ad sciendum seu credendum. Et ideo oportuit tradi doctrina in qua esset omnimoda ueritas: sine admixtione alicuius erroris. cuius ueritatis cognitione dependet tota salus hominis: que est in deo. Hec est autem scriptura sacra: que est a deo reuelata: qui mentiri non potest nec falli. Unde secure et sine aliquo dubio falsitatis ei inheret: et secundum ueritatem eius se dirigat circa diuina et humana. Et sic patet quod preter scientias philosophicas: fuit necessarium et utile haberi doctrinam sacre scripture. ut citius comunius et certius habeatur noticia de deo: et alijs necessarijs ad salutem. Unde ij. ad Thimo. ij. dicit apostolus. Omnis doctrina

Capitulum Secundū

na diuinitus reuelata utilis est ad docendum: ad arguendum: ad corripiendum: ad erudiendum: ad iusticiam. Et quauis ea que traduntur in scriptura sacra: sint supra hominis rationem: non tñ ea querendo fit contra illud Eccl. iij. Altiora tene queris: quia non queruntur ratione demonstratiua vt in metaphisica inuestigando: sed fide humiliter suscipiendo.

De sacra doctri §. VI.

na est scientia: et vna et speculatiua et practica. Primum sic declarat beatus. Tho. in prima pte. q. i. Duplex est genus scientiarum. Quedam enim sunt que procedunt ex principijs notis lumine naturalis intellectus: sicut arithmetica et geometria et huiusmodi. Quedam sunt que procedunt ex principijs notis lumine superioris scientie: sicut musica procedit ex principijs notificatis per arithmetica. Et hoc secundo modo doctrina sacra est scientia: procedens ex principijs notificatis per arithmetica: lumine superioris scientie que est dei et beatorum. Unde sicut musica credit nō probat principia sibi tradita ab arithmetica et ex illis procedit ad argumentandum: ita sacra doctrina credit principia a deo reuelata: vt sunt articuli fidei: ex quibus argumentat et probat p̄tinentia ad christianam religionem. Et cum scientie non sint singularium sed vniuersalium: in sacra doctrina multa singularia ponuntur. vt de gestis. Abraham: ysaac et aliorum: non quia de eis principaliter tractetur: sed introducuntur in exemplum uite: sicut in scientijs moralibus: ac et ad ostendendam autem viro: p̄ q̄s reuelatio a dō ad nos processit. Hec est illa scientia de qua dicitur in libro sapientie. viij. c. Vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia dei. Est autem vna scientia hec doctrina: secundum vnam formalem rationem obiecti: quia quecumq̄ considerat in ea tradita: considerat sub hac vna ratione: inquantū sunt diuinitus reuelata. Quauis enim hec doctrina tractet de deo et creaturis: non tamē ex quo sed principaliter de deo: de creaturis autem secundū q̄ referuntur in deum vt ad principium vel finem. Unde sapientie. x. singulariter dicitur: dedit illi scientiam sanctorum. Licet autem in alijs scientijs alia sit speculatiua alia practica scientia: tamen sacra doctrina comprehendit sub se vtrumq̄: sicut et deus: cuius scientia est eadem scientia qua se cognoscit: et ea que facit. Magis tamen ē speculatiua q̄ practica: quia principalius agit de rebus diuinis q̄ de actibus humanis: de quibus agit: secundum q̄ homo ordinatur per eos ad p̄fectam dei cognitionem in qua beatitudo eterna consistit.

De huius scientie §. VII.

subiectum sit deus: sic declarat. b. Tho. vbi supra articulo. vij. Sic se habet subiectum ad scientias: sicut obiectum ad potentiam vel habitum. Proprie autem assignatur obiectum alicuius potentie vel habitus illud: sub cuius ratione omnia referuntur ad illam potentiam vel habitum: sicut homo et lapis referuntur ad potentiam: visus in q̄rum sunt colorata. Unde coloratū est obiectū visus. Omnia autem que tractantur in sacra scriptura tractantur sub ratione dei: vel quia sunt ipse deus: vel quia habent ordinem ad deum ut principium finem. Unde sequitur q̄ vere deus sit subiectum in hac scientia. Et hoc etiam patet ex principijs huius scientie: que sunt articuli fidei: q̄ est de deo. Idem autem est subiectum principiorum et totius scientie: cum tota scientia virtute contineatur in principijs. Patet etiam hoc ex nomine. Dicitur enī ista scientia theologia: a theos quod est deus et logos q̄d ē sermo q̄i fmo de deo. Et q̄uis in qualibet scientia supponatur de subiecto quid est. In sacra autem doctrina hoc non supponitur: quia nō potest scōm. Da. de deo sciri quid est in presenti: tamen utimur in hac doctrina effectus eius: vel nature vel gratie loco diffinitionis ad ea que de deo in hac doctrina considerantur: sicut in aliquibus scientijs phisicis demonstratur aliquid de causa per effectum accipiendo effectū loco diffinitionis cause.

Hec doctrina §. VIII.

nobilior est ceteris scientijs: et sapientia permaxie dicitur. Q̄ sit nobilior alijs scientijs sic probatur b. Tho. vbi supra arti. v. Cum ista scientia sit speculatiua et practica: quantum ad aliquid transcendit omnes alias scientias tam speculatiuas q̄ practicas. Scientiarum enim speculatiuarum: vna ē altera dignior: tum propter certitudinem: tum propter dignitatem materie. Et quantum ad vtrumq̄ hec scientia omnes speculatiuas scientias excedit. Et fm certitudinem quidem: q̄ alie scientie hñt certitudinem ex lumine naturali rationis humane que pōt errare. Hec autem ex lumine diuine scientie que decipi non potest. Secundū autem dignitatem materie: quia ista scientia est de his principaliter que sua altitudine ratione transcendunt. Alie vero scientie considerant tantum ea que rationi humane subduntur. Quantum autem ad practicas scientias. Illa est dignior: que ad utiliore finem ordinatur: sicut ciuilis militari. Nā bonum exercitus ad bonum ciuitatis ordinatur. Finis autem huius doctrine in quantum est practica: est beatitudo eterna ad quam sicut ad ultimum finem ordinantur omnes fines aliarum scientiarum practicarum. Et sic fm omnem modū est omnibus dignior. Unde alie scientie dicuntur

Titulus Indecimus.

ancille eius. hec autem domina. Juxta illud pro-
uerbio. ix. Sapientia edificauit sibi domum. et
misit acillas suas vocare ad menia ciuitatis dubi-
tari. Et quauis de principijs aliarum scientiarum
non possit: sed de principijs huius scientie que sunt
articuli fidei ab aliquibus dubitetur: non propter
hoc est minus digna alijs. Nam nihil prohibet
quod est certius secundum naturam: esse mi-
nus certum quo ad nos: quod contingit propter
debilitatem intellectus nostri: qui se habet ad ma-
nifestissima rerum: sicut oculus noctue ad lumen
solis: ut dicitur in. iij. methaphysice. Unde dubita-
tio que accidit aliquibus circa articulos fidei: non
est propter incertitudinem rei de qua est: sed pro-
pter debilitatem intellectus nostri: et tamen mini-
mum quod potest haberi de cognitione rerum
altissimarum: est desiderabilius quam certissima co-
gnitio que habetur de infimis rebus: ut dicitur
in. xi. de animalibus. ¶ Etiam hec scientia ac-
cipiat aliqua a philosophicis disciplinis: ut patet
in libris scotoz doct. bea. Augusti. b. Hierony. et
aliorum: qui multa inducunt testimonia et decla-
rationes et philosophis ethnicis: hoc non est qua-
si necessario eis indigeant: sed ad maiorem mani-
festationem eorum que in hac scientia traduntur.
Non enim accipit sua principia ab alijs scientijs:
sed immediate a deo per reuelationem. Et ideo
non accipit ab alijs scientijs tanquam a superiori-
bus: sed utitur eis tanquam inferioribus et ancil-
lis: sicut architectores utuntur subministrationi-
bus: et ciuilibus militari. Et hoc ipsum quod sic utitur
eis: non est propter defectum vel insufficientiam
eius: sed propter defectum intellectus nostri: qui
ex eis: que per naturalem rationem ex qua proce-
dunt alie scie cognoscuntur: facilius manuduci-
tur in ea que sunt supra rationem que traduntur
in sacra scriptura.

¶ Doctrina sacre §. IX.

Scripture permaxime dicitur sapientia. Unde De-
uteronomij. iij. in principio legis dicitur. hec est
uestra sapientia et intellectus coram populis. Et
ut dicit beatus Thomas in prima parte. q. pma
articulo. vi. Inter omnes sapientias humanas non
solum in aliquo genere tantum: sed simpliciter est
maxima sapientia: huius ratio est. Cum sapientis
sit ordinare et iudicare. Iudicium autem per al-
torem causam de inferioribus habeatur. Ille sa-
piens dicitur in vnoquoque genere qui altissimam
causam iudicat illius generis. Sicut in genere edi-
ficij: artifex qui disponit formam edificij domus:
dicitur sapiens architectus: respectu inferiorum
artificum qui dolant lapides et parant cementum.
Unde dicitur. i. Corinthe. iij. ut sapiens architec-
tus fundamentum posui. Et in genere totius hu-

mane vite prudens dicitur sapiens: in quantum
ordinat humanos actus ad debitum finem. Unde
dicitur prouerbio. x. Sapientia est viro pruden-
tia. Ille igitur qui considerat simpliciter altissi-
mam causam totius vniuersi que deus est: maxime
sapiens dicitur: unde et sapientia dicitur esse digni-
or: cognitio que habeatur: secundum bea. August.
xij. de trini. Sacra autem doctrina: propriissime
determinat de deo: secundum quod est altissima causa
quia non solum quantum ad id quod est per cre-
aturas cognoscibile: quod philosophi cognoue-
runt: secundum illud ad Roma. i. Quod notum est di-
manifestum est in illis id est quod cognosci potest
de deo per naturalem rationem fuit illis notum.
Sed etiam quantum ad id quod est notum sibi
soli de se ipso et alijs per reuelationem comunica-
tum: secundum illud. i. Corinthe. xi. Quod oculus non vi-
dit: nec auris audit: nec in cor hominis ascendit:
que preparauit deus diligentibus se: nobis re-
uelauit deus per spiritum suum. Unde hec doctri-
na sacra: non supponit sua principia ab aliqua
scientia humana ut dictum est supra: sed a scien-
tia diuina a qua sicut a summa sapientia omnis
nostra cognitio ordinatur. Nec ad eam pertinet
probare principia aliarum scientiarum: sed solu
iudicare de eis. Quicquid enim in alijs scientijs in-
uenitur contrarium huic doctrine: totum conde-
nat ut falsum: secundum illud. ij. Corinthe. x. Arma
nostra scilicet scripture sacre non sunt carnalia:
sed spiritualia deo: consilia destruunt: et omne
altitudinem extollentem se aduersus scientiam
dei. ¶ Et ut agnoscat differentia huius sapien-
tie id est doctrine a sapientia que est donum spi-
ritus sancti. Sciendum est: quod cum iudicium ad
sapientem pertineat secundum duplicem modum iu-
dicandi. Sic dupliciter dicitur sapientia. Uno e-
nim modo contingit aliquem iudicare per modum
inclinationis: sicut qui habet habitum uirtutis
recte iudicat de his que agenda sunt secundum il-
lam uirtutem: in quantum ad illa inclinatur. Alio
modo contingit aliquem iudicare per modum
cognitionis: sicut aliquis bene instructus in scien-
tia morali. bene iudicare potest de actibus virtu-
tum: etiam non habeat habitum earum. Primus
ergo modus iudicandi de diuinis pertinet ad sa-
pientiam que est donum: secundum illud. i. Cor.
ij. Spiritualis omnia iudicat. Sed secundus mo-
dus iudicandi de diuinis pertinet ad hanc doctri-
nam que sapientia dicitur: secundum quod per studium ha-
betur: et eius principia per reuelationem sunt.

¶ Doctrina sacre §. X.

Scripture est argumentatiua. Unde dicit aposto-
lus ad Thimotheum. i. Amplectere eum qui secun-
dum doctrinam est fidelem sermonem: ut potes

Capitulum Secundū

sit exhortare in sana doctrina ut eos qui dīcunt arguere. Pro cuius declaratione sciendum secundum bea. Tho. in prima parte. q. i. arti. viij. Sicut alie scientie non argumentantur ad sua principia probanda: sed ex ipsis principijs argumentatur ad aliqua alia ostendenda in ipsis scientijs. Ita hec doctrina non argumentatur ad sua principia probanda que sunt articuli fidei sed ex eis procedit ad aliquid aliud ostendendum. Sicut apostolus. i. ad Corinthe. xv. Ex resurrectione christi argumentatur ad resurrectionem communem probandam. Sed tamen considerandum q. in scientijs philosophicis inferiores scientie nec probant sua principia: nec contra negantem sua principia disputant: immo hoc relinquunt superiori scientie. Suprema vero in eas que est metaphysica disputat contra negantem sua principia: si aduersarius aliquid concedat. Si autem nihil concedit: non potest cum eo disputare: potest tamen soluere rationes ipsius. Unde cum sacra doctrina non habeat superiorem scientiam: disputat cum negante sua principia: arguendo quidem si aduersarius aliquid concedat eorum que per diuinam reuelationem habentur: sicut per auctoritates sacre scripture disputatur contra hereticos. Et per unum articulum disputamus contra negantem alium. Si vero aduersarius nihil concedat eorum que sunt diuinitus reuelata sacra scriptura ut pagani: non remanet amplius uia ad probandum articulos fidei per rationem: sed ad soluendum rationes si quas inducit contra fidem. Cum enim fides infallibili veritati innitatur. Impossibile autem sit uero demonstrari contrarium: manifestum est probationes que contra fidem inducuntur: non esse demonstratiuas: sed argumenta solubilia. Non ergo ex argumentis humane rationis proceditur ad probandum que sunt fidei: sed ex articulis fidei argumentatur per hanc doctrinam ad alia probanda. Et sic non est contra q. d. ait. b. Ambro. Tolle argumenta ubi fides queritur quia loquitur de argumentis rationis humane ad probandum fidem. Et notandum diligenter secundum bea. Thom. ubi supra: q. argumentari ex auctoritate: est maxime proprium huius doctrine: eo q. principia huius doctrine ex reuelatione habentur: et sic oportet q. credatur auctoritati eorum quibus reuelatio facta est. Nec hoc derogat dignitati huius doctrine. Nam licet locus ab auctoritate qui fundatur super reuelatione humana sit infirmissimus: ut de hoc loquitur Boetius dum dicit: locum ab auctoritate debilissimum. Locus tamen ab auctoritate que fundatur super reuelatione diuina: cuiusmodi est auctoritas sacre scripture: est efficacissimus. Utitur ta-

men doctrina sacra ratione humana: non quidem ad probandum fidem: quia per hoc tolleretur meritum fidei: sed ad manifestandum ea que traduntur in hac doctrina. Cum enim gratia non tollat naturam sed perficiat: oportet q. naturalis ratio subserviat fidei: sicut et naturalis inclinatio uoluntatis charitati obsequitur. Unde apostolus. q. Corinthe. decimo. In captiuitatem redigentem omnem intellectum in obsequium christi. Et inde est q. etiam auctoritatibus philosophorum sacra doctrina utitur: qui per rationem naturalem uitam cognoscere potuerunt. Sic Paulus act. xviij. inducit uerbum arati dicens. Sicut et quidam poetarum uestrorum dixerunt: genus dei sumus. Sed tamen sacra doctrina his argumentis utitur quasi extraneis argumentis et probabilibus. Auctoritatibus autem sanctorum doctorum utitur: quasi arguendo ex proprijs sed probabiliter. Innuitur enim fides nostra reuelationi apostolis et prophetis facte: qui canonicos libros scripserunt non autem reuelationi si qua fuit alijs doctoribus facta. Unde dicit bea. Aug. in epistola ad hieronymum. Ego solis eis scriptoribus qui iam canonici appellantur obici: hunc timorem honoremque referre: ut nullum eorum scribendo errasse audeam: credere. Aut si in eis aliquid offendero. quod videatur contrarium ueritati: nihil aliud q. uel mendosum esse codicem: uel non esse assecutum interpretem quod dictum est: uel me minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego ut quantalibet sanctitate quantaue doctrina polleant: non ideo uerum putem: quia ita ipsi senserint: sed quia mihi per alios auctores uel canonicas uel probabiles rationes q. a uero non abhorreant persuadere poterunt. Hec ille. Et habetur di. ix. Ego. Idem in tertio de trinitate in prologo. Noli meis litteris quasi canonicis scripturis inferre sed in illis quodcumque credebas: cum inuenieris incunctanter crede. In istis autem quod certum habebas nisi certum intellexeris noli firme tenere. d. e.

Doctrina sacra ¶. §. xi.

utitur metaphoris. Unde dominus dicit Osee xij. Ego uisionem multiplicavi eis: et in manibus prophetarum assimilatus sum. Tradere autem aliquid sub similitudine: pertinet ad metaphoram. Quod autem sit conueniens sacre scripture tradere diuina et spiritualia sub corporalium metaphoris sic probat bea. Tho. in prima parte q. i. articulo. nono. Deus omnibus prouidet: secundum q. competit eorum nature. Est autem naturale homini: ut per sensibilia ad intelligibilia de-

Titulus Indecimus.

ueniat: quia omnis nostra cognitio a sensu habet initium. Unde conuenienter nobis in sacra scriptura: sub methaphoribus traduntur diuina et spiritualia. Et hoc est quod dicit Dionysius in li. cele. hierarchie. Impossibile est nobis aliter lucere radiis diuinum: nisi ueritate sacrorum velaminum circumuelatum. Conuenit etiam hoc sacre scripturæ: quia communiter ipsa proponitur tam rudibus quam doctis: secundum illud Ro. i. Sapientibus et insipientibus debitor sum: ut ergo saltem uel sic rudes capiant diuina et spiritualia: qui ad intelligibilia secundum se capienda non sunt idonei: conuenienter sub similitudinibus rerum corporalium: spiritualia in scriptura sacra traduntur. Et quauis poetica que est infima scientiarum utatur methaphoribus: non tamen eadem ratione qua et sacra doctrina que est maxime digna super alias. Triplici autem ex causa utitur quæ methaphorica locutione: uidelicet propter representationem: propter necessitatem: et propter utilitatem: propter primam causam utitur poetica methaphoribus scilicet propter representationem ut delectet. Representatio enim est homini delectabilis. unde et metricule dicuntur precipue poetica: quia demulcent aures: et delectant legentes. Propter secundam autem causam: et tertiam: sacra doctrina utitur methaphoribus principaliter: et si hoc etiam delectet propter necessitatem: uidelicet: quia ut dictum est aliter non possent homines precibus rudes capere spiritualia: nisi per similitudines rerum materialium. Nec ex hoc radius diuine reuelationis destruitur propter figuras sensibiles quibus clarius uelatur: ut dicit Dionysius: sed remanet in sua ueritate ut mentes quibus reuelatio fit non permittat in similitudinibus remanere: sed eleuet eas ad cognitionem intelligibilem. Et per eos quibus reuelatio facta est: alij etiam circa hoc instruantur. Unde ea que in uno loco traduntur sub methaphoribus: in alio loco expressius exponuntur: Propter utilitatem etiam quod est tertia causa methaphoriarum: sacra doctrina utitur methaphoribus: ut quia ipsa occultatio ueritatis sub figuris est utilis ad exercitium studiosorum: ut manibus fricantes spicas laborando ad latentia grana perueniant more discipulorum. Unde reficiantur: et obtrusis fauorum cellulis mel educentes: spiritus super mel dulcem degustent fideles: qui forte de aperiendis locutionibus fastidirent. Tum etiam quia per hoc occultatur ueritas infidelibus: ne ea que sunt fidei irrideant. unde et christus ait Mathei septimo. Nolite sanctum dare canibus neque mitatis margaritas uestras ante porcos: quia scilicet secreta fidei in fidelibus non sunt pandenda: ut exponit Origenes. distinc. xliij. In mandatis. No-

tandum etiam sicut docet Dionysius in. ij. capit. cele. hierarchie: quod magis conueniens: quam diuina nobis tradantur sub similitudinibus uiliū corporum quam nobiliorum: triplici ex causa. Primo quia per hoc magis liberatur animus noster ab errore Manifestum enim apparet: quia hec secundum proprietatem non dicuntur de diuinis: quod posset esse dubium: si sub figuris nobiliorum corporum diuina traderent: maxime apud illos qui nihil aliud a corporibus nobilibus excogitare nouerit. Secundo quia hoc modus est conuenientior cognitioni quam de deo habemus in hac uita. Magis enim manifestatur nobis in uita ista quid non est: quam quid est. Et ideo similitudines illorum que magis elongantur a deo ueriores in nobis faciunt estimationem de deo: quam sit supra id quod de eo didicimus uel cogitamus. Tertio per huiusmodi uilia magis occultantur indignis.

De quadruplici. §. XII.

sensu seu modo exponendi sacre scripture scilicet literalis: allegorico: tropologico: et anagogico. Unde versus. Littera gesta docet quid credas allegorica. Moralis quid agas: quo tendas anagogia. Sicut uerbi gratia. Hierusalem secundum naturalem sensum cum de ea agitur in scriptura: significat ciuitatem quandam que destructa fuit a romanis principibus. Secundum allegoricum sensum significat ecclesiam. Secundum tropologicum designat animam. Secundum anagogicum insinuat supernam patriam. Unde Gregorius. dicit in. xv. moral. quod sacra scriptura omnes scientias ipso locutionis sue more transcendit: quia uno eodemque sermone: dum narrat gestum: prodit mysterium. id est innuit spirituale intellectum ut dicitur Pro cuius declaratione dicit bea. Tho. in parte. q. prima artic. decimo: quod auctor sacre scripture deus est: in cuius potestate est: ut non solum voces accommodet ad significandum: quod etiam homo facere potest: sed etiam res ipsas. Et ideo cum in omnibus scientiis voces significant: hoc habet proprium ista scientia: quod etiam res significant per uoces etiam aliquid significant. Illa ergo significatio prima: qua uoces significant res: pertinet ad primum sensum qui est sensus historicus seu literalis. Illa uero significatio qua res significant per uoces significant alias res: dicitur sensus spiritualis: qui fundatur super litteralem: et eum supponit. Hic autem sensus spiritualis triphariam diuiditur. Sicut enim dicit apostolus. Lex uetus figura est noue legis. Et ipsa noua lex est figura future glorie: ut dicit Dionysius. In noua etiam lege ea que in capite sunt gesta: sunt signa eorum que nos regere debemus.

Capitulum Secundū

Secundum ergo ea que sunt ueteris legis significant ea que sunt noue legis: est sensus allegoricus. Secundum uero ea que facta sunt in christo: uel significant christum: sunt signa eorum que nos agere debemus: est sensus moralis. Prout uero significant que in futura gloria: est sensus anagogicus. ¶ Quia uero sensus litteralis est ille quem auctor intendit: auctor autem sacre scripture deus est: qui omnia simul suo intellectu comprehendit: non est inconueniens: ut be. Aug. dicit i. xij. cōfess. si etiam secundum sensum litteralem in una littera sacre scripture plures sensus reperiuntur. Sicut uerbi gratia. Illud quod a deo dicitur. *g. R. vii.* de filio dauid salomone. Ego ero illi in patrem: ipse erit mihi in filium. 7c. dupliciter exponitur secundum litteram: uno modo de christo idest dei filio incarnato. Et ad istum intellectum inducit apostolus ad Hebreos. i. auctoritatem ad probandum christum dei filium: procedendo secundum sensum litteralem dicte auctoritatis. Nam allegoricus non est argumentatiuus. Et quod sequitur in textu. Si quando deliquerit arguam eum in uirga uirorum: si referatur ad christum: intelligitur de corpore eius mystico. Aliter referetur solum ad Salomonem. Alio modo ad litteram exponitur de Salomone: qui fuit filius dei per adoptionem dum bonus fuit. Et ex uerbis sequentibus arguunt aliqui Salomonem. et si a deo auersus propter amorem mulierum. tandem ad eum reuersum per penitentiam: et punitum in uirga uirorum insurgentium contra eum. Unde subditur. Misericordiam autem non auferam ab eo. ¶ Notandum etiam: quod cum beatus Augustinus dicat: quod illud quod uetus testamentum continet: traditur quadripharium scilicet secundum historiam: secundum etymologiam: secundum anagogiam: et secundum allegoriam: ut dicit be. Thom. Prima tria pertinent ad sensum litteralem. Nam historia est: ut dicit bea. Augustinus cum simpliciter aliquid proponitur. Etymologia: cum causa dicti assignatur: sicut cum dominus assignauit causam quare mox permisit dari libellum repudij: scilicet propter duritiam cordis eorum: Mathei. xix. Anagogia uero est: cum ueritas unius scripture ostenditur ueritati alterius non repugnare. Allegoria autem quam quarto loco ponit: comprehendit alios tres sensus scripture: scilicet et Anagogicum: et Allegoriam. ¶ Item sensus parabolicus sub litterali sensu continetur. Nam per uoces significatur aliud

proprie: aliud figurate: nec est litteralis sensus ipsa figura: sed significatum per figuram. Non enim cum scriptura nominat brachium dei: est sensus litteralis de membro corporali eius: sed de uirtute operatiua sua. Et similiter quod christus in parabolis ait de uinea culta: et agro sato: et nuptijs et huiusmodi: ad sensum litteralem pertinet: id quod christus intendebat per illas parabolas: ut de ecclesia uel uerbo predicatorum et huiusmodi. Siquis autem exponeret parabolam de uinea de anima in particulari: iam ille esset sensus tropologicus seu moralis. Nec oportet omnem auctoritatem scripture aut etiam historiam exponere secundum istum quadruplicem sensum: sed modo secundum unum: modo secundum alium: ut dicit. Origen. tractatus illud de archa Noe. quod erat hic camerata et tricamerata. ¶ Et quod dicit beatus Gregorius in moralibus: uel alij doctores quod aliquando scriptura non potest intelligi secundum litteram: intelligitur secundum superficiem seu corticem littere non quod scriptura in omni parte sua habeat intellectum uerum litteralem: qui non occidit sed uiuificat. Sicut uerbigratia: cum ait psalm. lxxviii. Comederunt iacob 7c. secundum litteram idest corticem littere nusquam inuenitur iacob comestus: et ideo non potest intelligi hoc secundum litteram idest corticem littere. Sed sensus litteralis est: quod populus ille iudeorum: dictus Jacob quoniam ab eo descendit: fuit pluries propter peccata sua quasi ad nihilum deductus diuersis flagellis sicut id quod comeditur ad nihilum deducitur. Item ex multiplicitate horum sensuum non sequitur aliqua confusio in sacra scriptura: cum omnes sensus fundetur super unum scilicet litteralem. Ex quo solo potest trahi argumentum. Non autem ex his que secundum alium triplicem sensum dicuntur: ut dicit beatus Aug. ad Vincentium donatistam. Nec tamen ex hoc deperit aliquid sacre scripture: quia nihil sub spirituali sensu continetur fidei necessarium. quod scriptura alibi per litteralem sensum non tradat. Sicut uerbigratia: ad ostendendum quod christus uoluntarius accessit ad passionem: est figura: quia Isaac permisit se sponte ligari ab abraham ad victimandum sed istud expresse habetur Isa. liij. ubi dicitur. Oblatus est quia ipse uoluit 7c. Et quod Hieronymus ait ad Paulinum: quod uiciosum genus dicendi est deprauare scripturas: et ad sensum suum scripturam trahere

Titulus Indecimus.

etiam repugnantem: uidetur intelligendum quo ad expositionem scripture literalē: nā quo ad sensū spūalē oīs expositio scripture fundata i uitate fidei: et congruēter aptata bona ē: et oēs doctores talibus utunt. Quāq̃ ē id qd male gestū ē fm litterā seu historiā: significat spūaliter aliquid bene factum: ut dicit. b. Grego. in moral. Quid enī scelestius dauid in adulterio et occisione uirgine? Et quid fidelius uirgine: et tñ ut ipse exponit dauid significat deū: et uirgines pplm iudeorū reprobatiū.

De septē regulis. §. XIII

que ab aliquibus dicūt clauē: q̃ per eas aperitur intellectus in multis: ad intelligendū scripturas sacras: q̃s ponit Isido. in pmo libro de summo bono. Et. b. Aug. in lib. de doctrina christiana. Et dicit eas fuisse tyconij: ut refert Nico. de lira i plogo super pentatheuchon. Qui ē dicit: q̃ uolenti pficere in studio sacre scripture: necessariū est incipere a sensu literalī: q̃ ille est fundamentum: et ex solo illo argumentari potest circa dubia fidei: et morū: nō ex sensibus spūalibus. Est g̃ prima regula seu clauis sapientie de dño iesu xp̃o: et eius corpore mystico quod ē ecclesia: q̃ per cōnexionē capitis ad corpus sacra scriptura sub vno preterito: quasi sub eadez persona aliqñ loquit de vtroq̃: d̃ uno transiens ad aliud: ybigratia: Isa. lxi. Induit me uestimentis salutis: et indumento iusticie circūdedit me quasi sponsū decoratū corona: et quasi sponsā ornata monilibus suis. Q̃ enī dicit quasi sponsū loquitur de christo. Et qd seq̃t quasi sponsā ornata monilibus suis: intelligit de ecclesia. Sicut quod dicitur Lant. i. Osculetur me osculo oris sui: q̃ meliora sunt vbera eius uino. Quod dicit osculetur me osculo oris sui: uerbum est sponse frui sponso desiderantis. Quod autēz subdit: q̃ meliora sunt vbera eius uino: uerbum est sponsi ecclesiā cōmendantis: siue de duobus pceptis dilectionis: e quibus elicitur lac refectiōis pure: superantis uinum mundane delectationis. Siue intelligatur de duobus testamentis scripture. Unde exprimitur lac doctrine excedentis secularem omnem scientiam. Secūda regula ē de corpore domini mystico uero et simulato. Ecclesia enim est sagera nondum tracta ad littus: continens pisces bonos et malos permixtos: sed separādos ab inuicēz in fine mundi: ut dicitur pabolice Mathei. xij. Et ideo i sacra scriptura mali cōmendantur cum bonis quibus sunt permixti: sicut Osee. xi. Israel et dilexi eam. Et euerfo: ali

qñ boni vituperantur cum malis: sicut Isa. i. Cognouit bos possessore suum: et asinus pcedere oneri sui: Israel autem non cognouit me. Aliquando in eodem contextu exprimitur quid ad bonos pertineat quid ad malos: sicut Lanti. i. Nigra sum sed formosa sicut tabernacula cedari: sicut pelles Salomonis. Verba sunt sponse ecclesie: que ratione malorū d̃ nigra: et rōe bonorū sōmofa. Et qd subditur pro exēplo. Sicut tabernacula cedari. hoc refertur ad malos. Ex cedari enī descenderūt sāraces nigri uirgines. Quod additur: sicut pelles salomonis: applicatur ad bonos. Salomon significat h̃ deū. Pelles tabernaculi qd postea transiuit i templū quibus cooperiebatur iacinctine et rubicare sunt uirtutes sapientie et charitatis: que opit multitudinem pccorū. Tertia regula est de spiritu littera: fm q̃ accipitur sub eadem littera sensus historicus et mysticus: q̃ ueritas historie est tenenda: et ad spūalem sensum referenda. Sic apostolus loquens ad Gal. iij. dicit Is qui fm carnē natus est. i. israhel: persequabatur eum qui fm spiritum natus est. i. Isaac: trahendo eum seu alitiendo ad malū. Et figurat spūaliter malos i ecclesia persequi bonos: saltem moribus prauis. Potest et aliter exponi dicta regula: ut referatur utrūq̃ ad sensū litteralem tñ: qui qñq̃ ē duplex. Sicut illud qd dñs dicit. i. paralippo. xvj. Ego ero illi in patrem et ipse erit mihi in filiū. hoc intelligitur fm līam de Salomone et de christo: ut dicitur supra. Sed prout intelligitur de christo: potest esse sensus spūalis: fm quid: in quantum scilicet christus fuit figuratus in Salomone.

Quarta regula est de specie et genere seu d̃ parte et toto: cum de uno transitur ad aliud. Sicut Isa. xij. Primo loquitur contra babilonem spūaliter cum dicit. Onus babilonis. i. flagellum et malū inducendū sup talem ciuitatem: et trāsīt ad itelligendū uerbum de toto mūdo generaliter per hoc quod subditur. A summitate celi dñs et uasa furoris eius: ut disperdat oēm terrā. Postea reuertitur ad loquendū de ciuitate illa babilonie specialiter cū dicit. Ego suscitabo sup uos medos: qui argentū non querant: q̃ scilicet darius medus cum nepote suo cyro cepit babilonem: et interfecit Balthesar regem eius: Dan. v. Quinta regula est de temporibus: que contingit quadrupliciter. Uno modo per synodochē qñ ponit pars temporis pro toto: sicut in euangelio: cum christus dicitur fuisse in sepulchro tribus diebus et tamen prima dies et ultima non fuerūt complete. Secūdo mō

Capitulum Tertium.

propter minutias temporis que aliqui computant: aliqui omittunt. Et secundum scripturam loquens de aliquo numero annorum in pluribus locis: aliqui ponunt plures annos predictas minutias ponens. Alio loco pauciores predictas minutias omittendo.

Tertio modo contingit eo quod computatio annorum incipit in uno loco scripture a priori tempore in alio loco a posteriori. Sic secundum xv. dictum fuit Habrahe. Semen tuum futurum est peregrinum quadringentis annis. Et Exo. xij. dicitur: quod mansio filiorum israel in egypto fuit quadringentis triginta annis: quia computatio huiusmodi maioris numeri incipit a tempore quo dictum fuit Habrahe: secundum xij. Egredere de terra tua. Computatio vero minoris temporis incipit a natiuitate Isaac que fuit. xxx. annis post egressum Habrahe de ara.

Quarto modo contingit eo quod scriptura loquitur de futuro per modum preteriti: ut illud Isa. xix. Paruulus natus est nobis. Et hoc est ad denotandum certitudinem prophetie cuius euentus de futuro est ita certus: sicut si iam preterisset. Et hoc est propter certitudinem diuine prescientie: ex qua fit reuelatio prophetis. Aduertendum tamen quod predictus modus locutionis habet locum in prophetia predestinationis seu prescientie: non in prophetia comminationis que frequenter mutatur: ut patet in exemplo Ezechie. Cui dictum fuit. Dispone domui tue: quia morieris et non uiues: Isa. xxxvi. Et in Nininitis. **S**exta regula est de recapitulatione et anticipatione. In sacra enim scriptura non semper eodem ordine gesta et facta scribuntur quo fiunt: et ideo. quando preponuntur posteriora dicitur anticipatio. quando vero fit e conuerso. id est priora postponuntur dicitur recapitulatio: sicut secundum x. dicitur. Ab his diuise sunt insule gentium in regionibus suis: unusquisque secundum linguam suam. Et postea. c. xi. dicitur. Erat autem terra labij unius et sermonum eorumdem. Ex quo patet quod illud quod dicitur in. x. c. de diuisione linguarum: dicitur per anticipationem. Similiter secundum ij. postquam Moyses descripsit creationem celi et terre et ordinatum eorum: postea subdit. Iste sunt generationes celi et terre: quod est per recapitulationem.

Septima regula est de demone et eius corpore: ut dicit beatus Gregorius in homeliis. Certe omnium malorum hominum caput diabolus est: et omnes inique sunt membra eius. Et ideo propter connexionem capitis ad membra: scriptura loquens de uno: in eodem contextu transit ad loquendum de altero. Sicut Isa. xliij. loquens de rege babilonis scilicet

Nabuchodonosor: qui erat diaboli membrum transit ad loquendum de principe demonum cum subdit. Quomodo cecidisti lucifer qui mane oriebaris. Et Ezechiel loquens de principe tyri quidam tyranno malo transit ad loquendum de diabolo cum subdit. Tu signaculum similitudinis plenus sapientia et perfectus decore.

De multiplici utilitate sacre doctrine. Cap. iij.

Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum: quod fructum suum dabit in tempore suo. Loquens propheta siue dauid: siue Esdras secundum Nico. de lira in hoc ps. lxxv.

plago psalmorum de uiro iusto et spe beato: proprietates eius describit assimilans eum arbori iuxta aquas velociter currentes existenti tempore congruo fructificanti: ut humilitas eius insinuetur: quia in terra radicata. Studiositas indicetur: quia iuxta aquas situata. Operositas sancta manifestetur in fructificatione declarata. Neque enim tumidi penetrare valent profunda scripturarum sanctarum. Sed ubi fuerit humilitas ibi et sapientia. Teste sapientissimo Salomone: que humilitas ab humo deriuata se recognoscere facit puluerem et limum: ibi figens radices cogitationum. Quauis enim allophili demonum obstruere niterentur: quos fodiebat puteos iustos Isaac per suos suos: scilicet cogitationes suggerendo: errores uel elationes: non tamen pualuerunt quando presueras pueniret ad aquam uiuam: quam uocauit abundantiā. scilicet uitam que maxime in sacris scripturis reperitur. Et ideo iuxta has aquas plantat membra: ut assidue has hauriat in gaudio de fontibus saluatoris. Quod nunquam narrare poterit profunditate: utilitate: multiplicitate: suauitatem hanc aquarum. Si quidem attestare Cassiodoro super ps. Omnis splendor rhetorice eloquentie: omnes modi poetice locutionis: quilibet varietas decore pronuntiationis: a diuinis scriptoribus sumpsit exordium. unde et mox populi illius doctor: et rector: cui in figura omnia contingebant: eductus de aquis egyptiorum doctrinarum quibus fuerat imbutus: ebullientibus ranas garrulas dialecticorum: secundum Origenem. conuersis etiam in sanguine incentiuorum libidinum et errorum in deserto ecclesie populum sitiētem ad aquas salutes adduxit: que et si amare potius fuerant et impotabiles in superficie littere occi-

Titulus Indecimus

dentis suaues facte sunt misso in eis ligno crucis: ita ut omnis populus sapientum biberet et iumēta simpliciū. Ad has suauissimas inuitabat Iſa. dicens. Omnes sapiētes venite ad aquas. Quod christus ardentius agens clamabat in templo dicens. Si quis sitit veniat ad me et bibat: Joā. vii. nam qui biberit ex aqua quaz ego dabo ei: doctrina scilicet euangelica gratia continente: non sitiet in eternum: ait idem samaritane Jo. iiii. Pre sua uitate cuius mundanorum siti extincta. **M**ultiplicitas sensuum eius significatur i fluuiō paradisi voluptatis irrigandi: lingua eius qui ad nos descendens diuiditur in capita. Ipsa enim sapientia diuinorum que beatos continue erigat nobis reuelata in scripturis in quattuor sensus distinguit litteralem: allegoricum: moralem: et anagogicum: quibus inherentes sum nostram temperemus. Et sic spiritus domini ferebatur sup aquas: Gen. i. ad uariandum intellectum earum. In his aquis Jacob mittebat virgas populeas et amigdalinas partim decorticas: ut in aspectu earum oīes potantes cōciperent et parerent fructus varij uelleris resperfos: quia doctores ecclesie sententias in scripturis positas: partim secundū litteras: partim remoto cortice sensus mysticos populis si bi subditis debent propinare: ut fructus bonorum operum uarios debet tempore suo. Per hanc aquam sapiētie ductus in spiritu ezechiel propheta: ad insinuandum in ea successiuos profectus. Primo ipsa operte sunt plante eius: secundo genua ultra procedēti: exinde renes. Demum tanta inuenta est profunditas ut trāsudari nō posset.

Utilitatem earum. §. I.

et quot fructus ex ipsis propinatis et haustus nullus poterit sufficienter enarrare. Juxta aquarum fontes nonne patriarcharum: Iſaac: Jacob: moysi: spōsalia cum rebecca: rachel: et sephora habuerunt initia: ut itelligimus: scdm Origenē. illud impleri Osee. Desponsabo te mihi in fide iuxta aq̄s scripturarum sacrarum. fides enim ex auditu. Auditus autem per uerbum dei quod in omnem terraz exiuit Ro. x. In aquis maris submerso pharaone cum exercitu suo: transit populus dei liberatus ab eo: domino decantans: Exo. xvi. Omnia quidem flumina doctrinarum in mare scripture intrant: et ipsum mare non redundat: ut dicitur Eccl. i. in aliquid superfluitatis. Et in aquis huius maris confregit deus capita draconis iser

nalis: teste dauid. In cuius figuram ipse cum lapidibus sumptis de torrente aquarum funda iactatis immanem Soliath ad soluz prostrauit. i. Regum. xvij. quod impletum est quando christus fortis robore et decorus aspectu sathanam temptationibus pugnantem: auctoritatibus sacre pagine deuicit ad plenum: Mathei. iij. In iordanicis aquis huius sacre sophie: mundatus est aleprae errorum et vitiorum Naaman populi gentilis: nō in fluuijs damascēis Albana et Pharphar: ethi corum doctrinis ut arbitrabatur. iij. Regum. v. Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum uobis: inquit veritatis magister Joan. xiiij.

Hec est piscina in pomerio mundiali: ad quaz descendens Sussiana pulchra nimis sacro sacra uidelicet ecclesia: non habens maculam neque rugam: se refrigerat contra estus laborum et temptationum. Sed duo falsi senes pleni mutua cogitatione: scribe et pharisei: quia noluit misceri cum eis: perfidie eorum assentiendo: eam de adulterio accusant spiritali: quia christo adhesit quem apprehendere nondum ualuerunt: et morte eterna uideant condemnandam. Daniel autem puer qui natus est nobis demum conuincet in fine: de testimonij falsitate. Sehenne applicandos: Dan. xij. In hanc piscinam hierosolimitanam post defensionem in ea: a magni consilij angelo mysteria eius per incarnationem implendo: quicunqz descendit in unitate fidei et dilectionis: sanatur a quacunqz detineatur anime infirmitate: Joan. v. Et non solum contractus: sed et cecus natus ad sanatoria filioe illuminatus ē: Joan. ix. Inuenit onam aquas calidas in deserto asinas pascens: Gen. xxxvi. quodum simplices et humiles cogitationes non elatas fouet in solitudine exteriori et interiori: secum meditans doctrinā ipsaz: experitur dilectione feruentem. Ad huius humorem immittit deus radicem fidei in homine: quod patuit in eunucho eadacis regine ethiopum. In curru enim suo per desertum transiens et legens Iſaiam prophetam deinum ad aquam ueniens credens baptizatus est: et iuit uias suas gaudens. ccc. Nonne et aque multiplicitate in expositionibus eleuauerunt archas ecclesie: seu anime in sublimi contemplationis et spei. Genes. viij. ut sitiat ad deum uinum sicut desiderat ceruus ad fontes aquarum. Et sicut audiuit ita et uideat in ciuitate domini uirtutū. Deiqz aqua sapientie salutaris potauit dominus electos suos: que docet sobrietatem: prudentiam in sticiā: et uirtutē: quibus nil melius i uita hominibus

Capitulum Tertium.

Sapi. ix. **P**uteus est aquarum viuentiu iste liber vite: que fluunt impetu de libano superne scientie: quia recreatus helias subcinericio pane viriliter ambulauit usq; ad montem dei. iij. R. xix. Bibe ergo aquam de cisterna tua: ut protestatur et hortatur sapientissimus Salomon puerbi. v. que de celo descendit. Nam fons sapientie uerbu domini in excelsis: Eccli. i. Et fluente putei tui q sunt gloriose sanctorum doctorum doctrine, deuiuentur fons tui foris: quia hec est que sparsa colligitur: erogata reuertitur: et publica suscipit incrementu. Et in plateis quo uniuersi concurrunt aquas tuas diuide quas alta loca non capiunt: habeto eas solus ne sit tecum Socrates: Plato: Aristoteles: Homerus: Virgilius uel naso. Tuli: Cato uel Amicus. Hi enim sunt alii qui non debent esse participes tui. Ita exponit Joan. do. cardina. uel habeto eas solus ruminando et operando. Nec comunicet alienus lucra uel honorem et gloriam seculi inde expectando.

Quot fructus arborum. §. II.

Arbor rationalis plantata iuxta aquas scripturarum sanctarum faciat: pulcherrime ostendit Hieron. in prologo psalmorum dicens. Hic habet infans quid lactet. Puer quid laudet. Adolescens quid corrigat. Iuuenis quid sequatur. Senior quid precetur. Hic discunt femine pudicitiam. Populi inueniunt pietatem. Vidue iudicem. Pauperes protectorem: Aduene custodem. Hinc inueniant reges quid audiant. Iudices quid timeant. Hec tristis consolatur. Letum temperat. Iratum mitigat. Pauperem recreat. Diuitem ut se cognoscat increpat. Omnibus se suscipientibus apta medicamenta tribuit: nec peccatorem despiciat: sed per penitentiam remedium ei ingerit. Post hec deus ostenditur. Simulacra irridentur. Fides asseritur. Perfidia repudiatur. Iusticia in ingreditur. Prohibetur iniquitas. Misericordia laudatur crudelitas abdicatur. Veritas requiritur: Mendaciu damnatur: Dolus accusatur: Predicatur penitentia. Pax sequenda promittitur. Spes certa nutritur. Sed quod his omnibus est excellentius: christi sacramenta laudantur. hec Hiero. In ea reperiuntur dei perfectiones et ibi narratis: ut omnipotentiam in Genesi: in mundi creatione. Dei clementiam in Exodo: ex liberatione in exitu israel de egypto. Reuerentiam et maiestatem in Leuitico: ex sacrificijs et ceremonijs. Eius pacem in libro Numeri. Fortitudinem in bellis Josue. Longanimitatem et misericordiam in uolumine Iudicum. Prouidentiam in libris Regum et huiusmodi. Et sic de alijs etc. Immo etiam quecumq; ibi scri

pta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per exempla et dicta illorum qui ibi laudantur: curamus per uiam uirtutum ad brauium superne uocationis. Respice ibi et inuenies Abel deuotionem: Enoch contemplationem: Noe crudelitatem: Abraham fidelitatem: Isaac pacem: Jacob prudentiam: Ioseph castitatem: Moysi charitatem: Phinees sanctam emulationem: Aaron deuota oblationem. Jude audaciam: Josue confidentiam: Ottonis rectitudinem: Samsonis fortitudinem: Booz equanimitatem: Samuelis integritatem: Job redargutiones: Thobie correctiones seu monitiones: David misericordiam: Salomonis penitentiam in ecclesiasten: Helie zelum pietatis: Heli selum equitatis. Iste stabilitatem: Hieremie magnanimitatem: Ezechielis rigorem: Danielis feruorem: Matthei singultus: Judeq; machabei cultus: Eleazari amore patrie: Razie uiror latrice. In nouo testamento christi domini obedientiam: Matris eius innocentiam. Petri longanimitatem: Angelorum exultationem: Pauli sublimitatem: Baptiste confessionem: Andree magisterium in cruce: Jacobi desiderium in luce: Joannis sapientiam: Thome scientiam: Alpheidis iusticiam: Philippi refulgentiam: Bartholomei nobilitatem: Mathei ueram sanctitatem: Simonis constantiam: Tadei reuerentiam: Mathie humilitatem: Marci sinceritatem: Luce uigilantiam: Barnabe eminentiam. Cum in numeris uirtutibus legedis et tangendis in sola philosophia: quam deus pro salute nostra dignatus est mundo misericorditer reuelare. hec Joan. do. cardina. in nocti luca. Sed conqueritur dominus per Hieremiam: dicens. Duo mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontem aque uiue: cum. i. sacram doctrinam: diuinam maiestatem: gratiam uirtutum: gloriam beatorum: docentem et iducem. et foderunt sibi cisternas dissipatas: pro aqua doctrinarum infidelium: que coatinere non ualent aquas. In terra scilicet mentis sue curiositate fruentes: in qua colligant aquas errorum a potestatibus aeris descendentiis: que continere non ualent eas: quia insatiabilis est curiositas humana: noua querens et nunquam dicere sufficit. Semper enim tales sunt addiscentes: et nunquam ad scientiam ueritatis peruenientes: ut ait apostolus. Et sicut filiquis porcorum satiari nequibat prodigiosus adolescens: qui substantiam suam dissipauerat scilicet doctrinis ethnicorum que inflant non nutriunt: ut exponit Hieron. Et habetur di. xxxv. Ita nec sitim extinguunt seu extinguere possunt his turbidis aquis.

Titulus Indecimus

Doctrinæ gentilium philosophorum uel poetarum non prosunt ad salutem. *Laplin. liij.*

Dilutamen i di
luuio aquarum multarum ad
deum uon approximabunt. ps.
xxi. Ut scribitur Sen. i. diuifit
deus aquas que sunt sub firma
mento: ab his q̄ sūt super firma
mentum. Et super firmamentum aque que sup
celos consistunt: diuina. s. oracula veteris et no
ui testamenti: et diuifit sunt ab aquis doctrina
rum mundalium que in terra obscura miscēt.
Nam aque ille superiores: pagine sacre limpidif
sime sunt: q̄ preceptum domini lucidum illumi
nans oculos. Solidissime sunt et vnite: quia ver
ba mea non transibunt ait dominus Luc. xxi. A
que que super celos sunt: celum cristallinum nun
cupate: dominum laudant: et magnitudinem in
sinuantes. Scrutamini scripturas et he sunt que
perhibent testimonium de me. Jo. dixit deus hu
manatus in terris. Aque vero inferiores doctrine
scilicet gentilium perfidorum: iudeorum: aut he
reticorum obscure sunt et turbide erroribus im
mixte. ps. cxv. Omnis homo mendax. Non stabiles
sed confutate. Juxta illud Mathei. xv. Om
nis plantatio scilicet doctrine quam non planta
uit pater meus celestis eradicabitur: et non soluz
ab unitate uere fidei recedunt: sed etiam a se in
uicem diuifit sibi contrariantur. Non laudant do
minum huiusmodi aque verum: sed falsos deos
et eorum scelera: querentibus eorum auctoritati
bus non gloriam dei: sed proprias. Hec ego quia
aque multe non vnice: de veritate tractantes sed
multe: in erroribus diluuium generant: dissipans
terram: quod omnes extinxit viuentes: nisi in ar
cha ecclesiastice doctrine saluatos. Non ergo ho
mines appropinquabunt ad deum uere intelligē
dū: aut diligēdū aut possidēdū i diluuiū aq̄z ml
tarū. Unde bea. Augusti. i. homelia super Ioan.
ait. fuerunt quidam philosophi de virtutibus et
virgibus subtilia multa tractantes: diuidentes: diffi
nientes: rationes acutissimas concludentes: libe
ros implentes: sapientiam suam buccis crepanti
bus ventilantes: qui etiam auderent dicere homi
nibus nos sequimini: sectas nostras tenete: si vul
tis bene viuere. Sed quia non intrabāt per hosti
um: perdere volebant: mactare: et occidere. Dicāt
ergo pagani. Bene viuimus. Si per hostium non
intra quid eis prodest vnde gloriatur: Ad hoc
enim debet unicuiq̄z prodesse bene viuere: ut ei de
tur semper viuere. Nec bene viuere dicendi sunt:
qui finem bene viuendi vel cecitate nesciunt vel in

statione contemnunt. Non est autem cuiq̄ spes
vera et certa semper uiuendi: nisi agnoscat vitam
que est christus: et per ianuam idest fidem christi
intrent in ouile scilicet ecclesie. Querunt ergo ple
runque tales persuadere hominibus: ut bene vi
uant et christiani non sint: per aliam partem vo
lunt ascendere et mactare: et perdere: non vt pa
stor conseruare. hec b. Augustinus. Quia in
prouerbis. Aque furtive dulciores: sunt doctri
ne. s. ethnicoz et hereticoz: que molles sunt et solis
ut que super celos sunt: quia mollem faciunt ani
mum: et ad delicias et lasciuam inducentes: que
furtive dicuntur: quia preciosam viri animam ra
piunt his potatam. Vel quia si qua uera illi dixe
runt: furati sunt ab alijs: sibi gloriam non deo as
scribentes: et q̄ legi ueritate cōter sunt: dis. xxx. vij.
episcopus Ideo dulciores vident. ppter ornatuz
earum delectantem: tum quia: nitimur in vetituz
semp cupimur q̄ negata. Sed nouissima et ama
ra quasi absynthium: ad perductionē ducendo.
Propter hoc enim gigantes: qui fuerunt magni
mundana sapientia: gemunt sub aquis vt scribit
Job gemitu sempiterno. Et si igitur omnis sanctus
christi sanguine tinctus oret in tēpore opportū
scilicet huius seculi pro hac remissione peccatorū
obtinenda de q̄ predixerat: vtz i diluuiū aquarū
huius doctrinarum fallatiū nō appropiābūt eā
obtinendo: et pro ea non exorant deum peniten
tiā i grates. De phis ethnici loquēs ap̄s ad Ro. i.
dicit Obscurati fuisse cor eoz et traditos i repro
bū sensū. Repletos cū sectatoribz suaz doctriaz
omni iniquitate: subdens ex ipsa generalitate. xxi
species eius: cōcludēs ppter hoc dignos morte. s.
etna. Et Policratus li. vij. c. ix. Cum dixisset poe
tas: historicos: oratores: mathematicos esse legen
dos: nocumentū exinde sequens exprimit dicens.
Cum hi in ius suum vendicant animum: si pollice
antur noticiam rerum. virtutis tamen deducēt et
submouent cultum. Un et Licerio cū de poetis a
geret vt diligenti⁹ audiat ex clamat. Clamor et
approbatio populi: quasi magni et cuiusdam sa
pientis magistri: et qui ad cōmendationem suffi
ciat plausu suo quos vult facit auctenticos. Et
illi qui tantis efferuntur quantas obducunt tene
bras quos metus inuehunt: quas inflammant cu
piditates. Hi supra adulteriaq̄ conciliant. vari
as doli reparāt artes: furta: rapinas: incendia do
cent. Que sunt uel fiunt aut fingi possunt: mala
exempla proponunt oculis multitudinis impe
rite. Que incendia celi succensi: aut maris in
undatio: aut terre hyatus: tantas fecit popu
lorum strages: quantas isti faciunt motiones et c.
Isidoz. etiam in libro de summo bono ait. Ideo
prohibetur christianus fragmenta legere poetaz:

Capitulū Quartum.

quia nimirum mentem excitant ad incentiua libidinum. Et non solum thura offerendo demonib⁹ immolatur: s; eoz dicta libet⁹ capiēdo ois. xxxvii. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: iquit ps. sed nō ut lex tua: videte ne decipiamini per philosophiā ait apostolus z inanez fallaciā.

Nota scdm Joan. §. I.

Dominici cardina. ubi supra: q; uera philosophia in tribus consistit scilicet. In religione: moribus: et doctrina. Si enim philosophia est diuina rum humanarunq; rerum cognitio seu creatura rum creatorisq; utilis inquisio: constat quia iuxta platonis sententiam in tres partes diuidit^r scilicet Diuinalem: moralem: et rationalem. Primam dixerunt theologicam. Secundam ethicam. Tertiam rationalem logicam. Prima spirituz accendit: secunda dirigit vitam: tertia perficit naturaliter intellectuz. Primam tradunt in methaphysica: secundaz in ethica: tertiam in physica perypa theticorum doctores. Prime partis nouim⁹ cultorem platonem uel potius Hermetem. Secunda magnum Socratem ueneratur patronum. Tertia summe ampliavit Aristoteles. Plotinus uero philosophus singulis partibus insudauit. Et idem est: q; apud platonem philosophiaz diuidi. In moralem que in actione uersatur. In naturalem que contemplationi deputatur. vnde sub ea theologica comprehenditur: prout ex natura et proprietate creature cognoscitur creator. Et rationalis qua uerum a falso discernitur ut testatur bea. Aug. xviij. de ciuita. dei. Et sub rationali comprehenditur triuim et quadriuium idest artes liberales. Sub morali: scientia iuris comprehenditur. Nam medicina sub naturali. Alij tamen distinguunt naturalem que est de naturis rerum: que spectat ad physicam: theologia que agit de deo: angelis: demonibus: et huiusmodi: que tangere uidetur methaphysica.

Philosophia §. II

moralis gentiliū non sit uera philosophia: et ip sius philosophie auctōes non fuerunt ueri philosophi. Probat Joannes. do. i noctiluca sic. Ethica est uirtus moralis aut eius peritiā et ethicus moraliter uirtuosus existit. A uirtute uero et peritiā eius omnis error excluditur: uitium nanq; nascitur d errore hinc puto dictum in ethica mūdi. Omnis malus ignorans. Ad ethicum autem pertinet non solum finem propter quem omnia extimantur fienda inquirere: sed etiam inuenire: et circa inuentum non errare. Nullibi enim periculosius errat q; cum de ultimo fine tractatur. Paruus enim error i principio maximus est i fine

Ethice enī pncipiū: ē ultimi finis rimatō finis vō tutum inductio. Omnes autem illos ethicos philosophos et poetas et rhetores: circa diuinitatem multipliciter errasse non est dubium: quauis ultimum finem describerint. Simili modo dici potest omnes illi⁹ ethice scriptores philosophos dici non posse: qui a noticia ueri dei fuerunt extranei aut plurimum errauerunt. ¶ Preterea moralem philosophum omnes dixerunt: cuius uita doctrine concordat et eam morti necessario discrimini parat. Unde apud Macrobiuz de sōnō scipionis Dictagora et plato dixerunt philosophiam meditationem epe mortis: quotidie de carcere corporis intentam anime educere libertatem. Tota philosophia Licerone referente: ait Lato. siue philosophorum uita commendatio mortis est: nam quid aliud agimus: cum a uoluptatibus corporis: ait Tullius: et a re familiari q; est ministra corporis: et a republica animum seu ocamus: maximeq; a corpore abducimus: secūq; esse cogimus animum a corpore secernere: nil ē aliud q; mori discere. Currat huc moralis sene ca dicens. facere docet philosophia non dicere. Et hec exigit: ut ad legem suam quisq; uiuat: ne orationi uita dissentiat. Huic iungatur bea. Grego. philosophus nazanze: grecus in apologetico dicens. Prima sapientia uita laudabilis est. Ille mihi sapiens uidetur: qui pauca de uirtute animi proloquitur: plura autem in suis operibus ostendit. Et Tullius in primo de officijs ait. Uirtutis omnis laus in actione consistit. Adgitiatur ad hoc q; uirtutes omnes sunt connexe: ut qui una caret: omnibus sit uacuis: secundum magis. sent. in. iij. Omnisq; uirtus uni alicui uitō contrariet. Unq; contraria simul in esse non ualeant: qui i vno offendit multa perdet: ut dicitur Ecclesiastes quia vrtutez illam uitio contraria: et p cōsequens alias propter connexionem. Addatur et illud: q; secundum be. Augusti. ubi deest cognitio eterne et incommutabilis ueritatis scilicet per fidē: falsa est uirtus in optimis moribus. xviij. questione. i. Sed omnes gentiles philosophi ethici caruerūt fide: spe: et chritate. Etsi uirtutes morales et pulchre depinxerunt: multa tamen eis contraria peregerunt: ut eas uere non haberent. ¶ Nam et superbie tactantie: inani glorie: cupiditati: lasciuie mendatijs: detractionibus: adulationibus: idolatris necromancie reperiuntur dediti: uita ipsa in libris suis detestabantur: sed operibus eorum insitebant. Nam Aristoteles suorum antecessorum glorie et laudis cupidus: libros aliorum ante se scribentium excerptis floribus dicitur comburi fecisse: opera sui discipuli magni Alexandri ut solum hominem suum uocaretur in terris. De Demosthene maximo oratore dicit Tullius. Leuiculus sane noster Demosthenes: qui ille

Titulus Indecimus

in furore delectari se dicebat confitentis mulier
cule ut mos est i grecia. Hic est ille Demosthenes.
Quid hoc leui? Itē dicendus ne ē philosophus
Demosthenes: qui plus dicebat se lucratum fuisse
se tacendo q̄ alij perorando: et ita auaritie dedi-
tum: ut per phas et nephas magnatis pareret.
Borgia grecis de pace scribens et perorans domi
sicut leo rugiens morabatur: ut dicit Hieronymus
contra Iovinianum. Quid de mirabili Apuleio
dicetur: qui cum de demonibus vera sentiret q̄
essent iniqui verba scribere renuit ne offenderet
eorum cultores. Lynceus quoque a caninis pa-
tre illo nobili diogene nemo negabit inter sancte
philosophie nomine venerandos: quos gentiles
philosophos vocat: in hoc precipue distinctos a
ceteris: quo omni pudore deposito: cum quodam
Absalone patricida et quibusdam modernis ipocri-
tis: palam et vixores cognoscendas dicebant. Isti
vero concubinas siue deuoras pretulere uerbis:
homines illi modestiam: continentiam: patientiam
q̄ sermonibus multis atque politis: que si factis
impugnant philosophi non fuerunt. Vereor hic
Aristotelem in asellum mutatum subdere semie
et sarcinam talem portare. Multarum turbarum
uideo mihi imminere certamen: si dixerō in tem-
peratum Virgilium: quem Iuuenalis de vitio
innominando sugillauit. Quid si fassus fuero
Liceronem in multis culpandum: et deprauatum
Salustium audite de eo dicentem: homo leuis:
supplex inimicis: amicus contumeliosus: nemini
fidus. Senator: leuissimus: patronus mercenari-
us: cuius nulla pars corporis a turpitudine vacat
Lingua vana: manus rapacissima: gula imensa
pedes fugaces: et que honeste nominari non pos-
sunt inhonestissima. Audite et uos Salustiani
Tullium ei respondentem. Non qui ita uiuit ut
tu: inquit. aliter q̄ tu loqui potes. Nec qui ita illo
te sermone vitatur: vita honestior est. Sepius vi-
di grauius offendere animos auditorum eorum:
eos qui aliena aperte dixerunt: q̄ eos qui uitia co-
miserunt. Si qui autem uolentes eos excusare a
talibus vitijis dixerint eos fuisse emulos: et ideo
in alterutrum inuexisse et fuisse mentitos acquies-
catur eorum sententijs. Sed quia totius philoso-
phie robur: ut ait Plato: patientia est. Unde qui-
dam respondendo maledictis: quibus non parum
fuerat mutus: se non esse philosophum apud to-
quatum prodit. Nos ego philosophos nego qui
infamationibus vel diffamationibus sine rationa-
bili causa proximos lacerarunt. Mentiuntur: hi
stoici misericordiam uitium fore propter passio-
nem tristitie assistentem: et se licite occidere posse
ut euadant corporis penas. Errant academici
incerta cuncta ponentes: et non multo minus per-
ipatetici omnem nostram scienciam a sensibus
ortum habere dicentes. Ita Virgilius Platonez

aliqua lter sequens mentitus est: omne vitium a
corpore originaliter pullulare: originale peccatum
non credens. vbi ait. Igneus est illis vigor et cele-
stis origo. Seminibus quantum non noxia cor-
pora tardat. Terre inique ebant artus moribū
daque membra. Sepe falsa scribunt isti histo-
rici vel morales: fauore: odio: uel amore. Hinc. b
Hieronymus. fatetur philosophos expresse mentitos
vbi scripserunt Socratem semper eundem uultū
habuisse: ventum est ad tantum errorem: ut chri-
stianus palam et impune: immo commendatione
stipatus: sequatur ariolos et magos demonumq̄
cultores: quos oīum parens iussit a terra extirpa-
dos. Necromanticus equidem Pitagoras fuit:
credimus Augu. Socrates vero cunctis determi-
nationibus suis: demonis preferebat responsa.
Iure autem canonico quisquis familiaris demo-
ni infidelis censetur. xxvi. q. vii. Non obseruetis.
Merito ergo sancta philosophia abiicit meretri-
culas ab egroto Torquato: sola sanatiua eiusdē.
Nam probante bea. Augusti. in. xviij. de ciuita-
dei. Littere seculares ad bene uiuendum non con-
ferunt: sed sole diuine: quas etsi omnes morales
dico precipue tamen demonibus relictos tra-
ctatus in libris sapientialibus editos: quos utiq̄
omni exceptione semota: veritate: sententijs: faci-
litare: utilitate prefero singulis libris et dictis. A
mercurio: Pitagora: Socrate: Aristote. Ploti-
no: Varone Tulio: Seneca: et alijs ethnicis. Un-
de concluditur: q̄ homines in diluuiū aquarum
multarum doctrinarum harum: nisi noticiam et
fidem habeant sacre philosophie utriusque testa-
menti: ad deum non appropinquabunt. Quia
regimen populorum rectum in spiritali et tem-
porali ad moralem pertinere videtur philosophi-
am: quod refert Torquatus dixisse Platonem.
Respublicas fore beatas: si eas sapientes rege-
rēt: vel qui sapientia vacarent: hoc uerum esse fateri-
dum est de vera sophia: que in diuinis habetur
non in gentiliū libris. Diligite inquit Salomō
Sapien. i. Iusticiam qui iudicatis terram senti-
te de dño in bonitate et in simplicitate cordis q̄ri-
te illum idest sine plica erroris et vitij: quibus
ethnici sapientes qui respublicas gubernarunt
abundabant. Meum est consilium: inquit sapi-
entia ipsa in prouerbi. Mea est equitas. Mea
est prudentia. Mea est fortitudo. Per me reges
regnant: et legum conditores iusta decernunt. Ip-
se Salomon: qui sapientiam petijt a domi-
no ad iudicandum populum et accepit: dum
hec uiguit rempublicam dilatauit: spacio virtu-
tibus decorauit: stabiliiuit equitate: diuini-
is ampliauit. Firmauit pace: cultu extulit
celeberrimo: sicut Regum historie in libro. iij.
tradunt. At vbi phle gentium animū dedit: inq̄-
rendo. i. doctrina eorum et eorum cultus: parata

Capitulū Quartum.

longo tempore cuncta in breui consumpsit quē admodum in lib. Ecclesiasten non ambigimus recitare. ¶ Si qui ergo priscis temporibus videtur ex ethnicis principib' feliciter respublicas gubernasse et augmētasse: qui p'bie operam dederūt et copiose apprehenderunt: ut Alexander magn' Afrīcanus: Octavianus: Julius cesar primus Tiberius: Claudius: Nero: et quāplures aliq. Sciendūm primo: quod non uere philosophi. i. sapientes fuerūt nisi quod scientiis mundi referti. Nam quomodo sapientes fuerūt: cum philosophia p'ncipaliter cōstitat in rectitudine uite qua illi caruerunt. Alexandrum namq; auctores referunt furiosum et incōtinētem. Cesarem parem ferre non posse: maximo elatus timore narrat lucanus. Ingluuiem et crudelitatem Tiberij refert suetonius. Quis non deficiat recitando impietatem Laq; Impudiciā rapinam: superbiam et cetera vitia cum comestore. Exstitit Claudius timidus supra modū et turpissimus ira. Nemo nisi incipiens Neronem pessimum fatebitur sapientiū necatorem. Inuidētiam galbe et auaritiā non admittit vā sapia. Octavianus quo nemo in mundo felicitior uitis lasciuiē fm cronicas pluribus abundauit. ¶ Exinde male sentit: quisquis extimat reipublice specūmen et culmē consistere: per phas et nephas rapere aliena: sicut prefati egerunt quos vulgus p'dicat gloriosos. Cedibus enim rapinis et depopulationi orbis diuinitatis ignari illi uacabant. Iuabāt etiam eos spūs nequam: quibus multipliciter seruebant nutriendes hinc inde p'ncipum et populorum peccata. A quibus malis abstinuēt successores cognito christo: quod est ad sumam rem publicam deducere: v3 eam a uicijs purgatā vtiutibus decorare. Esti aliquando fideles cum p'ncipibus suis ab infidelibus oppressi sunt: hoc ergo eos misericorditer egit diuina clementia: exigentibus demeritū populorū: ne in finem malis eorū reseruatis: acerbis in futurū seculum cruciarent. Non enī semper osculatur p' filium: ait. b. Ambro. sed aliquādo castigat. Ergo cū castigatur qd diligitur: tunc circa eum pietas exercetur. v. q. v. Sugant ergo adolescentuli iurium vbera: qui rei publice regiminī crescunt: videant plene patrum municipalia scripta: aduersa patria vigilantī cura considerent: assideant illam moleste ducentib'. Discant suos ciues amare: et sui populi: cui expectantur p'resse mores cognoscant: ut tandem ualeant cōpus notum nutrire creditum eis. Alioq; hīs omissis: quid proderit ad moderate regēdū scire siderum cursus: uires elementorum: nās animālium: p'prietates herbarū: trarum seuiciāz: duritiā scitāz: Saturni originē: amores ueneris: victorias martis. Si dicatur effuescēdū esse istis et illis: non suffic' etas: debile ingeniū. hec tria simul non capit: leges: philosophia: et regimē populorū.

ru. Sepe ptingit nihil scire eū qd uniuersa scī cōtendit. Neq; legimus philosophos populi p'fusiisse: nec populorū p'fectos philosophie op'raz dedisse. Socrates honores et magistratus cōtēp'it. Diogenes p'ncipum aulās: turbam hominū Plato diuitias: Anaxagoras multi uisum: Plotinus ad loca deserta confugit. Item oportet p'ncipem esse constantem: quem fauor uel odium: amor: spes: aut timor: aut queuis cupiditas nō cōcutiant. hec constantia p'ecipue rectores firmat ad hoc vnū: ut subditis uniuersis intendat. Et ut ait Grego. nazan: in apologetico. Reuera mihi uidetur ars artium et disciplina disciplinarum regere hominem qui certe est inter omnes animātes: maxime et moribus uarijs et uoluntate diuersus. Cum ergo: ut ait magnus Gregorius in pastoralī. Sepe dum suscepta cura regiminis cordi diuersa diuerberat: et impar quisq; inuenitur ad singula: dum confusa mente diuiditur ad multa: patet clarius qd idem nō potest simul recte studio philosophie et hominum cure uacare. Totum enim hominem utruq; requirit. Si negligenter domini cithareda speculationi celestium rerum affixus populum a deo sibi commissum dīrexit: ita ut non corripuerit aliquando paruū filiū suū dicens: quare hoc fecisti: qui tamen erat gratia plenus: quomodo dicemus inferiores quēpiam hominem: simul duobus actibus desperatis intendere: ut sunt philosophie studium: et sedium sceptrā tenere. Quisquis sane palato cōtemplationis gustat dulcorem: regiminis nutrit contemptum: et eiusdem odium. Quem autem rectorem expectas: legibus et consuetudine patrie reple. Mirabor laudans mirabilem deum: si uidero folium quod a uento rapitur: et nunquam in eodem statu permanet uago flumini iunctio philosophorum curiose doctrine: tali cursu cōstantem effectum. Hinc Petrus rauennas in sermone. Odibilis nihil est subtilitate ubi est sola subtilitas. Quid enim prodest in illis expendere dies suos: que nec domi nec militie: nec in foro nec in claustro: nec in curia nec in ecclesia: nec alicubi profunt nisi in scholis. Scribens Seneca ad Lucillum ait. Quid est inquit: acutius arista et in quo est utilis. Tale est: inquit ingenium: sola subtilitate lasciuiens: nulla in se residens grauitate. hec Pe. ¶ Necessaria quoque est recta conscientia et uitiorum odium: terrarum magistratibus. Unde bea. Gregori. in moral. Summus locus bene regitur: cum is qui p'rest. potius uitis qd hominibus dominatur. Unde Lasiodorus in psalmos. Publici decoris est mater mens regentis: et quale fuerit dominantis arbitrium: talem parit libertatis aspectum. Facilius quippe: si dicere phas est: errare naturam quam dissimilem princeps possit formare rem.

Titulus Indecimū

mare rempublicam. Vetus est equidem dictus: foras fuit. Qui multarum rerum potestatem habet primum purgare conscientiam debet: ut qui delicta corrigit aliena non admittat. Non autem tale conscientiam formabit: que debeat fideles urgere ad patriam: diuinas leges humanis antepone. Spiritui subdere carnem: et opiniones proprias eternis refrenare: ut que est a domino inspirata catholica fides: quam iuxta eloquium Pauli: mundi huius principatus non nouit. Ideoque si alia peritia legibus demptis: animos hominum ad regimen nuttorum expedit decorari fide cōi: premissa sacra scriptura: horum erit perfecta magistra: que tribuit singulis casibus opportuna remedia. Ca uendi sunt et libri ethnicorum: qui exterius nitent eloquentia verborum: et interius uacui virtutis sapia manent. Ex predictis ergo patet: quod ad debitum regimen requiritur pietas legis: constantia opis: et odium criminis: que eliciuntur ex sacris oraculis. In diluuiū autem aquarum multarum ad deum non appropinquabunt: ad bene regendum ex doctrinis gentilium.

Secundam partem philosophi §. III.

Philosophie que dicitur theologica cedens varoni inquit Joan. do. card. ubi supra: distingo in fabulosam seu theatricam naturalem seu speculatiuam: sol philosophi speculantibus: uel in suis scholis disputantibus reseruatam. Et in ciuilem solis sacerdotibus et sacrificijs commendatam. Prima ludit in theatris in iniuriam deorum. Secunda strepit in gymnasijs aut mentibus tumentium philosophorum. Tertia errat in templis faustu demoniorum. Quaero nunc ab auctoribus eius. Nunquid hec sit illa prophetia que dicitur uera. Nempe poete qui deos criminibus loquebantur ad populum dicti theologi: doctius nesciuntur: quam sciuntur: quoniam sua turpitudine mores inficiunt: ueritatem impugnant: euerunt intellectum. Sanctos infamant et fidei fundamenta uerissimam sirenarum more auribus prurientes: pro uiribus suis moluntur extinguere. Nam quo ad primum. Si quis crediderit poetis nondum illo versiculo doctus. Nam miranda canunt: sed non credenda poete: mox ut eos libido pertulerit: feruent ut peruersus ait tincta veneno: magis intuebitur quid fecerit iupiter: quam quod docuerit plato: cense rit cato. Hinc apud Terentium flagitiosus adolescens spectat tabulam pictam: damnem acrisim ymbre preciosi metalli a Ioue memorantes corruptam et sue libidini patrocinium prestat: dicens. Qui templa celi summo concutit sonitu: ego homuncio id facere. Ego uero id feci ac libens. Si uero non credunt qui legunt poetas: nonne foculo innate luxurie apponit ligna: stipulam naptaz parat: perfundit adipem. Flatque folle grandis: ut tandem si nulla datur opportunitas: in se ipsum

scandescat narcissus: quem inopem copla fecit: aut terrentiano tyare qui potius insanire contingat: nil aliud uolo nisi philomenam. Veritatis uero hostes fuisse poetas: non tacuit. b. Aug. Ubi eorum fabulas dicit: multa mentientes et uix veri aliquid indicantes uel significantes. Hoc autem precipue uerum est: et indubitabilis certitudo: ubi de diuina religione loquuntur: in qua theologie omnia summa consistit. Virgilium ipse. b. Aug. ait more poetarum fuisse mentitum. Puto quidem a puro fidei infense ex his dici posse auctore diabolo: mundi Yates hos fuisse locutos: qui mendax est et pater eius. Sepiusque ueris falsa permiscet: ut ex fide uerorum falsa suggerat: sub quibus mortalium mentes laborat detinere captiuas. Satis liquido quod tertium correlative patet neque solum puerorum adolescentum et simplicium intelligentium lectio poetarum euerit: sed et eorum quos seculum nuncupat philosophos: uel etiam quod plus est sapientes. Et sic uidetur concludendum: poetas inimicos uere fidei: et procul a fidelibus abiiciendos. Quod autem apostolus ait ad Ro. xij. Quaecumque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt loquitur de scriptis in sacra pagina. Secunda theologia quam philosophicam uel naturalem uocant: qualiter ea uenire potero in noticiam dei ueri: ut notum possum amare: amando possidere: quod secundum ueritatem etiam illos cogentem est theologie irreprehensibilis finis: sub doctoribus non solum ignorantibus deum: sed maiestatem eius negantibus: et id defendentibus: erecto supercilio et buccis inflatis. Labia nostra nobis sunt: quia noster dominus est. Inter eorum inexplicabile labyrinthum: reperiō diffinitum pecuniam esse deum: que credidit animam mundi: quam tamen uerus deus maiorem appellauit: cui nemo post cum deo scrui re. Videat quisque uult ueritatem impugnare: quantum expediat nondum roboratis in fide: ut sunt contra adolescentuli studentes et plures alij: porphirij uidere speculationes sublimes qui diabolici apollinis fultus oraculo: in dominum christum et eius cultores: acerzime ausus est blasphemare: in libris quos elogion prophetias appellat: iudeorum sectam et cultum christianis preponens: nec ipse ritu uel sacramentis hebreus. Sic cum ceteris philosophis: non solum credunt tacentes preteritam christi et aliorum factam et futuram resurrectionem: sed negant perstreptentes eam fore possibilem. Platonius etiam quidem in eundem redemptorem quod sit incarnatus insurgit et sui magistri fretus auctoritate nequissima scribit nullus deus miscetur homini. Hi acutissimis disputant argumentis deo scientiaz futurorum inesse non posse: contra illud catholicum. Uocat que non se sunt ea que sunt. In quo nequissimum dogma multis philosophis tantibus uanis armis incidit Tullius: qui dum liberum arbitrium

Capitulū Quartū.

naturā conseruare cū insipiente deum negat i cō
de suo: sicut in libris eius de natura deorū: 7 dī di
uinatione monstratur: heresiarcham Aristotelē
fuisse nō dubitāt q̄ uiderūt eius uirulētā doctriā
acq̄ seditiosā p̄iōq̄ credūt. b. Aug. theologorū
precipue: qui cum sic appellat li. viij. c. xij. In his
gymnasijs dicam an aiarum lupanaribus: garri
unt Plato 7 platōici: stoici: achademici: priores
7 noui: porphiriū: 7 cicero de republica scribēs
cū corporibus animas beatificari nō posse: quasi
deus que celestē aiam corporū ergastulis dtruxit
in terris: corpora mūdāta 7 restituta aialibus be
at: s̄ sup̄ ethera locare non possit. Audio hic nō
billissimū illuz ut corū laudibus utat: attonitū au
ribus itonare plotinū 7 animas p̄stituerē mālū
ifernalibus: hec p̄ferentem: hominū aie sūt demo
nes: 7 sūt ex hominibus lares si homines meriti
sunt. Lemures vō si mali seu lanū manesq̄ dī sūt
Tremēdū quodq̄ isti hōies quē iā experiūtur ifer
nū non admittunt sed tū purgatorias penas hic
uel in futuro. Unde est illud Maronis platōicos
imitati: ubi cum dixisset in sexto encidos de terre
nis corporibus moribundisq̄ mēbris: q̄ anie hic
metuunt: cupiūt: gaudētq̄: dolentq̄: Nec aurā
suscipiūt clausē tenebris 7 carcere ceco secutus ad
iūxit. Non tamen omne malum miseris nec fun
ditus omnes corporee excedunt: penitusq̄ neces
se est. Multa diu concerta modis mollescere mi
ris. Ergo exercentur penis ueterūq̄ malo: uiz sup
plicia expendant. Alijs panduntur i aues suspen
se ad uentos. Alijs sub gurgite vasto infectus elui
tur scelus aut exurit igni 7c. Omittamus cum
suis falsitatibus istos: 7 parumper ad eorundem
gentilium, urbanam seu ciuilem theologiā transe
amus. armati cum optima fide. Philosophi cuz
ip̄o Platone quorum extitit theologia secunda:
pluribus dīs sacrificiū sanxerūt. Ipsiq̄ demo
num turbā sacrificijs dicam an sacrilegjs honōa
runt. Hi turpia 7 obscena ad quosdam mysticos
sensus actuum nature reducant: quo simplices:
ut archana diuū deuotionē maiori uenerari ea
studerent: testis est Varo. Hinc est q̄ tandem sapi
entes romani nume pompilij. libros: leges sacro
rum tradentes iusserūt cremari: cuz tū adhuc ef
sent gentiles: sunt libri historiales gentiliū atq̄
poetici his superstitionibus pleni: sed 7 Seneca
etnichus in derisionem illorum deorum: ait. Ille
uiriles partes amputat. Ille lacertos secat: ubi ira
tos deos timēt: qui sic p̄picio merentur: s̄ r̄ipse
Seneca qui deos illorum deridebat uenerabat:
7 uenerandos estimabat cultu exteriori eos deos
in templis: ut in hoc concurrerent cum populis i
quo erat mendatium pernitiosum: unde morta
le fm. b. Tho. scda scde. De Gregorio magno di
cit predictus do. Joā. do. car. q̄ oēs libros quos
potuit habere titiliū cōburri fecit: q̄ ibi multa

narrantur de superstitionibus idolorum.

De phia rationali. §. III

li que videtur comprehendere logicā 7 phicā
seu naturalem phiam: que in contentione versat
videtur. q̄ non multum expediat moderno tem
pore precipue predicatoribus in populis. Sic ait
p̄fatus do. Jo. car. Nolo q̄ aliquis mihi obijci
at nostros theologos etiam. b. Aug. plurimū di
sputare: ad quod vtiq̄ necessaria est logica cum
philosophia. Dicit. n. b. Hiero. Si quis volēs di
sputare 7 mathematicos imperitos mathecos
risui patebit. di. xxxvij. qui de mensa. Nam olim
crescente fide: 7 mūdāna phia aduersus ueritatē
se amante: op̄ fuit cōtra hereticos sophistas pru
denter in scholis: i consilijs: in sermocinationib̄:
ac etiam vulgaribus predicationibus: disputatio
nibus uti. Erant tunc catholicis mixti: arriani:
manichei: sabelliani: donatiste: 7 alij q̄ plures: si
cut hodie inter catholicos ambulabant fraticelli
vsurarij. 7 ceteri publicani fatales q̄ satis credūt.
Destini qui oia putant de necessitate euenire. He
neologi gubernationem humanam syderibus p̄
cedentes. Bestiales aliam uitam a p̄nti negātes.
Et multe alie hereses: que pro maiori parte non
forēt: si phia seculi nō uociferaret i scholis: nō di
sputaretur in templis: maxie i predicādo. Sicut
igitur tunc temporis fortassis opus erat: scire ali
quos sophismatum artem: 7 illorum hereticorū
errores preuia theologia ueraci: ad reuincendū
illos prophanos. Sic nunc expedit aliquos fore
qui scire laborent sacre scripture medullitus con
tinentiam iura canonica 7 quedam alia catholi
ca que ad conseruationem recte uiuentium ad p̄
futationem incedentium oblique maxime ualēt
Dixi autem fortassis qm̄ sicut legitur in ecclesia
stica historia. Plus potuit ad conuersionem so
phiste uerbosi 7 phi arriani: sanctitas uiri simpli
cis: q̄ uera eloquentia: 7 subtilis argumentatio oī
um patrum orthodoxorum: qui ob id erant i cō
cilio congregati. Cum. n. patres sancti doctissimi
disputantes cuz dicto phō estimassent eum cōui
ctum: rationibus efficacibus eorū: elabebatur de
manibus eorum accutissimis caullationibus: de
mū quidam simplex sed sanctus uir obrulit se ad
disputandum cū eo in conspectu omnīū cūq̄ ad
certamē cōuenissent: dixit simplex ille primo lo
quens. Audi philosophhe. Credis i deum patrem
oipotē creatorē celi 7 terre. Et i iesum christū fi
lium ei? 7c. Credis hoc phe. Ille autem philoso
phus stans Attonitus ad vba ei? Respondit. Cre
do quod dicis. Lūq̄ interrogaretur ab amicis q̄
mō ita cessisset simplici vbo illitterati nullam rō
nem suorū vborum iducētis. Respondit. Luz au
diui vba ab hōib̄ fm rōes humanas: dedi vba p̄
vbis. Cum autem uidi spūm sanctū loq̄ p os hui?

Titulus Indecimus

simplicis nō ualui resistere spiritui qui loquebat per os eius. Sicq; puerus est ille ad ueram fidei relictis erroribus. Pastor insuper sumus et alme fidei custos dominus prouidit gregi suo: ut ex lupis exirent: qui ut canes oues a lupis preseruaret. Sic contra iudeos ex iudeis uocatus est Paulus. Lyprianus contra magos. Contra platonicos Hiero. contra manicheos. b. Aug. et mlti alij. At ubi que sunt opportuna fidelibus negliguntur: supflua certatim grunt et sub falso colore intellectus scriptorum de illis erroribus antiquis loquentium uel prepositi inuadendi gentiles a nobis remotos oē studium pcpue predicare debentium ad illas metreticulas terminatur: nullus infidelis ex hoc ad catholicam fidem. nullus fidelis ad maiorem dei dilectionem accedit: quid nī dum in uerbis hereticos absentes feriunt: nonnullos ex presentibus credentiū hereticos pstituant. Ecce lucrum sophismatus. Fruges phorū disceptationes sunt: uelut prestigiatorum deceptōes q potius sophismata dico. Nec ignorati nocet: nec scientem iuuat. Idem in alia epistola. Negat Cicero si duplicat sibi etas habiturum se tpus quo legat lyricos eodē mō dialekticas. Nec ego nego prospiciēdo ista: sed pspicienda tm et animo salutanda. In hoc vnum ne uerba nobis dētur: et aliquid in esse illis magni et fecerit boni iudicemus. Quid te torques et maceras in illa questione: quā subtilius est premere q solvere et multa alia subdit de huiusmodi.

Ex predictis patet. §. v.

q nō solum superfluum uidetur et uanū: quere cognitionem diuinorū et humanorū pntiū ad moralitatē in libris et nichorū: cū lōge plenius et clarius ista inueniantur in litteris sacris: cū expositio ribus suis. Sed etiā piculosum: cū in multis militent fides doctrine gentiliū: cū ueritatib' ibi permixtis. Q. si qui obijciant nō officere: sed pficere tales doctrinas: ad fidem probandā demonstratio nibus laicorū et philosophorū rōibus: ad pfirmā dā ipam fidē auctoritatibus eorū: cū multa dixerint pertinētia ad articulos fidei. Et qd ualidi testimonio inimicorū ad reuincendā incredulitatē paganorū. Respōderi pōt. ¶ Prio qdē q fides nō hz meritum ait. b. Greg. cui humana rō pbet experimentum. s. probationū. Si. n. quis n uult credere vnu deum esse: nisi ex eo q per rationem sibi demonstratur: certe meritū fidei n habet. Secūdo qz hoc solū nō minuit meritū fidei. pbatio eorū que sunt fidei per ratios nales sed ēt irrisionē apud sapientes adducit. Nā fin. b. Tho i sūma articuli fidei nullis rōib' cogētib' demonstrari ualeāt: excepto primo. s. de unitate diuine eētie: qd tñ nō iō creditur qz a phis demonstratū: s. qd a deo reuelatū et credi mādatum. Si qui uelit ipson articulos rōibus demonstrare sicut aliq niti

tur patebit risui fides christianoꝝ apud sapiētes huius seculi estimātes ipos fideles talibus rōibus moueri ad assentiendum tāq urgentibus cum in rei uitate non cogāt. Et iō signanter dicit. b. Ambro. ut refert magister in. iij. sen. ubi fides querit: cessent argumenta philosophorū. Pscatoribus creditur nō dialecticis. ¶ Tertio. s. qtu ad illud: q multa gentiles dixerunt de articulis fidei. Sciē dū q quedā ipsi dixerunt que videntur hoc sonare quod ab aliquibus exponūtur. Sed satis māifeste apparet: talem intellectum non fuisse de mēte eorū: sed extorte sunt ille interpretationes. Uerbi gratia dixit Trimegistus. Monas genuit Monadē et in ipm reflectit ardorē. Exponūt hoc aliq de mysterio trinitatis quasi uoluerit dicere. Un⁹ genuit unus. s. pater filius: Ardorem quē in se reflectit dicentes spūm factū: quo se inuicē diligūt pater et filius sed secundum. b. Tho. Non hoc ille intellexit: sed q unus deus genuit unum mundū. i. produxit: que et diligit: diligit enim omnia que fecit quia bona in qtu facta. Sic et illō Virgilij i buccolicis. Jā noua pgenies celo mittetur alto et. Quidā exponūt dictū de mysterio incarnationis qd. b. Hiero. reprobatur. Et sic de multis alijs. ¶ Quarto notandū q si qua dixerunt que ad uerum intellectū fidei nostre pgruūt. ut illud Virgilij pncipio celū et terrā: caposq; liquentes Lucentemq; globū lūne: titaniaq; astra et. Illa nō a se habuerunt sed furati sunt a sacris paginis. Nā iam iudei per diuersas captiuitates: nō solū sub Nabuchodonosor: sed sub Antiocho dispi erāt per orbē. et scripture eorū diuulgate. Un illi et aliq potuerunt illa haurire. Dicit. n. do. Jo. dñi ci cardinalis ubi supra post. b. Augu. in. xviij. de ciui. dei q post pphetas uenerunt philosophi gētiū et. Pythagora vtiq; orti: qui clauit tpe q iudeorū babilonica est soluta captiuitas. Multo magis ceteri. Nā Socrates structor Platonis magistri Aristotelis: post esdram dicitur docuisse. Nostros tamen n oēs orpheus: linus: muscus: et si qd alius inter grecos extitit phis antiquitate tpris pcesserunt. Uerūtm nostri veri sapiētes abrahā: Isaac: et Jacob: et ipse Moyses prefatis grecis anis et dignitate inueniūt priores. De Abraham dicitur q fuit magnus astrologus et cā egyptios docuerit: ptem tñ sanā: nō mathematicam falsā. Eo quippe tpe quo Moyses natus ē: fuisse reperitur athalas ille magnus astrologus: quo fert cel' submisisse lacertos pmethei s. matern' auus mercurij maioris: qui cepit multaz artū doctor discipulos plurimos erudire. Ubi cepit g regnate Romulo latex isrl' pfluere de fōribus saluatoris illi laudum cupidi ex pphetis sanctis potati. traditō rūt q nesciebāt: uana pscriptōe illoꝝ text' et vbotē n' coloratos mutātes: et p itentionē spū sancti cū uitate repugnare glosātes: hec ille. Sic et in li. pla

Capitulū Quartū.

consilia plura inueniuntur de uerbo dei dicta. s. nō eo intellectu quo uera fides fatetur. Non ergo ab illis riuulis turbidis: erroribus adiunctis: aq̃ sapientie haurienda est: sed ad fontē limpidissimū sacre pagine recurrendū: ita suauissimū: ut q̃ bibūt me adhuc sitiet Eccl̃i. xxiij. dicat ipsa sapientia. Quinto considerādū q̃ ut dicit. b. Augustinus 7 habetur di. xxxvj. Si quid ueri de deo Sybilē 7 Orpheus: aliq̃ue gētū uates ac phī dixerūt: ualet quidem ad paganorū uanitatē reuincēdā: non ad iustorum. s. que sunt fidei et christiane religionis auctoritatem cōplectendā. Quātū. n. dī fiat de christi aduentu inter predicationem angelorū 7 confessionē demonū: tm̃ inter autē istoz 7 curiositatē sacrilegarū scripturarū: si quā enī dixerūt gentiles phī concernētia fidez que ex scripturis sacris non hauserint: a demonijs potuit eis reuelari. Unde dicit idē. b. Aug. i. iij. de tri. Cum philosophi illi ethnici ad hec uidēda. s. q̃ sē fidei: nullo modo essent idonei: nec ad illud q̃dez digni habiti sunt: ut eis ista per sanctos angelos nuntiarentur: siue forinsecus per sensum corporū: siue interioribus reuelationibus ī spiritu exp̃ssis sicut patribus nostris uera pietate p̃ditis: hec mōstrata sunt potestates enīz aerē: superbe atq̃ fallaces: etiam si quedam de societate 7 ciuitate sanctorum: 7 uero mediatore a sanctis prophetis et angelis audita per suos uates. s. poetas 7 philosophos dixisse reperiuntur id egerunt: ut per hec aliena uera etiam fideles dei si possent ad sua falsa reducerent. Deus autem per nescientes egit: ut ueritas undiq̃ resonaret fidelibus in adiutorium: ī p̃ijs in testimoniūz hec ille. Non ergo sunt legendi: nisi ab eis quos oportet eis orthodoxam fidez feruentius predicare. Sed quia nunc non sūt pagani inter christianos conuersantes: ut olīz quos oporteat auctoritatibus suozū gentiliū reuincere: ut quid perditio temporis hec: Quare non potius sacris scripturis insudandum: 7 canonib⁹ quibus fideles erudiantur. Hinc Hiero. di. xxxvj. ait. Nonne uidetur nobis in uanitate sēsus 7 obsecritate mentis ingredi: qui diebus ac noctibus dialectica arte torquetur: 7 dialecticorum tēdiculā. que non tam argumenta q̃ quedam umbre q̃ cito transcunt dissoluuntur. Qui phisicus p̃scrutator oculos trans celūz leuat 7 ultra profundū terrarū 7 abyssi: in quoddam inane demergit: qui iambum feruet: qui tantā metroz siluam in suo studiosus corde distinguit 7 congerit. ¶ Sexto animaduertendū est periculum inde iminēs ex tali studio: nisi sit bene firmatus 7 timoratus in fide: uidelicet subuersio mentis: 7 deductio ad incredulitatem: unde in prouerbiū dici solet. Raro magnus philosophus bon⁹ catholicus. hic apostolus. i. ad Lorin. ij. dicit sapiām ī mysterio absconditam. s. dei filium incarnandum uel icar-

natum: nullus principum huius seculi. i. philosophorū fm̃ glo. cognouit. b. Hiero. q̃ his istructus: postq̃ ab angelo p̃cussus propter nimium affectum 7 studium ad hui⁹. uidens periculum īquit ad damasum papam ī homelia de prodigo filio qui perierat: demonū cibus est. Larmina poterarum. secularis scientia. Rhetoricorū pompa uerborum. Nulla ibi saturitas ueritatis: nulla iustitie refectio reperitur. Studiosi earum in fame uerit et uirtutum penuria persequantur: hec ille. Et ideo dimissis filiquijs porcorū: doctrinis gentiliūz que inflant non satiant: accedendū est ad cōuiuīz celestis patrie ī domo ecclesie. In mēsa scripturę sacre que nobis parata est aduersus eos q̃ tribulāt nos. ¶ Quā sit periculosū his gentiliū doctrinis insistere ostendit Salom tam exemplo suo q̃ uerbo. Nam prefatus uir uenerandus. s. Joā. do. car. ī dicto li. dicit post origenē. q̃ ille septingente uxores quasi regine 7 trecente concubine: q̃bus ardentissimo amore coniunctus erat: fecerunt eū a deo uero 7 cultu eius recedere: fuerunt innumere doctrine uarie diuersarū gentium: circa culūz 7 ritū colendi deum 7 circa moralē uitāz que uidere uoluit 7 nimis curiose scrutari: ex quo studio declinauit a ueritate notitie dei 7 morū: et sic ut creditur a. b. Hiero. 7. b. Ambro. 7 Crisosto. ad penitentiam sit reuersus ut patet ī ecclesiastē. Sic etiam alij credūt origenē taz eruditum 7 sapientem uirum 7 austere uite 7 castū cecidisse ī errores propter quos ut hereticus ab ecclia ē dānatus: quia nimis inhesit doctrinis gentiliū p̃cipue platoniorum. Uerbo hoc ipse Salom ostendit. Nam cōiter ubi ī prouerbijs loquitur de uana 7 mala muliere: 7 malis que inferuntur ex ea: exponitur nō solum de femina uel cōcupia cānis seu sensualitate: sed p̃maxime de doctrina gentiliū 7 heretica. Et alijs auctoritatibus de muliere in diuersis capitulis p̃uiciorum omīs solū ista hic inscribitur que habetur. c. vij. Cōsidero uerdecordem iuuenē: qui trāsīt per plateas iuxta angulum prope uiam domus illius graditur ī obscuro ad uesperascente die ī noctis tenebris 7 caligine. Et ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio preparata ad capiendas aīmas garrula 7 uaga gētīpatiēs: nec ualēs ī domo cōsistere pedibus suis. foris: nūc ī plateis: nūc iuxta āgulos īsidiās: ap̃prehēsumq̃ deosculatur iuuenē: 7 procaci uultu blādītur: dīcēs. Uictimas p̃ salute deuoui hodie reddidisti uota mea. Icarco egressa sum ī occurssū tuū desiderās te uidere 7 reperi. Intexui funibus lectū meū: strauī tapetibus pictis ex egypto. Aspersi cubile meū mirra 7 aloē et cinamomo. Ueni inebriemur uberibus: 7 fruamur cupitis āplexibus: donec illucescat dies. Non est enim uir ī domo sua. Abijt uia lōgissīma sacculum pecunie secū tulit: ī die plene lune reuersus ē domū

Titulus Indecimus

suam. Irreptiuit eum cum multis sermonibus et bladijs labiorum protraxit. Statim sequitur eaz quasi bos ductus ad victimam: et quasi agnus lasciuiens: et ignorat quod stultus trahatur ad uincula donec transfigat sagitta iecur: velut si auis festinet ad laqueum et nescit quod de piculo anime illius agit et cetera. Super his sic ait exponens Jo. do. car. vbi supra. Certe si de vulgari scorto loquitur sapientissimus Salomon: palam loquitur: et puerbium nullum dicit. Neque etiam intelligibilis: nisi ad principale subiectum sui tractatus scripta referatur vniuersa. Primo namque exponit quis patiatur hoc malum docens a falsa doctrina tenendum cum qui sub pretexto intelligendi sacras scripturas: aut corrigendi mores vel alias proficiendi. Scholas incoessas intrare disponit. Tales enim colores tegunt studentes prefatas doctrinas: se tenebris caligantes et ceteros. Si efficiem eam quem? meretricem heresim infidelitatem seu religionem habemus proprio ornatu descriptam. Si materiam rimamur cuncta ambit: et pene de omnibus tractat: non persistere in uno loco contenta: ut omnes capiat glorie cupidos: quibus illa optata datus in uictimam repromittit. La formalis non subiectetur: sed exprimitur illius doctrine processus si fas est illam appellare doctrinam. Procedit. n. dialecticis argumentis aut conexis narrationibus quasi quibusdam funibus intertexta coloribus et cursibus tropicis vani egypti depicta: mixta penitentie et mortificationis quorundam illius factionis hominum strata. Nec non aloes ifeliciu aliorum tragico atque virtutum cina momo pilo diffinitionis et diuisionis confuso. In his sematibus tota scientia potest contineri: que partim ad mentem: partim ad formam debet reduci: cum apud eloquentes comedia tragedia satira: sicut propria materia: sic propria forma currant. finalis causa promissa que trahit et fallit: serpens ut anguis: est mentis quod datur dulcedo: artificum amplexu perniciosa cuncta. Sed exitus verus est infernalis: perditio iecore vulnerato: quod nulla medicorum arte potest curari. Unde concludit idem: tantis expertus in malis et subdit. Nunc ergo fili audi me: et attende verba oris mei: ne abstrahatur in vijs illius mens tua: neque decipiaris semitis eius. Multos enim vulneratos dicit: et fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Que inferi domus eius penetrates in interiora mortis. Ite apostolus ad col. ij. c. ait. Videte ne quis vos decipiat per prophetiam et inanem fallaciam: secundum traditiones hominum secundum elementa mundi et non secundum christum quod in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Ubi dicitur gl. sanctorum doctorum prophetia quam detestatur. Apostolus terrenam sciens: argumentis et subtilitatibus copiosius: dum visibilibus causis et promeritis: rebus diuinis adimit fidem: que omnia vitanda est. Cum autem secundum elementa tangit qui prudentius idola exponit: dicitur. Iuno est aer: neptunus mare: ignis vulcanus: et huiusmodi. Et addit per fati per venerandus eximi

us predicator. Hic non agitur aduersus aliquos qui ante baptismum sciuerunt litteras illas: aut qui aliquando forte id requirere tedium fuga post baptismum aut materia ad conuincendos hostes aliquid legit de gentilibus aut suis interserit dictis. Sed per hos uoce christianos sepe clamaui: et a clamore cessare non ualeo: qui scriptura sacra neglecta: relictis doctoribus sanctis: se dedicant penitus studiis illis et si predicauerint: per tragedias: comedias: ethicam physicam: astrologiam: et metaphysicam: aures audientium demulcet quasi ipsa diuina eloquia non sufficiant ad salutem: aut ipsi infideles fundarint catholicam fidem. Unde nullus aliam sequitur fructus: et merito quod ut dictum est per psalm. xxxi. verum. In diluuium aquarum multarum harum. scilicet doctrinarum ad deum docentes uel audientes: non appropinquabunt.

De erroribus contra fidem philosophorum gentilium. Capitulum quintum.

Pluralitatem deorum primus inuenit pater mendacium: cum dixit in paradiso terrestri prime meriti. Gen. ij. Eratis sicut dii scientes bonum et malum. Exi de post diluuium tyranni: ut minus idolum patris sui belli. Demum philosophi. Nota ad hoc figuram notabilem quam exponit ipse Jo. do. car. vbi supra signat littere sacre quendam robustum venatorem coram domino. nemroth. non feris: sed deum ipsum sua inquisitione superba cepisse turris edificare: cuius cacumen pertingeret celum: ut nomen eius celebre haberet in orbe. Erat prius terra labij vni? conuideret sermonum: quod non erat nisi una religio et vnica fides: ab uno deo per unum patrem noe omnibus predicata. At ubi ille tumidus cepit uelle nalem scientiam ad metaphysicam transportare: non uulcani fulmine ictus quo fabule poetarum fingunt: gigantes montibus mori suspensus voluisse rapere celos ioue inde repulso et ob hoc extinctos: sed lingue confusione a deo fuit percussus: donec veniret spiritus sanctus sensibili specie linguas confusas in unam fidem per sanctos apostolos plene reducens. Tunc. n. primo per Zoroastri dii adorati sunt quoniam phalech natus est: ob id sic de nominatus quia facta fuit diebus illis diuisio: non posse autem diuinum proprium esse cognosci eo non reuelante: testis Salomon: imo ipse rerum effector per Salomonem dicitur. Que in celis sunt quis inuestigabit: sensum autem tuum quis sciens: nisi tu dederis et miseris spiritum tuum de altissimis. Nonne confusus est labij in vniuersa terra: ex quo humana prescriptio deprehendere uoluit: quid sit deus: ab ipso proprio suscepto quod est: et quod id esset quo melius excogitari non posset: cum tot emergerunt opinioniones ex ipsa idra herculea: ut nisi ignis spiritus sancti eam comburat: pululet mortifera capita: ubi creduntur pora succisa.

Aliqui. n. dixerunt deos ēē plures: 7 diuersos ho-
mines in mūdo famosos. Romani ad quenlibet
creature prouentum vnum deum: vt deaz segeti
am cum bladuz seritur: ozeaz cum oritur. Spice
am cu: spicaz facit: nodeam cu: nodū pducit q
si non sufficeret una dea ad producendū bladuz
ad perfectionem. Et sic de alijs ut ponit. b. Aug.
in libro de ciui. dei rationibus cōuincens cecitatē
7 fatuitatem illorū.

In diluūio aquaz. §. I.

multarū gentiles poete 7 philosophi doctrinaz
s. suarū fabularū 7 falsarū quibus demersi
sunt in profundū: quia contra fidem 7 bonos mo-
res: sicut non appropinquauerunt ipsi ad deum
sed a deo repulsi: ita 7 omnes sequaces talium do-
ctrinarū ad deum non appropinquabunt. Ho-
rum autem errorū multitudinem explicat: etsi
non totam sepe satus Jo. do. cardi. in prefato li-
bro. Errauerunt enim aī circa diuinā essentia
sicut prefatus est. Apud athenas siquidē home-
rus dixit: inter se deos conflagere bellis. Senio au-
tem plinius: aliqua posse homines que non uale-
ant dī. Licet hic error sit magis uerbalis q̄ essen-
tialis. Sed ex intentione posita 7 sophismatibus
fulra. Illa ferrarū silua necātia uirulenta por-
ta hec inter multa latrant 7 discurrunt: animas
erroribus illaqueando. Deum nāq̄ quidaz nan-
q̄ eorum yllēm esse. Alij elementa. Sydera non
nulli affirmauerūt. Intentionibus quibusdaz vi-
cissim succedentibus. Deum mobilem predicant
plures. Quidam eum cuiuslibet rei formam. Et
ceteri tantū celi esse formalem substantiam dog-
matizant: quos tamē. xi. mei baphysice: bellua 7
mentator conatur euertere: aliq̄ dicunt deū non
cognoscere que sunt extra eundem. Aut tantū
vniuersalia prout sunt quedam idee: vel substan-
tie separate. Siue ipsa particularia solum in suis
causis intueri. ¶ Sunt ibidez qui affirmant con-
tingentū notitiam non habere: sed si nec credis-
eis: negant aliq̄ eūz vilia nosce: q̄bus repugnant cū
thalmuth hi: qui ipsūz peccatozem 7 de peccatis
suis garrunt emundari. Apud Empedoclem lis
7 amicitia. Apud alios: raritas 7 densitas: bonū
7 malum. Apud quosdaz eterne materie particu-
lariūz corporum quo vniuersa mundi machina
integratur cause agentes fuerūt: Inibi erectis ā
bonibus quidam celum non habere causam:
quidam motum solum eius a deo prodire. Qui-
dam materiam neq̄ creatam esse neq̄ effectum
suis auditoribus promūt: ¶ Audiuntur ibi qui-
dam obtentus. Substantia corporum celestium
est causa actiua inferiorūz substantiarum. Deus
creauit primā substantiam separatam 7 cessauit
Illa creauit secundam. Secunda tertiam. Terti-

a quartam. Quarta quintam. 7 sic vsq̄ ultimā
ociosam varietate multa dicentes. ¶ Sufur-
rant in eadem silua quidā sine cōcordia vt aiunt
Deus nil potest preter rerum cursū: ipse ait a ne-
cessitate nature cuncta ex simplici voluntate diuina
nulla concurrente luce rationis emanāt. Perstet
pūt inde regalem aulam infestātes. Voces haud
dubie aristotelis de mūdi eternitate: aliorūz mul-
torūz de materie eternitate ex qua mundus cepit
generari. ¶ Democriti 7 Eusippi de infinitis pī-
cipijs athomis. Siue in quantitatis corporib⁹
ex quibus singula constant. Anaxagore de pīci-
pijs innumerabilibus simul confusis in quodam
chaos. Empedoclis de principijs contrarijs quez
maniceorūz forma ambibat: secū habentūz Pi-
tagoram dicentem bonū 7 malū cōmūz rerum
extitisse pīcipia prima. Hos agitabat non parū
physicus Auicēna: nunc intus: nunc extra: icetus
existens: dicebat enim q̄ deus intelligens se vnāz
intelligentiam primāz producit: in qua iam ē po-
tentia 7 actus: que in q̄tum intelligit deūz produ-
cit intelligentiam secundam. In quātūz vero intel-
ligit se secūduz quod est in potentia producit sub-
stantiam orbis primi. Et inde procedens diuersi-
tatem rerūz instituit per cās fas. Mirū barrum
preterea 7 formidine plenuz ex eodem sine luce lu-
co procedit. Omnes enim a forma hominis a uē-
to aiām uocant. A nemos enim grece latine dici-
tur uentus. Hinc aiunt nullam esse substantiā nī
si corporeā. Unicūz esse intellectum actiuum cum
ctis rationalibus influentem quorūz quilibet p
prio riget possibili vel intellectu. Auerroi hoc
preceteris defendente: q̄ intellectus possibilis sit v-
tus in nobis cum elementis admixta: prout voluit
Alexander aiām solum complexionem fore. ut
male placet Salieno. Variant hunc tonum qui
dicūt quandam armoniam ex contrarijs: animā
fore corpus 7 hoc varijs sētentijs. Clamāt idēz pe-
nitus esse intellectum 7 si sum nō differre ab ima-
ginatione. Intelligentiam substantias separatas in-
fluere nostris intellectibus radios seminales. Unde
notet plato cum istis nostrum discere est potius
reminisci. ¶ Precepit 7 hinc quorundam lātra-
tus salomō insanos sub tali forma prodire. Ex ni-
hilo nati sumus: 7 post hec crīmus tāq̄ non fueri-
mus. Unus est eīm interitus hominū 7 iumen-
torūz: homo iūmeto nō habet amplius. Ibi est
plato fouēs originem: quo anime simul fuerit cre-
ate: necnō q̄ postq̄ felicem vitam fuerint adeptē
itez ad corpora icipe velle reuerti: 7 illi⁹ uite feli-
citate finita: miserijs huius adhuc peregrinatōis
iuolui. Idem q̄ d angelis sensit secūdus. Ibi Pīta-
goras insinuās nasoni animas in diuersa corpora
trāsire: 7 ad propriā iterdum reuerti. q̄ ambo au-
ctores i circuitu ambulabāt: dicētes secula renasci
eūz vniuersis accidēibus suis: aut 2 pletis q̄ndecū

millium ut voluit primus. aut. xxxvi. millium sic docuit secundus annorum circulis. Synnasia in super ibidez personant: quorundam animas ab angelis creatas platone presidente: substantias separatas esse solum quadragintaquinque vel circa: secundum numerum circulorum orbium Aristotele metaphysico disputante. Et angelorum numerus in sacris litteris contentus: non substantiaz sed virtutum estimandum rabbi moise garriante. Nescio an symphoniam vel spiritum dixerim stridentem quosdam dubios sonos qui obaudiunt exinde innumeri epycuro cantante psallerant: veterem adorantes: quorum orationi. Salomon recitat: dicens. Hoc itaque visum est mihi bonum: ut comedat quis et bibat et fruatur leticia ex labore suo. Et hec est pars illius. Ubiq; relinquamus signa leticie: quoniam hec est pars nostra. et hec est pars nostra. Audiebatur illum etiam cerinthiani credentes post resurrectionem corporum omnibus carnis voluptatibus mille annorum spatio frui. Sarrazeni quoque et nonnulli iudeorum circa hanc atria saltant fabulantes: post vitam presentem flumina lactis mellis et vini a se loco retributionis habenda fore: Confusionem ante medos: hec varietas gignit: ut honorem: gloriam: diuitias: potentiam corporis: Sanitatem et speciem sensus: paruicaces et vigiles mores prudentiam artium: victoriosam industriam: speculationem communem vie cognitionem possibilem quisque propria voluntate dicat esse summum hominis bonum. Ubi nempe hec et plura leguntur. Cuiusdam etiam clamor inde ad aures torquati usque peruenit. Aut deum non esse: aut nullum fore in seculo malum dicentis: sub quo non pauci diuinam prouidentiam ad inferiora non peruenire contendunt. Stoici ibi blasphemant secundum quendam ordinem causarum intransgressibilem de necessitate omnia euenire.

¶ Erexit sibi specialissimum thronum in prefato nemore multiplius plato dicens ut tradit gregoricus triplicem prouidentiam esse: quarum prima est summi dei qui primo et principaliter prouidet spiritualibus et intellectualibus. Consequenter vero toti mundo: quantum ad genera et species et vniuersales causas que sunt corpora celestia. Secunda vero est: que prouidet singularibus animalium et plantarum: quantum ad generationem et corruptionem et mutationem alias: quam attribuit deus qui celum circueunt. sicut post eum aristoteles: hanc obliquo circulo dedit. Terciam vero ponit rerum que pertinent ad humanam vitam: quam quidem reddit demonibus quibusdam existentibus circa terram: qui cum sunt humanarum actionum custodes. Licet secunda et tertia sint dependentes a prima. Inserunt ceteri casus in gloria prouenire.

¶ Alij autem autumant formas omnes accidentales esse: continuaeque flui: et nunquam nisi per instans aliquod

liter permanere. Certam sedem in una parte celi plures ex illis deo locant et alibi non manent. Quos impugnant alij a rebus naturalibus omnes actionem auferentes quasi se solo in qualibet creatura deus particulariter agat: illa non agente. Latit et homerus solem uel iouem intellectum illustrare. Ait enim. Talis est intellectus in deo et hominibus terrenis: qualem in die inducit pater uirorumque deorumque. Scriptum est ibi. Fatis agimur: credite satis: non solite possunt cure mutare rati stamina fusi. Quicquid patimur mortale genus: quicquid facimus uenit ex alto. Omnia recto tramite uadunt. primusque dies dedit extremum non illa deo uertisse licet. Auditur ibi mors inuidua noxia corpori nec parcens anime. Iterum si oraueris ibi ut bene tibi succedat epicurus obstabit quod deus de nobis non curet. Impugnabunt stoici quia de necessitate cuncta concurrunt. Perturbabunt egyptij: asserentes orationibus nostris deum mutari.

¶ Protraheris ab hermete ut statuas adores uel idola: quo in illis sit aliquis maiestatis diuine. Ait. n. b. Augu. referente. viij. de ciuitate dei sicut deus effector est deorum celestium: ita homo fictor est deorum qui in templo sunt: humana proximitate contenti: statuas dico animatas sensu et spiritu plenas: tantaque facientes et talia statuas futurorum prescians: easdem de somnijs et multis alijs rebus predicentes et ibecillitates hominibus facientes eosque curantes tristitiam: letitiamque dantes pro meritis. Ferale est istud et horridum nimis: ire ad demones compellens quos uenerabili a numina uocat prestigiorum multipliciter effectiua: aliqua monstruosa inde discunt: humana pariter et feriter et ferina: quia in una eademque sententia quedam uera et quedam falsa ponuntur: ut est illud quod spiritus sunt naturaliter mali et uirtuosis uiris infesti. Ait namque in epistola Porphyrius ad nepotem. Quosdam opinari esse quoddam spirituum genus cui exaudire magos sit proprium: nostra falax omni forme simulans deos et demones et animas defunctorum: et hoc est quod efficiat que uidentur esse uel bona uel praua: ceterumque circa ea que bona uere sunt nihil opitulari: immo uero ista nec nosce: sed et mala perfiliare: et simulare atque impedire et inuideri uirtutis sedulos sectatores et plenos esse temeritatis et faustus gaudere odoribus adulationibus capi: adhuc castitatis amator plato: ibi diffinit uxores debere esse communes: cuius scholas coluit Nicolaus apocalypsis cum suis.

¶ Non deest qui dicat ad consequendam uitam beatam: fidei nihil prodesse: sed solum opus morale: uox agazellis aures siluam intrantis uulnere sautiabitis: ponentis animas impiorum pena damni solimmo cruciari. Ubi omnia uno mentiuntur sermone: corpora defunctorum non posse resurgere protestantem: errare animas

Capitulū Sextū.

nescio per quos campos: aut usq; ad diem extre-
mū periculū mūdialis sedes determinatas nescire
Scimus q; in his membris sacre eucharistie ue-
nerabile sacramētum intrare non potest. In quo
est substantia corporea sine accide: qualitas abs-
q; subiecto: carens dimensionibus: quātitas inter
desperata relatio: In corpus a nō corpore actus
7 ad impossibile passio terminatur. Locus cingi-
tur a locato. Ambit instans quodlibet: quādo ā-
bitur non adiacet neq; sitū continet situatū. He-
7 alie q; plurime nō dico poetarum ne veritabiles cie-
dantur sub fabulis: sed philosophorū opī: quas
etiam suo lenocinio colorauerunt ex intentiōe va-
tes gentiliūz non solum inter se pugnāt: sed adue-
sus catholicā ueritatē timidū certamen exercēt:
quos si quis inermis acceperit: 7 sacre scripture
clipeis mille non plene munitus: aut remāebit oc-
cūsus: aut sauciatus ad mortē non medicamina ī-
cepturus nisi a summo medico christo. Hos pene
omnes errores reprobāt. b. Tho. contra gētiles:
in diuersis capitulis 7 etia; libris.

De erroribus iudeoz 7 sarracēoz. Ca. vi.

In diluuiū quo
q; aquarum multarum. i. doctrina-
rum falsarū: iudeoz 7 sarracēo-
rū homines nō appropinquabūt ad deū: sed elō-
gabūt submerſi ab eterna damnatione: que do-
ctrine reprobantur per ecclesiam 7 sanctos docto-
res precipue. b. Tho. in li. contra gentiles p totūz
Apud iudeos antiquos qui fuerunt circa tem-
pora christi: fuerunt tres secte opinionūz: a cōmu-
ni uita aliorū distantes. In quibus omib; erat
aliq; errores: uidelicet pharisei: saducei: 7 essei. Et
pharisei quidem uictu austero 7 parco cultu tra-
ditiones suas statuētes: quibus Moisi traditio-
nes determinantes: ut gl. Pictacia cartarū i fron-
te gestabāt: 7 in sinistro brachio in quibus ocalo-
gus inscriptus erat. Et hec dicebātur philateria:
a phila quod est seruari: 7 thozath quod est legē.
Isti maiores fimbrias alijs ferentes: spinas eis affi-
gebant: quibus puncti deābulādo memores cēt
mandatorū dei. Iudiciū dei futurū dicētes om-
nem aiām incorruptam esse: solas bonorū ani-
mas in alia corpora transire usq; ad resurrectio-
nem 7 iudiciū in hoc errabant. Malorū autē
eternis trudi carceribus. Saducei dicebāt in
arbitrio hominū sitū esse bonū: malum ue agere
Animarū generaliter uel supplicia negabant uel
honores 7 futuram resurrectionē corporūz: anias
cum corporibus mori putantes: nec angelos eē di-
cebant. Solos quinq; libros Moisi recipiebāt:
nimis seueri erant: nec inter se sociales. Obquam
seueritatem saduceos. i. iustos se nūcupabant

Essei fere in omnibus uitam monasticam agebāt
nuptias fastidentes: nō quia coniugia 7 hominū
successionem putarent puniendam: sed cauendā
intemperantiā mulierum: nullā earum fidem
seruare uiro putantes. Omnia habebant cōmu-
nia. i. squalorem decus putabant: dūmodo in ue-
ste candida semper essent. Nulla eis ciuitas: sed ī
singulis domicilia habebant. Solem ut oriretur
orantes: postea usq; ad quintam horam operā-
tes Loti corpus aquis simul cum silentio edebāt
Iuramentum habebant pro periurio. Secte sue
neminem adhibentes: nisi substantiarum proba-
tione. Recepti autem secum post annum: duob;
alijs annis morem eius probabant. Deprehensū
in peccatis a se pellebant: ut herbas more peccoz
decerpens usq; ad mortem peniteret. Spuere in
mediū uel ad dexterā partem sui uitantes. Adeo
sabbatum obseruabant: ut nec ea die alium pu-
gabant. Uiebant longiss. mo tempore ob uicē
simplicitatem: mortem pro iusticia iudicātes me-
liorem. Animas omnes a principio creatas pro
temporibus incorporari. Bonas exutas corpori-
bus ultra oceanum degere: ubi sit posita eis frui-
tio ad orientem: malis uero hiberna et procello-
sa loca delegantes. Hec secūdum Vincen. i. recu-
histo. libro. vij. c. xcviij. Sed in nouo testamē-
to errores alios habent cōtra fidem. Unde 7 ad
damnationem eos mittentes eternam. Et primo
quia non credunt christum iesum esse messiam:
promissum eis in lege 7 prophetis: licet adhuc
expectant uenturum: 7 pro eo recipient antichri-
stum. Iesum christum dicunt purum hominem
natus ex maria 7 Ioseph semine: non de spiritu
sancto conceptum. Mysterium trinitatis nō cre-
dunt. i. tres personas esse in una substantia 7 dei-
tate. Messiam quem expectant: non existimant
deum fore: 7 eis redditurum libertatem: 7 terrā
promissionis. Purgatorium negāt. In talimūth
dicunt deum quotidie flere pro seruitute: quia di-
spersi sunt per orbem. Usuras cum eis: qui non
sunt iudei licitas arbitrantur: cum tamen hoc sit
contra legem diuinā et naturalem: ut ostensūz
est supra in secunda parte eo. ti. i. c. vi. et seq.

Gens infidelis sar. §. I.
racenorum inducta est ad errores suos per quē-
dā Machomettum nomine: qui legem eorum
maledictam: quam uocant alchoranum: per eū
receperunt circa annos domini ab incarnatio-
ne sexcentos quindecim: tenente imperium hera-
clio qui crucem domini translata de hierusalem
per Cosdroe gentilem regē persarū: eo deuicto
7 occiso in hierusalem deduxit: 7 in loco pristino
cum magna gloria reposuit. Hic heraclius ex de-
uotissimo principe lapsus est in heresim mono-
scellitarum: seductus doctrina patriarche constā-

Titulus XII Indecimus

tinopolitan: qui illud sentiebat. Hi sarraceni: q̄
7 idumei descendentes ab hyimabel filio abrahe
potius deberēt dici agareni. quia ab agar ancilla
sare descenderūt: nō a sara unde sarracenos se nū
cupant. Ex his ergo idumeis natus pessimus iste
7 omni scelere plēus Machomettus: primo pau
per fuit 7 ignobilis 7 idolatra: colens uenerem p
dea: sicut 7 arabes alij illius regionis. Unde in ip
sa sua bestiali lege alchorā dicit deū sibi hec vba
dixisse. Orphanus fuisti 7 suscepi te. In croi ido
latrīe diu mansisti. 7 inde eduxi te. Pauper eras
7 locupletauī te. Et quia illa patria colebat ue
nerem: statuit in lege diez veneris ob uenerationē
veneris in magna solēnitāte haberi. Hic cuz esset
callidus: asinarius tamē 7 ductor camelorum cu
iusdam nobilis vidue que p̄erat cuidā prouitū
arabie: post occultam fornicationē cū ea: tandē
eam publice duxit vxorem. Qui potens factus
est diues: cum attentaret regnum sibi arabie sub
iugare: 7 per violentiam soluz nō valeret p̄ simul
tatem sanctitatem hoc procurauit 7 obtinuit di
cens se prophetam a deo missum ad corrigendas
leges que nimis dure erant. s. Moisi 7 christi. vn
de habito consilio 7 adiutorio cuiusdā iudei pe
ritissimi in lege: 7 cuiusdam clerici qui ex eo q̄ i
curia romana non ualuerat obtinere dignitatem
quam ambiebat. Indignatus accessit ad partes
illas arabie: ut intruderet aliquem errorem
7 scandalum in ecclesia. Vel ut alij asserunt con
silio cuiusdam monachi sergij nomine: qui ex
pulsus fuerat de monasterio suo: quia hereticus
erat infectus heresi nestoriana. vel Jacobitarum:
condidit legem alchoriani: quedam de lege mosa
ica: quedā de lege euangelica eliciens: aliquib' ve
ris multa falsa immisciens. fatetur enī in alcho
rana lege sua. Moise prophetam magnum dñm
sed christuz maxmū prophetarum: conceptum
non uizili semine: sed virtute dei natum de virgi
ne maria: miracula multa fecisse: s; non fuisse pas
suz: immo alium hominem similem sibi. Unde
mortem 7 sepulturam christi negant. Circūcisio
nem more iudeorum mandat 7 frequētes lotōes
corporis: precipue cum ad orationem accedunt
Unuz deuz omnipotentem adorant asserētes an
teq̄ deus celum 7 terram crearet: nomē Macho
metti in cōspectu dei astare 7 nisi Machomett'
futurus esset: nec celum nec terram factam fuisset:
nec paradysum esse. Unū lex eis prohibet bibere
7 carnes porcinas edere: 7 ieiunium per mensem
mandat seruare: nūl per totam diem comedendo
7 per totam noctem comedendo: bibēdo: 7 luxu
riādo. Quattuor vxores vt legitas cuius p̄mittit
accipere: 7 eas ad placitū repudiā 7 loco ipudiate
aliā sumē. Emptitias vō femias 7 captiuas quot
uolunt accipiāt ad carnaliter cognoscendū. Ad
ter secūduz eaz legem lapidatur. Sur autem nō su

spenditur: sed uerberatur grauiter. Sibi tamen
Machomettus in ea lege asserit a deo permissū
ut ad alioruz uxores accederet ut generaret ex eis
prophetas: 7 homines uirtutis. E breuiter tot in
ea lege sunt abusiones: usq; etiam ad uiciuz sodo
miticū: tot imunditie 7 bestialitates: ut omnis ra
tio bene disposita: 7 a carnali consuetudine nō ab
soluta habeat detestari. Promittit autem obser
uantibus eam: non nisi sensualia: paradysus. s. de
litiazuz. In quo non habebūt calorem uel frigus
uel alias penalitates: vestes pulcherrimas. Fluui
os lactis 7 mellis et uini aromatici ad edendum:
et bibendum. Iuenculas speciosissimas in coniu
giū 7 angelos eis seruientes in uasis aureis 7 argē
teis. Non credentibus uero his 7 non obseruantib
us legem promittit penam infernale: sine fine.
Et in fine uite credentibus deo: et Machomettū
esse dei prophetam et messiam a deo missum dic
peccatorū ueniā dari: Quq; Machomett' i mor
bum caducuz incidens: ad terram aliquando hō
ribiliter caderet: propter quod 7 vxor illa domi
na: et astantes abhominatū euz haberent pro sui
excusatione asserbat se tunc ei Gabrielem archā
gelum loqui ad informandum de lege et agendis:
cuius maiestatem 7 gloriā: non posset sufferre: et
ideo sic cadere. Et cū querētur ab eo de miracul
aliquibus fiendis: sicut factuz est a Moise 7 chri
sto. Excusabat se non esse missuz ad miracula fa
ciendum: sed ad corrigendas leges. Et cum dicē
se mortuum tertā die resurgendū et in celuz ascē
surū: una dieiū post nimia inebriationē ignomi
niose mortuus: 7 a porcis enormiter tractat. Luz
sui per aliquos dies corpus seruantes ipm resurgēt
non ualētes sufferre eius fetorem ipm occultauē
runt. Sicq; lex illa pessima contra omnem legē
diuinā 7 humanā: 7 philosophiam moralem:
a diabolo iuenta: tradita est peccatis hominū exi
gentib'. Nec mirum si ita dilata est: 7 a mltis po
pulis suscepta: ut dicit b. Tho: in principio libri p̄
tra gentiles: quia tota est secūdu delectationē car
nis. ad quas sequētes populi sunt proni: tum etiā
quia et promissiones carnales continet. Tum eti
am quia uiolentia et armis quo ad multos intro
ducta est et conseruata. Nam statuit ille maledi
ctus homo q̄ si quis uellet predicare uel disputa
re contra illam legem subito sine audientia occi
deretur: propter quod non potest tute ad eos acce
dī ad predicandum contra errorem eoruz. S; cū
nec miraculis nec prophetis nec saltem mediocri
sapientia doctorum sit lex illa formata: quinimo
honestati moruz 7 rōni naturali contraria de spe
patet eius falsitas ac fatuitas.

De erroribus hereticorum. 7. lxxx. he
resibus ipsorum. Capitulū. vij.

In diluuiū aqua
rū multarum. i. falsarū doctriarū he
reticorū hoīes nō approximabunt
ad deum 7 decret. xxiij. q. iij. habētur collecte he
refes diuersorū hereticorū et nomia et errores eo
rum. 7 sunt originaliter verba Iſido. in. viij. lib.
etymol. Et capitulum sic incipit. ¶ Quidā hereti
ci qui de ecclesia recesserunt: ex noīe suorū auctoꝝ
nūcupāt. Quidā vō ex cāis quas eligentes iſtue
runt. Simoniāci a ſimone dicti: magice diſciplic
perito: cui petrus i actibus aploꝝ maledicit. p
eo q ab apoſtollis ſpirituſ facti gratiā emere uolu
iſſet. Hi dicitur creaturā nō a deo eſſe: ſed a vīre
quadam ſuperno create. Menādriani a menan
dro mago diſcipulo. Simonis nūcupati: q mun
dus nō a deo: ſed ab angelis factū dixerūt. ¶ Ba
ſilidiani a baſilide appellati: q iter reliq̄s blaſphē
as paſſū chriſtū abnegāt. ¶ Nicolaite dicti a ni
colao diacono eccleſie hieroſolymorū: qui cū ſte
phano 7 ceteris pſtitutus ē a petro: q pp pulchri
tudine reliquēs uxore: dixit. ut q uellet: ea uteret.
Verſa ē i ſtupꝝ talis pſuetudo ut iuicē pūgia cō
mutarēt: q̄s Joānes i apocalipſi caplo. ij. impro
bat: dicēs: ſz hoc hēs q̄ odisti facta nicolaitarum
Enoſtici pp excellentiā ſcie ita ſe appellari uolue
rūt. Aliam noſtrā nām dei eſſe dicit: bonū 7 ma
lum deū ſuis dogmatibus cē ſingūt. ¶ Carpocra
tiā a carpocrate qdā uocat: q dixit chriſtū hoīez
fuiſſe tñ: 7 de utroq̄ ſexu pgenitū. ¶ Cheritiā
a cherito qdā nūcupati: hi iter cēta circūciſionez
obſeruāt. mille ānos p reſurrectionē i voluptate
carnis futuroſ predicāt. Un 7 grececliaſte: latine
mīciliaſte ſūt appellati. ¶ Nazarei dicti: q̄ dum
chriſtū q a uico nazare e appellat filiiū dei pſitēt
oīa tñ cētis legis cuſtodiri. ¶ Ophite a colubro
noīati ſi. Coluber enī grece ophi. dicitur colunt
enim ſerpentem dicentes ip̄z i paradīſo induxiſ
ſe vīutis pgnitōez. ¶ Valētiā a valētio qdā plato
nico ſectatore uocati: q̄ eonae. i. ſcla qdā i origiem
dei creatōis iduxit chriſtū q̄s de vīgine nihil corp
aſſūpſiſſe: ſz p eā q̄ i ſiſtulā trāſiſſe aſſeruit. Ap
pellite q̄z auctor appelles pnceps fuit: q̄ creatōez
āgelū neſcio quē gloſū ſup oīs dei fatiēs deū legi
iſrl illū ignē affirmās q̄ dixit chriſtū nō deum in
vīrate ſz hōīē i fatiaſia apparuiſſe. Arcociāni a
pncipib⁹ appellāt: q̄ vniuerſitatē quā de⁹ pdidit
opa eſſe archāgeloz defēdūt. ¶ Adamiani uo
cati: q̄ ade imittēt nuditatē. Un 7 nudi orāt 7 nu
di iter ſe mares 7 ſeie pueniūt. ¶ Layani pīde ſic
appellati: qm Layn adorāt. ¶ Sethiāi nomē ac
ceperit a filio ade q uocatus ē Seth. dicētes euz
eſſe chriſtū. ¶ Melchisedechiani vocati p eo q mel
chisedech ſacerdotē dei: n hōiem fuiſſe: ſz vīutem
dei eſſe arbitrat. ¶ Angelici uocati q̄ angelos col
lūt. ¶ Apoſtolici hoc ſibi nomē iō aſſūpſerūt q̄

nihil poſſidentes ppriū nequaq̄ recipiūt eos q̄ a
liquo i hoc mūdo utūt. ¶ Cerdomani a cerdone
quodā noīati: q̄ duo pncipia ſua aſſeruit. Mar
cioniſte a marciōe ſtoycō phō appellati: q̄ cerdo
nis dogma ſecutus: alterz bonū: alterū iuſtū deuz
aſſeruit: tāq̄ duo pncipia creatōis 7 bōitatis. ¶
Arcoterite ab oblatiōe uocati: panē. n. 7 caſeū of
ferūt: dicētes primis hōib⁹ oblatuz a fructib⁹ ēre:
a fructibus ouium fuiſſe celebratū. ¶ Aquarij ap
pellati. eo q̄ aquā ſolā offerūt i calice ſacri. Seue
riani a ſeuero exorti uinū nō bibūt uetus teſtīm 7
reſurrectionē nō recipiūt. ¶ Taciani a taciano
uocati: qui 7 ercratice dicti: q̄ carnes abominantē
¶ Elogij uocat tāq̄ ſine vbo: logos. n. grece. latie
vbum dī. Deū. n. vbum nō credūt: reſpuētes Joā
nis euāgelij 7 apocalipſi. ¶ Lataphrigus nomē
pūicie phrigia ddit: q̄ extiterūt auctores eorū
Mōtan⁹: pſca: 7 maximilla. ¶ Lathorij pp mū
diciā ita ſe nōiauerūt: glīantes. n. de ſuis meritis:
negāt penitētibus veniā peccatoꝝ. Viduas ſi nup
ſerint tāq̄ adulteras dānant. Mūdiōres ſe cetis
predicāt qui nomē ſuum ſi cognoscē uellēt mun
danos poti⁹ ſe q̄ mūdos uocarēt. Paulini a pau
lo ſamofateno exorti ſūt: qui dixit nō ſemp fuiſſe
chriſtū: ſed a maria ſūpſiſſe inītiū. Hermogenia
ni ab hermogene quodā uocati: qui mām n̄ natā
itroducēs deo nō nato eā cōpauit: matrēq̄ elemē
toꝝ ideam aſſeruit: quos ap̄s i probat elementis
ſeruientes. ¶ Manichei a quodā pſa extiterunt
qui uocatus ē manes. Hic duas nās 7 ſubſtantiāſ
itroduxit. i. bonā 7 malā: 7 aīas ex deo q̄i ex aliq̄
fōte manāz aſſeruit: teſtīm uetus: reſpuūt nouū ex
parte recipiunt. ¶ Antropomorphite dicti pro
eo q̄ ſimplicitate ruſtica deuz hīe humana m̄bra
q̄ in diuinis libris ſcripta ſūt: arbitrat. Antropo
grece latie hō interpretat. ignorātes uocē dñi: q̄ ait
Spiritus ē deus. Incorporeus eſt. n.: nec. n. mem
bris diſtinguit: nec cōporis more cēſet. Heraclite
ab heraclio auctore exorti: mōachos tñ recipiūt
cōiugia reſpuūt: regna celozum puulos hīe n̄ cre
dūt. ¶ Nouatiani a nouato urbis rome pſbyrēo
exorti: qui aduerſus corneliū cathedrā pōſticalē
conatus inuadere herēſim inſtituit. Noluīt apoſta
tas ſuſcipe 7 rebatizās baptizatos. ¶ Mōtai he
retici dicti q̄ i tpe pſecutois i mōtibus latuerunt
qua occaſiōe ſe a catholice eccleſie cōpore diuiſerūt.
¶ Ebionite ab ebione dicti ſiue a pauprate xp̄z
n. p. puentū ſolū uirūz iuſtūz putāt effectū. Un p
petenter ebionite p pauprate itelligentie appella
ti ſūt. Hi. n. iudei ſūt: 7 ita tenēt euāgelij ut legem
carnaliter ſeruēt: aduerſus quos ad galatas ap̄s
ſcribēs iuehūt. ¶ Fociāni a fociano gallogicie
ſirinie epō nūcupati: q̄ ebionitarū hēſiſz ſuſcitās
aſſeruit chriſtū a māia p ioseph nuptiali coitu fu
iſſe conceptū. ¶ Acriāni ab erio quodā nūcupa
ti ſūt. Hi offerre ſacrificiū p defūctis ſp̄nunt.

Aeciani ab aetio sunt uocati: Idemq; eunomiā ab eunomio qdā diacono aetij discipulo ex c' no mie magis innotueret: dissilez pū asserētes filiū 7 filio spm̄ factū dicūt ē nullū iputari pccm̄ i fō mā nētū. **O**rigētiā ab origie auctore exortū sūt dīcētes q' n̄ possit fili' uidē p̄em nec spū fact' filiū. ai mas qz i mūdi p̄ncipio dicūt peccasse p diuersitate peccorū e celis vīqz ad trā diuersa corpora q̄si vīcula meruisse eaqz cā mūdū sc̄m eē. **N**oetiani a qdā noeto uocati: q dicebāt xpm̄ eūdē eē 7 p̄em 7 spm̄ factū. **I**pamq; trinitatē i offōuz nōib' nō i p̄sōis accipiūt. **U**n̄ 7 p̄ipassiā uocat: qz p̄ez pas sū dicūt. **S**abelliani ab eodē noeto pululasse di cūt: c' disciplm̄ pibēt fuisse sabellū: ex c' noie ino tuerūt. **U**n̄ 7 seballiani uocati. **H**i vñā p̄sonā p̄is et filij et spū facti astruūt. **A**rriā ab arrio ale xadrino p̄sbyto orti sūt: q coeternū p̄i filiū n̄ agno scēt: diuersas i trinitate substātiās asseruit. **C**ōtra illō qd ait dñs. Ego et p̄ vnū sum'. **M**acedonia ni a macedonio epō sūt dicti: negātes deuz eē spm̄ factū. **A**pollinariste ab appollinari uocati: dicē tes xpm̄ corp' t̄mō sine aia assūpsisse. **A**ntidī comate appellati sūt: eo q' marie v̄ginitati p̄dicūt: asserētes eā p' xpm̄ natūz uiro suo fuisse p̄mixtā. **M**etāgilmozite: iō tale nomē acceperūt: qz angī os grece uas dī. **A**sserūt. n. sic eē p̄i filiū: tāq; uas minus itra mai' uas. **P**riciani a qdā p'riciano nūcupati sūt: q substātiā hūmāe carnis a diabolo p̄ditā dicūt. **C**oitiā a qdā colitio noiati: q dī cūt deū nō facē mala. **I**llud qd scriptū ē. Ego do min' creās malūz. **F**loriā a floriano: qui cōrio di cūt deuz creasse mala p̄ hoc qd scriptū est. fecit ō us bōa. **D**onatiste a dōato qdā aphro nūcupa tē: q de numidia ueniēs totā pene aphricā sua p suasiōe dēcepit asserēs miorez p̄e filiū: filio spm̄ sc̄m: rebatizās catholicos. **B**onosīā a bonoso qdā epō exortū: q xpm̄ filiū dei adoptiuū n̄ p̄puz asserūt. **C**ircūceliōes dicti. eo q' agrestes sūt: qz stotopicas uocat supradicte heresis h̄ntes doctri nā. **H**i amore martyrij semetip̄os p̄mūt: ut violē ter de hac uita decedētes martyres nōinēt. **P**ri scilliāiste a p̄scilliano uocati q' i hispāia ex erroie gnoscoz 7 māicheoz p̄mixtū dogma p̄posuit. **L**uciferiā a lucifero firmie epō orti q' ep̄os catho licos: q istate p̄secutōe p̄fidie arrianoz cōfētiētes erāt. 7 postea correcti redirent i cathedra delegeit damnares: siue quod crediderūt: siue qd credidif sse dissimulauerunt quos ecclesia catholica mā no recepit sinu tāq; petrū post fletum negationis l3 postea ab ecclesie cōione reuocauerunt 7 cum ipso lucifero auctore suo qui mane oriebat eadē mēu erunt. **I**ouinianiā a iouiniano quodā mōa cho dicti: asserētes nullūz nuptaz 7 v̄ginum esse distantiam: nullūq; inter abstinētes s̄p̄l̄r eē co pulatos esse discrimē. **E**luidiā ab eluidio no miati q' dicunt p' christūz natūz alios mariām fī

lios de uiro ioseph pepisse. **P**aterniani a pat no quodam exortū: qui inferiores uiri corporis a diabolo factas opinantur. **A**rabici nūcupa ti eo qd i arabia exortū sunt: dicētes aiam cūz cor pore mori: atq; i nouissimo utrunq; resurgē. **T**ertullianiste dicti a tertulliano p̄sbyto aphry cane puincie ciuitatis carthaginē: dicētes aiam imortale esse: sed corporeā predicātes. **E**t aimas peccorū hōinūz post mortē i demōes v̄ti putātes. **T**essaresdecade iō dicti. q' quartadecia luna pascha cum iudeis obseruando contendunt. **N**ā tessera quattuor: deca decē significat. **V**ictages a somno nūcupati: eo q' uigilias noctis respuant superstitionē esse dicētes iura temerari diuina: q noctē ad requiem tribuunt. **P**elagiā a pelagio monacho exortū. **H**i liberūz arbitriūz diuine grē aī ponunt: dicētes sufficere uoluntatē adimplēda diuina iussa. **N**estoriani a nestorio p̄statiopo litano epō nūcupati: qui beatā uirginē mariāz: nō dei sed hoīs tm̄ matrimonio asseruit matrem ut aliā personā carnis aliam facēt diuinitatis: nec unūz xp̄z i v̄bo 7 carne credidit sed separati atq; seiunctim alterum filiūz dei: aliūz hoīs p̄dicauit. **E**utritiani dicti ab euticio cōstātinopolitano abbate qui xpm̄ p' hūanā assūptionem negauit existere de duab' naturis: s3 solā i eo diuinā asse ruit eē naturā. **A**cephaliste dicti. i. sine capite. **N**ullus. n. horūz repit auctor: a quo exortū sunt. **H**i trium calcedoniēsium p̄cilioz ipugnatōes: du arū in xpo substātiāz p̄p̄etate negāt 7 unā i eo' p̄sonā predicāt. **T**heodosiā 7 gaianite appel lati a theodosio et gaiano: q ip̄ibus iustiniā p̄in cipis i alexādria: populi p̄uersi electione vna die ordinati sunt ep̄i. **H**i errores euticis et diascorij sectantes: calcedonēse conciliū respuūt: et ex dua bus unā in xpo naturā asserunt quā theodosiā coruptā: gianice icoruptā cōtēnūt. **S**noite et tritoigte a theodosianis exortū sūt. **E**x qbus gnoī te ab ignorātia dicti qz p̄p̄t p̄uersitatē ex q' orti sūt id adiciunt: qd xpi diuinitas ignoret que sūt scrip ta futura de die 7 hora nouissia. **T**ritoice vō uocati. eo q' sicut tres personas in trinitate: ita qz tres asserūt deos eē p̄ illud qd scriptū est. Audi iſrl dñs deus tuus unus est.

Sunt 7 alie hereses. §. I.

sine auctore et sine nōib': ex qbus aliq putāt trīnū eē deū. **A**lie xpi diuinitatē passibile eē dicūt. **A**lie xpi de p̄e natiuitati i tpe initūz tp̄is dāt. **A**lie li berationē hōinū apud iſeros factā: xpi descēso nē nō credūt. **A**lie aiam imaginē dei negāt. **A**lie ai mas p̄uerti i demōes et i qcuq; aialia existimant. **A**lie de mūdi statu dissentiūt. **A**lie innūerabiles mūdōs opināt. **A**lie aquā deo coeternā faciūt. **A**lie nudis pedibus ābulat. **A**lie cū hoīb' nō mādncāt.

Capitulum Septimum

De sunt hēses aduersus catholicā fidē exorte ab aplis et factis pib⁹ uel cōcilij dānate: q̄ duz in se multis errorib⁹ diuise inuicē sibi dissentiūt p̄mu ni tñ nomine aduersus ecclesiam dei conspirāt: s; et quicunq; aliter sanctam scripturam itelligit: q̄ sensus spūssancti flagitat a quo scripta est: licet d̄ ecclesia non recesserit. tamen heretic⁹ appellāi potest. Has omnes hereses archidiaconus i rosario super dicto. c. quidam: reprobāt breuiter p̄ cano nes in diuersis capitulis annotatos. Sed et bñs Tho. in li. 5 gentiles plures ex dictis heresibus ef ficacissimis rationibus confutat in diuersis libris et caplis. Dicit autem. b. Aug. Ideo diuina pui dētia multos diuersi erroris hēticos esse p̄mittit ut cū interrogāt nos ea que nescim⁹ sic discutiam⁹ pigritiā et diuinas scripturas cupiamus. Propte rea apostolus ait. xi. ut probati manifesti fiāt. Hi autem a deo probati sunt qui bene possūt docere. Hec ille. q. e. c. ul. Item de p̄se. di. ij. Ego berenga rius. Reprobatur ibi error ipsius berengarij qui asserbat i sacro altaris non esse realiter et ueraci ter corpus et sanguinē xp̄i: s; tñ ut i signo sicut dē Petra erat xp̄s: nō re: sed significatione et figura. Quem errorē ut heresim abiurauit et anathēati zauit corā Nicolao papa i synodo. xcviij. ep̄oru romē et confessus est tenere quod confitē ecclesia uerz. s. xp̄i corpus esse in altari post consecratōez s. sub illis speciebus panis et uini.

In decretalibus re. §. II
probandur hi errores seu hereses. p̄mo abbat iō achim. extra de sū. tri. et fi. ca. dānamus. Hic iō achim fecit libellum 5 petrū lombardum p̄ eo qd̄ dicit in p̄mo sen. Quedam sūma res est pat̄ fili us et spūssanctus: et illa non est generans nec genita nec pcedens. appellās ex dictis v̄bis ipsū petrū hereticū et infanuz: eo q̄ nō est tā trinita tem q̄ quaternitatem astruebat i deo: uidelz tres p̄sonas: et illā cōem eēntiā q̄ quartā māifeste pte stās q̄ nulla res est que sit pater fili⁹ et spūssanct⁹ quīs cōcedat q̄ p̄ et fili⁹ et spūssanctus sint una es sentia: una substātia: una nā. Unitatē h⁹ nec vāz et ppriam: sed q̄ collectiuā et similitudinariā esse fa tetur: quēadmodū dicuntur multi hōies. vñ p̄p̄lī et multi fideles una ecclesia. Et ifra. Nos autēz in quit Innocētius tert⁹ sacro approbātē p̄cilio cie dim⁹ et p̄fitemur una cū petro. s. p̄fato: q̄ una que dā sūma res ē icōphensibilis qd̄ et ineffabilis p̄ et filius et spūssanct⁹: tres simul p̄sone: ac sigillatiz quelibet earū dē: et iō in deo solū nō trinitas ē: nō quaternitas: q̄ q̄libet triuz personaz ē illa res. s. substātia essentia seu natura diuina q̄ sola est unī uerfoz p̄cipiū. p̄ter q̄ aliud iueniri non pōt: et il la res nec generans nec genita: nec pcedēs: s; ē pat̄ qui generat. fili⁹ q̄ gignit: spūssanct⁹ q̄ pcedit. vt dī

stictionēs sint in p̄lōis unitas i nā. Nec est hec vni tas in diuinis sicut in humanis ut dicebat iōachiz Nam cum christus ait de fidelibus ut sint unum sicut et nos unum sumus. Prima est unitas cha ritatis in gratia hec est fideliz. Secūda que est in personis diuinis est unitas idētitatis in natura: quēadmodū et alibi ip̄a ueritas ait. Estote uos perfecti sicut et pater uester celestis perfectus est. i. estote p̄fecti perfectione gr̄ie sicut pat̄ est perfectus perfectione nature. Ut heretica ergo damnat sen tentia iōachim nō tñ ip̄e heretic⁹ iudicat: q̄ oīa scripta sua supposuit iudicio ecclesie corrigenda. Reprobatur etiam doctrina impij amalici ut he rerica et insana. Extra de sū. tri. et fi. ca. dānamus. Huius errores ibi nō ponūtur: sed reperi in aliq libello fuisse tales: uidelicet q̄ ideo in mente diui na creant et creantur. Secundus q̄ dicitur deus finis omnium: pro eo q̄ omnia sūt reuerfura ad ipsum in unum indiuiduum immutabile et firmū. Tertius q̄ deus non uidetur in se: sed in creaturā sicut lumen nisi in aere. Quartus q̄ si adam non peccasset: non fuisset distinctio sexus: sed fuisset multiplicatio hominū sicut angelorum. Quintus q̄ constitutus in charitate: nullum peccatū com mittit. Item extra de heret: describūtur quedam secte hereticorum et reprobantur. Dicit enim ibi Greg. ix. Excōicamus et anathematizām⁹ uniuersos hereticos: gazeros: patarēos: pauperes d̄ lug duno: passaginos: ioseppinos: arualdistas: spero nistas et alios quibuscūq; nominibus censeantur facies quidem habentes diuersas: caudas tamen adinuicem colligatas q̄ de uanitate procedunt i id ip̄m. Pauperes de lugduno habebant plures. Et inter ceteros: q̄ in nullo casu licet iurare etiāz dicendo ueritatem. item q̄ non licet etiam iudici occidere malefactorem. Item q̄ non potest bon⁹ saluari tenendo fidem romane ecclesie. Item qd̄ malus sacerdos non potest consecrare. Item qd̄ ecclesia defecit tempore siluestri. Et plures alij er rores. Et i. c. abolendam dicit lūtiū tertius. Unī uersos q̄ de sacramento corporis n sanguinis xp̄i uel de baptismo uel peccatoz confessione aut de matrimonio aut alijs ecclesiasticis sacramētis ali rer sentire aut docere non metuunt: q̄ sacrosan cta romana ecclesia predicat et obseruat uinculo perpetui anathematis inodam⁹. Ubi nota fm. b Tho. in. iij. q̄ licet Gratianus in decretis de pe. di. i. in fi. Et magz sen. in. iij. mouētes qd̄ez. Utz confessio uocalis peccatoz q̄ sit sacerdoti i sacra mēto p̄nie sit necessaria ad salutē: uel sufficiat so la contritio: ponūt opi. p̄ et iducētes rōes: omū dūmittētes insolūtā et in arbitrio legētis. Tamen pōstq̄ ē decretuz p̄ ecclesiā et mādatum confessio nē debē fieri sacerdoti p̄prio annuatim: extra de pe. et re. omnis pertinaciter tenere nunc q̄ nō sit necessaria confessio uocalis: esset hereticū.

In libro sexto dē. §. III.

italiū extra de sū. tri. 7 si. ca. c. i. dānēt error dicēti
u3 spm̄scm̄ pcedē a p̄e et filio ut a duob⁹ pncipij
et duab⁹ spiratōib⁹. Et dī ibi. fideli 7 deuota pro
fessioe fatemur q̄ spūfāctus eternalr̄ procedit ex
patre 7 filio: n̄ tāq̄ ex duobus pncipijs s3 ex uno
pncipio: n̄ duab⁹ spiratōib⁹ s3 vnica spiratione.
Ad idē dicit magi. i. sē. dī. xix. fatēdū ē p̄ez 7 filiū
unū pncipiū eē ad spm̄fāctuz: n̄ duo pncipia: 7 si
cut p̄ 7 fili⁹ ē unū pncipiū q̄ ad spm̄scm̄: ita p̄ et
fili⁹ 7 spūfāctus unū pncipiū q̄ ad creaturā oēs for
mādā l̄ reformādā. Reprobat hīc 7 error atiqu⁹
grecoz: dicētiū spm̄fāctū pcedē a p̄e: s3 n̄ a filio:
cui⁹ s̄riū h̄i i symbolo ubi dī: q̄ ex p̄e filioq3 p̄e
dit. Et Didim⁹ dīc magn⁹ doctor grecoz d̄ cōse.
dī. v. saluator. Et mlti aliq̄ doctores atiq̄ 7 s̄ci gre
coz: ut iduc magi sē. i. i. Precipue Basili⁹ magn⁹
ad euonitū: hoc errore dānabili 7 h̄si detēti sunt
greci anis sexcētis 7 ultra q̄ttidie magis deficiētes
i sapia i potētia tpali 7 i p̄bitate uite. Et postq̄ se
pauerūt se ab obediētia 7 fide rōane ecclesie statu
entes papā 7 ipauerūt: nūq̄ aliq3 i eis claruit mi
raculis: 7 merito: q3 de⁹ q̄ ē auctō miraculorū nō
uult falsitatē eoz 7 h̄si opib⁹ suis miraculoz ap
probare. Demū āno dñi. Mccccxxviii. i cōcilio
gñali celebrato florētē: sub Eugēio papa. iiii. i cō
cistorio publico: i cōuētū s̄e marie nouelle: ueniē
tes doctores grecoz de p̄tib⁹ suis cū ipatōe suo et
pōtifice suo. disputata mā h⁹ ite grecoz 7 latios
n̄os p̄ fidelē itēptē utriusq3 ligue. Arguētē magi
Jo. de mōte nigro: ordīs p̄dicatoz: 7 r̄ndēte q̄daz
maxio doctōe grecozū ep̄o ephesio: puicti sūt gre
ci ex libris doc. suoz p̄maxie basilij de errore suo
vñ dñū reducti ad vitatē fidei: p̄fessi sūt nobiscum
spm̄scm̄ pcedē a p̄e 7 filio: ut dicitur i symbolo.

In clemē. d̄ sum. §. III.

tri. 7 si. ca. dānāt aliq̄ errores. Pri⁹ videlz dicēdū
aia rōal nō ē fōma corpōis hūani p se imēdiate.
Scdō dicētiū q̄ christ⁹ n̄ erat mōtū qñ de latere
ei⁹ p̄forato exiuit s̄guis et aq̄ Jo. xix. Tertio dicē
tiū q̄ pueris 7 adl̄tis i baptisimo n̄ p̄fert ḡa 7 uir
tutes. ¶ Itē i cle. d̄. usu. ex graui deficiat. q̄ q̄ pri
naciē affuerat usuzā n̄ eē p̄c̄m̄ 7 dānabile: h̄eti⁹
ē h̄nd⁹ 7 ut h̄eti⁹ p̄sequēd⁹. ¶ Itē i ti. de h̄et. c.
ad n̄iam reprobāt errores begardo3 q̄ uidēt ha
buissē originē i alemāia. Et sūt hī. Prim⁹ ē q̄ hō
i hac uita t̄m̄ pōt acquirē p̄fectōis q̄ ipeccabilis si
at: nec ultra i ḡa pōt p̄ficē. Scdō ē q̄ n̄ o3 eū qui
ad talē gradū p̄fectōis uenerit iētūare q3 tūc s̄s̄s
alitas est rationi subiecta. Tertius est q̄ habens
talem gradum perfectionis non subijcitur huma
ne aucti ul obediētie: nec tenetur ad aliqua p̄ce
pta ecclesie. Quart⁹ q̄ viator i uia pōt eē ita beat⁹
sic fact⁹ i p̄ia. Quū⁹ q̄ q̄libet itellectual nā se ip

sa nā ē beata: nec idiget aliq̄ lumie gl̄e ipaz elcua
te ad uidēdū deū eo3 fruedū. Sext⁹ ē q̄ exercē se
i actib⁹ v̄tuosis ē hōis ip̄fecti: p̄fect⁹ at licētiat a se
v̄tutes. Septim⁹ ē q̄ osculū m̄lieris ē mortale: cū
ad hoc n̄ icliet nā: s3 act⁹ carnal nō ē pecc̄3 cū3 ad
hoc icliet nā: maxie cū de hoc tētāt. Octau⁹ ē q̄ i
eleuatōe corpōis christi p̄fect⁹ hō n̄ o3 assurgē ul
ei reuerētiā facē: q3 ip̄fectōis ē: si a puritate 7 alti
tudie p̄replatōis sue: descēdat ad hoc q̄ circa my
steriū saci eucharistie aut circa passiōē hūanira
tis christi aliq̄ cogitaret. oēs hī articli p̄ h̄si h̄nt
7 dānāt ibi 7 rōes ibi potes uidere in glo.

In extrauagatib⁹. §. V.

et reprobāt ut h̄ses q̄dā erroz. 7 p̄mō i extraua
gati b̄ndicti q̄ icipit. B̄ndict⁹ de⁹ i dōis suis: repro
bat error dicētiū: q̄ nullus uidet diuinā eēntiā v̄l
ē p̄fecte b̄ta an̄ diē iuditij. Itē q̄ aie decēdēt i mō
tali peccō n̄ imēdiate ad iferna descēdūt. Itē q̄ n̄
oēs hōies i diē iuditij an̄ tribūal christi cū suis cō
porib⁹ apparebūt: reddituri de factis p̄p̄is rōez
ut recipiat fm̄ ea q̄ gesserūt: penā l̄ p̄mū: hec oia
ibi. ¶ Itē i extrauagati Jo. xxij. q̄ icipit: dudū ad
audiētiā: reprobāt ut h̄ses: errores petri de cōba
ria Jo. 7 Michelin⁹ ord̄ s̄ m̄iozū: q̄ p̄tinaciē asse
uerabāt: q̄ Petrus ap̄ls n̄ fuit magis caput ecclesie
q̄ q̄libet ap̄loz: 7 q̄ christ⁹ nullū uicariū i ecclesia
dereliq̄t l̄ caput. Et q̄d papa n̄ h3 corrigē 7 p̄uere
istituē ul destituē ipatore 7 q̄ ē p̄stitutio de sen. et
re. iudi. pastoral i cle. Itē dixerūt q̄d oēs sacerdo
tes cuiuscūq3 grad⁹ existāt sūt eccl̄is auct̄es: p̄tatis:
7 iurisditōis: istitutōe christi. Et q̄d vn⁹ plus h̄eat
alio: hoc ē ab ipatore: q̄ ē pōt hoc reuocare. Itē
q̄d nec papa nec tota ecclesia pōt punire quēq̄ p̄u
tōe coactiua: nisi hoc h̄eat ab ipatore. Quē sūt
ea q̄ h̄nt dī. xvi. p̄ totū. 7. ij. q. vi. decreto. 7 extra
de iudi. nouit: 7 de so. p̄pe. c. vlt. li. vi. Itē pet⁹ d̄
corbaria fuit fact⁹ antipapa tpe h⁹ Jo. xxij. ad oz
dinatōem Ludouici ipatoris scismatici 7 depōsi
ti ab imperio. Et ab eo antipapa coronatus ē. S3
postea captus dictus petrus antipapa: 7 duct⁹ ad
Jo. xxij. auinioni confessus errorem suū: in carcē
uitam finiuit. ¶ Itē in quadam alia extrauagā
ti que incipit. Quia quorundam reprobatur he
resis quorundam dictorū de paupere uita: dicēti
um ouas esse ecclesias: una carnalis que uiuit in de
lit̄is: cui p̄est mystic⁹ Antichrist⁹ papa. Alia vō
ecclesia spūalis que seruat i eis. Scdō q̄d papa rōa
nus nō pōt aliq̄d facē uel imutare sup regula b̄fi
francisci: nec q̄d ē p̄ alios p̄decessores determina
tū p̄tēs ad clauē scie. Tertio q̄d nullus p̄lat⁹ h3
potestatē sup subditos. Quarto q̄d nullus ap̄lo
ruz h̄uit cognitōem de christo an̄ ascēsiōē. Qui
to q̄d sacerdos ex̄ns in mortali nō cōficat eucharī
stiam. Sexto q̄d nullus cōseruauit euāgeliū post

Capitulum Septimum

christū et matrem eius et apostolos: nisi. b. franciscus. Et qui secundū regulā eius viuūt. Et plura alia facta. ¶ Itē i extrauagati. Jo. xxij. qui fuit circa annum domini. Mccc. xxx. que incipit. Ita quorundam. Et alia que incipit: quia inter nonnullos dei minatur per heresi habēda opinio eorum qui dicuntur fraticeli seu fratres de opinione: dicentium christum nil habuisse cum apostolis propriū: nec in particulari nec in cōi. etiā rerū mobiliū: sed solū nudum usum facti corū quib⁹ utebatur sibi cōcessis per elemosynam uel alium modū: cum tamē Jo. iij. dicat quod discipuli eius iuerant in ciuitatē ad emendand⁹ cibos. Et Jo. xij. quod iudas habebat loculos: que tamē ipse exponunt extorte. Nec pestis multū uiguit in marchia anchonitana et lōgo tempore nec florentia fuit ab ea libera. Adhuc pullulat talis heresis etsi multum debilitata sit. Multi pertinaces in dicta opinione fuerūt combusti. Anno domini. Mcccclx. fabriani et florentie et vnus āno sequenti. Nec ostenderūt aliud miraculum vllō tempore: nisi incinerationem corporum ex igne. Falsitas autem huius erroris ostendetur in sequenti titulo. de consilio paupertatis. fuerunt etiam tres secte hereticorum. scilicet albanensium: bagnolensium: et concordensium: qui in multis erroribus eorū pessimis conueniunt licet in paucis discordēt. Hi dicūt quod sūt duo principia: vnū penitus bonum et aliud penitus malum et quod deus bonus: nō creauit ista uisibilia. Item quod deus non creat nec infundit nouas animas. Item quod christus non habuit nias ueras penalitates: et quod non est deus: et quod nō assūpsit carnem de uirgine: sed duxit carnem de celo: quod non fuit uerus homo: quod non uere comedit nec fuit passus in cruce: nec mortuus: nec in celū ascendit nec resurrexit uere. Item quod non est resurrectio corporum. Item quod et uetus testamentum non est a bono deo: et quod Moyses fuit malus. Quod adāz nō fuit a deo: item quod ante christi aduentū nō fuerūt aliqui boni: item quod baptisimus nullius est efficacie item quod obest subito et sacramento uita mala prelatorum. item quod nullus malus potest esse episcopus. item quod ecclesia non potest aliquid possidere nisi in comuni: et quod nō potest excoicare: nec debet persequi malos: nec potest facere constitutio nes: item quod sacramentū altaris et extreme unctionis nihil est. Et quod peccatū originale nihil est. Et quod peccatū non est a libero arbitrio: et quod non potest quis penitere post peccatū. item quod infern⁹ uel purgatoriū nihil est. itē quod bonus deus uiuificat et nō occidit. Sed malus deus uiuificat et occidit corpora. item quod mundus semper fuit et semper erit. itē quod matrimoniū malū est. item quod non est confitendum: item quod usura nō est prohibita. et quod non tenetur quis restituere ablata. Item quod homo potest dare spiritū sanctū. Et plura alia falsissima et facta ponunt. Nō quod si isti albanenses sunt albigenes

hos albigenes misit. Inno. tñ q̄ fuit āno dñi. Mccc. duodeci abbates cisterciens. ordiē cū uno legato ad ptes tholosanas ad p̄dicandū cōtra eos inquirendū et exterminandū Lū quibus se reperit beatissimus dominicus. primus fundator ordiis predicatorū: qui diu predicauit contra eos et plūmos conuertit: et ut habetur in legenda eius: quadā die facta disputatione solēni: inter nostros fideles et hereticos illos post longam p̄certationē uerborum in hoc conuenerūt utraq; pars fidelibus et hereticorū: ut accenso igne corā omnib⁹ heretici iacerent libellum suā doctrinam continētē in ignem. et b. Dominicus libellū doctrine uere fidei nostre quam predicabat similiter in ignem proijceret. Et cuius libellus incombustus permaneret: illa ut uera fides acceptaretur. Mira res p̄ijcitur libellus hereticorū in ignem: et subito p̄buritur. Proijcitur et libellus facti dominici. Et ter libellus in flammis traditus ter exiuit illesus penitus. ¶ Fides certissima: uerissima: et omni laude dignissima: indubitatissima christianorum q̄ tot innumēris et quotidie declarata doctrinis: et approbata miraculis: extra quam nulla est fides: s; perfidia diluuiū eterne damnationis extinguēda. Notandum etiam quod iste pessimus error asserentium duo principia: vnum bonorū aliud malorū et uisibilia: fuit originaliter heresis manicheorū qui repullulauit circa annos domini. Mcccl. uel circa in lombardia permaxime et florentiam etiā infecit in parte. Contra quos sanctus Petrus martir ordinis predicatorum ab Innocen. iij. factus inquisitor: florentiam purgauit tali heresi: gladium materiale exercitibus qui sunt de familia hussorum: occidendo hereticos et reliquos superstites expellendo. Qui. b. Petrus demū ab ipsis hereticis occisus ab ipso Innocentio sanctorum cathalago est ascriptus ueritatem fidei quāz predicabat et sanctitatem uite eius: multis miraculis domino confirmante. ¶ Exinde circa annos domini. Mccclx. quidam magister parisiens dictus Guielmus de sancto amore librum composuit contra mendicantes. multa mala contra talem statū impingens. Concludens non posse homines saluari in tali statu. Sed cōtra tales errores factus Thomas de aquino libros edidit: et omnes illos errores efficacissime euacuauit. Propter quod Alexander quartus Guielmum illum cum suo tractatu reprobauit et puniuit et ordines mendicantium plurimum commendauit et priuilegijs communiuit. ¶ Demum circa annos domini. Mcccxx. Exorta est heresis uisitarum in boemiā: cuius inuentor fuit quidam anglicus magn⁹ sophista dictus vs. Hi multos articulos errorū tenebant ut quod christus nō eet in sacramento altaris nisi cū eleuabatur a sacerdote. Et etiā nil debet possidere: imagines sanctorū comburebāt et mltā alia

Titulus Indecimus

Missus fuit legatus ad eos reducendos a Martino qñto. Dominus Jo. dñici car. ordinis pdicatorū cardinalis ragulmus: et nil potuit proficere. Deinde eo mortuo cardinalis placētus p' quē dominus Julianus cardinalis facti angeli qui eos valde roboratos multitudine et dominio nō potuit preualere: nisi gladio materiali fidelibus bellantibus et eos expugnantibus: vñ ad nihilū sunt redacti. ¶ In diluuiū igitur aquarum multarū harū heresū ad deum homines nō appropinabūt: sed elongabūt a deo reprobati: quia suo sensui pñaciter innitētes: scripturas sacras male intellexerunt: et rationes quidem inducere ad ostendendū fallatiam ipsarū heresū nimis esset prolixū. Sed sufficiat una communis ratio breuissima pro omnibus: uidelicet quia eo ipso q' ab ecclesia sacrosancta reprobati sūt: oēs dicti errores et hereses iudicate: reputadi sunt errores dānabiles et nulli eorum adherendū. Maior est. n. auctoritas ecclesie i determinationibus eorū que sunt fidei: omni ratione et omni auctoritate doctorū. Et ait. b. Augu. apostolo non crederem nisi ecclesia illud approbasset. Nec licet alicui dubitare de aliqua supradictarū heresum q' nō sit falsa et ducens ad dānationē. Vel q' quis possit in ea saluari sicut christiani ueri in fide romane ecclesie. Nā ut dicitur extra de heresi. Dubius in fide est i fidelis. Et b. Augu. dicit i li. d. fide ad petru: firmissime tene et nullatenus dubites omnes hereticum uel sūmaticū cū diabolo et angelis eius eterni ignis incendio participandum: nisi ante finem uite: catholice fuerit incorporatus et reintegrat' ecclesie. Et paulo post. Omni homini qui catholice ecclesie non tenet unitatem: neq' baptismo: nec elemosyna quātūcūq' copiosa nec mora pro christi nomine suscepta poterit proficere ad salutem. Extra de heresi. firmissime. Hinc et Bre. in libro moral. Quia ex sola catholica ecclesia vitas conspicitur apud se eē locū dominus prohibet d quo uideatur. In petra Moyses ponitur ut dī facie contempletur: q' nisi quisq' fidei soliditatem tenuerit: diuinā presentiam nō agnoscit. Et infra Aquarū diluuiū archā quidem ad sublimiora sustulit: omnes autem quos extra archam inuenit: extinxit. xxiij. q. i. quia. Et certe ualde mirū est et in hoc apparet ueritas fidei nostre: quia tot in numero hereses insurrexerūt cōtra ueritatem eius ut dimittā de persecutionibus tyrānorum. Omnes et hereses et persecutiones defecerūt. Et ipsa semp firma permanet. Quid autē sit heresis et quō pñantur heretici. Et de triplici infidelitate. s. pagano rū: iudeorū: et hēticorū: hēs in. ij. pre. ti. vl. Et de inq'sitorib' hereticorū et mō pcedēdi eos hēs i. iij. pre. c. xviij. de pdicatoribus et inquisitoribus. ¶ De articulis seu cōclusionibus. xiiij. i. q. b' cōiñ tenet magi sē: et Sianus i decreto. ¶ Lap. viij.

Primus articulus
q' charitas qua diligimus deū et p'ximū sit spiritus sanctus: et nō aliq's habitus creatus di. xvj. primi. Nec est sua intentio q' motus dilectionis quo deum diligimus sit spiritus sanctus: sed q' iste actus sit a spiritu sancto non mediante aliquo habitu: sicut sunt alij actus uirtuosi. Et hoc propter excellentiā charitatis dicit sanctus Tho. in prefata di. primi sentē. Et in secūda scē. q. xxiij. ar. ij. et in questionibus de uirtutibus. q. ij. ar. i. est contra magistrum Sē. Et allegat. b. Aug. iij. de doctri. christiana: dicentē. Charitatē dico motū animi ad fruendū deo. S3 motus animi inquit doctor sanctus est quid creatum: ergo charitas est creatura. Itē sequeretur q' actus charitatis nō sit actus uoluntatis. quod ē impossibile eo q' manifestam implicat contradiciōē. Nā amor de sui positione iporat q' sit actus uoluntatis. Q' at sequatur huius actus nō eē uoluntatis: p3: qm si spūs sanctus moueat hūanā mentē motu charitatis: ita q' sit motus: et nullo modo pñcipiū huius actus est: quid uolentū: cū pñcipiū sit extra ergo nō esset uoluntariū. Item si alij quis diceret q' uolūtas curreret ut instm ad hūc actum: sequeretur q' non sit meritorius iste actus eo q' instm est illud in quo nō est agere vel nō agē: cū in eo nō sit pñcipiū actiui. Item sequeretur q' iniustis dormiētibus non esset charitas: eo q' non habēt motū dilectionis. Item hoc esset ad d trimentū: et non ad excellentiā charitatis: qm sequeretur q' habēs charitatem nō esset pmp' ad operadū: siue cū delectatione: eo q' i uoluntate nō esset forma seu uirtus: et tamen hoc in charitatis actu deberet eē: q' est radix merendi. ¶ Secundus q' termini numerales ut trinus et unus et b'. non dicūt positionē s3 pñuationē tm. di. xxiij. quod i telligit sic. Lū dicitur deus est unus: nihil ponit: s3 pñuat multitudinē deorum. Silr cū dicitur p'sōe sunt tres excluditur singularitas atq' solitudo. scit sanctus Tho. i. pre. q. xxx. ar. iij. dicit q' hoc prouēit ex eo q' cum multipliciter dicat vñ: uno mō magister accipit. Nā unū potest accipi prout est pñcipiū numeri: ex continui diuisione causati: et sic est accidens: et nō predicatur d eo nisi methaphorice sicut alie proprietates corporaliū. Et pōt accipi trāscēdēt. Et uere de deo pdicat significat illā rem de qua predicatur: addendo negationem: q' vñ significat rem indiuisā: ut cū dicitur p'sona est una: unam significat personam indiuisā: et si militer de alijs dicatur. ¶ Tertius q' eq'litas et fili tudo nihil ponūt: s3 pñuat. sicut termini numerales di. xxi. Qd itelligit: q' cū dī pater est equalis filio. i. non maior nec minor. Eodē modo pater ē similis filio. idest nec diuersus nec alienus. Sanctus Tho. prima parte. q. xlij. ar. i. dicit q' filius equal

Capitulum Octauum

est patri i magnitudine perfectiois nō autē mobilis: ita q̄ positūe p̄dicatur. Similitudo etiā po-
sitūe p̄dicatur. Nam unum i quātitate cāt cōle
7 vnū i qualitate causat simile: sicut vnū i substā-
tia cāt idem: unde sicut i deo est quātitas perfecti-
onis: ita est ibi equalitas. Et idem de similitudine
dicatur: quoniam ibi nō est qualitas q̄ est accidēs
sed perfectio dei siue diuina: fm quā diuine p̄fōe
dicuntur similes. ¶ Quartus articulus q̄ p̄mū i
angelis precessit merita. di. v. in. ij. sentē. Sanctus
Tho. ibidem 7. j. pte. q. lxxj. arti. iij. dicit: q̄ soli
deo beatitudo perfecta est naturalis: cuiuslibet autē
creature nō ē nālis: sed ultimus finis. Quilibz at
res per suā operationē ad ultimum finem p̄tingit:
que quidē operatio in finem ducēs: ul' est factiua
finis: quando finis n̄ excedit uirtutem eius quod
operatur propter finē: sicut medicatio est factiua
sanitatis: uel est meritoria finis: q̄n finis excedit v̄-
tutē operātis: sicut est beatitudo. Unde angeli p̄
p̄mū actum charitatis quo beatitudinē merue-
rūt: statim beati fuerūt. ¶ Quintus q̄ nihil de ci-
bis transit in ueritatē hūmāe nature. di. xxx. i. eo-
dem. ij. Sanctus Tho. p̄ma parte. q. ult. ar. p̄nt.
dicit q̄ eiusdem rationis est: q̄ aliqua forma pos-
sit fieri in aliqua materia 7 possit p̄p̄iā mām d̄-
ferere: quia omnia generabilia sūt corruptibilia 7
ecōuerso. Manifestū est autem q̄ aīa hūana pōt
deserere p̄p̄iā mām: q̄ pōt fieri i alia mā. Itē mlti-
plicatio materie uel est fm quātitate rātū: ut i ra-
refactione: uel fm subiectū materie: 7 hoc ul' per
creationē: uel per cōuersionē: nō per creationē: q̄
fm. b. Greg. oīa sūt simul creata fm mām. ergo p
cōuersionē alimentī i ueritatē humani corpōis.
Unde p̄hūs dicit: q̄ alimentū nutrit i quātū ē po-
tentia caro. ¶ Sextus q̄ semē ē d̄ substantia pa-
tris di. c. f. xxx. i. eodem. ij. sen. Sanctus Tho. j. pte.
q. vl. arti. vl. dicit q̄ cōe h̄z se ad determinatū
ut i perfectū ad perfectū. Alimētū autem p̄mo ac-
cipit quādam uirtutem cōm respectu omnīū p̄ti-
um corporis: 7 i fine determinatur ad hāc ul' illā.
Un̄ si retineret naturā eius a quo resoluit: tūc iā
esset recedens a nā generātis: q̄ i uia corruptiois
existens: 7 sic non h̄eret uirtutem p̄uertendi aliud
i similem naturā: si uero retineret uirtutem eius a
quo resoluitur: tūc cum esset contractum ad de-
terminatā p̄tem agētis: nō esset mouēs ad naturā
totius generandi: sed partis: 7 sic nō generaretur
p̄pletū in natura sed imperfectū. ¶ Septim' ar-
ticulus: q̄ aīa humana sepata a corpore sit p̄so-
na. di. v. ij. sen. Sanctus Tho. ibidē dicit q̄ hoc
cōsonat opinioni platonis: qui posuit q̄ hō n̄ est
aliquid constitutū ex anima 7 corpore: sed est aīa
corpore iduta. Sed hec opinio stare nō potest q̄
sic anima corpōi accidentaliter aduēiret: 7 ex eis
nō fieret unū p̄ se. Unde hoc nomē homo: de in-
tellectu est anīa 7 corpus: nō significaret unū ē

per se sed p̄ accidens. Et sic nō esset in genez sub-
stantie. ¶ Octauus ar. q̄ christus i triduo q̄ aīa
a corpore fuit separata. fuit hō di. xxj. eiusdem
tertj. Sanctus Thomas. ij. pte. q. l. arti. iij. dicit
q̄ mors puenit ex separatione aīe a corpore. Lūz
igitur anima christi a corpore fuerit separata igitur
christus mortuus fuit: q̄ nō fuit homo: s; hō
mortu'. Magister Sene. at credidit q̄ siue sit cō-
lūcta aīa 7 corpus siue nō: aliud est hō qd est fal-
sum: q̄ ut dicit. b. Tho. p̄ma pte. q. lxxv. arti. iij.
Illud est hō quod operatōes hoīs operatur. Lū
igitur sentire sit operatio hoīs: et i triduo nō fuit
sentire: igitur nō fuit hō in illo triduo. ¶ Nonus
articulus: q̄ sacramēta veteris legis nullo mō in-
stificabat: etiā ex charitate facta. di. j. quartū sen-
tentiarum. sanctus Tho. ibidē dicit. Absurdū ē
q̄ labores sanctorū i huius sacramentis deo acce-
pti nō fuerit: 7 q̄ opus uirtutis possit eē n̄ meritori-
um: 7 ideo tenetur communiter q̄ usus corū me-
ritorius esse poterit. si ex charitate factum fuisset.
Aliqui tamē excusant magistrū: dicētes q̄ intelle-
xit de opere operato: licet operatio ex charita-
te facta meritoria esset. ¶ Decimus articulus q̄
baptizati baptismo Joānis. nō ponētes ibi spem
nō rebaptizabatur. di. ij. eiusdem. sanctus Tho. ibi-
dem dicit: q̄ opinio magistrī uidetur fuisse: q̄ qui
referebāt Joannis baptismum ad christū ex gra-
tia christi 7 baptismo Joānis fiebat quasi unum
quid: 7 iō nō indigebant nisi manuum impressi-
one ad susceptionem spūs sancti. Sed quia sacra-
menta noue legis ex opere operato efficaciam ha-
bēt. Ideo uidet q̄ spes 7 fides illius q̄ baptismū
suscepit: nihil faciat ad sacramētū: quāuis possit
facere ad rem sacramenti impediendam uel pro-
mouendam. unde necesse erat baptismū christi
baptizari: maxime quia in Joannis baptismō fō-
ma debita baptismi nō erat unde oportebat ite-
rari: quia hoc est generale in omnibus sacramen-
tis: cum deficit aliquid quod est de substantia sa-
cramēti. Et confirmatur dicto. b. Aug. sup Joā.
homelia. v. dicētis. Qui baptizati sūt baptismō
Joānis nō eis sufficit. ¶ Undecimus articulus: q̄
deus potuit cōicere potētiam creādi creature: di.
v. eiusdem. sanctus Tho. ibidē dicit q̄ potētia
creādi: creature communicari non potest: quia
ip̄am traheret ultra suā spēm. Nam cum creatō
sit opus infinite potētie: creature communicari
nō potest: cum ip̄a sit infinita. Item creatori de-
betur latrā: sed hoc non potest creature cōicari:
ergo nec creare. ¶ Duodecimus articulus q̄ he-
retici precisī: scismatici suspensī 7 degradati: con-
secrare non possunt. di. xij. sanctus Tho. ibidē
7. ij. pte. q. lxxj. ar. vj. dicit: q̄ omne illud quod
per cōsecrationē dat: est perpetuum. Jo. sicut ba-
ptism' qui per cōsecrationē datur nūq̄ amittit
q̄tūcūq̄ aliquis i heresim labatur uel in scisma.

excoīcatōez: ita nec sacerdotalis ordo aliquo modo amitti potest: ut. b. Augu. dicit ad permenianū: 7 q. potestas cōsecrādī ordinē sacerdotalem psequitur: Ideo heretici 7 ceteri qui i articulo ponitur cōsecrāt q̄uis ad suam perniciēz: dūmodo seruetur debita forma 7 materia. ¶ Tredecim? ar. q. maritus alicuius sponse: per cōsēsum de pñti: quam tamē nō cognouisset: bigamus uocatur 7 ad sacros ordines promoueri n̄ potest. di. xxvij. Sanctus Tho. ibi nō dicit: q. bigamia causat irregularitatem in q̄tum tollit perfectam significationē matrimoniū: q̄ consistit i cōiunctione 7 animorūz que sit per p̄sēsum: 7 i cōiūctiōe corporūz 7 ideo ratiōe utriusq. oportet esse bigamam que irregularitatem facit. vnde per decretalē inocētū abrogatur ei quod dicit magister i littera: videlicet q. solus p̄sēsus p uerba de p̄feti sufficit ad irregularitatem iducēdam. ¶ Decimus quartus arti. q. cognoscēs sponse legitime sororē: post rēo nō potest uxori debitum reddere. di. xxxiij. Sanctus Tho. ibidem dicit. q. uxor n̄ debet pūzi peccato viri: ergo vir tenetur reddere debitum vxōi petēti. Sed magister saluatur: quia intendit reddere debitum. i. carnalem copulam qua priuatus est quantum est ex parte sui: quāuis uxori ius suum remaneat rē.

In decretis qdam .§. I.

ponit Gratianus auctor libri q nō tenētur. Quēdāz alia a p̄cilijs uel sūmis pōtīficibus edita que sunt reuocata seu imutata per p̄suetudinē generalem p̄riam 7 abrogata. Nā q. aliq̄ue sint abrogata per cōtrariā p̄suetudinē. p̄z exemplū de ieiunio quadragesimē: quod a clericis deberet inchoari imēdiate post sexagesimā: ut fuit statutū a patribus ut habetur di. iij. Statuimus cum duobus c. sequētib. Et tamē cōtrariū seruatur: q. cōter clerici seculares ichoant quadragesimā: qñ 7 laici: nec i hoc dicitur peccare: ut asserit. di. e. §. vlf. ¶ Dies rogationū añ ascēsiōnē erāt i precepto q ad cessationē ab opibus ut p̄z de cōse. di. iij. p̄nūtiādū. Et quo ad ieiunū ut h̄. di. e. c. rogationes. Licet glo. dicat ibi esse exhortatōem cōsiliū nō preceptum. Sed cōsuetudo est i cōtrariū quo ad cessationē ab operibus 7 ieiunū. Nec per hoc dicit doctores homines peccare. Idem de ebdomada sancta 7 ebdomada pasche: que erāt i precepto q ad cessationem ab operibus ut patet de cōse. di. iij. pronūtiādū. Sed p̄suetudo ē i p̄riam nec dīcuntur homines cē trāsgressores. Itē di. lxxij. agitur de litteris dimissōis q dabat ab ep̄is clericis suis q ad aliā diocesim trāsire uolebāt ad officiā dū: 7 hoc sub certa foīa cū līs grecis que ibi ponitur. Sed dicit gl. q. hoc abq̄ i dissuetudinē: et ideo illa distictio legitur raro i scholis. Tamē q

uis forma illa nō seruetur: seruādum tñ est illud qd traditur di. lxxij. §. q. clericus alterius diocesis nō recipiatur ad officiādū in alia diocesi sine līs dimissōis sui ep̄i. que testimōium reddat d̄ eius ordiatiōe 7 conuersatione i licētia. Et quia istud male obseruatur 7 n̄ sine peccato ideo multa icōueniētia sequūtur: ut idistincte scelerati fugiētes iudicem suum admittantur ad officiā: quia nō cognoscūtur. ¶ Item. xxij. q. v. Honesluz habetur q. iuramētum i iudicio fiat 7 ieiunis. Et i. c. decreuit dicitur q. i. xl. in aduentu in diebus dominicis nō erigātur uel exhibeātur iuramēta. scilicet solēnia: ut i iudicio 7 huiusmodi. Et vtrūq. est abrogatū per p̄trariā cōsuetudinē: ut etiā dicit gl. ibi.

¶ Multa etiam edi .§. II.

ta antiquo iure ibi notata sunt immutata. Nam ut dicitur. di. lxxij. §. penl. Sicut electio sūmi pontificis nō a cardinalibus tantum: sed etiā ab alijs religiosis clericis est faciēda auctoritate nicolai pape: quod habetur di. lxxij. in noīne. Ita ep̄oz electio nō a canonicis tantum. s. maioris ecclesie: sed etiam ab alijs religiosis clericis est faciēda f̄z ordiatiōnē inocētū factā in cōcilio rome: que habetur di. lxxij. c. obeisib. Sed electio pape hodie solum fit per cardinales: ut patet de elect. per totum 7 c. ubi periculum. Electio ep̄orum f̄z iura cōia fiebat a canonicis cathedralium ecclesiarum: 7 cōfirmabatur a metropolitāis: Sed hodie sūmi pōtīfices reseruant sibi prouisionem 7 collationem omnium dignitatum. scilicet patrarchaliū: metropolitānoz: ep̄oz: abbatū: p̄positurāz: 7 plebanatum seu p̄ioratū ecclesiarum collegiatarū. Et capla i his nō habet se iromittē.

¶ Item di. lxxvij. 7 di. lxxvij. per totū habet de etate ordinādoz. §. q. ad subdiaconatū nō debeat quis ordinari. ante. xx. annū. Ad diaconatum in xxv. 7 nō añ. Ad p̄sbyteratū i. xxx. ibi etiā habetur de certis intersticijs seruādis i ter ordinem et ordinē. Sed per cle. de etate. 7 quali. ordi. imutatū hoc est 7 determinatū q. subdiaconus in. xvij. āno etatis sue. Diaconus in. xx. Sacerdos in. xxv āno inchoato. s. anno r̄si non completo valeant ordinari. Et non ante sine dispensatōe pape. Nec intersticia illa oportet seruari. sed si legitima etas existit ad omnes ordines infra annum poterit p̄moueri. immo ifra unam quadragesimam: ut. l. in prima dominica eius iēpiat omnes ordines minores. In sequenti sabbato subdiaconatum ¶ In sabbato ante dominicam de passione diaconatū ¶ In sabbato sancto sacerdotiū dūmodo al sit idoneus. ¶ Itē i cā. xxxv. que ponitur i q̄stīōe secūda tertia: quarta: 7 quinta: quo ad gradus p̄sagūnitatē 7 affinitatis phibitos ad p̄hēdū m̄monūz. s. vi. gradus coepta sūt i immutata per decreta. gre. ix. que h̄. extra de consangu. 7 affi. nō debēt

Capitulum Octauum

ut dicit glo ubi diminuuntur duo gradus ex illis sex: quia difficile erat et menti retinere tot gradus unde multi ex ignorantia contrahabant in gradibus prohibitis. Et prohibitio ibi determinatur et declarat usque ad quartum gradum consanguinitatis et affinitatis inclusive: in quibus non potest contrahi absque sedis apostolice dispensatione. Et in tertio et quarto frequenter ex causa rationabili dispensatur: In ulterioribus gradibus ultra quartum potest de iure communi contrahi nunc.

Item. ij. q. iij. c. sepe contingit: ubi dicitur: quod cum furtum reperitur factum in monasterio: et ignoscatur auctor: debeat fieri talis purgatio: ut abbat: vel alio ex monachis celebrante missam: omnibus detur communio sub hac obtestatione. Corpus domini sit tibi ad probationem. hodie. Dicit gl. et bene: quod istud statutum est abrogatum: quod inde bite fieret. Cum qua concordat. b. Tho. in. iij.

Item quod dicitur de conse. di. i. Sacramenta altaris non debent nisi a ieiuniis celebrari. i. confici: excepto die cene domini: dicit glo. et bene: quod illi exceptioni est derogatum per consuetudinem contrariam. Et per. c. liquido: de conse. di. ij. ubi indistincte et sine exceptione diei illius dicitur: quod debet sumi a ieiuniis et confici. Infirmus tamen grauius etiam non ieiunus sumere potest in periculo.

Item que habentur de sacramento eucharistie: de conse. di. ij. que videntur esse ex modo loquendi sub precepto. scilicet quod in cena domini omnes debent communionem accipere: ut in. c. in cena. Et quod oēs debent et in anno coiccare. scilicet natiuitate: resurrectione: et penthecostes: ut in. c. seculares: et in alijs tribus. c. Intelligenda sunt nunc esse in consilio. Excepto festo dominice resurrectionis: quod hoc solum nunc est in precepto ex decretali omnis utriusque. Extra de pe. et re: quod etiam in. c. triforme di. scilicet vna preter tribus hostie consecrate quod reueruatur in fine misse: hodie non seruatur: sed simul due sice sumuntur: Et quod in. c. tribus gradibus dicitur de ieiunio seruando per aliquas horas. scilicet post supernum sacramentum: etiam non seruatur sed paulo post potest comedi fin. Tho. in. iij. Quod i. c. omnis dicitur. scilicet quod accedens ad communionem: per prius debet abstinere ab actu coniugali per tres quattuor uel quinque dies. Dicit gl. hoc esse de consilio: et sic est debitum honestatis: non necessitatis precepti.

Gratianus quoque. §. III

monachus auctor seu compilator libri ipsius: aliter qua ponit in. §. in quibus ipse ex suo sensu loquitur que tamen non tenentur uidelicet. In di. xij. §. i. dicit quod cum quis urgetur inter duo mala: licitum est minus eligere: unde uidetur quod aliquis possit esse perplexus inter duo peccata ita quod necesse sit alterum committere. Sed hoc est falsum ut probat ibi gl. sum

maria: et bene et diffuse. Cui concordat b. Tho. vt. n. ait Hiero. Neque ad uirtutes neque ad vitia necessitate trahimur: de pe. di. ij. Si. n. inquit. Et. b. Au. Nemo peccat in eo quod iurare non potest. Secundum ergo rei ueritatem: nullus potest esse perplexus inter duo peccata: sed bene secundum erroneam conscientiam suam deponere debet et potest: sed ipsa permanente datur doctrina: quod eligat quod minus sibi videtur e duobus. Et sic intelligenda sunt capla duo et c. nerui.

In di. xcv. §. sed illud: post. c. p. b. yteros dicit: quod forte necessitate urgente in ablenia episcoporum: ubi est consuetudo: presbyteri possunt crismare in fronte. Sed hoc non est uisum quoniam necessitate et consuetudo in hoc que potest est corruptella nil facit: ut de consue. quanto. Sic tenet. b. Tho. in. iij. et alij theologi: quod etiam firmat glo. Nec episcopus potest in hoc dispensare: Quidam etiam dixerunt quod nec papa ut ponitur in dicta glo. Sed fin. b. Tho. et alios theologos potest utique: quod probatur ex facto Gregorius: qui aliquando in hoc dispensauit: ut patet dist. e. puenit. Et hoc sentit prima opinio glo. In secunda causa q. i. §. in manifestis: dicit quod in notorijs que ibi manifesta uocat: non requiritur ordo iudiciarius: quod non est simpliciter verum: et diminute loquitur: unde et glosa super. c. manifesta: notanter ponit triplex notorium. scilicet facti: iuris: et presumptionis et que et qualis in eis requiratur probatio. Nam in notorio facti: non solum interpolati et actum transeuntis: sed etiam permanentis: quod est per maxime notorium facti: quod scilicet nouit pars populi seu uicinie: ubi moratur: ut cum tenet concubinam publice: ut dicit glo. super. §. quando. q. e. Si reus negat esse notorium crimen suum: requiritur aliquis ordo iudiciarius: ut scilicet probetur saltem per duos testes illud esse notorium: et oportet ut citetur et sententia tanquam contra notorium detur. Quod etiam dicit Gratianus in dicto §. quando: quod talis notorius peccator probatus post secundam et tertiam correctionem: id est admonitionem: si incorrigibilis inuenitur: est dannandus per sententiam: non tenetur: quia in huius notorijs non requiritur admonitio precedens.

Item in. xi. causa. q. iij. §. euidenter itaque: post c. ad mesam: dicit quod iniiciens manus uolentis in personam ecclesiasticam incurrit anathema: secundum illud. xvij. q. iij. Si quis suadente: exponens: anathema. id est separationem a sacramentis et ingressu ecclesie: non autem a communione fidelium: sed ut dicit ibi glo. et bene hoc non tenet ecclesia. Nam si cui est: extra de appel. peruenit. Est enim sepatus etiam a communione fidelium. Jo. sa. uolens eum corrigere dicit talem esse excommunicatum: sed non uitandus antequam denuntietur quod est falsum: et si cui est expresse de sen. exco. cum non ab homine Item in eadem causa et questione in. §. cum sententia post. c.

Titulus Indecimus

nō solum reus exponit illud Grego. Sentētia pa-
storis siue iusta siue iniusta timēda est appellans
sentētia iustam. cum est in homine uere illud crīm
pro quo excommunicatur. Iniustam cum nō est
crīm illud: sed aliud: puta excoīcatur pro furto
quis: qui tamen furtum nō commisit sed adultē
Et hanc etiā iniustā dicit timēdam et seruandam:
sed si non est in eo aliquod criminale: uidetur uel
le dicere: q̄ tunc nō habet timere vel seruare. Sz
ut dicit glo. male intellexit uerba Greg. deceptus
ex eo qd̄ subintulit Greg. Ne iniuste forsitan liga-
tur: ipsam obligationis sue sniam ex alia c̄pa me-
reatur. Sed vocat Grego. aliam culpam ipm cō-
tēptum sententiē: cum. i. non seruat eam: quia in
iuste ligatus est: cum non commiserit illum excē-
sū propter quem excoīcat. Quātūcūq̄ igit sit ius-
ta nisi sit lata post appellatōem uel contineat ī
tollerabilē erroē. Lata a suo iudice ligat et seruā-
da ē. ¶ In ca. xij. q. i. ubi queritur vtrū liceat cli-
cis habere propria bona: arguens pro et p̄tra mul-
ta inducit. Demū soluit: in. §. cum ergo post. c. p̄-
cipimus per distinctionem: uidelicet q̄ clericis ori-
entalibus quibus licet uti matrimonio: et occiden-
talibus qui ante ordinationem suam legitime ha-
buerunt uxorem et filios: licet habere propriū et
sui et familie sustentationem. Alijs autē qui a pu-
eritia fuerunt i clericali nō licet. Sed ut dicit gl.
istud non est verū. Nā clericis omnibus licet hīc
proprium: nisi renūtiauerit proprijs ut religiosi:
vel voto se ad hoc astrinxerint: vel tempore p̄mi-
tiue ecclesie. Et de his intelligenda sunt illa. c. q̄ d̄
hoc videntur dicere: Nec i glo. summaria in prin-
cipio questionis cui concordat. b. Tho. ¶ Item
in. iij. q. i. Querens utrum clericis liceat i iudicio
repetere sua. R. post argumēta dupliciter: videli-
cet q̄ clericis etiam perfectis licet in iudicio con-
tendere: non pro lucro captādo: sed pro damno
euitando. Item quod n̄ pro suis rebus tamē p̄-
cōibus ecclesiarum suarū licet stare in iudicio p̄cis
defendendis: sed imperfecta est ista solutio et glo.
summaria melius et perfectius r̄ndet. Dicit enim
q̄ omnes clerici qui habēt propriū vel habere
possūt: possūt licite sua repetere in iudicio. Si n̄
habent propriū ut religiosi: possunt repetere bōa
ecclesiarū suarū seu monasteriorū si sunt p̄-
lati de mādato suorum superiorū possūt repetē:
ut. xvi. q. i. monachi. Omnes etia clerici possūt
agere in iudicio pro miserabilibus personis d̄ mā-
dato superiorū. xvi. q. i. peruenit. Nec hoc nō de
rogat perfectioni status religio: quia magis dece-
at per alios litigare. i. laicos. ¶ In causa. xvi. q.
i. §. potest etiam aliter: post. c. dilectio: dicit q̄ suf-
ficat ad prescribendum q̄ ab initio habuerit bo-
nam fidem cum cepit possidere rem alienam et si
medio tempore habuerit conscientiam rei aliene
tamen prescribit: sed licet hoc sit fm iura ciuilia:

tamen ut dicit ibi glo. hoc non tenet fm ius cano-
nicum: cui in hoc est standū. Oporteret enim q̄ nō
solum ab initio: sed per omne tempus quo currit
prescriptio habeat bonam fidem. i. credat se iuste
possidere: ut de re iū. possessor. li. vi. ¶ In causa.
xxij. q. iij. §. ultimo: dicit q̄ habens uotum ca-
stitatis si iurat aliquam ducere in uxore: iuramē-
tum hoc illicitum est et perniciosum quia contra
votum et hoc est uerum. Et subdit q̄ seruare hoc
iuramentū nō prohibetur: sed penitentia sibi d̄
violatione uoti est iniūgenda: quod dicit magis
est uerum p̄sumato matrimonio: quia illā dimit-
tere non potest: et hoc nō obligatione iuramenti
sed maiori vinculo sacramenti. Sz si non consu-
mauit matrimonium: prohibetur seruare illud iu-
ramentum: al peccat mortaliter. Maius enim et
p̄ius: unde et obligatius est vinculum uoti: q̄ illi-
us iuramentum: et ideo ad primum tenetur. Ibi
etiam subdit q̄ si quis iurat se non facturum cle-
ricū vel religiosum: q̄ non prohibetur illud iura-
mentum seruare: quia nō adimitur per hoc sal-
anime nec corporis. Nā et laici i suo statu possūt
saluari. Sed fm. b. Tho. hoc iurādō grauit̄ pec-
cat: quia ponit obicem sp̄i sancto. Nam et si i se-
culo possit saluari: melius tamen et perfecti⁹ i cle-
ro uel religione. Dicitur autem iuramētū illicitū
n̄ solum cū adimitur salus anime uel corporis: sz
etiam cum d̄minuitur salus alterius eorum uel
profectus anime impeditur per obseruationem
iuramenti talis: sicut si quis iurauit non dare ali-
cui panem necessarium ad sustentationem: ut il-
licitum prohiberetur illud obseruare: sed etiam
si iuraret ei cōpanaticū quo melius sustentaretur
ut illicitū esset prohibendū obseruare. Et multo
magis est illicitum cū iurat illud nō facturū: qd̄
magis saluti anime p̄ficat. ¶ In ca. eadē. q. v. §.
i. dicit q̄ qui cogit aliquē ad iurādū falsum. i. exi-
git ab eo iuramētū peccat mortaliter si est periū-
rās: qd̄ et gl. affirmat. Sed hoc intelligendum est
qn̄ ille scit seu v̄sūr credit q̄ iurabit falsū: ut d̄cla-
rat. b. Aug. i. c. ille q. q. e. Nā alio si quis exigit ab
aliquo iuramentum: vel per se vel per iudicem in
iudicio p̄ veritate inuenienda: nesciens si ille fal-
sum iurabit: nō videt arguendus de mortali. Et
multo magis iudex exigens iuramētum secundū
formam iuris uel ad requisitiōes p̄tis: cui debet:
nō peccat: etsi sciat illū falsū iurare fm. b. Tho-
ma. ¶ In. xxij. q. i. §. si ar̄ post. c. audiuimus: vi-
detur dicere: q̄ lapsus in uetere heresim: excoīca-
tus est: unde et suspensus ab executione ordinis et
iurisdictionis. Et alios excoīcare non ualet. Sed
nouam heresim cōfingēs ex corde suo: non est ex-
communicatus. Et cum tolleretur ab ecclia pōt
excoīcare et alias agere: cū. i. est occultus: sed gl. di-
cit indistincte: q̄ siue veterē sequatur: siue nouā
cōfingat: est excoīcatus: et alios excoīicare nō

Capitulum Octauum

ualet extra de heresi. ad abolenda. Ualeat tam alia que facit dū toleratur ab ecclesia: quia .s. occultus. Si tamen oīno esset occultus: quia cum nemine exprimit errorem suum fm pe. i. iij. n. v. excommunicatus: quia ecclesia non iudicat nec punit mere occultus: sed cum se in aliquo manifestat suā heresim: et si occultum sit: ita q̄ probari i iudicio non possit tamē excoīcatus ē. Et idē dicit glo. de scismatice nisi forte in summo pontifice: cui duo creantur et quilibet crederet se papam. Hec glo. summaria: ultima tamē eius pars uidetur itelligēda cū haberet iustā cām credēdi illud: et rationes esset uehementēs pro utraqz parte ut accidit tpe scismatis inter urbanū et clemētem. ¶ In dicto. §. q̄rens gratianus utrū lapsi post baptismū in crimine et penitētes ualeant pmoueri ad ordines uel dignitates uel curā aīaz. Et iam promoti ualeāt post lapsū pmanere in ordinibus dignitatibus iam susceptis et ad alia pmoueri. Arguit ad partes negatiuam et affirmatiuā multum diffuse: demū dat duas solutiones p distinctionē. Harū prima ē q̄ si eos uere penitet nō fecte possūt promoueri et i suis dignitatibus pmanere et ordines exeq: et ad superiores ascendere. Si fecte penitet: ita .s. q̄ nō odiū criminis: sed timor utilitatis: et amissio pprā gradus et ambitio celsioris ad pntiam inducit. Et tales nō oīnt pmoueri uel manē i susceptis. hec dicit .s. q̄. quō igitur. añ. c. vt pstitueretur aliā solutio ponit in .s. possūt et aliter ante. c. sacerdotes. .s. peccata commissā: aut sunt occulta: et ppter talia nō phibētur promoueri et permanere in susceptis facta secreta penitentia. Aut sunt manifesta et ppter talia q̄ scandalizāt: nō possūt nec debēt promoueri uel exeq in susceptis. Sed utraqz solutio est imperfecta et satis confusa: nec simplr va: sed cū additione pōt saluari. Nā quo ad primā solutionē distinguendū: quia aut crimina sūt talia que inducunt irregularitatem: et talibus irreptiti: non possunt q̄ntūcūqz peniteant absqz dispensatione ordinari: l. beneficiari uel uti susceptis: exemplum in enormibus: uel in homicidio: uel mutilatione heresi scismate. Symonia in ordine suscepto: dignitate et beneficio curato etiam occultis: in quibus solus papa dispensat. Et in mediocribus criminibus cum sunt notoria: vt in adulterio: sacrilegio: incestu: et huius. in quibus etiam aliquando episcopi dispensant: Si at crimina nō iducāt irregularitatem possūt qui illa ppetrarūt et pmoueri et uti susceptis sine aliqua dispensatione. pacta tñ penitētia iteriori: si nō ad pntiē sui: s; ad salutē uolūt faciz ordinis accipe uel uti susceptis. Sed cū ultius q̄ritur: si per platos oīnt cū huius criminosis qui indigent dispensatione: dispēsari. Tūc habere pōt locū prima solutio gratiani. .s. q̄ non debet: cū apparet nō vēr: sed fecte penitere quīs possit: Sed si nēre tūc pōt et cōgruit cū eis misericorditer dispē-

sari fm. c. ponderet. et c. dño sancto. In homicidio ex malitia nō consueuit dispensari et si possit: quo ad aliā solutionē supplēdū est: quia si occulta talia sunt enormia: que ut dictum est inducunt irregularitatem: indigent huius. illaqueati dispensatione. Si non sūt enormia per penitentiam secreta purgata nō impediunt. Manifesta uero seu notoria si sunt enormia uel etia: mediocria ut adulterium: sacrilegium: sodomiticū: et huiusmodi indigent q̄ ea perpetrarūt dispensatōe: si nō sūt notoria. .s. per cōfessionē i iudicio uel cōfessionem: uel euidētia facti que nulla possit tergiversatione celari: quīs a multis sciātur non indigent talia dispensatione: sed pntia priuata purgātur. Predicta satis elici possūt ex glo. summaria. di. 50. §. ubi ponitur multe circa materiā opiniones uarie. ¶ In di. i. de pe. querens utrum peccata commissā: sola cordis contritione et secreta satisfactione absqz sacramentali confessione: cum adest facultas: possint peccata deleri: vlt sit necessaria ip̄a confessio. Arguit pro et contra ualde diffuse. Demum in ultimo. §. non determinat: sed relinquit iudicio lectoris: quāz sequatur opinionem. Dicit tamē gl. summaria: q̄ Gratianus quīs non determinet: uidetur tamen declinare ad hoc: q̄ sit necessaria cōfessio ad remissionē peccatorū: si adest facultas ad quod facit. c. vltimū. Eandem questionē mouet magister sen. in. iij. Et simili modo ideterminatam reliquit. Sed. b. Tho. in. iij. ibi i expositione littere: dicit q̄ tūc tēpōis potuit utraqz opinio sine p̄iudicio eterne salutis teneri. .s. q̄ p̄fessio esset necēia uel nō: s; postq̄ p inocētū tertū ecclīz determinauit: et pcepit oībus pueniētibz ad vltiōis: vt saltē semel i āno debeat proprio sacerdoti confiteri: tenere p̄tinaciter q̄ non sit necessaria cōfessio uocalis que fit sacerdoti: esset hereticus et 3 clauēs ecclīe: uep ē q̄ p solā cōtritionē que sine p̄posito cōfessionis et satisfactionis nulla esset q̄ p̄ritio cāt ex gratia dei peccata remittūt. Sed habita etiam remissione qd tñ nullus pōt scire p̄ se: adhuc tenet ad cōfessionē tpe p̄gruo. Qd si nō facit tempore debito habita opportunitate: quīs peccata dimissa nō redirent: tñ incurreret mortale peccatū ex illa omissione: vñ et damnationem hoc secundum. b. Tho. in. iij. et al. Qui concōdat glo. summaria in fine post plures opiniones rectatas nō ueras.

¶ Notandum etiā .§. III.

q̄ glo. decretorum sunt satis autenticę et bone precipue exponentes textū qui aliqñ est multum obscurus ut sine ip̄is male posset intelligi: et de facili qui alia nō uidisset in errorem induceret: vnde et heretici aliq̄ auctoritates ei⁹ iducūt male exponētes gl. et summarie q̄ si ponūtur in principio diffinitionū vel q̄onum sunt communiter bone et vēr-

Titulus XIndecimus

Et cum ibi ponuntur plures opi. ultima est melior
 et magis tenetur. **S**unt ibi tamen in diu. sis. c.
 alique que non sunt uere. Nam gl. que habet: xij.
 q. ij. super. ca. i. ipus: videtur tenere: q. his qui sunt
 in inferno mediocriter mali: valent suffragia sua. p.
 eis: ad diminutionem pene licet nunquam liberentur
 quod non est verum. **S**im. b. Tho. in. iij. quia nec
 ad liberationem nec ad diminutionem pene valent
 nec p. orationem subiecti. Et male intellexit gl. d. c.
 ibi. b. Aug. quia. b. Aug. vocat mediocriter ma-
 los esse: qui descendunt morientes ad purgatorium
 quibus dicit valere suffragia: ut tollerabilior sit ip-
 sa damnatio. i. condemnatio ad illam penam: ut. f. al-
 leuier. glo. at intelligit mediocriter malos: q. pro-
 pter mortalia descendunt in infernum. **I**tem d.
 p. se. di. ij. super. c. tribus gradibus: ponit glo. plu-
 res opiniones de speciebus eucharistie cum sumun-
 tur. Aliqui enim dicebant q. ille species nec alijs
 cibis admiscetur: nec in stomachum descendit
 Alij q. descendunt: sed per sudorem uel occultos
 meatus exeunt seu resoluuntur. Alij q. cito spes
 ille dentibus atteruntur: corpus christi ibi esse d.
 finit: sed omnes iste opiniones sunt falsae. Nam f. z.
 b. Tho. in. iij. et alios theologos: q. diu. spes ibi
 remanent sacramenti: tam diu ibi est corpus chris-
 ti: siue descendat in stomachum que utiq. descen-
 dit: siue emitterentur per vomitum: siue per seces-
 sum ex tali infirmitate integra: ut supra emittente.
 Et idem iudicium est de illis speciebus sicut de alijs
 cibis quo ad digestionem et conuersionem in nu-
 trimentum. **I**tem glo. que est super. c. Tiores
 de conse. di. ij. que videtur dicere: q. ante christi
 resurrectionem post institutionem sacramenti: non
 poterat confici nisi per christum. Et q. si i. triduo
 mortis si quis apostolorum consecrasset non fuisset
 ibi corpus sine anima: Et quedam alia possunt q. con-
 fici non tenentur. **I**tem quod dicitur. d. e. sup. c. Qui
 bene i. glo. q. cum mus sumit eucharistiam definit
 ibi statim esse corpus christi. Non est uerum. Sed q. diu.
 ibi remanet species traiecte in stomachum tam
 diu ibi est sacramentum. **I**tem quod dicit di.
 iij. in glo. super. c. Si papa: q. non solum p. here-
 si: sed etiam pro quolibet notorio crimine: ut sy-
 monia: adulterio et huiusmodi: si post admoniti-
 onem esset incorrigibilis ex quo scandalizaretur ec-
 clesia posset iudicari et deponi papa. Allegat p.
 rationem hoc: q. contumacia et inobedientia expressa
 dicitur heresis et infidelitas: ut di. lxxxi. Si q. sunt
 presbyteri. Sed pro heresi papa iudicatur: ut in
 dicto. c. Si papa: sed hoc contra non tenetur. Et pe-
 de pal. i. iij. reprobat illam glo. et bene: q. cum dici-
 tur papam propter heresim et infidelitatem posse
 iudicari: intelligitur de heresi proprie et stricte su-
 pta. put. f. habet fixum errorem circa ea que sunt
 fidei i. mere. sed cum contumacia et inobedientia di-
 citur heresis uel infidelitas ibi sumitur heresis lar-

ge et improprie. Et de tali non loquitur. c. illud si pa-
 pa. **I**tem. xxi. q. ij. super. c. Ne quis arbitret.
 dicit glo. q. mendacium officiosum: ut pro salute alie-
 puranda: quod tamen nulli noceat est peccatum
 mortale in uiris perfectis: veniale in imperfectis: et
 appellat perfectos qui abrenuntiant perfecte oibus
 temporalibus. Sed glo. illa est falsa. Nam. b. Tho-
 mas secunda secunda i. q. de mendatio dicit: q. nullum
 peccatum quod est laicis uel imperfectis veniale
 est de se mortale perfectis uel religiosis: quia perfec-
 tio personalis seu status perfectionis non facit veni-
 ale in se mortale in eis esse nisi ratione scandalii inde sequen-
 tis: quia posset inde scandalum sequi. quod esset
 bono ratione mendacii sed scandalii mortale. Solent au-
 tem magni scandalizari homines de mendatio p.
 fecorum q. imperfectorum. Nec tamen quodcum-
 que scandalum ex hoc ortum esset mortale: sed ratio
 quod determinare difficile est. Et tunc non ratio men-
 dacii erit ibi mortale seu in mendatio ipso: sed in sca-
 dalo. **I**tem. ij. q. i. sup. ca. Si peccauerit in te gl.
 mouet tres questiones circa materiam fraternae cor-
 rectionis: et responsiones sunt varias opiniones. Sed
 b. Tho. perfectius et clarius secunda secunda. Cuius sen-
 tentias firmat et allegat archi. i. rosario super dicto
 c. Et prima questio est. Utrum fraterna correctio i-
 telligatur de occultis uel manifestis. Et respondit:
 q. si aliquos intelligitur de occultis: secundum ali-
 os de manifestis. Sed Jo. itelligit de occultis: q.
 tamen sciuntur a paucissimis. b. Tho. dicit simpli-
 ter de occultis: mortalibus tamen. Secunda questio.
 utrum ad fraternam correctionem teneantur omnes
 ex precepto. Ad quod respondet aliqui et dicunt q. te-
 netur ex precepto ad hoc solum superiores eccle-
 siastici uel laici. Alij vero ut subditi ex consilio: et
 hoc quo ad peccatum commissum: secus quo ad
 perpetrandum: quia ad hoc omnes tenentur ad admo-
 nendum. f. xliij. q. iij. Tamen sacerdos. Alij ut Hugo di-
 cunt simpli-ter ad hoc omnes teneri. b. Tho. tenet si-
 pliciter omnes teneri. Sed quia preceptum est af-
 firmatiuum: obligat semper: sed non ad semper im-
 mo pro loco et tempore et alijs circumstantijs obitis.
 Et hoc cum speratur p. hoc sequi emendatio pec-
 cantis: cum iste sit finis huius precepti. Ipse etiam or-
 do datus seu processus in ea secundum euangeli-
 um est in precepto: cum. f. per illum modum spa-
 tur correctio. Qui autem sunt in magistratu respec-
 tu subditorum: diligentius se habere debent ratione
 cure. Et ultra fraternam correctionem tenentur ad
 aliam que est actus iustitie. correctionem. f. p. a. er-
 nam seu iudiciariam in puniendo. f. crimina com-
 missa secundum formam iuris. Et q. huius finis est pri-
 paliter bonum reipublice: quod conseruatur et p.
 mouetur ex punitione criminum. Ideo etiam si ex
 huius correctione que fit multipliciter f. excessus
 uarietatem uerbis duris et factis: ut pena pecuni-
 aia uel personali uel exilio et huiusmodi: non speretur

emendatio eius: sed scādālū z desperatio: non tñ propter hoc debet p̄mitti. vt. xxij. q. iij. Quo z di. lxxvi. Inferiorum. Et di. xlv. Sed illud. Et. xx. q. iij. Est iniusta. De hac non habent se intromittere nisi p̄sidentes z erga sibi subditos. Un. b. Au. dic. Et qui emendat verberare in quem potestas datur: z cohercet aliqua disciplina: minimam prestat. Multa enim bona etiam inuitis p̄standa sunt. di. xlv. Si ergo. non datur potestas super delinquentem: non debet punire. Tertia questio vtrum admittantur omnes vt criminosi z infames ad denunciationes. Et respondetur q̄ sic. Si bono zelo denuntient. Sed criminosi qui scilicet perseverant in malis: eo ipso q̄ tales non videntur bono zelo moueri cum se non corrigant. Ad euangelicam denunciationem omnes possūt admitti: cum non intendatur nisi emendatio fratris: non punitio: nisi presumatur q̄ hoc non intenditur: sed diffamatio aut vindictio. Ad denunciationem iudicalem: vbi etiam intenditur punitio: seruandum est q̄ habetur extra de actu. Qualis z quando: z. c. inquisitionis.

C Titulus duodecimus de dono consilij.

Consilium bonum exigit rectitudinem sui: celsitudinem principij z aptitudinem exilij. La. i.

Circa donū consilij tria possumus considerare. scilicet rectitudinem consilij: celsitudinem principij: aptitudinem auxiliij. Et quantum ad p̄mū sciendum: q̄ tunc recte consiliatur quis: cum fac tria que tangit p̄s. iij. ethicorum. Primo si debetum finem sibi prestituatur: secundo si media accōmoda ad finem inueniat: tertio si tempus conueniens consilio assumat. Primo igitur ad hoc q̄ aliquis recte consiliatur: oportet q̄ sibi finem debetum prestituatur. De principio enim non est cōsiliū: quia consilium est inquisitio rationis de aliquo operabili a nobis. Sed principia in omni scientia oportet supponere tanq̄ certa. In omni igitur inquisitione principium sub questione v̄l sub inquisitione rationis non cadit: similiter consiliū non est de fine. Cuius ratio est: quia illud de quo est: consilium est dubium uel incertum: qualia si futura contingentia q̄ patet quia in talibus ratio non profert iudiciū an eligenda sint uel uitanda absq̄ inquisitione rationis. Sed finis z id quod habetur ut finis: est iam determinatum z certum vt in qualibet scientia principium illius scientie.

Secundo quis recte consiliatur si media accōmoda uel conuenientia ad finem inueniat. Q. n. de aliquibus non sit consilium: procedit ex eo: ul quia sunt determinata ul quia sunt minima. Sz que sunt determinata. i. que habent determinatas vias procedendi ad determinatos fines: nō oportet ibi consiliari: sicut scriptor non cōsiliatur quō

debeat litteras trahere: quia hoc est iam determinatum per artem z non dubium. Si autem sunt minima uel inutilia que parum adiuuant uel impediant ad consequendum finem: quia non multū refert utrū sic vel sic fiant: qd autē parū est ratio accipit ut nihil: vnde de h̄. non est consilium: sed de eo quod est conuenientius: vtilius: z facilius: ad consequendum finem: quale consilium est qd datur de paupertate. Mat. xix. Si vis perfectus esse: vade z vende omnia que habes z da pauperibus: quod vtiq̄ consilium est non preceptum. Et de virginitate vel viduitate. i. Cor. vij. De v̄ginitate autē preceptū dñi non habeo: cōsiliū autē do: quod est de meliori. Et merito: quia ut dicit Eccl. xxvi. Non est digna ponderatio anime continentis. b. Ambro. Virginitas suaderi p̄t: ipari non potest. Res est magis voti q̄ p̄cepti. xxxij. q. i. Integritas. De obedientia ait Stephanus papa cuidam vxoricide. Placeat tibi consilium nostrū quod tibi melius z utilius videri potest. Relique hoc malignum seculum. Ingredere monasteriū: humiliare sub manu abbatis: cuncta facito simplici animo que tibi fuerint imperata. xxxij. q. ij. admonere. Tertio ad hoc q̄ aliquis recte consiliatur: oportet q̄ assumat tēpus cōueniens: ne sit nimis morosus z tardus: ut transeat debitum tēpus. Nec etiam nimis uelox: vnde Calistus papa Nos enim tempore indigemus ut aliquid maturius agamus. Non precipitemus consilia z opera nostra: neq̄ ordinē eorū corūpamus di. l. ponderet. Ad hec tria que faciunt consilium rectū opatur quedam virtus moralis pars prudentie q̄ dicitur eubylia: que est recte consiliatiua vt dicit p̄s. vi. ethicorū: vbi autem deficit aliquod horum: ut q̄ sibi perstituatur malum finem: puta intendens eā exequi voluntatē v̄l utilitatem: non honorem dei salutem sui uel proximī: vel etsi bonū finē eligit: tamen vias quibus ad illud consequendum pueniat: z media indebita accipiat: puta ut vincat istam causam: mendatio v̄tutis: ut vincat inimicū iniustum proditiōem facit: vel aliud indecens ul tempus debitū non assumit: uel modum: quia si firmus permanet: non est bonum z rectū cōsiliū. Propter hoc sequitur: q̄ peccator. scilicet in mortali p̄manens: non est bene consiliatiū: quia non obsequat debitas circūstantias: vel debitum finem nō attendit cum peccat. Et per oppositū: virtuosus quilibet z bene consiliatiuus: etsi sit idiota: in his que pertinent ad bonum virtutis: licet i alijs ut in negociationibus vel reb̄ bellicis: uel huiusmōi non sit bene consiliatiuus. Hec secundū. b. Tho. in. iij. distinctione. xxxv. arti. iij. exceptis auctori tatibus decretorum.

Quā ad secūdū sci. §. i. licet de certitudine uel celsitudine iudicij: q̄ habet

Per donū consilij. Sciendū q̄ p̄p̄riū ē creature rōnalis: ut p̄ iquisitionē rōis moueat ad aliquid agendū. Que q̄dē iquisitio rōis cōsiliū dī. S3 q̄ rō hūana nō pōt cōphendē singulāria 7 p̄tigētia q̄ possūt occurrere: 7 etiā deficē ne ad finē itetum perducatur ea de q̄bus cōsiliatur. Ideo certitudinē p̄siliij attigē nō ē hūanū s3 diuinū: c̄ ē p̄ certitudinē contingentij euentus p̄uiderē. Et ideo o3 q̄ ad hanc certitudinē habēdaz: mens humana instinctu spiritus sancti eleuet supra humanū modum ad quā certitudinē nō pōt rōne dictaminis eleuari. Et ideo indiget homo inquisitione consilij dirigi 7 leuari a deo qui oīa cōphēdit. Et hoc fit p̄ donū p̄siliij. Quod sic diffinit fm. b. Tho. i. iij. di. xxxiij. ar. ij. Donū cōsiliij est. q̄ hō accipit hoc qd̄ agendū ē: q̄ p̄ certitudinē a spiritus sancto edoctus: supra humanū modū. Uel aliter. Donū cōsiliij ē qu hōo dirigit ī agendis 7 cauēdis: nō p̄ iquisitionē rōis sed quasi consilio accepto a spiritus sancto. Nam scire p̄ certo omnia agibilia: 7 cauere omnia impediētia a consecutione vite eterne: nō est ex dictamine rōis: sed ex virtute spiritus sancti quo filij dei aguntur. Ro. viij. Uel aliter consilium quod est donum: est quo spiritus sanctus dirigit nos in omnibus que ordinantur in finem vite eterne siue sint de necessitate salutis siue non: hec. b. Tho. secunda secunde. q. ljj. arti. iij. Quia autem mens humana per donum consilij instruitur: 7 perficiatur in agendis: ostenditur tripliciter. Primo ex interpretatione: secundo ex similitudine. tertio ex ratione. Ex interpretatione patet. Nam consilium dicitur quasi confidū: eo q̄ multi confidēt ad conferendū simul: quos oportet considerare plures condiciones seu circūstantias: quas dum vnus in considerando deficit alius melius percipit: vt dicit. b. Tho. i. secunde. q. xiiij. ar. ij. Sic a simili: quia humana ratio non potest habere aliquam certitudinem de euentib⁹ contingentium ad p̄uidentū de eis per donum consilij spiritus sancti rationem humanam instruit de agendis supra humanum modū. Unde Urbanus papa. Cum spiritus sanctus infunditur: cor fidele per prudentiam 7 constantiam dilatatur: de consē. di. iij. omnes. Ad prudentiam autem pertinet consilium. Secundo hoc probat similitudine: videmus enim in rebus humanis: q̄ illi qui non sufficiunt sibi ipsis in inquisitione cōsiliij: a sapientioribus consilia exquirunt secundū documentum illud Thob. iij. Consilium semper a sapiente inquire. Et di. xxij. De quibus dicitur facilius inuenitur quod a pluribus senioribus q̄ ritur. Sic ad propositum: quia ratio humana nō potest cōphendere singulāria 7 contingentia: q̄ possunt occurrere: ideo magis indiget homo inquisitione consilij. q. consilio accepto a deo: qui omnia comprehendit secundum beatum Tho. secū

da secunde. q. ljj. ar. ij. Tercio hoc declarat ex ratione. Nam ratio humana perficitur per hoc q̄ mouetur a superiori principio motiuo: sic corpus quod mouetur a spiritu. Manifestum est autem q̄ rectitudo rationis humane comparatur ad rationem diuinam: sicut principium motiuū inferius ad superius. Ratio enim eterna est suprema regula omnis humane rectitudinis: 7 ideo regula humana maxime pficit 7 adiuuat: s3 q̄ mouetur 7 regulatur a spiritu sancto per donum cōsiliij: circa ea que sunt agenda p̄pter finē. b. Tho. secunda secunde. q. ljj. arti. ij. Et philosophus dicit in. c. de bona fortuna q̄ his qui mouentur per instinctum diuinū non expedit consiliari secundū rationem humanam: sed sequantur instinctum diuinum quia mouentur a meliori principio. Ad quod optime facit quod habetur. xix. q. ij. Due sunt leges publica. s. humana scripta 7 priuata. s. spiritus sancti. Et qui hac secunda ducuntur non subiiciuntur persone ibi vide bene.

Quātum ad tertiū. §. II.

um. s. aptitudinem consilij nota q̄ quita beatitudo que ē. Beati misericordes: adaptatur huic dono sicut dirigenti. Quāuis enim per consilium in omnibus virtutum actibus dirigamur: specialit̄ tamen in operibus misericordie. Nam cum consilium sit de his que sunt ad finem vtilia: sequitur de his que sunt maxime vtilia ad finem: maxime consilium erit vtile 7 necessarium. Sed misericordia maxime est vtilis ad finem: scdm̄ illud. i. ad Thim. iij. Pietas ad omnia vtilis est: que exhibet p̄ vij. opera misericordie corporalis: 7 multo magis per opera misericordie spiritualis: vt docere: p̄dicare: regere 7 huiusmodi. b. Tho. secunda secunde. q. ljj. arti. iij. Idem ostendit Aug⁹ in sermone domini in monte: dicens. Consilium conuenit misericordibus. quia vnicum remedium est de tātis malis exui 7 liberari: dimittere alijs 7 dare. Ad idem glo. super illud. Beati misericordes. Misericordia ait eget spiritu consilij: sine quo nemo cūscripte miseretur. Initium est sui miseri: finis est pro alio mori. Dan. iij. Placet tibi rex p̄siliū meum: peccata tua elemosynis redime: de pe. di. i. Quāobrem. Quādo autem elemosyna cadat sub precepto 7 quando sub consilio: habes plene declaratum in secunda parte ti. i. c. xxiij. de inhumanitate.

De consilijs euangelicis. Et primo de consilio obedientie. La. II.

Quia optimū hominis est: vt mente deo adhereat 7 rebus diuinis. Impossibile est autem q̄ homo intense circa diuersa occupetur: ad hoc q̄ liberius mens hominis feratur in deū

inquit. b. Tho. in. iij. q. gentiles: dantur idiuidua lege: p filia: qbus hoies ab occupatiōibus vite pñtis retrahant: quātū possibile est vitā agentī terre nā. Nō ē ar hoc ita hominī necessariū ad iusticiā vt sine eo iusticia eē nō possit in ipso. Non enī virtus et iusticia tollitur: si hō secundum ordinem rationis: corporalibus et terrenis reb' vtatur. Et iō h' diuine legis admonitiōes: dicūt cōsilia non pcepta: in quātū suadetur hominī vt ppter meliora minus bona pretermittat. Occupat aut humana sollicitudo fin cōmunē modū humane vite erga tria. Primo quidem circa ppriam psonam quid agat aut vbi cōuersetur. Secūdo circa personas sibi cōiunctas: pcpue vxorē et filios. Tercio circa res exteriores: pcurandas: quibus homo indiget ad sustentationē vite ad amputandā igit sollicitudinem circa res exteriores datur in lege diuina psonam paupertatis: vt. s. res huius mūdi abiiciat: quibus animus eius per sollicitudinē aliquaz implicari posset. Hinc est q dominus dicit: Math. xix. Si uis pfectus esse: vade et vende omnia q habes et da pauperibus et sequere me. Ad āputandā autem sollicitudinē vxoris et filiorum: datur hōi cōsiliū de virginitate vel castitate seruanda. Hinc est quod dicitur. i. Cor. vii. De virginib' āt pceptum domini non habeo: cōsiliū aut do. Et huius cōsiliū rationem assignans subdit. Qui si nē vxore est sollicitus est: que sunt domini cogitat et quomodo placeat deo. Qui autem cum vxore est sollicitus: est que sunt mūdi cogitat quomodo placeat vxori et diuisus est. Ad āputandā autē sollicitudinē hominis circa se ipsum: datur cōsiliū obedientie: per quam homo dispositionem suorum actuum superiori pmittit propter quod dicitur Hebr. vii. Obedite ppositis vestris et subiacete eis: ipsi enim peruigilant quasi rationē reddaturi pro animabus nostris. Qsūma hominis perfectio in hoc consistat q mens hominis deo vacet. Ad hanc autem mentis vacationem predicta tria maxime videntur disponere: conuenienti ad perfectionis statum ipsa pertinere videntur: si quasi ipse sint perfectiones: sed quia sunt dispositiones quedam ad perfectionem: que in hoc consistit: q mens hominis deo vacet. Et hoc expresse ostendunt vba domini paupertatem suadentis. Si vis perfectus esse etc. subdens. Sequere me: qsi in sua sequela pfectionis constituens vitam. Pos sūt et pda tria dici perfectionis signa et effectus. Cum enim mens amore et desiderio alicuius rei vehementer afficitur: consequens est ut alia postponit. Ex hoc ergo q mens hominis feruēt amore et desiderio in diuina fertur: in quo perfectionē constare manifestum est: sequitur q omnia q pos sunt ipsum retardare: quo minus feratur in deūz abiciat: non solum caram vxorem et plis affectuz ac rerum exteriorum: sed etiam sui ipsius. Et hoc

significat verba scripture. Dicit enī canf. viij. Si dederit homo omnem substantiā pro dilectione: q si nihil despiciat eam. Et Math. xij. Simile est regnum celorum homi negotiatori querenti bonas margaritas: inuenta aut vna etc. Et phi. iij. Que mihi aliquando fuerant lucra: arbitratus suz ut stercoza: ut Christum lucrificiam. Adde quia signum maxime et perfecte amicicie vnus ad alterum est: cum se et suo amico dat. Sic cuq per paupertatem offerat quis bona exteriora deo: per castitatem corpus: quia maximas delectationes eius s. venereas sibi aufert: et voluntatem ppriam quoniam nil maius: dat prelato cui voluntati se subijcit loco dei: et ideo per ista significatur pfecta amicicia eius ad deū. Quia igit predicta tria: dispositiones effectus et signa sunt ad perfectionem conuenienti qui predicta deuouent deo: dicuntur esse in statu perfectionis: perfectio aut ad quā predicta disponunt: in vacatione mentis ad deum consistit. Unde predictorum pfectores religiosi dicuntur: quasi se et sua per modum sacrificij deo dedicantes. Religio enim in cultu diuino consistit: ut in oblationibus et sacrificijs et h'. Dec. b. Tho. i. q. ptra gentiles. c. cxxv. Et. xiiij. q. i. v. Ubi cōsiliū datur offerentis est arbitrium: vbi vero pceptum necessitas seruientis.

De obedientie voto . §. i.

to et alijs votis. Sciendum q stultum visum ē ali quibus obligare se voto ad obediendum alicui aut quodcunq seruandum: inducentibus hāc rationem. Unūquodq bonum quantoliberius agitur: tanto virtuosius esse videtur. Quanto enim ex maiori necessitate quis ad aliquid obseruandū astringitur: tanto minus libere id agere videtur. Videtur igitur derogari laudabilitati virtuosorum actuum pro hoc q ex necessitate obediētie uel voti fit. Sed hoc reprobatur. b. Tho. iij. contra gentiles. c. cxxij. tripliciter: primo dicit q q hoc dicant videntur ignorare diuersitatem necessitatum. Est enim triplex necessitas. Quedam ex coactione: quedam ex interiori inclinatione: quedam ex fine. Et prima quidem necessitas laudem virtuosorum actuum diminuit: quia contrariat voluntario. Coactum est enim quod est voluntati contrarium. Secunda necessitas que scilicet est ex interiori inclinatione procedens: laudem virtuosorum actuum non minuit: sed auget: facit enim voluntatem magis intendere in actum virtutis. Patet enim q habitus virtutis quanto fuerit perfectior: tanto vehementius voluntatem tendere facit in actum virtutis bonum: et minus ab eo deficere: q si ad finem perfectionis peruenerit: quandam necessitatem infert ad intēse agendum et minus deficientum: sicut est in beatis qui peccare non

possunt: nec tamē ppter hoc aut libertati volūta-
tis aliquid deperit aut actus bonitatis. Tertia ne-
cessitas est ex fine sicut dicitur alicui esse necessaria
nauem ut transeat mare. Patet autē qd huiusmodi neces-
sitas libertatē voluntatis non minuit nec actuum
bonitatem: quin potius quo ad quid auget. q. neces-
sariū ad finē: ex hoc ipso laudabile ē. 7 tanto lau-
dabilius: quanto finis fuerit melior. Necessitas
autem obseruandi que quis nouit aut obediēdi
ei cui se supponit: nō est necessitas coactionis: nec
etiam ex interiori inclinatione pueniens: sed ex or-
dine ad finem. Est enī necessariū vouenti hoc uel
illud agere: si debet votū impleri aut obediētia ser-
uari. Lū igitur hi fines laudabiles sint: utpote qd
bus homo deo se subiicit: necessitas p̄dicta nihil
diminuit de laude virtutis. ¶ Secundo qd talis
obligatio quam quis sibi sumit non diminuit de
laude virtutis probatur sic. Considerandum est. n.
qd dū implent aliqua que quis nouit: vel que sibi
precipiunt ab eo cui se quis subdidit ppter deū:
maiori laude 7 remuneratione sunt digna. Sicut
enim contingit vnū actū esse duorū virtutum: dū
actus vnus vtiq ad finem alterius vtiq ordinat:
ut cum quis furatur ut fornicet. Actus quidem
secundum speciem est auaritię: secundum intentionē
est luxurie. Sic eodem modo contingit in actib⁹
virtutum. Actus enim vnus virtutis ad actum
alterius virtutis potest ordinari. Sicut cum quis
dat sua: ut cum eo habeat amicitiam charitatis.
Actus quidem talis ex specie sua est actus libera-
litas. Ex fine est actus charitatis. Huius autem
actus maiorem laudem habet virtutis ex charita-
te: qd ex liberalitate: unde etsi remittatur ex eo qd
liberalitatis est: ex eo qd ad charitatem ordinatur
maiori laude 7 mercede dignus est qd si liberalius
ageretur non in ordine ad charitatem. ¶ Ponam⁹
ergo aliquem aliquod opus virtutis agentem: pu-
ta ieiunantem: vel se a venereis continētē. ¶ Equi-
dem si hoc agat absq voto: erit actus abstinentie
vel castitatis. Si ex voto refertur vterius ad aliā
virtutem: cuius est deo vouere aliquid. s. ad reli-
gionem que potior est castitate vel abstinentia: ut
pote faciens nos recte habere ad deum. Erit ergo
actus abstinentie vel continentie laudabilior ī eo
qui ex voto facit: etsi non ita delectatur in abstinē-
tia: ex eo qd delectatur in potiori virtute que est re-
ligio. ¶ Tertio sic voluntas precedens actum ma-
net virtute in tota executione actus: 7 ipsum lau-
dabilem reddit: etiam quando de proposito vo-
luntatis propter quem actum incipit: in executio-
ne operis non cogitabat. Non enim oportet vt qd
propter deum aliquod iter arripit: in qualibet p-
te itineris actu cogitet de deo. Patet autem qd il-
le qui vouet se aliquid facturum: intensius illud
uult: qd si simpliciter illud facere disposuit: quia nō
solum illud facere voluit: sed voluit se firmare ut

non deficeret ab eo faciendo. Ex hac voluntatis
intentione: redditur executio voti cum intentione
quadam laudabilis: etiam quando volūtas uel nō
actu fertur in opus: uel fertur remisse. Sic ergo
laudabilius fit: quod ex voto fit: qd quod fit sine
voto ceteris tamen paribus.

Continētia seu casti. §. II.

tas ponitur inter consilia quantum videlicet ad
virginitatem seruandam uel viduitatem. Cum. n.
sit triplex gradus castitatis. s. virginalis vidualis:
7 conjugalis. Ad continentiam quidem conjuga-
lem tenetur quilibet ex precepto: nō quidem qd ali-
quis teneatur ad contrahendum conjugium: sed
si contraxerit: oportet qd abstineat ab omni actu
venereo extra suam uxorem: iuxta illud exo. xx.
Non mechaberis: 7 Thob. iij. Attende tibi ab
omni fornicatione: 7 preter uxorem tuam non pa-
tiaris crimen scire. Qd si extra conjugium sit posi-
tus vir vel mulier: de necessitate tenetur abstinere
ab omni actu carnali extra conjugium: sicut cleri-
cus 7 religiosus. Sed in hoc est differentia: quia
laycus vir uel mulier: qui se voto nō astringit ad
castitatem vidualem vel virginalem potest cōtra-
here matrimonium si vult. Sed ordinatus in sa-
cris vel religiosus non potest: quia ex voto facto
tacito uel expresso se obligauit ad castitatem vidu-
alem 7 virginitatem iam amisit licite vel illicite: ul-
etiam ad virginalē si virginitatem seruauit. Et
ad horum alterum tenetur de necessitate salutis.
Erat siquidem primo ante votum castitatis vir-
ginalis vel vidualis in consilio: quod datur de me-
liori bono. Melior enim status est vidualis casti-
tas: qd conjugalis: 7 melior virginalis vtroq tamē
facto voto: consilium transit in preceptum: unde
glo. super illud: vouete 7 reddite domino deo ve-
stro. Dicit vouere est voluntatis 7 in consilio liber-
tate: reddere necessitatis. Circa hanc igitur castita-
tem extitit multiplex error. Primus eorum qd dixe-
runt malum esse 7 illicitum seruare castitatem vir-
ginalē uel vidualem. ¶ Secundus est eorum qd
dixerunt actum venereum soluti cum soluta lici-
tum vt naturalem actum. Tertius est eorum qui
dixerunt actum conjugalem de se illicitum nec ī ta-
li statu posse saluari. ¶ Quartus est eorum qd di-
xerunt statum conjugalem non solum licitum: s. 7
equalis meriti esse cum statu viduali vel virginali.
Qui sequuntur primum errorem: tribus ratio-
nibus hoc probant. Primo sic. Diuiniū ē bonū
sp̄i quam bonum inuindui. Viri autem 7 mu-
lieris coniunctio ordinatur ad bonū speciei. Sū-
ptio cibi et potus ad bonum indiuidui. s. confer-
uandum ipsum. Sed peccaret qui omnino absti-
neret a cibo et potu: ergo multo magis abstinens
ab actu generationis. Secundo sic. Ex diuina o-
rdinatione dantur hōi membra ad generationē

Capitulum Primum

apta: et etiam vis concupiscibilis ad hoc incitans: et alia huiusmodi ad hoc ordinata: videtur ergo contra diuinam ordinationem agere quod omnino ab actu generationis abstinet. Tertio sic. Non est possibile quin concupiscentie venereorum oriatur, cum naturales sint. Resistere autem concupiscentiis: et quasi continuam pugnam habere: maiorem inordinatorem animo tribuit: quod si aliquis utatur moderate concupiscentiis: cum igitur inquietudo animi maxime perfectioni virtutis repugnet: videtur perfectioni virtutis aduersari: quod aliquis perpetuam continentiam seruet. Ad que etiam facit quod dominus ait. *Gen. i. Crescite et multiplicamini etc.* Sed dicit. *b. Tho. in. iij. contra gentiles. c. cxxxi. q. non est difficile soluere dicta argumenta.* Considerandum igitur est pro eorum declaratione quod alia ratio est habenda in his que ad necessitatem vni cuiusque hominis pertinent: alia in his que pertinent ad multitudinis necessitatem. In his enim que pertinent ad necessitatem vniuscuiusque: oportet quod vnicuique prouideatur singulariter: huiusmodi autem sunt cibi et potus: et alia huiusmodi: que ad sustentationem individui pertinent: vnde necessarium est quod qui libet cibo et potu utatur. In his autem que sunt necessaria multitudini: non oportet quod cuiuslibet multitudini illud attribuat: Neque etiam est possibile. Patet igitur multa esse necessaria multitudini hominum: ut cibi: potus: preparatio: indumentaria: domus et alia huiusmodi: que impossibile est quod per vnum procurentur. Et ideo oportet diuersorum diuersa esse officia: sicut etiam in corpore diuersa membra ad diuersos actus ordinantur. Quia igitur generatio non est de necessitate individui: sed de necessitate totius speciei non est necessarium quod omnes homines actibus generationis vacent. Sed quidam ab his abstinere actibus: alijs officijs mancipentur: puta militie vel contemplationi. Ex quo patet solutio ad secundum. Ex diuina enim prouidentia dantur hominibus que sunt necessaria toti speciei: nec tamen oportet quod quilibet homo quolibet eorum utatur. Data est enim homini industria edificandi: virtus ad pugnantiam: intellectus ad scientias acquirendum: nec tamen oportet quod omnes sint domificatores: milites: doctores et huiusmodi. Similiter quis sit homini data virtus generatiua: cum alijs que ordinant ad actum eius: non tamen oportet quod quilibet actui generationis intendat. Ab his enim que sunt necessaria multitudini: quis quantum ad singulos melius sit quod quis abstinere melioribus exercitijs deditus: non tamen bonum esset quod omnes abstinerent: sicut etiam patet in ordine vniuersi: quauis melior sit substantia spiritualis quam corporalis: non tamen esset melius vniuersum in quo essent solum substantie spirituales: sed imperfectius: sicut etiam oculus est perfectius membrum: pedes non tamen esset perfectum animal

si oculum haberet non pedem. Sic et multitudo humani generis perfectior existit: quam aliqui in ea vacent generationi aliqui contemplationi. Ad tertium. Si quod sollicitudo et occupatio inquietudinis: quam habent illi qui coniugio utuntur: de vxoribus: filijs: et necessarijs vite acquirendis est continua. Inquietatio autem quam homo patitur ex pugna concupiscentiarum: est ad aliquam horam que etiam minoratur per hoc quod ei aliquis non consentit. Nam quantomagis quis delectabilibus utitur: tantomagis in eo crescit delectabilis appetitus. Debilitant etiam in eo concupiscentie per abstinentias et alia exercitia corporalia: que conueniunt his qui propositum continentie habent. Usus etiam corporalium delectationum magis deducit mentem a sua altitudine: et impedit a contemplatione spiritualium: quam inquietudo que prouenit ex resistendo concupiscentiis horum delectabilium: quia per usum delectabilium et maxime venereorum: mens maxime carnalibus inheret: cum delectatio quiescere faciat appetitum in re delectabili. Et ideo his que ad contemplationem diuinorum et cuiuscunque veritatis intendunt: maxime nocuum est venereis deditos esse: et maxime utile ab eis abstinere. Nihil autem prohibet quamuis vniuersaliter dicat vni homini melius esse continentiam seruare quam matrimonio uti: quin alicui id melius sit. Unde et dominus facta de continentia mentione: *Cuz. i. dicit. Alij se ipsos castrauerunt propter regnum celorum: propositum continentie sumpserunt.* Subdidit. Non omnes capiunt verbum istud: sed qui potest capere capiat. Quod autem dictum est de precepto domini. *Gen. i. Crescite et multiplicamini:* habuit obligationem et vim artandi illo tempore propter paucitatem hominum in principio mundi. Vel post diluuium ut multiplicaretur genus humanum. Siue propter multiplicationem fidelis populi: quando oportebat ipsum per carnalem generationem multiplicari: ut fuit in veteri testamento. Et ideo preceptum de perpetua continentia seruanda reservatum fuit temporibus noui testamenti: quando spiritualis populus per spiritualem generationem multiplicabatur.

¶ Secundus error. §. III.

fuit eorum qui dixerunt simplicem fornicationem non esse peccatum sed naturale. Ad quod potest iduci talis ratio. Quicquid est de iure naturali est licitum quia: hoc est a deo institutum. Sed coniunctio maris et feie est de iure naturali sed iusto. ut patet di. i. Jus naturale. Talis autem coniunctio reperitur in simplici fornicatione: *gen. ii. Sed respondetur quod dupliciter dicitur ius naturale. Uno modo quod est secundum instinctum sensualem: qui est communis nobis et brutis. Et isto modo non est verum quod sit licitum quicquid est de iure naturali. Nam in homine oportet quod talis instinctus regulet rationem in executione eius ad hoc: ut opus inde sequens sit licitum: quia sic deus instituit. Fornicaria autem*

Titulus Duodecimus.

cōiunctio etsi sit secundū instinctū sensuale: nō tñ regulat secundū rationē 7 iō nō licita. Alio mō dī ius naturale illud qd rō naturalis dictat. Et sic non quecunqz cōiunctio maris 7 semie est de iure nālī: s; illa q sit scd; legē matrimonij. **¶** Qd at fornicatio simplex sit illicita 7 oīs coit' pter vxorē 7 oīs emissio semis pcurata ex q ples seq nō pōt: p; de vtero. xxiij. Nō erit meretrix de filiab' isrl' neqz scortator: d' filijs isrl'. et leuii. xviij. Lū masculo nō pmissceberis coitu femineo: 7 cū omni pecore nō coibis. Et ponit pena mortis i lege d' h'. Et p mo. cor. vi. Neqz molles neqz masculoz pcuratores regnū dei possi debūt. Et dicūtur molles qui i se ipsis non cū alijs feminis effusione pcurant: q ista peccata sint mortalia p; ex hoc. Nullus enim excluditur a regno celoz nisi pp mortale. Sed p quodlibet horū excludit quis a regno: ut notat i auctoritate iudicta: ibi. Neqz molles 7c. De simpli ci fornicatione dicit apls ad ephe. v. Omnis fornicator aut imundus 7c: nō h; hereditatē i regno Christi 7 dei. Et. xxiij. q. i. Prediandū dicitur: q p fornicatione sicut pro periurio 7 homicidio est iponenda septēnis penitētia: quod nō fiebat nisi de mortalib'. Et sic patet error eorum qui dicunt in emissionē seminis qcuqz nou esse maius peccatū q in emissionē aliarū superfluitatū: vt vrine: fētū: 7 huiusmōi. Nā alie superfluitates nō sunt ne cessarie ad aliqūd: vnde ad bonū hoīs p;inet solum q emittant. Nō aut hoc solū querit i semine s; vt emittat ad generatiōis vtilitatē: ad quā ordi natur. Nā etsi semē sit supflūū quo ad indiuidui conseruationē: est tamē necessarium quo ad ppa gationē 7 cōseruationē speciei humane. Probat etiam satis diffuse. b. Tho. li. iij. cōtra gentiles. c. cxviij. quō coniunctio maris 7 femine extra ma trimonium sit contra legem naturalem.

Tertius error. §. III.

fuit eorū qui dixerūt actū coniugale esse illicitū: nec posse hominem in statu coniugij saluari. S; cum matrimonij sit a deo institutū in paradiso dicente Adam a deo edocto: Reliquet homo pa trem 7 matrem 7 adheret vxori sue 7c. Gen. ij. c. Renouatum post diluuiū: dicēte dño Noe 7 filijs eius. Crescite 7 multiplicamini 7 replete terram. Et cōfirmatum ab ipso icarnato: cuz ait Mat. xix. Reliquet homo patrem 7 matrē 7c: subdens. Quos deus cōiunxit. i. vinculo matrimonij hō non separet. Dignificatū etiam fuit ab eo in nup tijs factis in chana galilee: inter fuit cuz matre ei' 7 discipulis 7 miraculo pmo cōuertendo aquā in vinū eas nobilitauit: vt hēt Joh. ij. Ecclesia qz determinādo declarat statū coniugij de se licitū 7 saluandum. Dicitur enim extra de sū. tri. 7 fide catho. c. i. Non solum virgines 7 vidue: sed 7 cō iugati cum fide 7 bonis operibus ad regnū celoz

pueniūt. Et. xxx. di. c. hec scripsimus. dī. Nuptia rū vinculum qd fin castitatē durat hōram. Et xxiij. q. iij. Quidam. Inter hereticos cōnumerā tur: q asserūt viduas si nupserint peccare. Sed 7 habere simul plures vxores: d' legem diuinā est 7 perniciosū quod obseruant sarracēi ex lege sua pessima alchorani in hoc tamē fuit in veteri testa mēto cū patribus a deo dispensatū vt dī extra d' dīuoz. gaudemus. Nūq aut legitur dispensatum cū mulieribus ut haberent simul plures viros: he retici etiā nuncupant in cholaite: asserentes vxores debere eē cōmunes: sicut 7 res tpales: vt p; xxiij. q. iij. Quidam: quē errorē pri' posuerat. Plato fin. b. Tho. iij. contra gentiles. c. cxx.

Quartus error. §. V.

fuit dicētū q status matrimonij erat meriti 7 v tuis eqlis cū statu ppetue cōtinētū: Nec fuit hē sis iouaniani: q multiplicat i pbat. b. hīero. i. li d' iouinianū. Et erroris falsitas patz ex eo: q salua tor pabolice loquēs de semie iactato i trā bonā: aliud fecit fructū tricesimū: aliud sexagesimū: ali ud cētesimū: mathe. xij. qd cōit' exponit de tripli ci statu bonoz fidelū: q significat p trā bonā sa tā seine vtutū scz piugatoz: viduaz: 7 vginū. Si cut ergo numerus sexagesim' excedit i duplo tri cesimū. 7 nūerus cētenarius vtrūqz: ita stat' vidu al' piugale 7 mltō magi vgiat excedit i perfectōe Et. i. Lori. vij. Qui uirginē suam mīmonio iun git bene facit. Et qui nō iūgit melius facit. Patet etiam hoc p rōnez. Nā p p;inētiaz homo reddit' abiliior ad mētis eleuationē i spūalia 7 diuina: 7 quodāmodo ponit i quadā similitudine angelo rū supra statūz hoīs. Unde hīero. ait. Angelis sē per cognata ē uirginitas: et uirginē eē āgelicū est nō hūanū. Non obstat huic sentētie q aliqui p fecissime uirtutis viri mīmonio vfi sūt: ut Abrahā am. Isaac 7 iacob qz quāto uirtus ē fortior: tāto min' pōt p qcuqz a sua altitudine deijci. Nec tñ quia pī mīmonio vfi sūt: min' ptemplatōnē ue ritatis et diuinorum amauerūt. Sed scdm q cō ditio tpis requirebat mīmonio vtebāt ad multū plicationē populi fidelis. Nec tamen perfectio ali cuius persone fidelis est sufficiens argumentū ad perfectionem status. cuz aliquis perfectiori mēte possit vti minori bono q alius maiori. Non g p hoc q Abraham uel Moises perfectior fuit mul tis qui seruant p;inētia: propter hoc sequitur q status matrimonij sit perfectior statu cōtinētūz uel ē equalis. Et ad hoc facit qd ait. b. hīero. cō tra Iouinianum. Quis ignoret sub alta dei dispē satione: omnes retro sanctos eiusdem fuisse meri ti cuius nunc sunt christiani. Quomodo Abra ham tunc deo placuit in coniugio: ita nunc virgi nes in perpetua cōtinētia. Seruiuit ille legi 7 temporū suo

Capitulum Tertium

Seruiam⁹ et nos legi et tpi nro in quos fines secu-
loru deuenerunt: de pe. di. ij. Si enim inquit.

De consilio paupertatis. Ca. III.

¶ Circa paupertate

que etiā inter cōsilia dñi ponit: terra
tū ē a quibusdā. Nā aliqui ita cōmē-
dauerūt: vt assererēt: nulli etiā laico licitum eē ha-
bere aliquid pprium: sed dānabile fore. Qui hē-
tici declarant vocati aplici: vt habet. xxiij. q. iij.
Quidam. vnde z. b. Hiero. dicit laicis licitū esse
possidere tpalia: sed non nisi ad vsum. i. ita q nō
abutant eis. xij. q. i. Duo. Quūmo etiā z clericis
secularibus licet hēe ppriū: vt ponitur. xij. q. i. p
totum. Nec obstat qd dñs ait: Luce. xij. Nisi qd
renūtiauerit omnib⁹ que possidet: nō pōt eē me⁹
discipulus. Nā discipulatus Chriſti pōt intelligi
dupl^r. Uno mō large. put. s. importat obseruan-
tiā mādatoru Chriſti: sicut fuit Nicodemus: Jo-
seph z huiusmōi: z his oportet omnibus renūcia-
re tēporalibus mēte: ita. s. q nil deo z mandatoru
eius obseruationi pponant. Secundo modo pro-
prie z stricte: prout iporat status pfectionis z ob-
seruantiam consilioz: qualem statum tenebant
apostoli cū Chriſto puerſantes: z istos oportet oī-
bus renūciai affectu z effectu: ut nil habeant pro-
prium in particulari: sicut est status religiosoru: vt
xij. q. i. Nō dicatis: z in al. c. Et de his ppe loque-
batur Chriſtus. Quidā etiā ita p̄mendant paup-
tate: vt dicant in ea consistere pfectionē creature
rōnalis. Sz. b. Tho. fa. se: reprobat ostendens p⁹
Jo. cass. in coll. pma. Moisi: non in ea consistere
perfectionem: sed esse instrumentum z inductiuū
ad pfectum. Et ap̄lus ad coll. iij. ait. Super ōnia
charitatē habete: q̄ est vinculū pfectionis: nō dicit
paupertatem: sed charitatē eē vinculū pfectionis
Chriſtus etiam postquā dixit. Si vis perfectus eē
vende oia que habes z da pauperibus: subdidit.
Et sequere me: vt innueret non in paupertate tñi
sed magis in sequela Chriſti: que est maxime per
charitatem consistere pfectiōe. ¶ Alij vero econ-
tra detestati sunt paupertatem: vt oēs gradū pau-
pertatis z expropriationis tpalium reprobarent
z illicitū dicerent: sed z hos iprobat. b. Th. iij. cō-
tra gentiles. c. cxxvi. z. cxxvij. Dicit enim. Quid
sentiendum sit de paupertate ex diuicijs conside-
remus. Exteriores quidem diuitie necessarie sunt
ad bonum vtutis: cum per eas sustentem⁹ corp⁹
z alijs subueniam⁹. Oportet autē ea que sunt ad
finez: ex fine bonitate accipiant. Necesse ē: vt ex-
teriores diuitie sit aliqō bonuz hois: nō tñ pnci-
pale: s; q̄si secundariū. Nā finis pncipaliū bonū est
Alia vero fm q ordinant i finē: ppter hoc q̄bus-
dam visū ē vt vtutes sit maxima bona hois. Diui-
tie at qdā minima bona. Opōtet autē q ea que si
ad finē: modū accipiat s; exigentiā finis: in tantū

q diuitie sūt bone: in q̄ntū pficiūt ad vsū virtutis
Si vō iste modus excedat: vt peas impediāt vsus
nō iā int bona cōputāda sunt: sed inter mala. Un-
de quibusdam accidit bonum esse habere diuiti-
as: qui scilicet eis vtuntur ad virtutes. Quibusdā
malum est eas habere: quia per eas a virtute re-
trahuntur: uel nimia sollicitudine uel nimia affe-
ctione ad eas: uel mentis elatione ex eis contingē-
te. Sed cum sint virtutes actiue vite z contem-
platiue: aliter z aliter vtreq; diuitijs indigent. Nā
virtutes contemplatiue indigent eis ad solam su-
stentationem nature: virtutes actiue indigent eis
z ad hoc: z ad subueniendum alijs: cum quibus
cōuiuendum est. Unde z contemplatiua vita etiā
in hoc perfectior: paucioribus indiget. Ad quam
quidem vitam pertinere videtur: q̄ totaliter ho-
mo diuinis rebus vacet. Quam quidem perfectō
nē sectantibus: mīnum de exterioribus diuitijs
sufficit. s. quātū ē necessariū ad sustentationē nāe
vnde ap̄ls. i. thi. vi. ait. Hñtes alimenta: z qui-
bus tegamur: his p̄tenti sumus. Paup̄tas igitur
laudabilis ē: i quātū hoīem liberat ab illis uitij⁹
quibus per diuitias aliq̄e iplicantur. In quātū
autē sollicitudinē tollit que ex diuitijs consurgit: ē
utilis quibusdam: qui. s. sūt ita dispositi: ut circa
meliora occupētur: q̄busdam uero nociua: q̄ ab
hac sollicitudine liberati: in peiores occupationes
cadunt. Unde. b. Greg. in. vi. moral. ait. Sepe q̄
occupati unde hñanis vñibus uiuerēt: gladio sue
q̄etis extincti sūt. In quātū uero paup̄tas bonuz
quod ex diuitijs prouenit. s. sustentationē prop̄a
z subuentionē alioz ipedit: malū est simpliciter:
Malū enim ē in quātū subuentio: qua in tēpo-
ralibus pximis subuenitur: p maius bonū pōt re-
cōpensari. s. per hoc q̄ hō diuitijs carens liberis
potest dñis z spūalibus uacare. Bonū autem su-
stentationis pprie adeo necessariū ē: q̄ nullo alio
recōpensari pōt. Nullius enī boni obtētu dēt hō
sustentationē uite sibi subtrahere. Paup̄tas igit
talis laudabilis est: cum hō a sollicitudinib⁹ terrēis
liberatus: liberius dñis z spūalib⁹ uacat: ita
tamen q̄ cum ea remaneat facultas homini per
licitum modum sustentandi se ipsum: ad quod
non multa requiruntur. Et quanto modus uiuē-
di in paupertate minorem sollicitudinē exigit
tanto paup̄tas est laudabilior: non autem quā-
to paup̄tas fuerit maior. Non enim paup̄ras
in se est bōa: sed in quantum liberat ab illis: q̄b⁹
ipeditur hō: q̄ minus spūalibus bōis itēdat. Un-
de secundum modū quo homo liberatur ab impe-
dimentis predictis: est mensura bonitatis eius. Et
hoc est cōe oibus exteriorib⁹ que i tantū sūt bona
in q̄ntū pficiūt ad vtutem: nō aut fm se ipam.

¶ Est autem quadrū. §. I.
plex modus sectandi voluntariam paupertatem

Titulus Duodecimus.

fm. b. Tho. vbi supra. c. cxxx. Et primus modus ē
 vt de precio possessionū venditaruz: aliqui i vno
 collegio seu congregatione existentes cōmuniter
 viuunt. Et iste sufficiens est: sed non ad longū tē
 pus. Et ideo apostoli hūc modū viuēdi fidelibus
 in hierusalē cōstituerūt: quia prouidebant p spm
 sanctū: q nō diu in iherl'm cōmorare haberent: tū
 pp psecutiones z iurias illatas a iudeis: tū ppter
 instātē destructionem ciuitatis z gētis: vnde non
 fuit necessarium nisi ad modicū tempus. puideri
 Et pp hoc transientes ad gentes in qbus firman
 da z pduranda erat ecclesia: hūc modū viuēdi
 nō legunt instituisse. Esi dicat q per hunc modū
 viuēdi potest cōmitti fraus z furtū per dispensa
 tores: vnde non videt conueniens modus. Rñdē
 q hoc ē cōe in ōni mō viuēdi: qbus aliqui adin
 uicē cōsueūt. In hoc autem tanto minus quanto
 difficilius cōtingere videt: q pfectionē vite sectan
 tes fraudem cōmittant. Adhibetur etiam contra
 hoc remediū p puidam dispensationem fideliz.
 Unde ab aplis electi sunt Stephan⁹ z alij qui ad
 hoc officiū idonei reputabāt. ¶ Est secūdus mo
 dus viuēdi in pauprate voluntaria. vt. s. habentes
 possessiones i cōi de eis viuāt: z singulis pvideat:
 put cuiq opus fuerit sicut obseruat in plurimis
 monasterijs z q in omnibus monachoz. Et hic
 est etiā cōueniens modus z laudabilis. Nec p hoc
 aliquid deperit pfectioni ad quā tendunt pauper
 tatem voluntariā assumētes. Potest enī fieri p
 vnus fere vel paucoz sollicitudinē: vt possessio
 debito modo pcurēt: z sic alij absq alia tpaliz
 sollicitudinē remanentes: libere possunt spūalib⁹
 vacare quod est fructus voluntarie paupertatis.
 nec etiam illis aliqd deperit de pfectione vite: qui
 hanc sollicitudinē pro alijs assumūt. Quod enim
 amittere vident in defectu quietis: recuperāt i ob
 seq̃o charitatis: i q etiā pfectio vite consistit. Nec
 etiā per hūc modū viuēdi pcordia tollit occasio
 ne possessionū cōmuniū. Tales enī debēt volūta
 riā paupertatē assumere: q tpalia cōtēnant. Et ta
 les p tpalib⁹ pib⁹ discordiāe nō pnt: preferi cū ex
 tpalib⁹ nihil pter necessaria vite habeāt expecta
 re. Et cū dispensatores oporteat ēē fideles: nec pp
 hoc q aliqui hoc mō viuēdi abutant: hic modus
 viuēdi pōt improbari: cū z bonis male vtant mali:
 ut patz in eucharistia: z malis bene vtant boni.
 ¶ Tertius modus viuēdi voluntariā paupertate
 sectatibus est: vt de laboribus manū suaz viuāt
 Quē quidē viuēdi modū Paulus apl⁹ seque
 bat z alijs obseruandū suo exemplo z institutiōe
 dimisit. Dicit enī. ij. ad Thes. iij. Nō gratis panes
 māducauimus ab aliq: s; in labore z fatigatione
 nocte z die operantes: ne quē vīm grauaremus.
 Et infra. Lū cūsemus apud vos: hoc ipm dcnūcia

bam⁹ vobis: quonā si quis nō vult operari non
 māducat. Iste igit modus ē etiā cōueniens z bon⁹
 Nec est hoc vanū ut quidā obijciūt. s. terrena di
 mittere: vt iterū acquirat per labores manū: qz
 diuitiarū possessio: z sollicitudinē requirebat in p
 curando vel saltē custodiendo: z affectū hoīs ad
 se trahit: qd nō accidit: dū obseq̃s p laborez ma
 nuū quortidianū victū acq̃rere studet. Sed z ad
 acq̃rēdū p labore manū victū: quātū sufficit ad
 nature sustentationē: modicū tēpus sufficit z mo
 dica sollicitudo necessaria est. Sed ad diuitias cō
 gregandas vel supflūū victū q̃rēdū p labore ma
 nuū: sicut seculares artifices faciūt: oz multū tps
 ponere z multā sollicitudinē adhibere. Nec est cō
 tra qd dñs ait. Nolite solliciti ēē: Math. vj. Non
 enī phibuit labore manū: s; anxiā sollicitudinē
 mētis p necessarijs vite laborādo z alia faciēdo
 qd in se ē: quasi cū his etiā dubitet hō ne habeat
 vnde viuāt. Si enī ex diuina pudentia sustentā
 tur aues: que nō possūt laborare illis laboribus
 qbus hoīes sibi necessaria acquirūt: z sunt aues
 ipse inferioris conditionis: multo magis pvidebit
 hoībus. Nec etiā pōt iste modus reprobari ex eo
 q alicui hoc nō sufficiat: vt qz ifirmus z debilis ē.
 nō valens laborare quātū sufficit ad victū sibi ne
 cessariū. Nō enī ppter defectū qui in pauciorib⁹
 accidit: aliq ordinatio repudianda est. Hoc enī z
 i nālib⁹ z in volūtarijs ordinationib⁹ accidit. Nec
 ē aliq̃s modus viuēdi: p quē ita pvideat hominē:
 qn possit aliq̃n deficere. Nā z diuitib⁹ etiā possūt
 aliq̃n diuitie furto z rapina auferri. Remanet tñ
 remediū aliquod circa dictū modū viuēdi: vt. s.
 cui pprius labor nō sufficit ad victū ppriū: sub
 ueniat per aliū eiusdē societatis q plus possit la
 borare q sibi sit necessariū: vel per alios qui diui
 tias possident: fm legem charitatis z amicitie nā
 lis: q vnus subuenit alteri. Sed nec obstat si dicat
 q oportebit talis multū tps ponē in laborando:
 z per pns parū vacare poterūt spūalibus. Nā ad
 victū necessariū pauca sufficiunt z paucis tles sit
 contenti. Unde non multū impediunt ab opibus
 spūalibus: cū nō habeāt exponē multū tps i
 opando manib⁹: cū etiā operādo pnt cogitare de
 deo: z deū laudare z alia h⁹: facere. Pnt etiam ab
 alijs beneficijs subleuare. Et licet operatio manu
 um valeat ad ocium vitandū z carnem edomā
 dam: non tamen propter hoc assumitur volunta
 riā paupertas: quia z alijs modis potest edomari
 caro z otium vitari. Est z quartus modus pau
 pertatis. scilicet ut paupertatem voluntariam se
 ctantes: omnia sua dimittentes: viuant de his q
 dantur eis ab alijs elemosinaliter: non habenti
 bus tales possessiones vel redditus in cōmuni
 vnde valeant sibi prouideri. ¶ Et hunc modum

Capitulū Quartū .

viuendi videtur dominus cum suis discipulis obseruasse. Dicitur enim Luce octauo q̄ mulieres quedam sequebantur eum: ministrantes ei de facultatibus suis. Et iste est optimus. Nec enim est inconueniens ut quidam obijciunt: ut qui sua dimisit propter aliquod quod in vtilitatem aliorum cedit: de his que ab alijs dantur sustentetur. Nisi enim hoc esset: societas humana permanere non posset. Si enim quilibet circa sua propria sollicitudinem tantum gereret non esset qui vtilitati communi deseruaret. Optimum est igitur hominum societati: q̄ illi qui pretermissa propriorum cura: vtilitati communi deseruiunt ab his quorum vtilitati deseruiunt: sustententur. Propter hoc enim et milites de stipendijs aliorum uiuunt: et rectoribus reipublice de communi prouidetur. Qui autem uoluntariam paupertatem assumunt ut Christum sequantur: ad hec utiq̄ omnia dimittunt: ut communi vtilitati deseruiant. Sapientia et eruditione et exemplo populum illustrantes et orationibus et intercessionibus sustentandos. Ex quo etiam patet q̄ non turpiter uiuunt de his que ab alijs dantur: ex quo ipsi maiora rependunt ad sustentationem temporalia accipientes et in spiritualibus alijs proficientes: dum etiam exemplis suis alios prouocant ad virtutes sit: ut hi qui bus proficiunt: minus diligant temporalia exemplo eorum: et sic magis prouocantur ad dandum eis. Nec etiam per hoc libertatem admonendi et reprehendendi populos tales amittunt q̄ et pauca sunt que recipiunt et cum contempserint terrena: non ita afficiuntur ut omittant propter elemosynas receptas salutem proximorum. Nec etiam est inconueniens: q̄ necessitates suas exponant petendo pro se uel pro alijs. Nam et apostoli leguntur hoc fecisse pro pauperibus qui erant in hierusalem. Nec etiam ista mendicitas reddit ipsos homines contemptibiles: si hoc ipsum moderate fiat: ad necessitatem: non autem ad superfluitatem: et sine importunitate considerata conditione personarum a quibus petitur et loci et temporis: quod necesse est obseruari ab his qui perfectionem vite sectantur. Ex quo sequitur: q̄ talis mendicitas non habet aliquam speciem turpitudinis: quam haberet si cum opportunitate: et indiscrete fieret ad voluptatem uel superfluitatem. Et quamuis mendicare fiat cum quadam abiectioe: cum necessarium est ad sectandam perfectionem vite pauperis mendicare ferre talem abiectioem humilitatis est. Assumere etiam abiecta: virtutis est etsi nostrum officium hoc non requirat: ut alios nostro exemplo prouocemus: quibus incum-

bit ut illud facilius ferant et quandoq̄ abiectis utimur propter virtutem sicut medicina quedam puta cum animus alicuius ad immoderatam excellentiam sit pronus: vtiliter debita moderatio ne seruata: abiectis utitur sponte uel ab alijs sibi impositis: ad elationem animi comprimendam.

De errore fraticellorum circa paupertatem Christi et apostolorum.

Capitulum quartum.

Nia circa materiam de paupertate Christi et apostolorum tempore Joannis vicesimo secundo anno scilicet domini: millesimo tricentesimo vicesimoquarto apud quosdam orta est noua opinio falsa fraticellorum: quam ipse Joannes papa: quia contraria scripture euangelice: reprobauit et determinauit hereticam fore: et illam pertinaciter tenentes ut hereticos persequendos. Quidam ex illis obstinato animo suam opinionem retinentes ad hanc temeritatem et maximam presumptionem deuenerunt: ut et ipsum papam Joannem hereticum dixerint: propter talem determinationem quam dixerunt falsam et hereticam: vnde seperantes se ab unitate ecclesie: sinagogam sathane sibi fecerunt: non ecclesiam proficientes: dum caput draconis seu Antichristum antipapam Petrum de comaria asserentes: non solum Joannem vicesimum secundum sed et omnes suos successores usq̄ in presens et futurum hereticos esse eo q̄ non reprobauerint determinationem ipsius Joannis: quam hereticam asserunt et confirmauerunt: omnesq̄ sequentes illam determinationem hereticos tenent: cardinales: episcopos ceterosq̄ populos. Et quia nondum ex toto extincta est heresis dicta fraticellorum: sed ad huc in aliquibus partibus italie viget. Nam etsi eorum primus antipapa: meritis suis dignam receperit ultionem p̄lis q̄ captus: ductus auinionem ad presentiam pape Joannis: post adiuratum heresim suam incarcerationatus ibi decessit. Tamen non desistunt homines reprobi illius heresis sectatores: facere papam et episcopos de suis: qui incedunt in habitu transformato: couenticula secreta facientes.

Titulus Duodecimus.

Et id diffusius de ea ager secundum declarationem cuiusdam doctissimi magistri ordinis predicatorum in quodam suo tractatu exponentis extraneamque ipsius Joh. xxij. q. pdenat illos ut hereticos: hec sic incipit.

Ad perpetua rei me. §. I.

moria. Quia quidam metes sic per medacum dei exerceat quod nris constitutionibus quare una incipit. Ad preditorem canonum. Altera vero. Cum inter nonnullos: non absque multa temeritate: nisi sit detractum et nititur. **C**ausa igitur: seu sententia huius constitutionis est. Dominus Joannes atequa ista tertia constitutio fecisset: quia quodam duas alias prius promulgauerat de privilegio cardinalium: et aliorum prelatorum: et magistrorum. Et prima que incipit ad preditorem: declaravit: quod reservatio sancta per Nicon. iij. papa de bonis mobilibus et immobilibus fratrum minorum: presentibus et futuris: quantum ad proprietatem et dominium sibi et romane ecclesie simpliciter usui facti duntaxat fratribus reservato: predictis fratribus et multis alijs non profuit: sed obfuit: put magistra ipsa rerum experientia declaravit: quod probat ualde clare. Secundo declaravit in eadem quod in rebus usu consumptibilibus: non potest usus a proprietate rei et domino separari. Et id in talibus non potest dici simplices usurarii dei fratres. Nec tale dominium uidetur dici dominus minus Nicon. papa romane ecclesie reservasse: et hoc probat euidenter. **T**ertio declaravit: quod uel alicui rei denudatus iure utendi: in creatura rationali non est iustus: nec per prius potest perfectio statui: nec perfectio nisi adiicit: sed repugnat: quare concludit: quod tale usum denudatum a iure dici Nicon. papa. dicti fratribus non referuauit: quod est per rationes inconuicibiles liquet manifestat. Quarto declaravit quod tanta dei domini Nicon. constitutio que est quodam privilegium dicti fratribus a domino Martino iij. predecessore suo concessum quantum ad procuratores nomine romane ecclesie concessos: que causa dicte romane ecclesie agita bat plurimum hominum romane ecclesie detraxerit: cum sic plebique perigat dicta romane ecclesie occasione talium coram pedaneis iudicibus litigare: in tantum: quod prelati: et ecclesiarum rectoribus fuerit molestum et graue. Graue. n. tale: quod potest et debet existere quod se romane ecclesie in iudicio opponeret: que ipsorum est ingratum: et caput. Quinto pronunciat: quod bonis que offeruntur uel offeruntur: uel alijs quolibet obuiare potest fratribus uel ordini predicti: exceptis ecclesijs: uel orationibus officijs habitacionibus: ac uisus libris et uestimentis diuinis officijs dedicatis: uel dedicandis: nullum ius: seu dominium aliquod occasione dicte constitutionis domini Nicon. uel cuius cuiusque alterius pape sancte romane ecclesie acquirat. Sed que ad hoc habeant de constitutione predicta. per non sanctis. Sexto pronunciat et diffinit: ne deinceps per recipiendis: petendis: exiendis: defendendis: seu administrandis bonis: que in posterum deus fratribus uel ordini offerri: offerri: uel alijs quolibet obuiare potest: que si per aliquem noiet: seu constituat: ammodo noiet sancte romane ecclesie procurator. Nec occasione cuiuslibet

ber privilegij applici: quecumque talium bonorum administratio non in iudicio uel extra agendo: defendendo: supplicando: uel alijs quolibet assuere de ecclesie nomine audeat nisi de sedis apostolice licentia speciali decernit irritum et inane: si secus a quoque contigerit attentari.

In secunda uero co. §. II.

stitutione: que incipit. Cum iterum non nullos: declarat prius quod assertio priorum: quod christus et apostoli nihil habuerunt in proprio: nec in communi: cum scripte sacre tradicant expresse: deiceps erronea: et heretica est sententia. Secundo quod etiam assertio priorum: quod redemptori nostro: eiusque apostolis in his que ipsos habuisse sacra scripta testatur: nequeque ius eis uideatur competere: nec ipsa uendendi seu donandi: ius ipsi habuerint: seu ex illis alia acquirere: cum talis assertio uel sit et gesta eorum concludat in premissis non iusta deiceps erronea et heretica est sententia. **C**ontra istas igitur duas constitutiones aliqui oblatrantes dixerunt dominum nostrum non potuisse ea que deus sunt declarasse. Et ad sui medacum colorationem adducebant tale rationem. Illud quod per clauem sancte in fide et moribus diffinierunt semel romani pontifices. adeo immobile peruenit: quod illud successoribus. Sed suis reuocari non habet dubium: nec prius affirmare habet secundum sit in his que per clauem potestatem sit per eos ordinata. ut dicunt romani pontifices. et multa percella generalia dominia uenerunt: et diffinierunt per clauem sancte. Primo ut regula fratrum minorum: est regula euangelica christi: et apostolorum imitatrix. que nihil in hoc mundo habet proprium uel commune. Si rebus quebus utuntur habent simpliciter usum facti. Secundo quod christi et apostolorum pauperas constituit in expropriatione cuiuslibet temporalis domini civilis et mundani: et quod eorum sustentatio fuit in solo et nudo usu facti: ergo quibuscumque successoribus non licuit oppositum declarare. Sed oppositum in dictis duabus constitutionibus est declaratum: et uisum est. Ergo hoc non licuit facere domino Joanni.

Sed ad has ratio. §. III.

nes istorum euacuandas ipse Joannes didicit: et promulgauit tertia constitutio. que incipit. Quia quorundam: cuius principium positum est supra: in qua Joannes ualde subtiliter et artificiose: et efficaciter respondet: insistendo circa maiorem et minorem. Circa maiorem quod est primo ostendendo: quod sancta uel non est clauis spiritualis: uel si est ad ipsam non prius aliquid diffinire: sed solum ad clauem potestatis. Circa minorem uero ostendendo primo: quod est fallum: quod romani pontifices diffinierunt: quod fratres in rebus quibus utuntur: habebant simplicem usum facti: et probat per eos: ut habeant usum iuris: ostendendo quod dictus dominus Nicon laus in quo se fundauit principaliter: nunquam dixit sustentationem christi et apostolorum extitisse in solo: et nudo et simplici usu facti: immo quod oppositum sensit: probat. **T**ertio ostendendo quod habere aliqua in communi: non derogat altissime paupertati. **Q**uarto ostendendo: quod in

Capitulū Quartū.

rebus vsu cōsumptibilib⁹ nō pōt vsus a dño vl' p ppetate rei separi. Quinto pbando: q vsus denu datus ōni iure nō est vsus iustus quare pfectis n cōpetit talis vsus: nec eis talem vium cōditor: ca nonis reseruat. Sexto ex eoz dicto eos confu tando ostēdit: q si licuit dicto dño Nicolao ptra declarationes suoz pdecessoz aliqua declarāe in mā supradicta: q eadē ratione sibi licuit cōtra determinata per Nicolai pdicti: vel si sibi nō licz nec alteri licuit. Septio ostēdit q p ea q i dicta cō stitutione dñi Nicolai cōtinent: q ad Romanos pontifices: 7 per psequēs ad ipm dñz Joh. pertinz si quid dubietatis circa suā determinationē emer geret declarare. Octauo ostēdendo quō l3 romāis pōtificibus ordines pfirmare: 7 confirmatos cas sare: qre cū nō habeāt maius pūlegiū fratres mi nores q alij ut videtur: l3 eoz regulā facē talia 7 opposita declarare. Nono ostēdēdo falsū eē: q per multa pcellia generalia fuerit talia declarata: cū pcellia gnalia illi pōtiffes nō celebrauerit l' si cele brata sint: nullā fecerint de talib⁹ mētionez. Deci mo ostēdit q nec ad fidem nec ad mores ptinet xpm 7 aplos in his que usi sunt: nō habuisse nisi nudū vsū facti 7 simplicē: imo magis oppositum pertinet: cū nec in scriptura sacra nec in symbolis habeat q fratres minores nō habent i rebus nisi simplicē vsū facti: nec q liceat romano pontifici dñium quodqz reseruatū sibi i rebus q fratribus obueniūt: abijcere. Nec q pcuratores p sūmos pō tifices pstitutos successori nō liceat reuocare. Qua re pcludit necessario: q rō illoz ē nulla. Et q ipse talia superius pmissa potuit declarare: 7 ipsa ēt ordinare. Ultio concludendo diffinit pmo: q tales qui nixi sūt publice defensare 7 ēt approbāe heresim damnata in ista pstitutione. Lū inter non nullos: asserēdo q Chriſt⁹ 7 apli i his que habue rūt: habuerūt tm vsū facti simplicē iure denudatū: q oēs tales 7 siguli: qui vbo 7 scripto p se uel aliū seu alios talia publice pspserūt: illicz q eos instrux erūt in talibus 7 vt pmissa facerēt docuerūt in dā natā heresi inciderūt: 7 vt hēti cū sūt vitādi. Scdo diffinit q si aliq deiceps dānatas p pstitutionē p dictā. Lū int nōnullos hereses: Uel iparū alteraz sciēt vbo vl' scripto defēdē ul' approbare psumse rit: vt heretice ab oibus enitet. Tertio inibet ne qd p ordiata diffinita seu facta i dicta pstitutione que incipit. Ad cōditorē: vbo uel scripto scient ap probet aliquid uel defēdat: 7 si qd priū pspserit: tanq cōtumax 7 rebellis Romae ecclesie hēatur. Iste ē casus 7 snia totius h⁹ decretalis extrauagā tis. Quia quouidam.

Ad pleniorē autē. §. III.
 declarationē ipsius magister prefatus format octo dubia 7 ea declarat et soluit pria. Hoz pmiū est: i qd ptinet ad papā canones cōdē. Ad qd breui

sime rñdet: ex eo q ista mā plen dilucidat itia p te i ti. de sūmis pōtiffib⁹. Sciēdū pmo q papa n pōt pde canones p determinata i sacra scriptura: ut p3. xxv. q. i. Sūt qdā. Et. b. Aug. dicit. iij. de tri. Cōtra rōnē nemo sobrius. Cōtra scripturā ne mo chriſtian⁹. Cōtra ecclesiā nemo pacificus. Rō h⁹ ē: quia iferioz nō pōt mutare decreta sui supio ris: vel determinare p ea. Sz sacra scriptura ē a spi ritu sācto digesta: ut p3. ij. pe. i. Ubi ait nō volūta te hūana ē allata pfecta: sed spūsancto 7 c: q si ar guat: q scriptura sacra vī hīc auctoritatē ab eccle sia: cū. b. Aug. dicat. Ego nō credere euāgelio: nisi ecclesie auctoritas ad hoc me cōmoueret. Rñdet q ecclesiā dare auctoritatē sacre scripture pōt itel ligi duob⁹ mōis. Uno mō q scriptura hēat ab ec clesia auctoritatē inspiratiue. Et sic non ē verū q hēat auctoritatē ab ecclesia: eo q nō ab ecclesia est ispirata 7 dictata: sz a dō imēdiate. alio mō decla ratiue: quia. f. ecclesia declarat fidelib⁹ nō cē sacra scripturā a deo reuelatā: 7 sic dat sibi auctoritatē diffiniēdi lib: os ptinentes ad sacram scripturā. f. euāgelia Mathei: Marci: Luce: 7 Joānis: nō euā gelia Nicodemi vl' Nazareoz uel Bartholomei: 7 b⁹. 7 sic itelligis dictū. b. Aug. q. f. ignotū sibi es set vtrū euāgelium Mathei ul' alioz q tenem⁹: pte reret ad sacra scripturā uel nō: nisi ecclesia istictu spi ritus facti istō declarassz. Scdo notādū q papa n pōt pde canones p decta qttuoz pōz pcellioz: vt p3 distictiōe. xv. Canōes: 7. c. sicut. Sz si arguat p: qz pcellū nō dat auctoritatē pape: sz papa pcellio: vt p3 distictiōe xvij p totuz. Et extra de elec. Significa sti. Ergo illa concilia hūerūt auctoritatē a papa. Tātā at h3 auctoritatē vn⁹ qta ali⁹: 7 tātā succes sores quantā pdecessores. Ergo vī q possit papa determinata illis reuocāe vel p ea determinare. Ad qd rñdet: q cōcilia illa nō possint reuocari p papā: pōt duplr itelligi. Uno mō ex eo q vlr pcellia sunt 7 sic nō ē verū: qz qd ppetit vni i quātū tale: cōpe tit oī tali vlr. Que g statuta sūt ul' decreta in vno pcellio: pōt aliud mutare: vt factuz ē pluries. Alio mō pōt itelligi specialr i quātū. f. de tali mā arti culoz fidei q ibi fuerūt declarata q ad vitatē tenē dū: 7 sic nō ibi glo. di. xv. Sicut. Nō. n. pōt papa ul' minue uel augē ul' mutare articulos ul' sacia ec clie. Dicit ēt aliq: q q ad alia positiua: 7 si papa possit tollē ul' mutare sigula: qz istud ul' illud nō tū oia simul: qz hoc ēēt destruere statū eccle. Ter cio aduertēdū q papa pōt pde canones p deſmia ta p qscūqz doctores sacriſsimos. Et hoc pbat au ctoritate. di. xx. Decretal eplē 7. c. sequēti. Et rō ē qz iferioz nō pōt legē iponē supiori: sz ē: supior: ife riori. Est at papa supior qscūqz doctore: qz. n. ad diffiniēdū aliqd nō sufficit sine ptate. Hic ē ut dicit Gracian⁹ di. xx. 7 iō papa i ista decretali: quis ali qui doctores hūerūt maiore sciaz q aliq sūmi pō tiffes: ideo i causarum uel dubiorum diffinitioe

no in qd pmiū ad p canones
 ostēdit.

perferuntur summi pontifices omnibus doctoribus. Item papa potest condere canones et determinata per predecessores suos: uel determinata per se ipsum: quod probatur auctoritate: ratione: et exemplo. Et auctoritate quidem: extra de prelatu et affi. Non debet ubi dicitur. Non debet reprehensibile iudicari: si habet varietatem temporum: statuta variantur humana. Et extra de len. excō. li. vi. dicitur. Alia maius ecclesia nonnulla plerumque ordinat et consuevit: quod postmodum consuetudo et rationabiliter reuocatur: in melius commutat. Et ipse dominus Iohannes in constitutione sua pulchre sic ait. Quia non nunquam per coniectura profuturum credidit: subsequens experientia nocuum ostendit: non debet reprehensibile iudicari: si canonum conditor canones a se uel suis predecessoribus editos: uel aliqui in eis preterita canonibus reuocare: modificare uel suspēdere statuat: si ea obesse potius uiderit quam predesse: probat idem de iur. q. 122. Confirmat istud exemplum scripture. Nam mandauit dominus spiritum enū exaltari in deserto: ad cuius aspectum sanabantur homines a moribus serpentium. ut per numerum. xxi. Postmodum instinctu ipsius dei: rationabiliter fuit reuocatum: eo ablato per Ezechiam. ut per. iij. regum. xx. quod populus idolatrabat ad eum. Ratione hoc patet: quia par in pare non habet imperium. Ex quibus omnibus patet due conclusiones. Prima quod dominus Iohannes potuit rationabiliter et salubriter que in dictis duabus constitutionibus continentur ad conditorum et alia lū iter nonnullos ordinauit: cum in eis nihil sit quod fidei et bonos mores: nec quod quattuor genera: quod sicut ipse deducit circa finem huius constitutionis de contentis in ipsa constitutione in symbolo fidei: uel in sacra scriptura merito non habet: uel si habet in sacra scriptura ut de paupertate christi et apostolorum magis ex ipsa scriptura habet quam ipse dominus Iohannes determinat quod eius oppositum. Secunda conclusio est: quod cum violatores et detrahentes sacris canonibus: ut blasphemum et spiritum factum resistentes censeant: ut. xxv. q. i. Violatores: et multiplipuniant: ut in dicta. q. c. generali. et c. oia: et c. hac consona: per quod huius constitutionis domini nostri in predictis detrahente nixi sunt: in penas huius inciderunt: et qui hereses iam damnatas constitutione predicta. Lū iter nonnullos peritaciter affirmarunt: quod merito heretici sunt censendi: sicut dominus Iohannes determinat in dicta constitutione. Et sic patet primus articulus.

Secundus articulus. §. v.

Quot sunt clauis ecclesie. Et quod: quod in dicta constitutione de eis agit. Reprobando opinionem illorum quod male sentiunt de eis. Scilicet quod de ista materia diffuse tractat. b. Tho. i. iij. dist. xviij. Et in prima parte. Et plenius in tertia parte. de pontificibus summis. Iohannes et hic articulus breuissime expediet. Quamuis diuersi diuersa dicant: color opinio est. b. Tho. et per. i. iij. quod clauis ecclesiastica quod methaphorice dicitur ad clauis malis similitudine quod claudis et aperit hostium male: et quod prout spiritualis quod dat in sacerdotum collatione ad quodam spirituales actiones ordinata. Que prout est una quod ad centum: sed duplex quod

tū ad actum et officia subordinata: imo plus dicit: quod eadem est prout per centum: quod potest sacerdos coram christi conficere: et quod potest absolueret uel ligare. Et ipsa prout est ipse character impressus in collatione ordinis sacerdotalis: quod sic probatur. Ad duo quorum unum est causa alterius: una potestas ordinatur: sicut et sole una est potestas qua sol calefacit et rarefacit: et ideo calor est principium actus uirtutis: sed quod dicitur ordine. Sed gratia et ois remissio in coram christi mystico: quod respicit prout clauis: dicitur uat ex eis capite: quod respicit eis prout conficiendi. Ergo respectu uirtutis istorum est una prout. Et eodem modo dicitur prout clauis iter se dicens quod ad plures actus subordinatos: sufficit una uirtus et prout. Sed actus clauis habet plures: quod unum est iudicandi seu discernendi quod sit dignus uel indignus: alius est diffinendi et sententiandi quod sit dignus uel indignus absolueret uel ligado. Sunt tamen subordinati ita quod unum presupponit alium secundum primum. Sufficit tamen: quod una prout ad utrumque: sic sol per candē uirtutē illuminat aerē et calefacit. s. per lumen. Dat etiam exemplum in partibus scribarum. Nam eadem auctoritate committit iudici iura principis agnoscere: et exinde iniungere contra unam partem et aliam absolueret. Sed quod potest cognoscere per actum: non est si una prout centum: dicitur tamen due: quod duplex est actus talis prout. Et ratione primi actus. quod uideret ecclesiasticus iudicat et agnoscit de dignitate uel indignitate alius: dicitur clauis scire: ratione secundi actus quod dicitur absolute: idignus non absoluit: dicitur clauis potest. Unum dictum fuit in psalmi. Mat. xvi. Tibi dabo clauis regni celorum. Et ista uirtutis glo. di. xx. c. i. Ubi sciendum quod aliqui male senserunt de clauis scire dicentes: quod scia finem quod est huius actus uel usus sit clauis: non quod de ple. sed in ordine ad clauis potest. Unum in eo quod habet sciam: sed in ordine sacerdotali dicebat talis scia in eo non est clauis: sed adueniente clauis potest. s. per succedone sacerdotum: efficiebat clauis illa scia. Lū opinio uirtutis glo. di. xx. c. i. Ad quam etiam uirtutis declinare magister in iuribus i. iij. di. xviij. Dicebat et quod sacerdotis idiotem est non habet clauis cum sunt ignorant: huius tamen quodam industria male discernendi quam vocabat clauis. Sed ista opinio reprobat. b. Tho. i. iij. di. xviij. Nam et sunt aliqui sacerdotes: quod nec scia acq̄uita huius nec usus nec industria naturalis: cum sint idioti et qui fatui. Est ergo clauis scire per b. Tho. auctoritas iudicandi seu discernendi de dignitate uel indignitate alius in foro prout: et ista potest huius ignorantissimus: et habet si est sacerdos: et non habet peritissimus si non est sacerdos. Sic et aliqui iudex secularis habet auctoritatem iudicandi: qui tamen non habet sciam iuris et euerfo. Uerum est quod actus iudicandi non potest recte exerceri sine utroque. s. auctoritate iudicandi et sine scia. Et ideo non est sine peccato: qui se ponit ad iudicandum in foro conscie: non huius competere peritiam. Ex predictis eliciunt duo correlaria: quorum primum est quod sicut ipse dominus Iohannes in ista sua constitutione valde bene arguit. Illi oblatrantes et detrahentes suis constitutioni maledicebant asserentes: quod illud quod fuerat per Romanum pontificem per

Clauis autem quod sunt.

Capitulū Quartū .

clauē sciētie diffinitū in fide et moribus: non poterat per successorem reuocari. Arguitur enim sic contra illos. Aut clauis scie accipit pro habitu acquisito uel infuso. Aut pro auctoritate discernendi in foro conscientie. Si pro habitu: sic scientia non est clauis ut visum est supra: et ipse dominus Job: valde clare probat. Ergo quod diffinitur per clauē scie: cū habitus talis nō sit clauis. Si autē accipiat pro auctoritate discernendi in foro conscientie arguit sic contra: pmo qui habet auctoritatem discernendi in foro conscientie ex hoc non habet condere uel statuere iura in foro exteriori obligantia. Secundo qz tunc oēs sacerdotes habentes auctoritatem discernendi in foro conscientie haberēt potestatem condendi iura et statuta. Tertio quia talis auctoritas discernendi respicit solum discretionem inter leprā et leprā: iter peccatū et peccatū: et nō alium actum aliquid statuendi. Ergo per talē clauē circa fidē et bonos mores nil ordinat summus pontifex: quod non possit successor reuocare. vnde sequitur qz male et false assumebant. Secunda conclusio est qz ipse dominus noster negat id quod illi sibi male et false imponūt. scilicet qz scia non sit clauis. Nō enim hoc negat: uel si negat: aut implicite hoc negare videatur: accipit sciam pro habitu acquisito uel infuso: qz utiqz non est clauis ut quidam dicebant. Sed accipiendo pro auctoritate discernendi non negat esse clauem. Uerū est tamē: qz ad istā clauem cōmūiter sumptam: non spectat cōdere canones uel mutare: quia tunc omnis sacerdos posset hoc facere quod nullus concedit.

Tertius articulus. §. VI

est utrū usus licitus possit separari a iure utendi. Pro cuius declaratione pmo declarat describendo aliquos terminos circa materiam: secūdo agit de diuersis modis habēdi aliquā rē: tertio rēndet ad qstū: qzto declarat quod fides minores possūt habere nudū vsū facti. Demū soluit duodecim argumēta facta cōtra veritatē sue cōclusionis. Quātū ad pīmū dicit: qz circa aliquā rē possūt ista cōsiderari ad pīs. scilicet vsufructus: vsus possessio: proprietates: dominiū et ius. Quolibet horū sic describitur. Usufructus secūdu iuristas est ius utendi et fruendi rebus alienis: salua earū substantia. ff. de usufr. l. i. Rebus alienis dicit: qz in rebus ppijs nō vsufructus: vñ si hēo vsufructū viridarij et p ad me pueniat proprietates: expirat tūc usufructus. Salua rerū substantia dicit: qz in rebus qz usu cōsumūt: nō ppe ē vsufructus ut pane: vino: et h. Ius utēdi dicit: ad differentiam vtilis domini: qd qnqz in rebus alienis habet: sicut emphiteota et feudatarius habet vtile dominiū cuius dominiū directū ptenet ad dñm superiorem: a quo res tenet in emphiteosi vel in feudū. Itē ponit fruēdi: ad differentia nudī usus: qd tñ ē in usu qz in usufructu: dat exēplū de grege.

Si usus alicuius gregis sit tibi relictus in aliquo testamento: tu poteris uti grege ad stercorezandū in agro tuo tñ. Sz si fuerit relictus vsufructus ei: poteris grege uti nō solū ad stercorezandū sz ad lanā: lac et fetus recipiendū et distrabēdū tales fructus ut volueris: fetus enī in iumentis ut pecudibus pputantur in fructu: et de quolibet aiali irrōnali. Secus autē in ancillis. Nā ptus acille nō ptenet ad usu fructuariū. Datur aliud exēplū. Si viridarium fuerit tibi legatū ad usū: poteris rosas: olera: et alios flores et fructus sumē ad vsū tuū: sed alij nō poteris vedē vel dare. Sz si usufructus ei fuerit relictus: poteris nō solū sumē ad usū tuū: sz ipsos flores et fructus vedē et donare alteri: put volueris. Et sic p qz qd qz hz usufructus: hz vsū et nō cōuerso. Usus autē secūdu iuristas ē ius utēdi rebus alienis: salua rerū substantia: iō dicit. Rebus alienis: qz secūdu iuristas vsus nō dicitur in re ppa. Addit. Salua substantia rerū: qz secūdu eos usus nō pstituitur in rebus qz usu cōsumūt: qz in talibus nō pōt reze substantia pmanere post vsū nō ponit fruēdi ut distiguat ab usufructu. Sz qz qd tñ mihi videt: legiste isto modo accipiūt vsū nimis stricte. scilicet per usu per quo competit fructus. Itē accipiendo vsū fin naturā et magis large: et fin iura canonica: cū secūdu rei veritatē aliquis utat re sua sic aliena: et utit pane cū pmedit et cōsumit eū. Itē sic accipiendo vsū vñ mihi qz nudū vsū facti de quo loquuntur constitutiones. Itē. quadruplī pōt imaginari: primo mō pōt dici nudus usus facti ppter omnis iuris nudationē: secundo ppter proprietatis exclusionem: tertio propter omnis vtilitatis priuationem: quarto ppter actionis in iudicio abdicationē. Exēpla oīm: si equitarē equū cuius nō essem dominus: nec haberē aliqd ius eqtandi equum tūc haberē vsū nudū equitationis equi: per oīs iuris denudationē: sicut habet fur et latro in re furtiua: qz hz vsū denudatū proprietate. Exēplū de secūdo. Si eqtare equū quē conduxi ad vecturā ab alio possē dici habē nudū vsū eq: ppter proprietatis exclusionē: qz nō habeo proprietatem eius: sic cōuerso eqtādo equū meū: nō habeo vsū nudū: qz equi hēo proprietatē. Exēplū de tertio: qn hz aliquē vsū alicuius rei: uel circa aliquā rē: et tñ caret oī fructu et vtilitate: qz posset sibi ide puenire: sicut fructus qui utit aliquibus istrumētis ad vtilitatē dñi sui: talis usus possz dici nudus qd tñ ad fructū vel vtilitatē serui: quia ex tali usu nullus fructus uel commoditas acquiritur sibi sed domino suo. Similiter de famulo caporis: qui quotidie utitur pecunia domini sui alijs numerando: tamen vtilitas vsus non est sua sed domini sui. Exēplū de quarto. Cum aliquis haberet aliquam rem: et cuius sibi auferetur non posset agere in iudicio contra illum: uel ex voto uel alia quacūqz causa: tūc posset dici habere nudum vsū per actionis in iudicio abdicationē. Et hoc quo ad vsū: tertius

Titulus Duodecimus.

terminus est possessio: que sic describitur. Possessio est corporalis rei retentio corporis et animi iuris adminiculo interueniente. Sic diffinit Hostien. i. summa. Corporalis rei dicitur: quia secundum iuristas incorporea non possidentur. Detentio dicitur: quia possessio secundum iura dicitur quasi pedibus positio. Aliter si acquirat possessio: nisi corpore et animo interueniente. Unde si alterum deficit non est possessio. Iuris adminiculo addit: quia quauis aliquis alicui rei corpore et animo insisteret: tamen nisi habeat iuris adminiculū: non proprie dicitur possidere. Quasi obicitur: quia fur et raptor rem furatā possident: et tamen non habent iuris adminiculū. R. q. fur et raptor non dicitur proprie possidere: sed solum in iure detinere. Quia autem fures sint restituendi: ut extra: de resti. spoli. c. In litteris: hoc introductum fuit secundum rigorem iuris: in odium rapientium res suas hominibus: quia nullus debet esse iudex in causa sua. Et ideo rem furtiuam non debeo accipere a fure: nisi auctoritate iudicis. Dicit tamen Innocentius. q. si constaret tunc per propriam confessionem ipsum esse predonem: uel constaret de proprietate rei: predoni esset restitutio deneganda: quia nunquam vere possidet: nec naturaliter nec ciuilitur.

Quartus terminus est proprietas que sic diffinitur ab Hostien. proprietas est dominium rei iustis modis quesitum. Acquiratur autem dominium iure gentium et iure ciuili. Et iure quidem gentium per occupationem: sicut in his que non sunt in bonis alicuius hominis: qui occupanti conceduntur: sicut sunt fere: bestie: aues: et pisces: que in terra mari et aere capiuntur: et in his que communia sunt: ut in mari et in litore maris: ut lapillis et gemis qui ibi sunt. ut patet Institut. de rerum di. per totum. Tamen circa hoc sunt multe consuetudines in diuersis regionibus contra iura. Item in his que ab hostibus capiuntur: quod intelligendum est i. bello iusto et fuato iure militari: de quo dicitur. Jus militare. Iure autem ciuili acquiratur dominium multipliciter scilicet prescriptione: usucapione: arrogatione: monachatione: testamento: successionem et alijs multis modis iure ciuili inductis. Quintum quod requiritur circa rem: considerandum est dominium. Circa quod aliqui doctores dicunt idem esse dominium et ius: quia tantum habet quis de dominio in re: quantum de iure. Alij autem doctores videtur oppositum: et tota ratio est: quia secundum simplicium et Aristot. in predicamentis. relatio domini est relatio suppositionis. Et ideo nullus debet habere dominium in aliquo: nisi sit et suppositus. Sed aliquis potest habere ius in aliquo: cui non est suppositus: imo econtra. Sicut filius habet ius in patre: seruus in domino: quia tenentur eis dare alimentum. Sicut monachus in monasterio: subditus in prelato: quia tenentur eis ad sacramentorum administrationem:

Ergo secundum istos ius et dominium non sunt idem: sed ius in plus se habet quam dominium: quia dominium omne est ius: sed non omne ius est dominium: videtur enim addere dominium ad ius quendam superioritatem et auctoritatem. Unde secundum hoc sic diffinitur: Dominium est ius utendi et possidendi et habendi aliqua re simpliciter pro libito voluntatis: vel secundum aliquem determinatum modum cum quadam superioritate. Dicitur in descriptione ista ius: quia si aliquis detineret uel vteretur aliqua re sine iure: sicut fur et pardo: talis non haberet dominium: dicitur ius possidendi: quod debet intelligi iure proprio non alieno quia procurator. Economus et dispensator vtitur licite rebus domini sui: sed hoc non facit iure proprio sed alieno. Dicitur autem simpliciter pro libito voluntatis. Simpliciter quantum ad dominium proprium et perfectum: per quod quis habet ius in re quantum ad proprietatem simpliciter: et quantum ad omnes usum qui est natus esse circa ipsam rem quia potest eam donare: vendere: et distrahere sicut placet: dicitur autem secundum aliquem determinatum modum propter duo. Primo propter dominia condicionata: puta cum quis est dominus rei quo ad proprietatem et usum simul: sed tamen non potest vendere nisi certis personis: puta propiniori de genere suo: ut determinato modo seruando legitimam liberis: secundum leges uel secundum speciales patrie consuetudines. Secundo propter dominium imperfectum. Usufructuarius enim et usurarius: licet non habeant perfectum nec plenum: pro eo quod non habent ius in proprietate rei: tamen habent quasi verum sed imperfectum: pro eo quod verum ius habent in usu vel usufructu rei: licet non in proprietate ipsius rei: Alioquin non possent iure suo vendere vel alienare usum vel usufructum. Additur in descriptione: Cum quadam superioritate: quia ut dictum: dominium videtur addere supra ius quadam superioritatem et auctoritatem cum sit relatio suppositionis. Est autem sciendum quod cum dominium ut dictum est sit quoddam ius habendi etc. Sicut tripliciter diuiditur ius: ita et dominium. Nam ius prima sui diuisione diuiditur a philosopho in. v. ethiceorum in naturale et positum. Et secundum hoc est duplex dominium. scilicet naturale et politicum siue ciuile. 3° naturale est quod competit alicui a natura habendi scilicet et utendi aliqua re cum quadam superioritate et auctoritate super eam: sicut est ius patris supra prolem: ius viri supra uxorem: et domini super seruum. Ius politicum seu ciuile dicitur: ius cum quadam superioritate: quod non competit alicui a natura: sed mere per adinuentum et collationem humanam vel diuinam spiritui alicuius et supernaturali: sicut dominium domini pape super totam ecclesiam: vel sicut dominium unius vel plurium super una ciuitate uel regno. Secunda diuisio domini ciuilis est: quia quoddam est uerum et perfectum: Aliud est verum sed imperfectum. Utrum et perfectum dominium

Capitulū Quartū .

est: quādo quis habet dominium in proprietate rei et in usu eius: ita quod potest eam vendere et consummare et usum eius prout sibi placet. Sed dominium verum sed imperfectum est: quando habet ius solum in usu vel in usufructu rei: sed non in proprietate: unde talis non potest dici dominus rei simpliciter: sed dominus usus vel usufructus. Tertia diuisione domini est: quia dominium merum habet multos modos distinctos: quia quoddam est superius et immediatum quoddam altum: quoddam bassum: quoddam vtile: quoddam directum: et sic de alijs. Et ideo sciendum quod licet eiusdem rei non possint esse simul plures domini simul quilibet insolidum secundum eundem modum et eandem rationem domini: ut in predicto. c. licet: et l. predicta: possideri tamen secundum diuersos modos domini et diuersa iura: vnius et eiusdem rei possunt esse plures domini et distincti. Sicut eiusdem campi: rusticus habet dominium utile: burgensis habet ibi dominium directum. Miles dominium bassum. Rex dominium altum. Sextus et ultimus terminus declarandus est ius. Et quod dominium addit solum supra ius superioritatem. Iam potest ius describi eadem ratione: sicut et omnium: de omni parte illa parte de superioritate: vel sic possumus describere ius: quod est potestas exercendi aliquem actum circa rem licite. Unde si licite possumus vendere librum habemus ius in venditione libri si licite possumus legere et studere in libro: habemus ius in lectione libri. Et sic generaliter concludendo quantum habeo de potestate licita circa rem: tantum habeo de iure et circa ipsam rem. Et quod hoc sit verum sic declarat. Hoc circa aliquam rem non habet nisi duplex posse. scilicet posse facti quo. scilicet aliquis potest uti aliqua re de facto licite vel illicite: et posse iuris: quo. scilicet potest uti aliqua re licite. Sed posse solius facti non dicitur posse iuris. Posse igitur licite hoc est posse iuris. Est tamen sciendum quod nomen commune pluribus secundum rem: secundum modum quo contra accipitur: retinet sibi nomen proprium contra alia: sicut prescientia quod est contra notitia approbationis bonorum et reprobationis malorum: ut patet ad Romanum. viij. Quos prescientia hos et predestinauit: retinet tamen sibi nomen commune contra acceptionem propriam et distinctum predestinationem: vnde et mali dicuntur prescienti: non boni. Sic in proposito: posse facti licet sit contra licite et illicite utenti quilibet enim de facto utitur siue licite siue illicite utatur: tamen secundum communem acceptionem nec dicimus posse facti: sed posse iuris: dicendo iste potest de facto: quod. scilicet potest exercere aliquem actum illicite. Ille autem dicitur posse de iure: quod potest licite exercere aliquem actum: patet ergo quod ius non dicit aliud: nisi potestatem exercendi licite actum circa aliquam rem. Et hoc etiam dicit. b. Aug. in lib. de meditatione sic inquit: faciat homo pro temporalis salute hominum quod potest. Cum autem ad hoc ventum fuerit: ut tali saluti nisi peccando consulere non possint: iam se existimet non habere quod faciat. xxij. questione secunda faciat. Unde et iuriste dicunt. Illud possumus: quod de iure

possumus.

Declaratis dictis. §. II.

terminis: est modo videndum de diuersis modis habendi ius in aliqua re. Et potest attendi hec diuersitas ex parte trium scilicet ex parte rei habite: ex parte habentis: et ex parte modi habendi. Et ex parte rei quidem habite. quia aliquando quis habet ius in aliqua re quantum ad proprietatem et non quantum ad usum: sicut si locasti tibi domum ad annum: habeo quidem ius in domo in proprietate: sed non in usu per illum annum: quicquid quis habet ius in usu et non in proprietate: sicut tu qui conduxisti illam domum habes ius in usu sed non in proprietate: et quia eiusdem rei possunt esse diuersi usus et diuersi modi alienandi: contingit in aliqua re haberi ius quantum ad vnum usum: et non quantum ad alium: sicut placet domino rei concedere. Unde conceditur aliquando alicui quod possit inhabitare solum domum aliquando quod possit inhabitare et locare: quandoque quis habet ius utroque modo scilicet in proprietate et in usu. Ille autem dicitur simpliciter habere ius in aliqua re: qui potest licite illa re uti: quantum ad omnem usum: qui natus est esse circa rem illam. ¶ Secundo contingit diuersitas ex parte habentium rem: quia quandoque habens ius in aliqua re est persona singularis: et tunc dicitur habere ius in proprio: quicquid vero est commune: sicut monasterium habet ius in rebus monasterij: non aliqua persona singularis: nisi quantum est pars communitatis: et quia duplex est communitas: quedam ordinata per se: quedam ordinata per accidens. Per accidens est ut communitas mercatorum mutuo conuenientium ad mercandum simul et habentium lucrum et damnum in communi. Per se autem communitas est. ut communitas ecclesie uel religionis: que habet bona in communi. Adhuc contingit diuersitas ex parte istorum. Nam quando est communitas per accidens ordinata tunc communitas habet ius per accidens in talibus bonis: persone autem communitatis per se. Sed quando est communitas ordinata per se: tunc ipsa communitas habet ius per se in bonis: sicut ecclesia uel monasterium. Sed persone illius communitatis: habent ius per accidens: in quantum sunt partes communitatis: et ideo non possunt agere ad diuisionem. ¶ Tertio modo contingit diuersitas ex parte modi habendi. Nam quandoque quis habet ius in re nomine proprio et per se: sicut dominus rei: quandoque neque nomine proprio neque per se: sed nomine alterius et pro altero: secundum quod est ordinatum a principali domino: sicut dispensatio et administratio alicuius rei concessa sunt a domino ad hoc ut distribuatur ipsam rem et dispense: et talis non dicitur habere simpliciter ius in illa re: sed potest dici habere ius dispensandi uel

adminiſtrandi talem rem . Alio modo dicit quis habere ius: non nomine ſuo: ſed tantū pro ſe. Si cut cum aliquis cōcederet alicui domū ſuam iha bitandū: q̄dū ei placuerit: talis haberet ius i ha bitatiōe domus p ſe: nō tamē noīe pprio: ſed noīe dñi principalis: quia ius remanet penes principa lem dominiū principaliter. Et ſic patet q̄ dominiū rerū viuētū in cōitate per ſe ordinate reſidet apō cōmunitatē ipſam: principaliter apud prelatum: ſicut apud aminiſtratozem ⁊ diſpenſatozem: apō quemlibet monachum ſicut apud cum cui debet ſuſtentatio vite de dictis bonis.

¶ Et tunc ad tertium. **VIII.**

principale huius tertij articuli est advertendum: q̄ cum res sint sub duplici differentia: quia q̄daz sunt que non usu consumuntur: sicut domus: equus ⁊ huiusmodi. Alię que usu consumuntur: ut panis: vinū ⁊ h. hic non queritur de his q̄ usu cōsumunt: quia de his in sequenti articulo ageť. Sed de his tantum que usu non consumunt. Et querim⁹ de vsu licito. Cum ergo queritur: vtrum vsus taliz possit separari a iure. R. q̄ hec questio potest habere duplicem intellectum: vno mō ut i telligatur: utruz possit separari a iure vtendi. Alio modo ut intelligatur vtruz possit separari a iure in re. Et hoc etiam potest intelligi dupliciter: q̄a aut a iure in re simpliciter: aut a iure in re secūdu quid saltem. Et tunc respondendo ad questionē: ponuntur directe tres conclusiones ⁊ probantur efficaciter. ¶ Prima est q̄ vsus licitus nō potest separari a iure vtendi. Et hoc probatur auctoritate ⁊ ratione. Auctoritate quidem non solum: huius questionis. Jo. xxij. Quia quorūdā. Sed etiā. b. Aug. Dicit enī ad Macedoniu ⁊ habetur. xiiij. q. iij. Quid dicā. hoc certe alienū nō est: quod iure possidetur. Hoc autem iure quod iuste: ⁊ hoc iuste quod bene. De primo ergo ad vltimū quod bene possidetur: iure possidetur. Et Isidorus. di. i. Jus generale: q̄ ius dicitur eo q̄ iustum. Vñ oīs actus iustus: est iuris: quia ius dictum est eo q̄ iustum. Usus autem est quidam actus: et si licitus ē vsus est actus iustus. Omnis ergo usus licitus: est cum iure vtendi. Istam rationem tangit Jo. i cōstitut. Cum inter nōnullos. Dicit enim sic. Dicere q̄ Christus ⁊ apli in rebus quibus vsi fuerūt: nō habuerunt nisi simplicem vsum facti: cōiicit act⁹ eorum fuisse nō iustos: ⁊ per consequens iniustas quia negatio in subiecto apto nato: infert priuationem: sicut non visio in oculo: infert cecitatem. Probatur idem ⁊ ratione per locū a diffinitione sic. Impossibile ē vsū ēē licitū sine facultate licite vtēdi: sic impossibile ē loq̄ grā matice sūi factate loquēdi grāmatice. Sz facultas licite vtēdi: n̄ p̄t ēē iure vtendi: quod probatur ex eo quod dictum ē supra. s. q̄ ius ⁊ facultas seu potestas licite exercē

di aliquē actum. Sed impossibile est 7 7 dictionē implicat distinctionē esse sine diffinitio: ergo impossibile est usum licitū sine iure vtēdi: ponit: plures alias rationes causa breuitatis esse omīssas. ¶ Secunda conclusio q̄ vsus licitus potest separari a iure in re simpliciter. Et hec conclusio breuiter sic probatur. Ille qui potest habere licitum usuz alii cuius rei: domino remanente penes alium: habet usum licituz sine iure in re simpliciter. Et hoc patet: quia ex quo dominium remanet penes alium ille non est simpliciter dominus rei: sed ille penes quem remanet dominiuz. Sed aliquis potest habere licitum usum multaz rerū: dominio remanente penes aliū. Sicut patet de illo qui cōduxit domum ad habitandum: uel equū ad equitādū: 7 h̄. ¶ Tertū est enī. q̄ conductor talis habet licitū vsū domus uel equi: quia 7 dominus ei p̄cessit 7 tamen dominium domus uel equi uel p̄dij remanet penes locatorem: ergo vsus licitus potest separari a iure in re simplr. in rebus que vsu nō consumuntur. ¶ Tertia conclusio est q̄ vsus licitus non potest separari a iure in re f3 quid. Et hoc pbatur facilliter sic. Habens ius ī actu aliquo alii cuius rei: habet ius in illa re secundum quid. Et hoc patet: quia ex quo ille actus licite exercetur circa illā rē: habet ius in illa re: saltē quantū ad illū actum. Hoc autē est habere ius non simplr in re sed secūdum quid. Sicut enī si habeo ius ī equo simpliciter: ut quia est meus: habeo ius in equitatione equi simplr: sic de necessitate si habeo in eq̄ secūdum quid ut quia mihi est cōmodatus vel locatus: habeo ius in equitatione equi que ē vsus eius secundum quid. Necessario igitur talis habz ius secundum quid in re cuius est usus.

¶ Q^utum ad quartū. §. IX.

principale huius articuli. I. quomodo fratres mi
nores possunt habere nuduz vsu facti intelligē
do istum articulum circa res que non consumun
tur vsu: ponuntur quattuor cōclusiones. ¶ Pri
ma est q̄ non possunt habere in talibus rebus fac
ti vsu nudum licitum: per omnis iuris nudatio
nem: que sic probatur. Impossibile ē habere vsuz
licitum sine iure vtendi: siue iure in re simpliciter
siue iure in re secundum quid: quod patet ex pre
cedentibus in prima ⁊ tertia cōclusionē. Ergo
impossibile est q̄ fratres minores habeant in ta
libus rebus usum licitum si sit nudatus oī iure.
Et ideo domin⁹ Joh. deducit in sua constitutiōe
talem vsu sic omni iure denudatum fratribus
Nicolau papam nūq̄ referuasse: quia ille usus q̄
perfectioni non adicit: immo repugnat est illicitus
ergo talem usum nunq̄ fratribus referuauit.
Secunda conclusio est: quia in talibus rebus pos
sunt habere nudum usum per proprietatis exclu
sionem. Et hoc facilliter probatur in rebus in q̄b⁹

Capitulū Quartum.

pōt aliquis hēre usum salua rei substantia dñio re manente penes alium: pōt homo hēre nudū usū per proprietatis exclusionem seu absqz dñio in p prietate. Et si habeat talem usum ex concessione dñi: talis usus erit licitus. S; fratres minores pnt hēre usum in rebus: que usu non consumuntur: si cut in domibus: libris et huiusmodi salua rerum substantia: dñio illius rei penes papā uel aliū re manente ex concessione dñi: ergo i talibus rebus pnt hēre nudum usum licitū. Nudū dico per p prietatis exclusionē. Q; at de facto habeant dic tum usū nudum: p; q; licet dñs Joā. a. se et roma na ecclesia abdicet proprietatem et dñium multa rū rerum que possūt fratribus obuenire: ut eccle siarum quotidianarū: tñ adhuc retinet sibi dñiū ecclesiarum: oratoriorum: vasorū: librorū: vestim toz: sacris usibus deputatoz uel deputandoz: ut p; in cōstitutione ad conditorem. Et in talibus dimittit fratribus usū: et non est dubium q; non il licitum sed licitum. Tertia cōclusio est: q; nō pnt i talibus rebus que usu nō consumuntur hēre nu dum usū per oīs utilitatis priuationē: qd sic pba tur. Usus domus est inhabitatio eius: sed inhabi tatione domus fratres idigent: nisi semper starent sub oīno. Saltem nō est dubiū q; inhabitatio dom? est utilis et accōmoda hōi: ergo fratres nō possūt hēre usum domoz et huiusmodi que sit omni uti litate denudatus. **Quarta cōclusio ē:** q; possūt hēre nudū usum talium rerū per actionis in iudi tio abdicationē: qd sic probatur. Quālibet pa rit aliquā rem non necessario non est repugnātia hēre unum sine alio. Sed ius rsi pariat actionē: non tñ necessario sed uolūtariē: ergo fratres pnt hēre ius in aliqua re detenta per aliū absqz hoc q; pnt sibi eā uendicare in iudicio. Secūdo proba tur idem: q; fratres pnt licite hēre qd adijcit pfe cationē: uel saltem nō est illicitum. Sed sua nō repe tā in iudicio adijcit ad perfectionē: ut oñdit apls i. cor. vi. uel saltē non est illicitū. Ergo fratres pnt hēre usū i talibus rebus per actionis i iudicio ab dicationem. Et sic p; quomodo fratres minores pnt hēre in rebus que usu non consumuntur nu dum usum et quō non.

Quartus articulus. §. x.

lus declarandus est. Utrū in rebus usu cōsumpti bilibus possit separari licitus usus a proprietate seu dñio rei: et querimus de his que usu cōsumū tur statim: ut panis et uinum et huiusmodi: pbatu r pmo auctoritate ipsius Jo. xxj. in pstitutionē. Ad conditorem. Ubi ēt et rōem huius assignat. Dicit enim sic: q; non sint dicti fratres minores nudi usu rarij in rebus que usu consumuntur: euidentius de claratur: i quibus dicē q; usus iuris uel facti a do minio separatus possit constitui iuri repugnat et rōni: nec predecessoris nostri intentio. s. nicolai pa

pē romane ecclesie talium rerum dñium reseruare. Quis. n. sane mentis credere poterit q; intentio fu erit tanti patris: ut unius qui seu casei seu pās ul frusti panis: que sepe fratribus conferuntur: dñiū romane ecclesie acquiratur. Aut si eius fuit inten tio quis defendere poterit q; nō realis fuerit talis intentio dñi: sed uerbalis quoq; non uera: sed sic ta potius sit cencenda. Adhuc posito q; in talib? rebus usus posset constitui: nudus tñ nullatenus posset dici. cum usus rei cōsumptibilis usurarij nō differat ab usu plenū dñium continētis: quod p; q; usus huius rei totaliter rem consumit. Cōstat at usū plenū dñium habentis minime fore nudū. Ex quo sequitur q; eoz usus nudus minime sit. Dñium at sancte romane ecclesie reseruātū ex eo pōt uideri nudum uerbale et mathematicum: q; ex illo nullū actenus obuenerit cōmodū: nec spe ratur q; obuenire debeat in futurū: nec intentio re seruantis fuerit nec fratru ipsorum: q; i cuiusq; al terius q; ipsoz fratrum cōmodū usum deueni ant res predictę. Constat at tale dñium nec habē tem ditiozem facit nec pauperiozem efficit nō ha bentem. Ex quibus liquet q; impudēter propter retentionē predictam pte alijs medicantibus sibi uendicāt altissimā paupertatē. hec ibi. Sed pter predicta adducuntur ad idem et alie rōes: quarum prima est. In rebus cuius usus nō est sine propie tatis cōsumptione: impossibile est esse ius in usu sine iure in proprietate. Hoc p; q; ex quo cōsumitur ppietas usus non erit licitus: nisi possim licite cō sumē proprietatē. Sed non possū licite consume re ppietatem sine ppiate licita seu iure in propie tate: ergo et c. Sed i rebus usu cōsumptibilibus nō est usus sine cōsumptione proprietatis: ergo i tali bus rebus non pōt usus a ppietate seu dñio sepa rari. Secūda rō est. Ille qui potest licite alienare simplr aliquam rem p sua ppiā utilitate sciēter h; ius i re simplr. Et dictum ē notāter pro ppiā utilitate: q; bene posset aliquis ex commissione al terius alienare rem licite pro utilitate committen tis: absqz hoc q; sic alienans haberet ius in re sim pliciter: sicut si committerē tibi: q; uenderes rem meam. Sed q; aliquis possit licite pro utilitate p priā rem alienare et distrahere absqz hoc q; habe at ius i re uidetur impossibile. Sed utens re que sta tim utendo cōsumitur: sicut panis et uinum: alie nat rem a propria natura et forma: et propria utili tate: q; propter propriū nutrimentū: ergo talis si licite utitur: h; ius in re illa simplr. **Tertia rō** ad idem. Ille qui licite pōt hēre omnem usū q; na tus ē hēre circa rem: h; ius simplr i re: ut patet ex declaratis i precedenti art. Sed utens re q; p usū statim cōsumitur: h; circa illam rē omnē usū qui natus est hēre circa rem: imo nunq; pōt hēre aliqz alius usus circa rē illaz: q; res alterius nō manet: ergo talis h; ius i re simplr. **Quarta rō.** Ille q;

Titulus Duodecimus.

pro se licite pōt rem distrabere i alium: non soluz quātum ad usum: sed et quantuz ad proprietatē hz necessario ius in re et i usu rei. Hoc pz qz nemo pōt transferre p se et nomie suo i aliud: quod ipe non hz. Sed qui utendo consumit rez: nō minus transfert rem et alienat a quocūqz cuius ante fuerat: qz qui per uēditionem et donationem trāssert i alium imo magis: qz uendendo uel donando ad huc manet res i propria forma: post talem at consumptionem non manet: ergo si talis licite utitur p se: necessario hz ius i re: non solū i usum ipsius rei: plures alie rōes ponuntur ob breuitatez omis se. Secūda conclusio pncipalis huius quarti articuli est: qz fratres minores i huiusmodi reb' usu cōsūptibilibus: nō pnt habere nudum usū licituz per proprietatis exclusionē. Et hoc probatur facilliter sic. In rebus i qbus non pōt separari usus licitus a dñio i re: non pōt haberi nudus usus per proprietatis exclusionē. Sed vt pz ex precedenti conclusione i rebus usu cōsūptibilibus non pōt licitus usus separari a dñio seu proprietate i re: qz in talibus rebus non possūt fratres minores nec aliq quicūqz habere nudū usū per proprietatis exclusionē. Et sic pz dīa inter res que statim usu consumuntur: et eas que statim nō cōsumuntur usu: qz in rebus que non statim usu cōsumuntur: vt domus: uestimentum: liber et huiusmodi: pōt esse nudus usus per proprietatis exclusionē: sed nō per omnis iuris denudationem: vt dcm ē i precedenti arti. Sz i rebus que usu statim consumuntur: non pōt esse licitus nudus usus nec per omnis iuris dnudationē: nec per proprietatis exclusionē. ¶ Qsi arguatur i cōtrarium sic. Monachus non est capax proprietatis i aliquo casu: ut pz extra de sta. mo. cum ad monasteriū. Sed monachus necessario utitur rebus usu cōsūptibilibus: ut qn comedit et bibit: ergo i talibus rebus pōt licitus usus separari a dñio seu proprietate. Rñdetur qz monachus nō ē capax proprietatis: sic qz possit de re disponere pro libito uolūtatis: imo tandiu pōt dispensator uel monasterium re ad usū concessam monacho reuocare donec usus sit ichoatus. Et iō non dī simplr dñs uel hēre proprietatez. Sed i ipso usu qz non pōt ēē sine consumptione proprietatis: iō q̄tum cōceditur monacho de usu i tali re: tñ sibi conceditur de proprietate. Nec abdicatio talis proprietatis est ānexa statui monachali: de qua dī i illa decretali. Cum ad monasteriū. de sta. mona.

Ex his patet et .§. xi. ror decimi capituli libelli hereticalis quem ediderūt fraticelli pro sue heresis defensione. Dicūt. n. qz i rebus usu cōsūptibilibus pōt separari usus rei a proprietate et dñio. Inducunt aliquas auctoritates que non pbant. Et qz Jo. xxij. i constitutione sua. Quia ita declarauit cōtrariū: et definia

uit. s. qz i huiusmodi usus rei uel usufructus non pōt separari a dñio et proprietate ipsius rei: vt i pane et uino et huiusmodi: et pecunia que utendo distrahatur ab vno in aliū: unde cui cōceditur vnus et reliquū. Et iō xps cū aplis i huiusmodi habendo usū hūit et dñum et proprietatem eoz: in cōi tñ cum aplis. Et qz hoc determinauit: dicunt cū hereticū: qz contra scripturā: cum tñ scriptura nil dicat qz hūerit usum tñ et nō dñū. Et cū talis usus i huiusmodi sine dñio: et iure sit illicitus: qz esset usus pdonum: iō bñ declarauit et necēio sequētē conclusionē: qz habuit talia quo ad usū et dñū. Sed ipsi male itelligūt terminos istos declaratos s. usū: ius: et dñū: et proprietatem et huiusmodi. Preterea ad papā pertinet declarare dubia scripture: qñ occurrūt: et declarationi eius est standū magis qz cuiūqz doctorū: vt pz di. xx. per totū. Et iō ipsi sunt heretici: non stantes tali determinatiōi itaz facte.

Quintus articulus .§. xii.

lus declarandus ē. Utrū paupertas facit essētiāli ter ad pfectionē: et omittendo argumēta sequendo intētionem pape Jo. uicesimi secūdi i dicta cōstitutione et doctrinam beati Tho. ponit primo quasda distictiones facientes ad declarationē qōnis. Deinde ponit quasda cōclusiones cū suis pbationibus dilucidātes materiā. ¶ Prima distictio est de paupertate uidelicet qz accipit duplr. Uno mō fm animi preparationē. Alio modo fm exteriorem effectū. Paupertas fm animi preparationē dī inclinatio mentis ad abdicationem rerū tpālū: i quātum sunt impeditiua charitatis: i qua charitate consistit principalit' bñane uite pfectio: ut infra declarabitur. Ille dī esse pauper f3 animi inclinationem: qui sic est dispositus: qz pro quacūqz re tpālī acquirēda uel retinēda nullo modo cōsentiret i aliquod: qd esset contra charitatē dei et proximi. Paupertas uero fm effectū exteriore iporat carentiā illoz tpālū. Et qz quot mōis dī vnū oppositoz: tot et reliquum: iō sicut res cōporales pnt diuersis modis hēri: ut patuit supra i ij. ar. qz uel ad usū tñ: uel ad dñum tñ: uel quo ad utrūqz simul: iō et paupertas pōt dicere uel carentiā tpālū quantū ad utrūqz: uel quātuz ad alterū tñ: in q̄tum res tpales pnt haberi: uel i pprio uel i cōi: uel utroqz modo: iō paupertas pōt dici carentiā tpālū uel utroqz mō simul: uel altero tñ. Et quāto maior carentiā tpālū: tanto maior paupertas fm exteriore effectū. Et accipiēdo utroqz mō pōt qd hēre locū. Secūda distictio ē: qz aliquid facere ad aliud pōt itelligi duplr. Uno mō essētiāli ter. s. sicut id qd ē essētiā rei: uel pā essētiē: sicut diffinitio uel partes diffinitionis. Alio mō dispositiue seu instrumētali: sicut id qd disponit ad hoc qz sequatur aliquis effectus. Et

Capitulū Quartū.

hoc siue ex pte agēti siue ex pte passi: dī facē seu opari ad illō instrumentālī. Instrumentū at ē duplex: vñ. s. necessitatī sicut ille sine quo nō pōt sequi effectus: sicut semen a generāte decisiū est instēz necessariū ad generationē hoīs p nām uidelz. Aliō est istūm cōmoditatī: qz. s. sine illo pōt effectus sequi: s. nō ita facili r pōpte. Et sic siccitas i ligno ē dispositō accōmoda ad recipiēdū actiōez ignis: qz. s. lū ea possz lignū accēdi: nō ita pmode r fa cili. Et s. hoc pōt eē qd de pauprate: uidelz utz faciat ad pfectionem instrumentālī vel essēcialiter. Et si istālīter utrū operet ut instēz necessariū: vl ut accōmodū: r ulterius operādo ut istūm: si hoc facit ponēdo aliquā dispositiōē positiuā: ex q se quatur effect: sic ad pfectū ēre nascētū disponit calor r humor. Vel hoc agit pūatiue. s. remouen do ipediētia r nociua ad effectus consecutionem. Et opatur dispositiue ad pfectū terre nascentiū: remouēs urticas r spinas a tra in q est seminatiū. Et sic de pauprate qri pōt. Utrūz faciat instālī ad pfectionē dispositiue: sicut pcepta uidelz consi lia r ad bōas psuasiōes r oia que pnt allicere ad dilectionē dei r pxiimi. Vel pūatiue. s. remouēdo ea que nata sūt ipediēre pfectionē: sicut ille q abi cit id qd natū ē abicē ad oppositū charitatī: sic male focietates r abūdantia excessiua diuitiarū r huiusmōi. Tertiā distinctio est q duplex est pfectio: qdaz psonalis: r quedā statualis. Et vna ista rū non icludit aliā necessario. Cōtingit. n. aliqū eē pfectū pfectione statuali. i. esse i statu pfectio nis: q non ē pfectus pfectiōe psonali r ecōuerso. Et hoc pz: qz cū status religionis r platiōis preci pue epālī fm oēs status sit pfectus. Cōstat mani feste q sūt multi religiosi r prelati ēt epī: qui non sūt pfecti pfectiōe psonali: cū sint mali deficiētes a dilectiōe dei r pxiimi r ecōuerso sūt r faciūt mī ti laici qui nō fuerunt religiosi uel plati: r tñ fue rūt pfecti pfectiōe psonali gē. s. r uirtutum: ut abraam r sctus ludouicus rex frācie r aliq mlti. Pfectio. n. psonalis cōsistit in hītibz uirtutū r actibz eaz. Qd pz: qz pbs dicit. q. ethi. q vītus est que hntēz pficit: r opus eius bonū reddit. Et vñ. phisicorū dī: q vītus est dispositiō pfecti ad op timū. Cōsistit q pfectio psonalis i vītutibz r ac tibus earū: qz uirtus essēcialī ē quedā pfectio. Si milit r actus eius ē quedā pfectio actualis. Et qā inī uirtutes ē gradus: qz aliq sūt excellētiōes alijs: r iō in illis magis cōsistit pfectio: que sūt magis excellētes uirtutes. Et qz i patria hitus lumis glē est uirtus nobilissīma: r eius actus qui ē uisio dei per essētiā ē actus optimus r nobilissim. Et ēt charitas r eius actus q ē dilectio: uel fm aliquos fructio: iō sūma hoīs pfectio ē in istis hītibz r ea rum actibus. Et qz i hac uita iter oēs vītutes cha ritas obtiet pncipatū: s. illō. i. ad cor. xij. Adhuc excellētiōē uia nobis dmonstro: glo. s. charitatē

maius oibz oīs. Et. i. ad cor. xij. Maiō horz ē chāritas: iō sūma hoīs pfectio i hac uita pstitit i charitate r eius actu q ē diligere deū super oia: r pxiimū sicut se. Un apls ad Coll. iij. enūeratis uir tutibus ait. Super oia charitatē hēte: q est uicu lū pfectionis: r i ipsa ē pfectio psonalis. Omitto at de multiplici pfectione q posset iduci: vt de p fectiōe simplr cui nil deest boni qd pōt cogitari. Et hec ē dei mat. v. Pater uester celestis pfect ē: r eius pfectiōis respectu oīs creatura ē imperfecta. Et ē pfectio pīle que a nobis i uia hēri nō pōt: de q. i. Cor. xij. Lū uenerit qd pfectū ē. i. stat glie: euacuabitur qd ex pte ē. Et ad phil. ait apls ad phil. iij. Non q perfectus iā sīz rē. Pfectio uie d q mat. v. Estote uos pfecti. Et ista ēt hz gradus tres sicut r charitas i qua cōsistit. Est r pfectō na turalis: de q Deute. xxxij. dei opa sūt pfecta. Per fectio at status ē certus modus uiuēdi: p quē quis obligat se ad quedā superogatiōis opa ppter p fectiōē psonalem facili acquirēdā r melius pser uandā: vel i alios trāsfundēdā. Iste at status per fectiōis ē duplex fm. b. Tho. scda scde. Un ē sta tus pfectiōis acqrende. Alius stat pfectiōis exer cende. Stat pfectiōis acqrende ē status religioso rū: q ex hoc se obligat ad qdā superogatiōis opa agenda: vt pfectionē psonalē: uel acqrāt facilius: vel cōseruet acqsitā securi r melius. Nō. n. e3 q religiosus statī sit pfectus: sed q tēdat ad pfectio nē: r hēat ppositū ad hoc pndū. Sed status pfectiōis exercende ē stat platoz: r ad h se obligat: ut pfectionem i alios trāsfundat: i eos act hierarchi os exercentes: hnt. n. subditos purgare: pficere et illumiare: vt dīc Diony. de ecclastica hierarchia. Mō qd nīa qrit de pfectiōe psonali nō de pfecti one status. Quarto notandū q scriptura accipit pfectionē duplr. Uno mō fm q cōprehēdit id so lum qd facit essēcialiter ad pfectionē: r non id qd facit istālīter ad pfectionē: vt ibi Sen. vi. Noe fu it uir iustus atqz pfectus. Et gene. xv. dixit domi nus abrahe. Ambula coram me: r esto pfectus. Et. b. Aug. dicit i li. de li. ar. q nullus pōt saluari nisi sit pfectus. Et certū est q multi sūt saluari: et saluātur absqz cōseruatione consilioz paupratīs cōtinentie r huiusmōi: ut abraā: sctus ludouicus et aliq. Secūdo mō accipit pfectionē nō solū fm q i cludit essēcialit pfectionē: sed ēt qd facit istālīter ad pfectionē: vt ibi mat. xix. Si uis pfectus eē: uē de oia que hēs da paupibus: r sequē me: qd dcm fuit a xpo iuueni: qui dixerat ei se seruasse mada ta. Unde pz q non solū pfectio ibi comprehendit pcepta: i quibus essēcialiter cōsistit pfectio secūda b. Tho. scda scde. q. clxxxij. ar. iij. Sed ēt cōpre hēdit cōsilia q sūt ista ad pfectionē. Qd igit ista q rit: utrū paupras ptineat ad pfectionem essēcialē q cōsistit i vītutibz r actibus earū: ut dcm ē r pncipaliter i charitate. Iste ē g intellectus questionis.

Titulus Duodecimus.

Quātum g̃ nunc ad fm̃. s. ad q̃ōnez r̃ndendo po
nunt. vi. p̃clusiones: 7. p̃batur: quarū prima ē: q̃
paupertas fm̃ animi preparationē p̃tinet ad p̃fecti
onē eff̃etialiter. Hoc sic p̃batur. Qd̃ ē ṽtus ul' ac
tus ṽtutis p̃tinet eff̃etialiter ad p̃fectionē: q̃z ut oī
sū est: p̃fectio cōsistit eff̃etialit̃ i ṽtutib' 7. actib' ea
rū. Sed paupertas fm̃ animi p̃parationē est uirt'?:
si sit h̃itualis uel actus ṽtutis: si sit actualis talis p̃
paratio animi: g̃ r̃c. Minor: p̃bat. s. q̃ talis paup
tas sit ṽtus. Nā diffinit ṽtus a p̃ho. q̃. ethi. q̃ uir
tus ē h̃itus electiuus i medio cōsistēs d̃terminato
a recta rōne: put sapiens d̃terminabit. Sed icl̃i
natio h̃itualis mētis ad t̃paliūz abdicationē: pro
ut sūt ipeditiua charitatis: ē h̃itus electiuus: ut d̃
se p3. Et ē cōsistens i medio rōis: q̃z est ad abdica
tionē t̃paliū: put sūt ipeditiua vite sp̃ualis: q̃ ē
p charitatem. Et hoc. put sapiēs d̃terminat: q̃z q̃lī
bet sapiēs d̃terminaret bona minima abijcienda
ppter maxima: sicut abijciuntur merces i mari: vt
p̃seruetur uita hoīum: que ē p̃ncipalius eis merci
bus. Lū g̃ t̃palia sit minima bona: 7. vita sp̃ualis
p charitatē sit maximū bonū: sequit q̃ sapiēs d̃er
minaret t̃palia abijcienda: i quātuz sūt ipeditiua
uite sp̃ualis: cū uita aīe sit magis cōseruanda q̃ cō
poris. Ergo talis icl̃inatio ad abijcienda t̃palia: pro
ut sunt ipeditiua charitatis est ṽtus. Sed talis in
cl̃inatio ad huiusmōi ē paupertas h̃z preparatio
nem animi. Secūda p̃clusio est: q̃ paupertas fm̃
effectū exteriorē nō p̃tinet ad p̃fectionē eff̃etiali
ter. Hoc p̃batur auctoritatib' 7. rōe. Auctoritate
quidē sic p̃mo p̃stitutionis ipsi' Jo. xxi. Ad cōdi
torē: ubi dicit q̃ per t̃paliū abdicationē ad p̃fecti
onē uia disponitur. Qd̃ at se h̃z dispositiue ad a
liquē effectū: non p̃tinet eff̃etialiter ad p̃fectionē
illius rei: cū dispositio non sit d̃ eff̃etia rei: ad quā
disponit. Secūda auctas est abbas moisi i coll.
patrū: quā iducit. b. Tho. secūda secūde. q. clxxx
iiij. ar. iij. dicens: uigilie: ieiunia: meditatio scriptu
rarū: nuditas: 7. puatio oīum facultatū non p̃fec
tio: sed p̃fectionis istia sūt. Probatur eadē cōclu
sio rōne sic. illd̃ sine quo pōt h̃eri eff̃etialit̃ p̃fectō
nō p̃tinet eff̃etialiter ad p̃fectionem qd̃ p3: q̃z res
nō pōt h̃eri sine eo qd̃ est de eētia ei'. S3 p̃fectio
pōt h̃eri sine tali paupertate: immo 7. cū multis di
uitijs: vt p3 i abrahā: Job: ludouico rege frācorūz:
7. alioz qui fuerūt p̃fectissimi uiri: qui tamē non
hūerunt paupertatē istā. s. fm̃ effectuz exteriorē.
Probatur idē sic. P̃fectio eētia p̃sistit i uirtu
tibus: vt d̃c3 est. Sed oīs uirtus p̃sistit subiectiue
i intellectu uel appetitu. Sed paupertas fm̃ exteri
orez effectū i nullo hoīz ē: q̃z nec i intellectu nec i
appetitu subiectiue: g̃ r̃c. Q. si arguatur p̃tra: q̃a
iuenitur ille cui x̃ps dixit. Si uis p̃fectus eē r̃c.
Mat. xix. Obsuauerat p̃cepta: vt ip̃e dixit x̃po:
i quibus cōsistit p̃fectio eētia: vt d̃c3 ē: et
m̃ x̃ps ei dixit. Si uis p̃fectus eē: uēde oīa: 7. da

pauperib': loquēs nulli dubiū de paupertate fm̃
exteriorē effectū. Ex quo ṽ q̃ per obseruationē
p̃ceptorū nondū acquisiuisset p̃fectionē eētia
lē. Sed si uellet eā consequi: oīdit modū p̃ndi eā
s. p̃ paupertatē exteriore. Ergo paupertas fm̃ ex
teriorē effectum ṽ necēia ad p̃fectionē eētia lē.
Ad qd̃ ē uidetur facere auctoritates aliq̃e s̃coz
ut Hiero. ad demetriadē dicēs. Apl̃ici fastigij p̃
fecteqz ṽtutis ē vendere oīa 7. dare pauperibus. Et
b. Ambro. Summa iustitia ē uendere oīa 7. dare
pauperib'. Sed sūma iustitia est perfecta uirtus.
Et. b. Aug. p̃tra faustū. Illi sūt p̃fecti qui oīa sua
dimittūt: 7. sequūtur x̃pm. Sed ad hec r̃ndetur.
P̃mo de iuvene illo quia aliqui docto. ut Ori
genes 7. Crisost. dicūt illum fuisse mentitū. Sed di
missa ista r̃ñsione que nō ṽ multū congrua: cum
euāgelista dicat Mat. x. x̃p3 eū intuitū dilexisse:
qd̃ non ṽ fecisset: si fuisset fictus 7. trāsgressor p̃e
ceptorum. Pōt aliter r̃nderi. Nā supposito ē q̃
verū dixerit: cū sit duplex p̃fectio. s. eētia lē que
p̃sistit i uirtutib': vt d̃c3 est: 7. accidēta lē: q̃ ē qd̃
dam ist̃z accōmodatum ad acquirendū maiorez
p̃fectionē eētialem: q̃z i ipsa h̃z gradus: 7. ad p̃
seruandā quācūqz acquisitā: de accidēta lē locu
tus ē x̃ps. Si uis p̃fectus eē r̃c. quāz adhuc ille
nō hēbat. Uel pōt sic dici: q̃ in illa auctoritate x̃pi
aliquid ibi ponitur ut uia 7. ist̃m ad p̃fectionē
acquirendā uel cōseruandā illud. s. uēde oīa 7. da
pauperib'. Aliqd̃ ut id i. quo eētia lē p̃fectio cō
sistit. s. sequela x̃pi. Uñ 7. Hiero. sup illud Mat.
xix. qd̃ ait petr'. Ecce nos reliqm' oīa: 7. secuti su
mus te: dicit. Non sufficit reliquere oīa. S3 adiū
git qd̃ perfectum ē. s. sequi x̃pm. Et. b. Ambro. su
per illud. Sequere me ait. Subet sequi non cor
poris gressu sed mētis affectu: qd̃ sit p̃ charitatē.
Ad auctoritatēz ē r̃ndetur: q̃z illud. b. Hiero. in
telligenduz q̃ relinquere oīa sit perfecte ṽtutis. i.
ist̃z perfecte uirtutis: que ē charitas. Ad illd̃. b.
Ambro. q̃ relinq̃re oīa sit sūma iustitia: ē ibi p̃e
dicatio nō formalis sed cālis. Et est s̃sus: q̃ a per
fecta iustitia que est p̃ charitatē catur hoc. s. relin
quere oīa. Ad illud. b. Aug. q̃z non in dimissione
t̃paliū sed in sequela x̃pi: quā ibi adiungit ē per
fectio eff̃etialis. Relinq̃re at̃ t̃palia ē ut ist̃m accō
modatū: ducens ad sequela x̃pi 7. p̃fectionē eff̃e
tialem. Remanet g̃ p̃clusio vera: q̃ paupertas ex
terior nō facit eff̃etialiter ad p̃fectionē. Tertia p̃
clusio est q̃ paupertas exterior non facit ad p̃fectio
nē: sicut ist̃z necēio requisitū ad p̃fectionē: quia
cū eius opposito pōt stare p̃fectio: qd̃ probatur
sic. Impossibile ē h̃ere aliquid sine eo qd̃ est neces
sariū ad ipsū h̃ndum. Si. n. possit h̃eri sine eo: tā
nō ē necēium ad ipsū h̃ndum: sed sine paupertate
fm̃ exteriorē effectū pōt h̃eri p̃fectio eff̃etialis: im
mo cū opposito eius: q̃z cū multis diuitijs: ut p3
exēplum in abrahā 7. alijs multis i ueteri 7. nouo

Capitulum Quartum.

testo. Ergo paupertas exterior non requirit ut istis necium ad perfectionem essentialem. Joseph etiam ab arimathia fuit discipulus xpi. unde pfectus perfectione essentiali. Et tñ ut dicit mat. xxv. diues erat. Probat et q status eporum q exigit pfectionem: psonale que pñt in uirtutibus: pñt eē cū possessione diuitiarū. Si g exprobatō tñ pñtūm req̄reretur ut instm necessarium ad pfectionem essentialē seq̄retur q̄ ep̄i et seculares clerici pñt nō possent hēre ppria: qd est absurdū: vt p. xij. q. i. manifesta 7 in multis alijs capis. ¶ Quarta cōclusio est: q̄ paupertas fm effectum exteriorē supra cū abdicatione oīum tñpaliū 7 quo ad dñiū 7 et quo ad usū: non facit ad perfectionē nobis i uia possibilē. Et hoc pbatur facilliter sic. Illud quod tollit uitā pñtem: non facit ad pfectionem nobis in uia possibilē. Qui. n. tollit subiectū: tollit accidens. Sed abdicare res tñpales oēs quo ad usū et quo ad dñiū tollit uitā: qz non utēdo cibo 7 potu hō moritur demū. Et sic cōu pro subiecto perfectionis in uia qd est aīa in corpore exis tollitur 7 accides eius. f. pfectio i aīa in uita pñti. Et iō n̄ ē aliq̄s qui per qd cūqz uotum possit se reddere nō capax usus i talibus rebus necis ad uitam. Quinta cōclusio ē: q̄ paupertas supra p abdicatione oīum tñpaliū q̄tum ad ius 7 dñiū: vsu solo nudo retēto nō facit ad pfectionē. Et hoc pbatur facilliter sic. Illud qd tollit ab aliqua re cōditionē licitam: 7 ponit illicitā: nō facit ad pfectionē: hoc de se p. qz ex licito facere illicitū nō pñt ad pfectionem: sed magis ad ipfectionē. Sz abdicare se ius 7 dñiū in omni re 7 in eius usu facit usū illicitū: hoc p. qz ut oñsum est supra: in rebus que usu nō psumuntur: impossibile est separare usū licitū a iure utendi. Itē in rebus que usu psumuntur impossibile ē esse usū licitū sine iure 7 dñio in re: g cum multarū taliū rez usus sit hōi necessarius in uita pñti sequitur q̄ abdicare oē dñiū 7 ius i rebus tñpalibus non facit ad perfectionem sed magis ad oppositū. ¶ Sexta p̄clusio ē: q̄ abdicare res tñpales in pprio seu paupertas fm exteriorē effectū facit ad perfectionē sicut istis ualde accommodū. Ad cuius euidentiā est sciendū: q̄ abundantia diuitiarū maxime i pprio nata ē reducere ad tria. f. inordinatū amorē earū. Unde. b. Aug. dicit q̄ terrena ardētius amātur adepta q̄ concupita. Secūdo ingerūt sollicitudinē in cōseruādo 7 nō pdēdo. Tercio nate sūt mouere ad superbiam: q̄to at quis magis afficitur vel sollicitat ad terrēna: uel erigit i superbiam: tanto magis retrahit ab affectu 7 cōtēplatione diuinorū. Sed tollere amorē iō: dinatū rez sollicitudinē: 7 elationē facit istis accommodū ualde: qz remouet. phibens pfectionē uel ipediens pfectū 7 pfectionis: sicut remotio herbarū nociuarū facit sic in istis accommodū ad pfectum terrene nascentiū: ḡ zc. Ista diffuse decla-

rat. b. tho. secūda secūde. q. cxxxvi. ar. iij. Et hēs et supra i. ij. c. huius tituli. Et in. iij. parte ti. de religiosis. Et iō alia omitto.

Sextus articulus. §. XIII.

lus ē utrū hēre aliqua in cōi diminuat de perfectionē. Et qz pfectio ē sub triplici genere: qz est pfectio personalis: pfectio rlaris: 7 pfectio pñdētiā: iō ad pleniorē declarationē p̄clusiue dē: q̄ d nula harū pfectionū diminuit: nec de psonali nec de pfectione religiosorū nec de pfectione prelatorū. Et ista oīa pbantur. Sciendū tñ prius q̄ ista qd non hz locū in rebus usu consūptibilibus: qz in illis rebus ut oñsum est supra: est impossibile separare usū a iure 7 pprietate rei. Nec hz locū de iure i reb: que usu nō consumunt: qz hēre ius in rebus q̄ rñ usus est pro statu uite pñtis necessarius: 7 sine quo vsus nō pōt esse licitus: non diminuit de perfectionē possibilē in uita pñti. Rez. n. usus ē uite pñti hoīum necessarius: ita q̄ sine eis non pōt uita saluari: ḡ hēre ius in talibus nō diminuit de pfectione. De prima ḡ pfectione. f. psonali loquendo notāde sūt tres cōclusiones: quaz prima ē: q̄ hēre aliqua i pprio uel cōi non necessario ipedit pfectionē personalem. Et hec conclusio facillit pbatur sic. Illud cū quo stat 7 stare pōt pfectio psonalis: nō nēcio ipedit perfectionē psonalē. Et hoc p. qz oppositum eius iplicat p̄taditionem. Sed pfectio personalis stat 7 stare pōt cū diuitijs in pprio 7 in cōi: ut supra oñsum est de abraam: 7 ludouico rege 7 alijs: ḡ zc. Secūda conclusio ē ista: hēre in cōi nēcia ad uitā non est natū diminuire de pfectionē personali. Et hec pbatur sic. Qd nō ē natū diminuire de altissima paupertate: imo stat cū ea non ē natū diminuire de pfectionē psonali. Et hoc stat p. qz non ex alio hēre tñpalia dī diminuire de pfectionē: nisi qz diminuit de paupertate. Sed hēre i cōi nēcia nō diminuit de altissima paupertate: sed stat cū ea: put expresse Joā. in ista sua cōstitutioe allegās Greg. ix. i. decretali nimis praua: extra de excels. prel. ibi dīc. fratres predicatorēs 7 minōes i altissima paupertate dño famulari. Sed constat fratres p̄dicatores hēre aliqua i cōi quo ad pprietatē 7 dñiū. Ergo hēre aliqua i cōi nō ē natū diminuire de pfectionē psonali. Secūda rō ad idēz. Quod nō ē natū diminuire de pfectionē euāgelica: nō ē natū diminuire de pfectionē: hoc p. qz euāgelica pfectō ē pfectio excelētissima. Sed hēre aliqua i cōi non diminuit de pfectionē euāgelica: qd p. ex ista p̄stitutione Jo. i qua allegat alexandrū quartū: q̄ in p̄dānationē libelli editi contra statū predicatorū 7 minōz: dicit fratres p̄dicatores 7 minores xpm pauperē imitari: 7 perfectionē euāgelicā amplectari. Sed constat fratres predicatorēs hēre aliqua in cōi mobilia fzeozūrlam 7 constitutiones: ḡ zc. Posset et pbari

Titulus Duodecimus.

per hoc qd hēre aliqua i cōi non ē natum iduci nī
mīū amorē ad t̄palia uel nīmā sollicitudinē uel
elationē: qd totū per rōes efficaces pbat: s; cā bre
uitatis omīto. Tercia cōclusio ē: qd hēre aliqua
t̄palia i p̄prio ē natum aliquālit̄ impedire de p̄fecti
one p̄sonali: s; non sēper actu ipediat. Et hoc sic
pbat. Qd natū est igerere sollicitudines: 7 amo
rē recurruū ad t̄palia 7 ad elationē iducere natū
est diminuere de p̄fectione. Sed hēre t̄palia in p̄
prio natū est iducere ad huiusmōi amorē sup̄flu
um 7 sollicitudinē 7 superbiam: ut oīfuz ē sup̄ra
i fi. precedentis arti. § 7c.

Quantuz ad se. §. XIII.

cundā p̄fectionē nunc est uidendū. s. qd hēre ali
qua i cōi non dimīnuit de p̄fectiōe status religi
osoz: vbi p̄termittendū p̄ius: qd cū paupertas
ut oīfuz ē solum iustialiter non effēcialiter faciat
ad p̄fectionē: 7 oīs status religiosus dicatur per
fectus: qd ordinat ad p̄fectionē acquirēdā 7 cō
seruādā: nō ex hoc d; dici aliquis p̄fectior altero:
qd h; maiorē paupertatē q̄ alius: sed d; oīci hēre
iustm magis accomodū ad p̄fectionem. Et iō
sicut fatue sibi usurparet excellentiā sup̄ alios ar
tifices: artifex aliquis ex hoc qd hēret meli⁹ instz:
puta martelluz ad operādū: ita ianiter gl̄aretur
de maiorē p̄fectione religiosus sup̄ alios: ex hoc
qd hēret maiorē paupertatē. Sed posset dicere se
hēre magis accomodū instz ad p̄fectionē. Per
fectior at ille ē simplr: qui h; maiorē charitatē:
non qui h; maiorē paupertatē. Sicut ille p̄fectiō
faber qd facit meliorē cultellum: nō qui h; melius
martellum. Charitas. n. non iustatur: ait apls. Et
iō nullus se d; alteri p̄ferre exemplo pauli apli:
qui se abortiuū dicit 7 minūm ap̄loz. Bñ tam
status religiosoz ille p̄fectiō: qui icludīt modū
uiuēdi ip̄ortantē magis ea q̄ p̄mouent melius ad
charitatem dei 7 p̄ximū hñdam 7 cōseruandā.
Et qd ut dcm est: status religiōis ē ordinatus p̄p̄
p̄fectionem p̄sonalē. Jō frustra gl̄iatur de statu
qd non h; maiorē p̄fectionē p̄sonalē. Et utinā
tales gl̄iationes 7 p̄positiones iter religiosos cessa
rēt: qd multoz maloz sūt cā: sicut experientia do
cet. Circa istā ḡmām. s. de p̄fectione status reli
giosoz qd nō dimīnuitur: p hoc qd hēatur t̄palia
in cōi: ponūtur tres cōclusiones: quarū prima est
qd hēre t̄palia in cōi: in quātum sunt necessaria fi
ni: ad quē religio est iustituta: nō dimīnuit de p̄fec
tione uite debite illi religioni. Secūda est: qd hēre
dñum in rebus t̄palibus necessarijs ad uitam: nō
dimīnuit de statu p̄fectionis religiosoz. Tercia ē
qd hēre ē dñum in rebus imobilibus i cōi non di
minuit de tali p̄fectiōe. Ad euidētiā prime cō
clusionis. s. qd hēre t̄palia in cōi: in q̄tuz sūt nccia
fini ad quē religio iustituta ē: nō dimīnuit de per
fectione debita illi religioni. Scienduz qd diuerse

religiones sunt ordinate ad diuerfos fines: qdam
ad militandū contra inimicos fidei: quedā ad ho
spitalitatē: quedā ad opera uite actiue: quedam
ad opera cōtemplatiue. Et fm diuerfos fines reli
gionis diuersimode sūt nccia t̄palia i religionib⁹.
Unde religio que ordinatur ad hospitalitatē: ut
religio facti Antonij: nō solum idiget t̄palibus p
sustentatiōe p̄fessoz in illa: sed et ad h ut possint
hospitalitatē fuare: 7 hospites sustētare. Et que
ad militiā ordinatur: idiget t̄palibus: nō solū pro
sustentatiōe sed p̄ equis hñdis 7 armis. Nec pos
sent tales religiones assequi finē suum: nisi hērent
t̄palia 7 in copia. Unde talibus religiosis hēre in
cōi ē multa t̄palia: non derogat p̄fectioni status
debite illi religioni: hoc pbat facilliter sic. Hñs
instm ordinatū ad aliquem finem: q̄to magis est
illud accomodum ad illū finē: tāto hñs illud mi
nus exorbitat ab illo fine ceteris paribus: sicut p; in
oībus artibus. Nam q̄to faber h; meli⁹ martel
lū: tanto meliorē facit cultellū ceteris paribus. Et
rō est: qd cum istm queratur ad finē: quāto magi
est ipsū accomodū ad finē: tanto melius opera
tur: sicut medicina tāto melior q̄to magis opera
tur ad sanitatē. Sed ista t̄palia sūt instia necessa
ria ad uitam p̄ntem 7 ad finē cuiuslibet religiōis:
ut que sūt nccia fini alicuius religionis: sunt accō
moda illi fini. Et in tantū accomoda qd ex quo
nccia sine illis non pōt finis ille haberi. Non ḡ de
rogat p̄fectioni religionis hēre t̄palia i cōi. Secū
da conclusio est: qd est difficilior qd hēre t̄palia i cōi
i q̄tum sūt necessaria ad uitā: nō dimīnuit de per
fectiōe religionis: ita qd religio non hñs nisi usum
i aliquibus rebus nō ē p̄fectior religio hñte i
illis rebus dñum in cōi. Et ad hanc cōclusionem
pbandā deberet sufficē auctoritas pape 7 roma
ne ecclie in ista constitutione 7 illa. Ad cōditōrē.
In hac. n. constitutiōe: qd ita quorūdam: vbi dicit.
Nec hoc. s. hēre in cōi ē quo ad p̄prietatē aliqua
liter derogat iuxta dcm Greg. ix. altissime paup
tati. Qui. s. Greg. dicit illa decretali de excels. pla.
fratres predicatorum 7 minores i altissima paup
tate famulari xpo pauperi. Et tñ constat fratres
p̄dicatores hēre aliqua in cōi quo ad p̄prietatē:
qd eoz regule 7 statui nō repugnat. Nec ē alexā
der p̄decessor noster i condēnatione libelli editi
p̄tra statum p̄dicatozū 7 minozū sensisse vī:
qua de dictis fratribus q̄ sequūtur sic ait. Cum i
super idē fratres oīa p̄pter deū reliquerint auxi
lia: vite subsidia medicātes: xpm q̄ imitētur pau
perem: euāgelicā p̄fectionē āplexando: p̄p̄ qd
euidēter apparet eos nō solū esse i statu saluādo
rum sed et p̄fectozū: 7 per sue religiōis obser
uantia: que ipsius quidem euāgelice p̄fectionis re
net formā: et retributionis p̄mio p̄cellentē glo
riā p̄mereri: ubi exp̄sse dicit qd fratres p̄dicatores
xpm pauperē imitari: 7 euāgelicā p̄fectiōē

Capitulū Quartum.

amplecti: et esse in statu pfectoriū: et eorum religionis obseruantia euāgelice pfectionis tenet formā. Et constat predicatorē habere posse aliqua in cōi: quo ē ad ppietate fin eorum rām: hec oīa in dca constitutione. Ex quibus p3 fin itentionem et auctoritatem triū sūmorū pontificū. Grego. ix. alexandri. iij. et Jo. xxij. q. hēre aliqua in cōi ē q ad ppietate nō dōgat pfectiōi nec altissime paup̄tati: nec euāgelice pfectioni que est sūma: quare p3 cōclusio. Et quīs cuilibet fideli deberēt sufficē dce auctoritates: tñ adducūt ad hanc conclusionē pbendam et alie auctates. Prima ē auctoritas Bede super illud Act. iij. Erant illis omnia cōia: dicit. n. sic. Qui sic uiuūt: vt sint eis oīa cōia in domo cōi: cenobite uocantur: q uita tāto felicior: qto statum futuri seculi pfectius imitāt: vbi cōia erunt oīa: qz erit deus oīa in om̄ibus. Secunda est auctas Jo. cassiani i coll. tractans idem verbū: sic ait. Debant apli triplicem unitatē: quā debēt hēre cenobite: vnitatē affectionis: qz multitudine credentiū erat cor unus et aīa vna. Unitatem hitationis: ut p3 Act. ij. et iij. Unitatē possessionis: qz erat illis oīa cōia: vta at aploz fuit pfectissima. Tertia ē. b. Aug. i rla. Non dicatis ali quid ppiū: sed sint uobis oīa cōia. Sic. n. legis i actibus aploz: qz erant illis oīa cōia. Idē i li. de opere monachorū. Si aliqui urgeātur ex euangelio: ut nil reponant in crastinū: rīdeant. Cur ergo dñs loculos habuit: vbi pecuniam collectaz reponeret. Ex quo medio probationis. b. Aug. oñditur: qz xps hūit aliqua in cōi: non solū quo ad usū: sed et quo ad ppietatem seu dñiū. Quarta auctas basilij dicentis i. iij. c. regule sue. Loionem uite pfectissime hanc ego voco: i qua q dem possessionum pulsa est ppietas: oīa autēz cōia. Quinta auctas est prosperi de uita contem platiua: et hētur. xij. q. i. expedit facultates ecclie possidere: et ppias pfectionis amore contemni: et ponit exemplū scī paulini epī. Probatur eadez conclusio et rōibus pluribus. Primo sic. Ille stat⁹ non ē pfectior alio: qui non continet modūz uiuendi magis pmouentem ad pfectionē personālē acquirendam uel cōseruandā q alius: p3 hoc statim: qz ex hoc dī unus status pfectior alio: vt dēz est supra: qz continet modum uiuendi importan tem melius ea que promouent ad charitatez d. i. et proximi: i qua cōsistit pfectio personalis. Sz status renunciātū aliquibus in cōi. s. quo ad do minū: ut oratorij: paramētis libris et huiusmo di nō iporat modum uiuendi magis pmouentē ad pfectionē personālē acquirendam uel cōser uandam q status hñtium illa talia et quo ad do minium uel ppietatem: supposita in ceteris par itate. Neqz. n. ingerit magis amorē recurūz ad t̄palia aut sollicitudinē aut elationē: hēre talia quo ad usum et dñiū: qz habere ad usum solum

dñio abdicato et romane ecclie dimisso. Cum. n. sit i continuo usu talium. s. domorū: eccliarum li brozū ornamētōz ecclie vasorum et h⁹: et sunt qsi certi qz hñt molestari i eis: n̄ apparet quō ex hoc minus amare talia et sollicitari ul eleuari: q si hē rent et dñiū talium rerū. Nam in usu consūpti bilibus ut dcm est supra necesse ē dicere q ipsi mi nores hēant non solum usū: sed et dñiū: qz cum unum nō possit separari ab alio i dictis rebus: q visu cōsumuntur: vt panis uinum et h⁹. Si nō ha berent dñiū in illū sed nudū usūz facti: tunc hē rent illicitum usū: qd repugnat pfectioni. Item pbatur idem alia rōne sic. Nunq̄ fuit ecclia sine statu hñte euāgelicā pfectionem et amplectēte xpi et aplozū sequelam: hoc p3: qz p̄sumptio vī et erroneum: q aliquo t̄pe ecclia deciderit a pfecta sequela xpi et aplozū totaliter. Gregorius ē hoc dicit tractās illud Lanē. i. Pasce hedos tu os iuxta tabernacula pastoz. i. iuxta pfectionē aplozū: ut ipse exponit. Sed a t̄pe Constatini et bti siluestri usqz ad t̄ps bti francisci non fuit aliqds status i ecclia: qui non hēret aliqua in cōi: licet renūciaret dī dñio in proprio. Ergo hēre in cōi n̄ diminuit de pfectione status religiosoz. Confir matur hoc: qz alias sequeretur qz tota pfectio e uāgelij esset in solo statu fratrum minorū: et totū residuū ecclie cecidisset ab illa: qd non vī bñ dēz. Ad idē tertio probatur. Si hēre dñiū in talib⁹ que usu nō cōsumūtur: faceret statūz minus p̄fec tum: et p̄fectores talis status minus p̄fectos: tunc dñs papa retinendo sibi dñiū talium rerū: pro ut facit circa ordinē minorū: faceret et redderet se minus p̄fectū: qd est absurdū dicere: cum qui libet i spūalibus debeat plus se diligere q alium: et per p̄ns non dī uelle a pfectione se elogare. pp ter alioz p̄fectionē augendam. Multe alie rōes iducūtur: que ob breuitatem omittūtur. Tertia conclusio ē: qz hēre dñiū in cōi i bonis imo bilibus: vt possessiōibus domibus redditibus et h⁹: nō diminuit de pfectionē: hoc probatur qua druplici rōe. Primo sic. Illud qd ecclia statuit uti liter et p meliori et p̄fectioni non diminuit de pfectione. Hoc statim p3: qz nullūz lucrū quātūcū qz magnum pōt dici utile: per qd receditur a pfectione. Dicēte xpo Mat. xvi. Quid .n. prodest hōi si lucretur vniuersū mūdum: aīe uero sue de trimentū patiatur et c. Detrimentū at aīe est cade re ab angelica pfectione. Sed ecclia que regit a spū scō in his que statuit circa sequelā xpi et pfectionem uite: pro meliori et vtiliori ordinauit et statuit: qz hēret possessiones in cōi: non solū pre tia: ut olīm iudea: sed et p̄dia: sicut dī. xij. q. i. fu tura et c. uidentes. Ergo hēre bona immobilia i cōi nō diminuit de pfectione. Ad idē. Illud p quo aliquis laudatur: nō diminuit de pfectionē. Sed constatinus imperator laudat: qz dedit līniaz

Titulus Duodecimus.

p uniuersū orbē fabricādī ecclīas: 7 p dīa eis cōsti-
tuit tribuēda: g̃ 7c. Tercio pbat sic. Qd fecerunt
uiri pfectissimi ad cumulū pfectionis: nō dimīnu-
it de pfectione. Sed uiri pfectissimi tā diuinaz q̃
hūanaz līaz doctissimi possēssioēs p ecclīa acce-
perūt: 7 aplāuerunt. Quūmo aliq̃ de suo pīmo-
nio ut. b. Greg. plures ecclīas monasteria dotaue-
rūt: i qbus p magna pfectione degē elegerunt. Er-
go dicē q̃ hēre imobilia in cōi dimīnuat de pfecti-
one: absurdū uidet. Est. n. hoc dicere: q̃ bis silue-
ster 7 alij sctissimi romani pōtifices 7 epī pfectis-
simi 7 abbates ut. b. Greg. basilīus: abrosius: hie-
ronymus: hilarius: benedictus: antoni⁹: martin⁹:
egidi⁹: bernardus: 7 ceteri innumerabiles scti absq̃
pfectione euāgelica 7 sequela xpī uixerint: q̃ ipsi
oēs in cōitate ecclīe res imobiles possiderunt: ut
xij. q. i. expedit. Quarto sic probat fm rām gene-
ralē bñ Aug. qñ obscuritas est i uerbis euāgelicis
p̃cipue circa pcepta uel cōcilia ex quibus dubiū
oritur: recurrēdū ē ad sctōrum obseruantiam. s.
quō illa ipsi scti seruauerunt. Et hoc tenendū ē: q̃
ipsi seruauerūt. Ergo uite pfectio itelligenda ē et
tenēda: fm q̃ scti uiri 7 pfectissimi uerbo docue-
runt cā: 7 sctō tenuerūt. Sed oēs scti uiri 7 pfecti-
ssimi a tpe siluestri usq̃ ad tps bñ frāscī: sic ui-
te pfectionē 7 uerbo docuerūt: 7 facto tenuerūt:
q̃ bona imobilia 7 mobilia hūerunt. Ergo i cōi
hēre imobilia nō minuit de pfectione euāgelica:
vñ. n. mihi absurdū dicere q̃ sctissimi q̃ sua p̃p̃
pfectionē hñdam relinq̃bāt i p̃p̃io: si uidissēt
q̃ hēre in cōi esset detrimētum pfectionis: q̃ in cōi
cū alijs bona possedissent: sed sicut abdicauē-
ūt i p̃p̃io ppter pfectionem: ita abdicassēt i cōi: qd
nullus fecit ante bñm franciscum.

Quātum ad terci .§. xv

um articulū pncipalis h⁹ qōnis. Hec est cōclusio:
q̃ hēre i cōi nō dimīnuat de pfectione status pre-
latoz: imo qd est fortius nō hēre derogat statui
plationis: 7 p p̃ns pfectioni debite illi statui. Hoc
āt facili ter pbat sic. Illud nō dimīnuat de pfec-
tione status plationis: qd ipsa platio exigit f3 sua
rōnem: hoc p3: q̃ illud nō repugnat alicui: qd ei
puenit fm suā rōem. Sed ap̃s i duob⁹ locis scrip-
ture. s. ad thimo. iij. Et ad thimo. i. describēs pla-
tionē ep̃alem iter cetera dicit q̃ o3 ep̃s eē hospita-
lem. Impossibile est āt esse hospitale: nisi habeat
bona saltim i cōi. Ergo hēre in cōi nō dimīnuat
de pfectione status prelatois. Secūdo pbat idēz
sic. Illud nō derogat pfectioni statui obbite: ad qd
obligatur rōe status sui. Sed platus obligat rōe
status ad pascendum gregē: nō solū uerbo 7 exē-
plo: sed et t̃pali subsidio: qd fieri nō posset: si ali-
qua bona ecclīe nō hēret: quoz prelatus dispē-
sator esset. Et iō saluator committēs gregē suum
petro 7 successoribus ei⁹: signāter dixit: nō semel

sed ter ei. Pisce oues meas uel agnos meos. Jo-
ultr. ad innuēdū q̃ prelatus 73 subditos pascē vbo
7 exemplo 7 t̃pali subsidio. Tercio sic. Hēre illa
p quibus defendēdis prelatus mortem patiens me-
retur ascribi cathalago sctōrum: nō dimīnuat de
statu pfectionis: hoc q̃ p3 de se: q̃ nō ascribitur i
numero sctōrum nisi ppter opera pfectionis: sed
prelatus mortē patiens p defensione facultatū ecclīe
meruit ascribi cathalago sctōrum: ut p3 de sancto
Thoma cātuariensi archiep̃o. Ergo hēre bona i
mobilia nō dimīnuat de statu pfectionis prelato-
rum. ¶ Soluit exinde multa argumēta sctā in cō-
trarium. Sed solum vñū pono: i quo aduersarij
ueritatis multū se fundāt. Et est tale: q̃ xp̃s fecit
cōdescendēdo infirmis dimīnuat de pfectione: p3
hoc: q̃ aliter xp̃s nō sūpsisset personā infirmoz i
hoc. Sed xp̃s i hñdo loculos seu aliqua i cōi: ges-
sit personā infirmoz: qd p3 ex decr. ali nicolai q̃r-
ti. Exijt qui seminet. Et. b. Aug. super illud p̃du-
cens sentē iumētis. Et in li. de ope monachozū dē-
cit. Dñs n̄ iesus xp̃s more sue mie infirmioribus p-
patiens: cū ei possent angeli ministrare: loculos
hēre dignatus ē: g̃ 7c. Et cōfirmatur idē auctate
b. Hiero. dicentis. Nudam crucē nudus sequar.
Sed qui h3 aliquid nō ē nudus. Sed ad hoc rñ
det subtiliter 7 optime. Dicit. n. notandū esse tri-
plicē infirmitatē ad ppositū. s. infirmitatē carnis:
infirmitatē scie: 7 infirmitatem affectionis. Infirmitas
carnis ē fm quā corpus mortale idiget cibo 7
potu vestimēto 7 h⁹. Et isto mō oīs hō in hac ui-
ta mortali ē infirmus: donec corpus istud corrupti-
bile induerit icorruptionem: de qua infirmitate
aplus ad thi. ait. Modico uino utere p̃p̃i stoma-
chuz tuū 7 frequētes tuas infirmitates. Et Mat.
xxvi. Sp̃s promptus est: caro āt infirma. Talis
infirmitas nō ē pfectionis mentis: sed stat cū oīmo-
da mentis pfectione i p̃nti possibili. Hanc xp̃s as-
sūpsit: cū defectus corporales accepit. s. famem: si-
tim: frigus 7 h⁹. Q̃ g̃ xp̃s erat uerus deus 7 uer⁹
hō: in q̃tum deus hēbant sibi angeli ministrare:
nec loculis indigebat sicut nec cibo uel potu. Sz
i quātum hō fm carnē erat infirmus indigens ci-
bo 7 alimēto sicut alij homines. 7 per p̃ns indiguit
pecunia 7 loculis: quibus mediātibus necessaria
emerētur. Et de ista infirmitate carnis que stat cū
sūma pfectione mentis pōt intelligi dēm. b. aug.
7 decretal. Exijt. In hoc. n. personam infirmoz
gessit: 7 infirmis condescendit: q̃ infirmitatē carnis
assūpsit: 7 per p̃ns necessarijs ad uitam eguit 7 lo-
culis egere se oñdit. Et certe illa uidetur esse iten-
tio beati. Augu. ¶ Ult. n. dicere: q̃ ille qui deus
erat: 7 dñs omnium: poterat absq̃ quacūq̃ pro-
uisione sibi de necessarijs q̃ncūq̃ 7 quocūq̃ tpe
puidere: cum ei angeli ministrarent: tñ ut eandē
infirmitatem carnis hñtibus exemplū daret: q̃ nō
erat contra perfectionem: pro carnis infirmitate

Capitulū Quartum.

supportada: cibis et necessarijs uti et loculos hēre. Iō i hūdo loculos infirmis p̄descēdit: q̄ ut dicit apls ad hebre. ij. Et esset deus: decuit per oīa fratrib⁹ similari et p oīa misericordie fieri. Hūdo g loculos gessit psonā infirmoz: nō infirmorum infirmitate status. i. i perfectione: ut isti arguūt: sed infirmoz infirmitate carnis. Secūda infirmitas ē scie: de qua ait apls. i. ad cor. vij. Conscia eozū cū sit infirma polluitur. Et ad Ro. xv. Infirmitas i fide suscipite. Hec infirmitas cōsistit i hoc: q̄ aliquis ex ignorantia uel ex nesciētia credit aliqd malum eē: qd tñ nō ē: sicut aliqui tūc t̄pibus credebāt esse pccz comedere imolatū idolis: qd de se nō est: nisi cū fiebat i uenerationē idoli. Et hac infirmitate laborabant: q̄ reseruare i crastinū eēt p̄ceptū dñi. Et de ista ē infirmitate potest itelligi dñm: b. Aug. et decreta. Exij. f. q̄ dñs cōdescēdens uel cōpatiens infirmis loculos hēre dignatus ē: xps. n. q̄ uenit curare vulnera nra: p̄cipue mentis: ne aliq̄ in futurū possent scādālizari: credētes q̄ esset ip̄fectionis uel mioris p̄fectionis: si seruos dei uiderēt loculos hēre: et de illis i cōi uiuere: ipse loculos hēre uoluit: ut eēt alijs in exemplū: q̄ absq̄ quocūq̄ ip̄edimento uel diminutiōe p̄fectionis: loculi cōes hēri poterāt ad uite nccitātē non ad supfluitatē. Et q̄ ppter tale exemplū hoc fecerit dñs: dicit. b. Aug. et hētur. xij. q. i. sic. Exemplū dñi accipite p̄ uersatis i ira. Quare loculos hūit: cui āgeli ministrabāt: nisi q̄ ecclia loculos hūira erat. Hoc ēt exp̄ssius dicit i li. de sermone dñi i monte. Tertia infirmitas est infirmitas affectionis. Et hec duplex. Una q̄ quis sic infirmat fm affectū q̄ a deo auerti tur: q̄ infirmitas ē ad mortē p culpa mortālē. De q̄ apls ad Ro. v. Lum infirmi essem⁹: xps p nobis mortuus ē. Quia g xps sciebat aliq̄s futuros in ecclia: q̄ obstinata malitia dicerēt: q̄ uiris p̄fectio nē euāgelicā seruātib⁹ aliqd seruare i crastinum: erat p̄ dei p̄ceptū: iō xps his infirmis cōdescēdens ut eos a sua malitia reuocaret scō suo et exemplo uoluit hēre loculos: ut iā isti blasphemī p̄ eccliaz loq̄ nō possēt: cū uiderent eū loculos hēre. Secūda infirmitas affectionis ē: q̄ aliq̄ non auersi a deo p culpa mortālē: tñ detenti circa amorē t̄paliū: ip̄ediuntur a seq̄la xpi p semitā cōsilioz: h nō exeant uia mādatoz: d quā pōt itelligi illud apli ad Ro. xv. Debemus nos qui firmiōes sumus: i becilitatē infirmoz sustinē. Et i hūdo loculos xps his infirmis cōdescēdit i duobus. Primo q̄ cū xps loculos hēret nō ad supfluitatē: sed ad sui et aliorū necessitatē egēdoz: ut. b. Aug. dicit: exēplū de dit talibus infirmis: ne ad t̄palia afficerēt ad superfluitatē: sed solū ad necessitatē ea q̄rerēt. Secūdo q̄ xps hūit loculos in cōi non in pprio: ut g talibus infirmis cōdescēdat. Ex his q̄ttuo: modis expositiōis p̄mus v̄i mibi magis eē de itentiōe. b. Aug. Quocūq̄ at mō exponat: de p̄dictis p̄z: q̄

xps nō fecit opus ip̄fectionis i hūdo loculos: imo v̄i mibi uerbū ualde blasphemū dicere: q̄ xps in aliquo scō suo fecit opus ip̄fectionis: cui⁹ oīs actiō nra ē instructiō. Ad auctatē Jo. de sequendo xpm nudū rīdet p id qd ait ipse. b. Hiero. ad nepotianum. f. q̄ ille nudus xpm nudū seq̄tur: et crucem q̄ oīa sua aut paupibus distribuēs: aut parētib⁹ relinquēs: aut facultatibus ecclie adiungēs: ad facultates ecclie que sūt bona cōia uiuit d̄ eis: et de altaris oblatiōibus sustentatur: et talē nuditatē ipse seruauit: quare hēre in cōi aliqua nō diminuit de p̄fectione psonali: nec de p̄fectione status religioz nec prelatoz. Ex p̄dictis ēt pōt patere error fraticelloz: qui hētur i. vij. c. libelli heretical eozū: ubi dicit q̄ litigare i iudicio diminuit de p̄fectione euāgelica. Et q̄ Jo. xij. determinauit p̄riū: dicit eū hereticū: q̄ ut aiūt: contradicit scripture sacre dicēte dño. Qui uult tecū in iudicio contendere: et tunicā tuā tollē: dimitte ei et palliū. Mat. v. Et sic v̄i fieri p̄ doctrinā euāgelicā litigare. Sz deberēt obstinissimī isti aduertere qd ait. b. Aug. i decre. quē libzū sepe allegāt: et male itelligūt i. c. paratus. xij. q. i. Dicit. n. q̄ ista p̄cepta sūt magi itelligēda fm p̄parationē animi: ut. f. hō patiēter fecit hoc: et par⁹ sic ēt ad maiora sufferēda: si opōteret p salute sua et p̄rimoz: q̄ fm opus qd in op̄to fit: nō g diminuit de p̄fectione psonali nec de p̄fectione stat⁹ litigare i iudicio: cū molestia pro iure suo tuēdo siue ecclie siue monasterij. Nec obstat qd ait apls. i. Cor. vi. Si iudicia hētis i uos: oīno delictū ē i uobis: qd illi heretici inducūt: q̄ ut dicit glo. loq̄tur cū q̄s p̄ iustitiā litigat: uel non debito mō: q̄ cū mēdacijs et iurijs uerboz: uel cū apud infideles iudices: ut ibi subdit. Bñ g determinauit Jo. xij. nec p̄dicit hoc scripture: sed flo eā exponūt.

Septimus arti. §. XVI

culus declarādus ē: Utrū xps et apli hūerit aliqd in cōi. Et ista ē p̄ncipalis qd i mā ista. Sz declaratio ei⁹ depēdet ex d̄claratiōe p̄cedētis dubioz. et q̄ hūerit p̄z: q̄ d̄ Jo. iij. q̄ discipuli ei⁹ iuerāt i ciuitatē ad emendūz cibos. Emptio at fit pecunia Ergo pecuniā habebāt. Nō in pprio: g in cōmuni. Itē Jo. xij. et xij. d̄ q̄ dñs hēat loculos q̄s portabat iudas. i. scarsellā seu bursā ubi i varijs locis ei⁹ diuerse pecunie mittebāt: puta argētee in vna enee i alia et hmoi. Sz illd qd reseruabat i illis loculis: nō uidet fuisse alteri⁹ q̄ collegij xpi et aploz: g habebāt aliqua i cōmū. Pro quoz declaratiōe sciēdū: q̄ certū ē q̄ xps et apli bona q̄ habuerūt i vsū uite hūae: d̄ facto habuerūt. Certū ē enī: qd habuerūt idumēta q̄bus vestiebāt et cibos quib⁹ nutriebāt: domū etiā q̄tū ad vsū dormiēdi et q̄scendi. Nec vnq̄ de hoc aliquis dubitauit. Sed vtz hūerit talib⁹ rebus solū nuduz vsuz facti: uel ius et dominiū in pprio uel i cōmuni: de hoc

Titulus Duodecimus.

fuit aliqui dubiū. Sed nunc nulli fas ē dubitare: postq̃ Jo. xxi. edidit 7 pmulgauit cōstitutionez. Cū iter nō nullos: qz ibi determinat: q̃ qui p̃tinaciter tenet q̃ xps 7 apli nō hūerunt aliqua i cōi: hereticus sit cēsendus. Hoc at nō pōt itelligi q̃tum ad solū nudum usū sc̃i: sicut aliqui exposuerūt: i mo uerius corrūpere uoluerunt: qd̃ p3: qz dñs pa pa Jo. illud qd̃ uiri scolastici i dubiū reuocabat: uoluit declarare: ut p3 ex ipso p̃ncipio cōstitutionis: ubi dī. Cū inter nō nullos uiros scholasticos sepe cōtigat i dubiū reuocari. Sz p uiros scholasticos nunq̃ fuit in dubiū reuocatu: qñ xpus et apli hūerūt usū facti i aliquibus reb' necessarijs ad uitā. Sed bñ fuit in dubiū reuocatu: utrum i illis rebus hūerūt ius 7 dñum in p̃prio uel in cōi. Cū g̃ papa declarauerit q̃ deinceps asserere. q̃ non hūerunt: hereticū sit cēsendus: sequitur q̃ nō de usu solū: sed de iure 7 dñio itellexit. Secundo sciendū q̃ cū declaratum sit supra i tertio dubio q̃ ipossibile ē hēre usū licitū 7 iustū alicui rei sine iure utendi illa re: 7 oēs cōcedunt: q̃ xpus 7 apli hūerunt usū aliquarū rerū: sequitur de necessitate q̃ i illis rebus hūerūt ius utendi: nisi qd̃ diceret q̃ hūerunt sepe usū nō iustū: qd̃ blasphemum ē dicere. Sequitur g̃ q̃ xps 7 apli non potuerūt hēre usū facti denudatū iure utendi. Tertio sciendū q̃ cū declaratu sit supra i q̃rto dubio: q̃ i rebus q̃ usu cōsumuntur nō possit separari usus licitus a iure i re: 7 non solū i usu rei: 7 claruz sit q̃ xps 7 apli aliquas res usu cōsumpserūt: ut panes 7 uinū quē comedebāt 7 bibebāt: sequitur q̃ in talibus rebus ius 7 dñum hēbant: nō usū sc̃i denudatū ē iure in re. Quarto sciendū: q̃ cū uisū sit i sexto dubio: q̃ hēre i cōi i rebus necessarijs ad uitā nō diminuit de p̃fectione p̃sonali: nec de p̃fectione status religiosoz ul' p̃laroz: seq̃t q̃ xps 7 apli qz sūmam paup̃tate uel sūmā p̃fectionē tenuerūt: q̃ p̃p̃ hoc nō p̃batur: q̃ nō hūerūt aliqua i cōi. In ista g̃ q̃one aut q̃rit de xpo seorsum: aut de xpo 7 aplis sūl: aut de aplis tñ: ut p' ascēsiōe xpi. Si d̃ xpo seorsū cū in xpo sint due nate: diuina piter et hūana: dubiū nō ē q̃ de nā diuina locū nō h3 qd̃ ista. Sic. n. xps f3 oēs h3 uisū 7 p̃p̃issime dñi um oīum nārum fm̃ illud ps. xxiij. Dñi ē terra et plenitudo ei' 7c. Et hester. xij. Dñs oīum tu es: i telligēda est g̃ qd̃ de xpo fm̃ hūanā nāz. Secūdo nōndū: q̃ dñuz hēre de aliq̃ re pōt itelligi dupl'r: qz aut ifusū aut acq̃sitiū: sic dicim' d̃ scia infusa ul' acq̃sita circa aliquā p̃clusionē. et itez dñiū pōt acq̃ri i aliq̃ re dupl'r: qz ul' ex scō p̃prio sic miles acq̃rit ex scō p̃po. s. sui labori dñiū i stipēdio: ul' ex alieno dono sic acq̃rit paup̃ dñiū in elemosyna sibi liberalit' data his p̃suppositū pono rñdēdo ad qd̃ nē sex cōclusiones. Prima ē: q̃ xps ab instanti sue cōceptionis hūit dñiū oīum rerū. Secūda cōclusio q̃ xps ex scō p̃prio hūit dñiū acq̃sitiū aliq̃z

rez. Tertia cōclusio q̃ hūit dñiū aliquaz rez ex dono alioz. Quarta cōclusio q̃ apli p' emissi onē uoti de paup̃tate nō hūerūt i p̃prio dñiū aliquarū rez. Quinta q̃ xps 7 apli hūerūt dñiū aliquarū rerū i cōi. Sexta cōclusio ē: q̃ apli p' ascēsiōe hūerūt dñiū aliquarū rerū i cōi.

Prima conclu. §. XVII.

sio p̃batur sic. s. q̃ xps ab initio cōceptionis hūit dñiū oīum rerū: hñs ius hñdi aliq̃a rē 7 utendi iure p̃prio p̃ libito uolūtatis 7 alienādī eā: h3 dñiū i illa re: hoc p3 ex declaratiōe tertij dubij supra. Sed xps ab initio sue cōceptionis hūit tale ius i oībus rebus creatis: g̃ 7c. Probatio minoris p3 p̃ id qd̃ hētur ad hebre. ij. 7 sumitur de ps viij. Minuisti eū paulominus ab angelis 7c. Oīa subiecisti sub pedibus eius. In eo. n. adit aplūs: q̃ ei subiecit oīa nihil dimisit nō subiectum. Qd̃ ex ponens glo. c. iij. ait. Ecce p̃as xpi oñditur: ut. n. a dñi ope nihil excipit: ita nec a xpi p̃tate. Attēde q̃ nō simpl'r ait sup oīa opa: sed addidit manuū tuarū. s. sup digniora ēt opa. i. angelos 7 hoies: q̃ p̃ excellētiā dicuntur opa manuū dñi. Et nō soluz cōstitutus sup opa ut digniō: sed ēt oīa subiecisti sub pedibus eius. i. p̃fati eius 7 dñio: posset. n. cē supior: 7 nō dñari oib'. Sed dicit. Subiecisti oīa nihil dimisit nō subiectum dñio eius. Ex q̃ auctoritate hētur q̃ loquit de xpo fm̃ nām hūanā: fm̃ quā minoratus ē paulominus ab angelis. Et loq̃tur d̃ subiectione nō solū minus digna ad digniorē: sed de subiectione q̃ est subditi ad hñez dñiū super ipsū. Probatur idē p̃ glo. super illud hñs scriptū in uestimēto suo 7 i femore. Rex regum 7 dñs dñantiū. Apo. xix. ubi glo. iterlicaria. In uestimēto. i. i hūanitate. In femore ut d̃mōstraret se de uera p̃genie patrum p̃orū p̃cessisse. Rex regū. i. scōrum q̃ se 7 alios uirtutibus regunt: 7 dñs dñantiū. i. eoz qui dñiū exercēt sup subditos. Tertio p̃batur idē per illud qd̃ hētur Mat. vlti. qd̃ dixit xps resuscitatus apparēs discipulis. Data est mihi oīs p̃as i celo 7 i terra. Ubi glo de coeterna patris diuinitate. s. 7 de assūpta dicit hūanitate: i qua minor angelis. Et ē glo. rabanī. Idē remigius. Et hoc sciendum q̃ anteq̃ dñs surrexisset: nouerant angeli se subditos homini xpo. Uolens ergo xps ēt hoibus notum fieri: q̃ data esset sibi oīs potestas i celo 7 i terra: misit predicatorēs in mūdum uniuersum: qui hoc cūctis predicarēt. Ad idē ēt. b. Aug. ps. ix. Donauit deus xpo secundū hoīem fm̃ carnem resurgenti: ut in nomine iesu omne genu flectatur celestium terrestriū 7 infernorum. i. imperio eius oēs fateant subijci angeli hoies 7 demones: 7 subdit. Eo q̃ erat fili' dauid: factus est dñs dauid. Non obstat q̃ xpus post resurrectionem dixit sibi datam potestatem hāc. Nō. n. tūc p̃mo sibi fuit data sed a p̃ncipio

Capitulū Quartū.

coceptionis: ut dictum ē. Sed in resurrectione fuit data manifestatio talis facte collationis p̄fati. Un̄ exponūt doctores cōit. b. Aug. 7 magi iniaz i. iij. Data ē mibi. i. manifestata ē tā data: Dī. n. a liqñ aliqd fieri: qñ inotescit scm̄. Secūdo idē probatur sic. Illud qd fuit cōicari uiator: nec repugnat fini icarnationis: nec iporitat ipfectionē: sed magi dignitatē 7 pfectionē debuit cōicari xpo h̄z hūanā nām: qd nō repugnat fini icarnationis: pro tanto dī: qz l̄z immortalitatis q̄ potuit non mori fuerit cōicatum ade: nec dicat ipfectionem sed perfectionem: tñ quia in xpo repugnasset fini in carnationis: qñ ad hoc incarnatus est: ut p hōi bus moriretur: 7 moriēdo redimeret: 7 iō tale donum non sibi debuit cōicari. Sed ubi ista tria cōcurrunt. s. q̄ non importet perfectionem: secūdo q̄ importet dignitatē: tertio q̄ nō repugnet fini icarnationis: magis debuit cōicari hōi xpo q̄ cuiusqz alteri. Sed dominium omnium istorum inferiorū cōicatum fuit ade in statu innocētie: ut p̄z per illud Gene. iij. Dominamini piscibus maris: volatilibus celi 7 bestiis terre. Ergo tale donum cū nō oīcat ipfectionē sed perfectionē: nec repugnat fini icarnationis: debuit xpo cōicari fm̄ hūanā naturā. Tertio idem probatur sic: xpo ab instāti sue conceptionis cōicata fuit scia omnīuz: ergo 7 cōicari sibi debuit potentia dominij oīuz rerum. Antecedens patet secundum omnes sanctos: saltem de his que nouit deus scia uisionis: cōsequētia est clara: qz simile uidetur q̄tū ad x̄p̄z de scia 7 potentia respectu horum inferiorum: ergo 7c. Sed contra predictam conclusionē arguitur Primo sic. Qd importat ipfectionē: nō debuit cōicari xpo fm̄ hūanā naturā. Sed h̄re dñi um i p̄prio iporitat ipfectionem: ut oñsum ē: qz ad perfectionem pertinet renunciare rebus in proprio. Ergo tale dñum n̄ debuit xpo cōicari. s̄o aguit sic: frustra ē potētia q̄ n̄ reducit ad actū. S̄z dñū tpaliū q̄rit pp̄ usū: xps at̄ n̄ ē usus dñio temporalī: q̄ frustra sibi fuisset collatū t̄le dñiuz. Sed deus 7 natura n̄hil frustra faciunt: ut dicit p̄hs in li. de celo 7 mundo. Tertio arguit sic: xps pōt considerari uel ut caput ecclesie: uel ut persona singularis. Sed de ip̄o loquimur nunc ut persona singularis. Et fm̄ hoc non habuit dominū ergo 7c. Sed his non obstantibus firma 7 uera manet conclusio prima. s. q̄ habuit dominū rerum sibi a deo infusum seu collatum. Et ad argumentū primum r̄ndetur: q̄ licet renūciare dominio rerum in proprio sit instrumentum accommodatum ad perfectionem: tñ hoc est illis i quibus h̄re dñum talium rerū ē natum inducere amorez recuruum ad tpalia uel nimiam sollicitudinē 7 elationē. Sed in quibus habere dominium in p̄prio non est natum inducere talia: in his habere dominium nō derogat perfectioni. Alioquin de

us cū h̄eat dñum oīum: hoc diceret i eo ip̄fecti onē: qd ē absurdū. Mō xps ab initio sue cocepti onis fuit cōprehēsor fm̄ aiām: l̄z uiator h̄z corp⁹. Et iō possidere quātacūqz tpalia: nō poterāt i eo iducē amorē recurui: uel dūtrahi p̄ hec ab his q̄ sūt dei. Sciēdū igit q̄ xps i mūdū ueniens paup̄tatē assūpsit: non in bene uiuendi subsidium: q̄a non egebat: cū ipeccabilis esset: sed soluz in imitatio nis exemplum: propter nos qui nati sumus in ordinate affici ad tpalia 7 sollicitari et eleuari i superbiām ex eis. Et quia exemplum magis ostēditur in usu q̄ in dominio: ideo christus quantum ad usum paupertatem perfectioni conuenientissimam ostendit: licet quantum ad dñū esset dñs oīum. Ad secundū r̄ndetur: q̄ potentia non ē frustra: qñ ex ea non reducitur in actum: sicut in homine qui uotum castitatis emisit: potētia generādi non est frustra. Sicut etiam in deo: qui potest de homine facere uitulū: non est illa potentia frustra licet nunq̄ reducatur ad actum. Quia ergo xps uenit ad dandū nobis perfectiōis exemplū: iō cū exemplū maxime ex usu oñdatur: noluit dominio tali infuso uti. Et iō non sequitur: q̄ in eo frustra fuerit tale dominium. Et tamen forte alī qñ usus fuit tali dominio: 7 cum dixit Mat. xxi. Ite in castellum: soluite asinum 7c. Dñs his op⁹ h̄z. Ad tertium dicendum: q̄ ista propositio xps in q̄tum caput ecclesie habuit dñum oīum rerum: est propositio reduplicata affirmatiua. Et ideo l̄z inferre simplr. Ergo xps habuit dominū omniū rerū: diffuse at̄ tractat de propositiōe reduplicata: sed omitto: 7 subdit. Ista simplr est cōcedenda: xps rōne humane nature h̄z dñum oīum rerum. Unde si ista esset uera: que tñ est falsa: ut infra uidebitur: xps in q̄tum gessit personā p̄fectorum non hūit aliquid in p̄prio uel in cōi: tñ ex quo conceditur ista: xps ut gessit p̄sonā ifirmoz aliquid in cōi hūit: non d̄z p̄cedi simplr: ergo xps non habuit aliquid in proprio uel in comuni: immo magis sua opposita. s. xps simplr habuit aliquid in proprio uel comuni. Sciendum tñ f̄z b. Tho. in. iij. parte. q. viij. q̄ eadez est gratia xpi in quantum caput ecclesie: 7 in quantum persona singularis. Unde non solum in q̄tum ē caput ecclesie h̄z dñum oīum rōnabiliū 7 irrōnabiliū: sed et in q̄tum persona singularis. Et sic p̄z p̄ma conclusio. Ex predictis patet falsissimum esse qd dicunt isti fraticelli in quodā suo libello q̄ incipit uniuersis. s. in primo ca. q̄ xps in quātum homo nō hūit dñum oīum tpaliū: nec fuit uerus rex. Sed in quātum deus 7 in q̄tum hō hūit dñum spūale ecclesie non tpale. Et qz Jo. determinauit p̄rium prout est ueritas. s. q̄ et i q̄tū hō h̄z dñiuz oīum: quod p̄batum est: et fuit uerus rex: dicunt esse hereticum: quia determinauit contra ueritatem scripture dicentis Jo. xix. Regnum meum

Titulus Duodecimus.

nō est de hoc mūdo. Et. b. Aug. i sermōe d ephīa
q̄ xps non uenerat ut terrenum regnū p̄cipere:
sed ut celeste donaret et siliā. Ad que rīdetur: q̄
xps ut dictū est supra: et si dñiuz hūit non tamen
usus est eo: q̄ nō uixit ut rex: sed ut pauper p̄pter
exemplū nostrū: ut induceret ad uitādū honores
et b̄. Et sic regnū suū non fuit de hoc mūdo: q̄
nō mō mūdāni usus. S3 q̄ rex fuerit ipse: ait p̄la
to. Tu dicis q̄ rex suz ego. Et zachā. ix. Ecce rex
tu' uēit tibi. Et i ps. ij. Ecce p̄stitut' suz rex ab eo.
Ipsi ḡ sūt heretici: q̄ p̄tinacit' ipugnāt hāc ueritatē.
In. ij. ca. illi' pestiferi libelli dicūt: q̄ nō hūit dñi
um oīū: et q̄tū hō. S3 oīū ē hoc esse s3: q̄ utiq̄
hūit: et si nō sit usus: q̄ n̄ ut dñs: s3 ut paup uixit.

Secunda conclusio. §. XVIII.

clusio p̄ncipalis ē: q̄ xps ex p̄prio s̄co hūit dñum
acq̄sitū quarūdā rez. et hoc sic pbat. Suppono
q̄ dñs redimēs aliquē de manu hostis acq̄rit sibi
dñum i illo sic i fuo: et i bōis eius sic i bōis serui.
Sicut pbat extra de iudeis. c. i. et vl. et di. liiij. ex
ātiq̄s et c. frequēs et. xij. q. ij. cū redēptō. Hoc sup
posito sic arguit. Nō mai' acq̄rit redimēs aliquē
hoiem a morte corporis i eū: et i bōa ei' q̄ redimēs
eū a morte corporis et aie sil. S3 xps passiōe sua red
mit gen' hūanū a morte corporis et aie s3 illud. i. ad
Cor. vi. Empti estis p̄cio magno et. et apo. v. Re
demisti nos deo i s̄guie tuo: et i alijs locis scriptu
re. Ergo ex p̄prio s̄co xps acq̄siuit sibi dñiuz supra
totū gen' hūanū sic i seruos et i oībus bōis eoz: si
cut i bōis seruoꝝ. Secūdo pbat sic. Acq̄rēs d̄ cō
digno ius aliq̄s iudicādū: acq̄rit dñiū aliq̄d s3 eos:
hoc p3 p aplm ad Ro. xiiij. Tu q̄ es q̄ iudicas ali
enū seruū: suo. n. dño stat aut cadit. S3 xpus fm
hūanā nāz ex p̄prio s̄co acq̄siuit sibi ius iudicādū ui
uos et mortuos: sic appet i plurib' locis scripte: ip
se. n. cōstitut' ē a deo iudex uiuoz et mortuoz.
Act. x. Et. b. Tho. dduc i. ij. pte ḡ et. S3 d̄: q̄ qd
ē alicui' nō pōt sibi acq̄rere: q̄ qd acq̄sitū ē: nō
restat ulter' acq̄rēdū: s3 xps ab istāi sue cōcep
tiōis hūit dñiū oīum: ut oīū ē i p̄cedēti conclusiōe:
ḡ ex p̄prio s̄co nō hūit dñum acq̄sitū. Rīdet q̄ hē
re aliquā rē p̄tigit diuersis mōis. Nā pōt q̄ hēre
dñum i aliq̄ re directū uel vtile: sicut ēt pōt hēre
ius i aliq̄ re uel rōe successiōis uel rōne donatiōis
uel cōptiōis et b̄. Un nō repugnat i cadē re hēri di
uersa iura fm mōs alteri' et alteri' rōis. Mō dñi
um infusū et dñiū acq̄sitū nō s3 eiusdē rōis: s3 al
teri' et alteri'. Et iō nō repugnat: q̄ xps respectu
eiusdē rei hūerit dñum infusū et dñiū acq̄sitū.
Et hoc satis p3 i sili. Nā xps ab istāi sue cōcep
tiōis hūit sciam infusā oīum: et tñ postea hūit ea
rūdē rez sciam acq̄sitā: ut p3 Luc. ij. Jesus p̄ficie
bat etate sapia et ḡia apud deū et hoies. Ex q̄ pōt
sic argui. Nō magis repugnāt dñiū infusū et dñiū
acq̄sitū respectu eiusdē rei: q̄ scia infusa et scia ac

quisita. S3 nō obstāte scia infusa quā hūit de oib'
ab istāi sue cōceptiōis: hūit de eis et sciaz acq̄si
tā: ḡ nō obstāte dñio rerū infuso potuit hēre et dñi
um acq̄sitū de eis dē reb': ut duplici iure sit dñs
i. infuso et acq̄sito. Qd ḡ dēz ē i ar. qd ē hūit n̄ pōt
acq̄ri. Rīdetur vez ē eodē mō q̄ ē hūit: s3 hūit
uno mō pōt hēri uel acq̄ri i alio mō. Sic et qd
scitū ē i uno mō sciri pōt et alio mō. Ex his p3 fal
sitas tertij capli illi' libelli hēitici: i q̄ dicūt p̄clusi
ue: q̄ xps i p̄cessu t̄pis n̄ acq̄siuit sibi dñiū i spali
aliq̄z rerū. Et dñiū dicūt ē hēsum: q̄ dicit scrip
ture dicēti. Nisi q̄s renūciauerit oībus q̄ possidet
nō pōt esse me' discipulus. Lu. xiiij. fecit at xpus
qd docuit. S3 declaratū ē q̄s aliq̄ sibi acq̄siuit.
Et aucēas iducta quā male intelligūt nō obstat.
Nā renūciatū xps p̄fectissime oībus plus ceteris
q̄tum ad affectū: in qua cōsistit p̄fectio essētiāliē.
Quo at ad affectū renūciatū: et quo ad effectū
i p̄prio oībus et oībus mobilib': q̄ oīa hūit cōia
en aplis. In cōi at nō renūciatū ipse nec apli mo
bilibus: sed imobilibus: nec p hoc dimīnuitur de
p̄fectiōe: nec augēt: si renūciatū i cōi ēt imobilib'.

Tertia conclusio. §. XIX.

ē: q̄ xps hūit dñum acq̄sitū aliq̄rū rerū ex do
no alteri'. Et hoc pbat sic. Cui datū ē aliquid
p̄ intēdentē transferre dñum illius rei i illū: et nī
hil sibi retinētē de dñio illius rei: et ille cui data ē
res: sit capax dñi: statim h3 illius rei dñiuz. Que
ro. n. cuius erit illa res. Tertū ē q̄ non dātis: q̄ il
le nīhil sibi retinet in res: sed trāsfert eā: et trāsfere
intēdit. Nec alicuius alterius q̄ eius cui datur: cū
dās in aliū q̄ in eū cui dat: transferre nō intēdat.
Nec talis res uagatur icerta: q̄ tunc occupāti cō
cederetur. Ergo res q̄tum ad dñum iest eius cui
data ē. Itē ad hoc q̄ res trāsfertur i dñum alte
rius: nō vī requiri nisi trāslatio cum intētiōe ex
pte dātis: et capacitas ex parte recipiēis: ubi ista
duo cōcurrūt: dñum trāsfertur in recipientē. S3
p3 Mar. ij. q̄ magi uenientes ab oriēte obtulerūt
xpo munera: aurū: thus et mirrā: et clarū ē q̄ i ip
sū transferre intēdebant dñiuz. Unde text' dicit.
Procidētes adorauerūt eū: et aptis thesauris suis
obtulerūt ei munera et. Ergo intenderūt trāsfere
dñum in eū talū muneꝝ. Itē xps erat capax tal
dñi. Si. n. hoc non esset. Aut hoc erat rōne uoti
emissi: sed hoc dici nō pōt: q̄ adhuc uotū nō fe
cerat. Aut rōe diuinitat' vnite hūanitati. S3 nec
hoc: q̄ hūane nature non repugnat rōe unionis
ad diuinitatē: dñum hēre rerū imo magis conue
nit. Aut q̄ ante illā oblationē hēbat i illis rebus
dñum infusū. Nec hoc dici pōt: q̄ nī hēbat illa
rū rerū sicut oīum dñum an infusū: tñ ut oīū ē
i p̄cedēti conclusiōe: eiusdē rei pnt hēri diuersa do
minia alterius et alterius rōis. Aut rōne etatis
infantis: nec hoc dici potest: q̄ paruulus bene ē

Capitulum Quartum.

capax dñi: imo uere ē dñs: lz usq; ad tps statuti a iure sit sub tutoribus 7 curatorib⁹: vt dicit apls ad Gal. iij. Capax g erat illius dñi. Et sic pz conclusio uera: q; hñt i illis rebus dñum acquisiti ex dono alterius. Et si dicatur q; Joseph erat pater adoptiuus xpi. Sed peculiu non castrēse: sed aduēticiu acquisiti filio: acquiri pū adoptiuo. Et sic vñ q; non xps: sed Joseph hñerit dñum earū rerū donataz. Rñdeo q; Joseph non fuit pater adoptiu⁹: eo mō quo loquūtur iura de patre adoptante 7 filio adoptiuo.

Quarta conclusio. §. XX.

sio est: q; apli postq; emisērūt votū paupertatis: qd Aug. i de ciui. dei dicit eos fecisse: qñ petr⁹ dixit i psona oium. Ecce nos reliquimus oia: 7 secuti sumus te. mat. xix. nihil postea hñerunt i ppo: hec cōclusio sic pbatur facili⁹: faciēs 3 uotū mortaliter peccat: qd pz ex eo qd dñ in ps. Uouete: et reddite dño deo uota vñ. Ubi dicit glo. Uouere ē cōsiliū seu libere uolūtatis: sed reddere uotū est necessitatis seu pcepti. Et eccl̃. v. dñ. Si qd uouisti: dño redde. Displicet. n. ei: fidelis 7 stulta promissio. Infidelis dñ: non seruata promissio. Sz apli in hñdo ista tñalia n legūtur peccasse mōtaliter: g post uotū emissū nō hñerunt aliquid in ppo. Nā si hñissent: fecissent 3 uotū: 7 peccassent mōtaliter. Hñre. n. aliqd i ppo piculariter ē 3 uotū paupertatis. Abdicauerūt g apli oibus tñalibus in cōi: siue tñc qñ uocati a xpo relictis oibus securi sūt eū. Siue cū petrus p oibus dixit. Ecce nos reliquimus oia: vt dñm ē. Siue qñ xps dixit. Nolite portare aurū 7 argentū 7c. Mat. x. Et ex his pz falsitas quarti capli illius uenenosi libelli: vbi dicit Jo. xxi. determinasse: q; apli hñerunt in spali non solū in cōi postq; fci sūt apli pprietatem rerū tñalium. Et q; nūq; abrenūciauerūt eis. Et q; xps nūq; eis hoc cōsuluu uel mādaui. Nec uotū h⁹ abdicatiōis fecerūt. Mētiūtur isti: q; Jo: hoc non declarauit uel determinauit. Sed istud bñ declarauit: q; i rebus usu cōsūptibilibus nō abdicauerunt dñio talium rerū: cū eis dabātur retento nudo usu fci non iuris: 7 in rebus que usu non cōsumūtur statim non potuerūt hñre vsū sine iure utendi: vt i uestib⁹ 7 domo 7 h⁹: q; talis eēt usus illicitus. Unde nec uouerūt hoc. s. q; in h⁹ hñerent nudū usum fci: denudat⁹ omni iure utēdi. Nec ēt uouerūt nō hñre aliqd in cōi: q; hñerunt utiq; s. mobilia: ut pz in loculis Jo. iij. 7 Jo. xij. falsuz ergo dicunt.

Quinta conclusio. §. XXI.

sio ē: q; xps 7 apli hñerunt aliquid in cōi qñ ad ius 7 dñum: Et hec cōclusio sic pbatur primo. Suppono. n. q; apli uendebāt 7 emebāt aliqua. Et ista suppositio trahitur ex multis locis scrip

ture: ut Jo. iij. discipuli inerat i ciuitatē: vt cibos emerēt. Uñ cū abduxisset cibos quos emerāt: dixerūt xpo. Rabi manduca. Itē Jo. vi. ubi xps dixit philippo. Unde emem⁹ panes: vt māducent hi. et Jo. xij. dñ q; quidā putabāt q; dixisset. Eme q; si nobis nēcia ad oīē festū. Et Act. xx. dicit paulus. Ad ea que mihi opuserāt: ministrauēt manus iste. Ad liam. n. uēdebat ea q; opabatur manib⁹: 7 ide uiuebat. Hoc supposito arguit sic. Dabēs ius licite 7 noie pprio 7 p se alienādī aliqua: rē totaliter a se: hñ ius i re: non solū i usu rei: hoc pz ex his q; fciē declarata i tertio articulo supra. Nullus. n. pōt alienare aliquā rē totalit⁹ noie pprio 7 p se: nisi q; hñ ius i illa re: 7 n solū i usu rei: sed p uēditionē res totalit⁹ trāsfert i emētē: 7 alie natur ab ipso uēdēte. Apli at p se 7 noie ppo alia quā uēdiderūt 7 emerūt. Ergo i illis reb⁹ nō solū usū imo ēt ius 7 dñū hñerūt: sed n i ppo: vt deductū ē i precedētī cōclusiōe: g i cōi. Et cōfirmat hoc: q; cū apli uendebant: aut transferebat ius et dñum rei uendite in emptorē: aut non. Si nō: ergo emptores non habebant ius 7 dominium i illa re: 7 sic decipiebantur: quia credebant se habere ius in illa re: 7 tamen non habebant. Et sic apli erant deceptores: quod est absurdū dicere. Si at ius 7 dñum transferebatur in emptorē: tē aut apli uendentes transferebant: aut aliquis alius noie eorum: aut deus: aut aliquis alius. Si a postoli: habetur propositum. Nullus. n. pōt trāsfere in aliū ius: qd non hñ. Si ergo apli trāsferebant ius 7 dñum in aliu: g de necessitate ipsi hñbant ius 7 dñum in illa re uendita ab eis: sed nō i ppo: ergo in cōi. Item si transferebatur ius 7 dñum per alium nomie eorū: adhuc hñtur propositum. Nullus. n. pōt transferre dñum alicui⁹ noie alterius: nisi ille cuius nomine trāsfertur habeat ius 7 dñum eius. Si ergo aliquis alius transferebat ius 7 dñum in alium nomie apostolorum: sequitur q; apli hñbant ius 7 dñū in illa re trāslata. Nec pōt dici: q; deus transferret: tunc. n. de aliquid spale fecisset in emptiōibus 7 uēditionibus apostolorum: qd nec experientia demonstrabat: nec ratio nec auctoritas confirmat. Item q; deus ius habet equaliter in omnibus rebus. Nec potest dici q; aliquis alius transferret: quia nō uidetur: q; ille esset aliquis alius a dante apostolis illas res. Non enim alius a dante habebat ul ha buerat ius 7 dominium in illa re. Uel si habuerat desierat habuisse. Nemo enim potest transferre in alium dominium et ius de re in qua nihil habet. Nec potest dici: q; ille dñs transferret prope duo. Primo quia etiam apli uendebāt aliqua q; non erant eis data: ut illa que operabatur manibus: 7 forte illos pisces quos ceperant Luc. v. Et Joan. ultimo. Secūdo q; ille qui dabat apostolis dando intendebat se spoliare oī dñio quod

Titulus Duodecimus.

habebat i illa re. Ite qui dederat aplis: poterat ee mortuus: et per pns nihil poterat trāsferre. Sequitur ergo q apli in rebus quas uēdebāt hēbāt non solū usū: sed ius et dñiū. Et cōsimiliter pōt argui de pecunia: cū de ea emebant eis nēcia: ut ci bos et h. Querit. n. pōt utrū in uendētes aplis ne cessaria: trāsferre batur illa pecunia data ab aplis. Si non ergo uēdētes eis decipiebātur ab eis: et sic discurrēdo p alia ut dēm est de rebus uēditis ab aplis. Nec pōt dici q dñiū talis pecunie uel rei uēdē ab aplis: esset alicuius persone solēnis auctoritatis et officij: usu penes xpm et aplos remanēte: sicut hodie ecclariū dñiū et oratorioz et uasorū et ornamentoz sacristie fratru minorū hodie manent penes papā et eccliaz romanā: usu tñ fra tribus cōcesso: qz tñc nō erat aliqua persona idonea pter xpm et aplos i quā trāsferret tale dñiū. Nec pōt dici alicuius alterius. Ergo ius et dñiū illius pecunie qua emebāt sibi necessaria erat collegij xpi et aploz in cōi: sicut et rerū aliarū que usu cōsumuntur. Posset sic breuiter argui. Pōt exercere licite omnē usū qui natus ē hēri circa re noie suo et p se hz ius et dñiū i illa re. Sed apli hēbant talem facultatē i rebus quas uēdebant: et in pecunia qua emebant: ergo hēbant in eis ius et dñiū: unde sequitur conclusio pncipalis. s. q apli q̄tum ad ius et dñiū hēbant aliqua in cōi. Sed forte ad istas rōnes rīdebitur: q xps et apli habuerūt in oībus talibus rebus oēm usū quem hēret dñs rei: non tñ hēbant ius et dñiū: ex eo q xpus et apli per uotū reddiderant se non capaces cuiuslibet iuris et dñij in rebus. Et hz pcedens q̄tū erat in se intēderet trāsferre dñiū: tñ qz non erāt capaces: nō trāsferre batur in eis dēm dñiū. Sed istud non ualet: qz non est uerū q apli per uotū qd fecerūt se non capaces cuiuslibet iuris et dñij reddiderūt in rebus. Primo quidē: qz uotum cum sit de meliori bono: nō pōt esse de re illicita: sed ut probatum est supra in. ij. arti. usus denudatus iure utēdi est illicitus. Ergo cū apli necē hēerint uti rebus tpalibus necessarijs ad uitam: seq̄t q nō potuerūt uouere se nō esse capaces cuiuscūqz iuris i rebus tpalibus. Secūdo qz cū ius i reb⁹ tpalibus siue q̄tum ad usū: siue q̄tuz ad substantiā rei: nihil aliud sit q pias licite utēdi talibus: sequitur q si apli uouissent se non posse hēre ius in istis tpalibus: uouissent utiqz se non posse hēre pīatem licite utēdi tpalibus: qd est absurdum. Tunc. n. uel facerent contra uotū uel semper illicite uterētur: cum impossibile sit q aliquis habeat actum licite utēdi sine pīate licite utēdi: cum actus egr̄diatur a potentia: quare pz q nūq tale uotum emiserunt. ¶ Preterea non est uerū: qd illi dicunt. s. q in rebus datis xpo et aplis eius ius et dñiū remaneret penes dantem: et tñ apli pactum suum emendo et uendendo trāsferrebāt ius

et dñiū in eos quibus uendebāt: seu quibus pecunias dabant cum emebant: quia ut dictū ē: et habetur in regula iuris i. vi. Nemo potest plus iuris trāsferre i aliū q sibi competere dignoscat: unde si non habebant apostoli ius et dñiū in illis rebus uel pecunia non poterant i alios trāsferre: unde hoc implicat contradictionē. Secundo conclusio ista et huius articuli. s. q xpus et apli habuerunt in cōi aliqua quo ad ius et dñiū mobilia: probatur sic. Quibus competit iure ordinario et ex officio seminare spiritualia: ipsis debetur de iure stipendia necessaria ad uitam: ita q habeāt ius et potestatem accipiendi necessaria ab eis quibus spiritualia seminant: hoc patet. i. ad Cor. ix. ubi apostolus ait. Si spiritualia uobis seminamus: non est magnum si carnalia uestra metamus. Quis. n. militat suis stipendijs et. Etiam hoc pz ex multis iurib⁹: vt. xij. q. i. §. is ita. Et extra de deci. cum contingat. Sed christo et apostolis competeat iure ordinario: et ex officio seminare spiritualia. De christo patet Ista. lxi. Spiritus domini super me et. ad euāgelizandū pauperib⁹ misit me. De apostolis ostenditur Mat. x. Eūtes docete omnes gentes baptizantes et. Et Mar. ultimo. Predicate euāgelium omni creature. Et cum discipulos christus misit ad predicandū dixit. Lu. x. Edentes et bibentes que apud illos sūt. Dignus est enim operarius mercede sua. Cum ergo christus et apostoli haberent ex officio seminare spiritualia: habebant ius in recipiendis uite necessarijs. Sed in eis que debentur alicui de iure: habet ius et dñiū: ergo et. Qz si quis huic rationi uellet opponere dicendo uidelicet: qz cū sit duplex debitum iuris et gratitudinis: apostolis nō ex debito iuris: de quo loquimur: sed ex debito gratitudinis debebāt temporalia necessaria ad uitam. Respondetur primo quidem: quia beatus Augustinus dicit: q debebantur apostolis illa sicut stipendia militantibus. Sed stipendia huius debentur ex debito iuris. Secundo quia dicit idē beatus Augustinus: q cū paulus non recepit ista stipendia a chorinthijs sibi consocijsqz uictum procurans de labore manuum: recessit a iure suo: ergo talis potestas erat potestas iuris. Tertio quia Criso. dicit illis fuisse et esse debita: sicut merces mercenarijs. Sed clarū est: q mercenarius non ex debito gratitudinis: sed iuris debetur merces. Sequitur ergo conclusio pncipalis: q christus et apostoli habuerunt non solum usum nudū facti: sed ius et dñiū in communi in aliquibus mobilibus. ¶ Qz si quis adhuc obijciat: uidelicet q apostoli sicut et alij prelati haberent ius in huiusmodi ex officio. Tamen ex uoto fecerant se non capaces huiusmodi iuris. Ite cum essent prelati et religiosi in q̄tum religiosi nō licebat eis hēre tale ius. Respondetur q iste rōnes nō ualet.

Capitulū Quartū.

Primo quidē: q̄ ē p̄tra intētiōē pauli apli: qui dicebat. i. ad Cor. ix. se hēre hanc p̄ratē: sed nō lebat ea uti: qua tñ p̄ratē aliī apli utebantur. S̄ si uouisset se nō hīuros tale ius seu p̄ratē: nō potuissent hēre 7 utētes ea: sicut faciebat petrus 7 aliī apli: fecissent p̄tra uotū suū: 7 mortali pecasserēt: q̄d ē s̄m. Quātum ad s̄m r̄ndetur: q̄ ex q̄ in q̄tum p̄lati: apli hūerunt ius 7 dñiū sequi tur q̄ simplr hūerunt dñiū: q̄ ut oēm est supra i p̄positionibus reduplicatis affirmatiuis q̄ncun q̄ predicatū conuenit cū subiecto: cū reduplicati one conuenit ei simplr. Sicut si hō in quātū est aial: est s̄sibilis: sed tur simplr q̄ hō ē s̄sibil. Un simplr concedendū ē: q̄ apli hūerunt ius 7 dñiū in cōi in hūiusmōi. Preterea cum stat p̄lati: sit p̄fectior statu religiosoz: q̄d conuenit alicui s̄ esse suū potissimū: conuenit ei simplr. ¶ Tercio cōclusio p̄cipalis p̄batur sic: x̄ps 7 apli hūerūt loculos i quibus pecūia seruabatur: ut p̄ ex euā gelio i diuersis auctoritatibus supra iductis. Illā q̄ pecuniā aut hēbant ut p̄p̄iā: aut ut cōem: non ut p̄p̄iā: ut oñsū ē: q̄ ut cōem. Igit ali qua hūerūt i cōi: s̄ aduersarij vitatis r̄ndebūt duplr. Primo q̄dē q̄ x̄ps i h̄ndo loculos gessit p̄sonā infirmoz: ut dicit. b. Aug. 7 t̄git decre. ex̄it. Sc̄do q̄ x̄pus 7 apli hūerunt loculos n̄ p̄ se sed p̄ egenis et pau peribus: quare illam pecuniā non hēbant ut p̄ p̄iā: nec ut cōem. Sed iste rōnes non ualent. Et prima quidē: q̄ ut dictum est in. vi. arti. x̄ps i h̄ do loculos q̄ gessisse dīcatur p̄sonam infirmo r̄: non sic est intelligendū q̄ egerit aliquod opus ip̄fectum: cum fuerit in omnibus actibus suis exemplar totius p̄fectiōis: p̄fectis 7 ip̄fec tis: nec q̄ illud q̄d egit. s̄ habendo in cōi aliqua p̄tineat ad statum ip̄fectoz: ut exponunt isti heretici. Sed cum multipl̄ infirmitas dīcatur i scriptura: de qua infirmitate intelligatur supra in. vi. arti. declaratum est: 7 p̄cipaliter q̄ d̄m aug. intelligitur de infirmitate carnis: qua uidelz subiecti sumus fami: siti: 7 indigentis multis: qui bus 7 x̄ps subditus fuit: 7 non infirmitate ip̄fec tiōis uite: cum nō sit status minus p̄fectus: hē re aliqua in cōi quantum ad ius 7 dñiū: q̄ non ea hēre quantum ad dominiū sed tñ ad vsū: ut oratoria domus: uasa: paramēta: prout habēt minores. s̄ tantum ad usum. Nam usu consump tibilis ut panis 7 uinū: 7 hūiusmodi habent mi nores sicut 7 usum in his que eis dātur: sed ius 7 dñiū: 7 idēde pecunia data x̄po 7 aplis. Q̄ aut x̄ps in habendo loculos nō fecit opus ip̄fectio nis: ut isti heretici exponūt. i. p̄tinent ad p̄fec tiōē eoz: qui loculos hūt in cōi: p̄t multiplici suaderi. Primo quidem: q̄ dicit. b. Aug. x̄j. q. i. Hēbat dñs loculos a fidelibus oblata conseruās 7 suoz necessitatibus 7 alijs indigentibus tribue bat. Tūc primū ecclīastice pecunie forma est insti

tuta 7c. Si q̄ ex hoc q̄ x̄ps habuit loculos: est tra dita forma ecclīastice pecunie habende: q̄ x̄pus ex hoc non fecit opus ip̄fectionis. Absit. n. q̄ a sponsa sua imaculata speciosa formata 7 unita: se x̄ps imitandum uoluerit in hoc quod est ip̄ sectionis. Preterea tota ecclīa primitiua n̄ erat ip̄fecta: 7 tamen ipsa maxime secuta ē formā loculoz ch̄isti: oblata a fidelibz conseruās: ut p̄3 Act. iij. Preterea si loculos habere esset forma q̄ ad ip̄fectos: 7 nō quo ad p̄fectos: paulus p̄fectissimus 7 p̄fectiōis x̄pi imitator: hāc formā in se n̄ suscepisset: nec ad hāc formā alijs maxie p̄fec tos iduxisset. S̄ paulus gaudēt i se oblata a fide libus suscepit: 7 p̄ suis 7 suoz n̄ccitatibus suauit ut p̄3. ij. ad Cor. ij. Et fecit fieri collectas: ut mitte rētur hierosolimā. Preterea inter opera p̄fecti p̄lati 7 ad p̄fectionē eius p̄tinetia est: q̄ subdi tis 7 filijs sp̄ualibus p̄uideat: non solū sp̄ualia s̄ 7 t̄p̄alia egētibz: put p̄t exemplo x̄pi: qui s̄bas 7 uerbo pascebat 7 corporali cibo: ut p̄3 o panibz multiplicatis. Jo. vi. 7 Mat. viij. Sed constat q̄ non possēt t̄p̄alia ministrare p̄lati: nisi haberēt aliqua saltē in cōi. Ergo nec p̄lati: nec x̄ps fecit opus ip̄fectionis h̄ndo loculos. Preterea dicit q̄ tota ecclīa ceciderit a p̄fectione x̄pi 7 ap̄lorum excepto ordine minoz: 7 q̄ dñs papa 7 ceteri p̄lati ecclīe 7 religiosi in h̄ndo bona ecclīe in cōi: imitentur x̄pm: in quātum fecit opus ip̄fecti onis: 7 q̄ nulli sancti anteq̄ fuerit. b. fr̄aciscus in hoc q̄ fuit p̄fectionis fuerit x̄ps imitator: v̄ irre uerēter dictum. ¶ Itē q̄ secūdo dicunt x̄ps hūis se loculos cum aplis non pro se sed p̄ indigentibz: manifeste contradicit textui euāgelij. Jo. xij. ubi dicit euangelista: q̄ cū dñs iesus dixisset iude. Qd facis: fac citius: subdit q̄ nemo intellexit ad quid illa dixerit: sed credebant q̄ diceret: q̄ emeret que eis opus erant ad diē festum: aut ut egenis aliqd daret: Et quibus uerbis ōz q̄ ad duo deferuebat loculi. i. contenta pecunia in eis: uidelz ut prouid ret x̄pi 7 ap̄lorum necessitatibus: 7 ad subuenien dum pauperibus. Et hoc dicit. b. Aug. in illo ca. Hēbat supra allegato. Preterea unde fuit accep ta illa pecunia qua emerent cibos edendos. Joā. iij. Nisi de loculis eorum. Ergo non soluz p̄ pau peribus: s̄ et suis necessitatibz tenebat loculos: 7 pecunias expendebant. Preterea modus h̄ndi cōia i ecclīa descēdit sic a forma exēplari a mō h̄ndi lo culos x̄pi 7 ap̄loz: sicut dicit. b. Aug. x̄j. q. i. Exē plū dñi accipite cōuersatis in terra. Quare locu los hēbat: cui angeli ministrabāt: nisi q̄ ecclīa lo culos h̄tura erat. Quare furē admisit nisi q̄ ec clīa cū fures patitur tolleretur: hec ille: glo. tollēt scilicet cum sūt occulti. Nam cū manifestatur: de bent puniri. Probat cōclusio eadē. iij. sic. Si x̄ps cū aplis hūisset in loculis nudū usum facti: ut isti heretici dicūt: non ēt ius 7 dominiū: sicut

Titulus Duodecimus:

enāgeliste dicūt de bonis imobilib⁹: ut domib⁹ et agris que nō hūit nisi quo ad usū scī: filiū hoīs nō hz ubi suū caput reclinat: ita et dixisset de loculis: filiū hoīs non hz loculos. Sed hoc non dixit de loculis: ergo etc. Ex his pz error. v. capli illi p̄fidi libelli i quo dicūt: q̄ Jo. xxi. determinauit: q̄ xps non dedit aliā rām uiuendi aplis q̄ alijs quibus cūqz fidelibus: sed mētūtur qz nō hoc dicit Joā. xxi. Nā laici nō tenētur p̄p̄is abrenūtiare: qd xps aplia. s. uiuere i cōi absqz p̄p̄ietate i particulari: qd tñ lz laicis: pz ē error. c. vi. eiusdē libelli: vbi dicūt q̄ apli non abdicauerūt: sed hūerūt fm Jo. xxi. licite et hēre potuerūt et immobilia ut a gros et huiusmōi in cōi. Etā hoc dicūt Jo. xxi. determinasse: sed mētūtur. Nō. n. dī q̄ xps et apli hūerunt imobilia i cōi: sed mobilia ut pecuniam eis datā et huiusmōi: sed bñ dī q̄ et si hūissent imobilia: vt postea hūerunt prelati et aliiqz religiōsi in cōi: hoc non dīminuisset eis nec alijs de perfectione essētiāli eorū: nec de p̄fectione stat⁹ eorū.

Sexta conclusio. §. XXII.

sio p̄ncipalis h⁹ articuli septimi ē: q̄ apli p̄ resurrexerūt et xpi ascēsiōne hūerūt aliqua in cōi. Et hec p̄clusio posset p̄bari oibus illis modis: qbus p̄bata ē q̄nta. Sed qz qd ē de scō per auctoritates p̄betur. Et p̄mo ex eo qd dī Act. iij. Multitudinis credentium erat cor vnū et aia vna in dño: nec quisqz eorū que possidebat dicebat aliqd p̄p̄iū: sed erat illis oia cōia. Apli autē erant de numero credentiū: q̄ apli lz non hērent i p̄prio: hēbant tñ in cōi. Sed ad istā rōem solent isti heretici rñdē: q̄ in illa multitudie credentiū et erat turba credentiū et collegiū aplozum. Turba credentiū deficebat a p̄fectione: et de ista dī q̄ erat illis oia cōia. Sed apli nihil hēbant nec i p̄prio nec in cōi: sed erat dispēsatōres illoz bonoz cōiū. Et iō bene dī in textu: q̄ ponebat p̄cia agroꝝ ad pedes apostolorū: et ipsi diuidebat singulis. Et q̄ esset ibi talis distinctio: vī expresse ex glo. ibidē: vbi dī: discrete uit ordinē doctoꝝ et auditoꝝ. Nā multitudo credentium sp̄etis rebus copula charitatē iuicē iungebātur. Apli uero v̄tute fulgentes xpi mysteria p̄adebant. Sed ista rñsio non ualet. P̄mo q̄dez qz textus dicit multitudinis credentium erat cor vnū et aia vna. Et sequitur q̄ erant illis oia cōia: sed illud illis nēcio refertur ad illos qui erāt de illa cōitate: q̄ cū apli essent de illa cōitate: sequit q̄ ipsi hēbant i cōi. Secūdo qz Aug. dicit in r̄la per tractans dēam auctoritatē. Sicut. n. legis in actibus aplozum: q̄ erant eis oia cōia: q̄ritur igitur de isto p̄nomine eis ad quid refertur. Utrum ad aplos uel aliquos alios. Nō utiqz ad aliquos alios: qz. b. Augu. nihil p̄miserat: aut de q̄buscunqz alijs ad quos posset referri: q̄ oꝝ q̄ referat ad apostolos: qd satis inuit text⁹. b. aug. cū dīc. Sic. n. le-

gētis i actib⁹ aploꝝ: q̄ erant illis oia cōia. s. aplia. Cū. n. nō p̄ponatur antedēs aliqd aliud q̄ apli: pz q̄ illud relatiuū eis dīz referri ad aplos. Tertio pz ex eo q̄ legitur de. b. Aug. q̄ cepit uiuere f̄z regulā sub factis aplis cōstituta. Sed certū ē: q̄ sic cepit uiuere: ut dimissis oibus i p̄prio uiuebat de bonis cōib⁹ ecclie una cū alijs i cōi: q̄ et apli hēbāt in cōi. Quarto qz. b. clemēs q̄ tpe aploꝝ fuit: ex p̄sse tenet: et dicit b̄m Jacobū minoꝝ. s. et aplos illoꝝ bonoz fidelis p̄mitiuozū fuisse cōsortes: et ad cōitatē illā q̄ i cōi uiuebat p̄tinere: vt hēc i illo ca. dilectissim⁹. xij. q. i. ibi uide. Ad idē et facit. c. qz tua: qd ē Greg. q. e. et. c. scim⁹: qd est urbani pape. Quito qz glo. sup. c. uidētes. q. e. dicit q̄ epi tenēt locū aploꝝ quo ad dignitatē: sacerdotēs quo ad sacoz dispēsatōne: monachi quo ad renūtiatōne p̄prioꝝ et uitā cōez. Sed p̄stat q̄ monachi ita renūtiānt p̄prio: et uitā cōem tenēt: qd hūit in reb⁹ monasterij ius et dñiū i cōi: q̄ et apli hēbāt i cōi. Sexto qz Hiero. xij. q. i. duo sunt: pōit duo genera xpianoz. s. laicoꝝ: q̄ hūit in p̄prio: f̄z hūit i cōi. s. religiosoz. Si fuisset aliq̄ q̄ nihil hūissent in p̄prio nec i cōi: posuisset tertiuū genus: et cū apli fuerint añ Hiero. et xpiani ad unū istoz generū debent cōputari non ad hūitū p̄p̄ium: q̄ ad hūitū i cōi: q̄ hēbant i cōi. Septimo dicit cassianus i coll. patrū: q̄ talis tunc erat ecclia i oibus: qualis nūc est in cenobitis paucis. Sicut. n. illi hēbant unitatem affectiōis cōuersationis et possessiōis: sic et i monasterio constituti. Ex qua auctoritate pz: q̄ sicut apli tūc erant de ecclia: imo p̄ncipaliores i ecclia: ita hēbant illā triplicē unitatez. Preterea plati nō p̄nt excludi a cōitate: cū sint capitula eccliarum: nec p̄ p̄nsa bonis et dño bonoz ecclesie. Sed apli erāt prelati illius cōitatis: q̄ nō poterant excludi a dño bonoz illius cōitatis glo. q̄ illa supra allegata: q̄ dicit: q̄ discreuit ordinē doctoꝝ et auditoꝝ: loq̄tur de discretione q̄tū ad officia: de q̄ exēplificat: qz. s. apli docebant ceteros ut superiores: nō de discretiōe q̄tū ad p̄fessionē paupertatis: imo i hoc nulla erit discretio seu distinctio. Pz q̄ apli post xpi ascensionem hūerunt in cōi aliqua. Et sic expedito hoc arti. Respondendum ad obiectiones que fieri possent. Ex his patet error: noni capituli libelli: horum igne tempōali et eternali comburendoz: quia heretici: vbi dicūt q̄ bona primitiue ecclesie de quibus dicitur Act. iij. Erant illis omnia cōia: q̄ etiam post distributionem erant communia. Et quia ut asserunt sed falso. Jo. determinauit q̄ post distributionē erat propria eorū quibus distribuēbantur: dicūt esse hereticum. Sed sciendum q̄ bona illoꝝ sicut et nunc quozumcunqz religiosozum post distributionem erant quidem adhuc communia: in quantum illi ad quos spectabat dispensare: ut p̄lati et procuratores antequā essent in usu quo ad

Capitulum Quartum.

ea que usu consumuntur: poterant ab eis auferre et dare alijs: et multo magis que usu non consumuntur ut vestes. Sed cum illi quibus concessæ erant: utebatur: et comedentes et bibentes ea: tunc non erat contra propriam eorum qui eis utebantur. Et hec non est illa proprietatis: cui abdicatur in religionibus per paupertatis uotum: sed prima uidelicet ut et concessa ad usum: ut uestes que non consumuntur statim ex usu uel usu consumuntur: ut panis antequam utatur: possit per libito uoluntatis talia alijs distribuere. Et quod prelati non valeant illa alijs conferre: nisi esset ipsi in extrema necessitate. Et de huiusmodi prima proprietate loquitur iura. extra de sta. mo. Cum ad monasterium. Et. xij. q. i. Non dicatis: non de alia.

Contra conclu. §. xxiii.

fione dicti. vij. articuli arguitur primo sic. Quod est per applicam sedem in fide et moribus semel diffinitum et approbatum non fas est deinceps contradicere. Hoc probatur di. xix. si romano: ubi dicitur quod uere applica sedes approbatur: hodie teneatur acceptum. Et. c. sic oēs: et. xxiij. q. i. hec est fides. Probatur et hoc ratione: quod si aliquo tempore ecclesia aliquid per traditionem declarasset: tunc non fuisset semper uero sine macula et ruga. Item sic: promissio christi qua promissit Luce. xxi. quod fides petri nunquam deficeret fuisset falsa: tunc. n. fides aliquo tempore defecisset. Sicut ergo ei quod est per euangelium diffinitum: non est fas contradicere. Sic quod est semel per apostolicam sedem circa ea que sunt fidei semel diffinitum et approbatum: non est fas contradicere. Sed per applicam sedem semel fuit diffinitum et approbatum: quod christus et apostoli nihil haberent nec in proprio nec in communi quantum ad dominum: ergo oppositum asserere nefas esse videtur. Minor probatur: extra de v. sig. Exiit qui seminat li. vi. §. pozio: ubi sic dicit. Dicamus quod abdicatio omnium rerum in proprio uel in communi propter deum meritoria est et sancta: et sequitur. Quomodo primi fundatores militantes ecclesie putabantur ipso fonte hauserant: inuolentes perfecte uiuere per doctrine et uite ipsorum alueos deriuauerunt. Item ibi dicitur: quod christus hanc expropriationem et uerbo docuit: et exemplo firmavit. Que quidem decretalis fuit per plures romanos pontifices confirmata: et et per concilium viennense: §. 7c. Sed ad istud respondet sic ab aliquibus: quod illa decretalis Exiit est reuocata per Jo. xxij. in illa que incipit: quod nonnunquam: et ideo argumentum sumptum ab illa non concludit. Sed sciendum quod decretalis aliqua potest dici reuocata dupliciter. uno modo tanquam falsa: sicut quando determinat expresse falsum quod in illa continebatur. Et sic dicunt illam decretalem Exiit non esse reuocatam per illam aliam subsequentem. Quia nonnunquam. Alio modo potest dici reuocata quod dubia: quod scilicet contra illam sub dubio reuocatur. Et sic dicunt quod fuit reuocata: Quod declaratur sic. Illa decretalis dicitur reuocari tanquam dubia: circa quam et contra ea contraxit per contrarie opinari. Sed sic est de illa decre. Exiit ut per constitutionem. Quia nonnunquam: §. tanquam du-

bia est reuocata: et per ipsius eius auctoritatem non est necessario standum. Sed ista ratio non euadit difficultatem rationis iducere: quod si ecclesia diffinit aliquid in fide et moribus aliquid esse uerum: et postea oppositum: ergo ecclesia aliquid errasset: quod uero absurdum. Et ideo respondetur aliter: uidelicet quod sicut per extra de baptismo et eius effectu. Maiores: quando occurrit aliquid dubium in articulis fidei uel in scriptura sacra: licet declaratio magistralis possit pertinere ad doctores quoscumque: tamen declaratio et determinatio auctoritativa et finalis cui omnes habent acquiescere: pertinet ad dominum papam: quod clare fuit ostensum. Act. xv. ubi orta dissensione: utrum legalia seruari deberent cum euangelio consuluerunt petrus et alios apostolos qui erant in iherusalem. Et petrus sicut princeps apostolorum decreuit legalia non esse seruanda. Nec obstat quod Jacobus ibidem dicit. Ego iudico non inquietari eos etc. quod petrus primo decreuit: postmodum iacobus sic loci illius episcopus: ad ostendendum quod ibi sicut in tota ecclesia iurisdictionem ordinariam habebat. Iacobus autem in illo loco non quidem equalem sed subordinatam. quod sua erat sub illa petri. Item certum est quod si iacobus non potuit artare extra terminos sue iurisdictionis: sed illa sententia petri obligauit uniuersos per orbem. Si ergo cum occurrunt dubia circa scripturam sacram uel articulos fidei: declaratio et determinatio spectat ad papam: multo fortius cum dubia occurrunt circa intellectum alicuius constitutionis uel predecessoris sui: declaratio et determinatio spectat ad ipsum papam. Modo circa dicta illius constitutionis pertinebat dubitari de paupertate christi et apostolorum. Et ideo Jo. xxij. et rei ueritatem et uerum intellectum illius constitutionis uoluit declarare. Et ideo quod tum ad hoc non contradicit illi constitutioni. Exiit sed illam declarat. Cum ergo dicitur quod in illa decretali diffinitur: quod christus et apostoli nihil habuerunt quantum ad dominum in proprio uel in communi. Dico quod non est verum simpliciter: uel si alicubi diceretur intelligendum esset quantum ad bona immobilia: non quantum ad mobilia. Et hoc uidetur dicere textus Luce. ix. cum dicit: filius hominis non habet ubi caput suum reclinet. Non enim habebant christus et apostoli domum uel agrum: sed bene habuerunt eorum per ciam. Quod dicitur ergo in illa constitutione Exiit: dicimus quod abdicatio omnium rerum in proprio uel in communi propter deum meritoria est et sancta: quare primi fundatores etc. Dico quod abdicatio omnium proprio uel in communi: intelligenda est supple omnium immobilium. Et eodem modo quod ibi dicitur. Hanc expropriationem christus docuit uerbo: et exemplo firmavit. Dico quod intelligitur quantum ad bona immobilia que primitiua ecclesia habere non uult: quod futuram ecclesiam in gentibus prouidebat. Non autem de bonis mobilibus: nec etiam de immobilibus intellexit quantum ad usum: sed solum quantum ad

Titulus Duodecimus.

ius et dñum i resimplr. Vel pōt aliter dici distin-
guēdo de proprio et cōi. Nā ppiū pōt accipi du-
plici. Uno mō put distinguitur contra cōe. Et sic
abdicatio rez et mobiliū i ppio est scā et merito-
ria. Alio mō put distinguitur cōtra alienū. Et sic
abdicatio rerū i ppio uidelz qd qd uiueret nō de
suo sed alieno: i quo nullū ius hēret saltē sicut ps
cōitatis: nō est meritoria nec scā. Silt abdicatio
i cōi pōt itelligi duplr. Uno mō qd cōitas nihil hē
at quātum ad ius et dñum i reb⁹ mobilib⁹ ul im-
mobilibus p ullo tpe: et sic abdicatio i cōi non est
scā nec meritoria. Alio mō qd sic cōitas nihil hēat
q̄tum ad ius et dñum: qd singuli eoz hērent p li-
bitō volūtaria: ac si hērent i ppio: et non s3 distri-
butionē supioris: et sic dico qd abdicatio in cōi est
meritoria et scā: quā pmi fūdatōres seruauerūt: ut
p3 Act. iij. qd singuli nō utebant bonis illi⁹ cōita-
tis ad votū: sed put distribuebat eis a supiorib⁹.
Qd qd dī i p̄dca decretali. Exiit qd abdicatio in p-
prio ē scā et meritoria: uidelz put distinguit ppiū
cōtra cōe: nō put distinguit ptra alienū. Et silt ab-
dicatio i cōi est meritoria: put cōe distinguitur p-
pprium i pticulari hñdo ius et dñū qlibet de cōi-
tate i rebus. Et ex his p3: qd qd fuerunt p nicolaum
circa paupertatē xpī et aploz oīa uel edita i cōstitū-
tione. Exiit: nō fuerūt p̄ria. Sed per Jo. xxi. i sua
cōstitutione. Quia quorūdāz fuerūt magis expli-
cite declarata.

Secundo con. §. XXIII.

tra verā cōclusionē arguitur sic: facē p̄ceptū ē
mortale fm oēs. Sed aplis fuit p̄ceptū nihil hēre
i ppio uel i cōi: qd p3 mat. x. vbi xps dixit ipera-
tue. Nolite possidere aurū neqz argentū: neqz pe-
rā neqz calciāmētā nec duas tunicas etc. Et cōfir-
matur hoc qd Mat. vi. dī qd p̄cepit eis: ne qd in
uia tollerēt. Et ad idē dī glo. b. aug. sup illud qd
dixit petrus octo. Aux et argentū non ē mibi: qd
p̄ceptū dñi petrus seruabat nō hñs aurū et argen-
tū. Lū qd apli nō dicāt peccasse mortali circa pau-
pertatē. Si hñssent aliqd i ppio ul i cōi: fecisset
p̄ceptū: et mortali peccasset: qd nihil hñerunt i
ppio uel i cōi. Sed ad istud rñdetur multiplr et
optime. Primo quidē qd fm. b. Aug. i plurib⁹ lo-
cis istud nō fuit p̄ceptū sed documentū: vñ faci-
endo p̄rium nō peccabāt mortali: sicut nec religi-
osi peccāt mortali trāsgrediēdo documētā. i. mo-
nitōes et ceremonialia suorū ordinū nō ex cōceptu.
Et qd nō fuerit p̄ceptū: p3 ex hoc qd sub eodem
cōtextu dī Lu. x. Neminē p uia salutaueritis. Ni-
mis. n. durū vī dicē: qd apli et aplici uiri cūtes ad p-
dicādū si salutarēt: peccarēt mortali. Preica ml-
ta ex eis qd ibi iterdca sūt: reperiūtur hñsse. Nā et
loculos hēbāt: quos iudas portabat et sacculuz et
perā. Un dixit eis Lu. xxi. Qui h3 sacculum: tol-
lat silt et perā etc. Ex quibus vñs p̄supponit eos

hñsse illa. Marc⁹ et dicit qd portarēt uirgā quas
tñ phibitā alias refert xpm hñsse nō solū unam
tunicā: p3 ex euāgelio: qd ultra tunicā icōsulilem
quā nō diuiserūt ptiti sē milites uestimenta sua.
S3 et de calciāmētis dixit baptista. Nō sū dignus
portare calciāmētā etc. Qd et si Greg. expōat my-
stice: tñ et lialis expōitio pus seruāda ē. Et petro
dēz fuit Act. xij. Calcia te caligas tuas. Preterea
ista fuerūt aplis oīa ut p̄latis: quib⁹ succedūt epī:
fuit. n. dcm eis qñ misit ad predicādū: qd exerciti-
um cōpetit p̄latis ex officio: religiosus uel alqs ex
cōmissione uel p̄uilegio. Itē ex hoc accipit forma
et institutio p̄latoz i ecclia: ut dī Beda. S3 nullus
dic qd p̄lari cū uadūt ad predicādū: peccēt mortā-
li: si hñt aliq in cōi: imo hoc dicere eēt dānare s3
ctissimos epōs et doctores ecclie. b. Aug. Ambro.
Hila. Grego. qd bona ecclie i cōi possiderūt: et lau-
dabili dispēsaueūt. Nō igit fuit illud ad liaz p̄-
ceptū: s3 documētū nō necēio obseruandū. Et qd
allegatū ē supra Marci. vi. Precepit eis etc. dicen-
dū qd p̄ceptū i scripta aliqñ sumit stricte p necia
obligatiōe: ut illud Jo. xv. Hoc ē p̄ceptū meuz:
ut diligatis iuicē. Aliqñ sumit large p documēto
uel admonitione: ut illud Mar. vii. p̄cepit eis: ut
nemini dicēt. s. mutū et surdū fuisse sanatū. Du-
rū ē dicere qd illi cū nō seruaret hoc: s3 diuulzarēt:
peccarēt mortali: pot⁹ ibi fuit documētū. ut dī
b. Greg. ad docēdū uidelz nos uitare laudes hñā-
nas. Sic et pōt dici: qd cū xps iterdixit ista: nō ista
phibuit: ut nō hēret aliqd ius i t̄palius: s3 ppter
multas alias cās ut docēt doctores sci. Et pma ut
oñderet alimēta ab eis debēri quib⁹ p̄dicadāt. Et
hāc rōem assignat. b. Hiero. Secūda ad tollēduz
aplis oēm pusillanimitatē et sollicitudinē supflua
circa t̄palia. Et hāc pōit. b. Greg. Tertia ut totā
spē suam in deo ponerent. Hanc tangit Cirillus.
Quāta ut uirtutē mgi mittēt oñderet cū nihil eis
dfuerit: qd ratioz xpc exp̄ssit Luce. xxi. qñ misit
vos sine sacculo etc. Quia ē ut ista hēret ad sup-
fluitatē: et ppi ista p̄dicarēt. Secūdo pōt dici: qd
falsū ē dicere qd aplis fuerit p̄ceptū nihil hēre i ppio
ul cōi. Nec hoc p̄t hēri: ut illi asserūt: ex illis vñs.
Nolite possidere aurū etc. Nā hoc fuit dictū nō so-
lū aplis: s3 et septuaginta duob⁹ discipul⁹: ut hī Luc.
x. qñ xpc dsignauit eos ad p̄dicādū. S3 illis disci-
pulis lxxij. n fuit hoc p̄ceptū. s. nihil hēre nec in
ppio nec i cōi. qd et illi cōcedūt. Ergo ex illis vñs
concludi non pōt: aplis illud fuisse p̄ceptū. Ter-
cio dici pōt qd illud etsi fuisset p̄ceptum quod tñ
non fuit: fuisset eis factuz pro loco et tpe. s. qñ fue-
runt missi ad p̄dicandum in uia: sicut dicit text⁹
euangelij: p̄cepit eis. Nihil tuleritis i uia et aliq
qui fuerūt licēciati et dispēsati apli seu licēciati et
liberati a tali p̄cepto in ultima cena ergo non
obligabantur ex illo uerbo: quin alio tempore
uel loco possent aliqua hēre i cōi. Nec in uia fuit

Capitulū Quartū.

eis phibitū aliqua portare. S3 solū ea q̄ possēt a
liqualit distrahēre a p̄dicatiōe uerbū: vnde concess
sit eis portare unā tunicā 7 scādalia Mat. vi. In
q̄bus si hēbāt solū nudū usū scī: quero q̄s hēbat
de illis dñūm: 7 nō vī posse dari nisi ipsi q̄ porta
bāt. Et iō dicit aliqui 7 bñ: q̄ i oibus argumētis
q̄bus ex auctoritate canōis 7 scōz p̄batur q̄ ni
hil hūerunt i p̄prio uel i cōi: cōmittit fallacia con
sequētis Arguēdo. Non hūerunt ista: q̄ nulla: uel
fuit p̄ceptū eis q̄ nō hūerunt ista: q̄ nec aliqua.
Quarto p̄ illa uerba nō plus phibuit eis dñūm
illarū rerū q̄ usū: cū ait. Nolite portare auz 7c.
ita q̄ p̄ illo tpe non debāt hēre usū auri 7 argē
ti. Alioqn potuissent portare bonos florenos ad
usū suum: dñio penes alios remanēte: qd̄ ipsi nō
dicūt: 7 apparet ex textu. Et sic p̄ cōclusio: q̄ ex
illis v̄bis i quibus multū se fūdant: n̄ pōt haberi
eis sc̄m p̄ceptū: q̄ nihil hērent i cōi ul i p̄ticulari:
sed ne ista t̄palia portarēt: 7 q̄rerent tanq̄ icerti 7
nimis solliciti de quo uiuerent: 7 sup̄flua tenentes
nimis iordinate ad ea afficerēt. Et fm hoc pōt di
ci fuisse eis 7 successoribus p̄ceptū: nō simplr rōe
portatiōis uel hitationis: sed rōne nimie sollicitu
dinis 7 amoris. Et ex his p̄ error. viij. capli libel
li maledicti fraticelloz: ubi dicūt q̄ xps simplr 7
absolute cū misit ad p̄dicandū ap̄los dicens. Noli
te possidere auz 7 argentū 7c. iterdixit eis oē ius
ut dñūm rerū oīum t̄paliū ad līaz. Et q̄ Joan.
xxij. declarauit cōtrarium 7 bñ: dicūt hereticuz.
Sed d3 ex declaratiōibus doctorū iductorū 7 rōi
bus: q̄ illud fuit documentū nō p̄ceptum. Et si p̄
ceptū ad t̄pā cū misit ad p̄dicandū exercēdos p̄ il
la ut icipientes i statu religioso. Uel melius: q̄ p̄
cepit ex itentiōe seu phibuit i illis uerbis iordina
tū affectū ad trena 7 nimia curā 7 sollicitudinē
7 ea q̄ hēret impedire ab actu p̄dicatiōis. Ipsi q̄ al
si 7 herici sūt fm līam q̄ occidit exponētes 7 male.

Tertio pōt ar .§.xxv.

qui sic: xps fuit perfectissimus i euāgelica perfecti
one. Sed ad euāgelicā perfectionē ptinet pauper
tas: q̄ p̄fectissimus i paupertate. Sed maior ē paup
tas non hēre nec i p̄prio nec i cōi: q̄ hēre saltē in
cōi aliqua mobilia. Ergo vī q̄ xps non hūit nec i
p̄prio nec i cōi. Ad qd̄ r̄ndetur q̄ paupertas euā
gelica pōt accipi duplr. Uno mō quātū ad prepa
rationē animi: 7 sic ē v̄tus nō alia a charitate. Et
isto mō xps fuit paup̄rimas sup̄ oēs ēt Jo. bap.
Alio mō pōt accipi fm effectū exteriorē. i. carētiā
rerū. Et sic nō ē essentialit uirtus: sed istrumētum
ualde accōmodū ad p̄fectionem v̄tutis: 7 sic xps
non fuit paup̄ior Joane. Sed hoc ē aduertēdum
q̄ bonitas i istio nō attēditur fm quātitatē istū s3
fm p̄portionē ad finē: sicut p3 i medicina. Et iō n̄
oportuit q̄ xps sūmam paupertatē assumeret quātū
ad effectū exteriorē: alioqn nec debuisset hēre uic

tū 7 uestitū: sed q̄ hēret paupertatē magis cōgruen
tē finis n̄e redēptiōis. Ipse. n. qui p̄ salute hoīuz
uenerat 7 puerfari cū eis hēbat: vnde sicut sūpsit
abstinentiā non summam ut Jo. bap. sed confor
mem communi uite honeste: ita 7 paupertatem
habens mediocrem scilicet cum apostolis in com
muni mobilia: qui modus non habet aliquid ui
scositatis: ut hēre immobilia: nec anxietatis pluri
mū ut in cōi uel particulari modo declarato. Et
cum dī. Nisi quis renūtiauerit omnibus que pos
sidet non potest meus esse discipulus. Luce. xij.
xps ergo oibus renūtiavit i p̄prio 7 cōi: n̄ seq̄t.
Nā 7 quicūqz renūciat seclō ut oēs religiosi q̄ af
fectu 7 effectū abdicant p̄prietati: dicūt uere re
nūciare omnibus: 7 tñ licite aliqui hñt non solū
mobilia i cōi ut predicatorēs: s3 ēt immobilia i cōi:
ut oēs monachi. Nec maioris perfectionis ē renū
ciare oibus i p̄prio 7 in cōi: ut minores faciunt q̄
renūciare oibus in p̄prio solum: sed nō in cōi: ut
probatū est supra i. vi. ar. l3 sit artior renūciatio.

Quarto potest. §.xxvi.

argui contra ex multis auctoritatibus canonis 7 scō
rū: vt illud Mat. xix. Ecce nos reliquimus oīa: q̄ in
p̄prio 7 i cōi. Et illud Mat. viij. fili hoīs nō h3
ubi ea. su. re. Et ps. xxxix. i eius p̄sona. Ego mēdi
c' sū 7 paup. Et. b. Aug. Oīa cōtēpsit xps itena
mūdi ut cōtēnenda ēē mōstraret. Et Eusebi' sup̄
mat. dic' ap̄los fuisse extreme paupertatis. Et. b.
Hierō. Si uis esse p̄fect': nihil hēas p̄ter xpm. Et
sup̄ illud mat. xvij. qñ inuentū staterē i ore piscis.
Petr' ad mādātū xpi soluit tributū: cū aliūde n̄
hēret: dic' b. hiero. q̄ tate dñs fuit paupertatis: q̄ n̄
hēbat vñ solueret tributū. Et si obijciat: ait ipse
de oculis quos ferebat Judae. Rñdebim' q̄ re
putabat nefas id qd̄ portabat i locul' p̄ paupib'
i suos usus cōuētere. Et mltē alie auctes possēt in
duci. Ad has rñdet. Ad illaz. Ecce nos reliquimus
oīa: rez est: q̄ i p̄po renūciauēit: 7 reliqrūt oīa.
Ad fam. Utiqz cōcedimus q̄ filius hoīs nō hūit
vbi caput reclinarēt. i. domū: sed p̄ hoc nō tollit:
si nō hūit immobilia: qñ hūerit mobilia i cōi. Ad
tertū. Utiqz pauper fuit xps: parū hñs 7 mendī
cus: ab alijs petens clyas. Sed 7 mendicantes di
cuntur: 7 sunt fratres predicatorēs: 7 tñ licite hñt
mobilia in cōi. Ad auctoritates sanctorum si mil
le essēt: pōt rñderi uno uerbo. Oēs. n. auctes que
dicūt q̄ iterdixit eis oīa: uel q̄ renūciauerūt oib':
uel sūt intelligēde quātum ad modū habendi:
s. q̄ non hēbant in p̄prio: uel quātū ad curaz p̄
vidēdi 7 vt amouerent superflua. Cōtempnit. n.
xps: secūdum. b. Aug. omnia mūdi: q̄a i p̄po nā
q̄ habentur i cōi: nō dicūt mūdi s3 dei: q̄ at i p̄po
mūdi dici pñt fuerūt apli extreme paupertatis p̄
gruentis tamen finit: et hoc ē hēre tñ in cōi et ad
necessitatem: nō ad superfluitatem mobilia. Ad

Titulus Duodecimus.

illud. b. Hiero. Nihil hēat pter xpm: intelligi pōt uel in proprio. Nā religiosus uerus nil hēre dicit: h3 monasteriū suum multa hēat ēt imobilia: uel i telligitur quo ad affectū iordinatum. Ad illud de tributo rīdetur: q xpo aliqua offerebāt sibi pro suis 7 aplozū necessitatibus: aliqua ut pauperibus distribuēda: sicut ēt hodie fit in religiosīs quibus plura dātur: 7 cōmittuntur dispensanda. Et utraqz pōtabat iudas i loculis: tūc at qn soluit tributum nō erat in loculis aliquid de his que data erant eis ad vsū eozum: 7 si esset que pauperibus esset distribuenda. Sed nō sequitur: q si tūc non erat i loculis aliquid in usus suos cōuertendum: q nunq fuisset: immo expresse pz: q alias erat talia. Nam cū iuerunt in sichar ad emenduz cibos. Jo. iij. utiqz de loculis receperunt illā pecuniam 7 pro usu xpi 7 discipuloz ipsoz. Et sic ēt quod Petrus dixit Act. iij. Argentum 7 aurū non est mihi: nō sequitur q si tunc secū non hēbat quin alias potuisset habere i cōi. Et mulieres que dicūtur ministrasse xpo 7 discipulis de facultatib⁹ suis: nō sequitur q semper hoc fuit sed tūc ipsi nec ēt in cōi hēbant: sic uiuentibus i cōi aliqñ eis deficiunt ēt mobilia pro aliquo tpe: unde sibi procurant per diuersos modos. Nec. n. mulieres forte cōtinue secute sunt eum.

Octauus arti. §. XXVII.

culus est. Utrū sit hereticū asserere: q xps 7 apli nihil habuerūt in cōi. Sed qz de materia heresis satis hētur in secūda pte titulo vlti. iō breuissime hic expedietur. Sciendū igitur q ad hoc ut quis proprie dicatur hereticus quattuō requiruntur. Primum ē error i intellectu: ita q male sentiat de ueritate. Unde. b. Aug. dicit: q hereticus est qui falsas opiniones gignit uel sequitur. Licet. n. fornicans uel furas agat cōtra ueritatem: que dicit nō mechandū nec furandū: non tñ est hereticus: nisi extimaret talia esse licita 7 pertinaciter. Et rō est q non h3 errorem i intellectu: ex quo scit esse mala. **S**ecūdum qd requiritur ad heresim est: q talis error sit circa ea que pertinent ad fidē: uel cōtra ueritatē determinationis ecclie: in his que pertinent ad fidem 7 bonos mores 7 necessaria ad cōsecutionem uite eterne. Si. n. esset error i his que non sunt necessaria ad salutem: ut q sol sit minor terra: uel alias cōclusiones phicas uel geometricales non pertinētes ad fidem: ibi nō ē heresis uel error: periculosus salutē. Et qz determinatio dubiorum circa fidem uel sacram scripturā spectat ad ecclesiam 7 precipue ad sumū pontificē: ut. xxiij. q. i. quotiens. Ideo in huiusmodi standū est determinationi ecclie 7 sumi pontificis precipue. Et pti naciter asserens cōtra huiusmodi determinationē ecclie constituit hereticū: sicut sctēs pertinaciter contra fidē. Tertiū quod requiritur ad here

sim ē q sit professus catholicam ueritatem: 7 si. n. aliquis non esset professus catholicā ueritatem: q professio sit i baptismo: ubi promittit se credere q sunt fidei: uel patrinus pro eo si est paruul⁹: si male sctiret de his que sūt fidei 7 pertiaciter: ex quo non est professus talem fidē xpianam: non diceretur hereticus: sed iudeus uel paganus qui sunt extra eccliam. Et de huiusmodi ecclesia nō iudicat de his ut hereticis. Uidetur ēt requiri q talis professus fidē: aliqd credat circa ea que sūt fidei xpiane: pertinens ad diuinitatem uel hūanitatē xpi. Si. n. nullā ueritatem de xpo cōfiteretur: magis proprie diceretur apostata q hereticus: hereticus tñ ēt diceretur: 7 ut hereticus puniretur: 7 grau⁹ peccaret q si aliqua crederet. **Q**uartum qd pficit heresim est: ut obstinata uolūtate 7 pertinacia illud eligat: uel sequatur erroz. Unde si aliqñ non pertinaci malicia 7 obstinata erraret circa ea que sūt fidei: paratus emendare se qñ sibi oñdere tur falsū esse qd uerum putat: talis nō proprie diceretur hereticus: qd expresse oñdit. b. Aug. xxiij. q. iij. Dixit apostolus. Et idem dicit. Errare potero: hereticus non ero: q. s. non pertinax erat i suis opinionibus: sed paratus corrigere sniam: cum sibi fuisset error demonstratus. Unde constat q quortidie iter doctores magnos ēt circa diuina sē opinioēs diuerse: 7 aliqñ cōractorie quaruz alteram necesse est esse falsam. Tam nulla reputat heretica: donec per ecclesiam fuerit altera deīniata. His igitur quattuor cōcurrentibus quis censetur hereticus. **N**ūc ad qōnem rīdendo. Cum ecclesia determinauerit per Jo. xxij. in ista cōstitutione. Quia ita: q xps 7 apli habuerunt aliqua in cōi: 7 cōtrarium asserere iudicauit esse hereticū. Ideo post istā determinationē pertinaciter asserere xpm 7 aplos nil habuisse in proprio nec in cōi: sed habuisse solum nudū usū facti: i omnibus rebus quibus est usus: qui usus talis esset illicitus: ē hereticum: 7 ut hereticus talis est puniendus. Ante uero istam determinationē tenere illud: 7 si cēt falsum: nō tñ hereticum: qz non erat declaratum hoc esse cōtra scripturā: q solus usus nudus facti absq aliquo iure uel dñio esset illicitus. Et per hoc pōt excusari Aluarus qui scripsit libzū notabilem de planctu ecclesie. Ubi multū diffuse prosequitur istā materiam: tenendo 7 probando mō suo: sed non efficaci xpm 7 aplos nil habuisse ēt i cōi. Uidetur. n. nondū cōtrarium eius fuisse deīminatum: unde submittit sniam suam correctiōi ecclesie 7 determinationi ipsius. Jo. xxij. qui hoc determinauit tempore suo cōtrarium scilicet declarando.

Asserūt etiā. §. XXVIII.

dicti fraticelli i libello suo uirulento q papa Jo. xxij. dixit multa heretica in diuersis sermonibus

Capitulum primum

suis: quos publice in papatu differuit. Et qz dice-
bas a quibusdā circa finē vite illos inuocasse et sub-
misisse se in oibus dictis suis determinationi ecclie
dicūt illū fuisse hereticū: et qz nō suffecit reuoca-
tio illa per illū modum: sed utrum dilexerit pri-
mū talia que sapiūt heresim ignorat. Tū si dixit
set: ex quo nō pertinax fuit: sed deimiatōi ecclie
se submisit: nō pōt dici ex hoc hereticus: ut patet p
b. Aug. xliij. q. iij. dicit apls. Exēpluz in Joachi
abbate et opinio ptra Petru lombardū de mate-
ria trinitatis reprobat ut heretica: ipse tū nō here-
ticus p dēnatur. Et hoc ideo qz submisit opuscula
sua correctiōi et deimiatōi ecclie in fine. Ut patet
extra. de. sū. tri. et si. ca. dānamus. ¶ Itē qz dicūt
nō sufficere talē reuocationē: sed oportet facere
publice et cū adiuratione solēni: inducēs plura.
c. ut. i. q. vij. Donatū. et. c. Saluberrimum. et. c.
Cōueniētibz. Et extra. de heret. Ad abolēdam:
falsū est. Nam illa iura loquūt qū error ē diuul-
gatus et ille habet facultate reuocandi publice: et
prelati eoz hoc exigūt ad tollēdū scādālū ifectio-
nalis doctrine: que oia uacāt in casu nō. ¶ Uerū
in illis insisterē: dicūt nō curare: qz successores eius
nō eū in illis erroribz secuti sūt. Sed hanc sniam
quā de terminauit de pauprate xpi et aploruz. s. qz
habuerit aliqua vt mobilia i cōi: quā dicūt hereticū
qz istam nō reprobat: sed nec successores eius sū
eā sequūt dicūt esse hereticos. Sed ipsi pessimi ho-
mines sūt heretici uerū: qz asserūt contra determi-
nationē catholicā factā per eccliam et dñm papaz
Jo. xxi. et omnes successores ei⁹ ueros catholicos
sumos pontifices: et alios oēs prelatos ecclie et
doctores utriusqz et magistros plurimos i theo-
logia cuiuslibet religionis acceptataz examinataz
et approbatam ut verissimam. ¶ Et facientes sci-
sma ab obia romani pōtificis recesserūt pfiētes
sibi aliud caput antipapam uel potius antixpm
asserētes penes se uerā eccliam catholicā cum sint
sinagoga sathane. Et cum omnis iurisditio plato-
rum ecclie ut a fonte procedat a papa: falso opi-
nantes omnes successores Joan. xxi. quia secuti
sūt vā determinationē eius factā circa dictā mate-
riā: eē hereticos: et per pñs dicūt esse excoīcatos et
suspēsos: et oēs ēē platos qui affētiūt illi deimina-
tiōi. Nec debē a talibz accipi sacia: nisi baptismū
in casu necessitatis: nec audiri dīna eorū: sed a suis
pseudo epis et sacerdotibus accipi sacia vtiliter
fere. ¶ Ad cōfirmatōē sue doctrine adhuc salute
hnt oīdere vnū parū miraculū: nisi fumum et
cīneres cū pbusi fuerit aliq ex eis: Nec mīz qz ue-
rax deus nūq falsitate operibus suis. s. miraculo-
loz approbaret: cū eā detestet. Nū at qz tenuerūt
illaz determinationē Joh. xxi. ut verissimaz usqz
ad presens. s. annum. Mccccl. claruerunt varia
miraculū diuersis locis. ¶ In dicto libello cu-
z eis comburendo asseuerant nos dicere: qz in papā

non cadat simonia. Quod falsū ē nōs doctōes
hoc dicere. Sed bene distinguūt. b. Tho. et pe. in
iij. et alij: quia de simonia possum loqui duplici-
ter. Uno modo quo ad penas a iure inflictas p
simoniacos: scilicet suspēisionis uel excoīcationis
Et sic ē verū qz in papā nō cadit simonia: qz null⁹
penis iuris positui subijcitur vel ligatur. Alio mō
quo ad peccatū qd mortale est. Et sic in papā pōt
cadere simonia: qz si ordines vel sacia uel alia spi-
ritualia cōferat pro tēporalibus appreciatu: ut
qz simonia cōmittit. Nō at si pferendo bñficia: re-
seruet sibi partē fructuum diuersis de causis pro
necessitatibus curie et huiusmōi: ut sit in annatis:
qz nō censetur illud simoniacū. Et sic oēs nostros
dicunt esse simoniacos: qd falsū est. Sed de simo-
nia: habes plene in. ij. parie ti. i. c. iij. et de censur
ei⁹ i. ij. pre ti. de excoīcatōe: et ti. de suspēisione.

¶ Titulus tredecimus de dono fortitudinis
¶ Fortitudinis qdditas et effectus. ¶ La. i.

Donū donūz cō
siliū sequit in auctoritate: Isa. xi.
donū fortitudinis: de qua in ps.
cxvij. Fortitudo mea et laus mea
dñs et factus est mihi in salutē.

Hec cū pstat in aggrediendo multū ardua ubi
sunt mortis pericula in sufferendo equanimiter mo-
lesta. In repellendo per resistentiā diabolica ten-
tamenta: q oia abundabūt vltra solutū in tēpibus
futuris in persecutiōe antechristi: ppter quod dic-
tū dñs iesus. Erit tribulatiō talis: qualis nō fuit ab ini-
tio mūdi: vsqz ad illud tēps. Mat. xxij. Et dabūt
pseudo pphe. s. antixpi signa et pdigia magna: ita
ut in errore inducant: si fieri pōt: et electi: qd erit
ad maximā tentationē eoz. Ideo sub isto titulo
de persecutiōe antexpi agitur: in qua maxie necessa-
ria erit virt⁹ fortitudinis: de qua in vbis ps. cxvij.
quattuor possunt elici.

¶ Habitus nālis: fortitudo mea.

¶ Repletus vel actus rōnalis: laus mea.

¶ Effectus diuinalis: dñs.

¶ Fructus salutaris: factus est mihi in salutē.

Fortitudo ē qdā. ¶ S. I.

habitus qui nobis infundit a spū sācto p mundi
aduersa: vt in eis viriliter trāseamus: nō deficien-
tes ppterea a virtute et mandatis dei. Importat
enī quandā animi confidentiā et firmitatē: que re-
quiritur in oibus arduis agendis et in oibus mal⁹
sufferendis. Unde et b. Grego. dicit qz fortitudo
dat confidentiā trepidanti. differt tñ cōfidētia et
firmitas quā dat fortitudo q ē donū de q agūt ab
ea cōfidētia qz dat fortitudo virtus moralis. Act⁹
tñ vtriusqz tā doni qz virtutis sūt circa eādē māz.

Titulus tertiusdecimus.

Sed differunt in quattuor. In virtute in opere: in quantitate: et in fine. Et in virtute quod dicitur: quod fortitudo que est virtus habet mensuram sui actus: potentiam humanam seu vires humanas. Unde ea que supergrediuntur vires humanas neque aggreditur neque sustinet. Unde philosophus dicit: quod fortis est instupescibilis in terribilibus que sunt finis hominem. Sed fortitudo que est donum spiritus sancti habet pro mensura sui actus divinam potentiam: de cuius auxilio confidit: sicut dicit in psalmo. In deo meo transgrediar murum. id est. quod posset humane infirmitati obviare. **S**ecundo differunt in opere: quia fortitudo virtus perficit animam ad sustinenda que cuiusque pericula: sed non sufficit dare fiduciam ad euadenda vel aggredienda quicunque pericula. Sed fortitudo donum utriusque facit: ipsa perficit et in sufferendo quicunque aduersa et in aggrediendo quicunque ardua. Unde et dicit ecclesiasticus. Liberasti me a rugientibus paratis ad escam. id est. demonibus: de manibus querentium animam meam: et de multis tribulationibus que circumdederunt me: et in medio ignis non sum estuatus. **T**ertio differunt in quantitate: quia fortitudo virtus non se extendit ad omnia difficultia. Sed fortitudo donum ad omnia. Ratio habet diuersitatis est: quia fortitudo virtus innititur facultati seu virtuti humane: que infirma est respectu potentie diuine. Unde non est una facultas vel potentia humana respectu omnium difficultatum. Sed diuersae facultates sunt ordinate ad diuersas difficultates et quicunque ab invicem separant. Nam sunt in delectabilibus: ut supandis concupiscentiis prauis: que non habet facultatem ad vincendas difficultates in horribilibus vel periculis mortis. Sed fortitudo donum utitur facultate diuina quasi sua que ad omnia difficultia sufficiens est. Juxta illud Job. xxix. Pone me iuxta te et cuius vis manus pugnet contra me: quia. id est. nil preualebit dei virtuti. Et in psalmo. xvij. Diligam te domine virtus mea. Et merito quia tu es propugnator potens: imo omnipotens: gubernator prudens: consolator clemens: remunerator affluens. Securus ergo proicio omnem solitudinem et fiduciam in eum: cuius nec potentia vincit: nec sapientia fallit: nec providentia impedit: nec benevolentia fatigari: quo minus impleat omnem indigentiam meam et satiet in bonis desiderium meum. **Q**uarto differunt in fine: quia fortitudo virtus non semper producit ad finem operis inchoati: quoniam non subest potestati hominis: vel finem operis sui persequatur: vel euadat mala seu pericula: cum quicunque opprimatur ab eis in morte. Sed fortitudo que est donum. hec in homine operatur: quia perducit eum ad vitam eternam per opera fortia que est finis omnium bonorum operum et euasio omnium periculorum. Et huius rei infundit quandam fiduciam menti spiritus sancti per donum fortitudinis: prout timorem excludens. hec Thome. super. iij. sententiarum. dist. xxxiij.

Ista fortitudo §. II.
sit effectus diuinalis per tertio in eo quod dicit psalmus.

xvij. Dominus. id est. fortitudo mea. Et est ibi predicatio per cam: ut dicit magister in. i. sententiarum. Non ei uult dicere psalmus. quia dominus sit ille virtus que est donum fortitudinis: quod utique accidens est: quod potest adesse et abesse. id est. corrumpi seu deficere preter subiecti corruptiorem. Sed dicit fortitudo quia in nobis causans fortitudinem ipsam. Unde apostolus ad philippenses. iij. Oia possum et pati et agere in deo qui mihi possibilitatem et vires dedit: ut. n. dicit Ista. xxvi. Oia opera nostra operatus es in nobis domine. id est. bona opera. Et per charitatem infusam a spiritu sancto. Charitas autem oia suffert: oia credit: oia superat: oia sustinet. id est. sustinere facit. **U**bi notandum quod duplex est actus fortitudinis: et finis qui est virtus: et finis qui est donum. Primus est aggredi ardua. Secundus est sustinere equanimiter aduersa que patiuntur. Et habet aggredi ardua et inuadere sit prius tempore quod sustinere et pati laborem in actu: tamen sustinere est essentialius fortitudini: et nobilius et difficilius et perfectius: ut dicit Albertus. in. iij. et ycoz: quod recoligit beatus Thome. Quod probat triplici ratione. Primo ratione fortioris pugilis sic. Difficilius est pugnare cum fortiori quam cum debiliore: debilis enim de facili vincitur. Sed qui aggreditur inuadit per modum fortioris. qui vero sustinet per modum debiliore. Sufferendo ergo pugnat cum fortiori. id est. malo aliquo cum inuadente. Et sic patienter ferendo ut debiliore vincit fortior: ergo et cetera. Secundo est perfectius et difficilius sustinere quam aggredi ratione presentis discriminis. Sic difficilius est non moueri a malis presentibus quam a futuris: eo quod malum presentius plus mouet quam futurum. Sed qui aggreditur habet mala ut futura. qui vero sustinet: nam scilicet pericula vel presentia vel imminencia: unde datur sibi occasio maioris timoris et magis desistendi a virtute: ut illa que sentit euadat. Tertio ratione longioris temporis: sic difficilius est diu aliquem manere immobilem in difficultibus: quam subito moueri ad aliquod arduum. Sed aggredi potest homo subito motu. Sustinere autem importat diuturnitatem temporis. Unde et philosophus dicit in. iij. et ycoz: quod quidam sunt preuolantes ante pericula. In ipsis autem deficiunt vel recedunt. Patientes autem longo tempore immorantur. id est. beatus Thome. fa. se. q. cxxij. Et Liberius papa ait. unde namque beata perseverantia nisi de virtute patientie: qua secundum apostolicam doctrinam. Omnes qui pie uolunt uiuere in christo: necessesse est ut persecutionem patientur. vij. q. i. suggestum: fortitudo includit patientiam.

Quomodo autem fortitudo §. III.
tudo in actu suo sit rationalis seu virtualis ostendit. Secundo cum dicitur. Laus mea: quod tripliciter potest exponi. Primo sic. De fortitudine mea in actu suo: non me extollo: non me iacto: non me laudo: sed dominum a quo eam recognosco et sibi ascribo: in cuius confidentia aduersa aggredior: unde ipse David cum ad singulare certamen contra Goliath uiriliter accederet: totum iermis iacet ad eum.

Capitulum primum

Tu venis ad me cum gladio et hasta. ego autem in nomine domini. scilicet confusus de adiutorio eius: non fortitudine mea: congressusque cum eo lapide ex funda iactato quod significat fortitudinem. fortis est enim lapis: ex humilitate signata per fundam cum deiecit. i. R. xvij. Sic et Judas machabeus: fortissimus contra hostes percedens: appolloniū: seron. nichanorē et alios quod plures: confidentes in fortitudine exercitus sui seque laudantes: eos prostravit: humiliati et de dei virtute perfusi: orantes et dicentes. Congregati sunt inimici nostri et gloriantur in virtute sua. Contemere fortitudinem illorum: ut cognoscant: quia non est alius qui pugnat pro nobis nisi tu deus. vt p. 3. i. Mach. ij. Et ij. Macha. vlt. Ego scilicet son: qui fortiter dimicauerat contra philisteos infideles mandibula asini: mille ex eis occidens: aliquid se glorias et laudas: dicendo. In mandibula asini occidi mille etc. humiliatus est sitiens usque ad mortem: vt in procinctu esset deueniendi ad manus inimicorum. Sed oranti et se humilianti sibi passus est a deo. Secundo potest sic intelligi: fortitudo mea et laus mea domini. i. de fortitudine mea et actibus eius: non quod laudes hominum et glorias sed dei: ob cuius honorem laudemque fortis et ardua aggredior. Multi enim fortia gerunt opera: exponentes se periculo mortis: et ipsam et ferrentes. Sed quia non ad gloriam dei et laudem: sed sui memoriam uolentes mundo relinquere: et ab hominibus laudari hoc egerunt: nullum fructum sui laboris reportarunt nisi uentum: quoniam et donationem eternam. Nil pro fuit Lurtio fortissimo romano: sui temporis: quod facit magno hiatu terre in urbe: sciscitantibus ciuibus de remedio clausure: quia dictum est a demonibus per idola loquentibus quod nisi fortissimus Lurtius in illud chaos descenderet: ut refert Aluarus non claudet. Ille laudis audax armatus se in illam apturam precit: et in infernum descendit: ut refert et August. xvij. de ciuita. dei. Hinc Diero. super epistolam ad Gal. Si inquit martyrium fecerim: ut uelimus nias. ab hominibus reliquias venerari: et opinio nem vulgi sectantes intrepidi fuderimus sanguinem et subas nostras usque ad medicitates propterea dederimus: Dulce operi non tam premium quam pena debet: et perfidie magis tormenta sunt quam corona victoriae. i. q. i. vide. Ego apud dicebat. ij. ad Thi. ij. Omnia sustineo propter electos: ut et ipsi salutem consequantur: que est in christo iesu in gloria celesti. Et sic fortitudo sua erat laus dei quam querebat non sua. Tercio exponitur sic. Dominus fortitudo mea et laus mea. i. ex fortitudine mea que utique a deo est mihi: exurgit apud homines laus mea. Nil pene ita reddit laudabilem et gloriosum apud deum et homines sic actus fortitudinis: exponere se morti: et omnia mala sufferre pro honore dei et salute proximi. Unde magis laudatur deus: et sancti gloriosi ex patientia quam ex martyrijs varijs eorum postant tolleratis. Unde Job ita commendat nisi ex patientia que utique pars fortitudinis est. Et in laudem ipsius patientie sic ait. b. Diero. in libro de

bono patientie. Patientia virtus est nobis cum deo cois. Di. n. deus fortis et paciens: ps. vij. Que autem gloria est consimile deo fieri: Quanta felicitas est hic in virtutibus quod diuinis laudibus possit equari Ille innocens iustus: imo innocentia et iusticia infacinosos deputatur: et testimonijs falsitas premitur. Judicaturus iudicatur: et dei sermo ad ultimum tacens egreditur. Et cum ad crucem eius confundant sidera: contremiscat terra. et conturbent elementa: ille non loquitur nec mouetur: nec maiestatem suam proficit: sed omnia perseverantem tolerat: ut in eo plena et perfecta patientia consumetur. Porro unusquisque cum nascitur et hospitio huius mundi excipitur: initium sumit a lachrymis: et cum adhuc omnium rerum ignarus sit: nihil aliud quam flere nouit. Prudentia namque lamentatur: mortalis vite percellis quas ingreditur gemitus et ploratus in ipso exordio suo rudis anima testatur sadatura. Hic quod diu uiuitur et laboratur: nec sudantibus et laborantibus potest magis alia quam patientie subuenire solatia. Nec aliud magis iustos et in iustos discernit: quam quod in aduersis per impatientiam blasphemant iniustus conqueritur: et patientia iustus probatur. Denique patientia est que nos seruat deo et commendat: quod iram temperat: linguam refrenat: mentem gubernat: pacem custodit: disciplinam regit: potentiam diuinam coercet: inopiam pauperum refouet: facit humiles in prosperis: fortes in aduersis: docet delinquentibus cito ignoscere: et delinquentem diu et multum rogare: fidei fundamenta munit: incrementa spei peruehit actum dirigit. Ceterum charitas que est vinculum fraternitatis: fundamentum pacis: tenacitas et firmitas unitatis: que fide et spe maior est: que opera et martyria precedit: quam nobiscum semper eterna manebit Ipsa charitas: ut ait apostolus: paces est. i. Corin. xij.

Fructus fortitudinis §. III.

diuisis quarto notatur seu utilitas cum additur. Factus est mihi in salutem. scilicet dominus: et hoc per fortitudinem. puer. vlti. Mulierem fortem: i. animam quam sicut nict. q. d. difficile est inuenire. Multi enim deficiunt in varijs tribulationibus. Alij ex diuinis afflictionibus: plures in grauibus persecutoribus tyrannorum uel aliorum: plurimi in diuersis tentationibus. Quod si quis inuenit procul et de ultimis finibus per ciuium eius. i. merces et premium: quia qui suffert. i. constanter vincit tentationem: in omni tribulatione est tentatio impatientie. Hic recipiet coronam uite: Iaco. i. Quod fudit in muliere. i. anima forti cor uiri sui. scilicet christi: quia. scilicet non recedet a fide eius propter quecumque. Spolys non indigebit. i. indumentis uirtutum quibus diabolus expoliat inconstantes: factus est quod dominus in salutem forti: perducendo ad gloriam. Insuper fit ei in salutem: ut aliquando non uideatur dolores sentire: consolatio nes diuinas menti infundendo. Ubi sciendum quod circa actum fortitudinis tria sunt consideranda.

Titulus tertiusdecimus.

fm. b. Th. scda. scde. q. cxxvi. Primū est q fortis in actu suo principali q est sustinē: pōt p̄sidēari ex parte corporis. Et sic sustinē p̄cussiones: flagella: vulnera: mortem est tristabile et dolorosū. Et hoc negare: esset negare eos esse carnales. i. hīe p̄prietate carnis. Si. n. hnt carnē sensibiles: necesse est lesiua iſerant eis dolorē: et tātō magis: quanto quis est delicatioris cōplexionis. Pōt et cōsiderari ex parte mētis: et sic fortis hz q̄ delectet̄ d̄ actu fortitudinis et de fine ei⁹. s. q̄a p̄pter deū vel p̄mū illa sustinē. Un̄ Eleazarus: q̄a noluit comedē carnes porcinas: ex eo q̄ erat d̄ legē dei: dū grauit̄ cederet ait. Dñe q̄ habes factā scientiā: tu scis q̄a viros sustineo corporis dolores. s. q̄ ad sensus carnis: fm̄ aīaz vō p̄pter timorē tuū libenter hec patior. ij. Mach. vi. Scdm̄ qd̄ notandū ē circa actū fortitudinis est: q̄ in dolore sensus impedit̄ mens fortis: ne in p̄pria opatōe fortitudinis. s. patiēdo delectationē sentiat. Eo q̄ uehementia passionis unius potentie: impedit̄ potētia aliam i actu suo: p̄pter cōnexionem potentiaz ad inuicem sic et cum aliquis intellectum figit ad aliqd̄: nō videt q̄ ante ipsum sunt. Nō ergo requiritur q̄ fortis sentiat delectationē in suo actu: sed sufficit q̄ nō ita contristet̄ ut a rōe uirtute recedat. Un̄ et Petrus in canonica sua ait. Modicū r̄si oī uos cōtristari in uarijs tētationibus ut p̄batio fidei uestre p̄ciosior sit auro et c. Nō dicit delectari: s. p̄tristari. Et vij. q. i. suggestū: dī. Nō uos carissimi a pio mētis p̄posito afflictionū amaritudo coartet recedere: considerantes quāta p̄ absolutōe n̄ra creator domin⁹: et redēptor n̄r p̄tulerit: quibusue p̄melis se afficiendū tradiderit. Tertius qd̄ pōt attendi circa actū fortitudinis est: q̄ ḡa dei sup̄abundās: fortius eleuat aīam ad diuina in quibus delectat̄ q̄ cōporalibus penis afficiatur. Un̄ apls ad Cor. vij. Superabundo gaudio in oī tribulatiōe n̄ra. Hinc et Tiburcius cū super carbōes uiuos nudis plātis incederet aiebat. Uidet̄ mibi super roseos flores incedere in nomie dñi. Et Agatha. Ego in his penis ita delector: sicut q̄ audit bonū nunciū: aut qui uidet amicū diu desideratū. Un̄ aliquando ē miraculose fit: ut talia aduersa et martyria corpori nō noceant: ut p̄ i martyribus inuēris: q̄ ex diuersis cruciatibus fortiter tolleratis euasēt a morte liberi: ut dicere talis possit illud ps. cxvij. fortitudo mea et salus mea dñs: factus est mibi in salutē etiā corporis. Fit at̄ in salutem actus fortitudinis nō solū sibi: s. et plurimis. Multi. n. pugnātes fortiter p̄ p̄ia: et morti se exponentes: liberauerūt p̄p̄los suos: ut Judith et Machabei. Et bea. Amb. ēt dicit i li. de offic. fortitudo que bello a barbaris defendit p̄iam: vel domū defendit infirmos: uel a latronibus socios: plena ē iusticia i. uirtute. xxij. q. iij. fortitudo. Corrūdet at̄ huic dono beatitudo quarta. ubi dī Mat. v. Bñi q̄ esu:

et siti. ius. qm̄ ipsi sata. Et hoc satis conuenienter: q̄ sicut fortitudo in hermis cōsistit: ita ēt esuries et siti iusticie: qd̄ p̄z ex eo: q̄ valde uirtuosū est q̄ aliqd̄ nō solū facit opa uirtuosa q̄ cōiter opera iusticie dicūt: sed q̄ ea faciat cū qdā desiderio iusticie: qd̄ pōt significari per famē et siti iusticie. Et glo. ibi dicit: q̄ esuries iusticie spū fortitudinis fulcitur: ne in uia lateſcat. Sicut. n. de fortitudine corporali p̄cedit esuries nālis: et cō ex debilitate corporis fastidiū: sic et de fortitudine spūali. Et sic ex fortitudine corporali ē esuries certaminū: sic et dō no fortitudinis est esuries iusticie in p̄nti: et satietas in futuro. Esurientibus et scientibus saturitas ē: quasi laborantibus et certantibus refectio. Iusticia at̄ sua uicuiq̄ reddit deo sibi et p̄rio. Hec iusticia nō plene in nobis implebit̄: donec sit deus oīa in nobis. Et h̄ possumus esurire: satiari at̄ i fuso ubi hoc donū habebitur a sanctis: nō quidē ad actū illum qui est in p̄nti. s. patrandi. ibi enī nulla penalitas. vñ nec difficultas. Sed quo ad hunc actum. s. inniti perfectissime uirtuti diuine: seu f̄z bea. Tho. in. iij. dis. xxxij. perfrui plena securitate ab oībus laboribus et malis. Et sic dñs erit factus in salutem perfectam.

De triplici fortitudine. Capitulū. ij.

Pro āpliatione huius m̄ae fortitudinis h̄ multa sint dicta supra de ipsa et d̄ parti bus eius: supra in ti. de fortitudine per totū: et in. c. de patientia: que hic nō oportet replicare. Alia adhuc ponent̄ per aliū modū. Et q̄ in scripturis frequēter d̄ fortitudine: sciendū q̄ triplex ē fortitudo.

- Fortitudo que ē tēporalis.
- Fortitudo q̄ est uirtus spūalis.
- Fortitudo q̄ ē bonitas generalis.

De prima dicitur. §. i.

Hiere. ix. Non gloriētur fortis in fortitudine sua. In firma huius mūdi elegit deus ut cōfūdat fortia. Sed que fortitudo tēporalis: cū oīs caro senū et oīs gloria eius quasi flos feni: Isa. xl. Homo eiz natus de muliere breuī uiuens tēpore quasi flos igreditur et cōteritur et fugit uelut umbra et nūq̄ in eodē statu permanet: Job. xij. Sed et hec fortitudo tēporalis triplex. Fortitudo actionis criminalis: et hec detestanda. Fortitudo orationis mūdialis: et hec non affectanda. Fortitudo uigoris corporalis et hec edomanda. De fortitudine criminali dicit ps. cxvij. Fortes quiescēt aīam meam. s. auferre. Siue hoies: siue demones fortes ad uitiā p̄petranda: qui nullis laboribus vel difficultatibus oīmitunt: qm̄ mala faciunt. Unde de diabolo dī Job

Capitulum primum

Job. xl. virtus ei⁹ in lumbis eius et fortitudo eius in vmbilico ventris eius. Quia. n. vt dicit. b. Grego. seminariū luxurie est uiris in lumbis. vñ. s. de cidit semen: et in mulieribus in vmbilico: cū diabol⁹ magis laboret diuersis vijs et fraudibus ad inducendū viros et mulieres ad luxuriam q̄ ad alia vitia. Sanctos. n. viros quos per alia vitia nō potuit deſcere p̄ istud p̄strauit: ideo precipue fortitudo ei⁹ dicitur esse in lumbis et vmbilico. Et Isai. v. dicit. Ne q̄ potentes estis ad bibendū uinū: et viri fortes ad miscendam ebrietatez. Et in quibus consistat fortitudo uitiosa maloz ostendit. b. Grego. in li. moral. tractans illud Job. vi. Que est fortitudo mea vbi ait. Reprobz fortitudo est transitoria sine cessatione diligere: flagella p̄ditoris insensibilis perdurare: ab amore t̄p̄raliū nec aduersitate deſcere: ad inanē gl̄iam cū detrimento vite puenire: malicie augmenta querere: bonoz vitā nō ligua et moribus: sed et gladijs impugnare. In semet ipsis sp̄e ponere: iniquitatē q̄tidie sine ullo defectu ppetrare. An non sūt fortes reprobi. q̄ ad p̄ntis vite p̄cupiam: tot laboribus currūt: tot p̄culis se audacter obijciunt: pro lucris libenter contumeli as ferūt. Ab appetitus sui libidine nlla victi p̄ritate desistunt percussionebus decreſcunt: et mala mundi tollerant: p̄ mundo et eius: vt ita dixerit: gaudia querentes perdunt: nec tñ huius p̄dentes fatigantur. vnde et quasi in absinthio inebriant. hec. b. Grego. et sic fortes sunt ad miscendam ebrietatem: nō vini suauis: sed absinthiaci amarissimi Treñ. v. c. Inebriaui me absinthio. Detestanda est q̄ ista fortitudo et euitanda. ¶ De fortitudine dñi t̄p̄ralis q̄ consistit in lato dñio et magno exercitu dicit. Sen. x. q̄ Nemroth cepit esse potens in terra robustus venator: coram dño. i. extincto: et oppressor hoīum per tyrannidem: qui p̄mo per fortitudinē suam uoluit dñari: de quo dicit Joseph⁹ q̄ fecit hoīes elatos ad iniuriam dei et contemptū Nemroth filius Cham: cū esset ceteris audacior: ceterisq̄ fortissimus manu: suadebat non esse artuendū deo: sed p̄p̄ijs viribus q̄ hominibus felicitas eueniret. Suadens hoībus a timore dei recedere: et in proprijs viribus sp̄e ponere: quod eis fuit cā turris edificande vsq̄ ad celum. Sed cōfusi linguis destiterunt. Et ille Nemroth fulmine perit: vel in bello occisus fm̄ alios. De Attila rege hunorū legitur: q̄ cū vicisset et subiugasset orbem: et occidisset Theodoriciū regē vandallorū et Nethiū patriciū romanoz: qui habebāt in exercitu suo quinquies centū milia pugnatorum: q̄ confederati erant p̄ eū: et subiugasset et depopulatus fuisset romā et aquilegiā et italīaz et multas alias regiones. Lū uictor ad terrā suā redisset et nuptias celebrasset: in ipsa nocte uino ingurgitatus incalescens: sanguinem per nares emittēs a uino uictus et occisus: cum eo aiām euomuit. Ois

potentatus: inquit sapiens: uita breuis: q̄d paruit in Alexandro magno: q̄ postq̄ fortitudine sua et exercitū suoz totū orbem subiugauit modico veneno extinctus est: in. xxxij. anno etatis sue. Un huius fortitudo non affectanda sed contēnenda: q̄ ut dicit. b. Grego. omne q̄d tñ eminet: plus meo ribus afficitur q̄ honorib⁹ gaudet: di. xij. nerui. ¶ Fortitudo corporalis ad vñ bonū exercēda est: fm̄ illud ps. lviij. Fortitudinem meāz ad te custodiam. i. conseruabo ea utendo ad tuum honorē. A deo. n. corpore fortis fuit dauid: q̄ adoleſcens cum gregē ouīū patris custodiret: ursū uel leonēz rapientem ei oues capiebat et occidebat. Et ea fortitudine vsus est ad dei laudem: bellando tor⁹ in ermis cum funda p̄ Holiath gigantē fortissimus: et quē lapide ex funda iactato p̄strauit: et gladio eius caput amputauit. Nec tñ de ista glorianduz: q̄ cito superatur. Judas machabeus fortissimus di. ij. Macha. xij. q̄ similis factus est leonī in opibus suis. i. Macha. ij. de leone dicit puer. xxx. Leo fortissimus bestiarum ad nullius pauebit occurſū. Qui tandem post mltā p̄lia gloriose inīta: et plurimas hostium strages et victorias: in bello occisus est. Hercules fortissim⁹ corpore: a quartana febre correptus: p̄pter ipaciētīā i ignē se ipsū p̄icē Sāsō fortissimus fuit: s; tñ victus a Dalida fuit.

¶ Scdm genus ¶ §. II.

fortitudinis que ē v̄tus sp̄alis pōt tripl̄ assignāi: q̄a uel est ex acquisitione: uel ex infusione: uel ex boni actione. de p̄ma loquit ph̄s in li. etbi. et tullius et seneca et aliq̄ ethnici in libris suis. Sic eam diffinit Tullius. fortitudo est rōnalis terribiliuz aggressio: et coruz: et constans perſessio. Macrobius autem sic. fortitudo est animum supra metum periculi agere: nihilq̄ nisi turpia timere: uel aduersa uel p̄spera fortiter tollerare. Et fm̄ Papiam dicit fortitudo a ferro fieri: q̄a facit oia eq̄nūm ter ferre: uel a ferro: q̄a ipsa facit hoīem ferreum et durū ad frangendū: sicut ferrū domat alia metalla: ita fortitudo ea q̄ sunt dura uincit et emoluit. Lausatur aut ista fortitudo ex actibus sicut et alie virtutes morales. Sicut enim ex frequentib⁹ actibus castitatis et abstinentie: generatur uirtus que dicitur castitas vel abstinentia: ita ex frequenti aggreſsione arduoz et tolleratione aduersoz generatur fortitudo. Hac claruerūt atiq̄ romani: qui pro bono reipublice multa pericula sustinuerūt et aduersa: vt marcus regulus et scipiones. qui tñ ex huiusmodi p̄mū glorie non sunt consecuti: q̄a nec fidem nec gl̄iam habuerūt. ¶ Scda fortitudo est ex infusione. Ubi notandum: q̄ fm̄ Tullium nomen virtutis quicū sit cōe ad omnē uirtutē: per quandā tñ excellentiam attribuitur et dicitur fortitudo: q̄a uiz tūc: ne p̄pter aduersa que frequenter accidunt deficiat. Un et Sap. viij. dicit: q̄ sapia

Titulus tertiusdecimus.

diuina que grām infudit sobrietatez. i. t̄pantiam et prudentiā decet: iusticiā et v̄tutem: quib⁹ nūl mel⁹ inuita est hominib⁹: Appellat autē v̄tutez fortitudinem. Docet autē hāc v̄tutem. i. fortitudinem non hūana sapientiā s̄z diuinā. Et in hoc differt a fortitudine acq̄sita. Scdm enī materiā circa quam uersatur. i. aggressū difficultū et tolerantiaz maiore cōueniunt. Sed i causa et sine dñt. Nam p̄ia causat ex actibus multiplicatis: p̄cedētib⁹ ex lumie rationis. Sed fortitudo infusa nō causat ex actib⁹ hūanis p̄io: sed ex grā infusa et deuino lumine: Sed bene augetur ex actibus postea multiplicatis. Unde et multi recepta baptisimi grā: imēdiate exponebāt se ad oīa ardua: etiam ipsaz mortem: nō solum uiri sed et tenere puelle. In fine differūt: qz fortis ex uirtute acq̄sita: fortis agit p̄pter ciuilitatem seu rēpublicam terrenā: Sed fortis ex gratia infusa: ardua aggreditur et tolerat: p̄pter ciuilitatez celestem p̄ncipalit̄: et sic ēt p̄pter bonuz reipublice aliqñ. Et sine ista quis saluari nō pot: vnde et necessaria ē ciuitas. Unde et Be⁹. i. quodā sermone: ueritate: charitate et fortitudine: me multū egē fateor. Deficit enī ratio mea p̄ ignorātia ueritatē. Languet uoluntas p̄ inedia affectionis. Laro isir mat⁹ p̄ inopia fortitudinis. Nam ratio min⁹ intelligit q̄ agēda sūt: uoluntas min⁹ diligit intellecta. Et corpus qd corrūpitur aggrauat aīaz: ut nō q̄ uolunt⁹ illa faciamus: hec ille. Sicut ergo ueritas p̄ficat intellectū: charitas uoluntatē seu affectū: ita et uirtus fortitudinis sensualitatē seu affectum: p̄cipue irascibilē et actum. Ad hanc multuz hortatur dñs in scripturis ut Deu. xxxi. dñ. Uiriliter agite: p̄fortami et nolite timere: neqz pauca ad cōspectū inimicorū. Et merito multū p̄medabilis est quia ip̄a de seruitute peccati liberat ps. lxxv. Qui educit uinctos. i. p̄ccis ligatos in fortitudine. Ip̄a de diabolo trīumphat Judic. vi. Dicit agēl⁹ Bedeon. Uade: in hac fortitudine tua liberabis israel de manu Madian. i. demonū. Ip̄a deū letificat et pacat Estre. viij. Gaudiū enī dñi fortitudo uestra. Sicut rex quilibz mltū amat et gaudet de milite q̄ uiriliter pugnat et durat uulnera sustinet. Unde beat⁹ Andreas dixit tyrāno Ege minanti tormenta. Tanto regi meo ero acceptior: quanta grauiora tormenta p̄ eo fūero p̄fessus. Ip̄a aīaz bonis spiritualib⁹ dītat: p̄uerb. x. et aliqñ etiā temporalib⁹. Egestatē opata ē man⁹ remissa: man⁹ at fortitū dītas pat. Ip̄a hoīem cōfortat ut quasi mala nō sentiat. Unde Stephan⁹ plen⁹ gratia et fortitudine: orabat p̄ lapidatib⁹ quasi p̄cusiones nō sentiret. Et p̄pterea de eo cantatur. Lapides torrentes illi dulces fuerunt. Et seneca. Si magnanīm⁹ fueris: nunquā iudicabis tibi contumeliā fieri. De uimico tuo dices: nō nocuit ēt si nocēdi aīz hūerit: et cū illū i p̄fate tua uidictā putabis iudicari potuisse. Nec mal⁹ gen⁹ uindicādi

q̄ iūscē hec ille. Hec ē fortitudo uincē se ipsū. Ip̄a dominū p̄stat. p̄uer. xij. Man⁹ fortitū dñabitur: et sup̄nū regnū intrat. Isa. lxi. Uocabūt in ea fortes iustitie: plantatio dñi ad glorificādū. Quā uis autē ista fortitudo causet p̄mo et p̄ncipaliter a grā dei: multa tñ alia cooperant ad actū ei⁹. Et primo fides. Ad Hebre. xi. Sacti p̄ fidē uicerunt regna et c. Fortes facti sunt in bello t̄pali et sp̄uali. Joh. v. hec est uictoria que uincit mundum. i. aduersa mundi fides nostra. Secūdo spes: ad Hebreos. vi. fortissimum solatiū habem⁹ q̄ p̄fugim⁹ ad tenendā p̄positam nobis sp̄e. Et Isa. xl. Qui sperant in dño mutabunt fortitudinē qz. i. ubi prius erāt fortes pro mūdo postea erūt robustiores pro deo. Tercio dilectio. Lant. vlti. Fortis ut mors dilectio: qz. i. facit hoīez fortem ut oīa uincat ardua: qm̄ fm̄. b. Aug. omnia difficultia et aspera leuia p̄pe nulla facit amor. Quarto timor dñi. p̄uerb. xij. In timore dñi fidutiā fortitudinis. Job. iij. Ubi est timor tuus ibi fortitudo tua. Quinto castitas. Job. xvij. Mundis manibus addet fortitudinem. Et Judith dicit. c. xv. fecisti uiriliter et cōfortatū ē cor tuū: eo q̄ amaueris castitatem. Narrat in lib. de septe donis: q̄ cū Gortifridus de bullione qui primus de francis regnauit in ir̄lm: cepisset armis antiochiam: ir̄lm. et syriam occisis et expulsis sarracenis: cū mirarēt oēs eius fortitudinē: eo q̄ nullus sarracen⁹ poterat ei resistere: nec ictum man⁹ ei⁹ sustinere: t̄pe treuge turchorum ammirati miserūt ei munera uisitantes ei⁹ et querētes. Unde tanta ēēt manib⁹ eius fortitudo: qui corā eis ense suo scindebat equi caput et dicerēt qdam q̄ erat uirtute enis sue: accepto ip̄e Gortifridus alio ense asarracenis tradito idez fecit de alio equo. Et tunc cū quererēt vnde hec ei uirtus: cum non ēēt maior alijs hoibus ait: q̄ nūq̄ manus sue p̄tractauerūt carnes meretricis: nec luxuria fuerant inquinatē. Et sic patet: q̄ castitas coopatur ad fortitudinē et corpalem et uirilem. Sexto est exhortatio maior. Unde et dñs mandauit i ueteri lege Deut. xx. q̄ appropinquāte hora belli exercēdi p̄tra uimicos: sacerdos staret ante aciem et sic loq̄ret. Nolite timere nec formidetis eos: qz dñs deus uester i medio uestri et ip̄e dimicabit aduersarios uestros. Sic Judas machabeus. ij. Mach. xv. exhortādo socios ad bellum p̄tra inimicos: qui erāt icompabilit̄ p̄les cum Nichonore fortissimo: dñ ibi q̄ singulos eorū armauit nō hasta et clipeo: sed sermonibus optimis q̄bus fortificati uictoriam habuerūt. Egilipus etiā narrat de cladibus iudeorū: q̄ Titus cū obsideret hierosolimā: hōtabatur romanos milites ad uiriliter dimicandū: ne subīcerēt uicti populo iudeorū in p̄fusione romane p̄bitatis: et ne uicti et occisi mitterētur in infernū. Proposuitqz eis exēplūz leonide q̄ cum ēēt in pugna cū tricenis

Capitulum primum

Iacedemonib⁹ qbus preerat: ptra infinita militu
dinē persarum bellatur: ait suis. Pradeam⁹ ante
pugnam in terris: qz si victi fuerimus cenaturi su
mus in inferis. Que exhortatio tñ valuit: qz ipsi
pauci: persas uel occiderūt uel fugauerūt. Septi
mo est cōsideratio exēplorum corū qui fortiter e
gerunt: inter que precipuum est meditatio christi
passionis: Aplūs ad Hebr. xij. Recogitate eum
qui talem sustinuit aduersus semet: p sū cōtradī
tionem: ut nō fatigemini animis vestris deficientes
Qui pposito sibi gaudio sustinuit crucez cōfusio
ne contenta. Gregor. Si passio christi ad memori
am reuocetur: nil est tam asperuz quod equo aio
non tolleretur. Et Jaco. v. dī. Exēplū accipite exi
tus mali. i. dure mortis et longanimitatis: laboris
et paciētie pphaz. Ecce beatificamus eos q susti
nuerūt paciētiā Job audistis et finem domini
vidistis.

Tertia fortitudo §. III.

est ex doni spūs sancti opatione: de qua dī in ps.
Spiritu oris eius oīs virtus. i. fortitudo eoz: celo
rum v3 aploz et sanctoz viroz pcedit. Et dicit
spūs oris dei: qz a filio dei missus ipse spūs. filius
aut dei dī os pīs: qz ipse nobis manifestauit secre
ta eius. Quāuis enī per fortitudinē virtutez infu
sam quis ualeat aggredi ardua et sustinere ingru
entia aduersa: tñ adhuc per istud donum fortitu
dinis magis roborat. vñ dicitur: de pse. dī. i. Oēs
fideles. Cum spūs sanctus infunditur. s. per donū
eius: cor fidele p prudentiā et constantiā dillata
tur: vt etiā ad ea que nō sūt necessaria ad salutes:
desudando vsqz ad mortem se exponat: nō quidē
irrōnabiliter sed cū prudentiā: vt ad honore dei:
et zelū salutis aliorū. In quibus aut differat forti
tudo virtus moralis a fortitudine que est donum.
habes supra in isto ti. §. j. Et qz fortitudo hec
donum inducit ad contentū vite ob amorem dei
et ad martyriū appetendū et sustinendū. Ideo
aliqua ad huiusmōi que ponit Lyprianus. adij
ciam. In li. de moralitate sic ait Lyprianus. Eius
est mortem timere qui ad christū non vult ire. Et
eius ad christū ē nolle ire: qui nō credit se cū xpō
incipere regnare. Contēnenda est oīs iniuria pñti
um maloz: fiducia bonoz futuroz. Mori time
at q ad secundā mortem de hac morte transibit.
Mori timeat cui hoc mora longiore cōfertur: vt
cruciatus et gemitus interim differatur. Mortali
tas ista xpī hostibus pestis ē. Eius aut seruis salu
taris excessus. Martyriū incipimus libenter ap
petere: dū discimus mortem non timere. Sed for
te opponat aliquis. hoc me in presēti mortalitate
cōtristat: qz qui ad tolerantiam passionum tota
me virtute ocuoueram: martyrio meo priuor oī
morte puenior. Ulez non ē in tua pte: sed i dī
dignatione martyriū. Nec potes te dicē pdidisse:

quod nescis an merearis accipere. Deinde scruta
tor: cordiū deus: qz pspicit apud te paratā fuisse v
tutem: reddet pro vtute mercedē: qd sequit: hī de
pe. dī. i. Nunqd. Apud quem martyrium mente
pcipitur: animus ad bonū deditus deo iudice co
ronatur. Aliud ē. n. martyrio aīm deesse. Aliud
aio defuisse martyriū. hec ibi. Nec deus querit
sanguinē nostrū: sed fidē. Nam nec Abrahā: nec
Isaac: nec Jacob occisi sunt: qz tñ iusticie et fidei
meritis honorari inter pīarchas pīmi eē merue
runt. Non lugendi fratres nū accensione dñica de
seculo liberati cū sciamus eos nō admitti: sed pre
mitti: et occasione non esse dandū gentibus vt nos
merito ac iure reprehendat: illi qz viuere apud de
um dicimus: vt extinctos ac perditos lugeamus.
Nihil enī prodest verbis pficere virtutem: et fctis
destruere veritatem. Qd g interim morimur ad i
mortalitatem morte transgredimur: nec pōt vita
hū nisi hinc contingerit exire. Non exitus iste sed
trāsitus et tpalis itinere dūcurso ad eterna transcurrere.
Et ē in mūdo diu uelle manē: quē mūdo oblec
tat: quē seculū blādiens ac decipiens illecebris ter
rene voluptatis inuitat. Porro cū mūdus oderit
christianū: qd amas qui te odit: et non magis seq
ris christum qui te diligit ac redemit: hec ille.

In eplis aut idē Lyprian⁹ ad martyres sic ait.
O quātum uos martyres diuina dignatio honō
auit: ut ex uobis iam ps martyriū in cōsumatiōe
ad coronam pcefferit ps adhuc in carcē claustris
et uinculis demor: ad meritorum titulos ampli
ores: tormētoz tarditate pficiens: habitura tot
mēcedes in celestibus p mjs quod nūc dies nume
rant in penis. Posuerūt cōpedes pedib⁹ uetris: et
mēbra felicia ac dei templū ifamibus uinculis li
gauerūt. Sed ornāmēta sūt ista non uincula: nec
pedes uios copulāt ad infamiā: sed clarificant ad
coronam. O pedes felicit: qui nō a fabro sed dño
resoluiuntur: et itinere salutari ad paradisū dirigūt.
O pedes in seculo ad pñs ligati: ut sint semper
apud deum liberi et celeriter ad christū glorioso
itinere cursuri. O martyres facti quibus vos lau
dibus predicem: quibus vos votis preconijs exor
nē: Nō cessistis supplicijs: sed potius supplicia vo
bis cesserūt. Stetistis voce libera: mente incorrup
ta: vtute diuina: armis quidē secularibus nudi: s3
armis fidei armati. Steterūt serui dei totū: toto
ribus fortiores et pulsantes ac laniantes vngulas
pullata ac laniata membra viceit. In expugnabi
lem vitam suam superare non potuit seuiens diu
plaga repetita: quāuis rupta cōpage viscezz torq
rentur in seruos dei non iā membra sed vulnera.
Fluebat sanguis qui incendium persecutionis ex
tingueret: qui flāmas et ignes gehēne glorioso cru
ore sopiret. Exempla gloriosa fortitudinis do
ni spūs sancti: i veteri testamento. Tollerantia pas
sionum illius venerabilis et fortissimē mulieris:

Titulus tertiusdecimus.

tēpore macha. que ab Antiocho rege non solum mortē i se sustinuit: ne s legē dei carnes porcinas ederet: sed et septem filios videntes per varia et aspera tormenta cruciari: eos ad cōstantiā aiabat: vt hē: q. Macha. vij. ibi vide. Cui satis rīdet i no uo testamento martyriū sancte felicitatis cū septem filijs: que fuit romana: et ibi passa martyriū cū filijs. Quid de beato Vincentio qui assumpit ex eculeo atq; ad patibulum raptus: moras carni ficū arguendo ad penā alacriter pperabat. Et in tormentis ad Datianum tortorē aiebat. Hoc est qd semp optauit et votis oibus exquisiuit.

Ostēdit Aug. i qn §. III

to li. de ciui. dei. c. xvij. q. cū multi ex romanis antiquis infidelibus sustinuerint multa aduersa: et ipsā mortē fortiter p gloria mundi: multo magis fideles oia tormenta debent sufferre p vā glia celi sic dicens. Cōsideremus quāta contēserint: que p tulerint: quantas cupiditates subegerint p humana gloria: qui eā tanq mercedē talium virtutum accipere meruerūt. Et valeat nobis et hoc ad op primendā superbiam: vt cum illa ciuitas i qua nobis regnare pmissum est tñ ab hac distet: quātū distat celum a terra a tpali leticia vita eterna: ab oibus laudibus solida glia: a societate mortalium societas angeloz: a luce solis et lune: lumē eius qui solē fecit et lunā: nihil sibi magnū fecisse videant: tante patrie ciues: si pro illa adipiscenda fecerint boni operis aliquid: vel mala aliq sustinuerint: cuz illi pro hac terrena iam adepta tanta fecerint: tāta perpeffi sint: prefertim quia remissio pccoz q ciues ad eternā colligit patriā: hz aliquid cui per ymbra quandā simile fuit asilū illud romuleum: quo multitudinē qua illa ciuitas cōderet qzlibet delictorum cōgregauit impunitas. Pro eterna vita oia fortiter ferenda si pro hac tpali vita fortes viri in se et in filios impenderūt c. xvij. Et oia ad uersa toleranda sunt pro deo. Quid q magnū p illa eterna celestiq; patria: cuncta seculi huius qlibet iucūda blandimenta ptēnere: si p hac tēpora li ac terrena filios brutus et occidere potuit. quod illa facere neminē cogit: Sed certe difficilius ē fili os interimere q qd p ista faciēdum ē ea que filijs cōgreganda videbantur atq; seruanda: vel donare pauperibus: vel si existat tētatio que id pro sib atq; fieri iusticia cōpellat amittere. felices enī vel nos vel filios nros nō diuitie terrene faciunt: aut nobis viuētibz amittende: aut nobis mortuis a quibus nescimus: aut certe a quibus nolum? pos sidende. Sed deus felices facit q ē mentiū vera opulētia. Bruto autem qui filios occidit infelicitatis phibet testimonium poeta laudat. Ait. n. Natosq; p noua bella mouentes. Ad penā pulchra pro libertate vocauit. Infelix: utcūq; ferēt ea fctā minores. Sed uersu sequenti cōsolat infelicē. U

cit amor patrie: laudūq; immensa cupido. Hec sūt duo illa libertas et cupiditas laudis hūane: q ad facta cōpūlit mirāda romanos. Si ergo libertate morituroz et cupiditate laudū que a mortali bus expetuntur: occidi filij a patre potuerūt: quid magnum est: si pro vā libertate: que nos ab iniq tatis et mortis diaboli dñatu liberos facit: nec cupiditate humanarum laudum: sed charitate liberandorum hominum. non a Tarquino rege: s; a demonibus et demonū pncipe: non filij occidūt: sed christi pauperes inter filios cōputantur. Si alius ēt romanus princeps cognomine Torquat: filium non qz cōtra patriam ppriam: sed et pro patria n qz imperium suum. i. s id qd ipaucat p imperator ab hoste puocatus iuuenili ardore pugnauerat: licet vicisset occidit: ne plus malo esset in exēplo iperij contēti q boni in gloria occisi hostis: vt quid se iactent qui p immortalis patrie legibus oia que multo minus q filij diligunt: bona terrena ptēnūt: Si furius camillus ēt ingrātā patriam: a cuius ceruicibus acerrimorum hostiū vehentium iuguz depulerat damnatusq; ab emulis fuerat: a gallis iterū liberauit: quia non habebat potiore ubi posset uiuere gloriosus: Cur extollatur uelut grande aliquid fecerit: qui forte in ecclesia dei ab inimicis carnalibus grauissimā exhonorationis passus iniuriā: non se ad hostes eius hereticos transtulit: aut s illam heresim alē qua condidit: sed eam potius quantū valuit ab hereticorum pnciosissima prauitate defendit: cū alia non sit vbi viuatur in hominum gloria: sed vbi vita acquiratur eterna. Si Mutius ut cum Porlena rege pax fieret: qui grauissimo bello romanos premebat: qz Porlenam ipsum occidere non potuit: et pro eo alterū deceptus occidit in ardentem aram ante eius oculos dexterā extēdit dicens: multos secum tales qualem eum videret i exitium eius cōtinuasse. Cuius ille fortitudinem et cōiurationem talium perhorrescens: sine vlla dubitatōe se ab illo bello facta pace cōpescuit. qz regno celoz imputatur? est merita sua: si p illo n vnam manum: neq; hoc sibi ultro faciens: sed p sequente aliquo paciens totum flammis corpus impenderit. Si Lurtius armatus equo cōcito in abruptum hyatū terre se precipitem dedit: deoz suorum oraculis seruiēs: qm iusserant: vt illuc id qd romani haberent optimum admitterent: nec aliud intelligere potuerunt: q viribus armisq; excellere. Unde v; oportebat: ut deoz iussis in illū interitum vir precipitaretur armatus. Quid se magnum pro eterna patria fecisse dicturus ē: qui aliquem fidei sue passus inimicum: non se ultro in talem mortem mittens: sed ab illo missus obierit. Quāquidē a domino suo eodēq; suo rege patrie certius oraculum accepit. Nolite timere eos qui corpus occidunt: aiām autē occidere non pnt.

Capitulum tertium

Si se occidendos certis vobis quodammodo consecradas. Decem deuouerunt: ut illis cadentibus: et iras deorum sanguine suo placantibus: romanus liberaretur exercitus: nullo modo superbiant sancti martyres tanquam dignum aliquid pro illius patrie participatione fecerint: ubi eterna est et vera felicitas si vltro ad sui sanguinis effusionem: et non solum suos fratres pro quibus fundebatur: verum et ipsos inimicos a quibus fundebatur: sicut eis preceptum est diligentes charitatis fide et fidei charitate certantes. Si marcus publicus dedicans eadem Iouis iunonis minervae: falso sibi ab inuidis morte filij nuntiata: ut illo nuncio perturbatus abscederet atque ita dedicationis gloriam collega eius consequeretur: ita contempsit: ut cum etiam pueri insepultum iuberet: sic in eius corde orbitatis dolor: glorie cupiditas vicerat: quid magnum se per euangelij sancti predicationem qua ciues superne patrie de diuersis liberantur et colliguntur erroribus fecisse dicturus est: cui dominus de sepultura patris sui sollicito ait. Sequere me et sine mortuos sepelire mortuos suos. Si Marcus regulus ne crudelissimos hostes iurando falleret: ad eos ab ipsa roma reuersus est: quoniam sic romanis eum tenere volentibus respondisse fertur postea quam a phris seruicium dignitatem illic honesti ciuis habere non posset. eumque carthagenenses: quoniam contra eos in romano senatu egerat grauissimis supplicij nece uerunt: qui cruciatus non sunt pro fide illius patrie contemnendi: ad cuius beatitudinem fides ipsa perducit. Aut quid retribuetur domino pro omnibus que retribuit: si pro fide que illi debetur: talia fuerit homo passus: qualia pro fide quam perniciosissimis inimicis debebat passus est regulus. Quomodo autem se audebat extollere de voluntaria paupertate christianus: ut huius vite peregrinatione expeditior ambulet: viam que perducit ad patriam: ubi vere diuitie deus ipse est: cum audiat vel legat Lucium ualerium: qui in suo defunctus est consulari usque adeo fuisse pauperem: ut nummis a populo collatis eius de sepultura curaretur. Audiat uel legat Quintum cincinnatum cum quattuor iugera possideret: et ea suis manibus coleret esse ab ara tro adductum ut dictator fieret: maior utique honore quam consul: victisque hostibus ingentem gloriam consecutum: in eadem paupertate mansisse. Aut quid magnum se fecisse predicabit: qui nullo premio mundi huius fuerit ab eterne illius patrie societate seductus: cum fabricium didicerit tantis muneribus Pyrrhi regis epyrrotarum: promissa et quarta parte regni: a romana ciuitate non potuisse diuelli: ibique in sua paupertate priuatus manere maluisse. Nam isti licet rempublicam haberent tam opulentissimam atque ditissimam. ipsi tamen in suis domibus pauperes erant ut quidam coram qui iam consul bis fuisset ex illo senatu pauperis

hominum pelleretur notatione censoria quod decem pondo argenti in vasis habere coeptus est. Ita idem pauperes erant quorum tamen triumphis publicum ditabatur erarium huic omnes christiani quod excellentiori proposito diuitias suas coeas faciunt secundum id quod scriptum est in actibus apostolorum: ut distribuatur unicuique sicut cuius opus est ut ne minus dicat aliquid proprium: sed sint illis omnia communia intelligant se nulla ob hoc uentilari oportere iactantia id faciendo pro obtinendo societatem angelorum cum pene tale quid illi fecerint pro conseruanda gloria romanorum hec et alia si qua huius reperiuntur nil aliud erat nisi ut romanum imperium longe lateque porrectum magnificis successibus augeretur proinde ad istud imperium tam preclarum tantoque uirorum laudibus gloriosum et illorum intentioni merces quam querebant est reddita et nobis proposita necessarie comonitionis exempla: ut si virtutes quas isti pro ciuitatis terrene gloria tenuerunt pro dei gloriosissima ciuitate non tenuerimus pondere pungamur. Et si tenuerimus superbia non extollamur. Quoniam sicut dicit apostolus. Indigne sunt passionibus huius seculi ad futuram gloriam que tribuitur in nobis. hec Augustinus. Maxime autem debemus fortes esse in fide: et nullatenus dubitare: secundum illud Petrus in canonica. Aduersarius uos diabolus tanquam leo rugiens circuit querens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. Maximus in sermone ait. Nouerimus: quod non sine magno discrimine de religionis veritate disputamus: quam tantorum sanguine confirmatam videmus Magni periculi res: si post prophetarum oracula: post apostolorum testimonia: post martyrum vulnera: ueterem fidem quasi nouellam discutere presumas: et post tam manifestos duces in errore permanes: et post sudores morientium ostensa disputatione contendas. Et paulo ante idem ait. Quanta circa nos dei nostri sollicitudo: dum nobis fidem ueram duro agone martyrum commendat. afflictionum precedentium instructionem efficit posterorum. Illos examinat ut nos erudiat. Illos conterit ut nos acquirat: eorum cruciatus nostros uult esse profectus: hec ille.

Tertia fortitudo seu §. v

tertio modo accipitur fortitudo pro uirtute generalis. id est quodam uigore mentis ad resistendum impugnationi cuiuslibet uitij aggrediendum laborem actuum uirtuosorum. Et sic canit ecclesia. Estote fortes in bello et pugna. cum ant. ser. et acci. reg. et. Non enim coronabitur: ait apostolus: nisi qui legitime certauerit: ita. id est quod uictoriam habet de omnibus uitijis. Et psalm. vi. Expecta domine uiriliter age: confortetur cor tuum et sustine dominum. Ubi nota quattuor regulas.

Titulus decimūstertius

Prima est presumptionis exclusiua expecta dñz. Secūda est fatigationis aggressiua: viriliter age. Tertia est debilitatiōis remotiua: cōfor. cor. tu. Quarta est pfectionis pntinuatua: sustine dñm.

Quia milita ē vita hoīs super terrā: in hoc bello ut quis virilit̃ dimicet: oꝝ pmo ut excludat a se p̃sūptionē: non confidendo de sensu suo vel viribus suis: vel operibus bonis. Leo papa in sermone. Nemo de cordis sui puritate p̃fidat: qꝫ per uigil ille hostis a cioribus pulsat insidijs: qꝫ maxi me nouit abstinere peccatis. Et beatus Antoni⁹. Non confidas de tua iusticia. Et hoc est quod dicitur. **E**xpecta dominum. s. vt te iuuet: fm illud: ps. cxx. Auxilium meum a domino non a mea uirtute. Item non egrediaris uiam cōem uiuēdi traditam a sanctis. Tria gradiamur uia dixerūt antiqui israhelice. In operibus enim singularibus: extra cōem legem non sunt sancti imitandi. scdm illam regulam. Que a iure cōmuni exorbitant: i consequentiam non sunt trahenda: de regu. iuz. li. vi. nisi quis esset certus de diuina inspiratione ad illa uocatus. Non enim quia quidam sanctus pater accessit ad domum meretricis: ut eam conuerteret quod et fecit: debet quilibet idem agere. Nec quia vnus audiens socium suum in fornicationem lapsum: ut reduceret eum ad penitentiaꝫ quasi desperatū: mentitus est dicens: etiam i illud peccatum incidisse: exhortans vt simul irent ad patres pro penitentia recipienda: licet mentiri et se ipsum infamare. Nec qꝫ Arsenius vna tm̃ hora dormiebat in die nālī: aut qꝫ Joānes baptista comedebat locustas. i. radices herbarū a uino abstineo: debet quis talem austeritatem assumere. Sed expecta dñm vt prius te vocet ad huiusmōi singularia agenda. Item si petens aliquid a dño vel liberari a diuina tribulatione vel tentatione: et non ita cito exaudiris vel velle expecta dñz Abachuc. ij. Si morā fecerit expecta eū: qꝫ ueniens ueniet ad adiuuandum.

Secunda regula est: ut fortiter agat laboriosa opera. Uir⁹ enim et scia circa difficilia inquit p̃hs. Et christus Math. vij. Arta ē uia. s. bonorum operum que ducit ad uitam. Et ideo viriliter age. Uir dī a uirtute: et uirtus ē fortitudo: que in quantū general uirtus est: hꝫ pugnare cōtra oia uicia. Quelibet enim uirtus hꝫ suum inimicum. s. uicium sibi oppositū: immo duos inimicos: vnum a dextris per excessum: alium a sinistris per defectum. Et iō apls ait. ij. Cor. vi. Per arma iusticie uirtutis dei a dextris et sinistris exhibeamus nosmetipsos vt dei ministros. Qualis autem dñs talis et minister eius: quid sapiēs. Et qui mihi ministrat me sequatur: ait ipse dñs. Joan. xij. Dñs autē fortis et potens: ait ps. xxiij. dominus potens in p̃lio.

Cum enim diabolus fortis uirtute nāe: armatus malitie multiplicate teneret atriū suū. s. mundū pacifice: quia

nullus tentatori resistebat. Superueniens fortior eo dñs iesus uicit eum: ut dī: Luc. xi. ex quo expectatus dñs uenit et bellans fortiter uicit. Ergo uiriliter age: a dextris p̃ infidelitatem: a sinistris p̃tra superstitionem: per arma uirtutis dei fortis fidei i. Pet. v. Cui. s. diabolo resistite fortes in fide. Cōtraria enim ad inuicem bellant et mutuo se expellunt. Uiriliter age a dextris p̃sūptionis: p̃ diabolum eam suggerentē: et a sinistris desperatiōis: p̃ arma uirtutis dī. s. spei: Jsa. iij. In spe erit fortitudo uia. s. ad uincendū diabolum p̃tra desperationē vel p̃sūptionem. Uiriliter age a dextris inordinatē dilectionis: a sinistris inuidie et rāchoris. Uiriliter age p̃ arma uirtutis charitatis: Sc. xxxij. figuratiue dī. Si cōtra deū fortis fuisti. s. tu charitas: quāto magis p̃ hoīes p̃ualebis: Charitas. n. fortis dī p̃tra deū: qꝫ eum traxit ad terram: et ad mortem induxit. Uiriliter age a dextris gule et luxurie: p̃tra eas dimicando. Et a sinistris insensibilitatis a necessarijs abstinento: per arma uirtutis dei tēperantie. puer. xxx. Accinxit fortitudine lūbos suos uiriliter age a dextris iniusticie et sinistris nimij rigoris et seueritatis per arma uirtutis dei. s. fortis iusticie: puer. xv. Domus iusti plurima fortitudo. Uiriliter age a dextris prudentie nimie. s. suo sensui inuito. Contra illud. Ne inuitaris prudentie tue: puerb. iij. Et a sinistris ipudentie et stoliditatis. Uir sapiens. i. prudens fortis: prouer. xxiij. Uiriliter age a dextris nimie audacie et a sinistris indebite timiditatis: puerb. xxxi. Fortitudo et decor indumentū eius. s. aie uirtuose. Tunc decora est fortitudo: seu aiam decorat: cum nec precipitanter se quis ingerit ad pericula: nec timide ab eis cū oportet retrahitur.

Et quia in bellando homo laborat: ne ex fatigatione deficiat. ponitur tertia regula que reparat debilitationem: cum subditur. Confortetur cor tuum apostolus ad Ephe. Confortamini in domino et i potentia uirtutis eius. Confortari in domino: est ex his que sunt domini: ut in uerbis eius. Sicut enim cibis corporalis confortat corpus et corroborat: ita et panis doctrine spiritualis: Act. ix. de saulo conuerso dicitur accipiens cibum confortatus ē. Sacramentorum frequentatio confortat et roborat: precipue eucharistia. Unde ecclesia in collecta dicit de eucharistia. Sit fortitudo fragilium: sit contra omnia mundi pericula firmamentum. Cōfortatur cor uino spiritualis leticie: quia vt dicitur scōo Esdre. viij. Omnem mentem facit securam uinum: nec aliquid timet. Ita inquit. b. Antoni⁹ in uitis patrum. Nil ita facit mētē fortem ad omnia aduersa intentamēta: sicut letitia spiritualis. Manus christi confortat infirmū cor. vñ et dicit cordiale. hic at est meditatio passionis christi. In eu⁹ figuram helias ambulauit in fortitudine sub cinerib⁹ panis est: signantis christi passionē: vñ qꝫ

Capitulū tertium

ad montem dei supne pñe. iij. R. xix. Sed nō sufficit bene ichoasse et bene ad tēpus psequi: nisi ad finē uite pueratio scia teneat. Et ideo ponitur quarta regula ad uidendū bona om̃i i terra uiuētiū: pro quo consequendo hec regula dat. s. Sustine om̃m: nō solū sulcipe p grām: sed sustine: ut si te grauet uel grauis uideatur in cōtinuādo labores et aduersa: nō deponas eū grā perdēdo. Nūq̃ ab hōie recedit dñs cū grā sua: nisi quis repellat eū a se: unde dicit. Qui autē sustinuerit usq̃ in finem h saluus erit. Ue his qui perdiderūt sustinētiā dī. Eccl. ij. i. p̃seuerantiā. Hinc et. b. Aug. d. pe. di. iij. Inanis ē pñia quā seq̃ns vita cōmaculat. i. ca rens fructu uite eterne: si nō reuertat ad deū. Et sequitur. Esto in patientia fortiter cōfirmat: ut tā bonā quā cepisti tenere nō deseras: bonū ppo sitū cōserua iugiter. hec. b. Aug.

Tentationes insurgunt hominibus a diuersis **Capitulum tertium.**

Nia ad fortitu

dinem prout est virtus generalis p̃tinet bellare et vitia: et tentationes quaslibet vincere: omittēdo de fortitudine put est virt' spāl

qz multa dicta sūt de ea et partibus eius in mā de virtutibus in ista eadē parte ti. iij. solū agemus h de tentationibus que uincuntur grā et donis spūs s̃cti. Et licet in p̃ma parte in ti. de causis peccorū multa dicta sint de tentationibus. Dic tñ p aliū modū. Et ad hoc pōt induci illud ps. xvij. Preci xisti me virtute ad bellum: et supplantasti insurgētes in me subtus me: precinxisti. i. preparasti adaptasti restringendo lumbos cordis abstinētia et castitate: et uestimenta t̃paliū rerum ad necessitatez stringendo nō ad latitudinē et superfluitatē: precixisti. s. tu dñe a q̃ oē datū optimū tomne donum perfectū: virtute. i. fortitudine interiori inducente me ad talē restrictionem. Ad bellū spūale tētationum. Ois enim qui in agone contendit: inquit apostolus. i. ad Corin. ix. ab oibus se abstinere. s. ipe diēribus virtutē eius cōtra hostes. Et supplantasti insurgentes in me subtus me: eos superando.

Isti autē insurgētes cōtra nos i bello tētationū sūt. Nō mal'. Mūd' van'. Exterior sensus. Carnalis appetit'. Diabolus vari'. Pessimus antichristus Sumim' autē hic tētationē prout cōmuniū sumitur pro quadā. s. instigatione seu impulsioe ali cuius ad peccatum uel ad noscendum ut dimit tamus de tētatione q̃ tentat deus hōiem: vel magister discipulū sicut xpc Philippū Johi. vi. vel homo deus ut illi israhelites q̃ tētauerūt deū in cōdi bus suis in ps. Contra quod dicitur deus. vi. et Math. iij. Non tentabis dñm deū tuū: et de hac

de qua loquimur tētatione incitationis ad malum loquitur saluator cū docuit nos dicere in oratione dominica. Et ne nos inducas in tētationē Math. vi. Ubi non petitur ut non tentemur qz meritum pderemus et coronam: sed ut nō succumbamus et uincamur a tētatione. Ad qd maxime iuuat. s. ad uictoriā tētationū oīo. Unde ipse doinus ihs ait discipulis. Math. xxvi. Vigilate. s. resistendo et orate ne intretis intētationem idest uincamini ab ea. Tētat igitur homo malus quū quis suo uerbo uel facto querit alium decipere inducendo ad peccatum uel nocumentum. Et sic discipuli phariseorū cum Herodianis tētauerunt christū ut caperent eum in sermone ut pos sent calūniose accusare eum ex aliquo uerbo icau te dicto. vnde et christus eis interrogantibus tētatiue de censu dando uel negando Lefari rēdit. Quid me tētatē hypocrite: Math. xxij. Sicqz in sua tētatione preualuere non potuerunt silis fecerūt quū adduxerunt adulteram ate eum. Joā. viij. et pluribus alijs vicibus s; semper cōfussi remanserūt et supplantauit deus insurgentes in eū. filij accedens ad seruitutē deī: eccl. ij. ita i iusticia et timore et prepara aīam tuam ad tētationē Quū. n. q̃s se reperit in aliq̃ societate in seruitio dei uel i seculo disponit uirtuose uiuēti deo fuisse multi et aliqñ sub spē boni reperiunt tēta tores. ij. Corin. xi. periculum in falsis sibus: et eze. ij. dī increduli et subuerfores sunt tecū et cū scorpionibus habitas: scorpions palpat et cauda pūgit uenē infundit: Aug. si fū tuo male persuades hec occidis: de pe. di. i. noli. Tentat nos mundus uanus insurgens et nos suis uanitatibus ut bonis amabilib' nos aliciens ut ei inheream'. Sap. xij. creature facte sūt in odiū et tētationē et muscipula pedibus insipientiū. Sicut. n. in muscipula ponit laridū circa qd est laqueus capiens et dū mus tractus appetitu laridū dū capit: capitur. unde occidit Similiter piscis hamo adescato trahitur et ausus laqueo ita insipientes. i. peccatores q̃ non hnt gustum et ueram noticiā de ultimo fine attendentes dulcedinē in cibis pulchritudinē in feminis utilitatem in pecunijs non aduertunt quō illa querat. Sed inordinate affecti dū ea assumūt indebitē incurrūt laqueū pccī et in dānatōis eterne. s. de. b. Anto. uidit totū mūdū plēnū laqueis sibi inuicē annexis et cum clamasset. quis istos euadet. Audi uit humilitas: beatus. Aug. in sermone. Duplicem cōtra nos mūdus acie mittit. s. ad bellādū et nos et tentandū: demulcet p̃speris: deterret ad uis. Non te terreat aliena crudelitas: nō te uicat p̃pria uoluptas: et victus est mundus. Eccl. xxvij. Clasa figuli probat fornax et uiros iustos tētaō tribulationis. Et iterum non laudes uirum. Dec enim tētatio hominū scilicet incitans eos ad elationem. **T**entat tertio exterior. s. sensus in

teptat no
munda

Titulus decimustertius

surgens In nos Lat. i. filij mris mee pugnaue-
runt contra me. Mater prima hominū ē sensua-
litas: q̄ quilibet piro regit & nutrit ante vñ rōis
Isti sensus exteriores multipliciter pugnant p̄tra
nos sua curiositate. Nam vt dicitur Eccl̄s. i. Non
satiatur oculus visu nec auris auditu: et sic alij sē
sua curiosi sunt circa sua obiecta et insatiabiles
Sed nisi quis pugnet viriliter refrenādo: cito in-
terficiunt animā. Hier. ix. Mora. s. peccati intro-
iuit per fenestras nostras. s. sensuum: ingressa est
domos nostras p̄ciarum: s. fidelis deus qui non
permittet vos temptari supra id qd̄ potestis sed
faciet cū temptatōe prouentū. Nam si oporteat
quemlibet vt sensibus: inordinate delectationes
suas querentibus: tamen inuat precipue cū quis
intendit mortificationi eorū. Incuius figurā. Jo-
sue quinqz reges qui bellum interunt cōtra isra-
helitas. i. fideles eos dūcit & crucibz affixit. Qui
fm̄ Origenē. significant sens⁹ quiqz exteriores quos
bellātes contra nos veri fideles iesu mandato cru-
ci mortificationis affigunt. fm̄ illud apostoli ad
Gal. v. Qui sunt xpi: carnem suā cū vicij & p̄ci-
piscētijs crucifixerūt vt terrā promissōis obtineāt.

Tentat quarto carnalis cōcupia: interiorib⁹
passionibus cōcupiscibilis: irascibilis amore: desib-
rio: delectatōe: odio: abhominatōe: tristitia: auda-
cia: spe: timore: desparatōe: ira. Un̄ Jac. Unusqz
tentatur a p̄cupia sua abstractus & illectus. Unde
Sieg. de pe. vi. ij. Sciendū inter hec. Aliud ē qd̄
de tentatione carnis animus patitur: aliud cū per
consensū delectatōis obligatur: plerūqz. n. cogita-
tōe praua animus pulsatur: sed renitit: plerūqz
puerū qd̄ cōcipit intra semet ipsū: et per d̄sidiū
um voluit. Hinc & predicator egregius ait. Tenta-
tio uos nō apprehendat nisi humana. Hūana q̄p-
pe est tentatio qua plerūqz turpi cogitatione tan-
gimur et nolentes: qz vt nōnūqz illicita ad aium
ueniāt: hoc utiqz in nobismet ipsis ex humanita-
tis corruptibil⁹ pondere habem⁹. Jam vō demo-
niaca est et nō humana tētatio: cū ad hoc quod
carnis corruptibilitas suggerit p̄ cōsensū se anim⁹
astringit: hec ille. Hec caro seu sensualitas siue cō-
cupiscētia carnis q̄ p̄cupiscit aduersus spm̄: ē illa
eua figuratiue: q̄ uizo ade. i. spm̄ seu rationi: sua
det edere lignū uetitū: vt cū ea delectet in malo.
Sed audienda nō est: qz ad mortem inducē q̄rit
& a paradiso excludere. Sed arguenda: dicens
dissensu: quasi una de stultis mulieribus locuta
es: Job. ij. Hec ē illa egyptiaca mulier q̄ pulchrā
aia a corpore ac prudentem adolescentē Joseph.
frequenter stimulat ad oblectandū secū: sed relic-
to pallio secularis cōuersatōis nō attendenda:
sed fugienda est: Sen. xxxix. Hec ē Thamar: que
deposita veste lugubri. s. p̄nie & cōpūctōis: indura-
teristio apparentis boni: sedet in biuio quiescens
in uoluptate & vanitate: ut mulier ornata in ha-

bitu meretricio: ad capiendas animas: iudaz qui
interpretatur p̄fitens. i. virū seu spm̄ deo consiten-
tem fide p̄nia preconij inducit ad illegitimū actū
Sen. xxxvii. Sic & Bersabee Dauid deo duotū.
Hec est Jabel: que sifarā. i. spm̄ fugientē de p̄lio
tētationū: iuitat ad quiescēdū in tabernaculo. i.
ad curā carnis hñdā i p̄cupia: & oblato utre lactis
i. delectatōis carnal: dōmniētē ab actu rōis occi-
dit Judic. Hec ē illa Dalila q̄ interpretat situla: q̄
Sansonem fortissimū: qui eius ip̄portunis iuesti-
gationibus acq̄uit reuelando secreta & ingremio
eius dormiuit. i. nimis curam eius hñs crine vñ-
tū spoliavit: & philisteis. i. demonibus excecāduz
illudendū tradidit: & ideo aspe increpanda. Nec
et̄ satiat qz situla est: s. duas filias hz sanguisugas
que sēp dicit affert: prouer. xxx. i. auaritiā
& luxuriā. In siccō at̄ diete seu abstinentie tenē-
da ē ut moriat. Hec ē Herodias coplata Herodī.
i. diabolo in cestuoso: que p̄ saltatōe filie sue. s.
imaginatōis l̄ delectatōis carnal grata mūdānis
facit āputā caput Joā. baptiste q̄ interpretatur
grā: quā facit amittere Md. vi. Hec ē deniqz aia
la ostiaria: q̄ si custodiā hēat sēsuū: facit petz. i. spi-
ritū xpm̄ negare facti. Jo. xviij. ē q̄ caro nō delicta
fouenda ne vigor sue tentatōis accrescat: s. casti-
gāda exēplo apli. Castigo corp⁹ meū & in fuitutē
redigo. i. Cor. ix. Sic Sara dñā Agar ancillā sibi
rebellantem vberibus subgicbat: & fugienti ab
ea ab angelo dicitū ē ei vt reuerteret & dñe sue su-
bicietur: Sen. xvi. Qui delicate pauertū fuū. i.
corpus. in fine sentiet eū cōtumacē: puer. xxix. Si-
cut siba fuus miphiboseth cōtēpsit dñm suum &
impediuit ne sequeretur Dauid. ij. R. xix. qz nimis
dñm sibi p̄misit in rebus suis. fabulose nar-
rat Esopus: sed moralitate notabili: qz cū quidaz
rusticus per desertū transiret: inuenit serpēterz fri-
gore afflictū iacētē in terra quasi mortuū. Qui cō-
paciens collegit: & in sinū suū posuit & calefecit:
resūptis virib⁹ intoricauit eum. Quqz ille argue-
ret eū de ingratitudine: qz quasi mortuū foueat.
R̄ndit. Tu scis qz nā mea ē: qz nō noceam nisi ca-
lesfactus: et cum in caluero: venenū necesse est effū-
dere. Non ē inculpes mei: s. p̄prietatē nāe mee ser-
uauit: s. tibi imputa q̄ me calefecisti & fouisti. Sic
& caro cū & delicate fouet venenum p̄cupie qd̄ i se
hz effundit: & ideo ait apostolus ad Ro. xij. Exhi-
beatis corpora uestra hostiam uiuentem sanctaz
deo placentem: hostiam dicit in qua animal mac-
tatur: qz corpus sensualitatis aiali mactanda ē. Uē-
ua tñ remanet: vt. s. ita mortificetur caro: qz exer-
cere valeat que sibi incumbūt agenda. Ego dñe:
inquit: odio hñs rapinam in holocaustum quod
fit: dñi indiscrete corpus maceratur vigilijs: absti-
nentijs. & huiusmōi: vt dicit Hiero. d̄ cōse. dis. v.
Nō mediocriter. **Q**uintū tentans est diabolus
Et ille sup oēs. tentat & decipere q̄rit: et hoc ē ei⁹

fabla

eius officij. Unde et anthonomatice dicitur tentator. Mat. iij. Accedens tētor dixit. Loquitur autē uel sensibilibiter i forma hūana: quāz aliqñ assumit ut cōiter dicit: qñ xpm tentauit: uel insensibiliter diuersis modis mala mōti suggerēdo. Unde Jo. papa. xvi. q. ij. Uisus ait: uersutus hostis mille nocendi habet modos nec ignoram astutiaz ei. Conatur enī a pncipio ruine sue unitatē ecclie rescindere. s. per errores. charitatez vulnerare: qd fit per qdlibet mortale: sanctoz opezz dulcedinez inuidie felle inficere: et oibus modis quibz pōt genus hūanū euertere et pturbare. Dolz enī satis et erubescit charitatez quā in celo nequiuu habere: hoies pstatel ex lutea materia in ira tenere. Unde o3 qñ frāgilatati nostre cōcedit: ut oēs aditus nocendi ueritue eius muniam: ne mors. s. pēti ingrediat per fenestras nās. i. potētias: hec oia ibi. Narratur in li. d. vij. donis: qm mgi Jordanus ordinis p̄dicatozz sancti hō: cū quēdā obsecrūz a demone sibi pntatum adiunaret ut demon diceret ei nomē suū. Rñ dicit qm mille artifex uocaret: quia mille modos et artes hēbat ad decipiēdū homines. Et ut scias qm ueritatē dico. Ego sum qui decipio magnos theologos et decretistas: et legistas: et phisicos: barones milites: ppositos: mercatores: et alios. Et cepit singulozz uerba gestus modos et officia pntare: usqz ad domicellas dñaz que seruiūt eis i cameris eorum bladiēdo eis adulando: et molliter loquēdo: puta ut diceret. Theologos tento et decipio: ut scientifice et subtilia p̄dicet: ut uideantur acuti: n̄ ut pplozz salutē querant. Querunt mgi cum ad huc non sint discipuli predicationes sibi pcurant unde plus pecunie uel glie hauriāt. Celebrare frequēt erubescere facio: retineo eos a p̄fessione ut magis boni habeant: occultatis eorum nequitijs. Refectiones pingues sibi procurare suadeo: ut sit fortes ad p̄dicandū: ad acquirēdas et augēdas pecunias instigo sub p̄textu liboz emendoz p̄stadio et nēqz puidēdis: pannos seu cappas sumptuosas eos hīe suggero: ut sint i reuerentia apud magnates et pplos. Uisitare moniales uel uiduas sub p̄textu pietatis admoneo frequēter: ut demū nō soluz ad amorē: sed ad cōmixtoez adducāz. In audienda cōfessione pncipiū et diuini admitto: ut bonū forum eis faciāt ne displiceant: et sic usqz in foueāz cadāt. Questiones et opiniones nouas inutiles et populis scādalizatiuas in ipsos mgiōs inuenire laboro: ut sibi inuicem mordeāt inuide: et ut scripturas sacras ut simplices litteras dimittant: et phica et poetica ut magis audita i mediū adducant allitio: et sic discurrere p alia exercitia. Sed supplantasti: ait ppha. insurgētes i me. i. demones subr me: dando mihi fortitudinē ad uicēdum. Hic diabolus tentator ē ille obstinatissim⁹ Pharaō: qui iſrlitas. i. fideles egredi affectantes: de seruitute ei⁹ tyrānica magis grauat in opibus

luti lateris et palarum: tentatōib⁹. s. p̄cupiscentie: auaritie: et leuis supbie. Sed dei uirtute egresos in manu forti: adhuc persequens: in mare p̄nie submersus est. Exo. xij. Hic tentator est Nabuch. potentissim⁹ q fornacē malicie incendere scē p suos mīstos demōes septēpliciter. i. per. vij. uitia capitalia: ad incēdendū ponens naptam malarū cogitationū: stupā prauarum locutionum aliozz: picē fetentē malozū exēploz in opere alioz mal leolos excusationum uel tribulationum. Sed in hanc mīstū tres pueri. i. oīs in tribus uirtutibus puros: rore celestis gratie ignis nō lesit. Dan. iij. Hic est ille callidissim⁹ Herodes q nō paciēs christum regnaturum: multos pueros in bethleē occidit: que interpretatur domus panis. i. in ecclesia: ut christum occidat ne sibi auferat regnum. Sed licet corpora sacrozz multipliciter afflixerit usqz ad mortē: xpm tñ. i. grām eius extinguere n̄ ualuit: Math. ij. Sed grauissime dei iudicio punit⁹ est. De calliditate ei⁹ seu malicia dicit: Sen. ij. Serpens callidior erat cunctis animantibus terre. Et tñ subdit. Ipsa mulier. i. rō cōteret caput tuum. Caput draconis est initium tērationis: qd cū cōteritur resistendo et ipse diabolus fugatur. Jac. iij. c. Resistite diabolo et fugiet a uobis. b. Amb. i li. de paradiso. Nemo nostrū tenet ad culpā: nisi p̄pria uoluntate deflexerit uoluntariū sibi militem eligit christus: uoluntarium seruum sibi diabol⁹ actionatur. xv. q. i. Non est. De potestate eius dicitur Job. Non est potestas similis ei super terrā. Et de obstinatione eius dicitur. Cor eius indurabitur quasi lapis. Ad bellandum et cum uincēdū christus hortatur suo exēplo. Unde apostol⁹ ad Hebr. v. Non enim habemus pontificem qui n̄ possit compati infirmitatibus nostris tentatum per omnia pro similitudine absqz peccato. In q enim passus est ipse et tentatus: potens est et his qui tentantur auxiliari. Docuit et modum resistendi.

Scdm aut quattuor §. i

status hominum: sicut quadrupliciter tentat: de qd in ps. Sup aspidē et basiliscū ambulabis et cōculcabis leonē et draconē. Aspis est quo ad peccātes. Basiliscus quo ad proficientes. Leo quo ad permanentes. Draco quo ad presidentes. Sed q habitat. i. cōtinue manet in confidētia diuini adiutorij: ambulat et conculcat contrens sathā sub pedibus suis. Est ergo aspis diabolus quo ad peccantes: postq. n. ad peccatū induxit malign⁹: ipse conat et instigat hoīem ad permanendū in eo et non audiendū uocē incantantis. s. remordentis cōscie uel scripture diuine talia arguentis uel predicatoris. Sed diuersas excusationes suggerit uel longitudinem uite. unde adhuc habeat tempus penitendi et benefaciendi. In cuius figurā dicit Se.

Titulus decimūstertius

xxxiij. q. Sichez postq̄ violauit Dinam filiam:
Jacob tristē effectam. blandicijs delinuit vt secū
permanēt. Sic diabolus aīaz virginem ⁊ innocē
tem: vicijis varijs eius integritatem auferens: cū
conscia remordens eam tristat: quia ōnis malus
implet penitudinem: iquit p̄hs in li. ethicoꝝ diabo
lus ei blanditur vt non recedat ab eo: vñ qz multi
aliq̄ faciunt similia fz illud. Eccl. xxxij. peccator vi
tabit correctioꝝ. et iuxta uolūtatem suam inuicet
p̄pationem. i. similit̄ eis in malis. Sed: vt dicit. b.
Aug. non propter minus ardebit quia cum mī
tis ardebunt. i. mali homines. ij. q. i. Multi. Vñ
dei miscōia est magna ad parcēdū peccata. Sed
dicitur. Eccl. v. Ne dicas misericordia dei magna
est peccatorum meorum miserebīs Adgic. n. ex
empla sanctorū magnorū: qui et ipsi lapsi sunt: sed
aliqui etiā non redierūt ad grāz. Vñ qz penitebit
infuturū: sicut multi fecerunt et sic p̄mittit sibi vi
taz longā. Cū tamē dicat. Eccl. v. Ne tardes p̄vī
ad dñm neqz differas de die in diē. Subito enī tū
bī veniet ira eius: et in nouissimo dispdet. Per
istas igitur suggestiones ⁊ similes quibus conatur
peccatē detinere in malo: dicit diabol⁹ aspis qz
dū incantatur in vnam aurem ponit caudā ne au
diat incantantē suadēs. i. longā uitā: aliā figit in
terrā. i. ad occupatōes terrenas ita imersus ut nil
cogitet de salute: uel se terrenis excusatiōibus pal
pado ut dictū est. Sed n̄ declines cor meū ait ps.
in vba malitie. i. nō p̄mittas me declinare: ad ex
cusandas excusationes in pccis: qz augetur inde
pccm. Vñ et si suggerit excusationē: sub occasiōe
necessitatis uite: quasi nō possit aliter uiuere: si re
stitueret uel dimittet artē illicitaz. Et sic vñ sibi qz
deus hēat eū excusatiū: cū uelit ut uiuat. Vñ ⁊ dia
bolus ut aspis se habuit in tētatōe xpī cū ait. Si
filius dei es dic ut lapides isti panes fiant: Math.
iij. persuadēs ei uitū gule sub pretextu necessita
tis. Et sic suadet peccatori: ut qz filius dei ē p crea
tiōē ⁊ adoptionē gratie baptismalis: lapides. i.
duras snias scripturaz q̄ mādāt restitutōes fien
das usqz ad medicatē ⁊ pccā oia dimittēda: con
uertat in panes molles: mente opinando scriptu
ras min⁹ inf̄pandas Scōdo diabolus ē ut basili
scus tentando quo ad proficientes i bono. Dicit
b. Bern. super ps. ij. Qui habitat ⁊ sup dictū. v.
qz basiliscus significat uanā glīam ⁊ inuidiā. Et
fm cōiter procedit a pmo. Nā ex hoc qz aliq̄s est
auidus glīe tēporalis: cū uidet aliquē quem ex ali
qua sua virtute estimat magis se laudari inuidet
ei. Circa ista tentat diabolus proficientes in vtuti
bus: ut querāt. i. ab hoībus laudari. Vñ Sen.
Nulla est tam excelsa vtus: que dulcedine glīe nō
tangat. Vñ. be. Bern. ubi supra. Basiliscus uana
gloria est. Videte ait xp̄s: ne iusticiā uestā faciāt
coraz hoībus: ut uideamini ab eis: ac si dicat. La
uete oculos basilisci. Nocet enī basiliscus ei qz pri

us uidet a basilisco: qz ipse uideat basiliscū: ⁊ tē
solo aspectu suo basiliscus ueneno ificit ⁊ occidit:
sed si homo prius uidet eum ipse basiliscus mori
tur. Videtur ergo quis prius a basilisco: cum ocu
lus intentionis sue mouetur in bonis operib⁹ ob
uanam gloriā: ut scilicet laudetur ab hoībus ex
eis: ⁊ tunc spiritualiter occiditur: quia mortuum
est opus illud. Sed tunc primo uidet ipse basili
scus: cum sibi cauet ab intentione glorie tempo
ralis: ⁊ sic occiditur basiliscus idest tale uitium.
Q tali vitio tentet diabolus proficientes: habes
figuram in Loth: Sen. xix. cuius filie significant:
ut exponit Origen. superbiam ⁊ uanam gloriā:
inebriauerunt in monte scilicet uirtutum: ⁊ cogni
te sunt ab eo. Exempla habes plura in Dauid fa
ciente populum dinumerare. ij. Regū. ult. Ubi
etiam ponitur sathan eum commouisse ad hoc.
Dicit etiam. be. Bern. ubi supra: qz basiliscus si
gnificat inuidiam. Sic enim ait. Basiliscus vene
num gerit in oculo. Nōsce cupis oculū venena
tum: nequam oculum fascinantez: inuidiam co
gitato. Quid enim est inuidere nisi malum in a
lio videre. hoc enī cupit inuidus. Si non fuissz
basiliscus ille scilicet serpens antiquus inuidia eius
mors non introisset in orbem terrarum. Sed ve
mifero homini qui basiliscus inuidum primo nō
vidit: sed visus ab eo occisus est. Q spirituales tē
tentur de hoc: habes exemplum in Maria sorore
Aron Numeri. xij. ⁊ alia exempla in collatiō
ne ⁊ in vitis patruz. Tentauit basiliscus iste chri
stum de vana gloria: cum ait Math. iij. Mute
te deorsum: vt scilicet gloriaretur ex laude homi
num inde sibi secuta non leso. Leo dicitur dia
bolus quo ad permanentes in bono diuersis af
flictionibus. j. Pet. v. Aduersarius uester diabo
lus tanquam leo rugiens circuit querens quem
deuoret. Rugitu clamat per terrores ⁊ commina
tiones. Unguibus villaniat per diuersa flagel
la dentibus. villaniant per mortis tormenta.
Sic apostolos in bono permanentes ⁊ predican
tes iesum: comminati sunt principes sacerdotum:
ne amplius in nomine eius loquerentur. Sed p
pter minas non destiterunt quin predicarent. Ac
tu. iij. Quasi unguibus leo iste villacerat: Job
dum egressus sathana facie domini: opere suo di
uitias ei abstulit: ignes de celo super oues mittē
do: ⁊ sabeos chaldeos ad auferendum boues et
asinas et camellos inducendo: ventum concitan
do in aere: quo dirutum edificium domus: fili
os et filias opprimeret. Demum percutiendo
corpus vlcere pessimo: vt eum ad impaciētiā
induceret et blasphemiam concitaret. Sed in
omnibus illis non peccauit Job. c. pmo. Sicut ⁊
Paulus apostolus ait de se ipso. ij. Corinthi. ij.
Datus ē mihi stimulus carnis mee angelus satha
ne: qui me colaphizet: quem stimulum. b. Aug. ⁊

Capitulū primū.

Remigius dicit fuisse infirmitate corporis capitis vel illum secūdu aliq. Scōz at. b. Greg. in moral. 7 Bedā: tentationem carnalem. S3 qūq; efset diabolus per hoc tētabat instigando ad malū uel retrahere curando a bono per tediū. vñ 7 ipe dicit alibi. Grauiat sumus supra modū ita ut nos tēdēt viuē. Sic 7. b. Anto. pficientē in magno feruore vberibus sensibilibus affecerūt. Quali dētib? leo iste deuorauit: cum instigauit tyrannos ad occidendū factos: vt exēplo eoz alios terreret 7 a fide auertēt pp mortē crudelissimā eorum: que de se est vltimum terribiliū: fm phm. Sed conculcāt facti leonē istū: contemnēdo vitā istā: 7 mortem libenter sustinendo in dei adiutorio: scuto fidei p tecti. Ita ait ipse Petrus. v. c. Leonē iustite fortes in fide. Similiter Paulus ad Hebr. xi. facti fortes facti sunt in bello per fidē obdurauerūt ora leonū extinxerunt impetū ignis: effugarunt aciem gladij. Alij distenta sunt non recipientes redēptōnem. i. euasione mortis. Alij ludibria 7 vbera experti: insuper 7 vincula 7 carceres: lapidati sūt: secti sunt: tentati sunt. Dicit Bern. super. Qui habitat in dicto. v. q. non defuit christo ista tētatō. Unde 7 Lucas dicit. c. iij. q. consumata omni tentatione. f. trina in deserto diabolus recessit ab eo usq; ad tēpus. f. passionis. Nam tunc iterum accessit ut leo rugiens vocibus dicentium. Crucifige: 7 rapiens manibus gentiliū crucifigentūz. Unde dicit in ps. xxi. Salua me ex ore leonīs. S3 vicit leo de tribu iuda. Nam ut ipse ait: Jo. xiiij. Venit pnceps mundi huius 7 in me non h3 qdcp: q. paciēter 7 constanter oīa aduersa: cōtumelias: flagella: irrisiones: 7 ignominiam crucis tuli. De mum quarto diabolus ut draco accedit ad presidentes. Draco dicitur per aera volitare: 7 in arena abscondus suo sibilo seu flatu venenoso: auces desuper volantes inficit 7 occidit. Dicit. b. Bern. Draconē esse cupiditatem vel iracundiam. Hec vtiq; latitans in terrenis: inficit et celestia. i. sacramenta 7 spiritualia per simonias uel per munera. Bis. f. auaritia 7 iracundia Draco infernalis presidentes uexat 7 mltos occidit. Et de auaritia clarum est: q. a sacerdote usq; ad leuitam: a maiori scilicet rectore usq; ad minorem: omnes auaritie student: ait Hier. non curantes de salute ouium: sed lana 7 lacte: 7 q. multa referūt mala rectoribus: 7 non ab oibus obediunt. hinc exurgūt motus ire. Sed ut dicit Grego. xi. q. iij. illa. Restrigēda est sub ratione potestas: nec quid agendum priusq; concitata mens ad tranquillitatem redeat. Nam cōmotionis sue tempore iustū putat omne quod fecerit. Tētauit draco xpm de auaritia cuz ait: Math. iij. Hec oīa tibi dabo si cadens in terram adoraues me. Est etenim auaricia idolorū seruitus: f3 aplm. His quattuor bestijs correspondēt. fm. b. Bern. vbi supra: quattuor aie passio

nes: que sunt pncipia vitiorum. Tristitia aspici obstationis cōtristetur deserere uita. Basiliscus spei. Sperat. n. consequi laudem uanagloriosus. Leo rugiens per tribulationes tiori: q. de eis habet. Draco cupiditati seu amorī. S3 fm Bern. ubi supra: abulat 7 pculcat oīa ista iust: p quattuor uirtutes: Tristitia 7 obstinatio p tēpātā. Basiliscus inuidie 7 uaneglie p iustitiā. q. reddit deo q. dī sūt leonē timoris 7 tribulationis p fortitudinē. Draconē ire 7 auaritie per prudentiā.

De decē modis tē. §. II.

tatōis diaboli: ps. ciiij. Draco iste quē tu forma stī ad illudendū ei: supple est in isto mari magno: de q. supradixerat. i. in seculi. Iste diabolus inqt: Job dī leuiathan. i. cete maximū piscē sup alios: 7 uehemoth. i. elephas maximū aialū terre: draco maximū per aera discurrentium. Formauit si quidē deus hunc maximū dignitate: sup oēs pueros hoīes 7 angelos. Unde dicitur Job penul. pncipium uiarum dñi. i. per maximū creaturarum que dicuntur uie dñi. i. operū suorum. Et Eze. xx viij. Tu signaculū similitudinis dei. Formauit si quidem eū: q. nil de mā in eius nā posuit: sicut in homine 7 alijs: sed puram formam. i. spm formauit: q. plenum formis. i. spibus seu similitudinibz rerum creaturarū edidit: quas intellectui ei impressit. Unde dī Eze. xxviij. Cherub plenus sapia 7 pfecto decore in delitijs paradisi dei fuit. Istā at sciam p pccm nō amisi: f3 ex lōga expiētia malitie: adauxit noticiā modoz ad decipiendū suis tētatōibz. Q. aut tēter: 7 de quibus tēter diabolus: 7 quibz modis tētat. notat Apoc. xij. ubi dī isti us draconis forma et actione. Signum aliud apparuit i celo draco magnus 7 rufus hñs capita vij. 7 cornua. x. 7 super ipsa. x. diademata: 7 posuit se draco iste añ mulierem quā p viderat. Jo. a mictā sole 7 luna sub pedibus: hñtem 7 in capite coronā stellarū. xij. Hec ē ecclia amicta sole iusticie: 7 mundi contētū: significat p lunā sub pedibz: hñtē affectuz cū corona. xij. stellarū. i. xij. articuloz fidei. Peperit hec mulier. masculū: q. de ea natus ē christus tot virilis: qui rectus erat oēs gētes i yga ferrea. i. rectitudine inflexibili. Ipsū. n. iesum dedit: ait apls: caput ecclesie. f. ad regendū eam. Quesiuit at draco iste deuorare eū p mortem corporalē: per Herodē i isfātia: 7 p iudeos i virili erate eius: intendens et deuorare aiam ei. i. in inferno detinere p peccatum. Sed non potuit qnimo raptus est post mortē corporalē añ thronū dei in accēssione. Mulier aut ipa ecclesia eo puata qm ad psetiā cōpalē surgit: vitans. f. in electis dei malitias draconis tentatis: 7 hoc in solitudine. i. i penitentia 7 austeritate uite 7 secreto cōscientie: et ibi pascitur cibo gratie: factiq; exinde subditur prelium magnum in celo militantis ecclesie:

Titulus decimūstertius

Et Michael princeps ecclesie et angeli eius preliabatur cum dracone: et draco cum eis: et angeli eius mali adiutores eius. In prelio enim isto ecclesie plures sunt pro nobis in adiutorium angeli boni: qui sunt angeli mali cum dracone ad nos decipiendum: ut in figuram ostensum fuit giesi per orationem helisei: ut habetur. iij. Regum. vi. Et draco quidem pugnat cum Michaele et socijs: et e converso: quoniam versus demones suggerentes diversa vitia in temptationibus persuadent ad assumptum. Sed angeli boni pugnant pro nobis cum istigant et illustrant mentem tentati ad resistendum diversis modis. Demum dicitur quod draco superatus ab angelis bonis: quo scilicet ad electos: piectus est in terram et dicitur. 7c. **D**racō igitur serpens antiquus qui et sathanas: est utique magnus potentia naturali. Nam omnia elementaliter est naturaliter sibi subdita ad motum localem: unde magnas et mirabiles mutationes facere potest in elementis et elementarijs: et circa corpora hominum. Rufus dicitur malicia et audacitate nocendi: ut scilicet guinolentus querit mortem hominum corporalem et spiritalem. Septem capita sunt: septem vitia quibus mordendo in tentando mortem anime inducit. unde dicitur Luc. ij. quod imundus spiritus assumit secum. vij. spiritus nequiores se et intrant in hominem. f. vacante a bonis. Decem vero cornua quibus ferit seu percutit: sunt decem modi tentandi quibus utitur: quoniam quidem quo ad sensus exteriores: et quoniam quo ad sensus interiores: versus in imaginativa in memoria: in intellectu: in ratione in appetitu sensuali. **Q**uātu igitur ad visum exteriorē diabolus tentat rem versus que visui obijciunt faciendo apparere pulchriorē: uel instigando ad respiciendum rem pulchram et delectabilem: ut eam inordinate concupiscat. Sicut instigauit David ad aspiciendum pulchram bersebee: ex quo aspectu ad adulterium induxit. ij. Regum. xi. Similiter ut legitur de beato Antonio: quod ad heremum tendenti diabolus discum argenteum in terra posuit: ut eo uiso acciperet et ad ciuitatem rediret: saltē pauperibus dispensandum. Sed dicens bea. Antonius figmentum tuum hoc diabole est: sed animum meum nunquam poteris reuocare. Quo dicto: disce ut fumus euanuit. Habes et exemplum in legenda beati Andree: de illo sancto episcopo deuotissimo beati Andree ad quem diabolus in specie pulcherrime puellae aduenit: dicens se a patre magno domino fugisse: quod voluntatem suam uolebat eam nuptui tradere: cum uirginitatem suam domino dedicasset unde ad eum ut sanctum uirum dei suum confugerat: ut ab eo protegeretur et instrueretur. Et post multa sedentibus ad mensam in prandio ipsa posita ei ex opposito ad sedendum diabolus instigans ad aspiciendum: faciem eius continue magis ac magis pulchriorē apparere faciebat: ut ita episcopus captus esset ad concupiscentiam eius. Scilicet bea. Andreas in forma pegrini apparens et ad hostium pulsans eum de periculo liberauit: post tres questiones solutas: declarans eam fore diabolum 7c.

Unde et glosa super illud. Aduersari dicitur diabolus tamquam leo rugiens circuit quies quem deuoret ait. Circum it hostis antiquus quem deuoret. Nam offert oculis formas illicitas: et facile incitat ad voluptatem: ut visum destruat castitatem. **Q**uātu ad auditum tentat instigando ad audiendum auide et delectabiliter fabulas poetarum et ornamentum uerborum in sermonibus magis quam utilitate. Contra quos apostolus ad Thimoteum. iij. c. Erit tempus cum sanarum doctrinarum non sustinebunt priuilegijs quod dem auribus a ueritate auditus auertit: ad fabulas autem conuertentur. Unde legitur in uitis patrum quod cum quidam pater sanctus aliquos qui ad se uenerant gratia edificationis animarum suarum de spiritualibus admoneret in processu sermonis dormire ceperunt. Quod ille propter intermissam locutionem diuinorum: dixit aliquid fabulosum: ad quod subito excitati ridere ceperunt ex quo facto ostendit ille uir sanctus: quoniam illud erat tentatio et opus diaboli: ut ad spiritualia dormire faceret: et ad fabulosa uide attendere. Per sonoras etiam voces canticorum seu cantionum: et instrumentorum musicorum tentat nimiam in his delectationem percurans. Unde glosa. Aduersarius uester diabolus. Aures per canora tentat: ut emolliat christianum vigorem. Et hoc etiam icantis ecclesie et organis. Unde et b. Aug. in li. confessionum ait. Cum accideret mihi: ut me plus cantus quam res que ceteras delectat. i. sensus uerborum tunc me penatiter peccare cōfiteor: et tunc nolles audire cantatē. **Q**uātu ad odoratum tentat ut in huiusmodi nimis homo delectetur: uel quod subtilior tentatio est: ut ex hoc ad sui scitatis reputationem inclinetur. Sicut legitur in uitis fratrum de beato iordane facto uiro: quod quodam tempore sentiebat maximum odorem de manibus suis. per dicitur: et cum ipse miraretur unde hoc prederet: ad altare celebrando cum diceret. Lauabo inter innocentes manus meas recessit omnis ille odor: cognouitque quod tentatio fuerat diaboli: ut illum odorem ascriberet sanctitati sue eximie et ide supbijs. **Q**uātu ad gustum ut cum homo ponit se ad comedendum et bibendum propter substitutionem ipsa comestione non iam propter subuersionem corporis: sed propter ipsam complacentiam cibi et potus in gustu preterit. Uel propter famem aliquid iordiatum agat ut ieiunia debita soluendo et huiusmodi. Sic diabolus christum tentauit de gula cum ait. Si filius dei es dic ut lapides isti panes fiant: Mat. iij. Et b. Aug. dicit in li. confessionum. Sic me docuisti dominus: ut tanquam ad medicamenta: sic ad alimenta accedam. Sed dum ad quietem societatis ex indigentia molestia transco in ipso transitu insidiat mihi laqueus concupie. Ipse. n. transitus voluptas est: et non est aliud quo transeat: ex quo transire togit necessitas. Et cum salus sit causa edendi et bibendi: adiungit et tanquam pedissequa periculo iucunditas: et plerumque preire conatur ut ei causa fiat: quod salutis causa me faciat: dico: I uolo. Hec ille. Ad quod facit quod dicitur Jo. vij. ca. fin alia lia. Tentatio est uita

Capitulum Tertium

hominis super terrā. i. illud vnde viuit et sustentat
 f. esus et potus. Aliquā spirituales viros tentat de
 contrario: ut ob mortificandā talē delectationē
 gustus: vel rērationem carnis: inducit diabolus
 ad vitium insensibilitatis et indiscretionis: necessa
 ria subtrahendo. Unde et. b. Ber. se accusabat de
 indiscretionē ppter quā incurrit frequentes infir
 mitates. Et in vitis patrum legitur. q. abbati Jo
 anni cū ppter nimiam abstinentiam foret debili
 tatus: apparuit ei diabolus dicens. Indulge mihi
 abba: quia te nimis fatigare feci. Quantum ad tac
 tum ut inordinate delectetur in eo: puer. Qui te
 tegerit picē. i. aliqđ incitans ad fētorē luxurie: inq
 uabitur. i. maculabitur ab ea. Et id ait apostolus
 1. Cor. vij. Bonum est homini mulierem non tan
 gere. f. extra matrimoniū. Malum est ergo tāge
 re quod uerū ē: cum sit causa delectatōis. Et cū
 semel quidā frater accusassz sociū suū q. tetigissz
 manū mulieris: et ille se excusaret: q. mulier facta
 esset. Rndit beatus Jordanus. corā quo fuerat il
 le inculpat: reprehendēdo eū. Terra bona est: et
 aqua bona ē: et tamē vtrāq. cōiuncta sit lutū qđ
 turpe est. Sanctus Leo papa cū ei manū osculata
 fuisset a quadā vidua ob deuotionē. incidit i ma
 ximam tēptationē carnis qui zelo castitatis accen
 sus manū scandalizantē abscidit. Sz miraculose
 ei beata virgo maria cui deuote se cōmēdauerat
 restituit. Et subtiliter diabolus aliquā decipit per
 sonas spūales. pēcipue iuuenes. Nā aliquando ob
 quandā familiaritatē: et amicitia spūalē osculat
 uel amplexatur alter alterz. vir mulierē: vel iuue
 nis iuuenē: et amplectitur vel solaciando. Aliquā
 do peruenitur ad tractū pudendoz qđ raro est
 absq. mortali. etiam si non sequat. nefaria com
 mixtio. Lauda igit sunt ista: et in se ipso absq. ne
 cessitate: et cū alio extra matrimoniū. Legit in li.
 de miracul. b. Hieronymi. q. intitulat cirrillo. q.
 cū quidā iuuenis seculo abrenūciās: deo se deuo
 uissz. audita infirmitate patris eū visitauit. Et cū
 vna diez crura patris fricaret cū germana sua.
 Nā et qualitas infirmitatis tales fricationes exige
 bat de cōsilio medicine: casu ptingit manū fratris
 ptingere manū sororis sue. Inde q. illi tanta tem
 ptatio carnis secuta est. q. illi nō repugnans non
 multo post usq. ad incestū cū germana deuenerit

Tēptat quoque et. §. III.
 uentilat animā cornib. v. interiorz sensuū seu po
 tētiāz. Et primo imaginatiuā. imprimēdo imagi
 nes et similitudinē diuersoz que ad vitia tendunt
 Unde et. b. Aug. in li. de diuinatione demonum
 ait. Demones terrenoz amatoribus malefacta
 suadent miris et inuisibilibus modis p subtilitatē
 corpoz suoz corpa hominū nō sentiētia penetrā
 do a se cogitatiōib. eoz p quedā imaginaria visa
 se immiscēdo siue vigilantū: siue dormientium:

Hec ille. Unde et d. beata chaterina de Senis legi
 tur. q. cū postulasset sibi a dño dari donum forti
 tudinis: reuelatū sibi fuit. q. pfectissime sibi conse
 ref: sz p experientia grauiū certaminū cum vicif
 set: post que cum virgo purissima foret: per plu
 res dies magnas tentationes luxurie passa est:
 magis per imagines seu representationes sibi fa
 ctas a demone: q. per carnis stimulos. Nam rep
 sentabat imaginatiōi omnis actus imundicie: ac
 si videret virū. et mulierē pariter cōmisceri: etiam
 cum in oratione persisteret adeo iportune: ut qsi
 estimaret dominū a se recessisse: nec posse habita
 re in mentem tam turpibus cogitationibus occu
 patam. Sed viriliter resistenti dñs apparens con
 solatus est eam: declarans sibi mentem non cogi
 tationibus inquinari quātūcūq. turpibus: cū nō
 assentit: nec eozum causa existit. Aliter etiam dia
 bolus tentat i imaginatione: cū videlicet per ludi
 ficationē seu pstigia maleficoz facit apparere qđ
 in veritate nō est. Sicut magi Pharaonis p suas
 incantationes fecerunt apparē serpentes: q. nō erāt
 veri serpētes sm vnā expositionem sz apparentes
 Pharaoni et seruis suis: vt p hoc diabolus indu
 ceret ad obstinationē. Et in libro de. vij. donis re
 fert ille se audisse: q. quidā incantatoz adiurabat
 sic demones: q. ipse imprimebat i fantasia hoim
 q. videbatur eis q. vnus gallus qui filo trahebat
 festucā: traheret maximū trabē cū maximis funi
 bus. Et q. incantatoz modicā ligaturā feni diuide
 ret per plures particulas videret aspicientibus q.
 diuideret equū suū per frusta: cū mitteret frusta
 dicta per hospicia eis receptis: postea recedente il
 lusione nihil inueniebant: nisi modicas ligaturas
 feni. Et sic possent induci multa alia exempla: vt
 de illa iuuecula que arte malefica visa est cōuersa
 in equaz. Sz beat. Macharius destructa virtute
 maleficij orōne sua: apparuit oib. mulr: ut pri.
 Ad hoc etiam facit quod habet. xxvi. q. v. Epī. et
 c. Nec mirum: ibi vide. Secūdo inuadit sensuz
 seu potentiam memorie dum ad mentem facit re
 ducere mala que egit: vel uidit: aut audiuit: pēci
 pue turpia: ut in eis delectetur. Sic diabolus ad
 memoriam reducebat multis ex egypto egressis
 de carnibus: et piscibus: et aleis: et peponibus: qđ
 gulose vefcebantur in egypto: et tunc eis carebat.
 Unde et dicebant Exod. xvi. Utinam essem. mor
 tui in egypto quando sedebamus super ollas car
 num et. Et numeri. ij. Recordamur piscium et.
 Sic et beato Benedicto in solitudine apparens i
 specie merule diabolus: ipsa dispente ad mentē
 ei reduxit quandam iuenculam forte sic uocata
 quam amauerat: ex qua recordatione secuta est
 magna tentatio carnis. Sed ad se reuersus nudū
 se in spinis iaciens: dolore punctorūz vicit stimu
 los carnis. Similiter et pessorib. ad mentē redu
 cit cum sūt ociosi: turpia audita: vt ex curiositate

recogitent et delectentur: ut et b. Greg. dicit: quod plerumque fit ut rector audita tentatione alterius: et ipse tentetur. Sed ut subdit citius liberatur a sua: dum fatigatur aliena: si tamen cautus et timoratus sit. Sed et peccatoribus volentibus recogitare: et memorare peccata sua: ut doceant et confiteantur diabolus instigat: ut in ipsa recordatione delectentur: quod figuratum fuit in persecutioe et morte asaelis qui insequeretur abner ducem exercitus saulis. Nam hasta aduersa retrosum in inguine percussus et occisus est. Sic peccator persequens diabolum seu peccatum intendens extinguere eum: aliquando auerit hasta percussus. id est. peccati delectatione quod destruere nititur occidit. Et ideo caute procedendum: nec multum immorandum: quod locum habet in peccatis carnalibus. **T**ertio accedit tentator ad intellectum. Et hoc uel per nature subtilitatem: cum scilicet intellectum suum plenius formis seu similitudinibus omnium rebus applicat humano intellectui quod tanquam speculum est susceptivum omnium formarum. Sicut enim de duobus speculis sibi ex opposito respondentibus: forma que est in uno resultat in alio. Sic forte est in anima humana quod forma et species quam diabolus vult ei presentare: exhibet in sua intellectu: et aliquando applicat intellectui eam humanam: ut sibi resultent ita subtiliter quod videatur homini: quod sint cogitationes sue non diaboli. Et hoc forsitan agit diabolus quando tentat de rebus in corporeis seu spiritualibus que non deprehenduntur in imaginatione corporali. Dicit enim Algazel philosophus de anima: quod anima est tabula brevis continens summam omnium que in mundo sunt: in qua inuenitur exemplum omnis rei: secundum quod sit possibile recognoscere vniuersa. Et isto modo videtur fuisse tentatio angelorum malorum a principio propter quod dicitur. Apocal. xij. quod draco iste rufus traxit cauda sua tertiam partem stellarum de celo. id est. angelorum: Nam uidentes angelum in inferioribus mali in intellectu draconis seu Luciferi: speciem seu similitudinem illius superbe cogitationis: qua appetit et estimat sua propria virtute peruenire ad gloriam inde alleci eius exemplo in similem superbiam lapsi de celo ceciderunt. Vel etiam aliter ascendit tentator ad intellectum: non quidem directe: sed indirecte. Nam quia secundum philosophum necesse est quicumque intelligentem fantasma speculari: fantasia autem est potentia affixa in organo corporeo. Unde et fantasmata eius id est similitudines rerum apprehensarum per alios sensus non sunt: nisi rerum corporalium. **P**otest diabolus varia fantasmata suggerere: incitativa ad mala a quibus intellectus capiat cognitionem. Tamen quia peccatum consistit in consensu voluntatis: non in apprehensione intellectus: etsi voluntas inclinatur ad assentiendum ex obiecto facto per intellectum: non tamen cogi-

tur: propterea dicit Iacobus apostolus. Resistite diabolo et fugiet a vobis. Et ad hoc facit quod ait apostolus. Ipse sathanas transfiguratur se in angelum lucis: quod agit non solum per corporales species quibus apparet sub similitudine sanctorum angelorum: vel sanctorum: ut intellectu apprehendente eum ut angelum bonum: reuerentiam exhibeat: et demum voluntas assentiat ad aliquod malum. Sed etiam cum tentat de aliquo vicio sub specie virtutis secundum illud b. Grego. li. xlv. Sepe vicia se ingerunt: et virtutes se esse simulant. **Q**uomodo hoc operetur diabolus ponit practica per multa exempla. b. Grego. di. xxxij. moral. super illud. Cartilago eius quasi lamine. Vel etiam et tertio accedit tentator ad intellectum: quia ut dicitur in collatione abbatis sereni: Diabolus aliquando intellectui se applicat quodam obscuritate et deformi: ut obscuret mentem humanam: et obnubilet claritatem intellectus ut in mentis tristitiam maximam veniat: vel accidat vel vanum timorem: vel bonorum oblivionem. Contingit hoc pro corporis debilitate: cum scilicet in illis membris in quibus vigor animi continetur immundus spiritus insidens: eisque importabile pondus imponens: obscuritate tetrica in intellectualis sensus anime inuoluatur. Vel quarto accedit ad intellectum per somnia et visiones. Luz enim per subtilitatem nature multa sciat nobis ignota: et ex dispositione elementorum: uel corporum nostrorum plura valeat nobis occulta nosse ut dicit b. Aug. xviij. questione. iij. Sciendum. **P**renunciat aliqua futura aliquibus: ut illis sic evenientibus assuefiant tales eis demonibus credere: et tandem in interitum ducunt: et ideo non multum credendum prophetis modernis. Egrediar ait diabolus et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum. iij. Reg. xxij. Et sic deceptus fuit Achab rex israel. Legitur quod quidam heremite venerunt ad sanctum Antonium ut conferrent cum eo de suis revelationibus. Beatus autem Antonius predixit seu expressit quedam que eis acciderant sibi in via: a quocumque homine non intimata: et inter cetera de morte animi eorum in via. Quod illi quererent unde hoc habuisset. Respondit sibi hoc a demonibus reuelatum: ut ex hoc illi discerent revelationibus non de leui acquiescendum: cum hoc aliquando procedat a diabolo: ut tandem decipiat: sicut de quodam legitur in vitis patrum: quod cum assuetus esset huiusmodi revelationibus credere tandem reuelavit ei quod pater suus veniebat ad eum propter quod occurreret ei. Et addidit. Ipse venit ut occidat te iratus contra te. Et in signum accedit cum bipenni in manu: ut te cum ea percutiat. Unde tu cum prius percutere ne te occidat. Quod ille miser credens occurrit patri: et cum videret et bipennem in manu quem a casu

Capitulum Tertium

detulerat: non ut eum percuteret: existimauit uero esse quod sibi reuelatus fuerat: unde gladio quē tulerat patrem occidit: et diabolus in eum potestatem accipiens subito suffocauit. **A**ccedit quarto tentator et oratio iste ad rationem que facit discursum de vno ad aliud: ut cum suggerit rationi esse falsum: uel impossibile quod predicatur de articulis fidei et sacramentis: adducens rationes naturales in contrarium: uel cum inducit rationem ad perplexitatem de quo exempla habes et practica. di. xiii. Terui. ibi uide: uel cum inducit rationes ex scripturis ad persuadendum malum: sicut diabolus cum christum tentauit in deserto: ut mitteret se deorsum de pinaculo templi inducens auctoritatem psalmiste ad ostendendum quod non lederetur. Scriptum est enim: quia angelis suis deus mandauit de te etc. Mathe. iiii. intendens ex illa sui deiectione ad superbiam inducere. Sic et sanctam Justina temptauit. Nam accedens ad eam sub specie puellae: ex adiuratione Lypiani tunc magici: obtulit se ad manendum se cum et in perpetua uirginitate deo seruendum. Una autem dierum cepit sibi dicere. **T**imeo soror mea ne ex ista uirginitate nostra amittam premium celeste quod querimus: ex eo quod facimus contra diuinum preceptum. Sen. ix. Crescite et multiplicamini et replete terram: quod mandatum omnes antiqui sancti impleuerunt. Abraham David et ceteri. Sed uirtute orationis Justine innotuit deceptio eius. Unde facto signo crucis subito euauit. Similiter de filio regis iosophat: conuerso ad fidem per barlaam dicit Jo. damascenus: qui eius historiam scripsit: quod cum consilio teocle pessimi uiri misse fuissent ad eum seducendum et auertendum a proposito castitatis: et a fide: pulcherrime puellae: et inter alia filia cuiusdam regis speciosissima ei promittebat se futuram christianam: si matrimonium cum ea uellet contrahere. Et diabolus loquebatur per os eius per auctoritatem ueteris et noui testamenti: ostendens hoc laudabile: ut ad heb. xiiij. Honorabile conubiū thoris in maculatus: cum ille rennueret: subintulit ipsa uel saltem semel cognosceret: et ipsa conuerteretur ad fidem et causa esset sue saluationis: diabolo uiriliter resistit. Per hanc uiam accedit tentator cum aliquos ad heresim trahit: persuadens errorem per auctoritates scripture male et falso expositas: ut quod christus dixit Jo. xiiii. Pater maior me est. Hinc arrius cum sequacibus sumpsit sibi occasionem erroris dicens filium dei minorem patre secundum deitatem: cum christus ibi loqueretur de se secundum humanitatem. **U**nde ne quis decipiatur in huiusmodi: recurrendum est ad expositionem ecclesie non proprio sensui. Tentat et de fide subtiliter uel de desperatione: ratione ostendens hominem non posse saluari propter multitudinem uel ma-

gnitudinem peccatorum: sicut et tentauit beatus Bernardum: in infirmitate graui constitutum: cui uiriliter resistit ei respondendo tentanti: se non suis meritis: uel opibus sed misericordia et liberalitate Iesu Christi posse saluari: et hoc sperare. Et in lib. de vii. donis: refert auctor se uidisse pium et deuotum: religiosum tentatum. Utrum mundus esset aliquid uel somnium tantum. Et utrum animam haberet. Et utrum deus esset: et de hoc usque ad mortem dolebat a deo: quod in procinctu erat desperationis nisi saniori usus fuisset consilio: scilicet quod non curaret: quia culpa ei non erat: ex quo displicentiam habebat. Refert idem quod cum esset in quadam ciuitate inquisitor contra hereticos: accessit ad eum mulier nobilis innocens et deuota: offerens se ut combureretur tanquam heretica: cum cogitaret pessima de articulis: et sacramentis: et cum interrogaret ea si eis cogitationibus assentiret: ei placerent. Respondit cum lachrymis quod potius uellet mori et comburi: quam illas habere cogitationes. Tunc ille consolatus est eam et confortauit: quod non curaret de eis: sed contemneret: quia non peccabat ex quo ei displicebant. Unde consolata remansit: et tales tentationes euauerunt. **A**ccedit quinto tentator ad sensualitatem seu appetitum sensitiuum. Sicut enim in primorum parentum tentatione serpens antiquus accessit primo ad eam et seduxit: et per eam uirum in esu ligni ueniti delectantis. Ita ut dicit magister sententiarum in. ii. lib. diabolus in tentando accedit ad sensualitatem: ut delectetur in aliquo malo quod diabolus suggerit: ut eam complacentiam in re prohibita porrigat viro. id est rationi seu spiritui: ut assentiat: et licet in sensualitate non inueniatur mortale peccatum secundum beatum Thomam in prima secunde tamen per eam peruenitur ad mortale: cum ratio assentit obiecto crimini uel etiam cum ratione occupata: et distracta circa alia: procurante diabolo non repellit talem delectationem sensualitatis in criminalibus: uel reprimere negligit: precipue ad uertens periculum: sicut accidit in delectatione morosa ubi est mortale: propter quod dicitur Jeremi. iij. Usquequo morabuntur apud te cogitationes noxie. Hec tentatio figurata fuit secundum Origenem in ludo hismaelis cum Isaac: quam apostolus ad Gala. iij. appellat persecutionem. Dicit enim quod is qui secundum carnem natus est id est appetitus sensualis: persequatur eum qui secundum spiritum natus erat id est appetitus rationalem. Et quo ad litteram dicitur quod hismael iocando ita se habebat tanquam uellet ei dominari: uel quia faciebat imagines luteas inducens illum ad adorandum seu venerandum. Sic appetitus sensualis diabolo instigante uult dominari rationali appetitui et terrena querere: colere: et venerari. Sed Sara. id est sapientia hoc perpendens

Titulus Duodecimus.

suadet Abiahe viro. i. hoi virtuoso: ut eiciat eum cum agar matre sua idest appetitum sensuale cum apprehensione sensitiva que ipsum generat idest eos coherceat ne dominantur rationi. Per maxime autem conatur diabolus inclinare appetitum sensitivum ad veneria tanq̃ quid naturale. **E**t ut magis inclinet: aliquando etiam motus carnis excitat: qui potest esse peccatum si ratio assentiat: uel exprimere: et ad petram allide negligit. Aliquando etiam arte diaboli per aliquis visa: vel audita: vel imaginata tentatio: uel mors illicitus procuratur. Et in expertis quadam curiositate incitatur ut experiantur delectationem: ut quid maximum bonum quod turpissimum est: unde et maxime erubescibile. Propter quod legitur de quadam virgine deo seruiente: q̃ cum ex nimia familiaritate incidisset in peccatum cum quodam sacerdote etiam deuoto: in tantum dolo rem et confusionem incidit de illa miseria: q̃ pre tristitia mortua est. Ignitas uel incognitas carnis tentationes: diabolus inmittit etiam in suos dei. Unde sanctissimus hieronymus de se ait ad Eustochium. Quotiens in heremo constitutus: in illa vasta solitudine que exusta solis ardore horridum monachis prestat habitaculum: putauit me romanis delicijs interesse. Horebant sacco membra deformia. Squalida cutis situm ethiopice carnis adduxerat. Quotidie lachryme: quotidie gemitus. Et si quando repugnantem somno imminens oppressisset: unde humo vix ossa coherentia collidebat. De cibis et potu taceo: cum languentes aqua frigida vrantur: et accepisse aliquid coctum luxurie sit. Et tamen scorpionum socius et ferarum: sepe choris intereram puellarum: et a frigido corpore et carne pre mortua: sola libidinis incendia pullulabant: hec ille. Unde et dicitur de diabolo Job penultimo potestas eius in lumbis: et virtus eius in vmbilico terre: id est per maxime tentat et sepe superat per vitium luxurie tam viros q̃ mulieres. Incitativum enim libidinis in viris dicitur in lumbis: quia inde deciditur semen ab eis: quo ad mulieres dicitur in vmbilico: quia ex eo loco in eis deciditur semen. **E**xempla habes multa in vita patrum: Specialiter de illo patre qui quendam iuuenem multum de hoc vicio tentatum: non est consolatus nec confortauit: sed dure arguens in desperationem misit. Quem cum euntem ad seculum abbas Appollo inuenisset: et audisset consolatus est eum dicens: et se huiusmodi tentationibus impugnari: et sic reduxit ad cellam: post quod accessit ad illum senem qui illum ita in desperationem induxerat: et rogauit deum ut tentationes illius iuuenis ipse pateretur. Quo facto cum in cellam eius intrasset: inuenit ita eum turbatum: et quasi amentem effectum pre tentatione carnis: ut uellet ad seculum redire. Sed ille

admonuit illum et dixit hoc ei accidisse: ut disceret compati tentationes: et non inducere in desperationem. Et orante pro eo cessauit tentatio. **E**xempla patent beatorum Benedicti: Bernardi se immergentis in aquam gelidam: francisci post flagellum discipline in niuibz permanentis in nuditate. Et in vita patrum de eo qui cum ex compassione mulierem meretricem ab alijs missam: ut illum ad peccandum induceret in cellam recepisset de nocte ne deuoraretur a bestiis: dum tentaretur uehementer: posuit digitos manus singulos sigillatim ad lumen lucerne: ut dolore combustionis ignem tentationis exstingueret: illa videte ex horrore mortua est: sed postea ab eo resuscitata. Nota etiam exemplum notabile in legenda sancti Basilij: de quadam puella virgine quam pater deuotus patri deo vouerat. In cuius amorem quidam iuuenis de seruis patris exardescens: procurauit per opera diaboli ipso fidem abneganti: q̃ illa puella ita accensa est in amorem sui q̃ langueret ad mortem. Unde rogauit patres obnixi q̃ daret ei illum in virum alias moreretur quod factum est. Sed Basilius illum reduxit ad penitentiam. **T**ertio biliter diabolus tentat per vitia carnis et perire multos facit. Narratur in libro de. vij. donis de quadam muliere sic seducta a diabolo. Lepit ista apostolus cogitare q̃ esset munda et pura mulier: et talis q̃ esset digna q̃ dominus faceret ei aliquas consolationes visibiles. Et cum aliquando esset in camera sua sola de hoc cogitans: visus est ei fulgur maximus in camera sua intrare: et cum eo quidam rex pulcherrimus constipatus multitudine plurimorum hominum: dicens ipsi timenti q̃ non expauesceret: quia esset Christus cum discipulis suis: veniens ad ipsam consolandam. Cui cum multa blanda dixisset: et multa ei promississet: si in eius amore perseveraret: et ipsa hoc se facturam promitteret recessit promittens ei q̃ eam sepe visitaret. Veniens similiter secunda vice sollicitauit eam ad amplexus et fedam commixtionem. Qua consentiente fecit eam iurare q̃ non reuelaret alicui familiaritatem suam: sed occultaret ex humilitate: plurima promittens. Tertia nocte in specie non ita speciosa apparuit. **D**einde in forma militis. Alia vice in forma clerici. Alia in forma rustici. Alia in forma monachi. **P**ostea in forma goliardi. Denum mulier perpendens se deceptam a diabolo: accessit ad confessorum totius negotium referans cum contritione. Veniens autem ad eam diabolus sequenti nocte: fere insanire videbatur et comminans ei cum non posset eam opprimere volebat extinguere: sed non poterat. **Q**uotiens autem peccabat etiam venialiter diabolus magis eam terrebat. Quando autem confessa erat et communionem recipiebat: a longe stabat: nec poterat appropinquare: uel ita eam turbare. **I**n vitis

Capitulum Tertium

patrum etiam legitur: quod quidam sacerdos idolorum vidit in quodam templo: casu nocte ibi dormiens: sathan aduenire cum maxima multitudi-
ne: ut iudex: et cum posito throno ei ab assistenti-
bus demonibus: exigeret rationem a singulis de ma-
lis ad que induxerant quos tentabat: vno referen-
te quod fecerat quandam nauim submergi in mare:
et inde multos suffocari: fecit eum sathan rex fla-
gellare ut inutilem seruum: qui tam parum mali
procurasset. Alio vero referente quod in quibusdam
nuptiis se reperiens inter conuiuias suscitauerat
rixas adeo quod multus ex eo sanguis effusus esset
et sponsus et sponsa occisi. Hunc etiam iussus va-
pulare tanquam remissum et negligentem. **S**ur-
gens e medio tertius dixit se per .lxx. annos tetras-
se quendam anochoritam in heremo de fornicati-
one: et illa nocte obtinuisse victoriam illo collap-
so: hunc sathan amplexatus est et coronam capi-
tis sui ei imposuit: multum collaudans de stre-
nuitate sua super omnes. **M**ulta exempla ad id
induci possunt per quos in vigilia inquinare non
valet: in somnis illudit. Nam etsi non imputetur
ad culpam: quod in somnis accidit: imaginaria
comixtio quantumcumque feda: tamen potest esse
culpa: cum videlicet ex crapula: vel precedenti
turpi cogitatione cum delectatione: uel mentis re-
laxatione secundum beatum Thomam in .liij.
Et distin. vi. Testamen. Tamen diabolus sic illu-
dit in somnis ut in talium recordatione experge-
factus delectetur: uel ut inducat accidiam seu tri-
sticiam inordinatam. Vel ut perceptionem euca-
ristie impediatur. Sicut legitur in collatione Theo-
ne. de quodam qui in festis cum debebat cum
alijs communicare: talem illusionem patiebatur:
et cum perpenderent patres illum non esse in cau-
sa huius: consuluerunt quod propter hoc non absti-
neret a communione: quo facto cessauit illusio ta-
lis. Et sic ostensum est quod ex opere diaboli pro-
cedebat.

¶ Niso de corni. §. III.

bus huius draconis: modis scilicet quibus tentat:
declarandum est quomodo illudatur: quibus sci-
licet suffragijs et modis deiciatur. Dicitur enim
draco iste quem formasti ad illudendum ei id est
ut ei illudatur. Tenetur autem li. ut consequi-
tue: non causatiue: ut illud ps prime. **M**alum
coram te feci: ut iustificeris in sermonibus tuis.
Non peccatum David causauit iustificationem
dei: sed ex peccato David hoc consecutum est: ut
deus inueniatur iustus. i. verax in sermonibus suis:
illo videlicet ps. cxv. **O**mnis homo mendax.
Vel illud: Ezechie. In quacumque die peccator co-
uersus fuerit omnium iniquitatum eius non re-
cordabor. Et tunc li. refertur ad illud a delicto

meo munda me. Sic ad propositum. Non enim
deus creauit angelos seu draconem ut tentet: quia
ut dicitur Jacobi primo: Deus intentator malo-
rum est ipse neminem tentat scilicet ad seducen-
dum. Sed cum presciret deus cum conuertenden-
dum in draconem malicia sua: et cupientem ex
eo inficere: et occidere homines: sicut ipse deus ex
omnibus malis elicit maiora bona: ita de malicia
draconis hoc elicit ex tentationibus eius: ut ho-
mines proficiant gratia eius resistentes. Sic ergo
illuditur cuius superatur ab hominibus. Illuditur
cum ei insultatur et deridetur. Illuditur cum ex
eius impugnationibus: dum intendit bonum vir-
tutis electis subtrahere: eis augetur. Unde beatus
Ambrosius. Illuditur ergo diabolus: ut se ipsum
morsu suo vulneret: et contra se armet quem debi-
litandum putauit de peni. distinct. j. fieri potest.

¶ Primo ergo videamus de modis et auxilijs quibus
draconi illudamus id est tentationes eius vin-
cendo. Et primum quidem et principale est dei gra-
tia: sine qua nil fit secundum illud ps. lxxxiiij. **N**i-
si quia dominus adiuuit me: scilicet per gratiam:
paulominus habitasset in inferno anima mea. Et
illud. Nisi dominus custodierit ciuitatem: fru-
stra vigilat qui custodit eam. Et apostolus. ij. Co-
rinthiorum. xij. Cum ter orasset ut ab eo aufere-
tur stimulus carnis id est tentatio sibi fuit respon-
sum. Sufficit tibi gratia mea. In quocumque mini-
mo gradu gratia habeatur: sufficit ad resistendum
omni tentationi: si quis velit sequi instinctum eius.
Unde et Job. xij. pone me iuxta te scilicet per gra-
tiam et cuius vis manus pugnet contra me. **S**i-
cut autem diabolus: ut dictum est habet multos
modos ad tentandum: ita et gratia dei: et ecclesia
docet multos modos ad illudendum ei et superan-
dum. Unde et canon. quarto dicitur. Nasus spō-
se id est discretio ecclesie: quo discernit odores vir-
tutum a fetoribus viciozum: sicut turris David
que edificatur cum propugnaculis: mille clipei pē-
dent ex ea: omnis armatura fortium id est vigor
ecclesie qui ē ex gratia: qui dicitur ut turris: quia
a remotis videt insidias diaboli: propugnacula
sunt auxilia angelorum: mille clipei sunt auctori-
tates scripturarum. **O**mnis armatura fortium
sunt virtutes et exempla sanctorum. **¶** Secundum
adiutorium ad illudendum diabolum et superan-
dum est oratio Mathei. xvi. Vigilate et orate
ne intretis in tentationem. i. per orationem ne suc-
cumbetis: sed vincetis tentatorem. In huius figu-
ram legitur. Exod. xvij. quod Moyses dum perseue-
rabat in oratione manibus erectis ad celum: exer-
citus eius vincebat Amelech: dum demitteret
manus vincebatur ab Amelech: ut exponit bea-
tus Hieronymus distinct. xxxvi. Si quis vult. A-
melech interpretatur lingens sanguinem: et signi-
ficat demones qui delectantur in peccatis nostris

Titulus Decimustertius.

designatis per sanguinem. Dum ergo mens orat exercitus potentiarum anime vincit tentationum pugnam. Dum relaxatur et ab oratione cessat deijciatur. Et in vitis patrum dicebat abbas Joannes: quod monachus immo et quilibet debet esse similis sedenti sub arbore: qui cum non potest effugere malas bestias occurrentes sibi: ascendit arborem: ita homo ascendens ad deum per orationem: vitat morsus demonum. ¶ Est enim oratio secundum Damascum. ascensus intellectus in deum. ¶ Tertium est humiliatio: ps. cxiij. Custodiens paruulos dominus. i. humiles: ne scilicet ledantur a multis lesiuis occurrentibus. Et sequitur humiliatus sum et liberauit me. scilicet a periculis inferni: de quibus locutus fuerit eum inuenisse. i. temptationes. Legitur de beato Antonio: quod in oratione positus vidisset mundum plenum laqueis seuiicem connectentibus: et clamasset. O quis istos euadet. Respondit a deo. Sola humilitas. Ita enim conexas sunt adinuicem vicia: ut qui vnum querit euitare incidat in aliud. Cum enim quis vult vitium gula domare: incidit ad insensibilitatem. Et econuerso cum querit vitare indiscretionem incidit in gulam. Cum tristitiam vult remouere: incidit in dissolutionem et vanam letitiam et ecouerso. ¶ Cum semel diabolus in angelum lucis transformatus apparuisset cuidam: et diceret se esse Gabrielem archangelum: ille se humilians ait. Vade ne mittaris ad alium. Ego enim non sum dignus ut angelus mittatur ad me: qui subito euauit. De alio legitur in vitis patrum: quod cum demones vellent decipere eum: dixerunt: vis videre Christum. Respondit. Anathematizo pos: et eum de quo dicitis: quia Christo meo credo dicenti. Si dixerint vobis. Hic est Christus: nolite credere: et subito disparuerunt. ¶ Quartum est velocitas resistendi: ps. Beatus qui tenebit ne scilicet ultra procedant: et allidet mortificando paruulos suos primos motus tentationum ad petram constantie seu resistentie de peni. distinct. iij. ¶ In salicibus Poeta scilicet Ouidius: Principis obsta: sero medicina paratur. Cum mala per longas conualuere moras. Hieronymus. Interfice hostem dum paruulus es. ¶ In huius figuram dictum fuit antiquo serpenti. Gen. iij. Inimicitias ponam inter te et mulierem id est animam et semen tuum: quod est suggestio peccati: et semen illius quod est naturalis instigatio ad bonum. ¶ Ipsa conteret caput tuum id est hoc te superabit: si caput id est principium temptationis abhorreat et extinguere conetur. Contritus in capite insidiatur calcaneo id est fini operis boni per aliquam elationem: vel incircumspectionem: vel fini vite. Unde in vitis patrum legitur de quodam qui vexabatur ab imundis cogitationibus a diabolo quod cum ad quendam sanctum virum recurreret: exponens ei tentatio-

nes suas ut pro eo oraret. Cum pluries ad eum rediret pro simili causa: et ille pro eo pluries orasset: admirans quod non exaudiretur: ut a temptationibus ille liberaretur ne eis succumberet: ostensum est ei diuinitus: quod ille erat in causa: quia non subito imundis cogitationibus resistebat: sed in eis moram faciebat et iocabatur cum eis. Unde reuertente ad eum admonuit: ostendens ei defectum suum per exemplum: posuit enim super humerum eius inclinatum saccum plenum terra ut portaret. Et cum surgere vellet ille pater retinebat et deprimebat ex parte posteriori. Cui pater ait. Quare non surgis ut portes? Respondit ille non valeo quia tu impedis et deorsum trahis. Sic et tu inquit pater: negligentia et desidia tua impedis defectum orationis mee pro te. Exinde senex cum non deorsum traheret: sed iuuaret sursum leuari: de facili surgebat et portabat. ¶ Quintum est sacre doctrine frequentatio: prouerbiorum. xxx. Omnis sermo dei clipeus igneus: ps. Scuto circumdabit te veritas eius scilicet scripture: non timebis a timore nocturno temptationum scilicet. Sed non solum est sermo dei armatura defensiva ut scutum sed ut offensiva demonis: ut gladius. Unde apostolus ad Ephesios sexto capitulo postquam dixit. Sumite armaturam dei: ut possitis stare aduersus insidias diaboli: subdit inter cetera arma spiritalia. Et gladium spiritus accipite quod est verbum dei. Ut enim idem dicit ad Hebreos. iij. Vnus est sermo dei: et penetrabilior omni gladio accipitur: et c. Sic dominus noster princeps exercitus ecclesie in deserto tentatus cum auctoritate scripture se defendens diabolum superauit. Mathei quarto: prout in figuram David in prelio singulari cum lapide scripture occidit immanem Goliath: ut habetur primo Regum decimo septimo. Et etiam pene omnia prelia que habentur in sacra scriptura figurant prelia temptationum. ¶ Et in ipsa scriptura habentur remedia contra omnia tentamenta: ut ait beatus Gregorius. in moralibus. ¶ Sextum remedium ad vincendas tentationes est reuelatio temptationum patri spiritali: et permaxime in confessione. Unde in figuram dicitur iudicij primo: quod iudas qui interpretatur confessio factus est dux belli tanquam scilicet precipuus: ad superanda bella temptationum. Ad hoc facit quod dicitur in prouerbio. Qui reuelat secreta id est occultas tentationes perdet fidem amici id est diabolus qui erat amicus eius per peccatum consentiendo: non confidit de eo: timens ne reuelat in confessione: vel patri spiritali occultas tentationes: et sic remaneat ipse confusus. Quidam etiam patrum dicebat: quod nihil ita elidit virtutem demonum: sicut ut si quis reuelat secreta malarum cogitationum sanctis patribus. ¶ Nam reuelare socijs nisi sint boni tiorati

Capitulum Tertium

hoc est sibi augere certamen et alteri periculum. In colla: patrum habetur credo abbatibus Moysi: de abbate Joanne adolescentulo: quod cum simularet se cum alijs ieiunare: occulte accipiebat panes quem in secreto comedebat. Cum autem quidam venissent ad visitandum patrem eius spiritualis causa edificationis et doctrine: contingit eum loqui de hac materia scilicet tentationum aperientium patri suo spirituali: quod hoc multum utilitatis afferret. Quibus sermonibus presens Joannes prefatus: compunctus coram eis manifestavit deceptionem suam et furtum: ponens in medium panem quem iam acceperat occulte ad comedendum: pater autem suus consolatus est eum: quia non tam ipse quam diabolus ex hoc confusus erat: et sic liberatus fuit a malo illo. **S**eptimum remedium est eucharistie deuota frequentatio: per xxij. Parasiti in conspectu meo mensam. id est eucharistiam in mensa altaris: ponitur enim continens pro contento: aduersus eos qui tribulant nos: ut scilicet non preualeant. Hinc Crisostomus. Velut leones flammam inspirantes: sic ab illa mensa domini discedimus diabolo terribiles effecti. In cuius figuram Helyas labore fatigatus: et tedio ex persecutione Jezabelis: cum dormiret exasperatus ab angelo: et confortatus subcineritio pane significante venerabile sacramentum: ambulauit in fortitudine cibi illius usque ad montem dei. iij. Regum xix. **O**ctauum remedium est passionis Christi deuota meditatio: et crucis signatio. Isaie decimo tertio dicitur. Supra montem caliginosum leuate signum scilicet crucis id est super ceu contra diabolum. Per signum crucis de inimicis libera nos deus noster. In cuius figuram: ut habetur numeri. xxi. illi qui in deserto erant a serpentibus venenati: si aspicerent in serpentem eneam sanabantur: alij moriebantur. Ita qui tentationibus vrgentur: si ad Christum crucifixum respiciunt: sanantur a tentationibus. **N**onum est in aliquo bono occupatio. Sicut enim ocium: ut dicit beatus Bernardus est mater nugarum: nouerca virtutum: omnium tentationum et malarum cogitationum nutritrix. Propter quod dicit sapiens. Omnia mala docuit ociositas. **E**t poeta. Variam dant ocia mentem. **I**ta e contra dicit magister in. iij. distinct. i. Non facile capitur a tentatore qui alicui bono vacat exercicio. Et ideo ait Hieronymus de consecratione distinctione quinta. **S**emper aliquid boni facito: ut te diabolus inueniat occupatum. Unde et venerabilis Joannes cassi. narrat in contractatu de. viij. vitijs: quod cum quidam sanctus vir transiens ante cellam cuiusdam anachorite: vidit diabolum aliquando intrantem: et aliquando exeuntem. **E**t ingressus ad illum quesivit ab eo opera sua que agebat tunc et inuenit: quod cum stabat bene occupatus diabo-

lus recedebat a tentatione eius: et foris cellam manebat: cum autem staret ociosus: tunc diabolus intrabat et eum tentabat. **D**ecimum et vltimum est vitatio et fuga occasionum. Qui enim amat periculum ait. Salomon in illo peribit. Non enim est fortitudinis: sed presumptionis et temeritatis: exponere se ad pericula: vbi quis potest bene declinare: fugite ait apostolus. i. Corinthios vi. fornicationem. non enim melius vincitur istud viciu quam fugiendo scilicet occasiones eius: ut cogitationes et locutiones de ea: quia corrumpunt bonos mores colloquia praua ait Terentius. Si militer et malas societates. Dicitur enim vigesima octaua questione prima. **S**epe malorum consortia ad crimen inducunt innocentes: quantomagis eos qui ad vicia prouisi sunt. Sicut enim ut dicitur in ps. xvij. Cum viro innocente innocens eris: ita cum peruerso peruerteris. Petrus apostolus cum socijs apostolis confessus est Christum cum iudeis malis consociatus in domo Cayphe Christus negauit. Et Isidorus ait distinctione. lxxxi. Valet quod congruum est inde corporaliter euelli: vbi quis illecebris deseruiuit. Et in figuram Loth educto de sodomis mandatum fuit: ut in ciuitate non maneret neque in omni circa regione. Non enim sufficit peccatum dimittere: sed et circumstantias et occasiones malorum. Unde et abstinere ab aspectu vano: et cibis superfluis. vi. questione. i. Ex merito dicitur. Officium singulorum carissimum non solum oculos habere castos: sed et linguam et cor. Hieronymus inquit. Sine cerere et bacho friget venus. His decem cornibus iusti. confringuntur cornua peccatorum: quibus draco iste infernalis percutit tentando. **A**d hoc etiam scilicet vincendum tentationes: ut habetur in libro de septem donis ponitur talis figura pro diuersis remedijs. fuit quidam cecus: qui volens euadere tyrannidem domini sui: ascendit equum ruffum: pretermisiss omnibus bonis suis ad locum tutum: puerum equo superposuit: cuius ducatu dirigeretur et effugeret. Tuncq incederent per viam: clamauit puer: dicens. **E**cce quidam insequitur nos cum equo nigro: quo audito vrgens cecus equum suum calcaribus euasit: postea mittitur alius a domino cum equo albo ad eum capiendum. **C**lamat puer insinuans insecutionem eius cum equo albo. Et cecus similiter vrgens equum suum calcaribus euasit. Cum autem paululum processisset clamauit puer. **E**cce alius cum equo simili nostro scilicet ruffo venit post nos. Tunc cecus valde timuit: et cum multum eum insequeretur: ut pene attingeret ad eum: clamauit cecus ad puerum dirige me per viam lapidosam: si forte equus nos insequens deferratur et fatigetur. Quo facto ex illo equo ruffo fugato: cum alius eum simili equo ruffo insequeretur: dixit cecus puero: ut sumeret viam

Titulus Decimūstertius.

lutosam ⁊ euasit tutus. Iste cecus est animus noster satis obscurus. Hic si uult euadere tyrannidem diaboli cuius serui nascimur: ⁊ tentatiōes eius vincere: debet ascendere equum charitatis: ⁊ puerum idest rationem sumere ducem itineris sui idest operum. Insequens eum equo albo est diabolus tentans in prosperitate. In equo nigro est tentans diabolus in tribulatione. Lalaria q̄bus debet quis se yrgerē ad vitandum tentatiōes est timor supplicij: ⁊ amor premiij. In prosperitate enīz tentat de superbia: inuidia: auaricia: ⁊ huiusmodi. In aduersitate de accidia: tristitia: ⁊ ira. Sed amor glorie: ⁊ timor inferni omnia facit superare. Equus rufus est amor carnalis: ⁊ ardor concupiscentie: qui persequitur uehementer: et quasi capit. Sed ad resistendum huiusmodi tentationibus: incedendum est per viam lapidosam idest asperitatis ⁊ abstinentie. Quartus equus est tentatio vaneglorie de simulata charitate. Sz ad euadendum hanc: incedendum est per viam lutosam idest considerando se vilem terram ⁊ cinerem ⁊ peccatores.

¶ Ultimo uidendū. §. v.

est de multis fructibus seu utilitatibus tentationum: propter quas diabolus illuditur: ut eūz querit detrimenta homini per tentamenta inferre: p̄fectum suum inducat. Et primo quidem tentatio humiliat seu ab elatione preseruat. Unde apostolus secundo Corinthiorum duodecimo. Ne magnitudo reuelationum extolat me: datus est mihi stimulus carnis mee angelus sathane qui me colaphizat beatus Gregorius. Dum vitia nos tentant proficientes in nobis virtutes humiliat. Hic est q̄ israel Iebuseum tollerat: vt humana mens de se humilia sentiat. In vitis patrum quidam ad hoc dabat exemplum dicens: q̄ nisi velaret p̄stor oculos animalis molentis: ad molam verte ret se animal: ⁊ comederet suos labores. Sic deus permittit cogitationes sordidas in mente nostra exurgere: et tentationes: que mentem nostram obnubilant: ne bona nostra videamus ⁊ ea per superbiam perdamus. Secundo tentatio hominem honorabilem reddit. Unde dicit primo Machabeorum secundo. Abraham in tē tatione sua inuentus est fidelis: ⁊ ideo reddit ei deus gloriam in gente sua. Magna vtiq̄z fuit tentatio quando tentauit deus Abraham: mandās ut immolaret filium suum. Gen. xxiij. Bellabat enīz paternus affectus: ⁊ promissio prius ei facta: cum precepto diuino. j. per. j. Modicum si oportet nunc tristari in varijs tentationibus: ut probatio fidei vestre inueniatur in laudem gloriam ⁊ honorem. Legitur in vitis patrum de beato Antonio. q̄ cum viriliter dimicasset contra tentamē

ta demonum: qui etiam vsq̄ ad mortem pene eū verberauerant: ⁊ prostratum ex dolore ad maiora certamina eos prouocantem in diuersas animatum ferotium formas visibiliter apparentes discernerent: cum sensisset diuinam adesse presentiam i radio lucis emissō clamauit. Vbi eras bone Iesu: ⁊ cetera. Cui respondit dominus. Antonio hic eram ⁊ certamen tuum expectabam. Nūc autem quia viriliter dimicasti: faciam te in toto orbe nominari: quod pater de se. Tercio bona multiplicat spiritalia: ⁊ temporalia primo Corinthiorum decimo. Faciet cum tentatione prouentum Gregorius. Multum addidit sibi virtus laceffita. In cuius figuram Job multipliciter tē tato: adaucta sunt ei: ⁊ duplicata bona sua: vt patet Job ultimo: vnde in vitis patrum cum discipulus cuiusdam sentis grauit̄ tentaretur: ⁊ vt resisteret grauit̄ se affligebat. Alit pater. Vis si li vt rogem dominum: vt auferat a te hanc tentationem? Respondit: non pater: quia sentio in animo meo ex eo profectum: quia huius occasione amplius vigilo: ieiuno: ⁊ oro. Tantum oīa prome vt det mihi deus fortitudinem. De quo eum commendans gaudens est. Quarto in multis docet ⁊ illustrat. Ecclesiastici. xxxiij. Qui tentatus non est: qualia cognoscit quasi dicat pauca. Et in figuram dicitur Iudicum. iij. Has igitur gentes chananeorum dereliquit deus scilicet in israel: vt ex toto non oclerentur: sed aliquando i pugnarent: vt erudiretur hierusalem in eis: vt sci rent artem pugnandi: dum enim tentatio istigat ad malum: docetur homo q̄ si magna operatur ⁊ superat: hoc non a se: sz dei virtute agere: cum experitur sepe in minimis quasi deficere: etiaz si nolit. Unde Gregorius. Tentari permittit deus: ut dum per tentationem homo concutitur: imbecillitate cognita fortius solidetur: potest etia talia expertus aliter alios docere: ⁊ cautos reddere. Experientia enim est magistra rerum. Unde ⁊ de Christo dicit apostolus ad hebreos quarto. Non enim habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatus per omnia pro similitudine absq̄ peccato: quia scilicet i nullo cessit. In quo enim tentatus est: potens est: ⁊ his qui tentantur auxiliari. Quinto consolationem ⁊ refectionem spiritualem causat. In cuius rei exemplum: postquam Christus tentationes superauit i deserto: Dicitur Mathei quarto Ecce accesserunt angeli ⁊ ministrabāt ei. Et Hieronymus ad Eustochium de se ait cum tentaret tentatione luxurie. Ipsam quoq̄ cellulam meaz quasi cogitationum consciam pertimescebam: ⁊ mihi iratus: ⁊ rigidus solus deserta penetrabā. Et ut mihi testis est deus post multas lachrymas nonnunquā videbar mihi interesse agminibus angelorum. Hinc ⁊ Sara vxor Tobie iunioris

Capitulum Tertium

aiebat. Non delectaris deus in perditionibus nostris: sed post tempestatem tranquillum facis scilicet post tentationes quietem mentis: post lachrymationem et fletum exultationem infundis Thobie. iij. Dicitur a naturalibus de ceruo: quod preliatus cum dracone: vel serpente: postquam occiderit quasi infectus est flatu eius: ad fontem currens: in aquam se proiciens: totus refrigeratur et iuuenescit: sic seruus dei preliatus cum dracone infernali: et quasi infectus ex tentatione mala ad fluuium paradisi recurrrens: totus confortatur et vigoratur.

Sexto malitiam demonum debilitat. ps. Laudenta latere tuo mille scilicet demones tentantes in aduersitate significata per finistram et decem milia a dextris idest prosperitate tentantes: tibi autem non appropinquabit scilicet aliquis eorum qui victus a te: cecidit. Dicit enim Origenes ut allegat magister. in. ij. sententiarum: quod viri sancti debellantes cum demonibus scilicet in tentationibus et superantes: diminuunt numerum eorum: ut scilicet tales victi non amplius valeant tentare. Quod intelligit beatus Thomas in scripto: quo ad illum qui vicit: et perfecte vicit tentationes.

Sed quocumque sit: manifestum est quod sancti viri vincendo tentationes diaboli: assumunt magnas vires contra eos: ut eis illudant: nec valeant alijs nocere ad petitionem eorum. Sic beata margarita victo demone qui apparuerat ei sub specie hominis compacentis ei de tormentis sibi illatis ad persuadendum: ut assentiret olivario prefecto: proiecit eum ad terram: pede suo eum calcans: et dicens. Sternere superbe demon sub pedibus feminis. Qui ille. Dimitte me obsecro: satis illuxisti mihi. Sanctus vero Basilus pro eo qui fecerat cyrographum sua manu diabolo se ei tradens: reuertenti ad penitentiam: orans cum populo: coegit diabolum ad reddendum publice instrumentum talis obligationis: et liberauit illum de manibus eius.

Septimo alios confortat. Unde dicitur Thobie secundo: Hanc tentationem dedit mihi deus: ut posteris daretur exemplum patientie eius: sicut et sancti Job. Cum enim quis considerat sanctos etiam tentatos: confortatur: et non desperat: quasi solus ipse: uel peccatores et imperfecti tententur. Et aduertens etiam quod illi homines erant: et tamen dei adiutorio superabant tentationes: inde etiam confortantur et animantur ad fortiter dimicandum. Esti titubas: datur tibi occasio recognoscendi debilitatem tuam. Unde et ps. xxv. Proba me domine et tenta me. i. tenta do proba me: non quidem ut tu cognoscas me: quasi prius non agnosceres: cum omnia noueris sed ut cognoscam me ipsum. **O**ctauo premium merita augmentat. Non enim quis meretur ex hoc quod non furatur vel inebatur: vel non odit

cum super his non impugnetur. Sed cum tentatur de his et resistit: tunc meritum augetur. Iacob. j. Beatus vir qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vite. Unde in vitis patrum legitur: quod cum quidam adolelescens discipulus cuiusdam sancti senis semel cum eo diceret officium et pater propter vigilias preedentes dormitasset: pre reuerentia non audebat eum excitare: sed tentatio cogitationis irrepserat ei: ut recederet ad cellam suam vadens: et post tempus rediret. Sed sibi vim faciens respondebat quod licentiam non habuerat a patre suo. Sicque septies super hoc tentatus fuit. Exinde pater cuiusdam illi videns astare miratus est: et post officium dictum cum eo misit ad cellam. Post quod in oratione se tradens: vidit in celis sedem paratam cum septem cornibus desuper. Et cum ille miraretur: et quereretur cui illa parata sedes esset: dictum est discipulo suo.

Et cum interrogaret quare septem corone super eam posite erant: dictum est: quia illa nocte septem vicibus resisterat tentationi instiganti eum ad recedendum. Et ideo pro qualibet vice sibi meruerat unam coronam.

Nono tentatio peccata purgat. Sapientie. ij. Deus tentauit illos. i. permisit tentari: et inuenit illos dignos se. Tanquam aurum in fornace probauit illos. Aurum autem in fornace ignis purgatur a mixtura vili: hinc et beatus Gregorius ait. Ab electis suis temporalis afflictione maculas iniquitatum curat abstergere: quas in eis in eternum non vult videre: de penitentia distinctione prima. Si peccatum. In tentatione enim homo affligitur: dum sibi vim infert ne assentiat: in quo magis frequenter anxietur quam per afflictionem corporalem. Unde patienter ferendo molestiam et residendo: purgantur peccata que ad penam debitam scilicet per modum satisfactionis. Et ad hoc facit quod legitur in vitis patrum: quod cum quidam sanctus religiosus ad extrema veniens: timorem et honorem multum ostendisset ex tentationibus quas paciebatur defunctus apparuit cuidam sibi familiari: in statu glorie se esse affirmans. Et cum ille quereretur quare tantum honorem et afflictionem habuisset in fine: Respondit. Nescis scriptum esse scilicet in Job. xl. capitulo quia territi purgabuntur.

Decimo et ultimo in celo coronat. Luce vicesimo secundo ait Christus discipulis. Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis: et ego dispono vobis regnum: ut edatis et cetera. Non coronabitur ait apostolus. ij. ad Thimo. ij. nisi qui legitime certauerit. Certat legitime: qui resistit et vincit in prelio tentationum. Unde Apocal. ij. dicitur Vincenti dabo edere de ligno vite quod est in paradiso dei mei: Hec est fruitio diuinitatis. Et ex his illudatur oratio iste: et serpens antiquus: ut

Titulus Decimūstertius.

demum proiectur in terram inferni: vt dicitur Apocal. xij: adaucta sibi pena ex accidentalī malicia tentationum: et sancti liberati ab eo gratias agunt omnipotenti deo de victoria habita eius gratia. De materia tentationum habes etiā multa supra in prima parte.

De tribulatione maxima que erit tempore Antichristi Capiculum quartum.

Quia tētatio maxima fiet homi-

nibus tempore Antichristi ideo nunc de ea. Et quia locuti sum⁹ de diabolo tentante sub nomine draconis. Joan. Apocal. xij. de dracone loquens ait. Vidi angelū de cendentem de celo habentem clauem abyssi et cathenam magnam in manu sua: et apprehendit draconem serpentem antiquum qui est diabolus et sathanas: et ligauit eum per annos mille: et misit eum in abyssum: et clausit: et signauit super eum. Et subditur. Postquā consummati fuerint mille anni: soluetur sathanas scilicet draco iste de carcere suo: et exibit et seducet gentes. Et de eo etiā dicitur capitulo duodecimo q⁹ draco iste cauda sua traxit de celo tertiam partem stellarum. Quis sit iste draco ipse Ioannes insinuat: quia sathanas: angelus descendens de celo et deiciens et ligans eum in abyssum: potest dici esse magni cōsiliū angelus scilicet Christus qui passus: et ad inferos anima eius descendens cum deitate: patres dī limbo eduxit ligans in inferno insatiabiles hominidam diabolū id est potentiam suam: et malitiam suam debilitans virtute sue passionis: ne quātum cupiat nocere preualeat in animalibus. In corporibus autem seuiendo per tyrannos infideles contra Christianos: precipue videtur fuisse ligatus tempore Siluestri imperio ad fidem conuerso. Unde et in signum huiusmodi. Siluester papa alligauit draconem materialem inficientem et occidentem populum rome in foueam profundissimam. Dicit autem beatus Gregorius. xxxij. moral. tractans illud Job. xl. Strigit scilicet Beemoth caudam quasi cedruz: q⁹ millenario numero ratione sue perfectionis significat omne temp⁹ ecclesie quantumcūq⁹ sit usq⁹ ad finem eius id est tempus Antichristi. Unde ponitur numerus determinatus pro indeterminato: post quod dicitur solui draco sathanas de carcere suo qui tempore Antichristi permittitur amplius seuire corporaliter et spiritualiter per illum pessimum hominem Antichristum. Et hoc est cauda vbi maxime est venenum draconis et Beemoth scilicet An-

tichristum qui in fine ecclesie erit: quaz beemoth qui ad litteram est elephas: quia diabolus ipsum Antichristum valde eleuabit in potentia: et temporalī dignitate super omnes: sicut cedrus est altissima arborum: et stringet duritia et feritate. Unde et tertiam partem stellarum dicitur draco iste deicere cauda: quia per Antichristum multos qui valde resplendebunt in ecclesia doctrina: et vita deiciet. Vel prosterneudo per mortem ad terraz quo ad sanctos: vel prosterneudo multos spirituales inducendo ad terrena. Quantum autem sit diabolus tunc tentationibus et tribulationibus seuiturus dominus noster Iesus insinuat: dicens. Mathei. xxij. Erat tunc talis tribulatio qualis non fuit ab initio mundi vsq⁹ nūc: nec fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi: nō fieret salua omnis caro. Unde et sit grauitas hui⁹ tentationis tunc beatus Gregorius: vbi supra scilicet. xxxij. lib. moral. sic ostendit: dicens. Videndum valde est cum beemoth iste caudam suam: ut cedrum subleuat: in quo tunc atrocior q⁹ nūc se exereat surgat. Que enim penarum genera nouimus: que non iam vires martyrum exercuisse gaudemus. Alios enī improuiso ictu immeris gladius strauit. Alios crucis patibulo affixit: in quo et mors prouocata repellitur: et repulsa prouocatur. Alios insutis ferra dentibus attriuit. Alios armatos ferro insultans vngula sparsit. Alios belluina rabies moribus detruendo comminuit. Alios ab intimis viscerum per cutem pressa vis verberum rupit. Alios effossa terra uiuos operuit. Alios de merlos in morte precipitum fregit. Alios in se plectos aqua repleta absorbit. Alios edax flamma vsq⁹ ad cineres depasta consumpsit. Cum ergo beemoth iste caudam suam in fine mundi amplius dilatat: quid in illis torquentis tunc atroc⁹ exurgit: nisi quod in euangelio dominus dicit.

Surgent pseudo prophete: et dabunt signa magna et prodigia: ita ut in errorem mittantur si fieri potest etiam electi. Nunc enim fideles nostri mira agunt cum peruersa paciuntur. Tunc autem beemoth huius satellites scilicet antichristi etiam cum praua ingerunt mira acturi sunt. Pensemus igitur que erit illa humane mentis tentatio: quādo pius martyr et corpus tormentis ingerit: et tamen ante oculos eius mira tor tor facit. Cuius re virtus non ab ipso cogitationum fūdo quatitur: quando is qui flagris cruciat signis coruscat. Sic ergo beemoth stringit caudam suam quasi cedrū quia nimirū et altus: tunc erit veneratione prodig⁹: et durus crudelitate tormenti: hec. b. Gregori⁹. Et in Antichristo fuit et erit fortitudo temporalis. In sanctis qui vincent tentationes et tormenta erit fortitudo spiritualis. Multa reperiuntur de Antichristo pronunciata in sacris scripturis et p

Capitulū Quartū.

doctores declarata. Sed permaxime de eo agitur Dani. c. vii. et viii. vt exponunt omnes doctores.

Unde et Christus loquens et prenuncians de exilio: et tribulatione maxima hierosolyme ac et afflictione ecclesie durissima per antichristum: qui postea cito habitura est finem. inquantum militis: per finem mundi et finale iudicium dixit. Math. xxiii. **U**z videbitis abominationem desolationis stantem in templo que dicta est a Daniele propheta: tunc qui legit intelligat scilicet tunc impleri illam prophetiam: hec prophetia habetur Daniel. ix. in fine. **U**bi postquam Danieli fuit reuelatum tempus determinatum future incarnationis in Iux. ebdomadibus annorum: et de passione Christi et fructu eius: et destructione hierosolyme per Titum cum romano exercitu dicit. Post finem belli statuta desolatio scilicet hierosolyme: et paulo post. In templo erit abominatio desolationis: et vsq; ad consummationem et finem perseverabit desolatio: vt dicit Nicolaus de lira. Abominationem appellant hebrei idola seu idolatriam: que inter vicia maxime est abominabilis. **A**bominatio ergo desolationis est idolum positum in templo desolato idest destructo: quod fuit factum secundum quosdam de imagine Tiberij imperatoris quam Pilatus posuerat in templo.

Sed hoc iam factum fuerat. **U**nde alij dicunt de imagine Lai imperatoris hoc: quam mandauit poni in templo ut adoraretur: quod fuit factum post decennium a passione domini. Sed melius videtur exponendum: vt dicit pe. come. in historia scholastica: de eo quod gestum est per euerfionem hierusalem per Titum ab Adriano imperatore: qui posuit statuam suam in templo desolato et euerfo vbi archa steterat. **V**estigia enim adhuc quedam ciuitatis remanserant: et iudei qui vndeunq; venientes ad locum sanctum redibant et multiplicati remouerunt statuam. **E**t hoc Adrianus audiens: posuit manum suam extremam: et funditus euerxit urbem et mandauit artissime ne quis iudeorum remaneret in terra illa. **N**am ciuitas que postea fuit edificata et dicta belia: non fuit sita vbi prius erat: sed iuxta.

De hac ergo abominatione idest idola abominabili posita in templo desolato: videtur intelligenda auctoritas Danielis: inducta a Christo: que fuit data in signum propinquissime totalis euerfionis hierusalem. **E**t in figuram euerfionis quasi ecclesie et finis mundi: cum videlicet Antichristus reedificata hierusalem et templo: vt ait apostolus. ij. Thessal. ij. in templo sedeat tanquam sit deus: faciens se pro deorum vero mensa iudeorum adorari. Et hoc erit signum propinquissimum destructionis totalis hierusalem spiritualis idest ecclesie. **N**on quod ecclesia deficiat

ex toto tempore Antichristi. Licet multi recedant ab ea et ruant spiritualiter. **S**ed quia post mortem Antichristi communiter creditur quod parum durabit mundus: sed finem habebit Christo veniente ad iudicium. et tunc deficiet ecclesia in quantum militans translata in triumphantem. **H**ec igitur desolatio templi et ciuitatis durabit usq; in finem. id est circa tempus Antichristi qui erit circa finem mundi.

De ipso antichristo. §. i.

et aduentu Christi ad iudicium qui sequetur: habet in dicto. c. vii. Daniel. **U**bi prius fit mentio de quatuor monarchijs mundi successiuis: que notantur per quattuor bestias exeuntes de mari magno: vbi pugnabant quattuor venti. id est angelice potestates ex quattuor mundi partibus pro regnis vel contra. **M**are magnum est mundus: vel moraliter quattuor venti quattuor hominum passionum: gaudium seu delectatio incidens in se amor et desiderium. Dolor seu tristitia includens odium et abominationem. Spes includens in se audaciam et iram. Timor includens in se desperationem. His enim passionibus homines dediti adinuicem pugnant. **Q**uattuor bestie exeuntes de mari vna post aliam: significant monarchas qui habuerunt principale dominium mundi temporibus suis: que communiter bestialiter et tyrannice vixerunt. **P**rima dicitur similis leone habenti alas aquile: cui ale auulse sunt: et datum est ei cor: et stetit ut homo significat regnum assyriorum: quod fuit primus in monarchijs. Assumuntur autem leone propter violentiam et libidinem talis gentis. **N**am leona est animal violentum et luxuriosum. **D**ue ale sunt due gentes. id est assyrii et caldei: quibus precipue presuit. **A**lle iste dicuntur aquile propter diuturnitatem talis regni. Aquila enim diu viuit. **I**ncipit enim illud regnum sub Saruch pro auo Abiabe: forte a neroth: vel saltem a Nino qui regnavit in ninuen: et durauit vsq; ad Balthasar qui sedem regni tenebat in babilone: vbi interfectus fuit ut patet. Dani. v. **Q**uauulse sunt ei ale. et postea datum est ei cor: refert ad nabuchodonosor magni auum vel pauum Balthasaris: cui ad tempus sublatum est impium. id est. propter superbiam conuersus est in bestiam. **S**ed postea restitutus vt patet Dani. iiij. **S**ecunda bestia egressa de mari filis dicitur vrsus: habuit tres ordines dentium in ore: cuius dicebat. Surge et mede carnes plurimas. **H**ec designat monarchiam persarum et medorum qui similes vrsis propter patientiam laboris: et victoriam peritatem. **N**am pro pulmento sale vitis et cardamomo. cepit hec monarchia in Dario: et Lyro nepote eius postquam occiderunt Balthasar capta babilone et durauit usq; ad ad darium vrsani huius nominis quartus: deuictus ab alexandro magno per successione. xiiij. regum medorum.

Titulus Decimustertius

et persarum. Dicitur autem in parte: et non in toto similis vrsio huic bestie: quia ita parca fuit in victu hec monarchia: quod nil tamen crudele fecit in opere erga populum dei. scilicet iudeorum sibi subditum. Tres ordines dentium sunt tria genera principum sibi astantium scilicet medorum: persarum: et caldeorum. Et quod ei dicebatur. Come de carnes plurimas: refertur ad regem Assuraz: cui persuasum fuit ab Aman amicissimo: et iam littere destinate erant: ut certa die occiderentur omnes iudei ubicunque inuenirentur: sed reuocatum totum fuit: ut patet in hystoria hester per totum. **T**ertia bestia dicitur similis pardo habenti alas auis: et quatuor capita: et potestas ei data est. Hec significat monarchiam grecorum que assimilatur pardo: que est varij coloris: siue propter varietatem regnorum siue propter varietatem doctrinarum. Nam sub ista monarchia multum claruerunt philosophi. Aristoteles enim dicitur fuisse magister Alexandri. Alas dicitur habuisse auis propter velocitatem adeptionis dominij. Nil enim velocius victoria Alexandri: ut non videatur bellasse: sed volasse ad acquisitionem dominij. In. xij. enim annis subiugauit sibi regna orientis. Et cum moreretur allate sunt epistole de regnis occidentis. Potestas ei dicitur data: quia non a se: sed a deo habuit tantum dominium ad punitionem malorum. **Q**uattuor capita fuerunt quattuor reges qui ei successerunt in dominio macedonie. Nam in oriente regnavit Seleucus i babilonia et syria ab occasu. Philippus in grecia. Tholomeus in egypto versus meridiem. Antigonus in asia et ponto versus aquilonem: paulatim autem defecerunt. **Q**uarta bestia dissimilis ceteris: licet non ponatur similitudo eius: tamen hebrei dicunt similem apro. secundum illud ps. lxxix. Exterminauit eam aper de silua. Hec bestia terribilis: habens dentes ferreos: comedens et cuncta comminuens et reliqua pedibus conculcans: est monarchia romanorum: que omnia sibi subiecit regna ferro armorum. Habebat autem hec bestia cornua decem quod respicit ad finem mundi. Nam cepit hec monarchia a Julio cesare qui primus sibi usurpauit imperium: sed perfecta est in Octauiano augusto sub quo natus est christus. Et tam durauit ab ipsa domini natiuitate per annos. Mccccl. Sed circa finem mundi diuiditur in decem partes. Nouem enim regna recedent a christiano imperio: et maior pars horum etiam ab obedientia ecclesie: ut regnum indoꝝ. Regnum turchoru: Regnum sarracenoꝝ. Regnum tartaroꝝ. Regnum armenioꝝ. Regnum georgianoꝝ. Regnum grecorum. Licet enim Imperatores eorum cum patriarcha suo redierint ad fidem romane ecclesie: tamen non recognoscit imperatorem romano

rum sibi superiorem. Regnum boemorum quod iam. xxxv. annis elapsis recesserunt a sinceritate fidei: nec dum reducti ad vidualitatem ecclesie. Regnum francoꝝ et si fidelissimum sit non tamen recognoscit superiorem imperatorem romanoꝝ. Decimum regnum seu decima pars imperij diuisi est romanum imperium: quod figuratum est per decem soles secundum vaticinium scribibile. **I**nter ista decem cornua vidit Daniel oriiri cornu paruulum: et tria euulsa sunt de prioribus cornibus a facie eius. Hoc cornu est Antichristus de tribu Dan ignobilis: cum Dan natus sit de ancilla: tria cornua euulsa de prioribus: ut dicitur in hystoria scolastica: sunt tres reges scilicet aphrice egypti: et ethiopie: quos interficiet. Alij. vij. colla ei subiicient ut victori. Oculi quasi hominis quos vidit. Daniel in cornu isto paruulo: est subtilis: et alta eius scientia et malicia. Os autem ingentia loquetur: quia Deum se dicit et Messiam in lege promissum. Quod iudei credentes confluent ad eum. Qui reedificare faciet templum dei. Et in eo ponet solium suum: ut deus. Et ad se trahet homines terrore tormentorum. **P**romissione terrenorum: et donatione operatione falorum miraculorum: ut dicitur plenius infra: et interficiet Enoch et helyam. Et subdit Daniel. Aspiciebas donec positi sunt throni scilicet assessorum: et antiquus dierum sedit scilicet deus maiestate sua iudicium faciet. Et ponitur dispositio eius ibi vide. Et ibi aperti scilicet conscientie singulorum: tunc patebunt. **E**t vidit quod bestia illa quarta perisset et corpus eius traditum esset igni: et potestas aliarum bestiarum etiam ablata: quia omnis principatus mundi cessabit. Et ecce in nubibus celi filius hominis veniebat: et obtulerunt eum usque ad antiquum dierum: et data est ei potestas honoris et regnum: et omnis populus: tribus: et lingua seruiet ei et cetera. Et subdit de cornu illo paruulo scilicet Antichristo: quod faciebat bellum aduersus sanctos et preualebat: donec venit antiquus dierum. Et putabit scilicet Antichristus quod possit mutare tempora et leges: et iudicium sedit: ut auferatur potentia eius et conteratur.

In sequenti. c. VIII. §. II.

Danielis octauo ponitur alia visio Danielis quam habuit anno tertio Balthasar qui regnabat in babilone monarcha ultimo assyrioꝝ. **A**liam quam exposuimus in. §. precedenti habuerat anno primo regni eius. Et tangit de duabus monarchijs scilicet persarum et medorum: et de monarchia grecorum. Et monarchia medoꝝ ostensa est sibi i ariete: habente duo cornua quibus ventilabat contra omnes partes mundi: et nullus poterat resistere.

Capitulū Quartū.

Monarcham vero grecorum vidit in hyrcu caprarum: qui habebat cornu magnum in fronte quo offeratus in arietem occidit eum. Istud cornu fuit Alexander magnus: qui percussit arietem illum cornua habentem duo: quia deuicit et occidit darium ultimum monarcha medorum et persarum. Illo cornu fracto idest Alexandro mortuo: orta sunt quattuor cornua in capite hyrci: quia diuisum est imperium Alexandri in quattuor regna. In egypto regnavit Tholomeus filius Lagi. In macedonia Philippus frater Alexandri que est ad occidentem. Syrie et babilonie: et superioribus locis ad orientem. Seleuchus nichanorum imperauit. Asie et ponto et prouincijs illius regionis Antigonus ad septentrionem: Et hoc secundum orbis totius plagas. Cornu autem modicum quod egresum est ex vno de his quattuor cornibus: et factus est grande: hic est Antiochus Epiphanes descendens a Seleuco: qui dum esset romae obses fugiens inualuit in regnum et magnificatus est contra meridiem. id est contra egyptios et contra orientem. id est eos qui in perfide moliebantur nouas res: et contra fortitudinem celi. id est filios israel et deiecit de stellis in terram. id est de iudeis: et usque ad principem fortitudinis magnificatus est. id est contra decem: quia ab eo abstulit iuge sacrificium: et deiecit locum sanctificationis: quia posuit in templo statuam Iouis. Ubi sciendum quod iste pessimus Antiochus qui martyrizari fecit matrem cum septem filijs: et multos alios propter obseruantiam legis dei: figura fuit Antichristi veri. Unde que dicuntur de ipso signato per illud cornu paruum: exponuntur penne omnia: et aptissime de Antichristo et magis proprie. Unde et Gabriel dixit Danieli: declaras sibi visionem de cornu paruo. Ego ostendam tibi que futura sunt in nouissimo maledictionis: quoniam habet tempus finem suum: hoc autem non erit nisi in fine mundi. Et post explanationem arietis et hyrci: et quattuor cornuorum eius: exponens de alio cornu paruo exorto inter illa ait. Cum creuerint iniquitates: consurgens impudens facie scilicet Antichristus: et intelligens propositiones. id est magnam scientiam. Et roborabitur fortitudo eius: sed non in viribus suis scilicet quia in malicia diaboli et arte magica qua utetur. Et supra quod credi potest vniuersa vastabit: ut scilicet subiiciat sibi omnes. Et prosperabitur et faciet. Et interficiet robustos scilicet Enoch et Helyam et populum sanctorum secundum voluntatem suam idest veros fideles. Et dirigitur dolus in manu eius idest fraus: et fallacia in miraculis faciendis. Et cor suum magnificabit ut scilicet faciat se ab omnibus venerari. Et in copia rerum omnium occidet plurimos scilicet promittendo et donando diuitias credentibus sibi.

Et contra principem principum consurget idest contra Christum: dicendo non illum: sed se esse

Christum in lege promissum. Et sine manu conteretur: quia scilicet dum dicit se celum ascensurum fulminabitur. Et paulo ante dicit: quod auferet a deo iuge sacrificium scilicet celebrationem Christiani cultus et sacramentorum ecclesie. Et prosternetur veritas in terra: quia non erit qui audeat predicare veritatem. Quod vero subditur hac tribulationem duraturam diebus duobus milibus trecentis: et postea mundandum sanctuarium: refertur ad ipsum Antiochum: quando hierusalem cepit et violauit templum dei multis immundicijs. Que prophanatio durauit tanto tempore id est circa septem annos. et postea mundatum est templum a Iuda machabeo cum suis. In capitulo etiam vndecimo Danielis plura dicuntur de isto Antiocho pessimo et Antichristo: quedam que conueniunt Antiocho: et quedam Antichristo cuius figura extitit: ut dicit magister in historia solastica. Et in capitulo duodecimo ponitur de Michaele pugnante pro ecclesia. Et de tempore quantum durabit talis tribulatio: et de tempore postmodum dando.

De antichristo lo. §. III.

quitur psalmista: cum ait ps. ix. Constitue domine legislatorem super eos: ut sciant gentes quoniam homines sunt. Ut quid domine recessisti longe despicias in opportunitatibus in tribulatione: dum superbit impius incenditur pauper gloriatur. Hoc de Antichristo. Iste antichristus venturus est secundum doct. et scripturas in fine mundi. Qui ut dicit Vincen. in speculo hystoriarum: circa finem: nascetur in babilone de tribu Dan: ex viro et muliere. Et conceptus et animatus: ut dicit magister in hystoria scolastica: descendet diabolus in utero matris: ad implendum eum omni malicia: ut vase suo. Et quantus angelus bonus non ei subtrahatur ad custodiam: sicut et datur alijs ex utero matris natis: ut dicit beatus Thomas in prima parte: tamen postquam incipiet malicia vti: nullum effectum custodie in eum exercebit eo obstinato. Hic Antichristus ut dicit Methodius martyr: qui multa predixit de futuris nouissimis: apparebit corozaim: que est ciuitas vicina iudee: nutrietur in nazaret: regnare incipiet in capharnaum: demum ut dicit Vincentius ubi supra: Veniet in hierusalem: et ibi faciet se circumcidi: ut ostendat se conformem patribus iudeorum: et dicet se messiam in lege eis promissum. Et iudei in eum credent: et ut messiam suum suscipient et venerabuntur. Et hoc est quod Christus dixit eis. Io. Ego veni in nomine patris mei et non me recepitis: alius veniet in nomine suo scilicet Antichristus: querens gloriam propriam: et illum accipietis: s. ut vixit xps. Ipse igitur Antichristus fortis in malitia et

¶ Titulus Decimusquartus.

potentia tēporali: bellabit contra fortes virtualiter scilicet fideles. Et idē sequet maxima tentatio. Et in dictis verbis ps. Potest notari quadruplex modus tentandi: quo vtetur Antichristus ad deceptionem hominum. Primo per prolationem fallacium doctrinarum: ps. Constituī domine zc. Secundo per oblationem plurium diuitiarum. Sciant gentes et cetera. Tercio per illationem multiplicium pressurarum. Ut quid domine re. Quarto per patrationem rerum prodigiosarū. Dum superbit impius. Quantum ad primū: ponitur ibi presens imperatiū pro futuro indicatiū quod frequenter faciunt prophete. Juxta illud Jeremie. xvij. Duplici contritione contere eos domine deus noster idest conteres. Non enim propeta optat uel impetrat malum populo suo sed prenūciat: Constituē ergo dicit. i. constituēs legistatorem super eos peccatores: uidelicet: qui legistator erit Antichristus: ut dicit glosa. Dicitur autem deus illum constituere: non faciendo sed permittendo: ut enim ait beatus Augustinus in encheridion. Nihil in mundo fit: nisi omnipotēs fieri velit: uel permittendo fieri: s. quo ad mala q̄ non impedit. Uel ipse faciendo quo scilicet ad bona quorum est actor. Antichristus igitur dicens se esse messiam promissum iudeis in lege sua mosaica: dicit ad se spectare condere nouam legem secundum q̄ dixit per Jeremiam dominus. Dabo leges meas in cordibus eorum: scilicet. et cetera. Et Danie. vij. dicitur de Antichristo q̄ putat q̄ possit mutare tempora et leges. Et legem quidem mosaicam non reprobabit: sed que in ea habentur de Messia: ut illud. Prophetaz suscitabit deus de fratribus tuis: ipsum tanquā me audietis. Deutrone. vicesimo octauo et cetera: dicit se pronūciata: et in se impleta. Unde et multa oculta alijs vel futura: diabolo reuelante pronūciabit: ut ostendat se magnum prophetaz: Christum autem quem adorāt christiani. dicit per se et suos predatores fuisse deceptorem: et ideo propter scelera sua seu superbiam. fuisse crucifixum: et a deo d̄ relictus. Que autem in veteri testamento habentur de passione eius: exponet falso diuersis apparentibus veritatibus: ut etiam nunc exponunt iudei. Moralia legis male interpretabitur: et de vsuris: libello repudiij: persecutione inimicorum et huiusmodi: que omnia concedet. Legales ceremonias ut datas a deo dicit obseruandas. Et ut dicitur a Gregorio. vij. de consecratione distinctione. iij. perueni. Ipse faciet celebrari a suis diem sabbati ut placeat iudeis: cum hoc sit in lege eorum: et diem dominicam in venerationem sue nō Christi resurrectionis. Dicit enim se moriturum et die tertia resurrecturum. Unde ibi dicitur q̄ festiuantes sabbatum et dominicam sunt predatores Antichristi qui vtrunq̄ faciet celebrari. Lo-

cys residentie antieque dicitur fore hierosolyma. Sed predatores suos mittet per orbem: sicut Christus misit apostolos ad eum predicandum et manifestandum esse Christum. Unde et ait Christus Mathei vicesimo quarto. Multi pseudo prophete surget: et multos seducent. Et paulo p̄ si dixerint vobis. s. pseudo pphete idest predatores. Ecce in deserto est Christus: nolite exire scilicet ad videndum eum. Ecce in penetrabilibus nolite credere. Exponunt autem eius predatores scripturas fallaciter: et cum magna eloquentia et verborum. Predatores autem ecclesie tacebunt: uel timore passionis: vel amore terrenorum: uel ignorantia scripture sacre: propter quas nescient confutare expositiones extortas illorum: Et sic implebitur illud signum propinqui iudicij datum a Christo Mathei vicesimo quarto. Stelle cadent de celo idest doctores decident ab intellectu et studio scripture. Dicitur enī Dani. xij. Qui ad iusticiam erudit plurimos quasi stelle. Scriptura dicitur celum. Unde zepherinus papa distinctione. xxxvij. Sicut ait. Mentēs fidelium inherentes sacre scripture firmamento idest celo: non obscurabit mundana iniquitas. Non tamen ex toto cessabunt predatores veritatis: et permixti me de paradiso terrestri mittentur in mundum Enoch et helyas quo fuerunt translati: ut habetur de. i. Gen. v. de. ij. iij. Regum. ij. Hi predicabunt contra Antichristum: detegentes eius fallaciam. De quibus exponitur communiter illud Apocal. ij. Dabo duobus testibus meis et prophetabunt idest predicabunt dieb' mille ducentis sexaginta idest annis tribus cum dimidio: quāto etiā tempore durabit predicatio Antichristi et persecutio. Amicti eunt saccis: ut dicitur ad induendum exemplo ad penitentiam. Hi sunt due oliue scilicet pleni misericordia: et duo candelabra lucētia scilicet doctrina in conspectu dei. Hi habent potestatem claudendi celum ne pluat: et potestatem super aquas conuertendi in sanguinem: et percutere terram omni plaga. Opinio etiam est aliquorum: ut Joannis dominici: et Theophili: q̄ Joannes euangelista non sit adhuc mortuus secundum illud Joannis ultimo. Sic cum volo manere donec veniam scilicet ad iudiciū ait Christus. In paradysum ergo terrestrem et ipse translatus veniet: et ipse predicaturus contra legem Antichristi et suam doctrinam. Satis enim videtur istis congruum: q̄ si de tempore legis nature mittetur vn' testis pro Christo contra Antichristi fallacem doctrinam scilicet Enoch: et vnus de tempore legis mosaice scilicet helyas etiam et lex euangelica que est dignior ceteris habeat suum testem qui erit Joannes euangelista: ut sit numerus plenus testium scilicet trenarius. Et tunc cum eis bibet calicem passionis ab Antichristo

Capitulū Quartū.

decidendi ¶ Et enim dictum fuit Mathei. xx. sicut et Jacobo fratri suo. Calicem meum biberis. Quod nondum videtur plene impletur in Joanne cum martyrio non legatur migrasse. Secundo bellabit Antichristus contra fideles per diuitiarū donationem: unde dicit. Ut sciant gentes quoniam homines sunt: illi scilicet qui suscipiēt hunc legislatorem seu legem eius: homines enim tales dicuntur prout homo deriuatur ab humo id est dediti terrenis diuitijs. Et si ut ponitur cōsecutue non causatiue. Et hoc enī q̄ permittet deus illum Antichristum dare legem: et multi eā recipient: quia terrena cuq̄ ea percipient: scient gētes q̄ tales sunt homines: non viri ratione vtētes: et virtute: sed terrenis deseruientes et ea querētes. Unde et Dan. viij. dicitur: q̄ in copia rerum omnium occidet plurimos: ut dictum est supra. Et Dan. ij. dicitur q̄ diuidet terram gratuito: et thesauri copiosi sibi manifestabuntur. Et descendendo ad practicam: Beatus Vincentius maximus predicator dicit in sermonibus scilicet q̄ predicatorum sui discurrentes per orbem: facient populos congregari: vt zelantes salutem eorum dicentes: vt clare percipiat: quia non querimus vestra bona: vt fecerūt predicatorum Christi: seductores mūdi: qui ut scitis non vacabant ad aliud nisi ut acciperent bona vestra: petentes decimas: et primicias: et oblationes: et elemosynas auaritie dediti. Nō hoc querimus a vobis: sed ut mandauit nobis magister noster verus Christus: salutem querim⁹ veram: et ex charitate volumus vobis subuenire qui indigetis: veniant pauperes in tali loco et eis prouidebitur. Certe attenda cupiditate hominum qui non querunt nisi terrena: ista via est sufficiens ad seducendum innumerabiles populos. Si enī quotidie vt videtur clare homines pro vno floreno immo et argento negant Christum opere: quā mendacia multa dicunt: et periuria addunt: quā tomagis cum eis magna quantitas pecunie offeratur: Unde beatus Gregorius in penult. moral. tractans illud Job. xl. Sub ipso leuiathan erunt radij solis: et sternet sibi aurum quasi lutū dīc q̄ diabolus nunc per calidas suggestiones: tunc scilicet in fine mundi per damnatum illum hominem: scilicet Antichristum: quem replet scilicet malicia solis radios sibi idest doctos quosq̄ et sapientes subijcit. Vel aurum. i. viros sanctitate vite fulgentes: quasi lutum vicijs sibi substerneret scilicet ad terrena querenda inducens. Et habetur hoc de peni. distinct. ij. c. Qui seduci. In Apocalipsi etiam. c. xij. dicitur q̄ bestie ascendenti de mari habenti septem capita et decem cornua si mili leopardo: sed pedes similes vrsi: os autem si mile leoni: dedit potestatem magnam oraco scilicet sathanas qui faciet omnes pusillos et magnos habere caracterem in dextra manu aut in fronte

et q̄ nemo possit emere vlt vendere nisi qui habuerit caracterem. Bestia ista Antichristus est bestialis de mari mundi exiens. vij. capitibus vicijs plenus: et cornibus. x. scilicet transgressionibus preceptorum ad que cunctos inducere conatur et cum eis vulnerare animam: leopardo variato in coloribus similis est: propter maximam ei⁹ hypocrisis qua sanctitatem simulabit: vrsi et leoni propter crudelitatem. Sic faciet ut caractere. i. imagine suam et cultum eius quilibet habeat in manu dextera. i. in operibus spiritualib⁹: vt ieiunij: elemosynis: orationibus: et h⁹: hoc intendat eius venerationem: aut in fronte: i. saltem in apparentia: ut saltem ab extra conformet se cum alijs in cultu et veneratione sui: quia cor non potest videri hominib⁹ q̄tā. Alias nō possit cū alijs negociari: unde nec excommunicari infideles vitandi: propter qd terrena amantes ei obediēt et peribunt. Et ex hoc scient gentes: quia homines. i. homines inherentes et terram querentes erunt qui recipient hunc Antichristum et legem eius. Neq̄ enim iudei qui ipsuz ut Messiam expectant aliud sperant ab eo habere propter quod ei adhereant nisi terrenā patriā hierosolyme. Libertatem a seruitute et diuitias et gloriam. ¶ Tertio preliabitur contra Christianos per pressuram. i. tormentorum illationem et tribulationū a lōge ps. ix. Ut quid domine recessisti etc. in tribulatione per excessum. Erit enī tūc inquit talis tribulatio: qualis non fuit ab initio mundi vsq̄ tunc: vt dicit a Christo. Math. xxij. Daniel etiā. c. xj. dicit: q̄ veniet tempus quale nō fuit ab eo quo gentes esse ceperunt vsq̄ ad tēpus illud: et Apocal. xij. dicitur: q̄ datum est bestie de qua supra dictum est bellum facere cum sanctis et vincere illos: Et data est ei potestas in omnem tribum populum linguam: et gentem. Quin bello vincat sanctos viros intelligitur quo ad corpus quia preualebit et occidet eos: etiam Enoch et Helyam faciet occidere in platea hierusalem: vt dicitur Apocal. xi. Et ad terrorem aliorum faciet corpora eorum iacere insepulta. Et quia tunc fideles viri non habebunt quasi aliquod exterius adiutorij: nec predicationum: nec miraculorū: nec confortatium sacramentorum: dicitur deum recessisse longe et despiciere suos in tanta necessitate secundum apparentiam. Sed non vsquequaq̄ deserens eos spe premij confortans. Exercebit igitur Antichristus omnia genera tormentorum in Christianos ad flectendum eos etiam inaudita. Hanc autem pressuram insinuauit Jacob patriarcha cum ait Gen. penultimo et. c. xlix. fiat dan coluber in vicerastis: in semita mordens equi vngulas: vt cadat ascesor eius retro Salutare tuum expecta bo domine beatus. Gregorius exponit in moralibus ista de christo prenunciata de tribu dan dicitur antixpc nasciturus: et interpretatur causa: vel

Titulus Decimus quartus.

iudicium: quia ut caput causa erit innumerabilium malorum: et iudicium sequitur eum. Natus est Dan de ancilla in seruitutem generanti: quia omnes sequaces eius serui sunt diaboli. Et in numero signatorum. c. lxxij. milium ex omni tribu israel. s. in libro vite non ponitur tribus dan: quia eius sequaces reprobi sunt. Dicit ergo fiat id est fiet. Dan id est Antichristus descendens: vel signatus i Dan: coluber in via id est incedentes per vias matorum: vel per viam latam viciorum: ut coluber colens umbram per affectum: et veneno per fide occidens. Sed in semita id est incedentibus per obseruantiam consiliorum: et viam artam virtutum. Fiet cerasastes: qui ut dicit beatus Gregorius est serpens cornutus: quia hos persequetur cornu potentie torquens eos: et occidens: mordens equi ungulas: ut cadat ascensor eius retro: equus secum beatum Gregorium hic signaret mundus currentem ad occasum: fumans per superbiam: hynitum faciens in luxurie manifestationem fodens ungula terram et fodiens per auariciam. Ungula que est vltima pars corporis huius equi: est finis mundi. Ascensor ipsius equi est qui mundo inheret: et a mundi defert hinc inde amore. Mordeat ergo Dan: ut cerasastes cornutus ungulas equi id est Antichristus vexat in fine mundi existentes ad quid? Ut cadat ascensor eius amator mundi retro: ubi non videt et sensum amittat: ut scilicet non videant perditionem suam in quam cadunt. Sancti tam fortiter resistunt expectantes salutare domini in gloria. **Quarto** certamen assumet contra fideles per miracula: sed falsa. Et istud erit periculosius ceteris: propter quod dicit Christus Mathei. xliij. Et dabunt pseudo prophete id est predicatorum Antichristi prodigia magna ita ut si fieri potest in errorem inducantur etiam electi. Et hoc innuitur cum ait ps. Dum superbit impius Antichristus anthonomatice: quia extra et contra omnem pietatem veri cultus diuini. **Superbit** etiam tantum: ut dicit apostolus. ij. thess. ij. quod extollitur super omne quod dicitur aut colitur deus: ita ut in templo sedeat: tanquam sit deus. Et ad ostendendum suam diuinitatem: ut adoretur: dicit ibidem idem apostolus. Cuius aduentus est secundum operationem sathane in omnibus virtute et signis: et prodigijs mendacibus in omni seductione. Et Apocal. xij. dicitur quod data est ei potestas et signa facere et prodigia: ita ut ignem faciat descendere in terras in conspectu hominum: ut seduceret gentes. Eliget enim aliquos pre ceteris fautores sue malicie: quos ut apostolos suos mittet per orbem ad predicandum: super quos opere diaboli faciet descendere ignem de celo: ut quasi spiritum sanctum acceperint. Qui et ipsi opere diaboli prodigia facient. Et descendendo ad practicam beati Vincencij: postquam sui

predicatores pronunciauerint doctrinam Antichristi ut veri filij dei: dicent. Ut non dubitetis de veritate doctrine nostre: ecce miraculis confirmabimur. Accedant infirmi aliqui scilicet in quos diabolus imittet infirmitates: quarum scit curationem: et eos publice sanabunt. Et si quos sanare non potuerunt: dicent ex defectu fidei eorum percedere: ut quia male vterentur sanitate. Et quod plus est: accedent ad tumulos et facient eos aperiri: et ostendent se aliquos suscitare de notis populo: non quod vere resuscitentur: quia hoc diabolus non potest facere: sed assumet diabolus ipse corpus aerum illius talis notus: et loquetur ut ille: dicens se esse illum et virtute messie falsi tamen suscitatur: et de alia vita multa dicit diabolus in specie illius: et Christum quem coluerunt Christiani: ut se ductorem dannatum: et Antichristum verum deum. Dum ergo ita superbit impius Antichristus: incenditur pauper: fidelis illuminatur interius a Christo: incenditur zelo veritatis: dolens et lachrymans pro perditione et seductione tantorum. Hec tentatio vtiq. maxima erit: quia ut dicit beatus Gregorius in moral. Videbit martyr pro veritate se extorqueri sine operatione alicuius miraculi: ad probandum veritatem sue fidei. Et contra tortorem suum ad ostensionem sue falsitatis miracula facere. **Quarta** tentatio. Lerte ut dicit Christus Mat. xxij. Nisi breuiati fuissent dies illi non fieret salua omnis caro. Non enim durabit nisi per tres annos cum dimidio. quanto etiam tempore predicauit Christus: ut habet Dan. xij. Et apoc. xij. et xij. **Postquam** autem Antichristus ascenderit in tanta superbiam: ut per simulationem sue mortis et resurrectionis: dicat se publice in celum conscensurum: super montem oliueti stans fulminabitur: ut dicit magister in hy sto. schola. et Vinc. Et si non de modo mortis eius tamen de morte eius expressum habet Dan. viij. et xj. c in fi. plenius: et ij. thess. ij. Et Apocal. xvij. Ante mortem Antichristi resurget Enoch et Helias ista die post occisionem eorum et publice vocati in celum ascendent. Mortuo autem Antichristo quantum mundus sit duraturus incertum est nobis. Videtur tamen quod ad minus. xlv. dies dent hominibus seductis: ut reuerti possint ad penitentiam. Ex eo quod dicit Dan. xij. Beatus qui expectat ad dies mille trecentos triginta quatuor. Et an ista ponit tempus persecutionis Antichristi: quod auferet iuge sacrificium Christi: numerus videlicet dierum mille ducem nonaginta. i. tres anni cum dimidio: quibus addendo. xlv. fiunt. Mcccxxxv.

Titulus. xliij. de dono timoris. Quo ad timorem multa inducunt. **Capitulum primum.**

Amor domini est donum spiritus sancti quod Iudas enumerando ipsa

Capitulū Secundū. 7.

dona ponit in septimo loco. Sed hic ponitur in quinto. Et licet multa dicta sint de timore in quantum est passio in prima parte in titulo de passionibus: diffusius tamen hic agitur: et per alium modum et de multiplici timore. Sciendum autem quod ad timorem domini multipliciter ducimur ex vi. Primo ex scriptura theologically. Secundo ex ratione infernali. Tercio ex figura spirituali. Quarto ex creatura vniuersali. Quinto ex actione supernaturali. Sexto ex punitione diuina. Septimo ex utilitate plurali. Pro primo dicitur Deuterio. decimo quid petit dominus a te nisi quod timeas dominum deum tuum et ambules in vijs eius: et diligas eum ac seruias ei in toto corde tuo: et in tota anima tua: et serues mandata eius. Ps. xxxiii. Venite filij audite me timorem domini docebo vos: quis est homo qui vult vitam gratie et glorie: diligit dies videre bonos scilicet in gloria quasi dicat: timor domini est initium huius. Et signa eius sunt: declina a malo: quia timor domini expellit peccatum. Eccli. i. Et fac bonum: quia qui timet deum faciet bona. Inquire pacem: quia timor domini quasi paradysus. Eccle. vicesimo septimo: qui est locus quietis et pacis christus in euangelio. Timeate eum qui potest animam et corpus perdere in gehennam. Mathei. decimo. Princeps apostolorum ait. Deum timeate. i. pet. ii. Bern. super can. In veritate comperi nihil esse ita efficax ad gratiam promouendam retinendam: recuperandam quam si omni tempore coram deo inueniaris: non alta sapere: sed timere. Beatus Hieronymus in epistola. Timor custos est virtutum. Secundo ratio interna nobis suadet deum summe esse timendum multipliciter. Dictat enim ratio ut timeatur qui superior est: quod nocere seu flagellare potest: nec valet ei resisti. Deus igitur cum sit summus dominus dominorum: nec possit aliquis resistere potestati uel voluntati eius: ideo merito timendus est super omnes. Hanc rationem tangit Moyses Deuterio. x. Qui cum admonuisset populum: dominum deum timere. Subdit quasi pro ratione. Ipse est deus deorum: et dominus dominantium: deus magnus potens et terribilis. Unde et Malachi. j. dicitur. Si ego dominus vester super ubi est timor meus. Et. Jeremi. xv. Quis non timebit te o rex gentium? Si demones contremiscunt ut asserit Iacobus in canonica sua ad potestatem eius: cui non est potestas similis super terras: quantum debet timere plenus fragilitate. Alia ratio quia pater naturaliter timeatur a filio cum ratio doceat quod habet post deum: esse ab eo. Sed nunquid ipse deus non est pater tuus: qui possedit: fecit: et creauit te: a quo omnis paternitas in celo: et in terra nominatur. Neque ego enim spiritum et animam donavi vobis: et vitam et singulorum membra non ego compegi: sed cre-

ator omnium qui formauit hominis natiuitatem inquit illa sancta mulier filios horrata ad martirium. ii. macha. vij. multo ergo magis deus debet timeri. Docet etiam ratio timere multum: cum oportet eum reddere rationem coram presidente qui omnia nouit: et nil inultum permittit et precipue cum conscientia remordeat multa mala fecisse: et multa debita pertraxisse ex iniquitate perfecta. Unde beatus Gregorius in moral. Iusti omne quod agunt metuunt: dum caute considerant ante quem iudicem stabunt. Tercio ex figura spirituali volens deus inducere populum suum ad timorem domini antequam daret legem decalogi scilicet per angelum suum terruit eos: quia mons synai videbatur ardere conuulsionibus: et audiebatur sonitus buccine: propter quod cum populus esset exterritus dixit Moyses. Ut probaret nos dominus venit cum terrore: ut terror eius esset in vobis et non peccaretis. Exodi vicesimo. Ubi innuitur quod per metum inducuntur homines ad seruandum leges. Unde Isidorus in libro etymologiarum. Facite sunt leges ut earum metu humana coherceatur audacia. Lutaque sit inter improbos innocentia distinctione. iij. facite. Et quia permixtissime oportet seruare legem decalogi ad quod inducit timor domini: ideo per ea que a deo procedunt timores incussit scilicet conuulsionibus: voces buccine et alia terribilia. Item mandauit dominus: Deuterio. xxiij. Non accipietis loco pignoris molam superiorem et inferiorem: in quo figurabatur quod semper quis debet secum habere sicut spem: ita et timorem nam mola superior figurat timorem: quia sicut mola superior deprimat materiam molendam ne eleuetur: ita mola inferior retinet ne in imum descendat et pereat. Unde figurat spem. Timor ergo omni deprimat mentem ne in bonis operibus que facit eleuetur: et de se presumat. Et spes subleuat: ne desperatione in infernum cadat. Non igitur duo sunt alteri locanda: sed semper secum possidenda. Unde beatus Gregorius dicit quod penitens mouetur inter timorem et spem. Nec est contra quod ait Boetius de philosophica consolatione scilicet pelle timorem speque fugato: loquitur enim de spe vana: et timore inordinato. Item in huius figuram habetur Gen. xij. quod Abraham tetendit tabernaculum suum: et habitauit: habens ab oriente bethel: et ab occidente hai. Et figurat quod homo iustus debet timorem habere in prosperis et spem in aduersis bethel enim interpretatur domus uel habitaculum dei: et significat patriam supernam quam quis debet contemplantur in aduersis ad spem habenda ut roboretur. Hay interpretatur vita vallium uel abyssi et significat vitam peccatorum et abyssi infernum que quis debet recogitare in prosperis ne eleuetur in superbiam: sed timeat futurum iudicium et infernum. Quarto iducimur

Titulus Decimus quartus

ad timorem domini ex creatura vniuersali. Si-
cut omnia inuitant nos ad amandum deum: quia
omnia sunt facta in obsequium nostrum: sicut
beneficium inuitat beneficiati ad diligendum benefactor-
em: ita et omnia creata inducunt nos ad timendum deum.
Celum et terra inquit. b. Aug⁹. in lib. confessionum
et omnia que in eis sunt: mihi vndique clamant et
clamare non cessant: vt amen te domine: quia
cum bonum sit quod omnia appetunt et amant secun-
dum philosophum: et omnis creatura bona est:
nec aliunde habet suam bonitatem nisi a deo pri-
ma causa omnium. Omnis autem virtus et boni-
tas cuiuscunque effectus sit in sua causa et perfectio-
ri modo: quia nemo dat quod non habet: et poti-
or est causa effectui: ideo omnis bonitas et perfectio
est in deo: et hinc creature indicando nobis sum-
mam dei bonitatem ad amandum eum super om-
nia inuitant: et per consequens ad timendum. Nam
omnis amans est timens: et quanto quis plus amat
aliquid: tanto plus timet illud amittere: vt patet
de substantia temporalis: et filijs: et alijs rebus: sic
ergo inuitant creature ad amandum propter suam
inmensam bonitatem: ita et timendum ne eum of-
fendamus et amittamus tam infinitum bonum.
Inuitant etiam per alium modum ad timendum
deum creature: quia omnia elementa et que in eis
sunt: punita sunt in peccato primi hominis: propter
quod dixit deus ei. Maledicta terra in opere tuo
spinosa et tribulos germinabit tibi Gen. iii. Et mul-
ta animalia bruta facta sunt nociua homini: vel
rebellia propter peccatum: et fructus terre minus
boni. Nec etiam tantam lucem et profectum ex
corporibus celestibus habemus. Si ergo propter
offensam dei etiam punita sunt que non peccau-
erunt: quanto magis quis debet deum timere ne
offendat tam seuerum mali ultorem. Inducunt
etiam ad timendum quia ipse deus vt dicit Sap.
v. Armabit creaturam ad vltionem inimicorum
eius. Et cum omnia paueant et obediunt ad nutum
eius: multo magis homo hoc debet agere: qui plus
recipit et ratione fulcitur. Unde angelus clama-
bat omnibus gentibus: dicens. Timete dominum
et adorare eum: qui fecit celum et terram et omnia
que in eis sunt. Apo. xiiij. **¶** Quinto ex opera-
tione supernaturali. scilicet miraculorum: ps. lxxij. Tur-
babitur gentes scilicet ad penitentiam et timebunt
qui habitant terminos a signis tuis. scilicet miraculorum
qui habitant terminos scilicet vsque ad habitates:
vsque in extremis terre. Cum enim viderent homi-
nes fieri opera: que nullus hominum facere potest:
nec diu gentium demonia: nec tota virtus nature
create scilicet cecos illuminari: demones effugari:
mortuos suscitari: corpora celestia a solito cursu
mutari ad petitionem Iosue et Ezechie: varias i-
firmitates subito curari. Ipsi etiam reges terre vi-
dentes sic admirati sunt: turbati ad penitentiam:

commoti sunt ab infidelitate ad fidem: tremor ap-
prehendit eos ad venerandum et colendum: et ad
timendum tantam maiestatem que predicabatur
a sanctis que inuocabatur in cuius virtute totus
agebatur. Cum enim illi qui nauigabant cum Jona
tempestate in mari orta: solum circa nauem coram
post missionem eius in mare vt iusserat: mare se
datum: fluctus miscere: timuerunt deum verum:
vt scribitur Jone. i. c. Cum vidisset rex Darius
Danielem prophetam missum in lacum leonum: quia
verum deum celi adorabat illesum permansisse: nec
ab eis in minimo lesum: timuit ipsum deum ac pu-
blice mandauit: paueant omnes deum danilem et co-
tremiscant: quia ipse est verus deus qui liberauit
Danielem etc. Danil. vi. c. Christo Ihesu domino
nostro cuius miracula sunt: vt ait Chrysostomus. pelagus
inensum resuscitante adolescentem filium vidue
accepit omnes prefetes ibi timor: et magnificabat
deum. Luc. vii. videntes turbe paliticum sanatum
timentes glorificauerunt deum. Math. ix. Sed et
Lenturio et qui cum eo erant gentiles in passione
Christi: viso terremoto: et his que fiebant: timue-
runt valde: dicens. Vere filius dei erat iste. Ma-
thei. xxiij. Quis enarrat miracula omnia? **¶** Sex-
to inducit ad timorem domini multiplex punitio
eius. Jere. ij. Arguet te malitia tua: et paulopost.
Scito et vide: quia malum est tibi et amarum te
dereliquisse deum tuum: et timorem eius non esse
apud te. Deutro. v. Deum tuum timebis. Et in-
fra ne quando irascatur furor eius contra te: et au-
ferat te de terra: Eccli. i. Unus enim est altissimus
omnipotens rex potens et metuendus nimis. Quis
enim non timeat considerando quod terribiliter fla-
gellauit peccatores. Angelos superbientes de celo
precipitavit in infernum: et in demones commu-
tauit: primos parentes de paradiso terrestri pro-
pter inobedientiam expulit: genus humanum pro-
pter luxuriam diluuium perdidit. Sodomitae co-
bustos igne et sulfure subuerit. Israelitas pec-
cantes incredulitate et murmure in heremo pro-
strauit: Dauid propter inanem gloriam et popu-
lum suum propter contumaciam cum Absalone
contra eum: peste percussit. lx. milia in triduo
infectione illa peremptis. Ezechiam propter in-
gratitudinem vsque ad mortem infirmum reddidit
et sic de alijs. Et ideo merito sancti clamant Apo-
cal. xv. Mirabilia sunt opera tua domine quis
te non timebit. Et beatus Gregorius. Si placere
deo veraciter cupimus: postquam subegimus peruer-
sa: etiam in nobis benegesta timeamus. **¶** Septi-
mo et vltimo ad timorem inducit vtilitas copio-
sa ex ipso timore proueniens. Deutro. quinto.
¶ Quis det eis talem habere mentem: vt time-
ant te domine: et bene sit eis in sempiternum:
obstetrices egyptie hebreorum quia timuerunt
deum: ob reuerentiam eius non obsidentes

Capitulū Secundū.

mares ut mādauerat Pharaō: dicit Moī. q̄ edificauit eis domos Exo. i. Siue spirituales secundum. b. Hiero. infundendo vtutes et gratiā. Siue tpaliter fm. b. Greg. dādo diuitias. vt. xxij. q. ij. Si q̄libet. Et ecclesiastici. xxij. Tūc tē deus nō occurrent mala scilicet peccatorum et in tentatione deus liberabit illum: ps. Timentes dominum non minuentur omni bono.

De timore mundano.

La. II.

Timor mundanus

est quo quis timet temporalia amittere: vt diuitias: dignitates: et huiusmodi propter quod vitandus deū offendit: cōtra ei⁹ mādāta faciendo: quod est mortale peccatum: vlt cum est ad hoc mente dispositus: cui⁹ cogitat sibi posse accidere. Inde procedunt multa mala: vñd b. Aug⁹. super illud ps. Incensa igni et suffossa ab increpatione vultus tui peribūt inquit. Oia peccata procedunt: aut ab amore male inflammate. i. inordinato: aut a timore male humiliāte. i. deiecente: per amorem inordinatum dicitur anima seu opera eius incensa: per timorem mundanum dicitur suffossa. Timor enim deiecit et ad ima submittit. Sed ista cū criminalia sunt: vñq̄ peribūt ab increpatione vultus dei. i. in futuro iudicio. Ad perditionē. n. ducūt qd̄ testat Jo. apoc. xxi. Timidis autem et incredulis homicidiis et veneficiis: fornicarijs mendacibus: pars eorum in stagnum ignis et sulphuris. ¶ Quid multa et graua scelera inducat talis timor mundanus: pater per exempla. Nā Pharaō rex egypti quia ex multiplicatione filiorum isrl̄ in egypto. timebat regnum sibi auferri: mandauit occidi et submergi mares hebreorū: cui⁹ nascerentur. Exo. i. Herodes rex timens ne puer natus nunciatus a magis rex iudeorum: auferret sibi regnum: turbatus est: et necem innocentum: p̄curauit Matheī secundo. Jeroboam rex israel timens de accessu populi israel ad iherosolimam: ut adorarent et hostias offerrent in templa iuxta legem domini: populus ipse israel amicitia iungeretur cum tribu iuda: vñd se subderet regi iuda et ipse regnum amitteret. fecit fieri vitulos aureos in Dan et Bersabee terminis regni israel: precipiens populo ut illos colerent et imolarent. iij. Regum. xij. Pontifices iudeorū timentes ne forte venirent Romani et tollerent eorum locum et gentem Joan. xi. Consilio decreuerunt Christum occidi. Sed timentes amittere temporalia et propter hoc iniusticiam cōmittentes: amiserunt temporalia et spiritualia: animam et corpus. De his ergo qui propter timorem amittendi temporalia ut diuitias: honorem: famam: et huiusmodi offendunt deum: potest apte dici illud ps. xij. Illic trepidauerunt timore vbi nō erat timor: idē vbi non erat ratio timēdi: ita videlicet q̄ propter hoc

peccarent. Et propter. vij. rationes seu conditiones terrenorum. Quia vilia ob conditionem. Quia defectibilia ad permansionem. Quia inquinabilia ad transgressionem. Quia impedibilia ad perfectionem. Quia obligabilia ad rationem. Quia nocibilia ad felicitationem. Quia deceptibilia ad conseruationem.

Primo igitur non. §. I.

est timendum temporalia amittere: vt prop̄ hoc committatur peccatū: quia ip̄a sunt vilia: nullus enim curat vel timet amittere vilia: et precipue cū ex huiusmodi amissione conseruet preciosa: sicut patet in nauigantibus qui non timent uel curant proijcere merces preciosas in mare: vt conseruent vitam que preciosior est. Temporalia bona vocantur stercorea in diuino eloquio propter sui vilitatem. Dicitur enim Ecclesiastici vicesimo secundo. De stercore bouum lapidatus est piger. Piger est qui ob timorem alicuius laboris omittit facere bonum quod debet. Talis lapidatur spiritualiter et occiditur. Sed vñd de stercore bouū. i. ob ista temporalia que timet amittere vel nō habere que sterces dicuntur bouū: quia scilicet sancti doctores qui agros mentium scindūt vomere vbi dei: sterces ea reputant id est vilissimas. Audi Paulū egregium predicatorē quid dicat de huiusmodi ad philippenf. iij. Omnia arbitror ut stercorea ut Christum lucrifaciam et inueniar in illo ad philippenf. iij. capitulo. Consideremus conditionem eorum et videbimus vilitatem: precipue attempta preciositate spiritualium bonorum. Quid est aurum et argentum et alia metalla? Lerte spuma terre: in visceribus terre nascitur: nullam vitam habent: non rationalem ut homo: non sensibiles vt animalia bruta etia⁹ vilissima vt formica: musca et vermes: non vegetabilem ut arbores: et que cūq̄ herbe vilissime. Quid sericum? Nonne sterces vermium vilissimorum? Quid vestes laneae? Nonne vellus pecorum? Quid palacia? Nonne lapides insensibiles? Quid agri: nonne terra? Quid gloria temporalis. Nonne ventus? Unde Boecius de philosophica consolatione. ¶ Gloria: gloria: quid es aliud q̄ in milibus hominum inflatio quedam auxium. Sed et in comparatione preciositatis spiritualium bonorum: adhuc magis vilia apparent. Propter quod dicit sapiens de sapientia seu gratia loquens: preposui illam regnis et sedibus: et diuitias nihil esse dixi in comparatione illius: nec cōparauī illi lapidem preciosum: quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua: et tanquam lutum extimabitur argentum in conspectu illius. Sapien. septimo capitulo. Cum⁹ spiritualia bona vt vtutes sint preciosissima: et tpalia respectu eorū vilissima

Titulus Decimus quartus.

contra omnes rationem est: ut non curet q̄s amittere bona spiritualia: propter timores mundanū ne amittant tēporalia: hoc timore mundano ducti *Isaaias* et *Saphira*: timendo videlicet ne totum p̄cium sue possessionis vendite ab eis. *Petro* apostolo assignantes vt debebāt: non possent sibi prouidere de aliquo cū superuenirēt necessitates: et nō pūderet eis de cōmunitate ppter paupertatē vel aliā cām: q̄ retinuerūt sibi fraudulenter facientes cōtra p̄ceptū ap̄loz: ad im̄pationē uel increpationem *Petri* subito mortui ceciderunt. Actuum quinto. Quod accidit quotidie quo ad religiosos: qui retinēt p̄p̄iū: timentes ne eis pūdeatur in necessitate: ideo incurrūt mortē spiritualem. *xj. q. j.* Scim⁹ hoc timore mūdano ducta nobilis illa matrona romana *Lucretia*: timens. s. ne filius *Tarquini* vltimi regis romanorum infamaret eā de adulterio: put ille cōminabatur ei: affēsit in adulteriū: pessime faciens. Nam vt dicit. *b. Aug⁹*. de ea loquens in p̄mo de ciuitate dei. Ita ne aliquē polluat aliena libido metuit. S. d non polluit. s. quo ad aīaz: si aliena erit. Si polluet aliena nō erit. Virtus oīa mala tollere: potius q̄ peccato cōsentire decreuit. *hec. b. Aug⁹. xxxij. q. v.* Ita ne. Ille ergo trepidauerūt timore ubi non erat timor.

Secundo non est ti. §. v.

mēdū amittē t̄palia: q̄ deceptibilia sunt ad felicitationem. Nā vī pmittere felicitatē vt dētē et q̄si oīa: q̄ dī Ecclesiastes pecunie obediūt omnia: S. decipiūt hoīem: p̄stantes miserā et anxietatē. Unde *Christus* appellat diuicias fallaces cuz ait *Luc. viij.* Sollicitudo huius seculi fallacia diuiciarū suffocat verbū. Ecce fallacia: q̄ dicit hoīes in se. Si habere diuicias ego eēm quietus in mēte nō habere tantā sollicitudinē laborandī: soluedi creditoribus et h̄mōi. Sed si cōtingat q̄ habeat: maiorez curā et anxietatē h̄z q̄ prius: in cogitādo quō non amittat: quō ipsas adaugeat: in quibus expendat et. Et sic pūgit et inquietat mens eius cōtinuis stimulis sollicitudinū. Et ideo ibi affilāt eas spinis: quia pūgunt mēte et tollunt quietē: cū adaugeant semp desiderium ad plura. Et iō dī ecclesiastes. v. Auarus nunq̄ impletur pecunia sicut nec potib⁹ hydroptic⁹: nec ariditate. i. lignis focus: hīc et. *b. Ambro.* nec finis nec facietas vnq̄ aderit cupiditati. *d. xlvij.* Sicut hī. *Ibi* vide pulcra: falsissimū est aut q̄ pecunie obediāt oīa: q̄ tamē dicunt et videtur mūdānis: in quoz p̄sona ibi loquit *Salomō*. Nā nec sapia nec sciētia moralis: nec sātās: nec pulchritudo: nec fortitudo cōporia pecunia haberi possunt. Sed etiā et multa t̄palia ea consequi nō possunt. *Simon* magus nō potuit ab ap̄lis pecunia magna oblata optinere potestates dandi spiritūs sanctū. *Alchab* rex isrl nō

potuit pecunia obtinere *Naboth* subdito suo vineam suā. *Israhel* non potuerūt pecunia sua a *Reon* rege amorzeoz obtinere eis necessaria ad victum. *Balach* rex moabitāz nō potuit assequi a *Balaam* ariolo magna pecunia ut malediceret populo dei. Q. tollant t̄palia quietē mentis nota exēplū i li de vij. donis. Erat quidāz artifex satis paup⁹: substētās se et familiā suā de labore manū suarū p̄p̄ qd die noctuq̄ eū operari oportebat. Inter labores aut suos frequēter cātabat: ob sola ciū: q̄ modicā anxietatē hēbat et quasi nullā de t̄paliis quia eis carebat. Juxta domū eius habitabat diues multū: qui ita curis et sollicitudinib⁹ uexabatur: ut nedū canere sed vix ridere uel letā faciem ostendere cuiq̄ valeret. Unde quasi inuidēs quieti et leticie pauperis imaginatus est et excec⁹: quomodo possit eius leticiā intrūpere et inquietare. Accepit ergo quendam sacculum plenum aureis: et mane quodam eadem hora qua solit⁹ erat ei egredi domum pauper: paulo ante inde transiens: permisit ante domum pauperis cadere sacculum illum: et certo loco se firmans vt uideret quis illum recolligeret. Itaq̄ pauper cum domū egrediretur inuento sacculo sursum leuat sibi retinēs Lepit⁹ cogitare quid agere de tanta pecunia deberet: timēs ne illud sciretur: vel si emeret aliqua magni precij contra eum suspicio de futuro oziretur. Vel ne sibi auferrent vel quid vilius emeret. Sicq̄ mentem eius anxietas et timor variā cogitatio deuastabant: vramissa omni quiete et leticia mentis: non vltra cantaret uel iucunditatez ostēderet: Qd cum percepisset diues intentum scilicet suum consequutum: noluit p̄pterea amittere pecuniam suam. Sed post aliquos dies dicit ei diues. His diebus per viā incidens: habens mecum sacculum aureorum seu bursam: nescio quomodo cecidit circa domum tuam et meam inaduertēter. Si scires uel audisses aliquid quis inuenisset vterer bona discretionē. alias non inueniendo intendo fieri facere non solum ex cōmunicationem: sed etiam inquisitionem per potestates ciuitatis. Respondit ille. Non oportet aliquid facere. Ego inueni tali die vnum sacculum aureorum. Ex quo dicis tuum esse et signa sufficientia tradidisti: accipe quod tuum est. Deus autēz parcat tibi: quia omnibus his diebus quibus ipsam pecuniam tenui: priuatus fui quiete et gaudio meo solito: de dieq̄ mihi multos malos dies et malas noctes: nec quiescere potui pre tumultu cogitationum.

Reddita igitur pecunia cum sua paupertate reuersus est ad quietem suam et cantus suos: cum ergo temporalia sint fallacia quia promittunt quietem et non prestant: sed anxietatem et appetit⁹ earum augent: secundum illud *Crif.* Ipsa appositio diuiciarum auget flammam et maior fit cupidō. Ideo qui timent trepidauerunt timore: et.

Capitulū Secundū.

Tertio non est ti. §. III.

mendum temporalia amittere: ita q̄ prop̄ hoc deus offendatur quia ipsa sunt defectibilia ad p̄ mansionem. p̄pter quod dicit magister veritatis Math. vi. Nolite thesaurizare uobis thesauros super terram ubi erugo et tinea demolitur et fūsa effodiunt et furantur quasi diceret. Ideo non de betis reseruare et multiplicare temporalia ista bona et sollicitari circa ipsa timendo ne deficiāt uobis: quia defectibilia sūt in se. Nam si sunt metal la erugo et rubigo cōsumit. Si panis uel victuali a: tinea rodit et destruit. Si pecunia numerata l̄ gēme: fures possūt occulte rapere. Si possessiōes et agri et domus: domini temporales qui ut dicit Jsa. i: sūt focū furum: effodiunt. i. diuersas occasi ones inueniunt: unde ea auferant: sed q̄ homines non curant quō temporalia multiplicent per fas et nefas nec faciunt elemosynas subueniendo idē gentibus ut deberent: timendo ne sibi deficiāt de us suscitāt bella: immittit penurias: infirmitatib⁹ uerat quibus homines temporalia consumāt. vnde. b. Aug. xvi. q. i. Decime. Quod n̄ accipit chris tus accipit fiscus. Dabis impio militi quod non uis dare christo. Uerū et si certus sit quis ut tēporalia ei i uita non deficiāt: nunquid in mōte que nō tardat: aliquid de his secū deferet: certe n̄. Et ideo inquit ps. xlvij. Ne timueris cum diues fa ctus fueris hō: et cum multiplicata fuerit gl̄ia do mus eius. Ne timueris. s. amittere temporalia: q̄ et diues qui habet ea tandem amittit. Et ideo fir mat Job quod tamen experientia docet diues ait cū dormierit nihil secum affert aperit oculos suos et nihil inuenit. Diues hic dormit mente alien⁹ a cōsideratione dei et periculi sui: et p̄prie accidit ei sicut dormienti: qui cum somniet se habē mul tas pecunias et in conuiuio letari et epulari subit o expergefactus nihil se habere eorum cernens. tristatur se illusum. Ita qui inheret tempōalib⁹ quasi somniant: cum enim estimāt se permanere in eis: ex improuiso subito superuenit mors que dormitio dicitur: quia resurrect⁹ est in fine mū di. Moriens autem aperit oculos mentis q̄s hic culpa clausit et nihil inuenit de temporalibus hic possessis. Sed inuenit nihil qd̄ cōmisit. i. peccatū. Nam etsi actus peccati aliquod sit in q̄tum act⁹ tñ in q̄tum peccatū nihil nulla natura est: sed de fectus rationis: sicut tenebra defectus lumis. exē plum notabile ponit saluator noster in euangelio ut refert Lu. c. xij. de quodam diuite qui euz agez suos uberes fructus attulisset: cepit mente estuaz et timere ne sibi deficerent loca ad reponendū tā tos fructus. Sed subito cogitatio malitie sibi ipi respondit dicens. Scio quid faciam: destrua hor rea mea et maiora faciam: et illuc congregabo om nes fructus meos et dicaz anime mee. Anima mea

habes multa bona reposita in annos plurios. Co mede: epulare: et quiesce. Unq̄ ista diceret: dixit illi deus. Stulte aiam tuaz hac nocte rapient a te s. demones. Que autem parasti cuius eunt q d. tua non tecū portabis: sed oia tibi deficient. Pōit Jo. da⁹. similitudinem in historia iosaphat: uide licet q̄ in quadam ciuitate erat ista consuetudo. Diues illius elligebant quendā ex ea rectorē et dñz ipsius ciuitatis: cum omni libertate et potestate: ut posset facere quod sibi liberet: et uti omnibus bonis ad placitum: sed transacto anno regni sui: mittebatur ad quandam insulam solus: et sine ali quo subsidio bonorum: ubi nil erat ad euz substē tandum: unde oportebat eum deficere et cito. Cū autem quidam sagax ad tale regimē fuisset assū ptus: considerans quid sibi futurum erat: q̄ mīt tendus ad illā insulam prudenter sibi prouidit naz infra illū annum plures misit ad insulam multa et uaria bōa et uictualia: et qui ea custodiret. quo facto post annum illic directus: ex bonis que illic dñstinauerat bene et copiose uixit: non pre iopia d̄ fecit ut aliq̄ qui non sibi prouiderūt. Ciuitas ista est mūdus iste in quo et si quis ualeat omnib⁹ bo nis eius uti ad placitum: tamen post uitam eius q̄ breuis est ad aliam uitam transire oportet: nec d̄ his aliquid portare: potest tūc: nisi ea que dū hic uiuit illuc transmittit. s. per elemosynas et bona opera. Opera enim illorum sequuntur illos dicitur Apoc. xij. Unde et. b. Ambro. super lucam. Non sunt hominis bona. s. ista temporalia: vera bona non sūt que secum asferre non potest. Sed ut ait b̄s Laurentius decio: facultates q̄s regis man⁹ paupz i celestes thesauros deportauerūt. s. per elemosynas datas ab eo. Illic ergo trepidauē rūt timore ubi non erat timor.

Quarto non ē ti. §. IIII.

mendū temporalia amittere: q̄ inquinabilia sūt ad transgressionem. Maculat enim aiam plib⁹ generibus transgressionum propter abusum eaz p̄pter ea dominus appellat diuitias iniquitatis: cū dicit Luce. xv. facite uobis amicos de mamona iniquitatis. Mamona nomen est syriacuz: ut ait Hiero. latine diuitie interpretatur. Diuitie at inique dicūtur: non q̄ in se sint male: sed quia fre quenter male acquiruntur: uel male retinent. Ut eis homines male utuntur. Unde. b. Hiero. Ois diues aut iniquus aut heres iniqui. Et. b. Augu. Uermis diuitum superbia: inde enim se maiores alijs existimant et alios d̄piciunt: quia paljs abū dāt. Sed et inordinare homo afficitur ad diuitias et auare seruat. vnde. b. Augu. ad macedoniū. Jā prudenter itueamur quod scriptum est: fideli hōi totus mundus diuitiaz ifideli autem: nec obul⁹. Nonne omnes qui sibi uident gaudere conquisiti

Titulus Decimusquartus

etiam uti nesciunt: alienum possidere quincimus hoc certe alienum non est: quod iure possidetur hoc autem iure quod iuste et hoc iuste quod bene. Omne igitur quod male possidetur alienum est. Male possidet qui male utitur. *Dec. b. Aug. xiiij. q. iij.* Quid dicam ubi gl. exponit principium huius auctoritatis sic infideli idest auaro quod auaritia dicitur idolorum seruitus: per similitudinem: tali infideli totus mundus nec est obulus: quia quasi nil reputat: sed alia adhuc plura affectat infideli autem totus mundus idest quelibet personam etiam minima eorum que sunt in mundo diuitiarum est pro diuitijs computat. Propterea apostolus. *vi. c. ad Thimo.* discipuli instruit quomodo diuites debeat docere et cautos facere: dicens Diuitibus huius seculi precipere: non sublimis sapere nec sperare in incerto diuitiarum suarum: sed facile tribuere communicare: scilicet alijs res suas etc. Nam qui uolunt diuites fieri: incidunt in laqueum magnum diaboli et tentationem: et in desideria multa et inutilia que mergunt hominem in interitum. Et in figuram huius dominus anathematizauit thesauros hierico: prohibens ut nullus ex populo israel de eis acciperet: sed igni comburerentur. *Josue.* Ad insinuandum quod thesauri huius mundi non debent transire in sortem bonorum fidelium: ut exponit *Gratianus. i. q. iij.* Sed obijciatur. Jerico enim interpretatur luna et significat mundum mutabilem israel uidens deum et significat fideles uidentes deum nunc per fidem postea per speciem. Isti ergo thesauri mundi scilicet temporalia: in quantum mundi sunt. id est non licite habita non debent haberi a fidelibus: sed igni charitatis exponere. id est affectu despiciere: ne coinquinetur ab eis. Nec obstat quod diues fuit valde abraham in possessione auri et argenti et animalium ut patet in *Gene. et Job.* magnus dominus et diues: quia etsi diuites effecti in rebus: tamen pauperes affectu et patres pauperum: ut ostenditur in eorum gestis: quod manifestum fuit per tentationes eorum. *Job* in nullo turbatus ex amissione omnium: abraham in relinquendo patriam in peregrinando et habitando in papilionibus. In oblatione filij et huiusmodi de talibus eis ceduntur omnes diuitie et non coinquinabuntur. Sed quis est ille qui inuentus est sine macula in diuitijs qui post aurum non abiit: ipsum sequendo non deus: nec sperauit in pecunie thesauris. Quis est hic et laudabimus eum. Ecce contra illic homines mundi trepidauerunt ubi non erat timor. ratio timendi ista amittere

Quinto non est timen. §. v

duz temporalia amittere: quia sunt impedimenta ad perfectionem. Sicut bonum est quod omnia appetunt

secundum philosophum in principio ethicorum: ita et unumquodque appetit suam perfectionem: perfectus autem omnis erit: si sit sicut magister eius ait christus. *Luc. vi. Qui et Math. xxiij.* dicit: unus est magister videtur christus. sed ut ait. *b. Aug.* Omnia terrena contempsit homo christus ut continenda esse monstraret. ubi notandum quod non ea ratione contempsit pauperissimus factus ita ut non haberet ubi caput suum reclinaueret: ne videlicet ex possessione ipsarum rerum et diuitiarum traheretur inordinato affectu ad ipsa vel nimia sollicitudine occuparetur aut a diuina contemplatione retardaretur. Nihil horum poterat in eo esse. Impeccabilis enim erat dominus iesus dicit *Jo. dama:* et continue anima eius diuinitate fruebatur. Sed ideo hoc fecit: ut daret nobis exemplum et prouocaret ad ista faciendum: ut cum perfecte imitemur: sciens quod ista temporalia: et si non ipsum: tamen nos infirmos multum retrahunt a perfectione: que consistit precipue in contemplatione et amore diuinorum. Sunt etiam ista temporalia ut visum propter amorem et sollicitudinem eorum qui visum cum tangit penas seu alas auium volare non possunt: sed ad ima descendentes de facili capiunt. Sic temporalia alas intellectus et affectus inficiunt et impediunt ne ad superna libere valeant auolare. Unde saluator noster inueni que mandata adimplere se dixerat: et de maiori perfectione querebat idem ipse: si vis perfectus esse. vade vende omnia que habes da pauperibus et sequere me. *Math. ix.* Non quod ipsa perfectio consistat in ipsa paupertate et abrenuntiatione omnium: sed quod hoc est instrumentum valde accommodatum veniendi ad perfectionem: ut determinat. *b. Tho. scda scda.* Quod etiam firmat venerabilis *Jo. calisia:* in coll. prima Abbatis *Moisi.* Hoc etiam intellexerunt gentiles philosophi qui ut magis liberi essent ad speculationem veritatis temporalia ista contempsit et de socrate dicit. *b. Hiero. xij. q. ij.* gloria. Socrates ille thebanus homo quondam ditissimus: cum ad philosophandum athenas pergeret: magnam auri pondus abiicit: nec putauit se posse virtutes simul et diuitias possidere. Nos suffragati auro christum pauperem sequimur: et sub pretexto elie pristinis operibus incubantes: quomodo possumus aliena fideliter distribuere qui nostra timide referuamus. *Dec. ille.* Alius philosophus ni fallor: anaxagoras ad studium sapientie pergens: in mare proiecit pecunias quas habebat dicens. Abite male cupiditates: demergo vos ne demergat a vobis. Hoc de pluribus in genere refert lactantius in principio instit. Multo tamen perfectius christicole ista temporalia et delicias et diuitias et gloriam contempserunt timentes ista habere non illa perdere. Nam et de beato Antonio in vitis patrum legitur: quod cum iret per desertum: et in via repisset masam veri auri: quam potuisset licite accipere cum in

Capitulū Secundū.

thesauris nullius de propinquo fuisset: sed proderelicto esset fugit ab ea sicut a facie serpentis timens ne a cupiditate eius traheret effectus: ad montem pergens: solitudinem querens: ut honores vitaret: et non delicias: sed austeritatem augetet: ita qui vult ad montem contemplationis et perfectionis ascendere: ut aptius et facilius agat: oportet quod onera temporalium dimittat et sursum tendat. Nec ita timeat amittere temporalia: ut perdat vel minuatur eterna: sicut plurimi faciunt: qui illic trepidauerunt timore: ubi non erat timor. id est ratio timendi.

Sexto non est timere. §. VI.
dum temporalia amittere: quia obligatoria. Nulli enim nostrum dicturus est christus in fine vite. Redde rationem villicationis tue. id est dispensationis circa temporalia. Quod expresse testatur. b. Aug. in libro de paruulis ad petrum: dicens. Homines quia rationales facti sunt: de se et de omnibus rebus quas in usum acceperunt vite presentis: rationem reddituri sunt deo: et pro suorum actuum qualitate recipiunt penam aut gloriam. xv. q. i. §. Ex eo autem Non ergo habet quis timere temporalibus care: cum per hoc deobligetur a reddenda ratione: in quo quilibet merito timere debet: cum subtilis sit illa examinatio: nec quicquam iudicem supernum possit latere: et pro quolibet defectu pena parata sit. In parabola de talentis variis commissis a domino fructus suis: ut cum eis negociando superlucrarerent nazarath Math. xxv. seruus ille qui vnicum talentum acceperat: quod non illud ad lucrum exposuit: et hoc ex timore ne illud amitteret: redargutus a domino eo priuatus condemnatus fuit. Ista temporalia bona et diuitie et potestas seu prelatio et honores talentum a domino datum sunt: operante si licito modo habentur vel permittente si debite. Obligatus est qui ista habet ad reddendam rationem: quomodo his usus fuerit. Et si non multiplicauerit videlicet virtuose ea disponendo: et sic inde merita augendo: sed ociosa tenuerit: non dando pauperibus: non corrigendo et instruendo subditos: si potestatem habet non dirigendo ad deum intentionem in gloria et honoribus. Utique his bonis priuatus demum condemnabitur ex neglectu suo: etiam si alius bonus videatur non rapiendo aliena: non usurpando officia: non ambitiose ea querendo. Et propterea notabiliter dicit Gregorius in homeliis. dicte euangelice parabole de talentis. Nec lectio euangelij considerare nos sollicito admonet: ne nos qui plus ceteris in hoc mundo accepisse aliquid cernimur: ab auctore mundi inde grauius iudicemur. Dum enim augentur dona: rationes etiam crescunt donorum. id est obligationes ad reddendum rationem de usu eorum. propter quod dicit Gregorius. Quisquis sacerdotium idem intellige de prelatura et dignitate adipisci desiderat: prius vi

res suas cum eo quod subiturus est onere mediatur et si impar est abstineat: et ad id cum metu etiam cui se sufficere existimat accedat. id est quod i. Non est putanda. Non ergo debet timeri amittere: sed ad ipsa accedere. Nam ut dicitur Sap. vi. Exiguo conceditur misericordia: sed fortioribus fortior instat cruciatio: et iudicium durissimum fiet his qui presunt. Et dicitur exiguus: qui modicum habet de temporalibus bonis: et quod parum recepit: sed paucis habet reddere rationem: et si deliquit misericorditer puniatur. Sed fortes sunt qui mundo abundant temporalibus ut diuitijs: dignitatibus: et honoribus: et isti committunt fortia. id est grauia peccata: timore non amittendi potentiam: dignitatem: diuitias: et honores: et ideo fortior sequitur in eis cruciatio. Unde ab abraham dictum fuit diuiti epuloni. Recordare quod recepisti bona in vita tua et lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur tu vero cruciaris. Lu. xvi. q. d. quia fuisti potens in diuitijs et dignitate: etsi qua bona se disti recepisti bona in vita tua: et premia eorum: et ideo nunc cruciaris propter fortia peccata tua. Lazarus ut exiguus et mendiculus: si qua peccata commisit: mala penarum recipit paupertatis et infirmitatis per que sibi concessa est misericordia uenire: non autem consolatur in requie. Sicut ergo non timet homo deobligari a reddenda ratione de debitis: facis: sed timet obligari: cum ratio est intricata: unde habet timere confusionem et punitionem: ita non debet temporalia amittere sed habere: cum de singulis horum sit debitor et habeat reddere rationem deo. Uere bar oia opera mea inquit Job sciens quod non parces delinquenti. Qui tamen ut patet ex gestis eius omnibus temporalibus optime utebatur. Sed mundani illic trepidauerunt timore ubi non erat timor.

Septimo non est. §. VII.
timendum amittere temporalia: quia nociua. quis enim est ille qui timeat amittere que sibi nocent. Lerte nullus: immo optat talia ab eo remoueri. Sed temporalia plurimum nocumendi inferunt anime et corpori. Nam ut dicitur in proverbiis. Diuitie congregant malum domini sui de multis quotidie audimus: quod occiduntur uolenter a seruis suis: vel subditis suis: ut haberent diuitias eorum uel dominum. Tales semper manent in timore: qui non parum cruciat eos ne talia amittant. Unde Dionysius tyrannus sicilie: cum quidam amicus suus laudaret eum de diuitijs et potentia beatus dicebat. Ille voluit per exemplum ostendere ei infelicitatem suam ex continuo timore suo. Inuitauit enim illum ad prandendum secum et ordinauit quod super caput eius ubi residere habebat in conuiuio amicus ille. gladius accutissimus penderet filo eneo subtilissimo: qui non videretur ligatus ex solario affixo. Cumque ille loco predicto in conuiuio locatus fuisset ex iussione tyranni et gladius

Titulus Decimusquartus

asperisset pedētem super eum: epulis uarijs et ex
quisitis apposis: uix ille cibum sumebat cuz ma
xima anxietate timens ne momento ad momētū
gladius caput eius impeteret. Uidebanturq; ei
mille ani ut cōuiuium ita solēne finiretur: ut peri
culum euaderet inde recedēs: finito itaq; cōuiuiō
surgentibus illis e mensa: interrogauit tyrānus
quare ita tristis et anxius et non letus fuerat epula
tione tam solempni. Assignauit ille causam, scilicet
timorem casus gladij et sue inde mortis. Qui di
xit. Tu ita timuisti vnius gladij periculum: quan
tū ergo ego timere debeo: qui habeo nō vnum: s; multos
gladios supra me? Quomodo ergo me
dicis beatum: qui dego in tāta anxietate timoris?
Et cum multa iste tyrānus egisset ad uitandum
pericula amissionis temporalium: vt de nullo cō
fiteret: tādem ea amisit et ad inopiam deuēit. Ul
tra mala et afflictionem huius uite i temporalib;
tandem deducit ad penas eternas propter abu
sum eorum. Unde Jacobi. v. Agite nūc diuites:
vllulate i miserijs q; aduenerunt vobis: diuitie ve
stre putrefacte sūt et: que ibi habes. Et Luc. vi.
De vobis diuitibus qui hic habetis consolatio
nem vestram. Ne importat damnationem eter
nam secūdum. b. Hierony. Illic ergo trepidauit
timore mundano: ubi nō erat timō. Et q; tempo
ralia ista noceāt aīme et corpori: ostēdit. b. Amb.
dicēs. Omnes cupidi: omēs auari: glesi lepra: cuz
diuitijs suis possident: et male quesita mercede: nō
tam patrīmōij facultatem q; thesaurum crimi
num congregauerūt eterno cruciatu et breui fru
ctu hec ille. i. q. i. Cū ordinaretur. Nocuerūt bōa
temporalia diuiti epuloni quo ad aīam post mō
tem. Nam quia dimisit fratribus suis q; eis abute
bantur: augebatur ex hoc ei pena i inferno tanq;
occasionem prebenti uitijs illorū: et ppter ea pe
bat saltem ad fratres suos mitti lazarum: ut eos
admoneret abstinere a vitijs et malo vsu tempōa
liuz: nō quia compateretur perditionem eorum
sed sibi ipsi ne augetur pena. Illic ergo trepida
uerunt mūdano timore ubi non erat timor: idest
iusta causa timoris: sed seruandum est q; tobias
admonuit filiu suum: dicens. Noli timere fili mi
scilicet timore isto mundano. Pauperem quidez
vitam gerimus: sed multa bōa habemus si timu
erimus deum scilicet timore qui est donum spūs
sancti et abstinuerimus ab omni peccato et feceri
mus bene Tobie. c. iij.

De timore carnali.

Lap. III.

Secundus timor
dicitur humanus seu carnalis: quo
quis ita timet incommoda carnis ul
etiam mortem ipsam: q; deum offendit mortalit

contra aliquod preceptorū faciendo: vel venialr
preter precepta agendo. Contra quem ait salua
tor Mathe. x. Nolite timere eos qui occidūt cor
pus: et post hec nō habēt amplius quid faciāt. q.
d. animam ledere nō possunt et rationez assignat
b. Augusti. quare est repellēdus iste timor: di
cens. Timendo mortem carnis tue: dabis mor
tez anime tue. Quanta uia est confiteri christuz
tanta mors est negare ipsum. xi. q. iij. Non soluz
Negatur autem christus: nō solum uerbis nega
do fidem christi: uel se esse christianum sicut fecit
Petrus cum timore mortis negauit se esse christi
discipulum Math. iij. sed etiam factis: secūdum
illud apostoli ad titū. i. c. confitentur se nosce deū
factis autem negant. s. male operando: sicut fecit
aaron q; populo isrl postulanti ut faceret ei deos
qui precederent eos et quos adorarent: timens ne
denegando occiderent eum: sicut ut collegam su
um spuris occiderant: quia eos arguebat de tāta
stultitia vt dicūt hebrei: acqueuit eis: anulos au
rium quos ei ad hoc obtulerāt i ignem prohibēci
ens liquefiendos. Unde opera diaboli subito for
matus est uitulus aureus quē adorauerūt. Exo.
xxxij. Lerte timor iste humanus mortale in eo fu
it: vt ostendit Gratianus de pe. di. ij. §. Opponit
de isto timore carnali potest intelligi illud ps. liij
formido mortis cecidit super me: timor et tremor
uenerūt super me: et conrexerūt me tenebre. fōmī
do mortis ē pīpuus: quia ut dicit philosophus.
Mors est ultimū terribilium: timor ab itra quo
ad alias penas et infirmitates corporales: tremor
ab extra in membris qui manifestat interior em.
Et ista sunt peccatū: quando veniunt super hoīez
Unde dicit super me: homo autem est homo per
rationem: quando igitur tantus est ut sit sup ho
minem idest dominetur rationi: tunc est mortale
et inde tenebre peccatoruz contegunt hominez et
obscurāt: sed septem rationibus obijciendus est
iste timor carnalis quo ut pena carnis euitet ma
le agitur.

Primo propter c. §. i.

dei uoluntatem cui nos debemus conformari nec
ei possumus resistere. Uiuo ego ait dominus per
Isaiam q; consilium meuz stabit et omnis uolun
tas mea fiet: fit uolūtas dei semper uel de nobis si
ne merito nostro et utilitate: cū. s. nō concordam?
cum beneplacito suo. A nobis: et cū merito nō:
quando confortamus nos cū ea. Sed mors et ui
ta a dño deo inq; sapiēs. i. Eccl. i. de uolūrate et
operatione ei. Ego occidam ait ipse Deus. xxxij
et ego uiuere faciam: percutiam. s. infirmitate: et
ego sanabo et non est qui de manu mea possit eu
ere. Et sicut terminus est prefixus a dei volunta
te de uita et morte hominis: secūduz illud. b. Job.
xij. Constituisti terminos eius qui preterit non

Capitulū Tertium

poterūt: ita 7 de sanitate et infirmitate. Nec diabolus qui habet maximā potestatem supra corpōa inferiora: potuit graui vlcere ipm percuti Job nisi licētarius a domino: quūmmo nec in gregē porcorum intrare 7 vexare: nisi de uolūtate domini ut habetur Math. viij. Timere ergo mortem ul alia affligentia corpus: ut per hoc quis deum offēdit est agere contra voluntatem dei que sanctissima 7 iustissima est. Unde Lypia. Quā preposterū q̄q̄ puerū est ut cū dei uolūtatem fieri postulemus: i. i oratione domica: cū euocat nos de hoc seculo et accersit: non statim uolūtatis eius imperio peamus: obnūtimur 7 reluctamur: 7 puicatiū more feruorū ante p̄spectū domini cū tristitia 7 merore perducimur exētes hinc necessitatis uiculo nō uolūtatis obsequio: et volumus ab eo p̄m̄is celestibus honorari ad quē uenimus inuiti. xij. q. ij. Propter istuz ergo timorem tenebre cōtexerunt nos: q̄ multa mala sūt ad ista euadenda. Sed ut ait petrus in prima canonica. c. iij. Si quid patimini propter iusticiam beati. Timorē autē eoruz i. qui iherūt uobis molestias ne timueritis: sed s̄a crificate deū i cordibus uestris.

Secūdo timor hu. §. II.
manus et carnalis ē abijciendus propter dei fidelē largitatez promittit. n. largaz remunerationē: s̄u stinentibus constant afflictoes carnis: 7 mortē ipsaz ppter eū. Qui. n. odit aiam suā in hoc mundo: ait ipse in uitā eternā custodit eā. Jo. xij. Odit autē quis aiam suā i hoc mūdo. i. s̄z uitā mūdialē et criminalem: qui carnē affligit nec cruciat abhorret et mortē non timet: ut ppterea uitāda a vitute recedat: 7 iste p̄uenit ad uitā eternā et gloriōsā. Expectamus: ait ap̄lus ad phil. iij. saluatorē nostrum dñz iesū ch̄istū: qui reformauit corpus hūilitatis nostre. i. deiecit afflictiū et humiliatū: corpori claritatis sue. i. corpori suo glorio. Nec deficere potest a promissione: q̄ ut ait ps. cxiij. fidelis deus. i. uerax in omnibus v̄bis suis: solūus 7 implens proculdubio q̄ promisit et multo largius et abundantius q̄ meruerim. Non enī sūt cōdigne passiones temporis huius ad futurā gloriā que reuelabitur in nobis. Ad Ro. viij. Sup quo uerbo ait. b. Aug. in sermone f̄emat mūdus: seuiat: mūdus: coruscet armis inc̄pet linguis qd faciet ad id qd accepturi sumus. q. d. nihil est oīs cruciatus corporis respectu future glorie. Hac cōsideratione permotus: vnus ex septē cum m̄re sub antiocho passis: nec lege dei etiā i minimis ceremonijs transgrederentur linguā postulatū ut ei abscideretur: aiebat. E celo ista possideo: et nunc hec ipsa. i. mēbra propter dei leges despicio: q̄ ab eo ipsa me receptūz spero. Sed et mater eorū iā sex filijs corā ea mēbratiz truncatis timēs d. vij

adhuc superstire et adole scētiorū: non de mōte corpōis sed aie: ad tolleratiā mortis aiauit: dicens. Peto nate ut aspicias ad celū 7 ad terrā 7 ad oīa que in eis sunt 7 intelligas q̄ ex nihilo fecit ea deus 7 hōinū gen: 7 ita fiet ut non timeas carnificē istuz: sed dignus tuis fratribus effectus te i illa miseratione recipiā. ij. Mach. vij. Sic 7 inuictus martyr ch̄risti vicētius: cū torqueretur 7 grauiora adhuc ei cōmiarentur tormēta ad datianum tyrānū aiebat: O venenosa diaboli lingua: tormēta tua non timeo: sed hoc solū valde metuā: quōte fingis mihi velle misereri. i. parcēdo 7 a tormētis cessando: si sacrificauero dñs tuis. Nolo glia mea: minuas: minūdo aliquid de supplicijs. Ita 7 Moises inquit ap̄lus ad heb. xi. magis elegit affligi cū populo dei: q̄ temporalis peccati habē iudiciatē: aspiciēbat. n. i remunerationē. Fide reliquit egyptū n̄ verit? aiositatē regis: iuisibile enim tāq̄ videns sustinuit. Non ergo timendū.

Tertio est timor. §. III.

carnalis abijciendus ob euitandā dei scueritatem. Ex dictamine rationis naturalis ē illud elopi: ferre minora volo: ne grauiora ferā: potius quis elegit vna die in carcere affligi q̄ per annum: potius amissione reruz q̄ uite: magis abscissione manus q̄ capitis: vnde 7 manū parat ad uitandū percussione capitis. Cū autē diuina iusticia nullū malū permittat impunitū: 7 sine comparatione i futuro etiā in purgatorio nedū in ihermo quis accerbis affligatur: etiā pro uenialibus q̄ quacūq̄ in p̄feti uita pena corporali. Est. n. inquit. b. Au. ille ignis purgatoriū miro modo grauis: excepit. n. oēs penā quā hic aliquis passus est de pe. dis. vij. ideo non est timendū sed eligendū 7 oprādū cōp? hic affligit: per ieiunia: uigilias: peregrinationes: firmitates 7 cruciatus q̄ illic reseruare: uel deū ppter timorē huius offendere. Qui timet priuina ueniet super eū nix: dicitur Job. vi. id est q̄ timet penas temporales: 7 propter hoc abstinet a bonis operibus penalibus: incidet in futuras q̄ grauiiores sunt. Et ut dicitur Apoc. xviij. Quantūz se glorificauit 7 in delitijs. i. corporis fuit: tātū dante ei tormentū 7 luctuz. Econtra non iudicabit dñs bis in id ipm i tribulatione nā. i. s̄z aliā translationē p quo nostra que est hiero. dicit. Nō cōsurget duplex tribulatio. i. qui hic affligetur patienter ferendo: 7 se ad deū in passionibus conuertendo non affligetur in alia uita hic sufficient punitus. Unde. b. Hiero. super dicta auctoritate: si uobis deus rigidus crudelis 7 cruentus uidetur: quia genus humanūz diluuiū deleuit. Sodamitas igne 7 sulphure egyptios mari submerferit: filios isrl' substrauerit in deserto: scitote ideo ad p̄sens reddidisse supplicia: ne in eternum perirent.

Titulus Decimusquartus

xxij. q. v. Quid ergo quod intelligitur de illis q̄ inter flagella ipsa cūpuncti sunt: et ad penitentiaz reuersi. Nō ergo timēde pene corporis tempora les: que breues et tenues sūt respectiue: sed eterna les. Et hoc est quod dominus noster iubebat at tendere: dicens Math. x. Timete eum qui potest animā et corpus in gehēnā perdere. Narratur in li. de. vij. donis q̄ cum patetfamilias iaceret mor tuus dum ei pararentur exequie: circa mediā no ctē surgens terruit omnes qui aderant: et uadens ad ecclesiā gratias deo egit de sui resurrectione. reuersusq̄ domū omnia bona sua in tres partes diuisit: vnā vxori: alia filijs: tertiā pauperib⁹ di stribuit. Et ad heremūz pergens cellā iuxta fluui um aque gelide construxit. Et cū frigus erat: vesti tus in illuz fluuium se iactabat: et vsq̄ quasi ad vi te extrima morā ibi trahens: egressus in aquaz ca lidissimā introibat: sic frequentissime per hunc et alios modos se crutiāns. Et cū ab alijs super his argueretur de indiscretione et sui ipsius occisione. Respondebat si aspeccissetis que ego uidi: maiōa horum faceretis. Dixit enim q̄ egressus de corpo re spiritus ductus fuit a quodam uiro lucido. s. ā gelo i uallez maxime longitudinis et latitudinis. Cuius vni⁹ latus erat plenum flāmis feruentibus aliud plenum gelu et grandine furentibus. Eratq̄ vtrūq̄ latus plenum animabus transeuntibus. O flāma ignis ad frigus intensum ad quod facit illō Job. xxiij. Transibunt ab aquis niuiuz ad calo rem niuiuz. Postea duxit euz per tenebras dēfū sumas: viditq̄ globos ignium de baratro ascēden tūz: animasq̄ inde ascendentes et reincidentes in modū fauillarū: et fetorem sensit inde exalantez: intollerabilez fletum audiuit et etulatum incom parabilem: et teterrimos demones forcipeces et fuscū nulas igneas habentes: et eum capere uoluerunt et in ignē illuz prohibere. Sed ille lucidus qui eū duxerat demonibus imperauit ne eum continge rent: quia dominus mandauerat eū ad corpus re duci: vt si vellet penitentiam ageret de preteritis. Sin autem ad loca illa deueniret. Reuersus ergo ad corpus: quia recolo que uidi nō timeo istas pe nas corporcas vt euadā eternas: simile factū nar rat uenerabilis Beda i gestis anglorū li. v. c. xij. Et illuz virū vocat drūghelinū: et refert hoc acci disse. Anno domini sexagesimo primo.

Quarto timor hū. §. III

manus est euitandus: propter carnis hostilem cō trarietatem debilitandam: non timet quis illō vn de hostis debilitatur eius: sed vnō fortificatur. ca ro autem est hostis anime secūdum illud gala. v. Caro concupiscit aduersus spiritum a deo: ut euz ad mortē eternam inducat propter quod idem apostolus ait ad Ro. vij. Uideo aliā legē in mem

bis meis: repugnantez legi mētis mee et captiuuz me ducentem etc. Infelix ego homo quis me libe rabit de corpore mortis huius. i. de corpore cu ius concupiscentia que est lex membrorūz sēsuali tas: inclinans ad delectabilia et horrens grauiā: et per hoc debellās contra rationēz que est lex mētis querit eam suffocare. Et ad idēz dicebat prophe ta Micheas. c. vij. Inimici hominis dōestici eius. Hi sunt domestici nostri quinqz sensus: signati se cundū Cris. per quinqz fratres diuitis epulonis: secū cruciandos in inferno. Quando autem sunt magis domestici: tanto sunt periculosiores: nulla enim peior pestis ad nocendūz: q̄ familiaris iūni cus inquit Boetius de cōsolatione. Hinc et beat⁹ Ambro. in lib. de penitentia tractans i illud ps. Quomodo cantabimus canticum domini in ter ra aliena: dicit. Si caro menti repugnat: nec sub dita est animi gubernaculo et mentis imperio aliena terra est: que nisi domatur cultoris exerci tio: fructus nō potest charitatis penitentie et pa cis afferre: hec ille. Et sic impedit caro aliena. i. re pugnans menti: q̄ non apte et lete cantetur canti cuz domini. i. fiant bona opera. de pe. di. ij. In sa licibus obseruandum autem quod ibi subdit. b. Ambro. videlicet sane cum caro repugnat: mens ad deum semper debet esse intenta: ut scilicet tio re eius abijciatur timor carnalis. Cum igitur cōo affigitur et torquetur inimicus noster debilitatur propterea dicebat apostolus. ij. Corin. ij. Quis enī infirmior tunc fortior sum et potens. scilicet spīri tu. Quod etiam confirmat. b. Ambro. dicens. Quod nocet corpori iuuat spīritū de pe. di. i. Po test fieri. Hec intelligens quidam sanctus abbas: ut legitur in libro de. vij. donis. Cum lumen ocu lorūz amisisset ait. Gratias ago deo meo: qui me vindicauit de aduersario meo scilicet corpore: q̄ mihi solebat tot mala inferre per istos duos pro ditores et raptores oculos meos. Dicitur. n. tren. ij. oculus meus depredatus est animā meāz. De beato etiam francischo legitur: q̄ cum in oratōe maneret: uidit cateruas demonum super domū discurrentes cum strepitu tanq̄ ei nocere uolētes. Qui cōcitus extens et crucis signum sibi imprimēs dixit. Ex parte omnipotentis dei uobis dico dōmo nes: ut quicquid uobis permissum est: faciatis in meo corpore. Omnia enim libēt sustinebo. Quia cum maiore inimicum non habeam corpore uē dicabitis me de aduersario. dū in ipso uice mea exercebitis ultionem. qui confusi disparuerunt. Ex quo igitur per infirmitates et afflictiones cor poris. debilitatur ipsū qui est inimicus noster et p mortem occiditur: non est timendūz carnaliē: ut per hoc deuietur a bono.

Quinto timor carnalis. §. V

Capitulū Tertiū

est refrenandus propter ueritatem clarius intuen-
dam. philosophus in libro ethicorum: ponit su-
mam hominis felicitatem consistere in actu supeme
potentie que est intellectus erga nobilissimū obie-
ctum quod est deus id est in speculando summa
ueritatem. Sed corpus ad hoc impedit: Nam om-
nis nostra cognitio ortum habet a sensu secundum
philosophum: et ideo intelligi non potest deus ab
anima in corpore mortali existente: in sua pura
et nuda essentia: dum utitur sensibus corporeis: quia
quicquid intelligit per modum rei corporalis in-
telligit. Sed spiritus est deus ut dicitur Joā. iij.
nō corpus uel res materialis. Et ideo impedit co-
pus animam a perfecta cognitione. Et hoc ē quod
dicitur Sap. ix. Corpus quod concupiscitur aggra-
uat animam: et deprimit terrena inhabitatio sensum
multum cogitantem et difficile estimamus que in
terra sunt: et que in prospectu sunt cum labore in-
uenimus: que autem in celis sunt: quis inuestiga-
bit. Et hinc plotinus philosophus: ut refert Au-
gu. de ciuit. dei: dicebat fugiendum esse ad clarissi-
mam patriam: ibique patere omnia. Et Cicero li.
de senectute. Mors nō est lugēda: quia immortalitas
anime sequitur. Meditatum debet esse ab
adolescētia: ut mortem negligamus: sine qua
meditatione tranquillo animo nemo esse potest:
cum certissimum sit moriendum: et quo tempore
incertum. dum in his corporis compaginibus in-
clusi sumus munere quodam necessitatis et graui
opere perfungimur. Est enim animus celestis et al-
tissimo domicilio depressus: et quasi demersus in
terram: locum diuine nature eternitatis contra-
rium. Hec ille. Apostolus etiam notitia que ha-
betur hic de diuinis: assimilatur cognitioni paruuli
que est imperfectissima: dicit enim. i. Cor. xij.
Cum essem paruulus cogitabam ut paruulus: lo-
quebar ut paruulus: et sapiebam ut paruulus. cum
autem factus sum vir: euacuaui que erant paruuli:
Non ergo timenda est mors: ut per hoc delidere-
tur uitus: que ducit ad perfectissimam cognitio-
nem et felicitatem. Sed et in uita presenti afflictio-
nes corporis restringunt animum: ut acutior sit
ad intelligendum ueritatem. Isa. xxvij. Ueratio da-
bit intellectum. Et. b. Grego. Oculos quos culpa
claudit pena aperit. In cuius etiam figuram ha-
betur Tobie. xi. quod fel piscis positus super oculos
eius aperti sunt ei oculi: quia. s. amaritudo afflictio-
nis corporalis reducit hominem ad cognitionem
et illuminationem. Et de platone legitur: quod scho-
las tenebat in locis pestilentibus et asperis: ut ex
hoc scholares essent magis in se ipsis reollecti ad
percipiendum ueritatem doctrine: et nō distrabe-
rentur in ima ex loco amēo. Manasses rex iuda
impissimus non se recognouit et sua scelera nisi
flagellatus et corpore captiuatus. iij. Reyli. mo.
Remouendus est ergo timor iste

Sexto timor hūa. §. VI.

nus est contemnendus propter christi conformi-
tatem assequendam. Magna est gloria sequi regem
factorem suum: i. imitari. Rex autem et creator no-
ster est dei filius. Ipse autē non ita timuit afflictio-
nes corporis: quod propter hoc se abstraheret a du-
rissima passione et morte ignominiosa: ut nos a
morte liberaret. Quinimo a plāta pedis usque ad
verticem non fuit in eo sanitas. Non fuit aliqd me-
brum quod in passione sua pena careret. Quia autē
Ioseph nutritius eius reuersus de egypto cum par-
uulo iesu et matre eius: timuit ire in iudeam ubi
regnabat archelaus filius herodis ut dicitur Ma-
the. ij. ne. s. occiderent puerum sicut quesierat pa-
ter eius. Et quod etiam non uolebat ipse homo faci-
us et predicator in iudea ambulare: quia querebant
eum iudei interficere: nō hoc ideo fecit quasi nol-
let mortem subire: sed quia nūdum uenerat ho-
ra passionis eius: prudenter euitans occasiones au-
gmenti malignitatis eorum. Quia ergo nō decet
sub capite spinoso membrum fieri delicatum: non
timende sunt et fugiende: sed appetende afflictiones
corporis ut conformemur capiti nostro. Dicit. n.
apostolus ad Ro. viij. Quos deus presciuit hos
et predestinauit: conformes fieri imaginis filij sui
hoc igitur exemplo ut scuto circūdabit te ueritas
eius: non timebis a timore nocturno ait ps. lxxxix.
Timor nocturnus est timor afflictionis corporalis.
nox enim significat aduersitates sicut dies prospe-
ritates. Sed ueritas dei. s. dei filius: exemplo suo ut
scuto protegit nos: ut nulla ex parte uirtutē desera-
mus propter timorem afflictionis.

Septimo timor hūa. §. VII.

manus ē premnendus: quia tollit mentis libertatē.
Non bene pro toto libertas uenditur auro. Sed
ut hic iulius celsus. Terro: hominibus consilium
mentis eripit et membra debilitat. Nec est contra quod
philosophus dicit in lib. ethicorum quod timor facit homines consi-
liarios: quia hoc intelligitur quando est ratione re-
gulatus: quia timendo mala que possunt occurre-
re: inducit timor et sollicitat ad cogitandum quomodo
possit obuiari rationabiliter. Sic et Moyses au-
diens quod notum factum erat occisio facta egyptij per
eum: timens pharaonem secessit in madian: qui ta-
men nō timuit quando oportuit pharaonem increpa-
re: sed timor humanus quo. s. timor: persecutio: cru-
ciatio: corporis mors: ipsa et huiusmodi tollit liber-
tatē mentis: cum quis agit id quod dicitur uel dicta-
re debet ratio: ut mala illa euitet. Hic timor: indu-
cit ad incantationes et superstitiones multas. ut sa-
netur corpus cum dānatione anime. xxvi. q. vij.
Non obseruetis. Hic timor peruerit iudicia. Dicit
enim. b. Grego. xi. q. iij. Quattuor modis hūanū

Titulus Decimusquartus

peruertitur iudiciū. s. amor: timor: cupiditate: et odio. hic timor tollit libertate: i crepationis prelatoꝝ quo ad tyrannos contra quos dicitur Jo an. x. Mercenarius et qui non est pastor: vidit lupus venientē et fugit: et lupus rapit et dissipat oves. Mercenarius dicitur prelatus: qui non habet curam de salute ouium: sed de lana et lacte. Lupus vērē ens. i. tyrānus vel hereticus vel rapiens iura ecclesie: fugit mercenarius dū tacet prelatus nec talib⁹ resistit: vt fecit Thomas cantuariens: non timēs mortem sibi cōminatā et tandem illatam. Et. b. Ambro. non acquiescens imperatoꝝ in dando ei vñā ecclesiā pro arriannis hereticis: vt patet. xxiij. q. viij. Conuenior prohibēs theodosium ab igne su ecclesie propter homicidia procurata: vt. ij. q. iij. Luz apud thessalonica. Et ex huius timore carnali prelatoꝝ: multa mala sequuntur eis et ouibus. Hinc. b. Grego. in pastoralī: Sepe rectores i prouidi humanaz gratiam amittere formidātes loqui libere recta pertimescūt et iuxta veritatis uoces nō iā. gregis custodie pastozū studio: sed mercenariorum vice deseruiunt. et. di. xliij. sit rector. hinc et Nicolaus papa ait. d. e. Dispensatio celestis seminis nobis cōmissa est ve si tacuerimus: ve si nō sparserimus. Quia vas electionis fōmidet et clamer: quanto magis cui libet exiguo metuendū est. Non ergo timendū ne dicatur. Illic trepida uerūt timore et.

De timore naturali.

Lap. III.

Tertius timor ē naturalis. Conuenientius primo debet poni tūz quia cōmunior est nō solum omnibus hominibus inest: sed etiam in brutis. nā passionēs sunt subiti motus excitati in parte sensitua: quam habemus cōmunez cūz irrationabilibus: sed perfectior est quod etiam patet ad fēsus. Nāz sit eis cōminatio verberū et huiusmodi: vt timētes fugiūt: Tūz etiam quia in alijs timoris speciebus reperitur virtus vel viciū i actuali: sed nō in tali motu naturali: cum non excedit limites suos. Passionibus enī nec laudabiles nec uituperabiles sumus sūm philosophūz li. ethicorū. Et ratio est quia non sunt in nostra potestate: sed preueniunt iudiciū rationis subito: et ideo nec eis mere mur uel demeremur: de hoc timore potest intelligi illud ps. ij. Seruite domino in timore et exultate ei cū tremore quz timorem naturalem habeatis vt alias passionēs nec vitare potestis: vt tales motus non sustineatis quū mala menti occurrūt vt parata: ita tamen timeatis vt domino seruiati nec propter vitanda illa mala a domino et eius obedientia recedatis: et ita tremeatis in aduersis qz ratione exultetis in domino. Vel sic ita seruiati

timore domino timendo eius punitionem ne sit seruus talis timor vt propter euitandam solum punitionem seruati ei sed exultate. i. amore et cū gaudio bona propter eum faciatis cum tremore iuerentie. Et quia saluator noster sūpsit naturā nostrā humanam cūz omnibus proprietatibus eius naturalibus que defectū nō important: Ideo et ipse timorē habuit naturalem secūdum illō Ma th. xvi. Lepit iesus tederē et pauere et mestus esse. In hoc tamē differentia fuit inter ipsū et nos: qz cum passio timoris vel alia exurgit in nobis fortiter: obūbrat aliquantulū lūmē rationis et obfcurat: quod in christo non fuit sed semper ratio seuerissima. In animabus separatis dicitur esse timor secūdū illud virgilij. Hinc metuunt: cupiūt gaudentqz: dolentqz: cū tamen sensitiuam nō habeant: quia affixa est organis corporeis quib⁹ carent non qz proprie sunt in eis ipse passionēs cum alteratione ut hic: sed sunt motus uolūtatis i eis similes passionibus modo suo. Diuerse autē et auerse opinionēs fuerunt inter stoycos et peripateticos quozum princeps aristoteles fuit. Nā stoyci dicebant timorem et alias passionēs non cadere i animo sapientis: sapientem vocantes virtuosū pī peripatetici autē asserēbant eos vtiqz cadere in sapiente: sed ab eis non deduci. i. non vincī: nec a virtute discedere. b. Aug. autē li. ix. de ci. dei. c. v. dicit: qz ista contrarietas erat magis verbalis qz realis. Nam qz stoyci dicebant non cadere timorē et alias passionēs in animo virtuosū: non intelligebant de primis motibus passionum: sed de dñio earum super rationē. i. qz vincuntur a passionib⁹. Et qz peripatetici dicerent cadere eas in mēte virtuosū: non intelligebant de dominio earum i mēte sed de primis motibus eorū propriis tamen loq̄bantur peripatetici. Et qz sic intelligerent stoyci ponit. b. Aug. Exēplum cuiusdam phī stoyci. Qui cum pluribus alijs per mare nauigaret: tempestate ualida exorta et periculosa: philosophus ille totus expalluit ex timore: periculum cernens. Lūqz cessasset tempestas: mox ut securitas prebuit colloquendi vel garriendi locum quidam ex illis quos nauis illa portabat: diues et luxuriosus cepit illudere philosophū illū stoycū: eo qz extimuisset et palluisset in ea tempestate: cum ipse diues mansisset intrepidus. At ille aristippi socratici responsū rettulit. Qui cum in re simili eadem vba ab homine simili audisset. respondit illū merito pro anima nequissimi nebulonis non fuisse sollicitum: se autē pro aristippi anima timere debuisse. illoqz depulso: agellius qui nauigabat cum eis: quesitū ab ipso philosopho de causa pallōis cūz stoyci asserat timorem et alias passionēs non cadere in animo sapientis. Tūc phs prodidit de sarcinula sua libz epicteti stoyci i quo erant decreta senonis et crisippi. qui fuerūt principes stoycoꝝ

Capitulū Quartū

in quo habebatur non esse in potestate hominis fantasias. Utrum 7 quando veniant in animo: 7 ex terribilibus fantasijs necesse est animū moueri ita ut paulisper expauescat metu. uel tristitia 7 trahatur tanq̃ his passionibus preuenientibus rationis officium: sed non assentiri eis: hoc enim volunt esse in potestate nostra. s. assentire vel dissentire ratione. Idq̃ esse differentie inter sapiētem 7 insipientem: q̃ sapiens non cedit 7 assentit passionibus: sed insapiens. i. malus assentit: recedens. s. a uirtute p̃ passionē timoris uel alia hec. b. Aug. ix. li. de ciui. dei. c. v.

¶ Donit aūtez dama. §. I

scenus sex species timoris. s. segnitiam: erubescētiā: uerecundiam: admirationē: stuporem: 7 agoniā adde. vij. qui est effectus exterior timoris 7 dicitur tremor: sufficientiam illarum sex specierū i. quare tot sunt assignat: sic. b. Tho. prima secū de. q. xliij. Cum timor sit de malo futuro qd̃ excedit potestatem timentis: vt. f. resistere non possit. Sicut bonum hominis: ita 7 malum potest considerari: uel in operatione eius: uel in rebus exterioribus. In operatione hominis potest malū dupl̃r timeri. primo labor grauius naturam: 7 sic causatur segnitias: cum. s. quis refugit operari. ppter timorem excedentis laboris. Secūdo turpitudine ledens opinionem: 7 sic si turpitudine causatur in actu cōmittendo: sic est erubescētia: si sit de turpi iam facto: sic est uerecūdia. Malum uero qd̃ i exterioribus rebus consistit: triplici ratiōe potest excedere hominis facultatem: ad resistendū ei. p̃ ratione sue magnitudinis: cum. s. aliquis considerat aliquod magnū malū: cuius exitum considerare non sufficit: 7 sic est admiratio. Secūdo rōe turpis consuetudinis: quia scilicet aliqd̃ malum in consuetudinem nostre considerationi offertur: 7 sic est magnum nostra reputatōe: 7 hoc mō ē stupor qui causatur ex insolita imaginatione. Tercio rōe improuisionis: q̃. s. promoueri non pōt: 7 sic futura infortunia timentur: ut dicitur agonia. Tremor autem est effectus timoris: 7 ab eo cātuz huius ratio est fm. b. Tho. prima secūde. q. xliq̃. quia in timore calor ab exterioribus ad interiora contrahitur. Remoto autem ab exterioribus calore qui membra continebat remanent membra frigida 7 p̃pter hoc accidit in eis tremor. Tremor enim ex frigidityte causatur propter quod tremūt mēbra timentiu 7 timendū. Et primo tremūt cor: eo q̃ in timore calor deserit cor: secūdo tremūt uox: propter uicinītatē artarie uocalis ad cor. tertio tremūt mandibula inferior propter continuitatem. Quarto sequitur strepitus dentium propter eandem rationem. Quinto brachia 7 manus propter connexionem ad pectus: ubi ē

cor: tum quia hec mēbra sunt magis mobilia propter quod in timētibz genua tremūt secūduz illud. Isa. xxxv. Confortate manus dissolutas 7 genua debilia roborate: dicite pusillanimes confortamini 7 nolite timere. Ecce deus uester ipse uenit 7 saluabit uos. Est etiam effectus timoris contractio uirtutis naturalis ad interiora: 7 inde coloris mutatio: uel in pallorez uel in ruborem: cū uerecūdatur quis. Sed declaratio horuz vl̃ multa alia de timore i q̃tu 7 passio naturalis: hēs plenē supra in prima parte titulo. vi. c. x.

¶ De istis septē mo. §. II.

dis timoris qui in se non sunt peccatum quo ad primos motus q̃ naturales: sed quo a secundis sūt peccata uel merita secundum q̃ in eis ratiōe gociatur dirigendo eos in malum vitij: uel in bonū uirtutis. Habetur in sacra scriptura. Nam ab ultimo inchoando qui est tremor dicit Isa. posse dit tremor: hypocritas 7 in presenti cū detegunt eoruz salatiē: 7 in morte conscientia remordente 7 in damnatione inferni ubi dicitur esse fletus et stridor dentiu. Math. xij. qui est effectus tremoris. In bonum dicitur de tremore p̃ Isaiā. Super quem requiescet spūs meus: nisi super humilem et quietuz tremētē sermones meos. Et de Jo. baptizatur cū christū baptizauit. Baptista cōtremuit nec audet tangere sanctum dei uerticē: sed clamat cū tremore sanctifica me saluator. ¶ De agonia dicitur Lu. xxi. de christo: factus in agonia prolixius orabat i qua ita sensitiua eius exterrita ē timore mortis sibi presentate: q̃ factus est sudor ei sicut gutte sanguinis decurrētis in terram. S3 rōi timorē illū subtrauit: dicens. Non q̃ ego uolo. s. secundum instinctuz naturālē 7 sensuālē qui horēt mortē: sed sicut tu. Unde 7 surgens ab oratione nō fugit: sed obuiā processit proditori. Ad hanc agoniā ueniens susanna vxor ioachim: cum duo illi senes iueterati dierū malorum sollicitabāt eā ad adulteriū cū eis perpetrādū: cōminando ei si nō assentiret: diffamationē 7 mortem ait. Angustie mihi sunt undiq̃: 7 quid eligam ignoro. Si eni hoc egero mors. s. anime mihi est. Si nō egero: nō effugiam manus uestras. s. q̃ me accusabitis. Et subito in hac agonia posita subtrauit tiorē infamie 7 mortis rationi: dicens. Uerūtamē melius mihi ē absq̃ opere. s. peccati incidē i manus uestras q̃ delinquere i p̃spectu dei mei Dan. xij. Sicq̃ exclamauit succursum. Et licet illi senes inculassent: deus mirabiliter liberauit eam a morte ut ibi patet. In illa agonia posite alie mulieres quas predicti senes incitabāt ad maluz submiserunt rationē timori. s. assentiendo illis ne diffamarent 7 accusarēt eas timēdo. Unde eis dixit Daniel quādo examinauit. Sic faciebat filia

Titulus Decimusquartus

isrl' & ille timētes loquebantur uobiscum scilicet as
sentientes concupiscentijs vestris. ¶ De stupore
dicitur de indeorum populo uel anima peccatri
ce. Hieremi. v. Stupor & mirabilia facta sunt in
te. i. ea que sunt causa stuporis. s. in tua duritia ex
acceptis beneficijs: & in punitione de tuis benefi
cijs. Et prout in malum accipitur. Ecclesiastes.
vii. dicitur. Non sapias plusq̃ necesse est: ne ob
stupescas. id est non ita curiose te habeas inuesti
gando: ut ex imaginatione insolidorum deficias
a veritate. Et Job. xij. Adducit dominus consili
arios in stultum finem & iudices in stuporem: ut
nesciant providere. In bonum autem sumitur.
Luc. v. ubi dicitur de Petro postq̃ cepit vno ia
ctu retium multitudinem copiosam piscium: ita
ut implerentur ambe nauicule. Stupor: circunde
derat eum in captura piscium. Et christ' ei dixit.
Noli timere &c. ¶ De admiratione dicitur. i.
Joan. xij. Nolite mirari si odit uos mundus ita
scilicet ut timore mundialium persecutionum o
ficiatis a fide. Et Apocal. xvij. Ipse Joannes. di
cit se miratum fuisse magna admiratione: cum
dicit illam mulierem sedentem super bestiam co
cineam habentem capita. vii. & cornua. x. babilo
nem dictam: que ascensura erat de abyssu et ibi
in interitum & mirabantur omnes inhabitantes
terram: uidentes bestiam que erat & non est &c.
Et de Pilato cum christus ei non responderet
ad ea que sibi falso obijciebantur a iudeis: dicit
Math. xxvij. q̃ mirabatur preses de eius tacitu
ritate: quasi deprehendens innocentiam & paciē
tiam eius & decernens dimittendum. Sed cum
audiuit iudeos: dicentes. Si hunc dimittis non
es amicus cesaris: tunc magis timuit Joan. xx. ti
muit enī displicere imperatori terreno & propte
rea dedit iniquam sententiam. ¶ De uerecūdia
& erubescētia que frequenter sumuntur alteruz
pro altero: licet differant: ut dictum est. beatus
Ambro. ait. Uerecūdia ingenuos prodit nata
les. distin. lxxxvi. Non satis p̃s. xliij. Tota die ve
recūdia mea coram me est. scilicet de commissis
peccatis. Et Job Si erubui peccata mea in cōspe
ctu populi confiteri: quod intelligendum ē d̃ his
que publica sunt: & in iudicio dicenda. Erubescē
tia quidem est timor de turpi committendo: Ue
recūdia de commissio ut dictum est. Cum igitur
quis ita erubescit de aliquo bono opere faciendo
timens irrideri vel minus reputari bonus uel sa
piens: ut propter hoc bonum ipsum dimittat uti
q̃ peccat. Sicut multi erubescunt uideri facere p̃
fessionem. Uel interrogare que ignorant & adi
scere: uel predicare uel reprehendere cum debēt:
dicere in confessione integre peccata turpia & hu
iusmodi: contra quos dicitur Luce. ix. Qui me
erubuerit & sermones meos: hunc filius hominis
erubescet coram angelis dei. Et beatus Augusti.

de pe. distin. v. c. i. Laueat peccator ne uerecūdia
ductus diuidat confessionem: hoc enim est ad hy
pocrisim tendere & semper uenia carere. Ecōtra
de his qui non erubescunt peccare dicitur. Hiere.
iij. frons meretricis facta est tibi: erubescere nesci
sti. Et iterum. Confessione non sūt confusi & cru
bescere nescierunt. Hinc. b. Bernar. in sermone.
¶ nimia isania hominum: pudet sordes abster
gere: non pudz contrahere: pudet ablui. scilicet
per confessionem: & non pudet inquinare. Absē
gitur caliga contemnitur anima. Multum autē
ualet uerecūdia in confessione: si tamen habea
tur principaliter respectus ad dei offensam: & nō
tantum ad respectum persone audientis. Unde
& quanto persone ad cuius conspectū magis eru
bescit confitetur: tanto maiorem inde fructum p̃
sequitur: se ipsum uincendo ad totum exprimen
dum. Unde. b. Augusti. de pe. di. v. c. i. ait. Quo
niam erubescētia magna est pena: sit dignus ue
nia qui pro christo erubescit. scilicet confitendo
peccata. ¶ De segnitie que idem est q̃ pigritia p̃
pter quam quis tradit uel se subtrahit ab opere
bono: timendo laborem nimium: uel deficientiaz
in eo: & communiter in defectum uitij sumitur.
Unde & Mathe. xxv. dicitur de seruo malo et
pigro qui talentum sibi commissum ad negociā
dum non exposuit exercitio: timens ne illud per
deret condemnatus fuit: nec acceptata est excusa
tio eius cum dixit. Ecce talentum quod habui i
sudario repositum. Timui enim te: quia homo
austerus es. s. ne illud amitterem illud exponen
do: & tu exigere uelles amissum. Contra huius se
gnitiam seu pigritiam multum inuenit. Salomō
in prouer. vi. usq̃ quo piger dormis quando con
surgas a somno tuo. Et iterum: dicit piger. Loco ē
in via occidendus sum: & huiusmodi sancti tamē
uiri utuntur in bonum ista segnitie uidelicet sub
trahentes se ab aliquibus operibus: & si in se bo
nis: tamen periculosis & distractivis & honorem:
& laudem continentibus: timētibz non deficiē
in eis & deum offendere: sicut beatus Gregorius
papa. Ambro. Augusti. Martinus. cum fuerūt
uocati ad prelaturam & presulatum: demum ui
dentes se a domino uocari acquieuerunt. Exem
plum etiam in Moise cum dominus uoluit eum
ad pharaonem mittere & se excusauit Exo. ij. Et
in hieremia dum dominus misit eum ad predicā
dum se excusauit Hiere. i. timens secundū Bre.
amittere ex hoc lucra contemplationis: tandem
uterq̃ obediuit. In malum autem utuntur tali
segnitie prelati: quando ex timore se subtrahunt
uel tardant debitam reprehensionem. vnde bea
tus Augusti. Cum eis per quos ecclesia regitur
adeest pace salua potestas discipline aduersus im
probos & nepharios exercende: tūc neq̃ secordia
neq̃ segnitia dormiamus: sed aculeis preceptoz

Capitulum Quartum

que ad seueritatem coheritionis pertinent excitā di sumus. Nec patientie nomine torpescam: nec obtentu diligentie seuiamus hec ille. xij. questio ne. liij. Quidam

¶ Notandum aūtez. §. III

¶ Quis dicatur de iusto. prouer. xxvij. Iustus q̄ si leo confidit. Et de leone cui assūmatur iustus dicatur prouer. xxx. Leo fortissimus bestiarum: ad nullius pauebit occursum: Tamē secundum naturales et Jfidorum septem sunt que leo naturaliter timet. scilicet strepitum rotarum. Ignem. Quoddam animal quod dicitur lazaym a cui⁹ ferocitate nulla bestia potest esse tuta. Itē quoddam aliud animal quod dicitur leorofilus: de cuius carnibus comedens leo toricatur a uenatoribus et occiditur leo. Unde illud animal maxime odiunt leones: et si possunt ipsum inueniē occidunt: quia paruum est: nec tamen inde gustant. Quinto timet leo ingenia et artificia uenatorum: ut pedicas: cordas: et huiusmodi: et ideo cauda de let uestigia sua ne inueniantur uie eius ubi ei parentur laquei. Sexto timet leo custodis sui flagella: cum scilicet est paruus. Ducit enim custos ei⁹ secum catulum quem uerberat etiam innoxium in presentia leonis: ut discat timere. Septimum q̄ timet leo est strata publica. Ita et electi dei: licet n̄ timeant timore mundano: hūano uel et seruili quocunq; grauiā: ut a ueritate recedant: timent tamen et timorem naturalem qui est d̄ malo futuro conuertunt utuntur in bonum in septem rebus. ¶ Primo timent strepitum rotarum: Rota que uoluitur continue ex qua reuolutioe id quod est supra: descendit ad yma et reuolutoe significat dignitates: honores: et prosperitatem temporalem: que appellantur bona fortune que sunt in magna mutatione frequenter. Nam de carcere et cathenis interdum quis egreditur ad regnum: et alius in regno natus consumitur inopia ut dicitur Eccl̄. liij. Unde fortuna pingitur in forma rote: in qua unus est supra alius infra iuxta illud. Dat uarias fortuna uices. Et Boetius de phica consolatione. Hunc ludum continuū ludimus summa imis infima summis mutare gaudemus. Streptus rotarum est tumultus et occupatio dignitatum. Electi igitur: et si leones fortitudine: tamen timent poni: uel se reperire in dignitatibus. Lum propter periculum incurie. Unde. b. Augusti. de presidente inquit. Timore coram deo substratus sit pedibus uestris disciplinam libens habeat: metuendus imponat. Et q̄ uis ytrunq; sit necessarium. scilicet amari et time ri prelatum a subditis: tamen amari magis a uobis appetat q̄ time ri: semper cogitans deo se pro uobis redditurum esse rationem. Et quanto in

loco superiori tanto in periculo maiori uersatur hec ille. Ecce unde habet timere. Unde et saul cū esset melior in isrl̄: et sciret se eligendum in regem ex dei reuelatione: non comparuit: sed se i domo abscondit. i. R. x. Timent etiam sancti dignitates et prosperitatem habere: ne forte deus uelit eos h̄ de bonis operibus remunerare. ¶ Secundo timent ignem purgatorij et inferni: licet non timore seruili: ut scilicet propter hoc principaliter caueant a malis. In multis enī cognoscunt se offē disse uel mortaliter uel saltem uentaliter. De le uibus autem culpis dicit beatus Gregorius. Ante diem iudicij purgationis crescendus est ignis. distin. xxv. Qualis. De quo apostolus. i. Corin. iij. Si quis super edificauerit super hoc fundamentum scilicet fidei uiue lignum: fenum: stipulam: ipse saluus erit: sic quasi per ignem scilicet transiens purgatorij h̄ non purgans. De mortalibus dicit beatus Aug. Si quis aliquod horum in se dominari cognouerit: si se hic non emendauerit: eterna illa flamma cruciabit. d. c. §. Als. Et quis electi dei multum uoleant et penitentiam egerint de commissis: ignorant tamen si unquam dolor contritionis fuit in eis propter quod dicitur. Eccl̄. v. de propiciatu peccatorum noli esse sine metu. Et in uitis patrum legitur: q̄ interrogatus Macharius quare erat ita siccus et macilentus quando comedeat: sicut quando ieiunabat. Respondit per exemplum: dicens. Sic ligna que uersantur et reuersantur in igne paulatim consumuntur: ita qui mentem sepe retinet in timore domini: recogitando scilicet ignem futurum consumitur. ¶ Tertium quod timet leo est lazaym animal ferocissimum: ante quod nulla uia est tuta quod significat christum quem etiam iustissimus timet: quia iudex uenturus in particulari iudicare animam: et demū in yniuersali iudicio omnes. Ad heb. x. c. horrendū est incidere in manus dei uiuentis: propter quod timēs dauid quez dominus fin cor suum elegerat. Orabat: dicens. Nō intres iudicium cū seruo tuo domine: q̄ nō iustificatur in conspectu tuo omnis uiuēs. Ego ait. b. Hiero. quotiens diem illum considero tot⁹ cō tremisco. Et in sequentia canit ecclesia. Quātus tremor est futurus. f. omnibus qñ iudex est uenturus cuncta stricte discussur⁹. Et b. Grego. Nescimus quis in terribili dei iudicio: qualis futurus sit. Nam multa sunt que de illius iudicio homines ignorāt quia fortasse q̄s uos laudatis ille rephendet: q̄s uos rephēdit ille laudabit. xi. q. i. Sacerdotib⁹. Quartū qd̄ tient iusti ē pccm et significat p̄ aial qd̄ itorricat. Aial irrōnabile ē: q̄ sine rōne fit peccatū. Et ut dī i li. sap. xvi. p maliciā occidit hō aiām suam. Veniale at̄ ad mortale disponit. Unde et Eccl̄ dī. Quasi a facie colubri fuge pccz quia enim timet homo ne coluber intorricet euz

Titulus Decimusquartus

et occidat: ideo fugit ante eum. Ita et iustus homo timet et uirat ea ubi potest esse peccatum. Propter quod dicit Greg. q. bonarum mentium est ibi cl. pam agnoscere. i. timere ubi culpa non est. dis. vi. Ad eius. Et beatus uir qui semper est pauidus: qui uero metis est dure. i. non timens pericla peccatorum corrumpit in malum: inquit Salomon pro uer. xxviii. Ego ait Hiero. omnia tuta timeo. Et precipue cum cernunt electi dei uiros famulos in sanctitate ruere: magis timent se ipsis ut David Salomonem Ezechiam Moysen et Aaron Judam Saulem Origenem Heraclium impatorem et huiusmodi horum casus ut ait. b. Grego. i. moralibus: utilitate non modica electorum prouentibus seruit: quia illorum lapsum dum conspiciunt: de suo statu contremiscunt. Discunt enim in superni adiutorij protectione confiteri: dum plerique conspiciunt de suis uiribus cecidisse de pe. di. fin. ij. Qui seduci. Quinto timet leo insidias uenatorum ut laqueos et huiusmodi. Sic iusti laqueos tentationum ne sub specie boni decipiant eos. Unde dicitur Eccl. ij. Fili accedens ad seruitutem de ista iniustitia et timore et prepara aiam tuam ad tentationem. Hiero. contra Iovinianum. Edificemus aurum et argentum et lapides preciosos. id est opera perfectionis uaria: et tentare non audebit: quia et in hoc certe non sit secunda possessio. Sedit quippe leo id est diabolus in insidiis et in oculis ut interficiat innocentem et pen. di. fin. ij. Si enim. Nec est contra quod ait ps. Dominus illuminatio mea et salus mea quem timebo. q. d. nullum. Dominus protector et c. Si consistant aduersum me castra et c. Hoc enim intelligitur coniunctum. dum scilicet quis illuminatur et protegitur a gratia domini. Sed quia liberum arbitrium est uertibile ad malum: et potest se a deo auertere: ideo ait apostolus ad Ro. xi. c. Noli altum sapere: sed time. Timent insuper sancti uiri scilicet rectores et doctores ecclesiarum infirmi tati spiritali proximorum uel subditorum: ne deficiant in tentationibus uel tribulationibus a uia veritatis. Unde apostolus ad Gal. iij. Dies obseruatis et mensis et annos: timeo ne forte frustra laborauerim in uobis. Sexto timet iustus comminationes: quas facit in scripturis deus contra malos uel etiam cum uidet et innocentes grauiter affligi ex leuibus causis. Sicut Thobiam et Job et martyres sanctos Joannem baptistam ad saltum puelle decapitari. Petrum et Paulum principes apostolorum neriano gladio occidi et huiusmodi. Septimum est strata publica. scilicet mortis. Omnes enim morimur et sicut aqua dilabimur que non reuertitur. ij. R. xliij. Unde cum quis moritur dicitur uiam uniuerse carnis ingressus. Et sic est strata publica. Est autem mora secundum philosophum ultimam

terribilium: quam etiam naturaliter sancti timeant. Unde et Paulus qui desiderabat dissolui et esse cum christo: ne nimis timeret: petijt a plaucilla discipula cum duceretur ad locum decapitationis vellum capitis: quo oculos tegeret cum iterum ferientis exciperet: et accepit. Et per talem penam timoris sancti uiri si quid restat purgandum emundantur. Unde in uitiis fratrum. Cum quidam de uotus frater fama sanctitatis celebris in morte multum timorem et horrorem ostendisset. propter quod aliqui dubitabant de pene uel glorie retributione ipsius. Post mortem apparens cui dam suo familiari in habitu splendido insinuat se in gloria esse: Interrogauit eum quare tantum terrorem ostendit in fine. Qui respondit. Nescis scriptum esse. scilicet Job penultimo. Terti purgabantur. Aliquando etiam ad roborandum animum et consolandum contra hunc timorem deus consolationem immittit per angelorum apparitionem uel alium modum. Legitur in uitiis patrum: q. cum quidam sanctus uir desideraret uidere quomodo anima iusti egreditur de corpore: fuit sibi per hunc modum ostensum. Cum se mel transiret per quandam plateam: uidit quendam peregrinum iacentem infirmum ad extram deductum et ab omnibus derelictum. Sed angelos de celo descendentes ad eum consolandum: sic cut et de paupere Lazaro legit in euangelio. Michael autem a dextris eius erat et Gabriel a sinistris: qui rogabant animam ut ex dei precepto de corpore egrederetur. Que timebat corpus relinquere: et rogabat angelos ut pro se dominum interpellarent adhuc manere in corpore ut melius deo seruiret. Michael autem dicebat ad Gabrielem. Accipe huius animam ut egrediamur hinc. Qui respondit. Iussi sumus ut sine dolore et uolentia eam educamus. Querebant ergo a domino quid agendum eis pro sua uia egressione ipsius. Tunc misit dominus David cum cithara sua seu psalterio et cantoribus patrie celestis. Ad cuius pulsus et cantum suauissimum anima subito exiliuit a corpore et cum gaudio in celum est recepta.

Notandum quod. §. III

i. diabolo et membris eius et timiditas erga deum pcedens ex supbia sicut i. christo et membris eius. s. electis et timor domini ex humilitate pcedens et ad ipsam tendens. Et hoc pulchre et diffuse ostendit Gregori. in xxxiiij. moral. tractatus illud Job penultimum. Factus est ut nullum timeret. Omne sublime uidet. Ipse est rex super omnes filios superbie. De christo ait di. Isa. xi. replebit eum spiritus timoris domini. q. ait Math. xi. Discite a me quia mitis sum et humilis corde. Et Math. x. Ita uobis dico: hunc timeat. deum non mundum. Dicit g. b. Gre. ubi supra sic per naturam factus est leuiathan ut conditorum suorum caste

Capitulum Quartum

timere debuisset: timore. s. sobrio et securo: non timore quem foras charitas mittit: sed timore qui in eternum permanet: quem charitas generat. Aliiter enim timet coniugem uxor amans. Aliiter tunc dominum ancilla peccans. Sic ergo iste fuerat perditus ut timeret auctorem suum: et amans timeret: et timens amaret. Sed sua prauitate talis factus est: ut nullum timeret. Et enim a quo conditus erat subesse desepit. Ita enim deus super omnia est: ut ipse sub nullo sit. Leuiathan ergo iste eius celsitudinem uidens prauam libertatem appetit: ut pesseret ceteris et nulli subesset: dicens. Ascendā super altitudinem nubium et similis ero altissimo: cuius eo ipso similitudinem perdidit quod ei esse similem superbe in culmine optauit. Celsus utique uere esset: si participatione uere celsitudinis cōtereretur: fuisse: sed dum priuam celsitudinem superbe appetit: iure perdidit participationem. Relicto enim cui debuit inherere principio: suum sibi appetit quodammodo esse principium: relicto eo qui uere sibi subiacere poterat si sibi sufficere posset iudicaret. Nam quem exaltabat libera seruitus: deiecit captiuam libertas: qua libertate nunc ut nullum timeat effrenatur. Sed ipsa grauiter effrenatione restringitur. Superno. n. iudicio omnia perditate vixit illi libertas quam appetit: quia nunc omnia non timens omnibus penis subiacet: qui elementis quibus superesse poterat: si unum quem debuit timere voluisset. Unum utique timens omnia possideret: qui nunc unum non timens omnia perdidit. factus est ergo ut nullum timeret: nullum. s. quod nec deus. Sed hoc quod passurus est metuit: cui utique felicitas esset timendo vitare supplicia: quod non timendo pati. Et quod ius que sit potestatis non obrinuit: quod quoddam superbie sue remedium in tantam insensibilitatem inuenit. Cum adhuc superbia studiose describitur cum subdit. Omne sublimi me videt. i. omnes quasi infra se positos de sublimi respicit: quia dum per intentionem per auctorem nititur: estimare sibi quolibet similem dedignatur. Quod apte etiam membrum eius congruit: quod omnes iniqui per timorem cordis elati: omnes quos cernunt superbie fastu despiciunt. Et si quando foris venerant intus tamen et secreto cordis ubi apud se suam putatione magni sunt: omnium sibi uita meritis quod postponunt: per quos per prophetas dicitur. Ue qui sapientes estis in oculis uirorum: et coram uobismet ipsis prudentes. Et infra. hoc autem proprium electorum est quod semper sentiunt infra se sunt. Unde salomon ad sapientiam pueros vocat: dicens. Si quis puulus est ueni ad me. Et christus Math. xi. Consecro tibi domine patris celi et terre quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus et reuelasti ea paruulis. Et apostolus ad philippos. ii. c. Supiores sibi inuicem arbitantes. Sed hanc humilitatis formam reprobis: quod leuiathan habet membra sunt uel agnoscere uel tenere perueniunt. Quibus sepe accidit: ut si quando unum quodlibet bonum uel minimum agant a malis omnibus suis respectu mentis mox auer-

tant atque hoc ultimum bonum quod fecerit semper tota intentione inspiciant: ut ex eo quasi se aspiciant: obliti malorum omnium quod commiserunt. Sicut euenire ecclesia electis solet: ut cum multarum uirtutum gratia polleant. unum eos uel tenue uicium nimis fatigans pulset quatenus dum ex quadam parte sese confirmari considerant: de his uiribus in quibus preualent se non extollant: dum de infirmitate timet. Hoc quoque ubi fortes sunt humiliter seruant: Omne igitur sublime leuiathan uidet: quod non solum per se sed corda quae ceperit quasi de sublimi omnes inferius respicit. Dicitur autem demon per bestiam signatum sublime uidere: quod cordis superbia dum foris quod ad corpus ostendit prius per oculos indicat. Ut autem leuiathan in omnibus que dicta sunt caderet sola se superbia pertulit. Et ideo subditur. Ipse est rex super omnes filios superbie. Neque enim per tot ramos illo uitos arefceret: nisi per hanc in radice putrisset. Scriptum est enim. Initium omnis peccati superbia. alia quippe uicia eas solummodo uirtutes impetunt quibus ipsa destruuntur: ut ira patientiam castitiam abstinentiam: libido: continentiam: expugnat. Superbia autem quam uitioque radice diximus: non unius uitae extinctione perit et omnia membra anime se erigit: et quasi generalis et pestifer morbus corrumpit omne corpus: ut quicquid illa indiuidente agit etiam si esset uirtus ostenditur: non per hoc deo sed uae glorie seruatur. Quisquis in se eius tyrannidem captiuam mente suscepit: hoc primum damnum patitur quo clauso mentis oculo iudicii equitatem perdit. Nam omnia que ab alijs uel bene geruntur displicent: et sola ei que uel praeue egerit: placent. Semp aliena opera displicent. Semper miratur quod agit: et quicquid egit egisse se singulariter credit. Et ad tantam elationem mens ducitur aliquando: ut in eo quod timet irerius: per locutionis ostensionem effrenatur. exemplum ponit nabuchodonosor cum ait. Nonne hec est babilon magna quam ego edificaui etc. Dan. iiij. Sed sciendum quod ipsa superbia quam timor dominus humilians mentem prostermit: aliter rebus inferioribus et terrenis tentat: aliter summis et celestibus uirtutibus. Et aliter prepositos aliter tenet subditos prelato enim in cogitatione suggerit: quia solo uirtute merito super ceteros excreuerit: et si quando ab eo aliquando bene acta sunt aliqua. Hec impertune eius animo obicit. Et cum hec deo singulariter placuisse insinuat: quo facile suggesta persuadeat ipsa ad testimonium potestatis tradite retributionem uocat: dicens. Quia nisi omnipotens deus te meliorem his omnibus cerneret: omnes hos sub tuo regimine non dedisset: eiusque mentem mox erigit et uiles et inutiles eos qui sibi sunt subiecti ostendit. At contra cum subiecto rursus corda superbia instigat: hoc summo agere nititur: ut sua acta considerare fuderit negligat: et semper tacitis cogitationibus rectoris sui iudices fiat. Et dum in eo

Titulus Decimusquartus

quod reprehendere importune respiciunt: i se qđ corrigant atrocius nūq̃ uidēt. Unde 7 tātō atrocius pereunt: quanto a se oculos auertūt. Equidē peccatores se asserūt nec tamē tāti vī tā noxie in reginē per sōe traderentur. Et dūz eius actus de spiciūt 7 precepta cōtēnūt: ad tantam infamiam deuoluūt: ut decum res humanas curare n̄ estī mēt: quia ei qui quasi iure reprehenditur: esse se cōmissos dolent. Sicq; cum contra rectorem superbiunt etiam contra domini iudicia tument. 7 dum pastoris uita; dī iudicāt: ipsam quoq; sapiētia; omnia disponentis impugnant. Sepe autēz rectoris sui dictis proterue obuiant: 7 tandēz uocis superbia; libertatem vocant. Nam sicut qđaz recitent ex metu: 7 tamen se tacere ex humilitate putant: ita 7 quidam loquuntur per impatiētiā elationis: sed loqui tamen se credunt per libertatem rectitudinis. ¶ Et infra de conditionibus malis 7 effectibus superbie ait. Soli ruine crescit quod edificat qui ante molem fabricē humilitatis fundamenta nō procurant: ad quam . scilicet scitāt timō. Quod ostēdimus ab itimis si paucis i exterioribus prodamus: omnibus eū apud se superba cogitatione tumētibus iest clamor in locutoe: amaritudo i silentio: dissolutio i letitia. furor i merore: ihoēstas i actu. Donestas i imāgie: erectio in incessu: rancor in responsione. Dorum mens semp est ad irrogādas contumelias ualida: ad patiendū infirma. Ad obediendū pigra. Ad lacefcendos alios importuna. Ad ea que agere debet 7 preualet torpida: ad ea que agere non debz nec preualet parata. Nec in eo qđ sponte nō cupit nullis admonitionibus flectitur. Ad hoc autem quod clam cupit querit ut cogatur: quia dū timz ex uoto suo vilefcere. optat vim i sua uolūtate pati: Et infra de remedijs superate. Qui de rebus teporalibus superbiunt: audiant illud Iſaie. xl. c. Omis caro senū 7 ois gloria ei? quasi flos fci. audiāt qui superbiūt de spūalibus: qđ dicitur de faciētib? miracula. Math. vii. Nescio uos. Discedi te a me operarij iniquitatis. Audiāt qui superbiunt de prelatōe. Rectorē te posuerūt nollī extolli sed esto sicut vnus ex illis. Et illud Lu. xvi. Recō dare quia recepisti bona in uita tua. Audiāt subditi superbiētes cōtra suos prelatos. Obedite ppositis uestris 7 subiacete eis rē. Et illud nō est qđ nos murmur istud: sed cōtra dominum. Et illud apli. R. xiiij. c. qui potestati resistit dei ordinationi resistit. Audiāt simul omnes. Deus superbie resistit: hūilibus at dat gratiā suā: Et alibi dī Eccl. x. quid superbis terra 7 cinis. Cōtra huius languoris pestem: audiam? omēs qđ dñs dicit. Discite a me qz mitis sū 7 humilis corde. Ad hoc enim i uisibilis dei fili? nō solū uisibilis s; etiā despectus apparuit: ad hoc cōtumelias 7 irrisiones 7 passionū cruciatus tollerauit: ut superbū nō esse homi

nē doceret 7 humilis deus. Quāta ergo hūilitati uirtus est propter quā solā ueraciter edocendam is qđ sine exterminatiōe magn? est usq; ad passionē factus est paruus: qz enīz ortū nostre perditionis se prebuit diabolus: istrumētū redēptiōis nostre iuenta est humilitas dei. Hostis. n. noster iter oīa cōditus: uideri se super oīa uoluit elatus. redēptō noster magnus manēs super oīa: fieri iter oīa dīgnatus est paruus. Sed magis elationis rez detegimus 7 fūdamēta humilitatis aperimus: si breuiter dicamus quid mortis auctor: quid uite conditor dicat. Ille ait. In celū cōscēdā. Iste per prophetā iquit. repleta est malis aīa mea 7 uita mea i inferno appropinquabit. Ille dicit. Sup astra dei exaltabo solūz meū. Iste ait humano generi a paradiso expulso. Ecce uenio 7 habitabo i medio tui. Ille dicit sedēbo i monte testamēti i lateribus aquilonis iste ait. Ego sum uermis 7 non homo. Ille dicit. ascendā super altitudinē nubūz si milis ero altissimo. Ille cuz i forma dei esset: nō rapinā arbitratus est esse se equalē deo: sed semetip suz exinanīuit formā seruī accipiēs. Ille per membra sua dicit. Nescio dñz 7 isrl nō dimittā iste per se ait. Si dixero quia nō noui euz: ero similis uobis mendax. Sed scio eum 7 sermonē eius seruo. Ille dicit. Mea sūt flumina 7 ego feci ea. Iste uēo Non possū ego a me facere quicq;. Ille omnia regna ostendit: dicēs. Tibi dabo hec oīa: 7 quia mihi tradita sūt 7 cui uoluerō do illa. Iste dicit. Sedere ad dextrā uel sinistrāz nō est meum dare uobis rē. Ille Eritis sicut dī. Iste dicit. Non ē uestz nosce tempora uel momēta rē. Iste p mēbra sua dicit nullū prius sit quod nō pertrāseat luxuria nostra rē. Iste autēz mēbris suis prenūtiat: dicēs Plorabitis 7 fletibitis uos rē. Ille nil aliud mētes sibi subditas docet qđ celsitudinis culmē appetē: omnia equalia mentis timore transcendere. Iste ad sputa: palmas: colaphos: spineā coronā: lanceam ad crucē 7 mortem ueniēs mēbra sua mouet: dicēs. Si quis mihi ministrat me sequatur. quia igitur mētes dñs regit humilūz: 7 leuiathā rex dicitur superboz apte scimus. quia apertū signū reproboz superbia est: ecōtra humilitas electoz. Lū ergo quā dīq; hīc cognoscit. s. superbiā ul' hūilitatē sub qđ rege militet iuenit: qui igit sub rege hūilitatis militāt sēp pauidi 7 vndiq; circum specti i iacta elatōis pugnāt. Hec oīa Greg. i fine tricesimūqrti moralū. Ex quib? p3 quō iusti tiore utāt i bonū: reprobi i malū.

¶ De timore seruili.

Lap. v.

Quartum timoris
genus dicitur fuisse ex eo qđ habēs
talem timorem est similis seruo. Seru?

Capitulum Quintum

enim communiter facit quod sibi precipit dominus: et cauet sibi facere quod ei displiceat: quia timet ne reprehendatur ne uerberetur: non autem ex amore quo sibi illud placeat. Est ergo talis timor in illis qui cauent sibi a peccatis: uel bona aliqua faciunt: ne scilicet illa mala faciendo uel bona omittendo incidant in penas infernales: quas audierunt aliquando: uel legerunt esse grauissimas. Vel etiam ne talia mala faciendo que leges puniunt: illas penas a iudicibus illatas sustinere cogantur. Unde dicit Iudas. in libro etymologiae. facte sunt autem leges ut earum metu humana coerceatur audacia: et tuta sit inter improbos innocentia: et in ipsis impijs formidato supplicio refrenetur audacia et nocendi cupiditas: in decre. dist. iij. Innumera enim homicidia: furta: et adulteria: perpetrarentur: nisi pena mortis pro huiusmodi posita homines retineret. **H**ic itaque timor bonus est: quia abstinere a malis utique bonum est. Omne autem bonum a deo: unde a spiritu sancto procedit: sed non est cum spiritu sancto. id est cum gratia: quia non diligit bonum propter se ex amore dei et ipsius iustitie. Uellet enim sibi licere illud facere quod et faceret: nisi penam timeret sustinere: et ideo non est uere bonus. Unde Augustinus. qui ex timore facit preceptum: et si bonum est quod facit: non tamen sicut debet facit. Et poeta. Oderunt peccare mali formidine pene. Et de hoc timore seruilis intelligitur illud. i. Jo. i. Timor non est in charitate scilicet seruilis: sed perfecta charitas foras mittit timorem. Est tamen perutilis: quia disponit ad charitatem: hoc autem notat beatus Augustinus. xxiij. q. vi. c. ultimo. Cum per timorem gehene continet se homo a peccato: fit consuetudo iustitie: et incipit quod durum erat amari: incipit timor excludi a charitate et succedit timor sanctus. hec. b. Augustinus. super psalterium. Et ideo ut dicit uenerabilis Gratianus. q. c. §. ultimo quia humane nature est in ea que in dissuetudine ducuntur adhorere: et consueta magna custodia diligere. Ideo flagellis tribulationum mali sunt cohibendi a malo et prouocandi ad bonum: ut dum timore pene malum in dissuetudinem ducitur abhorreatur: et bonum ex consuetudine dulcescat. Item etiam beatus Augustinus. dicit super epistolam b. Joan. Sicut seta introducit linum: ita timor charitatem. Crescit charitas minuitur timor de pen. dist. ij. nota illud exemplum. Seta id est situla que coniungitur filo cum sinitur corium calciamen ti precedit filum: nec intraret nisi illa educta. Sed male filum intraret corium nisi seta prederet. Unde dicit beatus Thomas super. iij. senten. q. communiter homines ex peccatis trahuntur ad penitentiam: et uirtutes ex isto timore magisque ex amore. Quauis enim amor uirtutis et dei de se magis deberet homines trahere ad bonum quam timor pene

tamen quia peccatores habent gustum anime in seculum amore inordinato: ideo eis non sapiunt bona spiritualia prout sunt scilicet diuina bonitas: uirtutes: et huiusmodi. Sed mala penalia experiantur quotidie que naturaliter horrent omnes: ideo audiendo et recogitando penas grauissimas ad quas pertueniunt homines propter peccata: et semper duraturas. cauent se ab illicitis ne in illas incurrant. Sume exemplum in infirmo fortiter febricitante: quia enim gustus eius est humore superfluo infectus: non habet et non sentit suum saporem confectionum pullo: uini optimi: prout uere sunt. Sed ea quasi horret et fastidit. Sapiunt autem sibi et ea appetit que uilia sunt et nociua: ut herbe: fructus: aqua et huiusmodi. Verum nisi urgeatur nimia passione: abstinere se ab his que sibi sapiunt: ne crescat infirmitas: et mortem incurrat: et illa assumit que sibi sunt grauia. Ne autem victus passione capiat a se nociua caute prouidetur ut illa nociua ab oculis eius remoueantur. Sic infirmis anima peccatoribus: quia eis non sapiunt diuina propter febrem inordinati amoris ad terrena: in sermonibus sepe tempore suo proponende sunt pene infernales: ut vel sic talium timore a malis auertamur. Unde Ista. A timore tuo domine concepimus et peperimus spiritum salutis. Et hic timor causatur ex fide: licet infirmi secundum beatum Thomam secunda secunde. Ex hoc enim quod quis credit penas inferni: et deum iustum inferentem tales penas peccatoribus timet illas ut caueat sibi. Sed quia iste timor seruilis ut dictum est: non est in charitate: ideo non sufficit ad salutem: et ideo penitentes precipue in infirmitatibus grauibz oportet ad monere: ne ad penitendum et confitendum propter huius principaliter moueatur. nam inutilis sibi talis penitentia: hoc expresse dicit beatus Augustinus. de pe. di. vij. c. ultimo. Non in solo timore uiuit homo quem ergo sero penitet oportet non solum timere deum iudicem: sed iustum diligere. Non tantum penam timeat sed etiam anxietur pro gloria. Credo utique illi qui dixit. In quacunque hora ige muerit. scilicet peccator: et conuersus fuerit uita uiuet. scilicet gratie et glorie postea. Conuersum dixit non tantum uersum uiuere. Conuertitur quidem id est totus et omnino vertitur: qui iam non penas timet sed ad bonum dominum festinat tendere: sed quoniam uix uel raro est conuersio tam iusta: timendum est de sero penitentie: hec ille confirmat hoc quoddam exemplum quod narratur in libro de septem donis. Quidam scholaris parisiensis infirmus ad mortem: confessus est cum multis lacrymis deuote suscipiens omnia sacramenta finem humani iudicii: doctor autem eius frequenter uisitans eum infirmitate rogauit eum ut si prigeret hac luce mirari domino concedente: sibi appareret ad reuocandum

Titulus Decimusquartus

statum suuz quod et promissit. Eo igitur uia: uni uerse carnis ingresso: post dies aliquot ei apparuit in lecto quiescenti in clamide pgamenea plena sophismatibus et igne foderata. Quem recognoscens et interrogans de statu suo. Respondit se fore damnatum. Luncq; ille miraretur nimis: causam querens: cui ipse cum tantis lachrymis penitus in fine et sacramenta deuote suscepisset: Respondit ille: penitentia mea et lachryme ille non fuerunt ex amore dei: et principaliter propter dei offensam. Sed propter timorem inferni ne ad illum deputarer: et ideo mihi non ualuit. Inquirens insuper magister causam illius clamidis. Respondit qd sibi hoc supplicium datum erat pro superbia et inanigloria suorum argumentorum et disputationum: que ita sibi ponderabatur: ac si haberet turrim supra se. foderatura ignis sibi erat pompa uestium. Luncq; ille inquireret quomodo posset nosce aliquam accerbitatem pene grauissime quam afferebat se pati. Dixit ille. Aperi manum tuam et super eam imponam unam guttam sudoris ex fronte mea egredientis. Quod cum ille fecisset et guttam paruam sudoris immisisset persensit ille penam intollerabilem ad mortem quasi inducentem. Tunc ille sic ardeo clamans disparuit. Ex qua uisione exposita scholaribus reliquit scholas: et seculum et religionem ingressus proseruiuit.

Cum igitur timor **S. i.**

seruiliis qui respicit principaliter penas inferni utilis sit quia facit hominem a multis malis abstineret: quanto ostenditur pena illa esse grauior et horribilior tanto magis habet timeri et cauere. Et ideo de grauitate eius uidendum est. Infernum autem esse seu penam inferni que parata est malis hominibus post separationem anime a corpore: qui peccato originali cum quo omnes nascimur actualia peccata et mortalia addiderunt: in perpetuum animabus quidem eorum immediate egressis de corpore corporibus autem ipsis post ultimam resurrectionem simul ab animalibus eorum resumtis cruciandis articulus est fidei implicitus et comprehensus in ultimo symboli cum dicitur: vitam eternam. Unde dominus iesus. Joa. vi. ait. Uenit hora quando omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij dei et qui audierint uiuent. Et qui bona fecerunt ibunt in resurrectionem uite. Qui uero mala egerunt ibunt in resurrectione iudicij. i. danationis: de qua ideo ait Math. xxv. se reprobis dictum per snia. Discedite a me maledicti in ignem eternum: qui paratus est diabolo et angelis eius. Athanasius hec est fides catholica: quaz nisi quisq; fideliter firmiterq; crediderit saluus esse non poterit. Sicut enim diuina iusti

tia que reddit unicuique secundum opera sua nulluz bonuz patitur inremuneratum fore: ita et nullum malum impunituz: et sicut anima non peccat nisi in corpore existens: nec corpus sine anima: ideo simul in utroq; punitur. Et quia peccatum prius concipit anima qd corpore perpetretur: anima ipsa prius punitur. i. immediate post separationem. In corpore autem post resurrectione generalē. Et quia quantitas pene correspondet quantitati seu grauitati culpe: hanc illud deus. xxv. Secundu mensuram peccati erit et plagaz modus. Grauitas autem culpe seu offese attenditur ex qualitate persone offese et ex uoluntatis inordinatōe et fixatione. Quato enim persona offensa est dignior: tato grauior est offensio. Et quod deus qui offenditur per quodlibet peccatum precie pue mortale: qd creatura per hoc auertitur a deo ē infinite dignitatis: et bonuz infinitū meretur tale pena infinita. Infinita autem ē non potest intēsiue qd cōsumeretur creatura: seruatur infinitas i extensio ne: qd. i. sēper durat talis pena cum sit eterna. Et quia etiam cu uoluntate fixa in tali peccato perseverat usq; in fine uite: et postea in perpetuum: ideo et duz permanet culpa semper durat et pena: Unde Greg. in li. iij. dialogoz. Uoluisent iniqui sine fine uiuere: ut potuissent sine fine peccare.

Ostendunt quia semper uiuere in peccato cupiunt qui peccare non desinunt dū uiuunt. Ad magnam ergo iusticiā pertinet iudicatis: ut nūq; careat supplicio: qui dū uiueret nūq; uoluit carere peccato: de pe. di. i. Per quodlibet autem mortale nisi pēteat hanc penā infernalem homo incurrit. Et hic est quod ait Iaco. apostolus in canonica epla i. ij. Qui totā lege seruauerit offendat autem in uno: factus est omniuz reus. Hoc exponit gl. super. c. i. de pe. di. v. triplr. Uno modo sic. Qui offēdit i vno i. precepto legis. i. faciens cōtra ipm preceptum ita pro illo damnabitur: sicut et si omnibus peccatis uolutus esset. Talis est expositio Inno. d. pe. di. vi. c. ultio. Ista tamē similitudo est. i. genere: qd ad damnationem: non in specie quo ad quantitatez pene. nā unūquodq; habet suā penā. Unde qui plura perpetrauerit acerbius punitur. Secundo exponitur sic. Qui offēdit in vno factus ē omniuz reus: omniuz. i. uirtutū: quia omnes amittit. quoniam ois uirtus patitur detrimētum ab vno uitio. Nā si quis cadit in auaritiā: largitatem destruit et charitatez minorauit. Amore enim pecunie uel violaret charitatem uel saltem minus amaret sic et in alijs. Hec est expositio Augu. de pe. di. v. c. i. Tercio modo sic. Qui offēdit in vno. i. in charitate que unū nos facit cum deo: factus est omniuz reus. i. omniuz beneficioz ingratus. Ingratus. n. extitit: qui plenus uirtutibus deū oio non timuit. In hoc fit qd qz culpabilior qd ē deo acceptior. Et hoc ē. etiā. b. Au. de pe. di. v. ubi supra: ostēdit autem in charitate qui mortaliter peccat: qz qdlibz mor

Capitulum Quintum

tale ē cōtra charitatē dei l' pxiimi f3. b. Tho. i. sū.
Et idē. f. q. quodlibet mortale sit sufficiens ad pe-
nā subeūdā ifernālē dicit. b. Aug. i. homel. d. igne
purgatorij. Postq̄ enī numerauit multa morta-
lia subdit. Quicūq; aliq̄ de istis peccatis. f. mor-
talibus i se dñari cognouerit: nisi digne emenda-
uerit: 7 a peccatis ipsis abstinerit illo trāsitorio
igne de quo apostolus ait: ipse tñ saluus erit qua-
si per ignem. i. Cori. iij. purgari non poterit: f3. et
na illum flāma sine ullo remedio trucidabit. dis.
xrv. §. alias. ea

Esse autē ifernum. §. II.

7 pūitōem maloz i alia uita: non solū sacra scri-
ptura ueteris et noui testamēti hoc docet apte: f3
7 dicta doctoꝝ sāctorum: ac etiā plūz ethnicoꝝ
7 cōis rō hūana. Hoc patriarche docuerūt. dixit
n. Jacob. Descēdam lugens filiū meuz in ifernū
Señ. xxxvij. 7 loq̄batur de Joseph quē existimā
deuorātū a fera: quia filiū eius misit ut ad eū tū-
cā suā tāq̄ iuentam a cāu sāguie cruētatam incō-
solabilr deflebat: ubi dicit. b. Aug. q̄ timuit Ja-
cob ne tāto dolore absorberetur mēs ei: q̄ pp nī-
miam tristitiā descēderet ad locū damnatorum
Moyses q̄ dux ppli isrl prim⁹ dixit dathā 7 abi-
ron maioribus natu de tribu iuda contēnentib⁹
mandata eius. Descēdāt in ifernū uiuētes. Nūe-
ri. xvi. Quod ipletū est. Nā ut dicit ps. Aperta ē
terra 7 deglutit dathā 7 operuit super congre-
gationē abiron. ¶ Prophete idē firmauerūt.
Dicit. n. Job. c. vij. Qui descenderit ad inferos nō
ascēdet. Idem. c. xij. Uadam 7 non reuertar ait
i persona damnati ad terrā tenebrosā 7 opertā
mortis 7 nullus ordo sed sempiternus horror in-
habitat. Huius expositionem habes in pma pte.
Dō eximius pphetaz. ps. lxxv. Misericordia
tua domiue magna ē super me quod declāt. Eru-
isti animā meam ex iferno iferiori. f. loco dāna-
torū: ad quem locū descenderat merito peccato-
rum adulteriū 7 homicidiū: nec ex se sua vīte vn-
q̄ potuisset exte. Unde in alio ps. xcij. ait. Nisi
quia dñs adiuit me. f. misericordia gratie pꝛeue-
niente. paulomin⁹ habitasset i iferno aīma mea
non recedendo. f. a peccato. Idē. ps. de damnato
peccatore ait. frat nō redimet. f. talis. frat. f. xps
redimet homo: q. d. Nō. Nā si christ⁹ nō redimit
i. nō liberat tal: multomin⁹ pur⁹ hō. Non dabit
deo placationem suā tal dānat⁹ p q̄cūq; q̄ fecerit
de genē bonoz uel elemosynas 7 pꝛeciū redēptō-
nis aīe sue. laborabit i eternū i penīs. f. 7 uiuet ad
huc i finē. Et ifra. Sicut oues in iferno positi sūt
un⁹ super aliū cōstipati: mors depascet eos 7 dñā
buntur eorum iusti 7c. Isaias de lucifero. c. xij.
Detracta est ad inferos superbia tua concidit ca-
daver tuum. Cadaver luciferi sunt omnes repro-

bi: in quibus uitjā fetentibus: ut cadaver habi-
tat per effectum malitiē: qui tandem simul cum
eo cadunt in infernum. 7. c. ultimo. Ignis eorum
non extinguetur 7 vermis eorum non morietur.
Apostoli hoc predicauerunt. ij. petri. ij. ruden-
tibus inferni detractos in tartarum 7c. Et Joā.
apoc. xx. Infernus 7 mors dederunt mortuos su-
os. Deniq; ipsa ueritas dei filius ut confidentius
homo ambularet ad ueritatem. scilicet fidei: ait.
Ue tibi corrosam: ve tibi bethsaīda: 7 infra Ue-
rumtamen dico vobis tiro 7 sydoni: remissi⁹ erit
i die iudicij q̄ uobis. Et tu capharnaum: nūqd
in celum exaltaberis: usq; in infernum descēdes
Mathe. xi. b. Augustinus. Domine assumpto nō
deo consumpto ueniens fundauit 7 stabiluit fidē
annunciāns non solum pꝛemia iustorum: sed 7
supplicia reproborum Mathe. xxv. Ibunt hi. f.
iniqui repulsi ab eo in supplicium eternum. Ju-
sti autem in uitam eternam. Et Mathe. xij. In
consumatione seculi exhibunt angeli 7 separabūt
malos de medio iustorum. 7 mittent eos in camī-
num ignis. Ibi erit fletus 7 stridor dentium. Exē-
plum autem non parabolam tantum: sed histōi-
am ueram iudeis proposuit: diuitis epulonis quē
iduebatur purpura 7 bysso et epulabatur quoti-
die splendide. Qui diues mortuus sepultus est i
iferno. Et cum cruciaretur i illa flamma guttā
aque postulasset ad refrigerandam linguam op-
tinere non ualuit. Luc. xvi. ¶ Hoc idē cuilibet
bene mente disposito ratio suadet. Nam quilibz
rex 7 princeps ciuilitatis ordinatus in regimine su-
o: habet tria loca mansionum. Habet aulam re-
giā ad amicos 7 sodales 7 filios recipiendum
delectandum 7 secreta sua eis reuelandum. Et il-
le locus debet esse pulcherrimus 7 honestissimus
bene mundus 7 ornatus: habet 7 alium locum
magis infimum ubi fiunt necessaria a seruis. ut
coq̄na: stabuluz: 7 huiusmodi. Est 7 tertius locus
infimior et abiectior. ubi est cacerē reorum. Pri-
mus locus est commensalium 7 amicissimorum
regis. Secundus seruorum 7 iumentorum. Ter-
tius malefactorum 7 debitorum. Cum igitur do-
minus deus sit rex regum 7 dominus dominantū
Apoc. xix. ordinatissimus ex infinita sapien-
tia et iustissimus. decens est ut habeat tria loca. p-
mus est celum ubi manifestat gloriā suā amī-
cis suis 7 filijs adoptiuis: videntibus eum facie
ad faciem. vnde reficiūt in ineffabiliter eius fructi-
one. Secundus locus est mūdus iste ubi diuersa
exercentur officia 7 labores a seruis suis ac etiā
iūmēta hominū irrōnabiliū ab eo pascūt. Et cū
locus iste plen⁹ sit labore 7 erūna: tñ tanta ē hōi-
nū cecitas ut etiā sub sensibus delicias putāt inq̄t
Job: sed si ista parua bona huius uite cū tāta an-
xietate mixta ita delectant 7 placent ut homines
in eis constituant finē suū: q̄nto magis d3 homines

Titulus Decimusquartus

alicere excellentia et summa perfectio bonorum su-
pne hitatois. Terti^o loc^o ē infernus ubi rei et iudi-
cati artantur: ut malefactores in carcere. De quo
Isaie. xxi. Congregabuntur sicut in congregatio-
ne vnius fascis. et claudetur in carcere perpetuo. Pot^{est}
et alia ratio adduci. Quāto enī in aliquo domo
plures et maiores uirtutes relucēt: tanto gloriosi-
or apparet: et inde magis laudatur. Iustitia autē
est maxima et excellēs uirtus. Et ut dicit Cicero et
philos. Mirabiles splendorēs sūt in ea nec hesper^{us}
nec lucifer est ita clarus. Lū ergo in deo manifesta-
tur potentia in rerū creatione. Sapientia in mundi
gubernatione. Charitas et misericordia in redēptō-
ne et glorificatione: ut etiā appareat iusticia in deo
oportet ut sit infernus in quo crucientur mali et.

Sācti doctores hoc asserūt in suis doctrinis. b.
Aug. de pe. di. vii. c. vlt. Qui ipenitēs moritur oī
no morit^{ur} et eternal^{iter} cruciat^{ur}. Ob hoc sic sine torq^{ue}
q^{ui} nūq^{uam} uirtute dotat^{us}: sēp plen^{us} uirtute: sēp sine
charitate: torquetur sine fine: Idem in alio loco.
De illis quibus preparatur dolor uermium: ardor
flamarū: sitis sine extinctione: stridor dentium: la-
chryme oculorū: tenebre exteriores sine luce: pēa
interminabilis. Ubi nō est ullus honor siue agni-
tio proximi: sed cōtinuus dolor et gemitus. Ubi
mors appetitur et nō dabitur: ubi nō est honor
f^{loris} uorū et regis: nec dominus super seruū. Nec ma-
diliget filiū aut filiā: nec filius honorat patrem:
ubi est omne malū et omnis indignatio et ferox et
amaritudo abūdat. Item Gre. i. libro moral. In
inferno est frigus insuperabile: ignis inextinguibilis:
vermis immortalis: ferox intollerabilis: tenebre pal-
pabiles: flagella cedentū: horrida uisio demonū
cōfusio peccatorum: desperatio omium bonorū
Item prosper in libro de pe. vita cōtemplatiua ait d^e
peccatoribus. Quid eis prodest humanū vitare
iudiciū: cū si in malo perseuerauerit ituri sūt in eter-
nū deo retribuēte supplicū: q^{ui} si sui ipsi iudices fi-
ant: et ueluti sue uirtutis ultores. scilicet peniten-
do temporalibus pēis mutabūt eterna supplicia:
et lachrymis ex vera cordis cōtritione fluentibus
restringēt eterni ignis incēdia de pe. di. i. facilius.

Exempla sūt plura. Iuuenis ille quem suscita-
uit Jo. euangelista: retulit cunctis qui astabāt po-
pulis audiētibus de penis inferni quas uiderat in
alio seculo illos meruisse quos penituerat mun-
dum reliquisse. Tres iuuenes quos legitur susci-
tatos post mortem Hieronymi meritis eius posi-
ta tunica super eos referebat de penis intollerabi-
bus inferni. Gregor. i. iij. dialo. narrat multa exē-
pla de penis inferni et. **P**latonici philosophi
ait Augusti. i. xxi. de ciuit. dei. impunita nulla uo-
lūt esse peccata. Hinc mazonis. i. Virgilij i. vi. En.
illa sententia de aialibus separatis a corpore: ait
hic metuant: cupiūt: gaudent: dolēt. Nec au-
ras suscipiūt. Clause tenebris et carcē ceco. Qui

et supremo cum lumine uitae reliquit: idest cum re-
cedunt de uita ista. Non tamen omne malum mi-
seris nec funditus oēs corpore excedunt pestes pe-
nitulq^{ue} necesse est multa diu concreta modis mol-
lescere miris. Ergo exercētur pēis ueterumq^{ue} ma-
lorum supplicia expendūt. Alii panduntur in a-
ues suspensae ad uentos. Alii sub gurgite uasto i-
sectum eluitur scelus: aut exurit igni: Nec ille.
Ex quibus uerbis ostenditur peccata in alia uita
puniri: q^{ui} non perfecte isti intellexerint infernū:
prout fides fatetur ex scripturis diuinis: Iudei q^{ui}
et saraceni in sua lege habēt malos in alia uita pu-
niri uarijs modis plus et minus.

Septem sunt que. §. III.

ostendunt grauitatem pene infernalis: ex quorū
consideratione insurgit merito in homine timor
seruilis. Et que etiam ipsi damnati uidentes. scilicet
per experientiam: turbantur timore horri-
bili: et in subitatione in sperate salutis: pre angustia
spiritus gementes et penitentiam agentes: ut di-
citur Sapient. v. Si penitentia illorum inutilis.
Descendunt ergo in infernum uiuentes aut pro-
pheta. ps. liij. f. dū uiuūt descēdāt ad infernum: cō-
siderādo illas penas: et timendo penitētiā agāt:
et ipsa erit fructuosa.

- P**rimū est ergo loci ipsius qualitas.
- S**ecundum est penarū quātitas.
- T**ertium est tororū atrocitas.
- Q**uartū est animarū infelicitas.
- Q**uintū est corporum penalitas.
- S**extum diuie ire implacabilitas.
- S**eptimū omnis boni egestas.

Quantum ad primum sciendum: q^{ui} secundū
diuersa nomina talis loci que habentur ex sacra
scriptura: vel etiam ex libris gentiliū: compre-
henduntur horribiles et timende qualitates loci
infernalis. Primo enī talis locus dicitur infer-
nus quod nomen est usitatus alijs. Ecclesiastici.
lj. Uita mea erat appropinquans in inferno de-
orsum. Dicitur autem Infernus ab In. quia est
infra idest subtus terram in centro eius. Unde et
maxime distans a celo: ibi enī est locus inferni:
quo ad situm: ut dicitur communiter et creditur
Lū enim Christus secundum articulum fidei
descenderit in morte anima eius ad inferos: ad
limbum uidelicet patrum. iuxta quem quātū ad
situm est purgatorium: et postea limbus paruulo-
rum qui cum originali decedunt. Sub his omni-
bus infra est locus damnatorum secūdū. b. Tho.
et alios in. iij. Isa. xxx. dicitur. Vallis topheet pre-
parata est: ab heri. idest ab initio: a rege. scilicet deo
preparata: profunda: et dilatata. Nutrimēta ei^{us}
ignis et ligna multa. scilicet peccata que secū por-
tant homines: flatus oīni quasi torrens et sufflans

Capitulum Quintum

in illum. Flatus domini et iustitia sua. Thophe interpretatur gehenna pauoris. propter hoc etiam. I. quia in profundo loco dicitur abyssus: que importat voraginem cuius fundus non videtur: unde legio demonum que inuaserat quedam obuiatē Christo rogabat iesum ne mitteret in abyssum: id est locum inferni: sed permetteret eiecta ab obfesso intrare in gregem porcorum uicinū loco. Qui permitti in illos: ingressi cum impetu in mare eos inerserunt Luc. viij. In uitis patrum legitur: quod cum beatus Macharius per heremum ambularet inuenit caluariam hominis: quam uirga sua tangens interrogauit quis in uita presenti fuisset. Cui respondit quod fuerat sacerdos gentilium in eo loco: adiciens quod quātū distabat celum a terra: tātū habebat de igne super caput suum cum alijs paganis. Et tantundem ab infra sub eo esset ignis in quo cruciebantur mali christiani: et qui christus negauerant. Et ideo bene dicitur Eccli. i. Profundum abyssi. i. inferni quis dimensus est. q. d. nullus: nisi deus aut forte diabolus: Et ad hoc facit quod legitur in li. de. vij. donis. uidelicet. quod cum quidam magister annuatim faceret solemne festum in natali beati Bartholomei apostoli: ob eius deuotionem singularem multos inuitando: celebrando: et predicando: cum predicaret intrauit ecclesiam in specie cuiusdam speciosissime et ornatissime dñe diabolus et sedit ante oculos dicti magistri: qui in eam oculos iaciens: excitauit concupiam eius. Et finito sermone fecit eam inuitari cum alijs ad prandium: que cum alijs residens: nitebatur magis ac magis animum suum accendere in sui amorem. Sed beatus Bartholomeus patronus eius a periculo eū liberauit. Nam in specie pegrini appens portam domus pulsans: rogauit ut amore sancti Bartholomei introduceretur ad magistrum illud. Quod cum non fieret dissuadente domina: misit ei panē quem accipere renuit: sed rogauit: ut uel saltem per nuntium sibi responderet: quid esset maxime proprium homini. Respondit magister quod esset risibile. Sed domina illa adiecit quod magis proprium esset peccatum: quia homo concipitur nascitur: et uiuit cum eo. Respondit peregrinus quod bene dixerat magister: Sed domina melius. Proponit et secundam questionem: interrogans quis esset locus unius pedis: ubi dominus in terra plura fecisset mirabilia. Respondit magister quod erat locus ubi affixa fuit crux christi: quando operatus est salutem in medio terre. Sed dixit domina quod non illud erat: sed facies hominis siue caput in quo quod si est minor mundus. Approbat apostolus sententiam domine: magis quod magistri. Tertiam questionem ei facit: uidelicet quantum distat a summo celi usque ad profundum inferni. Tunc magister hesitaret super hac re: nec quid respondere occurreret: respondit domina illa: id est diabolus. Mo-

do bene uideo quod detegor. Ego hoc utique bene noui qui de altero ad alterum descendi. Et hoc oportet quod tibi nunc ostendam. et diabolus cum magno sonitu et ciulatu in abyssum se precipitauit: et peregrinus nunc comparuit. Aliud simile legitur de Andrea apostolo: licet non in totum. **S**ecundo dicitur talis locus damnatorum. caminus ignis Mathe. xij. Sic erit in consumatione seculi. Erunt angeli: et separabunt malos de medio iustorum et mittent eos in caminum ignis. In camino duo considerantur. Ignis ad infra: et fumus supra obscurus: propter ignem intelligitur gehenna christus. Melius est tibi unum oculum habentem uel unum pedem intrare in uitam quam duos oculos habentem uel duas manus uel pedes habentem mitti in gehennam Mathe. viij. et dicitur gehenna quasi generans ignem uel generans ethnam: qui est mons in sicilia ignem eructans. Et interpretatur uallis tristitie: quia ex cruciatu eius anima habet magnam tristitiam et dolorem. Cum anima considerat se detineri et quasi alligari a re infima: cum ipsa sit nobilissima: magna tristitia absorbetur. Naturaliter enim ignobile non habet uirtutem in nobilibus sed econtra. Sed ut instrumentum diuine iusticie ignis agit in animam dānati: non consumendo sed affligendo per modum detentionis uel afflictionis. Unde dominus per Moysen Deut. xxxij. Ignis succensus est in furore meo: et ardebit usque ad inferni nouissima. i. uindicta seu punitio peccatoribus. hic incipiet multis modis crucians peccatores: et postea in inferno plenior erit. Hic ignis ait. beatus Augustinus miro modo est grauis excellit enim omnem penam quam unquam aliquis expertus est in uita ista. distin. xxv. §. alias. Et si hoc dicit beatus Augustinus de igne purgatorij: multo magis intelligendum est de igne inferni cum grauior sit pena inferni quam purgatorij sine comparatione. **L**aminus ex parte superioris habet obscuritatem fumi. unde et tenebrositatem. Et propter hoc dicitur etiam locus ille tenebre exteriores Math. xxij. Ligatis manibus et pedibus mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium. Dictum fuit a rege de eo: qui in uuptijs non fuit cum ueste nuptiali et significat quemlibet qui in ecclesia manet sine charitate. Quamuis enim ibi sit ignis. non tamen lucet eis. Sed est obscurus sicut flamma in lignis humidissimis est obscura propter fumum. Apoca. ix. De fumo putei obscuratus est aer. Idem ascendit fumus tormentorum eius in secula seculorum In huius figuram legitur Exo. x. de tenebris a deo immissis egyptijs obduratis: quod uir non est motus de loco suo nec cognouit fratrem suum propter tenebras horribiles et palpabiles. Et Sapien. xvj. dicitur. Nulla vis ignis potest at illuminare noctem illam horribilem aut lipide sydeus flammam

Titulus Indecimus

Sunt ergo tales ille tenebre cū igne: ut aliquid luceat ad damnatorum maiorem contristationem et non ad consolationem. Unde. b. Grego. in lib. moza. Illa ultrix flāma viciorum concremationem quidem habet sed lumen n̄ habet. Ille ignis ad consolationem: lumen non habet ut luceat: s̄ tantum ut magis torqueat ad aliquid lucet. naz sequaces suos in tormento secum reprobi uisuri sunt: quorum amore deliquerunt: hec ille. Ex perimur quottidie: q̄ sicut dulce lumen et delectabile est: oculis uidere solem: ut dicit Salomō: ita manet diu in tenebris est valde tediosum: ut cum noctes sint prolixę ut i hyeme nisi lumē adsit attendatur homo: et similiter quādo diu aer est nubilosus: quid autem cū semper tenebre sint durature. Narrat Grego. in li. dialogorum q̄ quidam solitarius sanctus homo quibusdā romanis nauigantibus et applicatibus ad insulā in qua morabatur: ac uisitantibus eū: audita fama sanctitatis eius: rettulit. Theodoriciū regē italie esse defunctū narrans se uidisse i spiritu ipsū Theodoriciū p̄simū tyrānum duci discalciatiū vinctis manibus: et p̄iōci i ollā uulcani a papa Joāne: quem i custodia carceris affligēdo occiderat. Et Symacho patricio quem iuste ferro trucidauerat. Refert et b. Grego. idem. Quidam miles romanus eductus a corpore: et postea cito rediens: narrauit se uidisse p̄tem altū et artū: sub quo currebat fluuius nigerrimus et caliginosus: nebulam fetoris i tollerabile exalās: ultra quem pontem uidit praeta virentia et florētia suauissimi odoris quo reficiebantur et faciabantur perambulātes et habitātes illic domice lucis plene at mansiones. Ibiq̄ mire potētie edificabatur domus aureis laterculis. Et alij homines alias domos edificabāt diuerse etatis et sexus iuxta ripam fluminis habitacula aliq̄ tangebantur a nebula fetoris. Aliqui vero de p̄te labebāt i fluuium. Iusti vero transibāt. Ibi uidit Petrum maiorem familie ecclesiastice multo ferro depressum et demersum i flumine. Dictum q̄ est q̄ ideo hoc patiebatur: quia plus crudelitatis desiderio q̄ obediētia vel corrigendi zelo plagas inferebat. Uidit et quendam peregrinū sacerdotem cū magna celeritate et sinceritate transeūtem. Uidit et Stephanū quendam cuius pes dū uellē transire per pontem lapsus est: et a teterrimis uiris ex flumine surgētibz ex media pte corporis a p̄te eiectus: traheretur per coras inferius: Sed qd̄ de eo postea actū sit ignorauit. Erat quippe vir ille lasciuus et luxuriosus: et ideo per coras traheretur. Erat et elemosynaris: et hoc eū tenebat suspensum. Est ergo locus igneus et tenebrosus seu nebulosus. Tercio est locus intemperatus. Unde dicit Auernus. De hoc noie patet i hymno. Et auerni ignibus ipsi crememur acius. Et Virgili i eneidos. vi. facilis descensus auerni. Sed reuo-

care gradus superasq̄ euadere ad auras hic opus hic labor est. Et dicit auernus q̄ si sine materia tēperamēti: q̄ erit ibi qualitatū iequalitas. Nulla temperies erit ibi: sed omnia seuiēt quasi i sūmo gradu. Ignis ardore vehementissimus: frig⁹ intēsiūmū. Et sic de alijs Sap. v. Pugnabit p̄ eo orbis terrarum contra insensatos. Job. xliij. Ab aquis niuiū trāsibūt ad calorem nimii. Qui dolor quantus sit aliquātulum possūt itelligē lotrices pānorū: que tempore hyemis de riparia congelata ueniūt ad ignem. Unde. b. Greg. i li. moza. tractās illud: Job. x. Ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat inquit. Ideo nullus ordo q̄ miseris erit moza sine morte: finis sine fine: defectus sine defectione. Moza. n. i. pena mortalis ibi uiuit. finis semper incipit: defectus deficere nescit. Quia moza peribit et non extinguit: dolor excruciat. sed nullatenus dolorem fugat. flamma cōburrit: s̄ nullatenus tenebras expellit. Et ita supplicia ordinē nō hnt: quia nō sua per omnia qualitatē tenent. s. sicut hic. Sempiternus quoque horror ibi inhabitat: quia hec flāma que succēdit illuminat. Ibi ignis ille cruciās: obscurat. Hic metus amittitur: cū tollerari incipit quod timebatur. Illic et dolor oillanīat et pavor angustat. Horēdo igitur modo tūc erit reprobis dolor cū formidatione: flamma cū obscuritate. Et q̄ a uoluntate sui conditoris discrepauit peccator: ideo a suis q̄ litatibus tormenta discordabūt. hec. b. Greg. Et q̄ apostol⁹ dicit ad Ro. xij. Que a deo sūt ordiata sūt. Locus autem auerni siue inferni a deo est paratus: ideo et ibi utiq̄ ordo est diuine prouidentie. Ordo. n. diffinitur ab Aug. xix. de ci dei esse p̄iū dispariūq̄ rerum sua vnicuiq̄ loca congruēti tribuens dispositio. Locus conueniens grauibz est terra. Et quia reprobi quorum iniquitates ut ait ps. xxxvj. sicut on⁹ graue grauste sūt super eos: cum ipso grauamine hinc recedūt: apte i centro terre collocātur auerni: et quia paria peccata pari pena puniuntur et simile cū simili apte collocatur. Ideo dicit dñs. Colligite zizaniā i uasciculos ad p̄burēdū: ut auari cū auarīs: superbi cū superbis: luxuriosi cū luxuriosis collocati sint sicut: et hic conuersati. Et quia sicut omnium rerum de⁹: ita et peccatorum et suppliciorum nouit mensuram: ut mēsurā grauitatis pene sit fm mēsuram quantitatis culpe: dicēte domino ministris suis Apoc. Quantū se exaltauit et i delitijs fuit: tantum date ei tormentū et luctum. Et Sapie. vi. fortiorib⁹ s. maiori deformitate voluntatis peccantib⁹: fortior instat cruciatio. Ideo qui abundanti⁹ peccauit et graui⁹: ordo diuine iustitie graui⁹ p̄iit. S̄ intelligitur ibi non esse ordo: q̄ nō seruāt ille res ordinem illum quem hic habuerunt ut flamma ignis que hic comburit: et illuminat: non autem ibi. Sed nec ibi seruabitur qd̄ cōiter dī i. vi. Eni.

Capitulū Quintum.

Solacium est miseris: socios hēre penarū. Unde dicit. b. aug. Non hī quos monemus agere pñiaz querūt sibi comites ad supplicia: nec gaudent: qz multos hēbunt sibi similes. s. in penis. Nā nō pp terea minus ardebūt: qz cū multis ardebūt. ij. q. i. multi: immo plus cruciabūtur: 7 precipue quo ad eos quos suo exemplo uel occasiōe traxerunt ad malū. Et propterea diues sepultus ī inferno pe tebat mitti lazariū ad monendū fratres suos: ut a gerent pñiam: ne irēt ad locū tormentoz: non qz ex charitate cōpateretur eis: sed qz maius sibi parabatur suppliciu ex dānatione fratru: cū exēplo uel alijs modis esset occasio pccoz: illoz. Sicut n. ex multitudine ubi est ordo: resultat pulchritudo que delectat: 7 quāto maior multitudo: tanto maior pulchritudo 7 delectatio. Ita ubi non ē or do: quāto maior multitudo: tanto maior cōfusio 7 afflictio in eis. Quāta at sit mltitudo dāatoz: de facili pōt percipi: ex eo qz xps dixit Mat. vij. Lata est uia que ducit ad pditionē: 7 mlti icēdūt per eā: 7 arta et angusta uia: que ducit ad uitaz: uia. s. uirtutū: 7 pauci uadūt per eā. Omnes infi deles ad infernū tendūt. Et fideles xpiani similit: qui mādata dei nō seruāt. Ex his plenus est mundus. Timete ergo eū. Mat. x. Qui pōt aiaz 7 cō pus perdere ī gehēnā: que est locus intēperatus: ī ordinatus 7 horridus. Quarto est loc' fetidus 7 imundus. Et ppter ea dī lac' 7 pute'. ps. xxxix. Eduxit me de lacu miserie: 7 de luto fecis. i. de inferno ī quem quis se pōt meritō cū peccat mortaliter: sed inde exire nō ualeat: nisi educatur a deo per grām suam. Dī 7 puteus. Apoc. ix. De puteo abyssi obscuratus ē aer. Et pōt dici puteus a puteo. i. a fetore. Est. n. qī latrina mūdi 7 quasi senti na ubi omnes fordes confluūt. Unde dicit Basili us: qz dñs in fine mūdi purgabit oīa elementa: et oēm immūdiiciam eoz: 7 uirtutē lesiuam pōciet ī infernū: ut cloacā ad penā dāatoz. Qualitates eoz delectabiles in eis remanebūt ad glām beatoz 7 eoz decoz: sicut ignis hz cōburendo uiua affligere: hz 7 illuminare. Virtutē g afflictiuā pōciet ī infernū: illuminatiuā sibi oimittēdo. In huiusmodi locis manēt frequēter serpētes: dracōes: 7 uermes. Deute. xxxij. Dētes bestiarū imittam ī eos cū furore trahētium super terraz atqz serpentiū. Et. Jsa. xliij. Subter te sternetur tinea: 7 operimentū tuū erūt uermes. Dī de Nabuchodonosor 7 diabolo. b. Aug. in li. de ciui. dei magis intel ligit de uerme spūali. s. remorsu cōscie qui semper mordet eos: 7 iō non morit de pccis cōmissis: ppi que deuenerūt ad tantā miseriā dānationis eme. Legitur in uita fratru: qz cū bononie esset quidaz scholaris nobilis qui illuc ad studendū de alijs p tibus aduenerat multis pōpis: uāitatibus 7 lascī uis erat deditus. Hūc uisitās subprior cōuentus bonon. ordinis predicator: qz ī ipe compatriota

eius fuerat: cepit eū alloqui. Sz p̄fatus schola ris timens ne cōpūctiua aliq diceret sibi: q cū hēret retrahere a uoluptatibus mūdi: fecit pactū cū eo ne de rebus spūalib' aliquid sibi loqueret: si uel let diutius p̄fabulari cū eo: qd ille promisit se fac turū: ita tñ q in fine eoz colloquū tñ duo uerba scripture sibi pponeret. Postq̄ g de multis et uarijs rebus de p̄tibus eoz 7 amicis ac notis hūerūt sermonē. Demuz ab eo uolens recedere dixit illa duo uerba scripture: uolo uobis dicere ut cōueni m'. At ille. Dīcas cito 7 breuē. Et subpō. Scrip tū est in Jsa. xliij. c. de uno quoqz qui se tradit de licijs 7 uanitatibus mūdi: qz ī alia uita hoc ei eue niet. Subter te sternetur tinea: 7 operimentū tuū erūt uermes: 7 inde recessit. Ita at ihēsit firmiter hoc uerbū menti eius: ut nullo pacto posset a cor de eius illud excidere. Sed eius recolendo ide cō siderabat quō posset sustinere talē lectum uermi um 7 tinearū semper qui nec morsū pulicis patiē ter ferret. Lūqz socios uanos ipse quereretur: 7 sola cjs se applicaret: ut illius vbi obliuisceretur: et cō siderationis talis cruciatus uermiū 7 tinearū: nec aliquo mō a mte sua ualeret reijcere die noctuqz. Demū uerbis illius cōpūctus seculū deferens: re ligionē ingressus: deo se ibi duouit. Quito locus ille est tumultuosus. Unde tartarus dī a strepitu 7 cōtētiōe rixosa. Jsa. iij. Tumultuabitur puer 5 senem: 7 ignobilis cōtra nobilez: filius obiurga bit patrē: 7 pater filium. Unde legitur in li. d. vij. donis: qz cū quidā usurarius infirmabat ad mor tem: nec sacerdos ei uellet sacra pferre: nisi restitu eret: uel cautionē faceret. Ille at nollet. Hortabāt ad hoc eū filij ne ad infernū descenderet moriēs. Et ille uos nescitis quid petatis. Oportet uos ire ad hospitale si uellē cuncta restituere male abla ta: melius est cōmittere se mie dei qz mie hoīum. Mortuus igitur ille sepultus ē ī infernū. Ex filijs at eius duobus dixit alter ad alterū. Pat nī dāna tus est. Non uelimus imitari eū retinēdo usuras ab eo extortas: sed reddamus creditoribus: ut saluari possimus. At ille. Ego parte que me contin git uolo gaudere: ego non feci usurā. Ex quo ipse qui extorsit non restituit: ipse luat penam. Alter portionem suā restituit: 7 seculū deferens dei obsequio se totū tradidit. Dum at qui ī seculo remā serat: mūdānis se immerget infirmatus ad mortē nec penitens ad tartarū secutus est patrem. Qd frat audiens rogauit deū ut sibi aliquo mō oñde ret statū eoz in alio seculo. Una igitur diez eoz oraret: uidit terram apertā: 7 ī infumo patrē ī flā mis inferni sepultū: 7 filium eas fratru suū super eum iacentē: maledicebatqz pater filium dicens. Maledicta sit hora ī qua te genui: 7 tu sis male dictus: qz propter te ego feci usuras: nec uolui restituere: ne omitterem te pauperem: 7 ppter hoc crucior ī hac flāma. Et filius ecōtra. Maledict'

Titulus Decimusquartus.

sis tu pater: et maledicta sit dies in qua me genui
sti. Tu me exemplo tuo docuisti fenerari: et usuras
extortas noluisse reddere: sed mihi reliquisti: propter
quod in perpetuum crucior. Quod cernens ille gratias
deo egit qui eum liberauit de tanto malo. Sexto
est locus dānatorum locus obliuiosus et occultus:
vnde a gentilibus lethes dicitur: et interpretatur obli
uio: quia. s. sui. i. eius qui est dānatus tradunt eum obli
uioni. Et deus est vbi eorum obliuisci in quantum. s. nō
liberat eos ab illi penis. ps. Nec memor ero nouius
eorum per labia mea: potest dicere deus de eis. Amici
et propinqui carnales cito tradunt obliuioni: quod
propter quod modica suffragia faciunt pro eis: quoniam nec
illa que ibi legarunt. Et si nesciant illis non posse pro
desse: cum non nouerint si sunt in purgatorio uel in
inferno. Vnde accidit eis sicut dicitur pharaonis:
qui in prosperitate constitutus oblitus est interpretis
sui Joseph: qui in carcere erat: qui ei beneficium faci
ens interpretatus ex somnio suo sui liberationem: et si
ei se recomendarer: oblitus est cito eius. Omnium
quoque et ipse dānatus obliuiscitur: ex quibus possit
in aliquo consolari. Nam si memorie occurrunt gau
dia vana: et delectationes quas habuit in mundo: hoc
est eis ad cruciatum: quia per illa cognoscunt se deo
puatos et omni bono. Septimo est locus periculosus.
Vnde dicitur baratri in hymno. Consurgit christus tumulo:
victor redit de baratro. Et dicitur baratrum quasi la
tudo arta: quia est latus locus ad ingrediendum:
si artus ad excedendum adeo quod nullus potest exire. Mat.
v. Non exies inde: quousque reddas nouissimum quod
drantem. Et Mat. xviii. Tradidit eum tortoribus
quousque redderet uniuersum debitum. Et quia ibi non
est locus satisfactionis: vnde non habet quod reddat: nisi
egredietur de loco: sed ibi semper penas luct.
Dei et heribus a gentilibus: quia semper adheret illi talis
pena. Vnde et si diabolus uel anima dānati ad horam
de loco illo exeat: ut appareat alicui deo disponen
te: secum tamen portat infernum: et semper ei illa pena in
heret. Quia dixerint demones christo clamando. Ue
nisti ante tempus torquere nos. Mat. vii. non sic est in
telligendum tanquam prius non cruciaretur. Sed quia a
liquo accidentale supplicium tunc additum est eis propter
presumptionem eorum. De et acheronta a gen
tilibus. i. luctuosus: uel acheronta ab a quo est sine:
et acheronta quod est salus: quia sine salute sunt lachry
me ille. Mat. xii. Ibi erit fletus et stridor dentium.
Isa. v. Dilatauit infernus animam suam: et aperuit os
suum absque ullo termino. ps. lxxviii. Neque urgeat su
per me puteus os suum. Puteus est profunditas
humane iniquitatis: in quem si cecideris: non clau
det super te os suum: si non claueris os tuum. Con
fite te ergo et dic. De profundis clamaui ad te domine.
Claudit os suum ei qui confitetur: iuxta illud. Bea
ti quorum remissa sunt iniquitates: et quorum tecta
sunt peccata. Quidam senex migrans cum crederet
mortuus ad se reuersus fleuit inconsolabiliter: di

cens frequenter. Ue mihi quia non fleui: ue mihi quia
non fleui: ue mihi quia non fleui. Fletus autem illic erit in
fructuosus: quia hic est utilis et pretiosus. b. Augu.
frustra ibi flebunt peccatores: qui malorum suorum
veniam non consequuntur.

De punitione re. §. III.

proborum in corporibus post ultimam resurrectionem:
quia cruciabitur in igne inferni continue: nec tamen consum
mentur uel deficient. Mat. xxv. Dicit iudex uni
uersorum dominus iesus reprobis: qui a sinistris erunt in
dicandi resuscitatis in corporibus suis. Discedite a
me maledicti in ignem eternum. Et Eccli. vii. Videtis
in punitione carnis in perpetuum ignis et uermis. Hic ignis:
ait. b. Aug. excellit omnem penam quam aliquis nun
quam est expertus in uita ista. De contra a sapientibus
ignem nostrum quo utimur esse quod ignis pictus respectu
illius ignis infernalis: quia ita est afflictus: quod respec
tu eius ignis noster nullam afflictionem videtur inge
rere humano corpori posito super eum. Sed si ali
quis nunc cum casu tangitur ab igne isto: sentit dolo
rem intensum: quid faciet miser dānatus ibi semper ma
surus. Isa. Quis de uobis habitare poterit cum
ardoribus sempiternis: quis habitabit cum igne deuora
te? Et quia infidelibus uidetur corpus humanum in
igne manere: et non consumi: impossibile uoluit deus
ostendere per exemplum trium puerorum: ananie: aza
rie: et misael: qui missi sunt a nabuchodonosor in
fornacem ardentem: nec tamen consumpti ab igne. dan. iii.
In multis quoque rebus naturalibus ostendit deus mul
ta fieri preter solitum cursu nature in alijs rebus. Si
cut. n. dedit naturam et proprietatem certis rebus: pro
ut uoluit: ita et potest imminuere et dare aliam: cum
uult. Vnde hoc per multa exempla ostendit. b. Aug.
i. xxi. de ci. dei. c. ij. et sequenti. Conuincantur in
creduli posse humana corpora aiaata atque uiuentia
non nunquam morte dissolui: sed in eternorum quoque
ignium durare tormentis: cum sint aialia perfectio cor
ruptibilia: quia mortalia: que tamen medijs ignibus ui
uant. Nonnullum est genus uermium in aquarum cali
darum scaturigine reperiri: quare feruorem nemo
in pugne contrectet. Illos autem non solum sine sui lesio
ne ulla ibi esse: sed extra esse non posse: quia si eadez
incredulitate contendat: quia hec aialia nec semper
uiuunt: et in illis feruoribus uiuunt. Si mirabile est
in ignibus dolere: et tamen uiuere: mirabilius est uiuere
in ignibus et non dolere. Si hoc creditur: cur non
et illud? Sed nullum inquit. s. increduli corpus
est quod dolere possit: nec possit mori. Quibus di
citur. Et si nulla caro nunc est que sensum doloris
perpeti possit mori: non possit: erit tamen tunc talis
s. i. ultima resurrectione: qualis nunc non est: sicut
talis erit mors: qualis nunc non est. Attendant isti con
tradictores nunc nullam esse carnem: que dolorem
pati possit: mortemque non possit: et attendunt esse
tamen aliquid tale: quod corpore maius est. Ipse quippe

Capitulū Quintum:

animus cuius pñtia corpus uiuit ⁊ regitur: ⁊ dolore pati possit: ⁊ mori non possit. Ecce inuēta est res: que cū sensū doloris hēat: immortalis est. Hoc igitur tūc erit i corporibus dānatoꝝ: quod nūc esse scimus in animis oīum. Si diligenter cōsideremus: dolor corporis magis ad animū pertinet. Doler itaq; aīa cum corpore i eo loco cō: ubi aliquid contigit ut doleat. Doler ⁊ sola: q̄uis sit i corpore: cum aliqua cā ēt inuisibilis: tristis est ipsa corpore incolumi. Doler ēt non i corpore constituta. Nā vtiq; dolebat diues apud inferos: cum diceret. Erutior i hac flamma. Corpus at̄ examine nec dolet: nec aīatuz sine aīa dolet. Si ergo a dolore argumentū recte assumeretur ad mortem: ut iō mors possit accidere: q̄ potuit accidē ⁊ dolor: magis ad aīam pertineret mori ad quam magis pertinet ⁊ dolere. Cum vero illa que magis dolere pōt: non possit mori: quid momenti affert: cur illa corpora qm̄ futura sūt i doloribus: iō ēt mortura esse credamus. Et si platonici quidam dixerūt. Unde ⁊ Virgilius ex moribūdīs terreni corporis membris aīas hēre: ut metuant: doleant et huiusmodi. Cur incredibile est ita ignes illis corporibus dolore posse iferre non mortem: sicut ipsa corpora dolere aīas faciunt: quas tñ iō mori nō cogūt. Idem. c. iiii. Sicut qui naturas aīalīuz curiosius idagarunt: salamandram referunt in ignibus uiuere. Et quidaz notissimū sicilie montes q̄ tāta t̄pis diuturnitate ⁊ uetustate usq; nunc ac d̄ incēps flammis estuat atq; itegri perseuerant: satis idonei testes sūt: non omne qd̄ ardet absumi. Et aīa idicat nō omne qd̄ dolere pōt: posse ēt mori. Quid adhuc a nobis rerū postulantur exēpla quibus doceamus non esse incredibile: ut hoīum corpora sempiterno supplicio panitoꝝ: ⁊ in igne aīam non amittāt: ⁊ sine detrimento ardeant: ⁊ si ne interitu doleant. Habebit. n. tūc carnis substantia istam qualitatem ab illo iditam: qui tā miras ⁊ uarias tot rebus indidit: quas uidemus propriates: ut eas quia multe sūt nō miremur. Quis n. nisi creator omniū dedit pauonis carni mortui ne putresceret: qd̄ dicit. b. Aug. se expertum: ut p annū illā reseruasset coctā: nec putresceret: sed solum corpulentie siccioris fuisse. Quis palee dedit uel tā frigidam uim: ut obrutas nīues seruet: uel tam feruidam ut poma imatura maturet. De ipso igne mira quis explicet: quo q̄q; adusta nigrescunt: cum ipse sit lucidus: ⁊ pene omnia ambit ⁊ lambit colore pulcherrimū decolorat: atq; ex pūna fulgida: carbonem teterrimum reddit. Neq; id quasi regulariter definitum est. Nāz ecōtrario lapides igne cādente percotti: ⁊ ipsi fiunt cādidi. Et q̄uis magis ille rubeat illi albedo colore: nite scant. Cōgruit tñ luci quod album est: sicut nigrū tenebris. Cum itaq; ignis in lignis ardeat ut lapides coquat: contrarios h̄z non i rebus contrarijs

effectus. Et sicut ⁊ ligna ⁊ lapides diuersa quideꝝ sūt: sed non sūt cōtraria sicut albū ⁊ nigrū: quorū in lapidibus unū facit: alterum i lignis: clarus illos clarificans: hec offuscās cū in illis deficeret: visi i istis uiueret. Quid in carbonibus: nōne miranda res est: ⁊ tanta infirmitas ut ictu leuissimo frangatur: pressu facillimo pterantur: ⁊ tanta firmitas ut nullo humore corūpantur: nulla etate vincatur: usq; adeo ut eos substernere soleāt: qui limites figūt ad conuicendū litigatoꝝ. Qui eos i terra humida infossos: ubi ligna putrescerēt: tā diu durare icorruptibiliter posse: nisi rerū ille corruptor ignis effecit. Intueamur ēt miraculū calicis excepto eo de quo iam satis dixi: q̄ igne candi datur: quo alia tetra reddūtur. Etia occultissime ab igne ignem concipit. Cūq; iam gleba tā gentibus frigida tā latenter seruat: ut nullo nostro sensui prorsus appareat. Sed compertus experimēto ēt dum nō apparet: sciatur inesse sopitus: p̄p̄ qd̄ eā calcem uiuā loquimur: uelut ipse ignis lateas aīa sit inuisibilis uisibilis corporis. Jā uero qm̄ rum est: q̄ cū extinguitur: tūc accenditur. Ut enīz occulto igne careat: aque infūdūtur: aquaue perfūdūtur. Et cum ante sit frigida: inde feruescit: unde feruetia cūcta frigescent. Uelut expirāte ergo illa gleba: discedēs ignis qui latebat apparet. Ac deinde tanq̄ morte sic frigida est: ut adiecta unda nō sit arsurā. Et quaz calcem uocabamus uiuā: uocemus extinctam. Quid est quod huic miraculo addi posse uideatur: ⁊ tñ additur. Nā si adhibeas aquam sed oleum. quod magis fomes est ignis: nulla eius perfusione uel ifusione feruescit: hoc miraculū si de aliquo idyto lapide legerem? siue audiremus: ⁊ in nostrū experimētū uenire non posset: pfecto aut mēdaciū putarem: aut certe granditer miraremur. Quarū uero rerū ante oculos nostros quotidiana documēta uersantur non genere minus mirabili: sed ipsa assiduitate uilescunt: ita ut ex ipsa india que remota ē p orbis a nobis defierimus nōnulla mirari: que ad nos potuerūt miranda perducī. Adamantē lapidem multi apud nos hnt: ⁊ maxime aurifices insigntioresq; gemmarū: qui lapis nec ferro nec igne nec alia ui ulla perhibetur p̄ter hircini sanguie iūci. Sed qui eum hnt: atq; nouerunt: nunquid ita mirāt: ut hī qbus potētia p̄mū ei ostēdit: qd̄ at nō ostēdit fortasse nec credunt: aut si creduli iexperta mirantur. Et si contigerit experiri: adhuc quidem mirātur insolita. Sed assiduitas experienti paulatim subtrahit admirationis icitamentum. Magnetem lapidē nouimus mirabilē ferri esse raptorem. Qd̄ cum primum uidi uehemēter iborui: quippe cernebā a lapide ferreum anulū raptū atq; suspensū. Deinde tanq̄ ferro qd̄ rapuerat uim dedisset: suā cōemq; fecisset. i. anulus alteri admotus est: eundemq; suspendit: atq;

Titulus Decimusquartus.

ut ille poti lapidi: sic alter anulus priori anulo cohererebat. Accessit eodem modo tertius: accessit et quartus: itaque sibi permutua circulis nexis: non implicato rui intrinsecus: sed extrinsecus adherentius quasi cathena pepederat anulorum. Quis istas uiz lapidis non stuperet: que non solum illi inhereat: verum et per tot suspensa transibat: et uisibilibus vinculis ea subligabat. Et si argentum iter lapidem illum posuerit: et ferrum mouet eum immoto argento. Quam autem iuxta magnetem ponitur adamas: ferrum non rapit: si eum rapuerit: ut ei appropinquauerit: mox remittit. India mittit hos lapides. ¶ Verum si fideles homines qui cum diuina vel preterita uel futura miracula predicamus: que illis experientia non ualemus ostendere: rationes a nobis earum flagitant rerum quamquam non possumus reddere. Excedunt enim uires mentis humane: extimant falsa esse quod dicimus. Ipsi de tot mirabilibus rebus quas uel uidere possumus: uel uidemus: debent reddere rationem. Quod si ab homine fieri non posse prouiderint: fatendum est eis: non ideo aliquid non fuisse: uel non futurum esse: quod ratio inde reddi non potest: quoniam quidem sunt ista de quibus scire non potest. Non itaque progo per plurima que mandata sunt legibus non gestata atque transacta: sed in locis quibusque manentia: quos si quisque ire uoluerit et potuerit: utrum uera sint explorabit. Sed pauca commemoro. Agrigentinum siciliense salem peribet: cum fuerit ad motus ignis uelut in aqua fluere: cum uero ipsi aque uelut in igne crepitare. ¶ Apud garamatas quedam fontem tam frigidum diebus: ut non bibatur: tam feruidum nocte ut non tagatur. In egypto alium fontem in quo faces ut in ceteris extinguntur accende: sed non ut in ceteris accenduntur extingunt. Asbestos archadie lapidem propterea sic vocari quod semel accensus iam non possit extinguere. ¶ Poma in terra sodomorum gigni quidem et ad maturitatis faciem peruenire: sed mox pressu uel tentata in fumum ac fauillam corio fatiscere uanescere. Pirithoe lapidem tenentis manu si uehementius prematur adurere: propter quod ab igne nomen accepit. In capadocia ethere uento equas concipere: eosdemque fetus non amplius triennio uiuere. Tilen indie insulam eo preferri ceteris terris: quod omnis arbor que in ea gignitur: nunquam nudatur tegmine foliorum. De his itaque alijs innumerabilibus: que historia non sanctorum atque transactorum: sed manentium locorum continet: reddant rationem si possunt fideles isti: qui nolunt diuinis litteris credere: quid aliud quam non diuinas putantes: eo quod res habent incredibiles: sicut hoc est unde nunc agimus. Non enim inquit admittit ulla ratio: ut caro ardeat: et non absumatur: doleat neque moriatur. Rationatores uidelicet magni: qui de omnibus rebus quas mirabiles esse constat: possint reddere rationem: rationem reddant de his que pauca posuimus: que proculdubio si ea esse nesciunt et ea esse futura diceremus: multo minus crederent: quam quod nunc dicentibus nobis nolunt credere aliquando esse uerum.

Quis enim eorum nobis crederet: si quemadmodum dicimus futura hominum uiua corpora: que se per arsurum atque doliturum: nec tamen aliquando mouitura sint: ita diceremus in futuro seculo: futurum saltem quem faceret ignis uelut in aqua fluere: eundemque faceret aqua uelut in igne crepitare: et alia de quibus supra dictum est. ¶ Hec in illo seculo quod futurum est: si diceremus futura: nobisque increduli rident. Si uultis ut ea credamus: reddite de singulis rationes. Nos non posse confitemur: eo quod in istis et similibus dei miris operibus infirma mortalium rationatio uinceretur. Fixa tamen apud nos esse ratio: non sine ratione omnipotentem facere: unde aimus humanus infirmus ratio non potest reddere: et in multis quidem rebus incertum nobis esse quid uelit: illud tamen esse certissimum: nihil eorum esse ei impossibile: que cumque uoluerit: eis nos credere predicant: que neque impotentem neque mentientem possumus credere. Hi tamen fidei reprehensiones exactoresque rationis: quid ad ista respondent: de quibus ratio ab homine reddi non potest: et tamen sunt et ipsi rationi nature uidentur esse contraria: que si futura esse diceremus: scire a nobis sicut eorum que futura esse dicimus: ab infidelibus ratio posceretur: ac per hoc cum in talibus operibus dei deficiat ratio cordis et sermonis humane sicut ista: non ideo non sunt: non ideo et illa non erunt: quam ratio de utrisque ab homine non potest reddi. ¶ Refert in c. vi. idem b. Aug. quod in litteris gentilium reperitur. scilicet esse quoddam fanum ueneris: atque ibi candela brui et in eo lucerna sub diuo sic ardentem: ut ea nulla tempestas: nullus imber extinguat: unde lucerna inextinguibilis nominata est. Circa huiusmodi dicit: quod non habemus necesse credere omnia que historia continet gentilium: cum et ipsi inter se historici sicut ait Varro: quasi data opera et quasi ex industria per multa dissentiant. Sed ea si uolumus: credimus que non aduersatur libris quibus non dubitamus oportere nos credere. De isto ergo sano ueneris et lucerna inextinguibili non solum in multas coartamur angustias: uerum et latitudinis nobis campus aperitur. scilicet ad respondendum. Addimus enim ad istam lucernam inextinguibilem et humanorum et magicarum. id est per homines demoniacorum artium: et ipsorum per se ipsos demonum multa miracula: que si negare uoluerimus: eidem ipsi cui credimus sacrarum litterarum aduersabimur ueritati. Aut ergo in illa lucerna mechanicum aliquid de lapide asbestos ars humana mollita est: aut arte magica factum est: quod homines illo mirarentur in templo. Aut demon quispiam sub nomine ueneris tanta se efficacia pretauit: ut hoc ibi prodigium et appareret hominibus: et diutius permanceret. Illi autem demones ad inhabitandum per creaturas: quas non ipsi sed deus condidit. Ut autem alluciantur ab hominibus: prout eos ipsi astutissima calliditate seducunt: uel inspirando eorum cordibus uirus oculum: uel et fallacibus amicitijs apparere:

Capitulū Quīntū

eorū paucos discipulos suos faciūt plurimozq; doctores. Neq; n. potuit nisi prius ipsis docētib; disci: qd quisq; illoz appetat: qd exhorreat quo i uitetur noie: quo cogatur: unde magice artes eoz riq; artifices extiterint. Maxime at possidet cōda mortalium: qua potissimū possessione gloriā tur: cū se transfigurant i angelos lucis. Sūt ergo eoz facta plurima: que quanto magis mirabilia cōfidentur: tanto cautius uitare debemus. Sz ad hoc unde nūc agimus nobis ēt ipsa proficiūt. Si n. hoc imundi demones pnt: quanto potentiores sunt angeli sancti: Quanto potētior his oibus ōus: qui tantoz miraculoz effectores ēt ipsos āge los fecit. De magis Pharaōis seu maleficis scrip tura diuina fatetur. De quadam femina que tali arte pollebat nobilis poeta dicit. Nec se carmini bus promittit soluere mentes. Quas uelit ast ali is duras imittere curas. Sistere aquam fluujs: z ytere sidera retro. Nocturnosq; ciet: manes mu gire uidebis. Sub pedibus terrā: z descēdere mō tib; oinos. Quāto magis deus potēs ē facere q ifidelibus sūt incredibilia: sed illius facilia potesta ti: qn quidem ipse lapidum aliarūq; uim rerum z hoium ingenia: qui ea miris uertutū modis: angelicasq; naturas oibus terrenis potentiores a nimatibus condidit uniuersa mirabilia: mirabi li uincente uirtute z operandi: iubēdi: sinendiāq; sapia: utens oibus tā mirabiliter q; creauit. Cur igitur facere non possit deus: ut resurgant corpo ra mortuozū: z igne eterno crucientur cōpora dā natoz: qui fecit mundū in celo: in terra: in aere: i aquis: innumerabilibus miraculis plenus: cum sit oibus quibus plenus est proculdubio maius z ex cellentius ēt mundus ipse miraculū. ¶ In capi tulo. vij. idem. Sed istis cum quibus uel contra quos nūc agimus: qui z deū esse credūt: a quo fac tus est mundus: qn eis rerū uim mirabilē propo nūmus aliarū: que nec aialia sūt rōnalia: nec ulla rōne pdirī ips: sicut sunt ea quozum pauca cōme morauimus: rīdere assolent. Uis est ista nature. Natura eorum sic se bz: proprietarum sunt iste effi catie naturarū. Tota itaq; rō ē: cur agrigentiniū salem flāma fluere faciat aqua crepitare: q; hec ē natura eius: z hoc esse potius contra naturā ui detur que nō igni sed aque dedit salez soluere: toz rere at igni non aque. Sed ista inquit salis hu ius naturalis est uis: ut his ptraria patiat. Nec igitur rō additur z de fonte illo garamanticho z alijs de quibus dictū est supra. Quibus l; uis i solita contra naturā inesse uideatur: alia tñ de il lis non redditur rō: nisi ut dicatur hanc eoz esse naturā. Breuis sane ista est rō fateor: sufficiensq; rñsio. Sed cū deus sit auctor naturarū oīū: cur uolunt fortiozem nos reddere rōez: qn aliquid ue lut impossibile nolunt credere: eisq; redditiōē rō nis poscentibus: rīdemus hanc esse uoluntatem

oipotentis dei. Qui certe non ob aliud uocat ōi potens: nisi qm quicqd uult pōt. Qui potuit cre are tā multa: que nisi oīderentur pfecto iposibī lia putarētur: nō solū que ignotissima apud nos uerū etiā que notissima posui. Nec. n. uolo teme re credit: cūta que posui: q; nec a me ipso ita cre duntur: tanq; nulla de illis sit in mea cogitatione dubitatio exceptis illis que uel ipse sū expertus: z cuius facile est experiri sicut de calce que feruet in aqua: i oleo frigida est. De magnete lapide tra hente ferrum. De carne pauonis non putrescen te. De palea sic frigente: ut non sinat fluere niuē. Sic calente ut maturefcere poma compellat. De igne fulgido candefcente lapides. s. calcis z obfu scante que urit. De carbonibus z oleo z argento de quibus supra. Letera autē sic habeo: ut neq; neganda neq; affirmanda decreuerim. Que autē melior z ualidior rō de rebus talibus redditur: q; cū oipotēs deus ea facere posse perhibetur: z fac turus dī que pñūciaffe ibi legitur: ubi alia mul ta pñūciauit: que fecisse mōstratur. Ipse quippe faciet: q; se facturum esse pdirit: que iposibilia putantur: qui promissit z fecit ut ab icredulis gen tibus incredibilia redderētur. Si at rīdent se. pp terea nō credere: q; humanis sēper arsuris ne. un q; morituris corporibus dicimus: q; humanitū corpoz naturam nouimus longe aliter institutā. Unde nec illa rō hinc reddi pōt: que de illis natu ris mirabilibus reddebat: ut dici possit. Uis ista naturalis est rei huius. Ista natura est quam sci mus humane carnis istam non esse naturā habemus quidem quod rīdeamus de sacris litteris. Hanc ipsā. s. humanam carnem aliter institutam fuisse ante peccatū. s. ut posset nūq; mortē perpe ti fuisse ante peccatū. Aliter at post pccm qualis est crīna huius mortalitatis innotuit: ut perpetez uitā tenere nō posset. Sic ergo aliter q; nobis no ta est: instituetur i resurrectione mortuozū. Sed qm istis non credūt litteris. s. sacris: ubi legitur q lis in paradiso uixerit hō. De litteris eorum qui doctissimi apud eos fuerunt aliquid proferēduz est quo appareat posse fieri: ut aliter se habeant queq; res q; prius i rebus innotuerat sue determia tione nature. Est in Marci uaronis libris: quoz iscriptio est de gente populi romani: quod eisde; uerbis ibi legitur: z hic ponaz. In celo inquit mi rabile extitit portentum. Nam stella ueneris no bilissima quam plaucus uespuginem: homerus hesperon appellat pulcherrimam dicens. Lastor scribit tñ portentū extitisse: ut mutaret colorez: magnitudinem: figurā: cursū: quod factum neq; antea nec postea fuit. Hoc factum ogigbo rege di cebat adraстоe: cīcenos: z dyonea polites mathe matici nobiles. Hoc certe varro tant' auctor por tentum nō appellaret: nisi esse contra naturā ui deretur. Omnia quippe portenta contra naturā

dicimus esse sed non sunt. Quia. n. est contra naturam qđ dei sit uoluntate: cū uolūtas tāti utiqz conditoris condite rei cuiuscūqz natura sit. Potentum ergo fit non contra naturā: sed cōtra quā est nota natura. Quis at portentoꝝ numerat multitudinem que hystoria gentiū continet. Sed nūc i hoc vno atredamus: qđ ad rē de qua agimus p̄tinet. Quid ita dispositū est ab auctore celi et terre quēadmodū cursus ordinatissimus siderum. Quid tam ratis legibus fixisqz firmatum: et tam qñ ille uoluit qui sūmo regit imperio ac pfate qđ condidit. Stella p̄e ceteris magnitudine ac splēdore notissima: colorem: magnitudinem: figuraz: et quod ē mirabilius sui cursus ordinē legemqz mutauit: turbauit. Sed hoc de lucifero stella cōtigit nec antea nec postea contigisse dicunt. Nos in diuinis libris legimus ēt soles ipsū: cū hoc a dño p̄tiusset uir sanctus Iesus naue: donec ceptū p̄lium uictoria terminaret. Et retrosū redyisse ut regi Ezechie. xv. anni ad uiuendum additi. Hoc ēt p̄digio dei significarentur adiuncto. Sed quoqz miracula que meritis sunt concessa sanctoꝝ: qñ credunt isti facta: magicis artibus tribuunt. Unde est illud quod supra cōmemorauī Virgilij. Si ftere aquā fluminis: et uertere sidera retro. s. quādam magā facere. Nā fluuiū stetisse superius i feriusqz fluxisse: factū est sub Iesu naue. s. in iordanē: et ab Helia et heliseo: et d maximo sidere. s. sol reuerso sub Ezechia rege dēm est. Non ergo de notitia naturarū caliginē sibi faciant ifideles: quasi non possit in aliqua re diuinitus fieri aliō: qđ i eius natura per humanā suā experientiaz cognouerūt: quāuis et ipsa que i rerū natura omnibus nota sunt: non minus mira sunt: essentqz stupenda considerantibus cunctis: si solerent homines mirari mira non rara. Quis. n. consulta rōe non uideat in hominum innumerabili numero sitate et tanta in nature similitudine: ualde mirabiliter sic hēre singulos singulas facies: ut nisi in se similes essent: non discerneretur spes eozū ab aialibus ceteris: et rursus nisi inter se dissimiles essent: non discernerentur singuli ab hominibus ceteris. Quos ergo similes confitemur: dissimiles i uenimus. Sed mirabilior est consideratio dissimilitudinis. Sicut ergo non fuit impossibile deo quas uoluit instituere: sic ei non est impossibile in quid uoluerit: quas instituit mutare naturas. Nobis ita men ista que uelut contra naturaz fiunt: et cōtra naturam fieri dicuntur: quo more hominum locutus est. Et apls dicendo contra naturaz i oliua insitum oleastrum: factum esse participem pigue dñis oliue. Et que monstra ostenta: portenta: p̄digia nuncupātur: hoc monstrare debent: hoc ostendere uel p̄ostēdere: hoc predicere quod facturus sit deus: que de corporibus hominū se p̄nuntiāuit esse facturū: nulla impediēte difficul

tate: nulla prescribente lege nature. Quod igitur de sempiterno supplicio dānatorum. s. ignis suū per prophetam. s. Isaiā: dñs dixit: fiet omnino: Uermis eorum non morietur: et ignis eorum nō exstinguetur. Ad hoc. n. uehementius cōmendandum ēt dñs Iesus cum membra que hominē scādalizant: pro his hominib⁹ poneret quos ut sua membra quis diligit: eaqz p̄ciperet aputari. Bonum est inquit debilem introire in uitaz: qđ duas manus habentem mitti in gehennam. s. i ignem i extingubilem: ubi uermis eorum non moritur: et ignis eorum nō exstinguitur. Similiter et de pede et idem de oculo dixit. Non. n. piguit uno loco eadem uerba ter dicere: p̄out. s. refert Marc⁹ euāgelista. Quem non terreat ista repetitio et illi⁹ p̄ne comminatio tā uehemens ore diuino. Et i ueribus scripturis. Vindicta carnis impij: ignis et uermis. Eligat quisqz quod placet: aut igneꝝ corpori: uermē animo: hoc p̄prie: illud tropice: aut utrūqz: p̄prie corpori. Jam enim satis superius disputauī posse aialia in igne uiuere: et in uisione sine cōsūptione: et in dolore sine morte: per miraculū oipotentissimi creatōis. Cui hoc possibile ēē qui negat: a quo sit quicquid in naturis oib⁹ hoc miratus ignorat. Ipse ē. n. deus: qui omnia i hoc mūdo magna et parua miracula que cōmemorauimus: et icōparabiliter plura que non cōmemorauimus fecit: eadēqz ipso mūdo uno atqz oīum maximo miraculo inclusit. Et infra in. c. x. Gehenna illa que stagnum ignis et sulphuris dicta est: corporeus ignis erit: et cruciabit corpora dānatorum aut et hoīum et demonū. Solida hoīz: aerea demonū. Aut tñ hoīum corpora cū spīribus. i. aiabus eozū. Demones at sp̄s sine corporib⁹ herentes sumendo penam: non impiēdo uitam corporalibus: ignibus: hec oīa. b. Aug. Qđ autem dicit de corporibus demonum secundum opinionem aliquorum loqui non asserit. Unde a modernis nō tenetur: qđ demones habent corpora unita sibi.

Altra cruciatum .s. v.

ignis quo corpora damnatorum post iudiciū torquebūtur: erunt ipsorū corporū miserie aliē et pene. Quarum prima est oimoda infirmitas. Erūt corpora illa infirma intus et extra. Job. xx. Arbitur. s. extra: et estuabit. s. itra: et omnis dolor irruet super eū. Unde potest de quolibet trāsgressore mandatorū dei et ideo damnato: illud Deutro. xxvij. uerificari. Percutiet te dominus egestate: febre et frigore: ardore: et estu: aere corrupto: ac rubigine. Et paulopost percutiet te dñs ulcere egypti: scabie et prurigine: amentia et cecitate: et furore mētis. Augebit deus plagas tuas magnas et perseverantes infirmitates pessimas et perpetuas: et conuertet in te omnes afflictiones egypti: qđ

Capitulū Quintū

timuisti: et adhererunt tibi. **S**ecunda miseria illoz corporū est deformitas eorū. Sicut. n. ignis noster cū sit formosus: omnia que lambit et tēgit et lucida et decora: deturpat et denigrat: ita ignis inferni: et multo magis cū sit obscurus: denigrat et deturpat corpora illa. Item. iij. Denigrata est super carbones facies eorū. s. reproborū: et non sūt agniti in plateis hierlm. s. superne: immo ab ea exclusi. Si. n. ethiopes sūt ita nigri propter calorem solis intensū in illa patria: quomāgis corpora dānatorū ab illo igne: Et si ignis qui dī sācti. Anthōnij ita deturpat membra humana: quomāgis ille ignis inferni: cum ille sit umbra uel signum eius. Unde dicere potest quilibet damnatus illud Job xxx. Cutis mea denigrata est: et ossa mea aruerūt chaumate. **T**ertia miseria est feroris qualitas Job. xxv. Si ascenderit usq; ad celos: et caput ei? nubes tetigerit. s. in mūdo per dignitates et dñia reprobos: quasi sterquilinū in fine perdetur. s. i inferno. Nec mirum si fetor nimius ibi erit: ubi sūt tot trūci putridi: qui defixi fuerant: et tot cadauera de fecibus inferni: vbi omnes sordes mundi cōgregantur: tanq; in sentina et latrina totius mundi. Unde Jsa. xliij. dī q̄li stirps inutlis fame pollutus et inuolutus: cum his qui interfecit sunt gladio. s. diuine sūt: et descenderūt usq; ad fūdamēta laci. i. i profundū inferni quasi cadauer putridū non hēbis consortiū. Et Jsa. xxxiij. De cadaueribus eorum ascendit fetor. Cadauer quis propter dicatur cōpus sine aīa: tñ aliqui et dicūt corp⁹ cum aīa: cū uidelicet est infirmum et fetidum. Et apoc. xliij. dicitur de dānatis: cruciabantur i igne et sulphure: et ascender fetor torrentis et fumus tormentoz in secula seculoz. Fumus sulphuris multum fetet. Qui ergo hic querūt suauē odorem florum muscati et huiusmodi: cogitent diligenter tñ ibi continuum fetorem. **Q**uarta miseria est inutilitas membrorū et impotentia. Nō. n. poterūt se mouere ad aliquid agendū: uel se elongare a rebus affluētibz eos: unde quod dictum fuit de eo qui uenit ad nuptias regis sine ueste nuptiali. Ligatis manibus et pedibus mittite in tenebras exteriores. Mat. xxij. hic est quicūq; in nuptijs spualibus eccle non manet in charitate: que est uestis nuptialis: non cōpatiens secus aliquod mortale: cui in inferno ligantur manus et pedes. i. potestas tollitur aliquid bñ operandi et uoluntatis affect⁹. Et iō bñ dī Eccl. ix. Quodcūq; potest manus tua instanter operare: q; nec opus nec rō: nec sapiētia nec scientia ualent apud inferos: quo tu prospas. Certe si quis maneret diu i lecto satis molli et plumoso: nec posset se mouere etiam in capite unius dici ualde angustaretur. Quid ergo ubi est ignis fetor et tenebre? **Q**uinta miseria est uermium corrosibilitas. Jsaie ultimo. Vermis eorum non morietur. Et quāuis uermis iste communiter ex

ponatur de conscientia continue remordente. b. Aug. tñ nō negat quin et de uerme materiali possit intelligi: corpora damnatorum correspondēte absq; consumptione. Et si dicatur quomodo uel de quo ibi uiuunt: posset dici q; sicut ignis ibi ardet sine matia nobis nota: nec deficit: sic et vniū corpora damnatorum post iudiciū affligat: nec deficient. Jsa. xliij. dicitur. Subter te sternetur tinea et operimētum tuum erunt vermes. Abacub ij. Nunquid confurgent repente: qui mordeāt te: et suscitabuntur lacerantes te. Item Eccl. xl. Nec parata sunt impj: ignis: grando: fames: mors: in super scorpij et serpentū et romphea. **S**exta ē nuditas et luctus. Ezechie. xviij. Ecce congregabo amatores tuos et quos aderas: et nudabo ignominiam tuam coram eis: et uidebunt omnem turpitudinem tuā. Et Jsa. xx. Sicut ambulauit Jsaas seruus meus nudus et discalciatus triū anno rum signum et portentum erit super egyptum et ethiopiam. Sic minabit rex assyriorum. s. diabolus captiuitatem egypti et transmirationē ethiopie. i. malos xpianos et infideles in mortem: iuuenem et senem: nudum et discalciatum: discooptis natibus. De planctu xps. Ibi erit fletus et stridor dentium. Et apoc. i. uidentes et plangent se super se. Adde quod est supra de igne. Et sic sūt septem quo ad corpora.

De diuturnitate. c. s. vi.

pene infernalis. s. q; sit eterna. i. perpetua non habens finem et principij habuerit. s. ab initio mūdi parata dicit ueritas ipsa que mentiri non potest carnata. De reprobis in finali iudicio in anima et corpore reassumpto condemnandis. Ibunt hi in supplicium eternum. Iusti autem in uitam etnā. Mat. xxv. Quod supplicium ipse prius declarauerat in sua sententia: cū dicit eis. Discedite a me maledicti in ignem eternum: qui paratus est diabolo et angelis eius. In quibus uerbis ostenditur et pena damni in subtractione diuine uisitationis. Discedite inquiens a me: et pena sensus. i. detentiōis in igne: qui eternus dicitur: quia sinez non habet cruciatus ille ac societas eorum. s. demonum cruciantium eos. Et certe horrendum est et ualde expauescendū considerare penam illam acerbissimam incomparabiliter super omnes penas uite presentis semper sustinendam ab illis miseris: de quo et certi sunt: haberēt autem pro maxima gratia et summo beneficio: ut in illis penis essent tot ānis: quot sūt granule harene maris et gutte aque eius: quia et si a nobis numerari non possunt pre multitudine: a diuina tamen sapientia numerāt: que oīa constituit i pondere: numero et mensura: et finem utiq; aliqui hērent: et si post tps longissimum et quasi infinitū. Et iō cum tēratio urget: si consideranda est illa perpetuitas pene et timēda:

Titulus .XIII.

q̄ si momentaneum ē qđ delectat: eternum tñ qđ cruciat: ait. b. Grego. Et quis unq̄ fuit: qđ si sciret post delectationē qualēcūq; ēt diu duraturā pp̄t eam in ignem mittendū: 7 penā ibi grauissimā toleratur: diu: 7 si non semper: uellet illaz nō cōsequi: certe nullus. Sed 7 si pene tpales infirmitatū: persecutionum: detractionū: contumeliarū: iniuriarū: flagellorum: exiliorū: paupertatum 7 huiusmodi: ita dure sunt 7 graues hoībus: oīa patiētissime toleranda sunt: vt euadantur cruciatus eterni. **S**ed notandum qđ circa huiusmōi diuturnitatem penarū malorū in alio seculo: fuerūt diuerse opinionēs septē. s. plene tñ erroribus 7 heresim sapiētibus: quas reprobāt. b. Aug. in .xxi. de ci. dei. c. xij. 7 c. xvij. cuz sequētibus. Platoni cū quippe quīs impunita nulla uelit esse peccata ait idem: tñ oēs penas emendationi adhiberi putant: uel humanis inflctas legibus uel diuinis siue i hac uita siue post mortē. Hinc est maronis illa sntia in .vi. ubi cū dixisset de terrenis cōpōib⁹ moribundisq; mēbris: qđ aīe hinc metuunt: cupiunt: gaudētq; dolent. Nec auras suspiciunt clauſe tenebris 7 carcere ceco. Et postea subdit. Ergo erercentur penīs. s. uarijs: p̄r quas purgate reuertūt ad corpora: sed falsū est hoc 7 cōtra doctrinā xp̄i dicentis. Ibunt hi. s. mali i suppliciu eternū: 7 de quodam genere peccati ipse ēt ait. s. blasphemā i sp̄m s̄c̄m: qđ non remittetur ei neq; hoc i seculo neq; i futuro. Mat. xij. Qđ ad liam uerū ē de quo libet ipenitente hic migrāte. Alij ex xp̄icōlis dixerūt oēs malos p̄ penas isernales toleratas certo tpe: demū mia dei liberandos ex illis penīs. Et ut dicit. b. Aug. In hac re misericordior fuit Origenes: qđ 7 ipsū diabolum 7 angelos eius post grauī oīa pro meritis 7 diuturniora supplicia ex illis cruciatibus eruendos 7 sociandos sanctis angelis credidit. Sed illū 7 propter hoc 7 ppter alia nōnulla: 7 maxime ppter alternātes sine cessatiōe bñtūdines 7 misērias: 7 statutis seculorū iteruallis ab istis ad illas: atq; ab illis ad istas: itus 7 reditus i terminabiles nō īmerito reprobauit eccl̄ia. Qui 7 hoc quod misericors uidebatur amisit: faciēdo sanctis ueras misērias quibus penas luerent 7 falsas bñtūdines i quibus uerū ac securū: hoc ē sine timore: certū sempiterni boni gaudiū non haberent. hec. b. Aug. Et aperte reprobatur talis falsitas ex uerbis illis. Discedite a me maledicti i ignē eternū: qui paratus est diabolo 7 angelis eius. Et ibūt hi i suppliciu eternū 7c. **A**lij dixerūt oēs hoīes: non at demones sed hoīes tñ: infideles ēt 7 malos xp̄icōlas post supplicia tolerata inferni usq; ad finem mūdi: demum i iudicio finali resurgentes: deus donabit eos: 7 eruet a penīs: p̄cibus s̄corum suorū. Si. n. ipsi sancti cum hic uiuerent cū egebant 7 p se dñm exorare ex charitate ēt p i psis inimicis suis deū exorabāt: ut p̄ d̄ Stēpha

no 7 alijs: q̄to magis orabūt p̄o eis: cuz uiderint eos humiles supplicesq; prostratos. Neq; n. credendū ē aut istī s̄cos tunc oblitos misēris ammissuros: cum fuerint plenissime atq; perfectissime sanitatis. Nec eos deus tunc non exaudiet tot 7 tales filios suos: qñ in tanta eorū scitate nullūz oīs in eis iueniet impedimentum. Allegāt pro se isti illud ps. lxxvi. Nunquid obliuiscetur misereri de⁹: aut continebit i ira sua mias suas: q. d. n. Ira eius ēdīcunt ut oēs indigni bñtūdine sempiterna: ipso iudicante puniantur supplicio sempiterno. Sed in hac ira non continebit deus mias suas: q. s. liberabit eos dicunt isti. Inducunt 7 auctoritatē apli dicentis. Conclūit deus oīa sub peccato ul' infidelitate: ut oībus miseretur: quasi significaret per hoc neminem ab eo damnandum perpetuo. Qđ at xp̄s p̄miserit malis ignem eternū: Dicunt hoc fecisse ad incutiendum timorē: ut magis homines a uicijs abstineant: nec in hoc eē mēdācem: qđ intelligitur ex demeritis quidem eorū: q̄tum erat in eis perpetuo cruciandos: sed in rōe miserationis diuine quam consequētur: tunc humiliter supplicantes eam 7 sanctis pro eis exorantibus. Sicut de nīniue predicere fecit esse subuertendam: qđ utiq; erat īmerito malicie eorū: non i diuina misericordia. Sed opinio ista ēt falsa est 7 heretica. Quia in inferno nulla est redemptio: et falsū est: qđ sancti tunc orent pro eis. Sed si ad factos reprobos p eorum suffragio accederent: diceretur eis: qđ prudentes uirgines fatuis dixerūt postulantibus de oleo earūz. Ne forte non sufficiat nobis 7 uobis: ite pot' ad uendētes 7c. Mat. xxv. Et ps. xlvij. Dominabuntur eorūz. s. reprobōrū iusti i matutino. s. finali iudicio 7 auxilium eorū ueterascet i inferno a gl̄ia eorum: q. s. non percipient auxilium. Sed letabitur iustus: cū uiderit vindictam. i. punitionem reprobōrum: nō quidē de pena eorum: sed de iustitia dei eos puniētis ut decet 7 de sua liberatione ab illis penīs: nec est uerum: qđ eos peniteat. Qđ ps ait. Non continebit deus in ira sua mias suas quo ad damnatos. Sic itelligendum est: qđ ēt aliquo mō utetur mia ad eos: non qđ liberabit a penīs: sed qđ non tñ patietur: q̄tum meruerunt malum: 7 si īmensus sit cruciatus eorū fm. b. Aug. Uel ēt fm. b. Aug. potest itelligi: qđ cum deus irascatur p̄cōribus pp̄t scelera sua eos multipliciter puniendo: vt totum genus humanum ppter primā transgressionē: que deriuata est ad oēs: ppter quam patimur misērias uite p̄ntis 7 mortem: uel alia ēt flagella ppter actualia a nobis addita: tñ in ista ira non continet misēricordias suas: quā facia 7 doctrinam oībus proponat: 7 tpalia bona 7 naturalia concedat malis sicut 7 bonis. Auctoritatez ēt apli male intelligunt. Unde. b. Augu. Deus 7 gentiles et iudeos quos p̄sciuit 7 p̄destinauit conformes

Capitulū Quintum

imaginis filiū suū: oēs in infidelitate cōclūsit: ut de amaritudine infidelitatis sue penitendo confusi: et a dulcedine mie conuersi credendo clamarent: q̄ magna multitudo dulcedinis mie tue rē. **O**ium itaq; miseretur uasoz mie. Oium. i. eoz qui ex gentibus et eoz qui ex iudeis ab eo uocati sūt: iustificati et gl̄ificati. Non igitur oium hoīum: sed istoz oium neminem damnabis. Alij dixerūt nō oēs hoīes malos: s; tñ eos q̄ baptisma xpi susceperint: quocūq; male vixer int i heresi ul quacūq; impietate: perire demu; et dānari non posse. Ad qd̄ probandū iducunt auctatem xpi dicentis Jo. vi. Ego sū panis uiuus: qui de celo descēdi. Si q̄s manducauerit ex hoc pane. uiuet in eternū. Baptizati ergo cū sumant sacm̄ altaris cōicando: ne cesse est iquiunt isti ab eterna morte erui: et ad uitam eternam peruenire. Sed et hoc flm̄ est: q; ut ait apls. Qui manducat et bibit idigne: iudiciū sibi mandu. et bi. i. Loz. xi. Manducat at idigne qui cū aliquo mortali accedit ad sacm̄. Nō ergo intelligitur auctas illa xpi de manducatione tñ sacramentali: ut illi exponunt: sed de sp̄uali siue sola siue sociata cum sacramentali: hoc at est manducare panem illum: ait. b. Aug. credere in xpm̄ et credendo i ipsū tendere. s. per opera charitat: hic xpo incorporatur: ut membruz ecclie. **A**lij vero dixerūt: eos tñ: qui in uera fide permāserūt: non lapsi in heresim aliquā: quous als male uiuāt diuersis vicijs implicati: et in eis descendentes i cēnum non dānandos: sed propter fundamentum xpi qd̄ hnt. s. fidem xpi: et si mortuam: igne illo finalis iudicij plene purgandos de suis peccatis: et sic saluandos. Inducētes p se auctoritates. s. xpi dicentis. Qui perseuerauerit usq; in finem: hic saluus erit: exponentes perseuerare in finem: hoc esse in fide et informi permanere. Et apli Loz. iij. Pauli dicentis: fundamentū aliud nemo potest ponere preter id qd̄ positum est: quod est xpus iesus. Et postea. Si quis superedificauerit sup hoc fundamentum: līnum: fenū: stipulam: ipse saluus erit: sic quasi per ignem: exponentes per lignū fenū: stipulam: diuersa genera peccatorum etiā mortalium: quibus per ignem illum ultimum punitis saluari dicunt illos. Sed et hoc flm̄ esse ostēdit Aug. de ci. li. xxi. Sed et in decretis dī. xxv. §. alias ea: ubi expresse ostēdit aug. per lignum fenū: stipulam: uenialia tñ intelligenda non mortalia. Et ipse. b. Aug. in. c. xxvi. de ci. dei li. xxi. diffuse et pulchre declarat auctoritatem illaz apli. **A**lij dixerunt catholicos in fide perpetrantes crimina: si per elemosynas illa non purgent perpetuo damnandos. Sed si elemosynas faciant: quanuis in peccatis permanserint et decesserint illis elemosynis purgari et sic saluari. Inducunt auctoritatē xpi dicentis eis qui nō fecerūt elemosynas. Discedite a me maledicti in ignem eternū rē. Esuriui et

non dedistis mihi māducare rē. Et illud Jacobi iij. c. Iudiciū sine mīa. s. dānationis fiet illi qui non fecit mīam. Ergo arguendo a contrariis faciētibz mīam per elemosynam: non fiet iudiciū illud dānationum. Et illud xpi. Si dimiseritis hominibus peccā eoz: qd̄ pertinet ad elemosynā sp̄ualem: et pater uester dimittet peccā uestra. Et hoc q̄s flz eē ostēdit. b. Aug. in de ci. dei li. xxi. c. xxvij. ubi inter cetera ait: profecto si queratur q̄ digne sint pro peccatis elemosyne. De quibus et ille xpi precursor dicebat. Facite ergo fructus dignos penitentie: proculdubio non inueniuntur eas facere qui uitam suam usq; ad mortem: quotidianoz criminuz perpetratione confodiūt. Qui si p uno scelere oīa sua distribuerent idigētibz mībz xpi: nisi desisterent a talibus factis hñdo charitatem: que non agit perperam: aliquid eis prodesse non possit. Qui ergo dignas pro suis peccatis elemosynas facit: prius eas facere incipiat a se ipso. **I**n dignum est. n. ut in se non faciat: quod facit i pximum: cum audiat dicentem dñm Mat. xxij. Diliges proximum sicut te ipsum. Itemq; audiat. Miserere aīe tue placens deo. Hanc elemosynā id est ut placeat deo: non faciēs aīe sue quomō dignas pro peccatis suis elemosynas facere: dicēdus est. Ideo at dñs et a dextris elemosynas ab eis facias: et a sinistris non facias se imputaturum esse p dixit: ut hic ostenderet quantum ualeant elemosyne ad priora delenda nō ad perpetua impune mittenda peccata. Tales elemosynas non sunt dicendi facere: qui uitaz nolunt a consuetudine scelerum in melius commutare. Si. n. xpiano esuriēti panem tanq̄ xpo darent: profecto sibi panem iustitie quod ipse est xps non negarent. Unde do minus non cui detur: sed quo animo detur: attendit. Nōne et qui dixit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spū sancto non intrabit in regnū celoz: ipse et dixit. Nisi abundauerit iustitia uestra plus q̄ scribarum et phariseoz: non intrabitis i regnū celorum. Cur illud timendo multi currunt baptizari: et hoc non timendo: non multi currunt iustificari? Et quēadmodum si quis preoccupatus fuerit hoc delicto: ut fratri suo dicat fatue. i. nō eī peccata uolens auferre: uidelicet corrigendo conuicietur iniuste: parum est illi ad hoc redimendū elemosynas facē: nisi et: quod ibi sequitur: remedium reconciliationis adiungat. Ibi enim sequitur. Si ergo offeres munus tuum ad altare: et ibi recordatus fueris rē. ita pax est elemosynas quā talibet facere pro quolibet scelere: et in consuetudine scelerum permanere. Quod autem xpus dixit. Si dimiseritis hominibus peccata eoz: dimittentur et peccata uestra. Dicit. b. Aug. q loq̄batur tunc discipulis suis iam iustificatis: quos oīonem dñicam docuerat: per quam delentur q̄t tidiana. s. uenialia: sine quibus etiam iusti et facti

non viuunt qui habebant. s. discipuli parua pec-
cata et non de mortalibus: que etiam nihilominus
dimittuntur: non propter hoc quod dimittant ali-
is: sed quia penitet eos quod esse non potest sine eius
remissione. Et quod dominus ait. facite uobis
amicos de mammona iniquitatis: ut cum defeceritis
recipiant uos in eterna tabernacula. Sic est in-
telligendum inquit. b. Aug. ut quisque sceleratissi-
mus a vita sua nequam mutatus possit recipi in
eterna tabernacula: quoniam obsecutus est sanc-
tis de mammona iniquitatis id est diuitiis suis: quod
dicuntur diuitie iniquitatis: vel quia male acqui-
site sunt. Uel quia humana iniquitas reputat eas
diuitias: nesciens que sint uere diuitie. Sed pre-
supposita in eis gratia ad quod per se non sufficeret
eorum opera: iuuant ad eterna tabernacula per-
uenire suffragiis sanctorum: quibus dant elemo-
synas. Et addit. b. Aug. ibi. Mirari soleo etiam
apud Virgilium reperiri istam domini sententiam.
Ubi ait. facite uobis amicos de mammona etc.
Nam cum elizios campos ille poeta describeret:
ubi putant habitare animas beatorum: non solum
ibi ponit eos qui propriis meritis ad illas sedes per-
uenire potuerunt: sed adiecit atque ait. Quis-
que sui memores alios fecere merendo. Hec oia. b. Aug.
ubi supra. Item fuerunt alij qui dicerent: quod et
si pena damnatorum sit eterna: minuitur tamen
per suffragia facta pro eis: ita tamen quod semper re-
manet de ea in ipsis. Alij dixerunt: ut preposuimus:
quod non minuitur eis pena: si per suffragia pro ipsis
damnatis facta confortatur: seu refocillatur tem-
pore damnatus. Sicut si portanti maximum pondus
et multum laboranti nihil sibi minueretur de
pondere: sed solum refrigeraretur per potum ei
datum. Sed utrumque predictorum est falsum: secun-
dum beatum Thome in. iij. quia in inferno nulla est
redemptio. nulla scilicet unquam ab illa pena libe-
ratio: nulla diminutio: nulla refrigeratio. Hoc
igitur firmiter tenendum est et credendum penam
damnatorum sicut et demonum esse perpetuam
secundum illud Mat. xxv. Ibi sunt hi scilicet repro-
bi in supplicium eternum. Iusti autem in uitam
eternam. Mat. xxv. Quod autem aliquibus ui-
sum est et falso opinatum et dictum: penam illam
reprobis aliquando desituras: ut supra habi-
tum est. Inde mori sunt: quia non iudicabant ius-
tum esse penam interminabilem deberi cuiusque
peccato quantumcumque enormi: cum peccatum ipsum
breui mora temporis perpetretur: ut ex se patet.
Volentes isti penam commensurari culpe in quan-
titate temporis: ut sicut breui tempore peccatum
committitur: ita et breui tempore pena puniatur
plus et minus secundum excessum peccati: unde et
iustissimam dei ordinationem in hoc condemnant
hi presumptuosi nimis in iustitia sua seu iniusta
sententia sua. Sed neque in humanis iudiciis ip-

se leges istam iustitiam seruare uel mandant: ut sci-
licet tanto tempore puniatur: delinques quantum
temporis posuit in scelere secundum. b. Aug. in dic-
to li. c. xi. Nam octo genera penarum in legibus de-
scripsit Tullius inueniri: scilicet damnus rerum:
vincula seu carcerem: verbera: tallionem: ignomi-
niam: exilium: seruitutem et mortem. Quid horum
est: ut tanta uindicetur mortale: quanta deprehen-
ditur perpetratum: nisi forte tallio. Juxta illud legis.
Oculum pro oculo: dentem pro dente etc. De alijs
is per se patet diuturniorem penam quam culpa. Cul-
pa enim propter quam quis uerberatur: in carce-
ratur: exiliatur: et huiusmodi cito committitur: sed
uerberibus diutius cruciatur. Et multo magis hoc
uerum de exilio: seruitute et alijs. Qui uere pro a-
liquo graui crimine morte mulctatur: nunquam mo-
ra qua occiditur que breuis est: eius supplicium
leges extimant: et non quod cum in sempiternum aufe-
runt de societate uiuentium. Quod est autem de
ista ciuitate mortali homines supplicio prime mor-
tis: hoc est de ciuitate illa immortali homines sup-
plicio secunde mortis auferre. Sicut enim non ef-
ficiunt leges huius ciuitatis: ut in eam quisque reuo-
cetur occisus. Sic nec illius: ut in uitam reuocetur
eterna secunda morte damnatus. hec. b. Aug.
Et sic huiusmodi pena mortis est perpetua: quia
priuatur vita: ad quam naturaliter reuocari non
potest. Quod autem dictum est in ueteri lege. Se-
cundam mensuram delicti erit et plagarum modus.
Et in noua lege Christus. Eadem mensura qua mensi
fueritis: remetietur uobis: non intelligitur: ut illi
male exponunt de mensura temporis: ut secundum
quantitatem temporis in quo perpetratum est sce-
lus: in illa eadem quantitate temporis puniatur.
Sed quod secundum grauitatem peccati sic grauius
puniatur: et eam mensuram pene uel premij reci-
piat quisque: secundum quam operatus est boni uel
mali. Attendatur autem permixta iustitia
dei punientis reprobos pena inferni perpetua: ex
hoc quod cum quantitas pene debeat respondere cul-
pe: et culpa perpetrata sit infinita in mortali pec-
cato: quia auertit se a deo talis peccatus: quod est
bonum infinitum: et sic peccatum est infinite gra-
uitatis: pena autem eius non potest esse intensiue
infinita: quia consumeret subiectum: sed remanet
infinita extensiue scilicet quantum ad durationem
perpetuam. Item etiam quia semper uoluntas re-
probis permanet fixa in malo: et hic et in alio
seculo: et ideo ut ait beatus Gregorius: ad magnam
iustitiam pertinet iudicantis: ut nunquam care-
ant supplicio: qui dum uiuerent: nunquam uoluerunt
carere peccato.

De infelicitate §. VII.
animarum que sunt in inferno. Ab igne quidem

infernī cruciantur ipse sole usq; ad diem iudiciū. Postea uero ipse simul cum corporibus suis qui bus reuinentur. Hic ignis: ut ait beatus Augustinus loquens de purgatorio igne: miro modo est grauis. Excellit enim omnem penam quam unq; q̄s passus est in uita ista. Licet mirabilia passi sint martyres quanta etiam 7 nequiter mali sustinuerunt tormenta. di. xcy. §. alias ea. Eodem autem modo cruciat animas ignis ille id est in substantia animas damnatorum 7 purgandorum. Sed in purgandis est certa spes ex illo liberari: i. damnatis nulla. ¶ Quomodo autem ille ignis cum sit corporeus agat in animas affligendo est difficile intelligere: sed tamen necessarium credere: sicut 7 alia que sunt fidei. Et precipue difficultas apparet in hoc ex eo q̄ secundum beatum Augustinum super gen. agens est nobilius patiente. Sed nullum corpus est nobilius spiritu. Unde non uidetur: q̄ anima que spiritus est: possit pati ab igne illo corporeo. Item secundum b. Boetium. Illa solum agunt 7 patiuntur ad inuicem que habent materiam communem. Sed spiritus cum corpore nō habet materiam communem. Item omne agens corporeum agit per contactum: sed non potest ēē contactus corporis ad spiritum. His non obstantibus respondet Petrus de tarantasia in. liij. di. xliij. Constat q̄ spiritus damnatorum ab igne inferni cruciantur. Unde diues in inferno. Crudior in hac flamma ait Luce. xvi. Et cum iste ignis nō intellectualis tantum sit: nec imaginarius solum sed corporeus: oportet dicere: q̄ ab igne corporeo patiantur. Sz quomodo hoc sit: a diuersis diuersimode ponitur. Nam cum in omni actiōe 7 passione oporteat agens aliquo modo coniungi patienti: oportet illum ignem coniungi spiritui. Hāc autē cōiunctionē diuersi diuersimode ponūt. Quidā n. ponunt solū ut obiecti ad potentiam cuius est obiectū. Dicūt. n. q̄ affligitur ignem uidēdo. Unde Grego. In eo ardent: dū ardorem suū vident: q̄ non visibile per se non affligit sed per accidēs: i. quantū apprehēditur ut nociuū: oportet vt sp̄s apprehendat illū ignē ut nociuū: 7 hoc concedūt dicentes: q̄ sp̄s apprehendit illū ignē vt nociuū: 7 ide affligitur: quauis non possit ille ignis ex se nocere: sicut puer gladiū pictū apprehēdit ut nociuū: sed hec afflictio non esset sz rei ueritatez sed secundū apparentiā: nec propter hoc dicerentur pati ab igne sed ab ignis imaginatione. Nec est uerisimile sic errare demones: vt putent falso ignē illū sibi nociuum iexpertum: maxime cum nouerint optime naturam 7 uirtutē oīum rerū corporaliū. Alij ponunt cōiunctionem illam per modū locati ad locum. Habet. n. corpus naturaliter ut diffinitue contineat spiritum: sed q̄ retineat iuitum: hoc habet ignis ille ex diuina iustitia. Unde quia ipedit sp̄m a faciendo qd̄ vult: 7 eundo

q̄ vult affligit ip̄sū: sz hec rō non vī sufficē: q̄ tunc eq̄ bñ posset dici sp̄s torq̄ri a ira sic ab igne. Preterea nūc demones nō tenent i vno loco: sed p. libito discurrūt p. totū mundū. Alij ponūt illā cōiunctionē ut insti ad m̄z in quā agit. Nā q̄uis ignis ille ut corpus qd̄dā nāle est: nō possit agere i sp̄z: agit tñ ut insti diuine iustitie tanq̄ manu diuina mouente ip̄sū: sed cū insti semper propriā vtutē hēat: per quam agit ab altero motuz: qualis agit instrumentaliiter ignis ille in sp̄m. Dicendū ad hoc q̄ corpus aliqd̄ dupl̄ agit: aut actione materiali imprimendo sp̄m sui in alterū. Aut actione sp̄uali s. imutando. Aliter enim agit in oculuz ignis oculū ad motus. s. calefaciēdo oculū: aliter remotus s. ip̄sū imutando. Primo modo non agit ignis in sp̄m sed secundo modo: vnde per sp̄ez quaz ut instrumentuz diuini i sp̄z imprimi immediate affligit ip̄sum sicut per sp̄m mediante corpore ip̄essam affligebat in quantum est nature agētis insti: et multo fortius ppter maiore potentiā agētis: infē sibilitatem patientis: 7 cōiunctionis immediatiore modū. ¶ Si i. h̄rium arguatur sic. Sp̄s ab igne aut patitur solū uidendo: aut ēē sentiendo. Si uidendo solū: ergo non affligitur: q̄ uisio rei ualentis nocere non affligit. Si uero sentiendo: aut ergo mediante sp̄e sensibili aut imaginabili: aut intelligibili: non sensibili: q̄ non habet organuz receptibili huiusmodi sp̄erum sp̄s seu aīa. Nō imaginabili sp̄e: q̄ non hz imaginationis usuz nec organum. Non ab intelligibili. Illa. n. specie pficit. Non affligit intellectum: 7 indifferenter se hz ad quēlibet ignem. Et sic uidetur q̄ nullo modo spiritus possit pati ab igne. Respondet Petrus ibi dem: q̄ sp̄s patitur utiq; non solum uidendo sz ēē sentiendo: non per sensum corporealem mediante sp̄e corporali: sed per sensum sp̄ualem mediante specie intel. igibili: que tñ ex eo q̄ non est uoluntarie accepta sed uolenter ip̄essa: accipitur ut disconueniens: q̄ ēē non abstrahitur: sed imprimi 7 accipitur ut particularis: nō ut uniuersalis. Et per hunc modū mediante specie sp̄us ab igne corporali uiso affligitur: non sicut pueri aīa a gladio uiso in pariete: sed sicut anima vulnerati a uulnerante gladio: qui gladius agit in animam non tantum ut obiectum: sed ut instrumentū: per mediū tñ non immediate. ¶ Ab obiectu ēē i principio rñdet Pe. Qd̄. n. dicit Aug. q̄ agens ē nobilius patiente: hoc ē uerū de agente pncipali: non de agēte instrumentali: ut ē ignis ille inferni quo ad sp̄z. Uel dicendū q̄ agens ē nobilius patiente fm quid nō simplr. ferrū. n. nō ē nobili⁹ corpore humano simpliciter sed sz qd̄ in quātu corpus hūanū ē molle: 7 illū durū. Ad illū aliud qd̄ dicit Boe. rñdet q̄ ē uezz de actiōe 7 passiōe nālī: non de supnālī: ut hic. Ad aliud de contractu respōdetur q̄ duplex est contractus scilicet corporalis: 7 hic non potē ēē

inter corpus et spiritum. Et contactus spiritualis quo .s. corpus potest contingere spiritum et econuerso: sed ultima quantitatis uirtutis non mobilis: sicut intelligentia contingit corpus quod mouet: et anima corpus proprium. De hoc .s. quanto ignis affligat animas in inferno uel purgatorio: habes plenius in tertia parte in titulo de purgandis in purgatorio: ibi uide.

Ultra istas penas. §. VIII.

nam ignis habet: et habet anima in inferno alias multas penas: prout notatur in li. de septem donis. Nam erit in anima perturbatio timoris inefficientis. In presenti uita ut ait greg. duodecim pena infligitur: timor: quiescit: apud inferos pene inflicto est timoris augmentatio. Unde de quolibet damnato potest intelligi illud Job. xv. Sonitus terroris semper in auribus eius: non credit quod possit reuerti de tenebris ad lucem: circumspectans undique gladius: et post hoc terribit eum tribulatio et angustia. Et cum habeant omnia mala: semper timebunt et expectabunt peiora. Sap. xvij. Dispersi sunt pauentes horrende. Tertia infelicitas anime est confusio inuitabilis doloris: quia nudabuntur et manifestabuntur omnes turpitudines et scelera malorum in finali iudicio omnibus hominibus bonis et malis et angelis et demonibus. Unde dominus naum. iij. Reuelabo pudenda tua in conspectu omnium nationum: et manifestabo gentibus ignominiam tuam. Et quanta confusio et uerecundia erit illa reprobis: cum uidebunt: et sciant omnia sua scelera turpissima omnibus nota. Tantam penam habent aliqui: quod scelera sua turpia sciantur per ipsum a confesso: et qui est priuata persona: et nil potest alteri dicere: quod potius uoluit ad inferna descendere: quam confusionem illam pati. Quid ergo faciet: quantamque penam habet: cum ab hominibus omnibus scientur. Et ideo si quis uult confusionem illam uitare: confiteatur ea: et proponat se emendare: et talis confusionem non patietur. Quarta miseria est infestatio conscientie remordentis. Sap. iij. Venient in cogitationem peccatorum suorum timidi: et traducet eos ex aduerso iniquitates eorum. Hic est ille uermis .s. remorsus conscientie secundum b. Aug. de quo dicit Isaias ultimo. Vermis eorum non morietur: et ignis eorum non extinguetur. Et Judith. xvi. Dabis .s. tu domine ignem et uermem in carnem eorum: ut urantur se per. Vermis conscientie remordentis in carnem .i. pro peccatis carnalium voluptatum. Sicut .n. si alicui proponeretur certitudinaliter aliquod maximum bonum temporale adipiscendum: puta consecutionem alicuius regni pleni omnibus deliciis: diuitijs et quiete: dummodo nisi in breui tempore prius uellet aliquos labores sustinere: et ab aliquibus delectationibus abstinerere: et ille de hoc non curaret: sed potius sequi uellet appetitum suos illicitos: nec tolerare illos labores sibi propostos: propter quod priuaretur talis adeptione tanti boni sibi preparati: quoniam immo de

truderet in nullissimum carcerem plenum uermibus et omni miseria: quoniam ille se ibi inueniret: et semper detinendum se ibi intelligeret: oportet quod remorsus haberet de sua negligentia et stulticia: quod tamen bonum quod poterat de facili obire amiserat: continue talis remorsus sentiret cum maximo sui dolore. Quia infelicitas est tabefactio iui die et liuoris. Sap. ij. Inuidia diaboli mors introiit in orbem terrarum: imitatur illi quod sunt ex parte illi. Taliter autem sunt ex parte ipsius damnati. Nam uiuentes in mundo inuidie dediti: et si sint aliquo modo de parte diaboli: dum inuidia detinentur: tamen per penitentiam possunt exire de manibus eius: sed non damnati. Inuidet ergo illi miseri glorie beatorum: quam in generali intelligunt: et si fuerint amici et consanguinei in mundo. Et tanta est peruersitas eorum: quod uellent omnes secum esse damnatos. Iste zelus inuidie finem non habet: permanens iugiter sine fine: ut dicit glossa super epistolam ad Cor. Et quanto ille cui inuidetur successu maiori proficit: tanto maioris liuoris incendio inuidus inardescit. Huic uultus minax: torum aspectus: pallor in facie: tremor in labijs: stridor in dentibus: uerba rabida: effrenata conuiuia: manus ad uolentiam prompta: que si inter gladio uacet: odio tamen furibunde mentis armata est. Ex his si quis que apparent in corpore inuidi: ostenditur rabies: et magna passio mentis. Unde et Jo. i. Apoc. dicit de eis: quod pro dolore commanducauerunt linguas suas: et blasphemauerunt deum uiuentem in secula seculorum: qui habet potestatem super has plagas .s. ad affligendum eos. Et quod diues epulo se pulsus in inferno petijt ab Abraham: ut mitteret Lazarum mortuum ad fratres suos quos in mundo reliquerat ad inducendum eos ad penitentiam: ne irent sicut et ipse ad infernum: non hoc fecit ex charitate: quia nulla est in damnatis: sed propter amorem proprium: ne scilicet illi fratres aburentes diuitijs quas eis diuiserat diues: ad infernum eum sequerentur: et exinde ipse magis torqueretur ex occasione mali dati illis. Sexta est execratio seu obfuscatio rationis. Unde Sap. ij. dicitur. Malicia excecavit eos. et sophia .i. Tribulabo eos: et ambulabunt ut cecum: quia domino peccauerunt. Ita enim excecati sunt: ut extiment deum iustum in punitione eorum: et odiant eum: nec dolent de peccatis commissis in quantum offensa dei: sed quod in de cruciantur: et ideo infructuosa eorum penitentia. Et in mundo quidem illi qui habuerunt aliquam scienciam uel artem: delectationem habent non modicam in speculando ueritates talis sciencie: et tanto magis quanto de altioribus fuerit illa ueritas uel sciencia. Egreffe autem anime talium sapientum huius seculi de mundo: scienciam hanc acquisitam secum deferunt: nec eam obliuiscuntur: sed nullam delectationem uel refrigerium recipiunt de tali sciencia penitus absorpti: sed augmentum doloris: quia considerant: quod si recte uixissent eorum sciencia in alia uita fuisset

in eis perfecta in deum videndo. Et quia quanto magis notitiam habuerūt in mundo agendorum tanto grauius puniuntur: ut grauius peccantes. Non ergo prodest Platonē: aristotelē: anaxagorē: Pictagorē: Socrati: Tullio: demosteni: virgilio: homero et alijs phis et poetis: ac rhetoribus: eorū scia: eloquentia in inferno: De his. n. dicit Hiero. illud intelligi quod ait Salomon Eccl̃. x. Labor stultorum affliget eos: qui nesciunt in urbem pergere. Et q: non habuerunt sapientiam: perierunt propter suā insipientiam: ut dicitur Baruch. iij. nō hñtes fidem sed maximam superbiam. ¶ Septima infelicitas est memoria p̃teritarū delectationū et earum defectus. Unde dictum fuit diuiti in inferno posito. fili recordare: q: recepisti bona i uita tua. Luc. xvi. q̃si dicat. Defecerūt tibi oīa illa q̃ bona et maxia bōa putabas et amabas. Quāto at quis magis aliquid amat et illud conseq̃ nō pōt: tanto magis affligitur ps. lxxvij. Cū iterierit non sumet oīa. i. nihil ex eis que hic amabat: et in eis delectabatur: neq: descendet cū eo gl̃ia eius. Unde ut dicitur Sap. v. Uidentes. s. ipsi qui sūt i inferno. felicitatem sanctorum et defectū in se oīum bonorum que hic dilexerunt: turbabūtur timore ī sperate salutis: itra se penitentiam agentes: et p̃ angustia spiritus gementes et dicentes. s. de beatis. Hi sunt quos aliquando habuimus i derisū et in similitudinem improperij. Nos insensati uī tam illorum estimabamus infaniam et finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sūt iter filios dei: et iter sanctos foris illorū est. Quid nobis profuit superbia nostra et iactantia diuitiarum Transierunt uelut umbra omnia. Ergo erauimus a uia ueritatis: et sol iusticie nos illuxit nobis et. Talia dixerūt i inferno.

De qualitate et .s. ix.

cōditione tortorū i inferno. i. demonū. dicit. b. Erego. quos habuerunt. s. reprobi incētores i culpa: hēbunt tortores in pena. Uñ hiere. v. ca. Seruētis dñs alienis. i. demonibus alienis ab oī mīa: q̃ non dabūt uobis requiē. Septē at sūt cōditiones demonū. ppter quas sūt timendi: de quibus in li. de. vij. donis. Primū ē eorū horribilitas et dōformitas. Job. xx. ueniet super eos. s. reprobos horribiles. i. demōes. Sap. xi. potens eras tu deus imitte re multitudinē irrisorū aut audaces leōes: aut noui generis ira plena bestias et. Et paulo post quorum non solum lesura poterat eos exterminare: s; et aspectus p̃torem occidere. Uñ ad oīdendum horribilitatē ipsoz demonū: qñ bñs Bartholomeus ap̃s: ut scribitur i eius legenda: uoluit ostēdere illis idis quibus p̃dicabat horrore seu aspectum hōribilē ipsius demōis: pus monuit: ut signū crucis sibi i fronte facerent: ne ex timore et honore

aspectus eius īfirmarētur. Quo scō uiderūt oēs demonē ut īgentē maurū fuligine nigriorez: facie acuta: barba p̃lax: crinibus usq; ad pedes p̃tens: de oculis scintillas igneas emittentem: ex ore et naribus ignem sulphureum: uinctis retro manibus. In legenda quoq; beati sebastiani aiebat ipse in sua exhortatiōe. Peccator: a morte perpetua capietur: et tenebitur: i qua est ignis: flamma per seuerans: tribulatio et pena perpetua. Hinc atroces angeli. s. demones commoiantur: quorū brachia capita draconum sunt: quorū dentes sicut elephantis p̃eeminent: et stimulat ad tormēta ut caudam scorpionum: quorū voces ut fremitus leonis sonant: quorū aspectus dolorem timorem inducit et mortem: et ad hoc ibi uiuitur: ut uita cruciatibus exponatur: et ad hoc uita reinte gratur ut serpentum morsibus iteratis: reparata membra postea atterantur. Unde quidam patrū dixit: q̃ si quis uideret demones in illa deformitate i qua uident dānati non posset uiuere. Et i uitis fratru hētur: q: quidaz frater in ordine p̃dicatoz cū uidisset diabolum i spe ita horribili sibi apparuit q̃ p̃ timore fortit exclamauit. Ad cuius clamorem currentes fratres inuenerunt eum i terrā p̃stratum quasi mortuum non ualentē loqui. Quē duxerūt ad infirmariā. Rescripto at spū interrogatus de cā clamoris: rñdit q̃ ex eo clamauerat: et p̃ timore ita defecerat: quia diabolus uiderat. Quēsit de forma et aspectu ei⁹ dixit. Ego nescirem describere et declarare qualitatem eius: Sed vnū dico q̃ si mibi daretur optio: quid potius eligerem: uel eum aspicere per modicum in illa specie tam horribili uel mittere me in fornacē ignis ardentem añ me posita mallē ingredi fornacē ardentē. ¶ Secundum propter qd̃ timendi sūt ē eorū crudelitas: de quibus pōt itelligi illud Job xvi. Collegit furore suū: s. diabolus in me: ut sit locutio ista cuiuslibet dānati: et comminans mibi i fremuit contra me dentibus suis. Hostis me⁹ terribilis oculis me intuitus est. Aperuerunt sup me ora sua. s. demones: et exprobrātes percusserūt maxillā meā. s. ppter p̃cā gule et male locutiōis. Saturati sunt penis meis. Concluserunt me deus apud iniquum: et manibus impiorū me tradidit. i. crudelium. Ego ille quondā opulentus. s. in mundo repente contritus sum. s. in mundo. Et hiere. vi. di. Crudelis est: et non miserebit. s. diabolus. Ubi b. Hiero. Crudelis diabolus ē iustis: crudelior suis: crudelissimus sibi ipsi. ¶ Quia diabolus sit crudel sanctis: patet in Job. ij. caplo. quem sathā p̃ subtractionem oīum suorum bonorum et interfectionē ex ruina per euz procurata filioz: percussit eū vlcere pessimo a planta pedis usq; ad uerticem. Exemplū ē ad idem in Antonio quem in seruire maximo deo seruētē et orantem demones vberauerūt usq; ad mortē. Crudelior ē diabolus suis

scilicet socijs demonibus 7 damnatis. Petrus in canonica. Aduersarius uester diabolus tanquaz leo rugiens circuit querens quem deuoret. Et hic remie. li. In persona damnati dicitur. Deuorauit me: absorbu it me sicut draco repleuit uentrem suum. Unde 7 legitur in uitis patrum: q quidaz sacerdos idolorum in templo quadam nocte uidit sathanam cum maxima multitudine demonum in throno sedentem: 7 inquirentem a singulis de malis ad que homines inducebant suggestiõibus suis. Et cū unus eorum retulisset se tempestatem in mari concitasse. Et sic nauis submersa multos necatos: sathan fecit euz a satellitibus acriter uerberari: quia paruz mali fecisset. Exinde processit alius diabolus asserens se in nuptijs quibusdam rixas excitasse 7 multum sanguinem ab hominibus illis 7 inter illos fusum ad instigationem ei⁹. Et hunc similiter flagellari fecit tanquā pigrum 7 inertem ad malum procurandum: post hūc surrexit alius in medium dicens: quia per multos annos tentasset quedam solitariū in deserto b fornicatione. Et demum illa nocte eū uicisse: ad malumqz illuz induxisse. Et hunc sathan osculatus est: 7 coronam sibi posuit in capite de uictoria habita contra illum scm uirum. Crudelissimus aut sibi ipsi: q cum sibi augeatur pena ex malis: ad que inducit homines: tanta est malitia 7 crudelitas sua: q potius eligit sibi penam augeri: q desistere a tētationibus suis. ¶ Tertia cōditio demonis ē pccitas 7 auuiditas eius. Deutro. xxviij. Ad ducet dñs super te gentes de lōgiquo: de extremis finibus terre: gentē procacissimā. i. demōes. Legit in uita bñ Martini q cū ipse cum socijs pergeret iuxta quoddā stagnū cernēs mergos isidiātes aliis piscibus: 7 se de eis ingurgitantibus: ait socijs. forma hec demonum ē. Insiātur incautis: captos deuorāt: saturariqz neqūt deuoratis. ¶ Quarta cōditio eoz ē fortitudo 7 pias eozū. Job. xl. c. Non ē pias super terram: que possit ei cōparari. Tanta ē pias eozū: q fm nām oīs materia elemētalī est subdita eis ad nutū: nisi a deo 7 angel⁹ bonis retineantur. Unde posset ignē mittere de aere sulfura: tempestates 7 pluuias 7 infirmitates i hominibus: nisi coerceantur uirtute dei. Ipse fecit: ut ait ps imissionem per angelos malos ad plagādū egyptum. Diabolus fuit qui ignem de celo immisit ad consumendum greges ouium Job. Ipse uētum ualidum excitauit ad subruendum domū: ubi fili⁹ Job. viij. cum tribus sororibus cōuiuabatur. Ipse graui ulcere corpus eius vulnerauit: ei⁹ opere maleficia multis multipl⁹ nocens. Eccl. xix. Sunt sps ad uindictaz creati: 7 in furore suo cōfirmauerunt tormenta sua: 7 in tpe consumationis effundent uirtutem 7 furorem eius qui fecit eos: confident. ¶ Quinto eozū uelocitas. Tre. iij. Uelociores fuerunt persecutores nostri aqlis

celi. vnde ut hētur i li. dialo. dicēte stephano mācipio suo ex ira. Ueni diabole: discaltia me: statiz affuit diabolus discalcians. Similiter euz hermo genes incantator inuocasset demones: ut adducerent ad eū ligatum Philetum discipulū suū: hoc executi sūt. Missi at ab eo 7 ad Jacobum aplm ē adducendum: ueloces quidem fuerunt ad eundū: sed in nullo ualentes eum ledere: quinimmo cruciati uelociores fuerunt iussu apostoli ad hermogem: captum 7 ligatuz ante apostolū adducendum. ¶ Sexto eorum nocendi studiositas: sagacitas 7 diuersitas. Un apoc. xij. describit hēre vij. capita 7. x. cornua: que significant. vij. modos uarios decipiendi 7 nocēdi. Unde in figurā. Serpens callidior erat cūctis animātibus terre. Scñ. iij. Mille nāqz nocendi hz mōes: nec ignoramus astutiā eius. xvi. q. ij. Uisū. Ad qd facit qd diabolus ipse confessus est. Nā cū magister iordanis generalis secundus ordinis predicatorum adiuraret demonē: vt discederet ab obsessio: 7 interrogasset quo nomine vocaretur ipse diabol⁹ obsidens. Respondit q mille artifex diceretur: qz mille modos hēret ad nocenduz. In dialogo quoqz refert Grego q cum quidā eps mediolanen⁹. corinthum accessisset: intrauit domum quam multis annis demones inhabitabilē reddiderant propter clamores eorum: 7 euz uellet de nocte quiescere: audire cepit magnis clamoribus rugitus leonum: balat⁹ pecorum: sibilos serpentum: ruditus asinorū: gñitus porcorū 7 huiusmōi. Tūc eps ait. Bñ tibi tigit miser. Tu es qui dixisti: ponā sedē meaz ad aquilonē: similis ero altissimo. Ecce per suberbiā tuā his bestijs similis factus es. Ad hoc quasi erubescens diabolus discessit a loco. ¶ Septima eorum maligna falsitas: uera. n. exprobrat: 7 falsa opponit. Apoc. Proiectus ē in terram diabolus accusator noster: qui accusabat fratres die ac nocte. Job. xvi. Suscitatur falsiloqu⁹ aduersus faciē meā dīcēs mibi. Collegit furore suū in me. Sau det. n. de penis 7 malis iustorū 7 reproborū: 7 irridet eis. Oia supradicta propter que diabolus ē timendus 7 horrendus damnatis notantur. Abacuch. i. ubi dicit. Suscitabo chaldeos: q iterprantur feroces: ecce crudelitas gentez amarā: ecce malignitas: 7 uelocem: ecce uelocitas: ambulātem 7ē. ecce auuiditas: hōribilē 7 terribilez: ecce hōribilitas: ex se ipsa mendacem: ecce falsitas: leuiorēz pardis equi eius: ecce fallendī et nocendī diuersitas. Pardus enim est varij coloris et uelotōres lupis uespertinis: ecce vorandī auuiditas et insaciabilitas. Et postea dicitur. Ipse de regibus triumphabit: ecce pias 7 fortitudo. Potes ex his ppendē: qta miseria: quanta angustia: quāta pena sit hītare cū talibus tortorib⁹. Et iō timendū: ne ad talē societatem perueniatur.

De priuatione diuini. §. x

ne uisionis. Qui descendit ad infernū dānatoꝝ: nūq̃ deū uidere p̃nt. Unde dī eis. Discedite a me maledicti in ignē eternū. Mat. xxv. ut. s. nūq̃ me uideatis. Isa. xvi. ait dñs. Non uidebit gl̃iaz mea. s. dānatus: ubi alia translatio h̃z que cōius al legatur. Tollatur impius: ne uideat gl̃iaz dei. Et hec ē eis maxima pena super oēs alias. b. Augu. Nulla pena maior q̃ carentia diuine uisionis. Et Cris. li. de uisioe al. cōpositio cordis dicit: q̃ potius eligeret mille gehēnas. i. ignes inferni q̃ puari tali uisione. Hec uisio ut ait plotinus p̃hs platonis. Et refert. b. Aug. de ciui. dei. Est tāte pulchritudinis tantoq̃ amore dignissima: ut sine hac aīaz quibuscūq̃ bonis et quāuislibet p̃dita extimet infelicitissimā. S̃z q̃ corpus qd̃ corūpitur aggrauat aīam: et depūit terrena inbitatio sensum multa cogitantē. Jō parū et quasi nihil itelligit uita p̃nti de deo: quantum bonū sit aīe: ut. n. ait p̃hs. Sicut lumen noctue se h̃z ad lumē solis: qd̃ s. sufferre non ualet: ita oculus noster. s. intellectus ad illa manifestissima nature: ut angelos et deum parū et imperfectissime ea cognoscēs. Si. n. ista bona t̃palia et quecūq̃ creata que bona sunt: accidēt taliter et p̃cipatiue trahunt nos ad amorē earū: et tanto magis quātomagis nobis rep̃tantur bona: quanto magis h̃z trahere ad amorē et cōsolationem et delectationē bonum diuinum seu deus qui est bonū per essentia: unde d̃riatur oīs bonitas. S̃z q̃ hoc pax aīa uidet et cōsiderat i mūdo: iō pax uel nihil d̃ligit: et parū extimat eius uisionē ne priuari. Separata āt aīa a corporis grauietate itelligit deū sūmū bonū: et q̃ ad illū adipiscēdū ē creata. Et q̃ imēdiate ipsū sūmū possidet: si non esset in ea impedimentū. Consideras ergo q̃ propter sui defectum. s. p̃cōꝝ cōsecutionē talis boni puatur: et in eternū si dānatus ē: sūme dolet puari se tali uisioe dei clara. Si. n. aīa esset i igne inferni: et deum uideret clare non sentiret penam. Et contra si esset in celo cum sanctis et angelis: et non uideret deum: non haberet gaudium et cōsolationem. Sicut ergo dei uisio. s. clara et faciliis est tota merces s̃m. b. Aug. et p̃mium sanctorum. Satiabor: ait ps. xvi. cum apparuerit gloria tua i. clara uisio: et quietatur omnis appetitus: ita et p̃uatio talis uisionis est totum malum. i. p̃ncipale ipsis dānatis. Et sicut ex ipsa uisione cōsequuntur sancti omnia bona: ita ex priuatione eius dānati omnia mala contraria dictis bonis. Recipiunt enim sancti ex ipsa uisione dei summam scientiam omnium. Quid est quod nesciāt. s. sancti q̃ scientem omnia sciunt: ait. b. Greg. Cum enim in deo sint idee oīum creaturarū ipsū uidentes: oīa in eo uident que uolunt de creaturis. Contra dānati priuati tali uisione nullus rei h̃nt perfectam

cognitionem. et si aliquid h̃c in hoc mūdo nouerunt de deo et creaturis: ut philosophi Aristoteles: plato et c. de tali cognitione non habent delectationē: sed maius tormentum: quia abusi sunt: et minimus puer qui. s. mortuus est in infātia baptizatus maiorem scientiam de rebus habet in patria: q̃ omnes philosophi in inferno. ¶ Secūdo sancti ex beatissima uisione consequuntur maximum gaudiū et delectationem. ps. xv. Delectationes in dextera tua usq̃ in finem. Dextera dei ē uita eterna. Augu. Delectationes sunt ex uisioe dei usq̃ i finem. i. ad finiendum et perficiendū omne appetitū. Contra dānati ex priuatione huius uisionis habēt sūmam tristitiam. Et sicut beati ex omni parte supra: infra: intus: et extra: circum circa pleni sunt gaudio: propter quod dicitur cui libet eorum. Intra in gaudiū domini tui. Ita dānati ex omni parte circumdati sūt dolore ex cōsideratione superiorū p̃miorū que amiserūt: ex cōsideratione inferiorū rerū que nimis dilexerūt eis puati. Ex cōsideratione interiorū remōdentū peccatoꝝ. Ex cōsideratione exteriorū ignium urentium. Ex cōsideratione circūstantiū demonioꝝ et socioꝝ. ¶ Tercio beati ex uisione dei cōsecutur perfectā amicitia ad deū et socios. Ita se p̃fecte diligunt: q̃ gl̃iam maiore s̃corum magis eis uolunt q̃ sibi: q̃ magis meruerūt. Contra dānati odiūt deū ut punientē. Unde Jo. in apoc. Blasphemauerūt deū uiuentē i secula seculorū. Nulla dilectio vel amicitia est i eis: nec erga prop̃quos: nec erga amicos. Quos secum uidēt i tormentis socios i p̃ccis odiunt. Oēs sanctos et prop̃quos genere uellēt secum esse i inferno: quinimo et se ipsos odiunt. Et quāuis non esse simplr non cadat in appetitū creature: tñ quia minus malum habet roem boni respectu maioris mali: q̃ melius ē non esse q̃ male esse: iō dicitur de dānatis in apoca. c. ix. Desiderabunt hoīes mori. i. deficere abesse: et fugiet mors ab eis. ¶ Quarto beati ex uisione dei assequuntur magnam dignitatē. s. regiam et sacerdotalez. Unde decantant ante deū. Redemisti nos dñe in sanguine tuo: et fecisti nos deo nostro regnum. i. reges et sacerdotes: reges ad dominādū toti mūdo: sacerdotes ad offerendū continue sacrificiū s̃ctarū et seruentium affectionum. Contra dānati ex priuatione huius uisionis participauit ignominiam et seruitutē. Diere. v. caplo. Seruietis dñs alienis. qui non dabunt uobis requiem id est de monibus: quinimmo serui et subiecti sūt et capti ui tenentur in carcere inferni: ut non ualeant ide exire ad libitum suum. ¶ Quinto ex dei uisione habent sancti summam pacem. Isa. xxxij. Sede b̃t populus meus in pulchritudine pacis et rege opulenta. Oīa appetunt pacez: dicit Dionysius. Et si tam dulcis est pax humana pro temporali salute hoīum: quanto dulciōr est pax diuina pro

Titulus .XIII.

eterna salute angelorum: ait. b. Aug. xxiij. q. i. noli. Nec hic potest esse perfecta pax: sed solum in patria. Sed in inferno est remotio omnis pacis et continuum bellum. Nam ut dicit sapiens. Armabit. s. de creaturas ad ultionem inimicorum. Et iterum pugnabit per eos. s. deo orbis terrarum contra insensatos. Sicut autem ipsi miseri habent intra se continuum bellum malorum affectionum: sic et creature bellant contra eos affligendo diversis modis et penis. Sexto ex uisione dei habent sancti maximam claritatem. Un. i. Jo. Deus lux est: et tenebre in eo non sunt ulla. Hec lux sicut illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum lumine gratie: quia scilicet nullus illuminatur nisi ab eo: ita de mundo egredientes lumine glorie non illuminatur nisi a deo. Quod lumen glorie redundans ab anima glorificata in corpus suum resuscitatum: facit ipsum clarissimum et pulcherrimum. Videntes etiam oculis corporis reassumpti christi humanitatem fulgentem sicut sol immo in comparabiliter plus: inde etiam illuminantur et iucundantur. Dammati uero privati tali uisione remanent obscuri: et tenebrosi in anima et corpore. Et quamuis in iudicio finali uisuri sint christi humanitatem: qui habet eos iudicare: non inde recipient illuminationem vel aliquam consolationem ut sancti: sed summum horrorem et dolorem: ex verbis christi eos exprobrantis de malis suis: adeo ut dicant montibus et collibus. Abscondite nos: et cooperite a facie agni. i. christi turbati contra nos. **S**eptimo recipiunt sancti ex uisione dei summam firmitatem in bono: quia cum continue representetur deus menti ut summum bonum: non possunt ad momentum diuertere ab eo: et ipsi non solum amare: ne ualeat in aliquo peccare. Sine macula enim sunt ante thronum dei. Apoc. xiiij. Dammati autem econtra sunt ita auersi a deo: quod non possunt deum diligere: sed sicut demones: ut dicit Dionysius: habent fantasiam proteruam. i. iudicium intellectus peruersum: estimantes deum iniuste eos cruciari: sic et danati. Nec auerti possunt a malis desideriis eorum que habuerunt in mundo: sed nihil eorum possunt obtinere. ps. Desiderium peccatorum peribit. s. ut non consequi ualeant desiderata ab eis.

De subtractione. §. xi.

omnium subsidiorum ab eis. s. damnatis in inferno. A deo seu personis diuinis. Ab angelis. A sanctis. A notis. Ab ecclesie suffragiis. A bonis peractis. A locis sacris. In uita presenti habent etiam maximam peccatores subsidium multiplex a deo: precipue per penitentiam per quam placatur: sed illud collecte. Deus qui culpa offenderis: penitentia placaris. In qua pater cor lapideum frangit per potentiam contritionis. Filius illuminat per manifestationem confessionis. Et spiritus sanctus dignificat fructum satisfactionis. Sed danatus non dabit deo placationem suam.

in ps. c. xi. q. penitere non potest. Quidam autem Damascenus. fuit angelus casus: hoc homini mors. i. sicut angelus ex primo suo lapsu factus est inconuertibilis ad deum: ita moriens in mortali homo est irreueribilis ad penitentiam. In inferno quis confitebitur tibi. q. d. nullus: ita nec contritio nec satisfactio. Quidam rusticus ut habetur in li. de septem donis inuitatus ad regales nuptias cum alijs ibat. In uia autem sitiens multum cum a socijs suaderetur ut aquam fetidam: quam inuenerunt in uia non biberet: sed abstinens ab ea et cito perueniens ad locum nuptiarum: optimum uinum et alia delitiosa inueniret: noluit ille acquiescere consilio aliorum: sed ut satisficeret siti: impleuit uentrem aqua illa putrida. Cum autem peruenisset ad palatii fores: ubi celebrabatur nuptie eructas fetores aque fetide: quem adhuc habebat in uentre: quem rex non solum non permisit intrare: sed cum multis ictibus expulsus eiectus est in foueam fetidissimam: ubi cunctis uidentibus euomit aquam quam biberat ibi obfirmatus. Sic accidit damna to cuilibet. In uita enim presenti uocatus ad celestes nuptias: cum in uia naturaliter appetat bonum: et sitiatur beatitudinem: aquam fetidam inueniens de litariis et diuitiarum mundi: ut satisficiat siti sue: implet affectum inordinatum illis: cum tamen sibi dissuadeatur a predicatoribus et alijs bonis. Sed demum uenit ad mortem: et cum deberet ingredi ad nuptias celi: ubi sunt omnia bona parata: quia reperitur mens eius plena iniquitate ex terrenis inordinate amatis proijcitur in foueam inferni: nec penitere ualeat: sed priuatus temporalibus in inferno permanet. Secundo damnatus priuatur auxilio angelorum sanctorum. In mundo innumera subsidia et adiutoria habemus ab angelis: ut patet per exemplum et figuram in angelo raphaele fortante in uia Tobiaz. Sed in alio seculo dicunt angeli de anima damnata. Illud dicere. Euraui mus babilonem: et non est curata: recedamus ab ea: id est in uita multipliciter quesiuimus curationem talis per inuestigationes ad bonum: noluit acquiescere: nil in alia uita agere possumus subsidij. **T**ertio orationibus sanctorum. Sancti eos qui sunt in mundo multipliciter adiuuant meritis et precibus: et per maxime beata maria quo ad corpus: et quo ad animam: ut pater. ij. machabe. ubi dicitur de hieremia sancto defuncto. Hic est qui multum orat pro populo. Sed per his qui sunt in inferno seu danatis nunquam orat: quia omnino sunt conformes uoluntati dei: quem sciunt hoc uelle. s. in nullo eis subsidium. Unde et diues nec guttam aque potuit ab abraham uel lazaro obtinere. **Q**uarto ex orationibus elemosynis et alijs que fiunt spiritualiter a consanguineis et amicis alicuius: danati nullum refrigerium recipiunt: et qui sciunt aliquid esse damnatum quantumcumque sibi amicis sumum: male faceret pro eo orando: sicut et si oraret

Capitulū Sextum.

pro diabolo liberando. Sed q̄ n̄si quis decedat in notorio mortali sciri non p̄t: si est dānatus ul' saluus. Ideo ut dicit. b. Aug. xij. q. ij. tempus: rō nabiliter pro cunctis fidelibus defunctis oratur: et si illi damnati essent: utiqz nihil ipsi inde percipiunt: sed in facientem illud suffragiūz et in alijs de purgatorio conuertitur. ¶ Quinto ex orationibus et alijs bonis que fiunt in ecclesia: omnes qui membra ecclesie. s. unita xpo per charitatem participant aliquo modo de illis bonis s̄z illud. Participem me fac deus omnium timentū te rē. Ex plūm de cibo quez quis comedit: quia omnia mēbra uiua recipiunt partem nutrimentū: non at p̄ci sum mēbrum. Quia ergo damnati sūt oīno p̄ci nec amplius incorporari seu reuniri p̄t: iō nullū subsidū inde percipiunt. Nec ēt ex indulgentijs prelatoz. Nam r̄si his qui i purgatorio sunt: ualere possint: si ad eos extendatur a prelatis: nō tñ ad dānatos. ¶ Sexto ex bonis que fecerūt in uita siue uiua: dū. s. fuerunt facta i grā siue mortua opera que. s. fuerunt facta in mortali: nullū inde auxiliū suscipiunt directe. Et hoc est quod dīc dñs per Ezechiel. xviij. Si auerterit se iustus a iustitijs suis: et fecerit iniquitatem: oīum iustitiarum eius nō recordabor. Et apls. i. Cor. xij. Si distribuo omnes facultates meas i cibos pauperum rē. nihil mihi prodest. b. Greg. In perpeccatione malorum nulla d̄z esse fiducia bonoz p̄teritorū. Indirecte ualent: q̄ si non fecisset illa bona: tunc fecisset aliquod malū: ppter qd sp̄alem penaz sustineret: quā euasit. Septimo loca sacra ubi boni sepeliūtur uiuant eis: ut. s. sancti illi in quorum honore illa loca sūt dedicata: orent p̄ aīa illa si est in purgatorio: ppter deuotionem quā ille uiuens hūit ad eos: ppter quod elegit sepulturā: ut dicit b. Aug. xij. q. ij. Sed damnatis hoc non prodest quin potius nocet ppter p̄sūptionez eoz: qui elegerūt talem sepulturā: ut magi crucientur. Un et b. Greg. i. iij. dial. exēpla ponit de quibusdā mal' i loco sacro sepultis: q̄ miraculose inde eieci sūt.

De timore initiali. Capitulū vi.

Quintus timor dicitur initialis de quo ps. c. x. Initūz sapie timor dñi. Hic timor semper ē cum charitate: quando scilicet quis timet penam siue temporalem siue eternaz. Timet et erubescit culpam cōmissam. Sed plus timet dei offensam puer. i. et Eccl. i. Principiū sapie timor dñi: et puer. viij. Timor dñi odit malum: plus. s. amore iustitie q̄ timore pene. Hic timor h̄z duos oculos. s. dextrū amoris iustitie ad declinandū malū culpę. Sinistrū euitationis pene ad euadendū infernū vel aliā penam. Hoc figuratū fuit in abrahā: cū fixit tabernaculū suū inter bethel et hay. Gen. xij. et xij. q̄ uir iustus firmat mētē suam in amo-

rem paradisi et timorē inferni. Iste sunt ille due ancille: que inducunt hester reginam: que interpretatur humilis: ad assuerum qui interpretatur beatitudo. Hester. xv. Timor eleuat et cōprimat uestī mēta defluentia et defectus uirtutū que nos ut uestimēta ornant: amor eam sustentat: he sunt due ale date mulieri per quas uolat in desertum p̄nie et uite eterne. Et q̄ bona opera que fiunt ex isto timore filiali: et mala seu peccata que quis cauet ex eo: sunt meritoria: quia magis timet offensam q̄ penaz: quia ex charitate procedunt: quia pena respicit se: offensa deum. Ideo q̄ magis timeat et doleat de offensa dei q̄ de pena: signum est dilectionis dei. Videndum est de multis: que debent timeri isto timore. Primo igitur timendum est peccatum: ne incurrat Eccl. xij. in si. dicit Salomō. Finem loquendi omnes pariter audiamus. Deuz time. s. timore initiali saltem et mandata eius serua: quod scilicet est eius effectus et signum: q̄ qui timet deum faciet bona. Eccl. Hoc est omnis homo id est per hoc homo habet uere esse hominis: quod ē esse rationale.

Timendum at ē pec. §. I.

catum et uitandum propter septem rationes: que ponuntur in lib. de septem donis. Primo quia si peccatum non esset: nihil homini obesset. Secūdo quia sine hoc: quicquid est: homini prodest. Tercio quia angelus bon' summe hoc abhorret. Quarto quia sanctis iniuriā infert. Quinto q̄ diabolo summe placet. Sexto quia deo maxime displicet. Septimo quia facienti pessime nocet. ¶ Primo igitur timendum est p̄c̄z et fugiendū: q̄ si hoc non esset: nullum malū pene esset. Eccl. viij. Qui seruat mādatum: nō experietur quicq̄ malū. b. Greg. Nulla nocebit aduersitas: si nulla dñetur iniquitas. b. Hiero. Oīa mala sustinea m̄: p̄c̄a n̄a hoc fecerūt. Oīa mala que time m̄: ualde uitaremus: si peccatum non esset. Nō time remus nec infernū: nec purgatoriū: nec dei iudiciū: nec multiplex mundi periculum: nec mortez si non esset peccatū. Ubi est p̄c̄z: nō est bonus homo. Sene. Nihil est homini bonū sine se bono. Et q̄ qdlibet mortale ē uenēnū et cōtrariū charitatis: per quā homo h̄z esse sp̄uale: iō nō h̄ns charitatem sed p̄c̄z: dicit apls. i. Cor. xij. nihil ē. Et iō petrus apls amissa charitate per p̄c̄m negationis xpi: quā non hoc itellegerit: tñ uerū dixit: cum ait cuidam dicenti se esse ex discipulis eius. O homo non sū: q̄ esse amiserat sp̄uale: ut exponit hylarius. ¶ Secundo est timendū p̄c̄m et reuendū: q̄ hōi extra p̄c̄m oīa cooperatur in bonū diligendi deū fm apls: quūmmo particeps sit oīum bonoz ecclie fm illud ps. Participem me fac deus oīum timentū te rē. Non solum bona eis cedunt in bonū: sed etia mala pene. Nā q̄ ex

penis purgatur eorum peccata augentur et meritum et corona: ut patet in Job: tobias et alijs. Sicut contra bona in se et optima sunt mala malis. Unde. b. Aug. de conse. di. ij. Et mala prosunt bonis: sicut angelus sathane colaphizans paulum. Et sancta obliunt malis sicut bucella. i. eucharistia iude. Nec enim illa bucella in se mala fuit: et ideo nocuit: sed quia malus bono male usus fuit. Insuper et mala culpe bonis conuertuntur in bonum. s. cum reuertuntur ad penitentiam. Unde. b. Aug. de pe. di. iij. Usque adeo omnia electis dei conuertuntur in bonum: ut et si qui eorum exorbitauerint: hoc eis faciat proficere: quia ideo humiliores cautiores: et seruientiores surgunt. Sicut et b. Ambrosius. dicit de petro di. l. fidelior factus est petrus: postquam fidem se perdidisse defleuit. s. negando. Et sic peccatis electis est sicut tiriacha que ex serpente ueneniissimo tiro dico conficitur: et remedium efficitur contra uenenum: quia peccatum quod habuit mortiferam delectationem in se uel alio: ex eo assumitur remedium ad ipsum expellendum et mortificandum per compunctionem de eo: et per compassionem in alio. Tertio est timendum et abominandum peccatum: quia bonis angelis multum displicet: et abominatur ipsum: hoc patet in malis et bonis hominibus. Nam seuerius puniuntur deo disponere: ut patet de sodomitis per quos et ciuitates eorum ipsi miserunt ignem et sulphure. Gen. xix. Et in dauid propter cuius uanam gloriam in numerare faciendo populum suum angelus domini infra triduum percussit ex peste uidelicet lxxij. milia. ij. Regum ult. Anselmus. Tollerabilius ferebat canis putridas homines: quam anima peccatrix deo et angelis eius. Unde in uitis patrum legitur: quia cum transiret per heremum: angelus in forma hominis cum quodam sancto heremita obuiam huerunt quodam cadauer hominis: et quia ualde ferebat: heremita nares obturauit cum clamide: ne fetorem sentiret. Angelus autem nil tale egit postea obuiam habentibus quendam pulchrum iuuenem vestibus ornatum redolentibus: angelus clausit fortiter nares: heremita autem minime. Sed miratus de actu: quare nares obturasset iuxta iuuenem transiens. cum esset ita pulcher et redolens: non autem circa illud cadauer ita marcidum et fetidum. Respondit. Tu cum sis caro sentis fetorem carnis. Nos autem quia spiritus sumus: sentimus fetorem spirituum: qui procedit ex peccatis: quorum iuuenis ille lasciuus erat plenus: et ideo mihi ferebat. Cum autem angeli boni sint nobis amicissimi et socii: debemus peccata timere et cauere: ne eis abominabiles siamus. **P**eccatum quarto sanctis iniuriarum infert: quia offendit regem et dominum: qui enim offendit dominum: offendit totam familiam suam: que sunt sancti. Eccl. xxvij. Vir peccator turbabit amicos sui. eterni regis: uel quia a comunione sanctorum se subtrahit et societate militantis et triumphantis ecclesie: quasi si excommunicatos eos iudicaret. Uel quia se contra

rum sanctis efficit: dum contrarie potestati militat. Luce. xi. Qui non est mecum: contra me est. Uel quia quantum in se est gloriam sanctorum: et gaudium minuit: qui de eius gloria uisa gauderent: et in presenti de bonis eius exemplis iocundarentur. Unde. b. Aug. in li. de penitentia: dicit quod penitens dicit de hoc dolere: quod multum boni contristati sunt suis operibus. Sicut econtra de bonis eorum iocundati fuissent. **Q**ui to peccatum ideo timendum et horrendum: quia inimici nostri pessimo. s. diabolo summe placet: et de eo gaudet. ps. xij. Qui tribulant me inimici mei exultabunt. Si mortuus fuero. s. recedens a deo puer. ij. Exultat in rebus pessimis: hoc estimat maximum suum luctum: si animas christi sanguine acquisitas sibi subiciat: et deo subtrahat: et secum ad inferna deducat: et cum ex hoc per tentationibus suis homines ad crimina iducat: nil ei utilitatis accedat: sed augmentum pene: tanta est malitia eius et inuidia: quod potius eligit sibi penam augeri cum perditione animarum: quam eo augmento carere non retinendo. Unde ut habetur ex legenda Jo. euangeliste: resuscitatus iuuenis quidam ab eo dixit publice: quod uiderat demones magni festus facientes et nimis gaudentes de ruina illorum duorum suorum discipulorum: qui penitentes de eo quod mundum reliquerant: intendebant redire ad seculum. Et econtra angeli sancti dolebant de casu eorum. quibus auditis conuersi sunt ad deum compuncti. Quidam autem demoniacus: ut patet in libro de septem donis: cum per obsessum diceret peccatum ei fere: et hoc propter nobilitatem nature sue. Unde et de quibusdam dicitur: quod postquam induxit eos ad malum precipue luxurie: ipse aufugit in actu eius. Interrogauit quidam: quare ergo cum tanta diligentia illud procuras? Respondit propter luctum. Sicut cloacharius intrat latrinam propter luctum: licet ei fereat. Scilicet cum quilibet sibi caueat facere id: unde inimicus eius letetur: quod permixtum est sibi noxium: et diabolus sit maximus aduersarius noster tamquam leo rugiens circueat: querens quem deuoret per peccatum: summe dicitur quod quilibet timere et cauere. **S**exto peccatum est timendum et uitandum: quia deo summe displicet. Et hoc patet septupliciter. Primo ex dei odio in ipsum et indignatione. Nihil deo displicet nisi peccatum. Sap. Nihil odisti deus eorum que fecisti. Et quia sine ipso sanctum est nihil: ut dicitur Jo. primo. i. peccatum: ut exponit. b. Aug. quod nihil dicitur: quia non est aliqua natura seu positum uel sed priuatiuum. Jo. cum omnia diligat que fecit: hoc solum odit quod ipse non fecit. Et in quo inuenit. s. mortale peccatum: inimicus habet et odit. s. respectu culpe Ecclesiastici. xij. Altissimum odio habet peccatores Hieronymus. de pe. di. j. Non enim hominibus irascitur deus: sed uicij: que cum ablata fuerint non erit quibus irascatur deus. Secundo peccatum deo displicet ex contumelia eius propter ipsum irrogatione Nonne maximam contumeliam faceret sponso

Capitulum Sextum.

nobilissimo: qui dulcissima eius sponsam uilissimam adulterio pstitueret. Hoc agit peccator: quia aiam sponsam xpi pstituit diabolo. Hiere. ij. Sub o ligno frondoso psternebaris meretrix. i. in omni apparente prosperitate uel delectatione. Hic peccator filios et filias dei occidit. i. bona opera templum dei succendit. Stratum paradisi ad modum predonis frangit. In faciem xpi conspuat: et quatuor in eo est iterum crucifigit. Ad hebre. vi. Rursus crucifigentes dei filium in semetipsis et ostentui habentes. Ecce quante contumelie. Tercio quod peccator valde displiceat deo: per ex eius contra ipsum persecutione: persecutus est. n. illum in omni loco: ut nullus locus sit ei tutus. In celo primum: ut apparet in lucifero: quod propter unum peccatum superbe mentis de celo deiecit in infernum: de tanta felicitate in tantam miseriam. In paradiso de quo eiecit primum parentes propter unam culpam transgressionem. In terra persecutus est peccatum in mittendo diluuium propter peccata in ignem sodomis. In aere per gradinationem in egyptum. In terra per absorptionem a terra dathan et abiron. Et in inferno. Deute. xxxij. Ignis succensus est in furore meo: et ardebit usque ad inferni nouissima de uorabitis. Quarto hoc ostenditur ex dei propter hoc imutatione. Nam peccatum ei displicet tantum quod benignissimum et clementissimum patrem conuertit in crudelissimum iudicem: ita quod pro toto mundo non dimittit quin filios quos creauit: quos sanguine suo redemit: si eos in mortali inuenierit in morte: quando gladio eterne damnationis occidat: et si fugerent sub clamide. b. marie. puer. vi. Zelus et furor uiri non parcat in die vindicte: nec acquiescet cuiusque precipius. Quinto per ex contaminatione bonorum ex genere. Nam quicquid deus faciat: se iunxit: elemosynas: martiria sustineat: non placent deo si sint cum mortali. Eccl. xxxij. Dona impiorum non probat altissimum: nec respicit in oblationibus eorum. Iacobus. Qui in uno offendit: multa bona perdit. s. meritum bonorum operum ex genere quo ad uitam eternam. Sexto apparet quantum displiceat deo peccator ex eius destructionis elaboratione. O es. n. labores assumpsit: ut destrueret peccatum. Uoluit. n. carnem assumere: ut carnem a peccato mundaret: predicare ut illud conteneret. Sacra instituit: ut illud destrueret. Apostolos in mundum mittere: ut illud expugnaret: uendit: ut nos redimeret: ligari: ut nos a peccatis solueret: sanguinem fundere: ut nos a peccatis lauaret: crucifigi: ut illud crucifigeret: occidi: ut occideret peccatum. b. Aug. Hec omnia humiliter patitur deus: ut mundus qui perierat: liberaretur. Septimo per ex dei separatione et ex hereditatione. Nullus. n. est ei tantum amicus: quin si inueniat in penitentem: in mortali priuet hereditate uite eterne et fructu eius. Isa. lii. Iniquitates uestrae diuiserunt iter uos et deum uestrum.

Peccatum ideo ti. §. II.

mendum est et cauendum: quia multa nocumenta inferunt ipsi facienti. Naturalis enim ratio dicitur ut timeat quis et euitet que homini plurimum nocent. Precipue autem sunt septem nocumenta peccati.

Quia facit sibi ipsi inimicum et odiosum.

Quia efficit ipsum durum et ponderosum.

Quia constituit eum seruum et despectuosum.

Quia reddit animum immundum et maculosum.

Quia ostendit illum fatuum et exprobratum.

Quia inuit eum uarium et menstruosum.

Quia relinquit demum nudum et amaricosum.

Quatuor ad primum clare sacra scriptura attestatur: quod peccatum facit hominem sibi ipsi inimicum et odiosum. ps. Qui diligit iniquitates odit aiam suam. Et Thobie. xij. Qui faciunt peccata et iniquitates: hostes sunt anime sue. Non. n. maius odium et inimicitia potest ad aliquem demonstrari: quam cum quis illum occidit: et uita priuat: quod est maximum bonum in temporalibus rebus. Sed ut dicit Sap. xvi. per malitiam. s. peccati occidit homo aiam suam: quod. s. priuat eam uita gratie si peccator mortale est: que excedit incomparabiliter omnia bona temporalia et naturalia. Et ideo dicit sapiens Eccl. xxi. Quasi a facie colubri fuge peccatum. Sicut. n. uidens colubum prope uenientem non expectat eum: ut magis uideat: sed subito fugit: timens ne eum mordeat et occidat: ita cum spiritus antiquus appropinquat ad animam suam mala suggestionem: ut uir peccati infundat: non est remissum agendum et dimittendum appropinquare per discursum cogitationum: sed subito fugiendum per resistantiam et expulsionem talis tentationis. Iaco. iij. Resiste te a diabolo: et fugiet a uobis. b. Ber. Uia peccati ingredientibus mel propinat sophisticus. s. diabolus: progredientibus fel et acetum: egredientibus uenenum aspidum insanabile. Ingredientes contaminat: progredientes obscurat uel obstat: egredientes exterminat: ut in anima et corpore damentur iusto iudicio dei. Ponitur similitudo in li. de septem donis: de duobus fratribus fatuo et sapienti. Qui simul incedentes deberent redire in patriam suam: a qua elongati erant: uenerunt ad quoddam biuium: ubi audierunt a pastoribus loci: quod una illarum uiarum erat: que directe ducebat ad ciuitatem suam: que utique erat alta: arcta et aspera: sed secure ducebat ad patriam suam. Altera uero uia erat plana: lata: delectabilis: sed periculosa et latronibus plena. Cum ergo auditis his sapiens uellet capere uiam montuosam et asperam: ex quo secure esset: dixit ei frater fatuus. Rogo te: ne sumamus tantum laborem: sed eamus per istam aliam uiam: que est ita delectabilis: quamuis. n. ibi sint pericula: poterimus euadere illa diuersis modis. Qui sapiens assensit. Cum ergo igitur persequeretur per latam uiam a latronibus capti: spoliati: et vulnerati sunt. Et cum fatuus in foueam proijceretur occidendus: et alius ligatus ad mortem duceretur: maledicebat sapiens

luc 21. 27

fatus: dicens q̄ ppter suā fatuitatez: q̄ uoluit ca-
pere illam uia ipse moreretur. Rndit fatuus. Tu
potius maledicaris: qm̄ tibi potius iputandū est:
qui sciebas me fatuū: et mihi credidisti et acquieui-
sti. Ad propositū. Duo fratres aīa et corpus seu
affectus uel appetitus rōnalis et sensualis. Sapiēs
ē aīa: cui rō dictat bñfacere: ardua uirtutū cōscē-
dere. Stultus appetitus sēfualis uel corpus q̄ nō
uult nisi delectabilia sibi. Cum at peruenit q̄s ad
usū rōis: occurrit biuium. s. uia uirtutū difficilis
q̄ sequatur: q̄ a pastouibus. i. prelatīs et predica-
toribus sibi manifestatur: q̄ hec est que ducit ad
uitā. Altera at̄ que occurrit. s. delectationū mun-
di: n̄si lata uideatur et placida: tñ plena periculis
et latronibus demonū: et ad perditionē ducit. Et
at̄ aīe seu rōi uideatur magis sequēda uia aspera
q̄ secura: tñ allectus a fratre. s. appetitu sensuali:
cui grāuius est uia uirtutū et pñie: permittit se du-
ci: ut complaceat fatuo per uia lataz: precipue cū
multos uideat ire per eam: cogitans q̄ n̄si multa
pericula iueniet: ipse euadet: ul̄ si erret q̄ poterit
emēdari. Pergēdo igitur per uiam lata mundī:
incidūt in latrones demones: qui spoliāt bōis spū-
alibus: et vulnerant i naturalibus: et occidūt aīaz
et corpus deiciendo in foueam infernī. Unde Ja-
cobus. Unusquisq̄ tentatur a cupiscētia sua ab-
stractus et illectus. Deinde cōcupiscētia cū conce-
perit: parit peccatū. Pcc̄z uero cū cōsumatū fue-
rit: generat mortem. Et pauci sūt qui per pñiam
redeant ad uiam salutis: ut sperant: potius presu-
munt. In inferno at̄ positi aīa et corpus post finē
ultimū conqueritur aīa d̄ corpore: q̄ noluī labo-
rare: sed magis rōnabiliter corpus de aīa: que ut
dñā eius et sapiens noluit refrenare: et sibi subiec-
tum facere.

Secundum notū .§. III.

mentum q̄ facit peccatū aīe: propter q̄ est timē-
dum: et abijciendū ē: q̄ facit hōiem durū et pōde-
rosū. Unde de diabolo dī et mēbris eius reprobis
Job. xli. Cor eius indurabitur quasi lapis. Et de
pharaone obstinato. Induratum est cor pharao-
nis. Nec est credendū uel dicendū: q̄ istam duriti-
am causet deus in malis: q̄ ap̄lus dicit ad Ro. ix.
Qui uult deus miseretur: et quez uult indurat. In-
durare deus dī: q̄ indurare permittit relinquens
hōiem arbitrio suo de meritis eius: ut dicit beatus
Aug. xxiij. q. iij. nabuchodonosor. Et quāto q̄s
magis permanet in pcc̄o: tāto magis obduratur.
Poeta Quidius. Qui non ē hodie: cras min⁹ ap-
tus erit. Sene. Peccata iuueni predicātur in q̄le:
q̄ sunt debilia de facili. Peccata senum predicāt
in quid: q̄ eis quasi substantiā adheret. Lū. n.
permanendo in peccatis quasi impossibile ē: q̄n
illa iterent: uel alia perpetrent iterando: frequen-
trahūt in cōsuetudinē: que cuz sit quasi altera

natura fm̄ p̄m: sicut naturalia tolli non pñt: ita
tales obdurati raro reuertuntur ad deū: ea dimi-
tēdo nisi i magno miraculo: ut pz exemplū de illo
sene nicolao luxurioso: qui cū proposuisset absti-
nere a voluptatibus carnis: et ppter hoc ēt porta-
ret euāgelium in sinū suū quasi in sui adiutoriū:
deuictus ex mala consuetudine: stimulatus a con-
cupiscētia accessit ad prostibulum ad scelus per-
petrandū. Sed clamauit meretrix cōtra eū. Egre-
dere senex: q̄ uideo super te mirabilia. Hēbat. n.
tūc secum euāgelium. Qui compūctus accessit ad
b. andream ap̄lum narrans sc̄m suum. Pro quo
orans diu dñm p̄ remissione pcc̄orum illius et cō-
tinentia audiuit uocem de celo dicentē se exaudi-
tum: ita tñ q̄ et senex penitentiā ageret sex mētib⁹
ieiunando et orando. Hec ergo ages: et pauperib⁹
cuncta distribuens salutē obtinuit et castimoniā.
Quātum at̄ sit periculosa et pernitiōsa ista obdu-
ratio: oñdit. b. Bernar. in li. ad eugenii papam d̄
considerationē dicens. Nemo duri cordis salutē
unq̄ adeptus ē: nisi forte cui de⁹ abstulit cor: lapī
deū: et dedit ei cor carneū. Ipsū. n. cor durum est:
q̄ nec cōpunctione scinditur: nec pietate molli-
t: nec precib⁹ mouetur: minis non cedit: flagellis ob-
duratur. Ingratum ad bñficia: infidū ad cōsilia:
p̄mptum ad iudicia: inuerecūdum ad turpia: im-
pauidū ad periculosa: inhumanū ad hūana: pre-
teritorum obliuiscens: pñtium negligens: futurū
non prospiciēs. Et breuiter ut cuncta uino uerbo
comprehendā. Ipsū ē: q̄ nec deū timet nec hōi-
nes reueretur: de quo dī. s. Eccl. iij. Cor durū ma-
le hēbit in nouissimo. Hodie igitur si uocem eius
s. dei audierit: nolite obdurare corda uestra. Nā
ipsa duritia facit hōiem ponderosū. Est. n. pcc̄m
ut quoddam pondus aīe fm̄ illud ps. Sicut on⁹
grauē grauate sūt super me. s. iniquitates: pcc̄m
at̄ fm̄. b. Greg. q̄ per penitentiā mox nō dilui-
tur: suo pondere ad aliud trahit: quanto igit̄ q̄s
magis induratur: tanto peccata multiplicat: et p
consequens ponderosior efficitur. Anima quidez
nostra de se leuissima est: nullum pondus materi-
ale habēs. Sed corpus quod corūpitur: ait sapi-
ens: aggrauat aīam: cum est unitū cū ea. Separa-
ta at̄ si sit sine peccato: adeo leuis ē: q̄ i momento
in ictu oculi supra celum: peruenit usq̄ ad cōspec-
tū dei: quo peruenire non posset. s. usq̄ ad primū
etiam celum: nec aquila: nec alia auis etiam to-
to tempore uite sue. In mortali autem egressa ita
ponderosa est per peccatum: q̄ consistere non p̄t
uel in modico: quin ad profundum inferni descen-
dat. Et hoc patet q̄ est ponderosior anima: pro-
pter peccatum omni re ponderosior. Nā si massa
plumbea esset ubi est luna: cum caderet: eam ira
retineret. Sed peccantem spiritum angelicū nō
potuit retinere firmamentum: quod sic dicit pro-
pter suā firmitatez. nec terra nec aliqua corpea

Capitulum Sextum

creatura uel nā retinere non potuit: quin caderet ad inferni nouissima. Unde Zacharias. v. Iniquitas dī sedere super talentū plumbi: ut edificet ei domus in terra senar. i. inferni. Et Eccl. xxij. dī super plumbum quid grauabitur. q. d. nihil. Et post: arenaz et salem et massam ferri facilius ē ferre: q̄ hominem imprudentem fatuum et impiū. Cum hoc autem pondere non pōt non solum per artam et altam viam currere uel ambulare: s; nec serpere uel erigere: nisi onere deposito. Et ideo hō tatur ap̄s ad Hebze. xij. Deponentes omne pondus. i. iniquitatis et circumstās peccatū: curramus ad ppositum nobis certamen.

Tertius nocumē. §. III.

tus peccati ppter quod timendum est et ab eo abstinendum: qz facit seruum vilissimum et despectum. Nil certe uilius peccato: qz nihil est. i. nō est aliqua creatura: sed priuatio boni. Peccatū autē facit perpetrante ipsum: seruum peccati et cōse quēter diaboli. Unde xps: Joh. viij. Qui fac peccatū: seruus ē peccati. Et. i. pet. ij. A quo q̄s victus est ei suus additus est. b. Aug. Bonus homo si fuit. i. alicui dño tēporali: liber est. Malus autē si regnet: seruus est: non unius hominis: sed quod peius est tot dñoz quot vitiōz. Unde et bragma ni scripserunt Alexandro magno: ut legitur in hī storia transmarina. Tu hostes exteriores expoliās ut interiores nutrias. Tu hoies tue seruituri subijcis: et intus tuis interioribus seruis. Nos nullam partem vī corporis potestati vīe reliquistis qm̄ ide tributarij sitis. Nos tot dños aut dños asseritis: quot membra habetis. Mineruā deam capitis dicitis per sapiam Junonem. qz iracūda deaz cordis. Martē qz bellicosus deū pectori. Mercurium: qz multiloquus deū lingue: Hercule: quia magne fortitudis deū brachiorū. Bachum: quia ebriosus deū gutturis. Cupidinem: qz fornicator deū renū. Et sic de alijs. Accidit deuicto a peccato uel diabolo: sicut de ceruo de quo dicunt nāles: qz ex quo semel vincitur ab alio ceruo: sēp postea quasi dñm suum iudicās et recognoscens: cū ei occurrit caput inclinat et comua dimittit: quasi insignum subiectōis et fuituris. In huius fuitur figurā ē: qz sedechias rex iherlm captus ab exercitu Nabuchodonosor in reblata excecatus ductus fuit captiuus et seruus in babylonē Hierē. Sic animus hoīs rex factus superne iherlm per gratiā: si capitur ab exercitu vitiōrū qui est exercitus demonis: excecatur in rōe et seruus ducitur in babylonē infernalem. Facit igitur peccatum hoīem abiectissimum et vilissimum. Maxime enim vilitatis est pditio seruilis: et tanto magis: quāto dignioris conditōis ē qui efficitur seruus: et vilioris q̄ efficit dñs. Seruitus enī hoīuz que etiā per peccatum inducta ē: nō inducitur in totum homīnez: quia

solum in obsequijs exterioribus corporis. sed nō i interioribus animi. Unde Sen. Errant qui estīmant seruitutem in totū hoīem descendere: pars melior excepta est. Corpora dicimus obnoxia. Mens sui iuris est. Unde precipienti dño aliquid mali: nullo modo tenetur nec dī obedire: ut dicit Hiero. xi. q. iij. si dñs. Sic seruitus pccī deriuatur ad aīam pnciplr et capit eaz: cū tñ aīa sit de sui nā nobilissima: et peccatū vt dictum ē quid vilissimū. Unde Sen. Si scirem deos ignoscituros et hoies ignoraturos: adhuc dedignarer peccare. Et qdaz p̄s quū incitatur ad peccandū sibi ipsi rīdit. Erubescet celum intrare in cenam. Est aīa nīa illa margarita taz preciosa: qz celestis negociator oīa bona sua dedit vt cōparet eam: fm euangelicam parabolam: Math. xij. Sed peccatū nimis vilificat eam: adeo qz nō capiat locum nisi immūdis simum. i. sentinam mundi. i. infernū. Et ideo dñs vt se peccator cōsiderat et vilitatem deponat pccī: exhortans: ait. Quāuiliis facta est nimis iteras vias tuas: Hierē. ij. i. peccata sequens. b. Aug. quid times o homo: hoīem in sinu suo positū abijcit deus a suo et suoz cōsortio. Abijcit a mundo et p̄icit in sentinam inferni cū diabolo: ppter hoc. i. peccatū lucifer vilis et abiectus abijcitur de cōsortio āgelorum sicut leprosus. Adā eijcitur de paradiso. Saul a regno. i. regū. xv. Nabuchodonosor ab humano cōsortio: Dan. iij. Et ideo dī in ps. clix. Homo cum in honore esset nō intellexit: cōparatus ē iumentis insipientib. Nec solum similis illis: sed vilior et abiectior eis Bern. O qm̄ misera conditio peccatorū: que dī filio fac seruū porcorū: ut pdigus ostendit. Ecce quomodo de rege facta tā egregia creatura. Puto dicerent iumenta si loq̄ possent. Ecce adam quasi vnus ex nobis factus ē.

Quartum nocumē. §. V.

tum peccati ē: qz reddit imūdum et maculosum. Dicit apostolus qz xps eligit sibi ecclesiā ut spōsā nō habentē maculam. i. peccati neqz rugam erroris. Et dī triūphanti dī Apo. xij. Sine macula sunt ante tronū dei. De militanti in ps. centessio. Ambulās in uia imaculata hīc mihi mīstrabat. Qui ergo habet maculā pccī: neqz in militanti ecclesia est p meritū: neqz in triūphanti erit p pmiū. Quauis aut pccm veniale obscuret aliquatulus aīam: ppter quod. b. Aug. dicit: qz cauēda sunt et timenda: ne multiplicata faciant nauis mētis submergi: sicut gutte aque intrātes i sentinaz nisi euacuetur: nō tñ generat maculam sicut mortale qd cūqz: fm tho. in. iij. Que macula nō est materialis: sed spūalis. i. qdam dissimilitudo diuine bonitatis. Est enim de sūma bonitas sine aliquo defectu. Unde Sap. vij. de eius sapia dicitur. Speculum sine macula et imago bonitatis. Anima igit cum habet aliqd mortale: dicit maculata propter

Titulus tertiusdecimus.

talem dissimilitudinem ab eo et contrarietatem malitie: et quanto plura et grauiora peccata habet: tanto deus magis maculata et longior a deo et dissimilior. ¶ Ex quo est deus anima fetida imunda et corrupta. ps. Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis. id est operibus in quibus multum extendunt et laborant. Et modicum fermentum: ait apostolus. i. Corin. v. totam massam corrumpit. id est operibus bonorum operum. Hoc peccatum est lepra imunditie: cui non licet adherere: ne alia imunda faciat siue sit lepra in capillis. id est cogitationibus siue in cute exterioris operationis. Siue in veste manifeste prauitatis. Siue sit in domo que frequenter. id est male consuetudinis. Omnia ista imunda reddunt animam et abominabilem. figuratur huius habes leuit. xij. et xiiij. Tanta est hec imunditia: ut ad eius corruptionem omnem imunditiam corporalem: quantumcumque lepre plagam et ulcerum: deus et sancti qui rectum iudicium habent: nullam extiment. Ex corde exeunt cogitationes male: furta: blasphemie: adulteria: et huiusmodi. Et hec sunt que coinquinant hominem: ait magister veritatis christus: Math. xv. Non lotis manibus manducare vel et lutulentis: non coinquinant homines. Tanta est huius imunditia: ut nulla ablutio terrena hanc imunditiam tollere possit et maculas nisi deus aqua sue celestis gratie: figurata aqua iordanis in qua Naama syrus totus immundus lepra lotus: mundatus est ad plenum: et restituta est caro eius: sicut caro pueri paruuli. iij. regum. v. b. August. Nemo tollit peccata nisi christus: qui est agnus dei tollens peccata mundi: remittendo que facta sunt: adiuvando ne fiant: et ad vitam perducendo ubi fieri non possunt: de consuetudine. di. iij. Et ad hoc virtute sue diuinitatis. Tanta est huius imunditia: ut ad huiusmodi abluionem faciendam: necessarium fuerit dei filium de celo descendere: carnem assumere: crucem subire: ut in sanguine suo auferretur ista macula imunditie. Apoc. i. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Ad hanc remouendam tota lauastra statuit: aquas diluuii: ignem iudicii et purgatorij: tribulationum et martyriorum lachrymarum: sacramentorum: verborum suorum. Abijcite ergo: ait Iac. apostolus in canonica sua: omnem imunditiam et abundantiam malitie immunditiam terre. id est animam terrestrium immundorum: quales sunt qui propter amorem terrenorum postponunt celestia. Immunditiam aque que est piscium immundorum: dum facit homines fluere per immundas cogitationes: curiose discurre in scientijs. et voluptari in carnalibus. Immunditiam aeris. id est volatilium immundorum eorum qui volant et querunt alta dignitatum. Immunditiam ignis alieni: inuidie et presumptionis: quo combustus sunt nadab et abiu filij aaron: qui presumpserunt cum igne alieno domino offerre: qu. b. imma. in via.

¶ Quintum nocum. §. VI. tum peccati est: quod ostendit homines fatui. vii. et deridendum. Contra in libris sapientialibus peccatores stulti dicuntur. Unde quod peccatores semper in mundo abundant. De Ecclesiastico. Stultorum infinitus est numerus. Stultitia est contra sapientie. Sicut ergo sapiens prima pime dei: qui bene iudicat de ultimo fine hominis: ita et stultus qui male iudicat et false de ipso ultimo fine. id est deo preponendo creaturam creatori: et bonum temporale eterno. ¶ Et sepe ostenditur peccator fatuus. Ex via: ex cura: ex mensa: ex domo sua: ex pugna: ex gloria: ex opere. Et primo ex via. Posui vos ut eatis: ait christus. Et cum oporteat nos ambulare: vel versus hierusalem supernam: vel versus babilonem infernalem: et veritas que mentiri non potest docuerit: que sit via ducens ad vtramque ciuitatem hierusalem plenam omnibus hominibus: et babilonem plenam omnibus miserijs: dicens. Arta est uia que ducit ad vitam. id est via virtutum: et pauci vadunt per eam. Et lata et spaciola via que ducit ad mortem: et multi incedunt per eam. id est via vitiorum et voluptatum. Peccator est ita stultus: quod cum habeat esse certus de finis ista: eligit potius incedere per viam peccatorum per quam ut bos ad victimam ducitur: videns multos talem viam amplecti: quam cum modico labore in virtutibus se exercere. Unde bene deus puer. id est sapientia et doctrina. id est sapie doctrinam christi stulti despiciunt. Sed in inferno positi dicunt. Nos insensati vitam illorum. id est iustorum asperam extimabamus insaniam: et finem eorum sine honore. Ecce quanto computati sunt inter filios dei. Sapientia et nos ut fatui iter filios diaboli. ¶ Ex cura ostendit fatuitas peccatorum. fatuus enim reputatur qui nullam curam sui vel suorum habet. Nec infirmitatibus suis et suorum aliquam curam per se vel alios ad sanandum adhibet: quoniam freneticus extra se moleste recipit curam habentes sui ne pereat. Et ut dicit Iheronimus. fatuus fatua loquitur: contumelias inferens eis qui reprehendunt vitam suam. Esti curam sui vel familie et suorum alicui committit fatuo: qui nec curare nouit alios nec se ipsum. Familiam filios committit erudiendos lasciujs. Alexander magnus in pueritia sub pedagogo leonide malis moribus ibutus: in adolescentia et iuuentute illos dediscere nequiuit. O quanta stultitia in platis: qui committunt curam animarum personis quibus non committerent pecuniam nec forte pomorum sportam b. Berni. Sic stulti extimationem de maximis minimam: et de minimis maximam curam gerunt. Nisi siles cuidam fatuo episcopo: qui sollicitudinem maiorem ostendit de custodia calati piroz pleni: quam de multitudinem animarum sui episcopi. Cum enim perculisset cuidam suo nepotulo archidiaconatum: et peritum sibi fuisset castrum suauium piroz: querebat cogitans cui commedaret ut salua fierent: dixit dictus nepotulus.

Capitulum Sextum

archidiaconus. Dñe mī cōmenda mibi. Lūi ep̄s. Non confido de te male mibi custodires. Quidā autem magister ibi existens ⁊ familiaris ait. O miser que fatuitas ista. Commisisti infinitum numerum aiarum: cui non audes cōmittere calatū pirorum. **T**ertio ex mēsa apparet stulticia ubi sunt diuersi cibi ⁊ potus toxicati: sed melle ul' zūcharo ab extra liniti: ⁊ in uasis aureis propinati. Lerte oīno fatuus esset qui tales cibos ⁊ potus sibi paratos: ⁊ tales declaratos esse a fide dignis ppter pulchritudinem uasoz ⁊ dulcedinē ciboz alique illorum cōmderet: cum mors pessima inde pculdubio sit secutura: puer. i. Usqueq; paruuli diligētis infantiam: stulti ea que sunt sibi noxia concupiscunt. b. Grego. Quid insanius q̄ pro modica delectatiōe carnis: eternis se obligare supplicijs. In huius figurā: hī Exo. q. quidā de populo isrl' cum essent in deserto: pasci manna suaui celesti: appetentes delectationes ciboz carniū: ignis cōsumpsit eos oī illos comedissēt. ps. Adhuc elce eorum erant in ore ipsorum: ⁊ ira dei ascēdit super eos ⁊c. **Q**uarto p3 fatuitas peccatoris ⁊ ostenditur ex domo sua. s. mentis: qm̄. s. ignem ponit in ea. unde se ⁊ omnia bona sua consumat ignem. s. carnalis delectationis ire uel inuidie uel alterius peccati: qui consumit in eo uitam gratie ⁊ omnia bona uirtutum: Jo. xxxi. Ignis est usq; ad consumationem deuorans ⁊ omnia germina eradicans. s. bonorum operum. Sic sardanapalus rex assyriorum totus effemiat⁹ ⁊ lasciujs odit⁹: cum uidit ciuitatem suam obsessam ab exercitu ⁊ non posset resistere: se ipsum in domo cōbussit cum omnibus suis rebus preciosis. Silis ē huius aui phenici: que antiquata multas radices aromaticas in nido colligit ⁊ se ipsam comburit. **Q**uinto qz cum sit positus in pugna p̄tinua: qm̄ ut oīc Job. vii. Militia est uita hoīs super terraz p̄p̄ qd̄ oportet arma h̄re: fm̄ illud apli ad ephe. vi. ca. Sumite armaturam dei ut possitis resistere aduersus insidias diaboli. Ita fatuus est q. p̄j cit arma quibus se poterat d̄fendere. Unde p̄bia boetio. Talia tibi arma contuleramus: que nisi p̄us abiecisses nūq; victus fuisses. Uel est negligēs: qz permittit latrones sibi arma aufirre. uide possit vulnerari. Superbia furatur ei calcaria timoris mortis tēporalis ⁊ eterne: ⁊ ensem timoris diuine iusticie: ⁊ vulnerat in oculis. Inuidia vulnerat in naribus: ne odorem p̄imi bonorum sustineat: ⁊ aufert ei lozicam iusticie: que connectit sil' multos annulos. s. virtutes. Ira aufert scutū paciētie ⁊ vulnerat in auribus. Pigritia aufert equum corporis: ne eo utatur ad laborem et vulnerat in pedibus. Auaritia furatur lanceam misericordie ⁊ pietatis elapz: ⁊ vulnerat in manibus. Luxuria aufert ⁊ cingulum ⁊ brachias continentie: et vulnerat in lumbis. Gula aufert galeam spei salu-

tis per quam custodiat caput rōnis. **S**exto fatuitatē peccator ostēdit in gloria: pro momentanea laude ⁊ gloriam eternam postponens. Unde in numero est quinq; fatuarū uirginū: que accipientes lampades suas: non sumpserunt oleum in uasis suis. que ideo excluse sunt a gloria nuptiarū sponsi: ut habetur pabolice: Mathe. xxv. et exponit. b. Augu. signare eos ⁊ eas: que n̄ si habent in se integritatem quinq; sensuū cōseruando: quasi uirgines ex hoc lucentes ut lampades: per exempla opezz exteriorz: tñ qz non hñt oleum in uasis. i. leticiam spūalem: que exurgit in cordibus ex pura intentione bonorum operum: ut. i. fiant propter deum: priuantur gloria eterna finaliter.

Septimo in opera sua peccator ostendit fatuitatem: quia. s. cum habeat magnam sarcinaz peccatorz quā ferre non potest: adhuc addit alia que plus onerent: fm̄ illud Apoc. ultimo. Qui in foribus est sordescat adhuc. Exemplum in uitis patrum. Ostendit angelus hoīes laborantes triplici fatuitate sub hīs exēplis. Ostendit enim quendā facientem sibi fasciculum de lignis: ⁊ cum p̄e grauedine nō posset illud ferre. adhuc alia ligna addebat. Scdm̄: qui cum aquam de puteo cu3 labore hauriebat multo: haustam fundebat super terram que absorbebatur ab ea. Tertium portante trabem ⁊ cum uellet cum ea intrare domum tenebat: eam ex transuerso sibi ipsi ponens obicez ad non valendum intrare. Sic peccator fatuus est: qz dum h3 multa grauiā peccata cum onerantes: nō minuit ea: sed auget addendo alia. Secundus ē qui laborat satis pro gratia aque acq̄renda ⁊ per incuriā eam amittit. Tertius ē q̄ p̄ rigore iobediētie ⁊ superbie uult intrare in domū dei.

Sexto peccatū est §. VII

timendum ⁊ fugiendum: qz spoliat hoīem cūctis bonis spūalibus: ⁊ amaritudinem inducit: ⁊ āguosum facit. Qz spoliatum ⁊ nudū uirtutibus faciat ostenditur: Luc. i. du3 dixit. b. maria. diuites scilicet peccatis dimisit inanes. vacuos scilz bonis Treñ. i. Manum suam. s. hostis diabolus vlt' peccatū ad oīa desiderabilia eius. i. p̄ciosa auferēda. In huius figuraz Judicū. vi. habet q. per. vii. annos ueniebāt madianite in terra isrl' p̄ q̄ malum fecerāt i p̄spectu domini filij isrl'. ⁊ cūcta uastabāt ⁊ nihil oīno relinquebant ad uitam pertinens. Sic demones peccatoribus: malū faciētib⁹ ⁊ sibi fuientibus in. vii. peccatis mortalib⁹ faciūt: quia spoliāt aīam uirtutibus: nec reliquūt in ea aliqd̄ p̄tinēs ad uitam gēe l' glorie. **E**t q̄ bona auferat diabolus: magis particulariter ostēditur p figurā in li. macha. quando sc3 anthiochus pessimus tyrannus ascendit hīrlm: ⁊ intrans i tēplū abstulit omnia p̄ciosa eius. Inde Anthiochus interpretat silentium paupertatis: ⁊ significat diabolū seu

Titulus quartusdecimus

peccatum: qui silet paupertatez bonorū spūaliū: ad quāz aīam inducit. Intrat enīz tēplū dei. s. cor cum superbīa p̄tentus dei. Et aufert. vij. genera bonorū spūaliū ibi figurata. Primo quidem altare aureum: qđ significat xpm dei sapiam: cuius gustum peccator p̄dit. Scđo aufert candelabrum cum .vij. lucernis. i. grām spūs s̄cti: cū. vij. donis eius vel beatitudinibus. Tercio furatur mensam p̄positionis in qua cōtinue manebant. xij. panes p̄positiōis. Et hec ē fides formata cuz. xij. articul. Quarto aufert de templo aīe cortinas seu vela d̄ quattuor coloribus: que significāt q̄ttuor v̄tutes cardinales: prudentiā: iusticiā: fortitudinem: et tēperantiā: ino vasa templi et libatoria. i. in q̄bus solida ponebant: vt farina v̄l panis et h̄. Et significat p̄inentia ad spem: que futurā beatitudinem facit prelibare. Phialas q̄z in quibus cōtinebant liquida vt vinum: oleum: et h̄. et significat v̄lce ra pietatis ut liquecat lachrymis p̄punctionis: deuotionis: et cōpassionis. Mortariola ēt in quibus aromata vt thus et thūmāma redigebantur i puluerem: que sunt meditationes et affectiones hūilitatis: que ceteras v̄tutes humiliāt et quasi i puluerē redigunt odorifery: dū hūilia de se s̄cūt v̄tuo sus. Quinto vela seu cortinas de sagis cilicinis. i. fructum seu opus p̄nie et austeritatis. Sexto ornamentum aureū. s. charitatis et corone p̄mia. Septimo aufert vasa p̄cupiscibilia. i. opera facta in gratia q̄ ad meritum dū morat in peccato. His bonis erat spoliatus ille pauper: de quo dī Apo. iij. Dicis q̄a diues sum locupletatus et nullus e geo: et nescis qz miser es: pauper: cecus: et nudus. Q̄ amaritudinē inducat peccatū. hēs Diere. ij. vbi dñs dicit aīe peccatrici. Scito et vide qz malum et amarum est tibi dereliquisse te deum tuū. s. per peccatū: et timorem eius non esse apud te. Malū quidē est qđ est priuatio boni. s. v̄tutū: vt dictūz est. Amarū qz inquietudinē et punctionem inducit. Unde phs: dicit qz oīs malus impletur penitudine p̄pter remorsū. s. cōscie. Isa. lvij. Cor impij q̄ si mare qđ quiescere nō potest et. b. Aug. in li. confess. Iussisti dñe et sic: vt omnis inordinatus aīa ipse sibi pena sit. i. spargit deus amaritudines sup illicitas cupiditates. b. Ambz. O q̄ magna ē amaritudo peccorū meorū: pro qua tollenda tanta fuit nccia amaritudo. s. passionis et mortis xpi. Cle rūtū nutriti i peccatis non sentiūt istam amaritudinē: qz siles facti sūt piscibus maris: qui propter assuetudinem nutrimenti ex aqua maris amara: seu salsa estimant aquam illam dulcem. Siles ēt sunt mulieri p̄gnanti: cui amara sapiunt et sua uia fastidiunt. Si qui conceperūt dolorem et peperunt iniquitatē: ponūt dulce in amarum. amazz in dulce: ut dī Isa. v. Et hoc p̄pter palatū infectū febre peccati. Legit qz cuz quidā fatuus audiret multum cōmendare falconem dñi sui de bonitate: oc

cidit eum et comedit. Et cū plāgeretur ab amicis dñi et cōmēdaretur ab eis de bonitate: nescientes quid actum esset de eo: dixit fatuus. falsum ē: qz ego comedi eum cum audirez tñ cōmendare: putans esse suauissimum cibum: sed nunq̄ comedi amariores carnes. Sic hoīes fatui credētes inuenire multam dulcedinē in peccato in fine inueniunt multam amaritudinem. Unde legitur d̄ quādam virgine que diu caste vixerat: et cum instigaretur a diabolo de luxuria ad experiendam delectationem eius maximam: et quidam ēt viuens honeste nimis familiariter cum ea conuersaretur et virgo: tentatus et ipse ad experiendum h̄ delectationem. Demuz victa a diabolo p̄mixti sūt simul. Quā delectatione expta: ad tantā amaritudinem deuenit: qz virginitatem amisisset: p̄pter tā uilem et turpem et momentaneam delectationem: qz p̄ amaritudine mortua est.

Septimo et ultio §. VIII

peccatū facit hoīem monstruosū et variū seu instabile Tren. i. Peccatū peccauit hirlin p̄pterea instabilis facta est. Unde et Lai post peccatum ait dño Ecce eycis me hodie a facie tua: vagus et profugus ero super terram. Et postea dī qz posuit dominus signūz in caim. Et hoc fuisse dī qz erat tremulentus seu paralyticus: quod est quid monstruosum. Unde et. b. Aug. in vl. li. de ciui. dei: narrat de quadam matrona vidua: que cum a filijs suis quos dñe habebat fuisset offensa: p̄p qđ eos male dixit: subito oēs talis infirmitas apprehendit: vt oīa eorum membra tremore quaterentur qđ cōt ita monstruosum ut oīum aspectus ad se conuerterent. Nonne ualde monstruosum esset si unus homo esset qui haberet in se de natura et p̄prietate diuersorum animalium: ut. s. caput hīet hoīs: sed membrum aliquod leonis: aliud porci: aliud canis: aliud ursi: et h̄. Sic cucuit ait phia boetio in li. de phica consol. vt quē probitate deserta diuersis v̄tūz transformatum videas: cum in diuinam conditionem transire nō possit: vratur in beluaz et leo quidem efficitur per superbiam: porcus per luxuriam: vrsus per gulam: et vulpis per dolositatem: et sic de alijs. Et permixte monstruosū animal est prelatus: et quicūqz rector male vite et exempli. Unde. b. Ber. Monstruosa res est: gradus primus et animus imus. Sedes prima: uita infinita. Ligua magniloqua: manus otiosa. Vultus grauis: actus leuis et. Et Isa. xxxij. dī d̄ peccatoribus. Orientur in domibus eorū. i. cōscietis spine et v̄tice: et paliurus in munitionibus ei⁹. Et erit cubile leonū et pascua strutionum: et occurrēt demonia onocentaurus et pilosus et clamabit alter ad alterū. Ibi cubabit lamia et inuenit sibi requiem. Ibi habuit foueam eritius et enutrit catulos suos. Ibi congregati sunt milui alter ad

Capitulum Septimum

altetum. Et paulo superius dicit. Et ibi et coru⁹ habitabunt in ea: hec alia significat diuersa vitia peccatorum: per que illis assimilantur. Silis est peccator: monstruoso euangelico: qui simul erat demoniacus cecus: surdus: et mutus: quem dominus iesus sanauit. Luc. xi. Nam peccator cecus est: quia non uidet finem suum et periculum: uel monoculus sic in quibusdam partibus dicuntur homines monstruosi: quia non habent nisi unum oculum. scilicet ad terrena. Surdus est: qui non audit diuina precepta. Mutus est: qui non fatetur peccata sua: nec deum laudat in operibus suis. Demoniacus furis ab eo agitur ad omnia mala. Et breuiter peccatum facit homines non solum demoniacum: cecum: surdum: et mutum: sed omni miseria miser. puer. xliij. Miseros facit populos peccatum. b. Aug. Quid misero miserius: non miserem te se ipso. Et ideo dicit. Misere aie tue fili placens deo. scilicet amouendo a te misericordiam peccati.

Timendum est in presenti propter. vij. pericula. Ca. vij.

Secundo timen

du est in presenti propter periculorum multipliciter. Sed timore initiali: ut meriti quis consequatur primum: propter quod dicit prouer.

prvii. Bis vir qui semper est pauidus. Qui uero metis est dure corruet in malum. Es. b. Hiero. Ego omnia tuta timeo. Utique timendum est nobis: quia hoc mare magnum et spaciosum manibus. i. demonibus: ait ps. est hoc seculum in quo uisamur. Sicut dicit Eccli. xliij. Qui nauigant mare enarrant pericula eius: que utique tanta non sunt in mali mari quanto in mundi inhabitatio: et hoc ex septem.

Ex eorum imanitate. Ex perditionis fragilitate.

Ex hominum fatuitate. Ex ipsius qualitate.

Ex malorum societate. Ex submersiois periclitate.

Ex paucorum euasibilitate.

Est primum periculum. §. I.

in mari propter ventorum uehementiam et iracundiam. Dan. vij. et uidit quattuor ventos pugnantes in mari. scilicet: vanus timor: uana spes: uanus dolor: et uanum gaudium. Secundo periculosum est propter monstrorum diuersitatem que monstra designantur. Dan. iij. per quattuor bestias que surgebant de mari. Primum sicut leoni significat superbiam. Secunda sicut urso: significat carnalem uoluptatem percipere. Tertia sicut pardus: auiditiam. Quarta dentes hominum ferreos: crudelitatem et malitiam: uel significat quattuor genera persecutionum in mundo. scilicet tyrannorum per cruciatus: hereticorum per doctrinam: hypocritarum per victam vitam: et antichristi. Sunt et in hoc mari alia monstra. scilicet syrene carantes suauiter. i. pisces in mari. De his voces suauiter cantant: ut faciunt homines

nauigantes obdormire: et inde nauem perire. Hosque sunt adulteros obemus: ut ait. b. Hiero. surda aure transire: ad modum uiridis sapientis: qui dum aures obturasse: ne audiret voces earum. Adulatores enim habent et blandi malorum suadentes: ad quorum cantus. i. suasiones homines se proiciunt in pericula mundi: ne audiantur obturade sunt aures meritis consideratione deformitatis peccati tanquam pice. Et de hoc mari alia bestia monstruosa exurgens malitie et inobedientie: de qua dicit Apoc. xij. Uidi bestiam de mari ascendente que habebat septem capita et decem cornua. Capita. vij. sunt. vij. vitia capitalia. Decem cornua sunt transgressionem decem preceptorum legis: per que pugnat diabolus contra nauigantes hoc mare: ut faciat perire. Tercio sunt in mari pericula propter peccatorum ponderositatem: cum quibus sunt et natant seu nauigant per mare. Quia enim nauis est nimis onerata: et precipue exurgente tempestate: nisi alleuiaretur: submergeretur. Onerat nauem alicuius congregationis peccatum: graue aliquando sicut nauis in qua nauigabat iudas cum apostolis in mari galilee picitabat. b. Amb. Laucamus peritorem iudam: ne per unum multum fluctum. xxij. q. i. non ibat.

Quarto est magnum periculum propter ualis debilitatem. Est enim corpus humanum et sensualitas: fragilior omni vitro. Sed et nauis ista est perforata: ita que intrant paulatim aque tirationum et malorum delectationum usque ad aiam per foramina quique sensuum. Et sicut paulatim et quasi guttati aque intrant in nauem per rimas: et nisi euacuetur ita augerentur que nauem submergerent: ita etiam minima peccata nisi expellantur de mente per contritionem et alios pios modos: ita aggrauant mentem: que de facili posset quis submergi in infernum per mortale. Unde. b. Aug. Quod facit fluctus irruens: hoc semina neglecta. Quinto ostenditur periculum propter defectum necessarium ad viuendum et nauigandum. Larent enim uirtutibus per quas ut per instrumenta habent duci. Larent etiam uento grante aure spiritus sancti: sine quo non potest nauis procedere in bonum. Larent nutrimento spiritualium consolationum.

Sexto ostendit periculum propter eorum uarietatem. Numerat enim apostolus varia pericula in que incurrit quibus spiritualiter plenus est mundus. i. cor. xij. Periculis fluminum: carnalium motuum ad uoluptates: periculis latronum: demonum uel superbie et inaniglie: que furantur thesauros spiritualium bonorum. Pericul ex genere. i. consanguineorum propter nimiam ad eos affectionem. Periculis ex gentibus: in infidelibus uerbis uel factis instigantibus ad eorum. Pericul in ciuitate: ex diuersis officiis in iudicando et non recte et ciuilitate peruersando. Pericul in solitudine. per accidiam et presumptionem sui ipsius: et propria voluntate sequendo. Periculis in mari in studio sacre scripture que mare dicitur: non sane intelligendo: sed falso ut heretici. Uel in mari tribulationum

Titulus quartusdecimus

ne deficiat. Vel prius ne recte agat. Periculū i falsis
fribus. i. hypocritis et dolosis simulantib⁹ se aicos
ad decipiendū et nocendū. ¶ Septimo ostenditur
periculum ppter pplexitatem et implicationem
maloz ad inuicē. Aliquā. n. qd est ita iplicatus in
aliquo negocio vt nō videat modū euitandi quin
alterū malorum incurrat. Et dū vnus vitū vult
euadere: in aliud inuoluitur: sicut volendo vitare
vanā leticiā: incurrit accidiā et eō. vñ legitur in ui
tis patrū: q. b. Anto. vidit mundus totum plenū
laqueis se inuicem pnectentibus. Et cū clamasset
Antonius. O quis istos euadet. Vox de celo ad
eum facta est: sola humilitas.

Scd⁹ unde ostēdi §. II.

tur magnitudo periculi h⁹ mūdi: ppter qd semp
in timore manendū est. Juxta illud. Nisi tenueris
te instanter in timore dñi: cito subuertetur domus
tua. i. pscie. Est fatuitas hoīum nō vidētū vel cu
rantium de periculis ppter qd sequitur in eis qd
dī in Eccl. iij. Qui amat periculū incidet i illud.
Et hec fatuitas ostenditur ex. vij. ¶ Primo qz non
vitāt nec formidant hoīes ipā picula: nō attēde
tes illud poete. felix quē faciūt aliena picula cau
tū. Sicut balaā ariolus assuetus mōstris: mōstra
visa nec stupebat nec formidabat: ita isti piculitātē
uz visa picula nō vitāt. Similes sūt latronib⁹: q
cū vidēt aliquē de latronib⁹ socjū suspēdi: nō ppter
hoc dimittūt furta: extimātes illō sibi nō eē vctūz.

¶ Secūdo appz fatuitas hoīū: qz nō solū timēt
i nec sentiūt picula in quib⁹ sūt: ad modū ebri
suz et dormiētūz. Hi sūt siles iōne ppter e pecca
tū nauis piculitabat. Alij omnes clamabāt et time
bāt attēdētes piculū submersionis nauis. Ipe so
lus in ea tēpestate et piculo dormiebat. Jone. ij. et
iō alijs inocētib⁹ euadētib⁹: ipse solus imāit in pi
culo absorbitus a cete. Et puer. xxiij. Eris qsi dō
mies in mari: et qsi gubernator amisso clauo.

¶ Tercio appaz ex hoc: qz nō solū nō sentiūt piculū
imo etiā ipm diligūt: adeo qz se sciēt i illud ipin
gūt et mergūt: currētē ad loca q sciūt sibi piculo
sa: ad loca vbi sūt occasiones peccatoz: et i specta
cul mulierū et h⁹. puer. vij. De fenestra dom⁹ mee
pspexi: et ecce video vecordē et mulier occurrit ei
i hitu meretricio ad capiēdas aīas. Et paulopost.
Et sequitur eū qsi bos ductus ad victimā et agn⁹
lasciuēs: et velud si auis festinet ad laqū: et nescit
qz de periculo aīe agif. ¶ Quarto qz nō solū picula
amāt: sed periclitātib⁹ se ilaqueāt: vt ab eis auellī
neqāt: ad modū eoz q cū sit i piclo submersionis:
aliq vt fatui volētes eos liberare mittūt se i aq̄ il
los apprehēdēdo: et cū illis se stringēdo. Sz talis a
stringūt qz peūtes nūq̄ eos dimittūt: imo et cū eis
pereūt: sicut accidit cuiq̄ in vitis patrū legitur: qz
cū scilz deseruisset et i hermo deo seruiret: apparu
it ei diabolus in forma viatoris cū mltis līis: dicēs

se missū a suis cōsanguineis: eo q mortui esset sui
et dimississet ei magnā hereditatē paupib⁹ dispēsa
dā: nisi ipse illuc iret: multa scādala oriēt de sub
stātia illa. Qd ille incaut⁹ pges ad ciuitatē: p h⁹ re
sedāda et substātia erogāda: iuenit oēs incolumēs
q tñ rogat⁹ ab eis ut cū ipis remaneret: acq̄escēs se
culo se totū ddit. ¶ Quito qz cū dberēt se exone
rare et explicare ab ipedimētis in piculo siti: ad
motum aquarūz tumentū: ut nudi et expediti li
berius possint natāre et euadere: ipsi eōrio magis
se onerant et iplicant rebus tēporalibus et nociuis
i thimo. vi. Qui volunt diuites fieri incidunt in
tentationes et laqueum magnum diaboli et deside
ria multa inutilia: que ducunt hominē ad interi
tum. ¶ Sexto qz cū sint in periculo: deum nō ex
citant nec adiutoria aliorū vocant: sine qbus eua
dere nequeunt. Sed potius volentes eos a piculo
liberare cōtemnunt: et et eos quos vident sibi nō
acq̄iescere et pericula fugere eorum monita irri
dent. Similes sūt isti duobus generibus loth: qz
cum admonuisset vt discederent de ciuitate pessī
ma: ne inuoluerentur in periculo in pditione illo
rum de sogdomis: non acquieuerunt: sed visus ē
eis per risum loqui: et iō inciderunt cum illis in p
ditionē. ¶ Septimū nō solum diuinum adiuto
rium uel sanctorum non aduocant: sed eos ad i
cundiā contumelijs prouocat: et vt maris delphi
nes in tempestate saltant: et vt frenetici in suis pi
culis exultant: et eos quos non vident inuolui pe
riculis: insensatos et insanos reputant: Sap. v.
Nos insensati vitam illoz extimābimus ifaniaz.

Tercio ostēditur §. III.

qz homo sit in magno periculo ppter conditionis
fragilitatem: Job xij. Homo natus ē muliere bre
ui viuens tēpore: repletur multis miserijs: q qua
si flos egreditur et conteritur et fugit velut vmbra
et nunquam in eodem statu permanet. Idē Job
q̄rto. ca. Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles: et
in angelis suis inuenit prauitatem scilicet qui ceci
derunt: et quanto magis qui habitant domos lu
teas: et terrenum habent fundamentum: domus
lutea ē corp⁹ i q si q̄ttuor pugiles p̄tue pugnātes
adiuicē quattuor scilicet humores: caliduz: frigi
dum: humidum: et siccum: et si unus contra aliūz
vicerit excessiue superabundans: infirmatur cor
pus: et demum domus lutea corruit: et si male vi
xit: ad suspendium eternum trahitur. Vñ dicitur
in li. de. vij. donis: qz quidam rex quesituit a quo
dam philosopho de quinqz questionibus que fa
ciunt ad propositum: ad ostendendum fragilitatē
conditionis humane et exinde magnum periculū
ad quarum singulas respondit. ¶ Et prima fa
it. Quid est homo. Et respondit philosophus.
Mancipium dī mortis hospes loci: viator: trāsies
Mancipium dī: qz manum mortis euadē nequit

Capitulum Septimum

Et quia moēs omnes dies eius ⁊ labores rapit. Hospes dicitur loci: quia cito obliuioni traditur: licet cum gaudio recipiatur. Ac etiam quia pascens ⁊ potans nihil immane de hospitio vel rebus hospitij portare permittitur: ⁊ qz in itinere in hospitium multa ei promittuntur suauia: que non soluantur seu exhibentur. Dicitur qz viator transiens qz siue dormiendo siue vigilando siue comedendo: vel loquendo: nec per momentum quiescit quin currat ad mortem. ¶ Secunda questio fuit. Lūi similis est homo. Et p̄hs. Similis ē aceruo nūis: rose maturine: pomo nouo. Aceruo nūis: q̄a vt aceruus nūis modico calore cito in aquam de q̄ fuerat: resoluitur: sic homo genitus de putredine modica infirmitate in eum reuertitur. Rose maturine: qz in iuuentute habens colorem viuiduz: i vespere senectutis habet marciduz. Pomo nouo qz dum in arboze pendens ad cœmentum debitū peruenire creditur: verme interius exorto corroditur: ⁊ subito conuēs inutile efficitur: ⁊ sic frequenter homo in pueritia sua subita infirmitate ⁊ morte punctus inutilis suis inuēitur. p̄s. cxiij. Homo vanitati similis factus est. ¶ Tertia questio est. Quomodo se h̄z homo. R̄ndit p̄hs. Ut lucerna ad ventuz que cito extinguitur: ⁊ vt scintilla i mari que cito ab vndis absorbetur: Sapi. v. Ut spuma gracilis que cito a procella dissipatur: vt lanugo que subito a vento rapitur. Quarta questio: Ubi est homo? R̄ndit p̄hs. In bello multiplici et diuerso: qz in se h̄z bellum intestinum remordētis conscientie: si est in peccō. In proprio corpore h̄z bellum ciuile ⁊ vicinum. quattuor elementorum pugnantium ad inuicem: per trias qualitates: vt supra dictum est. Quodlibet quattuor elementoruz vult eum sibi vēdicare ab alio: ⁊ per hoc pugnat cum alijs vt predominetur. Terra vt melancolic⁹. Aqua vt fiat fleumatic⁹. Aer vt fiat sanguineus. Ignis vt fiat colericus. Quodlibet horum i hōie ⁊ pro hōie pugnat ⁊ alium: ⁊ quodlibet horuz p viribus alteri repugnat. Tertium bellum est reze extra ꝑcupiscibiliū que bellant allitiendo: vt p ea hoies se a deo auertant: ⁊ ad se per inordinatū affectum conuertant. ¶ Quinta questio est. Luz quibus socijs est homo? R̄ndit p̄hs: cum septe qz frequenter eū molestant: ⁊ hi sunt fames: sitis: calor: frigus: lassitudo: infirmitas: ⁊ mors. Et vt istis satisficiat homo: frequenter deū offendit.

Quarto apparet §. III. periculum magnum. vnde ⁊ timendum ꝑꝑi malorum societatem: qz hō nāliter est animal socialis ⁊ ciuile: ideo cōiter delectatur conuersari cum alijs. Sed qz pauci sunt electi: ⁊ multi sunt qui incedunt per viam latam vitiorum: que ducit ad perditionem. Ideo vitanda est societas hoium familiaris: nisi notum sit eos esse bonos. Nam vt dicit

p̄s. Cum sancto sanctus eris: cū peruerso peruerteris. xxiij. q. i. sepe malorum ꝑsortia ad crimen inducunt innocentes. Unde Petrus apls cum fuit i ter bonos. s. socios suos aplos: confessus est christū: dicens. Tu es christus filius dei viui. Sed cū reperit se cum perfidis iudeis in domo Saiphe: christū negauit ⁊ peierauit. Considerantes sancti viri pericula conuersationis humane: solitudinē querebat. Sic Joānes baptista: ātra deserti teneris sub annis: ciuium turmas fugiēs petijt: ne leuī saltē maculare vitam fame possēt. Adam cū esset solus non ast ꝑuaricatus. Associatus autē ne tristaret sociāz Euam: ei acquieuit in transgressionē ꝑcepti. Sēn. Quotiens inter hoies fui: minus homo fui. Sic iudas machabeus cum fratribus magis elegit vitam ducere i deserto: sēni cibo vescentes: qz cū hoibus in ciuitate declinantibus a lege dñi. Christu etia resurgens a mortuis non legitur ꝑuersatum fuisse cum malis: sed tñ cū bonis: vt discipulis quibus sepe apparuit. Sed et Apoc. xij. dicit qz draco traxit tertiam partem stellarū de celo in terram cauda sua. Prima pars stellarū idest angelorum est eorum: qui voluerunt deo cōtemplando assistere. Secūda pars est eorum qui parati fuerant ei ministrando obedire. Et hi non ceciderunt: sed in veritate steterunt. Tertia pars est eorum qui parati fuerunt diabolo consentire eum imitando in sua superbia: non recognoscentes seu expectantes suam gloriam a deo. Et sic cū mala societate tracti sunt in profundū lacu: cum dracone lucifero: vnde traxerunt exemplū imitationis male. Propterea deus ꝑhibuit pplū israhel ꝑhere matrimonia cum gentilibus: ne ex eorū societate addiscerent superstitiones eorū. Descēdētes ex seth: filio tertio ade: qui dicuntur filij dei qz boni erant: cum cōmiscuerunt se cum descendētibz ex Caīm: que dicuntur filie hominum q̄ male erant: inde effecti sunt mali ⁊ dediti vitijs carnalibus: ꝑpter que deus immisit diluuiū Sēn. vi. Unū in puer. Qui tetigerit ꝑcem: inquinabit ab ea: Eccl. xij. Qui communicat superbo: induet superbiam. Et sicut in temporalibus mūdus est plenus ꝑculū deceptionū ita i spūalibz. Propt̄ qd dicit: Biere. nono caplo. Unusquisqz a proximo suo caueat: ⁊ in omni fratre suo non h̄z fiduciaz: qz omnis frater supplantans. Exemplū de illo ꝑpheta: qui fuit missus a deo de iudea in samariā: vt reprehēderet hieroboam de idolatria sua. Lūi cū dñs ꝑcepisset ne comederet in samaria: accedens illuc et intrepide arguens et publice regem hieroboam et extensam manum seu brachium regis vt caperetur arefactam sanauit: nec oblata munera recipere voluit a rege: postea cum reuerteretur: quidam falsus ꝑpheta ex parte dei suasisit sibi: vt rediens samariam comederet cū eo: quia deus sibi hoc mandauerat qd credens: cū sal

Titulus quartusdecimus

sum esset cū pmederet cū ipso ppha iuitante per eundē sibi declaratū ē se deceptū: ppter qd puniretur put accidit: qd suffocat ē a leone in via. iij. regū. xij. Joseph. sanct' venditus a fratribus in egyptū: cū fideliter tractaret bona dñi sui falso accusatus ab vxore pñoni: qd noluit sibi ope nephario assentire: cū tamē per multa euz quesiūz ad hū inducere: vt habet in li. de. xij. patriarchis. incarceratus ē. Licz postea deo opante mirabiliter exaltatus. Narrat Petrus alphon. qd cū qdam diues amisisset vnūz sacculū aureorū: in quo etiā erat vnus serpens sculptus de auro. fecit p preconem clamari: qd inuētum resignasset ei: donaret sibi decē florenos. Hunc igit sacculū qdaz paup inuenit et inuita vxore sua restituit diuiti illi. Dolens autem diues qd paup haberet de illis. x. aureos put pmisserat accusauit ipm corā iudice: oicens qd in sacculo illo erant duo serpētes aurei et vnūz solum reddidisset. Cōsultus aut sup hoc quidā phs q dicebat auxiliū miseroz: dixit. Diues pbus homo videt nec videt verisile qd debeat mētiri paup et iste etiā fidelis: qd potuit sibi retinere pecuniaz illā: et tñ reddidit: et sic videtur fidelis et veridicus. Scdm q dictum diuitis iste nō est sacculus eius: exq ibi tñ vnus est serpens aureus: et in suo erant duo. Retine q eum tu paup quousq inueniatur sacculus diuitis: in quo sunt due serpētes. Quā percepta sententia iudicis: falsus est se falsum dixisse diues: quia scz ibi non erat nisi vnus serpens sed hoc fecerat ne pauper illos decem haberet.

Quinto apparet mū. §. v.

dius periculosus ex tēporis q̄litate. Dicit enī apls. ij. ad thimo. iij. In nouissimis tēporib' instabunt tēpora piculosa. Erūt enī homines se ipsos amātes. cupidi eiati zc. Tempus itaqz periculosū est quo ad corpa: et causatiū infirmitatū: quādo simul et semel est minus calidū et frigidū et siccū. Sic spūaliter ē in hominib' modernis: qd sunt in nouissimo tpe nimius calor: cupiditatis desiccans humore gē et charitatis: vñ qd non habēt humorem: orto sole tribulationis vel oblate p̄speritaret in eis ppositum bone voluntatis. Erūt enī homines se ipsos amātes zc. Uix i mūdo iā amat aliquid pure ppter deū: sed oīa pp̄t p̄pū pmodum. Periculosum tēpus ē ppter abundantia siccitatis. s. ex ingratitude. Est enī ingratitude ventus vrens: desiccans fontē diuine pietatis: fluēta gē: et rore misericordie. Unde et in dicta aucte dicit ingrati scelesti sine affectione. Ingratitude fuit causa destructionis hierosolimoꝝ. vt patet lu. xix. cū xps dixit. Nō relinquet in te lapidē sup lapidē: qd nō destruetur: eo qd nō cognoueris tempus visitationis tue hīere. viij. Miluus cognouit in celo tēpus suū zc. Ppls aut me me nō cognouit.

uit. Ber. recolens in corde meo torpore tēporēqz horū miserabiliū tpm: in memetipso cōfundo. Cui enī modernoz inferat tantum gaudiū tāto rū beneficioꝝ exhibitio: q̄ntum antiquis patri bus sola pmissio. Videt qd iam mūdus sit in pedibus statue. de qua Dañ. ij. dicitur: qd coniungebatur ferz teste: quod significat: qd in fine erunt homines absqz sedere et pace: et sicci gēa gratitudinis. Tercio est periculosum ppter abundantiam frigiditatis: qd p̄trahit hominē et impedit a motu bonoz opoz. Sicut frigidā cisterna fac aquā Sic frigidā facit malitia aīam suā. Vñ xps d vltimo tempore ait. Qm abundauit iniquitas: refrigeret charitas mltioꝝ. Et ex hoc efficiūtur hoīes pigri ad bene operadū. Unde in puer. prop̄t frigus piger arare noluit ideo medicabit eitate. Et Amor dei enī nunq est otiosus. Operatur enī magna si ē. i. operari facit. Si operari renuit: a mor nō est. Amor enī dei qd est huic frigiditati rīus: paratur igni qd nūq dicit sufficit. Sic ignis diuini amoris semp ad alia se extendit. Quarto ē periculosum tēpus ppter superabundantiā humoris. i. voluptatū carnaliū. Unde dicitur in dicta aucte apli. Voluptatum amatores magi qd dei. Aptissime puenit huic tēpori qd dicitur He. vi. Omnis quippe caro corruerat viam suam. Et cū tēpus sit p̄ciosissimū: nil p̄ciosius tempore: ait. b. Bern. Sed heu qd hodie nil vilius reputatur qd vtiqz recuperari nō potest. Et tñ homines amittūt de ipso non solum horas et dies: s. et mēses et annos. Unde cū qdam sanctus homo quātum temporis vixisset interrogaret: cū ammodo esset senex. Rndit ille. xx. annis. At interrogans ait quomodo hoc vez est cum sis senex. Rndit ille. Ego arbitror me. xx. annis vixisse quia tantūz vixi quātū: seruui deo. s. xx. annis residuūz reputo perdidisse.

Sexto est nita pre. §. vi.

sens periculosa valde: ppter absortōis p̄pinqtatem ps. cxlij. Pericula inferni inuenerunt me. Tēratio ē vita hominis sup terram fin aliā translationē Job. vi. In quocūqz enim ope tentatio se offert: inclinamus ad veniale: et de veniali ad mortale: siue pmedendo: siue bibēdo: siue loquendo: siue audiendo: siue respiciendo Hieremias. ix. ca. Mors introiuit p fenestras nostras scz sensuum Quācitius aut qd labitur in mortale descendit merito vsqz ad portas inferni. Et quia p se exire non potest: nisi manu diuina extrahatur de luto fecis et p̄tūno mori pōt: iō est in magno periculo inferni. Periculū aut maximū nīm ad inferos descendēdi oñdit balaam ad Josaphat regē prout refert Jo. damasse. dicit enim qui delectationes mundanas desiderāt et aīas suas fame veritatis

Capitulum Septimum

perimunt filles sunt cuidam homini: qui dum a facie unicornis ne ab eo duoraret velociter fugeret in quodam magnum baratrum cadere cepit. Dum autem caderet: manibus arbusculam quamdam apprehendit: que erat in terra. Pedes vero suos in quadam basi lubrica et instabili fixit. Respicens vero vidit duos mures vnum album et alium nigrum: incessanter radicem arbuscule quam apprehenderat manu corrodentes. Et ita prope erat ut eam abscederent. In fundo autem baratri vidit draconem terribilem spirantem ignem: et aperto ore ipsum deuorare cupientem. Super bases vero ubi pedes tenebat: vidit quatuor aspidum capita inde prodeuntia. Eleuas autem oculos: vidit exiguum mellis de ramis illius arbuscule procedentem. Oblitusque periculi in quo vndique positus erat: se ipsum dulcedini illius mellis modici totum dedit. Ad propositum vnicornis iste mortis tenet figuram: que homines semper persequitur et apprehendere cupit. Baratrum vero mundus est omnibus malis plenus. Arbuscula in terra: vnicuiusque est vita: que per horas diei et noctis quasi per murem album et nigrum incessanter consumitur: et incisioni per mortem appropinquat. Basis quatuor aspidum ubi pedes figit: est corpus lubricum luteum: ex quatuor elementis compositum: quibus inordinatis corporis compago dissoluitur. Draco terribilis: os inferni cunctos deuorare cupiens scilicet sathanas rex eius: qui tanquam leo rugiens circuit quod rene quem deuoret: ut dicit Petrus in canonica sua. Dulcedo aliqua mellea in ramusculis: est delectatio fallax et momentanea: que habetur in rebus vite presentis in diuitijs: in honoribus: in voluptatibus: et alijs huiusmodi: per quas homo seducitur ut attendat periculum suum. Nam iam securis ad radicem arboris posita est. Quia abscessa per mortem inferni ingredis vbi nunquam egredis. Aliud quoque addit exemplum Jo. damascen. In quadam ciuitate magna hec fuit consuetudo: quod omni anno hominem ignotum et extraneum in principem eligerent. Cui omni potestate accepta licitum erat facere quicquid volebat: et sine constitutione terram regebat. Illo igitur in omnibus delictis permanente: et semper sic se esse extimante: repente in eum ciues insurgebant: et per totam ciuitatem nudum trahentes: in remotam insulam trans mittebant exulem: ubi nec cibum nec vestimentum inueniens: fame et frigore virgebatur. Tandem quidam sublimatus ad illud dominium cum didicisset illorum consuetudinem: infinitos thesauros illuc permisit ad insulam illam ubi post annum in exilium relegatus ut ceteri: alii qui sibi non preuiderant fame deficientibus: in delictis abundabat immensis. Ciuitas hec mun-

dos est. Ciues principes tenebrarum: qui nos falsa delectatione decipiunt et alliciunt: quasi non liceat gaudere ut volumus. Sed nobis inspirantibus mors superuenit: et in locum tenebrarum demergimur. Ecce periculum nostrum quod non videmus. Sed si pauperibus largiantur bona ista: tunc in alia vita fruimur bonis eternis: ex meritis bonorum factorum. Sed ut dicitur Ecclesiastici secundo. Qui timent dominum preparabunt corda sua et sanctificabit animas suas. scilicet ut non incidant in pericula.

Septimo patet periculum: §. VII

periculum ex paucorum euasione. Unde in trecento tertio capitulo. Uie syon lugent: eo quod non sit qui vadat ad solemnitatem. Uie syon dicuntur opera virtuosa: per que itur ad syon id est visionem dei. Et dicuntur lugere: quia quasi nullus incedit per eas: psalmus. Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum: non est usque ad vnum. b. Bern. Periculum probat scilicet huius vite spiritualis transeuntium paucitas: et pereuntium multitudo. In magno mari maris de. cccc. nauibus transeuntibus vix euadit vnus a periculo periclitatur vna. In hoc mundo vix de quatuor: immo de decem transeuntibus vix euadit vnus a periculo.

Mors est timenda propter septem considerationes. Capitulum octauum.

Utrumque quod est timendum

est coniectorum separatio id est mors per quam separentur ad inuicem que sunt maximo a more coniuncta scilicet anima et corpus. Naturaliter autem hanc omnes timeant. Unde et christus appropinquans ad passionem cepit tedere: pauere: et mestus esse. Mar. decimo quarto. Et factus est sudor eius sicut gutte sanguinis decurrentis in terram pre honore mortis sensualitate representate. Lu. vicesimo secundo. Mors enim ut ait philosophus. est vltimum terribilius. Quod autem Tullius dicit. Mors timenda non est quam immortalitas anime sequitur. Vult dicere quod non ita timenda est: quod propter hoc quis a virtute recedat et a debito rationis: vel nimia tristitia absorbeat. Sicut legitur de quodam medico dicto vrsino qui quoniam propter constantiam fidei substitutus iam plura tormenta: donatus ad mortem: cum deberet decapitari cepit expauescere adeo: quod quasi inclinaretur ad fidem negandam. Sed sanctus vitalis miles hoc aduertens confor-

Titulus quartusdecimus

tauit eum ⁊ animauit ad tollerantiam: dicens o
vr sine medice: qui consueuisti aliorum curare cor
pora: noli te iaculo mortis eterne vulnerare: pro
pter modicum tempus vite presentis. Qui in se re
uersus ⁊ compunctus de illa nimia trepidatione
constanter ⁊ libenter recepit palmam martyrii.
Timenda est autem mors ⁊ ad ipsam se preparā
dum secundum illud christi. Estote parati quia
nescitis qua hora dominus venturus est. Est autē
timenda mors propter septem que considerantur
circa eam. Primo propter ei⁹ inuitabilitatem.

Secundo propter eius velocitatem.

Tertio propter eius facilitatem.

Quarto propter eius incertitudinem ⁊ dubietatē.

Quinto propter eius occupabilitatem.

Sexto ppter demonum vexabilitatē.

Septimo ppter psequentiu q̄litate.

Mors utique in §. I.

uitabilis est: Apostolus ad Hebræos nono. Sta
tutum est hominibus semel mori: quando scilicet
deus dixit primo parente ade. In quecunque die
comederis ex eo: morte morieris: Genesis tertio.
Comedens ergo incidit in penam statuti domini
ci: cum tota posteritate ex eo descendenti. Quis
enim est homo q̄ uiuet: ait ps. ⁊ non videbit mor
tem: quasi dicat nullus. Nemo. n. est q̄ semper ui
uat: ait Salomon: aut qui huius rei habeat fidu
ciam: Ecclesiastici septimo. Omnes enim mori
mur ⁊ sicut aqua dilabimur: ad mortem tenden
do que nō reuertitur secūdo regum decimoquar
to. Sicut aque fluminum currunt ad mare: sic
dies fluxibiles vite presentis ad mare amarū mor
tis. Poeta mors dominum seruo: mors sceptrā: li
gonibus equat. Dissimilem simili conditione tra
hit. Et ita est hoc vniuersale. q̄: vt dicit apostol⁹
ad Roma. octauo: proprio filio non pepercit: sed
pro nobis omnibus tradidit illum. bea. Bernar.
Qui non pepercit filio quomodo parceret seruo?
Qui non pepercit figulo: quomodo parceret figmē
to. Et nos quidem necessitamur ad mortem pro
pter peccatum originale quod ex parentibus cō
trahimus. Omnes enim in Adam morimur:
Ro. v. Christus at̄ cū non contraxerit originale:
quia non secundum propagationē carnalem ex
Adam descendit: sed opere spiritus sancti: ideo
non necessitabatur ad mortē: sed voluntarie car
nem sumpsit mortalem. Quia igitur nullus pos
sit eam euadere: in qua separatur anima a corpo
re: receptura scōm ea que gessit in corpore premi
um vel penam. Ideo habet timere et se prepara
re. Unde Eccl. xviij. Ante iudicium. s. particulare
tuum per mortem: para iusticiam tibi. Narrat
Jo. damascenus q̄ cum Josaphat filius regis edu

ceretur de palatio ad solatia cū omni genere mu
sicorum ⁊ gaudio magno: obuiam habuit lepro
sum ⁊ cecum. Et cum quereretur quid hoc esset: dic
tum fuit ei: q̄ sunt passionēs humane procedē es
ex inequalitate humorum que non sunt omnium:
sed esse possunt omnium: postea cum videret senē
decrepitem incuruatum ⁊ balbucientem ⁊ quere
ret quid hoc esset ille ita curuatus: balbus: ⁊ edē
tulus. Responsus fuit ei: q̄ erat ex senectute ma
gna ad quam omnes oportet venire. nisi preoccu
pet eos mors: nec possunt homines viuere circa
centū annos q̄n ad huius statum perueniāt. Tūc
auditis his: cepit iuuenis cogitare d̄ morte: carnis
delicias: mundi diuitias: ⁊ honores horere ⁊ que
rere: Si esset alia vita post hanc: ⁊ quid futurū?
Dicebat quidam q̄ si haberet iudicem fidelem eli
gere: mortem pre ceteris eligeret: eo q̄ non est ac
ceptio personarum apud eam. Nec miseretur pu
pilo nec defert seniori: nec timet potentem: nec
veretur nobilem: nec horret pauperem aut igno
bilem: nec dimittit diuitem: aut potentem: nec cō
tēnit infirmum aut debilem: nec euitat fortem:
nec parcat sapiēti: nec insipienti: Eccl. xli. O mors
bonum est iudicium tuum. Narratur in libro de
septem donis: q̄ cum dominus maioricarum ha
beret filium: nouum militem: euntem ad tirocinū
dei: ⁊ transeuntem per claram vallem: videns ibi
d̄ milites. b. virgini militantes: cogitans quis fi
nis est vtriusq̄ militie: ⁊ q̄ in vtraq̄ posset mori:
q̄ mors cōmunis erat illis et his: ⁊ iunioribus et
senioribus: intrauit ibi ordinem cisterciensium.
Cum autem pater eius hoc audisset: furore reple
tus: minatus est: q̄ nisi rediret filius ad eum: ve
niret et destrueret abbatiam illam. Tunc iuuenis
remandauit patri q̄ si vellet auferre: ⁊ posset vna
consuetudinem remouere de terra sua: ipse redi
ret ad placitum suum: quod si non faceret: eum i
pace dimitteret. Pater assensit. Filius autem de
clarauit ei: que esset illa consuetudo remouenda:
videlicet: q̄ eque moriebatur iuuenes sicut ⁊ senes
⁊ vniuersaliter omnes. Et quia illud tollere non
posset: eum in pace dimitteret. Sicque in religio
e permansit. Bona preparatio ad eam est per timo
rem iustum initialem. Nam vt dicitur Eccl. pmo
capitulo. Timenti deum bene erit in extrimis: et
in diebus defunctionis sue benedicetur.

Secūdo timēda ē §. II.

mors propter eius velocitatem. Velociter enim ad
eam currimus ⁊ ipsa ad nos. Unde Job. c. vij. Di
ces mei velocius transierunt q̄ a texente tela succi
ditur: consumpti sunt absq̄ vlla spe. Et notanter
dicit q̄ a texente ⁊c. Texens non scindit telam quo
usque perficiatur: sed de vita nostra: quantum flu

Capitulū Octauum

rit temporis: tēxit tantum: statim mors scindit. Scindit enim filum instantis presentis: q̄ cito cursus presentis temporis: tēxit: quia statim esse de finit: et de cetero non erit. Et sequitur post illud: Job. c. nono. Dies mei velociores fuerunt cursori. Cursor quantuncunq; velociter currat: tamē alī quando quiescit in comedendo vel saltem dormiendo. Sed homines continue minimo interuallo semper currunt ad mortem et dormiendo et comedendo et bene et male operando semper ad mortem tendunt: et sequitur ps. illud dices velociores fuerunt cursori: et quasi naues poma portantes: de quibus nescitur ad quem portum venient: et velociter etiam ducuntur. **U**t quando rē euadēt periculum: ps. Dies nostri sicut vmbra declinauerunt. Vmbra hominis sequitur eum quocunq; vadit: vbi ponit vestigiū: statim et vmbra sequitur ita sequitur mors vitā per oē istans. **S**i quid videtur addi posse ad vitam seu mors retardari et abbreviari: est opera hominum bona vel mala. Dies enim peccatoris breuiabuntur: ait Salomō. Et contra. Qui honorat parentes vita viuet longior. Et exempla parent. Nam cum deus apparuit Noe: erat quingentorum annorum: prenunciāns ei diluuium imminendum propter peccata hominum. Et nihilominus etiam promississet expectare homines centum viginti annis: vt reuerti possent ad penitentiam: dicens. Eruntq; dies ei: scilicet generis humani: centum et viginti anni: quia homines abusi sunt eo spacio temporis dato ad penitentiam peiora quotidie perpetrantes: abstulit deus de tempore quod promiserat. vite viginti annos. Nam diluuium inundauit sexcentesimo anno vite Noe. Ex quo patet: q̄ non expectauit nisi centum annis: ita dicit bea. Hiero. de pe. di. i. predixerat. Contra: dictum fuit Ezechie regi iuda per Jsaia ex parte domini. Dispone domui tue: quia morieris tu et non viues. Et hoc propter peccatum superbie de victoria data ei a deo contra sennacherib cesis per angelum in vna nocte centū octoginta milibus de exercitu eius. Vel secundū alios propter ingratitudinem: quia non dignas deo gratias egerit de tanto beneficio liberationis eorum. Sed quia ezechias recognoscens peccatū suū subito fleuit fletu magno: curatus est q̄cūq; us ab infirmitate illa et additi sunt anni quindecim ad vitā ei: ut patet Jsa. xxxviii. Et tō sapiēs salubriter admonet: dicens. Eccli. v. Ne tardes conuerti ad dominum: et ne differas de die in diem. Subito enim veniet tibi ira eius: et disperdet te. Narrat. b. Grego. in quarto dialogorum: q̄ cum quidam assuetus esset multam fidem dare somnijs: quadam nocte somniauit q̄ deberet viuere longo tempore: et ideo in futurū sibi prouideret: quod cum ille firmiter crederet: cepit diuitias congrega-

re: sed cito moriens intactas dimisit. Legitur quoque in libro de septem donis: q̄ cum quedam vetula sortilega audisset quandam auem que dicitur cuculus ul' cucudrinus: prima die mai quinquies cantantem: cucu. Credidit pro certo q̄ tot annis deberet viuere ad minus. Unde cum graueret isir maretur ad mortem: filia sua istanter admonebat eam ad penitentia et confessionem: quia in periculo vite erat: ait illa. Non oportet pro nunc: quia vi uere adhuc habeo quinq; annis. Et cum magis appropinquaret ad mortem: ita vt vix posset loq̄: et illa sollicita admoneret ad penitentia: releuauit quinq; digitos: quasi signo affirmans quod vbo dixerat: quia scilicet quinq; annis superueneret adhuc. Quo facto statim mortua est: et vt potest credi sicut in corpore ita in anima: quia impenitens. Velociter ergo currit mors ad quēlibet. bea. Grego. Vita ista temporalis eterne comparata: mors potius est dicenda q̄ vita. Nam ipse quotidianus corruptionis nostre defectus: quid est aliud q̄ qdā prolixitas moris. b. Aug. Tēp vite p sentis nihil est aliud q̄ cursus ad mortem: in quo nemo paululū tarde vel tardius ire permittitur: sed omnes pari motu virgentur. Seneca: in hoc fallimur: q̄ mortem non prospicimus pntē: diez cum morte diuidimus: et illa non hz partē deteriorē: q̄ totū qd transyt vite nre rapuit: et n hns nisi istans tēpus nullus raptor violentior q̄ mors. Idem in lib. de nālibus questionibus. Quod tu times: experiri. Quotidie morimur aliqua pars vite nostre dirimitur: et tunc quoq; cuz crescim: vita nostra decrescit. **Q**uā multi decepti sunt credentes tarde mori: que tamen velociter oēm eorum spem inuasit eos. Pharaō et egypti credētes diu viuere et dominari hebreis: subito in mari rubro submersi sunt: Exo. xiiij. Holofernes cum virtute assyriorum robustissim: credentes subijcere sibi et domino suo mundum: et solus adorari dominus velociter a femina sancta iudith victi et occisi sunt: Judith. xliij. Idem patet de faustu et credulitate antiochi: qui credebat se terre et mari dominari: et terram iudeorum facere congeriem sepulchroz. Subito percussus et a vermibus corrosus: expirauit. Sic ille diues: q̄ sperabat multos fructus colligere ex possessionibus suis et ampliare horrea: ad reponendum ea ibi: dicens. Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos: comede: quiesce. Audiuit subito vocem domini dicentem sibi. Stulte: hac nocte aiam tuam repetent a te tē. Cum ergo velocissime currat aduersus te mors: time et timore initiali: Ecclesiasti ci secundo. Serua timorem domini et in illo verasce.

Tertio timēda ¶ §. III.

Titulus decimusquartus

est mors: propter eius facilitatem: quia facillime aggreditur hominem et multis: Jacob. iij. **Q**ue est vita nostra: vapor ad modicum parens. Et deinceps exterminabitur prosper: ferro: peste: fame: vinclis: algore calore. **M**ille modis miseros mors capit vna homines. Vita hominis est quasi tela aranee: que ad modicum statum venti rumpitur: immo fragilior est quam filum aranee. Citius enim extinguatur ab irruente aduersitate: quam filum illud a vento rumpatur. Lente in magno periculo sunt peccatores: qui ad filum tam debilem dependent: super puteum inferni. Narratur de quodam tyranno sicilie domino: quod cum quidam eius amicus multum cum eo colloquendo laudaret felicitatem eius et statum: unde habebat causam multum gaudendi: cum tamen ille tristis et suspectus semper maneret: voluit tyrannus ut exemplo deprehenderet infelicitatem eius et causam tristitie. Unde ordinavit quod vna dierum secum pranderet: quod et factum est. Sed tyrannus iussit poni gladium acutissimum pendente ex filo desuper affixo ad solarium. Sed ita subtilem quod perpendi vix posset: directe super caput eius. Tuncque ex mandato tyranni sederet ille contra regem: timens amicus ille gladium imminente super eum: qui de puncto ad punctum videbatur cadendus super caput eius: parum comedebat: sed tristis manens respiciebat: si forte gladius caderet. Et quauis tyrannus sepe sollicitaret eum ad comedendum de cibis delicatis: qui ante eum erant. Ille simulabat in vultu letitiam: sed intus plenus erat timore et dolore. Peracto igitur prandio quesivit rex postquam surrexerunt a loco illo: quare non gaudiose comederat. Qui causam assignauit: videlicet. gladium illum nudum capiti imminente timuisse: ne caderet super eum. Tunc tyrannus ait. Si tu vnum gladium quod tamen erat affixus licet tenuiter ita timuisti ut putares te infelicem et miserum in tali prandio. Que felicitas potest esse mea et que leticia: qui tot pericula mortis habeo super me gladiorum: veneni: infirmitatum: persecutorum: et huiusmodi. Quare feliciter mors accidat homini: patet Eccles. ix. Nescit homo finem suum. Sed sicut pisces hamo: ita homines capiuntur in tempore malo. Piscis. n. uidens escam sibi placitam: sed non aculeum ibi absconditum: auide capit ab esca capitur adamata. Sic homines discurrunt per aquas mundanarum delectationum: et dum eis occurrit aliquid. unde credunt refici et multum delectari: inde eis mors paratur non solum in cibis toxicatis: sed etiam in alijs: dum nimios sumunt. unde infirmantur et moriuntur: et ita in delectationibus venereis. Unde dicitur Ecclesi. trig. m. septimo. Propter crapulam multi perierunt. Et Seneca. Plures occidit volup-

tas quam gladius. Quam facillime mors occidat hominem: patet cum vnus morsus canis rabidi: aculeus scorpionis: visus basilici: gramen elebori: sibi lilius serpentum: cibus vel potus toxicatus: Incantatio vel maleficium diabolica arte confectum occidat hominem. Juxta illud mens nulla insanie polluta: veneni incantata: perijt. xxvi. q. qnta. nec mirum. Punctura vnus acus aliquando interficit hominem. Modicum febrilis caloris proster nit fortissimum: Ex medicamento et nutrimento sine quo viuere non potest homo et cibo et potu scilicet multotiens incurritur mors. Item aliqui ex nimia tristitia incurrunt mortem. Alii ex nimio gaudio. Unde narrat Valerius Maximus quod cum exercitu romano quadam vice in bello existente: occisi fuisset ab inimicis quidam ex romanis: inter ceteros fuit significatum cuidam vidue romane eius filium qui in dicto exercitu erat fuisse de numero interfectorum. Quod illa omnino credens ut mortuum lugebat. Vna autem dierum iuuenis ille filius vidue qui in veritate non fuerat occisus: reuersus est ad urbem: et inde ad domum suam. Quem mater videns tanto gaudio resoluta est: ut subito pro gaudio moreretur. **E**x diuino etiam iudicio aliqui morte percutiuntur: ut ananias et saphira propter mendacium et propretatem. Narratur etiam in libro de septem donis: quod cum quidam bubulcus promississet cuidam femine fide data: quod duceret eam in uxorem: cum eam deflozasset et noluisse seruare pactum: excommunicatus est: et cum pluries admonitus fuisset seruare pactum: et contrahere cum illa matrimonium: et contemneret et rideret ad increpationes et censuras: in nocte carnis priuij sedens ad ignem et trufans et ridens: animam diabolo reddidit subito moriens. Timendum ergo mortem propter facilitatem eius: sed timore initiali Ecclesiastici secundo. Metuentes dominum sustinete misericordiam eius et ne deflectatis ab eo ne cadatis.

Quarto timenda §: III

est mors: et cogitanda propter incertitudinem et dubietatem: scilicet hore eius. Origenes nil certius morte: sed nil incertius hora mortis. Et propterea christus admonuit: dicens. Estote parati: quia nescitis diem neque horam. **E**st autem incertum homini: in quo tempore: in quo loco: in quo modo: in quo statu moriatur. Unde quantum ad tempus ait dominus Iesus. Vigilate: quia nescitis quando tempus sit scilicet mortis: nescitis enim quando veniat dominus scilicet ad vocandum per mortem ad reddendam rationem an seculo: an media nocte: an gallica

Capitulum Octauum

tu: an mane. Scio est etas senectutis: qz finis diei. Media nocte in infantia et pueritia: plena tenebris ignorantie gallicantu in adolescentia quando iam apparet lux vsus rationis: et capax est exhortationis. Mane plena luce in virili etate. Et ideo in qualibet etate oportet vigilare et sibi prouideri. In quo loco quis moriatur etiam incertum est. Utrum in domo vel in via: in mari vel in terra: in ciuitate sua vel aliena. Ideo voluit dominus incertum esse homini locum mortis: sicut et tempus: vt in omni loco et in omni tempore timeatur. Seneca. Mors insidiatur in omni loco: et tu in omni loco securus expecta. Quo etiam modo seu genere mortis sit quis moriturus: ignoratur. Utrum morte naturali vel violentia: vel casu subito. Narratur in libro de septem donis: qd cum quidam vsurarius apud diuionem ante portam ecclesie beate virginis quandam sibi desponsasset cum qua credebatur diu matrimonialiter viuere: casu accidit et dei iudicio: vt alius vsurarius lapideus qui erat scultus supra portam cum bursa lapidea: bursam illam lapideam proieceret super caput eius: ex qua percussione subito mortuus est. Quia vnquam potuisset extimare modum illam mortis illius. Nec tamen multum curandum est: quo genere mortis quis moriatur: dum mo bene vixerit p^r. b. Augusti. Mala mors occidenda non est: cuius bona vita precessit. Unde cum quidam venerabilis et bonus religiosus in studio fuisset repertus subito mortuus: aliqui mirabantur. Alij scandalizabantur: de tali morte eius subita: dubitantes propter hoc de bonitate eius. Sed cum repertus fuisset liber quidam apertus ante eum: et digitum ipsius habere super certum versum scripture: attendentes ad scripturaz inuenerunt hanc esse. Iustus quacunque morte preuentus fuerit: in refrigerio erit: et iusticia eius non auferetur ab eo. Quantum ad statum: non potest esse quis certus i quo statu moriatur scilicet gratie vel peccati mortalis: nisi specialiter deus reuelauerit: sicut fecit quibusdam sanctis: vnde dicitur: Ecclesiastes nono. Sunt iusti atque sapientes: et opera eorum in manu dei: et tamenescit homo vtrum odio vel amore sit dignus: quis enim possit quis scire pro certo: et debeat credere qd si committit aliquod mortale peccatum: quod expresse est contra dei precepta: ut furtum: fornicationem: perursum: blasphemiam dei: et sanctorum: auferat alienum: vsuram committat et huiusmodi: vtique est dignus odio dei et inferno: dum permanet in eo. Non tamen est contra. Et si caueat quis ab istis manifestis peccatis: et exerceat se in bonis operibus iusticie et pietatis: nec remorsum habeat conscientie alicuius criminis: etsi aliquod perpetravit: dolet et confessus est: ex hoc non potest scire certitudinaliter dignus

esse amore dei idest esse in gratia eius: propter qd dicebat apostolus. Nihil in conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum. Et ratio est: quia vt ait ps. Delicta quis intelligit. Potest enim esse peccatum et mortale: ita in omissione alicuius boni debiti fieri: sicut et in commissione mali. Sed minus cognoscuntur talia omnia que delicta dicuntur quasi derelicta. Quauis enim iustus homo quasi continue se exerceat in operibus virtuosior et facilius et delectabiliter. Et secundum philosophum delectabiliter operari virtuosa: sit signum habitus generati virtutum ipsarum. opera autem virtutum faciunt hominem dignum dei amore et gratum: tamen quia actus virtutum acquisiti per frequentes actus: sunt similes omnino actibus virtutum infusarum. Actus vero precedentes ex virtutibus acquisitis solum: non sunt meritorij: nec faciunt hominem dignum amore dei: sed solum actus precedentes ex virtutibus infusis ex gratia dei: faciunt hominem gratum deo. Et ideo quia non potest scire homo vtrum actus de genere bonorum qui ab eo sunt: procedant a virtutibus infusis vel acquisitis. Ideo non possunt ex hoc scire pro certo si sunt in statu gratie dei vel non. Et ideo vt ait. b. Gregorius. Bonarum mentium est ibi culpam agnoscere idest timere esse: vbi culpa non est: di. v. Ad ei. Et Eccl. v. De precipiatu peccatorum noli esse sine metu.

Quinto timenda ¶ §. v.

est mors propter eius occupabilitatem: quia scilicet preoccupat omnes actus et sensus: auferens pedibus potestatem ambulandi: manibus operandi: lingue loquendi: oia auferit potestatem comedendi: oculis videndi: et sic de alijs. Diere. nono. Ascendit mors per fenestras scilicet sensuum ingressa est domos nostras scilicet omnia occupans: Sapi. xvi. durus bellator in mediam terram exterminij prosilijt: et repleuit omnia morte. Aufert corpus: et vi gozem et decorem: et inducit pallorem: Apoc. vi. Ecce equus pallidus scilicet corpus: et qui sedebat super eum: scilicet dominando ei et regendo corpus: ipsum: nomen illi mors. Aufert quod peius est anime dei cognitionem: precipue carnalibus beat. Grego. Tanta est ibi vis doloris qd alibi non possit ferri impetus cogitationis. Dicitur Salomon Eccl. nono. c. In quacunque partem lignum ceciderit: siue ad austrum siue ad aquilonem: ibi erit. i. firmabitur: lignum dicitur homo idest arbor secundum illud ps. primus. Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum etc. Cadit ista arbor cum moritur homo: fructus sunt opera. folia verba: flores affectus. Radices potentie. Et potentie quidem sensitivae sunt radicate in anima: sed operationes suas

Titulus decimusquartus

exercent per organa corporis quod sunt affixe: ut potentia visiva oculis: audita auribus: et huiusmodi. Interiores et ut fantasia: memoria: et alie. Habet et ipse suas cellulas in capite. Sic ergo magna arbor que habet multas et magnas radices bene fixas in terra: utique non potest euelli a terra nisi cum maxima violentia: ita cum anima de se separari a terra corporis: cum retrahat potentias suas ab organa corporis: et secum radicaliter deferat. Hoc utique fit cum maxima violentia: et tota vis nunc ibi occupat. Ubi autem ceciderit: ibi erit cum fructu suo: vel malo vel bono. Ad austrum cadit cum moritur in statu gratie et diuini amoris. Ex parte enim austrum exurgit calidus ventus: et est regio calidissima. Ad aquilonem ubi est intensus frigus: et ventus exurgit frigidus: cadit cum moritur cum peccato mortali: et ibi permanet cum malis suis fructibus: igitur comburendus. Jam ergo securis ad radicem arboris posita est: ad incidendum per mortem. Timeat ergo unusquisque sibi: et videat quos fructus facit. Difficile est enim ita subito in infirmitate graui arboris fructus mutare de malis in bonos: cum mors que superuenit occupet totum hominem. Et ideo bene dicit b. Aug. in li. de penitentia. Multos solet decipere serotina penitentia: de peccatis enim. Nunc enim difficile est ab assuetis recedere: cum habitus qui est qualitas de difficili mobilis a subiecto: sit in peccatis vitioz. Quod ita subito eos dimittat et faciat fructus virtutum hoc humanum non est. Sed deo nil impossibile: quod tempore non eget ad operandum: et in puncto contritionem infundere potest. Et hoc est quod dicit Leo papa. Memento recordie dei nec mensuras ponere possumus nec tempora diffinire: apud quem nullas patitur moras conuersio. Iam de nemine est despiciendum dum est in hoc corpore constitutus: de peccatis enim. Lautius tamen sibi prouidet non expectare tempus mortis ad penitentiam agendam. Experientia enim reze magistra docet: quod et in suis dei habituat in bonum: cum notabilis dolor arripit eos: ut illum: podagre: calculi: acutissime febres. Vix valet aliquid boni cogitare: sed bonum possidet dolor exteriorum et interiorum hominem: et tamen magis vexat et occupat. Ipsi vero peccatores nimis affecti ad corpus et delicias eius solitas: videant bene quomodo a nimio dirigere poterunt ad dolendum de peccatis et conuertendum se ad deum toto corde: et non solum timore. Sume tibi exemplum. Quam quis habet aliquem amicissimum quem semper habet pre oculis: et uidet eum anxiam ad mortem. Hic et vicinum infirmum de cuius incommodo nunquam aut parum cogitauit quem pre oculis non habet: non est mirum si vicinum minus dilectum quem non habet pre oculis et parum de eo curat: tradit obliuioni: pro eo quod maxime amicum et dilectissimum videt mori. ad propositum amicum maxime dilectus a peccatoribus: que semper pre oculis habet ad complacendum ei: est corpus. Vicinus parum dilectus et de quo parum videtur curare est spiritus seu animus: quam igitur peccator vi-

det corpus maxime dilectum ab eo mori: tota cogitatio sua et dolor est de morte corporis. De animo autem parum dilecto ab eo modicum videtur curare. Sed obliuiscitur eius: etsi ipse sit in periculo moriendi. Nonne hoc manifestius patet: cum inducantur precitius et frequentius medici pro salute corporis. Vix autem vnus medicus anime: et raro: ne ei salubriter medeatur quo ad animum ut restituat: et alia huiusmodi faciat. ¶ Notandum est quod ait. b. Aug. hac animaduersione percutitur peccator: ut moriens obliuiscatur sui: qui dum viueret oblitus est dei. Nec ipsa mors morum facit alicui propter suas diuitias: honores vel sapientiam: vel minus occupat infirmum et vexat: sed facit officium suum ad quod deputata est. Unde in libris de septem donis legitur: quod cum quidam longo tempore seruauisset cuidam principi et grauiter egrotaret: cum instaret dominus eius dicens: quod multum de eo doleat: etsi quo indigeret hoc ab eo peteret. Dixit eger: quod petebat: quod pro omni seruitio quod ei fecerat: ut liberaret eum ab infirmitate vel saltem ad horam respondit dominus. Hoc non potest facere nisi solus deus. Et eger ait illi. Et ego illi soli promitto me seruaturum in futurum: qui solus me potest liberare: si liberabit me ab ista infirmitate. Qui liberatus hoc quod dixerat: effect. ¶ Ibidem. Cum quidam vsurarius in extremis laboraret: fecit ante se ponari uasa aurea: promittens anime sue illa et multo ampliora: possessiones: domos: et alia: si adhuc cum eo maneret: et cum magis vrgeret dolor infirmitatis ait miser. Ex quo non vis mecum morari: reddo te diabolo. Et hec dicens expirauit.

Sextum propter quod §. VI.

Mors est timenda: est propter demonum occursum et infestationem: Sen. ij. Dictum fuit prime mulieri in persona cuiuslibet anime: et precipue bene viuientis. Ipsa conteret caput tuum: et tu insidiaberis calcaneo eius. Mulier conterit caput serpentis antiqui: quando principia uitiorum superat que diabolus suggerit. Sed serpens insidiat calcaneo eius: quando diabolus tentat fortiter in fine vite. Calcaneus enim finis est corporis: finem significat vite. A deo hoc videtur generale demonum occurrere et multum tentare animas in separatione a corpore: ut etiam sanctos homines agrediantur. Unde beatus Martinus cum esset in extremis et in cinere et in cilicio orationi insisteret vidit diabolum et ait. Quid hic astas cruenta bestia: nihil in me funestum reperies: sed sinus Abrahe me suscipiet. Qui confusus disparuit: quinimo ad ipsum dominum maiestatis ausus est accedere in ligno crucis affixum: si quid forte in eo reperire posset de suo: quem sanctissimum: non dum

Capitulū Octauum

tamē filiū dei esse cognouerat. Et hoc ipse xp̄us expressit cū ait apl̄is. Venit. i. v̄iet. q̄a die seq̄nti ei illud erat futurum: p̄nceps mūdi huius. i. diabolus: qui p̄ncipatū obtinet in mundanis p̄pter vitia eorum: et in me non habet quicquā scilicet vitū vt queret. ¶ De anima que male vixit i mōdo expressius hoc ponit. b. Grego. in homel. sup illud euangelium. Videns iesus ciuitatem fleuit super illam 7c. Lu. xix. Ecce ibi dicitur dies venient. s. mortis: 7 circūdabunt te inimici tui vallo: 7 coangustabunt te vndiq; 7 ad tertiam prosternēt te 7c. Inimici isti sunt demones: qui i fine vite circūdant animam vallo diuersarum tentationū: vt euadere non possit de manibus eorum: 7 coangustant diuersis modis: vt prosternant tandem corpus ad terram et animam ad centrum terre id est infernum ducentes secum bea. Bernar. Quantus erit pauor o anima misera: cum dimissis omnibus quorum tam iucunda presentia: tam gratus aspectus: tam familiaris habitatio: alienam penitus religionem ingrediens: cateruatim infinita demonia ad te exire videbis. Cum ergo anime peccatorum egressure sunt de corporibus suis domino iubente. Si dixerint ad te ait dominus per hieremias xv. Quo egredientur: dices eis: qui ad mortem: ad mortem: qui ad gladium: ad gladium: q̄ ad famē: ad famē: q̄ ad captiuitatē: ad captiuitatē et visitabo sup eos q̄tuor species: gladiū ad occidendū: canes ad lacerandū: volatilia ad deuorandū: bestias terre ad dissipandū. Narratur in lib. de. vij. donis: q̄ cum quidam solitarius rogaret dominum: vt ei ostenderet quomodo anima egreditur de corpore. Adest subito lupus trahens eum per vestes: et duxit eum ad ciuitatem. Ibi autem vidit tunc choros clericorum 7 laicorum: parari ad honorificas exequias cuiusdam solitarij valde famosi: multosque lachrymantes estimantes q̄ meritis 7 orationibus eius illa patria conseruaretur. Sed reuera hypocrisis erat: 7 pro mundi gloria multa faciebat. Vidit ergo heremita ille demones astare ad illum morientem. Dixitque vnus alteri q̄ mitteret tridentem in os eius: et per vim extraherent animam illam a corpore: cū renitentem. De alio diuite dicitur q̄ cū esset in extremis: et demones assisterent violenter eū vncinis ferreis extrahentes animam eius. Et ille diceret. Domine adiuua me: improperebant ei demones dicentes. Nunc queris adiutorium dei: cum dies defecit tibi. ¶ Ut autem dicit bea. Gregori. Cum quis bene viuit et deum timet abstinens se a mal. et de perpetratis penitentiam agit. In illa hora et si fortissime sint tentationes diaboli: quia nouit se plus temporis non habere ad tentandū: et ideo plus acuit malitiam suā ad decipiendū: vel per desperationem vel per infidelitatem 7 taciturnitatem alicui p̄ccā grauis: tamē ut

ait apl̄s. fidelis deus q̄ non permittet vos tentari supra id quod potestis: sed faciet enim cū tentatione prouētū. Unde cū q̄dam sanct' religiosus in extrēo vite fuisset multum exterritus adeo: ut aliqui dubitarent ne deciperet a diabolo. Mortuus ille: inde ad aliquos dies apparuit cuidam sibi deuoto in pulchra specie: 7 totus lucidus: vñ ille percepit ad gloriā eū assumptū. Interrogauit ille Que causa fuerit i exitu suo tanti terroris. at ille. Nescis quia scriptum est. Territi purgabuntur. Qui tūc dominum sperauerunt in domino adiutor 7 protector eorum est in tentationibus.

Septimo mors ē. §. VII.

timenda 7 puidēda p̄pter mala q̄ sequuntur ad ipsam in ipsa enim 7 p̄ ipsam omnia q̄ in mundo sunt relinquūtur: q̄ cū tanto labore: cū tot p̄ccis: cū tot curis acquirūtur 7 retinētur Job. j. Nud' egressus sum de ytero matris mee: nudus reuertar illuc. i. in terrā que fuit mater p̄ma oīm: q̄ fecit deus hominē de limo terre. Apl̄s. Nihil intulimus in hunc mundū. Naud. i. non dubium: quia nec auferemus. Mors ipsa auferit amicos: consanguineos: pulchritudinē a corpore: fortitudinem: dignitatem 7 oēm potestatem Eccl̄i. x. Hō cum mortuus fuerit hereditabit serpentes: bestias: 7 vmes. Et vt dicitur a quibusdam. Mortuo homine de cerebro eius nascitur buffo: de renibus serpens: de ventre lumbrici: vermes de carne. De lingua astolabus. beatus Bern. Quid fetidius humano caduere. Quid horribilius homine mortuo: cuius erat in vita gratissimus amplexus. fit horribilis aspect' i morte. Quid q̄ prouident diuitie: q̄d honores: diuitie non liberant hominem a morte delitiae non liberant a verme: honores non liberant a fetore. Qui modo sedebat diues 7 gloriosus in throno: modo iacet paup i tumulo. Qui delitiae vescabatur: nunc a vermibus in sepulchro p̄sumitur. Memorare ergo nouissima tua 7 in eternū non peccabis. Refert Petrus alphonsus: q̄ mortuo Alexandro magno: q̄ in tā breui tpe oñium orbis acquisiuit. Conuenerūt pharisei. 7 dixit vn' iste qui terram heri totam cōculcabat: hodie ab ea conculcatur. Heri dominabatur ei 7 possidebat eam nunc possidetur ab ea. Heri non sufficiebat ei totus mūdus nūc sufficiūt ei quattuor vulne terre. Heri p̄mebāt eā nūc p̄mit ab ea. Ducebat heri exercitū sup terrā: hodie ab exercitu ducitur sub terra. ¶ In li. de vij. donis legif q̄ saladinus magn' p̄nceps sarracenoz: fecit ibi portari sudariū suū: cū videret se p̄pinqū morti. Et fecit illud clamando per preconem deportari per ciuitatē. Tātū deportabit secū p̄nceps magnus saladinus de oībus rebus suis. ¶ Timēda ē ergo mors 7 sepe meditanda. Nam vt ait Plato summa phia ē meditatio mortis. Et ad multa valet

Titulus decimusquartus

Et primo ad humiliationem. Quid superbis inquit sapiens terra et cinis. q. d. Ex morte hēs cām humiliādi te. Pāuo: et si visis pennīs suis pulchris eas extendit: et hincinde se girat: de eaz pulchritudine superbiendo: tñ ad pedes turpes aspiciēs eas cōtinuo deponit: quasi se humilians. Sic homo attendens ad finem vite humiliatur. De psuetudine aliqn̄ fuit iperatoz: q. cuz essent electi p̄ma die coronationis eoz veniebat ad eū lapidariūs: deferens in manu sua tres vel quattuor petias mar moris diuerforum colorum dicens. Jubeat dñs imperator: de quo genere marmoris velit sibi fieri sepulchrū: eo q. hō mor al̄ ē. Et hoc fiebat ad dandū sibi occasionem humiliationis ex memoria mortis: Joānes elemosynarius factus patriarcha alexandrinus: fecit sibi fieri monumentū: sed imperfectū. Et in precipuit solēnitatibus cum eēt pontificalibus insignitus: et in magno honore populi: statuerat vnum tunc veniret ad se qui diceret. Dñe imperfectum est sepulchrum tuum. iube ergo illud perfici: q. nescis qua hora fur veniet. s. mortis. Sed et qñ papa cōsecrat: atē oculos eius accēditur modicū stupe: et dicitur ei. Pater sancte: sic trahit gloria mundi. ¶ Valet scō meditatio mortis ad mundi contentum et despectionem. Eccl̄es. Si multis annis vixerit hō: et in his oibus letus fuerit: meminisse tñ debet tenebrosi tēporis. s. mortis: qd̄ cuz venerit vanitatis arguentur preterita. Hieronymus ad Paulinum. facile contēnit oīa q̄ semper se cogitat moriturum. ¶ Tertio valet ad fugam peccati et detestationē: cū cōsiderat q. ppter peccatum homo incurrit mortē corporis et aie. Ad Ro. v. per vnum hominem. s. adam peccatū intrauit in mundū. s. originale: et per peccatū mors. In historia transmarina legitur: q. cū bragmani peterēt ab alexandro magno immortalitatem sibi dari: et ipse negaret se hoc posse facere cū mortalitas esset: aut illi. Tu ergo cū mortalis sis: quare tot mala faciendo per mundum discursis. q. d. Ab his malis hec consideratio mortalitatis tue deberet te retrahere. ¶ Valet quarto ad depressionem carnalis desiderij et delectationis. In cui⁹ figuram hēs Job. ij. q. ipse testa saniem radebat sedens in sterquilinio. i. memoria mortis et cōsio ratione fractionis corporis: q. vas per ipsam mortem frangitur: saniem carnalis delectatiōis ex cōcupiscentia exurgente amouebat. b. Greg. Nihil a deo valet ad edomanduz carnis desideria: q. cogitare qualis sit futura caro moritura. ¶ Valet qñto ad tribulationū tolleratiōē: q. cū i morte oēs res ipales deficient: et tēpus vite breue ē: qñ mors sequitur: ideo inde confortatur ad sustinendum: q. parum affligitur et inde quiescet et remunerabitur. Petrus in canonica sua: Modicum estis oportet contristari in varijs tribulationibus: ut probatio fidei uestre preciosior sit auro quod p ignez

probatur Apoc. xiiij. Beati mortui qui in domo moriuntur. Ammodo iā dicit spūs vt requiescat a laboribus suis. ¶ Valet sexto q. prouocat ad misericordiam et largitatem. Considerans enī q. secum asferre non pōt: sed largiens pauperibus i de subsidij in aīa habebit. Ideo dimittit iurias receptas a primo: elemosynas dat: alicū restituit Alexander cum vidit: q. moreretur: diuisit regnū suum pueris suis. b. Amb. Nō sunt hominis bona que secum asferre nō pōt. Sola misericordia comes ē defunctorum. Quidam burgensis parisi⁹ us fecit fieri feretrum in quo portaret mortuus: et i domo sua voluit illud poni in loco vbi frequēter videret ipsum. Ut per considerationem mortis prouocaretur ad opera misericordie. In die autē oīum defunctorum replebat illud panibus: q. pauperibus dabat dicens. Ecce cito morior: et quis postea memorabitur mei. ¶ Valet septimo et vltimo ad inducendū ad penitentiam et perseverantiā. Rex ninīue cū populo suo audito a Jona: q. ninīue in de ad. xl. dies eēt subuertenda: et inde omnes morituri: indutus est sacco et se dederūt operibus penitentie. Job. iij. Expectant mortem et non veniūt: quasi effodientes thesaurum gaudentes vebementer cum inuenerit sepulchrum. Legitur in li. de septē donis: q. cum quidam miles flagitiosus accepisset penitentia: ab Alexandro papa: renuebat eam facere et se non posse implere. Demum papa dedit ei unum anulum quem pro penitentia assidue portaret in digito: eo pacto q. pluries cum in die aspiceret et aspiciendo tunc cogitaret se esse moriturum. Qd̄ cum fecisset: inde ad modicum tempus ex huiusmodi consideratione mortis ita contristatus et compunctus est: q. redigens ad Alexandrum: obtulit se paratum ad omnem penitentia peragendam.

¶ Assignatio rationum in morte est timenda de septē generibus rerum. ¶ Capitulum nonum

Quartus qd̄ est
timendum est in morte rationū assignatiō. Apostolus ad Heb. nono. Statutum est hominib⁹ semel mori: iudicium post hoc scilicet p̄ticulare: scilicet discussio uite eius. Omnes enim stabimus ante tribunal christi: scilicet ad reddendam rationem de tota vita nostra. Quod ipse dominus ostendit per parabolas villici et dispensatoris cuiusdam diuitis: cuius cum dominus audisset: quia male dispensaret dispensando bona eius: vocauit illum dicens. Redde rationem villicationis. Luce. xvi. Et etiam de quodam rege qui voluit rōem ponere cum scruijs suis: Mathe. xviij. Et similiter de illo domo q

Capitulum Nonum

dedit seruis suis talenta : uni quinq; alteri duo : tertio unum : ut negociarentur cum eis. Et p^o certis temporibus venit dominus ad faciendum rationem cum eis. quomodo negociati fuissent. Et quos inuenit bene et diligenter se exercuisse in eis collaudauit : et de lucro facto remunerauit. Eum autem qui non operatus fuerat talentum sibi creditum : quia non multiplicauerat : et si conseruasset aure increpans et ab eo illud auferens : condemnauit. Math. xxv. Et quasi sileo hominem nobili : qui dedit seruis suis decem minas ad negociandum : Luce. xix. Ex quibus omnibus pabolis apparet ostenditur : quod habemus deo reddere rationem de actibus in uita nostra : et hoc primo in egressu anime de corpore. Unde Lyprianus. Qualem te inuenit dominus cum uocat. scilicet per mortem : talem te iudicabit : ut sciant omnes anime ipse per prophetam : quia ego sum dominus scrutans renes et corda. id est affectiones et cogitationes : quod omni unicuique secundum opera sua : de pe. di. i. Nunc quid. Alii idem exempla. In uitis patrum dixit qui dicitur sanctus. Tria sunt que valde timeo. Primum est quod anima egressura est de corpore. Secundum quod prebitur ante tribunal christi. scilicet redditura. Tertium est : quod dabitur a christo sententia de me. Unde et quidam alius senex cum uideret quendam iuuenem ridentem ait. Ecce coram celo et terra reddituri sumus : deo de tota uita nostra : et tu rides : uir. Ecce. xi. dicitur. Letare iuuenis in adolescentia tua : et in bonis sit cor tuum : et scito quia pro his omnibus adducet te dominus in iudicium. Nec tibi in reddenda multum temporis ponetur : sicut fit in mundo cum rationia fiunt : quia tunc omnia nota sunt iudici. ad Hebr. iij. Omnia nuda sunt et aperta oculis eius. Et omnia in puncto representabuntur : scilicet iudicandi. Porro uidendum est anime apertus incidere in manus dei uiuentis : nil defectus in punitione permittentis. Hoc timens sanctus Job : dicebat. Verebar omnia opera mea. id est timebam : sciens quod non perceres delinquenti. Timebam dubitans aliquando ne forte aliquis defectus in ipsis etiam bonis operibus meis inesset : quod punitionem mereatur. Et si coluine timeant tale iudicium particulare pro ratione reddenda : quod faciet harudo. Est autem ratio exigenda de septem.

De anime potentia. De corporis membris.

De tempore adiacentis. De gratia adiumentis.

De sapientie documentis. De culpe ignominia.

De regimine in subiectis.

Primum igitur de anima. I. quo reddenda est ratio deo : est de anima et potentia : quod modo conseruauit eam et exercuit. Deute. iij. Custodi te ipsum et animam tuam sollicite : Et Eccli. Custodi animam tuam et da illi honorem suum : et merito. Est enim in ea imago dei. Un. b. Aug. in li. de trinitate. licet anima seu mens non sit eius natura cuius est deus imago tamen eius ibi querenda est : quo nihil est melius. scilicet in parte superiori. Hoc

autem imago apparet in potentia eius. scilicet memoria : intellectu et uoluntate : que dicuntur potentie separe : quia scilicet anima semper retinet et utitur eis etiam separata a corpore. Sumendo tamen memoriam pro parte intellectus : que retinet species intelligibiles : et non pro potentia sensitua : que est etiam in brutis. Nec operatur anima nisi si mediantibus istis potentia. Ecce quomodo est dei imago : quia sicut una est essentialiter et trina in potentia : que realiter distinguuntur ad inuicem : ita quod una non est alia. una tamen in essentia anima ita una essentia diuina in tribus personis realiter distinctis ad inuicem : ita quod una non est alia pater et filius et spiritus sanctus : et hi tres unum sunt. Honoratur autem ista imago : quando conseruatur in sua puritate : et potentie eius exercentur propter ipsum deum : cuius est imago. Et de memoria ait Salomon : Ecce ultimum. Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tue antequam veniant dies afflictionis tue et appropinquent anni de quibus dicas mihi non placeat. Et ps. Benedic anima mea dominum : et noli obliuisci omnes retributiones eius id est beneficia eius : que ideo dicuntur retributiones : quia cum malefeceris quotidie peccando tanta est charitas dei : quod innumera bona beneficiorum suorum reddit tibi. Ait etiam ipse dominus in Treñ. Recordare paupertatis mee quam scilicet sumpsi pro te absinthij et fellis. id est amarissime passionis quam sustinui pro te. De intellectu dicit magister in secundo sententiarum : distinguitur prima. fecit deus rationalem creaturam : ut summum bonum intelligeret. Et hoc est ad quod hortatur ipse deus homines dicens per ps. Uacate et videte quoniam ego sum deus : uacate id est cessate a vitijs et ab alijs operibus exterioribus aliquando : quia aliter non potest videri aut intelligi deus. Intelligite quoniam ego sum deus qui et non mutor. Ego sum deus quo melius excogitari non potest. Ego sum uerum uniuersale et summum bonum. In intelligenda quoque sunt mandata dei et seruanda : et curiosa omittenda : secundum illud Eccli. iij. Altiora te ne quesieris : et fortiora te ne scrutatus fueris : sed que precepit tibi dominus illa cogita semper : et in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. De uoluntate : prouerbi. xxiij. Si li prebe mihi cor tuum et uoluntatem. Et modum docet dicens : Deuterono. sexto. Et Mathe. vigesimosecundo. et Luc. decimo. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo. Hugo in libro de arra anime. Scio anima mea : quia uita tua amor est : et sine amore esse non potes. Ea autem est uis amoris : ut talem te esse necesse sit : quale est illud quod amas. Hoc est amare uelle bonum quod est uoluntas. Si ergo deus anima amat uere deum habet : immo et deus est participatione.

Titulus decimusquartus

Secundum illud. Ego dixi dii estis. Si terram a mas terra es. Osce. Abominabiles facti sunt scilicet peccatores sicut ea que dilexerunt. Ex toto corde seu voluntate deum diligit: quod eum super omnia diligit: qui propter obseruandum mandata dei: et substantiam et familiam et patriam et famam et temporalem vitam postponit. Ex toto corde diligit: quod omnia que amat propter deum diligit. Cum igitur tibi dixerim sit. Redde rationem villicationis tue de anima tua et potentia: quam rationem reddere poterit que dei imagine in lutum sepe sepius peccatorum proiecit. Qui beneficiorum dei rarissime recordatus est: sed bene iniuriarum que sibi fecit proximus ad vilesendum non remittendum. Qui deum nec cognoscere voluit nec eius mandata nec eius verba. Sed totum acumen intellectus sui posuit ad fraudes inueniendas: ad predandum. Qui totum affectum suum posuit in terrenis: et carnalibus: omnem rem vilissimam magis amans quam deum quod patet: quod pro vno solido dicit multa periuria: valde ergo timendum est talibus.

Secundo reddenda est §. II.

ratio de corpore nostro et membris eius. Ad quid enim data est nobis: ostendit apostolus ad Rom. xij. Ut exhibeatis corpora vestra deo hostiam viuentem. i. ut mactemus ipsum vitam et concupiscentias tanquam animal imolatum et viuat in operibus virtuosis. Nam ut ait Petrus in canonica: christus semel mortuus est pro peccatis nostris: iustus pro iniustis ut offerret nos deo sequentes eum: mortificatos quod dem carne. viuificatos autem spiritu. Et cum incomparabiliter debeamus plus laborare et exercere membra nostra in obsequium dei quam diaboli mundi: vel carnis: imo solum in honorem dei debemus corpus exercere: et nunquam in peccato. humanum dico ait apostolus ca. vi. propter infirmitatem carnis vestre. Sicut exhibuistis membra vestra seruire iniquitati in iniquitatem. scilicet de una ad aliam laborando: ita exhibere nunc seruire ipsi iusticie in sanctificationem: ut vel saltem tantum laborent membra vestra pro deo: quantum fecistis pro mundo vel peccato. Qui que sensus nostri exteriores: quibus radicem habent in anima: tamen non utitur eis anima nisi per membra ut per organa quibus sunt affixa. Ut potentia visiva per oculos auditiva per aures et huiusmodi dedit ergo tibi deus oculos ad aspiciendum ad necessitatem et utilitatem non ad vanitatem. Dedit tibi oculos ut aspiciendo celos et ornamenta eius solent lunam: et sidera: elementa et animalia que sunt in eis: et alia pulchra opera dei: ut inde exurgas ad contemplandum pulchritudinem et magnitudinem creatoris: a quo omnia pulchra et pulcherrima ipse. Inuisibilia enim dei a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. i. dei perfectiones. Ad Rom. i. dedit tibi aures ut disciplinas morales: scientias naturales: artes varias ab alijs

audiendo ualeas addiscere: et ex armonia cantuum et musicorum institorum: consideres carum suaves angelorum. Dedit et nares ad odorandum: ut ex fragrantia florum et aromaticorum intelligas: quod sancti dei in patria floreant sicut lilium et sic odor balsami erit ante diuinam maiestatem. Dedit et linguam et palatum ubi est gustus: ut lingua tua et non solum mente ut angeli dei laudes: admoneas proximum consiteantur peccatum tuum. Posuit in ea gustum: ut ex suauitate ciborum et potuum percipias: quoniam dulcis est dominus omnia dulcedinis auctor: et clames cum sapientissimo uiro. Quod suauis est spiritus tuus? dominus: qui ut dulcedinem tuam in filios demonstrares: panem suauissimum de celo prestitisti: habentem omnem saporem suauitatis: Sapi. xvi. Non solum manna patribus in deserto sed refectionem internalem sanctis tuis: cuiuslibet operatione omne dulce amarum: ut ait. b. Ber. Dedit et manus ut non abscondas manum sub ascella piger. Sed ut docet Salomon. Quocumque poterit manus tua instanter operari boni: quod nec opus nec ratio nec scientia valent apud istos quo tu properas: pedes dedit ad ambulandum ad loca necessaria tibi et proximo utilia. Non pedes veloces ad effundendum sanguinem: uel ad malum quodcumque concurrentes: sed ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Tibi ergo dicitur redde rationem villicationis tue. Et vere quilibet dicitur poterit cum timore. Quid sum miser tunc dicturus: quem patronum rogaturus: quando iudex est venturus cito te stricte discussurus? Quid laboris et afflictionis corpus tuum sustinuit pro deo: qui nec ieiunia ecclesie: nec vigilias in oratione: nec peregrinationes ad ecclesias fecisti: sed pro lucro innumera. Oculi tui ad quid aliud respiciunt nisi ad vanitates et curiositates et voluptates implendas. Et si lacrymis irrigantur: non hoc pro peccatis: sed pro danis temporalibus. Aures tue que sollicitantur audire: nisi detractiones: irrisiones: vaniloquia: et turpiloquia cantilenas mundanas et huiusmodi. Non autem verba dei: admonitiones: reprehensiones: laudes diuinas. Sustinuit tuum omnibus cibis et potibus vis delectari: usque ad crapulam et ebrietatem. Lingua aureque uti nescis: nisi ad mendacia et piuriam: et blasphemias contentiones: et susurraciones. Murmurationes contra deum et ministros eius. Odores superfluos ad voluptatem carnis. Fetores infirmorum: fugis. Manas non extendis ad pauperes subleuando sed ad eos per dandos. Opera manuum tuarum vana et risui digna. Pedibus curris ad theatra ad spectacula: ad epudias. Et si aliquando ad ecclesias et festiuitates eorum: magis ad percontandum ut uideas et videaris: quam ob deuotionem. Beati ergo ait psalmista: qui timeant dominum timore initiali: qui ambulant in uisibus eius. i. operibus virtuosis exercendo corpus et membra sua: quod tunc non timebunt in hac ratione.

Tertio reddenda est §. III.

ratio de tempore et adiacentibus eius. i. de rebus temporalibus terrenis.

Capitulū Nonum

Uscant p̄tra me tēpus. s. quo male usus est: ad arguendum eum. Job. xliij. Dedit ei tēpus seu locum penitentie ⁊ ipse abusus est eo in superbā Sēn. Nulla maior iactura q̄ tēpus. Oia fortune sūt: tēpus tuū. Nec pōt recuperari tēp̄ amissum. Quod aut̄ apl̄s ait. Redimētes tēpus qm̄ dies mali sunt: non intendit per hoc dicere q̄ tēpus a missum possit recuperari: sed q̄ ita feruent ⁊ solite q̄s se habeat in futurum: etiam vltra sibi de bitum: q̄ recōpenser per supererogationē bonoz operū neglectū p̄teriti: vel dē redimere tēpus qui quasi sup̄flua ⁊ minus vtilia ⁊ si licita dimittit: ut melioribus vacet. b. Berū. Nil p̄ciosius tēpore. Sed heu hodie nil vilius reputat. Sed sicut capillus de capite non peribit: qd̄. s. non recipiat cōpus resuscitatum quantū ad eos. s. q̄ sunt ad decentiam corporis. Ita nec momentū a tēpore: de quo. s. non exigatur rō. Uñ Anshel. in li. meditationum ait. O lignum aridum ⁊ inutile: eternis ignibus dignum: quid r̄ndebis in illa die cū exigitur a te vsq̄ ad ictū oculi. Omne tēpus viuendi tibi impensū: qualiter fuerit a te expensū: Et idō hortatur apl̄s ad Gal. vi. dū tēpus habemus operemur bonum ad oēs. In uno momēto tēpori potest hō lucrari vitam eternam: dū est in vita p̄nti. Totum mundus daret dānatus si haberet in potestate sua: vt ex eo possit habē modicum tēporis ad penitendū. Et nō soluta de tēpore: ⁊ de reb̄ tēporalibus que dantur in tēpore: reddituri sūt homines rōem si bene usi sunt ⁊ ad subueniendum pauperibus. Dñs enī ait Ch̄ris. n̄ oñs: sed oīsp̄satores nos eē uoluit rerum suarum. Sicut ergo dispensator: qui res dñi sui sibi retineret: uel p̄dige distribueret infideliter ageret ⁊ merito esset a domino suo puniendus. Sic ⁊ oñs deus rōem exigens in exitu vite a diuitibus: q̄ sibi thesaurizāt: uel superflue vtuntur rebus tēporalibus pauperibus subtrahentes. Unde. b. Ambro. An iniustus est deus: ut non nobis eque distribuat vite subsidia: ut tu quidem esses affluens et abundans. aliis aut̄ deesset ⁊ egerent: ⁊ non potius: q̄ uoluit sibi benignitatis sue experimenta largiri: alius vō virtute patientie coronari. Tu vero susceptis dei muneribus: ⁊ in sinum tuū redactis nihil putas te agere iniquum: si tantoz bona solus obtineas. Egētiū est panis quem tu detines: nudorū vestimentū quod recludis: miserorū pecunia est quam in terram refodis. Tantorum q̄ te scias inuadere bona: quātis possis dare qd̄ velis. i. quod debes velle. Hec ille: rōi. xlvij. Sicut hi. Insuper q̄ p̄dige expendunt in edificijs sumptuosis: in cōuiuijs lautis: in equitaturis falleratis in canibus et auibus ad venandum ⁊ aucupandum: in vestib⁹ pompatis: in ornamentis varijs: cogitent quaz deo sint reddituri rōem videntes pauperes fame mori: vestibus nudari: puellas nobiles periculo

exponi propter defectum dotium: captiuos in caecibus mori. Diues qui epulabatur quotidie splendide: sepultus in infernum: q̄ micās mense sue noluit mēdico dare nunc guttam aque ab eo non pōt habere. Et qui purpura ⁊ bysso iduebat: nunc vermibus operitur. Et ideo Jacobus i canonica sua. ca. v. exteret eos dicens. Agite nūc diuites: plorate ululantes in miserijs que adueniēnt vobis: diuitie v̄e putrefacte sunt. Vestimenta vestra a tincis comesta sunt aurum ⁊ argentum uestrum eruginauit: ⁊ erugo eorum in testimonium vobis erit: ⁊ manducabit carnes uestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus. Ecce merces operarioz v̄oz qui messuerunt regiones vestras: que fraudata ē a vobis clamat: ⁊ clamor eorum in aures dñi sabaoth introiuit. Et paulo post. Ecce iudex ad ianuaz affuit. Admonet ergo paulus discipulus suum Thimotheum ep̄m ⁊ predicatorē: cm̄ dicēs. i. Thi. v. Diuitibus huius seculi p̄cipe nō in sublime sage nec sperare in incerto diuitiaz suarum: sed in deo b̄n agere: diuites fieri in operibus bonis: facile tribuere: cōicare: thesaurizare sibi fundamentū bonū in futurū. Petrus apl̄s. ij. ca. prime. fraternitatē diligite: deū timete. q. d. Tūc ostēdetis oēm timē: si fraternitatem diligitis subueniendo miseris.

Quarto reddēda §. III.

est ratio d̄ gratie adiumentis. de cuius p̄ciositate ait Petrus. ca. i. ij. epl̄e. Maxima ⁊ p̄ciosa p̄missa nobis donauit deus. s. munera gratie: vt p̄ hoc sumus diuine nature cōsortes: fugientes eis que in mundo est concupiscentie corruptionem. Per gratiam enī vitatur corruptio oīum p̄ccorū: nec aliter p̄nt euitari. Nil p̄ciosius gr̄a q̄ facit nos gloria dignos. Ab hac p̄cederunt sicut radij a sole: oēs virtutes aīam illustrantes ⁊ decorantes. Ab hac oritur radius fidei vere intellectus perficientis ad assentiendum oībus q̄ fide debent teneri. Et gratia procedit uirtus spei: mentem erigens ad expectandum in dubio supernam gloriā benefaciendo. Ex ipsa descendit flamma charitatis ad diligendum deum et proximum. Sobrietatem quoq̄ temperantiē ⁊ sapientiam prudētie docet: iusticiam ⁊ virtutem idest fortitudinem: q̄ bus nil hominibus in vita est melius: vt dicitur Sap̄. viij. Temperantiā enī cohibet concupiscibilem potentiam a delectationibus prauis. fortitudo irascibilem retinet in perferendis molestiis: et acuit in aggrediendis arduis. Prudentia rationem instruit i agendis. vt nil perperam faciat: sed consona rationi. Iusticia autem ad proximum dirigit voluntatem: ut non ei noceat: sed proficiat. Ista autē p̄ciosa gratie munera donauit gratis: non meritis nostris. Hortamur vos ait apl̄s ij. Corin. vi. ne in uacuum gratiam dei recipiāt.

Titulus decimusquartus

Omnes utique eam in baptismo recepimus. Gratia enim in baptismo non requirit gemitum vel platum vel aliud opus: sed omnia gratis donata: ait. b. Ambro. de coe. vi. iij. Donat simul virtutes: donat et remissionem peccatorum: nisi ponat obstatulum ei: quod ponere non potest paruulus cum baptizatur: cum careat usu rationis. In uacuo autem et frustra recipit: qui eam non exercet et auget per opera quotidie meliora. Sed multo magis in uacuum recipit qui eam per peccata perdit. Unusquisque ergo putat accepit gratiam in alterutrum illam administrat ut boni dispensatores multiformis gratie dei inquit Petrus in. i. canonica. ca. iij. **S**ed certe cum dicitur tibi. Redde rationem huius gratie: quomodo usus es multum habes timere: quia non solum non augmentasti hoc preciosum talentum: sed et perdidisti. Uidemus enim contra: quod quicquid peruenit puer ad aliquem usum rationis: se implicat propter malas societates multis turpitudinibus et periurijs et blasphemijs: propter que amittit gratiam baptismalem. Et utinam sic esset sollicitus ad recuperandum amissam gratiam: que est sanitas anime et uita: sicut est sollicitus ad recuperandum corporis sanitatem cum infirmatur. Sacramenta enim ecclesie sunt contentiuia gratie secundum Thoma. in. iij. Et ideo si quis post baptismum: gratiam emisit: quod fit per quolibet mortale: aliter recuperare eam non potest nisi per penitentiam. Sed quia nimis tardi sunt homines ad penitentiam et confessionem ideo in nullis ueris uirtutibus se exercent. Sic et sacramentum sacre communionis per quod mens impletur gratia. s. deuote sumptum: et future glorie nobis pignus datur: ut dicit. b. Thoma. i. offic. quanto assumitur: quanto deuote: quanto tepide. Eucharistia dei: quod latine bona gratia interpretatur. Quid enim melius corpore et sanguine domini. Noli negligere: ait apostolus ad Thimo. gratia que data est tibi in impositione manus presbyteri: que pertinet ad ordinem. Cum ergo negligentia et indispositione recipiant clerici sacramentum ordinis: cum quanta desidia exequantur: ipsi considerent: qui deo reddituri sunt rationem: ignorantia pleni: omni honestate vacui: cupiditate dediti: et simoniaci insatiabiles beneficijs et dignitatibus: otiositate sepulti: propter quod accidit eis quod dominus predixit. Si sal infatuatum fuerit: ad nihilum ualet ultra: nisi ut mittatur foras: et conculetur ab hominibus: Mathe. v. Infatuatur sal quando clerici qui debent verbo et exemplo alios condire et presuadere a corrupto uiciorum: nec alios admonent: nec ipsi uirtuose uiuunt: propter quod continentur a populo. Unde dominus per malachiam. ca. ij. ad sacerdotes ait. Uos recessistis de uia: et scandalizastis plurimos in lege: et irritum fecistis pactum leui: propter hoc de di uos contumeliosos et humiles. i. abiectos omnibus populis: Qui tamen populi male faciunt dehonorando eos: cum sint ministri christi et ecclesie: et ad eum culus sunt ministri et quem presentant debeant as-

picere: non ad mores eorum malos. Cum ergo tibi dicatur. Redde rationem sacramentorum que tibi collata sunt ad procurandum et augendum gratiam quantum frequentaueris: quanto deuote susceperis. Qualiter in eis te exercueris. Noli altius sapere: ait apostolus sed time: quia cui plus collatum est: plus exigitur ab eo. Cum enim augere dona: ait b. Grego: augentur et rationes donorum. Tanto ergo humilior atque ad seruendum deo promptior quisque debet esse ex munere: quanto obligatiorem se esse conspiciat in reddenda ratione. Timentes autem dominum timore. s. initiali: misericordia circudabit. ps.

Quinto reddenda § v.

est ratio: et ideo timendum: de sapie documentis. s. receptis. Alia nostra ut ait philosophus nascitur sicut tabula rasa in qua nihil est pictum: sed apta est pingi. Et sicut alie scientie et artes addiscuntur per documenta aliorum: ita et sapientia et notitia diuinarum et moralium. Quia. n. homo propter peccata sua obscuratus nesciebat legere in lege dei insita in medio cordis nostri: dedit hominibus legem scriptam: legem. x. preceptorum: que semper fuit necessaria obseruari omnibus: qui uoluerunt saluari. Hec est lex domini immaculata: conuertens animas: et testimonium eius fidele: sapientiam prestans paruulis. i. humilibus. Deus igitur deorum dominus locutus est: ait idem in ps. lxxx. et uocauit terram a solis ortu usque ad occasum: ex syon species decoris eius. Deus dominus deorum sanctorum: qui dicuntur dei participacione. ps. lxxx. Ego dixi dei estis. Uel demonum qui dicuntur dei filii nuncupacione. ps. dii gentium demonia: uel presidentium qui dicuntur dei representacione: qui representant deum. ps. lxxx. Deus stetit in synagoga deorum. i. sacerdotum. Quum horum deus uerus deus noster est dominus et auctor locutus est inquit. b. Aug. super psalterium in illum uisum. Multis modis per angelos ipse locutus est: dando legem in monte syna. ita ait apostolus ad Gal. iij. c. ordinata per angelos. s. illa lex: locutus per prophetas suos Isaiam: Hieremiam: Ezechielem: Danielem et alios. xij. minores prophetas excitando homines ad obseruantiam legis ipsam declarando: futura multa prenunciando ad animandum eos: et comminationem adiungendo contra transgressionem. Demum locutus est nobis in filio suo incarnato. et quid sapientia docere uel exprimere potuit nisi uerba sapientie falsas expositiones legis a scribis reprobando: obscura declarando: in se ipso adimplendo: consilia omnis perfectionis adiungendo ad iutoria ad obseruandum offerendo. Locutus est per apostolos suos et discipulos quos misit in uniuersum mundum dicens. Docete omnes gentes. Et quid nisi christum dei uirtute et dei sapientia. Locutus est per doctores suos. b. Aug. Ambro. Hieronymum: Gregor. et alios innumeros grecos et

Capitulū Nonūm

latinos quos impleuit in medio ecclesie spū sapiētie et intellectus ad exponendas scripturas sacras sapientia plenas. Loquendo autem per hos et quē tidianos predicatorēs: uocauit terrā non grecie tantum uel aphyrie uel italie: sed terram totā. i. mundū. Et hoc est quod subdit. A solis ortu usque ad occasum. i. per totum. In omnē enim terrā exiuit sonus eorum. Ex syon tamē species decōis eius idest pulchritudo huius sapientis locutiōis cepit ex syon. i. populo iudeorum: quia ut dicit Isaias. ij. c. De syon eribit lex. s. euangelica: et uerbum domini de hierlm. Nullus ergo potest se excusare: quia ignorat ista documenta sapiētie. ubi quē enim predicatur et predicatus est. In particulā etiam uocat terram quēlibet peccatorem a solis ortu usque ad occasum. i. a principio quo in eo ortus sol intelligentie quo ad usum: usque ad mortē dat homini documēta sapiētie. ¶ Reddens igitur rationem de tot documentis sapiētie quomodo ea obseruaueris. Et certe male illi poterunt reddere rationem: nec impune transibūt qui uerba dei audientes: nil eorum que audiunt: faciunt. Facti sū prophetam sicut aspidis surde aures eorum obturantis que non audiet uocem incantantium. Aspīs serpens cuius perpendit aliquē incantatur: eū unam aurem figit in terrā et aliā cauda obtūat ne audiat. Sic multi audientes dei uerbū ex una parte figūt mentem in terrenis: ex alia promittūt sibi futurū tempus uite ad emendādū: unde scātatio predicantis sapiētie: non potest cum educere o clausura peccati. Peius illi rationē reddēt qui audientes uerbū: nil mētē retinēt uel rumināt meditādo. Unde animalia imunda in lege iudicātur que non rumināt. Eternē mortis iudiciū formidate fratres ait. b. Greg. si uerbū uite audietes in uentre memorie non retinetis. Signū enī mortis est: cum infirmus non retinet cibū. Sed pessime illi rationē reddent et grauissime punient qui nec ipsa uerba dignantur audire: nollētes itelligere ut bene agerent. Hos condemnabit studiositas regine saba que uenit a finibus terre audire sapiētiā salomonis. Math. xij. Contra hos igitur in reddenda ratione dicit sapiētia: ut habetur pro uer. i. quia uocaui uos per scripturas et renuistis. Extendī manū meam in cruce etiam dādo documēta: nec fuit qui aspiceret. s. ad imitādū. Desperistis omne consiliū meū ibi datū: et increpatōes meas ueglexistis. Ego in iteritu uestro ridebo et subsanabo: cū uobis quos timebatis: aduenerit. Clamabūt ad me et non exaudia eos: eo quod exosa habuerint disciplinā: et timorem domini non susceperint.

Sexto reddenda. §. VI.

est ratio de peccati inquinamētis. Secūdū. b. Aug. peccatū est dictū uel factum uel concupitum

contra legem dei: et in hac diffinitione includitur omissio cuiuslibet horū f. b. Tho. in sūma. Nō ita peccari potest mortaliter uel uenialiter omitendo sicut pmittēdo. Sed primū occultius et iō magis timēdū. Et de omnib⁹ his differentiis peccatorum reddenda ē ratio ante tribunal christi. ubi quicquid latet apparebit: nil iultum remanebit. Et de malis operibus dicit salomon. Ecce uultimo. Lūcta que fuit adducet dominus in iudiciū pro omni erratu siue bonū siue malū. s. exigitur ratio. Non solū de malo opere in se: sed etiam in eo quod de se est bonū uel alias uidetur bonū ppter aliquam malam circumstantiam error ē et in iudiciū adducetur. Et quantūcūque occultū op⁹ fuerit. manifestabit abscondita tenebrarū. i. peccatorū ait apostolus. ¶ Sed et de uerbis ratio exigitur christo dicente Math. xij. De omni uerbo ocioso quod locuti fuerint homines reddent ratōes in die iudiciū. primo particularis iudiciū qui est i morte. Et fm. b. Greg. i. moral. dicitur uerbū ociosum: quod necessitate uel utilitate. s. rationabili caret. ¶ Quis unquē enumeraret multitudinē uerborū ociosorū: que quotidiē dicimus: nullā nobis de hoc conscientiam facientes. ¶ Si de ociosis ratio exigitur cū pena: quid de contumeliosis: de detractorib⁹: de periurib⁹ et blasphemib⁹: adulationib⁹: et alijs malis. ¶ Sed et in cogitationibus impij: i interrogatio erit dicit sapiens. s. in futuro examine. Nā ut ait saluator noster: Ex corde exiit cogitationes et he sūt que coīquināt hominē quo. s. ad animam. Nec tamē ait. b. Greg. Imūda cogitatio mentē maculat cū pulsatur sed per delectationē superat de pe. di. iij. Quis autem tāte uirtutis et sanctitatis extat qui non habet cogitationes inuiles et superfluas: etiam quando clauso hostio sē suū in secreto uult patrem orare. Delicta autē i uentutis mee et ignorātiā meas que sūt omisiones ne memineris domine. Sed ab occultis meis munda me: et ab alienis pce seruo tuo ait ps. Qui libet ergo timēdū est i ista ratiōis exactione. unō in uitis patrum legitur: quod cū quidam sanctus pater ad extrema uenisset et alij plures uisitassent eū. Uidentes eū tremē totum: dicūt ei. Et tu pater tui mei mori cū semper in penitentiā uixeris? Respōdit ille. Vere timeo. Nam licet per. xl. annos laborauerim in ista solitudine ad seruendū deo: tamē quia alia sunt iudicia dei quā hominū: ideo timeo: ne forte placuerint deo: unde et Job. xxxvij. Semp enim quasi tumētes fluctus timui dominū. Plurima sunt peccata nostra que nobis leuissima uel nulla uidentur: que tamen deus discutit et punit. Unde in uitis fratrum legitur: quod cū quidam uir valde religiosus et sanctus ifirmatus esset ad mortem leta facie et totus exhilaratus dixit astantib⁹ qui eū uisitauerāt. Ecce beata Maria mater dei. Salutemus eam. Quod cum omnes fecissent et

magnam consolationē percepissent: hñ nil viderēt dixit infirm⁹. O q̄grate. ⁊ iucunde recepit beata mater dei uestra salutationē: ⁊ ipsa quoq; uos re salutauit. post paululum autem cepit expauescere ⁊ ualde anxari: adeo q̄ socius eius vix sufficiebat ad extergendū sudorem ex labore. Et factus in agonia quasi tunc deo redderet rationē d̄ uita sua. Aliquando dicebat quasi ad alium loquens. Hoc non est verum. forte de aliquo peccato: q̄ diabolus ei obijciebat ad inducendū ad desperatōnem. Aliquando dicebat. O domine dona mihi ⁊ parce hoc modicū. Dixit ei socius. Quid ē hoc frater etiam ne parua peccata requiruntur ⁊ de eis deus exigit rationē. Quid ait. utiq;. Et ea que nulla putant homines esse peccata. Confortauit tamē eū socius efficaciter ad confidendū de misericordia dei. Demū peracta pugna spiritali totus in domino releuatus cum magna deuotione quieuit in pace.

Septimo reddēda. §. VII

est ratio de regimine in subiectis: ⁊ hoc ualde t̄mendū prelati ⁊ rectoribus. vnde sap. vi. dicitur. Audite reges ⁊ intelligite. Discite iudices finium terre: prebete aures qui continetis multitudines: quoniam data est uobis potestas a domino et virtus ab altissimo: qui interrogabit opera uestra: ⁊ cogitationes scrutabitur qm̄ cū cētis mistri regni illius: non recte iudicastis nec custodistis legez iustitie: nec secūdū voluntatez eius ambulastis. Hōrende ⁊ cito apparebit uobis: qm̄ iudiciū durissimum fiet his qui presunt. Exiguo enim concedit misericordia. Potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusq; dominus: nec uerebitur magnitudinem cuiusq;. Aplus etiam ad heb. xij. ait. Obedite p̄positis uestris et subiacete eis. Ip̄si enim inuigilat q̄i rationem reddituri pro aiabus uestris: ut cū gaudio faciant non cuz tristitia. Ad idem fac qd̄ ait dionysius papa. xij. q. i. Ecclesias dicēs: Unusq; q̄ contentus sit terminis suis: ⁊ ecclesiam ⁊ plebē sibi commissā diligenter custodiat ut de ouib⁹ suis deo rationem reddat: ⁊ gloriam inde non iudicium. i. damnationem recipiat. ¶ Rationez igit̄ presidentes reddere habēt deo in egresu suo de h̄ mundo: q̄uo acceperint prelaturam: vtrū per ambitionē vel per simoniam vel per intrusionem qz ut ait Leo papa. Principatus quem metus extō sit uel ambitus occupauit: etsi actibus suis ⁊ mōibus non offendat: ip̄sius tamē iniquū est perniciosus exēplo: ⁊ difficile est ut bono peragantur exitu: que malo sunt inchoata principio. i. q. i. Principatus. Si per simoniam accepit uel als inuustum titulum: cum careat iurisdictione ⁊ auctoritate super populum illū: qz suspensus uel nullus decipit q̄tū in eo ē aīas illas absoluendo. Unde ab eo tā

q̄ oues perditę exigentur. ¶ Rationem quoq; reddere habet deo si populū suū vbo ⁊ exemplo ad bene uiuendū induxerit. Cris. in iudicio sedea si bene docueris ⁊ bene uixeris: pplm̄ istruis q̄uo uiuere debeat. Si autem bene docueris ⁊ male uixeris: deum istruis q̄uo debeat te condemnare. ¶ Rōnē q̄z reddē h̄z d̄ admīstratiōe sacrañtoz ne idignis dederit. Si restitit potētibus usurpāt b̄ iura ecclesie ut. b. Tho. cantirensis. Et. b. Ambro. xxiij. q. viij. Conuenior Unde dñs p̄ Ezech. contra illos qui tāq; mercenarij cuz uident lupuz uenientem fugiūt: ⁊ lupus rapit ⁊ dispergit oues: ait. Non ascendistis ex aduerso: neq; opposuistis vos murum pro domo isrl̄: ut staretis in prelio in die domini. ¶ Rationē q̄z reddituri sunt si crimina subditōz dimiserūt ipunita ⁊ incorrecta sine cā rationabili. Nā ut ait. b. Greg. Peccata q̄ i nos dimittūt: facile dimittere possumus: que vō in deum perpetrantur cuz magna discretōne nec sine uindicta possumus relaxare. xxiij. q. iij. Si is ⁊. b. Aug. super psalteriū. Duo ista noīa si frustra dicūtur. Homo peccator: qz peccator est corrigere: qz homo est: miserere: nec iuste miserēb̄is hominē: si non correxeris peccatorem: huic nōi ni inuigilet disciplina: put unicuiq; apta est cura non solū ep̄o regenti plebem suā: sed ⁊ paup̄i regenti domū suā: diuiti regenti familiā suā: patri regēti prole suā. Marito regenti coniugez suā regi regenti patriā suā: ut nulli misericordia claudatur: nulli ipunitas relinquat. xxiij. q. iij. Duo ¶ Valde t̄mēdū est unicuiq; presidenti qd̄ dñs ait Ezechiel in persona oīum prelatorū. Fili hominis speculatorem dedi te domui isrl̄. Si dicente me ad ipiū. Morie impie morieris. tu n̄ fueris locurus ut ipius se custodiat: impius ipse in iniquitate sua morietur: sanguinem vō ei⁹ de manu tua requirā. sed si te anūtiante ad impiū ut auertas a vijs suis: non fuerit auersus a uia mala sua morietur ipse in iniquitate sua porro tu aīam tuā liberasti. Ezech. xxxij. ⁊ in. c. se. l. xxxij. ait domin⁹. De pastoribus isrl̄ qui pascebat̄ semetip̄os. Lac comedebatis ⁊ lana cooperiebamini ⁊ qd̄ crassū erat occidebatis: gregem at̄ meū nō pascebat̄ qd̄ infirmū erat non consolidastis qd̄ egrotū non sanastis: quod fractū nō alligastis: ⁊ quod abiectū non reduxistis: qd̄ perierat nō quesistis: sed cū austeritate imperabatis ⁊ cū potentia: ⁊ disperse sēt oues mee: eo q̄ non essz pastor: ⁊ facte sūt in duo rationē oīm bestiarū. propterea pastores audire uerbū domini. Ecce ego ip̄e super pastores requiram gregē meū de māu eorū. hec ibi: licet helysūmus sacerdos in se sanctus ēēt: tamen qz illos publice male faciētes non correxit aspē ut exigerat excessus eorum: reprehensus fuit a domino terribiliter: ⁊ demū cū filijs uitam mala morte finiuit. Ut patet. i. R. iij. ⁊ notandū quod cū dominus

Capitulū Decimū

predixit ꝑ Samuelem malum q̄ comminatus ē hely propter negligentiam correctionis filioꝝ ait Ecce ego facio uerbū quod qui audierit teneant ambe aures eius. s. pre timore: 7 ideo ut dicitur. Eccl̄. xix. Corripe proximum anteq̄ comminēis: 7 da locum timori altissimi.

Quod timendum est purgatorium 7 q̄ septies sunt purgatoria Capitulum decimum

Quintū quod est timendū sed timore initiali: ut in tio re sit meritum 7 premiū est purgatio num aspera uariatio. Unde dicitur Deutro. v. o um tuum timebis. Et paulopost sequitur: ne qñ irascatur furor ei? 7 te. s. per uarias punitōes. Et accl̄. x. ait princeps apostolorū. In omni gente: q̄ timet deū acceptus est illi. dicit ar. b. Greg. di. xxv qualis. De quibusdā culpis ante diē iudicij eē purgationis credēdus est ignis: ꝑ eo q̄ vitas ait. Qui blasphemā dixerit in sp̄ritum nō remittetur ei i hoc seculo neq̄ in futuro. Ex his uerbis arguit b Greg. a 3rio sensu. s. q̄ aliquē culpe remittit hic i presenti uita: 7 aliq̄ue i alia uita. Et cū remittit purgatur: sed non nisi per ignē afflictionis. Ignis enim in scripturis signat quācūq̄ afflictionē etiā pñtis uite. Sic exponitur illud qd̄ ait Baptista d̄ christo. Ipse uos baptizabit in sp̄sancto 7 igne. i. lauabit: purgabit a peccatis igne tribulationis. Unde possumus ponere. vij. purgatoria: intelligēdo purgatorium omne quod affligit ad tēpus ꝑ peccatis 7 purgat.

Purgatoriū inate 7 cōis passionis.

Purgatoriū pene uolūtariē afflictionis.

Purgatoriū illate ab alio uexationis.

Purgatoriū post trāsitiū uenialis offensionis

Purgatoriū ꝑ criminali icomplete satisfactionis

Purgatoriū neglecte pro alio obligationis

Purgatorium in presenti patricie procurationis

In quolibet horum est pena 7 ad tēpus ad purgationē: si tamē pacienter ferat 7 i statu gratie.

Primū igitur pur. §. i gatoriū est penalitas cū q̄ nascimur quā cōtinue patimur: famis: sitis: calor: frigus: sudor: fessitudo: interne passionis: 7 mortis ut merito dicit Salomon Eccl̄. ij. Cūcti dies ei? laboribus 7 erūnis pleni sūt: nec per noctem quidem requiescet 7 ploratus hoīs in ortu suo est quasi quedam ꝑ phia suaz miseriariū ad quas igredit. Quāuis at hec sine peccato sit tamē ex peccato originali ꝑcedit ut punitio eius. Un̄. b. Gre. Sepe sine peccato fit qd̄ uenit ex culpa. Nā sine culpa esurimus. Sz ex peccato prouenit ut esuriamus. dist. v. Ad ei. Ex ipis at purgamur paciēt ferēdo 7 a pecca

tis cauēdo. Cōsiderādo q̄nta pena iflicta sit hūa no generi toti ꝑ uno peccato. unde apre dicit pōt illud Exo. xx. Dñs uenit cū terrore: ut tior ei? effz i uobis: 7 nō peccaretis. Christus uolūtariē assūpsit has penas: 7 si non hūit peccatū originale: q̄ uenerat purgationem peccatoꝝ faciēs: ut dicit apostolus ed heb. i.

Secundū purgato: §. ii

riū ē pene: quā sibi q̄sqz uolūtariē assumit. Et iste ē optim? mod? purgandi peccata sua mortalia et uenialia q̄ntū ad culpā 7 q̄ntum ad penā: ut ait. b. Gre. de pe. di. i. Si peccatū. Deus delictū sine ultione nō patitur. Aut enim homo punit se aut de. cū hoie: per se pūit hō: qñ uolūtariē penā dolōis assumit de peccatis. vn̄. b. Aug. diffinit q̄ pñtia est qdā dolētis uindicta pūitēs i se qd̄ dolet cōmissis se 7 quāto q̄s magis dolet: tāto magis purgatur: 7 quo ad culpā 7 q̄ ad penā debita ꝑ peccatis tēporalē. totū tñ agit i uirtute passionis christi. Un̄ 7 de dō di Eccl̄. xlvij. christus purgauit peccata ei. i. dauid 7 exaltauit cornu ei. Doluit enim d̄ peccato cūmissio cōfesso nathā. 7 uirtute passiois christi: etsi tūc future fuit purgatum peccatū ei? Et quia cōiter dolor pēitentis nō ē tat? q̄ sufficit at purgare seu satisfacē oi debito pene tēporalis: Jō 7 ꝑfessō iūgit aliqd̄ i pñia agēdū ꝑeale ut magis purget a debito pene tpalis ul' alleuiet. Quia vō pñie iūcte sūt parue: ꝑpter ipfectionē pēitentis: ea ēt que hoies sibi assumūt uolūtariē de genere bonorū ut elemosynas facere: orationes: ieiunia: peregrinationes: disciplinas: cilicia: abstinentia ꝑpter deū: oia ista sūt purgatoria si fiat i statu gratie: i q̄ntū penalita sūt pene tēporalis: ad quā q̄libz ē debitoꝝ ꝑ peccata: 7 icōparabilr pluq̄ sibi exstimat. Et iō dicit sapiēs Eccl̄. v. de ꝑpicatu peccatoꝝ noluisse sine metu.

Tertiū purgato: §. iii

um est illate ab alio uexationis. Qēs q̄ deo placuerūt ab initio ꝑ mltas tribulationes trāsierunt fideles. Judith. viij: 7 qz ut dicit amos. iij. Nō ē malum i ciuitate: qd̄ dñs non fecerit. s. de malo pene. Nā malū culpe ipse nō facit. Jō si quis recipit iuriam a proximo: puto ifamiā: rapinā: bonorū persecutionē: persecutionē 7 huiusmodi: illa uexatio i q̄ntū ē i penā: adeo ē: qz ois pena i q̄ntum pena iusta est. Omne iustū ē bonū: omne bonū ē a deo. Er go fm. b. Aug. ois afflictio ē a deo: 7 nō solū infirmitas: paupertas 7 hmoi: sed et mala q̄ iferūtur ab hoibz. Sicut nō potuit diabolus cū oi neq̄tia sua ledere Job i substantia: familia 7 psona: nisi licētat? a deo: ut ꝑz Job. i. Nec ēt i gregē porcorū itrare nisi ꝑmissus a christo: ut h̄ Math. viij. ita nec hō pōt hōi nocē sine ꝑmissu dei. Unde 7 ipse saluator ait Pilato cum dixisset: q̄ poterat eum

Titulus Decimusquartus

crucifigere et dimittere. Non haberes potestatem ullā. s. ad me ledendū nisi tibi datū eēt desup Jo. xix. Dauid ēt cū fugeret egressus iherlm a facie filij eius q̄ usurpauerat regnū p̄is et mortem ei q̄rebat: q̄n p̄gēti cū aliqb̄ sibi fidelib̄ p̄ lafa mōi et plāgēt peccata sua: q̄dā pessim̄ hō noīe semel iuriaret ei p̄teliādo: et phiceret lapides p̄ dauid dicēdo. Egredē vir sanguinū Egredē egredē uir belial. Nūc premūt te mala tua: q̄ uir sanguinū ea et inuasisti regnum Saul. Abisai frater Joab cū uellet ire ad uindicādū iuriā regis: et occidēdū illū: phibuit cū Dauid: dicēs dimitte eū ut male dicat. dñs precepit illi ut maledicēt Dauid. Et q̄s est q̄ audiat dicē q̄re sic fecit: dimitte eū ut male dicat iuxta p̄ceptū dñi: si forte respiciat dominus afflictionē mea: et reddat mihi bonū p̄ maledictione hodierna ij. reg. xvi. Huiusmodi igit tribulationes siue a deo siue ab hōib̄ illate: cū patienter ferūt i statu gratie: sūt purgatorij penaz debitarū p̄ peccatis: et defectuū: unde dī a dñs nō ihu christo. Omnē palmitē qui fert fructū: i. bonoz operū purgabit eū. s. a supfluitate defectuū p̄ tribulationes p̄ntes ut fructū pl̄ afferat Jo. xv. Et b Greg. Ab electis suis maculas peccatoz tpali afflictione deus curat abstergere: q̄s in eis i eternuz nō uult uidere de pe. di. i. Si peccatū. Et q̄nto q̄s magis ad dei obsequia se occupat: tātō magis tribulatōib̄ uisitat. Et iō Eccl. ij. di. fili accedes ad seruiturē dei: ista i iustitia ū tiore: et prepara aiam tuā ad tērationem.

Quartum purga. §. iiii

torij ē post hanc uitā: pena quā sustinēt aīe cum egrdiūtur a corpore: nō plene hic emūdate ab oī defectu quā penā sustinēt ad tēp̄ quousq̄ purgētur ad plenū: de quo pōt intelligi illud Malach. ij: purgabit filios leui et colabit eos quasi aurū et argentum. Leui interpretatur assumptus seu appositus: et significat eos qui assumpti a domio per mortē apponūt ad patres. Isti purgantur p̄ ignem si aliquid peccati uel expiabile secum deferūt sicut fit de auro et argento cum collantur per ignē purgat scoria eoz. Et sicut ait ap̄lus. i. cori. iij. Si quis superedificauerit super hoc fundamētum. s. fide christiane uiue: q̄ aurum dicitur q̄tū ad dilectionē dei argentū q̄tū ad dilectionē proximi: lignū: fenū: stipulā. ipse salus erit sic q̄i p̄ ignē trāsicens. s. purgatorij: ita q̄ ly q̄i ul est expressiū uitatis ita q̄ est uer⁹ ignis crucians uel si nota est similitudinis: refertur similitudo ad purgationē: ut sicut purgaretur uas aureū uel argenteū mixtū ligno et huiusmodi per ignem trāsicens ita aīa secū deferens peccata uenialia que habent grad⁹ maiorū et leuiorū per penam illū ignis purgat: ut p̄ntetur uas purissimū ante cōspectū dei post certū tps. Nihil enī coīquinatū introibit in illam

gloriā. Et hoc est q̄d dicit. b. Gre. et Aug. di. xxv. §. Alias et ca. Qualis. s. q̄ de leuib̄ peccatis cuz q̄ bus homo decedit: purgationis credend⁹ ē ignis. et ponūt exempla ut risus imoderatus: sermo ociosus. Lura reifamiliaris que uix potest exercēi si ne peccato: etiā ab hīs qui nouerūt uitare peccm̄ hec. b. Gre. Aug. addit alia exempla et alibi dicit ipse. b. Augustin⁹ q̄ lignū: fenū: stipulā sunt affectōnes inordinate circa deū tñ: quibus dediti sūt homines reb̄ temporalib̄ familijs suis et amicis uel proprie sensualitati in quibus radicate aīe hic discedūt. Et q̄: hic ignis purgatorius ut dicit. b. Aug. i libro de igne purgatorij miro modo ē grauis. Excellit enī oēm penā huius uite: iō timenda est pena purgatorij. Unde saluator n̄r Mat. x. ait. Time eū qui postq̄ occiderit: pōt mitte aiam et corp⁹ in gehēnā. i. ignē infernalem. Idem enī ignis ē in substantia: ignis crucians purgādos et damnatos: sed p̄mos ad tps fos in perpetuū. Ita dico uobis hunc time sed timore initiali nō sermili. De quo Eccl. i. Initiū sapiētie timor: domini et cū fidelibus in uulua cōcreatus ē et cū electis seminis graditur: et cū iustis et fidelib̄ agnoscit. Dū autem aīa purganda in igne cruciatur: deū uidei non potest facie ad faciē: ut sancti in gloria. Et de hac etiam ad tempus subtractione diuine uisiōis maxime crutiatur plusq̄ de pena ignis. Scit enī se aptam ad uidendū et fruendū summo bono quo cū puctur pro illo tpe maxime affligitur pp̄ quod dicē ualeat aīa illa. fuerunt mihi lachryme mee. i. dolor: panes die ac nocte. i. continue tal̄ ci bus amar⁹: medicinalis tamē ad purgandū dum dicitur mihi per singulos dies cū ibi maneo i purgatorio. Ubi ē de⁹ tuus. Spes enī q̄ differtur. i. res separata: affligit aiam dicit Salomon: et tātō magis quātō magis diligitur. Non parum etiaz affligūtur aīe ipse ex insultatione et irrisione demonū de earū penis: sicut in presenti si ouis uidet in micū suū de suo infortunio uel pena insultare et letari: multum affligeretur. Non tamen ipsi demones torquent animas in purgatorio. fm. b. Tho. i. iij. q̄: non decet ut quorum fuerūt uictores. Di. s. qui sunt in purgatorio: habeāt eos tortōes: nec ita absorbentur a grauitate pene: quin sciant se ad tempus ibi eē et aliqñ liberandos. unde patienter ferunt punitionem diuine iusticie. Et pie cūdi potest: q̄ angeli sancti aliquādo uisitent et p̄fortēt. Unde legitur in li. de septē donis: q̄ cū quidaz scelerate uiueret: uisitatus a domino ut ad se rediret incurrit graue infirmitatē et diutinā. Attēditus at ex prolixitate lāguoris: rogabat frequēter dominū: ut de carcere corporis educeret eū. Apparens at una dierū ei angelus domini ex pte dei dedit sibi optionē eligendi quod magis uellet: ul̄ adhuc per duos annos illam infirmitatē tollerāe et postea ad celū euolare: aut tunc moriēdo p̄ uel

Capitulū Decimū

dies i purgatorio permanere. At ille attendēs ad breuitatē temporis: quo erat mansurus in purgatorio 7 longitudinē dieꝝ q̄bus infirmitatē iā diu exptam adhuc erat passurus: 7 elegit potius morari i purgatorio p̄ tridui cē 7 mori. Exauditus ē de hac luce migravit: ad ignem purgatoriū pergens anima eius. Inde ad horam ab exitu suo de hoc mundo: apparuit ei in purgatorio angel⁹ domini p̄fortās eū. Interrogauitq; eū: si eūz icognoſceret: Rōdit minime. At ille. Ego sum ait angelus domini qui tibi dedi optionē sumēdi ex parte dei ad hunc locuz. ſ. ueniēdi 7 tribuo morā faciēdi: an i illa tua infirmitate p̄ bienniuꝝ pmanēdi. Cui ille. Nequaquā uales eſſe angelus dei: q̄ ille mē tiri nō pōt. Sed q̄ mihi hoc dixit mendatiuz magnuz expreſſit. Nam cuꝝ dixerit p̄ triduiꝝ me hic moraturuz. Ego iā māſi i his maximis peniſ p̄ plurimos ānos. Angelus vō ad eūz. Tu hic nō fuiſti niſi p̄ horā: ita q̄ adhuc hēs hic manē qd̄ reſtat. At ille roga dñm meū ut non reſpiciat ad iſi pientia meā hoc eligēdo: 7 tu pro me intercede apud eūz ut reducat ad uitā priorem: 7 ego nedū p̄ duos ānos: ſed q̄tum placuerit ei paratus ſum tolerare infirmitatē illā. Qd̄ 7 obtinuit: unde uite reſtitutus patiētiffime 7 letanter oēm dolorē tolerabat: exptus penas purgatoriū.

¶ Eſſe at purgatori. §. v.

uꝝ neceſſariuz eſt ad ſalutē credere. Ipſm autē negare ut faciunt greci: hereticuz eſſet 7 damnable hoc at. p̄batur 7 auctoritate ſcripture et ex mōe et obſeruatione ecclie: et ex rōe: et ex exēplis multipharie. ¶ De p̄mo dī. ij. Machab. xij. Sācta 7 ſalubris eſt cogitatio p̄ defunctis exorare ut a peccatis ſoluantur: Qui in inferno damnatorum ſūt: a peccatis ſolui nō poſſunt: quia i inferno nō la eſt redemptio. Qui i gloria ſuperna ſunt peccata non habēt a quibus ſoluantur. Reſtat ergo ut de his qui ſunt in purgatorio intelliga ur: ut ſoluantur uel a uenialibus cū quibus deceſſerūt: uel a peniſ debitis pro mortalibus quibus i mūdo ad plenū non ſatiſfecerūt: vnde 7 iudas Machabeus ut ibi dicitur: miſit hieroſolimā duodecim milia dragmas argenti offerri eas ibi p̄ peccatis mortuorū. ſ. in bello quod geſſerant contra inimicos ut a peniſ purgatoriū liberarentur uel alleuiarentur. Et. b. Aug. in encheiridīo ait. Neq; negādū eſt defunctorum aīas pietate ſuorū uiuētū poſſe releuari cū pro illis ſacrificiū mediatiois offertur uel elemoſyne ſiūt. Sed hec eis proſunt qui cuꝝ uiuerent hoc ſibi ut poſtea poſſent p̄deſe meruerūt. Idem Greg. xij. q. ij. Aie. Et. b. Ambro. c. Quia alij. q. e. ¶ Probatuꝝ idem ex obſeruatione ecclie que eſt maioris auctoritatis q̄ dicta cuiuſcuꝝq; doctoris. Nā ubiq; in ecclieſia ſiūt miſſe 7 ſuffragia alia p̄ defunctis 7 miſſa ſpecial

pro eis que incipit. Requiem. Et in omni miſſa ſit in ſo momēto oratio pro defunctis: 7 in offertorio dī. Libera aīas omniū fidelū defunctorū: qui. ſ. ſunt in purgatorio quos ignorat. Nāz pro alijs defunctis non intendit orare: Libera eas o pena inferni. i. purgatoriū quod dī infernus: q̄ iſra terrā unde et chriſtus deſcendit ad inferna. ſ. limbum. Ne absorbeat eas tartar⁹. i. ne detineat abſortas i illis peniſ: ne cadāt in obſcurum. i. neq; ceiderūt in obſcuz locū detineantur: vnde. xij. q. ij. p̄ obeūtibz: ſic dicitur. Sancta ſic tenet ecclia ut chriſtus pro mortuis uere chriſtianis offerat oblationes: atq; p̄ſbyter corū faciat memoriaz Et quāuis peccatis oēs ſubiaceam: congruit ut ſacerdos pro mortuis catholicis memoria faciat 7 intercedat: non tñ pro imp̄is quibz chriſtiā ſit tale aliquid agere licebit. Et dicit ibi glo. q̄ dicuntur imp̄i qui decedūt in mortali notorio: ut qui ſe occidunt et huiuſmodi: 7 qui in ebrietate morerent. Sec⁹ ſi dubiū ſit. ¶ Probatuꝝ tertio hoc ratione. Nam qui decedit. Aut eſt in ſtatu gratie aut extra gratiam. Si extra gratiā hoc pōt eē dupliciter. Aut quia habet ſoluz originale: et talis deſcendit ad limbū pueroꝝ: priuatis ſemp glia diuine uifionis: de quo tñ pena nō ſentit: ſed liber a pena ſenſus. i. ignis: aut habet actuale mortale: et hic patitur penā damni. ſ. priuationis glorie 7 penam ſenſus. ſ. ignis infernalis: 7 de utroq; ſumme affligitur. Et q̄ in inferno nulla eſt redēptio ideo pro his ſuffragia non ualent. Si autē morit in ſtatu gratie. Et hoc dupliciter: q̄ aut in tanta puritate et perfectione: ut nil deferat ſecū creabile ut baptizati paruuli: martyrizati pro chriſto et perfecti uiri. In cui⁹ ſignū: chriſto baptizato ap̄tu eſt celuz: Stephanus protomartyr uidit celos ap̄tos: 7 Joāni puriſſimo ap̄ertū ē hoſtiū in celo Aut in ſtatu gratie moriens deſert ſecū cremabile ſue aliquod ueniale. Siue quia non ſatiſfecit ad plenū in mundo p̄ mortalibus cōmiſſis: cū cōtritus: 7 quia nil mali impunituz p̄mittit diuina iuſtitia: niſi q̄z cōiūgnatū aliq̄ peccato i regnū celorū pōt itrare. Nec tamē eis qui talia cremabilia ſecū detulerūt debet pena eterna: q̄ non auerſi a deo ſed conuerſi tranſierunt: iō iſtis debetur p̄ca ad tempus purgatoria: 7 pro his a deo eſt ordiatum purgatoriū. Officia at que ſiūt ſolēniter p̄ eis: dicuntur uel ternariū uel ſeptenariū uel trigeſimaliū uel anniuersariū. Et ternariū q̄deꝝ: qd̄ ſit i capite triū dieꝝ a die trāſitus mortui ut deleant per illud peccata oīa cōmiſſa: 7 tres uirtutes theologicas: fidē: ſpē 7 charitatē. Septenariū ut p̄ gratiam ſeptiformē auferantur ab eis. ſ. defunctis peccā ſeptē mortalia cum filiab⁹ ſuis. Trigenariū ut deleatur illis peccata cōmiſſa 7 decem p̄cepta 7 fideꝝ trinitatis. Anniuersaria: ut de anno tēporali tranſeāt ad annū ſēpiternū. ¶ Quarto

Titulus Decimusquartus

pbatur multiplici exemplo. Legitur in uitis sim
q̄ cū deuotus religiosus frater predicator frequē
diceret missam pro peccatis: rarissime autē pro
defunctis: quidam alius eiusdem ordinis religiosus
sanctus homo charitatiue arguit eum: quare ra
ro uel nūq̄ celebraret pro defunctis: et frequenter
pro peccatoribus uiuis: cū mortui se iuuare non
possent: uiui autem multis modis. Cui ille respō
debat. Qui sunt in purgatorio sūt securi nec pos
sūt deficere a gloria: et si retardentur. Sed qui cō
uersantur ī mūdo peccatores sunt in continuo pi
culo damnationis. Sicq̄ firmus ī sua snia remāsit
parus inclinatus ad suffragia pro defunctis. No
cte igit sequenti cū in lecto quiesceret: in pncipio
somnia apparuerunt quidam mortui uelut ī capse
lignea positi seu feretro et ipsa capsula lignea seu fe
retro opprimebant eum. Surgente autē eo a sō
no disperebat illa capsula cū mortuo. Et cū iterū
dedit se quieti: iterū apparuit mortuus ī capsula
verans eum propter quod surgere compulsus est.
Lūq̄ plures ille apparuisse percipiēti cū cū di
cta capsula: quiescere non ualuit illa nocte. Ex q̄ re
animaduertens defunctos egre ferre: q̄ non eis et
pateretur orando pro eis: mane sequenti celebra
uit missam pro defunctis decetero magis eis com
patiēti et orans pro eis. Beatus quoq̄ p̄ dñicū
omni quasi nocte vnam disciplinam cū cathena
ferrea sibi ipsi dabat: pro aiabus que erāt ī purga
torio: ut inde ab illis penis subleuarentur. In eo
dem li. legitur: q̄ cū quidā frater uocatus ad p̄di
candū ad exequias cuiusdā notabilis viri defun
cti: cū remotus ī domo cogitaret sup̄ predicationē
fiendā: apparuerūt ei quidam defuncti dicētes se
missos ab his qui sūt ī purgatorio: ut recōmēda
ret animas illas in tantis penis populo: qui audi
tur erat predicationē. Et q̄ pro themate sume
ret illud Job. xix. Miseremini mei miseremini mei
saltem uos amici mei. Conquerendo de amicis et
consanguineis q̄ p̄ eis suffragia spūalia nō facie
bant. unde legitur in quinta parte de uita fratrum
p̄dicatorū: q̄ quidā frater lairdus magnus p̄
dicator defunctus tholose: apparuit cuidā suo fa
miliari ī dalmatica indutus tāq̄ populo p̄dicaret:
in facie fulgida et collo quasi aureo toto. Et cum
ipse recognouisset eum et interrogasset causā ful
goris faciei et colli aurei. Respondit primum rece
pisse ex pura confessione. Collum uero aureum
habere in signum predicationis et zeli animarū
quem habuerat. Exinde ostenditur ei per manū
cham dalmatice pectus et latus totum combustū
Et causam huius pene purgatorij esse per nimium
ardorem et distractionem ad edificandum noua
edificia. Sed per suffragia fratrum posse iuuari.
Quibus factis ille liberatus est. Item quidā no
mine Joānes magnus et subtilis predicator cū de
hac luce migraasset: apparuit cuidā sibi multus

familiari: dixitq̄ fuisse in purgatorio. vij. diebus
maxime propter ingratiitudinem et uerbis solati
et recreatōis corporis. Addiditq̄ q̄ peccata uēia
lia que hic pua reputantur: grauitur in purgato
rio puniūtur: nec pena illa posset alicui pene assi
milari uite presentis. Interrogatus quō d purga
torio exierat: dixit q̄ dñs misit angelos suos q̄ cū
inde eduxerūt et ante dñm cantādo adduxerūt: et
q̄to plus ascēdebat: tato plus gaudiū sētebat. qui
dā alius uidit aliquē defectum affligi ī purgato
rio eo q̄ alijs limphantibus. uinū ipsū puz bibe
bat ut posset dormire. Alius uisus est torqueri p̄
pter nimium affectū quē hēbat ad quaternos et
tenacitatē illos tenēdi. Alter frater tristitia mista
affectus: qui erat magnus p̄dicator: ob recreatio
nē accessit sine licentia ad balneādū se ī loco ubi
nō erat multa aqua: qui ibi sumersus ē. Et appa
ruit amico suo ī habitu uili exustus ī brachijs: re
uelas ideo puniri ī purgatorio propter delecta
tionē illi balneationis sine licētia. Sed adiutus
orationib⁹ amicorū q̄ citius fuit liberatus. In cō
uentu coloniēsi vna et eadē die defuncti sunt duo
fratres: unus nouus: alter antiquus p̄dicator. Ter
tia autē die a morte eorū apparuit nouitius infir
mario: dicēs se tūc a purgatorio liberatū: p̄pter
feruorē cōuersionis tunc euolare: post mēte vō
apparuit p̄dicator: ille gloriosus: monile habēs ī
pectore et multos lapides preciosos in ueste et co
ronā aureā in capite. Quē recognoscens infirma
rius et q̄ tūc a purgatorio liberatus ad celū ascen
deret interrogatus cur tardius fuerit purgat⁹ q̄
nouitius. Respondit. Ego propter familiaritatē
seculariū et uerba solati diutius fui ī purgatorio
sed maiore eo gloriā accepi. Monile significat re
ctam intentionē: lapides preciosi aias conuersas
mei predicatione. Corona ineffabile gloriā. Qui
dā alius apparens socio ostendit socio tibias adu
sas. Interrogatus cām huius. respondit ī purga
torio eē eo q̄ receptis nouis caligis uel soccis ue
teres nō resignauerat: sed sub lecto habebat. Ti
meat ergo quilibet uenialia etiā cōmittere et com
missa non hic purgare.

Quintum purga. §. VI.

torij est pro satisfactione incompleta. Et hoc pur
gatorium nō est aliud a precedenti loco uel q̄lita
te pene: sed causa: quia precedens ut dictū fuit est
pro remotione uenialium. Istud autē est p̄ incōple
ta satisfactione moraliū de quo. b. Aug. de peñ.
di. vij. ca. ultio ait. Etsi conuersus uita uiuat. scilicet
cet gē et nō moriat. s. ad ifernū descēdendo: n̄ tñ
promittimus q̄ euadat omnem penā Prius enī
purgandus est igne purgationis: qui in aliud secu
lum distulit fructū conuersionis. hec. b. Augusti
n⁹. Cū enī in oī peccato mortali sit secūdum. b.
Aug. auersio ab incōmutabili bono quod ē de⁹:

Capitulū Decimū

et conuersio ad cōmutabile bonū qđ est creatura: ratione auersionis debetur peccatori pena in finita extensiuā. i. perpetua seu infernalis qz auersio est ab infinito bono. ratione uero conuersionis debetur pena finita extensiuē. i. ad tempus qz id ad qđ se cōuertit peccādo: est quid finitū: puta pecunia: delectatio carnalis: et hmoi. Cū at conuertitur ad pñiam: imēdiate sicut remittit culpa: ita et debitū pene infernalis. Sed remāet obligatio ad penam tēporalē: nisi tanta sit uis doloris et cōtritionis in ipsa contritione: qđ deleatur eius magnitudine: etiam omne debitū temporalis pene: sic accidit in bono latrone cū chřsto crucifixo: et in Maria magdalena: sed rarissime hoc accidit. unde post dimissionē debiti pene infernalis cōiter remanet obligatio ad penam tēpalem plus et minus sūm deuotionem conuersionis: aut quā penā satis faciendā ualēt ut dictum est supra: et contritio et confessio et penitentia iniuncta: et indulgentie et bona q quis facit: et elemosyne: ieiunia: orationes: et huiusmodi: et tribulationes tolerare patienter i gratia. Si qđ ei restat p̄soluendū in purgatorio luet. Unde hiero. super naū. Deus ut omium rexit ita et suppliciorū nouit mēsuras: nec preuēit sententia iudicis nec illi i peccatorem exercēde hīc pene auferre potestatem: et magnū peccatū magnis diuturnisqz lui cruciatibus. xxiij. q. v. quid ergo. Itaqz non est equalis pena ignis oib⁹ i purgatorio: sed valde uaria. Et acerbitas pene secundū Richardū corrēdet grauitati culpe commissae Diuturnitas uo in pena: radicationi culpe in affectu. Et ut dicit ecclī. Per misericordiā purgatur peccata et fidē: quo. i. ad diminutionē pene uel abbreviationē. Et hoc est qđ dicit. b. Aug. q quibus p sūt suffragia. i. p defunctis facta: aut ad hoc ualēt: ut sit plena remissio. i. illarū penarū et sic delibet ratio aut tolerabilior sit ipsa damnatio. xij. q. ij. Tempus dānationē appellat punitionē: ad quā sunt condemnati in purgatorio. Purgatur autē p misericordiā suffragiorū que fiunt pro eis et magis p spālia qz p generalia: uidelicet uel missaz uel elemosynarū uel ieiuniorū: uel orōnū: ut dicit xij. q. ij. Quattuor modis ad quos reducūt alia Purgantur peccata illoz et per fidē uiuā facientū. Cū enīz hī qui sūt i purgatorio sint mēbra uiua militāis ecclesie: per grām et charitatem capaces sūt suffragiorū que fiunt pro eis: sicut membra uiua i corpore humano partem nutrimenti recipiūt de his que dātur corpori uiuo per membra uiua. Que at suffragia fierēt p malos p̄pria auctoritate: non ualēt eis: sicut si fierent ex ordinatione et iussione alteri⁹ extētis in gratia: aut per clericos malos ut mīstros ecclesie qz in q̄tum ministri ecclesie ualēt his pro quibus sūt: sed magis qñ et ipsi ministri sunt in statu gratie. Exēplū de mōacho p̄prietario in. iij. dialogorū. Nam uitiū propri

etatis nulli dubiū qđ est mortale i religioso. Ueꝛ qz illum penituit et multum ingemuit in fine suo de illo uitio remissa fuit sibi culpa: cū debito pē infernalis: sed non quo ad debitū pene temporalis. Unde per aliquos dies stetit in igne purgatorio: quia non plene satisfecerat debito pene temporalis. Ideo facto sibi suffragio. xxx. missarū sūm iussione beati Gregorij: postea apparuit illi qui celebrauerat pro eo letus et pulcher: dicens se de purgatorio liberatum ad gloriā ascendere. **E**st hic etiam aduertendū: qđ aliquis in purgatorio cruciatur ex negligentia sua quādo n̄ caute ordinauit ut qđ citius fieret executio legatorū p anima sua uel qz ipse executor cui commissum ē exequi: uel hereditatem adire ipse non implet. Cū enim quis negligēs ē ad faciendū suffragia dēbita pro defunctis: quis non noceat defunctis q̄tum ad meritū: quia minui non potest post trāsitu: et nec noceat quo ad augmentum pene: nocet tamen quantum ad subtractionem suffragij: quia cū nō fiūt: non ita cito liberatur a penis anima in purgatorio: sicut liberaretur si facta essent. Et illi qđ dem qui negligunt implē heredes uel executores: notabiliter et sine causa urgenti differendo. et multo magis nō faciendo: peccāt mortali: qz inferunt damnum notabile proximo. unde. xij. q. ij. qui oblationis dī: ut tales necatores aiarum excoicētur. Si at eos penitet in fine de tali criminali omissione in purgatorio manēt pro tali negligentia. Cū legitur qđ quidā religiosus cū mortuus ēet et mltē misse et orationes et alia suffragia fuissent facta p eo: apparuit suo amico dicens se esse in purgatorio qz etsi multa suffragia fuissent facta p eo: nil inde subleuationis acceperat: eo qđ i uita debita suffragia aliorū omisisset unde et facta pro eo: alijs a diuina iustitia fuerāt applicata: ideo se recōmēdas ut alia fierēt demū liberatus est. In historia charoli magni legitur qđ cū quidam miles intraret bellū contra infideles disposuit cū cognato suo qđ in casu mortis sue: quendā bonū equum suum uenderet: precij pauperibus erogando. Eueniente at morte illi⁹ militis cognatus ei⁹ auaritia ductus sibi equū retinuit. Inde ad octo dies appuit miles cognato illi dicens. **I**nfelix et infidelis homo tu fecisti me cruciari i purgatorio usqz nūc: quia propter auaritiā tuā non uendidisti equum precij erogando pro anima mea ut legauī. Ecce nūc liberatus pergo ad gloriā: sed tu ipunitus non euades de nequitia tua: imo ad inferna dīcedes. Sicqz ille disparuit et qđ predixit euenit illi In quarto dialogorū narrat. b. Greg. qđ cū esset abbas i monasterio suo: quē ex mōachis suis nomine iustū infirmatū ad mortem: inuenit occulte sibi retinuisse tres aureos oblatos ab his quibus subuenerat medicie consilio. cuius arte erat pīr⁹: et in ea se exercens aliquando. Qđ cū pcepisset

Titulus Decimusquartus

b. Greg. prohibuit sibi uisitationē sibi ut moris ē
i illa infirmitate. Sed germanus ei laicus q̄ i mōa
sterio erat sibi prouideret de necessarijs cām q̄ i
uisitationis fratru sibi explicaret. s. propter uitii
pprietatis inuentū qd fecit. b. Greg. ut ex h magl
intelliget grauitatē sui peccati: ideq̄ magis doleret
Quo facto ingemuit frater ualde ex excessu suo
confessus. demū eo moriente mandauit. b. Greg.
non i loco sacro sepeliri: sed in sterquilinio fratz
proiectis aureis sup eum dicendo. Pecunia tua
sit tecū in perditionē. Quod iō fecit. b. Greg. au
stere ad terrorem superuientiu: ut intelligerent
grauitatem huius mortalis criminis: quod utiq̄
destruit oē monasteriū ubi reperitur: post hec in
iunxit. b. Greg. compassione motus cuidā ex mo
nachis: ut. xxx. missas pro anīa illius celebraret.
quod cū perfectiss. Ultima dicta apparuit cuidā
fratri: prefatus defūctus qui requisit quō se ha
beret. Rēdit. Nūcūq̄ male. Sed hodie bñ per
grām dei: quia cōlonem recepit: quia. n. etsi mōta
le cōmiserat i tū proprietatis: tamen q̄ penitue
rat deleta culpa debito pene infernalis q̄ pene tē
porali cui remāserat obnoxius satisfecit: ideo ad
tempus in purgatorio fuit. Nec tamē credat q̄s
q̄ anima quelibet in purgatorio existens numēo
triginta missaz liberata ad celū euolet: q̄ nō sili
illi. ¶ In li. de septem donis legitur: q̄ cū quidā
puer filius cuiusdā ducis accepisset sub mutuo a
liquā pecuniā ad ludos solatiofos expēdiēdā: ad
extrema ueniens confessus deuote: ex obliuioē dī
misit ordinare q̄ pecunia illa restitueretur illi q̄
mutuauerat. propter quod moriens in purgatio
fuit. Sed apparens defūctus et mandas restitutō
nē fieri liberatus est. In cronicis q̄s legitur: q̄ de
fūcto quodā sūmo pontifice. apparuit cuidam fa
miliari insinuans se esse in magnis penis purga
torij: tamē petens sibi suffragia. Lūq̄ ille dedisset
magnā pecunie quātitatē p ipso pauperibus ero
gam ait ille. Ego de illa nullū percepī subsidij
q̄ male fuerat acq̄sita: sed fiant elemosyne de tali
pecunia que licite fuit recepta: et subleuabor qd et
factū ē pēituisse illū credēdū ē d iusta acq̄sitōe il
la: et iō nō ad infernū s; purgatoriū descēdit.

Sextum purgato. §. VII

riū ē extraordinarie locationis. Quāuis non sit
certitudo de loco purgatorij: cōis opinio docto
rū. b. Tho. et aliorū i. iij. ē q̄ sit in uiscerib⁹ terre
loco uicino et contiguo inferno: tamē ex dispēsa
tione diuina aliquibus assignatur alius locus q̄ il
le cōis ad sui purgationē seu purgatoriū. Et hoc
quadruplici ex cā. Siue ad eorū leuiorem pūitō
nem. Siue ad celeriorē liberationē. Uel propter
culpe in loco perpetrationē: uel propter alicuius
sancti orationē. Et iō bene dī ecclī. de negligentis
purga te cū paucis. s. ne i alia uita purgeris cum

multis. s. penis. Unde q̄tum ad p̄mū reuelatum
est fin. b. Greg. aias quasdam i umbra punitas.
De fo ut. s. citi⁹ liberet apentel alijs a q̄b⁹ suffragia
postulet. Narrat q̄ cū qdā piscatores tpe autūni
piscarent: magnū frustū glaciei prendiderūt loco
piscis. De quo satis gauisi pro ep̄o suo: q̄ magnū
dolorem patiebatur in pedibus ex calore intenso
illā glaciē pro exenio ipso ep̄o suo noie Theo
baldo tradiderūt. Quod frustum glaciei accipi
ens ep̄s: et pedibus suis supponēs: magnū refrige
rū inde sibi sentiebat. quadam at die de glacie vo
cem audiuit exeuntem. Adiuuauit aut episcopus
ut quis esset exprimeret. At ille inquit. Sūz que
dā anima que in hoc gelicidio pro peccatis meis
affligor: et liberari possem: si. xxx. missas. xxx. die
bus p̄tinuis p me dicēs. Quod ep̄s qui sanctus
hō erat disposuit se acturū. Sed cū tā medietatē
dixisset et se ad aliā sequentē prepararet diaboli
ca suggestione euenit: ut fere oēs homines illi⁹ cū
uitatis bella inter se mouere uellēt: unde vocatus
ep̄s ad sedādā discordiā: uestes deposuit et illa die
missam dimissit. Iterū ep̄s reincepit missas. xxx.
et cū tam duas partes dixisset exercitus magn⁹ ut
videbatur ciuitatē illā obsedit. Unde compulsus
ep̄s ad puidendū missā illā iter misit. Iterq̄ rein
cepit. Et cū. xxix. dixisset et ad dicendā. xxx. se p
parasset tota uilla et dom⁹ ep̄i igne diabolico suc
cesa ē. Qui cū serui indicassent ut missā dimitteret.
ait ille. Si tota uilla cremari deberet istaz missā
nō dimitterē. Qui dicerem. Qua celebrata gla
cies illa per se soluta est: et anima liberata. et ignis
quē se uidisse credebāt: tāq̄ fantasma recessit et
nullū damnu recepit. ¶ Quātum ad tertiū casū
s. propter culpe i loco perpetrationem. Narrat
Gre. i. iij. dialogorū q̄ cū qdā presbyter balneū
frequentaret quendā virū icognitū ad sui obseq̄
um pparatū inueniebat: q̄ semper sedule sibi mi
nistrabat. qui dū quadā die p bñdictionē et labōis
mercede sibi panē bñdictū offerret: ille merēs rē
dit. Quare ista mibi das p̄. Iste panis sanctus ē.
Ego at manducare nō possū. Ego. n. aliqñ hui⁹
loci dñs fui s; p culpis meis post mortē huic loco
deputat⁹ sū. S; queso ut oipotēt deo hūc panē
offeras pro peccatis meis. Et tūc te exauditiū no
ueris cū hūc ueniēs ad lauādū me hic nō iueneris
Presbyter at salutarē deo p eo hostiā quotidie
p unā ebdomadā obtulit et reuersus eū mīme iue
nit. De q̄rto exēplū narrat. b. Gre. i. iij. dialogo
rū. s. pascasio: hic vir cū mire sanctitatis fuerit: et
et libru de corpore dñi ediderit ut doctus: et illo i
tpe duo i sūmos pōntifices per diffisionē electi su
issent. s. symachus et Laurenti⁹. Et demū ecclīa i
vnū illoz conuenisset. s. symachū alio reiecto. pa
schasius tñ iste per errorē semp aliū preulit scilicet
Laurētij: existimās potius illū esse sūmū pō
tificē. Et sic in hac inia usq̄ ad mortē permanit

Capitulum Decimum

qui tñ al's tate factitatis 7 fame fuit i pplo: ut cuz esset defunctus 7 dalmaticā super feretro positaz demoniacus tetigisset statim liberatus est. Post multum uero tempus. Cum beatus Germanus episcopus capuanus: cuius animam uidit beatus Benedictus in celum deferri: balnea gratia scitatis petisset: predictum paschasium diaconem ibi stantem 7 obsequentem inuenit. Quo viso uehementer extimuit: et quid illic uir tantus faceret i quisiuit. Qui pro nulla causa est illi loco penali deputatum asseruit: nisi quia in illa causa dissensionis plus iusto fessit. Et addidit. Queso te prome dominuz deprecare: atq; in hoc cognosces q; exauditus fueris. si hic rediens me non inuenis. qui cum pro eo orasset: atq; post paucos dies reuersus illuc fuisset. predictum paschasium minie i uenit. ¶ Quāgratum sit defunctis pro eis orare uel alia suffragia facere: ostenditur per hoc exemplum. Quidam de more habebat cum transiret per aliquod cimiterium dicere semper de profundis pro defunctis. Cum autem quadaz die ab inimicis insequeretur et fugeret per cimiterium qōdam: subito defuncti quorum corpora ibi requiescebant surgentes cum instrumentis sue artis i uita ipsum uiriliter defenderunt 7 inimicos protinus fugarunt.

Septimum pur. §. VIII.

gatoriu est quod dicitur sancti patricij: quod homines intrantes certis modis dum hic uiuunt purgantur de peccatis suis. Et uidetur fieri ista purgatio ex pena maximi terroris 7 horrois eorum: que uidentur in illo loco purgatorij erga eos fieri imaginazie: potius q; i rei ueritate. Uidetur enim eis qui ad illud intrant dum ibi morantur: q; in igne ardeant: 7 q; demones eos cum lanceis igneis uel ueribus transfodiant uicinis ferreis euiscerunt 7 huiusmodi: cum tamen corpora integra i maneant 7 inde sustinent magnum timorem 7 dolorem ut aperte eis conueniat illud Job. quadragesimo. c. timore territi purgabuntur. ¶ Circa quod sciendum: ut in vita patricij. Iste sanctus patricius missus fuit ad predicandum in hiberniaz que dicitur esse in extremis terre habitabilia. Cū q; populum illum ut durum non posset conuercere: nec comminationibus nec promissionibus flecteretur: oranti ei pro huiusmodi ostendit ei dominus fossam rotundam secundum circulum quem baculo suo in terra fecerat: declarans q; q; intraret in illam 7 per unam diem 7 noctem maneret: purgaretur a peccatis commissis. Qui patricius iuxta dictam foueam fieri fecit abbatiaz qñdam in qua monachi deo seruiebāt. Et illi mōa chi instruebant uolentes intrare purgatorium illud: quod eos facere oporteret pro preparatione ad huiusmodi. Ad quem locum multi intrantes

egressi retulerunt multa ab eis uisa: propter que alij conuersi sunt. Et quidam magister Joannes lector parisiensis referebat in suis lectionibus: uidisse quendam qui dicebatur fuisse in purgatorio illo: qui de nullo quod uiderat in mundo gaudere poterat uel ridere: cui amara videbantur delectabilia mundi qui inter uiuos quasi mortuus uidebatur. ¶ Narratur autem in li. de septem donis: quod tractum fuit de legenda beati patricij. q; quidam miles flagitiosissimus missus fuit ad quendam episcopum: cui cum confessus esset enormia peccata sua: 7 episcopus daret ei certam penitentiam. Excusabat se ille dicens non posse illā adimplere: nec de elemosynis nec de ieiunijs: nec etiam orationibus. Tunc episcopus ad eum. Ex quo non uis facere aliquam penitentiam uadas ad dominum tuum diabolū. Confusus in se miles: 7 ad cor reuersus dixit epo: ut daret ei p penitentia: q; intraret purgatorium sancti patricij. episcopus autem misit eū ad abbatem qui custodiebat 7 clauis habebat spelunce illius purgatorij. Abbas autem cum monachis suis persuadebat ei q; potius eligeret aliam penitentiam. Cum autem permaneret in proposito illuc intrandi. Post ieiuniū. xl. dierū: orationes: 7 confessiones: instruxerunt eum q; demonibus occurrentibus ei non crederet: nec minis eorū nec promissionibus cederet: ut a proposito desisteret: al's periret. Sed i oī tormēto nomen iesu inuocaret 7 signum crucis si posset imprimeret. Sicq; instructum p cessionaliter ad locū introducūt. Ingressus ergo audiuit tantū strepitū 7 ululatum demones: ac si oīa elementa contererēt adinuicē. Post hec uidz maxiaz multitudinē hñtium aspectus horribilē i quodā prato. Hi psuadebāt sibi reuersionē promittētes ei multa 7 magna si reuerteretur ad suos. Cuz at ille nullo mō assentiret i dicto prato igne successo nudatum uestibus in ignem pñciūt cum furcis ferreis 7 uicinis diserpentes. Sed. inuocato noīe iesu 7 crucis signaculo sibi ipresso: ignis ille extinctus est. Exinde ducunt ipm per tenebras defissimas 7 horribiles: in qbus sensit vētū calidissimū q; totum videbatur euz perforare. Ductus autem ad orientem cepit audire vlgī fletus miserabiles. Lāpūq; latissimū vidit terminū n hñtē: totum ardentē vt ferrū cādens. Ubi uidit ifinitaz multitudinem manibus affixorū 7 pedib; ventres habentū deorsum 7 dorsa sursum. Hi pre doloribus videbātur terrā mordere cū dentibus. Alij clamabāt parce: parce. Et tūc demones currentes sup eos grauius flagellabāt. Cū his igit dictū militum iungūt 7 affligūt. Sz inuocato iesu ad finem cāpi illesū se iuenit. Post hec dicit eū ad aliū campū equalis magnitudinis. ubi uidit silr hoies affixos sz supinos qui hēbant ignitos serpētes uolūtes eos sup uentres 7 brachia 7 capita eorū 7 pectora

Titulus Decimusquartus

et horribiles: buffones qui ignitis aculeis uidebatur extrahere eorum uiscera: filii et dentibus qui ciulabant miserabiliter. Et per os transeuntes demones flagellabant: deinde ducunt militem ad tertium campum: qui plenus erat hominibus utriusque sexus qui affixi erant clauis cadentibus per totum corpus. Hi pre dolore clamare non poterant: sed suspirant modicum: sicut qui laborant in extraxis. Et de his fecerunt demones et de milite ut de prioribus. Ad quartum uocantur ducunt militem plenum multis ignibus ubi erant omnia genera tormentorum que excogitari possunt. Alii ibi suspens debant cathenis igneis et sulfureis. Alii per pedes: alii per manus: alii per caput: alii uncinis ferreis pedebant per ungues: alii per oculos et per alia membra torquebantur: et urebantur. Alii metallis bullientibus: alii in sartagine frigebant. Alii ueru assabant. Postremo ducunt eum ad domum cuius finis non uidebatur quia plena erat foueis rotundis plenis metallis bullientibus et hominibus ululantibus in quibus alii habebant unum pedem. Alii duos alii usque ad genua. Alii usque ad uentre. Alii usque ad pectus. Alii usque ad collum: alii usque ad oculos transeuntes per huius domus demones milite torquebant cum aliis. sed inuocato filio liberabatur. demum duxerunt eum ad fluuium sulphureum et ignem sub quo dicebant esse infernum: in quo erat posita ardua: et ita congelata et lubrica: ut et si latissimum fuisset uix aliquis stare ascendere potuisset ita artus ut uix in eo pedem posere potuisset. Inuocato autem nomine iesu melius et melius per eum ascendere potuit: et demones ad pedem remanserunt. fluuius autem plenus uidebatur diuersi generis draconum et serpentium. Quos esse in summo potest tamen clamor exiit de fluuiio ut uix stare posset. Sed inuocato iesu libere transiuit. Hoc autem transactio uidit primum amenissimum diuini generis florum plenum et odoratum. Et post hoc ciuitatem cernit pulcherrimam murum habentem diuersis lapidibus preciosis fulgentem et de porta eius exiit odor mirabilis ad cuius afflatum ita fuit recreatus: quod uidebatur ei nullum dolorem: fetorem uel laborem sensisse in preteritis. Huic obuia aduenerunt conuenticula speciosissimum hominum: qui introduxerunt eum in ciuitatem illam. Splendor autem maximus desuper super habitantes descendebat de celo: qui in exterminabili gaudio suauitate et dulcedine perfundebatur et reficiebantur ita quod nec uictu nec alio indigeret. Ab angelis autem sanctis dictum est ei: quod reuerteretur per loca per quod uenerat ad suos: et cum ille nimis timeret: confortauerunt eum quod secure procederet nullumque ei impedimentum demones uel molestias inferrent. Quod et factum est nil sentiens in reditu molestie uel terroris. Macta igitur secunde diei hora quando intrat reuersus est ad portam et ibi inuenit abbatem et monachos qui eum introduxerant. narrauitque egressus quem uiderat. Et quod diu uixit amarissime afflixit se.

¶ Quod timendum est finale iudicium et de certitudine eius et causa. **¶** Capitulum. xi.

Sextus ualde time dum est omnium finalis diuindicatio. amos iiij. Leo rugiet quis non timebit. Leo detribu iuda qui uicit diabolus christus qui et si tacuit in primo aduentu sustinendo nostra mala et maximas iniurias cum patientia et humilitate non filebit in se: sed quasi rugiet ut leo: ostendens suam potentiam et maiestatem: et in iudicando seueritatem. Et ideo quis non timebit. Ego ait Hiero: quotiens diem illum. scilicet iudicij considero: totus tremisco. Sed beati omnes qui timeant dominum. non quicquam timore quod non fulsit: sed in finali uel finali: quod ostendit tale timorem habere eos: qui ambulat in uis eius. id est in obseruatione mandatorum eius. **¶** Futurum esse finale iudicium mundi in quo christus uenturus est iudicare uiuos et mortuos: iustos et peccatores: articulus est fidei ut patet in simbolo: unde et necessarium ad salutem hoc sit habitatione credere. hoc scripture auctoritate theologia ratione: et sybille assertionem monstrat beatus Augustinus in li. xviij. de ci. dei refert. xxy. uersus sybille de finali iudicio plene agens. es. Iudicij signum tellus sudore imadescet. E celo rex aduenies per secula futurus. Scilicet in carne ut possit iudicare orbem. unde deum cernit incredulus atque fidelis. Sic autem cum carne ardebunt quas iudicat ipse etc.

¶ Rationem huius fi. §. I. nalis et universalis iudicij assignant theologi hanc fore ut quemadmodum manifestata est mundo dei potentia in creatore rerum: sapia in gubernatione mundi: misericordia et clemencia in incarnatione et iustificatione impiorum ita et manifestet mundo iusticia dei. Nec enim iusticia maxime commedabile reddit principem et iudicem et quilibet. Unde dicit Sapientia. i. Diligite iusticia qui iudicatis terram. Nec autem iusticia dei nunc nobis est ualde occulta. Nam cum iusticia dicter malos deprimi et puniri: bonos autem exaltari et premiari. Videmus autem ut plurimum impios et flagitiosos regnare in mundo: diuites esse: honoribus abundare. Contra sanctos viros deici: pauperes: et persecutiones pati: uarios cruciari usque ad mortem ab iniuris inocenter perire. Quamuis autem in morte inique puniantur: sine dubio in alio seculo et iusti premia eterna recipiant: hoc tamen non constat nisi ipsis recipientibus quod meruerunt. non autem his potissime qui uiuant in mundo. Insuper tunc incipiunt mali pena in anima solui: sicut est iusti gloria: non autem quo ad corpus cum incineretur: et tunc cooperatum est corpus anime ad bonum et malum. Ut patet omnibus quod princeps et rex omnium seculorum deus: iustissime mundum gubernauerit: et retribuatur omnibus secundum ea que gesserunt in corpore: primum uel supplicium et integraliter quo ad animam et corpus. Idem necessarium est esse futurum iudicium in fine mundi in quo omnes: de omnibus: coram omnibus angelis et hominibus

Capitulum Indecimū

a deo iudicabit. **¶** Vtriusq; testamēti pagē huic copiose attestatur. In ps. xlix. inq̃t dauid. **De** manifeste ueniet de noster et nō silebit. Ignis i conspectu eius exardescet et i circuitu eius tempestas ualida. aduocauit celū desursū: et terrā discernere pplm suū. **Lō**gregate illi factos ei q̃ ordinauit testm̃ eius super sacrificia. Anūtiabūt celi iusticiā eius qm̃ deus iudex est. hec ait. b. Aug. i. xx. de ci. dei de domino nostro iesu dicta intelligimus q̃ uētur ē iudicare uiuos et mortuos. Uerū nō solū hō: sed et de ueniet manifeste iter iustos et iustos iudicatur iuste: qui prius uenit occultus iudicatus ab iniustis iuste. Uenit oculi ut aī iudicet stare tacēs: q̃ sicut agnī corā tondēte se: non aperuit os suū. Ueniet manifest ut etiā de iudici b iudicet. De noster qui est yus de quez colunt christiā: n̄ dū gētū q̃ st demōia nō de. De n̄ q̃ factus ē n̄. s. frā p icarnatōez. Nō. n. pat iudicat quēq; ait ipe Jo. vi. q̃ i hūana ipe n̄ appebit quā nō sup̃sit: nec spūsanct q̃ nec ipe hō fact ē. S. de n̄: fili i assūpta hūanitate appebit oib. et iudicabit ut de cū patre et spūfacto. Et non silebit Aug. sup ps. Non ueniet illudēdus flagellād ex alaphādus: calamo i capite pcutiēd: crucifigēd sepeliēdus: q̃ hec oīa pati potuit oculi deus. s. in carne assūpta: s. ueniet manifest. q̃ cū potestate magna et maiestate ut cognoscat de. Nō q̃ silebit occultans suam deitātē. Nunc at̃ silet. Sed quō silet q̃ quortidie clamat per scripturas: p̃dicatōes futūz iudiciū per flagella fm̃ illud in alio ps. De disti metuentib te significationem: ut fugiāt a facie archus. s. diuini iudici ut liberentur dilecti tui Silet q̃ ait. b. Aug. et nō silet. Silet nūc a iudicando finalr non silet admonēdo: nec ē a flagellādo Nā cum flagellat aliquos i terra: admonitio est nō dānatio. Silet q̃ a iudicio: occultus ē i celo ad huc interpellat pro nobis: patiens ē super peccatores nō exercēs irā: sed expectās penitētiā. Quia q̃ ad iudiciū ueniet sequentia docent. Ignis aī ipz pcedet. Timeamus et mutemur et nō timebimus. Ignem palea timeat: auro quid facit. Est at̃ nūc i potestate q̃ facias ne illud: quod te uētur nōlēt est: nō correctus expiariis. Si possemus fratres facere: ut dies iudici nō ueniret: nec si erat male uiuendū. Si non ueniret ignis i die iudici. et sola peccatorib imineret sepatio a facie dei i qualibz esset affluentia delictiāz nō uidentes a q̃ creati sūt: et separati ab illa dulcedine ineffabili uultus eius i qualibet eternitate et ipunitate peccati plangē deberēt. Sed quid loquar aut q̃bus loqr̃ hec amantib: pena ē nō cōtēnētibus. Qui dulcedinē sapie et uitatis utcūq; sentire ceperūt: nouerūt qd̃ dico q̃nta pena sit tantummodo a facie dei separi. qui at̃ illā dulcedinē nōdū gustauerūt: si nōdum desiderāt dei faciē timeāt uel ignē. Supplicia terreāt que premia nō iuitant. Uile est tibi q̃ deus polli

cetur: cōtremisce qd̃ minatur. Amplexaris peccata tua et delicias carnis tue: stipulā ad te congeris ueniet ignis: ignis in conspectu ei exardescet. nō erit iste ignis ut focus tuus: quo si manū mittere cogeris: facere quicquid uolueris: qui hoc minatur. Minat inimic hō tā leue malū et facit malū. Minatur deus eternū malū: et nō facit bonū Unde piget te: nisi q̃. nō credis. Si credim futu ruz iudiciū fratres bñ uiuam temp̃ misericōdie nunc est tempus iudici nūc erit. Tunc oīs arbor que nō facit fructū bonū excidetur et i ignē mittet Ignis ait ps. xlvij. i cōspectu ei exardescet: et i circuitu ei tempestas ualida. Valida tēpestas uenit latura ē: et i tā magna acra: hac tēpestas sepabit a sanctis omne imundū. Mō mixtura quedam iacet. Porro illa tēpestas quandā separationē factura est. In illa separatione sit quedā bonoz et maloz rū distinctio. Aduocauit celūz desursū. s. de: celū. i. oēs perfectos uiros secum iudicatos de q̃ bus dixit in euangelio. Uos qui reliquistis omnia et secuti estis me in regeneratione ultima. i. ultia resurrectione oīz cūz fuderit filius hominis in se de maiestatis sue sedebitis et uos super sedez duodeci: iudicātes duodeci tribue isrl p̃ duodecim sedes fm̃. b. Aug. intelligitur uniuersitas p̃fectoz: qui cū christo iudicabūt ut assessores: sicut p̃ duo decim trib isrl intelligitur uniuersitas eorū qui iudicabūt a christo. Aduocauit eos perfectos sēuz secū seffuros: et alios iudicatos. Et terrā. s. uocauit ad iudiciū alios uidelz iudicādos. ita autē uocauit terram omē. s. iudicandos discernere pplz suū. i. ita ut discernat pplm suū electos uidelz suos a malis deputatis ad penam: uel sic: uocauit fursū celū quo ad aīas: terrā quo ad corpora. s. p̃fectoz uocauit autem fursū. i. secū discernē pplz suū. i. ita ut discernat pplz suū dūdicare bonos a malis. pplm suū. i. fidelis. Nā ut ait christ̃ Jo. iij. Qui nō credit iā iudicat ē: clā ē ei dānatio toti ecclie. **Lō**gregate illi factos ei. uos. s. āgeli q̃rū ministerio congregabūtur aī cum omnes gētes. Alia translatio habet iustos eius: qui. s. exercuerūt opera iustitie. i. bōa: elemosynas: et alia bona opera **Lō**gregate tales ipi deo. i. ut sint cū eo ad dexteram. **¶** Qui ordinauerunt testamentū ei super sacrificia. i. qui disposuerūt et impleuerunt testamenta eius documenta euangelica i quibus disposuit et promisit regnū faciētibus elemosynas que sūt sup sacrificia. i. magis accepta q̃ sacrificia corporalia quia misericordiam uolo et non sacrificium. i. uel qui ordinauerunt. i. ordinate impleuerunt testamentum eius. i. legem eius super sacrificia. i. sup mā elemosynaz. Sūt. n. plā genera sacrificiorū spūaliū. Elemosyne dicuntur sacrificia ieiunia: et alia pia opera que fiunt propter deum **¶** Contritio ē et opa bona interiora dicuntur sacrificia. fm̃ illud sacrificiū deo spiritus cōtribulatus

Titulus Decimusquartus

Oro et fz illd. Sacrificium laudis honorificabit me. n. at ordiauit testm dei. i. legē dei i q. pmitit et legat hēditas supnorū bonorū suātib' eā. et iō nō dō testm: illi q dāt et offerūt sacrificia elemosynarū exteriorū omīssis iōtib' elys: ut pūitōe iūriaz remissioe et hmoi: qz nō ordiate iplēt quod mādāt: et iō tales nō cōgregātur iter sanctos et iustos. vñ. b. Aug. i enchiridion: q uult ordiate dāe elemosynā pmit' dza se ipso icipe et eā sibi dāe. s. dolēdo de peccatis et cōfiteōdo. Est. n. elemosyna op' misericordie vīssime de q ait sapiēs. **M**iserē fili aie tue placēs deo de pe. di. iū. qui uult. **I**te b. Aug. i. xx. de ci. dei: i q p totū probat finale iudiciū. c. xxv. sic ait ppha Malachias q et āgelus dicit' ē q et esdras credit fm opionē hebreoz: ut refert Hiero. iudiciū nouissimū pphetat: dices ecce uenit dicit dñs oīpotēs. et qd sustinebit diē iūroī et' aut qd ferre possit ut aspiciat eū. Quia ipse i gredit qī ignis cōflatorū et qī herba lauatiū et sede bit cōflās et emūdās sicut auz et sicut argētum: et mūdauit filios leui et fūdet eos sup auz et argētū. Et erūt dño offerētes hostias i iusticia: et placebit dño sacrificiū iude et hierl'z sicut dieb' pūinis et sicut anīs porib'. et accedā ad uos i iudicio: et ero testis uelox sup maleficos et sup adūlos et sup eos q iurāt et. et qui nō timēt me dicit dñs oīpotēs hec l'ia text' ē fm septuaginta quā ponit. b. Augu. nīa āt trāslatio q ē Hieronymi alia vba cōtinet. l. s. it et' dē snic. qd g dicit' qd se dōbit pflās et emūdās qī argētū dupl'r pōt itelligi fz. b. Aug. ibi qz ul' de se patōe q sepabūt bōi a malis: quā sepationē dicit emūdationē et collationē sicut argēti et purgatoz fm l'iam nostrā sic granū dē purgari et mundari. qñ sepat a paleis et argētū et auz qñ sepat p igne a scoria. Ul' ē pōt itelligi q ad bonos iūm q dicit' filij leui et iuda et hierl'm q bōi. si qd defect' erit in eis purgabūt p' i pūti uita. uel in igne illo iudiciū siquid expiabit. le remansisset in eis. et quod dicit' q erunt offerētes in iustitia sacrificia: non itelligitur de sacrificijs aialium: sed de se ipsis qui oī nō mūdant ab omni peccato offerent se ipsos deo in holocaustū. i. in ignem diuini amoris transformādos. Et sic placebit dō sacrificiū iude et hierl'z idest ecclesie triūphantis sicut diebus pristinis. i. sicut sacrificia mūda animalū offerēbāt in lege: ita omnino mundi offerentur sancti deo uel sicut diebus pristinis: i. sicut i tpe inocētie i paradiso trestri a p'mis pentib'. Enūerat postea ppha quedā peccata q abūdāt i pplis: p qb' et alijs omnibus uenit ad iudicādū et puniendū malos: dicitqz se testē qz testib' nō egebit ut uelocē qz ex inopiato et' aduētū erit celerrimū quod tardissimū putabatur a malis. uel uelocem dicit quia ipsas pūit et sine vlla plixitate sermonis conscientias. fm fl. ad apli. Cogitationibus accusantibus aut excusantibus seu defendentibus: in die qua iudicabit

deus oculis hominū. Sic g dominus futurus dō testis uelox: cū sine mora reuocaturus ē in memoriam. unde cōuincat puniatqz conscientiam. Idē malachias in fine libri sui cū admonuisset ut meminisset legis moysi: quoniam preuidebat eos multo adhuc tpe nō eam spūaliter: sicut oportuerat accepturos pūitū subiecit. Ecce ego mittam uobis heliam et sibiitem: anteq' ueniet dies dñi magn' illustris: qui puerat cor patris ad filium et cor hominis ad proximū suum ne forte ueniēs percuti at terrā penit' fm septuaginta est hic text'. b. Augu. et hūc heliā magnū pphetā. expōita sibi lege ultio tpe ante iudiciū iudeos i christū uerum eē: credituros celeberrimū ē in sermonib' cordibus qz fidelū. Ipse nō imerito aī aduētū iudicis saluatoris sperat eē uētū. q nūc ēt uelocē credif. Luz uenerit g exponēdo legē spūaliter quā nūc iudei carnalr sapiunt conuertet cor patris ad filiū. i. cōpatrū ad filios. Nā posuerūt septuaginta singlarē nūerū p plurali: et ē sensus ut ēt ipsi filij sic intelli gāt legē. i. iudei quemadmodū patres eoz. i. prophete itellexerūt i quib' erat et ipe Moises. Sic enī cor patz cōuertet ad filios: cū itelligentia patrū pducet ad notitiā filioz: et cor filioz ad pces eoz: dū i id qd sēserit illi cōfētūt et iūti. et cor hōis ad primū suū: Sūt. n. iter se ualde pxe iūti patres et filij Daniel qz ppheta. c. viij. locutus ē de qz tuor bestijs uarqz. i. leena: urso: pdo et qrtā diffili alijs q hēbat cornua decem iter que ortū ē cōnu paruum a cuius facie euulsa sunt cornua tria ex illis decem. que bestie quattuor significāt quattuor monarchias mundi: ut refert. b. Aug. xx. d. ci. dei allegās hiero. super danielē: uidelicet assyriorum pma pfa et medoz p fa: grecoz pro tertia romanoz p qrtā: et cornu puu3 antichristū. de cē at cornua nō significāt decē reges illius monarchie: s3 pot' diuisiones ei' in. x. regna. Post cōnu illud puū significans antichristū: describit aduētū ad iudiciū ostendens iudiciū fieri a dei trinitate qui significatur in antiquo dicūm. s3 māifestatio iudicis ad omnes a christo. s. i. humanitate assumpta. de quo postea dicit. Ecce in nubib' celi ueniebat quasi filius hominis et usqz ad antiquum diez peruenit et dedit ei potestātē et honorem et regnum et. Et multa dicit de antichristo ibi et in capitulo. viij. et in. ca. xij. **Q**uāuis autē testimonia ueteris testamēti inducta inquit beatus Augustinus ubi supra priora sint tempore noui testamenti testimonia preponenda sunt dignitate: quoniam illa uera preconia noue et ueteris testamenti scripture sunt communes nobis christi anīs et hebreis. Licet ipsi hebrei falso itelligāt et exponant. dicta uero noui testamēti. propria sūt christianis. **O**mnes euangeliste referunt dñm christum in euangelijs prenuntiasse futurū finale iudiciū sub diuersis documētis et pabolis. Nāz

Capitulum Indecimum

euāgelica. Mathe. c. xxiij. 7. c. xxiij. diffuse loq̃t de iudicio futuro: 7 iter cetera. xxv. ait. Cū uenerit fili⁹ hōis i sede maiestatis sue 7 oēs angeli eius cū eo: tūc sedebit super sedem maiestatis sue: 7 cōgregabūt aū eū oēs gētes 7c. ubi ponit snia. p electis dei de q̃ oī. Venite benedicti patris mei p̃cipite regnū 7c. Et postea sententia p̃ malos. Discedite a me maledicti 7c. Et in euāgelio luce. xxi. erūt signa in sole luna 7 stellis 7c. Tūc uidebunt filiūz hominis uenientē in nube cum potestate magna 7c. Et ma. xij. post signa precedentia. et Joā. vi. ait christ⁹. Venit hora 7 nunc est quando mōtūi s. in aīa audient uocem filiū dei. s. i p̃dicatioe: 7 q̃ audierint uiuent: audierint. i. obedierint uiuēt. s. uita gracie 7c. Et paulo post: 7 potestate dedit ei iudiciū facere: q̃ filius hōis est. Nolite mirari. R. quia uenit hora in qua oēs qui in monumētis sūt audiet uocem filiū dei. Et procedet: q̃ bona fecerūt in resurrectione iudiciū. i. dānationis. ¶ Petrus p̃nceps ap̃loz i secūda canonica. c. iij. d. hoc sic ait. Veniet i nouissimis dieb⁹ i deceptionē illufores: iuxta p̃prias p̃cupias ābulātes dicētes ubi est promissio aut aduent⁹ ei⁹. Ex quo enīz patres dormierūt: sic oīa p̃seuerant ab initio creature: 7 ifra. Non tardat dominus promissis: sed patienter agit propter uos: nolēs aliquos p̃ire: s. ad penitentiam reuerti oēs. Adueniet āt dies dñi sicut fur: i quo celi magno impetu transient: elementa uero calore soluentur: terra uo 7 que in ipsa sūt oīa exurent. Cū hec igitur oīa dissoluenda sint: q̃les oportet nos eē in sanctis cōuersationib⁹ et pictari bus expectantes 7 properātes i aduentu dei 7 domini nostri ihu christi. Sicut 7 carissim⁹ frā noster paulus fm datam sibi sapiam scripsit uobis in oib⁹ eplis. ¶ Paulus uo apla. ij. ad thessa. ij. ait. Rogamus uos fratres per aduentū dñi nostri iesu christi ut nō cito moueamini a uestro sēsu ne q̃z terre amini neq̃z per spūm neq̃z per sermones: neq̃z p eplam tāq̃ per nos missa: quasi instet dies dñi. Ne quis uos seducat ylo modo: qm̃ nisi uenerit dissensio p̃mum 7 reuelatus fuerit hō peccā filius perditionis: qui aduersat et extollitur sup omne quod dī deus. aut qd colitur: ita ut in templo dei sedeat tāq̃ sit deus: non retinetis q̃ cuz essem apud uos hec dicebam uobis. Et nunc quid detineat scitis: ut reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum: ut qui tenet nunc: teneat: donec de medio fiat. 7 tūc reuelabitur ille iniqu⁹ quē dñs interficiet spū oris sui. 7 destruet illustratione aduentus sui: cuius ē aduentus fm opationē sathane: in omi uirtute 7 signis 7 prodigijs mēdacibus. b. Aug. hec uerba inducēs. xx. li. de ciui. dei ait. Nulli dubium est eū de antichristo dixisse: dieq̃z iudiciū. Hūc enim appellat diem domini non esse uenturum nisi prior ille uenerit. Sed in quo tempore sit sessurus in cer

tum est: utrum in illa ruina tēpli qd a salomone rege constructum: an in ecclesia. Unde nonnulli nō ipsum p̃ncipem: sed 7 uniuersum quodam corpus eius id est ad eum pertinentem hominū multitudinem simul cum ipso suo p̃ncipe: hoc loco intelligi antichristum uolunt: quod autē ait Jam mysterium operatur iniquitatis tantūmō q̃ tenet. teneat 7c. Ego prorsus quid dixerit me fateor ignorare. Suspitiones tamen hominū quas uel audire uel legere potui non tacebo. Quidam putant de imperio dictum fuisse romano: 7 propterea paulum apostolum non aperte scripsisse ne calumniam uidelicet incurreret q̃ romano imperio male optauerit: cum speraretur eternū: ut in hoc quod dixit. Jam mysterium operatur iniquitatis: neronem intelligi uoluerit. cuius iam facta ueluti antichristi uidebantur. Unde nōnulli ipsum resurrectorum 7 futurū antichristum suspicātur. Alij uo nec occisum putant: sed subtractum potius ut putaretur occisus: et sic occultāi donec reueletur in suo tempore: et restituatur in regnum. Sed multum mihi mira est presumptio tanta hoc opinantium. Illud autem qd ait apls tm̃ qui modo tenet: teneat. donec de medio fiat: nō absurde de ipso romano imperio creditur dictum tāq̃ sit dictum tm̃: qui modo imperat: ipet donec de medio fiat. i. de medio tollatur. Et tunc reuelabitur iniquus quem antichristum significari nullus ambigit. Alij uero et quod ait quid detineat scitis: 7 mysterium iniquitatis: non putant dictum nisi de malis 7 fictis qui sunt in ecclesia: donec perueniat ad tantum numerum: qui antichristo magnū pplm faciāt: et hoc esse mysteriū iniquitatis: q̃ uidetur occultum. Hortari autem apostolum fidelis ut in fide quā tenent tenaciter perseuerent dicendo: tantum qui modo tenet teneat: donec de medio fiat. hoc est donec exeat de medio ecclesie mysterium iniquitatis: quod nūc occultum est. Alius ergo sic alius sic apostoli uerba cōiecturat: hoc tamē eū dixisse dubiū non est. Nō ueniet christ⁹ ad iudicādū: nisi p̃us uenerit antichrist⁹ ad seducēdos p̃p̃los in aīa. Cui⁹ aduent⁹ erit fm opationē sathane i signis et prodigijs mēdacib⁹. hec. b. Aug. ibidem.

Circa finale iudiciū. §. II

de quo ut dictū est: utriusq̃ testamenti pagina copiose loquitur: uidenda sunt septem.

Signorū p̃mōstratio.	Quātū ad p̃muz
Mūdi p ignē p̃fragratio.	ps. Dedisti me
Dium ad iudiciū citatio.	tuentib⁹ te signi
Judicis ad cūctos māifestatō	ficationē: ut su
Assessorū cū eo associatio.	giāt a facie āch⁹
Accusatorū 7 testiū mltiplicatō.	ut liberent dile
Sentētie irreuocabīl platio.	cti tui. Arc. 7c
- finale iudiciū ex quo deus sagittas mortis eterne

Titulus Decimusquartus

emittet manifeste reprobo. Tunc autem ut ait
i alio. ps. 88. Archum suum tetendit per scriptu-
ras manifestando: et parauit illi preparando cru-
ciatus penarum et posuit in eo sagittas mortis.
In archu est funis mollis infra et lignum durum
supra. Funis mollis est diuina clemencia: quod ad ho-
mines inclinatur penitentes ad parcendum: et perma-
nentes in peccatis ad expectandum eorum conuersio-
nem: que clemencia flectit ad se lignum durum seuerita-
tis diuine iustitie. Sed quanto funis magis trahit
et inclinatur lignum: tanto inde sagitta emissio uehem-
tius uulnerat. Unde apostolus ad rom. 9. Ignoras quo-
niam benignitas dei ad penitentiam te adducit: se-
cundum autem duritiam tuam et impenitens cor thesau-
rum tibi irae in die ire et reuelationis iusti iudicii dei
qui reddet unicuique secundum opera sua. Et hier. Mo-
deratio dei ac pietas solum nostrum redditum qui-
rit: ac nos cupit longa sua bonitate saluare. Quod si
non conuertimur: si duri colli sumus: si usque ad
mortem in malis perseveramus: assidue peccanti-
um non miserebitur deus. di. xxiij. Diaconi: immo
grauius punit. Unde Valerius maximus. Lento
quidem gradu ad uindictam sui diuina procedit ira:
tarditatemque supplicii grauitate compensat. De-
dit ergo deus significationem. id est signa multa: ter-
ribilia magnarum tribulationum que precedunt fina-
le iudicium: que ex sui terrore magnitudine: ua-
leant illud sine fine malum. scilicet eterne damnationis nu-
tiare. Dedit autem metuentibus deum: quod illi tantum
inde utilitatem sue emendationis trahunt. unde
liberentur dilecti sui. Nam mali ex flagellis dete-
riora fiunt: ut pharao qui cum plura signa uideret
terribilia: non fuerit conuersus: demum ab aquis
submersus fuit cum suis. Et ideo dominus ac redem-
ptor noster. inquit. b. Grego. perituri mundi mala
precedentia denuntiat: ut minus perturbent uenien-
tia cum fuerint prescitta. Minus enim iacula feriunt
que preuidentur. Et ut dicit. b. Tho. in. iij. dist.
xlvij. Ad dignitatem iudicarie potestatis: perti-
net habere aliqua iudicia que ad reuerentiam et sub-
iectionem inducant. Et ideo aduentum christi ad iu-
dicium cum ueniat in forma gloriosa multa signa pre-
cedent: ut corda hominum in subiectionem uenturi iu-
dicis inducantur: et propter timores ad iudicium
preparentur huiusmodi signis commoti. Juxta il-
lud ecci. xviij. caplo. Ante iudicium para iustitiam
Antequam enim de aduentu suo ad iudicium
loqueretur luc. xxi. premittit dicere. Erunt signa in sole
et luna et stellis et in terris presura gentium per con-
fusione sonitus maris et fluctuum arescentibus ho-
minibus pre timore et expectatione que superueni-
ent yniuerso orbi. Nam et uirtutes celorum como-
uebuntur. **U**bi ponuntur septem signa prece-
dentia iudicii. Primum est signum in sole. Et quod seu-
quale sit istud signum declarat Matthe. xxiij. c.
dicens. Sol obscurabitur. Et Jo. apoc. vi. Sol

factus est niger ut saccus cilicinus. Quo ad hanc
Maior erit obscuratio solis quam solita naturalis. si-
cut enim patrefamilias moriente tota familia ei-
us induitur nigro: ita tunc homine deficiente qui ad
uitam istam temporalem: sol lumine suo minuetur: no-
bis subtrahendo consuetam lucem: quasi ipsi con-
patiens doleat. Vel etiam quia maiori luce adue-
niente in aere: isto sole iustitie christo cedit ut mi-
nor lux solis materialis. Moraliter imperium ro-
manum significatum per solem obscurabitur: quia
post multas sui diuisiones uilificabitur: et quasi
ad nihilum deducetur: quod figuratum est per solem
qui reuersus est retro per decem lineas in horolo-
gio achas regis: in signum perfecte sanationis eye-
chie et liberationis populi dei. scilicet de manibus iumi-
corum. Sic imperium romanorum reuertetur re-
tro: deficiente a sua potestate. x. lineis: in quantum
miorabit diuisionem in decem reges seu regna que non re-
cognoscunt imperatorem ut superiorem: quod et
signatur per decem cornua orta in capite illius se-
re singularis. Unde postea ortum est cornu paruorum
quod facit bellum sanctis: significans antichristum
Obscurabitur etiam sol aliter: quia. scilicet sol iusticie
christus deus noster. quasi occultus erit quo ad
claritatem fidei: de ipso que prius erat manifesta
Secundum signum erit in luna. Erunt autem signa in
sole et luna: et quod signum sit illud exprimitur ioh. 8.
ubi dicitur. Luna conuertetur in sanguinem: antequam ueni-
at dies domini magnus et horribilis. scilicet iudicium. Cui per cor-
dat quod ait. Jo. apoc. vi. dicet. Et luna tota facta est si-
cut sanguis. Quantum ad litteram potest dici quod
luna obscurabitur. Et quia secundum astrologos eclipsis
seu obscuratio solis et lune non potest esse simul. Iam dicen-
dum secundum. b. Tho. in. iij. quod uel erit hoc diuersis tem-
poribus: uel si simul dei uirtute supernaturaliter: uel fiet in illo
tempore appropinquante finali iudicio aliquo inusita-
ta ipsio in aere circa lunam: ut uideatur tota sangui-
nea: ad significandum quod ecclesia significata per lunam: quod
a christo illuminatur sicut luna a sole: erit tota sangui-
nea ex eo: quod erunt in ea fideles numero et merito: ma-
li gladio occidantur ab infidelibus et satellitibus antichristi
sicut et illi duo sanctissimi uiri enoch et elias: qui de
paradiso terrestri mittentur ad predicandum contra antichristum
occidentem et fundent sanguinem suum. Ut habet apoc. xi.
fideles uero qui erant in ecclesia numero tantum. scilicet dicebant
christiani: totaliter dabunt se uoluptatibus et vi-
tijs mundi. Et sic in eis luna ecclesie erit sanguinea.
Nam sanguis significat peccata secundum illud ps. Libera
me de sanguinibus deus deus meus. id est de peccatis. Et
alius propheta. Sanguis sanguinem tetigit. id est peccatum
peccato additum est. Et quod in illo tempore erunt sic homi-
nes ualde uitijis dediti: unde ostendit christus in euangelio
secundum lucam: dicens. Filius hominis ueniens in terram. scilicet ad iudi-
candum: putas. inueniet fidem in terram. quod d. modi-
cum et quasi nullam. Et in euan. Math. quoniam abunda-
uit iniquitas: refrigescet charitas multorum apostolus

Capitulum Indecimum

autem ponit particularia uitia q̄ tūc magis abū
dabunt: dicens. ij. ad thymo. iij. In nouissimis di
ebus instabūt tempora periculosa. Erūt bomie
se ipsos amātes: cupidi: elati: superbi: blasphemī
parentibus inobedientes: ingrati: scelesti: sine affe
ctione: sine pace: criminatores: icōtinentes imites
sine benignitate: proditores: p̄teritū: tumidi: uo
luptatum amatores: magisq̄ dei: habentes q̄dem
speciem pietatis: uirtutes eius abnegātes. Et hos
d̄ uita. Et in alia epistola ait. In nouissimis tēpo
ribus recedent quidam a fide: attendentes spiri
tus erroris et doctrinis demoniorū rē. ¶ Terti
um signū erit in stellis. Erunt signa i stellis. Et q̄
signa sint: dicit alius euangelista: uidelicet stelle ca
dent de celo q̄tū ad litterā. Stelle hīc dīcūt a sub
zō dicitur a sub quedā ignea ipressio i aere que h̄z
similitudinem stellarū: que cum apparent: fm lo
cutionē uulgi dīcūt stelle cadere de celo: que q̄daz
impressions ignee tunc magis multiplicabuntur
ad terrorem malorū. Uel dicuntur stelle comete: q̄
tunc magis apparebūt: et a naturalibus dīcūt hū
modi apparentes stelle significare magna excidia
et mortes magnorum uirorum. Et hec erūt signa
q̄ doctores ecclesie qui dicunt stelle fm illud dāi
el. xij. Qui ad iustitiam erudiūt plurimos q̄i stel
las in perpetuas eternitates. Hi cadere dicuntur:
uel quia deficient a fide ecclesie que celū dī: uel q̄
recedent a studio sacre scripture que celum dīcūt:
uacantes studijs gentiliū poetarū et philosopho
rū. Contra quos iuehit b. Hiero. Sacerdotes dei
ait uidemus omissis euāgelijs et pphīs: comedias
legere: bucholicorū uerū uerba cantare: tenere
uirgilū in manibus: et quod in pueris est. necessi
tatis crimē: in se facere uolūtatis dī. xxxvij. sacer
dotes. Et ideo q̄ ignorātes erūt scripturarū d̄ fa
cilli conuincuntur a predicatorib⁹ antichristi: fal
so scripturas exponētibus: quibus respondere n̄
poterunt. ¶ Quartum signū erit in terris p̄stūa
gentium. ¶ Qualis at̄ p̄stura ip̄e christus dēla
rat i euangelio fm Math. c. xxij. dīcēs. p̄surget
gens d̄ gentē: et regnū aduersus regnū. s̄ per bella
eterūt terrores: pestilentie: et fames per loca: ini
tia dolorū hec: quīs autē ista: pugne: terremotus:
et h̄mōi: fuerint a principio generis humāi diuer
sis t̄pibus: tamen tunc temporis magis iualescēt
fm quā mensuram crescentia uicinum aduentus
ad iudiciū denūtiēt incertum. b. Tho. i. iij. Hec
etiā predixit longe autez azarias propheta occur
rens aza regi iuda reuertenti a prelio cuz magna
uictoria dicens. ij. paralip. xv. Dominus uobiscū
q̄ fūistis cū eo. Si quesieritis eū: inuenietis. si au
tem dereliqueritis eū: derelinquet uos. Trāsbūt
autem multi dies in isrl: absq̄ deo uero absq̄ sa
cerdote: absq̄ doctore et absq̄ lege. Lūq̄ reuersi
fuerint in angustia sua ad dominū deum isrl. et q̄
suerūt eū: inueniet. In t̄pe illo nō erit pax egrediēdi

et igrediēdi: s̄ terrores undiq̄ i cūctis h̄tatorib⁹
terrarū. Pugnabit enim gens contra gentem ci
uitas contra ciuitatē: q̄ dñs conturbabit eos oī
angustia. Ex quibus patet q̄ loquitur d̄ tempore
uicini fine mundi. ¶ Quintum signum erit p̄
confusione sonitus maris et fluctuū. Quidam cū
ca hoc existimant: q̄ mare cum magno fragore
peribit a pristina qualitate: secundū illud apoc.
xvi. Et mare iam non est. s̄. non q̄ non maneat in
substantia sua: sed i alia qualitate. Uel secundū
alios erit magnus sonitus et tumor aquarū quo
niam non sine magno murmure. xl. cubitis super
montes eleuabitur et postea deprimetur ultra so
litum: ut secundum beatum Gregori. noua et iau
dita maris fluctuum perturbatio erit. Hieronī.
autem refert se reperisse in annalibus iudeorum
non solum de huius signo sonitus maris: sed et
alia ponit enim xv. precedentia iudiciū. vtrum
autem continua uel interpolata nō ep̄xmit. Pri
ma ergo die eriget se mare: xl. cubitis super altitu
dinem montium: stans in loco suo quasi murus:
Secunda die tantū decrescet: ut uix possit uidēi:
Tertia marie belue appentes sup undas maris:
dabunt mugitus usq̄ ad celum. Quarta arde
bit mare et aque eius. Quinta arbores et herbe
dabunt rorem sanguineum. Et secundum alios:
etiam omnia uolatilia celi congregabuntur in cā
pis non gustantia neq̄ bibentia: sed formidātia
uicinum interitum. Sexta fulmina ignea surgēt
ab occasu solis usq̄ ad ortum eius. Septima la
pides adinuicem collidentur: et in quattuor par
tes scinduntur. Octaua fiet terremotus generalis
adeo magnus: q̄ nullus homo uel animal stare
poterit: sed in terram cadent. Nona equabitur
terra et montes omnes et colles in pulcrem redi
gentur. Decima exhibunt homines de cauernis.
quasi amentes: nec mutuo sibi loqui poterunt.
Undecima ossa mortuorum saliet de sepulchris
apertis monumentis cunctis. Duodecima cadēt
stelle de celo: modo tamen quo dictum est scilicet
quia cometes aparebunt magne et multe et ignee
impressions. Terdecima morientur uiuentes ut
resurgant cum mortuis. Decimaquarta ignis om
nia elementa igne faciēs purgabit. In decimaq̄n
ta resurgent omnes mortui ad iudiciū. De his
tamen signis dicit beatus Thomas in. iij. quod
Hieronymus non assenserit: refert quod legit: et
dicit q̄ non habent multam rationem uerū simi
litudinis. ¶ Sextum signum erit: arescentibus
hominibus p̄ timore et expectatione que su
perueniet uniuerso orbi. Arescere dicuntur ho
mines corporaliter: quasi consumpti p̄ terro
re signorum et tribulationum. Spiritualiter ve
ro arescēt deficientes ab hūore gr̄e p̄ p̄secutionē
antichristi. Sicut et semē ortū sup petrā caloi so
lis aruit: q̄ non habebat humorē. luc. viij. Erīt

Titulus Decimusquartus

n. tunc talis tribulatio qualis non fuit ab initio mundi nec futura ē: ait saluator noster. Quia futura sit persecutio antichristi maxia ante diē iudicii oēs doctores dicūt precipue. b. Aug. in. xx. li. de ciui. dei de quo ipse saluator ait. Jo. vi. Ego ueni in nōie patris mei et nō me recepistis. Alius ueniet in noie suo. s. antichristus gloriā suā querens illum suscipietis. s. in christū. De eo habet puerbi. xxx. ubi dicit. Tria sūt q̄ bñ gradiūt et q̄rtū qd̄ incedit feliciter. Leo fortissim⁹ bestiariū ad nullius pauebit occurrū. Gallus succitus lūbos et aries: nec est rex qui resistat ei. Et qui stultus apparuit postq̄ eleuat⁹ ē in sublime. Si enim intellexisset oī suo manū iposuisset fm. b. Greg. in moral. Leo fortissim⁹ significat christū cū aplis et martyribus quos nō potuit supari aliq̄s tyrān⁹. nullū timētes. Gall⁹ succitus lūbos fuerūt sancti doctores ecclie: q̄ succiti fuerūt abstinētia et cōtinētia et ut gall⁹ uocem dederūt in nocte et tenebris hereticorū p̄dicationis et doctrine. Aries qui est dux gregis ouīū: sūt rectores ecclies iusti et sācti: qui resistebant rectoribus laicis: post hos stat⁹ q̄ bñ. i. uirtuose uerūt: seq̄tur q̄rtus q̄ non bene q̄ nō uirtuose: s; feliciter graditur qm̄ prosperat felicitate t̄pali: scilicet antichrist⁹ cū suis sequacibus. Dic stult⁹ dī q̄ peccator maximus: q̄ ita in sublime eleuat⁹: ut dicat se christū: et colit se faciat ut deus ut dīc apl⁹ i. ad thessal. ij. p̄p̄e de antichristo loquēs. Qui si intellexisset interitū sibi paratū: tacuisset a tanta stultitia. Nā ut dicit ibi idē apl⁹: quem iesus inficiet spū sui et illustratione aduētus sui. Durabit ista persecutio trib⁹ annis cū dimidio ut habetur dan. xij. Sed q̄ de ista persecutione antichristi dīctū ē in ti. precedenti i. si. ideo de ea hic nil ultra.

Septimū precedēs est q̄ uirtutes celorum mouebūt. quod itelligi pōt: q̄ uirtutes. i. miracula que fuerunt in preterito i celis. i. sanctis i ecclesia amouebūt ab eis ut nō faciant. s. p̄dicatores antichristi ipsi eas opabūt: s; mēdaces ut ait apl⁹. ij. thessal. ij. ad maiorē sāctorū p̄bationē p̄pter qd̄ uirtutes itiores sāctorū mouebūt. i. turbabūt in se ip̄is tētatōib⁹ ipulsi: nō lapsi. Unde et saluator ip̄e de hoc ait: q̄ talis erit et tāta tribulatio ut in errorem iducāt: si fieri pōt ēt electi. Et nisi breuiati fuisset dies illi: nō fieret salua oīs caro: sed p̄pter electos breuiabūt. Mathe. xxiij. pōt etiā itelligi illud de uirtutib⁹: vel de illo sp̄ali ordine angelorum: qui dicuntur uirtutes: quoz offm̄ ē miracula facere et celos mouē. Et he uirtutes dicūt moueri idest remoueri a faciendis miraculis per sanctos: q̄ t̄p̄e antichristi nō fient ut dictū est. Ac ēt remouebunt ab officio mouēdi celos. s. post iudiciū. Vel uirtutes dicuntur oēs spūs angelici: q̄ i iudicio mouebūt p̄pter admirationē nouitatis q̄ in mūdo ē. b. Tho. in in. iij. dicit q̄ mouebunt ad faciēda miracula mltā: qd̄ forte erit p̄ mouet

antichristi ad p̄uersionem seductoz: post mortē tñ antichristi iudei q̄ tunc erūt uidentes se deceptos ab antichristo quē messia crediderant: p̄uertent ad fidē xp̄i. Et hoc ē qd̄ p̄dixit p̄s. cum ait. Lōuertentur ad uesperā. i. in fine mundi: iudei. s. et famē patientur ut canes. famē itelligēdi ueritatē: et circumibunt ciuitatē ecclies ut recipiāt in ea. Et Isaias Si fuerit isrl et numerus arene maris reliquie salue fient: idest q̄ erūt in fine: qd̄ dictū inducit apl⁹ ad ro. qd̄ etiā xp̄s ostēdit in similitudine ficulnee dicēs Lu. xij. Videte ficulneam et omēs arbores cum producūt ex se fructus: scitis: qm̄ p̄p̄e ē estal ficulnea id est plebs iudeorū: que olim i p̄ribus p̄duxerat suaues fructus: s; t̄p̄e christi habebat tātū folia: unde christ⁹ ad q̄ndā ficulneā ueniēs ad litterā cū esset in uia et esuriret: nō iueniēs fructus i ea: sed tñ folia maledixit ei dicens. Nunq̄ ex te fructus nascatur. Et subito ficus aruit. Ficulnea ista ut dictū est significat plebē iudeorū: ad quā ueniēs christ⁹ i incarnatione et cōuersione q̄rēs i ea fructū fidei et bonorū operū et hoc esurica. i. desiderās cū nō iueniret i ea nisi folia uerborum ceremonialiū legalīū: nō fructus uē itelligētie scripturaz: maledixit: que maledictio non fuit aliud nisi quedā p̄nūciatio ei⁹ qd̄ futurū erat i illo populo. s. ariditas a gratia fidei. unde p̄pls ille imā sit iduratus i sua perfidia. Illud at̄ semper ponitur p̄ tempore usq̄ prope finem mundi qui omib⁹ est incertus. Alie arbores significant alias nationes infidelīū: ex quibus etiam multi in fine cōuertuntur. Cū ergo uideritis plebē iudeorū producere fructū cōuersionis ad fidem christi: non dico unius hominis uel familie: sed pro maiōi p̄te illius nationis: tunc scitote quoniam prope est estas futuri iudicii: in qua quis metet qui semina uit bona uel mala. unde timeant dominum omnes fines terre ait. p̄s. i. huiusmodi signis: sed tiorē initiali: quia in timore dñi fiducia fortitudinis. s. ista terribilia.

Secundū considerā. §. III

dū circa iudiciū est mūdi cōfragratio per ignē. de qua Isai: sic ait ut iducit. b. Aug. i. ij. li. de ci. dei. Ecce dñs ut ignis ueniet et ut tēpestas currus eius reddē indignationē. uindicā et uastationē i flamma ignis. In igne enī dñi iudicabitur omnis terra: et i gladio eius oīs terra: ubi dicit. b. Aug. q̄ dñs dē uenire ut ignis q̄ terribilis erit ip̄s. Currus eius nō imerito āgelica mysteria: oīs caro et oīs terra: itelligit oīs terren⁹ et carnalib⁹ oeditus gladi⁹ domini: sententia damni i malos: et ignis pena ip̄orū malorū. Et petrus apl⁹. ij. epla. ueniet dies domini. ut fur. i. ex isperato. In q̄ celi magno ipe tu trāsibē. elemēta at̄ ardentia resoluēt: et fra q̄ i ipsa sūt opa exurēt. Sibylla quoq̄ de iudicio loquēs ad idē ait. Exuret tras ignis pōtūq̄ polūq̄

Capitulum Indecimum

Et p̄a. cētesimo. In p̄icipio dñe terrā fūdisti: ⁊ opera manū tuarū sūt celi. Ip̄si peribūt tu autē permanebis: ⁊ oīa sicut uestimētū ueterascēt. Et sicut oportorū mutabis eos: tu autē idē ipse es. Et christ⁹ Lu. xxi. Celi ⁊ terra transibūt. Ubi p̄mo notādū i his oībus auctoritatibus q̄ loquūt de celis aeris seu elemētariis fm. b. Aug. ubi supra: non de celis planetariis ul firmamēto: naz illi hñt mām incorruptibile nec igne aliarī pñt. Ignis ergo ille p̄fragatōis opabitur i elemētis ⁊ elemētariis: oē uitale cōburēs ⁊ occidēs ut corpora hōi nū: bestiārū: p̄ficiū: uolatiliū: arborū: ⁊ herbarū: metalla: edificia: q̄ cūcta ad terrā p̄sternēs: montes cōplanās. **S**ecūdo ex illis v̄bis p̄a. cētesio. Ip̄si peribūt. i. celi ⁊c. arguit b. Aug. ubi supra stulticiā porphiri philosophi magni: sed christi s̄orū iūnici: oñdēs sibi ip̄i eē s̄riū. Nā porphiri⁹ ille laudat pietatē hebreorū. i. cultū eorū circa deū: ⁊ q̄ magn⁹ ⁊ uer⁹ ⁊ ip̄is nōib⁹ tribilis colit de⁹ quē phorrescūt numia aliorū deorū. christiāos āt arguit ex oraculis deorū suorū: ⁊ dicit eorū eē maximā stulticiā: ex eo q̄ dicūt mūdū istū piturū. s̄z si v̄sus ē de⁹ hebreorū ⁊ scripture eorū cū sint edite ab ip̄o deo eorū: sūt v̄i. s. uetis testamētī. Sed p̄phetia illa dauid p̄a. c. Ip̄si p̄ibunt ⁊c. ē scriptūa hebreorū ⁊ christianorū ē. Cū ḡ illa dicat mūdū piturū: sequitur q̄ nō ē stultū dicē mūdū piturū aut falsū ē qd dixit ex oraculo deorū suorū. s. p̄ietatē eē v̄am hebreorū: ⁊ i libris eorū. Si āt s̄m ḡ ⁊ q̄ dicūt christianos eē stultos: dicētes mūdū piturū s̄m ē: cū hoc sit fm scripturas hebreorū. Sapiētia ḡ est nō stulticia: credere ⁊ dicē qd de⁹ v̄sus reuelauit. **T**ertio notādū q̄ cū dī mūdus seu celū ⁊ trā pitura intelligēdū ē sane. Nō. n. p̄ibit celū aerē aut aq̄ uel terra q̄tū ad substantiam s. ita q̄ deficiat ⁊ nihil sit. Nā q̄tū ad hoc dicitur Eccl̄a. i. Terra āt i eternū stat. Idē. caplm̄. cognouit q̄ oīa opa dei i eternū p̄cuerāt. s. ul i se ip̄is uel i suis sp̄ib⁹ aut p̄cipijs ut aīalia bruta ⁊ artificia ta ⁊ hmōi: q̄ i fine mūdi resoluunt in sua p̄ncipia p̄ibūt āt ista q̄tū ad sp̄m ⁊ formā extiorē quam nūc hñt: q̄ pulchryorē assumēt: p̄p̄ea aplūs i. corin. vii. ait. p̄terit figura hui⁹ mundi: nō dicit substantia s̄z figura. i. forma ext⁹ apparēs. uñ ⁊ p̄a. cētesim⁹ cū dixisset. Ip̄si. i. celi p̄ibunt ⁊ trā q̄i se de clarās qd dixerat p̄ibūt subdit. Mutabis eos ut oportorū: sicut. n. uestimētū cū est maculatū purgaf seu lauatur ut fiat pulchr⁹: ita ⁊ elemēta per ignē purgabūt ⁊ pulchriora fient: ut terra sit clā: ut uitru: aq̄ ut cristall⁹: ⁊ aer ut ignis ⁊ ignis ut planete. **Q**uarto sciēdū q̄ ignis iste erit pūgatorius: his q̄ indigent aliq̄ purgatōe i aīa pp̄ uēia lia: uel p̄pter īsatisfactōē de quibuscunq̄ peccatis. Nō enī post finale iudiciū erit purgatorius ignis q̄tū ad offm̄ illud purgādi. S̄z remanebit q̄tū ad sui substantiā: q̄ idē ē cū igne īferni fm. b.

Tho. i. iiii. Posito igitur q̄ aliquis deberet m̄re re i purgatorio d̄ anū: sustinēdo duos gradus pene in illo paruo spacio confragationis sustinebit tres uel quattuor gradus: ita q̄ augmentū pene recompenset diuturnitatem temporis: quo m̄re deberet in purgatorio. Sed credendum est p̄e q̄ propter terrores ⁊ tribulationes p̄cedentes: modica ⁊ parū cremabilia secū portabunt: ac ēt orationes ⁊ merita sanctorū supplebunt quod i eis restaret fiendum. **Q**uinto aduertendum quare fiet ista purgatio. Circa qd dicit. b. Tho. i. iiii. di. xlvij. q̄ q̄ mundus aliquo mō p̄pter hōi nes factus ē: ⁊ hō p̄pter peccatum deterioratus: ⁊ inde etiā quodāmodo mundus o: q̄ q̄ hō q̄ ē format⁹ fuit p̄ christū fm corpus glorificabit ad sui cōpletam perfectionem: ēt alia corpora mūdi ad statum meliorē pducātur ut sit ⁊ loc⁹ cōueniēti⁹ ⁊ aspectus delectabili⁹. Ad hoc āt q̄ hō gloriā corporis sequatur: oportet prius remouere q̄ glorie opponūtur: que sunt duo. s. corruptio ⁊ infectio culpe: q̄ ut dī. i. cor. xv. Corruptio icōruptelam nō possidebit. Et apoc. ulf. di. q̄ in ciuitate illa glorie imūdi foris erūt. S̄lī etiā o: q̄ elemēta mūdi purgentur a contrariis dispositionibus: anteq̄ in nouitatem glorie inducantur proportōnaliter ad id quod de homine dictū est. Quāuis autē res corporales subiectū infectionis culpe eē non pñt p̄p̄iet: tñ ex culpa quedā incōgruitas i rebus corruptis relinquitur: ad hoc q̄ spiritualib⁹ dēdicentur. Et inde uitemus: q̄ loca i quibus aliq̄ crimina cōmissa sūt: non reputantur idōea ad aliqua sacra in eis exercēda: nisi prius aliqua purgatione p̄missa: ut patet in ecclesijs uiolatis. Et secundū hoc ex p̄dictis hominibus peccātib⁹ quādā iudoneitate ad glorie susceptionē p̄a mūdi recepit q̄ cedit in usū nostrū. Unde q̄tū ad hoc emūdatione idiget. S̄lī etiā circa mediū locū p̄priorū elemētōrū: contracte sunt m̄te generatōes ⁊ altationes elemētōrū: q̄ puritati eorū d̄ rogāt: ⁊ iō o: ipsa ab hmōi elemēta purgari: ut d̄center recipiāt nouitatē glorie. **S**exto sciēdū q̄ ista purgatio fiet per ignē. Un̄ glo. sup̄ illud p̄terit figura hui⁹ mundi: dicit. Pulchritudo hui⁹ mundi igniū p̄fragatione p̄ibit. Rō huius est f̄z b. Tho. in. iiii. di. xlvij. q̄ illa mūdi purgatio rēo uebit a mūdo: ⁊ infectionē ex culpa relictā ⁊ ipuritatē cōmixtionis: ⁊ erit dispositio ad glorie perfectionem. Et ideo q̄tū ad ista tria cōueniētiā me fiet per ignē. P̄rio q̄ cū ignis sit nobilissimū elemētōrū: habet proprietates naturales similes proprietatibus glorie: ut maxime patet de luce. Secūdo q̄ ignis nō recipit cōmixtionē extranei. p̄pter efficacitā v̄ritis actiue: sicut alia elementa. Tertio quia s̄pera ignis est remota a nostra habitatione. Nec ita cōis est nobis usus ignis sicut terre: aque ⁊ aeris. Unde prop̄ hoc n̄ ita īficiat

Titulus Decimusquartus

7 ideo habet maxiam efficaciam ad purganduz
7 diuidendum subtiliandum. ¶ Purgatio autē
que facta est per diluuium: quia non respiciebat
nisi per infectionem culpe 7 precipue concupiscē
tie que tunc magis uigebat: ideo conuenienter per
aquam fuit facta ut per contrarium suum scilicet
aquam extinguentem flammam concupiscentie:
sed secunda purgatio mundi respicit 7 infectionē
culpe 7 commixtionis impuritatem. Et quantuz
ad utrunq; conuenit q; fiat magis per ignem q;
per aquam. Aqua enim non habet vim disgregā
di sed magis congregandi. Unde per aquam im
puritas elementorum non ita tolli potest sicut p
ignem. Item circa finem mundi regnabit maxie
vitium tepiditatis: quasi senescente iam mundo:
fm illud refrigescet charitas multorum. Math.
xxiii. Et ideo conuenienter per ignem fiet nec est
aliquod quod non possit purgari per ignē: que
iam per ignem purgari non possunt ut panni: li
gna 7 huiusmodi: ista corrumpentur per ignem
ut omnia artificata. ¶ Septimo uidendū qua
lis sit iste ignis 7 effectus eius. Ad hoc. b. Tho. in
iii. distin. xlvj. dicit q; tres opiniones inueniuntur
circa hoc. prima est q; ignis elementum qui est in
spera sua descendet ad purgationem mundi. Mo
dum autem purgationis ponunt per multiplica
tionem ignis. Nam ex appposito p;ustibibi ignis
augmentatur. Secūda opinio est q; ille ignis ge
nerabitur circa locum terre: ex congregatione ra
diorum celestium corporum: sicut uidemus: q;
congregatur speculo concurrente: tunc autem lo
co speculorum erunt nubes concaue ad quas fiet
radiorum reuerberatio. sed istas duas opiniones
reprobat. b. Tho. ponēs tertiam aliorum. secun
dū. Aug. quam tenet q; sicut mūdānāzū aquarum
inundatione factum est diluuium: ita mundano
rum ignium confragatione figura huius mūdi
peribit: ut dicit. b. Aug. xx. de ci. dei. Ista confr
gratio nihil est aliud q; congregatio omnīū supe
riorum 7 inferiorum: que ex natura sua habent
uim igniendi: que quidem congregatio non erit
naturalis uirtute: sed uirtute diuina. Et ex omni
bus illis causis sic congregatis generabitur ignis:
qui faciem mundi exuret. Si autem he opinioes
directe considerentur: inueniuntur diuersificari:
q;rtum ad causam generationis ignis illius 7 non
q;rtum ad speciem eius. Ignis etiam generat^r a so
le uel ab inferiori calefaciēte: est eiusdem spēi cu;
igne qui est in spera sua: nisi in q;rtum admiscetur
ei de materia aliena: quod quidem tunc appare
bit: quia ignis non potest purgare aliquod nisi se
cundū q; alterum efficitur materia eius aliq; mō.
Unde simpliciter concedendū est q; ignis ille erit
eiusdem speciei cum isto: etsi nō sit idem numero.
Nec tamen dicit esse inconueniens dicere: q; ignis
ille qui habebit uim purgandi faciem mundi

sit alterius speciei ab igne qui est apud nos: cum
uis calefactiua oriatur in ipso: non ex principiis el
sentialibus: sed diuina operatione. Et quis ignis
ex propria natura non feratur nisi sursum. tamē
extra propriam speram sequitur materie combu
stibilis sitū. Unde 7 ille ignis mouebitur sursum
7 deorsum 7 in circuitu fm q; agit fm instrumē
tum uirtutis diuine: ¶ Purgabit autem ignis il
le elementa non q; auferat ab eis substantiam eo
rum uel proprietates. Nam permanebūt ipsa ele
menta q;rtum ad substantiam 7 proprietates eo
rum proprias. sed purgabuntur ab infectōe quā
ex peccatis hominum contraxerunt 7 ab impuri
tate que per actionem 7 passionem mutuam i eis
accidit: quia cessante motu primi mobilis in infe
rioribus elemētis: mutua actio 7 passio esse nō po
terit. Maxime autem mouebūtur a proprietate
quā nūc habēt: ignis q; nō agit p;burēdo seu p;su
mēdo elemēta. Aer: q; nō erūt i eo uēti 7 tēpestates
Hq; q; nō erit in mari flux^r uel reflux^r ei^r nec sal
sedo. Et sic itelligendū ē: q; aliq; dicit tūc ista p;su
mēda elemēta: q; s. remouebūtur ab huiusmodi
proprietatib^r: q; nūc habēt: 7 sicut p; i ferro igni
to q; a loco ignitionis remotū ex uirtute speciei rea
nētis ad propriū statū redijt: ita erit de elemētis
per ignē purgatis. ¶ Quātū at ascēdat dēs ignis
eo q; qdā dixerūt q; ascēdet usq; ad supmū spere
ignis. b. Tho. in. iiii. ubi supra reprobāt: quia re
pugnat scripture. Nā dī. ij. pe. iij. q; illi celi repōsi
ti sunt igni: qui fuerunt in diluuiō. p; aquā purga
ti. 7. b. Aug. in. xx. de ci. dei. dicit q; ille mūd^r igne
seruatur qui diluuiō perijt. Cōstat at q; aqua dī
luuiū nō ascendit usq; ad sumitātē spacij elemēto
rū: sed solū usq; ad l. cubitos: super altitudinem
mōtiū: nec uapores eleuati a terra uel sumi q; cum
q; possūt trāscēdere totā sperā ignis. Sed cu;
elemēta purgēt per illū ignē ab ipuritate corū: que
ex eorum pmixtōe pueniūt: huiusmodi at ipuri
tates p;cipue sūt circa trā usq; ad mediū aeris iter
ficiū: iō ad illō spacij ignis ultie p;fragationis ele
mēta purgabit nec ad padisū iresstrē ascēdet. Et q;
illa purgatio ad hoc erit: ut quid est iperfectionis
i elemētis a sanctorū habitatōe remoueat. Ideo i
illa purgatione totū quod ē fedū grossū 7 calidū
ustiuū: descendet ad ifernū ad miseriā dānatorū.
Et quod est subtile 7 lucidū 7 pulchrū: remāebit
supra ad gloriā sanctorū. Et sic ut dicit Apoc. ul
timo. erit celū nouū: q; cessabit ois motus celorū
7 planetarū 7 clariora erūt. 7 terra noua. i. elemē
ta purgata ut dictū est: vñ 7 pulchriora. ¶ Quia
igitur ignis an ipm. s. christū: p;cedet 7 i;flāmbit
i circuitu iūmicos ei^r ait ps. q; d; timē. sed timōe
initiali. puer. iij. Ne sis sapiēs apud te ipm. Time
deū 7 recede a malo: 7 sanitas erit umbilico tuo:
id est cordi 7 menti tue.

Capitulum Indecimum

De tertio scilicet. §. III

citacione omnibus ad iudiciū inquit ps. lxxvij. ecce dabit uoci sue uocem uirtutis. Date gloriam deo. Hiero. Siue comedaz siue bibam siue aliqd aliud faciam: semper meis insonare uidetur auri bus illa terribilis tuba. Surgite mortui uēite ad iudiciū. Idem quotiens diem illum considero totus contremisco: et merito qz ut dicit. Sopho. i. uox diei domini amara tribulabitur ibi fortis. s. i. sanctitate. Et si iustus uix saluabitur: dicit Pe. in canonica sua. Impius et peccator ubi parebit De hac uoce ait apostolus. i. ad thesal. iij. Ipe do minus in iussu: in uoce archangeli: et in tuba dei descendet de celo: et mortui qui in christo sunt re surgent primi inde nos qui uiuimus qui relinqui mur simul rapiemur cum illis in nubibus obuiā christo in aera: et sic semper cum domino erimus.

Primo ergo uidendum quid sit ista uox cita tionis ad iudiciū. Et ad hoc dicit. b. Thomas in. iij. di. xliij. q. cum causaz effectui oporteat ali quo modo coniungi quia mouens et motum. faci ens et tactum sunt simul: ut dicitur. vij. phisicorū et christus resurgens sit causa nostre resurrectōis uniuoca ut alibi probatur: oportet qz in resurre ctione corporum cōi aliquo signo corporali da to christus resurgens operetur. Quod quidem si gnum ut quidam dicunt erit ad litteraz uox chri sti resurrectionem imperantis sicut iperauit ma ri et cessauit tempestas. Math. viij. Quidam vō dicunt qz hoc signum nihil aliud erit qz ipsa p̄sen tatio euidentis filij dei in mūdo de qua dicit Math. xxij. sicut fulgur quod uenit ab oriente et appet usqz in occidentem: ita erit aduentus filij hominis et innituntur auctoritati. b. Grego. dicentis qz tu bam sonare vel tonare nihil aliud est in mundo: qz iudicem suum demonstrare. et secundū h̄ ipsa appari tio filij dei uox eius dicitur: quia ei appa renti obediēt natura ad corporum humanorum reparationem sicut imperant. Unde in iussu ue nit ut dicitur in illa auctoritate. i. thesal. iij. Et sic eius apparitio in quantum habet uim cuius dam imperij uox eius dicitur. Secūdo viden dum quare dicitur uox illa uox tube ab aposto lo: uel clamor in euangelio. Et dicendum secūdu b. Tho. ubi supra qz uel propter euidentiam: ut dicit magister in. iij. uel propter conuenientiam ad tube usū qui erat in ueteri testamento. Nā tu ba congregabantur ad consiliū: mouebant ad liū et uocabāt ad festū: ut patet i libro n̄teri dñs p̄cepit fieri duas tubas argenteas. Sic in finali p̄ iudicio resurgentes congregantur ad consiliū iudi cij. Unde canit ecclesia in sequentia. Tuba mirū sparget sonū: per sepulchra regionū: coget om nes ante trōnum. Et Mathe. xxv. dicitur cū ue nerit filius hominis etc. Congregabuntur ante eū

omnes gentes. Secūdo commouebuntur ad pre liū quo orbis terrarum pugnabit contra infera tos: et armabit deus creaturam ad ultionem ini micorum ut dicitur sap. v. et quia hoc debet fre quenter predicari publice: ideo dicitur cuilibet p̄ dicatori illud Jsaie. lviij. Clama ne cesses: quasi tuba exalta uocē tuam: et annuntia populo meo scelera eorum scilicet declarans iudiciū: quod propterea illa eis paratur. Tertio tuba illa vocā tur ad festum eterne solemnitate: non omnes: s̄ electi. ut sicut dominus ascendit in uoce tube. s̄m ps. ita descendet et ueniet ad iudiciū. Et sicut for me sacramētorum habent uirtutem sanctificandi instrumentaliter: non ex hoc qz audiuntur: sed ex hoc qz proferuntur: ita illa uox quicquid sit habe bit efficaciam instrumentalem ad resuscitandū: non ex hoc qz sentitur: sed ex hoc qz profertur. sic etiam uox ex ipsa impulsione aeris excitat dōmī entem: soluendo organum sentiendi: non ex hoc qz cognoscatur: quia iudiciū de uoce peruenien te ad aures: sequitur excitationem: et non est cau sa eius. Tercio quare dicitur uox archangeli illa uox respondit. b. Tho. ubi supra qz secūdu b. Aug. in tertio de tri. Corpora crassiora et infe riora per subtilia et potentiora quodam ordine reguntur: ita omnino corpora reguntur a deo p̄ spiritum rationalem: quod etiam. b. Greg. tangit in. iij. dialogorum. Unde in omnibus que cōpo raliter a deo fiunt utitur deus ministerio angelo rum. Ita etiam in resurrectione uniuersali quod pertinet ad transmutationem corporum. s. colle ctio cinerum: et eorum preparatio ad reparatio nem humanorum corporum: inde hoc deus i re surrectione illa utetur ministerio angelorum. S̄ anima sicut immediate a deo creata est: ita imme diate a deo corpori reuincitur: sine aliqua opera tione angelorum. Similiter et gloria in corporis ipe deus faciet absqz misterio angelorū: sicut et aia et immediate glorificat. Et istud ministeriū angelorū s̄ in collectione cinerū et p̄paratione: dicitur uox archangeli secūdu unam expositionē i lra: et quia ministeriū illud erit principaliter vnius archa geli. s. Michaelis: qz est p̄nceps ecclesie: sicut olim fuit synagoge ut h̄. Dan. xij. Jō d̄ uox archageli sed qz hoc ipe agit ex ifluentia uirtutū et aliorū su periorū ordinū: iō qd ipe dicitur facere: quodam modo faciet et ordies supiores. Silr et inferiores angeli cooperabūt Michaeli: circa resurrectiōez singuloz quorū custodie fuerit deputati. Et sic uox illa dici potest et uni? et pluriū angelorū. Unde Math. xxij. dicit christus qz mittē āgelos suos cū tuba et uoce magna et cōgregabūt electos suos a q̄tuo: uētis. Dic at de electis: qz ois resurrectio erit ad gl̄ia: et tñ etiā congregabūt et reprobi ut ipse dicit in sequenti. c. Quarto p̄sideradū: qñ fiet ista uox: quā oēs qz i monumētis sūt audient:

Titulus Decimusquartus

et qui audierint uiuent. s. resurgendo. Circa quod ait ipse saluator. De die autem illa et hora nemo scit: neque angeli dei neque filius hominis: sed solus pater. Math. xxij. Quod autem dicitur quod filius hominis nescit: intelligendum est secundum b. Augustinum. quod nos nescire faciat uel quod nescit nobis reuelandum. Scit. enim ipse et in quatuor homo hora et punctum finalis iudicii: sed non tali modo quod istud habeat nobis manifestare ante tempus suum. Et quod dicitur nisi solus pater: non per hoc excluditur notitia filij uel spiritus sancti: quorum trium est una scientia: sicut una essentia. Pro cuius declaratione maiori. dicit b. Thome. in iij. ubi supra. quod sicut b. Augustinus. dicit li. lxxij. quod scio. Etas ultima humani generis: que incipit a domini aduentu usque in finem seculi: quibus generationibus computetur: incertum est sicut et senectus quod est ultima etas hominis non habet determinatum tempus secundum mensuram aliorum: cum quandoque sola tantum teneat temporis: quantum relique omnes etates. Huius autem ratio est: quia determinatus numerus futuri temporis sciri non potest: nisi per reuelationem uel per naturalem rationem: quia simul erit et resurrectio: et finis motus celi. Ex motu autem accipitur numerus omnium: que determinato tempore per naturales rationem futura preuidentur. Ex motu autem celi non potest cognosci finis eius quia cum sit circularis ex hoc ipso habet quod finem naturam suam in perpetuum possit durare. Unde naturali ratione tempus quod durabit usque ad ultimam resurrectionem sciri et numerari non potest: Similiter nec per reuelationem haberi potest: ideo ut omnes semper sint solliciti et parati ad christum occurrendum et obuiandum. Et propter hoc apostolus etiam hoc querentibus respondit Act. i. Non est nostrum nosse tempora uel momenta que pater posuit in sua potestate. Super quo. b. Augustinus. in li. xviij. de ciuitate dei ait. Omnium de hac re calculantium digiti resoluuntur et quiescere iubentur. Quod autem apostolus noluit reuelare qui fuerunt principes ecclesie: et magis edoceri a deo de rebus diuinis et ecclesie quam ceteri: nec alijs reuelabitur. Unde omnes illi qui tempus illud numerare uoluerunt: hactenus falsiloqui sunt inuenti. Quidam enim ut ait b. Augustinus. ab ascensione domini usque ad tempus ultimum dixerunt quadringentos annos posse complere: alij mille quorum falsitas patet et patebit eorum qui adhuc computare non cessant. **¶** Quinto diligenter attendendum de mille annis: de quibus loquitur Ioan. apoc. xx. quibus ab angelo dicitur draco et serpens antiquus teneri ligatus et postea soluendus ad seducendas gentes. Et ista solutio dicitur fieri tempore antichristi: quando erit persecutio maxima contra ecclesiam. Persecutio autem antichristi secundum b. Augustinum. de ciuitate dei. durabit tribus annis cum dimidio: et trahitur ex ca. xij. Dan. Creditur

autem uicina ualde esse finali iudicio talis persecutio. Unde Dan. xij. postquam dictum est. Quod tempore quo ablatum fuerit iuge sacrificium et posita fuerit abhominatio in desolationem dies mille ducenti nonaginta. Beatus qui expectat et peruenit ad dies mille trecentos uiginti quinque. Tempus dierum mille ducentorum sexaginta: dicunt esse tempus persecutionis antichristi. Et quod restat usque ad dies mille trecentos triginta quinque uel uiginti quinque sunt dies dati ad penitentiam hominibus seductis ab antichristo post mortem eius. Ad minus dicunt esse istud tempus. xlv. dierum datum ad penitentiam. Utrum autem plus sit mundus duraturus occultum est nobis. Redeundo ad illos mille annos de quibus dictum est: aliqui uoluerunt dicere: quod post ultimam resurrectionem mortuorum sancti regnaturi sint cum christo in mundo: abstantes omnibus delictis corporalibus. Sed beatus Augustinus in libro. xx. de ciuitate dei ubi multum diffuse tractat istam materiam de istis mille annis: reprobatur istam opinionem: et ecclesia condemnatur ea ut hereticam ut dicantur tales millianiste. Alij autem uoluerunt dicere quod isti mille anni sunt tempus determinatum quod debet esse inter christi passionem et ultimam resurrectionem: ita quod in illis includatur tempus persecutionis antichristi: quando sathanas soluetur de carcere suo. Et hoc esse falsum patet: quia ultra mille annos transierunt iam ecclesie. et nondum uenit antichristus: propter quod alij incipiunt enumerare istos mille annos a tempore quo Siluester papa alligauit draconem in abyssum: filo calapino: conuerso augusto constantino ad fidem: tunc enim multum cessauit persecutio contra ecclesiam et exaltata est. Sed hoc fuit circa annum domini trecentessimum quibus si addantur que restant de mille. cccclxxvij. qui fluxerunt ab incarnatione: excedit numerum millenarium in centum. lxxvij. Et sic patet falsum. unde dicit b. Augustinus. ubi supra et beatus Thomas. post eum quod illa resurrectio de qua agit ibi Iohannes: intelligitur de resurrectione spirituali animarum a peccatis ad uitam gratie. Regnum christi in quo sancti regnant: intelligitur uel de regno ecclesie militantis in quo christus regnat cum electis suis per gratiam: uel in gloria quo ad omnes sanctos: licet dicatur ibi de martyribus quod permixtissime usque ad mortem certauerunt pro christo. Et numerus millenarius non significat determinatum numerum annorum ut illi uolunt. s. quod tantum temporis ecclesia sit duratura militans. Sed sumitur pro omni eo tempore quod erit ab aduentu primo christi in carnem: usque ad aduentum ad iudicium quantumcumque sit prolixum: etiam si tria milia annorum: Significat enim millenarius numerus diuersitatem. Et sic sumitur numerus determinatus pro indeterminato. Si cut illud psalmi. vbi quod mandauit in mille generationes

Capitulum Indecimū.

l. in multas. Alij dixerūt q̄ temp⁹ ecclīe militātie p̄figitur ⁊ determinatur per illud qđ Apocal. xij. dicit: de muliere amicta sole ecclīa significante: que fugiens in desertū habet locū paratū a deo: vt vbi ea pascāt diebus mille ducentis sexaginta. Et quia Ezechiel dictum fuit diem pro anno de di tibi: dicunt q̄ tot annis ecclīa debet durare vsq; ad finem mundi. Qui numerus annoz: si i cipiāt cōputari a passione Christi: iaz per multos annos excessit: quia vt dictū est: iam fluxerūt ab icarnatiōe oñi. Mcccclix. Et sic falsitas appareat. Si autem illi anni incipiāt cōputari a tempore Siluestri ⁊ Constantini: quo tempore ecclīa fuit exaltata: sic restaret adhuc anni centū: quibus mūdus esset duraturus sed ea facilitate cōtētur ista opinio: qua p̄batur. Alij vero dixerūt tanto tpe mūdū duraturū quātū fluxit ab initio mūdi vsq; ad aduentū Christi in carnē: qđ fuit quiq; millū centū nonagintanouē annoz: secundū. lxx. ⁊ quosdā alios. Vel ad minus quattuor milium annoz fm hebreos ⁊ Nīro. fundātes se in eo qđ dī Abacuc. iij. de p̄mo aduentū Christi. Domine opus tuū i medio annoz viuifica illud opus enī dei precipuū fuit genus humanū: quod mortuū per peccatū: fuit viuificatū i medio annoz. Ad hoc ergo ut sit i medio dicit vt oportet q̄ tantū sequat tēporis post aduentum primū: quātū ante p̄cessit. Et sic esset quinq; millū: vel quattuor milū annoz ⁊ vltra. Sed istud mortuū est valde debile. Nā i medio dicit: nō solum qđ equaliter dī sc̄repat ab extremis: sed etiā quodcūq; existens inter extrema: siue parū siue multū distet ab eis: pōt enī dici i medio numeri vnderarij nō solum senarius qui eque distat ab vnario ⁊ vnderario: sed etiā alio modo oēs numeri q̄ sūt inter vnariū ⁊ vnderariū: ⁊ sic septenarius est i medio: et alij sequentes numeri: ⁊ binarius cū sequen. Et sic sumitur ibi ⁊ melius: quia infra tēpus veteris testamenti ⁊ noui. Quod etiā abbas Joachi circa huiusmodi dixit de definiatiōe t̄pis ex scripturis: dicit. b. Tho. q̄ aliqua vera dixit p̄ cōiecturas: ⁊ in aliquibus deceptus est. Est ergo p̄clusiue tēpus hoc icertū nobis. Quod tamē aliquis predi caret propinquum esse finale iudiciū vel aduentū Antichristi: nō asserēdo neq; determinādo tēpus ad timorē incutiendū ⁊ contēptū mūdi perituri: ex scripturis ⁊ cōiecturis suspicādo: nō videtur rep̄hensibile. Nā ⁊ sancti hoc fecerūt. Un. a. Grego. in homel. Ecce iā corda ifidelū iugo fidei subdit. Ecce iā mūdi gloriā strauit. Iā ruinis eius crescentibus iudiciū diem appropinquare denuntiat. Et tamen superba mens nostra non vult sponte dī mittere: qđ quottidie perdit in vitā: hec ille: hoc egit ⁊ b. Vincentius ⁊ dñs Joh. dñici in sermonibus eorum. Sexto dicēdū qua hora vltimē diei fiet illa vox. Ad qđ dicit. b. Tho. vbi supra: q̄ de

terminata hora t̄pis qua fiet resurrectio p̄ certo sciri nō pōt: vt dicit magister in līa. Tamen satis p̄babiliter a q̄busdā dicit: q̄ resurrectio erit q̄si i crepusculo: sole existēte in oriente ⁊ luna in occidente: q̄ i tali dispositione sol ⁊ luna credūt creati: ⁊ sic eorum circulatio p̄pleat penitus ad eūdē p̄ictū: vnde ⁊ d. Christo dicit: q̄ tali hora resurrexerit. Quāvis aut cū resurrectio erit: tunc non sit tēpus: sed finis t̄pis: q̄ in eodē instanti quo cessabit motus celi ⁊ p̄ cōsequēs erit ⁊ resurrectio vniuersalis: tamen erit situs syderū fm dispositionē qua nunc se habēt in aliqua determinata hora. Et secundū hoc dī resurrectio futura tali vel tali hora. Quāvis aut optima dispositio t̄pis i die dicatur esse in meridie: p̄pter illuminationē solis maiorē: tñ q̄ ut dicitur Apocal. penul. Lūitas illa non eget sole neq; luna: sed claritas dei illuminat illaz. Ideo nō refert quātū ad illuminationē. Vtrum fiat resurrectio de die vel nocte. Nec obstat quod dī Mat. xxv. Media nocte clamor factus est. s. istius vocis excitātis ad resurrectionē: q̄ illud ponitur p̄pter incertitudinē t̄pis: q̄ minus tūc t̄pis hoies stant vigilantes ⁊ cauti. Et quantū ad illud quod sit i resurrectione ministerio angelorum: n̄ erit illa vox. i. collectio cinerū ⁊ p̄paratio i instāti: si instās dicat idiuisibile t̄pie. Erit aut i instāti si instās accipiat pro tpe breuissimo inceptibili. Sed illud quod fiet diuina v̄tute imediate. s. reuinitio aīe ad corpus: fiet subito. s. i termino t̄pis quo angeloz opatio cōplebitur: quia v̄tus superior inferiorē ad p̄fectionē adducit: sicut ⁊ i vltimo plationis forme sacramentoz: sit sacramētū subito. Sic ⁊ i illa voce. Septimo notandū q̄ illa vox citatiōis ad oēs extendet. Omnes enī resurgemus ait Apl. i. cor. xij. Sed resurrectio non est nisi eo qđ ceciderit. s. per mortē: q̄ rē. Dic sentētie videt obuiare qđ ait apl. i. ad thes. iij. Nos qui viuimus q̄ relinq̄mur simul: rapiemur cum Christo in aera. Et aci. x. dicitur: q̄ Christus constitutus est a deo iudex viuoz ⁊ mortuoz. Et sic videt q̄ aliqui nō morient qui s. erūt i vltio tpe qui tamen iudicabunt. Dicit autē b. Tho. in iij. vbi supra: q̄ quāvis sancti loquātur varie de hac re: vt magister tangit in lītera: tñ hec ē securior ⁊ cōior opinio: q̄ oēs morient ⁊ a morte resurgent. Et hoc p̄pter tria. Primo quia magis hoc concordat diuine iustitie: q̄ humanā naturā pro peccato primi parentis dānauit ut oēs q̄ p̄ actum nature ab eo originē ducerēt ifectionē peccati originālis contraherēt ⁊ p̄ cōsequēs debitores mortis fierent. Secūdo q̄ magis cōcordat diuine scripture: que oīum futurarū resurrectionē p̄dicat. Resurrectio aut non est nisi eius qđ prius cecidit ⁊ dissolutū est vt dicit. Damascen. Tercio quia magis concordat ordini nature i quo inuenimus quod illud quod corruptū ⁊ incineratū est: i suā

Titulus Decimus quartus.

nouitatem nō reducit nisi corruptione mediante sicut acetum nō sit vinū nisi aceto corrupto et in humore vitis trāseunte. Un cū natura humana in defectū necessitatis moriendi deuenerit: nō erit reditus ad immortalitatem nisi morte mediante. Ad auctoritatem respōdetur: q̄ distinctio illa nō ē referēda ad tēpus iudicij: nec ad totū tēpus preteritum: sed ad illud tempus determinatum: qd̄ immediate iudiciū precedit: qñ. s. iudicij signa incipiant apparere. Ignis ergo confragationis qui facit mundi purgationem poterit statim corpora illoz qui ui ui inueniuntur illo tēpore vsq; ad cineres resolueres: sicut et alia mixta resoluet in preiacentem materiam. Et cum oēs ex cineribus resurgere: dicis cineres oēs reliquē: que remanent ex corpore humano dissoluto. Quia uero ut dicitur Dan. xij. Qui in puluere terre dormiūt: et uigilabūt: alij i uitā eternā: alij in obprobriū ut videāt semper. Jō timorē domini docebo uos ait ps uidelz. Declina a malo et fac bonum.

Quartum i iudicio. §. v.

considerandum est iudicis presentatio. Qui ueniet cum potestate magna et maiestate a deo: ut Job xvi. capitulo dicat. Solūne celi. i. angeli et sancti hoies pauēt aduentū eius. Si colūna nutat: quid virgula faciet: sed timentes deum. s. timore initia lit: ait ps. xxi. Misericordia circūdabit. S; circa iudicantem: seu iudicem huius iudicij uideāda sūt. **P**rimus est quis sit iste iudex. Et rñdet fm. b. Tho. i. liij. di. xlvij. q̄ ē dñs Jhs Chastus: Jo. v. Potestate dedit ei iudiciū facē. s. p̄ Christo eius filio: quia filius hoies est. Et Job. xxxvi. causa tua q̄ impj iudicata est. s. a Pilato. Jō iudiciū causāq; recipies. s. ut iuste iudices. Et loquit Christo Pro cuius declaratione dicit beatus Tho. ibi q̄ iudicādo iudiciū aliqd̄ dñum requirit: Unde ad Ro. xiiij. Tu qui es qui iudicas alienum seruū: q̄ si dicat. Si nō habes dominiū super eū: nō uales iudicare. Cōperit aut Christo iudicare pmo rōne dānationis quia dominiū sup hoies h; de q̄bus pncipalit̄ erit finale iudiciū. Jpe aut ē dñs noster qz dñs ipse ē ipse fecit nos et non ipsi nos. Secūdo cōperit ei ratione redēptiois: qd̄ et cōperit fm humanā nām. Un ad Ro. xiiij. In hoc Christ' mortuus ē et resurrexit: ut uiuoz et mortuoz dñetur. Ad pmū autēz uite eterne nobis creationis bona nō sufficiūt: nisi beneficiū redēptiois adderet: per ipedimētū qd̄ nature create supuenit ex peccato primi parētis: unde cū iudiciū illud finale ad hoc ordinet: ut aliqui admittant ad regnū aliq̄ excludant a regno: cōueniēs ē ut ipse Christus secūduz humanā naturā: cui redēptiois bñficio ad regnū admittit: illi iudicio psideat. Et hoc ē qd̄ dñs Act. x. Cōstitutus ē a deo iudex uiuoz et mortuoz. Et qz p redēptionē hūanī generis: nō solū hoies repa-

uit: s; vniuersaliter totā creaturā: fm q̄ tota creatura repato hoie meliorat ut habet col. i. Pacificans p sanguinē crucis eius: siue que in terris siue que in celis sūt. Jō nō solū sup hoies: s; super vniuersā creaturam. Christus per suam passionem dominium pmeruit et iudiciariā potestatem: unde ait Math. vii. **D**ata est mihi omnis potestas in celo et in terra. Potest et tertia ratio induci eius de quia eius est iudicare cuius est condere legem.

Sed Christus in humana natura apparens nobis: condidit legem euangelicam. Unde Jacobus in canonica sua. Un' ē legislator et iudex. s. Christus: q̄ xpo fm hūanā nām data ē iudiciaria pfas: virtute tamen diuinitatis. Secūdo sciēdū q̄ iudex xps in iudicio apparebit in forma gloriofa: nō ignominiosa sicut in passione. Un Jsa. liij. dictū ē de passione. Ecce nō ē ei spēs neq; decor et c. Un ad ostendēdā gloriā sui aduentus in iudicio dicit ipse Luce. xxi. Tunc uidebunt filium hoies uenientē cū potestate magna et maiestate in nube. s. hūanitatis epparens. Sed maiestas et potestas p̄tinet ad gloriā. Uel i nube. s. clara et lucida. s. societate sanctorū. S; sancti tūc habebūt corpora gloriofa q̄ iudicabunt ab eo: q̄ multo magis ipse Christus iudex eoz. Pro cui' declaratione dicit. b. Tho. Ubi supra q̄ Christus dñ mediator dei et hoim: i qñtū pro hoibus satisfaci et interpellat apud patrē: et ea que sūt patris hoibus cōicat: fm qd̄ ipse ait Job. xviij. Claritatē quā dediti mihi dedi eis: fm hoc utriq; ei cōuenit: q̄ cū utroq; cōicat extremorū in quātū enī cum hoibus cōicat: vices hoim gerit apud patrē. In quātū uero cū patrē cōicat: vices hominū gerit apud patrē. In quātū uo cū p̄e cōmunicat: dona p̄is trāsmittit ad hoies. Quia ḡi pmo aduentu ad hoc uenit: ut pro nobis satisfaceret apud patrem: iō in forma infirmitatis nostre apparuit. Quia uo in scō aduētū ad hoc ueniet ut iustitiā p̄is exequat in hoies: gloriā demonstare debet: q̄ inest ei ex cōmunionē eius ad p̄ez: et ideo in forma gloriofa apparuit. Et qd̄ dñs Jo. xix. Uidebunt in quē trāsfixerunt: ubi glo. qz in ea carne uenturus ē in qua crucifixus ē: intelligēdū est: qz i ea carne apparebit et natura: s; nō in eadē qualitate. s. infirma et ignominiosa: sed speciosa. **T**ertio sciendum q̄ apparebit iudex cū signo crucis: qz dñs math. xxij. Tunc apparebit signū filij hominis. s. signū crucis: ubi Chri. dicit: q̄ ueniet xpc in iudicio: nō solū vulnēz cicatrices sed ipaz mōtē exprobatissimā oñdens. Hoc tñ ut dñs b. Tho. nō ē intelligēdū de isto ligno crucis i q̄ fuit crucifixus: qz illud sicut et oia ligna et irratiōnabilia resoluētur in elemēta. S; aliqd̄ signūz representās istrumentū passiois. Nec hoc apparebit ad iudiciū tunc existētis infirmitatis: s; preterite ut per hoc iustior appareat eoz cōdēnatio: q̄ tantā misericordiā neglexerūt: et eoz p̄cipue: q̄ xpm

Capitulum Indecimū.

psecuti sunt iniuste. Cicatrices autē q̄ in eius corpore apparebunt: nō p̄tinebūt ad aliquā ifirmitatē: s; erūt iudicia maxime v̄tutis: quā xp̄s p̄ passionis ifirmitatē de hostibus triūphauit. Exprobatissi mā autē mortē ostendit: nō sensibiliter oculis eā i gerēs: ac si tūc eā pateret: s; ex his quę apparebūt iuditijs p̄terite passionis. hoies in recogitatione p̄terite ei⁹ mortis adducet. Unde ⁊ dī q̄ ex ipsis cicatricibus nulla deformitas apparebit: s; radij lucidiores solis exhibunt. **¶** Quarto sciendū q̄ iudex Christus: ⁊ si in hūanitate ab hōibus videat⁹ ⁊ ideo dicat sibi dari iudiciū s; illud. Deus iudiciū tuū regi da: ⁊ iustitiā tuā filio regis. s. Christo iudicabit tamen resuscitans oēs ⁊ sententiā p̄ferēs glorificationis ⁊ dñationis virtute sue diuinitatis: quę cū vna sit eius ⁊ patris ⁊ spiritus sancti: ⁊ cōmunis operatio eorū: iō a tota trinitate fiet opus iudicij. Dicat tñ p̄ dare iudiciū filio quia ipse origo seu p̄ncipiū trinitatis: pducens alias p̄sonas ⁊ non pducta. Et dicat dare iudiciū soli filio: q̄ ipse solus cū incarnatus fuerit: solus in hūanitate n̄a oibus oñdet. Decet enī vt iudex ab oibus iudicādis videat⁹. S; a malis ei⁹ diuinitas nō videbitur: q̄ cū de⁹ sit eēntialr ip̄a bonitas: sine gaudio videri nō pōt. S; gaudiū om̄e excludit a dñatōis. Jsa. vlt. Tollat ip̄ius ne videat gloriā dei. In vidēdo autē hūanitatē Christi: ⁊ si in se gloriōsā: nullā ide consolationē habebūt malī. In potestate enī ē cōpōis gloriōsi demonstrare se vel occultare vt non videat⁹: quānimo habebūt inde ex v̄sione illa mali maximā penā ita vt dicūt montibus: cadite sup nos: ⁊ collibus cooperite nos: ⁊ abscondite a facie agni: vt dī in Apo. Sicut enī gloriā amici maxime delectat: ita p̄ dñi gloriā ⁊ p̄tate iūmici maxime cōtristat: malī autē Christi odiūt in quātū puniētes: ⁊ iō gloriā eius i iudicio ē eis penosa. Un̄ Jsa. xxvi. dī. Videat ⁊ cōfundant zelātes pplī. i. iudētes: ⁊ ignis. s. in iudicio eos deuoret. S; electi etiā de v̄sa hūanitate valde gaudebūt secundū illud Jo. x. Ingrediet⁹ ⁊ egrediet⁹ ⁊ pascua iueniet. s. refectionis eterne. Ingrediet⁹ quo ad diuinitatē cōtemplādā: egrediet⁹ quo ad hūanitatē. **¶** Quinto vidēdū ē quos iudex xp̄s iudicabit. Et dicendū s; m. b. Tho. in. iij. dī. xlvij. q̄ oēs hoies. Un̄ dī Apo. j. Ecce venit in nubibus. s. ad iudicandū: ⁊ videbit eum ois oculus. S; notādū: q̄ ad iudiciū duo p̄tinent. s. discussio meritoꝝ: ⁊ retributio premioꝝ. i. glorię vel pene put egit quisq; Quātū ḡ ad s; m. s. receptionē premioꝝ: oēs iudicabūt boni: p̄fecti ⁊ ip̄fecti: ⁊ fideles ifideles: eo q̄ vn⁹ quisq; recipiet ex diuina s; n̄a p̄miū: cōrespōdēs merito. Et hoc ē qd̄ ait ap̄lus. Oēs astabimus ante tribunal xp̄i: vt referat vnusquisq; s; m. ea quę gessit in corpore siue bona siue mala. Oēs ḡ in iudicio apparebūt. Et rō huius est: q̄ p̄as iudiciaria xp̄o hōi collata: est i p̄miū hūanitatis: quā in passiōe exhibuit

Ipse autē sua passiōe p̄ oib⁹ sanguinē suū sudit: quātū ad sufficiētā: s; nō i oib⁹ habuerit effectū p̄pter ip̄edimētū i aliquibus iuentū ⁊ iō cōgruū ē vt oēs hoies ad iudiciū cōgrent: ad videndū eius exaltationē i hūana natura: s; m. quā cōstituta ē a deo iudex viuorū ⁊ mortuorū. Quātū vō ad p̄mū. s. discussionē meritoꝝ: hoc non fit nisi vbi ē aliq̄ cōmixtio meritoꝝ bonorū cum malis. Unde illi qui edificant sup fundamētū fidei aur̄ argentū: ⁊ lapides p̄ciosos: diuinis seruitijs totaliter ifistētes: quia nullā admixtionē alicuius mali meriti hñt: in eis discussio meritoꝝ nō h̄z locum: sicut illi qui rebus mundi penitus abiectis solite cogitāt solū quę dei sūt: ⁊ iō saluabunt⁹: s; nō iudicabūt p̄fecti pauperes: de q̄bus in. s. sequēti dicet Jlli vō qui edificāt sup fundamētum fidei viuē: li gnū: s; m. stipulā: q̄. s. amāt secularia ⁊ implicātur terrenis: ita tñ q̄ xp̄o nihil p̄ponāt. In eis discussio meritoꝝ locū h̄z: ⁊ hi vtiq; iudicabunt⁹: s; saluabunt⁹. S; q̄ i ifidelibus nō ē fidei fundamētum: quo sublato oia opera sequētia rectitudine p̄fecta itētionis carēt: cū nulla p̄mixtio bonorum sit in eis cū malis: q̄ ois actio infidelium peccatū ē. i. sine merito: iō infideles dicunt nō iudicari. s. q̄ ad discussionē meritoꝝ nō quo ad cōparationem ⁊ punitionem: qui enī nō credit iā iudicatus ē ait xp̄s. Jo. iij. Jā enī nota ē ecclesie eius dñatio. Et sic intelligitur illud. Ideo nō resurgūt impij i iudicio. i. infideles i iudicio. s. quo ad discussionē. S; fideles mali in q̄bus manet fidei fundamētū: ad minus fidei actū laudabilē hñt quā non sit meritorius sine charitate: tñ q̄tū est de se est ordiat⁹ ad meritum: iō ipsi iudicant quo ad discussionē sed damnant. **¶** Sexto de quibus iudicabit considerandū. Et dicēdū: q̄ de oibus actibus interiorib⁹ ⁊ exteriorib⁹. Ecce. vlt. Lūta quę sūt adducet dñs in iudiciū: siue bonū siue malū. Et sap. j. dī. Qui loquit⁹ iniqua nō pōt latere: nec p̄teriet illū corripies iudiciū ⁊ i cogitationibus impij iterrogatio erit. S; ⁊ de bonis operibus iudicabunt hoies: videlicet si cū debitis oibus cōstantijs facta fuerint. Unde dñs p̄ ps. lxxiij. Quā accipero tēpus. s. in fine mūdi: tūc enī tēpus quod mensurat motu primi mobilis subtrahet: cessante motu ip̄i us mobilis p̄mi. Ego inquit iustitias iudicabo. i. discutā opera iusta: si cū debito mō sint facta: vn̄ b. Greg⁹. ad mauritiū imperatores. Multa sunt quę de illius iudicio hoies ignorant. Nā fortasse qui vos laudatis ille reprehēdet: ⁊ quos vos v̄tuperatis ille laudabit. xi. q. j. Sacerdotibus. Et q̄n tū quidē ad iudiciū discussionis: hoc locum nō habet in angelis bonis vel malis. b. Tho. vbi supra: quia nihil permixtum est in eis: in bonis oia bona: ⁊ in malis omnia mala. Sed ad iudiciū retributionis cum sit duplex eorū retributio: vna re spondens p̄p̄is meritis angelorum: ⁊ hec fuit ab

Titulus Decimusquartus.

initio vtriusque parti facta: alijs in beatitudinem sublimatis alijs in infernum demeritis. Alia retributio est que respondet bonis et malis meritis per angelos procuratis ad homines. Et hec retributio in iudicio finali fiet: quia et boni angeli amplius gaudium habebunt de salute eorum quos ad bonum meritum induxerunt: et mali angeli amplius torquentur multiplicata malorum ruina quos ad malum incitarunt. Et sic in angelis fiet iudicium indirecte: in quantum actus angelorum fuerunt quodammodo commixti actibus hominum: incitando ad bonum vel malum. ¶ Septimo videndum in quo loco iudicabit. Et videtur quod in valle Josaphat: qui videtur esse inter montem oliueti: unde dominus ascendit in celum: et montem syon ubi facta fuit ultima cena: et descendit spiritus sanctus super apostolos die penthecostes. Dicit enim Joel. iij. Congregabo omnes gentes et deducam eas in valle Josaphat et disceptabo cum eis. Et quantum ad litteram possit intelligi comprehendendo etiam circumstantias dicte vallis quia valde multi ibi ptineri possunt: prout in dicto spatio iudicari precipue cum mali in terra resurgant iudicandi: boni vero in aera subleuandi quia celestia dilexerunt Christo occurrentes in aere apparenti. beatus Augustinus tamen videt in. xx. de ciui. dei: magis hoc referre ad interpretationem nominis: quod ad locum illum nominatum. Interpretatur enim Josaphat iudicium domini vel dominus iudicat. q. d. Congregabo omnes et deducam eos in iudicio non cuiuscunque sed domini: absolute. scilicet omnium. Et sic incertus videtur esse locus iudicii terrestris: in quo peccatores terreni dediti: manebunt iudicandi. Paruuli etiam resuscitati: etsi nil hic audierunt et cognouerunt de Christo: propter defectum etatis in qua mortui sunt et ipsi Christum videbunt iudicem: et deum esse agnoscent. Dicit autem. b. Tho. ubi supra: quod licet per certitudinem sciri non possit de loco: tamen probabiliter colligi potest ex scripturis: quod circa montem oliueti descendet ad iudicandum: sicut et inde ascendit in celum. Unde angeli dixerunt. Sicut vidistis eum ascendente in celum ita veniet. Cum ergo Christus sit iudex in hoc iudicio cui omnia sunt nuda et aperta: et nil occultum dimittat de peccatis: quantum tremor est futurus quando iudex est venturus: cuncta stricte discursurus? Unde beatus Gregorius in moralibus. Hi qui in corporibus reperiri poterunt: quantumvis fortes et perfecti sint: quia in carne sunt positi: non possunt in tanti terroris turbine nullius formidine concuti. Sed misericordia eius a progenie in progenies timentibus cum ait. b. maria. Luc. j. f. timore initiali.

¶ Quinto tractant. §. VI.

duz est de iudicijs assessoribus cum quibus Christus iudicabit. Dicitur enim Isa. iij. Dominus ad iudicandum veniet cum senatoribus populi sui.

Et hi qui sunt assessores: dominus Iesus expressit dicens: Math. xix. Vos qui reliquistis omnia et secuti estis me: in regeneratione. id est in ultima resurrectione in qua homines qui iterum regenerantur resurgentes ad vitam imortalem: cum sederit filius hominis. scilicet ad iudicandum: sedebitis et vos super sedes duodecim iudicantes. xij. tribus etc. ¶ Pro horum declaratione sciendum: quod iudicare dicitur septemplexiter. Primo ex se et auctoritative. Et hoc est proprie dei auctoritative. Et hoc est proprie dei trinitatis. Nam iudicare secundum b. Tho. in. iij. di. xlvij. arti. ij. quod sit. id est proprie illius qui habet potestatem et dominium in alios: cuius regimini subdunt qui iudicant. Unde eius est in alios ius ferre seu dicere vel dictare. Iudicare enim est ius dicere vel dictare et hoc agere ex se propria auctoritate est dei patris. lxxxv. Iudicabit orbem terre in equitate. scilicet deus: et populos in veritate sua. Secundo iudicare sit delegative. id est ex alio accipe auctoritatem iudicandi. Et hoc conuenit Christo in quantum homo: qui ut deus actus. x. constitutus est a deo iudex viuorum et mortuorum. Et Ioh. v. Potestatem dedit ei pater iudicium facere: quia filius hominis est. Ipse enim in illa assumptione humanitate omnibus se manifestabit: et omnes boni et mali eum videbunt: et tale potestate sibi ad iudicandum collata. Tercio dicit aliquis iudicare quasi casualiter et passive: ut dicatur illud iudicare: unde apparet aliquis iudicandus. Et secundum hoc dicunt aliqui iudicare secundum Tho. in quantum ex operatione eorum. Alii iudicandi ostendunt sicut dicuntur nuntiare iudicare generationem iudeorum: secundum illud Christi. Ubi nuntiare surgent in iudicio: et iudicabunt generationem istam: quia penam egerunt ad predicationem Ione. Math. xij. Sic autem iudicare est commune bonis et malis in iudicio. Nam nuntiare et si tunc predicante Iona conuersi sunt postea reciduiates et peiora agentes: reprobi facti sunt secundum b. Hieronymum. de pe. di. iij. et a babilonis exterminati. Sic ergo iudicabunt iudeos: quia ex illo opere sue conuersionis ad simplex verbum Ione: ostendent quod iuste condemnandi fuerint iudei: quia Christum dominum prophetarum toties audire predicantem noluerunt. Sic et potest intelligi illud apostoli. j. Cor. vi. An nescitis quod angelos iudicabimus. scilicet malos: quia cum homo in corpore fragili tot incitamenta ad malum habeat et bella paciat: et tamen superat omnia ideo non recedens: ostenditur per hoc quod iuste angeli mali condemnentur: quod nullam carnis fragilitatem habentes ut incitamentum ab alijs a deo per superbiam recesserunt.

¶ Quarto dicitur iudicare quasi interpretative. Interpretamur aliquem aliquid facere: qui facienti consentit. Unde illi qui consentiunt iudici: sententiam eius approbando ut iustam secundum b. Tho. iudicare dicuntur. Et hoc est commune omnium electorum sic iudicare approbative. Unde dicit sap. iij. Iudicabunt sancti nationes et dominabuntur populis. Et in ps. de sanctis dicit. Gladus ancipites est

Capitulum Indecimū

manibus eorum: ad faciendam vindictam in nationibus increpationes in populis etc. Ut faciat in eis iudiciū scriptū: gloria hec ē oīb' sanctis iudicādo. s. p. modū approbatiōis. ¶ Quid dicit iudicare declaratiue: sicut si liber in quo continet lex dicatur iudicare: quia lex declarat quid et quomodo iudicandus esset. Et sic cū Christus dicat. Quos deus coniunxit homo non separe: cū sit diuorziū legitimo modo: non dicitur homo separe: sed lex quia lex sic iudicat et declarat faciendū. Et sic Christus ait iudeis. Joh. xij. Qui me spernit et non accipit verba mea: ego non iudico eū sed sermo meus quē locutus sum: iudicabit eum in nouissimo die. ¶ Sexto dicit iudicare testificatiue. Cum tota vis iudici ad ferendū sententiā consistat in testiū dictis: quia in ore duorum vel trium stabit omne verbum. Math. xviij. s. ut verum et firmum habebit. ¶ Iohannes testes in dicendo super quo fit iudiciū: possunt alii quo modo dici iudicare: quia ex dictis eorum res absoluitur vel cōdēnatur. Et quia in finali iudicio magis mentaliter quā vocaliter exercebitur illud iudiciū: vel etiam si vocaliter virtute diuina vnicuique innotescant merita et demerita sua: dictante scientia. Ideo conscientia vnicuiusque quodammodo iudicabit eū. Apulus. Testimonium illis reddente conscientia sua et cogitationū accusantium quod ad mala. s. aut defendentium quo ad bona: in die quod iudicabit deus etc. Un. b. Aug. Quando deus iudex erit: testis alius non erit: nisi conscientia tua. Inter deum iudicem et causam tuam noli timere nisi conscientiam tuam. ij. q. ij. Custodi. ¶ Septimo dicit iudicare quis assessorie. Et de isto ultimo modo nunc agimus. Hi per similitudinē dicunt iudices: in quantum sedent in loco eminenti tales assessores ut iudex facit. Et secundum hunc modum qui perfecti viri quibus iudiciaria potestas permittitur: secundum illud supra inductum. Sedebitis super sedes duodecim iudicantes per honorabilem confessionem: quia superiores ceteris in iudicio apparebunt occurrentes Christo in aera. Sed istud ait. b. Tho. vbi supra non videtur sufficere ad promissionem domini plenā dicitur: quia sedebitis iudicantes. Videatur enim iudiciū confessionis superaddere aliquid. Est igitur alius modus iudicandi assessorie: qui perfectis viris conuenit in quantum in eis continetur decreta diuine iustitie. Unde Apocal. xx. dicitur. Iudiciū sedet et libri aperti sunt. Et per hunc modum hanc iudicationem Richardus de sancto victorie exponit. Unde dicit. Qui diuine contemplationi assistunt: quia in libro sapientie quotidie legunt velut in cordium voluminibus transcribunt: quicquid iam perspicua veritatis intelligentia comprehendunt. Quid enim sunt iudicantium corda in omni veritate diuinitus edocta: nisi quedam canonū decreta. Sed quia iudicare proprie importat actionem in alium precedentem: ideo proprie loquendo

iudicare dicitur: quod sententiā loquendo in alium fert. Sed iudex principalis hoc agit proprie auctoritate: delegat autem sibi commissā. Assessor in proposito qui sententiā iam per latam in alios manifestat. Eorum igitur iudicare: est sententiā alterius auctoritate latam in aliorum noticiā quasi sententiā latam nūtiare. Et hoc modo perfecti viri iudicabunt assessorie: quia alios ducent in cognitionem diuine iusticie: ut sciat quid eis pro meritis debeatur: ut ipsa reuelatio iusticie iudiciū dicatur. Nec est inconueniens dicere. b. Tho. vbi supra aliquos sanctorum quedam alia reuelare: vel per modum illuminationis: sicut superiores angeli inferiores illuminant: vel per modum locutionis quoniam inferiores superioribus loquuntur. ¶ Aduertendum autem quod ista dignitas assessorie iudicandi: non datur oībus sanctis: sed solum pauperibus secundum illud Job. xxxvj. ¶ Pauperibus tribuit iudiciū. Et dominus Ihesus. Vos qui reliquistis omnia et secuti estis me: sedebitis etc. Rō autem quare paupertati debet iudiciaria potestas est triplex secundum. b. Tho. vbi supra. Primo ratione congruitatis: quia voluntaria paupertas est eorum: qui oībus que mundi sunt contenti: soli Christo inherant: et ideo non est in eis aliquid quod eorum iudiciū a iustitia deflectat. Unde idonei ad iudicandum redduntur: quasi veritatem iusticie per oībus diligentes. Secundo congruit hoc per modum meriti quia humilitati respondet exaltatio per merito. Inter omnia autem que hominem despectū faciunt in mundo precipue est paupertas. Unde excellentia iudiciarie potestatis pauperibus permittitur: ut sic qui se propter Christum humiliat exaltetur. Tertio quia paupertas disponit ad predictum modum iudicandi. Ex hoc enim quod aliquis recte iudicare et sententiare dicitur: requiritur quod cor habeat edoctum omni diuina virtute et quia alius potens erit manifestare. In progressu autem ad perfectionem primum quod relinquendum occurrunt: sunt exteriores diuitie: quia hec sunt ultio acq̄sita. Quod autem est ultimum in constructione: est primum in destructione: et sic paupertati respondet iudiciaria potestas: in quantum est prima dispositio ad potestatem predictā. ¶ Sciendum tertio quod non quibuscumque pauperibus tribuit ista iudiciaria potestas assessorie. Nec etiam ex hoc solus quod voluntarie sint pauperes: sicut Socrates et Diogenes: sed illis qui relinquētes omnia: sequuntur Christum secundum perfectionem vite secundum. b. Tho. vbi supra. di. xlvij. ar. ij. quesito. ij. Et si aliquos tria requiruntur ad iudiciariam potestatem istam consequendam. Primum est abdicatio curarū ipsarum: ne impediat animum a sapientie perceptione. Secundo requiritur habitus erga diuinā iustitiā sciā et obseruatam. Tertio quod illam iustitiā alios docuerit. Et sic doctrina erit perfectio: cōplēs meritum iudiciarie potestatis. Et quāuis fuerint aliqui multi diuites: ut Abraham: Dauid et huiusmodi qui fuerint maioris meriti ut estimari potest quod aliqui veri

Titulus Decimusquartus.

pauperes perfecti: non est inconueniens: si qui hoc acciderit
se primis pauperibus det: ut iudicet alios qui etiam
sunt excellentioris meriti: quantum ad premium essen-
tiale. Nam et inferior potest iudicare superiorem: non ex
sua auctoritate: sed ex sibi delegata. ¶ Ponit Al-
bertus magnus super missus est: septem gradus pau-
peritatis: quorum primus est dare superflua persone
per personam sonat in dignitate: secundum illud Thobie
iij. Da elemosynam: et non auertas faciem tuam ab illo
paupere. Si multum fuerit tibi: abundanter tribue.
Si parum: et illud libenter impertiri stude. Secundus
est dare superflua: non solum persone: sed et nature scilicet
illud Luce. xi. Quod superest. scilicet nature: date elemo-
synam et ecce omnia munda sunt uobis. glo. propter victum
et vestitum. Tertius gradus dare etiam necessaria.
glo. etiam valde necessaria: cum proximis diuidam.
Quartus est dare non solum sua: sed et se ipsum: sequen-
do Christum pura intentione. scilicet propter deum: non propter
mundi gloriam: ut veri religiosi: secundum illud. Si vis
perfectus esse: vende omnia que habes: da pauperibus
et sequere me. Mathi. xix. Quis est passionibus
sedatis mente deo inherere: secundum illud. Nostra con-
uersatio in celis est. Sextus gradus est relinquere
sua et se ipsum et ultra hoc laborare propriis manibus
ut necessitate tribuat pauperibus: prout fecit Paulus
apostolus: qui laborabat propriis manibus ut prouideret
sibi et suis de necessariis: prout ipse refert ad
cor. Septimus gradus est dare omnia et se ipsum spi-
ritu et corpore laborare: ut pascat primum cibo
spirituali doctrine: qui gradus melior est priorum. Nam
ut dicit b. Gregorius. Melius est reficere animam semper
victuram quam corpus morturum. Et ad hunc gradum
ut pertinere paupertas cui datur iudiciaria potestas:
que gradum ponit b. Thome supra in tertio membro in
mediate. ¶ Sciendum est scilicet b. Thome post b. Augustinum.
in. xx. de ciuitate dei: quod cum dicitur a Christo secessuros super
xij. sedes: intelligendum est: non solum xij. homines
iudicaturos cum Christo: ut assessores. Cum enim lo-
co Jude annumeratus sit Mathias: cum xi. apostolis
reliquis: ubi erit sedes Pauli qui plus omnibus labo-
rauit. Sed per duodenarium numerum: significata
est iudicantium omnium multitudo: propter duas partes se p-
tenarium. scilicet tria et quattuor. Nam tria ducta per quattuor
et conuerso: constituitur xij. Septenarius autem est nu-
merus significans vniuersitatem. Nam omne tem-
pus currit per septenarium ebdomadarum vel per hoc
duodenarius significat vniuersitatem iudicantium
quia constat ex duplici senario et Senarius est nu-
merus perfectus significans vel quod ad litteram. xij. apo-
stolis loquebatur: in quorum persona hoc omnibus eo-
rum imitatoribus promittebatur. Et per xij. tribus israel
intelliguntur omnes fideles iudicandi. Ex quattuor enim
partibus mundi. scilicet oriente: occidente: austro et aquilo-
ne: erunt fideles in fide trinitatis: sancti homines iu-
dicandi a Christo et assessoribus eius perfectissimis
viris pauperibus ut declaratum est. Trium enim re-

presentant fidem viuam trinitatis: et quattuor p-
tes mundi quattuor: ut dictum est: et tria ducta per
quattuor constituunt numerum duodenarium. Ser-
uite ergo ait pater dominus in timore: et exultate ei cum tre-
more: sed initiali vel filiali: quia beatus vir qui me
tuit dominum: in mandatis eius cupit nimis ait idem.

Sextum quod est. §. VII

valde timendum in finali iudicio: est accusationum
multiplicatio. Quia enim iudicium istud erit ordina-
tissimum: et secundum ordinem iuris ut ait Ambrosius
iudicium non est sine accusatore dānare: et ideo dominus Je-
sus Judam cum fur esset non abiicit quia accusa-
tus non fuit. ij. q. j. Manifesta. Erit igitur in illo iu-
dicio accusator diabolus: qui est pessimus et calli-
dissimus: de quo dicit Apoc. xij. Proiectus est in ter-
ram. scilicet infernalem accusator noster sathanas: qui ac-
cusabat fratres ante deum die ac nocte. Et b. Aug.
ad Julianum comitem ait. Presto tunc erit diabolus
recitans verba professionis nostre: obitiens nobis
quicunque fecerimus et in quo loco et in qua hora pec-
cauimus: et quid boni tunc facere potuimus: dictum
est. n. ille aduersarius. Equissime iudex iudica hunc
meum esse ob cuius peccata qui tuus esse noluit per gratiam.
Tuus est per naturam: meus ob suasionem: tibi inobediens:
mihi obediens: a te accepit immortalitatis stolam:
a me accepit hanc penosam quam indutus est tunicam.
Tuam dimisit: cum mea huc venit. Equissime iudex
iudica hunc esse meum et mecum esse dānandum: heu
heu. poterit ne talis aperire os qui talis erit ut cum
diabolo deputetur. Legitur in libro de. vij. donis edi-
to a fratre Raymundo ordinis predicatorum: qui asserit
vidisse illum episcopum cui contigit flebilis casus
iste. Quidam episcopus cum egrotaret: apparuit ei
diabolus dicens quod citabat eum summus papa per eum:
et assignauit ei diem quem ei nominauit: in qua ut
dicebat oportebat eum rationem reddere de administratione
sua. Qui in die assignata visus est ei: quod ipse trabe-
retur coram papa in causa: et quod diabolus qui ei appa-
uerat contra: de eo petebat ius a papa de admini-
strationibus suis qualiter. scilicet administrauerat in of-
ficio prioratus quod prius habuerat deinde abbatissa-
tus: quod postea habuerat: et omnium officio episcopatus:
fuerat enim niger prior: albus abbas et postea
episcopus. Cum autem requireret de officio prioratus: et
nesciret reddere rationem: et postea de officio abbatis-
satus: in qua responsione magis deficiebat: et postea
maxime in ratione de episcopatu. Cum ergo deficiens in
ratione peteret aliam diem sibi assignari: allegans
quod non fuerat in dicta ratione premeditatus: assignat
ei alia dies promptorie illi diei valde proxima: in qua
debebat iudex procedere ad sententiam diffinitiuam
Luz autem anxius super hoc euigilaret fortiter: ad
clamorem eius conueniret familia eius: cum autem
hoc indicasset pluribus: die sequenti apparuit ei

Capitulum Indecimū

diabolus qui prius ei apparuerat: vrgens eum ad veniendum coram summo iudice: proinde reddeda. Qui cum nondum se paratum clamaret et eius aspectum horreret: et diabolus eum ad hoc magis vrgeret inuitum: omnibus astutibus surrexit de lecto in quo iacebat volens effugere demonem. Cum autem surgeret cum impetu ipegit in columnam petens inducias et eliso in eo capite cecidit et expirauit. Secundus accusator eorum erunt sancti homines a quorum consortio peccatores recesserunt: vel quos in presenti contumelijs affecerunt vel iniurijs: vel grauissima fregerunt: vel quorum loca perperauerunt. Unde dicit sapientia. v. Sabunt iusti in magna constantia. s. ad accusandum aduersus eos qui se angustiauerunt: et qui abstulerunt labores eorum. Videntes autem. s. reprobi turbabuntur timore horribili. Et apoc. vi. dicitur: quod sancti clamant. Usqueque domine sanctus et verus: non iudicas et vindicas sanguinem nostrum ab his qui sunt in terra: Et dictum est illis. Sustinete modicum donec impleatur numerus fratrum vestrorum: usqueque. s. ad iudicium. Ad hoc etiam facit quod narrat Gregorius: videlicet quod duo nequa presbyteri: cum conspicerent contra sanctum Sydonium aluernorum episcopum. Aliter eorum egestionem emisit: sicut arrius herisarcha subito. Et visus est a summo iudice accusatus a sancto Sydonio dānari: vinciri: et in limis carceris in angustijs detrudi. Alius vero cum mortuo beato Sydonio ambitiose et violenter occupasset episcopatum: cum iuisset ciues ad conuiuium: per pincerna citatus a summo iudice cadere de manu eius calice subito expirauit. Tercius accusator erit totus mundus. Sapientia. v. Armabit creaturam. s. ad accusandum ad ultionem inimicorum dei. b. Gregorius. Si queris quis te accusabit: dico: Totus mundus: offensus enim creatore: offenditur totus mundus. Crisostomus. In illa die nihil est quod respondeam. ubi celus: et terra: aqua: luna: et sol: dies: et noctes: et totus mundus stabit contra nos. s. ad accusandum. Dicere posset terra si loqueretur. Ego istos iniquos peccatores sustinui: ut per me ambularent. Ego eis dedi virides herbas: pulcherrimos flores: suauissimos fructus ex arboribus. Metalla plurima: metalla preciosa: et lapides: ut comuni creatori seruirent: et ipsum ex his laudarent. Et ipsi omnibus abusi sunt: non deo: sed suo ventri seruando: et ideo a me absorbeantur. Et aqua dicere poterit. Ego me ipsum prebui eis in refrigerium contra estus: in lotionem contra maculas. In materias sacramentorum contra peccata. In transitum per naues ad negociandum. Pisces in me natantes in cibum. At ipsi in malum visi sunt: et ideo a me submergantur. Aer etiam. Ego dicere posset: dedi eis spiritum vite: pluuias: aerium multitudinem inenarrabilem. Et quia in his conditorem suum et nostrum non cognouerunt: in me suspendantur: suffocentur. Ignis autem quia sine calore meo vi-

uere non potuissent: sed ingrati de usu meo fuerunt: a me sine consumptione semper exurantur. Sol luna et stelle ac celi celorum. Quia lumine nostro non sunt visi: ad querendum lumen eternum: eo priuati perpetuis tenebris occupentur. Et quia in ore duorum vel trium stabit omne verbum: ut dicitur Mathei. xviij. non deerunt testes in iudicio isto. Et vnum quidem habebit supra se. s. deum. Hieremias. xxix. Ego vero iudex et testis dicit dominus. Malach. iij. Ero testis velox omnibus maleficijs: adulteris: periuris etc. Qui non solum est verus: sed ipsa veritas et non ex auditu: sed ex visu. Ad hebreos. iij. Omnia sunt nuda et aperta oculis eius. nihilque ei ignotum. Unde ipse Christus deus et homo verus iudex et testis. Non enim repugnat in hoc iudicio ut in humano: scilicet vnam personam simul esse iudicem et testem: qui veritas est et ut testis manifestabit occulta hominum: ut iudex sententiat. Et sententiando exporabit peccatores ut ait Crisostomus. in hec verba. Ego propter vos homo factus sum: propter vos delusus: alligatus: cecus: et crucifixus. Ubi est tantarum iniuriarum mearum fructus: Ecce precium sanguinis mei: quem dedi in redemptionem animarum vestrarum. Ubi est seruitus nostra quam mihi pro precio sanguinis mei dedisti: Ego super gloriam meam vos habui cum essem deus apparens homo: et viliozem me omnibus rebus vestris fecistis. Nam omnem rem vilissimam dilexistis amplius quam iustitiam meam et fidem. Nec Crisostomus. Secundus testis est intus scilicet conscientia ad Romanos. ij. Testimonium illis reddente conscientia sua: et cogitationibus accusantibus et defendentibus in die qua iudicabit dominus. Accusantibus. i. remordentibus: quo scilicet ad mala opera: defendentibus. i. excusantibus a malo: quo ad bona opera. b. Augustinus. xi. q. iij. Sentit. de. b. Augustinus. quicquid vis: sola in conspectu dei conscientia non me accuset. i. testificetur. Ubi notandum finem. b. Thomas. in. iij. di. xliij. q. vltia quod quia oportet quod in omni iudicio testis et accusator habeat eorum notitiam que in iudicio versant: in illo autem comuni iudicio omnia opera hominum in iudicium venient: ideo oportet quod omnium suorum operum quisque tunc notitiam habeat. Unde conscie singulorum erunt quasi quidam libri: continentes reagentas ex quibus iudicium procedet: sicut etiam in iudicio humano registris vident homines. Et isti sunt libri de quibus apoc. xx. dicitur. Aperti sunt libri: et alius liber apertus est qui est vite: et iudicati sunt mortui ex his que scripta erant in libris secundum opera illorum. Et finem. Augustinus. xx. de ciui. dei: per libros sic apertos significant sancti noui et veteris testamenti: in quibus deus ostendit que mandata fieri iussisset. Sed per librum vite de quo subiungit: intelligitur conscie singulorum que dicuntur singulariter liber vnus: quod vna virtute diuina fiet: ut cunctis ad memoriam sua facta

Titulus Decimusquartus.

reuocent. Et hec vis in q̄tum reducet ad memori-
am hominū facta sua: liber vite dī. Uel aliū dici
pōt et planius: q̄ per libros p̄imos intelligantur
cōsciētie singulorū: et per aliū librū intelligatur sē-
tētia iudicis in eius p̄uidētia descripta: reprobab-
t. Aug. in. xx. li. de ciuī. dei: vt quod dicit de libris
apertis intelligat de aliquo libro materiali: et ma-
terialibus litteris scripto: quia nūnis magnus ēet
liber ille: in quo scripta essent oīa facta pur vnus
hoīs ne dū omniū hominū mūdī: et nūmū tēpus
requireret ad legendū ab oībus tñ librū. Sed in
telligendū ē modo predicto. Quāuis enī secūdum
b. Tho. vbi supra: multa merita vel demerita a
memoria excidant: tñ nullū eorū erit qd nō rema-
neat aliquo modo in suo effectu: q̄a merita q̄ nō
sūt mortificata: remanebūt in premio qd eis red-
ditur. Que aut mortificata sūt manēt in gratitu-
dinis macula: qua auget ex hoc: q̄ hō post p̄ q̄az
suscepta peccauit. Similiter et demerita q̄ nō sūt
per penitētia deleta remanēt in reatu p̄nē: q̄ eis de-
betur. Que aut p̄nā deleuit: manet i ipsa peniten-
tie memoria: quā simul cū alijs meritis in notitiā
habebūt. Unī i quolibet hoīe erit aliquid ex quo
possit ad memoriā sua opera reuocare: et tamē ut
b. Aug. dicit. principaliter ad hoc diuina virtus
opabitur. ¶ Tertius testis erit angelus bonus: et
p̄cipue q̄ datus est vnicuiq̄ ad custodiā: de quo
pōt intelligi illud Job. xvi. c. Ecce testis meus i ce-
lo: et cōsciū meus in excelsis. Et illud reuelabunt
celi. i. angeli iniquitatem eius. i. testificādo contra
peccatores de malis eorū. Quāuis autem nūc an-
geli nō sciant cunctas cogitationes hominū: tamē
diuina virtute operante tunc sciēt. Nā vt dicit. b.
Tho. in. iij. di. xliij. q. vltia. In vltimo et cōmuni
iudicio oīz q̄ diuina iusticia oībus euidenter appa-
reat: q̄ nūc in plerisq̄ latet. Sentētia aut dānātis
vel premiāntis iusta esse nō pōt: nisi secūdū meri-
ta vel demerita p̄ferat. Et sicut oīz q̄ sicut iudex et
affessor iudicis merita cause cognoscāt: ad hoc q̄
p̄ iustā sniā p̄ferant: ita oportet ad hoc vt iusta
sniā appareat. Quibus sniā p̄gnoscentibus me-
rita inotescāt. Unī sicut vnicuiq̄ nota erit sua p̄-
miatio vel dānatio: et oībz alijs inotescet: ita oportet
q̄ sicut quilibet sua merita vel demerita redu-
cet ad memoriā: ita etiam et aliena eius cogni-
tioni subiaceant. Et hec est communio: et proba-
bilior opinio q̄uis magister sniarū in littera indu-
cta. d. xiiij. dicat cōtrarium. i. q̄ per peccata q̄ de-
leta sūt per penitētiā: in iudicio alijs non patefiāt
Sed ex hoc sequeret q̄ nec etiā penitētia de pecca-
tis illis p̄fecta cognoscat in quo multū detrahē-
tur glorie sanctorū et diuie laudi: qui tā misericor-
diter sanctos suos liberauit. Quia ergo oīa meri-
ta vel demerita p̄cedentia: facient aliquā qualita-
tē in gloria vel in miseria resurgentis: iō exteriori-
bus visis poterūt cuncta in conscientijs videri ab

oībus et angelis et hoībus. Et ex hoc angeli boni
videntes apte peccata malorū: quātūcūq̄ oculta:
poterūt cōtra eos testificari vt dictū ē: et p̄cipue
diuina virtute hoc operante: vt snia iudicis oībus
appareat iusta. Si quis vult saluare dictū m̄gī sē-
tētiarū: pōt dicē q̄ peccata iustorū nō veniēt in no-
titiā vt peccata sed ut dūmissa. ¶ Ex dictis quia
tres sunt accusatores et tres testes: cōsciētia: ange-
li: et hoīes: cōsequenter vidēdū est: quōd hoc erit:
q̄ oīa merita et demerita propria et aliorū a quoli-
bet vno intuitu videant. Nam de dānatis dicitur
sapientie. v. q̄ intra se gemētes et penitētiā agen-
tes: dicēt. Quid nobis p̄fuit superbia nostra et ia-
ctantia diuitiarum. Et sic descendunt ad particu-
laria sigillatim consideranda. Et glo. super illud
Job. viij. Induetur cōfusione dicit: q̄ viso iudice
mala oīa ante oculos mentis v̄sabunt. Iudex aut
videbit subito. Et tñ p̄hus dicit in. ij. topicorū: q̄
non cōtingit simul plura intelligere. Circa hoc igi-
tur dicit. b. Tho. vbi supra q̄ est duplex opinio.
Quidā enī dicunt q̄ oīa merita et demerita simul
aliquis videbit: sua et aliena in instanti. Quod q̄
dem de beatis facile credi pōt: quia omnia in vno
videbunt. i. deo: et sic nō ē icōueniens: q̄ plura si-
mul videāt et intelligāt. Sed de damnatis quorū
intellectus non est ita eleuatus: vt possit deum vi-
dere: et in eo omnia alia: est magis difficile. Et iō
aliq̄ dicunt: q̄ mali simul omnia videbunt pecca-
ta sua in genere. Et hoc sufficit ad accusationem
illam et testificationem: que debet esse in iudicio:
vel absolutionem. Non autem videbunt omnia
simul: descendendo ad singularia. Sed hoc non
videtur consonum dictis. b. Aug. in. ij. de ciuita.
dei: qui dicit omnia mentis intuitu enumerabun-
tur. Quod autem in genere cognoscitur: non enu-
meratur. Unde potest eligi mediā via scilicet q̄ si-
gula considerabuntur: non tamen in instanti: sed
in tempore breuissimo: diuina virtute ad hoc ad-
iuuante. Et hoc est q̄. b. Augustinus dicit ibidez:
q̄ mira celeritate enumerabuntur. Nec hoc est
impossibile quia in quolibet paruo tempore sūt
infinita instantia in potentia. Et sic qd ait ap̄lus
i. Cor. xv. Omnes quidē resurgem⁹ sed non om̄s
imutabimur. In momēto: i. ictu oculi: i. nouissia
tuba. Tuba ista vt dictū est supra: est v̄tus diuina
ad resuscitandū. In momēto dicit. i. tēpe breuissi-
mo et quasi ip̄ceptibili: nō autē omnes imutabū-
tur. i. de statu miserie ad statum glorie: quia non
mali sed boni tantum.

¶ Septimū valde. §. VIII.
timendū circa iudiciū: est snie iustissime ireuo-
catio Voluntati enī eius ait ap̄ls quis resistit:
q̄i. d. nullus. ¶ In humanis iudicijs quia iudex
pōt errare: ideo inuentum est remedium appella-
tionis: per quam sententia lata potest retractari:

Capitulum Indecimum

7 pluries: s3 per superiorē vt patet. ij. q. vi. p. totū. Sed a sententia Christi ista appellari non potest. quia superiorē non habet tum quia in notorijs a correctione 7 punitione criminum non releuat vt illa est: tū qz errare non pōt: vnde dicit extra d. sen. excōi. A nobis: qz iudiciū ecclesie fallit 7 fallit sed iudiciū dei nec falli nec fallere potest. Timeat ergo eum omnis terra: Ab eo aut commoueant omnes inhabitantes orbem ait ps. ¶ Quāuis autē discussio illa finalis iudiciū magis credatur esse mentalis secūdi. b. Augustini qz vocalis s3 vt re presentatis vniuscuiusqz conscientie meritis 7 de meritis: qlibet ex se videat qz iuste iudicandus ad premium vel penam: tamen in predicatione ad populos qui p̄muniter sunt rudes nec intelligere valent interiora 7 spiritualia: nisi per exteriora 7 corporalia magis etiam mouentur: ideo magis cōgruit predicare discussionē esse vocalem. 7 cum predicto ordine: qz solum mentalem. Et precipue etiam: quia non reperitur expresse contrariū. s. quā possit ibi esse aliqua discussio vel increpatō vel dulcis ad sanctos Christi inuitatio: 7 si in bre uissimo tpe: quia dicit. In momēto: qd etiā refer ri pōt ad ipsam generalem resurrectionem. Et in euangelio vt dī Math. xxv. Tunc dicit rex his qui a dextris erunt electi Venite benedicti patris mei percipite regnum 7c. ¶ Non solum autem discussio erit 7 retributio de operibus misericor die corporalibus: de quibus fit mentio ibi. Esuri ui enim 7 dedisti mihi manducare. Sitiui 7 de distis mihi bibere 7c: que continentur in hoc ver su. Visito poto cibo redimo tego colligo condo. Ultima tamen istarū septē que est sepelire mortu os non ponitur in euangelio: quia minus vtilis 7 necessaria: 7 quia homines ex se ad hoc inclināt: non solum ex humanitate: sed etiam ex necessita te: ne remanentibus cadaueribus insepultis: aer corumpatur 7 alios inficiat: sed etiam fiet discus sio 7 retributio 7 magis de operibus qbuscunqz iustis: que sub illis cōprehenduntur spiritualiter intellectis. Esurit enim Christus salutem nostraz 7 sitit. Qui ergo se exercet in operibus bonis ar duis: iste famescens pascit: qui operibus bonis magis facilibus insistit: hic potat Christum sitien tem: facilius est enim bibere qz comedere. Qui er go ista negligit: Christum esurientes. i. auide desi derantem bona opera eius non pascit: sed fameli cum dimittit. Similiter qui ignorantem docet viam salutis: hic pascit verbo pane scilicet vite et intellectus: 7 aqua sapiētie salutaris potat. Quē nudum vides virtutibus manifeste: 7 bonis mo nitis 7 exemplis habitibus virtutū corporis: nu dum Christum vestis. Si vagabundus per diuer sos errores inuenis: 7 ad domum tuam ecclesie re ducis: hospitem colligis. Si infirmum in via dei 7 imperfectum toleras: 7 infirmitatibus eius pro

uides: admonendo: vel corrigendo: orando: infir mum Christum visitas. Si in captiuitate positos obstinationis eruis vel in captiuitate purgatorij subuenis miseris: incarceratos redimis. Lix: mor tuo in peccatis ne infamia putrescat vitia ei ocul tas: nec diuulgas indebite manifestando: mortuis sepelis. Contraria agendo scilicet diffamādo pec catores: non iuuando in purgatorij carcere deten tos: 7 maxime de his legatis que ipi fecerunt. Nō tolerando infirmos: sed adiuuando econtra ad i firmandum per mala exempla 7 suasiones illicitas: ad errores inducendo: virtutibus spoliando alios: bonis incitamentis 7 inspirationibus Chri sti non assentiendo: Christo per hec subuenire re cusas: 7 ideo penas eternas formidare habes: sic misericordes misericordiam glorie: secūdi illud ps. cxi. In memoria eterna erit iustus: ab auditio ne mala non timebit. ¶ Auditio mala erit illa: quā audient reprobi: cum audiet Christum dicē tem. Ite maledicti in ignem eternū. Mala vtiqz erit illis: quia nociua: sed bona quia iusta. Quar to sciendum: iudicium illud fore iustissimum: vñ ps. Judicabit orbem terrarum in iusticia: 7 popu los in equitate. Septem siquidem modis peruer titur iudiciū: vt notatur. xi. q. iij. Quattuor: 7 q̄t tuor ponit in textu. b. Gregor. dicens. Quattuor modis humanum peruertitur iudicium: timore: cupiditate auaritie: odio: 7 amore amicitie vel cō sanguinitatis. ¶ Addit glo. tres alios. s. imperitia seu ignorantia. Nimia compassione miserie alte rius: rigoris seueritate. ¶ Sed nil horū poterit esse in Christo veridice. Nam quo ad primū nul lum timebit. Nam ut dicit Job nono capitulo. Si fortitudo queritur: robustissimus ē. Et Dauid. vij. dicitur: qz antiquus dierum dedit potestatem filio hominis venienti in nubibus scilicet ad iudi candum: honorem et regnum: 7 omnis popu lus: tribus et lingue seruient ei. ¶ Et potestas eius potestas eterna que non auferetur. ¶ Nul lum ergo timebit: quia potentior omnibus: s3 om nes eum timebunt: ps. lxxxix. Quis nouit pote statem ire tue: 7 pre timore tuo iram tuam dinu merare. Ira dei ait. b. Hierony. non est concitati animi furor vt nostra: sed iusti supplicij p̄stitutio de pe. di. j. Crisost. Plangēt se super se omnes tri bus terre: quia nec resistendi virtus contra eum: nec fugiendi facultas ante faciē ei: nec penitentie locus nec satisfaciendi tempus. Ex angustia enī oīz rerum nihil remanet in eis p̄ter locum. ¶ Cupi ditate diuitiarū corumpi nō poterit iudiciū xpī: quia ditissimus est. Nec sunt diuitie 7 gloria: ait ipse p̄ouerbijs. viij. opes supbe 7 iustitia. Et p̄pterea mandauit dñs in veteri lege de iudicijs Nō accipietis munera a quoqz: quia munera ex cecant oculos sapientum: 7 peruertunt verba iu storū. ¶ Unde narrat Iustinus: qz cum Cyrus

Titulus Decimusquartus.

rex instituit quendam ad iudicandum: cum semel reperisset cupiditate pecunie corruptum: et muneribus iniuste iudicasse: fecit eum decorari: et pelle eius fecit desiccata ponere super sellam: ubi filius illius iudicis sedebat ad iudicandum loco patris: ut sibi cauere a cupiditate munerum: prouer. vi. Non accipiet pro redemptione dona plurima. b. Augustinus expectatur dies iudicii: ille equissimus iudex: qui nullius potentis personam accipit: cui palatium auro argenteoque nullus episcopus: abbas vel comes corrumpere poterit. Et beatus Bernardus: venit dies illa: in qua plus valebunt pura corda: quam astuta verba. Ille enim iudex est qui non fallitur verbis nec flectitur donis. Non ergo poterit iudicium illud peruertere pecunia sicut fit humanis iudiciis. Unde dicit isidorus li. de summo bono. Lito violat auro iusticia nullaque pretermittit reus culpam quare redimere nimis extimat. xi. q. iij. pauper. **O**dio pueritur aliquando iudicium. s. iudex odit reum sicut dominus Iesus iudex futurus odio iudeorum iniuste iudicatus et propter natus propter quod dicit de eis ipse per psalmistam. Odio habuerunt me gratis. i. sine causa et ratione. Sed deus iudex nullam suam creaturam odit. Dicitur enim sapientie. xi. Nihil odisti domine eorum que fecisti. Nec obstat quod ait Salomon. s. altissimus odio habet peccatores: quia hoc refertur ad eorum culpam non naturam que in se bona est: et hanc diligit deus: culpam detestatur. Quomodo enim odio haberet: quos tanta diligentia creauit: tanta benignitate gubernauit et supportauit: tanto labore crucis redemit. Unde et eos exprobrans dicit secundum b. Augustinum. Ecce manus quas perforastis. Ecce pedes quos confodistis. Ecce laeas quas aperuistis: et tamen intrare nolulistis. s. per dilectionem veram. Dicuntur peccatores omnia hec fecisse: quia propter eorum peccata hec passus est Christus Apocal. i. Dilexit nos et lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. **Q**uarto iudicium contingit iniustum fieri propter amorem amicitie vel parentele. Et sic herodes ut placeret Herodia de uxore vel potius adultere iniuste iudicauit Joannem baptistam ad mortem. Et herodes antipater occidit Jacobum et apprehendit Petrum ad idem: ut iudeis placeret. Sed amicitia parentela vel preces nil ibi valebunt. Unde virginibus fatuis que rogauerunt sapientes ut darent eis de oleo suo. Responderunt: ne forte non sufficiat nobis et vobis: ite potius ad vendentes et emite vobis. **M**ath. xxv. Et b. Hieronymus. Cum ante tribunal Christi venerimus nec Noe nec Job nec Daniel scimus nos posse iuuare. s. orationibus vel meritis sed unusquisque onus suum portabit. xij. q. ij. in presentia. Nullus ergo sanctorum quantuncumque amicitia vel parentela coniunctus in hoc seculo: ora-

bit pro damnato aliquo in illo iudicio: nec ipsa piissima virgo Maria mater misericordie: que nunc assidue interpellat pro nobis: quia agnoscit hoc deum non velle. Et si per impossibile posito rogarent: non exaudirentur: prouer. vi. zelus et furor viri. i. Christi: non parcat in die vindicte scilicet iudicii nec acquiescet cuiusque precibus. Crisostomus. Nec parentes pro parentibus: nec angeli pro hominibus intercedent. **Q**uinto peruertitur iudicium per imperitiam seu ignorantiam. b. Augustinus. Iudicialia potestas hoc exposcit ut quod habet iudicare discernat. i. intelligat de pe. di. v. Iudex autem iste omnia nouit. In ipso enim ut ait apostolus sunt omnes thesauri sapientie et scientie dei. Et ad hebreos quarto. Omnia nuda sunt et aperta oculis eius. Leo papa. Ista est scientia summi iudicis. **I**ste tremendus eius aspectus: cui peruium est omne solidum et apertum omne secretum cui obscura clarent: muta respondet: silentium confutetur: et sine voce mens loquitur. Unde contra ipsius sapientiam nil valebunt allegationes aduocatorum: sophismata philosophorum: nec preclarissima eloquia oratorum: nec astutie versutorum: secundum enim beatum Thomam in. iij. sententiarum. Nouit Christus etiam in quantum homo omnia que unquam fuerunt sunt et erunt in actu. Unde et omnes operationes humanas: cogitationes: et affectus malorum et bonorum: cum de his omnibus habeat iudicare. Non ergo per ignorantiam aliquam fiet aliqua iniusticia alii cui: sed regnabit rex et sapiens erit: ait Ieremias. propheta de eo et faciet iudicium et iusticiam in terra. **S**exto peruertitur iudicium cum iusticia: per nimiam compassionem et misericordiam: cum videlicet ex consideratione paupertatis vel familie alius reus non punitur ut decet. Unde b. Ambrosius xxiij. q. iij. Est iniusta misericordia de qua in lege diuina scriptum est. Non misereberis illius. Salua quia ex misericordia. Agag hostium regem non occidit: offensam incurrit quia contra diuinam sententiam que hoc prohibuerat seruari cum fecit. Unde et beatus Augustinus. c. se. Ne amisso iudicio scis in mala causa pauperi misericors: cuius si parcas sacello: percutis cor: et tanto audacior reddis: quanto videris sibi iustus fauere. Et b. Gregorius. qui dei iudicium oculis suis proponit semper timens et tremens in omni negotio formidat: ne de iusticie tramite oculans cadat. Idem distinc. xlv. Omnis qui iuste iudicat: stateram in manu portat: et in utroque penso iusticiam et misericordiam gestat. Sic iudex Christus in suo iudicio misericordiam prestat iustis: remunerans ultra meritum. Iusticiam reddens unicuique mercedem secundum suum laborem et amorem: peccatoribus similiter iusticiam puniens secundum demerita: misericordiam etiam

Capitulū Indecimum.

ciens circa condignū. Non tamen ita miseretur
q̄ a penis eternis liberet vnquā: vt Origenes ⁊ q̄
dam alij dixerunt ⁊ falso: quia esset iniusta mise-
ricordia ⁊ iusticia esset sepulta: sed misericors et
miserator: vt iustus ait ps. **S**eptimo offenditur
in iudicio ex nimia seueritate: cum punit mala q̄
vltra debitu iusticie: puta meretur quis membri
amissionem ex maleficio ⁊ cum condemnat ad
mortem. Sed deus iudex vt omnium rerum ita
⁊ suppliciorum ⁊ grauitatem peccatorum habet
⁊ nouit mensuram ⁊ vnicuiq̄ reddit secundum
opera sua mala mensuram conuenientem pene:
correspondentem grauitati culpe. **E**t licet in ip-
so iudicio seuerissimus appareat: hoc erit repro-
bis. Nam electis totus benignus ⁊ dulcorosus:
ad quod innuendum angelus qui ad monumen-
tum nuntiauit **C**hristi resurrectionem: erat aspe-
ctus eius ut fulgur: ⁊ vestimenta eius vt nix al-
ba: quia vt dicit ibi Gregorius. **C**hristus in vl-
tima vniuersali resurrectione vt fulgur exterrēs
seuerissimus reprobis apparebit: electis suauis ⁊
decorus: vt nix alba. Albedo enim multum ha-
bet de luce. **M**alech tertio. **Q**uis stabit ad vi-
dendum eum: ipse quasi ignis. **I**udicabit ergo
dominus in iusticia et equitate. Dicitur autē
equitas rigor iusticie dulcedine misericordie tem-
peratus: et sic non erit neq̄ tanta seueritas ut
tollatur omnis misericordia eius vt dictum est:
nec tanta misericordia ut tollatur iusticia quia
indebita esset. **Q**uinto aduertendum q̄ ter-
ribilis et seuerus appareat reis: iudex iste appa-
ret ex prolatione sententie contra eos cum di-
cet. **D**iscedite a me maledicti ite in ignem eter-
num: qui paratus est diabolo et angelis eius.
Mathei vicesimo quinto. **D**iscedite ait separa-
ti a consortio sanctorum. **Q**ui vt dicit **I**saias
trigesimo quinto capitulo. **G**audium ⁊ leticiam
obtinebunt: quo ad corpus ⁊ animam: et fugi-
et ab eis dolor: quo ad miseras corporis ⁊ ge-
mitus quo ad tristitiam mentis. **E**xibunt enī
angeli in consumatione seculi ait **C**hristus: et se-
parabunt malos de medio iustorum. **M**athei
decimotertio. **D**iscedite a me, qui sum fons vi-
te: veritas prima: sapientia summa: bonitas uel
benignitas immensa: gaudium perfectissimum:
pax infinita: gloria eterna. **I**saias vltimo. **T**ol-
latur impius ne videat gloriam dei. **M**aior
est hec pena subtractionis scilicet visionis dei:
omni gehenna ait **C**risostomus. **D**iscedite a me
maledicti: ideo maledicti: quia maledicti qui
declinant a mandatis dei: ait psalmus. **E**t quia
transgressi estis mandata legis diuine: ideo incur-
ristis omnes illas maledictiones pessimas: decla-
ratas in Deuterono. contra transgressores legis.
Et quia affixistis me in decimis ⁊ primitijs: id

in penuria omnis boni: vos maledicti estis: ut
dicitur **M**al. iij. Nam si quid boni fecistis: non
dedistis primitias scilicet intentionis recte: quod
est primum in fructibus operum nostrorum deo:
sed mundo: faciendo bona non ad dei gloriam
sed mundi. **N**ec decimas dedistis: vt scilicet
quod perfectum est in actibus vestris deo attri-
bueritis: sed vobis ipsis retinuistis: ⁊ ideo in pe-
nuria boni maledicti estis. **E**t quia maledixistis
Israel id est fidelibus ecclesie: detrahendo: irriden-
do: nocendo: malis exemplis ad mala opera in-
ducendo: ideo incurristis imprecationes **I**saac di-
centis. **Q**ui maledixerit tibi maledictionibus re-
pleatur **Genes. xxvj.** **D**iscedite ergo a me male-
dicti. **E**t quo ire debeant subdit: in ignem. **D**isce-
dite a me maledicti in ignem eternum: quia ignis
cupiditatis exarsit in cor vestrum: ut omnia terre-
na magis dilexeritis q̄ me: ⁊ iusticiam meam.
Ideo ite in ignem terrestrem: qui etsi vilis cru-
ciet animas ⁊ corpora vestra. **E**t quia igne con-
cupiscentie consumpti estis: voluptatibus vos
immergendo: ideo in ignem ite qui ita affligat:
vt tedeat vos ⁊ peniteat: sed inutiliter delecta-
tionum vestrarum. **E**t quia cum supercedit i-
gnis malus: non vidistis solem rationis ⁊ iusti-
cie: ideo ⁊ nunc ignis qui in se est lucidus ita
sit fumosus ⁊ fetulentus: q̄ videre non valeatis
nisi que vobis ad penam sint. **D**iscedite a me
maledicti in ignem eternum. **Q**uia enim offen-
distis deum eternum: creatorem ⁊ redemptorem
vestrum bonum infinitum: vt correspondeat pe-
na ipsi culpe ⁊ si non in intentione: altem in ex-
tensione: ideo ista pena et ignis erit vobis eter-
na: iuxta illud **I**saias vltimo. **I**gnis eorum nō
extinguetur: et vermis eorum non morietur.
Discedite inquam a me maledicti in ignem eter-
num. qui paratus est diabolo. **Q**uia sub p̄-
cipe ipso diabolo militastis deorsum per super-
biam fluente: rebellantes vos a legitimo domi-
no vestro: nunc militiam vestram sub ipso se-
ctamini: vt quem habuistis incentorem in cul-
pa: habeatis tortorem in pena ignis: qui para-
tus est diabolo. **E**t quia multimodis vitijs vos
immersistis: ad pue incitabant diuersi angeli
sathane: ideo ⁊ nunc illorum societatem habe-
atis: seruientes dñs alienis ab omni misericor-
dia: qui non dabunt vobis requiem die ac no-
cte. **D**iscedite inquam a me maledicti in ignem
eternum: qui paratus est diabolo ⁊ angelis ei⁹.
O q̄ anguste tunc vie reprobis ait beatus **G**re-
gorius in moralibus. **S**uperius erit iudex ira-
tus. **I**nferius horrendum inferni chaos. **A**
dextris peccata accusatiua. **A** sinistris infini-
ta demonia ad supplicium trahentia. **I**ntus
conscientia vrens: exterius totus mundus

Titulus Decimusquartus.

ardens. Miser peccator sic deprehensus q̄ fugiet? Latere erit impossibile: apparere intollerabile p̄ p̄ba. Leo rugiet quis non timebit? Leo scilicet de tribu iuda rugiet dando sententiam contra reos predictam. ¶ Sexto aduertendum q̄ dulcis et suauis erit electis suis: ex prolatione sententie erga electos. Venite dicit benedicti patris mei: possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Quia enim iuistis in vineam meam ad excolendum eam: siue ecclesiam siue animas: insudando pro denario diurno. Venite nunc qui laborastis et onerati estis: et ego reficiam vos: non pane materiali vel sacramentali hominum: sed pane angelorum: perfecta fruitione diuinorum. Venite benedicti. Quia timuistis dominum deum vestrum. et ipse benedixit omnibus qui timent eum pusillis cum maioribus: omni benedictione in celestibus. Venite benedicti. Quia qui seminant in benedictionibus: scilicet elemosynarum large dando pauperibus propter quod a deo et hominibus benedicuntur et collaudantur de benedictionibus et meret ut ait apostolus ideo. Venite benedicti elemosynarum largitores. Eluriui et odestis mihi etc. Et quia ut boni filii seruastis precepta patris vestri celestis sicut et ego frater vester mandata eius impleui: ideo coheredes mei eterne felicitatis sitis. Venite benedicti patris mei. Credidistis in fide: quod non vidistis. Expectastis in spe: quod non habuistis: nunc autem in re possidete: quod oculus non vidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit: tunc infinitum premium: et ita firmiter tenete ut amittere non formidetis. Venite benedicti patris mei possidete. Pauperes fuistis in seculo abiecti: contemptibiles a mundo oppressi: sed nunc ita diuites et gloriosi: ut omnes reges sitis: et talis regni: cuius non erit finis: regnum omnium seculorum excedens. Venite benedicti patris mei possidete regnum. Non autem sufficerent opera vestra quantacumque sunt: et labores vestri ad tantam mercedem glorie percipiendam: quia non sunt condigne passionibus huius temporis ad futuram gloriam inquit apostolus. Sed ego vobis feci: quod in vobis fuit: parauit in ea gratia et liberalitate. Venite benedicti patris mei possidete regnum vobis paratum. Nec vos me elegistis aut prius dilexistis: sed ego vos elegi ante mundi constitutionem: ego prior dilexi. Nec istud egi a constitutione mundi in actu. scilicet in principio temporis cum creatus est mundus: sed a constitutione eius in mente mea: quod ab eterno fuit: iuxta illud. fecisti ea et creata erant. scilicet in mente diuina. Venite ergo benedicti patris mei. possidete. re. vo. para. a constitutione mundi. Et sancti omnes gratias imensas agentes ei qui ad celestia regna vocauit: dicet illud Apocal. vii. capitulo. Benedictio et claritas et sapientia et gratia: actio: honor: virtus: et fortitudo: sedenti super thronum et agno: in secula seculorum. ¶ Septimo

igitur fiet executio sententie que notatur in prefato euangelio videlicet. Ibi sunt hi in supplicium eternum: iusti autem in vitam eternam. Math. xxv. Quam executionem notare videtur psalmista: dicens. Iudicabit in nationibus. scilicet christus de quo in dicto psalmista loquitur ut satis patet. In nationibus. scilicet hominum discutens merita singulorum. Et de his qui boni reperiuntur replebit ruinas. scilicet angelorum supplendo ex lapsis: ut non sint pauciores sancti: quam hi qui ceciderunt angeli: imo et secundum Gregorium: tot quot remanserunt his angelis associabuntur in diuersis ordinibus secundum merita eorum. Et ruinas quas passi sunt sancti in mundo in anima et corpore propter diuersos defectus eorum: ut infirmitatem mortalitatis: ignorantie peccati et huiusmodi: implebit bonis adeo ut nullum amodo patiantur defectum omnia omnino quietando. Quo autem ad reprobos. Loquassabit capita in terra multorum: ponitur pars pro toto. Capita animarum sunt mentes seu ratio. Capita in quibus omnes sensus corporis collecti sunt ipse sensus potentie. Capita populorum sunt rectores eorum laici vel ecclesiastici. Omnia ista conuassabuntur totaliter: et confringentur a sui integritate seu incolumitate et vigore in supplicium eternum. Et notandum quod ista executio aliquando non fiet per angelos namque ad electos per angelos bonos et ad reprobos per angelos malos. Nam secundum beatum Thomam i. li. di. xlvij. q. ij. Et beati homines in gloria illuminantur ab angelis de quibusdam: et angeli mali per erunt in inferno ad torquendum peccatores post iudicium. Verum est: quod circa hoc ponit magister sententiarum in littera duplicem opinionem. Nam quidam dixerunt quod post iudicium non preerunt demones hominibus ad torquendum. Alij dicunt preerunt torquendo: ut quos sibi subiecerunt in culpa eis assentiendo: eos habeant ut dominos ad torquendum in pena. Et quantum certum non sit: que harum opinionum sit verior: dicit tamen beatus Thomas se existimare secundam opinionem veriorum: ut scilicet presint demones damnatis ad cruciandum: ut scilicet sicut ordo seruabitur in saluatis: quod quidem a quibusdam illuminantur et persitentur: eo quod celestis hierarchie ordines perpetui erunt: ita seruabitur ordo in penis: ut homines per demones puniantur: ne totaliter ordo diuinus: quo angelos medios inter naturam diuinam et humanam constituit deus: annulletur. Et ideo sicut per angelos bonos diuine illuminationes ad sanctos deferuntur homines: ita et demones sunt executores diuine iusticie in malos. Nec tamen ex hoc diminuetur de pena demonum: quia in hoc etiam quod alios torquent et ipsi torquebuntur: ibi enim miseriorum societas penam non minuit sed auget. Verum sicut angeli boni non erunt causa principalis premij i electis: quia hoc omnes immediate accipiunt a deo:

Capitulū Duodecimum.

sed tantum quorundam accidentalium p̄mioruz
angeli hoibus sunt causa: in quātz p̄ superiores
angelos inferiores ⁊ angeli ⁊ hoies illuminant de
quibz ſdam secretis diuinorū: que ad ſubſtātiā
beatitudinis non pertinent: ita principalem penā
dānati percipient a deo imēdiate. ſ. exclusionē p̄
peruam a diuina viſione. Alias autem penas ſen
ſibiles non eſt inconueniens hominibus a demōi
bus infligi. Quod autem dicit aplūs de Chriſto:
q̄ tunc euacuabit omnem principatū ⁊ poteſta
tem. ſ. poſt iudiciū accipiēda eſt illa euacuatiō
p̄lationis ſecundum. b. Tho. quantum ad mo
dum p̄lationis: qui eſt ſecundum ſeriem huius
mundi in quo ⁊ homines hominibus: ⁊ angeli ho
minibus ⁊ angelis principant: ⁊ demones demo
nibus: ⁊ demones hominibus. Et hoc totū ad p̄
ducendum ad finem vel abducendū a fine. Tūc
autem cum omnia ad finem ſuum p̄uenerint: nō
erit p̄latiō adducens ad finem vel abducens a fi
ne: ſed conſeruans in fine boni vel mali. Timēdū
ergo eſt valde futurum finale iudiciū: ſed timo
re initiali: de quo dicitur Eccl̄. ij. Qui timent de
um cuſtodiant mandata eius ⁊ paciētiā habe
bunt vſq; ad inſpectionem illius dicentes. Si pe
nitentiā non egerimus: incidem⁹ in manus dei.
Dicit aut aplūs ad hebreos decimo caplo. Horē
dum eſt incidere in manus dei. ſ. finaliter.

Timenda eſt p̄funditas iudiciorū dei in pre
ſenti circa ſeptem. **C**apitulum duodecimum.

Septimū p̄nci
pale qđ eſt timendum: eſt iudiciorū
dei in mundo exhibitio: de quibus
p̄s. A iudicijs tuis timui: ait ad dñm. Dicūt autē
iudicia dei non ſolū p̄cepta eius ſiue moralia vt
decalogi: que omnes obligant de quibus habetur
Exo. xx. Siue iudicialia q̄ erant vt ſtatuta illi tñ
populo hebreorū: nec alios obligant nec nūc obli
gant: de quibus Exo. xxi. Sed etiam diſpenſatio
nes dei in mundo: quibus diuerſa diſponit circa
homines: vt dicit. b. Tho. in. iij. Et de iudicijs p̄
ceptorū dei: dicit p̄s. Iudicia domini vera iuſti
ficata in ſemetipſa deſiderabilia ⁊c: p̄s. xviij. Et
iterum. In labijs meis pronūciaui omnia iudicia
oris tui. i. p̄cepta. De iudicijs vō diſpoſitionū dei
i mūdo dicit aplūs ad Ro. xi. O altitudo ſapiētie
⁊ ſcie dei: q̄ incōp̄henſibilia ſūt iudicia eius. Et p̄s
ad dñm ait. Iudicia tua abyſſus multa: abyſſus
vō p̄funditas aq̄rū: cui⁹ terminus non inuenitur.
Et de his ⁊ ab his iudicijs timēdum ē. Sed timo
re initiali vt inde nobis ſit meritū. Et inter cetera
ſeptem ſunt iudicia dei. i. diſpoſitionū que timen
da ſunt ⁊ admiranda.

Circa p̄mi hominis p̄miſſionē ⁊ correctionem.

Circa hūani generis a diabolo redēptionem.

Circa aduerſitatis ⁊ p̄ſperitatis habitationem.

Circa hominū electionē ⁊ reprobationē.

Circa ſtatuum eorū diuerſificationem.

Circa malorum tollerationem

Circa bonorū multam variationem.

De primo iudicio ¶. i.

ait. b. Aug⁹ li. ij. de ciui. dei. c. i. Ultra iudiciū no
uiſſimū ⁊ nūc iudicat deus: ⁊ ab hūani generis in
itio iudicauit: emittēs de paradiso: ⁊ a ligno vite
ſeparās p̄mos hoies magni peccati p̄petratores: i
mo ē qđ angelis peccantibus nō peperit: quorū
p̄nceps hoies a ſe ipſo ſubuerſus i vidēdo ſubuer
t i p̄culdubio iudicauit: nec ſine illius alto iuſtoq;
iudicio: ⁊ in hoc aereo celo ⁊ in terris: ⁊ demonū
⁊ hominū miſerrima ē vita: erroribus erumnisq;
pleniffima: hec ille. Si igit ruine i celo: ruine i pa
radiso: quid erit i terra? Si angelus p̄mus i tanta
excellētia gratie ſublimatus. Si p̄m⁹ hō i tāta
v̄tute ⁊ p̄fectione decorat⁹: lapſus ē: qđ quāreūq;
ſanctitatis exiſtat: tāte audacie ⁊ temeritatis ē: vt
nō timeat de lapſu ſuo: cū conceptus i peccatis ⁊
natus ſit: ⁊ cūta cogitatio p̄na ſit ad malum ab
adoleſcentia ſua: Adā exēplū meū ab adoleſcētia
mea. Inſup ⁊ exēplū ē timēdi ⁊ cauēdi malā
ſocietatem. Naz ut ait beatus Ambroſius: de pe.
di. ij. Adam cum inuentus eſt ſolus non eſt p̄e
uaricatus: quia mens eius adhebat deo. Sed
recepta ſocietate eue: poſtq̄ tranſgreſſa eſt māda
tum p̄na effecta: ad inobedientiam dei virum
adduxit ſua ſuaſione deuictum: non carnali con
cupiſcentia: que adhuc non vigeat: ſed quadam
familiaritate amicitie: qua ſit frequenter inter ho
mines: vt offendatur de⁹: ne contriſtetur amicus
Exemplum quoq; eſt adam timēdi ⁊ cauē
di excuſationes in peccatis: perpetrata enim cul
pa: ideo deus miſericors eos vocauit dicens. Adā
vbi es: vt conſitentibus peccatum ſuum et accuſā
tibus indulgeret: inquit Gregorius libro moral.
Sed quia hoc facere recuſarunt: excuſantes ſe al
ter in alterum culpam reſtorquentes: vir in mulie
rem: mulier in ſerpentem: quinimo deum incul
pare niſi ſunt: quia ⁊ ſociam ipſe dedit ⁊ ſerpen
tem ipſe creauit: ideo iuſto dei iudicio factum ē:
vt de paradiso egerentur in mundum: cum om
ni poteſtate ſua: laboribus ⁊ erumnis repleti vſq;
ad verticem. Verum quia vt dicit Laſſiodorus
ſuper pſalterium: he due res: miſericordia ⁊ veri
tas id eſt iuſticia in omni iudicio dei coniuncta
ſunt: ita ex iuſticia puniunt hominem: ut euz mi
ſericordia non deferet prouidens miſeris corpo
ris ac anime multipliciter. Dicat ergo quilibet de
mino. A iudicijs tuis timui. Et vt dicitur Eccl̄.
quoniā timor domini expellit peccatum.

Titulus Decimusquartus.

Secundum iuditiū. §. II.

dispositionis dei timendum et reuerendum est redemptionis a diabolo humani generis: de quo iquit Abacuch. iij. c. Domine audiui auditum tuum et timui. Et quod sit istud auditum quod audiens timuit: infra subdit dicens. Cornua. s. crucis in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius. ante faciem eius ibi mors scilicet mortua. Egre dicitur diabolus ante pedes eius. s. deuictus ab eo. Hoc est illud iuditiū de quo Christus dixit discipulis appropinquante passione. Nunc iuditiū est mundi. Nunc princeps huius mundi eiecit foras Job. xij. Princeps mundi dicit diabolus: qui principabatur amatoribus mundi: qui eiectus est a mentibus eorum conuersis ad Christum per mysterium passionis. Siquidem princeps vitioz hostis antiquus fraude homines superans: promissa sibi diuinitate ex ligni esu per quinqz milia. cic. secundū Eusebium annoz tyrannice possidebat. Sed dei filius hominis captiui miseratus hominem suscepit: iudiciū faciens inter hominem et diabolum iustū. Non enim potentia uti voluit ad homines liberandū de manibus eius: sed iustitia et equitate. In carne enim per hypoplasti edita penā imensā crucis et mortis voluntarie ferens: a iudeis et gentibus sibi diabolo instigante illatam: eterno patri per nobis ade debitu rapie exoluit: et veteris piaculi cautionem pio cruore deterisit: ut vnde mors oriebat inde vita resurgeret: et qui per lignū vincebat fructus vitii: per lignū crucis vinceret per Christū dominū nostrum. Ecce iustitia in hoc iudicio. Iustū enim et equum fuit: ut diabolus qui Christū innocentem hominē occidi fecit sua instigatione: nocentē hominē quem frivole subiugarat amitteret: et qui per Christum hominē per crucem satisfecerat per offensa deo: eidē reconciliaretur et relegatus in mūdo ad patriā redire valeret. Unde cū Christo ascendenti angeli interrogarent. Quis est iste qui venit de edom tinctis vestibus de bosra: Respondit Christus. Ego qui loquor iustitiam: et disputo iuditiū salutare. Ita. lxiij. secundū litterā quā pōit Dionysius. Edom interpretatur sanguinea: bosra interpretatur munita. Veniebat ergo ascendens de mūdo sanguineo. i. peccatis pleno: et de bosra. i. de inferno munito et firmato in malo. Veniebat inde tinctis vestibus. Vestes erāt membra corporis quibus anima et deitas detegebatur. Tinctura vestium erat signum vulnerum. i. cicatrices corpore reseruare. In ipsa autem passione cuius signa ascendens reseruauerat. Locutus est iustitiam et iuditiū salutare ut dictum est. Sed o quanta cecitas: quāta peruersitas: quia cum diabolus iam per virtutez crucis eiectus sit tanto labore a dñio hominum: qui tā tyrannice tam crudeliter eos possidebat: tamen iterum uno et quotidiē prebent ei aditus re-

grediendi in eos: et dominandi eis per diuersa genera peccatorum. Et hoc est quod Christus dixit discipulis Job. xvi. Arguet mundū. s. spiritus sanctus per predicatorum: de iudicio quia iam princeps mundi. s. diabolus iudicatus est. Priuatus dominio hominum: expulsus ab humano genere virtualiter: et tamen homines se frequenter et spōte ei subdunt. Cū Leo papa in sermone. Noli o Christiane in veterem vilitatem degeneri conuersatione redire: et diaboli te iterum seruituti subicere. Memento quod precium tuum sanguis Christi est: qui in veritate te iudicabit. i. seueritate iustitie: qui in misericordia te redemit: hec ille. Et sicut ait apostolus ad hebreos: transgrediens quīs legem Moysi duobus vel tribus vestibus sine vlla miseratione lapidatur: quanto magis putamus deteriora mereri supplicia: qui filium dei conculcauerit et sanguinem testamenti pollutū dixerit capi. x. Et ideo a iudicijs tuis timui.

Tertium iuditiū. §. III.

dei dispositionis timendū et mirandū est circa aduersitates et prosperitates temporales Thob. iij. Omnia iudicia tua domine vera sunt: et omnes vię tue. i. opera misericordia et veritas: dixit hec Thobias pater de magna prosperitate qui venerant ad miseriam et aduersitatem temporalem.

Et notandum secundū. b. Gregorium in principio quarti libri moral. quod occulta sūt iudicia dei et timenda et admiranda: cum iusti homines aduersa patiuntur: egestatem: infirmitates: cōtumelias: detractōnes: persecutiones: tormenta: afflictiones varias: et ipsam mortem violentam. Contra impij et peccatores: diuitias: honores: potentiam: sanitatem: nobilitatem generis: abundantia filioz: delectationes cibo et veneroꝝ ad libitum. Occulta quippe sunt ista dei iudicia nobis: quia non apparet nobis iusticia dei. Nam cum iusticia dicet bona bonis tribui: mala malis. Et contrarium videamus in mundo scilicet malos florere et exaltari in temporalibus: bonos autem depriimi. Hec considerantes aliqui gentiles: negarunt dei prouidentiam et iustitiam. Unde Lactantius in. iij. lib. de falsa sapientia: ait de Epicuro philosopho: quod videns Epicurus bonis aduersa semper accidere paupertate: labores: exilia: caroꝝ amissiones: malos contra bonos esse: augeri potentiam: honoribus affici. Videns innocentiaz minus tutā: scelera impune committi. In bellis meliores vinci et perire. Maxime autem commouebat homines in primis religiosos grauioribus affici malis. His autē qui deum oīno negligerent: aut non pie colerent: vel minora incommoda euenire: vel nulla. Hec cogitans causam rationeqz horum ignorans extimauit nullam esse prouidentiam: nullaqz iusticiā.

Capitulum Duodecimum.

hec ille. Seneca quoque in tragedia Ipolit: postquam commendauit multipliciter deum de ordine gubernandi corpora celestia et tempora anni: subdit et dicit. Cur idem quod tanta regis: sub quo vasti pondera mundi librata suos ducunt orbis: hominum minus adesse curas: non sollicitus prodesse bonis: nocuisse malis: Res humanas ordine nullo fortuna regit: spargitque manu munera ceca. Peiora fouens. Uicit sanctos dira libido. Fraus sublimi regnat in aula. Tradere turpi fastes populus gaudet eisdem colit atque odit. Tristis uirtus peruersa tulit premia recti. Fastos sequitur mala paupertas. Utique potens regnat adulter: hec ille. Quia ignorabant hi diuinam prouidentiam: ideo non intelligere poterant iudicia domini iusta. Et ut ait sapientissimus Salomon in Ecclesiastico. viij. Eo quod eque uersa eueniunt iusto et impio: bono et malo: mundo et imundo: ymolant: victimas: sacrificia coterenti etc. Ideo corda filiorum hominum impleantur malitia et contentu in uita sua: et post hec ad inferos deducuntur. Sed uiri sapientes et serui dei: et si aliquando in huiusmodi iudiciis dei videant aliquantulum commoueri: secundum illud psalmi. Mei autem pene moti sunt pedes. scilicet affectum: pene effusi sunt egressus mei. i. opera extra uiam uirtutum: quod zelauit super uiam pacem peccatorum uidetur. Et infra. In labore hominum non sunt: et cum homines non flagellabunt: ideo tenuit eos superbia: et opti sunt iniquitate. Et dixi. Ergo sine causa. i. utilitate iustificauit cor meum: et laui inter innocentes manus meas. scilicet innocenter operatus sum. Et fui flagellatus tota die: Sed quod citius ad lumen ueritatis se vertens subdit. Si dicebam Narrabo sic. quod sine causa. i. utilitate bene fecerim et aduersa pertulerim malis hominibus prosperantibus. Ecce nationem filiorum tuorum reprobauit: cum scriptum sit. Flagellat deus omnem filium quem recipit: ad Hebr. xij. Et puer. iij. inquit Salomon. Quis diligit deus corripit et quasi pater in filio complacet sibi. Hinc illa sanctissima et castissima Judith: ait. c. viij. Abrahā per multas tribulationes probatus: amicus dei effectus est: sic Isaac sic Jacob: sic Moyses. Et omnes qui deo placuerunt per multas tribulationes transierunt fideles. Illi autem qui non susceperunt temptationes cum timore domini: exterminati sunt. Et in. c. ix. ad dominum ipsa in oratione loquens ait: hoc factum est quod uoluisti. Omnes uie tue preparate sunt: et tua iudicia. i. dispositiones in prouidentia tua posuisti: hec ipsa. Que prouidentia cum sit sapientissima omnia iuste iudicat et disponit. Unde et sapientie. xij. dicitur. Neque enim est alius deus quam tu: cui est cura de omnibus: ut ostendas quoniam non iniuste iudicas. In predictis iudiciis autem ex hoc diligenter consideranti potest intueri iustitia simul cum misericordia: quia cum iustitia exigit ut nullum malum transeat impunitum: et nullum bonum irremuneratum. Et lep-

tes in die cadat iustus: ut scribitur proverbiorum xxiij. Per flagella iustus purgatur a vitiis suis: et humiliatur: aut meritum augetur: ut in futuro ubi grauius affligitur pro peccatis liber existat vel ei maior gloria preparetur ecce misericordia. Et reprobis aliquid boni in seculo agit quod ne remuneratione careat: cum non sit dignum bonorum illud eterno premio: saltem temporali prosperitate remunerationem accipiat: vel non ita grauitur in futuro crucietur: ecce misericordia: ita notat Crisostomus. de pe. di. iij. quid ergo. Ceterum dicit beatus Gregorius in. iij. moral. quod occultiora sunt ad huc iudicia dei et magis timenda: cum sancti uiri habent hic prosperitatem honorum: dignitatum: diuitiarum: sanctorum et huiusmodi: et mali habent aduersitates: paupertatem: infirmitates et alia huiusmodi: quia dubitari potest. Utrum sanctis uiris detur talis prosperitas ad maiorem boni sui et salutis promotionem: vel ad remunerationem bonorum operum que facit. Et de malis sustinentibus aduersa dubium est. Utrum illi deus aduersa intulerit ut resipiscat a suis iniquitatibus: an si bi illa aduersa eueniant ad initium damnationis eterne: et quasi arrā iuxta illud Deum. xxxij. Ignis succensus est in furore meo: ait dominus: et ardebit usque ad inferni nouissima. i. vindicta seu punitione hic incipiet: et in inferno terminus accipiet: ut accidit Herodi anthiocho et alijs. Et ideo concludit beatus Gregorius: quod sancti uiri suspectam habent sui prosperitatem: timentes ne deus velit eos hic remunerare. Et ideo quilibet dicat. A iudiciis tuis timui. Sicut ait Thobias filio suo. Multa bona habebimus si timuerimus deum: et recesserimus a malo et fecerimus bene. Thobie. iij.

Quartum iudicium. §. III.

dei scilicet electionis et reprobationis hominum: super omnia timendus est. Nullus enim scire potest quantumcumque sit bonus vel malus: de sui saluatione vel damnatione: nisi ei esset a deo reuelatum quod rarissimum est: Et ideo ut ait apostolus ad Romanos de huiusmodi materia loquens capitulo. xi. Noli altum sapere sed time. Huiusmodi iudicia admirans ipse apostolus et timens: ait eodem capitulo. O altitudo sapientie et scientie dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius. Siquidem secundum beatum Thomam super epistolas pauli. Sicut in edificio materiali necessarium est ad perfectionem ipsius aliquos ex lapidibus quibus constructur poni inferius in fundamento sub terra: aliquos supra terram in parietibus. Sed quod tales lapides eiusdem aptitudinis ponantur infra: et tales supra: non est necessarium: sed simpliciter hoc est ex voluntate edificantis. Ita ad perfectionem vniuersi et

Titulus Decimusquartus.

pulchritudinem: necesse est aliquos eē ūtra i infer
no damnatos: i quib⁹ punitis clareat iustitia dei:
aliquos supra in celo beatificatos: ex quoz glori
ficatione relucent misericordia dei. Sed q̄ iste ta
lis damnetur: ille alius saluet: hoc ūm̄r dependet
ex bñplacito dei: quētum. s. ad p̄destinationem v̄l
p̄scientiam: que merita ⁊ demerita p̄cedunt: sicut
dicit apl⁹ de Jacob ⁊ Esau: cū nondū essent na
ti nec aliquid boni uel mali egissent: dictum ē. s. a
deo per propham malachiaz. Jacob dilexi: Esau
aut odio habui. Nulluz tñ deus dānat nisi culpa
sua precedente p̄p̄ia voluntate: nec aliquem sal
uat nisi gratia p̄ncipaliter operante ⁊ operib⁹
bonis. Unde. b. Aug⁹. Nec de iudicio dei q̄rimur
quo meritos deserit: ⁊ misericordie eius gratias
agimus qua liberat non meritos liberari. xxiij. q.
iij. Nabuchodonosor. Et de tyris ⁊ sydonijs de
q̄bus dicit dñs in euangelio: q̄ si fuissent facte vir
tutes in eis que facte sunt in bethsaida ⁊ caphar
naum ciuitatibus. s. iudeoz: penituisset. Dicit. b.
Aug⁹. Nos etsi ratione facti profunditatē iudicij
eius penetrare non possumus: manifestissime tñ
scimus ⁊ verū esse quod dixit: ⁊ iustū esse q̄d fecit
q. c. §. de tyris. Circa huiusmōi igit iudicia tūmen
dum est ⁊ admirandum: nō aut curiose inquiren
dum: vel de iniustitia arguenduz. Unde. b. Aug.
super Jo. Magna gratie cōmendatio. Nemo ve
nit. s. ad Christum nisi tractus. s. a gratia. Quem
autem trahat ⁊ quem non trahat. Cur istum tra
hat illum non trahat: noli iudicare si nō vis erra
re. Semel accipe ⁊ intellige. Nōduz traheris: oia
vt traharis. ¶ Q̄ etia⁹ aliqui certo tpe videant
magnis virtutibus eminere apud homines: post
modū in aliquo vitio alijs cōiter detegūt: vt qui
liberalitati inseruiebāt iustitias exerceāt. Et qui
misericors fuerat: iuxta vite sue terminū rapaci
tatis ⁊ crudelitatis stimū inardescat. Et plerūq̄
vt ait. b. Greg⁹ sup Ezē. h. supbia latet ⁊ castitas
inotescit. Et iō ostēsa diu castitas circa finem vite
p̄ditur: q̄ cooperta superbia vsq̄ ad finē vite i
coacta retinet. Alius pacie studet: s̄ iudicare alijs
⁊ malitiā i corde tenere nō cauet. fite⁹ manifeste
spaciens: q̄ diu latuit dolēs. Quod ait. b. Greg⁹.
Valde iusto iudicio dei agit vt perdat ⁊ ante ho
mines vnde hoibus placuit: qui hoc vnde deo dis
plicuit corrigē nunq̄ curauit: iō aliqui qui non p
seuerant vīa sanctitatis arripiūt: qui iccirco vturi
bus iter nō peruenturi sūt vīa qua gradiunt ostē
dat. Quoz casus vtilitate nō modica electoz p
uectibus seruit: quia illoz lapsum dum cōspiciūt
de suo statu contremiscunt. Hec oia. b. Greg⁹. de
pe. di. ij. multi. ps. lxxv. Terribilis in consilijs deus
super filios hominum.

Quintuz iudicium. §. V.

seu dispositio dei est circa statuū hominū diuersi

ficationem. quod admirandū ē sapie. xij. Tu cñe
dñator virtutis: cū tranquillitate iudicas: ⁊ cum
magna reuerentia disponis nos. Sicut diuina. p
uidentia regna constituuntur humana: ut ait. b.
Aug⁹. de ciui. dei: ita ⁊ officia ⁊ exercitia hominū
a deo disponūtur varia: ad pulchritudinē vniuer
si: disponitq̄ sapiētia dei omnia suauiter: vt dicit
Sapie. viij. dū videlicet sicut naturalibus causis
dat vtutē sine violētia. pducendi suos effectus: ita
⁊ hoibus volūtarie agentibus dat aptitudines in
clinatiōes naturales diuersis ad diuersa exercitia
quibusdam ad artes nobiles ⁊ exercitia notabilia
vt ad regendum: alios ad docendum. ¶ Alijs in spi
rat statu⁹ religionis. Alijs clericatus. Alijs mat̄i
monij in statu laicali. Et ex laicis ipsis quidam in
clinantur ⁊ se applicant ad militiam: quidam ad
negociationes. Alij ad artificium lane vel lini vel
serici: alijs ad artē fabulem architectoziam vel au
riscinam: alijs ad agriculturaz naualem vel serui
lem. Et cum ratio sp̄ deprecetur ad optima secun
dū p̄m: ⁊ oēs hoies natura scire desiderāt ⁊ peri
culosa ⁊ multū laboriosa sensualitas honeat: ide
est q̄ nō oēs eligunt nobilioza exercitia ⁊ minus
periculosa: ⁊ nō tñ laboriosa: sed diuersi diuersa
seruilia: nisi quia dei iudicio occulto vt nō deficiat
natura in necessarijs sit. Aliqui habeant aptitudi
nem ⁊ inclinationem ⁊ ab alijs applicetur ad ar
tē docēdi. Alij assumant ad regimina. Alij se ap
plicāt ad militiā agriculturā. Vel alias artes vilis
simas: ⁊ cum incidant in multa pericula vt patet
in militia ⁊ nauali exercitio nesciunt eas deserere:
sed vsq̄ ad mortem delectabiliter eas exercent:
sic disponente diuina prouidentia. ¶ Magna sūt
iudicia tua domine dicitur Sapientie. xvi. ⁊ ine
narrabilia verba tua. Quis posset rationem assi
gnare iudicij diuine dispensationis: quare mutat
regimina de gente in gentem. Quare prima mo
narchia fuit in assyrijs: postea in medijs: ⁊ perius
sub Lyro ⁊ Dario. Deinde in grecis sub Alexan
dro. Demum in romanis sub cesare Julio. Et sic
de ciuitatibus aliquando dominantibus: aliqua
do alijs seruientibus: quid in huiusmodi nisi q̄a
iudicia dei abyssus multa. ¶ Permaxime autem
quis habet timere in dignitate constitutus: ⁊ pre
cipue ecclesiastica: cui incumbat cura animarū.
Unde beatus Gregorius dicit quisquis sacerdotū
non ad elationis pompam: sed ad vtilitatem adi
pisci desiderat: prius vires suas cum eo quod sub
iturus est onere metiatur: vt si impar est: abstine
at: ⁊ ad id cum metu etia⁹ cui se sufficere extimat
accedat. j. questione. j. non est putanda in si. Et
beatus Augustinus honore prelatus sit vobis: tñ
more coram deo prostratus sit pedibus vestris.
Considerare enim debet: quia Saul ⁊ si recusans
ex humilitate regimen: ex domini voluntate fa
ctus est rector populi: tunc melior omnibus:

Capitulū Duodecimū.

postea in regimine deterior oibus factus reprobatus est. j. Regū ultio. Sic et quilibet i statu suo timere debet et nō securū se credere: ne in defectus plurimos incidat in arte sua etiam ignorans: et ne ut dicit. b. Aug⁹ in li. confessionū qui debuit et potuit fieri ex deteriori melior fiat ex meliori deterior. Unde Thobias filiū ab infantia docuit timere deū: et abstinere ab oī peccato.

Sextum iudiciū. §. VI.

diuine dispositionis est in tolleratione malorum. De h⁹ iudicijs potest itelligi illud ps. Iudicia tua iucunda. Tollerat enī deus peccatores: ne subito eos puniat de malis et de mundo eripiat multis d⁹ causis: que iucunditatē et leticiā menti bonorū p⁹stant. Multi tamen ex hoc perturbant querulantes contra deū: quasi sibi deus non curet et ex hoc audaciā sumunt ad mala faciēda. Unde dī Eccl⁹. viij. Etenī quia non p⁹fertur cito contra malos iniā: absq⁹ vllō timore filij hominū perperant in illa. Attū ex eo q⁹ peccator centies fac malū et per patientiā sustentatur. Ego cognoui q⁹ erit bonum timentibus deū: qui verent faciem eius: hec ille. Cum enī boni recipiunt: iniurias: vel vident mala exempla iniquorum: exēplo dei qui eos tollerat: discunt et ipsi malos paciēter ferre. Unde. b. Aug⁹. Tu bonus tollas malos: si cut et Christus tolerauit iudam. Idem. b. Aug⁹ super Jo. Quid voluit dominus noster Iesus Christus fratres charissimī admonē ecclesiā suā: quādo vnū perditū hīc voluit inter duodecim: nisi ut malos tolleremus ne ecclesiā diuidamus. Ecce inter sanctos Judas est. Ecce fur est Judas. Et ne cōtendas: fur et sacrilegus: et nō qualiscunq⁹ fur: sed loculoz: sed dñicoz: sed sacroz et c. xxiij. q. iij. quid voluit. Hoc quoq⁹ bonū sequit multoties ex diuina expectatione malorū: q⁹ cōuertūtur ad deū. Lū Paulus p⁹sequebatur ecclesiā dei et per totam iudeam insania et furijs ferebatur: sāguinem sanctoz sine intermissione sitiens: si de⁹ voluisset punire: ecclesia Paulum tñ doctorem: tñ predicatorē non habuisset: qui plus omnibus aplis laborauit: et plures puerit. Unde et parabolice hoc Christus innuit cum paterfamilias dixit seruis. Ne forte cum zizanijs eradicez simul et tritū cum: finite vtraz crescere vsq⁹ ad messē. Math. xij. zizania tñc. s. tpe illo erat Saulus: s. futurū erat per cōuersionē optimū triticuz: vnde si euulsa fuisset. i. mortuus: non fuisset effectus triticum. Sed et si mali diu tollerati non conuertantur: sed in malis perseuerent: adhuc de eis de⁹ elicit bonū quia videlicet sunt ad excitandum patientiā bonorum et augendum eis meritum. Si non fuisset crudelitas tyrannorum infidelium persequentiū Christianos: nō esset consecuta corona martyrum: vnde ps. Supra dorsum meum fabrica-

uerunt peccatores. Et quid: coronas premiorum: percutiendo et persequendo eos. Unde. b. Gregorius Abel esse renuit: quem Chaim malitia non exercet. Ferrum quippe mentis nostre pertingere non potest ad acumen virtutis seu veritatis: si nō eraserit eum lima aliene prauitatis. vij. q. j. §. est et aliud. Unde et minimus ex. vij. fratribus machabeis: visa crudeli occisione fratru ait regi anthiocho. Fratres mei modico cum dolore sustentato: sub testamento eterne vite effecti sunt. i. promissione. s. ppter cruciatus. Tu vero iudicio dei iustas superbie penas exolues. ij. machabeorum: vij. Et sic a iudicijs tuis timui cauendo mihi ad contemnendum talem dei dispensationem Eccl⁹ ij. Qui timent deū inquirent que beneplacita sunt illi.

Septimū iudiciū. §. VII.

dei est circa dispositionem conuersationis varie suorum suorum: ps. xvi. Exultauerūt filie iude ppter iudicia tua domine. Filie iude sunt anime iuste: filie ecclesie que Christum confitentur laudando. Judas enī interpretatur confessio. Et iste exultant considerando iudicia dei. i. dispensationes circa bonos. Non enī deus contulit aut cōfert omnia dona sua vni: sed ut ait apostolus. j. Cor. xij. Alij datur per spiritum sermo sapientie. Alij sermo scientie et c. ut per hoc sibi inuicem boni seruiant: ut sibi alios preferant in eo quod ipsi non hnt. Itē q⁹ aliqui cū magna sanctitate boni polleāt mirabilia faciētes: aliqb⁹ tñ defectib⁹ detinēt dei iusto iudicio: ut ide humiles sint: et cū magna operāt a deo recognoscāt: nō suis virib⁹ tribuant: expimento edocti: quia nec minima vitia cum oī conatu suo vincere possunt. In cuius figurā legit in li. iudi. q⁹ filij isrl in terra pmissionis: cum magnam stragem canoneoz fecisset: et multos et magnos reges vicissent: tñ n potuerūt eicere Jebuseū s. habitauit cū eis: factus tributarius. Jebuseus i terpretat cōculcatio et significat paruos defectus qui cōculcantur a sanctis q⁹ pro nihilo habiti. Hi habitāt cū sanctis: q⁹ nec ex toto pnt vincere: sed tñ sūt tributarij subditi rōni: et ei in aliquo viles q⁹ tributū dātes: sicut narrat. b. Greg. i. iij. dial. de Isaac ciro: qui cum esset ex mie scitatis ita letus erat exterius: ut dissolutus videretur. Et illi qui cum iuda machabeo preliantes pro dño: vnde et boni plurimi occisi sūt ab infidelib⁹ idolatrie: et as signat ibi rō occisiōis eoz: qd. s. acceperūt de vōa rōs idolorū gētiliū eis phibit i lege: q⁹ repta sūt sub vestib⁹ eoz. Un alij bñ dixerūt iustu iudiciū dei i hoc q⁹ abscondita fecit manifesta. ij. Machabeo. xij. Item quia ad diuersitatem corporum seq⁹ diuersitas morum: ac etiam oculo dei iudicio: ex electis dei diuersi ad diuersa opera instigantur. Et qui in minori statu se inuenit: aliquādo maior

Titulus Decimusquartus.

in sanctitate coram deo reperit: ideo nō debet q̄s esse facilis ad iudicandū de profectu alicuius: vel se alteri sponere: q̄ spiritui p̄dicator est dñs: iquit Salō Hiero: cōtra Iovinianū. Quis ignoret sub alta vel altera sm aliā līam dei disp̄satione. i. iudicio seu dispositione oēs retro sanctos eīdem fuisse meriti: cuius nūc sunt Christiani. Quō Abrahā placuit deo in coniugio: ita nunc v̄gines in castitate: seruauit ille legi 7 tempori suo: seruamus nos legi 7 tempori nostro: de pe. di. ij. si enim Exemplum de pannutio qui eq̄paratus ē i merito symphonico: 7 postea cuidam mercatori laico: 7 postea cuidam coniugato: vt habetur i vitis patrum. Et etiā de heremita q̄ adequatus est in premio b. Grego. pape. Unde 7 signatē dicit p̄nceps aplo. Aci. x. In veritate comperi: q̄ n̄ ē acceptor psonarum deus: sed in omni gente quicūq̄ timet deum 7 operatur iusticiam: acceptus est illi. Sic patuit de illo Cornelio centurione gentili: quem baptizauit tunc. Unde 7 b. bernardus in epistola ad fratres de monte dei. Non putes solem nō lucere nisi in cella tua: lucet vtiq̄ 7 alibi. ¶ Itē 7 sancti homines aliqñ aliqua faciūt extra leges cōmunes dei vel hominum: ex oculo dei iudicio 7 inspiratione. s. s. Sicut in veteri testamento Sāson se ipsum occidit. Osce ppheta ad vxorem fornicariam accessit. Hester in virū assuerū gentilez accepit. In nouo testamēto Alexius vxorē desp̄sata de presenti absq̄ religionis igr̄ssu dimisit. Quidam ex patribus ad meretricē Thaidam in trauit vt eam cōuerteret: quod 7 secutū est. Hoz opera sunt veneranda: sed non imitanda: vt dicit Gratianus: nō condēnenda sed pie interpretāda. ¶ Itē oculo dei iudicio agitur vt sancti viri sine p̄cedenti exercitio 7 conatu oōnis: lectionis: vel meditationis: eleuentur ad diuina gustāda 7 itūēda: 7 in magnū seruoem accendātur. Aliquādo vero 7 si conentur 7 laborent vigilijs: orationib⁹: 7 abstinentijs ad diuina contemplanda 7 affectū celestium hauriendūz tedio afficiantur: nec aliqd interioris deuotionis attingant: sed aridi 7 vacui inueniantur. Quod quidem accidere potest multiplici ex causa: vt dicit venerabilis Cassianus in coll. patrum: videlicet vel propter negligentiam p̄cedentem dando se loquacitati 7 alijs inutilibus occupationibus: vel ut a deo recognoscant donum cum visitatur consolatione eius 7 humilis existat expertus: quia ad libitum habere illud non potest: vel ne hic affectu requiescat vt Petr⁹ in transfiguratione: sed aliā patriam querat: vbi non est illa interpolatio sed continua dei fruitio vel etiam vt diligentius huiusmodi visitationes dei conseruet: cauendo a contrarijs: dicatur ergo cum propheta. Omnia que fecisti nobis domine i vero iudicio fecisti. Et ideo ut ait Thobias. xij. capitulo. In timore 7 tremore confitemini illi: 7

exaltate illum in operibus vestris 7 cum ps: dici to. Cognoui domine quia equitas iudicia tua. De timore filiali in quo consistat 7 in quo differat ab initiali. La. XIII.

Sextus timor dicitur filialis siue castus. de quo ap̄lus ad Ro. viij. Non accepistis spiritūz seruutis in timore: sed spiritum adoptionis. i. filiationis in amore: in quo clamamus abba pater. Et in ps. xviij. Timor domini sanctus: alia littera habz castus: permanet in seculum seculi: non solum in seculo isto habetur iste timor: sed etiā in vita beata que dicitur seculum seculi in successiuū. s. p̄sētis seculi. Sicut enī alia dona spiritus sancti sunt in beatis: ita 7 donū timoris: sed ad alium vsūz q̄ in presenti. Differt timor filialis ab initiali de q̄ supra: sicut perfectus 7 imperfectum: 7 cōparando timorē quem habet bonus filius erga patrem cūz est adolescens: ad timorem quem habet cum est perfectus vir. Nā cum est adolescens timet patrē ex quadam naturali beniuolentia 7 reuerentia 7 faciens eius voluntatem 7 mandata obseruans p̄ncipaliter: timet tamen 7 verbera 7 duras icrepationes: ex quo etiam magis sollicitatur ad bonum: sed cū factus ē vir 7 bonus: solum timet ex reuerentia 7 naturali affectu: faciēs que sibi sūt bñ placita: 7 quasi nil timens flagella eius vel puatorem hereditatis: quia tantum confidit de affectu patris ad eum ex bonis moribus eius 7 obedientia: q̄ non intrat in mentem eius: q̄ velit puare eum hereditate vel ipsum verberare. Et si faceret ex affectu ad eum: paratus est patienter ferre. Dicitur etiam castus timor iste secundum beatus Augusti. quia assimilatur timori castissime vxoris que cauet ab omni offensa erga sponsum timens non punitionem eius. sed minorationem dilectionis. Unde gilbertus. Timore seruili 7 filiali timeatur sponsus. Timore seruili a sponsa adultera ne veniat vindicaturus. filiali ne tardet in veniēdo 7 cum venerit ne discedat. Exemplum huius ponitur in li. de. vij. donis. Quedam mulier valde spiritualis cum diu caruisset sensibili sponsi visitatione: afflicta 7 languens timore 7 desiderio: dixit fidei tanquā pedisse q̄ sue vt iret ad sponsūz 7 eum adiurando per articulos suos quasi per carmina: 7 vrgendo seruidis orationibus 7 profundis suspirijs venire compelleret. Spei vt venientē cum gaudio susceperet: 7 ad influendas multo das eius delicias cordi arido p̄ijs desiderijs 7 gemitibus eū artaret. Caritati vt susceptūz capet 7 captū vinculis dilectionis ligar 7 astrigēt 7 astrictū tenēt: quod 7 factū ē. Un̄ iestimabile 7 durabile fēit p̄solationē: h̄z hūctiorē q̄ p̄ aliq̄ icōmodo qd sibi timet iminē puatōis rezz vl̄ exilij: ul̄ ē mortis: non dimittit quin faciat quod credit esse

voluntatis dei: vt fecit Thobias: qui non obstante prohibitione regis et cōminatione mortis: nō dimittebat occisorū sepulturā. Thob. j. Hūc timorē h3 qui zelo dei succēsus: offensā dei nō sustinet trāsi re impunitā: vt Mathathias qui occidit publice idolatrātem et hoc mandantē. Hunc timorē habuit Jo. baptista: cū antra deserti teneris sub anis ciuium turmas fugiēs petiuit: ne leui saltē maculare vitam fame possit. ¶ Legit in historia tripartita: qd mos erat romanorū: qd in magnis festiuitatibus imperatores facerent ante se deferre pro honore impiali: aurū et thus: et dabant apponentibus munera. Julianus autē apostata imperator et inimicus christianoꝝ: volens christianos qd daz fieri idolatras: occultatis idolis ibi christianis thus igni iussit apponē. Illi at nō aduertētes idola thus igni apposuerunt pro honore imperiali: et statim aurū datū acceperūt. Cum autē in cōuiujs Christū benedicerent et iuocarēt: dixerunt idolatre. ¶ Quomodo eum inuocatis nunc: quem paulo ante negastis? Tunc aduertentes deceptionem eis factam de idolo occultato: aurum receptum abiecerunt: et imperatori clamauerunt dexterās eorum debere amputari: quia thus in ignem poluerant et aurum acceperant: licet idola nescirent nec in eorum honore hoc fecissent: sed ignoranter cum essent veri christiani. Hi vt boni et legitimi filij celestis patris: potius volebant decapitari: qm modico deum offendere patrem: vel ei displicere. Et misericordia eius a progenie i progenies timētibz eum: tali timore Luce primo.

¶ Quia igitur uterqz. §. I.

timor. s. initialis et filialis domini ē: et gratie dei cōiunctus: vnde meritorius et deo gratus: et difficulter pōt alter ab altero discerni: ideo de vtroqz si mul agēdo quo ad fructū et vtilitatē eorū. Sciedum est qd inter cetera septē genera bonorū operatur in aia timor iste initialis vel filialis. ¶ Primus est quia a peccato reuocat: retrahendo hominē ne ipsum committat. vnde dicit puer. xiiij. Timor domini ē fons vite vt inclinet quis a ruina mortis. Et eiusdē. viij. Timor domini odit malū. i. peccatū. Talis eni timor initialis vel filialis: ē cū amore dilectionis. Et quanto quis plus diligit deum: tanto plus timet ostēdē eū: et fugit et cauet ab his que nouit deo displicere. Et malum peccatorū solū est illud quod deus odit: et displicet ei: quia est priuatio boni et contrarium lumini veritatis et rationis: ideo qui timet deum odit malum peccati: et declinat ab eo vitando occisiones ne incidat in illud. ¶ Si ex fragilitate ceciderit: nisi a timore ceperit: non poterit egredi de fouea eius: vnde dicit Eccl. j. Timor domini expellit peccatum. Et qui sine timore est non iustificabitur: et Eccl. secundo. Qui timeant dominum preparabunt corda sua: et

in conspectu domini sanctificabunt animas suas sicut publicanus pre timore confessionis stas a lōge: nec oculos ad celum audens leuare: confitens se peccatorem: recessit iustificatus. Sicut contra phariseus superbus et sine timore reuerentie orās a templo abiit reprobatus Luce. xviij. vnde cōdominus dedit legem decalogi in monte synai. vidente populo voces et lampades et sonitum bucine montēqz fumigantem: exterriti et pauore cōcussi steterunt procul dicentes moysi. Loquere tu nobis et audiemus. Non loquatur nobis dominus ne forte moriamur. Et ait moyses. Nolite timere s. timore carnalis: vt enim probaret vos dominus venit: et vt terror eius esset in vobis: et non peccaretis. s. a timore retenti ad hoc. ¶ Secūdo timor domini illuminat mentem circa agenda Eccl. x. Qui timetis deum diligite illum: et illuminabuntur corda v̄a. Unde in vitis patrum abbas iacob dixit: sicut lucerna obscurum cubiculum illuminat: ita timor domini si venerit in corde hominis illud illuminat: docens omnes virtutes et mādātā dei. In cuius figuram habetur Luce. ij. qd simeon quia erat iustus et timoratus: meruit illuminari ad cognoscendum verbum incarnatum: dicens. Viderūt oculi mei salutare tuū. Et Abrahe obediēti ad imolandum filium ob timorem domini filialem: dictum fuit. Nunc p̄gnoui qd timeas dominum Gen. xxij. ¶ Tertio timor domini solertiam prestat ad operandum Eccl. vij. Qui deus timet nihil negligit. s. inuestigare eorum que scire debet: sed sollicitatur querere: audire: legere que oportet eum scire: atendēs illō a tli: ignorās ignorabitur. Nil etiā negligit operari eorum que sit necēia ad salutem secundum illud. Qui timet dū faciet bona: non vnum: sed omnia que illi mādāt deus. b. Gregorius. Deum timere est nulla ei mādātā preterire. Nil etiā negligit eorum que facē potest ad dei honorem et salutem proximī. Cum enim talis timor conuertatur cum amore. Sicut amor dei nunq̄ est ociosus. Operatur enim magna si est. Si operari rennuīt amor nō est inquit. b. Gre. i. homelia et filialis. Et sicut ignis nunq̄ dicit sufficit: ita perfecte deū timens vt dicitur Eccl. Cum p̄sumauerit homo. s. perfecte conuersatus tunc incipiet. s. secundum desiderium suum: et cū quieuerit in p̄templatōe: tunc operabit. ¶ Quāto roborat contra hostes et superat prouer. xiiij. In timore domini fiducia fortitudinis. Et in ps. xvij. Firmamentum est dominus timendum euz. b. Gregorius: timor domini in via dei operatur fortitudinem. In via seculi operatur debilitatez. Ancora mentis que scilicet eam firmat in fluctibus maris idest aduersitatibus: est pondus timor. Et sicut timor naturalis p̄sumit carnes materialiter: ita timor domini carnales concupias: ne qd viciat ab eis: ps. Cōfite timore tuo cānes meos

Titulus Decimusquartus.

Interrogatus abbas Macharius: cur ita esset sic
cus et mater: cum comedebat sicut cum ieiunabat
Respondit: sicut lignum cum quo carbonem ver
santur et reuersantur semper consumitur ab igne
omnem viriditatem dimittens et humiditatem:
ita si homo tenuerit mentem suam in timore do
mini: ipse timor carnis et ossa consumit: ossa duri
tie mentis. In huius figuram legitur. ij. paralip.
xx. q. cum Josaphat rex iuda monuisset populu
suum ad timorem domini: dicens. Sit timor do
mini super nos et cum diligentia cuncta facite. Ve
nientibus contra eum in prelium filijs Amon et
moab: et habitatoribus montis seyr: et de syria et
alia multitudine quasi innumerabili: victor: iam ha
buit de inimicis mutuo seinuicem occidentibus.

Quinto timor domini a penis liberat presenti
bus et futuris ps: quomodo miseretur pater filio
rum miseris est dominus timentibus se: quonia
ipse cognouit figmentum nostrum: prouer. x. Ti
mor domini apponit dies et anni impiorum breuia
buntur. Achab rex israel: cum audita cominatio
ne sibi facta per Helyam de exterminatione sua
propter mala eius: timens humiliavit se: induit
cilicio: dixit dominus. Non inducam malum hoc
in diebus eius. iij. R. xxij. **N**iniuite audita predi
catione Ione de subuersione sua quia timuerunt
dominum vt habetur Ione. ij. liberati sunt a fu
tura subuersione. Job: quia erat timens deum et
recedens a malo Job. j. Post amissionem subita
tie: familie: et sanitatis: que patientissime sustinuit
in timore domini: dicens quasi tumentes fluctus
timui dominum: restitutus est in omnibus et am
plificatus. Narrat beatus Gregorius in. iij. dial.
de quodam sancto viro: qui in morte mirabiliter
timuit. Mortuus autem apparuit in stola candi
da cuidam et gloriosus. Et cum ille quereretur cau
sam quare ille tantum timuerat in morte. Respon
dit q. pauor ille ipsu purgauerat: iuxta illud Job
xli. Territi purgabuntur: vnde et beatus Gregorius
ibi dicit: q. sancti aliquando multum timent in
morte: ut ipse pauor purget qd in eis purgandus
est. **S**exto timor domini letificat: delectat et co
seruat Eccl. j. Timor domini dabit delectationem
cordi et leticiam et gaudium. ps. Quam magna mul
tudo dulcedinis tue domine: quam abscondisti ti
mentibus te. De saluatore nostro legitur: q. post
quam cepit pauere et mestus esse: apparuit ei ange
lus confortans eum Luce. xxi. ad innuendu post
timorem domini sequi consolationem: et merito:
quia gratiam dei que maxime animam letificat
et confortat: promoueri facit et conseruat. Dicit
enim beatus Bernar. super Lanf. In veritate co
peri nihil esse ita efficacem ad promerendam: retine
dam: et recuperandam gratiam dei: quanto si omni
tempore coram deo inueniaris: non alta sapere sz
timere. Et beatus Hieronymus in epistola dicit.

Timor est custos virtutum securitas ad lapsum
Ista. super quem requiescet spiritus meus ait do
minus: nisi super humilem et quietum: et tremete
sermone meos. **S**eptimo et ultimo. Timor do
mini beatitudinem supernam impetrat et procu
rat Eccl. xxiij. Timenti deum beata erit anima
eius: ps. Dediti hereditatem timentibus nomen tuu
Et quid est hereditas patris celestis: nisi beatitu
do que complectitur omnia bona patris eterni que
reseruatur filiis suis seruantibus mandata eius.
Præuatur filius patris hereditate propter ingratitu
dinem et offensam erga eum. Latroni ex parte dex
tra cum Christo crucifixo deum timenti et sociu
arguenti: q. non timeret deum impacienter ferens
penam crucis: dixit Christus. Hodie mecum eris
in paradiso Luc. xxiij. Abbas arsenius cum spiri
tum esset traditurus: multum timebat: et cum astan
tes patres dicerent. Et tu times mortem ille ait: i
veritate timeo: et semper timui factus monachus
Et hoc dicto in pace quieuit ad gloriam eternam
pergens.

De timore reuerentiali et q. deus propter. vij.
est timendus. Capitulum. XIII.

Septimus timor e
reuerentialis. qualis est timor quem
habent coniunctissimi et amicissimi
ad dominum suum: de quo Hieron. ait. Quis non
timebit te o rex gentium: perfectissime hic timor
habetur in vita beata: quia ibi perfectissime cogno
scitur magnitudo et perfectio dei ps. Timor do
mini sanctus permanet in seculum seculi: i. in alia
vita que sequitur ad istam videlicet in gloria. Unde Jo.
in apoc. Audiuit angelos in ciuitate superna di
centes. Laudem dicite deo nostro omnes sancti
eius: qui timeatis deum pusilli et magni. **P**roce
dit autem iste timor reuerentie et admirationis ex
vij. que excellentissime reperiuntur in deo.

Primo propter eius essentie summam maiestatem.
Propter eius potentie imensitatem.
Propter eius sapientie infinitatem.
Propter eius immensam bonitatem.
Propter eius misericordiam et pietatem.
Propter eius iusticiam et equitatem.
Propter eius prouidentiam et eternitatem.

Quatuor ad primum. §. I

est deus timendus et reuerendus propter essentie i
mensitatem in presenti vita non possumus scire
de deo quid est: sed tantum quia est: vt dicit. Jo.
damas. Et ideo non timeamus nec reueremur deum
vt decet. Sed in patria sciunt sancti de deo quid e
clare intuentes essentia eius. j. Jo. ij. Cum appa
ruerit nobis similes ei erimus. Videbimus enim
eum sicuti est. Unde canit ecclesia de ipso deo.
Maiestatem tuam laudant angeli: adorant dominatioes:

cremunt potestates celi celorumque uirtutes ac be-
ata seraphim: qui non cessant clamare una uoce
dicentes. Sanctus: sanctus: sanctus dñs deus sa-
baoth. Hoc refert Isaias audisse. s. seraphim cla-
mantia. Sanctus 7c. ante thronum diuine maie-
statis. Isa. vi. Et quid est iste clamor: quedam ad-
miratio cū reuerentia circa mysterium. s. trinita-
tis. Et ut ait. b. Bernardus. Trinitatem persona-
rum i unitate essentie querere. s. curiose 7 per rō-
nes temeritas ē. s. i uita pñti. Credē pietas ē. Nos-
se: uita eterna est. Equidem cū dñs mittere uellet
moysen ad filios israel ad significandum eis ex p-
te sua: q̄ uolebat liberare eos de seruitute egypti-
aca: dixit moyses dño. Si interrogauerint me filij
israel: quia est qui mittit te: 7 qd est nomen eius:
quid dicam? Rñdit dñs. Ego suz qui sum: hec di-
ces filijs israel. Qui est misit me hoc est nomē p-
pñssimū dei: qd nulli aliq̄ conuenit. Nam cū ois
creatura mutetur saltem cogitatione 7 affectioe:
et angelica: q̄ mō unum mō aliud cogitat: 7 duz
cogitat aliud q̄ prius: iam non est illud qd prius:
q̄ mutata est: propter qd dī Eccl̄a. i. Oia uanitas
i. subdita mutabilitati solus deus ē: q̄ semper est
id: qd nec ulla cogitatione uel affectioe mutatur.
Mat. Ego deus 7 non mutor: 7 ps. Tu at idē ipse
es. Et Boe. stabilisq̄ manens dans cuncta moue-
ri. Unde 7 Aristo. cum alijs phis uocant deū cāz
primam 7 cām cārum: que immota mouet alias
cās. Unde. b. Bernar. i. v. de consideratione ad eu-
genium. Quid est deus. R. qui est. Merito nihil
competentius certificat quid deus est. Si. n. bo-
num: si magnum: si uerum: si sapientem dixeris:
uel aliquid aliud: in hoc uerbo istauratur quod
est. Nampe hoc ē ei esse: qd oia hec esse. Si centū
milia addas: non recessisti ab esse. Si ea dixeris:
nihil addidisti. Si n̄ dixeris nihil minuiisti. Quid
est deus: sine quo nihil est: tam sine ipso esse: q̄ ipse
sine se esse non pōt. Ipse sibi: ipse oibus est. Et p
hoc quodāmodo solas est: q̄ suum esse 7 omniū
esse est: sicut oia i ipso: 7 ipse in oibus est: cui secu-
la non accesserūt nec coeternum. Ex quo omnia
per quez oia: i quo oia. Non est in deo nisi deus:
qd h̄z hoc est. Et iō sūme timendus est. ps. xxxij.
Time de dñm oēs sancti eius: qm̄ nihil deest timē-
tibus eum: qm̄ qui deum timet: eum h̄z. Deus at
est omne bonum: 7 ideo nihil deest timētibus eū.
Et genus cum sumus dei dixit quidam poeta: ut i-
ducit paulus i sua predicatione: 7 hētur in li. actu-
um: in ipso uiuimus: mouemur: 7 sumus. b. Ber-
nardus super cantica. Deus non longe est ab uno
quoq̄ nostrum: qui esse oīuz est: sine quo omnia
nihil sunt. Sed ut magis mireris. Nihil eo est pre-
sentius: nihil eo icomprehensibilius. Quid est. n.
unicuiq̄ rei pñtiū q̄ esse suum: quid incomphē-
sibilius q̄ esse oīum? Sane esse oīum dixerim de-
um: non q̄ illa sint que deus est: sed quia ex ipso:

per ipsum: 7 in ipso sūt oia. Ipse oīum factor: a q̄
sunt oia fca hec ille. Et iō debemus timere: ne pec-
cando se subtrahat a nobis: 7 nihil scimus. Nam
pcēm dī nihil fm. b. Aug. qz. s. non est aliqua na-
tura: 7 nihil sunt homines. i. merētur anibilarē:
cum peccant: uel nihil sunt in esse spuali: qd est p-
giam. Legitur de quodā tyranno: q̄ multa mira-
bilis audisset oici de deo: uocauit ad se phm doc-
tissimum qui talia dicebat: mandans ei ut omni-
no sibi declarasset: quid esset iste deus. Rñdit ille
phs rem esse difficillimam: 7 iō multo tpe egē ad
ipsum ostendendum. Dedit sibi multum spaciūz
t̄pis: post qd illud sibi demonstraret. Adueniēte
at termino conuento cum quereretur a pho rñsio-
nem dixit ille se adhuc non potuisse inuenire: im-
mo adhuc plus t̄pis indigere. Qui 7 aliūz termi-
num prolūm ei prorogauit: 7 cū semper in fine
termini aliud adhuc posceret: dixit tyrannus. Me-
irrides. At ille. Non irrideo princeps. Sed quan-
to plus de eo cogito ad inueniendum: tanto ma-
gis immensitatem maiestatis uideo: 7 ineffabilez
esse nec posse attingi ad eum diffiniendum.

Secundo timēdus. §. II.

est deus timore reuerentiali propter eius potēti-
am. unde cū dñs dixisset Deut. x. Quid
deus petit a te: nisi ut timeas eū. Et quasi rōnem
huius timoris assignans moi. ait. Ipse. n. est de-
us oīū 7 dñs dñantium: deus magnus: potēs: 7 ter-
ribilis. Et Eccl̄. Unus. n. est deus oipotens: rex po-
tens: 7 metuendus nimis. Job. Scio dñe qz om-
nia potes. Et hester. xij. In dictione tua dñe cūc-
ta sunt posita: 7 nō est qui resistat maiestati tue.
Potest at deus oia nisi que important defectum
indecentiam uel contradictionem fm. b. Tho. in
sūma: qz huiusmodi posse pertinet ad defectū po-
tentie: unde deus peccare non potest qz. b. Augu.
Solutus ille dicitur oipotens. s. deus: qui cum oia
possit: peccare non pōt: qz peccare posse non ē ali-
quid posse sed impotentie: de peni. di. ij. in fi. Si
militer ambulare per se nō pōt nec esurire nec co-
medere: qz hec conueniunt corpori: nec decet ista
sp̄m sanctus 7 sp̄s sanctus est deus Jo. ij. h̄z tñ et
dat uirtutem creaturis h̄ faciendi. Similiter cū
dicit. b. Hiero. Cum oia possit deus: hoc non pōt
uirginē suscitare p̄ ruinam: ut. s. fit uirgo integri-
tatem carnis hñs cum sit corrupta: hoc. n. iplicat
contradictionē: q̄ sit aliqua uirgo 7 nō uirgo: po-
test tñ coronare corruptam. s. penitentē: 7 dare si-
bi aureolam uirginitatis: 7 carnē reintegrare. Et
quāuis oipotencia patri attribuitur per approp-
ationem: tñ non solum oipotens pater sed omni-
potens filius: oipotens sp̄s sanctus. Nec tres tam
oipotentes: sed vnus oipotens inquit anastasiū.
Et vna est omnipotentia. Eccl̄. ij. ca. Magna po-
tētia dei solius 7 ab humilibus honorat. **Hec**

Titulus Decimusquartus.

at omnipotentia dei manifestatur in cunctoꝝ creatio-
ne. In ipsoꝝ iustificatione ⁊ gloriā. In mira-
culorū operatione. Quantum ad creationē dici-
tur. Qui viuit ⁊ eternuz: creauit oīa simul. Viuit
in eternū solus deus: qui solus cūcta creauit. Cre-
are est de nihilo aliquid facere: qđ requirit infini-
tā potentiam. Nulla at creatura h3 potentiaz nī
si finitam: nec pōt operari nisi ī preiacentē seu pre-
suppositam māz. Sicut faber cultellū facit ex fer-
ro p̄existente. Nec ē natura operatur ī instanti
sicut deus sed successiue: deus at creauit oīa sūl ī
principio mundi. Nec obstat qđ ī pmo ca. gen.
dī deū ī sex diebus creasse diuersa genera rerum:
qz moī. loquebatur p̄p̄lo rudi: qui d̄ operib⁹ ima-
ginatur deum operari ad modū hoīum: hoīes at
ut apparet non faciūt plura simul sed unū p̄ ali-
ud: ⁊ iō sūm capacitatem illoꝝ dixit deum illa ī
pluribus diebus fecisse sūm. b. Aug. uel dī deū cre-
asse oīa simul q̄rum ad materias rerū ⁊ formas
substantiales. Sed ī illis sex diebus addite fuerūt
illis rebus creatis quedam p̄p̄ietates accidentales
respectu cuius dicitur facte ī ī illis diebus sūm. b.
Tho. ī sūma: uel sic sūm. b. Grego. ⁊ beda: fuerūt
scā successiue totaliter per iterualla illoꝝ dierū:
tūc intelligitur creasse oīa simul ī mente sua idea-
liter: qđ fuit ab eterno. ¶ Secundo apparet dei
ōipotentia ī iustificatione impioꝝ: hoc. s. iustifi-
care dicit. b. Aug. maius esse qđ creare celū ⁊ ter-
ram. i. melius. Porio: n. est grā qđ natura. Natu-
ra est data ī creatiōe rebus: grā datur ī iustifica-
tione hoībus: que habiles facit ad glām diuine
fruitionis: ad quā inducere non pōt tota uirt⁹ na-
ture. Hoc at. s. iustificare est solius diuine poten-
tie īfinite. Nā per iustificationē tollitur culpa mō-
talis: que h3 debitum pene īfinite extensiuē. i. per-
petue: qz contra bonum īfinitū. Et sūl conferre
grām que est ualoris īfiniti: qz conducit ad īfini-
tum premiū. Oīs at creatura est uirtutis finite ī
se: ⁊ iō nulla pōt pducere effectū īfinitū. s. remitte-
re culpā: ⁊ dare grām. Unde Jo. baptista ait. Po-
tens ē deus de lapidibus istis suscitare filios abra-
he. Mat. iij. īfideles ⁊ quoscūqz induratos: ut la-
pis ī peccatis: iustificare ⁊ rōnabiles facere imita-
tores fidei ⁊ uirtutum abrahe: cui ⁊ filijs fuit scā
pmissio terre pmissionis. Nec obstat qđ ait xp̄s
Mat. ix. filius hoīs h3 p̄tatem ī terra dimitte dī
pccā: nā filius hoīs est ⁊ filius dei: ⁊ ī quantū de-
us pōt dimittere pccā ⁊ iustificare: qz uirtute dei
tatis non uirtute hūanitatē. ¶ Tercio apparet
eius oipotentia ex miraculoꝝ opatione. Deus. n.
qui creauit oīa: ⁊ si oībus dedit certas uirtutes ⁊
p̄p̄ietates: ⁊ ut cāis secundarijs p̄tatem pducēdī
quosdā effectus naturales. Retinuit tñ sibi p̄tē
agendī ad placitū ī rebus supra cursū ⁊ consuetū
naturalis uirtutis. Et hac p̄tate utitur ī miracu-
lis. Non. n. h3 natura uel aliqua creatura p̄tatez

reducendi p̄uatiōē ad hitum: ut qđ mōtūus su-
scitetur: cecus uideat: mut⁹ loquatur: surdus au-
diat: qđ sol firmetur ī celo sicut sub Josue: uel re-
uertatur retro: sicut sub Ezechia: uel sit eclipsis so-
lis ī luna quīntadecima sicut ī passiōe xp̄i ⁊ alia ī-
numera. Hoc fieri non pōt a creatura: sed solum
diuina potētia. Que miracula deus īnumera fecit
ī uarijs t̄p̄ibus ad cōfirmationē fidei per se ⁊ per
scōs suos: non qđ ipsi scī uirtute sua hoc facerent:
sed uirtute dei ut īstrumēta ducta ab eo. Unī oīo
ne p̄missa ad deum quē cognoscebāt auctoꝝ eo-
rum. Oīum at miraculoꝝ maximū ipsa unio di-
uinitatis cū nostra humanitate ī unitate persōe.
Ad hoc ut canit ecclīa: tremūt uidētes angelī uer-
sa uice mortaliū culpat caro: purgat caro: regnat
deus dei caro. Quod pauet celū: stupet terra: oīs
creatura miratur ē celestis: usus nō obtinet: igno-
rauit rō: mens non capit hūana: ait. b. Hiero. In
hoc mysterio impletur incarnatiōis rep̄tantur ī
sacramēto eucharistie: ubi dñs fecit memoriā mi-
rabiliū suorū et cā dando timētibus se timore īni-
tiali. Uidentes ergo turbe miracula: ut dī Mat.
ix. timuerūt dicētes: uidimus mirabilia. Dicebat
philippus rex francoꝝ: ut hētū ī l. de. vij. dōis
cum audiret tonitrua magna: ⁊ tremere. Recte
iste est dicendus rex potētissimus: qđ solo nutu suo
facit alios tremere ⁊ timere. ps. Qui respicit iraz
⁊ facit eaz tremere.

Tercio timetur ¶ §. III.

deus a scīs ē patrie ⁊ angelis timore reuerētie p̄-
pter suā īmensā sapiam: sēper ī mūdo apud quas
cunqz natiōes sapientes ī quacūqz facultate: hīti
sunt ī timore reuerētie: a principibus ⁊ popul⁹.
Unde ⁊ Sap. viij. dicit sapiens. hēo p̄p̄t hanc
sapiam claritatem ad turbas ⁊ honozē apud seni-
ores. facies principū mirabuntur me. Et īfra. Ti-
mebūt me reges horrendi audiētes ⁊ ī multitudie
bonus uidebor: ⁊ ī bello fortis. Quod totū p̄ ex-
empla p3. Nam Joseph filius Jacob uēditus ī
seruum: ⁊ postea obprobriose incarcerat⁹. Demū
p̄pter sapiam diuinā que reperta est ī eo: expo-
nens sōnia p̄phetica pharaōis de futura fame p̄
septē annos: ac prudētia prouidens: exaltatus fuit
ī mirabiliter saluator nūcupatus: ⁊ hitus ī timo-
re ⁊ reuerētia apud fratres ⁊ alienigenas. Sic
moyses propter sapiam suā apud egyptios ⁊ apō
hebreos reueritus oīs metuere faciebat. Sic Da-
niel cū anania: azaria: ⁊ missae plenī diuina sa-
pientia ī sūma reuerētia erāt apud dariū ⁊ ali-
os principes. Aristoteles ī phīa sapiētissimus ha-
bitus est ī timore et reuerētia apud alexandrū: et
sic de alijs. Sed qz oīs sapia a dño deo ē: ⁊ cum il-
lo fuit sēper: ⁊ est ante eū Ecclī. i. Et oīs sapia h⁹
mūdi stulticia est apud deū. i. ī cōparatiōe diuine
sapie ignorātia ē: iō sūme metuēdus ē ⁊ reuerēdus

Capitulū Decimūquartū.

deus ppter imensitatem sue sapie. Un̄ dī Eccl̄. i. Arenā maris pluuię guttas ⁊ dies seculi quis dī numerauit: q. d. nullus. Altitudinē celi ⁊ latitudinē terre ⁊ profundum abyssi quis dīmensus est: q. d. nullus. Sed tanta est profunditas diuine sapientie: vt oīa ista dīnumeret: ⁊ sciat ⁊ guttas aque maris ⁊ grana arene: ⁊ capillos capiti: ⁊ frondes arborū: ⁊ cogitationes ⁊ affectus hominū oīa dīsticte nouit i sapia sua. Oīa que scia sunt: ⁊ que fiunt: ⁊ que erūt circa actus hominū interiores ⁊ exteriores: oīa aīa xpī nouit: i quo sunt oēs thesauri sapie ⁊ scie dei: diuinitas at̄ eius cū patre ⁊ spū scō vna nouit non solū creata quecūq; sed et̄ infinita alia: que deus pōt facere: q. tñ nō faciet. Magnus igitur dñs ⁊ magna uirtus eius: ⁊ sapie eius non est numerus: ait ps. Et oculi dñi lucidiores sole: vt dī Eccl̄: circūspicientes oēs uias hominū: ⁊ profundū abyssi: ⁊ corda hominū. Et iō ut ait. b. Hiero. Oīa que faciunt scī: i conspectu dei faciūt: siue comedāt siue bibant: siue aliud faciant: de pe. dī. j. Et vident. i. cōsiderant deū oīa scia eorum scire: ⁊ iō timent ⁊ reuerentur: sicut ⁊ quilibet timet et̄ erubescit coram sapiēte uiro peccare. Unde et̄. b. boetius i fi. de phica cōsolatione ait. Magna est uobis idita necessitas pbitatis: cū agatis ate ocu los cūcta cernētis. Et si uis scire nobilitates hui⁹ sapie: nota qd̄ hētur sapie. vij. ubi dī. Est i illa sapientia sps̄ intelligentie sanctus: vnicus: multiplex. Subtilis: mobilis: disertus nobilis: incoīquinat⁹: certus: suauis: amans bonū: acutus: qui nullū uetat bñfacere: hūanus: benignus: stabilis: certus: securus: oēm hñs uirtutem: oīa pspiciens: qui capiat oēs sps̄ intelligibiles ⁊c. Et q. sapiētis est ordinare: ex maximo ordine vn̄uersi: qui nūq; dñcīt oī dītur maxia sapia eius. ps. Statuit ei i eternū q̄ creauit permanētia i seculū seculi. i. sēper duratura preceptū posuit: ⁊ non preteribit. Istud pceptum ē naturalis inclinatio ⁊ ordinatō diuine executionis: que nunq; deficit. Sed qd̄ mirabilius et̄ in cōprehensibilis est: cum hō uel angelus quicūq; sapia sua non uideat actu: ⁊ itelligat: nisi unū disticte i una applicatione intellectus ad cognoscēdum: nec illud qd̄ itelligitur sit ipse intellectus: nec intellectuā potētia sit eē eius: sed disticta realiter: nō sic est de sapia dei: s; oīa cognoscit disticta unīco actu intellectus: nec intellectus eius uel intellectus ab eo: put est i ipso ē aliud q̄ eē: ⁊ essētia ei⁹: una sapia sicut ⁊ essētia i tribus personis: q̄uis filio attribuitur p appropriationē Eccl̄. i. fons sapiētie uerbū dñi in excelsis. Timete ergo eū omnes sancti eius: ait ps.

Quarto timēdus. §. III.

est deus ⁊ reuerēdus ppter suā sūmā bonitatem ⁊ beniuolentiam: fm̄ dion̄. bonū est sui ipsi⁹ diffusiuum ⁊ cōicatuū: ⁊ q̄to bonum est mai⁹: tan

to magis est sui cōicatuū: sicut et̄ experientia hoc docet i bonis hoībus: q. bona sua spalia uel spūalia vt doctrinā cōicant alijs. Deus igitur gl̄iosus: cū sit sūmum ⁊ infinitum bonum: uolēs suā bonitatem cōicare: mūdū creauit cū innumeris creaturis cuiuslibet conferēs bonitatem aliquam fm̄ capacitate creature ipsius: adeo ut melior esse nō posset i spē illa. Dei. n. pfecta sunt opera Deū. xxxij. ait moi. Perfectū dī: cui nihil deest ad eius cōpletū: eē tale. vñ ⁊ plato phs. Que cā deo faciendi mūdū: ⁊ rñdit. Bonus est bona fecerit. q. d. Bonitas sua iduxit ad mūdū faciendū. Et uidit deus cuncta que fecerat: ⁊ erāt ualde bona. Gen. i. Singula iquit. b. Aug. i encheridion bona oīa vō simul ualde bona: q. ex his resultat uniuersitatis ordo: i quo id qd̄ malū dī loco suo positū bñ stat: ut cōparatione eius eminetius comēdet bona. Oppositā. n. fm̄ phm iuxta se posita magis elucescunt: q̄tū. n. pstat uituperatiōis cōsideratio alicuius uitij: tanto exinde seq̄tur maior cōmendatio ⁊ laus uirtutis sibi cōtrarie. Sed ⁊ adeo potēs ⁊ bonus est deus gl̄iosus inquit idē. b. Aug. in encheridion: q. nō pmitteret aliqd̄ malū eē i operibus suis nisi ide eligeret maius bonū ad pfectionē. s. vñ uersū: vt psecutionē tyrānorum ad coronationem martyz ⁊ hñōi. Spēs at̄ rerū sūt sic numeri fm̄ phm. In numeris at̄ hoc reperitur: q. numer⁹ superior cōtinet inferiorē: ⁊ ad minus in vnū excedit. Sicut denarius numerus cōtinet nouenariū ⁊ octonariū ⁊ alios inferiorē: ⁊ ad nouenariū addit unū: ad octonariū addit duo: nouem. n. ⁊ unū constituūt decē: ita accidit i spēbus creaturarū: quilibet spēs h; saltē unū gradū essētiālē bonitatis. Alia spēs nobilior: illū gradū cōtinet i uirtute saltē: ⁊ addit aliū gradū bonitatis essētiālē: alis esset eiusdē spēs: vt uerbi grā: lapis h; unū gradū bonitatis essētiālē: q. h; esse: planta que est alia spēs uel genus creature: h; ultra esse aliū gradū bonitatis. s. uegetari. Alia aliud genus creature nobilius h; ultra eē ⁊ uegetari aliū gradū bonitatis. s. fēire. Et cū aīalia bestiarū frē uolati liū celi ⁊ pisciū maris sint innumerabilia: hñt et̄ inter se diuersos gradus bonitatis essētiāles: ppter quos dñt spē: l; nobis sint ignoti: vnde una ē maioris bonitatis essētiālē ⁊ nobilior altera: sic mus pfectius aīal musca: muscipula nobilior mure: canis pfectior muscipula: equus pfectius aīal cane et sic de alijs. Hō uero ultra esse uegetari ⁊ fēire h; aliū gradū bonitatis essētiālē nālīter. s. itelligē. Et l; oēs hoīes sint eiusdē spēs natura: ppter qd̄ dīc porphīrius. Participatiōe spēs oēs hoīes sunt vnus hō: tñ sūt ualde differētes i bonitate accidē tali grā: fm̄ quā collocātur postea boni i diuersis ordinibus angeloz fm̄. b. Grego. Pfectiōe aut̄ grā maximus scs in uia est minor infimo omnīū angeloz beatorum: q. hic uiator ille cōprehēsor

Titulus Decimusquartus.

propter quod dixit xps de Joanne baptista Mat. xi. Quo nemo maior inter natos mulierum. Qui minor est in regno celorum: maior est illo: tunc non erat in regno nisi angelus. Angeli autem sunt dionysii et b. tho. in prima parte differunt non solum numero sed et specie unus ab altero: sicut differt equus a boue: bos a leone et homini. Unde oportet dicere quod quilibet immediate superior habet unum gradum bonitatis essentialiter maiorem ad immediate inferiorem: et sic est maioris gradus bonitatis gratie et glorie. Habet ergo infimus angelus maiorem perfectionem quam maximus sanctus in mundo: secundus maiorem perfectionem primo angelo: tertius maiorem secundum: et sic de alijs. Et cum angeli infimi ordinis sint plures numero quam omnes homines mundi: quando plures fuerunt: quod quilibet habet angelum proprium ad sui custodiam: cum sint milia milium quasi innumerabiles: ascendendo gradatim de gradu bonitatis unum ad alium maiorem per singulos angelos. Quis iam ualeat comprehendere nedum effari: quot gradus maxime bonitatis perfectionis gratie et decoris habebit supremus in ordine angelorum infimus: ascendendo ad alios ordines superiores qui quanto sunt in ordine superiori: tanto sunt in numero multo maiori superiori inferiori ordine secundum dominum Jo. dicitur: quod maior perfectio sine comparatione est in spiritibus quam in corporibus. Sed in corporibus elementaribus et celestibus hoc ostendit quod superiora corpora sunt notabiliter maiora quam inferiora: sicut aqua maior terra: aer maior aqua: ignis spera maior aere. Primum celum. scilicet luna maior spera tota elementari. Et secundum celum maius primo: et sic de alijs. Et hoc quantum ad quantitatem continuam: que in corporibus reperitur. Et cum quantitas continua non sit in spiritibus: uidetur quod hec perfectio quantitatis debeat saluari saltem in quantitate discreta. scilicet numerali: ut superior ordo sit maior numero inferiori multo magis. Quotus ergo et qualis erit supremus archangelus: quam excelsior supremus in ordine principatus: et sic de alijs. Quid ergo erit de summo seraphi bonitatis: pulchritudinis et perfectionis. Et quod super omnes choros angelorum exaltata est beata Maria mater domini: multo maior bonitas et perfectio gratie et glorie reperitur in illa. Et sine comparatione in christi humanitate premaxia. Non tamen pueniens ad infinitam bonitatem et omnem perfectionem deitatis: quia una est in parte filio et spiritu sancto: ita ergo trinitas beata concipuit gradus uariis bonitatis in creaturis: quod nihil ab ea diminutum est: sed omnes illas perfectiones sine mixtura alicuius defectus: quam tamen mixtura est in creaturis: sibi retinuit et excellentiora: cum. n. infinita bonitas: dulcedo: pulchritudo: et sapientia: et potentia eius: nulli totum concepit: quod creatura cum sit finita non est capax infiniti. In creaturis et angelis et hominibus bonitas est accidentaliter: et potest ad eum esse et abesse subiecto propter subiecti corruptionem. In deo autem est essentialis et mutari non potest sicut nec essentia sua. Et ideo dixit xps cuiusdam uocatum eum magis bonum. Nemo bonus nisi solus deus

Luce. i. per essentiam. Nam et si omnis creatura bona sit: non tamen per essentiam sed per accidens additum essentie. Et quod beati aperte uident illam infinitam bonitatem: auerti ab ea non possunt: sed timore reuerentie subditi clamant. Beati dicitur: et claritas: et sapientia: et gloriarum actio: bonitas: uirtus: et fortitudo deo nostro. Apoc. Mitrentes coronas suas ante thronum eius ex timore reuerentie: admirantes imensitatem bonitatis eius. Et quilibet est uiator dicere deus cum ps. lxxv. Introibo in domum tuam ecclesie militantis: adorabo ad templum sanctum tuum ecclesie triumphantis in timore tuo. Bonitas. n. uirtutis est: quod maxime deus iuereri fuit et ethnicos aristoteli et alios.

Quintum quod ualeat. §. V.

de est reuerendum in deo: est quo ad suam infinitam pietatem et misericordiam. Nam secundum apostolum pater est misericors: et deus totius consolationis. Per effectum et proprietatem rei ducitur in cognitionem cause eius: sicut per fumum ducimur in cognitionem ignis. Omnes autem creature sunt quodam effectus prime cause ipsius. scilicet dei. Illa autem creatura clarius nos ducit in cognitionem diuinam: quam melior est et infinitari magis propinqua. Hec autem perculdubio misericordia est. Quid non preciosius uita? Pellez per pelle: et cuncta que habet habebit pro anima sua. i. uita. Job. i. Et tamen ps. lxxij. ait. Melior est misericordia tua super uitas: utique super uitas quam scimus quod. Nam uita carnis: uita temporis: uita anime: uita glorie: et si qua alia uita est: ex misericordia datur ab illo quod nulli deest deus. Hec ergo mater uitas et radix uirtutum seruata illa res cunctis. Propter quod unumquodque: et illud magis: per quam melior est misericordia super uitas. Sed si uita est preciosior cunctis operibus: quod operes ordinantur propter ipsam conseruandam: et misericordia super omnem uitam: restat ut misericordia eius sit super per omnia opera eius. Preterea non solum misericordia dei est preciosa ualde et infinita propinqua: sed et ipsa infinita. Nam iuxta uerbum ecclesie. Secundum multitudinem magnitudinis eius: sic et misericordia eius cum ipso est. Et si gratatur utrumque misericordia dei sit aliquid distinctum a deo: et per primum creatura. Et si ipsa misericordia putatur infinita concipitur creatura? Respondeo ad primum: quod cum nihil sit in deo propter deum: misericordia et quicquid quod alia perfectio: ut sapientia: iusticia: charitas et homini quod affirmatur de deo: nihil sunt a deo distincta: et sic omnis creatura in deo est deus. Hoc docuit euangelista iohannes cum ait. Quod secundum eum in ipso uita erat: et uita erat lux hominum. Et ex hoc manifestum est: quod homo in deo non est sed deus. Sed in se non deus homo sed creatura: hoc non est difficile ad intelligendum. Cum igitur intellectus diuinus sit simplex et infinitus unico actu continuo uniuersa uidet: omnia sunt ibi ipse intellectus et deus: que tamen in se considerata putantur in actu: neque sunt deus: neque infinita proprie excepta misericordia: que et si creatura sit infinita quo ad suum effectum: ut subito dictetur. Et ad hoc respondetur quod misericordia putatur infinita concipitur creatura. quo. scilicet ad suum effectum. Tertium est autem: quod deus concipuit creaturis suis suas perfectiones infinitas: finite tamen non infinite: ut sapientia: charitatem: essentiam et homini: nulli tamen infinite

Capitulum Decimumquartū.

vel infinitum: sed et factis in patria cōicatur se infinitus
 s; finite. Sola uero mīa cōicatur hōi infinite. i. ad
 effectum infinitū. Qdlibet. n. crimen mortale ut p
 bat anselmus rōne obiecti est culpe infinite: q; est
 contra illū cōmissum: q; est bonū infinitū dei: vñd
 decedens i eo merito d; puniri pena infinita: vt re
 spōdeat culpe infinite. Que qdem pena q; infinita
 non pōt esse itensiuē q; tale onus ferre nō posset:
 s; infinita est extensiuē: q; durat i ppetuū. Cū igitur
 sola mīa absoluat peccatorē penitēte ab illa cul
 pa actualiter infinita: et reddat deū simplr bonū
 infinitū: atq; dignum statuat: vt deo fruatur cino:
 qd est bonū infinitum itensiuē. Concluditur tanq
 notū: q; sola mīa ipsa est infinita: et passiuē i pecca
 tore exns dici pōt creatura: que actiuē ē ipse deus
 miserator: et misericors: et p̄stabil super malitiam
 hōium fm ppham. Quid si dicerem ipsaz mīaz
 actiuā infinitos pducēte effectus: cōicatur uiatori
 bus. Ecce q; iaz sacerdotibus collata est potestas
 absoluedi a sceleribus malitiarū infinitaz: imo
 fere absoluerē nō vult deus: nisi absoluat homo
 sacerdos: cui dēm est. Qd cūq; solueris super ter
 rā et. Mat. xviij. Unde et Leo papa. Multiplex
 mīa dei sic lapsis hūanis subuenit: vt non soluz p
 baptissimū mīam sed et per penitentiā medicinā
 spes uite repararetur eterne: vt qui regeneratiōis
 dona uiolassent: pprio se condēnates iuditio ad
 remissionē criminū peruenirēt. Sic diuine uolū
 tatis p̄sidjs ordinatis: vt indulgentiā nisi supplica
 tiōe sacerdotū nequeant obtineri: de pe. di. j. mul
 tiplex. ¶ Preterea et si multa sint propia deo: q; s.
 ita cōueniunt deo qd non alteri: vt creare: beatifi
 care: miracula p̄pā vtute facere: nil tñ ita propū
 sicut misereri. Et iō dic. b. Grego. i. collecta. De
 cui propū ē misereri sēper et p̄cere: hoc ē. n. deo
 prope propū. Di. n. prope propū alicui: qd p
 uenit oī. s. singulari illius nature seu sp̄ei. Soli. s.
 illi nature ubiq; hoc ei cōueniat: et sēper i oī tēpo
 re hec habeat. Sic risibile est prope propū hōi:
 q; cōuenit hōi. s. aptitudo ad ridendū soli hōi et
 non alijs aialibus: et oī singulari hōi: sēper et ubi
 q; est risibil. s. aptus natus ad ridendū: et si nō i oī
 tpe et loco rideat. ¶ Misericordia dei igitur q̄
 tum. s. ad hunc potissimum effectū: cuius respec
 tu dī infinita. s. remittendi peccata: puenit soli deo
 et nō creature. Ego ait ipse p̄ Isaiā: sol deleo inī
 q̄tates tuas p̄p̄i memetipsū. Qd cognoscētes iū
 dei dicebāt. Quis pōt p̄cā dimitte nisi solus de
 us: Nec est cōtra qd ait dñs iesus ibidez. s. Mat.
 ix. filius hōis. i. v̄ginis h; p̄atez i terra dimitten
 di p̄cā. Hoc. n. poterat i quantum deus q; una p
 sona erat deus et hō. Conuenit ista mīa oī persōe
 nature diuine: q; patri cui ut p̄l mīarum dixit
 filius i cruce. Pater ignosce illis: q; nesciūt qd fa
 ciunt Luce. xxij. Conuenit filio dicēti ipi magda
 lene. Remittunt tibi p̄cā tua: et a quo nisi ab eo:

qd aduertētes qui astabant dicebāt. Quis est hic
 qui ēt p̄cā dimittit Lu. viij. Cōuenit et sp̄ui s̄cto.
 Un aplis dēm fuit a xpo. Accipite sp̄m s̄m: quo
 rū remiseritis p̄cā: remissa sūt: q; ipse sp̄s ē remis
 sio oīum p̄cōz cāliter. ¶ Conuenit mīa deo: et i
 eo repitur sēper. Nūquid obliuiscet misereri de?
 ps. q. d. nunq. Non sēper creat: sed in p̄cipio sec
 deus celū et terrā: et que i eis sūt. Sen. i. Nec sēper
 miracula facit: sed sēper miseretur. Quūmmo ut
 plus dicā: an tps et post tps deus misericors iueni
 tur. Nā i p̄cipio cum deus creauit an nō erat
 tps: et tñ mīam fecit mūdū creādo. Que maior ē
 miseria q̄ non eē: et de hac ad eē produxit creatu
 ras. Ecce mīa dei: iurauit angelus: vt refert Jo. in
 apoc. q; tps non erit āplius. s. post iudiciū finale
 cessate. s. motu p̄imi mobilis: et tñ ps ait. Mias
 dñi i eternum cātabo. Ubq; dei mīa reperitur.
 Nā mīa dñi plena est terra: ait ps. xxxv. Et dñe i
 celo mīa tua remunerans ultra cōdignuz. Sz nec
 abest i inferno mīa dei: q; quo minus v;: q; tñ nō
 liberat illos a pena: punit tñ citra cōdignū: vt di
 cere ualeant illud Tren. Mie eius q; non sumus
 cōsūpti. i. adnihilati. Quis ergo nō timeat reue
 rendo tā infinitam mīam et pietatē. Cōmābat tu
 lius cesarē dicens. Nulla de uirtutibus tuis cesar
 pietate maior. Dimitto at q; suscepit israel puerū
 s. deus sursum accepit: q; sibi uniuert carnem ex is
 rael puerō. i. suo suo: et hoc q; recōdat ē mie sue.

Sexto est deus ti. §. VI.

mēdus timore reuerētie ppter suā maximā eq̄ta
 tem et iusticiā. ps. x. Justus dñs et iusticias dilexit:
 equitatē uidit vultus eius. Justus ē i se nullū uicio
 subiācens. Qui. n. alios h; regere: male pōt exer
 cere iusticiam: iusticiā. s. i alios et corrigere qui i se
 malus est. Qui sine p̄cō est uestri: p̄mus i illam
 adulterā lapidē mittat. Jo. viij. q. d. Reus d; pu
 niri: ut iusticia dicat: sed non ē fm iusticie obser
 uantiā: ut puniatur ab his q; maiori sūt crimie ir
 retici: vnde et maiori pena digni. Remota. n. iustī
 cia iquit. b. Aug. i. iij. de ciui. dei: quid sūt regna
 nisi magna latrocinia. Et ut ait. b. Ambro. i. li. de
 officiis. Dū uni p̄citur idigno: ad prolapsiōis con
 tagiū puocat uniuersos. Facilitas. n. uenie itenti
 uum p̄bet deliquendi. xxxij. q. iij. ē iusta. Qui iu
 sticias dilexerit et diligat: p; q; nullū malū dimit
 tit ipunitū. Et q; iusticiam d; tēperare moderatō
 i. pietas: qd pertinet ad equitatē: que ē rigor iustī
 cie mie dulcedine tēperatus: iō subdit. Equitatez
 uidit vultus eius. Vis ne uidere rigore h; regis et
 dñi iusticie? Cōsidera qñ angelus ille primus luci
 fer dictus et cherub plenus decore et sapia: cuius
 operimentū erat ois lapis p̄ciosus: sardius: topa
 sius: ias p̄is: crisolitus: et onix: et berillus: saphirus
 et carbūculus: et smaragdus. Nouem exprimit no
 mina lapidum p̄ciosoz designatia nouē ordines

Titulus Decimusquartus.

angelorum secundum Gregorium in moria. et de pe. di. ij. c. ult. q. liber ille operatus dicitur: quia sublimitate uirtutis omnes superauit: hic talis et tantus subito cum dixit in corde suo. Similis ero altissimo: non est operatus: non est ore locutus: in cogitauit superbiam: et expulsus a regno in infernum demersus est. Et autem deus ut iustus dominus: omnia de generibus singulorum uitia: diuersis scriptis seuerè punierit: ut quolibet sibi displicere ostendat: et ipunitum credatur nullum premaxie in superbos. Siquidem fucidi in abel secundum a chaim dominus iultum non permisit. Nam vagus et pfugus et tremulus discurrrens loco fere alamech ex eo descendente sagittatus est. Gen. iij. Mundum totum luxuria infectum: quia omnis caro coruperat uia suam: dominus iustus diluuii peremit. Gen. viij. Sodomitae pessimo uicio laborantes cum quattuor aliis ciuitatibus igne et sulphure combustos subuertit. Gen. xix. Israelitarum cum moabitibus fornicantium. xxiij. milia perierunt Numeri. xxv. Propter adulterium cum uxore leuite in gabaa perpetratum ne extincta fuit tribus beniamin occisus ex eis plusquam quinquaginta milibus. Iudic. xx. Propter stuprum et incestum perpetratum ab Amon cum sorore sua Thamar: occisus fuit a suis Absalon fratris sui. ij. Reg. xij. propter molitici peccatum Ona a domino interfectus est. Gen. xxxvij. Non permisit diuina iusticia Sier ex auaritia magnam substantiam a Naaman syro munito dato a lepra petente ex parte helisei sed contra uoluntatem eius transire ipunitum: immo lepra horribili percussus est. iij. Reg. v. Hec heliodorum sacrelegum ichoante in iherusalem spoliare sub Onia summo sacerdote usque ad mortem per angelos duos flagellauit. ij. Mach. iij. Jasonem ementem summum sacerdotum a rege Antiocho ac et menelaum iultos non dimisit. ij. Mach. iij. Sed et iudas perditior ex cupiditate magis tradens in manus iudeorum. xxx. argenteis laqueo uitam finiuit. Mat. xxvij. Achior quia furatus est regulam auream: pallium coccineum: et c. fideos lapidatus est a populo Josue. vij. Sule deditos israelitas cum adhuc esse carniuum esset in ore eorum: ira dei ascendit super eos: et occidit pingues eorum Nue. xi. Propter quod et filij Hely: ophni: et phinees in bello gladio ceciderunt. i. Reg. ij. Inuidia ducti fratres Joseph eum uendentes et tradentes in manus gentium: per humilitationem ei iniuste sciam exaltatum super omnes dure ab eo increpati: demum subditi et sancti sunt Gen. xliij. Propter quam causam iudei christum tradentes in manus Pilati ad mortem duris flagellis castigati et dispersi: demum ipsum dominum et saluatorem confitebuntur: se ei per fidem subiacentes. Interea Maria soror Aaron propter inuidiam contra ipsum murmurans lepra percussa Nue. xij. Ab accidia deuicti tedio itineris multi ex israel in deserto murmurantes seueritate diuine iusticie igne consumpti sunt Nue. xi. Ira et odio furans Saul rex primus israel contra dauid: mortem eius pluries intentans: necnon et phitonissa malefica consu-

lens: diuina exigente iusticia se ipsum in utroque peremit. i. Reg. xli. Qua promoti illi de tribu effraim et iniuste contra Jepte qui uictoria huerat contra amonitas seditione facientes: et bellum contra galaaditas qui inuerat in prelio Jepte: occisi sunt de effraim quadragintaduo milia Iudic. xij. De populo israel idolatrante ad uictulū aureū dum Moyses stabat in monte: occisi sunt. xxiij. milia ex eis. Propter icredulitatem populi ille qui egressus est de egypto numero sexcenta milia absque paruulis et mulieribus. Propter murmuracionem non est ingressus terram promissionis nisi duo Caleph et Josue Nue. xxiij. Sed et Moyses et Aaron ad aquam contradictionis propter infidelitatem peracti sunt Nue. xx. Sunt et alia uicia a diuina iusticia iudicata: ut per ex sacris oraculis et libris gentilium. Sed nullum ita seuerè sic supbia: et congrue quia magis directe bellat contra eam. Unum de supbiis resistit: iquit Jaco. i. epistola sua. Regla est tradita per uirgilium i. vi. En romanis principibus fuit: parere subiectis: et debellare superbos. Et dei mater maria. Disposit supbos mente cordis sui. Luc. i. Unum primos parentes postquam inuasit supbia: edentes pomum ut essent sic dii: iusticia dei de paradiso expellens in has mundi miseras exiliauit. Gen. iij. In secunda etate Nembroth cum suis uolentes turris babel. ad celum usque pertingentem edificare: quasi existimantes se contra deum posse defendere: si aliud diluuii iudicium daret: ex diuina iusticia confusi sunt a superbia sua diuisis linguis ut se intelligere non ualerent. Gen. xi. Disposit autem Nembroth ut tyrannus cepit alijs dominari et opprimere. In tertia etate creuit supbia. Naz Pharaon domini madatis resistens: nec decem plagi humiliauit: sed obdurat contra dominum filians in mari rubro cum suis submersus est. Exo. xxiij. Et in populo illo peractum est per desertum: cum supbia exurrexisset in Dathan et Abiron: abiectis Moysi ducatum et chore banelate ad Aaron sacerdotum: scisma facientibus et rebelliosis contempum: diuina iusticia iultam tantam elationem abire non uoluit: sed apta est ira: et obglutiuuit Dathan et opuit super congregationem Abiron: et exarsit ignis in synagoga eorum: et flamma combussit peccatores chore cum complicitibus suis. Nue. xvi. In quarta etate Saul superbū qui madatis dei et Samuelis noluit obedire humiliauit: a regno reprobas. i. Reg. xv. Superbū illū immanissimū gigantē Goliath philistinum: deū israel ex supbia blasphemantē. Dauid humilis et adolescens iermis contra eum pualuit in fūda et lapide. i. Reg. xvi. Ozias rex iuda: et si alias bonus: in superbia elatus: quia pre sumptuose se igessit in officio sacerdotali: offerens incensum domino leprosus effectus est. ij. Paralippo. xvi. Sennacherib cum innumerabili multitudinem obsideret iherusalem et dicens: quia deus eorum non posset liberare eos ab eo: in una nocte superbia eius occisa sunt ab angelo centum octoginta quinque milia: ut per Isai. c. xxxvij. Sed magis effrenata est: quam ambiciosissimus

Capitulum Decimumquartū.

Ille Absalon et uanus usurpauit sibi dñum et regnum patris: cū usq; ad mortem persequens. Sed nescit diuina iusticia p̄ocinium prestare crimini bus et tante temeritati. Nā ellatū illum querē p uanos capillos tenuit suspensū: mula quā eq̄tabat eū dimittente: donec Joab p̄iceps exercitus Dauid hoc sciens et applicās laccis suis transfodit. ij. Reg. xviij. Adonias ēt hoc regnū affectās cōtra Salomonē fratrē: quē dauid pat̄ utriusq; statue rat regem: occisus est. iij. Reg. ij. In q̄nta etate ad huc magis ostentata est superbia ipsa. Nam Nabucho. elatus i superbiā: ut sibi ascriberet monarchiā nō deo: i mentē feralem mutarē ē iter feras: a regno segregatus ē i deserto hitans per septem t̄pā quousq; suā superbiam cognosceret et peniteret. Dan. iij. Alius Nabucho. forte nepos q̄ ho leofernem p̄ncipem exercitus sui miserat p̄ regiones cū innumerabili multitudine: ut sibi subiugaret oēm terrā dñio suo: ac deos exterminaret: vt solus ipse deus hēretur i terra: quem mirabiliter diuina iusticia humiliauit: confudit tantam superbiam p̄ Judith castissimā et magnanimē q̄ illius caput abscidit: et ois exercit' ei' debellat' ē Judith. xij. Alia quoq; Agagites qui uolebat adorari a mardocheo: et q̄ superbiē illius nolebat illi fauere: q̄ fierat totū genus una die vbiq; esset per oibez sub Assuero gladio expōi: cū magna equitate iudicatus ē: ut i cruce quā parauerat Mardocheo ad suspendiū: i ea ipse appēderetur liberatiōe scā a morte i p̄plo iudeoz. Quid de Antiocho q̄ cū tanta superbiā efferatus ē i iudeos: et cōminatus est ierlm destructionem: et leges dei mandauit non seruari sed gentiliū: et nō deū sed iouem adorari: nōne morte dira uermibus scaturiēs cōsumptus ē? Confessus demū q̄ iustū est subditum esse deo: et mortālē non paria sentire deo. ij. Macha. ix. ubi multa de eius supbiā et punitiōe. Et de Nichanoris superbiā et punitiōe hēs. ij. Macha. ult. ¶ In sexta etate. Et si deus ad superbiā superandā humiliauerit se ipsū: formā serui accipiens: et demū usq; ad mortē ignominiosissimam crucis: nō tñ i p̄ccoribus superbia est exticta: uerū et repullulās ē humiliata et confusa. Nā herodes iniquus atipias q̄ Jacobū decapitauit: et Petrū i carcerauit: cum quadā die cōcionaretur corā p̄plo: et ueste aurea et argētea idutus radijs solis super eū reuerberantibus ualde glōsus et fulgidus appareret. P̄plo ei acclamante laudes dei et nō hois: ideq; elatus i superbiā: iuste punitus angelo eū percutiēte: et cū magnis cruciatibus sp̄m emittente. Non minori superbiā Herodes secūsus ascalonita xpm i passione derisit idutum ueste alba: qui prius Joānez baptistā decapitauerat. Sed et p̄musq; inocētes occidi fecit: ut xpm regem uerū cū eis exstingeret equali superbiā usus et iusticia condēnatus ē. De Laio iperatore qui uoluit coli ut deus. Et de Los

droe q̄ crucem secū tulerat i perfidē. Et postea de Juliano apostata iperatore. Et de Diocletiano et Maximiano quāto studio supbie sue sūt conati extiguere nomen xpi: exterminare ecclia: cōculcare fidē. Quoz tñ superbia et malignitas ad nihiluz redacta ē: et iuste punita: et ecclia magis ac magis exaltata. Timebūt ergo gētes nomē tuū dñe: ait ps. i. uidentes iusticiā tuā: q̄ nil iulū dimittis maluz. Et oēs reges terre glāriā tuā cum magna reuerentia adorantes.

Septimo timen .§. VII.

deus ē deus timore reuerētie p̄pter suā eternitatem et prouidentiam. Eccl. v. Ne dicas corā angelo nō est prouidentia: ne forte iratus dñs super sermones tuos o: si pet oia opa manū tuarum: ubi sūt mltā sōnia et plurime uanitates et sermōes inumeri: tu uero deū time. hec ibi. Sōnia appellat Salomon diuersas fātasias aliquoz male sentiētū de diuina prouidentia: q̄ sicut i sōno vī aliquid ēē: q̄b i ueritate non ē ita aliq̄bus uisū est bene sentire de his que eueniunt i mūdo: et tñ non sic est. Quidā n euentum rez hūanarum attribuebant fati di cētes: fati agimur: credite fati. Et illud. Te tua fata premūt: uocātes fatū cōstellationem seu ifluxū siderū: sub quibus nati sūt hoies: quibus moueātur nēcio ad bonū uel malū. Alij dicebāt oia euenire a casu et fortūa. In quoz persona loquit Salomon dicens. Uertit me ad alia q̄ uidi sub sole: nec uelociū esse cursū: nec fortūū bellum: nec sapiētū panē: nec doctorū diuitias: nec artificū gratiam: sed t̄p̄s casusq; i oibus. Alij ut Plato posu crūt diuinā prouidentia nō se extēdere ad res hūanas et minū sed tñ circa celestia: i quoz persona dicit Job. Circa cardines celi ābulat: nā autē nō cōsiderat. Sed ista oia sūt sōnia et uana et non credenda. Et iō signanter subdit. Tu uero deū time tanq̄ eū qui oia uidet: de oibus prouidet: oia recte disponit. Unde dī Sap. xij. Tu āt dñe dñator uirtutis oia cū tranquillitate iudicas: et cum magna reuerētia dispōis nos. Subest. n. tibi posse cū uolueris. Et Ps. i. canonica sua. Oēm solitudinē uiam p̄cipientes i eū: qm̄ ipsi cura est de nobis. Et ps. Facta cogitatū tuū i dño: et ipse te enutriet. Quūmmo vt scribitur Sap. xij. Ipsi est cura de oibus Neq; n. q̄ cū magna cura et diligētia disponit de corpibus celestibus: de angelis: et hoibus: iō minus curat de minūis et uilibus rebus: sed o q̄ buscūq; ifimis usq; ad singularia itendit. Unde et b. Aug. i. ij. de ci. dei ait. Deus sūmus et uer' cū uerbo suo et cū spū scō: q̄ tria sūt unus deus oipotes creator et factor ois aie oisq; corporis cui' p̄ticipatione sūt felices oēs: q̄ sūt ueritate nō uanitate felices: qui fecit hoīem rōnale aīal ex aīa et corpore: q̄ eū peccantē nec ipunitū dimisit: nec absq; mīa dereliquit: qui nō solū celū et terrā: nō solum

Titulus Decimusquintus.

angelū ⁊ hoīem sed nec exigui ⁊ contēptibil' aīan
tis uiscera: nec auis pennulā: nec herbe flosculū:
nec arboris foliū sine suarū partium conueniētia
⁊ quadam ueluti pace dereliquit. Nullo mō cre
dendū ē regna hoīum: eorūq; dñationes ⁊ serui
tutes a sue puidētie legibus alienas eē uoluisse.
Et. b. Boe. de phi. conso. **Q**ui perpetua mūdū
rōne gubernas. Terrarūq; celiq; sator: qui tps ab
eūo. Ire iubēs: stabiliq; manēs: das cūcta moue
ri ⁊c. Cum quanta at reuerētia prouideat nobis
⁊ dispōat: quis nos obstupescat: quot uarietates
herbarū: fructuum: aīalium: piscium: auium i ci
bū dedit: quot aromatica concessit uini quātitas
diuersitates uestium: habitationū: documenta: i
teriora incitāmēta ad bonū: sancta facia: scōrum
exēpla: flagellozūq; erudimēta: quis enarrabitur?
Myseriū at icarnationis ⁊ dñice passiōis ad no
stram redemptionē tam immensā: ad uos spālez
dilectionem: quis cōprehēdere: nedum exprimere
ualet: ⁊ meri o dicere ualeat illō Michee. Popu
le meus quid tibi ultra facere potui ⁊ non feci ad
puidendū tue salutē. Sed ualde timendum: ne i
grati iueniamur. Nā quanto plura nobis benefi
cia collata sunt: tanto maiora supplicia prepara
ta: si salutem nostrā neglexerimus. Sed econtra
ultra predicta bona multa habemus hic ⁊ in pa
tria: si timuerimus deū: ⁊ fecerimus bene: ut ait
Tobias filio Tobie. iij. **De h' prouidentie be**
neficijs dicit. b. Bernar. i libro hoc de cōsiderati
one: amat deus ut charitas: nouit ut uitas: sedet
ut equitas: dñatur ut maiestas: regit ut principiū:
tuetur ut salus: operatur ut uirtus: rutilat ut lux:
assistit ut pietas. Quid ergo est deus: quo ad vni
uersos spectat: finis. Quo ad deitatem: salus.
Quo ad se ipse nouit. Quid est deus: uoluntas:
oīpotentia: beniuolentia: uirtus: lumen eternū:
scōmutabilis rō: summa beatitudo: creans mētes
ad se participandum: uiuificās ad sentiendū: affi
ciens ad appetendū: iustificans ad pmerendū: di
latans ad capiendū: accendens ad zelum: fecūdās
ad fructum: dirigens ad equitatē: iformans ad be
niuolentiā: moderans ad sapientiam: roborās ad
uirtutem: uisitans ad consolationē: illuminās ad
cognitionē: perpetuans ad immortalitatem: ipellēa
ad felicitatem: circūdans ad seueritatem. Dec. b.
Ber. Hec oīa summa prouidet beniuolentia. Un
fm Jo. da. deus grece dī theos. Et theos uno mō
dī a then qd est circuire ⁊ fouere: qz uirtute ⁊ in
fluxu suo oīa circūiens: oīa fouens: oībus proui
det: fm illud ps. Aperis tu manum tuam. s. pro
uidētie: ⁊ iples dē aīal bñdictione. Timeat ergo
deum omne semen israel. i. oēs fideles: ait ps: qm
non preuit neq; desperit deprecationem paupis.
Pauperis dico naturali sensu: pauperis terrena
substantia: pauperis uirtute grē: pauperis spū: sed oī
b' puidet p capacitāte sua. Et timor dñi pēcipue

reuerentialis: de quo ē sermo: glia ⁊ glatio: letitia
⁊ corona exultationis: ut dī Eccl. i.

Titulus quintus decimus de dono pietatis.
De pietatis eminētia ⁊ dignitate. Ca. I.

De dono pieta

Dis uidēda sūt tria. Eminētia
dignitatis: existentia eius qua
litas: ⁊ permanētia eternita
tis. Pro declaratione pmi sciē
dum fm. b. Tho. secūda secūde. q. cxxi. ar. i. q. do
na spūs sancti sūt qdā hūales dispositiones aīe:
quibus aīa ē pōpte mobilis a spū scō. Inter cete
ras at motiones que sūt a spū scō: mouet spūs scō:
ad hoc q affectum quēdam filialem habeamus
ad deū ut patrē: f3 illud apli Ro. viij. Accepistis
spūm adoptionis filiozū dei: i quo clamam' abba
pater. Pietas ergo fm q cultū. i. reuerentiā exhi
bet deo per iūctum spūs scī ē donū spūs scī. Pōt at
cōsiderari excellētia huius doni quātū ad tria. s.
qrum ad suam rām: qru ad suā dīam: ⁊ qru ad
efficaciam seu utilitatē. Quātū ad primū certū ē:
q quanto rā dirigēs est nobilior: tāto act' illa re
gula rātus ⁊ mēsuratus ē nobilior. Sed uirt' ac
cipit p rā aliquid hūanum. s. dictamen rōis. Do
nū uo accipit p rā aliquid diuinum. s. iūctum
spūs scī. uerbi grā. In horribilibus fugiēdis uel p
sequēdis differēter dirigit fortitudo: que ē uirt' ⁊
fortitudo que ē donū: qz per fortitudinē que ē uir
tus hō aggreditur terribilia fm uirtutē hūanā.
Sed per fortitudinē que ē donū hō aggredit' ter
ribilia utēs diuina potētia p cōfidentia quasi sua.
Sic se h3 i cōicationibus q sunt ad alterū pietas
uirtus: ⁊ pietas donū: qz pietas que ē uirtus ac
cipit p rā ⁊ mēsurā aliquid humanū: puta ob
seruās uel debitū uel cōgruum eius: qui cōicatio
nē facit. Sed pietas que ē donū i cōicationib' ac
cipit p rā ipsū deum: qz cōicat se ad alterū: utēs
deo quasi se ipso: vt. s. ea q ipsū decent i hōi cōi
cationibus quasi deo unitus exequatur. Un dñs
ao bñficiam exēplo celestis pīs exhortatur: q
solē suū ori facit super bonos ⁊ malos. Sic
ergo p3 dīa: qz i alijs cōicationibus pōt attendi ali
qua hūana rō cōicandī alteri uel liberalitas i par
uis donis: uel magnificētia i magnis: uel iusticia i
debitis: uel decētia i gratuitis: qz talez dare decet:
uel utilitas uel aliquid hūanū. Sed q rō his ter
minis nō clauditur: vt hō tñ tribuat hōi quātū
d3: uel quātū expedit ei qui tribuat: sed qrum
ē a deo acceptū diuinū bonū qd i se uel i pximo
relicet: hoc supra hūanum bonū ē. Et hoc fit p
donū pietatis. Dec. b. Tho. i scripto super. iij. di.
xxxij. arti. ij. **S**ecūdo pōt considerari excellē
tia h' doni pietatis qrum ad suā dīam. Possz n.
aliquis dicere: q pietas nō ē. donū sed uirtus: qz

Capitulum Primum.

Grego. primo moral. dicit: q̄ pietas idem ē quod misericordia: sed misericordia est uirtus: ideo operatur secundum humanum modum. Ergo et pietas non est donum: sed uirtus operans secundum humanum modum non diuinum. Respondetur q̄ misericordia et pietas in hoc differūt: quia misericordia studet ad releuandum miseras proximorum: ex eo q̄ proximi sunt ei coniuncti uel propinquitate sanguinis uel familiaritate: uel saltem nature similitudine. In omnibus enim misericordia accipit pro mensura aliquid humanum sicut alie uirtutes. Sed pietas que est donum spiritus sancti uetetur ad releuandas miseras proximorum ex aliquo diuino: scilicet in quantum sunt in filio dei: uel diuina similitudine insigniti: ita q̄ misericordia in suo actu utitur aliqua regula humana: s̄ pietas que est donum utitur regula diuina. Et per hoc patet q̄ pietas est potior misericordia: sicut donum perfectius uirtute. hec beatus Thomas super. iij. senten. di. xxxiij. arti. v. ¶ Tercio potest considerari eminentia huius doni quantum ad reuerentiam sic. Quanto aliquid modo nobiliori deo cultum et reuerentiam exhibet: tanto est excellentius. Sed hoc facit pietas: prout est donum spiritus sancti. Quod quidem probatur: tum comparando pietatem ad uirtutem religionis: tum comparando ipsam pietatem: prout est donum ad eas: que est uirtus. Et in quantum ad religionem comparatur: licet religio que exhibet cultum deo: sit potior pietate: que est uirtus exhibens cultum et reuerentiam patri carnali: tamen pietas que est donum est nobilior religione: quia exhibere cultum deo ut patri: quod facit pietas que est donum: excellentius est q̄ exhibere cultum deo ut creatori et dño quod facit religio. Ex quo patet pietatem donum excellentius religione uirtute secundum beatum Thomam secunda secunde. q. cxxi. artic. i. Comparando autem pietatem donum ad ipsam prout est uirtus: etiam probatur pietatem donum excellentiorem ea in quantum uirtus. Ex eo uidelicet quia pietas donum respicit in actu suo aliquid diuinum ut filiationem diuinam per gratiam uel diuinam similitudinem. Sed pietas uirtus aliquid humanum ut familiaritatem propinquitatem uel nature similitudinem. Et sic patet q̄ est potior: ut dictum est supra.

In quo autem consistat. ¶ In quo autem consistat ista qualitas mentis scilicet pietas donum: quantum ad actum eius. Sciendum secundum beatum Thomam super. iij. senten. di. xxxiij. arti. v. q̄ pietas donum habet in uia quinque actus: sed unum principalem: alios quattuor secundarios. ¶ Primus ergo actus eius est quem habet in uia: deo cultum id est reuerentiam exhibere: non

solum propter debitum: sed et propter condignum: quia deus honore et reuerentia est dignus interiori affectu et exteriori actu: ut in prostrationibus: genuflexionibus: inclinationibus: et sacrificijs: et hoc Malacha. i. filius honorat patrem suum. Et si ego pater uester: ubi est honor meus: ait ipse Deutro. xxxij. Nunquid non ipse est pater tuus: qui possedit et fecit quo ad corpus: et creauit quo ad animam te. Unde apostolus ad Titum. Sobrie scilicet quo ad se. Iuste scilicet quo ad proximum. Pie scilicet quo ad deum uiuamus in hoc seculo expectantes et cetera. ¶ Secundus actus eius propter dei reuerentiam etiam sanctos honorare: quia sunt templa dei: et organa spiritus sancti. i. Lo. vi. An nescitis: quia templum dei estis uos: et spiritus sanctus habitat in uobis. Et alibi: honore inuicem preuenientes: et precipue presidentes qui in regimine representant personam dei cuncta regentis. Petrus in canonica. i. Regem honorate. Et beatus Augustinus in regula. honore coram deo prelatus sit uobis. Huius ratio est: quia sicut actus pietatis: que est uirtus: est non solum exhibere cultum seu reuerentiam patri carnali sed etiam omnibus sanguine iunctis: secundum q̄ pertinent ad patrem: ita et actus pietatis que est donum non solum deo: sed et omnibus qui pertinent ad deum sibi coniunctis per gratiam uel per presidentiam et huiusmodi. Apostolus. i. ad Thim. Sectare iusticiam: pietatem: fidem: charitatem: patientiam et cetera. ¶ Tertius actus pietatis que est donum: est scripture sacre intellectu non contra dicere: cum sint uerba dei. Quem enim aliquis ueneratur et colit: eius etiam uerba in reuerentia habet et non impugnat: nisi falsa reperiretur. Nam ut ait philosophus. Duobus amicis existentibus Platone et ueritate sanctum est prehonore ueritatem. Et quia in uerbis scripture sacre non potest esse falsitas: ideo semper etsi non intelligatur: ueneranda sunt. Hunc actum esse pietatis ponit Augustinus in libro de doctrina christiana. i. ad Thim. iij. Manifeste magnum pietatis sacramentum quod manifestum est in carne iustificatus et cetera. ¶ Quartus actus eius est constitutus in misericordia subuenire. Et ratio est: quia secundum beatum Gregorium. i. moral. idem est quod misericordia scilicet in actu exteriori qui est subuenire misericordie proximis: differunt tamen in motu misericordie: ut supra dictum est. Misericordia autem misericordie subuenit. Et secundum hoc beatus Gregorius ibi dicit: q̄ pietas consistit operibus misericordie. Et secundum hoc etiam dicit beatus Hieronymus uel Augustinus secundum alios. Non memini me uidisse aut legisse mala morte perisse qui exercuit opera pietatis: quia scilicet si peccator talis est: opera illa pietatis procurant sibi compunctionem et reuersionem ad deum. ¶ Quintus actus est sine

Titulus Decimusquintus.

offensione in medio nationis prave et peruerse cōuersari: et inter eos conuiuere: ut dicit beatus Augustinus in libro de doctrina christiana. Unde et Petrus in secunda cano. c. ij. ait de Loth. Aspectu quodam et auditu iustus erat: habitans inter illos qui de die in diem animarum eius iniquis operibus cruciabant. Nouit autem deus pios de tentatione eripere. Omnes hi actus unam et eandem regulam et mensuram habent scilicet diuinam reuerentiam: quomodo deus est dignus: vel honorem quo deus est dignus. Et ideo actus pietatis que est in uia est unus qui est precipuus et principalis: ad quem alij omnes reducuntur ut ad causam suam: ut dicit beatus Thomas ubi supra. Unde et apostolus i. ad Thim. ij. mandat orationes et obsecrationes fieri in ecclesia: pro his qui sunt in sublimitate constituti: ut tranquillam uitam et quietam agamus in omni pietate scilicet reuerentia diuini cultus. Et di. xli. c. per simoniam dicitur. Pietatem in priuatis domibus non concludentes omnem locum in nomine dei edificatum honoramus. Et congregationem in ecclesia factam ad utilitates communem recipimus: et bona opera que supra uires in fratres pauperes exercentur secundum ecclesiasticas traditiones beatificamus. Item beatus Augustinus super psalterium. Si aliquando humana infirmitate pedes nostri in aliquod peccatum mouentur: insurgunt lingue iniquissime inimicorum: cum fuisset miserendum: irrident impij: unde per dolent. v. q. v. §. sed aliud.

De permanentia §. II.

pietatis et efficientia seu utilitate. Sciendum secundum beatum Thomam super. iij. di. xxxij. art. v. q. actus pietatis remanebit in patria quantum ad suam mensuram et regulam: ad quam pietas attendit scilicet adherere ipsi deo. Et etiam quantum ad eos quibus beneficia prestare parat erat scilicet quantum ad effectum: ut scilicet beniuolentiam eis seruet: et de omnibus eorum bonis habeat gaudium et letitiam: unde in eis non erit communicatio ad supplendam negligentiam: sicut est apud nos: et per consequens iste actus pietatis qui est in uia subuenire scilicet constitutis in miseria: non erit in patria: quia nulla ibi negligentia: nulla miseria: quia omnes suam sufficientiam a deo accipient. Erit tamen in eis communicatio ad augendam letitiam secundum modum illius patrie secundum quem superiores aliquid influunt in inferioribus: ut dicit Dionysius. Unde post dies iudicii et ante precipuus actus pietatis qui est donum in patria: est reuereri deum affectu filiali: qui precipue tunc erit secundum illud Sapientie. v. Ecce quomodo computati sunt inter filios dei. Erit etiam mutua honoratio sanctorum ad inuicem. Nunc

autem ante diem iudicii misereantur sancti etiam eos qui in statu huius miserie uiuunt. hec beatus Thomas ubi supra. ¶ De utilitate et efficientia pietatis nota quod ait apostolus. i. ad Thim. iij. Exeret te ipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio scilicet ieiuniorum et abstinentie et huiusmodi ad modicum quidem utilis est. Pietas autem ad omnia ualet: promissionem uite que nunc est habens et future. Scribens apostolus ad Thim. episcopum ostendit quod episcopus et quilibet misericordie uisceribus totus debet affluere: quod significat illa abundans inunctio capitis eorum in consecratione ipsorum. Hinc est quod de tumbis quorundam sanctorum: que in misericordia et pietate fuerunt precipui: oleum manat: ut. b. Nico. b. Lathe. et b. malpurgis: et in huius figuram in uestibus summi sacerdotis uendebant malogra nata intertexta: que cum refrigerent: innubant quod misericordia presidentium debet subditos refrigerare. Valere autem dicitur pietas ad omnia. Ad temporalia quidem secundum illud prouerbio. xxvij. Qui dat pauperi non indigebit: quinimmo non solum sufficientiam sed abundantiam habebit prouerbio. xiiij. In omni opere bono erit abundantia: sicut legitur de sancto Joanne patriarcha alexandrino piissimo ad pauperes: qui quanto plus dabat pauperibus: tanto plus ei deus mittebat per diuersas personas ad distribuendum. Valet ad spiritualia promerenda. Unde. b. Ambrosius. Omnis summa christiane religionis in misericordia et pietate consistit: quam aliquis sequens et si lubrum patiatur carnis: sine dubio vapulabit: sed non peribit. Quod oportet sane intelligere: quia uel intelligitur de eo: qui et in lapsu carnis cecidit in peritum: ipsum penitet: et abstinere disponit. Uel si intelligitur de eo qui opera pietatis exercet in mortali existens: tunc opera pietatis ualent sibi ad procurandum gratiam occasionaliter: non casualiter. Nam dicta opera pietatis sunt occasiones: ut adiutus precibus eorum quibus exercet: exeat de peccato. Valet ad eterna promerenda. Unde Hieronimus ait. Pietas expectat beatam spem et aduentum glorie magni dei. Sicut enim impietas magni dei formidat aduentum: ita pietas suo opere secura et de fide iudicium prestat. ¶ Et quia summe pietas fuit in uirgine: et est super omnes factos et sanctas: cui cantamus. O clemens: o pia: o dulcis uirgo Maria. Ideo de ipsa uirgine Maria ut fonte pietatis: siue quantum ad actum diuini cultus et reuerentie: siue quantum ad actum miserationis: et subueniendi pauperibus: ideo de ea in isto titulo diffusius agemus per capitula distinguendo et per modum predicationis.

¶ Virgo Maria est mater nostra quadupliciter. ¶ Capitulum Secundum.

Ecce mater tua

E Joānis. xix. Loquitur de ista matre p̄s dicens. Mater syon dicit homo: homo natus est i ea: et ipse fundauit eam altissimus. Hoc secundum translationem. lxx. quaz sequitur beatus Augustinus super psalterium: et obscura satis est locutio: Postest autem sic exponi: homo dicit syon Mater. Sed uidendum est: quis est iste homo qui dicit: cui dicit syon: de qua matre dicit. Est autem homo iste dominus iesus deus et homo: de quo propheta. Ecce ueniet deus et homo: hō utiqz aial rōnale: ab initio solus sue conceptionis ratione uter ut perfectus oī sapientia et grā: et inter natos nunq̄ a rōne deuians. Ipse est ille homo: qui natus ē in ea matre: que est: et ciuitas dei dicitur: nō ex uirili semine: sed quod i ea natus ē: de spū sancto est Mat. i. Et ipse idē hō est altissimus deus: qui solus altissimus fundauit eaz ciuitatē: i qua habitauit nouē mēibus ut matre sua. Si queris: cui syon dicit. Rēdeo q̄ syon spūali. i. ecclie. Interpretat n. syon speculatio: ibi i syon erat tēplū dñi: i quo uerus cultus exercebatur offerēdo oblationes et sacrificia uero deo. Significat igit apte eccliaz scāctā: i qua speculamur deū i militanti p fidē: i triūphanti per spēz. Et i ea sola uere colitur deus: et offerūtur sacrificia uera bonoz opezz: que deo sēgrata et non extra eā. Quid at dicit iste hō iesus syon. i. ecclie: illud mater. s. ē tibi patrē hēbas miarū: accipe et matrē totius cōsolationis et miserationū. Ecce mater tua o syon: o ecclia: que est mater mea: uolo ut sit et mater tua. Mea est mater naturalis: tua sit mater spiritalis. Ecce mater dei saluatoris: est mater peccatoris in ecclia. Sed iudeus hoc ut perfidus nullo modo uult credere: q̄ beata Maria sit mater dei et hominis. Et secundum hoc dicit translatio nostra: que fuit. b. Diero. Nūquid syon dicit hō: hō. s. q̄cūqz q̄tūcūqz singularis p̄dicatoz et doctoz: nūquid syon dicit i. synagoge seu pplo iudeoz: cuius cultus erat ppter tēplum i materiali syon: istam ueritatem mirabilem quam subdam: ita ut credat eam. q. d. n. Neqz Petrus neqz Paulus: sed neqz ipse xp̄us dixit hanc ueritatē pplo iudeoz: q̄ uoluerit credē. Ecce ueritas quā nō uult credere: et ideo ut perfidī dānantur: homo nat⁹ est in ea ciuitate dauid i. uirgine Maria: et ipse natus in ea xp̄us: est ille altissimus deus: qui solus scā per effētiā: solus dñs p uniuersalē prouidentia: solus altissimus per oī potentia: qui fūdauit et fecit ciuitatē istaz uirginē glōsā: ipse habitauit: Idē unus deus et hō: vna persona fundatoz et creatoz uirginis per diuinitatē: natus in ea per humanitatem. Sed tu fidelis qui credis beatam uirginem matrem dei et hominis: et secundū hanc fidē recte conuersaris. Ecce

ce mater tua. Joan. xix. Imperatoz celestis dñs iesus xp̄s i throno crucis residens: per hoc dictum suo ore prolatus loquens Joanni: matrē suā uirginē ei dedit in matrem: ipsum Joannem matrī sue adoptans filium. Nec uirgo mater: et si longe inferiorē ab eo indignata est talem in filium suscipere. Et Joannes ipse: et si tali et tā dignissima matre se indignum agnosceret: intelligens sui profectum: cum omni reuerentia ex illa hora accepit eā in suam scilicet matrem. Quia uero Joannes interpretatur: in quo est gratia: cuilibet etiam qui Joannes dicitur et existit: non nomine sed eius interpretatione: in quo scilicet est gratia gratum faciens: datur uirgo Maria in matrem: ut dici possit. Ecce mater tua. Anselmus. Mater dei facta est mater nostra. Et uere optime p̄ssima: et pfectissima: mater omnibus modis. Sicut enī pater dicitur aliquis genitura: cura: etate: honore: affectu. Sic omnibus his modis beata uirgo mater nobis est. Primo enī sicut christus nos genuit uerbo ueritatis ad esse spirituale gratie: quod perfectius est q̄ esse naturale in cruce patiendo: ita et beata uirgo nos genuit: et peperit in maximis doloribus filio compatiendo: penas immensas pro nobis patienti: ita exponit Albertus magnus illud Isa. ultimo. Parturiuit syon filios suos id est beata uirgo Maria: q̄ speculabat mysterium passionis. Interpretatur enim syon speculatio. Parturiuit summe condolendo in passione filii. Secundo mater est cura Isa. xlix. Nūquid potest mulier obliuisci infantem suum: ut nō miseretur filio uteris sui: q. d. nullo modo: sed magnam curam habet: ut prouideat ei de nutrimento et necessarijs. Et quauis amor patris ad filiū sit solidior: amor tñ matris est tenerior. Et hinc est q̄ paruulus magis recurrit ad matrem p his que uult q̄ ad patrem: quia experitur magis a matre q̄ a patre obtinere quod petit. O quanta est cura beate uirginis matrī de nobis. Omnibus aperit signum misericordie sue: nec est qui abscondit se a calore beneficiorum eius. Sileat misericordiam tuam o uirgo beata: ait beatus Bernar. Qui cūqz in necessitatibus suis te inuocantem sibi dē esse senserit. Sicut curam habuit: ut prouideret apud filium de defectu uini i nuptijs i Chana galilee celebratis. Et qd ait sapiens. Ubi non est mulier ingemiscit eger. Et uere potest itelligi de hac muliere: quā filius suus sic vocauit: cū ait: mulier ecce filius tuus. Non reperitur aliquē sanctorum ita cōpati et adiuuare i infirmitatibus spiritalibus et corporalib⁹ egris personis sicut mulier hec beata uirgo Maria. Tercio mater ē antiquitate: sicut homines antiqui dicuntur patres: sic et mulieres antike matres. Sed que antiquor beata uirgine Maria: Ab initio: inquit: et añ seclā creata sū: et usqz ad futurum seculū nō desinā Ecce

xxiij. Creata siquidem fuit in mente diuina ante secula. i. predestinata: vt esset mater dei: et ide mater nostra. Nec usq; ad futurū. i. ad aliā vitā p̄ie postq; fuit in mundo nata: non desinit pietatez et misericordiam exhibere inuocantibus eā. Est g̃ antiquitate maxima mā. **Quarto** ē mā dignitate et honore. Sicut qui sunt i dignitate p̄stituti dicuntur patres: ita et mulieres in dignitate prelacionis dici possunt matres: unde abbatisse dicuntur prelate quasi matres. Sz que dignior: que honorabilior: et cunctis presidentior: beata uirgine Maria. Regina enim dicitur celoz in antiphona ecclesie: domina angeloz: mater domini dominantius: omni vtiq; laude dignissima: quia ex ipsa ortus est sol iusticie christus deus noster.

Quinto ex maxima affectione ad bonum populi iudeozum. Razias dicebatur pater eoz: ut. ij. Machabe. penult. Sed nunquam fuit aliquis sanctus uel sancta ita affecta ad salutem et omne bonum populi christiani: sicut beata uirgo Maria. Unde cum christus uellet tribus lanceis mundum perdere propter tria uicia mundi: scilicet superbiam: auaritie: et luxurie. Beata uirgo precibus suis obtinuit dilationem sententie: dicens se misuram in mundum ad predicandum beatum dominicum et beatum franciscum cum suis: et ut sic reducerentur: ut habetur in legenda beati Dñici. Ecce igitur mater tua.

Sed qualis sit ista. §. I.

mater: ipse declarat sic de se loquens seu ecclesia i persona eius. Ecclesiastici. xxiij. Ego mater pulchre dilectionis: timoris: et agnitionis: et sancte spei. Matrem se harum quattuor uirtutum dicit: q̃a eas in mente concepit per infusionem gratie: et p̄turiuit istos filios: quando ad actum harum uirtutum processit. Primo pulchre dilectionis per eximiam charitatem. Secundo timoris reuerentialis per profundissimam humilitatem. Tertio agnitionis scilicet fidei per firmissimam ueritatē. Quarto sancte spei ad omne bonum et supernā felicitatem. De primo Lantic. ij. Introduxit me rex in cellam uinariam. scilicet et introduxit i me charitatem. De secundo Luce primo. Turbata ē in sermone eius et laude propter humilitatem.

De tertio Luce primo. Beata que credidisti, beatus Augustinus. prius concepit fide q̃ carne. De quarto Ecclesiastici. xxiij. In me omnis spes uite et uirtutis. Extende vt placet. **Ex his etiam** uerbis innuitur respectu quozum sit mater adoptiua. Cum enim ut dictum est: sit facta mater adoptiua Joanni: qui interpretatur i quo est gratia mater est eozum qui habent gratiam. Et quia a gratia quattuor ista semper procedunt: eozum est mater qui habent ista quattuor. Ecce igitur ma-

ter tua scilicet tui: qui scilicet habes rationalem dilectionem: quia ego mater pulchre dilectionis. Ecce mater tua scilicet tui qui habes filialem timorem: quia ego mater timoris. Ecce mater tua scilicet tui qui habes salutarem cognitionem: quia ego mater agnitionis. Ecce mater tua scilicet tui: qui non presumis: sed ex merito speras: quia ego mater sancte spei. Pulchra dilectio est: vt diligatur amicus i deo: et inimicus propter deum: uere pulchra: quia cum luce gratie et clara fame. Mat. v. Diligite inimicos et cetera: ut sitis filij patris uestri: qui in celis est scilicet dei. Et sic eritis filij matris uestre scilicet beate Marie. Sine timore dei non poterit quis iustificari: ait sapiens. Sed qui deum timet scilicet filialiter nihil negligit: scilicet eozum que sunt necessaria ad salutem et gloriam dei. Salomon ait Ecclesiastes. vij. Salutaris cognitio incipit a se ipso. Seneca. Principium salutis cognitio sui. Breuissimam istam orationem faciebat et docebat Beatus Augustinus. Domine nouerim te: nouerim me. Et vnum inducit ad reliquum. Expecta dominum: ait ps. quo ad quartum custodi uias eius: vt hereditatē capias terrā scilicet uiuentium. **Si ergo** diligis eum et proximum: et times filialiter offendere eum: et conaris cognoscere te ipsum: et speras rationabiliter i supernum premium: non presumendo de uiribus tuis: hec est sancta spes. Ecce mater tua beata uirgo Maria.

¶ Possunt etiam ad. §. II.

aptari ista quattuor ad quattuor status ecclesie: scilicet presidentes: incipientes: proficientes: et perfectos: super perfectos singulis singula attribuendo. Quibus omnibus est mater pia adiuuando et succurrendo. **Primo** et presidentibus qui dem congruit pulchra dilectio scilicet erga deum: se: et proximum. Et ideo christus Petruz institutus in presidentem et pastorem ecclesie: interrogauit ter: si eum diligeret Joanni ultri. horum beata uirgo est pia mater: adiuuans in necessitatibus: vt patuit in Leone papa: cui restituit manum ab scissam. Et in beato Dominico cuius subditos fratres ostendit in uisione beate Marie tenere sub clamide sue protectionis. Secundo incipientibus congruit timor. Inde enim mouentur ad cauenda mala et penitendum ex timore. **Unde** dicit Isaias. A timore tuo domine concepimus et peperimus spiritum salutis. Et horum est mater beata uirgo Maria procurando reconciliationem deo: sicut in figuram mulier sapiens. **Tecites** reconciliauit Absalonem patri David secundo Regum. xiiij. **Et** cuidam moniali egressa de monasterio post tempora ex meretricio reuertenti ad penitentiam et religione: impetrauit beata

Maria: p ea peccatorum ueniaz. Et adiuuat ad uincendū diaboli i tērationibus. Sicut i figuraz occidit Judith holofernem. Judith. li. ca. Tertio p̄ficiētibz conuenit agnitio: vt dicit Salomon Eccl̄s. ix. Nescit hō finem suum. Et iō sequitur: si cut p̄sces capiūtur hamo: sic capiūtur hoīes tpe malo. Quod p̄s p̄siderās ait. Notū fac mihi dñe finē meum: finē ultimū: p̄pter quā factus sū: q̄a tu es ut ad illud me dirigam. Notum fac finē proximum mei operis: vt itelligam me recta itentioē facere opera: nō ut uidear ab hoībuz: sed ad gl̄ia dei. Notum fac finē meū. i. ut frequenter itelligaz me esse i uita finiendū: et oīa ista mundana dimit tēdo p te. Et q̄ istis cōgruit cognitio q̄ lux ē sp̄ua lis: iō dicit Salom. puer. iij. Justoz semita q̄ lux splēdēs p̄ficit et crescit usq̄ ad perfectū diē. Hi .n. itendunt ad p̄ficiendū i uirtutibus. Horū mater est beata uirgo Maria: p̄cibus et exēplis dando eis subsidium. Est .n. figuratiue illa Rebe ca que filium. i. israel qui it̄pretatur uidens deū docuit et iuuat refectionem offerre patri suauē: cum uestibus odoriferis: ut benedictionē patriā obtineret. Apparens ipsa magistro Rainaldo cō p̄ore ifirmo: i uirtutibus p̄ficiēti: unxit eum sa nando corpus: et mentem roborando: ac habituz ordinis p̄dicatorum quez ferret ostendēdo: quē ordinem fuerat igressus: qui postea seruentissime p̄dicando: multos et magnos uiros traxit ad re ligationem. Ipsa est mater agnitōis: que reuelauit nobilissimis romanis et diuitibz viro et uxori sue cupientibus se tradere i obsequium ipsius uirgis ac pape: ut i loco ubi de mane inuenirent niues p̄ ter nature solitum: quia de mēse augusti ibi eccle siam suo nomini dedicarent. Qua mane sequen ti reperta: fabricata est ad honorem eius ecclesia i vrbe sancte marie maioris. Quarto autem cō gruit perfectis sancta spes non sperare in principi bus ubi non est salus: nec i temporalibus diuitiis quod est uanum: nec in suis uiribus quod est sup bie: sed in cōa beatitudine. Et hec est facta spes. Contemplantur enim eterna bona: que non uidē tur: sed appetuntur summe ab eis: ut dicant cum apostolo. Lūp̄o dissolui: et esse euz chūsto. Et no stra conuersatio in celis est. Horū mater est bea ta Maria procurando eis consecutionem eterne beatitudinis. Est enim figuratiue illa Bersabee: que it̄pretatur puteus septim⁹ propter plenitu dinem oīum gratiarum: que suis p̄cibus petijt et obtinuit a Dauid regnū suū dari filio suo Sa lomoni. ij. Reg. xv. Hec est que fuit cilicium cū se rico sancto uiro. b. Tho. cantuariensi archiepo: mandans ei ut it̄dictum factū simplici sed opti mo sacerdoti: qui quottidie missaz celebrabat ad sui honorem: nec aliam propter simplicitatē dice re nouerat: ut nō āplius celebraret: relaxaret. Qd simplex sacerdos faciens et significans. b. Tho. ex

parte beate Marie et signum datum de cilicio o cultato ab ea futo: illuz ab illo it̄dicto absoluit. Hec apparens ut matrona uenerabilis ad fonte quēdam cuidā rustico qui missus erat a filio suo ei apparenti ad immergendū tres panes quos hē bat prohibuit. Sed reuersus ad eum secundo et tertio unum immerfit: alios duos reseruās ex ius sione beate marie declarantis ei se esse uirginem matrem: et eum qui sibi apparuerat et mandaue rat panes tres imergi i aquam erat filius eius qui iratus propter peccata hominum munduz i par tes tres diuisum quasi uolebat delere: i cui⁹ signū tres panes iusserat imergi: sed ipsa sūtiā retinue rat. Uerū ad placandū dei iram oēs albis induti facerent processione ad penitentiam reuertentes. Et illa disparente simplex ille rusticus per diuer sas mūdi partes diulgauit. vñ ecuta est magna nouitas i uniuerso orbe apud xp̄icolas: vt oēs ma res et femie cuiuscūq̄ etatis et cōditionis albis idu ti p̄cessionē multas facerent. Anno dñi Millesi motrigentesimononagesimonono i estate: et mul ta bona secuta. Et postea anno sequenti Millesi moquadrigentesimo secuta ē pestis vls nimia: ut tertia ps hominū moreretur. Ecce mater tua ad quam recurras.

De p̄ceptione et sc̄ificatione. b. Marie. La. iij.

De cōceptu et sc̄a

Detificatione. b. marie. In ciuitate sc̄ificata requieuit: iquit diuina sa pientia Eccl̄i. xxij. Adapras ser mo iste ad uirginem gl̄iosam: de cuius cōceptioē uel potius sanctificatione ecclesia solēnitatem fa cit. De hac ciuitate p̄cinentes cātor sp̄s sc̄i dauid iquit ps. lxxxvi. Gl̄iosa dicta sūt de te ciuitas dei: que ab ielu syrac dēa est ciuitas sc̄ificata: nec de a liqua creatura pura sunt unq̄ dēa tā gl̄iosa q̄ de uirgine Maria. Unde i cōmendationem Judith pulcherrime: sapientissime: et castissime: et constā tissime: que liberauit pplm dei de manibz inimi corū: et figurauit hanc uirginem beatissimaz: libe ratricē ppli fidelis de manibus demonū: dixit sū mus pontifex Joachim. Tu gl̄ia irlm. i. ciuitatis: tu letitia ppli israel: non dixit tu gl̄iosa i ciuitate: sed tu ipsa gl̄ia ciuitatis irlm: que dicebatur ciui tas dei: qz solēnis deus cultus ibi erat. Gl̄iosa igit dēa sunt de te. Circa quas p̄nt tria notari.

Eius uirtuositas perfectissima: qz ciuitas.

Eius singularitas sublimissima: qz dei.

Eius nobilitas famosissima: qz gl̄iosa dic. si d te.

Quantū ad primū. §. I.

ois aīa pōt dici ciuitas. Sed anima cuiuslibet re probi dē ciuitas babilōis: que it̄ptatur p̄fusio: qz plena ē cōfusiōe p̄ccoz: et i ea regnat Nabuch.

diabolus i superbia sua. Alia aut cuiuslibet elcti dī i rlm: q̄ interpretatur visio pacis: i qua regnat Sa lomon rex pacificus. Irls at edificatur ut ciuitas ex auro: argēto: 7 lapidibus p̄ciosis. i. dilectionis dei 7 proximī opibus: cū meditationibus 7 cōtem platiōib⁹ p̄ciosis sup sūdamētū fidei iesu xpi. Et nisi dñs custodierit ciuitatē aie: frustra uigilat: q̄ custodit eā. Verū nulla aia p̄prie pōt dici ciuitas nisi bīa uirgo Maria. Un p̄ excellētā ciuitas dī p̄pter tria. Primo p̄pter plenā vnionē. Secūdo p̄pter cōgruā puisionem. Tertio p̄pter rectā gu bēnationē. Ciuitas dī quasi ciuiū unitas: vñ sal uator noster cū misit duos ex discipulis ad ciuita tem hierosolimā: q̄ plena erat sectis 7 diuisiōib⁹ 7 pccis: non dixit: ite i ciuitatē sed i castellū suans illam p̄lam. Si re pueris: nec nomē hēre mereris. In aia nostra sūt q̄ ciues multi 7 uarij cogitatus nostri: 7 affectus seu desideria quasi uiri: passioes at quasi mulieres. Qui oēs debent puenire i unū s. ut cōformēt se diuine uolūtati: querēdo sēper gliaz dei 7 p̄fectū salutis. Sed q̄s est hic: 7 lauda bimus eū? Nullus ē. n. tā cōposite felicitatis ē in spualibus iquit scs Severinus: q̄ non i aliquo cū sua fortuna rixet. Nunq̄. n. ait Job: i eodem sta tu pmanet. Quis ē qui sēper i cōi opere suo cogi tatu et affectu dirigatur ad dñz: 7 nō uideat i mē bīs suis legē concupiscētie repugnantē legi mētis sue: saltē ad uenialia. vñ par ibi nō vī p̄fecta: cum caro cōcupiscit aduersus spm. Porro unum ē ne cessariū. s. adherere p̄fecte deo: 7 secū i oibus unū spm eē: q̄d optime fecit Maria. que optimā par tē elegit i oibus unū p̄ certo scimus ait Odilio in sermone: q̄ ois Marie actō itenta sēp fuit i dño.

Secūdo ciuitatē ut sit bñ puīsa: ne facile capiat ab hostibus: 7 circūquaqz hēat fossata: ne posset appropinquari ad muros: q̄d sit circa aie ciuitatez p hūiliationē: qua q̄s se ipsum deijcit: 7 i sra se sta tuit: cognoscēs se ad ima descendere ex p̄pua cōdi tione 7 iclinatione ad mala. Debet ēt ciuitas esse i portis bñ custodita 7 uigilata. Nā ut dic̄ Hierē. p̄pheta. ix. Moēs igressa ē per portas nias. Por te nīe aie sunt sensus exteriores: p quos irat moēs pccī ad aiam: per uisū: auditū: gustū: odoratū: et tactum: uidēz nisi uigilāter custodiātur. Nec suffi cit custodia angeloz: de qua dñs per p̄phetam. Sup muros tuos i rlm posui custodes. s. angelos tota die nō tacebūt. s. excitātes aiam ad bonum 7 deū laudandū. Sed o3 q̄ quilibet p se iuigilet p̄ considerationē 7 discretionem: ne igrediatur int micus alicuius uāitatis per ipsas portas: nec egre diatur ciuis sub spē alicuius boni defectus curio sitatis. Unde i figuraz legitur. ij. Reg. iij. q̄ Iſbo leth filius Saulis rex israel qui posuerat ancillā ad custodiām porte palaciū sui: q̄ non stetit uigi lans: sed dormitauit: igressi per portam principes latronum Rechab 7 Banaa clam occiderūt illū

i lecto suo quiescentē. Sic quando consideratō uigilans 7 discretio que dī custodire portas sēsū um dormitat: 7 non uigilat ad custodiendum ipsi demones latenter suggestio nibus malis subitāt: 7 ablatis frugibus uirtutū aiam occidunt. **O**por tet ēt ciuitatem esse fulcitam uictualibus 7 aquis: ne fame 7 siti pereat. Uictualia sunt sacramenta que animam reficiunt. Aque sunt doctrine sacre quibus contra calorem laborum 7 tentationum refrigeratur. Omnia ista fuerūt perfectissime in uirgine: 7 ideo per excellentiaz ciuitas dicitur. fu it. n. hūilitate profundissima. Resperxit: ait hūi litatem ancille sue. Et quāto magis se humiliatū 7 oculatū uirtutes suas: tanto magis deus illā manifestauit: ut ipleretur illud quod ait filius su us Mat. v. Non potest ciuitas abscondi supra mō tem posita. i. super altam perfectionem uirtutū. Optime custodiuit sēsus suos: 7 nihil inquinatū introiuit i illam. Sacra suscepit tempore suo: que ei congruebant. Nam pie creditur: 7 baptizata 7 confessa 7 cōicata fm Alber. super missus ē. Nō quidem peccata que non habebat: q̄ ut. b. Aug. ait. Cum humilitatis causa mentiris: si non eras peccator: mentiēdo efficiaris: q̄d ciuitaras. xxij. q. ij. Sed confitebatur se non esse dignam tantis be neficijs sua uirtute. Non deficiebant i ea aque sa lutaris doctrine. Unde Luc. ij. dicitur. Maria cō seruabat omnia uerba hec. s. dicta a filio 7 d filio conferens i corde suo. s. cum his que de eo p̄nūciata erant a prophetis. Et sic fluminis ipectus fer uentis. s. sapientie letificat ciuitatem dei. s. beata Maria.

Tertium quod requiritur ad bonita tem ciuitatis est bonum regimen: 7 gubernatio eius. Nam ut dicitur Eccl̄s. x. Ue terre cuius rex puer. Contra Salomon i prouer. In bōis iusto rum exaltabitur ciuitas. Et Gratianus dicit di. viij. §. i. q̄ apud Platonem illa ciuitas iustissime ordinatur: i qua quilibet p̄prios nescit affectus. i. passiones 7 appetitus suos inordinatos. Est ergo i ciuitate anime ut rex uel regina uolūtās: que ha bet iperare omnibus potentijs. Et ut dicit Salo mon: deus ab initio constituit hominem: 7 reliqt eum i manu consilij sui. i. in potestate 7 libertate arbitrij: posuit ante eum malū 7 bonum: ad q̄d cunqz uoluerit extendet manum suā. Sed si uo luntas peccato consentit: iam non est domina sed serua: 7 non nisi male pōt talis ciuitas aie guber nari. Ne at erret regina ista uoluntas: debet sēper habere consiliū cum ratione: secūdum illud p uer. Oia fac cū consilio: 7 post factūz non penite bis. Ratio ergo est consiliarius. Sed sinderesis se cretarius: qui nunquam fallit: arguens illicita: et utilia approbans. fantasia 7 memoria sunt refe rendarij. Cogitationes uero desideria: 7 passio nes sunt subditi: qui habent regulari. Et cum be ne regitur dicit dominus de ea. **C**iuitas fidelis

Capitulū

Tertium.

injusticia habitavit in ea. Isa. i.

¶ Secundo notatur .§. II.

et singularitas maxima in sanctitate in eo qđ dicitur dei. Hec potest dici ciuitas illa: de qua. Jo an. in Apocalipsi. Vidi ciuitatem sanctam ierusalem descendentem de celo a deo paratam vt sponsam ornata. Hec est beatissima virgo Maria ciuitas sancta: quia munda deo dedicata et firmata. Et sic in syon firmata sum Ecclesiastici. xxiij. Hierusalem dicitur visio pacis in ea: vnde ipse ait. In oibus requie questui. Descendete de celo vt a deo edificata et data i ciuitate refugij peccatoribus: a deo parata vtutib⁹ vt sua possessionez: vt sponsa ornata oī gĩa: vt sponsa esset dei patris: ex qua vtute sps sci filiū generaret: cōem filij utriq³. Dī ergo ciuitas dei: vnde glōsa dca sunt o ea triplici mō seu cā uidelicet. Primo qz deus eam fundauit. Secūdo qz deus eius possessionē continuauit. Tercio qz deus eā inhabitauit. Primo dī beata maria ciuitas dei: qz ipsam fūdauit. Sicut Alexandria sic dca est: qz alexander eā fundauit: vt urbs roma dca est: qz romulus primus eā fundauit ps. lviij. Sicut audiuiimus. s. ex ueteri testō figuratum: sic vidimus impletum in ciuitate dei nostri. s. vīgine Maria. Deus fundauit eam i eternū. Unde ipsa ait Ecclī. xxiij. Ab initio. s. deo qui est initij ois creature: et ante secula spalia creata suz s. pred. stiatione i mente diuina: et semper postq³ fūdata fuit et corpori eius concepto i utero matris. Anne et organizato infusa. b. Hiero. Intra secreti uētris angustias: manus oipotentis dei sēper operatur: idē formator corporis piter et aīe. Noli despīcere bonitatē figuli: qđ te fecit ut uoluit. di. lvi. Nā sci. Mō at spali dī deus fundasse eaz quo ad corpus: qz miraculose cōcepta est: nō qđem qz o spū sco: qm hoc pūilegium soli xpo: sed qz ex pīe Joachim et matre Anna sterilibus. vnde i figuram ut dīc Damas. sicut Anna p vota et repromissis eaz esset steril: genuit ex viro Samuelez: sic Anna ex Joahim uiro p uotum et oīones genuit Mariā. In esse at spuali fūdauit deus ciuitatē istam: qñ i utero matris scīficata fuit ab originali totalit^r munda. In qua qđem scīficatione copiosior gĩa fuit i ea ifusa: q̄ i ceteris ab utero scīficatis: ut Joanne baptista et Hieremia. Scīm⁹. n. plus gīe ei eē collatū ait. b. Ber. ad uincendum ex oī parte pccm: que concipere ac parere meruit eum: que constat nullū hūisse pccz. Ac ēt pīe credi pōt: qz citius aliis fuit scīficata. Non qđem añ aīe ifusionē: qā caro nō est subiectū culpe ul gīe sed aīa. Infusa uero aīa q̄ citius et forte eadem die et hora tñi nō momēto: fuit ab originali munda contracto immediate p⁹ accessum eius ad corpus. Qđ vī notare ps: qui loquēs de ciuitate dei et scīficato eius tabernaculo. i. animo p⁹ pauca subdit. Adiuuabit

eam deus mane diluculo: vt mane itelligatur na
tuitas eius i utero: cuius diluculū hñs aliquid
tenebris fuit tps quo organizatu3 corpus suscepit
aiam aliquam tenebrosam scām p originale: s3
i isto diluculo. i. q̄citus adiuuabit eam scificādo
7 prestando robur gr̄e: ad de opus bonu3 tpe suo
faciendum. ¶ **D**i secūdo brā Maria ciuitas dei
q3 possedit eam deus: 7 continue possidet. Pecca
tor possidet a diabolo per culpam. Unde Lu
xi. de eo dī. Cum fortis armatus custodit atrium
suum. i. animam uel mūdum: i pace sunt ea que
possidet. s. non sibi contradicendo: 7 tentatiōib3
non resistendo. Boni āt3 dñō possidentur: nō so
lum per gubernationem 7 dñiū: sed et per gr̄a3
7 obedientiam: vnde dicunt dñō per ps. Tu pos
sedisti renes meos. i. affectus 7 delectatiōes meas
ut sine fm uolūtate tua3. Sicut aliqua ciuitas dī
ciuitas talis dñi: vt parisi3 ciuitas regis francie:
q3 qñq3 possidet 7 plene sub dñio 7 obediētia ei3
ē. Et per hunc modum. b. Maria dī ciuitas dei:
q3 sepe possedit eam quiete 7 sub pfecta obediē
tia. Nullius āt scī uel sancte aīa fuit: q3 ita fuerit q̄
ete possessa a dño. Sed aliqua rebellio ad ipsū
reperta est saltem fm passionē 7 uenialia: excep
ta: iquit. b. Aug. hac sancta uirgine: de qua cū de
peccatis agitur ppter honorem dñi: nullam pro
lus de ea uolo hēri mentione3. Si oēs sācti 7 sāc
te dum hic uiuerent: interrogatī fuissent: utrū pec
catum hērent: oēs vna uoce rīderent: qd ait Jo.
i canonica. i. Si dixerimus: q3 pcām non hēmus:
ipsi nos seducim3. Ubi satis p3 q3 loqr̄ de actuali
libus salte uenialibus: perfectissime āt possedit ci
uitatem istā: vt dicatur per excellentiam dei ciui
tas. Unde ipsa ait. puerbio3. ix. Dñs possedit me
i initio uiarū suarū. Uie dñi sūt creature sue: per
quas nos imus i deum cognoscēdum: sicut eā co
gnoscitur per effectum: ut ignis per fumum: dī āt
hic initium nō prioritāte tps sed dignitatis. Ita
.n. ciuitatē istā3 brā maria possedit: ut sit ipsa ini
tium creaturarū. i. dignissima super oēs creatas
puras gr̄a 7 gl̄ia. ¶ **T**ertio dī ciuitas alicuius
quantū est inhabitator eius: 7 sic Nazareth dēa fu
it ciuitas xpī: q3 ibi conceptus 7 nutritus fuit. vñ
dī Mat. ij. de xpo veniens. s. de egypto cum mīe
7 Iosep bitauit nazareth: vt impleteretur qd dictum
est per pphetā3: qm nazareus uocabitur. Et Be
thleem dēa est ciuitas dauid: q3 ibi natus ē: 7 ha
bitauit i pueritia 7 adolescentia. Et fm hoc dici
brā maria ciuitas dei: q3 deus corporaliter. i. fm
corpus assūptū bitauit i ea. ps. lvij. Magn3 dñs
7 laudabilis nimis. s. dei filius iesus xpī i ciuitate
dei nostri. s. bīe uirginis ad habitandū p nouē mē
sa cōtinue: 7 totam ifantiam 7 pueritiā trālegit
cū ea: 7 in ea. Dec est ciuitas illa mirabilis figura
ta: quam uidit Ezechiel i ultima uisione: i q3 dñs
solus itroibat 7 egrediebatur: 7 porta eius clausa

remanebat significans secundum. b. Aug. q. Maria uirgo fuit ante partum: in partu: et post partum. Et que totus non capit orbis in sua se clausit uiscera factus homo. Unde et canit ecclesia. O gloriosa dona excelsa super sidera qui te creauit puer lactasti sacro ubere. Quod eua tristis abstulit. s. uita corporis et anime: tu reddis almo germine. i. filio ex te genito: qui mortem nostram moriendo destruxit: et vitam resurgendo reparauit anime et corporis: ut carnaliter et uirtutaliter. Unde aptissime dicitur. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Alber. at in libro super missus est dicit: quod ideo gloriosa dicta sunt de hac ciuitate. s. uirgine Maria: quia omnia que ad perfectionem ciuitatis pertinent: in beatissima uirgine inueniri: et de beatissima uirgine dici possunt. fuit. n. fundata super humilitate: per castitatem murata: thurificata per charitatem: ditata per paupertatem: custodia per discretionem: libera immunitate peccatorum: pacifica super actione tentationum: diuino officio ordinata per elegantiam morum: edificata populosa uirtute et omnium donorum gratuitorum: irrigua abundantia miserationum: in altissimo sita per excellentiam privilegiorum.

De eius nobilitate. §. III.

De quo ad tertium: gloriosa dicta sunt de te: quia natiuitas gloriose uirginis marie: ex semine abrahe orta de tribu iuda: clara ex stirpe dauid: canit ecclesia. Natiuitas autem prius fuit in utero. s. per conceptionem: et ex inde ex utero nata eius uita iclyta: cunctas illustrans ecclesias: per opera gloriosissime sanctitatis: in quibus consistit uera nobilitas anime: quia ut ait sapiens. Nobilitas uera est que moribus animus ornat. Ex ea quoque ortus est sol iusticie Christus deus noster: origo et fons omnis nobilitatis. Gloriosa igitur dicta sunt de te o beatissima Maria. Ubi notandum secundum Alber. magnum super missus est: de quo libro assumpta sunt plurima in materia ista de uirgine: ut infra patet: quod nobilitas rei consistit in tribus. Primo in sua causa. Secundo in sua substantia. Tercio in sua efficientia. In causa. Si a nobili origine principium ducat. In substantia. Si nobile essentia et proprietatem in se possideat. In efficientia. Si nobiles effectus ex se producat. Quantum ergo ad primum nobilissima fuit: unde et gloriosissima. s. ex parte cause et originis sue. Nam fuit filia principis. s. abrahe: in quo deus populum peculiare elegit sibi: et distinguit ab alijs. Ab Abraham. n. qua dragesima et una generatione descendit: ut patet ex euangelio Mat. in principio: de quo abrahe dictum est in Gen. Princeps dei esto iter nos. Et cui promissa est repromissio: de Christo nascituro: cum dominus esset ei. In semine tuo benedicentur omnes gentes. Non dicit in seminibus: iquit apostolus ad Gal. iij. sed in uno et semini tuo: quod est Christus. Hic abraham fuit

ille nobilissimus patriarcha: unde denominatur hebrei quasi hebraici: qui primo confessus est fidei unius ueri dei inter idolatras caldeos: adorantes ignem pro deo: in quem iectus ab eis ut experiret uirtutem eius: illesus exiit: recedens postea ab eis ut peregrinus discurrens per palestinam. Et o ipsa uirgine dicitur in Latini. Quam pulchri gressus tui in calciamentis filia principis. glo. i. Opera tua in exemplum sanctorum: quos imitaris et omnes excellis. Quantum ad secundum. s. substantiam nature perfectionem et plenitudinem gratie in se hereditauit: et liberrima fuit. Libertatem. n. maxime facit immunitas a peccato: et plenitudo gratie que in ea fuit. Qui n. facit peccatum: seruus est peccati. Seruitus. n. est omnino contra nobilitatem. Sed ipsa sola inter puras creaturas fuit sine peccato et uergali: et ideo maxime libera. Et ista est gloriosior nobilitas. s. ex gratia et uirtute: quam illa que est secundum carnem. Unde Seneca ait: quod non facit nobilitatem atrium plenum fumosis imaginibus: quia quod ante nos est: nimium non est. Non. n. ad nostram uixerunt glorie. Uult ex his uerbis ostendere: quod tamen nobilis est ille que nobilitas sua uirtus. Hic et Criso. Nemo ex uirtute aut ex uicio parentum uere aut clarus aut obscurus est: imo nescio quomodo non ille magis resplendet: qui ex parentibus a uirtutibus prorsus alienus: quam ipse qui fuerit dei uirtute mirabilis diffus. lvi. n. Sed tunc queritur in quo consistat nobilitas secundum carnem. Et cum dicatur a sapiente: quod nobilitas secundum carnem non est aliud quam inueterate diuitie: tunc uidetur quod istam nobilitatem non habuit b. Maria: cum fuerit paupercula: et coniux eius Joseph carpentarius. Et sic videtur quod nobilitas ista secundum carnem non sit a rebus. Sed neque a corpore uidetur quod sit: quia nobilitas corporis est ex nobilitate complexionis. Inueniuntur autem reges et principes qui nobiles dicuntur: et sunt secundum carnem aliqui complexionis melancolice uel flegmatice: et e contrario rustici colerici et sanguinei: ergo non trahitur a corpore. Item uidetur quod nec ab anima: quia anime non sunt extraducte: et sic uidetur quod nihil sit nobilitas ista secundum carnem. Sed pro nunc breuiter respondetur et infra in sequenti. §. plenius quod nobilitas ista secundum carnem non solummodo ad gloriam mundi: sed et multum adiuuat ad uirtutes animi: et ad bonum icitat: quauis ipsa sola non cogat ad malum uel bonum. Quantum ad tertium fuit nobilis. b. Maria in efficientia: quia actiue et passiue. Actiue: quia per ipsum fructum uentris sui: ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem glorie filiorum dei: ubi cessat omnis prelatio subiectionis in alios: et seruus liber est a domino suo. Passiue: quia si ueritas liberabit uos: uere liberi eritis: ut dicitur Jo. viij. merito est facta libera: que ueritate ista genuit. Sic autem orta et concepta est a nobilissimis et dignissimis. Et hec dignitas eius eis inuenitur in causa

Am nobilitas consistit in tribus.

substantia: et efficiētia: sicut et nobilitas. Et i causa quidē reperit triplex dignitas: ex qua origiata est. Prima dignitas regalis: et hec corporalis. Secunda sacerdotalis: et hec spūalis. Tertia pphetalis: et hec celestia. Concepta ē at bīa Maria et nata regali ex pgenie: qz ex dauid et successorib' ei'. regibus ppli dei: et ppterea xps dictus est frequēter i euangelio filius dauid: qz ex eo mater ei' descendit: qd et iudei confessi sunt. ¶ Ex sacerdotali quoqz tribu descendit: quia cum solum ille due tribus. s. regalis et sacerdotalis ad iucez possēt cōtrahere coniūgia: et nulle alie tribus fm dñi legē. Aaron at primus sacerdos et summus a domino institutus in uxorem duxerit de tribu iuda: et Joāides summus sacerdos uxorem habuerit similiter de tribu iuda et stirpe regia. Et e contra aliqui de tribu iuda ducerent in uxores d tribu sacerdotali. Sic bīa maria ex sacerdotali ē tribu descendit: vnde et Elizabeth d tribu sacerdotali orta erat cognata uirginis id est actiuans. ¶ Ex prophetali quoqz dignitate descendit: que dici pot celestis: qz pphetie donum a deo est immediate: ex eo q Nathan propheta descendit ac ē David et Salomone: q fuerunt prophete. ¶ In substantia quoqz dignissima fuit. i. in persona sua. Nam ipsa est regina celorum: ipsa est regina q assistit a dextris dei in simbijs aureis etc. fuit et sacerdotissa iusticie: que proprio filio non peperit: s. stabat iuxta crucem iesu. Non ut dicit beatus Ambrosius: ut mortem filij aspiceret: non ut dolorem filij consideraret. sed ut salutē humani generis expectaret: parata ipsa offerre filium deo pro saluatione mūdi. Prophetissa fuit: cuius ait. Ecce enim ex hoc beatum me dicent etc. in cuius figuraz dicit Isa. Accessi ad prophetissam etc. ¶ In efficiētia quoqz fuit dignissima. Ipsa enim triplicem dignitatem originaliter transmisit: in filium principaliter: specialiter in nos. Post hec generaliter filium genuit qui rex et sacerdos et propheta fuit. Rex: quia i uestimento suo id est humanitate scriptur hz rex regum: et dominus dominantium. Rex sum ego: ait ipse Pilato: de quo solo sapientes sapienter q fierunt dicentes. Ubi est qui natus est rex iudeorum. Sacerdos est iustissime secundum ordinem Melchisedech: qui per proprium sanguinē introiuit semel in sancta eterna redemptione inuenta. Ipse etiam ppheta pmissus per Moysen potens in opere et sermone. Et istam triplicem dignitatē beatissima Maria i nos transmisit: que nos fecit deo regnum et sacerdotes: immo regale sacerdotium: ad regendū nos uirtutibus et immolandum deo hostiam laudis et bonorum operum. Et sic pz qz glōsa dicta sunt de ea: quātum ad maximam nobilitatem et dignitatem.

Sed pro maiori. §. III.

declaratione nobilitatis que est secundū carnem nota secundū Albertū ubi supra: q nobilitas ista secundum carnem est traductio carnalis originis a parentibus secundum seculum in diuitijs uel potentia uel dominio constitutis: ex quibus quantū ex parte nature est: creatur in filiis similitudo cōplexionis: et conformitas morum: et imitatio operationis. Homo enim pauper et ignobilis: si diuitijs ceperit affluere: incipiet delitijs magis uacare cibis delicatioribus se nutrire: et sic complexionē nobilitate exercitijs honestioribus occupari: parua damna minus curare: paruīs lucris minus inhiare: dona minus curare: alienum dominiū minus timere: libertatem magis appetere: maiorū consortia contrahere: cum ipsis matrimoniū iungere: et eorum opera et mores imitari: et sic natura primo seruilis et ignobilis: uicta per cōsuetudinē in contrarium transmutatur. Et quātō hec a remotiori et diuturniori radice ad ramos transmittitur: tanto magis nature inclinatio induratur: et inseparabilior efficitur: ut in filiis quantum ex parte nature est conditio similima patribus inueniatur inclinatio naturalis: et hec apponit nobilitas carnis: que quantum est de sui natura semper ad honesta et decentia plusquā ad uilia inclinatur. Et hoc totum verum est: nisi libertas arbitrij uel consuetudo: uel alia causa extrinseca contrarium operetur. Et sic patet q nobilitas non est tantum ex qualitate complexionis: cum rex uel digna persona melancolice complexionis magis sit audax uel largus rustico propter consuetudinē sanguinee complexionis. Licet enī anima non sit extraduce: tamen existens i carne: operatur plus uel frequentius: secundū q a carne amplius ad aliqua inclinatur. ¶ Quia autem sola nobilitas mētis uideatur laudanda. Respondemus q si equalitas operationis contraria agit nobilitati originis: tanto uiciorior et detestabilior est deformitas operationis: quanto magis est contra naturalem inclinationē originis. Et sic magis culpabilis est nobilis uicio sus q ignobilis: ubi autem nobilitas originis perficitur et ornatur nobilitate morum et operis: utraqz alteri prestat incrementum laudis. Deinde uirtus originis ostenditur in operatione: non quasi aduentitiam uel cito mutabilem: sed quasi propriam et innatam et debitam nobilitatem contraxerit a parente. Et dum uirtus mentis fundamētū et radicem habet nobilitatū carnis: difficultius a uirtute moueatur dignitatibus nō mutabilibus sed quasi innatis minus eleuetur in humiliationibus quasi magis indignis altius exaltetur: si uirtus mentis forsitan tepuerit: ipsa carnis nobilitas eam ad nobilia excitat. Et inde est: q quando he due nobilitates cōiunguntur ambe merito collaudantur. Unde dicitur de sancto Gregorio. fulgebatur duplex in uenerando decus et cetera. Si autē

Titulus Quintusdecimus.

separatur he due nobilitas carnis non laudatur: sed uituperatur qñ deest nobilitas mentis. Nobilitas est mentis sine nobilitate carnis tato amplius laudatur: qñto est ppriam uincens naturā laudabiliter operatur. Unde uersus. Iuuenalis. Malo pater tibi thesites dū mō tu sis. Facide filis vulcaniaq; arma capesses: qñ te thesiti similez pducat achilles.

Si at dicatur: uidetur qñ beata virgo magis debuit esse ignobilis conditiōis fm carnem qñ nobilis: tū qñ. j. cor. j. dñ. Non multi sapientes fm carnem: nō multi nobiles: sed ignobiliora mūdi et cōtēptibilia et que nō sunt elegit deus: ut confundat fortia. Sed beatā Mariā elegit deus et preelegit: qñ debuit potius esse ignobilis: tum qñ glo. ibi dñc. Venit humilis deus nō qñrens altos sed humiles. Unde non elegit reges uel senatores uel phos uel oratores sed plebeios: pauperes: idoctos: piscatores. Et sic ista oibus pfectissima uidetur: qñ debuit esse plebeia et pauperula: tū qñ vñ maior humiliatio dei nasci de ignobili qñ d nobili. Ad qñ rñde tur: qñ illa dñc sunt de pñicatoribus primis: p qñ mundus erat conuertendus ad fidem: quos congruebat esse plebeios et idoctos: ne eorum sapientie: uel dignitati ascriberetur id qñ deus per gratiam et suū ministeriū operabatur: et sic crux xpī euacuaretur. Unde cōgruebat qñ non i docti hūane sapie uerbis nec i potentia dignitatis homines ad fidē deciperetur uel cogeretur: sed simplicibus simpliciū uerbis exterius: diuina uirtute cooperante iterius: humiles per humiles vocarent: et sic deus hūilis exaltaretur: et diabolus qui p suā uerbiam uicerat uiceretur. Unde glo. ibi. Nisi si deliter pcederet piscator: humiliter nō sequeretur orator: sed i beata Mariā aliud reformat pactū matre dñi: quam decebat modis oibus: qñbus potuit exaltare: et sibi nostrā naturam uniendā i ipsa: de qua eā assūpsit per oia honorare: ut sua erga nos grā tanto maior appareret: qñto naturam nostrā sibi inseparabilibus uniuuit. Et qñto modus illius vnionis multiplius decoraret: eius quoq; humilitas tanto profundior et maior gratie capatiō fieret: quāto est et grē plenitudo et nobilitas eleuaret. Tanto est hūilitas maior est: et magis laudatur: qñto quis nobilis et magnus xpīs humiliator.

Uñ. b. Ber. In alto non altū sapere sed humilib⁹ cōsentire: maxime uirtutis est.

De conceptione. b. Marie. Capituluz. iij.

Memoria mea in

generatione seculorū Eccl. xxiij.
Et quō sit ista memoria de uirgine singularissime in generatione seculorū: ostendit ps. c. xxxix. cum ait in perso

na eius. In capite libri scriptū est de me: ut facerē uoluntatem tuam. **U**bi sciendum qñ tres sunt libri i quibus est scriptū de ea et memoria ei⁹. Primus liber etñalis cognitionis. Secundus liber: figuralis descriptiōis. Tertius liber perfectionalis eruditionis. In primo generata sunt secula in mente diuinali per pñordinationem. In secūdo generata sunt secula in esse naturali per narrationē. In tertio generata sūt secula i eē spuali per reformationem. Et i oibus his est memoria uirginis in capite cuiuslibet libri ut qñ singularissimū scriptū.

Quantū ad primū. §. I.

Sciendū qñ liber etñalis ē mēs diuina: i quo sunt oia que fuerūt sūt et erunt scripta: ista scriptura ē noticia dei que est oium rerum: non solum qñ facta sunt: sed et que fieri pñt: que nūq; erunt: sed eorum que creata sunt et creabuntur seu erunt. In cetera sūt i hoc libro eterno scripti oēs electi dei: pñordinati ab eo ad uitam eternam: et oia bona que eis collaturus est: de quo libro dicit apl⁹ de quibusdam discipulis ad Phil. iij. Quorum nomina scripta sunt i libro uite. Unde et gratianus dicit de pe. di. iij. qñ fm pñscientiā aliquaz scribit i libro uite: est aliquem pñordinari ad uitā. s. grē et glie: qñ ab eterno pñordinatus est. Et Moyses Exo. xxxij. Aut dimitte pplo isti hāc noxam scilicet idolatrie commissē ad montē sinai adorandū uitulū: aut dele me de libro quem scripsisti: quasi di. Quia scio te non uelle me delere de libro uiuentium: ideo parce huic populo. In hoc libro nō est prioritas temporis: ut scilicet prius mens diuina vñum cognoscat: et postea aliud: sed prioritas dignitatis: ut dicatur prius scriptum quod nobilius et perfectius sciendum est dispositum. Sicut etiam accipitur quod ait Joānes baptista de christo. Ante me factus: quia prior me erat Jo. i. Nō quidem tempore prius conceptus et natus est christus Joanne: sed ioannes prius factus id est cōceptus per sex menses: ut patet Luce. i. Sed dicitur christus ante eum factus et prior dignitate: quia sine comparatione christus perfectior: sanctior et dignior ioanne. Et isto mō dicere potest beata Maria in capite libri scilicet diuine pñordinationis scriptum est de me: quia ab eterno pñcognouit et pñordinauit deus tempore suo concipiendam et nascendam uirginem: que esset factior: uniuersis puris creaturis etiam angelis. Et ideo in capite libri dicitur scriptū ē de ea: ut faceret uoluntates dei: quia pñ ceteris perfectius operata est secundum uoluntatem dei: ut esset gratia et gloria excellentior omni pura creatura. Unde et de ea cantatur. Elegit eam deus: et preelegit eam. Elegit ab eterno pñordinando. Et preelegit eam: id est pñ omnibus alijs excellentiorem disposuit facere. In generatione ergo seculorū secundum. s. qñ fuerant

Capitulum Quartum.

creāda disposita in mente diuina: ab eterno fuit
memoria h' uirginis: ut quid singularissimum.

¶ Quartum ad secundū. §. II.

Liber secundus figuralis. s. descriptionis ē uetus testamentū: i quo ut ait apls: oia in figuram cōti gebant illis. j. **L**oz. x. Et hic est liber mādatorum dei. Baruch. iij. ⁊ ceremonialium: ⁊ iudicialiuz: ⁊ moralitū. s. decē pceptorū. Huius at̄ veteris te stamētī primus liber est Genesīs: in quo data sūt mandata de iure naturali. Et h' libri principium ē. In pncipio creauit deus celū ⁊ terrā ⁊c. Et i ca pite libri h' dicere pōt beata Maria. Scriptum est de me. s. figurali. In quo pncipio narratur generatio seculorū. i. creatio rerum mundaliuz. Unde ibi dī. Iste sunt generationes celi ⁊ terre. i. creatio ⁊ memoria mea: ait beata maria per eccle siasticū in generatiōe seclorum. i. in figura sit men tio de me in creatione mundi. ¶ Moraliter igit̄ exponēdo. In principio creauit deus celū ⁊ terrā. In principio inquit deus celū ⁊ terrā inq̄t Moī. Gen. j. In principio. s. t̄pis seu mūdi creauit. s. p̄ fi gurā. i. p̄nūtiāuit figurādo creādo celū ⁊ terrā. i. parētes uirginis gl̄ose Joachī p̄em ⁊ Annā ma trē eius. Sic nobilius ē celum ira: ita p̄fectior est pat̄ p̄re: q̄z p̄ncipiū actiū q̄ mater: q̄ ē p̄ncipiū passiū: ⁊ iō prius describitur celū sc̄: ⁊ post ea terra. Celū at̄ dī Joachī p̄re: q̄z celestem. i. uirtu oſā hūit conuersationem. Sicut. n. celuz est lumi nosum: ita ⁊ ipse fuit illuminatus lumie gr̄e ⁊ doc trine legis diuine. Et sicut celum est purum libez ab omni corruptione. ita Joachīm castus ⁊ mun dus fidem seruans uxori: nō miscens se cum aliā muliere: ut filios h̄eret: cū uxor esset sterilis. Celū q̄z dat pluuiā abūdāter t̄pe suo: ⁊ Joachīm ut i legenda scribitur dabat abundanter elemosynas. Nā de redditibus suis faciebat tres partes: vnam uidelz pauperibus: aliam ministris templi: tertiā pro sustentatione familie sue. Terra at̄ conueniē ter significat Annam. Nā sicut terra est infimuz elementorū: ⁊ subijctur influentie celi: ita Anna humilis erat: ⁊ subiecta i gubernatione dom' ui ro suo ut oī. Terra stabilis est i eternum: stat in quit Salomon Eccl̄s. j. ita Anna constans et for tis in sterilitate sua non turbulenta contra deum murmurans q̄ filios ei non daret. Plerunqz. n. id votis exposcimus: qd̄ non obtinuisse melius fo ret: ait ualerius maximus. Orator importune a mulieribus infecundis pro filijs habendis: qui ha biti aliqñ sunt cā perditionis parentuz. Terra at teritur mltis modis: ⁊ scinditur ad fructificādū: ita ⁊ Anna ieiunjs: uigilijs ⁊ alijs modis castiga bat corpus suum: ut subditum esset rōni. ¶ Terra at ut sequit̄ in Gen. i. c. erat inanis ⁊ uacua: q̄ Anna erat sterilis ⁊ infecunda: ut maius inde ap pareret miraculum: ⁊ magnificentia ex secundita

te sibi collata. Tenebre erant super faciem abyssi: quod potest exponi 7 de condicione humani generis: ubi est abyssus iudiciorum incognita: in quo humano genere erant tenebre ei: ro:um 7 peccatorum: declinatis pene omnibus ad idolatriam gentilibus: 7 iudeis legem dei dissipantibus. Abyssus et dici potest ipsa Anna ut terra infecunda: 7 ideo tenebre afflictionis 7 confusionis erant in ea: quia maledicta dicebatur sterili obprobrio uidelicet confusionis: que fructui non faciebat: ut. n. ait. b. Ambro. Pudor est feminis nuptiarum premia non habere: propter quod primo institutum est mimonium: ut habetur. xxxij. q. ij. Pudor. Et spiritus domini ferebatur super aquas. Lum. n. ut narrat historia Joachim accessisset ad templum domini in iherusalem iuxta mandatum legis ad offerendum sacrificium: 7 cum fecundis se posuisset: redarguit eum ponifex: quod sterilis cum fecundis ad templum accessisset: propter quod ille confusus ex ipso proelio huius non rediit domum: sed ad permanendum cum pastoribus gregis suis abiit. Quod intelligens Anna solatio uiri destituta: cum lachrymis dominum exorabat: pro reuersione uiri: 7 remotione huius obprobrii uotum faciens deo: offerre fructum uentris sui. Et tunc spiritus domini ferebatur super huiusmodi aquas lachrymarum ad exaudientem uotum eius 7 consolandum: unde apparuit et angelus domini confortans 7 declarans sterilius partus fore mirabilis: ut patet de partu Isaac ex Sara sterili 7 saronis ex matre sterili: 7 samuelis ex Anna: prenuntians ei reuersionem uiri ad domum: quod secutum est apparente angelo Joachim 7 redditus imperante ante conceptum futurum de ea que domina mundi 7 mater dei fida erat: unde sequitur. **D**ixit uero deus: dicere dei est facere. fiat lux. Ubi successiue narrantur opera sex dierum in principio sancta de signantia sex opera mirabilia dei sancta successiue in uirgine maria ibi figurata. Et sic in capite libri scriptum est de me etc. Et primum opus est conceptio ibi dicens. fiat lux. In hoc prefigurans 7 preordinans conceptum uirginis: cuius uita gloriosa lucem dedit seculo. Et sancta est lux. sancta quidem tempore predestinato quantum ad corpus a parentibus suis Joachim 7 anna: ut causa initiali per eorum copulam carnalem. Non. n. de spiritu sancto concepta est: quia hoc est privilegium solius christi: 7 hereticum esset hoc dicere: sed secundum modum communem generationi humane. facta autem est lux ista uirgo gloriosa a deo principaliter quantum ad corpus quia de sterili: 7 optime complexionata 7 organizata quantum ad animam: quoniam ipse deus de nouo eam creauit post corpus perfecte organizatum: 7 creando in corpus suum infudit. Unde beatus Hieronymus. Inter illas secreta uentris angustias mater omnipotens sepe operatur: idcirco plasmator corporis simul 7 aie. di. lvi. Nasci. Et sic concepta 7 aiata beata Maria inuenta est cum aliqua tenebra. scilicet peccati originalis contracti post infusionem anime i

Titulus .XV.

corpus. Sz subito diuifit deus lucē a tenebris eā sanctificando 7 ab originali mundando. Et fca ē tota lux 7 dies radiofa. ¶ In fecunda die fecit deus fecundū opus. f. firmamentum: diuidēs aquā ab aquis: hoc firmamentum est beata Maria: q̄ nata in mundo ſemper firma fuit in dño. Nō. n. ait. b. Bernar. feſtiuiſ laudibus natiuitas eius celebraretur: ſi non ſancta nſceretur. i. firmata in omni bono: poſitaq; eſt i medio aquarum ſuperi orū 7 inferiorum. Aque fluxibiles ſunt creature rō ne utentes vt angeli 7 homines: qui angeli 7 ſi im mortales ſint in ſui eſſentia: 7 homines q̄ ad ani mam: tñ continue fluunt per mutationē: ſaltē cogitationū 7 affectionū: immo 7 uertibiles ad bonum 7 malū ante ſui glorificationē. In medio ergo harum aquarum poſitū eſt iſtud firmamē tūm beata maria: 7 in medio ſactorū vie 7 patrie diuiſa eſt ab utriſq; exiſtens ſupra cōem ſtatū uie: 7 infra ſtatū patrie. cōicans cū utriſq; hñs cū ſuperioribus uirtutū perfectionē: cum inferioribus merendi cōditionem. Cū ſuperioribus ſecur itatem contra caſum: cū inferioribus poſſibilitatem ad meritum. In tertia die cōgregatis aquis i locū vnum apparuit arida: vocauitq; deus aridam terrā: congregationeſq; aquarū appellauit maria. Longregatis igitur oibus gratijs ſanctorū i vñū locum. f. in aīaz uirginis: appellauit eaz mariam: quaſi mare gratiarum. Oia. n. flumina in mare intrant Ecce. i. id eſt ōnes gratie in Maria 7 mare non redūdat. f. i aliquam ſuperbiam: unde 7 iſpam ariolā ab ōi concupiſcētia vocauit terrā ppter ſuā humilitatē ſūmam. Dñ. n. humilis quaſi humi accliuis. i. terre: de qua dñ in p̄a. Terra noſtra dabit fructū ſuū. Et i alio. Deus operatus eſt ſalutē i medio terre. i. uirginis. Et dicitur Maria media producta non correpta: q̄ ſemper aucta eſt i uirtutibus. Iſta igitur terra ſegregata ab aquis deliciarū 7 p̄p̄orū 7 paruula i templo pñtata: a parentibus deo dedicata: germen cepit pducere herbarum ſanctarū cogitationum. Flores ſeruientiū deſideriorū: fructus perfectarū operationū: quarū ſemen remanſit ſuper terraz. f. exteriorū exemploz: iuxta que alij poſſunt fructificare per imitationē. Inſiſtebat. n. ōiōni: meditationi p parte diet: exercitio corporali hōeſto alicui pro ſuſtētatione uite obediens maioribus 7 reuerens equalibus non inuidens: inferioribus ſeruens. Loquendi partior: legendi ſtudioſior. Non i icerto diuitiarum ſed i prece pauperis ſpem reponēs arbitriū mentis non hominem ſed deuz querens. ¶ In quarta die fecit deus luminaria magna. f. ſolem lunam 7 ſtellas. Sol at iuſtitie eſt xp̄us deus noſter. Sol at materialis dicitur fact⁹ illa die ex nubecula illa facta prima die: que dicta eſt lux ſm quosdam doc. Ita 7 ſol ſp̄ualis que illuminat omnem hominē venientē in hunc mundum: ſac

tus ē: conceptus 7 natus de nubecula lucida id ē uirgine Maria. Tunc 7 luna ē formata eſt. i. eccleſia a xp̄o illuminata: ſicut luna a ſole habuit ſuā perfectionem vnita i noſtra humanitate cuz deo in vtero uirginis. Et ſtelle quarū non ē numerus diuerſoz ſcōrum lumen gr̄e recipientes a ſole xp̄o: q̄ de plenitudine eius nos ōes accepim⁹ gr̄az Joā. i. aperuerunt noctem uite pñtis ſuis exēplis irradiantes. ¶ In quinta die creati ſūt uolucres celli 7 piſces ex iſtis aquis. Uolucres ad alta uolātes ſunt actus uite p̄tēplatiue. Piſces in mari fluctuanti diſcurrentes ſunt actus uite actiue. Et utriq; ex aquis abundantiſſime gr̄e eius proceſſerunt. Quis enarrare valeat ul ēt cogitare altiffimas cōtēplationes: quas habuit in conceptu filij: in uifi tatione Helizabēth: qñ dixit. Magnificat anima mea dñm. In natiuitate filij cum uidit deuz ex ſe natū: ab angelis collaudatum: a paſtoribus 7 magis veneratū: a Simeone declaratum: 7 poſtea in predicationib⁹: miraculis auditis 7 uifiſ exaltatū. Nec tñ defecerunt in ea piſces. i. actus mie actiue uite ad proximum 7 cū labore. Nam nudū filiuz veſtiuit: cibo pauit: lacte potauit: hoſpitē i domo ſua paupercula recepit. fugauit eū in egyptū: ne perderetur: laborabat manibus: ut eius neceſſitatibus prouideret. Deniq; iuxta crucem ſtans cuz filio crucifixo: cruci per cōpaſſionem cōfixa erat. ¶ In ſexta die fecit deus hoīem: 7 tranſlatuz de terra i paradifum voluptatis dedit ei uniuerſale dñiūm: vt p̄ceſſet uolucris celi 7 piſcis maris 7 beſtjz terre ab eo creatis. Aplus Paulus. i. Cor. xij. aſſimilat ſtatū uite pñtis ēt i ſactis ſtatui paruuli pueri. Statū at beatorum ſtatū uirū perfecte etatis. unde dicit. Cum at factus ſuz uir: euacuauit que erant paruuli. Sicut. n. paruulus hz paruā noticiā de rebus 7 maxime ſp̄ualib⁹: ſed uir magnū: ſi ſe applicat in illis. Ita in p̄ſenti ōis noticiā quam de deo hñt ēt ſanctiffimi homines eſt ip̄fectiffima 7 modica reſpectu cognitio nis i patria. Quāuis igitur beata Maria habuit altiffimam cognitionē de diuinis in pñti: tamen alio modo habuit perfectiorem: qñ aſſumpta eſt in celum 7 paradifū tranſlata i aīa 7 corpore: ut uir hñs perfectiffimam uifiſionē 7 fruitionem ſcā dñā oīum: vt p̄ſit uolucris angelorum: piſcis demonum in mari amaro penarum natantibus: beſtjz hominum mortalium. ¶ Deniq; die ſeptimo q̄ quieuit ab operibus ſuis deus: 7 xp̄us in ſepulchro: 7 tunc fides in uirgine ipſa. Jō bene dixit ei: 7 ſanctificauit: ſtatuens eam diez ſeptimā in ueneratione hēri a fidelibus in honorem eius: non quidem abſtinēdo ab operibus manualib⁹: ne videamur iudaizare: de conſe. di. iij. peruenit: ſed ieiuando: orando frequētius: 7 elemoſynas dando. Ecce ergo quō in capite libri ſcriptum eſt de ea: ut faceret 7 cetera. Et ſic p figurā memoria

Capitulum quartum

eius in generatione seculorum.)

De tertio libro §. III.

qui est nouum testamentum: precipue euangelium: in quo docetur ois christiana perfectio: pot intel ligi illud Ezechi. ij. Et uidi. Et ecce manus missa est ad me: et in ea inuolutus liber scriptus intus et foris. Erant in eo scripte lamentationes: carmen: et ve. Manus ista est dei filius: quo ut manu arti ficis factus est mundus. Liber inuolutus in ea est euangelium seu doctrina pdicata ab eo: que inuo luta et obscura est iudeis et gentilibus: scriptus est intus et foris: qz dirigit et informat conuersatione exteriori et interiori hois. Sunt scripta in eo lamentationes punctionis que debent haberi p peccatis: iuxta illud: penitentiam agite etc. Lamine exultationis: quod qz dicitur hic p expectatione bono rum mercedis ve. cruciatus damnationis: que dicitur quis timere p uitijs perpetratis: iuxta illud: Ma the. xxv. Ibunt hi in supplicium eternum. iusti aut in vitam eternam. Principium huius libri euange lici est istud. Liber gnatois Jesu christi: Math. i. idest in quo narratur generatio teporalis xpi: per quem generata sunt secula. i. hoies in esse spiritua li. Et in fine huius genealogie que est in capite li bri noui testamenti seu euangelij: dicitur Jacob aut genuit Ioseph virum Marie de qua natus e Iesus qui dicitur christus. In capite ergo libri scriptu est de me: ut facerem voluntatem tua: in sumedo sponsum: in consentiendo deo ad concipiendum christum. Et sic memoria eius virginis est in gene ratione seculorum spirituali: facta in dei incarna tione ex uirgine. ¶ Sed tunc queritur cum euā gelistia narraret genealogia Marie de qua natus est christus: non ex Ioseph: quare describit genea logiam Ioseph: et non Marie: Ad quod rñdit. b. Hieronymus super Jo. damascenus: qz non fuit p sue tudo iudeis neqz diuine scripture: genealogias po nere per mulieres sed per mares: Lex autem phi bebat cōmiseri p nubia inter hoies vnus tribus cum alterius tribus hoibus: nisi inter sacerdotale et tribum iuda regalem. Sed fiebat matrimonij inter hoies vnus tribus et vnus familie: et qz Ioseph erat iustus: ut dicit Math. i. non sumpsisset Mariam in coniugem nisi fuisset de tribu iuda et familia Dauid: qz fecisset contra legem. Ex hoc ergo qz describitur genealogia Ioseph inchoata ab Abraam: consequenter ponitur et genealogia Marie sponse sue cū esset de eadē tribu et familia. ¶ Si ulterius queratur. Quare scriptura nō cō sueuit genealogizare mulieres sicut et viros. Res pondit Albertus magnus in libro super missus ē: qz ppter plures cās. Prima qz sexus indignior et virilis dignior: ppter pncipalitatem generandi: qz masculus generat in altero. Secunda qz sexus femineus est nā posterior. prius enim formatus ē

Adam postea Eua et ipsa de cōsta eius. Tertia causa: qz culpa prior. Prius enim Eua tulit o po mo verito: postea Adā forte abusus: Et magis Eua seducta superbia credens se fieri posse p eū similem deo. Hoc Adam nō credidit. Licet mā datum et ipse transgressus est. Et hoc est qd ait apostolus dum dicit. Mulier cum seducta est in p uaricatione. Adam vero non ē seductus. Quarta ratio: qz mulier ad opera infirmitatis signanda est congruentior: qm delictioris rōis et virtutis cor poralis. Cum autē predictis rōibus mulieres nō ge nealogizentur ab ista maledictione est exempta beata Maria: cuius genealogia expresse decla ratur et patentissime euangelizatur. Quāt hoc fit per virum desponsatum sibi. i. Ioseph: ut patz in euangelio: declarat eminentiam dignitatis et hūi litatis simul ut manifestetur mirabilis pulchritu do: cum et dignitas extollit humilitatem: et super omnia humilitas precipue ornat dignitatē. Quid enim ait. b. Ber. virtutum est eque. potens: oium demonum debellare superbiam et tyrannidē ho minum. Leterum cum omniū indifferenter perso narum. hec sit. f. hūilitas quedam thuris fortitu dinis a facie inimici. Nescio quo pacto cuius vis maior est in maioribus et i clarioribus clarioz cō probatur. Nulla splendidior gēma in omni preci puo ornatu summi pontificis. Quo enim excellē tior ceteris: ex humilitate paret illustrior et se ipso. hec ille. Sicut ergo dominus puilegiauit matrem suam super omnes mulieres in eo qz genealogizet ita et humilitate adornauit qz hec genealogia ad ipsam per virum Ioseph descendere demonstrat. ¶ Circa quam genealogiam posuam in capite li bri euangeliorum: tria sunt considerāda. Primum est: qz nulle femine peccatrices in genealogia dēscri buntur. Secundū qz mali aliqui viri in ipsa genea logia inferuntur. Tertium qz et multi boni i ipsa genealogia exprimuntur. Quantum ad primum causa huius esse potest eo qz omnis peccati imita tio vel suspicio a beatissima Maria excludi decuit. Sicut autem a patre in filios per imitationem mala conuersatio solet deriuare: quia cum eis fie quentius cōuersantur et vident eorum mala opa: ita a matribus in filias que continue habitant cū eis: et vident opera earum: mali mores descendūt per sequelaz. Nulla ergo mater in genealogia ma la designatur: ne suspicio vel minima de eius imi tatione in hoc oriatur. Nec est cōtra quod ait. b. Hieronymus super Matheū. f. qz nulla sancta u mulierum hic ponitur: quasi diceret. Sed per cō trariuz peccatrices: ut Raab meretrix. Ruth mo abitides gentilis. Bersabee adultera. Thamar in cestuosa. Nam predictę mulieres que exprimunt in genealogia fuerunt. utiqz male: sed anq ptine rent ad genealogiam: ad quod respicit. b. Hiero nymus. fuit eni Raab meretrix anteq desposaret

Titulus quintusdecimus

Salomon: nō aut postq̄ accepit illuz in virum, unde pertinet ad genealogiam dñe descēdētis ab ea. Sic Ruth accipiens in viruz Booz: ex qua natus est Obeth auū David: p̄uersa est ad cultū veri dei. Bersabea autē perpetravit adulteriū anq̄ sumeret i viruz legitimū David: et natus ex illo adulterio non ponitur in genealogia domine: sed Salomon qui natus est de legitimo matrimonio ipsa honesta permanente. Sic et Thamar p̄cep̄to Saram et Phares: qui pertinet ad genealogiā m̄ domine casta permansit. Et scōm hec intelligi oportet dicta Alberti: et tunc non contradicūt verbis b. Hieronymi. ¶ Quantum ad secundū dicendum scōm Albertum vbi supra: q̄ ideo ortum habuit ab aliquibus descriptis viris i genealogia ista malis: triplici ex causa. Prima q̄ opposita iuxta se posita magis elucescunt. Et fin illud dicitur i Lanticis canficorum. Sicut lilium inter spinas: sic amica mea inter filias: et sicut spina rosam genuit: iude Mariam: canit ecclesia. Secunda vt sapientia dei misericorditer appareret. Est enim exitus de bono in bonum seu melius: vt illud. Vidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona: Gen. i. Ex singulis enim creaturis bonis factis resultat pulchritudo vniuersi que est melius. Est et exitus de malo in malum: scōm illud. Initium omnis peccati superbia. Est et exitus de bono in malū: vt de muliere initium peccati. Quartus exitus est de malo in bonum. Et hoc est proprium dei cuius sapientia vincit maliciā: ex malo eliciens bona. ¶ Tertia causa est: vt confidentiam peccatoribus augmētaret: per hoc q̄ mediatrix eoruz eadem propinquitatem vtranzq̄ extremitatem contingeret: vt sicut est mater soror et filia dei: sic etiam a natura inclinaretur ad miserēdum peccatori p̄pter quod figuratur per arcū in nubibus celi in signum federis inter celum et terrā. Nō em̄ potuit deus efficacius cū peccatoribus stabilire pacem: q̄ q̄ filiam peccatorum hominū suo filio accepit uxorem et matrem: Nec aliq̄s fidelius infidum et hominem pacem fecit: q̄ que mater vtriusq̄ fuit. Ad hoc etiā optie facit auctas. Hier. vi. lvi. dñs qui hanc rationē assignat. ¶ Quātū ad tertium dicendum: q̄ ideo a bonis et sanctis ortū habere voluit: vt patet in narratis in genealogia triplici ratione scōm Alber. Prima est vt sanctitas vndiq̄ eam circundaret. Retro per nobilitatem eorum scilicet sanctorum ex quibus descendit vt Abraham et aliorum. Ante: per utilitatem. s. p̄pter christum ex ea natus. Supra: per dignitatem: q̄ facta regina celi. Infra: per potestatem ad demones coercēdos. A dextris: per virtutum summītatē. A sinistris: per peccati immunitatem: Ab intra: per charitatem. Secunda causa vt humilitas eius laudabilior appareret: q̄ ait. b. Bernar. In altum positus non alius sapere: sed humilib⁹

consentire: nil deo carius: nil apud homines rari⁹ us inuenitur. Ipsa autem regali ex progenie exorta ancillam se vocat. Tertia ratio est vt antiquitas nobilitatem extollat et augeat: q̄ non potest abor bona fructus malos facere. Et quod natura tale magis tale: et magis ad virtutem perficitur: q̄ ad ipsam ex nature origine inclinatur. Virtutes enī partim a natura: partim a consuetudine sūt acq̄site. Nam infuse principaliter ex grā vñ Job. xxi. Ab infantia creuit mecum miseratio. s. per p̄ assuetudinem. Et Deus egressa est mecum ut a natura. Sicut enī diuturnitas peccati non minuit peccatum sed auget. Et tanto sunt grauiora peccata q̄to animam infelicem diutius detinent alligatam: ut dicit Grega. nonus extra de consue. c. vlti. Et sicut adulterine plantationes non dabunt radices altas: vt dicitur Sapi. iij. Ita ecōuerso pulchra est casta generatio idest progenies cum claritate. Immortalis est enim memoria illius: quia apud deum nota est et apud homines. Et sicut omnes iniqui filij ex iniquis qui nascuntur: testes sunt nequitie aduersus parentes. Ita generatio rectoruz bñdicetur. Sic ego beatissima Maria ex magna et bonis orta est: ut antiquitas nobilitatem eius extollēt. In capite ergo libri scriptū est de me: ait quia in principio noui testamenti etc. De conceptione beate Marie habes alium sermonem i prima parte in titulo octauo: de peccato originali et ibi vtrum ipsa contraxerit originale per rationes et auctoritates.

De natiuitate. s. Marie sermo. La. v.

Liber generetōnis Jesu xpi: Math. i. hic est. s. facta Maria hodie nata. Vbi notandum: q̄ consuetudo antiquorum fuit principum et magnatum: diem natalis sui cum solemnitate et iucunditate celebrare. Unde dicitur Mat. vi. q̄ Herodes rex natalis sui cenam fecit principibus et tribunis et primis galilee. Ratio autem et causa h⁹ fuit: quia credebant eufortunia sua ex die et hora natiuitatis sue omnia prouenire. In cuius rei signum et argumentum: quod narrat Valerius maximus de duobus philosophis eadem die natis: qui scilicet infortunij postea equaliter processerūt. vnde dicit q̄ Polestratus et Hypocleides philosophi: eadem die nati: cuiusdem preceptoris epichuri sectam secuti: patrimonij etiam possidendi alendiq̄ schole cōmunionē coniuncti: eodemque momento temporis vltima senectute extincti: illi ter ex eodem credebant procedere infortunia sua seu quecunq̄ mala. Ad quod facere videtur q̄d idem Valerius maximus refert de quodam: qui

Capitulum quintum

omni anno ea die solū in qua natus fuerat febris patiebatur: nec unquā alias alia infirmitate tan-
gebatur. Et illa tali febre illius ultimo diei extinc-
tus est. Illi ergo qui eufortunati erāt sicut magni
et honorati tanq̃ cām eufortunū sui: sue natiuita-
tis diem cum leticia celebrabant. Sed scriptura
sacra diuinitus inspirata: et ipsius doctores a deo
illuminati: tam bona q̃ mala. i. aduersa ex diuina
prouidentia magis q̃ ex constellatione natiuitati p-
uenire nobis asserunt. Propter qd̃ dī Hierē. x. A
signis celi nolite timere. Nam etiam in his que cō-
porum celestiu dñō subduntur: diuina voluntas
et prouidentia preualet: p̃sp̃era et aduersa prout
vult singulis tribuens. Et ideo ecclesia n̄ celebrat
natiuitates hoīum: et precipue q̃ nascuntur cum
originali peccato. Celebrat tamē natales dies quo-
rūdam qui ex spālī dei munere nati sunt sine ori-
ginali peccato: vt christi: et virginis matris eius: et
Joannis baptiste. Christus etiam sine originali
conceptus non solum natus. Et sic natiuitas bea-
te Marie celebratur: q̃ vt dicit. b. Ber. facta fuit
anteq̃ nata. Neq̃ enim festis laudibus celebraret
si non sancta nasceretur. Et de hac in verbis pre-
positis que sunt titulus quasi euangelij dī. Liber
generationis Iesu christi. in quo commendatur
ex tribus.

Ex totali puritate: q̃ liber.

Ex supernali secūditate: q̃ gn̄ationis.

Ex singulari dignitate: q̃ iesu christi.

Dicitur beata Ma §. I

ria liber quia cōtinuit in se diuinā sapiāz. i. filium
dei. In libris enī cōtinetur sapientia descripta. Et
ex hoc innuitur totalis eius puritas. s. in aīa et cor-
pore: q̃ vt dī Sapi. i. In maluiolam animam nō
intrabit sapientia: neq̃ habitabit in corpore sub-
dito peccatis. Et ideo oportuit eam esse totaliter
puram ab omni peccato. Jo. damas. Sanctus. n.
deus: non nisi in sanctis requiescit. Et possumus
dicere: q̃ vocatur beata Maria liber sp̃lici ex cā
seu ratione. Primo ratione materie. Secūdo ra-
tione scripture. Tertio ratōe clausure. ¶ Quan-
tum ad primum: libri precipue notabiles fiunt d̃
pergameno: quo ad materiaz seu charta. Purga-
to tñ tripliciter. s. a pellis carnositate. Ab aquosi-
tate seu humiditate qñ. s. siccatur: et a superfluita-
te qñ raditur. Sic beata Maria purgata fuit. A
carnositate peccati originalis: proueniētis ex pec-
cato originali: ps. qñq̃gesimus. Ecce enī in iniqui-
tatibus conceptus sum et in peccatis concepit me
mater mea et c. Et hoc in sanctificatione. Ab aquo-
sitate. i. fomitis fluxibilitate. Sen. vi. Luncta cogi-
tatio prona est ad malum et c. Et hoc in sp̃itus
sancti superuentione. A superfluitate. i. a quadaz
legis irregularitate. Et hoc in purificatione: quia

scilicet secundū legem mulier pariens non poterat
ire ad templum nisi post q̃draginta dies: vel a sup-
fluitate quo ad directionem actualem oīum cogi-
tatōum in deum. Sic et nos oportet purgari si vo-
lumus paradīsum intrare ab originali per baptis-
mum a mortali per penitentiam. A superfluitate
venialiū per sacramentalia. b. Aug. de peni. di. i.
Neminez putes ab errore ad veritatem: a quocū-
q̃ magno: vel prauo peccato ad virtutem sine pe-
nitentia posse transire. Ita a deo impartit largi-
tas venie: vt non deseratur veritas discipline: vel
potest dici. q̃ debemus purgari a carnositate luxu-
rie. Ab aquositate superbie. Humiditas enim ni-
mia facit inflare vt idiopicum. Et a superfluita-
te auaritie: que superflua congregat: et retinet.
Antiquitus autez materia libroz fiebant charte
de ligno: idest ex cortice illo arboris subtiliori qui
est medius inter corticem exteriorē grossum: et
lignum qui cortex medius et subtilis dicitur liber.
Unde a tali materia liber est dictus: q̃ materia be-
ne cōgruit beate Marie: quia facta est media seu
mediatrix inter deum et homines propter quod
canit ecclesia. Mediatrix hominum ablutrixq̃:
crimīum peccatorum venia scilicet procurando
ista. Et ideo peccatores discordes et inimici dei fa-
ci propter offensam: vt reconcilientur ei debēt ad
istum librum et ad istam mediatricem recurrere.
Nam sicut ipsa mediante sedata esset: que erat
inter deum et homines: ita etia per ipsam finia-
tur questiones inter homines et diabolū. Unde
legitur in li. de miraculis eius q̃ quidam grādis
peccator ductus est per visionem ad iudiciū dei
vbi per quattor allegationes diabolus voluit pro-
bare eum esse suum. Primo ratione publici instru-
menti quod deus dictauit cum dixit. In quacūq̃
hora comederitis ex eo: morte moriemini. Cum q̃
iste sit ex eius progenie: morte perpetua dēt mori
Sed beata Maria cuius ille deuot⁹ erat. Respo-
dit: vt mediatrix et aduocata. Istud tu demon fal-
sificasti: q̃ ad illud addidisti. Neq̃quā moriemini.
et ideo tanquā falsarius repellendus es. Secun-
do dixit diabolus illum esse suum ratione prescrip-
tionis: quia. s. multis annis euz in seruū posse-
dit. Ad quod mediatrix beata Maria respondit.
Illa prescriptio fuit sepe interrupta: et ideo nō va-
let: quia ratio eius semper murmurabat: Et p̃tra
dicebat: q̃ tam crudeli domino seruebat. Tertio
diabolus dixit esse illum suum ratione propieta-
tis peccati. Nam peccati propriū est esse ponde-
rosū: ps. xxxvij. Sicut onus graue grauare sūt
super me. Et quia ponderosū: ideo trahit ad cē-
trum terre. s. infernū: et ideo illuc demegēdū.
Lui mediatrix: respondit: q̃ pena et passio filij sui
plus omnibus ponderauit: et sursum quodamō
trahit peccatores: Job. vi. Utinam appenderent
peccata mea et c. Quarto allegauit q̃ plura erant

Titulus quintusdecimus

20
eius mala q̄ bona. Et cum ad p̄ceptum iudicia in statera apprehenderentur bona et mala: et statera in qua erant mala preponderaret: subito beata maria manuz apposuit ad stateram seu bilantiam in qua erant bona et si pauca: et traxit eam ad terram: et preponderauit alteri. Tunc oia bolus confusus abscessit: et ille euigilans vitā suā i melius cōmutauit. Scdo: beata maria dicitur liber ratione scripture eius. Scriptura enī libri nī hīl est aliud q̄ verbum icarnatum. i. charta incor porata. Et representat verbum dei icarnatum in virgine. Nam tanq̄ nostrū verbum mentale: est verbum a patre genitum: ps. Eructauit cor meū verbum bonum ait ps. xliij. Tanquā verbus vocale est verbum dei a prophetis predicatum: Isa. lv. Verbum quod egredietur de ore meo. i. per prophetas non redibit ad me vacuum. Sed tanquā verbum icarnatum seu scriptum est verbum dei in vtero virginis formatum seu icarnatum: de q̄ dicit Isa. viij. Sume tibi librum grandem: et scribe in eo stilo hominis: vt sit verbum patris: et filij et spūs sancti cuius opere conceptus dī. Liber iste grandis fuit beata maria. Libri qui sunt ab hominibus sunt parui: quia pauca continent. Nam zsi Salomon dicat: Eccli. ultimo. faciēdi libros nullus est finis: tñ vt ait temistius. Ea q̄ sci mus sunt minima pars eorum que ignoramus. Sed. b. Maria fuit liber grandis: q̄ continuit diuinam sapientiam cuius non est numerus. In ipso enim fin apostolum sunt thesauri sapientie: et scientie dei. Scriptoz huius libri fuit optimus: qm̄ spūss. qui oīum est artifex omnem hīs sciaz. fuit quoq̄ in hoc libro: et scriptura in qua omēs pos sunt et debent legere et obseruare in eo contenta. Unde. b. Ambro. in libro de virginibus ait. Sit vobis tanquā in imagine descripta vitai Marie habetis in ea pbītatis exempla: vt sciatis quid eligere: quid debeat vitare. Virgo erat nī corpe. s. tā tum. sed mente que nullo doli ambitu sincerum violaret affectum. Corde humilis: verbo grāuis. Animo prudens: Loquendi partior: Legendi studiosior: Intenta operi: Verecunda sermone: Arbitrū mentis non hominem: sed deū q̄rens: Non in incerto diuitiarum: sed in p̄ce pauperū spem reponens: Assurgere maioribus natu: Equalibus non inuidere: fugere iactantiam. Sequi rōem. Amare virtutem. Et infra: Logeminatus ieiunio dies. Et si reficiendi necessitas fuit. Plerūq̄ cibis obuius erat qui mortem arceret: non qui delicias ministraret: dormiendi non prius cupiditas q̄ necessitas fuit. Et si qm̄ dormiebat corpus vigila bat animus: qui uel lecta reperit: v̄l interrupta cōtinuat: v̄l agenda pronunciat: vel ordinata disponit. hec ille. Ubi multa dici possunt ad delectationem et imitationem eius. Et de hoc libro virginali ait Baruch. iij. c. Hic est liber mandatorū. Mā

data dei sunt de operibus virtutum. Tot sunt in hoc libro scripture: quot opa virtutū. Ille vero legit in eo et colit: que eam imitatur et diligit. Tercio dī. b. Maria liber ratione clausure. Libri enī habent sua clausoria vel sigilla. Ip̄la dici potest liber ille: de quo Jo. Apoc. v. vidi in dextera dei sedentis super thronum librum scriptum intus et foris signatum septē sigillis. Liber iste beata Maria in dextera dei fuit. i. in dei predestinatione: et p̄electione cunctorum. Scriptus habitibus intus in anima: et actibus virtutum ab extra seu foris in exteriori conuersatione. Septem sigilla sūt septem figure sue sanctissime natiuitatis. Pri mam clausuram seu sigillum apposuit balaaz: dicens. Numeri. xxiij. Oritur stella ex Jacob: et homo exurget de israhel: q̄ percutiet duces Moab. Hec stella est beata Maria: orta vtiq̄ ex Jacob idest progenie patriarche Jacob. Hec assumitur stella ratione quantitatis. Est enim in celo aliqua stella que omnibus stellis est maior: scilicet illa que est in ariete in fine imaginis draconis: vt dicit alphagranus. Quanto autem aliqua stella magis eleuatur a nobis: tanto apparet nobis minor propter distantiam. Ita beata Maria maior est in esse spiritali q̄ omnes sancti et sancte: et tamen quanto maior fuit: tanto minor sibi ip̄s vis batur propter immensam humilitatem. Dicta autem stella aliquando videtur maior: videlicet quando mediante aliquo vapore humido videre tur. Sic et beatam mariam ille videt: vt maiorem et magis laudat qui humore deuotionis abundat. Secunda clausura seu figura fuit de area. Et hanc apposuit Bedeon. Sed David ipsum sigillum magis ampliavit cum ait: descendit sicut pluuia in vellus: et sicut stillicidia rē. Vellus est pellis cum lana bestie quod nascitur in carne et de cāne: sed passiones carnis non sentit: q̄ est separatum ab animali scilicet post mortem eius. Sic beata Maria quā nata fuerit de corpore Anne: et in carne corporea fuerit separata tamen ab ea: vitia carnis nesciuit: sed pura et illibata semper permansit. vnde bea. Hierony. illud ps. exponens in sermone ait: plane celestis imber virginum vel infudit: et tota deitatis vnda in carne se contulit: ac deinde per crucis patibulum expressum omnibus pluuiam salutis effudit: et humanis mentibus stillicidia gratie prestitit die clarius. Area est vgo Maria: vellus christus in ea ros diuinitas qua fuit plena. Area tamen arida remansit: quia virgo intacta: et inuiolata semper fuit: vt patet in figura iudicum. vi. Vel vellus maria vt dictum ē. Terciam clausuram seu sigillum posuit Salomon: dicens cañ. iij. Ortus conclusus soror mea sponsa scilicet es ortus conclusus. Fons signatus: puteus aquarum viuentium: que fluunt impetu de libano. Soror dicitur beata maria: quia crea

Capitulum quantum

nura rationalis creata a deo: vt patre omnium. Unde et foror nostra. Sponsa dicitur dei ex quo genitus est christus scilicet opere dei supernaturali. Ortus fuit in quo fuerunt flores sanctorum de sideriorum: et omnium odoramenta virtutum. Conclusus dicitur: quia nullo doli aditu a diabolo ingredi potuit. Fons signatus dicitur signat sigillo trinitatis. Fons dei mari oritur sed per meatus subterraneos transiens dulcoratur: et sic ipsa aqua dulcorata: fontis imitatur: et potabilis redditur. Et sic in principio fons habet amaritudinem. s. i. mari: in medio dulcorationem: in fine. s. in ipso fonte dulcem: et potabilem emanationem. Ita et beata Maria de amaro populo iudeorum ortum habuit et i. amaritudine peccati originalis generata: sed postea a spiritu sancto per sanctificationem dulcorata gratia: ita quod postea semper emisit aquas dulcissimas actionum: potabiles idest inuitabiles. Dicitur autem bis ortus conclusus: quia nec intellectum erroris intrauit: nec affectum iniquitas venialis. Putus est aquarum viuientium. i. gratiarum perfectarum: que fluunt de paradiso quasi similes illis. **Quartam** clausuram apposuit propheta Isaias: dicens. c. xi. Egredietur de radice iesse: et flos de radice eius ascendet. Virgo dei genitrix virga est: flos filius eius: exponit cantans ecclesia. Et notandum: quod virga ista non dicitur orta: sed egressa de radice iesse. i. radice et genere iudeorum. Radix enim terre humore: sed virga rore celi: et calore solis crescit. Radix stat in imo: virga ascendit sursum. Sic iudei ex quibus egressa est per **Annam** et **Joachim** petebant in a vitiis. unde et infernorum: beata Maria sublimis virtutum unde et celorum. Iudei ut radix sunt in terram fixi: per cupiditatem temporalium. Hec in aere per auiditatem celestium. Iudei constringuntur: vt radix frigore infidelitatis: et hec fouetur calore charitatis. Hec est illa virga figurata: per virga **Harō**: que in tabernaculo posita miraculose floruit: et fructum fecit: cum tamen sicca esset: vt habet numeri. xviij. quia beata Maria in templo deo dicata floruit christum concipiendo: fructum fecit parido: eam ipsa tamen sicca. i. virgine permanente. **Quintum** sigillum posuit **Ezechiel** in vltima suarum visionum. vidit enim quoddam edificium mirabile in monte seu templum: et in eo quandam portam factam: de qua ei dictum est. Hec porta domini clausa erit. Dominus solus ingreditur per eam: et clausa manebit in eternum: **Ezechiel**. xliij. Templum hoc ecclesia est posita in sublimitate virtutum: et in spe celestium premiorum. Ex hoc vidit aquam egredientem: et ad quos peruenit aqua illa: que est aqua gratie: que ab ecclesia seu ecclesiasticis sacramentis egreditur: salui facti sunt. **Pō**ta autem in hoc templo facta est virgo Maria: nata in ipsa ecclesia per gratiam iam receptam in

utero. Est enim virgo felix celi porta. Per hanc enim bona spiritualia de celo nobis exportantur: et per eam homines in celum importantur. **Claus**a fuit hec porta: quia a nulla violata. Non a **Joseph**: vt blasphemant perfidi iudei: nec ab alio: dominus solus intrauit per eam quia dei filius incarnatus est in ea deo operante: et clausa permansit: qui virgo in perpetuum mansit: vt dicit **beatus Augustinus**. **Sextum** sigillum seu figura fuit de luce noua: de qua **Hester**. viij. dicitur. visa est eis ori ri lux noua gaudium et tripudium. Et hoc ex facto **Hester** regine: que fuit pulcherrima omnium: desponsata **Assuero** regi cum. s. liberauit populum suum ex toto extinguendum per inimicum eius **Aman**. Interpretatur **hester** humilis: et significat virginem Mariam humillimam: pulcherrimam animam et corpore: desponsatam deo qui est beatitudo sanctorum. Interpretatur enim **assuerus** beatitudo. Hec liberauit suis meritis populum electorum de manibus inimici demonis a morte eterna. unde **beatus Augustinus**. Quas tibi audes digne per soluet fragilitas humana: que tuo singulari merito mundo succurristi perditio. Lux autem noua dicitur apte orta in eius natiuitate: quia nunquam ante eam tam lucida: tam mirabiliter nata fuit aliqua ita plena gratie luce. Hec est que splendorem patris glorie gignendo: tenebris errorum effugauit. Hec est que tenebras. i. deceptiones demonum detegit et oculos mentis sanos letificat et confortat: puer. xv. Lux oculorum letificat. **Septimum** sigillum apposuit christus d. margarita: **Matth.** xij. dicens **Negotiator** inuenta una preciosa margarita: abiit et vendidit omnia que habuit: et emit eam. **Iste** negotiator est ipsemet dei filius: qui abiit angelos in celo relinquendo. i. non assumendo naturam eorum: omnia sua vendidit: dum cum humana natura commutauit: vt ipse daret nobis diuinitatem suam: et nos ei humanitatem nostram: tunc enim omnia bona sua acquisita sunt nobis cum illa: cum ipse specialiter assumpsit istam preciosam margaritam idest virginem Mariam gloriosam. Hec ergo ad modum margarite genita est infra concham idest vterum **Anne** humilis matris sue: ex celesti rore: idest diuina gratia et virtute: quia **Anna** sterilis erat dealbata et sanctificata. Talis margarita: preciosa reputatur scilicet pulchra: candida: et clara: Pulchra mente per puritatem: candida in corpore per castitatem: clara in opere per charitatem. **Sapi.** iij. O quam pulchra est casta generatio cum claritate. Et sic liber est.

Secundo commendatur §. II.

quo ad principalem diuisionem: a secunditate supernaturali: quia generationis. Duplex est generatio christi vna eterna ex patre sine matre: **Ia.** liij. **Se**

Titulus quintusdecimus

nēatō e? q̄a enarrabit. q. d. null. b. Amb. Mihi impossibile est huius generationis scire secretum. Uox scilicet non tantum mea: sed etiam archangelorum. Alia est ex matre sine patre scilicet secundum humanitatem suam. Et sic beata Maria dicitur dei genitrix spiritu sancto secundata. Qd ostendit euangelista: dicens christi generatio sic erat. Cum esset desponsata mater Jesu Maria: inuenta est in utero habens de spiritu sancto scilicet carnem. Sed notandum q̄ beata Maria est liber generationis habens in se quadruplicem generationem. Prima est naturalis: qua ut mater vera ex suis sanguinibus purum genuit christum filium suum. Secunda est spiritalis: qua ut mater spiritalis genuit Joan. baptistam modo specialiter: non solum leuans eum de terra: quando natus est: quia presens in partu eius: sed etiam et magis: quando ut de sacro fonte spiritu sancto et a que gratie baptizatus est Joannes: in utero sanctificatus ad vocem virginis: quando salutauit Elizabeth. Tertia est adoptiua: quando moriente filio imperator ipse in throno crucis manens: rescripto suo et edicto adoptauit sibi Joannes euangelistam in filium: dicens. Ecce filius tuus. Et ecce mater tua. Quarta generatio sua est generalis et deductiua qua scilicet bonos generat: ut pia mater: et nutrit meritis: et exemplis. Ecclesiasti. vigesimo quarto. Ego mater pulchre dilectionis etc.

Quātum ad tertiū §. III.

commendatur ex dignitate filij: quia Jesu christi. Jesus interpretatur saluator. ipse enim nos saluat. Christus interpretatur unctus. Tres autem persone antiquitus ungebantur scilicet reges sacerdos et pugiles: et in hoc apparet dignitas naturalis ab ea geniti: quia summus rex: summus sacerdos: et summus pugil: ut pugil pro nobis pugnauit contra diabolum: et uicit: ut sacerdos se obtulit in sacrificium: ut rex nos coronat in celum: ut saluator: saluat a morte peccati diaboli et inferni.

In natiuitate beate Marie.
Capitulum sextum.

In me omnis gratia vite et veritatis. Ecclesiastici. vigesimo quarto. Sicut in celo materiali sunt diuersa luminaria scilicet stelle: luna: et sol diuersimode lucentia. Sic in celo ecclesie sunt quidam sancti: et sancte tanquam stelle lucentes per gratiam et gloriam: diuersimode: tamen sicut stella differt a stella in claritate: ut ait apostolus. Sol

autem iusticie christus deus noster plenus est lumine gratie scilicet et veritatis: ut dicitur Jo. i. a quo omnes et stelle: et luna illuminantur. Sed beata Maria post eum: ut luna luce maior stellis nobis apparens est beata Maria pulchra: ut luna canit de ea ecclesia. Nam ut ait bea. Hieronymus Ceteris sanctis per partes. Marie vero plenitudo gratie se infudit. Et ideo de ea dicitur. In me omnis gratia vite et veritatis. Ubi notanda sunt tria genera gratiarum circa beatam Mariam: et parentes eius que trahuntur ex genealogia domini: quam refert Matheus in principio euangelij sui: quod hodie legitur. Ex interpretatione scilicet ipsorum nominum hebraicorum in latinum: ex quibus christum secundum carnem descendit. Liber generationis incipit euangelium.

Et primo ponuntur §. I.

conditiones gratiose et virtuose parentum virginis scilicet Anne et Joachim: ex interpretatione nominum in patriarchis scilicet ab Abraham usque ad Dauid. Horum igitur primus est Abraham: et hic notatur rectitudo fidei in qua est iusticia. Iustus enim meus ex fide uiuit quod est uerbum abachuch allegatum: ab apostolo ad Romanos primo. Precipue Abraham commendat de fide: ex qua iustificatus est secundum illud. Dedit Abraham deo: et reputatum est ei ad iusticiam idest ad iustificationem. Et interpretatur Abraham pater multarum gentium scilicet per iusticiam fidei. Et de parentibus virginis idest Anna et Joachim dicitur in historia eius: quod erant iusti ambo ante deum. Nota aliquos esse iustos ante homines: qui scilicet ab hominibus querunt iusti reputari: quod christus prohibet: dicens. Attēdite ne iusticiam uestram faciatis coram hominibus: ut videamini ab eis etc. Mathe. v. Secū dum bonum ex quo generatur in nobis christus in mente: est irreprehensibilitas cum scilicet quis cauēt ne offendat et scandalizet proximum malo exemplo. Ad quod hortatur apostolus oicens. i. Corin. vi. Nemini dantes ullam offensionem. Qd quidem pauci faciunt malis operibus et uerbis scandalizantes proximos suos. Sed parentes virginis: ut legitur erant sine reprehensione uiuentes. Et ista irreprehensibilitas significatur in Isaac: qui interpretatur risus. magnum enim gaudium exurgit in mente: ex eo quod quis irreprehensibiliter uiuit. Tertium ex quo generatur christus in mente est obseruantia mandatorum dei. Nec aliter potest esse ingressus ad vitam christum. Unde ipse ait: Mathe. xix. Si uis ad vitam ingredi serua mandata: non unum: uel duo: sed omnia: ut dicere ualeas illud: Thobias. iij. Omnia quecumque precepisti mihi pater faciam. quod fecerūt Anna

Capitulum Sextum

7 Joachim: de quibus scriptum est: q̄ incedebāt in oib⁹ mandāt dei. Et h̄ nōt i Jacob: q̄ Isaac genuit Jacob q̄ interpretat sup̄lātator. **Q**3 eni sup̄plātare vincere 7 subigere sensualitatez ad obseruandū dei mādāt. **Q**uartū in generatōe xp̄i est confessio ad Ro. x. Ore aut̄ cōfessio fit ad salutem. i. necessaria. Et hoc innuitur: q̄ Jacob genuit Judā: qui interpretatur cōfessio. Confiteri enī oportet 7 peccata sua et diuinas laudes: scdm̄ illō ps̄. Confitebor dño nimis in ore meo. i. ualde 7 declarat modū. In medio multorū laudabo eum. Sic Joachim et Anna ibant ad templum confitentes domino. i. gratias agentes 7 per sacrificia peccata diluentes. **Q**uintum quod ponitur i generatione christi est diuisio seu distributio substantie sue in pauperes. Judas enim genuit phares qui interpretatur diuisio. s. rerum saarum cū pauperibus: Thobias. iij. Si multum tibi fuerit abundanter tribue. Si parum: 7 illud libenter imitari stude. Et ps̄. disperfit. s. iustus homo: ddit pauperibus. b. Ambro. Pasce fame morientem. Si non paup̄ occidisti: di. lxxvi. Nō facis. Parentes beate Marie diligenter hoc agebant: diuidentes substantie sue redditus tripharie. Partez vnam templo 7 ministris offerētes. Secūda pauperibus. Tertia sibi 7 familie sue ad sustentatiōez retinentes. **S**extum quod multum iuuat ad generationez gratie christi 7 augmentum: ē votū quod. s. est de melioribus bonis: ad que aī quis non tenetur: sed postq̄ fecerit: obligatur. ps̄. Uerte 7 reddite dño deo vestro: ubi glo. Nouere est uoluntatis: sed reddere necessitatis. Phares enī genuit Elron qui interpretatur sagitta: q̄ ut sagitta uelociter ascendit ad deum: quasi feriendū ad amorem dandū quod sub uoto petendi: vel gratiam concedēdi ob voti oblationem. Istam sagittam emisit Joachim 7 Anna quādo steriles existentes uouerunt deo fructus uentris sui: se daturus ei: si eis concederet: quod 7 obinuerunt: et seruauerunt. Et non sicut uane 7 fallaces mulieres que quotidiē uouēt: et nihil obseruant. **S**eptimum est opprobriorum tollerantia 7 iniuriarū Petrus in canonica sua. Si quid patimini propter iusticiam beati: 7 Mathe. v. Beati eritis cū maledixerint uobis homines: 7 dixerint oē malū aduersum uos mentientes propter me. Nā 7 christus de se dicit. factus sum opprobrium hominū 7 abiectio plebis: in ps̄. Unde 7 sequitur: q̄ Elion genuit Aram: qui interpretatur excelsus. Obprobria enī et iniurie tollerate faciunt hominē excelsū coraz deo. In cuius figuram dicitur: quia multiplicare aque. s. tribulationum: eleuauerunt archam in sublimi. i. aīam: Gen. viij. hic passus ē opprobrium 7 contumeliā Joachim: quando pergens ad templum cum secūdis: eiectus est a sacerdote sacrificio repulso: i. propterante ei obpro

brium sterilitatis. **O**ctauum est ut non solum sustineat aduersa quod cōe est oibus: sed libēter pro christo: ut dicat cū aplō. Corin. xij. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis: ut habitem i me virtus christi. Ut. n. diē. b. Grego. ab electis suis d̄us curat maculas peccatorum tēporali afflictioe tergere: quas in eis in eternum nō uult uidere. i. punire: de pe. di. i. Si peccatum. vñ Aram genuit Aminadab: qui interpretatur uoluntariū. Uoluntarie enī sacrificabo tibi: ait. ps̄. s. me in aduersitatibus tibi offerendo. Sic Joachim accepta contumelia a sacerdote non respondit ei malum pro malo. Sed ne perturbaret officium: vel populū in contennendo: vel in patientiam ostendēdo: recessit patienter ferens iuriā: 7 recessit ad pastores suos: non ad consanguineos qui secum uidicerent iniuriā: sicut hodie fit ex quo multiplicant mala. **N**onum est solatio angelica. Non enim quis diu posset sustinere aduersa: nisi angeli inuisibiliter nos consolarentur per bonas instigatiōes et illuminationes confortando. ps̄. sin multitudinem dolorū meorum in corde meo: consolatiōes tue letificauerunt animā meam. Et Sara vxor Thobie eiusdem. iij. c. Non delectaris oīe in perditionibus nostris: sed post tempestatem trāqllū facis: post lachrymationē et fletum exultationem infundis: quod significatur in eo: q̄ Aminadab genuit Naason: qui interpretatur augurium. 7 solatur enī angelus quasi auguriando. i. promittendo nobis bona: 7 premium ex tribulationibus uoluntarie tolleratis. Apparuit ergo angelus ioachim 7 Anne d̄ sua sterilitate 7 opprobrio illato humilitatis: 7 cōsolatus est eis pmittendo filiam ex eis nascituram: que esset mater dñi 7 speculū mundi. Et cum per plures annos: nec per oīes: nec p̄ elemosynas suscepisset fructū de suo matrimonio: per pacienciam in aduersis consolati sunt ex augurio. i. pmitt. de talis filie. Et tu ergo si uis consolari 7 fructum bonum facere: pacienciā habere 7 iniurias remitte oīs. **D**ecimum est quasi quedam certificatio diuine promissionis. Ipse. n. spūs testimonium reddit spiritui nō. q̄ filij dī sumus. Et per quid nisi per hoc q̄ sustinemus aduersa p̄ noie eius libenter. Nam ipse spūs. s. q̄ mētiri non potest: dicit per Salomonem. flagellat deus omnem filium quem recipit. Et sic per hoc testificatur cordi eius q̄ inter filios dei cōputat: ex quo flagellatur: 7 sustinet. Ideo dicit: q̄ Naason genuit Salmon: qui interpretatur habitaculum: quia per hoc deus inhabitat. Sic angelus dedit certū signū eius qd̄ dixerat de filia nascitura. s. q̄ occurrerent sibi inuicem incerto loco et inuicem cōsolarentur domū reuertentes: qd̄ impletū est ex admonitione angeli: dicentis. q̄ ad illū locū accēderet. **U**ndecimū est constans amor vxoris ad virū: 7 econuerso: ita q̄ non euagent ad alios nec etiā

Titulus quintusdecimus

nec est mēte. Vñ pārentes Sarai admonuerūt filiā: diligere virum: honorare soceros: gubernare familiam: et irreprehensibile se exhibere. Et apłus ad viros: diligite vxores uestras: sicut et christus dilexit ecclesiā. Non quidem ut esset uana: sed ut esset honesta et sancta. b. Amb. Nemo sibi blādiatur de legibus hominum: qđ non h uxori: nō h uiro: sed: aliam carnaliter diligere: uel alium qđ cōiungz suum. vnde Salmon genuit Booz: qui interpretatur fortis. Dz. n. fortis esse et cōstans amor uxoris ad virum: et econuerso: et nō dimittere vel odire ppter qđcūq; contingens. Sicut Anna diligebat constanter Joachīm: et econuerso: ppter sterilitatez nō accedendo ad aliaa. Si autem qđ extra statū matrimoniū se reperit: sit Booz fortis: ut ab oi fornicatione se absteat uel contineat. Duo decimum ē reuerentia et subiectio ad superiores. vñ et vxoris ad virum cum dictum sit a dño prie vxori. Sub uiri potestate eris: et ipse dñabitur tui. s. quo ad regendam domum: et hester. q. dicitur. Luncte vxores tam maiorum qđ minorū deferat uiris suis. Ad qđ insinuādū dicit qđ Booz genuit Obeth qui interpretatur seruitus. Mulieres. n. ut ait apłs ad Ephe. v. subdite sint uiri suis. Sz h transgrediuntur superbe mulieres hodie: que uolunt dñari uiris suis. Si at extra coniūgiū ē sit reuerens ad suos supiores et subditis: Ro. xlii. cōditio ex qua gnātur in nobis christus p grām ē gratia actō seu beneficioz recognitio: Alpius in omnibz grās agite ut de beneficijs receptis grās exhibētes bñficia potiora sumamus: ait. b. Bre. qđ innuit i xij. gnatione in qua dicit Obeth genuit Jecce: qui interpretatur i censū. est enī oīo et giariū actio uelut qđdā incensum corā dño hoc optime peragerūt Joachīm et Anna parentes beate virginis. Nam obuiantes et occurrentes sibi ad portam auream grās egerūt deo de consolatioe eis facta. Ex pmissiōe talis filie et euz timore dñi vtentes mziōis genuerūt Mariam.

In secūda parte ¶ §. II.

principali notantur quindecim perfectiones gē: que fuerunt in ipsa virgine ex interpretatione nominum quindecim regū: qui fuerūt in pplo illo dei a Dauid usq; a leconiam regē qđ cū pplo ductus ē captiuus in babilonē: ut cōueniēssime dicere valeat thema ppositum. In me oīs grā uite. Prima igit grā est pceptū sāctificatio. Postqđ enī anna concepit ex Joachīm virginem Mariam: anima eius a deo creata: et corpori infusa qđcitius et forte eadē die fuit sāctificata ab originali mundata: fm illud. Sāctificauit tabernaculū suū altissim⁹. Nos per nouē menses moramur in peccato i uero mīno: in quo si morimur: descēdimus propter illud originale ad lūbum inferni. Sed. b. virgo

peccatius fuit facta sācta: post aīe infusionem quod figuratur in Dauid. sequitur. n. i ipsa genealogia dñi. Jesse aut genuit Dauid regē. hic interpretat pulcher aspectu. Et de virgine ait spūs sanctus. Lañ. iij. Tota pulchra es amica mea: et macula nō est in te. s. peccati. Purgato originali et actuali nō perpetrato. ¶ Secūda eius grā est natiuitas gaudiosa. Natiuitas tua sancta dei genitrix vgo gaudium annunciauit uniūerso mundo. Vidētes enim angeli natam tam sanctam creaturam: magnum gaudium fecerunt. Et ita quolibet anno in celo fit: ut reuelatū fuit cuidam sācto heremite. vnde in genealogia dñi subditur. Dauid genuit Salomonem qui interpretatur pacificans merētes: qđ angelos dolentes modo suo de perditione hominū et eorum ruina: natiuitas hō letificauit vnde i itroitu misse canitur. Gaudeamus omnes in domino diem festum etc. De cuius natiuitate gaudent angeli etc. ¶ Tertia grā que disposita est ad generationem christi est in templo pñtatio: seu dedicatio. Immundi quidem puerfatione nō bene pōt mens in diuinis dilatarī. Nemo enī militans deo: implicat se negocijs secularibz. vñ et xpūs inter turbas fuit cū esset duodennis amissus et in templo repertus. Virgo igitur Maria ablactata fuit tribus annis. hec enim sunt fortiores per totam uitam suam: quāz si per duos annos. Et ablactata fuit ab Anna proprijs mamillis. Deus et natura nihil frustra operantur fm phm. ppte rea autem date sunt mamille mulieribus vt ualeant de lacte suo nutrire filios suos: nō ut ostēdāt eas pplo. frustra igitur videntur esse in illis: qđ nō nutriunt filios ex eis cum possint: sed tradunt alijs nutriendos. Quod. b. Gregorius papa i decretit: dī. v. Ad eius: multum reppendit mulieribus. Nam ex malo lacte nutriti: phunt malas cōditiōnes nāles. Post ablactationem igitur eius dixit parētes ei⁹ ad templum ipsam offerendo. Nō expectarunt qđ prius disceret mundi uanitates. Nec obtulerunt filiam claudam: illegitimam: turpez: vel pauperem: quam dotare nō possent: sicut hodie faciunt qui offerunt filias in monasterijs: vel filios in claustris seruituros. Indignū est dare deo qđ odignatur: homo ait. b. Hierony: super pphecias: sed dederunt deo Mariam unicam filiā pulcherrimāz honestissimāz ab omnibus amabilē: hoc signatur in roboam: quem genuit Salomon et interpretatur latitudo populi: quia virgo fuit dilatata in uirtutū populo. ¶ Quarta grā ei⁹ fuit sancta conuersatio: qđ figurauit qđ ducta ad templum: dum parentes incederēt ad mutādas et aptandas uestes: qđ ab extra ueniebant. beata Maria ita paruula. s. trium annorum per se ascēdit: et erecta per. xv. illos gradus per quos ab imo ascēdebatur ad templum: vbi sacerdotes officia exercebant: et significant quindecim status bioiū:

fuls. e. p.

Capitulum Sextum

qui sunt in templo glorie infra diuinam maiesta-
tem: uidelicet nouem ordines angelorum: et sex sa-
ctorum. scilicet patriarcharum: prophetarum: apostolorum:
martyrum: confessorum: et sanctarum virginum:
quorum omnium perfectionem transcensura erat:
unde prouer. ultimo. Multe filie. i. anime conge-
gaueunt diuitias: dignitas scilicet uirtutum: tu
sola scilicet beata Maria supgressa es vniuersas:
et in templo cum alijs virginibus in omni sancti-
tate conuersabatur. Et significatur in Abia filio ro-
boam: qui interpretatur ipse dominus. Quinta
est uisitatio frequens angelorum. Cum enim in
templo insisteret multum orationi: angeli uisita-
bant eam: consolantes et deferentes orationes ei
ante deum: et referentes ei dona gratia a deo. Ama-
ne. n. ut dicitur in historia eius usque ad tertia: di-
uinis laudibus vacabat: et a tertia usque ad nona
in externo opere se exercebat: datus exemplum vi-
tandi ocium. Panem inquit Salomon prouer-
b. vlti. ociosa non comedit. Sed operata est lectio:
scripture partim vacabat. Libum sumebat: ut ait
b. Ambro. in li. de virginibus: qui mortem arcet:
non qui delicias ministraret. Sicque uirtutibus que
tidie magis eleuabatur in deum: quod innuitur in
asa: qui interpretatur attollens. scilicet se in deum.
Abias enim genuit Asa. Sexta conditio que
ualet ad generationem christi: etiam in mente no-
stra: est cura salutis aliorum. Unicuique mandauit
deus de proximo suo scilicet ut curam habeat de
salute eius: et si non eo modo stricto quo et prelati:
tamen modo charitativo. Unde Anacletus papa
omnes summum debent habere curam de his qui
pereunt: ut aut eorum redargutione corrigantur
a peccatis: aut si incorrigibiles sunt efficiantur de
ecclesia. xxiiij. q. iij. Tam sacerdos. Sollicita aut
erat beata Maria ne quam ex sodalibus offende-
ret: admonens eas ne contumeliosa esset altera al-
teri: sed inuicem seruientes et honorantes: ab ocio-
sis uerbis abstinere semper deum laudaret. unde
et ipsa cum vocabatur respondere solita erat
per deo gratias: ut et illud modicum uerbum non
esset sine dei laude: unde in ea regnabat iosaphat
qui interpretatur iudicans: genitus ab Asa: quia
ipsa cuncta iudicans et discernens a nemine pote-
rat reprehendi. Septima est propositum vir-
ginitatis. Proposuit enim in mente sua uirginita-
tem seruare: nisi sibi deus aliter reuelaret: quia in
solum tunc illud erat. Et ideo angelo salutanti
dixit. Quomodo fiet istud quoniam uirum non
cognosco. i. proposui non accipere uirum. ut exponit
Beda. Postea aut sumpto sposo ex dei reuelatione
uorum uirginitatis cum sponso Ioseph emisit
et uxorque: ut dicit. b. Augu. in uirginitate perman-
sit. Et sic fuit Joram spiritualiter: qui interpreta-
tur excelsus: quia uirginitas facit homines similes
angelis. Nuptie ait. b. Ambro. replent terram ui-

ginitas paradisum res est uoti non precepti: et sic
facit excessum. Josaphat enim genuit Joram. Oc-
taua conditio est robur. i. firmitas propositi in bo-
no concepto: ut enim dicit. b. Greg. super Ezechiel.
qui bona agunt: et meliora agere proponunt: si non
faciunt: licet in bonis prioribus perseuerent in con-
spectu tamen domini ceciderunt. Multa enim dia-
bolus proponit ad impediendum: ne quis exequat
bona proposita: sed uiriliter age: et esto robustus
ad ea exequendum. Joram enim genuit ozias: qui
interpretatur robustus: quia ex celsitudine pro-
positi boni debet generari robur et firmitas in eo.
Unde et cum iam esset nubilis etatis facta beata
Maria et sacerdos admoneret domum reuerti ad
nuptias contrahendas. Respondit se hoc agere
non posse propter propositum uirginitatis: et sic
firma et robusta fuit in sancto proposito. Non
na est continuus profectus in uirtutibus et maius
bonum. Nam ut dicitur prouer. iij. Justorum se-
mita quasi lux splendens proficit: et crescit usque ad p-
fectum diem: unde et animalia que uidit Ezechiel
in uisione significantia secundum. b. Gregori. san-
ctos uiros: cum proficiscerentur non reuerteban-
tur: sed unumquodque ante faciem suam gradiebat
Ezech. i. quia uidelicet homines iusti non redeunt
ad mala que commiserunt: nec firmant se desiste-
do a bonis operibus: sed continue ad meliora p-
cedunt. Et hoc est Joathan qui interpretatur perfe-
ctus quem genuit ozias. Sic beata Maria semp-
ad perfectiora opera se extendebat: facta omnibus
sanctitatis exemplum etc. Decima est inquisitio
circa dubia: ex qua declaratur quid agendum. ne
incaute agendo exponat se periculis. Deut. xxxij.
ait moy. Interroga patres tuos et annuntiabunt
tibi maiores tuos et dicent tibi: scilicet quid sit re-
creandum. Et hoc est quod Thobias admo-
nebat filium suum dicens. Consilium semper a sapi-
ente inquire. Thob. iij. Et signanter dicit a sapi-
te. i. pito in illa re de qua queris. Unusquisque enim
bene iudicat. que nouit. ait phus in Ethicis. Sic
non posset tibi bene consulere lanifex de arte pic-
toria: aut miles de negotiatione: ita nec de pertin-
tibus ad conscientiam vel cultum diuinum qui va-
cat mundanis. Hic est achas genitus ab ioathan:
qui interpretatur comprehendens: quia ex inqui-
sitione comprehenditur ueritas rei. Summus igitur
sacerdos: ut legitur audito proposito uirginitatis
beate Marie: quia res dubia erat: que iuxta a domino
et comprehendit uoluntatem eius. Undecima
est diuinum oraculum seu diuina inspiratio. Quia
enim ait Josaphat ignoremus quid agere debea-
mus: hoc residui habemus: ut oculos nostros ad
te. scilicet dominum erigamus. Aliquando enim res
est ita obscura quod homines non sufficiunt decla-
rare: et ideo tunc ad deum recurendum est: ut re-
ueletur: uel inspiret quid pro meliori agere debeat:

Titulus decimus quintus

quod innuitur in eo q̄ Ahas genuit Ezechiam qui interpretatur auxilium dei. Ex inquisitione enim per orationes quando non sufficit virtus et scientia humana: deus auxiliatur inspirando qd̄ fieri oportet. Reuelauit enim deus summo sacerdoti: q̄ omnes d̄ tribu iuda afferrent virgas ligneas: et tunc manifestaretur cui desponsata erat.

Duodecima est obliuio mundanorum ut sc̄z in agēdis non habeatur respectus ad aliquid mundanum: sed dei beneplacitum. Obluiscere populum tuum: ait dominus per ps̄a. ad animam deo deditam: et domuz patris tui. Et h̄ est Manasses rex filius Ezechie. qui interpretatur obliuiosus. Oblita erat in opere omnium passionum et consanguineorum beata Maria: et solum attendebat ad dei uoluntatem: et Joseph etiam quasi oblitus esset: et non curaret contrahere matrimonium: cum senex esset: non attulit ipse uirgam ul̄ si attulit non dimisit sacerdoti: ut dictus fuerat: quāuis et ipse esset de tribu iuda: et familia dauid. vnde reuelatum fuit a domino: q̄ non dederat ille uirgam ad quam spectabat uirgo beatissima.

Tertiadecima est fidelitas ad deum. debet enim quis fideliter deo sub̄gi in his que exigit ab eo quāntū cūq̄ uideatur ineptus et ip̄meditatus: iuxta illud. Isa. lix. Domin⁹ aperuit mihi aurē. ego autē non contradico: reuolsum non ab̄i. s. resistendo uoluntati dei. Et h̄ est Amon quem genuit Manasses rex iuda: qui Amon interpretatur fidelis. Ex quo enim perpendit Joseph deum uelle: et ip̄sum uirgam cum ceteris sacerdoti tradere eam secundo attulit. Et tunc fionduit et floruit: ac fructum fecit: et columba apparuit super eam. Juxta illud uirga iesse floruit etc. vnde manifestum fuit omnibus ad Joseph sponsam illam pertinere.

Decimaquarta est desponsatio facta inter Mariam et Joseph castissima: que ideo facta fuit ad celandum diabolo hoc mysterium: ne machinamēta querezet contra christum. Viso enim miraculo illo fuit desponsata Maria Joseph. Et hoc significatur in Josia filio Amon: qui interpretatur salus domini: quia per illam desponsationem saluatus est honor domini christi ne ab̄iceretur ut illegitime natus: et saluata fuit fama uirginis et uita: ne putaretur fornicaria: et lapidaretur. Et multa alia mysteria ibi sunt.

Decimaquarta et vltima gratia perfectionis est preparatio ad filiū dei concipiendum: que preparatio fuit per profūdā humilitatem: qd̄ ipsa insinuat: dicens. Respexit humilitatem ancille sue. Non dixit uirginitatem: benignitatem: charitatem: que omnia grata deo erant in ea. Sed humilitatem. b. August. O felix ancilla. O humilis gratia: que dum fidē humiliter dedit: celi in se opificem incorporauit: qd̄ innuitur in Joachim qui interpretatur preparatio. Per humilitatem enim preparauit uirgo se

ad recipiendum filium dei in utero. Et sic patent xv. conditiones: vel gratie beate Marie. vnde bene dicitur. In me omnis gratia etc.

Quātūz ad tertiū. §. III.

principale notatur. xiiij. perfectiones gratie: q̄bus b. Maria subuenit hominibus in diuersis statib⁹ constitutis: ut merito possint dicere illud. De plenitudine eius nos omnes accepimus gratiaz: Jo. i. Est enim quadruplex status hominum: quibus beata Maria subuenit gratia sua. In me ait ois gratia uite.

Primus est status religiosorum: q̄bus sunt necessarie tres gratie ad salutem eorum: et ad eas habendas et conseruandas beata Maria suis exēplis: et meritis: ac precibus iuuat. Primum est uoluntaria paupertas: ut illud inueniat in eis: quod ait apls. ij. Lorin. vi. Tanq̄ nihil habentes oia possidentes: tanq̄ nihil habentes. s. pprium. Et Hierony. habens victum et uestitum his contentus ero nudam crucem nudus sequar. Hec significatur per Jeconiam qui interpretatur preparatio: q̄ paupertas preparat hominē ad perfectionem: et in ea non sit pfectio. Secundo est castitas que figuratur in Salathiel. nam ut dicitur in genealogia domini: post transmigrationem babilonis Jeconias genuit Salathiel. hic interpretatur petitio mea deus. hoc enim petit deus a religiosus. ij. Lorin. vi. Exhibeamus nosmet ipsos sicut dei ministros in castitate. Per hanc ostēdit se petere deum. nam ut dicitur iap. vi. In corruptio facit proximum deo. Tertiū est regularis disciplina: per quam cohercetur sensualitas: ad appetibus plenis cōfusione: per ieiunia: uigilias: silentia: obedientiam: exercitia: et huiusmodi. Et hec ē Zorobabel. Salathiel enim genuit Zorobabel q̄ interpretatur magister confusionis: quia discipulat et corrigit ea que confusione sunt digna. In disciplina perseverare ait ap̄lus ad Hebre. q̄ hec conseruat religionem. vnde multis religiosis beata Maria sepe apparuit: ut beato Bernardo: Dominico: Thome: et alijs eos i religione confortās.

Secundus status est prelatorum ad quorum debitum officium pertinent quattuor status gratie. Primum est paterna sollicitudo ad subditos: Rom. xij. Qui p̄ceest in sollicitudine ad prouidendum necessaria utrique homini. Et hec dicitur Abiud filius Zorobabel: qui interpretatur pater meus iste scilicet sollicitus de me. Secundum est doctrina excitans pigros ad operandum bene. ij. ad Thimoē. iij. Argue obsecro increpa in omni patientia et doctrina. Et hec est Eliachim genitus ab Abiud qui interpretatur resuscitans. Per doctrinam enim resuscitantur mortui peccatores ad uitam gratie: et cuigilant ad operandum. Tertiū est scientia consulens imperitis. Male enim

Capitulū Septimū.

potest docere subditos qui est ignorans. Cecus enim si ceco ducatum prester ambo in foueam cadunt. vnde beatus Augustinus. Laueat spiritus iudex: vt sicut non commisit crimen nequitię: ita non careat munere scientię. hic est azor heliachim enim genuit azor: qui interpretatur videns lumen. Ignorantes enim ceci sunt et duces cecorum. **Q**uartum est sanctitas vite. Sicut enim christus cepit facere et docere: Act. pmo. ita mandauit prelati ecclesie: illud Mathe. v. Sic luceat lux vestra: id est vita clara et sancta coram hominibus: ut videant opera vestra bona: et glorificent patrem vestrum. vnde dicitur Azor genuit Sadoch: qui interpretatur iustus: quia scientia debet generare iusticiam uite. **T**ertius status est actiuorum ad quorum bonam actionem pertinent quattuor gratie: ad quas beata Maria adiuuat. Primum est demonstratio dilectionis ad proximum. debet enim quis diligere proximum sicut se ipsum: vt omnem hominem quem potest beneficentie consolatione: morum informatione vel coheritione discipline: inducat ad colendum deum ait bea. Augusti. xxiij. q. iij. debet. Sadoch enim genuit achim: qui interpretatur frater meus: quia ut fratrem debet tractare subueniendo. Secundum est dulcis amor ad deum. Achim enim genuit Heliud: qui interpretatur deus meus: vt quodam intimo affectu dicat illud deus meus et misericordia mea. Tertium fiducia in deo in aduersis: ut dicat cum Job. Si occiderit me sperabo in eum. dicit enim ps. Adiutor in opportunitatibus in tribulatione. Sperent in te qui noverunt nomen tuum: quoniam non derelinquis querentes te domine. hoc est eleazar filius heliud qui interpretatur. Deus adiutor eius qui confidit in eo. Quartum est conseruatio humilitatis in prosperis: vt nihil sibi attribuat boni: sed omnia a deo recognoscat. Tua enim domine sunt omnia: et que de manu tua accepimus dedimus tibi dixit Dauid. ij. Re. ij. Eleazar enim genuit mathan: qui interpretatur donum. Omne donum per seculum de sursum est: ait beatus Jacobus apostolus primo caplo. **Q**uartus status est perseverantium. Ut enim dicit beatus Grego i li. moral. i. In cassum bonum agitur. si ante vite terminum deseratur. Et non qui inceperit: sed qui perseverauerit et. hec consistit in supplantatione et superatione vitiorum. Mathan enim genuit Jacob: qui interpretatur supplantator. Apostolus. i. Corin. scdo: non coronabitur nisi qui legitime certauerit vt scilicet superet vitia. Secundum est in augmentatione virtutum. ps. Ibunt de virtute in virtute videbitur deus et. Jacob genuit Ioseph: qui interpretatur augmentum scilicet virtutum. Tertium est constantia in his que sunt fidei: et virilitas: quod significatur in hoc qd Ioseph est vir Marie: i qua

terminatur genealogia domini: et interpretatur illuminatrix: quia profert lumen veritatis cecis: mala vitiorum pellit: bona cunctarum virtutum nobis poscit. In omni igitur statu adiuuat ad se recurrētes: et subuenit. In me ergo ait: omnis gratia vite et veritatis.

De desponsatione Marie. Ca. vij.

Maria desponsatio beate Marie fuit ante annū ciationē: et christi incarnatōem vt patet ex euangelio: Luc. i. qz missus est angelus ad Mariam desponsatam Ioseph. Ideo de eius desponsatione et coniugio cum Ioseph h agendum: de quo et dicit Mathe. i. in fine genealogie christi. Jacob genuit Ioseph virum Marie: De qua natus est xpus. Ubi dicit. b. Hiero. Cum uirum audieris suscipito tibi non iubeat nuptiarum: sed recordare consuetudinis scripturarum: qz sponsi viri: et sponse vocantur vxores. xxvij. q. ij. Genuit. Et ab eodē euangelista Matheo dicit immediate post predicta. Cum esset desponsata mater iesu Maria Ioseph. inuenta est in utero habens de spu sancto. In quibus tria d virgine notantur. Coniugij eius descriptio. ibi. Cum esset desponsata mater iesu: viri eius noia expressio: qz Ioseph priusqz conuenirent. filij ei supernalis conceptio qz inuenta est habens in utero de spiritu sancto.

Quantū ad primū §. i.

vt dicit. b. Aug. ad volusianum. Ipsa dei vtriusq inuoluta mentis virginea viscera: membra infantis eduxit: que per clausa hostia membra iuuenis introduxit. Si ratio queritur non erit mirabile. Si exemplum poscit non erit singulare. Et licet inquit. b. Tho. miracula que sunt ad confirmationem fidei debeant esse manifesta: voluit tamen dominus hoc maximum miraculum. s. sue conceptionis et natiuitatis ex virgine per desponsationem matris obumbrare seu occultare: vt homines inde cogitare possent christum non conceptum a virgine: sed a Ioseph coniuge. Et hoc multiplici ratione quas rationes assignat. b. Tho. in. ij. parte. q. xcix. articulo. i. quare voluit matrem suam desponsari: et non copulari.

Quedam sumuntur ex parte christi nascētis.

Quedam ex pte mris pceptis.

Queda ex parte utilitat nobis pueniēt.

Propter christum quare voluit esse matrem eius desponsatam assignatur quadruplex ratio. prima est ne ab infidelibus tanquaz illegitimi natus abijceret. Si enim mater non habuisset

Titulus decimus quintus

coniugem: omnes arbitrati essent de fornicatione christum fuisse conceptum: et sic christum tanquam illegitimum despectissent. Nam iura tales detestantur et honoribus priuant. Unde b. Ambrosius super Lucam. Quid iudeis: quid herodi posset ascribi: sed mali et iniusticie: si natum viderentur ex adulterio persequi. Secunda ratio ut consuetudo modo genealogia eius per virum describeretur. unde b. Ambrosius super lucam. Qui in seculum uenit: seculi debuit more describi. Ubi autem persona queritur: quod in senatu et reliquis curijs ciuitatum generis asserit dignitatem. Consuetudo etiam nos instruit scripturarum: que semper viri originem querit: hec ille. Quia igitur secundum legem desponsari non poterat nisi viro quod esset de tribu iuda et familia Dauid: ex genealogia sponsi. i. Ioseph deprehenditur genealogia Maria: et christi filij eius. Ubi etiam aduertendum consuetudinem in his que mala non sunt in agendo et scribendo seruandam. Tertio ad tutelam pueri nati: ne diabolus contra eum vehementer nuncimenta procurasset. Sciebat enim diabolus dei filium incarnandum pro redemptione humani generis: sed tempus ignorabat. unde caute obseruabat ad sciendum quando mundum intraret: redemptionem nostram impediret. Et ideo ut b. Hieronymus: refert super Mattheum. hanc causam assignauit Ignatius martyr desponsationis matris dei: ut scilicet partus eius diabolo celaretur. Dum enim uidit diabolus Mariam sponsum habere: putauit Jesum non de uirgine: sed de uxore et Ioseph generatum. Et Origenes. Coniugem dico ut diabolo uirginitatem eius oculum. xxvij. q. ij. Inuenta. Quauis enim diabolus ea que corporaliter sunt perspicacitate sensus cognoscat per signa exteriora: multa tamen ut dicit b. Augustinus in iij. de trinitate. que potest uirtute natum sue: a uirtute diuina prohibetur. Et hoc modo f. b. Thomas. ubi supra potest dici: quod et si uirtute sue nature cognoscere potuisset matrem domini non fuisse corruptam: sed uirginem. phibitus tamen est a deo cognoscere modum partus diuini. Quauis enim postmodum eo predicante aliquantulum uirtute eius agnoscerent: propter quod clamabant: quia tu es filius dei: Luc. iij. Non ita incongruum quia iam uirtutes suam ostendendi contra diabolum tempus erat. Sed in infantia oportebat impediri malitia diaboli: ne eum acius persequeretur: quam nec christus pati disposuerat: nec dum uirtutem suam ostendere: sed per omnia similem alijs infantibus. b. Ambrosius. tamen dicit hoc factum: ut falleret principem mundi: non solum diabolus: sed et principes seculi ad inuendum. scilicet qui qui secularibus uanitatibus occupant: scire diuina non possunt. Quarta ratio ut a Ioseph nutrireretur paruulus ipse. decuit enim per omnia ait apostolus fratribus assimilari: ad Hebreos. Et ideo sicut pueri indigent nutrimento et ipse uoluit habere Ioseph sanctum: ut nutrimentum sponsum ma-

tris sue. Et ideo pater christi dictus est: non effectus geniture: sed officio et cura prouidendi: ut dicit Gratianus. xxvij. q. ij. §. iuxta. Est pater hic cura dicitur grecismus. Ex parte matris assignat beatus Thomas. tres rationes quare fuit desponsata: ubi supra. Harum prima est quia redditur per hoc imminis a pena: ne. scilicet lapidaretur a iudeis tanquam adultera: ut dicit b. Hieronymus: seu ex stupro. Si enim non habuisset maritum estimassent omnes ex fornicatione concepisse: et sic fuisset lapidata. Nam ut dicit beatus Thomas iudicio adulterorum condemnabatur: non solum que nupta erat in adulterio deprehensa: sed etiam uirgo que fornicata fuisset in domo patris que custodiebat: ut uirgo quandoque nuptura: ut patet Deuterio. xxij. vel etiam secundum quosdam uirgo de genere sacerdotali propter stuprum occidebatur: ut Leuitico. xxi. Et beata Maria aliquo modo erat ex stirpe sacerdotali descendens. Potest etiam referri dictum Iohannis de lapidatione ad lapidationem infamie. Igitur habuit sponsum beata Maria: ut saltem crederent homines eam ex sponso non ex fornicatione concepisse. unde et a pena et infamia liberetur. Secunda ratio est ut ab infamia liberaretur: hanc rationem assignat b. Ambrosius super lucam dicens. Ideo desponsata est: ne temeritate uirginitatis adureretur infamia: cui grauis alius corruptele uideretur insigne preferre. Maluit autem dominus de ortu suo id est quod non esset natus ex uirgine: quod de matris pudore dubitari: id est castitate: si non habuisset sponsum et grauida appareret. Sciebat enim teneram esse uirginis uerecundiam: et lubricam famam pudoris. Nec putauit ortus sui fidei: matris iniurijs ascribendam. hec beatus Ambrosius. Tertia ratio ut ei a Ioseph ministerium exhiberetur in occurrentibus que expediebant: ut eam associando cum accessit in bethleem ubi peperit: et cum ea ad templum in purificatione proficisceretur. In egyptum pergens et inde rediens in nazareth. In his enim necessaria erant ad sustentationem eorum et paruuli: ipse procurabat de labore manuum suarum. Nam secundum Crisostomum. carpentarius erat in hoc omnes labore docens pro sustentatione sui et suorum. Addatur et quarta que est Alber: ubi supra scilicet ut dignitas matris humilitati societur: ut sit similis mater dei et uxori fabri id est Ioseph. unde in uilipensionem christi dicebant pharisei. Nonne hic fabri filius est: id est Ioseph. Nonne sorores eius sunt apud nos: que erant paupercule. Et sic hoc exemplo obseruetur a nobis illud ecclesiastici. Quanto maior es: tanto magis humilia te in omnibus: et inuenies gratiam. Quanto enim quis maior est: tanto magis humilitas laudatur in eo. Ex parte nostre utilitatis quadruplex etiam ratio assignatur secundum beatum Thomam: ubi supra.

Capitulū Septimū.

primo: qđ testimonio Ioseph spōsī cōprobatū est christū ex virgine natū. vnde b. Ambro. sup. lucā Locupletior testis pudoris. i. castitat. maritus adhibetur: qui possit et delere iniuriam: et vindicare obprobrium si non agnosceret sacramentum. Et b. Grego. in homel. Sicut discipulus dubitās et palps: s. Thomas apłus: factus est testis vere resurrectionis: sic spōsus. s. Ioseph fuerat custos integerime virginitatis. xvij. q. ij. Sic quippe. Ex quo magis confirmamur in fide b' mysterij. s. q. conceptus ex uirgine tanto testimonio. Ipsa etia3 verba virginis magis credibilia redduntur suam uirginitatem asserentis. Unde b. Ambro. fides Marie verbis asseritur magis: et mendaciā re mouetur. Lām enim menciendi desponsata non habuit: cum coniugij premium et gratia nuptiarū sit partus seminarum. Scđa rō est ut tolleretur excusatio virginibus: que ppter incautelam suā nō uitant infamiam. vnde b. Ambro. non decuit uirginibus sinistra opinione uiuentibus uelamē excusationis relinqui: q. infamia mater oñi nota retur. O qđ pulchra est casta generatio ait sapiens cum claritate. Sapi. iij. i. cum clara fama. Nam ut ait b. Augu. Due res sunt: scia et fama. Conscia necessaria est tibi. s. bona fama pximo tuo. Quisqđ confidēs scie sue negligit famā suam: nimis crudelis est. xj. q. i. Nolo. Tertia ratio ē: qz per hoc designatur vniuersa ecclesia: que cum virgo sit. s. integritate fidei et gē: desponsata tñ est vni viro christo ex quibus generantur filij spūales. s. fideles fratres iesu christi iuxta illud ps. xxi. Narabo fratribus meis nomen rē. Quarta rō est qz qđ mater domini fuit desponsata: et virgo in persona eius honoratur uirginitas simul et matrimonium: et sic reprobat error eorum qui alteri horum detraxerunt. s. matrimonio: dicentes nō posse tales saluari. Alij dixerūt vrgines non esse maioris meriti qđ cōiugati. Sed falsum est unde et māt sū coniugata et virgo. ¶ In qua autem etate beata Maria desponsata fuerit ex euangelio haberi non potest. Sed Epiphanius dicit qđ i. xiiij. anno: et in. xv. peperit christum. Alb. aut vbi supra uidetur dicere: qđ i. maiori etate licet nō exprimat quoto anno. Dicit enim qđ cum supponatur qđ in beatissima virgine fuerit ois congruentia tam ex parte nature qđ ex parte gratie ad hoc ut esset mater domini: credimus qđ deum concepit tali etate qua perfecta fuit statu corporis et quantitate. Et qđ cum eandem etatem desponsata fuit tantū añ: quantum matrimonia solent precedere spōsalia scz circa duos menses. Cum enim nihil sit laudabile: nisi aliquo modo depēdeat a liberi arbitrij voluntate: non statim illud fieri debuit cū beata Maria libero arbitrio uti potuit. s. anno. xi. vel xij. sed interuenire debuit tēporis protractio: in qđ fieret et meritoꝝ accumulatio et purificationis sue

facte in utero maior succederet deputatio et virtutum exercitatio vt oium virtutū apice sublimata suo singulari merito mūdo succurreret peccato: christum gignendo. Item contra grauitate3 et honestatem morum est nimia acceleratio matrimonio. vnde et in adolescentia fuit. Ad qđ facit qđ ait Salomon prouerb. penul. Tria sunt mihi difficilia ad cognoscendum rē. ¶ Quartum penitus ignoro scilicet viam viri in adolescentia sua scđm aliam translationem: qđ exponit Nicolaus de li. ra. i. christi in virginis vtero in sua incarnatione. Nec attēdit beata Maria qđ sponsus esset senex: sed ad voluntatem dei sibi releuatam: et dei leges disponentem hoc consensit. Nunquā enim debet puelle dari sponsus inuite. Alias mala sequūtur plura.

¶ Secundo nomē ¶ §. III.

uir eius exprimitur dum dicitur Ioseph. Sic enim uocabatur. Quam desponsationem uon ē secuta illo tēpore copula carnalis. vnde quod dicitur priusqđ conuenerint lū. prius non notat ordinem rei. s. postea. i. qđ nondum conuenerint carnaliter commiscendo: sed postea. Sed simpliciter negat factum: qđ non fuit scilicet cognita carnaliter. Ubi dicit Liso. Non dixit priusqđ in sponsi induceretur domum. Hunc enim morem seruabat antiquitas: vt sponse in sponsum domibus haberentur: vt generi Loth apud socerum leguntur habitare cum sponsis: nondum sibi copulatis lege coniugij. Sic Maria habitabat cum sponso scilicet Ioseph. xvij. q. ij. priusqđ. Ex quo clare patet quantum excreuerit malitia et cōcupiscētia hominum: qz cum tunc manerent sponse i. domo sponsum: nulla commixtio: nulla impudicitia erat inter eos ante tempus nuptiarum: sed vt frater et soror in omni castitate simul conuersabant. Nunc sponse vix in domo parentum suorum possunt tute custodiri: quin sponsi earum cum visitant faciant mltas turpitudines. Et ideo matres debent huiusmodi obuiare. Sed ne dum sponse sunt tute a sponsis et maritis earum in domibus parentum: nisi in magna custodia teneantur: imo germane quo ad fratres suos: vel germāi. Ne filie a parentibus: nec mulieres a cognatis: nec nouerce a priuignis seu filiastris: nec serue a dominis. Et ideo vt dicit Hieremias vnusquisque a proximo suo caueat: et in omni fratre suo non habeat fiduciam: sed omnem diligentiam habeat in custodiendo. ¶ Sed ex quo sponsus Ioseph nunquam carnaliter cognouit sponsam suam. Merito queritur. Si fuit veruz matrimonium inter Mariam et Ioseph: Ad quod Respondet beatus Thomas in tertia parte. q. xxi. arti. ij. qđ matrimonium dicitur esse vez qđ

Titulus decimusquintus

suam perfectionem attingit. Duplex est autem perfectio rei. **P**rima quidem perfectio in ipsa forma rei consistit a qua sortitur speciem.

Secunda perfectio consistit in operatione rei per quam res aliquam finem suum attingit. **M**odò ad propositum forma matrimonij consistit in quadam indivisibili coniunctione aëoz. s. expressa per vba uel signa: per quam vnus coniugū fidē alteri suae tenetur. finis autē matrimonij est proles generanda et educanda. Ad quorū primum peruenitur per concubitū coniugalem. Ad finem. s. educandū prolem peruenit per alia opera viri et vxoris: quibus sibi inuicem obsequunt ad nutriendum prolem. Dicendum igitur: quā quantū ad primam perfectionem que est essentialis matrimonij: omnino fuit verum matrimonium inter Mariam matrē dñi et Ioseph: quē vterq; consensit in copulā coniugale: nō autē expresse in copulam carnalem: nisi sub conditione si deo placeret. vñ et āgelus ad Ioseph vocat Mariam coniugem suam: dicens. Noli timē accipere Mariam coniugem tuam: vbi. b. Aug^o. Coniunx vocatur ex prima desponsationis fide: quam concubitu: nec cognouerat: nec cogniturus erat. Quātum vero ad secundā perfectionē que est per actum matrimonij: quātū ad carnales concubitū: nō fuit illud matrimonium consummatū scilicet per quē proles generatur. fuit tñ quātū ad plū educationē. Et vt dicit. b. Aug. hoc exēplo manifeste insinuat fidelibus coniugis: et seruata parī consensu continentia posse pmanere: et vocari coniugū et non permixto corporis sexu. Pōt addi et tertia perfectio matrimonij. s. quātū ad significatōē que est in matrimonio. **U**nde Aplus hoc autem dico magnum in christo et ecclia sacramentū. s. esse matrimonium. Significat enī coniunctio aiorū coniunctionē xpī: cui ecclia seu cū aīa p fidē viuā. Sed coniunctio corporū que facit matrimonium oī no insolubile significat coniunctionē christi cum ecclia per humanitatem assumptā que nunq; separata est: vñ separari pōt. Prima igitur significatio fuit in matrimonio Marie et Ioseph: sed non scda: quē nulla ibi copula. vñ cōpleta significatio in illo matrimonio nō fuit. **S**ed iā videndum est aliquid de qualitate et magnificentia h^o. sponit. Et primo videndū est quare dī desponsata viro. Ubi b. Bern. Si nec foliū de arbore sine cā: nec passer vnus sine patre celesti cadat super terrā: multo magis nō pōt de ore euangeliste supflū defluere: presertim in sacra historia verbi. Plena quippe sunt oīa supnis mysterijs: ac celesti singula dulcedie redundātia. Si tñ diligenter habeat inspectorem qui sciat mel de petra suggere oleūq; de saxo durissimo. Non ergo sine cā dictum est viro: qd fin Alber. non dictum est ad denotandū sexus discretionem: sed ad tangendū sponsi beatissime virginis cōmēdatōem: et sponse in sponso honorationem.

Non ergo viro notat sexū vel etatem: sed virtutes. fuit ergo Ioseph vir per constantiam fidelitatis: quātū ad iusticiam p̄tinet: per virtutes castitatis: quātū ad temperantia: per excellentiam discre- quātū ad prudentiam: per strenuitatem operationis: quātū ad fortitudinem. Et sic vir h^o dicitur a virtute: quia excellenter habuit virtutes cardinales. **S**ecundo cuius natura nihil frustra agat: nec abundet in superfluis: sicut nec deficit in necessarijs secundum philosophum: multo magis hoc videtur de gratia et scriptura sacra: vt pōte dictata a spiritu sancto. Quare ergo dicit Lucas ad virginem desponsatam uiro: cui nomen erat Ioseph: Videtur enim illud superfluum: cui nō erat: sufficebat enī dicere desponsatam Ioseph. Ad quod R. Alber. vbi supra: quē non superflue et frustra. hoc exprimitur: sed magno mysterio et multis de causis: videlicet quē esset notabile ipsum nomen designare voluit tali modo: vt scilicet plenius et ordinabilius res describeretur: vt probabilius credatur totum amplexum: monstratur locus: scilicet nazareth: et persona etiam nomine honoretur: ut ecclesia exercitetur ad indaganda mysteria. vt euangelista familiaris et fidelis cōprobetur: vt humilitas sponse declaratur: cuius ita nominatū et expresse humilis sponsus describitur: vt iustus apud deum demonstratur: cuius nomen tanquam in libro vite scriptum: in euangelio tam signanter exprimitur. Ut notus hominibus intelligatur: qui testis virginitati beate Marie adhibetur: vt in memoriā hominum digne vertatur: qui in patrem domini assumitur putatium. **I**tem cum rota sit in medio rote id est nouum testamentum in veteri figuratum: et multi sunt in quibus figuratur istud coniugium incarnationis: vt affuerus sponsus Bester. Abraham maritus sarae: que miraculose peperit Isaac christum designantē. Isaac sponsus rebecca Manue pater Samsonis: videtur quē potius debuerit vocari aliquo illorum nominum: ut Abraham affuerus: Isaac et huiusmodi: quē hoc nomine Ioseph cū hoc nomē interpretet augmentū: et nllz augmentū factum sit in isto coniugio: et Ioseph filius Jacob magis figuret et aptius christum: vt uenditum a iudeis: et delectum: et saluatorem mundi factum. **R**espondet Alber. quē vna persona secundum diuersas proprietates sui plures figurat personas: ut Abraham qui in immolatione Isaac figurat deum patrem qui proprio filio non peperit. In eo quē egressus est de terra sua: et postea ingressus est egyptum: significat filium qui egressus a patre venit in mundum. In eo quē in hostio tabernaculi sedebat in seruire diei: et recepit hospitio tres: et vnum adorauit: significat sanctos patres expectantes incenso desiderio christi aduentū: quē ē una persona in tribus substantijs. s. deitate: aīa et carne.

Capitulū Octauū ^{vn}.

Sic et Joseph patriarcha in sui venditione: incarceratione: liberatione: et saluatione egypti christū figurauit. Sed in fidelitate: in castitate: in mysteriorum reuelatione: in procurationis commissione in cibi conseruatione huiusmodi Joseph sponsi Marie figura fuit. Non autem decuit eum prefigurari per aliquem antiquorum: qui maritus per carnalem copulam extiterit: cum ipse Joseph sui carnali copula sanctus coniugium per actionem coniugalem contraxerit: et coniunx virgo virginē custodiuit: et patri et filio paterno affectu coniunctus fuerit. Proprietas etiam nominis ex interpretatione ei congruit optime qui in ipsa desponsatione quantum ad deum: quantum ad proximum: quantum ad seipsum sublimatus est virtutum augmentatione: fame celebritate: hominum reuerentia et dilectione: matris dei familiaritate: et diuina ut putabatur paternitate. Unde, b. Bernā. Ad tempus Joseph appellatus est: et putatus pater christi. **T**onice: ex hac appellatione: et quolibet dispensatione meruit honorari a deo: ut pater dei: et dictus et creditus est. Tonice: ex proprio vocabulo quod augmentum non dubites interpretari: quis et quantum fuerit iste Joseph. Memento simulque magni illius patriarche venditi ē egypto: et scito ipsius non solum vocabulum fuisse sortitum: sed et castimoniam adeptum innocentiam assecutum et gratiam. Siquidem ille Joseph fraterna ex inuidia venditus et ductus in egyptum: christi venditionem prefigurauit. Iste herodianā inuidiam fugiens: christus in egyptum portauit. Ille domino suo fidem seruās: domine sue noluit commiseri. Iste dominam suam domini sui matrem uirginem agnoscens: et ipse continens fideliter custodiuit. Illi data est intelligentia mysteriorum somniorum: isti datum est consciū fieri: et participem celestium sacramentorum. Iste frumenta seruauit non sibi: sed omni populo. Iste panes uinum de celo seruandum accepit: non sibi: sed toti mundo. Non est dubium quin fidelis et bonus huius fuerit iste Joseph: cui mater desponsata est saluatoris: fidelis seruus et prudens quem constituit dominus sue matris solatium: sue carnis nutritius: solum denique in terris magni consilij adiutorem sibi fidelissimum. hec ille. Dicitur autem Joseph de domo Dauid. Luc. i. desponsatam Joseph de domo Dauid: non tantum propter successionem in genere: sed principaliter propter virtutum imitationem. Et tales proprie dicuntur esse de una domo: iuxta illud ps. Qui habitare facit unius moris in domo secundum Alber. Unde, b. Bern. vere de domo Dauid: vere de stirpe regia descendit. Vir iste Joseph genere nobilis mente nobilior: plane filius Dauid: non tantum carne: sed sanctitate et deuotione: quē tanquam alterum Dauid dominus inuenit secundum cor suum: cui cito committeret secretissimum atque sacra-

tissimum suis cordis archanum. Cui tanquam alteri Dauid incerta et oculta sapientie sue manifestauit: et dedit illi non esse ignarum in mysterij: quod nemo principum huius seculi cognouit. Cui datum est quod multi reges et prophete uoluerunt videre: et non uiderunt. Nec solum videre et audire: sed etiam portare: deducere: amplecti: deosculari: nutrire: et custodire. Et ideo non tantum Joseph: sed et Mariam de domo dauid credendum ascendisse: alioquin non fuisset desponsata viro de domo Dauid. hec, b. Bern. Recte ergo ait Alber. Sponsus virginis de domo Dauid dicitur: ut scandalum euitetur: ut eadem tribus esse probetur: ut amor legis in utroque ostendatur: ut humilitas nobilitate regia exaltetur: ut paupertas nobilitati non repugnare doceatur: ut Dauid humilitas euangelizetur: ut imitatio humilitatis in Joseph insinuetur: ut veritatis promissio adimpleatur: ut genealogia domini describatur: ut paupertas mirabilior demonstretur: ut nobilissimum exemplum paupertatis et humilitatis detur. Nec propter peccati maculam quam penitentia deleuit: minus in genealogia domini debuit nominari: sed audacter predicari: cum hoc peccatoribus confidentiam generet et misericordiam augmetur dicente domino in quacunque hora peccator conuersus fuerit: omniū iniquitatum eius non recordabor.

Quātu ad tertiū §. III.

scilicet supernaturalis conceptio beate Marie notatur cum dicitur. Inuenta est in utero habens de spiritu sancto. i. grauida. ubi Origenes ait. Inuenta ē a beato Joseph habens in utero id est pregnans quod licet eam non contingeret future tamen: ut putabatur uxor omnia nouerat. Et infra. Si tibi uxor nominatur. Si tibi in desponsatione esse dicat: non tibi tamen uxor est: sed dei uirginis mater est eterni. In sequentibus demonstrabo: quod nec ista tua coniunx secundum consuetudinem coniugij habeatur: nec iste qui generatur tuus filius esse credat. xxvij. q. ij. Inuenta. fuit ergo conceptus virginis non a Joseph: sed supernaturalis: quod de spiritu sancto. i. opere spiritus sancti: cui attribuitur operatio miraculorum quorum omnium istud fuit maximum. Et ex hoc ait, b. Aug. in li. de bono coniugali. Omne nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus christi. fides. scilicet. ples: et sacramentum. Prole cognoscimus ipsū dominum Jesum. fidē quod nullum adulterium. Sacramentum: quia nullum diuortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit: quia in carne peccati fieri non poterat: sine pudenda concupiscentia carnis que accidit ex peccato: sine quo concipi uoluit: qui futurus erat sine peccato. xxvij. q. ij. O. Proles tamen illius. scilicet. christi mater uera et naturalis fuit beata Maria. Joseph autem non naturalis pater: sed putatiuus.

Quod autem dicitur in euangelio Joseph cum esset iustus: et nollet eam traducere: uoluit occulte dimittere eam.

Titulus decimus quintus

Exponitur tripliciter. Uno modo traducere. i. in domum suā ducere. Nam fm aliquos non duxerāt in domū suā: sed in domo erat parentū. Alio modo dñ traduce. i. nuptias solēniter celebrare. Nam iaz induxerat in domū suā: vt erat i domū suam: vt erat moris tunc tēporis de sponsis erga sponfas. Et hec melior expositio fm. b. Tho. Nā minus suspecta haberi poterat de adulterio: q̄ in domo Joseph concepisset: vtpote magis zelantis pro honestate sponse q̄ in domo parentū: et melior testis castitatis sue. Tercio modo expōitur traducere. i. publice accusare in iudicio seu denūciare. Unde. b. Aug. in li. seu homel. de pñia ait. Attende quēadmodum iustus Joseph tanto flagitō qd de vxore fuerat suspicatus: tanta benignitate pepercit anteq̄ sciret vnde illa cōceperat: quā grauidam senerat: et se ad illam accessisse non nouerat. Restabat ergo ei certa adulterij suspitio: et tamen q̄ ipse nō nouerat: quid dicit euangeliz: Joseph cū esset iustus et nollet eam diuulgare: voluit oculte dimittere eam diuulgare. i. in iudicio denūciare. Ergo que peccantur coram hominib⁹: corripienda sunt coram hōib⁹. i. publice. Et que peccant secretius: corripienda sunt secretius. Distigue tempora et concordabis scripturam. hec. be. Aug. ij. q. i. Si peccauerit. Ex quibus videtur fm Aug. q̄ habuit suspicionem de adulterio forte leuem. Et ideo cogitabat dimittere. nō autem dñū ciare: ex quo certus non erat: precipue attendēdo sanctā conuersationem. Nec etiam retinere ne videretur particeps seu assentiens adulterio. Sed angel⁹ eū i sōnīs illuminauit et dēclauit vitatē conceptionis: q̄ non de homine: sed qd in ea natum est. i. cōceptū: de spū sancto est: qui conceptus saluaret populum suum a peccatis. Et qd dixit. Noli timere accipere Mariam coniugē tuam exponitur. i. acceptam iam in domū retinere. Sed bea. Bern. aliter sentit de ista cā diuisionis. Dic enim. Si queritur quare Joseph voluit dimittere Mariam. R. q̄ iste Joseph considerans sanctitatem sponse sue: modestiam et pudicitiam: dicebat intra se. Lamestrix nunq̄ fuit: nec vinolenta: non saltatrix: nunquam oculum super virum erexit: non discurrens: non leuis in risu: vel verbo scurrilis. Unde ergo ista pregnatio. Non a me: qui ad eam non accessi: non ab alio: quia nunquā mandatum dei preterisset. Ergo a deo est ista opatio. O inestimabilis laus Marie. Potius est mabat virginem posse cōcipere: q̄ Mariam peccare. Stupens ergo de tanta sanctitate q̄ mater dei esset voluit oculte dimittere eam: reputans se indignum cum tanta manere sanctitate. Ea ratione voluit dimittere eam: quia et Petrus christum viso miraculo de captura piscium plurima dicens. Exi a me domine quia peccator homo ego sum: Luce. v.

De annunciatione domini
ca. Capitulum octauum.

Missus est ad

Mariam: Luce. i. quia in mysterio incarnationis quoddam matrimonium spirituale: fiebat inter deum et humanam naturam: que assumendo erat ex virgine: ideo debuit in isto summo matrimonio consensus virginis requiri tanquam sponse fiende. Nec enim est laudabile opus nisi constitutum aliquo modo libero arbitrio. Nam et si prophetia predestinationis vt erat prophetia incarnationis a multis prenunciata impleatur sine nostro arbitrio: vt dicit glo. super Mathe. hoc intelligendum est fm Alber. sine nostro arbitrio operante: sed non sine nostro arbitrio consentiente. Et ideo decuit mitti q̄ hoc annūciaret: et requireret consensum virginis. Unde in figuram huius procurator habrahe eliazermisus ab habraam: qui interpretatur pater multarum gentium de terra promissionis ad procurandam vxorem seu disponendam filio suo Isaac iaram rebecca pulcherrimam virginem et in cognitam vno ad aquarum fontem repertam subito eam iu sponfam Isaac disposuit assumere prius tamen q̄ hoc faceret quēsius est assensus eius quem exprimens clare facta est spōsa: Scñ. xxiij. Iste procurator fuit archangelus Gabriel missus a deo patre de terra promissionis. i. superne qui in mundum veniens inuenit pre ceteris virginē pulcherrimam mente et corpore: ad fontem aquarum viuentium gratiarum et diuinorum eloquiorum: que et sua liberalitate ipsi angelo nuncio desponsationis scienti salutem humanam: et camelis eius idest hominibus qui ab eo dirigebantur et gubernabantur: potum dedit satisfatiens desiderio suo cum nunciasset aduentus sui cām et missionis: vt scilicet eam desponsaret filio dei cum consensu dicens. Ecce ancilla dñi: fiat tē. Dctū est matrimonium et verbum caro factum est. Multi sancti hoies in veteri et nouo testamento an cōceptū suē nūciati: et missi angeli: vel sancti hoies ad hoc nunciant: vt Isaac Sāson: Joānes Remig⁹: Thomas. Un multo magis scius scōz debuit nunciari per aliquē missū. Et iō missus ē. Nō obstat si dicatur inter ea: in q̄b⁹ nulla ē distantia: nlla ē nccia missio: sed iter dei et beatā Mariā nlla erat distantia: q̄a in illa erat nō solū p essētiā pñtiā et potentia vt in cunctis est: sed et per grām. put ē in electis: et pfectius q̄ in cūctis puris creatur. Ergo nō oportuit vel potuit mitti. Sed Rndit Alber. q̄ quis missio sit inter distantia: tñ q̄ gratia h̄ plurimos graues: iō contingere pōt deū hitare in aliq̄p grām

Capitulū Octauum

aliquam a quo distat respectu aliarum gratiarū: quarum est capax: et nondum habet. Licet ergo deus inhabitaret virginem per gratiam, distabat tamen ab ea quo ad maiorem etiam gratiaz quā in concipiendo percepit: et per corporalem presentiam quam prius in ea non habuit. Missus est ergo ad Mariam angelus: videlicet nunciatus ei verbum bonum. **¶** Que nuntiatio ex missione ista fuit necessaria et congrua propter tria.

Propter dei venerationem.

Propter virginis commendationem.

Propter nostre utilitatis persecutionem.

¶ Quid ad primum secundum §. I.

Alber. honorabatur deus in ista annunciatione tripliciter. primo quantum ad eius potentiam in eo quod angelos suos ministros habuit: qui sunt valde potentes. ps. Omnes angeli eius potentes virtute facientes verbum illius ad audiendam vocem sermonum eius. Et quāuis solemnior videatur nuntiatio: tanto magis quam per plures et solennes missos: hoc est verum: nisi illud quod nuntiatur sit arcanum seu secretum: hoc enim repugnat multitudini. Non enim dicitur arcanum quod multis est cognitum. Nec est familiariter intimatum: et amabiliter quod multis est prius intimatum. Quia igitur istud erat valde secretum: non decuit per multos nunciari: sed per unum ex angelis qui missus est ad Mariam scilicet. **¶** Secundo honoratus est deus in ista missione et annunciatione quo ad eius sapientiam: in eo quod modo perditionis obuiauit directe per viam liberationis: quia sicut angelus malus virginem Euam decepit per malam nuntiationem: sic per angelum bonum deus virginem mariam docuit: nunciatus ei verbum bonum: summam beatitudinem inde hominibus consequendam. Et satis sic credi potest: quod angelus malus qui nuntiavit eue verbum falsum: fuit vnus ex maioribus demonibus: ita et nunciatus verbum optimum Marie: non fuit ex ordine inferiori: sed de ordine archangelorum: et forte primus illorum qui dicitur princeps archangelorum.

¶ Tercio honoratus est deus quantum ad bonitatem in ista nuntiatione. vnde Dama. Magnū circa amorem hominum clementie dei demonstratur pelagus. Ipse enim conditor: et dominus eam quam proprio psalmate fecit: reiteratione et opere magister fuit. Et qui bonitatis specie: decepit hominem: carnis problemate deciperetur. Et monstratur bonitas et iusticia dei. Nam bonitas quidem quia non despexit propriū psalmatis infirmitatem: sed viscera eius commota sunt in ipso cadente manum porrexit. Iusticia etiam ostensa: quoniam homine victo non alium vincere fecit natura. Neque vi eripuit hominem ex morte: sed

quē quondā per peccatum in seruitutem redegit mors: hunc bonus et iustus victorem fecit: et similem simili revaluauit hec Jo. dama. Et ideo missus est Gabriel ad Mariam: qui interpretatur fortitudo dei: quia annunciandum veniebat cum qui est fortis et potens in prelio ad diabolum vincendum.

¶ Secundo fuit necessaria §. II.

ria et congrua ista annuntiatio facta bea. Marie a misso ad eam propter eius commendationem. Et hoc in tribus ostenditur. Primo quia virtus virginis manifestatur. Secundo quia meritum virginis augmentatur. Tercio quia intus et extra illuminatur. **¶** Quantū ad primum manifestatur ista annuntiatio virginis. Et primo virtus humilitatis in turbando se et timendo: non quidem per iram vel deiectionem pusillanimitatis: sed per admirationem ex tanta laudatione. Sicut. n. superboz proprium est ex laudibus aliorum se extollere: ita congruum est laudes honorare: et minora de se sentire. Et sic in eis virtus laudata crescit. vt dicit Seneca. **¶** Secundo virtus prudentie et discretionis manifestatur ex eo quod denunciatis sibi querit: non dubitans: sed modū pie querens: inquit Jo. in canonica. Nolite omni spū credere. i. loquenti intus vel extra: sed. pbate. i. exaiate spiritus vtrius ex deo sint. Nam ipse sathanas ait aplos transfiguratus se in angelū lucis. Tercio manifestatur virtus fidei in consentiendo. Beata ait Helizabeh que credidisti quoniam perficeretur in te que dicta sunt tibi a dño. Et b. Tho. in. iij. pre. q. iij. dicit quod congruus fuit beate virgini nunciari: quod esset christum conceptura: vt conseruaretur congruus ordo coniunctionis filij dei ad virginem: vt. i. prius mens eius de ipso instrueretur: quod carne eius conciperet. vnde b. Aug. dicit: quod beator fuit Maria in concipiendo fidē xpī quod concipiendo carnē xpī. Tū ē vt voluntaria sui obsequij mūera offerret ad quod pmptrā se reddidit. Tū ut tactum est supra: cum contraheretur quodam matrimonij spirituale inter dei filium: et humanam naturam: per annuntiationem: expectabat consensus virginis loco totius humane nature.

Secundo meritū virginis in hac nuntiatione augmentatur: et hoc in credendo nuncio: cū. n. aliqd nūciat. credēdū: quāto illud est magis arduū et lōge ab humana opatōe: vel ab usu nāe: tanto magis quod meretur assentiendo ad credendū. Et quia maxie arduū et inusitātū erat virginē concipere: et deū hoiez fieri: id assentiens huic rei sibi nūciante: augebat et meritū. Secundo augmētātū ē meritū in assentiendo nuntiationi. Lū ait. fiat mihi fm verbum tuum. Stabat tota celestis curia expectans responsum suū: aui dissieme cupiebat assensū suū: agel Gabriel orator per cūctis bñs spiritib⁹ sitiebat amor ardore ad vltimū vbu suū. Lamabāt pñs oēs i libo illō Jsa.

Titulus decimus quintus

Aperiat terra et germinet saluatorem: apiatur terra virginalis in ore suo per consensum cordis: corporis: per vocalem verbum: dicens. fiat mihi secundum verbum tuum: et immediate germinabit saluator christum. Quo verbo prolato reuersus est angelus missus est ad dominum suum: totam ciuitatem letificans nuncio suo. Tercio augmentatum est meritum in se deo totaliter humiliando: dicens. Ecce ancilla domini: non ait mater: vel filia: vel sponsa dei: sed ancilla. Ancilla totum quod lucratur domino: ut suum tribuit. Si bona est seruit in cunctis. ac reueretur domino suum: sic. b. Maria. **Quantum ad spiritum sanctum: quod intus et extra illuminatur in ista nuntiatione.** Fuit enim illuminata in potentius sensitiuis per allocationem et visionem angeli. Si enim angelus apparens pastoribus: cum magna claritate se illis ostendit ad nuntiandum christum natum: multo magis credendum est apparuisse cum magno splendore virgini: quod conceptura erat: non luce que oculos offenderet: ut offenditur aspiciens in speram solis: sed luce reficiente visum et omnes sensus. Illuminata est in potentius medijs. scilicet imaginatiuis et cogitatiuis circa quas multum operatur ministerium angelorum in purgando fantasmatum: et suggerendo bonas imaginationes. Quas autem cogitationes sanctissimas: quod altissimas: quod seruidas erga diuina haberet: ipsa sola nouit: nobis autem incognita sunt. Quantum autem ad vltimas potentias. scilicet intellectum et voluntatem per inspirationem deus operabatur: qui solus in voluntate operatur: et aie illabitur. vnde dicit Alb. Deus est in hac missione negotij inuentor: per se ipsum salutationis dictator: intelligentie inspirator: et mentis ad consensum prouocator: modi executionis expositor. Unde angelus requisitus de modo: transmisit eam ad spiritum sanctum: dicens. Spiritus sanctus superueniet in te: quod scilicet modum docebit et seruabit. vnde nihil in hoc ab angelo illuminationis accepit: sed a deo.

Tercio fuit necessaria §. III.

ria ista missio et nuntiatio sic facta ad nostre utilitatis consecutionem. Et hoc tripliciter.

Primo ad fidei confirmationem. Quantum ad primum

Secundo ad deuotionis accessione. fides perficitur in

Tercio ad actuum informationem. nobis ex hoc: quod origo exordium et processus nostre redemptionis: seriatim et ordinate describitur: et sacri euangelij testimonio comprobatur. fides enim ex auditu: ait apostolus ad Ro. x. Auditus autem per verbum christi predicatum: et in scriptis euangeliorum redactum: et per miracula multa approbatum. Cum aliquis audit ordinate aliquam historiam enarrari et describi prouincias: et ciuitatem ubi res gesta est: et quo tempore: et quibus personis: et quibus locutionibus: et responsionibus: et exemplis notis: non solum confirmatur ad credendum illa: sed

quasi cogitur probabiliter que monstrari aliter non possunt: et cum referuntur a personis grauibz et iustis. Luce ista narrata sunt ab euangelistis: discussa et approbata per apostolos sanctos opatores per digorum: confirmatur: ex his fides magis ac magis in nobis: quod si solum audiremus incarnationem: sed non ordinem eius. **Quantum ad secundum deuotio accenditur.** cum toti humano generi mediante beatissima virgine Maria perfecta pax et reconciliatio nuntiatur. Et humana nam deo et angelis inimica abiecta a deo: prius etiam per angelum salutatur. Certe si quis dominus receperisset magnas iniurias a seruis suis rebellantibus se ab eo: et inimico eius adherentibus: qui serui in nullo possunt ei domino nocere: nec eget eis: sed ipsi sine eo viuere non possunt. Si talis dominus mitteret ad seruos illos vnus ex principibus suis ad salutandum eos: ostendens se velle eos reconciliari sibi: et facere eos familiares: et regni sui consortes: nonne sine dubio accenderetur ad deuotionem et affectionem eius: sicut ait apostolus. Commendat deus. id est commendabilem ostendit charitatem suam in nobis: quia cum inimici essemus: reconciliati sumus. Et ideo misit vnum de principibus. scilicet Gabrielem ad salutandam virginem: ut in ea et per eam fieret reconciliatio nostra per incarnationem. **Quantum ad tertium.** Actus nostri in ista nuntiatione informantur. Nam per illud quod beatissima virgo gessit quando ad ipsam angelus venit et per id quod angelo dixit et per illud quod per receptorem plenitudinis fecit: instruimur quales debemus ad gratiam huiusmodi preparari: videlicet primo: ut simus separati a turbis: clausi in interiori domo conscientie: clausi a sensibus et sensibilibus: et clauso hostio. scilicet sensuum ora patrem tuum: ait christus: Matthe. vi. Et cum timore audire diuinas inspirationes: quod fiunt per angelum: ut loquentem. Audiam inquit: pater. quid loquatur in me dominus deus: quoniam loquetur pacem. Ad hoc instigat ut reconcilietur homo cum deo suo. Sic Maria non in turba: vel platea inuenta est ab angelo: sed in domo: non ad fenestram vel hostium: sed in cubiculum: orantem vel legentem ad verba angeli timens. Secundo instruimur qualiter gratiam receptam augmentare debeamus: videlicet: interrogando de vtilibus: humiliando se in omnibus: et obediendo diuinis visionibus et inspirationibus. Sic enim Maria post salutationem interrogauit angelum de modo conceptionis. Ancillam se nominauit: diuine voluntati obediuit: dicens. fiat mihi secundum verbum tuum. Tercio instruimur quomodo auctam gratiam conseruemus versus sepe ascendendo de bono in melius. Nam secundum b. Bernardum. In via dei non perficere desicere: salti dispositio. Et Lriso. Nemo repente fit summus: sed a minimis quod inchoat: ut ad maiora perueniat: id per dicitur. Sic beata maria per preceptum filij ascendit in montana. scilicet virtutum proficiendo: et ad Helizabet fuerunt proficere

Capitulum Octauum

Queritur in q actu fuerit .b. maria qñ saluta
ta fuit ab angelo. vtrū in actu p̄tēplationis vel
actionis. Et videtur q in actu p̄tēplationis. Nam
ad p̄tēplationē p̄tinet quod dicitur in tren. Se
debit solitari et tacebit et leuabit se sup se. Dicit
enī phus q aia sedēdo et quiescendo fit prudens
.i. sapiens. Sed bñissima vgo i p̄cipiendo dēbat fi
eri vgo prudentissima et mater sapientie. Ergo cō
gruebat ei sedere mente et quiescere: qd fit per cō
tēplationem. Cum etiā dominus appropiqua
ret in illo mysterio beatissime vginī descendendo
et ipsa debuit obuiare ei ascendendo. s. eleuando
se super se per cōtēplationem fm illud amos qz
to caplo. p̄parare in occursum deo tuo. Nam no
bilissima operatio fuit conceptio filij dei. Ideo d
buit fieri i nobilissimo statu q est status cōtēpla
tionis. Præterea dātis et recipientis debet esse ad
inuicem conuersio fm illud can. dilectus me⁹ mi
hi. i. a me diligitur et ad me conuersio eius vt me
diligat. Aia autē hz duas facies fm rōem. s. partē
superiorem et p̄tem inferiorem. Superiōrē. s. fm
quam superioribus inspicendis et consulendis in
inheret. Inferiōrē fm quā inferioribus tractan
dis et disponendis intendit. Si ergo dei et beatif
sime virginis tanquā dantis et recipientis dz ad in
uicem fieri conuersio: necessarium est q fm illam
partem cōparetur fm quā ad deum aia cōuertit:
s. fm partē superiōrē: qd pertinet ad cōtēpla
tionem. **S**ed qd fuerit in actione tunc bñ ma
ria. s. descendendo per humiliatōē sui: vñ ex hoc
quod dicit can. i. Cum esset rex in occubitu suo. i. de
scendo in vginē per incarnationem: nardus mea
dedit odorem suum. nardus est herba medicinal
parua et multum odorifera: et significat beatam
virginē: parua p̄ humilitatem medicinal per cu
rationem infirmitatum spūaliū et corporalium.
Odorifera per exēploz vite sue diffusam suau
tatem. Et sic vñ q humilitas beate Marie fuerit
preparatoria ad cōceptionē. vñ et .b. Aug. dic: q
humilitas genuit nobis deū. humilitas autē ē in
descendēdo: qz recubit in nouissimo loco inferio
rem se alijs existimans. Sicut autem ascensus ē in
cōtēplationē: qz eleuat se supra se: ita hūilitas vñ
esse in actōe descendēdo ad inferiora: qz hūilitas dī
qī hūmī actiūf. Item Gen. xix. dixit Abrahā. Lo
quar ad dñm meū cum sim puluis et cinis. Ergo
puluerizatio et incineratio q se hō hūiliat et adnī
hilat: est preparatio q hō loquatur cum deo: et de
us cū eo. Sed deus in hoc mysterio familiarissime
locutus est cū virgine in ipsa salutatioe: ergo maxi
me debuit incinerari et hūiliari qd ē p̄z fecisse ex
vltimis vbiis. Cū ait. Ecce ancilla dñi. Nō ait māt
vel spōsa: vel filia: sed ancilla: quo statu. s. ancilla
rū nil infimius: vel vilius. hoc at. s. humiliando se
fit descendendo: ergo in actōe erat. **E**xercitiū. n.
moralium virtutum cuiusmōi ē humilitas: p̄inz

ad vitam actiuam fm beatū Tho. scda scde. Si
enim deus humilibus dat gratiam suam: ut ait
Petrus apostolus: et Jacobus. Ergo maxime hu
mili dat maximam gratiam. Sed maximam gra
tiam dedit deus beate virgini in conceptione filij
ergo tunc maxime humiliata fuit. **S**olutio Al
ber. vbi supra. Cuius etiam sunt rationes pro et
contra. Concedimus q beata virgo fuit in ista an
nunciatione in actu cōtēplationis. Sed cum
queritur per quem actum ad gratiam istam ma
xime p̄pararetur: dicimus q. b. virgo in hac an
nunciatione in summo pure creature eleuabatur
causaliter: in summam potestatem: in summaz dī
gnitatem: in summam charitatem. In summam
potestatem eleuata fuit: eo q super naturam deū
genuit. Et ad hanc potestatem eleuauit eaz fides:
iuxta illud omnia possibilis sūt credenti. Mar.
ix. vnde Elizabet. Beata que credidisti: qm̄ perfī
cientur in te que dicta sunt tibi a domino: Luc. i.
In summam dignitatem eleuata est: eo q totius
creature per creationem mater effecta est. Et ad
hanc dignitatem eleuauit eam humilitas scdm il
lud: Math. xxiij. Qui se humiliat exaltabitur et
quanto magis se humiliat: tanto magis exaltat
Unde qz filius eius Iesus sūme humiliavit semet
ipsum: factus obediens vsqz ad mortem crucis:
vt ait apostolus ad Phil. ij. mortē ignominiosis
simam. Ideo deus exaltauit illum et dedit illi no
men quod est super omne nomen rē. Et qz p⁹ euz
mater eius maxime se humiliavit: ideo exaltata
fuit ad hoc: vt sit mater totius creature: exaltata
super oēs choros angeloz. In summā charitatez
eleuata est per hoc: qz deo in oī p̄pinq̄itate p̄p̄in
quissima fuit: vtpote qz eius filia: mater: soror: et
sponsa fuit. Et ad charitatem eleuauit eam chari
tas fm illud. puer. viij. Ego ait sapientia: diligen
tes me diligo. Et qā charitas est ignis diuinus: cō
sumens et desiccans omnē humorem carnalitatis:
vt sibi p̄rū. Jo castitas ei⁹ eleuabat eā ad sūmā cū
deo familiaritatē: s. illud Sap. vi. Inconruptio fac
p̄ximū deo. In istas ḡ v̄tutes p̄parātes bñaz v̄gi
nē ad istā cōceptionē. fides eleuauit potētā rōna
lē hūilitas potētā irascibilē siue ardui appetitū
et charitas affectiua: v̄ginitas ex p̄tē cōp̄tē p̄pabat
gnāuiā susceptiua. Et sic tota eleuabat q tota re
plebat: et tota glorificabat. Si at qñf: vtz istis mo
tib⁹ sūt mouēt. Dicim⁹ q n̄. S. alie v̄tutes p̄pabat
suas potētias eleuādo hūilitatē. Charitas at tēq
forma aliaz: et viculū p̄fectōis ex p̄tē beatissime
virginis: fecit iunctionē actualiter. **U**n charitas
fuit p̄plem̄tū vltimū ex p̄tē suscipiēti: sic et p̄plem̄
tū vltimū ex p̄tē dantis et mouēti ad mouēdū
et dandū. vñ Hugo de sancto victore. **C**haritas
q forte ē viculū tuū. Tu deus de celo ligatū traxi
sti in mundū. **A**d obiecta ḡ R. qz ascēioni per
p̄tēplationē: nō p̄riatur descensus p̄ humilitatez.

Titulus decimus quintus

Sed descendere ad opera actionis propter deum: hoc est ascendere per humilitatem ad deum. unde Ansel. in li. de similitudinibus. assimilatur humilitatem monti: quia per eam ascenditur ad deum: per quendam gradum. Et hec mutuo se consequuntur: quia quanto magis deus eleuatur in cognitionem dei: tanto magis descendit in humiliationem sui: quia quanto magis videtur magnitudinem dei: tanto magis respectu eius cognoscitur vilitatem: et puitatem sui. unde ps. cxv. Ego dixi in excessu meo. id est deum contemplan-do omnis homo mendax. id est quia non sit. Et Isaias. lxiii. Omnis iusticie nostre quasi pannus menstruatus: quo nil abhominabilius dici potest. unde frequenter legitur de prophetis ut Daniele et Ezech. quod quando diuina conspiciunt in terram cadunt. Et Dionysius dicit: quod tenebre occultantur a lumine: et magis a multo lumine. Et sic per per humiliationem descendit: non impedit contemplationis ascensum. Erat ergo beatissima virgo in ipsa annuntiatione et conceptione in summo contemplationis ascensu tota per dilectionem in deum transformata. Et notandum quod Beda super illud Luc. xi. Beati qui audiunt verbum dei etc. dicit hoc in loco beate dei genitricis excellentia commendatur: quia in tanta speculationis custodia domino famulabatur: quod ipsius humilitati et sanctitati nullus sanctorum comparatur: sed et tota sanctorum beatitudo ex gratiose virginis vite processit. O ueneranda domina electa et prelecta: que mater est et uirgo esse non desinit. O admiranda puella: que saluo virginis pudore suum genuit genitorem. O felix ancilla: que creatorem et gubernatorem genuit uniuersorum: et uirgo permansit in eternum. O benedicta mater que inferni vastatorem: celi reparatorem: nostrum saluatorem: mundi redemptorem: deum omnipotentem. omni celi et terre: et omnia continentem suo protulit ex utero. Angelorum leticiam hominum vitam: celorum gloriam: sanctorum coronam: paradisi lucernam. O beata femina que regis uniuersorum mater esse meruit. Sedet in gremio virginis matris qui trinam regum machinam palmo concludit. Gaudet itaque mater in se habere filium contemplatam. O admirandum magne pietatis miraculum. Dec Beda.

¶ Alio modo de missione in genere. ¶ Caplm. ix.

Missus est ad mariam virginem. Luc. i. Missio aliquando ad aliquem importat quendam processum seu emanationem ipsius missi a mittente.

Et quia pater eternus a nullo procedit: ideo non dicitur mitti ad creaturam: nec ubi legitur missus. Sicut trinitas non dicitur mutui: quia includit personam patris que non mittitur. Sed quia filius dei procedit a patre: ideo mittitur a patre: et mitti dicitur in mun-

dum: ad Gal. iij. Misit deus filium suum. Spiritus sanctus qui procedit a patre et filio: mitti dicitur ad sanctificandam creaturam: Jo. xvi. Mittam vobis a patre spiritum veritatis. Angeli quoque a deo sepe mittuntur ad diuersa officia. Debe. id est omnes administratores spiritus sunt in mysterium missi eorum qui hereditatem capiunt salutis. Quod ergo dicitur. Missus est ad mariam virginem secundum Alber. potest intelligi de angelo: et de spiritu sancto: et de dei filio in ista annuntiatione: sed aliter et aliter. Primo missus est dei angelus ad mariam: ut reparationem nostram de ea intimaret. Secundo missus est dei spiritus ad mariam: ut preparationem ad huiusmodi adaptaret. Tertio missus est altissimi filius ad mariam.

¶ Tunc ergo ad primum §. i

de missione angeli in hoc sermone sciendum: quod ista nuntiatio fuit suprema: et finis: ac completum omnium nuntiationum prophetarum de incarnatione loquentium: et quia beatitudo que nuntiatur imediate beate marie: in ipsa et per ipsam annuntiatur toti humano generi: consequenda per incarnationem: quam homo in hoc fuerit ut recipiens eam: non decuit ut homo huius esset nuntius: hominum est recipere illuminationes. Angelorum autem est nunciare. Sed et cum nullus hominum fuerit superior beata maria: sed ipsa omnes excelleret. Inferiorum autem est recipere illuminationes a superioribus: apparet quod non debuit ista reuelatio: vel nuntiatio incarnationis fieri per hominem: cum quilibet esset inferior virgine. Et si diceretur: quod eadem ratio non debuit fieri etiam per angelum: quia fuit maior angelus perfectione gratie super eos exaltata. R. b. Tho. in. iij. parte. q. xxx. quod mater dei erat superior angelus quantum ad dignitatem ad quam diuinitus eligebatur. Sed quantum ad statum vite presentis inferior erat angelus: sicut etiam christus propter passibilitatem assumptus: de paulo minus angelus minoratus. Sed quia christus erat viator simul et comprehensor: ideo non egebat quantum ad cognitionem diuinorum ab angelis instrui. Mater autem dei in vita nondum erat in statu comprehensorum: et ideo de conceptu diuino erat per angelum instruenda. ¶ Fuit ergo ad hoc missus angelus Gabriel: et hoc triplici ratione: secundum b. tho. in. iij. parte. q. xxx. fuit conueniens mysterium incarnationis nunciari per angelum missum: ut deus in euangelio. primo ut in hoc seruaretur diuina ordinatio secundum quam mediantibus angelis diuina ad homines perueniunt: unde omnes reuelationes diuine facte sunt ministerio angelorum: ut patet in Dan. et Apoc. xij. caplo: et lege diuina data per angelos secundum apostolum. Unde Dionysius dicit in li. celestium hiararchie iij. c. quod diuinum iesu benignitatis mysterium: angelis primis edocti sunt: postea per ipsos ad nos cognitionis

Capitulū Monuz

gratia transiuit. Sic diuiniſſimus Gabriel ad zachariam quidem dicebat prophetam eſſe venturum ex ipſo. Mariam autem quomodo in ipſa thearchicum ineffabilis dei formatōis myſterium. Nec eſt contra quod ait idē diony. c. viij. ſ. q̄ chriſto aſcendente angeli querunt de ipſo. q̄s ē iſte qui uenit de edom. Iſa. lxiij. quaſi ignorātes myſterium incarnationis. Non enim querūt q̄ſi ignorantes tale myſterium: ſed perfectius ſcire cupientes huius myſterij rationes: que ſunt incomprehenſibiles intellectui creato ſm. be. Thomā. abi ſupra. Unde Maximus dicit: vtrum angeli cognouerint futuram incarnationem ambigere non oportet. latuit autem eos inueſtigabilis om̄i conceptio atq; modus: qualiter totus in genitore totus manebat in omnibus: nec non ⁊ in uirginis cellula. ¶ Secunda ratio eſt: quia conueniens fuit reparationem que futura erat per chriſtuz nūtiari per angelum: ut correſponderet reparatio lapſui: ut ſicut per angelum ſed malū: nuntiatū eſt uerbum ſemine. ſ. cue. vnde ſecuta eſt mors ſic per angelum bonum nuntiaretur uerbū Marię unde reparata eſt uita. Et hoc eſt quod dicit Be da in homel. Aptum humane reſtaurationis ꝑncipium ut angelus a deo mitteret ad mulierē parui conſecrandam diuino: quia prima perditōis humane cauſa fuit: cum ſerpens a diabolo mittebatur ad mulierem ſpiritu ſuperbie decipendam. Poſteſt ⁊ huic rationi addi ⁊ hoc: quia cum ex ipſa reparatione humani generis per icaz nationem reſtaurabantur ⁊ ruine angeloz ex hominibus aſſumendis in eorū conſortium: fuit decens q̄ etiam angeli concurrerent i hoc myſterio uidelicet nuntiando ipſum. ¶ Tertia ratio ē q̄ conueniebat hoc uirginitati matris dei. Omne enim animal diligit ſibi ſile: ⁊ delectabiliter puer ſatur cum eo: ouis cum oue: homo cum homine inicus cum inico: caſtus ⁊ innocēs cum cupido ⁊ ſancto. Hanc rationem tangit. b. Hiero. in ſmōe de aſſumptione: dicens. Bene angelus ad vginē mittitur: quia ſemper angelis cognata eſt uirginitas. Profecto in carne eſſe: ⁊ preter carnem uiuē i. in uirginitate: non terrena uita eſt: ſed celeſtis: hec ille. De uita enim celeſti dicitur q̄ in futura ſurrectione: neq; nubē neq; nubentur. ſed erunt ſimiles angelis dei Math. xxij. Et alius dicit uirginitas ſotoz ē angelorū. Aptē ergo miſſus eſt angelus uirgo ad Mariam uirginem deſponſatam Joſeoh vginī.

Sed nunc vidēdū ē. §. II

circa ipsum nuntium de quo ordie missus ē. Se-
cūdo in qua specie missus est. Tercio in quo tem-
pore missus est. Quarto in quo loco missus est.
Quinto qua locutione vius est. ¶ Quantuz ad
primum cum sint ordines nouem i celesti hierar-

chia: de quo illorum missus sit dicendū. Et q̄daz dixerunt circa hoc fuisse hunc Gabrielem de suo primo ordine. s. seraphim. Mouentur ad hoc q̄ b. Greg. dicit q̄ sūmum angelum venire dignum erat que sūmum omniū nuntiabat. s. dominū incarnandum. Gabriel enim siue sit nomen propriū alicuius angeli: siue nomē cōe designans officium ad quod mittitur: non exprimit magis vniū ordinē q̄ alium. Si enim seraphis missus fuit ad Jsaia ad purgandum calculo ignito labia ei⁹. Jsa. vi. q̄re non multo magis ad v̄ginem significandū purgationē totius mundi. Et si dicatur illuz missum ad Jsaia non fuisse de supremo ordine: quia illi non mittuntur: sed semper assistūt: sed dictus est seraphim ex exercitio: ad quod missus fuit. s. i. cendendū mentē illius et locutionem. Posset dici q̄ hoc est de communi lege supremos non mitti. Secus ex aliqua causa ardua ⁊ maxima: ut fuit mysterium incarnationis. Sed cōior opinio est: q̄ fuisse de ordine archangelorū quod ⁊ beatus bernardus. dicit. Hoc expresse notat Aug. i. quodam sermone in quo inducit. b. v̄ginem sic loquentem. Venit ad me Gabriel archangelus: facie rutilans: ueste coruscans: incessu mirabilis. Et assignat tres rationes: unde ecclesia canit: archangelū gabrielem credimus tibi diuinitus affatū. Et iterum in officio: gaude Maria uirgo que gab̄. archan. dictis credidisti: ⁊ ipse. b. Greg. ait in homel. q̄ archangeli sunt qui sūma nuntiāt. An credibile est fm. b. Tho. ubi supra q̄ fuit iste sūmus i ordine archangelorum: et sic potest intelligi dictuz b. Greg. cū dicit q̄ obuit uenire ad annūcianduz sūmum angelum: non respectu omnium ordinū sed respectu angelorum ⁊ archangelorū. Gabriel autem dicitur q̄ interpretatur: fortitudo dī: q̄ nuntiabat dominum fortissimū in prelium ad demones expugnādos. Dicit at Alber. ubi supra q̄ iō iste angelus non fuit de maioribus: sed archangelus quod factum fuit in honorationem beate Marię: quia si quis de superioribus mitteretur: ab illo illuminari crederetur: de inferioribus aut mittitur: ut ostendatur q̄ angelus tantum est. mysterialis negocij nūtiuz ⁊ exterior delator: de autem per se ipm est negocij iuentor: ⁊ intelligentie inspirator ⁊ mentis ad consensum inclinātor: nō bil ergo illuminationis in hoc ab angelo uirgo accepit: unde in euangelio angelus dicitur per totum: non archangelus ad tollendam talem opinionem.

Secundo videndū. §. III

est in qua specie missus ē angelus ad Mariāz. b. Tho. iij. pte. q. xxx. q. i. (pede corporali) apparēt: hoc conueniens fuit. Primo quātuz ad id quod nūciabatur. Generat enim angelus nuntiare in carnationē inuisibilis dei: unde et conueniens fuit

Titulus Decimusquintus

ut ad huius rei declarationem inuisibilis creatura. scilicet angelus in sua substantia inuisibilis oculis nostris corporeis formam assumeret in qua uisibiliter appareret: cum etiam omnes apparitiones ueteri testamenti ad hanc apparitionem ordinentur quod filius dei in carne apparuit. Secundo hoc congruum fuit dignitatis matris dei: que non solum mente: sed in corporeo uentre erat dei filium receptura. et ideo non solum mens eius: sed etiam sensus corpeus erat: uisione angelica refouendi. Tertio congruit certitudini eius quam nuntiabatur. Ea enim que sunt oculis subiecta: certius apprehendimus: quam ea que imaginamur. unde dicit Crisostomus super Math. quod angelus non in somnis: imo uisibiliter uirgini assistit. Nam quia magnam ualde relationem ab angelo accipiebat egebat tante rei euentus uisione solemni. scilicet licet corporali. Quamuis autem intellectualis uisio sit potior quam uisio imaginaria: uel corporalis: tamen b. Aug. dicit quod est excellentior uisio seu prophetia quam habet simul intellectualem et imaginariam uisionem quam illa que habet alterum tantum. Beata autem uirgo non solum percepit uisionem corporalem in angelo nuntio sed etiam intellectualem illuminationem: unde talis apparitio nobilior fuit. Et adhuc nobilior fuisset si angelum intellectuali uisione in sua substantia uidisset: sed hoc non patiebatur status eius cum esset uirgo. Non enim uiator homo angelum per essentiam uidet. Apparens autem angelus in specie corporali: quod ipse assumpsit ex aere densato: se obtulit uirgini in forma humana magis quam alia forma corporea. Et ratio est secundum Alber. ubi supra quod uirgo sensibiliter ab angelo illuminari debuit. Illuminatio autem sensitua ad cognitionem fit mediante locutione: ergo medium illuminationis debuit esse locutiuum. Sed nullum sensituum est locutiuum nisi homo. Et ideo decuit ut ipse in specie humana non alia appareret: ut sicut nobilissimum intellectiuum erat quod illuminabat eam in eternum. scilicet deus: sic nobilissimum esset instrumentum per quod illuminabatur exterius. scilicet species humana. Et hec forma humana fuit in sexu uirili secundum Alb. quod patet ex uerbis b. Amb. tacetis super lucam. Lapidat uirginum est: et ad omnes uiri ingressus pauere: et omnes uiri affatus uereri: quod ideo dicitur quod euangelista ait: quod turbata est in sermone angelus: quia speciem uiri habebat. Patet etiam hoc ex eo quod in omnibus alijs apparitionibus angelorum figuratiue huius annuntiationis angeli apparuerunt in forma uirorum: ut quando apparuerunt tres uiri. id est angeli abrahame Gen. xxiij. Ratio etiam huius est secundum Alb. quia sexus femineus non est illuminatiuus sed magis illuminabilis secundum apostolum dicentem. Mulieres in ecclesia taceant: sed domini uiros suos iterroget. Caput enim mulieris est uir. Unde cum illuminans in quantum huius dignior sit illuminatio potius illuminatio fieri debuit beate Marie in sexu digniori. scilicet uirili

quam femineo. Missus autem angelus apparuit in forma humana uirili non quidem in etate puerili nec senili: sed iuuenili. Locus ratio est secundum Alber. quia senex in quantum huius dicit defectum: et filius puer: sed iuuenis dicit nouitatem cum perfectione. Hic autem nuntiabatur ille qui fuit nouus secundum humanitatem: perfectus secundum diuinitatem. Ergo in specie iuuenili debuit nutiari. Et ad idem facit quod ait. Dionysius. dicens signa inuouantis et semper uitalis uirtutis. Inuouantis ecce nouitas humanitatis. Semper uitalis uirtutis: ecce eternitas deitatis. Et sic iuuenile nomen complectitur humanitatem eternamque deitatem: quam utramque christus nuntiatus habuit. Congruerat ergo forma iuuenilis illuminationi sensibili non autem pueri uel senis forma: quia pueri non perfecte utuntur discretionem sensuum et senes deficiunt secundum sensum. Neutra ergo etas conueniebat illuminationi sensibili. ubi necessaria est et discretio sensuum: et vigor organorum. Missus etiam credendum est apparuisse induitum quia in scripturis sic leguntur apparuisse. Nam in resurrectione uiderunt mulieres in monumento duos angelos in albis sedentes. Et post ascensionem christi immediate apparuerunt duo uiri in uestibus albis Act. i. id est angeli dei. Et ut dicit b. Grego. Landon uestis iucunditatem indicat future solenitatis. Et quia maximum festum fuit hominibus quando diuinitas fuit copulata nostre humanitati in isto mysterio. ideo posset uideri quod angelus iste debuit apparere Marie albis indutus. Sed quia querebat nuntiari. scilicet iohannes zacharias propheta in figuram uidit indutum uestibus sordidis iesum magnum sacerdotem. Iohannes uidetur quod ad conformandum se ei debuerit apparere potius in uestibus sordidis. In Ista. quocumque lxxij. c. querunt angeli a christo ascendente: ut ceteris exponitur. Quare rubrum est vestimentum tuum. Ex quo uidetur quod debuit apparere in ueste rubea. Sed dicit Alb. ubi supra. quod apparuit angelus iste in ueste clara non alba: nec nigra uel rubea. Et hoc propter annuntiationem et propter recipientem: et propter nuntiatum. Propter nuntiationem quidem angelus qui claritatem cognitionis et puritatem habet. Quantum ad uirginem recipientem nuntium congruebat uestis clara: quia illa que concepit sine tenebra peccati. fuit: et sine peccato concepit qui peccare non potuit iesus. Et quia sine libidine concepit: et sine dolore peperit. ergo sine passionis rubore hec conceptio consumata fuit: ergo cum angelus non intenderet nuntiare nisi incarnationem: non debuit habere uestem rubricatam uel dicoloratam: sed tantum claram. Item modus procedendi in ista incarnatione fuit sine corruptione sine diminutione: sine mixtione: sicut lux procedit de luce: ergo quo ad omnia que fuerunt in ista incarnatione: congruebat angelum uenire in ueste clara. Auctoritates autem que loquuntur dominus uestitum in sacco

Capitulū Monuz

ut illud ps. uicissimono nono. concidisti saecum me-
um ul' sordida ueste uel rubea: loquuntur de ipso
christo secundum statum passionis non incarnati
onis.

Tertio considerā. §. III

dū est quo tempore missus est: Et dicendum ē eo
tempore quo prenūciatum fuerat messias. i. chri-
stum mittendum: fm prophetiam Jacob patri
arche dicentis Gen. penult. Non auferetur septu-
de iuda 7 dux de femore eius: donec ueniat q̄ mit-
tēd' ē. Alia trāslatio habet messias: q̄ dī christ'⁹
Et quia tunc temporis iam erat ablatū septu-
de iuda. i. dignitas regalis de tribu iuda: 7 dux d'
femore eius. i. ducatus 7 regimen illius populi: p-
duces leuitas machabeos: qui aliquo modo petri-
nebant ad tribum iuda: contrahentes ad inuicem
connubia 7 assūperat sibi regnū iudee herodes
alienigena qui non erat de genere iudeorum: ut
pater Math. ij. Sed. diffuse dēclaratur per magi-
strum in historia scholastica. Ideo ut impletur
prophetia: missus est angelus ad nuntiandū su-
bitum aduentum regis per incarnationem. Et
si queratur quoto anno ab initio mundi. Respō-
deo fm Bedam et. lxx. interpretes: quiquies mil-
lesimocentesimo minus vno. fecerat siquidem o-
us cunctas creaturas in principio mundi: ut nar-
rat littera gen. i. in quinq; diebus: 7 in parte. vi. i.
q̄ creauit bestias terre 7 hominem: faciens euz do-
minum omnium 7 a paradiso terrestri translaturus
humanum genus si obedisset in gloriam cele-
stem. Sed quia ut ingratus transgressus est prece-
ptū: puniuit eos Adam 7 Euam euz omni poste-
ritate sua: que tota erat in eis secundum uirtutem
seminalem: per quinq; milia. xcix. annos: ut nul-
lus eorum quātūcūque sancte uiueret: posset
intrare in gloriam celestem: ita q̄ pro singulis die-
bus data est pena mille annorum. Et pro illa par-
te sexti diei residuuz: quo tempore pene trāfacto
missus est angelus ad annūtiandum: quia tempus
miserēdi eius hominis quia uenit tempus ut i-
carnatus passione sua apperiret omnibus ianuaz re-
gni celestis: remoto angelo a custodia uie paradī
si ne posset adiri: Si scire cupis quo āni mēse
uniuersalis tenet ecclesia: quia de mense marcij q̄
erat sextus mēsa a conceptione Joā. bap: ut dici-
tur luce. i. Et apte in sexto mēse a Joā. conceptu
dicitur missus angelus ad nuntiandum christi. in-
carnationem: quia lex 7 prophete. i. uetus testa-
mentum usq; ad Joā. continens quiq; mūdi eta-
tes. primam ab Adā usq; Noe: faz a Noe usq;
ad Abraham: tertiam ad Abraham usq; ad da-
uid: quartam a Dauid usq; ad trāsmigrationē
babilonis: quintā a trāsmigratione babilonis us-
q; ad christum: in quo inchoatur: sexta etas cui⁹
finē deus nouit: hēmus autē de ea. Mcccclxxix

annos cum hoc scriptum est. Est at scariū nūe-
rus perfectus: significans perfectionem gratie quā
christus adduxit. Mensis autē martij est temp⁹
uerum quo terra sicca: 7 indecora ppter frigus
reuiuēcit in herbis: floret in arboribus: letat au-
um concetu: abūdat in humoribus. Et quia per
incarnationem christi renouatio fienda in huma-
no genere: quod olim propter frigus peccati erat
aridum gratia indecorum: quia sine uirtutibus. re-
uiuēcit in bonis cogitationibus: refloret i sanctis
affectionibus: augmentatum est in sanctis doctri-
nis: letatum ex premijs: ideo apte hoc mense mis-
sus est. Dies autē huius mensis in quo mis-
sus est dies. xxv. marcij: 7 sexta feria qua die crea-
tus est primus hō: 7 q̄ die reuolutis. xxxij. annis
etatis domini nostri: 7 crucifixus 7 mortuus ē p-
nobis secundū. b. Aug. Ea igit die q̄ prim⁹ hō de
terra terren⁹ Adā factus est: uoluit secundus adāz
de celo celestis iesus fieri: ut terrenum faceret cele-
stem. b. Aug. deus fact⁹ ē hō: ut hō fieret deus re-
dimēdo cū sua passione illa die eā suscipiēdo. Et
ideo pre ceteris in maxima deuotione hūda est 7
ubi⁹ propter reuerētiā ei⁹ abstinetur a carnū
esu. de conse. di. ij. de esu carnū. Sed antiquitus
etiā ieiunabatur: ita ut crucifigere christū reputa-
retur qui sanus nō ieiunasset: de cōse. di. ij. Iei-
unia. Demū hora in qua missus est: 7 si nobis nō
sit certa: tñ fm Alb. ubi supra cōueniēti⁹ vī fuis-
se in ortu solis: dicit enī q̄ circūstantie nūtiātis de-
bēt exprimē proprietatē nūtiati: fm Diony. vñd'
cū annūtiat angelus iste ipam incarnationem cū p-
prietatib⁹ suis: illa at sit ortus ueri solis super ter-
rā illuminātis oēm hōinē ueniētē in hūc mūdū:
q̄d tempus. i. mane est initū diei: sine p̄iudicio p-
sūptionis credim⁹: q̄ hec annūtiatio sit facta i or-
tu diei. Ad quod facit q̄ opus creationis cepit
a luce Gen. i. fiat lux q̄ uidetur fuisse i p̄cipio
diei artificialis. Ergo multo fortius opus recrea-
tionis quod est nobilius. In incarnatione incipit oī-
es gra. ie. Oīs at dies incipit a luce. i. artificialis
dies qui ē ab ortu solis usq; ad occasum sup nūm
emisperiū. dies enī naturalis qui est. xxij. horaz
p̄prehendēs etiā noctē: in ueteri testō inchoabat
a luce. i. in mane ut pater ex textu littere Gen. i. et
ideo decēs fuit q̄ recreatio q̄ ē p gratiā allatā in-
choaret a luce. Qd at dicitur sap. xviij. dū medi-
um silentiū tenerēt oīa: 7 nox in suo cursu mediū
iter haberet oīpotens sermo tuus dñe. i. filius de-
celis a regalib⁹ sedib⁹ uēit. Ex q̄ auctoritate pos-
set uideri: q̄ ista annūtiatio fuerit facta media no-
cte. Respondeo q̄ nō itendit sapiens ibi notare
tempus seu horā incarnationis: sed statū eorum
quibus uenit: qui omnes una cathena tenebra-
rum errorū 7 uitioz erāt compediti. Angelus at
magis debuit nūciare: 7 ex hora nūtiationis desi-
gnare: proprietatē 7 effectū incarnationis. scilicet

Titulus Decimusquintus

initium seu ortum ueri solis: potius quod status eorum quod
ortus est: nec est in uespere. id est sero debuit nunciare signi-
ficans finem seculi. id est sextam etatem in qua incarnatus est. secun-
dum illud apostoli ad galatas. postquam uenit plenitudo temporis
misit deus filium suum. id est per uel etas. et alibi nos sumus in
quos fines seculorum deuenerunt: quia tempus non nunti-
abat incarnationis. Iam enim illud fuerat nuntiatus per
Gabrielem Danieli. id est ipsam tunc fideam incarnationem.
Si autem diceretur quod conuenientior uideretur hora
in meridie: ex eo quod abrahe stant in hostio taberna-
culi in seruire diei. id est in meridie: apparuerunt angeli
nuntiantes conceptum Isaac qui fuit figura christi.
Illa etiam hora. id est nona christus expirauit in cruce.
per cuius mortem redempti et illuati sumus. In meridie
etiam sole exente in altissimo poli: maximum calorem
generat super terram. Maximum autem calorem sue
dilectionis ostendit immittendo filium suum in mundum: et
go illa hora debuit potius nuntiari. respondet Alb:
quod Abraham designat feruentem affectum patris anti-
quorum: quem habent ad istam incarnationem sciendam. Sed
angelus non ad hoc fuerat missus nuntiare. id est desio-
rii patris: sed impletionem: unde et initium illuminationis.
Quia autem hora passionis fuerit merides facit ad pro-
positum uidelicet quia sicut sole mundi materiali ad oc-
casum tendente congruebat uerum sol christum mundum
relinquere quo ad usum uite humane. Ita congruebat
quod sole materiali oriente. id est in principio diei: simul ori-
retur ab itra uerus sol iusticie christus deus in per-
sona incarnationem. Et hoc opere redemptionis charitas
monstraretur in summo: operum tamen incarnationis sine pas-
sione non fuit operum redemptionis: unde licet incarnatio ma-
gis in se esset quam passio: tamen magis monstrata est chari-
tas in passione dicente domino. Maiorem charitatem nemo
habet etc. Ergo non fuit summum quod recepit augmen-
tum. unde charitati ostense in incarnatione: facta est ad
ditum secundum demonstrationem exteriorem in
passione: per quam charitas ultia est in omni die per se
ctore. Et ideo in meridie passio magis quam incarnatio con-
gruit fieri.

Quarto uidendum. §. v

de loco ad quem missus est. id est in qua ciuitate
te in qua domo. Et quod tunc ad patriam ostenditur ex-
plicitur se ex euangelio isto luce: et quo ad ciuitatem quia di-
citur ibi. Missus est angelus in ciuitatem galilee. id est
talis prouincia: que ciuitas dicitur nazareth. Iam
autem annuntiatio ista de conceptio christi fieri debuit in
prouincia galilee secundum Alb. ubi supra: et propter hoc
quod fiebat et propter finem per quem fiebat. Incarnatus
enim fuit dominus ut iudeos et gentiles saluaret. Proinde
in regione quam ab utroque inhabitabat: annuntiari et concipi
uoluit. Quia autem ab utroque inhabitaretur per prophetam
Isaiam dicentem nono capitulo. Prius tempore alleuiata est terra
zabulon et terra neptalim etc. transiordanem galilee
gentium populus qui habitabat in tenebris uidit lucem
magnam. Ductus enim in magna parte dictis tribubus

in captiuitatem in ninium: missi sunt a rege multi genti-
les ad habitandum in galilea: et sic mixti erant gentiles
cum iudeis que remanserant: quod habitaretur a iudeis
galilea: per euangelio ubi dicitur. quod ascendit et Joseph
a galilea in iudeam: et sic in regione concipi uoluit quod
per omnibus nasci uoluit. Non enim iudeorum deus tamen
sed et gentium. Item regio illa suo nomine propria
te incarnationis propriissime expressit. Galilea. id est in
interpretatur reuelatio seu transmigratio. In hac
autem nuntiatione fiebat summi secretorum reuelatio quam
uerbum in principio quod erat apud deum: et lucem inha-
bitat inaccessibile caro factum est. Et uidit ois caro
salutare dei nostri: qui libere aperuit et soluit signa
cula omnia et quecumque audiuit a patre nota fecit nobis.
Similiter et hic fiebat transmigratio maxima
quia de ignorantia in sciam: de culpa ad gratiam
de umbra in veritatem: de austeritate in benigni-
tatem: de seruitute in libertatem: de timore in amore:
de grauitate in leuitatem: diuinitas in humanita-
tem: que maxima transmigratio fuit: quia in ea primus
ad ultimum in una persona transmigravit. Nec ob-
stat si dicatur quod iudeis promissus est. quod ibi in iudea
concipi debuit. falsum enim hoc est: quia et gentibus
ut patet per prophetas precipue Isaiam: sed bene
promissum est quod de coram semine christus nasceretur:
quod eis solum est. Et sic salus ex iudeis est origi-
nally: sed non propter eos. Quantum ad ciuita-
tem clarum est quia nuntius est in ciuitate hoc testa-
te euangelio. Et quia natus est extra ciuitatem et beth-
leem: passus: sepultus: et resuscitatus extra ciuitatem
id est hierusalem posset alicui uideri quod et extra ciuitatem
debuisset concipi sicut et alia predicta facta sunt: Sed
respondet Alb. ubi supra quod dominus in omnibus princi-
palibus factis quod in mundo gessit quare in mundum
uenisset ostendit. Inter omnes enim peccatores na-
tus fuit natus ante bouem et asinum iacuit. In peccato-
res conuersatus fuit: et cum eis comedit. In la-
trones crucifixus fuit. Resurgens primo Marie
peccatrici apparuit: omnibus per hoc ostendit uo-
lentem: quia uenerat iesus in mundum peccatores saluos
facere. Non ergo in mari que est locus piscium de-
buit nuntiari. Non in aere qui est locus auium: non
in campo qui est locus animalium siluestrium: sed in ci-
uitate concipi debuit. qui est locus hominum prop-
rius qui propter nos et propter nostram salutem de-
scendit de celis. Ad obiecta respondetur quod duplex
est natiuitas in utero et ex utero. Prima congruit my-
sterio. secunda exemplo: prima in secreto: secunda in
manifesto. In ciuitate ergo concipi uoluit ut ostenderet
quod pro omnibus uenit. in uia autem natus ut
ostenderet quia natus nobis factus est uia ad regnum
celorum. Extra portam passus ad ostendendum quod per
ipsius passionem non liberemur nisi a conuersatione
peccati ad ipsum et post ipsum egrediamur: ideo etiam
in ciuitate concipi uoluit: ad ostendendum quod quam
de celis uenit: non sine celis et ciuitate regni celestis

uenit: sed ipsam ciuitatem regni nobis secum tulit. Non sic lucifer descendit: sed sicut fulgur de celo ipm celum deserens: et secum ubicunq; ignem portas: dñs autem ad nos ueniens: id quod erat pmanit: et de bonis paternis non expulsus fuit: sed in utero matris ut in ciuitate domini regnare celorum fuit. **Quantum** ad nomen ciuitatis dicit euangelista q; erat nazareth: quod etiā nō uacat a mysterio. Interpretatur enim nazareth flos. Sicut at diuine generationi ita et humane assimilatur generatio floris de flore: flos. n. pullulat de uno: et in decore est cū spe utilitatis in fructu. Si militer secundum diuinā generationem procedit filius de uno. s. patre: qui est in celis sine matre: et secundum generationem humanā de una. s. mīe i terris sine patre. vnde ipse sponsus ecclesie ait in cant. Ego flos cāpi. Bene ergo in nazareth conceptus fuit: qui sicut flos de flore sine mixtione de una matre saluo uirginitatis decore: et matris uirginitate processit. vnde b. Bernar. Scia diuine cognitionis eē uidentur allocutiones et pmissiones facte ad patres. floruit autem hoc semen in mirabilibus: que ostensa sunt in exitu de egypto. susceptio autem huius seminis ista et horum florum fructus est nazareth. Nūtiatur ergo christus nazareth nasciturus: q; in flore speratur fructus pcessurus. Nomen ergo ciuitatis i qua concipitur exprimit et statum tpris et finē operis ad que uenit. Cū enim christus concipitur hyems transiit: tempus inuolutionis aduenit: fructus appropinquaui: omnibus se exhibuit medicinā confecit: sensum refecit: coronā dñs pauperibus uenit. De aut sunt proprietates floris: propter quas cōgruit nazareth ad locū diuine conceptionis. nō obstat quod Micheas ait. Tu bethleem terra iuda etc. ex te erit dux qui regat pplm meū: q; loquitur de exitu ei ex utero. i. natiuitate que fuit in bethleem. Et qd ē dominus i pā de fructu uentris tui ponā super sedem tuā: que sedes regni Dauid fuit in hierlm: loquitur de modo obtinendi regni dauid spuale: secundū ius et actum: et utrunq; fuit factū i iudea et hierlm. q; ibi passus est dñs: Et per ius redēptionis regnū accepit super eos: pro quibus passus est. Ibi etiā resurrexit et tūc actualit i throno regni sedet. **Quantum** autem ad locū habitationis: dicendū q; fuit missus ad domum ubi habitabat beata Maria. Dicitur enim euangelista. Ingressus angelus ad eam. s. in hostiū domus sue: sed uidetur q; potius debuerit fieri ista nuntiatio in templo: q; dignior operatio debet fieri in digniori loco: unde oratio que ē op' ualde dignum: nā tunc loquimur cū deo: sit cōius i templo: quod christus ostendit: dicens Lu. xix. dom' mea dom' orationis uocabitur: sed ista nūtiatio et conceptio fuit dignissima operatio. ergo etc. Lōceptio etiam Joā. baptiste fuit nūtiata i templo:

ut patet Lu. i. ergo multo magis ista que sine cōparatione fuit dignior. Ad que respondet Alb. ubi supra q; locus non sanctificat hominem: sed homo locum ut dicit Cris. di. iij. Multi. dignius ergo templum et locus in quo habitat maioris dignitatis et sanctitatis persona et in quo exercetur perfectior operatio. Erat ergo dignissima habitatio in terra illa: in qua habitabat dignissima et sanctissima creaturarum: quam ipse sanctus sanctorum semp inhabitauit: nunq; solā reliq; quā multitudo angelorum frequentauit. Exercebat etiam ibi in nobilissima operatione. s. sanctissio contemplationis: orationis: deuotionis oblatōe. Dignius ergo oratoriū istud q; illud iudaicum: i quo fiebat thaurorū et uitulorum mactatio: thuris incensatio. fiebat ergo ista anūtiatio et incarnatio i loco dignissimo in templo. s. sacratissimo uirginalis. Unde canit de ea ecclesia. Templum domini sacrariū spūsancti. Et beatus Bern. ait q; non fuit locus dignior utero uirginali. **Et** qd dicit ingressus ad eā. dicit albe. Credimus angelū clausis ianuis domus ad eam intrasse: et hoc potuisse propter nature sue subtilitatem: et assūpti etherei corporis qualitātē: qd elicit ex uerbis. b. Bern. sic dicentis. **Ingressus** ad eam puto in secretariū pudici cubili: ubi illa forsā clauso hostio orabat patrē suum in abscondito: solēt angeli astare orantibus et delectari i his quos uidēt puras man' in oratione leuare olocastuz sancte deuotionis gaudēt se deo offerre in odorē suauitatis Marie aut orationes quātū placuerit i cōspectu altissimi: angelus indicauit: qui ingressus ad eam reuerenter salutauit. Nec fuit difficile angelo per clausū hostium intrare: penetrare ad abdita uirginis: qui utiq; ex subtilitate substantie sue hoc h3 i natura q; nec ferreis seris eius arceatur ingressus. quocūq; suus eum serat ipetus. Angelicis eni spiribus parietes non obsistūt sed cūtra illis uisibilia cedūt et solida et spissa penetrabilia sunt eis et parua. Suspiciādū igitur non est: q; apertum hostium angelus inuenerit uirginis cui nimirum in proposito erat frequentias hominum fugere: uitare colloq;: ne uel orantis scilicet perturbatione: uel continētis castitas temptaretur. Clausat inquam super se illa hora habitaculum suū prudentissima vgo. sed hōib' nō angelis. Et sic potuit ad eā intrare agel': s; nulli hōinū facili patebat accessus. hec. b. Bern.

Quinto et ultimo. §. VI

querendum. q' locutione locutus est ad eā in hac missione: habent enim angeli suas locutiones ad inuicem et ad animas beatas spirituales nobis ignotas manifestantes suas cogitationes et affectus. Habēt et suas locutiones ad homines: cum ad eos mittūtur. Aliquando interiores. s. illumi

Titulus Decimusquintus

nando et uestigando ad bonū sicut zacharias p pheta dicit primo capitulo. et dixit angelus q loq batur in me. s. in mēte. Aliqñ uero cū mittuntur in specie uisibili: loquuntur etiam uoce sensibili: sicut patet de angelis apparentibus abrahe nuntiantibus conceptum Isaac: et de angelis apparentibus in forma humana in resurrectione christi ad monumētum: clara uoce anūtiātibus eam Marijs: et i ascēsiōne discipul. Ita dicendū ē hic q sicut in specie humana ut dictum est apparuit Marie: ita et uoce humana locutus est: ut patet ex littera euangelij: licet enim āgelus non habet dētes naturales ut homo: nec palatum guttur uel pulmonē ex quibus format vox humanā: tamē et sine illis potuit formare uocem hūanā. i. similē ei: sicut et cū facta est uox de celo que audita ē hic est filius meus dilectus in aere ubi illa instrumenta uocis humane non erāt. Deuēt. n. ut sicut non solū illuminationē inuisibili mēs eius illustrabat et inflābatur a deo: ita et uisione clara et locutione sensibili: oculi eius et auditus eius et oēs sensus reficerentur in dño. **S**alutauit ergo eam uoce humana: dicens. Ave: congruo at ordine ista anūtiatio facta ē: que enim a deo sūt ordinata sē Aplūs ad Ro. xij. Tria enim intēdebat angelus circa uirginē ut iquit. b. Tho. in tertia parte. q. xxx. arti. iij. Primo quidem reddere mentes uirginis attentam ad tāte rei considerationē. qd qui dē fecit eā salutādo quadā noua et inusitata salutatione. Unde orig. super lucā dicit. q si sciūscet Maria ad aliū quēpiā fuisse factū similem fmo nem ut pote que habebat legis scientiā. nūq̄ eaz tāq̄ peregrinam talis salutatio terruisset. In qua salutatione premisit idoneitatem eius ad pceptū in eo quod dixit gratia plena Expressit conceptū cū subdidit: dominus tecū. s. erit: post nuntiāuit honorem pntem cū dixit Benedicta tu in mulieribus. **S**ecūdo intēdebat eam instruere dō mysterio incānationis quod in ea erat explēdū. Qd q dem fecit prenūtiādo conceptū et partū dicens. Ecce concipies et c. Et ostēdēdo dignitatē prolis: dū ait: hic erit magnus et c. Et in demonstrando modū conceptionis cū ait. Sp̄s s̄c̄s superueniet in te. **T**ertio intēdebat animū ei ad cōsensū iducē: fecit exemplo Elisabēth: et rōe sūpra ex diuina omnipotentia. Non at inductū fuit exemplū Elisabēth. quasi ex eo q dubitaret ut dicit. b. Ambro. Nā q crediderit ostendit Elisabēth dicens. Beata que credidisti: et iō punita nō fuit in aliquo sic zacharias mutitate: qui nō credidit uerbis angeli Unde quod. b. Augu. uidetur dicere in li. questiōnū ue. et no. testamenti. s. q ābigenti Marie de conceptu possibilitatem angelus predicat. intelligenda est fm. b. Tho. ista dubitatio magis admirationis q incredulitatis Et iō angelus probatiōez inducit non ad auferendam infidelitatem

sed tollendam admirationē. et pōitur ut quoddā figurale exemplū: et ad confirmationē huius exempli subditur ut argumētum efficax dei omnipotentia: qz non erit impossibile apud deū omne vbi. Assignatur et ista alie rationes huius exempli. **I**n ipsa salutatione locutione et tandem assensu uirginis. dicit Alb. ubi supra. Credimus beatā vginem in aduentu eius inclinatis genibus et eleuatis puris manibus: erectis ad celum oculis ad patrem misericordiarū: p incarnatione filij sui duotissimas preces cū lachrymis fuisse. et angelo uenienti assurrexisse: et percepta eius anūtiatōe credentē eam assēsisse et qto cit⁹ impleri: flexis in terrā iterum genibus. et eleuatis rursum i celus oculis ac manibus ex initio corde erumpentibus: pre gaudio ex oculis lachrymis deuotissime flagitasse: et sic deū pariter et hominem concepisse qñ dñm ait. fiat mihi fm uerbum tuū: tunc uerbū caro factū ē.

De missione spūssacti ad mariā uirginem.
Capitulum decimum.

Issus est etia ad Mariam uirginem spūssanc⁹ quod pnūtiāuit āgelus cū ait. spūssact⁹ superueniet in te. s. ad istud mysteriū perficiēdū. unde dicere potuit ipsa beatissima vgo Maria illud tren. de excelso misit ignem in ossibus meis et erudiuit me. **O**ssa uirginis potentie interiora. in quibus consistit uirtus anime. De excelso ergo celo misit deus ignem sancti spūss in potentie vginis in intellectu ad illuminādū. In affectu ad inflāmādū. In sensitiua ad osiccandū. s. cōcupiāz In generatiua ad fecundādū: de omnibus erudiuit eā de his que oportuit. Unde et articulus fidei ē q conceptus est christus dō spūss s̄c̄o: quod trahitur ex eo qd dixit angelus Ioseph. Quod in ea natū est. s. in uirgine conceptū de spūss s̄c̄o. **M**is sus est q spūss sanctus ad Mariā triplr. **P**rio ad sanctificationē i ea plenissime perficiēdā. **S**ecūdo ad operationē ab ea perfectissime pducēdā. **T**ertio ad fecundationē ex ea singularissime cōferēdā. Et in his. s. dixit angelus superueniet in te. i. sup oēs alios s̄c̄os et sanctas: ueniet in te ad ista efficiēdū: et nulli alteri ista ita sublimiter concedēdū uel efficiēdū.

Quantū ad primū. **S. I.**
q. s. fuerit s̄c̄ificata uirgo Maria: ostendit ps. xxxv. Dū ait. Sanctificauit tabernaculū suū altissimus: Dicta est autē. b. Maria tabernaculū christi qz in ea habitauit ingrediens capū huius mundi ad pugnandū in quo militamus. unō sapiēs i persōa eius dicit. Eccl. xxiij. q creauit me:

Capitulū Decimū

quieuit in tabernaculo meo. Et. b. Aug. i. smone de ea loquens ait thronū dei celī: talamū dei: tabernaculū christi: necesse ē ibi eē: ubi est ipse. Sāctificatio at̄ ut dictū ē supra: attribuit spūitū sancto: et tūc dī mitti ad creaturā rationālē: cū eā sāctificat. Sāctificatio at̄ importat emūdatiōē a pccō. Est. n. fm Diony. sāctitas pfecta mūditiā. Ista at̄ emūdatiō a culpa nō fit nisi p grām: que attribuitur spūitū sancto. Et qz solū aīa rōalis ē subiectuū culpe et gratiē: propter quod i brutis non est repere culpā uel gratiā: qz rōe carēt: iō aīa aīatiōē seu ifusiōē aīe in corpore nō pōt eē i corpore cōcepto culpa nec gratia. Sed post ifusiōē aīe p̄bit cōpa original: et ab ea per gratiā pōt emūdari. Et f̄z legē cōem: q̄ nō ē natus. f. ex utero matris egressus saltē pro maiori pte uel notabiliōri corpōis: īna sci nō pōt fm. b. Aug. de cōse. di. iij. Qui in v̄fo quod oñdit proprietatē ipsi nōis. Nā renasci est iterū nasci: ut p̄ma natiuitas sit corpōalis q̄ egreditur de utero matris. Secūda spūalis q̄ nascitur ad esse spūale ex matre ecclesiā quod sit p baptis mū: et tūc quis sāctificat p gratiā ab originali mūdatus. Et hoc christus oñdit: dicens Joā. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spū sancto: non uideri pōt uidere regnū dei. Et hoc qz nō h̄z grām sāctificatiōis emūdatē ab originali culpa. Nihil at̄ cōinq̄natū. f. culpa introibit i illā. f. sup̄nā p̄iā. Uez qz ut ait magister i. iij. f. deus nō alligauit potētā suā sacramētis: q̄n. f. possit: et per aliū modū sāctificare creaturā rōalē et mundare a culpa q̄ p sacramēta. Jō p̄ter legē cōem aliquos etiā in utero exītes sāctificauit: ut p̄z de Hierē. de quo dī. i. c. An q̄ exīres de vulua sāctificauit te et de Jo. bap. ait angelus luce. i. Spū sancto replebitur ex utero matris sue. f. p sāctificatiōē. Sed ista est dīa iter sāctificatos et emūdatos a culpa: qz sāctificati mō cōis legīs. f. per gratiā sacramētōz a culpa liberat̄ ut nō dñet sēsualitas rōis: nec regnet peccatū i eis: dū. f. sequitur instictū gratiē et p̄seruat eā. Remanet tñ in eis fomes: qui nō est aliud q̄ quedā habitualis inordinata cōcupia sēsualitatis: nō subdita rōi: sed inclinās ad malū: et difficilē reddēs ad bonū: q̄ exīit i actū t̄pre usuf rōis per diuersos motus uitioz. quib⁹ et resistere et assentire pōt. Sāctificatio aut̄ i utero seu ex p̄ uilegio spālī: ut i aplīs die p̄tecostes hoc opatur ut nō solū a culpa liberet: sed etiā fomītē talē ita restringit: ut exire nō ualeat i actū peccati mortāl ex mūere gratiē. Remanet tñ quo ad inclinātōē et perpetratiōē uenialiū delictōz: a quib⁹ ut dī cūt omēs: nec aplī nec sāctificati i utero fuerunt imunes. Sed i beatissima Maria sāctificatio pl̄ operara est. Et iō signantur dicit spūitū sanctus sup ueniet i te. i. p̄l⁹ q̄ i alijs ueniet in te ad sāctificandū. Nam i uō matris ita fuit sāctificata: q̄ nec uel aliter potuerit peccare. Et hoc est qd dicit bea⁹

Ver. i. sermone. Ego puto q̄ copiosior gratia sāctificatiōis i ea descēderit q̄ in alijs in utero sāctificatis ad uincendū ex oī parte peccatū: q̄ cōcipere et parere meruit eū quem cōstat nullū habuisse peccatū. quod nemi in natis mulierum credimus eē datū. Et licet fuerit in utero ita sāctificata et gratia repleta a spū sancto et fomes religat: tñ ait angelus spūitū sanctus superueniet i te ad huc te magis sāctificās et replēs. et fomītē ex toto extingēs. Nā ut dicit. b. Tho. in. iij. parte. q. xxvij. arti. iij. Credendū ē in ipsa conceptione carnis christi in qua debuit refulgere imunitas peccati: qd ex prole redūdauerit i matrem totaliter fomite subtracto et exticto. Et hoc signat Ezech. xliij. ubi dicitur. Ecce gloria dei ingrediebatur p pōtā orientālē. i. p. b. virginē: et terra. i. caro ipsi splēdebat a maiestate ipsi. f. christi: et nō solū ista sāctificatiōē seu purgatiōē fecit spūitū sanctus i Maria i conceptione filij: sed et aliā quasi preparatiōē ad christi cōceptionē: q̄ nō fuit ab aliqua impuritate culpe uel fomitis. S̄z mētē ei⁹ magis in unū colligēs: et a multitudine subtrōlēs. Nam et angelī purgari dicuntur in quibus tamen nulla impuritas culpe uel fomitis est. fuit ergo beata virgo sāctificata in utero ante q̄ nasceret. Neqz enim ait. b. Ver. natiuitas eius festiuis laudib⁹ celebraretur: si non sancta nasceretur. Et hoc signatur Job. iij. ubi f̄z. b. Tho. d. nocte peccati originalis dicitur. Expectet lucē. i. christum et non uideat qz ipsum non cōtraxit originale solus. Nec ortus surgentis aurore. i. b. uirginis. que in ortu suo ex utero ab originali mūdita imūnis fuit. Nō tñ aīa aīatiōē i utero sāctificata fuit: qz sic non incurrisset maculā originalis culpe: et sic nō indiguiss̄z redemptiōē et salutē que ē p christum de q̄ dictū ē Math. i. Ipse saluū faciet pplm suū a peccatis eoz. Et hoc ē inconueniēs dicē qz sic christus nō esset saluator oīum hōinū ut dicit apls. i. ad thī. iij. Qd et figuratū fuit. f. sāctificatiōē factam post aīatiōē Exo. ult. ubi dī. q̄ postq̄ oīa perfecta sūt. f. circa tabernaculū impleuit nubes tabernaculū testimoniū. et gloria dñi impleuit illud. Tūc at̄ perfecta sūt oīa circa tabernaculū: q̄n et corp⁹ organizatū et anima creata beate Marie infusa ē: et tunc originali p̄cto i cōiūctiōē aīe ad corp⁹ nubes culpe originalis opuit illud: et gratia dñi. i. gratia impleuit illud ab eo emūdas uel nubes gēe operuit sāctificās ab originali: et gloria dñi. i. diuinitas impleuit in conceptione postea filij. Nec obstat qz in aliquibus ecclesijs fiat festū cōceptiōis: qz festū illud de sāctificatiōe non cōceptiōe. f̄z qz nescit qñ fuit in uō sāctificata iō fit festū in p̄ceptiōē referēs se ecclīa ad sāctificatiōē: q̄ fōre fuit facta q̄ die aīa infusa ē corpōi.

Secundo spiritus s̄. II

Titulus Decimusquintus

ctus missus superuenit in eā ad operationis pfe
ctionē. dicit apls Qui spū agūtū hī sūt filij dei
scilicet per adoptionem et gratiam quīs enim qd
habeat gratiam oportet qd agatur idest mouea
tur a spūfacto ad bñ agendum: ppter qd dicit
Isa. ppheta. Oia opera nostra operatus es i no
bis dñe: te. s. mouēte ad bonū op⁹ 7 li. arbitrio as
sentiente 7 concurrēte. Multū at iuuat ad bene
operādū bōa cōp̄laxio corporis 7 debita dispo
sitiō organoz: 7 qui meliora naturalia hz qd ē
ex dispositione corporis ille istictū gratie pcepte
perfectius exēq̄tur. Et q. b. Maria optia natūa
lia habuit perfectissima corporis cōplexionē et
dispositiōnē repleta gratia in sanctificatione pfe
cte operabatur 7 feruēter ex ardenti charitate.
7 in cōceptione filij spūfactus missus superueni
ens ad abūdantiōē gratiā cōserēdā adhuc postea
perfecti⁹ factus 7 feruenti⁹ opabatur. Totaz: b.
eā: ut ait. b. Hiero. incāduerat diuinus amor ut
nihil eēt quod in ea mūdā⁹ uiolaret affectus: s.
ardor cōtinuus 7 ebrietas perfusi amoris. **Q**d
āt eēt pulcherrima 7 optime in corpore disposi
ta p3. tripliciter. Primo ex sacra scriptura. Ex ā
tigua figura ex ratione plurima. **E**x scriptura
salomonis hoc ostenditur dicētis in persona dñi
cant. iij. Tota pulchra es amica mea 7 macula
nō ē in te. Nulla amicitior deo 7 cōiūctior chari
tate. b. Maria. hec tota pulchra qz in aīa 7 cōpo
re. Pulchritudo aīe ex refulgētia gratie cū dōbita
ordinatione opezz resultat: sicut 7 pulchritudo
corporis extat ex quadam claritate: cū cōgrua p
positione mēbrozz quod totū fuit in. b. Maria p
ceteris. Sicut. n. ppinquior fuit cūctis principio
influxiuo gratie. s. christo in oēs fm diuinitatem
efficienter fm hūanitatē instrumentāliter: qz mā
eius ita copiosius cūctis recepit gratie refulgētiā
7 oīum operū bonoz perfectiōē operatiōē Ma
cula nō fuit in ea nec corporaliter nec spiritalit.
s. culpe actualis: nec etiā uenialis: quod de nulla
aliā creatura pura dici pōt. **Q**d āt euāgelium
nihil dicat de eius pulchritudine corporali: ideo
factum est fm Alb. ubi supra. qz cū ipsa domina
nostra sit nobis posita in speculū 7 exēplū saluos
fiēdi per bona opa. nō uoluit eā in talibus lauda
ri quorū inordinatus appetitus uel abusus mltis
est cā peundi. Tū etiā qz cū qdquid bonitatis et
pulchritudinis fuit i alijs: in ipsa plenius fuerit ta
cēdo de aliquo particulari de ea ut de pulchritu
dine 7 hūmōi: magis eā laudat tacite supponendo
q̄ explicādo sicut 7 āgeli sūmi qz donis meliorib⁹
denominātur 7 laudantur: nō tñ ab inferioribus
bonis que etiā i eis sūt perfecti⁹ q̄ inferiorib⁹ ordi
nibus excludūt. **S**ecūdo p3 hoc ex figura ue. testa
mētī. nā quattuor inueniūt ibi mulieres beatā
Mariā expressissime figurātes. s. hester cōiugata
Judith uidua Rebecca 7 Rachel ygines. Nam de

rebecca dē gen. xxiij. q. fuit puella decoza nimis:
ygoqz pulcherrima 7 incognita uiro. de Rachel
yo q. erat uenusta facie 7 dcoza aspectu. d. iudith
dicif q. erat elegāti aspectu nimis 7 q. erat stupor
in oculis eorum q. eius pulchritudinē mirabatur
nimis. Et itez non est talis mulier sup terram in
aspectu: pulchritudine: 7 sensu yboz. De Hest autē
p̄iugata assuero regi scribit: q. eāt pulcē valde 7 in
credibili pulchritudine: 7 gratiosa oīz oculis et a
mabilis videbat. Signū at 7 figura debet assimi
lari significato 7 figurato: 7 potior ē veritas q̄ fi
gura. **E**x quo sequitur q. be. Maria figurata
p istas tā pulchras: multo pulchrior fuerit. Nec
ob. si dicat: q. pulchritudo muliez nō est magna
ocasio mali: ppter qd dī Ecclī. Ne aspicias yginē
ne scandalizeris in pulchritudine eius. Et itez pro
pter spēm mulieris multi perieit. S3 beatissima
ygo debuit oībus eē cā saluādī: non occasio peccatū
dī: s. nō debuit eē pulcē. Itēz que summe fuit hu
milis: debuit habere oēs cās humilitatis. S3 pul
chritudo est occasio supbio: 7 inanis gl̄ie fm illud
fastus inest pulchris. Et exēplū in vasti regina he
ster. q. Rdit Alb. ubi supra: q. pulchritudo cor
poralis in suo genē ē bona. S3 nihil ē adeo bonū
quin ex eo possit malus scandalizari. vnde nō so
lum in homine xpo scandalizabatur mali in doc
trina 7 operib⁹ eius: ppter quod dixerūt discipu
li ei. Scis rabi: qz pharisei audito hoc ybo scāda
lizati sunt. s. in ipso deo 7 gubernatione eius. Unō
glo. sup illud. Quā bonus isrl̄ deus: his qui recto
sunt corde. Dicit q. pueri pueris uidetur deus
Talis ē occasio mali siue scandali passiuū: non est
uitiū bonam naturam habentis: sed culpam pati
entis sicut i ipsi demones de pulcherrima dei iusti
cia scandalizāt. Hic 7. b. Aug. Absit ut ea q. pro
pter licitū 7 bonum facimus 7 habem⁹ si quid
p hoc cuiq. aliqd mali preter nostrā uoluntatē ac
ciderit: nobis imputetur. Quid enī ē i usu hōiū
bono 7 licito: unde non possit pnties irrogari. xx
iij. q. v. de occidēdis. sic at gza ē nobilior nā 7 per
fectior ita 7 hūilitas q. ē ex gza ē pfectiō ea q. pti
z ē ex nā pti ex gza: ut si q. mulier eēt humilis: tū
qz habet gratia: tūz qz turpis 7 deformis: vñ nō
miruz nec laude ita dignū opio iudicaret hūana
si ygo deformis humilis eēt 7 q. despecta viro vi
go pmaneret sec⁹ si pulcherrima tūc admirada:
qz ex sola gratia. Ratione probatur sic fm phi
losophum. Natura est uis insita rebus ex simili
simile procreans. Nisi ergo natura impediatur:
uel erret filius erit similis patri uel matri. unde
sequitur q. filius qui nascitur de matre 7 non de
patre: 7 tali operāte qui non potest impediri uel
errare. s. deo. ibi necesse est filium fieri similez ma
tri et econuerso. Sed ipse est pulcherrimus iuxta
illud ps. Speciosus forma pre alijs hōiū ita q. i
ipm desiderant angeli prospicere ut ait Petrus i

4. n. originibus

Capitulū Decimū

canonica: ergo et mater eius beata Maria ē pulcherrima. Qui uiderunt ueronicam, dicunt q̄ pulcherrimā et gloriosissimā faciē representet. Secūdo sic pbat. Corpus hūanum pulchrius ē et nobilius omnibus corporib⁹ bruttoꝝ propter unio nē ad aīam rōalem. Ergo nobilitas corporis iten dicitur et augetur ad nobilitatē aīne ad quā ordi natur ut suum perfectibile. Forma enim et mate ria debent esse proportionabilia. Si aīna beate virginis fuit nobilissima post animam filij: igitur et corpus eius fuit nobilissimū et pulcherrimū post corp⁹ filij. Corp⁹. n. filij q̄ unitū deitati. ideo perfectissimū in pulchritudine. unde corp⁹ im mediate ordinatū ad ipsum erit secūdo loco pulcherrimū. Sed illud fuit corpus matris vñ as sumebatur id quod uniebatur diuinitati: propi quod sequitur: q̄ fuit pulcherrimū corpus bea te Marie. Tercio sic. Ordo est in rebus natu ralibus et in corporibus humanis. Natura facit aliquō pulchrū: et aliquō pulchrius. Ergo et ali qd d̄ esse pulcherrimū fm naturam. Natura. n. habet aliquem terminū ad quē potest et non ul tra. Aut ergo illuz terminū contingeret alicubi: aut nusq̄. Si nusq̄ ḡ d̄ficet resp̄tu suarū opatio nū quod est falsū q̄ phīs dicit q̄ natura n̄ abū dat i superfluis nec deficit in necessarijs. Natura igitur alicubi habet suum sūmū. Corp⁹ at natu rale aliquādo formatur a corpore naturali ipsa natura creature opante naturaliter et aliquando ipso deo opante supnaturalr: ḡ alicubi ē sūmū in corpe hūano deo opāte et alicubi sūmū nā opāte. Sic ergo corpus dei qd deus p se ipm formauit ē perfectissimū et pulcherrimū et natura qd deus potuit facē secundum statum uie: ita et corpus. b. virginis ad hoc immediate ordiatū erit pulcher rimū fm statum uie qd natura potuit facere se opante. Et Damasc. dicit q̄ ipsa a nullo illustri⁹ s. uirozum et muliez supatur. s. in aliquo. Unde nec in pulchritudine. Et castitas ipsa laudabiliō ē in pulchra. Debit ergo beatissima uirgo Ma ria oī laude dignissima de utraq̄ pulchritudine laudari: unde et corporali etiam. Primo ad ipsi cōmendationem: ut naturam perficiat: et gratiaz augmēter: quia forma pudicitie rara: sed apta co mes. Secundo ad nostrā edificationē et deuotio nē sap. iij. pulchra est. n. casta generatio cum cla ritate. Et tertio ad dominici corporis p̄mēdatōez q̄ nō pōt arbor bona et nobilis fructum maluz et ignobilē facē. Euangeliz at non curauit de ei⁹ pulchritudine narrare propter rationes iā dictas. Et q̄ magis in eo et ex eo intenditur perfectio et pulchritudo spūalis: q̄ circa tpalia. et cōpōalia. Et ex his dicendū est: q̄ cuz pulchritudo attestet optime complexionē et dispositionē corporis que cum gratia perfectius opatur natura gratiam iu uante pulcherrima corpore cum maxima gratia

perfectissime opata est in omnibus.

Quātuz ad tertiu. §. III

spiritus sanctus missus superuenit in Mariam. i. super omnes alias mō miraculoso: dans sibi fecū ditatem et uirtutem generandi: quod alie muliēs habent ex uiri coniūctione. Unde Jo. damas. li. iij. dicit q̄ dei filius construxit sibi ipsi ex castissi mis et purissimis sanguinibus uirginis carne: aīa tam aīna rōali. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. in tertia parte. q. xxxi. arti. v. q̄ in cōcep tione christi aliquid fuit fm naturā. Aliquid su pra naturam. Nam fm conditionē nature fuit q̄ conceptus est ex femina. Sz supra pditionē natu re q̄ conceptus et natus ē ex v̄gine. Si ordinē nāe queris: inquit. b. Amb. femina viro nupta gene rare p̄sueuit: preter igitur nature ordinē ē christi prus ex v̄gine de conse. di. ij. Reuera: Lū autēz. b. Maria fuerit eiusdem nature cū feminis alijs: p sequens est q̄ habuit carnē et ossa eiusdem natūe. Carnes at et ossa in alijs feminis sunt accidentales corporis partes: ex quibus constituitur integral corporis: et ideo subtrahi nō pnt sine corruptōe corporis uel diminutione. christus at q̄ uenēat cō rupta reparare: nullam corruptionē aut diminu tionē integritati matris inferre debuit. Et iō non debuit corpus christi formari de carne uel ossib⁹ v̄ginis: sed de sanguine qui nondū est actu par: sz ē potētia totū ut dicitur in li. de generatōe ani maliū. Et iō dicitur carnem de uirgine assumpsit se ut in collecta: deus qui de beate Marie uirgine utero uerbum tuū angelo nūtiante carnē suscipe re uoluisti et: non q̄ matia corporis fuerit actu caro: sed sanguis quod est potentia caro: non qui dem sāguis mēstrualis quem natura ut superflu um in mulieribus repellit: nec ex tali potest esse conceptus quia immundissimus ē: sed sāguis pu rissimus: qui est alio sanguine purior et perfectior paratus ad conceptum. Sic ergo in conceptione corporis christi opatōe spū sancti talis sanguis pu rissim⁹ i uero v̄ginali adunatus ē et format⁹ i p̄lez. Et iō d̄ ex purissimis et castissimis sanguinibus v̄ginis illud corpus formatū. Nam i alijs mulieri bus generatibus: sanguis ille descendit in locū ge nerationis cū quadā concupia: sed in uirgine nul la fuit concupia: et iō dicitur castissimis. Et i euā gelio v̄tus altissimi obūbrabit. i. refrigeriū presta bit ut nullū sentias calozē cōcupie. Quare at dicatur christus conceptus de spū sancto et sibi at tribuatur ista conceptio p cuius declaratōe dicit b. Tho. in tertia parte. q. xxxij. arti. i. q̄ concepti onē christi tota trinitas operata est. Attribuitur tamē ipsa spūitui sancto ut dicatur conceptus de spūitui sancto triplici rōe. Prima q̄ hoc cōgruit cause incarnationis que ex parte dei considerat. Spūitus enī sanctus est amor patris in filium et

Titulus Decimusquintus

filij in patre secundū hiero. n̄ qđē accidentalis: ut est amor noster quia nullū in deo accidens: s; substantialis. hoc autem in maximo amore dei erga nos precessit: ut dei filius sumeret carne; nostram sibi in utero uirginali. vnde Joan. tertio dixit iesus. Sic deus dilexit mūdū ut filium suum unigenitum daret. Et. b. Grego. **O** inestimabilis dilectio charitatis: ut seruū redimēs filiū tradidisti. **S**ecunda ratio est: quia hoc congruit cause incarnationis ex parte nature assumptę: q; per hoc datur intelligi q; humana natura assūpta est a filio dei in unitate persone: non ex aliq; bus meritis: sed sola gratia que spiritui sancto attribuitur secundum illud. i. Corin. xij. Diuisiones gratiarum sunt: idem enim spiritus. Unde beatus Augustinus in encheridion. Iste modus quo natus est christus de spiritu sancto idest conceptus insinuat nobis gratiam dei qua homo nullis meritis precedentibus ex ipso primo exordio nature sue quo esse cepit: uerbo dei copularetur in tantā unitatem persone. ut idem esset filius dei. **T**ertia ratio est quia hoc congruit termino incarnationis. Ad hoc enim terminata est incarnatio ut homo ille qui concipiebatur esset sanctus et filius dei: utrunq; autem horum attribuitur spiritui sancto. Nam per ipsum efficiuntur homines filij dei secundum illud. ad gal. iij. Quoniam estis filij dei: misit deus spiritum filij sui in corda uestra clamantem abba pater. Ipse etiam spiritus est spiritus sanctificationis ut dicitur ad ro. i. Sicut ergo alij per spiritum sanctum sanctificantur spiritaliter ut sint filij dei adoptiui: ita christus per spiritum sanctum est in sanctitate conceptus: ut esset filius dei naturalis: vnde ad Ro. i. secundū unam glo. quod premititur. Qui predestinatus est filius in uirtute manifestatur per id quod seq̄ immediate. s. secundum spiritum sanctificationis id est per hoc q; conceptus est de spiritu sancto. et ipse angelus per hoc q; premiserat. Spiritus sanctus superueniet in te. concludit. Ideo q; quod ex te nasceretur sanctum uocabitur filius dei. Est ergo opus conceptionis huius ut dictum est: opus totius trinitatis commune: secundum tamē aliquē modum attribuitur aliquid singulis personis. Nam patri attribuitur auctoritas: respectu persone filij: qui sibi per huius conceptionem naturam humanam assumpsit. filio attribuitur ipsa carnis assumptio. Spiritui sancto attribuitur formatio corporis: quod assumitur a filio: nam spiritus sanctus est spiritus filij ad gala. iij. Misit deus spiritum filij sui: sicut autem uirtus anime que est in semine per spiritum qui est in semine concluditur formatur corpus in generatione aliorum hominū ita uirtus dei que est ipse filius secundum illud. i. Corin. i. christū dei uirtutem per spm suum corpus formauit. Et hec uerba euangelij demonstrans

ubi dicitur spiritus sanctus superueniet in te. scilicet ad preparandam et formandā materiam corporis christi. Et uirtus altissimi. i. christus obūbrabit tibi. i. corpus humanitatis in te suscipiet incorporeū lumen deitatis. Umbra enim a lumine formatur et corpore. ut. b. Greg. ait. xviij. moral. Altissim⁹ ac intelligitur pater: cui⁹ uirtus est filius. et. b. Augustinus dicit in encheridion: q; non eodem modo dicitur christus conceptus aut natus de spiritu sancto et de uirgine Maria. Nam de Maria dicitur conceptus materialiter q; s. maria corporis christi de corpore eius sumpta est: sed de spiritu sancto conceptus dicitur effectiue: q; s. sp̄s sanct⁹ formauit illud corpus: et non q; de substantia eius sit conceptus: ut filius alicuius hominis de patris sui substantia. nec etiā plus operatus est sp̄s sanct⁹ in illo opere conceptionis q; pater uel filius: sed sibi magis attribuitur ratione iā dicta. Illa ergo conceptio christi s; b. Tha. in. iij. pte. q. iij. habuit tria priuilegia. s. q; esset sine peccato originali facta: et q; esset non puri hominis sed hominis et dei: et q; esset conceptio uirginis. i. a uirgine: et hec tria habuit a spiritu sancto. Et iō dicit dama. q̄tuz ad primū q; sp̄s sanct⁹ superuenit uirgini purgans ipsam. i. p̄seruas ne cū peccato originali conciperet q̄tū ad finem dicit. et uirtutē susceptuaz ubi dei tribuēs. i. ut conciperet uirginem dei. Quātū ad tūm dicit. Similr et uirtutē generatiuā. ut. s. manēs uirgo posset generare. Nō qđē actiue s; passiue: sic alie mulieres hoc p̄secūt ex se uestro uiri. Et sic sp̄s sanct⁹ missus est ad uirginē ad ista faciendū

De pulchritudine. b. uirginis. Cap. xi

Specie tua et pulchritudine tua. Sp̄s. s. copozali plēbri tudine sp̄uali. Et iō dicit car. iij. Tota plēbra es aīca mea et oīdoēs n̄as ad iūte. s. ad i digētiās n̄as ad oīdoēs n̄as ad p̄uisionē n̄az p̄o spere p̄cede de uirtute i uirtutē. sēp p̄ficiēdo sine d̄fectu: p̄cede ad orādū p nobis: p̄cede ad ipetrādū nobis bona et regna i celis super oēs regia sup de mones cōprimēdo: regina in terris nos tibi subijtiendo: uitia dēserendo.

De pulchritudine. §. I
i pticulari dic Alb. ubi supra q; hec i tribus cōfītitur: s. i debita corporis q̄ntitate et q̄litate. In elegāti mēbroz dispositione et p̄portione. In coloris uenustate. Conueniēs q̄ntitas corporis ei⁹ pōt probari a q̄ntitate cōpōis filij sui: qđ tāq; p̄fectissimū i suis nālīb⁹ debittissimā hūit q̄ntitatē. Corp⁹. n. filij format a corpōe generātis: ita q; de tali tale et o tāto tñ: nisi error aut i potētia ipediat uel p uiaz accidētis alit fiat. S; nāl magn⁹ magnū: et puus puū: et tāc uñ: Lū g fili habuerit i sumo debitas

Capitulum Duodecimum

quantitate et materia et igitur habuit debitam quantitatem prout
natura fecit. Et ita credimus. Idem de qualitate dicentes.
Modi qualitatis sunt quatuor. scilicet. grassities nimia et
extenuata macies. Siccitas squaliditas et equalitas.
Pigredo causatur ex frigidityte et humiditate. Squali-
ditas ex caliditate et frigidityte. Extenuata mati-
es ex caliditate et siccitate. Siccitas ex frigidityte
et siccitate. Equalitas ex omni humore equalitate cuius
modi credimus fuisse corpus. b. virginis. ¶ De membris
dispositio et proportio idem dicimus. scilicet. quod fuit congruentissi-
ma quod probatur ex parte generati. In formatione enim
corporis a generante sic formatur totum a toto: quod a quo
libet parte generantis fit formatio: unde iter generante
et genitum naturam regulariter singulorum membrorum ad
suam est similitudo in forma et figura: nisi per viam accidentis
impediat. In corpore autem dicitur formado nullum po-
tuit iterum impediri: cum scilicet formator existit: et
ideo membra illius corporis fuerunt elegantissime dispo-
sitionis et congruentissime proportionis: ita quod oculi non
fuerunt nimis grades vel parvi respectu aliorum mem-
brorum. Sicut aures generos: brachia: manus: tibie:
et huiusmodi alia: singula erant omnibus alijs congruentia.
Et idem dicitur de membrorum proportionibus. b. virginis ma-
tris eius. ¶ Est quod sit medie stature quod medium tenue
beati. i. quod non sit nimis parvus. i. pusillus nimis ad-
operandum neque nimis magnus in presumendo ultra
vires suas ut superbi gigantes qualitas: ut non ni-
mis pinguis et carnosa. i. delictis affluens et diu-
tius nec nimis macilenta scilicet indiscrete abstinens
de con. distin. v. non mediocriter et distin. xli. quod
quis proportio debita membrorum idest debita
observantia circumstantiarum in operando quod per-
tinet ad prudentiam. Contemperantia quatuor
humorum idest moderata quatuor passionum
scilicet amoris: timoris: tristitie: et spei. ¶ De co-
lore sciendum: quod triplex est coloris diversitas in
corpore humano. In cute. In capillis. In oculis.
Et de colore in cute videtur quod fuerit mixtus ex al-
bo et rubeo: quia sicut auctores medicine dicunt
In cute color ab interioribus duobus accidit mo-
dis. Aut ex abundantia. aut ex qualitate humorum.
Ille est ex qualitate qui est compositus ex albedi-
ne et ex rubore. Alii colores ex inqualitate. Sed
nobilior est color qui procedit ex equalitate humo-
rum. ergo color in ea fuit ex albo et rubeo. Et quia
ista possunt iduci significantie ad pulchritudinem
anime. ideo aliquantulum diffusius dicemus secundum
illud. Lanti. iij. Tota est pulchra. scilicet. in anima et
corpore et macula non est in te. Pulchritudo. n.
attestatur nobilitati et perfectioni complexionis.
Unde cum additione gratie que fuit in summo in
Maria perfectius operabatur. Dicit ergo Alber-
tus ubi supra quod sex sunt colores cutis. Primus
ex albedine et rubedine compositus. Secundus
niger. Tertius citrinus. Quartus glaucus. Qui-
tus solus albus. Sextus solus rubeus. Ille autem

qui est compositus ex rubore et albedine ut dicit
Joanicius est ab equalitate procedens. Omnes au-
tem alij ex inqualitate procedunt humorum. Unde
primus. scilicet. ex albo et rubeo est nobilissimus et cor-
pori eucraticho. i. bene disposito determinatur. Et
a Salicio in propria proplexione posuit. Dicit. n. nigregni
quod corpus eucratichum est ex albo et rubeo mixtum. et sicut
a constantino in pategni. Et hunc concedimus in corpore
beatissime virginis fuisse. Et huius coloris niger sit magis
usui congruus alteri ad videndum: non tamen est magis de-
terminatur corpori eucraticho ad habendum. Color. n.
corporis est principaliter ad corpus proprium venustandum:
et suam complexionem ostendendum. Itaque cum visus delectetur
in pulchro et luce proportionabili. delectabilior et de-
lectosior et ad videndum lumen si est color albus mixtus
cum rubore: quod nigredo. Nec obstat et quod colores
extremi sunt magis sensibili. Illa enim prominentia
sunt respectu alterius videtis: ista autem respectu
habetis. Nam aut ut dicit philosophus magis tendit sibi nisi sit
ebria. Et ideo color corporis magis debet deter-
minari secundum congruentiam sui subiecti: quod respectu alij
viri et de christo filio virginis dicit Lanti. iij. Dilectus meus
candidus et rubicundus. Et in anima quidem color candi-
dus designat puritatem huius doctor. Ruber autem charitatem.
Que virtutes puritas et charitas fuerunt in virgine in
summo. Ea. n. puritate nituit qua maior sub deo
nequeat reperiri secundum Anselmum. scilicet. humana natura. Nam fi-
lius eius deus erat: et ideo maior in eo: quod nec originaliter
de charitate dicit. b. Hieronymus. Tota incarnaverat eam
divinam et ardorem patitur in ea: et ebrietas perfusi amoris
Ignis aut coloris rubi est. et ebrietas ruber facit et
De colore capillorum sciendum ut allegat Alb. Con-
stantinus in pategni posuit tres causas capillorum: om-
nes. Capilli caput custodiunt et defendunt et honestant
quibus si careat homo maxima est inhonestas et precipue in
mulieribus quo ad caput. Et iuxta hoc fecit natu-
ra corpori iuamenta et ornamenta. Quia aut quatuor ma-
sculi barbescunt et non femine: est quia masculi sunt
calidiores: in quibus fumus qui est pilorum na-
tura magis augmentatur: quem quia natura non
sufficit expellere: expellit per duo loca per caput
et barbam. unde fit ut femine calidissime barbesce-
re videantur et econverso in masculis frigidis. unde
non barbescunt eunuchi: quia perdiderunt mem-
bra calidiora. Pili ergo isti facti sunt a natura ut es-
sent iuamenta et ornamenta: Et ex hoc patet quod
tres sunt cause pilorum. Expulsio superfluitatis
fumose in natura: et defensio a calore et frigore: et
ornatus capitis. Secundum autem auctores medicine
quatuor sunt colores capillorum: scilicet niger:
rubeus. glaucus: et canicis. Cum autem glaucus
constet ex humore abundante melanconico. Ca-
nicis autem ex nimia defectione naturalis calo-
ris et ex effectu putridi fleumatis quod plurimum fit
in senibus de his duobus non fit questio sed tamen
de nigro et rubeo. Nam videtur quod capilli ad ostendendum

Titulus Decimusquintus

melliolem complexionem corporis: debeant esse magis rubei quam nigri: quia dicit Salienus. Rubedo attestatur sanguini: nigredo autem melanconice uel colerice complexioni. Ergo cum nobilior sit complexio sanguinea: quam colerica: color attestans sanguini scilicet rubescens: nobilior erit quam attestans colorice ut niger. Ergo nobilior erit rubedo quam nigredo: et sic in nobiliori corpore erit rubedo. Et sic concludit secundum Galienum. quod in optimo complexionato cerebro: capilli debent esse rubei. Contra uidetur quod in corpore eucratice. id est optime complexionato: capilli potius debent esse nigri quam rubei. Et primo quantum ad utilitatem capillorum que est expulsio fumose superfluitatis iuuatiua. Quaecumque autem superfluitas magis est nocua: illius expulsio magis iuuatiua. Sed colericum incensum et sanguineum adustum magis est nocuum quam sanguis non adustus: ergo magis est iuuatiua huius expulsio quam illius. Sed ad istam expulsiorem sequitur generatio capillorum nigrorum non rubeorum: ergo quantum ad illam causam corpus eucratice: magis debet habere capillos nigros quam rubeos. Similiter quantum ad defensionem. Capilli enim nigri fortiores sunt quam rubei. Similiter quantum ad ornamentum pulchrior: est enim et aptior proportio extremi ad extremum quam medijs ad extremum. Opposita enim circa se posita magis elucescunt: ergo supposito colore albi et rubei in cute magis uenustat in capillis nigredo quam albedo uel rubedo. Item quantum ad signatum rubedo attestatur mobilitati et infidelitati. Nigredo stabilitati et firmitati quia respondet elemento quod est terra. unde et Constantinus doctor in medicina de equali complexionem et significatione eius dicit: quod corpus equale neque est multum macidum neque pingue. Color autem eius inter album et rubeum medius. Pili autem in infantia rufi: in pueritia et iuuentute nigri. Et sic esse uidetur contrarietas inter Salienum et Constantinum de colore capillorum in corpore equali: quia Salienus dicit esse rubeum. Constantinus nigrum. Similiter inter illos qui loquuntur de corporis pulchritudine: diuersa sentiunt de colore capillorum unus enim dicit. femineum plene si uis formare decorum. Crinibus irrutilet nitet aux. Uult dicere quod capilli debent esse aurei coloris qui tendit in rubeum. Alter dicit spectandum nigris oculis. Et in canticis ubi describit pulchritudo spiritualis per exteriorum oppositionem dicit Lome eius sicut elate palmarum nigre quasi coruus. Et sic uidetur quod nigredo in capillis pertineat ad pulchritudinem. Item soboles secundum complexionem innatas solet assimilari parentibus et conuerso. Sed genus iudeorum ut in plurimos habet capillos nigros. Et ueronica pretendit nigram barbaram et nigros crines. Ergo et domina nostra habuit

capillos nigros. Concordat aliter istam contrarietatem per istum modum: dicens. Color in capillis immediate significat super dispositionem cerebri. unde optimus color in capillis. debet determinari secundum optimam complexionem cerebri. Optima autem complexio cerebri determinatur secundum duos modos. Uno modo cerebrum est optime complexionatum: quando est optime ordinatum ad actiones uirtutis naturalis: ita quod operationes cerebri maxime ordinantur secundum equalitatem ad operationes cordis et epatis: et aliorum membrorum principalium. Et secundum hoc cerebrum debet esse calidum et humidum. Et ideo capilli in infantibus sunt subrufi. In pueris rufi uel subrubei. In perfectis sunt rubei. Et de huius dicit Galienus supra: quod eucratice corpus habet capillos rubeos. Et ille alius qui habet capillos aurei caloris. Alio modo est cerebrum eucratice secundum quod est optime dispositum ad operationes animales: que proprie sunt in cerebro et mediante spiritu animali qui nascitur in cerebro. Et secundum hoc calidum et siccum debet esse cerebrum: quia illa die qualitates maxime deseruiunt cognitioni. A caliditate enim est uelocitas apprehendendi. A siccitate autem firmitas retinendi. A calore est motus et mobilitas. A frigore quies et immobilitas. Et sic magis congruit perfectioni cerebri siccitas quam humiditas. Et sic nobilior est cerebrum secundum uirtutes animales siccum quam humidum. unde et siccioris cerebri sunt perfectiones sensibus et uigilantis nature. humidioris autem sunt sensu ebetes et multi sonni et profundi. Et secundum hoc Constantinus dicit eucratice habere capillos nigros. Cum autem sint nobiliores operationes uirtutis animalis: quam operationes uirtutis naturalis sequitur quod perfectissimi corporis cerebrum debet esse siccum et calidum. Cum ergo beatissima uirgo habuerit corpus perfectissimum: sequitur quod cerebrum eius fuit siccum et calidum: et per consequens habuit capillos nigros. et cum color oculorum significet super complexionem proprii subiecti: propter hoc cerebro sicco determinabitur color oculorum niger et dominabitur. et a tali cerebro sicco et calido transmittitur spiritus uisibilis ad oculum pauitior et subtilior et fortior. Et simili modo nutrimentum pauitius subtilius et fortius. Paucitas autem spiritus et nutrimenti creat nigredinem ut dicit auctor sed subtilitas est causa nobilioris et fortioris operationis. Et sic tales oculi erunt nigri propter predictorum paucitatem sed clari ores ad uidendum nobiliores propter sensum subtilitatem et nutrimenti puritatem. et sic concludit Alb. quod b. Maria fuit in colore cutis alba et rubea mixtum. In capillis autem et oculis nigra temperata sicut et eius filius speciosissimum credimus coleratus

Capitulum Duodecimum

Quātū āt ad pulchritudinē aīe capilli eius sūt cogitationes: qz sicut capilli a capite: ita cogitationes mēte q̄ ē caput aīe fluūt. de q̄ pōt intelligi illud Oēs capilli capitis uestri nūmerati sūt. i. cogitatōes deo note. Et iste cogitatōens fuerunt nigre plene būilitate. respexit aut humilitatē ancile sue. Can. i. ait ip̄a. Nigra sū. s. f. Vel si fm aliā opi. fuerunt aurei coloris significāt cogitatōes plēas sapiā: q̄ si gnāt per aux̄ luc. ij. Maria āt fuabat oīa uerba hec p̄ferēs i corde suo: ipsa ēt dicē mat̄ agnitōis et sapiē. Oculi significāt itētiōē fm illud. Si oculus tuus fuerit simplex. i. itētiō: totū corp⁹ tuū. i. opus sequēs eo eo lucidū erit. i. vtuosū. Color niger eoz est qz mortificata quo ad mūdū: sed subtile erecta ad deū: ut placeret deo i oibus nō mūdō: iuxta illud odilonis. Ois Marie actio semp̄ intēta fuit dño: uel si fz illuz q̄ ait loqns de p̄chritudine oculorū. radiāt utriqz gemelli luce imagar dīna uel sīderis istar ocellū: tunc claritas oculorū designat intētiōē supnozz: qz optimā p̄tē elegit hic satis congruit illud exēplū de illo deuoto clerico: qui audīēs et dicēs illā āti: Tota pulchra es. orauit ut semel posset uidere eā: non curās d̄ amīssione oculorū ut plēius posset intueri cum apparuit rē.

**De missione filij dei ad Mariam.
Capitulum duodecimum.**

Iesus est demū dei filius ad mariam virginem: vt ex ea carnē assumeret: de qua missione ait ps. centesimosexto. Ostendens eius utilitatem Misit uerbum suū et sanauit eos: et eripuit eos d̄ interitōibus eoz. Missus dicitur dei fili⁹: non qz celū vel p̄m reliq̄t: sed qz carnē suscepit nostraz in qua uisibil nobis apparuit. Et ex hac incarnatione hoc maximum bonū nobis secutū est quia sanauit genus humanum a cecitate. Una enī chatena tenebrarū omnes tenebātur compediti. s. cecitatis errorz: qbus plenus erat mūdus qd̄ ip̄e ihs xps figuratiue ostendit: quādo ceco a natiuitate luto facto ex sputo et puluere: et posito sup̄ eius oculos dixit. Uade ad natatoria siloe qd̄ interpretat missus. Quo facto lotus in aq̄ uisum recepit. Johan. ix. Lutum enī ex sputo signāt mysteriū incarnationis: in q̄ dei filius sapiā tāq̄ salina ex ore patrie p̄dīens: vnita cū puluē nostre mortalitatis fuit. Ponitur sup̄ oculos nostros: cū credimus hoc et loti aqua baptisimi: cū hac fide lumē gratie recipimus. Et crediderūt ait ip̄e dei filius incarnationem. s. oīs fideles: qz tu me misisti. i. incarnari instituisi. Joh. xvij. Eripuit ēt nos de interitōib⁹ idest mortibus nostris. s. de morte inferni: de morte peccati: et de morte corporis. In yltima tamen

resurrectione. In cuius figurā in mundo cōuersatus: tres mortuos suscitauit. Nō enim ait ip̄e Johan. iij. Misit deus filiū suum in mundum ut iudicet. i. cōdemnūz mūdū fz vt saluetur p̄ eū ab his mortibus. Ubi. b. Augu. super Joā. Quātū est i medico saluare uenit egrotū imo et mortuūz suscitare. Sed ip̄e. s. homo se interimūt q̄ precepta medici seruare non uult. Ergo si uis ad uitā igre di Math. xix. tibi patā: serua mādata. s. hui⁹ medici. O quāto desiderio istā missionē antiq̄ p̄es flagitabāt dicētes per Moīse: obsecro dñe mitte quē missurus es. Exo. iij. Sed ecce iā missū et cuz tāta utilitate de uirgine cōceptū: et natū p̄uersatū cultores uince. i. fideles nō solū semel ut iudei eie ctū occidit fz quottidie itēz crucifigūt malis morib⁹ suis: ita iquit apostolus ad heb. vi. Rursus crucifigentes in se ip̄is filiū dei. et ostentui habentes. Videamus āt circa istā missionē tria.

**Primo quare dei filius missus.
Secundo quare ad Mariam missus.
Tertio quare ad vginē missus.**

Quātū ad primū. §. I

I. quare potius missus. i. incarnatus sit filius q̄ p̄r uel spiritus factus qz dicit ps. cvi. Misit vrbū suū q̄ s. est filius suus. Et angelus ad Mariā. vrbū altissimi obūbrabit tibi. i. filius altissimi: qui ē vrbū eius ad heb. i. portāsqz oīa. i. sustētans deo uerbo vrbū sue. i. filio: q̄ est vrbū sua. Et iterum christū dei uirtutem et dei sapiētiam. Ista ergo uirtus. i. dei filius obumbrabit tibi. i. corpus assumet ex te in quo possit lux uideri. Assignat autem beatus Tho. in tertia parte. q. iij. arti. viij. tres rationes conuenientie huius: quare decuit magis filiū mitti. i. incarnari q̄ pater vel spiritus sanct⁹. Primo ex parte unionis. Scdo ex fine incarnationis. Tertio ex occasione nostre perditionis. Quātū ad primū scilicet ex parte unionis satis pater: q̄a conuenienter ea que sunt similia sibi inuicē unīūt. Quis cū oue: hō cū hōīne: bonus cū bono: mal⁹ cum malo in conuersatione sibi unīuntur. Ip̄s autem persona filij qui est uerbū dei: attenditur cōis conuenientia ad totā creaturam: qz uerbum artificis. i. p̄ceptus eius: ē similitudo exēplaris eorū q̄ fiunt ab artifice. ita vrbū dei qd̄ ē eternus cōceptus eius ē similitudo exēplaris totius creature: et ideo sicut per participatiōem huius similitudinis creature sunt in proprijs speciebus institute: sed mobiliter ita per unionem uerbi ad creaturam non participatiuam sed personalem conueniens fuit reparari creaturam in ordine ad eternam et immobilem perfectionem. Nam et artifex p̄r fōmam artis conceptam: qua artificiatum cōdidit ipsum si collapsum fuerit: restaurat. vñd̄ ps. Omnia in sapia fecisti: et apostolus. De⁹ erat i christo

Titulus Decimusquintus

mūdū reconcilians sibi Qd̄ at dixit Math. xxv. Nō sū missus nisi ad oues q̄ pierūt dom⁹ isrl̄. itel ligitur quo ad predicādū 7 miracula faciendum ip̄e i p̄sōa sua: sed q̄ ad saluādū ad oēs missus ē: p̄ suos discipulos p̄dicatur⁹ p̄ orbē. Eūtes ait ite 7 p̄dicate euāgelīū oī creature. i. oī generatōi hōi nū 7 nationi. Reminiscere ait leo papa q̄ erutus de potestate tenebrarū trāslat⁹ es i dei lumē 7 regnū. Pretiū tuū sanguis christi ē qui i vitate te iudicabit. i. cōdemnabit: qui i misericordia te rede mit si uidelz ingrat⁹ fueris tāto bñficio icarnationis: te sibi nō uniēdo 7 icorporādo p̄ dilectionem.

Secūdo pōt accipi rō huius cōueniētie ex sic icarnationis: q̄ ē ipletio p̄destinationis eorū q̄. i. p̄ ordinati ad hereditatē celestem que non debetur nisi filijs secūdū illud ad Ro. viij. Si filij 7 hēdes Et iō congruum fuit: ut per eum qui est filius naturalis: homines participarent similitudinem huius filiationis fm̄ adoptionem sicut apostolus Ro. viij. Quos p̄sciuit hos 7 p̄destinauit p̄fomes fieri imaginē filij sui. Lū ē hō i sapia p̄ficiat que ē p̄p̄ia eius perfectio: put ē rōalis: q̄ p̄cipat v̄z bñ dei a quo oīs sapia hōinū deriuatur: sicut discipulus iſtruitur p̄ hoc q̄ recipit v̄bū magistri. vñ Eccl̄i i. dī. fōs sapie v̄bū dei i excelsis. Jō ad p̄sumatā p̄fectionē hōis pueniēs fuit: ut ip̄m v̄būz dei p̄sonalr̄ hūane nature vniret: vñ si regina austru seu sabba uenit a finib⁹ terre audire sapiāz salomonis puri hōis: 7 plato multas regiōes pagauit ut audiret philosophos de nā rez differētes: q̄to magis fideles debēt cōcurrere cū oī auiditate audire sapiām icarnatā in euāgelijis quottidie resonāre 7 illa seruare. Nā beati q̄ audiūt v̄būz dei 7 custodiūt illud lu. xi. ait ip̄e.

Tertio pōt accipi rō huius congruentie: ex occasione ruine n̄e. i. peccato p̄mi p̄ntis: cui p̄ icarnationē remediū adhibet. Peccauit. n. p̄m⁹ hō appetēdo sciam: ut p̄z ex v̄bis sp̄ntis antiq̄ p̄mittentis sciam boni 7 mali: vñ pueniēs fuit ut per v̄bū v̄e sapie hō reduceretur i deū: qui per iordinatū appetitū scie i cēf sit a deo: hāc rōem tangit. b. Ber. i. sermōe inducens figurā iōne. Nā cū orta tēpestate p̄p̄t euz: 7 sedari n̄ possz: ait ip̄e iōnas. Si pp̄ me tempestas hec uenit tollite me 7 mittite i mare quo facto tēpestas cessauit Jona. interpretat filij columbe 7 si gñificat filiū v̄gis: q̄ colūba dī p̄pter puritatē. Lū igitur cēt orta tēpestat in mari mūdū: seu hūani generis mltorū malorū: q̄ miabant 7 trahebāt ad submersionē iſerni iōas. i. dei filij 7 v̄gis cui attribuit sapia ait p̄ effectū ad patrē 7 sp̄m̄sactū. Ex q̄ p̄p̄t sapiām iordinate appetitā p̄cessit hec miseria 7 afflictio i hūano genē: tollite me 7 mittite i marē. opami mecū ut i mūdū i trās carnē assumā. q̄ facto. i. icarnato cessauit v̄tualr̄ p̄ditio hūana. unō 7 ip̄e ait p̄ Jsaia. me misit dñs. i. p̄z 7 sp̄s ei⁹ scs. Sed cauendū ē ne adhuc iste iordinat⁹ appetitus

sapie tēpestatē 7 p̄ditionē iducat alicui: dicit. i. n̄ mis curiose q̄rit scī: mystēiū istd̄ hūana rōe: cū tñ excedat oēs rōez: p̄p̄t qd̄ Joan. bap̄ p̄stet⁹ ē se hoc nescire: uel nō posse cū ait. Nō sū dign⁹ soluē corigā calciamentū eius. i. explicare uel intelligere modū illi⁹ icarnationis. Calciamentū. n. qd̄ sit de pellib⁹ aialis mortui: designat assūptā n̄am mortalitātē: pes quoq̄ corp⁹ sustentatur 7 discurrit ubiq̄: est diuinitas omnia sustentans 7 per oīa dī scurrens: ad heb. i. portās oīma v̄bo virtutis sue. Quō at sit cōiuncta 7 unita diuinitas hūanitati: non potest a nobis itelligi sed credi. Lorigia igit ē ligatura mystēij icarnationis: quā nullus pōt soluere. i. declarare. Sed credere debet ad Ro. xij. Non plus sapere q̄ oportet sapere sed sapere ad sobrietatem.

Secundo. s. quare. §. II.

missus est ad mariā q̄ m̄lr. i. femina erat. ad Sal. iij. Misit deus filiū suum factum ex m̄l̄e. i. ex femina. Nō. n. dicit m̄lr̄ nisi sexum femineū. nō aut corruptionē. Sz cū sexus virilis sit nobilior sexū femineo videt q̄ potius de sexu masculino obuiet incarnari. Sicut 7 m̄lr̄ p̄ma de viro facta est. Et cum ip̄e dicat celū 7 terrā ego impleo quō in v̄tō vñ femine clausus ē. Sz vt dic. b. Augu. ad voluſianū. hominū iste sensus ē n̄ aliud nisi corpa cogitare valentium quorū nullum pōt esse vbiq̄ totū qm̄ p̄ innūerabiles p̄tes alia alibi q̄ altera n̄cē ē Sed longe aliud natura aīe est q̄ corp̄is. q̄to magis natura dei qui creator anime est 7 corporis nouit vbiq̄ totus esse: 7 nullo contineri loco. Nouit ventre non recedendo vbi erat. Nouit abire non deferendo quo venerat. Et licet dei filius carnem humanam assumere potuerit de quacūq̄ materia voluisset: conuenientissimum tamen fuit vt ō femina carnem acciperet triplici ratione fm̄ beatuz

Tho. in tertia parte. q. xxxi. arti. iij.

Primo p̄p̄t totius nature humane nobilitatōez. **S**ecūdo p̄p̄t veritatis icarnationis p̄firmatōez. **T**ertio p̄p̄t oīs varietatis generatōis cōpletiōem.

Quātū ad p̄mū puenientissimum fuit vt de femina carnem dei filius acciperet: quia per hoc tota natura humana nobilitata est. Unō bea. Augu. in libro. lxxxij. q̄stionum ait: hominis liberatō in v̄troq̄ sexu debuit apparere. Et q̄ sexus masculinus est nobilior seu honorabilior: oportebat eum scilicet dei filium suscipere virum. Sed vt feminei sexus liberatio appareret in hoc mystērio in icarnationis: ideo ille de femina conceptus 7 nat⁹ est quod etiam longe ante p̄dixerat. Hiere. trigeſimop̄mo. c. dicens. Nouus faciet dñs sup̄ terrā. femina circūdabit virum: femina beatissima Maria: circūdabit. i. in v̄tro cōcipiet 7 habebit: non a viro sed a spiritusfacto viro. i. iesum christū

Capitulum Duodecimum

masculum omni gratia et sapientia perfectum Et sicut femina fuit prima causa perditionis humane. f. Eva prima transgrediendo dei preceptum: sic beatissima femina Maria esset prima causa reparationis nostre generando filium secundum Adam: per quem omnes mortui a primo uiuificantur. ¶ Secundo per hoc ueritas incarnationis astruitur. Unde b. Amb. in li. de incarnatione ait. Multa secundum naturam in hoc mysterio: et multa ultra naturam. Secundum enim conditionem nature in utero feminei corporis fuit: sed supra conditionem uirgo concipit: uirgo generauit: ut crederes quod deus erat qui in noua bat naturam: et homo erat qui secundum naturam nascebatur ex homine. i. ex femina. Unde b. Aug. dicit ad uolusianum. Si oporteret deus hominem ubicumque formam matris: non ex materno utero causaret. s. repentinum inferret aspectibus: nonne opinionem confirmaret erroris ne suscepisse uerum hominem crederetur: nullo modo et dum omnia mirabiliter facit auferret: quod misericorditer fecit: nunc uero inter deum et hominem ita mediator: apparuit: ut in unitate persone copularet utramque naturam: et solita sublimaret insolitis et solita solitis temperaret. ¶ Tercio quia per hunc modum completur omnis diuersitas generationis humane. Quattuor enim modi secundum Anselmum inueniuntur generationis seu productionis humane. Primus est sine muliere et uiro: ut Adam factus ex limbo terre. Secundus est sine secula et masculino ut eua facta ex costa peccatoris ad soporati. Tercius modus est communis omnibus alijs naturaliter generatis. f. ex uiro et muliere carnaliter copulatis unde dicitur filij hominum per filij hominum scitote et ceterum i. generati ex muliere sine uiro. Restabat quartus modus generationis. f. ex muliere sine uiro. Et hoc est christi generati ex Maria sine uiro: sed opere spiritus sancti. Et per istum sic genitum reuertimur in terram nostram promissionis fluentem lac et mellem in vitam beatam. In cuius figuram dictum fuit abrahe cui promissa fuerat terra illa et generi suo Generatione autem quarta reuertentur huc. i. per istum quartum modum generandi reuertuntur israelite ad patriam supernam Gen. xv. Non debet ergo contemni sexus femineus: etsi infirmior: quia etsi christus uir: de femina tamen nascitur. Unde b. Aug. i. li. de agone christi ait. Nolite pretereuntes uos uiri qui filius dei uirgine suscepit. Nolite uos contemneret mulieres: quia et christus natus est ex femina. Contemnerunt se ipsos uiri cum effeminati sunt delictis et concupiscentijs insistendo: nil uirile agentes. Contemnerunt se seculi quando linunt facies suas cerusa et purpuris pretereuntes quando de tales fecerit: et cum uirum ornamento uiro uirum. Et sic per quod ad seculum missus.

Tercio declaran. §. III.

dum quare ad uirginem missus est dei filius: quia ad Mariam uirginem dicit euangelista ubi inquit beatus

Bernardus. uirginem memento: uirginem corpore: uirginem talem qualem describit apostolus: uirgo cogitat que domini sunt: ut sit sancta mente et corpore quomodo placeat deo. ¶ Ubi notandum quod que libet uirtus principaliter consistit in mente et uoluntate. unde cum uirginitas sit uirtus seu excellentia uirtutis castitatis: et ipsa principaliter consistit in mente. Qui igitur uel que est uirgo corpore: imunis. f. ab actu uenereo: sed tamen mente corruptus habens scilicet cogitationem et desiderium deliberatum ad perpetrandum actum carnalem quomodocumque. quauis non exequatur opus tale: tamen non est uirgo mente: sed similis diabolo qui cum uirginitate habet infernum. Unde beatus Hieronymus ad eustochium. Timeamus et illam prophetiam: ne in nobis impleatur. et uirgines bone deficient. Obserua quid dicat et uirgines bone: quod ideo dicit: quia sunt et uirgines male. Qui uiderit inquit mulierem ad concupiscendum eam: iam mechatus est eam in corde suo. Perijt ergo et mente uirginitas. Iste sunt uirgines male: uirgines carne non spiritu: uirgines stulte que oleum non habentes excluduntur a sponsio. xxxij. q. v. Si paulus. Qui autem uir uel mulier est uirgo corpore: non tamen habens propositum eam uirginitatem seruandi: sed tempore suo ad statum conjugalem peruenire licito modo et acrum conjugalem exercere. Talis Et si uirgo sit corpore: non tamen habet uirginitatis uirtutem et excellentiam et aureolam que reseruatur habentibus firmum homini propositum. Recuperari tamen potest talis uirginitas que solum mente amissa est per penitentiam et propositum eius. Sed que corpore amittitur uoluntarie: nunquam recuperari potest. unde beatus Hieronymus in dicto. c. si paulus. Audacter dicam: quia cum cetera possit deus. hoc non possit uirginem suscitare post ruinam. Uallet liberare de pena scilicet peccati per penitentiam Sed non ualeat coronare corruptam. i. non congruit secundum gloriam: uel non consuevit secundum Hug. cardinalem. ¶ Erat igitur beatissima Maria: ad quam missus est dei filius et de ea incarnatus uirgo corpore in ipso conceptu: uirgo mente: uirgo et uoto. Nam ut dicit b. Tho. in tertia parte. q. xxvij. arti. iij. Cum opera perfectionis magis sunt laudabilia si ex uoto celebrantur. et uirginitas in matre dei precipue debuit pollere. Ideo conueniens fuit: ut uirginitas eius ex uoto esset deo consecrata. Verum quia tempore legum oportebat generationi insistere tam uirorum quam mulierum: quia secundum carnis originem cultus dei propagabatur: ante quam ex illo populo christus nasceretur: ideo mater dei non credatur atque disponeretur Ioseph absolute uouisse uirginitatem: sed eam in desiderio habuerit: super hoc tamen uoluntatem suam diuino commisit arbitrio: Postea uero accepto sponso Ioseph secundum morem illius temporis: simul cum eo

Titulus Decimusquintus

uotum uirginitatis emisit. Uouit ergo prius sub conditione et non absolute. s. si deo placeret. post q̄ autem hoc innotuit deo reuelante ei esse acceptum: tunc absolute uouit et anteq̄ ab agelo annūtiaretur. Missus est ergo dei filius ad uirginem: ut ex uirgine conciperetur christus secundū illud Isai. vii. Ecce uirgo concipiet et pariet filium. s. p̄manēs uirgo: et uocabitur nomen eius emanuel: quod interpretatur nobiscum deus. i. deus hūa natus. Contrarium sentire et dicere est hereticuz s. q̄ eēt conceptus ex uiro et muliere Maria. Hoc at̄ conueniens fuit. s. christum concipi ex uirgine propter quattuor rationes secundū. b. Tho. in. l. ij. pte. q. xxviij.

Primo ex patris dignitate. **Q**uantum ad pri
Secundo ex filij proprietate. **M**um fuit conueni
Tertio ex assumpta hūanitate. **E**ns christum ex
Quarto ex incarnatōis fialitate. **U**irgine cōcipi
propter patris mittentis dignitatem conseruādā
Lū. n. christus sit uerus et naturalis filius dei p̄is
non fuit conueniens ut alium patrem haberet q̄
dei ne dei dignitas trāsseretur ad alium. Nam si
cōceptus fuisset ex Maria et Ioseph: ut blasphemā
tū perfidii iudei. uel ex alio: ille etiā ex quo con
ceptus fuisset eēt pater eius. Et sic homo diceret
pater filij dei sicut et deus pater quod non uidet
decēs. Secūdo fuit hoc conueniens. s. de uirgine
concipi qua conuenit proprietati ipsius filij qui ē
uerbū dei: uerbū autem absq̄ omni corruptione
cordis concipitur: quinimo cordis corruptio per
fecti uerbi corruptionem n̄ patitur ps. xliij. Eru
ctauit cor meum uerbum bonum. Quia igitur ca
ro sic fuit assūpta a uerbo dei: ut eēt caro ubi dei
conueniens fuit q̄ etiam ipsa caro sine corruptio
ne matris conciperetur. Et sic uerbuz caro factū
est de uirgine Maria ait. b. Berna. **T**ertio fu
it conueniens dignitati humanitatis christi: in q̄
locū peccatū habere non debuit: per quam pecca
tum mundi tollebat: secundum illud Joan. i.
Ecce agnus dei. s. innocens qui tollit peccata mū
di non potuit autem eē: q̄ in natura iaz corrupta
ex concubitu maris et femine nasceretur quis s̄i
infectione originalis peccati. vnde. b. Augu. dicit
Solus ibi nuptialis concubitus non fuit. s. i. ma
trimonio Marie et Ioseph qui in carne peccati
fieri non potuit sine ulla concupiscentia carnis q̄
accidit ex peccato: sine qua esse uoluit: qui futur
erat sine peccato. **Q**uarto propter finem icar
nationis: qui finis ad hoc fuit: ut homines rena
scerentur in filios dei: non uoluntate carnis neq̄
ex uoluntate uiri: sed ex deo nati sunt id est dei v̄
tute. Cuius rei exemplum apparere debuit in ipsa
conceptione christi vñ be. Augu. de sancta uirgi
nitate oportebat caput nostrum in signi miraclo
secundum corpus nasci de uirgine: ut signaret sua
membra nasci de ecclesia uirgine secundum sp̄i

tum nascitura. Apostolus despondi uos: scilicet
fideles uni uiro: uirginem castam exhibere chri
sto. scilicet ecclesiam integram fide et a peccato in
corruptam. Non obstat q̄ Ioseph aliquando di
citur pater christi: ut Lu. ij. q̄ dicit̄ ē pater. i. nu
tricius uel secundū opinionē uulgi.

De angelica salutatione. s. Aue.
Capitulum decimumtertium.

De salutatione facta

uirgini Marie: cum dei filium conce
pit. Aue ei dixit angelus. Mos anti
quissimus est: cum quis amico occurrit uel lram
aut ambasiatam mittit in principio sermonis sa
lutare eum. Hinc est q̄ gloriosus deus mittens nū
tium suum Gabriel. ad annuntiandum mirabile
sacramentum incarnationis fiende in uirgine ai
cissima ipsi deo: salutat eam ex persona ipsi dei:
dicens. Aue. Equidem diuersus modus salutatio
nis usitatur et reperitur in scripturis. uidelicet p̄
aue: per salue: per gaude. Nam dominus iesus re
suscitatus occurrens mulieribus uenientibus a
monumento: et euntibus discipulis nuntiare eius
resurrectionem: salutauit eas: dicens. Aue. Ma
the. ult. et Joab princeps exercitus. Dauid occur
rens amase ut amicum salutans ait. Salue mi
frater. ij. Re. xx. Et iudei qui erant hierosolimis
mittentes litteras eis qui erant in egypto amicis
suis et generis sui salutauerunt: dicentes salutem
et pacem bonam. Angelus autem raphael ingres
sus ad Thobiaz salutans ait. Gaudium tibi sem
per sit. Et primus quidem modus salutationis
conuenit salutatis incipientibus: quia optatur ex
modo loquendi ut sint sic ut: precipue culpe. ab
a. quod est sine et ue: quod importat malum. Se
cundus congruit proficientibus quia optatur sa
lus. i. profectus et infirmitas in uirtutibus. Terti
us ascribitur perfectis. s. gaudere in domino. Et
q̄ hoc non potest esse sine pace mentis que ē cau
sa eius: ideo christus discipulos qui statu tenebāt
perfectorum salutabat per pacem: dicens pax vo
bis. Angelus ergo Gabriel: quia nūtiabat uirgini
in persona humani generis incarnationem: per
quam inchoabatur procuratio salutis humane.
Profectus autem et perfectio nostre salutis post
ea facta est per sacramenta instituta ab eo doctri
nam et passionem. Ideo magis decuit salutatio
ista fieri per aue q̄ per salue uel gaude: hec Alb.
magnus super missus est. Ex hoc autem uerbo
multa mysteria insinuantur. Primo salutationē
mittentis maiestas. Secundo incarnationis et
unionis sublimitas. Tertio humanationis hui
utilitas. Quarto recipientis salutationem sin
gularitas.

Capitulum Decimūtertium

Quantū ad primū. §. I.

Sciendū qd angls Marie dixit aue ex pte ipsius dei. qd vbo seu dictio h3 tres lras inuētes psonas diuine maiestatis. s. patris. f. z. n. Nā pma litta q̄ ē. a. significat spm̄ factū ipse. n. spū̄s fact⁹ ait Gre. amō ē. Secūda lra ē. u. significas psonā filiū qui ē vbu3 patris z q̄i medi⁹. n. sūtu sed nūero it̄ patrē z spm̄ factū. nā tres sūt: ait Joā. i. eplā. i. c. v. q̄ testimoniū dāt i celo. P̄i vbu3 z spū̄s fact⁹. Tertia lra ē. e. z significas patrē. Nā ut dicit Dila. i. li. de tri. Etn̄ tas ē i p̄e: n̄ ita tñ qn̄ fili⁹ z spū̄s fact⁹ ē sit eīn cū eo: s3 qz ei appropat magis: etn̄ iportat qd sine p̄icipio: filius at̄ z spiritus fact⁹ q̄uis nō hēant p̄icipiū huius creationis nec factōis: hnt tñ p̄ncipiū emanatōis: qz emanat filius a p̄e: z spū̄s fact⁹ ab utroq3: z si ab eterno: solus at̄ p̄i est sine aliq̄ p̄ncipio: qz a nullo ipse emanat. Dicit ḡ angel⁹ aue q. d. tota trinitas me mittit ad te: quia z ipsa tota operabit istā incarnationē i te.

Unionis sublimi. §. II.

tas ē hoc denotat. A littera ē pma littera alphabeti i quo oēs scie cōprehendūt. Est pma scō3 oē idioma. Nā3 litteraz hebreaz. quā lram uocat aleph: z grecoz q̄ dicūt alphā: z latinoz q̄ exp̄mūt eā p a. ultima at̄ lra alphabeti scdm latios. ē u. Et. u. adiūgitur z cōiūgit a i vnā dictionē per e. Inter nās intellectuales pma z sup̄ma p̄ncipiū ois creature r sapie est nā diuina signata p a. un̄ ipse deus dicit Apoc. i. Ego sū alpha z o p̄ncipiū z finis ois creature. Ultima autē naturaz q̄ itelligētiam hnt ē nā hūana designata p u. vltimā lram: q̄ nā i supposito dī uir. Lū? dictōis p̄ncipiū ē u: unde z gen. ij. dixit Adā de uxore sua matre oium Eua: hec uocabitur uirago: qz de uiro sūpta ē. Ista at̄ duo nā. s. diuina z hūana: cōiūcta sūt ad inuicē i unitate p̄sone i v̄gine Maria: signata i u: qz sicut ē media iter a z e: sic uirgo Maria ē z dicitur mediatrix hōinū iter deū z hoies: q̄i mediatrix recōciliatrix: qz i ea facta ē talis unio: sicut a z u. littere uniuēt i e: i una dictione. Nulla autē vnio i creaturis reperitur ita sublimis: sed omnes excedit et omnem intellectum transcendit. Ecce inquit propheta ueniet deus z homo. Dicit ergo angelus. Aue. q. d. hoc est quod tibi nuntio qz in te unietur i una persona deus z homo. Naturā. n. hūanā i te z de te assumeret.

Utilitas quoque. §. III.

hic implicatur i Aue. Oēs dī i uersu dicūt. e. ul' a quotquot nascūt ex eua. s. in egressu ex utero matris. Nascūtur enī lugendo. qui ploratus ē scō3 b. Aug. de ci. dei quasi qdam ppheta nostri incolatus designatē ex hoc qz i terrā z uallē lachrymaz z miseriarū itram. Et masculus qd ē iplōa

tu suo nascēs p̄fert a. q̄i dicēs Similis sum adde masculus: miserias inuēras z mortem cui sū subditus deplorans. femina autē in ortu suo ploras. e. resonet quasi diceret. femina sum eue filis cuius miseris z maledictis subgtior. Sed Adam z Eua cum filijs z filiabus suis ab eis mortificati uiuificantur per uirginem matrem: quod significat per medium inter. a. z. e. mediatrix z genitrix uite per filium suum benedictum. Ubi etiam aduertendum qd istud nōmen Eua: si littere ipse econtrario exprimantur secundum ordinem suū sonat aue. q. d. angelus. Ideo tibi dico. Aue quasi tota contraria es Eue. Et hoc est quod cait ecclesia i Imno. sumens illud aue gabrielis ore funda nos in pace mutans nomen eue. Illa enī eua fecit filios suos inimicos dei: z ista nos pacificauit deo. Illa superbiuit contra dominū: filis uolēs esse deo: ista se profundissime humiliauit. uocās se nō matrē domini sicut erat: sed ancillam domini. Ecce ait ancilla dñi. Illa mater cūctorum uiuētū spiritualis iterfectrix: hec cūcto3 mat̄ spiritu alis uiuificatrix. Illa maledicta multipl̄ a deo. hec benedicta in matris utero. Et ideo merito dicit angelus. Aue qd est oppositū eue: v̄sis litteris: econtra. Sciendū etiam qd littera a expressa uoce formatur i gutture: z i gutture cōiter hebreā locutio formatur e. formatur in palato: z i palato grecus sua uerba pronūtiat. u. pronūtiat i labijs ea accuēdo. z latinus in labijs quodāmod loquif. Aptē ergo inquit Aue. q. d. ois ligua tā hebraica q̄ greca z latina te laudat h̄ ois doctrine attestat mysteriū.

Quarto ostendi. §. IIII.

tur ex hoc uerbo singularitas Marie sibi enī soli congruit hoc uerbū aue quod deriuatur ab a quod est sine z ue quasi sine ue. Ne autē impōtat miseriam. Nulla autē pura creatura ē: que sit sine ue nisi uirgo Maria. Notādū igitur secundum Alb. super missus est: qz uirgo fuit sic ue cōit: oibus hominibus cōuenienti sine ue speciali oibus mulieribus contingenti. sine ue particulari omnibus mulieribus seu matribus cōguenti. Et ue quod tangit omnes per peccatū hoies triplex est ut merito dicatur per Jo. i apoca. ter ue ue ue. habitantibus in terra: ex parte. s. corporis: ex pte anime: z ex parte coniuncti. Ex parte corpōis per peccatū incurrit distemperationem: z naturalium appetituum inordinationem. Corpus enī distemperatur in humoribus per nimios labōes z inordinatas passionēs. vñ Seneca dicit qz plures occidit uoluptas q̄ gladi⁹. Itē ue ē p corpōis ad animam rebellionem: qz caro ait apls cōcupi scit aduersus spm̄: tertio per ip̄i post mortē corpōis icinerationē: qz puluis es: z i puluē reuertis. gen. iij. Un̄ z p̄io hōi in persona omnium

Titulus Decimusquintus

istud triplex ue fuit prenūtiatum a domino dicēte: maledicta terra in opere tuo: i. corpus de terra factum. ¶ In sudore uultus tui uelcereris pane tuo: per sudores corpus distemperatur. Spinas et tribulos germinabit tibi terra. s. corporis pūcti ones. s. et pruritus concupie contra spūitū: donec reuertaris i terram de qua sūptus es per incine rationē. ¶ Sed ab isto triplici ue fuit Maria libera et sine eo. Nulla enim inordinatō passionū fuit in ea uel distemperantia humorum ex opere inordinatōne que ordinatissima fuit in omnib⁹. Et represso et extincto in ea fomite concupie: Nullus etiam primus motus ad peccatum seu contra spūitum fuit in ea. Unde dictum fuit de ea. in figuram. Ipsa conteret caput tuum. Genesio tertio. Caput serpentis antiqui: sunt primi motus peccati quibus ipse insidiatur anime. S; uirgo Maria contriuit ex toto extingues incinerata post mortem non fuit sed glorificata in corpore regnat cum filio. Unde. b. Augu. putredo et uermis sunt obprobrium humane cōditionis a quo Marie natura excipitur: quā de ea iesus assūpsit se probatur. Ex parte autem anime triplex ue omnes incurrimus: ue erroris: ue doloris: et ue pudoris. Errare est aliud pro alio putare. s. falsum. p uero malum pro bono. Isa. liij. Omnes q̄si oues errauimus. b. Aug. Error non est in natura hōis instituti: sed pena damnati. i. puniti a deo per peccatum. Errauimus i rationali triplr. s. in eligēdo in discernendo. et in exequendo prouer. Errant q̄ operantur malum. Primum q̄ occurrit in agendo est finis. Omne enim agens agit propter finē inquit philosophus. finis autem habet rationē boni. Nemo enim intendens ad malum operat. Sed istud bonum quod quis intendit in operando est aliquando uerum bonū: ut opus uirtuosū aliquando apparens bonum sed non uerum bonum: ut opus uitiosum: auaritia enim intendit i suo opere bonū utile lucri: sed quia postponit salutem anime: obseruationem diuini precepti prohibentis illicita lucra: ideo non uerum bonū eligi sed apparens et falsū. Luxuriosus eligit bonū delectabile carnis contra uirtutem castitatis: est mans tunc illud maius bonum q̄ castitatem et sic errat. Sed seruus dei eligit bonum honestatis q̄ est uerum bonum deo acceptum: opus. s. uirtuosum istud uel illud. Istud ergo ue erroris de quo Isa. v. dicitur. Ue qui dicitis malum bonū et bonum malum. frequenter omnes incurrit: s; Maria sine isto ue fuit. Optimam enim partem sibi elegit Maria in omnibus Lu. x. Unū quippe sci mus pro certo inquit odilio in sermone: q̄ omis Marie actio semper intenta fuit in domino. ¶ In discernendo erramus. Non enim suffic eligē bonum finem in opere nostro: sed etiam debita media perueniendi ad illum finem querere. Un

dictum fuit chaym fm aliā trāslationē. Si recte offeras et nō recte diuidas peccasti. i. si itendas et facias bonū opus et non obserues debitas circūstantias: que sunt diuerse: ut debitum locū tēpus modum: et huiusmodi peccatū incurritur. Bonū est enim dare elemosinā ppter deū. Sed dare nō indigenti uel ei qui abutitur et huiusmodi nō est bonum. Et illud ue etiam frequēt. incurritur d̄ q̄ potest itelligi illud Math. xviij. ue mūdo a scandalis. Quia. n. hōies i operibus suis nō obseruāt debitas circūstantias: ideo sequūtur multa scandala. S; aue. i. sine isto ue fuit Maria q̄ sēp opata ē cōsilio manū suaz. puer. uli. i. i operibus suis cōsiliū habebat: discernēdo debitas circūstantias. ¶ In exequendo erramus nō opando et executōi mādādo: uel tarde quod rō decreuit fieri dū ex negligētia uel pigritia. cū tñ ut ait phīs in ethi. oportet cōsiliata ueloci exeq. Et istud ue i currim⁹ frequētissime non exequendo que cognouim⁹ et deliberauimus facere. Et ne dissolutis cōde Ecclī. qui. s. non uiriliter exequūt qd̄ itendunt. Sed aue. i. sine isto ue fuit Maria: vnde concepto filio cū audisset Elisabeth grauidam. Logitas illi seruire i ptu. Exurgens habūt in montana cū festinatione ad domū zacharie Lu. ij. Omnia hec pertinent ad prudentiam: qua plenissima fuit: Unde de ea canit ecclesia. Quo progredieris vgo prudentissima et.

Secūdum ue est do. §. v

loris cōe omnibus in concupiscibili Ecclā. Luncti dies eius laboribus et erumnis pleni sunt ps. xvij dolores inferni circūdederunt me. Item tribulationem et dolorem inueni. Et quis est ille qui vnq̄ euaserit istud ue. Sed quomodo dicimus de uirgine de isto ue. Huc idest sine ue doloris. Cum ut dicit damascenus: dolores partus fuerūt ei re seruati in passione fili: tunc enim animam eius pertransiuit gladius: ut predixerat Simeon. Et ibi dolores ut parturientis utiq̄ ex his que dicit Seneca probatur fuisse sine eo: dicit enim q̄ sapiens non turbatur uel contristatur quicquid acciderit ei. Et hoc sic probat. Validius est quod ledit eo quod leditur. Nequitia autem non est fortior uirtute sed infirmior. Non leditur autem q̄ nisi a malis. Ergo non leditur sapiens: dolor aut est de lesione. ¶ Item alia ratione. Diuinitati nō nocetur. Sed omnis sapiens participatione deus est: ergo sapiens non nocetur. Dolor at est de lesione. Dolor at est de nocumēto. ¶ Item tertia ratione sic probat: Omnis iniuria est alicuius rei. que perdi potest. Sapiens autem nihil potest perdere: omnia in se reposuit. ¶ Nihil credidit fortune: bona sua habet in solido. Nihil autē cupit fortuna quod non dedit. Nulla ḡ turbatio cadit i

sapientem. i. uirtuosum: hunc enim appellat sapientem. Sed omne ue. doloris est turbatio: ergo ue non cadit in sapientem. Virgo autem Maria pculdubio fuit omni sapiente sapientior 7 perfectior: ergo in ea non fuit ue doloris. Et hoc utiq; uerum est. q̄tum ad rationem fuit in omnibus sup omnes potentias suas ordinatissima: ratione superiore semper dominante: inferioribus uiribus. Unde quicquid doloris sustinuit in corpore secū dū sensualitatem ut in passione filij: maximuz totum cessit ei in mām amoris 7 gaudij fm rationē. Et sic in ea dolor maximus in passione filij secū dum sensitiuam nunq̄ contrarius fuit gaudio rationis: quod habebat ex cognitione q̄ ex passione filij sequebatur dei honor: ex redemptione humani generis. Sine ue. ergo doloris in ratōe fuit. Quā uis autem in ceteris sapientibus 7 perfectis uiris hoc aliquādo fuerit: ut. s. fm rationē non habuerint turbationem uel dolorem in aduersis: non tamen ita uniuersaliter quin aliquando turbat⁹ fuerit 7 offuscatus oculus rationis. Et si non excecatus. **T**ertium ue. s. pudoris incurrit homo per peccatum. Nam in statu innocentie dicit⁹ Sen. iij. q̄ erant nudi ambo. s. Adam 7 Eua 7 non erubescabant. Sed post peccatum uidentes se nudos erubuerunt: unde propter pudorem fecerunt sibi pizomata ad cooperiendum ignominia suā. Est autem erubescencia timor de turpi presēti ul preterito: cui omēs subijcimur: q̄ oēs facimus 7 fusione digna. ps. xliij. Tota die uerecundia mea contra me est. Sed ab hoc ue fuit inuūis ygo Maria: q̄ nihil turpitudinis unq̄ gessit uel in se hūit nihil inordinationis. Quā autem Ambro. dic⁹ d ea q̄ erat intentā operi: uerecunda sermone: uult dicere q̄ in exteriori conuersatione ostendebat uerecundia: ostendens necessariam maxime iuuenib⁹ 7 mulierib⁹: nō q̄ rō eam argueret de aliqua turpitudine presēti nil preterita. **E**x parte pūcti. i. aie cū corpore repitur in hūano genē triplex ue. s. ignorātie culpe 7 pene. Ignorātia magna est i omnibus. Nescit enim homo finem suum. Eccl. ix. quo ad corpus 7 quo ad aiam: nam ignorat dies mortis sue: 7 quo perget: ad penam uel gloriam. Et i uita ut dī Eccl. ix. Nemo sit utrum odio ul amore sit dignus. i. sit in gratia dei uel nō. Sed beata uirgo Maria ab isto ue fuit libera: quia certa erat non solū q̄ gratiam dei habebat: sed etia q̄ plena gratia angelo sibi nuntiante qui mentiri nō potest. Sciuit enim per reuelationem diem mortis sue: 7 q̄ maximam gloriam consecutura esset. **U**e culpe est triplex quia culpa originalis: culpa mortalis: 7 culpa uēialis de primo Diere. xv. capitulo. Ue mihi mater mea quare genuisti me uirum rixe. Ex conceptu enim contrahitur originale cum quo nascimur: cum rixa carnis 7 spiritus: 7 ab hoc fuit libera beata Maria quia

concepta in eo ut ceteris sanctis nata sine eo sanctificata in utero. Neq; enim festis laudibus celebratur. s. natiuitas eius: si non sancta nasceretur iquit beatus Bernardus in sermone. Et si aliq̄ sancti ut Joannes baptista et Hieremias fuerunt in utero sanctificati: sed non in tanta copia gratie: nec ita cito. Nam infusa anima in corpore pie cre di potest: q̄ eadem die fuerit ab illa culpa emūda ta. Ad quod facit quod ait ps. loquendo de sanctificatione tabernaculi altissimi. quod tabernaculum nulli dubiuz fuit beata uirgo. Adiuuabit eam deus mane diluculo: adiuuit dando ipsi uirgini gratiam adiutricem ad uincendum ex omni parte peccatum. Mane id est in principio sue animationis cum recipit animam cum luce intellectus: diluculo id est q̄ citius. **U**e culpe mortalis actualis plurimi incurrunt quod nisi emundetuz per penitentia 7 peccatis cessādo sequitur aliud ue eterne damnationis de quo potest illud Apo ca. exponi unum ue abijt ecce aliud ue: ue ynum est culpa que abijt moriēdo quia cessat q̄s peccare. Sed sequitur ad illud ue eterne damnationis 7 potest dici illud ps. Tu. s. deus pfregisti capita draconum in aquis. Capita draconuz sunt septē uitia capitalia. Unde 7 Joannes in Apoc. uidit draconē q̄ insidiebatur mulieri habere septē capita: Hec capita confringuntur in aquis gratia rum que fuerunt in Maria plenitudine. ut de ea possit illud intelligi Sen. i. Congregationesq; grā ruz appellauit Maria: producto hoc nomie nō correpit prolato secundum litterā. Maria enim ut ait beatus Hieronymus plenitudo gratie se in fundit. fuerunt septem capita draconum. id est uitia capitalia confracta in Maria: 7 quo ad se ipsam: quia nullum eorum habuit: 7 quo ad nos suo merito et exemplo ac filio suo. De septempli ci ue peccati mortalis dicit⁹ Isaias ca. i. Ue genti peccatrici populo graui iniquitate: semini nequā filijs sceleratis: dereliquerunt deum: blasphema uerunt sanctum israhel: abalienati sunt retro: sū In qua auctoritate notantur septem capitalia uitia quibus debetur ue eterne damnationis a quibus omnio fuit Maria libera. Et ideo bene ei dicitur. Aue id est sine ue huius. Primum est uitium gule. Et huic dedita gens dicitur peccatrix: quod importat habitum permanentem. Nulluz enim uitium est in nobis ita permanens ut gula habituatū quasi in nobis 7 q̄ citius exerceatur. Nam puer totus est gule deditus. Et quis est ille qui ultra metas necessitatis non rapiatur in cibo 7 potu. Quod cum mortale est preparatur ei ue eterne damnationis secundum illud Isai. v. Ue qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandaz rē. Ad hoc Maria beata libēa fuit. Scōz cā put draconis est accidia: hic est pplus grauis iniquitate. Nam accidia aggrauat animam ut nil boni

ph. x. l. q̄ in uentre fu
istū stissimū ant infu
one me sin ipā bñā aīa. ut ait
fo. ue. ut in corpore mātō p x̄
uigilā singlā. ut ē opio co
muyō.

Titulus Decimusquintus

agere libeat. Sed ue dissolutis corde dicitur Ec-
clesiastici. ij. Tertium caput est luxuria. Et hec
est semen nequam: quia nequiter effundit semen
Sed ue qui opulenti estis in syon: qui lasciuitis i
stratis uestris. hētur amos sex. Quartum caput
ē auaritia. Et dediti huic uitio sunt filij scelerati
Auaritia enim nil scelestius. Sz ue his qui cōgre-
gant auaritiam inquit propheta. Quintum ca-
put est superbia. Et hī sunt qui dereliquerūt de-
um. Per nullum etiam uitium recedit quis a dō
et bellat contra cum sicut p supbiam. Sed ve co-
rone superbie scribitur in Jsa. c. xxiij. detracta ē
eni ad inferos superbia tua. Sextum caput ē ira:
per hanc homines pessimi blasphemauerunt sā-
ctum isrl. Sed dicitur Eccl. ij. Ue his qui perdi-
runt sustinentiā id est patiētiā uicti ab ira. Se-
ptimum caput est inuidia. Inuidi autem ab aliēa
ti sunt a deo retrosum. Deus omnia sua bōa cō-
municat: inuidus autem dolet q aliquis extra se
habeat bona unde alienus a conditionibus dei.
Sed dicitur in epistola iude ue his qui abitiunt
in uiam chalm 7 chore. Jud. ij. Hi ex inuidia mo-
ti sunt primus contra abel alter contra Moysen
Ab omnibus his fuit libera Maria. Naz ab
stinētie dedita ut ostendit. b. Amb. Ab accidia
libera cuius spīritus exultauit semper in domo
operata. A luxuria aliena qz uirgo. Auaritie ne-
scia: que omnia sua communicauit pauperibus
Contra superbiam humillima: quia respexit hu-
militatem 7c. Nil in ea ire: que inter omnes mīl
ut in passione filij. Inuidia nunquam in ea que
salutem omnium semper optabat. De ue cul-
pe uenialis cui debetur pena purgatorij si nō pur-
gatur. potest intelligi illud michē pphete. ij. c.
Ue uobis qui cogitatis inutile. Nam cogitatōes
inutiles communiter sunt uenialia peccata. Sed
ab omni culpa actuali mortali 7 ueniali fuit libe-
ra uirgo maria: de quibus loquitur. b. Aug. cum
ait in li. de natura 7 gratia. Lum de peccatis agit
nullam prorsus uolo de ea haberi mentionē. Ea
excepta omnes sancti 7 sancte cum uiuerent cum
Joa. euange. sanctissimo dicerent. Si dixerimus
quia peccatum non habemus actuale. saltem ue-
niale perpetratum: ipsi nos seducimus 7 ueritas
in nobis non est. Ue tertij. f. pene est cōseque-
ns ex peccato: penitudo quia conscientia remordet
de malo. Juxta illud. b. Augu. in li. cōfess. Iusisti
domine 7 sic est ut omnis inordinatus animus ip-
se. f. ibi pena sit 7 philosophus in ethico. Omis
malus impletur penitudine. Uel etiam ue pene:
est inclinatio ad alia mala perpetranda. vñ Sre.
peccatum quod per penitētiā non delet mox
suo pondere ad aliud trahit. Et licet per baptis-
mum fomes peccati. i. inclinatio ad malū minu-
atur: ut non dominetur. non tamen extinguitur
quin incitamentum ad illud sepe exurgat. De q

ue pene potest intelligi illud Mich. Ue eis quo-
niam recesserunt a me. f. peccando. Sed ab huius
modi fuit immune. b. Maria: quia cum nullū
commisisset peccatum. non habuit penitudinem
de eo. nec aliquam inclinationem ad malum. To-
ta pulchra es de ea dicitur in canticis. iij. capitulo
et macula non est in te. Aptē ergo ei dicitur. Aue
i. sine ue ignozātie culpe 7 pene pēdictis.

Fuit beata maria. §. VI

sine ue quod contingit omnibus matribus. Unde
dominus iesus: ue pregnantibus 7 nutritibus.
Math. xxij. Est autem istud ue triplex in matri-
bus. f. damnicentis: indigentis: 7 afficientis.
Dammum autem triplex incurrit femina cu3 ma-
ter efficitur. f. quia in pceptu perdit uirginitate3
thesaurū irrecuperabilem. Post conceptū3 venu-
statē 7 sāitatē. Nō. n. mulieres grauide appēt ita
pulchre ut prius nec sane: quia subijciunt mltis
alterationibus propter conceptum: In partu au-
tem perdūt hominū societatem. Non enī3 pos-
sunt uiri accedē ad eas: sed ab h' mōi fuit libera
uirgo maria. Nam in conceptu non amisit virgi-
nitatem sed aucta est puritas eius. Rubum quem
uiderat moyses incombustum conseruata3 agno-
uimus tuam laudabilem uirginitatē dei genetrice
canit ecclesia. Pulchritudinem non minuit ex cō-
ceptu: immo ita est adaucta pulchritudo eius q
Joseph non cognouit eam donec peperit filiū: qz
ut dicit gl. tantus splendor tāta pulchritudo exi-
bat ab ea ut facie ad facie3 non fixe posset aspi-
cere in eam: 7 merito qz splēdor etne glie erat in ea
Nec tamen hoc alijs appebat. In ptu non perdi-
dit hominū societatem sed pastores eam uisitā-
runt et paulo post reges tharsis sancti magi. Item
matres incurrunt ue indigentie. Nam ad p-
cipiendum indigent compare. i. uiro ex quo con-
cipiant. Post conceptum egent quiete: In partu
obstetricatione. Sed ab huiusmodi ue: libera fu-
it beata maria: quia non ex uili semine sed misti-
co spiramine uerbum dei factum caro est de uir-
gine maria. Quod enim in ea natum est. inq̄t an-
gelus. i. conceptum de spīritu sancto est. Mathe.
i. id est opere spīritu sancti. Non eguit quiete: qz
non ex eo debilitata sed roborata fuit. unde 7 su-
bito abiit in montana ad uisitandum elysabeth
7 seruendum ei in partu eius ut dicit hiero. nul-
la enim obstetrix: nulla obsequia mulierum. Jsa-
ias germinans germinabit. f. uirgo pariet letabū-
da. i. laudans circūstantibus angelis 7 canentib3
gloria in excelsis deo. Tercio matres incur-
runt ue afficientie: quia afficiuntur in conceptu libidine
importando in uentre grauedine: in partu maxi-
mo dolore. Sz beata Maria sine huiusmodi ue
fuit. Nam concepit sine libidine. Unde angelus.

Uirtus altissimi obumbrabit tibi: id ē refrigeriū prestabit: vt sine ardore alicuius libidinis concipi as. sine grauamine filium in ventre portauit. Ista ias. Ecce dominus ascendet super nubem leuem. Nubes est virgo Maria que grauamen in portādo non habuit ⁊ ipsa sola peperit sine dolore saluatorem seculi.

Aue quod ē speci. §. VII. ale feminis ē triplex. s. sterilitatis in virginib⁹ subfectionis ⁊ corruptionis in coniugatis: desolatiois in viduis vt de se patet. Sed beata Maria i quo libet statu fuit sine tali ve. Nam virgo fuit cum fecunditate diuine plis. Coniugata fuit sine corruptione: quia ipsa cum sponso in virginitate pman sit libera: ab eo quod de alijs dictum est feminis. Sub viri potestate eris. Gen. iij. Non enī fuit sub dita Ioseph: sed ipse ei: quia ⁊ filius dei subditus erat ei. Vidua postea: sed non desolata: sed filio naturali associata ⁊ post mortem eius filio adoptiuo Joanni. Ergo aue. i. sine omni ve.

De nomine virginis. Capitulum. XIII.

Nomen uirginis Maria. Luce. j. Hoc autem ppriū nomen virginis: angelus in salutatione reticuit sed ecclesia addidit. In quo posset videri alicui erratum: vel ab angelo nomē ipsum omittendo cum tamen in salutatione soleat nomen salutari exprimi: vel ab ecclesia non videtur recte factus addēdo verbis sacre scripture cū dominus mandauit in Deus. Nō adde ris verbis his quicq̃ nec minueris. Et Joan. apocal. vltimo ait. Si quis apposuerit ad hec. s. vba apponat ei deus has plagas: que. s. sunt in libro isto. Sed ad hec responderetur q̃ a nullo erratum est sed rectissime factum. Angelus enim dignissime salutando noue dignitatis nomie salutauit: vt p mutationem nominis: mutatio status figuraret: ⁊ eminētia dignitatis. Qñ enī quis assumitur ad magnam dignitatem: mutat nomen: vt patet i papa: quod ⁊ dominus Iesus fecit de Pe. d. Tu voca. Cephas. i. Petrus. Angelus ergo de pprio nomine quod est Maria: mutauit nomen: d. gratia plena: hoc autem nomen quod est gratia plena: huius circūlocutio ē tantū ppriū nominis beatissime virginis ⁊ persone ipsius: quod nulli aliq̃ conuenit pprie nec deo nec creaturis: sed qd plenitudo gratie intelligitur susceptiue. Constat enim q̃ deus non est gratie susceptiuus sed datiuus. Nulla autem pura creatura est plena gratie susceptiue ppterq̃ beata virgo: que tantum suscepit: q̃ pura creatura magis recipere nō potuit. Unde hoc ita ei propriū fuit: q̃ nulli aliq̃ conuenit. Jō an

gelus hoc ei nomen imposuit: d. gratia plena. Ecclesia tñ addendo ad gratia plena Maria non errat vel indecenter agit: quia non apponit ad vba scripture aliquid falsum vel contrariū ei. quod phibet per auctes supra inductas: naz per id quod dicit cum angelo gratia plena: quod nomen expmit suam dignitatem: ⁊ per quod addit Maria: intendit eam inclinare ad nostram necessitatem subleuandam. Ipsa enim que est gratia plena per influentiam diuine bonitatis: data est nobis stella maris: que est interpretatio Marie: vt eius plenitudo gratie in nobis suppleat defectum culpe in via: Et ipsa stella in firmamento glorie fixa: nos naufragos de statu miserie traducat ad portū salutis eterne. Et ideo apte dicitur. Ave Maria. Nomē vginis inqt euāgelista Maria. Nō i datio dic. Nomē vginis: sic dixit de Ioseph. Qui nomen ēat ioseph. Nā Ioseph ex spōsalib⁹ cū Maria: acquisitum est sibi ⁊ datum augmentum virtutis. Sed in genituo dicitur nomen virginis Maria: que significat possessionē: non enim tunc ei datū fuit vt esset stella maris: sed iam possedit: ⁊ i hoc nata fuit vt omnes illuminaret pcedentes ⁊ sequētes: quia nisi per fidem verbi incarnati vel incarnandi de hac virgine explicitam vel implicitam: nulli salus extitit. Satis verisimile est: q̃ cum mulieres non circūciderentur sed mares: i qua circūcisione octaua die natiuitatis sue celebrata iponebatur ei nomen: feminis ipsis die sue natiuitatis nomen imponeretur. Et sic die qua nata est iposum est ei nomen Maria a parentibus secūduz angelicam reuelationem de qua stella oriunda pphetauit Balaā: dicens. Orietur stella ex Jacob id est virgo Maria ex genere Jacob: numeri. xx. iij. Et in festo natiuitatis eius canit ecclesia. Stella Maria maris hodie pces. ad or. Recte igitur nomen virginis Maria. Noia enī imponunt rebus fm pprietatē eaz. Et quia virgo ista habz similitudinē ad pprietatem stelle maris: ideo nomē eius Maria quod interpretatur stella maris: vt declarabitur: ideo nomen eius Maria. Ubi tria notantur circa hoc nomen.

Primo nominis interpretationez explicandam. Secundo nominis derivationem adaptandam. Tercio nominis litterationem appropriandam.

Quātum ad primū. §. I.

sciendum q̃ maria iterptatur domina vel illuminata seu illuminatrix. Ac etiam stella maris s. b. Hieronymū i libro interpretatōnū. Ipsa enī domina oim: cum filius eius sit dñs vniuersorū. Ipsa illuminata a deo. vt luna a sole ⁊ plena oim illuminationū celestium. Ipsa illuminatrix omniū electorum: vñ cauit ecclā. Solue vincla reis: pfer lumē cecis: merito. s. ⁊ interuētū. Stella q̃ maris. Ave maris stella ei dī: ⁊ sup hac iūptatiōe alijs omiffis

Titulus Decimusquintus.

diffusi tractemus. Unde. b. bernardus super missus ē. Loquamur de hoc noīe Maria: quod iterpretatur stella maris: et matri virgini valde cōuenienter adaptatur. Ipsa siquidē syderi cōuenientissime cōpatur: quia sicut stella sine sui corruptione p̄fert radiū. Sic vgo maria sine sui violatione edidit filiū. Nec syderi radius suam iminuit claritatē: nec filius Marie ei suam integritatē. Ipsa namq; est nobilis illa stella: orta ex Jacob: cui⁹ radius totū orbē illustrauit: cuius splendor etiā prefulget in supernis: in inferos penetrat: terras etiā perlustrans et calefaciens mentes: magis q̄ corpora: fouet virtutes et excoquit vicia: Ipsa siquidē preclara et eximia stella: super hoc mare magnū et spatiosum necessario eleuata: micans meritis: illustrans exemplis. O quisquis intelligis in huius seculi p̄fluuiō magis inter p̄cellas et tempestates fluctuare: magis q̄ per terraz ambulare: ne auertas oculos ab huius seculi syderis fulgore: si non vis obrui procellis. Si insurgant vēti tentationū. Si incurras scopulos tribulationū: respice stellā: voca Mariā. Si iracundia: aut auaricia: aut carnis illecebra nauiculam cōcusserit mentis: respice ad Mariam. Si criminum imanitate turbatus conscientie feditate confusus: iudicij terrore baratro desperationis incipias turbari vel absorberi et tristari in periculis in angustijs: in rebus dubijs Mariam cogita: Mariam inuoca: non recedat ab ore: non recedat a corde. Et vt impetres orationis eius auxilium: non differas conuersationis eius exemplum. Ipsam sequens non deuias. Ipsam cogitans non erras. Ipsa tenente nō corruis. Ipsa protegente non metuis. Ipsa duce nō fatigaris. Ipsa propitia peruenis. Et sic in temet ipso experiris quia nomen virginis Maria: id est stella maris. Conuenientius autem dicitur virgo Maria stella maris: et ei assimilatur: propter vi consideranda in stella illa: videlicet substantiā: quantitatem: qualitatem: situm: statū: et effectū. Et quantum ad substantiam stella illa celestis in corruptibilis: et origo lucis que tamen conueniunt et alijs stellis. Sic virgo Maria fuit celestis cōuersatione: vt completius dicere posset cum apostolo. Nostra conuersatio in celis est: ad Philp. iij. Incorruptibilis fuit mente et corpore. Nam vt dicit Anselmus. Ea puritate deuit vt niteret: qua maior sub deo nequeat reperiri. Origō fuit lucis. Nam vt canit ecclesia. Angelus consilij natus est de virgine. Sol de stella qui illuminat omnem hominem venientē in hunc mundū. Quantum ad equalitatem: stella illa est superior: clarior: et vtilior: quia est in supremo poli: ideo superior: et beata Maria est superior omnium sanctorum et angelorum: deo propinquior: clarior est virginitate. Et etiam beata Maria stella semper rutilans: semper clara in fide fuit. Omnes alie stelle:

id est apostoli et Marie ceciderunt amittentes lumen fidei diuinitatis Christi: ipsa nunquā in passione eius. Utilis est valde stella maris secunditate. Et quis sanctus vel sancta vtilior nobis hac vrgine: que nobis genuit deum pariter et hominem omnium saluatorem. Quantum ad quantitatem stella maris est minima in apparentia nobis: sed maxima in seipsa. Sic beata Maria maxime in sanctitate in se: sed minima in sui mente. propter maximam humilitatem: quia respexit humilitatem ancille sue ait. Luce. j. capitulo. Humilis in corde totū deo tribuens. Humilis in ore seu locutione: cuius signum rarissima et breuis locutio eius. Humilis in opere seruienti cognate in partu loco ancille ipsa que erat domina angelorum. Quantum ad statum: status stelle est quasi sine motu: quia est vicina polo: ita modicus est circuitus ei⁹ vt videatur non moueri. Est sine occasu quia nō occidit nobis vt alie stelle: et siñ errore. Sic beata Maria est sine motu inconstantie nūquā turbata. Nam q̄ dicitur turbata in sermone angelī: nō fuit illa turbatio ire sed admirationis in tanta laude ex humilitate. Sine occasu fuit alicuius peccati. Nam etsi septies in die cadit iustus: vt ait Salomon: prouerbiorum scilicet venialiter: et igitur in die gratie remanens: hec nunq; cecidit. Fuit si ne errore ignorantie eorum que pertinent ad salutem: vnde et dicitur mater agnitionis Ecclesiastici xxiij. Quantum ad effectum stella illa attrahit ferrum ad calamitatem: sua luce nautas dirigit et est contra aquilonem. Et beata Maria per in sertam sibi misericordiam attrahit peccatores ad celum per penitentiam quam eis procurat. Naufragantes in pelago huius mundi ad portum salutis dirigit. Unde canit ecclesia. Ad te pia suspiramus. Si non ducis: deuiamus. En ad te confugimus. Est etiam contra aquilonem id est contra diabolū nobis aduersantem. Juxta illud Hier. j. Ab aquilone pandetur os malū. Sed tu nos ab hoste protege: et in hora mortis suscipe ei dicimus. Quantum ad situm dicit Exastenes: q̄ est vna stella ifima que polus appellatur: per quē locum mūdus ipse extimatur versari. Quod nulli pure creature videtur potius conuenire: q̄ beate Marie scilicet mundum circa ipsam versari. Ad ipsaz enim respicere videntur vniuersi superi vt restaurent. Inferi vt de libo liberentur. Qui in mōdo sunt: vt iustificentur. Qui ante nos fuerit p̄phe vt virificentur in suis prophetijs de incarnatione filij. Qui in p̄nti sunt vt subleuent a tantis miserijs. Qui futuri sūt: vt saluentur. Dicitur autem stella maris et non stella celi vel nautis maris: quia existens ipsa in statu celestis patrie vt stella in celo: et non in pelago in quietudine pleno vt nauis dirigit nos in statu vie qui sumus in mari: et ideo stella maris non celi.

¶ *Quintus ad secundus. §. II.*

principale deriuatur hoc nomen a mari. Et hoc aptissime: quia sicut omnia flumina in mare intrant: et mare non nedundat Eccl̃a. j. ita in maria omnes aque gratiarum que fuerunt in alijs sanctis vt fluujs: intrauerunt in Maria virgie: et tamen istud mare plenum omni gratia non redundauit: excedens terminos suos in aliquam elationem vel iactantiam. Unde et beatus Hieronymus in sermone. Leteris sanctis per partes collata est gratia. Marie vero plenitudo gratie se infudit. Mare autem dicitur quasi amarum fuit autem beata Maria mare amarum in conuersatione amara scilicet perfecta sensuum mortificatione. Nulla enim pura creatura mortificauit ita sensus suos ab omni vanitate et curiositate vt ipsa. Cum tamen: vt dicitur Eccl̃a. j. nunq̃ satiabitur oculus visu nec auris auditu. Et sic alijs sensibus erga sua obiecta. Et inde mors peccati intrauit per fenestras nostras sensuum: quia non clauduntur vt oportet: vnde et beata Maria assumulatur mirre amare: que preseruat a corruptione: quasi mirra electa ait ipsa dedi suauitatem odoris. Ecclesiastici. xxiij. Maria vero mare amarissimum fuit in passione filij. Nam vt ait Damascenus. Partus dolores fuerunt ei reseruati. In partu igitur naturali peperit sine dolore saluatorem: immo cum summo gaudio. Sz in partu spiritali: cum scilicet parturiuit nos deo: attendite et videte ait si est dolor sicut dolor meus tren. j. Sicut ergo ex primo partu dicitur Maria quasi stella maris: qui sicut sydus radij profert: virgo filium pari forma sine dolore sine corruptione. Sic in secundo partu dicitur Maria mare amarum: vbi scilicet mater misericordie affuit patri misericordiarum in opere summe misericordie: et dolorem passionis secum sustinuit.

Nam ipsius animam pertransiuit gladius doloris immensi excedentis omnem martyrum dolorem vt ait beatus Bernardus. Et sic adiutrix facta est nostre redemptionis: et mater nostre spiritalis generationis. Et de hoc duplici partu virginis dicitur Isaie ultimo. Antequam parturiret peperit: et antequam veniret partus eius: peperit masculum. Quis auquid vnquam tale aut quis vidit huic simile peperit primo beata Maria sine dolore et peperit masculum filium suum primogenitum quem pannis inuoluit: parturiuit postea iuxta crucem: dolorem immensum sentiendo cum filio in cruce: non vnum sed multos filios: qui redempti sunt a domino: simul quantum ad virtutem cause: non simul quantum ad esse: sed diuersis temporibus quantum ad applicationes effectus ipsius passionis. Quis vnquam audiuit tantum gaudium vt in primo. Quis vidit ta-

tum dolorem vt in secundo partu? Lerte nullus.

Fuit autem figurata hec beata Maria quantum ad nomen in Maria sorore Moysi et Haro. Illa enim transito mare rubro: cecinit cum magno gaudio. Cantemus domino gloriose. Et ista Maria non soluz mater: sed et soror affectu et natura summi sacerdotis Iesu Christi: et ducis populi israel populi fidelis: post primam natiuitatem in vtero: intelligens in sui initio prostratum pharaonem infernalem cum suis deo gratias agens dixit. Magnificat anima mea dominum. sed in mari rubro passionis filij cognoscens mortem nostram per mortem filij destructam: et diabolum prostratum in resurrectione filij: pro nostra liberatione mente domino decantauit gratias agens: et ad hoc omnes inuitans: et amaricatos per penitentiam ex amaritudine peccatorum: egredientes ad littus salutis suscipiens.

¶ *Quantum ad tertium. §. III.*

Ex significatione litterarum huius nominis eligitur sublimitas eius. Quinq̃ enim sunt littere huius nominis Maria.

Et signantur per hoc q̃ est.

Mater vniuersorum.

Archæ thesaurorum.

Regina celorum.

Jaculum inimicorum.

Aduocata peccatorum.

Primo est mater vniuersorum. Juxta illud Sapientie septimo. Omnium est mater. Quod Albertus super missus est: exponit de virgine Maria subdens. Quia mater respectu filij habet quatuor proprietates que sunt: genitura: cura: prioritas: et dignitas. Et genitura primo quidem mater est omnium: quia vnum hominem genuit scilicet Christum: et omnes regenerauit. Peperit enim filium suum primo genitum Christum corporaliter. Alios autem omnes sancto spiritaliter. Ipse enim Iesus non confunditur electos suos apostolos vocare fratres per ps. vigesimo primo dicens. Narrabo nomen tuum fratribus meis.

Nam per conceptum eius et partum ex ipsa virgine: caro et frater noster est: vt sit ipse primo genitus scilicet dignitate in multis fratribus scilicet omnibus sanctis: quos sanctitate precellit. Nec obstat si dicatur: q̃ filius esse non potest ante matrem. Sed multi sancti fuerunt antequam virgo esset in mundo concepta vel nata: vt patet de omnibus patribus veteris testamenti: ergo videtur q̃ respectu illorum non possit dici mater. Sed respondetur q̃ hoc est verum in esse nature: q̃ filius non possit esse ante patrem vel matrem in tempore. In esse autem gratie non repugnat: omnes sancti qui fuerunt ante Christum salui fuerunt

Titulus Decimusquintus.

et gratiam receperunt per fidem verbi incarnandi de virgine Maria: explicatam vel saltem implicatam: de cuius plenitudine omnes sancti acceperunt. Sicut ergo regeneratio spiritualis: per quam scilicet habetur esse gratie quo ad sanctos noui testamenti: est per fidem viuam verbi incarnati de virgine: ita quo ad sanctos veteris testamenti erat regeneratio in esse spirituale per fidem incarnandi de virgine. Que incarnatio fuit in virgine. Horum igitur omnium regeneratores spiritualiter per gratiam virgo mater est. Item et angeli cum recipiant illuminationem: perfectionem: et beatificationem a Jesu. Nam ipse est in quem desiderant angeli prospicere. i. p. i. Et per ipsum omnia restaurantur in terra et in celo: ergo et angeli recipiunt quoddam esse glorie a beata virgine. Quicquid autem est causa cause: est causa ceteri. Sed beata Maria est causa Jesu quia mater eius: ergo et causa est alio modo glorie angelorum: ut apte dicatur mater eorum. Cum etiam ipsa dicatur ab ecclesia mater gratie et mater misericordie: et gratia perducit ad gloriam et causa fit eius: sequitur quod omnium qui sunt in gloria sanctorum: etiam qui eam precesserunt tempore in gloria consequenda mater est. Secundo est mater nostra cura: quia in vno nobis genuit: quicquid ad hanc vitam vel futuram nobis necessarium fuit. Unde ipsa dicit Eccles. xx. iij. A generationibus meis adimplemini: id est a bonis que generantur et prosunt a filio a me genito. Et sicut de sapientia dei dicitur. Ipsi est cura de omnibus: ita de virgine matre sapientie dici potest quod curam habet de omnibus. In cuius figuram Eliezer procurator Abrahe postulat a Rebecca virgine pulcherrima: ut potum sibi daret. Non solum ei obtulit potum aque: sed et camelis suis. Sic virgo pulcherrima mente et corpore: non solum curam habet de electis ratione vitibus ut sitientibus procurat aquam gratiarum: sed etiam peccatoribus curam habet ut animalibus irrationabilibus: non petentibus nec desiderantibus aquam gratiarum procurat. Tertio dignitate quoque est mater: quia primo genita est ante omnem creaturam. Nobilio: enim est et perfectior gratia et gloria omni pura creatura. Quod autem est primum in vnoquoque genere: est quasi causa aliorum. Sicut charitas que est excellentissima virtutum: dicitur mater virtutum: ita et virgo Maria excellentissima creaturarum dicitur mater earum. Non solum autem spiritualium sed et rerum corporalium mater dici potest: omnis enim creatura: inquit apostolus ad Romanos octauo: ingemiscit et parturit usque adhuc: spectans reuelationem filiorum dei id est glorificationem sanctorum in anima et corpore quod erit in fine mundi: quia et tunc creatura corporalis insensibilis innouabitur: liberata a corruptione et elementis

et motu ut corpora celestia. Unde et Jo. apoc. penultimo: dicit se vidisse celos novos et terram nouam id est innouatam. Que innouatio fit per Christum. Juxta illud Apocal. Ecce noua facio omnia. Unde sicut beata Maria mater est Christi: ita et innouationis et creaturarum innouatarum mater merito dici potest. Prioritate et dicitur mater prioritate scilicet predestinationis. Ipsa enim ante secula predestinata est: ut esset principium: ex quo recreandum fuit omne creatum. Et sic dicitur de ea prouerbiorum octauo. Dominus possedit me in initio viarum suarum id est in principio operum suorum ut sum prima omnium suarum creaturarum que pure creature sunt. Et cum eo eram cuncta componens scilicet recreando que per culpam quasi destructa erant. Unde et beatus Bernardus. Merito o domina respiciunt in te oculi vniuersae creature: in qua et ex qua benignissima manus dei quicquid creauerat: creauit.

Secunda littera e. §. III

A et significat quod est archa thesaurorum: que figurata est in archa tabernaculi: de qua dixit dominus ad Moysen. Exodi. xxv. fac tibi archam de lignis sethim: que vitis archa deaurata erat intus et foris. Et erant in ea vna: manne: tabule legis: et virga Aaron que fronderat. Ligna sethim de quibus fabricata erat archa: sunt ligna impuribilia: et significat thesaurum virginis in summo que in ea fuit. Castitas enim est ille thesaurus de quo ait apostolus. iij. Corintheorum. iij. habemus thesaurum istum in vasis fictilibus in corporibus. Nam in angelis que non habent corpus: virginitas non est virtus: quia hoc habent a natura: non a pugna cum gratia. Est autem tanti valoris iste thesaurus: ut dicat sapiens Ecclesiastici. xvi. Non est digna ponderatio anime continetis: qui thesaurus si semel amittitur: nunquam recuperatur quo ad premium aureole. Et licet secundum philosophum in ethicis dicatur incontinens vnde et viciosus: qui sustinet pugnam carnis et deducitur ac superatur: scilicet consentiendo concupiscentiis. Continens autem et virtuosus: qui etiam sustinet tentationes carnis: non tamen deducitur sed resistit. Insensibilis autem qui non sustinet huius stimulos vnde nec deducitur. Hoc est verum secundum naturam et communem gratiam. Sed in virgine per gratiam specialem: non per insensibilitatem que est vitium: hoc habuit: ut cum esset in carne: non sentiret stimulos aliquos et motus etiam primos carnis: nec aliquam inclinationem ad malum. Et ista archa deaurata intus et foris: quia plena charitate. b. Hieronymus in sermone de assumptione eius ait. Totam includerat

eam diuin⁹ amor: vt nihil esset in ea quo munda
nus violaretur affectus: sed ardor cōtinuus ebie
tas perfusi amoris. Aurum enim quia preciosius
alijs metallis: ideo significat charitatem maximā
virtutum. Hac ipsa erat circumdata in conuersa
tione exteriori et actione interiori. Ad opera ipsi
us charitatis Christus hortabatur Mathei. v.
dicens ¶ Thesaurizate vobis thesauros in celis:
faciendo scilicet opera charitatis. ¶ In hac ar
cha est thesaurus misericordie designante per
manna suauissime: quem thesaurum postulabat
Moyses populo suo. d. numeri. xx. Aperi eis dñe
thesau⁹ tuum fontē aque viue scilicet misericor
die et gratie. vnde et mater misericordie virgo ma
ria dicitur. Est in ea et thesaurus apientie signat⁹
per legē ibi positam: de quo dicitur sapientie. vii.
Infinitus thesaurus est hominibus scilicet sapiē
tia de qua ibi loquitur. Nulla enim creatura pu
ra habuit tantam cognitionem de diuinis rebus
et pertinentibus ad salutem sicut ipsa: vnde ipsa
magistra fuit apostolorum et euangelistarum ad
docendum eos de mysterijs Christi. Nec mirum
si thesaurum habuit immensum sapientie: cum i
ea Christus requieuerit in q̄ sunt omnes thesauri
sapientie et scientie dei secundum apostolum. Et
qui Christum nouit: ait. b. Ambrosi⁹: thesaurū
sapientie et scientie nouit. di. xxxvi. ¶ Est et virga
in archa designans potestatem et dominium. Nā
regina dicitur celorum et domina angelorum. Ar
cha autem ista habetur in tabernaculo vt precio
sissimum quid. Et ita virgo in tabernaculo eccle
sie preciosissimum et sanctissimum.

Tertia littera est C. S. V

R denotans quia ipsa est regula viatorum: nam
vt canit ecclesia. Eius vita incl. cunc. illu. ecclesias
habetis inquit beatus Ambrosius in libro de v
ginibus in ea exempla probitatis: vt sciatis quid
eligere quid reprobare debeatis. Reprobare scili
cet illicita et eligere virtuosa opera: hinc et Hiero.
in sermone. Talibus decebat virginem appigne
rari muneribus vt plena esset gratia: que celis de
dit gloriā: terris deum: pacemq; refudit: fidem
gentibus: finem vicij: moribus disciplinam scili
cet per exempla vite sue. Et cū sit triplex status
ecclesie scilicet virginum: coniugatorum et vidua
rum in vtroq; sexu. Ipsa in omni statu se reperit
vt omnibus regulam daret. Virgo vtrq; semper
fuit ante partum: in partu: et post partum docēs
virgines suo exemplo virginitatem suam domo
dedicare. Ab infantia enim a parentibus ad tem
plum adducta: et ibi dimissa a parentibus cū alijs
virginibus nutriebatur et instruebatur in lege do
mini. Panem ociosa non comedit: vt dicitur pro
uerbioz vltimo: sed operata est consilio manuuz
suarum: faciens aliquod honestum exercitium

manuale. Inuictum ab oratione et laude dei spiri
tum non relaxabat. adeo vt cum vocaret a quo q̄
responderet per deo gratias: ne illud momentuz
temporis a gratiarum actione vacaret. Prodire
domo nescia ait de ea beatus Ambro. nisi cum
ad templum accederet: lege domini hoc manda
te. Discite o virgines ait idem beatus Ambrosius
non cursitare per alienas edes: non aliquos in pu
blico miscere sermones. O q̄ parum locutam fu
isse refertur. cum tamen in verbo offendere non
posset: vt virtutem primam innucret esse compe
scere linguam. Sciens illud prouer. quia in mul
tiloquio non deest peccatum. Parum cui homi
nibus loquebatur vt copiosius posset loqui cum
deo: in salutatione angelica q̄ turbata est virgo i
laudatione sua: et cogitabat qualis esset ista salu
ratio: docentur virgines et persone spirituales ex
honescere cum laudantur: non sibi ipsis compla
cere et ad mentem recurrere se humiliare: non
omni spiritui de sacili credere: cum in angeluz lu
cis aliquando se sarbanas trāsserat: sed cogitare
et discut. re si ex deo sit ipiritus apparens. Demū
informata de domini voluntate totam se ei sub
mittens. Ecce ait ancilla domini. fiat mihi secun
dum vrbum tuum instruens vt cogitet virgo q̄
dei sunt: quomodo per omnia placeat deo. De
inde aspi ritus sacro edocta ante conceptum filij de
sponsari acquieuit: non in carnalem copulam as
sentiendo: quā per reuelationem nouerat non eē
sequendam: sed cum sponso virginitatem conser
uandam. Sed in coniugalem societatem sponsū
Ioseph assumens antiquum pauperem et carpē
tarium secundum Crisostomū: ipsa erat de stirpe
regali pulcherrima iuencula et nobilissima: non
dedignans illum accipere sed eum in reuerētia ha
bens. Unde cum filium inuenit in templo requi
rēs ait. Pater tuus et ego dolentes querebam⁹ te
Preponens sponsum suum sibi: quem patrem
vocauit quia nutritus eius erat. Vel secundum
estimationez vulgi. Ubi regula datur coniugatis:
vt discant vxores subdite et reuerentes esse viris:
et non dedignari si sunt pauperes et vilis conditio
nis. Audiens autem ab angelo cognatam Eliza
beth grauidāz et si longanīmoz et dignior: visitat
eam et prima salutat: cum ea manens tribus men
sibus ad seruendum in partum: et leuandum na
tum Joannem baptistam de terra: quez in vtero
existentem Elizabeth virgo salutans: per filium
iam conceptum sanctificauerat et deum excellen
ter magnificat: docens coniugatos deum collau
dare: et gratias agere cum filios generant. Eos in
super ad ecclesias: et ad dei verbum audiendum
ducere. Sic enim Maria et Ioseph paruulum
Christum duodennem duxit ad templum. Ubi
exponebatur lex dei. In nuptijs quoq; nepotis ex
matre scilicet Joannis se reperiens: compatiens

Titulus Decimus quintus.

percedit sponſi ex defectu vini: a filio ſupplemē
tuz procurauit: vt diſcant coniugati neceſſitatib⁹
ſuorum providere. **U**idua autē effecta ex mor
te ſponſi: non alium ſponſum duxit. Licet enim
hoc non prohibeatur. Status tamen vidualis p⁹
vnicum magis collaudatur. **E**xercitium autem
viduarum eſt ieiunjs ⁊ vigilijs ⁊ orationibus in
tendere. Nam viuens in delicijs vidua: vt ait apo
ſtolus. i. ad Thimotheum. v. mortua eſt. Quod
totum faciebat beata Maria: vt docet beatus Am
broſius in libro de virginibus. Sequebatur autē
filium audiendo eius predicationem ⁊ miracula
aſpiciendo. Status autem viduarum eſt cōmuni
ter cum tribulationibus ⁊ oppreſſionibus ab ali
is. Sic ipſa paſſa eſt maximum dolorem in iniu
ſta condemnatione filij: iuxta crucem aſpiciens i
numera opprobria ei illata ⁊ penas. totum paciē
tiſſime ferens: ſine querela vel contumelia ad cru
cifixos. Et ne remaneret ſola ex quo ſponſus ei⁹
iam mortuus erat. Et ipſe ab ea per mortez reſe
ſurus erat: ideo cōmendauit eam Joanni. Poſt
aſcenſionem autem filij viſitabat vidua loca de
uotionis: vbi filius fecerat aliquod opus egregiū
vt montem caluarie: locuz natiuitatis: annuncia
tionis: ⁊ huiusmodi: cum iam eſſet. xlvj. annoruz
vel circa. Et ſic patet q⁹ vita eius eſt regula omniū.

Quarta littera eſt. §. VI.

Inſinuans q⁹ ipſa eſt iaculum inimicorum ſcili
cet infernalium. Unde de ipſa dicitur in canticis.
Terribilis vt caſtrorum acies ordinata. Terribi
lis vtiq⁹ beata Maria ſpiritibus malignis. Un
de frequenter ad eaz orat eccleſia. Tu nos ab ho
ſte protege: ⁊ hora mortis ſuſcipe: quando maio
ra contra nos bella mouet. De ea enim ſub figu
ra pime matris Eue: dictum fuit antiquo ſerpē
ti. **I**nimicitias ponam inter te ⁊ mulierem: et ſe
men tuum ⁊ ſemen illius Ipſa conteret caput tu
um: ⁊ tu inſidiaberis calcaneo eius. Genefis. iij.
Mulier hec: mater quidem omnium vere viuē
tium ſpiritualis eſt beata Maria. Nam Eva erat
mater omnium morientium Semen eius ſpiritu
ale eſt: ſcilicet vel ſancte affectiones ⁊ operationes
virtutum: ex vtero mentis eius procedentes: vel
omnes electi eam vt boni filij ſpirituales imitan
tes. Serpens diabolus eſt callidior cūctis. Semē
eius ſunt vicia: que ſuggerit in mentib⁹ hominū:
ad generandum mala opera in eis. Vel omnes
mali imitatores eius: quos Chriſtus appellat fili
os diaboli Joannes. viij. Et clarum eſt: quia dia
bolus cum membris ſuis: id eſt malis eſt inimicus
Chriſti: matris eius: ⁊ cunctorum electorum ⁊ ſe
mina eorum adinuſceꝝ inimicantur: quia contra
ria ſunt vicia que ſuggerit diabolus virtutibus: ⁊
bonis operibus virginis ⁊ filiorum ſuorum. Et

natura contrariorum eſt mutuo ſe expellere: vt
iūmice adinuſceꝝ. Contraria eſt enim humilitas
virginis ⁊ ſanctorum: ſuperbie demonuz ⁊ malo
rum. Sed mulier hec Maria prenuſciata eſt q⁹
contereret caput ſerpentis: quia ipſa ex toto ſup
biam in ſe extinxit: que eſt caput id eſt initium ma
licie eius ⁊ aliorum vicioꝝ. **E**t etiam primos
motus omnium vicioꝝ: vt ſcilicet in ea non ef
ſent tales primi motus: qui dicuntur caput ſerpē
tis: quia principium quo mordet ⁊ inſicit per pec
catum. Semen autem ſpirituale ipſius mulieris:
id eſt ſanctos ⁊ ſanctas conterit meritis eius: exē
plo ⁊ precibus: caput ſerpentis id eſt ipſos primos
motus vicioꝝ: non quidem vt non ſint: ſed ne
dominentur ⁊ inſiciant per conſenſum. **C**ontri
uit etiam caput ſerpentis: id eſt dominium quo
erigebat ſe contra genus humanum: per benedi
ctum fructum ventris ſui: vt qui per lignum po
miferum vicerat: per lignuz crucis viceretur ſalu
tiſerum. Sed non quieſcit ſerpens: nam inſidias
ponit calcaneo mulieris ſiue ipſius virginis mor
ti: qui eſt finis vite: querendo ſi forte aliquid ſuuz
inueniret. Venit enim princeps mundi huius: ait
Chriſtus: id eſt diabolus ad eum: ſcilicet in fine vi
te. Si forte quid etiam minimum viciū reperi
ret in eo. **S**ed in me ait non habet quicq⁹: id eſt
non inuenit aliquid ſuum: id eſt malum peccati.
Sic in virgine in fine vite nihil reprehensibile in
uenit. quia vt dicitur **L**anc. iij. Tota pulchra es
anima ⁊ corpore: ⁊ macula non eſt in te ſcilicet ali
cuius minimi peccati. **I**nſidiatur quoq⁹ ſerpens
iſte antiquus calcaneo mulieris: quo ad ſemen ei⁹
ſpirituale: id eſt electos. Siue in generali in fine
mundi: quia tunc ſoluetur ſathanas de carcere
ſuo per ſemen ſuum Antichriſtum ad perdendū
animas. Siue i particulari in fine vite cuiuſlibet
etiam ſancti: fortiter tentans ad decipiendū. **S**z
adiutorio Chriſti et meritis eius inſidie eius ote
guntur vt ſuperetur Sicut de multis legim⁹ quos
in exitu ſuo quaſi deficientes virgo liberauit. De
nique ipſa eſt illa ſancta Judith figurata: que vir
go prius coniugata: et poſtea vidua caſtiſſima de
uotiſſima et pulcherrima que ſua ſapientia et for
titudine interfecit illum terribilem et ſuperbiſſi
mum Holofernem: caput eius abſciciens: et ſic li
berans populum dei de manibus eius iudit.

Quinta et ultima. §. VII.

Littera eſt. A. in qua oſtenditur q⁹ eſt aduocata
peccatorum. Unde in antiphona que dicitur
compoſuiſſe Joannes. Damascenus ei dicimus.
Eya ergo aduocata noſtra: illos tuos miſericor
des oculos ad nos conuerſe. Ut enim dicit An
ſelmus. Impoſſibile eſt q⁹ illi a quibus virgo.
Maria oculos miſericordie ſue auertit: ſaluetur

Capitulum Decimum quintum.

ita necessarium qd hi ad quos conuertit oculos suos pro eis aduocant: iustificentur et glorificentur. Aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum. i. Joannis. ij. Qui etiam interpellat pro nobis ait apostolus ad Romanos. viij. Sed quia non solum aduocatus sed et iudex est constitutus uiuorum et mortuorum: cuncta utiqz discussurus: ita qd nil inultum remanebit. Poterat forte humana fragilitas et precipue peccatorum uix iustus ante eum sit securus ad eum accedere tanq aduocatum. Et ideo psumus deus prouidit nobis de aduocata que tota mitis et suauis est. Nihil in ea inuenitur asperum nunq ex ea uerbum processit durum. Hec est figurate illa prudentissima mulier tecuites: que ita sapienter aduocauit apud regem Dauid in causa Absalonis: uani superbi: et fratricide exulis facti: propter tantum scelus a Iherusalem: qd induxit patrem Dauid ad misericordiam erga filium: et ab exilio reuocandum. Sic uirgo Maria pro mundo deo rebellis et occisore fratris sui id est animi sui: propter qd exul constituitur a superna Iherusalem: ita aduocat et interpellat: ut deum patrem placeat: et conuersum ad penitentiam ad gloriam inducat. Unde beatus Bernardus. Securus accessum habes ad deum o homo ubi mater stat ante filium: filius ante patrem. Mater ostendit filio pectus et uerba: filius ostendit patri latus et vulnera. Ubi ergo nulla poterit esse repulsa: ubi sunt tot amoris insignia. Ad thronum igitur eius scilicet uirginem Mariam in qua quiescit: accedamus cum fiducia ait apostolus ad hebreos ut misericordiam et gratiam consequamur in tempore opportuno Amen. In ea reperiuntur non solum dei perfectiones ex ibi narratis: ut omnipotentiam in Genesi in mundi creatione: dei clementiam in Exodo ex liberatione in exitu Israel de egypto. Reuerentiam et maiestatem in Leuitico: ex sacrificijs et ceremonijs: eius patientiam in libro numeri. Fortitudinem in bellis Josue. Longanimitatem et misericordiam in libro Iudicum. Prouidentiam in libris Regum et huiusmodi: et sic de alijs et cetera. Sed etiam quecumqz ibi scripta: ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per exempla et dicta illorum qui ibi laudantur: curramus per viam uirtutum ad brauium superne uocationis. Respice ibi et inuenies Abel deuotionem. Enoch contemplationem. Credulitatem Noe. Abrahe fidelitatem. Isaac patientiam. Iacob prudentiam. Ioseph castitatem. Moysi charitatem. Sinees sanctam emulationem. Aaron deuotam oblationem. Iude audaciam. Josue confidentiam. Othniel rectitudinem. Samsonis fortitudinem. Boos equanimitatem. Samuelis integritatem. Job redargutiones. Tobie correptiones seu monitiones. Dauid misericordiam. Salomonis peniten-

tiam in Ecclesiasten scilicet. Helye zelum pietatis. Helizei zelum equitatis. Naie stabilitatem. Ieremie magnanimitatem. Ezechielis rigorem. Danielis feruorem. Mathathie singultus. Iudeqz machabei cultum. Eleazari amorem patrie. Razie uirores patrie. In nouo testamento Christi domini obedientiam. Angelorum exultationem. Baptiste confessionem. Petri longanimitatem. Pauli sublimitatem. Andree magisterium in cruce. Iacobi desiderium in luce. Joannis sapientiam. Thome scientiam. Alphheidis iusticiam. Philippi refulgentiam. Bartholomei nobilitatem. Mathei ueram sanctitatem. Simonis constantiam. Thadei reuerentiam. Mathie humilitatem. Marci sinceritatem. Luce vigilantiam. Barnabe eminentiam cum innumeris uirtutibus: legendis et tangentibus in sola philosophia quam deus pro salute nostra dignatus est mundo misericorditer reuelare. Hec Joannes dominici cardinalis in noctiluca. que omnia possunt attribui beate Marie ut uolueris.

De plenitudine gratie in beata Maria uirgine.
Capitulum decimum quintum.

Gratia plena scilicet es Luce primo. In ista autem salutatione cum fuerit perfectissima potest primo queri. Quare angelus non dixit: gloria plena sicut gratia plena cum gloria sit perfectior gratia: Ad quod respondet Albertus super missus est: qd congrue plenitudo gratie annuntiatur Marie que est origo: medium et causa omnis gratie: in humanum genus transfundendo et secundum statum uie et secundum: statum patrie. uade Ecclesiastici. xxiiij. Ipsa ut intrducit ecclesia: ait. In me omnis gratia uite et ueritatis: in me omnis spes uie et uirtutis. Transite ad me omnes qui concupiscitis me: et a genera me. adimplemini. Quia uero initium beatitudinis significat per gratiam: consumatio uero eius per gloriam: hic autem annuntiatur initium beatitudinis et salutis scilicet incarnatio: ideo potius dici debuit gratia plena qd gloria plena.

Sciendum autem qd. §. I cum dicat de plib plenitudo gracie. Na de Christo dicit Joan. i. Plenum gratie et ueritatis. De apostolis. Repleti sunt omnes spiritu sancto. i. gracie. De stephano. Stephanus plenus gratia et fortitudine Acti. vi. distinguere oportet et assignare triplicem plenitudinem secundum Albertum. Est plenitudo effluxiua non receptiua. Est plenitudo receptiua sine mensura et effluxiua. Est plenitudo

Titulus Decimusquintus.

receptiua cum mensura et effluxiua. **P**rima plenitudo est in deo qui dat gratiam et non recipit a quoque. *ps. Gratiam et gloriam dabit dominus. Et nulla creatura potest eam dare: nec etiam Christus in quantum homo: ut ponit magister sententiarum in. iij. quia ipsa est virtus infinite cum ducatur ad bonum infinitum scilicet deo fruendum omnino autem creatura est virtutis finite. Nihil autem potest supra virtutem suam. Et hec plenitudo que dei est: sub figura assueri qui interpretatur beatitudo: describitur hester. xv. ubi dicitur: vidi te domine quasi angelum dei: et conturbatum est cor meum pro timore glorie tue: valde enim mirabilis es domine: et facies tua plena est omnium gratiarum. Hanc plenitudinem habuit virgo Maria in se: quia deum in mente plenum omnium gratiarum: sed in ventre per incarnationem. *Ubi Bernardus. Legimus stephanum plenum gratia: et apostolos plenos spiritu sancto: sed longe dissimiliter a Maria. In nullo enim alio habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter: quemadmodum in Maria. Nec aliqui conceperunt de spiritu sancto: sicut et Maria. Et sic videtur intelligendum illud Hieronymi. Ceteris sanctis per partes dati: Marie vero plenitudo gratie se infudit: id est deus plenus omni gratia.* **S**ecunda plenitudo gratie est in Christo secundum humanitatem. Nam requieuit super eum spiritus domini: ut dicitur *Isaie: xi: cum omni gratia quam recepit. Sed in hoc est differentia: quia omnibus sanctis data est ad mensuram certam nobis ignotam: sed illi notissimam qui omnia constituit in pondere: numero et mensura. Sed homini Christo id est anime eius infusa fuit gratia ab initio sue conceptionis sine mensura: secundum illud: non enim ad mensuram dat deus spiritum. Joan. i. scilicet Christo Unde in gratia crescere non potuit: et ex operibus suis infiniti valoris: quia ex perfectissima charitate procedentibus: non sibi meruit: sed nobis. Plenum igitur verbum incarnatum vidimus gratie et veritatis. Joannis. i. fuit ergo plenus gratia quia ille homo habuit omnia per gratiam que deus habuit per naturam: et preterea nulla gratia fuit in eo diminuta vel ociosa: vel habens aliquid contrarium. Etiam hec gratia fuit vnionis. Plenus autem fuit veritate: quia anima illa in verbo cui erat vnita: omnia cognouit ab initio sui: que vnquam actu fuerunt: sunt et erunt. Et Isidorus dicit: quod trinitas sibi soli nota est et homini assumpto. Et quia anima Christi carni fuit vnita in ventre virginis sic etiam potest dici: quod ista plenitudo sine mensura fuit in virgine ut dicatur gratia plena: quia anima Christi plena summa gratia habituali simul cum corpore fuit in vtero virginis. Non tamen beata Maria ita plena fuit gratia quantum ad animam seu affectum: quin potuerit in ea cre-**

scere. Nec ita plena veritate quantum ad intellectum: quod in via cognouerit omnia: vel etiam cognouerit per speciem: sicut sancti in gloria. **S**ola autem virgo Maria plena gratia fuit inter puras creaturas: quia maiorem gratiam habere non potuit. Nisi enim ipsa deitati vniretur: maior gratia non potuit intelligi quam quod de ipsa acciperetur quod vniretur hoc est quod nisi ipsa esset deus: maior gratia intelligi non potest quam quod esset mater dei. Hieronymus. Quod natura non habuit: usus ne sciuit: ignorauit ratio: mens non capit humana: pauet celum: stupet terra: omnis creatura etiam celestis miratur: hoc totum est quod per Gabrielem nuntiatur cuius dicit: gratia plena: et per Christum impletur carnem de ea assumens. **T**ertia plenitudo que est receptiua cum mensura: tamen et effluxiua: que est quidam habitus mentis: deo gratiam creaturam faciens: et omnia opera eius que ab ea procedunt meritoria et digna vita eterna: De qua apostolus ad Romanos. vi. Gratia dei vita eterna. Et ad Titum. iij. Iustificasti gratia ipsi us heredes sumus secundum spem vite eterne. Hec plenitudo replet mentem interius et effluit exterius per operationem bonam. Et hec plenitudo fuit in beata Maria: apostolis. Stephano et Tabita: que dicitur in actibus apostolorum plena operibus bonis: scilicet interioribus per charitatem formentis et elemosinis id est exterioribus procedentibus ex fide per dilectionem operantis. Magis tamen in Maria pro ceteris. Quanto enim aliquod receptiuum est magis vicinum principio influenti: tantomagis recipit de influentia eius: sicut patet de igne et aqua: quanto enim quis magis appropinquat igni qui est principium caloris: tantomagis calefit pro fluxu magis appropinquat mari quod principium aquarum tanto profundior et copiosior est aqua. Et quia virgo maxime appropinquat Christo principio effluxiuo gratie: nam mater eius est ideo plena gratia pro ceteris. Nam ut dicitur Joan. i. De plenitudine eius scilicet Christi omnes accepimus gratiam ab eo collatam causatiue in quantum deus: meritorie et exemplariter in quantum homo. **H**ec autem effluxio gratie que mentem implet et effluit per opus exterius ceteris omnibus sanctis est triplex secundum Albertum ubi supra. Quidam enim effluunt de interiori perfectione gratie ad exteriorem operationem: ad sui saluationem: et aliorum per exempla edificationem. Et hec est communis omnibus sanctis habentibus tempus operandi: et hec dicitur plenitudo sufficientie: ad quam tenentur omnes: de qua potest intelligi dictum de tabita: quod erat plena operibus bonis. Secundo alij effluunt non solum per bonam operationem exteriores ad sui salutem et aliorum edificationem: sed etiam per doctrinam salutarem in ecclesie edificationem. Et de ista dicitur illud Act. ij. et primo. Repleti sunt omnes spiritu sancto: et

Capitulum Decimumquintū.

ceperunt loqui. Tercio alij effluunt non solū per operationem bonā exteriorē bonā exteriorē et aliorū instructionem: sed etiam per animę sue. i. vite pro fide positionem: vt in Stephano qui dicitur plenus gratia et fortitudine. Plenus gratia ad conuertendos peccatores: et fortitudine ad tolerandos passionis dolores. Et hec dicitur plenitudo excellentie. **S**ecunda dici potest plenitudo abundantie. Omnis ista plenitudo in virgine fuit super omnes excellentius: vt dicere valeat. In plenitudine sanctorum. i. gratie sanctorum: detentio mea. Eccl. xliij. i. detineo omnem plenitudinem gratie. plena fuit operibus bonis. i. clemētis. Unde et b. Bernar. dicit: q̄ in die purificationis obtulit sacrificiū pauperum par turturum vel columbarum: quia etsi magi reges obtulerāt ei paucis diebus ante non modicum aurum: iam illud pauperib⁹ erogauerat. Plena fuit gratia per doctrinę cōmunicatiōē. Ipsa enī apostolos et euāgelistas aliorū doctores de multis instruxit mysterijs. Unde et Beda dicit super illud. Maria cōseruabat omnia verba hec: conferens i corde suo. Luce. ij. qz. s. menti retinebat illa mysteria: vt postea apostolis ea explicaret. Plena fuit tolerantia pene in passione filij: cuius animam pertransiuit gladius doloris vt plus q̄ martyrem dicat eam Hierony. Huc igitur omni gratia plena. Unde et ipsa figurate dicitur sub nomine Hester regine q̄ humilis interpretatur. Fons puus creuit in flumē maximū. Fons dicitur propter abundantē gratiam et originē eius: quia ex ea Christus vnde nobis oibus misericordia et gratia influxit. Paruus dicitur propter humilitatē: propter quā creuit in flumē maximum: quando scilicet nobis genuit dominum nostrum Iesum Christum. Qui ait Eccl. xliij. Ego quasi aque ductus exiui de paradiso dei coopertus. s. carne mortali: de paradiso. i. fonte paradisi ecclesie. Fons enim vt dicitur Gen. ij. egrediebatur de loco voluptatis. i. paradiso: virgo. s. Maria plena gratia. Qui fons diuiditur in. liij. capita. Effectus enim gratie. pcedentis ab isto fonte ad liij. partes extenditur. Ad angelos videlicet eos restaurando et letificando. Ad inferos demones virtutem eorum eximīdo: ps. Confregisti capita draconum in aquis. Ad p̄es qui erāt in limbo a tenebris liberando: ad hoies qui sunt in mūdo iustificando et a multis malis liberando. Excellentissime igitur dicitur. Huc gratia plēa. Nā vt ait beatus Bernar. de plenitudine eius oēs recipiūt: captiuus redemptionem: eger curationem: tristis consolationem: peccator veniam: iustus gratiam: angeli letitiam. Tota trinitas gloriā. Deniqz dei filius carnis substantiam.

Inuenisti gratiam. §. II.
apud deū. Ex his verbis cōphenditur excellentia

beate Marie. Et ex eo qd dicit angelus. Inuenisti. Inuenit ait: nō quia prima in rem gratie venit. **N**am angelus prius in hanc rem gratie venit. cum scilicet a principio sibi fuit gratia collata. Sz inuenit: quia ipsam rem gratie pditaz pmo recuperavit humano generi. Hoc Adā non fecit: quia et si gratiam perditam p penitentiam recuperavit: vt dicitur de pe. di. j. Sicut primi: hoc tantū pro se: non pro toto humano genere procuravit. Sz Maria pro omnibus inuenit: quia per ipam omnes gratiam rehabuerunt virtualiter per filium ipsam nobis afferentem. Meruit autem hoc de congruo. Unde beatus Aug⁹ in sermone. O beata Maria quis tibi digne iura gratiarū et laudū p̄conia valeat ipendere: que tuo singulari merito mūdo succurrīsti perditō. Et cum per virtutes gratuitas sit proprie meritum. i. per opera earū. Et beatus Augustinus dicat: q̄ humilitas Marie nobis genuit deum. Et. b. Ber. q̄ ipsa Maria est mulier illa euāgelica q̄ cōmīscuit sata tria: id ē deitatē: animam: et carnē Christi in vna persona cōiunxit. Et fermentum ad ea p̄miscenda seu fermentada fuit fides eius. Et. b. Augustinus q̄ beator fuit Maria concipiendo fide q̄ carne. Paret q̄ meruit gratia nobis perditam inuenire. Inuenisti ait. Non creasti gratiam: quia hoc dei est q̄ gratiam et gloriā dabit domin⁹. Inuenisti. Nō semper habuisti vt filius tuus. De quo Joānis. j. Pleni gratia et veritate. Inuenisti nō rapuisti vt angelus prim⁹: dicens. Similis ero altissimo. Inuenisti non perdidisti. vt p̄mi parentes: qui vt ait b. Aug⁹ voluerunt diuinitatem et perdidērunt felicitatem gratie. s. et glorie. Inuenisti non emisti: vt Symon magus qui obtulit pecuniam apostolis vt emeret gratiam spiritus sancti. Inuenisti qz quesisti: quia qui querit luenit: vt virgo prudētissima vt doctrix fidelissima. Sed reddidisti vt mater misericordissima. Inuenisti grām dei miserātis charitate: p̄mittētis vitate: hoīs necessitate: tui ad hoc idoneitate. Inuenisti grāz icatā i deū. Et in illa et cum illa omnem creaturam. **I**nuenisti gratiam specialem. Et generalem quidem: quia gratia que fuit et est in omnibus electis in ipsa fuit. s. gratum faciens. Gratia specialem que. s. fuit i aliquibus sanctis sed nō i omnibus: vt gratie gratias date apostolis et alijs. Gratiam singularem: q̄ sibi soli cōuenit: vt patz de duodecim eius priuilegijs. Et de his omnibus plene infra dicitur. Inuenisti gratiam corporalem: quia gratiosa i aspectu omnibus et in sermone: ps. Diffusa est gratia in labijs tuis. Sed in hanc generalem habuit quātuz ad corporis resurrectionem cum alijs. Sed ante alios: quia quāctius post mortem. Specialem: quantum ad virginitatis integritatem: sed perfectius cunctis. Singularem: quantum ad vteri fecunditatem: et talis mater facta vnigeniti: mater

E §

Titulus Decimusquintus.

dei et plasmatoris omnium: mater inuoluta: mater intacta. Inuenisti gratiam apud deum. Ubi sciendum: quod ista prepositio apud deum tripliciter sumitur. Quandoque enim dicit equalitate essentie: ut illud. Verbum. erat apud deum Joannis. i. Quandoque equalitatem secundum situm: ut quando opponitur ad supra et infra. Sicut dictum est iij. Regum. ij. Positus est thronus matris apud vel iuxta thronum regis. Quandoque apud et iuxta ponitur respectibus. Sicut dicitur de mulieribus: quod stabant iuxta crucem. Non quidem absolute. Sic enim stabat mater Jesu et Joannes iuxta crucem: quia valde prope. Sed alie mulieres dicunt stare iuxta crucem respectiue. i. respectu turbe que longius eis erat a cruce. Unde et alius euangelista dicit. Mulieres stabant a longe respectu. s. matris Jesu: que absolute iuxta crucem stabat. Et omnibus his tribus modis potest exponi hic istud apud deum: nam primo modo sicut filius dicitur esse apud patrem: propter idemnitatem nature: quia eiusdem nature. Sic maria gratiam inuenit: ut sit apud deum scilicet filium: quia scilicet eius nature cum eo secundum humanitatem in qua est unum cum matre: sicut in deitate unum cum patre. Et vere ista est gratia nimis mirabilis. Secundo modo: scilicet quantum ad situm: certum est quod exaltata est in celo super choros angelorum: unde et apud deum. i. excellentiori gradu glorie decorata super omnes puras creaturas. Iuxta illud ps. Assit regina a dextris tuis scilicet beata Maria. Iuxta figuram illam supradictam de matre Salomonis cuius thronus positus est iuxta thronum eius. Et apte: quia una est maiestas regia in rege et regina: et coequatur sibi. Inuenit ergo gratiam ut sit apud deum. i. excellentiori gloria quam alie creature. Tertio modo dicitur apud deum: quia propinquissima fuit deo respectu aliorum in sanctitate. Unum et ei familiarissima: ut inueniat gratiam apud deum pro deuotione eius: et refugium habentibus ad eam in suis necessitatibus. Apud ergo deum creatoris: factoris: iustificatores et glorificatores: inuenit gratiam ad procurandum omnibus. Unde bene ait angelus. Ave gratia plena.

De triplici genere gratiarum. Caplm. XVI.

Hec gratia plena
 Nec plenitudo gratie potest intelligi triplici: vel quia summa et omnes gratiam habuit: vel quia maior gratia non fuit: vel quia maioris gratie capax non fuit. Loquitur autem secundum Alber. ubi supra: quia non summam et omnem habuit: quia gratiam unionis non habuit que est summa in numero gratiarum: non ipsa: sed filius eius fuit deitati unum. Similiter maior gratia fuit in filio: in quantum homo quam in ea. Unde di-

ci non potest: quod maior gratia quam sua non fuit. Restat ergo ut intelligatur tertio modo. s. quia maioris gratie capax non fuit pura creatura: et in statu illo viatorum: nam si aucta est gratia in assumptio: ne: quia dicitur gratia confirmata tunc effecta est in comprehensorum numero. Preterea privilegia principum sunt late interpretanda. Cum ergo dominus in privilegio suo quod ei mittit per angelum: dicat gratiam plenam nullam specificationem: erit pro omnibus interpretandum. Preterea deus infundit suarum bonitatem unicuique secundum suam virtutem et capacitatem: ut patet Math. xxv. De domino qui tradidit suis bonis sua unicuique secundum propriam virtutem: ergo quicunque creatura est capax omnis gratie: cuius est capax pura creatura: illa erit plena omni gratia. Talis autem creatura fuit beatissima virgo Maria: quia ipsa est plena omni gratia: cuius particeps potest esse omnis pura creatura. Ubi sciendum quod triplex est generis gratiarum. Est. n. gratia gratum deo faciens propter sui sanctitatem. Est gratia gratis a deo data propter aliorum utilitatem. Est gratia privilegiorum a deo collata ad singularem sublimitatem. Omnibus his plena fuit virgo Maria: ut dicere valeat illud Eccli. xxiiij. In me omnis gratia. Et ideo transite ad me omnes qui concupiscitis me etc.

De prima gratia. §. I.

que solum reperitur in bonis dicit apostolus ad Hebr. ultimo. Optimum est gratia stabilire cor: ideo autem optimum: quia nil melius in vita. Est enim quid ita preciosum: quod ea percipitur bonum infinitum unde Pet. i. canonica. Maxima et preciosa nobis donauit deus: ut simus diuine nature consortes et dei per participacionem Eccli. xl. Gratia dei sicut paradysus in benedictionibus. Parat enim nobis dei visum. i. aspectum: et secum habet omnem spiritualem benedictionem. Et illis solis dicitur. Venite benedicti patris mei Math. xxv. qui cum gratia transierunt ista de seculo. Sed et ista gratia est triplex realiter distincta una ab altera et diuersi effectus. Est enim gratia sacramentalis. Est gratia virtualis. Est gratia muneris: omnis ista gratia fuit in virgine et perfectissime. Et ideo verissime dicitur ei. Ave gratia plena. Et de prima gratia scilicet sacramentali: dicit magister in. iij. quod sacramentum est inuisibilis gratie: quam. s. continet visibilis forma.

Tractando igitur. §. II.

de gratia: quod. s. in omnibus. vij. sacramentis est varia. Sciendum quod sicut quodlibet sacramentum continet in se gratiam gratum facientem: ad tollendum morbum peccati vel reliquias eius: unde et medicine anime dicuntur: sicut que auferunt a corporibus: morbos medicine corporales: unde ex quolibet eorum deuote sumpto recipitur vel augetur gratia si non ponatur obstaculum. Ad recipiendum igitur

talem: talis requiritur actualis receptio sacramēti cum fieri potest. Et ideo si dicimus virginē plenam hac gratia: oportet etiam dicere q̄ sacramēta suscepit: quod firmat Alber. super missus est: omnia videlicet sacramenta sūp̄fuisse ordine excepto. Sed et ipsos p̄ equipollentiā accepit vt dicitur. Sed quia non eis eguit: quoniam peccatum nullum actuale cōmisit: originale contractū iam per sanctificationem in vtero matris sue erat extinctū cum reliquijs suis. Ideo oportet circa huiusmodi tria videre. Primo quare ipsa sacramenta suscepit. Secūdo quare hoc scriptura reticuit. Tertio quid vtilitatis ex eis acquisiuit. **¶** Quātum ad primum secundum Albertum. vbi sūp̄a sciendum q̄ vt dictum est: virgo Maria non accepit sacramenta ex necessitate vt alij: sed triplici ex causa ipsa sacramenta deuote suscepit. Prima ob sui maiorem humillationem. Secūda ob aliorum instructionem. Tertia ob bonorū supererogationem. Quātū ad primum. Sicut primū documentum quod dedit nobis et infudit prima mater sua fuit superbia: qua voluit se deo equari: ita p̄ma marie virtus: inquit. b. Ambro: ē humilitas: hanc nos mater spiritualis in omnibus edocuit. Unde sicut legalia obseruauit instituta pro peccatoribus tanq̄ peccato subdita foret: quēta men omni carebat: vt patet in sacrificio purificationis: et filij redemptione. Ita etiam sacramenta que sunt medicine principaliter peccatorū ex humilitate suscipere voluit. Unde. b. Ber. Vere virgo Maria non indiget purificatione. Sed nec filius tuus circūcisione. Esto ergo et tu sicut vna ex mulieribus sicut ille ē vnus ex illis. i. peccatorib⁹ secundū apparentiam. Secūdo sacramēta suscepit beata Maria propter instructionem aliorū: vt perfectos doceret sui exemplo seruare leges superiorū: etiā si nō tenerētur promulgatum fuerat a domino per apolos oibus edictum. Euntē docere omnes gentes: baptizantes eos in nomine patris et filij et spiritus sancti. s. docentes eos seruare: quecunq̄ mandauit vobis Math. vltimo: vt d̄ penitentia: de eucharistia: et alijs huiusmodi. Voluit ergo beata virgo obseruare et hec mandata filij: vt inuitaret nos exemplo ad obedientiā: peccatores etiam instruit vt non erubescant assumere remedia humilia: ad delendum peccata instituta. Erubescunt aliqui peccatores sciri et ideo non confitentur peccata sua: ne cognoscantur tales eē quales sunt in malicia. Unde beatus Bernardus **Omnia** infania hominum: pudet abluī scilicet p̄ sacramenta: et non pudet iquinari scilicet per peccata: pudet sordes abstergere: et non pudet contrahere. Beata Maria vero cum esset sine peccato: tamen sacramenta cōtra peccata in remedium instituta suscepit: ac si esset peccatrix. **¶** Tertio propter bonorū supererogationem: vt dicitur apo-

cal. vltimo. Qui iustus est iustificetur ad huc. Et in puer. dicitur. Iustoꝝ semita q̄ ē via arta virtutū q̄ lux splēdes p̄ficat et crescit vsq̄ ad p̄fectū diē. s. visionē clarā patrie. Lepidoꝝ enī et imperfectoꝝ est seruare necessaria ad salutem: et non curare in anteriora se extendere: quod periculosum est dispositio ad casum. Sed perfecti considerantes q̄ status gratie et virtutum est quasi infinitus: quia nunq̄ potest tantum in gratia proficere: quin valeat multo magis crescere: propter qd̄ dicit ap̄ls. Crescentes in gratia dei scilicet sitis. Nam vt dicitur Eccl̄i. Cum consumauerit homo: tunc incipiet respectu eius quod restat ad valendum meritum augere. Virgo igitur Maria: etsi in sanctificatione sua fuerit ex vtero matris plena gratia: et in cōceptu filij multo magis repleta tanta scilicet quāte erat capax pura creatura: non adeo q̄ non potuerit in ea crescere duz erat viatrix: hoc enim fuit priuilegium solius Christi qui gratiam accepit ab initio suo infinitam: ita scilicet ut non posset in ea crescere. Et ideo quotidie magis ac magis b̄ta Maria in illis exercebatur: vñ posset magis meritum augere et deo placere. Et ideo sacramenta sumebat: etsi eis non egeret vt magis in gratia cresceret per effectum sacramentorum. **¶** Quātū ad secundum principale de gratia sacramentali. Quare scilicet non iunt hec de ea scripta in euangelio vel actibus apostolorum. Ad quod Alber. vbi sūp̄a assignat lex rationes: sed tantū tres ponuntur. Primo propter vnitatem nostram repr̄mendandam. Secundo propter claritatem patrie appetendam. Tertio propter inperfluitatem a scriptura remouendam. **¶** Pro primo dicitur in lib. sap̄. Vanī sunt omnes homines. Cum enim boni agimus aliquid vanitate glorie ducti cupimus illud alijs innotesci: etiam si minimum sit illud. qd̄ Christus prohibuit: dicens. Cum facis elemosinam: noli tuba canere ante te Mathei. vi. Virgo autem Maria cum esset excellentissimi meriti: et opera excellentissima plurima fecerit: vt ipsa sacramenta suscipiendo: et multa alia: noluit tamē ea exprimere vñ narrare facere: vt discamus oculare bona opera nostra quando non est necessariū. Sic et filius eius que egit vsq̄ ad annum tricesimum vite sue q̄ vtiq̄ friuola non fuerunt sed omnia magnifica et excellentissima: nec ipse narravit nec ab euangelistis exprimi voluit: vnde et beatus Gregorius in moralibus. Depredari desiderat: qui thesaurum scilicet bonorum operum publice in manu portat. Et beatus Bernardus. Increpat Christi natiuitas se laudantes et se ostētare cupiētes. Unde nocte Christus nasci voluit. **¶** Ubi sunt qui taz imprudenter gestiunt ostentare se ipsos: Deniq̄ tacet Christus et nunciat angelus: et laudat multitudo celestis exercitus. **¶** Sileat ergo os tuum: et laudet te os alienum.

Titulus Decimusquintus.

Pro secūdi declaratione Plotinus philosophus ait. fugiendum est ad patriam: ibiq; patere omnia non fugitur nisi a mala et miseria. Locus ad quem confugitur: ut illud euadatur: appetitur. Omnes homines natura scire desiderant inquit philosophus et magna. Sed nulla hic perfecta scientia. Et propterea voluit dominus plura remanere dubia: et non aperta in uia: etiam circa diuinas scripturas et circa alias facultates: ut mentes nostras alliciat ad concupiscendum perfectam cognitionem rerum in patria. Unde in figuram Exo. xij. de agno pascali dicitur. Non remanebit ex eo quicquam usque mane. Quod autem residuum fuerit igni comburetis. Ubi glo. b. Grego. Quod ex agno remanet comburi mandatur: quia quod de mysterio incarnationis eius penetrare vel intelligere non possumus potestati spiritus sancti humiliter referuimus: ut non superbe quis audeat: vel contemere vel denegare: quod non intelligit sed igni comburatur: id est spiritui sancto relinquatur: donec omnia in futuro quilibet cognoscat. Et hoc est mane. Ne tamen interim nostra deuotio sine exercitatione torpescat: secundum id quod ante ibi dicitur seruetur. Caput inquit cum pedibus et intestinis vorabitur: nec remanebit aliquid de eo usque mane. glo. b. Grego. Caput agni vorare: est deitatem eius fide percipere. Pedes vorare est vestigia humanitatis eius amando imitari. Vorare intestina est verborum Christi occulta et mystica mandata audire querere et intelligere. In quo verbo vorationis pigritia nostra reprehenditur: qui verba eius atque mysteria: nec per nos requirimus et dicta ab alijs inuiti audimus. Et subditur. Non remanebit ex eo quicquam usque mane: quia et dicta magna sunt excutienda sollicitudine: ut antequam veniat dies resurrectionis in nocte presentis vite: omnia mandata eius solcite penetremus. Tertia ratio quare hec non sit scripta est ut remoueat superfluitas a scriptura. Bern. Si vnum folium de arboze: ne vnus de passeribus cadit super terram sine patre celesti. i. eius ordinatione: nec ego de ore euangeliste superfluum defluere verbum puto presertim de sacra historia. Dicit autem philosophus: quod quod vnum dicit quod multa continet plura dicit: unde dicitur et pro constanti habito: quod virgo Maria fuit plena gratia: gratie sacramentales que communiter fuerunt apud alios sanctos: explicite hoc dicere de ea superfluum videbatur: cum nulla gratia pure creature apta vacua fuerit. Unde sicut beatus Augustinus de beata Maria ponit vnam regulam scilicet quod cum de peccatis agitur: videlicet actualibus nullam pro: sus vult de ea haberi questionem: sed firme teneri: quod nullus commisit. Ita dicit Albertus ubi supra in bono tanquam pro regula et principio per se noto de ipsa supponatur: quod quicquid boni aliqua creatura pura fecerit vel rece-

perit. De hoc expere non esse beatam Mariam si liceat dubitare: ut a nullo superetur illustrius: ut dicit Jo. Dama. i. sanctorum. His igitur de causis hoc non expresse scribitur. Quantum ad tertium scilicet. Quid beata Maria receperit ex sacramentis videndum est. Quod baptismum receperit: creditur: non ad purgationem peccati: quod nullum habebat sicut nec etiam filius eius: sed in exemplum equidem Christus ex ipso baptismo: nihil gratie in se accepit: sed vim regenerationis aquis contulit. Beata autem Maria non contulit aquis virtutem sed ex ipso baptismo suscepit virtutem: videlicet characteris impressionem: virtutum exercitationem: meritorum accumulationem: unde non baptismo Ioseph. qui ad ista non valebat: sed baptismo Christi baptizata est: sicut etiam. b. Aug. expresse hoc dicit de apostolis: de conse. di. iij. Quando. Licet non inueniatur in euangelio. Sacramentum confirmationis accepit secundum Alber. ubi supra ad ampliozem meritorum augmentationem: et perfectiozem virtutum exercitationem et declarationem ad alterius characteris impressionem: ut per characterem baptismalem collocetur in numero Christicolarum distincta a iudeis et gentilibus non consignatis per characterem confirmationis ponatur: imo pumice ria sit in numero militantium pro Christo. Et si non fuit ibi vinctio sensibilis: non defuit vinctio inuisibilis. Nam cum beatus Tho. dicat in. iij. quod apostoli fuerunt confirmati in die penthecostes missio in eis spiritus sancto ad robur. Ubi loco vinctio visibilis fuit ignis in forma linguarum: per quandam correspondentiam: nam oleum est fometa ignis et lingua correspondet balsami odori. Beata autem Maria fuit in receptione illa spiritus sancti cum apostolis recipiens: unde et crismata cum eis. A sacramento altaris suscepto: consecuta est dominice passionis rememoratio: deuotionis actualis exercitatione: contra corporale absentiam filij consolatione. A sacramento vero penitentiae recepit gratiam excellenti equiloquentia. Nam pro contritione habuit innocentie conuersationem. Pro confessione gratiam actionem. Pro satisfactione supererogationem. Quia autem sit triplex confessio. scilicet. accusatio peccatorum: re cognitio incongruitatis et ingratitudinis: beneficiorum confessio. Et hec vltima fuit proprie beate Marie confessio. Confitebatur autem secundum Alber. quod tantam gratiam accepit: quod nunquam de condigno eam meruit: vel aliqua creatura promereri potuit: licet de congruo meruerit. Hec et similia fatebatur Joanni euangeliste ut credi potest confessori suo. In extrema vinctio recepit complete victorie preterite et plene glorie significationem. Et loco remissionis venialium totius doloris mortis remissionem. Et pro infirmitatis alleviatione: totius corporis glorificationem. Et quamuis beata Maria potuerit hoc sacramentum non suscipere:

Pro qd res nobis remane dubia
scriptura in mja

In lnp
mja

exempta p̄ p̄uilegiū: quod dominus confert his quos sine infirmitate et mortis dolore dignatus ē euocare tamē videtur q̄ isti p̄uilegio suo abrenunciauerit et sacramentum illud peccatoribus institutum humiliter suscepit vt humilitatē quā per totam vitā tenuerat egressum consumaret.

In sacramento vero matrimonij cum sit triplex bonū: omne istud reperitur in cōiugio Marie. Unde beatus Augustinus. xxvij. q. ij. Omne nuptiarum bonū impletū est in parentibus Christi. s. fides proles et sacramentum. Prolem cognoscimus Christū dominū filium. s. virginis: nō Ioseph. fidem quia nullum adulterium. Sacramentum quia nullum diuortium. Habuit autem beata Maria istā gratiam excellentius q̄ mater tāte plis: et q̄ mater et virgo. Nā vt ait. b. Aug. Cōiugia sanctiora sūt pari voto cōtinentiū. **S**acramentū autē ordinis non habuit. Hic enī secundū exteriorē hominīs representationem p̄fert dignitatem. Interior autem secundum veritatem p̄tinet ad humilem seruitutem. Unde per oppositum statū beate Marie opponebatur que interior habuit coram deo dignitatem: exterior coram hominibus sūmam habuit humilitatē. Hoc igitur sacramentum beata Maria actualiter nō recepit: et propter statum suū contrarietatem: et propter humilem cum alijs mulieribus conformitatem. Nō enim sexus femineus est capax ordinis p̄pter indignitatem: maiorē peccādī fragilitatē: et regiminis incongruitatem. Licet autē beatissima virgo Maria sacramentū ordinis non recepit: quicquid tamen dignitatis vel gratie in ipsa confertur de hoc plena fuit. Confertur enim in eis septiformis gratia spiritus sancti: q̄ omnifaria plena fuit. Itē et tria sunt in sacramento ordinis. s. dignitas ministerialis: potestas spiritalis: administratio executionis: Hec autē tria beata Maria equipollēt habuit et excellēt: ministri ecclesie habēt dignitatē beneficiale p̄ caracterē excellentie. Beatissima autē virgo habet coronam regni ecclesie militantis et triūphantis. Unde et summus ministrozū papa: dicit seruus seruozū dei. Hec autem est regina et domina angeloz et imperatrix totius mūdi. Itē in ministris est potestas spiritalis: tēporalis delegata a deo: vel subdelegata et vicaria. In ipsa autē ē plenitudo potestatis celestis ex auctoritate ordinaria. Itē in ministris est executio ligandi et soluendi per vsum clauium. In ipsa autē est dominādi legitima potestas ad ligandū et soluendum per imperium. Et sic quicquid ē in ordinibus dignitatis et gratie: constat beate Marie mūne defuisse. **E**t ne videatur specialibus dignitatum vel virtutū ordinibus caruisse. Cū hostiaris habuit mūdoz introductionem et imūdoz exclusionē. Cū exorcistis demonū expulsionem. Cū lectoribus p̄phetiarū expositionē. Cū acolitis illumi-

nationem. Cū subdiaconibus doctrinē aplice ostensionē. Cū diaconibus verbi diuini conseruationē. Et postea cū euāgelistis enarrationē. Cū sacerdotib⁹ corporis Christi formationē: cōtractionem et cōiunctionē. Ipsa a culpis et penis p̄ filiū suū nos absoluit. Habet et officia episcopozū aliquo mō spūali: qm̄ conserat tēpla et altaria que ad ei⁹ honore sūt. Consecrat vīnes interior cōfirmando et huiusmodi. Habet beatissima cū papa oīm ecclesiarū sollicitudinē potestatis spiritalis plenitudinē: p̄uilegiatoz actuum vniuersitatē. Et sic patet q̄ fuit gratia plena.

De gratia v̄tuali beate v̄ginis. **Ca.** XVII

Hic gratia plēa

Gratia videlicet virtuali. Quidā vt magister sententiāz in. iij. dīxerūt gratiā et v̄tutē idē ēē realiter: sed rōe differre vt gratia dicat in quantū facit hominē deo gratū. Virtus. in quantū inducit ad operandū opa v̄tuosa. Sed beatus Tho. i. summa p̄bat gratiā realiter distinctā a virtute: vt sicut a sole procedūt multi radij diuersi ab eo: et ab anima fluunt multe potentie realiter distincte ab ea ita et virtutes oēs procedunt a gratia distincte ab ea realiter. Et ipsa quidē gratia vt in subiecto est in anima. Virtutes vō in potentijs aīe ad expediendū eas ad bñ operandū: oēs igit v̄tutes fluūt a gratia gratū faciente. Quā gratiā v̄go beata habuit plenissime. Iuxta hoc. Ave gr̄a plena: q̄ habuit oēs v̄tutes p̄fectissime: vnde ipsa ait Eccl. xxiij. In me oīs spes vite et v̄tutis. Et ideo trāsite ad me oīes. pro eis virtutibus quia ex me id ē mei suffragio et exēplo potestis sperare omnē virtutē. Virtutes autē omnes vel sunt theologicę vel cardinales vel eis annexę. Et theologicę numerat aplūs. j. Cor. xij. dīcēs. Nunc manent fides: spes: charitas: tria. hec.

Primo ergo niden. §. I.

dū ē de fide beate Marie: q̄ eā habuerit p̄ verba Elisabeth p̄z dīcētis ad eā. Beata q̄ credidisti. s. v̄bis dictis tibi p̄ angelū ex pte dei. Luce. j. Credē enī ē actus fidei que ē de nō v̄sis. Credidit enī se matrē dei fiendā: sicut factū est cū ait. fiat mihi secundū verbū tuū. Luc. i. qd v̄tq̄ non vidit: nec oculo corporali nec intellectuāli clare. Vidit v̄tq̄ et experta est se concepisse: non opere humano: et se peperisse paruulum cū virginatatis honore. Sz q̄ ille puer filius eius cōceptus et natus ēēt deus verus: non vidit ut in patria: sed fide credidit et p̄gnouit: sublimiori mō et interiori gustu sup oēs v̄nq̄ viatores: vñ fides sua fuit sup oīm fidē. Un

Titulus Decimus quintus.

beat^{us} Bernardus: super missus ē. Quis excepta
fortasse illa q̄ sola hec i se felicissime meruit expe
riri: intellectu capere: ratione discernere possit q̄
liter splendor ille inaccessibleis virginis se visceri
bus infuderit: et vt illa que inaccessibleis est acce
dere ad se ferre potuisset: de portuicula eiusdem
porporis cui se immediate anima contemperauit
relique masse vmbra culum fecerit: et forte prop
hoc maxime dictum fuerit: obumbrabit: quia res
nimirum erat in sacramento. Et quod sola per
se trinitas in sola et cum sola virgine voluit opera
ri. Soli enim datum est nosse cui soli datum est
experiri. Dicatur ergo. Vir^{go} alt^{issimi} obumbra
bit tibi. Hoc est illum modum quo de spiritali
cto concipies: ipsa dei virtus et dei sapientia. Chri
stus sic in sui secretissimo consilio obumbrando
coniungit et obumbrabit: quatenus qui tantum
est patri notus: sit et tibi. Ac si angelus respondeat
virgini. Quid a me queris quod in te experieris?
Scies te feliciter scies: sed illo auctore illo docto
re. Ego autem sum missus virginalem conce
ptum nunciare: non creare. Nec potest doce
ri nisi a donante: nec potest adipisci nisi a su
scipiente. Ex hac auctoritate beati bernardi
dicit Alber. colligitur q̄ beata virgo de incarna
tione et de filio incarnato habuit cognitionem q̄
est supra fidem. Et videtur hoc intelligendum: q̄
cognitio illa fuit supra fidem communem seu om
nium viatorum. Nam si clare vt in patria talis co
gnitio excluderet fidem: vel forte etiam in ipso co
ceptu vel partu sibi datum est ad horam vt vide
ret clare mysterium huius vt i prima: sicut Pau
lus vidit deum in raptu: et pro illa hora fuisset fi
des et visio. Sed post horam in se reuersus rema
sit in fide ablata visione. Unde et ipse dicit. Per
fidem enim ambulamus: non per spem. Aue igitur
gratia plena et cetera. Sed pro maiori ho
rum declaratione sciendum: q̄ visio facialis dei
id est per essentiam est id in quo consistit principa
liter nostra vera beatitudo et perfectio vltima. Iu
xta illud quod Christus dixit. Jo. xvij. Hec est vi
ta eterna vt cognoscant te solum verum deum et
quem misisti Jesum Christum Joan. xvij. In hac
summa veritas est et summa bonitas que sic refi
cit rationalem vim q̄ ex toto eam decorabit et al
liciet vt nihil aliud querat videre et habere nisi ip
sum aut propter ipsum. Et ideo erit ibi continua
tio visionis. Item summum delectabile et concu
piscibile sic sua suauitate perfundet vt nihil ali
ud amet aut querat nisi ipsum aut propter ipsum.
Et ideo ibi non erit fastidium. Item summe ardu
um summa sui immobilitate irascibile roborabit
et securabit vt nihil tenere aut tractare queat nisi
ipsum aut propter ipsum: et ideo ibi non est fati
gatio. Unde beatus Augustinus in vltimo capi
tulo de ciuitate dei ait. Quecunq̄ ab hominib^{us}

honeste desiderantur: erit deus finis omnium de
sideriorum nostrorum. Quem sine fine videbunt:
sine fastidio amabunt: sine fatigatione laudabunt.
Unde beatus Augustinus. Ad hoc vt pueniat ani
ma rationalis oportet habitus intermedijs elue
tur. In qua eleuatione sunt gradus et ordo: de q̄
bus dicitur infra. Sed prius aduertendum est se
cundum Albertum vbi supra: q̄ ratio naturalis
est cognoscitura omnium sensibilium creaturarū
et intelligibilium: ratione comunitatis naturalis:
quam habet cum omnibus sensibilibus et intelli
gibilibus. De qua comunitate ait beatus Grego.
in omel. super illud matth vi. Predicate euangelium
omni creature: q̄ nomine omnis creature intelli
gitur homo: quia commune aliquid habet cum
omni creatura scilicet esse cum lapidibus: vegeta
ri seu viuere cum plantis. Sentire cum animali
bus. Intelligere cum angelis. Ipsa autem ratio
cum sit naturaliter collatiua: cognoscit creaturas
signum aliquod esse seu vestigiū dei: sicut artifi
cium artificis. Et ex hoc ratio naturaliter est co
gnoscitiua creatoris: cuius creature sunt vestigia
et signum. Et sic patet q̄ ratio humana habet in
sua natura: q̄ sit cognoscitiua creaturarum sensi
bilium et intelligibilium et creatoris earum. Et q̄
habet desiderium ducituum ad cognoscendum
hec qui dici potest: ductus naturalis rationis: q̄
ex solis bonis naturalibus ducitur tanq̄ ex p̄mis
motibus ex parte ipsius. Similiter ex parte affe
ctus sunt quedā aptitudines naturales ad bonū
quas aliqui philosophi appellabant seminaria v
tutum: quibus mouetur anima rationalis natu
raliter ad bonū. Ipsa vero anima rationalis sic
existēs receptiua hū^{us} multiplicis. scilicet artium et sciā^{rum}
ex pte virtutis apprehensiuę. Sed h^{abitus} habitus non
ducit rationē vltra motus vel terminos ei debi
tos secundū aptitudinem naturalem: s; sunt facili
tates et directiones quedā ad cognoscendū ea ad
que naturaliter ductu se h^{abitus}: et hec sūt habitus ac
quisiti per ingenium siue dati siue infusi. Ex par
te vero virtutis motiue est receptiua habitus con
suetudinalis: qua non erigitur affectus supra du
ctam naturę: vel supra q̄ naturaliter rō ducta di
ctat. Affectū vero sic se habentē cognouerūt phi
losophi quidam nō sufficere ad beatitudinē. Un
Tullius. Sepe dicimus et sepe dicendum ē nāliter
avidissimi et appetentissimi: q̄ honesta sūt nobis
inata virtutū seminaria: ita vt si pateremur et anhe
lare licet ad beatitudinē euz diuino munere natu
ra nos ipsos pduceret: s; igniculos nā inditos se
pe retinēdimus. Ecce fm Tullius q̄ exigit diuinum
munus. Est q̄ pter h^{abitus} habitus aia rationalis suscep
tiua ignis fidei: q̄ ē bonū fluens a deo: mō nobili
ori et vtiliori: q̄ sit modus fm quē fluit a deo na
tura et bona naturalia. Huiusmōi autē gēa ducit
aia rationalis ad cognitionē talium: ad q̄ nō poterat

In no rō uisione an.

ratio ductu suo naturali adiuta arte uel scientia vel habitu consuetudinali. Cognita autem huiusmodi sunt deus trinus et unus: et uerbum caro factum: et huiusmodi: ad que non sufficiunt bona naturalia sine fide: quia ad hoc natura est parua et statura pusilla: que figuratur Luce. xix. in zacheo: qui cum non posset uidere Iesum: ascendit in arborem sic hominum. glo. deuotione scilicet fidei ad uidendum saluatorem. Et sic patet quod si dem sursum trahit ultra ductum rationis. Et beatus Augustinus in. iij. de trini. ait: quod nonnulli mundi sapientes potuerunt aciem mentis ultra omnem creaturam transire: et lucem incommutabilis ueritatis quantacumque ex parte contingere. Hoc autem uidentes et cognoscentes: possunt habere dilectionem: et sicut est delectatio in scientia: quia illa ueritas eis apparet ut lucens: et sic eam amant: et non apparet eis ut purgans scilicet a uicijs et erroribus. Sicut enim cognitio in eis lucis est naturalis ad illam primam ueritatem. Sic et amor est naturalis ad eam cognitam amandam. Cognitio autem ista naturalis est deo tantum: non est iussiciens ad salutem nec amor ad eam cognitam naturalis: sed requiritur fides que per dilectionem operatur. Et utrumque scilicet fides etiam infor mis et charitas est a deo: non a natura. Tripliciter ergo possunt distinguere gradus quibus ascenditur in deum. Primo secundum ordinem actuum naturalem in se. Sicut docet beatus Augustinus in libro de quantitate anime ponens primum gradum inter actus anime uelut ueritatem que est nobis communis cum arboribus. Primus gradus uidendi deum. Secundus gradus est sensus qui est nobis communis cum brutis. In tertio gradu ponit memoriam intelligibilem que est communis doctis et indoctis bonis et malis. Quartus gradus est eleuare se supra se: et mundare oculum anime ab omni terrenitate. Quintus est ipsam custodire et firmare sanitatem. Sextus est serenum et respectum rectum in id quod uidendum est dirigere. Septimus est non iam gradus sed mansio et visio ipsa ueritatis. Idem eisdem gradus aliter nominat: sic dicens. Ascendentibus nobis igitur sursum. Primus actus est cum dicitur animatio: secundus sensus: tertius ars: quartus uirtus: quintus tranquillitas: sextus ingressio: septimus contemplatio. Distinguuntur et hi gradus secundum actum potentiarum respectu obiectorum: ut primus sit visio in sensu secundum imaginationem: hicque mundo mundi imagine utitur ut speculo. Secundus gradus est in imaginatione: hic non mundo sed mundi imagine utitur ut speculo. Tertius gradus est visio in imagine secundum rationem: quando ratio magis queritur et cum admiratione inuenitur. Quartus in ratione secundum imaginationem: quando per inuisibilia similitudines ad inuisi-

bilia ratio subleuatur. Quintus in ratione secundum rationem quando ex aliquibus cognitis ad alia incognita ratiocinando ratio progreditur. Sexto supra rationem non prepter rationem: quando per mentis subleuationem cernit quod nature metas transcendit: et ei quod per aciem intelligentie cernitur: natura rerum acquiescit. Septimus est supra rationem: et hoc est speculo fidei: que est substantia rerum superandarum argumentum non apparentium. Octauus est extasis siue raptus in quo rachel id est ratio moritur: et beniamin id est perfectio contemplationis generatur. Omnes hi gradus distinguuntur secundum ordinem potentiarum et actuum respectu obiectorum. Secundo modo sunt gradus in huiusmodi eleuatione anime ad deum secundum maiorem habitum perfectionum gratuitorum: animam super posse nature magis ac magis eleuantium: et deo propinquius contingentium. Inter quos primo gradu eleuant gratie sacramentales impedimenta culpe et pene remouentes et fomitem diminuentes que animam trahunt deorsum. Secundo gradu sunt uirtutes anime in esse gratuito perficientes potentiam: et per operationem in finem dirigentes. Tertio gradu sunt dona spiritus sancti animam per actus excellentiores gratuitos perficientes: et magis fini eam coniungentes. In quarto gradu sunt fructus anime secundum possibilitatem uie deo coniunctam delectantes et reficientes. In his quattuor gradibus a latere currunt beatitudines statum perfectionis secundum modum uie complentes. Tertio modo est ordo in predicta eleuatione anime ad deum secundum diuersitatem status subiecti quod eleuat: et diuersitatem medij per quod eleuatur. Diuersitas autem status subiecti quadruplex est. Eorum enim que eleuantur ad uidendum deum. Alij sunt in statu uie. Alij preter statum uie. Alij super statum uie et iuxta statum patrie. Alij in statu patrie. Illi qui eleuantur ad uidendum deum secundum modum uie: faciunt gradus quinque. Primus est uidere deum per uestigium in creaturis. Secundus per imaginem in anima. Tertius fide informi. Quartus fide formata. Quintus est contemplantium. Illi qui uident preter statum uie uident per speculum in lumine. Et faciunt quattuor gradus. Primus est visio prophetarum communis. Secundus est visio Moysi facie ad faciem id est valde familiaris et assidua ultra communem modum prophetarum. Unde de eo dicitur in libro numeri duodecimo capitulo quod loquebatur ei deus ore ad os: non sicut in prophetis: sed sicut amicum cum amico suo. Tertius est visio Joannis in peccatore domini. De q. b. Aug. dicit: quod transcendit omnem nebulam que omnis terra tegit et puenit ad limbum celum deitatis claritatem. Et alibi idem ait.

Titulus Decimusquintus.

Deitatis potentiam limpidius contemplans cum domino ad celum volans celestis sapientie haustu de dominici pectoris fonte limpidi ceteris potauit. Quartus status est visio Ade in statu innocentie que fuit intellectualis: existens sine omni enigmate: non tantum culpe sed et pene: et sine omni fomite: et in natura non deteriorata per peccatum: et ideo est ultima in genere illo. Illi qui vident supra modum vie sunt qui vident sine speculo in lumine. Et faciunt hi tres gradus. Primus est cognitio Ade in somno. De qua dicitur Gen. ij. Misit deus somnum in Adam: glo. Extrasis illa in Ada ad hoc imissa est: ut mens Ade intrans in sanctuarium dei: nouissima intelligeret particeps angelice curie. Secundus gradus est raptus: sicut vidit Paulus et Joannes in Apocal. Et de hac visione dicit glo. quod apostolus vidit deum in illa vita: qua videndus est in eternum. De visione Joannis dicitur in prologo super Apocal. Et sic visionem Pauli et Joannis dicit Alber. ponimus in eodem gradu. Tertius gradus est cognitio beate virginis in via: que omnes predictas cognitiones tribus gradibus supergreditur. Primus est eleuata puritas: quia excessit omnem viatorem. Secundus est mediis eleuatis inproportionabilis quantitas: videlicet gratie plenitudo que in ea tanta fuit: quod in pura creatura equalis esse non potuit. Tertius est eleuatis charitas scilicet dei: qui eam dilexit super omnem rerum creaturam: et inproportionabili charitate sibi eam sociavit. Et ideo hec visio eius omnem visionem vie excedit: et propinquissima fuit visioni patrie: et tamen citra quantum ad actum. Illi autem qui eleuantur secundum statum patrie vident per speciem et faciunt tres gradus. Primus gradus est hominum anima et corpore glorificatorum. De qua dicit beatus Augustinus. Hoc minime dubitandum est raptam hominis a carnis sensibus mentem: et etiam post mortem ipsa carne depurata deum videre: sicut vident angeli: angeli enim vident deum ab omni corporali forma: et a corpore separati. Cognitio autem anime glorificate propter unionem anime ad corpus: est inferioris gradus. Et hoc intelligendum est secundum quod natura ordinatur ad naturam. Secundus enim esse gratie habent se sicut excedentia et excessa. Secundus gradus est visio angelorum: qui semper vident faciem patris qui in celis est: ut dicitur Math. xviij. Tertius gradus est visionis patrie. Visio gloriosissime virginis matris dei: que super omnes puras creaturas limpidissime et inproportionabiliter et propinquissime deum contemplatur et maiestatem eius: utpote exaltata super omnes choros angelorum. Et ideo super tres ierararchias exaltata et supergressa: in quarta ierararchia a dexteris cum filio dei id est in portioribus bonis glorie est collocata. Super omnes has

visiones est visio domini nostri Iesu Christi: quam si quartus modus. Et in hac possunt tres gradus assignari. Primus est visio domini Iesu Christi: quam habet anima eius per gratiam comprehensionis qua inter omnes comprehensores perfectissime videt deum et omnia ad suam et suorum beatitudinem spectantia. Secundus gradus est per gratiam unionis qua adhuc excellentius cognoscit anima Christi naturam diuinam sibi unitam et omnia ad mysterium unionis et incarnationis spectantia. Ultima visio Iesu Christi est que debetur ei ratione deitatis que est eadem: que est visio totius trinitatis: cuius respectu omnes predictae visiones sunt quasi imperfecte: sicut creatura respectu creatoris essentie: et huius respectu dicit Gregorius quod essentia dei a nullo plene videbitur. Et Isidorus dicit: quod trinitas sibi soli nota est et homini assumpto: Reuertendo igitur ad cognitionem beate Marie dicimus: quod cognitio eius excelsit omnem cognitionem et modum cognoscendi quem habuit aliqua creatura in tribus gradibus ut dictum est. Et preter hec tripliciter etiam excelsit omnem cognitionem omnium viatorum: videlicet in perfectionis cognitione: in habitus possessione: et in modo cognoscendi cum quiete et sine abstractione qualis est in raptu. Et quantum ad primum perfectio cognitionis maior: deberetur ei ratione maioris eleuationis per habitus nobiliores et excellentiores. Quantum ad secundum in habitus possessione: nam talem habitum et actum qualem habuit Paulus in raptu fuit ad tempus: et post statim non fuit: sed habitus cum actu cessauit. Talem inquam generis habitum sed perfectiores beata Maria habuit: quia semper et continue habuit: quoniam ab eo quo primum mater dei facta est et fuit: visum idem habitum in gloriosam cognitionem secundum statum patrie profectus est et ideo continuatio possessionis debeatur ei ratione maioris perfectionis: qua huic vite super omnes viatores funditus mortua fuit: propter quod et vita eius cum Christo abscondita in deo: semper et curie angelice presens intra sanctuarium dei habitauit. Quantum ad tertium. Modus cognoscendi eius non fuit per modum abstractionis: extrasis vel stuporis vel etiam soporis: hec autem contingunt propter excellentiam et inproportionabilitatem luminis ad intellectum illuminabilem: ut patet in lumine corporali in transfiguratione domini: quando ostendit discipulis claritatem simillimam claritati glorie. Dicitur enim quod Petrus et qui cum eo erant grauati erant somno et videre non poterant et quod stupor circumdederat eos. Similiter in lumine spirituali. Unde et Paulus excellentia visionis stupefactus: dixit. Utrum in corpore vel extra corpus: nescio: deus scit. Hunc stuporem beatissima

Maria: non habuit: cuius intellectus dei formalis: et illi luci proportionabilior fuit. Unde sicut lux eadem que est egris oculis odiosa: sanis autem amabilis: et sicut per eandem lucem clari oculi perfectius vident et sine perturbatione. Egri autem minus perfecte et cum perturbatione. Ita lux spiritualis que oculis Pauli fuit improportionata: et ideo raptum fecit: et cum stupore. Sed oculis beate virginis fuit proportionabilis sine stupore et cum delectatione. Et hoc debebatur ei super Paulum: ratione puritatis super omnes viatores. fuit ergo in beata Maria habitus fidei: sicut et actus qui est in raptu potest esse cum habitu fidei quamdiu est aliquid de obscuritate et non ita plene deputata sicut in statu comprehensorum.

De charitate uirgi. §. II

nis Marie dicitur in canticis: vulnerata charitate ego sum. Et ecclesia canit vidistis eam plenam charitate: scilicet quo ad deum: et dilectione quo ad proximum. Excessit autem omnem creaturam in charitate proximi. Ego diligentes me diligit ait diuina sapientia prouer. viij. Et qui magis diligit deum magis diligitur ab eo: ita tamen quod prius ipse dilexit nos ut ait Joan. in canonica. Maxime autem super omnes puras creaturas fuit ipsa dilecta a deo: quod patet ex eo quia maximus donum ei largitus est deus: ut scilicet filium suum dilectissimum summum bonum ei communicaret: ut communis esset filius sui in deitate: eius in humanitate: una et eadem persona deus et homo.

Tria autem exiguntur ad hoc ut charitas viatoris perficiatur ut transeat in charitatem comprehensoris in subiecto charitatis. Primum est depuratio. Secundum est sui in se collectio. Tertium est eleuatio. Ad primum scilicet depurationem oportet quod fiat separatio a contrariis dispositionibus in subiecto: que impediunt per contrarias dispositiones charitatis perfectionem. Sunt autem tria a quibus debent purgari et segregari scilicet culpa pena: corpulentia. Per omnia ista tria impeditur perfectio charitatis in maioribus in statu isto: per secundum tantum impediuntur patres in limbo scilicet propter penam originalis: propter tertium tantum: id est corpulentiam impediuntur Adam in paradiso. Et de his tribus impedimentis dicitur in libro sapientie. Corpus quod corrumpitur aggrauat animam: ubi corpus notat corpulentiam. Corruptio culpam. Aggrauatio penam. Nec obstat quod in domino Jesu fuit fruitio: ubi tamen fuit corpulentia et pena: quia unio ad diuinam naturam vicit et abstulit hec impedimenta.

Secundum quod exigitur ad charitatis perfectionem est sui in se collectio: per quod etiam tria

ponuntur impedimenta. Anima enim secundum quod quedam natura est et forma corporis naturalis primo ligatur ad corporalia ymagines et species. Secundo obligatur ad diuersas corporis passionem. Tertio diuiditur in diuersas operationes de primo dicit beatus Augustinus in li. de trinit. Lanta est vis amoris: ut ea que cum amore diu cogitauerit et eis cure glutinio inheret: attrahit secum etiam cum se cogitandam quodammodo redit. Errat igitur cum se istis imaginibus tanto amore coniungit: ut etiam se esse aliquid huius existimet. Et post hec dicit quod fuerunt diuersi errores philosophorum. Aliorum ponentium esse ignem. Aliorum athomos: et huiusmodi. Et subiungit sic. Hic suboritur erroris dedecus: dum rerum sensitiuarum imagines discernere a se non potest se solam videat. Coheret enim ei mirabiliter glutino amoris: et hec est eius imundicie: quoniam dum se solam nititur cogitare: hoc se putat esse sine quo se non potest cogitare. Hec est ergo prima collectio ab imaginationibus corporalibus detractio. Secunda est obligatio ad corporis passionem. vnde. b. Aug. in li. de aia et spiritu ait. Quibusdam affectibus et quandam amicitia aia corpori iungit: secundum quam amicitia nemo unquam carne sua odio huius. Socia namque eius est: eius societate pregrauetur. Ineffabili namque condicione diligit illud amat comitem suum: et ideo libera esse non potest. Dolores eius vehementer afficit. Formidat quod mori non potest. Oculorum speculatio depascit. Sonoribus delectatur auditibus. Sua uisum iucundat odoribus. Larga epulacione reficitur. Et his rebus nullatenus vti: graui tamen mero re afficitur: si ista subtrahant. Tertium impedimentum est diuisio ad operationes varias. De quo dicit. b. Aug. in li. de spiritu et aia: secundum sui corporis effectum varijs nuncupatur nominibus. Dicitur enim aia dum vegetat. Spiritus dum contemplet. Sensus dum sentit. Animus dum sapit. Mens dum intelligit. Ratio dum discernit. Dum recordatur memoriam: dum prestat voluntas. Ab istis ergo tribus colligitur aia in seipsum corporalem imaginum abstractionem per passionum corporalium cessationem et per operationum unionem. Et de unione actuum dicit. b. Aug. Sed sus vertet in imaginationem: imaginatio in rationem: ratio in intellectum. Intellectus in intelligentiam. Intellectiva in deum. De ista triplici collectione si mul se imaginacionum: actuum et affectuum dicit. b. Aug. in li. de quantitate aie: purgatur mens a peccati colluione: ab errore obtenebratione: a rerum fantastica imaginatione: a rerum naturalium fallaci proportionem: a rerum temporalium vana delectatione. Idem. Ab hoc ergo mundo reuertentes ad deum est quasi ab hinc sursum reuertentes. Per nosmet ipsos transire debemus ad deum hoc est intrare ad semet ipsam. Et intrinsecus penetrans se ipsum transcendit: et istinc ad deum ascendit. Ab huiusmodi ergo cor nostrum colligamus: et

Titulus Decimusquintus.

ad eterna gaudia reuocemus: vt aliquando radi-
um cogitationis in lumine gr̃e figere valeamus.
hec est enim requies cordis nostri: cum deum suū
contemplatur: ⁊ ipso sua contemplatione suauiter
reficitur. Et dulce est illi semper quod ad de-
siderandum: quod ad laudandum: quod ad amā-
dum semper suauiter inuenitur. ¶ Tertium quod
exigitur ad charitatis perfectionem est eleuatio
que fit per tria: scilicet a natura conante: a gratia
subleuante: a deo attrahente. Et de conamine na-
ture dictum est supra de zacheo: qui statura pusil-
lus erat. Et de subleuatione gratie qui ascendit in
arbores sic hominum: quod designat gratiaz sa-
cramentalem: ⁊ virtutis. Sed quia nō sufficit ad
coniunctionem que est in perfectione charitatis:
nec conatus nature: nec subleuatio gratie sine di-
uinitatis attractione. Ideo clamat sponsa. Cant.
1. Trahe me post te. Et Christus Ioan. vi. Nemo
potest venire ad me nisi pater qui misit me traxe-
rit illum. ¶ Ad primum scilicet conatum natu-
re disponit antecedenter: primo miseriarum pre-
sentium stimulatio. Secundo proprie defectibili-
tatis cognitio. ¶ Tertio summe perfectionis natu-
ralis appetitio. ¶ Ad secundum scilicet gratie sub-
leuationem disponunt antecedentes inchoatiue.
Gratie sacramentales sanando a malo culpe ⁊ pe-
ne. Gratie virtutum adiungendo ⁊ ducendo in bo-
nū progressiue. Dona quoque ⁊ fructus. ¶ Dona
ad excellentiores actus adiungendo: fructus: labo-
rantem reficiendo. Completiue autem secundū
statum vite beatitudinis: secundum statum patrie
dotes. ¶ Sed de ista attractione nota quod in natu-
ralibus tanto maior est motus quanto maior est
appropinquo ad suum vbi. ¶ Nec sola appro-
pinquo est causa augmenti motus: sed simili-
tudo ⁊ conuenientia ad suum vbi. Unde quanto
magis lapis mouetur deorsum: tanto magis intē-
ditur suus motus: ⁊ sic ignis ad sursum. Sed in
voluntarijs motus naturalis non sufficit mutare
suum ipsius virtutis ad suum vbi: sine ipso vbi.
Et hoc est quod in naturalibus est tantum vbi: ita
quod non motor. Sed in voluntarijs ipsum vbi est
motor ⁊ cooperator. Et ad id quod motus est: et
quod mouet per ipsum habet motus quod sit ap-
propinquo. Est tā h. appropinquatio: terminus
perfecta conformitas voluntatis diuine et
humane de formis effectio. ¶ Ad hanc autem
attractionem appropinquationem ⁊ conformita-
tem tria specialiter disponunt antecedenter i via
scilicet opera instructionis vel edificationis: ope-
ra patientie vel passionis: opera excellentie super-
erogationis. De operibus instructionis dicit bea-
tus Augustinus. Lex est diuine prouidentie vt ne-
mo a superioribus adiuuentur ad cognoscendam
vel participandam gratiam: quem non ad eandē
que ponitur affectu non adiuuerunt. Snde ⁊ Jo-

annis. xi. legitur de Laipha: quod cum esset pontifex
anni illius prophetauit. In quo dominus ostēdit
quod etiam in malis ratione prelationis dona tribu-
it ad vtilitatem aliorum. Et de Saule legitur: quod
post vunctionem introiuit in eum spiritus ⁊ pro-
phetauit. De operibus patientie: ⁊ passionis pa-
ter per id quod ait apostolus. ij. Corinthiorū. xij.
Virtus in infirmitate perficitur. Et figuratur in
Job qui post perfectam victoriam p patientiam
omnia bona sua recepit duplicata. De operibus
supererogationis scilicet paupertate: castitate: et
huiusmodi dicit Christus Mathei. xix. Amen dī-
co vobis: quod nemo est qui reliquerit agros ⁊c: qui
non recipiat centes tantum in vita. ¶ Consistit
ergo ista perfectio charitatis transeunti de statu
vie ad statum patrie. In plena deputatione. In
omnimoda collectione. In perfectissima eleuatio-
ne. Patet ergo quod perfectio charitatis de statu vie
in statum patrie transmutande fit sine substantia-
li additione per perfectionem sui in se: per actus
extensionum: per actus ⁊ habitus meliorationū
⁊ nobilitationum: ⁊ per summam cum summo
bono coniunctionem. Et quia charitas sola per-
fecta est: que est vinculum perfectionis. Alie autē
virtutes habent aliquid de imperfectione: vt fides
que est de eo quod nō videtur: ⁊ huiusmodi. Cū
autem venerit quod perfectum est: ait apostolus
. i. status patrie: euacuabitur quod ex parte est.
Ideo necesse est omnes alias virtutes euacuare. i.
secundum vsum vite presentis: vel ab actionibus
sopiri: solam autem charitatem dominari ⁊ exer-
cere omnes operationes. Et tunc implebitur illō
Diliges domū deī tuū ex toto corde tuo ⁊ cetera.
Quod tunc implebitur quando omnis actus cel-
sabit naturalis: quantum ad actum: ⁊ omnis alte-
rius virtutis habitus erit sopitus quantum ad a-
ctum: ⁊ anima in esse suo nobilissimo: tota nobi-
lissimo habitu implebitur: ⁊ nihil nisi charitas i
anima ad actum egreditur. Sicut ergo charitas
beate Marie in statu patrie est maior: charitate
omnis pure creature: ⁊ quantum ad substantiam:
⁊ quantum ad actum ita eadem charitas eius i sta-
tu vie maior fuit omni charitate pure creature
quantum ad substantiam: non autem quantum
ad actum. Et sic quantum ad substantiam fuit
charitas beate Marie maior: charitate omnium
angelorum: sed quantum ad actum minor chari-
tate minimi angeli. ¶ Quod autem maior substan-
tia minor est in actu facit subiecti conditio cōtra-
riū coniunctio: minor motoris attractio:

De spe beate .§. III.

Marie dicendum est quod vtiq; eam habuit per-
fectissime. ¶ Nam habuit vt dictum est perfe-
ctissimā charitatē: q m̃ ē oīm vtutū f3. b. Ambz.

Capitulū Indecimum.

vt qui eam habeat et filias eius contineat: id est alias virtutes. vnde et spem. Et cū spes sit certa expectatio future beatitudinis ex meritis et grā pueniens: vt diffinit eā magister i. iij. sen. Alij scī et scie qz certitudinē scie nō hnt de meritis suis et gratia sed per coniecturas: ideo nec certam expectatiōez habent de sua beatitudine: sed conditionalem scilicet si habent gratiam et merita. Sed beata Maria erat certa gratia se esse plenam: vnde et certa de sua beatificatione quam expectabat. Et ppter perfectam et abundantem spem dicitur Eccl. xx. iij. in persona eius. Ego mater pulchre dilectiōis timoris: agnitiōis: et sancte spei: quia non solum ista in se habuit in mente et actus produxit: sed et in alijs procurat. Unde et dicitur. Spes nostra. s. ad suffragandum in omnibus auxilium procurandum. Et eccl. xxiiij. dicit. In me omnis spes vult. Et in dicta auctoritate notantur tres ille virtutes Charitas ibi pulchre dilectionis scilicet dei: vnde procedit timor reuerentialis. Fides ibi agnitiōis Per eā enim habetur cognitio de necessarijs ad salutem. Et sancte spei: quod dicit ad excludendū vanam spem. Sed obijci posset: qz beata Maria nec charitatem perfectam habuit: nec fidem: nec spem. Nam in fide videtur dubitasse. Et dubius in fide ē infidelis: vt dicitur extra de heret. Cum enim angelus ei nunciasset conceptum filiū dei: interrogauit et dixit. Quomō fiet istud qm virum non cognosco. Quod simile videtur locutioni zacharie: cum sibi ab angelo nunciata fuisset conceptio futura Joānis baptiste: dixit ei. Unde hoc sciam cum sum senex et vxor sterilis. In qbus verbis qz dubitauerit et incredulus fuerit: patet ex eo quod dixit ei angelus. s. pro eo qz nō credidisti verbis meis: eris tacens et non poteris loqz cetera: que mutitas fuit ei data in penam. Hoc idem videtur ex exemplo quod subdidit angelus Marie: dicens. Ecce Elizabeth cognata tua et ipsa concepit filium in senectute sua. q. d. Non habes dubitare de conceptu tuo: quia sicut cōcepit Elizabeth est miraculosus: ita erit et tuus. Aliter tamen: quoniam illius ex sterili sed de viro: tuus ex virgine tantum ex deo. Ad hoc respōdetur p beatum Bernardum qz beata Maria in nullo dubitauit: quod declarauit spiritus sanctus. cū dixit per os Elizabeth. Beata que credidisti. Tunc n. dicit Elizabeth repleta fuisse spiritu sancto: quo reuelante cognouit Mariam deum concepisse: quod erat occultum. Non ergo cum dixit. Quomodo fiet istud dubitauit querens de facto: sed q fuit de modo. Et hoc ē quod ait beatus Bernardus. super missus est. Non dubitabat de facto: s. modum et ordinem quesiuit. Non enim querit si fiet istud: sed quomodo: quasi dicat. Cum sciat dominus meus testis conscientie mee votum ancille sue esse: non cognoscere virum qua lege: quo

ordine placebit sibi ut fiat istud? Si oportuerit me frangere votum vt pariam talem filium et de filio gaudeo: et doleo de proposito. fiat tamē voluntas eius. Si autem concipiam virgo: pariam virgo: quod vltqz impossibile nō erit si ei placuerit: tunc scio vere: quia respexit humilitatem ancille sue. Hec beatus Bernardus. Unde et Beda dicit: quod illud quo modo sunt due dictiones distincte. Et quoniam virum non cognosco: id est proposui me non cognoscituram virum carnaliter. Emiserat enim votum virginittatis secunduz beatum Augustinum. xxvij. q. ij. §. Beata Maria. Vcl secundum Albertum super missus est. Non cognosco virum vt persone mee domino rem: operum rectorem. corporis corruptorem: a se obligatorem: prolis propagatorem: nunquā volo cognoscere aliqua cognitione: videndo scilicet aut audiendo: aut intelligendo vel diligēdo. Quō autem angelus ei nunciavit conceptū sterilis Elizabeth vt dicit ei quedam glosa. Non quasi incredulam hortatur ad fidem. sed credenti que audierat ampliora replicat miracula: vt que deum paritura erat: precursorum quoqz de anu sterili nasciturum cognosceret. Hinc et beatus Bernardus Ubi supra: Quid fuit ne esse etiam huius sterilis virginis nunciare conceptum? Nunquid forte ad huc dubiam et incredulam oraculo recentioris voluit confirmare miraculi? Absit. Sed ideo conceptus sterilis virgini nunciatur: vt dum miraculū miraculo additur: gaudium gaudio cumuletur. Porro necesse erat non modico leticie et amoris incendio inflammari: que filius paterne dilectionis cum gaudio spiritus sancti mox erat conceptura. Vcl etiam ut audiens cognatam: id est attinentem vetulam et grauidam cogitat ipsa iuuenula de illius obsequio. Unde postea eam visitans: ei in partu seruiuit: sunt et alie rationes que hic omittuntur. Secundo quantum ad dilectionem videtur qz non habuerit eam maximam. Nam dicit filius eius: maiorem hac dilectionem nemo habet: qz vt animam suam: id est vitam ponat quis pro amicis suis: scilicet per martyrium. Sed beata Maria non recepit martyrium: sed morte naturalī sine dolore mortua est: ergo et cetera. Respondeo secundum Albertum vbi supra. Non tantum beata Maria quantum ad actum interiorē id est dispositionem et desiderium: sed etiam quantum ad operis exhibitionē: posuit animam suam pro proximis: immo animam filiū sui: et ipsum filium quem magis qz animam suā dilexit pro proximo. Et propriam animam sine necessitate: passioni obtulit propria voluntate: et eam in passione filiū crucifixit cum filio ut plus qz martyr fieret fm omnes doctores. Vñ et duas aias obtulit p primo: et effectū dilectiōis ad primum duplicauit: ppter qd Symeon dixit

Titulus Decimus quintus.

Tuam ipsius animā gladius transibit. s. doloris. Luce. xx. Et vt addamus aliquid simplicibus auribus vir credibile. Ita proximū dilexit q̄ si defuisset qui filium crucifixisset: ipsa pro salute humani generis consequenda: cum manibus suis in cruce posuisset. ¶ Tercio de spe. Non enī videtur habuisse spem. Nam ut ait apostolus. Quod habet quis: quid sperat: q. d. spes est de re que nondum habetur: vt de beatitudine: sed Elisabeth spiritu sancto repleta: dixit eam esse beatam. Beata que credidisti: si ergo beata erat: non beatitudinem sperare poterat: quam iam habebat. Ad hoc respondetur: q̄ vel beatam dixit futuram: si loquimur de beatitudine glorie perfecta vel si loquimur de beatitudine imperfecta seu dispositiua: de qua Christus. Beati pauperes spiritu etc: sic vere tunc erat beata: quia omnes illas beatitudines perfectissime habebat. Et talis beatitudo non opponitur spei: sed manet cum ea.

De uirtutibus. §. III.

cardinalibus: de quibus dicitur sapientie. viij. sobrietatem et sapientiam docet iusticia et uirtutem quibus nil in uitia hominibus est uilius: sobrietas hic dicitur temperantia: sapientia: prudentia: uirtus: fortitudo. Iusticia autem ponitur in suo uisitato vocabulo: docet ista diuina sapientia: cum inhabitat mentem per gratiam suam. ¶ Et prima facie posset uideri q̄ hec non fuerunt in uirgine ex actibus earum uirtutum. Nam dicit. b. Aug. q̄ prudentia est in precauendis insidijs. Insidia est occultata deceptio: sed uirgini non fuerunt occulte fraudes diaboli: nec ad eam accessit tentando. Iusticia est in puniendis malis: in se uel in alijs: sed beata Maria nullum in se peccatum habuit. Erga alibi dicitur mater misericordie que non punit sed remittit penas. fortitudo in tolerandis molestijs. s. sine impatientia. Temperantia in refrendendis illicitis concupiscentijs. Sed beata Maria non habuit aliquos motus concupiscentie illicite. Et in omnibus requiem quesuit: nihil ratione sentiens molestum: ut in alijs accidit: ergo etc. In peritrium est: quia angelus dixit. Aue gratia plena. Sed una ex gratijs est gratia uirtutum. Et potissime inter morales sunt iste: ergo et istas habuit. Unde ipsa ait Eccl. xxiij. In me omnis spes uite et uirtutis. Transire ad me omnes. s. pro eis adipiscendis: et a generationibus meis adimplerini. i. actibus uirtutum a me precedentibus: implerini perfecte imitando. Sed sciendum: q̄ cum uirtutes iste sunt sub quadruplici differentia: secundum diuersos status ut ponit Plotinus philosophus: et declarat. b. Tho. in prima secunde. Et prime dicuntur politice existentes in incipientibus et proficientibus in uirtute: quarum officium est in habentibus sustinere magnos et multos impulsus temptationum a uicijs et contrarijs

sed tamen superare: et passiones rationi subicere. Secunde dicuntur purgatorie habite a perfectis uiatoribus: quarum officium est quasi in quiete eas habere: cum modica pugna contrariorum. Tercie dicuntur purgati animi que proprie sunt in comprehensoribus. Et aliud officium habent q̄ in presenti. Ut prudentie sit eligere deum ut suum bonum: et omnia in eum referre. Iusticie ei taliter subici et uoluntati eius conformari. fortitudinis ei firmiter inherere. ¶ Leperantie in ipso summe delectari et non in alio. Quarte dicuntur expleares. put sunt in mente diuina. Habuit ergo. b. Maria uirtutes istas secundum Alber. q̄ per modum patrie et ut purgati animi: non autem simpliciter sed medio modo inter statum uiatorum et comprehensorum: nam quantum ad actuum perfectionem habuit per modum patrie sine aliqua pugna. Sed quantum ad merendi conditionem: habuit per modum uiatorum. Si enim simpliciter habuisset ad modum comprehensorum: non ex illis actibus meruisset.

¶ Deriuando sermonem ad singulas de prudentia eius canit ecclesia. Quo p̄gredieris uirgo prudentissima. Prudenter conseruabat omnia uerba hec: que de filio dicebantur paruulo: conferens in corde suo. Luce. ij. s. cum his que scripta erant de eo: ut elicit Beda. Prudenter diabolo occultabat suam uirginitatem. Prudenter euasit persecutionem Herodis contra filium: fugiens in egyptum cum eo. Qui moderatur labia sua prudentissim⁹ est inquit Solomon in puerijs: nulla autem pura creatura ita moderata est: nam pauca reperitur locuta et valde rationalia et uilia. Cum angelo breuiter interrogando de modo eius quod sibi nunciauit. Et hoc intellectu: uoluntati dei se tota subdendo. Ecce inquit Ancilla domini etc. Cum filio auxilium pro defectu uini postulando: cum ait: uinum non habent et ministros ad obedientiam eius exhortando cum ait. Quodcumq; uobis dixerit facite. Jo. ij. Et iterum filio inuento in templo ait. Fili quid fecisti nobis sic etc. Luce. ij. Diffuse autem cum deo locuta est quando canticum deo gratias agendo edidit: magnificat anima mea: etc. ¶ Iusticie partes integrales sunt facere bonum et declinare a malo. Sed hec sola declinauit ab omni macula peccati. secundum illud canticum. macula non est in te. Et semper operata est bonum ad omnes. Partes iusticie potentiales sunt religio: obedientia: pietas: siue misericordia: gratitudo: et penitentia. Est autem religio comprehendens patriam et dulciā. Et patria quidem est honos soli deo debitus et exhibitus: ¶ Et consistit seruitus patrie secundum Albertum ubi supra in tribus. In actu cordis: ut cognitio et dilectio. In actu oris: ut laus et oratio. In actu operis ut genuflexio: adoratio: imolatio et huiusmodi. Quia hec fuerunt in beata uirgine in summo. Actibus enim interioribus uirtutum excellit omnem creaturam

Capitulum Decimumseptimum:

puram. Angeli. n. hñt virtutes iamissibiles s; nō meritorias premij essetiales. Viatores hoies facti hñt virtutes meritorias sed amissibiles. Bñ autē maria hñt cum angelis uirtutes iamissibiles: cū sanctis uiatoribus meritorias: 7 sic ēt excellentius cūctis hñt. Actus latrē in ore. s. laus et oīo excellētissime fuit in ea: vt dicere ualeret illud. Sēper laus eius i ore meo. Et oīo quidem scōrum nō innititur alicui iuri ex parte sui: s; tñ mie ex parte dei: oīo āt uirginis innititur gñe dei iuri naturali 7 iusticie euangelij. Nam filius nō tñ tenet audire matrem sed 7 obedire. Juxta illud apostoli. si lī obedite parentibus uīs: qđ ēt est de iure nature. Qđ ipsa vī inuere i mō orandi: non. n. usa est obsecratione simplici sed isinuatiōe dicens. Uī nū non hñt. Jo. ij. Dicit āt hugo de scō uicior: qđ nobilissima sp̄s orōnis est isinuatiō: exēplificans i dco uerbo. Uīnū non hñt. Et sic oīo et erat nobilissimus modus orandi: tñ qđ hēbat rōnem iustionis 7 iperij: tñ qđ impossibile erat eam non exaudiri iuxta illud qđ i figurā b̄ dixit Salomon matri sue berfabee: cum aliquid petere uellet. Perte iquit mater mea: neq; n. fas est: ut auertam faciez meam. iij. reg. ij. Actus exterior latrē est i oblatiōe 7 i templorū constructione 7 sc̄ificatione: totum hoc bñ maria fecit in sūmo. Nā de corde et corpore suo construxit templū sp̄ui scō: in quo sc̄ificatio dei filius habitauit. Ipsa nō solū se ipsā obtulit deo in sacrificium per uotū uirginitatis: sed 7 filium suū ex suis carne 7 sanguine formatū spontaneo consensu i eius passiōe obtulit pro nobis oībus deo in odorem suauitatis. Dulcia uero ē honor debitus 7 deditus creature cōiter propter aliquā excellentiā: ut potestatis: sapie: 7 uirtutis: iperdulia āt debetur excellentibus creaturis ut uirgini 7 cruci. Et iperdulia quidem hñt beata maria i sūmo sup omnes creaturas: nā maius ē adorari qđ adorare iperdulia. Sed omnes alij sancti adorant uirgines iperdulia. Ipsa āt adoratur ab oībus iperdulia: ergo oēs excellit i iperdulia. Jtē actus dulie hñt super oēs excellenter: nulla. n. digna persona uel creatura potuit aliam creaturaz tñ honorare quantū dignissima creaturaz mat dei. Jtē cū esset suprema 7 dignissima oīum creaturaz: quam debebant omnes uenerari: mie de bitū fuit nō iusticie: vt alias creaturas honoraret. Jtē seruitus humilima fuit: qua iferiores se honoraret: qñ. s. ipsa proxima deo per icorruptionem: qđ icorruptio facit proximū deo purificationem pollutis matribus cōstitutā absq; legis pcepto obseruauit: 7 filium cū oblatiōibus offerēs sacerdotibus: legalibus reuerentiā exhibuit. Et supra legem posita ipsa legi 7 ministris legis obediuit p gens ad templum singulis annis i festiuitatibus pceptis in lege: 7 filium ducēs duodēnē. Quantū ad opera mie que debentur ex compassiōe pxio

rum 7 subleuatione miserie: 7 propter hoc obitū dicūtur hñdō opera iusticie: ad que tenentur omnes pro loco 7 tpe: ut p3 i discussione i finali iudicio. Esuriui 7c. Mat. xxv. Huius opera mie beata maria hñt in sūmo super oēs: operum āt mie alterum est altero maius: uel qđ sit ex maiori charitate: uel qđ sit magis digno indigenti: uel qđ sit ex maiori effectu ipenso: uel qđ sit ex magis nēcio. hec oīa fuerunt in beata maria i summo. Nā charitas ex qua fecit opera mie excessit dilectionez oīum miam facientū: maxime indigenti exhibuit: qđ nemo iter uiatores xpo paupior fuit: dignissimo pauperi tribuit: qđ hñt deo: magnum. n. opus misericordie est: qđ datur laico bono: maius qđ datur clerico: maius religioso: maximū si epō egenti 7 bono: maxime maximū si pape pauperi. Sed super oīa pauperi deo. Qui ut ait apls cū sit diues i glia propter nos egenus factus est: maximum ēt effectū mie nobis ipedit: quia nobis miserie 7 captiuis 7 mendiciis dedit filiū suū deū: captiuis ut precium: famelicis i utaticum: laborantibus i pmiū: infirmis i medicamentū: 7 cū ipso dedit nobis regnū celoz 7 dē bonum. Cum illo. n. omnia nobis donauit. Non de superfluo sed de necessaria opus mie fecit filio suo pauperculo 7 peregrino de suis purissimis carnibus 7 sāguinibus fecit 7 tunicam corporis: i gremio uteri suo hospitat est: 7 de proprio corpore cibauit 7 lac dedit. Penitentia uirtus que est pars iusticie fuit pfectius in beata maria qđ alijs uiatoribus: qđ p3 ex eo qđ in oībus alijs actus penitentie relinquit pccm in esse uel fuisse. Est. n. dolor de peccatis cōmissis. Sed i uirgine beata actus pñie fuit sine pñtia uel pccēsi one culpe. fuit. n. i ea per modum patrie. In beata. n. est pñia uirtus sicut 7 alie omnes: sed ad alium actū qđ hic uidelz non dolor de commissis: s; detestatio pccī sine uello peccare. Et sic fuit in beata maria fm Alber. De fortitudine eius pōt i telligi illud qđ dicitur prouer. ultimo de muliere sapienti. Fortitudo 7 decor idumentū eius. i. fortitudo decoza: qđ. s. sine motu perturbationis alicui qđ nō fuit i factis. Hac fuit iduta semper 7 onata. Unde mater dei effecta appropinquas ad partū magnanimiter aggressa est iter cū spōso Ioseph i bethleē per montana iudee: vt describeretur: et sensum daret p̄sidi p romano iperio. Et cuz illic non reperissent hospiciū siue ppter multitudinem cōcurrentiū: siue ppter paupertatē: nō hñs ad expendendum secessit i diuersorium. Ubi media nocte in hyeme peperit filium suū: frigus cuz eo constantissime ferens: natus ide ad paucos dies magnifice exposuit paruulū pene maxime circūcisionis: non sine sui dolore imēso. Et post modicū quesitus paruulus ab herode ad perdedū: secessit i egyptū ad terras idolatrantū pluribus annis ibi demorata: 7 p mortē herodis reuerſa

in nazareth semper fiduciam habens in dño: ut eriperet de inimicis. Secura filium predicantem et miracula facientem: o quot opprobria: quot blasphemias: quot persecutiones: quod insidias ad capiendum eum illata et facta patientissime tulit. Demum stabat iuxta crucem iesu matris eius Maria: ut dicitur Jo. xix. cum eum maximo dolore cerneret filium derisum: conspuum: flagellatum: spinis coronatum: a cunctis male dictum: et reprobatum: in medio latronum collocatum: clavis affixum: aceto et felle potatum in siti sua: lancea vulneratum. Stabat pena mortis consternata: sed mente ad deum erepta. Stabat non inclinata ad sensualitatem ex amore filii. Stabat non curuata ad appetendum uindictam crucifigentium: non eos maledicens: non odians: non murmurans: non uociferans: non capillos euellens: uel faciem dilacerans: ut multe faciunt in morte charissimorum. Stabat fortiter: et usque in finem perseveranter et omnia sustinens propter dilectionem dei hoc volentis: et proximi dilectionem inde redimendi: quia fortis est ut mors dilectio: dura sicut infernus emulatio. Lati. viij. **I**ntemperantia denique singularissima fuit: propter quod ait Ecclesi. xxiij. Quasi mirra electa dedi suauitatem odoris: mirra que est amara et preseruatiua a corruptione significat temperantiam: que utique amara est displicibilis sensualitati: sed preseruatiua a corruptione multorum peccatorum. Et de abstinentia quidem dicitur b. Ambrosius in li. de uirginibus quod frequenter ipsa ieiunabat: et cum reficendi necessitas cogeret: cibum ei obuius erat: qui mortem arceret: non qui delicias ministraret. Sola ipsa fuit: que nunquam metas in cibo et potu excessit: nec unquam cum nimia auaritia sumpsit. **Q**ue autem castior ea que dei filium intacta generauit: In omnibus alijs uiatoribus castitas est cum pugna contra fomitem et cum casu: ad minus imprimente veniale: et cum possibilitate cadendi et in mortale: exceptis sanctificationis in utero: et apostolis spiritu sancto repletis dicit Alber. ubi supra. Sed in beata maria fuit castitas sine pugna fomitis et sine casu et possibilitate cadendi in mortale uel veniale: quinimo castitas eius non solum hominum uiatorum: sed et angelorum castitate excellit. Et. n. multiplicior: quia angeli solum eam habent in spiritu non in corpore: quod non habent. Sed maria in spiritu et corpore uirgo. Est et nobilior et utilior: quia angelis est naturalis. Unde nec meritoria. In beata maria est gratuita et meritoria. Est tertio gloriosior: quia in angelis quasi necessaria et sine pugna. In Maria uoluntaria et cum uictoria: o quod ergo est pulchra: casta generatio cum claritate. Sap. iij. Nulla clarior ista. Unde ad eius aspectum cum esset pulcherrima omnium: etiam incontinentes non mouebantur ad concupiscentiam eius: sed ad continentiam incitabantur. **D**e modestia parte temperantie dicit apostolus ad phil. iij. modestia uestra nota sit omnibus hominibus: que consistit circa habitum seu

uestitum. Habitus autem secundum Alber. ubi supra est triplex. scilicet mundanorum uanus qui prohibetur. De quo dicitur in canonica Pe. de mulieribus. Quarum non sit exterius capillatura: aut circudatio auri et argenti et margarite etc. Unde et diues qui induebatur purpura et bisso: describitur sepultus in inferno. Luc. xvi. quod ad pompam. scilicet superbiis eis utebatur. Est secundo habitus mediocritatis: qui pertinet ad modestiam: ad quam tenentur omnes et imperfecti: de quo apostolus. i. ad Thimo. mulieres in habitu ornato cum uerecundia et modestia ornantes se non in toris crinibus aut ueste preciosa. scilicet nimis: aut auro et argento: sed sicut decet mulieres etc. Est tertius habitus humilitatis: qui pertinet ad perfectos: qualis erat habitus Joan. baptiste. scilicet opillis camelo: ubi glo. Qui penitentiam predicant habitu penitentie portent. i. humilem et deiectum. Et Criso. exponens illud. quod dicitur de ueste christi: quod erat in consutis: et de super contexta per totum: dicit in consutis. i. deformis: non quod non haberet formam: sed quod haberet rudes futuras. Et de super contexta per totum exponit. i. repectata multum: ut uestes pauperum. In isto tamen tertio habitu humilitatis sunt gradus: quod scilicet potest esse et nimis humilis. i. deiectus: et nimis deiectus quod scilicet requirat statum portantis et mediocris: et ad hoc facit quod ait Hiero. di. xli. S. i. Nec affectate societates: nec exquisite delitias. scilicet in uestibus: quia laudem pariunt. Dicendum igitur inquit Alber. quod habitus beate marie fuit habitus humilitatis: mediocris tamen. Et idem credimus de uestitu domini iesu et sancto. Et si queratur quomodo beata maria potuit excellere omnes alios in ista mediocritate humilis habitus cum quocumque panno usa fuerit: potuerint et alie illo uti et indui. Respondet Alber. quod secundum philosophum circa particularia artem medium determinare nescit. Descendentem. n. ad idem uidua plato iubet quiescere. Singularia. n. infinita sunt: nec eorum est disciplina. Sed in huiusmodi gratia potentior est arte. Dicimus ergo quod in hoc beata maria alios excessit in cultu uestitus: quod super artem per unctionem spiritus sancti sciuit mediocritatem super omnes in huiusmodi obseruare. De humilitate nunc tacemus: que tanta fuit: ut deum de celis ad terram traxerit. Respexit humilitatem etc. Aue ergo gratia plena. scilicet uirtutum.

De gratia septem donorum que fuit in beata uirgine. **C**apitulum XVIII.

Aue gratia plena gratia. scilicet donorum. viij. spiritus sancti: que dicitur gratia septiformis: secundum illud quod canit ecclesia. Tu septiformis munere. Et zacharia. ait. iij. ca. Exequabitur gratiam gratie: gratiam. scilicet donorum gratie uirtutum. Tamen. n. quis habet de donorum perfectione quantum de perfectione uirtutum. Gratia autem donorum realiter differt a gratia sacramentali et uirtuali. Et ipsa et dona differunt ad inuicem realiter. De quibus Ista.

Capitulum Decimū octauū.

xi. dī. Requiescet super eū sps dñi: sps sapie et itel lectus. Sps consiliū et fortitudinis. Sps scie et pietatis: et replebit eum sps timoris dñi: sine quibus donis nullus saluatur: Et faciunt hoīem de facili moueri ad opera excellentiora q̄ uirtutes ifuse ex quodā ipetu sps mouentis: ut feruentius et perfectius agat: que oīa abundantissime fuerunt in beata maria. Et iō. Aue grā plena septiformi. Sz uidetur q̄ in ea non fuerint. Nam dicit. b. Grego. in mora: q̄ sapie opponitur isipietia. Intellectui ebetudo. Consilio temeritas. Fortitudini precipitiū. Timori remissio: scientie ignorantia. Pietati crudelitas. Uel sic sapie luxuria. Intellectui gula. Consilio auaricia. Fortitudini accidia: scientie ira. Pietati inuidia. Timori superbia. Ex quibus pz q̄ uiatores dona sunt cū permixtione ad p̄traria et cum pugna: sed in beatissima maria nō fuit pugna ad uicia cōtraria donis: ergo nō hūit. Respō deo q̄ oīa hūit: sed quasi per modū patrie. i. sine pugna et ad alios usus: sed cū merito.

Descendēdo at ad .§. I.

singula sapiāz hūit in sup̄mo gradu. Nā ut dīc Salomon: ubi hūilitas ibi et sapia. Et Tholomeus ait: q̄ inter sapientes ille sapientior qui et humilior: sed beata maria humilima super omnes. Et fm̄ rlam datam a filio. Qui se humiliat exaltabitur: et q̄to magis humiliat: t̄to magis exaltatur: sed beata maria exaltata fuit super oēs choros angelorū: ergo ipsa fuit humilima. Unde et sapiētissima. Est at sapiā quidā gustus sp̄ualis prime ueritatis per modū bonitatis. Unde sapiā fm̄ nom̄ eius dicta a sapore quasi lapida scia gustui mētis. In gustu at tria cōsiderātur. Prīmū fm̄ phm: q̄ gustus est quidam tactus: secundo i gustu ē discretio gustabilis. Tertis est ibi delectatio quedā ex coniūctione gustabilis rei cū gustate. Sic i gustu sp̄uali tria considerantur. Immediata cōiūctio. discretio et delectatio: sed in his excellit beata maria oēs uiatores: ergo et in sapiā. Nam quātūz ad primū in tactu sp̄uali. i. coniūctione immediata: q̄ precellat oēs pz: q̄ illa cōiūctio est per charitatem. Unde ubi iseparabilior dilectio et maior: ibi et propiquior et indissolubilior et immediatiō est cōiūctio. Item icorruptio facit proximūz deo. Et i uirgine fuit sūma icorruptio: ergo fuit magis cōiūcta. Quo ad fm̄. s. discretionem sciēduz q̄ discretio gustantiū fallitur duobus modis. vno modo ex parte gustabilis propter saporem et gustabilis cōmixtionem uel simulationem. Alio mō ppter gustatiui organi discursiuam isectionem. Que deceptio contingit non tm̄ i re corruptibili sed et in gustu sp̄uali. Ex parte quidem gustabilis ut qñ angelus sathane transfigurauit se in angelū lucis. Et qñ naturalis affectio uidetur esse uel ecōuerso: tunc et saporum cōmixtio siue confusio ge

nerat confusionem in gustante. Ex parte at gustatiui ut gustus sp̄ualis est infectio cōtraria delectatione uel ad minus fomitis corruptione: que sc̄s sp̄ualis delectationis impeduit: et saporem diminuit: et discretionem peruertunt: ut dicāt malū bonum et bonū malum: ponentes lucem tenebras: et tenebras lucē. Hic est. n. aīalis hō: ut dicit apls. i. Cor. ij. qui non percipit que dei sūt: nec discernit. Lūius deus uenter est et esse sub sentibus delicias cōputat. Fastidians māna qd descendit de celo: et murmuratis pro peponibus et aleis et cepis i egypto. Hec at deceptio uel decipiendi p̄as lz magis et minus est i oī uiatore: fomitis corruptione aliqua remanente. Et hec deceptio siue deceptionis possibilitas nullo modo fuit i beata uirgine: que per oīa astutias diaboli non ignorauit. et semper malum reprobauit: et bonū sine errore elegit: et cuius palatus sp̄ualis ab oī corruptione fomitis fuit purus et sanus et sp̄uali dulcedine sēper plenus. Nihil. n. nisi deum: et p̄ter deū gustauit: unde in gustu sp̄uali falli non potuit. Et sic quo ad discretionē oēs excellit. Quo ad tertiu. s. delectationem que reperitur i gustu sp̄uali beata Maria oēs antecellit. Nā ut dicit. b. Grego. in mora: q̄ sapiā est donum reficiēs mentē spe et certitudine. Sz sp̄s et certitudo que reperitur i beata Maria: et haberi p̄t i p̄nti: maxima fuit super oēs uiatores. Unde sicut inter esurire iusticiam qd est bonorū uiatorum et saturari ea: quod est cōprehensorū: quasi medium est comedere. Ita delectatio gusti sp̄ualis in beata Maria fit per modūz comestionis. Ad quod facit qd dī in eius p̄sona in cāti. Comedi fauū cū melle meo: ut fauus comestus sit delectatio ex cōtēplatiōe hūanitatē xp̄i: mel ex cōgnitiōe deitatis. Plena igitur fuit sapiē grā: ut dicere ualeret illō Sapie. vij. Venit i me sps sapie.

Ad donū intellec .§. II.

tus pertinet quedā acuta et penetratiua cognitio diuinorum. Unde itelligere quasi intus legere: penetrare mēte ad intia rerū diuinarū: ut mysteria scripturarū diuinarū audita uel lecta. Creasas sp̄uales: ut angelos et aīas. Et ipsum deū ex ipsis rebus creatis per uestigium uel imaginem fm̄ illud inuisibilia dei per ea que facta sunt intellecta cōspiciūti. Ad Ro. i. Sed non rōne naturali ut ph̄i: sz lumine doni intellectus hoc beata Maria plen⁹ certis habuit. Quod sic probat Alber. ubi supra. Inter cognoscere creatū per creatum: et cognoscere creatum per increatū: medium est cognoscere increatū per creatū: uel ecōuerso creatum per i creatū. Tria istorum reperiūtur diuidentia: et nihil est uacuum: ergo reperietur et quartū. Et puri quidam uiatores hnt primum uidentes. s. creatū per creatum. i. per fidez. Unde Jsa. vi. dicitur. Ea que sub ipso erant replebant templum. glo.

Grego. Lū mens i contemplatione proficit: nō iāz qđ ipse est: sed qđ sub ipso est conspiciat. Deum. n. nemo uidit unq̃. Et hec est cognitio uiatorū. Lō prehensores uero uident increatum per creaturaz: qz. s. uident deum per se ipsū uident etiā creatum per increatū: creaturas. s. in deo 7 per deū. Juxta illud. i. Cor. xij. Tunc cognoscam sicut 7 cognit⁹ sum. i. deū: 7 omnia cognoscam i se: sicut 7 ipse me cognoscit in se. Ergo cum unū mediū reperiatur inter extrema: reperietur 7 reliquum: uidelz uidere increatum per creatum. Sed cognitio mediā pertinet ad statum mediū. Status at mediū ad beatissimam uirginē pertinet: qz supra puros uiatores 7 circa comprehēsores. Fuit ergo cognitio beatissime uirginis talis per donū intellectus: qz cognoscebat lumen increatū: non quidem per spem sicut beati: nec etiam per imaginem ut uiatoris sed per lumen creatum. Et sic cognoscit increatum per creatum. Et illud lumen non erit mediū sicut per speculum uel imaginē uel uestigium uel signum prout est mediū inter apprehensiuū 7 signatū: sed sicut lumen solis est mediū coniūgens uisibile 7 uisum. Mirabilem autem cognitionē intellectus de beata Maria ponit Alber. ubi supra per. ix. conclusiones quasi priuilegia. Dars prima est perfecta cognitio sine medio dei trinitatis: quam habuit in uia per specialissimam gratiam. Secunda est perfecta cognitio mysterij incarnationis. Et hanc habuit per gratiam 7 singularem experientiam. Tertia est cognitio sue predestinationis: quā habuit per reuelationem 7 cām. Quarta est anime sue 7 spiritū per species proprias cognitio: quam habuit dispositiue per naturam: completiue per gratiam. Et secundū hāc uidit angelos animas 7 demones. Quinta est perfecta cognitio omnium ad statum uite pertinentium: quam habuit per gratie infusionem 7 inspirationem. Et hec comprehendit perfectam cognitionē scripturarum operandorum: 7 contēplandorum. Sexta est cognitio circa se futurorum: quam habuit per reuelationem 7 in speculo lectionū. Septima est omnium ad statum patrie pertinentium per cognitionem quam habuit per contēplationis reuelationem. Octaua est omnium creaturarū statum cognitio: quam habuit per naturam: gratiam 7 contemplationem. Nona est: qz habuit ut matutinam 7 uespertinam cognitionem. Matutinam per gratiam. Uespertinam per naturam 7 gratiam. Et sic repleuit eum. s. animum suum spiritu intellectus.

De dono cōsiliū. §. III.

sciendum qđ consiliū est inquisitio rationis de aliquo operabili a nobis. Et quia omnia debet hō facere cum ratione. Ideo dicit Salomō. Omnia fac cum consilio. s. rōnis sue. Et ubi nō sufficit cō-

siliū suū propter dubia de illo operabili: dicat ratio: ut querat consilia aliorū. s. intelligentiū 7 rectorū i illa materia. Et ideo dicitur Tob. iij. consiliū semper a sapiente inquire: verū quia sūt aliqua operabilia ad que non sufficit humana rō edocere sufficēter: ideo ponitur donum consilij: donū spiritus sancti. Quod sic diffinit. b. Tho. i. iij. sen. q. ē habitus: quo homo accipit quod agendum est quasi per certitudinem a spiritu sancto edoctus supra humanam rationē. Uel sic secūdū b. Tho. secunda secūde. Consiliū est donum quo spiritus sanctus dirigit nos in omnibus que ordinar in finem uite eterne: siue sint de necessitate salutis siue non: hoc dono 7 gratia plena fuit uirgo beata super omnes uiatores. Quod sic probat Alber. ubi supra. Lū uenerit ille scilicet spūs sanctus: docebit uos omnē ueritatem. s. de agēdis ad salutem: sed spiritus sanctus uenit improporcionabiliter in beatam mariam: magis q̃ in quēlibet uiatorem purum: 7 in conceptu filij 7 i die pēthecostes cum esset cū apostolis: quando uenit in specie ignis: ergo in agēdis maxime fuit edocta p donū consilij. Itē secūdū philosophū. Lūius est operari: ē 7 operanda cognoscere. Et cuius ē in omnibus 7 pre omnibus bene operari: eius est 7 super omnes operāda cognoscere 7 bene discernere: quod pertinet ad cōsiliū: sed beata Maria fuit perfectissima obseruatrix 7 mandatorum et consiliorum dei: super omnes ergo habuit cognitionē consiliorū circa agenda per donū consilij. fuit 7 amicissima 7 familiarissima domino super omnes: unde et edocta de rebus secretissimis. In cetera domini consilia sūt paupertas: uirginitas: 7 obedientia: sed ista maxime obseruauit. Nam fuit pauperrima: ita qz nō aurum non parū sibi fuerit oblatum a magis adorantibus filium i gremio eius: inde ad paucos dies non habuit tantū: ait. b. Bernar. ut posset offerre agnū p filio oblato ad templū: sed obtulit sacrificium pauperum turtures uel columbas. Prima fuit que uotū uirginitatis emisit: 7 semper seruauit sine aliquo illi cito motu obedientissima fuit: ut patet in sacrificio purificationis: ad quod nō tenebatur in eūdo in bethleem. Et in iherlm ad templū in festis 7 hō.

De dono fortitu. §. III.

dinis dicit ps. Spiritu oris eius omnis uirtus eorum. i. a spiritu sancto procedente a filio qui dicitur os domini: quia per ipsum sunt intimata precepta dei in euangelio. Omnis uirtus. i. fortitudo celorum. i. sanctorum. Etia a gentilib⁹ fortitudo dicitur uirtus a uirilitate. Hoc dono: hac gratia fuit plena beata Maria super omnes. Hoc autē probat Alber. ubi supra per istam rōnem. Quicquid est fortius fortior: est fortius infirmior: sic leo est fortior equo: unde 7 multo magis fortior

Capitulum Decimū octauū.

cane erit: qui minus fortis est q̄ equus. Sed beata maria est fortior tribus fortioribus omni uiatore: ergo rē. Isti autem tres fortiores tribus fortioribus omni uiatore sunt deus: mors: et diabolus.

Nam quantum ad primum certum est deum esse potentissimum omnium. Exo. xv. Omnipotens nomen eius. Sed deum quodam modo beata maria superauit. in quantū scilicet humilitas eius d̄ celis traxit ad terras: et homini subiecit scilicet matri sue. Unde dicitur. puer. ultimo. Mulierem fortem quis inueniet: q. d. paucissimi: et q̄ si nullus intelliget plene uirtutem beate marie: q̄ est ita fortis: q̄ precium eius ualor et uirtus eius: est procul et de ultimis finibus: id est talis q̄ ultimi mores fines in natura intellectuali coniungit ad inuicem scilicet deum summum: et hominē infimū in una persona christi eum concipiēdo. Et sic fortitudo beate marie rigorem diuine fortitudinis et seueritatis superauit. Un̄ dicitur Numeri. xxiij. Cuius scilicet dei fortitudo similis rinocerotis: cuius robur nullum animal domare potest. S; uirgini sibi occurrenti in gremio eius mansuescit: et captiuatur. Sic de' cui nemo resistere potest: mitis effectus est: requiescens in uirgine Maria.

Secundum fortissimum est mors que omnes creaturas mortales superat et prosternit. Quis ē. n. qui uiuet: et non uidebit mortem: dicitur i ps: certe nullus: q; nec proprio filio dei humanato pepcit. Mors dominum seruo: mors sceptrā ligonibus equat. Dissimilem simili conditione trahit: inquit poeta. Sed beata maria fortior morte fuit. Sicut enim per feminam Eua mors intrauit in mundum: ita per feminam Mariam destructa est mors scilicet per fructum uentris sui. Unde dicere poterat illud Osee. O mors ero mors tua.

Tertium potentissimum est diabolus: de quo Job ait. Non est potestas similis super terrā. Ne est fortis armatus qui tenebat in pace atrium suum Luce. xi. scilicet mundum. Nullus audebat resistere temptationibus suis. Sed beata maria superauit eum. Dicitur enim in figurā eius Gen. iij. Ipsa conteret caput tuum scilicet serpentis antiqui. Et in questione proposita coram Dario rege a tribus cubicularijs regis: dictum est et probatum mulierem fortiozem esse uiro scilicet uoluptatis concupiscentie: que omnes inebriat: et rege diabolo qui uenit contra ciuitatem mundi: et uallās cepit eam: ut dicitur Eccl. ix. Et approbata est sententia a omnibus: ueritatem tamen fortiozem dixit ipse Zorobabel: ut habetur. ij. Esdre. vi. Et certum est q̄ ueritas christus fortior et perfectior est beata maria. Sed ipsa mulier uirgo post euz. Et cum actus fortitudinis doni sit non solum firmiter persistere in aduersis: et non recedere a regula rationis: sed etia; appetere ipsa aduersa pati propter deum. Item actus huius fortitudinis est ter

renas cupiditates non solum reprimere: sed etia; obliuisci penitus. Hoc autem non contingit i ali quo puro uiatore nisi in uirgine: in qua est extinctus omnino fomes peccati. Et ideo habuit hoc donum fortitudinis excellentius et plenius super omnes. Habuit eam ad modum patrie. s. fortitudinem. Unde Aue gratia plena.

De dono sciētie di. §. v.

Citur Isa. v. Propterea ductus est apostolus me' captiuus: quia non habuit scientiam. Et Hier. ix. Qui gloriatur in hoc gloriē scire et nosce me. Huius doni ponit Albertus ubi supra tres actus. Primus de quo beatus Augu. dicit. xiiij. de ciui. dei. Huius scientie tantum illud tribuendum in quo fides saluberrima que ad veram ducit beatitudinem generatur: nutritur: roboratur et defenditur. Scire quemadmodū hoc ipsum et pijs opituletur: et ab impijs defendatur: est etia; ipsius scientie: hunc actum habuit beata Maria super omnes: scilicet fidei defensione: ecclesia de illa testante Lunctas hereses sola interemisti in uniuerso mundo. Secundus actus scientie huius est abstinere a malis sciendo turpitudinem eoz. Un̄ Job. Abstinere a malo: scientia. Cognoscere etia; ipsum malum et dolere. Eccl. i. Qui addit scientiā addit et dolorem. Sed nulla pura creatura abstinit a malis omnibus etiam uenialibus: attingēs usum rationis nisi ipsa Lantic. iij. Macula non est in te. Optime enim sciebat q̄ turpe q̄ indecēs sit peccare. Tertius actus est. Inter homines conuersari irreprehensibiliter. Juxta illud prima Petri secunda. Conuersationem inter gentes habentes bonam: ut in eo quod detractant d̄ uobis tanquā d̄ malefactoribus p̄ bona opa uos considerantes: glorificent deum in die uisitationis. In medio nationis prauę dono scientie ita cōuersata est beata Maria super omnes innocenter et edificatorie: q̄ eius uita inclita cūctas illustrat ecclesias. Nullum enim faciēdorum omisit: nil cauendorum commisit: nulli i suo malo communi cauit. Nulli bonum suum incommunicandum communicauit. Nemini malum exemplum in aliquo dedit: nullus opere iniquo scandalizata fuit. Unde. b. Ambro. Habetis in ea exempla p̄bitatis expressa: ut sciatis quid uitare: quid eligere debeatis. fuit et in ea donum scientie per modū patrie: quod est scire deuz perfecte et proximi glorie cōgaudere: quod tali modo nulli concessum ē uiatorum. Unde Aue gratia plena.

De dono pietatis §. vi.

Pietas ait apostolus. i. ad Thimo. iij. ad omnia ualet promissionem uite que nunc est habēs et future. Huius actus sunt tres secundū Alber.

Titulus Decimus quintus.

Primus est mouere ad opera misericordie: secundus est scripture non contradicere siue intellecte siue non intellecte: tertius sancta honorare. Et in omnibus his beata Maria omnes uiolatores excellenter superauit. Nam quo ad primum actus dicit. b. Aug. Legi et relegi: et nunquam ueni hominem pium mala morte perisse. Pium. i. misericordem et elemosynarium: quia scilicet opera misericordie disponunt eum ad gratiam: si non haberet: et non habendo moritur mala morte: que est mors eterna. Ideo dicit. b. Aug. de ciui. dei li. x. Pietas extenditur in scripturis ad opera misericordie: quia ipse deus in eis maxime commendat ea super sacrificia: iuxta illud Osee. vi. et Mat. ix. Misericordiam uolo et non sacrificium. Sed in hoc est differentia inter misericordiam et pietatem: quia misericordia mouet ad subleuandam miseriam hominis in quantum proximus est. Sed pietas donum mouet ad impendendam eius homini: in quantum est imago dei: et quia imago dei est quam ueneratur in proximo. Sed pietas que mouebat beatam Mariam ad opera misericordie et compatiendum proximo: erat non solum quia imago dei: sed quasi deus: ex quo deus factus est homo. Improporcionabiliter est pietas excellentius in ipsa uirgine quam in omnibus alijs. Unde ad eam clamamus in anti. O clemens: o pia: o dulcis uirgo maria. ¶ Secundus actus est non contradicere scripture siue intellecte siue non intellectu: sed humiliter assentire. Cum enim legimus uel audimus aliqua de scripturis: que ratione intelligere non ualemus: mens assueta rationibus quasi incipit uacillare: quomodo illa sic se habent: ut trinitatem in unitate et dei incarnationem: christum in sacramento altaris. Sed dono pietatis illustramur ad assentiendum illis simpliciter sine hesitatione et discussione: secundum illud ad Thim. ij. Sobrie pie et iuste uiuamus in hoc seculo expectantes beatam spem. Nulla magis pia in assentiendo omnibus scripturis et diuinis uerbis quam beata maria. Cum enim angelus sibi nuntiasset quod erat supra omnem rationem: subito acquieuit dicens. Ecce ancilla domini: fiat mihi secundum uerbum tuum. Tertius actus est honorare sanctam. Unde et Job ait. Pietas est cultus dei. Et glo. super illud. Beati mites dicit: qui pie querunt et honorant sancta: scilicet loca: sancta tempora: sancta sacramenta: sacra uasa: sacras personas: et reliquias et huiusmodi. Virgo autem super omnes sancta honorauit omnia: templum: festa: sacramenta et cetera. Ipsa denique est per quam omnes sancti et sancte sunt in celesti gloria honorati et coronati: quia per filium eius benedictum omnes glorificantur et honorantur. Unde apoc. xxiij. Seniores et animalia quattuor mittunt coronas suas ad pedes sedentis super thronum: quia ad humanitatem christi per pedes significatam: quam pertraxit

de beata maria. sciunt se gloria et honore coronatos. Huc ergo gratia plena.

De dono timore. §. VII.

ris. Per timorem domini omnis declinat a malo. Cum autem assignetur triplex timor bonus: scilicet seruilis: castus: et reuerentialis: quia seruilis timor non est in charitate: ut dicit Ioh. in prima canonica: quanuis in se bonus sit: quia sicut fera filium: ita talis timor introductus charitatem: ut dicitur de peni. di. ij. per beatum Augustinum. Tamen quia principaliter respicit penam: propter quam cauet a malo et facit bonum: unde non uere et pure amat bonum. Ideo iste non fuit in beata Maria sicut nec in sanctis: quia est sine gratia dei quam timor scilicet ad seruitutem: sed quantum ad timiditatem fuit in beata maria. Secundus timor scilicet castus de quo ps. Timor domini castus secundum aliam translationem: secundum nostram dicitur sanctus: permanet in seculum seculi: non tamen ad illum usum uel actum quo hic. Nam timor castus qui est in electis habet duos actus: unus est timere separari a dilecto: sicut honesta et casta mulier timet uirum uidelicet non facere aliquid unde separaretur ab amore uiri. Alius est reuereri quem diligit. Quantum igitur ad primum actum beata maria non habuit timorem: quia cum sciret per reuelationem se non posse peccare: non poterat timere a deo separari: cum separatio non sit a deo nisi per peccatum: iuxta illud Isa. Peccata uestra diuiserunt iter uos et deum uestrum. ¶ Fuit ergo in beata maria timor reuerentialis: qui est reuerentia mixta cum dilectione subiectio. Hic est in beatis. Iuxta illud. Tremunt uidentes angeli uersa uice mortalium. Sed ista est differentia: quia timor iste reuerentialis in beata maria fuit meritorius: in sanctis non est meritorius. Talem autem timorem reuerentialem habuit beata maria super omnes: quia ex charitate procedit: in qua excessit omnes sanctos. Et notandum quod cum dicitur Luce. i. Luz audisset maria salutationem sibi factam ab angelo: turbata est in sermone eius. Ista turbatio fuit quedam timor. Unde dicit ibi glo. Ex uerecundia pauet. Et alia ibi glo. Trepidare uirginum est: et ad omnes uiri ingressus pauere: et omnes uiri affatus uereri. Et beatus Bernardus. ibi. Angelus intuitus uirginem et uarias secum voluere cogitationes facillime comprehendens: pauida consolatur dicens. Ne timeas Maria: ostendens et quasi declarans illam turbationem fuisse timorem. ¶ Timor autem secundum Joannem damascenum reperitur in uerecundia: que est timor de turpi. Et in admiratione que est timor ex magna imaginatione. Et in stupore qui est timor ex inconsueta imaginatione. Et erubescencia quidem seu uerecundia seu pudor quod idem est. Dicit Joannes damascenus:

fora inter mias et pietate

Capitulum Decimum nonum.

q̄ est optima passio. Et precipue iuuenibus et mulieribus: quia per hanc a multis malis se abstinēt. Unde Eccl̄i. xxvi. Gratia super gratiam mulier sancta et pudorata. Et de beato Nicolao adolescentulo canitur. Pudore bono repletus dei famulus nicolaus etc. Luz ergo ista passio sit naturalis et meritoria: quia est confusio adducens gloriam. Eccl̄i. iij. Et christus etiam eaz habuit: quia assumpsit omnia que sunt in natura nostra nisi ignorantia et peccatum. Sed verecundia non est ignorantia nec peccatum in se: unde et eam assumpsit. Et ideo ipsa eius persona. Tota die uerecundia mea contra me est: quonia propter te sustinui opprobrium. Cum ergo beata maria nullius boni caruerit: ergo et hoc scilicet uerecundiam que in se bona est: habuit. Non autem habuit erubescencia: in quantum erubescencia dicitur timor de turpi: quia nil turpe. i. uiciosum sciebat esse in se. Sed in quantum est timor de re magna et inconsueti: qui magis proprie dici debet admiratio uel stupor. Magna erat et ualde magna et inusitata tanta laudatio in salutatione. Unde et cogitabat qualis esset ista salutio conferens in mente scripturas super his: et ideo admirabatur: et pauens stupebat. Dicit ergo Albertus ubi supra: q̄ in sermone illo salutorio laudabilissimo consolatorio: instructorio: credibili: delectabili: utili: honorabili: admirabili. In sermone inquam eius que ueritas nescit: qui a ueritate nunquam discessit: qui falli non potuit: nec fallere uoluit. In isto sermone beata maria fuit omnifaria mirata. In sensu per uerecundiam uirginalem de angelica uisione in uirili specie. In ratione per timorem cautele deceptione. In intellectu per lapides admirationis de promissorum et nunciatorum magnitudine in sermone. Et sic turbatio et timor non est tantum de malo: sed etiam de magno. De omnibus donis loquendo dicit Albertus: q̄ actus illorum donorum quorum actus consistit in cognitione et affectione: ut dona sapientie: intellectus: consilij: et scientie: habuit excellētius omni uiatore: et medio modo inter statum uie et statum patrie: ita quod citra statum patrie quantum ad actuum perfectionem: et super statum patrie quantum ad merendi conditionem. Supra statum uie quantum ad actuum perfectionem et habituum meriti supergressi onem. Dona uero in actione consistentia: ut fortitudo: pietas: et timor habuit per modum patrie: quantum ad actuum perfectionem: sed secundum statum uie quantum ad merendi conditionem.

Quia maria habuit omnes gratias gratis datas. Ca. xix.
Hic gratia plena. Dictum est de gratia gratum faciente distincta in sacramentali: uirtualem: et muneralem: seu

donorum hucusque. Nunc de gratijs gratis datis quibus etiam plena fuit beata maria secundum Alber. ubi supra. huiusmodi gratie sunt communes bonis et malis. Et bene et male potest quis eis uti. Unde Aug. i. q. i. prophetauit saul: cum esset malus: et sanctum dauid persequeretur. Non ergo se iactent qui forte sine charitate sanctorum dei munus habent. Sed uideant qualem rationem reddituri sunt deo: qui sanctis non sancte utuntur. Et in c. teneamus idem ait. Preter unitatem scilicet charitatis: etiam qui facit miracula: nihil est. Datur. n. huiusmodi gratie ad utilitatem aliorum secundum illud apostoli. i. ad Cor. xij. Unicuique datur manifestatio spiritus id est huius gratie gratis date ad utilitatem scilicet ecclesie. Sedunt tamen et ad utilitatem propriam meriti: si quis bene eis utatur. Et ostendit apostolus esse nouem ista genera gratiarum gratis datarum dicens. Diuisiones gratiarum sunt: idem uero deus: qui scilicet dat eas. Alij datur per spiritum sermo sapientie. Alij sermo scientie. Alij fides. Alij prophetia. Alij discretio spirituum. Alij operatio uirtutum. Alij gratia sanctorum. Alij genera linguarum. Alij interpretatio sermonum. Et ad bonum usum earum hortatur petrus in prima canonica dicens. Unus quisque prout accepit gratiam in alterutrum illam administrantes: ut boni dispensatores multorum gratie dei.

Est ergo prima. §. I.

ex his gratijs. Sermo sapientie. Ego inquit dominus iesus: dabo uobis os et sapientiam: id est finem sapientie: cui non potuerunt resistere et contra dicere omnes aduersarij uestri. Luc. xi. Quod patuit in protomartyre Stephano. Nam doctores iudeorum non poterant resistere sapientie et spiritui qui loquebatur per eum: ut scribitur Act. viij. Et constat ista gratia in cognitione et locutione alta et profunda de diuinis et substantijs separatis habita non per exercitium humanum ut uacantes methaphisice et theologie: sed a deo infusam: prout habuerunt apostoli: qui erant prius piscatores idiotae: sed missio spiritu sancto per gratiam istam loquebantur magnalia dei: ita ut stupeficerent omnes etiam rabie eorum. Ex hac gratia Ioannes eructauit illud. In principio erat uerbum. Hoc inquit Hiero. doctus plato nesciuit. Hoc democritus eloquens ignorauit: quod Ioannes piscator indoctus edocuit. Quibusdam tamen sanctis doctoribus ultra sapientiam diuinorum: ex eminenti ingenio et laborioso studio acquisitam: creditur et ista gratia sapientie superaddita: ut b. Augu. Ambrosio: Hiero. Grego. magno Thome de aquino. Hac gratia sapientie plena fuit beata Maria in contemplatione eternorum. Ipsa enim beata Maria secundum Albertum uidere potuit spiritum creatum

per speciem propriam: ergo et quolibet alium spiritum. Cū enim dicat beatus Gregorius de beatis. Quid est quod non uideant: qui uident omnia uident: et ipsa uideat uident omnia: igitur uidit omnia et angelos et animas separatas et substantias rerum. Dicit enim damascenus de beata uirgine a nullo illustrium uincitur id est sanctorum scilicet in gratiis concessis et spiritualibus bonis. Sed paulus in raptu scribitur uidisse dispositionem celestis hierarchie: et beato dionysio reuelasse. Ergo et beata maria uidit statim angelorum et triumphantis ecclesie. Propterea philosophus dicit quod intellectus cognoscit omnia propter se ipsum agnoscendum. Quicquid autem est secundum naturam cognoscitur alicuius cognoscet illud nisi impediatur. Illa autem impedimenta ad cognoscendum secundum beatum Augustinum sunt fantasmata corporalium anime per amorem conglutinata: quibus abstractis anima se ipsa uidet. Sed ab his anima beate uirginis potuit se abstrahere: ergo potuit et se ipsam uidere per speciem propriam. Idem philosophus dicit: quod omnino et difficiliorum est aliquam fidei accipere de anima: Et intelligitur de anima secundum substantiam suam. Operationes enim eius et potestates suas: et accidentia eius non est difficiliorum cognoscere. Si ergo cognoscere animam in se per suam speciem est de numero difficiliorum: ergo est et de numero cognoscibilium: ergo etiam secundum philosophum. Qui non habet gratiam: possibile est animam cognoscere per speciem suam propriam: licet difficile. Sed ista difficultas amouetur per abstractionem a fantasmatibus corporalibus. Et ista abstractionis fuit completissima in contemplatione beate uirginis: ergo ipsa uidit animas et spiritus in sua contemplatione: et substantias corporalium. Propterea intellectus per cognitionem creatorum uenit in cognitionem primi principij: secundum quod est causa omnium: et suscipit in se speciem intelligibilem ab ipso. Et intellectus iste acquisitus in anima omnia facit in anima: eo quod dicitur intellectus agens universaliter facere: non tamen complete habet huius intellectus agens: sed habet dispositionem quandam fluentem a prima causa: que dicitur lumen illuminans intellectum possibilem. Et si que ratur: cum intellectus sit nobilissima pars anime perfectissime cognoscens minus indigens exteriori adminiculo quam alie partes anime: quare indigeat huius lumine. Sensus autem et fantasia minime hoc indigeat: Dicit oportet: quod non indiget huius lumine ad cognoscendas species intelligibiles: que prius sunt fantasmata: quia sic esset debilioris et minoris potentie quam sensus et fantasia. Sed indiget huius lumine ad cognoscendum talia: que sunt occulta nature: que non possunt apprehendi sensu uel fantasia: cuiusmodi sunt substantie que

in rebus naturalibus sunt rebus fantasmata facientibus. Ipse uero fantasmata minime facere possunt. Et huiusmodi sunt substantie separate: ut angeli et anime separate: quarum cognitione intellectus indiget tali lumine a primo principio infuso: et ad cognitionem ipsius primi principij. Et ad hoc uerum est quod dictum est quantum ad cognitionem talium specierum: quia sicut facit lumen potentia colores actu colores: ita huiusmodi lumen impressum intellectui a primo principio facit huiusmodi species occultas potentia intelligibiles actu intelligibiles. Et ex his patet: quod etiam philosophice procedendo possibile est animam existentem in corpore: spiritus et spiritualia et substantias corporalium uidere etiam sine presentia gratie. Ergo multo fortius anima beate uirginis eleuata et abstracta plenitudine gratie. Hac sapientia gratia gratis data de diuinis magnifice locuta est componens canticum illud. Magnificat anima mea dominum. Hac sapientia freta docuit apostolos sapientissimos de multis mysterijs fidei et secretis diuinis post ascensionem filij. Et quid mirum si sapientissima omnium fuit: que fuit mater christi: qui est dei uirtus et dei sapientia secundum apostolum. Et multi sermones in libris sapientialibus qui loquuntur de sapientia proprie: transumptine ecclesia attribuit beate marie: ut illud Ecclesiastici. xxiiij. In omnibus requiem quesui. Et prouer. ix. Dominus possedit me. Et multa alia.

De gratia scientie. §. II.

Postulat ipse scientiam a deo dicens. Scientiam doce me. Et ad quem finem subdit: ut discam iustificationes. id est facere ea que habet iustificare obseruantia. id est mandatorum: et operatio uirtutum. Nam ut dicit. b. Ber. Sunt qui scire uolunt ut sciant: et uanitas est glorie. Sunt qui scire uolunt ut sciatur: et curiositas est. Sunt qui scire uolunt: ut lucrarentur: et cupiditas est. Et sunt qui scire uolunt: ut edificet se uel alios: et charitas est. Consistit autem hec scientia: prout est gratia gratis data in hoc quod sciatur quod eloqui de moribus et naturalibus rebus et artibus liberalibus et mechanicis: prout expedit ad salutem anime procurandam in proximis. Et hoc non per studium humanum sed per infusionem dei. Et per modum passionis transcurrit habet talium cognitionem magis quam per modum habitus permanentis: quantum etiam per habitum possit habere. id est. Lozin. i. Gratia data est uobis in christo iesu: quia diuites facti estis in illo in omni uerbo et in omni scientia. Hanc gratiam scientie habuerunt apostoli docentes et moralia et etiam naturalia exempla ponentes: et sapientes mundi per rationes diuersarum scientiarum: cum expediebat ad dilationem fidei confidentes. Hec a deo infusa est Salomoni non solum ad iudicandum populum sed etiam

Pro de agnitione intellectus.

differendum de naturis rerum: de volucribus: pi-
 scibus: et animantibus terre: de plantis a cedro li-
 bani usque ad isopum herbam minimam: ut patet
 iij. Regum. iij. **G**ratiam istam dicit Albertus
 habuisse beatam Mariam super alios. In me-
 enis ait ipsa Ecclesiastici. xxiij. omnis gratia. Ta-
 lis scientia dicitur per apostolum gratia: ergo et
 ipsam habuit. Unde et proverbio. ix. dicitur. Sa-
 pientia edificauit sibi domum: scilicet colinas sep-
 tem. Hec domus secundum Albertum fuit beata
 Maria. Septem columnae septemque artes liberales.
 Laudantur quippe plures sancti de huiusmodi
 scientia: ut beatus dominicus: qui documentis ar-
 tium eruditus satis transiit ad studium summe ue-
 ritatis scilicet sacre scripture: ad cuius intellectum
 ualent plurimum tales scientie: ut patet distic-
 xxxvij. de quibusdam. Similiter et beatus Grego-
 rius et Vincentius: et beata Latherina: de huius-
 modi peritia laudantur. Non autem debuit hec
 materia laudis deesse et beate Marie. **E**t de
 grammatica quod eam sciuit: patet ex hoc quia sup-
 illud Maria conseruabat omnia uerba hec et ce-
 tera: dicit glo. Legerat in diuersis prophetis que
 conferebat cum his que in facto implebantur de
 filio. Sciebat ergo prophetias: quia legere et non
 intelligere est negligere. Ad intelligendum autem
 huiusmodi necessaria est grammatica. Et dama-
 scenus dicit: quod beata Maria nutriebatur in tem-
 plo: ubi uirgines instruebantur. Propterea cum
 grammatica sit scientia recte loquendi et recte scri-
 bendi: et ipsa in loquendo nunquam peccauerit:
 nec in scribendo: quod parum fecit: ut epistolam
 respoualem destinatam ab ea ignatio: sequitur
 quod grammaticam utiliter sciuit. Rhetoricam quod
 non ignorauerit eam: ostenditur ex hoc: quia se-
 cundum beatum Augustinum scriptura est plena
 coloribus rhetoricis. Sed beata Maria sciuit per-
 fecte scripturam sacram: ergo sciuit et illos colores
 pertinentes ad rhetoricam. Et sic eam sciuit. **I**-
 tem iura ciuilia et canonica que scientia spectat
 ad aduocatos et iudices optime sciuit: quod patet
 per effectum. Sapientia enim aduocati et eloqui-
 tia manifestatur ex tribus: scilicet quod obtineat apud
 iustum et sapientem iudicem. Secundo contra aduer-
 sarium astutum et sagacem. Tercio quod in causa de-
 sperata. Sed uirgo maria aduocata nostra obti-
 nuit contra sapientissimum et iustum iudicem de-
 um. Contra astutissimum aduersarium diabolum.
 In causa desperatissima inter deum et hominem
 in qua nullus hominum loqui audebat: nec moi-
 ses qui dedit legem: nec Salomon sapientissimus
 sententiam optatam pro nobis reportauit nostre
 liberationis: ergo et iura sciuit. **L**ogicam sciuit
 se sic probatur per Albertum. Ipsa est ultima ad
 scientiam sacre scripture: ad destructionem here-
 sum: ad confirmationem fidei: ad reddendum ra-

tionem de ea: ergo ipsa est maxime necessaria sac-
 tis: ergo nec debuit deesse beate Marie que cun-
 tas hereses interemit in uniuerso mundo. beatus
 Hieronymus etiam super Job dicit: quod liber ille con-
 tinet propositiones: assumptiones et conclusiones.
 Patet etiam in alijs libris sacre scripture: quod ibi sunt
 diffinitiones: diuisiones: conclusiones. Sunt et uer-
 sus erametrum uel pentametrum secundum hebreos:
 ut in Job et in psalms: et in canticis: quod esse uidetur
 in cantico per eam edito. Magnificat anima et ce-
 tera. Ergo et logicam et poeticam sciuit: quia et
 scripturam in qua hec habentur plene nouit. Et
 percurrendo per partes logice tentatiuum sciuit in
 summo: quia nunquam in tentatione succubuit.
 Sophistica non caruit: quia omnes astutias dia-
 boli cognouit: et omnia sophismata diaboli pate-
 fecit. Dialecticam possedit: quia omnia problema-
 ta soluere sciuit. Demonstratiuum per optime sci-
 uit: quia nobilissimam propriam passionem de no-
 bilissimo proprio subiecto per se ipsam conclusit.
 Nobilissimum subiectum est prima et summa bo-
 nitas. Nobilissima propria eius passio est miseri-
 cordia. Unde in oratione. Deus cui proprium est
 misereri. Hanc propriam passionem de hoc sub-
 iecto conclusit: quando per eam tanquam per me-
 dium summe bonus deus in opere nostre redem-
 ptionis in se summam misericordiam demonstra-
 uit: quasi tali uteretur demonstratione. Quicum-
 que aufert quodcumque malum auferibile: et confert
 omne bonum conferibile: ipse est summe miseri-
 cor. Deus homo in nostra redemptione abstulit
 omne malum auferibile: et contulit omne bonum
 conferibile: ergo est summe misericors. Et hoc fa-
 ctum est per medium beate Marie: de qua carne
 assumpsit: ex qua incarnatus hoc fecit. **D**e phi-
 losophia seu physica cui et medicina subalterna-
 tur satis apparet quod multum ualet ad noticiam
 scripturarum. Nam per diuersas proprietates lapidum
 specierum lignorum. et animalium et ceterarum
 rerum naturalium: diuerse figurantur intel-
 ligentie mysteriorum in sacra scriptura. Unde si-
 ne notitia proprietatum talium rerum non plene
 potest haberi notitia scripturarum. **S**ed beata
 Maria perfecte nouit scripturas: ut dictum est:
 ergo et naturas illarum rerum. Item nullus mor-
 bus quantumcumque incurabilis uideatur est quem
 non ualeat curare: ut cecitas et mors. Unde ei ca-
 nitur. Lecos tu illumina: mortuos resuscita: da me-
 stis letitiam Ecclesiastici. Altissimus de terra cre-
 auit medicinam: de terra id est de uirgine. **D**e
 mathematicis quantum dicat philosophus: quod in
 eis non est bonum: quia nec motus nec operatio.
 Et quia in eis nulla uidetur utilitas uel delectatio:
 quia de talibus cogitatio est mentis perfecte ad cre-
 aturas inclinatio: et consequenter delectationis
 que in deo est interruptio et diminutio. Tamen

Titulus Decimus quintus.

quia ut dicit beatus Hieronymus geometria arithmetica: et musica habent in sua scientia ueritatem di. xxxvii. Si quis artem nouerit grammaticam: et ueritas perficit intellectum ut bonum eius. Et de Abraham dicitur: quod erat peritus in astris: et egyptios docuit astronomiam: et per eam ditatus est. Ideo et istas quantum ad id quod est utile in eis: ut per illa deueniatur in notitiam scripturarum et creatoris scire congruit. Et quantum ad musicam in lege ueteri et noua erant et sunt cantores ordinati ad cultum dei: et diuersa instrumenta ad pulsandum et melodiam excitandum. Sed hoc pertinet ad musicam: ergo et illius noticiam habuit cum excitetur affectus ad deum per ista: ut patet in heliseo: qui faciens psalterium adducere et pulsare: excitata est mens eius ad prophetiam. Propterea auditus filij dei nobilissimus fuit: et sic ei conueniebat delectabilissima uox ad audiendum. Hec autem uox matris sue delectabilissima ad audiendum: quia summe armonica: quod pertinet ad musicam. Unde in canticis ipse dicit. Sonet uox tua in auribus meis. Uox enim tua dulcis. ¶ Quantum ad astronomiam dicitur Gen. i. quod in principio deus creauit celum et terram. Ubi doctores ponunt plures celos. Et infra. fecit luminaria duo magna scilicet solem lunam et stellas. Et posuit ea in signa tempora: dies et annos et huiusmodi. Unde uidetur necessaria uel saltem utilis astronomia ad noticiam scripturarum. Quia quia beata maria plene habuit: et ista uidetur ei non defuisse. Quantum tamen spectat ad salutem minus ceteris uidetur utilis. Sed et multum curiosa et in aliquibus superstitiosa et heretica: credentibus uidelicet astra dominari uoluntati hominum. Unde et beatus Ambrosius dicit. Qui his student curam anime non habent di. xxxvii. Quod autem utilitatis est in ea et ualens ad noticiam scripturarum et deum contemplandum habuit beata Maria. ¶ De arithmetica quod est circa numeros. Numeri ipsi in scripturis continent magna mysteria: ut patet in binario: ternario: quaternario: senario: denario et huiusmodi secundum expositionem doctorum: et computationes antiquorum de uitis antiquorum ibi notantur. Et sic uidetur necessaria scientia arithmetice seu algorismi ad eius intellectum. Quod uerum est: sed modica pars et facilis ad capiendum. Et quod de ea fuit expediens habuit beata Maria non ad faciendas computationes ratiocinij mercatorum. ¶ Geometria que est de mensuris: cum in scriptura fiat mentio de diuersis mensuris et cubiti: et calami: ricinidis: modij: chori: iniquidiscades: ephi: et huiusmodi: utilis est ad noticiam eius: et in quantum huiusmodi habuit eam beata Maria. ¶ Quod habuit scientiam theologie in summo: patet. Dicit enim ps. A mandatis tuis intellexi. Ubi glosa beati Augustini. Impletio mandatorum auget intellectum et co-

gnitionem operanti. Sed beata maria super omnes obseruauit: ergo super omnes intellexit. Item Ezechiel. i. dicitur. Cum eleuantur animalia eleuantur pariter et rote iuxta ea. Ubi expoit beatus Gregorius: quod cum eleuantur doctores in uita scilicet spirituali: honoratur et exaltatur in eis scientia. Sed beata maria fuit eleuatissima: ergo super omnes habuit scientiam theologie. Unde de et habuit aureolam doctorum secundum doc. Et figurata est in archa que habebat in se legem dei. Preterea intelligere omnes sacras scripturas uidetur esse supra communem statum sanctorum uiatorum: et tamen inconueniens est ponere: quod aliquid a spiritu sancto sit dictum: quod a nullo fuerit intellectum. Iuxta illud Isaie. Verbum quod egredietur de ore meo: ait dominus: non reuertetur ad me uacuum. Ex his inferitur: quod perfecta cognitio scripturarum omnium secundum intellectum ipsius spiritus sancti loquentis per scripturas pertinet ad statum qui est super statum omnium uiatorum. Hic autem est beate Marie: ergo ipsa sciuit theologiam improporcionabiliter uniuersis. ¶ De artibus mechanicis sciendum quod cum natura non deficiat in necessarijs: nec abundet in superfluis: multo fortius hoc agit gratia que potius est quam natura. Sed quedam artes mechanice erant beate marie necessarie ut muliebres: quedam superflue ut viriles: ergo primas habuit non secundas sicut est ars militie mercatorum: lapidinarum et huiusmodi. Inter muliebres autem artes ut textura: aurifrigium: sutura: nere: et alia plura huiusmodi. Cum huiusmodi sint subtilia: ordinantur magis ad uanitatem quam necessitatem: non uidetur quod beata maria illis intenderit. De ea enim dicitur. Optimam partem elegit sibi maria Luce. x. Ubi glo. Bona pars actiua. Melior contemplatiua. Optima mixta ex utraque. Hanc elegit beata maria. Ergo debuit habere opera actiue que non repugnarent contemplationi. Hec autem sunt opera grossa: que non requirunt multam attentionem cogitationis. Unde de ea dicitur prouerbio. ulcimo. Quesiuit lanam et linum: et operata est consilio manuum suarum. Et manum suam misit ad fortia scilicet opera misericordie: et digiti eius apprehenderunt fusum. Et in legenda eius dicitur: quod certa hora dici uacabat operi texture. Dignissimum enim ad quod ordinantur mechanice: est uestimentum. Primo enim anima: secundo corpus: tertio uestimentum. Et dignissimum omnium uestimentorum fuit tunica inconsutilis: quam fecit beata maria filio. Et sic ars mechanica eius causabat nobilissimum effectum: ergo excedebat alios in mechanicis. ¶ Pro conclusione omnium per dictorum dicit Albertus: quod beata maria sufficienter perfecta fuit per habitum nature et gratie in operationibus exire et fine consequi cuiuslibet scie. Et hec

scientia exiuit i actū z operationē: qñ: ubi: quali ter: z quantū ordinabatur sibi i sui beatitudinis z aliorū salutē. Habet et pfectā cognitionēz om nū pertinentiū ad suā beatitudinē s; statū uie p tinentiū. Et nullorū inutiliū z ad gratiā ipertinē tium. Unde aīa eius beatissima: nulla i se habuit iutilia uel ipertinentia: sed per totū gratiā plena fuit. Unde oīa que i ipsius aīa fuerunt ul' natura lia uel acquisita: sic erant gratiā iiformata uel cu z gratiā coniūcta: cū omnia iā essent gratuita. Un de oīs sciētia eius gratuita: omnis dilectio gratui ta: oīs operatio gratuita: vt sine omni restrictiōe omnifarie sit gā plena.

Tertia gratia ¶. §. III.

gratis data est fides: que differt a fide: prout ē uir tus theologia: q; i quantū uirtus theologia: fi des est qua assentitur his que non videntur. Sed in quantū gratiā gratis data ut hic ipostat quan dam mentis certitudinem ultra cōez modum uel quandā constantiā ex fide: vel sermo de his que sunt fidei. Et de constantiā fidei certū ē q; omnes superauit. Nā omnes defecerunt pre timore in fi de i passione: ipsa semper firma permansit. Unde z de ea exponitur illud Eccl. i. Generatio preterit f. a fide: generatio aduenit ad fidē ueniens: terra autē. i. uirgo maria que nobis protulit fructū uē tris sui iesū i eternū stat firma i fide. Ex eius quo q; fide secutus est effectus iproportionabilis fidei aliorū. Unde saluator filius eius ait. Si habueri tis fidem vt granū sinapis: dicetis mōti huc. Tol lere z mitte te in mare: z obediet uobis. Granum sinapis ē tenax: parū z calidū. Et significat fidē beate marie: que fides fuit ita constas certa z hu milis z sine aliqua hesitatione: q; cū ait. Ecce āc il la domini opas z postulans ut mōs qui ē i uerti ce mōtiū tolleretur se dē celo: z mitteretur se i mare hu ius mundi per icarnationē ex ea: put sibi angelus nunciauerat: subito mons ipse sublimissim⁹ obe diuit intrans uirginis uterū. Lerte nullius sancti uel sancte fuit unq; fides ita coustans z feruens: q; istud petere auderet uel ipetraret. Non abraha: qui tamen datur alijs in exēplum fidei. Qui ut ait apostolus ad Roma. iij. credidit in spem con tra spem. Credidit quidē in spē repromissionis si bi facte ab angelo de filio nascituro contra spem quaz naturaliter habebat: scilicet q; non esset am modo ei nasciturus: cum esset antiquus dierum: z vxor sterilis. Sed maior fuit fides beate marie: que credidit angelo: q; ex se uirgine nasceretur nō homo tantum: sed filius dei altissimi. Magis eiz est contra uel potius supra naturam uirginēz cō cipere permanens uirgo: z uerum deum et homi nem q; concipere uetulam ex uetustissimo z purū hominem Isaac. Ipsa de plurimis mysterijs fidei

perdocuit pūmos predicatorēs fidei scilicet apo stolos. Et q; huiusmodi gratiā fidei possit esse si ne gratiā gratū faciēte: patet per id quod ait apo stolus. i. Corin. xij. Si habuero fidem ut mōtes transferaz: charitatem autē non habuero zc. Et datur ibi exēplū de Alexandro magno: qui ex fide ozans procurauit montes caspios in simul iū gi: ut infra illos clauderentur tribus quedam iu deorum: translate propter scelera eorum: quod z factū est.

Quarta gratia ¶. §. III.

est prophētia: scilicet predicere futura uel oculata presentia uel preterita nunciare: que uia naturali sciri non possunt. Et q; hec gratiā non solum in bonis inueniatur: ut Dauid: Isaia: Hieremia: eze chiel. Daniele et aliorum: sed etiam in malis ho minibus. Patet in Saule: Balaam ariolo: et Laypha: qui cum esset pontifex anni illius ppheta uit: ut dicit euangelista Joannes. xi. Et hac gra tiā copiose habuit beata Maria. Unde glo. fu per illud Isae. viij. Accessi ad prophetissaz idest uirginem Mariam in illa figuratam. Et concep tum ex ea filium iussit vocari. Accelera: spolia de trabe: festina predari: quod nomen per effectum conuenit christo: concepto ex prophetissa: scilicet beata Maria: sed de spiritu sancto. Si Joannes baptista dicitur propheta: quia christus digi to demonstrauit oculum alijs: quanto magis dici debet prophetissa: que eum genuit: z toti mundo oculum deum uisibilem ostendit. Joannes dicitur propheta non solum: sed plusquā propheta: quia de eo prophetatum est: z quia paren tes in sua natiuitate prophetas quodam modo fecit: matrem uidelicet z patrem: vt patet in euan gelio Luce. i. Multo magis dici debet plusquam propheta beata maria: de qua copiosissime et ap te per prophetas est pzenunciata: a patriarchis d signata: z in multis generibus rerum figurata: vt in archa: in uirga: in uellere gedeonis: et al'. Ipsa quoq; uidetur Joannem constituisse prophetaz. Nam ut audiuit salutationem marie helisabeth exultauit infans in utero eius scilicet Joannes ba ptista. Unde nisi quia cognouit mysterium ocul tiffimum omnibus: ei illud ostendit modo quo potuit: scilicet exultando: adozando: et tunc pri mum. Joannes factus est propheta ex uoce bea te marie: quinimmo etiam mater repleta spiritu sancto cognouit: z declarauit ipsam rez oculatissi mam cunctis clamans: ut omnes audirent. Un de hoc mihi: vt ueniat mater domini ad me: Nonne prophetissam se ostendit: cum ait in can tico. Beatam me dicent omnes generationes: que tunc erat omnibus ignota: sed futurum erat post tēpora: quod dicit. Sed z cu z ministris nuptiarū

deficiente uino inquit. Quodcumq; uobis dixerit scilicet filius meus: facite. Ideo hoc dixit: quia p scia futuri miraculi: sciebat aquam in uinum conuertendam. Huc igitur gratia plena prophetie.

Quinta gratia ē ¶ §. V.

gratia sanitatum idest curare infirmos non medicina naturali: sed uirtute diuina. Opere diabolico ut fiet in cantationibus et superstitionibus curare infirmos non pertinet ad gratiam istam: sed ad peccatum. Unde et prohibetur. xxvi. q. iij. igitur. Sed q; mali extra gratiam gratum facientes faciant aliqua miracula: et sanent infirmos uirtute dei: ostenditur ex eo quod dixit ueritas illa que mentiri non potest scilicet q; in die iudicii multi uenient dicentes. Nonne in uirtute tua uirtutes multas fecimus? Domine aperi nobis. Et dicitur illis. Discedite a me operarii iniquitatis: quia scilicet fuerunt mali illa facientes. Sed ex hac dei gratia apostoli curabant infirmos ita copiose: q; ad umbram petri transeuntis per uiam infirmi tacti eius umbra sanabatur. ¶ Hac gratia copiose fuit repleta beata Maria. Et licet non legatur de aliquo sanato in uita eius: tamen post mortē quot innumerabiles uarijs languoribus et incurabilibus detentos ipsa curauerit et curet: ecclesie ad ei⁹ honorem constructe satis docent plene imaginibus: ipsas sanitates predicantibus. Et quod copiosius est: quia ipsa sanauit totum hominem in anima scilicet et corpore per fructum uentris sui. Unde dicitur Ecclesiastici. Medicina omnium in festinatione nebule. Nebula ista est caro christi de terra uirginali exorta: nullo peccati pondere pregrauata: ultra puritatem angelorum eleuata: calore spiritus sancti formata. Ecce uideo dei potentia uenientem: et nebulam totam terram tegentē etc. Et hac medicina nobis a beata maria facta et nobis propolita: totus mundus sanatus est uirtualliter. Unde et beatus Bernardus. De plenitudine eius omnes recipiunt gratiam: eger curationem: tristis consolationem.

Sexta gratia di ¶ §. VI.

citur operatio uirtutum: glo. idest miraculorum que sunt contra naturam idest contra solitū cursum nature. Et ista est differentia inter istam et pcedentem: quia pcedens uidelicet gratia sanitatum: est circa ea ad que se extendit etia; uirtus naturalis scilicet sanatio infirmitatū. Sed ubi p naturam fit sanatio mediantibus medicinis et successiue per gratiam diuinam fit et subito. Sz operatio uirtutum est circa ea ad que non se extendit potentia nature create: ut illuminatio cecorum: et resuscitatio mortuorum. Solem in celo fixum stare uel retrocedere: omnium autem uirtutum

et miraculorum maximum est: deus hō: seu vbus caro de uirgine factus. Unde Hier. xxxi. Nouū creabit dominus super terram. Femina circundabit uirum. Ista femina est beata maria: que circū dedit: non aliūde accepit nisi a spiritu sancto corpore formato ex purissimis sanguinibus eius: et subito perfecte organizato: anima tunc creata plena sapientia et omni gratia unde et uirum ei infusa et diuinitati unita est et omnia simul et instāti. Nouum est istud super omnes nouitates. Quis unquam audiuit talia: inquit. Isaias ultimo ca. Lerte nullus: nec in preteritum nec in futurū erit. Opus utiq; huiusmodi gratie uirtutum fuit: qd factum est sub Ezechia: quando scilicet ad petitionem eius i signum sue sanationis et remissionis culpe: sol reuersus est retro per decem lineas i horologio Acham regis: ut habetur. iij. Regū. xx. Sed opus uirtutum fuit istud: quod fuit umbra et figura: q; maius erit ipsa res figurata. Signum enim fuit datum in sanationem et remissionem peccati non unius: sed totius humani generis infirmi ad mortem: q; quando sol iusticie filius altissimi retrocederet decem lineis: tunc sanaretur homo. Nouem linee sunt nouem ordines angelorum recti ante deum. Decima linea est humana natura. ¶ Reuersus est ergo quasi retro: quando paulominus angelis minoratus: quia mortalis factus: formam serui accipiens habitu est inuentus ut homo. Et sic in decima linea. Horologium ad cuius decimam lineam reuersus est sol: est beata Maria ex rege acham descendens: que in se habuit perfectionem omnium ordinum angelorum et hominum. O quante uirtutis opus. Deus factus est homo: ut homo fieret deus: cecus illuminatus: mortuus suscitatus: infirmus sanatus per uirginem mariam. ¶ Necos quoq; legimus eaz illu minasse corporaliter. Nam ut legitur: euz quidā clericus ei ualde deuotus: qui arte scribendi uitā suam sustentaret: audiens et legens plures d pulchritudine et excellentia uirginis rogabat frequēter: ut semel ei se dignaretur ostendere. Qui reuelatum est: q; tanta esset claritas eius: ut si uideret: uisum amitteret. Qui nimis affectuose hoc cupiens dixit se non curare de amissione oculorū: dūz semel mereretur eam aspicere. Cogitauit tamen sibi in hoc prouidere: ne amissionis uisū oporteret eum mendicare: scribere non ualendo: statuēs uidelicet in mente sua cum ei appareret: unū oculum clausum tenere: et altero eam aspicere: ut saltem clausus sibi remaneret illisus. ¶ Cum igitur super hoc anelanti quadam uice beata Maria sibi cum magna gloria appareret: et ille clausum unum oculum tenere inciperet: tantam pulchritudinem et magnificentiam in ea cum uno oculo aperto uidit: q; non contentus uidisse uno oculo: nisi eam totis oculis uidisset. Etiam si

centum habuisset: aperuit subito ⁊ aliū: ut plenius cōtemplaretur. Qui subito ex imēitate lucis utroque oculo orbatus est. Nec tamen ex hoc contristatus: sed mirabiliter consolatus ex huiusmodi uisione. Rogauit tamen beatam mariam: ut saltem unū restitueret: ut ex scriptura dūgere posset. Hac igitur fuit plena beata Maria.

Septima grātia .§. VII.

est discretio spirituum. Nolite: inquit Jo. i. p̄ma canonica sua omni spiritui credere. Sed probate spiritus utrū ex deo sint. Nam et ipse sathanas transfiguratus se in angelum lucis: ut adoretur: ut patet in collatione secūda moysi per plura exempla. Et sepe uicia se ingerūt: et uirtutes esse simulantur: siue per instigationem diaboli: siue sensuualitatis siue mali hominis: ut decipiat. Sed p̄ hanc gratiam discernuntur ista uera a falsis. Nam ut dicit apostolus. i. Corin. ij. Spiritus omnia iudicat: id est discernit agenda a nō agendis: ⁊ simulata a ueris. Et quia beata maria fuit spiritualis super omnes: ideo sup̄ omnes habuit discretionem spirituum. Sed et cum beatus Antonius in spirita uidens totum mundum plenum laqueis se inuicem cōnexis exclamasset. O quis euadet istos laqueos? Responsus est ei. Sola humilitas. Beata uero maria super omnes uiatores puros fuit sine comperatione humilis. Ideo ipsa p̄ gratiam istam discretionis spirituum omnes deceptiōnes euasit. Propriū est spiritus nequam tentare de superbia spirituales. Sed nunquam beata Maria habuit stimulum superbie. Sic paulus Apostolus dicit. ij. Corin. ij. Nō ignoramus astutias eius scilicet diaboli. Cum ipsa sit plusquam paulus: multo magis ipsa nō ignorauit: sed discretiuit: et nunquam ab eo decepta fuit: unde ⁊ saluatio insolito modo cogitabat qualis esset ista saluatio mente reuoluens: quia aliquando per laudes homo decipitur. Et ideo cogitabat et discernebat ne forte deciperetur. Sed recognoscens ueritatem intellexit non esse decipientem missum. Sed omnimodam ueritatem explicantem. Unde huc gratia plena discretionis spirituum.

Octaua grātia .§. VIII.

est genus uarium linguarum. Loqui scilicet scire et intelligere idiomata uaria: que quidem non didicit per industriam: sed accepit a deo per gratiā. Ideo spiritus sanctus in pentecoste fuit datus in specie lingue ignite. Juxta illud Actuum. ij. Apparuerunt illis dispartite lingue tanquam ignis: ad inueniendum q̄ acceperant donum linguarū id est loqui ad placitum suum in uarijs idiomatibus: hebraico: greco: latino: gallico: theutonico:

italico et huiusmodi. Et quia beata Maria fuit cum apostolis orans: quando receperunt spiritū sanctum: credendum est q̄ et hoc donum receperit cum eis. Quauis non esset deputata a deo ad discurrendum per mundum ad predicandum sicut apostoli: tamen ut nil boni spiritualis et gratie ei subtrahatur: decebit eam hac non priuari. Sic nec filius eius quauis non egeret habere donum linguarum: quia non predicauit nisi iudeis dicens. Non sum missus nisi ad oues israel: nō tamen hoc caruit secundum beatum Thomam in summa. Nec frustra ipsum habuit: quauis eo nō sit usus: sed ad excellentiam eius. Preterea ipsa beata maria etsi non predicaret: uerisimiliter tamen credendum est: quauis non scriptum sit: q̄ multi ex conuersis ad fidem de diuersis nationibus et linguis audientes matrem iesu: deum et hominem post aduentum spiritus sancti accedebant ad eam uisitandam: uenerandam: audiendā. Quibus cum plena esset charitate: nec in loquela posset errare: loquebatur: consolabatur: respōdebat: instruebat uarijs idiomatibus: in quibus illi nutriti et edocti erant. Huc igitur et hac gratia plena.

Nonā grātia dici .§. IX.

tur interpretatio sermonum. i. expositio scripturarum: nō p̄ exercitium habita ex lectionib⁹ doctorum exponentiū: sed p̄ ifusionē spūs sancti quā habuerunt apli: ut patet in petro ex epistola sua. Hanc gratiam habuisse beatam mariam patet ex hoc: quia dicit amos ppheta. c. ij. Non faciet dominus uerbum quod non reuelet seruis suis. Sed beata maria super om̄s fuit ancilla om̄i qui immo mater domini. Unde multo magis credendum est q̄ ei reuelata fuerūt occulta misteria scripturarum. Habuit quoq̄ ⁊ dignitatē apli. Nam etsi non fuit de numero. xij. aploz a xpo deputatoz: ad predicandum: instruendū: ⁊ regēdū ecclesiam dei: fuit tamē magis eorum. Et ideo dicit Luce. ij. quod maria conseruabat omnia uerba hec: ut. s. tpe suo instrueret apostolos et euangelistas de multis: ut de gestis in suo conceptu et partu: et infantia saluatoris que illi non uiderant. Preterea si Joannes baptista dicit. Ego sum uox clamantis in deserto. Joan. i. quasi dicat: nō tantum predico uoce: sed totus sum uox exultationis: ita q̄ omnia mea uita: victus: uestitus: et locus predicant penitentiam. Ita beatissime uirgini omnia predicant innocentiam. Si ergo Joannes habet donum et gratiam predicationis: quia est uox clamantis in deserto: multo magis beata Maria habet hoc donum apostolatus: quia est uox clamantis in celo. Proprietas apostolorū ifinuata a christo est. Vos estis lux mundi. Mat. v. Sed multo magis beata maria cuius uita iclyta

ut canit ecclesia: cunctas illustrat ecclesias. Pa-
uit etiam: et pascit ecclesiam continue benedicto
fructu uteri sui: pane angelorum in ipsa formato
in sacramento altaris nobis ministrato: ut pastor
bonus. Concludit igitur Alber. ubi supra: qd uni-
uersitatem gratiarum gratuitarum et gratis datarum
omnisariam habuit. Quauis enim iste gratie p-
cipue gratis date communiter detur ad utilitatem
animarum et sui profectum: beate tamen marie su-
erunt collate: nisi non habuerit ministerium in eccle-
sia ut apostoli ad decorandum potentiam: ad nobi-
litandum naturam: ad honorandum personam su-
am: et sic ad perfectionis et delectationis augmen-
tum in materiam laudis et omnium bonorum spi-
ritualium complementum. Juxta illud Sapientie
ij. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa
scilicet sapientia diuina: quam alij percipiunt men-
taliter: ipsa etiam corporaliter. Et ideo Ave gra-
tia plena.

De gratia priuilegiiorum singula-
rium beate marie. Capitulum. xx.

Ave gratia ple-
na. Hic demum uidendum est de
gratijs singularibus seu priuilegi-
is que non reperiuntur in aliquo
sanctorum. Quodlibet enim beneficium alteri col-
latum gratis dici consuevit gratia: et tanto maius
quanto magis singularis. Unde et Ecclesiastici
dicitur. Gratiam fideiussionis ne obliuiscaris: id
est beneficium. Et regula iuris in sexto. Quod ali-
cui gratiose conceditur: non debet ab alijs trahi
in exemplum. Sunt autem duodecim gratie
seu priuilegia propria beate uirginis nemini com-
municata: que designantur per duodecim stellas
corone mulieris: de qua dicitur Apoca. xij. Mu-
lier amicta sole et luna sub pedibus eius. Et in ca-
pite eius corona stellarum duodecim. Mulier est
hec beata maria: ut dicit beatus Bernardus in ser-
mone. Ubi de ea possunt notari tria ostenduntia
magnificentiam eius.

Premium sublimissimum: quia amicta sole.

Meritum excellentissimum: quia luna sub pedi-
bus eius.

Priuilegium copiosissimum: quia in capite ei⁹ co-
rona stellarum. xij.

De premio nota. C. §. I.

q^d sancti comparantur stellis: quarum una est lu-
cidior altera. Sic et sancti unus gloriosior altero.
Et hoc est quod ait apostolus. i. Corin. xv. Stel-
la differt a stella in claritate. Sic erit et resurrectio
mortuorum: quia erit et manifestabitur cunctis
unus splendidior altero. Omnes tamen stelle lu-
men recipiunt a sole. Sic omnes sancti lumen glo-

rie recipiunt a christo: qui est sol iustitie. De pleni-
tudine eius nos omnes accepimus gratiam p^{er} gra-
tia. Ioan. i. id est gratiam consummatam glorie: p^{er}
gratia gratum faciente in presenti habita. S^{ed} mu-
lier ista beata maria: quauis et ipsa stella maris
illustretur a sole: non tamen hic dicitur illumina-
ta a sole: sed vestita ipso sole: ut ostendatur p^{ri}miu-
eius excellentissimum: ut sicut nihil propinquius
et coniunctius corpori q^{uam} uestitus eius: ita nil pro-
pinquius glorie christi q^{uam} gloria et premium beate
marie: et apte: ut sicut ipsa uestiuit solem ipsum in
mundo dei filium carne sua secundum illud Ezechiel.
Solem nube regam: sic ipse eam in celo uestiat so-
le excessiue glorie: ut dicere de ea ualeat illud. Te
mecum assumam: et regnabis mecum.

Meritum excel. C. §. II.

lentissimum innuitur cuius subditur. Luna sub pe-
dibus eius. Luna in quantum uariabilis significat
mundum: in quantum eclipsis sepe patitur signi-
ficat defectum: in quantum lucens illuminata a so-
le: significat ecclesiam. Et ex oibus his significatio-
nibus ostenditur meritum beate marie. Nam in
quantum significat mundum luna propter sue lu-
cis uarietatem: quia quandoq^{ue} plena: quandoq^{ue}
media: quandoq^{ue} uacua. Sic aliqui in mundo a-
liquando habent plenam prosperitatem: aliquan-
do medio modo: aliquando ea nudati: secundum
hoc luna fuit in mundo sub pedibus eius per con-
tentum perfectissimum mundi sub pedibus affec-
tus erat: ut nihil esset quod mundanus uiolaret
affectus: quod de nullo sanctorum dici potest. In
quantum significat defectum: sic luna sub pedibus
eius: quia omnis defectus sub ea est: ut inquit be-
atus Hieronymus. Sola sine peccato actuali etiam
ueniali ut declarabitur. Nam cuius esset plena
gratia: et ueniale non sit ubi gratia: id est q^{uod} ab ea
non procedit: sed preter eam. Si esset ibi ueniale:
ibi esset aliquid uacuum a gratia: et sic non plena
gratia. Unde et beatus Augustinus. Cum de pec-
catis agitur: nullus de ea prorsus uolo haberi me-
tionem: propter honorem domini cuius mater fu-
it. In quantum significat ecclesiam. Juxta illud
prophete. Eleuatus est: et luna et luna stetit in or-
dine suo: id est ecclesia ordinata ab apostolis post
elevationem solis per ascensionem. Et secundum
hoc tantum fuit meritum uirginis: ut ecclesia sit
sub pedibus eius: sub protectione eius et dominio.
Unde ipsa ait Ecclesiastici. xxiiij. In hierusalem
potestas mea: id est in ecclesia: unde ecclesia ad ip-
sam orat. Sancta maria succurre miseris: iuuua pu-
sillanimes: refoue flebiles: ora pro populo: intueni p^{ro}
clero: incede p^{ro} deuoto semineo sexu. Setau oes
tuum iuuamen. Cum. n. nunq^{uam} peccaret: nec ociosa
esset: sed sepe oparetur cum maxima charitate: et in

quolibet actu mereretur ualde. Ex hoc ostēditur immensum meritum eius: ut ipso merito et precibus ecclesia pregetur ab ea: et sic plena gratia. Unde opus nostrum habet quod sit meritorium: et tanto plus quanto cum maiori gratia.

Privilegium ¶ §. III.

copiosissimum eius non unum: sed multiplex: ex eo quod dicitur in corona capitis eius habere duodecim stellas: que sunt duodecim privilegia: seu gratie singulares eius excellentie: que corona dicitur. Et diuersi diuersimode assignant ista duodecim. Sed Alber^{us} ubi supra sic.

Quia nunquam peccato maculatur.

Quia nec peccare potuisse insinuat.

Quia in quolibet opere meruisse monstratur.

Quia summa puritas in ea expressatur.

Quia uirgo uirginum esse dicatur.

Quia mater dei uere nuncupatur.

Quia mater omnium predicatur.

Quia mater simul et uirgo decetatur.

Quia porta celi declaratur.

Quia passio christi ei soli conicatur.

Quia super omnes creaturas exaltatur.

Quia regina misericordie laudatur.

Et hec sic de ¶ §. III.

clarat Albertus ibi. Quia nunquam peccauerit: patet ex illo uerbo Lanti. iij. Tota pulchra es scilicet in anima et corpore. Et macula scilicet peccati non est in te. Et si dicatur. Qui totum dicit: nihil excludit. Sed Jaco. iij. dicitur. In multis offendimus omnes. Et i. Joan. i. scribitur. Sanguis eius emundabit conscientias nostras ab omni peccato: glo. ibi. Non tamen debemus putare quādiu uiuimus omnino posse a peccatis mundari: ita intellegitur quin in aliqua incidamus saltem uenialia. Quis enim potest dicere: mundum est cor meum: purus sum a peccato: inquit Salomon pro uerbo. xx. Sed ut dicit regula iuris in. vi. Generi per speciem derogatur. Per speciale enim privilegium concessum beate Marie quo ad ipsam derogatur illi regule generali: quod omnes peccauerunt ad Roma. iij. quod declarat beatus Augustinus in lib. de natura et gratia dicens. Si omnes sancti et sancte dum hic uiuerent interrogati fuissent utrum peccatum haberent: omnes una uoce responderent id quod Joannes de se et socijs dicit. Si dixerimus: quia peccatum non habemus: ipsi nos seducimus: et ueritas in nobis non est: excepta sancta uirgine Maria. Inde scimus ei plus gratie fuisse collatum ad uincendum ex omni parte peccatum: que concipere et parere cum meritis: quem constat nullum habuisse peccatum. Est

igitur hoc privilegium soli ei collatum respectu omnium uiatorum. Nam etsi angeli boni nunquam peccauerunt: non computantur ipsi in numero uiatorum. Quod autem dicit Criso. super illud Jo. ij. Quid mihi et tibi est mulier: quod aliquid humane passa est: tunc b. maria quasi propter uanitatē uoluerit christum inducere ad faciendum miraculum: et ideo christus sic dure uidetur sibi locutus: cōcedit simpliciter Alber. primam partē. scilicet quod aliquid humane passa sit ut homo. scilicet cōpatiēti hominibus in delectu uini. Sed quod aliquid passa sit uel egerit uanū per omnia falsū et contra Aug. Unde per excessū locutus est Criso. Uel forte fin opinio. astantius dixit quasi illi hoc extirarent. Ideo autem non ponitur privilegium eius: quod fuit sine originali concepta: quia istud erat impossibile: nisi conciperetur de uirgine: et sic mater sua esset uirgo. Et sic non esset privilegium marie: quod esset simul mater et uirgo: ut dicitur: quia et mater sua hoc habuisset. Privilegium ergo christi solius fuit concipi sine originali.

Secundum pri ¶ §. V.

uilegium gratie singulare fuit impossibilitas peccandi in ea. Unde b. Ber. in sermone de natiuitate. Ego puto quod copiosior gratia sanctificationis in ea descendit quam in alijs in utero sanctificatis: que totam uitam eius immunem ab omni peccato efficeret: quod nemini in natis mulierum credimus esse donatum. Tanta igitur gratia ei ifusa est: quod peccare non poterat. Sed cum damasce. dicat: quod omne creabile est uertibile secundum esse et secundum electionē. Secundum esse ut corporalia: secundum electionē ut rationalia. Sed beata uirgo fuit composita ex utroque: ergo uidetur fuisse uertibilis utroque modo: unde et ad peccatum. Insuper gloriosius habetur: quod ex uictoria habetur quam sine uictoria. Sed ubi non est pugna non dicitur esse uictoria. In beata autem maria fuit nulla pugna fuit ergo et nulla uictoria. In beata maria fuit summa gloria: ergo et uictoria: ergo et pugna. Igitur uidetur potuisse peccare. In laudem quoque sanctorum cantat. Qui potuit transgredi et non est transgressus: facere mala et non fecit. Uidetur ergo maxime et hoc ei conuenire: que est omni laude dignissima. Sed secundum rei ueritatem ipsa sola inter uiatores peccare non potuit. Inter posse enim peccare: et posse mereri: et non posse peccare: et non posse mereri medium est non posse peccare et posse mereri. Sed primus status est comprehensorum: qui non potest peccare nec mereri. Secundus est uiatorum communiter qui potest et peccare et mereri. Medius est status beate marie qui fuit simpliciter uictrix secundum quod comprehensor: unde ipsa potuit mereri sed non peccare: quod pertinet ad statum medium. Sciendum tamen secundum Alber. quod non peccare per se sequitur naturā uertibilem. Et hoc modo deus

trinitas dicitur non posse peccare: Beatus Hieronymus. Deus solus omnipotens dicitur: quod cum omnia possit: peccare non potest: de pe. di. ij. c. ult. Secundo modo dicitur non posse peccare: quod habet unionem personalem cum natura inuictibili. Et hoc modo Christus homo peccare non potuit. Unde Damascenus dicit: quod impeccabilis erat dominus Iesus. Tercio modo dicitur non posse peccare: quod habet coniunctionem uel conuersionem totalem ad naturam inuictibilem per medium quod est de sui natura inseparabile: ut est habitus glorie. Et sic sancti in patria non possunt peccare. ps. Confortauit id est roborauit seras portarum tuarum sci licet superne hierusalem: ut nullus possit exire sci licet peccando. Quarto modo dicitur non posse peccare: quod habet coniunctionem ad naturam inuictibilem per medium: quod est de sui natura in se quidem est separabile: sed tamen omnino est separatum a contrario repugnante uel resistente uel impediante: et propterea in suo summo est inseparabile: ut est plenitudo gratie: que fuit in beata Maria. Et ex hoc peccare non potuit. Unde et beatus Bernardus de Ioseph dicit: quod credebatur potius uirginem posse parere: quam Mariam posse peccare. Et ex his patet responsio ad obiecta. Pugniam autem habuit nisi non ab intra extincto in ea fomitem: tamen ab extra per tribulationes: uno et uictoriam.

Tertius privilegii. §. VI.

ut est in quolibet opere suo meruisse. hortamur uos ait apostolus. ij. Corin. vi. ne in uacuum gratiam dei recipiatis. Dat deus gratiam: ut operando secundum eam acquirat sibi merita uite eterne. Qui igitur non operatur cum potest: in uacuum et frustra gratiam recipit. Quauis autem facti in multis et per multa bona opera se exercuerint in gratia: nullus tamen fuit: qui semper in omni opere suo secutus fuerit instinctum gratie: ut sic semper meruerit in operibus suis. Sed hoc fuit privilegium singularis gratie in beata uirgine Maria. Notandum igitur secundum Albertum quod beata Maria quolibet motu liberi arbitrii ad agendum uel patiendum merebatur: Unde non merebatur motibus naturalibus in quantum naturalibus: ut oscitando disgerendo et huiusmodi: quod ibi non concurrat liberum arbitrium sed merebatur motibus naturalibus gratia informitatis unde et motibus liberi arbitrii gratis ubi liberum arbitrium et gratia operabatur. Sed liberum arbitrium ut iumentum: gratia ut sessor secundum Anselmum. Unde et apostolus. i. Corin. xv. Non autem ego sed gratia dei mecum scilicet operatur. Et sic merebatur quolibet motu quo contingit mereri in agendo. In passionibus autem in quantum ipse passionibus ab extrinseco inferuntur: ut iniurie:

uel necessario contrahunt ex natura: ut tristitia: timor et huiusmodi homo non meretur: sed in quantum uoluntas rationalis informata gratia ad illa in sufferentiam propria libertate inclinatur: sic meretur eis. Juxta illud. ij. ad Thim. Si sustinebimus et conregnabimus. Et sic beata Maria in actionibus et passionibus ex libero arbitrio procedentibus: uel eo concurrente in eis semper merebatur. Et ad hoc facit triplex ratio. Prima est: quia secundum philosophum. Intellectus se per rectus est: nisi quando se immiscet fantastici et deducitur ab eis. Sed intellectus beate Marie nunquam se immiscuit fantastici: ut deduceretur ab eis: et sic semper rectus fuit. Sed rectus dicitur cuius medium non exigit ab extremis. Ergo semper mens eius in summum bonum principium et finem omnium. Secunda ratio. Ubique ratio non potest in discernendo errare: et uoluntas: nisi quod potest eligere multa: sed eligit ultimum et optimum. Sed utrumque horum fuit in beata Maria. Luce. x. Maria optimam partem elegit: scilicet unum quod est semper absolute necessarium scilicet summum bonum: et sic semper meruit. Tertia ratio. dicit apostolus primo Corin. x. Siue manducatis: siue bibitis: siue quid aliud facitis: omnia in gloriam dei facite. Frustra hoc precipitur: cōfunderetur: uel moneretur: si nullus obseruaret. Si nullus aliorum uiatorum hoc semper seruauit. Oportet ergo aliquem inuenire: qui hoc fecerit: alias frustra. Et ista fuit beata Maria. Unde Odilio in sermone. Unum pro certo scimus: quod omnis Marie actio semper intenta fuit in domino. Nec tamen ex hoc equabitur ipsa Christo qui in proportionabili charitate hec faciebat: et sine sui indigentia.

Quartum privilegii. §. VII.

gum est puritas in ea in summo. Ad quod facit quod ait ei angelus: scilicet. Inuenisti gratiam apud deum: gratiam puritatis apud deum: id est summam post deum. Dicit enim Anselmus. quod ea puritate decuit: ut niteretur: qua maior sub deo nequeat inueniri. Nam si maior in filio suo: hic est deus. Et ad hoc facit quod dicitur prouerbio. xxv. Aufer rubiginem de argento: et egredietur uas purissimum. Argentum preciosius metallum ceteris post aurum significat beatam Mariam: albam puritate: et preciosiorem perfectione cunctis sanctis post Christum. De quo dicitur Lantic. v. Caput eius aurum optimum. Rubigo fuit peccatus originale: quo ablato per sanctificationem in utero est effecta uas purissimum. Christus qui dem habuit puritatem: ita quod nullo modo uel unquam habuit in se originale. Omnes baptizati uel sanctificati in utero: habent puritatem ab

originali scilicet in puritate liberati: quod quidem habuerunt quo ad culpam: a qua mundati habent adhuc originale quo ad fomitem. Virgo autem Maria habuit puritatem ab originali: non quia non contraxerit illud: sed mundata ita est quod nullo modo remansit in ea aliquid pene eius id est fomes: immo extinctus fuit. Et sic maior est puritas eius post deum hominem quo scilicet ad contrahendum originale. Nam angeli non contrahunt originale.

Notandum tamen quod puritas secundum Alber. non tantum dicitur per recessum ab impuro: sed etiam per approximationem et accessum ad summe purum. Pro cuius declaratione sciendum quod puritas ut videtur sequitur naturam luminis et luminosum: ut quod plus participat de natura lucis plus habeat puritatis: ut summa lux vel summe luminosum summe sit lucidum et purum. Et ubi magis proprie et vere est proprietate lucis: ibi etiam magis vere et proprie est puritatis. Unde cum sit lux corporalis et lux spiritualis: ut dicit beatus Augustinus super Gen. ad litteram: magis proprie dicitur lux: spiritualis lux quam corporalis. Erit ergo et puritas corporalis: et puritas spiritualis. Sed maior puritas corporalis est secundum maiorem convenientiam ad summam lucem corporalem. Et sic aqua purior est terra: et aer quam aqua: et ignis quam aer: firmamentum quam ignis: celum aquae quam firmamentum: celum empireum quam aquae. Et illud patet ad sensum. Similiter maior puritas spiritualis est secundum maiorem convenientiam ad summam lucem spirituales: que deus est: quia lux est in tenebris: in quo tenebre non sunt ullae. Secundum hoc ergo purior erit anima sensibilis quam vegetativa: rationalis quam sensibilis: angelica quam rationalis humana secundum naturam. Secundum gratiam autem que est quasi lumen creatum procedens a luce increata: ubi est maior participatio gratie: ibi maior appropinquatio ad primam lucem. Ergo ubi gratia in summo: ibi appropinquatio in summo et puritas in summo. Sed in beata Maria respectu omnium creaturarum aliarum non unitarum fuit gratia in summo: ergo et appropinquatio: et inde puritas in summo. Item apostolus ait. i. Thim. i. Caritas de corde puro scilicet est. Ubi ergo maior caritas: ibi maior puritas. Sed caritas in beata Maria in summo: ergo et puritas in summo. Petrus etiam dicit in actibus apostolorum. xv. c. fide purificans corda eorum. Et loquitur de fide formata per charitatem. Sed beata Maria habuit fide in summo: ergo et puritatem. Nec obstat huic conclusioni quod puritas beate etiam in statu uie fuit maior omnium sub deo. Unde et angelorum et beatorum hoc quod sua puritas non plene apprehenderet per speciem luce in creatam ut beati. Nam hoc ideo erat: quia maior lux gratie in subiecto passibili coniuncto corpori et passibili et grosso beate marie: minus imminuat

et mouet actualiter quam maior lux gratie in subiecto impassibili et glorioso. Et hoc apparet per exemplum a simili. Videmus quod quandoque maior lux minus illuminat: et minor lux magis illuminat per coniunctionem cum aere obscuro uel claro. Unde quandoque luna tantum illuminat in nocte uel magis in aere sereno: quantum uel quam sol in die in aere obscuro et obnubilato: et tamen improprie onabiliter maior est lux solis quam lune. Sic et beata Maria: nisi non ita actualiter continue uideret deum summam lucem per speciem ut sancti: propter obstantiam corporis passibilis sui: tamen habebat maiorem gratie habitum et substantiam quam ipsi: unde et magis proxima luci eterne: et inde magis omnibus pura. **H**ec igitur puritas: inquit Albertus: nihil aliud est quam peccati originalis deletio: fomitis extinctio: gratuitarum perfectionum ultimatior. Et sic in beata uirgine habet statum uel fuit gratia dei fortius et magis quam in angelis: quantum scilicet ad substantiam non quantum ad actum: qui est operatio: et sic puritas in summo. Sed ad hanc puritatem summam quattuor gradibus ascendit. Primo enim purificata fuit per sanctificationem in utero. Secundo in uirtutum exercitatione. Tertio in spiritus sancti superuentione. Quarto in filii preceptione. In primo est perfectio gratiarum faciarum. In secundo est perfectio uirtutum. In tertio est perfectio donorum. In quarto perfectio fructuum et beatitudinum. De prima dicitur Lati. iij. Tota pulchra es amica mea. Libera scilicet ab originali. Tota pulchra es a mortali exempta. Macula non est in te scilicet originalis. De secundo in figuram eius dicitur de Hester: quod erat formosa ualde incredibili pulchritudine: et omnium oculis gratiosa et amabilis. Formosa scilicet in opere per charitatem: quam est forma uirtutum. Incredibili pulchritudine: in corpore per uirginitatis insolitam castitatem. Et omnium oculis gratiosa per cordis humilitatem: quia respexit humilitatem ancille sue. Et de pulchritudine Sapientie. iij. O quam pulchra est casta generatio cum claritate et cetera. De. iij. ps. Sanctificauit tabernaculum suum altissimus: deus in medio eius non commouebitur. Et Luc. i. Spiritus superueniet in te et cetera. De. iij. Ezechiel. xliij. Maiestas domini ingressa est templum ad uiam porte: que respicit ad orientem. Et postea sequitur. Et repleta est gloria domus domini. Ad hebre. ultimo. Adeamus cum fiducia ad thronum gratie eius: ut inueniamus auxilium in tempore opportuno. **E**t sic patet priuilegium quartum de puritate in summo.

Quantum priui. §. VIII.

legium gratie est: quia simul est mater et uirgo. Unde Hieremias. Inuenit populus gratiam in deserto:

gratiam scilicet singularis maternitatis producere cum qui nobis attulit gratiam et ueritatem. In deserto id est beata Maria derelicta a peccato: derelicta a parentibus in templo: derelicta a quolibet uiro et incognita: per quam non pertransiuit homo: sed mater esset et uirgo. Mater inuoluta: mater incorrupta: mater intacta. Quis unquam audiuit talia: inquit isaias. c. vlti. ut mater esset: et ita ta generaret: q. d. nullus. Si queris ait beatus Ambrosius nature ordinem. femina mixta uiro generare consuevit. Liqueat autem quod preter nature ordinem sit christus natus ex uirgine: de consecratione. di. ij. Reuera. Decuit autem quod talis mater esset et uirgo: quod est ei priuilegium singulare. Homo enim est dignissima creaturarum: ergo generatio hominis est nobilissimus effectus generalis. Generatio autem nobilissimi cuiusdam hominis est effectus hominis specialis. Sed nobilissimus effectus non est nisi nobilissime substantie: iuxta illud Luce. vi. Ex fructu arboris cognoscitur: ergo generatio nobilissimi hominis erit effectus nobilissimus nobilissime uel nobilissimi hominis generationis. Sed unus est solus homo nobilissimus scilicet christus: ergo uni soli conuenit esse matrem illius: ergo huius maternitas est priuilegium unius solius. Item effectus huius generationis fuit perfectus in summo: ergo et generatio perfecta in summo. Sed perfectior est generatio: ubi unum de uno quod ubi unus ex duobus: ergo in ista generatione debuit esse unus de una: ergo illa fuit mater et uirgo. Item ad perfectissimam generationem secundum naturam sequitur perfectissima maternitas. Sed perfectior est maternitas cum incorruptione quam cum corruptione: ergo decuit: ut in tali generatione esset simul mater et uirgo secundum illud Isa. vij. Ecce concipiet et pariet filium scilicet per manens uirgo. Item quicquid est in arte exemplari diuinitatis debet esse declaratum et exemplatum in exemplo creato. Sed generatio est in diuinis: ergo aliquid quod exemplum debet habere in natura. Sed ibi unus de uno: pater de filio sine diuisione corruptione: et commixtione: ergo et hic in generatione christi unus de una sine corruptione et commixtione: ergo ipsa mater et uirgo. Priuilegium est igitur solummodo beate marie: quod sit mater et uirgo. Nec sua maternitas aut uirginitas fuit indifferens sicut potest esse in alijs: sed utriusque fuit meritum. Eius enim perfectissima uirginitas fuit perfectissima integritas cordis et corporis ex radice summe charitatis. Eiusque maternitas fuit sibi meritum: quia ipsa de congruo meruit fieri mater dei: merito sue fidei: spei: et charitatis: ac perfectissime humilitatis. Quod si obijciatur istud priuilegium non sibi soli conuenire sed ecclesie et plante. Nam dicitur ecclesia mater et uirgo. Et si dicatur: quod mater et uirgo ecclesia dicitur spiritualiter non naturali

ter. Tunc sic. Maternitas et uirginitas spiritualis est perfectior et nobilior maternitate et uirginitate corporali: ergo uerius et perfectius dicitur ecclesia mater et uirgo quam beata Maria. Respondeo quod ecclesia non habet in omnibus membris integritatem carnis. Et in nullo habet integritatem carnis et cordis: cum summa fecunditate spiritus et corporis: excepta perfectissima uirginitate et fecunditate beate marie. Sed illam spirituales fecunditatem et uirginitatem quam habet ecclesia in alijs membris habet in se et beata Maria excellentissime communem cum alijs: et in super istam priuilegiatam singularitatem. De plantis dicit philosophus: quod est in eis sexus. Est enim planta masculina: et planta feminina: et tamen planta generat plantam sine corruptione et commixtione: ergo ibi est mater et uirgo: et non solus Maria. Respondeo quod planta dici posset suo modo habere uirginitatem et fecunditatem seu maternitatem: si simul haberet si simul uirorem florum cum parte fructificationis: quod non contingit: ut dicere posset flores mei fructus sicut amigdalus que uirginis matris figura fuit. Hoc etiam in figura notatur. Gen. xiiij. ubi dicitur Abrahe. In quarta generatione reuertentur huc scilicet ad terram promissionis seminis Abrahe promissionis. Quartus sunt modi generationis humane secundum Anselmum. nec est inuenire alium modum. Primus fuit sine femina et masculo: ut adam factus a deo. Secundus fuit sine femina ex uiro: ut eua ex costa ade. Tertius est ex muliere et masculo: ut est communis omnium naturalis generatio. Restabat quartus modus scilicet ex femina sine uiro. Et hoc est uirginis marie solus: unde mater et uirgo: quod est singulare priuilegium. Et per hanc generationem quartam filij abrahe. i. ueri fideles reuertentur ad terram fluentem melle et lacte promissam eis. i. uitam eternam abundantem dulcedine dilectionis et lacte puritatis.

Sextum priuilegi. §. ix.

um gratie est: quod est mater dei. Origenes. super illud. Lum esset desponsata mater eius Mar. i. Mater unigeniti dei. Mater creatoris et plasmatoris omnium. Mater eius qui est in celis sine matre: in terris sine patre: Et hoc est singularissimum omnium priuilegium eius. figuratum Dan. xiiij. in Daniele existente in lacu leonum: cui missus est Abacuch ministerio angelo de iuda in babiloniam cum pradio bono: qui abacuch intrauit et exiuit ad Danielem clauso hostio. Nec daniel in aliquo fuit lesus a leonibus septem qui deuorabant alios. Daniel. n. qui interpretatur cum dei: castissimus: sapientissimus: contemplationi deditus significat uirginem mariam totam uirilem: nil femineum in moribus habentem: castissimam:

sapientissimam: et contemplatiuam: que bene dicitur cā dei: quia mater dei. Mater. n. est cā et origo filij: cuius filius deus est. Abacuch interpretatur luctator fortis: et significat iesum qui luctatur gessit cum diabolo non inanem. Hic cum prandio bono diuinitatis angelos et homines reficientis ad danielē id est ad uirginem missus est id est incarnatus ex ea angelo nunciante. De iudea que interpretatur confessio missus est in babiloniam: que interpretatur confusio: quia de celo ubi est confessio diuine laudis: in mundum plenum confusione errorum et peccatorum. Intrante autē et egrediente abacuch claustra non reuerata fuerunt: quia alius tumescit uirginis: claustra pudoris permanent etiam ipsius parienti. Leones septem qui circueunt querentes quem deuorent: vniuersitas sunt demonum: et septem uicibus capitalibus tentantes: qui in nullo potuerunt uirginem matrem ledere. Sed alios duorabant homines et bestias id est iudeos et gentiles.

Ubi etiam notandum secundum Albertum: quod non potest intelligi maior gratia pure creature participari quod esse matrem dei. Maior enim est quod filius adoptiuus per gratiam: uel angelus uel frater dei. Et ratio primi est: quia inter matrem et filium est coniunctio substantialis. Inter patrem et filium adoptiuum est participatio accidentalis: ergo magis est esse matrem dei per naturam quam esse filium dei per adoptionem: quia perfectior coniunctio substantialis quam accidentalis. Propterea quod claudit alterum in se: plus est et magis eligendum quam illud quod non claudit. Sed esse matrem domini secundum naturam claudit in se esse filium adoptiuum per gratiam necessario: quia aliter non fieret mater: ergo plus est esse matrem quam filium adoptiuum. **D**e angelo sic probatur ad quod sequitur maius bonum: illud est plus eligendum. Sed ad esse matrem dei sequitur maius bonum quam esse angelum. Nam ex maternitate tali efficitur domina omnium angelorum. Et si angelus secundum naturam sit nobilior et perfectior homine: tamen secundum gratiam que potior est natura: potest esse perfectior: sicut est in beata matre dei. **D**e sic sic probatur. Cā in quantum cā est dignior effectu in quantum effectus. Dignius est ergo esse cām boni quam cō causatur bono. Sed mater dei est cā et origo dei. secundum illud quod natus est. frater autē dei non est cā et origo dei. sed causatus ab eadē origine: ergo plus est esse matrem dei quam fratrem dei. In cuius etiam signum est quod dominus dedit preceptum de honorando patrem et matrem: non autem de honorando fratres: quia quid maius est mater quam frater? **I**tem cum maius et dignius sit esse patrem quam matrem: si aliqua pura creatura esset pater dei secundum humanitatem: uidetur tunc plus esse secundum eum hominem patrem esse dei quam matrem dei: ergo esse matrem dei non est maximum priuilegium: quod

possit communicari pure creature. Ad hoc respondet Alber. quod hoc esse non potest: et multa indecentia sequerentur. Dicit. n. prius: quod masculus est qui generat in alio. Ergo ille qui esset pater dei: aut generaret in alio: aut in se ipso. Si in alio: ergo due essent: unus generans in alio: et unus uel una generans ab alio seu altero: ergo ibi esset masculus et femina. Si autē prius generaret in se ipso: non esset masculus nec esset prius. Item non esset ratio tunc quare magis diceretur pater quam mater. Item cum non sit in uiro locus conceptionis: formationis: et nutritiois. Et si fieret subita formatio: non esset generatio. Item cum sit ibi organum partus indifferens esset ratio uirginitatis: et sic non esset filius uirginis: nec esset pater nec mater. Item sic esset exclusus sexus femineus ab incarnatione. Non enim incarnatum esset femina: nec incarnatus esset ex femina. Et sic patet quod maior gratia pure creature concedi non potest: quam esse matrem dei naturalem. Nam quod ait christus Mat. xij. Qui fecerit uoluntatem patris mei: ipse meus frater soror et mater est: intelligitur spiritualiter ista parentela non naturaliter. Sed beata Maria fuit mater naturalis unde priuilegium singulare. **I**tem quod fuerit nutrix dei. Ipsius enim ut canit ecclesia sola uirgo lactabat ubere de celo pleno: non est per se priuilegium: sed pars priuilegij: que includitur in maternitate dei. Ad integritatem enim maternitatis secundum Albertum exigitur non tantum prima materia corporis generandi: sed etiam alimentum nutriendi: quod tantum aptum natum est ab alio accipi. Unde quando est alia mater: alia nutrix: nutrix est quasi media mater a qua aliquando puer multum contrahit a complexione influente: ergo ad perfectissimam maternitatem exigitur etiam ratio matricis. Unde cum beata maria fuerit perfectissima mater fuit et nutrix secundum illud Luce. xi. Beatus uenter qui te portauit: et ubera que suxisti. Et sic sub matre dei includitur nutrix dei.

Septimum priuilegium. §. x.

gum est: quod est uirgo uirginum. Sic canit ecclesia iherosolyma. Ubi notandum secundum Albertum: quod per genitium notatur duplex habitudo generalis scilicet et spiritualis. Ratione habitudinis quam importat generaliter notat originem. Dicitur enim genitiuus a generando quasi a prima sui generatione a qua et nomen accepit: et notat habitudinem genitoris ad genitum uel conuerso. Ratione spiritualis habitudinis notat excellentie significationem. **R**atione igitur primi non conuenit christo: ut dicatur uirgo uirginum. **Q**uia etsi excellit uirginitatem matris: ipse tamen non fuit primus uirgo: qui genuit alios uirgines per immixtionem. **S**ed beata Maria est mater

oium i uirginitate: quia prima sine precepto: con
silio uel exemplo: gloriosum uirginitatis munus deo
obtulit: et per uotum uirginitatis ut dicit Augu.
ab ea emissum. xxvij. q. ij. Opprobriuz uirginita
tis abstulit: quia maledicta in lege dicebatur sterilis
et eam i se consecrauit: et sic omnes uirgines p mu
tatione sui genuit. Ergo ei soli conuenit: quod sit uir
go uirginum. i. mater uirginu. Ratione autem se
cunde habitudinis. i. i quantum notat excellenti
am super omnes uirgines: sicut rosa flos florum:
quia excellit alios: et rex regu iesus: quia excellit om
nes reges. Sic ei soli conuenit: ita quod nulla alia po
test dici uirgo uirginu. Excellet autem oēs alios i fomi
tis extinctione: i. puritate: et i fecunditate: quia nulla
uirgo secunda nisi ipsa. Nec tamen ex hoc potest dici mi
nus continens: quia nunquam fuit tentata: ex eo quod phis
dicit i ethicis: quod continens patitur. s. impulsus teta
tionum: sed non deducitur. i. non uincitur ab eis.
Nā hoc habet locum secundum instinctum nature
uel cōis gratie: secus per extinctionem fomitis: ut i
beata maria. Victoria. n. cum sit declaratio pote
tie super aduersariū magis ac magis declarat po
tentiam: quā tanta est super aduersariū potestas:
quod non potest mouere bellum uel inire conflictū:
quod cum post ictus et vulnera vincit inimicū. Ex quo
patet quod maior fuit uirtus castitatis in beata Maria
quod i quolibet alio uirgine: ita quod etiam angelos ex
cellit i uirginitate: quia illi a natura: hec a gratia. Il
la angelorum castitas necessaria. Hec gratuita et
uoluntaria. Illa i natura impassibilis: hec i natura
fragilis: et ideo uilior: nobilior: et laudabilior. ¶
Quauis autem proprie et uere dicatur uirgo uirgi
num: non tamen ita proprie dici potest mater ma
trum: quia in uirginitate conuenit cum alijs i integrita
te mentis et corporis. Sed i maternitate non con
uenit cum alijs matribus: quia ille recipiunt con
ceptum ab alijs hominibus. Hec autem non ab
alio quam a deo. Et ideo uirgo. Unde ecclesia. Rubū
quem uiderat moyses incobustum conseruatam
agnouimus tuam laudabilem uirginitatē. Rubus
est natura humana pungitiua per uicia. In hac
apprehensus ignis diuinus: quia deus noster: ignis
consumens est: quando. s. uerbum dei nostram naturā
assumpsit de uirgine. Ignis tamen iste humanitati
unitus non abstulit uirorem uirginitatis in matre.
A uirore. n. dicitur uirgo. Et sicut spina rosas ge
nuit iudea Mariam. figura habetur de rubo
in Exod.

Octauum priuile. §. xi.

gium beate marie est: quod mater est omnium. Unde
prouer. viij. ipsa dicit prout introducit ecclesia in
sui laudem. Cum eo. s. deo eram cuncta componens. s.
per recreationem seu reformationem: que quasi
deformata erant deformato homine per peccatū:
propter quem oia facta erant. Unde. b. Bernar.

Merito i te o dñā respiciunt oculi uniuerse crea
ture in qua et ex qua benignissima manus dei que
quid creauerat: recreauit. Et sic dici potest mater om
nium. Sap. vij. Omnium mater est. Nā cum ipsa
sit mater dei: et deus est pater et origo omnium: er
go et ipsa est mater et origo oium. Quicquid eni
per se est causa et origo cause est per se origo et ca
usa. Sed mater per se est causa et origo filij. Et fi
lius per se origo et causa omnium: quia per ipsum
omnia facta sunt Jo. i. s. per uerbum filium dei:
ergo et ipsa per se est mater omnium. Et permaxime
hominū est mater oium gentura et cura: quia unus
hominē genuit: per quem omnes recreauit seu re
generauit. Et in illo filio suo nobis procurauit: que
quid ad uitam pntem uel futuram nobis necessa
rium fuit. ¶ Hoc autem opus recreationis prop
ter quod dicitur mater oium: beate marie dominus
scdm quadruplex genus causarū ei cōcauit. s. ef
ficientis: materialis: formalis: et finalis. Lā quidē
efficientis nostre recreationis. s. i eē gratie genera
tiōis post deum: sub deo: et cum deo: quia ipsa no
bis illum genuit: qui nos omnes recreauit seu re
generauit virtualiter per passionē suam. virtutez
gratie conferentem sacramentis. Et ut ipsū filiū
suū gigneret suis uirtutibus de cōgruo promeru
it. Unde Anselmus. Nempe docuit: ut ea purita
te qua maior sub deo nequeat intelligi: uirgo illa
niteret: cui deus pater unicū filiū suū quē dō cor
de suo equalem sibi genitū tanquam se ipsū diligē
bat: ita dare disponebat: ut naturaliter esset un
us: idemque cōis dei patris et uirginis filius. Et quam
ipse filius sibi matrem specialiter eligeat: et de qua
ipsa sanctus uolebat: et operaturus erat: ut cōcipe
retur ille dō quo ipse procedebat. hec Ansel. Et quod
dicitur de patre eterno ita et de matre ei tempore
nali dici potest illud Ro. viij. Proprio filio non pep
cit: sed pro nobis tradidit illum. s. passum uolun
tate et affectu. Et quomodo cum illo non nobis om
nia donauit pertinentia ad recreationē nostram.

¶ Causa materialis fuit huius recreationis nre:
quia ipse sanctus de purissimis eius carnibus et sangu
nibus consensu mediante carnē assumpsit: quod in
corpus transformauit: per quod redemptio nostra
et recreatio facta fuit. Huius rei mirabilis figura
fuit: quod habetur. ij. regum. xi. s. quod eo tpe quo
solent reges ad bella procedere. s. tēpore ueris da
uid surgens a dormitione i meridie: uidit de sola
rio eius mulierem. s. Bersabee pulcherrimam la
uantem se: et amore tractus pulchritudinis eius:
misit nuntium ut ei acquiesceret. Que assentiens
concepit filium: et sanctificata est mulier ab imū
ditia sua. Dauid interpretatus manu fortis signifi
cat fortissimum et omnipotentem deum. Hic quasi a
sono surrexit: quando disposuit incarnari. Nam
prius uidebatur quasi dormire: dum generi humano
non prouidebat de redemptione. Et i meridie scilicet

caloris diuini amoris: surrexit ad operandum mysterium. Videns autem berfabee que interpretatur puteus septimus: vel puteus sacietatis: id est virginem Mariam pulcherrimam mente et corpore: que est puteus aquarum viventium gratie septiformis superabundans. Lauantem se: non a macula que nulle erant: sed scripturarum insistentem ac magis et magis se purificantem per opera: scilicet virtutum quotidianis magis deo se appropinquantes. Videns ergo hanc mulierem oculo approbationis et miserationis: tactus pulchritudine tantarum virtutum: misso angelo nuncio ut assentiret in preceptum filij. ipsa assentiente concepit saluatorem mundi. Et sanctificata est mulier ab immunditia sua: siue quia fomes qui erat in ea religatus tunc in conceptu filij ex toto fuit extinctus: Siue et melius: quia libera fuit et immunis ab immunditia: que accidit in conceptu filiorum nullo modo eam habendo: sed de purissimis sanguinibus suis concipiendo. Nec inconueniens est ut vitiose gestum. scilicet adulterium: Dauid significet sanctissimum mysterium: ut dicitur b. Grego. in moralibus. Licet aliter ipse exponat. Nam et deus de malis elicit bona. Et hoc forte est: quod dicitur b. Ambro. de facto isto Dauid: quod non fuit improbitatis estus. scilicet tunc: sed umbra mysterij. De pe. dis. iij. f. incarnationis. Et ibi glo. aliter exponat. Sic igitur causa materialis: quod de puris sanguinibus et purissimis eius factus est recreator noster iesus. Causa formalis est beata Maria nostre recreationis: quod omnibus sue dei formis conuersationis speculatrix et exemplum est reversionis a tenebris et directionis et conuersionis ad intuitum prime lucis: ut in figuram eius dictum sit: Judith. xi. Non est mulier talis super vniuersam terram in aspectu et pulchritudine et sensu verborum. In aspectu. scilicet conuersationis in opere. In pulchritudine castitatis in corpore. In sensu verborum in interioribus verbis et puritate cogitationis in corde. Unde et b. Ambro. Habetis in ea probitatis exempla expressa. Primus discendi ardor: nobilitas est magistri. Quid nobilior ea quam elegit splendor glorie etc. Causa finalis est nostre recreationis: quod totum opus redemptionis post deum in ipsius gloriam et honorem ordinatum fuit. Unde Apocalip. quarto. Seniores deponunt coronas suas ante pedes agni: recognoscentes se omnes coronatos humilitate et humanitate christi: quam assumpsit de virgine. Ecce enim ex hoc ait ipsa beatam me dicent omnes generationes: quia scilicet respexit humilitatem ancille sue de me incarnando. Omnes ergo: immo omnia cum sint recreata et renouata per eam: matrem eam debent reputare et eam super omnia et super omnes puras creaturas venerari. Et hoc est priuilegium quod nulli alij conuenit. scilicet quod sit mater omnium.

¶ Nonum priuilegium §. XII

gum est quod ex porta celi. b. Aug. in sermone in persona virginis: ait. Porta facta sum celi. Janua facta sum filio dei. Illa facta sum porta quaz vidit in uisione Ezechiel propheta. Dicitur autem beata Maria porta: quia cum proprietate porte sit in portare et exportare. id est medium per quod res ab extra ad intra ciuitatem uel domum portatur. et etiam medium per quod res que sunt intus in ciuitate uel domo ad extra portantur: ita per beatam Mariam exiit de celis ad nos quicquid vnquam gratie creatum venit in mundum. Unde et dicitur mater gratie et mater misericordie. Et de ea potest intelligi illud Sapi. vij. Omnium bonorum mater est. Et venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. scilicet virgine. potest dicere mundus. Secundo quicquid boni. id est omnis qui de terris intrauit in celum: ut sancti omnes: per ipsam ut portam seu medium intrauit. Et ideo felix celi porta: quod omnes importat in celis per benedictum fructum filium suum. Unde in hymno canit ecclesia. Virgo felix celi porta. Et infra. Vitam presta puram: iter para tuum ut videntes iesum semper collemur. Tercio dicitur celi porta. id est celestis porta: quia ipsa sapientia increata dei filius tanquam aqueductus intrauit et exiit per eam vestitus carne nostra: semper tam clausa id est virginitate non violata. Unde de ea in figura dicitur Ezechiel. xliij. Porta hec semper clausa erit: quam. scilicet in illo mirabili edificio vidit: et princeps ingreditur per eam scilicet dominus deus: et clausa erit: et nullus ingreditur per eam: scilicet homo: qui uirgo ante partum in partu et post partum. Sicut syderis radius profert sine sua violatione: et radius per fenestram uitream clausam intrat sine sui apertione: ita et virgo beata Maria dei filium sine virginitatis amissione. Dicitur et sancti aliquando porte celi: et hoc in quantum per eorum suffragium uel vite exemplum nos important in celum. Unde et Jo. in Apoc. xxi. vidit in celo. xij. portas scilicet duodecim apostolos vel perfectos omnes: qui nos pre ceteris meritis et exemplis important in celum. Sed et hoc modo multo magis dici potest porta celi beata Maria propter maius eius et perfectius suffragium et vite exemplum. Item crux dicitur porta celi: quia per meritum passionis intratur in celum: de qua. Potest illud intelligi: Mathe. vij. Quia angusta est porta et ardua via que ducit ad vitam. scilicet celestem. Angusta nimis fuit crux christi: et uia nobis ardua per imitationem. Et quia nulli ita fuit conuicta magnitudo passionis christi sicut matri: ideo et meritum eius ad celum iducit. Christus etiam dicit: Ego sum hostium si quis per me introierit: saluabitur: Jo. x. quod ipse effecit ut causa principalis nos intro ducit in celum. scilicet per fidem sue incarnationis de

Titulus decimus quintus

virgine implicitam vel explicitam. unde b. Aug⁹. Ista fides sana est: qua credimus nullum hominem siue maioris siue minoris etatis liberari a contagio mortis et obligatione peccati: quod primo natura contraxit: nisi per unum deum et hominem mediatorem Iesum Christum. Et b. Grego. super Ezech⁹. dicit quod omnes electi qui fuerunt et qui sunt in ecclesia in mediatorem Christum Iesum crediderunt et credunt. Et sic huius fides introducit in celum mediatore nato de virgine. Et iste est primus articulus fidei de mediatore nato de virgine. Et talis fides uiua tamen incarnati de virgine proprie nos importat in celum. Unde in figuram: in templo erant duo hostia que simul clauderantur et aperiebantur. Et iste due porte in templo ecclesie sunt Christus et beata Maria. Nulli autem hoc conuenit factorum: ideo privilegium singulare.

Decimum priuile §. XIII.

Regnum beate Marie est: quia regina dicitur misericordie: secundum illud quod cantatur in antiphona. Salue regina misericordie. b. Bernardus. Omnibus sinum misericordie sue aperit. Idem. Sileat misericordia tua virgo Maria: quicquid te inuocans in necessitatibus auxilium tuum sibi senserit defuisse. Et sciendum quod secundum Alber. ubi supra: conuenientius dicitur regina misericordie quam gratie regina uel glorie uel iusticie: multiplici ratione. Et prima est: quia plus comprehendit et ad amplius se extendit regnum misericordie: quam regnum gratie: glorie: uel iusticie: quod probatur ex eo quod gratia: gloria et iusticia per se tantum dicunt collationem boni: et ablationem mali: ut peccati et huiusmodi. Sed misericordia se extendit etiam ad id ubi non est collatio boni gratie uel ablatio peccati: quia ad eos qui sunt in inferno. Ibi enim erga damnatos non est collatio boni gratie uel ablatio peccati seu mali culpe: et tamen est ibi misericordia: nisi non liberans: tamen minus quam mererentur puniens. Mererentur enim ad nihilum redigi qui tamen conseruantur in esse nature. Ut dicere valeant illud Tref. iij. Misericordie eius quod non sumus consumpti. Ab ampliori autem et maiori potentia: dignitas maior est et denominatio. Ergo a summa et maiori dignitate debet dici. b. Maria regina misericordie quam glorie: gratie uel iusticie. Item secundo. Gloria tantum est in celo: non in terra: non in inferno: non in purgatorio. Gratia est tantum in mundo: nec quo ad omnes: quia non in malis hominibus. Et in purgatorio quo ad omnes: non autem quo ad infernum uel limbum puerorum: ubi nulla gratia gratum faciens. Sed misericordia etiam est in celo. i. mira suauitatis rigans corda: secundum illud. Domine in celo misericordia tua remuneras. i. ultra condignum. Est et terra miseria remouens peccatorum: In ps. Misericordia domini plena est terra: quia

ipsa plena est miseria. Et in purgatorio per suffragia: Unde hanc postulant dicentes. Misere mei mei misere mei saltem uos amici mei: Job xix. Est in inferno et limbo per conseruationem sui esse. ps. Nunquid obliuiscer miseri deus: quod ad paruulos: qui gaudebunt nature non purgati ab originali. Aut continebit in ira sua. i. seuera cruciatione misericordias suas: quoniam. i. non confuet eos in esse. Ergo maximum regnum est regnum misericordie. Et ideo maxima regina dici debet regina misericordie. Tertio probatur sic. Quicquid est superius superiori: est superius inferiori. Sed misericordia dei est super omnia opera eius: ut habetur in ps. In operibus autem dei includuntur gratia: gloria: iusticia: et multa alia. Regnum ergo misericordie est super omnia: ergo regina misericordie determinat potentiam super omnia. Sed illa proprie conuenit beate Marie: ut potentissima domina. unde et uere regina misericordie. Item cum ipsa sit super patrimonium et proprietatem filii sui Iesu Christi regina. Proprietatem autem filii sui est misericordia: ut patet in oratione ecclesie. Deus cui proprium est miseri sezeri semper et parcere. Pater etiam est deus misericordiarum et deus totius consolationis. Ergo et ipsa proprie regina misericordie. Quarto cum dicitur regina misericordie obliquum ille. i. misericordie: autem constructur transitue aut intransitue. Si transitue: uere et proprie dicitur regina misericordie: quia ipsa est causa totius misericordie continens totam misericordiam et releuans omnem miseria. Hanc postulabat Dauid dicens. psalmo. lxxxiij. O munda nobis domine misericordiam tuam. Et subdit modum. Salutare tuum da nobis. i. Iesu qui datus est nobis ex uirgine Maria. Si constructur intransitue sensus est. Regia misericordie. i. que est misericordia ipsa. Quod ei dicitur in abstracto de aliquo maxime commendatur: ut de iusto quod est ipsa iusticia. De misericordie quod est ipsa misericordia. In huius figuram legitur Hester. ij. q. Hester regina que interpretatur humilis dicta est etiam edissa: que interpretatur misericordia. Et Isa. xvi. dicitur. Preparabit in misericordia solium eius. Solius est in loco proprio regni ergo misericordia est proprius locus regni Christi Sed illius regni dicitur rex et regina: ergo proprie beata Maria est regina misericordie. Quinto sic probatur Dionys. li. de diuino. no. dicit. Regnum est omnis finis et ornatus et legi et ordinis distributio. Sed hec omnia proprie pueniunt misericordie: ergo ei proprie conuenit ratio regni: finis distributio secundum iusticiam est: quia exules facit reges Ornatus quia deiformissimos peccatores facit angelos pulcherrimos. Legis quia dat charitatem. et pro illa regnum. Ordinis quia uiuus super angelos: homines super celos. Habet ergo misericordie proprietates regni. Proprie ergo ipsa est regina. Cuius regni potissime beata Maria est regina

Capitulum Vicesimū

na. Proprie igitur dicitur regina misericordie: et magis imperatrix misericordie: quia hoc nomen imperatoris est magis nomen timoris et rigoris. Regina autem est magis nomen prouidentie et equitatis. Unde nec deus in scripturis dicitur imperator: sed rex. Item magis dicitur regina misericordie: quia regina reginarum: vel domina dominarum: uel dea dearum. Nec enim omnia important magis dignitatem et excellentiam respectu superiorum et inferiorum. Si enim diceretur dea dearum non videretur dea vel regina super demones vel peccatores. Dicitur enim conuenientius regina misericordie: quia potentie uel sapientie: quia in misericordia intelligitur potentia: et sapientia: sed non conuertitur. Misericordia enim claudit in se illa tria: potentiam et sapientiam et iusticiam. Nec etiam ita proprie diceretur regina pacis et dilectionis: quia pax et dilectio non est uniuersaliter in omnibus regni sui: quia non in malis.

Indecimū pri. §. XIII.
 uilegium est: quod fuit ei passio christi communicata. Unde Simeon Luce scō. Tuam ipsius animam pertransibit gladius sue passionis ut communiter expōitur. Unde et Damascenus dicit: quod dolores partus fuerunt ei reseruati in passione filij. Uel gladius uerbi dei idest fides fixa in corde de crucifixo filio quod deus erat. Omnes alij et alie amiserunt tunc fidem de sua diuinitate: quoniam omnes discipuli tunc fugerunt eo relicto: non solum corpore sed et fide. Et ipsa Maria magdalena que plus uisa est diligere etiam non credidit deum: et propterea christus resurgens cum ei apparuit: ait. Noli me tangere quia nondum ascendi ad patrem meum. Ioannis. xxi. scilicet in corde tuo idest non credis me esse equalem patri. Pro huius maiori declaratione dicit Albertus ubi supra: quod hoc priuilegium quod dicitur communicatio passionis: duo importat scilicet fidem crucifixi dei et hominis. Et per se passionem ex compassione patientis. Et fuit quadruplex diuersitas respectu dominice passionis. Quidam enim nec habebant fidem christi: nec compassionem: sicut infideles insultantes: blasphemantes: irridentes: et demones. Quidam habuerunt compassionem: sed non fidem scilicet quod deus esset qui paciebatur sicut apostoli quibus christus dixerat. Omnes scandalizati estis in me nocte ista etc. Math. vigesimo sexto. Scandalum eorum fuit: quia re cefferunt a fide sue diuinitatis: quam prius confelsi fuerant. Et mulieres ille quibus ait. filie hierusalem nolite flere super me etc. Luce vigesimo tertio. Quidam habuerunt fidem vel cognitionem: sed non compassionem: ut angeli et alij extra statum uie positi: ut qui in limbo patrum. Et latro

qui fidem quidem habuit sue deitatis: sed non compassionem per se. Et hoc quia circumdatus ipse sua passione. Sola autem beatissima uirgo fuit: que simul habuit fidem et compassionem crucifixi dei et hominis: et ex compassione patientis per se passionem. Et sic sola fuit cui datum est per priuilegium communicatio passionis. Cui filius ut dare posset premium uoluit communicare meritum passionis: et ut ipsam faceret participem beneficii redemptionis: quatenus sicut fuit adiutrix redemptionis per compassionem: ita fieret mater omnium recreationem. Et sicut totus mundus obligatur deo per suam passionem: ita et domine omnium per eius compassionem. Unde et glofa super illud Isa. lxiij. Torcular calcaui solus: et de gentibus non est uir mecum. Torcular idest tormenta passionis: et alia glofa. Nec angelus nec archangelus nec alius celestis spiritus. Denique humani generis nullus gentilis vel iudeus. Solus pugnat et superat. Sed notandum quod dicitur de gentibus non est uir mecum: excludit enim uiros non mulieres: quia mulier illa beata Maria que stabat iuxta crucez secum fuit ad paciendum ex compassione. Et sicut dicimus de domino iesu: quod habuit summum dolorem in passione et summum gaudium: dolorem quidem secundum sensitiuam: gaudium secundum intellectiuam: quia ut dicit Damascenus. Unicuique scilicet potentie permittitur agere que que propria. Ita de matre domini quod tunc habuit summam compassionem et congratulationem. Compassione quidem existente in natura simul: et in ratione ut in natura. Congratulationem uero in ratione ut in ratione. Et intelligantur hec uerba ut in materia dominice passionis. Uel dicatur quod summum tristabile in tali genere est accipere dupliciter. Uno modo ut contrarium summe appetitui: et sic infert summum dolorem. Alio modo prout est uia et medium ad summum delectabile: et sic infert summum gaudium. Sic anima beate uirginis apprehendit mortem filij: ut summe contrarium appetitui: et sic summum ei intulit dolorem. Alio modo ut in remedium redemptionis humani generis. Et sic intulit ei maximum gaudium et delectationem. Et possunt hec simul esse quia unum est materia ad alterum. Uel secundum alterum modum uia in alterum uia est in ipsum. Et quod fuerit in ea summus dolor probatur sic. Omnis dolor ex amore creatur. Est autem triplex amor scilicet naturalis: acquisitus et gratuitus. Naturalis fuit in summo: quia quanto natura nobilior: tanto habet nobiliores affectiones et operationes. Ipsa autem habuit naturam nobilissimam unde et amorem naturalem summe. Item amor acquisitus fuit in ea in summo. Nam omnes cause accidentales que inducunt matrem ad diligendum filium: fuerunt in ea in summo. Nunquam enim

Titulus decimusquintus

filii aliquis tantum dilexit matrem: tantum honorauit: tantum pro ea sustinuit: tantum ei dedit sicut christus pro matre. Et sic de alijs causis accidentalibus amoris acquiritur. Ergo in ea amor fuit in summo. Item amor gratuitus. Nunquam enim aliquis habuit tantam charitatem ad filium: sicut ipsa ad iesum. ergo et hic in summo. Si ergo hi tres habitus amoris scilicet naturalis acquiritur: et gratuitus: eliciant unum actum amoris: erit ille in summo. Illa ergo erit dilectio intencissima. Et dolor ex amore huiusmodi erit intencissimus. Sicut enim summe diligit vitam indilecto: ita et summe dolet de morte dilecti. Summum ergo dolorem habuit in passione christi. Et quia summe diligebat deum et proximum. Et per passionem se parabatur honor dei: et summa salus proximi sequebatur: ideo habebat summum gaudium.

¶ Duodecimuz pri §. XV:

ultimū et vltimum est: quod est exaltata super omnem puram creaturam in quarta hierarchia. Sic enim canit ecclesia. Exaltata es sancta dei genitrix super choros angelorum. Quod sic probat Albertus. Omnes chori angelorum sunt de aliqua hierarchia. Sed ipsa est exaltata super choros angelorum: ergo ipsa est super omnem hierarchiam.

¶ Secunda ratio. Plus distat beata virgo a seraphim dignitate et gloria: quam seraphim a cherubim. Sed per excellentiam dignitatis ordinatur seraphim super cherubim vno ordine: ergo et beata Maria erit super seraphim vno ordine: ergo super hierarchiam angelorum. Item plus improporcionabiliter differt domina a seruo quam seruus a seruo. Omnes angeli sunt administratorij spiritus idest serui. Dicit apostolus ad hebreos. i. Beata Maria est domina angelorum. Seraphim ergo se habent ad cherubim ut seruus ad seruum: beata Maria ut domina ad seruos. Ergo improporcionabiliter est super seraphim qui est vltimus ordo in suprema hierarchia vnde super omnem hierarchiam exaltata. ¶ Tertio. Stat⁹ glorie est eleuatus super statum innocentie. ergo in corporibus et animabus. Sed si homo non peccasset aliquis assumptus fuisset ad ordinem seraphim. Nam cum ex hominibus essent reparande ruine angelorum: et secundum aliquos doctores quod sequi videtur beatus Thomas: ceciderint ex omni ordine aliqui. vnde d. seraphim de quo dicitur fuisse Lucifer: ergo aliquis modo debet eleuari super seraphim. Et hec est beata Maria. Unde in figuram dicitur. iij. Regum. ij. quod positus est thronus matris iuxta thronum regis. Constat autem quod thronus veri Salomonis scilicet christi est improporcionabiliter super Seraphim: ergo thronus matris. Et ad hoc faciunt auctoritates sancto-

rum. Hinc beatus Augustinus. De te o virgo Maria quid dicam: pauper ingenio: cum quicquid dico: minor laus est quam tua dignitas mereatur. Si celum appellem: altior es. Si matrem gentium dicam: excedis. Si formam dei appellem: digna existis. Si dominam angelorum vocem: per omnia comprobaris. Si domina angelorum est. ergo super omnes angelos exaltata. Item beatus Hieronymus: in sermone de assumptione. Hec est pulchra in qua meruit exaltari super choros angelorum: et peruenire ultra quam humanitatis nostre licitum sit nature. Ubi non substantia tollitur: sed glorie magnitudo monstratur. Ubi christus pro nobis in trouit pontifex in eternum. Idem. Hec est dies in qua usque ad throni celsitudinem mater et virgo processit: atque in regni solio sublimata post christum gloriosa reledit. Beata itaque non temere super choros angelorum exaltata deuotissime predicatur et creditur: quod saluator omnium per se quantum datur intelligi totus festinus occurrerit. et cum gaudio eam secum in throno collocauerit. Item sicut in corporalibus: ita in spiritualibus: nihil est vacuum. Sed inter deum et creaturam medium est creatura unita deo. Similiter inter esse creaturam puram et esse creaturam unitam: medium est creatura de qua sumitur quod nascitur et vitur. Et hec est ergo inter creaturas et filium medium: scilicet beata Maria. Ergo ei debetur medius status. vnde et super omnes angelos. ¶ Christus etiam ait pro regula. Qui se humiliat exaltabitur Mathe. xxiij. Et quanto quis se magis humiliat magis a deo exaltabitur: saltem in regno beato. Propter quod dicit sapiens. Quanto maior es: tanto te magis humilia in omnibus et inuenies gratiam. Unde christus: qui se super omnes humiliavit: se ipsum usque ad mortem: crucem: immo et descendendo ad inferiores partes terre: propter quod deus exaltauit illum: et donauit ei nomen etc. Super post cum beata Maria super omnes humilis fuit: et ideo debuit super omnes exaltari. Unde ipsa ait. Quasi cedrus exaltata sum in libano: que arbor altior est omnibus. Sed quod de huiusmodi exaltatione plenius dicitur in sermone de assumptione: ideo alia dimittuntur. ¶ Ex dictis patet quod modo beata Maria fuit plena gratia dupliciter. Primo quia omnes gratias generales et speciales omnium creaturarum habuit in summo. Secundo quia illas gratias habuit a quibus omnis creatura vacua fuit. Tertio quia sua gratia tanta fuit: quod pura creatura maioris gratie capax non fuit. Quarto: quia etiam gratiam increatam idest deum se totam continuit. Et sic per omnem modum gratia plena fuit.

Capitulum Vicesimum primum

Dominus deus fuit cum Maria quod
modis: Capitulum vicesimum primum.

Dominus tecum

Dominus: scilicet deus. Vbi pri-
mo sciendum quod secundum ma-
gistrum sententiarum. Deus
dicitur esse in omnibus rebus
creatis tripliciter: scilicet per essentiam: presentiam
et potentiam. Et in sanctis suis quarto modo sci-
licet per inhabitantem gratiam: vel h inchoatam.
vel in futuro consumatam. Omnibus his modis
erat dominus deus in beata Maria perfectius quam
in ceteris omnibus. Dicitur enim deus esse in crea-
turis per essentiam in quantum per suum conti-
nuum influxum conservat creatura in esse. Unde
beatus Gregorius. Omnia in nihilum redirent
nisi ea manus omnipotentis sustentaret. Et sic
exponit Lriso. illud Joannis primo. Sine ipso
scilicet gubernante factum est nihil. id est quod factum
est nihil est. Quanto autem aliqua creatura vel
in specie vel in individuo habet perfectius esse: ta-
to magis potest aliquo modo dici deus ibi magis
in esse per essentiam. unde magis in homine quam in
brutis. Et quia beate Marie dedit nobilissimum
esse: quia optime formata et complexionata super
omnes: ideo dominus tecum. Per presentiam
dicitur deus in omnibus esse: quia novit omnia
intima creature. Omnia nuda et aperta oculis e-
ius: Hebr. iij. Sed in beata virgine fuit per pre-
sentiam: non solum quia non vidit omnia secreta
eius affectus et cogitatus oculo cognitionis: sed et
oculo approbationis omnes actus eius interiores
et exteriores ut sanctissimos approbavit. Per
potentiam dicitur esse in rebus. quia omnibus dat
virtutem operandi. Unde Joanni. xv. Sine me
nihil potestis facere. Et quia virtutem dedit ope-
randi beate Marie perfectius quam alteri pure crea-
ture. Ideo et perfectius quam in alijs dominus tecum.
Per gratiam est in sanctis. id est Joannis. iij. Qui
manet in charitate in deo manet et deus in eo.
Sed certe nullus potest equari beate Marie in
charitate: Lant. i. Introduxit me rex in cellam vi-
nariam scilicet gratie sue abundantissime: et ordi-
navit in me charitatem. Sed ultra dictos modos
essendi fuit modo inaudito a seculis stupendissio
scilicet per presentiam corporalem: quando vbi
caro factum est: et de qua nisi de virgine Maria:
ait bea. Bern. Et secundum hoc exponitur dominus
tecum: scilicet cito erit incarnandus. Si dicat
quod secundum philosophum. Sermones inquirendi
et faciendi sunt secundum materiam que tractatur.
Unde in materia amoris non debet poni nomen
timoris. Secundum illud Malach. i. Si ego do-

minus: ubi est timor meus. Cum ergo tractaretur
materia summi amoris: scilicet incarnatio filij dei:
non videtur quod debuerit dicere dominus tecum:
sed potius. Pax vobis vel tecum: sicut et filius e-
ius salutabat quos diligebat. Sed hoc non obsta-
te dicit Alber. ubi supra: quod in ista salutatione i eo
quod dicitur dominus tecum: duo intenduntur.
Unus ut persona mittentis proprie exprimitur.
Alterum ut liberum arbitrium beatissime virgi-
nis ad credendum et assentiendum inclinatur. Ista
autem duo perfectissime et propriissime exprimit
hoc nomen dominus: quod a potentia imponit.
scilicet a dominando. Unde. b. Ambro. quod domi-
nus nomen est potentie et quando absolute dicitur
soli deo appropriatur. Alij vero domini dicuntur
respectu servi illius vel illius seu alicuius loci des-
minati. Ipse absolute dicitur dominus: quia est
dominus omnium. Hester. iij. Dominus universi
tu es: quod solius dei trinitatis: est proprius
qui est persona mittens in hac salutatione. Et sic
persona mittens proprie nominatur. Per idem
autem et liberum arbitrium beatissime virginis
inclinatur: quia ad consentiendum in mirabilia
maxime disponit fides de omni potentia: quia cre-
dit et advertit deum omnia facere posse. Acque
scit ipsum posse: et naturas mutare: et naturis im-
perare. Unde cum hoc omnium nouerint nouis-
simum nuncietur beate virgini. Ad credendum
congruentissime ponitur hoc nomen dominus:
quod absolute positum est omnipotentie demon-
strativum. Quia vero liberum arbitrium beate
virginis etiam per se erat facile ad credendum pa-
ratum: non indiguit exprimi cum insinuatione om-
nipotentie ut diceretur dominus omnipotens. Vel
cum terrore ut dominus exercituum. Sed sufficit
levis eius annuntiatio: et quasi obscura expressio
potentie: qualis per hoc nomen dominus impor-
tatur. Dicit ergo dominus tecum: quasi dicatur
ei aperte. Nihil credas tibi impossibile que scis te
dominum in socium habere. Sed sic confidetur:
omnia possum in eo qui mecum est. Si enim ali-
qui duo unus officium debeant operari: quid im-
pedit si unus est debilis: cum alter sit adeo fortis:
ut per se effectum illum possit inducere: isto etiam
non iuvante. Et ex his patet responsio ad obiec-
tum scilicet quia dominus hic ponitur ad notan-
dum potentiam fiendi non timorem vel terrorem:

Secundo sciendum §. I.

quod cum dominus tecum dicitur: associatio deno-
tetur. Associatio autem cum sit in aliquo secun-
dum Alber. notari hic potest triplex associatio:
que reperitur in rebus et omni cum beata Maria in myste-
rio vite: videlicet.

Associatio in essendo.

Titulus decimus quintus

Associatio in patiendo.

Associatio in agendo.

Associatio in essendo duplex esse potest. scilicet absolute et respectue. Si absolute. Est hec substantiali: quali et quanto. Associatio in substantiali est idemprimitatis. In quali est similitudo. In quanto est equalitas. fuit ergo associatio domini et beate Marie in substantiali esse: vna scilicet in humanitate: quia verus homo de homine idest virgine vera. Unde in Gene. Lazo enim et frater noster est. Ad Philipp. ij. Habitu inuentus vt homo. fuit etiam similitudo in voluntate: quia nil volebat nisi quod deus uellet. fuit equalitas quoque potentie in genere. Ipsa enim regina eius regni: cuius ipse est rex. Unde de ea canitur. Ave regina celorum. Vel in ipsis potest notari scilicet beatam virginem et dominum filium idemprimitatis in natura. Similitudo in forma et figura. Equalitas in virtute naturali vel in potentia. Si autem est communio seu associatio in esse respectue. hoc est vel duorum ad inuicem. Et hec est in summo inter dominum filium et matrem: quia hec mater: et hic filius eius. Aut hec communio vel associatio est duorum ad vnum. Et hec est triplex: quia vel secundum tempus: vel secundum locum: vel secundum situm et habitum. **A**ssociatio domini et beate Marie secundum tempus reperitur triplex. fuit enim tempus proprie humilationis: et in hoc tempore fuit dominus filius cum matre sua: vt in tempore purificationis: quando obtulit filium in templo: Luce. ij. Nam in illo humiliauit se mater in sacrificio purificationis: que non egebat ea cum esset summe pura non ex homine concipiens. Humiliauit se filius cum ea in templo oblatus et redemptus pecunia. **F**uit et tempus persecutionis in passione scilicet in qua associata est ei: quia stabat iuxta crucem mater eius Joannis. xix. fuit tertio tempus consolationis: vt in resurrectione in qua primo: vt ait. b. Ambrosio. apparuit sibi. Et ideo non accessit cum mulieribus ad monumentum: que in morte detineri putabant: quia vt ait beatus Bernardus. Lerte expectabat eum resurgentem videre et inde consolari. In his ergo temporibus dominus secus. **Q**uatum ad associationem in loco. Sciendum quod triplex consideratur locus: quia alius naturalis: alius penalis: alius dignitatis. In his omnibus dominus secus. Naturalis quidem locus fuit uterus virginis in quo fuit filius mensibus nouem. Mathei. i. Inuenta est in utero habens scilicet iesum. Locus penalis fuit exilium quando scilicet propter timorem Herodis ne occideret filium paruulum sicut tot milia innocentium vt perueniret ad ipsum fugit cum filio in egyptum ibi exulans per septennium. Juxta id quod predixerat Hieremias. Ecce ascendet dominus in egyptum super nubem leuem scilicet virginem que onera coniugum ignorauit ac

etiam pondera peccati. Locus dignitatis est celum empyreum: de quo canit ecclesia. Ascendit christus in celum et preparauit sue castissime matri locum in quo post ipsum gloriosa resedit: super omnes exaltata. In omnibus his locis fuit secus.

Fuit tertio secundum situm cum ea omnimodo. Nam in utero manens cum iacente iacebat: cum sedente sedebat: cum stante stabat. Secundum habitum etiam fuit cum ipsa beatissima Maria eadem carne induit deum: quia ipsa erat indurata: Juxta illud ad Philippen. ij. Habitu inuentus vt homo. **E**t per. Dominus regnauit decorem indutus est: indutus est dominus fortitudinem scilicet humanitatem decorissimam et potentissimam ad expugnandos hostes: quam vestem fecit ei mater sua. **S**ecunda associatio cum domino filio fuit in patiendo. Est autem triplex compassio seu sociatio in patiendo. Naturalis vt mater filio. Unde Agar ancilla videns filium suum Ismael siti mori: ex compassione quasi non valens eum videre mori: dimisit eum. Sed dominus prouidit. Beatissima Maria ait Trench. i. Attendite omnes qui transitis per viam: si est dolor sicut dolor meus: ex compassione ad filium in cruce pendentem. Sed et ipse filius compatiens matri quam sciebat summe dolere: ait matri sue. Ecce filius tuus. Secunda est passio accidentalit: vt compatitur seruus domino: sicut compaciebatur fuit David cum filius persequeretur eum: exeuntes ciuitatem cum eo lugentes. Et sic beata Maria compassa est filio: vt fidelissima ancilla domino: cum sequebatur eum in predicatis in quibus calumniabatur: sub sanabatur: et maledicebatur. Tertia est passio essentialit: vt membrum delicatissimum suo membro compatitur. i. Corinthi. Si patitur vnum membrum compatiuntur omnia membra: et precipue capite languente: omnia membra dolent. Et quia filius eius erat pars eius et vt membrum precipuum spirituale eius: cum ipse sit caput ecclesie. Ideo et ipsa cum eo passa est. Luce. ij. ait Symeon. Tuus ipseus animam pertransibit gladius. Et in his omnibus fuit consociatio eius in patiendo. **I**n agendo tria sunt genera hominum que sibi communitant in agendo: scilicet contrahentes generantes et adiuuantes. Et ipsa beatissima virgo communiuit cum domino et associauit se in contractu matrimonij hominis et dei. per. Et ipse tanquam spiritus ecclesie procedens de thalamo suo: scilicet utriusque virginis. A summo celo egressio eius. Associavit se in generatione filij. Spiritus enim sanctus superuenit in ea: vt de purissimis sanguinibus eius formaret corpus filij: cum dixit. Ecce ancilla domini fiat mihi secundum verbum tuum. In adiutorium generis humani saluandi: in cuius figuram dixit dominus. Genes. ij. Non est bonum hominem esse solum. Faciamus ei adiutorium simile sibi

Capitulum Vicesimumprimum

bi. Et formauit eam: que dicta est mater omnium viventium. Sed magis proprie potuisset dici mater mortuorum: quia filios suos ipsa occidit. Sed beatissima Maria vere mater est spiritualiter viventium. Et sic beata Maria communicauit domino in omni eo quod contigit aliquid alicui communicare. Et ideo in omni modo dominus tecum Dominus omnium per creationem generaliter Dominus hominum per recreationem specialiter Dominus tuus per immediatam superpositionem Christi hominis per unionem. Tecum ergo dominus per essentiam: presentiam: potentiam: per inhabitantem gratiam: et corporalem presentiam.

Dominus tecum §. II.

Dominus pater inquit Athanasius in simbolo dominus filius: dominus spiritus sanctus. Et tamen non tres domini: sed unus est dominus. Totam enim trinitatem scilicet patrem et filium et spiritum sanctum operata est mysterium incarnationis scilicet formando illud corpus ex virgine: animam christi subito creando ex nihilo et unionem illam humanitatis sue cum deitate efficiendo: et gratiam et sapientiam quasi infinitam ei infundendo. Insuperabilia enim sunt opera trinitatis: de consecratio. diffinitio. Omnes scilicet se ab extra licet solus filius non pater: non spiritus sanctus vnus sit nostre humanitati in vna persona. Et posuit Anselmus exemplum de vna veste quam fecerunt incidendo: suendo tres persone: et tamen vna sola ex illis illam vestem se induit. In cuius figuram legitur Ione. ij. quod rex ninive descendit de solio et indutus est sacco ad placandum iram dei contra niniuem idest mundum subuertendum propter scelera sua. Sic dei filius rex regum descendit de celesti solio et indutus est sacco nostre mortalitatis: in quo erat thesaurus sanguinis eius: cuius precio mundus periturus reconciliatus est deo. Hinc et beatus Bernardus super missus est. Pater inquit tecum: qui filium suum facit et tuum: filius tecum: qui ad condendum in te mirabile sacramentum. miro modo et sibi fecerat sacrarium: et tibi seruat genitale signaculum. Spiritus sanctus tecum: qui cum patre et filio tuum sanctificat vterum. Et quia patri attribuitur potentia: filio sapientia. Spiritui sancto bonitas et beniuolentia. Ideo primo. Dominus pater tecum exercens summam potentiam. Dominus filius tecum ostendens eximiam sapientiam. Dominus spiritus sanctus tecum exhibens nimiam beniuolentiam.

Quantum ad primum: quia patri attribuitur potentia: et hoc opus incarnationis fuit summe omnipotentie. Ideo dico patrem exercuisse summam potentiam. Fecit inquit ipsa beatissima Ma-

ria mihi magna qui potens est. Coniuncta quippe sunt in hoc opere tria maxime distantia: scilicet deus et limus ut ait beatus Bernardus idest homo qui de limo secundum corpus factus est. Mater et virgo: que communiter sunt contraria simul posita. Pater quidem filium: et virginis non patris detrimentum: cantatur de beatissima Maria. Fides et cor humanum. Cor humanum communiter non assentit: idest intellectus nisi his que ratione probantur. Sed supra omnem rationem hoc est: quod deus factus est homo ex virgine natus. Et tamen totus mundus hoc mysterium credidit et confessus est. Et ut dicit beatus Augustinus. In his que supernaturaliter et miraculose fiunt tota ratio facti est potentia facientis. Nam ratio deficit: mens non capit humana tantum mysterium. Unde sapientissimus Salomon prouerb. penultimo sic ait. Tria sunt mihi difficilia ad cognoscendum: et quartum penitus ignoro: scilicet viam aquile in celo: viam nauis in medio maris: viam colubri super terram. Et via viri in adolescentula sua: secundum hebreos: ut dicit Nicolaus de lira. Ubi nota quattuor mysteria magne potentie et difficilia ad intelligendum. Via aquile in celo est ascensio christi in celo: qui sua virtute ascendit. Via nauis in mari fuit operatio christi in passione: in qua summe dolebat: secundum sensitiuam: et summe gaudebat secundum intellectiuam. Via colubri super terram fuit resurrectio eius de sepulchro. Ipse enim assimilauit se serpenti dicens: Ioannis tertio. Sicut Moyses exaltauit serpentes in deserto et cetera. Quartum autem quod dicit se penitus ignorare est via viri. id est quomodo christus perfectus: et ideo vir omni virtute fuit in adolescentula: idest in virgine Maria. Dominus filius tecum ostendens suam sapientiam in hoc mysterio. ps. Omnia in sapientia fecisti. Lum enim ipse sit sapientia patris. i. Corinthe. ij. Christum dei virtutem et dei sapientiam non nisi sapientissime opus proprium sue persone ageretur. Et quia sapientis est ordinare secundum philosophum: ordinem summum seruauit in ista sua incarnatione ex virgine. Venit enim ut medicus ad curandum infirmitatem nostram. Tolle morbos tolle vulnera: nulla causa veniendi medico ait Augustinus. Sic enim christus ait. Non est opus valentibus medico: sed male habentibus. Sapientis autem medici est dare medicinam tempore quo prodest infirmo. Unde non immediate post infirmitatem contractam per peccatum incarnationis medicinam exhibuit: quia minus fuisset utilis. Putasset enim homo quod infirmitas sua levis fuisset: et ideo cito curata: unde et minus gratum deo fuisset tanti beneficii: et ex ipsa tam celesti sanatione reciduum passus esset. Non enim tempore legis naturalis vel etiam legis mosaice venit: ut

Titulus decimus quintus

conuinceretur superbus homo qui multum est p
nus attribuere bona virtuti sue non dei. Primo
de ignorantia et postea etiam de impotentia. Nā
tempore legis nature in tantam cecitatem lapsus
est homo: vt elementa ⁊ creaturas adoraret pro
deo: omnibus pene idolatrie deditis: excepta fami
lia Hababhe: ⁊ de peccatis nephandis sodomie
nō facerent sibi conscientiam: vt patet in sodomi
tis: Genes. decimonono. Tante igitur ignorantie
prouidens deus leges populo suo valde multipli
cato per Moysen dedit: vt de veri dei cultu instru
eretur et de peccatis vitandis. Sed quia lex illa
adiutorium non prestabat ad implendum quod
videbat: sed tantum docebat agenda. Ideo nullus
plene eam seruare poterat ex virtute sua propter
quod conuictus homo de sua ignorantia: et
debilitate: coactus est clamare: et postulare
aduentum medici qui talem medicinam institue
ret seu componeret: que adiuuaret implere quod
preciperet. Et hec sunt sacramenta habentia vir
tutem ex passione christi: que medicine dicuntur
contentiue gratie bea. Augusti. super Joannem.
Quantum est in medico sanare venit eorum:
idest hominem quemlibet. Ipse se interimit: qui
precepta medici seruare non vult. Non autem dis
ferre voluit istum aduentum suum vsq; in fine.
ne homo diu expectans et postulans remedium
contra suam infirmitatem: demum desperasset o
sua salute. Et quia paucis profecisset: scilicet tan
tum illis qui in fine fuissent reperti. Hec diffuse
bea. Thom. in tertia parte. q. pma. Ad sapienti
am etiam medici pertinet: non solum tempus co
gruum seruare: sed et modum idest per conueni
tia remedia. Contraria enim contrariis curantur:
Infirmitates ex frigidityte prouenientes per cali
da. Infirmitas in homine contracta erat ex tu
more superbie. Et ideo sapientia dei patris cura
re eam voluit per humilia contraria superbie.
Unde apostolus ad Philipen. Cum in forma dei
esset idest verus deus: semetipsum exinaniuit for
mam serui accipiens: humiliavit semetipsum fac
tus obediens vsq; ad mortem: mortem autem cru
cis. Et istam humiliationem inchoauit in vtero
matris: quia in prima sui subita formatione inue
tus est minor omnibus paruulis. bea. Augustin.
Erubescat homo fieri superbus: postquam humi
liatus est dominus. Talem et matrem elegit bea
tam Mariam quam ex omnibus humilissimam
cognouit. Et eius humilitas traxit eum de celo:
vt ait beatus Bernardus. Immo ipsa dicens. Re
spexit humilitatem ancille sue. Et hoc est quod vi
ditur Lantic. j. Cum esset rex dominus omnium:
in accubitu suo idest in requie sua: quasi dormire
videretur et non curare de salute humana. Om
nes enim ad inferos descendebant: nardus mea
dedit odorem suum. Nardus est herba parua:

sed multum medicinalis. Et significat beatam
virginem humilem: que permaxime dedit odo
rem sue humilitatis quando totam se deo com
mittens et subiiciens: ait. Ecce ancilla domini ⁊c.
Qui odor vsq; ad celum ascendit: ⁊ in celo accum
bentem quasi euigilare fecit et in utero suo quies
cere. Et sic dominus tecum: scilicet erit in te quies
cens. Spiritus sanctus tecum beniuolentiam suā
max exhibens spiritus sanctus supueniet in te Lu
ce. pmo. excitans dilectionem tuam in maiorem
feruorem. Necessē enim erat ait beatus Bernar
dus: non modico amoris incendio preueniri: que
mox conceptura erat dei filium. Hec ille. Et ex
hoc etiam mundo ostenditur dei amor et beniuo
lentia. Sic enim deus dilexit mundum vt filium
suum vnigenitum daret Joannis tertio. Ut esset
etiam vnigenitus matris Marie beatus Augusti
nus. Que maior causa veniendi deo: nisi ut ostē
deret nobis dilectionem suam: vt si amare pige
bat reamare non pigeat. Unde et ipse dicebat per
Hieremiam. xxxi. In charitate perpetua dilexi te
propterea attraxi te miserans idest traxi te ad me
suscipiens mortalitatem tuam. Amor autem ⁊ be
niuolentia attribuitur spiritui sancto. Propter
quod dicit beatus Gregorius. Ipse spiritus sanc
tus amor est. Et hec est ratio quare dicitur chri
stus conceptus de spiritu sancto. Quod enim in
ea natum est idest conceptum de spiritu sancto: ē
ait angelus Ioseph: de sponsa sua beata Maria:
Mathei pmo. Non quia de materia spiritus san
cti seu substantia eius facta sit illa humanitas chri
sti: seu q; spiritus sanctus solus operatus sit incar
nationem illam. Sed vt dicit magister sententia
rum in tertio. quia mere ex amore ⁊ liberalitate
dei factum est vt deus vniretur homini: non ex
meritis nostris: et amor dicitur spiritus sanctus.
Et hoc est quod ait apostolus ad Titum. tertio.
apparuit benignitas et humanitas saluatoris no
stri dei: non ex operibus iusticie que fecimus nos:
sed secundum suam misericordiam saluos nos fe
cit. Unde et sol materialis per zodiacum discor
rens ex signo leonis: quando est perferuentissimus
calor eius super terram: intrat in signum virginis
ad innuendum q; sol iusticie deus noster ex tem
pore veteris testamenti: quando deus ut leo rugi
ens erat deus vltionum: puniens terribiliter pec
catores: vt patet per exempla in scripturis: ex ser
uentissimo amoris calore intrans in uterum vir
ginis: totus factus est benignus et suauis et huma
nus. Unde et fructus tunc maturescunt ⁊ suauis
fiunt. Concluditur ergo oīs tecum: pater ⁊ filius
⁊ spiritus sanctus amen.

Capitulum Vicesimumsecundum

Dominus deus fuit cum Maria ad corpus christi formanduz: ad prole exaltanduz: et ad ipsam magnificanduz.
Capitulum vicesimumsecundum.

Dominus tecum

Dominus nomen est potestatis ait bea. Ambro. Et quia dominus facturus erat in ea pertinet ad maximam potestatem.

Ideo ait. Dominus tecum scilicet erit. Magna potentia dei solius et ab hominibus honoratur. Et Job. v. dicitur. facit scilicet deus magna et in scrutabilia et mirabilia absque numero. Magnus fuit creare celum et terram ex nihilo. Magnum in diluio saluare in archa homines: et de omni genere animalium. Magnum liberare populum de egypto tantis mirabilibus. Magnum conducere populum illum in tanto numero per desertum xl. annis de celo manna prestitum. Magnum omnes gentes cum regibus suis de terra promissionis per Josue exterminare. Et omnis aliquid in numeri veteris testamenti exemplis. Magnum fuit christum cecos illuminare: demones effugare: infirmos sanare: mortuos suscitare. Sed omnia ista magna excedit mysterium incarnationis et infinite potentie: quod angelus nunciat dicens.

Dns tecum erit. Et hoc tripliciter.

Dns tecum ad te incarnanduz.

Dns tecum ad prole vite exaltanduz.

Dns tecum ad te magnificanduz.

Dominus tecum ¶ S. I.

erit cito ad carnem de te sumendum. Ecce enim concipies et paries filium: qui vocabitur altissimi filius. Luce. i. Quod immediate fuit impletum cum virgo respondit. Ecce ancilla domini fiat mihi secundum verbum tuum. Tunc verbum caro factum est id est homo de virgine Maria. Et ut dicit Leo papa in sermone. Quod dixit Isaias ca. xliij. Generationem eius quis enarrabit: non solum de generatione eterna ex patre hoc intelligitur: sed etiam ex matre temporali generatione: et permaxime quomodo unicum sit verbum homini: quia nullus viator capere potest. Sed aliqua dicemus solum quo ad conceptum illius corpori Jesu ex virgine: que tamen non sunt predicanda quo ad aliqua propter carnalem populum: qui pure nescit ista considerare. Da. sic ait. Ex patris beneplacito et cooperatione spiritus sancti: tribu it creatori creari et plasmati plasmati: et filio dei et deo incarnari et humanari ex castis et non coquinatis eius carnibus et sanguinibus. Pro ho-

rum declaratione dicit Albertus ubi supra secundum philosophiam naturalem ad conseruationem in diuidui et saluationem speciei: ponuntur quatuor digestiones. Prima fit in ore: quod probant ex eo: quod aliquam operationem et effectum plus habet res masticata quam non masticata. Secunda fit a stomacho ubi segregatur subtile a grosso: et constat quod adhuc neutrum est pars corporis. Tertia fit ex epate ubi fit ulterior segregatio puri ab impuro: et constat quod adhuc neutrum est initium corporis vel pars corporis. Quarta fit in membris ubi transmittitur magis purum. Et illud ad membra transmissum facit tria. Primum est quod nutrit et saluat substantiam susipientis: restaurando deperditum continue defectionis que ex calore naturali est agere in suam materiam. Secundum est quod eandem substantiam etiam augmentat et deducit usque ad debitam quantitatem: si est citra. Tertium est quod his duabus actionibus superfluum transmittit ad viam generationis. Et sic semen est superfluitas quarte digestionis. Modo queritur de illo superfluo. Aut de illo tantum fit decussio: vel non tantum de illo. Si tantum de illo: illud nunquam fuit generantis: nec pars corporis: quia in fine quarte digestionis. primo vel conuertitur in corpus si est necessarium: vel transmittitur generatiue si est superfluum. Ergo si tantum de illo fit propagatio: non erit essentialis propagatio: quia nec anima de anima: nec corpus de corpore. Item nunquam superfluum illud unicum fuit male corrupte: ex cuius coniunctione contrahitur originale: ergo ille generator non habebit originale. Item secundum hoc nihil esset in christo: quia secundum esse nunquam fuisset Adam: ergo non descendisset ab eo secundum corpusulentam substantiam quod est contra. b. Aug. Item si dicatur ab ipso Adā descendisse: non quod aliquod sui fuerit in eo secundum esse: sed tantum secundum originem anime vegetabilis et nutritiue: que est potentia in semine: ergo potius dicitur descendisse a prima planta vel a primo animali in quo primam originem habuit anima nutritiua et vegetabilis. Propterea. Cum anima vegetabilis sensitiua una sit substantia cum rationabili in homine et illa nullam ab Adam habuit originem secundum animam uegetatiuam et nutritiuam: nullo modo dicitur dominus descendisse ab Adā. Et si diceretur: quod in semine est uirtus anime uegetabilis et non in anima: hoc nihil est. Uirtus enim non est sine substantia cuius est uirtus. Unde ergo facta fuerit ista conceptio dicimus cum Damasceno quod non tantum de sanguine: sed et de sanguinibus et carne beatissime virginis facta est. Et dicimur: quod duplex est humiditas sui sanguinis in corpore. Una nutritiua: que venit a cibo: et adhuc non est corpus uel pars corporis: sed adhuc potest uel uniri uel pars fieri uel transmitti ad

Titulus decimus quintus

generationem alterius corporis. Preter hanc est ibi humiditas substantialis: que est actualiter in omnibus membris et est pars essentialis corporis vel generantibus coniuncta vel per nutrimentum in corpus conuersa et illi vnita. Et ex his vtriusque fit decisio vel propagatio. Et hoc est quod subtiliter tangit philosophus in libro de anima dicens: quod est generationis factuum. Et hoc duobus modis. Uno modo quia ex superfluitate in vltima digestionem fit pars seminis et rei generate. Alio modo: quia per alimentum suscipiunt completam quantitatem: tunc et substantiatur ut non possit ex ipsis decidere essentialiorem et veriorum partem seminis rei generate. Alias si nutrimentum esset tantum materia seminis et non effectuum: non benediceretur factuum: quod dicit potentiam actiuam. Nunc autem est nutrimentum et materia seminis: quantum ad maiorem partem ipsius seminis. Et est causa efficiens et conferens membris complementum ad decidendum de se partem essentialiorem et veriorum. Et idem tangit Damascenus dicendo in vno loco: ex sanguinibus et non ex sanguine. Et in alio loco dicit expresse: ex purissimis sanguinibus et carnibus. Et Joannis primo, dicitur in plurali. Qui non ex sanguinibus in plurali: neque ex voluntate in singulari. ¶ Item sciendum secundum Albertum ubi supra: quod fuit ista conceptio per modum generationis: non per modum creationis. Nec Damascenus dicit creare: quantum magister sententiarum dicit hoc: sed dicit Damascenus quod non seminaliter: sed conditue per spiritum sanctum. Et alia translatio habet creabiliter: quasi dicat. quantum non sit pure creatio. Est tamen ibi proprietas et similitudo creationis: quia videlicet facta fuit subito: et immediate a deo qui non indiget materia. Quamuis enim Damascenus dicat quod spiritus sanctus descendit in eam: dante ei virtutem susceptiuam simul et generatiuam: non est intelligendum quod illa virtus beate Marie fuerit causa immediata illius conceptus: sed causa mediata. Non enim a virtute creata potuit hoc esse immediate: sed a virtute increata dei quod probatur: quia coniungere ea que sunt infinite distantie: est potentie infinite. Eiusdem autem virtutis est operari conceptionem et unionem: quia simul fuit in vno. Sed in ista vniione sunt deus et homo que sunt infinite distantie: ergo hoc fuit a virtute infinita. Nec virtutis create. Nulla enim creatura est infinita virtute. ¶ Signanter autem dixit angelus. Ecce concipies in vtero. Nec est superfluum in vtero ponere: quia videtur quod conceptus non fiat nisi in vtero: quantumuis enim vterus sit locus conceptionis: tamen ista est differē

tia inter concipere in vtero: et concipere in vtero: quia omnes mulieres concipiunt in vtero: recipientes a viro semen in uterum. Sola autem beata Maria concepit in vtero: non homine: sed spiritu sancto in ea conceptum operatus est: secundum illud Hieremi. tricesimo primo. Nouum faciet dominus super terram. Femina circumdabit virum: quod secundum Dionysium est nouissimum omnium nouitatum. Item in ipso conceptu non habuit beata Maria delectationem cum libidine: ut habent communiter mulieres. Unde angelus docens modum ait. Virtus altissimi obumbrabit: id est refrigerium prestabit in eo conceptu: ut calorem libidinis non sentias sicut umbra refrigerium prestat contra calorem. Habuit tamen summam delectationem spiritualem et gaudium: quale intelligi non posset a nobis. Sed et delectationem naturalem habuit tunc in summo. Nam conceptio ista fuit similis illi: que fuit in statu innocentie quantum ad immunitatem peccati et libidinis. Sed illa fuisset cum maiori delectatione quam sit modo que est cum libidine: ergo et illa fuit cum maxima delectatione naturali sine aliquo peccato. Item natura nobilior nobilior res habet operationes et delectationes. Sed natura non corrupta nobilior est natura corrupta: ut nunc ergo maior est nobilior eius delectatio. Huiusmodi autem fuit conceptus Marie: quia non natura corrupta in ea ergo et cetera. ¶ Stetit autem in vtero virginis secundum beatum Augustinum in quarto de trinitate mensibus novem: et diebus sex. Et si dicatur quod videtur quod dies quadraginta sex steterit in vtero virginis ultra debitum: et ratio est: quia in alijs pueris in isto spacio dierum: scilicet quadraginta vel quadraginta sex: secundum alios paulatim perficitur et organizatur corpus paruuli in omnibus liniamentis suis: et tunc formato: anima de nihilo creata corpori infunditur. Sed corpus iesu in subito cum dixit beata Maria. Fiat mihi secundum verbum tuum: in instanti fuit de purissimis sanguinibus virginis corpus perfectum: completum et organizatum: et anime tunc create infusum: et simul deitati vnite. Non tamen superfluerunt illi dies i manendo in vtero virginis. Sed infra illos ut dicit magister sententiarum in tertio corpusculum illud paruissimum super omnia corpora paruulorum in vtero existentium deuenit ad notabilem quantitatem et solitam communiter. Et sic fuit in vtero. cclxxi. diebus. De sunt viginti novem hebdomade et duo dies. Et congruentissimum et preciosissimum tempus est quo secundum ordinem nature non errantis neque deficientis partum congruit esse in vtero post anime infusionem. Nec debuit dominus concipi perfectione corpo

Capitulum .XXII.

rali: que eēt contra modum humane natiuitatis: sed perfectione spiritali. Primo autem homini Ade de terra terreno congruebat perfectio cōpōralis. Secūdo vero ade celesti congruebat in illo suo principio perfectio spiritalis: que intelligitur per virum: dum dicitur in illa auctoritate. femina circundabit virum. Concepit ergo beata Maria cum summa spiritus delectatione: et etiā cum summa delectatione naturali. Sed naturalis fuit ibi materialis. Spiritalis fuit formalis: sicut ipsa conceptio fuit spiritu sancto operante tantum: et natura operationem suscipiente.

¶ Quauis autem post peccatum matres habeant grauedinem et laborem importando prolem in vtero: prout dicit Thobias filio Thob. iij. beata tamen Maria nullam grauedinem sensit: quia conceptit secundum statum innocentie: id est sine peccato originali in prole. Unde sicut in illo statu innocentie non erat grauamen in matre portante fetum: ita nec beata Maria habuit grauamen. Sicut corpus proprium non grauat proprie: sic naturaliter corpus matris et filij in vtero eius quasi vnum corpus naturaliter non grauat. **¶** Item quauis dissolutio seu diuisio continui sit dolor hoc est quando fit istud a principio extra agentem per violentiam: quod non fuit in virgine. Fuit etiam talis: dolor partus datus in penam matribus concipientibus cum libidine. Quod quia non fuit in virgine: ideo ut canit ecclesia. Nesciens mater virgo virum: peperit sine dolore saluatorem seculorum. Propterea beata Maria ante partum tantum reficiebatur secundum intellectum et tactum: intelligendo et sentiendo in se habere gaudium paradisi dominum Iesum. Sed post partum reficiebatur de eo secundum omnem sensum et intellectum. Videns paruulum quem nouerat deum: audiens vagientem: quasi gustans cum oscularetur odorans presentem: palpans et amplexans. Et ideo auctum est gaudium et delectatio in partu. **¶** Item quauis corpus grossum non possit transire per aliud corpus nisi diuidendo. hoc est secundum naturam: tamen quia partus virginis fuit miraculosus sicut conceptus: ideo exiuit in mundum per portam clausam: ut prophetauit Ezechiel. Saluo signaculo virginali. virgo ante partum et virgo post partum. Sola etiam virgo lactabat vberibus de celo pleno: non per alium modum qui accidit in matribus. Quia dominus fuit in beata virgine per exaltationem prolis.

tabis inquit nomen eius Iesum. Erit magnus etc. Hoc nomen Iesus: quod secundum beatum Bernardum est mel in ore: melos in aure: iubilus in corde: fuit ab eterno predestinatum: rem nominis deum prestando: Ro. i. Qui scilicet Iesus factus est et ex semine Dauid secundum carnem qui predestinatus est filius dei. fuit a propheta prenuntiatum per longa ante tempora: Abachuch. iij. Ego ait in domino gaudebo et exaltabo in deo Iesu meo. Ab angelo intimatum Marie et Ioseph: ut hic: et Mathe. pmo. Apparuit angelus domini ad Ioseph dicens. Noli timere etc. Vocabis nomen eius Iesum. A Maria imperatum et a Ioseph executioni mandatum: Luce secundo. Ut circuncideretur puer vocatum est nomen est Iesus.

¶ Hoc autem est proprium nomen eius. Et quia nomina imponuntur rebus a proprietatibus earum. Causam huius nominis impositionis exposuit angelus dicens. Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Unde Iesus hebraice: latine saluator interpretatur. Quauis autem saluare a culpa remittendo eam sit commune tribus personis: quia inseparabilia sunt opera trinitatis ab extra: tamen redemptio per passionem propriam est filij incarnati: qui solus est incarnatus. Et secundum hanc filius solus sanguine suo saluum fecit populum suum a peccatis eorum. Unde ipse solus dicitur Iesus id est saluator. Item quauis vnum proprium non possit esse plurius proprium: tamen unius possunt esse plura propria: ut risibile: disciplinabile: et susceptibile hominis. Unde cum verbum incarnatum habeat plures proprietates sibi soli conuenientes et nulli alie persone: potest a qualibet earum denominari. Unde plura nomina que dicuntur de deo: ut Isaias. Vocabitur nomen eius Emanuel. Et vocabitur admirabilis consiliarius. Fortis etc. conueniunt ei ratione diuersarum proprietatum: et a qualibet earum potest denominari. Cum vnumquodque ab ultimo et optimo precipue habeat denominari. finis autem est vltimum in vnoquoque. debet vni quodque propriissime a fine denominari. Et cum finis incarnationis sit saluatio humani generis verbum incarnatum. Ubi filius dei incarnatur recte vocatus est Iesus: potiusque alio nomine. Si militer quia mirabilitas et fortitudo et consilium communia sint diuinis personis: tamen mirabilitas conceptus et natiuitas de virgine. fortitudo in morte. Consiliatio in doctrina: verbo et exemplo solum conueniunt Iesu: sicut propria est ei incarnatio. Vnde hac ratione non conueniunt predicta nomina trinitati: sed verbo incarnato. De istis duobus coniunctis: Iesus Christus dicimus ait Alber. **¶** Nominat vnam personam a duabus natis: quia iuxta est et huiusmodi saluator et diuinitate humanitati coniunctus.

m. n. §. 2.

Dominus tecum §. II.

Secundo ad prolem de te exaltandum: quod declarat exprimes qualis erat nasciturus ex ea. Uo-

Titulus decimus quintus

Quantum autem incarnatum ex virgine do-
min⁹ exaltauerit: ostendit apostolus ad Philip.
ij. dicens. Deus exaltauit illum: et donauit illi no-
men qd est super omne nomen. et. Et hoc angelus
Gabriel exposuit subdens postquam dixit virgini.
Vocabis nomen eius iesum. Erit eni magnus et.
quorum expositio sequitur. De magnitudine pro-
lis concipiende a virgine idest iesu. Erit inquit ma-
gnus. Et primo. Locutio ista videtur incongrua.
Nam cum magnitudo sit duplex: scilicet molis seu
quantitatis materialis et uirtutis. Et de magnitu-
dine corporali non sit intelligenda locutio: quia
illa est indifferens. Unde Samueli dictum fuit o
vno ex germanis David. Ne respicias vultum
eius: nec altitudinem stature eius: quia abiecti cum
pmo Regum. xvi. Ergo de magnitudine uirtutis.
Sed cum qui nunciatur concipiendus sit deus.
deo autem nihil accrescat: nulla uirtus per incar-
nationem. Quicquid enim potest homo potest
deus et plus: ergo quicquid potest modo: potuit et
prius: quomodo factus est magnus. Unde et bea-
tus Bernardus. Quare erit et non potius est ma-
gnus: qui semper equaliter est magnus: et non ha-
bet quo crescat ut quasi maior: post conceptum
futurus sit q ante sit. Quinimmo potius paruus
videbatur nunciandus: fm illud Isaie. ix. Paruu-
lus natus est nobis. Unde et beatus Bernardus.
Non laudatur dominus magnus: et laudabilis
valde: sed et paruus dominus et amabilis valde.
Propter quod etiam dicit psalm⁹. Minuisti eum
paulominus ab angelis: quod apostolus ad He-
breos. scdo. exponit de verbo incarnato. Ad hoc
respondet Albertus ubi supra. Dominus in icar-
natione factus est magnus et paruus: quia deus
et homo. Magnus in quantum deus. Paruus in
quantum homo. Ergo una et eadem persona est
magnificata et paruificata. Quia autem persona di-
uina sit magnificata: hoc habet ratione humani-
tatis: quia scilicet ipsa humanitas deo coniuncta
est magnificata et exaltata. Nam diuina natura
non habet quo crescat cum infinita sit. Paruifica-
ta autem et exinanita dicitur diuina persona ratio-
ne diuinitatis: non ex diminutione diuine nature
in aliquo: que minui non potest: sed cum inferio-
ri vnio. Sicut et magnificatio non est nature ex-
tra mentem propriam eleuatio: sed cum summa
natura personalis coniunctio. Et sic erit magnus.
Primo altissima nobilitate. Secundo excellētissi-
ma dignitate. Tertio immensissima potestate.
Quarto diffusissima famositate. Quinto copio-
sissima utilitate. Sexto inaudibilissima nouitate.
His sex modis erit magnus.

De nobilitate eius §. III
dicitur: Proverbi. ultimo. Nobilis in portis vir

eius: scilicet ecclesie. Cuius sponsus est Iesus cum
federit cum senatoribus terre. Et Luce. xix. in pa-
rabola. Nobilis quidam abiit in regionem longi
quam accipere sibi regnum et reuerti. Hic utiqz
magnus. Naz ps. de eo. Magnus dominus et lau-
dabilis nimis: et magnitudinis eius non est finis.
Et quis magnus sicut deus noster. Job. Altior ce-
lo est: profundior inferno: latior mari: et longior
terra: mensura eius: scilicet spiritualis: uidelicet i
potestatis sublimitate. In sapientie limpидitate.
In charitatis viscerositate. In permanētie eterni-
tate. bea. Bernard. Plane magnus: quia tam ma-
gnus q altissimus. Altissimus enim pater eius ē.
Qua altus autem pater sit non potuit inaequalē
sibi gignere filium: fecit utiqz angelum magnum
sed non quantus est ipse. et fieri non potuit altissi-
mus: quod sibi ipse usurpare voluit dicens. Simi-
lis ero altissimo. Solum autem unigenitum quez
n fecit: sed genuit: omnipotens omnipotentē altis-
sim⁹ altissimū: coetern⁹ coeū: ipsū sibi per om-
nia comparari nec rapinam extimat nec iniuriā.
Unde et angelus: postq magnus dixit: subdidit.
Fili⁹ altissimi vocabitur. Ecce nobilitas altissima
expressa. Quāuis autē dicatur in libro Ecclesia-
stici. Eris filius altissimi: obediens scilicet manda-
tis dei. Aliter tamen q iste. Nam sancti viri et
obedientes diuinis mandatis: sunt filij per adop-
tionem secundum illud apostoli ad Galathas.
Misit deus filium suum natum ex muliere et. ut
adoptionem filiorum reciperemus. Hic autem fi-
lius altissimi per eternam generationem. Vocabit-
ur ait altissimi filius. Aliter q aliq. Nam aliq
vocantur nominis illius impositione. Hic autem
et nominis et rei et diuine nature per operarum
declarationem. Vocabitur altissimi filius eterna
nominatione. ps. Dominus dixit ad me filius me-
us es tu: ego hodie idest eternaliter genui te. Sci-
pture attestatione. Joannis prophetatione. O-
perum probatione. Patris eterni declaratione.
Columbe ostensione. Petri confessione. Demo-
num suspensione. Doctrine singularitate: quia nū-
quam sic locutus est homo dixerunt iudei: missi
ad capiendum eum: Joannis septimo. Facile est
de his auctoritates scripture haberi ob breuitatē
dimissas. Vocabitur ergo ab hominibus ex pre-
dictis altissimi filius. Unigenitus in esse nature.
Primogenitus i donis gratie Summus in esse glo-
rie. Unum erit in essentia cum patre. Exit a patre
eterna generatione. Unū principium in comuni
inspiratione.

De excellētissima §. III
dignitate ait per os David ps. ij. Ego constitutus
sum rex ab eo. Et Apocalipsis. xx. dicitur. Q

Capitulum .XXII.

habet scriptum dei filius in femore suo : idest humanitate : rex regum et dominus dominantium : quod et ostensum fuit in visione Nabuchodonosor in lapide illo exciso a morte sine manibus : qui percutiens statuam illam signantez quattuor monarchias mundi : ex quattuor partibus eius diues se materie . cōfectam ad nihilū redēgit : et factus ē mons magnus dominans omnibus : vt habetur in Daniele . Unde et angelus subdidit . Dabit illi dominus sedem David patris eius idest dignitatem regiam . ¶ Sed potest merito dubitari : de quo regno loquatur : videlicet spiritali siue temporalī . De temporalī non videtur intelligendū : cuz ipse dixerit . Regnum meum non est de hoc mundo : Joannis decimoctauo . Unde cum turbe post miraculum factum : faciendū quinqz milia hominum ex quinqz panibus : voluissent eum facere regem aufugit : Joannis sexto . Sed nec de spiritali quo scilicet regnat per gratiam in ecclesiis : quia in quantum homo non confert gratiam . In quantum deus semper habuit tale regnū spiritalē . Et sic ei non fuit datum quod habebat . Sed respondetur qd christus regnum temporale et spiritalē recepit in sua incarnatione . Nam etiam in quantum homo datum fuit ei dominiū totius mundi . Sed non eo vsus pauperrime de gens : vt nos suo exemplo induceret ad contemptum mundi beatus Augustinus . Omnia terrena contempsit homo christus : vt contemnenda esse demonstraret : et exemplificat per particularia . Et isto modo regnum eius non fuit de mundo . Regnum spiritalē in quantum homo habuit : in quantum caput est ecclesie merito passionis nobis gratiam procurans : et exemplo ecclesiam regens et verbo : propter quod ait pilato . Tu dicis quia rex sum ego . Ego in hoc natus sum : vt testimonium perhibeam veritati : Joannis decimoctauo . Unde glosa super dicto verbo . Dabit ei dominus sedem David et dicit . In presenti vita corda inhabitans : scilicet per gratiam regnabit ad gloriā vocans ut regnemus cum eo in patria . Hinc leo papa in sermone . Agnosce o christiane dignitatem tuam et diuine consors factus nature noli in veterem vtilitatem degeneri conuersatione redire . Memento cuius capitis et cuius corporis sis membrum . Reminiscere quia erutus de potestate tenebrarum : translatus es in dei lumen et regnum . ¶ Non solum autem hominum : sed et rex est et dominus angelorum . Unde Mathei quarto dicitur . Accesserūt angeli et ministrabāt ei : vt scilicet domino suo . Et ad hebreos primo . Cum introducit primogenitum scilicet christum in orbem terrarum dicit . Adorent eum omnes angeli eius . Et in hymno . Tremunt videntes angeli versa vice mortaliū . Culpāt caro : purgat caro : scilicet christi : regnat deus dei caro . Et iterum ad

hebrei . i . Sedet ad dexteram maiestatis in excelsis scilicet christus tanto melior angelis effectus : quanto differentius pre illis nomen hereditauit . Cum igitur deus nominetur et sit : et deus sit rex angelorum : ergo et christus est rex angelorum .

¶ Sed pro huius pleniori declaratione : sciendū secundum Albertum vbi supra : qd de domino iesu christo possumus loqui secundum quattuor modos . Primo de ipsa ypostasi seu persona diuina : scilicet filio dei . Secundo de natura idest persona ipsa ratione diuine nature que est in ea . Tertio de persona ratione humane nature assumptę scilicet secundum quod est in unione cum diuina . Et his tribus modis christus est superior omni angelo et rex angelorum . Quarto modo secundum qd in se est ipsa humana natura circūscripta diuinitate : et sic est inferior angelo : secundum illud : Minuisti euz paulominus ab angelis . Quod uerum est secundum naturam seu perfectionem naturalem . nam natura intellectualis superior est rationali . Sed secundum gratiam infusam anime eius et gloriā maior est omni angelo sine comparisonē . Unde et sedere dicitur a dextris dei : Marci ultimo . idest in potiori gloria super omnes homines et angelos .

De immensa eius §. V.

potestate . ps . Quis deus magnus sicut deus noster scilicet frater effectus per incarnationem . tu es deus qui facis mirabilia : notam fecisti i populis virtutem idest potentiam tuam . Potestatem habeo ponendi animam scilicet per mortem et potestatem habeo iterum sumendi eam : aut ipse Jo . x . scilicet propria virtute resurgēdo . Dicit . b . Augustinus . Maius esse iustificare peccatorem : qd fit remittendo peccata : qd creare celum et terram : quod est imense potentie . Nam per creationē reprodūcitur ad esse nature . Sed per iustificationem ad esse gratie . Potior autē ē gratia qd natura : ait . be . Ambro . Filius aut hominis h3 potestatem in terra remittendi peccata : ait ipse Math . ix . imo ut ait b . Aug . de conse . di . iiii . Nemo tollit peccata nisi christus qui est agnus dei tollens peccata mundi : sua deitate effectiue : sua humanitate meritorie . De diabolo dñs dicit ad Job penultimo ca . Non est potestas similis ei super terrā . Sed dñs Iesus fortis et potens : dñs potēs in prelio eū supauit magnitudine potētie sue . Cum fortis potētia naturalī . armatus malitia experimētali custodiret atrium suum scilicet mundi in pace oia possidebat : vt dicitur Luce . xi . Tyrannice sibi usurpato dñio : nō reperiēbat qd ei resisteret ex defectu virtutis in humano genere . Sed superueniens fortior eo : pugnas cū ipso manu incrimī et affixa cruci : debellauit iquit . b . Augu . aereas potestates et uniuersa

propter quod magis est iustissime impudens
quod noli et magis reuerere.

Titulus decimus quintus

arma eius in quibus confidebat: abstulit scilicet malitias detegens verbo et exemplo: et spolia eius diripuit animas captiuas ab eo liberando. Sed et hanc suam magnam potestatem discipulis communicans ait. *Ecce dedi vobis potestatem super omnia demonia etc.* Luce nono. Data est mihi inquit omnis potestas in celo et in terra: *Matth. vi. tmo.* Que quidem potestas secundum magistrum in. ij. scribitur sibi collata est a principio sue conceptionis. Sed resurgenti asserit sibi collatam: quia tunc fuit hoc manifestatum. Nam sicut ipse fuerat potens in opere miraculorum: et sermone coram deo et omni populo: *Luc. xliij.* ita concessit apostolis ut in nomine eius demonia eicerent. Linguis novis verba exprimerent. Serpentes tollerent: venena propellerent. Infirmos a varijs languoribus curarent: cecos illuminarent: mortuos suscitarent: confortati potentia virtutis eius. In celo data est ei omnis potestas: quia his qui credunt in nomine eius dedit potestatem filios dei fieri: *Joannis pmo.* Et potestas eius potestas eterna. Ut dicitur *Danielis. ix.* Recte ergo dicitur ei danda sedes dauid: qui interpretatur fortis robor. Et figuratur regnum christi super ecclesiam militantem per regnum dauid: quia huius regnum ecclesie est in bello contra vitia: et in effusione sanguinis: et castigatio ne corporis: et crucifixione carnis a vitijs: sicut et regnum dauid fuit cum bellis et laboribus. Sed des ergo dauid est ei danda scilicet spirituali regni sacerdotij: magisterij iudicij: conuiuij. Et dicitur sedes ista dauid: ut dicit *Albertus*: propter carnis propagationem: quia ab eo descendit. Propter diuinam electionem. Eligi hominem secundum cor meum: ait dominus te dauid. Propter humilem exaltationem. Ex paruo assumptus est in regnum humilis valde. Unde ait *Uilior fiam plusque factus sum*: et humilis ero in oculis meis dixit ipse *Michol. ij. Regum. vi.* Propter hostium deuictionem: quia plurimos hostium subiecit. Propter sanguinis effusionem multos occidens: precipue *Soliath*. Propter diuini cultus augmentationem: ut patet primi *Parallip. i.* Propter spiritualem promissionem. *ps.* De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Propter virtutem similitudinem: et charitatis magnitudinem: Et figuratur regnum christi super ecclesiam militantem per regnum dauid: quia cuius regnum ecclesie est in bello contra vitia et in effusione sanguinis et castigatione corporis et crucifixione carnis a vitijs sicut et regnum dauid fuit cum bellis et laboribus.

De utilitate maxime §. vi.

ma eius dicitur in libro Sapientie. Magna sunt iudicia tua domine et inenarrabilia verba tua. Magnificasti populum tuum et honorasti. Vere

magnus dominus et magna misericordia eius: qui dat donum equale sibi inquit beatus *Augustinus*. Deus enim factus est homo: ut homo fieret deus. Unde *Petrus* in canonica epistola. Maxima et preciosa donauit nobis deus: ut sumus diuine nature consortes. Quis maior honor esse potest: que maior utilitas. Unde *Leo papa* in sermone. Rediit in honorem suum ab antiquis contagijs purgata natura mors morte destruitur natiuitas natiuitate reparatur. Quisquis igitur pie et fideliter christiano nomine gloriaris: reconciliationis huius gratiam iusto perpende iudicio. Tibi enim quondam abiecto: tibi excluso a paradisi sedibus tibi per exilia longa morienti: tibi in cinerem et in puluerem dissoluto: cui iam non erat spes vlla viuendi: per incarnationem verbi potestas data est: ut de longinquo ad tuum reuertaris auctorem recognoscas parentem: liber efficiaris ex seruo: et extraneo promouearis in filium: ut qui ex corruptibili carne natus es: ex dei spiritu renascaris: et obtineas per gratiam: quod non habebas per naturam. Et male conscientie absolutus reatu celestia regna suscipias si voluntatem dei facias: diuino fultus auxilio. Hec ille. Et ideo *Isaias* ait. Paruuus natus est nobis. Filius datus est nobis. Et angelus ad pastores: *Luce. ij.* Natus est vobis saluator qui est christus dominus id est ad vestri utilitatem. Unde beatus *Bernardus*. Magnificetur a nobis paruus et magnus dominus: quod ut faceret magnos factus est paruus. Paruuus inquit *Isaias* natus est nobis: non angelis qui cum magnis haberent: paruus non requirebant: nobis ergo natus nobis datus: quia et nobis necessarius. Et ideo de nobis nato vel dato faciamus id ad quod datus est nobis. Utamur nostro ad nostram utilitatem: ut de saluatore salutem operemur. hec beatus *Bernardus*. Tunc autem salutem consequimur: si vitam eius imitamur. Nam ut ait beatus *Augustinus* in sermone. Homo sequendus non erat: qui videri poterat. Deus sequendus erat: qui videri non poterat: ut ergo homini exhiberetur: quod ad hominem videretur: quem homo imitaretur: deus factus est homo: qui omnia bene fecit. Unde et angelus dixit. Regnabit in domo Jacob in eternum: quod quidem de domo materiali Jacob intelligi non potest: quia illa non manet in eternum. Sed de domo spirituali secundum interpretationem nominis. Interpretatur enim *Jacob* supplantatio. In illa ergo domo id est mente regnat *Iesus* per gratiam perducens inde ad gloriam: que diabolum supplantat id est superat mundum: et carnem: cum concupiscentijs suis. Qui ut *Jacob* patienter suffert iram fratris: vitat scandala proximi. Simplex est et domi conscientie secum manens: qui patriam: et parentes ad voluntatem patris: scilicet dei deserit: qui ut aduena

Capitulum .XXII.

peregrinatus in terra: uigilans die ac nocte: esturitur et gelu super gregem suorum subditorum. Uel saltem sensuum et cogitationum suarum: ne aliqua occidatur a lupo infernali: qui ditatus uirtutibus et multiplicatus in filiis bonorum operum: ex Iya actiue et Rachel contemplatiue. Denique disponente deo ad patriam supernam regreditur in lucta angelum vincens malum: tamen qui scilicet preliatur in fine nobiscum. Unde nomen mutat Israel: qui interpretatur uidens deum: scilicet per gloriam. Regnabit in domo Jacob: miseris miserando: malos extirpando: bonos exaltando: omnibus imperando: hostes subiugando curias celebrando: iura promulgando: regnum dilatando. De sunt conditiones magni regis: quas habuit et in uilitatem nostram exercuit rex Iesus: quoniam nam deus magnus dominus.

De diffusissima .S. VII.

famositate: magnus erit. Prius dicebatur a psalmita. In Israel magnum nomen eius scilicet ueri dei. Nam alijs nationibus etiam romanis in quibus erat monarchia declinantibus ad idolatriam: paruum et pene nullum habebatur nomen ueri dei: cum multos colerent deos. Sed post uerbi incarnationem: impletum est quod Malachie. i. p. nuntiaturum est scilicet a solis ortu usque ad occasum magnum nomen meum in gentibus id est magna fama ubique diffusa: de magnitudine ueri dei incarnati. Quod etiam signatum fuit in principio sue natiuitatis uenientibus ex oriente tribus regibus magnis in sapientia: et ideo magnis donis adorare recenter natum: ex muneribus ostendentibus ueram fidem diuinitatis eius: ex thure mortalitatis assumpte: ex mirra regie dignitatem naturaliter et spiritualiter: ex auro: ad inuendum quod ex tribus mundi partibus Asia Africa et Europa: uenturi essent ad ueram fidem eius: reges et sapientes cum populis suis: quia non soli uenerunt. Et in occidente die sue natiuitatis ostenso paruulo circa speram solis in gremio: puelle a Sybilla Octauiano monarche mundi: reuerentiam ei exhibuit et sacrificium ut narrant historie. Magnus ergo dominus et laudabilis nimis: et magnitudinis eius. s. fame non est finis. Nam per longum et latum totius terre: et per profundum inferni et altitudinem celi: diffusa est fama infinite bonitatis et perfectionis eius: beatus Hieronymus Gallie et Britannie et Africa et Persie: oriens et India. Unum Christum adorant: unam sequuntur regulam ueritatis: dis. lxxxiiij. Legimus. Licet nunc multe ex his nationes recesserint a ueritate fidei et unitate ecclesie: ut India et Africa: oriens et Persis. In huius figuram legitur iij. Regum. x. Quia magnificatus est rex Salomon super omnes reges terre: et omnis terra de

siderabat uidere vultum eius. b. Bern. Vere magnificatus est: quia magnificauit eum dominus in conspectu regum ut adorent eum omnes reges terre: omnes gentes seruiant ei. In se quidem nihil est factus maior: quia a deo maximus erat ut crescere non posset. Sed factus est magnus in mentibus hominum et opinione et laude: qui prius nullus putabatur. Unde et regina Sabba audita fama eius glorie et sapientia que designat gentilitatem. Veniens ad eum uidendum: cernens magnificentiam eius et curie sue: adeo stupuit ut uix in ea remaneret alius. Dixitque ei. Maior est gloria tua. Uicisti famam uirtutibus tuis. Beati serui tui: qui stant coram te. Et regnum Salomonis figurat regnum ecclesie triumphantis in quo regnat Christus cum sanctis et in sanctis: in gloria in superna hierusalem que interpretatur uisio pacis. Ubi est perfecta pax in qua regnat rex pacificus Salomon. Nam regnauit multo tempore in maxima pace et gloria: sicut regnum Dauid quod fuit in bellis significat regnum spirituale ecclesie militantis. Sed de superno regno ueri Salomonis dicitur Isa. xxxij. Sedebit populus in pulchritudine pacis in requie opulenta. Et de hoc simpliciter intelligitur quod ait angelus. Regni eius non erit finis. Nam regni quo regnat in ecclesia militantis est utique finis: quando scilicet finietur mundus: tunc non erit amplius ecclesia militans: sed triumphans efficietur. Et finis non erit talis regni quo Christus regnat cum sanctis et sancti cum eo. Summa nouitate erit magnus. Nouum enim faciet dominus super terram. Semina circundabit uirum. Et Dionysius dicit quod hoc est omnium nouorum nouissimum. Magnus inquam erit: ait Alberthus secundum omnem modum. Diere. Magnus deus consilio et incomprehensibilis cogitatu. Magnus secundum substantiam: quia deus magnus psalmus. Magnus de minus et laudabilis nimis in ciuitate dei nostri. Magnus secundum quantitatem: quia omnipotens nomen eius: et ideo gloriose magnificatus est: Exodi decimo quinto. Magnus secundum qualitatem: quia summe bonus. psalm. Magnus dominus et magna uirtus eius: scilicet bonitatis. Magnus secundum relaxationem: quia filius altissimi dei. scdo. Regum septimo. Ego ero ei in patrem: et ipse mihi in filium. Magnus secundum quando: quia eternus: Ecclesiastici primo. Fons sapientie uerbum domini in excelsis. Magnus secundum ubi: quia ubique beatus Augustinus. Deus ubique est non locis: sed actionibus: psal. Quo ibo a spiritu tuo: et quo a facie tua fugiam et cetera. Magnus secundum situm: quia ut ait Isaias ultimo. Celum mihi sedes est: terra scabellum pedum meorum. Et sedet super cherubim: et uolat super pennas uentorum. Sedet quoque ad dexteram

Titulus decimusquintus

patri et interpellat pro nobis. Magnus secundus habitum quia vestimenta eius sunt alba super niuem: et qualia non potest facere fullo super terram fortitudo et decor indumentum eius. puer. ultio Magnus secundus actionem: quia in principio creauit deus celum et terram: Sen. i. idest filium genuit: in quo omnia creauit et recreauit et glorificauit. Ipse opera fecit que nemo alijs fecit: que testimonium perhibent de eo quod filius dei sit. Magni passione. Vidimus enim eum: dicitur Isa. liij. nouissimum virorum virum dolorum. Qui passus est pro peccatis nostris. b. Bern. Et tu quidem ego puulus paries puulus nutriens: puulus lactes. Sed videns paruulum magnum cogita. Et infra. Ecce paruulus in medio statuitur. O paruulus paruulus desideratur. O vere paruulus: sed malitia non sapientia: Studeamus effici sicut paruulus iste. Discamus ab ipso: quia mitis est et humilis corde: ne magnus videlicet deus factus sit sine causa homo paruulus. Et sic paruus est et magnus. Leo et agnus. Leo de tribu iuda: et agnus qui tollit peccata mundi. Dominus ergo tecum: ad magnificandum filium ex utero tuo.

Quantum ad ter §. VIII

tium principale: dominus tecum: ad te virginem matrem magnificandum. Et hoc ipsa expressit in cantico suo: dicens. Fecit mihi dominus magna qui potens est. Ideo magna: quia dominus fortis et potens est. Et ut notat dominus Joannes domini ci super magnificat in dicto. verum. Duodecim magna dicuntur in scriptura que dominus fecit in Maria: signata per duodecim stellas: que habebat in capite mulier amicta sole: Apoc. xij. Primo fecit magnum patriarcham vehementer affectus. Secundo fecit magnum prophetam a domino dilectum. Tercio fecit magnum monarcham diuinitus effectum. Quarto fecit magnam feminam venerandam. Quinto fecit magnam creaturam inhabitandam. Sexto fecit magnam veritatem limitandam. Septimo fecit magnum obiectum realitatis bonitatis. Octauo fecit magnum subiectum diuine claritatis. Nono fecit magnum conceptum eternalis unitatis. Decimo fecit magnam aumalium scandentem. Undecimo fecit magnam edes sanctius habentem. Duodecimo fecit magnam vocem latius currentem. Hec omnia fecit in Maria magna. Et ideo aptissime dicitur. Dominus tecum: ad te tam magnificandum. Quantum ad primum fecit dominus Abraham magnum patriarcham: de quo scribitur in Gene. quod ibat perficiens atque succrescens donec vehementer magnus effectus est cuius dixerat dominus cuius figuram tenebat in sua persona. Ego sum merces tua ma-

gna nimis. magni utique possessio. Magni expectatio. Magni cui facta est repromissio magna. Vidisti magni factum sub umbra etc. Intue hoc factum illi cui dominus fecit magna in re certa et luce preclara: Abraham patriarcha: quasi patrum archa quoniam ex eo patres prodierunt in mundum. Ecce plusquam Abraham in Maria: ex qua nati sunt spiritualiter omnes patres: etiam Abraham scilicet in fide filij. Et potens fuit deus suscitare filios Abraham spirituales de lapidibus istis gentilibus: ut dicit baptista. Abraham concha patrum. Maria concha dei. Abraham pro mercede deus expectat: iam illa eum habebat. Quam pulchre Abraham dictus est succrescens. i. ex subiectione crescens: vel successive crescens. Quis dubitat in veteri testamento Abraham significare patrem celestem: qui unus in natura cum filio se subdidit in filio vni puellae: qui paruus erat in orbe terrarum. Sed magnificatus est per mundum vniuersum: ut a solis ortu usque ad occasum laudabile nomen eius. Secundo fecit dominus Moysen prophetam magnum. Sic enim de eo habet scriptura. Fuitque Moyses vir magnus valde in terra egypti. Ergo a maiori maximus fuit in terra viventium. Preludebat hic christo: qui factus est in Maria. In egyptum venit quando mundum intrauit: areolam reperit aromatatum. i. Mariam que irragabatur sicut paradysus deliciarum: que intrauit ut pascatur ibi et lilia colligat. In hac areola factus est: et genitus ille propheta magnus: de quo clamabat turba. Propheta magnus surrexit in nobis. Lu. septimo. Hoc fecit dominus magnum in Maria: Quod utique vere magnum extimauit Elisabeth: quod esset a matre domini salutata. Unde exclamauit. Unde hoc mihi ut veniat mater domini ad me. Ad hanc autem venit deus non tribus mensibus apud eam mansurus: sed nouem immo in eternum. Venit non visurus: sed videndus: Non transiturus: sed mansurus: Non ut cognatus: sed ut filius et dominus deus meus. Non solum illuminaturus: sed prophetissam facturum. Lum ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Nec mirum. Si enim ad vocem Marie Elisabeth prophetauit: et paruulus Ioannes in utero eius exultauit factus propheta: quantomagis dici ipsa debet prophetissa: prophetas faciens. Fecitque dominus monarcham magnum David. Unde de eo dicit. Fecitque tibi nomen grande iuxta nomen magnorum: scilicet principum qui sunt in terra. Que tamen magnitudo terre est instar puncti. Sed mundus talis nuncupat magnos: quia vestigia gerunt magni dei: qui est rex regum dominus dominantium. Ecce capacissima virgo dicit. Fecit mihi dominus magna. Dedit enim sibi non ut ancille vel nutrici vel doctrici: sed ut dilecte matri domini vniuersorum cuius regni non erit finis.

Capitulum .XXII.

Ad cuius aspectum angeli tremunt: celi non capiunt: elementa pauent: veneratur omnis mundus inferna sustinere nequeunt. Hic factus est in maria: et inde Maria imperatrix et monarcha mundi. ¶ Fecit deus quarto cuidam quod esset magna femina scilicet sunamitis illa coniugata: eo maior quo cenaculum in domo sua meruit edificare. In quo susceperet Heliseum qui interpretatur deus saluator meus. Sed domine nostre Marie fecit dominus non solum ut esset magna femina: sed et magna virgo. In cuius utero sancti cenaculo recipere Heliseus: id est saluator deus meus non figurate sed expresse: ut saluum faceret populum suum a peccatis eorum. Nam super defunctum genus humanum expandit se: et facta sunt organa hominis membra diuina: discurrens hinc inde per iudeam: samariam: et galileam calefecit verbis exemplis et miraculis: atque obsecrans sepius: totiens protestans: quod esset propheta promissus in lege: tandem collocatus in lecto crucis: surrexit qui erat mortuus et cepit loqui dicens. Vere filius dei erat iste ac institutus est matri sue: que stabat iuxta crucem hoc munus expectans: hoc reputauit sibi quod magnum: unde dicere potuit. Fecit mihi dominus magna filium reddens viuum. ¶ Quintum magnum quod fecit deus est terra et celum: in eo luminaria magna. iij. Esdre. viij. Magna est terra: excelsus celum: velox cursus solis. Et magnificus qui fecit ista scilicet deus. Terra est beatissima virgo quo ad corpus terrenum humile et fructiferum. Celum ipsa quo ad animam totam celestem plenam claritate et sideribus virtutum. De his celo et terra dicit dominus Isa. ultimo. Celum mihi sedes est: et terra scabellum pedum meorum. In anima enim eius propter maximam puritatem requieuit deus. Et in corpore eius terreo fuit scabellum ubi steterunt pedes eius: id est humanitas assumpta in ventre eius. Ibi et sol maximus. Sol iusticie christus deus noster. Et quem celi capere non poterant suo gremio continuit. Et que totus non capit orbis: in sua se clausit viscera factus homo. Fecit ergo mihi magna qui etc. ¶ Sextum magnum est veritas. unde tres cubicularij qui mouerant questionem quid esset omnibus fortius. Cum unus dixisset vinum: alter rex. tertius scilicet Zorobabel dixit mulierem omnibus predictis fortiozem. Sed erat et quartum adhuc fortius. Magna est veritas et fortior omnibus. Et hoc declarans per rationem assensuerunt omnes rex cum principibus suis: Dicentes. Magna est veritas et preualet. iij. Esdre. viij. Mulier magna et fortis est beata Maria: ob cuius amorem et deuotionem multi se exponunt laboribus mortis. Multi qui rapiunt eam: id est ecclesie eius et imagini offerunt ipsa procurat vestes virtutum hominibus: ipsa gignit reges spirituales et vineas

colentes: scilicet prelatos merito sui et exemplo. Tamen fortior est ipsa et maior veritas christus qui ait. Ego sum veritas. Sed veritas ait psalmista: de terra orta est: id est de virgine: et iusticia exinde: id est iustificatio de celo prospexit. ¶ Septimum est magnum obiectum: scilicet anima iustificata et timorata: Ro. viij. Quos iustificauit hos magnificauit: dicente sancta Judith. Qui timent te magni erunt apud te. Hec autem virgo beatissima humillima: cum qua timor filialis contraxerat sedus: ita ut cum angelo sibi loquente turbaretur in eius sermone: id est metueret antequam angelus ei predixisset. ¶ Ne timeas Maria et cetera. fuerat a tota trinitate prescirta simplici scientia et predestinata electionis noticia: conformis futura incarnati magni verbi: plusquam omnis alia creatura cum sit filius eius imago patris in celis: et matris in terris religionis proprietatem in vtroque conseruans. Hec fuit a patre vocata per angelum in sponsam ut rebecca per Eleazar procuratorem Abrahe in coniugium Isaac. A spiritu sancto sanctificata ab omni titillatione possibili quantuncunque minima. A filio suo magnificata sic ut altior diceretur omni ente finito. Hec est ab angelo venerata desiderata a patriarchis: a prophetis prenunciata: quesita a regibus: a sacerdotibus figurata. Exaltata ab apostolis: martyribus admiranda. Lux confessoribus: a virginibus imitanda: et inuocanda a cunctis nationibus que sub celo sunt. Proculdubio cecinisset: fecit me magnam nisi astutisset humilitas profundissima et diuinas laudes narrat non suas dicens: fecit mihi dominus magna. ¶ Octauum magnum scilicet. Subiectum vocat scriptura diuina circa quod principaliter versatur intentio sua: ad hoc volentes discipulos vocat et ait. Audite me: quia de rebus magnis locutura sum: Proverbiorum. Tres sunt res personales magne: de quibus proponat omnem sermonem. Pater et filius et spiritus sanctus: et hi tres vnum sunt. Sed particulariter tres res magne dicuntur caro. spiritus et uerbum: que sunt unus homo. Erga quem sicut et sine specialius eloquia diuina versantur. Est enim christus deus et homo: finis omni credenti et scribenti ad salutem. Cui omnes turbe preecedentes et sequentes noui testamenti et veteris clamant. Osanna. Necnon: viginti quattuor seniores qui sunt omnium librorum veteris testamenti: scriptores certi capitum coronas eorum ad huiusmodi agni pedes apponunt: sicut ille de se cuncta scripta fuisse testatur cum ait. Consumatum est: et glosa quam fecit post suam resurrectionem cum aperuit illis sensum ut intelligerent scripturas dicens. Quoniam omnia impleri omnia que scripta sunt de me in lege: et per prophetas: et per: Luc. ultio. Verum quanto facta sunt potiora verbis vel scri

Titulus decimusquintus

ptis: tanto sunt maiora ostensa in Maria q̄ i sc̄i ptura per deum. Nam scripture dedit vt christum loquatur. Marie contulit ut per eam christus pandatur. Ibi eum multiplex tegit figura. hic vestit eum Marie caro pura. Ibi pronunciat. hic ostenditur. Ibi latet in mortua charita. hic p̄ in carne monstrata. Ibi dicta sunt magna: h̄ sc̄a s̄ magna q̄ fecit mihi inquit dñs magna q̄ potens est. ¶ Nonum est magnus conceptus et noster profectus pietatis increate: qui dicitur misericordia sua: quia secundum magnitudinem suam: sic misericordia eius cum ipso est. Magna enim est misericordia dei solius dicit Ecclesiasticus. Hec ita lata est: q̄ misericordia domini plena est terra ita longa q̄ vnuerse domini vie misericordia et veritas. Ita profunda q̄ si ad infernū adest propheta. Luz iratus fueri misericordie recordaberis. Ita sublimis: q̄ in celo domine misericordia tua: et misericordia eius super omnia opera eius. Ita domestica q̄ complet viscera eius Luce primo. Per viscera misericordie dei nostri rē. Ita multiplicabis: q̄ misericordia eius a progenie in progenies Luce primo. Ita durabilis q̄ misericordias domini in eternum cantabo. Hanc nedum magnam: sed et maximam fecit in virgine pia: ut merito nominetur mater misericordie et regina eius. Unde in anthia. Salve regina misericordie. Hanc qui petit si ne ipsa duce: sine pennis seu alis tentat volare. Si mirantur iudei montani laudantes deum: quia deus magnificauit misericordiam suam cū Elisabeth: partum sterili tribuendo: quanto debent laudibus dignis deum efferre christiani: qui virgini tante talem ministravit conceptus: et partum nouum presentibus: preteritis et futuris recordatus misericordie sue: sicque fecit sibi magna. Magnam autem scilicet aquilam christo sub figura regis cuiusdam licet mali Ezechiel propheta Joannem euangelistam demonstrat: cui fuit tam alte volandi data potestas: ut de medio cedri medullam eius cum frondibus suis q̄ significat mediam in trinitate personam cum frondibus verborum suorum: que sunt ad sanitatem gentium: et portauit in urbem negotiatorum idest credentium dicens. In principio erat verbum rē. ¶ Usque verbum caro factum est et cetera. Ecce primo volauit maxima avis virgo: et non continuit alas quo usque perueniret apud deum. Inuenisti enim gratiam angelus apud deum. Ipsa virgo parauit viam Joanni portas aperuit reuerit archana. ¶ Quid si dixerō virginem fuisse Joannis doctricem: vt per hanc diuinitatis noticiam secunda inferior pre facta discipulus christi et filius recommendatus Marie peruenerit ad illud scire suppreum. Mater fuit facta Joannis testimonio filij sui.

Matris est docere filium. filij est auscultare matrem. Et quia noluit quod mater sua publice predicaret: omnium mulierum norma futura: quibus predicare non licet: dedit Marie vt Joannes filius eius edoctus ab ea per orbem postea verbum disseminaret diuinum. Et quia deus est qui operatur intus in docendo siue sit angelica siue lingua humana. Ideo per hoc non intelligitur quin ipse Joannes vt aquila grandis tulerit medullam cedri. potans de sacro domini pectoris fonte. fecit ergo dominus aquilam grandem magnarum alarum Joannem: sed Mariam maiorem que eum edocuit. fecit ergo dominus magna. ¶ Undecimum magnum ponit aggeus propheta scilicet domum dei dicens. Erit gloria domus istius nouissime priusq̄ prime: dicit dominus exercituum. Quod dictum de materiali domo idest templo intelligi non potest: cum longe inferior gloria et magnificentia illius templi materialis in hierusalem post Aggeum vsque ad ultimam desolationem et destructionem eius per romanos q̄ fuerit ante tempora Salomonis et aliorum regum. Hinc est q̄ exorans vnus de reedificatoribus primis narrat fleuisse seniores qui viderant gloriam magnam domus prioris: videntes vere infelicitate sequentis dñe domus. Hec ḡ gl̄a magna domus p̄ prophetaz demonstrata. d̄ alia domo clari⁹ exponat: s̄. virgine gloriosa: de q̄ canit ecclesia. Domus pudici pectoris: replū repente sit dei. Hec ergo domus domini ex parum lapidibus constructa: polita et picturata virtutibus cooperta per totum auro charitatis: tanto gloriosior est domo seu templo Salomonis: quanto filius inhabitator eius est plusq̄ Salomon. Tanto gloriosior est: quanto ei⁹ caro pura est dignior petra dura: tanto gloriosior: quanto anima eius excellentior q̄ fuerint sanctorum sancta: tanto gloriosior: quanto diuina natura presens est portio propiciatorio. Tanto gloriosior: quanto angeli comprehensores sunt meliores q̄ illius ministri viatores. ¶ Tanto gloriosior quanto victima figurata: scilicet iesus: gratior est figura scilicet vituli cōcremate: que magna virgo recepit in vtero: dicatur ergo illud Baruch. iij. o israel q̄ magna est domus dei: et ingens locus passionis eius: magnus et immensis meritis: gratia et gloria. Dicat ergo virgo beata. fecit mihi magna qui potens est cetera. ¶ Duodecimus sepe sermo diuinus nomini magnum adiungit: vt dicat etia3 ps̄. in israel magnum nomen eius primo. deinde predicata catholica fide addat per Malachiam primo capitulo. Magnum nomen meum in gentibus. ¶ Triplici autem modo dicitur magnum. Magnum idest preciosum: magnum quasi virtuosum et magnum idest famosum. Magnum preciosum: quia incommunicatum mira includens: sic nomen adonai nō indicatū patrib⁹ vel nomen

Capitulum .XXIII.

terhagramaton immensa sacramenta et diuinas perfectiones includens. Hoc modo dicitur magnū nomen Marie. Et dimissis quattuor interpretationibus: iam vulgaribus notis hoc nomen scribitur hebraice quinqz litteris sicut latine: et quid significent: habes supra in sermone de nomine marie. Sed per alium modum nunc ostendemus qd sit magnum .i. preciosum nomen istud Marria ex interpretatione: v3 quiqz litterar: quibus componit istud nomen Maria. fm hebraicuz alphabetum. Prima ergo littera huius nominis Maria est. M. que apud hebreos dicitur mem. Sed ista littera. m. apud hebreos peritos duplicatur: dicit enim mem et men. Et men nūqz ponitur in principio alicuius dictionis: nec in medio: nisi in isto nomine Maria: qd de una tm verificat apud eos: quibus omnia in figuram contingebant: quoniam illam figurabat que nec similem ulsa est: nec habere sequentem. Est aut differētia apud hebreos inter mem et men: qd primum est apertum superius et clausum inferius. Secundū e contra est clausus superius et apertum inferius. Vide qd subtilissime spūs sanctus dixit virginem Mariam incognitam futuram viro prole tamen secundandam de celo: et sic apertam deo: clausam viro: quod nulli alteri foret ascribendum: cū nullum aliud nomen cū men littera tali sumat initium. Si vero aliorum nomina terminantur per men: nimirum quia oēs beati futuri sint virgines corpore: qd. s. ibi: neque nubent neqz nubentur. Interpretatur aut men: f3 Ambo. super: beati immaculati: viscera uel ex ipso: in quo tam dignitas qd charitas Marie ostēditur: dignitas quippe quoniam in visceribus eius fuit aliquā realis habitatio christi ut dicatur templū dei: sacrarium spūs sancti. Charitas vero actiue et passiue ostenditur in ea. Actiue quidem: qd pietatis viscera gerit ad singulos intercedens pro oibz. Charitas passiue. s. qd fuerit ab oibus desiderata et amata: ostendit alia interpretatio supra dicta: scilz ex ipso: qd v3 ex parentibus ipsis est expectata cōmendata et pgenita viscereose. **A.** que ē scda littera in noie Maria apud hebreos dicit aleph: et interpretatur aleph doctrina: in quo eius utilitas predicatur. Est enim omnium viuentium sub deo rationabiliter doctrina salutaris: et speculuz directiū totius humane vite. **T.** Tertia littera est. R. quam hebreus dicit res et interpretatur caput. In quo denotatur ipsius capacitatis immensitas gloriosa. Caput enim omnium deus. Caput nostrum est christus proles eius. Caput. n. est qdā mō nostre salutis: que caput nutriendum salutare: caput antiqui serpentis cōtrixit. Caput oēs spūs itelligentie: que mater est sapie. Caput oēs gradus glorie: que regina est uie: simul et patrie. Caput omnes modos indulgentie: que caput est misericordie. Quarta elementū seu līa est. J. que est mīnima si

gura apud eos: et dicitur ioh. et interpretat confessio seu sciētia. Ubi coloratur virginis humilitas pūda et virtuosa que nihil sibi attribuit: sed omnia confitetur a dño accepisse. De quinta littera. s. A iam dictum est. Ex his etiam quiqz litteris hebraicis simul et latinis eliciendo numeros significatos per eas: fm latinos et hebreos. Verbi gratia: pūda littera. s. M. significat apud nos mille: apud hebreos quadraginta: simul coniungendo numeros istos surgunt in numerum duorum milium et centuz. Et a promissione facta pūda habrahe: qd in semine eius benedicerentur omēs gentes terre qd est xps. Ut ait apostolus ad galath: qd Maria mī xpi ex Habrahā seminaliter descendit vsqz ad natiuitatē eius fluxerunt anni duo milia centū et nō ultra: vt notat prefatus Jo. dñici: qui etiam dclarat quomodo iste numerus colligitur ex dictis litteris Maria per singulas descendendo: cuius est totus iste. Sermo de duodecim magnis rebz: super magnificat. versu. Quia fecit mihi magna. Exceptis his que habentur in quinto magno. Qd etiam nomen Marie sit virtuosum contra pericula et mala: et famosum per omnia patet ex dictis supra.

De quadruplici benedictione beate vginis. **Capitulum vigesimūtertū.**

Benedicta tu in mulieribus. Et primo occurrit dubium: quia aut istud addit ad id quod prius dictum est: gratia plena. Aut nihil addit. Si addat: ergo id quod addit aliqd est: ergo illa gratia que additur plena non fuit: et sic angelus non videtur verum dixisse cum ait: gratia plena. Si nil addit qm ibi contineatur: ergo superflue dicitur. Item natura eadem est in ea et mulieribus. Ergo si alias excedit hoc est in gratia. Sed hoc continet cum ait: gratia plena. Ad quod dici posset qd non frustra hoc dicitur. Nam cum dicit grā plena precipue intelligitur de gratijs datis a deo. In eo quod dicitur. Benedicta tu in mulieribus notantur quedā que pertinet et ad gratiam hūanam. s. laudari et benedici ab hōibz. comprehendit etiam ista benedictio omnium alioz benedictionem sine dubio: fm Alber. Quid enī magni aut miri si habuit benedictionē omnium gentium: que benedictōes oium angeloz habuit gratias. Et dicit Damascenus. A nullo illustrium vincit. i. factoz et factaz excellentiū: sed oēs ipsa superat et excelsit. **P.** Pro cuius declaratione secundū Albertū sciendū est: qd quadruplex est ratio benedictionis. **P.** Prima benedictio est maledicti euacuatio. **S.** Secunda est secunditatis amplitio. **T.** Tertia

Titulus decimus quintus

est singularis gratie collatio. **Q**uarta est congratulantium gratie collaudatio. De pria. ps. bñ dixisti dñe terram tuam. i. humanam nām exclu-
dendo ⁊ euacuando maledictum culpe illatum a deo: cum ait: Scñ. iij. Maledicta terra in opere tuo. De secūda habet Scñ. ij. Benedixit eis dñs. Crescite et multiplicamini et replete terram. De tertia. s. benedictione gratie singulari: dñs Scñ. xij. Bñdixit dñs Habbabe: ⁊ ps. Bñdixit dñs oibus qui timent dñm. De quarta dicitur Mathe. xxi. q̄ pueri hebreoz clamabant ⁊ laudabant cū magno gaudio xp̄o iesu. Benedictus qui venit in nomine domini: fm̄ omnem modum benedictionis fuit benedicta virgo Maria in mulieribus. i. sup̄ oēs mulieres: vt ly tu notet excellentiā sup̄ alias.

De prima benedi. §. I.

ctione qua. s. euacuatur maledictum. Sciendū q̄ hec est triplex. sc̄dm q̄ triplex maledictum excludit. Vñ Dico. totum maledictum qd̄ intulerat eua: abstulit benedictio Marie.

Est enim maledictus nature.

Est maledictum culpe.

Est maledictū pene.

Nam tu ait Amb: ⁊. p̄dōr est feminis nuptiarū premia non habere. i. filios. Ideo maledictus nature est opprobrium sterilitatis: quibus hec sola est causa nubendi. xxxij. q. ij. ca. i. propter qd̄ phenenna exprobrabat Anne eo q̄ sterilis esset ⁊ maledicta dicebatur sterilis: que fructus nō faciebat fm̄ legem. Hanc maledictionē abstulit beata maria: que virginitatem sterilem in mundo nobilitauit et exaltauit: ac dedicauit in se virginitatem: vt rem excellentem ⁊ a deo benedictam: que si nō replent terram vt nuptie: replent paradysum tamē. Maledictus culpe est triplex. s. Libido impregnantis. Unde. b. Dico. super Mathe. dicit et habet xxxij. q. ij. Cōnubia legitima carent quidem p̄cō non tamen tempore illo quo conjugales actus geruntur: presentia spiritus sancti datur: ⁊ si propheta esse videatur qui officio generationis obsequit hec ille. ⁊ hoc est ppter libidinem: idest delectationem inordinatam illa qua ratio absorbetur: fm̄ phm: feditas concipientis. Job. xij. Quis potest facere mundum de imundo conceptum semine: Peccatum nascentis. ps. In peccatis concepit me m̄ mea. b. Aug. in li. de fide. ad petrū: de cōse. di. iij. firmissime crede ⁊ nullatenus dubites: omnē hominē qui cōcubitu viri ⁊ mulieres concipitur: cum peccato originali nasci impietati obnoxium mortiq̄ subiectum. Ab hac triplici maledictione fuit exclusus conceptus Marie: ⁊ ratio est: quia non fuit similis alijs. Non enim ex humano semine: sed mystico spiramine verbum dei factum ē caro de virgine Maria. Unde impregnās fuit sp̄s

sanctus: q̄ ipse operatus est illam vnionem. Con-
cipiens fuit virgo: Isa. Ecce virgo cōcipiet: scilicet permanens virgo. Et conceptus est deus. Math. i. Vocabitur nomen eius emanuel quod est inter-
pretatum nobiscum deus. Deus autem peccare nō potest: nec in euz cadit peccatum. **M**aledictū pene est triplex: scilicet damni virginitatem perdēdo que scilicet recuperari non potest. Qui premi-
um speciale conceditur: nec aliter mulier concipere potest vel parere. Secundum maledictum pene est laboris importando ferum: subijcitur enim multis passionibus mulier in portando in vtero prolem. Unde ⁊ Thobias dixit filio suo. cap. iij. Memor esse debes: quanta pericula sustinuit ppter te: scilicet mater in vtero te portans. Tertius est dolor in partu. Scñ. iij. In dolore paries filios. Sed ab ista triplici maledictione euacuata est et liberata beata Maria. Nam vt ecclesia canit. ne scies mater virgo virum peperit sine dolore saluatorem seculorum: et sic nec virginitatem amisit: sed summum gaudium in partu habuit: secundū illud Isa. Germinans germinabit: idest pariet letabunda ⁊ laudans. Nec illum laborem sensit in portando: sicut nec in beatitudine dolor reperit. Et beatus venter qui te portauit exclamauit que dam mulier de turba ad christum: Luce. ix. Apte igitur dicitur. Benedicta tu in mulieribus: quia per tuam benedictionem exclusa est a te omnis maledictio mulierum.

Secunda benedic. §. II.

tio est fecunditatis ampliatio seu superexaltatio: ⁊ hec potest esse triplex. Primo ex parte agentis. Secundo ex parte generati. Tertio ex parte gignentis. Quilibet istarum est triplex. **E**t quantum ad primum. Agens in ista conceptione fuit deus pater: ibi exercens suam potentiam. deus filius ostendens suam sapientiam spiritus sanctus exhibens summam beniuolentiam: prout supra declaratum est in precedenti sermone. **E**xaltata vtiq̄ esset super omnem generationem ⁊ ampliata illa generatio: in qua solum pater esset agens. Sed plus exaltata ⁊ magnificata vbi ⁊ filius ⁊ spiritus sanctus etiam operatus est. **E**x parte aut generati tripliciter est ampliata generatio ista. Nā conceptus est vir perfectus in naturalibus: nō cū vt alij concepti in vtero matris distulit per tempora ad habendum vsum rationis. Alij pueri p plures annos manēt anteq̄ intelligant: vel loqui pñt. Unde ⁊ infantes dicuntur. **S**ed subito christus conceptus habuit completum vsum rationis: et memoriam tenacissimam intelligentiam acutissimam: ⁊ voluntatem proutissimam ad omne bonū: ⁊ loq̄ pfectissime potuisset si uoluisset. **S**cdo est ampliata ⁊ magnificata ista generatio: quia conceptus est vir sanctus gratia ⁊ virtutibus perfectus

Anima nostra nascitur vt tabula rasa in qua nihil est pictum: nullus enim in ea habitus virtutis vel scientie: sed in tempore cum multo labore acquiruntur virtutes et scientie: vel infunduntur a deo. Non sic Christus conceptus non sic: sed quādo vbum caro factum est. i. homo de virgine Maria in instanti anima illa repleta fuit omni gratia: v̄tute: et scientia: immo et gloria. Unde viator et cōprehensor. Viator quantum ad passibilitatem et actum moriendi: non pro se sed pro nobis. Cōprehensor limpidius contemplans gloriam dei: q̄ quicunq; in patria sine cōparatione. Tercio adhuc magis exaltata super omnes generatio ista. Conceptus est summus deus Iſaias. Vere tu es deus absconditus scilicet in carne nostra. Sic igitur exaltatur super omnes generationes mulierū generatio Marie: et ideo benedicta tu et c. Ex parte gignētis scilicet virginis est superexaltata fecunditas eius super alias mulieres: quia virgo concepit: virgo peperit virgo lactauit: deum pariter et hominem. In cuius figuram est signum datum Sedeoni de victoria habenda contra inimicos populi dei videlicet vt vellus poneretur in area per noctes: et de mane reperiretur vellus plenum roze: aera autem arida et sicca per totum. Vellus est pellis animalis mortui: et significat nostram mortalem humanitatem. Istud in nocte vite presentis positum in aera vteri vaginalis: reperitur plenum roze celesti scilicet deitatis vnite: cū ea: quem rozem optabat Iſaias: dicens. Rozate celi desuper et c. Aera tamen. i. corpus virginis remansit arida: quia non humectata alicuius semine: sed virgo in partu: virgo in conceptu: virgo in lactatione. Unde canit ecclesia. Sola virgo lactabat scilicet dominū Jesum: vberē de celo pleno: nō alio modo. Illud autem vellus plenum roze expressum in torculari crucis: impleuit concham ecclesie roze celestis gratie: per quam habitat in nobis. Et hoc mysterium est signum confortās nos ad habendam victoriam de inimicis infernalibus qui infestant populum dei: ergo benedicta tu. et c.

Tertia benedictio. §. III

est singularis gratie non solum gratum facientis et gratis date: sed excellentie cuiusdam super alios. Et hoc tripliciter. Primo q̄ est caput et principium feminarum. Secundo q̄ est mater omnium. Tercio q̄ est domina vniuersorum. Quantum ad primum dicitur beata Maria caput et principium feminarum: quia quicquid boni fuit in feminis: ipsa habuit: et in summo gradu: et aliquod bonum habuit q̄ nulla alia habuit. Triplex autem bonum reperitur in feminis. Bonum virginitalis: bonum coniugalitatis: et bonum viduitatis: Bona. Bona est castitas coniugalitatis: melior et inuentia viduitatis: optima integritas virginitalis. Et in virginitalitate est

triplex bonum. Carnis incorruptio: nulli viri subiectio: angelica cōuersatio. De primo dicitur sapientie sexto. Carnis incorruptio facit primum deo: et ratio est: quia secundū Grego. in omel. Tanto vnusquisq; a superno amore disiungitur: quanto in infimis delectatur. Unde et per contrarium tanto vnusquisq; deo magis approximatur et cōiungitur: quāto magis a delectationibus terrenis abstrahitur et quia per virginitalitē abstrahitur homo a maximis delectationibus ideo magis approximatur et coniungitur deo. Unde et Sybille et si gentiles propter virginitalitē credimus eis collatum spiritum prophetie. Sed beata maria in hoc omnes virgines excessit: quia nullus stimulum carnis sensit: nec cogitationem turpem admisit: sed in summa puritate etiam angelos superauit.

Secundum bonum virginum est: quia nulli viro virgo subicitur. Eue eius coniugate cum omnibus alijs feminis coniugatis dictum est. Sub viri potestate eris: et ipse dominabitur tui. Sen. iij. Et b. Aug. dicit. xxxij. q. v. voluit q̄ dominus statueret coniugatas esse: quasi famulas virorum scilicet in dispositione domus et familie. Sed virgines libere sunt ab huiusmodi seruitute. i. cor. vij. Que virgo est cogitat que dei sunt: quomodo placeat deo: vt sit sancta mente et corpore. Unde et libera est a seruitute viri. Beata autem Maria non solum viro subdita non fuit: et si Ioseph virum haberet: sed domina eius et ipse seruus eius: sciebat enim et testis erat sue virginitalis: vnde et maternitatis domini quinimo ipse rex regum et dominus dominantium Iesus filius eius ipse erat subditus ei: vt scribitur Luce. ij. et apoc. xix.

Tertium bonum in virginibus est angelica cōuersatio. Omne enim simile appetit sibi simile. Angeli sunt virgines: et ideo delectantur cōuersari cum virginibus. Unde Hierony. Angelis semper cognata est virginitas: in carne enim preter carnem viuere angelicum est non humanum. Et angelus apprensus Joanni virgini ostendit ei illa mirabilia que scribit in apoca. Et Gabriel Danieli castissimo duplicem aduentum saluatoris manifestauit. Sed nulla vnq; pura creatura ita familiariter cōuersata ē cum angelo: sicut beata maria. Nō enī solum ea vice: quando incarnationē nuntiavit: sed frequētissime. Benedicta ergo tu in mulieribus virginibus: id est pre cunctis et super cunctas virgines propter predicta. In coniugatis reperitur triplex bonum: scilicet fides: proles: et sacramentum. vt ait b. Aug. et in omnibus his excessit beata maria coniugata omnes cōiugatas. Et fides quidē intelligitur vt alter alteri seruet fidelitatem: non commiscendi se cum altero vel altera. Sed beata maria non solum cum altero se non commiscuit sed nec cum sponso suo ioseph. de cōmuni consensu votum virginitalis emisit: et vterq; i virginitali

Titulus Decimusquintus.

permanfit: vt dicit. b. Aug. .xxvij. q. ij. Tanto coniugium est sanctius: quanto castius: nec ideo Ioseph voluit eam dimittere vt Matheus dicit euangelista. ca. pmo cum videret eam pregnantem quia eam suspectam haberet de adulterio: sed vt dicit Ber. reputabat se indignum cum tam sancta manere: quoniam cum sciret eam plenam omni honestate: et modestia et sanctitate: extimauit eam non de viro sed a spiritu sancto impregnata. Bonum plis sequetur ex coniugio et propter hoc est institutum matrimonium: non hoc bonum defecit in beata Maria: sed super omnes coniugatas est cum virginitatis honore gaudium matris habens. Unde nec primam similem visa est nec habere sequentem Proles autem coniugatarum est pura creatura et peccator: sed proles virginis est deus et homo sanctissimus. Tantum ergo distat inter prolem huius virginis et plenam coniugatarum: quantum inter deum et hominem. Tercium bonum in coniugatis est sacramentum. Unde apostolus. Hoc autem dico magnum sacramentum in Christo et ecclesia. Significat enim coniunctionem Christi cum ecclesia quo ad consensum mutuam voluntatis expressum per verba: coniunctionem Christi cum ecclesia: id est bonis fidelibus per dilectionem. Quo autem ad coniunctionem corporum per copulam significat coniunctionem dei cum nostra humanitate in vna persona et sic indissolubilis est talis coniunctio. Nunquam enim separata est deitas ab humanitate postquam ea sibi vniuit. Hinc est quod matrimonium consumatum per copulam. nunquam dissolui potest: vt correspondeat signum signato. Hoc autem sacramentum impletum est in vtero virginali: in quo facta est talis unio et permaxime bonum istud coniugatorum reperitur in virgine. In viduis autem reperitur triplex bonum: scilicet libertas contemplationis: unde de Anna prophetissa vidua dicitur Luce. ij. quod templum frequentabat deo seruiens in orationibus die ac nocte. Secundum bonum est carnis maceratio. Nam ut ait apostolus. j. ad Thim. iij. Vidua in delictis viuens mortua est. Unde et sancta iudith vidua se iunijs insistebat continuis. Tertium est exercitium in operibus pietatis et misericordie: vt ostendit apostolus in dicto. c. Et vidua illa Sareptena helyam de cibo necessario paup. Hec omnia sine comparatione fuerunt in beata Maria: nam ieiunia non solum in lege mandata seruabat: sed et secundum b. Ambro: alia addebat tota dedita erat orationi et contemplationi: Christum mendicum et pauperem de sua paupertate nutriuit. Quod autem sit mater omnium et domina patet: quia mater est eius qui omnia creauit: et qui nos redemit sua passione. Bene ergo dicitur: benedicta tu in mulieribus quo ad gratiam specialem super omnes.

Quarta benedictio. §. III.

ctio dicitur congratulatio laudantium de qua in cantico trium puerorum qui orabant in camino ignis Dan. iij. Benedicite omnia opera domini domino laudate etc. Hec triplex est in beata Maria super omnes mulieres: collaudate quippe sunt aliquae mulieres ex virtutibus suis: et benedicite ab hominibus vt iudith: et alique alie: sed nulla eate nus vt Maria. Collaudatur enim ab angelis: ab hominibus et ab omnibus corporalibus rebus. Ab angelis quidem vt hic. Benedicta tu in mulieribus et merito: quia genuit angelorum restauratorem: conciuum suorum redemptorem. Restaurauit enim filius suus reddendo per equipollentiam deperditum: multiplicando numerum et augmentando superadditum. i. quartam hierarchiam in qua ipse cum matre sua super omnem hierarchiam: per quem laudant angeli atque archangeli etc.: in priuatione maiestatem dei: et assumpta ipsa beata maria: laudantes angeli benedicunt deum. Laudant homines et benedicunt beatam Mariam per Elisabeth: dicentes Luce. ij. Benedicta tu in mulieribus: et benedictus fructus ventris: qui fructus ventris sui factus est hominibus suis sapientia: iustitia: sanctificatio et redemptio. i. cor. i. Sapientia scilicet in docendo: iustitia in virtuose et perfectissime puerfando: ostendens quomodo iusti efficiamur per eius imitationem. Sanctificatio sacramenta instituendo que nos sanctificant. Redemptio per passionem a diabolo cuius captiui eramus in redimendo. Laudant quoque omnia corpore beatam Mariam: quia ea immutauit causaliter in nouando. Ecce ego creo celos novos et terras nouas ait filius eius in apoc. ac etiam nobilitando et omnia quodammodo in Christi corpore uniendo: quia corpus ipsa ei dedit: quod cum omnibus corporibus aliquo modo conuenit et excedit. Et ideo quia istis de causis benedicta est in mulieribus: super omnes mulieres benedicta et puras creaturas: sicut dicimus de domino. Benedicite omnia opera domini domino ita et dicere possumus beate Marie. Benedicite omnia opera domine omnium.

De benedictione beate Marie virginis apud omnem generationem. Capitulum. XXIII.

Benedicta tu in mulieribus. Altius et copiosius istam vltimam benedictionem laudationis et magnificationis: real sumendo. Tu inquit existens in numero mulierum: quo ad sexum non virorum simpliciter es benedicta: omnem continens in te benedictionem factorum: quauis autem collatio temporalis felicitatis etiam dicatur benedictio quedam. Unde et Jacob dixit Esau filio suo benedictionem postulantem potius

epaliū q̄ spiritualium: In pinguedine terre erit benedictio tua. *Gen. xlvij. Et sathan ad dñm de Job ait.* Operibus manuum eius benedixisti. quod quasi declarans: ait. Possessio eius creuit i terra. Tamen potior benedictio sine cōpatione ē operatio vel collatio beatitudinis vere dispositiue vel cōpletive: que oīa bona cōprehendit: unde ap̄lus ad ephe. i. *Benedictus deus qui benedixit nos omni benedictione in celestibus: et dñs deus dicit i finali iudicio. Venite benedicti patris mei percipite regnum vobis paratum. Math. xlv.*

Ideo benedicti quia bona opera egistis: quibus paratum est regnum beatum. Hāc benedictionē beatitudinis i presenti et futuro super omnes possidet beatissima Maria: et hoc ipsa exprimit i cātico suo dicens: Beati me dicent omnes generationes: et Sal puer. ultimo. Surrexerunt filie. s. per imitationem eius anime sancte: et beatissimaz predicauerunt: et sic omnes generationes benediciunt beatam Mariam collaudantes de bonis ei collatis. Est aut̄ triplex generatio nāe intellectiue.

Prima generatio eternalis.

Secunda generatio angelica.

Tertia generatio humanalis.

Harum proprie est benedicere.

De eternali dicit de. §. I

us pater ad filium per ps. Ante luciferum genui te. De qua *Isaias. c. liij. Generationem eius quis enarrabit: s. eternam. q. d. nullus. Ipse igitur de postq̄ cuncta creauit per verbū suū: et cu3 spiritali sancto: benedixit beatissime Marie in figuraz: et beatam dixit quando benedixit diei septimo i qua requieuit ab omni opere quod patrarat: *Gen. i. Est autem ista benedictio operum cōsummatio: a peccatis vacatio eterne requiei p̄figuratio: que omnia plene reperiuntur in beata Maria: fuit enim in beata Maria perfecte operū consummatio quando oīa creata in vno homine vniuntur cū creatore: et primū sit vltimum et vltimū sit pmū: non enim est perfectio motus vel operis nisi in circulo. Est secundo ibi. i. in virgine vera a peccatis cessatio. In eius enim voluntate peccatum nullū fuit nec esse potuit. Tercio requies etiaz huius n̄ fuit future requiei signū tantum: sed etiam causa. Si ergo septima dies est benedicta propter sabbatum dei. i. cessationem ab operibus: et tamē excellētiō: est sabbatissimus recreationis: qua. s. req̄ escens in virgine mundū recreauit sabbato creationis: ergo et benedictio maior. In omnibus enim requiem quesit: et in ipsa sola inuenit: in qua inuenit omnia que unq̄ quesit: unde et in tabernaculo eius requieuit: *eccl. xliij.* Postq̄ autē ipse eternaliter genitus de virgine: natus: conuersatus est in mundo: semel predicans mulieri exclamanti et dicenti. Beatus venter qui te portauit et**

Subdit ipse: quoniam: beati qui audiunt verbum dei et custodiunt illud. q. d. non solum illa que me portauit beata est: sed omnes qui audiunt verbum dei et obseruāt: et implent opere illud. Et quia ipsa perfectius audiuit et obseruauit oīa mandata domini et cōsilia ideo beatissima et benedicta p̄ cunctis benedicta ergo tu in mulieribus. *Primus sermo Christi ad discipulos erudiendos fuit verbum de beatitudinibus: de quibus Math. v. Que beatitudines octo sunt perfecti actus virtutum disponentes ad supernam et eternā beatitudinem. Ad quos actus exercendos Christus exhortatus est in diuersis locis euangelij si quis inq̄rere velit: que omnia verba beata Maria perfectissime impleuit vt docet per singulos Alber. vbi supra. Et prima quidem est: beati pauperes spiritu: vbi glo. pauperes spiritu sunt: quia non necessitas sed fides et deuotio beatos facit: vt contentis omnibus viuant. Importat ergo abdicationem rerum. Hec autem abdicatio fuit in summo in beata Maria. Nam hec abdicatio fit duobus modis scilicet per rerum subiectionem: vel per rerū omnimodā abiunctionem. Sed magna est paupertas per rerum subiectionem: maior per rerū abiunctionem. Maxima autem que est ex vtriusq̄ cōposita: de q̄ dicit ap̄lus. ij. corinth. vi. Nihil habētes et omnia possidentes. Hoc autem non potuit esse nisi i beata Maria omnimode: et perfecte et propie. Oīs alij si res abiecerunt non retinuerunt: etsi retinuerunt non abiecerunt: quia tantum procuratores et fructuarij et non domini fuerunt. Beata autem mater dei virgo existens et regina celi ius et dominiū et usufructum possessionis habebat i rebus filij sui. Unde bene potuit relinquere et omnia possidere relinquere quantum ad vsum et fructum: possidere quātū ad proprietatem et ius domini: et sic beatissima virgo potuit habere p̄fectissimā paupertatem. Item in rerum abiunctione est ordo et gradus: et ponit Alber. nouem gradus paupertatis in hominibus. Primus gradus paupertatis ē dare superflua persone: prout persona sonat indignitatem. Secundus est dare superflua non solū persone: sed et superflua nature. Luce. xi. Quod superest date elemosynam: glo. preter victus et vestitum. Tertius gradus est dare non solum superflua sed necessaria: glo. dicit etiā valde necessaria cum proximis diuidamus. Quartus est omnia necessaria: et superflua simul dare sed semetipsū retinere: id est non propter deum quod et philosophi fecerunt: vt dicit Hierony. de Socrate. xij. q. ij. Gloria. Quintus est omnia dare et semetipsum addere fm illud. Math. xix. Si vis perfectus esse vende omnia que habes et da pauperib⁹ et sequere me: scilicet te dando. Sextus est omnia dare et semetipsum relinquere et ultra hoc laborare manibus vt tribuat necessitatem paciēti: vt fecit pa-*

Titulus Decimusquintus.

paulus qui laborabat malis suis: ut ipse dicit ad corinthios. ut sibi et socijs subueniret. Septimus est omnia dare etiam seipsum: et spiritu et corpore laborare: ut pascat proximorum spirituali cibo. Qui gradus est melior priori: quia melius est reficere animam semper victuram: ait. b. Gregorius quia corpus mortuarum. Octauum autem ponit esse in beatissima virgine perfectione ceteris qui: est relinquere omnia et seipsum et de substantia sui corporis accipere et ad refectionem animarum proximis dare. Hoc enim fecit sola beatissima maria: quae de purissimis carnibus et sanguinibus suis viaticum nobis contulit. Panem et vinum qui de celo descendit: qui est vere vita: quem qui religio se manducauerit: mortem non gustabit in eternum hunc toti mundo mendico ipsa dedit: Nonus gradus perfectissimus est filij sui Jesu: qui est omnia dare corpus et animam propriam et diuinitatem habens vitam proximis dare in cibum anime: sub specie tamen aliena: et hoc fuit opus summe misericordiae et summum paupertatis domini Jesu in via: nec atteditur perfectio paupertatis penes propinquationem ad summum defectum rerum: sed penes deuotionem: voluntatem: et persone dignitatem. Si enim eque parum habent miles et rusticus: pauperior dicitur miles quam rusticus: imo quod rustico diuitie: militi paupertas: et quod militi diuitie: principi paupertas. Ergo cum beatissima virgo precelleret omnes dignitate: quia regiae celi: mater domini et omnium: in equali paupertate omnes excelleret. Ergo benedicta tu et beata in paupertate spiritus. Quantum ad secundam beatitudinem dispositiuam: dicit glosa super illud. Beati mites. Matthi. v. Mites sunt qui malis moribus dominantur: et alia glosa. Mitis seu mansuetus est: qui nec irritat: nec irritatur: nec nocet nec nocere cogitat: ad hanc hortatur Iesus Christus exemplo sui: dicens. Mathei. xi. Discite a me quia mitis sum et humilis corde: hec in excellentia habuit beata Maria super omnes. Nam perfectum dominum habuit: quoniam malis moribus dominabatur sine pugna interiori. Omnium autem aliorum dominum huius fuit cum pugna. Similiter nullum irritauit nulli nocere cogitauit: sed omnibus prodesse studuit. Discurre per totam seriem euangelij: et nunquam inuenies: ait beatus Bernardus: verbum durum et asperum egressum de ore eius. Omnia beata virgo equanimiter aduersa sustinuit excellentissime quod facit mitis secundum glosam: et ideo mitissima: unde canit ecclesia in hymno. Virgo singularis inter omnes mitis: nos culpis solutos: mites fac et castos. Non obstat quod dicitur de Moise. Numeri. xij. capitulo. Erat Moyses mitissimus hominum super terram in superlatiuo gradu: quia intelligitur de illis qui tunc erant super terram non

de virgine. Quantum ad tertium de beatitudine luctus: secundum illud. Beati qui lugent: ad ostendendum: quod nec ista ei defuit: sed alios excelsit: sicut et in alijs: nota quod ait beatus Augustinus xxvij. questione prima. Iam vero. Ea sunt in nostris officijs gratiora: quae cum liceret nobis non impendere: dilectionis tamen causa impendimus et hoc sicut quo ad homines: ita quo ad deum. Sed beata maria non erat debetrix ad lugendum pro peccatis: quia nullum in se habuit: lugebat tamen ex dilectione peccata populorum: et quoniam ut ait beatus Gregorius. Stabat mater dolorosa: iuxta crucem lachrymosa: ovis pendebat filius: non minus lugebat peccata crucifigentium quam afflictionem filij. Unde sicut in cruce orauit: ut ait apostolus ad hebraeos: cum lachrymis et clamore valido: scilicet pro peccatis humani generis relaxandis: ita et mater eius beata Maria fontes fecit lachrymarum de suis pudicissimis oculis: ut ait Anselmus in illa passione quam sustinere nouerat pro peccatis hominum. Sed et pro incolatu presentis miserie quare non magis lugebat quam Dauid dicens. fuerunt mihi lachryme mee panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie ubi est deus tuus: et permixte post ascensionem filij. Unde ob consolationem sui secundum beatum Hieronymum. Visitabat loca sepe ubi filius aliquid magni egerat. Vere ergo benedicta tu in mulieribus: et beata beatitudinis luctu. De quarta scilicet Beati qui esuriunt et sitiunt iusticiam. Nulla pura creatura magis desiderauit iusticiam bonorum operum in se et in toto humano genere: sicut beatissima Maria: esurire est opera iusticie difficiliora frequenter appetere. Sitire est opera iusticie communiora et faciliora desiderare: sicut laboriosius et tardius comeditur quam bibitur. Qui edunt me adhuc esuriunt: et qui bibent me adhuc sitiunt ait diuina sapientia. Ecclesiastici. xxiij. Et quia magis sibi incorporauit diuinam sapientiam et gratiam quam aliquis vel aliqua: ideo magis esuriuit et sitiuit iusticiam bonorum operum. Esurire quippe proprie est viatorum et sitire. Saturari et inebriari est comprehensorum: ut ostendit ps. Satiabor et cetera et inebriabuntur ab ybertate domus tue et cetera. Inter esurire autem et satiari est medium: scilicet comedere. Sed cum nihil sit vacui et illa sint extrema: extat et medium. Medium autem pertinet ad statum medium. Ille autem status est status beate virginis. Habet ergo beata maria istam beatitudinem: citra comprehensores et citra viatores. De quinta beatitudine: videlicet beati misericordes: in qua excellit sine comparatione omnes. Quod pater ex hoc quia dicitur ipsa et predicatur mater misericordiae: quod nulli alij proprie conuenit. Dicuntur autem alij qui viri misericordie: qui omnes habent compera

Capitulum Vicesimūquartū.

tionem ad misericordiam per modum originis essentialis et per modum matris. Conuenientia autem essentialis inproporcionabiliter excedit modum inherentie per modum accidentis. Unde vniuersos excellit misericordie. Item quicquid est causa cause: est causa causati. Beatissima autem virgo est causa filij: filius autem est causa totius boni et omnis misericordie: ergo et mater est tota misericordie: quod alij non conuenit. Item illud quod eque proprie et principaliter habet duas naturas inconfusas: eque et proprie habet proprietates duarum naturarum: unde et iste eque prope sunt: Christus est deus. Christus est homo: ergo et hec: Christus natus est a deo: Christus natus est ab homine. ergo etiam et sic Christus est a deo: Christus est ab homine. Sed Christus omnes operationes attribuit patri a quo ipse est: ergo et matri a qua ipse est attribuentur operationes eius que conueniunt ei ratione humane nature: sicut et patri operationes que conueniunt diuine nature. Sed secundum humanam naturam Christus exhibuit nobis officium summe misericordie in passione: ergo et beatissime virgini attribuitur effectus summe misericordie: quod etiam patet in modo loquendi ecclesie: hodie mortem quam femina intulit femina fugauit et que damnavit: saluauit ipsa. Benedicta ergo tu in misericordia. De sexta scilicet beati mundo corde: dicit glosa mundi corde sunt quos consciencia non arguit peccatorum seu qui sibi nihil conscius est: sed hoc fuit potissime imo singulariter in beata Maria: ergo maxime fuit munda corde. Item actus fidei purificat: secundum illud Petri in act. fide purificans corda eorum. Sed beatissima Maria habuit fidem perfectiorem cunctis: ergo et puritatem que mundi causa est. Item secundum Dionysium: tres sunt actus Hierarchie purgare: illuminare: et perficere: et sunt ita ordinati ut magis purgatus sit magis illuminatus et magis perfectus. Sed beatissima Maria fuit maxime perfecta et illuminata ergo et maxime purgata et munda. De septimo scilicet Beati pacifici: dicit glosa pacifici si qui omnes motus animi rationi subiungunt: quia his nihil repugnat similes patri suo qui est summa quies. Sed hoc fuit in summo in beata virgine. Item alia glosa: dum lex carnis repugnat legi mentis: non modo alteri: sed nec nobis pacifici esse possumus. Sed in beata Maria caro non rebellauit aduersus spiritum: ergo ipsa maxime fuit pacifica. Item si pacifici dicuntur qui faciunt pacem inter alios: quod et fecit filius dei: pacem faciens his qui prope et his qui longe erant: medium vniuersale per quod fuit facta pax inter deum et homines: fuit beata virgo mediatrix et reconciliatrix omnium: ergo et ipsa in summo pacifica. Benedicta ergo tu in pace. De octaua qua dicit.

Beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam dicit Albertus: quod non intelligitur de quacumque persecutione: sed de ea que est per martyrium. Sed videtur quod hanc non habuit: quia martyrium non habuit. Doctores tamen dicunt ipsam consecutam fuisse aureolam martyrij in persecutione mortis filij. b. Bernar. Longe plusque martyrem censemus: in qua passionis sensum compassionis superauit affectu. Joh. Damascenus etiam appellat eam martyrem in passione filij. Probatur autem sic. Dationi anime debetur aureola martyrij ergo dationi preciosissime anime et dilectissime: debetur preciosissima aureola martyrij. Sed beatissima virgo Maria dedit preciosissimam et dilectissimam animam: ergo habebit preciosissimam aureolam. Media probatur: dedit enim dilectissimam animam id est vitam filij: ipsa enim in infinitum plus dilexit animam id est vitam filij quam beatus Petrus animam id est vitam sui ipsius. Quod dedit preciosissimam: patet: quia datio huius anime id est vite filij fuit precium totius mundi et redimibilis creature: et sic dedit animam in infinitum plus dilectam: ergo et habet preciosissimam aureolam martyrij. Item dolor causatur ex amore: ut quantum quis plus aliquid amat: tanto plus doleat de amissione eius. Dolor autem sanctorum in martyris eorum causabatur a natura propter separationem anime a corpore. Dolor autem beate Marie a natura et gratia sed maior etiam a gratia. Sed fortior et perfectior est causatus a gratia quam a natura: ergo inproporcionabiliter maior fuit dolor eius in passione filij quam martyris cuiusque sua passione: ergo et potissima in hac persecutionis beatitudine. Et sic patet quod generatio eterna id est filius dicet eam beatam: quia audiuit verbum suum: et seruauit verba sua scilicet de istis octo beatitudinibus quas perfectissime habuit super omnes: et sic beatam me dicent: et benedictam benedictione optima omnes generationes: unde benedicta tu in mulieribus.

De generatione. §. II.

angelica potest exponi illud Gen. i. Iste sunt generationes celi et terre: et dicitur ibi generatio creatio a deo: et generatio celi est creatio angelorum. Sic beatus Augustinus super Gen. ad litteram exponit illud. In principio creauit deus celum et terram celum. i. angelicam naturam: hec autem generatio celi: id est angeli creati beatificant: laudant et benedicunt: multipliciter virginem gloriosissimam: et Gabriel pro omnibus angelis laudans inquit. Ave gratia plena: cum sibi nunciauit conceptum filij dei: ad partum vero eius: postquam angelus cum magna luce apparens: nuntiavit pastoribus cum magno gaudio natiuitatem filij virginis:

Titulus Decimusquintus.

facta est cum ipso multitudo militie celestis id est angelorum canentium. Gloria in altissimis deo: et in terra pax hominibus bone voluntatis. Luce secundo: quasi dicat gloria paratur in celis propter deum natum ex virgine Maria: et pax reconciliationis cum eo hominibus scilicet habentibus bonam voluntatem. In assumptione vero eius cum ascendit ad celum gaudent angeli: canit ecclesia: et laudantes benedicunt deum: et admirantes de tam excellenti gloria dicunt. Que est ista que ascendit scilicet in celum de deserto mundi: scilicet huius derelicto et priuato bonis virtutibus: ubi sunt bestie siluestres demonum et malorum hominum delictis affluens id est omni suauitate et perfectione virtutum: innixa super dilectum suum: scilicet filium id est coniuncta cum eo omne transcendens hierarchiam nostram. Tempore quoque beati Gregorii magni cum ipse in processione progrediens per urbem cum omni clero et populo: ad rogandum deum pro cessatione seuissime pestis: que romam inuaserat: deferri faceret quandam tabulam ubi depicta erat imago beate Marie pro vexillo ante processionem: visi sunt angeli circa figuram beate virginis: canentes in laudem eius. Regina celi letare alleluia: quia quem meruisti portare alleluia: resurrexit sicut dixit alleluia. Qui addidit. b. Gregorius. Ora pro nobis deum alleluia. Quod interpretatur laudate dominum. Surrexerunt ergo filie syon et beatissimam dixerunt: regine et concubine laudauerunt eam: ut dicitur Lami. vi. filie syon sunt substantie separate: id est angeli qui dicuntur filie non propter se ipsum sed propter intelligentiam: filie autem syon propter claram speculationem et continuam diuinorum. Syon interpretatur speculatio et ad hoc sunt creati. Surrexerunt autem ad venerandum eam quam intuentur super se: quam ibi vocat vnam columbam: suam electam genitricis sue: quia sola fuit tota cum dei voluntate vnita: columba sine felle peccati: dealbata niue candidior: meritorum splendoribus spiritus sancti fecundata muneribus electa: et preelecta ex omnibus genitricis sue id est synagoge: ex qua nata est. Regine autem sunt anime sancte: que ratione benedicunt se et alios reuerunt. Concubine sunt anime reproborum: que cum non habeant deum: in sponsum generant filios illegitimos scilicet malorum operum quibus non debetur hereditas superna: et hi etiam reprobi laudant beatam virginem: ut dicitur in. §. sequenti. Sed filie syon id est angeli magis laudant: quia eam magis speculantur et perfectiones eius. Unde in superlatiuo gradu beatissimam dicunt: et sic beatam me dicunt omnes generationes etiam angelorum. Benedicta ergo tu in mulieribus a generatione. o. angelica.

De generatione §. III. humanali dicit Salamon ecclesiastic. j. Generatio preterit: scilicet hominum per mortem: et generatio aduenit scilicet per natiuitatem aliorum hominum: terra autem in eternum stat que inhabitant: et mathei. j. liber generationis ihu christi: a braham genuit ysaac isac: et c. hec autem est triplex. Generatio praua reproborum. Generatio recta electorum. Generatio inclita doctorum et omnes he beatam dicunt: et benedicunt de ea. Unde apostolus benedicta tu in mulieribus. De prima dicit christus mathei. xv. Generatio praua et adultera signum querit. Et moyses in cantico. Generatio enim peruersa est et infideles filii: deutero. xxxij. Infideles enim filii dei tantum per creationem dicunt beatam virginem et benedicunt: benedicentes de ea. Licet adultera sit talis generatio: a deo vero recedens: ut iudei gentiles: greci et latini saraceni: turci. armeni: indiani: georgiani: nestoreani: heretici: scismatici et mali christiani benedicunt eam. Iosephus maximus historiographus hebreorum benedixit de ea. Multi conuersi ex iudaismo ex miraculis virginis beatam dixerunt dum legunt in synagogis suis mirabilia que scripture et palam et in figura dicunt de ea velint et nolint benedicunt. Et cum in fine conuerterentur ad vespem circuibant ciuitatem ecclesie: ad veritatem fidei recipiendam plene beatam dicent eam omnes ille generationes. Non enim preteribit generatio hec ait isa. lxx. donec omnia fiant. Saraceni et turci benedicunt virginem adorantes eam in templis suis et thurificantes: et nomen eius in tali reuerentia est: quod blasphemantes eam graui pena mulctantur. Fatentur enim christum de ipsa virgine natum: celum viuum ascendisse: non mortuum fuisse: et demum in fine mundi mundum iudicaturum: ut patet in alchorano lege eorum. De latinis gentilibus Virgilius. Jam redijt et virgo redeunt saturnia regna. Jam noua progenies celo emittitur alto. Nate mee vires mea tu potentia solus. Et te si qua manent scelus vestigia nostri. Irrita perpetua soluent formidine terras. Quamuis autem beatus Hieronimus dicat virgilium non hec intendisse dicere de christo: tamen possibile est etiam quod si cut cayphas pphetauit de salute mundi per mortem vnus scilicet christi: non hoc intendens nec intelligens: ita et virgilius de christo et matre eius benedixerit ut sentit beatus Augustinus. Qui dius quoque poeta in li. de vetula ait. O virgo felix virgo: virgo signata per stellas. Quis mihi tantum det viuere ut dignus possim laudem tuam ferre preconia. Nam nisi tu fores: deus non sumeret carnem: ex te hic deus omnipotens. Non tamen creditur ovidium illum librum fecisse sed a

Capitulum Nicesimū quartū.

aliquis fidelis Quidio titulans. ¶ Ex grecis fuerunt communiter Sybille. unde et Lactatius ponit eorum verba de Christo in greco: et postea in latino: he laudant beatam Mariam. ¶ Scismatici et heretici: etsi in multis errant: vel quia diuisi ab unitate ecclesie: vel quia male sentiunt de aliquibus articulis: venerantur: benedicunt et beatam dicunt virginem gloriosam: exceptis illis qui asserunt ipsam habuisse alios filios ex Ioseph: quod blasphemum est et hereticum dicere. ¶ Sed et mali Christiani modo suo benedicunt virginem: nam et homicidae: adulteri: incestuosi: blasphemii: proditores: et omni vitiorum spurcitia infecti: aliqui venerantur et benedicunt beatam Mariam. Jeiunantes in honorem eius sabbatis vel per totum annum diem annunciate: vel vigilias festiuitatum eius in pane et aqua. Et multi videtur magis beatam virginem in veneratione habere quam Christum filium eius: magis ex simplicitate moti: quam scientia. Sed quia honor matris in filium redundat: pacientiam habet huius simplicitatis. ¶ Ecclesie plurime disperse per orbem terrarum ad honorem beate Marie dedicate: plene imaginibus: ostendunt deuotionem et unitatem stipendiatorum et hominum perditorum ad beatam Mariam: cui se commendantes cum votis: gratias innumeras percipiunt beneficiorum ac euasione ex maximis periculis. Generationes ergo reproborum beatam eam dicunt et benedicunt. ¶ Secunda generatio est rectorum et electorum: de qua in psalmo. Generatio rectorum benedicetur. Et in alio hec est generatio querentium dominum: Sapientia. ¶ Quod pulchra est casta generatio cum charitate vel cum claritate: hec generatio comprehendit ecclesiam cum omnibus bonis fidelibus. Hi mirabiliter quantum possunt: etsi non quantum merentur: venerantur beatam Mariam et benedicunt. ¶ Unde ecclesia statuit dici in diuino officio et horas canonicas diuinitatem ad honorem eius sicut ad honorem dei officium illud: et ita sunt in precepto quo ad obligatos: addit quoque ecclesia omnibus sabbatis cum vacant eam in missis vel officio toto honorari solemniter: et cum sequentibus: et sicut honoratur dominus filius in domini cali officio ob suam resurrectionem: ita et ipsa honoretur domina mater in sabbato: quia illa die: scilicet sabbati mortuo filio et fide extincta de eius diuinitate in omnibus discipulis et alijs: sola vera cognitio sue diuinitatis in ea requieuit illa die. Nam sequenti die recuperauerunt plures. Statuit insuper ecclesia singulis diebus pulsari ter campanas ecclesiarum de sero: et iterum de mane. Ad quid nisi ut honoretur beata Maria et laudetur ex salutatione angelica. Generatio hec electorum ecclesie benedicunt et beatissimam dicunt virgi-

nem hanc ex multitudine ecclesiarum dedicata rum sub titulo eius per totum orbem. ¶ Que ciuitas: quod castrum: que villa est: que non habeat ecclesiam et solemniozem in eius nomine fabricatam. Certe nec in nomine saluatoris: nec in honorem aliquorum sanctorum reperiuntur in tanto numero. ¶ Sed et in ipsis ecclesijs vel domibus pauatis non deficit alibi imago beatissime Marie benedicte. Et ubi in ecclesijs in parte inferiori earum quasi in sancta: ponitur imago crucifixi: tanquam candelabrum ad illuminandum et incitandum ad sui imitationem: in parte superiori seu sacratio quasi in sancta sanctorum et in loco propitiatorij: scilicet tabule altaris: communiter ponitur figura beatissime Marie cum filio in vlnis: ut ab ipsa speremus propitiationem a peccatis nostris apud filium suum. ¶ Hoc autem salubriter institutum est ut dum sacerdos diuina sacramenta pertractat Mariam intuens penset qualis fuit cui creditum est solo verbo verbum carnem efficere: Et qualis debet esse sacerdos: qui debet ex verbo suo vel potius Christi a se prolato corpus Christi in sanguinem efficere ex substantia panis et vini: et exemplo sue humilitatis et puritatis discat puram gerere mentem et humilem: ac mediatricem ponat ad pro se interpellandum ad digne et fideliter ministrandum tantum sacramentum. ¶ Fiunt processioness annuatim ad honorem saluatoris in ascensione et die palmarum in ecclesia et similiter bina vice ad honores beate Marie scilicet in die purificationis per correspondentiam ad diem in ramis palmarum. ¶ Nam sicut tunc portantur rami oliue cum palmis in signum victoriae Christi de morte per resurrectionem: ostendentes etiam nos victoriam de vitijs per penitentiam ad vitam gratie resurrexisse. ¶ Ita in die purificationis candelas accensas gestamus in manibus: lumen ardentissime charitatis virginis designantes: et eam vitam in nostris operibus habere protestantes. ¶ Secunda autem vice processio fit in assumptione. b. Marie: quando tota celestis curia cum filio suo domino saluatore obuiam venit ad associandum in celum in thronum suum. Hanc quoque beatam predicant et benedicunt omnes sermocinantes et predicantes Christiculis: exordium pro gratia impetranda a salutatione angelica facientes. ¶ De mum octo sunt solennitates particulariter deo sub tali festo sacrate: scilicet natiuitatis domini circumcisionis: epiphanie: resurrectionis: ascensionis: trinitatis penthecostes: et corporis Christi. ¶ Et tot idem sunt celebritates virgini sanctissime dedicate scilicet festum sanctificationis in utero: quod quidam dicunt conceptionis: festum natiuitatis sue in qua nata est sancta: festum

Titulus Decimusquintus.

annuntiationis: quando deus ex ea factus est homo: unde maximum in quo facta est mater dei et regina celorum et angelorum: magis tamen dies illa denominatur ab ea communiter: ut dicatur dies annuntiationis quam incarnationis: festum visitationis: quando scilicet visitauit concepto deo Elisabeth: et Joannes tunc sanctificatus fuit et propheta institutus: quod festum instituit Urbanus papa: circa annos domini. Mccclxxxv. festum purificationis: quando scilicet quadraginta die natiuitatis filij obtulit eum templo iuxta mandatum legis offerens sacrificium pro eo. Et eum redimens: quod dicitur Maria candalaria. festum assumptionis: quando in celum ascendit. festum natus quando institutum fuit a Liberio papa: ut habetur in hystoria ex quodam miraculo quod contigit Rome. Nam cum quidam ciuis predices non habens prolem: cogitaret quomodo substantiam suam expenderet ad honorem dei genitricis: cui deuotissimus erat: mente pertractans de edificanda ecclesia ad sui honorem beatissima virgo sibi locum designauit: in quo construeret templum sibi per dignum tale: ubi scilicet nix esset densa in illa parte construeret: cum tamen tunc esset de mense Augusti: in quo nulli appareret nix: vel descendit: cum sit intentus calor super terram: scilicet quinta Augusti. Et ex hoc signo papa Liberius construxit ibi templum quod sancta Maria maior nuncupatur. Una ex quattuor principalibus vrbis ecclesijs. Dispensatiue autem hoc disponit diuina sapientia: ut in tali die natus agatur festum beati dominici patris nostri: qui filius singularis adoptiuus fuit ipsius. Nam naturalis dictus est dominus: ipse autem adoptiuus dominicus: cui ob eximiam puritatem habitum dedit album ut niuem: de super tamen nigram: capam designantem humilitatem: nec enim vna sine altera esse valet. Ipsa a filio suo tribus lanceis contra mundum vibrantem propter tria vitia: scilicet auaritiam: superbiam: luxuriam: ad destructionem se parante: indulgentiam impetrauit et dilationem penitentie: offerens se missurum ipsum filium Dominicum cum alio sibi adiuncto Francisco: scilicet qui cum filijs suis mundum ad penitentiam reducerent. Octauum et vltimum festum eius est quod antiquius dicebatur sancte Marie ad martyres quod festum celebrabatur certa die in sancta Maria rotunda. Sed postea a Bonifacio papa aucta est sollemnitas: ut ibi prius fiebat solum Rome ad honorem sancte Marie et omnium martyrum. Postea institutum est ut celebraretur ad honorem omnium sanctorum vbiq; terrarum: prima die nouembris et ita seruatur.

In qua sollemnitate ipsa est precipue omnium

sanctorum honorata.

Tertia generatio. §. III.

est sanctorum doctorum: de qua apostolus ad Corinthios. In Christo vos genui per euangelium. Generare igitur dicuntur doctores et predicator ecclesie et prelati: eos quos sua doctrina trahunt ad bene operandum. Et primo ponemus doctores seu auctores sacre scripture: de hac sub figura Ruth meabite ex qua nata est virgo Maria. Benedicta es tu filia a domino Ruth tertio inquit Booz. In libro quoque Judith. Ipsa quoque interficiens Holofernem se uisum tyrannum et inimicum populi dei: figurauit beatissimam virginem: castissimam pulcherrimam: preemptricem diaboli. Que propter hoc benedicta fuit et collaudata multipliciter. Unde Ozias princeps populi israel dixit ad eam. Benedicta es tu filia a domino deo excelso: pre omnibus mulieribus super terram. Benedixit dominus qui te direxit in absisione capitis principis inimicorum nostrorum: quia nomen tuum ita magnificatum est: ut non recedat laus tua in ore hominum: qui memores fuerunt virtutis tue Judith decimotertio: et immediate supra dicitur: quod vniuersi adorauerunt dominum dicentes ad eam. Benedixit te deus in virtute sua: quia te ad nihilum redegit inimicos nostros. Achior quoque ex gentili factus iudeus: ad eam dixit. Benedicta tu a domino deo tuo quoniam in omni gente que audierit nomen tuum: magnificabitur deus israel super te. Et in capitulo decimoquinto dicitur quod Joachim pontifex summus de Hierusalem venit betuliam: ad videndum eam cum presbyteris suis vniuersis: et benedixerunt eam omnes vna voce dicentes. Tu gloria hierusalem. Tu letitia israel. Tu honorificentia populi nostri: quia fecisti viriliter et confortatum est cor tuum: et ideo eris benedicta in eternum. Omnia hec perfectius sunt impleta in Maria figurata quam Judith figura de se patet. Omnis autem alijs prophetis et figuris: solum nunc tangatur id quod dixit Isaias vndecimo capitulo. Egredietur virga de radice Jesse: et flos de radice eius ascendet: et requiescet super eum spiritus domini: quod exponens ecclesia in officio ait. Virgo dei genitrix virga est flos fluius eius super quem requiescit spiritus almus. Signanter autem dicit florem non virga ascendere: sed de radice eius: ad tollendum errorem eorum qui dixerunt Christum corpus attulisse de celo: unde et celeste: vel secundum manicheos hereticos corpus habuisse fantasticum.

non verum: propterea dicit florem id est Christum ascendisse ortum fuisse de iesse: qui fuit pater Dauid: ad ostendendum quod secundum corpulentam substantiam assumptam processerat a Iesse. non ex aere vel ex materia celesti: sed ex substantia corporis virginis gloriose: que virgo per propagationem carnalem descendit a Iesse. Ascendit iste flos campi terrestris semper proficiendo: non in se: quia super eum requieverat spiritus almus ab initio sue conceptionis: cum plenitudine summa gratie et veritatis: sed ascendit merendo pro nobis: quousque ascendit crucem inclusive: qui postea resurgens refloruit in carne sua: et ascendens in celum factus est flos campi celestis. ¶ Dicitur autem beata Maria virga: quia semper recta fuit: nunquam inclinata ad terram: sed semper erecta ad celum. Hec virga est multipliciter benedicta in figuris sacre pagine. Virga Ioseph cuius fastigium adoravit Jacob moriens. Mariam designat quam debet reuereri quilibet moriens ut ab ea tueatur. Ipsa enim est virga de qua Isaias cecinit. ¶ Pauebit Assur id est diabolus virga percussus suffragii scilicet virginalis: hec est virga Moysi: que versa in serpentem summe prudentie: in mysterio incarnationis filii sui et instructionis apostolorum deuorauit serpentes magorum id est confutauit sapientiam sapientum huius mundi: et prudentiam prudentum reprobauit ac hereses cunctas interemit. ¶ Sinagoga autem significata per Moysen que prius ab ea fugit ut a re horribili: demum in finem resument et reuertentur in virgam cognoscens illud: ps. Virga tua. s. virgo Maria. et baculus tuus. s. crucis filii eius ipsa me solata sit. hac virga plurima miracula gesta sunt: hac virga extensa super mare rubrum huius seculi peccatis rubricatis: submergit egyptios demones: et hebreos id est electos letos eduxit. ¶ Hac virga percussa petra: cor scilicet durum et obstinatum precibus et meritis eius aquas lachrymarum affluenter emittit. ¶ Quod pulchre ostenditur virgam fuisse Aaron que arida in tabernaculo domini posita cum alijs virginis sola inuenta est viruisse: floruisse: fructum fecisse. Descendens enim ipsa: non solum ex tribu regali: sed et sacerdotali: dedicata ab infantia in templo domini cum alijs virginibus ipsa arida id est virgine permanente: non humectata humano semine viruit. ¶ Virtutem generandi a spiritu sancto suscepit: floruit Christum concipiendo: fructum fecit benedictum ventris sui: ipsum parturiendo. Hec ut miraculum precipuum reponitur in secretario diuino. ¶ Hec est virga regis Asueri qui interpretatur beatitudo: qua extensa super illum qui ingrediebatur ad eum saluus erat: et qui non tangebatur ab ea: occidendus eiciebatur. ¶ Accedentes enim ad deum oratione vel in morte tot

sunt demerita nostra: quod nisi interueniant preces virginis: reprobantur ut presumptuose orationes nostre et rei mortis iudicamur nisi ipsa subueniat. Mandauit quoque dominus Iesus pueris prelati et predicatoribus discipulis suis: in via portare virgam: scilicet spem suffragii virginis gloriose. Et breuiter alia omittendo: ut dicitur in libro Sapientie. Benedictum lignum scilicet huius virge per quod fit iustitia. Imitando enim eam iusti efficiuntur: et sicut sequendo virgam lineae: recte scribitur et alia agimus: ita recta opera facimus imitando vestigia eius. Iustitia etiam per eam facta est virga: quia ab iniusto possessore diabolo detenti iuste per filium eius liberati sumus. ¶ Sancti quoque doctores ecclesie stupentes faciri non valent collaudare: benedicere: et predicare hanc virginem gloriosissimam: que virginis gloria permanente: huic mundo lumen eternum effudit Iesum Christum dominum nostrum. Beata es Maria inquit ut puto Gregorius. que dominum portasti creatorem mundi: genuisti eum qui te fecit in eternum permanens virgo. Benedicta et venerabilis es virgo Maria: que inuenta es mater saluatoris. b. Bernardus super illud. In plenitudine sanctorum detentio mea: ait. Merito in plenitudine eius erat detentio sua: cui nec fides defuit patriarcharum nec spiritus prophetarum: nec zelus apostolorum nec constantia martyrum: nec sobrietas confessorum: nec castitas virginum: nec fecunditas coniugatorum: nec puritas angelorum. ¶ Idem de plenitudine eius id est bonorum virginis Marie recipiunt vniuersi eger curationem tristis consolatio: captiuus redemptionem peccatorum veniam: iustus gratiam: angeli letitiam: tota trinitas gloriam: denique dei filius carnis substantiam. b. Hieronymus in sermone de assumptione. Talibus decebat virginem obpignerari muneribus: ut plena esset gratia que celis dedit gloriam terris dei pacem refudit: sine vitio vite ordinem: moribus disciplinam. b. Augustinus. De te o virgo Maria. Quid dicam pauper ingenio cum quicquid dicam minor est laus tua quam mereatur dignitas tua. Si celum appellem altior es. Si matrem gentium dicam excellis. Si formam dei appellem digna existis. Si dominam angelorum vocem per omnia comprobabis.

De triplici fructu benedictae Marie virginis.
Capitulum Vicesimumquintum.

Titulus Decimusquintus.

Benedictus fructus ventris tui. Hec verba appositae sunt ecclesiae in salutatione angelicae quae fuerunt Elisabeth. Quando enim beata Maria conceptio

filio eam visitauit: exclamauit ipsa Elisabeth repleta spiritu sancto: dicēs. Benedicta tu inter mulieres: et benedictus fructus ventris tui. Ideo autem angelus non dixit illud: scilicet benedictus fructus ventris tui: quia nondum fructus ventris fuerat quando salutauit: sed ipsum quasi promissum in hoc dixit. Benedicta tu in mulieribus fructum comprehendat. Ecclesia autem ut iam exhibitum et maxime beate virginis commendatum hoc appositum. Ponitur autem coniunctio copulatiua scilicet et benedictus et cetera: quae continet finem ad angelicam salutationem et adiectionem ad personam filij pertinentem. Et ut notet inter benedictionem filij et matris aliquam distinctionem: ipsa enim benedicta est propter benedictionem fructus. Unde sua benedictio descendit a benedictione filij: et hoc est quod. b. Bernar. ait: non ideo benedictus fructus ventris tui: quia tu benedicta: sed ideo tu benedicta: quia benedictus fructus ventris tui: quoniam ille in benedictionibus te preuenit.

Signanter autem dixit potius fructus ventris quam filius tuus: quia filius est quid commune ad spirituales et carnales generationes: fructus autem plus determinat carnalem et maxime cum hac designatione ventris qui est locus generationis carnalis: propter quod etiam dixit non corporis sed ventris: ut veritas generationis magis exprimeretur. Habuit autem iste fructus ventris beate Mariae. i. dominus Iesus omnes dignitates sue matris vel in se vel in equipollenti excellentissimo congruenti. Habuit bonum conjugale: quia sponsus vniuersalis ecclesiae. Item virgo fuit et pater qui verbo veritatis nos genuit: ex aqua quoque et spiritu sancto ex matre ecclesia omnes fideles regenerauit.

Item sicut ipsa mater dei: ita ipse filius dei: et plus est esse filium dei quam matrem dei. Concedendum insuper ipsa a fructu ventris sui. i. filio in omnibus privilegijs excellit: nec in hoc laus matris diminuitur sed exaltatur: in eo quod non tantum filium genuit sibi equalem: sed in infinitum meliorem: quod etiam ex hac parte quodammodo infinita insinuat matris bonitatem. Omnis enim arbor ex fructu cognoscitur suo: ut etiam dicitur Mathei. vij. In finita ergo bonitas fructus quae est in Iesu quodammodo insinuat infinitam bonitatem arboris producentis Mariae: hec omnia Alber. Sz ad dilatandam materiam dici potest: quod triplex est fructus ventris Mariae benedictus. Est fructus naturalis ventris sui corporalis: benedictus per diuinam unionem.

Est fructus virtualis ventris sui mentalis: benedictus summa perfectione. Est fructus spiritualis ventris sui exemplaris: benedictus propter sanctae imitationem. Hec possunt notari in illa auctoritate Eccli. xliij. Ego quasi vitis fructificauit suauitate odoris: et flores mei fructus honoris et honestatis. Primus fructus ibi notat: fructificauit suauitate odoris. s. Christum: qui est ipsa veritas afficiens intellectum. Secundus ibi: flores mei fructus honoris et honestatis. Tertius vero ibi. Ego quasi vitis etc. ut patebit.

De primo fructu. §. I.

dixit deus promittendo deo. de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. s. ad regnandum in ecclesia militanti et triumphanti. Signanter autem dicit de fructu ventris tui: non lumborum tuorum. In conceptione enim hominis decidit semen a lumbis patris et materia conceptus a ventre matris. Ad quia Christus non ex virili semine sed solus ex purissimo sanguine sanctissime virginis est conceptus ideo dicit de fructu ventris tui. i. de fructu naturali. s. filio ventris. s. solius virginis Mariae: quod tuus dicitur: quia ex te descendit ex progenie tua: hic regnabit in eternum. Benedictus autem est iste fructus ventris virginis omni benedictione quae ex cogitari potest. Ipse ait apostolus: est super omnia et in omnibus benedictus. Est enim deus secundum Anselmum. Deus est quo melius excogitari non potest. Item benedicitur aliquid propter aliquod bonum quod habet. Sed quicquid boni est in creaturis est in deo et perfectius et causa omnium bonorum: quia iuxta illud Jacobi. i. omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est descendens a patre luminis qui omnis benedictio et ratio benedictionis reperitur in eo. Ut enim ait Dam. siue secundum bonitatem siue secundum virtutem: siue secundum sapientiam siue secundum tempus: siue secundum locum deficiat a perfectione non est deus. Confitere ergo deo. i. lauda in bonis: et benedic deum seculorum dicit Thob. xliij. quoniam eo ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. s. bona. ro. xi. Item quicquid boni est in creaturis est in homine: unde dicitur minor mundus: et omnis creatura secundum b. Grego. i. homeliam. Sed quicquid boni est vel esse potest in homine est in ipso Christo Iesu. Maius esse non potest: quam uniri deo in unitate persone: quod in Christo: nam deus et homo unus est Christus: sic anima rationalis et caro unus est homo. i. una persona: ait. b. Athan. Item proprietates seu perfectiones quae sunt in inferioribus sunt in existentiis in superioribus: ut ostendit Dionysius in celestibus hierarchiis. Sed dominus Iesus superior: est omni hierarchia et virgine in superna gloria. Ad phil. ij. ait apostolus.

Donauit illi nomen quod est super omne nomen ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium.

Capitulū Nicesimūquintum.

terrestrium et infernorum. Et ad heb. i. Lum itro ducit primogenitū in orbē terrarū dicit. Adorient eum oēs angeli dei. Itē. iij. Esdre. viij. dicit vitas magna est et fortior pre oibus. Ois terra vitatem iuocat: celū etiā ipsa benedicit: et oia opera mouētur et tremūt eam: et non est cum ea quicquid iūquū et inualefcit: viuit et obtinet in secula seculorum. Benedictus deus vitatis. i. qui est veritas. Ego sū veritas ait Christus Jo. xij. Et veritas de terra orta ē. i. virgine humilima: firmissima et fructuosissima. Benedictus ergo fructus vētris tui Iesus et multo magis quā ipsa virgo benedicta. Unde in oib⁹ duodecim priuilegijs quibus beata Maria excedit omnes creaturas ipse Iesus eam excedit. Nam primum est quod beata Maria nō peccauit. Sed filius eius nec peccauit nec originale contraxit vt ipsa. b. Bernar. O bone Iesu: peccatum nō comēfisti nec contraxisti: est enī tibi pater ab eterno. Sed deus est in quē peccatū cadere nō potest. Est et mater tibi ex tempore. Sed virgo est et corruptelam parē non potuit incorruptio. Secundū priuilegium est quod peccare nō potuit. Sed hoc quod fomes: qui trahitur ex peccato originali: religat⁹ vel extinctus fuit: vt in actum non exiret. Sed Iesus quia sine originali conceptus: ideo nec fomite infectus. Unde ut ait Dama⁹. Impeccabilis erat dominus Iesus. Tertium priuilegium est quod in omni actu liberī arbitrij ipsa semper meruit: non tamen vsum liberī arbitrij: concepta vltimox nata habuit: et si citius ceteris. Sed dñs Iesus ab initio sue conceptionis vsum liberī arbitrij habuit. Vñ dicit. b. Hierē. femina circundabit virū. i. in vtero habebit hominē pfectū omni sensu et vfu liberī arbitrij: et ex tunc cepit mereri in quolibet actu interiori: non pro se qui non egebat: sed p nobis. Quartum priuilegium est puritas in summo. Sed receptiuā habuit: Iesus autē datiuā. Unde ipsa pura in summo ad modum aeris a sole depurati. Ipse autem ad modum solis depurantiā. Lādor ē enī lucis eterne: speculū sine macula et imago bonitatis: sap. vij. Quintū priuilegium est: quia ipsa est virgo virginum: ipse autem filius virginis. Unde canit ecclesia. Sancta Maria virgo virginū mat et filia regis regum omnium. i. Iesu. Sed plus est esse filium virginis quā virginē matrē per imitationē virginū. Sextū ē: quod ipsa est mater et virgo per generationē. Ipse vero fuit et est virgo pater per creatorē. Nobilior autē est creatio quā generatio et actus creatoris: quā actus creature. Isa. vij. Ecce vgo concipiet et pariet filium et vocabit nomen eius emanuel: quod interpretatur nobiscū deus: vt dixit angelus. In principio autem creauit deus celū et terrā. Unde et pater omnium dicitur. Septimū priuilegium est: quia ipsa est mater omnium. Sed ipse est pater omnium etiā p gubernationē et curā

Sap. Ipse est cura de omnibus. Est autem pater hic cure: plus autem est esse patrem quā matrē: ipsa autē genuit facta: ipse verbo: plus autē est et prime generationi similis generare verbo quā facto. Octauū priuilegium est: quoniam ipsa nullius habuit ignorantia: eoz. s. que decuit scire: Iesus autē omnium habuit scientiam. In ipso enim sunt secundū apostolum omnes thesauri sapie et scie dei. Nonū priuilegium est quod est porta celi. Ipse autē est hostium vt dicitur Jo. x. in quo est porta. Decimū quod habuit cōmunicationē passionis Christi p cō passionē suam. Sed ipse sustinuit ipsam passiōē Isa. liij. vere dolores nostros ipse tulit: et ps. Dolores inferni circūdederunt me. Undecimū: quod ipsa est super omnes choros exaltata. Ipse autē habet nomen quod est super omne nomē. s. vt vocetur et sit deus exaltatus super omnia. Duodecimū quod ipsa est regina misericordiē. Ipse autē pater misericordiarum. ij. Loz. Benedictus deus pater misericordiarū et deus totius consolationis: patz ergo quia benedictus fructus ventris Marie Iesus magis quā ipsa.

Notandū quod nō di. §. II

citur determinate cuius respectu fruct⁹ iste Marie sit benedictus. Et ratio est: quia simpliciter et absolute est benedictus omni modo et in omnibus vt declarabitur: et ideo per nihil specificum coartari potuit. Benedictio quoque Marie non restringitur ad mulieres tantum: quia dicitur benedicta in mulieribus: sed causa et origo omnis benedictionis demonstratur. Possumus ergo loqui secundū Albertum de ista benedictione: fructus Marie id est Iesu secundum triplicē viam. Primo quantum ad significationem. Secūdo quantum ad suppositionem. Tertio quantum ad substantiam et omnem sui partem. Quantum ad primum scilicet significationem. Sciendum quod ista benedictio habet tria significata: quorum omnium ratio saluatur in ista beatitudine qua dicitur. Benedictus fructus ventris tui. Nam vt dictum est supra: prima ē benedictio maledicti euacuatio: secunda est benedictio omnis boni possessio: tertia est benedictio congratulantium laudatio: et quelibet harum est triplex. Est enim triplex maledicti euacuatio. Incidit enim per peccatū triplex maledicti: primum est fomitis punctio. i. inclinatio habitualis ad malū et delectabilia carni: que in actum progreditur cum quis incipit habere vsum liberī arbitrij: de quo apłus ad Ro.

Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mētis mee id ē dictamini rōis: et captiuū me ducentē in legem peccati. s. saltem quo ad motus vitioz qui sunt venialia. Sed benedictus fructus vētris tui. s. Iesus: quia exclusus omnino ab

Benedictus fru

ctus ventris tui. Hec verba appo-
fuit ecclesia in salutatione angeli
ea que fuerunt Elisabeth. Quan-
do enim beata Maria concepto
filio eam visitauit: exclamauit ipsa Elisabeth re-
pleta spiritu sancto: dicens. Benedicta tu inter mu-
lires: et benedictus fructus ventris tui. Ideo autem
angelus non dixit illud: scilicet benedictus fructus
ventris tui: quia nondum fructus ventris fuerat
quando salutauit: sed ipsum quasi promissum in
hoc dixit. Benedicta tu in mulieribus fructum
comprehendat. Ecclesia autem ut iam exhibitum
et maxime beate virginis commendatum hoc
apposuit. Ponitur autem coniunctio copulatiua
scilicet et benedictus et cetera: que continet finem
ad angelicam salutationem et adiectionem ad per-
sonam filij pertinentem. Et ut notet inter benedi-
ctionem filij et matris aliquam distinctionem: ip-
sa enim benedicta est propter benedictionem fru-
ctus. Unde sua benedictio descendit a benedictio-
ne filij: et hoc est quod. b. Bernar. ait: non ideo be-
nedictus fructus ventris tui: quia tu benedicta: sed
ideo tu benedicta: quia benedictus fructus ventris
tui: quoniam ille in benedictionibus te preuenit.
Signanter autem dixit potius fructus ventris
quam filius tuus: quia filius est quid commune ad spiri-
tualem et carnalem generationem: fructus autem
plus determinat carnalem et maxime cum hac de-
terminatione ventris qui est locus generationis car-
nalis: propter quod etiam dixit non corporis sed
ventris: ut veritas generationis magis exprimere-
tur. Habet autem iste fructus ventris beate Ma-
rie. i. dominus. Iesus omnes dignitates sue matris
vel in se vel in equipollenti excellentissimo congru-
enti. Habet bonum coniugale: quia sponsus vni-
uersalis ecclesie. Item virgo fuit et pater qui verbo
veritatis nos genuit: ex aqua quoque et spiritu san-
cto ex matre ecclesia omnes fideles regenerauit.
Item sicut ipsa mater dei: ita ipse filius dei: et plus
est esse filium dei quam matrem dei. Concedendum
insuper ipsa a fructu ventris sui. i. filio in omnibus
privilegiis excellit: nec in hoc laus matris dimini-
tur sed exaltatur: in eo quod non tantum filium genu-
it sibi equalem: sed in infinitum meliorem: quod
etiam ex hac parte quodammodo infinita insinuat
matris bonitatem. Omnis enim arbor ex fructu
cognoscitur suo: ut etiam dicitur Mathei. vij. In
finita ergo bonitas fructus que est in Iesu quodam-
modo insinuat infinitam bonitatem arboris produ-
centis Marie: hec omnia Alber. Sed ad dilata-
dam materiam dici potest: quod triplex est fructus ventris
Marie benedictus. Est fructus naturalis ventris
sui corporalis: benedictus per diuinam unionem.

Est fructus virtualis ventris sui mentalis: benedi-
ctus summa per perfectionem. Est fructus spiritualis
ventris sui exemplaris: benedictus propter sanctam
imitationem. Hec possunt notari in illa auctoritate
Eccli. xliij. Ego quasi vitis fructificaui suauitate
odoris: et flores mei fructus honoris et honestatis
Primus fructus ibi notatur: fructificaui suauitate
odoris. s. Christum: qui est ipsa veritas afficiens in-
tellectum. Secundus ibi: flores mei fructus ho-
noris et honestatis. Tertius vero ibi. Ego quasi vi-
tis etc. ut patebit.

De primo fructu §. I.

dixit deus promittendo deo. de fructu ventris tui
ponam super sedem tuam. s. ad regnandum in ec-
clesia militanti et triumphanti. Signanter autem
dicit de fructu ventris tui: non lumborum tuorum
In conceptione enim hominis decidit semen a li-
bis patris et materia conceptus a ventre matris.
Ned quia Christus non ex virili semine sed solum ex
purissimo sanguine sanctissime virginis est conceptus
ideo dicit de fructu ventris tui. i. de fructu natura-
li. s. filio ventris. s. solius virginis Marie: quod tuus
dicitur: quia ex te descendet ex progenie tua: hic
regnabit in eternum. Benedictus autem est iste fru-
ctus ventris virginis omni benedictione que ex
cogitari potest. Ipse ait apostolus: est super omnia et
in omnibus benedictus. Est enim deus secundum
Anselmum. Deus est quo melius excogitari non po-
test. Item benedicitur aliquid propter aliquod bonum
quod habet. Sed quicquid boni est in creaturis est in
deo et perfectius et causa omnium bonorum: quia iuxta il-
lud Jacobi. j. omne datum optimum et omne donum perfe-
ctum de sursum est descendens a patre luminis et omnis
benedictio et ratio benedictionis reperitur in eo.
Ut enim ait Dam. siue secundum bonitatem siue
secundum virtutem: siue secundum sapientiam siue secundum
tempus: siue secundum locum deficiat a perfectione non
est deus. Confitere ergo deo. i. lauda in bonis: et
benedic deum seculorum dicit Thob. xij. quoniam
eo ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. s. bona. ro.
xi. Item quicquid boni est in creaturis est in homine:
unde dicitur minor mundus: et omnis creatura secundum
b. Grego. i. homelia. Sed quicquid boni est vel esse
potest in homine est in ipso Christo Iesu. Maior
esse non potest: quam uniri deo in unitate persone: quod
in Christo: nam deus et homo vnus est Christus: sic
anima rationalis et caro vnus est homo. i. vna per-
sona: ait. b. Athan. Item proprietates seu perfectiones
que sunt in inferioribus sunt in existentiis in superio-
ribus: ut ostendit Dionysius in celestibus hierarchi-
is. Sed dominus Iesus superior est omni hierarchia et
virgine in superna gloria. Ad phil. ij. ait apostolus.
Donauit illi nomen quod est super omne nomen
ut in nomine Iesu omne genu flectatur celestium

Capitulū Vicesimūquintum.

terrestrium et inferorum: Et ad heb. i. Cum intro ducit primogenitū in orbē terrarū dicit. Adorant eum oēs angeli dei. Itē. iij. Eldre. viij. dicit vītas magna est et fortior pre oībus. Oīs terra vītatē iuocat: celū etiā ipsa benedicit: et oīa opera mouētur et tremūt eam: et non est cum ea. quicquid iūquū et inualefcit: viuūt et obtinet in secula seculorum. Benedictus deus vītatē. i. qui est veritas. Ego sū veritas ait Christus Jo. xij. Et veritas de terra orta ē. i. virgine humilīma: firmīssima et fructuosissima. Benedictus ergo fructus vītatē tui Iesus et multo magis quā ipsa virgo benedicta. Unde in oīb' duodecim priuilegijs quibus beata Maria excedit omnes creaturas ipse Iesus eam excedit. Nam primum est quod beata Maria nūquā peccauit. Sed filius eius nec peccauit nec originale contraxit vt ipsa. b. Bernar. O bone Iesu: peccatum nō cōmēstisti nec contraxisti: est enī tibi pater ab eterno. Sed deus est in quē peccatū cadere nō potest. Est et mater tibi ex tempore. Sed virgo est et corruptelam parē non potuit incorruptio. Secundū priuilegium est quod peccare nō potuit. Sed hoc quod fomes: qui trahitur ex peccato originali: religat' vel extinctus fuit: vt in actum non exiret. Sed Iesus quia sine originali conceptus: ideo nec fomite infectus. Unde ut ait Dama'. Impeccabilis erat dominus Iesus. Tertium priuilegium est quod in omni actu liberī arbitrij ipsa semper meruit: non tamen vsum liberī arbitrij: concepta vlt' mox nata habuit: etsi citius ceteris. S3 dñs Iesus ab initio sue conceptionis vsum liberī arbitrij habuit. Un' dicit. b. Hierē. femina circundabit virū. i. in vtero habebit hominē pfectū omni sensu et vfu liberī arbitrij: et ex tunc cepit mereri in quolibet actu interiori: non pro se qui non egebat: sed p nobis. Quartum priuilegium est puritas in summo. S3 receptiua habuit: Iesus aut' datiuā. Unde ipsa pura in summo ad modum aeris a sole depurati. Ipse autem ad modum solis depurantis. Cādor ē enī lucis eterne: speculū sine macula et imago bonitatis: sap. vij. Quintū priuilegium est: quia ipsa est virgo virginum: ipse autem filius virginis. Unde canit ecclesia. Sancta Maria virgo virginū mat' et filia regis regum omnium. i. Iesu. Sed plus est esse filiū virginis quā virginē matrē per imitationē virginū. Sextū ē: quod ipsa est mater et virgo per generationē. Ipse vero fuit et est virgo pater per creatorē. Nobilio' autē est creatio quā generatio et actus creatoris: quā actus creature. Isa. vij. Ecce vgo concipiet et pariet filiū et vocabit nomen eius emanuel: quod interpretatur nobiscū deus: vt dixit angelus. In principio autem creauit deus celū et terrā. Unde et pater omnium dicitur. Septimū priuilegium est: quia ipsa est mater omnium. Sed ipse est pater omnium etiā p gubernationē et curam

Sap. Ipse est cura de omnibus. Est autem pater hic cure: plus autem est esse patrem quā matrē: ipsa aut' genuit facto: ipse verbo: plus aut' est et prime generationi similis generare verbo quā facto. Octauū priuilegium est: quoniam ipsa nullius habuit ignorantia: eoz. s. que decuit scire: Iesus autē omniū habuit scientiam. In ipso enim sunt secundū apostolum omnes thesauri sapie et scie dei. Nō nū priuilegium est quod est porta celi. Ipse autē est hostium vt dicitur Jo. x. in quo est porta. Decimū quod habuit cōmunicationē passionis Christi p cō passionē suam. Sed ipse sustinuit ipsam passionē. Isa. liij. vere dolores nostros ipse tulit: et ps. Dolores inferni circūdederunt me. Undecimū: quod ipsa est super omnes choros exaltata. Ipse autē habet nomen quod est super omne nomē. s. vt vocetur et sit deus exaltatus super omnia. Duodecimū quod ipsa est regina misericordie. Ipse autē pater misericordiarum. ij. Cor. Benedictus deus pater misericordiarū et deus totius consolationis: pat' ergo quia benedictus fructus ventris Marie Iesus magis quā ipsa.

Notandū quod nō di. §. II

citur determinate cuius respectu fruct' iste Marie sit benedictus. Et ratio est: quia simpliciter et absolute est benedictus omni modo et in omnibus vt declarabitur: et ideo per nihil specificum coartari potuit. Benedictio quoque Marie non restringitur ad mulieres tantum: quia dicitur benedicta in mulieribus: sed causa et origo omnis benedictionis demonstratur. Possumus ergo loqui secundum Albertum de ista benedictione: fructus Marie id est Iesu secundum triplicē viam. Primo quantum ad significationem. Secūdo quantum ad suppositionem. Tertio quantum ad substantiam et omnem sui partem. Quantum ad primum scilicet significationem. Sciendum quod ista benedictio habet tria significata: quorum omnium ratio saluatur in ista beatitudine qua dicitur. Benedictus fructus ventris tui. Nam vt dictum est supra: prima ē benedictio maledicti euacuatio: secunda est benedictio omnis boni possessio: tertia est benedictio congratulantium laudatio: et quelibet harum est triplex. Est enim triplex maledicti euacuatio. Incidit enim per peccatū triplex maledictus: primum est fomitis punitio. i. inclinatio habitualis ad malū et delectabilia carni: que in actum progreditur cum quis incipit habere vsum liberī arbitrij: de quo ap' ad Ro. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mētis mee id ē dictamini rōis: et captiuū me ducentē in legem peccati. s. saltem quo ad motus vitioz qui sunt venialia. Sed benedictus fructus vītatē tui. s. Iesus: quia exclusus omnino ab

Titulus Decimus quintus.

omni fomite et mali inclinatione. *i. Pe. ij.* Peccatum non fecit nec inuentus est dolus in ore eius. quinimmo agnus fuit qui abstulit peccata mundi. Et ut dicit beatus Augustinus de consecra. di. *liij.* Nemo tollit peccata mundi nisi Christus qui est agnus dei tollens peccata mundi. Secundum maledictum inductum per peccatum est labor in ueniende veritatis. *¶* Unde Sapient. ix. dicitur. Difficile extirpamus que in terra sunt: et que in prospectu sunt cum labore inuenimus: que autem in celis sunt quis inuestigabit? Unde omnes philosophi in multis errauerunt circa naturalia. Sed et circa moralia et salutem propriam: ut dicitur *Eccl. ix.* Nemo scit utrum odio vel amore scilicet dei sit dignus: et hoc quia ignorat si opera sua essi videantur bona: sint vere bona et meritoria: fructus autem ventris beate Marie fuit benedictus quia nullam ignorantiam habuit: sed omnem scientiam. *¶* Omnia enim que fuerunt: sunt: vel erunt in actu omnia sciuit anima Christi ad *Hebr. iij.* omnia sunt nuda et aperta oculis eius. *¶* Tertium maledictum est necessitas incinerationis: *Sen. iij.* Puluis es et in puluere reuerteris: propterea ad humiliandum hominem dicitur *Eccl.* Quid superbis terra et cinis. Sed fructus Marie ab hoc exclusus est: secundum illud quod ait: *ps. in persona eius.* Non derelinques animam meam in inferno: quo descendit mortuus: nec dabis sanctus tuum videre corruptionem scilicet corporis. *¶* Secunda significatio benedictionis et omnis boni possessio: secundum illud dictum Abrahæ. Benedicam tibi et magnificabo nomen tuum quo ad temporalia et naturalia: *crisostomus* benedictus quo ad spiritualia et gratuita: et in te benedicentur omnes gentes quo ad diuinalia: quia per Christum fructus Marie que descendit ex Abraham deus et hominem recipiunt homines benedictionem glorie. *¶* Fructus autem hic Marie benedictus est omnis boni possessione tripliciter. *¶* Primo quia habuit Christus bonitatem humane nature in summo. Unde Damascenus dicit: quod assumpsit dei filius primitias humane masse id est humanitatem in ea puritate que fuit in adam in statu innocentie: et propterea dicitur *Isa. c. vij.* quod emanuel partus ex virgine butyrum et mel comedit: ut sciat reprobare malum id est non sumere malum peccati et eligere bonum gratie. Dicitur autem comedis id est sibi vnisse sicut quod comeditur: incorporatur et vnitur comedenti butyrum: qui est pinguedo lactis id est innocentiam: et mel dulce id est sapientiam. *¶* Secundum bonum quod in se habuit Christus est bonum diuine nature in summo: quia fuit verus deus. *¶* Tercio apostolus: in quo scilicet Christo inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter: et actuum. *x.* Pertransiuit Iesus benefacien-

do et sanando omnes oppressos a diabolo: quoniam am deus erat in illo: nec enim potest expellere diabolum ab homine peccatore: nisi deus remittendo peccata. Creature et sancti habent bonitatem accidentaliter: sed Iesus quia deus verus habebat bonitatem essentialiter: quo modo nemo bonus nisi solus deus scilicet essentialiter ait ipse *Lu.*

Tertium bonum huius benedictionis est bonitas vniionis nature diuine cum humana. Leo papa in sermone. *¶* Salua igitur vtriusque proprietate nature et in vnam coeunte personam: suscipis a maiestate humilitas: a virtute infirmitas: ab eternitate mortalitas: ut per nostris remedijs congruebat: mori posset ex vno: et resurgere haberet ex altero: et propter istud bonum vniionis dixit zacharias laudans deum. Benedictus dominus israel. quia visitauit scilicet per hanc vniionem: et inde fecit redemptionem plebis sue. *¶* Tertia significatio benedictionis est congratulantium laudatio: de qua Raphael ad Thobiam et filium ait. Benedicite deum celi: et coram omnibus viuentibus confitemini illi: quia fecit nobiscum misericordiam suam: et hec est triplex scilicet angelorum: hominum: et rerum corporalium. *¶* Angeli laudant et benedicunt fructum ventris beate Marie quia per ipsum restauratus est numerus diminutus eorum: unde ecclesia canit: per quem scilicet Christum maiestatem laudant angeli: adorant dominationes: tremunt potestates: celi celorumque virtutes ac beata Seraphi: benedicite ergo dominum omnes angeli eius. Permaxime homines benedicere et laudare debent Jesum: quia factus est eorum frater: eorum ductor: eorum redemptor. *¶* Neque enim. ut ait Petrus apostolus in *Act. apostolorum*: est aliud nomen datum sub celo in quo oporteat nos saluos fieri: quam scilicet per iesum christum: et ideo qui preibant et qui sequebantur clamabant filio dicentes *Osanna*: id est obsecro salua nos benedictus qui venit in nomine domini *osanna* in excelsis. *¶* Mathei vigesimo primo. Qui preibant significat patres veteris testamenti: qui sequuntur patres noui: et omnes debent benedicere congratulando de saluatione facta per christum. *¶* Tercio et alia corporalia habent congratulari et laudare modo suo de fructu ventris Marie: quia aliquo modo vnita sunt cum suo creatore in quantum deus factus est homo: qui participat cum omnibus corporibus in quantum et ipse corpus habet: et ipse omnia deum renouabit et meliorabit: et ideo Benedicite omnia opera domini domino: laudate et superexaltate eum et cetera. Benedicite celi domino: benedicite aque omnes: que super celos sunt et cetera. *¶* Benedictus ergo fructus ventris tui secundum triplicem significationem benedictionis.

Capitulum Vicesimum quintum.

Quantum ad sup. §. III.

positionem in quantum scilicet pro Christi: hoc quod dicitur **Benedictus** fructus ventris tui: habet tria: et pro omnibus illis redditur locutio vera. **Est enim benedictus fructus iste triplici benedictione scilicet benedictione nature: benedictione gratie et benedictione glorie: et quodlibet istorum est triplex.** **Benedictio nature** in eo fuit triplex: habuit enim corpus benedictum animam benedictam et deitatem benedictam. **Corpus eius fuit benedictum:** quo ad materiam: quia non ex materia corrupta: sed ex purissimis sanguinibus virginis fuit conceptum. **Sapientia octauo.** **Ad corpus incoquinatum accessi.** fuit benedictum in armonia: quia optime proportionatum cum omnimoda proportionem humanam: adeo quod non incurrisset aliquam infirmitatem si diu vixisset: et morte violenta scilicet crucis non fuisset occisus: sed senio defecisset: Ex quo cum non esset debitor mortis: quia non per carnalem propagationem ex viro conceptus voluntarie tamen suscepit mortale corpus. **Benedictum fuit illud corpus in forma et pulchritudine:** ps. **Speciosus forma pre filiis hominum** propterea benedixit te deus in eternum: habuit enim congruentem quantitatem. **Nazarethi in conceptione:** quia subito fuit perfectissimum organizatum corpus illud et distinctum ab omnibus suis lineamentis: peruiissimum fuit super omnes conceptos in utero: tamen spatio quadraginta dierum vel quadraginta sex: ut dicunt phisici: quibus corpus conceptum paulatim completur et organizatur in membris suis: peruenit ad debitam et communem quantitatem.

Similiter in figura et colore fuit speciosissimum ut ostenditur ex quadam epistola quam scripsit quidam gentilis Liberio tunc imperanti in partibus iudee moram trahens pro parte Romanorum: hic in ea declarat effigiem eius et formam prout oculis suis viderat. **Animam quoque habuit benedictam iuxta illud:** Sap. **formosus sum animam bonam:** fuit utique benedicta anima illa a deo tunc creata quia infusa corpori sine peccato: sine fomite: sine ignorantia fuit.

Fuit benedicta: quia intelligentiam habuit acutissimam: omnia tunc intelligens memoriam tenacissimam: voluntatem ad omne bonum sine difficultate promptissimam: species omnium rerum fuerunt in mente eius indite seu concretae: sicut dicitur de adam. **Fuit ergo benedicta anima illa omnium naturarum naturali cognitione: virtutum politicarum perfectione: suprema naturali dei dilectione: ut merito dici possit de eo illud: praeuenisti eum in benedictionibus dulce**

dinis: quia ante natiuitatem ista habuit anima eius. **Habuit et benedictam deitatem in se.** unde ps. **Benedictus dominus deus meus: qui do. et cetera:** Deus meus dicitur quia per deitatem unitam nature nostre: factus est noster. **Homo autem factus et conuersatus in terra: docuit exemplo suo nos purgare manibus nostris id est operibus contra inimicos spirituales mundi fallentis quem contempsit: carnis infitientis: quam ieiunijs et abstinentia afflixit: diaboli suadentis: quem documentis scripture superauit in deserto.** **Benedicta ergo sit sancta trinitas atque indiuisa vnitas.** **Trinitas ista sancta est:** que in Iesu habetur. **Nam sancta caro.** **Sancta anima.** **Sancta deitas: et indiuisa vnitas scilicet in persona:** quia vna persona deus et homo: non due persone: nec duo supposita: sed vnum confitebimur ergo ei: quia fecit nobiscum misericordiam suam. **Benedictio secunda scilicet gratie fuit in fructu ventris Marie: et hec triplex:** nam habuit cum patre gratiam incarnatam: cum matre gratiam creatam: preter utrumque gratiam coniunctam: habuit enim a patre gratiam increatam scilicet quod sit deus: unde ipse ait Joannis septimo. **Mea doctrina non est mea: sed eius qui misit me patris: quasi dicat secundum beatum Augustinum super Joannem.** **Ego qui dicor: sapientia et verbum: non habeo esse a me ipso: sed a patre qui hanc gratiam dedit mihi ut sum deus habet etiam ab eo quod sit filius dei.** ps. **Dominus dixit ad me filius meus es tu:** **Leo papa.** **Verbum enim dei: deus filius dei: ut liberaret hominem ab eterna morte factus est homo: et tanto federe utrumque naturam seruauit: ut nec inferiorem consumeret glorificatio nec superiorem diminueret assumptio.** **Habet deum a patre quod sit spirator spiritus sancti.** **Mittam inquit ipse vobis a patre spiritum veritatis Joannis decimo sexto id est mittam spiritum sanctum a me procedentem.** **Sed quod a me procedat et vobis mittam: hoc habeo a patre.** Unde et cum instituit sacramentum: in quo se totum dimisit nobis eleuatis oculis in celum ad patrem benedixit: quasi totum quod est recognoscens a patre habere. **Cum matre triplicem gratiam habuit creatam: videlicet: quia omnem gratiam et gratis datam et gratum facientem et singulariter priuilegiatam habuit: ut sicut ipsa dicitur gratia plena: ita et fructus ventris eius: verbum: scilicet caro factus plenus gratie dicatur: excellentius tamen in ipso ut supra dictum est. Secundo quia omnem gratiam dedit: sicut enim de plenitudine eius scilicet virginis recipiunt vniuersi: ut ait .b. Bernar. Sic de plenitudine Christi nos omnes accepimus gratiam ut ait Jo. c. j. plenus enim per Christum: Tertio dedit**

Titulus Decimusquintus.

ultra id quod habuit. **D**at enim remissionem peccatorum quam remissionem in se non habuit: nec filius nec mater: quia nullum peccatum filius habuit: mater nullum actuale: dat tamen aliter filius aliter mater: filius efficienter ut deus: merito ut homo. Mater suffragio orationis sue impetrando remissionem peccatoribus penitentibus. **C**ongrue ergo Elisabeth ait. Benedicta tu in mulieribus et ita benedictus fructus ventris tui Jesus: qui tecum gratiam habet. **E**x coniunctione preter utrumque: scilicet deitatis cum humanitatis coniunctione habuit triplicem gratiam: una quod fuit filius plurimum: nam mater eius habuit patrem et matrem scilicet Joachimum et Annam. **S**ed non deum habuit patrem sed hominem ut dictum est Joachimum. **P**ater vero Christi non habuit patrem nec matrem: nec deum nec hominem. **I**pse vero habuit patrem et matrem et deum patrem et hominem. **S**ecundo ex ipsa coniunctione dei cum homine habet: quod sit redemptor: filius hominis non venit ministrari sed ministrare: et dare animam id est vitam redemptionem pro multis: **M**athei. xx. et quomodo declaratus princeps apostolorum Petrus in prima canonica dicens: non enim corruptilibus auro et argento redempti estis de vana vestra conversatio ne: sed precioso sanguine agni immaculati. **Q**uod premium sanguinis fuit infiniti valoris ad nos redimendum: propter diuinitatem ei unitam: et in quantum redemptor est sponsus animarum secundo Corinthiorum undecimo. **R**espondi enim vos uni viro virginem castam integritate scilicet fidei et dilectionis exhibere Christo. **E**st et sacerdos fidelium siue pontifex: ad hebreos. ix. Christus assistens pontifex futurorum bonorum et cetera. **I**n troiuit semel in sancta eterna redemptione inuenta. **J**udex quoque viuorum et mortuorum. **J**oannis v. **P**ater non iudicat quemque sed omne iudicium dedit filio in quantum ipse solus in humanitate quam sumpsit cunctis apparebit. **T**ertio ex huiusmodi coniunctione habet quod sit beatitudo omnium. **J**oannis. x. **I**ngredietur scilicet quilibet beatus et egredietur et pascua inueniet. **I**ngredietur ad deitatem Christi contemplandam. **E**gredietur ad humanitatem speculandam et utroque fructificationis refectione beate inueniet: et ideo benedic anima mea dominum et cetera. **Q**ui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis et sanat omnes infirmitates tuas: deus homo per sacramenta ab eo instituta. **Q**ui redimet de interitu vitam tuam in quantum redemptor: et coronat te in quantum beatificat. **B**enedictio quoque glorie qua benedictus est fructus ventris Marie est triplex. **H**abuit enim gloriam comprehensoris: gloriam redemptoris: et gloriam creatoris. **G**loriam habuit

comprehensoris: dum fuit viator: quod nulla creatura habuit: nam in mundo quilibet sanctus est solum viator: in alio tantum comprehensor. **C**hristus autem simul in mundo viator: in quantum mortalis et merebatur. **C**omprehensor quia clare intuebatur anima eius diuinitatem cui erat unita ut nunc: et summam auream habuit super omnes aureolas et premia accidentalia omnia in summo: ut aperte intelligatur de illo. **D**ilectus deo et hominibus: cuius memoria in benedictione est. **S**imilem illum fecit in gloria sanctorum. **E**cclésiasticus. xlv. scilicet dum hic etiam vixit. **H**abuit et gloriam redemptoris in quantum ipse est hominum liberator: demonum superator et nature humane exaltator. **E**t ideo: **P**salmus. Per singulos dies benedicam tibi et laudabo nomen tuum et cetera.

Tertia que est gloria creatoris ostenditur in misericordia in sanctis: in iusticia in damnatis. **I**n magnificentia in celis et elementis. **U**nde te celorum militia laudat: adorat: predicat: triplex mundi machina benedicit per secula. **E**t ideo benedictus fructus ventris tui.

Tertio potest cō. §. III.

Siderari ista benedictio fructus ventris beate Marie: quantum ad substantiam et partes eius integrantes et hoc tripliciter. **P**rimo quantum ad principium et causam. **S**ecundo quantum ad essentiam. **T**ertio quantum ad efficientiam. **S**i ergo consideretur iste fructus in quantum est benedictus tripliciter: secundum triplicem sui originem habet originem iste fructus benedictam trinitatem: que operata est hoc mysterium incarnationis. **U**nde benedicta sit sancta trinitas: creatrix et gubernatrix omnium: habet originem fructus iste quantum ad suam deitatem per generationem benedictum patrem. **I**. corin. **B**enedictus deus et pater domini nostri ihu christi pater misericordiarum. **H**abet originem quantum ad assumptam humanitatem benedictam matrem per natiuitatem in utero et ex utero: unde elisabeth aptissime ait ei visitanti ipsam. **B**enedicta tu inter mulieres: et benedictus fructus ventris tui. **E**t unde hoc mihi ut veniat mater domini mei ad me: **L**uc. i. **Q**uam ad essentiam benedictus est fructus ventris marie tripliciter. **B**enedictus fructus ventris tui ait beatus. **B**ernardus benedictus in odore: benedictus in sapore: benedictus in specie vel decore. **O**dore suo implet cognoscitiam. **U**nde in cant. **I**n odore vnguentorum tuorum currimus: id est gratiarum: nam in odore eius reuiuiscit mortui. **Q**uē series isaac ait: i figurā et filio suo iacob: de quo descendit. **E**cce

Capitulū Vicesimūsextum.

odor: filiū mei sicut odor agni pleni: scilicet gratia
rum et bonorum cui benedixit deus Gen. xxvij.
In sapore quoque benedictus fructus hic reficiens
affectuam: vt summum et dulcissimum bonum:
Lani. fructus eius dulcis gusturi meo ait anima
deuota hoc degustans: ps. Gustate et videte quo
niam suauis est dominus: beatus vir qui sperat i
eo: et multo magis qui in patria gustat. Adde ad
saporem valorem. Valet enim contra omne ma
lum in medicamentum: in cibum habentem om
ne delectamentum: in precium comparans omne
bonum. Benedictus est iste fructus in specie vel o
core: ps. Speciosus forma pre filiis hominum:
propterea benedixit te deus in eternum. Petrus
in quem desiderant angeli prospicere. Quantum
ad efficientiam est benedictus fructus ven
tris Marie actiuam et passiuam. Actiuam qui
dem quia benedixit nos benedictione tempora
li: benedictione spirituali gratie et benedictione
supernali glorie. Unde ps. ter dicit. Benedicat
nos deus noster: et benedicat nos deus: et signan
ter dicit deus noster: vt notet istum fructum ven
tris Marie: quia per hoc est factus noster deus
singulari modo: quia ex ea carnem nostram as
sumpsit. Quantum ad benedictionem passiuam
id est quia facit nos benedicere: vt sic per eum re
cipiamus virtutem eum benedicendi: id est lauda
di. Tripliciter hoc accidit. Facit enim nos bene
dicere corde iuxta illud. Benedic anima mea do
minum: et omnia interiora mea nomini sancto ei.
Ore secundum illud. Benedicam dominum in
omni tempore: semper laus eius in ore meo: et Pe
trus in canonica: nulli malum pro malo redden
tes: aut maledictum pro maledicto: sed contra
benedicentes. Opere: ps. Ecce nunc benedicite
dominum omnes serui domini: scilicet bene ope
rando: et sic concludendo primum fructum: scili
cet naturalem. Ventrīs materialis Marie vtiq;
benedictus omni modo fuit. Et virgo vt vitis fru
ctificauit suauitatem odoris: scilicet dominum
Jesum: qui ait ipse Sapien. ecclesiastici vicesimo
quarto. Sicut cinamomum et balsamum o
dorem oedi: et quasi mirra electa oedi suauita
tem odoris.

De duodecim fructibus spiritus qui fuerunt
in Maria. Capitulū vicesimūsextum.

Benedictus fructus
ventris tui. Est alius fructus virtualis
Marie: de quo dominus: posui vos
scilicet in mundo vt eatis et fructum afferatis.

scilicet bonorum operum. Omnis enim arbor
que non facit fructum bonum: excidetur: scilicet
per mortem et in ignem mittetur: scilicet eterna.
Mathei septimo. Fructus iste bonus ex ventre
bone mentis. Mens enim ideo dicitur venter
anime: quia in ea continentur cogitationes et af
fectiones ex apprehensis ex sensibus quasi ex ci
bis comestis. que mens oculta est cum suis co
gitationibus et affectionibus: sicut venter et con
tenta in eo. Isti autem fructus ventris beate
Marie sunt benedicti propter summam eorum
perfectionem: et propterea dicit Ecclesiastici vice
simo quarto vt dictum est supra. Flores mei
fructus honoris et honestatis. Flores sunt in
choationes fructuum: vni ergo in alijs sanctis
virtutes sunt quasi flores id est imperfecte et in
complete respectu virtutum patrie: in ea fue
runt isti flores fructus quia virtutes habuit q
si ad modum patrie aliquo modo vt ostensum
est supra: cum ageretur de gratia virtuali eius.

Et ista bona opera sunt fructus quibus debe
tur verus honor: et in quibus est vera honestas:
ad quod insinuandum cantatur de ea quod scri
bitur in Lanti. Emissiones tue paradus cum
pomorum fructibus: emissiones dicuntur opera
tiones ex ventre procedentes mentis: iste fuerit
paradus quasi similes operibus eorum: qui
sunt in paradiso adeo perfecte fuerunt. Po
ma que sunt rotunda sunt pater et filius et spi
ritus sanctus: quia sicut pomum est rotundum:
et figura rotunda est capacissima: et non inueni
tur ibi principium vel finis: ita eternus pater
eternus filius: eternus spiritus sanctus: sine prin
cipio et sine fine vnus deus: omnia continens:
quibus diuinis personis aliquando fruebatur:
et ideo cum dicitur cum pomorum fructibus.

Et ad se inuocandum ad huiusmodi fructus
producendos: aiebat. Ecclesiastici vicesimo quar
to. Transite ad me omnes qui concupiscitis
me id est amatis: et a generationibus meis im
plemini id est operibus virtuosus: que generate
et producte sunt a ventre mentis mee: sicut fru
ctus ab arbore: et sicut filiū a ventre matris.
Implemini ait: id est copiose ea agendo: et quia
ipsa sola implent et reficiunt animam: nam ope
ra mala esurientem et vacuam reddunt: vnde
et fructus dicuntur opera virtuosa: vt dicit glo
sa beati Ambrosij: quia mentem reficiunt since
ra delectatione. Sed inter cetera opera virtuo
sa per maxime delectant animam illa. xij. que enu
merat apostolus ad galatas quinto que appel
lat fructus spiritus: dicens. Fructus spiritus
sunt. Charitas: Gaudium: Pax: Patientia:
Benignitas: Bonitas: Longanimitas: Mansue
gudo: Fides: Modestia: Continentia: Castitas.
Hi scilicet fructus fuerunt fructus ventris

Titulus Decimus quintus.

mentalis Marie valde suaves. Et ideo subdit Spiritus enim meus super mel dulcis: id est isti fructus spiritus mei. Dulcia autem communiter alunt appetitum. Sunt enim dulcia amica nature: et ideo inuitat ad huiusmodi sui exemplo: dicens. Transite ad me omnes etc.

Quod isti fructus. §. I.

Spiritus fuerunt in Maria: declaratur. Primus itaque fructus spiritus ventris Marie mentalis dicitur charitas: que hic non importat virtutem: sed qua dictum est supra: sed actum eius. Hic fructus charitatis est: qui de terra ad celum euocat: et sic ad ipsum pertinet a terrenis separatio et ad celum eleuatio. Sed beata Maria fuit omnino a terrenis eleuata: quia nec puluis venialis adhefit pedibus affectuum eius: quod nulli sanctorum contingit. Fuit etiam eleuata ad celum super omnes in contemplatione et cognitione et affectione diuinorum. Unde dicit Ecclesiastici. xxiij. quasi cedrus exaltata sum in libano: libanus qui interpretatur candidatio: ecclesiam militantem et triumphantem: candidam puritate. Sicut ergo cedrus in libano est altior omni arboribus: ita beata virgo magis eleuata erga deum in ecclesia dilectione. Preterea in ps. fit triplex questio. Prima est. Quis ascendet in montem domini? Secunda: quis stabit in loco sancto eius? Tertia est. Domine quis habitabit in tabernaculo: et quis requiescet: et cetera. Difficile siquidem et perfectum est ascendere. Difficilius et perfectius stare. Difficilimum et perfectissimum est habitare et quiescere. Ascendere pertinet ad apostolos qui sunt maiores de ecclesia: sed non pertinuit ad eos habitare: sed descendere: in figuram huius angeli ascendebant et descendeabant per scalam quam vidit Jacob. Gen. xxv. iij. Unde et apostolus qui raptus fuit ad tertium celum: postea descendebat ad disponendum cubilia infirmorum: ut patet primo corintheorum se primo. Ad perfectiorem ergo statum quam apostolorum pertinet ascendere et stare. Hi autem videntur esse comprehensores: qui ascendentes in celum stant fixi in actuali dilectione diuinorum: non tamen videntur quiescere in quantum appetit corpora eorum cum ipsis animabus glorificari quod nondum impletur. Virgo autem beatissima semper ascendens de virtute in virtutem: et stans in habituali dilectione perfectius quam sancti in patria etiam habitando quiescit anima in corpore glorificata. Et ideo dilectus meus mihi et ego illi: modo excellentissimo. Secundus fructus dicitur gaudium quod importat delectationem in creatura rationali. Et ut ait beatus Bernardus. Illud est verum gaudium quod non de creatura sed de creatore concipitur: cuius comparatione

omne dulce amarum: omne pulchrum sordidum: omne quod delectare potest molestum: unde ps. Viderunt omnes fines terre scilicet per fidem salutare dei nostri. Jubilate deo omnis terra: ubi dicit glo. quod visio saluatoris est causa iubilationis. Et secundum beatum Gregorium in moralibus. Iubilatio importat quoddam gaudium intensum quod oculari non valet et exprimi non potest. Si autem ad partum virginis gaudet chorus celestium: et angeli canunt deo mysterium cernentes: et magi gauisi sunt gaudio magno valde: reuidentes stellam que eos ad puerum et matrem eius perduxit: quanto magis iubilatio sunt repleti videntes eum. Nulla autem lingua fari posset: nec intellectus capere gaudia perfectissima virginis: que percepit in conceptu filij: in partu: in lactando cum: in portando eum in gremio: in collocando et conuersando cum eo. Exultauit: ait in Cant. Luce. j. Spiritus meus in deo salutari meo id est extra salutauit: supra se salutauit pre gaudio quod escendo in deo salutari meo. Item cum dicitur a Christo: Gaude et exultate quia nomina vestra scripta sunt in celis: Luce decimo. Gaudium hoc est de presenti iusticia et predestinatione eterna. Si gaudium generatur ex hoc quod quis est predestinatus filius dei per adoptionem: et secundum presentem iusticiam multo magis habet gaudere quod sit predestinata ut sit mater dei: et habeat omnes perfectissimam iusticiam: pro ut fuit virgo Maria. Tertius fructus est pax. Pax secundum beatum Augustinum. xix. de ciuitate dei: ab omnibus optatur: sed a paucis vera pax inuenitur: quia non queritur ubi est. Recinerunt angeli nato domino ex virgine. In terra pacem esse hominibus bone voluntatis: non est bona voluntas illa in qua est peccatum et ideo non est pax impie. Sed dicit dominus per Isaiam. Sed in pace in id ipsum: dormiam et requiescam ait ps. Cum homo dormit sopitus a vitis et perturbationibus passionum: et requiescit in id ipsum: id est deum: qui semper est idem ipsum: quia immutabilis conformans se voluntati sue. tunc est in vera pace: ut dicit beatus Augustinus in libro confessionum. Omnia alia sunt aspera: et tu solus deus es requies: et inquietum est cor nostrum: donec requiescat in te. In omnibus requiem quesui. ait beatissima Maria: semper subdita voluntati dei: et semper huiusmodi solum bonam sed optimam voluntatem: et ideo fructus pacis habuit mundus: caro: demonia: diuersa mouent prelia et conturbant pacem nostram. Sed mundus pacem eius turbare non potuit: quia paupercula spiritu: diabolus paces eius perturbare non potuit: quia humilima. Caro non concupuit aduersus spiritum: quia fomes in ea extinctus fuit: et quia omne simile appetit suum simile: ipse qui est pax nostra: in ipsa pace plenissima

Capitulū Vicesimūsextum.

requieuit in tabernaculo suo: secundū illud ps. In pace factus est locus eius. ¶ Quartus fructus est patientia. Patientia opus perfectum habet ait Iacobus in canonica capitulo primo: cum scilicet quis propter aduersa contingentia non contristatur: sed equo animo fiet. Ad hoc valent exempla sanctorum: qui etsi iusti: multa passi sed patientissime: sicut Thobias qui nec est contristatus q̄ plaga cecitatis venerit super eum: cum tamen operibus insisteret pietatis. Sic Job amissa omni substantia: familia et sanitate corporis: in omnibus his non peccauit: nec stultum aliquid contra deum locutus est: et ut ait sancta illa vidua Judith. Omnes qui deo placuerunt ab initio: per multas tribulationes transierunt fideles. Qui vero tentationes non susceperunt: cum timore domini: et impatientiam suam in improperium murmurationis sue contra dominum protulerunt: exterminati sunt ab exterminatione Judith. viij. Virgo autem beatissima non caruit aduersis: sicut nec filius eius. Sed nato paruulo in de ad paucos dies quesito ad occisionem: oportuit fugere in egyptum: et ibi manere per septennium inter idolatras et alienigenas: et duodenis: cum remansisset in templo: ipsa non percipiente per triduum quesitum non sine dolore: sed sine ira et tristitia: rationem absorbente vel offuscante. Si militer in persecutionibus filij patientissima fuit. Unde dicitur de ea: sicut lilium inter spinas: sic amica mea inter filias. Lilium vel rosa non amittit suam pulchritudinem vel odorem inter spinas: sic nec ipsa odorem patientie inter tribulationes. ¶ Quintus est longanimitas: hec est secundum glossam in expectatione boni non deficere: sed reficere: quando quis habet tolerare aliquem dolorem vel laborem ad breue tempus: vel expectare habet aliquod magnum bonum: sed cito recipiendum: equo animo conatur sufficere propter breuitatem temporis eius. Sed quando in huiusmodi videt se diu permansurum in labore vel dolore vel consequendo bono: multum solet atteri et fatigari et aliquando deficere ex diuturnitate eius. Sed longanimitas retinet hominem ne atteratur: sed perseuerans maneat: et non ita cito: sed diu labor maneat: et bonum illud expectatum proueniat et reficit mentem quadam rectitudine premij. Unde apostolus secundo corinthiorum sexto. Exhibeamus nosmet ipsos sicut dei ministros in longanimitate. Per multos annos fuit beata Maria in laboribus mundi et expectatione glorie: videlicet circa sexaginta annos secundum communio rem opinionem semper magis feruens et audax ad omne bonum opus. ¶ Sextus est bonitas. hec secundum glossam dulcedo animi est: sed secundum philosophum dulce est quod amaro permixtum: dulcius quod amaro impermixtum: dul-

cissimum quod amaro impermixtissimum. Sed animus beatissime Marie fuit omni amaro impermixtissimus. Unde sapientie. viij. dicitur. Non habet amaritudinem conuersatio illius scilicet sapientie: sed cum nulla creatura pura conuersata est intimius et perfectius: ergo ipsa habuit summam animi dulcedinem. Unde et cantamus ei. O clemens. O pia. O dulcis virgo Maria. Unde et bonitatis huius fructum habuit: ps. Quam magna multitudo dulcedinis tue domine: quam abscondisti timentibus te. Sed beata Maria super omnes timuit deum timore sancto: ergo et maximam dulcedinem ei habuit: prece. Bonum est sui ipsius diffusum secundum Dionysium: et hoc pertinet ad istam bonitatem velle bonum aliorum et suum communicare. Sed beata Maria summum bonum suum communicauit scilicet filium offerendo primo in templo: postea in patibulo unde maxime habuit dulcem fructum bonitatis. ¶ Septimus est benignitas: hec secundum glossam est largitas rerum. Unde et dicitur benignitas quasi bona igneitas: bonus ignis est qui calefacit etiam a longe. Qui ergo benedicta exhibet: non solum amicis sed etiam inimicis: ille est benignus. Unde apostolus Ro. xij. Si esurierit inimicus tuus ciba illum etc. hec enim faciens congeres carbones ignis super caput eius id est super mentem ad inflammandum eum ad amorem tuum ex talibus operibus ignitis. Apparuit autem idem apostolus ad Thimo. ij. benignitas et humanitas saluatoris nostri dei. Adde enim nobis benignus apparuit: ut omnia sua largiretur et pro crucifixoribus exoraret. Sed et mater ipsum imitata auram sibi oblatum a magistro pauperibus largiter erogauit. i. Cor. xij. apostolus ait. Charitas benigna est: et quanto maior charitas: tanto maior benignitas. Sed charitas beate Marie omnes excessit: ut dictum est: ergo et benignitas. ¶ Octauus est mansuetudo: hec secundum glossam est tractabilitas. Unde mansuetus quasi manu suetus: qui scilicet permittit se tractari sine irascendo: et ista est differentia inter patientiam et mansuetudinem que similis videtur: quia patientia moderat et regulat passionem tristitiam que insurgit ex aliqua molestia ne nimis contristetur. Sed mansuetudo refrenat passionem ire ne frangat: et contra rationem aliquid agat. Unde glossa dicit: quod mansuetudo est contra iram Ecclesiastici. filij in mansuetudine perfice opera tua: et super gloriam hominum diligeris. Qui ergo minus habet de ira: magis habet de mansuetudine. Sed beatissima Maria fuit sine aliqua ira ergo fuit mansuetissima. Nec obstat quod dicitur Luce primo scilicet quod cum audisset salutationem angelicam turbata est in sermone eius. Nam illa turbatio non fuit ire: sed admirationis ut dictum est supra: preterea

Titulus Decimusquintus.

Manfuetus dicitur tractabilis. Tractabilis autem est qui est omnibus conformis et conformabilis. scilicet in eo quod non est malum: et sic tractabilis est qui est omnibus omnia. Vel secundum genera singulorum: ut Paulus qui factus est iudeis sicut iudeus et his qui sine lege erant id est gentilibus tanquam sine lege esset et cetera. Vel secundum singula generum: et iste est simpliciter omnibus omnia. Et sic fuit beatissima Maria unde tractabilis et mansueta in summo. b. Bernar. Quid ad Mariam trepidat accedere humana fragilitas: nihil asperum in ea reperies: nihil austerum: tota sua uis est omnibus misericordie sue sinum aperit: et sic omnibus omnia facta unde et summe mansueta. ¶ Nonus fructus est fides: hec secundum glosam ibi est inuisibile certitudo. Incenditur autem ex certitudine delectatio triplici. Primo per scilicet pluralitatem ut si delectatio est in sciendo quanto plura scit tanto maiorem quam habet delectationem. Secundo per nobilitatem et meliorem scito: ut si delectatio est in sciendo naturalia inferiora: multo maior delectatio est in sciendo altiora: ut trinitatem: deitatem: beatitudinem propriam et huiusmodi: quia nobiliora sunt ista omnibus inferioribus: et imperfecta cognitio horum magis delectat quam perfecta cognitio inferiorum secundum philosophum. Tertio per modum sciendi perfectiorem. ut si sciatur per reuelationem a deo maior sequitur delectatio: quam si per acquisitionem humanam. Sed beatissima virgo habuit maiorem certitudinem secundum omnes istum triplicem modum: et sic habuit maiorem fidem ceteris et ex ea maiorem delectationem. Differt ergo fides prout est fructus: a fide prout est virtus theologica: quia scilicet ultra communem ascensum ad credibilia prout est fructus: importat quandam certitudinem de eis: non tamen eo modo quo in patria potest etiam dici hic fides fidelitas ad promissa: que etiam fuit permixta in virgine Maria. ¶ Decimus fructus est modestia: hec secundum glosam in dictis et factis consistit: ut scilicet ita moderentur: ut non fiat excessus vel defectus: et precipue quo ad victum et habitum et gestus exteriores. In virtutibus politicis dicit Alibertus. ubi supra. Virtus est medietas duorum extremorum. Unde in his modus est circa medium b. Bernar. Tene medium: si non vis perdere modum. In theologicis autem tanto maior est virtus quanto maior est eleuatio et extensio ad consecutionem finis: nam tanto maior est fides quanto magis eleuat potentiam ad credendum: et tanto maior spes: quanto magis eleuatur mens ad sperandum. Et modus in delectatione est sine modo diligere finem. Ber. Si ergo modestie est tenere modum. Modestissimum erit in summo tenere modum in summo. Summus autem modus in via est eleuare potentiam ad perfectissimum actum qui potest

esse in statu vie. Hoc autem fuit summe in beatissima virgine. Item in alijs viatoribus modestia est cohibitio et restrictio appetitionum inordinatarum a concupiscentia surgentium: et fructus modestie est resectio spiritualis et delectatio de huiusmodi cohibitione et restrictione. Unde est quasi delectatio pugnationum post victoriam. Sed modestia beate virginis non est de restrictione appetituum inordinatorum: qui in ea non poterant esse: sed perfecta subiectio sensualitatis ad spiritum: et ideo fructus modestie in ea: non est in cohibitione inordinatorum appetituum: sed delectatio super eo: quod dicti motus inordinati non insunt nec esse possunt. Et sic sua resectio in modestia est per modum innocentie. In alijs per modum penitentiae. Sed status innocentie precellit secundum dignitatem statum penitentiae: et in delectatione spirituali: ergo maxime modesta. Undecimus fructus est continentia et secundum glosam hic est abstinere a placitis bonis: et intelligitur de placitis secundum sensum. Non enim est bonum virtutis abstinuisse a bonis placitis secundum intellectum. Illa enim sunt bona et secundum virtutem appetenda. ¶ A bonis autem sensibus delectabilibus est abstinendum. Summe vero delectabile secundum sensum est actus generationis: et ideo ab hoc abstinere est maximum virtutis. Quod potest esse tribus modis. ¶ Quia per abstinenciam ab huiusmodi perfectam ut in cognationis: ut scilicet ab alijs abstineant extra se. Aut abstinenciam perfectiorem ut in viduis. Aut perfectissimam ut in virginibus. Hoc autem fuit in beatissima virgine in summo: et ideo perfecte continens prece. ¶ Quartus est circa arduum et difficile. Sed maxime arduum et difficile videtur esse abstinere ab actu generationis nature corruptibilitate: precipue circa illam partem. Unde Salomon. Non possum esse continens nisi tu dederis inquit ad deum: et hoc scire donum dei est: ubi ergo illa abstinencia in summo: ubi et continencia in summo. Sed hoc in virgine Maria: ergo et cetera: preterea augmentat virtutem continentie: abstinere non solum a rebus bonis et licitis sed etiam debitis: et quanto magis debitis: tanto maior continentia abstinere ab illis. Sed beata virgo abstinit ab honoribus sibi debitis super omnes. Unde Elizabeth visitauit et prima salutauit ut minor: que tamen erat maxima: quia mater dei effecta. Unde ab alijs abstinit: ergo et cetera. ¶ Duodecimus est castitas: hec secundum glosam est recte uti licitis. Apostolus. Siue manducetis siue bibatis vel aliud facitis: omnia in gloriam dei facite. ¶ Omnes ergo actiones humane sunt referibiles ad deum. Ille ergo perfectus in summo erit: qui omnes actus suos in deum referet: et huiusmodi sic referre est uti. Unde magister sententiarum in. i. dist. i. dicit: quod uti est id quod in vltimum venerit referre ad id quod fruere

Capitulū Tricesimūseptimū.

dum est. s. deo qui solus fruendus est. Sicut autem contingit referre differenter: ita contingit ut differenter. Nam viatores contingit referre in deum omnia: eos dico qui sunt boni habitualiter. Sed beata Maria omnia semper actualiter referebat in deum. O dilectio cluniacensis. Unde pro certo scimus: quod omnis Marie actio semper intenta fuit in domino. Quia autem nullus viator omnia sepe retulerit in deum: patet quia nullus potuit se abstinere ab omni veniali: et per tunc non actualiter illud referebat in deum in quo peccabat etiam venialiter. Ipse ergo sola semper via est licitis ideo castissima fuit: ab eo saltem cauendum est: quod dicit. b. Augustinus. Nihil peius quam uti fruendis: et frui utendis. Utitur fruendis: qui deo seruit propter temporalia. Fruitur utendis qui finem ultimum ponit in creatura: et hoc propter non est uti sed abuti. Ex predictis patet: quomodo fructus honoris et honestatis produxit venter mentalis virginis gloriose: fructus. s. i. xij. spiritus: figurati per. xij. filios Jacob quibus benedictionem dedit ipse significans deum. Et ideo benedictus fructus ventris fuit.

Est et alius ventris. §. II.

affectionalis viscerose compassionis fructus eius: in conceptu zelus honoris diuini: et salus animarum. In parturiendo labor et dolor pro huius executione. s. salutis aliorum. Unde apostolus. Filioli quousque iterum parturio donec Christus formetur in vobis. Hanc affectionem super omnes habuit beatissima Maria ad dei honorem et hominum salutem. Unde et mater omnium dicitur: quos. s. concepit per affectum dilectionis: et peperit per labores et dolores in passione filij. Unde mulier illa habens in capite coronam. xij. stellarum: quod expositum est. s. de virgine Maria et eius. xij. singularibus gratijs et privilegijs: exponitur a. b. Bernar. et Alberto de signare virginem Mariam. Et ibi dicitur Apoca. xij. quod habebat in utero et clamabat ut pareret et cruciabatur. Draco autem ante mulierem stabat ut deuoraret partum eius: sed non potuit. Nam cum pareret masculum: subito raptus est puer ante thronum dei. Concepit ut dictum est affectu exterioris omnes electos dei: signatos per masculum propter unitatem eorum: et virilitatem. Clamauit de siderijs et suspirijs: orationibus: et meritis ut pareret: ita quod omnes veri fideles diabolus draco querit quem deuoret. Sed electi cum moriuntur tunc nascuntur in celis: et statuuntur ante thronum diuine maiestatis in gloria. Et draco vacuus et confusus remanet. Unde et viti assimilatur cuius dicit Ego quasi vitis fructificaui. similis enim fuit filio suo dicenti. Ego sum vitis et vos palmites: scilicet apostoli et ceteri fideles. Qui manet in me. s. unitus hic fert fructum multum bonorum operum. Producitur palme a vite ut filius producitur a

patre: unde et ipse Jesus dicit pater noster in hymno. Presta pater piissime: patrique compar vnice: sic mater eius ut vitis producit palmites sibi herentes per deuotionem ut mater omnium et imitatione.

Sed notandum quod sicut nulla arbor producit preciosiorem fructum vite: ita nulla est ita proclius ad terram ex se: nisi per alium eleuetur sicut vitis. Nulla est ita turpis et delecta in truco ut ipsa: ad designandum quod humilitas que facit hominem procliuem ad terram: ex vera sui recognitione et delectum et vilem in conspectu aliorum: secundum apparentiam exteriorum: et ex se non ascendentem ad altum honorum et dignitatum: nisi ab alio eleuetur: produxit preciosissimum fructum scilicet dominum Iesum Christum: fructum copiosissimum perfectorum operum: fructum per rationis salutis hominum: quia respexit humilitatem ancille: ait ancille sue. His fructibus electorum quorum beata maria dicitur vitis et mater: datur benedictio a domino: dum dicitur in ps. Bni dixit omnibus qui timent dominum: et demum dicit eis. Venite benedicti patris mei percipite regnum vobis paratum Math. xxv. Benedictus ergo et fructus iste ventris affectionalis beate Marie.

Sciendum etiam secundum Alber. quod in ista salutatioe annuntiatur beatissime virgini perfectissima beatitudo et per ipsam et in ipsa toti humano generi. Perfectio autem beatitudinis considerari potest: vel quantum ad substantiam vel quantum ad causam vel quantum ad efficientiam. Si quantum ad substantiam: vel est a malo exclusio: et hoc notatur in Aue: vel est ad bonum inductio: et hoc comprehenditur in gratia plena. Si attendatur quantum ad causam: sic dicitur dominus tecum. Si quantum ad efficientiam: vel hec est mediata: et sic est benedicta tu in mulieribus: vel est causa imediata: et sic est benedictus fructus ventris tui.

De visitatione beate Marie facta Elisabeth. Capitulum. XXVII.

Exurgēs maria

abijt in montana iudee cum festinatione. Luce primo capitulo. In sacra scriptura dicitur exurgere quis a somno culpe. Aliquando dicitur exurgere penitens in spe venie. Tercio modo dicitur exurgere ad profectum gratie. Peccatori enim dicitur quod ait apostolus. Surge qui dormis: et exurge a mortuis: et illuminabit te Christus. In peccatis permanens dicitur dormire: quia sicut in somno dormiens: nil meritorij operis agit: quia vltus liberi arbitrij est ligatus: ita peccator in tali statu quod opus agat de genere bonorum: nihil meretur ad vitam eternam valens. Et sicut dormienti in sonis

Titulus Decimusquintus.

videtur sibi aliquando habere multas diuitias et delicias in eis gaudere: sed euigilans se illis vacuū videt et quasi illusū: unde et contristatur. Ita peccatori videtur ista bona mūdi tenere et possidere et dum sperat se in eis permanere in morte quasi euigilat: et tunc cernit illa fallacia fuisse et transitoria: et eis carere seu ea dimittere per mortem: affligitur et nimis dolet: ps. Dormierunt somnum suum et nihil inuenerunt omnes vīri diuitiarum in manibus suis. Cum autem peccator reuertitur ad penitentiam dicitur sedere per humiliationem suā. Nam et de more loquendi est: ut cum quis humiliatur dicitur positus ad secundū. Unde Christus per ps. humiliatione sue passionis vocat sessionem dum ait. Tu cognouisti sessionem meam id est approbasti et gratiam habuisti humiliatione meam. Tali igitur humiliato in penitentia. Unde et sedenti dicitur ut surgat. s. sperando veniam peccatorum et adiutorium gratie ad bene agendū. Nam ut ait. b. Ambro. de pe. di. j. Nemo digne potest agere penitentiam: nisi qui sperauerit veniam. Talibus igitur penitentibus dicit ps. Surgite postquam sederitis: qui manducatis panem doloris. i. vos qui pascimini dolore et lachrymis punitionis: postquam sederitis. i. humiliaueritis vos: surgite ad spem venie. Proficientibus quoque et perfectis dicitur. Surgite et ite: quia non habetis hic requiem dicit propheta. Surgite affectu ad patriā supernam contemplando et desiderando superna: et ad ipsa festinando: et isto modo loquitur. s. f. anime a deo dilecte. Surge propera amica mea columba mea formosa mea et veni. Jam enim hyems transiit: ymber abiit et recessit: flores apparuerunt in terra nostra etc. Ut surgat dicitur ad contemplationem ad amorem supernorum et perfectiores virtutum. Amicam vocat animam propter charitatem que est amicitia vera dei cum homine: columba mea propter simplicitatem: quia columba felicitatis non habet: formosa mea propter morum honestatem: propera ait: quia nescit tarda molimia spiritus sancti gratia. i. non permittit tardare ad bene operandum. Et subdit rationem aptitudinis ad istum processum ad superna: quia iam transiit hyems frigida peccatorum que deleta sunt. Imber abundans passionum et temptationum recessit: non ita frequenter molestant: flores sanctorum desideriorum manifestantur in terra viuentium. Tempus putationis aduenit scilicet ressecandi superflua etc. Et isto tertio modo surrexit Maria cum dicitur. Exurgens Maria abiit cum festinatione in montana iudee. Sunt autem tria montana que transiit Maria.

- Primus mons humilitatis.
- Secundus mons fraterne charitatis.
- Tertius mons fraterne iucunditatis.

Quantū ad primū. §. I

Id est de vera humilitate potest exponi illud Gen. xix. dictum Loth. In monte saluum te fac. Nam ut ait Gracianus. de pe. di. j. §. taciturnitas. Sine humilitate nemini potest esse salus. Dicitur autem humilitas et vallis et mons diuersis respectibus: nam vallis dicitur que est in ymo: quia per eam habet vera cognitio proprie vilitatis: quoniam puluis et cinis infructuosus. Est enim humilitas: ait beatus Hieronimus. virtus que homo verissima sui ipsius cognitione sibi vilescit: et secundum hoc dicit ps. Emitteris scilicet tu deus fontes videlicet gratiarum in conuallibus: id est mentibus humilium. Mons vero dicitur humilitas in quantum per eam eleuatur mens ad cognitionem dei et aliarum virtutum: et de mū exaltatur in celum: quia qui se humiliat exaltabitur: ait dominus Iesus Math. xxiij. Et secundum hoc Anselmus in libro de similitudine. vocat eam et assimilat monti ad quem ascenditur septem gradibus: de quibus habes supra in ca. de humilitate. Sed ut breuius loquamur gloriā super illud Math. iij. Sic decet nos implere omnem iusticiā dicit: id est perfectissimam humilitatem cuius gradus sunt tres: scilicet subicere se superiori: quod est necessarium ad salutem. Secundus subicere se equali quod est humanum et quietum. Tertius subicere se inferiori quod est exemplum perfectissimum: sicut fecit Iesus petens et suscipiens baptismum a Joanne baptista: rex a milite: dominus a seruo: sanctificator a sanctificato: et postea etiam lauans pedes discipulorum. Per hunc montem exurgens Maria: abiit in montana iudee que interpretatur confessio: quia per hanc homo nihil sibi attribuit: et totum deus esse confitetur: quando visitauit Elisabeth humiliavit se inferiori: pergens regina ad vasallam. Domina ad ancillā. Mater domini dei: ad matrem seruuli: quod intelligēs Elisabeth visitata: et a spiritu sancto edocta ait. Unde hoc mihi ut mater domini mei veniat ad me: quasi diceret est hoc dicens: sed potius quod ego venirem ad te: ut dominam meam et matrem domini mei. Et non solum iuit: sed et prior salutauit: et non solum salutauit sed cum ea tribus mensibus sterit: ut in partu tunc futuro ei seruiret. Et quis unquam audiuit talia: ut regina maximi domini gaudia: pergit ad seruam suam ad ministrandum ei in partu eius. Unde exemplo eius debent homines etiam inferioribus suis humiliari et seruire aliqui.

Secundus est mons. §. II

charitatis qua quis confitetur deum: et ideo mons iudeis summe bonum et sibi munificentissimum. Hic est mons in quo beneplacitum est deo habitare in eo. Etenim dominus habitabit in finem

Capitulum Vigésimumseptimum.

in ps. Nos. n. sumus ait apls i quo fines seculorū deueniunt. Et in isto seculi fine propter nimiam charitatem qua dilexit nos deus: verbū caro factum est: et habitauit in nobis. Et de mōte exiuit lex euangelica: vt predixerat Isaias: que est lex charitatis xpo cū apls recubente cū discipulis suis in monte syon et dicente. Hoc est preceptū meum: ut diligatis inuicē. Et ad hanc ut ad finē reducitur lex decalogi data in monte synai: ut mons altissimus ipsa charitas eleuans nos super cherubim et seraphim et cum deo uiuens: h3. n. amor vim unitiuā: inquit diony. qd et ipsum nomen insinuat. Charitas dī quasi chara unitas: nec aliq unitas creature ē carior ea nec preciosior. H3 et iste mōs gradus suos quibus ascenditur ad sumū eius. Prius est incipientiū: quorū officiū est tentatiōib⁹ resistere uiriliter: ac a criminalibus abstinere. Secundus proficientiū quorū exercitiū est non solum uicia euitare: sed ascensioēs in corde suo disponere i ualle lachrymarū h⁹ uite: ut in statu uirtutū: in quo est non quiescere sed i anteriora se extendere et perfectiora opera. Nā fm. b. Ber. in via dei non progredi est regredi. In cuius figurā illa aīa līa de quibus loquitur Ezechiel: in prima sua uisio ne scōs designantia: ut exponit. b. Grego. dicit: qd cū abularent non reuertebantur: sed unūqđqz an faciem suā egrediebatur. Ezechiel. i. Tertius gradus est deo inherere feruentissimo amore: ut cū psal. dicat. Quēadmodū desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat aīa mea ad te deus rē. Et cū aplo. Cupio dissolui: et esse cū xpo. Et ne uideatur proximū non curare cū eodē ad Ro. ix. dicere. Optabā ego anathema ēē a xpo pro fratrib⁹ meis. Quod tñ sane intelligendum. Non. n. optabat separari a charitate xpi propter salutē proximorū. Anathema. n. separationem iporat: quia hoc fuisset contra ordinē charitatis: sed optabat et opere agebat: ut ad tps separaretur cōsolatiōibus et quasi fruitione xpi et dulcibus contemplationibus eius: eas dimittendo frequenter: ut cōuersioni et saluti aīarū insisteret predicaodo et discurrendo. De ipsis gradibus charitatis dic. b. Aug. de pe. di. ij. si quis. Charitas cū fuerit nata nutritur: cū fuerit nutrita: roboratur. Cū fuerit roborata: perficitur. Cū fuerit perfecta qd dicit. Mīhi uiuere xps est: et moui lucrum. De his gradib⁹ hēs in titulo de charitate. ¶ Per montem istum exurgens maria abijt uisitado elisabeth: vt mutuis affatibus ad inuicē consolarentur: ut a uerecūdie pena elisabeth subleuaret. Erubescēbat. n. ut dicit euangelista se grauidā reperiri in senectute et carnalibus actibus operam dedisse: et ideo occultabat se. Et confortata ex verbis beate uirginis q prius uerecūdabatur esse grauidā: postea in domino gloriabatur se prophetam edidisse. Uenit ut et de bonis et donis collatis sibi a domino ut ei

reuelatis fecunditatis sue ei congauderet. Uēit ut filius suus Ioannes in vtero sanctificaretur: et is filij sui iesu xpi propheta institueretur: et ipsa prophetissa efficeretur. Nā post elisabeth per spiritum prophetie ostendit sibi notum: quod erat oībus occultum. s. uirginem dei matrem effectā. De filij profectu sui ait. Ut facta est uox salutationis tue in aurib⁹ meis exultauit infans i utero meo. Creditur tunc Joanni: qui sex menses habebat in vtero matris acceleratum obtinuisse usum liberi arbitrij: iuxta illud ecclesie. Acceleratur ratio in paruulo nondū nato instinctu sacri pneumaticis: et tunc scificatum fuisse purgatum. s. ab originali grā dei repletū: vt predixerat patri archangelus i templo dei: et cognouisse saluatoris sui i utero uirginis existentis aduentū: et ideo exultauit mō nobis ignoto in utero. Et quod uoce nō poterat nō dū natus opere exultationis ut propheta xps de monstrauit.

Tertius mōs est. §. III.

contēplationis: in qua reperitur maxima iucūditas: de quo dñs per Isaiam. Et faciet dñs in monte hoc. s. contēplationis diuinorum: conuiuiū pinguium: conuiuiū medullatorū. i. refectionē spūale plena iucunditate et delectatione. Et figuratur mons iste per montē Tabor: ad cuius summitatez ducens iesus petrum: iacobū: et ioannez transfiguratus est ante eos: ostendens aliquantulum gloriā suā. Ex cuius uisionis suauitate inebriatus Petrus ait. Dñe bonū ē nos hic esse. ¶ Sed ad huiusmodi ascensū oz ducere petrū: qui interpretat discalciatus: iacobū qui interpretatur supplantas i. mundi contēptum: diaboli tentationū supplantationem: et carnis castimoniam gratiosā. Et p hanc contēplationē ascendit mens humana usqz ad exercitiū patrie superne: o qua Isaias. Sauli et leticia inuenietur in ea gīarum actio et uox laudis. Per hunc montē contēplationis transiuit beata uirgo: in quo est confessio laudis diuine et gīarū actiōis et summū gaudiū: qñ postqz itrans domum Zacharie salutabat elisabeth. Ipsa quoqz elisabeth repleta spū scō cū filio ipsam matrē dñi cognoscens mirabiliter collaudauit. Uñ tñc in altissimā contēplationē diuinorum ascendens et summo gaudio repleta: canticū canticorū intonuit dicēs. Magnificat aīa mea dñz rē. Ubi magnitudinez diuine maiestatis contēplans exultauit in dño. ¶ Ubi sciendum ut notat per totū dñs Ioannes dñici card. super magnificat circa principij. Causa materialis gaudiū est uox laudis ex leticia cordis proueniens: ut dicit Isidorus in libro ethymologiarum. Et notandū q canticorū quedā sunt obumbratica: quedā figurata: quedā iubilata. Prima sunt oīa cantica ueteris testamenti: qz oīa in figurā ptingebant illis. i. Lori. r.

Titulus Decimus quintus.

Secunda sūt oīa cantica noui testamēti: q̄ nunc
noꝝ p̄cessit: dies āt appropinquauit. Sunt autē
non solū figurata per cantica veteris testamēti:
sed ēt ista cantica quodāmodo figurant cantica
uite eterne. Est. n. f.3 Diony. status noui testamen-
ti: mediū inter statū veteris testamēti qui erat so-
lū figuratiuus et statū patrie vbi nīl figure: s.3 oīa
ī luce clarescunt. Nā ī nouo testamento et exhibe-
tur refigurata per uetus testm̄: et ēt figuratiua
eorū que sunt ī patria. Tertia āt cantica sunt ea
que cantātur ī uita eterna: de quibus dicitur ī
apocalipsi: q̄ cātabant facti canticū nouum ante
sedē dei et agni. ¶ Tē canticorū alia sunt cantica
solū: alia sunt cantica canticorū: et ī veteri testamē-
to notū est. In nouo cantica sunt tria. s. bñdictus
et nunc dimittis: tertiū est gloria ī excelsis: quod
est canticū canticorū. Et cātica quidē sunt de vic-
torijs. Sed cātica canticorū de premijs. Cantica
veteris testamēti subordinātur canticis noui testa-
menti figuratiue qđ ituenti satis lucide p̄. Nam
oīa illa cātica cōposita sunt pro gratiarū actiōe:
aut ex hostiū prostratione sicut cātemus dño glo-
riose et. Exo. xv.: et quedā alia. Aut pro quadā
liberatione: vt illud Ezechie. Ego dixi in dimidio
annorū meorū et. Isaie. xxxvij. Aut pro dono-
rum receptione: vt illud anne. Exultauit cor meū
ī dño et. i. Reg. ij. Et q̄ uera uictoria patuit no-
stro duce nato: iō eius milites angeli cecinerunt.
Gloria ī excelsis deo. Inspecta autē libertate sui et
p̄pli Zacharias cecinit. Bñdictus dñs deus israel.
Cum āt Simeon donum maximū ī vlnis susce-
pit: et ipse canticū cecinit. Nunc dimittis. Cantica
āt canticorū salomonis subordinātur huic canti-
co canticorum uirginis. s. magnificat. Et ut docet
egregius Origenes super cantica canticorū nō sta-
tim a principio sūt cātata cātica canticorum sed p̄
us egypto calcato et mari rubro trāsmisso hoste
q̄ prostrato cantatū est. Latem⁹ dño gloriose et.
Sed nondū ventū est ad canticū canticorū. ¶ No-
tandū igitur q̄ sicut illa cātica canticorum salomo-
nis sex famosa cantica p̄cesserunt sex gradus si-
gnificantia: quibus ad cātica canticorum mens po-
test ascendere hūana. Sic sex actus famosi huic
cātico canticorum uirginis scripta circa uirginez
almam describit euangelista: vt euidēt elucescat
q̄ illa isti ut ymbra deseruiunt. P̄cessit primo
cāticum moysi Exo. xv. Cantemus dño et. signifi-
cat libertatem peccatorū. i. a peccatis. Secundo
cāticū p̄pli israel: ascendit pute⁹ et. Numeri. xxi.
Et notat largitatem ḡarū vel donorū. Tertiū
canticū delbore. Qui spōte obtulisti animas ue-
stras et. Iudici. v. et insinuat obedientiā subdito-
rū. Quarto canticū aliud moysi illud. Audite ce-
li que loquor. Deutro. xxxij. et demonstrat istruc-
tionem diuinorū eloquiorū. Quinto canticū
anne illud. Exultauit cor meū: et significat uber-

tatem gratuitoꝝ. ¶ Sexto canticū quodlibet da-
uid ī psalmo: quod figurat uenustatē et uarietatē
dulcium sonorū: id est gaudiorū mentiū. P̄ q̄
sequitur canticū canticorū salomonis: ergo uirgi-
nem sacrā describit euangelista cantatricem. A vi-
tjs denudatā p̄mo: dicens. Aue: id est sine ve: gra-
tjs secundatā: cū subdit gratia plena: dei solius
imperio subiugatā cū subinfert: dominus tecū:
benedicta tu ī mlierib⁹. q. d. mulieres ceterē sub
uiri potestate sunt: tu soli domino qui ē tecum: di-
uinis eloquijs illustratā: qñ cogitabat qualis esset
ista salutatio: ruminās scripturas: et iterū querēs
quomodo fiet istud: Tanti filij delitjs impregna-
tam: quia inuenta ē ī vtero habēs de spiritu sac-
to: modularis gaudijs p̄dotatā: cū intrans domū
zacharie et salutans helisabeth: auditis ab ea lau-
dibus suis: totum a deo recognoscens: et ad mon-
tem cōtemplationis et diuine laudis ascēdens: ait.
Magnificat aīa mea dominū. ¶ Et aduerte siō-
lirer: quia quicquid ī illis obumbratis canticis cā-
ticoꝝ petitur: aut factum esse describit: totū hic
lucide habitū insinuat. Nam ibi petitur oscu-
lū. Osculetur me: inquit: osculo et. Hic habet
coniunctio: scilicet diuine nature cū humana. Ibi
postulabatur tractio. Trahe me inquit et cetera:
hic habetur discursio: nā maria pergit cū filio ī
vtero ad elisabeth. Ibi queritur locus pastus et a-
cubitus: hic habetur cubans ī albo pastus alimē-
tis uirginis. Ibi videbatur longe salis ī mōtib⁹:
hic festināter ī montana ducitur realiter. Ibi que-
rebatur ī lectulo: et nō reperiēbatur: hic claudit ī
corpusculo: et predicatur. Mater ibi vocabatur
dilectus vt descendat: hic humanas vt se oñdat.
Ibi cōuersio eius ad humanā naturā sperabāt:
hic iam facta denominatur. Ibi natus factus pe-
tebatur ad oscula et amplexus: hic incarnatus ali-
tur vt pariat et detur omnibus eius desiderati-
bus amplexus. Et sic lege omnia cātica canticorū
salomonis et q̄ ibi reperis obūbratū: ī uirgine vi-
debis sub carne reuelatū. ¶ Et quia dicebat: qđ
hoc p̄ciosum canticū canticorū: scilicet Magni-
ficat: subordinatur cāticis uite eterne. Sciēdum:
q̄ primus gradus et sūmus beatitudinis est visio
ipsa diuinitatis: ex qua tāq̄ ex fonte omnis alius
gradus beatitudinis accidentaliter deriuatur vt
noster sanctus doctor ī quarto sētētiarū asserit di-
stincti. xlix. In qua uisione super extrema anima
rapta: mox magnificat deum vt primus versū ī
sinuat. Et quia tāti boni visio sū īmensio gaudio
esse nō potest: statim exultat spiritus ī deo saluta-
ri suo: vt dicit secundus. versus. In hoc autē lumī-
ne et gaudio anima seipsā cognoscit: et uidet se illa
tanta gloria idignā: et sic fatetur se humiles ancil-
lam: vt tertius versū sōat. Hinc cōparat premiā:
premiatū ad premiāteꝝ. Et addit: quia fecit mibi
magna: mibi indigne magna premiā: et premiāna

potens est: ut habetur in quarto uersu. Inde uero perspicit non ex meritis humilitatis sed ex mera misericordia oēs beatos beatitudinē consecutos. Et dicit in quinto uersu. Et misericordia eius a progenie i progenies etc. Postmodum de ipsa improporcionata proportione scilicet premij et premiate anime differens cum anima habeat ultra id: quod de sui natura consequi potest: fatetur id euenire ex mera dei potentia dicens in sexto uersu. fecit potentiam in brachio suo. Si ipsa potentissima manu intuetur equissimam iusticiam: malos merito punientem: et dicit. Dispersit superbos mente cordis sui. Et quoniam non est parua portio illius sue felicitatis: societas beatorum repleta ad superabundantiam: et iebisata ab ubertate domus dei ipsos intuetur: et ait in uersu septimo. Esurientes impleuit bonis etc. Quoniam uero ista esuries non est in patria: sed fuit in uia: ibi intuetur promissio nes factas sub duplici testamento testante psalmi. Sicut audiuius: sic uidimus. Exultatq; in tali prospectu: iuxta illud Lanti. primo. **E**xultabim? et letabimur in te: memores uerborum tuorum id est testamentorum. Et sicut sunt duo testamēta: sic submitit duos uersus: scilicet. Suscepit israel puerum suum. Et sicut locutus est pro nouo testamento. Sicq; igitur canticum canticorum istud scilicet magnificat: omnia cantica continet paradisi: ubi effectualiter sine cessatione cantatur canticum nouum Magnificat secundum illud psal. Cantate domino canticum nouum: laus eius in ecclesia sanctorum: quod canticum dicitur nouum nouitate uniuersitatis: quia factus a matre omnium et domina illud magnificat. Nouitate potestatis: quia nunquam uisa est tanta potestas. Noui faciet dominus super terram et cetera. Nouitate iocunditatis: nullum canticum cantatur in ecclesia tanta iocunditate et sollemnitate sicut magnificat. Sic ergo exurgens maria ab omnibus terrenis: abiit in montana confessionis diuine: hoc eis interpretatur iudea: ut dictum est in celestibus iucundissime contemplans diuina. Et in hoc monte iucundo contemplationis sita ait. Magnificat anima mea et cetera. Hec omnia Joā. dominici.

De cantico beate uirginis in quo aliqua dicunt magna tripliciter. **C**apitulu. xxvij.

Magnificat anima mea dominum. Beatissima Maria ex principio huius cantici allicitur animos omnium: ut audire inclinentur: que cantat premittens. Magnificat id est magna dei predicat. Sic et sapientia cunctos ad se congregare cupiens: de summis excelsisq; uirtutibus inquit. O uiri ad uos clamito. Uox hominum ad filios ho-

minum: et sequitur quoniam de rebus magnis locutura sum. **U**bi est breuiter notandum: quod aliqua dicuntur magna tripliciter. Primo priuatione. Et hec sunt expulsiua. Secundo extimatione: et hec sunt dubitatiua. Tercio uera perfectione: et hec sunt attractiua. Magna priuatione sunt uicia et peccata. Unde. ij. Esdre. viij. dicitur. Sumus in magno peccato usq; in diem hanc. Et dicunt magna peccata: quia priuat magnis bonis scilicet gratia dei et gloria. Et horum magna spiritu diaboli coartica componunt poecee comedias: tragedias: et satira obscena: quorum mundus hodie est plenus: et que de se sunt fugitiua: uidentur allectiua: cum hodie vulgus a ueritate aures auertant scripturarum: et ad fabulas conuertantur: quibus potest inuehi illud christi Jo. viij. Propterea uos non auditis magnalia dei: quia ex deo non estis sed ex patre diabolo. **M**agna extimatione dicuntur diuitie et huiusmodi temporalia: de quibus pro uer. xv. dicitur. Thesauri magni et insatiabiles: quia tamen in rei ueritate modica sunt et quasi nihil. Ecclesiastes. i. Omnia uanitas: et horum usus malus multa bona aufert: quia difficile est immo impossibile diuitem intrare in regni celorum. Mat. xix. Intelligendo de illis diuitibus qui ponunt finem in eis: et abutuntur eis. Sed bonus usus eorum magna bona acquirit. Iuxta illud. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis. Horum cantica componunt auaritie dediti: que est idolorum seruitus. Horum scole sunt plene: ita ut dicatur per hieremiam prophetam. A maiori usq; ad minorem. A sacerdote usq; ad leuitam omnes auaritie student. Sed fallaces eas appellat saluator: quia promittunt letitiam: et parant tristitiam. **U**ere autem res magne sunt: que magnis conceduntur. He res sunt magne: maiores et maxime. **M**agne res sunt uirtutes et dona: que hic habentur. **M**iores sunt uirtutes que habentur in patria. **M**axime uero pater et filius et spiritus sanctus: maxime dico persone de rebus magnis et maioribus dicit apostolus. i. Corin. xij. Nunc manent spes: fides charitas tria hec: maior autem horum est charitas. Ecce quod charitas est maior illis: ergo et fides et spes magne res sunt: quia omne comparatum preponit suum positum. **C**haritas autem que ibi describitur: que nunquam excidit: est charitas patrie: et hec maior dicitur scilicet uirtutibus que habentur in uia. Deus autem est maximus: et quod habetur ipse a nobis per gratiam uel gloriam est maximum donum. Unde apostolus petrus epistola secunda ca. i. ait. Uocauit nos propria uirtute: per quam maxima et preciosa nobis donauit promissa: ut per hec efficiamur diuine nature consores: quia ergo inserta est mentibus hominum ueri summiq; boni cupiditas: ut ait Boetius de philosophica consolatione. Bonum cognitus mentem trahit. Magni

Titulus Decimus quintus.

bonum magne trahit. Maius bonum magis trahit. Sed maximū bonum maxime trahit. Ut ergo uirgo sancta ad scholas suas ōnes traheret dimissis pccis et fabulis spretis mūdānis tradē pmit tit de maximis delictis et ait. Magnificat anima mea dominum. Magnificabo eum nimis in ore meo: et in alio psal. Repleatur os meū laude tua: ut cantem tota die magnitudinem tuā. In quo uersu primo tria possunt considerari circa illud cā ticum canticorum. Primo causa materialis alias subiectiua magnificat. Secūdo causa actualis et effectiua: anima mea. Tercio causa finalis et obiec tiua: dominum.

Quantum ad pri. § I.

Materia huius cantici est tradere magna lia dei: unde dicit magnificat. Unde notandum: qd sicut omniū rerum constantium determinata est magnitudo et quantitas teste philosopho in. iij. et iij. phisicorum. Sic omnis create nature ē deter minata potentia: cum solius dei dicatur potētia infinita. Cum igitur humanus intellectus dicatur et sit aliqua creatura: nulli dubium est: quin eius potentia sit finita et limitata: ita ut supra se ascen dere non possit nisi diuino lumine superiori duc tus dicēte psal. In lumine tuo uidebimus lumen. Tria autē sunt que intellectui nostro obijci pos sunt. Primo uilia et mechanica. Secūdo media et phisica. Tercio premia et theologia. Et per ulum quidem et occupationem mechanicorum: ut est textoria: cemētaria et huiusmodi uirtus in tellectiua hebetatur: ut experientia notum ē. Un de et dicuntur mechanice artes a mechore mecha ris secūdo Albertuz: quia intellectus quasi me chatur: et degenerat a sua nobilitate: cum magis sit inclinatus ad naturalia et digniora. Unde qui diutius se dederūt huiusmodi mechanicis etiam subtilibus et ingeniosis ut picture: sculpture et hu iusmodi speculatiuis magis inepti sunt. Media uero idest ipsorum naturalium consideratio et iugis speculatio magis iuuat intellectiua: qd uersatur circa proprium obiectum: quod est ueri tas abstracta a materia. Sed istorum naturalium speculatio est duplex: una est que cōsistit in ipsis rebus: qualis uocatur scientia naturalis: que spe culatur cursus stellarum: herbarum uires: natu ras animalium et huiusmodi: et hec ē imperfecta: et minus uirtuosum reddit intellectum. Secūda est que rerum fines et causas inuestigat pro posse: scilicet a quo res ipse sunt: et ad quem finē ultimū facte sunt: et quem representant preloquuntur. et ista est uera philosophia naturalis: secūdo de scriptionem etiam ipsius phisici primo phisicoz in principio: ad quam tamen speculationem ipse non deuenit: propter quod uocatur methaphisi ca uel theologia: licet proprie sit naturalis: quā

uisibilia dei a creatura mūdi per ea que facta sūt intellecta conspiciuntur. Sempiterna quoq; uir tus ac diuinitas ad Roma. i. Qua uia nullo alio lumine illustrati antiqui philosophi uenerunt in cognitionem ipsius dei: ut ostendit diuus Augu stinus in octauo de ciuitate dei. Et hinc est qd deū esse dicitur per se notum: neq; contineri sub arti culis fidei: quia in lumine naturali demonstratur deum esse: ut optime probat doctor noster de aq uo in primo contra gentiles. Hec speculatio iuuat intellectum non parum dicente psal. Mirabilia testimonia tua et cetera. Sz aliqua et tertia obi ciuntur intellectui que uoco premia et theologica: sub quo membro itelligo omnia que naturali lu mine itelligi non possunt: ut est eterna felicitas: quam nec oculus uidit: nec auris audiuit et cete ra. Simplicia eterna trinitas personarum. Judi cia dei que incomprehensibilia dicit apostolus. Mysterium incarnationis et alia huiusmodi que fidei tantum subduntur: et hec sūt: que maxime intellectum perficiunt: in tantum ut dicat spiri^s sanctus per os Isaie. Nisi credideritis non intelli getis. Hec sunt que summo studio et uigilantia at tendenda sunt et audienda. Et de his cantrix nra perfecte loqui et docere promittit dicens. Magni ficat anima mea dominum. q. d. dominum dictu ra et doctura est anima mea. Hec sūt illa magna: quibus premi meruebat ille sapientissimus Job: dicens ca. xxiij. Nolo multa fortitudine contēdat mecum: neq; magnitudinis sue mole me premat. Est enī magnus fortitudine et iudicio et iustitia: et enarrari non potest ait idem ca. xxxix. Et ta men tantam audaciam tribuit ei spiritus sanctus: ut hec uirgo paruula puella audeat enarrare et magnificare: et spretis mechanicis uilibus et natu ralibus medijs: insisteret theologicis summis. Sed nec miruz uirgo sancta si magna loqueris de dō: quia iam magnus in medio tui sanctus israhel Isaie. xij. Sed hec pars qua dicit magnificare se dominum: est admiratiua et disputabilis: nam scimus quod magnus dominus et laudabilis ni mis: et magnitudinis eius non est finis. Unde dici tur Eccli. xliij. Terribilis dominus et magnus ue hementer: et mirabilis potentia eius: glorificantes eum exaltate illum quantum potestis: superuale bit adhuc et admirabilis magnificentia eius. Ex quibus uerbis uidetur: quod nec magnificari pos sit: nec ut magnus est: enarrari. Unde ergo uirgo sancta se dominum magnificare tam audacter p siteretur: cum ipsa potius videatur minorasse: quia quem celi capare nō poterant in suo corpūsculo comprehendit. Pro quo sciendum quod est tri plex magnitudo. Prima intensiua et virtualis. Secunda extensiua tpum et localis. Tercia diui siua et corporalis. De prima magnitudine dicitur in psal. Magnus dominus et magna uirtus eius:

Capitulum Vicesimum nonum

et secundum hanc dominus dicitur infinitus: quia infinita essentia: infinita bonitas: infinita sapientia: infinita charitas: et quicquid bene dici potest de deo: cum infinito dici debet: nec tamē illud etiam quicquid sit exprimitur. Et quia infinito nihil addi potest: deus sic essentialiter magnificari non potest. Et ad istum sēsum predicta uerba Ecclesiastici dicuntur: tamen iste uirtutes dei diminute apprehēdebatur a paucis: quas uirgo p̄facta magnificētius exp̄pressit. Si quis uerba eius diligēter attendit. Et ideo etiam isto modo aliquāliter dicitur. Magnificat anima mea dominum. Secundo dicitur aliqua magnitudo extensiuā loco uel tempore: sicut dicitur tempus magnum: annus: mensis uel dies: et hoc scilicet quia per magnum spaciū temporis durat. Et locus dicitur magnus: quia multum spaciū occupat ut i psal. Hoc mare magnum et spatiosum. In hac duplici magnitudine dicere potest uirgo facta illud magnificat. Nam iaz uenerat magnitudo temporis et omnia temporanea et sub tempore: lausq; diuina in terris sub magno silentio latebat. Ut enim ait deus tuus beatus Bernardus in quodam sermone d̄ ad uentu. Angelus non loquebatur amplius homini: patriarcha defecerat: de erat p̄pheta: sacerdos auaritiē studebat: dux non inueniebatur. quādo uenit dominus in tantu: ut diabolus auderet domino dicere omnia regna mundi esse sua. Mat. iij. Et ipse dei filius cum iam predicare cepisset: ait se non habere ubi caput suum reclinaret: erat enim dominus non solum paruulus: sed fere nullus in conspectu et conuentu hominū: quia defecerat laus eius quasi totaliter: laudabantur idola non uerus deus. Hanc ergo quasi extinctāz alma uirgo resuscitans: prima sub nouo testamēto sub cantico et uocali laude dei sic magnificat dominum: quasi dicat. Magnificate dominum in eternum: ut quilibet amplius dicat: semper laus eius in ore meo. Magnificat etiam localiter. Nam olim notus in iudea deus in israel magnū nomē eius. Sola enim synagoga in terris diuinas laudes utcuq; decantabat. In alijs regionibus mūdi idola et demones colebantur: et ipsa laudibus efferebantur. At ubi per os uirginis diuina laus isonuit: cepit per alia loca diuulgari et commūnari in eius figura: non in sua ciuitate sed peregrina in montanis existens laudare cepit et peregrinari: quia magnificentia eius peregrinari debebat: et extra iudeam effundi. Laus enim eius ab extrinsecis terre. Tercio modo magnitudo est sensitiua et corporalis: sicut dicitur magnus homo: qui est magne stature et huiusmodi. A seculo non est auditum neq; intellectus: q̄ dominus isto modo potuit magnificari: et tamen dominus deus factus est paruus: sine manib⁹ humani seminis absconditus et demum creuit in montem magnum. Daniel. ij.

Dic ergo o uirgo benedicta: factor meus ē paruulus: filius meus clausus est in uisceribus meis. Crescit et magnificatur: et magnus efficitur: alimentis meis nutritus. Cum magnifico idest magnum facio: donec per partum requiescat i uhnis meis: tūc etiam illum pascens lacte pectoris mei faciaz illū magnum: donec magnus uir sit aptus ad magnū sacrificium uerum. Ergo itellige post multa. Magnificat anima mea dominum.

Secunda causa ¶ §. II.

huius cantici scilicet actualis et effectiua notatur cum dicitur: anima mea: ubi canticū istud describitur. Primo suauitate dulcis armonie. Secundo serenitate lucis theologie. Tercio integritate nudate teorie. Et p̄ hec omnia trahit ad audita rem talis melodie. Ad sentiendum tamen quod dictum est: excitande sunt et aperiende aures cordis et non corporis tantum: ut enim ait beatus Gregorius in Omelia super illud Luce. viij. Si quis habet aures audiendi audiat. Sunt alie aures q̄ corporales: quib⁹ anima utitur. Ubi ergo anima loquitur: anime auditus exigitur: quia tales potētie requiruntur: q̄lia sunt obiecta capiendi. Omne enī simile ad suum simile inclinatur. Ecclesiastici. xij. Et impossibile est n̄ corpus corpore moueri: ut dicitur in libro sex principiorum. Uolens igitur alma ista cantatrix docere: quibus auribus opus sit ad percipiendum quod dicitur: dixit causam instrumentaliter agentem huius cantici fore animam: ut anima se paret ad id: quod naturali etiam uoce exprimitur: quia ex abundātia cordis os loquitur. Hinc est: q̄ plerūq; huius cātus suauitas non percipitur: quia ad eum audiendum et intelligendum sole corporee aures aperiuntur: et interiores clauduntur. Audi ergo o anima: q̄a anima loquitur. Magnificat inquit anima mea dominum: non solum corpus et lingua: s; anima et lingua eius: et hinc suauitas exprimitur: quod ē premium. Ad cuius enidentiam premittendū ē: q̄ armonia triplici organo cātatur: scilicet materiali: uocali: et mentali. Materiali organum est tuba: lyra: cithera et huiusmodi mortuo et insensibili. Uocale autem organum est ipsa lingua cuius pertinentijs suis: quibus uocalis cantus format. Sed spirituale organū est ipsa mens inflāmata et irradiata. De qua apostolus Psallam spiritu: psallam et mente. Inter hec autē dulcis est armonia instrumentalis: dulcior uocalis: dulcissima mentalis. De primis duabus Ecclesiastici. xl. Tibia et psalterium dulcem faciunt melodiam. Et super utraq; lingua suauis: et hoc patet manifeste. Nam instrumenta musicalia que dulciora sunt: ut organum: psalterium: cithera: tibia et huiusmodi: tūc suauius sonare dicuntur: cū uocali melodie magi

appropinquare uidetur. Unde etiā in commēda-
tione huius consuevit dici: uidetur q̄ loquat̄. De
iubilo autem cordis 7 mentali melodia dicit̄ Ec-
clesiastici. xxx. **N**ō est census super censū salutis:
7 non est oblectatio super cordis gaudium. Quis
ergo erit tante sufficientie: vt ualeat explicare uel
percipere quante melodie est canticum: quod in-
strumentaliter uirginis sancte anima cātāt? Cō-
sidera si uales qualis sit citareda: qualis cithera:
qualis 7 canticū materia. Nam et bonus cantor: si
voce rauca utatur: male cantat: 7 bonus cithare-
da fracto instrumento male citharizat: nec etiam
sufficit vox pulchra 7 instrumentum nobile: si au-
ctor artis sit imperitus. Ad hoc etiam datis perī-
tia artis 7 instrumentorum compositione perfec-
ta ubi materia sit displicibilis: de suauitate citha-
rizātium uel cātantiūz aliquid subtrahit. In isto
autem canticō cithareda est spiritus sanctus: qui
etiam in omni instrumento inepto 7 uili suauiter
sonat: tetigit enim puerum citharedam dauid: et
psalmistam facit: tetigit et puerum iuniorē Da-
niēlem: 7 iudicem senum constituit. Pastorem ar-
mentorum amos 7 prophetam constituit. Pesca-
torem petrum et principem apostolorum ordina-
uit. Telonearium 7 publicanum Matheum et
apostolum et euangelistam creauit. Persecutio-
nem fidelium saul: 7 in predicatorē gentium paulū
conuertit. Qualiter autē cātabit 7 armonizabit
spiritus sanctus: ubi instrumentum est anima vir-
ginis sanctissime? Sicut enī mortua charta reso-
nare nō potest perfecte quod uiua vox exprimit:
dicente beatus Hieronymus ad paulinum. Habet
nescio quid latentis energie uiua uocis actus: et in
aures discipuli ex auctoris uoce transfusa fortius
sonat. Exemplum subdit de eschino. Sic et omēs
corporei artus etiam ad hoc i vnum simul collec-
ti: non possunt peruenire ad hoc: vt perfecte exp-
mere valeant quod ipsa spiritalis anima alte co-
gnoscat. Hinc est quod paulus loqui non potuit:
quod iparadiso anima sua cognoscit. Hoc ergo
nobilissimo instrumēto: quod est anima: nō qua-
liscunq̄: sed uirginis beatissime utitur spiritus sac-
tus ad canendum quod dicitur. Magnificat ani-
ma mea dominum et cetera. Adde his duobus
nobilissimo cithareda et suauissimo et optimo in-
strumento preciosam et delectabilem materiam
quā hic canūt magnalia diuine laudis: 7 tunc
quīs a longe auribus anime percipies ad suauit-
tem huius cātici Magnificat 7 cetera. **S**ecun-
do cum dicitur: anima mea ostenditur serenitas
7 profunditas theologicę ueritatis in hoc canticō
cōtenta: ut dicit. b. Augustinus. Diuina lux q̄ pu-
rissima est: non nisi a puris oculis potest intueri.
Unde et saluator Mat. v. Beati mundo corde:
quoniam ipsi deum uidebunt. Quod demonstra-
ri potest tam ratione q̄ experientia exemplari. Ra-

tionem quidem: quia unūquodq̄ recipitur per mo-
dum recipiētis. Lux ergo que deus est: quia erat
lux uera. Joā. i. Non recipitur lux nisi a luce uel
anima luce illustrata: lux autē anime est ipsa pu-
ritas: sicut tenebre eius est peccatum: propter qd
dicitur Jo. i. Lux in tenebris lucet: 7 tenebre eam
non comprehenderūt: 7 hoc tota die ad sensū pa-
tet. Quanti enim quotidie audiunt uocem uerbi
dei: 7 tamen eam non apprehendunt: quia sunt in
tenebris peccatorum: et qui min⁹ his tenebris pec-
catorum participāt: magis a luce ueritatis uerbi
dei mouentur: propter quod quasi satis notū ē:
q̄ soli boni audientes meliores efficiūtur propter
verbum dei. Mali autem 7 si audiūt: aure corpo-
ris audiunt: 7 in suis malitijs perseverant: patet
idem exemplo. Es enī 7 quodlibet corpus aliud
quanto purius et tersius: tāto magis solis radios
recipit: 7 tanto clari⁹ oppositum corpus per re-
uerberationē resplendet. Hinc est q̄ et dominus
maiorē lucem ueritatis illius tribuit: qui purio-
res fuerunt: vt etiam Sybills paganis merito
uirginitatis spiritum prophetie mirabiliter tribu-
eret: ut dicit beatus Hieronymus contra Iouini-
anum. Et Joannes purior ceteris altius i diuinaz
contemplationē ascendit: dicens illud. **I**n princi-
pio erat uerbum et cetera. Nec igitur increata
sapientia: que in animas sanctas se transfert: 7
amicos dei et prophetas constituit. Ut dicitur
Sapientie. vii. quantum irradiauerit anime pu-
rissime uirginis in qua etiam personaliter habita-
bat: humani sensus non est exprimere. Et dum ex-
primi non potest: euidentissime deducitur quod
hec nitidissima uirgo lucide nouit diuina magna-
lia: que exprimit uoce anima eius dicens. Magni-
ficat anima mea dominus: taliter scilicet vt dicat
audacter. Confitebor dominio nimis in ore meo:
in medio multorum laudabo eum: ps. cvij. **N**i-
mis: inquit: nō respectu magnificati: sed respectu
audientium qui magna capere nequeunt. **T**er-
tio uero i eo quod dicit anima mea ostendit inte-
gritatez theorice contemplationis: q. d. non soluz
anima que contemplationē exprimit: sed anima
mea anima talis: anima tanta: aīa libera. Ubi
est attendendum: quod nullus potest dicere ani-
ma mea proprie: nisi qui totaliter habet animam
liberam ab omni seruitute: que triplex est a aqua
oportet esse immune: vt sit anima sua. Prima ser-
uitus criminis seu uiciorum. Secunda seruitus sā-
guinis seu propinquoꝝ. Tertia seruitus merce-
dis seu terrenozum. De prima expresse dicitur
Job. viij. Qui facit peccatum seruus est peccati.
Sed peccatum sicut triplex est: ita et seruitus eius
triplex. Est. n. pccz mōtale: qd pfecte fac hoiez ser-
uū pccz: 7 diaboli perfecte. i. complete: iuxta illud
petri. A quo quis victus est. ei seruus additus est
Et vt dicit beatus Augustinus: tot dominorum

Capitulum Vicesimum octauum.

quot viciozum: et hoc maxime impedit animam: ne possit in uia deo vacare. Per originale autem peccatum sensus hominis et cuncta cogitatio eius prona sunt ad malum ab adolescentia sua: ut dicitur Gen. vi. Nec liberatur anima ab impedimento talis seruitutis pugne carnis contra spiritum. Unde non potest ita libere uolare ad deum per contemplationem: et vacare diuinis: nec aliquo sacramento circuncisionis uel baptismatis uel alterius liberatur a tali seruitute: licet subleuet plus et minus: sed semper remanet pugna carnis: que animam captiuam ducit sub lege peccati secundum inclinationem: nisi non dominetur omnino. Veniale autem tepescit animam: et pigriore reddit ad ascendendum in deum: seruorem tollens spiritus. **S**ecunda seruitus que est propinquorum etiam animam aliqualem tenet captiuam: ne in deum totaliter uadat: sicut patet de illo qui christum sequi cupiebat: sed tamen retinebatur: ne cum sequeretur dicens. Permite me prius sepelire patrem meum: et sequar te. Mat. viij. Contra quem defectum sci licet nimie affectionis ad parentes. Venit dominus mittere gladium separationis dicens. Veni separare filium aduersus patrem: et filiam aduersus matrem suam etc. Mat. x. Et hoc ideo: quia caro et sanguis regnum dei non possidebunt secundum apostolum. Unde et beatus Ambrosius. Nec est uera sacerdotis fuga: abdicatio domesticorum: et que dam alienatio carissimorum: ut suis se abneget qui deo seruire gliscit. xij. q. i. cui portio. Tertia seruitus que est mundanorum rerum: spinis suis sollicitudinum animam ligatam tenet: ne libere deo seruire ualeat: ut patet de illo qui domino seruire cupiebat perfecte habens multas possessiones. Cui cum dominus interroganti quid sibi deesset ad perfectionem: diceret. Si vis perfectus esse uende omnia que habes: da pauperibus: et sequere me: retrocesit tristis discedens ab eo: quia multas habebat possessiones. Mat. xix. Necessesse est ergo: ut anima que uult intelligere magnalia dei: et in conspectu eius solius semper meditari: a iugo cuiuslibet harum seruitutum esse exutam et liberatam. In cuius figuram dixit dominus abrahe Gen. xij. Egredere de terra tua. i. de mundanis cupiditatibus tuis et de cognatione tua. i. de amicis et de attinentibus: et de domo patris tui. i. de uicijs et criminibus: per que quis efficitur filius diaboli: et de domo. i. familia eius: iuxta illud Jo. viij. Vos ex patre diabolo estis: et desideria patris uestri. i. diaboli uultis facere: et ueni in terram quam monstrauero tibi: terram. s. contemplationis et suauis perfectionis. Hic est etiam quod dominus uolens ostendere uiam perfecte contemplationis assumpsit petrum discalciatum: contra amorem terrenorum: Jacobum supplantantem fratrem: contra amorem propinquorum: Joannem gratiam: contra nequitiam pecca-

torum: que sunt ei contraria: et duxit in montem contra cupiditatem uallis mundialis: excelsum contra iniquitatem profundi infernalis: seorsum contra vinculum propinquorum seu affectionis parietalis: et ibi transfiguratus ante eos ostendit gloriam suam. Mat. xvj. Talis potest dici filius dei renatus non ex sanguinibus iniquitatum: neque ex uoluntate carnis necessitatum amicorum: neque ex uoluntate uiri mundi uanitatum. Et talis potest dicere anima mea. Cum autem nullius creature pure anima sit: que non fuerit subiugata peccato: quia si dixerimus quoniam peccatum non habemus: ipsi nos seducimus: et ueritas in nobis non est: ut dicit Jo. in canonica excepta sancta uirgine ut: ait b. Augu. Et parentum amorem oblita est: segregata ab eis in sua infantia: et deo totaliter mancipata: ut historia natiuitatis eius docet: et ab omni terrena cupiditate elongata. In cuius signum est: quod magnum thesaurum auri sibi a magis impensit: pauperibus per Joseph dispensatum: ita pauper cula remansit: ut inde ad paucos dies. s. in die purificationis agnum emere non posset ad offerendum in sacrificium: sed obtulit sacrificium pauperum. s. par turturum aut duos pullos columbarum. Lu. ij. Restat ut talis uirgo ab omni iugo seruitutis excussa totam animam suam possideret: et dicere sola potuerit anima mea: et tota cecinerit usque in finem. Nos autem id facere non ualemus: ne dum unum integrum canticum sed nec unum festinatum pater noster: ut habemus exemplum in legenda beati Bernardi: quin aut iugum peccati aut cura rei familiaris: aut representatio alicuius amici uel propinqui mentes intercidat: et aut multum aut parum reuocat. Ab his autem omnibus beata uirgo totaliter semota fuit: nec te moueat quod trium generum peccatorum dixi iugo non teneri: quasi in originali non uideatur esse concepta: quia et si in eo concepta: tamen ab ipso totaliter liberata non sicut ceteri sed specialius: quia in ea non solum fomes peccati fuit ligatus: sed penitus extinctus: qui in nobis nec ligatus nec extinctus est: sed aliquantulum minoratus per sacramenta. Si ergo in hac uia uis unam animam totaliter iubilantem et contemplantem ceteris omissis experiri hanc mentem ausculta intonantem et dicentem. Magnificat anima mea dominum: quia meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.

Tertio tangetur .§. III.

tur causa finalis et obiectiua: cum ait dominum. Et ex hoc ostenditur quod uirgo fuit. Primo famosa patenter ueneranda. Secundo laus eius gratiosa frequenter decantanda. Tertio est deitas gloriosa solerter adoranda. Quantum ad primum notandum: quod sicut dicitur Ecce ultimo faciendi

Titulus Decimusquintus.

plures libros nullus est finis: rō: qz hoīum genus famaz desiderans: que ex oībus maxime ex libris acquiritur: naturaliter loquēdo principaliter circa librorum cōpositionem dedit operam efficacē: et que non valuerunt componere fieri fecerunt: et eos aut suo nomine dedicari: aut dō suis facit egregijs componi et reintegrari: sicut etiam historie in fidelium plurime narrant. Et Valerius maxim⁹ etiā in capitulo de cupiditate glorie dicit. Naz qz progenies deficit: sepius et aliquando terminatur ad ignominiaz: pgregate diuitie: edificia pomposa: fortia bella: parta scepra et huiusmodi: in quibus fama quesita et consistere deputata cit⁹ euanescent: nisi librorum tenaci memorie sint madata. Hac via mundi homines uani gloriā assequi cupientes: aliqui studuerunt circa collectionē magnam librorum: vt Origenes qui quadraginta milia librorum edidit: aut suo nomine ascripsit: sic narrat Seneca. Alij tractauerunt facta egregia magnoz adhuc uiuentium: vt ipsi fauorem libris prestarent: sicut mendax Virgilius. Alij laborauerunt tractare materias delectabiles et obscenas: ut uani poete. Alij subtilia etiam disputando libros collegerunt: vt philosophi. Alia utilia et apta lucris: ut iuriste. Alij utilia anime: vt theologi et huiusmodi. Tamen omnes errauerunt ab utero q̄ rentes in his famam. Nam teste Hieronymo. fama ut umbra fugit insequentes: et insequitur fugientes. Unde talium nomen est in malum: qui vocauerunt nomina sua in terrenis suis. Qui autē gloriā dei querit: a deo gloriatur etiam mundo impedire uolente: vt patet in Joanne euāgelista: et beato Grego. papa. Nec igitur debet esse recta intentio scriptorum et omnium aliorum qualiter cunqz operantium magnificare scilicet deū et nomen sanctum eius: omnia propria utilitate: delectatione et fama postposita. Et quo purius os laudantis tendit in deum: eo gloriosius fama gloriosa in laudatōe resultat. Psalter ergo gloriosa beata Maria precise dei laudes canere studet: et hic eius omnis finis et intentio. Et ideo dicit. Magnificat anima mea dominum. Et nota qd non dicit deum: sponsum: non patrem: non filium: quāuis quodlibet horum dicere potuerit vere. Sed tamē dicit dominus: vt omni via proprias laudes fugeret: et diuinis tantum intenderet. Si enim dixisset deum: suam humilitatem tacuisset: quod fieri nō poterat cum ea usqz ad redundantiam plena esset et omni verbo actu gestuqz se humile. i. vilem predicaret pro posse. Qui enim dicit deum: sui dicentis nullam conditionem exprimit: cum deus non dicatur relatiue. Si dixisset sponsum: multum se laudasset: si dixisset patrem uel filium: eque laudis esset. Sed ubi dicit dominum quod est relatiuus ad seruum et ancillam. Et hoc nomē seruus et ancilla est nomē uilitatis: quāuis sit summa ingenui

tas: i qua seruitus christi comprobatur: cui seruire regnare est: reseruans uerbum angelo dictum. Ecce scilicet ancilla domini: dominus dixit. Magnificat anima mea dominum: et ex his duobus redditur famosa: quia tantum laudes domini cecinit: et quia sue humilitati semper studuit. Propter primum istud canticum Marie omni die infallibiliter cantatur: et hora multum apta scilicet in uesperis: et modo multum grato et solenni magisqz omnia cantica ecclesie: et sic non solus beata uirgo famosa ex cantico: sed etiam ipsum canticum famosius ceteris. Secundo ex eo qd dicit dominum: ista laus redditur gratiosa et frequenter decantanda. Ad magnam enim laudem quattuor requiruntur: scilicet ut sit a magno laudate magno modo de magnis factis: et de magnis personis. Et hic non dico magna nisi uirtuosos. Naz vt dicitur i ps. peccatori dixit deus: quare tu enarras iusticias meas et. quia ut dicitur Ecclesiasti. xv. Nō est speciosa laus in ore peccatoris. Hic et Seneca. Sit tibi tam turpe laudari a turpib⁹: q̄ si lauderis ob turpia. Secundo etiam magna laus magno modo debet pronūtiari iuxta illud psal. Bonum est confiteri domino: et psallere nomini tuo altissime et cetera. Et illud. Laudate dominum de celis cū sequentibus. Tercio debet esse magna laus dō magnis factis. Unde etiam scientie singulares que distinguuntur penes subiecta: habent iter se gradus nobilitatis sue: vt illa dicatur nobilior que est de nobiliori subiecto. Et propter hoc theologia dicitur nobilissima et maxima scientia: quia est dō nobilissimis dictis et factis: et de nobilissimo subiecto: quod est deus: ut docet sc̄s doctor n̄ i p̄ma pte. q. i. Quarto magna debet esse laus de magnis personis. Ex his quattuor redditur magificū istud canticum. Nam laudans est magna: scz anima uirginis talis et tanta. Modus est nobilissimus quia exultauit spiritus meus et. ait. Magnis factis que hic narrantur vt patet in processu cantici. Restabat ergo ut a quarto magna laus diceretur ut tota esset magna. Et hoc fit cū ait dñm. Prudenter enim et anthonomastice ait dominus: absolute dicit: et non dominum talem: quia non loquitur de domino alicuius angeli at portōis mundi: sicut fecerunt omnes tragici: comici: et historiographi. Sed de domino uniuersali Hester. xij. Dominus uniuersoz tu es: et in dictiōe tuā cūcta sunt posita ait. Mardocheus ad deum loquens. Sed dicit: ex his dictis bene sequitur: quod ista laus preponatur omnibus scripturis mundialis: sed non diuinis: quia sicut ista de domino: ita et tota sacra scriptura de domino loquitur. Ad quod respondeo: quod nō sine speciali causa et rationabili vsus ecclesie ioleuit magis reuereri unam partē scripture sacre q̄ aliā. Nā non propter finem nec propter auctorem: nec p

Capitulum Vicesimumnonum.

pter materiam particularem: sed propter modum
et finem particularem: ad que ordinata sunt: qz
psalmi et cantica licet habeant eundem finem: q
est dominus deus: tamen facta sunt ad hunc finem
particularem: vt iucundetur mens in deum ex eis
et ascendat. Et adhuc inter ista est aliqua differen-
tia reuerentialis: naz ad ps et cantica sedetis alter-
natim a choris exceptis quibusdā: vt laudate do-
minum et huiusmodi: vt cum ibi inuitentur om-
nes creature ad laudandum deum: et nos etiam re-
uerentius assurgamus. In nouo testamento cum
legitur de epistolis uel alijs loco epistolarum sede-
tur. Cum de euangelio recti stamus: quod etiam
de conse. di. i. docetur. Et in nouo testamento sūt
cantica in quibus etiam sit differentia reuerentia-
lis non a causa agentis principali: que est spiritus
sanctus: nec ex causa materiali uel finali s; ex cau-
sa instrumentali. Tria autem sunt que preferunt
scripta scriptis. Tempus scilicet in quo adiuuen-
te sūt forma tradendi: et dignitas persone traden-
tis. Respectu primi istud canticum preponit om-
nibus scripturis veteris testamēti. Respectu secu-
di preponitur omnibus epistolis actib; et prophē-
tis noui testamēti. Respectu tertij preponitur om-
nibus scriptis in euangelijs: exceptis his que ore
christi emanauerūt: quia nulla persona post chri-
stum dignior reperitur: et ideo hoc frequentādū.

Tertio dicebatur: q ex hoc q dicit dominum
redditur ipsum gloriosū et adorandum. Et iste ē
finis principaliter intēsus in isto cātico. Teste. n.
ps. Initium sapientie timor domini. Initium om-
nis bone et ordinate operationis ē timor domini.
Cum ergo iste terminus dominus includat timo-
rem. Juxta illud Malach. primo. Si ego domi-
nus: ubi est timor meus: ut mentem ad timorem
dei et reuerentiam excitaret: ait dominum. Ubi ē
diligenter adnotandum: q tria sūt que faciūt p-
cipaliter aliquem dominum gloriosum et hono-
ratum: que etiam continētur in ethymologia hu-
ius nomis dominus. Et hec sūt. Primo. Largitio
beneficiorū: et sic dicitur dominus: quasi do munus.
Secundo liberatio oppressorū: et sic dicitur do-
minus quasi do manus. Tertio debellatio inimi-
corum: et sic dicitur dominus quasi do minas. Di-
mitto quartā ethymologie significationem: que
est potius seruorum et tyrannorum q dominorū
et est modernorum: scilicet depredatio subditoz.
Et dicitur dominus secundum hoc: quasi do minus
immo do multū: et cūcta surripio. **P**rimo igit
dicitur dominus quis effici gloriosus pro dono
largitione: et hinc est dilectus et reueritus: ut dicit
de rege assuero: qui ut ostenderet magnitudinem
imperij sui: fecit grande conuiuium cunctis prin-
cipibus suis etc. Hester. i. Et ista beneficia sunt tri-
plicia. Primum affluentia entitatis temporalis.
Secundum clementia pietatis paternalis. **T**er-

tium iusticia equitatis iudicialis. Primum fecit ma-
gnum salomonem: pater hoc. iij. regū. x. cū dedit
munera magna regine sabbe. Secundū fecit ma-
gnū dauid: vt patet in. i. et ij. Reg. et precipue de
clementia qua usus est erga saulē inimicū suum:
et erga filium absalonē: qui coniurauerat contra
ipsum. Tertium fecit magnū salomonem: et p-
cipue in iudicio duarū meretricū contendētium
de filio uiuo: cuius esset illarū. iij. Reg. iij. Nostra
ergo uirgo psaltes ut ostendat in cōspectu nostro
gloriosum quem canit. Dulciter ait dominus: et de-
mum exprimit quomodo dat omnibus affluētē
et non improperat dicens. Esuriētes impleuit bo-
nis: et prius de se. Respexit humilitatē ancille sue:
et fecit mihi magna. Deinde addit quomodo om-
nibus dimittit clementer. Et quantū in se est: ne-
minem damnat: et dicit. Et misericordia eius a p-
genie in progenies timentibus eū. Tertio quomo-
do iudicat omnes equaliter: et nullius personam
acceptat: et dicit. Deposuit potentes de sede: et ex-
altauit humiles. **S**ecundū quod reddit domi-
nū gloriosū est liberatio oppressorū: sicut patet de
iudicibus israel: qui magni fuerunt in illo populo
vt domini et rectores: ut Bedeon et Sāson et aliq:
de quibus in li. iudicū per totū: quia liberauerūt
populum a magna oppressione: et sic etiam saul i
principio regni sui: quod optime fecit iesus chri-
stus liberando et sanando omnes oppressos a dia-
bolo: ut ait petrus in canonica prima: quia deus
erat in illo: et ideo dicit dominū quasi dans manū
ad adiuuādū. **T**ertium quod facit dominū glo-
riosū est debellatio inimicorū. Et hoc fecit iudas
machabeus cum Simone et ionatha gloriosos do-
minos in illo populo: quia frequenter debellarūt
inimicos populi israel. Et hoc egisse dominū: oñ-
dit dicens. Fecit potentia in brachio suo etc. Et dicit
dñm quasi dominans hostibus.

De secūdo versu dicti cantici: et de multiplici
gaudio et varia acceptione sps. La. XXIX.

Exultauit sps me
us in deo salutari meo. Sciēdum q
spū sancti pntia largitur menti clari-
tatem et lumē uisionis teste saluatore: qui ait Jo.
xvi. Cū uenerit ille sps ueritatis: ipse docebit uos
oēm ueritatē. Quia ergo sps sc̄s mirabiliter req-
euit in maria dicente sibi angelo. Sp̄s sc̄s supue-
niet i te: nulli dubiū qn clare uiderit: que dei sūt:
ex tali autem ituitione sequitur gaudiū. vnde et p-
mus fructus sps dī charitas: secundus gaudiū ad-
gal. v. Charitas que est unio hoīs et dei maxime
post uerba angeli descēdit in Mariam: cū qua es-
sentialiter erat filius dei carne indutus. Et qz pro-
portionatur gaudiū charitati: ex qua prodit.

Titulus Decimus quintus.

sicut illa charitas Marie fuit ineffabilis: ita et illud gaudium inextimabile creditur. Et hoc insinuatur: cum dicitur. Exultauit spiritus meus. Ubi tria tanguntur. Lumen clarioris et iucundioris intuitus christi: ibi. Exultauit. Fulmen ardentioris deuotionis: ibi spiritus meus. Culmen altioris et subtilioris contemplationis: ibi in deo saluari meo.

Quantum ad primum. §. I.

multum sciendum: quod ultra illud gaudium pessimum de quo dicitur prover. ij. de iniquis. Letantur: cum malefecerint: et exultant in rebus pessimis: cuius finis est id quod ipse ait. Extrema gaudij lux occupat. Et ut dicitur in apoc. quantum se exaltauit: et in delictis suis: tantum date ei tormentum et luctum. Est triplex gaudium seu exultatio. Gaudium de inferiori entitate et deceptiuum. Gaudium de equali bonitate et letificatione. Gaudium de superiori deitate et excessu. Gaudium primum est de rebus inferioribus ut diuitijs: honoribus: conuiuijs et huiusmodi. His autem inferioribus creaturis anima gaudere improprie dicitur gaudium: et de tali gaudio dixit Tobias angelo. Quale mihi gaudium qui in tenebris sedeo: et lumen celi non video: q. d. Gaudere non possum: quia caro medio gaudij ueri: quod est muniri lumine celi: quo anima mea veritatem cognoscit. Et clarius de hoc falso gaudio dicitur Eccl. ij. Nilum reputaui errorem: et gaudium. id est temporaliter gaudenti dixi. Cur frustra deciperis? Anima que sic gaudet non exultat: sed descendit: et inferna petit sceleris illud Job. Gaudent ad sonitum buccine: et in plectro ad inferna descendunt. Secundum gaudium est: quando de proportionata et quasi equali bonitate existit: ut quando anima gaudet de salute proximi et de libertate sui uere: de virtutibus acquisitis et bonis operibus et huiusmodi. Et de hoc gaudio quod est letitia anime: tenes eam in gradu suo uirtuali sepius habetur in scriptura: ut ad Roma. xij. Spe gaudentes. Et Esdre. Gaudium domini fortitudo uestra. Sicut enim tristitia obilitat uires: ita gaudium seu delectatio adauget. Unde et delectatio secundum philosophum perficit opus: et multo magis delectatio que idem est quod gaudium: si sit spiritualis fortificat mentem quam delectatio mundialis. Tale tamen gaudium non est descensus neque ascensus. scilicet supra se: Unde et dicere non ualet: exulto. id est extra terminos suos saltare. Tertium ergo gaudium est de felicitate superna uel de deo: aut de his que sunt supra capacitatem hominis. Et hec leuant animam supra se: et tali gaudio eam letificant: ut dicere possit exultare. id est extra se saltare siue exultare exulare. id est extra terminos suos fieri: de quo gaudio ait Christus discipulis Mat. v. Gaudente illa hora. id est cum male dixerit vobis homines: et securi vos fuerit propter me: et exultate. Ecce enim merces uestra multa est in celis. Quod obseruans. b. yncientius ad

datianum ait minantem ei maiores cruciatus inferre. O venenosa diaboli lingua tormenta tua non timeo: sed quanto te magis mihi iratum video: et per hoc dispositum ad maiores penas inferendas: eo amplius exulto. Nolo gloriam meam minui. Et quia de tali re que est eterna et incomprehensibilis: fuit gaudium beate Marie. Idcirco signanter dixit. Exultauit spiritus meus. Sed nosce oportet: quod ista tertia exultatio habet tres gradus uidelicet. Infimam et solitariam. Mediam et corpoream. Optimam et subitanam. Prima exultatio est quando anima eleuatur supernaturaliter ad aliquid uidentium mirificum: non tamen cum multa uehementia: ita quod sola anima rapitur ad gaudendum corpore tamen omnino immoto a terminis suis. Et tale fuit gaudium et exultatio anime matris samuelis dicentis. Exultauit cor meum in domino: et exultatum est cornu meum in deo meo: ubi cor ponitur pro anima: et cornu pro intellectiva potentia prophetizans et eleuata tunc ad cognoscendum que dixit in illo cantico. i. Reg. ij. Secunda exultatio est uehementior: ubi anima altius rapitur: et diutius immoratur: non tamen ab officio vitali abstrahitur. Et tunc anima secum etiam corpus rapit: vel localiter subleuat: et altius sustulit: quemadmodum et paulus raptus ad tertium celum de se dicit ij. Cor. xij. Siue in corpore siue extra corpus nescio. Quali modo rapiebatur aliqui corpus nostri sancti doctoris Thome: et precipue ut legitur: quando ei dictum fuit a crucifixo. Bene scripsisti de me thoma. Nam tunc fuit uisus eleuatus a terra non paru: et talis raptus est ad quandam dulcedinem infuerat: quam uidetur expertus dauid: ubi ait. Cor meum et caro mea exultauerunt in deum uiuum. Taliter etiam rapiebatur et patriarcha dominicus sepe: et multi sanctorum. Tertia exultatio est uehementissima: que sicut maior est: ita et subiectum magis dispositum reperit: atque fit de maximis obiectis: et rapit quasi in instanti: ita ut non ualeat trahere sursum corpus: nec ei aliquam dulcedinem infundere: sed potius quandam penam similem ei que fit in morte propter separationem anime a corpore: cum anima pro tunc designat exercere actus uitales in ipso corpore. Et si vis altius de hoc rapitu informari: lege doctoris sancti in questionibus de ueritate questione de raptu arti. i. q. 7. iij. Et talis fuit raptus virginis gloriose. Unde anima eius exultauit et saltauit extra se et terminos suos. Et hinc puto ipsam in preterito fuisse locutam: ubi dicit. Exultauit. Non enim potuisset ore proferre: exultat spiritus meus: quia taliter exultabat: ut corpus nil agere posset: ergo nec loqui. Sed iam ad officia corporis reuersa dicit. Magnificat etc. Et exultauit. Istud autem potest eui denter ostendi: et in fide demonstrari. Ex tribus. n. simul iunctis causatur raptus uehementissimus uidelicet. Primo ex puritate subiecti uidelicet. Secundo ex immensitate obiecti rapientis. Tercio

genui et plex

Capitulū Vigésimūnonū.

ex claritate luminis ostendētis. Ista sunt nota de se. Nā quo mens purior eo ad videndū deū aptior: quā beati mundo corde: quoniam ipsi deum uidebunt. Et adde quod adhuc mens redditur habilior: quo raptā fuerit vlt illustrata a deo frequentius propter habitūz acquisitū ex assiduis actib⁹: sicut docet doctor sanctus Thomas ubi supra q̄stione de prophetia. Ista tamē per se non sufficiūt. Nam i via mens et visionibus assueta non sēper uidet: nisi quando deus vult sibi demonstrare: sicut docet beatissimus Hiero. ad Damascū papaz de Isaac decepto. Sen. xxvij. qui noluit benedicere vni. et tamen benedixit alteri. Et de Eliseo qui dixit de sunamite ad giezī. Dimitte eā: quia ania eius i amaritudine est: et dominus celauit ad me iij. Reg. iij. Et de uirgine beatissima que triduo quesuit filium: et sciens ubi esset. Lu. ij. Et ideo additur secundū quod requiritur. s. q̄ obiectum se representat tali menti: et quo obiectūz est nobilius: eo fortius trahit non tamē simpliciter: quia possibile est: q̄ deus qui est sūmum ens repñt se menti purissime sub aliquo modo infirmiori: vt per sonum vel aliquid i imaginatione creatum: et tunc nō forte raperet. Et ideo additur tertium. s. ipsa clara ostensio: et quanto clarior est: tanto exultationis raptus fit uehementior. Cū igitur cōstet irrefragabiliter q̄ nulla mens creata i hac vita fuerit purior mente uirginis: et tractet d̄ magnis dei quo nulla res est altior. Si modus uidendi est alia altior: nulli dubiūz esse potest: quin eius exultationis raptus fuerit omnibus alijs uehementior. Ponit exinde prefatus Joā. dominici cardinalis diuersa genera uisionū prophetarū: de quibus beatus Tho. agit secūda secūda. q. de prophetia: que omitto. Sed ibi potes uidē. Et subdit q̄ his omnibus inspectis si consideretur: q̄ hec uirgo sacra obubrata erat paterno lumine repleta: taz eterne sapientie nouo numine et spiritus sancti secūdata radiorū culmine: queque dicit se magna precine re et exultasse: nulla surgit ambiguitas: quin ipsa uiderit modo nobilissimo: et forte adhuc altiori omnibus predictis nobis ignoto. Sicut enim fecit eā matrē suā: ita etiam specialiter p̄ ceteris fecit uatē suā: vt absolute et antonomatice intelligatur quod dicitur Exultauit.

Secundo notatur §. II.

fulmen ardentioris et feruētioris exultationis cū dicit. Spiritus meus. Teste. b. Augu. Inuisa diligere possumus: icognita nequaquā. Quod de se patet satis: cū uoluntas ipsa ceca sit et sine lumine intellectus agere non valeat: propter quod semper fertur super cognitum: aut apparēter: aut existenter. Mouetur enim uoluntas alectiue ab obiecto apprehenso sub ratione boni. Et quanto uidetur

melius: tanto mouetur uehementius et rapitur. Et quia uoluntas potentia passiuā non est infinita: potest cogi aut necessitari ab obiecto sibi d̄mōstrato sub ratione infiniti boni: quod satis uidet. Si enim obiectūz visu: sub duplici gradu bonitatis: aliter trahit ipsam uoluntatē ad amandū: q̄ visu sub simplici gradu bonitatis. Et magis sub triplici gradu q̄ sub duplici: et sic deinceps: ergo si ostendatur aliquod bonū ei ut infinitū: rapit et trahit ipsam: vt non possit ipsū non uelle amare. Et taliter amant beati uidentes deū clare: vt stante libertate arbitrij ipsi nō possūt nō amare: sicut etiā i via homo nō potest suū bonū non uelle i generali: licet hoc uel illud refutet deceptus. Hec est n. confirmatio quedā i gloria. s. clara visio sūmi boni: et illius uisionis continua cōseruatio. Quale puto fuisse i uirgine glorioza. Unde nascitur pfectus amor et feruor sps. Et sic credo hic exp̄ssū spm sanctū p feruore estuante et dirigente omnes actus suos i deū et debitū finē. ¶ Est autē sciendū: q̄ in sacra scriptura sps capitur multis modis: et potest uerificari: imo de facto verificatur illud: exultauit sps meus: de quolibet spū qui dicit potest sps uirginis sancte. Sps nāq̄ malus qui inuadebat Saul: et qui fuit aliquando sps mēdax i ore oīum prophetarū: vt hētur i. iij. li. Regū: nō fuit sps uirginis: cuius ipsa cōtrinit caput: et nullā i ea habuit potestātē. Similiter sps qui significat uentū: et figurat superbiam vel uanā gloriā: nō fuit sps Marie: de quo potest itelligi illud Mar. v. Beati pauperes spū. i. qui habent modicūz de elationis vento: nō dicit: qui non hñt spūz: quia omnes habent aliquid de ipso: s. beati qui habēt parū: vt nō superentur ab eo. Sola mater uirgo cū nūl de eo hñt: et iō iste sps. i. uentus superbie nō fuit sps Marie. Sz ē ali' mltiplex sps marie.

- ¶ Sps flatus et aeralis.
- ¶ Sps angelicus supernalis.
- ¶ Sps anime rationalis.
- ¶ Sps cerus congregationis spualis.
- ¶ Sps feruoris mētalīs.
- ¶ Sps uitalis naturalis.
- ¶ Sps deitatis eternalis.

¶ Quilibet horum potest dici spiritus Marie diuersis respectibus: qui dicitur exultasse. ¶ Spiritus ergo aliquando sumitur pro flatu hominis iuxta illud. Inspirauit in faciem eius scilicet aer: spiraculum uite. Gene. ij. idest spiritum seu flatū: sicut et ipse incarnatus et resuscitatus insufflauit in discipulos dicens. Accipite spiritum sanctum. Pro aere etiam quo respiramus sumitur spiritus: iuxta illud ps. Os meūz aperui: et atraxi spiritū. Iste ergo spiritus marie scilicet flatus exultauit i deo: qui totus ad gloriā dei diffusus pandit magnalia sua. Spiritus etiam in quantum aer dicitur qui suus dici potest: in q̄tum nō solū aer s. et tot⁹

Titulus Decimusquintus.

mundus factus est suus: cum mater dei sit: et per consequens domina omnium. Aer ergo iste ingreditur per os virginis ad suum creatorem: qui et latebat in ventre: modo suo exultabat: quia magnificat purificatus atque radijs diuinitatis impletus dulcissime resonabat. **¶** Unde exultauit spiritus meus in me gaudius est in deo exultat. **¶** Secundo spiritus dei angelus. **ps.** Qui facis angelos tuos **ps.** hic **ps.** substituit ezechiel in celum et terram: et locutus est in prophetis siue ad prophetas et moysi in monte cum legem recepit. **hoz.** h3 quilibet proprium spiritum. i. angelum ad sui custodiam deputatur **fm.** magim i. ij. sen. p. b. Hiero. Nec ergo psalter gloriose huius et ipsa spiritum suum supremum in ordine angelorum. Qui fortassis nec ante nec postea datus est alius ad custodiam: sed soli virgini huic ab initio seruatus. Sicut. n. sola fuit mater unigeniti: et in gratuitis uniuersis mirabiliter singularis: sic etiam sane dici potest custodiam sibi singulari datus fuisse. Si. n. huius singularissimum sponsum ad seruitium: electissimum apostolum ad obsequium: quare non creditur huius nobilissimum spiritum ad auxilium. **Sps.** n. huius ordinis qui dei angelorum tot sunt spiritus: quot et numero: cum quilibet faciat spiritum suum: et specificata perfectione differat ab altero. Hic igitur spiritus angelicus datus sibi ad custodiam prius exultauerat de obedientia: humilitate et uirtutibus alijs ineffabilibus virginis alme. At ubi uerbum eius est carne uestitum exultauit in deo salutari. i. iesu Marie filio: quia deputabatur ad custodiam siue potius ad obsequium domini dei sui: cum et angelus matris sit: et angelus prolis: donec natus sit: et tunc accipit angelum proprium: sicut fructus ab arbore matre precibus secundum beatum Thome in prima parte. Tu lector considera quod explicare non possum: quanto gaudio exultabat spiritus ille: qui primo uidit deum incarnatum: qui fuit primus spiritus sancti minister ad illud ineffabile opus: quod primus corpusculum illud aut formauit: aut formati assistit. Qui primus inuisibiles cunas deo parauit: qui primus cibum de matre in os diuinum expressit: qui sicut assistit uisione in celo coram patre: sic assistebat in terris filio incarnato: qui primus illud uidit desideratum comertium. Stabat totus festinus angelus Gabriel extra: et suspensus expectabat uirginis assensum: ut deo mittenti cito referret responsum: et ubi eam audiuit dicentem. Ecce ancilla domini fiat mihi secundum uerbum tuum: tota pueritate curiam letificaturus celestem: reuolauit ad celum de futuro iucundum. Sed iste marie spiritus ceruus pro tota hierarchia celica exultabat. Exultabat namque hic optimus spiritus marie: quoniam videbat ipsam christi matrem effectam: et tanto filio dignam. Si. n. gaudium est in celo super uno peccatore penitentem agente. Quanto magis super uno peccatore iustificato. Utique magis gaudet angelicus

chorus de iustis quam de peccatoribus reuertentibus ad penitentiam: cum ipsorum gaudium iustissimum in bono reali fundetur. Et quis dubitat iustiores esse quam nunquam peccauit et iustus est: quam qui peccauit: et ad penitentiam reuersus est ceteris paribus: quod dicitur cum peccator reuersus seruientius deo seruit quam innocens: qui non peccauit. Nec obstat illa sententia saluatoris Luce. xv. Gaudium est in celis super uno peccatore penitentem agente quam super nonagintano uero iustis: qui non egent penitentia. Nam si eius uerba diligenter pensentur: nil aliud uoluit dicere nisi quod maius gaudium est de natura humana reuersa seu reuoluta quam de natura angelica: que nunquam perijt: ideo et redijt. Nam gaudium humane nature est in carne et spiritu: sed gaudium angelorum non est nisi in spiritu. Quid enim uoluit significare per ouem perditam nisi genus humanum: quod requisitum et assumptum ad unitatem suppositi: de quo est tantum gaudium quantum non est de nonagintanorum relictis in deserto: que pro angelica natura ponunt. Peteret namque curiosus scriptator: maiestatis diuine. Cur si dominus sic celum reparare volebat: quare non potuit id facere de portione angelica: que non perierat: cum sit nobilior creatura quam de terrestri homine graui. Huic uerbo sapientia patris respondet: quod reparari debuit celum de maiori gaudio non minori siue ad maius gaudium non ad minus. Sed maius gaudium resultat de natura humana reparata quam angelica. Et hoc tum quia gaudium est duplex: ut presertim scilicet in spiritu et carne: tum quia maior est numerus saluandorum hominum: quam sit omnium spirituum damnatorum fere sine comparatione: tum quia gaudium de christo excedit gaudium: quod habet angelus de reliqua creatura. In hac igitur supiustissima et lucidissima matre exultabat spiritus eius angelus proprius: sed non nisi in deo iesu: a quo omnes ille uirtutes ut radij eternales emanabant in uirgine. **¶** Tertio dicitur spiritus anima: de quo dicitur Ecclesiastes tertio. Quis scit: spiritus idest anima filiorum Adae ascendat sursum. Et. c. ultimo dicitur. Reuertatur puluis idest corpus in terram suam: et spiritus ad deum: qui dedit illum idest anima: et iste spiritus Marie idest anima exultauit. Et esset sensus: quod spiritus idest anima que magnificabat deum quo ad ceteros: etiam exultat quo ad se ipsum. Itaque sicut dilatatur deus: idest magnus ostenditur per os virginis in corda audientium eius magnificationem: sic et crescit in ipso spiritu ita uel anima sua per maiorem inherentiam capacitatem et dilectionem eius. **¶** Ad cuius notitiam aduertendum est quod tanta est anima: quantus est eius affectus: sic pro parte de anima benedicti recitat. b. Grego. ij. dial. cum uidit animam sancti germani paradisu ascendere. Si enim granum milij tamen diligis instar grani milij anime

Capitulū Vigefimūnonū.

capacitatem coartas. Et sic cogita de quolibet a te amato: quodcumque sit illud: si est creatum: aia nō exultat. i. non supra se saltat: sed deficit siue cōtra hitur infra se. Est. n. aia rōnalis in capacitāte omni creatura capacio: cū nil possit eam replere preter infinitū bonum. Unde sicut Salomon dicit Ecclī. v. q. avarus non impletur pecunia: ita accidit de quacumque re creata. S3 adimplebis me leticia cum vultu tuo. s. deus: ait ps. Si ergo soli deo iheret sps noster: amando dilatatur cū deo: atq; semper exceditur per altū latum profundum et loguz: sicut optat apls pro his pro quibz orat dices. Pos sitis cōprehendere cū oibus scīs que sit lōgitudō: latitudo: sublimitas et pfundum. Quia uero tal aia sic disposita ut est aia siue sps magne marie in nixa ē super dilectum: vestigia non relinques: uel ima deitatis: que iūma sunt. Sed dixi ima: qz ide ascendere cepit versus altiora: semper pcedit: et finem non assequitur: cū nullus sit finis: iō cōtinue salit: crescit: ascendit: dilatatur: et saltat supra se: qd ē exultare sicut virgula fumī ex aromaticis mirre et thuris: vt de ipsa sub figura cecinit optime Salomon i cāti. Ecce sub tali exēplo loquendo qz virgula fumī ex aromatico igne procedens incipit digitalis: et pedalis efficitur: crescit in cubitū in calamū transgīt: sēper crescit: carbonēs imos non deserens: non tñ extenditur i longū uersus celū: sed si paruo flatu agitur: dilatatur a dextris ante et retro: et in se ēt magis spissatur: tūc totaliter exultat et saltat vndiq; magis diffusa: sicut ē mois sal tantuz. ¶ Hoc at cupio plenius exprimere: ne seminalis capacitas quasi te cutiens in lapidem offē sionis impingat: imaginare ergo deū ut sperā infinitam spūalem nō corporale: manifestū est qz centrum eius ē vbq; et non minus sua circūferentia. Nā si spera est infinita: ubiq; ē cētrū eius et in quolibet parte spatij clausi a tali circūferentia est cētrū assignare: nec non totū spatium: si totū est signabile: est pro centro deputandum. Hic. n. hēs in uno circulo equalia tria: quarum vnū aliud non excedit. s. circūferentia: que nūq; est: spatium quidem extra quolibet creatum est sed nō exclusū et cētrū qd ubiq; est. Pone ergo marie spm in centro hoc sicut in centro suo iā erat verbum incarnatū. Undiq; uidet spatium infinitū sibi restare: et illud fore concupiscibile proutz amenū floribus: pulchrū aspectu: gustu suaue: salutariferuz tactu: quid restat ei nisi qz se extendat ad leuā iudicioz iustozum: ad dextram sanctificationē sanctorū. Retro atq; fecit miranda. Ante ad que spectet optāda. Infra ad ea que sunt humilitatis immense. Sursum ad ea que sunt iucunditatis superne: et introeat intra secreta bonitatis diuine et incomprehensibilis maiestatis. Ex quibus partibus itegret canticum nouū qd cepit dices magnificat zc. Et exultauit sps meus. ¶ Et si queratur cum fin ista nulla sit dīa

iter aiam et spm nisi vocalis: qz sps est aia: cur i pmo versu dixit aia: hic sps. Nō est dicēdū: qz hoc sit scē pro ornatu locutiois: cū sps scīs qui loquebat p os uirgis: nō attendat ad vocē seu pulchrū vocale: sed ad rem exemplarē et sinonimū n utat. Rūdeo: puto dicēdū qz substantia forma relatiue dī aia: et absolute sps. Dī. n. aia: qz aiat corpus: et aium pstat: qz nō facit nisi i cōiuncto: s3 sps ē cōiuncta atq; separata aia ipsa. Quia vō magnificatio illa fieri h3 dū ē cōiuncta: et nō cū ē separata. Et i cōtēplatiōe forti aia rapitur a tali pūctione saltē qz tū ad sensū actualē i formatiōis: recte ibi dūit aia h sps nūcupari. Et iō vt capta uehēmētissime ait. Exultauit sps meus. ¶ Quarto sumit sps p cetū seu caterua amicorū: sic dixit xps i cruce. Pī i manus tuas cōmēdo spz meū Lu. xxiij. i. oēs q mibi per fidē sūt adhesuri et charitatē. Qui. n. adheret deo: unus sps est cū eo: ait apls. i. 2or. vi. Et alibi unū corpus: vnus sps: sicut vocati estis in vna spe uocationis vīe. Uidit ergo nīa cantatrix in extasi posita multos futuros suos deuotos saluandos. Quot. n. mīa sua ab infernalibus claustris eripuit. Quot de peccatorū voragine eius potētia liberauit. Quot a mūdialibus curis eius oīo p̄ciosa segregatur. Quis enumeraret: aut mortuos resuscitatos: aut creptos amore a fama pristina destitutos: uel ab infinitis miseris preseruatos. Hos nō imerito dicit spm suuz: nō attribuēs hoc suis meritis sed bōitati diuine. Et iō dixit. Exultauit sps meus i deo saluari meo. ¶ Quito dī sps feruor mētis: de quo apls. Spm nolite extinguere. Et ad Ro. xij. Spū feruentes dño seruientes. i. spū qd est feruor: de hoc ēt intelligitur illud Sen. vi. Nō permanebit sps meus i hoīe in eternū: qz caro ē spūs inq; i. feruor iusticie: qd pducit effectus siles hoīm ire. In deo methaphorice dī ira dei sps eius: cum p̄prie dīci debeat feruor iusticie. ¶ Hic feruor siue sps qui distinguitur ab aīa increata: sicut actus ab agēte cui ē actus: hic sps exultat et crescit ex quatuor. Primo quidē ex merit. Sicut. n. gīa crescit ex gīa: qz gīa consequens est gīa āncedens ad aliā q ipsa seqtur: nisi i uacū recipiatur: vt circa finē p̄ime scōe pbat scīs doctor. Sic charitas pficiē p gradus suos: et finis preteriti gradus ē pncipiū futuri: quousq; pfecte hēatur i patria. Scōo crescit ipse charitatis feruor: qz sps cognitione boni: cū qdlibet bonū tñ ametur: qtu cognoscit. Tercio auget hic sps ex uehēmētiori radicatione i subiecto i quo est: qz sic fortius rapit medullitus interiora eius. Quarto suscipit incrementū ex remotione cuiuscūq; contrarij: qm tunc suos effectus liber agit: et uelocius mouet: et inflammat mētem suā i qua ē. Et ex his p̄cordari pnt disputantes de augmento charitatis: si delectet inuentio veritatis magis qz cōtētiō et impugnatio et iurgia cōtētiōnis rabiose. Nam p̄mo mō augetur charitas

Finis. mōz et spm dīa.

materialiter: sō mō effectiue: tertio modo forma-
liter: quarto mō ex fine. Unde 7 quasi finaliter di-
ci pōt perfecte hoc ordine exultasse sp̄s marie the-
otocos pandēdo: cū oicit. Exultauit sp̄s meus in
deo salutari meo. Nam qz magnificauit aīa mea
dñm: acquisiuit sp̄s meus nouum gaudiū seu gra-
dū charitatis: 7 supra se saltauit: hic altius eleua-
tus in deo: clarius de deo sēries sublimius inflam-
matus est: 7 iō exprimitur in deo. Demū sic ihesit
iste sp̄s sicut amor salutis: qui naturaliter mētib⁹
hoīum ē insertus. Est. n. hic amor salus anime et
precipua britudinis effectus: sicut uisio eiusdē se-
licitatis est cā: ppter hoc dixit salutari in deo. i. ie-
su: qui salus est oīum saluandorū. Tandē manife-
stat quartā cāz p̄dicte exultatiōis: cū subdit meo.
Nihil aliud reputans suū preter ista duo. s. aīam
7 deū. Aliaz inq: qz nulli subdebatur nisi deo: cui
seruire regnare ē. Deū uero qm̄ mirabiliter 7 sin-
gulariter sibi datus: 7 in se iaz obtrinebat. Jō hūc
uersū preueniens cithareda dñi: figurat ē agens
sed non tm̄ quantū ista mater dñi nō fuit ausa di-
cere meo: ait. n. in ps. ix. qui intitultur pro ocul-
tis filiū. Exultauit cor meuz in salutari tuo. Plus
est. n. exultare spū q̄ exultare corde. Nemo. n. po-
test exultare spū: qui prius non exultauerit corde
cū sp̄s sit effectus uolitiue: siue actus quē uolitiua
non agit nisi intellectu exultate: qui hic significat
in corde. Pōt at exultare cor non exultate spū: sic
7 intellectus intelligere uoluntate renitēte. Istud
expressit salutare marie. Samaritane cum dixit.
Si scires donum dei: 7 quis est qui dixit tibi: da
mibi bibere: tu forsitan petisses ab eo. Jo. iij. Ec-
ce potuit cognoscere trinitatē in dono: 7 eo cuius
est donū atqz filium: cū quo nescia loquebatur: 7
tam forsitan petiisset. Exultauit corpore infans
in gaudio adhuc obtrusus in utero matris. Exul-
tauit cor 7 caro prophete. Sed exultauit sp̄s p̄fec-
te marie. Multa adhuc restabant hōi: ut tot⁹ ex-
ultaret: q̄ oriatur et crescat necesse est: 7 salutare
marie limphis perfundat. Et tunc cū iordane ex-
ultabit paterna uoce audita: 7 spū sancto uiso in
specie corporali. Aliquid restabat: dicendum ad
plene saltandū: hic in alio ps dicebat. Exultabit
cor meū in salutari tuo cantabo et psalmū dicaz
dño. Nondū canto: sed cantabo. Nondū ualeo
talem psalmum componere dño: sed psalmuz di-
cāz in maria uirgine de carne mea futura: cui mi-
hi dederit: cū dixerit de preterito. Exultauit sp̄s
meus in deo salutari meo. Similē actum recitat
Lucas euangelista de filio uirginis cuius oē opus
fuit perfectum dicens. In illa hora exultauit iesus
in spū sancto 7c. Sexto dicitur subtilissimus
sanguis hominis: in quo est uita qui dicitur sp̄s
naturalis hoīs: de quo non insulse creditur. Locu-
tus apls primo Thī. v. Integer sp̄s corpus et aīa
seruetur. In diem xpi hic igitur sp̄s s3 traditionē

naturalē est corpus tenuissimum: ex subtilib⁹ san-
guinibus generatur quasi quoddā mediū int⁹ cor-
pus 7 aīam cū utroqz hñs aliquā conueniētiā: ut
ista duo maxie inter se despata ligentur in unum:
siue ut aīa melius operetur in corpore per talem
sp̄m: hūc at sp̄m diuiditur in triplicem: si bene re-
colo me legisse. Primus ē i corde: 7 vocatur uita-
lis: in quo sp̄alius aīe sedes constituitur. Secū-
dus est in cerebro: 7 dicitur sensibilis: qz ad corpo-
ris sensus uires aīe defert: ut sua propria obstacu-
la capiatur: 7 cognitiue moueatur ab eis. Ter-
tius vocatur motiuis in epate manens: cuius mi-
nisterio membra corporis p̄pūm motuz exerci-
tent. Et qz ad aures non transit in homine solus
homo aures immobiles habet: l3 uiderim floren-
te puerum annorū nouez: de quo ēt mihi sui nar-
rauerunt: q̄ riserit: qñ natus ēt in mūdo. Ex his
pōt deduci. vij. posse fore exultationes in homie.
Una est: qñ sola caro exultat: 7 hoc est stolidorū
mente captorum 7 fatuorum: quorum lesa sunt
organa spirituz: sic spiritus ipsi 7 maxime orga-
num sp̄s sensitiui: sic exultant sepe frenetici enim
exultant. Secūda est qñ solus sp̄s exultat:
7 hec est multorum somniantium gaudere putā-
tium 7 letari de inuētiōe vel consecutione rei de-
siderate nec non 7 multorum uigilantium: quoz
corpora languent: 7 iteriora exultant de reb⁹ ani-
me non proportionalis: quinimmo plerunqz con-
trarijs: sicut letari de prostratione hostiuz.
Tertia est: quando anima tantum exultat: 7 hec
abstractorum a sensibus de diuinis iubilantium:
que fuit in raptu pauli 7 non nullozū prophe-
tarū non percipientium leta nisi mēte. Quar-
ta ē: carnis ē sp̄s. Et hec est q̄ plurimoz uanorū
corizantiū 7 psalantiū ex letitia corporali: quo-
rū risus Eccl. ij. c. reputauit errorem 7 gaudio. i.
gaudeti dixit. Tur frustra dēipes. Quia ē carnis
7 aīe: 7 hec maloz ad mala assuetoz q̄ exultant
i reb⁹ pessimis. Sexta ē carnis 7 sp̄s 7 aīe fil: 7
ē p̄fectoz i uia: eritqz oīuz electoz p̄ resurrectionē
i p̄ia. Nā aīa n̄ exultat nisi d bono sibi pueniē-
ti 7 multum proporcionato: cui tunc affert caro
et spiritus. Qui iam aborta mors erit in uictoria.
De qua cecinit psal. xli. Sitiuit in te anima
mea quaz multipliciter tibi 7 caro mea: hanc au-
tē non puto possibile in uia fm̄ legem ordinataz
nisi ad horā tm̄: cū caro sit passionibus subdita:
7 nō tura sētiat qz dolores: 7 doleat. Septima
est: cū sine carne exultat aīa 7 sp̄s simul. Et hoc ē
magis cōtinua in uia in perfectis ēt: si ad horā ex-
ultatio sp̄s uideatur intermitti: cū. s. quis piunct⁹
cū deo de ifirmitate fraterna ifirmatur 7 utitur
de scandalis aliorū cum paulo: qui tamē dicē psal-
lā mente: psallā 7 spū: hoc mō exultare quesiuit
heliseus: cū quesiuit per saltē adduci: quo presen-
te sensit manuz dñi super se ēt corpore tabescēte:

Capitulū Vigefimūnonū.

huius rei cā adiunctus est ecclia organoꝝ pulsa
tio ⁊ cōcentuū melitoꝝ: qꝫ pꝛeuerunt pꝛinci
pes. s. āgelici coniuncti psallētibꝫ i medio iuuen
cularū tympanistrariū: sed h̄ addo: qꝫ hodie hoꝝ
sit magnus abrisus: pꝛopꝫ qd̄ dicit Diero. super
illud apl̄i ad ephē. v. c. cāntantes et psallētes in cor
dibus uis dñō. Audiant hoc adolescentuli. Au
diant hī quibus in ecclia psallendi est officiū deo
nō voce. s. tñ: sed corde cantadum: nec i tragedia
rum modū guttur ⁊ fauces medicamine sūt luen
de: ut in ecclia theatrales moduli audiantur ⁊ cā
tica. d. 92. cāntantes. Sed reddeundo ad pꝛpositū
puto ait Jo. do. moꝝ post conceptū uerbi sibi do
nati non soluz exultasse hoc septimo mō: sꝫ ⁊ sex
to qui ē pꝛfectiuoꝝ: qd̄ satis pꝛcipi pōt ex serie euā
gelica. Narrat. n. euangelista ipsaz statim post di
scessum angeli qꝫ abijt maria in mōtana cū festia
tione montes p.āt: qꝫ salit: qꝫ carne exultat: festi
nat: qꝫ currit ⁊ psalat. Choroā solaz ducit iuilibi
liter āgelozū serpēte subpeditato. In cuius figura
maria soroz Aaron phone submerso choroaz du
xit cū timpano pꝛocinens canticū illud. Lātemus
dñō: gl̄iose. n. magnificatus ē ⁊ c. qd̄ expꝛessit Ma
ria mat dñi pꝛmo dicēs: magnificat ⁊ c. exinde. Ex
ultauit sp̄s meus: nō quidē i organo vel alio sono
ut heliseus: sed i deo saluari meo. Verum qꝫ hec
ocultatio non fuit magis i ea pꝛfecta filio cōcepto:
cū tota esset plena deo obūbiato patre ⁊ filio ⁊. s.
s. ad eā fecūdandā. Sed quozlū tagaz marie exor
tatiois exortū accipere natū cū fuerit deus ipse ef
fēcialiter pñs. Illa nāqꝫ marie caro pñs pñtia fuit
obūbiata ne in decisioe sanguis unde formādum
erat corpus xpi nascēdi corporale uolūtatem sēti
ret. Qd̄ dominū corrupta nā non nouit: qd̄ pꝫ in
deciso semie in sōnīs de castissimis utriusqꝫ sex
corpoꝝibus sp̄s sēti pñtia s̄gūis illius portione
abscidit: corpusqꝫ formauit: ipse uero filius pñtia
liter carnē ipsius cōpis formatā realit̄ hitauit. Et
cur nō dicā de mīe qd̄ dicit apl̄s de filio in q̄ habi
tat oīs plenitudo diuinitatis ⁊ corporalr: utroqꝫ
ergo mō sꝫ icōparabilē oīs hec marie exultatio
ab aīa. s. familiariter sed mirabilē. Nā ab ifātia
fuit. b. marie familiaris exultatō sp̄s repleta a spū
sēto: a carne āt nouiter et ineffabiliter: qm̄ non or
gano aut psalterio aures de mulcēte: sed deo car
nē icōpꝛehēssibiliter cōmouēte: hec oīa altiora pā
dit: cū subdit i deo saluari meo: qd̄ pꝛinet ad itā
partē pꝛincipālē imiscēdo cū fa. q. d. Alij exultant
laudātes deū i timpano. s. abstinētie. Alij i choro
vnitatis ⁊ cōcordantie. Alij i cordis mortificatio
nis iterioꝝ. Alij i organo cōtēplationis ⁊ huiꝫ.
Ego uero exulto in deo saluari meo. Et vigilan
ter attēde uerba marie de pꝛerito tāqꝫ de actu cō
sumato dicētis. Exultauit. **¶** Sp̄s uitalis i deo.
¶ Sp̄s sēssibilis i deo salu. **¶** Sp̄s motiuꝫ i deo
salu. meo. **¶** Exultauit. s. pūmꝫ i deo pñe. **¶** Ex

ultauit. s. secūdus i deo sa. **¶** Exultauit. s. itius in
s. s. m. **¶** In corde. n. se pñ locauit qd̄ ē sōs s̄gūis
⁊ sedes aīe i cerebro refulget filius: ubi est radius
lumis in epate: qui cogit amare: ut dicit v. Requi
euit sp̄s auctor sēti muneris: per pꝛimū crescit ui
ta gl̄iosa: p. fm dñ lux luminosa: p. itū crescit cha
ritas uirtuosa. Exultat i sp̄s qꝫtum uitalis oblitus
corpoꝝis subuect tñ ad curā aīe: ut sit in deo oīs
uita eius. Et sic uiuo ego iā non ego: uiuit āt i me
deus. **¶** Exultauit sp̄s sēssitiuus: qꝫ in cūctis rebꝫ
uideo deū salutarē meū per uisū rerū creatarū.
Nāqꝫ ad diuinā pulchritudinē cōtēplandā ascē
do per auditū ipsius suauitatē rīmor: per odoꝝa
tū fragrātiā sētio: p. gustū pꝛicipio dulcedinē mi
rabile sūt: per tactū dei mei quietē totalr cōsolan
tē: iā clausē sunt porte ⁊ fenestre corpoꝝis: nec per
eas leuissima pōt itꝛare uanitatē: qꝫ i rebꝫ: ut p
fertur: nisi deū non sētio. Et aperti sūt in me ocu
li qui ēt erāt apti i adā ān pꝛcēm ⁊ totalr effossi q̄
pꝫ pꝛcēm sūt apti: sicut scriptū ē: qꝫ aperti sūt oculi
āboꝝ. Exultauit sp̄s meꝫ motiuus ad dilatandū
⁊ magnificandū diuinā gl̄iam. Miraris fortassis
qꝫ uirgo pudica solitudinis amica i penetralibꝫ tem
pli nutrita: tanta honestate pꝛedita: ut neminē ui
rozū cognoscat cuius icuitus ad uidendam pñaz
faciē nūqꝫ fuerūt eleuati: qꝫ soli deo i abscondito
cōsueuit mīstrare sēa sit pēgria siue uiatꝛix: ⁊ ad
domū pꝛgit zacharie: ⁊ ibi māsīt mīlibꝫ tribꝫ Lu.
.i. tanqꝫ eā delectaret edes aliena aut pudicitie fre
no soluto i publicū amet exire. Sꝫ hāc tuā admi
rationē soluit dicēs. Exultauit sp̄s meꝫ i deo salu
tari meo: qd̄ dirigit gressus meos i semitis suis: ut nō
moueāt uestigia mea. Ipse ducit ⁊ reducit: ⁊ quie
scit ⁊ mouet i me: cui sū plena: nec alr moueoz in
motu qꝫ i nauī exñs. Seder qd̄ vī iacer: ⁊ ducit a
spū cōcitato: qd̄ p se ire nō posset. Ergo qꝫ pulchri
fē egressus tui filij pꝛincipis dñi i cātica mī dei spōsa:
sacrariū. s. s. uirtutū archa baiula mūdi: bñdicta
i seculis. **¶** Septio ⁊ ultimo dñ sp̄s ipse deꝫ: Jo.
iij: Sp̄s ē deus: ⁊ sic deus pñ: filiꝫ deꝫ: deꝫ sp̄s sanc
tus: nō tres dñi: sed unꝫ deus. Ita sp̄s pñ: sp̄s filius:
sp̄s sēts sp̄s: ⁊ hi tres unꝫ sp̄s. Nescio qꝫ nō possit
dici deꝫ trinitas sp̄s marie nō pꝛicipatiue sꝫ possit
siue: sicut dñ deꝫ rōnalis creature. Juxta illā cōem
hoiū uocē. Deꝫ deꝫ meꝫ ad te d luce uigilo: pꝛfer
ti cū uerbū dei sit reali filiꝫ eiꝫ fm carnē ab ipso p
cedēs: pñ sit mirabili mō spōsus eiꝫ: ⁊ ipse sp̄s sēts
artifex eiꝫ. Exultauit g sp̄s meꝫ. i. pñ ⁊ filiꝫ ⁊ sp̄s s̄a
ctus i deo saluari meo: qd̄ ē filiꝫ unigenitꝫ i celis si
ne mīe: i trīs filiꝫ v̄gis sūi pñe. Qꝫ pñ qd̄ sp̄s ē exultet
i filio: attestat ipse apte dicēs. Hic ē filiꝫ meꝫ dilec
tꝫ: i q̄ mibi bñ cōplacui. Mat. iij. Tūc qꝫ sp̄m ex
ultasse in uerbo ostēdit in columbe specie in bap
tismo: et nubis lucidissime in transfiguratione
incidens super ipsum. Cur autem uerbum non
exultet in se: non uideo: cū sit subiectū exultatiois

dei. Nec nō capit mens qđ obscure sentit a longe
nūmīs: nec illam caliginē exprimere ualeat. Quia
enim tante profunditatis existat in uia: ut capiat
vel ēt ex parte: cū pater 7 filius 7 sps alm' sint una
lux: una sapia: unū lumen: una noticia infinita: di
stincta i personis: indiuisa in essetia. Ipse tñ filius
est proprie uerbi: in quo pater uniuersa creat: et
de cuius fōte loquitur sps eius: qđ solus ē sapia pa
tris 7 sps sc̄ti nec nō 7 sui ipsius: sicut uerbi nūi in
tellectus est solū noticia itellectiue potētie 7 uoliti
ue: in quo uidebimus lumen: sine quo nō pōt pā
intelligi nec sps eius: qm̄ deus nō esset si nō actua
liter itelligeret: in hoc. n. oīs turba brōiū exultat:
cū sit lux 7 lucerna: que vitā supernaz illustrat so
la: quēadmodū Jo. i apoca. testatur. Hic filius so
lus ē idea perfecta oīum rerū icreaturaz 7 ēt crea
tarum. Huic singularissime canunt. puerbīa cāti
ca 7 sapia Salomonis: 7 liber iesu filij sirach: pp
ter quā nescio irrefragabilē ueritatē pteriti pēs i
spu sancto cātari mandarūt patri eterno a nobis
dū sumus in uia. Per quē xpm̄ maiestatem tuaz
laudant angeli: adorāt dñationes 7c. Sic igit cre
ator 7 creature exultant in deo salutari meo: qđ la
tet inclusus essetialiter i uisceribus meis oīs exul
tatio est in me. Quid ergo miraris: si curro 7 sal
to: si canto 7 iubilo. Si omnē mundū festiuis vo
cibus pulso. In me pater p oīpotentiā: uerbi per
sapiam: sps sc̄ts p infinitā charitatē. Exultant in
me oēs angeli: qui non cessant filio meo cantare.
Modulatis uocibus iubilāt i me oēs patriarche
7 pphete: qui uoluerūt uidere qđ hēo: 7 nō uide
runt cū Abrahā: qui desiderauit uidere diē meū:
uidit figuratiue: 7 gauisus est miranda letitia. Ex
ultat ergo tota maria de deo cū tota trinitate di
cens. Exultauit sps meus i deo salutari meo. Si
āt tibi uidetur difficile deū exultare: qđ imobil' ma
nēs dat cuncta moueri. Uerū. i. simul cogere oīa
gaudia delectationes et festa sincera: qđ p modulo
tue capacitatis cōprehendere uales: 7 respectiue
ad diuinaz exultationē scias illa luctus fore atqz
merores: 7 tñ nisi p uocabula nā dici n pōt. Nec
āt a longe uidens dicit. Exultat deus: qz exultatio
nes numeras iter gaudia tua: 7 tñ qđ sit exultatio
talis nō capis: ac si i spū tuo exultare sc̄tires: gusta
resqz id qđ non l3 hōi loqui. Quia ergo vsum ne
scis diuinorū terminorū: nō nosti terminos tuos:
illis yraris necesse ē. Dices ergo ineffabile exulta
uit: qz te facit. Est. n. unus sps tecū: illo āt exultan
te tu exultas: 7 qz tuā exultationem p̄cipis qđ mo
bilis es: illū pronūcias exultare: qui tñ non moue
tur. Exultat ergo deus sps meus: qz exultare facit
sp̄m meum in se deo salutari meo. Et sic itelligit
illud apli. Ipse sps postulat p nobis gemitibus i
enarrabilibus: qz nos postulātes facit 7 gemētes.
Sed qz uirgo nō hūit unde gerneret tota letabun
da ait. Exultauit sps me' i deo salutari meo.

De cōcordia cāti magnificat cū oratione do
minica. s. pater noster. In quo cōtinetur materia
vnius quadragesime. Capitulū. XXX.

Oligenter autez
aduerte qđ beata vgo magnificas
dñm in cāico isto: 7 exultans in
eo multū ordinate docet dñz ma
gnificare et laudare i orōne: sicut 7 filius eius laz
predicator existens docuit orātis 7 exultantis mē
tes ordinari. Ubi orōnem expressit dicens. P̄i no
ster 7c. Et hoc dicit Magnificat. Scđo d3 cōfidē
ter istare ad optinendū: qz noster est. Et hoc dicit
exultauit: 7 nō te moueat qđ dixit. s. in deo saluta
ri meo: qz taliter erat suum: qđ nō erat alterius: qz
de substantia eius cōpus suū. Tercio d3 humiliter
icipere ad descendendū: qz ipse est i celis: 7 illa in
terris. Un' hec ait. Quia respexi hūilitatem acil
le sue 7c. Quarto d3 nomen dñi sc̄ficare: qz sc̄ti
ficetur nomen tuū. Et hec dicit: qz fecit mihi mā
gna: 7 sc̄tm nomen eius. Quinto d3 regnum dei
postulare: qđ non pōt nisi diuina mia fieri. Unde
adueniat regnū tuum. Et hec subiungit. Et mia
eius 7c. Sexto diuine voluntati se d3 conformare
que eius potēter eq̄pollet. Via. n. quecunqz uolu
it fecit. Unde fiat uoluntas tua 7c. Et hec ait. fe
cit potētiā in brachio suo. Septimo d3 diuinaz
iusticiā esurire. Beati. n. qui esuriunt 7 sitiūt iusti
ciā. Et h' est panis quotidianus: hic canit ista. De
posuit potentes de sede 7c. Octauo d3 pccōrū ue
niā esurire: qui est facietas mentis et glia: hec. n. ē
glia nā testimoniū conscie nre. Unde subdit. Di
mitte nobis 7c. 7 ista psaltes ait. Esurientes imple
uit bonis. Nono d3 imunitates tentationum h' si
tire dicens. Et ne nos inducas 7 cetera. a quibus
liberamur: si dñio iūgamur iuxta illud Job. Pōe
me iuxta te Et hoc est qđ cātari nā dicit. Su
scepit israel 7c. Decimo d3 oīum malorū liberta
tem exquirere. Et hec est felicitas quam promissit
dñs Abrahā et semini eius i secula. Sz libera nos
a malo: finitur oīo dñicalis Amē. Jo. dominici.

Et quia ostensa est. §. I.
correspōdentia orōnis dñicalis ad istud canticum
magnificat. Incideret ponetur solum puncta tā
gendo: quomodo talis oratio dominicalis docet
nos: 7 recta de deo sentire et iusta ab eo et nobis
necessaria postulare. Et per totam unam. xl. pre
dicare materias eius quasi summam theologie:
quo precipue ad agenda pro salute nostra. Et ual
de etiam necessaria sciri a quocunqz. Nam cum
primo dicitur pater loquendo ad deum: aduer
tendum qđ deus pater est creatione: prouisione:
seu gubernatione. Et hic de prouidentia dei 7 he
reditatis sue collatione. His tribus modis dicit
tur p̄i: 7 prima diē. xl. d3 pater noster i abscondito

Capitulū Tricesimū

7c. Lū subditur noster: insinuatur mysteriūz incarnatiōis: quia factus noster frater et amicus. Magister 7 preuius: sanator 7 medicus. Unde secūda die in euangelio dicitur. Ego veniā: 7 curabo eū. Tercio notatur perfectio dei: ibi. Qui es: hoc est nomen dei p̄cipale. Ego sum qui sū. Ubi includitur immutabilitas: eternitas: et bonitas eius in finita. Et in euangelio. Pater uester celestis perfectus est: 7 precipue quantū est bonus etia ad inimicos: i quo est imitandus. Quarto manifestatur eius potestas: quia in celis est. In celis materialib⁹ ad influentiā dandū. In celis intellectualibus. i. āgelis ad ordinādū. In celis doctrinalibus scripture sacre ad illuminandū: 7 i euāgelio. Cōfidite 7c. vlt mel⁹ erat nauis eccleie i medio maris. s. i mundo.

Quinto incipiunt. §. II.

petitiones. Et quia magis debet quilibet diligere deū q̄ se ipsū. Iō primo postulatur qd ad dei honore pertinet. s. vt glificetur: 7 sc̄s hēatur ab oib⁹ sanctificetur nomen tuū. i. sc̄m hēatur ab oibus nomen patris nostri iesu christi. Est ergo nomen eius triplex. s. Emanuel. i. deus nobiscū xps: vñs nominatur xp̄iani: et iesus: sc̄ificetur igitur nomē p̄is nostri celestis: qd a nobis fit: cū non recipim⁹ i vacuū grām: put admonet apls in epla. ij. Cor. vi. Hortamur vos: ne i vacuū grāz dei recipiatis. Est triplex gratia. Prīma est generalis. i. de bñficiū 7 bonuz qd hēmus: 7 ista est grā dei: qz a deo oīa hēmus. Sc̄da est grā spūalis: que. s. nō datur oibus: sed spūaliter xp̄ianis bonis t̄m: qd dī grā gratū faciens: hanc hēmus a xpo: qui est cā exēplaris nre grē: vnde dñominamur xp̄iani a xpo. Et xps interpretatur iunctus. s. vñctione grē. Tercia est grā finalis: que pducit ad glīaz: hanc hēmus a iesu qui interpretatur saluator: qz merito sue passiōis nos saluauit: 7 aperuit ianuā superne glie. Sanctificetur nomē tuum: ergo qd fit: cū non in vacuum grā dei recipitur: sed recognoscitur a deo omne bñficiū cū grārū actione: grā exercet ad augmentationē: 7 perseverādo per grām finalē peruenitur ad salutē 7 glificationē. Et sic sc̄ificatur nomen dei xpi 7 iesu.

Secunda petitio. §. III.

est. Adueniat regnū tuum: precipuū regnum dei est vita eterna. Sed ad hoc perueniri nō pōt nisi per aliud regnū dei: quo. s. deus regnat in nobis. Un saluator Mat. vi. Querite primū regnū dei i. an oīa: uel primū 7 precipuū: qd est uita eterna: ad quā petijt latro bonus i cruce admitti dicens. Memento mei dñe dum veneris in regnū tuum: qd vtiqz xps exaudiuit dicens. Hodie mecū eris i paradiso. Luce. xxiij. Et subdidit saluator: ipe ad illud supra dictū: querite 7c. Et iusticiā eius. i. regnū uirtutū: quia aliter illud precipuū supernuz

nō posset hēri: iusticia at ut ait p̄s in li. ethicoz ē ois uirtus. Un apls ad Ro. Regnū dei nō ē esca 7 potus: s. iusticia: pax: 7 gaudiū i spū sc̄o: ex uirtutibus. n. cōprehensis i iusticia sequitur pax maxima: et gaudiū verum in mente. Sicut at non peruenitur ad celum empireū: ubi manifestat gloria sc̄orum: nisi transactis nouē celis. s. celo lune: celo mercuri: celo veneris: celo solis: celo martis: celo iouis: celo saturni: celo stellifero seu firmamento: celo aqueo seu cristallino s. theologos: quod est primum mobile. Nā qd sequitur decimum. s. empireum firmū est: 7 nunq mouetur: sicut 7 sc̄i firmati sunt i glīa. Alij at celi mouent nouē. Sic 7 uirtutes oēs i nobis viatorib⁹ mouētur p diuersos actus 7 p augmētationē 7 generationēz 7 corruptionē earū in hoibus. Sūt g tres celi tres v̄tutes morales. Tēperātia: iusticia: put est est uirtus sp̄alis nō generalis. Et fortitudo. Tres alij celozū virtualiū sūt uirtutes intellectuales. s. prudētia: sc̄ia 7 sapia. Tres alij sūt uirtutes theologice. s. fides: spes: 7 charitas: que propiūiores nos deo faciūt. Et p̄ has uirtutes in fine aduenit regnū dei i nobis: ita. s. q nos peruenim⁹ ad ipsū: s. p̄ oīz qz veniat i nobis regnū istarū uirtutū. Et qz nullā v̄tutē a nobis hēre ualemus nisi a deo. Iō docet nos eas petē p nobis 7 p̄ximis n̄is: cuz docet nos orare dicēdo. Adueniat regnū tuū. In q̄libet celo firmabim⁹ nos p vnā diē de illo loq̄ndo. Et icipiēdo ab ultio. s. celo lune significāte tēperātiā. Ad hanc iducit nos eccleia qdragesimali sua obfuatione pponēs dñi n̄i exēplū: que dicit euāgelij hodie nū. Mat. iij. Ductus ē iesus i desertū: desertū est loc⁹ cōtinētie 7 austeritatis: p istā g uirtutē tēperātie deserūt dlectatiōes venereoz: pmo p castitatē. s. deserūt iordiationes ciboz p sobrietatē. itio d̄serūt elatiōes uestim̄toz p modestialitatē. Lōiter i deserto ista seruāt: q i summa pfectione xps seruauit: 7 merito dēz sit: duc⁹ ē iesus i desertū. s. tēperātie: de his hēs copiose supra i tractatu de uirtutib⁹: de q̄libet hāz ibi vide: 7 sūme qz b̄: euif. Sc̄m celū ē iusticia: qz p̄s ē duplex. s. distribu tiua 7 cōmutatiua: 7 de distributiua p isto fmōe ad quā pertinet distribuere honores 7 p̄mia bōis dolores 7 supplicia malis. Et discernere opatiōes 7 carū merita diligēt sine psonaz acceptiōe. Et h de cōditionibus iudiciū 7 rectorz: q̄s debent hēre: q̄s oēs optie fruabit iudex n̄: 7 dñs oīuz i finali iudicio. Et q̄ sūt q corūpunt iudiciū: q̄ ibi esse non poterūt 7c. Vide i. iij. pte de mā iudiciū i. c. i. Et sume. put plz adducēdo ad finale iudiciū. Thema n. de euāgelio es: iusti in vitā eternaz. s. ibunt.

Tertiū celū ē seu pars hui⁹ celi tertiū qd dī mercu rī celū: q fm gētilēs dī deus mercatorz: ē iusticia cōmutatiua i q quotidie se hnt exercere i diuersis cōtractibus ēptionis 7 uēditionis: permutationis 7 mutationis: ubi fiunt multe fraudes: q̄ ptra

iusticiā cōmutatiuā. In quiditate: i. q̄litate et quā
titate: siue numeri: siue mensure: siue ponderis: si
ue precij: siue recōpensationis: ut cum vult duas
pro vna vt in usuris: de quo euāgelium: oēs elecit
xps. s. de tēplo videntes et ementes zc. De his in
scōda parte in ti. i. ¶ Quartū celum est virtus for
titudinis: et hec consistit in debita aggressione ar
duorū i. constanti tolleratiōe aduersorū: et i. fina
li perseveratiōe laboriosorū: et euāgelium ē: fili
us hominis erit in corde terre. i. i lapide: qui signi
ficat fortitudinē tribus diebus et tribus noctib⁹
i. i. his tribus diebus: in die prosperitatis: et in nocte
aduersitatis: vide de his supra de virtutibus. ¶
Deinde sequitur de alijs tribus celis. i. virtutibus i.
tellectualibus. s. prudētia: que est triplex. s. ethica
quo ad se ipsum bene regēdū: i. economica quo ad
familiā suā: et politica quo ad ciuitatē suā.
Et euāgelium dicit: veritas liberabit uos. s. a pccō:
veritas. s. prudentie: que est recta rō agibilis. ¶
Deinde de scia: ut. s. cognoscat se quo ad anime no
bilitatem: quo ad corporis uilitatē: et quo ad con
ditionem suā. Et in euāgelio. Surge ad aie nobili
tatem contēplandā: tolle grabatum tuū: quo ad
corpus zc. Ambula sciēdo lectū vltimū tuū.
¶ De sapientia cognitionis diuinorū per cōtem
plationem in euāgelio. ¶ Duxit iesus discipulos in
montem excellū. De hoc supra de dono sapientie.
¶ Tres aliq̄ celi sunt virtutes theologice et de fide i.
euāgelio de chananea. Magna est fides tua: ui
de d. fide. De spe ex eplā. ¶ De charitate serua secū
da i. euāgelio. Ego de supernis sū: ubi est perfec
tissima charitas. Vide supra de charitate.

In tertia petitio §. III.
ne dicitur: fiat uoluntas tua zc. Et hec triplex fm
illud apli ad Ro. xij. uolūtas dei bona bñplacēs et
perfecta. Bona quidē est i. uitatiōe prohibitorū:
bñplacens in obseruatione preceptorū: perfecta i.
adimplētiōe consiliorū. Primo dicatur de pcep
tis negatiuis: vt est primum et fm legis decalogi: et
respiciunt deū. Et per primum phibetur omnis
superstitio qua nō recte colitur deus: uide in. ij. p
te de superstitiōibus: per fm phibetur periuriū
et blasphemia: de quibus ibi in suis capitulis. Se
quentia respiciunt proximū: dr. s. non offendatur
i. psona propria. Non occides. Nō i. p̄iuncta. Nō
mechaberis: non in substātia. Non furtū facies.
Non infama. Non loqueris falsū testimonium:
ubi de mendaciō: de quibus hēs in. ij. parte in. c.
propijs. ¶ Ultima p̄cepta negatiua respiciunt
subiectum propriū: quo. s. ad desideria mala. Nō
concupisces rem proximī tui zc. ¶ Precepta affir
matia sunt duo. s. de sanctificatione sabbati. i. d.
obseruatione festorum: secundū de veneratiōe pa
rentum. Et hoc. s. reuerendo obediendo et subue
niendo. ¶ Voluntas dei perfecta est in obseruatiōe

ne consiliorū. s. obedientie: castitatis: et paupertatis:
de quorum horū vnus sermo: nisi q̄ de consili
is tribus vnus sufficit. Et de ultimis duobus pre
ceptis. s. nō cōcupisces zc. Etia vnus expedit ma
teriam. Si quis vult aliquātulum fantasia labo
rare sine difficultate themata ex euāgelij occurrē
tibus de die in diem congruētia ad materiā inue
nies. Sed sine hoc pōt p̄tinuari materia: et postea
euāgelia exponere nec multū refert.

In quarta petitio §. V.
ne. Panē nostrū quotidianū da nobis hodie. Est
āt septuplex panis spūalis: quibus nobis dat grā
ad faciendum uoluntatē dei: que ē ut uirtuose ui
uamus: signata per septē panes quibus xps facia
uit turbas in deserto. Et quidā ex his dantur no
bis i. ingressu: ut baptisumus et confirmatio. Quidā
i. progressu: vt eucharistia ad confortādū: p̄nā ad
medicandū. Matrimonium ad multiplicādū na
turaliter. Ordo ad multiplicandū spūaliter. s. p
administratiōē sacramētorū et istructiōē popu
lorū: que ad ordinatū pertinent. Extrema vnciō
datur nobis i. egressu. s. de mōdo. Et de istis trib⁹
pōt fieri vnus sermo. s. baptismo cōfirmatione et
extrema vnciōne: declarādo p̄cipue de effectibus
eorū et necessitate sumēdi. De eucharistia: de excel
lētia ipsi⁹ sacramēti et utilitate. Nā de p̄paratiōe
digna i. cena dñi dicit. De p̄nā tres sermones: vn⁹
de contritiōe: secūdo de cōfessione: tertio d. satisf
factione. Et p̄cipue quo ad restitutionem fidē.
De ordinis sacraō vnus sermo. Et ibi quō oportet
at eos reuereri et si sint mali. Et de p̄ate eorū i. sa
cramētorū cōfectiōe: vt eucharistie q̄tūcūq̄ esset
mali. In absolutione pccōrum clauē nō errante:
et iō docti queri debet. In excoicatiōe per epos siē
da: q̄tū nocet: et q̄tū d. obfuarī. De sacraō mīmo
nū vn⁹ sermo: et ibi de aliq̄bus ipedimētis: q̄ que se
pe fit ex ignorātia. et d. illi q̄ dirimūt. De actu cōiu
gali. put vī nccariū: sēper tñ ōi honestate uerborū
seruata et nō necessaria. Et de diligentia hñda in
p̄bendo et cā: de sacraō at habes diffuse in. iij. par
te in materia sacramentorum.

In quinta petitiōe §. VI.
dī. Dīmte nobis debita nra. Triplex at debitu⁹
p̄himus cū deo. prīmū est pccō originale: qd ex pa
rētibus p̄himus: hoc nos cōstituit debitores p̄ua
tionis diuine uisitiōis: p̄pter quā felicitamur: sed p
baptismū delet seu soluit: fm ē pccm actuale mor
tale: p qd efficiūur debitores gehēne: et p p̄nā ve
raz soluit: tertiu ē veniale: qd facit nos debitores
pene spūalis hic vel i. purgatorio: et multipliciter il
lud soluitur. Sed qz p̄cipuū debitu ē mortale.
Jō de his p̄cipue ageadū q̄ reduciūt ad illa tria:
d. qd⁹ Jo. i. canonica sua ait. Oē qd ē i. mūdo. i. in
mundanis pccōribus: aut est cōcupiscētia carnis:

Capitulū Tricesimū primum.

Aut concupiscētia oculorū: aut superbia uite. Sz ut apertius dicatur: ista sunt. vij. que capitalia dicuntur: qz capita sunt 7 precipua multorum aliorū: que a se oriūtur. s. superbia: que fm aliquos includit inanem gloriā. Auaricia. Luxuria. Inuidia. Sula. Gra. Accidia. Unde versus datur qui ista septē continet in isto nomine Saligia: cuius littere sunt picipia nominū dictorū uiciorū. versus. Ut tibi sit vita semper saligia uita. b. Grego. tñ i moralibus ponit inanē gloriā vñ ex septē capitalibus: 7 superbiā reginā et matrē oīz istorū septē: que sequitur. b. Tho. scda scde. Ad qd uidetur facere qd ait Salomon Ecclā. Da partes septē nec non 7 octo. i. octauā: vt. s. soluas integrā liter ista debita: si incurristi per penitentiā: de quo libet ergo sit vnus sermo: prout occurrit euāgelio 7 penitendo roga deū: ut dimittat: qz sine ipso factū est nihil i penitentiā. De his hēs diffuse i. ij. pre diuersis titulis 7 capitulis: ubi uide vel in scda se cūde. Et fm ordinē assignatū dñica in ramis palmarū de superbiā contraria humilitati: quā xps oñdit in eo qd dicitur. Ecce rex tuus 7c. in euāgelio vel in epla: humiliāuit semetipsū 7c.

In sexta petitio .§. VII. ne dicitur. Et ne nos inducas in tentationē. Ubi notandum qz triplex est tentator: sz illud apli ad ephē. non solū est nobis colluctatio aduersus carnē 7 sanguinē 7c. Et in sequentia. Mundus: caro demonia diuersa mouent prelia. De tentatiōe ergo mundi 7 suis vanitatibus: secūda serā ubi dicitur i euāgelio. Nunc iudiciū est mūdi materiam habes i secūda parte i titulo de luxuria in c. de amore huius seculi. De tentatione diaboli serā tertia. Simō ecce sathanas expetiuit uos 7c. Uel melius uigilate 7 orate: ne itretis intentionem. De tentatione carnis et passionibus sēstīue partis que sunt multe in epla: vere dolores nōs ipse portauit. Uel cepit iesus tedere pauere 7 mestus esse: que passionēs sunt. Serā quinta de tētatōe qua tētatūr homines circa cōiōnem. Aliq vt non plene credant. Aliq ut non ad ipsam accedant. Aliq vt indigni sumant: vñ in epistola. Probet autem se ipsum homo. s. circa huius. Et ibi d debita preparatione ad sacramentū eucharistie sumendū.

Septima petitio. §. VIII. est. Sed libera nos a malo: hodie hoc petit genus humanum a christo pendente in cruce. Ubi petit liberari a triplici malo qd sustinebit scilicet i ignorantie. Sed ad hoc liberat uerbo sue doctrine in cruce. Per septem uerba sacratissima quorū unū est de dilectione inimicorum: orat enim p eis. Pa ter dimitte illis: quia nesciunt 7c. Ignorant enim

homines hanc ueritatem scilicet debere parcere inimicis. Et sic considera de alijs diuersa monita. Secundo a malo culpe: que sicut sunt septē: ita septies effudit sanguinē ad liberādū ab huiusmodi culpis in circūcisione. In orto i flagellis. In coronatione de spinis. In effusione sanguinis d manibus. Itē de pedibus: 7 demum de latere lancea transfixo. A malo pene multiplicis: vt gehenne 7 mortis corporalis: 7 alias a quibus demū liberat merito sue passionis. Sabbato sancto. Cum aia eius esset in limbo: anime ille que ibi erant dicūt: libera nos a malo. s. illarum tenebrarū quas ibi patiebantur. Ubi dicendum est de diuersis locis inferni. In die resurrectionis petens humanū genus liberari per suam resurrectionem a malis: ostendit per exemplum in sua resurrectione: quo modo liberabitur demum ab hominibus malis illis: qui christo erunt uniti per gratiam: si hec habebunt spiritualiter dotes corporis sui glorificati scilicet charitatem prudentie: agilitatem obediētie seu iusticie. Subtilitatem temperantie. Impassibilitatem constantie. Et per dotes anime a malis anime que hic patitur: et de dotibus corporis a malis corporis. Unde de gloria animarū et corporum beatorū dic ut placet: 7 de christi resurrectione: per quā ab his omnibus malis liberamur. Unde concluditur Amen quod est affirmatiū eius quod dictum est.

De partu beatissime uirginis.
Capitulū. xxxi.

Experit filius su
um primogenitum Luce. ij. In ipso autē partu ne omnino esset occultus stella magis in oriēte Sybilla Octauiano in occidente imperatori. Angelus in iudea que dicitur in mediterraneo mundi aparens cum maxima claritate 7 splendore: pastoribus manifestauit istam sanctissimam natiuitatem dicens. Euangelizo uobis gaudium magnū: quod erit omni populo: quia natus est nobis hodie saluator. Et cum ipso multitudo militie celestis exultans cepit canere. Gloria in altissimis deo Luce. ij. Si ergo tantum letatur sublimata angelorum: mltro magis iucundari: 7 festiuare debet humilitas hominum: ita per hoc sublimitas: qz natus est principaliter nobis: non enī ut ait apostolus ad hebre. i. angelos: sed semen abrahe apprehendit de uirgine natus: que peperit filium suū primogenitum. Et ad hoc exortatur Leo papa i sermone dicens. Saluator noster dilectissimi hodie natus est: gaudeamus: neqz enī phas ē locū eē tristitie: ubi inatalis ē uite. Nemo ab huius diei alacritate secernitur: vna cunctis leticie cōis est rō

In gaudium natus

Exulter iustus: quia appropinquat ad palmam. Animetur gentilis: quia uocatur ad vitam: gaudet peccator: quia inuitatur ad veniam. Verbum. n. dei deus filius dei ad liberandum hominem ab eterna morte factus est homo. hec ille. Ecce causa leticie. Lerte si aliqua ciuitate obsessa a pessimis inimicis homines illius fame et siti deficientes: omnes in periculo essent: ut traderentur in ore gladii ad morte: quidam adueniens liberaret: quis ibi esset qui non summe gauderet: et solentia ageret. Ciuitas huius mundi obsessa: et si possessa erat a diabolo et angelis: deficientes homines fame ueritatis et siti bonitatis. Cum hunc migrabant ad mortem eternam descenderant. Venit de celo rex ille magnus factus paruus: et liberauit mundum virtualiter et causaliter per sapiam suam. Venit ad nos quando peperit beata Maria filium suum unigenitum. Ipse est rex fortis et potens in prelio contra antiquum hostem: et ideo gratulari omnes oportet non in mundo sed in deo non in corpore ipsius ornando et viciose delectando: sed in spiritu et animo qui liberatus est. Huius figuram precessit: quando ipse Ezechiel regis iuda obsessa erat ciuitas regalis hierusalem ab imensa multitudine exercitus sennacherib regis assyriorum: et ita coartata quod homines eius timentes eam capi: in multa amaritudine anxietate et lachrymis residebant. Sed media nocte angelus descendens de celo liberauit eam occisis centum octuaginta tribus milibus de exercitu sennacherib: propter quod confusus et deuictus reuersus est vacuus in terram suam. Populus autem liberatus multis diebus festiuaui gratias agens deo: Expletus multis diuitiis de spoliis inimicorum. Quam hystoriam licet obscure uideatur tangere et figuram Isaias. ix. c. ubi ait. Populus gentium qui ambulabat in tenebris: uidit lucem magnam: et sedentibus in umbra mortis. id est in timore et tristitia lux orta est eis. id est angelus illuminans prosternens inimicos: et ex liberatione letificans eos: et quasi figuram exponens: et illuminationem et liberationem ostendens: paulo post subdit. Paruulus. n. natus est nobis. id est iesus. Et de magnificentia eius dicit. Uocabitur nomen eius admirabilis consolarius de loco quorum nominum. lxx. posuerunt. Magni consilij angelus. Hic est qui media nocte nascens uenit ad nos prosternens virtualiter demones inimicos nostros. Et de celo uteri uirginis uenit: cum. id est beata Maria peperit filium suum unigenitum. In quibus tria possunt notari et considerari. Primo secunditas gaudiosa: ibi peperit. Secundo uirginitas generosa: filium suum. Tercio utilitas amorosa: ibi unigenitum.

Quatuor ad primus. §. I.
Sciendum: quod quia in ueteri testamento multiplicabatur cultus diuinus per carnalem propagationem: quia soli illi de populo iudeorum colebant uerum de-

um: alijs nationibus idolatrie deditis: ideo vacabant illi patres et mulieres generationi filiorum: ut ipsis multiplicatis multiplicaretur cultus diuinus. scilicet a multis exercitatus. Et sterilitas tunc erat in opprobrium et uirginitatis quasi res infructuosa secunditas in commendationem et gloriam. Unde. b. Hiero. contra Iovinianum. Quis ignoret sub altera uel alta dei dispensatione: omnes retro sanctos eiusdem fuisse meriti: cuius nunc sunt christiani. Quomodo abraham placuit deo in coniugio: ita nunc deo placent in castitate. Seruiuit ille legi et tempori suo: seruiamus et nos legi et tempori nostro in quos fines seculorum deuenerunt. xxxij. q. iij. Quis ignoret uerum illa secunditas mulierum erat cum dolore et maximo. Unde dictum fuit et datum a deo in punitionem et maledictionem propter transgressionem omni peccati prime matri. Eue in persona omnium matrum. In dolore paries filios: qui dolor procedit ex apertura meatuum et illorum locorum: ex quibus egreditur puer de utero matris. Sed ab ista maledictione fuit exclusa beatissima maria et opprobrio sterilitatis: peperit. n. nesciens mater uirgo uirum sine dolore saluatores seculorum. Sicut. n. christus corpus suum resuscitatus traxit de sepulchro ipso remanente clauso et signato sigillo summi sacerdotis: sic exiuit nascens de utero uirgis saluo signaculo uirginali: unde nullum dolorem sensit: sed summum gaudium. Isaias. xxxv. de ea dicit. Exultabit solitudo. id est uirgo non viro coniuncta germinans germinabit letabunda: et laudans. id est pari et sicut germinat terra: uel arbor absque apertura: ita beata uirgo sine violatione cum magna leticia: dixit ipse iesus natus cum exhortaretur discipulos suos ad tollerantiam passionum. Mulier cum parit: tristitia habet: quia uenit hora eius. id est partus et doloris. Sed cum peperit. id est masculum: iam non meminit pressure propter gaudium: quia natus est homo in mundum. Ita. n. gaudet ex partu masculi: quia sperat inde gloriam et utilitatem sibi: et domui commensurandam. Quantum igitur gaudium habuit beata Maria: que nullam mixturam habuit doloris in partu suo: ut habent mulieres: et sciret deum se peperisse et hominem ad sui gloriam et honorem mundi totius saluationem. Sed o uirgo beatissima: et si propter impuritatem nostram indigni sumus te alloqui: pre magnitudine dignitatis et sanctitatis tue: tu tamen inclita benignitate tua digna re nobis ediffere unde gaudium tibi in partu isto cum sola inueniaris cum uetulo sposo tuo Ioseph non in domo a frigore et uentis protecta: sed in praedichio undique tenebroso: et magis animalibus quam hominibus apto. Non confortata a societate mulierum te uisitantium: ut consuevit. sed ab omnibus feminis segregata. Non in lecto quiescens: sed in terra uel lapide duro. Non tibi ignis deferuens sed frigus intensum medie noctis. Non panis calidus

Capitulum Vicesimūsecundum pmi.

te: vel puerum: aut sericis cooperiens: sed modicis et vilibus pannis euz inuoluit ac feno cooperuit. Nec ibi cibi solennes et delicate parati quibus indigent mulieres in partu. Non confectiones: non vina preciosa. Unde ergo tibi gaudium et delectatio in tāta paupertate et austeritate. Credo responderet si presens existeret. Gaudium experior et suauitatem: que declarari non posset: illud est enim verum gaudium: quod non de creatura: sed de creatore concipitur. Cuius comparatione omne pulchrum sedum: omne dulce amarum: omne quod delectari potest molestum: vt ait. b. Bernar. Quomodo enim non gaudebo summe in domino: et exultabo in deo iesu meo: ex meo utero nato. Habraba a longe vidit hoc mysterium in figura: cum tres vidit et vnum adorauit: et vidit et gauisus est Jo. viij. Et ego in quo ista tria vnita sunt: deus: animus: et corpus: in vna persona: in utero meo sine letitia permanebo. Certe cor meum: et caro mea exulta uerunt in deum vitium ex me genitum. Qui cum sit fons et origo omnis bonitatis: omnis dulcedis: et suauitatis: cuius odore reuiuiscunt mortui: cuius aspectu letificantur angeli: cuius iussu mouentur celi: superabundo gaudio ipsum incarnatum aspiciendo. Non egeo consolatione humana: que diuina perfluor: non societate mulierum: cum adsit exercitus angelorum canentium: gloria in excelsis deo. non cibum et potum affecto: cum ante me puerum qui de celo descendit vitium habeam: omne delectamentum in se continentem: et omnem saporum suauitatis. ¶ Probat Albertus vbi supra: istud gaudium fuisse maximum multipliciter. Nam si in conceptione ipsius filij habuit magnum gaudium valde: multo magis in parturitione. De conceptione patet quod multam letitiam habuit. Nam gaudium oritur ex bono cum scilicet concupitum possidetur: iuxta illud Job. iij. Quasi effodientes thesaurum gaudentque vehementer cum inuenit sepulchrum. Et hoc quia sperant ibi inuenire thesaurum quod cupiunt. Antiqui enim in sepulchris dominorum cum eis ponebant thesauros. Et quod maius bonum: tanto maius gaudium sequitur cum habetur. Ex summo igitur vniuersali bono habito: maximum gaudium sequitur in habente. Sed in ipsa conceptione deus pater dedit virgini filium suum: et cum illo nobis omnia bona donauit: ergo summum gaudium habuit. Verum in ipsa conceptione ipsum gaudium seu delectationem videbat et experiebatur visione intellectuali: in natiuitate autem sensuali et intellectuali. vnde in conceptione tantum reficiebatur intellectus in natiuitate autem intellectus et sensus. Unde maius gaudium. Nam similis gaudium patrie: vbi oculus corporis reficitur in christi humanitate: et oculus anime in eius diuinitate secundum illud ingreditur: et egreditur: et pasqua inueniet: Jo. x. Meliori autem et honora-

biliori similis est melius et honorabilius. Ergo maius gaudium beate Marie in natiuitate filij sui quam in conceptione. ¶ Secunda ratio est: quia bonum additum bono facit maius bonum: ergo magis illud cum sit duplicatum causat dilectionem: et per consequens delectationem et gaudium in natiuitate seu partu. b. Marie gaudium fuit duplicatum. De bea. qq3 Joā. baptista dictum est per angelum patri. Multi in natiuitate eius gaudebunt: quia communiter maius gaudium est de partu quam de conceptu creature. ¶ Tertio beata Maria vbi prius gaudebat se virginem concepisse: pariendo gauisa est se virginem peperisse: quod aliud magnum miraculum fuit: et se virginem puerum suum lactare: ipsius regem angelorum sola virgo lactabat: vberem de celo pleno canit ecclesia. Cum autem gaudium sit de bono recepto: recipiens ergo maius bonum: maior et extat causa gaudij. Et quis in assumptione eius in celum christo ei obuiam veniente: et angelorum ordinibus et sanctorum agminibus comitantibus: maximum gaudium habuerit: quia illud fuit gaudium beate: et continue fruitionis: quod nullam secum compatitur tristitiam: laborem: vel necessitatem: quod nondum in vita perceperat. vnde et tunc gaudium plenum: quod potissime christus docuit postulare: dicens. petite et accipietis: vt gaudium vestrum sit plenum: Jo. xvi. Vtrique maius fuit illud in assumptione actualiter omni gaudio vite. Sed gaudium in conceptione: et natiuitate: fuit maius illo causaliter. Nam quod facta fuerat mater dei: quod fuit in conceptione: et natiuitate: fuit causa tante sue exaltationis: tante glorie: et tante gratie sibi collate: quia electa erat vt esset mater dei. ¶ Cum ergo hora partus aduenisset circa mediam noctem: sola que cum Ioseph in diuersorio esset in contemplatione suspensa: gaudio superne patrie repleta: videt ante se paruulum vagientem ex suo utero processisse in terram iacere: subito vt pie credi: et dici potest genu flectitur ante eum: dicens. Salue mi dilecte fili. Adoro te deum meum: qui dignatus es pro salute mea: et omnium hominum: hanc vallem lachrymarum intrare osculatur faciem eius: dicens. O facies plena omnium gratiarum in qua desiderant angeli prospicere. Manus osculatur: dicens. O manus beatissime: quot infirmos estis sanatur: quot mirabilia operatur: osculatur et pedes. dicens. O sanctissimi pedes quantum discurrentis per varias ciuitates et castra ad docendum et laborandum pro conuersione peccatorum. Et quia paruulus ipse primam uocem emisit similem aliiis foris plorans: mater pia non ignorans ipsum molestia frigoris sentire: pati enim uenerat pro nobis: panniculos de capite suo assumit et inuoluit eum: et ut alitu bouis et asini aliquantulum calefiat in medio eorum in presepio ponit. Non secluditur Ioseph a gaudio isto: et appropinquare non audens

Titulus decimus quintus

pie leticia lachrymas fundit iudeus deum huma-
natum. pro saluatione omnium ita humiliter na-
tum: pie iucunditate exultat: et se capere non pot
benedicens et laudans deum.

Quantum ad se .§. II.

cundū dico q̄ notatur uirginitas generosa: vñ glo-
riosa in eo qd̄ dicitur: filium suum: nulla mat̄ oi-
cere pot̄: cuj̄ ueritate filium quem parturit esse ex
toto suum. Nam cum quolibet alia concipiat ex
uero: uterq; ibi partē h̄z. Mater enim est princi-
pium passuum in filio materiam administrans.
Pater uero est principium actuum: et quasi formā
materie mulieri tribuens: unde et principalis opa-
tur: et ideo magis est patris q̄ matris: et magis q̄
tenet patri q̄ matri ceteris partibus. Sed sola. b.
Maria peperit filium ex toto suuz: quia non fuit
principium actuum ex parte uiri cum nullus ibi
pater: nec Joseph: nec alius: sed totum illud cor-
pus iesu erat de purissima carne seu sanguinibus
b. Marie hoc predixerat Isaias: dicens. Ecce uir-
go concipiet et pariet filium: et vocabitur nomen
eius Emanuel: quod interpretatur nobiscum de-
us. s. q̄ deus et homo. Concipiet inquit et pariet
permanens uirgo. Non enim signum seu mirum
quod dominus ibi permittit se dare hominibus:
q̄ uirgo prius existens: et ex uero coniuncta conci-
peret et pareret: cum cōe sit omnibus. Sed signū
mirabile et supra omnem naturā: et morem: ut uir-
go esset et intacta generaret et pareret. Sicut enīz
ut ait Origenes. Abachuch irauit ad Danielez in
lacum leonum: deferens ei prandium bonum: et
exiuit non apertis hostijs: sed clausis. Sic beata
Maria saluis claustris pudoris concepit et pepit
filium suum primogenitū. hoc oīs canit ecclesia i
sequencia. Angelus consiliū natus est ex uirgine.
Sol de stella. Sol occasum nesciens stella sem-
per rutilans: semper clara. Sicut sidus radium p-
fert uirgo filium patri forma. Neq; sidus radio:
neq; mater filio sit corrupta. Et ut subditur. Si n̄
suis uatibus. i. prophetis credat: uel gentilibus. s.
iudea incredula sybillinis uersibus hec predicta.
Sybille enī que fuerunt pagane: quibus ob meri-
tum: et excellentiam uirginitatis: datus est a deo:
fm. b. Vico. spiritus prophetie de hac uirgine lo-
ge ante et partu eius prenunciauerunt. Sybilla ti-
burtina sic ait de christo: nascetur in bethleē chri-
stus et annuntiabitur in nazaret regente thauo
pacifico fundatore. O felix illa mater cui ubera
illum lactabunt. Sybilla eritha multa de eius
passione. Refert etiam. b. Tho. scda secūde q̄
in sepulchro cuiusdam gentilis qui longe ante tē-
pus incarnationis obierat: ex terra effossa educ-
to: cadauē repta ē ad caput ei⁹ lamina aurea: hāc
scripturam continentem. Christus nascetur o uir-
gine Maria: et credo in eum. O sol iterum me vi-

debis constantini et hyrenem temporibus quod
ideo dictum est: quia temporibus illius constā
stantini: nō magni: sed alterius imperatoris et hy-
renem matris eius: q̄ post multos annos a Costā-
tino magno imperium tenuerunt. repertum est il-
lud sepulchrum. Patet et hoc per miraculum
maximum quod rome euenit. Nam ut ait Inno-
centius tertius: uirgine maxime auctoritatis et sā-
ctitatis. Cum romani toti orbi dominarentur: et
pax ubiq; regnaret: fecerūt romani ipsi quoddā
templum notabile: ubi statuam posuerūt romulū
prini uirbis edificatoris quem in deum colebant.
Uocaruntq; illud templum pacis. Sciscitati q̄
sunt per idolum appollinis quantū templū illud
duraturum esset. Qui eis responsum dedit. s. oīa
bolus per eum: q̄ usqueq; uirgo pareret et uirgo p-
maneret. Et q̄ uisum est eis impossibile uirginē
parere: qd̄ uerū est fm cōem cursum nature: scri-
bi uel sculpi fecerunt in ualuis eius templum pa-
cis eternum extimantes nunq̄ euenire posse q̄ pa-
reret uirgo. Sed nocte qua natus ē christus: tem-
plū illud funditus corruit: q̄. s. uirgo peperit tūc
filium suum primogenitum. Cum enim ut re-
fert Lucas in euangelio exisset edictum a Cesare
Augusto: ut describeretur uniuersus orbis scilicet
Octauiano. Et ut diligentius fieret: ordinatum
erat: ut quilibet se describere faceret in sua ciuita-
te originali in ipsa sui descriptōe soluebat certam
monetam pro censu: ut subditus romano impio.
Igitur. b. Maria cum esset uicina partui: nec hu-
ic mandato astringeretur: q̄ mater iam effecta re-
gis omnium: tamen ut exemplum preberet omni-
bus obediētie et reuerētie maioribus et presidē-
tibus etiam secularibus et discipulis: cum ille Octa-
uianus infidelis esset fm illud Petri i canonica.
Subditi estote dominis uestris non solum bonis
et modestis: sed etiam discipulis: ascendit ipsa beata
mater dei de nazaret que erat in prouincia galilee
in bethleem que erat in prouincia iuda: cum Jo-
seph sponso suo: et asella pro sarcinulis suis: et alē
qn̄ p sponsa sua cū fessa esset posset ibi sedere: bo-
uem forte vendendo pro solutione census romāi.
Sed ille mulieres bone que erant vicine habitato-
ni uirginis in nazareth: ut pie meditatur: et notat
do. Jo. dominici in quodam sermone: uidentes
beataz Mariam grauidam: licet crederent ex Jo-
seph concepisse: expectabant cum magno deside-
rio presentes esse in partu eius. Erat enim tanta
pulchritudo eius: et honestas. et sanctitas: affabili-
tas: et sapiētia: q̄ videbatur quasi una fructo quer-
sari cum ea: ppter quod vicine eius valde affecta-
bant esse cum ea et loqui secum: sed ipsa se totam
deo reseruans amabat solitudinē. Rarissime ad
hostium domus se reperiebat minus ad fenestras
aspiciebat: sed in tēplo: et domo conuersatio eius:
cum hominibus quasi nūq̄ loquēs nisi ex ardua

Capitulum Tricesimum secundum

necessitate: cum angelis autem: et deo frequentissime in oratione et contemplatione confabulabatur. Poterant ergo ille vicine dicere inter se. Veniet pro certo veniet dies partus eius: tunc indigebit non adiutorio: vocare non faciet ad iuuandum. Intra binus domum eius et habebimus copiam pueri sancti cum ea. O quam erit gratiosus fructus: tam sancte tam pulchre: tam honeste iuencule. Ita humilis est et amorosa: ita pura quod dare ad lactandum filium suum alteri non patietur. Ipsa ex suis vberibus lactabit: ipsa pannis inuoluet: ipsa in vlnis suis tenebit. Sed cum tenebit eum in gremio: vel brachijs suis: nos aliquando pie et reuerenter auferemus de manibus suis: et ducemus in domos nostras: ut reddamus: et sic cogetur intrare domos nostras ut reddamus ei paruulum suum: quod non faciemus. nisi aliquantulum immoretur nobiscum et alloquatur: et ita non erit aliena et separata a nobis. Nesciebant iste diuinum mysterium quod dei mater esset: non hominis puri et concepti ex Ioseph. Instante ergo tempore partus recedentes de nazareth pergunt bethleem. Applicantes autem illuc tarde: ut pie prosequitur beatus Vincentius in quodam sermone natiuitatis: uadit ad aliquod hospitium: ut ibi recipiatur. Sed hospes cernens illum vilibus indutum: et pauperem arbitratu: dicit ei. Non possum bone senex vos hospitari. quia plures nobiles expecto isto sero: pergit ad aliud hospitium: ut recipiatur. Interrogat ille domine quot equitaturas: et famulos habetis. Respondit nullas: sed azellum et bouem et vxorem meam. Ad ille istud non est pro nobis: sed per habentibus multam pecuniam ad expendendum: hospitale est pro pauperibus illud queratis. Uadit ad aliud hospitium dicit illi patronus. O senex miser quomodo non erubisti ducere in vxorem tam delicatam iuenculam: vade alio: quia hic non poteris manere. Et sic pauperem Ioseph nesciebat quo iret: et precipue dolebat de beata virgine quam sciebat matrem domini ab hominibus cunctis venerandam: et nouerat teneram esse virginis uerendum. Sed confortabat eum beata virgo: dicens. Non est abbreviata manus domini. Eam ad aliquem locum remotum a tumultu hominum ut possim quietis deo vacare: et ipse cui est cura de omnibus prouidebit nobis. Querentes ergo inuenerunt quoddam diuersorium. id est quendam locum ad quem refugiebant homines cum iumentis tempore pluuiarum quandam grottam uel tugurium: ibique contulerunt ad pernoctandum: et circa mediam noctem inibi peperit filium suum gaudium matris habens cum uirginitatis honore: nec primam similem uisa est: nec habere sequentem. Et quod dicitur in libro de infantia saluatoris: et de obstetricibus beate Marie: scilicet quod ibi fuerunt zebel et Salome seruitores ipsi aggeri

phum est: ut patet dei xv. Sancta romana immo Jo. contrarius expresse dicit. scilicet quod nulla obstetrix ibi: nulla mulier feruens: sed ipsa que parturiuit suum filium de terra leuauit. Ipsa prima que uotum uirginitatis emisit: cum sponso suo: et perfectissime impleuit promissa facta uirginum orationum.

Quantum ad tertium §. III.

tium. scilicet de utilitate huius partus uirgini. hoc notatur dum dicitur primogenitus. Eo autem modo dicitur primogenitus matris uirginis: quo in diuinis primogenitus patris. Ego autem sapientia que dei patris filius est: ex ore altissimi prodixit: ex ore cordis seu mentis paterne: ut uerbum bonum: primogenita ante omnem creaturam. Non quod secundo genuerit aliam sapientiam uel creaturam de substantia sua: ut filium: sed quia nullam ante uel postea: unigenitam: iuxta illud Jo. i. Uidimus gloriam eius: gloriam quasi unigeniti a patre: et ly quasi non est nota similitudinis: sed expressio ueritatis: sic et primogenitus uirginis matris christus. Sed quia nullus ante: nec postea: unde et unigenitus matris. Nam qui primo nascitur ex matre primogenitus dicitur: etiam si nullum alium: postea generet: et unigenitus. hinc sumpsit occasio erroris beluidius perfidus hereticus: et temerarius blasphemator uirginis: asserens uirginem post christum habuisse alios filios ex Ioseph: uel alio viro: quorum primus fuit christus: et ideo dicitur primogenitus: probat hoc etiam ex eo: quod euangelio narrantur aliqui fratres christi: ut dicit Ioan. vii. Neque enim fratres eius credebant in eum et illud Mathei. xii. dixit ei quidam predicanti. Ecce mater tua: et fratres tui stant foras querentes loqui tecum: dicens. hos fuisse germanos christi: et filios uirginis. Sed beatus Hieronymus scripsit unum librum contra eum: reprobans huiusmodi errorem et falsitatem. nam ut iam dictum est primogenitus dicitur non solum: quia alij post geniti. secundus tertius. et huiusmodi. Sed etiam quia nemo ante illum genitus etiam si nullus postea ab illo patre: uel matre generetur: et talis magis proprie et stricte dicitur unigenitus. unde et dicitur in ps. Qui percussit primogenita egypti: intelligitur etiam de illis que erant uniti parentibus suis. Et sic dominus in veteri lege ait: in die qua occidit omne primogenitum egypti: sanctificauit mihi omne primogenitum israel ad significandum moraliter: quod quando mortificatur principia uiciorum: firmanter radices virtutum. Quod dicit de fratribus domini facile ostenditur error eius. Nam in scripturis dicitur frater multipliciter: et non solum germanus: uel ex una: et eadem matre genitus. Sed et consobrini dicuntur fratres secundum uulgare usitatum. Et sic

primogenitus uirginis f. 2. a. qui e matre p.

Titulus decimus quintus

christus habuit fratres scilicet Jacobum maiorem et Joannem natos ex maria Salome sorore uirginis marie ex eadem. s. matre Anna nate. Et similiter Simonem et Tadeum et Jacobum minorem ex alia sorore uirginis natos. s. maria Jacobi. Aliquando etiam fratres dicuntur aliter consanguinei. Sicut Abraham dixit Loth nepotem suum fratrem. Ne queso sit iurgium inter me et te: fratres enim sumus: Gene. xij. Et Saram neptem uocauit sororem. Christus etiam discipulos suos fratres appellauit quando resuscitatus dixit Magdalene uade ad fratres meos etc. Jo. xxi. Quinimo respectu unius patris celestis omnibus communis ipse ait. Omnes vos fratres estis: Mathe. xxiij. Nullum igitur alium filium. b. Maria habuit: nisi dominum iesum: que uirgo semper mansit ante partum: in partu: et post partum. ¶ Dicitur etiam christus primogenitus non solum naturali natiuitate: sed etiam spiritali: qua ex deo nati sunt per gratiam dei electi. Omne quod natum est ex deo scilicet per gratiam adesse spirituale perueniens: uicit mundum. i. uicia mundi. Unde in Apocalip. de christo dicitur quod est primogenitus mortuorum: et princeps regum terre idest primus resurgens ad uitam immortalem ex mortalibus: et princeps. i. primus et precipuus sanctorum qui se uirtuose regunt: et etiam dominum habens super omnes dominos: et reges: de quo etiam dicit apostolus ad Roma. viij. Quos presciuit hos et predestinauit conformes fieri imaginis filij sui: ut sit ipse. s. christus primogenitus in multis fratribus. Ipse enim est caput ecclesie: ex quo influit omnis uita iesus: et motus spiritalis in membra eius. i. fidelium: de plenitudine enim eius nos omnes accepimus. Unde ad ostendendam huius primogeniti excellentiam et primogeniture: dixit in figuram: ille antequam dierum Isaac. Genesi. xxvij. qui calligatis oculis uidere non poterat: cum Jacob ut primogenitum benedixit: de quo christus descendit etc. Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni omni sepe odoramento uirtutum. Det tibi deus. s. pater de rore celi. i. diuinitatem cui unilatur: uel quo ad humanitatem rorem gratie in abundantia: ut ex te omnibus alijs proflyat. Et de pinguedine terre abundantiam: pinguedo terre. i. humane nature innocentia et iusticia originalis: in qua primo fuit homo positus: que postea amissa in solo christo fuit: abundantiam quoque ei dedit frumenti doctrine et sapientie uini feruoris: et beniuolentie: olei pietatis et clementie. Seruiant tibi populi. s. gentium: quod impletum cernimus: quia gentilium populos conuersos ad fidem uidemus christo seruire. Et adorent te tribus: scilicet iudeorum: quo ad illos qui crediderunt in christum. Esto dominus fratrum tuorum idest omnium hominum: quorum per assumptionem nostre humanitatis

factus est frater. Laus ei nostra et frater noster est: dicitur in figura Genesi. Et filij matris tue scilicet synagoge de qua natus est. i. iudei incurruent ante te: quod erit in fine mundi: quando conuertentur ad uesperam et famem uerbi dei patientur ut canes: et circuibunt ciuitatem ecclesie: querentes in eam introduci per fidei et sacramenta. Qui benedixit tibi benedictionibus repleatur. Et qui maledixerit tibi maledictionibus repleatur. Benedicte christe qui corde credit in christum ut debet. Iste dicit bene de christo. Benedicte ore qui uerbis fatetur ueritatem fidei: qui deum laudat et orat: qui confitetur peccata sua: sperans a christo indulgentiam. Benedicte opere qui imitatur eum in operibus suis: ut enim dicit beatus Augustinus in sermone: homo sequendus non erat qui uideri poterat: deus sequendus erat qui uideri non poterat: ut ergo homini exhiberetur qui ab homine uideretur quem homo imitaretur: deus factus est homo. Et primogenitus Marie. Nam post eum naturalem. Omnes spiritaliter sumus filij. beate Marie: ita ut quem peperit filium suum primogenitum. omnes sequamur post eum opera eius. Pauperrimus natus est: ut tu paupertatem diligas saltem affectu: et pacienter feras effectum In austeritate natus est in medio hyemis: in medio noctis inuolutus modicis pannis. i. presepio in medio asini et bouis: cum magna humilitate natus est deus immensus factus paruulus: eternus temporalis paruusque lacte pastus est: per quem nec ales elurrit: non in regali ciuitate: sed paruula bethleem in diuersorio: non in demo natus: et solum uilibus pastoribus manifestatus. Omnia ista clamant humilitatem: mundi contemptum: corporis austeritatem. Qui ergo benedixit istum primogenitum sic imitando: iste benedictionibus dulcedinis preuenitur gratie: et omnium uirtutum: et glorie donum. Ecce utilitas huius sacratissimi partus uirginis. Contra maledicte qui male sentit de christo: ut iudeus paganus: et hereticus. Maledicte qui blasphemant christum matrem eius: uel impatiens murmurat in aduersitatibus: uel estimat sibi veniam daturum permanentem in peccatis in hoc dicentes eum iniustum. Maledicte qui uerbis confitentur se nosse deum. factis autem negat diuinitas per fas et nefas congregando: inordinate retinendo et amando. Maledicte qui super alios superbe se erigunt: ambit honores: dignitates querunt: gloriam de suis operibus ab hominibus expetit. Maledicte qui pompice incedunt. Splendide et crapulose uiuunt: luxuriose insunt: fruuntur mundo. Sed his maledictionibus impletur peccatorum angustiarum tribulationum: et omnium infernorum.

Capitulum Tricesimūsecundum

In epiphania domini in qua inuenta est vgo mater cum filio a magis. **C**api. xxxij.

Videntes stellas
gausi sunt gaudio magno vald
Mathei. ij. Quid fuerit ista stel
la: et quis viderit bea. Augu. in
sermone de ephya dicēs. Vidit
magus: obstupuit astrologus. Erubescat hic stul
ticia mathematicorum: qui dicunt christum sub
constellatione seu fato esse natum: neq; de aliquo
qui nascitur qui hoc credit recte creditur. Ista. n.
stella non fecit christum mirabiliter uiuere: sed
christus eam fecit mirabiliter apparere. Quid fu
it hec stella: que nunq; prius apparuit: nec postea
visa est: nisi quedā lingua edī: que enarraret glo
riam dei. hec. b. Aug. primo q; dicit magi fuerunt
qui eam uiderunt. i. magni astrologi: et q; affueri
erant aspicere ad cursum stellarū: ideo videntes
nouam stellam inusitatā obstupuerunt. Secūdo
dānat errorem mathematicorū: afferentiū chri
stum natum sub cōstellatione illius stelle: et simili
ter quēlibet hoīem nasci sub fato seu cōstellatiōe
aliqua: ex qua necessitatur ad agendū que facit:
quod falsū est et hereticū. Equidem ars seu scia
astrologie h; in sua scia veritatē sicut alie scientie:
et licet sit multū speculatiua et delectabilis: est tū
multum fallax quo ad iudicia que dant et ea: et
multū temporis exponitur in ea: ita ut. b. Amb.
dicat. xxxvj. q. 5. hic etiā: qd nihil valent ad salu
tem astrologia et huiusmodi: sed in errore mittūt
et qui his student curam anime nō hnt. Fallax
autem est tripliciter. pmo quidem q; cū multa
media et numerū punctorum oporteat trasire ad
eliciendam aliquam conclusionē de effectibus cor
porū celestium: si in vno puncto deficit: totum sub
ruit: qd iudicatum est. Secundo q; cum cause pri
me que deus est subsint: oēs cause secundarie inter
quas sunt stelle seu corpora celestia: et plus possit
influerē causa prima in effectus cause secunde ipa
cā. Secūda ut dicitur in libro de causis: contingere
potest: q; si scdm cās nāles secundarias sit sequen
dus aliquis effectus puta infectio aeris inūdatio
aquarum. Siccitas terre et huiusmodi suspendere
pōt ipsa causa pma deus: talem influxū ad illum
effectum pducendū: qd et aliqñ facit: et tunc talia
non secuntur. Et econuerso deus talia inducit ob
peccata hominū: que tñ non erunt in causis secun
darijs: et pstellationibus: vt pz de diluuiō qd deus
immisit pter causas nāles tempore Noe et o peste
inficiente aerem et plurimos occidente tēpore da
uid: que ex toto cessauit post triduiū. Et de ifirmi
tate Ezechie regis iuda: q; scdm cās secundarias de
bebat mori: siue naturales: siue demerita sua: et tñ

prima effectū illum euenire non permisit. Et ideo
iudiciū astrologorū: si in se non deficit: tñ deo
operante prius fallere pōt. Tercio q; si in naturali
bus non deficit: uel falleret iudiciū eorū: tñ in his
que pendēt ex arbitrio et uoluntate hoīū frequē
ter fallit: et rō est: q; si corpora celestia stellarum
influant in corpora inferiora: vnde et in sensitiua
partem que affixa est organis corporeis: et ppter
hoc ēt inclināt ad mala: tñ uoluntas libera rema
net ad resistendum talibus inclinatioibus malis:
vnde Ptolomeus maximus astrologus ait. Vir
sapiens dominabitur astris. Et. b. Aug. i. v. de ci
ui. dei ait. Non vsq; quaq; absorde dici pōt ad qd
dam differentias corporū afflatus quosdā ualere
sydereos. nō at animi voluntates syderū positōi
bus subdi. Demū dicit idē. b. Aug. i. auē supra
dicta: q; hec stella que nouiter fuit a christo crea
ta: et post officium suum in materiam p̄iacentē
resoluta fuit tanq; quedā lingua que narraret glo
riam dei: nati in mentibus magorum: vnde eaz vi
dentes quā ad tēpus amiserāt: gausi sunt gaudio
magno valde. Ubi notandum q; triplicē stellam
isti viderunt: cum. s. inuenerunt puerum cū Ma
ria m̄e eius et p̄identes adorauerunt. Prima est
stella diuinalis ad quā gausi sunt: quia inuenerūt
puerum. Secūda est uirginalis ad quā gausi sūt
gaudio magno: ibi cū Maria matre eius. Tercia
est stella fidei salutaris ad quā gausi sunt gaudio
magno valde: vñ p̄cidentes adorauerūt eū.

Prima igitur stella §. i.
quam uiderunt fuit christus quā uiderūt cū iue
nerunt puerum iesū. Q; aut iesus dicatur stella a
p̄e ostenditur: Apoc. ultimo. ubi ipse ait. Ego ie
sus stella splendida et matutina. hanc uidentes n̄
mirū si gausi sunt: q; in eo cā oīs gaudij: et uere
delectationis. ps. replebis me leticia cū uultu tuo
Ex hac stella ad nos extenditur radius sincere ve
ritatis. Ex scda oritur radius misericordie et bo
nitatis. Ex tertia stella innuitur radius perfecte
pietatis. Quantū ad primam surge. ait Isa. vi.
c. et illuminare hierusalem. i. fidelis aīa: q; uenit lu
men tuum: que prius tenebrosa eras: et nescies ue
ritatem. Ego ait ipsa stella: Jo. xviij. matutina ie
sus: in hoc natus sum: ut testimonium perhibeam
ueritati. Ecce cecitas mundi et error prius ueritati
q; beatū dixerūt homines populū cui hec sūt tē
poralia bona in abundantia: ut diuitie: honores:
delitice: uoluptates: et huiusmodi: tanq; in his consi
stat uera felicitas. Sed certe si sic esset: christus er
rasset: qui cum potuisse his oibus abundare et si
ne peccato: prius elegit incipiens ab ista sua natiui
tate. Verum cum christus sit ueritas: et errare nō
possit: dicere oportet: q; tu erras non ista contēnē
do: ut ipse fecit: et celestia querendo. Oīa terrena

Titulus decimus quintus

contempsit homo christus: ut contēda esse mōstraret: ait. b. Aug. Amātur diuitie: et adeo ut cōtēnentur dei precepta. Pauper esse voluit in sua natiuitate: panis paucis et vilibus mater iuoluit. Appetunt honores et gloria: in loco vili nascit oib' occultas delectationes corporis audivissime pcurantur: et in honestissime. iesus aut virgo purissimus delectatur in lapide duro. s. p̄sepis dū vult succū rere mundo: ait. b. Aug. Et si honore et gloriam non querens: recepit a magis: paulo post maximā psecutionē ab herode sustinuit: ita ut nocte oporteret matrem virginem cum paruulo fugere: et p septēnium egypti exilium pati ne occideret. Surge ē hierusalē o anima: et ad istū radiū veritatis. s. mundi p̄ceptū p̄ficiscē: et tunc videbis et afflues de litīs virtutū et gaudijs: et mirabis et dilatabis cor tuum in dei incarnati amorem: qñ cōuersa fuerit ad te mltitudo maris reyz. s. huius seculi ad te cognoscēdū et decum: et mare seculi obliuiscendū.

Scda stella. s. uirgi §. II.

malis ē. b. Maria: d qua longe ante p̄nunciauit balaam ppheta: dicens. Numeri. xxiij. Orietur stella ex Jacob. i. virgo Maria ex illo patriarcha et populo iudeoz ab eo originē hñti. Et qualis sit ista stella: seu cui similis: declarat ecclesia ad eius venerationem sepe decantans. Ave Maris stella Stella aut maris vulgariter dī la tramontana: q̄ iō maris stella dī: qz dirigit nauigantes per mare aspicientes ad eaz et sine ductu eius d̄ facili hoīes submergerent. Hanc stellā non mālez in celis: sed virginale in terris uiderunt magi: qñ inuenerunt puerum non solū: sed cū Maria matre eius. vñd gauisi sunt gaudio magno: viso puero gauisi sunt et uisa matre additū est eis gaudiū: ut magnū eēt. Erat. n. quedā frutūo videre iuenculam speciosissimā: honestissimā: sapientissimā: cū paruulo filio suo: et pie credi potest: et si euangelista non dicat verbis mellifluis sapia plenis illis magis grās egisse. Ex hac aut stella radius ad nos diffunditur misericordie et bonitatis. Bonū vt dicit Dio. est sui ipsius diffusiuū: et cōcatiuū. Et qz ipsa sup oēs puras creaturas bona: ideo bonitatē sue misericordie et beneficiorū ad nos effundit. Un̄ et aurū sibi oblatū a magis non modicū: put dicebat eozū regiam maiestatem: non sibi releuauit i posterū: sed ut dicit deuotus. b. Bernardus pauperibus per Joseph disp̄sit. Ad hāc igit stellā oportet aspicere: et effectum bonitatis eius et misericordie humiliter implorare. Un̄ fulbertus in sermone. Oportet oēs xp̄p̄coles per mare huius seculi nauigantes attendere ad stellam maris. s. Mariam: hoc si quis egerit nō iactabitur vane glorie vento nec tribulationū scopulis allidetur: nec sillea voluptatū voragine absorbebitur: sed ad portū salu

tis tutus perueniet. Ipsa enī humillima: ipsa patiens: ipsa virgo purissima: ut imitemur eius vestigia: et percipiamus eius misericordie suffragia. Dicitur enī. Eccli. xxiij. Quasi oliua speciosa in campis. fructus oliue oleum est misericordiaz significans. Ad hunc ē fructū bonū colligendū: ex ea oēs accedere pñt. Et ideo in campis dī loco oibus patenti. b. Bernar. in sermone. Quis misericordie tue o bñdicta: lōgitudinē: latitudinē: sublimitatē et p̄fundū queat iuestigare. Nā lōgitudo eius vsqz in nouissimum diem vocantibus eaz subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum vt tua misericordia plena sit oīs terra. Sic et sublimitas eius ciuitatis superne inuenit restaurationem: et profundū eius sedentibus in tenebris: et vmbra mortis obtrinit redemptionē. Per te celū repletum est. Infernus euacuatus: instauratur in ne superne hierusalē expectantibus miserijs uita p̄dita data. Quis iustus uel peccator ad hanc stellā aspexit deuote iuocans: ad quē oculos suos misericordes nō puerterit. Ipsa leoni pape manū restituit quam sibi absciderat: eo qz cōiones pp̄lo ministrans: et inter alios mulieri cuidam cuz manum osculata de more fuisset stimulum carnis vehementē persensit: ppter qd ex zelo seuerus in se ultor extitit. Ipsa quedam militē de faucibus diaboli extraxit: et uxorem a periculo liberauit. Nam cum talis ex diuīte pauper effectus ppter suam p̄dignitatē diabolo se tradidisset: si ei diuitias cōferret: ac ēt uxorem suāz virgini deuotissimā: hoc diabolo postulanti ad certū locū desertū deternminatum ducere promississet: docuit diabolus locū in domo eiusdem: quo effosso thesaurū inueniret: qd et factū est. Tēpore igitur statuto miles ille uolens adimplere p̄missum: vxorem secum duxit eq̄ster sub specie alicuius pietatis. In viā autē iuenientibus quandam ecclesiam cū vxor cepisset timeere: rogauit vix ut sineret equum descendens intrare i ecclesiā: vel aliquā breuē orationē facere. Quod cum obtinuisset ingressa in oratione ipsa obdormiuit. Et beata Maria eius effigiem sumēs: egressa est ad militem illum foris expectantē: que equū ascendens cum eo estimantem vxorem suā esse p̄secutus est iter: et ad locum veniens destinatū: vocauit apte diabolum. At ille subito apparens uisa uirgine totus furibundus et fremens: militē cepit eum contumelijs aggredi: q fallax c̄set et p̄ditor: quia nō uxorem duxisset: sed maximam inimicam: scilicet domini matrem. Ad quod ille quasi stupidus factus obmutuit. beata autē Maria eum terribiliter increpans qz sibi deuotis nocere tēptaret: in abyssū abire precepit: illumqz militē vt de suo excessu peniteret admonuit: et ad illam ecclesiā in quāz intrauerit vxor ad orandū redire: ibi eā inueniret. Quo facto reuersi domum sanctam duxerunt vitam.

Capitulum Tricesimūtertium.

Tertia stella ē fi. §. III.

des de qua potest exponi illud ecclī. xliij. Species celi. i. viri celestis: est gloria stellarū idest claritas virtutum psal. Quis scilicet deus numerat multitudinē stellarum idest virtutum: et eis omnibus nomina vocat. Inter quas prima dicitur fides: hanc videntes magi in corde suo: gaudiū sunt non solum gaudio magno: sed et valde. Nam nisi fidē diuinitatis habuissent ex visione pueri: uel matris eius: parum gaudiū fuissent. Sed propter fidei credentes deum esse: et summum bonum: gaudiū sunt valde. Et propter istam verā fidem procidentes a doauerunt eum. Non enim adoratur nisi deus: Deutero. vi. Dominum deum tuum adorabis: et illi soli seruies. Adorabis cultu interiori recogno scendo eum: ut principium et finem tui et omniū: et illi soli seruies cultu exteriori: ut domino summo eius precepta seruando. Cognouerunt igitur isti per ueram fidem hunc esse deum: et propterea adorauerunt. Unde Eris. i. homel. Uideamus quid gloriosus magi videntes in puerō gaudiū sunt. Nūquid uiderunt palatium marmoribus splendidū: nunquid matrem eius diademate coronatā: aut in lecto aureo recubentem? Nunquid puerum auro inuolutum? Nunquid reginam diuersis populis personantem? Non. Sed quid? Pandochiū utiqz tenebrosū et sordidū: et magis animalibz q̄ hominibus aptum. Matrem eius uix tunica vnam habentem: non ad ornatum corporis: sed ad tegumentum proficientem: et qualem habere poterat carpentarij vxor: peregre constituta. Uiderunt et puerum pannis sordidissimis inuolutum: in presepio sordidiori positum. Si terrenū ergo regem querentes uenissent magis confundē di erant q̄ gaudiū. Nunc autem quia celestem q̄ rebant: nīl nīl regale videbant in eo solius stelle testimonio contenti erant. Oculi eorū contemp tibilem aspicere non poterant: quia spiritus in corde eorum cum terribilem demonstrabat. Putas ne adorassent infantem: nisi intelligerent adoratio nis honorem nisi aliquod diuinum credidissent in eo. Ergo non pueritiae honores dederūt: sed diuinitati eius omnia intelligēti. Hec Eris. Ex hac stella fidei processit radius perfecte pietatis: put scilicet pietas est dei cultus: ut dicit Job. Quam pietatem ex muneribus ostenderunt. Ex munere auri uenerantes in eo personam regiam. In thure diuinam. In mirra mortalem naturam eius assumptam: vel etiam quasi protestantes eum auctorem totius sapientie: nīl puer esset ut dicit Gratianus. di. xxxvi. s. naturalis: rationalis: et moralis: a quo suam sapientiam habuissent. Unde et magi dicti. Ab his discamus offerre deo integram fidem nostram: non in parte. Qui enī credit christum non esse deum: sed creaturam: ut artius: vel

iudeus: aut paganus: hī nō offert thus: quod deo offertur: qui non credit eum fuisse verum hominem: sed fantasticum: ut manicheus: nec fuisse mortuum: ut Sarracenus et turchus. hī non offerunt mirram mortalitatem significantem: qui nō credit christum etiam: ut hominem non fuisse: et esse dominum et regem omniū et dominū habere rerum et proprietatem: ut fraticelli asserunt falso non offerunt aurum. Qui dicunt deum non hēe prouidentiam omniū ut dominū vniuersorum: et sapientissimū: non offerunt aurum. Qui non habent amaritudinem penitentie peccatorū suoz: nec mortificant passiones suas: sed eas secuntur. hī non offerunt aurum. Qui non habent amaritudinem penitentie peccatorum suorum: nec mortificant passiones suas: sed eas sequuntur. hī non offerunt mirram. Qui deuotas orationes et pces ad deum non dirigunt. hī in thure deficiunt: imitandi igitur isti magi sunt: et ad radium pietatis ex fide eorum adoramus christum cum vera fide et opere dilectōis deuotionis: et mortificatōis.

In purificatione beate Marie: et de multipli ci lumine. Capitulum. xxxij.

Araſti āte faciē

omniū populorum lumē: Luc. ij. Quia primus angelus: et p̄ mus homo lumen gratie amiserūt. ppter superbiam suam: lumē

volentes rapere diuine glorie: p̄ssimus deus hominem qui in tenebris sedebat huius mundi: et lumen celi videre non poterat: ut dixit Thobias: Raphaeli angelo. Tho. v. decernens illuminare et viam ducentem ad lumen glorie verbo et exemplo ostendere: lumen verbum. s. diuinum de lumine patre genitum: misit in mundum obumbratum: et quasi humiliatum carne humana: s̄m illud qd̄ pmiserat per Ezechielem prophetam: dicentem. Solem nube tegaz illud deitatem verbi nube humanitatis. Qui et humilitatem docuit: dicens. discite a me: quia mitis sum et humilis corde: Mat. xi. Et hodie facto in se ostendit. Nam in tēplo est presentatus ipse: qui suos electos facit sibi tēplū. Quinqz siclis tanqua seruus est redemptus qui dñs extat vniuersorum: pro eo sacrificiū ē oblatū ut peccator expiandus oblatione qui cunctorum peccata purgauit: a matre virgine: ut paruulus: et infirmus est deportatus: qui immensus omnia portat et sustentat verbo virtutis sue. Unde et beatus Ambro. in sermone. Offer beata Maria vgo tā quā legem obseruans in tēplo quē edidisti: ut non oibus: sed paucis reuelet. Quis est quem genuisti O q̄ paru? O q̄ magn? ē quē genuisti paru? i hūa

Titulus decimus quintus

nitate: magnus in diuinitate: paruus in regno iudeorum: magnus in regno gentium. Quis putas nobis posset indicare: inter huiusmodi obsequia tui sensum: cum hic cerneret ex te natum tantum infantem. illinc attenderet deum imensum: hinc creatum. illinc creatorem. Hic infirmum: illinc fortissimum. Hinc alendum: illinc alentem: hinc non loquentem illinc angelos docentem. Quis inquam tui pectoris archana reuelare ualeat: quibus modis cogitatum ad utraq; flectebas: cum unum: eundemq; dei atque hominis filium manibus tenens hic adorares: ut dominum illinc osculareris ut paruulum. Quis ad tam ineffabile miraculum non ob stupefcat: quis non pene elinguis fiat. Tenet puella suum et omnium creatorem: nutrit suum et omnium nutritorem portat ad templum suum et omnium rectorem. O admirandum spectaculum ad quod non solum humana: uerum et angelica stupefuit natura. Hec ille. Lumen igitur ante faciem omnium paratum ad producendum ad lumen glorie: est humilitas vera: secundum illud: humilem spiritum suscipit gloria: et ideo bene dicitur parasti ante faciem omnium populoz lumen. Ubi notandum triplex lumen: nobis paratum hodie. Lumen solare plus generose. Lumen lunare uirginis fecundose. Lumen sydereale senectutis uirtuose. Et sic proponit lumen ante faciem omnium prime medie: et ultime etatis. Nam pueris preponitur puer iesus oblati. Iuuenibus uirgo iuuenicula offerens. Senibus antiquis dierum Simeon oblatum suscipiens: quolibz tamen hominum omnibus huiusmodi illuminare mentes.

¶ Primo igitur lumen. §. I

solare seu solis est iesus: non quidem solis malis: solis spiritualis: de quo Malach. iij. c. Uobis timentibus nomen domini orietur sol iusticie. Sol iusticie christus deus noster canit ecclesia. Lumen istius sol paratus utique est ante faciem omnium populoz. Si autem sol malis huius inter ceteras triplicem proprietatem: ita et sol spiritualis christus deus noster spiritualiter erga nos omnes. Prima huius in radio illuminationem. Secunda tenet in medio situationem. Tertia exhibet in imo calefactionem. Dicitur. n. Eccli. xlij. Sol illuminans per omnia respexit: et gloria domini plenum est opus eius. Lumen. n. de mane oritur: extendit radios suos quod citius ab oriente usque occidentem: et cuncta illuminat. Sic sol iusticie christus ceat lux vera: que illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Io. i. lumine fidei et gratie sue. Et hoc quod nullus aliunde illuminatur: uel illuminari potest nisi ab eo. Et sic est ibi distributio accommodata ibi omnem: ut de illuminatis intelligatur. Nam etsi multi fuerint: uel sint plures magni in scia et moribus: nullus unquam habuit uerum lumen dei: lumen fidei: lumen gratie: nisi in christo et per christum. Apostolus ad Ro. Iustificati gratia ipsius ex fide.

Et hoc non ex uobis: donum. n. dei est. Processit autem istius illuminationis. s. mundi in suo ortu: sol iste oritur. Nam primo illuminati sunt pastores ad eum cognoscendum deinde magi demum hodie senes Simeon et Anna acceperunt ad significandum: ut dicit. b. Tho. in. iij. pte. q. xxxvi. q. primo sol iste christus illuminauerit populum iudeorum: de quo populo fuerunt pastores: quibus angelus apparens cum magna claritate: manifestauit natum mundi salutorem christum in bethleem. Quo statim euntes cognouerunt de verbo hoc quod dictum fuerat illis. Primi. n. conuersi ad fidem et gratiam christi fuerunt apostoli: et alij discipuli. Et post aduentum spiritus sancti multa milia predicatione apostolorum: qui coeter fuerunt simplices homines: non scribe: aut pharisaei: aut principes sacerdotum: quorum paucissimi conuersi sunt. Iudeis autem reliquis permannetibus in perfidia: et persecutibus apostolos et omnes christi colas: apostoli transierunt ad gentes. Unde apostolus Paulus et Barnabas cum iudei concitassent seditionem contra eos: ut expellerentur de quodam loco dixerunt eis uobis oportebat primum loqui uerbis dei: sed quoniam illud repellitis: et indignos uos iudicatis eterne uite. Ecce conuertimur ad gentes: Actuum xij. Que ubique transiit per se predictibus eis discipulis christi: conuersi sunt ad fidem quorum primitie fuerunt magi gentiles: quod die natiuitatis. xij. ad christum natum puenientes. Proclinentes adorauerunt eum: ut uerum deum. Et hi magi magni erant in potentia: quod reges: et in sapientia: quod astrologi: quoniam non solum simplices et plebei: sed magni principes: et reges: et imperatores: ac plures gentiliu conuersi sunt ad fidem et illuminati gratia christi: demum circa fidem mundi mortuo antichristo quem iudei recipiunt in suum messiam: videntes se errasse et in cecitate fuisse conuertitur ad christum: et illuminantur fidei et gratia eius secundum quod predixit. isa. dicens. Conuertentur ad uel peram. s. mundi fidem. Et Isaias quod allegat apostolus ad Ro. si fuerint numerus filioz israel quasi arena maris reliquie salue fient. s. qui in fine eorum mundi conuersi ad christum. Et hi significantur in istis antiquis Simeon et Anna: qui hodie illuminati sunt ad cognoscendum paruulum iesum esse christum. Illuminat et sol iste christus omnem hominem mundi uel quantum in se est. Nam omnibus proponit mandata sua omnibus notam fecit fidem suam: quod in omnem terram exiit sonus eorum: omnibus se preparantibus et facientibus quod in se est: paratus est dare lumen gratie sue. Sed quod pauci illuminentur gratia eius. hoc est ex defectu hominum ponentium diuersa obstacula peccatorum: sicut et radius solaris ubique illuminat. Sed si claudis fenestras: et omnia spiritacula domus: utique non eam illuminabit: sed tenebrosa manebit. Et hoc est ex defectu tuo: qui claudis aditus eius: non ex defectu solis. Parasti igitur ante faciem omnium populoz lumen: et ideo

Capitulum Tricesimūtertium.

aperi potestas aie que sunt fenestre: et porte eius: et illuminaberis. **A**plius. Surge a mortuis et illūa bit te christus. **S**ecundo sol malis h3 sitū suū in medio. s. planetarum. Nā ut dicunt nāles. j. se h3 tres planetas. s. lunā: mercuriū et uenere. Supra se h3 alios tres. s. Martē: Jovē: et Saturnū: cunctos tñ illuminat. Sic sol iusticie christus mediator est dei et hoīū: ut ait aplius supra se hñs tres hie rarchias āgeloz: infra eos cū ē rōe mortalitātē assū pte: quā ipsi nō hñt. nāz gratia et gloria super oēs est. Infra se h3 tres status ecclesie. s. cōiugatos cōtinentes et virgines: qui longo sunt infra se meriti et perfectione uirtutū. Oēs tñ illuminant grā sua: qui. s. i. celo manēt. i. puerfātōe celesti bonoz morū: s. m. illud apli ad phil. iij. Nā cōuersatio in cel est. Qui āt sunt extra hos status: ut icōtinētes a xpo nō illuminant. Sicut autē mediū picipat xps cū angelis sūmam puritatē: cū hōibus picipat penalitatem: quā in suo ortu inchoauit. vñ dīc pī maz uocem emīi simīlē alijs foris plorans: et nos igitur debemus picipare de cōditōibus ei' ut au steritates sumam' penitētē a pueritia incipiēdo. Nā. Quos semel est imbura recens fuabit odorē testa diu: ac innocentia et puritatē ad tēplū ducendo pueros ad diuina: sicut et christus hodie ad tēplū est ductus. **T**ertio sol generat calorem: non q' ipse sit calidus: uel frigidus: q' his qualitātibus est alienus sed radio reuerberando terrā: inde ex illa reuerberatōe generat calor in terra et aere uicino. vñ dixerit filiū israhel. i. p. xi. Lū incaluerit sol erit uobis salus. Sic iste sol iusticie xps hodie i tēplo p'sentatus: calefecit senes illos Simeonē et annam amore diuino: ut āplexaretur puerū et in pace iam peteret dimitti et resolui a uinculis corporis. Qd et prenunciās malachias ait. c. iij. Statim ueniet ad tēplū sanctū suū: dñator quē uos queritis: et angelus testamenti quē uos uultis. Et quis stabit ad uidendū eum. Ipse. n. q'si ignis p'flans. s. oēs qui ad eū appropinquant.

Scdm lumē ē luna §. II.

re. i. lune. scē. n. de' luminare min' ut p'cesset nocti i. lunā: Sen. i. hec est spūaliter. b. Maria de qua dī. Lān. v. Ista p'gredit: ut aurora p'surgē: pulchra ut luna illuminans viatores q' sunt in nocte hui' mūdī tenebrosi. Et ut refert. b. Aug. sup ps. Alij dicūt lunā ad se hie lumē suū. Alij vō nō a se: sed a sole. Et hinc est: q' cū sol respicit eā ex directo existens. s. in occasu: et ipsa in oriente apparet plena tota luminosa. Sed cum nō ita directe: apparet non tota: sed corniculata. Ista igit luna lumen suū grē utiqz a sole iusticie recipit: ut ipsa ait Luc. i. fecit mihi magna qui potens est: et sanctū nomē eius. Et q' uiciniōr est nobis luna q' aliq' planete: iō magis et sensibilius in istis inferioribus influit et

operatur: sicut apparet in infirmis graui i lumē dia medicis: i. arboribus incidendis: et huiusmōi. **S**ic ista luna uirginalis plus in nobis influit et opatur merito: et uite sue exēplo: q' aliq' facti. Sed p'cipue in tribus.

In actu obedientie.

In opere beneficentie.

In facto reuerentie.

Quātū ad obedientiā multū ad hanc inducit exēplū suū hodie. Nā cū esset a deo mandatū in lege: q' pariens masculū in capite. xl. diez accedēt ad tēplū: ad offerendū sacrificiū purificatōis: que v3 mulier cōcepisset ex uirō: ut p3 leuit. xij. Luz § b. Maria nō ex uirili semine: sed mīstico spiramīne. i. ope spūs sancti cōcepit christū: nō erat obligata tali p'cepto legis obedire. Et tñ ut exēplū obedientie nobis daret: obf'uare ad plenū uoluit. Quāto. n. quīs maior est auctoritate: et melior in sanctitate: tanto magis v3 leges iustas seruare: et si esset exēpt' pp exēplū alioz. vñ Isido. dī. ix. Iustum ē p'cipē obreperare legib' suis. tūc. n. ab oibus exīstmet leges suas seruandas: qñ p'rim' eis reuerentia p'ebet. s. f'uādo. Et h3 hoc mulieres cōter ad huc obseruēt: ut. s. p. xl. dies a partu maris: vel semine ab accessu ecclesie abstineat: nō q' in lege mōsaica cerimoniale mādātū: cū hoc esset iudaizare et mortiferū: sed pp hūilitatē: q' in p'ccō p'cepit: et ut grās agat de filio sibi dato et euasione periculi: tñ si q' nō ex arrogantia sed humiliter accedit ad ecclesiam post partū p'citiū: nō peccat. Un. b. Greg. di. v. ait. Si mulier eadē hora qua genuerit grās deo actura ecclesiaz intrare uoluerit: nullo p'ccō pōdere grauāt. Si ēt seruare uult morē ecclesie sue i differendo. xl. diebus nō offēdit. Extra de purifi. p' partū. c. i. **S**cōo influx' h' lune uirginalis p' exēplū suū i inferiora ē opus bñficientie. Nā bonuz qd hēbat sūmū filiū suū ad horā cōicauit Simeoni in uulnīs suis put d'siderauit. Insup cū nō agnū in sacrificiū obtulisset: sed par uirtutū: aut duos pullos colūbaz: qd erat sacrificiū paup'ez: q' non hēbāt ad emendū agnū cū paucis diebus āte magi adorātes paruulū obtulissent ei auz et nō modicū: q' diuites et reges erāt: nec decebat magnos parua donare: posset merito quis admirari: et q're re: qd de illo auro fecisset. Sed rñdet. b. Bern. q' q' liberalis erat et misericors: bñficiēs oibus p'citiis illud pauperibus per Joseph erogauit: pax v' nihil sibi reseruās. In q' ipsā debemus imitari: tēporalia et spūalia n'ra alijs cōicādo p'ximis ut hortatur princeps apostolorū in epla sua: dicēs. Unus quisqz put accepit grām in alterutū illā admini strātes: et Paulus ad hebre. xij. bñficientie et cōi onis nolite obliuisci. Reuerens qz fuit tēplo eius ministris ad ipsū t'p're debito accedēs: et sacerdoti b' ēt malis se p'fentabat. Et quod lex impera uerat vota et sacrificium offerebat eisdem

¶ maiores dñi liget obf'uare.

Titulus decimus quintus

Intelligens ministros ecclesie: si mali sint: non eē contēdōs in sacramentis et officijs eoz. Spūa lis enī virtus sacramenti inquit. b. Aug. ut lux purissima ab illuminandis excipitur: et per imūdos transiens nō quo inquinatur. i. q. i. Si fuerit.

Tertiū ē lumē stel §. III.

lare et istud est cōuersatio sācta senis Simeonis. Scti. n. viri in scripturā dicūt stelle. Un ecclī. xliij. Spēs celi glōria stellarū. i. pulchritudo ecclīe ē ex clara cōuersatōe sctoz. Et. i. Loz. xv. stella differt a stella in claritate. i. scti a sācto i merito et pmo Parauit igit dñs et aliud lumē ante faciē oīum poloz. s. sctm Simeonē: ut si p lippitudinē oculorū nōz aspicere nō possumus i solis et lune lumē: eoz perfectionē imitando: vel saltē ad istuz sanctū senem attendamus: lumē cōuersatōis eius sequendo. Ex ipso aut triplex splendor emanat: p ut de eo facer euangelista enarrat. Ecce hō erat in hierusalē cui nomē Simeon: vir iustus: et timoratus expectans consolationē israhel. Ubi tria d eo notantur scilicet q.

Iusticiā exercebat ad primū: qz iustus.

Timorē tenebat ad se ipsū: qz timoratus.

Fidutiā hēbat ad deū: qz expectās et.

Iusticia ppe ē ad alterū: et ad primum. Et ut ait sapiens mirabiles splendorēs sunt in ea. Neqz hesperus: neqz lucifer est ita clarus: et iusticiā quidē distributiua exercē tenēt rectores: fm illud Sap. i. Diligite iusticiā q iudicatis terrā: vt honores distribuantur et officia et beneficia: fm merita hoīuz: nō fm acceptionē personarū. i. respectu parētele vel amicitie. Pene et supplicia inferāt malis fm q litarē culpaz: nō fm preces: et munera. Iusticiā cōmutatiua exercere debent hoies in ptractibus: ut emendo: vendendo: locando: mutuando: et huiusmodi: ita ut nulli fiat iniuria: dolus vel fraus i cōuersando: nō offendatur primis p cōtumelias de tractiones usurpationes: rixas: et huiusmōi. Iuste iudica proxiō tuo: ait dñs. Sed ut ait ps. Mēda ces filiū hoīuz in stateris iudicioz et cōmutatōum ut decipiant ipsi de vanitate. i. falsitate pcedens i id ipsuz: ipsi incidunt: ut decipiantur. Iustus erat iste Simeon ad oēm proximū suū. **T**imorē custodit hoīem in se ipso. Nā per timorē dñi vnusqz qz declinat a malo: ait sapiens. Et nisi tenueris te instanter in timore dñi cito cito subuertet domus tua. s. pscie: in peccata ruendo. Quis non timebit o rex gentiū ait Diere. s. considerando potentiam tuam: memorādo iudicia tua: quibus mundum disponis: punitiones et flagella que i peccatores i mittis. debet tamē amor iste esse fialial nō filialis: quo caueretur ne deus offēdat ne virtus amittat. Nam ut ait Oratius. Oderunt peccare boni virutis amore. Oderunt peccare mali formidine pene. Talis erat timor huius sancti Simeonis: cui?

ratio est: quia vt dicit euangelista: spiritus sanctus erat in eo. Timor vero seruilis non est cum spiritū sancto: sed soluz timor fialial. **F**iducia opoz ter habere ad deum: Hieremi. xviij. Benedictus vir qui confidit in dño: erit dominus fiducia eius: et erit tanquā lignum quod ad humorem mittit radices. Confidere debet quilibet in domino: q nō deficiet ei in necessarijs salutis anime: nec etiam in necessarijs corporis: si expediet salutis anime eius. **Q**uoniam multis deficiant necessaria uite corporalis. hoc ideo est: quia non habēt fiducia in domino: ut debēt: uel quia non expedit salutis anime: quod etsi nō intelligimus: quia infirmi. ipse tamē cognoscit: quia medicus sapientissimus: et pssimus. fidutiā habere debemus in uerbis domini: quia fidelis dominus in omibz uerbis suis ait ps. omnia promissa ad implēs: promiserat deus per prophetas suos misurum filium suum: qui mundum de seruitute diabolica liberaret: qd intelligentes sancti viri multum anxie expectabāt huiusmodi consolationem futuram: inter quos fuit iste sanctus Simeon. **U**nde ut dicit beatus Ambrosius: dicebat quotidie in orationibus suis putas ne uidebo: putas ne durabo. **O** si me inueniat hic illius natiuitas: per quem oculi cordis reuelabuntur: felicem me estimabo nec ultra uiuere mihi cure est illo viso: quem expecto ad mei et populi consolationem. frequenter ut imaginari potest corde et ore dicebat. Mitte illam scilicet diuinam sapientiam de celis sanctis tuis: et de sede magnitudinis tue: ut mecum sit: scilicet incarnata sapientia: mecum laboret. Estuans ergo hoc desiderio responsum accepit a spiritu sancto reuelante: non visurus se mortem: nisi prius uideret christū domini: vt dicit euangelista. **E**t in hoc fiduciam habens: et nihil dubitans: sed expectans cōsolationem: non solū suā: sed populi sui et honorē diuini cultus dilatandi: cum inducerent puez iesum parentes eius in tēplum. i. porticibus tēpli uirgo beatissima in vlnis cū gestās: cognouit in spū qz h infans erat qui expectabatur ad cōsolandū: et saluandū genus humanū. **E**t accepit eū in ulnas suas a uirgine sanctissima: cum ei ad horā in manibus dimittendo. **Q**ui repletur sancto seruire cātare cepit. **N**unc dimittis dñe serū tuū in pace: qz uiderūt oculi mei et. **E**t nobis qz si cū isto. **S**i meone iusticiā habeam timorē et reuerentiā: dabitur xps etiā manibus operū: nō solū in ore per uerbum. **I**n cuius representationē dant hodie libus cunctis candelē benedicte accense. **C**andela huiusmōi significat xpm: in q est cera carnis sine cōmixtione genita: sicut et apis pducit cerā faciēs est licmū albus: et leue anime purissime ab oī peccati onē libere: ē et ignis deitatis: de nō ignis cōsumens ē: ait Moyses: Deut. iij. **L**uz igit fidē xpi habem i manibz opoz fm illā cōuersatō: uere

Capitulum. XXXIII

christū tenem: et cū Simeone dicere poterimus
Nūc dimitte dñe filiū tuū i pace: mūdū deferēdo:
q̄ parasti añ facie oīz p̄pōz lūm glie p̄ gīam.

In purificatōe. b. Marie. Sermo alius de rō
ne numeri variatōis purificatōis et de interpreta
tione nominis. **Capitulum. xxxiij.**

Impleti sunt dies

Impleti sunt dies purgatōis Marie luc. ij. Dic
Jfido. di. ix. Justū est princeps
obteperare legibus suis. Tūc ei
iura sua ab oībus obfūdāda exi
met: q̄ p̄mū ipse eis reuerentiā p̄bet. s. obfuan
do in se: de cr. al. ē dīc: p̄ q̄ quis iure vti in altez
ipse eodē dīc vti. Quū sapientis dicat auctoritas
Patē legē quā tui ipse tuleri: extra de cōstit. Luz
oēs. Sicut egit Saul: cū esset rex: et bon⁹ occidere
volens filiū Jonathā: q̄ transgressus fuerat man
datū suū factū sub pena mōtis. i. R. xij. Sic et ca
leuchus pagan⁹: qui cū statuisset legē ut adulteriū
cōmittens oculis p̄iuaretur: deprehensū filiū euz
p̄p̄s p̄ eo rogaz: ut sibi parcēt a dicta pena: et po
pulū i pte exaudiuit et legē suauit: unū oculū eru
ens filio alterū sibi. Nō sic ip̄ nō sic. s. agūt: s. tā
q̄ puluis leuis quē p̄icit uen⁹ a facie terre: ita uē
to elationis uel passionis: uel precū alterius hinc i
de mouentur a stabilitate legū p̄ eas agentes. xp̄s
āt q̄ legē uenerat nō soluē: sed implere: ut ipse ait:
Math. v. legē quā ipse de⁹ statuerat in ueteri lege
de purificatōe mulieris p̄ partū voluit et in se pre
sentato i tēplo: et in matre se purificante ad implere:
de qua dīc ipli sūt rē. Ubi tria nota.

Determinatōis numeri rō. Impleti sūt dies.

Purificatōis variatō: purgatōis.

Nois positi interpretatio. Marie.

Et primū ē rō quare §. I

ille numer⁹. s. xl. dīc determinat⁹ fuit institut⁹ ad
purificatōē parientis masculū: sicut. n. fuit mā
datū i lege: leuit. xij. q̄ mulier que ex vīto pepisset
masculū in capite. xl. dīcū accedet ad tēplū: dese
rens filiū ad offerendū sacrificiū purificatōis pro
se et filio: numerū autē istū nō expressit euāgelista:
q̄ rettulit se ad legē quā allegat. Assignatur autē
triplex rō determinationis h⁹ nūeri. s. historica.
Tropologica. Allegorica. **Rō ḡ lialis ē:** q̄ aīa
infundit corpori i capite. xl. dīc: a prima sui con
ceptōe q̄ ad masculos: et in illis dieb⁹. xl. paulatim
organizat corp⁹ p̄ oīa sua lināmēta: et ipso corpo
re p̄fecto infundit aīa tūc de nouo: et de nihilo. i.
nō ex aliquo p̄existenti creata: sicut p̄io p̄ficiō do
m⁹: et postea inhabitat: q̄ ḡ tūc cū infundit aīa: ificit
immediate et maculat p̄ccō originali: pp̄ p̄iunctionez

ad corpus p̄ceptū in carnali p̄cupia: cōueniens fu
it q̄ sicut. xl. dīc a prima natiuitate. i. cōceptione
in utero aīa igrediēs corp⁹ vt tēplū māle inficitur.
Ita. xl. dīc a natiuitate scda. i. ex utero in tēplū
māle ingrediēs expiaret: magis sanctificaret: sa
crificijs illis: q̄uis p̄ circūcisionē hebreis purgaret
origiale sicut et baptizati: et per baptismū a p̄ccis
mundent: oīo tūc et postea inungūt in vīce ad ma
iorē sanctificationē. **Scda rō ē tropologica seu**
moralis. Significat. n. p̄ hoc q̄ sicut puer introdu
cebat in tēplū māle dei in capite. xl. dīc: ab igres
su i mundū manifeste ita aīa ingredit tēplū spūale
ecclie militatis: et postea triūphatis: de q̄ ps. Ado
rabo ad tēplū sanctū tuū in timore tuo. Et iteruz
In tēplo ei⁹ oīs dīcēt gloriā: p̄. xl. dīc: spūales.
Hic. n. nūer⁹ resultat ex quattuor denarijs nūeris
decē. n. ducta p̄ q̄ttuor faciūt. xl. et nūer⁹ denarius
significat decalogū. q̄ternari⁹: q̄ttuor euāgelia: p̄
obseruatiaz igit. x. p̄ceptoz cū fide vīua: q̄ttuor e
uangelioz: igredit quia et repit in tēplo ecclie milī
tantis xp̄o icōporat⁹ et nō āte: et postea i tēplo glie
triūphāt: Math. xix. Si vis ad vitā igredi: sua
mandata: ut nec unū deficiat: q̄ qui torā legē ser
uauerit. offēdat autē i uno: fact⁹ ē oīz rē: Jacob.
ij. Illud solū est sufficiens ad dānatōez: et excluden
dū eū de tēplo ecclie. Ita dicit. b. Hieron. de peni.
di. i. c. ecclia. Qui ē aliq̄ sorde p̄ccī pollut⁹ d̄ ecclia
dici n̄ pōt. **Tertia rō ē allegorica:** v. q̄ sicut. xl.
gnatōe ab Abrahā in genealogia quā describit
Mathe⁹ i p̄cipio sui euāgelij dei filius itrauit i
uterū vginis: tēplū vginale: d̄ q̄ canit ecclia. Tem
plū dñi: sacrariū spūs sancti: ita. xl. dīc voluit idu
ci hodie i tēplū dñi māle figuratiū vginale: et ut
ē oīdāt q̄ pueri cito debēt ad tēplū eccliaz dūc
ut se assuefaciāt deuotioni et cultui fidelis.

Scdo sciēdū in eo §. II.

q̄ dīc: purgatōis q̄ multiplex est purgatio aliq̄ li
cita: aliqua illicita.

Purgatio vulgaris.

Purgatio legalis.

Purgatio spiritalis.

Purgatio vulgaris dīc cum quis suspectus de
aliquo crimine: vult probare inocētā suā per ali
q̄ experimentū: non scdm nāz: neq̄ scdm catoli
cam scripturā: sed per modū suspiciōis: puta cū
quis infamat de homicidio: uel adulterio: uel fur
to p̄petrato: offert se ad offēdendū innocentā suā:
tangere ferrū ignitū: uel bibē aquam feruentē sine
lesione: uel suscipit sponde duelluz: et huiusmodi.
Hec oīo est prohibita: quia pertinet ad vitū ten
tandi deū: cum querat effectū miraculosum in ea
re: que scdm iura aliter probari possit: et dīc: faciēs
p̄tra illud p̄ceptū. Non tentabis dñm deum tuū.
Hoc ḡ prohibet a iure canonico: ut habetur. secū
da. q. iij. per totum. Et extra de purgatōe vulgarī

Titulus decimus quintus

per totum. Unde legitur de Henrico imperatore
q̄ quia uxorem suam sanctam mulierem suspectam
habuit de adulterio cū quodam milite: voluit hanc
purgationē facere: ita ut nudis pedib⁹ super ignitos
vomēs incederet: iō in morte ariatus ⁊ punitus est.

Purgatio legalis est que in lege mandat. Et in
lege quidē canonica indicitur: cū. f. quis cleric⁹ in
famatur d̄ aliquo crimine apud personas graues
et nō ab inimic⁹ ⁊ leuibus psonis: nec sufficiēter p
bat crimē: sed semiplene: tunc indicitur ei purga
tio: vt. f. ipe iuret se innocentē in illo crimine: ⁊ alij
cōpurgatores psonē honeste iurēt credē se illū ve
rū dicere. Quotus debeat esse numerus cōpurga
torū arbitrio iudicis relinquit: vt habet. ij. q. ij. i
glo. sūmaria. In lege autē veteri quo ad mulierem
parturientem masculū: vt de alijs nunc taceam⁹:
sic fiebat: q̄ vt dictū est mulier que concepto fetu
masculū peperisset in illo populo iudeorū: i capi
te. xl. diēri pergens ad templum: offerbat sacrificiū
aialis: ⁊ per illū dicebatur purificari. f. ab illa
irregularitate in partu p̄cta: qua prohibebat ut
immunda ad templum accedere. Et licet beata
Maria nō ad illud tenēt: q̄ nō ex viro p̄cepit: s̄
ex opere spūs sancti: tñ ad dandū nobis exēplum
humilitatis: voluit purificari vt ceterę mulieres.
Uñ. b. Bern. Vere. b. Maria opus nō hēs purifi
catione. Sed nunquid filius tu⁹ egebat circūcisio
ne? Esto ḡ ⁊ tu sicut vna ex mulieribus: sicut ⁊ ip
se est vt unus ex illis paruulis.

Tertia purgatio
est spūalis: ⁊ ista necessaria est nobis ut aia sit pur
gata a vitijs: nō solum op̄erū exteriorū: sed et inte
riorū cogitationū et affectionū. Jaco. iij. Emū
date manus p̄ccatores ⁊ purificate corda vīa dupli
ces aio. Proverb. xxv. Aufer rubiginē d̄ argēto:
⁊ egredietur vas purissimū. Rubigo est peccatorū
ut dicit. b. Tho. fa. fe. Pura d̄ aliq̄ res qñ nō est
mixta seu p̄iuncta cū alia re: se ignobiliori ⁊ per
fectiori. Sicut vinū d̄ ipuz cū miscet aq̄: auz cū
miscet argento. Sed cū miscet cū re preciosiori: n̄
d̄ ipuz: sed magis puz: sicut si miscetur vinum
cum maluatico: nō d̄ vinū impurū: sed maluatū
aureo: nō dicit aurū impurū. Et sic de alijs. Ad
propositū oīa terrena sūt minus preciosa aia hūa
na: qñimo ipsi celi: planete: ⁊ quęcūq̄ corpora: v
tutes gratia: angeli: ⁊ multo magis ipse deus sunt
preciosiora ⁊ perfectiora aia. Miscetur autē aia ⁊
coniungitur quodāmodo his per cogitationē et
affectum mentis. Lū ḡ aia cogitatū suū ⁊ affectū
inordinatum ponit in his: tūc aia efficit impura
⁊ immūda. Lū vō cogitat que dei sunt: ⁊ afficitur
ad ipsas virtutes ⁊ alia spūalia: tunc efficitur pu
rior ⁊ perfectior. Aufer ergo rubiginē peccatorū
cogitationū malaz ⁊ affectionū: erit aia tua vas
purissimū p̄tentiū liquoris gratie diuine. Hanc
sūme habuit. b. Maria: q̄ ea puritate emicuit: ut

ait anshel: qua maior sub deo nequeat inueniri.
Tūc ḡ purgationis impleti sunt dies. i. gradus p̄fec
tionis nō sūt emundati ab originali ⁊ fomite ei⁹:
sic ⁊ angeli dicunt purgari ⁊c.

Quātū ad tertiū §. III.

sciendū: q̄ istud nomen Maria vno mō interpre
tatur illuminatrix: vt alia pronūc dimittam⁹. vñ
ei cantamus. Solue vincla reis profer lumen ce
cis. Triplicit̄ autē illuminat. Corporaliter. Lausa
liter. Exemplariter. **Siquidē** multos priuatos lu
mine corporali illuminauit. Legit de ea q̄ cūz quī
dā pauperculus: sed deuotus virginis: habitans
iuxta domos iudeorū rome: ⁊ sepe cantaret de ea
ad cōfusione iudeorū illud officij hodierni. Sabū
elē archangelū credimus tibi diuinus affatū: ute
rū tuū de spū sancto impregnatū: erubescat infe
lix iudeus: qui dicit christū ex semine Joseph esse
natum. Ipsi iudei hanc insultationē nimis egre fe
rentes: procurarunt illum oculis priuari. Qui nī
hilomin⁹ ppter hoc visu priuatus nō omittebat
illud decantare. Et in hac die cū hoc ageret a vir
gine illuminatus est: ⁊ visum corporalem recepit.

Idem p̄ de alio q̄ cum optasset ⁊ frequenter
a dño hoc postulasset videre semel virginē Mari
am: cū pluries in officio legeret de ea: q̄ clericus
erat: Tota pulchra es: ⁊ huiusmodi: ⁊ sibi ab an
gelo fuisset intinatum: q̄ si uideret eam ex nimio
splendore eius cecaretur. Dixit ille se non curare
de hoc: dūmō eā uidēt. Cogitaret tñ ille caute: ut
cū sibi apparēt: vnū oculū solū ap̄iret ad eā vidē
dā: aliū claudēt: ne visus ei⁹ amitteret. Lū ḡ sel sibi
orātī apparēt: ponēs manū ad unū oculū ne ap̄i
ret: cū cepisset alio aspice tāta claritate ⁊ p̄solatio
ne p̄fusus ē: q̄ ut plen⁹ aspiceret remouēs manū et
aliū ap̄iret: Lē ḡ fact⁹ n̄ ē p̄tristat⁹ p̄ dulcedie mē
tis: quā exp̄ ē: deprecatur tñ ē vgnē ut saltē sibi u
nū restitueret: cui⁹ auxilio victū sibi acq̄re posset: q̄
scriptor erat. S̄. bea. vgo ut misericordissima: nō
solū unū s̄ abos restituit ⁊ illuinauit. **Scdo** illu
miat calit̄ ⁊ ista ē melior. Ex ipsa. n. or⁹ ē sol iu
sticie xps de⁹ nī: q̄ illuminat oēs hoīes veniētē i hūc
mūdū: Jo. i. Ipsa tenebras hēsiz abstulit illumina
do vitatē. vñ cait ecclia. Sauō Maria vgo cūctas
hereses sola interemisti in uniuerso mundo. Pri
ma heresis de christo est: q̄ non fuēt deus: ut di
cunt falso iudei ⁊ quidam heretici: in quam inci
derunt apostoli et omnes eius discipuli in passio
ne: putantes fuisse purum hominem. Sola autē
virgo stabat iuxta crucem: stabat recta fide eius
deitate. Aliqui heretici dixerunt contra humani
tatem eius: asserentes eum non uerum hominem.
Sed ⁊ hoc destruxit habēdo experiētā certā de
eius humanitate: docuit ⁊ illuminauit apostolos
de multis mysterijs post aduentū spūs sancti: qui
postea mundum illuminauerunt ueritate fidei.

Capitulum XXXV

aduentum spūs sancti: qui postea mundū illumina-
uit veritate fidei. Illuminat frequē pcurādo reis
lūmē grē: et iustis cōseruatōz et augmentum eius.

¶ Illuminat exemplariter enim et ultra inclya-
t et cōuersatio cūctas illustrat ecclesias: canit ecclia
vnde et hodie dantur candelē benedicte accense i
manibus fidelium. Candela tñ huiusmōi signifi-
cat virginē Mariam: qz sicut in candela est cera
mollis et ductilis. significās humilitatē: et licum
album significans puritatem: et lumen ardens in-
nuens charitatem: ita ipsa in sūmo habuit ista p-
fectissime: in quibus eam debemus imitari i ope-
ribus nostris. Et ideo in manibus datur que opa
designat. Non ergo sufficit eaz in capsa memoriē
habere: sicut sit cōter recordando de santitate ei?
et laudando mirabilia ei? Sed oportet in mani-
bus operum tenē imitādo rē.

¶ De purificatōe. Et quō quis debeat se offerre
deo quantū ad principiū: medium: et finē.

Capitulum Trigésimum quintum.

Alerūt eum in

hierusalem vt sisterent eū dño:
Luce. ij. Propheta dauid loqñ
do de sacrificio: qd quilibet dñz
facere de se ipso deo: ostēso in

oblatione facta i hac die purificatōis. Sic ait ps.
xxvi. Circuiui et immolaui i tabernaculo eius ho-
stia uociferationis cantabo: et psalmū dicaz dño.
Et vñ mihi qz velit dicere. quō dñz qñbz cū dño Je-
su se offerre glorioso deo quantum. i. ad prin-
cipium: medium et finem. Et quantū ad prin-
cipium ait. Circuibo quantum ad medium ait:
ait. imolabo in tabernaculo eius hostia uocife-
rationis: quantum ad finis terminum: cantabo: et
psalmū dicam dño.

Quātū igitur ad .§. I.

pmū vbi dicit. Circuibo: est notandū: qz ad offe-
rendū debite se deo: o3 circuire per oēs vias ei gra-
tas. Ob cuius representatōe sit pcessio hodie cū
candelis benedictis in manu delatis ad gloriā dei.
Hōtatur apls. i. Coz. oēs dicens: vnusq3qz ambu-
let hac uocatione qua uocatus est. Et sic clarum
esset tibi: qz deus te vocaret ad istum uel illum sta-
tū: nō oportet te circuire: sed subito exequi voca-
tionem eius. Sed qz deus uult nos tenere in vera
humilitate et filiali timore sollicitudine nostre salu-
tis: sepius uocat tali modo: qz uult nos querere et
inuestigare que sit uocatio nra deo magis grata.
Et hoc est qd dicit. Circuiui. Et quis per se ipsū
christus vocauit Saulū: ac ita quodāmodo vio-
lenter: qz ei sit dictum. Dux est tibi i stimulus cal-
citrare: in eū misit ad Ananiā simplices yz. Uo-

cauit et centurionem Coñnelium et nihilomin⁹ ad
Petrum misit: dicens. Hic tibi dicz quid te oportet
facere. Sepe ex tedio vite uel ex indignatōe
cū socijs: seu loci austeritate aut grauamie mada-
rū tibi impositorū: uel honoris appetitu liberta-
tis aut rerum abundantia et huiusmodi tu te ip-
sum uocas ad alium statum: qui tibi videbitur
melior qz ille in quo es: et in se ipso sic erit qz tibi
minus sit utilis: tamen tu non cognoscis. Aliquā-
do te uocabit angelus sathanas transfigurans se
in angelum lucis: ut non perseueres in diuina uo-
catione tibi facta. Aliquando uocabit amor sensi-
tius et tibi videtur spiritualis. Et oēs he uocatō-
nes sub specie boni facit: similes erunt his que a
domino procedunt. Ergo ne decipiaris: summe
in manu candelam rationis. Sed sit benedicta
idest exuta sensualitate et tota spiritualis. Accē-
sa debet esse ista candela doctrine sacre. Et fac-
tes circuitus seu processionem cum tribus pau-
sationibus. ¶ Primus circuitus est considerare
diligenter vnde procedit talis motus ad mutan-
dum statum: etsi est associatus talis motus ab
aliqua supradictarum imperfectionum. Nam
si sic esset talis uocatio sit tibi suspecta. ¶ Secū-
do circuitus est examinare quis sit uerus seruus
dei: cui te committas regendum: qui separatus
sit ab amore sui: attendens ad gloriā dei humi-
lis non presumptuosus. Et hoc querere oportet
cum magno toritio accenso: et oculis bene aper-
tis: quia non reperitur fallatior mercantia qz ho-
mo: cuius cor est inscrutabile secundum Hierony-
mum. Sepe intus lupus rapax ab extra ouis mi-
tis ad innuendum igitur talem hominem perfec-
tum: accende lumen christi: et respice ne te deci-
piat color: habitus: aut affectus proprius: non
partialis inter ordinem et ordinem: professionem
et professionem: domesticam et siluestram. ¶ Et
quando talem dei seruū inueneris illum consu-
le: et suam doctrinam seu consilium exequaris:
secundum illud Tobie quarto. Consilium sem-
per a sapiente inquire. Sapientem scilicet in
materia agendorum. ¶ Tertius circuitus est
cogitare omnia tua motiua circa hoc: quod ex
his magis cedat ad gloriā dei: salutem tui: edifi-
cationem proximī: frequenter unus status est me-
lior altero in se: et quod ad diuinum honorem
contrarium existit. Contemplatiua sublimior
est actiua: et tamen Marihe mandatur actiue
intendere: non contemplatiue. Melior societas
inuenitur in uno ordine qz in altero: et tamen vo-
lendo animam tuam saluare in minus bono in
quo facta est professio: ne alijs detur scandaluz:
remanere debes in tuo. Ecce processionem faci-
mus isto mane ad docendum fideles facere istos
tres circuitus: ut bene prouideas tibi ad facien-
dum de te bonū sacrificium. Et hoc est principiū

Titulus decimus quintus

Mediū obseruā §. II.

dum circa tale sacrificiū est totū se tradē: et subijcē diuine voluntati nūl sui reseruando sibi. Et dicit immolabo i tabernaculo eius hostiā vociferatio nis: tabernaculum diuinum in quo seruatur oīs res sacra: est ipsa dei uoluntas: que scdm q̄ pbat diuus Aug. 5̄ faustū: est forma: uia regula omnis perfectionis. Et tanto est creatura bona et pfecta quāto cum illa se cōformat. De isto capacissimo tabernaculo loqui intendebat sanctus ille Mar docheus: qm̄ orando dicebat. In ditione tua oīe cuncta sunt posita: et non est qui tue possit resistē voluntati. Hester. xij. in ista uoluntate dei offert sacrificiū figuratū per illud quod offerebatur in hierusalem in quo quotidie totus christus presē tatur ut sonant uerba proposita. s. Tulerunt illū in hierusalē. Hierusalem enī interpretatur uisio pacis: et qui se cōformat uoluntati diuine: semper pacez tractat: pacem uidet: fm̄ illud psal. Audiatz quid loquatur i me dñs deus: qm̄ loquetur pacez in plebem suam. Immolare est totū ardere: et da re se hostiā deo sanctā: uiuentem deo placentē: in obsequiū rationabile dei: et si tu aliquam partē de te reseruasti: que non consumat in igne diuini amoris: pax non duraret: nec opus bonum incho atum. et non vociferaret i diuino conspectu. Scis q̄ modicū fermentū totam massam corrumpit: ait apostolus: et parum carnis in corpore putridū nisi abscondatur: totum corpus corrumpit: hui⁹ rei experientiam uides in Iuda proditore: et oīum re ligioz et religioz simuloz: q̄ etsi cū duotōe statu religionis assumpserūt: quia totū de se deo non dederunt: totum amiserunt. Qui autē deo tū buit totam uoluntatez: totus semper ad deū uo ciscat: ab eo directus et lerificatus: et ista est hostia uociferationis seu clamoris: et apte tali uocabulo uociferationis ps. utitur: quia talis uoluntas tota in deum immensa: gustat dulcedines mirabiles: et conuersa in maximum stuporem: nescit quid lo quatur: sed ex admiratione stridet et uociferatur. Sic dicebat ps. de eo sacrificio. Oīa ossa mea di cent: dñe quis similis tibi: uides totum hodie de claratū per exemplū: quādo mater amantissima vgo Maria posuit totū christū i vlnis antiqui sa cerdotis Simeonis. hic enī subito uociferatus ē: cum altis stridoribus stupore repletus. Nunc di mittis Anna et prophetissa clamauit: et quid ne scimus: nisi q̄ annuntiabat mirabilia. Et quādo audis q̄ clamat uetustus dñez: et uterana intellige figuratū: q̄ ex tali cōpleto sacrificio obstupescit et mutatur totus spīritus: et etiam caro: totus Adaz in Simeonem conuertitur: tota Eua Anna effi citur.

Sequitur de fine §. III.

sacrificiū: vbi dicitur. Cantabo et psalmū dīcā dō mino. In qua parte ostenditur hominem in sacri ficiū deo oblatum: semper debere cantare in id quod ei acciderit: non solum patientiam seruādo in diuersis: sed et iucūdando in illis: sicut ait apo stolus de se. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis: ut inhabitet i me uirtus christi. De quo. n. quis tantum gaudere debet quantum de aduersi tate: p̄sp̄ritas cōmuniter transit: et vane hominē lerificari: facit: mundum diligere et superbia leua ri. vnde ad inferos conducunt. Et ideo de eis con tristandū et legendū. Sed aduersitas facit hu milium corda reuerti ad deum: mundum decipi entem agnoscere: et uiam ad patriam preparare. Et cū loquitur de ipsis tribulationibus: semper letandum et cantandum cum effectu dicendo. Cantabo. Ad hoc hortabatur apostolus Jacob⁹ in epistola sua. c. i. dicens. Omne gaudiū estima te fratres: cum in tentationes varias incideritis. Ostendit autem hic psal. q̄ homo deo sacrificatus: debet mentem cum eo unitam tenere sem per: et dicere psalmum dīcā domino. Dicere deo psalmum: est mentem in illam dulcedinem subleuare: sicut scriptura narrat de Heliseo pro pheta. Offerre se sacrificiū deo: nihil aliud est q̄ omnes corporales sensus mortificare: quibus mortuis oportet q̄ anima cum summo deo con iungatur: et in ipso continue iubilet: quantum ip se deus operatur in eo: ut dicere ualeat cum apo stolo. Nostra conuersatio in celis est. De his dua bus vltimis particulis formam nobis prebet sanc tus Simeon: qui se deo sacrificans christum dul citer recepit in vlnis: cecinit de morte corporali: quam uicinam aspicebat: et dixit. Nunc dimi tis domine. Et subleuauit mentem ad intuentū intus: quod alibi erat absconditum dicendo. Quia uiderunt oculi mei. Ecce igitur quomo do dominus Iesus ad faciendum de se sacrificiū erat delatus ad templum: a matre uirgine maria: et Ioseph ut formam nobis preberet: ut simile peragamus. Unde dicunt uerba primo proposi ta euangelij. Tulerunt illum. In quibus quī dem uerbis pro ampliori declaratione nostre per fectionis: notabimus septem partes. Prima ē vn de mouetur ista processio. Secunda per quem de fertur talis oblatio. Tertia quid est ista donatio. Quarta quo dirigitur talis congregatio. Quinta cui datur talis benedictio. Sexta huius presen tationis associatio. Septima que inde sequitur remuneratio. Ad primam respondetur: q̄ a beth leem tulerunt. Ad secundam: q̄ Maria et Jo seph tulerunt. Ad tertiam: q̄ deum et hominem christum tulerunt. Ad quartam: q̄ ad templum hierusalē obtulerunt. Ad quintam: q̄ Simeonem sacerdotem tulerunt. Ad sextam: q̄ cum dua bus turturibus uel par columbarū tulerunt. Ad

Capitulum. XXXV

septimā: q̄ festū maximū Simeō et Anna fecerūt

Quātū ad primū §. III.

quicūq; de se uult facere cum iesu sacrificiū: p̄mo recedat a bethleem. i. cura carnis: q̄ ut dicit apostolus. Si scdm carnem uixeritis moriemini. s. uita spūali. Quāuis antiq̄ doctores dicant: q̄ bethleem interpretatur domus panis: moderni tamē interpretatur domum carnis. Et ideo discedas a bethleem: sicut fecit dñs iesus nō corporaliter: sed spūaliter. s. a cura carnis et sollicitudinis uite corporalis: de crastino non cogitando: sed sperando in eo: qui pascit aues celi: et uestit flores capi. Non dico ne labores: sed cum christo dico: ne ita sollicitus circa curam corporis: ut omittas aliquā uocationē dei: aut actum ad gloriā dei pertinentē. Si cogitasset populus dei israel: de quo uiuim⁹ in deserto: de quo uestiemur: nunq̄ egressi essent de egypto: nunq̄ ad terrā promissionis deuiisset. Et postq̄ fuerunt inde egressi sub spe diuini auxili: qñ cogitauerūt comedere carnes: et sitientes de aqua trepidauerunt: ira dei descendit super eos: et mortui in deserto: non sunt cōsecuti optatū finē terre promissionis. Ista est p̄ma uia et regula: quā oī seruare: qui uult bñ deo sacrificare. Qui cūq; autem cogitat prius de uita corporis q̄ de uita aie i suo p̄cessu: utiq; non p̄sperabit. Et d̄ hoc experientiam uides in multis qui uident inchoas se bonū facere et sicut cancri retro redeūt. Lernis gloriosam virginem Mariam paruulā puellā recessisse a parentibus qui cōiter hñt tantam curam de corpūculo: ut non ieiunet: non uigilet: nō multum oret: q̄ filios tuos inertes et desides efficiunt. Et q̄ sic beata uirgo recessit a consanguineis ponendo totā suam spem in dulcissimo filio suo: cibata: uestita: custodita: directa ab angelo sācto: qui de ea curam habebat speciale: loco cui⁹ Ioseph successit: et postea filius eius qui recessurus e mundo per passionem: loco sui reliquit Joannē: qui curam haberet tante puritatis et matris ita p̄fecte. O quantū est utile se totū iactare domino: et ob eius dilectionem nil de se curare: huic angelī attendunt: sancti adiuant: deus solcite curat: seruiunt puri Joannes.

Secūda respōsio §. V.

scilz qui deferant oblationem. idest qualis intentio debet mouere creaturam ad se deo sacrificandum. Circa quod dicit euangelista: q̄ parētes sui paruulum christum tulerunt. Secūdū autem ueritatem grāmāticē: parentes non intelliguntur nisi pater et mater: qui talis partus post deū sūt

prima causa. Ubi nota q̄ tres parentes habuit ille benedictus filius oblat⁹. Et primus etern⁹ fuit pater sue diuinitatis. Secunda fuit sua uenerāda mater eius humanitatis. Terti⁹ Ioseph et hic solum scdm opinionem cōmunem hominum: non scdm ueritatem: quia p̄ncipiū non dedit nec diuinitati nec humanitati eius: sp̄ritus sanctus talis humanitatis fabricator: pater dici nō potest: quia de substantia sua nil posuit: nec quo ad diuinitatem totam ab eterno procedentem a patre: nec quo ad humanitatem totam genitam solum a glorioſa matre. Et sicut figulus pater non dicit uasorum que facit: ita non dicitur sp̄ritus sanctus pater christi: quia ex purissimis sanguinibus uirginis corpus fabricauerit templum diuinitat⁹: sic dicit magister in. ij. sententia. Quando ergo audis dicere: q̄ parentes sui tulerunt iesum in bethleem: intellige per parentes patrem domini: matrem Mariam: et Ioseph nutriciū. Et quādo dico patrem: cum opera trinitatis sint indiuisa et totum simul faciant quod est extra se: ut docet beatus Aug. intellige cum patre filium et sp̄ritum sanctum. dic ergo q̄ quicūq; persone tulerunt sacrificiū istud. Pater: filius: et sp̄ritus sanctus: Maria: et Ioseph. Dic tibi dimitto multas deuotas contemplationes. Et prima quomodo etern⁹ p̄ est summus sacerdos: qui deo quod ipse est sibi ipsi sacrificiū facit. Secunda: q̄ filius qui se portat et de se facit sacrificiū ei qui est ipse. Tertia q̄ sp̄ritus sanctus inuisibiliter ardet: non solum ligna huius sacrificij. s. Mariam: Ioseph: Simeonem: et Annam ministrans: sed etiam ignem unde ipse est ignis qui ipsemet est: quia sp̄ritus sanctus ducit uerbum ad templum a quo ipse eternāliter procedit. Quarta: q̄ portatrix magis fertur a christo delato quā portat ipsa. Istarum et aliarum explicationem meditationum ob breuitatem omitto: pro nunc sufficit: q̄ quinq; nomina debent ducere ad talem sacrificiū: etsi aliquis horum deficit: mutatio status tui sit tibi suspecta. Pater igitur deus dirigat te in uiam suam per spem constantem: et non permittat tibi occurrere cogitationes retrahentes a bono proposito scilicet non uolendi perseverare ex debilitate: uel ex paupertate: aut ex solitudine: uel temptatione: aut alijs motiuis retrahentibus mentem a benefaciendo. Verbum filius te dirigat per sua sancta consilia: qui lucernam accendit: lumen scilicet ad reuelationem gentium: ne possis errare: ita q̄ si incitaris ad apprehendendum aliū statum in quo non es: respice in doctrinam uerbi si hoc tibi consulit et potes facere: aliter nō. Sp̄ritus sanctus te dirigat purificando: quia te non mouebit prius: quā tibi inspiceret noticiam cum dolore tuorum defectuum: et prius te purgabit quam moueas passum tuorum affectuum.

Titulus decimus quintus

Et si perpendis cū peccatis tuis ascendere in altus statum: sūm apparentiā exteriorē: noueris te duci ab antiquo serpente ad inficiendū locum quo pergis. Oportet etiā ut te dirigat et ferat pura vgo Maria. i. pura intentio et non maculata aut mixta. Scis q̄ vas purum dicitur: quādo non est ibi aliquid nisi illud sine quo esse nō pōt. i. vas vacuum quolibet liquore vel re solida liberum amulceoline: siccitate sine rubigine: et omni alia immunditia: quāuis plenū esset aere: quia natura vacuū non sustinet. Ita dico: q̄ mens pura est directa a Maria: quando nullus respectus te ducit: nec tui nec alterius nisi tantum gloria dei. Et ne decipiaris a te ipso in istis motibus seu respectibus additur Joseph ad deferendū tale sacrificium qui interpretatur augmentū: vter hoc intelligas: quia quāuis tibi videret portari a quattuor primis deferentibus. debes cōsiderare q̄ status quo vadis si assumere intēdis: est superior et perfectior illo unde recedis: quilibet pōt regulariter debito modo ascendere et augeri: sed non descendere uel minui. Totū cogita exēplo virginis gloriose: que cū admonita esset ab angelo: de mutando statu suo egredi: s. tēpli solitudinē: et uenire ad humanā cōuersationē: vsq̄ ad habitandū cum hūano spōso cogitabat et cogitādo pauescebat in vrbis angelit: q̄ interrogādo quō fiet istud. i. cū v̄ginitatem p̄posuerit fuare: q̄d ostēdit cum ait qm̄ virū nō cognosco: q̄ q̄dam maior gradus ē et p̄fectior: q̄ filios generare sūm cursū naturalē. Sed tūc certificata ab ipso angelo: q̄ ad talē statū dirigebat pater eternus obumbrando verbum incarnando: spiritus sanctus secundando. Joseph in v̄ginitate eam cōseruādo: assentit virgo seipsam offerendo et dixit: ecce ancilla domini etc.

Respondeo ad tertiā. VI

Inquisitionem: scilicet q̄ oblatus in sacrificium et delatus est deus et hō iēsus christus. Ubi declarat qualis debeat esse qui seipsum uult deo offerre in sacrificiū: ut. s. efficiatur xp̄s: et xp̄s factus ē te deo qui iam es datus deo: ei qui erat natus deus et hō die defertur deo: qui erat deus. Quis non obstupescat in tantis mirabilib: et tñ fiunt h̄ p̄p̄e doctrinam nostrā. Igitur oblatus deo efficiaris humilis xp̄s: pauper cū xp̄o: patiens ut xp̄s: indurcharitate xp̄i: orna te cum charitate xp̄i forma te cū benignitate xp̄i: Et sic p̄sequenter per similitudinem factus xp̄s: eris debitū sacrificium deo oblatum. Tale sacrificium de se fecit Maria: et in creaturas nunquam apparuit tanta humilitas: sicut in ea: que se ancillam vocat mater a deo electa. Et ita cogita de alijs virtutibus suis quas ob breuitatem dimitto. Logita similitudinem carnis

cōitatem vestium: ciborum et conuersationis: et pro certo teneas: q̄ vbiq̄ christus erat siue magnus siue paruus: ibi erat sua dilecta mater. Naz extra suam presentiam viuere non ualebat. Si virgo pura erat in nuptijs: hoc ideo quia christus ibi erat. Si verecundissima virgo et contemplationis magistra cū magno tumultu perrexit ad crucem hoc ideo: quia christus illuc profectus ē: multo magis semper ambulauit vbi orabat: ubi docebat: vbi predicabat: vbi miracula faciebat iēsus. Et ita tota transformatā i christū odoriferū sacrificiū de se deo obtulit.

Ortus ad quartā §. VII.

Inquisitionem: docetur in quo loco tale sacrificiū facere debes de te vel filiis tuis. s. q̄ ad templū hierusalem. i. ad domum visionis pacis: sic enim interpretatur hierusalem. Cum quanto dolore itūda est ista iēlix ciuitas vocata felix. In qua ē amplum templū herculis superbi: ad quod accedis ad sacrificandum quilibet cum ambitione status et appetitu magistratuum: non hec merendo: sed contrariū. Hic ē tēplum bellicosi mātis: et quilibz in cōmuni ab extra vel particulari ab intra de se ei offert sacrificium continuatū per annos plurimos. Templo inhonesti iouis raptoris non sacrificat: nisi qui non valet. Templum veneris om̄s venerantur: et ad templum semiremis multe gentes currunt. Templū gulosi bachi nunquā replet vacuum. Templo auari mude a maiori usq̄ ad minores: a sacerdote vsq̄ ad leuitam: omnes sacrificium offerunt. Templum vero christi vacuum reperitur: et non inuenitur qui velit se in eo prefertare vel filios suos tanquā iam in preteritū ibi se presentauit conuocāt illud in templum vanum ac fallacium deorum. Munde immunde nutritor oīum vitiōrū: sectator oīs generis malorum: et solum deum exilium tradis. Sed certe docet te christus et mater eius offerre te: et tuos in sacrificiū in quantū uales deo templo hierusalem: vbi pax videtur: pax seruatur: pax tenetur cū deo suo. Ita referunt. b. Hieronymus. et Ambrosius: beatissimam virginē fecisse post passionem et ascensionē filij sui dilecti: discurrebat visitando om̄ia loca vbi fuerat iēsus conuersatus: et ibi meditabatur sacra beneficia per ipsum facta hūano generi et a memoria hoīz nō recedebat.

Ad quintā inq §. VIII.

Inquisitionem. s. per cuius manus fieri debet hoc sacrificium. et respondetur q̄ per manus Simeonis q̄ interpretatur obediens. Istud sacrificium multū cōtinuauit dominus iēsus: q̄ comedebat i domo Simeonis petri. Simeonis pharisei. Simeonis lepro

Capitulum. XXXVI

si in bethania. i. in domo obedientie: i. domo Ma-
thei qui interpretatur donatus: alteri: scilicet de-
ditus et sibi abnegatus intrauit et in domum
diuisis. i. zachari ad ostendendum quod uerbis di-
xerat: Mathei. xxiij. Omnia quecumque dixerint
uobis facite et seruare idest in rebus licitis scz bo-
ni prelati: et etiam si prauis essent: sed scdm opera
eorum scilicet mala nolite facere: verum qui potest
uenire bonum Simeonem antiquum: iustum: et
timoratum: expectantem populi salutem magis
q. fuit: quo habet spiritus sanctus: et habeat di-
uinum lumen: illum sequere et alios dimittit. La-
lem describit Lucas euangelista: antiquum Simeo-
nem in facto euangelio hodierno. **Elige Simeo-**
nem in patrem tuum spiritualem: qui sit obediens
superioribus suis: q. male potest alteri precipere qui
bene non didicit obedire. Tolle Simeonem anti-
quum practicum et expertum: iam sanguine mor-
tuum: ne fetor ozi ualeat ex tali conuersatione.
Quere Simeonem iustum a peccatis mundi et
liberum: ne per malum exemplum uel doctrinam
ad illa te inducat. Accipe Simeonem timoratum:
humilem: qui in se ipso non confidat: nec presu-
mat: qui plenus charitate non sui amator: ne te
liniat temporalibus: sed sit amator dei et salutis p-
ximi: qui te defendat a malo. Reperi Simeonem
plenum spiritu sancto sacra scriptura eruditum:
et sana doctrina: qui sit multe orationis: in qua re-
spondet spiritus sanctus. Per tales manus sacri-
ficauit uirgo gloriosa se totam summo deo: quia
paruula parentibus obediuit: puella antiquo sa-
cerdoti templi: angelo sancto quattuordecim uel
quindecim annorum cum esset: habitauit. Exide
cum uetulo uirgine Ioseph in egyptum pergens:
cum eo et iade rediens cum filio suo multo tempo-
re. Demum antiqua facta quadraginta octo ano-
rum mansionem habuit cum Joanne uirgine pu-
ro quem sibi in cruce christus: loco sui in filium
assignaret.

Quantum ad sextam. §. IX

scilicet cum qua societate fieri debet tale sacrifici-
um et dicit euangelista: q. obtulerunt pro eo unum
par turturum: aut duos pullos columbarum: ad
que additi sunt quinq. sicii: quibus primogenitus
redimebatur: per quos intelliguntur quinq. sen-
sus corporis: qui debent offerri in sacrificium: ut
tota anima tua domini sit: quauis euangelista d-
sicii non loquatur. Sed neq. declarat si dati sunt
turtures uel columbe: certum tamen quia alterum
eorum. Sed neq. hoc uacat a mysterio. Ideo eni
spiritus sanctus uoluit euangelistam hoc scribere
disiunctiue: ad doctrinam nostram: quia aliquibus
conuenit turtures offerre. alijs uero colubas: nec
oēs offerre turtures: nec oēs colubas: aliq. sunt qui

se deo uolunt offerre in sacrificium et remanere in uita
actiua et bitu laicali. Alij uero perfecti se offerre: in-
trando et repleendo se in statu reglari. Primi secus
deferant par turturum: unum par importat unitatem et fide-
litatem. Tu ergo qui in laico statu uis te deo sacri-
ficare: serua ista quattuor: unitatem ut non queras
uel sequaris sectas: diuisiones partialitates: et hu-
iusmodi. Serua charitatem dando elemosynas
prout Tobias filium suum docuit: dicens. Si mul-
tum tibi fuerit abundanter tribue. Si parum: et
illud libenter impartire stude Tobie. iij. Serua
castitatem: sicut et ipse Tobias docuit filium suum
dicens. Attende tibi ab omni fornicatione: et pter
uxorem tuam non patiaris crimen scire. De quo
etiam dicitur: q. celebrabat nuptias cum uxore i
timore domini. Serua fidem legendo uel audiendo
sacras scripturas: audiendo diuina officia: predi-
cationum uerba: illa credendo et obseruando. Qui
uero statu religioso se deo tradunt: offerre debent
pulos columbarum idest duas columbas: binari-
us numerus est principium diuisionis: ad innuen-
dum q. tales debent esse diuisi idest separati a mu-
danis. Sed inter se debent esse quasi unus par id-
est simul uniti et sine diuisione. Columbarum pul-
li sunt calidi: sed casti: sed adhuc non sunt colube
modice castitatis sed pulli: ad innuendum q. reli-
giosi debent esse calidi. i. feruentes in diuino amo-
ri: sed puri et mundi a carnalitate. Columbarum
pulli non uolant discurrendo: sed clausi manent
in nidis suis. Sic et religiosi non debent discurrere
vagi per ciuitates et villas: nisi in necessitate q.
non habet legem: sed clausi debent esse in cellis uel
claustris suis. Columbe quia plorant loco cantus
significat vitam religiosam plenam esse debere pe-
nitentia: et qui: ut ait bea. Hierony. se et mundum
lugeant: et domini semper pauidi prestolent adue-
tum. Et maxime lugere debent pro peccatis eorum
qui elemosynis eos nutriunt. Columbe nunquam
quiescunt super cadauer: significat q. religiosi de-
bent contemnere pecuniam et omne inclinans ad
peccatum. Columbe habitantes in cauernis petre:
petra erat christus inquit apostolus: significat q.
uita talium debet esse confixa cum christo in cru-
ce: et quantum fieri potest contemplatiua. Colum-
be resident super culmina aquarum: ut videant si
ancipiter uel alia auis rapax uolat super eos ut
capiat: a quo fugiunt: significat q. debemus moram
facere iuxta aquas scripturarum: eas meditando:
ut valeamus cognoscere et vitare insidias demonum
in aere habitantium. Columbe habent collum va-
riatum depictum et totum resurgentem: designat
q. uita religiosorum debet esse speculum aliorum
et lux mundi: ut videndo eorum bona opera:
verbis et factis glorificent patrem celestem: et ca-
uere ab his que habent speciem mali tollatur:
omnis suspicio. Omnes istas proprietates defacili

Titulus decimus quintus

in virgine Maria reperies et per excellentiam.

Ad septimam et .s. x.

ultimam respondetur: q̄ ex predictis sequitur festum solemne scilicet leticia Simeonis: quia cantat Nunc dimittis. Lumen intellectus qui dicit. Lumen ad reuelationem etc. Occursus Anne et stupor mentis hoc est dicere: q̄ ex eis sequitur. Letitia obedientia: prompta humilitas deuota et integra: et lumen sapientie vere adhuc: quia Anna interpretatur gratia. Dico q̄ ita viuendo currit et abundat gratia infusa a deo: cum tot reuelationibus et illuminationibus: q̄ tota mens suspensa manet: et in stuporem uertitur: et cum christo et matre sua se reperit in eterna gloria Amen.

Quomodo gladius pertransit animam virginis beatissime ut predixit Simeon.

Capitulum trigessimum sextum.

Ulam ipsius

animam pertransibit gladius: Luce. ij. Multiplex reperitur gladius in scripturis. Est enim gladius materialis: de quo dominus ait Petio. Omnis qui gladium acceperit gladio peribit: Math. xxvi. Dicitur accipere gladium qui propria auctoritate seu uoluntate non dei uel legis auctoritate occidit uel percutit aliquem: hic accipit gladium: quia usurpat sibi potestatem hoc faciendi. Nam qui deo iubente occidit et percutit: ut populus dei sub Moise et Josue: et postea sub iudicibus et regibus multos populorum chanaanorum et aliorum occiderunt: ille non dicitur accipere gladium: sed sibi dato a deo uti: et ideo licite. Et similiter iudex qui occidit reum non accipit nec usurpat gladium: sed eo sibi a lege dato si habet legitimam potestatem utitur. unde non sine causa gladium portat: ait apostolus. i. ante se portare facit. s. ad uindictam malefactorum. Qui uero accipit usurpando: gladio peribit: quia a iudice punitur: uel saltem gladio diuine iusticie nil inultum patientis: et de gladio isto non loquitur: Simeon ad uirginem: quia ut dicit beatus Ambrosius: nulla historia docet Mariam: de hoc gladio nece migrasse. i. morte uiolenta: sed naturali et partum cum non anima sed corpus gladio transuerberetur. Est alius gladius criminalis. d. q̄ ps. orat erui dicens. De gladio maligno erue me. Iste est gladius odij detractio: male persuasionis ad peccandum: de quo. b. Augu. Si fratri tuo male persuades: occidis. Unde psalmis. Lingua eorum

gladius acutus: de penitent. dis. i. Noli et clemens. Qui odit et qui detrahit et qui occidit: pariter homicida est: de penitent. dis. i. Homicidiorum. Occisor corpus occidit gladio materiali: detractor occidit famam per quam quis uiuit in memorijs hominum gladio detractio: Odiens occidit animam suam gladio uindictive affectionis. Licet autem iste gladius criminalis per animam transeat: et plurimorum: non tamen unquam per animam beate Marie: quia sola peccatum non fecit. Ergo de isto non intelligit Simeon dicens. Tuam ipsius animam pertransibit gladius.

Est alius gladius spiritualis et hic figuratus est per gladium: quo percussit Eleazarus elephantem habentem super se castrum armorum et occidit: sicq̄ populus dei liberauit: ipse tamen sub eo oppressus: quia christus gladio spirituali uerbi sue doctrine: ac dolore sue passionis: et uirtute sue dilectionis mundum occidit. prostratis agminibus demonum armorum: malicia bellantium: sicq̄ mortuus populum dei liberauit. De isto igitur intelligitur dictum Simeonis. Tuam ipsius animam pertransibit gladius. Sed hic est tripartitus.

Est enim gladius doloris eternalis.

Est gladius fmonis diuinalis.

Est gladius amoris uirtualis.

De quolibz horz potest istud uere et aperte intelligi dictum beate Marie a Simeone. Tuam ipsius animam pertransibit gladius.

De primo gladio .s. i.

scilicet doloris: satis usitata locutio est: cum quis habet magnum dolorem ex aliquo malo nouo: dicitur gladius pertransiuit cor eius: et si corpus non uulneratur uel ledatur. De hoc etiam ait ps. In seruum uenudatus est Joseph humiliauerunt ei copedibus pedes eius: ferrum pertransiuit animam eius: idest gladius: cum incidisset in magnas tribulationes: quia uenditus a fratribus in egyptum delatus: emptus a phutiphare principe militie regis pharaonis: falso accusatus ab uxore sui patroni de adulterio: quia noluerit sibi assentire in malum: i. carceratus: et uinculatus fuit: pp que ferrum. i. gladius doloris pertransiuit animam eius. Et iste gladius doloris passionis ipsius filij pertransiuit animam suam. Uel sic tua animam que est quasi ipsius: propter intensum amorem pertransiuit gladius doloris. Tunc. n. s. i. passione filij referuati sunt dolores partus: ut dicit Jo. Da. i. i. quas alie mulieres sustinet in partu. Sed nec aliquid mulier huiusmodi tantum dolore in partu: nec aliquid maritus tantum dolore sensit in suis tormentis: quia expta est. b. Maria in passione dilectissimi filij. Non petrus in crucifixione sui. Non Laurentius in craticula combustus. Non Blasius in pectinibus ferreis dilaceratus. Non Jacobus per signa membra intercisus: nec alius. Unde dicit. b. Hiero. Plusquam martyr fuit et aureolam martyrij super

Capitulum. XXXVI

omnes clariorem recepit. Ratio immensitatis huius doloris eius hinc trahitur: dolor fundatur in amore. Quanto enim quis amat aliquam rem vel personam: tanto magis dolz de eius amissione vel leſione: quod patet per experientiaz rerum magiſtram. Magis eniz quis dolet de amiſſione mille florenorum: q̄ de centum: utpote quia magis diligit: plus dolet de morte filij q̄ de amiſſione ſubſtantie et precipue cum eſt bonus et utilis ſibi. Sz beata virgo Maria naturaliter valde diligebat chriſtum filium ſuum: tum q̄ vnicum. Certum eſt enim q̄ pater vel mater plus dolet de morte filij cum vnum tantum habet q̄ ſi multos haberet: tum quia totum aſſumptum corpus erat ex ſe partem ibi non habebat: ut quia patrem nō habuit terrenum: ideo ſtrictius amabat et de amiſſione magis dolebat: tum quia innocens et optimus filius erat: et tamē morte acerbiffima et ignominioſiſſima inter latrones condemnatus erat: et ideo pertransiuit gladius doloris animam eius.

Erat in ea et amor amicitie: qui fundatur in bono honeſto: ut quanto quis ſapientior perfectior fuerit tanto magis debeat amari et d̄ eius abſentia vel morte doleri. Unde et patriarcha Jacob de morte quam extimauit filio ſuo Joſeph eueniſſe valde doluit propter bonitatem eius: adeo ut ceteri filij congregati ad conſolandū eum: vix linirent dolorem eius. Sed dominus noſter ieſus chriſtus erat optimus omnium hominum et angelorum ſapientiſſimus ſibi et alijs vtiliſſimus. Unde et in paſſione eius animam eius pertransiuit gladius doloris. **E**rat in ea amor charitatis maxime: que deum reſpicit precipue dolere facit: de offeſa dei et perditione proximi. Cum ergo cerneret et ſciret populum illum grauiffime deum offeſdere: quia directe in deum peccabant contumeliando corpus illud deitati vnitum: et hinc conſideraret populum iudeorum ex quo nata erat: damnationem propter perfidiam incurſurum. Videret etiam apoſtolos omnes a deo propter peccatum reſceſſiſſe: valde dolebat. Et ſic animam pertransiuit gladius. Sed forte aliquis diceret: ſciebat beata Maria q̄ deus pater volebat eum pati illam paſſionem. Et ipſe filius propter hoc in mundum venerat et hoc optabat. Inde q̄ ex ea ſequebatur redemptio mundi: et ſalus populi: et gloria dei. Cum ergo eſſet conformis voluntati dei. Et ſumme ipſa optaret ſalutem mundi. Unde ipſa triftari poterat vel dolere: cū tantum bonum inde ſequebatur: Ad quod reſpondeo: q̄ eo modo gladius doloris pertransiuit animam virginis: quo et animam filij ſui qui dixerat paulo ante. Triftis eſt anima mea vſque ad mortem: Mathei vigefimoſexto. Eſt enim in nobis duplex aia: vlt magis ppe loquendo duplex para ſeu potentia anime ſcilicet intellectiua et ſen-

ſitiua. Secundum potentiam intellectiuam chriſtus in paſſione ſumme gaudebat: quia deitate fruebatur vt nunc. Sed ſecundum potentiam ſenſitiuam dicebat: q̄ ſentiebat illud ps. Repleta eſt malis anima mea ideſt doloribus: adeo q̄ vita mea in inferno appropinquauit. Sic et beata Maria ſecundum voluntatem rationalem volebat filium ſuum pati: ſciens deum ſic ordinare: et ſalutem humani generis conſequendam: et hinc non dolebat: ſed quieta manebat. Sed ſecundum ſenſualitatem ſumme dolebat rationibus predictis: quia ut dicit beatus Hieronymus. Licet in ſpiritu eſſet: tamen dum in carne vixit carnis mouebatur ſenſibus. Et ſecundum ſenſitiuam dicere poterat illud. Flete ramos arbor alta ſcilicet crudelē. Sic ergo ipſius animam pertransiuit gladius doloris. Ex quibus valde nobis attendendum ē: q̄ ſi uoluit deus beatā Mariam matrem domini innocentiffimam et ſanctiffimam tantum dolorem pati et perſecutionem: non debemus nos ab huiusmodi eximi uelle. Unde dominus per Hieremiam capto q̄drageſimonono ait. Ecce quibus non erat iudicium ut biberent calicem: bibentes biberunt: et tu ſi nocens eris non eris innocens: ſed bibens bibes calicem. Et Baruch. iij. delicta mei delictis ſpiritualibus virtutum: ambulauerunt vias aſperas: oportet te ergo multa pati.

Quātum ad ſcdz .§. II.

q̄ gladius ſignificet aliquando verbum dei oſtendit apoſtolus dicens ad Ephe. ſexto. Gladius ſpiritus aſſumite quod eſt uerbum dei. Et ad hebre. iij. uiuus eſt ſermo d̄i penetrabilior omni gladio ancipiti: pertingens uſq̄ ad diuiſionem anime et ſpiritus etc. Et de hoc gladio uidetur exponere. b. Ambroſi. hoc dictum: tuam ipſius animam pertransiuit gladius: iquit. Oſtendit Simeon i hoc prudentiam Marie non ignaram eſſe myſterij: pertransiuit ergo gladius uerbi dei animam Marie intellectiuam: quia intellexit uerbum quod dixerat Simeon. ſ. quomodo filius eius poſitus erat in ruinam populi iudeorum: et reſurrectionem gentiliū conuertēdoz ad fidem: et in ſignū cui contradiceretur a multis: quo ad ueritatem myſterij incarnatōis. ſ. gentilibus: iudeis: et hereticis: quo ad imitationem a multis. ſ. omnibus malis chriſtianis. **O**ia autē chriſti myſteria: natiuitatis chriſti: conuerſationis: paſſionis: et reſurrectionis fuerūt prenunciata a pphetis et figurata. Et cum b. Maria legiſſet et audiſſet ſcripturas: et ſucceſſiue uidēt ſingula impleri: ſic gladius vbi dei pertransibat aiaz ei⁹ intellectiua: acutiſſime et perfectiſſime intelligēdo: vñ et in iſto euāgelio dicit euāgelista: q̄ Maria pſeruabat omnia vba hec. ſ. eorum que fiebant circa chriſtum: conferens in corde ſuo.

Titulus decimus quintus

Quod exponit venerabilis Beda: quia scilicet habuit menti scripturas sacras. et conferebat quod scripta erant cum his que fiebant: verbi gratia: ut descendamus ad particularia. Cum beatissima virgo spiritu sancto concepit filium: quando dixit. Ecce ancilla domini fiat mihi secundum verbum. et cetera. Conferens verbum Isaie illud. Ecce virgo concipiet et pariet filium et vocabitur nomen eius emanuel. Isa. vii. potuit dicere infra se. Ecce modo impleta est dicta prophetia. ¶ Et rememorans quod Abraham qui interpretatur pater excelsus: misit procuratorem suum Eleazar ad accipiendam sponsam: non de terra promissionis: sed ad regionem longinquam et ab eo dimissam: filio suo Isaac: quod et fecit. Rebecca videlicet puellam pulcherrimam quam inuenit ad fontem aquarum: que deum requisita huic assensit: Genes. xx. iij. Conferens hoc cum eo quod Gabriel missus a patre excelsi: non in terram promissionis id est celum ad procurandam sponsam cui uniretur in unitate persone filius eius unicus ex Sara: sed in mundum remotum a celo et quasi a deo derelictus propter idolatriam: et alia vitia quibus plenus erat mundus: ut scilicet uniretur nature humane in mundo existenti: non angelice in celo permanenti: inueniens ipsam Mariam pulcherrimam animam et corpore ad aquas scripture: legem tunc meditantem vel orantem: angelus ipse salutans: et colloquium habens cum ea super hoc deum ipsa consentiente desponsata est in ea humana natura: et dei filio unita: et summe ab eo electa: intellexit figuram illam impletam. Et sic gladius pertransiit animam eius intelligendo. ¶ Cum autem audito conceptu Elisabeth instigata a spiritu sancto pergeret ad visitandum. Elisabeth per montana iudee transiens: conferens in corde suo quod ait Salomon: Cant. ij. Ecce dilectus meus uenit saliens in montibus transiens colles: similis est dilectus meus capree hyemuloque ceruorum. En ipse stat post parietem nostrum: respiciens per fenestras: prospiciens per cancellos. En dilectus meus loquitur mihi: poterat dicere in corde suo. Modo impletus est istud. Nam dilectus filius meus quem iam concepi: venit in me saliens in montibus quos ascendo et collibus: excedens omnem. scilicet perfectionem montium sublimium angelorum: ac etiam collium sanctorum virorum. Similis est dilectus meus filius summe a me amatus: capreeque que facit magnos saltus: quod descendit de celo in uterum: postea in presepium: exinde in crucem ascendet: post in limbum descendet: ac super terras resurgens ascendet et postea in celum. Similis est hyemulo ceruorum. id est ceruolino. qui scilicet delectatur humano aspectu: et delitie mee: ait ipse per Salomonem: effecit filius hominum: paruulus est per humilitatem. Stat autem post parietem abscondus. scilicet in humanitate. respiciens per fenestras: id est per angelos

natiuitatem eius et alia mysteria nunciantes: ut eius virtutem et maiestatem videre possemus per cancellos: id est homines hoc etiam manifestantes ut ipsum videndo cognoscere possemus. En dilectus loquitur mihi: cum scilicet salutauit Elisabeth. Tunc exultauit infans Ioannes in utero Elisabeth et sanctificatus est Ioannes baptista ad verbum verbi quod pronunciatum est per os virginis. Nascens autem Ioannes ipse: et de utero matris egrediens: ut communiter dicitur leuatus est de terra a beata virgine. Et conferens tunc beata Maria cum eo quod dixit Malachias. c. iij. Ecce ego mitto angelum meum. Hic est puer iste Ioannes angelicam vitam seruaturus: qui parabit viam ante faciem meam. Hic erit de quo Isaia. c. lx. ait: vox clamantis in deserto parate viam domini: rectas facite in solitudine semitas dei nostri. Omnis valis exaltabitur: et omnis mons et collis humiliabitur. Et erunt praua. et cetera. ¶ Parit beata virgo christum: et conferens in corde suo: dicit nunc impletum quod longe ante predixit Isaia idem. c. ix. Paruulus natus est nobis: filius datus est nobis. Et vocabitur nomen eius admirabilis: consiliarius: deus fortis: pater futuri seculi: princeps pacis et locum partus considerans: confert in corde suo cum eo quod prenunciavit Micheas propheta. c. v. Tu bethleem terra iuda paruulus vicus es in milibus iuda: ex te enim exit dux qui regat populum meum israel. Et egressus eius: scilicet quod ad diuinitatem sicut ab initio a diebus eternitatis nec intelligi potest de Dauid rege qui fuit bethleemita: quia tam multo tempore ante mortuus erat. Sed loquitur de isto paruulo meo: qui reget populum electorum suorum. Audiens autem beata Maria angelos canentes in celo: gloria in altissimis deo: confert in corde suo: dicens: Nunc impletur prophetia Dauid: dicens. Celi enarrant gloriam dei: id est angelorum: et opera manuum eius: id est paruulum istum factum virtute dei annunciat firmamentum: id est celum nouam stellarum emittens dies diei: id est propheta illuminatus a deo. Micheas magno inquitenti illum nato a christo eruat verbum testimonium christi nati: et nox nocti: id est princeps sacerdotum a scribe obscuri in fidelitate herodi indicat scientiam: loci huius natiuitatis. Videntem paruulum vagientem et plorantem: ait. Ecce: quod dicit sapiens. Sapient. vii. in persona eius loquens: primam vocem emisit similem alijs foris plorans. Venit octaua die ad circumcisionem pueri: et conferens in corde suo: ait dolens de pena paruuli cum Ioseph sponso suo. nunc impletur figura eius quod dixit Zephora vxor Moyse cum circumcidit filium suum: sponsus sanguinum tu mihi es dolens de effusione sanguinis filii. ¶ Cum autem tredecima die a natiuitate filii venissent reges magi: id est magni astrologi ad

Capitulum Tricesimumseptimū

adorandum ipsum natum: et ipsum venerati sūt cum muneribus auro: thure: et mirra: conferens in corde suo factum istud cum scriptura sacra dicere poterat. Modo adimpleta ē scriptura Dauid dicens: Reges tharsis et insule munera offerent reges arabū et saba dona adducent: que munera in parte etiam declarauit Isaias capitulo lx. dicens. Omnes de saba uenient aurum et thus deferentes: et laudem domino annuntiātes. Omne pecus cedar congregabitur tibi: arietes nabaioth ministrabunt tibi. Offerentur super te. ex ipsis muneribus ostendentes maiestatem eius.

Cum vero quadragesimo die obtulit puerus in templo recolens quod scriptus est Malachie iij. capitulo. scilicet statim ueniet ad templum sanctum suum domina tor: quem vos queritis et angelus testamenti: scilicet noui institutor: que vos uultis. uos scilicet iusti affectatis: ut Simeon et Anna et similes. Et quis stabit ad uidendū eū. Ipse enim quasi ignis inflammans ad amorem eum cognoscentes ut illum Simeonem dicere poterat conferens scripturam ipsam cum eo quod fiebat: nunc impletur prophetia illa.

Inde ad paucos dies cum ex admonitione angelica ipsa cum paruulo iesu et Joseph fugiens persecutionem Herodis descenderet in egyptum ut ibi maneret ad tempus: in cuius ingressu corruerunt idola egypti. Audiens hoc conferebat in corde suo hoc cum eo quod predixit Hieremias. Ecce dominus ascendet super nubem leuem: scilicet uirginem: que leuis fuit: quia ab omni onere peccati libera: ascendit: quia tenebat puerum in brachijs: et descendet in egyptum fugiens persecutionem Herodis et commouebuntur idola egypti: scilicet in terram conuertentia: in signum quia debebat idolatria de mūdo cessare: descēdēte domino per apostolorum predicationem in mundum. Et cum ibi maneret et percepisset magnam stragem quam fecisset Herodes paruulorum: ut istū occideret puerum: dicere potuit hoc conferens in corde suo. Ecce impleta prophetia Hieremie dicitis. Uox in rama audita est ploratus et ululatus multus Rachel plorans filios suos noluit consolari: quia non sunt. Post septennium mortuo herode angelo nunciante reducens puerum de egypto: et pergens ad habitandum Nazareth: conferens hec in corde suo: dicere poterat. Modo impletū est quod ait dominus ex egypto uocaui filiū meum. Et quod alius dixit: quoniam Nazarenus uocabitur.

Duodennem factum cum duxisset ad templū post triduum quesitum cum inuenisset in medio doctorū dicere potuit illud Esdre. In excelsio throno uidi sedere uirum quem adorant multitudo angelorum dicentium. Ecce cuius imperium perma-

net in eternum. Trigenarius factus cum accessit ad baptismum. Ioh. Pie imaginari potest hoc si bi a filio vel angelo reuelatū: et dicere poterat pferēs in corde suo. Nunc impletū ē illud ps. Uox domini super aquas iordanis: domini iesu ad Joannem baptistam ut eum baptizaret: quod cum fieret deus maiestatis in tonitru paterne: hic est filius meus dilectus et cetera. dominus spiritus sanctus in specie columbe super aquas multas ad sanctificandum eas pro baptismo. Et sic de alijs myste-rijs posset dici.

De tertio gladio §. III.

scilicet dilectionis dicit ps. Accingere gladio tuo scilicet charitatis super femur tuum. id est in humanitate tua illam ostendens potentissime. scilicet domine. Et Judith. c. ix. ad dominum orans ait fac domine ut gladio proprio. scilicet dilectionis superbia eius conteratur. Unde quasi exponens subdit: et percute eū labijs charitatis mee. scilicet ad salutem ppli mei. Pertransiuit gladius iste animam uirginis: quia super omnes dilexit. vii. Cantico. ij. ait. Introduxit me rex in celaria sua: ordinauit in me charitatē: fulcit me floribus: stipate me malis: quia amore langueo etc.

Quomodo inuenit Maria filium Iesū. duodenem in templo: et de triplici interrogatione beate uirginis. **C**apitulū tricesimumseptimū.

Alii quid fecisti nobis sic.

Alii quid fecisti nobis sic. Luc. secūdo. c. Damasc. Papa ex uerbis scripture sic ait. Anteq̃ scriptis non reprehendas. Intellige prius: et tunc increpa. Anteq̃ reprehēdas p̃ audias. xi. q. iij. corū. Contingit aliquando q̃ uidens aliquis uel audiēs aliquem defectum apparenter alterius non bene informatus de ueritate: reprehendit talis dure et contumeliat ut puniat. Sed cum discussa causa percipit illum innoxium remanet confusus et ille grauatus iniuste ab eo: sicut accidit de patrono Joseph: qui quia nimis credulus fuit uerbis sue uxoris: inique accusantis eum de turpitudine adulterij intentati mendaciter non examinato negotio dure tractauit eum carceri deputando in iuste Genes. xxxix. Non sic fecit beata Maria. sed inuentum filiū quem cum dolore quesierat: ait. fili quid fecisti nobis sic: non reprehendit: non clamat: non blasphemat: sed causā hui⁹ rei interrogat. Ex quibus uerbis potest formari triplex interrogatio circa ipsum factum.

Quid fecisti nobis sic: ut scilicet a propinquoꝝ consortio te absentares.

Quid fecisti nobis sic: i hierosoliorū tēplo lati

Titulus Quintusdecimus

taref. Quid fecisti nobis sic: vt i doctoꝝ medio te locares. Ad que tria filius vt sapientissimus vni ca sententia plene respondit: dicens. Quia in his que patris mei sunt oportet me esse.

Pro declaratione. §. I

primi quesiti et sue responsionis sciendum qd mā dauerat dñs i veteri lege ut i tribus solennitatibus iudeoꝝ oēs d illo pplo qd comode poterāt: pergerēt i rlm ad tēplū dñi ad agendū grās deo de bñ ficijs pcpuis collati pūbus eoꝝ. s. i festo pasce seu azioꝝ i festo pēthecoſtē: et i festo tabernaculoꝝ. ut q obedirēt pētes christi. s. vā mī nāl: bña Maria uirgo et Joseph pū putatiu? n nālīs sic dic euā gelista ut putabat fili? Joseph. Lu. iij. ibat ad tē plū. In q at hazz solennitatu n declāt euāgelista: p gētes at secū duxerūt puez ihs. nolētes tñ thesauꝝ alijs pmedaꝝ: et ut exēplū daret pētib? filios secū ducē ad ecclīas: s. cū pp hōstiatē de mōe eēt. ut mīlēs separe a uirīs macerēt i tēplo. i. i pōticib? tē pli. Nā i tēplū ppe sūptū soli sacerdotes itroibāt pueri mācbāt cū alto parētū pīe l mīe. Credēdū ē at q b. Maria tñ thesauꝝ penes se uoluit refi dē. Lū at ibi manēdo n curtositati uacaret et uai tati vt hodie sit s. oioi et tēplatoī mīe ad celestia fixa: puer ihs abſētauit se a mīe ea n pcpīete.

Querit g bñssia mī eo repto: fili qd fecisti nobis sic ut a nobis abſētares: q ē rō: Lū i mīdet: q i his q pīs mei s: oꝝ me eē pī me? ut nosti de? et tu aut mī carnis mee. Et cū oporteat me eē. i. exerceri in his q s pīs celestī: iō dēuit ut me abſētare a te et Joseph pīe putatiuo: ad oñdēdō q n apte pōt qd se tradē spūalib? et totalr deo uacā: nisi abſētādo se a pētib? et ppiq̃s qm ait pī. xxxvi. Pī meus et mā mea dereliquit me. dñs at suscepit me totalr: s. i suū. Parētes. n. s. pētes carnis ex substantia sua generāt corp? Un adā dixit: erūt duo i cāne vna Gen. ij. i. ad generādū unā carnē seu corp? s. paf et mā: paf at. i. creator sps seu aīe hūane de? ē: q creat aīaz oīgāzato cōpore et creādo ifūdīt. n n. s. extraduce aīe sic et corpꝝa. vtrūq̃ nōt apūs ad Heb. xij. dicēs. Patres carnis nīc habuim? q nos erudierūt obtēpabam? eis: qto magi pī spūuz i. aīarū et uiuem? q: igit pētes s. carnis: ea q sūt carnis qrūt filijs suie ut. s. sit pulcher: sit fortis cor pore: diues honorat? i mūdo: filios bēat: uxorem ducat: cū eis mācat: mūdo placeat: q mūdī s. cogi ter: abstinētiās fugiat: ieiūia n fuer: iūurias n susti neat: ifirmitates et mortē p sortilegia et alia illicita uitet. Pī at sps de? ult aīaz exerceri i diuis et spūa lib?: et ut h iplē pfectū ualeat: ea q s carnis respuē dēat: et pētes carnis ne ipediāt i hmoi dreliquat q: igit nouerat christ? ppiq̃s ipedire frēqnt salutē l pfectū salutis filioꝝ: iō subtraxit se ad tps a mīe et Joseph patre putatiuo: non q in aliquo ipedi retur uel posset impediri ab eis perfectōrū ope

rum: sed ad ostendendum qd cōiter accidit i alijs pētib? q: ipediūt pfectū salutis: qrētes i eis q sūt carnis: vñ nō pōt eē. i. exerceri i his q sūt pīs et nō q spūs. i. aīe ppter ea dī Mathe. x. Inimici hominis domestici ei. Et. b. Am. Nec ē vera fuga s. seculi: qdā abdicatō dōesticoꝝ. i. parētū: et alie natio charissimoz: vt suis se abneget: q dō fuire gliscit. xij. q. j. cui portio. Lū at ppendūt parētes carnis filios uelle a se recedere deserēdo seculum religionē sanctā ingrediēdo mltiplr diſuadēt et dīcūt ne carnē dēfāt: dīcētes se i seculo posse saluari et dō fuire: et parētib? debē obedire: n tristia ri ne maledicāt ab eis: maiorisq̃ laudis et meritī eē: q maior labor i seculo tēptationib? utpote frēqntiorib? resistē: q i clauſtro sibi iſi et ocio uacare crudelitātē qz fore parētes drelinquē. Qui bus dicēdū ē a filijs. In his q pīs mei celestia sūt oportet me eē. i. exerceri operibus spūalib? ad q uocat inspirādo. Nāc si i seculo possit qd multa bōa facē: dēi pcepta fuare: qd ē h q potuit transgredi et nō ē trasgressus qd p? auz nō abijt: utiqz laudabim? eū sec. n. mirabilia i uita sua. Gre. magn? aliqñ i adoleſcētia sua fuit illi? opionis cū eēt nobilissim? ex senatorio gñe ro. diuissim? et dotis sim? pbs extimās se dō posse pfecte fuire i habi tu laicali. S. p pēdes occupationes seculi succere scerc: et pazz dō uacare: oia deserēs dō i religione se tradidit. Nō ē hoc magnanimitatē et fortitudinē ingerere se picul aīe q dō declinādo pōt euitā: s. temeritatē et audaciē: sic uelle habitāe cū draconibus et spētib? ad belladū et eos: ubi qd pōt eos de clinare. Obediēdū ē parētib?: s. magi dō a q oia pīritas i celo et i tra nomiat: cū spirat ad ea q sūt ei? uolūtati pfecte. Maledictiōes at parētū q ige rūt filijs pp hmoi deus puerit i bñdictiones nec pp scādālū eoꝝ ē tñ bonū pmitte dū: qd ē scādālū phariseoꝝ nō pusilloꝝ: vñ nō curādū fm doctrinā christi. S. qd ē i seculo ita potēs: diues honorat? q n qrat adhuc magi statū suū mūdiale augē qto magi i statu spūali d. qrere augē: Hereticuz at eēt dicē ul credē: statū religiōis et pteptū mūdē n eē i se maioris meritī et pfectiōis: q et i seculo laudabilir uiuē: qz h eēt doctrinā christi: hoc suadētis: nec ē crudelitas ista pētes deserē pp dēi: sed magna pietas. Un. b. Hiero i epla. L. i. i limine se nex iaceat pī. s. dom? ad retinēdū filiū ne recedat ab eo: et ex collo pdeat nepos: ac māi ubera qd? te lactauit ofīdat p calcatū pge pīez: et p calcataz pge mīez et siccis ocul? ad uexillū crud? euola. Sū mū genus pietatē ē i hoc eē crudelē. Un et qdā uolētī xpm seq s. pus expectare sepulturā pīs. xps ait: dimitte mortuos sepelire mōtus suos: tu aut vades relinqns pīez tuū et annūcia vbu dī Mar. viij. Et aduertēdū: qd subtraxit se xps a parētib? cū eēt duodēnis cū. s. cōit incipit i alijs pueri ap parere sciūilla usus rōis: cū pcupiscētia incipit ex

Capitulum Tricesimumseptimū

citari et titulare hoīes ad malū ut. f. tūc q̄ ult. eē in
his q̄ sūt p̄is spūs: et totū se tradē deo: p̄tes et mū
dū deserat n̄ expectās senectutē i iuuetutē: postq̄
fuerit seclī oblectamēta exp̄. Bonū ē uiro. dicit
Diere: si portauerit iugū ab adolescētia sua. f. p̄si
lia xp̄i adiplēdo. Un̄ et dñs dē cōiter q̄s elegit ad
opa sua magnifica agēda: uocauit i pueritia uel
adolescētia. Samuel p̄pha dñi singularis: et iud̄
ppli aīq̄: i pueritia fuit dñō dedicat̄. Dauid ado
lescētulus i regē dñō iubēte iunct̄: et ei cithareda
et psaltes ad p̄sternēdū supbū gigātē Goliath as
suptus. Joā. bap. et p̄cursor dñi antra deserti tene
ris sub ānis puerilib̄: ciuīū turmas fugiēs perijt.
ac parētes: ne leui saltē maculare uitā famie pos
set. Euāgelistā Joāne quē spū sapie et itellec̄ p̄e
cetis iplēuit ad eructādū uerbū suū i adolescētia
uocauit: ut patrē et retia desereret. b. Nicolaū s̄a
ctissimū. Dñi cū frāscū. Bernardū. Petz mar
tyrē. Thomā i pueritia ul̄ adolescētia ad mūdū p̄
tēptū et p̄p̄iōs reliquēdos ispirauit. disc̄at ḡ adole
scētes ispirati ad dimittēdū parētes pp̄ obsequium
dei: cū dicūt eis. fili qd̄ fecisti: vl̄ qd̄ facis sic. i. cur
ita nos desas: r̄ndēdo eis cū christo. Quia i his q̄
p̄is mei sūt. f. celestis: oī me eē. i. diuie ispiratiōi
assētire: et ut possi expedit̄ diuis itēdē: oī me vos
deserē. Sic et ip̄a dei mat̄ i isātia tēplo ē oblata: et
ibi f̄z Joāne dam. enutrita relictis pentib̄ et p̄p̄i
q̄s: ac domo pentū: et tota tradita diuis exequijs.

Pro declaratiōe. §. II

se qōis et r̄nsiōis: p̄siderādū ē q̄. b. vgo i templo
morā trahēs: n̄ aspiciēbat hic ide hoīes ut faciūt
vāe muliēs et viri iuuenes: nec od ornāmēta tēpli
curiose. Nec p̄fabulabat cū alijs ut mlti faciūt: cū
tñ xp̄s dicat. dom̄ mea dom̄ orōnis uocabit̄. Et
iō nolite facē domū p̄is mei domū negotiōis: ait
iudeis Jo. ij. f̄z uacabat i tēplo orōni: meditatiōi:
forte mēte reuoluēdo diuina b̄nficia facta et confe
renda pp̄lo dei: q̄ rep̄ntabāt i illis p̄cipuis solēni
tatib̄. Nā i festo pasce qd̄ itēptat trāsire rep̄nta
bat b̄nficiū illō trāsīs dñs p̄ egyptū occidit oīa
p̄mogēta egyptiōz sine morte alicui q̄ erat i do
mib̄ hebreoz q̄rū sup̄ liminarib̄ f̄z sueuerat s̄a
guie agni signū thau. i. crucis p̄ qd̄ flagellū coegē
tib̄ egyptijs ne peiora flagella paterēt si retinerēt
eos pp̄lus ille trāsīuit d̄ egypto: et qz pp̄ festinē
tiā n̄ potuēt fermētare panē pasta seclū portarūt
et illā coctā comederūt: et iō i signū hui⁹ azima et
medebāt i illo festo qd̄ erat de mēse martij ul̄ ap
lis: p̄ illo at̄ nos hēm̄ festū resurrectiōis illo tpe i
q̄ deo ḡas agē dēm̄ et lōge āpliores p̄ mat̄ b̄nfi
ciū nobis collatū: qz uidel̄ fili⁹ iste. b. Marie dñs
iesus p̄fecte etatis trāsīuit de hoc mūdo ad patrē
de mortalitate ad imortalitatē resurgēs et occis̄is
v̄tuali p̄mo gēitis egyptiōz. i. vitijs capitalibus
mūdi p̄ passionē ppl̄s dei liber a morte p̄ signum

crucis credite eruit de tenebris peccatoz diuigēs
se ad trā. p̄missiōis sup̄ne glorie. In f̄a solēnitāte.
f. p̄tecostes q̄ distabat a festo azimorum p̄. l. dies
dñm laudabāt de b̄nficio eis dato. f. leges decalo
gi siue legis mosaice i mōte sinai p̄ q̄ nos festū agi
m̄ p̄tecostes p̄ excellētiore dono collato poplo
dei i mōte sion f. legis nō tioris ut illa sed amoris
et gratie noui testi iussa apl̄is p̄ sp̄m. f. fm̄ istud
ex sion exibit lex et v̄bū dñi de hierusalē qz ibi in
coauit: p̄dicatio ap̄loz. Tertius festū uocabatur
scenophegia seu tabernaculū i q̄ b̄nficiū iolebat
quod deus i deserto. xl. ānis habitare fecit i tabēna
culis itinerātes p̄ illud pastis māna celestis p̄fectos
ab iūicis nec erat ut ait ps. i tribub̄ eoz ifirmus
loco cui⁹ agim̄ dedicatōes ecc̄lie. f. gl̄ia triūphā
tis rep̄ntātiā. In q̄ i tabernaculis gl̄ie sancti habi
tātes. f. corpoz gl̄ificatoz i sic. māna celestis frui
tōis pascūt. liberi ab iūicis et ab oib̄ misijs cor
poris. Demū ad se reuersa cū nō uidēt filiū iuxta
se imaginata ē q̄ accessiss̄ ad Joseph: Recedē ḡ
ind̄ cū i certo loco ei obuiass̄ et cū n̄ uideret eum
cū Joseph: extimarūt eū eē cū alijs p̄sanguineis
suis. Et veniētes it̄ diei. i. vna diēta cū q̄sitū inē p̄
pinq̄s et notos n̄ reperiētes dolē ceperūt: vñ reuer
si sūt i hirlm ad eū req̄rēdū. Timētes ne forte ca
p̄t fuiss̄ ab Archelao filio Hero. cū a p̄e suo re
cēt nat̄ fuiss̄ q̄sit̄ ad mortē. Sed p̄ triduū inue
nerūt eū i tēplo: et dicēte ei m̄re: fili quid fecisti no
bis sic: R̄ndet q̄a i his q̄ p̄is mei sūt oī me eē. Tē
plū materiale illō. i. dom̄ p̄is mei: oī at̄. i. decet
me eē et manē i domo p̄is mei: cuius sū fili⁹ ma
gis q̄ i alio loco: significat tēplū istud sc̄am ecc̄liaz
i q̄ oī me eē p̄tinue p̄ ḡam: als̄ sustētari n̄ valeret
hic fuit opa p̄is opa sc̄a et v̄tuosa: vñ resurgens:
ait ip̄e. Ecce ego uobiscū suz. f. i ecc̄lia oib̄ dieb̄
Tēplū ecc̄lie militāt trāsīt i triūphātē p̄s. Dñs i
tēplo sc̄o suo: dñs i celo sedes ei⁹: et hoc ē et p̄ma
xie ē dom̄ p̄is: et ibi oī me eē ad coronādū eos.
Lū igit xp̄s inuēiat i tēplo materiali: n̄ i teatro: n̄
i domo: n̄ i p̄torio si ip̄m uolum̄ inuēire: tēplum
māle. i. ecc̄liam debem̄ frequētare. Jbi. n. inuēit
xp̄s. i. saluator ad saluādū. Lū. n. ecc̄lia sit loc⁹ de
putat̄ ad orōez magi hō se recolligit ad orādū et
deuotius q̄ i alijs loci: ad qd̄ ē vn̄ exēplo alteri⁹
excitat̄. L̄z at̄ de sit ubiqz ad exaudiēdū. tñ tāto
citi⁹ et efficacit̄ et utilit̄ exaudit: q̄to deuotius et a
plurib̄ inuocat̄: et ind̄ sal⁹ pcurat̄. Ex v̄tute ē et cō
secratiōis ecc̄lie rep̄mit malitia demonū: ne tātū
ualeāt infestare fantasīs uāis exorātes ibi et cōit̄
administrāt sac̄ p̄ q̄ hoīes iustificāt et saluāt et iō
in his q̄ p̄is mei sūt loci oī me eē. Inuēit ihs in tē
plo ecc̄lie militāt: et mltō p̄fecti⁹: q̄a p̄ fidē uiuā
Un̄ ad Ephe. ij. habitāt xp̄m p̄ fidē in cordibus
v̄ris. Lū. n. xp̄s sit caput ecc̄lie: ut ait apl̄us: et uerū
fideles mēbra eius: oī xp̄m eē in hoc tēplo als̄ mē
bra mōtua eēt separata a capite. Et qz null⁹ pa

Titulus Quintusdecimus

gan^o: iude^o: l' hētic^o: ē l' eē pōr in tēplo hui^o ecclie
cū n̄ hēat fidē: iō xps i eis n̄ ē s3 diabol^o. Un̄. Au.
q: extra eccliaz ē diabol^o: sic i ecclia xps: p hoc q̄i
diabolo tradit^o: q̄ ab ecclesiastica cōmuniōe remo
uet. xi. q. iij. Ois. Lertū ē q̄ oēs ifideles sūt extra
ecclesiasticā cōmuniōez: q̄nimo 7 fideles q̄ n̄ recte
uiuūt: s3 dei 7 ecclie pcepta trāsgrediūt^o: s3 meritū
n̄ sūt i ecclia dei: vñ nec xps in eis. Un̄. b. Hiero.
Ecclia dī ē. n̄ hñs maculā. s. pētī: neq3 rugā. s. ou
plicitatē l' errēis. Et iō q̄s ē aliq̄ sōde pētī pollu
tus. s. mortal^o: d̄ ecclia dici n̄ pōt: nec xps subiect^o
d̄ pe. di. i. Ex tua. Extra eccliaz āt existētib^o. s. p
fidē sine operib^o q̄ mōtua ē: n̄ pōt eē sal^o s3 p dītō
et dānatō: sic i figurā oēs q̄ repti sūt extra archā
tpe Noe diluuiō perieit. Jgīt sūmope laborādū
ē ut i tēplo ecclie q̄libz sit: n̄ solū nūero s3 7 me
rito: 7 ibi solū sūt op̄a p̄is celestī. i. v̄e v̄tuosa 7 me
ritoria: vñ 7 sal^o: q̄a in his q̄ sūt p̄is mei o3 me eē
ait xps: Q̄ si q̄s amiserit i h̄m: q̄ n̄ amittit quo ad
ḡiaz: nisi p p̄iz mōtale: i q̄rat cū dolo i cū Maria
7 p^o tridū 7 n̄ añ. s. p̄ititōis: p̄fessōis: 7 satisfac
tiōis: saltē i p̄posito q̄ ad fm 7 tertiū: 7 itez inue
niet recuperado ḡiaz amissaz: ex q̄ tēplo ascendit
ad tēplū celeste sca scōp: ubi xpm o3 eē: ut sui ele
cti n̄ solū sua diuinitate: sed 7 humanitate perfru
antur perpetuo.

Pro declaratōe §. III

tertie qōis r̄n̄sionis aduertēdū: q̄ q̄rētes maria
7 Joseph i h̄m: cū intrassēt tēplū. i. portic^o tēpli: i
uērūt cū ibi: n̄ vbiq̄: s3 i loco excelētiōi. i. i me
dio doctoz: n̄ q̄dē otiosū l' puerilia tractātē: sed
audiētē 7 it̄rogātē illos. In̄rogās ḡ Maria qd
fecisti nobis sic. i. cur. R̄ndet: q: i his q̄ p̄is mei
sūt: o3 me eē. Si q̄dē q̄ scripta sūt i lege: p̄phetis:
7 psalmis p̄is mei. i. a p̄e meo dēa 7 reuelata sūt
Et q: obscura sūt. Tenebrosa inq̄t ps. aq̄ i nubi
bus aeris. i. ualde obscura. aq̄ doctria i p̄phetis
Et q: null^o pōt it̄p̄tari obscuritatē legi 7 p̄phe
taz: meli^o 7 apti^o q̄ pōt exponē fili^o: iō i his q̄ p̄is
mei sūt: o3 me eē. s. scripturū sacris exponēdis: vbi
nōndū. q̄ iuērūt i medio doc. hi erāt doc. saci sc̄i
pturē n̄ p̄sle l' aliaz sciētiaz: i medio inuērūt do
ctoz. i. i consonātia 7 p̄cordia eaz: n̄ i falsa expo
sitiōe. Ego. ait ip̄a diuina sapia: i altissimis habito
s. doctrinis: 7 eruditis in̄suz cogitatōib^o nulla al
tior doctria sac̄ scriptura: q̄ de diuinis p̄fectus 7
utili^o loq̄ cūcl sciētis: hec d̄ morib^o ap̄ti^o it̄ru
it: tenebras eoz op̄ellit: uitia repellē facit. Unde
Seuerin^o. papa sic stellas n̄ extiguit nox: ita m̄tes
fidelū inherētes sacre scripturē firmamēto n̄ ob
scurat mūdana iniquitas. di. xxxviij. Et Hieron.
Alia studia scripturaz 7 carnis uitia n̄ amabis.
Inuērūt āt ip̄m audiētē in̄rogātē 7 prudētē re
spōdētē dīc euāgelista: ubi inuēit eius humilitas
in eo q̄ audiebat. p̄uer. i. Audies sapiēs sapiētior

erit. s3 i sapia crescē n̄ potēat: q̄ hēbat sciētā diui
nā oia sciētē: n̄ solū q̄ fuit sūt 7 c̄it: s3 ē q̄ deus fa
cē pōt: q̄ nūq̄ faciet. Habebat aia sua sciētā bea
toz p̄fectus oib^o. nā sciebat ex ea oia q̄ sca sūt 7
q̄ fuit 7 erūt. Hēbat sciam iditā seu infusā p sp̄a
iditas rez mēti sicut hñt aie cū exeūt de corpore.
7 Adā cū fuit creatus: 7 āgeli hēbāt: 7 sciam exp̄
mētālē quā ex his q̄ passus ē didicit. Unde qd ait
euāgelista: q: xps crescebat sapia itelligit q̄ ad oī
sionē corā hōib^o: n̄ q̄ ad habitū: qz. s. q̄to magis
crescebat etate: tāto maiorē sapiētā ostēdebat in
cōuersatiōe sua. Lū ḡ eēt sapiētissimus audiebat
doctozes 7 it̄rogabat q̄i uellet adiscē: docēs nos
i hoc hūilitatē: ut nō recusem^o audire alios ēt mī
nimos. Nec erubescam^o it̄rogare q̄ i gram^o. Ju
xta illud. In̄roga p̄es tuos 7 anūtiabūt tibi ma
iores tuos 7 dicēt tibi. Qui. n. q̄rit iuēt. Et q̄tu3
o3 eē solici^o 7 studiosus ad it̄rogādū 7 q̄reduz
sciam: ostēdit. b. Hiero i eplā ad Paulinū exem
plo antiquoz Platonis 7 aliorū. Pauli aposto
li euntis ad p̄ferēdū cū aplis: eunuchi in̄rogātis
a philippo et alijs ut habes i p̄logo biblie. Quid
āt in̄rogaret nō ē scriptū: sed p̄e credi pōt q̄ in̄
rogat de scripturis p̄nētib^o ad aduentū Messie
Et cū doctozes diuersi dicerēt 7 nō v̄e. i. spōdebat
prudēt ostēdēs nō sic posse itelligi p̄ p̄rōes ipugnā
tes q̄s adducebāt: utpote exēplū de p̄phā Jacob
Gen. xlix. c. Nō auferet sceptrū de iuda 7c. 7 de
Isaia. Paruul^o n̄ ē nobis. Et de Daniele q̄ ad
lxx. hebdomadas: 7 h̄mōi i q̄b^o a iudeis uarie ex
positiones s3 n̄ v̄e ut habes in historia.

De virgie cum fuit in nuptijs: q̄ significant nu
ptias spirituales inter deum et ecclesiam.

Capitulum tricesimum octauum.

Rat ibi matē se

su Jo. ij. s. i. nuptijs. nuptie iste ut cōf
dicit fuere Jo. euāgeliste: qui nepos
erat v̄ginis gloriose ex parte matris. nā mater ip̄i
us Joānis et Jacobi maioris que dicta ē Maria
Salome nupta zebedo ex q̄ genuit ip̄os Joan
nem et Jacobū. soroz fuit v̄ginis gloriose. Et ideo
ut cōsāguinea uocata fuit ad nuptias nepotis: ac fi
lius ei^o cū discipulis. Que et si mat̄ dñi 7 regina ce
lorū ut humilis nō fuit dedignata nuptijs pauper
culi piscatōis adeo paupis vt uinū deficiēt in ip̄is
nuptijs. Qui tā defectui p̄uidē obtinuit a filio
eius benedicto: ut v̄e misericors cōpassa uerecun
die inopiū. Ex presentia in̄sup sua 7 filij: non re
probās sed approbās statū cōiugatorū: in timore
domini nuptias celebrantiū: ut legīt de sac̄o To
bia et uxore eius. 7 preferens statū uirginalez uel
uidualē copule conugalī: ut maioris meriti. Nā
matrimonij contractū de presenti nō p̄sumauit

Capitulum Tricesimum octauum

sz relicta uxorē uiso miraclo cōuersiōis aque i vi
nū: seculū deserēs xpi discipulatū assūpsit: 7 vgo
i euū pmanit. Significat at he nuptie spūales nu
ptias celebratas inter deū et eccliam i generali: vl
deū et quālibet aīam i pīculari. Et i oībus erat
ibi māf iesu. b. vīrgo Maria. Quātū ad nupti
as ecclie notādū ē: qđ spōsus earū ē dei fili: dō quo
Joānes euāgelista aiebat. Qui hz sponā spōsus
ē. Spōsa ecclia. Un ppheta i pōsa ei. Tāq spō
sā corōauit me corōa: De facie sūt i chana galilee
Chana itēptat zelus. galilea vō trāsmigratio. Ex
zelo. i. itenso amore filij dei ad ecclia: facit se iste
nuptie ini xpm 7 eccliaz. Et hic fit transigratō
de tenebris errorū ad lucē vitatis: de uitijs ad vī
tes: de morte ad uitā gīe 7 glorie. Talam hazuz
nuptiarū fuit vterus vgis. i. qđ cōiūcta ē nā diuina
hūane. ps. xviij. Ipse. i. christus tāq spōsus proce
dēs de thalamo. uo. Et sic erat māf iesu ibi ut pī
cipalis. Ipse at iesus spōsus uocat cū discipulis ei.
i. iuocat i auxiliū ab ipsa ecclia: ut honoret: sub
ueniat: mira faciat i ea. Ad qđ ēt opat mater eius
apud eū itēcedēs ad. puidēdū defectū nostro
Sex aut idrie aq fm Bedā: sūt mūdi etates: i. qui
bus ē aqua sapie salutaris: qđ cōtinēt i se mysterio
nuptias istas seu sacramētū icarnatōis sub verbis
historialibus. Que qđem fm līam ad modū aq
hēt mētē 7 refrigerare et lauare a sordib maloz
morū. Sz christo aduēiente pīntialit ad ipas nu
ptias. i. dei filio icarnato: aqua mutauit i uinū cū
aperuit discipulis sēsū p spm factū ut intelligerēt
scripturas. Est igit vinū sensus spūalis. qđ elicit ex
līa seu historis scripture: qui sensus utiqz magis
sapit: magis letificat: magis calefacit mētes fidei
uz: qđ sēsus litteralis: imo sensus litteralis male in
tellect multos fecit inflare: ut iudeos presumētes
de sua iusticia: alios ifrigidare oīo ut hereticos ca
lore charitatis priuatos. Et ex hoc signo multuz
glorificatus ē christus declaratus hominibus: qđ
hoc mysteriū ab antiquis fuerat prophetatū. Et
erat mater iesu. ibi in illis. i. figuris designata. La
piūt quoqz idrie singule metretas binas ul ternas
qz electi qui fuerunt i illis temporibus seu etatib
habuerunt ad mensurā certam fidē trinitatis ui
uam: implicite uel explicite uel geminā dilectiōez.
i. dei 7 pximi: que sine fide esse non potest: fuit h
iniciatū matrimonium in patriarchis 7 prophe
tis: facta eis promissione: ratificatū in incarnatō
ne: psumatū in gloria. Apoc. xix. Beati qui ad ce
nā nuptiarū agni uocati sunt

Est ergo pria idria. §. I.
prima etas. Et in hac ut aqua ē historia qñ Adā
soporato: formata ē Eua spōsa eius ex osse de la
tere suo. Unde vigilās ab extasi ait. Hoc os ex os
sibus meis 7 caro de carne mea. ppter hoc hō re
liquat patrē 7 matrē 7 adheret uxori sue 7 eis

duo in carne vna. Gene. ij. Littera h qñtum ad hi
storiā multū edificat: pōlatur: 7 mundat. Nam
ostēdit matrimoniū: 7 siquid tñ carnale istitutū
a deo. Et qz vxor facta ē nō de pede uiri: neqz de
capite sed de latere: nō debere a viro uxore uilem
7 ancillam tenere: qz nō de pede: nec permittēte
eā sibi dominari: qz nō de capite: sed ut sociā: qđ
de eo facta uiro subijci: fidēqz cōiugij alter alteri
seruare: qz in singulari hō 7 uxori adherere: et
adhuc finē adherere. i. cōiugio vti ut filios habe
ant. Et hoc ē quod dicit erūt duo in carne una. i.
ad pcreādū vnu corpus. i. filij. Sed cū accipim
sensuz spūitūalē hic latente melius sapit 7 letifi
cat mētē. Nā Adam soporatus significat xpm
Adā fm in cruce morietē: de cuius latere forma
ta ē vxor. i. ecclia figuratiue: qñ. i. p. cūso lancea
latere exiuit sanguis 7 aqua: que significat duo p
cipua sacramēta. i. aqua baptisimi qui ē primum
sacramētū: 7 maxime efficacit sup alia: 7 eucha
ristiā qđ ē quasi ultimū sacramētū 7 maximuz
in esse. Et ex his 7 gratia eoz ecclia est quasi for
mata. Ex osse aut facta ē mulier 7 p osse in uiro
apposita ē caro: qz ecclia hz fortitudinē ex xpo
7 xps qī ifirmitatē hz. i. mortalitatis ex ecclia. i.
ppter eccliaz. Reliquit ppter hāc sibi cōiungen
dam dei filius patrē in celis relinquit: in qñtū hu
manitate factus est minor: matrē in terris: qđ sy
nagogā de qua natus ē: 7 adhesit uxori ecclie.
Uel reliquit patrē 7 matrē: qz nō hūit i celis ma
trem nec in terris patrē: fuerūt duo in carne vna
idest due res due nature. i. diuina 7 hūana i una
pōna seu vno homie. Nā caro sumitur p homi
ne ut ibi uidebit oīs caro salutare dei. Et erat ibi
māf iesu: qz in paradiso terrestri hoc factū ē: qui
designat. b. Mariā. Un canit de ea ecclia. emis
siones tue. i. cogitationes: affectus: actiones a te
pcedētes paradisus. Ecce quasi aqua cōuerfa in
vinam dulcius sapiens.

Secunda idria §. II.
secunda etas incipiēs a Noe vsqz ad Abraham
huius idrie aqua ē historia que habet Gene. vi.
i. qđ Noe fabricauit archā in qua cōseruauit tres
filios 7 oīa genera aīaliū: 7 postea uineā plantās
inebriatus ē vino: discooptusqz derisus ab vno
7 ab alijs duobus reuerēter cooptus: multū mū
dificat aqua huius littere: dū diligēter aduertitur
qđ ppter peccata pīpue carnis diluuiū dominus
immisit super terrā: ut discat quilibet se ab his
cauere abstinereqz se ab inimitate vini ne inebrie
tur 7 derideat. Docēt 7 filij ne irredeāt parētes in
suis defectibus: ne incurrant maledictionē eoz
ut Cham sed reuerēter se habeāt ut bñdictionē
accipiāt ut Sem 7 Japhet. Sz mutatur h aq i
vinum cū exponit allegorice. Noe enīz xps: qui
archam fabricauit ecclia: in qua tres filij saluā

Titulus Quintusdecimus

tur. i. tres status timētiū deū: q̄ filij sunt adoptōe
f. coniugati prelati ⁊ continētes: multa quoq; ge-
nera bestiarum ibi saluantur qui. f. aliquo tēpore
fuerunt bestiales: sed postea conuersi saluantur
in ea omnes autem qui sunt extra ecclesiam per
defectū scilicet fidei uel chr̄aritatē: diluuiū infer-
nali perēūt ut docet Greg. xxiij. q. i. Quia ex so-
la. Ipse autem Noe plantauit uineam. f. ecclesiā
cuius fructus: scilicet dilectionis quasi ebrius fac-
tus: nudus stetit in cruce: unde populi iudeorum
signantur per Cham qui irrisit. alij duo filij. scili-
cet per creationem: sicut et primus reuerenter se
habuerunt ⁊ euz magno honore habuerūt igno-
miniam eius passionis. Unde et benedicuntur. f.
greci ⁊ latini. Erat quoq; ibi mater iesu in figurā
cum ait dominus. Archum meum ponam in nu-
bibus celi. Lunq; obduxero nubibus celus quasi
turbatus propter peccata hominum: uolens ite-
rum diluuiū immittere ignis uel alio flagelo mū-
dum percutere: apparebit archus meus in nubibus.
Archus iste qui naturaliter causatur in aere
ex reuerberatione radij solaris in nubem roidaz
est beata Maria que causata est in celo ecclesie
ex reberberatione diuini amoris in nubez roidaz
in ipsam plenam roze celestis gratie habens colo-
rem ceruleum flexibilis misericordie iacinctinuz
contemplationis rubicundum aciem ex qua fun-
ditur sanguis rubeus si expedit. Cum autem de-
multotiens propter peccata hominum minatus
fuerit immittere diluuium diuersorum flagelloz
apparens archus iste in nubibus idest inter factos
coram deo ad intercedendum: quasi recordatus
misericordie sue subtraxit se a flagellis imittēdis
cōminatus ex archu isto. Ecce q̄ dulcis uinū istū
⁊ magis letificatiuū q̄ aqua illa.

Tertia idria. tertia. §. III

etas ab Abraham usq; ad David. in qua habet
q̄ Moyses in deserto manens ad pascendū oues
uidit rubum ardere: ⁊ non consumi. Ad quez per-
gens ut cerneret: dictum est ei ut solueret calciām
tum de pedibus eius. Cui accedenti dominus. di-
xit: q̄ descenderet uisitare israhel ⁊ liberare de ser-
uitute dura pharaonis per signa magna. Ad aq;
pertinet huius idrie considerare: quod domin⁹
ait per Osee. ducam eam in solitudinem. f. aīam
⁊ loquar ad cor eius. oportet enim semotum esse
qui uult tumultu occupationum mundi et fanta-
siarum vacare simplicitati pascendo oues inocu-
as cogitationes et affectiones: et tunc in contem-
platione uidetur quoniam deus noster ignis con-
sumens est malitias nostras: ⁊ accedentem ad euz
oportet solutum esse ab operibus mortuis. Sz
gusta uinū ex aqua ista mutatum: q̄ suauius est.
Ignis enim in spineto: est diuinitas i humanitate

nostra spinosa seu pungitiua penaltate: que con-
iunctio facta fuit in incarnatione: in q̄ nec ignis
consumpsit rubum: nec rubus extinxit ignem:
quia nec diuinitas consumpsit humanitatem: scilicet
eam conuertendo in substantiam deitatis: nec diuinitas
conuersa est in humanitatem: sed saluata est ytriusq; nature
proprietas in vna p-
sona indeq; per hoc mysterium uisitatus est po-
pulus dei: erutus de seruitute diaboli: ad quod
mysterium intelligendum pie oportet exuere ra-
tiones moralium ⁊ affectus. Et erat ibi mater ie-
su Maria. Nam ut canit ecclesia: ipse idē rubus
incombustus significat uirginitatem Marie ser-
uatam: quia ipsa ex spinis orta iudeorum: nō est
combusta in conceptu suo ardore ꝑcupiscētie ut
alie mulieres: sz viroz i ea permansit uirginitatis.

Quarta idria. i. §. IIII

etas fuit a David usq; ad transmigrationem ba-
bilonis: in qua habes historiam sanationis Eze-
chie egrotantis ad mortem propter peccata sua
et secundum demerita sua moriendum ꝑnunci-
atum. Cui penitenti uere collata est sanitas: si-
gno huius sanationis ꝑsequende sibi dato: q̄ sol
in horologio Acham retrocederet decem lineis
seu gradibus: quod et factum est. Aqua ista sua
uis est penitentibus: qui cum propter delicta sua
mercantur mortem eternam: si uere penitent: de-
us sanat: ⁊ ubi sol iusticie eis tendebat ad occasū
ut eos sequerentur tenebre infernales: elongatur
ab eis tenebris et tendit ad ortum gratie.

Sufficit architrictinus quilibet prelatus ul' do-
ctor: in his nuptijs aquam istam uinum factum:
⁊ dicit. Tu xpe seruaſti bonū uinū usq; adhuc
Infirmitate enim genere humāo ad mortem ani-
me ⁊ corporis propter peccatum: sanatur qui ta-
men ex eo penitentiam agit: in qua est uirtus pas-
sionis insita. Sed quo signo uel modo: sole iusti-
cie deo nostro reuertente retro decem lineis seu
gradibus. Nouem linee recte sunt nouē ordines
angelorum iusti creati. Nam decima est natura
humana recta ⁊ ipsa creata in iusticia originali.
Reuersus est sol retro decem istis lineis: quia mi-
nor factus est nouem ordinibus angelorum. Ju-
xta illud minuiſti eum paulominus ab angelis:
scilicet propter mortalitatem assumptam ⁊ in o-
cima se locauit: naturam assumens humanam
immo ⁊ infra ipsam uidetur descendere: dicens
per ps. Ego sum uermis ⁊ non homo. et erat ibi
mater iesu: quia significatur ꝑ horologiū Achā
regis de cuius regali progenie descendit per quā
transiuit sol ipse homo factus.

Quinta idria. i. §. V.

etas est a transmigratione babilōis usq; ad chri-
stum: ⁊ in hac habes historiam: ut aquam cōti-

Capitulum Tricesimumnonū

uium magnum quod fecit Assuerus monarcha mundi principibus suis et populo tertio anno imperij sui: in quo quia uxor ei? Uasti noluit accedere: uocata ab eo per eunuchos ire cōtempnit: priuata fuit propter superbiam suam regno et cōiugio: et spōsa assumpta Hester pulcherrima et humilis: que persecutionem populi sui sentiens precibus suis impetrauit liberationem eius et hostiū perditionem: ut habetur hester i diuersis. c. Mū dare facit aqua ista mentes a superbia et consolari: i eo q supbis deus resistit et reprobatur: et humiles exaltat ac afflictos se inuocātes a malis libeat impios et inuidos prosternens.

Sed gusta uinum eius et suauis erit. Naz assuerus qui interpretatur beatitudo. s. gloriosus deus dominus. tertio āno regni sui. idest sub tertio statu. s. gratie non nature uel legis mosaice: parauit conuiuium cunc? principibus idest apostolis et discipulis et alijs refectionem sacramentorum et doctrine sue: ad hoc innuitata. Uasti idest synagoga: que olim erat uxor: quasi dei propter cultum ueri dei: qui erat in ea que propter superbiam suam accedere noluit credendo. unde ipsa reprobata eligitur in uxorem gentilitas conuersa ad fides humilis. Unde Hester humilis interpretatur pulcherrima uirtutibus: que etsi persecutiones patitur in populo suo fidelis tandem liberatur ab hostibus suis. Et erat ibi mater iesu. Ipsa enim figuratur in Hester que humilima fit sponsa dei in mysterio incarnationis et ipsa est que sua intercessionem liberationē obtinet a deo ab opressionibus persecutionib? et tērationib? populi sui fidelis:

Sexta idria idest. §.vi.

etas ē a xpo usq; ad anti xpm. In hac ut aqua est pabola regis: q fecit nuptias filio suo: ad qm multos uocauit: sed pauci uenerūt. unde tales nō gustauerunt refectionem nuptiarū. Ex uenientibus qui improprie accessit: nō uestitus ueste nuptiali cū sui magna cōfusione elect? ē. Alij at q accesserūt i decēti habitu gustarūt suauitatē cōiugij. Scdm corticē littere docemur: ut uocati ad aliquā refectionē spūalē nō debem? renuere nos reperire in aliq cōgregatōe facta ad bonū faciendū. Et multo min? nō pseq ut nocē talib? et cōtēnē: s; pueniēdo ad hmoi: nō uti fictione et icēdēt ibi manē n cōueniēdo cū alijs: qz tales confūdūtur. **S**z uinū eius ē: qz rex uniuersi deus nuptias fecit filio suo qm cū incarnari pstituit: huius spōsa ē ecclia nuptie seu cōiugij hui? cōiugij ē reffectio spūalis que habet ex uarijs epulis. puta doctrinis: exēplis sctoz et sacramētis: miraculis: et huiusmodi. Vocat ad has nuptias multi per aplos et alios predicatorēs. Et aliq nec uenire dignat qz ad fidē nō puerūt. Et hoz aliq ex negligētia nō curātes o sui

salute: s; terrenis totalit dediti. Alij nō solū vēte ptenunt. S; ad nuptias vocātes eos psecutur: et occidūt: ut iudei et gētilēs psecutores xpianorum. Qui oēs i aia et demū i corpore psumpti et cōfusi sunt. Veniūt aut ad has nuptias q credūt: s; non habētes uestē nuptialē cum dēcore a rege demū expelluntur et puniūtur: qui. s. fidē et si habeant: nō habēt charitatē. Qui vō fidē hnt q per dilectiōez operatur: hi fruuntur his nuptijs hic p gratiam et postea p gloriā. Et erat mat iesu ibi: quia ut dicit Grego. thalamus ubi celebratū ē istud piugium seu cōiunctio dei cū hūna nā: in qua ē ecclia: fuit uteris vginis. Un ps. Ipe tāq sponsus pcedēs de thalamo suo. Et ipsa ē mediatrix q pcurat nobis i his nuptijs vinū dilectiōis et deuotiōis Amē

De nuptijs penitentium.

Capitulum Trigesimumnonum.

Erat mater iesu ibi. Joh. ij. Ultra nuptias seu matrimonij allegoricum inter

xpm et ecclia i generali: ē aliud matrimonij morale. qd celebrat quotidie int deū et aiam. Unde dominus p pphetā Osee. ij. c. ait quilibz anie de spōsabo te mihi i fide. Et qz fides suscipitur i baptismo: ideo tūc despōsatur aia xpo et fit in Chana galilee. i. ex zelo intēsi amoris ad aiaz ex q ipsa aia trāsmigrat d morte pcti original ad gratiam Chana. n. interpretatur zelus et galilea trāsmigratō Intest iesu: ut giaz merito sue passōis pferēs et mater ei? ut mediatrix eā pcurās. Sed cū puer puenit ad usuz rōis: ut i plurib? recedit aia ei? a legitimo spōso deo p pctm mortale: et fornicat seu adulteriū cōmittit cū diuers: uidelz inherēdo se et cōiugēdo per inordinatū affectū varijs creaturis: diuitijs: uoluptatib?: honoribus et hmoi. Lū autez reuertit ad penitētiā dimittēdo uitia et pctā: deus sua pietate et dilectiōe itez sibi despōsat: s; in iusticia. Un p Osee. c. ij. ait. Despōsabo te mihi i iusticia: in iudicio et i misericordia. In fide ei iaz de spōsata erat p baptismū que fides nō amittit p peccata: et si informis maneat dspōsat: q p pñiam que ē p iusticie ex pte aie et miseratiōib?: ex pte dī: qd sola misericordia iustificat peccatorē. Un dñs pbiere. c. ij. vulgo dī. Si dimiserit uir uxore suā s. pp adulteriū: l' suspensionē ei? et recedēs ab eo. s. vxor a viro duxit vix alterz. Nūqd reuertet ad eū ultra: nūqd nō ptaminata erit. Prius ania spōsata deo dimittit spōsū deū. s. p pctm adulterando spūalit: quā de? dimittit aiaz: giaz subtrahēdo et recedēdo ab ea. Et cū tot fornicat: qd creaturas inordinate diligit: et tñ si hō dedignaret talē resūe re i vxorē: deus nō dedignat. Un subdit. Tu at. s. aia fornicata es cū amatoribus multis: et tñ reuer

Titulus Quintusdecimus

tere ad me. s. p. pñiam: et ego suscipiā te iterum in spōsā. Uocat ad hoc cōiugiū xp̄s: q̄ gratia quā dimisit i sacramēto pñie merito sue passionis ibi opat. Et erat ibi mā iēsu: et precipue uocata et in uocata si peccator habet deuotionem ad eam ut procuret sibi salutē.

Sex sūt idrie in his. §. I.

nuptiās posite aq̄ ad purificadū: de q̄bus Ber. in sermone i eph̄ia dñi ait. Sex idrie posite sūt his q̄ p' baptisimū i peccā labūt. Exuim' tūcā ueterē. s. p' baptisimū. S; heu pe' reidulm' eā. Lauim' pedes nōs: 3 pe' i inquinauimus eos. s. per actualia peccata mortalia. Prima ergo idria est: punctio de qua legimus in quacūq; hora ingemuerit peccator: omniū iniquitatū nō recordabor. Et Tri so. Lachryme lauāt delictū. Secūda ē confessio. Omnia siquidem in confessione lauāt ait quidaz.

Tertia ē elynarū largitio. vnde i euāgelio da te elemosynā et oīa mūda sūt uobis. Sed nota q̄ ait Greg. i. q. i. nō ē putanda elemosyna: si paupibus dispenset qd ex illicitis rebus acquiritur: qd s. o3 restitui. Nā qui male accipit ut bene dispēset potius grauat q̄ iuuat. Quarta ē iniuriarum remissio. fm q̄ ozantes dicimus. dimitte nobis d̄bita nostra et c. b. Augu. de pe. di. iij. ait. Dimitte et dimitte tibi dimisi prius dimitte uel postea. nā si non dimiseris reuocabo te: et q̄quid dimiseras imputabo tibi. Quinta est afflictio corpōis. vnde oramus: mundi per abstinentiam ipsi canamus gloriam: ac etiam afflictio flagellorū dei euz patienter ferimus. Sexta est obedientia preceptozum sicut audierit discipuli: qd utinā et nos mereamur audire. Uos mūdi estis propter fmo nem quem locutus sum uobis.

He sex idrie posite. §. II.

te sunt in purificationē nostrā: que uacue sunt et plene uento: si pro inani gloria obseruantur. Aq̄ replent si timore custodiant: ait. b. Bern. quoniam timor domini fons ē uite. Aqua in quam: timor domini ē: etsi minus sapida. s. q̄ uinū: optime tamē refrigerās aiām noxijō desiderij extuātem. Aqua est que possit ignita inimici iacta extiguere nec illud dissonat q̄ aqua semp ima petit: et timō ad ima cogitationē deq̄cit: et inferioribus immōatur: atq; horēda loca pauida mente perlustrat iuxta illud. Uadā ad portas inferi. hec. b. Bern.

Sed diuina uirtute aqua mutatur i uinum. qm̄ perfecta charitas foras mittit timorē. Deficiēte ergo uino perfecte charitatis et seruois: dic mī christi ad filiū. Uinū non habent isti. s. penitētes perfecte charitatis: sed aquā timoris. Compatit ei sicut misericors: sicut benignissima beata Maria. Quid a fonte pietatis procedere potest nisi

pietas. Quid mirū si pietatē exhibēt uiscera pietatis: inquit. b. Bern. Nōne qui pomū tenuerit i manu dimidia die reliqua die parte pomi serua bit odorē. Quātū ergo uiscera pietatis illa afficit in quibus nouē mensibus requieuit. Nā añ reple uīt mētē q̄ uentrē. s. pietate. O pat ergo et tacite petit penitentibus ex timore qui aqua est: uinum dari perfecte charitatis et leticie. Qui etsi xp̄s uisus est dure loqui: dicens quid mihi et tibi est mulier: nouerat tamē illa cui loq̄batur: non se despe xisse. S; etsi nō sibi s; alijs: q̄ illud sciebat: nō ēē sue humanitatis: ondit infūdere charitatē pfectā que excludit tiorē s; diuinitatis qd itelligēs ipsa iussit ministris ut facerēt qd iuberet fili' ut disponeretur mā ad aquā in uinum conuertendū. Ad qd facit qd dñs iubet ministris sacramētorū: ut impleāt idrias aq̄. s. tiorē per predicationē et ad monitionē. Que idrie dicūt lap. Ideo nō ppter duritiā s; ppter stabilitatē pseueratiē. Capitū at metretas binas ul ternas: q; ē tior pene tēporalis. s. punitiōis legis p hōies uel flagelloz dei p ipz timorē: et tior gehēne ne tradat i eā: hē sunt due metrete ppter q̄ duo q̄s abstinet a malis: et dicta sex de genere bonorū agit. Nā tertia metreta erit tior priuari seu excludi a gloria illa et bono glie: qd uidet ad amorē mercenarij pertinē. Sed si pscue rauerit puissas: aqua mutatur in uinū: q; conuertitur timor in perfectam charitatem. Ex hoc de us glorificatur: et magis firmanē discipuli xp̄i ueri fideles. Erat ergo ibi mater iēsu. ad h̄mōl uinū deuotionis et perfecte charitatis penitētib' procurādū. Unde et legitur de quadā moniali deuota yginis Marie: q̄ cū seducta a diabolo apostataf set: facta publica meretrix post multos ānos ad penitentiā reuersa monasteriū repetēs: stabat in magnis lamentis et abstinentijs timēs penas inferni ppter scelera sua. Et cū rogasset vna dierū beata Maria: ut ipetraret a filio remissionē peccatorū: locata est sibi dicens: hoc obtinuissē: sic aq̄ p uertit in uinū.

De nuptijs mundum deferentiū et se deo dedit cantium quomodo beata Maria ptesens est

Capitulum quadragesimum.

Erat mater iēsu

ibi. s. i. nuptijs Jo. ij. Post nuptias sp̄i rituales cōes: et laici sūt alie nuptie: q̄ ut pfectiores his solis pueniūt: q̄ deo aia et corde totaliter se dedicarūt: ut dicere ualeat talis aia illud. b. Agnetis. Ipsi sūt despōsata. Qui angelī seruiūt: cui pulchritudinē sol et lūa mirātur: anulo suo subarauit me fidelis amoris: ut nullū aliū pter eū amatozē admittā: tradidit auribus meis inestimabiles margaritas vboz suorū inter cetera dicens. Audi filia O aia mādāta mea: filia

Capitulum Quadagesimum

p creationē p̄cipuā: q̄ p̄iceps vitatis: cognitōis amoris: et bonitatis audi uoces internas quibus in te loquitur dominus: uide: considera quanta sit erga te dignatio dei tui qui pro te a deo exiuit et uenit in mundum: pro te mortis somnum accepit in cruce: te lauit sanguine suo a peccatis tuis: ut decorem acciperes: te fecit sociam mense: sociam regni sui: sociam thalami sui. ut introducat demum rex in cubiculum suum. Uide quid iaz de sponso deo tuo sentias: quantum de eo presumas: uide quibus brachijs charitatis uicarie reamandus et amplectendus sit: qui tanti te extimauit immo qui tanti te fecit. ¶ Inclina aure tuā ad obediēdū parata et prona ad oēm uolūtātē eius. Obluiscere populū tuum. s. carnales affectus: seculares morez: desisce: et domū patris tui amorē cōsanguineoz: supbiā in qua diabolus habitat consueuit: nes noxias et uitia obliuiscere: et concupiscet rex decorē tuum: adeo ut te sponsaz modo speciali accipiat: per statum perfectōis ut religionis. Facte sunt he nuptie in chana galilee: idest in magno zelo amoris: ex quo quis transit d̄ seculo. ad dei totale obsequium. In his est iesus idest conuersatio eius: cum discipulis eius. s. castitatis: paupertatis: et obedientie. Est et ibi mat̄ iesu magistra humilitatis. ¶ Jam at̄ desponsata animā religiosa illi nuptiarum prandium celebrauit. Nam cena quidem in celo in aula eterna preparatur: ubi uinum seruois charitatis perfecte letificans cor: non deficit: quia ibi inebriabuntur ab ubertate domus illius: ait ps. Hic autem in uite p̄sentis nuptijs aliquando deficit uinū. s. deuotiōis et feruētis charitatis: ita et nos tederet uiuere: ait Paulus perfectissimus. b. Bern. in sermōe ad fratres suos ait. Quotiens mihi necesse est fr̄es post lachrymosas querimōias uestras: exorare m̄iez misericordie: ut suggerat suo benignissimo filio: qm̄ uinū non habeatis. Et ipsa dico uobis km̄. si pie a nobis pulsata fuerit: non deerit necessitatē nostre: qm̄ misericors est. et mat̄ misericordie. Nā si compassa est uerecūdie illoz a quibus fuit iniurata multo magis cōpatietur nobis: si pie fuerit iuocata: placet. n. illi nuptie nostre: et pertinent ad eā multo magis illis. ¶ Sz quē non moueat id qd̄ in nuptijs illis respondit benignissimus dñs: sc̄a ctissime matri sue. Quid mihi et tibi est mulier. Quid ptines ad illā queris: cū sis benedict⁹ fruct⁹ uētrie ei⁹ imaculati. Nōne ipsa ē que saluo pudore cōcepit et sine corruptione te peperit. Nōne ipsa ē i cui⁹ vtero nouē mētib⁹ es morat⁹: cui⁹ vginib⁹ uberib⁹ lactat⁹ es: cū q̄ cū duodeci esset annoz d̄ hirusalē cū ea descēdisti et eras subditus illi. Nūc q̄ quid molestus es illi: dicēs. Quid mihi et tibi sz maifeste iā uideo: qz non uelut indignas: aut p̄fūdere uolens: uirginis et matris tenera uerecūdiam dixeris: quid mihi et tibi: cū uenientibus ad te ius

ita preceptum eius ministris quando ait. Quod cūqz dixerit uobis facite: nihil cūctatus facias qd̄ suggestit. Ut quid ergo fratres. ut quid sic respondat: prius utiqz propter nos ut cōuersos ad dominum: iam non sollicitet carnalium cura parentum: et necessitudines ille non impediant exercitiū spirituale. Quādiu enim de mundo sumus. debetores nos constat esse parentibus. At postq̄ reliquerimus nos metipsos: multo magis ab eorum sollicitudine liberi sumus. Unde et legimus fr̄em quendam in heremo conuersantem: cum ad eum carnalis frater auxiliū gratia aduentasset: ut scilicet egrediens de cella ad subleuandum a selum suum qui in foueam ceciderat: adiuuaret: respondisse: ut alium fratrem eorum adiret: cum ille utiqz iaz obijisset. Cūqz admiratus qui uenerat respondisset: quia ille obijerat heremita se quoqz obijisse respondit. Optime ergo nos docuit dominus ne solliciti simus super propinquis carnis nostre: plus q̄ religio postulet: qm̄ ipse matri: et tali matri sic respondit. Quid mihi et tibi est mulier

¶ Sed uideamus iaz. §. I

quid sequitur: erant ibi: inquit sex idrie posite secundum purificationem iudeozum: ul ex hoc potes manifestius aduertere non plenitudinem sed preparationem esse nuptiarum ubi nimirum ad hoc opus est purificatione. Desponsationis nuptie iste sunt non copulationis. Absit enim ut in illis nuptijs: scilicet glorie triumphantis ecclesie fore uala purificationis: sine macula enim sunt ante thronū dei. Nunc itaqz lauandi tempus ē. nūc purificationem patet esse necessariam: quādo nemo mundus a sorde: nec infans unius diei super terram. Nunc igitur abluitur sponsa nunc purificatur ut in celestibus nuptijs sponso sine macula presentetur. Queramus igitur sex idrias in quibus purificatio iudeozum idest confitentium ablutio fiat. Nam si dixerimus quia peccatum non habemus ueritas in nobis non est. Ueritas: inquā que nos liberat: nos lauat: nos saluat. Quod si cōfiteamur peccata nostra: non deerunt ueris iudeis. i. confitentibus purificationis idrie: quoniam fidelis est deus: qui remittat peccata nostra: et emundet nos ab omni iniquitate. ¶ Ego sex idrias obseruantias arbitror esse: quas ad purificandū confitentiu corda facti patres instituere. Prima ergo est continētia castitatis: q̄ diluit q̄cquid an̄ luxuria inquinauit. Scōda ē ieiuniū: ut qd̄ maculauerat crapla nūc abstinentia mūdet: et mundi per abstinentiam christo canamus gloriā: per segnitiam et ociositatem que inimica est anime: multas contraxim⁹ sordes cōtra dei sniam: in sudore uultus: nostro nō alieno pane uescētes: propter hoc tertia idria nobis apponitur: ut sordes ille i laboz māuū diluāt

Titulus Decimusquintus

uel exercitio lectionis sacre. Sic et per sōnolentiā ceteraq; noctium et tenebrarum opera multa deliquimus. Ideo quarta idria uigiliarum: scilicet obseruantia ponitur ut nocte surgentes ad confitendum deo. nūc bonas noctes preteriti tempōis redimamus. Jam uero de lingua quis nesciat q̄ntum inquinauerit nos per uaniloquiā et mendatiā per detractiones et adulationes per uerba malitię siue iactantię: pro his omnibus necessaria ē idria: quinta silentium scilicet custodia religionis et i quo est fortitudo nostra. Sexta quoq; idria disciplina est qua non nostro arbitrio uiuimus: sed alieno ut totum deleatur quicquid indiscipline uiuendo deliquimus: lapidea sunt hec dura quidem sed necesse habemus in his lauari. Attē eo q̄ dicuntur idrie lapideę: non solum duritia sed multo melius soliditas potest intelligi: qm̄ n̄ lauant nisi firma stabilitate permanserint: ut .s. quis in his perseveret.

¶ Aut antez dominus. §. II

ministri implete idrias aqua. Quid sibi uult istō dominie. Ministri solliciti sunt de uini penuria: et tu dicis implete idrias aqua illi b̄ poculis cogitant et quum precipis ut uasa purificationis impleant aqua nobis qui ministri sumus et serui ppter christum precipitur implete idrias aqua quotiens deest uinum. Ac si dicatur illi deuotionem desiderant: uinum requirunt: feruorem flagitant: sed nondum uenit hora mea. Et ideo implete idrias aqua. Que est enim aqua sapientie salutariis: etsi non adeo suauis nisi fons uite et initium sapientie timor domini. Dicit ergo ministris Incutite metum: ex spiritu timoris non tam uasa q̄ corda implete: quia ut ad charitatem scilicet feruentem perueniant initiandi sunt a timore ut dicant et ipsi. A timore tuo domine concepimus et peperimus spiritum: idest feruorem salutis.

¶ Sed quomodo implebuntur idrie: predixerat euangelista capientes singule. scilicet idrie metretas binas uel ternas. Que sunt due metrete: que tertia ntioq; duplex timor communis: omnibus notus. Tertius minus communis et minus notus.

¶ Primus timor est ne cruciemur in gehenna. idest timor pene infernalis. Secundus ne exclusi a uisione dei: priuemur illa ineffabili gloria. Tertius replet animam omnino sollicitudine timida: ne forte repellatur a gratia. Equidem omnis timor sicut aqua extinguit ignem: ita extinguit peccati concupiscentiam: sed is maxime: cum ad omnem tentationem occurrerit ne forte contingat amittere gratiam: ut sibi derelictus homo labat de malo in peius: precepit ergo dominus idrias aqua impleri. Sunt enī aliquando uacue et plene uento. cum scilicet illa sex obseruantur propē

gloriam uanam: ut fatue uirgines in quarum uasis oleum non habetur. Interdum quod peius ē plene sunt: sed ueneno: quod est inuidia: murmur ranchor animi: detractio et huiusmodi: propēa ne subintrent ista dum uinum deest: iubemur scilicet prelati et doctores implere idrias aqua ut .s. obseruentur mandata in timore domini: que tūc mutantur in uinum: cum perfecta charitas foras mittit timorem: et implentur omnia feruore spiritus et uerenda deuotione. Hec omnia in secundo et tertio. §. beatus Bernardus in sermone illo

¶ Cooperatur ad ista mater iesu. dicendo suggerendo mentibus presidentium: ut faciant quod dicit filius proni in procuratione et eius etia; supplicatione aqua mutatur in uinum a christo. tamē et sic erat ibi mater iesu spiritualiter in his nuptijs quibus qui se totum dedicat deo: vñd et sepe apparet eis consolans eos: sicut beato Dominico: cum uidit i celo fratres suos rub clamib; sua beato Thome de aquino: cum dei mater eū mulcet alloquio. beato francisco cum apparuit in ecclesia sancte Marie de angelis. Joanni damasce no monacho cum manum sibi absiscam quia fuerat accusatus: sed falso. q̄ prodicionem tractauerat scribendo epistolam inimico tuidaz principi imperatoris: sibi restituit et famā recuperauit.

¶ De dolore maximo beate Marie in passione filij: et etiā hec de contrarijs ad saluationem.

¶ Capitulū Quadragesimū primū

Tabat iuxta crū

cem mater iesu Joānis. xix. Tāta ē pietas huius uirginis matris non soluz erga filiū naturālē iuxta cuius crucē stabat sed et erga filios suos adoptiuos: tanta facultas ipetrādi q̄ uelit apud deū patrem: ut sermocinātes q̄nq; nutrices populozum nō aliūde confidāt lac doctrine per eos propinandū nisi meritis eius et precibus procuratum. Ad quod efficiendū cithara dulcisone salutationis ad eam utuntur. Sed consuetudo ecclesie cū de passione filij eius iesu ē sermo. predicanti dicere uidetur illud qd̄ heliseus propheta ait Siezi discipulo suo de suāmite mōtē unigeniti sui deplorāti. iij. Re. iij. .s. dimitte eaz aīa enim eius in amaritudine ē: q̄i diceret non salutea. Nā cithera illa āgelice salutatōis i luctum uarsa apparz. Nā q̄ mō. Aue ei dices: ab a qd̄ est sine: et ue deriuatū: q̄ dolorib; plena ē ut dicē ualeat illud Michee. Ue aīe mee quia deficit timoratus a terra filius me: quē impleuit spiritus timoris domini. Mariā apte nūcupare non possumus put dñā uel illuminatix itēptat. cū satis obsecra q̄i luna eclipsata iuēiat. Nolite q̄ uocare me Noemi. i. pulchrā: s; uocate me maza. i. amaram

Capitulum Quadagesimum primum

q̄ amaritudine repleuit me dominus. Dicit p̄o-
cū illa Noemi: q̄ de felicitate ad infortunium due-
nerat Ruth nō grātia plena: s; uacua iudicor ho-
die: flectā. n. genua mea ad patrē dñi mei iesu: ut
miseretur filij cōis: et me nō audiat. Deprecor ip̄z
filij: vt suis v̄bis mellis suis me consoletur: mibi n̄
loquitur nisi illud. Ecce filius tuus: qd̄ v̄bū vt gla-
dius p̄transit aiām meā: cū pro magistro et filio
mibi dat discipulus. Iudeis supplico: ut amodo
filio meo cōpatiātur et ipsi cōtumelias et subana-
tiones adiungūt. Mortē iuoco ut post filij non
superstes remaneam et fugit a me. Juxta crucem
sita ad ipsaz clamo: flecte ramos arbor alta: tēsa
laxa viscera: ut deosculer filium meū: et rigida et i-
mobilis perseverat. Dñs tecū utiq; i me usq; dñs
filij? fuit meū: me p̄fortans: me reficiēs: et ego secū
ip̄m sequens: verba ei⁹ dulciora sup̄ mel et fauū
audiens: miracula eius videns: et gloriā dei ex ei⁹
opibus magnificari perspiciēs: nūc at me reliq̄t:
aiām corpore egrediētē patri recomēdāns. Be-
nedita me in mulieribus angelus dixit: q̄ nūc infe-
litiōr cūctis mulieribus iuenior. Nā que mat̄ vnq̄
fuit: que i p̄ntia filij cōstituta: angustijs et afflictio-
nib⁹ circūdati: nō valuerit vel in aliquo refrigeri-
um prestare. Audio eū ad mortē usq; scitiētē ex
maximis penis nec potū aque frigide porrigē ua-
leo: sed video spongiā aceto plenā et felle ad os
eius apponi. Et si felix fui et benedita in mulieri-
bus: in partu eius non sentiens dolorem: s; mibi
video reseruos et nūc adauctos: qm̄ nulla mat̄
tū dolorem vnq̄ sentit in partu filij sicut nūc ego
in passione xpi. S; nec martyr aliquis vel aliqua
in suis varijs cruciatibus vnquā tantā penāz pas-
sus est ut nunc ego. Est et ne benedictus fruct⁹ uē-
tris mei iesus cui oēs maledicūt iudei et gētilēs vnq̄
eū appellat malefactorē: alius seditiosum: alij blas-
phematorē: multi ambitiosum regnum vsurpare
uolentem: reliqui mendacem aut seductorem: ut
uermis et non hō obprobriū omnium et abiectio
plebis est effectus: q; et fm̄ legem maledict⁹ ois q̄
pendet in ligno. i. infamis. Ex quo ḡ in luctu con-
uersa apparet cythera illa angelice salutatiois: dī
mittē eam ut nō salutes: sed nihilominus cum ea
iuxta crucem maneat isam meditādo: ip̄am ado-
rādo: ipsā salutādo: et eius auxiliū ip̄orādo: et dī-
cēdo O crux aue spes unica hoc passionis tempo-
re: auge p̄is iusticiā. reifq; oīa veniā. Stabat igit̄
iuxta crucē mater iesu. In quibus verbis tria p̄nt
notari de virgine Maria.

Sac̄titatis excellētia incorporealis. Stabat

Penalitat̄ eminentia ineffabilis. Juxta crucez.

Propinquitatis attinētia venerabilis mater iesu.

Quantum ad pri. §. I

mū cū dicit. Stabat. Reperim⁹ in scripturis statē
dici de creatore et de creatura: sed aliter et aliter.

Nam stare de creatore dicitur propter immuta-
bilitatem. De creatura autem propter virtuosū
tatem seu sanctitatem. Stat ad iudiciūz domi-
nus dicit Isaias de deo vero: quia etiam de⁹: ait
per Joā. Apoc. iij. Ego sto ad hostium. i. anime
et pulso. i. spirando et illustrando intellectum: qui
est hostium anime: si quis aperuerit mibi ianuā
hic acceptādo intrabo ad illam per gratiam: ce-
nando cum illo: et ipse meū: precipue de agno as-
sato in cruce igne charitatis reficiendo. In his
tamen ego sto semper immotus et inuariabilis.
Ego enim deus qui non mutor: dicit ipse Mala-
chie. iij. Creatura vero stare dicitur: cum iuste
et sancte viuit: non cadendo in peccata. Un̄ Eccl̄
ij. dicitur. Sta in iustitia et timore. i. non cadendi
secundum illud apostoli. Qui stat. i. in virtute vi-
deat ne cadat. Et b. Boetius de deo ait. Stabilis
q; manēs das cūcta moueri. Stabat ergo. b. vgo
Maria. nō īsensibilitate vel imutabilitate: s; san-
ctitate. Et hoc tripliciter.

Stabat fide leuata.

Stabat peccato non inclinata.

Stabat dei uolūtati conformata.

De primo dicit apostolus ad Ro. xi. de quoli-
bet fidei. Tu fide stas prima enim rectitudo mē-
tis est uera fides fundamentum virtutum tempo-
re quidem passionis: omnes apostoli et discipuli
xpi. q̄ prius stabant fide leuati ad xpm̄ credēdū
non solum verum hominem sed et verum deum.
Unde Petrus pro omnibus dixerat. Tu es xps
filius dei uiui Math. xvi. omnes prostrati sunt i
īfidelitatem. Et sicut cum captus fuit xps in orto
a iudeis: omnes corpore ab eo fugerūt. ut dicūt
euangeliste: ita et mente: credentes quidem eum es-
se uerum hominem sanctum et iustū virū p̄phaz
i opere et f̄mone: s; nō vez deū: cernētes passioēz
ei⁹ tam ignominiosā. Quāuis enim Pe. et Jo.
post fugam reuersi sint ad eundē: post magist̄z
captum. Petrus tamē sequebatur eum a longe:
ne agnosceretur vt discipulus: quinimo et ip̄sum
cum iuramento negauit se non esse Joannes et
si vsq; ad crucem secutus iuxta crucem stabat
corpore: a longe tamen mente: nec ipse agnosce-
re diuinitatem. Sola. bea virgo stabat fide eleuata
et fixa de eius diuinitate: expectans indubie suam
tertia die resurrectionem: ut merito dicatur ma-
ris stella a stando: et lumen fidei mundo naufra-
go retinendo. In huius signum triduo officio
dominice passionis: cū. xv. candelae accense firmē-
tur ante altare: paulatim et successiue omnes extin-
guntur sola vna accensa absconditur: que post
officium omnibus profertur ad illuminandū: xv
candelae accense designant. xij. aplos et tres Ma-
rias Magdalene. Salome et Alphei: que pre ce-
teris cum apostolis uidebant fide illustrare et fir-

Titulus Decimusquintus

mate. Sed in illo triduo oēs extincti sunt lumine fidei deitatis christi: solum in virgine remansit lumen fidei oculum: quod postea omnibus patefactum ē. ad omnes suo exemplo illuminandum. Et hinc est q̄ non accessit mane dominica sue resurrectionis ad monumētū cū prefatis Marijs non q̄ minus arderet amore ad filiū: sed q̄ expectabat eū resuscitatū se uisuram ante omnes: ideo non querebat uisuentem cum mortuis ut ille. ¶ Quādū ad fm̄ stabat a peccato non inclinata: n̄ facebat: nō sedebat: non curua erat: s̄ stabat. Jacet quis in peccato per prauam operationem. Sed per mentis consensionem. Inclinator per sensualem delectationem. Omnes nos cecidimus q̄ solium. s. a perfectione uirtutū saltem quo ad cōplacētā sensuālē: ubi consistit ueniale. Nam ut ait. b. Aug. Si omnes sancti et sancte interrogati fuissent: duz hic uiuērēt. utrū peccatū haberent. omnes respōderēt illud Joānis in canonica. ¶ Si dixerimus q̄ peccatum non habem⁹ uitas in nobis non ē. Excepta hac sancta uirgine: de qua cū de peccatis agitur nullā pr̄sus de ea uolo haberi mētionem. Non ergo cecidit nec in ueniale o quo Salōn. Septies i die cadit iul⁹: s̄ semper stabat. Ad quod etiā hortabatur apostolus discipulos: dicens. State ḡ succincti lūbos uestros in ueritate. s. ne delectatio uenialis sit in uobis p̄ posse. Et tñ cū beata uirgo fuerit imūnis ab oī peccato: uoluit deus ipam experiri tantā passionē in morte filij quantā nullus vnq̄ martyr sustinuit in sua passione: ut dicit. b. Hiero. Hinc discas no turbari n̄ mirari si uideas sāctos et sanctas multa aduersa sustinē in mūdo: sed intellige uerbū Salōnis in pro uer. Quē diligit de⁹ corripit: et flagellat oēm filiū quē recipit. nā ut dicit ap̄lus ad Ro. viij. Pro p̄lio filio non pep̄cit: ita nec matri eius: cū tñ nullum haberēt peccatū. Et si quis bene consideret: inueniet q̄ q̄ acceptior fuit deo et sanctor: ille magis afflictus est in mūdo: nō quidē ad purgationem peccatorū que hēant: cū nullū habuerit uirgo beata: sed ad maius meritum et premiū consequendū. Sta ergo super pedes tuos dicit domin⁹ Ezechiel. i. Super affectus ne cadas. ¶ Quātū ad tertiū stabat. b. Maria firma uolūtati dei cōformās se. Ad quod hortatur ap̄ls fidelis ad Ph̄l. liij. dicens. Sic state i dño charissimī. s. cōformādo uos dei uolūtati. Sciebat. b. uirgo q̄ dei uolūtas erat filiū suū pati: et propter hoc in mūdū uenerat et scripture que sibi satis note erant hoc p̄nūtiabāt: que falsi non poterant. Et eum in omnib⁹ requiem quereret: ut de ipsa canitur: que nō aliē uere queritur et possidetur nisi conformando se diuine uoluntati secundum rationē. Ideo stabat nō murmurabat: q̄ filius innocentissimus patere tur non blasphemabat iudeos: q̄ ab eis quibus tot fecerat beneficia tam crudeliter tractaret. Nō

uindictam a deo petebat q̄ illi a terra uiui absorberentur ut merebantur: non capillos uel uulnuz scindebat: quia uidua et sine filio consolatore remanebat. Sed stabat uerecūda: modesta lachrymis plena doloribus immersa. Ans. O domina quos fontes lachrymarū dicam erupisse de pudicissimis oculis tuis: cum attenderes vnicū tuū innocentem coram te flagellari: ligari: mactari: et carnem de carne tua ab impijs crudeliter difecari. ¶ Et tamen ita diuine uoluntati conformis fuisti ut saluti humani generis audissima es lesa: ut dicere audeam: q̄ si nullus fuisset reperi⁹ qui filiū crucifigeret: ad hoc ut sequeretur sal⁹ hominū: et adimpleretur uoluntas dei secūdu rationem: si oportuisset ipsa potuisset in cruce. Neq̄ enim credendum est minoris fuisse perfectiōis et obedientie ad deū q̄ Abraham qui p̄ p̄rium filiū obtulit deo in sacri ficiū manibus proprijs occidendū et comburendū. Stabat ergo fixa in dei uoluntate.

In secunda parte. §. II.

noratur penalitatis eminentia ineffabilis. q̄a iuxta crucē. ubi aduertendū q̄ aliquis stetit i cruce. Stat aliq̄s iuxta crucē. Aliq̄s lōge a cruce. In cruce fuit solus xp̄s. i. i maxio cruciatu tot⁹. Crux. n. dī a cruciatu: et magnū cruciatū sustinet q̄ uiz sustinet. iij. q. i. Nulli dubiū. Dicit at̄ ps. i. p̄sona xp̄i. viz faciebāt q̄ querebāt aīaz meā. i. uitā tollere. in oibus. n. illis locis i q̄b⁹ extiatū ē uitā hōis cōstiter. fecerūt maxiam viz. Nā cū aliq̄ dicat uitā rep̄ri i capite: aliq̄ i cōde uel epate: aliq̄ i sāguie: i oibus illis locis fecerūt maxia: viz. In capite p̄ coronaz sp̄icā. In corde per aptōez latis. In epate uel sāguie p̄ flagella i dorso et clauos i māib⁹ et i pedibus. vñ tot⁹ sāguis exiret. In cruce ḡ tot⁹ in ui cruciat⁹ et solus. vñ ip̄e ait Jsa. liij. Torcular. s. crucis calcaui sol⁹: et de gentib⁹ nō ē uir mecū. Et in Psalmo Singularis sū ego donec trāfēa. s. ex hoc mundo ad p̄ez: q̄ ip̄e sol⁹ nō erat subditus morti ex ob̄ito: tñ ip̄e solus peccata nostra sup lignū crucis in cōpore suo. i. penā peccatorū pōtauit ip̄e sol⁹ fuisse i passiōe sine p̄solatōe: cū aliq̄ passi sūt: hūerūt al qd refrigeriū: ut dicit. Un qñ i orto orauit pro calice passiōis trāfferēdo: auulsus ē a discipulis q̄ tñ iact⁹ ē lapidis ut dī Lu. xxij. c. ad inuēdū q̄ tanta distātia ē in cruciatū xp̄i i passiōz et cruciatuz alioz scōz q̄tū distat pur⁹ hō a xp̄o: petra. n. seu lapis ait ap̄ls. est xp̄s q̄ q̄l infinitū distat i p̄fectione ab alijs. ¶ Remoti a cruce sūt oēs illi q̄ nollūt sustinē aduersa i mūdo s̄ murmurāt p̄ deū. Nec cōpatiūt xp̄o: etsi sustinent inuiti hoc agunt. Jñ et si iuxta xp̄i crucē eē uideātur: in q̄tum patiūtur corpore quidē sūt iuxta sed non mente. Et similes si latroni a sinistris xp̄i q̄ crucifixus cū xp̄o blas

Capitulum Quadragessimū primum

phēbat eū cū alijs: eo qd nō liberaret eū a pena: quā iuit sustinebat. vñ ⁊ reprobāt. Siles Sūmo ni cireneo. qd angariāt fuit portare crucē p xpm

Intra crucē vō stāt oēs electi qd ut mēbra xpi carnē suā crucifixerūt cū vitijs ⁊ pcupiscētijs: ut ait apls. Qui nō solū patient aduersa ferūt: sed gaudēt qm digni habitī sūt. p noīe iesu pñelias pati. Qui ppatit doloib⁹ ⁊ afflictōib⁹ ei⁹: qd p eis ē passus. Imittāt hī latronē: qd iuxta crucē fuit a dextris: arguētē sociū: eo qd nō patiē ferebat crucē: et se dignū pclamāt tātis pēis. Et non qd ē iuste nā digna factis recipim⁹ excusātē xpm: ⁊ cūpa ciētē tāte inocētē. Hic vō nil mali egit: rogātē illū ut deū p salute aie. Memēto mei dñe dū uenēia in regnū tuū. Lu. xxiij. hoc igit sētiētes qd ⁊ i xpo iesu fuit: cū nō deceat sub capite spiofo mēbrū fieri delicatū. dicūt cū affectu ⁊ effectu illud. ps. La licē salutaris accipia et uolūtarie bibēdo ⁊ nomē dñi inuocabo: ut me adiuuet ad sumēdū ⁊ nō hor rēdū: ut sū iuxta crucē ⁊ inde a dextris ei⁹ colloca tus. **N**ull⁹ fuit cū xpo i cruce sustinēdo. s. tāta⁹ pena quātā ipse: sed nec Paul⁹: qm n. dicat crucifix⁹ sū nō dicit qd sit affix⁹ cruci xpi s. sue. Quis n. ferre posset crucē christi certe nullus. Oēs igit facti iuxta crucē stāt: ppiq⁹us tñ alē alio. Nulla at ppinq⁹or ad eā matre ei⁹: ⁊ merito: cū eēt illud cōp⁹ de eius substantia: s. alia psoa ab ea pmaxie igit stabat iuxta crucē mī ei⁹ ppiq⁹issima i doloib⁹ ut dicē posset illud Trens. O uos oēs qd trāsitis p viā s. uite pñtis vñ dicimur uiatores: attēdite ⁊ uidete si ē dolor: sicut dolor mē. Tūc ipleta ē i ea pphā Simēonis dicētis. Tuā ipsi⁹ aiaz ptrāsibit gladi⁹ Lu. ij. Aiam siqdē intellectuā ptrāsuiuit gladi⁹ vbi dei: penetrabilior oī gladi⁹ acipit: tūc ruminādo ⁊ itelligēdo scripturas: que oñdūt imēsitātē doloris xpi i passiōe. Ita vñ exponē. b. Amb. Et ex h⁹ meditatiōe gladi⁹ doloris ei⁹ ptrāsuiuit aiam sēsitū uā: nec istō ē id qd dicitū ē supra. s. q. b. Maria erat cōformis uolūtati dei: qd uolebat filiū suū pati. Nā sicut de christo ei⁹ filio dicim⁹: qd fin uolūtātē rōalez uolebat pati: et tñ fin partē sēsituiam sūme doluit ⁊ acerbissimos passus ē dolores: qd ut ait Jsa. c. liij. Vere dolores nostros ipse pōtauit ita et mat⁹ ei⁹ cū stabat iuxta crucē: fin rōez affētibat: qd fili⁹ patē ⁊ qeta erat. s. sēfualitatē sūme dolebat: ut merito dicat. Attendite et uidete si ē dolor: sicut dolor mē. Nouerat utiq⁹ sacras līas et spiritusfacto reuelate optie itelligēbat. Et ex his ⁊ nālī rōe triplīr potat dephēdē imēsitātē doloris i filio patiēte. Qui erat sibi gladi⁹ summe afflictionis nec ei similis.

Ex passionis causalitate.

Ex afflictionis puritate.

Ex cruciationis circumstantialitate.

Cōsiderādo cām passionis fili⁹ mei uidete si ē dolor: sicut dolor mē. Cōsidero. n. qd cā hui⁹ pas

siōis est: ut redimat gen⁹ hūanū: ⁊ satisfiat deo p peccatis hūani generis toti⁹. p peccat⁹ dico: nō solū origialib⁹ s. et actualib⁹: mortalib⁹ ⁊ uēialib⁹: toti⁹ us hūani generis: nō solū p electis s. p reprobis. dicit. n. Jsa. liij. c. Oēs qd oues errauim⁹: vnus qsq⁹ i uia suā decliauit. s. p diuersa pēca cōmissa ⁊ dñs posuit i eo iūqtatē oīz nēz. i. penā peccatoz oīz nostz. Et ipse dñs iesus dixerat. Uēit fili⁹ hominis saluare qd pierat Lu. xix. S. totū pierat totū qd saluabit qd in eo fuit. s. sustinēdo penam p peccatis oīz. De⁹ at sicut oīz reprob⁹ ita et culpa rū ⁊ pēaz eis debitā hz notitiā: ⁊ nil ipūitū sua iusticia dimittit. Lū g. p qd mortali debeat pēa infinita. i. ifernalis: nec hō: cū sit vītutis finit⁹ pōt p se satisfacē debito ifinito ut deo satisfieret de tātis offēsis: oīz qd xps fili⁹ mē⁹ qd ifinit⁹ ē sua diuitate: i hūanitate assūpta patiēdo sic satisfacēt p oib⁹: p passiōē meriti ifinitū. Un⁹ penā sustinebit p oib⁹ peccatis nīs: ⁊ sic pēa ei⁹ erit qd ifernalis. Et p pēa pēa. dicit i ei⁹ psona. Repleta ē malis aīa mea. s. sē situa malis. s. pēaz: ⁊ vita mea i iferno appropi quit pp siles pēas: ⁊ h⁹ p peccatis hōinū: qd q n ra put⁹ ait idē p ps. tūc. s. i passiōe exoluebā. Fecerūt pmi parētes ⁊ ali⁹ succedētes furtū se subtrahēdo ⁊ suū obsequi⁹ deo: ⁊ ego hāc rapinā exolui: me ipm exinaniui: vñis exinani⁹ ⁊ nō hō usq⁹ ad mōtē crucis totū me exhibēdo. Lū g. fili⁹ mē⁹ sustine at tales cruciat⁹. ego qd sū mat⁹ ⁊ pat⁹ ei⁹: qd n aliuz patrē hz i terris optim⁹ amātissim⁹. uidete si ē dolor: sicut dolor mē: ut et ego dicē ualeā. Dolores iferni circūdederūt me gemit⁹ mortis dolores iferni circūdederūt me. Et qd adauget dolozē meuz ē: qd cū fili⁹ mē⁹ sustineat tot imēfos dolores ⁊ tāta penā qd sufficiat p oib⁹ satisfacē et omniuz debita solūē: tñ plurimi ppter suā cecitatē ⁊ igratitudiez se priuabunt tanto fructu. **S**ecūdo oñdūt magnitudo doloris i vīgie ex puritate afflictōis in fili⁹ sui passiōe puritatē at dico: qd n hūit mixturā cō solatōis: sic vinū dī puz qd n hz mixturā alī⁹ lī qris. Dolor sūdat i amore: tāto. n. qd dolet d amīf siōel lēsiōe alicui⁹ rei qto ipaz diligit. Et qd sūme diligeat mē vgo filiū: dilectōe ⁊ nālī ⁊ gratuita ⁊ qd fili⁹ ⁊ qd optim⁹: ut dici possz uisq⁹ una aīa unū cor. Jō bñ dē: fuit a Simēoe: tuā ipsi⁹ aiaz. i. aiaz tuā qd ē qd aīa ei⁹ pp sūmā adiuicē dilectōez p trāsibit gladi⁹ afflictōis: ptrāsibit. i. p totū transibit absq⁹ refrigerij admixtōe. **S**iqdē qto qd ē dōlicatior ⁊ pplexōez hz cōpōis meli⁹ disposit⁹ tāto magi affligit ⁊ dolorē sēnt ex aliq lēsiōe cōpōis ip si⁹. Et hic ē qd de eadē psecutōe ⁊ oīo sili ifirmitate magis grauat ⁊ dolet delicat⁹ qd rustic⁹: quāto etiā pars corporis qd patitur lēsiōē est magis sēnsibilis: tanto lēsiō magis affligit. **U**nde uidimus p experientiam: qd frigus uel alia lēsiō magis affligit in manibus uel pedibus: qd in reliquis partib⁹ corpōis. ex eo qd ē ps magis sēnsibil⁹ pp pcurrētia

Titulus Decimusquintus

plurimū ossiū: neruoz et vāz. cū at p̄cipue passio xpi fuerit i m̄ib et pedib facta: p̄p̄ p̄fixurā eorū cū clauis i cruce: et suspēsiōe toti corporis i illis. Jō qñ vgo mat uidit ipleri illō ps i p̄sōa filij dictū. foderūt man meas et pedes meos: et dinūe rauerūt oīa ossa mea. i. ita uolēt extēderūt i cruce: ut possēt sic illati oīa ossa dinūerari: maxie doliuit fili p passionē: ip̄a p passionē. ¶ In tanta passioe nullā hūit ab alio p̄solatōez. Un dicebat p pphaz. Qui me p̄solaret n̄ iuēi. Nō eū p̄solabatur sic fieri solet morti abdicatis adducētib eos. Nō iudei. s; illudebāt ei cū p̄ncipib sacerdotū et blasphemābāt: Nō gētiles. s; coronā sp̄ieā iponētē capiti p̄cuciebāt eū. Nō discipuli q fugerāt s; illud lōge fecisti notos meos a me. Nō Mariē cū Joāne: q fidē diuitatū ei amiserāt. Nō pat etn p̄solat eū. s; ad liberādū eū d m̄ib iūmicoz: s; p nobis tradidit illū: ait apls. s. uolūtati eorū p̄mittendo agē q̄cūq; crudelia uoluerūt. Et qd pl ē: et oī admiratōe et p̄passioe dignissimū: q; et ipsa ps iūtellectiua xpi q fruebat p̄tine deo: n̄ ē p̄solata eū: s; derelict illā p̄tē sēsiuā tātis dolorib iūmersā. Et p̄p̄ea ipse i cruce clamauit cū lachrymis et clamore ualido: ut ait apls ad Heb. De me deus me: ut qd derelicti me Math. xxvij. Clamaueit i fili et dñs exaudiuit eos. ait ps. P̄ces uetis et noui testi i tribulatōib suis et cruciatibus dñs exaudiuit: et si n̄ sēp liberādo ab illis p̄cis: tñ sēp cōsolando mētē eorū: ut i v̄tute p̄sisterēt respectu p̄mij et dñi bñplaciti. Ego at clamabo p̄ oīe et n̄ exaudi es: dīcēdo de me et c. clamās se derelictū: n̄ ex eo q dñitas sepata ēēt ab illa hūanitate: q; qd seml accepit dei fili. nūq; dimisit. ait Dam: s; se derelictū dicebat: q; ps ei iūtellectiua: ei gaudij et p̄solatōis q fruebat i v̄bo: nil iūlebat aut cōcarat sēsiuē ad p̄solatōez: et i h̄ n̄ exaudiebat: qd i nullo s̄a ctozū accidit. Et iō dictū ē: q; hec afflictio ul passio fuit pura. s. sine admixtōe p̄solatōis. Hec a uerba audies mē: gladi p̄trāsui aīaz ei: iūtellegēs eū uō derelictū p̄ sepatōez deitatis: s; p subtractionē oīs refrigerij et suauitatis. Attēdite g et uidete si ē dolor sicut dolor me. Nā et si p̄ns fui et iuxta crucē fleti et h̄ totū ad augmētū doloris. Que. n. mai q h̄ns filiū p̄ntē ēt i tormētis n̄ ualeat ul i aliq p̄solari: ipsū āplexari: osculari. potū p̄uigē sinēti. Ecce fili me dilect ad mortē sitit: h̄ expmēs ut refocillet: nec stillā aq possū p̄bē: s; sibi offert i mei p̄ntia acetū et fel uulnera uideo nec possū alligare s̄a guinē effluē nec possū ipsū extgē: caput ex grauā mie icliatū nec valeo illū brach ijs sustētare: a me remotū: vñ nec āplexari. Eri audio verbū ex ore ei. Ecce fili tu. s. Joānes. et h̄ utiq; v̄bū dī gladii acut qd p̄trāsui aīaz meā. Reuera iqt beat Bern. h̄ v̄bū. ecce fili tu pl q gladi fuit: qd pertrāsui aīaz ei usq; ad diuisionem anie et sp̄s q commutationem Jo. pro iesu tradit seruus p

dñs: discipul p magistro: fili zebedei p filio dī pur hō p vō deo. Quō tuā affectuosissimā aīaz n̄ p̄trāsui hoc audito: qñ et n̄a l̄saxeā l̄s ferrea pectora scidat sola h̄ recordatio. Ans. O domia mea qd singulib extiabo purissimū pecc tuuz uexatū: cū Audires M̄r ecce fili tu: vñ p̄grue dicere potat illō h̄iere. Amaritudine repleti me et. ¶ Quātū ad etiū. s. de circūstātijs ipsi passio nis pōt p̄pēdi inēsitās doloris v̄ginis matris: que stabat iuxta crucē. Notādū q; septē sūt circūstātie circa ipsā passionē xpi.

Ex patētis dignitate. ¶ Quātū ad p̄mū māt festū ē q; p̄ro dīgnior ē p̄sona q; Ex inferentis peruersitate Ex temporis solēnitāte Ex loci uilitate. Ex afflictionis uniuersitate Ex cōsustinetis societate Ex fructus paucitate. ¶ Quātū ad p̄mū māt festū ē q; p̄ro dīgnior ē p̄sona q; offendit tanto maiō ē offēsa et p̄p̄ns sustinēti et oī attrinēti ei. et si diligit eū occasio ē maioris doloris. Dñs iesus de erat et hō: vñ dignior p̄sōa cē n̄ potat: et q; uis diuitas sua pati n̄ possit: nec aliq; ea attigeret ad offēdēdū: tū q; hūanitas illa erat organū qd dā et uestimētū qd diuitatis. Un apls ait: habitu i uet ut hō ad phil. ij. Jō oīs iūria facta illi hūanitati et corpori: pōt dici facta deo: sicut q; frāgēt ul spuēt i uestē q; idur ē ipator: n̄ dicēt facē iūriā uesti s; impatori: q; ea idur ē. In q̄tū ēt homo erat de p̄gēie regali et sacerdotali gēit. rex et sacerdos sum: inocētissim: sapiētissim: ex miraculis: sanctitate et doctrina famosissim: cū igit ei fuerit illa te tot p̄tūelle: irrīsiōes. maledictiones: infamatio nes: et afflictiones corpori: inde sibi magn exurgebat dolor et matri eius q; stabat iuxta crucē omnia illa audiens et uidēs: dīcē potat illud Job. Os meū p̄forat doloribus: ossa sūt potētie aīe quib p̄sistit robur ei. Os at dicit i singulari q; potētia sensitua. Nā ut ait. b. Bern. Laptiuozū libertas capif glia āgelozū illudit: de omniū flagellat: candor lucis eterne et speculum sine macula conspuitur. Et cum uita omnium occidatur: quid restat nobis miseris agendum: nisi: ut eamus et nos et moriamur cum eo per compassionē eius et ad matrē eius. Dolebat siquidem de iniurijs tanti filij tā sancti: tā innocentis: sed non minus de offēsa dei. Et ideo attendite et uidete si est dolor sicut dolor meus. Sed dicere posset: quod ait. b. Bern. in persona christi patientis: cum sit tantus dolor quem patior: ratum plus crucior: cū te ingrātū experior. s. de tanto beneficio. ¶ Ostenditur fo magnitudo doloris in uirgine ex circūstantia inferentis istam passionem filio. Quanto enī plures concurrunt et diuersorum statū et magistratuuz et amici et ualde beneficiati ad inferendum iniuriā et mortem ualde ignominiosā alicui: tanto maior dolor et afflictio sequitur in passo et in quolibet attrinēte et amico eius. Sed ad in

Capitulum Quadragessimū primum

ferendam passionem tam amaram et obprobri-
osam christo concurrunt de omni genere et sta-
tu: ac etiam qui prius erant discipuli: ac etiam
summe beneficiati. Et ideo uirgo mater
eius dilectissima summe doluit: stans iuxta cru-
cem. **A**stiterunt reges terre: ait psalmus se-
cundus et principes conuenerunt in unum
aduersus dominum et aduersus christum eius sci-
licet ad mortem ei inferendam. Reges quidem astiterunt.
scilicet Herodes rex galilee: qui spreuit illum
cum exercitu suo indutum ueste alba: et ut fa-
ctum remisit illum ad Pilatum ut iudicaret eum.
Rex romanorum monarcha. scilicet Tiberius
Imperator: etsi non in persona: tamen per lo-
cum suum tenentem Pilatum. scilicet presidem
iudee: qui dedit sententiam mortis contra eum
ad tumultum populi clamantis. scilicet crucifi-
ge crucifige eum. Principes quoque sacerdotes om-
nes isti astiterunt. id est ante alios omnes et genti-
les et populos iudeorum ut principaliores. Nam
principes sacerdotum colligentes concilium pro-
pter hoc: et principales eorum summo sacerdoti
Caypha consulente et decernente: quia expedit
vobis ut vnus moriatur pro populo exinde que-
sierunt oportunitatem capiendi. Quem cum ce-
pissent nocte prodicionem faciente Iuda discipu-
lo suo: iterum summo mane conuenerunt ad in-
quirendum falsum testimonium contra eum. Et
cum non inuenire possent testimonia conueni-
entia: multa falsa dicentibus ad interrogationes
et ad iurationem Cayphe summi sacerdotis: cum
diceret se esse christum filium dei benedicti ad ex-
pressionem tante ueritatis: et tantis miraculis suis
approbate doctrine: iudicauerunt eum reum
mortis: et post sputa: alapas: et contumelias: ut
malefactorem Pilato presentarunt occidendum:
et cum in ipsa passione sexus femineus affuit et
vilissima ancilla hostiaria: que etsi non potuit ad-
re iesum propter multitudinem aliorum cum
irridentium et affligentium: ostendit discipulum
querens ut caperetur tanquam discipulus christi
sed quia hoc inconsulte negauit euasit capturam.
Milites autem pilati qui gentiles erant post sen-
tentiam latam a Pilato postquam illuserunt sa-
tis: indutum ueste coccinea ad crucis patibulum
duxerunt. Et sic omnes conuenerunt in vnus ad-
uersus christum. Quantum autem fuerunt bene-
ficiati ab eo: non posset etiam prolixo tempore
explicari: aliquid tamen uel breuiter perstringaz:
utens uerbis prophete Michee. vi. c. in persona christi
ad populum illum scelestum et ingratisimum.
Popule meus quid feci tibi: et in quo recte hoc bo-
ni tibi feci. Patres tuos Jacob cum filiis in egypto
per Ioseph enutriui famis tempore ne pires.
Et post tempora multiplicatos supra numerum
de dura seruitute egyptiorum te eduxi. A flagell

quibus egyptum totam percussi te liberum feci.
Mare rubrum tibi apperui ut per eum sicco ue-
stigio transires. Pharaonem autem eum exerciti-
bus suis ibi submersi. Manna de celo prestitum
xl. annos te pavi. Aquam tibi de petra fluxi: in-
surgentes contra te hostes prostravi. Seon regem
amoretorum et Og gigantem regem basan. Terram
fluentem lac et mel patribus tuis a me promissam
exterminatis. xxx. inde regibus et plurimis nationibus
tibi largitus sum. Et prius in monte syna
legem seruandam tibi tradidi. A captiuitate diu-
tina. scilicet per. lxx. annos propter scelera tua in
babilonia portata te liberasti ad propria sub Es-
dra. Neemia. et Zorobabel reduxi. De graui op-
pressionis antiochi regis per Iudam machabeum
cum fratribus te excussi. Ecce quid feci tibi.
Responde ergo mihi: si tanta beneficia a me tibi
collata hanc talem retributionem meruerim ut
me crucifigeres. In quo molestus fui? responde
mihi. Ego ex genere tuo carnem sumens. regale
solium celi dimisi: ut tibi frater essem. Ego per
ciuitates tuas castra et uicos discurre: in tua utili-
tatem laborans. Ego semper in templo docui:
que te saluum facere possent. Ego cecos tuos il-
luinaui: leprosos mundaui: claudos erexi obesos
a omni liberavi: surdis auditum restitui: muti lo-
qui: infirmis uariis sanitatem: motui uitam. Numquid in
his molestus fui. Precepta declinaui: errores profuturi
uita reprehendi: consilia perfectionis adieci.

Sed quia ueritas odium parit apud inscipientes:
que gignere debet dilectionem. Ideo in his
tibi molestus fui: nolens ueritatem audire.
Quid ultra tibi facere potui et non feci. hec-
ce ne reddis domino popule stulte et insipiens. Con-
siderans uirgo mater beneficia facta a filio suo
populo illi: et nunc ab eo tanta peruersitate: tanta
crudelitate cruci affigi. ualde dolebat ut di-
cere posset illud psalmi tricesimum deficit in do-
lore uita mea. **A**tendite ergo et uidete: si
est dolor sicut dolor meus. **E**x temporis
solemnitate etiam ampliatus est dolor in uir-
gine matre. Erat enim solemnitas pasce seu azimorum:
que erat precipua super omnes alias: in qua
tenebantur ex lege omnes iudei uenire de
quibuscumque ciuitatibus et locis uenire ad tem-
plum in hierosolomis situm ad sacrificium:
offerendum: nisi legitimum haberent impedi-
mentum. Et quia per uarias captiuitates eorum
erant satis dispersi per orbem et in Italia et in
Asia et aethiopia: ut patet Acti. secundo de omni
pene natione conuenerant hierusalem ad illud
festum. **Q**uanto autem quis condemnatur ad
mortem propter maleficium: concurrente maio-
ri concursu populi. tanto maior ei insurgit pena
confusionis et erubescencie. Considerat enim quod
libet uidens narrat alijs: etsi pegrinus est: reuer-

Titulus Decimusquintus

sus in patriam suam. refert et deuulgat ciuitati sue de illo malefactore et ignominiosa punitione et sic ubiq; infamis abhominatur. De graui autē crimine calumniose accusari de blasphemia dei grauiſſima apud iudeos: quia dei filius se dixerat. De crimine lese maiestatis maxio apud leges gentiliū. Unde in titulo super crucem scribi fecit pilatus. Iesus nazarenus rex iudeorū: q. d. Hec est causa passionis huius: quia usurpauit sibi regnū iudeorum faciendo se regem: et prohibendo tributa dari Cesari: et per hoc quasi rebellare faciente populum. Tiberio imperatori. Et ut omnes possent legere ex quo de omni gente ibi erant. scilicet iudeorum: grecorū: et latinoꝝ. scribi fecit litteris grecis: hebraicis: et latinis. Considerans igit vgo mater que stabat iuxta crucem: tantā confusione tam publicandam per orbē: filiū sui ofamationē non poterat non valde dolere. Sed et de ofensa dei in tante solēnitatis tempore in quo magis debebat deū uenerari pro beneficijs collatis illi populo. Erat enim festus illud institutum in recognitionē liberationis illius populi de seruitute egypti per sanguinem agni. Ubi ergo debebat sacerdotes templū dei ornare: vasa domini mūdare: sacrificia preparare: omnibus dimissis: ad hoc totū studiū ponūt: vt agnus immaculatus q tollit peccata mūdi occidatur: nō vt sanguine ei fuso mund⁹ redimatur: sed ne terrena amittam⁹ ne veniat romani et tollant nostrum locum et gētes: ne correctorem vitiōꝝ nostrorū habeam⁹: ne cum magis honoratum q nos a populo uideamus. Quod autem dicunt. Non in die festo hoc agamus. non ob reuerentiā facti conueniunt hoc facere ne deus offendatur: sed ne tumultus populi congregati fieret et de manibus eorū auferatur. Et ideo dicere poterat virgo mater illud tren. i. Posuit me dominus desolatam tota die merore confectā: et infra. Audite obsecro uniuersi populi et videte dolorem meū scilicet si est similis. Quarto ostenditur ex loci vilitate augmētatio doloris eius: quia in loco vilissimo crucifix⁹ est. Nam vt narrant euangeliste. duxerunt eū in golgatha quod est caluarie locus: et ibi eum crucifixerunt. Qui locus ideo dicebatur caluarie qz ibi erant ossa mortuorū et caluarie et alia cadauera: et ibi occidebantur vilissimi homines et magni malefactores. Ibi stabat iuxta crucem mater eius: et videns locū tam uilem: ac filium eius regem regum et dominū dominantium factum obprobrium hominum: et abiectio plebis dicere poterat illud tren. i. Iccirco ego plorans et ocul⁹ meus deducēs lachrymas: quia longe factus ē a me consolator. Sed iste locus fuit vltimus terminus passionis. consideremus et alia loca in quib⁹ passus est et quilia. Et primus quidem fuit in orto: uel prope ortum: in quo fecit orationem ne bibe-

ret calicem passionis secundum instinctum sensu alitatis: non secundum determinationem ratiois. In orto delitium. scilicet paradisi fuit furtum perpetratum a primo adam de fructu arboris inde dicte: et prope ortū fuit principiu et finis passionis: qua a secūdo adam christo solutum est furtū in arboꝝ crucis. Unde in canticis dicitur. Sub arbore mala suscitauit te mortuam in peccatis. Ibi corrupta ē genitrix tua eua. scilicet per fructū decepta. Ad illū locū accedens prope ortum multitudo magna cū fustibus: gladijs: et laternis: ut ad latronē magnū capiendum duce eorū iuda proditor: cum appropinquasset ei: ostendit dominus iesus et potentiam suam et beniuolentiam. Potentiā quidem qz eo dicente. Ego sum que queritis: subito omnes ceciderūt in terram retrorsū: amissis corporis uiribus: ut paterz omibus: qz non coactus patiebatur. Beniuolentiam quia etsi tanta crudelitate ad capiendū uenerant abscessam auriculam Marcho a Petro: quia p mus iniecerat manū in magistrū: ei restituit. Eo autem capto ex discipulis eius fugientibus. vnus forte Joānes: ut pie credi potest: tñ euangelium non ponat: uenit in bethaniam. ubi mater iesu erat cū alijs marijs nunciāns cum lachrymis capturā filiū. Quo audito pertransiuit doloris gladius animam eius noctem ducens insōnem et lachrymis plenam. Et quid orare aptius poterat illud. Exaudiat te dominus in die tribulationis: q protegat te nomen dei iacob. Mittat tibi auxilium de sancto etc. Ligatus autem iesus ut a uiculis peccatorū solueremur de loco illo ductus fuit ad Annā pmi socerū cayphe. ubi a ministro eius crudeliter exalatus ē. Inde ad atriu cayphe principis sacerdotū ductus est: et tota nocte afflictus. Et illud ps. lq. Castigatio mea in maturitatis. Mane autem facto matre eius ciuitatem intrante: plurimis deuotis mulieribus associata lachrymis plenas omēs inclinabat ad fle tū mulieres occurrētes. Uidenqz filiū iam afflictū sputis: manibus ligatū duci ad pilatū. gladi⁹ pertransiuit aiām eius. Ipsūqz sequens nec loq ualēs impedita a militib⁹ peruenit ad plateā domus pillati: ubi iudiciū de eo exercebatur: flagellari filiū plurimis et durissimis ictibus audiens: nec flagellis satiatos adhuc clamat: crucifige crucifige eū: et non hunc sed Barrabā nobis dimitte. O quot de pudicissimis oculis suis lachrymarū fontes exibat certe gladius pertransibat animā eius. Demum sententia iniquissime data: eū duceretur ad locum caluarie: sequebatur eū multitudo mulierū plagentiū et lamentantiū d morte eius: quarū pma ipa erat. Uidenqz filiū cū corōa spinea quā capiti ifixerat milites pilati: faciēqz illam speciosā pre filijs hoīnū sāguine de puncturis spiarū fluēte cruetatā sputis spinis dūꝝ patā.

Crucem sibi impositam in humeris pie lassitudi-
ne ferre non valentes dicere poterat. Quis det mi-
hi pro te mori fili mi? O fili mi: lumen non solum
oculorum meorum: sed gloria omnium populorum.
Ad eos autem qui eum sequebantur et illas puer-
sus: recopians affectum et consolatus est: dicens.
filie iherusalem nolite flere super me. Pnenuncias
eis futurum excidium ut sibi. pvideant: subdens:
Sed super vos oēs flete et super filios vestros etc.
Demum in illo vilissimo loco caluarie crucifixus
eum. Unde stans ibi iuxta crucem dicere poterat
Attendite et videte si est dolor sicut dolor meus.

¶ Quinto ex afflictionis generalitate: ostenditur
magnitudo afflictionis in Christo patiente. Ad
litteram verificatum est in eo illud Isa. j. a planta
pedis usque ad verticem non est in eo sanitas: et a ver-
tice inchoando: caput illud sanctissimum gazophi-
latium sapientie. Iei puncturis acutissimis corone
spinee penetrantibus usque ad os perforatum fuit.
¶ Egredimini filie syon aie fideles ab alijs mundi
cogitationibus: et videte meditando regem Salo-
monem sapientissimum qui dedit sapiam Salomoni
in diademate spineo in quo coronavit eum mater
sua sinagoga iudeorum ex qua secundum carnem na-
tus est. Oculi purissimi a quibus intuitus Petrus
cognoscens peccatum suum: fleuit amare: in deri-
sum velati sunt. facies eius plena gratiarum detur-
pata est sputis et sanguine: ut leprosus videretur
Isa. liij. Nos vidimus eum quasi leprosum. Unde
nec reputauimus eum. Bene eius candide: et rubi-
cunde alapis percusse sunt. Ecce dedi corpus meum
percussentibus: ait ipse per Isa. quiq̄gesimo. c. Et
genas meas vellentibus. Aures ille que melos au-
diunt angelorum: replete sunt blasphemijs: detra-
ctionibus: contumelijs: irrisionibus populorum.
Propheta iquit in eius persona: factus in derisum
omni populo meo canticum eorum tota die. Et iterum
omnes maledicunt mihi. Nares beatissime eius
ad cuius odorem reuiuiscunt mortui: ut balsami
aromatizantis: fatigantur fetoribus cadauerum
caluarie loci. Capilli eius capitis: et barbe delica-
tissimi violentia tracti aut euulsi sunt. Os eius quod
tam sanum: tam sapidissimum: tam vtilissimum: et ve-
rissimum doctrinam protulerat: percussus est: et tan-
quam ouis ad occisionem ductus non aperuit os suum
ad excusandum vel cominandum aut maledicendum
sed bendicendum et orandum pro inimicis. Collum
eius suavissimum colaphis attritum est. Manus
eius potentissime ex quarum contactu infirmi
plurimi sanati sunt: et leprosi mundati: clauis du-
rissimis cruci affixe sunt. Pedes eius quorum ter-
ra scabellus est quinq̄ discurrentes per ciuitates
villas et castra tantum laborauerunt: pro hominum
salute in cruce extensi sunt: secundum illud. pal.
xxi. Foderunt manus meas et pedes etc. Totum
corpus illud dulcissimum quod in cibum illi sa-

lutiferum nobis reliquit: flagellis multis et duris
celsum: dilaceratum et sanguine cruentatum: secun-
dum illud ps. fui flagellatus tota die. Ossa illa
confracta sunt: remanserunt sola lingua et cor inte-
grum. Sed ne et illa sine sua lesione manerent. Lin-
gua eius aceto et felle insiti mortis amaricata est:
ut impleretur illud: Dederunt in escam meam fel. et
in siti mea potauerunt me aceto: ps. Demum eo
mortuo non faciatis de cruciatibus viuientis et
mortis eius: spiritu tradito latus eius lancea aper-
tum est. Unde exierunt sanguis et aqua medicine
nostre animarum. Sed et in rebus sibi adherenti-
bus scilicet vestibus iniuriati sunt. Nam diuise
runt sibi vestimenta mea: ait ipse per psalm. Et su-
per vestem meam illam scilicet inconsutilem quam
fecerat ei mater sua miserunt sortem. Conuersan-
tes quoque cum eo discipulos eius derelinquere co-
pulerunt: capere cupientes adolescentem qui eum
sequebatur sindone super nudo indutum nisi su-
gisset. Stabat ergo iuxta crucem mater eius: et
hec videns et scripta et pnenunciata recolens dicere
poterat illud Tren. ij. Oculi mei afflictus est:
nec tacuit: eo quod non esset requies: donec aspiceret
et videret dominus de celis id est non tacuit a fle-
tore: eo quod non esset requies alicui membro filij mei
donec aspiceret dominus: scilicet resuscitando ip-
sum a mortuis. Attendite igitur et videte o vos
omnes si est dolor sicut dolor meus. **¶** Sexto non
modica causa doloris sicut fuit in Christo patien-
te: ita et in matre compatiante: hoc scilicet quod cum
latronibus crucifixus est. Sicut enim pati iustus
et innocentem cum alijs sanctis et probis viris et in-
iuste condemnari ad mortem: est aliquod refrige-
rium: ita econtra condemnari cum sceleratis est aug-
mentum pene cum ex hoc videntes iudicent illius
celestem. Unde et pro speciali iniuria et crudelita-
te erga eum: predixit. Isa. liij. c. Et cum sceleratis
deputatus est: scilicet ad mortem: quod videns vi-
go mater in filio impleri: cum in medio latronum
crucifixus est: valde doluit. Hoc etiam Christus
horrens secundum sensitivam orabat per ps. di-
cens. Ne perdas cum impijs deus animam meam
id est vitam. Unde et subdit quasi declarans se
neque cum viris sanguinum vitam meam. Erat
siquidem crux illo tempore supplicium latronum.
Licet nunc propter Christum in ea extensum cum
summa veneratione transeat ad frontes impera-
torum et omnium Christianorum. Erat mors ma-
xime infame et acerbissime pene. Unde in lege di-
ctum est. Maledictus omnis qui pendet in ligno
maledictione scilicet infamie. Quod intelligentes
ipsi maligni iudei: ut refert quidam sapiens hoc
prenunciando dixerunt non recte: sed peruerse co-
gitantes: morte turpissima condemnemus. Hoc
genus mortis ideo Christus elegit potius quam aliam
mortem: ut voceret et confortaret quolibet populum

Titulus Decimus quintus.

nullum genus mortis quantuncunq; ignominio-
sum: quantuncunq; asperum: deum seu manda-
tum eius: quodcunq; deferendum: vt notat beatus
Thomas post Augusti. in. l.ij. parte cum et ipse
rex regum: et dominus dominantium mortem su-
stinuit imaturam: quia in flore iuuentutis: violenta
quia ab alijs et beneficiis acerbissimam quae
crucis: vilissimam quia in medio latronum. Hu-
miliauit inquit apostolus semet ipsum Phil. ij.
vsq; ad incarnationem inquit glo. vsq; ad huma-
ne mortalitatis participationem: vsq; ad diaboli
tentationem: vsq; ad populi derisionem: vsq; ad
sputa: vincula: flagella: alapas: et hoc parum ali-
quid de genere mortis addendum est: non cuius-
cunq; sed crucis quae ceteris ignominiosior est. Et
quanto: ait. b. Bernardus: minorem se fecit humilitate:
tanto se ostendit maiorem bonitate. Et quanto
vilior: tanto inde carior. Idem super Cant. O hu-
mitem et sublimem: o altissimum et nouissimum:
o obprobrium hominum: et gloria angelorum. ¶
Nemo sublimior: nemo despectior. Esto vilis quon-
tum nunquam Christo vilior eris. Ipse siquidem rex
regum et dominus dominantium fuit vilissimo
precio venalis expositus: a vilissimo populo uilis-
sima passus. Vilissimo loco crucifixus: crucis sup-
plitio traditus: inter latrones positus: cuius inquisi-
simis et vilissimis hominibus deputatus: modo vi-
lissimo tractatus. ¶ Etenim tanquam malefactor bonus
dominus capitur: tanquam furiosus mansuetus vin-
culis astringitur. Tanquam pestifer saluator accusator
tanquam fatuus dei sapientia irridetur: tanquam homi-
cida vita hominum morti datur: tanquam lepro-
sus et imundus mundator criminum extra menia
eijcitur: tanquam latro crucifigitur: tanquam flagitiosissi-
mus confutandus ab omnibus et intuendus nuda-
tur: et tanquam vermis vilis et vilissimus summus de-
us conspuatur: abijcitur: et conculcatur. Hec ille.
Et tamen inter tantas iniurias et vilificationes per
crucifixos deprecatur: latroni nisi propter sce-
lera crucifixum ad penitentiam conuersum non
solum veniam: sed paradisum pollicetur: dicens.
Hodie mecum eris in paradiso. Stabat iuxta cru-
cem mater Iesu: hec meditante: et doloribus quasi
defecta: ait ad crucez vt pie credi potest. Flecte ra-
mos arbor alta: tensa laxa viscera: et rigor lentescat
ille quem dedit natiuitas: vt superni membra
regis mihi tendas stipite. Ad filium autem. Mi-
hi non loqueris: pro iudeis intercedis: latronem
consolaris. Ad quem ille. Ecce filius tuus: ex quo
ad patrem per mortem vado loco mei Joannem
dimitto. ¶ Sed ista commutatio adauget dolorem:
cum filius hominis n. i. h. i. datur pro filio virginis
imo et dei. Attendite ergo et videte etc. ¶ Septimo
ostenditur magnitudo doloris sicut in Christo pa-
tiente: ita et in matre compaciente: ratione pauci-
tatis fructus seu utilitatis ipsius passionis: ex

parte miserie peruersitatis et ingratitude homi-
num. Nam cum copiosa fuerit apud deum redem-
tio adeo quod precium sanguinis eius: ne duz omnes
homines erat sufficiens ad redimendos: sed et mili-
le mundos si fuisset: et tamen pauci sunt qui se fa-
ciant participes fructus ipsius passionis: propter
desidiam: et ingratitudinem hominum. Sicut au-
tem ex magno lucro quod quis videt se consequi
ex suo labore multum consolatur ita econtra cuius
maximo labore quae quis tolerat videt consequi
modicum fructum vel nullum: multum contrista-
tur et dolet. Clamabat Iesus in cruce: Sitio: et licet
ad litteram propter intensum dolorem sitiret cor-
poraliter: maior tamen erat sitis spiritalis deside-
rii saluationis humani generis. ¶ Et cum videret
ipse et mater eius pene illum fructum tunc sequi:
sed potius ruinam preparari iudeorum: propter
perfidiam suam: casum contigit apostolorum et
in futurum multos perituros christianorum: di-
cere poterat cum dolore illud Michae. vij. ¶ Ne
mibi quia factus sum sicut qui colligit racemum
in autumno. Nam tunc vindemiata vinea non
reperitur nisi aliquis racemus. Ita et tempore pas-
sionis totam pene vineam humani generis vinde-
miae: et diaboli: vt sibi subditam remansit ali-
quis pius racemus: vt latro conuersus. Centurio
fidem christi confessus: et aliquis alius quem christus
collegit. Multum ergo doluit christus et mater eius de
de tanta ingratitudine. Unde clamat per beatum
Bernardum Ad te clamo qui pro te morior. Te ex-
hortor qui in cruce pacior: Vnde clauos quibus co-
fodior. Vnde latus quo aprior et cuius sit tantus do-
lor intus et exterior: plus tamen me cruciat: quod te
ingratum expetior: hec ille. Et per beatum Augu-
stinum cum inuicem patri meo reconciliaui te: per
me: et cum longe esses veni vt redimerem te: et in
montes et siluas cum errares quesiui te: inter lapides
et ligna inueni te: et ne luporum ferarumq; rabido-
re laniareris collegi te: laboraui: sudavi: caput
meum spinis opposui. ¶ Latus meum perforari per-
misi: tot iniurias laceffitus sum: vt coniumgerem
mibi te: et tu diuideris a me: tanta scilicet est ingra-
tudo tua. Et Osee. vij. conquerens dominus: ait.
Misericordia via quasi nubes matutina: et quasi
ros mane pertransiens. Misericordia via. i. quae
vobis feci in redimendo: quasi nebula matutina
quae scilicet cito pertransit: ita illud a memoria viae:
et quasi ros qui adueniente sole subito desiccatur:
ita adueniente calore temptationum et tribulatio-
num: subito perijt a vobis memoria passionis et
gratia per eam recepta. Sed anima deuota dicit illi
Tren. Memoria memor ero: et tabescet in me
anima mea ex compassione.

De tertio principi. §. III.

pali cum dicitur mater Jesu: mater immaculata mater intacta: mater vni geniti: dicta mater dei et plasmatoris omnium: eius qui in celis est sine matre: in terris sine patre: mater vni filij Jesu et ideo plus amans et plus dolens. Mater sola genitrix totius Jesu: et ideo plus amans quam si patrem habuisset: quia plus sua res: et ideo plus dolens. Unde Hieron. xxi. capitulo ait. femina circumdabit virum. Solet homo circumdare quod suum est proprium: non quod alienum. In alijs filiis substantia filij non est tota propria matris: sed et patris. Et ideo nulla mater circumdat filium ut virgo Maria. Omnis alia figura pluribus lineis formatur. Circularis vero figura vna linea claudit. Sic beata virgo Maria sola claudit intra viscera sua Christum. Alij filij duabus lineis figurantur scilicet patre et matre. Quod circumdatur ex nulla parte est apertum: sed vnde clausum: sic beata virgo Maria ante partum: in partu: et post partum: et ideo circumdabit virum scilicet Jesum totum perfectum. Sed dolores partus quos euasit pariendo: sibi reseruati fuerunt in passione filij: ut dicit Ioannes Damascenus. Nec vlla vni pariendo experta est tantum dolorem: sicut ipsa iuxta crucem in compaciendo. Ex ipsa autem matre nitate id est generatione Jesu: facti sumus fratres Jesu propter quod non confunditur homines vocare fratres: ait apostolus ad hebreos. dicens per ps. Narrabo nomen tuum fratribus meis. Et ideo sicut debemus compati fratri nostro Jesu in tanta eius passione pro nobis: ita et matri nostre de morte fratris nostri et filij sui. Unde ut dicit beatus Augustinus. Cum annuatim Christi passio ab ecclesia recolitur: ita debet nos mouere ad compassionem sicut nunc videmus impleri. Sic et matri nostre compati que stabat iuxta crucem. Ipsum autem vespere depositum sacratissimum corpus per Nicodemum et Ioseph suscipiens in gremio mater: quod flumina lachrymarum: quam amarissimos singultus: quam alta suspiria: que verba mestitie plena ex ea processerit: quis posset exprimere: cum singula membra perquireret: tam dire cruciata: tam turpiter delusa oscularetur: et lachrymis irrigaret sociata Maria magdalena: et alijs marijs: et deuotis mulieribus. Cum autem sero factus esset deuoti homines pie et deuote corpus illud de brachijs accipientes posuerunt in monumento mente conspulta cum eo: reuiuiscens ergo beati sanguinis: ait dominus latinus ordo predi. Caro. quem profudit amator hominis per fida lachrymis. Non est locus ingratitude: ubi torrens tante dulcedinis attingit animas. Jesu bone cur tanta pateris: cum peccati nihil comiseris flos innocentie. Ego latro tu cruce moreris. Ego reus tu pena plecteris nostre nequie. An te fecit sic amor ebrium: ut nec crucem putes obpro-

brium amoris gratia: sed ve mihi misero: si non recognouero: ve mihi misero si non recompensa uero dignis operibus. Regnum queritis non intrabitis sine crucis clauis: portum petitis: non venietis sine crucis naui. Sola enim digna fuit ferre seculi precium: atque portum preparare nauis mundo naufrago vite eterne: quam ipse concedat: qui est benedictus in secula seculorum Amen.

De aduentu. ff. in virginem Mariam cum apostol. Capitulum quadragesimum secundum.

Tomnes erant perseverantes in oratione cum Maria matre Jesu. Act. 1. Nec dicuntur de his scilicet apostolis post ascensionem Christi: cum congregati in vnu expectabant spiritum sanctum promissum a Christo cum ait Jo. xvi. ibi. Mittam vobis a patre spiritum veritatis. Unde beatus Hieronimus in sermone. Ecce Jesu ascendente cum quibus virgo vacat in scola virtutum: et meditatur in lege mandato rum dei: ut et ipsa sit forma discipline Christi et exemplum perfectionis. Conuersatur cum testibus resurrectionis et ipsa testis. Conuersatur cum sanctis celi infra curiam paradisi: sub spiritu sancti disciplina: et magisterio totius diuine maiestatis. Inuenitur prima gloriosa virgo Maria inter primas summi regis cohortes: quorum vita non erat iam de terra. Vinum non habent: dicit beata Maria in nuptijs existens ad filium. Quia nup: iste celebrate inter Christum et ecclesiam erat publicande per apostolos qui ibi erant cum ea. Et vinum illud perfectissime gratie nondum ad erat in eis: quia nondum erat spiritus sanctus datus in illa copia ideo hoc orans: ait. Vinum non habent. Hoc autem propinato et hausto: ita in caluerunt et feruide locuti sunt. ut vino ebrii ab incredulis dicerentur. Plane ebrii ait beatus Bernardus: sed vino nouo: quod veteres vases nec mererentur accipere nec continere valerent. Hoc enim vinum vera illa vitis fuderat de excelso vinum letificans non statum mentis euertens: vinum germinans virginem non apostatare faciens etiam sapientes. Nouum vinum sed habitantibus super terram. Nam in celis quidem olim copiosissime redundabat: non in vitreis nec in vasis testis: sed in cellariis in spiritalibus apothecis: fluebat per vicos et plateas omnes ciuitatis illius. Vinum in quo est leticia cordis non carnis luxuria. Sic igitur celus vino proprio fruebatur: quod terra interim nesciebat. factumque est grauis finium commercium inter celum et terram: inter angelos et apostolos: ut exhiberetur illis caro christi angelis: istis scilicet apostolis vinum celi. Effer-

Titulus Decimusquintus.

que interra spiritus: caro in celis: et deinceps omnia comunia in omnibus in eternum. Unde et christus dixit. Nisi abiero per acli. non ve. ad vos hec beatus Bernardus. ¶ Quantum potens sit istud vinum ostensum est per figuram in illa q. illa que proposita fuit coram Dario rege per tres cubicularios eius scilicet quid sit fortius omnib⁹. Et quibus vnus dixit de rege: secundus de vino: tertius perfectius de muliere: quartus de veritate. Omnia hec vtiq³ potentia sunt. ¶ Et ad litteram vtiq³ reges potentes sunt ad multa facienda: sed vinuz spirituale gratie scilicet potentius est adeo q³ ipsos reges et tyrannos deuicerit: qui nō valuerunt martyribus illam gratiam per tormenta auferre: immo demum et ipsos deebat et vici: vinum ipsius gratie conuersos ad fidem. fortior tamen mulier quodammodo scilicet virgo Maria in quantum scilicet ipsa procurauit congregatis apostolis et alijs in quibus tunc erant nuptie ecclesie: vinum ipsius gratie quod intendit: duz ait. Vinum non habent scilicet in illa plenitudine et perfectione que necessaria erat ecclesie. Fortissima omnium veritas Christus: que potuit mittere et misit quod promisit vinum ipsum spirituale: dicens. Mitte vobis a patre spiritum veritatis.

¶ Sciendum autem. §. I.

secundum Thomam super Jo. q³ ante incarnationem Christi triplex vinum deficiebat: seu vinū gratie quod habet triplicem effectum. Est primo mordicatū: in quo signatur iusticia. Est secundo lenificatū: in quo notatur sapientia. Est tertio iebriatū: in quo insinuat⁹ charitatis beniuolentia. ¶ Primo vinum est mordicatū seu pungitiuū. Unde samaritanus ad sanandum in vulneribus fauciati: immisit vinum et oleum: vinuz vt abstergeret saniem vuln⁹: oleum vt liniret. Sic i penitentia et in regendo oportet in corrigendis excessibus immiscere seueritatem punitionis cum lenitate misericordie: vnde beatus Augustinus super ps. Duo ista nomina nō frustra dicuntur: homo et peccator. ¶ Nam quia peccator est: corrige quia homo est: miserere. Neq³ enim liberabis hominē si non correxeris peccatorem. 7c. xxiij. q. liij. duo sunt. Et Greg⁹. li. mo. Miscenda est lenitas cum seueritate: faciendum est quoddam ex vtroq³ tēperamentum: vt neq³ nimia seueritate exulcerentur subditi: neq³ nimia lenitate soluantur. di. xlv. dī disciplina quod ibi diffuse prosequitur: sic et in penitentia que ad iusticiam pertinet: si vera est: vinuz habetur compunctionis: secundum illud. Pota sti nos vino compunctionis: et oleum lenitiuum spei remissionis Job. Si occiderit me scilicet quoad peccata: sperabo in eum. Hoc autem vinuz deficiebat in veteri lege in qua iusti: imperfecta erat

Unde et Christus dixit. Nisi habundauerit iusticia vestraplusq³ scribarum et phariseor⁹ nō intrabitis in regnum celorum. Sed in noua lege perfecta iusticia finis legis Christi ad iusticiam omni credenti: ait apostolus: et alio loco. Iustificat⁹ gratia gratia ipsius scilicet Christi: sine iusticia enim vera non potest esse homini salus. Unde Mar. xxv. Iusti in vitam eternam. Sed sine gratia et si de non potest esse vera iusticia: vnde quia spiritus sanctus dabatur apostolis ad perfectam iusticiā. Ideo apparuit in die penit. super apostolos in specie ignis: qui vrit et purgat scoriam metallorum. Quod postea per effectum ostenderunt: zelantes pro fide et corrigentes iniquos. Unde Petr⁹ Ananiam et Saphiram verbo occidit increpatorio: quia ei mendaciuz dixerunt. Esti nomen magnū propter simoniam perditioni adī dicauit. Paulus corinthum incestuosum excommunicans: tradidit sathane: et visum ad tempus subtraxit. Unuz ergo iusticie beata Maria a filio procurat prelati: dicens: vinum non habent. Pauci enim sunt prelati et rectores seculi: qui puniant scelera vt iusticia dicat: diuersis de causis siue timore siue amore: pauci sunt peccatores qui habeant vinuz vere compunctionis de malis suis perpetratis.

¶ Secundo vinum est lenificatiuum: ps. Unuz lenificat cor hominis. Et secundum hoc sapientia dicitur vinuz: cuius sapientie meditatio maxime lenificat cor hominis: secunduz illud Sapient. Nō habet amaritudinem conuersatio illius: nec tediū conuictus illius: sed gaudium. Sapient. viij. Hoc sapientie vino vacuus erat mundus. ¶ Nam si aliquid sapientie videbatur esse in libris philosophorum et poetarum: non vera sapientia erat: sed apparens propter eloquentiam et mundi gloriam que secum trahebat: a quo abstinenduz docet Salomon in prouer. dicens. Noli respicere vinum cum flauescit in vitro id est sapientiam cum apparet ex claritate eloquētie pulchra: nouissime enim mordebit vt coluber et sicut regulus venena diffundet. Sed vt dicit idem Lanf. j. Meliora sē vbera eius scilicet sponse: que vera eius duo sunt testamenta vino. ¶ Omnis ratio superne scientie et terrene creature in eo est: qui est caput eorum et auctor: quem qui nouit nihil vltra querat: quia hic est perfecta dei virtus et sapientia: quicquid alibi queritur: hic perfecte inuenitur. 7c. Deficiebat etiam ista sapientia ante Christi aduentum: quia occultata erat et figurata. Omnia enim vt ait apostolus: primo Cor. x. In figuram continebant illis. Unde Moyses loquens et legem illaz populo docens: ponebat velamen ante faciē suā sed Christo passio velum templi scissum est: et spiritus sancto de celo misso illa mysteria apostolis et per eos toti ecclesie declarata. Unde et in liguis igneis missus est. Ignis habet illuminare et ligua

abscondita cordis declarare: et immediate pisca-
tores illi prius idiote loquebantur magnalia dei.
Istud vinum sapientie virgo procurat predica-
toribus: et ideo ipsi inuocant eam. **E**xemplum in
Noe qui prius plantauit vineam et bibens vi-
num inebriatus est. **T**ertio vinum inebriat Lan-
tico. v. Bibite amici et inebriamini. **I**bidem. Bi-
bi vinum cum lacte meo. **E**brietas obliuiofum
facit: sic vinum charitatis inebrians hominem:
obliuionem facit omnium terrenorum: audacem
facit et securum nil timens: vt dicitur. ij. Esdre oc-
tauo. **D**eficiebat vinum istud plenitudinis cha-
ritatis: quia acceperant illi spiritum seruiculis:
in timore. **C**onuertit autem aqua timoris. **C**hri-
stus in vinum amoris et beniuolentie: quando cha-
ritas diffusa est in cordibus nostris per spiritum
sanctum qui datus est nobis: ad Romanos. v.
Etiam ipsi. **C**hristi discipuli antea timidi erant
vt ad vocem ancille princeps eorum Petrus **C**hri-
stum negaret. **E**t post resurrectionem in cenacu-
lo clausi manerent propter timorem iudeorum.
Sed hausto vino spiritus sancti: ita audaces: secu-
ri: intrepidi: et feruentes sunt effecti: vt coram prin-
cipibus sacerdotum et regibus mundi: feruenter
Christi doctrinam eis exosam predicarent. **N**ec
prohibiti ab eis: nec ceci poterant reticere: omni-
umque terrenorum obliti: in communi omnes vi-
uebant. **E**t ideo i liguis igneis missus e: qui ignis
habet calefacere: vt legem igneam corda ignea
linguis igneis populis predicarent. **D**eficiente
ergo vino illo spirituali beata Maria congrega-
ta cum apostolis in cenaculo mente dicit. **U**nus
non habent viri isti nuptiarum. **U**nde orans cum
illis: inquit. **E**mitte spiritum tuum et creabun-
tur scilicet in esse spirituali perfecto: et renoua-
bis faciem terre.

Tria in magno bu. §. II

ius mundi opere cogitare debemus cum creatus
sit videlicet. **Q**uid sit: quomodo sit: et ad quid sit
constitutus beatus Bernardus. **E**t in esse quidez
rerum inestimabilis potentia commendatur: q
tam multa: tam magna: tam multipliciter: tam
magnifice sunt creata. **S**ane in modo ipsa sapi-
entia singularis elucet: q
hec quidem sursum: hec
vero deorsum: hec in medio ordinatissime sunt
locata. **S**i vero ad quid factus sit: mediteris: oc-
currit ta vilis benignitas: tam benigna utilitas:
quem et ingratis quosque multitudinem et ma-
gnitudine beneficiorum possit obnuere. **P**otentis-
sime siquidez ex nihilo omnia: sapientissime pul-
cra: benignissime vilia creata sunt. **U**erumtamē
et si fuisse nouimus ab initio: et adhuc multos esse

in filiis hominum: que in bonis inferioribus sen-
sibilibus mundi huius: tota sensualitate depreffi
totos se dederunt his que facta sunt: quoniam mo-
do: vel ad quid facta sunt negligentes. **Q**uid istos
nisi carnales dicamus. **N**on permanebit spiritus
meus in homine in eternum: quia caro est: ait do-
minus Genes. vi. **P**aucissimos esse iam arbitror:
legimus tamen nonnullos quandoque fuisse: qui
bus summum studium fuit atque vnica sollicitudo:
modum et ordinem vestigare factorum: adeo vt
plerique non modo utilitatem rerum perquirere
diffinulauerit: sed et ipsas magnanimitate spreue-
rint: cibo prauissimo: vilissimoque contenti. **I**psi
siquidem philosophos sese vocant: sed curiosi no-
bis et vani rectius appellantur: vtrisque igitur suc-
censerunt viri prudentiores: vtrisque qui nimium
et que facta sunt: et quomodo facta sunt: transiliē-
tes: intenderunt aciem mentis vt ad quid facta
sunt viderent. **N**ec latuit eos quoniam omnia
propter semet ipsum fecit deus: omnia propter su-
os. **A**litter tamen propter se: aliter propter suos.
Omnia fecit ppter semetipsum gratuita v3 boitate
Omnia propter electos suos: pro eorum scilicet
utilitate. **H**i sunt spirituales viri hoc mundo vte-
tes tanq non vtantur: in simplicitate cordis que
rentes eum. **P**rimi voluntate: vel voluptate: se-
cundi vanitate: tertij veritate impleti. **H**ec beatus
Bernardus. **P**ro his orat. **E**mitte spiritum tuum
et creabuntur. **C**reantur autem homines in esse
spirituali per fidem spem et charitatem: propter
hoc orat ps: dicens. **C**or mundum crea in me de-
us: et spiritum rectum innoua in visceribus meis
id est per spiritum fidei in qua est rectitudo iusti-
cie: quia iustus ex fide uiuit. **S**piritum sanctum
ne auferas a me: sanctum scilicet spei que firmat
hominem per sapientiam et gustum supernorum
Redde mihi letitiam salutaris tui et spiritu princi-
pali confirma me scilicet charitatis: que principa-
lis est virtus ita exponit Isidorus libro ethymo-
logiarum. **E**t quia beata Maria dicitur mater
pulchre dilectionis: timoris: et agnitionis: et sancte
spei Ecclesiastici. xxiij. **E**t pulchra dilectio spec-
tet ad feruorem charitatis. **T**imor autem effe-
ctus sit fidei secundum Thomam in sum. **A**gni-
tio autem pertineat ad ipsam fidem: et sancta spes.
Et ideo merito intelligens et dicens vinum non
habent. **E**t propterea emitte spiritum tuum etc.

De assumptione beate Marie: et q opti-
mum est pre omnibus diligere deum.

Capitulum Quadragesimum tertium.

Optimam partē

elegit sibi Maria Luce decimo: ps. lxxij. Quid mihi est in celo aut a te quid volui super terram Defecit caro mea et cor meum: de

us cordis mei. Et pars mea deus in eternum. Consideravit prius homines diuersas partes eligere: ex his que ante eos proponuntur. Dicit enim sapiens Ecclesiastici. xv. Deus ab initio constituit hominem et dimisit eum in manu consilij sui id est in libertate et potestate arbitrij sui. Posuit ante eum malum et bonum: vitam et mortem. Ad quodcumque voluerit: extendet manum suam. Dabit enim quisque inclinationem ex sensualitate ad malum concupiscentie: et ex ratione inclinationem ad bonum virtutum. Mors anime ex peccato: et vita gratie ex bonis operibus posita sunt ante eum: et secundum quod placet sibi voluntarie eligit bonam vel malam partem. Quilibet igitur electus cum ps. considerat istas partes mundi quod debeat eligere: et videns quod nil ex creaturis mundi potest animum quietare: sed solus deus: quia ut ait beatus Augustinus in libro confes. Inquietus est cor nostrum donec requiescat in te: ipsum ut optimam partem elegit: dicit ergo. Quid mihi est in celo scilicet in quo quiescam appetendo et habendo. Multa sunt in eo magnifica. Ibi est sol cum sua claritate letifica: ibi luna et stelle cum sua pulchritudine. Ibi virtutes celorum que influunt in ista inferiora: mirabilia producentes. In celo quoque empirreo est natura angelica cum multis sanctis maximarum virtutum nunc: et tunc non tempore David. In angelis magna potentia: magna sapientia: magna innocentia. In sanctis multe virtutes et perfectiones. Sed certe nil horum reperis replere animum meum: quia non sunt: et si bona: non tamen optima et infinita quod appetit animus ut quiescat. Quid volui o deus a te: de his que sunt super terram: ibi multa bona ibi diuitie: ibi aurum et argentum: ibi dulcissimi fructus terre: frumenti: vini: et olei: pomorum perfectionum et huiusmodi. Ibi palatia et possessiones magne. Ibi animalia varia. Aues in aere: pisces in mari et fluminibus ibi honores et potentie seu dominia lata regum et principum: ibi vestitus ornatus varius: ibi pulchritudo hominum sapientia quoque eloquentia cum scientiis et artibus multis. Que omnia utique bona: quia a deo facta sunt. Sed quia omnia ista finita sunt: nec animum meum qui infinitus est potentia implere aut quietare possunt quia non sunt optimum. Ideo defecit caro mea pars sensitiva: quo ad appetitum eorum que sunt super terram: et nil horum volui pro fine ultimo. Et cor meum id est mens mea pars intelles-

tiva seu violentiva ab effectu finali eorum que sunt in celo: quia satiabor cum apparuerit gloria etc. Et deus cordis mei: qui scilicet est actor et possessor cordis mei: est pars quem ex omnibus eligo: deus dico qui est in eternum. Vel sic non solum nunc: sed eligam in eternum id est semper hanc partem quia optima est. Hanc semper elegit beata Maria super omnes alios. Et ideo congrue dicitur Optimam partem elegit sibi Maria. Sed mirum potest videri aliquibus: quomodo in precipua vita solennitate virginis non legatur euangelium aliquod pertinens ad virginem Mariam sed ad Martham et Mariam magdalenam. Ad quod tamen respondetur: quod quantum ad sensum litteralem verum est quod non pertinet ad beatam virginem Mariam: sed quantum ad sensum spirituales et allegoricum: congruentissime pertinet totum ad beatam virginem plus quam aliter. Notandum igitur quod triplex est vita spiritualis.

Vita activa gratia informata

Vita contemplativa deo associata.

Vita fructiva in gloria firmata.

Vitam naturalem dico que est communis bonis et malis: et bene et male uti potest. Vitam voluptuosam non nomino: quia bestialis est non humana id est secundum rationem. Sed de vita rationali virtuosa loquimur. Et prima est bona: secunda melior: tertia optima inter partes vite spiritualis. Et hanc sibi hodie elegit Maria. Quauis enim in vita activa et contemplativa sunt gradus et in qualibet elegit sibi partem optimam.

Quantum ad primum. §. i

scilicet de vita activa: que secundum beatum Gregorium et Augustinum figuratur per Martham tria dicuntur de Martha opera pertinentia ad actiuam: que inueniuntur peroptime in beata Maria virgine. Primum est quod Martha excepit eum in domum suam. Secundum est quod satagebat circa frequens ministerium. Tertium quod sollicita erat et turbabatur circa plurima. Primum igitur opus significat conceptionem Christi factam in utero virginali. Quod ergo dicitur in euangelio: quia intrauit Iesus in quoddam castellum: significat ingressum filij dei in hunc mundum. Dicitur autem mundus castellum quia habet conditiones castelli rebellis. Primo quia fundamentum eius positum est instar castri in alto monte superbie et pompe. Et ab ipsa superbia: ut dicitur Tobie quarto: sumpsit initium omnis perditio. Secundo est munitum lapidibus duris qui frangi non possunt. Avaritie: vulture: fraudulentie: symonie: quia ita duri sunt tales defectus ut frangi non possint per malleum verbi dei. Quis est

enim qui velit restituere vsuras: rapinas: et benefi-
cia symoniaca relinquere quasi nullus. Tercio quia
habet solatium plenum aquis immundis et fetidis
luxurie: cum ranis clamantibus et persuadentibus
in eis permanere. Quarto quia est clausum non
recipiens dilectionem proximi per inuidiam.
Quinto quia habet prouisionem diuersarum esca-
rum per gulam. Sexto quia habet arma diuer-
sorum generum per iram: ut blasphemiam: con-
tumeliam: maledictionem. Septimo est quietus
et securus per accidiam. Et quia istud castrum
erat mundi inobediens et rebellis deo patri. Ideo
ipse misit filium suum ad ipsum subiugandum:
quasi diceret deus pater. Mi fili ite in castellum
quod contra vos est. Hoc autem castrum intra-
uit mundi in die incarnationis. Et mulier quedam
Martha nomine excepit eum in domum suam.
Martha autem interpretatur domina seu prouo-
cans. Hec est enim beata Maria que per suam
maximam humilitatem prouocauit dei filium ve-
nire in domum uteri virginis. Et ipsa domina
aptissime dicitur: que super omnes alias domina-
ta est sue sensualitati et corpori. Nec aliqua crea-
tura alia digna fuit recipere deum in utero sui do-
mus: nisi beata Maria. Unde canit ecclesia. Do-
mus pudici pectoris: templum repente fit dei: in-
tacta nesciens virum: verbo concepit filium. Nun-
quam fuit factus tam excellens opus actiue sicut
fecit virgo in ipsa conceptione filii sui de corpore
suo. Secundum opus actiue quod euangelium
notat de Martha est: quia Martha satagebat
circa frequens ministerium. Hoc opus fecit beata
Maria in Christi conuersatione: et primo in eius
natiuitate. Non credatis quod ibi fuerint obstetri-
ces: Dicit enim beatus Hieronymus. Nulla ibi
obstetrix: nullius muliercule sedulitas intercessit:
ipsa beata virgo de terra eum leuauit: ipsa nudum
natum pannis inuoluit: ipsa famescientem lacte ci-
bauit et potauit: ipsa vestiebat et denudabat: et in-
firmum etate brachijs suis portabat. Quod frequen-
ter ut filium suum osculabatur: ut deus amplexa-
do venerabatur. Ipsa enim fecit tunicam incon-
sutilem: ipsa usque ad passionem sequebatur eum
cum alijs ministrans ei ut pia mater. Ecce quo-
modo Martha id est domina mundi Maria sa-
tagebat circa frequens ministerium. Unde in ho-
dierna epistola habetur Ecclesiastici. xxiij. dicit.
In habitatione sancta coraz ipso ministraui. Cle-
rici vel religiosi qui seruant ceremonias et ordina-
tiones sue religionis et ecclesiarum et bene officium
dicunt in ecclesia in bona nota: et bene predicant
si hoc faciant ut honorificentur ab hominibus non
ministrant coram deo: quia non ut placeant deo
hoc faciunt: sed coram mundo. Laici qui faciunt
ieiunia et elemosynas vel capellas: ecclesias: et ho-

spitalia ut laudentur ab hominibus non ministrant
coram deo: sed coram hominibus: et ideo recepe-
runt mercedem suam de operibus vite actiue sue.
Tertium opus quod dicitur de Martha est:
quia Martha Martha sollicita es: ait dominus:
et turbaris erga plurima. Hoc fecit beata virgo
domina nostra in passione filii: tunc enim turba-
ta est secundum sensituiam: et sollicita est circa plu-
rima. Nam cum Joannes euangelista venit ad nos-
ciandum ei quod filius erat captus: non remansit pe-
ne in ea spiritus pro dolore. Et ad se reuersa soli-
citabatur quomodo posset ipsum videre ante mor-
tem. Cumque pergens de bethania in Ierusalem
mane: obuiaret filio qui ducebatur ad pilatum: cer-
nens faciem suam sputis illitaz: alapis tumefacta
ligatis post tergum manibus more latronis duci:
vix valens formare sermonem lachrymis plena:
dicebat. Heu fili: ego expectabam vos isto mane
ad prandium: sed video quod oportet nos simul pra-
dere in mensa doloris. Quando vero ductus est
ad caluarie locum baiulans sibi crucem: dicebat
ut pie imaginari potest: etsi euangelio scripta non
sit. Heu me fili. An te sic fecit amor humani gene-
ris ebrium: ut nec crucem putes opprobrium amo-
ris gratia: utinam daretur mihi ista crux ad por-
tandum sicut te portauit in utero meo. Quando
autem in cruce clamauit: sitio multum sollicitaba-
tur ut posset ei vel aquam ad bibendum tradere.
Bis autem dicit Martha Martha: quia afflige-
batur in utroque scilicet corpore et mente secundum
sensitive. Turbatur dolore erga plurima: quia
videbat apostolos fidem perdidisse de Christi di-
uinitate. Sicut turbaretur quilibet perfectus Chri-
stianus: cum videret omnes Christianos fidem re-
linquere. Turbatur de iudeis de quorum pro-
genie erat quod filium suum crucifigerent unde re-
probarentur. Turbatur de latrone malo et iu-
deis qui Christum blasphemabant. Turbata est
in appertione lateris cum exiit sanguis et aqua.
Unde dicere poterat illud psalmiste. Turbata
sunt omnia ossa mea id est apostoli qui dicuntur
ossa: quia sustentabant corpus ecclesie: sua era-
nt: quia in ipsa erat tunc ecclesia. Et anima mea
turbata est valde. Sic et rectores et domini ciui-
tatum quando vident quod populi non recte in-
cedunt in his que sunt fidei: ut quando recurrunt
ad diuinos: quando peiorant quotidie: non cele-
brant festa: et corrigere debent omnia peccata noto-
ria et non faciunt: dicere potest ecclesia et timen-
tes deum. Turbata sunt omnia ossa mea ex do-
lore et compassione. Sic igitur in vita actiua beata
maria elegit optimam partem inter gradus oper-
um eius.

¶ Quartum ad opera. §. II.

vite contemplatiue tria etiam notantur. Et primū est quod dicitur. **M**aria autem sedens secus pedes domini audiebat verbum illius. Hoc opus vite contemplatiue tenetis modo vos attente audiendo sermonem meum et deuote meditando. Hoc opus fecit beata virgo plusq̃ omnis creatura. Nam Magdalena audiebat verbum domini in paucis sermonibus respectiue. Sed beata Maria non solum in publicis: quando cepit predicare sed etiam in priuato quando puer erat audiebat ab eo secreta alterius vite ad sui consolationem. Sciens enim beata mater q̃ tantam scientiam tē puer habebat quantam nunc habet in celis: verū simile est q̃ interrogabat eū aliquando de secretis celestibus. Unde vt pie imaginari potest: ponebat beata mater dulcissimum filium suum ad sedendum et ipsa se ponebat ad pedes eius: dicens. O dilecte fili mi: rogo vos dicite mihi ordinatio nem angelorum: quomodo stant in celis: quoniā Moyses et alij prophete de his nil dicunt: et de sanctis animabus vbi collocabuntur. Et quis bonus filius qui interrogatus a matre de re bona non responderet ei ad consolandum eam: Respondens ergo filius ad interrogata: aiebat se cum patre et spiritu sancto ab initio mūdi creasse celū et ipsum repletum angelis: quos distinxerat in nouem ordinibus: scilicet angelis: archangelis: principatibus: potestatibus: virtutibus: domiatibus: thronis: cherubim: et seraphim. et in istis ordinibus angelorum: collocabuntur anime beate simul cum angelis sanctis. Et in primo ordine erūt qui penitentiam faciunt. Unde quando Christus cepit predicare primum thema fuit. Penitentia: agite appropinquabit enim regnum celorum et vt cum angelis sitis. Secundus ordo mater mea est multo pulchrior et perfectior. scilicet archangelorum: de quo ordine fuit ille Gabriel: qui vobis annuntiavit conceptionem meam. Et beata virgo. O fili mi et quis stabit in tam pulchro ordine. Pulcherimus enim fuit ille qui mihi conceptum tuum nuntiavit. Et Christus ad eam. Alii ibi collocabuntur qui vltra penitentiam actualem deuotionem habebunt: que plus est q̃ penitētia. Tertius ordo scilicet principatū adhuc maior et perfectior est: de quorum numero est ille Michael ductor: populi israel per desertum: qui et consurget et stabit pro populo Christianorum in fine mundi ad iuuandam ecclesiam. Ad quem ordinem ascendent misericordes in operibus corporalibus et spiritualibus. Et virgo beata. Beati ergo vere misericordes. In quarto ordine scilicet potestatum erant patietes: qui multa aduersa equanimitate tolerauerūt pro Christo: etiam ad mortem vsq̃ certando pro iusticia. In quinto ordine scilicet virtutum erunt pacifici qui cum omnibus quantum in eis fuit pacē

habentes: et nulli malum pro malo reddentes: q̃ fierunt etiam inter alios pacem ponere. In sexto scilicet dominat onum: erunt prelati et domini gubernatores ecclesie et seculi: qui per pacem intrarunt ad dignitatem: nō per simoniam vel ambitionem: et bene gubernarunt subditos suos: cū rigore iusticie puniendo malos: et dulcore misericordie adiuuando oppressos: et equitate exaltando bonos: nō expoliando subditos: sed miseros elemosynis subleuando. Ad septimū ordinem thronorum ascendent: qui seculum deserētes perfecte paupertatem amplectentes voluntariam cum Christo mundum iudicabunt: vt throni in eis requiescendo. In octauo erunt sapientes vera sapientia: qui illuminati fide et doctrina catholica: alios docuerunt ea que sunt fidei: et illa quibus possent homines regnum celorum ingredi. Cherubi enim isti qui interpretantur plenitudo scientie cum scientia habentes perfecta operum exempla. In vltimo ordine scilicet seraphi qui incandescentes interpretantur: erunt perfecti in ardenti charitate super omnes alios: sicut apostoli et alij similes. Et virgo mater ad eum. O fili dilectissime: ego in quo ordine horum ero? Et filius ad eam. Mater mea. Vos non eritis in aliquo horum ordinum: sed super omnes ordines eritis collocata. Due enim cathedre sunt nobis preparate in celis. Una mihi: altera vobis: super omnes choros angelorum sedet rex: et tu mater mea in alia. Juxta illud quod figurate habetur de Salomone et matre eius cum accessit ad eum quia assurrexit ei filius honorabiliter: et fecit preperari sibi sedē iuxta sedem eius. iij. re. ij. Unde cantat hodie ecclesia. Exaltata es sancta dei genitrix super choros angelorum. Altera die interrogabat mater filium de locis et penis inferni: et Christus edocebat: et ad que loca varia eius pergunt dicitur si propē varia genera peccatorum: et sic de alijs. Quando autem Christus cepit publice predicare: sequebatur eum sedens secus pedes domini ad audiendū. Et ideo Beda super illo verbo. Beati qui audiunt verbum dei et c. dicē beatam esse matrem saluatoris: dixit qui verbum dei audiuit et plusquam omnes mortales custodiuit. Secundum opus vite contemplatiue ostendit euangelium in eo quod martha dixit. Soror mea reliquit me solam ministrare. Hoc opus fecit Maria p̃cipue post Christi ascensioē. Licet. n. gaussa fuisset de honore filij cū ascēdit in celū: q̃ ascēderat regnare et aduocare p̃ peccatoribus apud patrē. v. apire portas paradisi: tñ de sua absetia tristabat. Licet. n. spūalis sūme eēt et p̃fectissima: i. corpe tñ existēs mouebat motibus sensitivis naturalibus vt dicit Hiero. ad affectū. scilicet p̃ntie filij et ad tristitiam de absentia filij. Summe enim diligebat filium et merito: quia sanctissimū hoīem

hominem et deum gloriosum: qui in conceptu eius non abstulit decori virginitatis: nec in partu attulerat dolori quasi mortis: quasi accidit alijs mulieribus. Uides ergo se priuatam patriam filij: frequenter orabat. O fili: quando egredies de hac valle lachrymarum: ero tecum et videbo faciem tuam: Sitiuit anima mea ad deum viuum: quando veniam et apparebo ante faciem domini: Voluit tamen filius ut per ascensionem remaneret ad ipsum in mundo doctrix et illuminatrix apostolorum. Unde quicquid ipsa determinabat questiones de factis dei et moribus: in qua oriebantur in ecclesia primitia. Et propterea dicitur Luc. ii. q. Maria conferuabat omnia verba hec que. s. dicebant et fiebant circa puulum Iesum: conferens corde suo cum his. s. que sciebat pronuntiata de eo a prophetis meditando: contemplando mysteria scripturarum et menti comedando: ut postea tempore suo: ut dicit Beda: posset apostolos instruere et euangelistas de his ad que prius non fuerant circa natiuitatem Christi et alia que ipsi scripserunt: precipue Lucas qui magis particulariter de natiuitate: annuntiatione: et alijs scripsit. Unde et a quibusdam notari virginis dicitur. Et de ea cantatur. Gaude Maria virgo cunctas hereses sola interemisti in vniuerso mundo dum. s. apostolos docuit qui sua doctrina errores confutauerunt. Sicut autem mater cum habet filium mortuum vel absentem: cum fletibus sepe respicit vestes filij: sic b. Maria ut notat. b. Hieronymus. in sermone de assumpsione visitabat loca in quibus filius fecerat aliquod opus mirabile: contemplando illa sacra mysteria. Aliquando in nasareth ibat ad locum ubi fuit annuntiata et conceperat filium: ibi contemplando dei immensam charitatem. Aliquando in bethleem meditando dei humilitatem: qui humiliter ibi natus est. Aliquando ad templum in hierusalem ubi fuerat presentatus. xl. die: et ubi postea predicauerat: rememorando doctrinam eius suauissimam et mirabilem: speculando sapientiam suam. Aliquando fluuium iordanis in quo baptisatus aquas omnes sanctificauerat ad mundandum peccata baptisma recipientium: ibique audita est a Joanne vox paterna. Hi: est filius meus dilectus et spiritus sanctus in forma columbe visus est. Consideransque tantam largitatem domini: in excessu mentis rapiebat ut credi potest. Ad montem caluarie transiens ubi filius cum tanto obprobrio pro salute hominum crucifixus est: et tota resolvebatur in lachrymas ex dulcedine immensi diuini amoris ibi offensus. Indeque ad sepulchrum pergens: quod ex eo egressus resuscitatus tertia die sibi apparuit tota gaudebat. Ad montem quoque oliuarum ascendens et memorans inde filium suum in celum ascendisse: audivissime cupiebat esse cum Christo. Unde merito dicere poterat vita actiua tunc in Maria virgine. Soror mea scilicet contemplatiua reliquit me solam ministrare: quia tunc non curabat con-

templatiua de actiua: sicut nec Maria magdalena de Martha. Vita eius actiua et contemplatiua due sorores sunt secundum. b. Augustinum. et Gregorium. in. vi. moral. filie vnius patris celestis: et vnius matris ecclesie vel gratie. Hec tamen peregrinatio dicta. b. virginis ad loca sancta secundum. b. Ambrosium. magis intelligenda est secundum spiritum quam secundum locum scilicet domi manens contemplaret que filius fecerat in illo vel illo loco. De omnia prime et secunde partis diuisionis principalis: sunt tracta ex predicatione beati Vincentij et que sequuntur superaddita. Tertium igitur opus quod potest notari de contemplatiua est in hoc quod dicitur. Porro vnum est necessarium. q. d. Christus Martha circa plurima occupatur. i. actiua: et ideo turbatur: quia non vacat vni: sed multis. Nam in cibando esurientem: sitienti prebendo potum: vestiendo nudum: et alijs indigentibus primum subueniendo: oportet quod sollicitetur circa plurima tractanda: procurando: colloquendo: operando. Similiter si exercet se in operibus misericordie spiritualis in docendo ignorantem: corripiendo delinquentem: supportando defectuosum: in dimittendo iniurias: oportet multum sollicitari et cogitare varia et diuersa ut ista apte fiant. Et quia sepe non sequitur effectus intentus: quia non emendatur correctus: non habetur modus ad subueniendum: hinc varie turbatur: et dum ista cogitat et occupatur circa plurima: etsi pia intentione: tamen separatur ab vno summo bono quod summe est necessarium: aliquando quo ad gustum: quia tediosus efficitur et tepidus. Sed vita contemplatiua dum vnum solum cogitat: cupit et diligit quod necessarium est perfectioni ultime humane abstractus a pluralitate temporalium et occupationum exteriorum: inuenit magnam quietem et dulcedinem: non perturbationem: quia non habet amaritudinem conuersatio eius: neque tedium conuictus illius: sed gaudium et leticiam Sap. viij. et loquitur de sapientia que reperitur in contemplatione. Super omnia charitatem habete que est vinculum perfectionis: ad Col. iij. Charitas dicitur chara vnitas: quia vnit nos cum deo Unde idem apostolus primo corinthios. vj. Qui adheret deo quod sit per charitatem vnus spiritus est cum eo. Habet enim amor secundum Deum. vim adhesionem vnitivam: et transformativam diligentis in dilectum ut vna voluntas sit amborum. Propter quod dicit sapiens: quod amicorum est idem velle et nolle. Porro id est finaliter vnum est necessarium boni id est ut vnum sit cum deo conformis in omnibus voluntati sue: et ita cogitatione et affectu quantum potest directus in eum ut dicat cum apostolo ad gal. Vivo ego: iam non ego: viuit vero in me Christus. Et quantoplenius hoc agit:

tanto magis perficitur i contemplatiua: 7 magis appropinquat statui beatorum. Hoc perfectissimè egit beata virgo vnum facta cum Christo per maximam dilectionem. Unde beatus Hierony. in sermone de assumptione ait de ea. Puto quicquid cordis est quicquid virtutis humane: si totum adhibeas: non sufficiat ut cogitare valeas: quanto indefinenter cremabatur ardore pie amoris: quantis mouebatur repleta spiritus sancto celestium secretorum incitamentis: dum reuolueret animo cuncta que audierat: que viderat: que cognouerat: nouis quippe quotidie inflamabatur desideriorum affectibus: totam eam incanduerat diuinis amor 7c. Hec beatus Hierony. In vita ergo contemplatiua que habet plures gradus in vita presenti ipsa optimam partem elegit super oēs.

Quantum ad tertium. §. III

genus vite scilicet fructiue que est in superna patria de qua dominus ait de ouibus suis. Ego vitam eternam do eis Jo. x. Potest dici q̄ habeat hec tres partes siue gradus. Primus gradus est de cedere de presenti tempore: ita purgata anima: q̄ nullum cremabile secum porter: sed subito euolet De quib' Apoē. xiiij. Beati mortui qui in domino moriuntur: quia requiescunt a laboribus suis quod intelligitur de euolantibus ad celum. Nam qui vadunt ad purgatorium non requiescunt a laboribus suis: sed multo maiores habent q̄ hic dum purgantur. Est autem hoc valde paucorum: Unde 7 sancti viri qui hic claruerunt miraculis: visi sunt in penis purgatorijs: ut refert Grego. in. iij. dial. de Paschasio. Certum est autem beatam Mariam nil expiabile detulisse: cum in nullo vni quā deccauerit. Secundus gradus est eē i gloria: in anima 7 corpore: quod de Christo sine dubio certum est 7 articulus fidei: de illis patribus qui surrexerunt cum Christo 7 multis appuruerunt in hierusalem ut refert. b. Mat. euangelista capitulo penul. b. Hierony. in dubio reliquit si in celo sint in anima 7 corpore: an in anima tantum ut alij sancti cōmuniter. Sed de virgine gloriosa pie creditur ab omni ecclesia 7 a doctoribus: in corpore 7 anima glorificata in celis. vnde Augu. in sermone. Quia profundissimo: sic ait. Memores conditionis humane mortem. b. Mariaz subijisse temporalem dicere non metuimus Sed si dicimus eam resolutam in communem putredinem vermem ac cinerem: liberandum est si tante cōueniat sanctitati: tante aule dei prerogatiue. Scim' enim dictuz primo parenti: quia pulvis es 7 i puluerem ibis. Hanc conditionem Christi caro euasit: que corruptionem non sustinuit. Excipitur ergo ab illa generali sententia de virgine sumpta

natura. Et infra. Si voluit dominus integrā matrem virginitatis seruare pudorem: cur non velit incorruptam a putredinis seruare fetore: Nunquid non pertinet ad benignitatem domini matris seruare honorem: qui legem non venit soluere: sed adimplere. Qui enim in vita illaz pre ceteris gratia sui conceptus honorauit: pium est credere ea in morte singulari saluatione 7 speciali gratia honorasse. Putredo 7 visus obprobriū ē huīane conditionis: ab hoc obprobrio cum Christo sit alienus: natura Marie excipitur: quam Christus de ea assumpsisse probatur. Caro enīz Jesu est caro Marie: quā super astra transfuecit: honorās omnem humanam naturam 7 multo magis maternam. Si natura matris est filius: conueniens est ut sit filij nature: non quantum ad vnitatem persone: sed quātum ad vnitatem corporalis nature.

Hec. b. Aug'. Et hic igitur est melior gradus i vita fructiua scilicet esse in celis non soluz in anima sed etiam in corpore. Sed tertius gradus ad huc est potior vnde 7 optimus: videlicet esse in altissimo gradu glorie super omnem puram creaturam. Sic canit ecclesia. Exaltata est sancta dei genitrix super choros angelorum. Quāuis sancti in diuersis ordinibus angelorum collocentur: super ierosolibus vel inferioribus secundum maiorem vel minorem charitatem 7 perfectionem hic acq̄sitam: nullus tamen vel nulla est super omnes ordines nisi sola Maria virgo: que omnes sicut dilectione 7 perfectione gratie transcendit: ita i gloria super omnes sublimata est. Unde 7 beatus Hiero. in smōe assumptionis: ait. Creditur q̄ ipse saluator per se totus festinus occurrat: et cum gaudio matrem secum in throno collocauit id ē iuxta se pre omnibus. Alias quomodo impleuisset creditur quod ipse in lege mandauit. Honora patrem tuum 7 matrem. Adueniens autem dicere potuit. Veni electa mea scilicet mater. Veni de libano: qui interpretatur candidatio: erat enim dealbata niue candidius spiritus sancti munus: veni coronaberis corona glorie que non auferetur. Vita actiua auferetur post mortem. Vita etiaz cōtemplatiua huius seculi: qui per speculum 7 in enigmate est: non facie ad faciem: sed fructificationis vita 7 corona non auferetur a quoq̄. Et beatissima virgo. Magnificat anima mea dominum: 7 exultauit spiritus meus. id est anima mea extra corpus saltauit in oco salutari meo. i. Jesu requiescens. Jam ergo non sum in mundo. Et hi discipuli tui id est electi in mundo sunt: pro quibus rogo: non ut tollas eos de mundo quem habent doctrina illustrare 7 ad te trahere: sed ut serues eos a malo. Et ego ad te venio ad te deus fōtem viuū quez semper totis affectibus 7 cupiui.

¶ Alius sermo assumptionis. Capi. xliij.

¶ Quasi cedrus ex

altata sum in libano. Ecclesiastici. xliij. Regula est data a saluatore. Mat. xliij. Qui se humiliat exaltabitur. Quam etiam expresserat prius mater eius virgo sanctissima in cantico suo: dicens Deposuit potentes de sede: et exaltauit humiles. Illos quoque superbos angelos qui arbitrabantur se posse deo equari: quorum primus dixit in corde suo. Super astra dei exaltabo solium meum. Sedebo in monte testamenti: similis ero altissimo. Ita. Deposuit de sede celestium: et detracta est ad inferos superbia. Potentes etiam in gratia et virtute naturali primos parentes nostros deposuit de sede regni paradisi terrestri: ubi perfecte se suauitati dominabantur et aialibus cunctis: propter superbiam eorum et exilio tradidit mundi. Humiles vero angelos exaltauit deus gloriam perpetuam adhibendo homines quoque humiles exaltauit ad eandem gloriam: perducendo: secundum illud. Qui humiliatus fuerit: erit in gloria. Quanto autem quis magis humiliat: tanto magis a deo exaltatur. Et quia secundus Adam dominus Iesus humiliavit seipsum: ut ait apostolus phil. ij. perfundissimam usque ad mortem ignominiosam crucis et usque ad inferos descendendo. Ideo deus pater exaltauit illum super omnes celos: ut in nomine Iesu omne genua flectatur celestium: terrestrium et inferorum: et omnis lingua confiteatur: quia dominus Iesus in gloria est dei patris. Ita sanctissima mater eius naturalis et mater nostra spiritualis: que viuificat nos quos prima mater occiderat: quia post filium suum benedictum super omnes angelos et sanctos se humiliavit ideo exaltata est hodie super omnes choros angelorum: unde et sanctorum quia ultra non ascendunt: et ideo aptissime dicitur potest. Quasi cedrus exaltata sum in libano. Pro cuius declaratione sciendum: quod libanus est quidam mons in partibus iudee: in quo reperiuntur arbores cedri dicte altissime super omnes arbores: de quibus sepe fit mentio in scriptura. Unde et psalmista. Altitudinem potentie et prosperitatis temporalis comparat altitudini cedrorum: dicens. Vidi impium superexaltatum et eleuatum sicut cedros libani. Et transiit subdit scilicet consideratione finis eius: et ecce non erat. In his partibus occidentibus non reperiuntur tales arbores. Nam cedri que reperiuntur iuxta loca marina: facientes fructus grossos ut pepones: non sunt ille cedri: cum sint parue arbores minores alijs. Libanus ergo mons qui interpretatur candidatio: designat sta-

tum glorie ubi est perfecta candidatio seu albedo innocentie et puritatis in sanctis: quos Ioannes in Apocalypsi vidit quod erant amicti stolis albis. Que quidem albedo claritatis et puritatis ex verbo incarnato in eis procedit: qui ut dicitur Sap. vij. est cadoc lucis eterne: speculum sine macula: et imago bonitatis dei. Cedrus altissima est diuina maiestas que in libano glorie a sanctis cernitur: etiam sua altitudine. Ad hanc cedrum altissimam euolauit ad libanum. Aquila illa grandis magnarum alarum Io. euangelii. per speculationem: et tulit medullam huius cedri que est alba id est verbum eternum asferens nobis in suo euangelio: cum ait. In principio erat verbum. Et demum verbum caro factum est et habitauit in nobis Io. i. De hac cedro canit ecclesia in sequen. Cedrus alta libani conformas Isopo valle nostra: quod exponens: subdit. Verbum eius altissimi corporari passum est carne sumpta. In isto ergo libano monte glorie exaltata est non ut cedrus que est Iesus: sed quasi cedrus: quia super omnes angelos et sanctos eleuata. Unde. b. Hieronymus in sermone hodierno. Credendum est quod ipse saluator per se totus festinus occurreret et eam secum in throno collocauerit. Idem in principio sermonis. Hec est dies preclara in qua meruit exaltari super choros angelorum: et preuenire ultra quam nostre humanitatis est natura: cum eleuatur in dexteram patris. Hec est inquam dies in qua usque ad throni celsitudinem intemerata et virgo processit: atque in regni solio sublimata: post Christum gloriosa resedit. Unde quasi cedrus exaltata sum in libano: hec ille. Et Bernardus in sermone de assumptione. Quis cogitare sufficiat quod gloriosa hodie mundi regina processerit: et quanto deuotionis affectu tota in eius occursum celestium legionum occurreret multitudo. Quis explicare queat: quibus ad thronum glorie canticis sit deducta: quod placido uultu: quod serena facie: quod leti amplexibus suscepta a filio: et super omnem creaturam exaltata sit: cum eo honore: quo tanta mater digna fuit: cum ea gloria que tantum decuit filium. Hec beatus Bernardus. Et in huius figuram habes: quod cum Bersabee que interpretatur puteus septimus: quia plena fuit septiformi aqua gratie spiritus sancti: accederet ad intercedendum apud filium suum Salomonem: ipse occurrit ei reuerenter. iij. regum. ij. et fecit thronum ei preparari iuxta thronum suum: dicens. Falsum non esse quicquam denegare sibi petendum. Sic Christus uerus Salomon thronum se matri preparauit hodie. Et cum ad Christum accedit mente per aliquo postulando: nihil sibi potest denegari. Unde beatus Bernardus. Securus accessum ad celum habes o homo. ubi mater stat ante filium scilicet ad orandum pro nobis: fili? stat ante patrem ad supplicandum

Titulus Decimusquintus.

Mater ostendit filio pectus et vbera: filius patri latus et vulnera. Nulla ergo poterit ibi esse repulsa ubi sunt tot amoris insignia. De h^o etiā exaltatione ait. b. Aug^o. ad virginem ipsam loquēs. Tibi thronus glorie regis collocatur in aula regni: teq; ipse rex glorie vt matrē verā et decorā spōsāz pre omnibus diligens: amoris amplexu associat. Sibi dicat ergo. Quasi cedrus exaltata sum in libano: nō solū autem auctoritatib⁹ sanctorū et ecclesie ac figura scripture: sed ratione probatur exaltatam. b. Mariam super omnes angelos et sanctos. Manet etiam regula firma tradita per ps. et confirmata per Christum: q; reddet deus unicuiq; secundum opera sua. Ita autem q; sicut nullus malum ipunitum quia deus peccatum sine vltione nō patitur: ait. b. Grego. de pe. di. j. Ita nullus bonū irremuneratū: ita q; etiā qui dederit potius aque frigide in nomine discipuli: non perdet mercedē. Mat. ix. Sicut autem vnusquisq; propriā mercedem accipiet secundum propriū laborem: vt ait apłus qđ theoligi intelligunt de premio accidē tali: ita vnusquisq; qualitatem premiū essentialis recipiet a deo quod consistit in visione et fructiōe eius secundum gradum charitatis hic habite: vt qđ cū maiori charitate deo seruerit: in quocūq; statu etiam infimo laicali: maius premium recipiet qđ alter in maxima dignitate vel scientia cū mīnori charitate. Itaq; cum. b. Maria fuerit plena charitate et dilectione: vt canit ecclesia: sicut et plena gratia super omnem purā creaturam: etiā supremi ordinis serapi. Unde et ipsa ait can. j. Introduxit me rex in cellam vinariam. s. gratiarum et virtutum et ordinauit in me charitates. Nullus sanctus adeo fuit quin aliquando aliqua egerit: etsi non contra: saltem preter ordinem charitatis nisi. b. Maria. Cum autem nouem sint ordines angelorum: super quos omnes fuit exaltata: ad quos sancti sumuntur in diuersis ordinibus secundum varietatem meritorum. Omnes proprietates ipsorum ordinum reperiuntur in. b. Maria et officia cum maiori excellentia charitatis. Ideo merito exaltata sum ait sicut cedrus libani. Unde et ad singulos ordines procedamus ad quos hodie peruenit et transcendit. Assumpta est Maria in celum gaudent angeli et collaudant filius dei.

Ascendens ergo in. §. I. celū puenit ad p̄mū ordinem angelorū. Hoz tres sunt pprietates fm̄ Alber. vbi supra. Prima est qđ immediate ordinantur ad humanā hierarchiaz quasi magis ei p̄p̄inqui: p̄fectiores tamen hominibus in natura. Unde Christus. Qui minor est in regno celorum. s. de infimo ordine angelorum: maior est illo. s. Jo. baptista quo maior nemo superexit Mathei. xi. Ista pprietas conuenit beate

Marię: sed cum excellentia: ipsa enim super nos immediatior nobis qđ angeli quia etiam cōuenit nobiscum in natura humana: quod angeli non hñt cum non habēt corpora. Unde angeli etsi sint nobis prelati: non tamen fratres vel filij. Sed beata Maria simul prelata: mater filia: et soror est nra.

Secūda pprietas angelorum est: quia maxime sunt nobis noti: magisq; alijs: quia frequenter visitant sanctos et apparent eis in diuersis formis et hec pprietas cōuenit. b. Marię cum existētia. Nam angeli etiam infimi sunt nobis tantū noti et paucis personis et nos eis per intelligentiam et imperfecte. Sicut enīz oculus noctue se habet ad lumen solis: ita intellectus noster ad illa manifestissima nature et substantias separatas: ait pho. Sz beata Maria est nobis nota etiam per experientiam. Ex te ait sapiēs: cognosce que sunt proximi tui. Cum ergo habuerit veras conditiones naturales hominis per similitudinē nostram possum⁹ et ipsaz cognoscere. Sili et ipsa cognoscit infirmitatem nostram per experientiam ex his que passa est hic didicit. Unde sicut non habemus pontificem. s. Christū qui non possit compati infirmitatibus nostris: ita nec deficit nobis patrona que cōpatiatur miserijs nostris. **Tertia** pprietas ē: qđ singuli eorū singulos hoīes custodiūt: secundū illud ps. Angelis suis mandauit de te vt custodiānt te in oībus vijs tuis. Et. b. Hiero. sup Mat. dicit. Magna propterea dignitas animaz: vt vna queq; ab exordio natiuitatis sue habeat angelū sibi delegatum. Et hanc pprietatem custodie. b. Ma. hz cū excellētia. Nā vbi āgeli custodiūt singuli siglos hoīes ipsa et custodit vlr siglos et singularit vnīuersos. Singuli. n. fuorū p̄sūt sibi p̄missis: oñe āt et dñi ē custodia et p̄uidētia vlr. Et quia oñe simile suū appetit simile: videntes eam angeli eis similem in h^o. v̄tutibus ei dicunt. Quo p̄gredi vgo prudentissima noli nos derelinquere o domia sed super nos fidem tuā colloca. Quib⁹ ipsa. Nō vos o filij desero: sed maiora mihi sunt gaudiōz premia reseruata.

Ascendit ergo ad. §. II. ordinē archangelorum secundū: qđ fm̄ Dio. vt refert Alber. vbi supra: tres vidēt hīc pprietates. Harū p̄ma ē a superioribus cōicare. i. ab angelis superiorib⁹ recipe illuminationē. Hāc hñt. b. Ma. ipsa enī maxime cōicationē bonorū spūalium donorū accepit a superiorib⁹. Un. Luce. j. dictūz fuit ei ab archangelo. Spūs sanctus superueniet in te ad instruendum modum domice incarnationis. et plusquā in omnibus alijs sanctis veniet in te. Alij enim sancti acceperūt a superioribus gratiā creatam id est a deo particulariter. Ipsa beata Maria gratiā creatam vnīuersaliter: increatā

id est deus singulariter scilicet de ea carnem assumendo. **S**ecunda proprietas est super inferiores esse angelos vel homines: illuminando et regendo scilicet presidentes ciuitatibus. Unde et Gabriel Danielem instruxit et docuit de liberatione futura populi israel: de captiuitate temporali et spirituali de potestate diaboli. Hanc conditionem beata Maria habuit cum preeminencia. Nam alij ex ordine isto sunt super aliquos: et nullus super omnes: ipsa autem est super omnes archangelos et angelos et homines. Item quod angeli et aliqui sancti sunt super alios: hoc est ex gratia tantum collata eis a deo. Ipsa autem beata Maria ex gratia hoc habet et iusticia et natura. Naturaliter enim mater regis est regina: et non solum ex gratia: sed natura instigante iusticia hoc dictante: est super omnes qui sunt in regno filij. Filius eius dominus Iesus qui est rex regum et dominus dominantium ut dicit Ioan. in Apoc. in. xix. Ergo et ipsa super omnes de regno eius cui data est omnis potestas in celo et in terra. Aue canit ecclesia regina celorum: mater regis angelorum. **T**ertia proprietas est inferiores ad superiora reducere: ad contemplanda et diligenda celestia: et exequenda diuina mandata. Hoc operata est beata Maria in summo. Nam ipsa sola habuit omnes inferiores reducere et reduxit tanquam mediatrix reconciliationis et adiutrix redemptionis et angelorum numerus restaurauit et subuenit ruine ante conspectum domini: ut dicitur in figura de sancta Judith capitulo. xij. Et hominem lapsum reuocauit ad superos. Transeunte ergo ea per ordinem istum exultat pre ceteris Gabriel ille archangelus: qui eam in mundo officiosissime salutauerat: dicens. Aue gratia plena: et omnes prouocat ad eam laudandam et magnificandum: dicens. Hec est illa sanctissima que dum fidem humiliter dedit verbis meis: missus ex hac celesti curia: celi opificem in se incorporauit et homines ad societatem nostram perduxit: et benedicamus patrem et filium cum sancto spiritu: qui hoc in ea operatus est: et laudemus et superexaltemus eum in secula.

Ex eo ordine ad §. III.

tertium euolauit scilicet principatum. Et hi sunt Alber. ubi supra: habent tres proprietates. **P**rima est primi principij habere imitationem id est dei. Hi super prouincias et regna disponunt et qui bus vnus fuit Michael ille qui armatus apparuit Josue in adiutorium populi dei. **I**stam proprietatem habuit beata Maria supereminenter. Imitatur enim primum principium deum in maiori immunitate: in boni communicatione: in communicaanda communione. fuit enim immunis ab omni

corruptione peccati. Et incorruptio facit proximius

deo: ut dicitur sapientie vi. Communicauit bona sua

filium suum sapientiam: de qua dicitur Sap. vii. **O**mnium bonorum mater est: quam sine inuidia comunico: et honestatem eius non abscondo.

In finibus thesaurus ipsa sapientia est hominibus.

In comunicanda et exhibenda pietate Ecclesiastici. xxiij. Quasi oliua speciosa in campis que oleum

prodit significans lenitatem et pietatem et in campis patentur.

Secunda proprietas est inferiorum ad primum principium reductiuum id est reducere ea que habent disponere ad deum: qui est

principium principiorum id est causarum. **H**oc

habuit beata Maria in summo: quia ipsa de ultimo fecit primum et de primo ultimum: imo omnia et omnem creaturam in homine: reduxit ad illum a quo exierunt: et ipsi personaliter uniendo.

Unde ipsa est illa fortis mulier de qua prouer. ultimo. Cuius precium de ultimis finibus id est diuinitate et humanitate coniunctis: hominem primum redemit: ad regnaque celestia perduxit.

Tertia proprietas est principalium virtutum ornatus scilicet plus ceteris inferioribus: ut sapientie: charitatis: prudentie: et huiusmodi.

Quod plenius habuit beata Maria. Unde beatus Bernardus in sermone: ait

Ipsi celestis curie principes in consideratione tante nouitatis. Huius scilicet exaltationis clamant non sine admiratione.

Que est ista que descendit de deserto delicias affluens. Quasi manifestius dicat.

Que est ista que sub sole ubi nihil nisi labor et dolor et afflictio spiritus: ascendit delicias spiritualibus affluens. Quid delicias dixeri nisi uirginitatis decus: cuius munere fecunditatis: humilitatis illicite: distillantem

charitatis fauorem: misericordie viscera: plenitudinem gratie: progatiua glorie singulari: hec ille. **O** domine nostra si inuenimus gratiam in conspectu tuo: eris in te file sanctarum animarum congregauerunt diuitias virtutum tuarum in supergressa es uniuersas: ex quo ornatum primum uirtutis habes: quod nostri est proprium: placeat in ordine nostro ut principissa residere.

Ad quas illa Ego quidem uobiscum suis omnibus diebus ad brauium tuum sequi suppone uocationis mihi a domino prepatam.

Ald secundam hic §. III.

rarchiam pueniens venit primo ad ordinem potestatis

Quorum tres sunt potestates secundum Alber. Prima est ordinis et dignitatis custoditiuum. Horum officium dignitatis est coercere diabolicas potestates: ne hominibus noceat quantum uellent. Et cum maligni spiritus percuesserunt occideres omnia progenita egyptiorum: secundum illud psalmi.

Immisiones per angelos malos: potestates angelice repperunt malicia eorum: ne contingere possent familias hebreorum. Istam conditionem habuit beata Maria excellentissime: quia dignitatem uirginitatis custodiuit ante et post: et demones cohercet quotidie

Titulus Decimusquintus.

a noimento hominum: vt patet in multis exemplis: in quibus ipsa beata Maria eripuit maximos peccatores de manibus diaboli quo ad corpus et quo ad animam. Unde ecclesia quotidie ei dicit orando. Tu nos ab hoste proteges: in hora mortis suscipe quando sunt maiores eius insidie.

Secunda proprietas potestatiu est esse alioru ordinatiu. Et hoc in summo habuit beata Maria. Nam fuit prima ordinis virginum inuentrix: fecit enim prima solemne votum virginis. Ordinum etiam angelorum fuit reparatrix: et restitutor. Precipue autem virgines ostendunt magnam potestatem super sensualitate sua superando delectationes venereas que maxime impugnant. Et vbi: vt dicit beatus Hieronymus: est irequens pugna et rara victoria. Unde vt ipse ait. In carne esse et preter carnem viuere: angelicum est non humanu: immo et maioris potestatis videtur: quia hic ex carne pugna: ibi cum nulla sit caro nullu eius prelium. Et ideo virginitas dicitur a virtute seu virore: quia habet magnam potestatem in se vt virtus sit et non combustus igne concupiscentie. **T**ertia proprietas est esse actiuum in his ad que exequenda mittuntur: quod beata Maria in summo habuit. Nam actus virtutum exercuit secundum modum patrie quantum ad perfectionem: sed secundum statum vie quantum ad conditionem meriti. fuit etiam reductiuum per exemplum: quia sui exemplo virtutum alios reduxit ad operationem virtutum. Unde dicitur stella maris. Videntes ergo eam filie syon angelice potestates: dicunt. Mane nobiscum o domina potentissima: tu enim terribilis es demonibus vt castrorum acies ordinata: et ideo viuare homines nobiscum poteris contra malignos spiritus eos sine cessatione infestantes. At illa. Expedit hominibus vt ego vadam superius: quo mihi locum parauit dilectissimus filius: et iuxta eum residens: copiosius contra demones pro hominibus preualebo.

Nost illos ergo **§. v**
ingreditur chorum virtutum. De quibus potest intelligi quod Christus ait Luce. xxi. Virtutes celorum mouebuntur scilicet in aduentu secundo Christi iudicis id est amouebuntur: seu remouebuntur ab officio mouendi celos. Philosophi enim ponunt substantias separatas id est angelos mouere celos: et ad quorum motum celi et plane te influunt in ista inferiora: et corrumpuntur et generantur res inferiores et corporales. Ex tunc enim cessabit: omnis motus celorum: et ideo remouebuntur angeli qui dicuntur virtutes ab huiusmodi exercitio. **H**arum secundum Albertum triplex

est proprietas. Prima est incomunicabilis virilitas que consistit in resistentia contrarij: in aggressionem ardui: et tolerantia mali. Per has virtutes angelicas vt dicit beatus Grego. fiunt miracula in quibus resistit naturalis proprietas rei. Sicut quod cecus videat: mortuus resurgat hoc natura non habet sed consuetudo nature est in contrarium: et tamen viriliter vt ministri dei hoc agunt. Ardua etiam sunt et insolita que faciunt. Tolerant etiam hec fieri per malos ipsius cooperantibus. Unde reprobi dicunt in die iudicij. Domine in nomine tuo virtutes multas fecimus. **M**athei. vii. **H**oc beata Maria habuit in summo non legamus in vita sua non fecisse miracula nunc quotidie innumera facit. Sed et vita sua tota miraculosa. Unde eni dicit beatus Grego. Maius miraculu est id est vtilius sibi patientem esse quam demones eijceret: et carnem vincere quam gigantem vt David occideret. **O**mne contrarium id est peccatum ipsa vicit. **A**rduum altissime paupertatis assumpsit. **T**olerantiam summam in filij passione sustinuit.

Secunda proprietas virtutum. Nullius imbecillitatis tarditas id est nullam imbecillitatem habent ex qua tardi sint ad dei voluntatem exequendam vel celos mouendos: vnde ps. Benedicite domino omnes angeli eius: potentes virtute: qui facitis verbum eius: ad audiendam vocem sermonis eius scilicet dei. **N**ox dei ad eos est insinuatio voluntatis eius ad eos circa aliquod agendu qua facta subito exequuntur. **H**oc et beata Maria perfectissime egit. Unde conceptio filio: audito conceptu Elisabeth ab angelo: exurgens Maria abiit cum estimatione in montana vt visitaret eam et in partu seruiret. **A**udito quod futurus erat quod Herodes quereretur Iesum recenter natum ad perdendu eum: subito nocte surrexit et secessit in egyptum vt admonuerat angelus **M**at. ii. **T**ertia proprietas virtutum ad inferiores largitas siue angelos inferiores illuminando: siue homines adiuuando et subueniendo in diuersis miseris constitutos infirmitatum et huiusmodi. Sed nulla pura creatura largior reperitur. **M**aria. Virtutes quidem dant dona dei: hec dedit ipsum deum. **H**ec enim vt ait beatus Hieronymus dedit celis gloriam: terris deum pacemque refundit finem vitis: vite ordinem: moribus disciplinam. Videntes ergo virtuosissimam per castra eorum transeuntem: beatissimam predicauerunt cupientes eius frui societate familiaris. At illa: congratulor valde de vris virtutibus: sed virtus altissimi que obumbravit mihi id est filius qui umbram carnis qua texit lucem sue deitatis: ad superiora me vocat.

Ad sextum igitur **§. vi.**
ordinem ascendit: qui dominationes dicunt: qui

primi sunt ex assistentibus consistorio diuine maiestatis: et nūq̄ ad nos missi: sed alios inferiores ipsi mittentes et de mysterijs eorum disponentes. Qualis forte fuit angelus ille qui misit alium angelum ad zachariam vnum ex duodecim prophetis minoribus qui diceret ei: Hec ciuitas ab q̄ nūq̄ erit p̄ multitudinem populi. **H**orum proprietates ponit Dionysius in libro de celesti hierarchia capitulo octauo. et declarat Albertus vbi supra ex verbis ipsius Dionysij elici dominationum proprietates et videntur per contrarium ad defectus qui reperiuntur in dominationibus seu dominis huius mundi quia tales defectus non sunt in istis dominationibus celestibus et tales proprietates decē perfectas ostendit fuisse in beata virgine. Sed hic tantum tres ponam. **E**st ergo p̄ma harum trium ab hostibus inuicibilitas. Domini temporales aliqui sunt ita potentes: q̄ multa prelia vincunt: et multis nationibus dominantur: vt Alexander magnus. Julius cesar. Judas machabeus. Josaphat rex et alij. **N**ullus tamen fuit qui aliquando non vinceretur. Sed dominationes angelice nunquam superantur ab aliquo: q̄ ab aliquo impediuntur a dispositione eorum. Beatissima autem virgo omnes superat dominationes: non enim solum vicit serpentem antiquū: et draconem rufum: cuius potentie non est similis super terram in seip̄a: et capita eius septem contriuit scilicet principia vitiōum. **S**ed et predam totius humani generis ab eo abstulit: et in ea natura corporea spiritum nature angelice superauit. **S**uperbiam victricem diaboli vicit: et tam de diabolo q̄ de mundo q̄ de se ipsa q̄ de omnibus angelis supergradens triumphauit: et quod omnibus alijs altius est contra ipsū deum fortis fuit: quia deum de celis ad terram vinculis carnis ligatum: et charitate vulneratum in gremio vteri sui beatissime virginitatis carcere captiuauit. **S**ecunda proprietates dominationis est liberalis seueritas: per quod potest intelligi vel medium inter auaritiā et prodigalitatem vel medium inter excessum iusticie qui dicitur rigor: et excessum misericordie qui dicitur remissio. **Q**uidam enim domini sunt minus liberales id est prodigi: et quidam sunt nimis seueri id est auari. Sed medium est liberalis seueritas que vtiq̄ est in dominationibus celestibus. **S**imiliter quidam domini temporales sunt nimis iusti per rigorem: quidam nimis misericordes per remissionem medium est liberalis seueritas. **I**n omnibus his excellit dominationes beata Maria. Nunq̄ enī dedit. b. Ma. cui n̄ eēt oādū: vlt q̄ n̄ eēt oādū qd̄ pertinet ad prodigalitatem: prout faciunt domini temporales in pompis ludis: et nimis et huiusmodi. Beata enim Maria dedit omne dandū: deo

mundum deum mundo: hominibus celum. Alij domini mundi sunt nimis auari: non subuenientes pauperibus: sed aliena a subditis rapientes: et tallijs aggrauantes. **S**ed beata Maria non fuit tenax substantie. Sed aurum sibi a magis oblatum cito: vt ait beatus Bernardus: pauperibus erogauit. Quidam domini temporales sunt nimis seueri et crueles in puniendo: et quidaz nimis misericordes seu remissi in non puniendo alios: vel etiam sibi ipsis nimis condescendentes et complacentes sensualitati sue. Alij nimis indiscreti. Sed in omnibus medium tenuit beata Maria nullaz admittens delectationem corpori indebitam: necessitatem sibi non subtrahens: ita misericors peccatoribus conuersis q̄ iusticia penitentie a nullo deferatur si misericordia consequi desiderat. **T**ertia proprietates est nullius subiectionis egestas et in nullo vanitas. Domini temporales ita dominantur subditis: q̄ ipsi etiam indigent seruitio subditorū nullus est ita potens dominus: quin egeat alijs: quinimo quāto maius dominium habet: tanto plūbus aliorum seruitijs eget. **D**ominationes autem angelice non habent istam indigentiam seruitutis: quo ad suos inferiores: quia non ab eis illuminantur: egent tamen auxilio et seruitio illuminationis in multis: quo ad superiores suos angelos. Sed in hoc excellit beata maria quia cum sit superior oī creatura angelica: nō eget seruitio creature: s̄z solius creatoris. Ex dominio frequenter insurgit multa vanitas i dominis temporalis gl̄e vt patet per exemplum dō. facientis populum numerare vt gloriaretur in multitudine eius. **S**ed dominationes nullam huius vanitatem sentiunt. Et multo magis: beata maria que quantopius ceteris gratie habuit: tanto se magis humiliavit: matrem dei factam se ancillam vocans. **E**t ideo si dominationes in ordine suo vt dominatricem oīm collocari peterent diceret eis: quasi cedrus exaltata sum in libano: scriptum est de me: et ideo vt impleatur scriptura: oportet super omnes vos eleuari sicut cedrus super oēs arbores eleuat.

¶ Preueniens inde. §. VII

ad terciā hierarchiam. Primo occurrit septimo ordini qui troni dicuntur id est sedes dei. Hi sunt secundum beatus Gregorium per quos deus sua iudicia nobis occulta decernit: quibus dō mūdo disponit: ps̄ de deo ait. **Q**ui sedes super tronum et iudicas equitatem. **H**orum inter ceteras ponit Albertus tres proprietates. **E**t prima est celsitudo. Tronum regis ponitur in altum super alias sedes: et isti troni sunt inferioribus angelis sublimiores perfectione. **J**udicia etiam dei eis attributa sūt valde alta: et a noticia n̄a imota ps̄.

Titulus Decimus quintus.

Judicia dei abyssus multa. Abyssus importat profundum aquarum cuius non est inuenire finem. Unde et Eccl. Alta profunditas. s. iudiciorum dei quis inuestigabit: vt. s. qsqz inueniat rationem eorum. Quod intelligens ap[osto]lus ad Roma. xi. clamat: dicens. O altitudo sapientie et scientie dei: q[ui] incomprehensibilia sunt iudicia eius. Non est ergo intrandum istam abyssum: et causas aut rationes querere ipsorum iudiciorum: quare istu[m] trahat illum non trahat. Un[de] prosperitatem tribuat: alij aduersitatem: sed sapientie eius reliquere: qui omnia bene fecit. Nec proprietates habetur a beata Maria. Ipsa est illa sedes seraphina qua[m] vidit Ezechiel propheta super firmamentum capitulo primo: hoc est omnium sanctorum altitudinem in gloria confirmatorum: vtpote exaltata super choros angelorum. Et beatus Augustinus dicit. Si celum te vocem altior existis. Secunda proprietates est regis delatio. Sedes enim defert regem ibi sedentem hinc inde: et per sua iudicia in diuersis locis gentibus et modis quodam modo deus refertur circumquaqz. Et beata virgo vt verus thronus Salomonis detulit eum de celo in mundum: et in mundo de loco ad locum: quia de nazareth vbi conceptus: in bethleem vbi natus est: de bethleem in hierusalem in templo presentatus. Postea in egiptu[m] translatus: et huiusmodi. Hoc est fertulus id est sedes a ferendo dictu[m]: quod fecit sibi rex Salomon vt dicitur Lanti. iij. De lignis libani id est de virtutibus: quasi patrie celestis. Libanus enim vt dictum est supra significat statum glorie. Interpretatur eni[m] candidatio. Habuit enim perfectionem virtutum: quasi ad modum patrie: reclinatorium fecit argenteum. Nec est puritas eius per quam in ea requieuit. Ascensum purpureum id est charitatem per quam ad eam accessit media charitate consecrauit: quia totum hoc egit ex sua dilectione. Tertia proprietates thronorum est familiaris apertio: quia de aperta eis vt magis propinquis et familiaribus secreta iudiciorum suorum. Sed certe nulli magis ocula sapientie sue manifestauit q[uam] virgini matri sue. Unde beatus Bernardus. Qualiter splendor ille inaccessibilis ygineis se infudit viscerib[us]: soli datu[m] est scire cui soli datu[m] est experiri. Et hoc est illud q[ui]ntu[m] de quo dicitur prouerbiorum. xxx. per Salomone[m] sapientissimum. Tria sunt mihi inquit difficilia ad cognoscendum: et quartum penitus ignoro scilicet viam viri in adolescentula sua id est in virgine quomodo scilicet de ea incarnatus sit. Unde et Joannes plusq[uam] propheta dicit se non dignu[m] soluere corrigiam calciamentorum Christi id est declarare mysterium incarnationis. Nam se hic firmat virgo beatissima: dicens. Ego in altissimis habito: et thronus meus in columna nubis id est

iuxta nubem humanitatis christi que sole tegitur diuinitatis que columna est ecclesie.

In ordinē cheru. §. VIII

bim ingreditur: qui interpretatur plenitudo scientie: quia maiorem de diuinis notitiis habent omnibus inferioribus. et hi in circuitu diuine maiestatis assistentes tres habent proprietates secundum Dionysium scilicet esse reductiuum actiuum: et exemplatiuum. Et primum scilicet esse reductiuum intelligitur secundum commentatorem: quia ad deum tendunt et reducunt omnes cogitatus suos et effectus circa alia. Et licet omnes angeli hoc faciant: ipsi tamen quodam modo excellentiori. Non defuit hoc beate Marie: sed omnia reductibilia ad deum reduxit. Ipsa enim est mulier illa euangelica: que tria fata scilicet corpus: animam: et diuinitatem in vna persona Christi coniunxit: per quod naturam in primum immo super primum statum institutionis reduxit: quia etsi innocentiam et perfectam gratiam habebat in illo statu de humana natura: non tamen deitate unita. Nec est mulier que lucernam accendit per quam dragma decima reperta est. Luce. xv. Secunda proprietates est esse actiuum: quod secundum commentatorem intelligitur. quia secundum deum incedunt id est deum imitantur in actibus suis quodam excellentiori modo. Hoc egit beata Maria. Unde odilio ait. Unum pro certo scim[us] quia omnis Marie actio et intentio semper intenta fuit in domino. Et vt dicit Albertus. Deiformissimos actus habuit: in summo actu deum imitata est: quando deum genuit: et ipsa deum et hominem generauit. Tertia proprietates est esse exemplatiuum quod secundum commentatorem intelligitur: vt secundum exemplum suum hoc faciant siue ipsi cherubim secundum exemplar diuine sapientie quod est verbum dei faciant actus suos: quod exemplar lupidius intueretur: siue inferiores faciant secundum exemplum quod habent a cherubim in multis. Hanc etiam proprietatem habuit beata Maria que omnibus recreandis speculum et exemplar omnis sanctitatis extitit. Unde beatus Ambrosius in libro de virginitate. Sic vobis tanq[uam] in imagine descripta vita Marie: in qua tanq[uam] in speculo relucet insigne probitatis et forma virtutis: hinc sumatis exempla viuendi. Exultate autem gloriosa virgine de tanta plenitudine scientie. Horum agminum ipsa mater sapientie non se inter se collocat: sed ascendit super cherubim et volauit: ut ait ps. Volauit super pennas ventorum id est super omnes subtilitates perfectionum animarum sanctarum.

Et supremū ordinē. §. IX

Seraphim intuens circumdata ab eis ardentissimam charitatem eorum ad deum collaudat: propterea seraphim dicuntur id est incēdentes: quia super omnes ordines angelorum et sanctorum diuino amore incensi sunt: qui est vinculum perfectionis. His assignat Dionysius octo proprietates. Sed tantum hic tres ponuntur: que omnes fuerunt eminenter in beata Maria.

Prima proprietas est incessabile. Sicut enim ignis a quo denominatur incessanter agit in materiam sibi appositam: et nunquam dicitur sufficere: ut habetur prover. penult. ita amor dei nunquam est otiosus id est non permittit hominem esse otiosum.

Operatur enim magna si est. Sic seraphim incensum diuino amore: non cessant clamare quotidie una voce dicentes. Sanctus: sanctus: sanctus dominus deus sabaoth: perfectius ceteris deum contemplantes et laudantes. Sed incessabilitate habuit beata Maria super seraphim: quod sic probat Albertus. Magis incessabile est quod non cessat nec potest modo cessare: nec unquam potuit cessare quod non cessat et non potest modo cessare sed tamen potuit aliquando cessare. Sed charitas seraphim etsi non potest modo: potuit tamen aliquando cessare scilicet in prima eorum conditione: quod patet per exemplum luciferi: qui secundum beatum Gregorium superius fuit de ordine seraphim: qui a charitate sibi collata decidit de celo. Sed charitas beate Marie nunquam potuit cessare: quod ostenditur per hoc: quia charitas non potest cessare nisi per mortale peccatum. Sed ipsa nunquam potuit peccare mortaliter: quia in utero sanctificata antequam posset peccare: per ipsam sanctificationem ita fuit confirmata in gratia et charitate: quod postea peccare non potuit etiam venialiter: unde nec amittere charitatem: quod tamen potuerunt seraphim agere: et de facto aliqui amiserunt scilicet Lucifer cum suis. Ergo beata Maria in hoc omnes excelsit. Secunda proprietas est acutum. Et exponit commentator ultimam acuitatem: sapientie sublimitatem.

Sicut enim cognitio bonitatis rei mouet ad amandum eam: ita et amor eius dilatat cognitionem: et inducit penetrationem ad intima rei. Et in hac acuitate sapientie beata Maria seraphim superat. Unde et mater dicitur agnitionis Ecclesiastici. xxiij. quod et beatus Augustinus sic probat. In Christo sunt omnes thesauri sapientie et scientie dei. Christus autem in Maria: ergo omnes thesauri sapientie in Maria. Et ubi alij participant sapientiam creatam accidentaliter: ipsa mater est sapientie increate essentialiter. Tertia proprietas est: non solum calidum: sed et superferuidum. Et calidum quidem dicitur quia facit sopitum animum a tumultu et strepitu aliarum re-

rum: quod fuit magis in beata Maria. Nam secundum Albertum fortior est virtus: ceteris paribus: quod tantumde opat cum resistentia quam illa que sic resistentia et in tranquillitate et quiete posita. Sed cum beata Maria fuerit omnino sopita ab omni passione viciosa: in tumultu posita tribulationum et persecutionum: que in seraphim non fuerit: ideo magis calida seu sopita. Superferuidum exponit commentator: quia dum per ignem amoris extollitur super se per vim amoris se expellit a se. Hoc habuit beata virgo super omnes in summo. Unde canit ecclesia. Uidi scilicet per contemplationem speciosam animam et corpore: sicut columbam simplicitate et sanctitate gratie plenitudine. Unde spiritus sanctus apparuit super Christum in baptismo in specie columbe: ascendentem scilicet in celum hodie super riuos aquarum id est super omnes choros angelorum cuius odor inextimabilis erat nimis scilicet fragrantia virtutum in vestimentis eius id est conuersatione ipsius.

Idem ipsa maxime fuit expulsa a se per amorem que se totaliter deo dederat: et totaliter corpore et animo deo plena erat: ita quod nec corpore nec anima plus gratie secundum statum pro tempore recipere poterat. Et quanto plus gratie habuit in se: tanto minus habuit de se. Et sic cum gratia plena fuit: de se totaliter expulsa fuit. Unde beatus Hieronymus. Totam eam incanduerat diuinus amor ut nihil esset in ea quod mundanus violaret affectus: sed ardor continuus et ebrietas perfusi amoris. Ad hunc igitur supremum ordinem perueniens seraphim seraphica facta Maria obstupescens de tanta gratie sublimitate: cecidit eorum quem audiuit Isaias. vi. capitulo: dicentium. Sanctus: sanctus: et cetera. Mutarentur eam: dicentes. O sancta dei mater et omnium.

O sancta virgo virginum. O sancta mediatrix hominum. O domina regina celorum. O dea dei formitate actuum. O imperatrix sabaoth exercituum cunctorum angelorum: decet te gloria et incendio charitatis sublimissimam: in supremo ordine nostro nobiscum residere: ut te perfruamur o beatissima. Quibus illa: valde mihi complaceo: summe congratulor de vestro diuino ardore. Sed oportet impleri scripturam: dicentem.

Non est bonum hominem esse solum faciamus ei adiutorium simile sibi Genes. ij. Omnes utique sancti et sancte associati sunt vobiscum: et alij ordinum inferiorum aut associandi quo ad glorificandos in posterum: ita quod nullus eorum solitarius reperitur: sed vnus sanctus cum vno angelo in quocumque ordine. Constituit enim deus terminos populorum iuxta numerum angelorum dei. Deut. xxxij. Sed cum filius meus qui deus utique et homo est: quia homo est: et in forma dei: non rapinam arbitratus est esse se.

Titulus Decimussextus.

equales deo. Unde sub deo est: et quia summe humilitatus ideo summe super omnes angelos et sanctos exaltatus. Non decet igitur eum esse solum sed me matrem suam secum iuxta eum data sibi in adiutorium in redemptione per compassionem maximam in glorificatione nunc per intercessionem continuam pro humano genere: ut cum deus peccatis hominum diluuiis flagellorum minatus fuerit terram subuertere: ego ut arcus appaream in conspectu eius indeque recordatus federis sui. reprobietur eisdem ne dissipet mundum. Ascendam igitur super vos ad patrem meum et patres vestrum: deum meum et deum vestrum: usque ad thronum eius. Ipse enim me vocat: dicens. Veni electa mea mater et ponam te in thronum meum. Veni coronaberis et regnabis mecum. Sicque collocata ad dexteram filii: dicere valet. Quasi cedrus exaltata sum in libano scilicet sicut cedrus super omnes arborum: ego super omnes angelos et sanctos: quam nos rogare oportet. ut procuret nobis gratiam et gloriam.

De assumptione alius sermo.

Capitulum Quadragesimum quintum.

Excepit illum in domum suam. Luce decimo. Quamuis hoc ad litteram dicatur de Martha: tamen perfectius illud impletum est in beata Maria: que et si Martha non sit nomine vel persona: est tamen Martha interpretatione. Nam interpretatur ex hebreo in latinum prouocans: ex syro sermone dominatrix: ex derivatione a Marthe qui secundum gentiles est deus belli propter fortitudinem. Sed certe ipse sua perfectione virtutum prouocauit deum ad incarnandum de ea: ipsa est domina celorum et omnium ipsa est potentissima ad bellandum pro nobis contra malitiam demonum. Et ut dicit beatus Hieronymus in sermone huius solennitatis. Si deum ore prophico in sanctis suis laudare iubemur multo magis in veneratione beate virginis matris eius et quia iter salutis est in laudibus saluatoris: dicente per ipsum domino. Sacrificium laudis honorificabit me et illic iter quo ostendam illi salutare dei et per maxime laudando matrem ipsius saluatoris. Si ergo: ut ait beatus Hieronymus. virgo es: lauda: quia meruisti esse et tu quod laudas. Si contemns es: venerare et lauda: quia non aliunde constat ut possis esse continens quam ex gratia Christi: qui fuit plenissime in Maria quam laudas. Quia in coniugio aut peccator es: nihilominus confitere et lauda: quia inde omnibus misericordia fluxit et gratia ut laudent. Et quamuis non sit speciosa laus in ore peccatoris: noli cessare: quia inde promit-

tur tibi venia: unde et omnibus ut laudes. Beata itaque et gloriosa virgo Maria ait idem ibi: quamuis dudum incomparabilis esset vniuersis: qui sub celo sunt virginibus: ut decenter posset in se suscipere deitatis admixtionem: salua utraque natura: tamen cum gratia repletur: cum spiritu sancto perfunditur: cum virtute altissimi obumbrabitur: fit preciosior meritis celsis: sublimior fastigiis: pulchrior sanctitate: gloriosior suorum prerogatiuis meritorum: hec ille. Ex quibus verbis colligi potest: quod ipsa dominatrix tripliciter excepit. Chuluz in domum suam: excellens sine comparatione quam Martha. Excepit eum per gratie infusionem in domum suam anime rationalis. Excepit eum per ipsius persone incarnationem in domo scilicet vteri virginalis. Excepit eum per glorie receptionem in domum scilicet partis intellectualis. Omnes istas receptiones Christi a virgine Maria: notat: per in versu illo. Domini est assumptio nostra: secundum diuersas eius expositiones: et festum ipsum assumptio vocatur.

Quatum ad primum. §. I.

dicis sapiens. Nisi tenueris te instantem in timore domini: cito subuertetur domus tua: non quidem materialis edificij vel corporis: sed anime rationalis quo ad edificium spirituale. In istam domum suam scilicet anime sue excepit beata Maria Christus per gratiam habitualiter in utero matris sanctificata: et postea actualiter exercens se et crescens in gratia dei per actus virtutum. Et sic domini fuit assumptio sua. id quod assumpsit ex rebus sibi propositis: cum peruenit ad usum rationis. fuit domini id est virtus seu ipse dominus. Et pro huius declaratione notandum secundum beatum Thome in prima secunda: quod cum quis primo attingit ad usum rationis: primum quod occurrit anime agendum est ut prestet sibi finem in opibus suis ad quem dirigat ea que facit. Omnia enim ut ait philosophus agunt per finem: et si prestet nobis pro fine ultimo mundum vel ea que in mundo sunt. scilicet voluptates: diuitias: honores et huiusmodi. et ut ultimum finem: ad illa consequenda facimus principaliter opera nostra: postponentes dei mandata et salutem anime. Sed si prestet nobis et proponamus nobis deum et ultimum finem: ad quem dirigamus opera nostra intendentes ei placere: cauere a vitis et virtuose operari: tunc merito recipimus operari: et Christus quem recepimus in domo anime nostre per gratiam in baptismo quam ad habitum: tunc eum recipimus quantum ad actum. scilicet meritorium operandum. Cuius enim finis bonus est: et ipse quoque bonus est. Sic e contra. Cum finis malus est: et ipsum opus malum est: finis per se. Et ex eo Christus recedit a domo anime nostre. Unde. b. Hieronymus in libro 3. Iovinianum Si suscipimus Christum in hospicio pectoris nostri

scilicet per gratiaz et bona opera fugamus diabolum. Si autem peccauerimus: et per ianuā peccati diabolus ingressus fuerit: illico Christus recedit: de pe. di. ij. si enim. Et ideo in illa etate puerili debent pueri duci ad predicationes: et frequenter ad moneri de moribus: quia faciles sunt ad recipiendum omnem impressionem boni vel mali quod eis proponitur: et ad quod applicantur ut mollis cera. Sic beata Maria est in utero matris sue sanctificata: tamen ad usum perueniens rationis: et cito per optimam complexionem elegit optimam partem: deum et hominem pro ultimo fine in omnibus operibus sibi prestituens. Semper in gratia crescens: et dominum assumens pro omni sua quiete et fine. Excepit eum in domum suam anime sue: dicens cum Hieremia treñ. iij. Pars mea dominus: propterea expectabo eum: bonus est dominus spiritantibus in se anime querenti ei. Excepit ergo Christum in domum anime sue ad virtuose operandum. b. Ambro. in libro de virginibus. Prima Marie virtus fundamentum omnium virtutum et custos: est humilitas ipsa de qua gloriatur: dicens. Respexit humilitatem ancille sue: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Primum discendi incitamentum nobilitas est magistri: deinde merces laboris. Merces autem laboris optimi fructus beatitudinis. Quid autem nobilius matre domini: quid splendidius ea quam splendor elegit paterne glorie. Quid castius ea que corpus Christi sine contagione corporis generauit: et tamen solam humilitatem respexisse dominum proficitur. Nec ille Merces huius laboris est beatitudo. Unde. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Qui enim fuerit humiliatus: erit in gloria: ait Salom. De humilitate hic practicam pone.

Quantum ad secū. §. II

dū dicit apostolus. ij. Cor. v. Si terrestris domus nostra dissoluatur. i. corpus: habemus in celis domum non manu factam. In istam domum intrauit dei filius i. in uterum virginalem: quādo verbis caro factum est de virgine Maria. Unde dicere verissime potuit. Domini est assumptio nostra: assumptio domini. i. quod assumpsit dominus ab homine: videlicet caro sanctissima nostrum est: quia de nostris purissimis sanguinibus formatum est illud corpus. Manifestum est autem quod sapiens rem preciosissimam nunquam poneret in loco ignobili. Non enim ponitur vinum solenne: vel maluatium: vel balsamus in vase immundo: nec gēma vel lapis preciosus ut carbunculus: adamas: berillus: et h. includeretur in anulo plumbeo: vel eneo sed aureo. Nec magnus dominus eligeret habitare in domo lutea immunda: inornata: sed in domo

magna bene edificata non ruinosam munda et ornata. Sapientissimus igitur dei filius castellum huius mundi ingrediens: quia vidit domum corporis et cordis virginalem: ab eo edificatam fundatam firmiter: quia nec venti superbie: nec pluuie concupiscentie: nec flumina auaritie possent eam vel leuiter mouere: septem columnis domorum spiritus sancti sustentatam: secundum illud prouer. ix. Sapientia edificauit sibi domum scidit columnas vii. mundatam a vitijs ornatam virtutibus perfectibus: declinauit ad habitandum in ea. Et mulier ipsa excepit illum in domum suam. Unde canit ecclesia. Domus pudici pectoris templum repente fit dei: intacta nesciens virum verbo concepit filium: quod ante per multa tempora multipharie multisque figuris fuerat prenuiciatum. Ut enim inquit beatus Bernardus super missus est: vnus fuit spiritus prophetarum: licet diuersis modis: signis et temporibus eandem rem: diuersi non diuerso spiritu et preuiderunt et predixerunt. Quod enim Moysi monstratum est in rubro et igne. Aaron in virga et flore. Sedeoni in vellere et rore hoc aperte vidit Salomon in muliere forti in precio eius: hoc postea apertius in femina et viro: apertissime Iudas in virgine et deo: dicens septimo. capitulo. Ecce virgo concipiet et pariet filium: et vocabitur nomen eius emanuel: quod interpretatur nobiscum deus: butirum et mel comedet. Butirum id est innocentiam: et mel misericordie: hanc misericordiam in summo communicauit matri sue: ut sicut ipse est pater misericordiarum: ita et ipsa mater misericordie nuncupetur. Misericordia autem nil dulcius sapit miseris: nil crebrius iuocatur. Hinc beatus Bernardus in sermone de assumptione. Signum magnum sic ait. Non erat bonum nobis hominem esse solum: congruum magis erat ut adesset sexus uterque quorum corruptioni neuter defuisset. Fidelis tamen et prepotens mediator dei et hominum Christus Iesus. Sed in eo diuinam homines reuerentur maiestatem. Absorpta enim videtur in deitatem humanitas: non quod sit mutata substantia: sed assumptio deificata: quia scilicet ille homo est vna persona cum deo. Non sola autem cantatur in illo misericordia cantatur pariter et iudicium: quia et si didicit ex his que passus est compassionem ut misericors fieret: habet tamen et iudiciariam potestatem: denique et deus noster ignis consumens est. Quid ni vereatur homo ad illum accedere. Itaque iam non videbitur ipsa mulier benedicta otiosa. Inuenitur eadem et locus eius in hac reconciliatione. Opus enim erat mediatrice ad mediatorem istum. Viridis mediatrix. Eva per quam serpens antiquus pestiferum: et ipsi viro virus infudit. Sed fidelis Maria scilicet et pia: que salutis antidotum viris et mulieribus propinauit.

Titulus Decimus sextus.

Nlla suggestit suaricationem. Nec ingessit redēptorem per conceptum suum: quo dei filium excepit in domū suam. Quid ergo ad Mariam accedere trepidat humana fragilitas: nihil est i ea austerum: nihil terribile: tota suavis est: hec. b. Ber. Quia igitur plena misericordia: et nil miseri misericordia dulcius aut crebrius inuocatur: ideo frequenter uno cōtinue in nostris miserijs quibus pleni sumus recurrendū est: et ipsa inuocanda ut nobis subueniat. Idem b. Ber. Sileat misericordiam tuam virgo beata: si quis est: qui inuocataz in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. hec ille. Nec igit domus est misericordie: que excepit patrem misericordiarum in domum suam.

Quantu ad tertiu. §. III.

hodie beata Maria excepit Christum plenius et iucundius in domū suam: tam anime q̄ corporis quia per glorie receptionem. Ita enī fuit recepta in domo patris celestis: vbi sunt multe mansiones id est differentie premioz: q̄ et ipsuz recepit in domum sue mentis: per lumen glorie. Et impletum est illud quod per Aggeuz predixit. ij. c. Implebo domum istam gloria. Si enim de dilectore suo Christus ait Jo. xiiij. Ad eum veniemus et mansio nem apud eum faciemus scilicet in domo mentis sue ego et pater et spiritus sanctus: multo magis dicenduz est de quolibet sancto perueniente ad gloriam: vbi est perfectissima dilectio: que hic esse nō potest: et anima beata recipiat Christum i domū anime sue per lumen glorie. Qui enim manet in charitate in deo manet per fruitionem et deus in eo per cōprehensionem: et claram visionem. Res enim amata dicitur esse in amante per cognitiōez et affectum. Non fuit autem ista exceptio cōis sed singularis super oēs ut dicere valeat illud per excellentiam: domini est assumptio nostra quasi dicat non angeli vel sancti me assumpserunt seu associarunt egredientem de mundo sicut legitur de Lazaro vlceroso: et de sancto Nicolao: et alijs sanctis. Sed ipse dominus me assumpsit et associavit: fm illud ps. xxvi. Quoniam pater meus. s. mū dus et mater mea. i. omnis cōcupiscentia et mala inclinatio: dereliquerunt me: ut nihil sui iuenirēt in me: qd nulli sanctorū concessum est. Ideo dñs assumpsit me per se personaliter accedens ut magis honoraret. Sic enim dicit. b. Hiero. Credēdū ē: q̄ ipse saluator per se totus festiuus aduenerit: et eam i throno suo collocauerit. Et quia vbi dominus ibi et familia eius. Ideo et milia milium angelorum qui domino ministrant: ut vidit Daniel cum Christo aduenerunt. Assumpta est Maria in celum ut canit ecclesia scilicet a filio gaudet angeli et ceteri eam associantes. Videndum igitur circa huius assumptionem.

Unde assumpta.
Quomodo assumpta.
Quo assumpta.

Assumpta utiqz. §. III.

est de hoc mundo: vnde. b. Hiero. Hodie regina celi de hoc seculo nequam eripitur. Sed ut nobis preberet exemplum qui oēs hēmus facere transitum istum: voluit sanctissimos viros scilicet apostolos in suo transitu adesse. Sacra suscipere: et si ne dolore migratam sepulture aplos demandasset. Testatur autem Dio. pauli apli discipuli: i. li. de diuinis nominibus aplos iterfuisse dormitōni beate Marie et Dio. cuz eis. Quod et opraue rat ad sui consolationem. Cōiter enim dicitur ipam post ascensionem filij. xij. annis superuixisse: ut sexagenaria esset in morte. Et in hoc nos instruit: ut in infirmitatibus grauibz et mortali bus: debe mus querere habere pñtes seruos et seruas dei: q̄ orationibus insistant: verbis ad patiam et penitē tiam et fiduciam de diuina misericordia hortent. Multe enim tunc sunt insidie diaboli. Sed totū fit contrarium. Non vocatur adiutor nisi corpis. Tota cura est consanguineorum quod eis dimit tat bona sua. Sacerdos vel seruus dei aliquis vir potest ingredi: ne inducat ad restituendū ablātū. Quauis autē non reperiatur in sacra scriptu ra vel historia: quod ipa suscepit sacra: tamen pie credi potest hoc fecisse: non quia egerit: sed ut exemplum nobis preberet: sicut et filius suus et baptis mū suscepit et eucharistiā. Hoc etia Alb. tenet in libro super missus est. Igitur sic et cōiōnē in fine sumpsit et extremam vñctionem secunduz Alb. et confessionem: nō de peccatis que non ha bebat: sed confessionem diuine laudis: se indignā insinuās tāti beneficij. Cuius confessor dicit idē fuisse Johannes euangelista. Et hoc est de quo de bent sollicitari: tam infirmus quam amici eius et noti: ut sacramenta confessionis: et cōmunionis: extreme vñctōis suscipiant in tempore suo et de uote: et nō cuz amiserit loq̄lam vel sensū. Magna autem de hoc seculo dolore non sensit: vñd in collecta dicitur q̄ in hac die mortem subiit tē poralem: nec tamen mortis nexibus deprimi po tuit id est doloribus mortis. Corpus autem eius ab apostolis venerabiliter fuit sepulture manda tum: non cum pompis mundi: quauis meretur omnem honorem: utpote quia regina: non soluz mundi sed et celi: non cum clamoribus et incisiōi bus faciei vel capillozum ut faciunt fatui: sed cuz hymnis et lachrymis pñs: nō super altari colloca tum vel loco eminenti ut in templo: sed in loco humili scilicet in valle Josaphat: vbi ostenditur locus sepulchri eius: humilitatem in fine sicut in vita semper insinuana.

Capitulum Quadragesimūquintū

Quō modo autem. §. v.

Sit assumpta. Sciendum q̄ fuit assumpta in celū valde magnifice.

Cum beatorū associatē.

Cum angelorum admiratione.

Cum corporis resurrectione.

De primo sicut de beato Martino canit ecclesia quod refert Sulpitius in eius transitu sanctorum canit numerus angelorum: exultant chori omniumq̄ celestium virtutum occurrit psallē tium exercitus: quanto magis credendum est i assumptione beate marie concurrerit tota celestis curia. Unde in sermone qui intitulatur Grego. magno glorificemus uirginem: quaz hodie paradisus excepit gaudens: quam angeli cum laudib⁹ prosequuntur: quam angelorum chorus veneratur: scilicet vt magistrā eorum quam martyres beatificant canidati: ut martyruz capitaneaur: quā sanctorum confessorum stolatus cōcelebrat numerus: vt precipuam confessorū operu: perfectione: cui hodie sanctarū virginū cum suis palmis victricibus exultans occurrit exercitus. Hec est enim in cuius utero ecclesia coniuncta est se dere sempiterno. Hec ille: in cuius figuram legitur. **D**avid reducens archam domini in hierusalem cum septem choris: et innumera multitudine hominum associavit cum magno tripudio et letitia. ij. Regum. vi. **A**rcha ista ut dicitur est beata Maria: quam David idest dominus iesus reduxit in hierusalem: associatus cum ingenti gaudio idest cum septem differentiis beatorum: scilicet patriarchis ut Abraham: Isaac: et Jacob et alijs prophetis ut Isaias: David: hieremia: Ezechiel: et Daniele: apostolorum ut iacobi maioris: martyrum vt baptiste Joannis: Innocentium machabeorum: stephani et aliorum confessorum vt sunconis gamalielis et aliorum. Sanctarum virginum que eam imitate sunt post christi ascensionem. Nam septimus chorus fuit angelorum innumerabilium. Et beatus Hieronymus in sermone. Credendum est festiue genitrici dei obuiam aduenisse militiam: eamq̄ ingenti lumine circumfluxisse: et ad thronum eam cum laudibus et canticis perduxisse: celestemq̄ hierusalem tunc ineffabili letitia exultasse. **E**x imensa autem gloria eius angeli admirantes fecerunt questionēs: sicut et christo in celum ascendente. Unde admirans spiritus sanctus de ea sic ait. **Q**ue est ista que sic ascendit per desertum sicut virgula fumi: ex aromatibus mirre et thuris: et uniuersi pulueris pigmentarij cantico. ij. ut dicit beatus Hieronymus in sermone. Admiratur spiritus sanctus: quia admirantes facit scilicet angelos eius in assumptione. Ascendit autem

de hoc seculo nequam ad celi fastigium sicut uirgula diminutius per humilitatem. Erecta tamen per erectam in deum intentionem fumi salientis et se dilatantis per contemplationem et dilectionem. Ex aromatibus thuris per odoriferam orationem mirre per ueram sensuum mortificationem: et uniuersi pulueris pigmentarij: omnium scilicet virtutum perfectionem. Quibus respondet Isaias. Hec est de qua predicti. Egredietur uirga de radice iesse: et flos de radice eius ascendet scilicet christus iesus de uirgine ista. Beatus Bernardus ad hec. **O** uirgo uirga sublimis in quantum sublime uerticem sanctum erigis usq̄ ad sedentem in throno: usq̄ ad dominum maiestatis: uirgo uere planta celestis: planta pretiosior cunctis: sanctior uniuersis: o uere lignum uite: quod solum dignum fuit portare fructum salutis. **S**ecunda quoq̄ hierarchia admirans de magnificentia glorie eius inquit. **Q**ue est ista: que progreditur quasi auroa consurgens: pulchra ut luna: electa ut sol: terribilis vt castrorum acies: ordinata. Cantico. v. Progreditur ultra nos: et supra nos graditur quasi auroa rutilans dilectione: et sicut auroa media est inter noctem et diem habens satis de luce: sic ista medium tenuit inter statum uiatorum: qui sunt in nocte mundi tenebrosi et inter statum comprehensorum: qui sunt in die clare uisionis. Supra omnes enim sanctos uiatores est et satis propinqua perfectioni beatorum fuit. Pulchra ut luna: quia sicut luna plena precipue illuminat tenebras noctis: sic ista peccatores et tribulatos. Electa ut sol: quia sicut sol illuminat diem: sic illa iustos et pios: et sicut radios suos ubiq̄ diffundit: clario: et plus influens in inferioribus q̄ ceteri planetæ: sic ista clario: cunctis sanctis beneficia sua ubiq̄ diffundit. **T**erribilis vt castrorum acies ordinata. Terribilis demoni is plus omnibus sanctis uirtutibus omnibus armatis. Quibus respondet David ps. xliij. dicens. Hec est illa de qua predicti. **A**stitit regina a dextris tuis in uestitu deaurato: circumdata uarietate. Regina utiq̄ celi assistit semper ante deum: recta stetit sine inclinatione ad aliquod malum: a dextris scilicet in portioribus glorie: in uestitu deaurato sapientie et charitatis summe: circumdata uarietate omnium priuilegiorum sanctorum. Deniq̄ et tertia hierarchia et ipsa stupens ait de ea. **Q**ue est ista que ascendit de deserto delitijs affluens: innixa super dilectum suum. Cantico. vi. **D**e deserto ascendit: quia de seculo quod desertum est uirtutibus et quiete. Ipsa tamen sanctissima sine signo alicuius peccati: sopitis omnibus in ea passionibus. Ascendit autem super cherubim: delitijs idest nobilissimis uirtutibus affluens: ut exponit beatus Bernardus. **I**nnixa super dilectum

suum scilicet filium quasi unum cum eo. Quib⁹
responder illa sancta Judith formosa corpore et
casta: speciosa anima: hoc est per gesta mea figu-
rata. Nam sicut occiso holoferne a me inimico
populi dei facta terribilis exercitui eius occurrit
mibi obuiam ciuitas hierusalem cum summo pō-
tifice congratulans de uictoria per me facta et plu-
rimum laudans et dicens. Tu gloria hierusalem.
Tu letitia israel: tu honorificentia populi nostri
benedicta eris in eternum. c. xv. Sic beatissima
ista Maria pulcherria cōpore: pulchrior anima
et admirabilis oculis omnium: acta uictoria de
inimico humani generis infernali cum reuersa est
huc: superna hierusalem cum pontifice summo
christo qui ad eam accessit laudans et beatificans
eam admirans tantam uirtutem. Tercio est
assumpta cum corporis resurrectione. Hoc au-
tem pie creditur a fidelibus et a doctoribus cōfir-
matur. Quod etiam uidetur sensisse psal. cxxxi.
cum ait. Surge domine in requiem tuam tu et ar-
cha sanctificationis tue. Surrexit dominus iesus
non quo ad deitatem: que nunquam cecidit in a-
liquem defectum: nec anima eius que nunquam
peccauit: et in passione secundum partem intellec-
tiuam summa requiem habuit. Sed quo ad cor-
pus quod post afflictiones innumeras cadens in
mortem surrexit: et ascendens in requiem eternam
fuit. Archa autem sanctificationis fuit corpus ma-
tris: in q̄ fuerunt ut in archa ueteri figurata loco
uirge sceptrum deitatis: loco legis anima sapien-
tissima: loco māne dulcedo carnis. Nec igitur ar-
cha sanctificationis idest plena sanctis rebus sur-
rexit in requiem corpore assumpto in celum. Hoc
beatus augustinus testatur in sermone dicens. Pu-
tredo et uermis opprobrium sunt humane condi-
tionis: a quo marie natura excipitur: quam iesus
de ea assumpsisse probatur. Idem thronum dei
thalamum domini: tabernaculum christi idest cō-
pus uirginis: necesse est ibi esse: ubi ipse est. Hoc
thesaurum congruent⁹ est celo seruari q̄ terra. b.
Bernar. at hoc tali rōne confirmat. Si corp⁹ bea-
te marie remansisset in terris: uidetur christus cō-
tēpsisse uel minus curasse de matris sue honore:
cū tñ eaz sepep sūme honorauerit et dilexerit. Nā
corpora sanctorū quia in terris remanserūt: et lo-
cus ubi quiescūt notus hominib⁹ habeatur: mul-
ti accedūt ad ea ueneranda: ut pz de aplis. b. Pe-
tro: paulo: iacobo: nicolao: et huiusmōi. Multo
magis uisitaretur a fidelib⁹ corp⁹ b. marie: si eēt i
terris. Nō ergo passus fuisset fili⁹ locū eius igno-
rari: ut honoraret a cūctis: si nō esset in cel⁹ assūp-
tū. Qñ at resurrectū assūptū fuerit: ignoratur.
Aliqui. n. dicūt ipa die p⁹ sepulturā eius. Alij ter-
tia ad similitudinē filiū. Alij quāto die ut legitur i re-
uelatiōib⁹ bte elisabet sibi ab angelo itimatum.

Quantum ad ter. §. VI.

tiū scilicet quo fuerit assumpta seu ubi collocata
canit ecclesia: et asseuerant omnes doctores: quia
exaltata est super choros angelorum unde super
omnes puras creaturas. Unde secundum Alber-
tum. Sicut inter naturam increatam diuinam et
naturam creatam rationalem mediū est huma-
nitas christi unita deitati: et sic de extremis par-
ticipat: quia natura de extremo ad extremum
transit per medium: ita inter naturam puram
glorificatam: et naturam unitam deitati quasi
extrema ponitur medium beata Maria: ut po-
te mater eius: quod unitum est: que tamen ip-
sa pura creatura est non unita deitati. Et sic su-
per omnes angelos et sanctos est: sed infra chri-
stum. Et hoc ipsa innuit: dicens Ecclesiastici
xxiiij. Radificaui in populo honorificatio: popu-
lus maxime honorificatus est. Quis angelorum
et sanctorum. Radix autem est principium ar-
boris. Imaginemur ergo summitatem perfecti-
onis glorie beatorum esse in seraphim ordine su-
premo. Et ibi incipit perfectio gratie et glorie uir-
ginis extendens se erga filium incarnatum. De
hac Bernardus in omel. suis. Solus dominus
iesus christus potest hanc uirginem magnificare:
quemadmodū fecit: ut ab ipsa maiestate laudez
continuo accipiat et honorem: angelicis stipata
choris: archangelorum uallata terminis: thono-
rum hincinde possessa iubilationibus: dominati-
onum circuncincta tripudijs principatum circū-
septa obsequijs: potestatem amplexata plausib⁹:
uirtutum girata honoribus: cherubim circūstan-
tiata hymnificationibus: seraphi possessa undiqz i
effabilibus cantionibus. Ipsa quoqz ineffabilissi-
ma trinitas hymni tripudio sibi applaudit: atqz
sua gratia in ea tota redundante: omnes eidez at-
tendere facit aplozum splendidus ordo ineffabilr
gloriam illam extollit. Martyrum multitudo om-
nimode supplicat dñe tante. Confessorū exercitus
innumerabilis continuū sibi personat canticum.
Uirginū cādidissima contio iugē choreā ad suaz
celebrant gloriam. Inite ēt infernus sibi iubilat: et p-
cacissimi demones conclamāt. hec ille. Nō at oci-
osa ibi manet: sed in supremo sita poli nos cōmē-
dat sue proli: procurans et iustus et pccozibus subsi-
dia salutis mentis et corporis. Hec ē inq̄t fulbert⁹
ep̄s i sermone: q̄ quodā in auxiliū magni patris
basiliū misit sc̄m angelū: qui et mortuū suscitauit
s. mercuriū militē martyre: q̄ egressus de tumu-
lo lanceā suā in ecclia appensa arripiens ipsū iuli-
anū apostatā impatorē psecutorē fidelīū: qui mī-
natus fuerat basilio in reuersione sua ex p̄lio p-
sas: euersūz ciuitatē cū hitatoribus suis: ubi pre-
sulabatur ipse basilius: vulnerauit ad mortē: vñ

Capitulum Primum.

et mortuus est. Ipsa beata Maria theophilum archidiaconum: quia iniuste sua dignitate priuatus fuerat: impatiens tante iniurie per adiutorium magi diabolo se tradiderat: instrumentum super hoc conficiendo: et ei offerendo: ut recuperaret dignitatem et honorem amissum: quod et secutum est. Sed postea penitentiam et ipsam uirginem inuocantem de faucibus diaboli eripuit. Ad tronium igitur gratie eius et domum glorie recurramus: ut inuentamus misericordiam in tempore opportuno Amen.

¶ Titulus. xvi. de dono scientie.

¶ De dono scire quid sit: et ad quid se extendat. c. j.

Donum fac michi domine finem meum: et numerum dierum quis est: ut sciam quid desit michi per. Cum gloriosus deus sit finis ultimus hominum: ad quem facti sunt: quia fecit deus rationalem creaturam: ut summum bonum intelligeret: intelligendo amaret: amando possideret: possidendo frueretur: ut ait magister in. ij. sententiarum. dist. i. tamen pauci sunt: qui hoc attendant per occupationibus et uicijs impediti. Et ideo orandum est cum psal. ut notum faciat hunc finem nobis. Sed et numerum dierum nostrorum quis est in presenti: quia breuissimi et incerti. Dies enim mei velociter fuerunt cursore: ait Job nono capitulo: quod quia non aduertunt homines: sed quasi longiores sunt et prolixi temporis: ideo parum sibi uacant: et in de non sciunt: nec scire cupiunt: quod desit eis uirtutis et bonitatis: ut assequi ualeant finem suum. Sed finito cognito per donum scientie potest quis scire quid sibi desit ad bene conseruandum in medio nationis praeue et peruerse. At contra dicit dominus Isaie quinto. Propterea populus meus ductus est captiuus: quia non habuit scientiam: et dilatauit infernus animam suam: et aperuit os absque ullo termino. Sed scias per hoc donum: quo modo te oporteat conuersari in domo dei: quae ecclesia dei uiuentis: ait apostolus in prima ad thimo. Circa donum scientie consideranda sunt tria.

Primum significatio nominis.

Diffusio muneris.

Appropriatio beatitudinis.

Quantum ad primum. §. i. primum scilicet quid significet scientia. Notandum est quod nomen scientie importat certitudinem cognitionis et iudicij per discursum rationis. Unde omnis certitudinalis cognitio alicuius per rationis collationem dicitur scientia. Ad hoc autem quod intellectus humanus perfecte affertur ueritati fidei

duo requiruntur. Primum est: ut sane capiat ea que proponuntur: et hoc pertinet ad donum intellectus. Secundum est: ut habeat certum iudicium de eis discernendo credenda a non credendis et agenda a uitandis. Et ad hoc est necessarium donum scientie. Et sicut scientia que est uirtus intellectualis habet certitudinem de rebus creatis ex ratione demonstratiua: et ideo est secundum humanum modum: ita scientia que est donum spiritus sancti habet certitudinem de rebus credendis et agendis supra humanum modum ex presentia spiritus sancti. Hec beatus Thomas in scripto super tertio sententiarum. dist. xxxv. articulo. ij. q. i. Sed ad maiorem horum declarationem secundum Raimundum in summa. Sciendum est: quod certitudo iudicij de aliquo fit duobus modis. Uno modo per causam altissimam: et hoc vel simpliciter: et sic sapiens dicitur: qui nouit altissimam causam simpliciter idest ipsum deum uel secundum quid idest in aliquo genere in quantum per illam potest de alijs iudicare: et sic est sapientia que est uirtus intellectualis. Nam sapiens in uno quoque genere dicitur: qui nouit altissimam causam in illo genere: per quam potest de omnibus illius generis iudicare. Alio modo certitudo iudicij fit per causas secundas vel inferiores. Et talis certitudo dicitur scientia. Et ideo sapientia in hoc differt a scientia: quia sapientia est cognitio rerum diuinarum. Scientia uero est cognitio rerum humanarum. Secundum est ex diuerso: vel ex differentia medij cognoscendi assumitur differentia inter sapientiam et scientiam. Verbi gratia. Cum per res creatas cognoscimus deum: hec cognitio magis pertinet ad scientiam quam ad sapientiam: et econuerso. Cum de rebus creatis secundum rationes diuinas iudicamus: hoc magis spectat ad sapientiam quam ad scientiam secundum beatum Thomam secunda secundae. q. ix. articulo. ij. Tertium quod est considerandum: est quod scientia que est donum ad quattuor ordinatur que sunt nobis necessaria ad salutem: scilicet ad speculationem: operationem: conuersationem: et administrationem. Donum scientie ordinatur ad quattuor. Primo ad speculationem: quia scilicet per donum scientie scit pro certo quid fide tenere debeat: et discernere credenda a non credendis. Unde Lyprianus in libro de lapsis ait. Mandat aliqua martyres fieri: sed si iusta sunt: si licita: si non contra dominum ipsum: ac dei sacerdotem idest prelatum facienda sunt. Mandat sancti martyres aliqua fieri. Sed si scripta non sunt in lege domini que mandant: facienda non sunt: ante est ut sciamus eos illa a domino impetrasse que postulant: et tunc facere quod mandant. Non enim statim uideri potest de diuina maiestate concessum: quod fuerit humana pollicitatione promissum. dist. i. Si quis. Hinc et Augustinus in enchiridion ait. Longe tollerabilius est in his que a religione

se iuncta sunt mentiri q̄ in his sine quorum fide vel noticia deus celi nō potest falli. xxij. q. ij. in ip̄ sarum. ¶ Secundo scientia ordinatur ad operationem. Non enim cognitio rerum quantum ad suas naturas et quidditates pertinet ad donū scientie sed sola cognitio practica: qua homo ex presentia spiritus sancti vt supra dictum est: quandaz certitudinem concipit de agendis. Unde donum scientie secundo se extendit etiam ad operationem: secundum q̄ per scientiam credibilem et eorum que ad credibilia consequuntur dirigimur in agendis secundum illud Jacobi. iij. Sciētī bonum et non facienti peccatum est illi: vbi glosa. Sciens benefacere et non faciens maius peccatū habet: q̄ si nesciret: quauis ignorantia boni scilicet necessarij ad salutem magnum sit peccatum: cum scriptū sit. i. ad Cor. Ignorās: ignorabitur. Unde et beatus Gregorius in lib. moral. Qui ea que dei sunt sapiunt: a domino sapiunt: idest ap probantur ea operando. Qui ea que dei sunt nesciunt: a domino nesciuntur: idest reprobantur. Et qui stultus fuit in culpa: sapiens erit in pena. dis. xxxviij. Quia ea. Et christus luce. xij. Seru⁹ qui scit uoluntatem domini sui: et non facit plagis uapulabit multis. Beatus thomas secunda secunde q. ix. arti. iij. ¶ Tercio ualet donum scientie ad bonam inter malos conuersationem. Unde magister sententiarum in littera in tertia di. xxxv. dicit: q̄ per donum scientie scimus conuersari i medio nationis prauę et peruersę: et abstinere a malis. Et beatus Hieronymus ait. Habeto simplicitatem colūbe: et nemini machineris dolos: et astutiam serpentis: ne aliorum supplanteris insidijs. Non multum distat a vicio in his scilicet que pertinent ad salutem: decipere vlt̄ decipi posse christi anum. xvi. q. i. Si cupis. ¶ Quarto scientia que est donum ualet ad rectam temporalium bonoz administrationem. Unde beatus Augustinus dicit: q̄ actio qua bene utimur rebus temporalibus scientie dono attribuitur. Idem beatus Augustinus ad Macedonium. Omnes qui sibi gaudere videntur acquisitis: eisq̄ vti nesciunt: alienoz possidere conuincuntur: hoc enim certe alienum nō est: quod iure possidetur: hoc autem iure quod iuste: hoc autem iuste quod bene. ¶ Omne igitur quod male possidetur: alienum est. Male autem possidet qui male utitur. xiiij. q. iij. Quid dicā. Donum igitur scientie facit q̄ bona temporalia licite acquisita bene possideantur per bonuz usū eorum non abutendū. Ratio autem huius est: q̄ creature sunt: ex quibus homo occasionaliter a deo auertitur secundum illud Sapient. xiiij. Creature factę sunt in odium et in mulpulam pedibus insipientium: qua videlicet de his rectum iudicium non habent: quia peccando per inordinatum affectum earum ponunt perfectum bonum

in creaturis: vltimum finem in eis constituendo. Sed rectum iudicium de creaturis habetur per donum scientie: quod scilicet sunt inferiora eo si ne comparatione: et ideo non preponenda ei i affectione. ¶ Beatus Thomas secunda secunde. q. ix. articulo. iij.

De differentia ¶ §. II.

inter scientiam humanam et prudentiam: et scientiam prout est donum. Si autē arguatur q̄ propter bonum usum temporalium non est necessarium donum scientie: vt nunc dictū est: quia prudentia et humane scientie uidetur ad hoc sufficere. Nam cum prudentia sit recta ratio agibilium secundum philosophum. vi. ethicorum: et scientie humane multa docent de huiusmodi bono usu temporalium: vt Tullius lib. de offic. Respondet Rainerius post beatum Thomaz: q̄ scientia que est donum in hoc differt a prudentia: quia prudentia non certitudinaliter sed magis extimatiue habet iudicium de agendis. Sed scientia que est donum habet certitudinem iudicij de agendis ex presentia spiritus sancti: et ideo falli non potest. Beatus Thomas super tertia di. xxxv. Unde et sapiens inquit Sapientie. ix. Mitte illam scilicet gratiaz tuam de celis sanctis tuis: et a sede magnitudinis tue: vt mecum sit: et mecum leuaret: et scias quid acceptum sit apud te. Scit enim illa omnia: et intelligit et deducit in operib⁹ meis sobrie. ¶ Quātum vero ad scientias humanas respondet q̄ nō sufficiunt ad huiusmodi rectam administrationem temporalium: que scientie ex ratione demonstratiua acquiruntur. Sed necessarium est donū scientie. Et hoc triplici ratione. Tum quia ratio humana ualet ad finem naturalem: non autem ad supernaturalem: ad quem homo est ordinatus. Et ideo vt ad illum dirigat opera sua circa temporalia: est necessarium donum scientie. Tum q̄ rationi hūane non sunt omnia cognita: neq̄ omnia possibilis necessaria ad salutem: sicut scientia que est donum. Ille spiritus veritatis docebit uos omnia scilicet necessaria ad salutem. Ioan. xiiij. Beatus Augustinus. Constat nos sine spiritu sancto mandata eius implere non posse. ¶ Tum quia in scientijs humanis potest esse peccatū non per se: quia nulla scientia in quantum scientia de se ē mala: sicut scire in quantum scire nunquam est malum: alias scientia malorum non esset in deo: quod est absurdum dicere: sed per accidens in scientijs humanis contingit esse peccatum: vel in sciendo: vel in adiscendo: vel considerando: et hoc vel ex parte cognoscentis: vel ex parte cognoscibilis rei: et sic intelligendum est quod ait beatus Augustinus. In vna eademq̄ re et nescienti sciens: et erranti non errans recta ratione preponitur. In

Capitulum Primum.

diuersis autem rebus cuius unus utiliora: alius minus utilia uel etiam noxia quis non in eis ea que ille scit ei preferat nescientem. Sunt enim quedam que melius est nescire quam scire di. xxxviij. Quamuis: ubi dicit glosa: quod quamuis omnis scientia in se sit bona: tamen aliqua alicui est mala occasionaliter scilicet propter abusum. Et ex parte quidem cognoscentis alicui est aliqua scientia humana mala dupliciter. Uno modo propter occupationem scilicet propter occupationem in studio alicuius scientie impeditur ab executione alicuius officij ad quod tenetur. Sicut si iudex propter studium astrologie non intenderet causis expediendis: vel non esset diligens ad legendum in materia illa ut oportet: vel sacerdos curatus propter studium rhetorice vel philosophie desisteret a confessionibus audiendis: quando ad hoc tenetur: vel non vacaret propter aliud studium materie: que pertinet ad casus conscientie. Et sic beatus Hieronymus reprehendit sacerdotes qui omissis studiis scripturarum: nimis uacant studio gentilium di. xxxviij. Sacerdotes et. c. sequenti. Secundo propter delectationem alicuius scientie ex qua aliquis uenit in contemptum sacrarum scripturarum: quas reuereri oportet sicut legimus de beato Hieronymo: qui propter nimiam delectationem in ornatu eloquentie Ciceronis prophetarum cum legebat sermo ei horrebat inculcus: eum fuisse in infirmitate constitutum: acriter redargutus: et Ciceronem animum vocatum non christianum: et grauiter propter hoc a domino flagellatum: ut di. xxxviij. legimus. Secundo scientia aliqua est alicui noxia ex parte cognoscibilis. Et hoc tripliciter. Primo quia scibile est inclinans ad culpam: ut scientia necromantie et astrologie: in quantum scilicet per iudicium astrologum uult quis iudicare de actibus humanis tanquam necessitate procedentibus ad bonum uel malum. Et de huiusmodi dicit beatus Ambrosius: quod astronomia et astrologia et huiusmodi despecta sunt: quia nihil ualent ad salutem: sed mittunt in errorem. Et qui his student curam anime non habent di. xxxviij. §. hinc etiam. Et de poetica dicit Isidorus in libro de summo bono: et di. xxxviij. Ideo prohibetur christianus figmenta legere poetarum: quia per oblectamenta fabularum nimium excitantur mentes ad incentiua libidinis. Secundo quando scyibile nullam habet efficaciam utilitatis alicuius: ut ars notaria: ad quam addiscendam fiunt multe obseruationes illicite et non realiter sed fantastice acquiritur opere demonum. Tertio quando scyibile excedit cognoscentis potentiam. Unde dicitur Ecclesiastici. iij. Altiora te ne queras: et fortiora te ne scrutatus fueris. Altiora vocat ad que non sufficit ratio naturalis: et tamen ratione naturali uult talia querere: ut mysterium trinitatis: incarnationis:

sacramenti eucharistie et huiusmodi: contra quos dicitur prouerbio. xxv. Qui scrutatio est maiestatis opprimetur a gloria. Est ergo necessaria scientia que est donum que dirigit circa huiusmodi ad sciendum que congruunt saluti.

Secundum primum §. III.

capitale considerandum est circa scientie donum diffusio muneris: id est in quibus donum scientie habet esse. Pro cuius declaratione sciendum: quod huiusmodi donum ordinatur ad duo. Primo ad discernionem seu discernendum de credendis et agendis. Nam per scientie donum homo habens scit certitudinaliter quid credere: quid agere debeat circa necessaria ad salutem et discernere credenda a non credendis: et agenda a non agendis. Et hec scientia est in omnibus habentibus gratiam gratum facientem. Omnes enim tales ex infusione gratie habent rectum iudicium circa credenda et agenda: ita quod in nullo deuiant a rectitudine iustitie: et propter hoc dicitur scientiam sanctorum habere. Unde dicitur Sapientie. x. Iustum duxit dominus per vias rectas: et ostendit illi regnum dei: dedit illi scientiam sanctorum: id est scientiam talem qualem decet sanctos habere: id est in nullo a rectitudine iustitie declinare: vel scientia dicitur sanctorum qua sancti eligunt temporaliter cruciari: et in eternum gloriari. Secundo scientia ordinatur vel ad manifestationem vel ad eruditionem vel ad defensionem fidei. Et hec scientia pertinet ad gratiam gratis datam quam magis datur ad utilitatem aliorum quam sui: de qua dicit apostolus primo Corinthios. xij. Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem scilicet aliorum. Et sequitur. Alii datur sermo sapientie: alii sermo scientie et cetera. Et hec scientia non est illa que dicitur donum spiritus sancti unum ex septem. Nec est in omnibus habentibus gratiam gratum facientem: sed in quibusdam et non solum in bonis sed et malis potest esse communis. Unde beatus Augustinus in libro. xij. de ciuitate dei dicit quod de hac scientia non polent plurimi: quamuis polleant fide: et subdit. Aliud est scire quid credere debeat: aliud est scire quem admodum hoc ipsum pignus optuletur: et contra impios fides defendatur. Est ergo ista in predicatoribus et doctoribus et alijs nonnullis in quantum scilicet per acquisitionem solum et studium humanum in scientijs etiam theologia talia didicerunt: ut ratione humana possint alios docere de credendis et agendis: et contra impugnantes defendere. Sed in quantum sine studio humano ex inspiratione spiritus sancti ista habet sicut apostoli et etiam sancti doctores ecclesie: quibus ultra humanas scientias acquisitas addita fuit et ista scientia gratia gratis data a spiritu sancto. Declaratur hoc

exemplo de sensibus corporis. Sicut enim sensus corporis qui est adesse ut tactus est in omnibus membris: sensus autem qui sunt ad bene esse sunt in corde tantum: per quod alia membra reguntur: ita etiam est de donis gratuitis: que dantur in ecclesia. Quedam enim sunt de necessitate salutis: et hec oportet quod dentur omnibus membris christi: et huiusmodi sunt que pertinent ad gratiam gratum facientem: ut sunt virtutes et dona. Quedam sunt que sunt ad bene esse: sicut gratie gratis date: ut operatio miraculorum: prophetia: genera linguarum et huiusmodi. Et hec non dantur omnibus membris christi: sed illis tantum quibus expedit ad edificationem fidei. Unde sicut facere miracula et prophetare non est de necessitate salutis seu fidei: sed de perfectione dei. Sic et sermo scientie et alie gratie gratis date de quibus loquitur apostolus primo Corin. xij. Hec Thomas in scripto super. iij. sententiarum di. xxxv. articulo. iij. Ad hoc facit optime quod ait Beda super Joan. et habetur de peniten. di. ij. Querendum. Ubi ait. Notandum quod in sanctis hominibus quoadiu motale corpus gestant: partim manet spiritus semper: partim redditurus recedit. Manet apud eos: ut bonis insistant actibus: voluntariam paupertatem diligant: mansuetudinem consequantur: pro eterno desiderio luceant et huiusmodi: ceterisq; fructibus spiritus insistant. Recedat ad tempus: ut non semper facultatem infirmos sanandi: motuos suscitandi: vel prophetandi facultatem habeant. Manet semper: ut possint habere uirtutes: quibus mirabiliter uiuant. Venit ad tempus: ut etiam alijs per miraculorum signa quales sint intus effulgeant. Melius ad propositum facit quod ait beatus Augustinus. i. q. i. dicens. Multe operationes sunt spiritus sancti: quas cum idem apostolus quodam loco conuenerat scilicet primo Corin. xij. conclusit. Hec omnia operatur unus et idem spiritus: diuidens singulis prout uult. Aliud ergo est sacramentum quod habere etiam Simon magus potuit. Aliud prophetia: quod et in malis hominibus fieri solet: ut in Saul. Aliud operatio eiusdem spiritus: quam nisi boni habere non possunt id est charitas que non est nisi cum gratia gratum faciente et donis spiritus sancti. Hec charitas proprium donum est catholice unitatis et pacis: nec eius donum in omnibus: quia nec eius sunt omnes.

Tertium principi §. III.

pale quod consideratur circa donum scientie est appropriatio beatitudinis. Nam scientie que est donum spiritus appropriatur et conuenit tertia beatitudo: que est luctus. Mat. v. Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur. Ubi tanguntur

duo conuenientia dono scientie. Primo appropriatur scientie luctus pro merito: dum dicitur. Beati qui lugent: scilicet de preteritis erratibus: ubi glosa interlinearis ait. Hi scientie illustrantur: ut sciant quibus malis inuoluantur. Et Ecclesiastes. i. Qui addit scientiam: addit et dolorem. Secundo appropriatur consolatio scientie pro premio: cum subditur: quoniam ipsi consolabuntur. Et hoc in presenti: dum homo per rectum iudicium scientie creaturas in bonum diuinum ordinat: et in futuro talis consolatio perficietur. Unde beatus Augustinus in sermone domini in monte ait. Scientia conuenit lugentibus: qui didicerunt quibus malis coniuncti sunt: que quasi bona mali appetierunt. Beatus Thomas secunda secunde. q. ix. articulo. iij. Et quia scientia secularis seu humana conuenit in nomine cum scientia que est donum quauis realiter differat: cum scientia humana sit communis bonis et malis: sed donum scientie non nisi in bonis gratiam gratum facientem possidentibus habeatur. Ideo breuiter aliqua in commendatione earum in se: et quantum ad bonum usum earum dicitur: et exinde in detestationem abusus earum. Et quod studium earum sit licitum patet ex hoc: quia ut dicit beatus Augustinus. A studio percipiende veritatis nullus prohibetur. viij. q. i. Qui episcopatum: quod intelligendum est: dummodo debitus modus: et honestus finis intendatur. Nam ut ait beatus Bernardus. Sunt qui scire volunt: ut sciatur: et vanitas est scilicet superbie: ut in philosophis et gentilibus. Sunt qui scire volunt: ut sciatur: et curiositas est. Non enim ut ait beatus Augustinus in cognitione creaturarum figendus est gradus: sed ad immortalia et semper mansura animus dirigendus. Sunt qui scire volunt: ut lucrentur: et cupiditas est: ut in medicis et iuristis et rectoribus qui per fas et nefas ea scientia utuntur: fecus si debite. Sunt qui scire volunt: ut se edificent: vel per se alij edificentur: et charitas est. In primis tribus contra uerificatur quod ait apostolus: scientia inflat. In ultimis quod subdit: charitas edificat scilicet ad meritum. Modus debitus est ut non nimis inhereat: vel utiliores contemnat: vel per hoc sibi necessaria sciri omitat. His seruatis quod liceat his vacare ostendit hiero. si epistolam ad Titum. Si quis grammatice artem nouit: vel dialecticam: ut recte loquendi rationem habeat: et inter vera falsaq; diiudicet non improbamus. Geometria arithmetica: et musica habent in sua scientia veritatem. Et paulo post grammatice doctrina potest proficere ad uitam: dum fuerit in meliores usus assumpta: di. xxxvij. Idem hiero. d. e. Qui de mensa et vino regis nolunt comedere ne polluantur: utiq; si sapientiam atq; doctrinam babiloniorum scienterent esse peccatum: nunquaq; acquiescerent discere

Capitulum Primum.

quod non licebat: discunt autem: non ut sequantur: sed ut iudicent atque conuincant. Quomodo si quis uolens scribere contra mathematicos imperitus matheseos risui pateat: et aduersus philosophos disputans ignoret dogmata philosophorum. Et loquitur hic beatus Hieronymus de adolescentibus hebreorum translatis in captiuitate i babilonia: scilicet dantele: anania: azaria: et misaele. Hinc et Beda super lib. regum. d. e. ait. Turbat acumen legentium: et deficere cogit: qui eos a legendis secularibus libris existimat prohibendo. In quibus si qua utilia sunt: quasi sua sumere licet. Alioquin nec ipse magister gentium scilicet paulus aliquos versus poetarum in suis scriptis allegaret. Et ut ait Gratianus. d. e. quod precepit dominus filios israel: ut spoliarent egyptum auro et argento moraliter instruens: ut si aurum sapientie sine aurum eloquentie apud poetas inuenimus in usum salutis. et eruditionis uertamus. In leuitico quoque primitias mellis idest dulcedinem humane eloquentie domino iubemur offerre. Ex quibus patet quod de se malum non est vacare scientijs secularibus.

¶ Quod autem non solum §. v.

liceat: sed etiam debeat quilibet fidelis in scientijs secularibus studere probat: dominus Joanes dominici in libello qui intitulatur lucula: arguendo tamen non asserendo sic. Quilibet catholicus deum debet imitari quantum potest. Sed deus non solum habet omnem ueritatem: sed est omnis ueritas. Igitur cuilibet catholico studere conuenit omni ueritati quantum potest. Sed in secularibus scientijs sunt multe ueritates: ergo debet christianus scientias seculares acquirere. In hac autem argumentatione sunt quattuor propositiones: que probari possunt de facili scilicet quod deus debet imitari quilibet quantum potest: et quod deus habet omnem ueritatem: et quod deus est omnis ueritas: et quod scientie seculares continent multas ueritates. Prima propositio scilicet quod debet homo deum imitari: deducitur tripliciter. Ex natura: ratione: et scriptura. Ex natura quidem quantum ad primum dictum est in secundo de anima: quod unumquodque ens imitatur altissimum: hoc non solum clamat suis cupiditatibus homo ad diuinam imaginem factus: sed etiam ipsa muta et que sensu caret naturalis locutione clare testantur. Cur ignis sursum: graueque quodlibet tendit deorsum. Flumina pariter petunt patrem neptunum idest mare: terra centrum: nisi quia cuncta desiderant esse et conseruari in eo: in quo quiescunt scilicet in locis sibi congruis. Esse autem in deo est absolutum: et per se esse: a quo omne aliud esse non solum dependet: sed

conseruatur in esse qualecunque sit illud. Huic autem nature ratio mirifice fauet. Nihil enim se potest odisse dicente scriptura. Nemo iquit apostolus de homine unquam carnem suam odio habet: sed nutrit et fouet eam. Nihilque potest se non amare. Differt autem amor liber a naturali: quoniam ille partialis: hoc optimum uult bonum amato: cum nihil aliud sit amare aliquid quam desiderare uel uelle bonum eidem. Hinc reor factum: quod deus immensus cui loquitur sapiens dicens sapientie. xi. Diligis omnia: et nihil odisti eorum que fecisti: ceteris a se uult partialia bona non parum distingere sibi uero summum et optimum: quia libere illa se ipsum uero naturaliter amat. Omnis ergo natura se naturaliter amans quod est cunctis commune: deum sibi procurat pro modulo sue capacitatis inserere: unde iam omne forum proclamatur illud morale. Bonum est quod omnia appetunt. Homo igitur qui solus inter corporea est ad similitudinem dei: eiusque glorie mirabiliter capax: ipsique assequi debet pre uniuersis creaturis ipsum conari debet imitari nisibus totis: quem deus assumpsit: ut non ignoraret se futurum deum esse possibilem participatione ineffabili quadam. Id ipsum clamat ueritatis scriptura dicens. Estote uos perfecti: sicut pater uester celestis perfectus est. Mat. v. Quodque consumarent in unum cum deo membra christi capitis electa per eum: idem christus genitorem orauit. Iohan. xvij. quando uenit eius hora: ut transiret ex hoc mundo ad patrem. ad idem hortatur apostolus ad ephes. dicens. Imitatores dei estote ut filij charissimi. Sicut enim bonum perficit affectum et uoluntatem si est uerum bonum: ita et uerum perficit intellectum. Et ideo sicut imitatur deum in bonitate uirtutum perfectione: ita imitari debemus in ueritatis cognitione proportionata: nobisque reperitur in scientijs humanis. Unde idem apostolus ad ephesios ait. Fructus lucis idest gratie radiose qua deus imitatur est in omni bonitate: iusticia et ueritate: ut sicut iusticia que est omnis uirtus et perficit uoluntatem: ita et ueritas perficiat intellectum: et sic habetur omnis bonitas scilicet uoluntatis et intellectus. Alie tres propositiones facile declarantur: nam secunda scilicet quod deus habet in se omnes scientias et ueritatem est satis nota apud omnes tam philosophos quam theologos antiquos et modernos: ita ut stulti censeantur a peris: qui dicunt. Non uidebit dominus: nec intelliget deus iacob: ait enim. Intellegite insipientes in populo: et stulti aliquando sapite. Qui plantauit aurem non audiet etc. Et sequitur: qui docet hominem scientiam: dominus scit cogitationes hominum: quoniam uane sunt. id est falsae: cum scilicet cogitant deum nescire omnem ueritatem. Est enim deus omnium de hoc loquentium testimonio

quedā mens et intellectus infinitus: ubiq; presens: omnium possibilium ratio summa: nihil ignorans: sed omnia unico actu uidentis. Hic est apud platonez mens maxima plena rerū ideis. Apud Liceronez et maronē anima mundi: tota pñs ubiq;. Hoc intellexit philosophus clemens dicens. Nobiliora i entibus sūt minus nobiliū exemplaria. Ad id refertur senece dictū eplā. xl. ubi ait. prope est deus: tecū est: intus est. Ita dico lucilli. Sacer intra nos spiritus sedet: malozū bonozūq; nostrorūz obseruator: et custos: hic prout a nobis tractatus est: ita nos ipse tractat: huius sapientia secundū dionysium ariopagitā in li. de diu. no. se ipsā cognoscēs cognoscit omnia: et materialia imaterialiter: et indiuisibiliter diuisibilia: et unitiue multa hic iuxta Paulū ariopagite magistrum. Oia nuda et aperta sunt oculis eius ad hebre. iij. Sunt. n. oculi domini lucidiores sole: qui in omni loco contemplatur bonos et malos teste veteri sapiente: et b. Ambro. super eplā ad col. ait. Omnis ratio superne scientie vel terrene creature in eo est: qui est earū et auctor: quē qui inuenit: nihil ultra querat: quia hic est perfecta dei virtus et sapientia: quicq; alibi queritur: hic perfecte inuenitur di. xxxv. §. hinc etiā. **Tertia** propositio superi posita scilicet qd deus sit omnis ueritas: clare per paucis deducitur. Deus enī est simpliciter simplex simplicitate perfecta: ut probat beatus Thomas in prima parte. Nullā. n. comixtionem: nullā mutationem: nullā compositionem: nullūue accidens quomodo dolibet in se admittit. Sed ut dicit boetius. Accidēs i deo transit in substantiā: ut scia q i creatura ē accidens: i deo ē substantia sua. Ipse igitur ē essentialiter et vnice quicquid hz: qñimo ut propriū dicatur. Nihil hz: sed ē qdlibet qd a qñq; creatura bonū et bñ hēri pōt. Hāc ueritatē nō tacuit moysi seruo dei: cui ait de se loquēs: ostendaz tibi omne bonum Exodi. Cum ergo communi modo loquendi uicatur habere omnem ueritatem plene: restat qd ipse sit omnis ueritas. Preterea si detur intellectus cuius actus cognoscendi pariterq; sil multa vel cuncta cognoscens: et nullatenus a potentia sit distinctus: nonne fatebitur quisq; ratio ne victus: ipsū intellectum esse ueritatem quam nouit: cū illa non sit aliud ab actu intellectus ueritatem uidentis. Erit igitur sicut methaphisicus probat: cuiuslibet rei unūz principium: uelut mēsurā omnium particularium rerum speciei illius cuius participatione omne esse eius est tale: tantū ueritatē: atq; hoc aliquid. Sic omnia flumina unum reperunt mare: unde fluunt oculis meatibus suis: ut dicitur Ecclesiastes primo. Omnes radj licet per orbem diuisi infima tenentes simul et summa unius solis sunt proles et nutriuntur ab illo: quos qui respiciat uetat prohibet similiter ut soles

uideri. Necesse ē igitur ueritatē amātes simplr cōfiteri quālibet ueritatē radiū fore ab essētia diuina fluentē: i qua uel per quā sicut ppiā lucē ipsa uē essētia: xps qz ait Jo. xij. Ego sū uia ueritas: et uita. Uia exēplo qua eundum est imitatione: ne erretur: ueritas uerbo: cui inherendū est firma affectione: ne mens obtenebretur. Uita in premio: in quo quiescendum ut cōsoletur. Et cyprianus ait. Consuetudo sine ueritate uetustas erroris: ppter qd relicto errore sequamur ueritatē: sciētes quia apud esdrā ueritas ualet et inalescit et uiuit: et obtinet i secula seculorū di. viij. Consuetudo. Historia hētur. ij. Esdre. iij. ubi probatū ē ueritatē oibz fortiorē: et hec ueritas deus ē. **Quarta** propositio se ingerit demonstranda. s. qd grāmatica et alie scie seculares hñt in se: et docent plurimas ueritates. Unde et supra dictū est per. b. Hiero. qd arithmetica et geometria et musica hñt i sua scia ueritatē propter qd et clemens dicit. Qu ex diuinis scripturis integrā et firmā glia suscepit ueritatis: absurdū nō erit: si ēt aliquid ex eruditione cōi ac ēt liberalibus studiis que forte i pueritia attigerit: ad assercionē ueri dogmatis conferat di. xxxvij. Relatū. Cur ergo non studendum i his sciētis: cū oia inuocent ueritatē: Sed sciendum qd triplicez sedē ueritas colit. Prima est oratio ul propositio: que dī uera: ubi manet tanq; in signo. Unde est illud scholasticum dictū: ueritas est adequatio rei intellecte ad intellectū. Et illud. b. Aug. qd ueritas est qd ita se hz sicut cognitioni vī: si uelit et possit cognoscere: ueritatis sedes secunda mens ipsa i qua est tāq; in subiecto Aristo. i. yj. metha. teste: qui uerum et falsū ai. reddit. **Tertia** sedes ueritatis est res ipsa: que dicitur uera: ubi moratur ut in folio suo imperatrix: a nullo ente mendicans: sed pfluens imperceptibiliter a prima ueritate: et id qd inde descendit sine perturbatione conseruat. Sic intuebatur ueritatē Auicēna in metha. sua: ubi dicebat. Ueritas rei est proprietās: et esse uniuscuiusq; rei quod stabilitum est ei: in quantum talia res nata est de se facere ueram extimationem: et i quantum propriam sui rationem que est in mente diuina imitatur. Ad idem tendit uerbum beati Augustini dicentis. Ueritas est rectitudo sola mente perceptibilis. Quid igitur triuialis portio artium esse cense: ut qd rectitudo diuina i grāmatica: species in rhetorica: ueritas in dialectica. Prime due sunt uere: et ueritati diuine cōformes. Et ut clareat de utilitate harum scientiarum breuiter ad singulas descendamus. **Grammatica** cum rhetorica scientiam esse recte scribendū: recte pronuntiandū: recte construendū tradunt sapientes atq; partium orationum: uocis articulatione: littere: syllabe: pedū: accentuum positariū: orthographic: analogie: etymologic: differētiar:

Capitulum Primum

barbarismorum : silogismorum : uitiorum : methaphysicis : scematum troporum : proleptis : metrorum : fabularum : historiis : peritiis. His radijs ueritatis diuine : uelut syderibus celum etiam sacre littere rutilant clare : quos solus illuminat sol diuinus. De harum necessitate Quintilianus in libro de arte oratoria scripsit sic : dicens. Non sunt ferendi qui artem grammaticam ut tenuem : ac ieiunam cauillantur. **Q**ue nisi fundamenta fideliter iecerit quicquid superstruxeris finaliter corruit necessaria pueris : iocunda senibus : dulcis secretorum comes. Decille. Sed de eloquentia cui rhetorica seruit. Tullius ait : quod sapientia sine eloquentia parum prodest. Eloquentia sine sapientia multum obest : ut gladius in manu furiosi. Sed sapientia cum eloquentia multum ualet : docet enim clare loquendo : delectat ornate loquendo. flectit efficaciter mouendo. Unde et hester orabat ad dominum. Da sermonem rectum et bene sonantem in os meum : ut placeant uerba mea in conspectu principis : ut scilicet flecteret eum et induceret ad exaudiendum suam petitionem quod sequutus est scilicet coram principe Assuero. **D**ialectica uero omnes ambit ceteras artes abdita penetrat : tetra dilucidat : falsa repellens : ueritatez ducit in lucem : et ubique ualeam deum meum uidere : qui ubique latet obstrusus. Etsi fortasse minus intelligenti minusque deum benignum amanti beneficiis uiles uidentur et indigne : ut deus querat in eis uerbum : fontem sapientie excelsis meminit se debent latuisse in uirgine : tacuisse in presepio. brutorum medio feno sociatum : tectum stabulo : poniculis inuolutum : immo ut cuncta pertranseam cruce affixum : sicut celorum fastigia tenet ad dexteram patris sine loco locatum. Certe in trabo presepio et crucem domini mei uisibilis : tota cordis deuotione amplectar ut mellifluum reperiam dominum meum. Quare ergo uetatur florida prata : atque stelligeros celos secularium scientiarum intrare in quibus cum iubililo occultare uidetur. **Q**uo ad arithmetricam ut uerbis utar torquati libro primo arithmetice sue. Arithmetica cunctis mathematicis prior est : non modo : quia ille huius mundane molis conditor deus. prima sue habuit ratiocinationis exemplar : et ad hac cuncta constituit quecumque fabricauit ratione per numeros assignatos ordinis inuenire concoctat : et cetera. Ecce quod deus ipse gloriosus qui omnia constituit in potestate : numero : et mensura : mensura usus est arithmetica : arithmetica inspirauit et docuit. Quare ergo prohiberi debet numeris adiscendis intendere : qui deum suum debet imitari. **D**e musica quid dicam humane mentis medela : quam ignorasse tam turpe fuit apud uenerandos antiquos quam litteras nescisse : sicut scribit Isidorus

sine cuius noticia nulla disciplina potest esse perfecta. Hac tota celorum compago subleuit. Hac uniuersa mundi moles consistit. Sine hac re publica ordinate moderari non potest. Mores corriguntur per istam : et humani animi obtinentur hec furiosos restituit sub pitagora sibi et mores domauit reddita sanitate narrantibus Licerone et Seuerino post eum. **Q**uauis insipiens erit et solo nomine homo : necessarie geometrie ignarus per quam uniuscuiusque rei termini designantur : sicut scribit Ricardus. fuit enim prout notat Alpharabius necessaria perspectiua qua discernit id quod apparet i uisu aliter quam sit : et quod apparet ita ut est. Assignat enim quibus de causis ista fiant : et hoc demonstrationibus necessariis : docet etiam quibus modis uisus potest errare ut non erret. **D**a oro astronomie nescium. Astrologiaz ignorantem quempiam : nonne uelut deridendus infantulus pronuntiabit sydera labi. Langue lunam Solemque qualitate mutari : sicut succurrendum putet sono calibis et ferri : quatenus inde territus pluto proserpinam sinat ad loca superiora reuerti. Quot iberas nemas ischyri ueni senes deliri ut uetule garule : de orione feroce : de ura utraqz adriane corona recitauit precise : quia sunt astronomie utrumque ignari. At quisquis astrologie noticia carens uirtuosos quosdam putabit uitiososque alios : laudare dignos : illos istosque uirtuperandos : quasi uoluntarie suos actus producant : quos sola constellatio ad opera sua illos reddit procliuos non necessitando : sed sensualitatem inclinando propter quod maximus astrologus tholomeus dixit : uir sapiens dominabitur astris scilicet ratione superando inclinationes ad uitia ex constellationibus procedentes. **A**d philosophiam ueniamus : quererum quas deus summus et solus creauit : quem per ista uisibilia cognoscimus : ad hunc solum finem pro sui magna parte creatas : uires : proprietates : dignitates cum effectibus suis docet et manuducit ad methaphisicum : sic fideliter fidem catholicam profitentem atque dicentem. Necesse est esse aliquam substantiam eternam immobilem : dantem cuncta moueri. Substantie enim precedunt omnia entia scilicet causalitate. Si igitur omnes substantie fuerit corrupte : omnia entia erunt corrupta : quia destructa causa destruitur effectus. Et ideo destructis primis substantiis impossibile est aliquid aliorum remanere. Deus ergo semper est : et est intelligens per se : habetque uitam nobilem et sempiternam. Ipse est deus unus eternus infinite nobilitatis : et est uita continua entium : hec et multa alia scribit aristoteles. xi. metha. Hic et Auicenna in sua mathematica : ait. Scientia diuina est scientia de rebus separatis a materia terminis et diffinitione. In hac

Titulus Decimus sextus

scia queritur de primis cāis esse naturalis et eē do-
ctrinalis: et eius qđ dependet ex his: et de cā caruz
que est de^o excelsus: hec ē phiā prima. hec ibi. Ex
his omnibus apparet omnes scientias que secla-
res uocantur: nō solum ueritates mirificas conti-
nere: sed etiam manuducere in radiosam cogniti-
onem diuinam: et ideo non horrendas sed studio-
se colendas.

Quia predicta oia. §. VI

arguendo non asserendo: prefatus uir studiosissi-
mus et per cuncta laudabilis dominus Joā. dñici
in dicto libello induxit. Rñdendo tria notat. Pri-
mo qđ scia dei est alterius generis a nostra: vñ euz
in ipsa non possumus imitari. Secundo qđ scien-
tia nostra etiam eminens est de paucissimis rebus
et imperfecta et multis periculosa: et iō non min^o
affectuose sed moderate querenda. Tertio qđ per
maxime in dilectione dei est imitatio percuranda:
nō in scia nisi in ista que est donū: et est cū ipa cha-
ritate vnita. ¶ Dicit ergo respondēdo argumen-
to: i. c. qđ si incipitur. Bonoz oīuz exñtium et pos-
sibilitū: solus capax intellectus diuinus: seculares
scias nō hz. s. sicut habet intellectus creatus. Pro
huius declaratione dicit quinqz consideranda cir-
ca sciam. s. subiectū: obiectū: rem: modum: et effec-
tū. Credo at simpliciter dicendum: hūanā sciam
nō esse eiūsdē generis generalissimi: quo ad predi-
cta quinqz: cū scia hūana. Nam quo ad primū. s.
subiectū pz qđ oīs scia nostra est tanqđ accidens in
intellectu humano sicut i subiecto. In deo autem
nullum est accidens: nec intellectus diuinus ē sub-
iectum alicuius transmutationis: dicente Jacob
de deo. Apud quē nō est trāsmutatio: nec uicissitu-
dinis obūbratio: sed lucē habitat inaccessibile s3
aplm: propter quod irrefragabiliter tenendum ē
cū tora fide catholica diuinā sciam eē uniformē
et substantialiter ipsam diuinam essentiam: qđ o
nulla creaturaruz in uia nec in patria dici potest
vel debet. ¶ Sed de fo. s. obiecto magis ad ppo-
situm materia obuersatur. Est. n. fm Aristo. i p-
mo poste. Scia de pperuis et necessarijs icorrupti-
bilibus uniuersalibus: et que non possunt aliē se
habere. Videndū igit qđ sint ista obiecta: sunt enī
aut deus aut res circa deum aut quedam comple-
xa: sicut sunt propositiones prolata: scripte aut p-
cepte: aut cōceptibiles. Si dat pmū. s. de deo affe-
ctio quidē descriptioni scibilis obiecti deo conueni-
re: de quo habet uerissimā noticiam que est ipse
sicut profitemur ipse phā. xi. metha. vii et diu^o Au-
gu. ait in li. vi. de trinit: deo hoc est esse quod sapi-
entem esse: hoc est sapientem esse quod intelligere
Verū hanc sciam non hñt non solum infideles: s3
nec quisqz fidelis in uia. Cum scriptum sit. Deū

nemo uidit vnqđ Jo. primo. et prius ipse dixerat.
Non uidebit me homo et uiuet scilicet essentiam
meam. Licet enim scripsit Cicero libro quē habu-
it de creatione mundi: parentem uniuersitatis hu-
lus inuenire difficile ē: et cum iam quis inueniret
eum: in uulgus indicare nefas est: non tamen fu-
it inuentum a quoqđ quid sit: sed tantum quia ē:
et hoc est qđ dicit Dama. Qđ de deo scire possum^o
quia est: sed non quid est. In quo scientia proprie
dicta non consistit. s. scire de aliquo: quia est et nō
quid est iuxta determinationem phi in. i. phisico-
rū. Est. n. deus ut ait Lasiodorus: uirtus inexplica-
bilis: pietas incomprehensibilis: sapientia ineffa-
bilis: cuius diffinitio est finē in finem in factis lau-
dibus non habere. Si at dicantur obiecta sciētie
res qđ nō sūt de^o. Tūc illa sūt uniuersalia. aut pri-
cularia. Nō pmū. nā vñ aut non sūt: aut a suis
singularib^o indistincta: particularia uero non sunt in-
corruptibilia et sempiterna: sed sunt tēporalia et d-
fectibilia qđ tpe ceperūt: et continue deficiūt: et qđ
magis solida uidentur: sicut sunt spiritus et cor-
pora superiora: nisi omnipotens illa manutenēt
hoc non cognouerunt homines seculi. Et si qđ euz
catholicis crediderūt: nō tamen sciuerunt sciētijs
prope dictā: non. n. talis notitia ex immediatis et
p se notis pcedit: sed ex reuelatis et alijs nobis ig-
tis. Dimittat quedam tergiuersatio ignorātie di-
centiū qđ diffinitio scie quam dat Aristo. est scdm
nām: s3 fm nām uniuersalia. put sūt in suis parti-
cularibus: sunt incorruptibilia: cū p generationes
successiuā conseruent i esse. Sili corpora superi-
ora et spiritus intellectiui sunt fm naturā a cor-
ruptione libera: cum corruptōis pncipiū n habeant
in semetipsis. hec enī friuola sunt. Nam nā vñius
cuiusqz rei create est illa: non quam phi credūt. s3
quam deus concessit. non enim natura solis ē co-
medere et bibere quia plures phi hoc opinati sūt.
nec natura magnetis est uincere spiritu quia tales
milesius hoc affirmauerūt. Uocare quippe nām
illam conditionem quam homines proprio lūe
freti rezz speculatazz ab eis arbitratī sunt: ē dicere
uerum falsum: et falsum uerum quod non ad sci-
entiam sed ad tetrissimam ignorantiam nouim^o
pertinere. Sic existimantes pugnant phisicorum
schole: sese mutuo cecos uocātes. At si dixerimus
obiecta scientia esse reruz incomplexa: ut moder-
nis magis placet. Que si particulariter eē desināt
desinēte subiecto in quo sunt: illa tamen non desi-
nunt: cum sint rerum species intellectibus iuncte
creato uel increato: et actus scientie generantes
duo sequūtur. Primū qđ neqz de his neqz d signi-
ficatis per ea est aliqua scientia proprie dicta: euz
non sint minus uariabilia qđ sint eorum subiecta
et si tortuosus anguis et coluber uersutus pernici-
ter tendens ad fugam dicat illam complexa de qđ

Capitulum Primum

bus scientia haberi dicitur equipollere conditio-
nibus ueris quarum quilibet est necessaria: di-
cendum est qd scientia certissima dei non est de con-
ditionalibus. Et qd quilibet homo habet rationa-
biliter dubitare de propositione omni a deo non
reuelata: et actus primos non importantes: an sit
necessaria: impossibilis uel contingens: cum nemo
beat hesitare hanc. Deum plura potest qd intellec-
tus creatus ualeat cogitare. Nemo dicit hic sto-
icorum opinionem tenendam. s. qd nihil sciri con-
gat: si meminerit actus primos exclusos et stoicos
non fuisse de scientia tam stricte locutos. Secun-
dum qd sequitur est deum gloriosum talem sciam
non habere: cum non per species: sed per se ip-
s cuncta scibilia clare cognoscat. Ex his elicit clare
una uerissima disiunctiua qd copulatiue realiter eq-
poller: uidelicet solus deus de creaturis habet sci-
entiam: uel scientia dei: et scia nostra non sunt gene-
ris eiusdem: que deus qd datur: habetur propositum.
Tertium considerandum et declarandum est qd
sit scientia fm essentiam: et dicendum qd scientia e-
lucidus et completus habitus intellectus i certaz
rerum certarum cognitionem intellectuam pdu-
cens per hoc quod dicitur lucidus excluditur a sci-
entia fides et opinio. Additur in diffinitione illa
completus quia licet unius cuiusq rei cuius sunt
conclusiones scibiles mille: tantum habeatur vna
non tamen res illa per scientiam cognoscitur: cu-
ius improporcionabiliter plura fere ignoro qd sci-
az. Addit i diffinitione habitus quem eximitur
actus quo quis cau aliquid repente nouit et eius-
dem notitiam amittit repente. Dicitur etiam i ea
intellectus propter imaginatiua et alias potetias
que seruiunt intellectuue potentie in percipiendo:
participando cu brutis. Tertum est adiunctum: qd
et si reuelaret alicui quid est anima: et ille dubitet
sic esse: tunc de eo non habetur fides: cum non fir-
miter inhereat: neq opinione: quia deus opini-
onem non reuelat: nec sciam: qd p demonstratorem
non certificat. Sequitur in diffinitione rerum cre-
atarum: subintelligitur unius uel plurium: ad dif-
ferentiam sapientie que est prime cause siue diuina-
rum rerum cognitio. Quod ponitur ultimo seclu-
dit scientiam ab alijs habitibus qui ceteras animi
potentias quocunq modo immutant. In eo igitur
qd scientia lucida est in uia raro conuenit: cre-
aturis rarissq: quia Licerone in dialogo ad horre-
sem probante: omnis cognitio multis est abstrac-
ta difficultatibus. Est enim et in ipsis rebus obscu-
ritas et in iudicijs nostris infirmitas propter quod
dicitur. Nihil est adeo indubitatum quin adhuc
solemnem inquisitionem admittat. Et beatus Au-
gustinus dicit de conse. di. iij. Sicut in sacramen-
tis: qd si singuli interrogarentur. forsitan tot opi-
niones quot homines inuenirentur. Nemo etiam

Aristo. confitente alicuius rei create: habet habi-
tum scientie completum: deo excepto. Que enim
scimus ait Trimegistus: sunt pars eorum minima.
que ignoramus: et hoc cuz intellectus noster se ha-
beat ad manifestissima nature: sicut oculus noctue
ad lumen solis. secundum Aristo. ij. metha. et sa-
pien. ix. dicitur. Difficile estimamus que in terra
sunt: et que in prospectu sunt cum labore inueni-
mus: que autem in celis sunt: qd inuestigabit. Pre-
terea habitus sic nec aliqd accidens e i deo: sic qbus
dam mathematicis de ueris et pmis actibus: sic
p stoicos disputat de reb: certitudine n habemus in
uia: et tamen oia nuda et apta sunt oculis dei. Igitur
qd ad eentia scie: non e una et eade gene scientie di-
uina et humana. Non. n. dico distingui per mai-
et min: et imperfectu et magis perfectu: sicut discer-
nuntur fm intellectum sancti doctores theologia
uiatoz et theologia pphensor: sed essentialiter et
infinite: cu scia dei sit de: et scia huana sit quedaz
qualitas labilis. du obtinet in uia. Eque patz
hoc id e qd ad qrtu considerandum de scia. s. de mo-
Na ois nostra cognitio ortum habet a sensu ois
nostra cognitio species trahit a rebus: fere nulla
nostra scientia dici potest intuitiua: omnis nra co-
gnitio intellectuua gradatim procedit a magi vlti-
ad min: vltia: usq ad singularia: ois nra cognitio
ad minus nota a magis notis. Omis nostra cog-
nitio syllogistica e: et discursiua: et propter hoc scire
uiatoz non solu e distinctu a diuio scire fm etiaz
Platonē a scire angelico. Angelus enim spēs re-
rum habet insertas: sensib corporalib: no utēs:
equalr oia creata sine discursu cognoscēs. De vo-
neq species a rebus abstrahit: neq abstractiue:
neq successiue sed intuitiue: et unico actu se et oia
alia qd oia q sunt i eo infinite pprehēdit. Effect-
etiam scientie diuine: sunt multum distincti a no-
stris quo ad. v. declarandum circa scientiaz. Na
scia dei est ca reru uoluntate coniuncta. Sed scia
nostra a reb: procedit: neq hoc libito uoluntatis
Scia dei e necessaria certa. Scia autem nostra n
solu. est contingens: sed etia fere opiniatiua seu opi-
niones generat magis q sciam proprie dicta. Di-
mitto qd scientia nostra inflat: diuina edificat no-
stra occidit et illa uiuificat. Cum ergo arguendo
supradictum est qd debemus deum imitari. Sed
deus habet omnem scientiam ergo et c. potest an-
tecedens deponi si uniuersaliter capiatur: alit p se
quentia nulla: cum ab indefinita ad uniuersalem
sit uan processus. No. n. in omnibus debem de-
um imitari. uoluit enim hostis antiqui ee ut de-
et de celo fuit expulsus. Nec etiam in uia in modo
sciendi possumus deum imitari: sed in alijs ut di-
cetur hec omnia predicta prefatus dominus Jo-
annes dominici in dicto libello ponit. Cum g
dictum sit imitatores dei estote cum magna glo

Titulus Decimussextus

ria sit sequi regem factorem suum ut ait Salomon Ecclesiastes. In quo permaxime debeamus imitari declarauit idem apostolus subdens Ad eph. v. capitulo. Ambulate in dilectione dei: sicut et christus dilexit nos. Non ait imitamiini o um in potentia uel scientia sed in dilectione. nec christus ait. Discite a me scientiam: quia sapientia sum dei patris. Sed discite humilitatem: quia mitis sum ego et humilis corde Math. xi. Lucifer deum imitari uoluit in potentia ut ita dixit rim cupiens ex naturalibus et gratuitis a deo acceptis propria uirtute ad gloriam peruenire: dicens. Similis ero altissimo qui per se gloriam obtinet. Sed detracta est ad inferos supbia sua Isaie. xliij. Gloriatu est nabuchodonosor de potentia sua superbiens: tanquam ex se illam adeptus: et conuersus est in beluam secundum imaginationem sui et aliorum uidentium eum. Daniel. iij. et xvj. questio. iij. Mir. d. al. Nabuchodonosor de superbia elatus uoluit ut deus adorari: et confusus est per feminam sanctam Judith: occiso holoserne principe militie eius. Adā et Eua uoluerunt deum imitari in scientia dicere eis antiquo serpente. Eritis sicut di. scientes bonum et malum: et de paradiso expulsi sunt cum tota posteritate sua: humiliata infinitis miseris anime et corporis: uoluerunt ait beatus Augustinus: rapere diuinitatem et perdiderunt felicitatem. Sed uiri sancti qui gloriosum sanguinem fuderunt pro domino imitati sunt in morte sua deum incarnatum per dilectionem: et ideo coronas triumphales meruerunt. Abraham imitatus est deum in dilectione: patriam deserens: filium offerens: et circumcidens in senectute ut deo obediret: ex humilitate se cinerem et puluerem dicens: et exaltatus est usque ad uisionem trinitatis per figuram quando tres uidit et unum adorauit. Dauid imitatus est deum in dilectione. etiam inimicorum capitalium: in humilitate se pulicem uiuum et canem mortuum uocitans: et super senes intellexit diuina mysteria. Paulus apostolus qui cupiens ex intensa dilectione dei dissolui et esse cum christo: et tamen anathema esse a christo pro fratribus suis ut conuerterentur: primum se peccatorum proclamans ex humilitate profundissima: et minimum apostolorum: qui plus omnibus laborabat: sublimatus fuit ad claram dei uisionem: quando raptus fuit ad tertium celum. ¶ Quod si quis deum uelit imitari in scientia: imitetur in ista que donum dei est: et sine dilectione et humilitate esse non potest. Vanum enim sunt omnes homines in quibus scientia dei non sapientia scilicet scientia huiusmodi. Qui enim dixerunt linguam nostram magnificabimus. labia nostra a nobis sunt: quis non

ster dominus est. Vanum et falsum in sua clara estimatione: quia deus scientiarum dominus. i. Re. ij. falsum in suis doctrinis: nullus enim fuit qui non falsa scripserit uani inuiles sibi: uacui uirtutibus ueris et ultimo fine beatitudinis priuati: dicente Salomone. Ecclesiastes. ij. labor stultorum interficiet eos scilicet morte perpetua quia nescierunt pergere in urbem scilicet ciuitatis superne: propter quod et dominus per Hieremiam dicebat. Non gloriatur sapiens. scilicet scientia mundana in sapientia sua: neque potens in potentia sua: neque diues in diuitiis suis. Sed qui gloriatur in hoc gloriatur: scire et nosce me. Ad quam notitiam dei ualet permaxime cognitio sui: que pertinet ad patrum ad donum scientie Unde et Seneca: principium salutis cognitio sui. Et beatus Augustinus. breuissime orans: dicebat. Deus meus nouerim me: nouerim te. quia cognitio sui uera inducit ad dei cognitionem. Quid enim prodest ait beatus Bernardus scire uires herbarum: proprietates elementorum: cursus syderum et huiusmodi: te neglecto seu ignorato. q. d. nihil. Similis per hoc est demonibus. Unde interpretantur scientes: non ergo condemnantur vacantes studio scientiarum secularium. Sed constituentibus finem in huius notitia. Sicut quidam antiquorum philosophorum falso opinati sunt: ac etiam nimis eis intendentes ita ut utiles et necessarias: ad salutem litteras contemnunt uel omittant cum dicat sapiens. Nihil nimis uel eis quocumque modo abutentes

Hanc autem sci. §. VII.

entiam donum spiritus sancti: omni mundane scientie preponere debemus: quia hec sola ducit ad uitam non autem alie nisi cum ista. Et quanto maior in nobis dilectio est: que est vinculum perfectionis ut ait apostolus ad col. ij. et quanto maior humilitas que dilectionem in altum erigit tanto maior huius scientia spiritus sancti habetur. Et ipsa scientia salubrius cunctas docet scientias alias moraliter ut patet discurrendo per paucis. Docet grammaticam scilicet recte loqui et recte scribendi. Linguam enim quam ut dicit Iacobus nullus domare potuit scilicet ex se in quietum malum et plenam mortifero ueneno: peruersa loquentem et peius scribentem: hec dirigit ut loquatur recte: et propterea in linguis spiritus sancto qui eas infundit igneis apparuit. Rhetoricam suggerit: ita ornate perorare non in persuasibilibus humane sapientie uerbis sed in ostensione spiritus et uirtutis ut preueniant principes angelorum coniuncti psallentibus et principem principum deum: qui nullis uiribus superari potest:

flectat oratio publicani: vicatq; inuincibilem: et ligat omnipotentē moysi deprecatio. ¶ Quod utilem dialecticā verū a falso discernentem. ff. per donū scientie infundit: cū enim in tentando sophisticē sillogizet hostis antiquus: vt conuincat sub specie boni exempli gratia sic. Omne bonum est prosequens: omnis fornicatio est bonum: vel adulterium: vel furtum est bonum: quia delectabile: quia utile quo ad furtum: ergo prosequere fornicationē vel furtum: cū delectabile et utile sit bonū. Sed sophisma est: et qui sophisticē loquitur: inquit sapiens: odibilis est: quia decipere querit ut diabolus. Donum igitur scientie quia quis discernit in moribus uerum uirtutis a falso uicij respondit.

¶ Omne utiq; bonum prosequendum: si est uerum bonum et honestum. Sed si fornicatio uel furtū sit bonum secundū quid: quia delectabile sensualitatis: non tamen est uerum bonū et honestum. Sicut si diceretur. Omnis homo est rationalis: sed homo pictus est homo: ergo est rationalis: falso concluderetur: quia pictus est homo secundum quid. i. secundū apparentiā seu representationē. Sed cū dicebat. Omnis homo est rationalis: intelligitur de homine uero et simpliciter. Docet ergo scientie donū i actibus uiciorum non esse uerū bonum: sed uerum malum et apparens bonum: et ideo declinandum ad arithmetricā deducit scientia spiritus numeros multiplicantem: ut scilicet peccata singula dinumeret euz suis circumstantijs: ut declarat. b. Aug. de pe. di. vi. et p singulas noctes uiciorum lachrymis lauet conscientie lectum. Suggestit spiritus etiam beneficia numerare a deo collata: que tot reperiuntur: ut uix optimus algorista ualeat recensere sicut nec guttas maris. Numerat quoq; numerū dierū quis esse potest: et uidet quoniam mille anni ante oculos dei tanquā dies hesterni que preterijt: et totū tempus ab initio mundi usq; in finem esse sicut momentum stare et guttam rosis comparatione uite perpetue: ubi omni bono anime sanctorum fruuntur. ¶ Tale armoniam et melos secundum musicam morum spiritus menti inserit exercendam: ut dicat spūs. can. iij. Sonet vox tua i aurib⁹ meis: uox enī tua dulcis. Et ps. Jubilate deo omnis terra: cantate: exultate: et psallite i cithera in tubis ductilibus: et uoce tube cornee. In psalterio timpano et choro: et in cimbali bene sonantibus: que uoces significant diuersos animi motus secundum varias uirtutes deum laudantium mensurare teporalia facit geometria spiritalis: et aspiciens terram cum Hieremia uidet quia uacua est et quasi nihil. Mensurat amores suos: ut deum sine mensura diligat: certa uero omnia certa regula rationis mensurat. ¶ Dimensiones non quantitatuas

sed uirtuales mensurat in deo: et si non cum omnibus sanctis comprehensoribus: tamen per cōtempationem in terra militantis ecclesie in diuinis. Longitudinem eternitatis: latitudinem extense charitatis: altitudinem immense potestatis: profundum sapientie claritatis. ¶ Non deficit in habente scientiam cum charitate sancta astrologia ad cursum et uirtutem solis et lune ac stellarum. Attendit considerans pie: quod stella differt a stella in claritate. Sic et sancti in gloria unus altero maior. Sicut et in mundo de gentibus unus altero perfectior: et diuersos effectus producant secundum gratiam gratis datam. Nam alij datur per spiritum sermo sapientie: alteri sermo scientie et cetera. Solem quoq; contemplantur in celo: quia sicut teste ecclesiastico. Sol illuminans per omnia respicit: et gloria domini plenum est opus eius: et oritur sol: et occidit: et ad locum suum reuertitur: ibiq; renascens girat per meridiem: et flectitur ad aquilonem: ut inquit Salomon Ecclesiastes primo. ¶ Sic iusticie christus deus noster illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum: opusq; eius in mundo plenum gloria: quam nobis procurauit: ortusq; de lucida nube uirgine Maria occidit per passionem: unde tenebre facte sunt super uniuersam terram: deficientibus cunctis a lumine fidei deitatis ipsius excepta ea. ¶ Sed renascens sol ipse per resurrectionem postquam inferiores partes terre descendens: illustrauerat patres in umbra mortis sedentes: radios suos erga discipulos diffundit: et lumen eis restituit fidei. ¶ Girauit autem sol iste per meridiem: quando in celum ascendens super cherubim et seraphim ignem feruidum sui amoris in penthecoste in mundum misit: nec est qui se abscondat a calore eius. ¶ Ad aquilonem flectetur ad aquilonem frigidum in fine mundi: quando abundante iniquitate refrigescet charitas in cordibus multorum. ¶ Speculatur ille noster astrologus et lunam ecclesie: que lumen a sole mendicat christo iesu domino nostro. ¶ Et quia ut ait propheta. ¶ Eleuatus est sol super omnes celos et luna stetit in ordine suo. ¶ Philosophiam edocet scientie donum: ut inuisibilia dei per ea que facta sunt intellectu conspiciat scilicet dei perfectiones: ex pulchritudine enim celorum et planetarū et aliarū rerum pōt sciri speciositas immēsi dei: ex uirtute earum uirtus et bonitas dei. ex ordine earum sapientia dei et huiusmodi. Unde dicitur sapien. xij. Si horum spetie delectati scilicet solis lune et stellarum deos putauerunt scilicet talia: sciant quanto his dominator earum speciosior est. Spetiei enī id est pulchritudinis generator hec omnia constituit. Aut si uirtutē et opa eorum

mirati sunt intelligant ab his: quoniam qui hec constituit: fortior est illis. A magnitudine spei et creature cognoscibiliter poterit horum creator videri. hec ibi. Cum enim non solū secundum catholicos sed etiam philosophos deus sit prima causa omnium: et causa sit potior effectu. Et in libro de causis dicitur q̄ omnis causa prima plus influit in causatum cause secunde q̄ ipsa causa secunda: ideo sequitur: q̄ omnis pulchritudo: virtus: suauitas: quodcumq̄ bonū vere amabile sit in deo: et ideo super omnia diligendus et in dilectione pro posse imitandus.

Et quia ad do. §. VIII.

num scientie pertineere uidetur: nosce discernere inter diuinas inspirationes: et diabolicas suggestiones: q̄ aliqui mltū velate p̄sōis sp̄ualib⁹ igerūt dicēte ap̄lo. Ipse sathanas trāfigurat se i angelū lucis nō solū apparēdo sensibiliter sub forma angeli boni christi uel alicuius sancti: vt habetur de beato Antonio: martino et alijs: et insibiliter suggerendo aliquid apparens bonum opus: sed anime noxiū: vt Gregorius dicit di. xli. Sepe uicia se ingerunt: et virtutes se esse mentiuntur: vt tenacitas perfimonia. Effusio: largitas: crudelitas: zelus iusticie. Remissio: pietas uideri uelit. Ideo hic ponentur quedam documenta ex quodam libello: qui attribuitur beato Vincētio ordinis predicatorum: predicatori eximio: et sanctitate mirabili. Notandum igitur q̄ circa tentationes spirituales huius temporis quas procurat diabolus in cordibus aliquorum spiritualium. ¶ Primum est: q̄ uolentes se deo totaliter subdere: desiderēt per rationem uel contemplationem uel alia opera perfectionis: visiones: reuelationes: gustus: seu sentimenta a deo uel de deo: que sunt supra naturam et supra communem cursum eorum qui diligunt et timent deum uerissime: quasi vt ex hoc signum accipiant dilectionis dei ad eos et acceptationis. Sed tentatio est tendens ad decipiendū: tale enim desiderium et instigatio non potest esse sine radice superbie et presumptionis: vel intentione alicuius uane curiositatis circa secreta dei uel fragilitate fidei: et propter hunc defectum iusticia dei dimittit animam: que habet tale desiderium: et permittit venire intellectum in illusionem et tentationem diaboli per falsas visiones reuelationes et seductiones: et ut magis detur fides hosti suggerēti aliquando vera reuelat: vt ad credendum assuefaciat: per quem modum sciant maiorem partē tentationum spiritualium huius temporis: et radicāt in cordibus eorum: qui sunt nuntij antichristi. Debes ergo scire: q̄ vere reuelationes et gustus

seu sentimenta secretorum dei non veniunt per antedictum desiderium: neq̄ per aliquam conuersionem seu studium quod anima habeat in se: sed tantum ueniunt pura bonitate dei in animas que est in magno timore dei et humilitate: et reuerentia ipsius dei: nec debet quis exercitare se i huiusmodi humilitate et dei timore propter hoc ut habeat visiones: reuelationes: et sentimenta de deo: quia in idem delictum caderet: quod et hoc desiderans. Sed petendum et desiderandū quod ait psal. Notum fac mihi domine finem meū: quod scilicet est deus: vt sciam quid desit mihi virtutis et boni ad ipsum consequendum: et non ut sciam secreta eius. ¶ Secundus modus tentationis oculi diaboli et deceptorie est: cum quis in sua oratione uel contemplatione sentit aliquam consolationem et dulcedinem. Ex qua et propter quā incipit de se presumere: et extimationem sui ipsius habere: et in ambitione proprii honoris: et reputationem talem unde suggeritur sibi dignum se esse vel huiusmodi uite glorie uel laudis vel paradisi. Scias ergo q̄ hic latet anguis in herba: et ideo fugite o pueri. Nec admittas talem consolationem quantum in te est: quia deceptoria. Et per istam consolationem incurrit anima in plures malos errores: et dominus per suum iustum iudicium per mittit postea diabolo augmentandi talem consolationem et accelerandi: et imprimere in anima illa falsissima et periculosissima sentimenta et alias illusiones quas credit veras esse. ¶ Heu heu domine deus q̄ multe persone sunt decepte per modum istum. ¶ Legitur de beato Jordane secundo magistro ordinis predicatorum: q̄ diabolus que fuit eum decipere per hunc modum. ¶ Nam per aliquos dies eo celebrante diabolus fecit maximū odorem de manibus eius fluere cum magna consolatione: vt vel sic inde de ipse presumeret. ¶ Sed ille miratus et deceptionem timens se magis humiliabat: orans vt si tentatio erat: euanesceret quod et factum est: et ita euasit tentationem in illa consolatione non se figens sed fugiens. ¶ Et scias ait beatus ille q̄ maior pars raptorum uel potius orabiatorū nuntiorū antichristi est per istū modū. Et ideo caue: q̄ i tua oratione uel contemplatione nō sustineas aliquā consolationē: nisi illā que uenit post perfectā notitiā et completum sentimentū tue humilitatis et imperfectionis: et que facit p̄ seuerare dictam notitiā: antedictū sentimentū in te et magnitudinem et altitudinem dei per altam reuerentiam et cum magno desiderio honoris dei consolatio non admittatur: et ipsa consolatio adueniens in predictis fundetur: ad quod potest induci versus psal. ¶ Renuit consolari anima mea scilicet in istis mundanis. Memori sui dei scilicet in oratione et contemplatione: et delectatus sum

eius memorando: non in ea tamen figendo. Sed exercitatus sum in bonis operibus: et defecit spiritus meus: id est omnis elatio mentis: et ista est uera delectatio. **T**ertius modus tentationis magis periculosus est: cum sub aliqua visione uel sentimento cor inducitur in opinionem uel infectionem contra aliquem articulum fidei: uel contra bonos mores: et maxime contra humilitatem uel honestatem: sicut legitur in secunda collatione abbatis Moy. de illo cui pluries diabolus ut angelus bonus apparuerat cum luce magna: qui deum ei suaserat: ut filium paruū quem secum habebat occidendo deo offerret: ut ei placeret: sicut Abraham in oblatione Isaac filij sui. **S**ed fugiente filio non ualuit quod intendebat efficere. **E**t de alio qui se proiecit in puteum ex iussione angeli mali: qui ut bonis cum splendore apparuerat. **I**gitur tales visiones et iussiones exhortescas quantum unq; secreta et alta et sancta apparet: et fugias ut a ruina et demonio meridiano. Sed si appareat tibi aliqua visio cum lumine uel sine lumine et sentimento: de quo si cer^o q; sit ex parte dei: et q; certificatus es in corde tuo: q; illud ad quod inducit visio est deo placitum noli te firmare in dicta visione. **A**tendum etiam: q; nec propter magnam deuotionem: nec propter magnam vitam: nec propter clarum intellectum: nec propter aliquam sufficientiam quam uideas in aliqua persona uel in aliquibus personis non sunt sequenda eorum consilia: nec eorum modi imitandi. **E**x quo apparet. q; eorum consilia et dicta clare et multum rationabiliter non sunt secundum deum et ueram discretionem per vitam christi et sanctorum monstrata et per sanctā scripturam in dictis sanctorum notificata et predicta. **E**t propter hoc non est timendum: q; spernendo talia peccetur per superbiam et presumptionem: sed potius q; fiat propter zelum uirtutis. **N**olite ait Joan. in prima canonica omni spiritui credere: sed probate spiritus utrum ex deo sint. **N**on enim statim uideri potest diuina maiestate cōcessum: quod fecerit humana pollicitatione promissum ait Lyprianus di. l. Si quis prepostera. **I**nsuper et fugiende sunt et uitande societates et familiaritates illorum et illarum: qui tales tentationes seminant et diffundunt: et etiam uitande sunt persone ille que sustinent et laudant eas: et noli audire uerba eorum: nec collationes eorum: nec modos eorum uelis uidere: quia diabolus tibi subministrabit: et ostendet magnum signum perfectionis in pluribus eorum uerbis et modis: que si uelles accipere: et per ea illis credere: uenires et incurreres in pericula: ruinas et precipitia errorum illorum. **S**ermo eorum ait apostolus primo ad Thi. ij. ut cancer serpit.

Post predicta ¶ §. IX.

praefatus posuit aliqua que quilibet debet per semetipsum attendere circa personas que disseminant tales tentationes: quantum ad eorum vitam et doctrinam. **Q**uorum primum est: q; circa tales personas non habeas magnam estimationem eorum visionum: sentimentorum: et raptuum: immo si dicunt tibi aliquid quod sit contra fidem: aut contra sacram scripturam: aut contra bonos mores: abhorreas eorum visiones et reuelationes tāquā stultitias: et eorum raptus ut arbitramenta seu fantastica demonum. **U**nde et in Ddutor. Moy ses ex uerbo domini precepit dicens. **S**i surrexerit in medio tui propheta: aut qui somniū dicat se uidisse: et ipse dixerit signum atq; portentum: et uenerit quod locutus est: et dixerit tibi. **E**amus et sequamur deos alienos quos ignoras: et seruimus eis: noli audire uerba prophete aut somnatoris. **T**entat enim uos dominus deus uester: ut palam fiat: utrum diligatis eum an non. **I**n toto corde uestro et in tota anima uestra ipsum sequimini eum timete: et mandata sua custodite: et audite uocem illius. **H**ec refert beatus Augustinus xvi. q. v. **N**ec mirum. **E**t inducit ibi exemplum phitonisse: que arte sua apparere fecit diabolum sub forma ueri samuelis: uera cum falsis permiscens: ut patet primo Regum. **E**t subdit beatus Vincentius. **S**i tamen dicerent aliqua: que sunt secundum fidem et sacram scripturam et doctrinam sanctorum: et bonos mores: noli spernere: quia forte sperneres quod dei est iuxta illud apostoli ad Thi. i. prophetas nolite spernere: nec tamen totaliter confidas: quia sepe et maxime in tentationibus spiritualibus falsitas induitur sub similitudine ueritatis: malitia sub similitudine uirtutis: ut possit diabolus melius diffundere errorem. **A**dde quod ait Cirillus super illud luce iij. **N**on sinebat christus ea scilicet demonia loqui: quia sciebant ipsum esse christum: quauis ueritatem maximam dicerent: quam tamen non certitudinaliter sed coniecturaliter sciebant: scilicet christum esse filium dei: tamen increpabat eos prohibens talem dicere ueritatem: ut doceret nos non querere a demonijs ueritatem: nec si dixerit ueritatem aliquando inherere: quia ad hoc faciunt ut per illud decipiant: et ad malum inducant: et tales visiones et raptus et si non sint de falsis: uel contra scripturas potius sunt paruipendende: nisi hoc contingeret talibus personis: q; ratione sanctitatis ac discretionis et humilitatis certum quasi esset: q; tales persone non possent decipi per illusiones et ingenium diaboli. **E**t tunc quauis sit pium visionibus talium personarum cōfessum: tamen tutius est non totaliter credere: nisi in quā in eis est sententia concors cum sacra scriptura et

dictis sanctorum. **A**dde ad hec qd et ueri et facti prophete aliquando aliqua dicunt: putantes se ex spiritu prophetie habere. Que post ea cognouerunt ipsummet ex spiritu prophetico dixisse: ut notat Beatus Gregorius in libro moralium de Nathan propheta qd quesit a dauid rege si deberet templum domino construere. Respondit ei ut prophetans: qd faceret ut deo gratum et acceptum. Sed qd citius sibi fuit a domino reuelatum: ut diceret dauid contrarium. **N**on edificabis mihi tu inquit dominus domum: quia multum sanguinem fudisti scilicet in bellis. **S**ed filius tu? pmo paralip. xvij. Sanctas et deuotissimas religiosas Brigidam et Latherinam de senis con temporaneas satis creditur spiritu prophetico clariuisse: multasq; reuelationes habuisse: et tamen una refert sibi reuelatum beatissimam uirginem in originali conceptam ut Latherina d senis: alia sine originali ut Brigida. Et cum contradictoria simul vera esse non possint: oportet dicere ex spiritu proprio non prophetico unam earum fuisse locutam. Sed que illa? **M**inores asserent Latherinam: predicatorum Brigidam. Sed deo hoc relinquamus. **S**ecundum quod est in huius attendendum: est qd si per reuelationem uel sentitum uel alium modum tuus cor moueatur ad faciendum aliquod opus: et maxime opus graue et notabile: non tibi consuetum: de quo non habes certitudinem: an deo placeat: imo dubitas: rationabiliter contrahere moram ad faciendum dictum opus: usquequo inspexeris diligenter omnes circumstantias: et cognoscas deo placere. **U**nde Origenes. Lenta uirtus cunctatrix ante iudicat qd incipiat quid decorum: quid honestum sit. Iniquitas omnia precipitat de peniten. distin. tertia. Inter hec. **N**on tamen de hoc iudices secundum tuam opinionem cum de se non est clarum: sed per testimonium scripture: uel per aliquod exemplum imitabile aliquorum sanctorum uirorum. **S**i gnanter autem dicitur exemplum imitabile: quia aliqui sancti fecerunt aliqua opera: que non debemus imitari: quanuis essent bona in eis. Sed potius debemus ea habere in admiratione et reuerentia. **E**t propterea dicit Hieronymus. Exemplum paucorum communem legem facere non possunt xxvi. q. ij. Non statim: et de regulis iuris in. vi. **Q**ue a iure communi exhorbitant: in consequentiam nostre actionis non sunt trahenda. Si quis enim uellet comedere tantum locustas: et mel siluestre: quia baptista hoc fecit: cito infirmaretur. Qui una tantum hora dormiret: quia aristinus hoc egit: infatuaretur et sic de alijs huiusmodi. **Q**uod si per te ipsum non potes in noticiam uenire: an illud deo placeat: consilium pete sed a personis bene probatis in uita et doctrina et consilio ueritatis. Tobie. iij. dicitur. Consilium semper a sa

piente inquire. De dubijs proprie est consilium: et intelligitur sapiens in illo genere de quo consilium querit: quia unicuique in arte sua perito credendum est: ait philosophus: quia experientia est magistrarum. **T**ertium quod est circa huius obseruandum est: qd si quis est immunis ab istis: et nunquam tales tentationes habuit: uel si habuit: liberatus ab eis fuit: dirigat cor suum ad deum: ut regratie tur ei indefinenter de tali gratia. Et caueat ne qd habet per puram gratiam dei et bonitatem attribuat sibi merito suo: uirtuti sue: uel sapientie sue uel moribus suis. Nec etiam qd a casu uel fortuna hoc acciderit: quia hoc est quasi principale: propter quod deus subtrahit gratiam suam ab aliquibus scilicet propter arrogantiam suam et ingrati tudinem. **U**nde beatus Augustinus. Quod deus dederat gratis: abstulit ingratis. **A**liud aduertendum est: qd corde alicuius posito in tentatione spiritali: per quam ponitur in dubio: non incipiat aliquis propria voluntate notabile et incon suetum: sed refrenando cor suum et uoluntatem: expectet humiliter et cum timore et reuerentia dei: quousq; cor suum dominus clarificet de tali dubio: non dico: expectet angelum uenientem uel uisionem super huiusmodi: quia superbie uideretur: sed expectet cor suum per inspirationem uel consilium proximi sibi insinuandum. **C**ontrarius faciendo scilicet in dubio se ponendo ad opus magnum et insuetum: non habebit opus commune bonum exitum. **D**einde tamen quis in huiusmodi tentationibus cauere debet: ne ante uel tunc cum est in his dimittat opera bona consue ta: et orare: confiteri: communicare: ieiunare: opera pietatis et humilitatis: licet consolationem non inueniret in operibus antedictis. **Q**uanuis enim ut ait psal. xviij. **I**n custodiendis illis scilicet diuinis mandatis sit retributio multa. **N**on solum pro custodiendis retributio multa in celo: sed etiam in illis id est duz obseruat: habetur magna consolatio mentis. **J**ugum enim meum ait christus scilicet obseruationis mandatorum: que omnia mandata sunt de actibus uirtutis sue aue est Mathe. xi. **T**amen non pro huiusmodi consolatione spiritali hic habenda est deo seruiendum. **E**untes ait psal. ibant de bonis operibus ad meliora procedentes: et flebant: non sentientes aliquando delectationem in ipsis bonis operibus sed fletum angustie: tediij: et anxietatis: et tamen sic seminant et multiplicantur oculte semina meritorum: ut demum veniant cum exultatione: portantes manipulos premiorum. **P**ostremo in omnibus: siue remanentibus tentationibus: siue recedentibus: semper oportet se confortare diuine voluntati. **R**ecti diligunt se dici tur canticorum primo. **R**ecti sunt ait beatus Aug. super ps: qui uolunt qd deus uult: nam qui

volunt deus velle quod ipsi volunt: non sunt recti: cum voluntas eorū sit tortuosa: voluntas autē dicitur regula rectissima omnium: que in isto capitulo habentur sententie sunt: ut dicitur. b. Vincentij ex quodam tractatulo suo: auctoritates autem adducte ibi posite sunt ad maiorem auctoritatem dictorum: quas ut puto et aptiores ipse causa breuitatis omisit.

¶ Notandum q. x.

in tractando de tribus vltimis donis non est seruatus ordo enumerationis positus ab Isaia. Et ratio fuit: vt prolixior materia posterius poneretur: et ideo prius de timore: postea de pietate multo diffusior ratione materie adiuncte scilicet de virgine maria: et demum de scientia actus est: cui additur magnum opus distinctum propter sui longitudinem in tria volumina: non precise historiariū sed et multorum aliorum de scripturis sacris et dictis notabilibus sanctorum: sed et aliorum gentiliū continens gesta ab initio mundi usq; ad presens tempus scilicet annum domini ab incarnatione Meccclij. Si tamen vita fuerit comes ad perficiendum quod iam perductum usq; ad annum domini sexcentisimum scilicet usq; ad mortem Grego. magni: et imperium foce. Cum enim ut dictus est ad donum scientie pertineat bene conuersari in medio nationis prauae et peruersae: et scire discernere credenda a non credendis: et agenda a non agendis: vt bona assumant: et mala renuantur: q̄ plurimam ad hoc possunt iuuare precedentia gesta. Nam ratio preteriti scire futura facit. Ex errantibus enim perfectorum vt primorum parentum Moysi: Aaron: Dauid: et aliorum melius sciuntur pericula nostra ut caueantur. Ex illatione flagellorum contra malos perpeditur grauitas peccatorum: et quantus deo displiceant: vt non committantur: et commissa per penitentiam remoueantur. Ex translatione et mutatione regnorum et dominorum. aduertitur uanitas et instabilitas mūdanorum: vt contēnantur. Ex depressione superbiorum et humiliatione: vt edificantium turris ad celum pertingentē Babel: pharaonis: Nabuchodonosor et aliorum: adiscitur mortale non paria sentire de deo: sed vt omnes ei subijciant. Ex narratione euangeliorum docentur impleta: que per sanctos prophetas prenūciata fuerant de myste

ria christi: quorum prophete plures hic expressi sunt. Ex sententijs tam gentiliū q̄ sanctorum ibi scire valet quilibet: quo modo conuersari debeat in mundo. Et quia plus mouent exēpla q̄ verba: ideo ponuntur multe historie et opera uirtutum a sanctis perpetrata: vt ad ea imitanda prouocentur. Miracula plurima referuntur ad dei gloriam et fidei christiane confirmationem. In libro autem de septem donis cuius auctor fuit frater ordinis predicatorum: sed nomen eius ibi non ponit: in tertia parte ponit de dono scientie: vt sicut per timorem retrahitur quis a malo: et per pietatem promouetur ad bonum: diuini cultus et misericordie ad proximum: ita per scientiam extrahatur a malo: quo irreptus est peccator. Iuxta illud pro uerbio. ij. Si scientia placuerit anime tue: prudentia seruabit te: vt eruaris a muliere mala scilicet malitia et concupiscentia peccati. Et prouerbio. xix. ubi non est scientia: ibi non est anime bonum: et hoc scilicet vt extrahatur de malo culpe per penitentiam. Unde ibi inserit tractatum de penitentia prolixē et partibus eius. Sed quia de ea diffusē notatus est in tertia parte in titulo de sacramentis et in alijs locis: ideo nihil de ea hic. Sed finis sit huic quarte parti: que est de uirtutibus et donis spiritus sancti.

¶ Obijt ipse Antonius vir cōsilioz clarissim⁹ Romane Urbis soliz auditor: causarum: tūc archiepiscopi florentinus: ordinis predicatorum obseruans professor. Anno domice incarnationis millesimo quingentesimo quinquagesimo nono: in vigilia ascensionis. ij. maij: miraculis clarens. Litis preconia indies augentur ex salutaris eius doctrina: summatim in epithaphio suo cōgesta uidelicet.

Hic est ille tuus pastor florentia: pro quo.

Non cesses mesto. spargere rore genas.

Pūbus haud pūscis pietate Antonius in par.

¶ Qui scripsit quicquid littera sacra docet.

¶ Actum hoc opus uenecijs emēdatissimū enucleatiusq; castigatuz ex mclryta atq; famosa officina dñi Nicolai Jenson Gallici olimpiadibus dominicis Et anno Milleesimoquadragentesimo octoagesimo decimas quartas calēdas maias.

Registrū quarte partis summe. b. antonini.

- P**roemium in
hastis. i. quoruūq;
ca. iij. de uita
Incipit quarta
ut prudentiam
Sumitur et
ergo sciendum
nascuntur
noxia solitudinis
prosperitate
Alitudinis mēbra
suis improbe
propter impatientia;
de ppietatis
enim h3
Nos. s. seruare
officium
prouer. ij. letatur
de partibus
rex. prouer.
Humanum
unde nec
alijs vicis
imber serotinus
renoua aut
Sini cōuenientia
scādala et
et actus exterior
est quod dicit
dicitur pro se
Dei et indigni
datur cōsistit
dere modum
facile possumus
nec alia facia
Actus autem
gis esset pascēdū
indumentum
per quam
ordinare et
Et quando sic
quarto in
litate positus
accēsus: abundat
Beneficiū
filius plus
charitate duo
beneficiente
Ex qua sequitur
enim credere
scilicet bonum
et sunt
est autem
Quia beati qui
erre non discussa
Junge et
dimittemini
Quod septem
necesse est
tempore
boni christiani
se subicit
Est autem
tuam et.
de sapientia
actio quantū
Somno declaratum
homine et ut
autem cepit
per sapientiam
Ordinatur
adeptionis et
.b. Augu. in
quod fuit in
habere quod
Tradentibus
na diuinitus
sit exhortare
secundū ergo
Nittitur psuare
tonis plura
aliqui enim
nescio per quos
In diluuiū aquarū
Emendatio
Inquit. b. Tho.
apta et etiam
seruiamus
Potest aliquis
hoc sine
testō: ergo
amplecti et
supportanda
Suis quos
Uenies ad me
Jo. xl. uirtus
lacedemonibus
Hominis super
detulerat non
patuum etia;
hoc est sibi
aiebat nō
Tertio non est
thesauris nullius
poterunt
est refrenandus
In quo habebat
Solacium est
animus cuius
eorūq; paucos
timuit et
imaginis filij
Creatura uel
archidiaconus
alterum et paulo
et quia mors
perimunt
Latinos quos
predixit per
dies i purgatorio
et conuersio
qui tamen
Scilicet in multas
persecuti sunt
manibus eorum
diabolus qui
et pluries sed
Tremunt potestates
deus propter
vel infinitum
ille absalon
grego. primo
Eius i generatiōe
omni anno
tura rōnalis
et Joachim
qui sunt i
Gratia transiuit
ut illud ps
uenit sed
quieuit in
canonica ergo
Virtus altissimi
quantum ad
tam diuinus
ita necessarium
ceperunt loqui
Puram angeli
xi. dicitur
cane erit
q est optima
differendum
Caloris diuini
na proprie
dominus deus
bi et formauit
dominus deus
Anima nostra
temporalium
tionem ad miaz
aliquis fidelis
non: uerum
In ps nos
potens est
et secundum hanc
quot uiciorum
pter materiam
Te. vel puerum.
necessitate
in epiphania
tertia stella
aperi potencias
Aadorandū ipsū
citari et titulare
sed relicta
uirum magnum
Crucem sibi
pali cum
abscondita cordis
enim qui
hominem et
Quo modo at
et mortuus est
diuersis autem
quod nō licebat
barbaris morum
Finis.

son Porio das 373 ofas.

